

ACTA SANCTORVM ORDINIS S. BENEDICTI

SÆCVLVM SECVNDVM

QUOD EST A CHRISTO NATO SEPTIMVM.

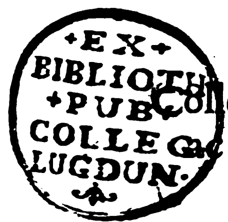
ACTA SANCTORUM ORDINIS S. BENEDICTI

IN SÆCULORUM CLASSES DISTRIBUTA.

SÆCULUM II.

QUOD EST AB ANNO CHRISTI DC. AD DCC.

Collegit Domnus LUCAS d'ACHERY, Congregationis S. Mauri Monachus, cum eo edidit D. JOHANNES MABILLON, ejusdem Congregationis, Qui & universum Opus Notis, Observationibus, Indicibúsque necessariis illustravit.

LUTETIÆ PARISIORUM,
Apud CAROLUM SAVREUX, Bibliopolam Juratum, ad Turrim Metropolis Ecclesiæ, sub signo trium Virtutum.

CIↃ. IↃC. LXIX.

CUM PRIVILEGIO REGIS ET SUPERIORUM LICENTIA.

AD PIOS ERUDITOSQUE LECTORES PRÆFATIO.

I. DEcursis primi Sæculi Benedictini salebris, accedimus haud inviti ad secundum, in quo paullò jucundior apparet rerum facies, & piorum Monachorum turba numerosior. Aureum verè Sæculum! dum præjacta gratiæ virtutúmque semina, quæ in seipso divinitùs recondita habuit *Vir omnium Iustorum spiritu plenus*, calamitosis temporibus eruperunt in flores, ac demum orbi Christiano fructus uberrimos protulerunt. Mortuo S.P. Benedicto, Cassinensi Monasterio fúsque déqueverso, cùm sacri instituti propagandi pæne emortua videretur spes omnis, res econtrario immensùm crevit: & seu Christianis detrimentis succurrente, seu futuris malis providente Numine, ex sacris tum Benedicti, tùm Cassini cineribus agminum sanctorum numerosa consurrexit soboles, per partes Europæ præcipuas diffundenda. Postquam enim Gregorius Magnus S. Benedicti vitam & Regulam voce ac calamo suo celebravit, postquam Bonifacius Papa IV. eamdem Regulam in Synodo Romana commendavit; eam ambabus (quod aiunt) ulnis excepêre Monachi, sive qui ab anterioribus Patribus institutiones suas hauserant, sive qui nova Monasteria construere volebant. Et, quod fieri solet in principio cujuslibet disciplinæ, Benedictinis asseclis pia æmulatione flagrantibus, tot & tanta sacri Ordinis lumina mundo illuxerunt, ut non alia umquam ætas piorum Monachorum fecundior fuerit, numquam felicius viderit sæculum Benedictina Religio. Quod quidem magno Dei præpotentis beneficio accidit: ut cùm scientiâ & doctrinâ deficientibus invalesceret ignorantia, Ecclesia errorum & hæreseôn procellis afflicta turbaretur; præstò adesset morum sanctitas, quæ fide & zelo armata periclitanti Ecclesiæ opem ferret. Neque enim homines solùm sapientes & doctos, *salem terræ & lucem mundi* prędicavit Veritas Christus; sed etiam sanctos viros; qui & corruptis moribus salem

integritatis, & occæcatis mentibus justitiæ lumen opponunt.

2. Infame tum erat in Oriente nomen Muhammedis Pseudoprophetæ natione Saraceni, qui ex Judæorum, Arianorum, & Nestorianorum dogmatibus propriisque commentis novam sectam conflavit; ac popularibus suis Arabiæ Felicis incolis per se primùm, deinde toti ferme Orienti per suos impiæ superstititionis dominationisque jugum imposuit. Id Heraclij Augusti principatu infeliciter cœptum, quum Chlotharius II. Francicum Regnum administrabat. Paullo pòst, id est Dagoberto Chlotharij filio regnante, etiam Orientis Ecclesias infecit Monotheletarum hæresis, Cyro Alexandrino Patriarcha incentore: cui Heraclius Imperator, ejúsque nepos Constans, alijs Constantinus dictus, edictis & auctoritate plurimùm faverunt. Ex Regia urbe per Sergium, Pyrrhum, & Paulum Constantinopolitanos Patriarchas malum in alias Ecclesias permanavit: nec pepercisset Occidenti, nisi Theodori, Martini, aliórumque Pontificum Romanorum vigilantia piorum hominum consilijs & ope adjuta obstitisset. Neque tamen Occidentales seu Aquilonares plagæ ab suo quoque contagio immunes erant. Gallia Paganos aliquot in locis, Corturiacenses, Tornacenses, Gandavenses & finitimos populos sustinebat. Britannia insula permistos habebat idololatras, Scottos seu Hibernos à Romanis ritibus de Paschate déque Tonsura dissentientes patiebatur. Germania majori sui ex parte in Gentilismi tenebris delitescebat. Gallia per Audomarum & Amandum; Britannia per Augustinum, Wilfridum, & Cuthbertum, aliósque viros sanctissimos resipuit: Germania Kiliano, Winfrido, Rudperto aliisque ductoribus, Evangelij lucem respicere cœpit, Bonifacium sæculo insequenti Apostolum habitura. Columbanus in Gallia Monasticum statum extulit; Eustasius, Agilus, Amandus, Audomarus, Remaclus, Wandregisilus, Filibertus mirificè propagârunt. Augustinus, Wilfridus, Cuthbertus, Benedictus Biscopus Britanniam; Fructuosus, Hildefonsus Hispaniam sanctorum Monachorum agminibus implevêre. Et quidem hic fere erat per septimum sæculum Christianæ ac Monasticæ Reipublicæ status.

3. Ut verò præstituto à nobis superiori Præfatione ordini ac dispositioni insistamus, quædam argumenta hîc fundamenti loco tractanda sunt, quæ subsequentibus Actis non parum lucis adlatura videntur. Primum erit de S. Columbani Regula & Institutis, an à S. Benedicti Regula diversa sint, an cum illa aliquando coïerint? II. de Monastici statûs antiquitate in Belgio, ejusdémque per S. Amandum propagatione. III. de Sanctimonialium & Canonicarum origine itidem in Belgio. IV. Observationes varias Ecclesiasticas & Monasticas complectetur. V. denique Observationes historicas & chronologicas. Quæ antequam latiùs explicare incipiam, juvat nonnulla diluere objecta, quæ adversus consilij ac propositi nostri rationem Sæculo primo stabilitam opponuntur.

4. Conqueruntur siquidem è nostris quidam de violato à nobis Sanctorum nostrorum Canone, nimirum quòd sanctos Monachos quamplures in extraneorum classem rejecerimus, minoribúsque typis ediderimus eorum Acta, quos in domesticorum ac sodalium numero Scriptores nostri hactenus habuerant. Ex adverso nonnulli alterius partis homines causantur, quòd historiam nostram Actis Sanctorum subditiciorum oneremus. Quin eos continuò, si tales eos agnoscimus, insalutatos prætermittere libuit, ut germanis ac proprijs Sanctis integrum demus locum? Verùm quodcumque utrobique est incommodi, tantum abest ut instituti nostri methodum ac rationes convellat aut attingat, quin potiùs illustrando consilio nostro confert plurimùm: quod paucis demonstrare juvat.

5. Nihil convenientius aut accomodatius videtur potuisse inveniri ad utriusque partis conciliationem, quàm si Sanctos dubios & extraneos, quos tamen nonnulli è nostris proprios & germanos existimârunt, retineremus quidem, sed minoribus characteribus designaremus. Sic enim utrorumque votis fit satis, dum & nostri habent eorum Acta quæ legant; alij verò distinctos habent quos eliminandos velint. Nec meliùs, opinor, vel alumni Benedictini qui Patris ac familiæ Benedictinæ legitima decora propugnare debet; vel historici sinceri & veritatis amantis partes explere licebat. At rem propiùs intueamur.

6. Provocamur ad Martyrologij Benedictini edicta, quibus obviàm à nobis itum nonnulli queruntur. Nefas quippe existimant violare Sanctorum nostrorum Canonem, quem Majores nostri sanctum esse voluerunt. Verùm nec Canon iste, qualiscumque tandem est, tam sacer videri debet, ut paullùm ab ipso recedere piaculum sit; nec forsitan ullo modo ab eo recessimus.

7. Qui viros Pios & Illustres Ordinis S. Benedicti in numerum primus redegit Trithemius, non ita explicavit aut complexus est omnia, quasi aut nihil ab ipso prætermissum, aut nihil commissum fuerit. Suam profectò laudem meretur eruditissimus vir. At quemadmodum qui novæ cujusdam disciplinæ rudimenta præscribunt, non adsequuntur omnia, sed in plerisque deficiunt allucinantúrve: ita & Trithemio accidit in eruderanda Benedictini Ordinis antiquitate: multa siquidem alijs explicanda, illustranda & supplenda reliquit. Certè Arnoldus Wion, primus Martyrologij Benedictini concinnator, quum uno post Trithemium sæculo Sanctorum nostrorum Fastos ordinare tentavit, adeo obscura invenit omnia, ut nihil incertius Sanctorum Monachorum rebus præclarè gestis fuisse affirmet: quorum Vitæ, ætas videlicet, conditio, mors & cetera hujusmodi ita in obscuris latebant, ut etiam an Monachi unquam fuissent nesciretur. Excusandus proinde Arnoldus, sanè de Benedictina Republica benemeritus; excusandus, inquam, si in aliquibus lapsus

est, sive nobis Sanctos vindicando extraneos, sive prætermittendo proprios. In his enim errare aliquando hominem per offusas antiquitati tenebras ambulantem necesse fuit. Hinc Menardus noster, qui libros duos Observationum in Wionis Martyrologium commentatus est, quosdam Sanctos à Wione admissos secernit à nostris, alios ab eodem prætermissos adjungit: quod etiam præstiterat Antonius Yepezius in Annalibus Benedictinis. Quid enim attinet ementitos & ficticios Ordini Benedictino affingere honores, cùm suo satis supérque splendore illustretur? Næ illi ignavam & otiosam familiæ suæ expendunt operam, qui ejus decora immodicis efferunt elogijs: nec tantum perficere in ejus injuriam possent injusti contemptores aut vituperatores, quantum laudatores nimij ac præcipites, qui dum laudibus sine delectu student, & vera falsis immiscent, etiam veritatem in discrimen adducunt: contingítque illis, ut nec vera dicentibus credatur. Unde mihi semper maximæ curæ fuit hunc scopulum vitare: & quamvis eruditione & scientia inferior, nulli tamen sinceritate veríque studio cedere umquam sustinebo. Neminem calumniari aut traducere est animus: multa ignoraverunt Majores nostri, quæ dissimulare non possumus. Nimirum postquam nostro sæculo innumera antiquitatis monumenta eruta sunt è tenebris, postquam tot clarissimi & eruditissimi viri historicis rebus illustrandis insudaverunt; tot fabularum debellata sunt monstra, adeò res obscuræ in manifestam lucem venerunt, ut qui in antiquitatis rebus clariùs non videt, oculos claudere vel se ipse excæcare dicendus sit. Nihil igitur mirum, si nonnullos Monachos sanctos, quos Wion in nostrorum ordinem retulit, aliquando in dubiorum aut subditiciorum classem rejicimus: cùm eorum Acta aliáque permulta, quibus destitutus erat Wion, habeamus præ manibus: iísque inspectis facilius sit de eorum instituto ac professionis conditione judicare.

8. Illud etiam addam in excusationem Wionis & aliorum; quòd etiamsi germanos Ordinis Benedictini Monachos sanctos ab alienis facilè distinguere potuissent, non tamen continuò quoscumque extraneos eliminare & abjicere debuerint. Sunt enim ex his plerique ita Ordini nostro affines & tanta necessitudine nostris alligati, sive quòd in Cœnobia ab ipsis condita nostri proximè successerunt, sive quòd eorum discipuli in S. Benedicti castra commigrârunt, ut è re nostra esse videatur, eorum memoriam in Tabulis nostris conservare, id exigente affinitatis & necessitudinis lege, quæ inter ipsos adscititios & nostros intercedit. Quemadmodum qui alterius generis feminam in familiæ suæ consortium vocant, ejus stemma gentilicium & præclaras stirpis imagines propriæ familiæ adjungunt & immiscent. Sic qui regionem aut provinciam aliquam in tabella depingunt, finitimarum regionum partes viciniores exprimere so-

lent. Uno verbo dicam: manca esset ac mutila Ordinis Benedictini historia, si ejusmodi Sanctorum memoriam & res præclarè gestas prætermitteremus: id quod non solùm nobis ingrati animi vitio; sed etiam rei nostræ publicæ detrimento verteretur. Istud igitur in causa fuit, cur plusculos Sanctos ab Instituto Benedictino alienos in primum Sæculum nostrum admiserimus: at veritatis amor fecit, ut eorum Acta minutioribus typis à domesticis & propriis distinguéremus. Eodem modo dubios & incertos exprimere visum est: ut planè consilium nostrum non satis intelligant, qui quotquot Sanctorum Acta minoribus edita notis viderint, eos à nobis proscriptos incunctanter vociferantur. Sanè in primo Sæculo nonnulli sunt sacti minutis donati litteris, quos non leves conjecturæ Ordini Benedictino vindicare posse videntur. Quo in numero SS. SEQUANUM, EBRULFUM utrumque, MARTINUM Vertavensem & THEODULFUM Remensem, Abbates, uti & S. BASOLUM è secundo hocce Sæculo, reponimus: quos tamen quia huic rei confirmandæ non satis valida suppetunt argumenta, in dubiorum classem consultò seposuimus. Hæc interim dicta velim ad conciliandos eorum animos, quibus labores nostros quantuloscumque præcipuè devoveri, approbari, & acceptos utilésque, si Deus sirit, esse semper in votis fuit. Nunc ad rerum ordinem se recipiat oratio.

I. *De S.* COLUMBANI *Regula & Instituto, an à S. P.* BENEDICTI *Instituto diversum, an cum illo aliquando coïerit?*

9. NON sine fundamento idoneísque argumentis Scriptores nostri Columbanum ejúsque discipulos in album Sodalium Benedictinorum retulerunt. Cùm enim animadverterent, S. Benedicti Regulam in Monasteriis à B. Columbano institutis ab omni Majorum viguisse memoria, nec ullum tempus adsignari posse, quo in illis primùm recepta fuerit; in hanc demum concessere sententiam, eamdem Regulam prædictis Cœnobiis ab origine impositam fuisse: unum proinde, non diversum S. Benedicti ac S. Columbani censeri debere Institutum. Neque recentiorum dumtaxat hac de re persuasio fuit, sed ab antiquorum placitis profecta traditio. Huc testimonia quædam adducere juvat, quò Auctorum posteriorum, qui Columbanum Ordini Benedictino vindicant, opinionem confirmemus.

10. Primus occurrit S. Donatus ex Monacho Luxoviensi ac S. Columbani discipulo Antistes Vesontionensis, qui sæpiùs à Flavia matre aliisque Jussani Parthenonis Sanctimonialibus rogatus, *ut exploratâ S.* CÆSARII *Arelatensis Episcopi Regulâ, quæ specialiùs Christi Virginibus dedicata est, unà cum beatissimorum* BENEDICTI *quoque &* COLUMBANI *Abbatum collectis in unum flosculis adinstar enchiridion excerperet*, id tandem perfecit, & tria supra quadraginta capitula ex Regula S. Benedicti adduxit. Quorsum, quæso, Virgines Jussanenses

in vicinia Luxoviensium Monachorum consistentes à Donato S. Columbani discipulo poscunt aptari sibi S. Benedicti Regulam, nisi quia à Monachis circùm positis observari hanc advertebant, eósque cupiebant imitari? Certè quod ad S. Cæsarii Regulam attinet, eam hac ratione consulendam existimabant, quòd *specialiùs Christi Virginibus dedicata est.* At inferebant & quidem rectè, *quòd Regula S. Benedicti sibi minimè competeret, cùm eamdem viris potiùs, & nequaquam feminis edidisset* Benedictus. Ergo Monachorum æmulatione adductæ, SS. Benedicti & Columbani Regulas suis usibus aptari postulaverunt. Idem egregiè confirmat Auctor libri de vita B. Salabergæ æqualis & gravis, de Waldeberto post Eustasium Columbani successorem Abbate Luxoviensi scribens in hunc modum: *Hujus tempore per Galliarum provincias agmina Monachorum ac sacrarum Puellarum examina non solùm per agros, villas, vicósque, atque castella; verumetiam per eremi vastitatem ex Regula dumtaxat beatorum Patrum* BENEDICTI *&* COLUMBANI *pullulare cœperunt.* Accedit auctoritas ex Vita S. Præjecti ab Scriptore ejusdem sæculi petita. Quippe vir illustris Genesius consilio S. Præjecti *Monasterium sacrarum Virginum suburbano præfatæ civitatis, in loco cui Camelaria nomen inditum est, omni nisu atque conamine fabricare adorsus est ex Regula dumtaxat virorum sanctorum, id est S.* BENEDICTI *& S.* CÆSARII *atque* COLUMBANI: quo loco ipsissimam S. Donati Episcopi lucubrationem seu compilationem intelligendam esse verisimile est. Denique in hujus rei confirmationem adduci potest testimonium ex Actis S. Desiderii Cadurcensis Episc. petitum in hæc verba: *Nullum eo tempore in urbe Caturca propositum Monachi, neque habitus Religionis aut Regulæ Cœnobialis intraverat: Secta Columbani procul aberat; Instituta* S. BENEDICTI *longè distabant.* Desiderii *autem tempore hæc secta Caturcæ intravit, & hujus sub die hæc Religio adolescere cœpit.*

ad ann. 654.

Ad anni 674.

Tom. 2. Bibl. Labbi.

11. Si verò ab hujusmodi testibus ad veterrima chartarum Instrumenta convertamus oculos, inveniemus primordiales Monasteriorum Litteras huic sententiæ oppidò suffragari. Bertefridus Ambianorum Episcopus Monasterio Corbeïensi concessit Privilegium immunitatis *anno* VII. *Chlotharii Regis*, in quo hæc verba: *Illud etiam addi placuit, ut ipsi Monachi sub Regula S.* BENEDICTI *vel S.* COLUMBANI *conversari & vivere debeant*: quod etiam Patres Concilii Parisiaci anno DCCC. XLVI. apertè confirmant. Drausio Episcopus Suessionicus in Privilegio Parthenoni B. Mariæ *anno* XIV. *regni Chlotharii* dato præcipit, *ut infra Monasterium Virgines castè Domino debeant militare secundum votum Deum timentium qui construxerunt Regulam* S. BENEDICTI, *ad modum Luxoviensis Monasterii quod S.* COLUMBANUS *tenuit.* Id paullo antè statuerat Emmo Senonicus Antistes Litteris suis in gratiam Monasterii S. Petri Vivi. *Et quia*, inquit, *vir venerabilis* AGHILENUS *Abba unà cum Fratribus secum consistentibus de Mo-*

Sirmond. Tom. 1. Conc. Gall. p. 502.

nasterio S. Petri & Pauli, quod Domna Teodechildis Regina quondam suo opere construxit, vel ipsa ibidem suum videtur habere sepulcrum sub opidum Senonis civitate, religiosæ suggestionis postulatis nostrarum quippe aurium intima penetravit. Sancto igitur desiderio succensi, sub Regula B. BENEDICTI *& modo Luxoviensis Monasterii devota mente & integra devotione deliberant consistere*, &c. *Actum Mausolaco curte Dominica anno* III. *Domini nostri* CHLOTHARII *Regis.* Hujus Privilegii meminere Clarius in Chronico ad ann. 675. & Odoramnus apud Chesnium. Quid referam Diploma Chlotharii Regis de Besuensi Monasterio, ubi *Monachi sub Regula B.* COLUMBANI *seu B.* BENEDICTI *adunati* fuisse dicuntur? Quid Testamentum Leodebodi Abbatis de Cœnobii Floriacensis ædificatione? quid chartam Nivonis seu Nivardi Remorum Præsulis pro Monasterio Altivillarensi commemorem, in quibus Regula SS. Benedicti & Columbani itidem commendatur? Nec sanè infitior, in nonnullis id genus Instrumentis veterrimis quædam reperiri errata, quæ & librariorum audacia & temporum longinquitas induxit. At tam varios támque dissitos amanuenses in id quasi coïtione facta conspirâsse, ut Columbano Benedictum falsò adjungerent, vix profectò credibile est. Certè Frodoardus Canonicus Remensis, in Hist. Rem. lib. 2. cap. 7. de Nivardo agens, *construxit*, inquit, *Monasterium quod dicitur Altumvillare petente Berthario Abbate, ubi cum Fratribus suis Monachis sub Regula Patrum S.* BENEDICTI *& S.* COLUMBANI *vivere posset.* Porro Frodoardus ineunte sæculo x. florere cœpit, quo tempore primaria ejusdem Monasterii Instrumenta videre potuit.

Tom. 2. Spicil. Acheriani. Tom. 1. Spicil.

12. Hæc aliáque id genus argumenta nostros adduxerunt, ut Columbanum & ejus discipulos Benedictinis sodalibus adnumerarent. Quod sanè nequaquam temerè factum, nemo prudens non intelligit. Quamquam Ordericus Vitalis, Monachus Uticensis, lib. 8. Hist. Eccles. Columbani quidem discipulos, non tamen Columbanum ipsum Benedictinis subjicit Institutis, eoquòd Columbanum S. Benedicti æqualem fuisse, & S. Maurum Columbano mortuo in Galliam accessisse crediderit. Sic enim de S. Columbano sermonem instituit. *Hic admirandæ sanctitatis Pater Monachilem Regulam edidit, primúsque Gallis tradidit. Florentissimi de schola ejus Monachi prodierunt* EUSTASIUS *Luxoviensis*, AGILUS *Resbacensis*, FARO *Meldensis*, AUDOMARUS *Bononiensis*, FILIBERTUS *Gemeticensis, aliique plures Episcopi & Abbates. Ipsi, reor, B. Maurum ejúsque socios & discipulos noverunt, & ab ipsis, sicut ab aliis scripta doctorum, ædificationis causâ, sancti normam suscepere* BENEDICTI, *ita tamen ut non abhorrerent sui statuta Magistri, almi videlicet* COLUMBANI. *Ab ipso siquidem modum Divinæ servitutis & ordinem didicerunt, & formam orationum pro cunctis ordinibus qui in Ecclesia Dei sunt, nigredinem vestium aliásque observationes sumpserunt, quas pro religione & honestate ipsius*

tenuerunt, & sequaces eorum usque in hodiernum reverenter observare appetunt. Hoc testimonio nihil manifestius adduci poterat ad stabiliendam sententiam nostram, quâ S. Columbani Institutum cum Benedictino coaluisse ab initio diximus, uti & inferiùs demonstraturi sumus.

13. Non placet hæc concordia Bollandi continuatoribus, qui utrumque Institutum perpetuo divortio (si Deo placet) discretum fuisse contendunt, tum in Comment. prævio ad Vitam S. Attalæ Bobiensis, ubi aiunt, " Attalam rexisse Bobiense Monasterium secundum " Regulam & institutionem S. Columbani: id & posteros diu observâsse, " & Institutum S. Columbani à Regula Benedictina ita differre, atque " hoc tempore inter se differunt constitutiones Mendicantium; tum in
21. Martii. §. 1. n. 2. Comment. prævio ad Vitam S. P. Benedicti, ubi Regulæ Benedictinæ propagationem à restauratione Cassinensi per Petronacem facta inceptam fuisse innuunt, & à S. Bonifacio Episcopo Maguntino tentatam in Concilio Liptinensi. Verùm, inquiunt, „ frequentiores adhibendæ fuerunt inculcationum machinæ, ut propria & hactenus ob- „ servata Regula tolleretur, atque alia à S. Benedicto scripta assumere- „ tur. Qua in re sub Ludovico Pio Imp. anno DCCC. XVII. plurima in „ Concilio Abbatum Aquisgrani collecto fuerunt peracta. S. Benedic- „ tum Anianæ Abbatem huic negotio adhibitum, ob ídque Concor- „ diam scripsisse Regularum, ut ad amplectendam Benedicti Regulam „ animi omnium magis benevoli redderentur, uti Henschenius com-
12. Febr. num. 15. 20. Martii n. 14. mentatur in Vitam S. Benedicti Anianæ Abbatis, quod etiam in Comment. Vitæ S. Cuthberti repetit. Horum ergo sententia est, per Benedictum Anianensem Abbatem, curante potissimùm Ludovico Augusto, cœpisse Benedictinæ Regulæ propagationem. Cui sententiæ accedit Carolus Cointius in Annal. Tomo 3. passim, præcipuè anno 667. num. 20. Immo neque in Floriacensi Monasterio post S. Benedicti Reliquiarum Translationem isthuc factam admissa S. Benedicti placita existimat ad ann. 675. n. 2. tum ad an. 667. n. 5. negat Monasterio Fontanellensi impositam fuisse Benedicti Regulam à S. Wandregisilo, quòd is in Italico itinere nusquam Cassinum profectus esse dicatur. Quasi aut Cassinense Monasterium eo tempore steterit, aut in Cassinensibus archivis S. Benedicti Regula sub clave obserata fuerit. Denique ad ann. 640. n. 36. subscribit Ferdinando Ughello, affirmanti Regulam S. Benedicti in Cœnobio Bobiensi primùm audiri cœpisse posterioribus sæculis, hoc est Lucio II. summo Pontifice, medio sæculo XII. Ægrè quidem adducor, ut hisce de rebus concertationes suscipiam: tum quia id genus causarum injucundam ac molestam habet tractationem, tum quia adversus homines de Republica Christiana benemeritos stilum exerere me piget. At cùm videam eos velut ex condicto ad omnem occasionem eadem repetere; meritò ignaviæ ac secordiæ vitio mihi verteretur, si in propugnando Ordinis nostri

nostri honore legitimo minùs diligentiæ adhiberem, quàm isti in minuendo. Itaque porrectum ab ipsis calamum arripere coactus, tria præstabo quambrevissimè. Primùm, quid sentiam de SS. Benedicti & Columbani Institutis in unum collatis, ingenuè ac sincerè exponam. Deinde admisso ea fuisse initio diversa, ambas utriusque Sancti Regulas paullopòst, id est procedente sæculo VII. in omnibus pæne Monasteriis simul observatas fuisse demonstrabo. Tum demum in confutatione objectorum, unam S. Benedicti Regulam sæculo VIII. in Gallia viguisse, ídque potissimùm perfecisse Benedictum Abbatem Anianensem.

14. Ea fuit hactenus (ut jam dixi) Nostrorum persuasio, ut SS. Benedicti & Columbani normam perpetuò unam fuisse existimaverint. Id negant socii Bollandiani, contendúntque insuper, S. Benedicti Regulam à Columbani statutis semper fuisse discretam, nec ante sæculi noni principium B. Columbani Regulam Benedictinæ cessisse. In hacce controversia suffragium meum premere aut dissimulare, nec possum, nec debeo. Columbanus (ut quidem mihi videtur) diversum à Benedictino vivendi genus in Galliam invexisse non immeritò dici potest. Primò enim ex Hibernia seu ex Bancorensi Monasterio venit in Galliam, antequam Regula S. Benedicti in Britanniam insulam, adeòque in Hiberniam penetravisset. Deinde in Gallia constitutus, Monachis Regulam peculiarem scripsit, quam in Codice Regularum unà cum ipsius Pœnitentiali legere licet. In ea nullum ferè vestigium Benedictinæ Regulæ apparet. Præterea Jonas in Actis Columbani ejúsque discipulorum sæpe S. Columbani, nusquam S. Benedicti Regulam memorat. Equidem aliquot in locis *Regulam sanctam* laudat, quo nomine Concilia S. Benedicti Regulam commendare solent. At Jonas Columbani Regulam, quam ipse professus erat, designâsse videtur. Ad hæc Columbanus & Monachi ab eo instituti Scottorum habitum, tonsuram aliósque ritus præferebant, uti ex Concilio Matisconensi Agrestii causâ coacto apparet. Denique in eo Concilio conquestus est Agrestius, teste Jona in Vita S. Eustasii, quòd *Columbani discipuli à ceterorum more desciscerent.* His argumentis adductus inclinat animus, ut Monasticum B. Columbani genus à Benedictino diversum ac separatum principio fuisse concedam. At utrumque paullopòst in unum demum vivendi genus quibusdam ritibus detractis & temperatis coaluisse, persuasum mihi est: id quod & rationes superiores aliæque inferiùs referendæ validissimè adstruunt. Et Columbanus quidem in Italiam profectus, S. Benedicti famâ permotus, ejus Regulam ut se moribus Romanis accommodaret, in suo ipsius Bobiensi Monasterio admisisse dici haud temerè potest. At in Gallia post Synodum Matisconensem anno DC. XXV. habitam Columbani ritibus eamdem Regulam accessisse, nemo jure negaverit. Id quomodo factum sit, exponere juvat.

15. Agrestius ex Theoderici Francorum Regis Notario Monachus Luxoviensis, dein apostata & schismaticus, *B. Columbani Regulam offendit, adversus Regulam ejus canino * dente garriens*, ut Jonas in Vita S. Eustasij auctor est. *Cúmque nihil profecisset, statuit ut synodali examinatione probaretur. Emanante ergo Regali auctoritate multi Burgundiæ Episcopi in suburbio Matisconensi conveniunt. Sciscitantur Agrestium, quid adversus Regulam S. Columbani objiceret. At ille ait, superflua quædam & canonicæ institutioni aliena eorum studiis teneri: se suæ Regulæ habere, cochleam quam lamberent crebrò Crucis signo signari, & in ingressu cujuslibet domûs intra Cœnobium tam introeundo quàm egrediendo benedictionem postulare. Columbanum à ceterorum more desciscere, &c.* Eustasij Abbatis responsis confusus Agrestius, *addit garrulitatis noxam calumniator, capitis comam aliter tondi, alio charactere exprimi, & ab omnium more desciscï*, notans videlicet Scoticam tonsuram, quæ dimidiatam coronam reddebat. Scilicet ab aure ad aurem per frontem in coronam cæsus erat capillus, ab aure ad aurem per occipitium capillus intonsus dependebat, sicuti ex Ceolfridi Abbatis epistola in Actis S. Eustasij inferiùs probabimus. Eustasius aliis Agrestij calumniis fecit satis: ad tonsuræ accusationem, quia rem dissimulare non poterat, nec aliis forsitan approbari posse putabat, nihil respondit. Quantas turbas in Britannia excitaverit Scotica illa tonsurra, aliíque Scottorum ritus, testatur Venerabilis Beda passim, præcipuè lib. 3. capp. 3. & 4. & lib. 5. cap. 16. Reversus è Concilio Matisconensi Eustasius, ut scandalum de tonsura inusitata aliisque moribus ab Ecclesia Romana alienis excuteret, S. Benedicti Regulam cum Columbani Institutis conjunxit, quemadmodum Ludovicum Pium Imperatorem in Monasterio Landevenecensi fecisse, in Præfatione Sæculi I. observavimus. Hinc Auctor libri de Vita B. Salabergæ suprà laudatus affirmat, sub Waldeberti qui Eustasio paullò post Concilium successit regimine, complura Monasteria *ex Regula dumtaxat* SS. Benedicti & Columbani ædificata fuisse: quod etiam S. Donati aliorúmque testimoniis confirmavimus. Et certè quis credat, Audoënum, Eligium, Nivardum, ex Luxoviensi Monasterio arcessituros fuisse Monachos Simoniacâ distinctos coronâ, quam homines Romanis moribus addicti adeo aversabantur? Neque verò Honorius Papa Bertulfum Abbatem Bobiensem cum eo honore, qualem in ipsius Bertulfi Vita describit Jonas itineris comes, suscepturus erat, si eatenus detrectâsset Romanis parêre moribus, quos tantopere commendatos Romani Pontifices semper esse voluerunt. Ita ergo S. Columbani Institutum cum Benedictino coaluisse ante sæculi vii initium videtur, eum ad modum quo in Cœnobio Atanensi *non modò Cassiani, verumetiam Basilij & reliquorum Abbatum qui Monasterialem vitam instituerunt, celebratæ sunt Regulæ*, ut Gregorius Turonicus Episc. auctor est in Hist. lib. 10. cap. 29. Ad-

ad ann. 625. * al. livido

ad ann. 625.

num. 69.

ad ann. 640.

versariorum argumenta discutiamus.

16. Bollandiani socij in id conveniunt, ut Benedictum Anianæ Abbatem velint Regulæ Benedictinæ propagatorem primarium in Gallia, adjutorem Ludovicum Augustum. At Regulam nostram ante utriusque ætatem ubique per Galliam, immo per Europam fuisse diffusam, pronum est comprobare.

17. Si ante Concilium Aquigranense anno DCCC. XVII. jussu Ludovici Pij habitum Regula S. Benedicti per Galliam recepta non erat, ridicula est Caroli Magni interrogatio in Capitulari Interrog. *Si in Gallia Monachi fuissent, priusquam traditio* REGULÆ S. BENEDICTI *in has parochias devenisset?* Nec minus inepta illa, quæ in Brevi subsequente exstat: *Inquirendum quâ Regulâ Monachi vixissent in Gallia, priusquam* REGULA S. BENEDICTI *in ea tradita fuisset: cùm legamus, inquiunt, S. Martinum & Monachum fuisse, & sub se Monachos habuisse, qui multo ante S. Benedictum fuit.* Cur enim, quæso, viros eruditos adhibebat Carolus Magnus ad id inquirendum, nisi quia jam ante suam ipsius ætatem Regula Benedictina ubique invaluerat? Sanè si res suo tempore acta fuisset, eam non adduxisset in quæstionem homo alioquin rerum suo ævo gestarum haud ignarus. Carolo Magno succinit Albinus Alcuinus Flaccus, ejus Præceptor, aliquot annis ante ipsum mortuus, in Epigr. 112. de S. Benedicto agens hoc disticho:

Turba Monachorum celebrat te sancta per orbem;
Quorum vita fuit famine scripta tuo.

Quis ferat hanc Alcuini sententiam, si unum aut alterum dumtaxat Monasterium in Gallia, nec plura in Britannia, S. Benedicti leges sectabantur? Hæc quidem sufficere debuerant ad propositæ quæstionis illustrationem: at ex ipsis Benedicti Anianensis Actis controversia dirimenda est.

18. S. Ardo seu Smaragdus, ejusdem Benedicti Anianensis discipulus & Vitæ scriptor, hæc de Præceptore suo commemorat: *Dedit autem cor suum ad investigandam B. Benedicti Regulam, eámque ut intelligere posset satagens, circuivit Monasteria, peritos quosque interrogans quæ ignorabat.* Ergo passim in Monasteriis Gallicanis antea servabatur Regula Benedictina: aliàs incassùm Benedictus Anianensis Monasteria perlustrabat, ut ejus praxim usúmque exploraret. Quis enim Benedictinæ Regulæ studiosus indagator, Augustinianorum aliáve Religiosorum hominum Collegia adeat, ut ejusdem Regulæ usus & observationes percipiat? Porro necdum Benedictus ille Anianæ Abbas Concordiam suam scripserat. Sic enim subdit Ardo: *Et omnium Sanctorum quascumque invenire potuit Regulas congregavit, normámque utilem & Monasteriorum salubres consuetudines didicit, suísque eas tradidit Monachis observandas.* Audire mihi videor quemdam insusurrantem, alias Patrum Regulas in Gallicanis Cœnobiis à præ-

Bolland. 12. Febr. num. 15.

dicto Abbate repertas: eas proinde isthic observatas fuisse. Id ejusmodi est, quasi si quis inventâ apud Dominicanos S. Benedicti Regulâ, continuò eos Benedictinos esse proclamet. Si adhuc hærere
num. 36. pergis, audi Ardonem causæ nostræ ampliùs patrocinantem. *Præfecit eum quoque* (scilicet Benedictum Anianensem) *Imperator Ludovicus* CUNCTIS IN REGNO SUO COENOBIIS. *Multa denique Monasteria erant, quæ quondam regulariter fuerant instituta; sed paullatim tepescente rigore Regularis pæne deperierat Ordo. Vt autem sicut* UNA OMNIUM ERAT PROFESSIO, *fieret quoque omnium Monasteriorum salubris una consuetudo, jubente Imperatore aggregatis Cœnobiorum Patribus unà cum quampluribus Monachis per plures resedit dies. Omnibus ergo simul positis Regulam ab integro discutiens, cunctis obscura dilucidans, dubia patefecit, priscos errores abstulit, utiles consuetudines, affectúsque confirmavit. Judicia igitur Regulæ cunctáque dubia ad proficuum deducta effectum, quas minùs Regula pandit consuetudines, assentientibus cunctis protulit, de quibus etiam Capitulare Institutum Imperatori confirmandum præbuit, ut omnibus in Regno suo positis Monasteriis observare præciperet. Cui protinus Imperator adsensum præbuit. Perfectum itaque propagatúmque est opus Divina opitulante misericordia, & una cunctis generaliter observatur Regula, cunctáque Monasteria ita ad formam unitatis redacta sunt, acsi ab uno Magistro & in uno imbuerentur loco.* Hæc paullo fusiùs retuli, quòd Henschenius eodem loco abutatur, ut opinionem suam fulciat. Huc æquorum hominum, immo Henschenij ipsius fidem appello. Ludovicus Augustus non duobus aut tribus, sed *cunctis in Regno suo Monasteriis*, Benedictum Anianensem præficit: Synodũ cogit, *ut sicut una omnium erat professio, fieret quoq; omnium Monasteriorũ salubris una consuetudo.* Ergo antè una erat professio in cunctis Galliæ Monasteriis. Separata erant abinvicem Monasteria, diversis addicta ritibus; alij aliter Regulam Benedictinam interpretabantur, in plerisque Ordo Regularis pæne deperierat. Concilium indicit Imperator, de abdicandis S. Columbani aliorúmve Patrum Regulis verbum nullum. Benedictinæ Regulæ dubia explicantur, consuetudines diversæ conciliantur; pravæ reformantur, meliores constituuntur, admittuntur ubique: Abbas omnibus unus providet Benedictus, Anianensis Monasterij Rector. Quis hoc de primaria Regulæ receptione, non de Monasteriorum reformatione & modo vivendi uniformi explicare absque gravi errore possit? Sanè Ardo in consequentibus idem exponens, seu potiùs Monachi Indenses in Epistola sua de obitu sui Benedicti; *Hic est* BENEDICTUS, inquiunt, *per quem Dominus Christus in omni Regno Francorum* REGULAM S. BENEDICTI RESTAURAVIT. Restauravit, inquam, hoc est in integrum restituit, & ita *in omni Regno Francorum* observandam curavit, ut olim fuerat observata. Jam ergo ante illum *in omni Regno Francorum* hæc eadem Regula stabilita fuerat. Nemo quippe restaurat,

quod non antè exstitit. At Benedictus hic sæpe laudatus Monachum in Cœnobio S. Sequani induit anno DCC. LXXIII. siquidem post annos professionis octo supra quadraginta, supremum diem absolvit anno DCCC. XXI. Ergo ante medium sæculum VIII. Regula sancta *in omni Regno Francorum* recepta erat. Neque demum Caroli Martelli aut tandem filij ejus Pippini principatu Ordo Benedictinus in Cœnobiis Gallicanis florere cœpit. Quin potiùs ob bellorum tempestates Monasteria desolata, sæcularibus viris in beneficium attributa, denique omni ferme Religionis cultu & observatione destituta sunt. Hinc mali labes, ob quam *Regularis Ordo pæne deperiisse* ab Ardone dicitur. Longè proinde ante Monasterij Cassinensis instaurationem per Petronacem Gregorio tertio Romano Pontifice peractam per Galliam vigebat Ordo noster: aliàs quî fieri potuisset, ut ab anno DCC. XL. quo Cassinensis restitutio perfecta est, ad annum DCC. LXXIII. quo Benedictus Gallus Monasticum habitum sumpsit, hoc est intra annorum triginta trium spatium, Regularis Ordo S. Benedicti primùm quidem ubique admitti, exin florere, demum abjecto omnis pæne Religionis cultu in omnibus Monasteriis deperire potuerit? Et tamen ista approbare coguntur adversarij, si idem Ordo per Galliam à Cassinensi dumtaxat instauratione propagari cœpit. Verùm quid tandem respondebunt ad canonem 15. Concilij Augustodunensis anno circà DC. LXV. habiti, quo statuitur de *Abbatibus & Monachis, ut quidquid canonicus Ordo vel Regula S. Benedicti edocet, & implere & custodire in omnibus debeant.* Reponent fortasse, mirum non esse, si Leodegarius qui Regulam S. Benedicti in Maxentiano Pictonum Monasterio observari viderat Abbas, eamdem Regulam jam Episcopus Monachis Augustodunensis diœcesis imponere curavit, (sic enim fere Carolus Cointius reponit;) nec tamen constare an Monachi ipsi istam Regulam admiserint. Bene est. Jam ergo Regula S. Benedicti à Maxentianis Monachis medio sæculo VII. recepta erat, an verò ab ipsis solis? probent adversarij: nos verò ab aliis etiam receptam interim probamus. Et Concilium Augustodunense Regulam S. Benedicti non imponit Monachis, sed eam ab ipsis *impleri, custodiri, conservari* exigit. Neque solent Ecclesiæ Patres Regulas legitimè susceptas & probatas, qualis fuit S. Columbani Regula, è Monasteriis eliminare; nec Monachos ad alienum Institutum, sed ad proprium religiosè observandum inducere.

Le Cointe ad ann. 665. n. 18.

19. Denique ut manifestum fiat, Benedictum Anianensem Concordiæ librum non consarcinâsse, quò ad amplectendam Benedictinam Regulam (ut Henschenius opinatur) animi omnium magis benevoli redderentur; Concordiæ opus nuncupat *Abbatibus & Monachis omnibus*, objícitque sibi ea quæ à tepidis segnibúsque Monachis dici solent: *Quid ceteræ huic conferunt Regulæ? quid ad me quas non promisi pertinet legere?* Sanè si Regula S. Columbani vel alîus

cujusvis è Patribus in Gallicanis Monasteriis tum vigebat, absurda fuisset hæc objectio: Vovi Regulam S. Benedicti, aliæ Regulæ quid ad me? Immo si Concordiæ Auctor alieni Instituti Monachos ad S. Benedicti leges pertrahere in animo habebat, opponere sibi debuerat B. Columbani Monachos: Quid ad me quam non promisi Regulam S. Benedicti pertinet legere? Denique idem Concordiæ concinnator in Præfatione metrica Monachos universim monet, uti monita sancta, quæ in Regula Benedictina eatenus assiduè lectitaverant, tum aliorum Patrum testimoniis confirmata suscipiant.

Sumite hæc Monachi monita, quæ Regula sancta
Vos monet assiduè.

Cùm ergo *Monachis & Abbatibus omnibus* lucubrationem suam Auctor inscribat, innuátque *Regulam sanctam*, id est Regulam S. Benedicti eatenus ab ipsis assiduè frequentatam; planè non aliis quàm Benedictinis Monachis, qui tum soli *in omni Regno Francorum* erant, opus suum dirigit.

20. Ex his satis, si quid sapio, refutata manet adversariorum de sera Benedictinæ Regulæ propagatione opinio. Nec tamen ea quæ adducta sunt argumenta aliáque id genus non pauca ignorare potuerunt viri oculatissimi: at quâ causâ factum sit, ut in contrariam abierint sententiam, divinare nec possim, nec velim. Superest ut Caroli Cointii objectis nonnullis faciamus satis.

Le Cointe ad ann. 667. n. 5.

21. S. Wandregisilus, si Cointio affirmanti credimus, non S. Benedicti, sed potiùs S. Columbani, immo diversorum Patrum Regulam Fontanellensi Monasterio præscripsit. Atque ut omnem auferat dubitationem, testem adducit Aigradum Monachum, qui in Vita S. Ansberti laudat Lantbertum Abbatem, quòd in regendo Fontanellensi Monasterio cuncta strenuè atque irreprehensibiliter *secundum normam SS. Patrum* gesserit. Verùm observare debuerat vir eruditissimus, hoc vocabulum rectè convenire Regulæ S. Benedicti, quæ antonomasticôs *Regula SS. Patrum* nonnumquam appellatur. Et ne longiùs funem ducam, liber antiquus qui *Ordo Romanus* inscriptus est, hoc nomine Regulam S. Benedicti designat. Nimirum in cap. *de Ordinatione Abbatis* præmissis verbis Theodori subjicitur hæc *Allocutio. Ecclesiæ nostræ, Fratres carissimi, Pater electus suum adest ordinem ad suscipiendum. Vnde Apostolica priùs censemus eum auctoritate examinandum, suum propositum & S.* BENEDICTI REGULAM *si velit ipse observare*, &c. Et longè infrà post Abbatis consecrationem: *Tunc det ei Regulam dicens: Accipe* REGULAM à SANCTIS PATRIBUS NOBIS TRADITAM *ad regendum custodiendúmque gregem tibi à Deo creditum. Accipe Monasticæ cõversationis Regulã*,&c. En Regula S. Benedicti dicitur *Regula à sanctis Patribus tradita*, nempe quòd à viris sanctitate ac dignitate præstantibus quàmplurimis eousque per manus tradita fuerat. Porro scriptus est liber ille *de Ordine Romano* circiter Pippini Regis principatum.

Jam ergo ante illud tempus Regula nostra eam auctoritatem obtinuerat, ut *Regula sanctorum Patrum* seu (quod idem est) *Regula à SS. Patribus tradita* vocaretur, ob præstantiam scilicet sanctorum Monachorum qui illam servaverant. Et tamen adversarii nostri unum S. Maurum, & fortasse paucissimos discipulos, agnoscunt Regulæ Benedictinæ primarios cultores adusque Ludovici Augusti cognomento Pii imperium, quo tempore Ordinis nostri (si Superis placet) incrementa locant. At si Aigradi testimonia de Regula per S. Wandregisilum Fontanellæ institutâ probat Cointius, probet etiam necesse est, quòd S. Wandregisilus Ansberto Fontanellam primùm accedenti auctoritatem Regulæ S. Benedicti proponit. Ansberti quippe *postulationem audiens, inducias consulendi super hoc dicebat habere se velle: ut sicut Apostolica & Monastica docet Regula, sciret ad quid venerat.* Quibus sanè verbis intelligit Regulam S. Benedicti, quam *Regulam Monasticam* per excellentiam vocat, id cap. 58. præcipientem. Accedit auctoritas Chronographi Fontanellensis, qui Ludovico Pio imperante opus suum absolvit, ita scribentis de Teutsindo Abbate cap. 9. *Ab isto tempore quo lugendus iste regiminis suscepit locum, status vitæ innocentis quem in eodem Cœnobio secundùm eximii P.* BENEDICTI *normam excolendum fore B. P. Wandregisilus instituerat, ob inopias plurimas fluctuare cœpit.* Vides mentem istius auctoris esse, *normam S.* BENEDICTI apud Fontanellam primitùs institutam à Wandregisilo fuisse. Denique neque Lantbertus neque Ansbertus Wandregisili successores vivendi genus à Patre suo institutum mutaverunt. Porro ne deinceps mutaretur, Ansbertus jam Episcopus teste Aigrado, in Synodo Rotomagensi statuit, *ut sicuti sub ejus regimine, ita inantea & ipsi & posteri eorum* SECUNDUM REGULAM *S.* PATRIS BENEDICTI *fideliter Christo deservirent.* Ergo antea sub ejus regimine Regula S. P. Benedicti illic servabatur. Proferant ergo adversarii validum aliquod argumentum, quo Ansbertum Regulæ Benedictinæ Fontanellam inductæ auctorem demonstrent: sin minùs, verbis ludere desinant.

22. Venio ad Cœnobium Bobiense, in quo (si Ferdinando Ughello ejúsque approbatori Carolo Cointio credimus) postremis temporibus Regulam S. Benedicti receptam fuisse ratum est. Theodorus Papa in Litteris Privilegii Bobuleno Abbati Bobiensi concessi meminit *Regulæ sanctæ memoriæ* BENEDICTI. Ughellus interpolationem in hæc verba irrepsisse dicit, addítque nullum de S. Benedicti Regula testimonium ante Lucii II. pontificatum in monumentis Bobiensibus exitare. Ughello Cointius supplaudit. Verùm esto, nulla exstet mentio Regulæ Benedictinæ in aliis ante Lucium diplomatis; an proptereà interpolata Theodori Bulla dici debet? Ughellus tabulas Bobienses, adeòq; Pontificia diplomata revolvit, ac diligenter (ut quidem opinor) inspexit. Unas Theodori & Lucii II. Litteras vulgavit cum variis Regum & Imperatorum Privilegiis: de ceteris cùm ea videre mihi non

licuerit, nec sententiam ferre licet. Alios proinde auctores consulo: & ecce mihi Gerberti Bobiensis quondam Abbatis, postea Romani Pōtificis epistolas legenti occurrit epistola octava-decima, in qua ferè duobus ante Lucium II. sæculis Regulæ nostræ apud Bobienses præclarum exstat testimonium. Gerbertus siquidem labente sæculo x. scribens ad Bobienses suos, sic eos compellat: *Qui* REGULAM S. BENEDICTI *professi estis & Pastorem deserendum abjecistis, colla tyrannis sponte subdidistis.* Interpolationem, opinor, non causabitur Ughellus aut ejus quivis secutor hoc loco, quo nihil afferri luculentius potest. At fortasse reponent, Gerbertum ex Floriacensi (ut aiunt) Monacho Abbatem Bobiensem, rejectâ S. Columbani Regulâ, Benedictinam Bobio primum imposuisse. Bona verba quæso: longè aliter res se habet. Monachus quidam Bobiensis anonymus librum de Miraculis S. Columbani à nobis hîc primùm editum composuit ante medium sæculum x. in cujus libri cap. 23. Auctor laudat *Privilegia sanctæ Sedis Apostolicæ*, HONORII, THEODORI, MARTINI, SERGII, GREGORII, ZACHARIÆ *& aliorum* Monasterio Bobiensi concessa, è quibus Auctor recitat fragmentum Privilegii Theodori Papæ, inter alia decernentis, *ut si Monachi Bobienses tepidi in Dei amore & in Institutis Patrum torpentes quandoque exsistant, secundum Regulam ab Abbate, id est à Patre Monasterii corrigi debeant. Si autem & ipse Abbas in ignavia aliqua contra Instituta Patrum & Regulæ tenorem fuerit deprehensus, & in aliquam sinistram partem inclinatus, à sede Apostolica sub cujus constitutione consistit, corrigatur*, &c. Ex his Theodori verbis apud Ughellum vitiatis intelligimus, Theodori Privilegium à prædicto Miraculorum scriptore visum ac lectum uti nunc se habet, si paucas Ughellanæ editionis mendas excipias. Deinde Regulæ nomine intellexit Auctor Regulam S. Benedicti, id quod probare facile esset, si non ipse disertè exprimeret his verbis subsequentibus in Episcopum Terdonensem aut Placentinum intortis: *Non vales tuum Episcopatum regere, & Monachos* SECUNDUM REGULAM S. BENEDICTI *gubernare.* Denique hoc argumento Ughellum convenimus. Monachus Bobiensis anonymus qui ineunte sæculo x. vixit, Theodori Privilegium eo modo legit, quo in chartis Bobiensibus exstat. In eo mentio *Regulæ S. Benedicti* expressis verbis habetur. Vigebat ergo Regula hæc in Bobiensi Monasterio Theodoro Pontifice, *Constantini anno secundo, Consulatûs primo, Indict.* I. (hi sunt chronologici Bullæ characteres) id est anno Christi DC. XLIII. quum Bobulenus Abbas Monachis Bobiensibus præerat. Nec interpolationem objicere possunt adversarii, nisi eam certis documentis probent.

ad ann. 615.

23. Ecquid mirum, si Bobiense Monasterium Regulam S. Benedicti admiserit exemplo Luxoviensium Monachorum, quos statim à Concilio Matisconensi paruisse legibus Benedictinis superiùs probavimus? An fortassis adversarii id etiam de Luxovio negare pergent?

Facilis

Facilis refutatio. Ludovicus Pius *anno IV. imperii sui Luxovium famosum in Galliis Cœnobium ad regendum beneficii jure contulit* ANSEGISO Abbati Fontanellensi, teste Chronographo Fontanellensi ejus æquali c. 16. qui Ansegisus cùm animadverteret, uti *ex desidia priorum Patrum* Fontanellensium, *qui gregis sibi commissi curam minùs devotè gesserant, status almæ Regulæ Patris* BENEDICTI *jam quasi casurus videbatur; ex Luxovio Cœnobio, quod in Galliarum terris in Religione ac Regulari disciplina non inferius usque ad præsens videbatur, Monachos Deum timentes virósque Religiosos secum huc* (Fontanellam) *adduxit, qui & legem istbinc Monachorum docerent, & exempla salubria ostenderent: licèt olim à viro justo* BENEDICTO *Fossatensi Abbate eruditi in hac Philosophia fore* viderentur.* Hinc conficimus, Luxoviense Monasterium, uti & Fossatense, ineunte sæculo IX. Benedictinis Institutis paruisse. De Luxoviensi disertè confirmat S. Eligius in Charta pro Monasterio Sollemniacensi hîc in Appendice edita: ubi Sollemniacense Asceterium dotatum à se dicit *ea interposita conditione, ut* Monachi *tramitem Religionis sanctorum virorum Luxoviensis Monasterii consequantur, & Regulam beatissimorum PP.* S. BENEDICTI *&* COLUMBANI *firmiter teneant:* obtestatúrque Remaclum Abbatem & successores, *ut Regulam supradictorum Patrum* QUAM IN SÆPEMEMORATO LUXOVIO MONASTERIO TENENT, *omni custodia teneant.* Quo quid clarius proferri possit, non video. Sanè si Regula S. Benedicti in Monasteriis Luxoviensi & Habendensi seu Romaricensi recepta non fuisset ante principatum Caroli Magni, Chrodegangus Mettensis Episcopus, Pippini Francorum Regis æqualis, non aliam quàm S. Columbani Regulam à Monasteriis illis vicinis acceptam præscripsisset duobus Cœnobiis ab se conditis. Et tamen auctore Paulo Warnefridi in lib. de Mettensi Episc. S. Benedicti Monachos in istis constituit, non aliunde sine dubio quàm è Luxovio arcessitos. CHRODEGANGUS, inquit Paulus, *construxit Monasterium in parochia B. Stephani in pago Mosellensi in honore beatissimi Petri Apostoli, & ditavit illud opibus magnis, Monachósque ibi constituit, atque* SUB REGULA S. P. BENEDICTI *in una caritate conjunxit. Construxit etiam alterum Monasterium quod Gorzia vocatur, ubi pari modo non minimam multitudinem adunavit Monachorum.* Quid, quòd Pippinus ipse Monasterio S. Galli per Othmarum Abbatem restituto, non S. Columbani, sed *libellum quem* BENEDICTUS *Pater de Cœnobitarum conversatione composuerat, eidem Abbati tradidit*, teste Walafrido Strabo in lib. 2. de Vita S. Galli cap. 11. & Gallense Monasterium ab ipsa suî instauratione Regulæ Benedictinæ numquam non adhæsisse, ex Ratperto, Ekkehardo, Walafrido, aliísque domesticis auctoribus manifestè intelligitur. Neque dicas libelli prædicti nomine intelligi Concordiam Regularum. Pippini siquidem principatu Benedictus Anianensis Concordiæ auctor necdum Monachum induerat. Cur ergo Pippinus non S. Columbani Regulam, siquidem eare,

Tom. 3. Spicilegii Acheriani.

* esse

tenus viguisset à norma S. Benedicti aliena; cur, inquam, eam non imposuit Monasterio S. Galli, qui Columbani discipulus addictissimus fuerat, nisi quia ante octavum sæculum utriusque Legumlatoris, Benedicti scilicet & Columbani Instituta jam in unum coaluerant? immo jam Benedicti Regula sola audiri ac exerceri cœperat? Verùm Columbano nostris partibus vindicato; ad Amandum convertatur oratio.

§. II. *De Monastici statûs antiquitate in Belgio, ejusdémque per S. Amandum propagatione.*

24. ORDINIS Cœnobitici in Gallia Belgica probat antiquitatem S. Paulinus Nolanus Episcopus in Epistola 28. ad Victricium Rotomagensem Episcopum his verbis: *Et nunc in terra Morinorum situ orbis extrema, quam barbaris fluctibus fremens tundit Oceanus, gentium populi remotarum qui sedebant in latebris, viâ maris arenosâ extra Iordanem antequam pinguescerent fines deserti in ea, orta sibi per tuam Sanctitatem à Domino luce gaudentes, corda aspera Christo intrante posuerunt. Vbi quondam deserta silvarum ac litorum pariter intuta advenæ Barbari aut latrones incolæ frequentabant; nunc venerabiles & Angelici Sanctorum chori urbes, opida, insulas, silvas Ecclesiis & Monasteriis numerosis plebe consona celebrant.* Et S. Treverius Monachus *ex genere Nortmannorum Caturcinensi territorio ortus, in pago Tarovvanensi Monasterium, quod in suburbio Tarovvanicæ urbis situm erat, expetiisse* sæculo VI. dicitur. Parum exculta fuit in Belgio Monastica Religio adusque sæculum VII. quo per SS. Amandum & Audomarum eorúmque discipulos magnum incrementum cepit. Audomarus eductus fuerat ex Luxoviensi Asceterio, ex Turonico S. Amandus, cujus de Instituto modò agere proposui.

Bolland. 16. Ianu.

25. Amandus *cùm jam adolescentiam transiens, in robur migraret virile;* parentes patriámque relinquens, *ad Ogiam insulam,* Rupellæ proximam *navigans, tandem portum Monasterii petiit,* sicuti scribit in ejus Vita Baudemundus. Amandum isthic susceptum, necdum tamen Monachum factum *cœpit pater ejus blandis sermonibus irretire, ut quantociùs de Monasterio egrederetur.* At Amandus *in eodem permanens desiderio, relicto solo parentibúsque, Turonis ad sepulcrum sanctissimi petiit Martini. Cùm ab oratione surrexisset, statim comam capitis sui abscidit, adeptúsque Clericatûs honorem, omnem gratiam transscendebat in Clero.* Postea *ab Abbate ipsius loci & à Fratribus benedictione percepta, civitatem Bituricas ad sanctum petiit* AUSTREGISILUM. Ab eo sanctóque Sulpicio *clementissimè susceptus, in cellula juxta Ecclesiam tribus ferè militavit lustris.* Dein *incidit ei cogitatio ut ad limina Apostolorum properare deberet.* Reversus in Gallias, *coactus à Rege & Sacerdotibus Episcopus ordinatus est. Accepto Pontificatûs honore, Gentibus verbum Domini evangelizare cœpit,* nimirum Gandensibus, Tornacensibus, aliísque Gal-

ad ann. 679.

liæ Belgicæ populis, ubi varia Monasteria, in his præcipua Gandense, postea Bavonianum dictum, Blandiniense & Elnonense excitavit. Carolus Cointius opinatur, Clericos in Gandensi & Blandiniensi Ecclesia primùm institutos, quibus post annos circà duodecim Monachi successerint: in Elnonensi verò non aliam quàm S. Columbani Regulam propositam fuisse. Mirum est, quàm sollicitus sit vir eruditissimus, ut S. Columbano discipulos undiquaque conquisitos supponat, adimat Benedicto: quod ægrè quidem profero adversus hominem, cujus amicitiam uti & eruditionem colo. Nec me movet, quòd Sodales nostros tam anxio delectu ab extraneis secernat, dummodo sententiam suam bene probet. Sicut enim nullum sanctorum Monachorum alienum à nobis reputamus; ita subditicium, si fieri possit, neminem nobis arrogare studemus. Duo in præsens probare contendo, nempe Amandum in S. Benedicti leges juràsse, nec aliam quàm S. Benedicti Regulam * Monasteriis à se conditis imposuisse: tum Monachos in utroque Cœnobio Gandavensi, non Clericos, à primordiis exstitisse.

* *Hinc tamen non excludo ritus S. Columbani, quos unà cum S. Benedicti Regula in Cœnobio Barisiaco à se institutos dicit S. Amandus in quadam Charta à nobis in fine hujusce Tomi edità.*

26. Amandus in Turonico S. Martini Monasterio *Clericatûs honorem*, id est tonsuram ac vestes Monasticas suscepit. Huc spectare videtur Alcuinus in Epigr. 59. de Martiniana Basilica agens, postremo hocce disticho:

> *Dum sanctus Præsul hic inhabitavit Amandus,*
> *Crevit honor Patris, crevit & iste locus.*

In Præfatione Sæculi I. jam adduxi Ibbonis Episcopi Turonici Litteras ad Guntramnum ejusdem Cœnobii Abbatem, quibus jubet Ibbo, *ut si Abbas ab hac luce discesserit, alius per electionem memorati Congregationis Monasterii, quorum vita perfecta credetur, sicut Regula* S. BENEDICTI *edocet, in eorum consensu solidetur: sicut & auctoritas Papæ urbis Romæ Adeodati continet per Privilegii seriem.* Subscribit IBBO *peccator Episcopus integra voluntate & devotione ad Monasterium S. Martini, ubi Monachi* SECUNDUM REGULAM S. BENEDICTI *conversare videntur.* Istud Privilegium in suspicionem interpolationis vocari non potest. Cùm enim ex ejusdem Ecclesiæ Archivis depromptum sit, constétque Monachos exinde Caroli Magni principatu deturbatos fuisse; non potest dici à Canonicis subornatum fuisse in gratiam Regulæ Benedictinæ, cujus mentio Canonicis tanti non est. Ibboni præiverat Berto seu Bertus, in Actis S. Leodegarii Episcopi Augustodunensis laudatus, qui anno circà DC. XXC. confirmavit Privilegium Basilicæ Martinianæ à Chrotperto decessore suo concessum eo pacto, ut Monachis eligendi Abbatem *secundum Regulam* S. BENEDICTI faceret copiam. In eadem Basilica perseveràsse Monachos usque ad tempus Alcuini, eodem loci probavimus: cujus rei etiam fidem facit ejusdem Auctoris Epistola 31. *Sanctissimis Fratribus & B. Martino servientibus*, directa, in qua eos ad humilitatem aliásque virtutes exhortans, *Per*

Had. Vales. in Discept. de Basil. & in ejusd. defens. probat, in Monasterio B. Martini olim Monachos fuisse.

humilitatem, inquit, *obedientiam & caritatem Monachus cælum adſcendit. Non eſt igitur laudabile in veſtimentis habitum imitari Patrum, ſine obſervatione mandatorum quæ illic ſtatuerunt.* Porro Monachos Turonenſes Benedictinis Sodalibus ſeſe primos adjunxiſſe, utpote vicinos Glannafolienſi Cœnobio, veri ſimilius eſt, quàm eos de Luxovienſium remotiorum Inſtituto cogitâſſe. Ergo Amandus in Turonico S. Martini Cœnobio Benedictinas leges didicit, ibi Monaſticum habitum induit.

Lege Valeſ. ibid. 27. Nec obſtat, quòd Amandus *Clericatûs honorem* iſthic accepiſſe dicitur. Hoc enim loquendi genere antiqui Scriptores Monaſticam tonſuram ac ſollemnem habitûs Religioſi ſuſceptionem non rarò deſignabant. Huc teſtimonia quædam conferre juvat. Aredius Abbas Lemovicinus *conſtruxit Templa*, teſte Gregorio Turon. Epiſc. in lib. 10. Hiſt. cap. 29. *ac ex familia propria tonſuratos inſtituit Monachos.* Et tamen Gregorius ipſe in lib. 2. de Gl. Martyr. cap. 28. ejuſdem Aredii Monachum appellat *Clericum Aredii Lemovicini Abbatis.* Et ne quis de Clerico ſæculari in ejus Monaſterio degente id interpretetur, eumdem Clericum poſtea *Monachum* vocat. *Quod ne quis dubitet*, inquit, *teſtor omnipotentem Deum, quia ab ipſius Abbatis hæc ore cognovi, apud cujus Monachum hæc geſta ſunt.* Præterea in lib. de Gl. Conf. cap. 82. idem Auctor de S. Euſichio Recluſo, *qui tamquam Eremita inter ſpinarum condenſitatem ab hominum ſe familiaritate removerat*, hæc inſerit: *Habebant Clerici ejus* (id eſt Monachi) *duo vaſa apum* &c. Gregorius item auctor eſt in lib. de Vit. PP. cap. 6. Gallum nobilem Arvernum *Monaſterium Crononenſe ſexto milliario ab Arverna urbe expetiiſſe*, ac ſuppliciter Abbatem exorâſſe, *ut ſibi comam capitis tondere dignaretur.* Abbas quum rem patri ejus haud ingratam fore cognovit, *puerum Clericum fecit.* Et S. Chlodoaldus *poſtpoſitum** *Regnum terrenum, ad Dominum tranſiiſſe, & ſibi manu propria capillos radens, Clericus* (id eſt Monachus) *factus eſſe*, dicitur in ejuſdem Gregorii lib. 3. Hiſt. cap. 18. Denique in lib. 1. de Gl. Martyr. cap. 76. puerum quemdam in Monaſterio Agaunenſi *Clericum factum, cum reliquis Clericis, & inter choros pſallentium Monachorum* poſt obitum ceciniſſe, Gregorius affirmat. Gregorio complures alii Auctores ſuffragantur. Conditor libri de geſtis S. Marculfi Abbatis Nantenſis commemorat, Marculfum Childebertum Regem ſub finem vitæ adiiſſe apud Compendium villam Regiam: in eóque itinere, dum lepus quem Regii venatores inſequebantur confugiſſet ad virum ſanctum, per contumeliam illuſum fuiſſe his verbis: *Qua temeritate, Clerice*, (ſic Marculfum Monachum & Monachorum Patrem cognominant) *venationem Regis invadere præſumpſiſti?* Jonas ſæculi VII. Auctor haud ignobilis, in Vita S. Columbani eodem ſenſu *Clerici* vocem uſurpat, dum inducit Columbanum Theodeberto Auſtriæ Regi ſuadentem, *ut à bello deſiſtat, ſéque Clericum faciens, ſacræ Religioni ſubderetur.* Wandregiſilus referente

* *pro poſt-poſito*

Secul. 1. ad ann. 556.

num. 57. ad ann. 615.

Aigrado in Actis S. Ansberti Rotomagensis Episcopi, Ansbertum Monachum fieri postulantem, *Clericatûs honore decorabilem reddidisse* fertur. Auctor antiquus & gravis qui Vitam S. Sigolenæ litteris mandavit, miraculum *de Clerico dæmoniaco* (sic enim capituli inscriptio præfert) liberato his verbis exprimit cap. 16. *Illo tempore quidam juvenis Dadulfus nomine sub professione Monachi omnem humilitatem atque innocentiam mentitus accessit... Exigentibus meritis correptus à dæmone est... ad Sanctam defertur curandus.* En qui *Clericus* in titulo capitis nominatur, in ipso contextu *professionem Monachi* moribus mentitus dicitur. His testibus accedit Chronographus Fontanellensis Cœnobij, Ludovici Pij æqualis, qui cap. 13. *Hardoinum hoc in Cœnobio Clericatûs suscepisse habitum* scribit. Quinetiam idem Auctor Monachorum collegium *Clerum* appellat cap. 16. *Sicut illi*, inquit, Wandregisilus nimirum & Ansbertus, Fontanellense Monasterium *in exordio sui ædificiis nobilitaverunt, Clerum auxerunt; ita iste* (Ansegisus) *diruta emendare studuit, Clerum nobilissimè auxit.*

ad ann. 695

To. 3. spicil. Acherij.

28. Plura id genus testimonia huic rei affirmandæ congerere possem: at ista, opinor, sufficient ad refellendam eorum sententiam qui ubicumque *Clerici* nomen expressum legerint, Clericos sæculares, non Monachos intelligi opinantur. Quod in erratum incidit Theodoricus Abbas Trudonianus in Vita S. Bavonis à se scripta: pertraxítque alios in idem mendum, qui ex primarij scriptoris Vitæ S. Bavonis verbis malè intellectis tradiderunt, Clericos Gandæ Monasterio primitùs à S. Amando fuisse impositos, postea Monachos successisse, quibus Florbertus Abbas præfectus sit. Id Molanus in lib. de Natal. SS. Belgij de Ganda Monasterio admittit: quod Carolus Cointius ad Blandiniense Cœnobium extendit, eoquòd Clericorum longè utilior (uti ipse putat) quàm Monachorum erat opera Episcopo verbum Dei per vicinam regionem disseminanti. Et tamen Gregorius Magnus in expeditionem Britannicam Monachos, non Clericos direxit: nec aliis quàm Monachis Germania, sicut & Britanniæ insulæ pars magna aliæque provinciæ complures, Fidei restitutæ primitias referunt acceptas. Quod citra invidiam interim sit dictum. Clericorum operam Ecclesiæ utilissimam laudamus. Sed quid juvat Monachos deprimere, ut Clericos extollas? Utrosque operarios messis Dominica recipit & locupletat. Redeo ad rem. Consulamus Auctorem primarium Vitæ S. Bavonis, quem è tenebris nunc primùm eruimus, ut resciamus quid *Clericorum* nomine intelligat, Monachos an Clericos sæculares. En ejus verba: *Deo etiam annuente Clericorum Cœnobium in ipso castro Gandavo honorificè est constructum, ubi die noctúque laus à Fidelibus decantatur. His expletis in eodem Monasterio B. Confessor Bavo comam capitis sui abscidi deprecatus est: & adeptus venerandi Pontificis* (Amandi) *manibus Clericatûs honorem, meruit fieri consors Apostolorum*, id est Apostolicæ in-

Molan. 1. Octob.

To. 2. Annal. ad ann. 631. n. 5.

ad ann. 653. num. 5.

ſtitutionis: quod præcipuè convenit Monachis, quos Apoſtolicæ vitæ imitatores S. Bernardus aliíque permulti appellant. Mentem ſuam Auctor in conſequentibus clariùs exprimit. *Dimiſit comam capitis, & invenit coronam gloriæ: reliquit veſtimenta ſæcularia, & ſuſcepit ſtolam candidam: reliquit pompam hujus mundi, & indutus eſt loricam fidei.* Quibus verbis Scriptor iſte religioſas veſtes ac tonſuram ſatis exprimit. At paullo pòſt diſertè enuntiat, *Clericorum* vocabulo non tantùm Monachos à ſe intellectos, ſed etiam Monachos ad Regulam S. Benedicti inſtitutos. *Ergo Allowinus vir Dei reverſus ad ſupradictum caſtrum Gandavum, ad venerabilem virum* FLORBERTUM *Abbatem, quem almus Pontifex Amandus ibidem conſtituit ſuper gregem Clericorum Rectorem, petiit eum ſibi humiliter cellulam, in qua familiariter Domini miſericordiam pro facinoribus ſuis deprecaretur, largiri.* Ergo Florbertus Abbas erat, antequam Bavo tonſuram acciperet: nam ab eo tempore Amandus Gandavum regreſſus non erat. Et Recluſi illic admittebantur, quod in Clericorum ſæcularium collegiis rariùs uſitatum. Audi ampliùs. *Vt verò pius Pater ejus petitionem audivit, cum gaudio ſuſcepit: & ejuſdem Fratribus Monaſterij juxta preceptum pij Patris* BENEDICTI *convocata omni Congregatione ejus patefecit preces, ut ſi forſitan juniori revelatum fuiſſet, &c.* Quæ poſtrema verba deprompta ſunt ex cap. 3. Regulæ Benedictinæ, cujus *præcepto* in iſto facto paruiſſe Florbertus dicitur. Denique Florberti diſcipuli *ad obedientiam* ſeu ad laborem manualem, cellæ gratiâ S. Bavoni exſtruendæ, exiiſſe dicuntur: quod Monachis aptari neceſſe eſt. Sed quid pluribus immoror? quando adverſarij Monachis, non Clericis præfuiſſe concedunt Florbertum, quem tamen *Clericorum Rectorem* fuiſſe Auctor ſentit: quo nomine proinde Monachos (uti ex aliis etiam ipſius verbis apparet) intelligit. Nec aliam quæras cauſam, cur S. Bavo qui ſtatim atque in Monachum attonſus eſt, Amando prædicationis ſocium ſe adjunxerat, *per ſupraſcriptum Pontificem ſibi licentiam dari petiit, Monaſteria circuire Chriſti Athletarum, quatinus vitam Monachorum & converſationem Cænobitarum poſſet agnoſcere.* Nimirum Monachus cùm eſſet, Monachorum perfectiorum mores rimari atque æmulari votis omnibus optabat. Unde Gandam poſtea reverſus, in cella recludi (quod optimum judicavit) apud ſe ſtatuit.

num. 7.

29. Ex his manifeſtum eſt, Monachos non Clericos ſæculares in Ganda Monaſterio (quod etiam de Blandinienſi dicendum eſt) ab initio exſtitiſſe: quod ſatis ſupérque veri ſimile reddit Amandi ipſius Monaſtica profeſſio. Nempe Monachus Monachos haud dubiè in locis ab ſe erectis inſtituit, Benedictinus Benedictinos. Non ergo commenticia videri debet iſta clauſula Privilegij Martini Papæ, quâ decernit, *ut liceat Abbati* FLORBERTO *in univerſis utilitatibus* Monaſterij Blandinienſis, *ita omnia diſponere abſque ullius contradic-*

tione vel refragratione; ut inibi Deo servientes liberè invigilent mandatis Domini secundum Regulam S. BENEDICTI: cùm alioquin superiùs probaverimus, S. Amandum in Turonico S. Martini Cœnobio Benedictinis Institutis assuevisse. Certè in Litteris Arnulfi Flandriæ Comitis, quibus prædia varia Monasterio Blandiniensi restituit, *regnante Ludovico filio Caroli Regis Reclausi*, cognomento Simplicis, leguntur hæc verba: *Cupio omni tempore ævi in sæpefato Monasterio Monachos Christo ancillari (ut actum est tempore S. Amandi) secundum normam S.* BENEDICTI *viventes*. Et quidem tempore Vindiciani Episcopi Cameracensis & Atrebatensis, id est post medium sæculum septimum, Vedastinæ Abbatiæ Monachi Benedictini præerant. Quippe Fulradus, Vedastini apud Atrebates Monasterij Abbas, cùm *inregulariter vivens, ab Rothardo Episcopo sæpe graviter argueretur; induratus gloriabatur se habere S. Vindiciani ejusdem Sedis Episcopi Privilegia Apostolica auctoritate confirmata, in quibus decretum esset, Monachos S. Vedasti non debere habere respectum ad Pontificem Ecclesiæ Cameracensium. Ex hoc sanè*, infert Baldericus hujusce facti relator in Chron. lib. 1 cap. 106. *falsam argumentationem trahens; quòd B. Vindicianus suo tempore omnes inquietudines à Monasterio S. Vedasti scripto præcepto exclusit, ut quietè* SECUNDUM REGULAM S. BENEDICTI *Monachi viventes Deo servirent, non ut inordinatè & turpiter conversantes, veluti iste cum suis, à proposito desciscerent.* Hæc Baldericus sæculi XI. Auctor. Porro S. Vindicianus æqualis erat & amicus S. Amandi, successor S. Autberti, qui Autbertus in Basilica Vedastina Monachos instituerat, haud alios sanè quàm Benedictinos ac S. Amandi discipulos. Hatta quippe primus Abbas Vedastinus à S. Vindiciano, *secundo ordinationis ejus anno benedictus, simul Gandensem S. Petri Abbatiam quæ in monte Blandinio sita est, nobiliter regebat*, prout in Actis S. Eusebiæ num. 4. legitur.

Miræi Notit. cap. 51.

ad ann. 689.

30. Nunc locus postularet, ut de S. Audomaro ejúsque discipulis S. Bertino aliísque Instituti Monastici per Belgium propagatoribus ageremus. Verùm cùm è Monasterio Luxoviensi educti sint eo tempore, quo jam Luxovienses Cœnobitæ castris Benedictinis (ut superiùs probatum est) sese adjunxerant; de his plura dicere supersedeo, transitum facturus ad Sanctimoniales, quæ procurante potissimùm S. Amando in Gallia Belgica institutæ sunt.

§. III. *De Monacharum & Canonicarum origine in Belgio.*

31. SANCTUS Amādus non solùm Monasteria virorū in Belgio, verumetiā Cœnobia puellarū, Nivialense, Melbodiense, Castrilocense, Marcianense, aliáq; nonnulla ordinavit. Monachas an Canonicas illis in locis collocaverit, inquirendum. Primò audiendus Miræus in Notis ad cap. 13. Cod. Donat. ita differens: Canonissarum "

„ nobili stirpe progenitarum, quæque ad nuptias transire possunt,
„ collegia in Hannonia sunt duo, Montense & Melbodiense: totidem
„ in Comitatu Namurcensi, Andennense & Monasteriense: & unum
„ in Brabantia Nivellense, omnium apud Belgas (ut opinor) antiquissimum. Idem Auctor in lib. de Canonicorum collegiis capp. 17. &
„ 19. satis mentem suam aperit circa originem Canonicarum. Non
„ sum nescius, inquit, cap. 19. multos contendere olim Canonica-
„ rum istarum, ut ceterarum Virginum collegia, si non omnia, saltem
„ pleraque voto sese castitatis perpetuæ solita obstringere, etsi ipsæ
„ Canonicæ ægrè forsitan admittant. Verùm quia nonnulli persuadere volunt, hujusmodi Cœnobia à primordiis attributa fuisse Canonicabus, quæ nullis adstrictæ fuerint votis; utrumque quoad fieri poterit brevissimè refellere proposui.

32. Nullas Canonicas in Galliis ante sæculum IX. exstitisse, argumenta non pauca demonstrant. In Gallia Belgica Virginum Cœnobia primus excitavit ordinavítque S. Amandus, iisque Monachas sine dubio non Canonicas imposuit Monachus ipse. Duplex in unoquoque Parthenone conventus erat, Monachorum scilicet ac Puellarum: hæ ab illis regebantur pro more: id quod Patres Concilij Hispalensis Actione II. statuerunt. S. Foillanus aliíque Monachi Scotti in Monasterio Nivialensi hospitari soliti erant. Et in libro de Mirac. S. Gertrudis Abbatissæ Nivialensis, exorto apud Niviallam incendio, *Monachorum ac Virginum concurrentium* fit mentio. In isto Monasterio præter Abbatissam quæ Sanctimonialibus præerat, erat & Abbas Monachorum isthic degentium SUBINUS, uti in Actis S. Aldegundis num. 18. legitur. Et S. Jonatus Abbas Monachis Marcianensibus præfectus est à B. Amando, quo tempore S. Rictrudis ibidem Monachas regebat. Adde & Monasterium Habendense seu Romaricense, in quo S. Amatus, Monachorum illic degentium Abbas, Mactefledem Sanctimonialibus præposuit. Amato successit Romaricus Abbas, huic Adelphius, quo Abbate Tetta seu Tecta Virginibus præsidebat. Duplicem etiam conventum in Parthenone Melbodiensi fuisse, innuit Auctor secundarius Vitæ S. Aldegundis supremis lucubrationis suæ verbis: *Estque ipse locus*, inquit, *grege Puellarum farcitus, aliorúmque Deo servientium numerositate repletus.* Suffragatur etiam Vita S. Waldetrudis de Cœnobio Castrilocensi: sic enim Auctor in Prologo loquitur: *Quorumdam religiosorum Fratrum ac Sororum caritate compulsus, hoc opus aggredi præsumpsi.* Idem etiam probabimus de Parthenone S. Johannis Bapt. apud Laudunum in Vita S. Anstrudis inferiùs suo loco. Quemadmodum in Belgica illa Cœnobia successerunt collegia Canonicarum Monachabus, ita & Monachis Canonicorum conventus: ut sicut primitùs Monachi Monachabus, ita postmodum Canonici Canonicabus Sacramenta administrarent. Puellas in illis Cœnobiis degentes velo consecratas,

cap. 3. ad ann. 658.

ad ann. 684.

consecratas, & castitatis voto obstrictas fuisse, clarius est quàm ut probatione indigeat. Gertrudis Abbatissa Nivialensis *sacrum velamen cum Sodalibus suis* ab S. Amando accepisse dicitur. S. Aldegundis *sacræ Religionis velamen & habitum* suscepit. Waldetrudis ab S. Autberto Episcopo *velamen sacrum impetravit*. Denique S. Begga Gertrudis Abbatissæ Nivialensis soror, & ipsa Abbatissa Andanensis, Monasterium construxit, *ubi Religiosam vitam duceret, Virginesque sacras in servitutem Divinam perpetua stabilitate firmaret*, uti ad lib. Mirac. S. Gertrudis observavimus. Non ergo sæculum repetere illis licebat, quæ *perpetua stabilitate in servitutem Divinam* mancipabantur. Erant illis in locis Monachæ, non Canonicæ sæculares (prout nunc) sæcularibus votis implicatæ. Erant, inquam, Monachæ Benedictinæ, quibus S. Amandus leges Benedictinas præscripserat. In Concilio apud Leptinas agri Cameracensis vicum anno DCC. XLIII. habito S. Bonifacius statuit, *ut Monachi & Ancillæ Dei Monasteriales* juxta REGULAM S. BENEDICTI *vivere studeant*. Ad Cameracensem diœcesim pertinebant & hucusque pertinent Melbodiense & Montense seu Castrilocense Cœnobia Puellarum. Immo Concilium illud à Bonifacio Legato Apostolico coactum valebat apud ceteras Galliæ ac Germaniæ provincias: ubi proinde *Ancillæ Dei Monasteriales juxta Regulã S. Benedicti vivere* tenebatur, quam antea professæ erant.

33. Hinc intelligitur, nullas tum fuisse alias *Ancillas Dei Monasteriales* quàm Monachas; nondum Canonicarum nomen audiri cœpisse. In Conciliis sæculo VIII. cõvocatis Canonicarũ mentio nulla, nec in Epist. 9. Zachariæ Papæ ad Pippinum Francorum Regem c. 5. nec in Responsionibus Stephani Papæ III. ad Gallos, neq; in Capitulari Caroli Magni ann. DCC. LXXIX. condito, ubi aptissima Canonicarum cõmemoratio futura erat. In Cõcilio Francofordiensi ann. DCC. XCIV. statuitur c. 46. *ut de Abbatissis quæ canonicè aut regulariter non vivunt, Episcopi requirant, & Regi adnuntient, ut ab honore priventur.* Quo in loco dictio *canonicè* opponi videtur *regulariter:* tametsi in titulo sola vox *regulariter* apponatur in hunc modum: *Abbatissæ quæ regulariter non vivunt deponendæ*. At verò in Concilio Maguntino anno DCCC. XIII. clariùs Canonicæ exprimuntur cap. 13. *Abbatissas cum Sanctimonialibus omnino rectè & justè vivere censemus. Quæ verò professionem sanctæ Regulæ* BENEDICTI *fecerunt, regulariter vivant; sin autem canonicè vivant pleniter, & sub diligenti cura custodiam habeant, & in Claustris permaneant, &c.* Novellum tum fuisse Canonicarum Institutum satis probant Patres Concilij Cabilonensis, dum cap. 53. aliisque subsequentibus *admonitiones* seu leges præscribunt *Sanctimonialibus quæ se Canonicas vocant.* Paullò post in Concilio Aquigranensi anno DCCC. XVI. post Regulam Canonicorum composita est in gratiam Canonicarum alia, quæ capitulis 28. continetur. Itaque sæculo VIII. nulla erant præter Virginum Benedictinarum Cœnobia: appetente sæ-

culo IX. duo tantùm erant Parthenonum genera, Monacharum & Canonicarum. Illæ S. Benedicti Regulam observabant: his pro Regula erant decreta Concilij Aquigranensis, quæ Regula ex SS. Cypriani, Athanasij, Hieronymi & Cæsarij dictis propriisque Synodi statutis conflata est. Utræque, Monachæ scilicet & Canonicæ, communi nomine vocabantur *Sanctimoniales*, *Sorores*, *Puellæ*, *Ancillæ Dei*; uti & Canonici *Fratres*. Canonicæ postea dictæ sunt *Dominæ*, *Domicellæ*: utriusque Ordinis habitacula, *Monasteria* dicta. Canonicæ vota perpetua profitebantur, nec illis sæculum repetere integrum erat, ex cap. 18. Regulæ, quam Patres Concilij Aquigranensis dictaverunt. *Si his omnibus exhibitis*, inquiunt, *inemendabilis atque incorrigibilis apparuerit, quia nullatenus huic sæculum repetere fas est, advocetur si necesse est Episcopus.* Secundò vestibus nigris utebantur, ex cap. 10. *Quid prodest vestibus nigris indui &c.* Differebant verò à Virginibus Benedictinis, quòd plura ac lautiora habebant edulia, & carnibus vescebantur cap. 13. quòd Ancillas singulæ singulas habebant cap. 21. aliàque hujusmodi, quæ Puellis Regularibus non permittebantur. Hinc apparet, quantum à vero aberret Guillelmus de Rebreviettis in Vita gallicè edita S. Gertrudis, qui ut Nivialensis Ecclesiæ Canonicabus hodiernis adblandiatur, primarias Puellas Nivialenses nullis votis adstrictas fuisse audet affirmare.

Erat & aliud genus Sanctimonialium seu Devotarũ, in privatis ædibus assumpto velo manentium, de quibus Ordo Romanus, & liber Mirac. S. Richarij, item S. Remacli hic.

34. Ergo ut ad propositum revertar, Virgines Nivialenses, Melbodienses, Castrilocenses, aliæque ab origine Monachæ erant, & Institutis Benedictinis S. Amando suggerente addictæ. Verùm quo pacto à Monastico statu ad Canonicalem desciverint, paucis explicandum. Postquam Chrodegangus Mettensis Episcopus Canonicis Regulam præscripsit, feminæ etiam nonnullæ æmulatione adductæ Canonicarum nomen affectare cœperunt: quæ tamen vota sollemnia profitebantur. Post cladem à Nortmannis illatam Cœnobia perplura censu ac religione destituta, in corruptos mores prolapsa sunt: Monachis Canonici, Monachabus Canonicæ plerisque in locis successerunt. Bruno Archiepiscopus Coloniensis, Legati Apostolici munus medio sæculo x. gerens, in villa Montensi (si Jacobo Guisio credimus) *in Ecclesia B. Virginis* MARIÆ, *quæ nunc S. Waldetrudis nuncupatur, & in villa Malbodiensi in Ecclesia quæ nunc Aldegundis dicitur, Canonicales ordinavit Præbendas sæculares, de Sanctimonialibus Canonicos & Canonicas sæculares ordinans.* Nivialenses adusque sæculum XI. vocabantur *Fratres* ac *Sanctimoniales*, prout constat ex Diplomate Henrici IV. Imper. anno M. LIX. concesso, quo prædia Ecclesiæ Nivialensis *in tres portiones* divisa probat, scilicet *in Xenodochium, in beneficium Abbatissæ, in Prebendas Fratrum seu Sanctimonialium.* LXXII. Et Gerardus Cameracensis Episcopus *in Landensi territorio Besneium cambiavit cum Sororibus S. Gertrudis.* Tametsi jam Canonicæ erant, uti ex Præbendarum appellatione satis intelligitur. Ca-

Iac. Guis. To. 2. lib. 14. c. 35. ita citatus à Vinchantio in Annal. Hann.

Miræi Notit. cap. 99.

ibid. c. 84.

nonicæ *Dominæ* dici cœperunt sæculo insequenti, eóque nomine Odo Cameracensis Episcopus eas vocat in suis Litteris apud Miræum his verbis: *Ego* Odo *piæ petitioni Richetæ Abbatissæ sanctæ Gertrudis Nivialensis Ecclesiæ annuens, audiens etiam preces Dominarum Monasterij & Canonicorum &c.* Et tamen priscum *Sanctimonialium* vocabulum etiam tum retinebant. Nam Lotharius Imperator *precibus tam Clericorum quàm Sanctimonialium sanctæ Gertrudis Nivellensis Ecclesiæ*, rerum divisionem ab Henrico IV. factam confirmat anno M. C. XXXVI. Et primitùs quidem Canonicæ illæ sæculares (ut credere par est) velo retento vota perpetua promittebant. At rebus in deteriora labentibus, nostro ævo solæ Abbatissæ cum Officialibus (ut vocant) vota nuncupant, servatis alicubi Ordine & ritibus Benedictinis, quemadmdum de Romaricensi Ecclesia ad Acta S. Romarici dicturi sumus. Hinc *in Monasterio Thorensi Ordin. sancti Benedicti diœcesis Leodiensis ipsa dumtaxat Abbatissa dictum Ordinem expressè profiteri consuevit*, ut Franciscus Vinchantius in Hannon. Annal. cap. 12. refert. Id genus vitæ laxioris cùm iniquiùs ferrent Puellæ Monasterij Horreensis apud Treviros (cui quondam B. Modesta, S. Gertrudi Abbatissæ Nivialensi præcipua necessitudine & professione adstricta præfuit) abjecto Canonicarum indumento & vitæ genere, ad S. P. Benedicti leges sese revocaverunt anno M. CCCC. XCV. eximio sanè exemplo & hortatu D. Johannæ de Bettstein Abbatissæ, quæ avitam Ordinis Monastici disciplinam vetustate & morum corruptelâ collapsam reduxit. Quod utinam aliæ imitentur.

ibid. c. 128. *ibid. c. 147.* *ad ann. 653.*

§. IV. *Observationes Ecclesiasticæ ac Monasticæ ex secundi Sæculi Benedictini Actis erutæ.*

35. QUANDOQUIDEM intellexi haud ingratas fuisse viris eruditis Observationes, quas ex primi sæculi Actis unum in fasciculum conjeci; lubet hoc eodem loco duplicem huic operæ articulum adhibere, unum qui res Ecclesiasticas & Monasticas, alterum qui res historicas & chronologicas complectatur.

36. Atque ut à sacrosancto Missæ sacrificio incipiam, notare inprimis juvat, quòd viri pij haud pauci per sæculum VII. rem sacram quotidie frequentâsse leguntur: id quod anterioribus sæculis non tam obvium videtur. S. Goar Anachoreta *habuit consuetudinem omni die, excepta Parasceve, Missarum sollemnia celebrare populo.* Et S. Geremarus Abbas Flaviacensis, *factus Sacerdos, offerebat sacrificium per singulos dies.* Venerabilis Beda in lib. 2. Hist. Abbatum Monasterij sui idem affirmat de Ceolfrido Abbate, qui Romam pergens, *ex die quo de Monasterio suo profectus abiit, usque ad diem quo defunctus est, quotidie Missâ cantatâ salutaris hostiæ Deo munus offere-*

Observ. I. *ad ann. 649.* *ad ann. 658.* *ad ann. 690.*

bat. Ubi *Missam cantare* non est certa ac modulata voce sacris operari, uti modò usurpatur; sed *recitare.* Exstat luculentum hujusce significationis testimonium apud Remigium Autissiodorensem Episcop. in Explicatione Canonis Missæ, dum rationem reddit, cur *Te igitur clementissime Pater* tacitè recitetur, his verbis: *Idcirco, ut fertur, venit consuetudo in Ecclesia, ut* TACITE *ipsa obsecratio atque consecratio à Sacerdote* CANTETUR, *ne verba tam sacra vilescerent.* Quo in significatu eamdem vocem usurpat Beda in Epistola ad Egbertum Episcopum recens à Waræo editâ. *S. Antistes Ambrosius*, inquit, *hoc de Fide loquens admonet, ut verba Symboli matutinis semper horis Fideles quique decantent.* Denique ut plura alia omittam, eodem sensu Licinius Andecavorum Episcopus *quotidie Missam cum ingenti cordis compunctione cantâsse* fertur. Idem observavit Gregorius M. in lib. Dial. cap. 56. de Cassio Narniensi Episcopo, *qui quotidianum offerre consueverat Deo sacrificium.* Lege Regulam Solitar. à Grimlaïco scriptam, cap. 36. Non tamen quotidiana Missæ frequentatio ita Sacerdotibus in more erat sæculo VII. ut singuli in dies ad altare sacra celebraturi accederent. Quin etiam tum vigebat ritus ille, quo Sacerdotes, immo & Episcopi, in publica Missa Communionem sacram percipiebant. Ceolfridus suprà laudatus in profectionis Romanæ procinctu, *cantatâ primo mane Missâ, communicantibus qui aderant*, (aderant autem sine dubio Presbyteri complures) *continuò præparatur ad eundum.* Et Concilium Toletanum IV. anno tertio Sisenandi Regis, hoc est anno Christi DC. XXXIV. celebratum statuit c. 17. *ut Sacerdotes & Levitæ ante altare communicent, in choro Clerus, extra chorum populus.* Eumdem ritum egregiè illustrat Ordo Romanus quatuor primis capitulis. *Accedunt primum Episcopi* (verba sunt capitis 4.) *secundum ordinem de manu Pontificis communicare, & post eos adscendunt Presbyteri omnes ut communicent ad altare.* Lege Morinum de Ordinat. sacr. P. 3. Exerc. 8. c. 1. Postea usus obtinuit, ut unus Sacerdos plures Missas uno die celebraret: quod quidem ob penuriam Sacerdotum Concilium Emeritense ærâ DCC. IV. collectum permiserat fieri per singulas quæ uni Presbytero commissæ erant parochias *pro diebus Dominicis* c. 19. Tempore procedente quod necessitate admissum est, in usum cessit, adeout Leo Papa *una die septem vel novem Missarum sollemnia celebrâsse* dicatur apud Walafridum Strabum. Eadgarus Rex in Canonibus anno CM. LXVII. conditis habet cap. 37. *Ut nullus Sacerdos Missam sæpiùs in uno die celebret quàm ter ad summum.* Plures Missas etiam sæculo XI. peragebant Sacerdotes, testante Petro Damiani libro quinto Epistola decima nona. Postea id tantùm in quibusdam sollemnitatibus, demum in sola Nativitatis Christi celebritate licuit.

Bibl. SP. To. 9.

Walafr. de reb. Eccles. c. 21.

37. Qui diebus festis sacrosanctis Mysteriis intererant, cibi ac potûs expertes esse oportebat. Auctor antiquus & gravis in lib. de Vita S. Walarici cap. 15. *Duo*, inquit, *germani erant, qui ad eum in festivitate B. Martini advenerant, quibus increpando ait: Admiror cur ante Missarum sollemnia bibere præsumpsistis. Qui confitentes commissum suum, veniam postulant, & dereliquo sese emendaturos spondent.* Simile factum de alio qui die Dominica heminam vini ante Missam biberat, continenter subjicitur. Huc spectat canon 19. Conc. Autissiod. *Non licet Presbytero aut Diacono aut Subdiacono, post acceptum cibum vel poculum Missas tractare, aut in Ecclesia dum Missæ dicuntur stare.* OBSERV. II. ad ann. 612.

38. Præterea diebus Dominicis Christiani Matutinis officiis interesse communi lege tenebantur solebántque. In Vita S. Leodegarii Anonymus Ebroïni interitum describit cap. 16. his ferè verbis: Quidam ex *Optimatibus post exspolium ad Ebroïni ostium ante lucem observat egressurum. Dies agebatur Dominica: ideóque processurus erat ad Matutinarum sollemnia. Cùm autem ille pedem foras misisset de limine, ecce iste insperatè prosiliens, gladio eum percussit in capite.* Si Ebroïno Majori domûs Regiæ, homini alioquin vitæ haud severioris, religio fuisset abstinere à precibus antelucanis; quantò magis aliis? Lege Pallad. de vita S. Johannis Chrysost. & Vitam Gallicam lib. 3. cap. 10. OBSERV. III. ad ann. 678.

39. Quinetiam carpenti usum die Dominica fuisse interdictum, auctor est Beda in lib. de Vita S. Cuthberti cap. 27. ubi Cuthberti congressum cum Ermentrude Regina exponit. *Confestim intravit ad Reginam, & secretò eam alloquens, (erat autem dies Sabbati;) Vide*, inquit, *maturè illucescente secunda Sabbati*, id est feriâ 2. hebdomadæ, *adscendas currum, (quia die Dominico curru ire non licet) vadásque & Regiam civitatem citissimè introeas.* Unde Theodorus in Capitulari: *Græci & Romani in die Dominica navigant & equitant, panem non faciunt, nec in curru ambulant, nisi ad Ecclesiam tantùm: nec balneant se Græci, nec scribunt publicè, tamen pro necessitate seorsùm in domo scribunt*, &c. Confer can. 28. Conc. III. Aurelian. Denique antiquitus usque ad nostri ævi memoriam, observatio Dominicæ diei *à vespera usque ad vesperam*, ut loquitur Herardus Turon. Episc. in capit. 2. protendebatur. Et Eustachius Abbas apud Matthæum Parisium ad ann. 1200. & Rogerium Hovedensem ad ann. 1201. hortamentis persuadere nisus est, ut *ab hora nona Sabbati usque ad ortum Solis in die Lunæ feriatio protenderetur.* Hujus rei obvia sunt exempla tum in his Actis, tum apud Gregorium Turon. in lib. 3. de Mirac. S. Martini capp. 31. & 56. tametsi Ahyto Basileensis Episcopus ineunte sæculo x. pronuntiat in Capitul. art. 8. *ut omnem Dominicam à mane usque ad vesperam ferientur, ne Judaïsmo capiantur.* Lege Constitutionem Abbatis *de Flay* de cautiori observatione Dominicæ facta anno 1203. Tomo 2. Conc. Angl. OBSERV. IV. ad ann. 687. Tom. 6. Spicil. Acheriani.

40. Luculentum Sacramenti Confirmationis exemplum profert Beda in Vita S. Cuthberti soluta oratione composita cap. 29. tum OBSERV. V.

quoque Regum Franc. quæ ante annos DCCC. L. scripta sunt, cap. 44. & in Gestis Dagoberti cap. 52. Chlodoveus qui anno DC. XL. regnavit apud Francos, *brachium S. Dionysii Martyris abscidisse instigante diabolo* dicitur, *& per idem tempus concidisse Regnum Francorum casibus pestiferis.*

OBSERV. VIII. 43. Fatendum est nihilominus, varias ante sæculum VII. Elevationes (ut vocant) translationésque Sanctorum celebratas fuisse, cùm in Oriente, tum in Occidente. *Constantinus* Imp. teste Hieronymo in lib. contra Vigilantium, *sanctas Reliquias Andreæ, Lucæ & Timothei transtulit Constantinopolim; Arcadius ossa B. Samuëlis de Judæa transtulit in Thraciam.* Et Pulcheria Augusta SS. XL. Martyrum Reliquias è ruderibus eduxisse legitur apud Sozomenum in lib. 9. cap. 2. & Nicephorum Callistum in lib. 14. cap. 10. qui Nicephorus Stephani Protomartyris, Zachariæ Prophetæ, aliorúmque Sanctorum Reliquias translatas commemorat ejusdem libri capp. 9. 10. & 11. Denique *post Consulatum Basilii anno* XX. *corpus S. Antonii Eremitæ repertum, cum maximo honore Alexandriam perducitur, & in Basilica S. Iohannis Bapt. honorificè collocatur,* ut Victor Tununensis in Chron. auctor est. Neque id in Occidente inauditum. S. Ambrosius Mediolanensis Episcopus SS. Gervasii & Protasii Reliquias loco movit. Perpetuus Turonicus S. Martini, Gregorius Lingonicus S. Benigni Martyris, Palladius Santonicus S. Eutropii Episcopi, Ebregisilus Agrippinensis S. Mallosi Martyris, Monulfus Trajectensis S. Arvatii ejusdem Sedis Antistitis, Germanus Parisiorum Episcopus S. Ursini Biturigum Episcopi corpora è tumulis sustulerunt, & convenientiori loco recondiderunt. Ista ignorare non poterat Gregorius Magnus. Sed quia in detrimentum Religionis id nonnumquam fieri adverterunt Ecclesiæ Pastores, parciùs ejusmodi Translationes pontificatu S. Gregorii peragebant, & mos antea inductus jam in desuetudinem abierat, qui Gregorio mortuo revocari ac frequentari cœpit. Cur enim, quæso, corpora SS. Pontificum haud ignobilium Germani utriusque, Autissiodorensis & Parisiaci, Remigii Remensis, cur Gregorii Magni, S. Albani Martyris, aliorúmque Sanctorum corpora in primariis tumulis ad sæculum usque octavum jacuerunt, nisi quia tum temporis Translationes ferè inusitatæ erant? Quid Ecclesiæ Pastores impulerit, ut transferendarum Reliquiarum morem abrogaverint, conjicimus ex S. Augustino in lib. de Opere Monach. cap. 8. ubi redarguit personatos quosdam ac fictos Monachos, qui *circumeuntes provincias, membra Martyrum (si tamen Martyrum membra) venditabant.* Quæ Theodosio Imperatori sanciendæ hujusce legis fuit occasio: *Humatum corpus nemo ad alterum locum transferat, nemo Martyrem distrahat, nemo mercetur,* uti Acherius in Guiberti Abbatis lib. 1. cap. 4. de Pignerib. Sanctor. adnotavit. Quod postea Patres Concilii Maguntiacensis cap. 50. anno DCCC. XIII. iteraverunt. *Certè si Sanctorum corpora,* inquit Guibertus eodem

Greg. Turon. de Gl. Mart. lib. 1. capp. 51. 56. 63. de Gl. Conf. c. 72. & 80.

C. l. ult. de Sepulc. viol. C. Theodos.

eodem loco, *sua juxta naturæ debitum loca, id est sepulcra servâssent, hujusmodi quos recensui errores*, nimirum SS. Reliquiarum nundinationes ac *falsificationes, cessâssent. Per hoc enim quòd è tumulis eruuntur, membratim huc illúcque feruntur: & cùm pietatis obtentus occasio circumlationis exstiterit, ad hoc subeunte nequitia detorqueri cœpta est intentionis rectitudo, ut pæne quæ simpliciter fieri consueverant, corrumperet universa cupido.* Deinde relatâ Gregorii Magni auctoritate superiùs adductâ subinfert: *Dicat quisque quod sentit: securus planè ego inferam, non Deo, non Sanctis ipsis umquam fuisse placitum, ut eorum cujuspiam debuerit reserari sepulcrum, aut dirimi per frusta corpusculum.*

44. Et quidem per septimum sæculum tametsi Sanctorum corpora frequentiùs loco moveri cœperunt; tamen, ut jam dixi, religio erat sacra corpora membratim distrahere: nec illa ita è tumulis levabantur, ut sacris altaribus (id quod nunc fit) sublimi loco imponerentur. Quod antequàm explicare incipio, juvat describere modum, quem antiquiores Patres in recondendis colendísve Sanctorum Reliquiis observabant. Eusebius Pamphilus Cæsareæ Episcopus in Hist. Eccles. lib. 4. cap. 15. refert Smyrnensis Ecclesiæ Epistolam ad Ecclesias Ponti de Polycarpi Episcopi martyrio scriptam, in qua quidam dicuntur suggessisse Nicetæ Herodis patri, ut Proconsulem adiret moneretque, ne cadaver illius donaret, ne fortè (ut aiebant) relicto Crucifixo hunc deinceps Christiani colere inciperent. Porro cùm Centurio pertinaciam Judæorum animadverteret, corpus in medio collocatum, ut moris est, concremavit: atque ita nos demum ossa illius gemmis pretiosissimis cariora & quovis auro puriora colligentes, ubi decebat condidimus. Quo etiam in loco si fieri poterit, (inquiunt Smyrnenses) convenientibus, concedet Deus natalem ejus martyrii diem cum hilaritate & gaudio celebrare, tum in memoriam eorum qui defuncti sunt, tum ad posteros hujusmodi exemplo erudiendos & confirmandos. Lege V. C. Henrici Valesii adnotationem in hunc locum, ubi ex eodem Eusebio in Serm. 2. de Resurrect. observat, fuisse & alium morem secutis temporibus, ut singuli Fidelium Reliquias Martyrum quascumque nancisci potuerant, domi honorificè servarent. Huc etiam, inquit, referendus est mos Ægyptiorum, qui Martyrum corpora non humabant, sed domi in lectulis reposita servabant, ut refert Athanasius in Vita B. Antonii. Verùm in cœmeteriis passim humabantur colebantúrque. Lege Epistolam Dionysii Alexandrini Episcopi ad Germanum Episc. in qua Æmilianum Præfectum inducit sibi comminantem: Nullatenus licebit vobis nec quibuscumq; aliis conventus agere, aut ea quę vocantur cœmeteria adire, sicuti Eusebius in lib. 7. cap. 11, commemorat: qui rursus lib. 9. cap. 2. meminit interdicti, quo Maximinus Imp. Christianos à conventibus qui in cœmeteriis fieri solebant, arcere aggressus est. Corpora XL.

Observ. IX.

stitutionis: quod præcipuè convenit Monachis, quos Apostolicæ vitæ imitatores S. Bernardus aliíque permulti appellant. Mentem suam Auctor in consequentibus clariùs exprimit. *Dimisit comam capitis, & invenit coronam gloriæ: reliquit vestimenta secularia, & suscepit stolam candidam: reliquit pompam hujus mundi, & indutus est loricam fidei.* Quibus verbis Scriptor iste religiosas vestes ac tonsuram satis exprimit. At paullo pòst disertè enuntiat, *Clericorum* vocabulo non tantùm Monachos à se intellectos, sed etiam Monachos ad Regulam S. Benedicti institutos. *Ergo Allowinus vir Dei reversus ad supradictum castrum Gandavum, ad venerabilem virum* FLORBERTUM *Abbatem, quem almus Pontifex Amandus ibidem constituit super gregem Clericorum Rectorem, petiit eum sibi humiliter cellulam, in qua familiariter Domini misericordiam pro facinoribus suis deprecaretur, largiri.* Ergo Florbertus Abbas erat, antequam Bavo tonsuram acciperet: nam ab eo tempore Amandus Gandavum regressus non erat. Et Reclusi illic admittebantur, quod in Clericorum sæcularium collegiis rariùs usitatum. Audi ampliùs. *Vt verò pius Pater ejus petitionem audivit, cum gaudio suscepit: & ejusdem Fratribus Monasterij juxta preceptum pij Patris* BENEDICTI *convocata omni Congregatione ejus patefecit preces, ut si forsitan juniori revelatum fuisset, &c.* Quæ postrema verba deprompta sunt ex cap. 3. Regulæ Benedictinæ, cujus *præcepto* in isto facto paruisse Florbertus dicitur. Denique Florberti discipuli *ad obedientiam* seu ad laborem manualem, cellæ gratiâ S. Bavoni exstruendæ, exiisse dicuntur: quod Monachis aptari necesse est. Sed quid pluribus immoror? quando adversarij Monachis, non Clericis præfuisse concedunt Florbertum, quem tamen *Clericorum Rectorem* fuisse Auctor sentit: quo nomine proinde Monachos (uti ex aliis etiam ipsius verbis apparet) intelligit. Nec aliam quæras caussam, cur S. Bavo qui statim atque in Monachum attonsus est, Amando prædicationis socium se adjunxerat, *per suprascriptum Pontificem sibi licentiam dari petiit, Monasteria circuire Christi Athletarum, quatinus vitam Monachorum & conversationem Cænobitarum posset agnoscere.* Nimirum Monachus cùm esset, Monachorum perfectiorum mores rimari atque æmulari votis omnibus optabat. Unde Gandam postea reversus, in cella recludi (quod optimum judicavit) apud se statuit.

num. 7.

29. Ex his manifestum est, Monachos non Clericos sæculares in Ganda Monasterio (quod etiam de Blandiniensi dicendum est) ab initio exstitisse: quod satis supérque veri simile reddit Amandi ipsius Monastica professio. Nempe Monachus Monachos haud dubiè in locis ab se erectis instituit, Benedictinus Benedictinos. Non ergo commenticia videri debet ista clausula Privilegij Martini Papæ, quâ decernit, *ut liceat Abbati* FLORBERTO *in universis utilitatibus* Monasterij Blandiniensis, *ita omnia disponere absque ullius contradic-*

tione vel refragratione; ut inibi Deo servientes liberè invigilent mandatis Domini secundum Regulam S. Benedicti: cùm alioquin superiùs probaverimus, S. Amandum in Turonico S. Martini Cœnobio Benedictinis Institutis assuevisse. Certè in Litteris Arnulfi Flandriæ Comitis, quibus prædia varia Monasterio Blandiniensi restituit, *regnante Ludovico filio Caroli Regis Reclausi*, cognomento Simplicis, leguntur hæc verba: *Cupio omni tempore ævi in sæpefato Monasterio Monachos Christo ancillari (ut actum est tempore S. Amandi) secundum normam S.* Benedicti *viventes.* Et quidem tempore Vindiciani Episcopi Cameracensis & Atrebatensis, id est post medium sæculum septimum, Vedastinæ Abbatiæ Monachi Benedictini præerant. Quippe Fulradus, Vedastini apud Atrebates Monasterij Abbas, cùm *inregulariter vivens, ab Rothardo Episcopo sæpe graviter argueretur; induratus gloriabatur se habere S. Vindiciani ejusdem Sedis Episcopi Privilegia Apostolicâ auctoritate confirmata, in quibus decretum esset, Monachos S. Vedasti non debere habere respectum ad Pontificem Ecclesiæ Cameracensium. Ex hoc sanè*, infert Baldericus hujusce facti relator in Chron. lib. 1 cap. 106. *falsam argumentationem trahens; quòd B. Vindicianus suo tempore omnes inquietudines à Monasterio S. Vedasti scripto præcepto exclusit, ut quietè* secundum Regulam S. Benedicti *Monachi viventes Deo servirent, non ut inordinatè & turpiter conversantes, veluti iste cum suis, à proposito desciscerent.* Hæc Baldericus sæculi XI. Auctor. Porro S. Vindicianus æqualis erat & amicus S. Amandi, successor S. Autberti, qui Autbertus in Basilicâ Vedastina Monachos instituerat, haud alios sanè quàm Benedictinos ac S. Amandi discipulos. Hatta quippe primus Abbas Vedastinus à S. Vindiciano, *secundo ordinationis ejus anno benedictus, simul Gandensem S. Petri Abbatiam quæ in monte Blandinio sita est, nobiliter regebat*, prout in Actis S. Eusebiæ num. 4. legitur.

Miræi Notit. cap. 51.

ad ann. 619.

30. Nunc locus postularet, ut de S. Audomaro ejúsque discipulis S. Bertino aliísque Instituti Monastici per Belgium propagatoribus ageremus. Verùm cùm è Monasterio Luxoviensi educti sint eo tempore, quo jam Luxovienses Cœnobitæ castris Benedictinis (ut superiùs probatum est) sese adjunxerant; de his plura dicere supersedeo, transitum facturus ad Sanctimoniales, quæ procurante potissimùm S. Amando in Gallia Belgica institutæ sunt.

§. III. *De Monacharum & Canonicarum origine in Belgio.*

31. Sanctus Amādus non solùm Monasteria virorū in Belgio, verumetiā Cœnobia puellarū, Nivialense, Melbodiense, Castrilocense, Marcianense, aliáq; nonnulla ordinavit. Monachas an Canonicas illis in locis collocaverit, inquirendum. Primò audiendus Miræus in Notis ad cap. 13. Cod. Donat. ita differens: Canonissarum "

„ nobili stirpe progenitarum, quæque ad nuptias transire possunt,
„ collegia in Hannonia sunt duo, Montense & Melbodiense: totidem
„ in Comitatu Namurcensi, Andennense & Monasteriense: & unum
„ in Brabantia Nivellense, omnium apud Belgas (ut opinor) antiquissimum. Idem Auctor in lib. de Canonicorum collegiis capp. 17. &
„ 19. satis mentem suam aperit circa originem Canonicarum. Non
„ sum nescius, inquit, cap. 19. multos contendere olim Canonica-
„ rum istarum, ut ceterarum Virginum collegia, si non omnia, saltem
„ pleraque voto sese castitatis perpetuæ solita obstringere, etsi ipsæ
„ Canonicæ ægrè forsitan admittant. Verùm quia nonnulli persuadere volunt, hujusmodi Cœnobia à primordiis attributa fuisse Canonicabus, quæ nullis adstrictæ fuerint votis; utrumque quoad fieri poterit brevissimè refellere proposui.

32. Nullas Canonicas in Galliis ante sæculum IX. exstitisse, argumenta non pauca demonstrant. In Gallia Belgica Virginum Cœnobia primus excitavit ordinavítque S. Amandus, iísque Monachas sine dubio non Canonicas imposuit Monachus ipse. Duplex in unoquoque Parthenone conventus erat, Monachorum scilicet ac Puellarum: hæ ab illis regebantur pro more: id quod Patres Concilii Hispalensis Actione II. statuerunt. S. Foillanus aliíque Monachi Scotti in Monasterio Nivialensi hospitari soliti erant. Et in libro de Mirac. S. Gertrudis Abbatissæ Nivialensis, exorto apud Niviallam incendio, *Monachorum ac Virginum concurrentium* fit mentio. In isto Monasterio præter Abbatissam quæ Sanctimonialibus præerat, erat & Abbas Monachorum isthic degentium SUBINUS, uti in Actis S. Aldegundis num. 18. legitur. Et S. Jonatus Abbas Monachis Marcianensibus præfectus est à B. Amando, quo tempore S. Rictrudis ibidem Monachas regebat. Adde & Monasterium Habendense seu Romaricense, in quo S. Amatus, Monachorum illic degentium Abbas, Mactefledem Sanctimonialibus præposuit. Amato successit Romaricus Abbas, huic Adelphius, quo Abbate Tetta seu Tecta Virginibus præsidebat. Duplicem etiam conventum in Parthenone Melbodiensi fuisse, innuit Auctor secundarius Vitæ S. Aldegundis supremis lucubrationis suæ verbis: *Estque ipse locus*, inquit, *grege Puellarum farcitus, aliorúmque Deo servientium numerositate repletus.* Suffragatur etiam Vita S. Waldetrudis de Cœnobio Castrilocensi: sic enim Auctor in Prologo loquitur: *Quorumdam religiosorum Fratrum ac Sororum caritate compulsus, hoc opus aggredi præsumpsi.* Idem etiam probabimus de Parthenone S. Johannis Bapt. apud Laudunum in Vita S. Anstrudis inferiùs suo loco. Quemadmodum in Belgica illa Cœnobia successerunt collegia Canonicarum Monachabus, ita & Monachis Canonicorum conventus: ut sicut primitùs Monachi Monachabus, ita postmodum Canonici Canonicabus Sacramenta administrarent. Puellas in illis Cœnobiis degentes velo consecratas,

cap. 3. ad ann. 652.

ad ann. 684.

consecratas, & castitatis voto obstrictas fuisse, clarius est quàm ut probatione indigeat. Gertrudis Abbatissa Nivialensis *sacrum velamen cum Sodalibus suis* ab S. Amando accepisse dicitur. S. Aldegundis *sacræ Religionis velamen & habitum* suscepit. Waldetrudis ab S. Autberto Episcopo *velamen sacrum impetravit.* Denique S. Begga Gertrudis Abbatissæ Nivialensis soror, & ipsa Abbatissa Andanensis, Monasterium construxit, *ubi Religiosam vitam duceret, Virginésque sacras in servitutem Divinam perpetua stabilitate firmaret*, uti ad lib. Mirac. S. Gertrudis observavimus. Non ergo sæculum repetere illis licebat, quæ *perpetua stabilitate in servitutem Divinam* mancipabantur. Erant illis in locis Monachæ, non Canonicæ sæculares (prout nunc) sæcularibus votis implicatæ. Erant, inquam, Monachæ Benedictinæ, quibus S. Amandus leges Benedictinas præscripserat. In Concilio apud Leptinas agri Cameracensis vicum anno DCC. XLIII. habito S. Bonifacius statuit, *ut Monachi & Ancillæ Dei Monasteriales* juxta Regulam S. Benedicti *vivere studeant.* Ad Cameracensem diœcesim pertinebant & hucusque pertinent Melbodiense & Montense seu Castrilocense Cœnobia Puellarum. Immo Concilium illud à Bonifacio Legato Apostolico coactum valebat apud ceteras Galliæ ac Germaniæ provincias: ubi proinde *Ancillæ Dei Monasteriales juxta Regulā S. Benedicti vivere* tenebātur, quam antea professæ erant.

33. Hinc intelligitur, nullas tum fuisse alias *Ancillas Dei Monasteriales* quàm Monachas; nondum Canonicarum nomen audiri cœpisse. In Conciliis sæculo VIII. cōvocatis Canonicarū mentio nulla, nec in Epist. 9. Zachariæ Papæ ad Pippinum Francorum Regem c. 5. nec in Responsionibus Stephani Papæ III. ad Gallos, neq; in Capitulari Caroli Magni ann. DCC. LXXIX. condito, ubi aptissima Canonicarum cōmemoratio futura erat. In Cōcilio Francofordiensi ann. DCC. XCIV. statuitur c. 46. *ut de Abbatissis quæ canonicè aut regulariter non vivunt, Episcopi requirant, & Regi adnuntient, ut ab honore priventur.* Quo in loco dictio *canonicè* opponi videtur *regulariter:* tametsi in titulo sola vox *regulariter* apponatur in hunc modum: *Abbatissæ quæ regulariter non vivunt deponendæ.* At verò in Concilio Maguntino anno DCCC. XIII. clariùs Canonicæ exprimuntur cap. 13. *Abbatissas cum Sanctimonialibus omnino rectè & justè vivere censemus. Quæ verò professionem sanctæ Regulæ* BENEDICTI *fecerunt, regulariter vivant; sin autem canonicè vivant pleniter, & sub diligenti cura custodiam habeant, & in Claustris permaneant, &c.* Novellum tum fuisse Canonicarum Institutum satis probant Patres Concilij Cabilonensis, dum cap. 53. aliisque subsequentibus *admonitiones* seu leges præscribunt *Sanctimonialibus quæ se Canonicas vocant.* Paullò post in Concilio Aquigranensi anno DCCC. XVI. post Regulam Canonicorum composita est in gratiam Canonicarum alia, quæ capitulis 28. continetur. Itaque sæculo VIII. nulla erant præter Virginum Benedictinarum Cœnobia: appetente sæ-

culo IX. duo tantùm erant Parthenonum genera, Monacharum & Canonicarum. Illæ S. Benedicti Regulam obſervabant: his pro Regula erant decreta Concilij Aquigranenſis, quæ Regula ex SS. Cypriani, Athanaſij, Hieronymi & Cæſarij dictis propriiſque Synodi ſtatutis conflata eſt. Utræque, Monachæ ſcilicet & Canonicæ, communi nomine vocabantur *Sanctimoniales*, *Sorores*, *Puellæ*, *Ancillæ Dei*; uti & Canonici *Fratres*. Canonicæ poſtea dictæ ſunt *Dominæ*, *Domicellæ*: utriuſque Ordinis habitacula, *Monaſteria* dicta. Canonicæ vota perpetua profitebantur, nec illis ſæculum repetere integrum erat, ex cap. 18. Regulæ, quam Patres Concilij Aquigranenſis dictaverunt. *Si his omnibus exhibitis*, inquiunt, *inemendabilis atque incorrigibilis apparuerit, quia nullatenus huic ſæculum repetere fas eſt, advocetur ſi neceſſe eſt Epiſcopus.* Secundò veſtibus nigris utebantur, ex cap. 10. *Quid prodeſt veſtibus nigris indui &c.* Differebant verò à Virginibus Benedictinis, quòd plura ac lautiora habebant edulia, & carnibus veſcebantur cap. 13. quòd Ancillas ſingulæ ſingulas habebant cap. 21. aliáque hujuſmodi, quæ Puellis Regularibus non permittebantur. Hinc apparet, quantum à vero aberret Guillelmus de Rebreviettis in Vita gallicè edita S. Gertrudis, qui ut Nivialenſis Eccleſiæ Canonicabus hodiernis adblandiatur, primarias Puellas Nivialenſes nullis votis adſtrictas fuiſſe audet affirmare.

Erat & aliud genus Sanct. monialium ſeu Devotarū, in privatis ædibus aſſumpto velo manētium, de quibus Ordo Romanus, & liber Mirac. S. Richarij, item S. Remacli hic.

34. Ergo ut ad propoſitum revertar, Virgines Nivialenſes, Melbodienſes, Caſtrilocenſes, aliæque ab origine Monachæ erant, & Inſtitutis Benedictinis S. Amando ſuggerente addictæ. Verùm quo pacto à Monaſtico ſtatu ad Canonicalem deſciverint, paucis explicandum. Poſtquam Chrodegangus Mettenſis Epiſcopus Canonicis Regulam præſcripſit, feminæ etiam nonnullæ æmulatione adductæ Canonicarum nomen affectare cœperunt: quæ tamen vota ſollemnia profitebantur. Poſt cladem à Nortmannis illatam Cœnobia perplura cenſu ac religione deſtituta, in corruptos mores prolapſa ſunt: Monachis Canonici, Monachabus Canonicæ pleriſque in locis ſucceſſerunt. Bruno Archiepiſcopus Colonienſis, Legati Apoſtolici munus medio ſæculo x. gerens, in villa Montenſi (ſi Jacobo Guiſio credimus) *in Eccleſia B. Virginis* MARIÆ, *quæ nunc S. Waldetrudis nuncupatur, & in villa Malbodienſi in Eccleſia quæ nunc Aldegundis dicitur, Canonicales ordinavit Præbendas ſæculares, de Sanctimonialibus Canonicos & Canonicas ſæculares ordinans.* Nivialenſes aduſque ſæculum XI. vocabantur *Fratres* ac *Sanctimoniales*, prout conſtat ex Diplomate Henrici IV. Imper. anno M. LIX. conceſſo, quo prædia Eccleſiæ Nivialenſis *in tres portiones* diviſa probat, ſcilicet *in Xenodochium, in beneficium Abbatiſſæ, in Præbendas Fratrum ſeu Sanctimonialium* LXXII. Et Gerardus Cameracenſis Epiſcopus *in Landenſi territorio Beſneium cambiavit cum Sororibus S. Gertrudis.* Tametſi jam Canonicæ erant, uti ex Præbendarum appellatione ſatis intelligitur. Ca-

Iac. Guiſ. To. 2. lib. 14. c. 35. ita citatus à Vinchantio in Annal. Hann.

Miræi Notit. cap. 99.

ibid. c. 84.

nonicæ *Dominæ* dici cœperunt sæculo insequenti, eóque nomine Odo Cameracensis Episcopus eas vocat in suis Litteris apud Miræum his verbis: *Ego* ODO *piæ petitioni Richetæ Abbatissæ sanctæ Gertrudis Nivialensis Ecclesiæ annuens, audiens etiam preces Dominarum Monasterij & Canonicorum &c.* Et tamen priscum *Sanctimonialium* vocabulum etiam tum retinebant. Nam Lotharius Imperator *precibus tam Clericorum quàm Sanctimonialium sanctæ Gertrudis Nivellensis Ecclesiæ*, rerum divisionem ab Henrico IV. factam confirmat anno M. C. XXXVI. Et primitùs quidem Canonicæ illæ sæculares (ut credere par est) velo retento vota perpetua promittebant. At rebus in deteriora labentibus, nostro ævo solæ Abbatissæ cum Officialibus (ut vocant) vota nuncupant, servatis alicubi Ordine & ritibus Benedictinis, quemadmdum de Romaricensi Ecclesia ad Acta S. Romarici dicturi sumus. Hinc *in Monasterio Thorensi Ordin. sancti Benedicti diœcesis Leodiensis ipsa dumtaxat Abbatissa dictum Ordinem expresse profiteri consuevit*, ut Franciscus Vinchantius in Hannon. Annal. cap. 12. refert. Id genus vitæ laxioris cùm iniquiùs ferrent Puellæ Monasterij Horreensis apud Treviros (cui quondam B. Modesta, S. Gertrudi Abbatissæ Nivialensi præcipua necessitudine & professione adstricta præfuit) abjecto Canonicarum indumento & vitæ genere, ad S. P. Benedicti leges sese revocaverunt anno M. CCCC. XCV. eximio sanè exemplo & hortatu D. Johannæ de Bettstein Abbatissæ, quæ avitam Ordinis Monastici disciplinam vetustate & morum corruptelâ collapsam reduxit. Quod utinam aliæ imitentur.

ibid. c. 128.
ibid. c. 147.
ad ann. 653.

§. IV. *Observationes Ecclesiasticæ ac Monasticæ ex secundi Sæculi Benedictini Actis erutæ.*

35. QUANDOQUIDEM intellexi haud ingratas fuisse viris eruditis Observationes, quas ex primi sæculi Actis unum in fasciculum conjeci; lubet hoc eodem loco duplicem huic operæ articulum adhibere, unum qui res Ecclesiasticas & Monasticas, alterum qui res historicas & chronologicas complectatur.

36. Atque ut à sacrosancto Missæ sacrificio incipiam, notare inprimis juvat, quòd viri pij haud pauci per sæculum VII. rem sacram quotidie frequentâsse leguntur: id quod anterioribus sæculis non tam obvium videtur. S. Goar Anachoreta *habuit consuetudinem omni die, excepta Parasceve, Missarum sollemnia celebrare populo.* Et S. Geremarus Abbas Flaviacensis, *factus Sacerdos, offerebat sacrificium per singulos dies.* Venerabilis Beda in lib. 2. Hist. Abbatum Monasterij sui idem affirmat de Ceolfrido Abbate, qui Romam pergens, *ex die quo de Monasterio suo profectus abiit, usque ad diem quo defunctus est, quotidie Missâ cantatâ salutaris hostiæ Deo munus offere-*

OBSERV. I.
ad ann. 649.
ad ann. 658.
ad ann. 690.

bat. Ubi *Missam cantare* non est certa ac modulata voce sacris operari, uti modò usurpatur; sed *recitare*. Exstat luculentum hujusce significationis testimonium apud Remigium Autissiodorensem Episcop. in Explicatione Canonis Missæ, dum rationem reddit, cur *Te igitur clementissime Pater* tacitè recitetur, his verbis: *Idcirco, ut fertur, venit consuetudo in Ecclesia, ut* TACITE *ipsa obsecratio atque consecratio à Sacerdote* CANTETUR, *ne verba tam sacra vilescerent.* Quo in significatu eamdem vocem usurpat Beda in Epistola ad Egbertum Episcopum recens à Waræo editâ. *S. Antistes Ambrosius*, inquit, *hoc de Fide loquens admonet, ut verba Symboli matutinis semper horis Fideles quique decantent.* Denique ut plura alia omittam, eodem sensu Licinius Andecavorum Episcopus *quotidie Missam cum ingenti cordis compunctione cantâsse* fertur. Idem observavit Gregorius M. in lib. Dial. cap. 56. de Cassio Narniensi Episcopo, *qui quotidianum offerre consueverat Deo sacrificium.* Lege Regulam Solitar. à Grimlaïco scriptam, cap. 36. Non tamen quotidiana Missæ frequentatio ita Sacerdotibus in more erat sæculo VII. ut singuli in dies ad altare sacra celebraturi accederent. Quin etiam tum vigebat ritus ille, quo Sacerdotes, immo & Episcopi, in publica Missa Communionem sacram percipiebant. Ceolfridus suprà laudatus in profectionis Romanæ procinctu, *cantatâ primo mane Missâ, communicantibus qui aderant*, (aderant autem sine dubio Presbyteri complures) *continuò preparatur ad eundum.* Et Concilium Toletanum IV. anno tertio Sisenandi Regis, hoc est anno Christi DC. XXXIV. celebratum statuit c. 17. *ut Sacerdotes & Levitæ ante altare communicent, in choro Clerus, extra chorum populus.* Eumdem ritum egregiè illustrat Ordo Romanus quatuor primis capitulis. *Accedunt primùm Episcopi* (verba sunt capitis 4.) *secundum ordinem de manu Pontificis communicare, & post eos adscendunt Presbyteri omnes ut communicent ad altare.* Lege Morinum de Ordinat. sacr. P. 3. Exerc. 8. c. 1. Postea usus obtinuit, ut unus Sacerdos plures Missas uno die celebraret: quod quidem ob penuriam Sacerdotum Concilium Emeritense ærâ DCC. IV. collectum permiserat fieri per singulas quæ uni Presbytero commissæ erant parochias *pro diebus Dominicis* c. 19. Tempore procedente quod necessitate admissum est, in usum cessit, adeout Leo Papa *una die septem vel novem Missarum sollemnia celebrâsse* dicatur apud Walafridum Strabum. Eadgarus Rex in Canonibus anno CM. LXVII. conditis habet cap. 37. *Vt nullus Sacerdos Missam sæpiùs in uno die celebret quàm ter ad summum.* Plures Missas etiam sæculo XI. peragebant Sacerdotes, testante Petro Damiani libro quinto Epistola decima nona. Postea id tantùm in quibusdam sollemnitatibus, demum in sola Nativitatis Christi celebritate licuit.

Bibl. SP. To. 9.

Vvalafr. de reb. Eccles. c. 21.

37. Qui diebus festis sacrosanctis Mysteriis intererant, cibi ac potûs expertes esse oportebat. Auctor antiquus & gravis in lib. de Vita S. Walarici cap. 15. *Duo*, inquit, *germani erant, qui ad eum in festivitate B. Martini advenerant, quibus increpando ait: Admiror cur ante Missarum sollemnia bibere præsumpsistis. Qui confitentes commissum suum, veniam postulant, & dereliquo sese emendaturos spondent.* Simile factum de alio qui die Dominica heminam vini ante Missam biberat, continenter subjicitur. Huc spectat canon 19. Conc. Autissiod. *Non licet Presbytero aut Diacono aut Subdiacono, post acceptum cibum vel poculum Missas tractare, aut in Ecclesia dum Missæ dicuntur stare.* Observ. II. ad ann. 612.

38. Præterea diebus Dominicis Christiani Matutinis officiis interesse communi lege tenebantur solebántque. In Vita S. Leodegarii Anonymus Ebroïni interitum describit cap. 16. his ferè verbis: Quidam ex *Optimatibus post exspolium ad Ebroïni ostium ante lucem observat egressurum. Dies agebatur Dominica: ideóque processurus erat ad Matutinarum sollemnia. Cùm autem ille pedem foras misisset de limine, ecce iste insperatè prosiliens, gladio eum percussit in capite.* Si Ebroïno Majori domûs Regiæ, homini alioquin vitæ haud severioris, religio fuisset abstinere à precibus antelucanis; quantò magis aliis? Lege Pallad. de vita S. Johannis Chrysost. & Vitam Gallicam lib. 3. cap. 10. Observ. III. ad ann. 678.

39. Quinetiam carpenti usum die Dominica fuisse interdictum, auctor est Beda in lib. de Vita S. Cuthberti cap. 27. ubi Cuthberti congressum cum Ermentrude Regina exponit. *Confestim intravit ad Reginam, & secretò eam alloquens, (erat autem dies Sabbati;) Vide*, inquit, *maturè illucescente secunda Sabbati*, id est feriâ 2. hebdomadæ, *adscendas currum, (quia die Dominico curru ire non licet) vadásque & Regiam civitatem citissimè introeas.* Unde Theodorus in Capitulari: *Græci & Romani in die Dominica navigant & equitant, panem non faciunt, nec in curru ambulant, nisi ad Ecclesiam tantùm: nec balneant se Græci, nec scribunt publicè, tamen pro necessitate seorsùm in domo scribunt*, &c. Confer can. 28. Conc. III. Aurelian. Denique antiquitus usque ad nostri ævi memoriam, observatio Dominicæ diei *à vespera usque ad vesperam*, ut loquitur Herardus Turon. Episc. in capit. 2. protendebatur. Et Eustachius Abbas apud Matthæum Parisium ad ann. 1200. & Rogerium Hovedensem ad ann. 1201. hortamentis persuadere nisus est, ut *ab hora nona Sabbati usque ad ortum Solis in die Lunæ feriatio protenderetur.* Hujus rei obvia sunt exempla tum in his Actis, tum apud Gregorium Turon. in lib. 3. de Mirac. S. Martini capp. 31. & 56. tametsi Ahyto Basileensis Episcopus ineunte sæculo x. pronuntiat in Capitul. art. 8. *ut omnem Dominicam à mane usque ad vesperam ferientur, ne Judaïsmo capiantur.* Lege Constitutionem Abbatis *de Flay* de cautiori observatione Dominicæ facta anno 1203. Tomo 2. Conc. Angl. Observ. IV. ad ann. 687. Tom. 6. Spicil. Acheriani.

40. Luculentum Sacramenti Confirmationis exemplum profert Beda in Vita S. Cuthberti soluta oratione composita cap. 29. tum Observ. V.

quoque Regum Franc. quæ ante annos DCCC. L. scripta sunt, cap. 44. & in Gestis Dagoberti cap. 52. Chlodoveus qui anno DC. XL. regnavit apud Francos, *brachium S. Dionysii Martyris abscidisse instigante diabolo* dicitur, *& per idem tempus concidisse Regnum Francorum casibus pestiferis.*

OBSERV. VIII. 43. Fatendum est nihilominus, varias ante sæculum VII. Elevationes (ut vocant) translationésque Sanctorum celebratas fuisse, cùm in Oriente, tum in Occidente. *Constantinus* Imp. teste Hieronymo in lib. contra Vigilantium, *sanctas Reliquias Andreæ, Lucæ & Timothei transtulit Constantinopolim; Arcadius ossa B. Samuëlis de Judæa transtulit in Thraciam.* Et Pulcheria Augusta SS. XL. Martyrum Reliquias è ruderibus eduxisse legitur apud Sozomenum in lib. 9. cap. 2. & Nicephorum Callistum in lib. 14. cap. 10. qui Nicephorus Stephani Protomartyris, Zachariæ Prophetæ, aliorúmque Sanctorum Reliquias translatas commemorat ejusdem libri capp. 9. 10. & 11. Denique *post Consulatum Basilii anno* XX. *corpus S. Antonii Eremitæ repertum, cum maximo honore Alexandriam perducitur, & in Basilica S. Iohannis Bapt. honorificè collocatur*, ut Victor Tununensis in Chron. auctor est. Neque id in Occidente inauditum. S. Ambrosius Mediolanensis Episcopus SS. Gervasii & Protasii Reliquias loco movit. Perpetuus Turonicus S. Martini, Gregorius Lingonicus S. Benigni Martyris, Palladius Santonicus S. Eutropii Episcopi, Ebregisilus Agrippinensis S. Mallosi Martyris, Monulfus Trajectensis S. Arvatii ejusdem Sedis Antistitis, Germanus Parisiorum Episcopus S. Ursini Biturigum Episcopi corpora è tumulis sustulerunt, & convenientiori loco recondiderunt. Ista ignorare non poterat Gregorius Magnus. Sed quia in detrimentum Religionis id nonnumquam fieri adverterunt Ecclesiæ Pastores, parciùs ejusmodi Translationes pontificatu S. Gregorii peragebant, & mos antea inductus jam in desuetudinem abierat, qui Gregorio mortuo revocari ac frequentari cœpit. Cur enim, quæso, corpora SS. Pontificum haud ignobilium Germani utriusque, Autissiodorensis & Parisiaci, Remigii Remensis, cur Gregorii Magni, S. Albani Martyris, aliorúmque Sanctorum corpora in primariis tumulis ad sæculum usque octavum jacuerunt, nisi quia tum temporis Translationes ferè inusitatæ erant? Quid Ecclesiæ Pastores impulerit, ut transferendarum Reliquiarum morem abrogaverint, conjicimus ex S. Augustino in lib. de Opere Monach. cap. 8. ubi redarguit personatos quosdam ac fictos Monachos, qui *circumeuntes provincias, membra Martyrum (si tamen Martyrum membra) venditabant.* Quæ Theodosio Imperatori sanciendæ hujusce legis fuit occasio: *Humatum corpus nemo ad alterum locum transferat, nemo Martyrem distrahat, nemo mercetur*, uti Acherius in Guiberti Abbatis lib. 1. cap. 4. de Pignerib. Sanctor. adnotavit. Quod postea Patres Concilii Maguntiacensis cap. 50. anno DCCC. XIII. iteraverunt. *Certè si Sanctorum corpora*, inquit Guibertus eodem

Greg. Turon. de Gl. Mart. lib. 1. capp. 51. 56. 63. de Gl. Conf. c. 72. & 80.

C. l. ult. de Sepulc. viol. C. Theodos.

eodem loco, *sua juxta naturæ debitum loca, id est sepulcra servâssent, hujusmodi quos recensui errores*, nimirum SS. Reliquiarum nundinationes ac *falsificationes, cessâssent. Per hoc enim quòd è tumulis eruuntur, membratim huc illúcque feruntur: & cùm pietatis obtentus occasio circumlationis exstiterit, ad hoc subeunte nequitia detorqueri cœpta est intentionis rectitudo, ut pæne quæ simpliciter fieri consueverant, corrumperet universa cupido.* Deinde relatâ Gregorii Magni auctoritate superiùs adductâ subinfert: *Dicat quisque quod sentit: securus planè ego inferam, non Deo, non Sanctis ipsis umquam fuisse placitum, ut eorum cujuspiam debuerit reserari sepulcrum, aut dirimi per frusta corpusculum.*

44. Et quidem per septimum sæculum tametsi Sanctorum corpora frequentiùs loco moveri cœperunt; tamen, ut jam dixi, religio erat sacra corpora membratim distrahere: nec illa ita è tumulis levabantur, ut sacris altaribus (id quod nunc fit) sublimi loco imponerentur. Quod antequàm explicare incipio, juvat describere modum, quem antiquiores Patres in recondendis colendísve Sanctorum Reliquiis observabant. Eusebius Pamphilus Cæsareæ Episcopus in Hist. Eccles. lib. 4. cap. 15. refert Smyrnensis Ecclesiæ Epistolam ad Ecclesias Ponti de Polycarpi Episcopi martyrio scriptam, in qua quidam dicuntur suggessisse Nicetæ Herodis patri, ut Proconsulem adiret moneretque, ne cadaver illius donaret, ne fortè (ut aiebant) relicto Crucifixo hunc deinceps Christiani colere inciperent. Porro cùm Centurio pertinaciam Judæorum animadverteret, corpus in medio collocatum, ut moris est, concremavit: atque ita nos demum ossa illius gemmis pretiosissimis cariora & quovis auro puriora colligentes, ubi decebat condidimus. Quo etiam in loco si fieri poterit, (inquiunt Smyrnenses) convenientibus, concedet Deus natalem ejus martyrii diem cum hilaritate & gaudio celebrare, tum in memoriam eorum qui defuncti sunt, tum ad posteros hujusmodi exemplo erudiendos & confirmandos. Lege V. C. Henrici Valesii adnotationem in hunc locum, ubi ex eodem Eusebio in Serm. 2. de Resurrect. observat, fuisse & alium morem secutis temporibus, ut singuli Fidelium Reliquias Martyrum quascumque nancisci potuerant, domi honorificè servarent. Huc etiam, inquit, referendus est mos Ægyptiorum, qui Martyrum corpora non humabant, sed domi in lectulis reposita servabant, ut refert Athanasius in Vita B. Antonii. Verùm in cœmeteriis passim humabantur colebantúrque. Lege Epistolam Dionysii Alexandrini Episcopi ad Germanum Episc. in qua Æmilianum Præfectum inducit sibi comminantem: Nullatenus licebit vobis nec quibuscumq; aliis conventus agere, aut ea quę vocantur cœmeteria adire, sicuti Eusebius in lib. 7. cap. 11, commemorat: qui rursus lib. 9. cap. 2. meminit interdicti, quo Maximinus Imp. Christianos à conventibus qui in cœmeteriis fieri solebant, arcere aggressus est. Corpora XL.

OBSERV. IX.

Martyrum qui regnante Licinio passi sunt, Eusebia Diaconissa sepelivit in Oratorio subterraneo, & in duabus pyxidibus argenteis collocavit, teste Sozomeno in lib. 9. Hist. cap. 2. Omnino audiendus Gregorius Turonicus Episc. in lib. 1. de Mirac. Martyr. cap. 28. de S. Petri tumulo agens in hunc modum: *Sepultus est in Templo quod vocabatur antiquitùs Vaticanum, quatuor ordines columnarum valde mirabilium numero nonaginta sex habens. Habet etiam quatuor in altari, quæ sunt simul centum, præter illas quæ ciborium sepulcri sustentant. Hoc enim sepulcrum sub altari collocatum valdè rarum habetur. Sed qui orare desiderat, reseratis cancellis quibus locus ille ambitur, accedit super sepulcrum: & sic fenestellâ parvulâ patefactâ*, immisso introrsum capite, quæ necessitas promit efflagitat. Nec moratur effectus, si petitionis tantùm justa proferatur oratio. Quòd si beata auferre desiderat pignora, palliolum aliquod momentanâ pensatum jacet intrinsecùs. Deinde vigilans ac jejunans devotissimè deprecatur, ut devotioni suæ virtus Apostolica suffragetur. Mirum dictu! si fides hominis prævaluerit, à tumulo palliolum elevatum ita imbuitur Divina virtute, ut multo ampliùs quàm pensaverat ponderet: & tunc scit qui levaverit, cum ejus gratia sumpsisse quod petiit. Multi enim & claves aureas ad reserandos cancellos beati sepulcri faciunt, quas ferentes pro benedictione priores accipiunt, quibus infirmitati tribulatorum medeantur. Omnia enim fides integra præstat.* En quales Reliquias majores nostri inquirebant! Subdit Gregorius: *Sunt ibi & columnæ miræ elegantiæ, candore niveo, quatuor numero, quæ ciborium sepulcri sustinere dicuntur.* Hunc locum paullo fusiùs retuli, quòd rei quam tractamus illustrandæ aptissimus videatur. Nec abs re erit, etiam consulere adnotationem Henrici Valesii in Sozomeni lib. 9. cap. 2. Duplex, inquit, » erat foramen super Martyrum Reliquias: alterum exterius, in altari » vel in pavimento, sub quo conditæ erant Reliquiæ: alterum interius, » in capsa seu arca, quâ Reliquiæ claudebantur. Per hæc autem fora- » mina quæ è regione sibi invicem respondebant, Christiani solebant » demittere velamina, ut Sanctorum Reliquias contingerent, quæ pro » magna benedictione accipiebant, &c.

* *lege de Gl. Conf. c. 37. de fenestella ad Venerandi Episc. sepulcrum.*

Observ. X.

45. Hinc etiam colligimus, Sanctorum corpora antiquitùs vel sub altari, vel subtus apsidem recondi solita esse. Ambrosius in Epist. 85. ad Marcellinam sororem de SS. Gervasio & Protasio agens; *Succedant*, inquit, *victimæ triumphales in locum ubi Christus hostia est: sed ille super altare qui pro omnibus passus est, isti sub altari qui illius redempti sunt passione. Hunc ergo locum prædestinaveram mihi. Dignum est enim ut ibi requiescat Sacerdos, ubi offerre consuevit.* Super Sanctorum Reliquias quæ intra apsidem recondebantur, erigebantur ciboria seu turritæ ædiculæ, quatuor columnis innixæ, columbâ aureâ decoratæ, uti Gregorius Turon. Episc. tumulum S. Dionysii in lib. 1. de Gl. Mart. cap. 72. depingit, cruce in summo apposita, in lib. 2. cap. 20. Qualia ferè ciboria altaribus imponebantur, de quibus Chronographus

Centulensis in lib. 3. cap. 3. hæc habet: *Super illa tria altaria habentur tria ciboria ex argento & auro parata, in quibus tres dependent coronæ, singulæ per singula ex auro gemmisque paratæ cum aureis cruciculis aliisque ornamentis.* Non tamen Sanctorum corpora in superna ciborii parte collocabantur, ut quidam existimant: sed cùm in terram recondita essent, eorum tumuli turritis illis ædiculis exornabantur, eo ferè modo quo antiqui Basilicas super Sanctorum sepulcra ædificabant. *Guntramnus Rex* teste Paulo Diacono Warnefridi filio in lib. 3. de Gest. Lang. cap. 35. *ciborium solidum ex auro miræ magnitudinis & magni ponderis fecit, multisque illud pretiosissimis gemmis decoratum ad sepulcrum Domini Hierosolymam transmittere voluit. Sed cùm minimè potuisset, idem supra corpus B. Marcelli Martyris, quod in civitate Cavallono situm est, poni fecit.* Ejusmodi ciboria seu turritas ædiculas etiam *fredas* appellabant. Chlotharius Chlodovei M. filius, ut Herricus Monachus in lib. 1. de Mirac. S. Germani Autiss. cap. 27. auctor est, *super adorandam beatissimi Germani Memoriam per manus S. Desiderii ejusdem tunc urbis Episcopi, Regalibus expensis fredam composuit.* Aliis nominibus *lectos*, *lecticas*, *tumbas*, *mausolea*, ædiculas illas designabant, quarum tectum *repa* seu *crepa* dicebatur. Denique Gregorius Turon. Episc. in lib. de Gl. Conf. cap 96. S. Albini membra *intra vitream apsidem* conclusa fuisse docet.

Tom. Spicil. Acherii.

46. Hoc ritu veteres illi Christiani Sanctorum corpora venerabantur. Sæculo VII. quamvis sæpiùs è tumulis levarentur, tamen etiam tum humo recondebantur, more haud omnino dissimili. S. Amandi corpus paucis post obitum annis è sepulcro levatum, iterum sæculo IX. cùm moveret Lotharius ædituus, *urnam sepulcri non, ut antea fuerat, in profundioribus posuit, sed in superioribus, ita ut fundamentum illius videri, & lumen sub illo accendi posset.* Ergo in primaria illa Elevatione corpus *in profundioribus* repositum fuerat. S. Ethildritæ corpus itidem *in urnam marmoream* sextodecimo anno ab obitu illatum, sub terra collocatum est. S. Eligius Noviomagensis Episcopus testante S. Audoëno in lib. 2. Vitæ cap. 6. B. Quintini corpus à se inventum *summa cum diligentia citra altare transposuit, tumbam denique ex auro argentóque & gemmis miro opere desuper fabricavit.* Item S. Piatonis corpus *sicut Martyrem decuit, eleganter composuit, atque mausoleum urbanè desuper fabricavit* cap. 7. Sic S. Balthildis Regina *jussit crepam ex auro atque argento mirificè fabricari, quam supra Confessoris* (Eligii) *membra deponeret*, cap. 39. Paullo aliter S. Cuthberti Translationem factam Venerabilis Beda commemorat. Fratres Lindisfarnenses involutum novo amictu corpus novàque in theca reconditum *supra pavimentum sanctuarii posuerunt.* Eadberti verò successoris *corpus in sepulcro benedicti Patris Cuthberti ponentes, apposuerunt desuper arcam, in qua incorrupta ejusdem Patris membra locaverant.*

Mabill. Supplem. c. 7. ad ann. 679.

47. Sæculo VIII. S. Germani Parisiaci Episcopi corpus, cujus

isthoc sæculo VII. perageretur. Episcopos aliósque ministros sacros ob lapsum carnalem perpetua depositione feriebant Canones. Id S. Amando districtè observandum præcipit Martinus Papa in Epistola ad ipsum Amandum, relata in Supplem. Milonis cap. 2. iis sanè verbis quæ hîc integra transscribere conveniret. *Qui semel post suam ordinationem in lapsu ceciderit, deinceps jam depositus erit, nullúmque gradum Sacerdotij poterit adipisci: sed sufficiat ei lamentationibus fletibúsque assiduis quousque advixerit in eadem pœnitentia perdurare, ut commissum delictum valeat exstinguere &c.* Unde illa Isidori Hispalensis eximia sententia ad Helladium Toletanum Episcopum: *Sciat se amisisse nomen & officium Sacerdotis, qui meritum perdidit sanctitatis.* Lege Elogium S. Helladij ad ann. 632. Iisdem legibus præivit Gregorius Magnus, quemadmodum ex lib. 7. Epist. 25. Indict. 1. & lib. 10. Epist. 8. intelligitur. Quare non immeritò viris eruditis supposititia videtur illa pars Epistolæ S. Doctoris *ad Secundinum servum Dei*, quæ lapsis Sacerdotibus veniam gradúmque non adimit: maximè cùm pars illa Epistolæ in nonnullis exemplaribus MSS. desideretur. Attamen genuinam Gregorij scriptionem esse appendicem illam epistolæ ad Secundinum, multa persuadere videntur: stilus ubique æqualis; Pauli Warnefridi Diaconi ac Monachi Cassinensis exemplar ad S. Adelardum Abbatem Corbeiensem, cujus autographum penes non habemus, in quo hæc epistolæ pars legitur. Nec minùs favent Hincmarus Remensis Antistes in Capitulari 2. Art. ult. ubi totam ferè illam epistolæ controversæ partem refert; & Anselmus Cantuariæ Episcopus in lib. 1. Epist. 56. ad Guillelmum Abbatem, in qua hæc verba: *Qui autem huic sententiæ quæ ad sacri Ordinis officium reditum post lapsum concedit, nequaquam aliqua ratione nisi auctoritate fulciatur scripturarum, vult consensum attribuere; legat Epistolam B. Callisti Papæ, decretum universis Episcopis per Galliam constitutis, & B. Gregorij ad Secundinum Iuclusum...sed quoniam idem B. Gregorius idipsum in aliis suis quibusdam Epistolis studiosè prohibet; ne sibi ipse contrarius sit, de apertis quidem prohibuisse, de occultis verò per occultam pœnitentiam concessisse intelligitur.* Hincmari testimonium hac in parte eo majoris est auctoritatis, quòd accusaretur à quibusdam, quasi faveret Novatianis, dum restitutionem Presbyteris & Diaconis lapsis denegabat. Quòd si tum temporis variâssent Gregorianæ Epistolæ exemplaria, id certè dissimulaturus non fuisset, quod causæ suæ futurum erat opportunum. Verùm istud quodcumque est controversiæ, dirimendum relinquo doctissimo viro, qui Gregorij Operum editionem accuratam molitur.

ad ann. 679. — *Regest. lib. 7. Epist. 53. Ind. 2.* — *To. 1. op. Hincm. circ. fin.*

OBSERV. XIII.

50. Alias causas ob quas ministri sacri in ordinem, immo extra ordinem redigebantur, persequi non est hujus loci. Superest ut quo ritu id fieret, ex his Actis depromamus. In Vita S. Leodegarij primaria ab anonymo scripta cap. 14. *Theodericus & Hebroinus Di-*

ad ann. 678.

donem, qui sanctum virum Leodegarium cum Waimero expulit de sede sui Episcopatûs, & tradidit pœnæ illectus, condemnatum ab ipsa Synodo, calvariâ acceptâ in capite, expulsum à sancta congregatione segregâsse dicuntur. Et Hebroini invidentiâ *factum est, ut Episcoporum consilio, Leodegarij disrumperet vestimentum, quatenus ob hoc esset ei interdictum, ut ultrà non præsumeret offerre sacrificium.* Qui destitutionis ritus ex Gregorio Turon. Episc. lib. 5. Hist. cap. 19. in causa Prætextati Rotomagensis Episcopi confirmatur. In Actis S. Theodardi Narbonensis Episcopi qui nono sæculo florebat, Selva aliíque Episcopi hoc modo abjecti feruntur. *Truncatis in conspectu omnium ac penitùs scissis Episcopalibus indumentis, baculísque super eorum capita confractis, necnon annulis singulorum ab eorum digitis dedecore cum magno avulsis, ab omni ordine Clericatûs penitùs dejecti sunt ac depositi.* Nulla hîc mentio de Mitra, (sic pileum Episcopalem vocant) uti neque in Concilio Toletano IV. c. 27. neque in Ordine Romano: quamquam Sulpicius Pius Biturigum Episcopus *Pontificale petalum* gestâsse memoratur. A rebus Ecclesiasticis ad Monasticas transeamus. Catel in Hist. Occitan. pag. 769. ad ann. 644. n. 37.

51. Abbates Monachorum per sęculum VII. ab Episcopis ordinabantur. Huc facit Venerabilis Beda in Hist. Abbatum Monasterij sui lib. 1. num. 11. Benedicti Biscopi referens hæc verba: *Quemcumque omnes unanimi caritatis inquisitione optimum cognoscentes elegeritis, hunc vobis accito Episcopo rogetis Abbatem consueta benedictione firmare.* Et lib. 2. num. 19. *Reverso autem domo Huvetberto advocatur Episcopus Acca, & solita illum in Abbatis officium benedictione confirmat.* Hinc Ordo Romanus de ordinatione Abbatis. *Incipit capitulum ex canone Theodori* Episcopi Cantuariensis. *In ordinatione Abbatis Episcopus debet Missam cantare; & eum benedicere inclinato capite cum duobus vel tribus de Fratribus suis, & dat ei baculum & pedules. Post Antiphonam ad Introitum & dictam orationem, adnuntiat Episcopus in populum dicens: Ecclesiæ nostræ, Fratres carissimi; Pater electus suum adest ordinem ad suscipiendum. Vnde Apostolicâ priùs censemus eum auctoritate examinandum, suum propositum & S.* BENEDICTI *Regulam si velit observare &c.* Denique ex Gregorio Magno in lib. 7. Epist. 7. Indict. 2. constat, Abbatissas tum *sollemni more ab Episcopo ordinatas* fuisse: quod etiam meritò de Abbatibus dicere possumus. OBSERV. XIV. ad ann. 690.

52. Privilegium immunitatis Cœnobij Bobiensis adstruit Jonas Monachus Auctor æqualis in Vita S. Bertulfi Abbatis, & qui librum de Mirac. S. Columbani Abbatis composuit Monachus Bobiensis anonymus cap. 23. Quod non eo animo observo, quasi de ejusmodi Privilegiis disceptare velim: sed quò appareat, rem haud novitiam esse, eámque à viris piis ac Sanctis Attala & Bertulfo comparatam. Lege S. Anselmi lib. 2. Epist. 33. ad Urbanum Papam. OBSERV. XV.

53. In Prafatione ad Sæculum I. observavimus, Ecclesias Monachorum feminis quondam inaccessas fuisse. Cujus rei exempla etiam OBSERV. XVI.

bat. Ubi *Missam cantare* non est certa ac modulata voce sacris operari, uti modò usurpatur; sed *recitare*. Extat luculentum hujusce significationis testimonium apud Remigium Autissiodorensem Episcop. in Explicatione Canonis Missæ, dum rationem reddit, cur *Te igitur clementissime Pater* tacitè recitetur, his verbis: *Idcirco, ut fertur, venit consuetudo in Ecclesia, ut* TACITE *ipsa obsecratio atque consecratio à Sacerdote* CANTETUR, *ne verba tam sacra vilescerent.* Quo in significatu eamdem vocem usurpat Beda in Epistola ad Egbertum Episcopum recens à Waræo editâ. *S. Antistes Ambrosius*, inquit, *hoc de Fide loquens admonet, ut verba Symboli matutinis semper horis Fideles quique decantent.* Denique ut plura alia omittam, eodem sensu Licinius Andecavorum Episcopus *quotidie Missam cum ingenti cordis compunctione cantâsse* fertur. Idem observavit Gregorius M. in lib. Dial. cap. 56. de Cassio Narniensi Episcopo, *qui quotidianum offerre consueverat Deo sacrificium.* Lege Regulam Solitar. à Grimlaïco scriptam, cap. 36. Non tamen quotidiana Missæ frequentatio ita Sacerdotibus in more erat sæculo VII. ut singuli in dies ad altare sacra celebraturi accederent. Quin etiam tum vigebat ritus ille, quo Sacerdotes, immo & Episcopi, in publica Missa Communionem sacram percipiebant. Ceolfridus suprà laudatus in profectionis Romanæ procinctu, *cantatâ primo mane Missâ, communicantibus qui aderant*, (aderant autem sine dubio Presbyteri complures) *continuò præparatur ad eundum.* Et Concilium Toletanum IV. anno tertio Sisenandi Regis, hoc est anno Christi DC. XXXIV. celebratum statuit c. 17. *ut Sacerdotes & Levitæ ante altare communicent, in choro Clerus, extra chorum populus.* Eumdem ritum egregiè illustrat Ordo Romanus quatuor primis capitulis. *Accedunt primùm Episcopi* (verba sunt capitis 4.) *secundum ordinem de manu Pontificis communicare, & post eos adscendunt Presbyteri omnes ut communicent ad altare.* Lege Morinum de Ordinat. sacr. P. 3. Exerc. 8. c. 1. Postea usus obtinuit, ut unus Sacerdos plures Missas uno die celebraret: quod quidem ob penuriam Sacerdotum Concilium Emeritense æra DCC. IV. collectum permiserat fieri per singulas quæ uni Presbytero commissæ erant parochias *pro diebus Dominicis* c. 19. Tempore procedente quod necessitate admissum est, in usum cessit, adeout Leo Papa *una die septem vel novem Missarum sollemnia celebrâsse* dicatur apud Walafridum Strabum. Eadgarus Rex in Canonibus anno CM. LXVII. conditis habet cap. 37. *Ut nullus Sacerdos Missam sæpiùs in uno die celebret quàm ter ad summum.* Plures Missas etiam sæculo XI. peragebant Sacerdotes, testante Petro Damiani libro quinto Epistola decima nona. Postea id tantùm in quibusdam sollemnitatibus, demum in sola Nativitatis Christi celebritate licuit.

Bibl. SP. To. 9.

Walafr. de reb. Eccles. c. 21.

37. Qui diebus festis sacrosanctis Mysteriis intererant, cibi ac potûs expertes esse oportebat. Auctor antiquus & gravis in lib. de Vita S. Walarici cap. 15. *Duo*, inquit, *germani erant, qui ad eum in festivitate B. Martini advenerant, quibus increpando ait: Admiror cur ante Missarum sollemnia bibere præsumpsistis. Qui confitentes commissum suum, veniam postulant, & dereliquo sese emendaturos spondent.* Simile factum de alio qui die Dominica heminam vini ante Missam biberat, continenter subjicitur. Huc spectat canon 19. Conc. Autissiod. *Non licet Presbytero aut Diacono aut Subdiacono, post acceptum cibum vel poculum Missas tractare, aut in Ecclesia dum Missæ dicuntur stare.* Observ. II. ad ann. 612.

38. Præterea diebus Dominicis Christiani Matutinis officiis interesse communi lege tenebantur solebántque. In Vita S. Leodegarii Anonymus Ebroïni interitum describit cap. 16. his ferè verbis: Quidam ex *Optimatibus post exspolium ad Ebroïni ostium ante lucem observat egressurum. Dies agebatur Dominica: ideóque processurus erat ad Matutinarum sollemnia. Cùm autem ille pedem foras misisset de limine, ecce iste insperatè prosiliens, gladio eum percussit in capite.* Si Ebroïno Majori domûs Regiæ, homini alioquin vitæ haud severioris, religio fuisset abstinere à precibus antelucanis; quantò magis aliis? Lege Pallad. de vita S. Johannis Chrysost. & Vitam Gallicam lib. 3. cap. 10. Observ. III. ad ann. 678.

39. Quinetiam carpenti usum die Dominica fuisse interdictum, auctor est Beda in lib. de Vita S. Cuthberti cap. 27. ubi Cuthberti congressum cum Ermentrude Regina exponit. *Confestim intravit ad Reginam, & secretò eam alloquens, (erat autem dies Sabbati;) Vide*, inquit, *maturè illucescente secunda Sabbati*, id est feriâ 2. hebdomadæ, *adscendas currum, (quia die Dominico curru ire non licet) vadásque & Regiam civitatem citissimè introeas.* Unde Theodorus in Capitulari: *Græci & Romani in die Dominica navigant & equitant, panem non faciunt, nec in curru ambulant, nisi ad Ecclesiam tantùm: nec balneant se Græci, nec scribunt publicè, tamen pro necessitate seorsùm in domo scribunt*, &c. Confer can. 28. Conc. III. Aurelian. Denique antiquitus usque ad nostri ævi memoriam, observatio Dominicæ diei *à vespera usque ad vesperam*, ut loquitur Herardus Turon. Episc. in capit. 2. protendebatur. Et Eustachius Abbas apud Matthæum Parisium ad ann. 1200. & Rogerium Hovedensem ad ann. 1201. hortamentis persuadere nisus est, ut *ab hora nona Sabbati usque ad ortum Solis in die Lunæ feriatio protenderetur.* Hujus rei obvia sunt exempla tum in his Actis, tum apud Gregorium Turon. in lib. 3. de Mirac. S. Martini capp. 31. & 56. tametsi Ahyto Basileensis Episcopus ineunte sæculo x. pronuntiat in Capitul. art. 8. *ut omnem Dominicam à mane usque ad vesperam ferientur, ne Judaïsmo capiantur.* Lege Constitutionem Abbatis *de Flay* de cautiori observatione Dominicæ facta anno 1203. Tomo 2. Conc. Angl. Observ. IV. ad ann. 687. Tom. 6. Spicil. Acheriani.

40. Luculentum Sacramenti Confirmationis exemplum profert Beda in Vita S. Cuthberti soluta oratione composita cap. 29. tum Observ. V.

aliud cap. 32. quæ tu consule suis locis. Legendus item Beda in Epistola recens edita ad Egberhtum, in hæc verba: *Si autem aliquid utilitatis Fidelibus conferre manûs impositionem quâ Spiritus-sanctus accipitur credimus; constat econtrario quòd hæc ipsa utilitas eis quibus manûs impositio defuerit abest.*

OBSERV. VI. *ad ann.* 627. 41. Pœnitentiæ publicæ præclarum specimen edidit S. Amatus Abbas Habendensis, dum solidum annum ante obitum suum *in cinere & cilicio* jacere voluit. Qui homicidium perpetraverant, ferreis vinculis constricti, per loca sancta peregrinari jubebantur. Neque enim quovis tempore pœnâ capitis plexa est hominis cædes. In lib. 3. Mirac. *ad ann.* 653. *num.* 4. S. Bavonis, *Duo nepotes inter se rixantes, correptis armis alter alterum oppressit. In se itaque reversus fratricidium expavit, Episcopum adiit, ac more Christianæ remissionis peregrinando pœnitentiam accepit.* Post varia loca perlustrata, in quodam S. Bavonis Oratorio, *virtute Divina quibus erat strictus ferrei crepuerunt circuli.* Et in lib. de Mirac. S. *ad ann.* 646. Galli cap. 34. *pauperculus quidam propter homicidii reatum circulis ferreis tam in collo quàm in utroque constrictus brachio*, in Basilica S. Galli *nexus quibus stringebatur amittere meruit.* Omittere non possum quod in cod. Ms. de Mirac. SS. Floriani & Florentii legitur, huic rei illustrandæ aptissimum. *Consuetudine antiqua partibus interioris Franciæ usque hodie mos inolevit, ut quisquis propinquiorem sibi parentem gladio jugulaverit, & postea pœnitentiâ ductus, ad Pontificem crimen admissi facinoris detulerit, ipso decernente Pontifice, ex ipso gladio ferrei nexus componantur, & collum peccatoris venter atque brachia strictim innectantur ex ipsis ferreis vinculis: sicque de propria patria & solo patrio pellatur. Interim quousque Divina pietas eadem vincula solvi præcipiat, primùm Romæ, dehinc per diversa Sanctorum loca veniam criminis efflagitando peregrè proficisci cogitur.* Posthæc subjicitur miraculum in Monasterio S. Florentii patratum erga quemdam Clericum Amelium nomine, qui avunculum occiderat: ob idque *ab* ARTEARIO *Trajectensium urbis Episcopo damnatus*, prædictam sententiam exceperat. Solutus meritis S. Florentii, *quia Abbas tunc præsens non aderat, obnixè deprecatus est Fratres, ut ex nomine Abbatis ipsorum deprecatoriam epistolam jam præfato Episcopo, à quo in pœnitentiam missus fuerat, transscriberent, quatinus eum in propria parochia misericorditer reciperet: utpote quem Divina benignitas ac meritum S. Florentii specialiter absolutum in solutione visibilium vinculorum monstraverat, ipse quoque sua Pontificali auctoritate* *Append. Sæc.* I. *ad ann.* 639. *n.* 7. *omnimodis absolutum esse decerneret.* Lege adnotationes in Mirac. S. Johannis Abbatis Reomaensis Sæculo I.

OBSERV. VII. 42. Jam ut de Sanctorum Reliquiis nonnihil observemus, non otiosum erit adnotare ritum, quem Sæculi VII. homines in iis transferendis recondendísve frequentare cœperunt. Ante istud sæculum, Sanctorum corpora tangere aut loco movere, Occidentalibus religio erat. Insignis est ea de re Gregorii Magni Epistola ad Constantiam

Augustam, quæ *propter eam quam in honore S. Pauli Apostoli in palatio ædificabat Ecclesiam, caput ejusdem Apostoli aut aliud quid de corpore ipsius transmitti* ad se petierat. Respondet Gregorius id sibi non licere, relatis variis prodigiis ad tumulos SS. Petri, Pauli ac Laurentii factis adversus eos qui humum eorum sepulcris contiguam effoderant. Tum subdit: *Cognoscat autem tranquillissima Domina, quia Romanis consuetudo non est, quando Sanctorum Reliquias dant, ut quidquam tangere præsumant de corpore: sed tantummodò in pyxide brandeum mittitur, atque ad sacratissima corpora Sanctorum ponitur: quod levatum, in Ecclesia quæ est dedicanda, debita cum veneratione reconditur, & tantæ per hoc ibidem virtutes fiunt, ac si illuc specialiter eorum corpora deferantur.* Et infrà. *In Romanis namque vel totius Occidentis partibus omnino intolerabile est atque sacrilegum, si Sanctorum corpora tangere quisquam fortassè voluerit. Quod si præsumpserit, certum est quia hæc temeritas impunita nullo modo remanebit. Pro qua re de Græcorum consuetudine qui ossa Sanctorum levare se asserunt, vehementer miramur & vix credimus.* Hinc patet, Gregorii pontificatu nefas fuisse in Occidente Sanctorum corpora contingere aut è tumulis levare; sed Reliquiarum loco brandea fuisse transmissa. De brandeis seu linteis ejuscemodi legendus Gregorius Turonicus Episc. tum in lib. I. de Mirac. S. Martini cap. II. tum in lib. I. de Gl. Martyr. cap. 28. qui rursus cap. 47. Reliquias SS. Gervasii & Protasii, id est *linteamina seu pallulas* eorum sanguine intinctas à S. Martino in Galliam asportatas asserit. Et lib. 2. capp. 34. & 35. Reliquias S. Juliani vocat *fimbrias pallæ quæ sanctum tegit tumulum* à se detractas: & *parumper ceræ* à sepulcro sublatam capp. 40. & 44. Item Reliquias S. Martini appellat *ampullam olei* ab S. Aredio è S. Martini sepulcro ablatam in lib. de Gl. Conf. cap. 9. item *uvam de vite quam Sanctus plantaverat* cap. 10. Id genus Reliquias ad Templorum dedicationes adhibebant illius temporis homines, qui Sanctorum membra distrahere, sive huc illúcque circumferre, optimo consilio non sustinebant. Verùm per sæculum VII. Sanctorum corpora è tumulis levari transferríque cœperunt. Quippe S. Audoënus Rotomagensis Episcopus S. Marculfi Abbatis Nantensis, Eligius Noviomagensis Episcopus S. Quintini, Ansbertus itidem Rotomagensis Antistes Audoëni decessoris sui, Episcopus quidam S. Amandi Episcopi, Ansoaldus Pictavorum Episcopus S. Leodegarii Episcopi & Martyris, Sexburga Eliensis Abbatissa S. Ethildritæ Abbatissæ, Eadbertus Lindisfarnensis Episcopus Cuthberti decessoris sui, alii aliorum corpora sollemni ritu levaverunt: quod etiam S. Hildefonsus Toletanus Pontifex erga S. Leocadiam præstitit. Nec tamen eo animo id actitabatur, ut membra sancta hinc inde distraherentur, sed ut transferrentur in locum decentiorem. Certè S. Audoënus qui S. Marculfi caput auferre volebat, à consilio suo divinitùs revocatus est. Et S. Hildefonsus S. Leocadiæ dumtaxat veli partem cultro præcidit. In Gestis

Reg. lib. 3. Epist. 30. Ind. 12.

Sæculo I. ad ann. 558. ad ann. 667.

quoque Regum Franc. quæ ante annos DCCC. L. ſcripta ſunt, cap. 44. & in Geſtis Dagoberti cap. 52. Chlodoveus qui anno DC. XL. regnavit apud Francos, *brachium S. Dionyſii Martyris abſcidiſſe inſtigante diabolo* dicitur, *& per idem tempus concidiſſe Regnum Francorum caſibus peſtiferis.*

OBSERV. VIII. 43. Fatendum eſt nihilominus, varias ante ſæculum VII. Elevationes (ut vocant) tranſlationéſque Sanctorum celebratas fuiſſe, cùm in Oriente, tum in Occidente. *Conſtantinus* Imp. teſte Hieronymo in lib. contra Vigilantium, *ſanctas Reliquias Andreæ, Lucæ & Timothei tranſtulit Conſtantinopolim; Arcadius oſſa B. Samuëlis de Judæa tranſtulit in Thraciam.* Et Pulcheria Auguſta SS. XL. Martyrum Reliquias è ruderibus eduxiſſe legitur apud Sozomenum in lib. 9. cap. 2. & Nicephorum Calliſtum in lib. 14. cap. 10. qui Nicephorus Stephani Protomartyris, Zachariæ Prophetæ, aliorúmque Sanctorum Reliquias tranſlatas commemorat ejuſdem libri capp. 9. 10. & 11. Denique *poſt Conſulatum Baſilii anno* XX. *corpus S. Antonii Eremitæ repertum, cum maximo honore Alexandriam perducitur; & in Baſilica S. Iohannis Bapt. honorificè collocatur;* ut Victor Tununenſis in Chron. auctor eſt. Neque id in Occidente inauditum. S. Ambroſius Mediolanenſis Epiſcopus SS. Gervaſii & Protaſii Reliquias loco movit. Perpetuus Turonicus S. Martini, Gregorius Lingonicus S. Benigni Martyris, Palladius Santonicus S. Eutropii Epiſcopi, Ebregiſilus Agrippinenſis S. Malloſi Martyris, Monulfus Trajectenſis S. Arvatii ejuſdem Sedis Antiſtitis, Germanus Pariſiorum Epiſcopus S. Urſini Biturigum Epiſcopi corpora è tumulis ſuſtulerunt, & convenientiori loco recondiderunt. Iſta ignorare non poterat Gregorius Magnus. Sed quia in detrimentum Religionis id nonnumquam fieri adverterunt Eccleſiæ Paſtores, parciùs ejuſmodi Tranſlationes pontificatu S. Gregorii peragebant; & mos antea inductus jam in deſuetudinem abierat, qui Gregorio mortuo revocari ac frequentari cœpit. Cur enim, quæſo, corpora SS. Pontificum haud ignobilium Germani utriuſque, Autiſſiodorenſis & Pariſiaci, Remigii Remenſis, cur Gregorii Magni, S. Albani Martyris, aliorúmque Sanctorum corpora in primariis tumulis ad ſæculum uſque octavum jacuerunt, niſi quia tum temporis Tranſlationes ferè inuſitatæ erant? Quid Eccleſiæ Paſtores impulerit, ut transferendarum Reliquiarum morem abrogaverint, conjicimus ex S. Auguſtino in lib. de Opere Monach. cap. 8. ubi redarguit perſonatos quoſdam ac fictos Monachos, qui *circumeuntes provincias, membra Martyrum (ſi tamen Martyrum membra) venditabant.* Quæ Theodoſio Imperatori ſanciendæ hujuſce legis fuit occaſio: *Humatum corpus nemo ad alterum locum transferat, nemo Martyrem diſtrahat, nemo mercetur,* uti Acherius in Guiberti Abbatis lib. 1. cap. 4. de Pignerib. Sanctor. adnotavit. Quod poſtea Patres Concilii Maguntiacenſis cap. 50. anno DCCC. XIII. iteraverunt. *Certè ſi Sanctorum corpora,* inquit Guibertus eodem

Greg. Turon. de Gl. Mart. lib. 1. capp. 51. 56. 63. de Gl. Conf. c. 72. & 80.

C. l. ult. de Sepulc. viol. C. Theodoſ.

eodem loco, *sua juxta naturæ debitum loca, id est sepulcra servâssent, hujusmodi quos recensui errores*, nimirum SS. Reliquiarum nundinationes ac *falsificationes, cessâssent. Per hoc enim quòd è tumulis eruuntur, membratim huc illúcque feruntur: & cùm pietatis obtentus occasio circumlationis exstiterit, ad hoc subeunte nequitia detorqueri cœpta est intentionis rectitudo, ut pæne quæ simpliciter fieri consueverant, corrumperet universa cupido.* Deinde relatâ Gregorii Magni auctoritate superiùs adductâ subinfert: *Dicat quisque quod sentit: securus planè ego inferam, non Deo, non Sanctis ipsis umquam fuisse placitum, ut eorum cujuspiam debuerit reserari sepulcrum, aut dirimi per frusta corpusculum.*

44. Et quidem per septimum sæculum tametsi Sanctorum corpora frequentiùs loco moveri cœperunt; tamen, ut jam dixi, religio erat sacra corpora membratim distrahere: nec illa ita è tumulis levabantur, ut sacris altaribus (id quod nunc fit) sublimi loco imponerentur. Quod antequàm explicare incipio, juvat describere modum, quem antiquiores Patres in recondendis colendísve Sanctorum Reliquiis observabant. Eusebius Pamphilus Cæsareæ Episcopus in Hist. Eccles. lib. 4. cap. 15. refert Smyrnensis Ecclesiæ Epistolam ad Ecclesias Ponti de Polycarpi Episcopi martyrio scriptam, in qua quidam dicuntur suggessisse Nicetæ Herodis patri, ut Proconsulem adiret monerétque, ne cadaver illius donaret, ne fortè (ut aiebant) relicto Crucifixo hunc deinceps Christiani colere inciperent. Porro cùm Centurio pertinaciam Judæorum animadverteret, corpus in medio collocatum, ut moris est, concremavit: atque ita nos demum ossa illius gemmis pretiosissimis cariora & quovis auro puriora colligentes, ubi decebat condidimus. Quo etiam in loco si fieri poterit, (inquiunt Smyrnenses) convenientibus, concedet Deus natalem ejus martyrii diem cum hilaritate & gaudio celebrare, tum in memoriam eorum qui defuncti sunt, tum ad posteros hujusmodi exemplo erudiendos & confirmandos. Lege V. C. Henrici Valesii adnotationem in hunc locum, ubi ex eodem Eusebio in Serm. 2. de Resurrect. observat, fuisse & alium morem secutis temporibus, ut singuli Fidelium Reliquias Martyrum quascumque nancisci potuerant, domi honorificè servarent. Huc etiam, inquit, referendus est mos Ægyptiorum, qui Martyrum corpora non humabant, sed domi in lectulis reposita servabant, ut refert Athanasius in Vita B. Antonii. Verùm in cœmeteriis passim humabantur colebantúrque. Lege Epistolam Dionysii Alexandrini Episcopi ad Germanum Episc. in qua Æmilianum Præfectum inducit sibi comminantem: Nullatenus licebit vobis nec quibuscumq; aliis conventus agere, aut ea quę vocantur cœmeteria adire, sicuti Eusebius in lib. 7. cap. 11, commemorat: qui rursus lib. 9. cap. 2. meminit interdicti, quo Maximinus Imp. Christianos à conventibus qui in cœmeteriis fieri solebant, arcere aggressus est. Corpora XL.

OBSERV. IX.

Martyrum qui regnante Licinio passi sunt, Eusebia Diaconissa sepelivit in Oratorio subterraneo, & in duabus pyxidibus argenteis collocavit, teste Sozomeno in lib. 9. Hist. cap. 2. Omnino audiendus Gregorius Turonicus Episc. in lib. 1. de Mirac. Martyr. cap. 28. de S. Petri tumulo agens in hunc modum: *Sepultus est in Templo quod vocabatur antiquitùs Vaticanum, quatuor ordines columnarum valde mirabilium numero nonaginta sex habens. Habet etiam quatuor in altari, quæ sunt simul centum, præter illas quæ ciborium sepulcri sustentant. Hoc enim sepulcrum sub altari collocatum valdè rarum habetur. Sed qui orare desiderat, reseratis cancellis quibus locus ille ambitur, accedit super sepulcrum: & sic fenestellâ parvulâ patefactâ*, immisso introrsum capite, quæ necessitas promit efflagitat. Nec moratur effectus, si petitionis tantùm justa proferatur oratio. Quòd si beata auferre desiderat pignora, palliolum aliquod momentanâ pensatum jacet intrinsecùs. Deinde vigilans ac jejunans devotissimè deprecatur, ut devotioni suæ virtus Apostolica suffragetur. Mirum dictu! si fides hominis prævaluerit, à tumulo palliolum elevatum ita imbuitur Divina virtute, ut multo ampliùs quàm pensaverat ponderet: & tunc scit qui levaverit, cum ejus gratia sumpsisse quod petiit. Multi enim & claves aureas ad reserandos cancellos beati sepulcri faciunt, quas ferentes pro benedictione priores accipiunt, quibus infirmitati tribulatorum medeantur. Omnia enim fides integra præstat.* En quales Reliquias majores nostri inquirebant! Subdit Gregorius: *Sunt ibi & columnæ miræ elegantiæ, candore niveo, quatuor numero, quæ ciborium sepulcri sustinere dicuntur.* Hunc locum paullo fusiùs retuli, quòd rei quam tractamus illustrandæ aptissimus videatur. Nec abs re erit, etiam consulere adnotationem Henrici Valesii in Sozomeni lib. 9. cap. 2. Duplex, inquit, » erat foramen super Martyrum Reliquias: alterum exterius, in altari » vel in pavimento, sub quo conditæ erant Reliquiæ: alterum interius, » in capsa seu arca, quâ Reliquiæ claudebantur. Per hæc autem fora» mina quæ è regione sibi invicem respondebant, Christiani solebant » demittere velamina, ut Sanctorum Reliquias contingerent, quæ pro » magna benedictione accipiebant, &c.

** lege de Gl. Conf. c. 37. de fenestella ad Venerandi Episc. sepulcrum.*

OBSERV. X.

45. Hinc etiam colligimus, Sanctorum corpora antiquitùs vel sub altari, vel subtus apsidem recondi solita esse. Ambrosius in Epist. 85. ad Marcellinam sororem de SS. Gervasio & Protasio agens; *Succedant*, inquit, *victimæ triumphales in locum ubi Christus hostia est: sed ille super altare qui pro omnibus passus est, isti sub altari qui illius redempti sunt passione. Hunc ergo locum prædestinaveram mihi. Dignum est enim ut ibi requiescat Sacerdos, ubi offerre consuevit.* Super Sanctorum Reliquias quæ intra apsidem recondebantur, erigebantur ciboria seu turritæ ædiculæ, quatuor columnis innixæ, columbâ aureâ decoratæ, uti Gregorius Turon. Episc. tumulum S. Dionysii in lib. 1. de Gl. Mart. cap. 72. depingit, cruce in summo apposita, in lib. 2. cap. 20. Qualia ferè ciboria altaribus imponebantur, de quibus Chronographus

Centulenſis in lib. 3. cap. 3. hæc habet: *Super illa tria altaria habentur tria ciboria ex argento & auro parata, in quibus tres dependent coronæ, ſingulæ per ſingula ex auro gemmiſque paratæ cum aureis cruciculis aliiſque ornamentis.* Non tamen Sanctorum corpora in ſuperna ciborii parte collocabantur, ut quidam exiſtimant: ſed cùm in terram recondita eſſent, eorum tumuli turritis illis ædiculis exornabantur, eo ferè modo quo antiqui Baſilicas ſuper Sanctorum ſepulcra ædificabant. *Guntramnus Rex* teſte Paulo Diacono Warnefridi filio in lib. 3. de Geſt. Lang. cap. 35. *ciborium ſolidum ex auro miræ magnitudinis & magni ponderis fecit, multiſque illud pretioſiſſimis gemmis decoratum ad ſepulcrum Domini Hieroſolymam tranſmittere voluit. Sed cùm minimè potuiſſet, idem ſupra corpus B. Marcelli Martyris, quod in civitate Cavallono ſitum eſt, poni fecit.* Ejuſmodi ciboria ſeu turritas ædiculas etiam *fredas* appellabant. Chlotharius Chlodovei M. filius, ut Herricus Monachus in lib. 1. de Mirac. S. Germani Autiſſ. cap. 27. auctor eſt, *ſuper adorandam beatiſſimi Germani Memoriam per manus S. Deſiderii ejuſdem tunc urbis Epiſcopi, Regalibus expenſis fredam compoſuit.* Aliis nominibus *lectos*, *lecticas*, *tumbas*, *mauſolea*, ædiculas illas deſignabant, quarum tectum *repa* ſeu *crepa* dicebatur. Denique Gregorius Turon. Epiſc. in lib. de Gl. Conf. cap 96. S. Albini membra *intra vitream apſidem* concluſa fuiſſe docet.

Tom. Spicil. Acherii.

46. Hoc ritu veteres illi Chriſtiani Sanctorum corpora venerabantur. Sæculo VII. quamvis ſæpiùs è tumulis levarentur, tamen etiam tum humo recondebantur, more haud omnino diſſimili. S. Amandi corpus paucis poſt obitum annis è ſepulcro levatum, iterum ſæculo IX. cùm moveret Lotharius ædituus, *urnam ſepulcri non, ut antea fuerat, in profundioribus poſuit, ſed in ſuperioribus, ita ut fundamentum illius videri, & lumen ſub illo accendi poſſet.* Ergo in primaria illa Elevatione corpus *in profundioribus* repoſitum fuerat. S. Ethildritæ corpus itidem *in urnam marmoream* ſextodecimo anno ab obitu illatum, ſub terra collocatum eſt. S. Eligius Noviomagenſis Epiſcopus teſtante S. Audoëno in lib. 2. Vitæ cap. 6. B. Quintini corpus à ſe inventum *ſumma cum diligentia citra altare tranſpoſuit, tumbam denique ex auro argentóque & gemmis miro opere deſuper fabricavit.* Item S. Piatonis corpus *ſicut Martyrem decuit, eleganter compoſuit, atque mauſoleum urbanè deſuper fabricavit* cap. 7. Sic S. Balthildis Regina *juſſit crepam ex auro atque argento mirificè fabricari, quam ſupra Confeſſoris* (Eligii) *membra deponeret*, cap. 39. Paullo aliter S. Cuthberti Tranſlationem factam Venerabilis Beda commemorat. Fratres Lindisfarnenſes involutum novo amictu corpus nováque in theca reconditum *ſupra pavimentum ſanctuarii poſuerunt.* Eadberti verò ſucceſſoris *corpus in ſepulcro benedicti Patris Cuthberti ponentes, appoſuerunt deſuper arcam, in qua incorrupta ejuſdem Patris membra locaverant.*

Mabil. Supplem. c. 7. ad ann. 679.

47. Sæculo VIII. S. Germani Pariſiaci Epiſcopi corpus, cujus

Translatio spectante Pippino Rege facta dicitur, *depositum est in fossam sibi præparatam.* B. Johannis Baptistæ (ut putant) caput *in ciborio* unà cum quibusdam SS. Innocentium Reliquiis conclusum fuisse legitur in Chron. Malleacensi. Ad quem modum S. Emmerämni Episcopi corpus *in ciborio quadrato, auro tecto & gemmis redimito, octo columnis innixo* sustentabatur, cum quo inclusi erant Evangeliorum libri, sicuti Arnolfus in lib. de Mirac. ejusdem cap. 5. refert. Est hujusce ritûs insigne monumentum in Chron. Fontanell. cap. 13. de turricula, in qua capsa Reliquiarum S. Georgii collocata est, quam describit hoc modo estis oculatus: *Est forma quadrata, ex quatuor videlicet angulis ab imo adsurgens, & ita omne opus paullatim minuendo in latitudine, in summo angustum redditur, ut pyramidem in altitudine reddat, uniúsque mali parvi conclusione solidetur. Habet quoque in medio sui solariolum*, in quo codex ille Evangelicus cum capsa illa servabatur, cui desuper aptatum est laquear. Eminet in altitudine pedum circiter octo, in latitudine plus minúsque trium.* Qualiter sæculo IX. Reliquiæ Sanctorum adservarentur, discimus tum ex Walafrido Strabo, tum ex Lupo Abbate Ferrariensi. Ille in lib. de Mirac. S Galli cap. 2. rem ita describit. Boso Constantiensis Ecclesiæ Præsul *sumens loculum in quo sanctum corpus erat, posuit super terram inter parietem & altare, & desuper (ut moris est) arcam altiorem construxit, fossam verò terrâ replevit.* Lupus verò in lib. de Vita S. Wigberti cap. 25. agens de Reliquiis ejusdem Sancti Monasterio Herolfesfelt concessis, *à reliquis,* inquit, *Dei servis illic exceptum, magnificè primo loco est in Ecclesia conditum: atque Lullus annuente Magno Carolo, monumentum illius, quo more per Gallias Germaniámque ceterorum Sanctorum visuntur, auro & argento, necnon reliquis congruentibus metallis exornandum curavit.* Lotharius Elnonensis æditus *urnam Sepulcri* S. Amandi *non ut antea fuerat in profundioribus posuit, sed in superioribus, itaut fundamentum illius videri, & lumen sub illo accendi posset.* Attamen per sæculum nonum pleraque Sanctorum corpora in subterraneis locis etiam quiescebant, ut ex Adrevaldo in lib. de Mirac. S. Bened. cap. 34. item ex lib. 1. Mirac. S. Filiberti Abbatis, hîc tum ex Mirac. S. Martini Abb. Vertavensis in Appendice Sæculi I relatis manifestum est. Quinetiam Sæculo XI. adhuc consuetudo illa vigebat. Id apparet ex lib. 1. Mirac. S. Agili cap. 7. Nam *tempore Roberti Abbatis quædam Emelina nomine perturbatione spiritûs immundi vexata, in pavimentum sacratum, quo continetur sub terra latibulo gleba hujus sanctissimi viri, recubuisse,* ibíque sanata fuisse dicitur. Et Petrus Damiani in lib. de Vita S. Romualdi narrat, post quinquennium ab sancti viri obitu datam fuisse Monachis ab Apostolica Sede licentiam, non ut corpus levarent, sed *ut supra venerabile corpus ejus altare construerent.* Subdit Petrus: *Azo quidam Frater silvam petiit, quatenus modicam capsam faceret, quæ S. Confessoris ossa & pulverem tantummodò capere potuisset.* Postea thecarum aurearum & argen-

Tom. 1. Bibl. Labbe

Tom. 2. Canisii.

* eadem voce utitur Chronographus cap. 12.

ad ann. 646.

ad ann. 650.

tearum usus, sanctorúmque corporum distractiones in morem abierunt. Qua de re Guibertus Abbas Novigenti, propter abusus inde enatos, graviter ac vehementer conqueritur: tametsi jam principatu Ludovici Pij Augusti in Monasterio Centulensi erant *capsæ Reliquiarum aureæ & argenteæ, vel eburneæ triginta*, teste Hariulfo in Chron. lib. 3. cap. 3. Et S. Hugo Rotomagensis Episcopus dimisit inter alia Cœnobio Fontanellensi *capsam auro & gemmis decoratam, continentem pignora diversorum Sanctorum*; quæ tamen non alia fuisse quàm brandea suspicari licet. Hæc prolixiori oratione persecutus sum, quòd istud argumentum à nemine hactenus ex professo expositum legerim. Guib. de pignerib. SS. Chron. Fit. cap. 8.

48. Si quid furti in Oratoriis, in quibus Sanctorum Reliquiæ continebantur accidisset, solebant antiqui Sanctos ipsos ad rei amissæ restitutionem non tam oratione quàm piâ violentiâ adigere. Alij id præstabant altarium nudatione, ut S. Fructuosus Bracarensis Episcopus, qui ob prædia Monasterio suo ablata, *sancta nudavit altaria, & ciliciis induit ea.* Alij luminum exstinctione, ut Christianus æditus Floriacensis in lib. Mirac. S. P. Benedicti cap. 26. ob armillas ab Ecclesia sublatas. Egregium est hanc in rem exemplum Leonis Episcopi Agathensis. Is ob agrum quemdam ab hæretico homine subtractum Ecclesiæ S. Andreæ, *prosternitur in oratione, celebrat vigilias, ac noctem totam in lacrymis & psallentio ducit. Mane autem facto accedit ad lychnos qui de camera Ecclesiæ dependebant, extendénsque virgam quam tenebat, effregit cunctos &c.* ut apud Gregorium Turon. Episc. lib. 1. de Gl. Mart. cap. 79. legitur. Alij vel Reliquias sacras, vel Sanctorum imagines in terram aut in spinas deponebant. Chronographus Senoniensis in lib. 5. c. 7. *Quum Dominus de Salmis res Ecclesiæ Senoniensis diriperet, Monachi consilio Gilonis Episcopi Tullensis imagines Redemptoris nostri & etiam beatissimi Simeonis Confessoris de locis suis ad terram super spinas deposuerunt.* Denique S. Eligius instar comminantis ad sanctam Columbam, cui Oratorium construxerat, sic orationem direxisse legitur in lib. 2. Vitæ cap. 30. *Nisi citò ornamenta tabernaculi hujus furata reduxeris, equidem spinis allatis faciam hanc januam ita obserari, ut numquam tibi in hoc loco veneratio præbeatur ab hodie.* Sæculo IX. aut insequenti alius inductus est ritus, ut scilicet Sanctorum Reliquiæ adversus pervasores deferrentur: quod sexcentis exemplis constat. Lugdunense Concilium generale sub Gregorio X. relatum in VI. Decretal. de Off. ord. c. *Si Canonici*, reprobavit *detestabilem abusum horrendæ indevotionis illorum, qui Crucis, B. Mariæ Virginis, aliorúmque Sanctorum imagines seu statuas irreverenti ausu tractantes, eas in aggravationem cessationis (à divinis) prosternunt in terram, & urticis spinísque supponunt.* Observ. XI. ad ann. 670. ad ann. 651. To. 3. Spicil.

49. His observationibus succedant quædam animadversiones de Episcoporum destitutione, quam nimirum ob causam, & quo ritu Observ. XII.

isthoc sæculo VII. perageretur. Episcopos aliósque ministros sacros ob lapsum carnalem perpetua depositione feriebant Canones. Id S. Amando districtè observandum præcipit Martinus Papa in Episto-
ad ann. 679. la ad ipsum Amandum, relata in Supplem. Milonis cap. 2. iis sanè verbis quæ hîc integra transscribere conveniret. *Qui semel post suam ordinationem in lapsu ceciderit, deinceps jam depositus erit, nullúmque gradum Sacerdotij poterit adipisci: sed sufficiat ei lamentationibus fletibúsque assiduis quousque advixerit in eadem pœnitentia perdurare, ut commissum delictum valeat exstinguere &c.* Unde illa Isidori Hispalensis eximia sententia ad Helladium Toletanum Episcopum: *Sciat se amisisse nomen & officium Sacerdotis, qui meritum perdidit sanctitatis.* Lege Elogium S. Helladij ad ann. 632. Iisdem legibus præivit Gregorius Magnus, quemadmodum ex lib. 7. Epist. 25. Indict. 1. & lib. 10. Epist. 8. intelligitur. Quare non immeritò viris eruditis supposi-
Regest. lib. 7. Epist. 53. Ind. 2. ticia videtur illa pars Epistolæ S. Doctoris *ad Secundinum servum Dei*, quæ lapsis Sacerdotibus veniam gradúmque non adimit: maximè cùm pars illa Epistolæ in nonnullis exemplaribus MSS. desideretur. Attamen genuinam Gregorij scriptionem esse appendicem illam epistolæ ad Secundinum, multa persuadere videntur: stilus ubique æqualis; Pauli Warnefridi Diaconi ac Monachi Cassinensis exemplar ad S. Adelardum Abbatem Corbeiensem, cujus autographum penes non habemus, in quo hæc epistolæ pars legitur.
To. 1. op. Hincm. circ. fin. Nec minùs favent Hincmarus Remensis Antistes in Capitulari 2. Art. ult. ubi totam ferè illam epistolæ controversæ partem refert; & Anselmus Cantuariæ Episcopus in lib. 1. Epist. 56. ad Guillelmum Abbatem, in qua hæc verba: *Qui autem huic sententiæ quæ ad sacri Ordinis officium reditum post lapsum concedit, nequaquam aliqua ratione nisi auctoritate fulciatur scripturarum, vult consensum attribuere; legat Epistolam B. Callisti Papæ, decretum universis Episcopis per Galliam constitutis, & B. Gregorij ad Secundinum Iuclusum... sed quoniam idem B. Gregorius idipsum in aliis suis quibusdam Epistolis studiosè prohibet; ne sibi ipse contrarius sit, de apertis quidem prohibuisse, de occultis verò per occultam pœnitentiam concessisse intelligitur.* Hincmari testimonium hac in parte eo majoris est auctoritatis, quòd accusaretur à quibusdam, quasi faveret Novatianis, dum restitutionem Presbyteris & Diaconis lapsis denegabat. Quòd si tum temporis variâssent Gregorianæ Epistolæ exemplaria, id certè dissimulaturus non fuisset, quod causæ suæ futurum erat opportunum. Verùm istud quodcumque est controversiæ, dirimendum relinquo doctissimo viro, qui Gregorij Operum editionem accuratam molitur.

OBSERV. XIII. 50. Alias causas ob quas ministri sacri in ordinem, immo extra ordinem redigebantur, persequi non est hujus loci. Superest ut quo ritu id fieret, ex his Actis depromamus. In Vita S. Leodegarij
ad ann. 678. primaria ab anonymo scripta cap. 14. *Theodericus & Hebroinus Di-*

donem, qui sanctum virum Leodegarium cum Waimero expulit de sede sui Episcopatûs, & tradidit pœnæ illectus, condemnatum ab ipsa Synodo, calvariâ acceptâ in capite, expulsum à sancta congregatione segregâsse dicuntur. Et Hebroini invidentiâ *factum est, ut Episcoporum consilio, Leodegarij disrumperet vestimentum, quatenus ob hoc esset ei interdictum, ut ultrà non præsumeret offerre sacrificium.* Qui destitutionis ritus ex Gregorio Turon. Episc. lib. 5. Hist. cap. 19. in causa Prætextati Rotomagensis Episcopi confirmatur. In Actis S. Theodardi Narbonensis Episcopi qui nono sæculo florebat, Selva aliíque Episcopi hoc modo abjecti feruntur. *Truncatis in conspectu omnium ac penitùs scissis Episcopalibus indumentis, baculísque super eorum capita confractis, necnon annulis singulorum ab eorum digitis dedecore cum magno avulsis, ab omni ordine Clericatûs penitùs dejecti sunt ac depositi.* Nulla hîc mentio de Mitra, (sic pileum Episcopalem vocant) uti neque in Concilio Toletano IV. c. 27. neque in Ordine Romano: quamquam Sulpicius Pius Biturigum Episcopus *Pontificale petalum* gestâsse memoratur. A rebus Ecclesiasticis ad Monasticas transeamus.

Catel in Hist. Occitan. pag. 769.

ad ann. 644. n. 37.

51. Abbates Monachorum per sæculum VII. ab Episcopis ordinabantur. Huc facit Venerabilis Beda in Hist. Abbatum Monasterij sui lib. 1. num. 11. Benedicti Biscopi referens hæc verba: *Quemcumque omnes unanimi caritatis inquisitione optimum cognoscentes elegeritis, hunc vobis accito Episcopo rogetis Abbatem consueta benedictione firmare.* Et lib. 2. num. 19. *Reverso autem domo Huvetberto advocatur Episcopus Acca, & solita illum in Abbatis officium benedictione confirmat.* Hinc Ordo Romanus de ordinatione Abbatis. *Incipit capitulum ex canone Theodori* Episcopi Cantuariensis. *In ordinatione Abbatis Episcopus debet Missam cantare, & eum benedicere inclinato capite cum duobus vel tribus de Fratribus suis, & dat ei baculum & pedules. Post Antiphonam ad Introitum & dictam orationem, adnuntiat Episcopus in populum dicens: Ecclesiæ nostræ, Fratres carissimi, Pater electus suum adest ordinem ad suscipiendum. Vnde Apostolicâ priùs censemus eum auctoritate examinandum, suum propositum & S. Benedicti Regulam si velit observare &c.* Denique ex Gregorio Magno in lib. 7. Epist. 7. Indict. 2. constat, Abbatissas tum *sollemni more ab Episcopo ordinatas* fuisse: quod etiam meritò de Abbatibus dicere possumus.

Observ. XIV.

ad ann. 690.

52. Privilegium immunitatis Cœnobij Bobiensis adstruit Jonas Monachus Auctor æqualis in Vita S. Bertulfi Abbatis, & qui librum de Mirac. S. Columbani Abbatis composuit Monachus Bobiensis anonymus cap. 23. Quod non eo animo observo, quasi de ejusmodi Privilegiis disceptare velim: sed quò appareat, rem haud novitiam esse, eámque à viris piis ac Sanctis Attala & Bertulfo comparatam. Lege S. Anselmi lib. 2. Epist. 33. ad Urbanum Papam.

Observ. XV.

53. In Prafatione ad Sæculum I. observavimus, Ecclesias Monachorum feminis quondam inaccessas fuisse. Cujus rei exempla etiam

Observ. XVI.

hîc habes in Actis S. Geremari Abbatis num. 24. de Monasterio Flaviacensi. *Mulieribus*, inquit Geremarus, *nullus umquam accessus patebit.* In Mirac. S. Remacli num. 21. de Monasterio Stabulensi. In Supplemento Milonis Monachi cap. 6. de Cœnobio Elnonensi: item de Ecclesia Lindisfarnensi in Vita S. Cuthberti Episcopi. Ejusdem ritûs insigne exemplum de Romano S. Pauli Monasterio Baronius ad ann. 713. commemorat. Lege Leonis Papæ Epistolam ad Hugonem Abbatem de Monasterio S. Martini. Ecclesiæ Pontiniacensis *solis Anglicanis mulieribus*, teste Matthæo Parisio ad ann. 1250. concessus erat aditus ob S. Edmundum popularem suum. At in Monasteria S. Columbano subjecta, Luxovium & alia, nequidem sæculares homines ingredi permittebantur. Quam ob causam Theodericus Rex Columbanum in calumniam rapuisse & vexavisse dicitur in Vita S. Columbani num. 33. Prætermittere non possum Monachorum sancti Galli egregium factum huic loco opportunum, ab Ekkehardo Juniore in lib. de Casib. Monast. S. Galli cap. 1. fusè relatum, cujus hæc summa. *Petiit Salomon adolescens bene educatus, ut Frater conscriptus fieri mereretur.* (Illi in partem ac societatem precum & piarum actionum adlegebantur.) *Aulam Regis Ludowici adiit, Capellanus factus, ejus fit intimus, & prælibatis Abbatiis proclivè est prælatus. Locum autem S. Galli sibi præ omnibus habitum subinde adiit, Claustrúmque ille quia potens erat, absque duce & (quod magnæ confusionis tunc erat) cum lineis vestibus dietim introiit.* Increpitus à Monachis, *abstinuit tandem absque aliquo Patrum, ut moris est, præduce Claustrum introire. Post aliquantum temporis à palatio veniens, Quadragesimam in eo loco agere elegit. Ingreditur clam penetralia Claustri nudipes, cappâ quidem (uti Fratrum unus putaretur) indutus. Vigiles cum lumine confestim adproperant, agnitus est, atque ilico Ruggerus Pater; Per S. Galli, inquit, meritum (sic enim Patres jurabant) hunc in Claustro ejus his horis non patiemur habitum. In processu temporis habitum S. Galli sumere pollicetur: tantùm interim propter Claustri reverentiam talis habitus sibimet rogat sit licitus. Variis Fratrum hinc inde tractatibus vix tandem conceditur: designatúrque ei locus, quem hodie lapidibus quadris notatum videmus, quibus intrans habitum indueret, exiens exueret.* Scilicet ea Majorum nostrorum religio erat. Quod si religiosè posteri servâssent, Claustra Monastica, quæ olim studentium ac Deo vacantium Monachorum latibula erant, non fuissent conversa in diverticula & deambulatoria hominum sæcularium.

(Margin: ad ann. 658. ad ann. 664. — To. 2. Spicil. pag. 375.)

§. V. *Observationes historicæ & chronologicæ.*

OBSERV. XVII. 54. QUAM inclinata fuerint in Occidente per sæculum VII. studia litterarum, docet Agatho Pontifex Romanus in Epistola ad Constantinum Augustum, dum Legatorum quos Constantinopolim ad Concilium dirigebat, imperitiam excusat his verbis: *Apud homines*

homines in medio Gentium positos, & de labore corporis cotidianum victum cum summa exercitatione conquirentes, quomodo ad plenum poterit inveniri scripturarum scientia, nisi quæ regulariter à Sanctis atque Apostolicis prædecessoribus & venerabilibus quinque Conciliis definita sunt, cum simplicitate cordis & sine ambiguitate à Patribus tradita Fidei conservamus. Et in alia Epistola tam suo quàm Patrum Synodi Romanæ missa nomine; *Non æstimamus quemquam temporibus nostris reperiri posse, qui de summitate scientiæ glorietur: quandoquidem in nostris regionibus diversarum Gentium cotidie æstuat furor, nunc confligendo, nunc discurrendo, nunc rapiendo. Vnde tota vita nostra sollicitudinibus plena est, quos Gentium manus circumdat: & quibus de labore corporis victus est, eoquòd pristina Ecclesiarum substantia paullatim per diversas calamitates deficiendo succubuit. Et sola est nostra substantia fides nostra, cum qua nobis vivere summa est gloria.* Aurea sanè ferrei sæculi verba! Ex illa studiorum inclinatione natum est & aliud malum, negligentia scilicet & incuria librorum: adeò ut Taïus Cæsaraugustanus Episcopus, qui postremam partem Moralium Gregorij Magni apud Hispanos frustra perquisierat, Romam ea de causa Chindasuindi Regis jussu profectus, eam non aliter quàm Divina revelatione recuperare potuerit. Cujus rei exstat monumentum in Append. ad Conc. Tolet. VII. & apud Baronium ad ann. 649.

55. Idem Taïus in Epistola nuncupatoria ad Quiricum Toletanum Episcopum, qua libros quinque de rebus Divinis ex Gregorij Magni operibus collectos dedicavit, sui temporis calamitates deflet in hunc modum.

DOMNO venerabili sanctissimóque viro QUIRICO Episcopo » TAIUS indignus Cæsaraugustanæ urbis Episcopus cognomento SAMUHEL. Memor vestræ benignissimæ petitionis, nostræque » devotissimæ promissionis, hujus textum libelli comptis sententiarum titulis prænotatum vestræ Sanctitati malui dirigendum: ut sicut unius sanctæ caritatis vinculo nectimur, ita quoque laboris ac » lectionis gratia merito participemur. Ordo namque rationis exposcit, ut priùs causas originum, immo potiùs calamitatum, qualiter » editus, vel in quibus sit anxietatibus diffloratus atque conscriptus, » brevitate qua possum vestris auditibus pandam, & ita demum ad » reliqua orationis sermo percurrat. Optimè novit Beatitudo vestra » tempus illud, quo tortuosus anguis ore pestifero in quorumdam » mentibus virulenta seminum suorum sparserit zizania, fraudulentáque deceptione à tramite recti itineris gressum removerit mentium » perditarum. In quo quidam homo pestifer atque insani capitis » FROIA tyrannidem sumens, adsumptis sceleris sui perversis fautoribus adversum orthodoxum magnúmque Dei cultorem RECCESUINTHUM Principem fraudulenta prætendens molimina, superbo »

" adnisu Christianos debellaturus adgreditur patriam. Hujus itaque " sceleris causâ gens effera Vasconum Pyrenæis montibus promota, " diversis vastationibus Hiberiæ patriam populando crassatur. Heu " prô dolor! discendi studium calamitatis intercipit magnitudo. Sed " tandem veniendum est ad id quod formidat oratio. Innoxius quip-" pe multorum Christianorum sanguis effunditur: alij jugulis, non-" nulli missilibus, plerique diversis jaculis sauciantur, innumerabilis " multitudo captivorum abducitur, immensa spolia subtrahuntur. " Templis Dei infaustum bellum infertur, sacra altaria destruuntur, " plerique ex Clericatûs officio ensibus obtruncantur, atque inhu-" mata canibus avibúsque multorum exponuntur cadavera occiso-" rum: itaut 78. Psalmi non immeritò illi calamitati congrua videa-" tur inscriptio. Cúmque nos hujuscemodi causâ Cæsaraugustæ urbis " circumseptos murorum ambitus contineret, adventúmque suprà " taxati Principis præstularemur, omnipotentis Domini misericor-" diam promptissimè exorantes efflagitabamus, ut tyrannicæ jugum " dominationis nequaquam cervicibus nostris sineret imponi, auxi-" liúmque dexteræ suæ piissimo Principi contra impiissimum hostem " quantociùs impertiret. Sed orationes pauperum & deprecationem " misericordissimi Principis protinùs exaudivit Dominus. Misso igi-" tur cælitùs propugnatore fortissimo, hunc auxilio omnipotentiæ " suæ sublevat, illum verò tyrannicæ superstitionis auctorem repen-" tino casu condemnat: isti tribuens palmam victoriæ copiosam, illi " verò inferens atrocissimæ mortis infamiam. In hoc igitur suprà ta-" xatæ tempestatis turbine, licèt diebus continuis periculis circum-" quaque sævientibus minimè quippiam agere liceret, nec uspiam " progrediendi aut alicujus ruris libera esset facultas excolendi; hoc-" tium tamen otia laborum spiritualium incrementis congessimus, " ac de sacris voluminibus scilicet S. Papæ GREGORII Romensis sen-" tentiarum capitula in quinque libellis discreta, uno codicis textu " conclusa auxiliante Domino colligendo decerpsimus... Sumentes igi-" tur exordium ab omnipotentis Domini immutablis essentiæ Trini-" tate atque ab origine mundi hominúmque plasmatione usque ad " hujus sæculi consummationem &c. Hæc ex MS. cod. Thuaneæ Bibliothecæ per custodem humanissimum D. Quesnelium benignè communicato fusiùs excerpsi, tum quia hæc epistola optimè rerum Hispanicarum statum exponit, tum quia Taij lucubrationem hactenus ignotam in apertam lucem exhibet.

56. Nec meliori loco tum erat res litteraria in partibus Gallicanis, quemadmodum ex vetustis monumentis nobis relictis intelligitur. *Mundus senescit* (inquit Fredegarius Scholasticus in Prologo Chronici sui) *ideóque prudentiæ acumen in nobis tepescit: nec quisquam potest hujus temporis nec præsumit, Oratoribus esse similis.* Britannia insula hominibus piis & Christianæ disciplinæ amantissimis

abundavit, paucos litteratos habuit ante Venerabilem Bedam: si fortè Theodorum Cantuariæ Episcopum excipias. Germania armis quàm litteris valentior fuit. Non defuêre tamen aliquot viri docti, Isidorus & Hildefonsus, in Hispania; Columbanus, Jonas, Audoënus & Eligius in Gallia & Italia: quales sanè ferebat ætas illa.

57. Quod attinet ad res chronologicas, cùm Romani Indictione & annis Pontificum, Galli annis Regum, Hispani ærâ suâ vulgatâ; venerabilis Bedâ in rebus Britannicis ærâ Christianâ, in historicis libris sæculi VII. usi sint; operæ pretium fuerit quasdam difficultates, quæ remoram in subsequentibus Actis facere possent, hoc loco explanare, maximè circa Regum Francorum annos, qui non facilè cum vulgato æræ Dionysianæ calculo conciliari possunt.

58. Prima ac maxima difficultas est de regno Dagoberti Senioris, quem annos sexdecim regnavisse constat. Verùm hos annos alij à tempore quo vivente patre Chlothario Rex Austriæ constitutus est; alij dumtaxat à patris obitu numerandos existimant. Posteriorem sententiam quam secuti sunt ferè omnes recentiores uno aut altero excepto; primus omnium validè confutavit V. C. Hadrianus Valesius in Rer. Franc. lib. 18. ubi multis docet præferendam prioris calculi rationem. Valesio accedit Carolus Cointius in Annal. Eccl. Franc. Tom. 2. & 3. quibus subscribere me cogunt validissima argumenta: tametsi socij Bollandiani posteriori sententiæ hactenus inhærent. OBSERV. XIX.

59. Antequam Valesiani calculi argumenta consideremus, præfigendi sunt anni Chlotharij Regis auctoritate Fredegarij Scholastici; quem unicum habemus istius controversiæ auctorem & interpretem. Anno Guntramni Regis XXIV. *quum Guntramno perlatum fuisset quòd frater suus Chilpericus esset interfectus, Chlotharium* puerum *in Regno* Neustriæ *firmavit*, inquit Fredegarius in Chron. cap. 3. *Anno Guntramni* XXVI. *Levichildus Rex Spaniæ moritur, & obtinuit Regnum Recaredus filius ejus* cap. 6. Atqui ex Chronico Isidori Hispalensis Episc: *ærâ sexcentesimâ vigesimâ quartâ*, hoc est anno Domini concepti D.XXCVI. *Lewigildo defuncto Recaredus Regno est coronatus:* quo anno Guntramnus regni annum XXVI. Chlotharius nepos tertium agebat. Chlotharius *anno XXX. regni sui*, teste Fredegario cap. 43. hoc est anno DC. XIII. *in Burgundia & Austria Regnum arripuit*: & cap. 47. anno XXXVIIII. * regni sui seu anno Christi DC. XXII. aut ineunte insequenti *Dagobertum filium suum consortem Regni fecisse, eúmque super Austrasios Regem constituisse* legitur. Denique *anno XLV. regni sui*, Christi DC. XXVIII. *Chlotharius moritur* cap. 56. Dagobertus verò ut Fredegarius cap. 79. auctor est, consentítque liber de Gestis Dagoberti, *anno XVI. regni sui emisit spiritum*, & quidem XV. Kalend. Februarias, quem diem Monachi nostri Dionysiani anniversaria precatione & ritu sollemni etiamnunc celebrant. Si

* *sic Valesius restituit ex MSS.*

ergo regnum Dagoberti numeres ab ejus principatu in Austria, annum Christi DC.XXXVIII. Dagoberti supremum constituere debes: at si à morte patris ineas, anno Christi DC. XLIV. Dagoberti obitum collocabis. Cur autem priorem sententiam præferamus, paucis accipe.

60. Primum argumentum est, quòd Fredegarius statim post Chlotharij mortem subjicit annum septimū Dagoberti Regis, quo is *Burgundiam ingressus, maximam partem Regni paterni adsumpserit.* Quis putet Dagobertum sex annos à morte patris dormitâsse, & nequaquam de ineundo paterno Regno cogitâsse? Et quidem Hermannus Contractus in Chron. Fredegarij mentem clariùs exprimit, quàm ut commentario egeat. LOTHARIUS *Rex Francorum fortis, pius & religiosus, anno regni xlv. defunctus, & Parisiis in Basilica S. Vincentij sepultus est. Ejus Regnum* DAGOBERTUS *accipiens, quum jam sex annis regnaret, decem annis postea rexit.* Alterum argumentum est, quòd Fredegarius exordium regni Sigiberti Dagoberti filij, non à patris obitu, sed à tempore quo Rex Austriæ ab eo impositus est, modo prorsus simili deducit. Siquidem annum x. regni Sigiberti cum anno IV. regni Chlodovei ejus fratris comparat capp. 88. & 89. Propterea Fredegarius (ut Valesius observat) caput XLVII. inscribit *de initio regni Dagoberti*, & caput LXXV. *de initio regni Sigiberti in Auster*, tum scilicet quum Dagobertus à patre Chlothario, & Sigibertus à Dagoberto genitore Reges Austrasiorum sunt constituti. His duobus Valesij argumentis tertium adjicit Carolus Cointius, petitum ex Jonæ Prologo in Vitam S. Columbani cum Actis S. Eustasij collato. Nimirum Jonas Prologum scribebat triennio vixdum elapso à morte S. Bertulfi Abbatis anno DC. XL. demortui. Et tamen scribebat Eustasij Vitam Columbani Actis continenter subjectam, quum jam *Ecclesiæ Veromandensi præerat Elegius*, qui *anno tertio Chlodovei* Dagoberti filij ordinatus est Episcopus. Tribus illis argumentis superaddo alia duo, quæ Fredegarij Chronicon suppeditat. Nimirum cap. 73. dicitur Sisenandus Senzilam seu Suinthilam Hispanorum Regem solio deturbâsse ac Regnum occupâsse *anno IX. regni* Dagoberti. At verò Sisenandus regnare cœpit anno DC. XXXI. quandoquidem Concilium Toletanum IV. convocatum est *anno tertio regnante gloriosissimo Principe Sisenando*, ut habent ipsius Concilij Acta; & quidem *æra sexcentesimâ septuagesimâ primâ*, ut ex vetustis monumentis eruit Garsias Loaisa. Anno proinde Christi DC.XXXIII. aut certè insequenti: sicuti reponit Johannes Mariana in lib. 6. Hist. cap. 5. qui Suinthilam anno DC.XXXI. expulsum, eodémque Sisenandum subrogatum fuisse docet. Denique (quod postremum nostræ sententiæ argumentum est) Fredegarius cap. 82. testatur, *Sentilam*, quem alij Chintilam appellant, *qui Sisenando in Regnum successerat, defunctum esse anno secundo Chlodovei Regis* Dagoberti filij:

Le Cointe ad ann. 640. num. 21.

idquod Hermannus Contractus etiam ex Fredegario docet. Chintila sub finem anni DC. XXXV. Sisenando successit, regnavítque annis tribus, mensibus XI. diebus sedecim, sicuti numerat Johannes Mariana, qui Chintilæ obitum anno DC. XXXIX. consignat. Certè in brevi Serie Regum Gothorum (quæ à V. C. Andrea Chesnio sine auctoris nomine edita, Juliano Toletano Episcopo in Ms. cod. Thuaneo tribuitur) *Sisenandus annis quatuor, Chintila annis tribus regnavisse* leguntur. Hinc corrigendus Rudericus Toletanus Episcopus, qui Chintilano regni annos quinque adsignat. Ergo Chintila vivere desiit anno Christi DC. XXXIX. & tamen anno secundo Chlodovei Regis, seu anno secundo post mortem Dagoberti ejus patris: qui proinde anno DC. XXXVIII. obiisse dicendus est. Chesn. To. 1. Hist. Franc. pag. 818.

61. Opponitur epocha ordinationis SS. Eligii & Audoëni, qui teste ipso Audoëno in lib. 2. de Vita S. Eligii cap. 1. *Convenientes simul in civitatem Rotomagensem* XIV. *die mensis tertii*, id est Maii, *tertio anno Chlodovei juvenculi adhuc Regis, die Dominico ante Litanias consecrati sunt Episcopi*. Qui characteres chronologici (inquiunt adversarii) conveniunt cum anno Domini DC. XLVI. quo anno dies Dominica ante Adscensionem Christi seu ante Litanias Majores in diem 14. mensis Maii incidebat. Ex quo inferunt, regni Chlodovei exordium desumendum esse ab anno DC. XLIV. quo Dagobertum decessisse colligunt. Hunc nodum optimè, ut quidem ego existimo, solvit Carolus Cointius, qui versus prædictos ita dispungit, ut Audoënum & Eligium dicat Rotomagum accessisse die 14. Maii, non verò eodem die, sed insequenti Dominica, quæ Adscensionem Domini præcedebat, fuisse ordinatos, anno scilicet DC. XL. quo Pascha in 16. Aprilis, Dominica ante Adscensionem in 21. Maii incidebat. *ad ann. 640. n. 20. & seqq.*

62. His de annis Dagoberti præmissis, dubia quædam de aliis Regibus breviter elucidanda sunt. CHLODOVEO Dagoberti filio *regni annos* XVIII. tribuit Fredegarii continuator, Chronica Moisacense & Besvense, Scriptor Vitæ secundæ S. Wandregisili, aliíque; quidam annos tantùm XVII. tribuunt. Obiit igitur Chlodoveus anno DC. LIV. aut certè insequenti. Successit CHOTHARIUS filius, quem regnavisse annis XIV. (non verò dumtaxat annis IV. uti in Fredegarii Append. & apud Hermannum Contractum scribitur) constat tum ex prædictis S. Wandregisili Actis, tū hoc argumento, quòd Austrasii post ejus obitum ei Chlotharium filium supposuerunt. Quod certè de puero octenni (nam Chlotharius successerat quadrimus Chlodoveo patri) nullatenus fingi, minus persuaderi vulgo potuisset. Chlotharius anno DC. LXIX. successorem habuit Childericum fratrem, qui jam in Austria annis circà novem regnaverat. Exstinctus est post annos quatuor, ut in Actis Waningi legitur: sceptrúmque reliquit Theodorico fratri, quem priùs in Dionysianum Monasterium relegaverat. Theodoricus monarchiam tenuit annis XVII. integris, ab anno scilicet DC. LXXIII. ad Observ. XX.

DC. XC. nam Autumno anni DC. LXXIII. Childericus frater oppressus fuit. Liber de Gestis Reg. Franc. & Hermannus Contractus Theodorico regni annos XIX. adsignant: quæ diversitas in annos cavos rejicienda est. Theodorici anno XVI. habitum est Concilium Rotomagense, præsidente Ansberto Metropolita, cujus corpus *anno regni Childeberti decimo*, *Christi* DCC. IV. translatum legitur in veterrimo Chron. Fontanell. cap. 2. Et in fine veteris Chronici Eusebiani, quod Jacobi Bongarsii fuit, scriptum invenisse se ait Josephus Scaliger „ anno V. Childeberti Regis Franc. Pippino jubente, fuisse Pascha X. „ Kalend. April. Adscensionem Kalendis Maiis: quæ notæ in annum DC. XCIX. conveniunt: quod Hadrianus Valesius observavit. Ex quibus intelligitur, Childebertum anno DC. XCV. regnum iniisse: proindéque Chlodoveum ejus fratrem ac decessorem, cui plerique Auctores & libri MSS. regni annos IV. tribuunt, Theodorico patri anno DC. XCI. successisse. Porro Childebertum Theodorici filium, Chlodovei fratrem & successorem anno DCC. XI. obiisse, hunc constat inter eruditos. De Regibus Francorum hæc se habent.

OBSERV. XXI. 63. In annis Pontificum Romanorum vulgatum sequimur calculum, præterquam in Martino, Eugenio, Vitaliano & successoribus usque ad Agathonem, de quorum pontificatu pauca observanda. Martinus auctore Hermanno Contracto, *anno* DC. XLIX. sedere cœpit. Sedit autem *annis sex*, *mensibus ferè duobus*, seu ut Anastasius scribit, *annos sex mensem unum*, *dies viginti sex.* Anno igitur DC. LV. ejus martyrium accidit, non verò anno DC. LIV. ut Baronio videtur, qui etiam in exsilio Martini designando lapsus est. Siquidem Martino decretum est exsilium *feriâ secundâ*, XV. *Kalend. Julias*; ejectio verò contigit *feriâ quartâ*, XIII. *easdem Kalend.* id quod ipsius Martini epistola testatum facit. Proinde non anno DC. L. ut Baronius putat, sed anno DC. LIII. currente littera Dominica F, Martinus ex urbe Roma abductus est. Id jam antea observavit Carolus Cointius ad ann. 658. num. 6. & seqq. qui etiam rectè corrigit Baronium in designandis annis Eugenii & Vitaliani Pontificum Romanorum, aliósque successores summovet, donec tandem in Agathone Papa cum Baronio in concordiam redit. *Anno* DC. LV. inquit Hermannus, *Martinus Papa in exsilio migravit ad Dominum*, *pro quo Romæ Eugenius ordinatus*, *sedit annis duobus*, *mensibus ferè decem. Anno* DC. LVII. *Romæ Eugenio Papa defuncto cessavit Episcopatus mensibus ferè duobus. Anno* DC. LVIII. *Vitalianus Papa sedit annis* XIV. Anastasius Bibliothecarius paullo diligentiùs tempus cujusque pontificatûs designat, sicuti in Tabula nostra chronologica inferiùs designabimus. At Hermanni calculo in designando pontificatûs initio omnino standum est. Certè Milo Monachus Elnonensis in Supplem. ad Vitam S. Amandi cap. 5. num. 8. annum Domini DC. LXI. illigat anno episcopatûs Vitaliani Papæ tertio, qui proinde non anno (ut apud Baronium) DC. LV. sed anno DC. LVIII.

ſedere cœpit. Hinc annos ſequentium Pontificum uſque ad Agathonem ſummovemus.

64. Antequàm has obſervationes finio, nonnihil de Frodoardo Canonico Remenſi dicendum occurrit. V. C. Antonius Wionius Herovallius, quem rei antiquariæ Genium meritò appellaveris, pro ſua in litteratos omnes providentia me monuit, exſtare in Bibliotheca RR.PP. Carmelitarum Excalceatorum Conventûs Pariſiaci Acta Sanctorum manu deſcripta, ex quibus non parum utilitatis accepi. In his deprehendi Frodoardi Canonici Remenſis libros XIV. de variis Sanctis metricè compoſitos, in quibus Pontificum Romanorum aliorúmque virorum illuſtrium egregia facta ſecundũ temporis rationem deſcribuntur. Iſtos libros numero XV. jam è Bibliotheca Trevirenſi indicaverat Johannes Bonderius in Indic. Mſſ. codd. Belgic. & ex eo Gerardus Voſſius in lib. 2. de Hiſt. Lat. cap. 40. tametſi libros dumtaxat quatuordecim præfert exemplar Pariſienſe, detractis duobus primis libris cum capite 1. tertii. Præter Acta nonnulla Sanctorum ex his Frodoardi libris à me eruta, duo veniunt obſervanda, nempe ſilentium Frodoardi hominis ſupparis de Johanna fabuloſa illa Papiſſa, quæ à nonnullis inter Leonem IV. & Benedictum III. inſulſè inſeritur. Sic enim Leonis mortem & Benedicti electionem deſcribit Frodoardus in lib. 12. Epigr. 1. Observ. XXII.

Hinc rebus bene diſpoſitis, portu, urbe, ſolóque
Auſoniæ tuto, digna mercede potitur, (Leo ſcil.)
Se deflens, Patribus claris cum milite junctis,
JESUM *corde petit prono ſe munere digno*
Solari. Nec abeſt Dominus haurire paratus
Servorum gemitus, dum ſpirat mentibus, uno
Ore ſimul cunctos BENEDICTUM *poſcere Patrem:*
Æthereo qui rore ferax, &c.
His radians meritis, in ſancto clara Senatu
Iura capit, &c.

Idem Auctor (quod alterum obſervatu dignum) ſcribit ſe Romam fuiſſe profectum Leone VII. Pontifice, ab eóque benignè exceptum: quo Pontifice etiamtum ſuperſtite librum ſuum XII. abſolvit. Sic enim canit:

Qui me viſentem ætherei pia limina Petri
Iocundè excipiens, animo quæſita benigno
Admiſit, favítque piè, ſtuduítque modeſtè.

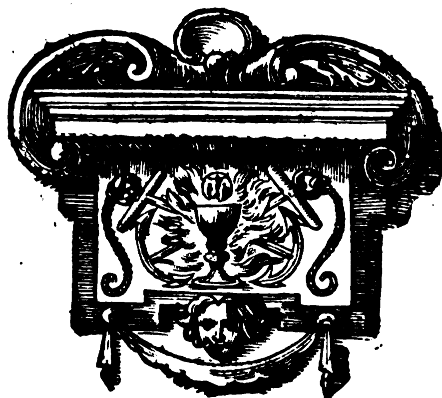
Et poſt paucos verſus:

Quem Pater omnipotens alacrem cultúque venuſtum
Attollat ſervétque diu, &c.

Hinc patet, libros iſtos à Frodoardo ſcriptos fuiſſe ante annum CM. XXXIX. quo Leoni VII. ſucceſſit Stephanus octavus. Frodoardus in neutra hiſtoria ſua, ſcilicet in Hiſtoria Remenſis Eccleſiæ libris 4.

exarata aut in Chronico, (nam utriusque eumdem esse auctorem constat) Romanæ suæ peregrinationis meminit. Unde forsitan suspicari quis posset, an libri XIV. Carminum prælaudati ejusdem sint Auctoris, an potiùs Frodoardi nepotis ejus, de quo in Chron. ad ann. 963. agit. At certè Frodoardum seniorem & historicum versibus delectatum fuisse probat liber de Miraculis S. Mariæ in Ecclesia Remensi, quæ miracula *versibus* à se exarata fuisse, in lib. 3. hist. cap. 6. testatur. Ejus epitaphium in exemplari Carmelitano libro 14. Carminum subjicitur, quod aliàs Deo dante referemus.

65. Jam res postulat ut nostra claudatur Præfatio, ne justos limites excedat. Nec convenientiùs à me claudi potest, quàm si gratiam retulero iis, quos hujus operis adjutores habuimus. Viris humanissimis & clarissimis, quos in Præfatione Sæculi 1. commemoravi, hócque loco iterum cum honoris nomine tamquam commemoratos haberi jubemus, adjungendus est V. C. Emericus Bigotius, qui nobis è locupletissima sua Bibliotheca plures libros Mss. communicavit, ut suo loco testabimur. Aliis qui codices vel operam suam nobis præstiterunt, quum occasio sese offeret, debitam gratiam persolvemus. Verùm id mutuæ gratiæ beneficium postulo ab iis, quibus hic labor qualiscumque noster usui futurus est, ut me & eos omnes qui quoquo modo huic operi adlaboraverint, precibus suis juvent: quò Deus Opt. Max. labores nostros fortunet, & Ecclesiæ sanctæ cui potissimùm hac in re consultum volumus, haud inutiles esse concedat.

CHRONOLOG.

CHRONOLOGIA BREVIS
AD SECUNDUM SÆCULUM BENEDICTINUM.
SUMMI PONTIFICES.

ANNO
DC.IV. SABINIANUS post Gregorium M. sedit menses quinque; dies novemdecim. sic Baronius. nam Anastasius habet ann. 1. mens. 5. dies 9.
DC.VI. BONIFACIUS III. post annum ferè integrum vacationis, mens. 8. dies 23. Anast. 28.
DC.VII. BONIFACIUS IV. ann. 6. mens. 8. dies 13. sic Baron. & Anast.
DC.XIV. DEUSDEDIT ann. 2. mens. 11. dies 26. at Anast. ann. 3. dies 24.
DC.XVII. BONIFACIUS V. ann. 7. mens. 10. diem 1. Anast. ann. 5. dies 13.
DC.XXVI. HONORIUS I. ann. 12. mens. 4. dies 17. Anast. ann. 12. mens. 11. dies 17.
DC.XXXIX. SEVERINUS mens. 2. dies 4.
DC.XXXIX. JOHANNES IV. ann. 1. mens. 9. dies 6. Anast. (dies 18.)
DC.XLI. THEODORUS ann. 7. mens. 5. dies 20. Anast. (dies 10.)
* DC.XLIX. MARTINUS I. ann. VI. mens. I. dies 26. *ita Anastasius, hic & in sequentibus praeferendus, uti mox probatum est.*
* DC.LV. EUGENIUS ann. 2. mens. 8. dies 24.
* DC.LVIII. VITALIANUS ann. 14. mens. 6.
* DC.LXXIII. ADEODATUS ann. 4. mens. 2. dies 25.
* DC.LXXVII. DONUS ann. 1. mens. 5. dies 10.
DC.LXXIX. AGATHO ann. 3. mens. 6. dies 25. Anast. ann. 2. mens. 6. dies 3.
DC.XXCIII. LEO II. mens. 10. dies 24. Anast. (dies 17.)
DC.XXCIV. BENEDICTUS II. mens. 8. dies 17. Anast. mens. 10. dies 12.
DC.XXCV. JOHANNES V. ann. 1. dies 11. Anast. (dies 9.)
DC.XXCVI. CONO mens. 11. dies 23. Petro & Theodoro schismaticis.
DC.XXCVII. SERGIUS I. ann. 13. mens. 8. mens. 8. dies 24. Anast. (dies 23.)
DCC.I. JOHANNES VI. ann. 3. mens. 2. dies 12.

FRANCORUM REGES.

D.XXCIV. CHLOTHARIUS Chilperico patri succedit, regnantibus in Burgundia GUNTRAMNO, CHILDEBERTO in Austria; succedentibus in Regna Childeberti patris & Guntramni patrui THEODEBERTO in Austria & Theodorico in Burgundia: quibus anno DC.XIII. exstinctis monarchiam obtinet Chlotharius, ad annum DC.XXVIII. superstes.
DC.XXII. DAGOBERTUS Chlotharij filius anno paterni regni tricesimo nono Rex Austriæ salutatus, patre mortuo monarchiam obtinet, Chariberto fratre solâ Aquitaniæ portione per annum potiri jusso.
DC.XXXVIII. CHLODOVEUS patri succedit mense Januario, cùm jam ab anno DC.XXXIII. Austriæ Rex fuisset renuntiatus SIGIBERTUS major ejus frater. Qui anno circà DC.L. mortuus Austriæ Regnum reliquit Dagoberto filio, paullò post per Grimoaldum Majorem domus regnandi cupidum in Hiberniam pulso: ac deinde anno circà DC.LXXV. restituto, demúmque post quinque aut sex annos defuncto.
DC.LV. CHLOTHARIUS Chlodovei filius, sub matris Balthildis disciplina educatus, Francis imperat, annis XIV.
DC.LXIX. CHILDERICUS vivo fratre Chlothario Austrasiæ annis aliquot præfuit: eóque mortuo, fratre verò Theodorico in Monasterium Dionysianum relegato, monarchiam occupat annis IV.
DC.LXXIII. THEODORICUS, Chlodovei filius tertius, exstincto fratre Childerico Imperium capessit tenétque annis XVII.
DC.XCI. CHLODOVEUS Theodorici filius regnat annis IV.
DC.XCV. CHILDEBERTUS alter Theodorici filius ad annum DCC.XI.

MAJORES DOMUS FRANCIÆ, S. ARNULFI ET PIPPINORUM POSTERI.

Majores domus sub CHLOTHARIO fuêre LANDERICUS, ejúsque successor GUNDOALDUS seu Gundolandus, qui S. Aldegundis avunculus fuisse videtur. Chlotharius monarchiam adeptus, VVARNACHARIO Præfecturam Palatij in Burgundia restituit, Austrasiis RADONEM, cui successit PIPPINUS, præposuit, usus plurimùm S. ARNULFI consilio.

Gundoaldo principatu Dagoberti defuncto successisse videtur ÆGA; Ægæ ERCHINOALDUS *anno tertio regni* CHLODOVEI, inquit Fredegarius, in Neustria scilicet: nam in Burgundia FLAOCATUS vix solido anno eamdem dignitatem obtinuit. Porro GRIMOALDUS Pippino patre mortuo Majordomus in Austriæ Regno est constitutus.

CHLOTHARIUS, Chlodovei filius natu major, mortuo Erchinoaldo EBROÏNUM; CHILDERICUS Frater VULFOALDUM Majoresdomus habuêre. Vulfoaldus MARTINUM & PIPPINUM secundum suæ Præfecturæ successores sortitus est. THEODERICO utriusque Regis fratre postea regnante LEUDESIUS Erchinoaldi filius Palatio præfectus est, eóque paullo pòst occiso EBROÏNUS restitutus: cui etiam interfecto VVARATTO substituitur. Vvaratto à GISLEMARO filio dignitate spoliatus, eo necato eamdem recepit. Successit Vvarattoni BERTHARIUS gener, à quo contempti Neustrasiorum Proceres ex Austrasia evocaverunt Pippinum secundum Haristalliensem dictum, qui Præfecturam Palatij per Austrasiam GRIMOALDO filio cessit, & *Princeps* ipse appellatus Regiam dignitatem ad posteros transmisit. Is anno circà DC.XXC. mortuo Vulfoaldo palatinam Præfecturã in Austrasiã consecutus est cum Martino fratre patrueli, quo

ante duos annos è medio sublato solus in Austrasia dominatur, in tota verò Francia anno circà DC. XXCVII. obiítque anno DCC. XIV. eodem fere tempore quo filius Grimoaldus.

Pippinus I. Majordomus vocatus, ex Itta seu Idaberga sanctissima uxore suscepit GRIMOALDUM dignitatis suæ heredem, S. GERTRUDEM Abbatissam Nivialensem, & BEGGAM Ansigisili conjugem futuram. Huic Pippino soror fuit AMALBERGA, quæ Vualberto SS. VUALDETRUDEM & Aldegundē genuit. Ansigisilus seu Ansigisus Anchisésve patrem habuit S. ARNULFUM postea Mettensem Episcopum; matrem verò DODAM, si Actis S. Chlodulfi credimus. Qui Arnulfo tribuunt ARNOALDUM patrem, ANSBERTUM avum, BLITHILDEM Chlotharij majoris Francorum Regis aviam; eam Paulo Vvarnefridi in lib. de Mettens. Episc. & Scriptori Vitæ S. Arnulfi perantiquo incognitam dicunt, nec ante Caroli Calvi principatum adinventam. In Actis S. Odæ viduæ Arnulfus patrem BOTGISUM, matrem S. ODAM habuisse fertur. Quidquid sit, certum est, Arnulfum *nobilissimo Francorum genere* ortum fuisse ac procreavisse duos filios, ANSIGISILUM modò laudatum & CHLODULFUM Mettensem Episcopum, de quo plura in ejus Vita infrà ad ann. 696. Sunt qui tertium Arnulfo filium tribuunt VUALTCHISUM S. Vvandregisili Abbatis Fontanellensis patrem: qua de re in Actis S. Vvandregisili ad ann. 667. agemus. De S. Arnulfi genere lege Hadrianum Valesium in rer. Franc. lib. 18. & Ludovicum Fabrum disputantes in Ansbertinæ familiæ assertores.

Ergo Ansigisilus S. Arnulfi filius ex Begga Pippini Landinensis filia procreavit PIPPINUM Brevem, à villa Harisstallio Haristalliensem dictum: Pippinus ex Plectrude religiosissima conjuge DROGONEM S. Hugonis Archiepiscopi Rotomagensis parentem, & GRIMOALDUM Majoremdomus in Austria; ex Alpaïde verò CAROLUM Martellum PIPPINI Regis patrem, ex alterutra CHILDEBRANDUM Ducem.

Fuêre igitur PIPPINI plures, nempe 1. PIPPINUS senior Landinensis & Majordomus appellatus: 2. PIPPINUS Haristalliensis & Princeps Franciæ, senioris ex Begga nepos: 3. PIPPINUS Rex, Caroli Martelli filius. Præter istos, 4. PIPPINUS fuit Grimoaldi junioris filius: 5. PIPPINUS Caroli Magni, Rex Italiæ & 6. Pippinus ejus nothus, Prumiæ Monachus; 7. Pippinus Ludovici Augusti, Aquitaniæ Rex: 8. denique PIPPINUS Pippini septimi filius, cum Carolo fratre Monachus.

ITALIÆ REGES LANGOBARDI.

ANNO	
D.XCII.	AGILULFUS Italiæ Regnum occupat annis 24.
DC.XVI.	ADALVUALDUS filius ejectus anno DC. XXVI.
DC.XXVI.	ARIOVUALDUS regnat ad annum DC. XXXVII.
DC.XXXVII.	ROTHARIS filius Ajonis Ducis Brixiensis ad ann. DC. LII.
DC. LIII.	RODOALDUS seu Chrodoaldus ad ann. DC. LVII.
DC.LVII.	PERTHARITUS & GODIBERTUS fratres Regno spoliati ann. DC. LXII.
DC.LXIII.	GRIMOALDUS cæso Godeberto, Pertharito fugato, Regnum iniit, tenuitque annis 10.
DC.LXXIII.	Pertharitus mortuo Grimoaldo restitutus, imperat annis XVIII. cum Chuniberto filio annis 10.
DC. XXCIX.	Chunibertus mortuo patre annis 12.
DCC.I.	Luitbertus filius.

HISPANIÆ REGES VESIGOTHI.

ANNO	
DC.I.	Reccaredo succedit LIUVA filius, regnavitque annis fere duobus.
DC.III.	VITERICUS Regni invasor ad ann. DC. X.
DC.X.	GUNDEMARUS annis duobus ac mens. 10.
DC.XII.	SISEBUTUS ad ann. DC. XXI.
DC.XXI.	RECCAREDUS filius mens. 3. SUINTILA seu Sentila successor pellitur anno DC.XXXI.
DC.XXXI.	SISENANDUS qui Concilium Toletanum IV. coëgit, cui successit
DC.XXXV.	CHINTILANUS annis 4. quo regnante Concilia Tolet. V. & VI. celebrata sunt.
DC. XXXIX.	TULGA annis 2. mens. 4.
DC.XLI.	CHINDASUINTHUS annis 10. sub quo Concilium Tolet. VII.
DC.LI.	RICESUINTHUS, anno DC. XLVIII. Rex à patre dictus, Regno potitur ad ann. DC. LXXII. cujus tempore Concilia Tolet. VIII. IX. & X. celebrantur.
DC.LXXII.	VUAMBA Regnum abdicavit anno DC. XXC. quo ERVIGIUS in ejus locum substitutus est per annos 7.
DC. XXCVII.	EGICA Ervigij gener ad ann. DCC. I.

BRITANNIÆ INSULÆ REGES.

Britannia insula per sæculum VII. *in heptarchiam divisa fuit, sæculo* VIII. *in monarchiam reducta. In Australi insulæ parte* Cantij Regnum *Comitatum Cantij*; Regnum Australium Saxonum *Comitatus Suthsexiæ & Suthreiæ continebat. In parte Boreali* Northumbriæ Regnum *Bernicios qui modò Scotti; & Deïros qui Eboracenses, Dunelmenses & Lancastrenses, suo ambitu complectebatur.* Eastangliæ Regnum *obtinebat Orientales Anglos Northumbris*; Eastsexia *Orientales Saxones Cantiis finitimos: utrique Regno Occidentem versùs Mercia Regnum respondebat. Vvestsexia verò seu Occiduorum Saxonum Principatus Cantiæ & Suthsexiæ Occidentalis erat. Singulorum Regnorum Principes hic exhibere longum ac pene otiosum foret: Cantij Reges historicis rebus nostris magis familiares commemorare satis erit.*

CANTII REGES.

	„ ETHELBERTUS Cantuariorum Rex, teste Beda in lib. 2. Hist. cap. 5. anno ab Incar. Domini DC.XIII. „ post Regnum temporale quod quinquaginta & sex annis gloriosissimè tenuerat, æterna cælestis regni „ gaudia subiit. Is est qui Fidem catholicam docente Augustino primus amplexus est.
DC.XIII.	„ EADBALDUS ejus filius anno Dominicæ Inc. DC. XL. transiens ex hac vita, Earconberto filio Regni gu- „ bernacula reliquit, inquit idem Auctor lib. 3. cap. 8.
DC.XL.	„ EARCONBERTUS piissimus Princeps, S. Eartongothæ pater, suscepta Regni gubernacula viginti quatuor „ annis & aliquot mensibus nobilissimè tenuit.
DC.LXIV.	„ Earconbertus pridie Iduum Juliarum defunctus, ECGBERTO filio sedem Regni reliquit, quam ille sus- „ ceptam per novem annos tenuit. Idem lib. 4. cap. 1.
DC.LXXIII.	„ Egberto mortuo mense Julio LOTHERIUS successit in Regnum, quod ipse annos XI. & menses septem „ tenuit. lib. 4. cap. 5.

DC.XXXIV. „ Defuncto Lotherio Regnum illud per aliquod temporis spatium Reges dubij vel externi disperdiderunt:
„ donec legitimus Rex VVICTREDUS, id est filius Egberti, confortatus in Regno religione simul & in-
„ dustria gentem suam ab extranea invasione liberaret. ibid. cap. 26. qui VVictredus uti lib. 5. cap. 24.
„ dicitur, anno Dominicæ Incarn. DCC.XXV. (Matthæus habet DCC. XXII.) defunctus est nono die Ka-
„ lend. Maiarum: & Regni quod per triginta quatuor & semis annos tenebat, Æthilbertum, Eadberctum,
„ & Alricum reliquit heredes.

SANCTI ET MONASTERIORUM ORIGINES.

ANNO

DC. IV. GREGORIUS Papa I. cognomento Magnus } *Acta*
DC. V. PETRUS ejus Diaconus. } *exstant*
DC. VII. S. AUGUSTINUS Cantuariensis Episcopus. } *sæculo I.*

DC. VIII. S. PETRUS Abbas primus Monasterij S. Petri in suburbio Cantuariensi, quod S. Augustinus juvante Ethelberto Rege condiderat.

DC. X. S. GLODESINDIS Abbatissa & conditrix Monasterij Metensis quod nunc ejus nomine insignitur.

DC. XV. S. COLUMBANUS Abbas, multorum Monachorum Pater, varia construxit Monasteria, Anagratense, Luxoviense, & Fontanense circiter ann. 590. Bobiense verò anno 613.

DC. XVI. S. VIRGILIUS Arelatensis Episcopus ex Monacho Luxoviensi.

DC. XIX. LAURENTIUS Episcopus Cantuariensis, S. Augustini socius.

DC. XX. S. VVALDRADA Abbatissa Parthenonis S. Petri in civitate Mettensi quod etiamnunc exstat.
S. BASOLUS Confessor in Monasterio Viriziacensi prope Remos.

DC. XXII. S. VVALARICUS Abbas & auctor Monasterij Leuconaensis, quod ad Somenæ ostia an. circà DC.XIII. inchoavit.

DC. XXIV. S. MELLITUS ex S. Augustini socio primum Episcopus Londinensis, deinde Cantuariensis, quo curante VVestmonasterium in suburbio Londinensi exstructum est.
S. AUSTREGISILUS Bituricus Episcopus ex Abbate Monasterij S. Nicetij Lugduni.

DC. XXV. S. DEICOLUS Abbas primus Monasterij Lutrensis circiter an. 615. constructi.
S. EUSTASIUS Abbas Luxoviensis post S. Columbanum.

DC. XXVII. S. ATTALA Abbas secundus Bobiensis.
S. AMATUS Abbas primus Monasterij Habendensis anno circa 620. à S. Romarico ædificati.

DC. XXXII. S. HELLADIUS Toletanus Episcopus ex Abbate Agaliensi.
S. Rusticula Abbatissa Parthenonis S. Cæsarij Arelate.

DC. XXXV. S. JUSTUS Toletanus Epscopus ex Monacho Agaliensi.

DC. XL. S. ARNULFUS Mettensis Episcopus, post Anachoreta in Monasterio Habendensi.
S. BERTULFUS tertius Abbas Bobiensis.

DC. XLIV. S. SULPICIUS Bituricensis Episcopus ex Abbate Castrensi, auctor Cœnobij Navensis, nunc S. Sulpicij, in suburbio Biturico.

DC. XLV. S. RICHARIUS Abbas primus Centulensis Monasterij anno circà 625. conditi, & Cellæ Crisciacensis.

DC. XLVI. S. GALLUS Abbas in Alamannia, discipulus S. Columbani.

DC. XLVIII. S. PAULUS Verodunensis Episcopus ex Monacho Theologiensi.

DC. XLIX. S. GOAR Confessor & Anachoreta prope Treviros.

DC. L. S. FURSEUS Abbas primus Latiniacensis Monasterij anno fere 644. ab Erchinoaldo constructi.
S. AGILUS Abbas primus Cœnobij Resbacensis, quod S. Audoenus in Briegio tractu anno 636. exstruxit.

DC. LI. S. Donatus Vesontionensis Episcopus ex Monacho Luxoviensi.

DC. LIII. Translatio Reliquiarum S. P. BENEDICTI & S. SCHOLASTICÆ in Galliam.
S. BAVO Confessor in Monasterio Gandensi, postea S. Bavonis appellato.
S. ROMARICUS Abbas secundus & conditor Monasterij Habendensis.

DC. LV. S. SALABERGA Abbatissa & conditrix Parthenonis S. Johannis Bapt. in urbe Laudunensi.
S. SIGIRANNUS Abbas qui Monasteria Longoretense anno 641. & Millebeccense ædificavit.
S. BURGUNDOFARA seu Fara Abbatissa prima Parthenonis Eboriacensis anno 615. inchoati.

DC. LVI. S. LIVINUS Episcopus Hibernus & Martyr in Belgio.

DC. LVIII. S. GERTRUDIS Abbatissa prima Nivialensis Cœnobij anno circa 644. ædificati.
S. GERIMARUS Abbas Flaviacensis Monasterij ab ipso conditi primus.

DC. LX. S. CLARUS Abbas Viennensis in Gallia.
S. THEODECHILDIS Abbatissa Jotrensis Parthenonis, quod Ado in Briegio saltu anno fere 630. excitavit.

DC. LXIV. S. REMACLUS Trajecti Episcopus ex Abbate Stabulensi, qui postquam Sollemniacum aliquot annis rexit, Stabulense & Malmundariense in Arduenna silva juvante Sigiberto Rege construere cœpit anno 658.

DC. LXV. S. VUALDEBERTUS Abbas tertius Luxoviensis.
S. Magnus Abbas Fussensis, S. Galli discipulus.

DC. LXVI. S. GERMANUS Abbas primus Monasterij Grandivallensis.

DC. LXVII. S. HILDEFONSUS Toletanus Episcopus ex Abbate Agaliensi.
S. VVANDREGISILUS Abbas primus Cœnobij Fontanellensis anno 648. incepti.
S. AUDOMARUS Tarvennensis Episcopus ex Monacho Luxoviensi, Monasterij Sithivensis auctor anno circa 650.

DC. LXVIII. S. JUDOCUS Anachoreta in Pontivo, ubi nunc Cœnobium Judocense.

DC. LXIX. SS. SERENICUS & SERENEDUS fratres Spoletini, hic in pago Cenomannico, ille in Oximensi Monasteriorum conditores.

DC. LXX. S. FRUCTUOSUS Bracarensis Episcopus, multorum Monachorum Pater & Cœnobiorum auctor.
S. BABOLENUS Abbas Fossatensis Monasterij prope Luteciam Parisiorum anno circà 640. exstructi.
S. FIACRIUS Anachoreta in pago Meldensi, Monasterio Broilensi.
S. ADELPHIUS Abbas Habendensis seu Romaricensis.

DC. LXXI. S. EREMBERTUS Tolosanus Episcopus ex Monacho Fontanellensi.

DC. LXXII. S. FARO Episcopus Meldicensis, Cœnobij S. Crucis in ejusdem urbis suburbio conditor.

DC. LXXIII. S. FRODOBERTUS Abbas primus Monasterij Cellensis in suburbio Tricassino.

DC. LXXIV. S. PRÆJECTUS Arvernorum Episcopus Martyr cum B. Amarino Abbate.

DC. LXXV. SS. EMMIANUS, MUMBOLUS & ELOQUIUS Abbates Latiniacenses.

S. AIGULFUS Abbas Lerinensis & Martyr.
DC. LXXVII. S. Vincentius seu Madelgarius Sonegiis in Hannonia exstructor Altimontensis & Sonegiensis Monasteriorum.
DC. LXXVIII. S. MUMMOLUS Abbas Floriacensis Monasterij anno circa 645. conditi.
S. LEODEGARIUS Augustodunensis Episcopus ex Abbate Monasterij S. Maxentij apud Pictones.
DC. LXXIX. S. Amandus Trajectensis Episcopus ex Monacho Abbatiæ S. Martini Turonis: qui varia Monasteria, in his Elnonense famosissimum anno 632. Gandense & Blandiniense in Belgio excitavit.
S. Ethildrita ex Regina Abbatissa prima & conditrix Parthenonis Eliensis anno 673. ubi de Abbatissis subsequentibus.
DC. XXC. S. BALTHILDIS ex Regina Monacha & auctor Cœnobij Kalensis in agro Parisiaco circ. ann. 667. eodémque tempore Monasterij Corbeiensis.
S. ULTANUS Abbas Monasterij Perronensis ab Erchinoaldo exstructi anno 650.
DC. XXCI. S. Gislenus Confessor & conditor Cellæ in Hannonia.
DC. XXCII. S. HUMBERTUS Confessor, qui Maricolense Monasterium ædificavit.
DC. XXCIV. S. ALDEGUNDIS Abbatissa prima Melbodiensis in Hannonia.
S. FILIBERTUS Abbas primus Gemeticensis & Heriensis Monasteriorum conditórque, & aliorum: Gemetici quidem anno circà 654. Heriensis verò anno fere 675.
DC. XXCV. S. Barontus Monachus Longoretensis, post Anachoreta Pistorij cum S. Desiderio.
S. BERCHARIUS Abbas primus Monasteriorum Altivillarensis à S. Nivardo Remensi Episcopo ad Matronam conditi, & Dervensis in Partensi Campaniæ pago.
S. CONDEDUS Monachus Fontanellæ & Anachoreta.
DC. XXCVI. S. VVALDETRUDIS Abbatissa & conditrix Parthenonis Castrilocensis in Hannonia.
S. LANDELINUS Abbas primus Crispiniensis itidem in Hannonia.
DC. XXCVII. S. CUTHBERTUS Lindisfarnensis Episcopus & Anachoreta in insula Farne.
S. RICTRUDIS Abbatissa Marcianensis Cœnobij in Flandria.
S. AICADRUS Abbas Gemeticensis & auctor Cœnobij Quinciacensis prope Augustoritum Pictonum.
DC. XXCVIII. S. VVANINGUS Confessor, conditor Parthenonis Fiscamnensis in Caletis.
S. ANSTRUDIS Abbatissa Laudunensis post matrem S. Salabergam.
DC. XXCIX. S. EUSEBIA Abbatissa Parthenonis Hamaticensis in Flandria post amitam S. Gertrudem.
S. KILIANUS Episcopus & Martyr Herbipoli.
DC. XC. S. TILLO Monachus Sollemniacensis.
S. BENEDICTUS Biscopus Abbas primus Vviremuthensis & Girvensis & cum eo SS. SIGFRIDUS & CEOLFRIDUS ibidem Abbates.
S. HADALINUS Confessor & conditor Cellæ ad Mosam.
S. HUNEGUNDIS Sanctimonialis Humolariensis in Veromanduis.
S. THEODORUS Episcopus Cantuariensis & cum eo S. HADRIANUS Abbas Monasterij S. Petri Cantuariæ.
S. THEODEFRIDUS Abbas primus Corbeiensis Cœnobij à S. Balthilde Regina exstructi anno fere 657.
DC. XCV. S. VALERIUS Abbas Monasterij S. Petri de Montibus in Hispania.
DC. XCVI. S. Chlodulfus Episcopus Mettensis, S. Arnulfi filius.
DC. XCVIII. S. Ansbertus Rotomagensis Episcopus ex Monacho & Abbate Fontanellensi.
S. ANGADRISMA Abbatissa Oratorij prope civitatem Bellovacorum, S. Ansberto desponsata.
S. CLAUDIUS Episcopus Vesontionensis, dein Abbas Monasterij S. Eugendi.
S. TRUDO Confessor & conditor Cœnobij quod nunc S. Trudonis dicitur, in Hasbania.

In Supplemento Sæculi I. Benedict. habes Vitam S. P. BENEDICTI *à* FRODOARDO *metricè scriptam, & Acta S. Paterni auctore* VENANTIO FORTUNATO.

INDEX SANCTORVM
SECVNDI SÆCVLI BENEDICTINI.

A.

C.

eodem

INDEX SANCTORUM PRÆTERMISSORUM, *in hoc secundo Sæculo Benedictino.*

ASTERISCUS * *designat eos qui germani Benedictini esse videntur.*

A.

* ADEODATUS Papa *ex Monachis*, inquit vulgatus Anastasius, *in Monasterio S. Erasmi sito in Cælio monte, in quo conversasse visus est, prædictus sanctissimus vir, multa nova ædificia augmentavit, sed & casalia conquisivit, & in vita sua Abbatem vel congregationem ibidem instituit... Sepultus est ad B. Petrum sub die VI. Kalend. Iulias.*

* AGATHO Papa *ex Monachis*, ait idem Auctor, quo Pontifice sexta Synodus Universalis in Trullo adversus Monothelitas celebrata est annô DC. XXC. *Sepultus est ad B. Petrum Apost. sub die IV. Idus Ianuarij.*

* AMELBERGIS Sanctimonialis Truncinij, Flandricè *Drongene* prope Gandavum, nunc Ord. Præmonst. filia Basini Regis & Martyris, discipula S. Amandi, colitur 10. die Junij.

* AUREA Abbatissa Parisiaca laudatur in Vita S. Eligij lib. I. capp. 17. & 18. & lib. 2. cap. 51. Quippe Eligius *Parisius dignum sanctarum Virginum construxit Archisterium, ubi districtam Regulæ disciplinam constituens, usque ad trecentarum numerum Puellarum congregavit, quibus & Abbatissam Deo dignam puellam, nomine* AUREAM, *filiam scilicet Maurini & Quiriæ constituit*, inquit Audoënus lib. I. cap. 17. & cap. 18. *Cuncto opere Monasterij peracto, atque omnibus ædificiis Ancillarum Dei expletis, ædificavit postremò Basilicam in honore S. Pauli Apostoli ad Ancillarum Dei corpora sepelienda: cujus tecta sublimia operuit plumbo cum elegantia: qua in Basilica Beatus quoque* QUINTILIANUS *jacet Abbas humatus.* Denique lib. 2. cap. 51. quum nefanda clades depopularetur urbem *Parisiacam*, Eligio vocante, Aurea morte correpta est, pridie Nonas Octob. anno circa DC. LXVI. cujus corpus post quinquennium illatum est in urbem. Nam Ecclesia S. Pauli ubi sepulta est, extra muros quondam erat dicebaturque Ecclesia S. Pauli à Campis. Monasterium verò S. Aureæ muris inclusum complectebatur eam insulæ partem, quam nunc usque vulgus Circuitum S. Eligij, vulgò *la Ceinture S. Eloy* appellat. Ecclesia S. Martialis sacra etiamnunc perstat à Patribus

Barnabitis occupata, cujus media pars S. Eligio dedicata est. Cave confundas Auream nostram cum S. Aurea de qua Anastasius in Vita Sergij Papæ: & corrige vitiosissimum codicem manu descriptum Bibliothecæ nostræ Pratensis, qui Brulium in errorem induxit: quo in codice Aurea Parisiaca fuisse Syra dicitur.

AUTBERTUS Episcopus Cameracensis videtur non fuisse Monachus ex ejus Vita apud Surium 13. Decemb. In his Actis frequenter laudatur.

AYA Hidulfi Comitis (ut vocant) Hannoniæ uxor, Sanctimonialis haud fuisse videtur.

B.

* BALDERICUS Abbas Montisfalconis in Vita S. Vvandregisili memoratus fusè laudatur à Frodoardo Canonico Remensi in Hist. lib. 4. cap. 38. & seqq.

BALDOMERUS Subdiaconus Lugdunensis, *in Monasterio S. Justi* exceptus à Viventio Abbate, à Gaudrico Episcopo ejusdem urbis Subdiaconus ordinatus, ibidem mortuus est die 27. Febr. anno circà DC. LX. Lege ejus Acta apud Bollandum,

* BERTA Abbatissa Avennaci, *Avenay*, in pago Remensi ad Matronam, de qua legendus Frodoardus in Hist. Rem. lib. 4. cap. 47. Hæc à viro suo sanctissimo Guntberto relicta, *Cœnobium puellare apud Avennacum, Domino sibi locum per Angelum demonstrante, construxit*, ubi ejus corpus cum S. Guntberti Reliquiis hactenus religiosè colitur. Distinguenda est ab alia Berta Abbatissa, Lotharij Imp. filia.

BRUNOUS Monachus Anglus laudatur in Martyrologio Benedictino-Angl. die 2. Novemb.

BIRINUS Episcopus Dorcestrensis, laudatur apud Bedam in lib. 3. Hist. cap. 7. & Vuillelmum Malmesb. de Pontif. Dorcest. atque Surium die 3. Decemb. an fuerit Monachus non constat.

BONIFACIUS Papa IV. Monachis Benedictinis impensè favit, dum eos anno DC. X. adversus Clericos defendit in Concilio Romano, in quo Regulam S. Benedicti commendavit. *Hic domum suam Monasterium fecit quod & dotavit*, inquit Anastasius. An verò Monachus ipse fuerit, non satis clarum.

* BOVA & DODA Sanctimoniales Remenses laudantur à Frodoardo in Hist. lib. 4. capp. 38. & 39. Earum corpora adservantur in celebri Parthenone Benedictino S. Petri in urbe Remorum, ubi die 24. Aprilis coluntur.

C.

CADROLDUS Episcopus Viennensis quod vitæ institutum ante Episcopatum sectatus sit, quidve egerit, non constat. Lege Bollandum die 14. Janu.

CEADDA Episcopus Lindisfarnensis laudatur apud Bedam lib. 3. Hist. cap. 28. & lib. 4. capp. 2. & 3. Lege Bollandum 2. Martij.

CEDDUS Episcopus Londoniensis, superioris frater, colitur 7. Janu. Lege Bedam lib. 3. cap. 21. *& seqq.* Ceddus ejusque frater Ceadda licet uterque Anglus, Scottorum mores Aïdano præceptore sectatus, ordinatus Episcopus à Scottis, teste Beda lib. 3. cap. 25. tametsi post Concilium in Monasterio S. Hildæ anno DC. LXIV. habitum, *relictis Scottorum* vestigiis ad suam sedem rediisse dicitur.

CONO Abbas Lerinensis ad quem exstat Gregorij M. epist. 8. lib. 9. colitur 29. Maij.

D.

* DESIDERIUS Abbas discipulus S. Sigiranni Abbatis, *ex Blavianensi territorio* ad Garumnam *nobili ex progenie ortus*, in Longoretensi Monasterio à S. Sigiranno in Monachum attonsus est. Postea *contigit ut ab ipso B. Sigiranno transmitteretur in partibus Nitsuniæ in territorio Bituricensi, in loco qui vocatur Rairiacus, in quo loco Oratorium construxerat B. Sigirannus, atque in honore sanctæ Dei Genitricis Virginis & B. Galli Arvernensis Episcopi consecraverat, & ibidem Monachos in Dei servitium delegaverat.* Illic Abbatis officium gessisse videtur Desiderius, qui eodem in loco *edidit cellulam parvulam in honore gloriosissimi Domni Martini, in qua non parvas est virtutes operatus. Dehinc à Fratrum contemplatione remotus solitariè se inclusit in cellula.* Mortuus XIV. *Kalend. Novemb. infra Oratorium S. Mariæ est sepultus*, uti legimus in ejus Actis tum MSS. tum editis To. 2. Bibl. Labbeanæ, in quibus cetera non videntur luce digna. Hinc intelligitur, S. Desiderium Abbatem alium esse à B. Desiderio Monacho itidem Longoretensi, socio S. Baronti; de quo in alio Indice.

DEUSDEDIT Episcopus Cantuariensis postquam anno DC. LIII. mortuus est Honorius Dorovernensis Episcopus, *cessante Episcopatu per annum & sex menses*, inquit Beda lib. 3. Hist. cap. 21. *electus est Archiepiscopus Cathedræ Doruvernensis* VI. Deusdedit de gente Occidentalium Saxonum, ordinatus ab Ithamar Rofensi Antistite VII. Kalend. April. rexit Ecclesiam annos IX. menses IV. duos dies. Successorem habuit Damianum *de genere Australium Saxonum.*

E.

EADBURGA Virgo Alesburiæ in Anglia in Martyrol. Benedictino-Anglic. 18. Julij, & Eadita ejus socia eodem die.

* EANSVUIDA Virgo & Abbatissa Forkstoniensis in Cantia, filia Eadbaldi Regis, in Martyrol. 31. Augusti, circa ann. DC. XXX.

* EBREMUNDUS seu EVREMUNDUS Abbas primus Fontaneti ad Ornam fluvium, diœcesis Bajocensis, vixit præsulatu Annoberti Episcopi Sagiensis, qui Concilio Rotomagensi sub S. Ausberto, anno DC. XXXIX. subscripsit. Hinc corrigendus eorum calculus, qui Ebremundum sæculo VI. floruisse ac decessisse affirmant. Corrigendum etiam vetus Lectionarium Monasterij sancti Petri Carnotensis, in quo Ebremundus cum sancto Ebrulfo postea Abbate Uticensi in aula Chilperici Regis educatus fuisse dicitur. In eodem Lectionario legimus, Ebremundum assumpto Monachi habitu *convolâsse ad eremum qui Excunicas vocatur*, ubi *Monasteria Monachorum ac Sanctimonialium ædificavefrit*. Deinde, ut subditur, *in villa quadam quæ hucusque Fontanetum vocatur, alias sex Ecclesias construxit, unam in honore S. Desiderij, in qua etiam non minimam multitudinem Monachorum sub Regulari jugo congregavit. Audiens sanctæ Sagiensis Ecclesiæ Præsul* ANNOBERTUS *famam B. viri Ebremundi, festinatò Archidiaconum suum* FORTUNATUM *ad eum direxit, ad inquirendum si vera essent quæ de eo audierunt.* Episcopus auditis ejus virtutibus ad eum perrexit, *& S. Ebremundum secum deduxit ad Ecclesiam* (Cathedralem) *beatorum Gervasij & Protasij, & eum Abbatem consecravit in loco qui vocatur Mons-majoris.* Cetera ejus gesta desiderantur. Ebremundi corpus sepultum fuit in Ecclesia Fontanetensi, at everso à Normannis Monasterio translatum est in Cœnobium Uticense S. Ebrulfi, ex quo in Aurelianorum urbem asportatum fuit ab Hugone Duce, prout ex Orderico Vitali lib. 6. Hist. discimus: deinde in opidum diœcesis Bellovacensis Credolium vulgò *Creil* delatum est, ac demum à Calvinistis combustum præter caput, quod in Collegiata ejusdem opidi Ecclesia adservatur. Radulfus *Taisson* Sæculo X. instauravit Monasterium S. Stephani Fontaneti, quod hactenus exsistit Ordini Benedictino subjectum.

* EDILBURGA Abbatissa Eboriacensis post S. Earcongotam teste Beda lib. 3. Hist. cap. 8. colitur die 7. Julij.

ELIGIUS Episcopus Noviomagensis non fuit Monachus teste Audoëno in Vitæ lib. 1. cap. 15. tametsi ante ordinationem suam *sub Clericatus normula aliqua temporis curricula exegisse* dicitur lib. 2. cap. 2.

ENIMIA Virgo in pago Mimatensi, cujus Vitas tres legimus mendis & erroribus refertas, colitur die 6. Octobr. In 1. Vita hæc leguntur. ENIMIA *in provincia illa Germania quæ Francia nuncupatur oriunda exstitit, scilicet progenita de patre Rege nomine* CHLODOVEO *filio*

Dagoberti, cujus atavus eodem nomine Chlodoveus inter Francorum Reges primus suscepit Fidem. At Chlodoveus tres dumtaxat masculos, nullam feminam procreavit. Enimia conjugij copulam fugiens, *leprâ* divinitus percussa fuisse dicitur, & *in partes Gabalitanas* monitu Divino secessisse, & ad fontem *Burlam* prope alveum Tarni fluvij lepram deposuisse: ubi Puellare Cœnobium exstruxerit & Basilicam *in honore sanctæ Dei Genitricis ab Hilero seu Ilero Gabalitanæ Ecclesiæ Præsule* consecratam. *Quo audito miseris Rex* CHLODOVEUS, *progenitor ejus ac* DAGOBERTUS *germanus ipsius curiales ac præfectorios Legatos, qui Monasterium Virginis de propriis reditibus curarent.* Denique Enimiam post mortem ibidem fuisse sepultam unà cum cognomine ac filiola sua eodem die defuncta, cujus corpus DAGOBERTUS *Enimiæ germanus* (scilicet Dagobertus II. Sigiberti Austriæ Regis filius) nominis errore deceptus in Franciam pro germanæ corpore detulerit. Fortean S. Enimia filia fuerit S. Bertæ, quæ filia dicitur Ursanæ sororis S. Balthildis, quæ Balthildis Chlodoveo Dagoberti filio nupsit. Monasterium S. Enimiæ conversum est in Prioratum, Abbatiæ S. Theofridi apud Vellavos subjectum, in quo S. Enimiæ Reliquiæ coluntur.

* ERCONVUALDUS Londinensis Episcopus, scriptorem Vitæ habuit Gotcelinum Monachum, sed hactenus recuperare eam nobis non licuit. Interim lege Bedæ Hist. lib. 4. cap. 6. Vvillelmum Malmesb. de Pontif. Angl. lib. 2. & Martyrol. Anglic. 30. April. & 14. Novemb.

* ETHILBURGA Abbatissa Berecinensis, S. Erconvualdi soror, laudatur à Beda lib. 4. cap. 6. & seqq. qui cap. 7. citat librum de mirabilibus in Berecinensi Monasterio factis, in quibus nonnulla commemorat.

EUSTADIOLA Abbatissa Bituricensis tempore Sulpicij Pij Episcopi floruit. Post mortem viri cui conjugata fuerat, construxit Basilicam S. Mariæ & Monasterium Virginum, quibus ipsa præfuit. Sepulta est in Ecclesia S. Pauli extramurana, quam ipsa construxerat. Lege ejus Vitam To. 2. Bibl. Labbeanæ.

EVUALDI duo an fuerint Monachi, incertum ex Beda lib. 5. cap. 11.

F.

*FLORENTINA Virgo & Abbatissa in Hispania, S. Leandri soror, laudatur in Elogio S. Leandri Sæculo I. ad ann. 600. Quod attinet ad locum in quo Abbatissæ nomine plurimis Virginibus præfuit, illud exstitisse creditur prope Astigim urbem ad Syngilis fluvij ripam, uti censent Johannes Mariana in Hist. Hisp. lib. 6. cap. 1. aliique. Quod Monasterium à Saracenis eversum esse cæsis Sanctimonialibus haud paucis aiunt, quo loco S. Hieronymi nomine Cœnobium exstat. *Obiit pia memoria S.* FLORENTINA *Deo devota Kalend. Septemb. Æra* DC.LXXI. id est anno Christi DC.XXXIII. si vulgato epitaphio fides est. Addit Breviarium Vallisoletanum, ejus corpus hodie Berzocanæ, quod est opidum Placentinæ diœcesis, marmoreo sepulcro intra sacellum crate ferrea occlusum magna religione adservari: quod etiam Mariana loco superiori memoravit. Illic ejus festus dies colitur prid. Idus Martij: & tamen in Martyrol. Bened. XII. Kal. Julij celebratur.

G.

GODOBERTA Virgo Noviomi in Gallia nata est *in villa Ambianensi. Vir Dei S.* ELIGIUS *in conspectu* CHLOTHARII *Regis eam annulo suo desponsavit Domino. Inde perveniens ad Noviomensem civitatem, Chlotharius Rex dedit illi palatium suum cum Oratorio S. Georgij Mart. & villas duas & duodecim feminas, quæ in illo Monasterio sedulò serviebant.* Hæc in ejus Vita mendosè scripta. Siquidem Eligius nondum præerat Sedi Noviomagensi, quum Chlotharius Rex Dagoberti pater superstes erat: nec id de Chlothario Chlodovei II. filio intelligi potest. S. Godoberta colitur die 11. April.

GUDILA Vidua in Belgio, non fuit Sanctimonialis, uti ex ejus Actis apparet apud Bollandum 8. Janu.

H.

*HIGBALDUS Abbas Bardeniensis in Comitatu Lincolniæ *vir sanctissimus ac continentissimus* vocatur à Beda lib. 4. Hist. cap. 3. Lege Martyrol. Anglic. die 21. Julij & Acta S. Suvitberti Sæculo seq.

* HILDEBERTUS seu Hildevertus, Episcopus Meldicensis, quem Scriptor Vitæ sancti Faronis DATLIVERTUM cap. 110. appellat; Aldebertum patrem habuisse dicitur, & suasu S. Faronis præceptoris sui in Monasterium secessisse, priusquam Faroni succederet. Quæ de Romana ejus peregrinatione ad Bonifacium Papam & reversione ad Furseum Abbatem Latiniacensem leguntur in ejus Actis, omnino cohærere nequeunt. Colitur 26. Maij.

HONORIUS Cantuariensis Episcopus Justo successit, anno DC.XXXIV. Pallium & Epistolam ab Honorio Papa accepit apud Bedam lib. 2. cap. 18. *Metas sui cursus implevit anno ab Inc. Domini* DC.LIII. *prid. Kal. Octob.* inquit Beda lib. 3. cap. 21. *& cessante Episcopatu per annum & sex menses, electus est Episcopus Cathedræ Doruvernensis sextus* DEUSDEDIT.

I. & K.

IRENE Virgo & Martyr in Lusitania commendatur ab Antonio Yepezio ad ann. 653. & à Menardo lib. 2. Observat. in Martyrol. Bened. ad 20. Octob.

ISIDORUS Episcopus Hispalensis non fuit Monachus, ut censet Antonius Yepezius ad ann. 635. cap. 3. cui Arnoldus Vvion & Constantinus Cajetanus contradicunt. Lege ejus Acta apud Surium April. 4.

JULIANUS Episcopus Toletanus non videtur fuisse Monachus ex ejus elogio quod Felix Episcopus libro Ildefonsi de Viris illust. adjecit.

* KINEBURGA Regina & Abbatissa laudatur apud Bedam lib. 3. Hist. cap. 21. Lege Martyrologium Benedictino-Anglic. 3. Martij, & Bollandum.

L.

LANDRICUS Episcopus Meldensis, malè Mettensis, colitur in Martyrol. Bened. 17. April. at nihil de eo exploratum habetur. Lege Elogium S. Vincentij seu Madelgarij, qui ejus pater fuisse dicitur.

LAUTENUS Abbas Æduensis LAURENTII *Abbatis magisterio usus* fuisse dicitur, deinde in eremum se recepisse, ubi *septuaginta Monachorum Cœnobium*, Siestense dictum, construxerit. Postea erescente numero discipulorum, *aliud Cœnobium quadraginta Monachorum erexisse in loco qui Maximiacus dicitur. Annos natus ampliùs quinquaginta ab* AMANDO *Episcopo Presbyter ordinatus.* Pharadæus ejus discipulus ex obedientia se in ardentem rogum injecisse fertur. S. Lautenus colitur in vetusto Breviario Vallisoletano die 25. Septemb. uti & in Cluniacensi. Monasteria ejus redacta sunt in Prioratum, alterum S. Lauteni vulgò *S. Lautein*, alterum Maximiacum, vernaculè *Moisnay* appellatum.

LEO Papa II. quantum ex libro Pontif. Roman. intelligitur, non videtur fuisse Monachus.

LEONEGISILUS seu Lenogisilus Monachus in pago Cenomannensi, natione Germanus, relictis parentibus paganis primò venit in urbem Arvernorum, ubi Baptismum suscepit. Exin Romam profectus, postea in pagum Cenomannensem accessit tempore Hadoindi Episcopi, qui ei vicum Rupiacum condendo Monasterio concessit, ubi post mortem sepultus est Leonegisilus, cujus corpus tempore procedente in Monasterium S. Vincentij sub Verziaco diœcesis Æduensis translatum est. Consule ejus Acta apud Bolland. in Append. Tom. 1. Janu.

LEOPARDINUS Monachus, Vivarensis Monasterij auctor, omissus in Martyrologiis Benedictino & Gallicano, locum fortasse hisce in Actis obtinere deberet, nisi ejus Vita quam in MS. cod. & Tomo 2. Bibliothecæ Labbeanæ legimus, pluribus mendis esset reperta.

Siquidem

Siquidem istius Vitæ conditor Leopardini ætatem componit cum S. Porciani Confessoris, Theodorici Regis & Sulpicij Pij Biturgum Episcopi tempore: cùm constet ex Gregorio Turonico Episcopo de Vitis PP. cap. 2. Porcianum vixisse principatu Theodorici, qui Chlodovei Magni filius natu-major fuit. Uno proinde sæculo uterque antecessit Sulpicium Pium, qui anno circà DC.XXV. Bituricensem cathedram iniit. Cetera ejus gesta Auctoris ferè verbis perstringimus. LEOPARDINUS Arvernensis patria *natus*, *audiens veridicæ relationis cotidianæ certitudine*, quia Biturigis præsideret in Archiepiscopali Sede B. SULPICIUS PIUS *nomine*; *ad eum venit*, *& cum eo aliquandiu commoratus*, (in Navensi scilicet Monasterio, uti vetus Lectionarium Navense præfert) *una dierum S. Leopardinus cordis sui desiderium S. Sulpicio aperuit*, *se velle foras ejus Episcopij terminum habitationem eligere*, *vel alicubi remanere*. Adsentiente Sulpicio, *in Borbonensi vico valde habilem & delectabilem locum* VIVARIS *nomine expetiit*, *qui fundus erat cujusdam Principis nomine* ARDEI *secundùm Deum & secundum sæculum multâ reverentiâ digni. Leopardinus supplex eum adiit deprecatúsque est eum*, *ut in Oratorio quod erat in honore Dei & S. Symphoriani consecratum*, *liceret ei persolvere Domino cotidianæ laudationis canticum.* Annuit Ardeus, *& totum Vivaris fundum beato viro tradidit sub testamento legum & chartarum*, *& sub principali stipulatione Regum.* Campum à Sancto excultum in Albiniensi parochia invasit Blithildis Ardei conjux, à Leopardino eam ob rem diris addicta. Hinc versa in furorem mulier, Placidum quemdam sancti viri *nutricium* (fortè œconomum) in ejus necem impellit. Leopardinus in Ecclesiam *Colobero* Fratres visitaturus pergit, & in regressu à quatuor sicariis à Blithilde immensis securi percutitur. Quo ex vulnere cùm convaluisset, ex pago Nivernensi ubi Viaticum piæ matronæ præbuerat revertens, *transmeato Aleris flumine* tandem ab impiis sicariis à Blithilde iterum conductis capite feritur *Nonis Octobris*. Corpus ejus fossâ reconditum, luce cælica indice detegitur à pastoribus: sed jubente Blithilde in *Auræ amnis* profluentem, *qui non longè positus est ab Alerico flumine*; deinde ne ab Ardeo maxito inde educeretur, *in Alerem fluvium* projicitur. Blithilde pessimè Arij more exstinctâ corpus sacrum à quodam Monacho Sancti discipulo repertum, *in sarcophago* ligneo componitur, & cum ampullâ sanguine ejus plenâ in Vivarensi S. Symphoriani Ecclesia sepelitur. Monasterium Vivarense nunc est Prioratus S. Leopardini nomine dictus, Abbatiæ S. Sulpicij Bituricæ subjectus in Archipresbyteratu Bituricensi.

LICINIUS Episcopus Andecavensis fueritne Monachus ex ejus Actis non est exploratum. *Ædificavit Monasterium extra civitatem non longè à muris in honorem S. Iohannis Bapt. Dedit etiam quasdam reculas & vineas Bertigranno Cenomannensium Episcopo in adjutorium ad Apostolorum Monasterium construendum juxta prædictam Cenomannicam urbem. Sepultus est in Ecclesia S. Iohannis Bapt. quam ipse à novo fundaverat, in qua agmina Monachorum congregaverat*, *& in ea regulariter militare constituerat.* Hæc ex ejus Vita apud Bolland. 13. Febr.

LIETFARDUS Episcopus (uti aiunt) Cantuariensis, in Indicibus Antistitum Cantuariensium non exstat. Certè recentiori Auctori qui ejus gesta descripsit apud Bollandum 4. Februarij, eique Episcopi Cantuariensis nomen tribuit, hac de re non tuta fides. Nam Lietfardus tempore Dagoberti I. Francorum Regis, cùm è Romano itinere in Angliam rediret, interfectus est in silva Artesiæ Arida-Gamantiana dicta; tunc temporis Sedi Cantuariensi præerat Justus Episcopus, cui anno XXXIV. successit Honorius anno DC. LIII. defunctus, Deusdedit locum facturus.

LUPUS Episcopus Cabilensis non fuit Monachus, ut colligitur ex ejus Actis apud Bollandum 27. Janu.

M.

MADELGISILUS quis qualisve fuerit, incompertum est, ut patet ex Chron. Centul. lib. 3. cap. 29. To. 4. Spicil. ubi ejus Translatio ex opido Monasteriolo in Cœnobium Centulam memoratur.

MAGNOBODUS Episcopus Andecavensis duos habuit Vitæ scriptores, unum anonymum perantiquum, alterum Marbodum ejusdem sedis Episcopum. Anonymi lucubratio capitulis 52. constat. Magnobodus cap. 1. natus dicitur *ex pago Andecavensi. Parentes* habuit *admodùm exspectabiles inter concives*; *sub jure Hlotharij filij Chilperici consistentes. A S.* LICINIO *Andecavensium Episcopo, verticis ablata cæsarie, Ecclesiæ sanctæ instituitur officiis* cap. 3. *Cùm prædictus Pontifex Licinius in suburbio prælibatæ civitatis Andecavensis Basilicam in honore S. Iohannis Bapt. à se constructam dedicare vellet*, *Magnobodum Romam direxit*, *ut Reliquias à summo Pontifice consequi mereretur*, *quibus Basilicam consecrare posset* cap. 5. Licinio mortuo successit *cum consensu Franc. Regis Dagoberti filij Hlotharij* cap. 6. Archidiaconum Pictavensis Ecclesiæ nomine AGERICUM dolore dentium liberavit: qui Agericus postea *eligitur Pontifex plebis Deo dignus & actione conspicuus* cap. 20. NIULFUM Abbatem *qui Cœnobium in quo S. Albinus olim Andecavensium Antistites corpore quiescit*, *secundùm normam sacræ Religionis regere satagebat*, à podagra exemit cap. 27. *Basilicam construxit in honore gloriosi Martyris Saturnini primi Tolosanæ civitatis Episcopi & in honore omnium Martyrum plurimorúmque Sanctorum*, *Monasterium summo apparatu ædificans*, *viros sub sancto proposito aggregare curavit* cap. 41. Obiit XVII. *Kalend. Novemb.* anno circà DC. LIV. sepultus in modò dicta Ecclesia, quæ nunc S. Magnobodi, vulgò *Saint Mainbeuf* cognominatur, éstque Collegiata.

MAXIMUS Abbas Limonicensis in pago Viennensi non exstat in Martyrologio Benedictino: pauca tamen de ejus Vita, quæ habetur apud Bollandum pluribus referta mendis observare juvat. *Ortus est in territorio Cadurcense in villa Margarita anno* VIII. *sub Brunechilde Regina*, patre Gundoberto, Magnelde matre. Conjugium aversatus, cum Ambrosio socio secessit *in locum super fluvio Olta*, vulgò *Olt* seu *Lot* dictum *subtus Rocca*. Inde eductus conjugem adsumere cogitur: sed sponsalibus contractis Viennam aufugit, ac postea se recepit *in Limonicum Monasterium*, *situm inter montuosa loca super amne Rhodano*, habens *ex latere Aquilonis Limoniæ fluenta*, *& ab Occidente montem minorem Terulium* appellatum. Illic ignotus, Samsoni Abbati sufficitur. Quare Eldebodi Regij cursoris jussu IV. *Nonas Ianu. anno* XII. *Chlotharij Regis* necatus, dicitur, eoquòd absque ejus nutu Monasterij regimen acceperat.

MONTANA Abbatissa ferè ignota est. Ejus Vita cum Actis S. Gertrudis Abbatissæ Nivialensis confunditur, ut Menardus noster in lib. 2. Observat. ad 1. Octob. observavit. Carolus Cointius ad ann. 659. num. 6. contulit utriusque sanctæ Acta, que de verbo respondent.

N. & O.

NIVARDUS Episcopus Remensis laudatur in Actis S. Bercharij ad ann. 685. & apud Frodoardum lib. 2. cap. 7. quòd Monasterium Altivillarense condiderit: at eum fuisse Monachum nusquam legitur.

ODA vidua, Boggis (ut aiunt) Aquitaniæ Ducis relicta, an fuerit Monacha ex ejus Actis MSS. non constat. Et tamen apud Ægidium Aureæ-Vallis Monachum in Addit. ad Anselmum de Episc. Leod. cap. 10. *Monasterium Amaniense construxisse*, ibique in sancto viduitatis proposito Deo serviisse, ac requievisse dicitur. Colitur 23. Octob.

P.

PALLADIUS Episcopus Autissidorensis ex Abbate Monasterij S. Germani Autissiodorensis, tria construxit Monasteria, nempe *Monasterium Virginum*, *Monasterium S. Iuliani Martyris*, *ubi ædificavit Basilicam alteram quam in honore sanctæ Dei Genitricis* MARIÆ *collocavit*, *quod Monasterium Virginum esse constituit*, *quod ante ipsum infra muros civitatis parvo ambitu constructum*, *virorum fuisse certissimum est. Fecit & Basilicam prope muros civitatis in honore S. Eusebij Ver-*

cellensis Pontif. & Martyr. quod etiam Monachorum esse constituit: qua *in Basilica sepultus est*. Vixit *temporibus Dagoberti Regis*, ut ex Hist. Pontif. Autissiod. discimus.

Paulinus Episcopus Eboracensis commendatur apud Bedam in Hist. lib. 2. cap. 9. & seqq. maximè quòd Northanumbrorum Regem cum Rege eorum Edruino ad Christi Fidem adduxerit. Is Mellito subsidiarius à Gregorio M. in Britanniam missus, ut patet ex Beda lib. 1. cap. 29. Episcopus sacratus est Eboraci an. DC. XXV. ex lib. 2. cap. 9. anno verò DC. XXXIII. creatus est Eboracensis Episcopus cap. 20. mortuus anno DC. XLIV. ex lib. 3. cap. 14. *Iduum Octob.* Eum fuisse Monachum probabile, at exploratum non est.

R.

Raineldis Virgo & Martyr in Belgio non videtur fuisse Monacha, uti nec S. Gudila ejus soror. Lege Molanum in Natal. SS. Belg. ad 16. Julij.

* Reolus Episcopus Remensis, *qui neptem* S. Nivardi decessoris sui, *filiam Childerici habuit uxorem, filium suum nomine* Gedeonem *de nepte S. Nivardi susceptum*, in Altivillarensi Monasterio *Monachum fieri petiit*, inquit Frodoardus in Hist. lib. 2. cap. 7. *& rerum suarum partem ad idem Monasterium condonavit. Beatus autem Nivardus... exhortatus B. Reolum, Religionis ei suasit adsumere habitum.* Cetera ejus gesta lege apud eumdem Auctorem cap. 10. ubi dicitur *construxisse Monasterium Orbacense*, diœcesis Suessionensis recens Congregationi nostræ unitum, *in loco quem promeruit dono Regis Theoderici*: atque *impetrâsse à Monasterio Resbacensi sex Monachos, qui regimina sanctæ Regulæ ibidem tenerent, & alios ea docerent. Ex quibus unum* Leudemarum *nomine in eodem loco Abbatem constituit.* Interfuit subscripsitque Synodo Rotomagensi sub S. Ansberto Antistite anno circà DC. XXCIX. ac post annos paucos decessit.

* Rodingus Abbas primus Belliloci, in finibus Campaniæ & Lotharingiæ ex Monacho Theologiensi; Regulam S. P. N. Benedicti quam in Cœnobio Theologiensi didicerat, in Bellilocensi Monasterio servari voluit, ut legitur in ejus Vita MS. quam ex Bellilocensi Monasterio RR. PP. Benedictini Congregationis S. Vitoni subjecto exspectamus. Interim legendus Menardus lib. 2. Observat. in Martyrol. Bened. ad 17. Septemb. ubi S. Rodingi, vulgò *S. Rouyn* gesta perstringit.

Rudbertus Episcopus Salzburgensis Sæculo sequenti.

S.

Salvius Episcopus Ambianensis confunditur à nonnullis, immo ab ipsius Vitæ scriptore apud Bollandum die 11. Febr. cum Episcopo Albigensi, dum ea quæ Gregorius Turonicus Episcopus de Albigensis ecstasi narrat lib. 7. cap. 1. eadem omnino Ambianensi tribuuntur. Honorato Ambianorum Episcopo successisse dicitur, S. Salvius Theodorico Rege, Childeberti (ut Bollandus conjicit) filio, cujus Theodorici principatus cum Acharij Noviomagensis Episcopi Pontificatu malè componitur. Nisi fortè dicas, Salvium vixisse principatu Theodorici Chlodovei II. filij, eùmque esse qui subscripsit Concilio Rotomagensi sub Ansberto, nec proinde Honorato successisse. S. Salvij Reliquiæ religiosè coluntur in Benedictino ejusdem S. Cœnobio apud Monasteriolum, *S. Saulve de Montreüil* appellato, quod ab eodem viro sancto ædificatum videtur. Lege Menardum lib. 2. Observat. ad 11. Janu.

Sebbus Orientalium Saxonum Rex, pluribus laudatur à Beda lib. 3. Hist. cap. 30. Vitam privatam & Monachicam *cunctis Regni divitiis præferens, si non obstinatus conjugis animus negaret, relicto Regno subiisset. Infirmitate correptus permaxima qua & mortuus est, venit ad Antistitem civitatis Londoniæ, nomine Valdhere, & per ejus benedictionem habitum Religionis quem diu desideraverat accepit.*

* Sethrida & Ethilberga una post alteram Abbatissæ Eboriacenses, laudantur apud Bedam lib. 3. cap. 8. S. Sethrida inscribitur in Supplement. Martyrol. Gallicani die 10. Janu. quo Bollandus de ea agit.

* Severinus Monachus Tiburtinus Kalendis Novembris celebratur in Martyrol. Benedict. Acta illius desiderantur, inquit Ferrarius in Catal. SS. Ital. corpus verò in majori S. Laurentij Ecclesia Tibure sub ara adservatur.

Sigeberthus Rex Orientalium Anglorum laudatur à Beda lib. 2. cap. 15. & lib. 3. cap. 18. & 19.

T.

* Tetricus ex-Abbate Monasterij S. Germani Autissiodorensis Episcopus, *fuit temporibus Romanorum Præsulum Leonis, Benedicti, Iohannis, Cononis, Sergij, sub Childeberto juniore Franc. Rege. Qui appellatus est justus, vir mitissimus & omni bonitate ornatus. Hic beatus vir primo anno ordinationis suæ habito Concilio constituit, qualiter Abbates vel Archipresbyteri in Ecclesia S. Stephani Divinum persolverent officium.* Ab Archidiacono suo nomine *Ragenfredo, dum scamno sopore resolutus quiesceret, gladio verberatus, martyrio vitam finivit* XV. *Kal. April. & sepultus est cum summa devotione Fidelium in Basilica S. Eusebij Mart.* Lege librum de Episc. Autissiod. To. 1. Bibl. Labbeanæ.

* Theodardus Episcopus Trajectensis, S. Remacli discipulus & in Sede Trajectensi successor, cùm Childericum Regem ad repetendas Ecclesiæ suæ res, quas nonnulli invaserant, adiret, ab illis necatus est in Alesatia, nempe in saltu Bevualt prope Nemetum, corpore in frusta comminuto. Isthic duo luminaria divinitus emicuisse, & mulieri cæcæ lumen fuisse restitutum legitur. Hæc sola notatu sunt digna in ejus Actis apud Surium ad 10. Septemb. ubi additur membra ejus per S. Lambertum in Tungrorum civitatem relata fuisse. Lege Acta S. Lamberti Sæculo proximo.

* Theorithgita seu Torchgyth Monacha Berecingensis in Orientali Saxonum provincia, laudatur apud Bedam lib. 4. cap. 9.

Thuriavus Episcopus Dolensis, *in Britannia minori est exortus juxta Monasterium Vellone nuncupatum, quod subditum est potestati Monasterij S. Samsonis.* Dolam ubi S. Samsonis corpus quiescebat profectus, litteris instructus, à Tirmaïlo Clericis præficitur, ejusdem successor futurus. Jam Episcopus Rivallum qui Monasterium & Ecclesiam S. Maochi flammis absumpserat, ad pœnitentiam adducit. Moritur III. Julij. Lege ejus Acta apud Surium, eruta è Bibliotheca Monasterij S. Germani Pratensis, ubi S. Thuriavi corpus à Nortmannorum tempore quiescit.

Tilba Virgo & Sanctimonialis Dormanceestriæ in Martyrol. Anglo-Bened. laudatur die 6. Martij.

V.

Valeria Virgo & Abbatissa præfuit Monasterio S. Petri, quod struxit S. Vindicianus Episcopus in pago Cameracensi ad Scaldim in Hunulfi-curte, inquit Molanus in Nat. SS. Belg. ad 8. Octob.

Vvinefrida Virgo Regia, ob tuendæ castitatis votum martyrio affecta pluribus laudatur in Martyrol: Anglo-Bened. die 3. Novemb.

Vvinebaudus Abbas Trecassinus natus fuit in vico Nogento diœcesis Trecensis. Adolescens solitariam vitam amplexus, in notitiam venit Gallomagni Episcopi Trecassini, ac mortuo Auderico Abbati suburbani Monasterij S. Lupi suffectus est. S. Lupum Senonum Antistitem in exsilium à Chlothario Rege ejectum operâ suâ revocavit. Mortuus est VIII. Idus Aprilis anno circà DC. XXIII. prout ejus Acta apud Camuzatum in Prompt. testatum faciunt. Monasterio S. Lupi cui præfuit à Nortmannis everso, alia Ecclesia S. Lupi nomine dicta intra urbis muros constructa est, quam primò Canonici sæculares, tum ab anno M. C. IV. Canonici Augustini occupârunt.

KALENDARIUM SANCTORUM, QUORUM ACTA in hoc secundo Sæculo Benedictino exhibentur.

Ianuarius.

1. Viennæ in Gallia S. Clari Abbatis, pag. 483.
In Insula Germanica apud Trecas S. Frodoberti Abbatis Cellensis, 627
2. In Monasterio Bobiensi S. Blidulfi Monachi, *ibid.*
3. In Leuconaënsi S. Blitmundi Abbatis, 82. *& seqq.*
6. In portu Bononiensi S. Petri Abbatis Cantuariensis, 3.
7. Apud Lemovices in Monasterio Sollemniacensi S. Tillonis Conf. 994.
8. Caletis in Monasterio Fiscamnensi S. Vvaningi Conf. 971.
9. Cantiæ in Monasterio S. Petri, S. Adriani Abbatis, 1030. *& seqq.*
10. Romæ S. Agathoni Papæ. *inter prætermissos.*
11. Ambianis S. Salvi Episcopi. *inter prætermissos.*
12. In Monasterio Vviremuthensi S. Benedicti Biscopi Abbatis, 1001.
16. In Perronensi S. Fursei Abbatis Latiniacensis, 299.
17. Bituricis S. Sulpicij Episcopi cognomento Pij, 167.
18. In Monasterio Lutrensi S. Deicoli Abbatis, 102.
23. Toleti Hildefonsi Episcopi, 515.
25. Arvernis SS. Martyrum Præjecti Episcopi, & Amarini Abbatis, 640.
27. Lichefildiæ in Anglia S. Sexvulfi Episcopi, 756. 1035.
28. In Monasterio Kalensi S. Balthildis Reginæ, 775.
In Milbodiensi S. Aldegundis Abbatissæ, 806.

Februarius.

2. Cantuariæ S. Laurentij Episcopi, 60.
3. Cellæ ad Mosam S. Hadalini Confess. 1013.
In Monasterio Eliensi S. Vverburgæ Abbatissæ, 756. 761. 767. 768.
5. In Elnonensi S. Andreæ Abbatis, 710.
6. Ibidem S. Amandi Trajectensis, 709.
8. Veroduni in Gallia S. Pauli Episcopi, 268.
9. In Monasterio Altimontensi in Hannonia S. Ansberti Episcopi Rotomagensis, qui ibidem exsul decessit, 1048.
In Anglia S. Trumvuini Pictorum Australium Episcopi, 880.
13. In Monasterio Eliensi S. Ermenildæ Abbatissæ, 767. 768.
18. Toleti S. Halladij Episcopi, 136.
25. In Monasterio Melbodiensi S. Aldetrudis Abbatissæ, 814.

Martius.

2. In Anglia S. Ceaddæ Episcopi Merciorum & Lindisfarorum. *V. Indicem* 1.
3. In Anglia S. Ovuini Monachi, 746. 749.
5. Arelate in Gallia S. Virgilij Episcopi, 55.
7. In Monasterio Girvensi S. Eastervuini Abbatis, 1005. 1006.
10. In Bobiensi S. Attalæ Abbatis, 123.
In Latiniacensi S. Emmiani Abbatis, 653.
11. In Habendensi S. Mactefledis Abbatissæ, 133.
16. In Hamaticensi S. Eusebiæ Abbatissæ, 984.
17. In Nivialensi S. Gertrudis Abbatissæ, 462.
20. Farne insula S. Cuthberti Episcopi & Anachoritæ, 877.
25. Pistorij SS. Baronti & Desiderij Conf. 826.
In Maricolensi Monasterio S. Humberti Confess. 800.
27. In Dervensi S. Bercharij Abbatis, 831.
Oratorij apud Bellovacos S. Angadrismæ Abbatissæ. 604.
29. Luxovij S. Eustasij Abbatis, 116.

Aprilis.

9. In Monasterio Castrilocensi S. Vvaldetrudis Abbatissæ, 866.
19. Gandavi in Cœnobio Blandinio S. Floeberti Abbatis, 399. 404. 405. 457.
24. Cantuariæ S. Melliti Episcopi, 90.
26. Centulæ S. Richarij. Abbatis, 187.
30. Fontanellæ S. Eremberti Episcopi Tolosani, 604.

Maius.

1. Perronæ S. Ultani Abbatis, 785.
5. Mettis S. Vvaldradæ Abbatissæ, 63.
Broïlo Monasterio S. Mauronti Abbatis, 946. 947.
6. Lindisfarne sancti Eadberti Episcopi, 912. 913. 934.
7. In pago Oximensi sancti Serenici Confessoris, 572.
8. In Monasterio Nivialensi S. Ittæ seu Iduborgæ, matris S. Gertrudis, 464. 465.
9. Toleti S. Justi Episcopi, 147.
12. Marcianis sancti Rictrudis viduæ & Abbatissæ, 937.
20. Bituricis S. Austregili Episcopi, 95.
28. In Oïa Campaniæ insula S. Godonis Abbatis, nepotis S. Vvandregisili, 539. 540. 1093.
30. Cellæ in Hannonia SS. Lamberti & Berlerij Monachorum, & sancti Gesleni, discipulorum, 791.

Iunius.

6. In Monasterio S. Eugendi, S. Claudij Abbatis & Episcopi Vesontionensis, 1065.
8. Mettis S. Chlodulphi Episcopi, filij sancti Arnulfi, 1043.
15. In Monasterio Crispiniensi S. Landelini Abbatis, 873.
22. Ibidem S. Domitiani Abbatis, 875. 876.
23. In Monasterio Eliensi S. Ethildritæ Reginæ & Abbatissæ, 738.
26. In Monasterio Fossatensi S. Baboleni Abbatis, 590.
27. In Monasterio Crispiniensi S. Adelini Abbatis, 875. 876.
30. Marcianis S. Clotsindis Abbatissæ, 942.

Iulius.

6. In pago Trevirensi S. Goaris Conf. 275.
In Monasterio Eliensi S. Sexburgæ Abbatissæ, 756. 761. 767.
7. In Monasterio Eboriacensi SS. Eartongothæ & Edilburgæ, 438.
8. Herbipoli S. Kiliani Episcopi & Martyris cum sociis, 991.
In Anglia S. Vvirtburgæ Virginis, 740.
14. Sonegiis in Belgio S. Vincentij seu Madelgarij Conf. 672.
22. Fontanellæ S. Vvandregisili Abbatis, 524.

Augustus.

1. Marcianis S. Jonati Abbatis, 938. 944. 951.
8. Burdigalæ in Monasterio S. Crucis S. Mummoli seu Mummolini Abbatis, 674.
12. In Monasterio Jotro S. Agilbertæ Abbatissæ, 487. 488.
15. In pago Remensi S. Balsemij nepotis S. Basoli, 67.
16. In eremo Habendensi, S. Arnulfi Mettensis Episcopi, 149.
19. In Monasterio Bobiensi S. Bertulfi Abbatis, 160.
20. Herio insula S. Filiberti Abbatis, 816.
22. In Monasterio Vviremuthensi S. Sigfredi Abbatis, 1007. 884.
24. Coludi in Anglia S. Ebbæ Abbatissæ, 753. 887.
25. In Monasterio Humolariensi S. Hunegundis Virginis, 1018.
29. In Monasterio Habendensi S. Adelphij Abbatis, 602.

INDEX TOPOGRAPHICUS SANCTORUM *secundi Sæculi Benedictini.*

ITALIA.

GALLIA.

Acharius,

Acharius, 118. Mummolenus, 562. 565. Gandavi S. Bavo Confess. 394. Florbertus Abbas, 399. 404. 405. 457. *Augustæ Veromanduorum* S. Ebertramnus Abbas, 562. In Monasterio *Humolariensi* S. Hunegundis Virgo, 1018.

In provincia Germanica secunda, *Trajecti* S. Amandus Episcopus, 709. S. Remaclus Episcopus, 488. *Cellæ* ad Mosam S. Hadalinus Confess. 1013. S. Trudo Conf. 1069. *Nivialla* S. Gertrudis Abbatissa cum parentibus suis, 462. *Andana* S. Begga Abbatissa, 471.

In provincia maxima Sequanorum, diœcesi Vesontionensi, *Luxovij* Abbates SS. Columbanus, 5. Eustasius, 116. Vvaldebertus, 503. S. Columbanus Monachus, 17. Illic vixerunt SS. Audomarus, Acharius, Chagnoaldus, Episcopi; Agilus, Deicolus, Frodobertus, Gallus, Vvalaricus, Abbates; & Ursicinus Monachus, *de quibus consule Indicem 1. Luræ* S. Deicolus Abbas, 102. Columbinus Abbas, 108. In Monasterio *Iurensi* S. Claudius Episcopus Vesontionensis, 1065. *Basileæ* Ramacharius Episcopus, 118. *Grandival'e* S. Germanus Abbas Martyr cum Randoaldo, 511. In diœcesi Constantiensi, Arbonæ S. Gallus Abbas, 227. Magnus seu Magnoaldus pôst Abbas Fussensis & Theodorus ejus discipuli, 505. Basilij.

In provincia Viennensi, *Viennæ* S. Clarus Abbas, 483. *Arelate* S. Virgilius Episc. 55. S. Rusticula Abbatissa, 139.

In provincia Aquitania prima, *Bituricis* S. Austregisilus Episcopus, 95. Sulpicius Episcopus, 167. S. Amandus isthic vixit, 712. *Longoreti* S. Sigirannus Abbas, 432. Desiderius Monachus, 826. In territorio *Blavianensi* S. Desiderius Abbas, *inter omissos. Arvernis* S. Præjectus Episcopus Martyr cum Amarino Abbate, 640. In diœcesi Lemovicensi, Sollemniaci S. Tillo Monachus, 994. Apud Vellavos S. Enimia Virgo Regia, *inter omissos.*

In provincia Aquitania secunda, Burdigale *in Monasterio S. Crucis* S. Mummolus seu Mummolenus Abbas, 674. S. Hildemarcha Abbatissa Fiscamnensis in eadem urbe vixit, 542. 973. Apud Pictones *Herio* insula, S. Filibertus Abbas, 816. *Quinciaci* S. Aicadrus Abbas, 952. *in Monasterio S. Maxentij* S. Leodegarius Abbas, pôst Episc. 679.

In provincia Narbonensi prima, *Tolosæ* S. Erembertus Episcopus, 604.

IN HISPANIA.

Toleti Episcopi SS. Helladius, 136. Justus, 147. Hildefonsus, 515. *Bracaræ* S. Fructuosus Episcopus, 581. In Bætica, *Monasterio S. Petri de Montibus*, S. Valerius Abbas, 1042. *Hispali* Florentia Virgo, *inter omissos.*

IN ANGLIA.

Cantuariæ Episcopi SS. Laurentius, 60. Mellitus, 90. Deusdedit, *inter omissos.* Theodorus, 1030. Petrus Abbas Monasterij S. Petri, 3. item Benedictus Biscopus, 1001. Adrianus Abbas, 1030. Lindisfarne S. Aidanus Episcopus, 882. Eadbertus Episc. 912. Eatta Episcopus, 884. *& seqq.* In insula *Farne* S. Cuthbertus Episcopus, 877. S. Ædilvualdus Anachorita, 914. 935. In diœcesi Dunelmensi, Monasteriis *Vvi-remuthensi* & Girvensi, Abbates, SS. Benedictus Biscopus, & cum eo Eastervuinus, Sigfridus & Ceolfridus, 1001. In agro Cantabrigiensi, Monasterio Æliensi S. Ethildrita Regina cum aliis, 738. Ovuinus Monachus, 746. 749. Adamnanus, 753. Huna, 759. Apus Bernicios in Monasterio *Mailrosensi* S. Boisilus Præpositus, 884. Illic etiam vixit S. Cuthbertus, *ibid.*

NOMINA AVCTORVM PRÆCIPVORVM,
Qui Secundi Sæculi Benedictini Acta scripserunt.

ADREVALDUS Monachus Floriacensis, Caroli Calvi æqualis, scripsit historiam Translationis S. P. Benedicti in Galliam, *pag.* 353. Miracula in Gallia facta, 369. Vitam S. Aigulfi Abbatis, 656. An alius sit Adrevaldus ab Adalberto Monacho qui historiam Translationis S. Benedicti composuisse dicitur, non satis constat. Certè in brevi Chronico Floriacensi apud Chesnium To. 3. Hist. Fr. *pag.* 355. *Adalbertus bonæ memoriæ Monachus* XI. *Kalend. Iunij* memoratur *obiisse anno* DCCC. LIII. quo Adrevaldus adolescere cœperat, ad annum fere DCCC. XXC. superstes.

ADSO Abbas Dervensis, anno 992. in itinere Hierosolymitano mortuus composuit Vitam S. Basoli, 67. & S. Bercharij Abb. 832.

AIGRADUS Monachus Fontanellensis Vitam S. Ansberti Episcopi Rotomagensis litteris mandavit sæculo 8. *pag.* 1048.

AIMOINUS Monachus Floriacensis historiam Translationis S. P. Benedicti metricè post annum millesimum scripsit, 359.

ALBINUS Alcuinus Flaccus Vitam S. Richarij Abbatis expolivit, 189.

BAUDEMUNDUS Monachus Elnonensis Vitam S. Amandi præceptoris sui exaravit, 710.

BEDA Venerabilis S. Cuthberti Vitam descripsit soluta oratione, 879. & stricta, 915. item historiam Abbatum Monasterij sui, scilicet Benedicti Biscopi, &c. 1001. Vitam sancti Theodori Cantuariensis, 1031.

BONIFACIUS, alius à S. Bonifacio Episcopo Maguntino, Vitam S. Livini Episcopi, 448.

DONATUS Diaconus Ecclesiæ Mettensis Vitam S. Trudonis Conf. 1069.

FLORENTIUS Presbyter Tricastinus Acta S. Rusticulæ Abbatissæ Arelatensis, 139.

FORTUNATUS Pictavorum Episcopus (cujus Epitaphium cecinit Alcuinus Epigr. 154.) Vitam S. Paterni Abrincatensis Episcopi, Martiano Abbati nuncupatam exaravit, 1100.

FRODOARDUS Canonicus Remensis, dein Monachus, ut constat ex Epistola Adelagi Bremensis Archiepiscopi ad ipsum, metricè condidit Acta S. Columbani, 30. Attalæ, 127. Bertulfi, 161. S. P. Benedicti, 1095. *Lege Præfationem nostram,*

FULBERTUS Monachus Rotomagensis scripsit Vitam S. Aicadri Abb. 952. 953.

HILDEGARIUS Episcopus Meldensis Vitam S. Faronis Episc. 610.

HUCBALDUS Monachus Elnonensis desinente sæculo IX. scripsit Vitam S. Rictrudis, 937. Lege quæ de eo diximus *pag.* 710. & Frodoardum lib. 4. Hist. Rem. cap. 9.

INGELRAMNUS Abbas Centulensis sæculo X. cecinit gesta S. Richarij Abbatis, 201.

JOHANNES Abbas Gorziensis Vitam S. Glodesindis sæculo X. exornavit, 1087.

JONAS Monachus Bobiensis scripsit Vitam S. Columbani præceptoris sui, 5. Eustasij Abb. 116. Attalæ, 123. Bertulfi, 160. Burgundofaræ, 439. Alius est JONAS qui Vitam S. Hucberti Episcopi Leodicensis; alius item JONAS Monachus Fontanellensis qui Acta S. Vulframni dictavit. Denique alius JONAS qui Caroli Calvi Notarius fuit Tomo 4. Spicil. *pag.* 496. Jonas S. Columbani discipulus, patria Segusianus, ut patet ex Vita S. Attalæ *pag.* 126. In Vita S. Vvalarici Abbatis cap. 6. dicitur JONAS *Abba vir magnus, eloquentiâ plenus, dictandi peritus*: ut idem non immeritò videatur esse cum Jona illo, qui Acta S. Johannis Abbatis Reomaënsi interpolavit. Scribebat Jonas paullo post mortem S. Bertulfi, ut constat ex Præ-

fatione in Vitam S. Columbani; & quidem Eligio jam Episcopo, ex Vita S. Eustasij num. 17.

JULIANUS Episcopus Toletanus S. Hildefonsum Episcopum laudavit, 516.

LIVINUS Episcopus sanctus & Martyr Epitaphium S. Bavonis cecinit, 404.

MILO Monachus Elnonensis principatu Caroli Calvi Supplementum Vitæ S. Amandi adjecit, 719.

ODO Abbas Cluniacensis & Floriacensis Sanctus Sermonem de Translatione S. P. Benedicti habuit, 563.

RAINERUS Monachus Cellensis Vitam & miracula S. Gisleni Confess. medio sæculo XI. scripsit, 788. 789. 796.

THEODERICUS Abbas Trudonianus exornavit Acta S. Bavonis, 394. & S. Trudonis, 1069.

THEODORI fetus de sancto Magno spurius est, 505.

THOMAS Eliensis Monachus Vitam S. Ethildritæ consarcinavit, 378.

VALERIUS Abbas S. Fructuosi Episc. Bracarensis Vitam descripsit, 581.

URSINUS S. Leodegarij Episcopi Augustodunensis, 698.

VVALAFRIDUS Strabus Vitam & miracula sancti Galli, 227.

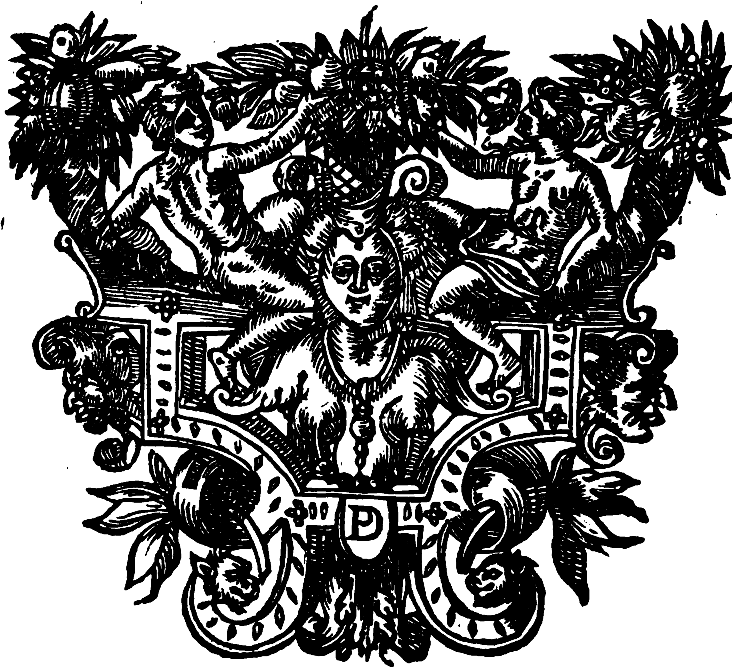
VVANDALBERTUS Acta & miracula sancti Goaris Anachoritæ, 281. 288.

Zixilanes Episcopus Toletanus Vitam sancti Hildefonsi Episcopi, 517.

CORRIGENDA IN PRÆFATIONE.

PAg. XXIV. *num.* 32. *lin.* 27. *dele* Anstrudis, *& lege* Salabergæ.

Pag. XXXIV. *lin.* 5. *l. sepultus.*

SVMMA PRIVILEGII.

CHRISTIANISSIMI Francorum Regis LUDOVICI XIV. Privilegio prid. Nonas Iunij anni M. DC. LXIX. concesso, & ejusdem mensis ejusdem anni VIII. Idus in Typographiæ Parisiensis Codicem relato cautum est, ut Congreg. S. Mauri R. P. SUPERIOR GENERALIS, *Acta Sanctor. Ord. S. Benedict. &c.* per quem maluerit Typographum, néve alius citra ejus consensum, edat: uti uberiùs Diploma ipsum explicat.

Idem R. P. Superior Generalis facultatem dedit Carolo Savreux Typographo ac Bibliopolæ Parisiensi imprimendi Sæculum secundum Actor. SS. Ord. S. Benedicti, die 8. Junij 1669.

SI peregrinas palmas extraneásque victorias & coronas ac transmarinos triumphos tanta nos oportet sedulitate venerari, ut quod alienum est locis, nostrum faciamus officiis; & illud quod includitur sepulcris, sit commune suffragiis: Quanto nos impensiùs convenit in eorum recordatione *fervere studio, excubare famulatu, quibus multiplicem Religio venerationem, Ecclesia honorem,* Ordo *caritatem? ut sicut eorum per unius parentis gremium jure nascendi cognati sumus, ita nobis erga nos pietatis & gratiæ privilegium vindicemus, atque ad eos fidei devotione* & imitatione *priùs accedamus: ut quorum esse* discipuli *gratulamur in terris, cum his municipatum habere mereamur in cælis.* Eusebius Gallicanus Episcopus in homilia de SS. Martyr. Ephipodio & Alexandro To. 5. Bibl. PP.

SEmper quidem operæ-pretium fuit illustres Sanctorum describere Vitas, ut sint in speculum & exemplum, ac quoddam veluti condimentum vitæ hominum super terram. Per hoc enim quodammodo apud nos etiam post mortem vivunt, multósque ex his qui mortui sunt, ad veram provocant & revocant vitam. Verùm nunc maximè id requirit caritas sanctitatis, & nostra planè ætas inops virorum. S. Bernardus Prol. in Vitam S. Malachiæ.

ACTA

ACTA SANCTORVM ORDINIS S. BENEDICTI.

SÆCVLVM SECVNDVM,

Quod est à Christo nato Septimum.

SANCTI PETRI ABBATIS CANTUARIENSIS ELOGIUM HISTORICUM.

CIRCA AN. DC. VIII. JANUAR. VI.

I. AUSPICATO à PETRO S. *Petri Cantuariensis Abbate primo ducimus secundi istius Sæculi initium.* GREGORIUS *Pontifex dignitate & cognomento Magnus anno ab Incarnatione Domini* D. XCVI. Divino admonitus instinctu, *inquit Beda in Hist. lib. 1. cap. 23.* misit servum Dei AUGUSTINUM & alios plures Monachos timentes Dominum, *quorum è numero* PETRUS *erat*, prædicare verbum Dei genti Anglorum. *Postea verò quàm Augustinus ab Antistite Arelatensi* Archiepiscopus genti Anglorum ordinatus est, reversus Britanniam, misit continuò Romam Laurentium Presbyterum & Petrum Monachum, qui B. Pontifici Gregorio gentem Anglorum Fidem Christi accepisse, ac se Episcopum factum esse referrent: simul & de eis quæ necessaria videbantur quæstionibus ejus consulta flagitans. Nec mora, congrua quæstionibus responsa recepit, *quæ idem Auctor cap. 27. refert. Inde intelligitur quanta apud Augustinum esset Petri existimatio, quem talis legationis ministrum adhibuit.*

Petrus cum Augustino in Angliam missus, Romam legatur.

2. At Augustinus, *subdit Beda cap. 33.* ubi in Regia civitate sedem Episcopalem accepit, recuperavit in ea Regio fultus adminiculo Ecclesiam, quam ibi Romanorum antiquorum Fidelium opere factam fuisse didicerat, & eam in nomine S. Salvatoris Dei & Domini nostri JESU-CHRISTI sacravit, atque ibidem sibi habitationem statuit & cunctis successoribus suis. Fecit autem & Monasterium non longè ab ipsa civitate ad Orientem, in quo ejus hortatu ETHELBERTUS Ecclesiam BB. Apostolorum Petri & Pauli à fundamentis construxit, ac diversis donis ditavit: in qua & ipsius Augustini & omnium Episcoporum Dorovernensium simul & Regum Cantiæ poni corpora possent. Quam tamen Ecclesiam non ipse Augustinus, sed successor ejus Laurentius consecravit. Primus autem ejusdem Monasterii Abbas PETRUS Presbyter fuit, qui Legatus Galliam missus, demersus est in sinu maris qui vocatur Amfleat, (*nunc* Ambleteau, *opidum Bononiæ portum obtendens*) & ab incolis loci ignobili traditur sepulturæ.

Fit Abbas S. Petri Cantuar.

Mergitur oceano.

3. Sed omnipotens Deus ut qualis meriti vir fuerit demonstraret, omni nocte supra sepulcrum ejus lux cælestis apparuit: donec animadvertentes vicini, qui videbant sanctum fuisse virum qui ibi esset sepultus, & investigantes unde & quis esset, abstulerunt corpus, & in Bononia civitate juxta honorem tanto viro congruum in Ecclesia posuerunt.

Luce cælesti ejus sepultura illustratur.

Bononiæ sepelitur.

CIRCA AN. DC. VIII. JANU. VI.

4. *Iuvat hoc loco referre, quæ* GOTCELINUS *Cantuariensis Monachus in lib. 2. Translationis S. Augustini MS. cap. 28. de Petro commemorat in hunc modum.* Ethelbertus primum Abbatem huic sancto contubernio à sanctis institutoribus suis electum præfecit PETRUM, quem in sacra legationis obedientia martyrialiter mari submersum & ejectum ætheræ lucis radius singulis noctibus desuper affusus ostendit civem supernum, donec digniori loco habeat sepulcrum. Requiescit celebriter Bononiæ in Ecclesia Canonicorum, ubi nuper factum prodigium videtur memorandum his, adeo qui ignotis Sanctis derogant in exemplum. Loci Ædituus ipsius sanctum corpus de Ecclesia ejecit in cimiterium, indignatus in Ecclesia honorari quem ipse nescisset, cùm etiam nesciret quantus esset quem inhonorâsset. Qui cùm censeret priores suos qui Sanctũ sic honoraverant errâsse, suo potiùs captus est errore. Sequenti enim nocte cùm lecto recubans arrogaret se magnificè fecisse, qui Ecclesiam purgâsset à tam ignobili funere, supervenit ei repentè Abbas in cuculla & cambutta* visus manifestè. Quem increpans adspectu terrifico ac minaci; Adeóne, inquit, placet tibi quòd me de Ecclesia projecisti? Interrogante Ædituo exterrito quis esset; Abbas, ait, sum nomine Petrus, qui adsto Deo Sanctus inter Sanctos in cælestibus. Unde nunc scies quem elaboraveris antè destituere quàm cognoscere. Insequitur minas effera multa, percutit ac percutit ipsâ quam manu gestabat pastorali virga, ferit caput, tundit latera, conquassat omnia membra: tandem illo semimortuo & immobili relicto divinus ultor abscessit. Cúmque Matutinæ usque in ortum solis morarentur sonitore damnato, nec esset qui pulsantibus & clamantibus aperiret, tandem infractis ostiis ad contritum prorupêre, auditáque ab eo querulosâ causâ susceptum linteo exportavêre, postera die mortuum in cimiterio sepeliêre de fratre gementes: Sanctum verò de ipso cimiterio honorificè receptum in Ecclesia recondidêre, tanto prodigio proditum gaudentes. Hujus fidei testis est hesternus Abbas SCOLLANDUS, qui tunc aderat cùm hæc recenter facta celebrarentur.

Ædituum sibi injurium ferit.

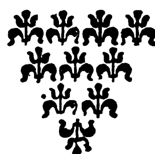
* Id est, pedo pastorali.

5. *Hactenus Gotcelinus coævus Scollando, qui Scollandus teste Orderico in Hist. lib. 4. ad ann. 1069.* Cœnobio B. Petri Apostolorum Principis quod Anglorum primus Doctor construxerat Augustinus, famosus Abbas, scientiâ & bonitate pollens prælatus est. Hic ex nominato stemmate in Normannia natus, in Monte Michaëlis Archangeli ad periculum maris regulariter educatus, ad emendationem morum Cantuariis à Normannis est prælatus.

Scollandus, Abbas quis?

6. *S. Petri Monasterium in Orientali Cantuariæ suburbio situm, olim florentissimum fuit, ante sæculum XI. S. Augustini dictum, æmulum Ecclesiæ Cathedrali S. Salvatoris, cui æquè adjunctum erat Benedictinorum Cœnobium quod Henricus VIII. dissipavit. Nec meliorem sortem obtinuit S. Petri seu S. Augustini suburbanum Monasterium, cujus pars maxima ruinis involuta, reliqua in ædes regias conversa, uti Bollandus adnotavit, qui S. Petri Abbatis natalem cum Martyrologio Anglicano & Ferrario consignat* VIII. *Id. Ianuarij, cùm in Martyrologio Benedictino & apud Molanum* III. *Kalend. Ianuarij collocetur. Fortè hic Translationis, ille obitûs dies adsignandus. Petro in regimen suburbani Monasterij Cantuariensis Iohannes Abbas jam successerat anno Phocæ Imp.* VIII. *Christi* DC. X. *ut constat ex litteris Bonifacij Papæ IV. à Clemente Reynero in Apostol. Bened. recitatis, & à Beda venerabili in lib. 2. Hist. cap. 4. laudatis. Anno proinde circà* DC. VIII. *Petri obitum collocamus, quem Augustino paullulò supervixisse veri simile est.*

Status Monasterii S. Petri.

VITA SANCTI COLVMBANI ABBATIS.

AN. CHR. DC.XV. Novemb. XXI.

Auctore JONA Monacho Bobiensi fere æquali.

Collata cum diversis Codicibus MSS.

OBSERVATIONES PRÆVIÆ.

1. *HABES hic, Lector, de S. Columbano plurimorum Patre Monachorum jam à Surio editam* JONÆ *Monachi Bobiensis lucubrationem, ac* FRODOARDI *Carmen numquam visum: habes & librum Miraculorum ejusdem Columbani, quem ex apographo S. Mariani Autissiodorensis à nostro Georgio Viollio Sacerdote descriptum, atque ad exemplar Cistercianum ab erudito Iacobo Lannoïo collatum nunc primùm vulgamus.*

2. *De Iona Monacho & Frodoardo in istius Sæculi Præludiis satis dictũ. Illud hoc loco observare convenit, Ionæ lucubrationes in MS. Cod. Compendiensi distinctas esse in libros tres, quorum primus Vitam S. Columbani, secundus B. Attalæ Gesta, tertius Parthenonis quod Evoriacas dicitur Virgines illustres commendat, cui libro continenter Vita S. Bertulfi adjuncta est. Verùm Ionas in subjecto Prologo opus suum dividit in libros duos.* Primus beati COLUMBÆ seu Columbani gesta perstringit, secundus discipulorum ejus ATTALI & EUSTASII vel ceterorum quos meminimus, *inquit*, Vitam differit. *Quos inter numerat Burgundofaram in lib. 1. seu in Vita S. Columbani num. 50.* de qua *(Ionæ verba sunt)* postea in subsequentibus narrabimus. *Et initio Vitæ Burgundofaræ;* Meminisse velim Lectorem, *ait Auctor*, me superiùs fuisse narraturum pollicitum de Cœnobio supramemorato Burgundofaræ, quod Evoriacas vocant, *&c. Ex quibus apparet eos errare, qui Burgundofaræ Vitam Bedæ auctori tribuunt. Ista Ionæ opuscula exhibere continua serie nobis haud licuit, qui Sanctorum Acta quo quisque decessit anno referre propositum habemus. Lectorem ea de re monuisse sufficiat.*

3. *Præter Ionæ fetum de S. Columbano, legimus aliam ejusdem Sancti Vitam Anonymi operâ compendiosiùs scriptam, à Iona discrepantem quibusdam in locis, quæ pro narrationis opportunitate citato Anonymo suggeremus.*

4. *Liber Miraculorum Vitæ S. Columbani subjectus, exaratus est à Monacho Bobiensi, qui Hugonis Regis tempore paullo post Berengarium ejus decessorem, nimirum Sæculo X. se vixisse capp. 7. & 9. profitetur. In illis Miraculis nonnulla reperies notatu haud indigna. De S. Columbani Regula & Instituto legesis Præfationem huic Tomo præmissam.*

PROLOGUS AUCTORIS AD BOBOLENUM & WALDEBERTUM Abbates.

1. DOMINIS *eximiis & sacri culminis regimine decoratis religionisque copiâ fultis* BOBOLENO *&* WALDEBERTO *Patribus* JONAS *peccator.* Memini me ante hoc ferme triennium Fratrum conniventia flagitante, vel B. BERTULFI Abbatis imperio jubente cùm apud eos Apenninis ruribus vacans in Ebobiensi[a] Cœnobio morarer fuisse pollicitum, ut almi Patris COLUMBANI meo studerem stilo texere gesta: præsertim cùm hi qui eo fuerunt in tempore, & penes ipsum patrata viderunt, quamplurimi penes vos superstites sint, qui nobis non audita sed visa narrarent, vel quæ etiam nos per venerabiles viros ATTALAM & EUSTASIUM didicimus: quorum primus Ebobiensis, secundus Luxoviensis Cœnobii, quo vos Præsules exsistitis[b], ejus successores fuerunt, qui Magistri Instituta suis plebibus[c] servanda tradiderunt.

a Auctoris fides.

a Ita scribunt antiqui codd. MSS. pro quo libri editi præferunt Bobiense. Est autem Bobium Monasterium, multorum Cœnobiorum caput, positum in Alpibus Cottiis provincia Italiæ ad amniculum cognominem, non longè à flumine Trebia & Apennino, abestque ab urbe Ticino millia passuum XL. quo in loco accrevit opidum Episcopali Sede à Benedicto VIII. illustratum: Monasterium verò Congregationi Cassinensi, aliàs S. Justinæ unitum est. Lege Italiæ Sacr. Tomum 4. ubi de Episc. Bobiensibus.

b Nempe Bobolenus post Bertulfum Attalæ successorem Bobio, Vualdebertus post Eustasium Columbani successorem Luxovio præerant. Eorum Acta consule infrà.

c Id est discipulis, quo nomine Jonas non rarò Monachorum multitudinem appellat.

An. Chr. DC. XV. Nov. XXI.

Quorum vitam utcumque quivimus in postmodum deprompsimus, seu plurimorum quos cluentia memorabiles reddidit.

2. Sed quæ prædictorum Fratrum agapis vel Patris prædicti præcepto conjiciens rebar liquidò exuberari, multùm me ego ad hoc opus imparem reperio. Si enim me in hoc opere nequaquam indignum judicâssem, olim jam ad ea texenda temerario quamvis conatu aggressus fuissem. Quamquam me & per triennium Oceani per ora vehat & scabra lintris adacta, has quoque scatens molles sectando vias madefacit sæpe & lenta palus Elnonis plantas ob venerabilis AMANDI Pontificis ferendum suffragium, qui his constitutus in locis veteres Sicambrorum errores Evangelico mucrone coërcet. Erit tamen commissi operis, venerandi Patres, vestri arbitrii cultus, ut si aliqua minùs rite prompta decore facunditatis caruerint, vestris phaleramentis decorentur, ut legentibus apta fiant, ne dùm meam imperitiam in eloquio exhorrent, cùm dictis facta non exæquentur, Sanctorum virtutes fastidiosè ferendo non imitentur: & cùm ad paratum opus ovantes manum tetenderint, mox sentium asperitate cruentatam nitantur subtrahere. Quibus dicendum est nantes solere post ima gurgitum fractis viribus ripæ redditos, cùm alia defuerint subsidia, festino conamine sentes apprehendere; & divitum fauces cùm alię dapes redundent, sępe agrestia desiderare; & plerosque musicorum omnium, organi scilicet, psalterii, cytharę melos aures opletas, mollis sæpe avenæ modulamini auditum accommodare.

a Auctor adulationis suspicionem à se removet.

3. Et si me quempiam laudare repererint qui adhuc superis[a] junctus sit, non me adulatorem putent, sed rei bene gestæ dissertorem; nec favere cuiquam panegyrico carmine, sed digna memoriæ commendare. Nec adeo* quisquis superest tumescat, si à me largita Conditoris dona narrata videat, ne elationis stimulo sinceræ mentis soliditatem corrumpat. Nulli quippe dubium est, quòd adulator polluat mentes decore plenas virtutum, sicut ad Israël per Isaiam Dominus loquitur: *Popule meus, qui beatum te dicunt, ipsi te decipiunt, & viam gressuum tuorum dissipant.* Sapientem enim, ut vulgò dicitur, falsa laus increpat, vera ad meliora tendere provocat. Adornet ergo eos in eo quod bene gesserunt fama laudabilis, increpet ne maculet amittendo fervorem tepor vituperabilis. Caveant alii si dignum imitatione quid gesserint, ne sibi inpostmodum perniciosæ elationis damna attrahant ex commemoratione patratæ virtutis.

* *fortè* ideo

Isa. 3.

Opus in duos libros partitur.

4. Inserimus ergo illa quæ à veris assertoribus experti sumus fuisse patrata, & prætermittere negligentiæ deputavimus; multáque prætermissa quæ ex toto nequaquam meminimus, & pro parte scribere nullatenus ratum duximus. Quæ sunt ergo posita duobus libellis interscidi, ut uno volumine legentibus fastidium amputarem. Primus B. COLUMBÆ gesta perstringit, secundus discipulorum ejus ATTALI & EUSTASII, vel ceterorum quos meminimus vitam edisserit. Ergo ea vestro libramine pensanda censemus, ut à vobis sagaci examinatione probata, à ceteris ambiguitatem pellant. Nam si quippiam aliquis non ritè distinctum, ac de industria corrupta reperit, rejicienda judicabit: præsertim si doctorum facundiâ fultus, affatim scientiâ oppletus abundet. Noverit tamen nos non ad hoc vestigia tendere, ut nos putemus doctorum gressibus coęquari. Illi rore eloquentię madentes virides campos flore pinxerunt, nobis vix arida tellus arbusta gignere novit. Illi ditis balsami lacrymam ex Engaddi, floréſque aromatum ex Arabia*; nobis ex Hibernia[b] vix butyrum pinguescit. Illi piper nardúmque sumunt ex India, nobis pennifera juga, Apennina juga, quo zephiris rigescunt frigora flabris, vix tandem saliuncam præbent. Illi pretiosi lapidis varietate glo-

b

* *Supple* habent.

a Eadem dictione Jonas utitur infrà num. 18. & in Vita S. Eustasii num. 1. necnon in Vita S. Burgundofaræ cap. 2. Retinenda proinde est, nec ullatenus mutanda, ut nonnullis videtur. *Superos* Jonas intelligit superstites homines seu vivos, qui comparatione eorum qui jacent in tumulis, *superi* appellari possunt. Unde idem Auctor in Vita S. Burgundofaræ cap. 9. de Leudebergæ obitu agens, *Superas*, inquit, *linquens auras, ad æterna gaudia est provecta.*

b Non quòd Jonas ex Hibernia prodierit, ut nonnulli putaverunt, sed quòd magistros Hibernos habuerit. Eum enim Segusiâ Liguriæ civitate ortum esse constat ex Vita S. Attalæ ab ipso scripta, quam ad an. 627. referemus.

riantur, nobis temerarium videtur Galliæ succino gloriari. Illi poma palmarum magnopere peregrina dirigunt, nobis Ausoniæ * juxta Poëtam sunt mitia mollis castaneæ poma. Valete almi Patres veri vigoris atque roboris, Deo dicati æterno. Amen.

An. Chr. Dc. xv. Nov. xxi.

* Surio Ausonium.

PRÆFATIO.

5. RUTILANS, atque eximio fulgore micans sanctorum Præsulum atque Monachorum doctrina, Patrúmque sollertia, nobilium virorum condidit Vitas doctorum, scilicet ut posteris alma redolerent priscorum exempla. Egit hoc à sæculis rerum Sator æternus, ut suorum famulorum famam commendaret perennem, ut relinqueret futuris sæculis de præcedentium meritis, vel imitanda exempla vel memoriæ commendanda, & ut ventura soboles gloriaretur de præcedentium meritis. Quorum Beatus Athanasius Antonii, Hieronymus Pauli & Hilarionis, vel ceterorum quos cultus bonæ vitæ laudabiles reddebat; Posthumianus verò, Severus, & Gallus Martini egregii Pastoris nostris eorum memoriam dimisêre sæculis: plerique aliorum, quos aut fama, aut bonorum exempla operum, vel virtutum monimenta commendaverunt, ut sunt columnæ Ecclesiarum, Hilarius, Ambrosius, Augustinus, qui inter tot sæculi turbines, & fluctuante mundo statum Ecclesiæ sustentârunt, ne flatu adversante iniquo, hæreticorum procellâ quatiente, veram Fidem hæretica adversitas macularet. Quorum nos exempla, temerario licet conatu secuti, nec meritorum supplemento, sed fidei favore suffulti, non elucubranti scientiæ fonte referti, tanti Patris nostri vitam sæculis refulgentem sequentibus cupimus enarrare. Erit tamen nostrorum arbiter dictorum virtutum Largitor immensus, qui illi & gratiæ suæ munera & vitæ perennis largitus est coronam.

Deus Sanctis Vitæ suæ Scriptores providit.

INCIPIT VITA.

6. COLUMBANUS igitur qui & COLUMBA dicitur, ortus est ex Hibernia insula in extremo Oceani sita[a] cujus insulæ situs, ut ferunt, amœnus ac diversarum capax nationum, ceterorum caret bellis populorum. Hanc Scottorum gens incolit, gens quamquam absque reliquarum gentium legibus, tamen in Christiani vigoris dogmate florens, omnium vicinarum gentium fide præpollet. Natus est ergo hic Columbanus inter primordia Fidei gentis illius, ut Fides quam infecundam ex parte gens illa habebat, suo ac sodalium suorum munimine cultu uberi fecundaretur. Sed priusquam lucem vitæ præsentis caperet, quid ante ejus ortum actum sit, non est silendum. Nam cùm ejus genitrix jam conceptu alvo gravida teneretur, subitò per intempestam noctem sopore depressa vidit ex sinu suo rutilantem solem & nimio fulgore micantem procedere; & mundo magnum lumen præbere. Hæc genitrix postquam sopore membra laxavit, & cæcas mundo surgens aurora repulit tenebras, apud semet intrà clauso conamine pensare cœpit: & ex gaudio tantæ visionis vim sagaci animo trutinans, vicinorum solaminis supplementum petit, quos doctrina sollertes reddebat, quærens ut tantæ visionis vim sapientum corda rimarentur. Tandem peritorum libramine responsa recepit, se egregiæ indolis utero tenere virum, qui & suæ saluti utilia, & proximorum provideret utilitati opportuna. Hunc mater postquam edidit, tantâ custodiâ servavit, ut vix eum vel cognatis parentum reliquorum moribus crederet, quoadusque vita puberis ad boni cultus operis Christo duce sine quo nihil boni agitur, adspiraret. Nec immeritò solem fulgentem suo è sinu procedere mater conspexit, qui in matris universorum Ecclesiæ membris instar Phœbi claro fulgore micat, Domino dicente: *Tunc justi fulgebunt sicut sol in regno Patris eorum.* Sic Debora precantis voce ad Dominum, Spiritu- Matth. 13.

Columbanus Hibernus per solem præsignatur.

[a] Et quidem in Lagenorum provincia, ex Jona infra num 9. quæ provincia tota maritima ad Ortum jacet, incolis *Leighnich*, Britannis *Lein*, Anglis *Leinster*, Latinis Lagenia dicta, olim erat una portio Pentarchiæ, in quam Hibernia insula olim dividebatur.

An. Chr. DC. XV. Nov. XXI. Indic. 15. * celebris.

sancto monente olim loquebatur, dicens: *Qui autem diligunt te, sicut sol in ortu suo splendet, sic rutilant.* Ætherea etenim axis siderum distinctione flavescens, de frequentia celebræ * lucis speciosior est: sicut diei lux Phœbi aucta splendore mundo amœna refulget; ita corpus Ecclesiæ Conditoris ditata opibus, Sanctorum augmentata numero, & scientiæ religione nitescit, ut ex frequentia doctorum pullulent lucra subsequentium. Et ut sol vel luna astráque omnia noctem diémque suo nitore nobilitant: ita sanctorum merita Sacerdotum Ecclesiæ monimenta roborant.

Litteris imbuitur.

7. Peractis itaque infantiæ annis, in pueritiæ ætate pubescens, liberalium litterarum doctrinis & Grammaticorum studiis, ingenio capaci dare operam cœpit: laborémque per omne pueritiæ vel adolescentiæ tempus exercens, usque ad virilem ætatem uberi intentione defixit. Sed cùm eum formæ elegantia, præsertim corporis candore pubertas nobilis omnibus gratum redderet, cœpit contra eum tandem antiquus hostis letifera tela laxare: ut quem tanto ingenio crescere cerneret, suis eum laqueis valuisset irretire. Aggressúsque lascivarum puellarum in eum suscitavit amores, præcipuè quas forma corporis persunctorio decore, horrendo desiderio in miserorum animos solet immergere. Sed cùm se egregius miles tantis telis undique urgeri conspiceret, & dimicantes secum callidi hostis versutias se contra erigere conspexisset, & per actus fragilitatis humanæ citò ad procliva posse labendo demergi; ut Livius ait, nullum esse tam sanctum in religione, támque custodiâ clausum, quem penetrare libido nequeat; Evangelicum clypeum lævâ tenens, ensémque ancipitem dexterâ ferens, contra imminentes cuneos hostium pugnaturus paratur pergere, ne frustrato labore B. Columbanus quem potissimo ingenio desudaverat in Grammatica, Rhetorica, Geometrica, vel divinarum Scripturarum serie, in sæculi illecebris occuparet: datúrque adhuc locus stimulis urgendis.

Carnis tentationibus pulsatus, piæ feminę consilio patriam deserit.

8. Cùm jam hæc penes se volveret, venit ad cujusdam religiosæ ac Deo dicatæ feminæ cellulam: quam cùm priùs humili voce salutâsset, postea castigatione juvenili ut poterat hortari aggressus est. Quæ videns crescentem in adolescente vigorem; Ego, ait, utcumque potui, ad bellum progressa exivi. En duodecim annorum tempora volvuntur, quibus & domo carui, & hunc peregrinationis locum expetivi, & numquam deinceps Christo præsule sæculo militavi; aratrum manu tenens, retrò non respexi, & nisi fragilis sexus obstâsset, mari transacto, potioris peregrinationis locum petîssem. Tu verò adolescentiæ flammis æstuans, natale solum incolis; ad fragiles voces, velis nolis, fragilitate attrahente, aurem accommodas, & vitare te femineum sexum liberè credis? Non reminisceris suasum Evæ, Adę lapsum; Samsom à Dalila seductum, David à pristina justitia pulchritudine Bersabee corruptum, sapientissimum Salomonem mulierum amore deceptum? Perge, inquit, ô juvenis, perge, evade ruinam per quam multos comperis corruisse. Declina viam quę inferi ducit ad valvas. Hujus ergo dictis pavefactus adolescens, & ultrà quàm adolescentem terreri crederes, grates taliter increpanti refert, sodalibúsque valedicens iter arripuit: matérque ejus dolore stimulata precatur ut non se relinquat. At ille: Nonne, inquit, audisti, *Qui amat patrem aut matrem plusquam me, non est me dignus*? Obstanti matri & limini ostii inhęrenti postulat ut se ire sinat. Illa ejulans & pavimento prostrata denegat se permissuram; ille limen matrémque transiliens, poposcit matrem ne mærore solvatur, dicens se numquam deinceps in hac vita videndum, sed quocumque salutis via iter pandat, se progressurum.

Matth. 10.

A Silene Abbate informatur.

9. Relicto ergo natali solo, quem Lagenorum terram incolę nuncupant, ad virum venerabilem nomine SILENEM perrexit, qui eo tempore singulari religione & Scripturarum sacrarum scientiæ flore inter suos pollebat. Quem cùm vir sanctus ingenii sagacis esse videret, omnium divinarum Scripturarum studiis eum imbuit: ita tamen, ut fieri adsolet, colludendo Magister discipulos sciscitari conatur, ut de suo ingenio cognosceret vel flagrantem ubertatem sensuum, vel negligentiæ

negligentiæ somno torporem; cœpítque ab eo ex difficilium quæstionum materiâ sensus quærere. At ille pavido, quamquam tamen sagaci ex pectore, ne inobediens magistro appareret, non cœnodoxiæ tactus vitio, sed magistro parendo, vice versâ objecta sibi elucubrabat, memor illius Psalmographi præconii: *Aperi os tuum, & ego adimplebo illud.* Tantum ejus in pectore Divinarum thesauri Scripturarum conditi tenebantur, ut intra adolescentiæ ætatem detentus, Psalmorum librum elimato sermone exponeret; multáque alia, quæ vel ad cantum digna, vel ad docendum utilia, condidit dicta. Dedit deinde operam ut Monachorum necteretur societati, & Monasterium cujus est vocabulum BANCHOR[a] petiit, in quo virtutum Præsul ubertate cluebat B. COMMOGELLUS, egregius inter suos Monachorum Pater, quíque religionis studio & regularis disciplinæ cultu præcipuuus habebatur, ibíque orationibus & jejuniis vacare cœpit; & jugum Christi, quod deferentibus leve est, super se ferre, semetipsúmque sibi abnegando, ac crucem suam tollendo, Christum sequi: ut qui aliorum doctor futurus erat, ipse quod doctrinâ didicerat, in sui corporis mortificatione ferendo, uberiùs exemplo monstraret; & qui aliis implenda fore docturus erat, ipse priùs impleret. Peractis itaque annorum multorum in Monasterio circulis, cœpit peregrinationem desiderare, memor illius Dominici imperii ad Ahraham: *Exi de terra tua, & de cognatione tua, & de domo patris tui, & vade in terram quam tibi monstravero.* Confessus igitur venerabili patri Commogello cordis ardorem, & ignitum igne Domini desiderium, de quo igne Dominus loquitur: *Ignem veni mittere in terram, quem volo ut ardeat*; ardentem Patri patefaciebat affectum, sed non ita in Patre reperiebat responsum, ut sua petitio anhelabat. Erat enim venerabili Commogello durum, tanti solaminis pati dispendium. Tandem tamen adspirare cœpit & cordi anteponere, ut non plus suæ necessitati studeret, quàm aliorum utilitati opportuna quæreret. Nec sine Omnipotentis arbitrio fiebat, qui tironem suum ad bella futura erudierat, ut de ejus victoria gloriosos referret triumphos, lætásque victorias de cæsorum hostium reportaret phalangis. Vocatúmque eum Abbas, tristem licet sibi, tamen aliis utilem depromit sententiam, se & pacis vinculum, & solaminis supplementum comitésque itineris, quos religio claros reddebat, largiturum.

AN. CHR. DC. XV. Nov. XXI.

Psal. 80.

Psalmos exponit.

[a] In Banchorensi Monasterio à Commogello excipitur.

Gen. 12.

Luc. 12.

10. Collecto sanè Fratrum cœtu, omnium orationum suffragium postulat, ut venturo itineri solamen largiatur, pietatísque tribuat affectum. Vicesimum[b] ergo ætatis annum agens, arrepto itinere cum duodecim comitibus Christo Duce ad litus maris accedunt. Ibi omnipotentis misericordiam præstolantur, ut si suæ voluntati inhæreret conceptum consilium, effectus ejus nutu perficiatur: agnoscúntque secum clementis Judicis voluntatem adesse, carinámque ingressi dubias per freta ingrediuntur vias, mitéque salum prosperantibus zephyrorum flabris secantes, pernici cursu ad Britannicos sinus perveniunt. Paullisper ibidem morantes, vires resumunt ancipiti animo, anxiáque cordis consilia trutinantur. Placet tandem arva Gallica plantâ terere, & mores hominum ferventi astu sciscitari, ut si salus ibi serenda sit, quantisper commorari; si obduratas caligine arrogantiæ mentes reperiant, ad vicinas nationes pertransire.

[b] Cum sociis 12. venit in Galliam.

11. A Britannicis ergo finibus progressi, ad Gallias, ubi tunc vel ob frequentiam hostium externorum, vel ob negligentiam Præsulum, Religionis virtus pæne abolita habebatur, tendunt. Fides tantùm manebat Christiana, nam pœ-

Religionis status in Gallia.

[a] Hoc Monasterium in Ultonia Hiberniæ provincia situm, à Bancorensi Vualliæ Cœnobio distinguendum esse, Sæculo I. ad Vitæ S. Augustini cap. 34. pag. 522. probatum est.

[b] In MS. cod. San-Germanensi legitur, *tricesimum*, uti etiam in Vitæ S. Columbani epitome apud Ferdinandum Ughellum relata Tomo 4. Ital. Sacr. ubi de Episc. & Abb. Bobiens. Tricennem fuisse Columbanum quum Hiberniam reliquit, magis simile veri est. Nam *peractis infantiæ annis* liberales disciplinas dicit, quo in studio *omne pueritiæ vel adolescentiæ tempus exercens, usque ad virilem ætatem* perseveravit. Tum se tentationibus carnis appeti sentiens, auctore pia femina primò Silenis Abbatis, postea Commogelli magisterio in Banchor se subdidit, denique *peractis annorum multorum in Monasterio circulis cœpit peregrinationem desiderare.* Itaut vix ante annum ætatis vicesimum Monasterium Banchorense petierit jam vir, in quo minùs decem annis persistere non debuit, si annorum multorum curricula inibi peregit.

An. Chr. DC. XV. Nov. XXI.

nitentiæ medicamenta, & mortificationis amor vix vel paucis in illis reperiebantur locis. Agebat venerandus vir ut per quæcumque loca progrederetur, verbum Evangelicum annunciaret. Erat enim gratum hominibus, ut quod facundiæ cultus adornabat, elucubratæ prædicationis doctrina, simul & exempla virtutum confirmabant. Tanta erat humilitatis ubertas, ut versa vice, sicut de honoribus homines sæculi conantur quærere dignitates, ita iste cum sodalibus suis de humilitatis cultu alter alterum nitebatur prævenire, memores præcepti illius: *Qui se humiliat exaltabitur.* Et illud Isaïæ: *Ad quem respiciam, nisi ad humilem, & quietum, & trementem sermones meos?* Tanta pietas, tanta caritas omnibus inerat, ut unum velle, unum esset nolle; modestia atque sobrietas, mansuetudo & lenitas in omnibus redolebat. Exsecrabantur desidiæ atque discordiæ vitium, arrogantiæ atque elationis supercilium duris castigationibus ictuum feriebant, iræ ac livoris noxam sagaci intentione pellebant. Tanta patientiæ virtus, caritatis affectus, lenitatis cultus aderat, ut mitem in medio eorum Deum patulè non ambigeres habitare. Si quempiam ex his labi in vitium reperissent, simul omnes æquo jure negligentem correptionibus cædere studebant. Communia omnibus omnia erant: si quispiam proprium usurpare aliquid tentâsset, à ceterorum consortio segregatus pœnitentiæ ultione vindicabatur. Nullus proximo contrarietatem rependere, nullus asperum sermonem proferre audebat, itaut in conversatione Angelicam agi vitam crederes. Tanta in beatum virum gratia redundabat, ut in quorumcumque domibus quantisper commoraretur, omnium animos ad Religionis cultum defigeret.

Columbanus cum sociis de humilitate certat. Matth. 23. Isa. 66. Eorum mores & virtutes.

12. Pervenit ergo fama Columbani SIGIBERTI[a] Regis ad aulam, qui eo tempore duobus Regnis Austrasiorum Burgundionúmque inclytus regnabat Francis; quorum eximium nomen præ ceteris gentibus, quæ Gallias incolunt habebatur. Ad quem cùm vir sanctus cum suis accessisset, gratus Regi & Aulicis ob egregiæ doctrinæ copiam redditus est. Cœpit tandem ab eo Rex petere, ut intra terminos Galliarum resideret, nec ad alias gentes transiens se relinqueret: omnia quæ ejus voluntas poposcisset, se paraturum. Tunc ille Regi ait, non se aliarum possessione opum fore ditandum; sed Evangelici præconii, quantum carnis fragilitas non obstabat, sectaturum exemplum: *Qui vult*, inquit, *post me venire, abneget semetipsum sibi, tollat crucem suam, & sequatur me.* Cui talia objicienti Rex præbet responsa: Si Christi crucem tollere & ipsum sequi desideras, potioris eremi sectare quietem: tantùm ne nostræ ditionis solo relicto, ad vicinas pertranseas nationes, ut & tui præmii augmentum, & nostræ saluti provideas opportuna. Data itaque optione obtemperavit Regis persuasionibus, eremúmque petivit. Erat enim tunc vasta eremus VOSAGUS[b] nomine, in qua castrum erat dirutum olim, quod antiquorum traditio ANAGRATES nuncupabant. Ad quem vir sanctus cùm venisset, licet aspera vastitate solitudinis & scopulo-

A Sigeberto excipitur. Luc. 9.

[a] Anonymus in Vita S. Columbani, & qui S. Saldabergæ Acta scripsit gravis ac pæne coævus Auctor, Columbanum in Galliam advenisse affirmant Childeberto Austrasiis & Burgundionibus imperante: rectiùs Ordericus Vitalis sub finem lib. 8. id accidisse Rege Childeberto Sigiberti filio refert. Columbanus paullò ante annum Christi D. XC. in Galliam appulsus est, uti infrà ad num. 38. probabimus: quo tempore Childebertus Austriæ, Guntramnus patruus Burgundiæ principatum gerebant. Guntramnus Childeberto nepoti Burgundiæ regnum anno D.XCIII. morte resignavit. Unde levi errore Auctores prædicti accessum Columbani contigisse aiunt Childeberto Austrasios & Burgundiones regente, cùm utrumque regnum paullò post Columbani adventum ad ipsum Childebertum fuerit devolutum. Porro Jonas iterum hallucinatus est, dum *regnis Austrasiorum, Burgundionúmque regnâsse* putavit Sigibertum, qui numquam Burgundiâ potitus est. Errandi occasio inde nata est, quòd Burgundiæ principatus per Sigibertum ex paterna hereditate in Childeberti potestatem venisse falsò autumaverit. Nec quisquam dicat Jonæ scriptionem à librariis vitiatam, ac pro Childeberto scriptum Sigibertum. Hanc enim germanam esse Jonæ de Sigiberto sententiam constat ex num. 31. infrà.

[b] Vosagus, *la Vosge*, in Burgundiæ Comitatu, Burgundiam à Lotharingia & Alesatia dirimit, Mosæ Mosellæque & Araris nobilium fluviorum origine insignis. In loco Anagrates dicto, vernacule *Anegray*, conditum est Anagratense Monasterium, quod ampliùs non exstat. Fontanense redactum est in Prioratum Conventualē Luxovio subjectum. Huc referenda quæ in Vita S. Nicetii Vesontionensis Episcopi in Vesontione Johannis Chiffletii parte 2. §. 22. leguntur, ubi Nicetius Anagrates & Luxovium & Fontanas adiisse, & Ecclesiarum altaria rogatu Columbani dedicâsse dicitur. Quæ si vera sunt, Anagratensis Cœnobii primordia revocari non possunt ad annum (ut quibusdam placet) D. LXX. cùm post annum D. XC. Nicetius sedem Vesontionensem obtinuerit.

rum interpositione loca aspera essent, ibi cum suis resedit parvo alimentorum solamine contentus, memor illius verbi, Non in solo pane hominem vivere, sed verbo vitæ satiari, & affluenti dape abundare, quâ quisquis sumptâ esuriem nesciat in ævum.

An. Chr. DC. XV. Nov. xxi. Deut. 8.

13. Eo verò in loco viro Dei cum suis commorante, subitò unus è Fratribus, vel ob probationem, vel quamlibet culpâ attrahentem vi febrium cœpit flagellari. Sed cùm nulla alimentorũ solamina adessent, nisi corticum & herbarum pabula præberentur; tantummodo cœpit omnium animus adspirare, ut pro ægri Fratris sospitate, jejunio omnes & orationi vacarent. Tertia jam die peracto jejunio nihil habentes unde fessa corpora reficerentur, subitò conspiciunt virum quemdam cum panum supplemento vel pulmentorum equis oneratis ante fores adstare, qui se referebat subitâ cordis admonitione actum, ut eis ex sua substantia subveniret, qui tantam egestatem pro Christo in eremo sustinerent. Oblatis itaque viro Dei quæ detulerat, cœpit cum cordis humilitate deposcere, ut vir sanctus pro conjuge sua Dominum deprecaretur, quam per anni circulum tantus ignis febrium urebat, ut jam non crederetur superis reddi. Humili ergo & anxio corde poscenti noluit vir Dei denegare solamen, adhibitísque simul Fratribus pro ea misericordiam Domini deprecatur. Cúmque ille cum suis orationem complêsset, statim ea quæ periculum mortis in propatulo habebat, sanitati est reddita. At verò cùm vir ejus largitâ sibi à viro Dei benedictione domum remeâsset, invenit conjugem suam domi sedentem: sciscitatúsque qua hora eam febrium vis reliquisset, reperit eâ horâ sanatam fuisse, qua hora vir Dei pro ea Dominum deprecatus esset.

Alimoniæ suppetias Dei monitu accipit.

14. Transacto itaque deinceps parvo temporis intervallo, quo pia capiti Christo placamenta ac piamina mentis per contritionem carnis, injuriásque famis mortificata Deo membra offerrent, ac inviolatum Religionis statum servare studerent, duris acerbitatibus omnis frangebatur carnis voluptas, ut videlicet prædo virtutum omnium & exspoliator fugeret. Novem jam transierant dies, quo vir Dei cum suis non aliàs dapes caperet, quàm arborum cortices herbásque saltûs: sed temperavit escæ acerbitatem pietas virtutis Divinę. Monuítque per visum Abbatem quemdam nomine CARAMTOCUM, qui Monasterio, cui SALICIS[a] nomen est, pręerat, ut famulo suo Columbano intra eremi vastitatem consistenti necessaria deferret. Expergefactus igitur Caramtocus, Cellerarium suum MARCULFUM nomine vocat, resque admonitę causam narrat. At ille, Fac, inquit, ut imperatum est tibi. Jubet ergo Caramtocus Marculfum ire, & omnia quę possit parare, Beatóque Columbano deferre. Oneratis ergo Marculfus vehiculis iter arripuit: sed cùm solitudinis ora attigit, viam sibi pandendi itineris nequaquam reperit. Fuit tandem consilium ut si Dei esset imperium, pręmissis equis imperantis potentia viam aperiret. Mira virtus! antecedentes equi ignotum iter ungulâ terunt, rectóque itinere ante fores B. Columbani ad Anagrates perveniunt. Mirans Marculfus, equorum vestigia subsecutus ad virum Dei pervenit, & quę detulerat præsentavit. Ille grates Conditori rependit, quia sic suis famulis in deserto parare mensam non distulit. Acceptâ ergo ab eo benedictione Marculfus, calle quo venerat repedavit, omnibúsque rei gestæ causam patefecit. Cœpit exinde frequentia populi & infirmantium cohortes ob sanitatem redintegrandam ad eum frequentare, & omnium infirmitatum suffragium quærere: quorum vota cùm revocare à se nequiret, omnium petitionibus parens, orationum medicamine cunctorum ad se venientium infirmitatibus Divino fultus auxilio curando subveniebat.

a Nullum hoc nomine Monasterium ampliùs illis in partibus superest, nisi fortè Salicis vocabulum tribuas castro Salinensi, in quo est Prioratus Monasterio Cluniacensi subjectus.

An. Chr. dc. xv. Nov. xxi. Dæmonum larvas eludit.

15. His denique in locis evenit, ut per opaca saltûs interdum isdem vir sanctus deambularet, & librum humero ferens de Scripturis sacris secum disputaret; subitóque cogitatio in mentem ruit, quid eligeret melius in hominum injurias incidere, an ferarum sævitiam sustinere. Cúmque urgeret cogitationum illata severitas, crebrò frontem signo Crucis armans atque orans intra se aiebat, melius esse ferocitatem bestiarum absque alieno peccato, quàm hominum rabiem sustinere cum damno animarum. Dúmque hæc animo volveret, conspicit duodecim lupos advenire, & dextrâ leváque se medium adstare, manebátque immobilis atque dicens: Deus in adjutorium meum intende; Domine ad adjuvandum me festina. Propiùs illi accedunt, & ora vestimentis ejus jungunt: cúmque ille constans adstaret, interritum relinquunt, saltúmque pervagantur. Hac tentatione in securitatem trajecta, iter per saltum carpit. Cúmque haud procul abiisset, audit vocem Suevorum multorum per avia oberrantium, qui eo in tempore iisdem in locis latrocinia exercebant: sícque demum trajecta per constantiam tentatione repulit adversitatem. Sed hoc utrùm diaboli fallacia finxerit, an rei veritate gestum sit, patulè non agnovit. Rursúmque recessit à cellula, longioríque via vasta eremi penetrans, reperit saxum immane præruptáque rupis latera, aspera scopulis terga avia hominibus, ibíque conspicit concavum in caute sinum. Aggressúsque abdita perscrutari, reperit in interiore sinu ursi habitaculum, ipsúmque interiùs residentem. Mitem ergo feram abire jubet, nec deinceps hos, inquit, repetas calles. Abiit fera mitis, nec prorsus est ausa redire; distabátque ab Anagrate locus plus minúsve millibus septem.

In eremum se abdit.

16. Quo in tempore cùm in eadem concava scopuli solitariam vitam duceret, sicut erat ejus consuetudinis, ut cùm Dominicis festis vel quorumlibet Sanctorum sacratæ sollemnitatis appropinquaret adventus, ab aliorum societate segregatus, & abditis locis receptus, vel longiori spatio eremi secreta sectabatur, ut solidâ mente & absque curarum inquietudine solus orationi vacaret, & religioni omni conatu intenderet; erat cibo ita attenuatus, ut vix vivere crederetur: nec aliunde penitùs, quàm agrestium herbarum exigua mensura, vel parvulorum pomorum, quæ eremus illa ferebat, quæ etiam Bollucas* vulgò appellant, vescebatur. Potus aqua erat, ut qui semper in aliorum curis occupatus, hæc æquè agere nequiret, saltem per intervalla temporum pro parte mentis vota perageret. Erátque ejus in ministerio puerulus quidam nomine Domoalis, qui cùm certę opportunitates Monasterio evenissent, solus Patri renuntiaret, ac Fratribus observanda referret. Positus ergo in præfato sinu eminentis saxi, qui aliunde penitùs aditum denegabat, multísque jam diebus inibi resedisset; cœpit supradictus puerulus sub silentii voce conqueri, cur in promptu aquam non haberet, sed cum grandi labore per montis ardua fessis poplitibus deferret. Cui Columbanus, Fili, inquit, paulisper saxi terga satage cavare; memento populo Israël Dominum de caute latices produxisse. At ille Patri obediens rupem cavare aggressus est. Sanctus itaque vir statim genibus provolutus orationibus Dominum deprecatur, ut suę necessitati tribuat opportuna. Tandem ejus parens precibus, piè petenti larga subvenit potestas: móxque latex productus fons cœpit manare perennis, qui usque in hodiernum manat. Nec immeritò misericors Dominus suis Sanctis tribuit postulata, qui ob præceptorum suorum imperia proprias crucifixerunt voluntates, tanta fide pollentes, ut quę ab ejus misericordia postulaverint, impetrare non dubitent; quia ipse promisit dicens: *Si habueritis fidem sicut granum sinapis, dicetis huic monti, transi, & transiet, & nihil impossibile erit vobis.* Et alibi: *Omnia quæcumque orantes petitis, credite quia accipietis, & fiet vobis.*

Nota.

Ex rupe fontem scaturire facit.

* al. Bullucas, Bullulas.

Matt. 17.

Marc. 11.

17. Cúmque jam multorum Monachorum societate densaretur, cœpit cogitare ut potiorem locum in eadem eremo quæreret, quo Monasterium construeret. Invenítque castrum firmissimo munimine olim fuisse cultum, à supradicto

Luxoviense Monasterium construit.

loco distans plus minus octo millibus, quem prisca tempora LUXOVIUM [a] nuncupabant: ibíque aquę callidæ cultu eximio constructæ habebantur. Ibi imaginum lapidearum densitas vicina saltûs densabat, quas cultu miserabili ritúque profano vetusta paganorum tempora honorabant. Ibi residens vir egregius Monasterium construere cœpit, ad cujus famam plebs undique concurrere, & se cultui Religionis dicare curabant; itaut plurima Monachorum multitudo adunata vix unius Cœnobii collegio consistere valeret. Ibi Nobilium liberi undique concurrere nitebantur, ut & spreta phaleramenta sæculi, & præsentium pompam facultatum contemnentes, ęterna præmia caperent. Quod B. COLUMBANUS cernens, undique ad pœnitentiæ medicamenta plebes concurrere, & unius Cœnobii septa tantam conversantium cohortem absque difficultate non tenere, quamvis mente una & corde uno, tamen conversationi tantæ multitudinis incongruum, alium experimento locum quęrit; quem aquarum irriguitas adornabat; aliúdque Monasterium construit, cui *Fontanas* nomen indidit, dedítque gubernatores Præpositos, de quorum religione nihil dubitabatur. His ergo in locis Monachorum plebibus constitutis ipse vicissim omnibus intererat; Regulámque quam tenerent Spiritu-sancto repletus condidit, in qua qualis & quantæ disciplinæ vir sanctus fuerit, prudens lector vel auditor agnoscit. AN. CHR. DC. XV. Nov. XXI. a

18. Eo itaque tempore quidam Frater, nomine AUTIERNUS, pulsare cœpit ut peregrinandi in Hiberniam causâ perveniret. Cui Columbanus ait: Pergentes in eremum, voluntatem Dei probemus, utrùm desideratum iter arripias, an in cœtu Fratrum permaneas. Pergentes ergo simul, tertium adolescentem nomine SOMARIUM, qui adhuc superis* junctus est, in comitatu sumunt, & ad destinatum in eremo locum pervenerunt, unius tantùm panis cibo contenti. Cúmque jam duodecimus transisset dies, nec quidquam de panis fragmento remansisset, horáque refectionis appropinquaret; imperantur à Patre ut per prærupta ruris eant, atque ad ima vallis perveniant, & quidquid ad cibum opportunè reperiant, deferant. Ovantes illi per concava vallis Mosellatenus advenerunt, capturámque piscium olim à piscatoribus consertam & undis oppositam cernunt. Accedentésque, quinque magnos reperiunt pisces, sumentésque tres, quia viverent, Patri præsentandos vehunt. At ille; Cur, inquit, non quinque detulistis? Respondent, mortuos reperisse duos, proinde reliquisse. Et ille ait: Nequaquam ex his comedetis, nisi quos dimisistis venerint. At illi miraculo perculsi de providentia Divinæ gratiæ, pernici cursu repetunt, increpantúrque cur repertam mannam reliquissent, & sic cibum parare jubentur. Nempe Spiritu-sancto repletus, noverat sibi à Domino passim dapes paratas.

In solitudine pisces miraculosè recuperat.

* *Id est*, superest. *V. Notas ad Prolog. Vitæ.*

19. Aliâ quoque vice cùm in eadem solitudine moraretur, non tamen eo loco, jam quinquaginta dies transierant, unúsque tantùm è Fratribus cum eo erat GALLUS nomine; cui ille imperat ut ad Bruscam* eat, piscésque capiat. Ille abiit, ratémque duxit, ut ad Lignonem * amnem pergeret. Quò cùm pervenisset, retéque in alveum jactâsset; adspexit tantam multitudinem advenire nec prorsus rete teneri; sed velut in parietem impingerent, retrò reverti. Laboravit itaque per totam diem, neque unum capere quivit; reversúsque Patri renuntiat de frustrato labore. Ille inobedientem increpat, cur non ad denuntiatum locum properâsset. Aítque denuo: Vade citò, ad denuntiatum locum perge. Pervenit itaque, & rete undis opposuit, tantáque piscium copiâ rete est impletum, ut vix præ multitudine trahi potuisset.

* *La riviére de Brusch.*
* *Loignon.*

NOTA obedientiæ meritum.

a Luxoviense Monasterium, vulgò *Luxeu*, ante vicesimum annum, quàm inde pelleretur Columbanus, constructum est, ut patet ex num. 38. Cùm ergo Columbanus anno DC. X. exsulare jussus sit, sicut eo loci probabimus; anno D. XC. collocanda sunt initia Luxoviensis Cœnobii, ex quo tamquam ex sacro Religionis Monasticæ seminario prodierunt viri complures sanctitate & Ecclesiasticis dignitatibus illustres. Illic diu viguit laus Divina, quam perennem seu perpetuam vocant, nimirum ab ipso conditu ad Vuandalorum stragem Abbate Mileto seu Mellino perpetratam. Floret etiamnunc Regulę Benedictinæ præcipuo cultu, quem RR. PP. Congregat. S. Vitoni feliciter ibidem restituerunt.

An. Chr. dc. xv. Nov. xxi. Fratres obedientes febre liberat.

20. Morabatur alia vice in supradicto scopuli sinu, à quo ursum expulerat, diúque ibi oratione & jejunio corpus afflixerat. Cognovit autem per revelationem Fratres, qui penes Luxovium erant, diversis morborum generibus vexari, nec ampliùs remansisse quàm qui ægrotis ministrabant. Egressus itaque de specu ad Luxovium venit: cúmque omnes afflictos cerneret, imperat ut omnes surgant, atque messem in area virgâ cædant. Surrexerunt ergo quorum conscientiam obedientiæ ignis urebat: ad areámque venientes, virgâ messem cædere cum fidei gratia aggressi sunt. Videns ergo Pater fidem in filiis & obedientiæ gratiā abundare; Sinite, inquit, fessa ægritudine membra à labore refici. Mirantur de sospitate obedientes, nullo doloris vestigio in eis remanente: mensásque parare jubet, ut uberi gaudio omnes reficerentur. Increpantur deinde inobedientes, ignavia fidei arguitur, longitudo ægritudinis denuntiatur. Mira ultio! nam supremâ jam anni parte transactâ inobedientes ægritudinis pœna ita vehementer excussit, ut vix mortem evaderent. Impleverunt mensuram pœnitentiæ de suscepto inobedientiæ tempore.

Pluviam à messe propellit.

21. Interea tempus evenerat, ut copia segetum horreis conderentur; nec prorsus vis ventorum nubes compilare cessabat. Urgebat sanè necessitas, ne maturæ messis spicæ in stipulam germine emisso perirent. Erátque vir Dei apud Fontanas Cœnobium, ubi & messium copiam novus ager locupletem dederat. Irruebant ventorum flabra cum vehementia imbrium, nec omnino nubila cæli dare terris pluviam quiescebant. Quid ad hæc vir Dei ageret anxio corde pensabat: armavit mentem fides, docuit impetrare opportuna, accersivítque omnes, ac segetem præcîdi jubet. Mirantur illi Patris imperium; nec tamen quisquam Patri cogitatum depromit. Venerunt omnes falcibúsque inter diffusionē imbrium secant segetem, Patrémque quid agat conspiciunt. Ille quatuor plenos religione viros per quatuor angulos messis præponit, Comininum & Eunocum ac Equanacum ex Scottorum genere, quartúmque Gurganum genere Britonem. His ordinatis ipse cum reliquis messem medius præcidebat. Mira virtus! fugiebat imber à segete, & undique pluvia diffundebatur; medios tantùm messores solis ardor torrebat, æstúsque vehemens quousque messem conderent afflavit. Sic fides & oratio meruit, ut pulsâ pluviâ æstum inter imbres haberet.

Sterili filios à Deo impetrat.

22. Erat eo tempore Dux quidam nomine Waldelenus qui gentes quæ intra Alpium septa & Jurani saltûs arva incolunt regebat. Huic soboles nulla erat, ut Juvencus de Zacharia & Elizabeth ait,

Gratius ut donum jam desperantibus esset.

Hic cum conjuge sua Flavia nomine, & genere & prudentiâ nobili, ad B. Columbanum ex Vesontionensi opido pergit, precantes simul ut pro eis Dominum deprecaretur. Dicunt se multis opibus esse ditatos, sed cui hereditatem post obitum relinquerent, heredem non haberent. Quibus vir sanctus; Si voti, inquit, vestri est, ut Largitori donum consecretis, mihíque ex lavacro suscipiendum tradatis; pro vobis ego Domini clementiam implorabo, ut non solùm quem Domino voveatis habeatis, verumetiam quanta volueritis post pignora suscipiatis. At illi promittunt se ejus imperiis læto animo parituros; tantùm pro ipsis Domini misericordiam non desinat implorare. Spondet vir Dei muneribus plenus se in promptu habere; tantùm ne pacti fœdus studeant violare. Mirum dictu! vix domum remeant, dono Creatoris alvo gravida mater futura exspectat. Editum mox ad sanctum virum defert, & suis orationibus largitum munus demonstrat: grates Conditori agit, qui sic ad petitiones famulorum suorum quæsita dona largitur. Quem vir sanctus manibus receptum sacravit, sacróque lavacro ablutum ipse suscepit, Donatíque* nomen imponit, matríque ad nutriendum reddit. Qui pôst alitus in eodem Monasterio, sapientiâ imbutus, Vesontionis Pontifex effectus, nunc usque superest eamdem Cathedram regens. Qui pôst pro amore B. Columbani ex ipsius Regula Monasterium virorum

* *Lege ejus Vitam infrà.*

constructit, quod PALATIUM [a] nuncupant ob veterum monimenta murorum. AN. CHR. DC. XV.
Addidit post eum bonitatis Largitor famuli sui promissum, alium filium RAMELENUM nomine, qui nobilitate & sapientiâ pollens, post Patris obitum in ejus honore est suffectus, quamvis in sęculari habitu, tamen in Creatoris amore pervigil. Nam & ipse in amore beati viri in saltu Jurense super Novisanam fluviolum Monasterium ex ejus Regula construxit, in quo SIAGRIUM Abbatem prȩfecit. Addidítque Dominus duas filias adhuc pristino muneri, & in sęculo nobiles, & in Christi timore perfectas. Post ista munera mater ipsorum Flavia post maritio bitum Monasterium Puellarum [b] in supradicta urbe Vesontione construxit, omnique munimine roborans, multarum Puellarum concionem adunavit. Tantùm in eis viri Dei gratia flagravit, ut omnia phaleramenta prȩsentis vitȩ contemnentes ad omnipotentis Dei cultum anhelarent. Nov. XXI.

23. Si verò aliqua inserere nitimur quæ parva hominibus videantur, erit obtrectatorum latratibus patens Conditoris largitio, qui ȩquè in minimis ut in magnis misericorditer adspirat: nec differt in modicis aurem pietatis accommodare, sicut in maximis exaudit vota petentis. Quâdam etenim die cùm vir Dei egregius ad prȩcidendam messem cum Fratribus penes Calmem quam Baniaritiam vocant, venissent, flantéque Austro falce segetem secarent; evenit ut unus eorum THEUDEGISILUS nomine digitum falce præcideret; nec prorsus hȩreret prȩter pellis parvo retentaculo. Itaque vir Dei Theudegisilum alongè cernens stantem, imperat ut cum sodalibus cœptum opus perficiat. At ille rei gestȩ causam promit: celer ille ad ipsum properat, digitúmque illitum salivâ pristinæ sanitati statim reddit. Imperat ut acceleret cœptum opus, vires augeat. Cœpit cum gaudio geminare laborem, & præ ceteris ad præcidendam stipulam uberiùs urgere; qui dudum de præciso membro animum mȩrori subdebat. Hæc nobis ipse Theudegisilus narravit, digitúmque monstravit, & in supradicto Monasterio Luxovio tale quiddam vice aliâ simile gessit.

Digitum abscissum restituit.

24. Nam quidam Presbyter ex parrochianis, pater BABOLENI, qui nunc Bobiensi Cœnobio præest, WINNOCUS nomine, ad B. Columbanum venit: erátque ille in saltu cum Fratribus ob lignorum opportunitates parandas. Cúmque supradictus Winnocus venisset, miránsque adspiceret, quanta vi truncum quercûs cuneis arietéque partirent, elapsus è trunco cuneus mediam frontem secavit, ac venarum profluas sanguinis undas produxit. Vidénsque vir Dei Columbanus detecto osse sanguinem fluentem, statim in terram orans ruit, surgénsque salivâ illitum ita sanum reddidit, ut vix cicatricis vestigium remaneret.

Vuinoci frontem sauciam curat.

25. Alia quoque vice cùm ad cibum capiendum veniret B. Columbanus in sȩpefato Cœnobio Luxovio, tegumenta manuum, quæ Galli wantos vocant, quos ad operis laborem solitus erat habere, supra lapidem qui ante fores Refectorii erat, deposuit; móxque quiete redditâ corvus ales rapax advolavit, unúmque ex eis rostro ferens abstulit. Peractâ refectionis horâ, foras vir Dei egrediens, tegumenta manuum requirit: cúmque omnes inter se conquirerent quis abstulisset, vir sanctus ait: Nullum alium esse, qui sine commeatu aliquid attingere præsumpsisset, nisi alitem qui à Noë dimissus ad Arcam non remeâsset. Addidítque se nullo modo suos pullos aliturum; si furtum celeri volatu non referret. Exspectantibus Fratribus in medio omnium corvus advolat, male sublatum furtum rostro reportat: nec se pennigerâ conatur eripere fugâ, sed mitis ante omnium conspectum, oblitus ferocitatis, ultionem exspectat, quem vir sanctus abire imperat. O mira æterni Judicis virtus! qui tanta suis famulis præstat, ut

Corvo imperat.

a Palatium, nunc Monasterium S. Pauli Ord. S. Bened. à mœnibus civitatis Vesontionum Dubi flumine dirimitur.

b Illius Parthenonis Virginibus, ac præcipuè Flaviæ matri S. Donatus Regulam à se consarcinatam nuncupavit. Puellare Cœnobium istud à B. Maria nomen habet, ac vicinæ portæ civitatis nomen dedit. Appellari quoque solet Jussanum Monasterium, quod postea Balmensibus seu Cluniacensibus Monachis traditum, tandem anno Christi M. DC. VII. PP. Minimis cessit. Lege Vesontionem Chiffletii parte 2. in Donato.

AN. CHR. DC. XV. NOV. XXI.

non solùm hominum honoribus, sed etiam avium obedientiâ clarescant.

Cervisiam imperio sistit.

26. Patratum est aliud miraculum, quod per B. Columbanum & ejus Cellerarium factum fuit referam. Cùm hora refectionis appropinquaret, & minister Refectorii cervisiam administrare conaretur (quæ ex frumenti vel hordei succo excoquitur, quámque præ ceteris in orbe terrarum gentibus preter Scoticas & Barbaras gentes quæ Oceanum incolunt usitantur, id est Gallia, Britannia, Hibernia, Germania, ceteræque quæ ab eorum moribus non desciscunt) vas quod tybrum [a] nuncupant, minister ad cellarium deportat, & ante vas quo cervisia condita erat apponit: tractóque serraculo meatum in tybrum currere sinit. Quem subitò Patris imperio alius è Fratribus vocavit. At ille obedientiæ igne ardens, oblitus meatũ obserare, pernici cursu ad beatum pergit virũ, serraculum quod duciculũ vocant, manu deferens. Postquam sibi vir Dei quæ voluerat imperata deprompsit, recordatus negligentiæ, celer ad cellarium rediit, conjiciens nihil in vase de quo cervisia decurrebat remansisse. Intuitúsque supra tybrum cervisiam crevisse, & nec minimam stillam foris cecidisse, ut crederes in longitudinem tybrum geminatum esse; ut qualis & quanta rotunditas infra tybrum inerat coronæ, talis in altum crevisset urna. Quantum fuit imperantis meritum! quanta obedientia subsequentis! ut sic utriusque tristitiam Dominus voluisset avertere; ne si Fratrum substantiam, & imperantis & obedientis ardor diminuisset, ambo se à licitis alimentis abdicâssent. Sícque æquus Arbiter occurrit, ut utrorumque culpas ablueret, quas illi si casu eveniente & Domino permittente fuisset patratum, ambo suis noxis evenisse asseruissent.

Urso imperat.

27. Eodémque tempore actum est, ut per densa saltûs viburna fruticum, solitudinis amator [b] vir Dei ambularet; reperítque cadaver cervi, quem luporum feritas peremerat, ursum devorare velle, cujus sanguinem lambens, antequam exiguam carnis partem voravisset, ad eum vir Dei accessit, imperans ne corium quod ad usus calceamentorum necessarium erat læderet. Tunc bestia oblita ferocitatis, mitis esse cœpit: & contra naturam absque murmure blandiens, atque colla submittens cadaver reliquit. Quod vir Dei ad Fratres rediens indicavit, jubens ut irent, & ex cervi cadavere corium avellerent. Abeuntes ergo Fratres repererunt cadaver, viderúntque rapacium alitum procul multitudinem adesse, nec cadaver supra viri Dei interdictum contingere audere. Diúque exspectantes alongè, si vel fera vel avis audaci conatu prohibitæ escæ urgeretur prædam capere, conspiciunt ad odorem cadaveris adventare, & procul adstantes ac si mortiferum aliquid ac letale deviare, & celeri fugâ omittere.

Annonam multiplicat.

28. Moránsque alia vice penes Luxovium Columbanus, WINNOCUS Presbyter, cujus superiùs mentionem fecimus, venit ad eum, sequebatúrque Winnocus Columbani vestigia quocumque iret. Venerúntque ad horreum quo frumenta condebantur. Adspiciens Winnocus, & parvipendens copiæ exiguitatem, aiebat se non habere panis abundantiam, unde tanta multitudo aleretur: cúrque segnitiâ torpeat quærendi frumenta increpat. Cui B. Columbanus respondit: Si ritè Conditori suo deserviant plebes, numquam esuriem sentient, sic enim vox preconantis Psalmographi concelebrat: *Non vidi justum derelictum, nec semen ejus quærens panem.* Perfacilè farre horreum replet, qui de quinque panibus hominum quinque millia satiavit. Manente denique nocte illa ibi Winnoco, viri Dei fide & oratione horreum repletum est. Manéque consurgens Winnocus, & juxta horreum transiens, inopinatè horreum apertum cernit, clavigerúmque simul ante ostium adstantem sciscitatur quis hoc direxerit, aut quæ plaustrorum congeries hæc frumenta devexerit. Cui horrei custos ait: Non ita est ut putas, nam cerne si vestigia plaustrorum vel jumentorum telluri impressa pareant? nequaquam enim claves à me hac nocte discesserunt; sed obserato hor-

Psal. 36.

a Surius Typrum, Anonymus scribit Gillonem, quo nomine ampulla vitrea vel figulina significatur.

b Apud Surium verba hæc inseruntur, *quæ propter Fredemungiacas culmen seu Calmen erat, vir Dei, &c.*

rei ostio, Divino solamine frumento repletum est horreum. Cœpit de industria ille intentis oculis in terram respicere, & deferentium vestigia diligenti examinatione cognoscere. Cúmque nihil horum simile quid reperisset, ait: Potens est Dominus servis suis parare mensam in deserto. Trajecto exin temporis intervallo venit isdem Columbanus ad Fontanas Cœnobium, reperítque Fratres sexaginta sarculo terram excolere, & semini futuro confectis glebis arva parare. Cúmque vidisset eos magno labore glebas scindere, ait: Sit vobis, ô Fratres à Domino collata refectio. Quo audito, minister ait: Pater crede mihi, non sunt nobis ampliùs quàm duo panes, & paullulùm cervisiæ. Ille, Vade, inquit, & defer huc. Concito ille gradu perrexit, duósque panes & parum cervisiæ detulit. Intuẽs in cælos Columbanus ait: Christe Jesu unica spes orbis, tu hos panes & hunc potum multiplica, qui de quinque panibus quinque millia hominum satiasti in eremo. Mira fides! satiati sunt omnes, potúque hausto prout voluntas cuique fuit, dupla minister fragminum spolia revexit, potúsque duplicavit mensuram; sícque intellexit plus mereri fidem digna divini muneris lucra, quàm desperationem quæ solet diminuere etiam collata.

AN. CHR. DC.XV. NOV. XXI.

29. Cùm quodam tempore in eodẽ Cœnobio Luxovio vir Dei commoraretur, accidit ut unus è Fratribus nomine & ipse COLUMBANUS febre correptus, atque in extremis positus felicem præstolabatur exitum. Cúmque jam ultimo halitu carere vellet, fidus de cælesti munere quod longo famulatu quęsierat, vidit ad se virum fulva luce amictum accedere, sibíque dicere: Non te modò à corpore ducere possum, quia orationibus & lacrymis Patris tui Columbani prępedior. Cúmque hæc Columbanus audîsset, mærens acsi è somno evigilâsset, suum ministrum THEUDEGESILUM cujus superiùs* mentionem fecimus, clamare cœpit: Festinè, inquit, perge, Patrem communem Columbanum ad me venire compelle. Concito ille gradu venit, ac B. Columbanum in Ecclesia positum flentem reperit, postulat ut ad ægrotum festinus accedat. Venit ergo perniciter, & quid vellet interrogavit. At ille causam objicit: Cur me, inquit, tuis orationibus in hac ęrumnosa vita detines? nam adsunt qui me ducere volunt, si tuis fletibus, & precibus non prępedirentur. Retentationis quæso solve obstacula, ut mihi jam pateant cęlestia regna. Tum metu Columbanus percussus, signo tacto omnes adesse imperavit, sancti sodalis amissionem gaudio temperavit; Corpus Christi abeunti de hac vita Viaticum præbuit, & post extrema oscula defunctionis cantus implevit[a]. Erat enim ex eodem genere, quo & B. Columbanus, unóque comitatu & nomine ex Hibernia processerant.

Mortem Monachi impedit.

* Num. 22.

30. Nec mireris cur sic bestiæ ac volucres viri Dei parerent imperio. Nam CHAMNOALDO Lugduno Clavato Pontifice, qui ejus & minister & discipulus fuit, cognovimus referente, qui se testabatur sæpe vidisse, cùm in eremo vel jejunio vel orationi vacans deambularet, sæpe solitum feras, bestias ac aves accersire, quæ ad imperium ejus statim veniebant, quas manu blandiens attrectabat: ita feræ avésque gaudentes ac ludentes lætitia uberi, velut catuli solent dominis exsultare, exsultabant. Ferusculam, quam vulgò homines Squirium* vocant, sæpe de arduis arborum culminibus accersitam, manúque perceptam, suo collo impositam sinúmque ingredientem ac exeuntem sæpe vidisse supradictus vir testabatur.

Feras circures habet.

* Vn Escurieux.

31. Creverat jam passim fama sancti viri in universas Galliæ vel Germaniæ provincias, erátque omnium cultu venerabilis, rumore laudabilis, intantum ut THEODERICUS Rex qui eo in tempore regnabat, ad eum sæpe veniret, & orationum ejus suffragium omni cum humilitate deposceret. SIGEBERTUS etenim, cujus superiùs mentionem fecimus, apud Victoriacum* villam publicam, quæ in suburbano Attrebatensis urbis sita est, HILPERICI germani sui dolo, qui apud Tornacum opidum tunc erat, quem Sigebertus usque ad mortem persequebatur, interfectus est. Perempto itaque Sigeberto, HILDEBERTUS filius ejus Re-

Theodericum objurgat.

* Vitry.

a Iste Columbanus Monachus in Martyrol. Bened. x. Kal. Decemb. memoratur.

An. Chr. Dc. xv. Nov. xxi.

gni sceptra suscepit, annuente matre Brunechilde. Mortuo deinde Hildeberto intra adolescentiæ annos, regnaverunt filij Hildeberti duo Theodebertus & Theodericus cum avia Brunechilde. Regno Burgundionum Theodericus potitus est, & Regnum Austrasiorum Theodebertus suscepit regendum. Theodericus ergo quia in termino regni sui B. Columbanum haberet, gratulabatur. Ad quem cùm sæpissime veniret, cœpit vir Dei eum increpare, cur concubinarum adulteriis misceretur, & non potiùs legitimæ conjugis solamine frueretur, ut Regalis proles ex honorabili Regina[a] prodiret, & non potiùs ex lupanaribus videretur emergi. Cúmque jam ad viri Dei imperium Regis sermo obtemperaret, & se ab omnibus illicitis segregare responderet, mentem Brunechildis aviæ, secundæ ut erat Jezabelis, antiquus anguis adiit; eámque contra virum Dei stimulatam superbiæ aculeo excitat, quia cerneret viro Dei Theodericum obedire. Verebatur enim ne si abjectis concubinis Reginam aulæ præfecisset, dignitatis atque honoris sui modum amputâsset.

Ejus filios benedicere recusat.

32. Evenit ergo ut quadam die B. Columbanus ad Brunechildem veniret. Erat enim tunc apud Brocariacam villam. Cúmque illa eum in aulam venisse cerneret, filios Theoderici, quos de adulterinis permixtionibus habebat, ad virum Dei adducit: quos cùm vidisset, sciscitatur quid sibi vellent. Cui Brunechildis ait: Regis sunt filij, hos tu benedictione robora. At ille, Nequaquã, inquit, istos regalia sceptra suscepturos scias, quia de lupanaribus emerserunt. Illa furens parvulos abire jubet. Egrediens ergo vir Dei regiam aulam, dum limitẽ transiliret, fragor exortus totam domum quatiens omnibus terrorem incussit, nec tamen miseræ feminæ furorem compescuit. Parátq; deinde insidias moliri vicinis Monasteriis, & per nuntios imperat, ut nulli eorum extra Monasterii terminos iter pandatur, neque receptacula Monachis ejus, vel quælibet subsidia tribuãtur. Cernens B. Columbanus Regios animos adversum se permutatos, ad eos properat ut suis monitis miseræ pertinaciæ intentum frangat. Erat enim tunc temporis apud Spissiam villam publicam: quò cùm sole jam occumbente venisset, Regi nuntiant virum Dei inibi esse, nec in Regiis domibus intrare velle. Tunc Theodericus ait: Melius esse virum Dei opportunis subsidiis honorare, quàm Dominum ex servorum ejus offensa ad iracundiam provocare. Jubet ergo Regio cultu opportuna parare, Deíque famulo dirigi. Itaque venerunt, & juxta imperium Regis oblata offerunt. Qui cùm vidisset dapes & pocula cultu Regio administrata, inquirit quid sibi ista vellent. Aiunt illi, Tibi scias à Rege fore* directa. Abominatus ea, ait: Scriptum est: *Munera impiorum reprobat Altissimus*; non enim dignum est, ut famulorum Dei ora cibis ejus polluantur, qui non solùm suis, verumetiam aliorum habitaculis famulis Dei aditum denegat. His dictis vascula omnia in frusta dirupta sunt, vináque ac sicera solo diffusa, ceteráque separatim dispersa. Pavefacti ministri rei gestæ causam Regi nuntiant. Ille pavore perculsus cum avia diluculo ad virum Dei properat, precantur de commisso veniam, se postmodum emendare pollicentur. His placatus promissis, ad Monasterium rediit. Sed polliciti vadimonii juramenta non diu servata violantur. Exercentur miseriarum incrementa, solitáque à Rege adulteria patrantur. Quo audito Columbanus litteras ad eum verberibus plenas direxit, comminatúrque excommunicationem, si emendare dilatando non vellet.

Regios cibos rejicit.

* esse.

Eccl. 34.

33. Ad hæc rursum permota Brunechildis, Regis animum adversus Columbanum excitat, omníque conatu intendit perturbare, hortatúrque Proceres, Aulicos & Optimates omnes, ut Regis animum contra virum Dei perturbarent, Episcopósque sollicitare aggressa est, ut ejus Religionem detrahendo, & statum Regulæ quem suis custodiendum Monachis indiderat, macularent. Obtemperantes igitur Aulici persuasionibus miseræ Reginæ, Regis animum

a. Si Fredegario in cap. 30. fides est, Theodericus anno Regni sui XII. Emengardam Betterici Hispaniæ Regis filiam uxorem duxit, & post annum suasu Brunechildis turpiter ad patrem remisit.

contra virum Dei perturbant, cogentes ut aut cederet, aut Religionem probaret. Coactus itaque Rex ad virum Dei Luxovium venit; conquestúsque est cum eo, cur à comprovincialium moribus descisceret, & intra septa secretiora omnibus Christianis aditus non pateret*. Beatus itaque Columbanus, ut erat audax atque animo vigens, talia objicienti Regi respondit, se consuetudinem non habere, ut sæcularibus hominibus & à religione alienis famulorũ Dei habitationis pandat introitum: sed opportuna aptáque loca ad hoc habere parata, quo omnium hospitum adventus suscipiatur. Ad hæc Rex: Si, inquit, largitatis nostræ munera & solaminis supplementum capere cupis, omnibus in locis omnium patebit introitus. Vir Dei respondit: Si sicut nuncusque sub regularis disciplinæ habenis constrictum fuit, violare conaris; nec tuis muneribus, nec quibuscumque subsidiis me fore à te scias sustentandum. Et si ob hanc causam hoc in loco venisti ut Servorum Dei Cœnobia destruas, & regularem disciplinam macules, citò noveris tuum regnum funditus ruiturum, & cum omni propagine regia demergendum. Quod postea rei probavit eventus. Jam enim temerario conatu Rex Refectorium ingressus fuerat. His ergo territus dictis, foras celerrimè repedat. Duris posthæc viri Dei increpationibus Rex urgebatur. Contra quæ Theodericus ait: Martyrii coronam me tibi illaturum speras: non esse me tantæ dementiæ scias, ut hoc tantum perpetrem scelus; sed potioris consilii tibi scias utilia paraturum, ut qui ab omnium sæcularium more descíscis, quâ veneras, eâ viâ repedare studeas. Aulicorum simul consona voce vota prorumpunt, se habere non velle his in locis, qui omnibus non societur. Ad hæc Columbanus se dicit Cœnobii septa non egressurum, nisi violenter abstrahatur.

AN. CHR. DC. XV. Nov. XXI.

* *Confer Vitam S. Agili Abb. num. 6. & 7. infrà.*

34. Discessit ergo Rex relinquens virum quemdam Procerem nomine BAUDULFUM. Is enim cùm remansisset, virum Dei à Monasterio pellere, & penes Vesontionense opidum ad exsulandum perducit, quoadusque regalis sententia, quod voluisset decerneret. Commorans ergo inibi audivit carcerem eo in loco plenum esse damnatorum hominum mortis pœnam exspectantium. Ad quem vir Dei properat: ingressúsque ostium, nullo obstante, verbum Dei damnatis depromit: spondéntque illi se si liberarentur emendaturos, & de commissa noxa pœnitentiam acturos. Beatus itaque Columbanus post hæc ministro domûs, cujus superiùs fecimus mentionem*, imperat ut manu ferrum quo compedes irretiti erant atque innexi, apprehendat ac trahat. Quod cùm ille apprehensum traheret, veluti frutex putrefacta per partes comminuitur; egredi carcerem damnatos solutis compedibus jubet, peractóque Evangelici cultûs officio pedes lavit, linteóque absterſit. Imperat deinde ut Ecclesiam petant & commissi sceleris pœnitentiam agant, ac fletibus abluendo culpas lavent. Properantes ergo illi Ecclesiæ fores obseratas reperiunt. Tribunus ergo militum cùm vidisset virtute Dei per B. Columbanum damnatorum compedes fractas, & vacuum sibi tantummodò relinqui ergastulum; insequi calces damnatorum, acsi ex somno excitatus cum militibus cœpit. Illi verò post tergum appropinquare satellites videntes, & fores Ecclesiæ obseratas cernentes, geminâ vallati angustiâ, virum Dei compellant ut eruantur. Anxio ille anhelitu sursum caput attollit, precatúrque Dominum ut sua virtute ereptos è ferro, non sinat denuò tradi satellitum nexui. Nec morata Auctoris bonitas fores firmis obseratas claustris reserat, in angustia positis aditum pandit, pernicíque cursu ingrediuntur Ecclesiam: fores verò post damnatorum introitum in oculis militum absque humana manu obserantur, acsi custos usu clavigero perniciter & reserâsset & obserâsset. Perveniens ergo Columbanus cum suis simúlque & Tribunus cum militibus, fores obseratas reperiunt, ASPASIÚMque nomine custodem quærunt, ut claves largiatur. Quò cùm venisset claviger, ostii fores reserare volens, ait se numquam diligentiùs obserata claustra invenisse. Nec quisquam pòst ausus est damnatis injuriam inferre, quos divina virtus eruisset.

Vesontionem relegatur.

Reos è carcere & Tribuni manibus liberat.

* *Num. 16.*

An Chr. DC. XV. Nov. XXI.

35. Post hæc vir Dei cernens quòd nullis custodiis angeretur, à nullóque molestia sibi inferretur, (videbant enim omnes in eo Dei virtutem flagrare, ideóque omnes ab ejus injurijs segregabantur, ne socij culparum forent) adscendit Dominicâ die in verticem arduum ad cacumen montis illius, (ita enim situs urbis habetur, cùm domorum densitas in diffuso latere proclivi montis sita sit, prorumpant ardua in sublimibus cacumina, quæ undique abscissi fluminis Douæ* alveo vallante nullatenus commeantibus viam pandit) ibíque usque ad medium diem exspectat, si aliquis iter ad Monasterium revertendi prohibeat. Et cùm nullus contrarius exsisteret, ipse per mediam urbem cum suis ad Monasterium regreditur. Quo audito Brunechildis ac Theodericus, quòd scilicet ab exsilio revertisset, acrioribus iræ aculeis stimulantur, jubéntque militum cohortem, ut rursùm virum Dei vi abstrahant, & ad pristinum revocent prorsus exsilium. Venientes ergo milites cum Tribuno peragrantur septa Monasterii, virum Dei perquirunt. Residebat enim ille in atrio Ecclesiæ, librúmque legebat: ubi cùm sæpè venissent, & prope eum transirent, itaut nonnulli in eum pedibus suis offenderent, & vestimentis suis ejus vestimenta tangerent, obcæcatis lùminibus ipsum nequaquam videbant. Erátque spectaculum pulcherrimum: ille ovans cernebat, quærebatur, nec omninò inveniebatur; illum in medio eorum positum cùm videret non videbant. Venítque Tribunus, intuitúsque per fenestram, vidit virum Dei inter ipsos lætum residere, & legere. Cernénsque virtutem Dei, ait: Quid tantùm intrantes atria Ecclesiæ peragratis, nec omnino reperitis? nequaquam ampliùs insaniæ errore cor vestrum decipiatur: non enim poteritis vos invenire, quem virtus tegit Divina. Recedite ab hac intentione, & Regi properemus nuntiare, quia eum minimè reperistis. Datúrque manifestè intelligi Tribunum militum non sponte ad faciendam viro Dei injuriam venisse, & ideo ad eum videndum lumen habere meruisse.

* Le Doux.

A Regis Satellitibus iterum discedere cogitur.

36. Renuntiantibus illis auribus Regiis, ille aucto furore miseræ intentionis, Bertarium Comitem ad eum attentiùs perquirendum virorum cum præsidio, simúlque & Baudulfum quem superiùs direxerat destinavit. Qui cùm venissent, B. Columbanum in Ecclesia positum cum psallentium choro, atque orationi deditum cum omni congregatione Fratrum reperiunt, síque virum Dei alloquuntur: Vir Dei, precamur ut tam Regiis quàm etiam nostris obedias præceptis: egressúsque pergas eo itinere quo primùm his adventasti in locis. At ille; Non enim, inquit, reor placere Conditori, semel natali solo ob Christi timorem relicto, denuò repetere. Cúmque nullatenus cernerent sibi virum Dei obaudire, relictis quibusdam quibus ferocitas animi inerat, Bertarius abscessit. Hi verò qui remanserant, virum Dei hortantur ut illis misereatur, qui ad tale opus patrandum infideliter fuerant relicti, eorúmque periculo consuleret: qui si eum violenter non abstraherent, mortis periculum incurrerent. At ille ut jam sæpiùs testatus est, nisi vi abstraheretur se non discessurum ait. Illi gemino vallati periculo, undique urgente formidine, pallium quo indutus erat attingunt, alii genibus provoluti cum lacrymis precantur, ut tanti sceleris culpa illis ignosceretur, qui non suis desideriis, sed regiis obtemperarent præceptis.

Loco cedit Fratribus ejulantibus.

37. Videns ergo vir Dei periculum aliorum fore si in sua sententia perduraret, cum omni ejulatu atque mærore egreditur, deputatis custodibus, qui quousque ditionis regno pelleretur, non eum relinquerent. Inter quos Ragamundus erat primus, qui eum Namnetis usque perduxit, universis Fratribus velut funus subsequentibus: nam mæror omnium corda repleverat. Anxius Pater tantorum membrorum dispendio, cælos respicit: Æterne, inquit, Conditor rerum, tu nobis præpara cibum opportunum, quo tibi tuæ famulentur in Ecclesia plebes. Consolatur deinde universam cohortem, simul ut spem in Deum ponant, & omnipotenti Deo immensas laudes rependant: se hoc non ob dispendium suum vel suorum habere, sed ob multiplicandas Monachorum plebes hanc esse datam occasionem. Quicumque enim sequi vellent promptissimo animo ad su-

An. Chr. DC. XV. Nov. XXI.

stinendas secum injurias, venirent; qui verò in supradicto Cœnobio remanere voluerint, securi in hoc loco remanerent, scientes citò Dominum de eorum mærore ultionem daturum. Sed cùm æquo animo de custodia Pastoris segregari non vellent, custodes Regii inquiunt nequaquam hunc sequi alios permissuros, nisi quos sui ortûs terra dederat, vel qui è Britannico arvo ipsum secuti fuerant; ceteros, qui alio essent orti solo, præceptis regiis ibi esse remansuros. Hoc cùm egregius Pater cerneret vi à se sua membra discerpi, tam suus quàm etiam membrorum suorum dolor multiplicatur: pro tanti sceleris pondere Dominum consolatorem omnium deprecatur, ut quos à se regia pertinacia segregabat, ipse suâ custodiâ tueretur. Inter quos Venerabilis vir, qui pòst in eodem Monasterio Pater exstitit EUSTASIUS, discipulus & minister sancti viri, violenter avellitur; intendente super eum MIETIO avunculo ejus, qui Lingonicæ Ecclesiæ Pontifex erat.

Hominem sibi injuriâ à dæmone correptum liberat.

38. Egressus ergo vir sanctus cum suis vicesimo anno [a] post incolatum eremi illius per urbem Vesontionum Augustoduno usque ad Cavalonem [b] castrum pervenit. Sed priusquam ad Cavalonem pervenisset, in viam custos equorum Theoderici occurrit, lanceáque virum Dei trajicere voluit, sed malivolam animam ultio mox Divina prævenit. Nam dexterâ quam adversum virum Dei levaverat corruente lanceam ante suos pedes humi defixit, ipse dæmone correptus ante vestigia viri Dei ruit. Quem cernens ille se coram ultione percussum, die illâ noctéque penes se tenuit. Cúmque sequens rursum dies illuxit, ad se accersivit, Deóque favente curatus à peste ad propria remeavit.

Item energumenos 12.

39. Deinde ad Choram [c] fluviũ properans, ad domum cujusdam nobilis & religiosæ feminæ THEODEMANDÆ pervenit: quò cùm esset, duodecim occurrũt viri pleni rabido dæmone, furentes atque ruentes in terrã, quos vir Dei protinus oratione curavit. Eadémque die ad vicum quem Choram vocant venerunt, ibíque quinque phrenesi vexati obviàm venerunt, ubi & mox sanati sunt. Exin Autissiodorum properavit, ibíque RAGAMUNDUM allocutus est, quia ipse eum viâ quâ ibat duceret: Memento, inquit, ô Ragamunde, Chlotharium, quem nunc spernitis, intra triennium dominum habebitis. At ille: Cur, inquit, talia domine mi ais. Illéque: Videbitis prorsus quæ dixi, si tunc vitam cum superis feras.

In reliquo itinere varia miracula patrat.

40. Progressus exin ab Autissiodoro, conspicit juvenem à dæmone correptum pernici ex adverso currere cursu, viginti enim millibus totis viribus cucurrerat. Quo viso substitit, quousque saucius homo dæmonis arte veniret, veniénsque ante pedes viri Dei ruit, quem statim orationibus curavit, patentérque sospitem reddidit. Deinde ad Nivernis opidum venit, custodibus antecedentibus & subsequentibus, ut Ligeris scaphâ reciperetur, Britannicóque sinui redderetur. Ubi etiam cùm venissent, & lento conamine scapham insilirent, unus de custodibus arrepto remo unum eorum, qui LUA dicebatur, percussit, virum sanctissimum & omni religioni deditum. Quod vir Dei intuens, sua coram se membra cædi: Cur, inquit, crudelis addis mihi mærorem? an non sufficit ad vestram

a Qui Columbani adventum in Galliam ante annum D. LXX collocant Auctores recentiores, hos viginti annos computant, non ab ingressu Columbani in Vosagi solitudinem, in qua diutiùs eum perstitisse adserunt, sed à primo conditu Monasterii Luxoviensis, quem anno Christi D. XC. illigant, quum priùs Anagratense & Fontanense Cœnobia ædificâsset Columbanus. Verùm Jonas disertè loquitur hoc in loco de Columbani mora in Vosagi eremo, ad quam Anagrates & Fontanæ æquè ac Luxovium pertinebant. Accessit ergo Columbanus in Galliam paullò ante annum D. XC. & locis nonnullis brevi perlustratis sedem fixit in Vosagi solitudine, ubi tria hæc Cœnobia construxit. Deinde è Burgundia ejectus est anno post eremi illius incolatum vicesimo, Christi DC. X. Nam ex num. seq. & num. 43. constat, triennio pòst Theodeberto & Theoderico occisis Monarchiam cessisse Chlothario, quod anno DC. XIII. accidit. Certè eodem fere tempore, quo in Britanniam Augustinus à B. Gregorio missus est, Columbanum in Galliam accessisse, colligitur ex Epistola Laurentii Dorobernensis Episc. & aliorum apud Bedam in lib. 2. Hist. cap. 4. in hæc verba: *Columbanum Abbatem in Galliis venientem nihil discrepare à Britonibus in eorum conversatione didicimus.*

b Anonymus scribit, Avallonem, quod est Burgundiæ opidum inter Augustodunum & Autissiodorum.

c Petrus Franc. Chiffletius in Probat. Hist. Trenorciensis pag. 163. legit Icaunum Burgundiæ fluvium, vulgò *l'Yonne*; Choram verò vicum de quo paullo pòst, interpretatur Crepantium, *Crevant*, quod est opidum ad Icaunam. Et tamen Jonas scripsit Choram fluvium, rectiùs amnem, qui in Icaunam influit.

An. Chr. dc. xv. Nov. xxi. ruinam patrati sceleris malum? cur contra mitem immitis appares? cur fessa Christi membra cædis? cur sævitiam in mansuetis prætendis? memento te à Divinitate ultionem in hoc loco recepturum, in quo Christi membra furens percussisti. Probavit illatæ sententiæ pœnam ultio mox subsecuta: nam ut subsequenti vice rediens, ad eumdem portum transiturus venit, divinitus percussus in eodem loco est demersus. Quid enim fuerat ut justus Arbiter eamdem ultionem inpostmodum dilatâsset, nisi ut tunc Sancti obtutus de ejus vindicta non macularentur?

Aureliæ, 41. Indéque ad Aurelianensem urbem venerunt: quò cùm nec aditum Ecclesiarum sibi ex Regis præceptis pandi videret, cum grandi mærore super ripam Ligeris tentoriis contentus paullisper quiescit. Cúmque jam sumptuum necessaria indigerent, duos in urbem direxit ut necessaria quærerent, quorum unus erat Potentinus nomine qui adhuc superest, & Armoricana in loca in suburbio Constantiæ urbis Monachorum cohortem adunavit. Cúmque lustrantes urbem nihil reperissent (quia regio timore aut vendere aut dare nihil audebant) viâ quâ urbem intraverant repedabant, obviámque habent mulierem in platea ex genere Syrorum. Quos cùm vidisset, sciscitata est quinam essent. Illi veritate rei digestâ, aiunt se necessaria quæsîisse, nec prorsus invenisse. Illa infit: Accedite domini mei ad domum famulæ vestræ, & quæ sunt necessaria vobiscum vehite. Nam & ego advena sum ex longinquo Orientis solo. Illi ovantes eam sunt ex calce secuti, venerunt ad domum ejus, & sellâ suppositâ quieverunt; donec tulit quod ab eis quæsitum esset. Erat simul in consessu vir ejus, olim jam luminibus orbatus, de quo sciscitati sunt quis esset. Et illa inquit: Vir meus ex eodem genere Syrorum sicut & ego, quem per multorum curricula annorum luminibus privatum traho. Illi inquiunt: Si Christi famuli Columbæ obtutibus præsentetur, suarum interventu orationum lumen posse recipere. At illi promissi muneris fidem exhibens mentē roborat, surgénsque prosecutus est eorum cum duce vestigia. Narraverunt ergo hospitalitatis munus in peregrinis: nec prorsus verba impleverant, & cæcus adstabat, precatúrque Dei virum ut suis orationibus ei lumen restituat. Videns ille fidem ejus, omnes poposcit ut pro cæco orarent, pronúsque diu super humum jacuit, surgénsque manu oculos attigit, & post Crucis signum postulatum lumen recepit. Gaudet ille recuperato lumine, ut videlicet qui interius lumen in hospites habere non omiserat, exteriori non careret. Sícque exinde turba obsessorum quos dæmones horrendo furore torquebant, ad virum Dei curandi gratiâ properant; datúrque salus largita à Domino: omnes enim ibi à viro Dei curati sunt. His virtutibus populus urbis permotus, virum Dei suis honoribus latenter fulciebat: non enim patulè propter custodes quidquam præbere audebant, ne Regis iram incurrerent. Deinde arreptum iter peragunt.

Turonibus, 42. Navigantes ergo per Ligerim ad Turonensem perveniunt urbem, ubi vir sanctus custodes precatur, ut scapham ponto appropinquent, séque ad sepulcrum B. Martini ire sinant. Quod abnuentes custodes, navigare veloci conatu compellunt, remigeros urgent ut omni virtute cursu celeri portum transeant, gubernatori imperant ut medio fluminis alveo scapham teneat. Quod videns B. Columbanus, mæstos vultus ad cælum erigit, compellans se tantæ mæstitiæ subdi, ut nec Sanctorum sepulcra visere permitteretur. Urgentibus ergo omnibus, mox ut contra portum ventum est, velut quibusdam anchoris defixa scapha stare cœpit, & ad portum caput dirigere. Quod cùm custodes obstare non valerent, inviti scapham quò velit ire sinunt. Mirum in modum medio è fluviolo ad portum pennigero ceu volatu pervenit, portúque recepto viro Dei viam pandit. Ille verò gratias Regi offert æterno, qui suis sic obtemperare non dedignatur servis. Egressus sanè ad sepulcrum B. Martini accedit: & tota ibi nocte in oratione excubat. Illucescente verò die à Leopario illius urbis Episcopo invitatur ad esum: ire non abnuit, præsertim ob suorum requiem Fratrum; moratúsque

est eo die cum supradicto Pontifice. Qui cùm horâ refectionis cum eo ad mensam resideret, interrogatus cur ad patriam repedaret, respondit: Canis me Theodericus meis à Fratribus abegit. An. Chr. DC. XV. Nov. XXI.

43. Tunc unus è convivis Chrodoualdus nomine, qui amitam Theodeberti Regis in conjugium habebat, Regi tamen Theoderico fidelis erat, viro Dei humili voce respondit: si melius esset lacte potari, quàm absynthio? Cui vir Dei: Cognosco, ait, te Regis Theoderici fœderis jura servare velle. At ille fatetur se fœdus fidei promisisse, & quandiu valeret, observaret. Si Regis, inquit, Theoderici junctus es fœderi, amico tuo & domino lætus eris à me Legatus directus. Hæc ergo auribus ejus infer, & ipsum & suos liberos intra triennij esse circulum delendos, radicitúsque stirpem ejus Dominum eradicaturum. Cur, inquit, supradictus vir, talia famule Dei promis? At ille: Non enim queo silere, quæ mihi Dominus loquenda tradidit. Quod postmodum omnes Galliæ nationes sensêre impletum, confirmavítque superiùs ad Ragamundum sententiam illatam. Theoderici necem prædicit.

44. Sublato deinde prandio vir Dei ad scapham remeat, reperítque suos multâ tristitiâ depressos: & inquirens quid evenit, præterita nocte quæ in scapha habuissent furto perdidisse invenit, simúlque aureos quos in pauperes non erogaverat furto ablatos. Quo audito, ad sepulcrum B. Confessoris repedat, questúsque est, non idcirco ad ejus excubâsse Reliquias, ut ille sua ac suorum sineret damna patrare Fratrum. Nec mora, is qui sacculum cum aureis furatus fuerat, cœpit inter flagella corporis ac pœnas acclamare & dicere, illo & illo in loco aureos se occultatos habere. Quod videntes socii omnes currunt, furtóque sublata omnia reddunt, virúmque Dei precantur ut tanti sceleris culpas ignoscat. Quod miraculum omnibus terrorem incussit, ut deinceps qui ista audierint, velut sacrata omnia quæ ad virum Dei pertinebant attingere non auderent. Præbens itaque necessaria Leoparius, viro Dei vale dixit.

45. Navali ergo itinere ovans usque ad Namnetis opidum venit, & ibi aliquantisper moratus est. Quòd cùm quadam die quidam egenus ante fores cellulæ in qua vir Dei meditabatur clamaret, vocato ille ministro: Præbe, inquit, cibi alimoniam petenti. Et ille: Non est nobis, ait, panis nisi paullulum farinæ tantùm. At ille ait: Quantum habes? Testatúrque ille se ampliùs non habere, ut rebatur, quàm farinæ modium. Da ergo, dicit, totum, nec quidquam reserves in crastinum. Obediens minister simul totum pauperi tribuit, nihil ad necessitatem communem reservans. Jejunantibus ergo illis tertia jam dies illuxerat nihil penes se habentibus præter spei & fidei gratiam, unde fessis jejunio membris subvenirent; cùm subitò audiunt fores signo terere. Cúmque ostiarius sciscitaretur, cujus rei necessitas posceret sono fragoris aures Fratrum inquietare: is qui fores terebat, ait, se à domina sua Procula nomine directum esse, quæ se divinitus admonitam dicebat, ut sumptus viro Dei Columbano atque comitibus ejus qui apud Namnetis opidum morarentur, dirigeret, haberíque in proximo: & se ideo prævenisse ut vasa quo reciperent præpararent; centum modios esse vini, ducentósque frumenti, sed & bracis [a] centum modios: quod ostiarius celeri cursu Patri indicanda properat. At ille, Sine, inquit: se dicens scire, Fratrúmque cœtum adunari jubet, ut simul positi pro largitrice Dominum deprecarentur, simúlque grates referrent Conditori, qui suos solari non desinit in omnibus famulos necessitatibus, & pòst munus oblatum reciperent. O mira Conditoris pietas! egere nos sinit, ut sua dona egentibus largiendo demonstret: tentari permittit, ut in tentatione subveniens suorum uberiùs in se corda excitet famulorum; sua membra sævis laceranda tradit, ut circa sanatorum medicum multiplicata dilectio confirmetur. Namnetis. a

46. Aliáque simul nobilis & religiosa femina Doda nomine direxit ducentos frumenti ac promiscuæ* modios centum. Quæ causa maximam verecundiam *Supple, annonæ.

a In alia vita sic legitur, *& braci unde cervisiam faciunt centum.*

An. Chr. Dc. xv. Nov. xxi. urbis illius Pontifici excitavit, nomine Suffronio, à quo nihil muneris impetrare, nec quidquam commutando capere potuêre. Quo cùm moraretur quædam mulier dæmonis peste plena cum filia, itémque alia truci morbo repleta venit: quas cùm Columbanus vidisset, communem pro eis Dominum exoravit, sanitatíque pòst redditas, comitatui suo* redire præcepit.

* al. ad metas suas.

47. Post hæc Suffronius Namnetensis urbis Episcopus unà cum Teudoaldo Comite juxta Regis imperium B. Columbanum navi susceptum ad Hiberniam destinare præparabat. Sed vir Dei inquit: Si navis quæ finibus Hiberniæ redditur adest, suppellectilem comitésque suscipiat; ego interim scaphâ receptus Ligeris undâ vehor, quousque maris ad alta deferar. Reperta ergo navi quę Scottorum commercia vexerat, omnem supellectilem comitésque recipit. Cùm jam remigera arte prosperantibus zephyris navis ad alta pelagi tenderet, undarũ moles advenit, navémque ad litus redire coëgit, planóque terræ solo defixam reliquit: collectóque fluctu in finibus æquor quievit. Mansit ergo per triduum absque undis carina. Intellexit ergo dominus navis ob viri Dei supellectilem comitésque receptos se sic esse detentum. Fuit tandem consilium rejici omnia à navis finibus quæ ad virum Dei pertinebant. Nec mora, undarum moles affuit, carinámque ad alta provexit. Mirantes itaque omnes cognoverunt non esse voluntatẽ Dei, ut retro amplius repedaret. Ad metatum* ergo suum, quo prius fuerat rediit, nullo obstante quò vellet ire; sed magis prout quisque poterat virum Dei honoribus ac sumptibus fulciebat: nec defuit quidquam præsidij, dum in omnibus Conditoris manebat auxilium: quia numquam prorsus obdormiet, qui sub alarum suarum umbra Israël tegit. Sic nempe omnibus omnia largiendo demonstrat, ut ab omnibus pro munerum suorum glorificetur largitione.

* Id est, mansionem.

Chlotharium adit & corrigit.

48. Moratus ergo ibi paullulùm, pòst ad Chlotharium Hilperici filium, qui Neustrasiis Francis regnabat extremâ Galliâ ad Oceanum positis pergit. Porro Chlotharius audierat quantis qualibúsque injuriis virum Dei Brunechildis ac Theodericus fatigaverant. Quem cùm vidisset, velut cęleste munus recepit, ovánsque precatur, ut si vellet intra sui regni terminos resideret, séque ei prout voluerit famulaturum. At ille ait, nequaquam se his in locis consistere velle, vel ob suam peregrinationem augendam, vel illius inimicitiarum occasionem sedandam. Tenuit ergo eum Chlotharius quantis potuit penes se diebus, castigatúsque ab eo est de quibusdam erroribus, quibus vix aula Regia caret. Spondet se Chlotharius juxta ejus imperium omnia emendaturum. Erat enim Chlotharius sollers in amore sapientiæ. Inventum ergo optatum munus gratificabatur. Morante autem eo penes Chlotharium, lis oritur inter Theodebertum & Theodericum, & disceptantibus utrisque de regni termino uterque ad Chlotharium Legatos dirigunt, uterque adversus parem auxilium postulat. Quod Chlotharius B. Columbano insinuare procurat, consulens ut si videretur ejus consilio, se uni consentiendo contra alium dimicare. Ad quem ille prophetico repletus spiritu ait, neutris se fore pariturum consiliis, suam intra triennii tempus in ditionem utrorum regna venire. Videns ergo Chlotharius à viro Dei talia sibi prophetico ore dici, neutri parere voluit; sed promissum sibi tempus fideliter exspectans pòst potitus est triumpho victoriæ.

Prædicit ei monarchiã brevi cellturam.

Lutetiæ energumenum liberat.

49. Post hæc coëgit Chlotharium vir Dei ut sibi solamen largiretur, útque per Theodeberti regnum, si valeret, ad Italiam Alpium juga transcendens perveniret. Datis ergo comitibus qui eum usque ad Theodebertum perducerent, itinere arrepto ad Parisius urbem pervenit: quò cùm venisset, occurrit ei homo in porta habens spiritum immundum, debacchans & discerpens & garrulans: queruló que scíscitatur virum Dei affamine: Quid his vir Dei agis in locis? raucóque anhelitu alongè virum Dei Columbanum advenire dudum jam clamitabat. Quem cùm vir Dei vidisset ait: Egredere pestifer, egredere, nec corpus Christi lavacro ablutum diu obsidere præsumas: cede virtuti Dei, & Christi nomine invocato contremisce. Sed cùm diu sævis atrísque viribus obstaret, vir Dei

AN. CHR. DC. XV. Nov. XXI.

Dei manum ori ejus injecit, linguámque obtrectat, in virtute Dei imperat ut egrediatur. Tunc horrida vi discerpens eum ut vix nexibus teneretur, cum viscerum motione ac vomitu multo progressus, tantum fœtorem adstantibus dedit, ut sulphureos se crederent faciliùs tolerare odores.

Apud Meldas Agnerici & Autharici domum benedicit.

50. Deinde ad Meldense opidum properat: quò cùm venisset, quidam vir nobilis HAGNERICUS Theodeberti conviva, vir sapiens, & consiliis Regis gratus, & nobilitate ac sapientia vallatus erat. Is virum Dei miro gaudio recepit, séque habere curam ejus spopondit, qualiter ad Theodeberti accederet aulam, & non esse necesse alios comites è regio latere habere. Ad hoc enim aliorum differebat subsidium, ut virum Dei secum quamdiu valeret tenere potuisset, & ejus doctrinâ domus sua nobilitaretur. Benedixit ergo vir Dei domum ejus, filiámque ejus nomine BURGUNDOFARAM, quæ infra infantiles annos erat, benedicens eam Domino vovit, de qua postea in subsequentibus narrabimus*. Progressúsque inde venit ad villam quamdam Wltiacum, quæ supra amnem Maternam sita est. Ibi receptus est à quodam viro AUTHARIO nomine, cujus conjux AIGA dicebatur; erántque his filii[a] infra infantiæ annos decennes*, quos mater ad benedicendum viro Dei obtulit. Videns ille matris fidem, infantulos sua benedictione sacravit, qui pòst, mox ut pubescere cœperunt, Chlothario Regi primùm ac deinceps Dagoberto gratissimi sunt habiti; qui postquam sæculi gloriâ illustrati fuerunt, accelerare cœperunt, ut pro gloria sæculi non carerent æternâ. Quorum major natu, ADO nomine, semet suis voluntatibus abdicavit, postquam intra Jurani saltûs arva Monasterium ex beati Regula Columbani construxit: juniórq; nomine DADO intra Briegensem saltum supra fluviolum* Resbacenum ex supradicti viri Regula Monasterium construxit. Tanta in virum Dei gratia redundabat, ut quoscumque sacravit, in boni cultûs perseverantia dies suprema invenit: & quos de industria monuit, gavisi sunt se posteà impunitatem meruisse; nec immeritò tanti viri fultus adminiculo partem gratiæ potitus est supplemento, qui doctrinis ejus innexus, noluit à justæ vitæ tramite deviare.

* Lege Vitam S. Burgundofaræ infrà.

* Surio decenti.

* imme torrentem. Lege infra Vitam S. Agili.

Suscipitur à Theodeberto.

51. Exinde ad Theodebertum venit: quem cùm Theodebertus vidisset, ovans suis sedibus recepit. Jam enim multi Fratrum post eum ex Luxovio venerant, quos velut ex hostium præda recipiebat. Pollicitúsque est Theodebertus se reperire intra terminos suos loca venusta, & famulis Dei ad omnem opportunitatem congrua, proximásque ad prædicandum nationes undique haberi. Ad hæc vir Dei inquit: Si pollicitationis tuæ adminiculum præbueris, & demùm falsitatis noxam non opposueris, quantisper me moraturum scias ac probaturum si in cordibus gentium vicinarum Fidem serere valuero. Dedit ergo Rex optionem quacumque in parte voluisset experimento quærere locum, qui sibi & suis placuisset. Inde requisivit locum, quem favor omnium laudabilem reddebat intra Germaniæ terminos Rheno tamen transmisso, opidum olim dirutum, quod Brigantias* nuncupabatur. Sed quid tunc vir Dei egerit dum per Rheni alveum navigaret, silendum non est.

Brigantiis consedit.

* Brigance.

Maguntiæ ab Episcopo necessaria accipit.

52. Dum quodam die per Rheni alveum, ut diximus, scaphâ veherentur, ad urbem quam Maguntiacum veteres appellârunt, perveniunt. Quò cùm venisset, remigeri qui in comitatu viri Dei à Rege directi fuerant, viro Dei aiunt se in urbe amicos habere, qui necessarios sumptus præberent, jam enim defecerant in itinere longo stipendia sumptuum. Quibus vir Dei ait: Ite. Qui cùm abiissent nihil repererunt. Reversíque à viro Dei interrogati, respondent se nullatenus impetrare ab amicis aliquid potuisse. At ille: Sinite me, inquit, paullulùm ad meum abire amicum. Mirantibus illis unde illo in loco, quo ante non fuerat,

a Codex Conchensis scribit, *erántque his filii tres.* Anonymus qui Vitam S. Columbani compendio scripsit: *Inde in villa quadam quæ supra Matronam fluvium posita erat, à viro quodam & ejus conjuge honorificè suscipitur; quibus erant duo filii, qui adhuc infantia annis detinebantur.* Et quidem hoc ad mentem Jonæ magis accedit. Lege Frodoardi Carmen & Vitam S. Agili Abbatis infrà.

An. Chr. DC. XV. Nov. XXI.

amicum haberet. Progressus ille ad Ecclesiam pergit: quam ingressus, pavimento inhærens longæ orationis protectione Dominum suum & pietatis postulat auctorem. Nec mora, Episcopus urbis illius[a] domo progressus ad Ecclesiam venit, repertúmque B. Columbanum sciscitatur quis sit. At ille fatetur se peregrinum esse. Cui ille ait: Si necesse est sumptuum copiam capere, propera domum, & quantum necesse fuerit tecum defer. At ille cùm gratias egisset ei, simúlque & Conditori qui inspiraverat, pueros festinus ad navem ipse dirigit ut omnes veniant custode uno dimisso, & quæ vellent secum deportarent. Quod ne cui casu evenisse videatur, solitus erat postea idem Episcopus protestari, numquam se antea sic attonitum in tribuendo necessaria fuisse absque alia opportunitate. Ad beati enim Columbani meritum, Divina admonitione ad Ecclesiam se venisse testabatur.

b Suevos plures ad Fidem convertit.

53. Deinde perveniunt ad locum[b], quem peragrans vir Dei non suis placere animis ait, sed tamen ob Fidem in eis serendam inibi paullisper moraturum se spopondit. Sunt etenim inibi vicinæ nationes Suevorum. Quò cùm moraretur, & inter habitatores loci illius progrederetur, reperit eos sacrificium profanum litare velle, vásque magnum, quod vulgò Cupam vocant, quod viginti & sex modios ampliùs minúsve capiebat, cervisiâ plenum in medio habebant positum. Ad quod vir Dei accessit, & sciscitatur quid de illo fieri vellent. Illi aiunt Deo suo Vodano[c], quem Mercurium vocant alii se velle litare. Ille pestiferum opus audiens, vas eminus sufflat, miróque modo vas cum fragore dissolvitur, & in frusta dividitur, vísque rapida cum fragore cervisiæ prorumpit: manifestéque datur intelligi diabolum in eo vase fuisse occultatum, qui per profanum litatorem caperet animas sacrificantium. Videntes Barbari obstupefacti aiunt, magnum virum Dei habere anhelitum, qui sic possit dissolvere vas ligaminibus munitum: castigatósque dictis Evangelicis, ut ab his segregarentur sacrificiis, domibus redire imperat. Multi ergo eorum tunc per beati viri suasum ad doctrinam, & ad Christi Fidem conversi, Baptismum consecuti sunt; aliósque etiam, quos jam lavacro ablutos error detinebat profanus, ad cultum Evangelicæ doctrinæ monitis suis ut bonus pastor Ecclesiæ seminibus reducebat sparsis.

Desiderii Episcopi martyrium an. DC. VII.

54. Eo itaque tempore Theodericus atque Brunechildis non solùm adversum Columbanum insaniebant, verumetiam & contra sanctissimum Desiderium Viennensis urbis Episcopum adversabantur; quem primùm exsilio damnatum multis injuriis affligere nitebantur, ad postremum verò glorioso martyrio coronârunt: cujus gesta scripta habentur, quibus & quantis adversitatibus gloriosum apud Dominum meruit habere triumphum. Vacante* itaque Columbano cum suis penes Brigantiam urbem, duræ egestatis tempus obvenit. Sed quamvis alimoniæ deessent, manebat intemerata atque inconcussa fides, quæ necessaria apud Dominum impetraret. Cúmque jam triduo jejunio fessa corpora essent, repererunt tantam copiam alitum, velut Israëlitarum castra coturnix olim operuit; itaut omnem pagum loci illius alitum multitudo oppleret. Intellexit vir Dei suam suorúmque ob salutem has dapes terræ diffundi, nec prorsus alibi evenire, præter eo quo ipse moraretur in loco. Jubet suos priùs grates laudésque rependere Conditori, sícque alitum dapes capere. Etátque mirum & stupendum miraculum, capiebantur aves prout Patris imperium urgebat, nec abscedere pennigerâ fugâ nitebantur. Mansit ergo alitum manna per triduum diffusa: quarto deinde die quidam Pontifex ex vicinis urbibus frumenti copiam Divina admonitus adspiratione ad beatum Columbanum direxit; sed mox Omnipotens qui penuriam patientibus aligeros præbuerat cibos, ut farris adeps ad-

* *Surio* vagante.

Columbanus cum suis tempore famis divinitus pascitur.

a Tunc Maguntiæ Sedem tenebat Leonisius, de quo legendum Fredegarii Chronicon cap. 38.

b Nempe in locum qui Tucconia dicebatur, in capite lacûs Tigurini, uti ex Vualafrido Strabone infrà in Vita S. Galli cap. 4. memoratur.

c Apud Anonymum ita legitur: *qui apud eos Vuotant vocatur, Latini autem Martem illum appellant.*

venit, alitum phalanges imperavit abire. Nam EUSTASIUM hoc cognovimus referente, qui eo tempore inter reliquos sub viri Dei obedientia ibidem tenebatur adnexus, quòd nullus fuerit in caterva, qui antè talium genera alitum se vidisse referret: & tantus sapor in cibo aderat, ut regias dapes vinceret. O mirum divinæ potentiæ donum! quando terrenæ dapes cultoribus Christi desunt, tunc demum cælestia tribuuntur, sicut de Israël dictum est: *Panem cæli dedit eis*: cùm terrenæ opes subvenerint, tunc gratis amoventur illatæ. AN. CHR. DC. XV. Nov. XXI. *Psal.* 77.

55. Ipso itaq; tempore cùm sub quodam scopulo inter vasta eremi jejunio corpus conficeret, & nihil aliud præter ruris poma, quorum superiùs fecimus mentionem, in cibos caperet; venit assueta abditæ voracitatis fera ursus, cœpítque necessarios delambere cibos, ac poma ore detrahere. Cúmque hora refectionis advenisset, CHAGNOALDUM [a] ministrum suum dirigit, ut consuetam mensuram pomorum deferret. Qui cùm abiisset, ursum interiores frutices rubósque pervagari perspexit, ac poma lambendo carpere. Festinus redit, Patríque indicat: ille imperat ut eat, partémque fruticum in cibos feræ dimittat, aliámque partem sibi reservare jubet. Abiítque Chagnoaldus, ac jussa implevit, divisítque virgâ frutices rubósque, quæ poma ferebant, & partem suam juxta viri Dei imperium egit ut fera comedat, aliámque partem in usus viri Dei reservat. Mira in fera obedientia! nequaquam ex prohibita parte ausa est capere cibos, sed in segregata permissáque sibi fruticum parte tantummodò pabula requisivit, quoadusque vir Dei eo in loco commoratus est.

56. Interea cogitatio in mentem ruit, ut Venetiorum, qui & Sclavi dicuntur, terminos adiret, cæcásque mentes Evangelicâ luce illustraret, ac ab origine per avia oberrantibus veritatis viam panderet. Cúmque hæc votis patrandum esset, Angelus Domini ei per visum apparuit; parvóque ambitu, velut in paginali solent stylo orbis describere circulum, mundi compagem monstravit. Cernis, inquit, quòd maneat totus orbis descriptus? perge dextera, lævâque qua eligis, ut laboris tui fructus comedas. Intellexit ergo ille non esse gentis illius in promptu Fidei profectum, quievítque in loco illo, donec aditus ad Italiam panderetur. *Sclavorum conversionem meditatur.*

57. Interea inter Theodebertum & Theodericum pacis pactum infirmatur, ac quisque adversus fratrem usque ad internecionem desævit, utrísque gentium robore superbientibus: & interim vir Dei ad Theodebertum accedit, eúmque suadet ut cœptæ arrogantiæ supercilium deponeret, séque Clericum * faceret, & in Ecclesiæ positus gremio sacræ subderetur Religioni, ne simul cum damno præsentis regni, æternæ pateretur vitæ dispendium. Quod & Regi & omnibus circumadastantibus ridiculum excitavit: aiebant enim numquam se audiisse Merovingum, in regno sublimatum, voluntarium Clericum fuisse. Detestantibus ergo omnibus Columbanus ait: Si voluntarius nullatenus Clericatûs honorem sumat, in brevi Clericus invitus exsistet. His ergo dictis vir Dei ad cellulam rediit, móxque prophetici dicti eventum res habuit. Nec mora, Theodericus Theodebertum ad bellum coëgit, & prope Tullum bello devictum fugat; pósteque collecto magno robore exercitus persequitur. Simili modo gentium multarum Theodebertus robore vallatus, ad Tulbiacense [b] castrum pugnaturus venit: ibi prœlio inito innumeraræ hominum phalanges ex utroque exercitu perierunt. Victus tandem Theodebertus fugit. Eo igitur tempore vir Dei in eremo morabatur, contentus tantùm unius ministri Chagnoaldi famulatu. Eâ ergo horâ, quâ apud Tulbiacum commissum est bellum, supra quercûs putrefactæ truncum vir Dei librum legens reside- *Theodeberto prædicit excidium.* * *id est Monachum*

a Sic MS. codd. quibus usi sumus. Et tamen Surius legit Magnoaldum, cujus Vitam suo loco exhibebimus.

b Tulbiacum, Vulgò *Zulpich*, Chlodouei de Alemannis victoriâ nobile, abest à Colonia Agrippina versùs Treviros millibus passuum viginti quatuor: quo in loco Theodebertus à fratre utrobique victus ac postmodùm interfectus est, regni Theoderici anno XVII. Christi DC.XII. secundùm Fredegarij calculum cap. 37.

An. Chr. dc.xv. Nov. xxi.

bat: quem subitus sopor oppressit, & quid inter duos Reges ageretur vidit. Móxque excitatus ministrum vocat, cruentámque Regum pugnam indicat, multum humanum sanguinem fundi suspirans. Cui temerario conatu minister ait: Pater mi, Theodeberto tuis præbe precibus suffragium, ut communem debellet hostem Theodericum. Ad hæc Columbanus: Stultum ac religioni alienum consilium administras, non enim ita Dominus voluit, qui nos pro inimicis nostris orare præcepit: in arbitrio est jam justi Judicis quid de eis fieri velit. Inquirens ergo pòst minister eam temporis diem & horam, reperit ita fuisse sicut viro Dei revelatum fuerat. Persecutus est Theodebertum Theodericus, & suorum proditione captum ad aviam Brunechildem direxit: quem cùm avia recepisset, quia Theoderici parti Brunechildis favens erat, furens Theodebertum fieri Clericum rogavit: at non post multos dies, impiè nimis post Clericatum perimi jussit.

Chlotharius post Theoderici ac filiorum interitum monarchiâ obtinet.

58. Porro Theodericus penes Mettense morans opidum, divinitus percussus inter flagrantis ignis incendia mortuus est [a]: post quem Brunechildis filium ejus SIGEBERTUM in Regno suffecit. Itaque Chlotharius memor prophetiæ viri Dei, collecto exercitu fines regni, quæ suæ ditioni debebantur, conatur recipere. Contra quem Sigebertus cum hostium cuneis pugnaturus advenit, quem Chlotharius captum peremit, fratrésque ejus quinque [b] Theoderici filios cum proavia Brunechide cepit, pueros separatim peremit: Brunechildem verò primò ignobiliter camelo impositam hostibus gyrando monstravit, pòst indomitorum equorum caudis ligatam miserabiliter vitâ privavit [c]. Funditùs ergo radicitúsque deletâ Theoderici stirpe Chlotharius potitus est trium regnorum solus monarchiâ: quo facto B. Columbani prophetia in omnibus impleta est. Unus enim intra triennium cum omni stirpe funditùs deletus, alius violenter Clericus factus, tertius regnorum possessione ac dominatione dilatatus est.

Columbanus ab Agilulfo in Italia exceptus contra Arianos scribit.

59. Beatus ergo Columbanus cùm vidisset (ut superiùs diximus) devictum à Theoderico Theodebertum, redactâ Galliâ atque Germaniâ sub Theoderico, Italiam ingreditur, ubi ab AGILULFO Langobardorum Rege honorificè susceptus est, qui largitâ optione ut intra Italiam, quocumque in loco voluisset, habitaret, Dei consultu actum est, dum ille penes Mediolanum urbem moraretur, ut hæreticorum fraudes, id est Arrianæ perfidiæ, Scripturarum cauterio discerpere ac desecare vellet. Contrà quos etiam libellum florenti scientia edidit.

Bobiense Monasterium condit.

60. Dúmque hæc aguntur, vir quidam nomine JOCUNDUS ad Regem venit, qui Regi indicavit se in solitudine ruribus Apenninis Basilicam B. Petri Apostolorum Principis scire, in qua virtutes expertus sit fieri, loca ubertate fecunda, aquis irrigua cum piscium copia, quem locum veterum traditio BOBIUM nuncupabat, ob rivum in eo loco hoc nomine fluentem; amnémque alium profluentem nomine Triveam*; super quem olim Hannibal hiemans, hominum, equorum, elephantorum atrocissima damna sensit. Ubi cùm venisset, omni cum intentione Basilicam inibi semirutam reperiens, prisco decori renovans reddidit. In cujus restauratione mira Domini virtus panditur. Nam cùm per prærupta saxorum scopula trabes ex abietibus inter densa saltûs locis inaccessibilibus cæderentur, vel alibi cæsæ inibi casu elapsæ aspero, aditum plaustrorum denegarent; mirum in modum trabem quam vix triginta vel quadraginta homines plano terræ solo positam vehere non valebant, ibi cum duobus vel tribus (prout ardui callis meatus patebat) vir Dei accedens, suis ac suorum humeris immane pondus imponebat: & ubi antea præ asperitate itineris libero gressu vix gradiebantur, onerati mox trabis pondere festini gra-

* vulgò *la Trebia*.

a Et tamen Fredegarius cap. 39. scribit Theodericum Mettis profluvio ventris interiisse anno regni sui XVIII. Christi DC.XIII.

b Legendum duos. Nam ex quatuor Theoderici filiis Childebertus equo fugâ lapsus mortem evasit, Sigiberto, Corbo, Meroveóque peremptis.

c Idem refert anonymus coævus in Append. ad Marium, qui anonymus Brunechildis interitum cum Heraclij Imp. anno XIV. conjungit.

diebantur: ut versâ vice qui onera ferrent, acsi ab aliis veherentur, firmis vestigiis velut otio vacantes ovantésque irent. Videns itaque vir Dei tanti auxilij supplementum, suos hortatur ut cœptum opus læti perficiant, animóque roborati eâ consistere in eremo studeant, Dei in hoc voluntatem esse affirmans. Tecta itaque Templi culmina*, & murorum restaurat ruinas, ceteráque quæ ad Monasterij necessitatem pertinent, construere parat.

An. Chr. DC. XV. Nov. XXI.

* pro tectis culminibus.

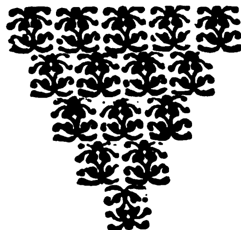
A Chlothario in Galliam frustra revocatur.

61. Interea memoratus Rex Chlotharius viri Dei prophetiæ effectum in se fuisse impletum cernens, Venerabilem EUSTASIUM qui ejus in locum Luxoviense Monasterium regebat, ad se venire imperat: quem pio affamine rogat, ut sibi cum supplemento publico legationem fungi curet, sociósque quos vellet, nobilium virorum haberet, qui sui vadimonij arbitri essent: post B. Columbanum pergerent, & quocumque eum reperissent in loco, eleganti suasu ad se venire hortarentur. Perrexit itaque Venerabilis discipulus [a], Magistri vestigia prosecutus: qui cùm ad eum venisset, Chlotharij verba depromit. Viso ergo Eustasio B. Columbanus gavisus recepti muneris aditu gratulatur, retentúmque penes se tantisper hortatur, ut sui laboris reminisceretur, cohortem Fratrum disciplinæ habenis erudiret, multorúmque collegio Christi plebem adunaret, suísque Institutis educaret. Dimissus posthæc ad Chlotharium remeare jubetur, talibúsque responsis Regias mulcere imperat aures, séque retrò repedare nullatenus ratum duceret: tantummodò poscere ut sodales suos, qui Luxovium incolebant, regali adminiculo ac præsidio foveret. Litteras castigationum affamine plenas Regi dirigit gratissimum munus. Rex velut pignus federis viri Dei ovans litteras recepit: nec ejus petitioni oblivionis noxam præponit. Omni denique præsidio supradictum Monasterium munire studet, annuis censibus ditat, terminos undique, prout voluntas Venerabilis Eustasij erat, auget; omníque conatu ad auxilium inibi habitantium ob viri Dei amorem intendit. Porro B. Columbanus expleto anni circulo in antedicto Monasterio Bobiense, vitâ beatâ functus, animam membris solutam cælo reddidit, XI. Kalend. Decembris [b]. Cujus strenuitatem si quis nosse velit, in ejus dictis [c] reperiet. Reliquiæque ejus eo habentur in loco conditæ, ubi & virtutum decore pollent præsule Christo cui est gloria per omnia sæcula sæculorum, Amen.

a In itinere Agaunense Monasterium lustrans, Amatum vidit, & in reditu secum Luxovium perduxit, ex Vita S. Amati infrà, ubi Eustachius dicitur.

b Apud Usuardum, Adonẽ & Surium legitur IX. *Kal. Decemb.* ast XI. Kal. Dec. S. Columbani memoria consignatur in Martyrologiis Vvandalberti, & Bened. quibus Vitæ S. Columbani exemplaria MSS. quæ vidimus suffragantur. Anno Christi DC. XV. S. Columbanum ad Superos abiisse, inde colligitur, quòd annum integrum post suum è Gallia discessum, & Theoderici Regis interitum in Monasterio Bobiensi expleverit.

c Præter B. Columbani Regulam ejúsque Pœnitentiale, exstant opuscula ejus nonnulla Melchioris Goldasti operâ Insulæ anno 1604. edita. Et tamen Regulam Columbani, qualis typis vulgata est, integram non esse constat, si caput in Concord. Regul. cap. 74. §. 10. citatum ex Regulæ Columbani cap. 33. ad Columbani Regulam pertinet. Columbani Opus contra Arrianos num. 19. memoratum non exstat. Lege adnotata ad Vitæ S. Sadlabergæ exordium.

An. Chr. DC.XV. Nov. XXI.

ALIA VITA

Auctore Frodoardo Canonico Remensi, posteà Monacho in lib. 14. Carm. cap. 18.

Ex MS. cod. RR. PP. Carmelitarum Excalceat. Conventûs Parif.

DIversæ Hesperiâ patriæ radiante virescunt,
Diversis simul hostibus illustratur & ipsa.
Ambrosio insignem Vates petit inclytus urbem *
Gente Columbanus Scottorum & sanguine cretus.
Qui pius à puero vixit mirabilis ævo,
Christi Castra * locans, multóque hæc milite replens.
Propositi metas hujus virtutis odorem
Nare sequens avidâ, paullò excessisse videbor.
Finis at hunc Italis quoniam impertivit agonis *,
Ausoniis tandem placuit junxisse tropæis.
Quem genitrix dum utero gestat procedere solem
Adspiciens gremiis, lumen prænoscere prolis
Illustrata datur sparsuræ lumine terras.
Artibus imbutus claris, documenta palæstræ
Aggreditur superæ, virtutibus optimè fultus
Gallica rura petit, Divina his semina portans,
Ore manúque vocans cælorum ad culmina cunctos.
Celsa petens gradibus, eremi secreta requirit,
Atque columbinis scandens subit ardua pennis.
Nec Divæ * frustratur opis solamine servus,
Crastina præceptis innixus commoda temnens.
Quærentis Deus ægroto solatia Fratri
Allevat angorem, legans optata vehentem
Defessis alimenta virum, nec missus inanis
Aut mercede carens iteris [a] solator abire.
Ægri subventor medicamina conjugis orat,
Subsidiúmque refert, quæsitáque dona reportat
Et patris ad votum reperit viguisse jugalem.
Inde Carantocus secretis visibus Abbas
Admonitus Sancto suffragia ferre laboris,
Accito famulo cælestia jussa retexit,
Expleat imperitans. Properat Marculfus, onustis
Lata * ministrat equis, sed quò se tramite ducat
Inscius ignoránsque petendus ubi incola degat.
Atque ita nutanti quid agat dum corde volutat,
Consilium menti ingeritur, jumenta viandi
Destinet officio, præeant quò quæ acta sequatur.
Vis recto Divina regens animalia calle,
Ducit in optati Patris ora sequente magistro.
Sícque Dei famulum ductantibus ille veredis
Inveniens præsentat onus: gratésque Tonanti
Laudis utrimque datæ: ditat benedictio Vatis
Ac revocat * gerulum præconia digna ferentem.

* id est Mediolanum
* Monasteria
* vitæ
* Divinæ
* allata
* reducit ad sua

a Iter Iteris, sicut Itiner Itineris non rarò habent Veteres. Lege adnotata ad Vitam S. Cuthberti metricè à Beda descriptam ad ann. 687.

Invisunt refugam mundi jam deinde frequentes,
Atque colunt plebes, pietatis honore petentes
Ditari, verbo refici, precibúsque levari.
Ille favet votis, morbisque medetur anhelis,
Mirificat pellítque feras, procul effugat hostes
Septus, & intactus perstat feritate lupina,
Miti pace truces ausus rabiémque serenans.
Ursum quo pepulit, scopuli legit atra minacis,
Incolit hæc solus, puero visente ministro.
Agreste hunc sustentat olus, fert pocula lympha.
Quam procul inde petens, longum puer ipse laborem
Ut queritur, saxi scrutari terga jubetur.
Dum Patris precibus cæli secreta petuntur,
Factum, & cum votis latices funduntur opimi,
Fons rupe exoritur montis hinc perpete lapsu,
Jam devexa rigans, & commoda munera præbens.
Castra replere Dei properantibus undique turmis,
Agmina metator cogens, loca providet apta,
Distribuit cœtus, certans præmonstrat agonem,
Munia disponens, leges dat, juráque tractat,
Quæ descripta docent qualis radiaverit auctor.
Ipse eremum peragrans gemino comitatus alumno
Indiguúsque cibi, socios jubet ire petitum,
Signatóque loco victum deferre repertum.
Deproperant, loca dicta ineunt, fluvialia cernunt
Munera, non proprio terris adstrata elemento.
Sumunt tres de quinque esoces*, ad prandia tollunt. * Salmones
Increpantur ut ingrati, qui prona refutent
Dona Patris, missi redeunt, contempta reportant.
Mandat item quondam capturæ instare sodalem*, * Gallum
Atque locum signat, laxata ubi retia pandat.
Illi visum aliàs, nec cærula* jussa lacessit, * id est, amnem
Nec prædæ concessa petens, miratur adactos
Instantésque haud posse capi sinuamine* pisces. * retium
Impactos spectat maculis*, nullum eximit undis: finibus
Consumptáque die casso sudore laboris
Regreditur fructu vacuus contemptor alumnus.
Arguitur spretis vano conamine jussis,
Et vada jam tandem decreta subire jubetur.
Paret abinde cliens & & lina capacia solvens
Vix revocare valet capturæ pondere farta*. * referta
Sícque hilaris Patrem reperit, data dona rependit.
Ursi spelæo quondam ipse remotior hærens,
Languorum secreta teri per famina Fratres
Addiscit stimulis, solùm superesse ministros
Ægrotis servire datos. Horum ipse misertus
Peste repellenda petit hac Lussovia castra.
Attritis jubet exsurgant, famulatibus instent,
Immineant* messi fervente labore terendæ. * insistant
Surgunt præcepto soliti gaudere paterno,
Accedunt monitis, trituræ insistere certant.
Virtuti suplici fugiens vis morbida cedit,
Roboréque implentur pulso marcore medullæ.
Adgaudens Pater obsequiis, recreare laborem

An. Chr. DC.XV. Nov. XXI.

Mirantûm jam posse suum decernit, ovanter
Instaurat mensas, dapibúsque venustat opimis.
Gaudia concelebrat nullo residente dolore,
Nî solùm infidis sectari jussa moratis.
Quorum desidia arguitur, pigredo notatur,
Atque animæ languor carnis languore piatur:
Ac pestis mora præcinitur *, longúmque rotata
Volvitur anxietas, annus dum limina claudit.
Siccatis quondam stipulis sub tempore messis
Insurgant, inhibéntque legi* dona annua nimbi,
Insistunt pluviæ, spes ipsa ablata metendi
Mentibus attonitis, iterum ne germina culmis
Insurgunt fetis famis in discrimina granis.
Ille sub hæc Domino committere vota benigno,
Spémque librans Christo, sociis jubet arma * capessant,
Messem ineant, curvis invadant falcibus arva.
Mirari comites, nemo audet promere contrà
Quin faveant jussis, ruraliáque arma ferentes
Appellunt segeti: custodes ille per oras
Distribuit ruri, quos vita excelsior ornat
Quattuor excipiens Coniminum, Eunocum, Econamum
Sanguine Scottorum, Gurganum gente Britannum.
His ita dispositis operi cum Fratribus Abbas
Insistit: prô mira fides! toto æthere rores
Funduntur circà, sicco cadit hæc seges agro,
Tostáque* mirando sic cuncta reconditur æstu.
Primates steriles virtutem pauperis hujus
Sentiscunt, adeunt, quæsitáque gaudia prolis
Accipiunt, celebri lætantur honore parentum.
Wandalenus ovans Donato nomine & actu
Pignore florescit, sacer at Pater expiat undis,
Enutrítque datum cælesti lacte clientem.
Quem pôst Pontificis Vesontio culmine tollit,
Quíque Monasterium normáque & honore Patroni*
Constituens Christo, certantia castra coaptat.
Fenora natorum genitor pro pignore lato*
Tutoris recipit meritis, ipsíque parentes
Se obstringunt Domino: mater turmam aggregat almam
Castarum gaudens comitum se his esse sodalem.
Sufficitur Patri Cramelenus, & ipse beati
Abbatis splendore datus devotus amori,
Instituit cœtum Patris hujus regmine cultum.
Inclytus iste Pater probitatis munere pollens
Quàm locuples operum vixit, quàm lucis abundans,
Afflictis impensa docent solamina crebra.
Theudegisolus hoc digito sibi falce reciso
Comperit *, excipiens subitam medicante salutem
Ore Patris, fusâ plagæ per aperta salivâ:
Fortior & cœptum repetens sine labe laborem,
Membro crediderat quod se amisisse recepto.
Nec minùs egregiæ perfunctus honore medelæ
Pernicem conquirit opem cladísque levamen
Otia sectatus senior Winocus agreste,
Dum miratur opus Patrum terrena gerentûm,

* prædicitur
* colligi
* falces
* sicca
* Columbani
* collato
* expertus est

Militiæque

Militiæque viros superæ sudare labore
Adstupet agricolæ; cuneo saliente petitus
Frontis aperta gemit, fusóque cruore madescit.
At miserans Pater angorem, celeránsque juvamen,
In-que-cubans votis, properat purgare salivis,
Oréque conspersum reddit post sputa piatum.
Dúmque fovens facili sævum linit unguine vulnus,
Curat, víxque cicatricum vestigia servat,
Salvificum digno hic sectatus tramite Patrem.

An. Chr. DC.XV. Nov. XXI.

Frumenti dolet ærumnâ fraccescere* Fratres,
Sollicitum fidis comitem Pater erigit orsis:
Non linqui Justum, subolem nec quærere panem.
Dictis vota fidem faciunt, vacua horrea solo
Largitore Deo facili virtute replentur.
Nox subiit totum, vector nisi nemo repertus
Conditor immensus, largè dans omnibus unus.
Sic quondam glebas rastro sarientibus adstans,
Sexaginta jubet geminorum munera panum
Cum potûs quod parvum aderat solamine ferri.
Mirantur crevisse dapes vescentibus illis
Ruricolæ, duplúmque stupet legisse* minister
Convivis saturis, escarum & fenora potûs.

* animo frangi

* collegisse

Nec solùm proprios clemens ita servat alumnos;
Quin succurrit & externis, & vincula solvit
Ætheria, tactu famuli contrita fatiscunt
Ad jussum æra Patris, velluntur* crimina fantes
Se purgaturos lacrymis jam sponte litandis.
Nexibus eductis* lavat, ac vestigia tergit,
Et lotis agit Ecclesiam, sed limine clauso
Non patet introitus trepidis, jamjámque propinquo
Agmine custodum repetentûm ad tormina raptos*,
Vincula qui jussis, precibus quoque limina pandit,
Claustráque cum votis reserat nutantibus ægris,
Ac simul ingressis solitis struit ostia septis.
Clavier* hæc hostésque suo munita vigore
Cernentes, metuunt divino numine tutos
Appetere, humanis aut subdere legibus actos.

* eripiuntur

* *f.* eductos

* ereptos

* *f.* Claviger

Adversis etiam ille bonus, sævísque benignus
Excipitur, percussoris tormenta revincti
Nexibus internis ferro torpente relapso
Dejecti dextrâ, ante pedes miseratus, ademptum
Dæmonico redhibet virtuti animúsque furori.
Obvia bis sævi quondam atro flamine pleni
Ora tulêre viri, prece mox quos ille redemit.
Vexati rabidâ veniunt ita quinque phrenesi,
Ilico quîs præbet pulsa quoque peste salutem
Sic Patri juvenem viginti millibus actum
Currere pernici volucris virtute chelydri*
Restituit precibus fixum votísque receptum.
Mater item cum prole ruit hac labe referta,
Nec mora, purgatas pariter Pater iste remittit.
Sícque Parisiacæ bacchans in limine portæ,
Húcque venire querens, mæstis sibi vocibus hostem*,
Atque Dei famulum vulgato nomine prodens:

* serpentis seu dæmonis

* Columbanum

An. Chr. dc. xv. Nov. xxi.

Fortibus imperiis diris dum viribus obſtat,
Ore manum capit innocuo, linguáque repreſsâ
Almifici digitis, juſſus fœtore ſequente
Sulphuris Ætnæi affectum lacerúmque relinquit.
Tempore jam multo Phœbæi muneris expers
Hoſpite clarifico rutilantia dona reſumit,
Fruſtratúſque diu revocato lumine gaudet,
Ipſe peregrinus peregrinum ut lumine captat.
Hic vir præpollens Chriſtíque Columba renidens,
Lumine quàm clarus ſuperóque nitore coruſcus
Fulſerit, innumeris radiantia culmina donis
Virtutum retegunt, volucréſque feræque loquuntur
Saltibus* accitæ, niſúque adulante receptæ. (* è ſaltibus ſeu ſilvis)
An non hæc* furto corvus clamâſſe relato, (* miracula)
Imperiíque tremens viſus terrere potentis,
Pergere nî juſſus poſt reddita damna, nec auſus?
Urſus an inſolito reboat non iſta pavore
Jam prælibatâ verbo depulſus ab eſca,
Tergora cervinæ ſervans illæſa rapinæ,
Et famulans ſanctis Sanctorum ad commoda juſſis?
Nec ſolus notat hæc teſtis*, diverſa feruntur (* Urſus)
Huc attracta olidis* animantia, nare ſagaci (* id eſt, olentibus carnibus)
Nutibus atque repulſa Patris; dum pelle revulſa
Pabula nudatum ſinitur præſtare cadaver.
Sed nec diſſimili regitur moderamine, pomis
Qui per diſcipulum ceſſis inſiſtere parens
Parcere ſcit vetitis, ceſſâtque inhiare rapinis,
Vivere decretis*, eſcíſque abſiſtere partis*. (* permiſſis) (* præſentibus)
Quàm virtute patens verbi quàm culmine præſtans
Hic Pater enituit, & juſſa & facta reſignant.
Id quoque caſtorum retegit famulatus alumnûm,
Et quondam liquor emiſſus famulante cliente,
Nec tamen effuſus pervadens clauſtra coronæ
Spargit humum, quin inſueto petit agmine* cælum, (* impetu)
Tollitur in vacuum, duplicâtque cacumine trullum*, (* vas vinarium)
Juſſa Patris decorans, famulíque patrata venuſtans.
Sic farris modius ſupereſt quíque uſibus unus,
Dum ſimul indiguo fertur mandante Patrono,
Divite rebus Acra[a] monitis parente ſupernis,
Tertia jejunis redit expectantibus ut lux,
Quadringentenos potúſque cibíque rependit
Spem prætérque fidem vacuis fulcimine cuncto:
Gratiâque augetur cumulat dum Doda trecentos.
Quondam inopi victus cælis alimenta feruntur:
Deſtinat æthra cibos orantibus alite multo,
Plumigeram ſeriem non diffugiente volucre
Abſque labore ferunt, epulis dant fervere menſas
Ditibus, atque palatinas dulcedine viſis
Exſuperare dapes, triduóque hoc dapſile terris
Manna manet, frugum accedit dum copia quarto

a In MS. codice legitur Aëra. Nomen eſt proprium uti & Doda infrà, quæ nomina in Jona deſiderantur.

AN. CHR. DC. XV. NOV. XXI.

Læta die, supero spiramine, Præsule [a] jusso
Vicinas habitante plagas dare fercula Sancto.
Sic & amicorum sociis solamine cassis
Ipse animo fidens fidum perquirit amicum *, *Christum
Ecclesiámque petens aperiri munere dextram
Exposcit Domini: nec amicus vota moratus,
Pontificem mittit repletum ardore ferendi
Quæ libeant Vati, gratis data sumere poscit.
Ille bono grates Domino fert pectore prono,
Accitísque suis devotè oblata capessit.
Inde fluenta legens Rheni, loca barbara visit.
Sarmaticâ Sævos * adiens regione suetos. * l. Suevos
Progrediens quoque sacrificos offendit, inanes
Luminis æterni lyphantia * liba parentes. * f. lymphatica
Dolium erat magnum sacris gremiíque capacis
Turbida cervisiæ retinens libamina tetræ:
Quod Domini miles leni sufflamine solvens
Dissipat, erumpit paritérque fragórque liquórque:
Ut videas Sanctum fugere horrida flamina * flatum. * dæmones
Barbaries pavefacta stupet, falsísque recedens
Pars non parva Dei recipit juga suavia veri,
Inque fide infirmi firmantur robore facti.
Cogitat interea Sclavorum visere fines,
Luce pia lustrare animas ab origine cæcas.
Angelus at visis adstans, depingit in orbis
Schemate desertum tenui sub imagine mundum,
Ut dextram lævámve petat, fructúsque labore
Quæsitos ineat. Sancto hæc spiramine plenus
Viridimens *, nec adesse videns quo vincula gentis * discutiens
Solvantur Domino tempus laqueata, quiescit.
Cælicolis equidem qualis quantúsque probetur,
Æquivoci * casso pandit conamine custos. *Columbani alterius
Militiæ optanti metam palmámque laboris
Quæsitam oranti fulvâ se luce revelans;
Corpore non, inquit, modò te producere possum,
Patre Columbano poscente, & flente repulsus.
Ociùs ille jubet mærens properare ministrum,
Flagitet accitum raptim decurrere Patrem
Visere marcentem. Sacrâ flens Æde repertus
Poscitur, accedit, causámque & vota requirit.
Ingratè * precibus queritur sese ille teneri, *invitò
Ductori obstari lacrymis, retinacula solvat,
Jámque aditum cæli sitienti regna recludat.
Ille metu attonitus, Fratres ciet ære petitos,
Atque recedenti quæsita viatica præbet,
Oscula fert, funus cognati * complet amici. * popularis
Ipsi jam Reges hujus sua subdere colla
Non renuunt monitis, hinc lividus hostis adactus
Invidiæ stimulis molimina nota revisit,
Pectora sceptriferæ * supplens Regúmque parentis. * Brunechildis
Et quia vir Domini Regis * benedicere cretam * Theoderici
Crimine contemnit sobolem, regalia sceptra
Haud suscepturam memorans; Regina furore
Hunc agitat diro, prohibens pia munera ferri,

[a] Episcopo scilicet Maguntino, nomine Leonisio. Hoc factum ac sequens per anticipationem referuntur.

AN. CHR. DC. XV. Nov. XXI.

Cernentes socij currunt, sublata rependunt,
Flagitio parci poscunt, horrore tremiscunt,
Rémque Patris verè ut sacram tractare pavescunt.
Omnia pauperibus largito ac ferre parato
Indiguóque dapis, cælestia dona feruntur,
Gratificúsque capit, pestésque & livida* pellit.
Æquoreas tandem Ligeri delatus in oras,
Ad patriam revehi, Oceanúmque subire jubetur.
Scottica navis adest quæ res comitésque capessit
Licta Patris refugæ nativa revisere rura.
Remigiis igitur zephyrísque faventibus acta
Findit terga maris, fluctúsque adnititur altos;
Cùm subitò mare nolle viri sentiscit, & imo
Exsiliens pelago sævis conatibus obstat,
Fluctibus atque ratim propellens reddit arenis.
Cœrula subducens retegit, siccátque carinam,
Collectúmque sibi finibus requiescit adactis.
Sistere sic triduo cogens sine gurgite cumbam
Nauclero cernente Dei quo numina casu
Res Patris exhausta, sociósque à puppe remittit.
Æquora mox adsunt, properántque resumere lintrem;
Optatísque vehunt per plana liquentia flabris,
Laudantes placitum cuncti præferre Tonantis,
Mirari factum, Vatem quo vellet abire
Mittere sponte suum, famulatu opibúsque levare.
Missus Lotharij devotam competit aulam,
Quem Rex munus ovans acsi cæleste receptat.
Flagitat ut maneat degendi habitacula præstat.
Regibus ille cavens lites augere, recusat,
Increpat errorem, regit apte regmine Regem.
Interea bellum gemino meditante tyranno
Poscitur alterutro, neutro parêre jubetur
Rex Patris imperio, sceptra* utriusque canuntur*
Hujus regminibus terna intra tempora subdi.
Obsequitur Princeps monitis, fidóque fidelis
Exspectat promissa animo, spes figitur æthræ,
Et patiens servat donec data culmina sumat.
Applicitis Vatis sociis, solatia cœpti
Fert iteris * gelidas superare volentibus Alpes.
Quáque venit Pater egregius, virtute coruscat,
Horrida deturbat, sacratu mitia firmat.
Meldensi comitem se CHAGNERICUS ab urbe
Ultro offert, ejúsque dicat benedictio natam
Cum laribus BURGUNDO-FARAM Christo indole junctam.
Quam pater infido tentans abscindere nisu,
Lumine percussam febribúsque extrema trahentem
Ingemit, EUSTASIÓQUE petit Patris hujus alumno
Hospite suscepto sanari peste remota.
Ille rogans iterat * votum, fert inde medelam.
Quo pergente, necem legit *hæc quàm frangere pactum,
Dum promissa ferat, sacra dum velamina captet,
Candida Castra * locat sponso quis militet Agno,
Agmina siderei coëant quo florida regni.
Matronam ipse means excepit * honore Columba,

* Dæmones
* Supple ac
* prędicuntur
* itineris.
* iterari facit
* eligit
* Monasterium Evoriacas
* f. exceptus

Autharii colitur devoti munere amici.
Cujus & hic subolem gemino splendore micantem
Matre ferente sacrans, fidei benedicit honore.
Regibus accepti, regali munere clari
Hinc adspirantes superis Christóque flagrantes,
Vitantésque voluptatum discrimina, cælum
Mente petunt, cæleſtiáque agmina cogunt,
Castra beata locant, Juranis saltibus arunt *, (* f. alter)
Alter Resbacis Briegensis margine rivi.
Sic quoscumque Patris locuples benedictio munit,
Obtinus * attollit cælorum in culmina finis. (* f. Optimus)
Consiliis quicumque hujus parêre faventes
Non renuêre regi, gaudent sibi prospera ferri.
At consulta animi qui posthabuêre paterni,
Expertes voti vacuo flevêre dolore:
Ut Rex ille repulsoris frater * Patris almi, (* Theodebertus)
Servitiis subici Christi qui sponte salubri
Dum vitat parendo Patri, substernitur hosti.
Nec dilata diu res, bella cientur utrimque,
Diversæ alterutrum coëunt in prœlia gentes.
Vir Domini solus vastam comitante ministro
Inierat tum fortè eremum, residénsque legénsque
Appetitur subitò, Domino moderante, sopore,
Atque videt Reges inter quæ bella calescant.
Excitus adstanti famulo arma flagrantia pandit,
Effundi nimium suspirat utrimque cruorem.
Pulsorem * contrà monet exorare minister: (* Theodericum)
Consilium Pater insulsum notat improba fassum,
Dum magis hostilem decernat amare salutem,
Atque rogare Deum, cujus hæc bella librantur,
Numine qui justâ disponit lance duellum.
Jam qui consultis renuit servire benignis
Terga parat fratri, captúsque aviæque subactus
Ponit gemmiferos muliebri forfice crines:
Et quæ non voluit Christi substratus amori
Sumere, ludibrio præmonstrat signa coronæ.
Nec mora, mactatus rabie laceratur Hyenæ *: (* Brunechildis)
Ætherio frater * tactus consumitur igne. (* Theodericus)
Atque ita Lotharius cernens sibi sceptra parari
Sancto dicta Columbano subit, arma prehendit,
Debita cum turmis properans sibi regna capessit.
Regis adulterio genitam facili agmine prolem
Cum scelerum incentrice capit, necat, excipit aulæ
Criminis altricem expostam, vectámque camelo
Indomitis innectit equis, terit impete raptis.
Sic sic veridici complentur famina Vatis.
Ergo Columbanus pennis animísque columbæ
Regna superna petens, Gallorum transvolat Alpes,
Ausoniam ingrediens, Agilulfo Rege decenter
Excipitur, subiens pia mœnia, Mediolanum
Incolit, expurgátque hereses, atque arma ministrans
Ecclesiæ, recti meditatur dogmata callis.
Accipiénsque * à se rupti juga montis aceto * (* Audiens * f. acuta)
Mirifici splendore Petri comíque colíque:

AN. CHR. DC. XV. NOV. XXI.
Ociùs hæc ſuperans, avido petit alta volatu:
Semirutámque aulam neglectu monticolarum
Offendens, priſco accelerat reparare decore,
Succiſáſque trabes ſcopulis per devia collis
Pondera quadragenorum per plana virorum,
Cum tribus aut geminis ſine fuſte vehebat alumnis.
Nec pondus veluti veherent, quin pondere vecti.
Síçque pio Fratrum mentes hortamine firmans,
Incepto lætis operi perſiſtere votis,
Ut qui velle Dei patulo fulcimine captent.
Culmina reſtaurat properè, ſarcítque ruinas,
Atque Monaſterij diverſa habitacula condit.
Lotharius Vatis completa oracula cernens,
Eustasium monitis Luſſovia Caſtra regentem
Dirigit, almifici veſtigia ſacra Magiſtri
Cum prece ſectari latâ ſuplicamine Regis,
Quò redeat, votis degat, quæſitáque ſumat.
Gaudet hic adventu geniti, ſuadétque morari
Quantiſper ſecum claræ pietatis alumnum,
Ad requiem comitum, doctrinæ ad regimina Fratrum:
Se repedare negans, retróque redire recuſans.
Regi gratifico monitum pòſt pergere legat,
Corrigat ut propriam morum moderamine vitam,
Suſtentet ſocios Luſſovia Caſtra colentes,
Præſidiis foveat, regali munere comat.
Fœdera grata hilaris Rex captans honore venuſtat,
Caſtra ſuperna fovet, delegata agmina fulcit,
Subſidiis explet, dominandi finibus auget.
At Pater ipſe Columbanus dum clauditur annus,
Mandatis * nova ſepta colit Cellæ Ebobienſis.
Nexibus hinc animam carnis tenebríſque ſolutam
Almifico cælis infert ſplendore decoram.
Pignera reſtructi per eum Templi æde locantur.
Quàm celſæ meritùm vitæ, data ſigna loquuntur:
Strenuitatem animi præſtans doctrina profatur.

* Regulis

MIRACVLA S. COLVMBANI,

SCRIPTA A MONACHO BOBIENSI

anonymo, qui ſæculo x. vixit, ut conſtat ex capp. 7. 9. & ſeqq.

Ex MSS. codd. Ciſterc. & Autiſſiod.

PRÆFATIO AUCTORIS.

I. Quæ Dominus noſter per merita Patroni noſtri ſanctiſſimi Columbani pandere dignatus eſt ab ortu nativitatis ejus uſque ad adventum ipſius in partibus Ebobienſis, ſeu & de conſtructione ipſius Cœnobij, vel obitu ejus, Jonæ cujuſdam ſtudio transcripta reperimus. Cetera quæ adhuc ipſe vivens geſſit in ſupradicto loco, quia præfatus vir ſilendo præterit, ut ne tanti viri geſta vel miracula oblivioni traderentur, júſſum eſt mihi à quodam Præceptore meo, ut proprio ſtilo quomodo valerem tranſſcriberem.

berem. Quod ego denegare non ausus sum, quia vapulare metuebam: & cùm essem indoctus, inchoare timebam. Qua de re undique me premebant angustiæ. Sperans tamen in eum qui linguas infantium disertas facit, & qui per Prophetam clamat, *Aperi os tuum & ego adimplebo illud*; quòd ille mihi minimo intellectum posset tribuere per misericordiam quod deerat per ætatem, ad ea juxta meam parvitatem recitanda toto me desiderio mancipavi. Nec cogitet quisquam quòd audacter vel propriis viribus confisus sarcinam tantæ molis arripuerim; sed quia jussio Præceptoris me ad hoc opus impulit, nec fas fuit ejus (sicut jam retuli) jussionibus non parêre. Nihil itaque mihi conscius, sed priùs ad Deum mente conversus, suppliciter postulavi, ut vel scintillam sancti sui Spiritus mihi parvulo non negaret ad ea narranda quæ jussus fueram: aliter enim nequibam, sicut ipse dicit: *Sine me nihil potestis facere*. Discant etiam æmuli non me irridere, quia non sponte, sed coactus hoc opus aggressus sum. Ab exordio enim ædificationis Ecclesiæ, misericordia * in jam fato loco, & ipsius dilectissimæ speluncæ hæc enarrare cœpi, & pauca de ejus virtutibus differere quæ à veracissimis viris didici: & postea ad ea me contuli quæ temporibus præcellentissimi HUGONIS Regis acta sunt, quia necesse fuit aliquid immorari. Titulos etiam uniuscujusque virtutis supposui, quo faciliùs eluceret in capite quidquid esset requirendum in corpore.

AN. CHR. DC. XV. Nov. XXI.

Ps. 80. 11.

Auctoris consilium.

Ioh. 15. 5.

* fortè, miracula facta

I. *De adventu ipsius in Italia & de constructione Ecclesiæ in loco Ebobiensi.*

2. COLUMBANUS igitur Hiberniâ ortus, post alia Cœnobia in partibus Galliarum structa, seu & post nonnulla adversa quæ à THEODERICO Rege, & BRUNICHILDE perpessus est, monitu Angelico Italiam veniens, ab AGILULFO Longobardorum Rege honorificè susceptus est, sicut in sacris ejus reperimus gestis: datáque ei optione loci Ebobiensis, Monasterium inibi construere cœpit: ubi etiam Ecclesiam in honore almæ Dei genitricis sempérque Virginis MARIÆ ex lignis construxit ad magnitudinem sanctissimi corporis sui. Inter ceteras denique virtutes quas Dominus in ipsa operatus est Ecclesia, hæc præcipuè viguit, sicut ab antecessoribus nostris audivimus, quòd si aliquis tristis illic adveniebat, si ibi aliquam morulam haberet, interventu sanctæ Virginis supradictíque viri, lætus exinde revertebatur. Ante ipsam denique Ecclesiam sanctus ATTALUS Crucem affixit, ubi & meruit cælos videre apertos: ipsámque Ecclesiam venerabilis Abbas AGILULFUS [a] ex lapidibus struxit, turrémque super eam ædificavit, & campanas fecit in ea pendêre sicut nunc cernitur.

II. *De vestigio pedum ipsius in terra expresso.*

3. VENERABILIS etenim Columbanus secretiorem locum exquirens, sicut ejus mos erat, ut videretur aliquantulum segregatus à Fratribus vacare orationibus, & jejuniis immorari; egressúsque à Monasterio transitóque flumine Trevia, juxta illud pergens devenit ad fluviolum qui vocatur *Coriasca*: Indéque juxta alveum ipsius fluminis iter agens, rupes illas circumquaque pervidens advenit inter duos montes unde illud decurrit; ex quibus unus qui est ad dexteram partem vocatur TELECTUM, alter verò qui est ad lævam nuncupatur rusticâ linguâ GROPPOALTUM: in illam verò ripam quæ est ad sinistram partem adscendens, devenit ad quamdam petram quæ videtur in eminentiore rupe esse posita, & exinde circumquaque rupes hinc & inde conspicere poterat: mirabiléque dictu! in ipsa petra vestigium sanctissimi pedis ejus dextri sic expressum est sicut hodiéque apparet, quasi si aliquis sigillum in cera expresse-

a Aigulfus seu Agilulfus Bobiense Monasterium rexit anno DCCC. LXXXIII. & reliquo sæculo IX. sicuti videre licet in Ital. Sac. Tom. 4.

AN. CHR. DC. XV. NOV. XXI.

rit, & ablato illo cujuſcumque figuram demonſtret, ſic & ipſa petra, ſicut ſuprà diximus, veſtigium ipſius demonſtrat Sancti. Ex illa enim die ille locus ob reverentiam venerandi viri, linguâ ruſticâ AD URNAM S. COLUMBANI vocatur. Sed in temporibus noſtris unus ruſticus qui in illa rupe capellas cuſtodiebat, ipſam petram adſcendens (ſicut mos eſt paſtorum in illam adſcendere propter calorem ſolis, vel ob cuſtodiam caprarum) non dedit honorem Deo neque S. Columbano: ipſam pariter à corpore totius petræ ſeparavit, & in fluviolum quod prædiximus devolvit. Idem verò ruſticus ipſo die percuſſus eſt, & poſtea non meruit ſanari. Quo comperto venerabilis Sacerdos THEODERULFUS nomine, qui eidem ſpeluncæ tunc præerat, ipſam perquiri fecit, & ad ſe deportari rogavit, dignóque loco repoſuit.

III. *De inventa ſpelunca & petra in ſuo loco appoſita.*

4. SANCTUS denique Columbanus in jamdictam rupem locum ſibi aptum non inveniens, ipſam relinquens, in rupem aliam quæ eſt juxta montem prædictum adſcendens, ſubtiliſſimè perluſtrans, devenit ad radicem ſaxi, cui ſupereminet magna rupis. In ea itaque locum ſibi cernens congruum mundánſque, Eccleſiam inibi conſtruxit in honore beatæ Dei genitricis ſempérque Virginis MARIÆ, ea menſura quam ſuprà oſtendimus. Solitariam verò ibi agens vitam ſoli Deo vacabat in jejuniis & orationibus, tantúmque Sabbato vel diebus feſtis ad Monaſterium revertebatur: totáque Quadrageſima illic manſiſſe perhibetur. Cúmque ſemitam illic requireret unde venire vel redire poſſet, tranſitum habuit ſecus ſaxum de quo olim magna pars diviſa fuerat, & in ipſo itinere jacebat. Denique cùm ex nulla parte locum divertendi inveniret, humano deſtitutus auxilio, ad divinum recurrit, orans virtutem ſibi à Deo dari, quatenus ipſam partem in ſuo loco poſſet reſtituere. Tanta autem adminiculans Dei pietas Electo ſuo virtutem tribuit, ut ipſam loco ſuo reſtitueret unde viſa fuerat cecidiſſe, liberum greſſum omnibus illic tendentibus dans. Ob venerationem itaque tanti miraculi, à fidelibus Crux juxta eam poſita eſt, ſicut & hodie cernitur.

IV. *De Cruce juxta ſaxum poſita.*

5. SANCTUS Columbanus non longè ab Eccleſia quam ſuprà diximus locum alium eligens, ubi ſaxum erat aliquantulum concavum, crucem ſibi affixit. Conſuetudo eſt enim hominibus hujus gentis, unumquemque per diem centies & eo plus genuflectere: ad quod opus locum eumdem ab eo credimus expetitum. Quidam autem Francigena orationum causâ iter agens, tranſitum habuit juxta jamfatam ſpeluncam. Ut cognovit autem à dicentibus in illis partibus Eccleſiam à B. Columbano conſtructam, orationis causâ illic pervenit. Cúmque veniſſet ad oſtium, & ſicut mos eſt pulsâſſet, receptus ductúſque eſt ad orationem, reſumptíſque paullulum viribus, perrexit ad jamdictam Crucem: ibíque flexis poplitibus orans, Crucem illam adſpiciens, ſollicitéque inquirens quis illic eam appoſuerit, ut didicit à S. Columbano factam & illic appoſitam, opportunum tempus exquirens, partem ex ea latenter abſtulit, & ob amorem ſancti viri ſemper ſecum deportavit. Romam itaque pergens locáque Sanctorum circuiens, reverſus poſtea in Franciam, inter cetera verò narrationis ſuæ colloquia virtutes S. Columbani quas à cuſtode prædictæ ſpeluncæ didicerat narrabat, gloriabatúrque ſe habere partem Crucis quam ſua fabricaverat manu, & per quam non paucas virtutes factas narrabat. Poſt multum verò temporis ex ipſis partibus veniens ad prędictam ſpeluncam, partem Crucis quam deportaverat & virtutes quas per eam Dominus egerat narravit, de quibus virtutibus videtur nobis rectum eſſe, noſtro operi unam inſerere. Dicebat enim prædictus Francigena fratrem ſuum longo tempore caduca paſſione vexatum, hauſtu ipſius Crucis ſanitati priſtinæ reſtitutum, ceſſante jam

NOTA.

omni pęne industria Medicorum. Nullus enim ejus potuit incommoditati aliqua medendi arte succurrere, quia ad laudem sui nominis servo suo Columbæ Dominus hujus prærogativam contulerat sanitatis. In eodem verò loco in quo prædicta Crux à S. Columbano posita fuerat, Ecclesia in honore sanctæ Crucis constructa est, sicut nunc cernitur, ubi etiam ipsa Crux pro amore inclyti viri honestissimè servatur. AN. CHR. DC. XV. Nov. XXI.

V. *De legumine quod nunquam seritur, sed ex se profert semen.*

6. QUIA de constructione, dilectissimi, speluncæ loqui cœpimus, libet de virtutibus S. Columbani inserere, de quibus ipse locus usque nunc floret. Nam legumen Pis, quod rustici *Herbiliam vocant*, ex adventus sui tempore per singulos annos sponte nascitur per illas rupes quas ipse perambulavit, nullo serente, & quod nobis majus miraculum videtur, per scissuras petrarum ubi nullus humor adest. Non æqualiter tamen per singulos annos nascitur. In multis enim locis ubi præsenti anno orta fuerit, in alio deerit. Sed in hoc Domini nostri virtutem esse credimus, quòd ipse per servum suum quotidie operatur. Nam si in uno loco per singulos annos nasceretur, forsan multi putarent non esse virtutem Sancti, sed de illius semine ubi caderet, & inde oriretur. Mos enim est custodi ipsius speluncæ quando apparuerit, ibi signum mittere, quousque ad maturitatem pervenerit, diligentérque tunc colligere, & Abbati transmittere. Abbas verò Regibus, sive Principibus solitus est pro benedictione S. Columbani dare.

VI. *De puero quodam ferrario.*

7. QUIDAM vir ferrarius, nomine Petrus, & in ipsa arte bene instructus, omnibúsque nobis notissimus, nuper excæcatus est. Habens denique uxorem & filios, contristari cœpit quomodo eos gubernare vel regere posset, qui humanum lumen amiserat. At ille videns se esse privatum lumine, humanam medicinam respuens, ad Divinam recurrit. Præcepit namque uxori suæ ut ceram in luminaribus præpararet, & homines qui eum ducerent ad prædictam speluncam acquireret. Veniente ergo illo ad jamdictam speluncam, ingressus Oratorium cum luminaribus deprecabatur S. Columbanum, quatinus intercederet pro eo ad Dominum, ut ei pristinum lumen reddere dignaretur. Meritis itaque S. Columbani meruit amissum lumen recipere, & gratias agens Deo, cum gaudio reversus est domum suam. Deníque adhuc superest, & valet, & bonum testimonium habet ab his qui eum norunt.

VII. *De contracto in sollemnitate S. Columbani sanato.*

8. MIRACULUM quod gestum est in supramemorato Cœnobio Ebobiensi tempore BERENGARII Imperatoris [a] videtur nobis non esse commodum silentio tegere, quia sicut Raphaël Angelus Tobiæ dixit, Opera Dei revelare honorificum & decentissimum est. Hujus ergo miraculi qui adhuc supersunt testes sunt, qui in ipsa sollemnitate ibi adfuerunt. Fuit quidam paupercuIus nomine Gaudinus ex Francia ortus, omníque corpore contractus, itaut vascula in quibus solebat cibum vel potum sumere, nullomodo aliter portare posset nisi super collum poneret, & sic reptando cum bacillis properaret. Adveniens igitur in jamdictum locum, receptus ductúsque est ad Hospitale, sicut mos est, ibíque hospitium & victum inveniens plures illic mansit annos. Quodam itaque anno in vigilia sollemnitatis sanctissimi Columbani, omnibus membris dolere cœpit. In ipsa autem nocte sonatis signis ad vigilias omnes accurrunt, ipse verò inter eos adfuit nimis dolendo atque lamentando, itaut in ipsis

[a] Berengarius Dux Forojuliensis anno Christi CM. Regnum Italiæ occupat, Imperij coronâ postea violenter extortâ occiditur anno CM. XXIV. Lege Baronium.

AN. CHR. DC.XV. Nov. XXI.

Mirantûm jam posse suum decernit, ovanter
Instaurat mensas, dapibúsque venustat opimis.
Gaudia concelebrat nullo residente dolore,
Nî solùm insidis sectari jussa moratis.
Quorum desidia arguitur, pigredo notatur,
Atque animæ languor carnis languore piatur:
Ac pestis mora præcinitur*, longúmque rotata
Volvitur anxietas, annus dum limina claudit.
Siccatis quondam stipulis sub tempore messis
Insurgant, inhibéntque legi* dona annua nimbi,
Insistunt pluviæ, spes ipsa ablata metendi
Mentibus attonitis, iterum ne germina culmis
Insurgunt fetis famis in discrimina granis.
Ille sub hæc Domino committere vota benigno,
Spémque librans Christo, sociis jubet arma* capessant,
Messem ineant, curvis invadant falcibus arva.
Mirari comites, nemo audet promere contrà
Quin faveant jussis, ruraliáque arma ferentes
Appellunt segeti: custodes ille per oras
Distribuit ruri, quos vita excelsior ornat
Quattuor excipiens CONIMINUM, EUNOCUM, ECONAMUM
Sanguine Scottorum, GURGANUM gente Britannum.
His ita dispositis operi cum Fratribus Abbas
Insistit: prô mira fides! toto æthere rores
Funduntur circà, sicco cadit hæc seges agro,
Tostáque* mirando sic cuncta reconditur æstu.
Primates steriles virtutem pauperis hujus
Sentiscunt, adeunt, quæsitáque gaudia prolis
Accipiunt, celebri lætantur honore parentum.
WANDALENUS ovans DONATO nomine & actu
Pignore florescit, sacer at Pater expiat undis,
Enutrítque datum cælesti lacte clientem.
Quem pôst Pontificis Vesontio culmine tollit,
Quíque Monasterium normáque & honore Patroni*
Constituens Christo, certantia castra coaptat.
Fenora natorum genitor pro pignore lato*
Tutoris recipit meritis, ipsíque parentes
Se obstringunt Domino: mater turmam aggregat almam
Castarum gaudens comitum se his esse sodalem.
Sufficitur Patri CRAMELENUS, & ipse beati
Abbatis splendore datus devotus amori,
Instituit cœtum Patris hujus regmine cultum.
Inclytus iste Pater probitatis munere pollens
Quàm locuples operum vixit, quàm lucis abundans,
Afflictis impensa docent solamina crebra.
THEUDEGISOLUS hoc digito sibi falce reciso
Comperit*, excipiens subitam medicante salutem
Ore Patris, fusâ plagæ per aperta salivâ:
Fortior & cœptum repetens sine labe laborem,
Membro crediderat quod se amisisse recepto.
Nec minùs egregiæ perfunctus honore medelæ
Pernicem conquirit opem cladísque levamen
Otia sectatus senior WINOCUS agreste,
Dum miratur opus Patrum terrena gerentûm,

Militiæque

* prædicitur

* colligi

* falces

* sicca

* Columbani

* collato

* expertus est

Militiæque viros superæ sudare labore
Adstupet agricolæ; cuneo saliente petitus
Frontis aperta gemit, fusóque cruore madescit.
At miserans Pater angorem, celeránsque juvamen,
In-que-cubans votis, properat purgare salivis,
Oréque conspersum reddit post sputa piatum.
Dúmque fovens facili sævum linit unguine vulnus,
Curat, víxque cicatricum vestigia servat,
Salvificum digno hic sectatus tramite Patrem.
Frumenti dolet ærumnâ fraccescere* Fratres,
Sollicitum fidis comitem Pater erigit orsis:
Non linqui Justum, subolem nec quærere panem.
Dictis vota fidem faciunt, vacua horrea solo
Largitore Deo facili virtute replentur.
Nox subiit totum, vector nisi nemo repertus
Conditor immensus, largè dans omnibus unus.
Sic quondam glebas rastro sarientibus adstans,
Sexaginta jubet geminorum munera panum
Cum potûs quod parvum aderat solamine ferri.
Mirantur crevisse dapes vescentibus illis
Ruricolæ, duplúmque stupet legisse* minister
Convivis saturis, escarum & fenora potûs.
Nec solùm proprios clemens ita servat alumnos;
Quin succurrit & externis, & vincula solvit
Ætheria, tactu famuli contrita fatiscunt
Ad jussum æra Patris, velluntur* crimina fantes
Se purgaturos lacrymis jam sponte litandis.
Nexibus eductis* lavat, ac vestigia tergit,
Et lotis agit Ecclesiam, sed limine clauso
Non patet introitus trepidis, jamjámque propinquò
Agmine custodum repetentûm ad tormina raptos*.
Vincula qui jussis, precibus quoque limina pandit,
Claustráque cum votis reserat nutantibus ægris,
Ac simul ingressis solitis struit ostia septis.
Clavier* hæc hostésque suo munita vigore
Cernentes, metuunt divino numine tutos
Appetere, humanis aut subdere legibus actos.
Adversis etiam ille bonus, sævísque benignus
Excipitur, percussoris tormenta revincti
Nexibus internis ferro torpente relapso
Dejecti dextrâ, ante pedes miseratus, ademptum
Dæmonico redhibet virtuti animúsque furori.
Obvia bis sævi quondam atro flamine pleni
Ora tulêre viri, prece mox quos ille redemit.
Vexati rabidâ veniunt ita quinque phrenesi,
Ilico quîs præbet pulsa quoque peste salutem
Sic Patri juvenem viginti millibus actum
Currere pernici volucris virtute chelydri*
Restituit precibus fixum votísque receptum.
Mater item cum prole ruit hac labe referta,
Nec mora, purgatas pariter Pater iste remittit.
Sícque Parisiacæ bacchans in limine portæ,
Húcque venire querens, mæstis sibi vocibus hostem*,
Atque Dei famulum vulgato nomine prodens:

* animo frangi
* collegisse
* eripiuntur
* f. eductos
* ereptos
* f. Claviger
* serpentis seu dæmonis
* Columbanum

An. Chr. DC. XV. Nov. XXI.

Fortibus imperiis diris dum viribus obſtat,
Ore manum capit innocuo, linguáque repreſsâ
Almifici digitis, juſſus fœtore ſequente
Sulphuris Ætnæi affectum lacerúmque relinquit.
Tempore jam multo Phœbæi muneris expers
Hoſpite clarifico rutilantia dona reſumit,
Fruſtratúſque diu revocato lumine gaudet,
Ipſe peregrinus peregrinum ut lumine captat.
Hic vir præpollens Chriſtíque Columba renidens,
Lumine quàm clarus ſuperóque nitore coruſcus
Fulſerit, innumeris radiantia culmina donis
Virtutum retegunt, volucréſque feræque loquuntur
Saltibus* accitæ, niſúque adulante receptæ. (* è ſaltibus ſeu ſilvis)
An non hæc* furto corvus clamâſſe relato, (* miracula)
Imperiíque tremens viſus terrere potentis,
Pergere nî juſſus poſt reddita damna, nec auſus?
Urſus an inſolito reboat non iſta pavore
Jam prælibatâ verbo depulſus ab eſca,
Tergora cervinæ ſervans illæſa rapinæ,
Et famulans ſanctis Sanctorum ad commoda juſſis?
Nec ſolus notat hæc teſtis*, diverſa feruntur (* Urſus)
Huc attracta olidis* animantia, nare ſagaci (* id eſt, olentibus carnibus)
Nutibus atque repulſa Patris; dum pelle revulſa
Pabula nudatum ſinitur præſtare cadaver.
Sed nec diſſimili regitur moderamine, pomis
Qui per diſcipulum ceſſis inſiſtere parens
Parcere ſcit vetitis, ceſſâtque inhiare rapinis,
Vivere decretis*, eſcíſque abſiſtere partis*. (* permiſſis) (* præſentibus)
Quàm virtute patens verbi quàm culmine præſtans
Hic Pater enituit, & juſſa & facta reſignant.
Id quoque caſtorum retegit famulatus alumnûm,
Et quondam liquor emiſſus famulante cliente,
Nec tamen effuſus pervadens clauſtra coronæ
Spargit humum, quin inſueto petit agmine* cælum, (* impetu)
Tollitur in vacuum, duplicátque cacumine trullum*, (* vas vinarium)
Juſſa Patris decorans, famulíque patrata venuſtans.
Sic farris modius ſupereſt quíque uſibus unus,
Dum ſimul indiguo fertur mandante Patrono,
Divite rebus Acra[a] monitis parente ſupernis,
Tertia jejunis redit expectantibus ut lux,
Quadringentenos potúſque cibíque rependit
Spem prætérque fidem vacuis fulcimine cuncto:
Gratiáque augetur cumulat dum Doda trecentos.
Quondam inopi victus cælis alimenta feruntur:
Deſtinat æthra cibos orantibus alite multo,
Plumigeram ſeriem non diffugiente volucre
Abſque labore ferunt, epulis dant fervere menſas
Ditibus, atque palatinas dulcedine viſis
Exſuperare dapes, triduóque hoc dapſile terris
Manna manet, frugum accedit dum copia quarto

a In MS. codice legitur Aëra. Nomen eſt proprium uti & Doda infrà, quæ nomina in Jona deſiderantur.

AN. CHR. DC. XV. NOV. XXI.

Lata die, supero spiramine, Præsule [a] jusso
Vicinas habitante plagas dare fercula Sancto.
Sic & amicorum sociis solamine cassis
Ipse animo fidens fidum perquirit amicum *, *Christum
Ecclesiámque petens aperiri munere dextram
Exposcit Domini: nec amicus vota moratus,
Pontificem mittit repletum ardore ferendi
Quæ libeant Vati, gratis data sumere poscit.
Ille bono grates Domino fert pectore prono,
Accitísque suis devotè oblata capessit.
Inde fluenta legens Rheni, loca barbara visit.
Sarmaticâ Sævos * adiens regione suetos. * l. Suevos
Progrediens quoque sacrificos offendit, inanes
Luminis æterni lyphantia * liba parentes. * f. lymphatica
Dolium erat magnum sacris gremiíque capacis
Turbida cervisiæ retinens libamina tetræ:
Quod Domini miles leni sufflamine solvens
Dissipat, erumpit paritérque fragórque liquórque:
Ut videas Sanctum fugere horrida flamina * flatum. * dæmones
Barbaries pavefacta stupet, falsísque recedens
Pars non parva Dei recipit juga suavia veri,
Inque fide infirmi firmantur robore facti.
Cogitat interea Sclavorum visere fines,
Luce pia lustrare animas ab origine cæcas.
Angelus at visis adstans, depingit in orbis
Schemate desertum tenui sub imagine mundum,
Ut dextram lævámve petat, fructúsque labore
Quæsitos ineat. Sancto hæc spiramine plenus
Viridimens *, nec adesse videns quo vincula gentis * discutiens
Solvantur Domino tempus laqueata, quiescit.
Cælicolis equidem qualis quantúsque probetur,
Æquivoci * casso pandit conamine custos. *Columbani alterius
Militiæ optanti metam palmámque laboris
Quæsitam oranti fulvâ se luce revelans;
Corpore non, inquit, modò te producere possum,
Patre Columbano poscente, & flente repulsus.
Ociùs ille jubet mærens properare ministrum,
Flagitet accitum raptim decurrere Patrem
Visere marcentem. Sacrâ flens Æde repertus
Poscitur, accedit, causámque & vota requirit.
Ingratè * precibus queritur sese ille teneri, *invitò
Ductori obstari lacrymis, retinacula solvat,
Jámque aditum cæli sitienti regna recludat.
Ille metu attonitus, Fratres ciet ære petitos,
Atque recedenti quæsita viatica præbet,
Oscula fert, funus cognati * complet amici. * popularis
Ipsi jam Reges hujus sua subdere colla
Non renuunt monitis, hinc lividus hostis adactus
Invidiæ stimulis molimina nota revisit,
Pectora sceptriferæ * supplens Regúmque parentis. * Brunechildis
Et quia vir Domini Regis * benedicere cretam * Theoderici
Crimine contemnit sobolem, regalia sceptra
Haud suscepturam memorans; Regina furore
Hunc agitat diro, prohibens pia munera ferri,

[a] Episcopo scilicet Maguntino, nomine Leonisio. Hoc factum ac sequens per anticipationem referuntur.

AN. CHR. DC. XV. NOV. XXI.

Hospitióve capi socios, vel dote juvari.
Arguere infessos monitor, vel frangere motus
Regis it irati, nec linquit dura magistri,
Nec probat hospitium, recipit nec munera Regum,
Improba dona abicit, nutu data vascula rumpit
Intuitûs virtute, dapes & pocula fundit.
Auditis stupidus tremebundo horrore tyrannus
Supplex adproperat, veniam sibi criminis orat,
Emendare admissa vovet, compescere spondet
Sollicitus labem, placátque hoc fœdere Patrem.
Ast ubi Castra * Pater repetit, mox pacta soluta
Flagitium cumulant, consueta piacla retractat.
Almisator contrà verborum verbera legat,
Grammata * plena minis, acríque notamine mittit,
Quîs mulier veteris repleta furore veneni
Ad furibunda Palatinos ipsúmque nepotem
Instimulat Regem, pellat quò Castra colentem,
Publica compellens ad jura vacare calentem.
Impulsus stimulis leges temerare Toparcha
Attentat: contrà invictus pius incola perstat,
Vaticinans omni procerem cum stirpe libandum *.
Territus hoc celer egreditur Rex famine sacris
Quæ violatum ierat, non se, sectante * coronam
Martyrij testans hujus contingere votis.
Quin eat, offendit quæ ritu examina linquat,
Ad natale solum, venit quo calle, recedat.
Ille negat Christi se sponte relinquere Castra.
Rex abiens sævum quem novit ad ista ministrum
Deputat, hócque Patrem pulsum Vesontio captat.
Hæc quoque mira gerens verbo vincimina * solvit,
Ecclesiæ referat valvas prece, munit apertas,
Liberat exemptos, vertítque regítque redemptos.
Vim superam cives ipsi renitere tuentes,
Ejus ab aporia * sese compescere censent.
Ille videns se nullo angi custode, reverti
Ad data Castra petit, mediíque in sole diei
Regreditur, mediam populo spectante per urbem.
Nec mora concutiunt Proceres hæc nuntia diros,
Instigántque initum passim cumulare furorem.
Legatur furiata cohors comitante Tribuno
Vellere ductorem, exsiliíque reducere multam.
Accedens truculenta manus cæcatur in uno *,
Cætera conspiciens, præsentem quærit & ambit.
Impingunt in eum pedibus, velamine vestem
Contingunt, se cernentem neque cernere possunt.
Sidit * ovans inter trepidi anxia flabra tumultus,
Sed datur hoc spectare Duci, qui fortè renutans
Venerat ac nolens, solus residere legentem
In medio videt errantûm, sed tegmine * lætum.
Quos revocans repedare jubet, Regíque referre
Frustra agitare virum Divo tutamine tectum.
Infremit hæc capiens, auctóque furore tyrannus
Accumulat facinus, ... ad pessima legans
Crudelis famulos peragenda negotia jussos.

* Monasterium

* Litteras

* resecandum

* persequente

* reorum

* injuria

* Columbano

* residet

* vultu

AN. CHR. DC. XV. Nov. XXI.

Psallentem cœtu inveniunt stipante canoro,
Exeat insinuant, venit quo tramite pergat.
Rennuit ille greges carósque relinquere natos.
Lictores utrimque timor conturbat & horror,
Hinc Regis furor, hinc tanti reverentia Patris.
Compatiens pius indultor discrimine septis,
Egreditur, lamentantes comitantur alumni,
Avulsi quidam luctu potiore tenentur.
Hos solatori Domino tamen ille tuendos
Allegans, laudare monet sine fine Tonantem,
Altorem húncque patrem valeant ut habere foventem.
Ducitur exsilio, ferróque petitus inani
Vi tegitur superâ, captum tortoribus* hostem
Eripit, hunc priscæ redhibens plurésque saluti.
Affatus quoque ductorem, quem spernat haberet
Ociùs ut dominatorem, tempúsque resignat,
LOTHARIO careat dominis sub Principe caris.
Tandem actus Ligeris fluctus jam lintre subire
Oceanique petiturus pervertere campos,
Dum lento* scapham subeunt molimine Fratres,
Egregium Sancti comitem cognomine LUAM
Custodum remo quidam audacissimus haurit*.
Increpat atrocem ductor* pro crimine dignam,
Præcinit & Christo luiturum vindice multam.
Famina lata sequens certi probat ultio Vatis:
Moxque revisentem portum vorat unda protervum.
Ac Pius arradens fluvialia terga carinâ,
Sicubi metatur, pronis fert lumina cæcis,
Horrida spirituum depellit monstra nigrorum.
Puppe secans undas Turoni delabitur oris,
Visere sacra volens Martini avertitur aulâ,
Cum mærore gemens votis portum obtinet imis:
Remis acta avidis moderans se scapha resistit,
Arma gubernantûm spreto rectore triumphans,
Litora sponte petens fert invito arva magistro.
Ductori supero grates pius advena pangens
Templa optata subit, Sanctis noctem excubat aris,
Séque suósque Deo Martini munere legans,
Papa* LEUPARIO convivia inire rogatus.
Obsequitur sociis curans relevare dolorem,
Prandendúmque inter replicans oracula firmat,
Pulsorem fuerat quæ jam jaculatus in hostem:
Ante triennales memorans Hyperionis* orbes
Cum natis pariter ruiturum THEODERICUM.
Hinc navem repetens Fratres angore teneri
Invenit, addiscens furtum caligine* passos.
Nec mora, Martini jacturam questus ad urnam
Regreditur, non se hîc vigilâsse fatetur
Ille suos sineret tolerare ut damna sodales.
Concutitur mox latro gravi quatiente flagello,
Exclamátque palam qua tecta nomismata celet.

* à dæmonibus

* utpote inviti

* percutit

* Columbanus

* Solis

* nocte

* Ergo adhuc sæculo x. Episcopi dicebantur Papæ: item Summi Pontifices saltem ij qui Metropolitæ erant, uti ex Odone Glannafoliensi Abbate in Hist. Transl. S. Mauri Abb. constat.

An. Chr. DC. XV. Nov. XXI.

Cernentes socij currunt, sublata rependunt,
Flagitio parci poscunt, horrore tremiscunt,
Rémque Patris verè ut sacram tractare pavescunt.
Omnia pauperibus largito ac ferre parato
Indiguóque dapis, cælestia dona feruntur,
Gratificúsque capit, pestésque & livida* pellit.
Æquoreas tandem Ligeri delatus in oras,
Ad patriam revehi, Oceanúmque subire jubetur.
Scottica navis adest quæ res comitésque capessit
Licta Patris refugæ nativa revisere rura.
Remigiis igitur zephyrísque faventibus acta
Findit terga maris, fluctúsque adnititur altos:
Cùm subitò mare nolle viri sentiscit, & imo
Exsiliens pelago sævis conatibus obstat,
Fluctibus atque ratim propellens reddit arenis.
Cœrula subducens retegit, siccátque carinam,
Collectúmque sibi finibus requiescit adactis.
Sistere sic triduo cogens sine gurgite cumbam
Nauclero cernente Dei quo numina casu
Res Patris exhausta, sociósque à puppe remittit.
Æquora mox adsunt, properántque resumere lintrem;
Optatísque vehunt per plana liquentia flabris,
Laudantes placitum cuncti præferre Tonantis,
Mirari factum, Vatem quo vellet abire
Mittere sponte suum, famulatu opibúsque levare.
Missus Lotharij devotam competit aulam,
Quem Rex munus ovans acsi cæleste receptat.
Flagitat ut maneat degendi habitacula præstat.
Regibus ille cavens lites augere, recusat,
Increpat errorem, regit apte regmine Regem.
Interea bellum gemino meditante tyranno
Poscitur alterutro, neutro parêre jubetur
Rex Patris imperio, sceptra* utriusque canuntur*
Hujus regminibus terna intra tempora subdi.
Obsequitur Princeps monitis, fidóque fidelis
Exspectat promissa animo, spes figitur æthræ,
Et patiens servat donec data culmina sumat.
Applicitis Vatis sociis, solatia cœpti
Fert iteris* gelidas superare volentibus Alpes.
Quáque venit Pater egregius, virtute coruscat,
Horrida deturbat, sacratu mitia firmat.
Meldensi comitem se CHAGNERICUS ab urbe
Ultro offert, ejúsque dicat benedictio natam
Cum laribus BURGUNDO-FARAM Christo indole junctam.
Quam pater infido tentans abscindere nisu,
Lumine percussam febribúsque extrema trahentem
Ingemit, EUSTASIÓQUE petit Patris hujus alumno
Hospite suscepto sanari peste remota.
Ille rogans iterat* votum, fert inde medelam.
Quo pergente, necem legit* hæc quàm frangere pactum,
Dum promissa ferat, sacra dum velamina captet,
Candida Castra* locat sponso quîs militet Agno,
Agmina siderei coëant quo florida regni.
Matronam ipse means excepit* honore Columba,

* Dæmones

* Supple ac

* prędicuntur

* itineris.

* iterari facit

* eligit

* Monasterium Evoriacas

* f. exceptus

AN. CHR. DC. XV. Nov. XXI.

AUTHARII colitur devoti munere amici.
Cujus & hic ſubolem gemino ſplendore micantem
Matre ferente ſacrans, fidei benedicit honore.
Regibus accepti, regali munere clari
Hinc adſpirantes ſuperis Chriſtóque flagrantes,
Vitantéſque voluptatum diſcrimina, cælum
Mente petunt, cæleſtiáque agmina cogunt,
Caſtra beata locant, Juranis ſaltibus arunt*, * f. alter
Alter Reſbacis Briegenſis margine rivi.
Sic quoſcumque Patris locuples benedictio munit,
Obtinus* attollit cælorum in culmina finis. * f. Optimus
Conſiliis quicumque hujus parêre faventes
Non renuêre regi, gaudent ſibi proſpera ferri.
At conſulta animi qui poſthabuêre paterni,
Expertes voti vacuo flevêre dolore:
Ut Rex ille repulſoris frater* Patris almi, * Theodebertus
Servitiis ſubici Chriſti qui ſponte ſalubri
Dum vitat parendo Patri, ſubſternitur hoſti.
Nec dilata diu res, bella cientur utrimque,
Diverſæ alterutrum coëunt in prœlia gentes.
Vir Domini ſolus vaſtam comitante miniſtro
Inierat tum fortè eremum, reſidénſque legénſque
Appetitur ſubitò, Domino moderante, ſopore,
Atque videt Reges inter quæ bella caleſcant.
Excitus adſtanti famulo arma flagrantia pandit,
Effundi nimium ſuſpirat utrimque cruorem.
Pulſorem * contrà monet exorare miniſter: * Theodericum
Conſilium Pater inſulſum notat improba faſſum,
Dum magis hoſtilem decernat amare ſalutem,
Atque rogare Deum, cujus hæc bella librantur,
Numine qui juſtâ diſponit lance duellum.
Jam qui conſultis renuit ſervire benignis
Terga parat fratri, captúſque aviæque ſubactus
Ponit gemmiferos muliebri forfice crines:
Et quæ non voluit Chriſti ſubſtratus amori
Sumere, ludibrio præmonſtrat ſigna coronæ.
Nec mora, mactatus rabie laceratur Hyenæ*: * Brunechildis
Ætherio frater * tactus conſumitur igne. * Theodericus
Atque ita LOTHARIUS cernens ſibi ſceptra parari
Sancto dicta Columbano ſubit, arma prehendit,
Debita cum turmis properans ſibi regna capeſſit.
Regis adulterio genitam facili agmine prolem
Cum ſcelerum incentrice capit, necat, excipit aulæ
Criminis altricem expoſtam, vectámque camelo
Indomitis innectit equis, terit impete raptis.
Sic ſic veridici complentur famina Vatis.
Ergo Columbanus pennis animíſque columbæ
Regna ſuperna petens, Gallorum tranſvolat Alpes,
Auſoniam ingrediens, AGILULFO Rege decenter
Excipitur, ſubiens pia mœnia, Mediolanum
Incolit, expurgátque hereſes, atque arma miniſtrans
Eccleſiæ, recti meditatur dogmata callis.
Accipiénſque * à ſe rupti juga montis aceto* * Audiens *f. acuta
Mirifici ſplendore Petri comíque colíque:

AN. CHR. DC. XV. NOV. XXI.

Ociùs hæc ſuperans, avido petit alta volatu:
Semirutámque aulam neglectu monticolarum
Offendens, priſco accelerat reparare decore,
Succiſáſque trabes ſcopulis per devia collis
Pondera quadragenorum per plana virorum,
Cum tribus aut geminis ſine fuſte vehebat alumnis.
Nec pondus veluti veherent, quin pondere vecti.
Sícque pio Fratrum mentes hortamine firmans,
Incepto lætis operi perſiſtere votis,
Ut qui velle Dei patulo fulcimine captent.
Culmina reſtaurat properè, ſarcítque ruinas,
Atque Monaſterij diverſa habitacula condit.
Lotharius Vatis completa oracula cernens,
Eustasium monitis Luſſovia Caſtra regentem
Dirigit, almifici veſtigia ſacra Magiſtri
Cum prece ſectari latâ ſuplicamine Regis,
Quò redeat, votis degat, quæſitáque ſumat.
Gaudet hic adventu geniti, ſuadétque morari
Quantiſper ſecum claræ pietatis alumnum,
Ad requiem comitum, doctrinæ ad regimina Fratrum:
Se repedare negans, retróque redire recuſans.
Regi gratifico monitum pòſt pergere legat,
Corrigat ut propriam morum moderamine vitam,
Suſtentet ſocios Luſſovia Caſtra colentes,
Præſidiis foveat, regali munere comat.
Fœdera grata hilaris Rex captans honore venuſtat,
Caſtra ſuperna fovet, delegata agmina fulcit,
Subſidiis explet, dominandi finibus auget.
At Pater ipſe Columbanus dum clauditur annus,
Mandatis * nova ſepta colit Cellæ Ebobienſis.
Nexibus hinc animam carnis tenebríſque ſolutam
Almifico cælis infert ſplendore decoram.
Pignera reſtructi per eum Templi æde locantur.
Quàm celſæ meritùm vitæ, data ſigna loquuntur:
Strenuitatem animi præſtans doctrina profatur.

* Regulis

MIRACVLA S. COLVMBANI,
SCRIPTA A MONACHO BOBIENSI
anonymo, qui ſæculo x. vixit, ut conſtat ex capp. 7. 9. & ſeqq.

Ex MSS. codd. Ciſterc. & Autiſſiod.

PRÆFATIO AUCTORIS.

I. QUæ Dominus noſter per merita Patroni noſtri ſanctiſſimi Columbani pandere dignatus eſt ab ortu nativitatis ejus uſque ad adventum ipſius in partibus Ebobienſis, ſeu & de constructione ipſius Cœnobij, vel obitu ejus, Jonæ cujuſdam ſtudio tranſcripta reperimus. Cetera quæ adhuc ipſe vivens geſſit in ſupradicto loco, quia præfatus vir ſilendo præteriit, ut ne tanti viri geſta vel miracula oblivioni traderentur, juſſum eſt mihi à quodam Præceptore meo, ut proprio ſtilo quomodo valerem tranſſcriberem.

berem. Quod ego denegare non ausus sum, quia vapulare metuebam: & cùm essem indoctus, inchoare timebam. Qua de re undique me premebant angustiæ. Sperans tamen in eum qui linguas infantium disertas facit, & qui per Prophetam clamat, *Aperi os tuum & ego adimplebo illud*, quòd ille mihi minimo intellectum posset tribuere per misericordiam quod deerat per ætatem, ad ea juxta meam parvitatem recitanda toto me desiderio mancipavi. Nec cogitet quisquam quòd audacter vel propriis viribus confisus sarcinam tantæ molis arripuerim; sed quia jussio Præceptoris me ad hoc opus impulit, nec fas fuit ejus (sicut jam retuli) jussionibus non parêre. Nihil itaque mihi conscius, sed priùs ad Deum mente conversus, suppliciter postulavi, ut vel scintillam sancti sui Spiritus mihi parvulo non negaret ad ea narranda quæ jussus fueram: aliter enim nequibam, sicut ipse dicit: *Sine me nihil potestis facere.* Discant etiam æmuli non me irridere, quia non sponte, sed coactus hoc opus aggressus sum. Ab exordio enim ædificationis Ecclesiæ, misericordia * in jam fato loco, & ipsius dilectissimæ speluncæ hæc enarrare cœpi, & pauca de ejus virtutibus disserere quæ à veracissimis viris didici: & postea ad ea me contuli quæ temporibus præcellentissimi Hugonis Regis acta sunt, quia necesse fuit aliquid immorari. Titulos etiam uniuscujusque virtutis supposui, quo faciliùs eluceret in capite quidquid esset requirendum in corpore.

An. Chr. dc. xv. Nov. xxi.

Ps. 80. 11.

Auctoris consilium. *Ioh.* 15. 5.

* *fortè*, miracula facta

I. *De adventu ipsius in Italia & de constructione Ecclesiæ in loco Ebobiensi.*

2. Columbanus igitur Hiberniâ ortus, post alia Cœnobia in partibus Galliarum structa, seu & post nonnulla adversâ quæ à Theoderico Rege, & Brunichilde perpessus est, monitu Angelico Italiam veniens, ab Agilulfo Longobardorum Rege honorificè susceptus est, sicut in sacris ejus reperimus gestis: datâque ei optione loci Ebobiensis, Monasterium inibi construere cœpit: ubi etiam Ecclesiam in honore almæ Dei genitricis sempérque Virginis Mariæ ex lignis construxit ad magnitudinem sanctissimi corporis sui. Inter ceteras denique virtutes quas Dominus in ipsa operatus est Ecclesia, hæc præcipuè viguit, sicut ab antecessoribus nostris audivimus, quòd si aliquis tristis illic adveniebat, si ibi aliquam morulam haberet, interventu sanctæ Virginis supradictíque viri, lætus exinde revertebatur. Ante ipsam denique Ecclesiam sanctus Attalus Crucem affixit, ubi & meruit cælos videre apertos: ipsámque Ecclesiam venerabilis Abbas Agilulfus [a] ex lapidibus struxit, turrémque super eam ædificavit, & campanas fecit in ea pendêre sicut nunc cernitur.

II. *De vestigio pedum ipsius in terra expresso.*

3. Venerabilis etenim Columbanus secretiorem locum exquirens, sicut ejus mos erat, ut videretur aliquantulum segregatus à Fratribus vacare orationibus, & jejuniis immorari; egressúsque à Monasterio transitóque flumine Trevia, juxta illud pergens devenit ad fluviolum qui vocatur *Coriasca:* Indéque juxta alveum ipsius fluminis iter agens, rupes illas circumquaque pervidens advenit inter duos montes unde illud decurrit; ex quibus unus qui est ad dexteram partem vocatur Telectum, alter verò qui est ad lævam nuncupatur rusticâ linguâ Groppoaltum: in illam verò ripam quæ est ad sinistram partem adscendens, devenit ad quamdam petram quæ videtur in eminentiore rupe esse posita, & exinde circumquaque rupes hinc & inde conspicere poterat: mirabiléque dictu! in ipsa petra vestigium sanctissimi pedis ejus dextri sic expressum est sicut hodiéque apparet, quasi si aliquis sigillum in cera expresse-

a Aigulfus seu Agilulfus Bobiense Monasterium rexit anno dccc. lxxxiii. & reliquo sæculo ix. sicuti videre licet in Ital. Sac. Tom. 4.

An. Chr. dc. xv. Nov. xxi. rit, & ablato illo cujuſcumque figuram demonſtret, ſic & ipſa petra, ſicut ſuprà diximus, veſtigium ipſius demonſtrat Sancti. Ex illa enim die ille locus ob reverentiam venerandi viri, linguâ rusticâ AD URNAM S. COLUMBANI vocatur. Sed in temporibus noſtris unus ruſticus qui in illa rupe capellas cuſtodiebat, ipſam petram adſcendens (ſicut mos eſt paſtorum in illam adſcendere propter calorem ſolis, vel ob cuſtodiam caprarum) non dedit honorem Deo neque S. Columbano: ipſam pariter à corpore totius petræ ſeparavit, & in fluviolum quod prædiximus devolvit. Idem verò ruſticus ipſo die percuſſus eſt, & poſtea non meruit ſanari. Quo comperto venerabilis Sacerdos THEODERULFUS nomine, qui eidem ſpeluncæ tunc præerat, ipſam perquiri fecit, & ad ſe deportari rogavit, dignóque loco repoſuit.

III. *De inventa ſpelunca & petra in ſuo loco appoſita.*

4. SANCTUS denique Columbanus in jamdictam rupem locum ſibi aptum non inveniens, ipſam relinquens, in rupem aliam quæ eſt juxta montem prædictum adſcendens, ſubtiliſſimè perluſtrans, devenit ad radicem ſaxi, cui ſupereminet magna rupis. In ea itaque locum ſibi cernens congruum mundánſque, Eccleſiam inibi conſtruxit in honore beatæ Dei genitricis ſempérque Virginis MARIÆ, ea menſura quam ſuprà oſtendimus. Solitariam verò ibi agens vitam ſoli Deo vacabat in jejuniis & orationibus, tantúmque Sabbato vel diebus feſtis ad Monaſterium revertebatur: totáque Quadrageſima illic manſiſſe perhibetur. Cúmque ſemitam illic requireret unde venire vel redire poſſet, tranſitum habuit ſecus ſaxum de quo olim magna pars diviſa fuerat, & in ipſo itinere jacebat. Denique cùm ex nulla parte locum divertendi inveniret, humano deſtitutus auxilio, ad divinum recurrit, orans virtutem ſibi à Deo dari, quatenus ipſam partem in ſuo loco poſſet reſtituere. Tanta autem adminiculans Dei pietas Electo ſuo virtutem tribuit, ut ipſam loco ſuo reſtitueret unde viſa fuerat cecidiſſe, liberum greſſum omnibus illic tendentibus dans. Ob venerationem itaque tanti miraculi, à fidelibus Crux juxta eam poſita eſt, ſicut & hodie cernitur.

IV. *De Cruce juxta ſaxum poſita.*

5. SANCTUS Columbanus non longè ab Eccleſia quam ſuprà diximus locum alium eligens, ubi ſaxum erat aliquantulum concavum, crucem ſibi affixit. Nota. Conſuetudo eſt enim hominibus hujus gentis, unumquemque per diem centies & eo plus genuflectere: ad quod opus locum eumdem ab eo credimus expetitum. Quidam autem Francigena orationum causâ iter agens, tranſitum habuit juxta jamfatam ſpeluncam. Ut cognovit autem à dicentibus in illis partibus Eccleſiam à B. Columbano conſtructam, orationis causâ illic pervenit. Cúmque veniſſet ad oſtium, & ſicut mos eſt pulsâſſet, receptus ductúſque eſt ad orationem, reſumptíſque paullulum viribus, perrexit ad jamdictam Crucem: ibíque flexis poplitibus orans, Crucem illam adſpiciens, ſollicitéque inquirens quis illic eam appoſuerit, ut didicit à S. Columbano factam & illic appoſitam, opportunum tempus exquirens, partem ex ea latenter abſtulit, & ob amorem ſancti viri ſemper ſecum deportavit. Romam itaque pergens locáque Sanctorum circuiens, reverſus poſtea in Franciam, inter cetera verò narrationis ſuæ colloquia virtutes S. Columbani quas à cuſtode prædictæ ſpeluncæ didicerat narrabat, gloriabatúrque ſe habere partem Crucis quam ſua fabricaverat manu, & per quam non paucas virtutes factas narrabat. Poſt multum verò temporis ex ipſis partibus veniens ad prędictam ſpeluncam, partem Crucis quam deportaverat & virtutes quas per eam Dominus egerat narravit, de quibus virtutibus videtur nobis rectum eſſe, noſtro operi unam inſerere. Dicebat enim prædictus Francigena fratrem ſuum longo tempore caduca paſſione vexatum, hauſtu ipſius Crucis ſanitati priſtinæ reſtitutum, ceſſante jam

omni pęne industria Medicorum. Nullus enim ejus potuit incommoditati aliqua medendi arte succurrere, quia ad laudem sui nominis servo suo Columbæ Dominus hujus prærogativam contulerat sanitatis. In eodem verò loco in quo prædicta Crux à S. Columbano posita fuerat, Ecclesia in honore sanctæ Crucis constructa est, sicut nunc cernitur, ubi etiam ipsa Crux pro amore inclyti viri honestissimè servatur. AN. CHR. DC. XV. NOV. XXI.

v. *De legumine quod nunquam seritur, sed ex se profert semen.*

6. QUIA de constructione, dilectissimi, speluncæ loqui cœpimus, libet de virtutibus S. Columbani inserere, de quibus ipse locus usque nunc floret. Nam legumen Pis, quod rustici *Herbiliam vocant*, ex adventus sui tempore per singulos annos sponte nascitur per illas rupes quas ipse perambulavit, nullo serente, & quod nobis majus miraculum videtur, per scissuras petrarum ubi nullus humor adest. Non æqualiter tamen per singulos annos nascitur. In multis enim locis ubi præsenti anno orta fuerit, in alio deerit. Sed in hoc Domini nostri virtutem esse credimus, quòd ipse per servum suum quotidie operatur. Nam si in uno loco per singulos annos nasceretur, forsan multi putarent non esse virtutem Sancti, sed de illius semine ubi caderet, & inde oriretur. Mos enim est custodi ipsius speluncæ quando apparuerit, ibi signum mittere, quousque ad maturitatem pervenerit, diligentérque tunc colligere, & Abbati transmittere. Abbas verò Regibus, sive Principibus solitus est pro benedictione S. Columbani dare.

vi. *De puero quodam ferrario.*

7. QUIDAM vir ferrarius, nomine Petrus, & in ipsa arte bene instructus, omnibúsque nobis notissimus, nuper excæcatus est. Habens denique uxorem & filios, contristari cœpit quomodo eos gubernare vel regere posset, qui humanum lumen amiserat. At ille videns se esse privatum lumine, humanam medicinam respuens, ad Divinam recurrit. Præcepit namque uxori suæ ut ceram in luminaribus præpararet, & homines qui eum ducerent ad prædictam speluncam acquireret. Veniente ergo illo ad jamdictam speluncam, ingressus Oratorium cum luminaribus deprecabatur S. Columbanum, quatinus intercederet pro eo ad Dominum, ut ei pristinum lumen reddere dignaretur. Meritis itaque S. Columbani meruit amissum lumen recipere, & gratias agens Deo, cum gaudio reversus est domum suam. Deníque adhuc superest, & valet, & bonum testimonium habet ab his qui eum norunt.

vii. *De contracto in sollemnitate S. Columbani sanato.*

8. MIRACULUM quod gestum est in supramemorato Cœnobio Ebobiensi tempore BERENGARII Imperatoris [a] videtur nobis non esse commodum silentio tegere, quia sicut Raphaël Angelus Tobiæ dixit, Opera Dei revelare honorificum & decentissimum est. Hujus ergo miraculi qui adhuc supersunt testes sunt, qui in ipsa sollemnitate ibi adfuerunt. Fuit quidam pauperculus nomine Gaudinus ex Francia ortus, omníque corpore contractus, itaut vascula in quibus solebat cibum vel potum sumere, nullomodo aliter portare posset nisi super collum poneret, & sic reptando cum bacillis properaret. Adveniens igitur in jamdictum locum, receptus ductúsque est ad Hospitale, sicut mos est, ibíque hospitium & victum inveniens plures illic mansit annos. Quodam itaque anno in vigilia sollemnitatis sanctissimi Columbani, omnibus membris dolere cœpit. In ipsa autem nocte sonatis signis ad vigilias omnes accurrunt, ipse verò inter eos adfuit nimis dolendo atque lamentando, itaut in ipsis

a Berengarius Dux Forojuliensis anno Christi CM. Regnum Italiæ occupat, Imperij coronâ postea violenter extortâ occiditur anno CM. XXIV. Lege Baronium.

An. Chr. DC. XV. Nov. XXI. vigiliis magnas voces emitteret, vocésque nonnullorum psallentium vel legentium interrumperet. Multi verò sperabant * eum tunc exire de sæculo, condolentes ei. Finitis vero Matutinis, & ad minorem Missam venientibus, ipse (sicut jam dixi) advenit. Diaconus verò in ambonem adscendens, Evangeliúmque pronuntians, ipse nihilominus magnis clamoribus agebatur, & cœperunt ossa ejus sonare quasi dum virgulta franguntur, cœpítque se extendere. At illi qui juxta eum erant, videntes quod fiebat, levantes eum adducunt ante cancellos. Videntes autem omnes qui aderant, virtutem Dei per meritum S. Columbani in ipso fieri, in lacrymis resoluti sunt, itaut Diaconus qui Evangelium legens inchoaverat, vix propter luctum finire valeret. & levantes eum deportaverunt in cryptam ante sacratissimum S. Columbani sepulcrum, laudantes Dominum qui per servum suum eo tempore tantum miraculum declarare dignatus est. Ipse autem Gaudinus aiebat se videre duas columbas pulcherrimas sedere super sacratissimum corpus: his tamen qui ibi aderant, non est datum eas videre. Credimus enim in tanta virtute non defuisse præsentiam sanctissimi viri. Ipse verò in omnibus recuperata sanitate per aliquot menses ibidem mansit, & postea discessit. De his ita. Nunc veniamus ad ea quæ superiùs promisimus.

* id est, credebant

VIII. *De Principibus qui res S. Columbani invaserunt.*

a 9. TEMPORE excellentissimi Regis HUGONIS [a], erant Principes in Italia, qui nec recta facere neque etiam consentire cupiebant, de quibus sapientissimus Salomon nos admonet: Ne æmuleris, inquit, viros malos, nec desideres esse cum iis: quia rapinas mens illorum meditatur, & fraudes labia eorum loquuntur: & ipse in Ecclesiastico; *Interdum dominatur homo homini in malum suum.* Vidi impios sepultos qui etiam cùm adviverent, in loco suo erant, & laudabantur in civitate quasi justorum operum. Etenim quoniam non profertur citò contra malos sententia, absque ullo timore, & filij hominum perpetrant mala. Inter quos erant & GUIDO Episcopus Placentinæ urbis, & RAINERIUS, & non pauci alij qui res Ecclesiæ Ebobiensis abstractas habebant, & injustè suo juri conjunctas. SILVERADUS [b] autem illo tempore regebat supradictam Abbatiam. Contigit autem ut ALDA nobilissima Regina duceret secum sapientissimum castissimúmque atque noblissimum virum nomine GERLANNUM, cupiens eum Episcopali fastigio sublimare. Videns autem eum Rex sapientiæ florere virtutibus, suum sigillum ei tribuit summúmque Cancellarium esse pręcepit. Mortuo autem Silverado Abbate, tribuit ei supramemoratam Abbatiam, in qua veniens invenit eam sua possessione privatam. Unde multùm tristis effectus, cogitare cœpit qualiter ipsam terram ab illo dominatu abstraheret. Unde sæpiùs interpellavit supradictum Regem, sed Rex potestativè eam non valebat ab iis auferre. Metuebat enim eos, ne si aliquid contra eorum voluntatem ageret, Regni damnum incurreret: quia scimus etiam contra eum sæpiùs rebellâsse. Consilium autem prædicto Patri Rex Gerlanno tribuit, ut corpus B. Columbani cautè de tumulo levaret, & quando ipse colloquium cum suis Principibus ageret Papiæ, deferret, ut videntes ipsum sacratissimum corpus propter suas res illuc delatum esse, vel sic ab illarum rapacitate cessarent.

Eccli. 8, 9.

IX. *De Magistris ad sepulcrum S. Columbani frustra laborantibus.*

10. NON multo pòst itaque ad Monasterium reversus, paucis Senioribus secretum hoc indicavit; jussítque uno ex magistris nomine CHRISTIANO, ut de lignis abiegnis arcam faceret aptam tanto pignori ad portandum.

a Hugo Provinciæ Comes, anno CM. XXVI. Italiæ Rex creatus, fit Monachus anno CM. XLV.

b Silveradus in Catalogo Abbatum Bobiensium To. 4. Ital. Sac. desideratur, uti & Gerlannus hoc in capite memoratus.

Nos autem qui eramus in illo tempore, arcam fabricare videbamus, sed ad quod tempus * fieret ignorabamus. Appropinquante autem die quo sanctum corpus levandum erat, jussit supradicto magistro ut ad sacratissimum corpus cum magna reverentia accederet, mensámque sublevaret, quod & factum est. Cùm autem vellent lapides desuper sacrum sepulcrum levare, tota die frustra laborantibus, nec unam quiverunt amovere: pavore autem perterriti indicaverunt hoc Abbati. Quo audito nimio terrore percussus, ad sacratissimum sepulcrum devenit, prostratóque toto corpore in terra cum lacrymis, adserens se non ob aliam causam levare velle nisi necessitate sibi servientium compellente: diúque ibi orante, ut sineret se levari cum magno gemitu obsecrabat. Illóque ad suam domum reverso tanta celeritate levaverunt, ut omnes apertè cognoscerent antea se levari non velle. Ad lapidem autem venientibus qui tegebat sanctum corpus, non sunt ausi levare, sed nuntiaverunt Abbati ut veniret, & indicaret quid exinde vellet. Veniente ergo illo cum religiosis Fratribus, sublato lapide sanctum corpus adspicientes subtilissimo pallio circumdatum, perfusi lacrymis prostratíque in terra diu oraverunt, coopertóque sepulcro, & sigillo apposito usque in crastino dimiserunt.

AN. CHR. DC.XV. Nov. XXI.

* lege opus

x. *Qualiter Sancti corpus de tumulo est elevatum, vel de sanitate cujusdam Presbyteri.*

11. MANE autem peracto, venientibus omnibus Fratribus cum Clericis de circumadjacentibus plebibus quasi horâ tertiâ in majori Ecclesia, & ipse venerabilis Abbas cum quatuor religiosis Monachis sacerdotalibus vestibus indutis, prostrati in terra cum magno rugitu & lacrymis oraverunt, sanctúmque corpus adspicientes alio pallio circumdederunt, & in arcam quam prædiximus condiderunt. Coopertâ itaque arcâ, serísque obfirmatis, aliíque ante fores ipsius cryptæ exspectantes cum cereis & lampadibus atque thymiamate, rursus reliqui omnes in majori Ecclesia litanias personabant. Levatum itaque pretiosissimum corpus delatum est in throno ante altare almi clavigeríque Petri, & qui adstabant magno fletu permoti grandibus clamoribus aiunt: Sancte Columbane adjuva nos: tui sumus, obsecra Dominum ne pereamus. Et custodibus deputatis perrexerunt omnes ad mensam. Sed quid in ipso spatio Dominus per servum suum operatus est, videtur nobis non esse silendum. GRIMALDUS quidam Presbyter custos Ecclesiæ S. Martini gravissimo languore per multum tempus percussus, itaut omnium membrorum careret officiis, ad Monasterium adductus est. Auditóque quòd sanctum corpus à tumulo eductum, & ante altare Sancti Petri positum esset, rogavit ut illic portaretur. Quò delatus subtus arcam, nisu quo valuit toto se corpore prostravit. Mira virtus! ipse enim qui tanto tempore caruit officio omnium membrorum, in parvo spatio adeptus est tantam virtutem, ut quando Fratres surrexerunt à mensa, repererunt eum ante arcam stantem, baculóque suo se sustentantem, Deum glorificantem, sanctóque Columbano gratias agentem, & non post modicum, cum aliis ipsum inclytum corpus sequentem.

xi. *Quo ordine iter agere cœperunt, vel quomodo candelæ accensæ sunt.*

12. DENIQUE venerabilis Abbas convocavit duos Presbyteros, unus ex illis nomine RAINERIUS, qui postea custos speluncæ prædicti Sancti effectus est; præcepítque illis, ut quamdiu arca veheretur, semper ante ipsam duo tintinnabula personarent: jussítque antecedere cruces cum cereis & thuribulis cuppámque suam necnon & peram, ubi adsuetus erat dum adviveret Evangelia portare. Signis verò concrepantibus, & in Ecclesia convenientes, non modica caterva populorum, diúque cum lacrymis clamante, ipse venerabilis Abbas prior accessit cum tribus Senioribus ad arcam: imponentésque humeris NOTA.

AN. CHR. DC. XV. NOV. XXI.

suis, ire cœperunt eo ordine quo suprà diximus. Monachi verò Antiphonas canentes, populúsque *Kyrie eleison* acclamantes, egressi à Monasterio venerunt in pratum quod nuncupatur *Ad pontem*, ibíque subter condensam arborem deposuerunt. Jussit denique ut cortex ipsius arboris abstraheretur, quatinus signum Crucis appareret: & ubicumque illud corpus deponeretur, ob memoriam ipsius cruces fierent. Illic verò moram agentibus, multi venerunt ex vicinis villulis & ad arcam venientes, baculis dimissis, humo prostrati adorârunt Sanctum, indéque pergentibus pervenerunt in quamdam possessionem prædicti Cœnobij, quæ nominatur Sarcurianum*, jam adverperascente die: arcáque in Ecclesia ante altare positâ, candelabris cum cereis accensis ad caput pedésque appositis, & deputatis Fratribus, qui illic Psalmos cantarent, reliquis qui ad hoc officium erant deputati, quæ necessaria erant Fratribus præparantibus, subitò ventus irrupit, & candelas omnes exstinxit: turbatíque illi qui ad almum corpus excubabant, per vicinas domos ignem quærere aggressi sunt, ut possent exinde candelas accendere. Denique revertentes inveniunt candelas Divino nutu accensas, lætioresque effecti gratias egerunt Deo, sanctóque Columbano. Dispositis ergo qui vigilias erga sacrum corpus Psalmósque pernoctantes canerent, alij se sopori dederunt, mane autem facto finitis Matutinis iter arripiunt.

* al. Saturianum

XII. *De puero à nativitate muto & loquela ei reddita.*

13. QUIDAM itaque rusticus habitans in pago *Cannavim*, habens filium ab ortu nativitatis mutum, ipsa die agrum colens unà cum filio suo repentè exclamavit puer ad patrem: Pater, pater, ecce S. Columbanus adest. Illéque valde admirans & gaudens ait: Quid ais fili? Et ille: Non audis, pater, ecce inde veniunt famuli S. Columbani afferentes eum. Ille verò adscendens super excelsiorem locum, intentis auribus auscultans, intuénsque oculis adspiciebat, si aliquod signum videret de hoc quod à filio audierat: diúque exspectans audivit à longè per montem qui vocatur Longus, sonitus venientium, vocésque *Kyrie eleison* acclamantium. Ille itaque cernens quod à filio audierat verum esse, currens ad Ecclesiam nuntiavit hoc Sacerdoti: Sacerdos autem hoc audiens sacris vestibus indutus, jussit urnas impleri vino, exiénsque in viam per quam venturi erant, præstolabatur eorum adventum. Illis verò appropinquantibus supplex ac submissus obsecrabat Sanctum, narravítque omnibus quod factum fuerat, & potum tribuens omnibus, gratias agentes Deo, iter quod cœperant prosequuntur.

XIII. *De transitu Padi & percussorio tintinnabuli invento.*

14. DEHINC pervenerunt ad portum qui vocatur Periculosus, illícque præparatam navim invenerunt. In ea itaq; corpus sanctum deponentes cum his qui tintinnabula vel cereos, seu & cruces portabant, recto itinere ad aliam delati sunt ripam. Mirantibus verò nautis, virtutem esse Sancti acclamabant, quòd in neutram partem divertisset: & cunctis narrabant numquam eis ita accidisse. Sed Rainerius Sacerdos portitor unius tintinnabuli, illo nesciente percussorium sui tintinnabuli in flumine cecidit. Exspectante verò illo cum aliis donec omnes transirent, ad eamdem horam venientes quo sanctum corpus levare deberent, & tintinnabula juxta morem sonarent, prædictus Rainerius suum movens, nullum sonum reddebat: miránsque adspiciens in eum, vidénsque quòd percussorium in eo deesset, nimis tristis effectus est, & hoc suæ negligentiæ deputans, lacrymando interpellabat S. Columbanum, quatenus illud sibi reddatur. Fratres verò videntes eum nimis tristem esse & plorantem, interrogant quid ei accidisset, quòd tantæ mæstitiæ se subderet. At ille retulit eis quod ei evenerat, adserens ut quando in navim introisset, juxta consuetudinem tintinnabulum percussisset, sed nesciens qua hora ei cecidisset.

Adſpicientéſque ubi ille ſteterat vel ſederat, eum minimè invenerunt. Jam verò omnes eum deſperantes, aiunt ſe non poſſe eum invenire eoquòd in profundum dimerſum fuerit Piadi. Ipſe verò nullomodo poterat conſolari, ſed revertens ad ripam fluminis, multùm mærens, ſicut jam dixi, aiebat: Deus pius & miſericors, eſto propitius mihi peccatori. Tu ſcis quia multum deliqui, nequiter egi, ſed non impediant hodie peccata mea ut deficiat obſequium quod debeo domino meo Patri Columbano. Sed omnipotens & miſericors Deus per meritum S. Columbani affuit precibus ejus. Adſpiciens verò in flumine, videt ipſum non longè ad pedes ſuos in aquam jacentem: & gaudio plenus currens ipſum levavit, & in ipſum tintinnabulum inſerens, gratias agens Deo & S. Columbano, mærorem in lætitiam convertens cœptum officium bene adimplevit.

AN. CHR. DC.XV. NOV. XXI.

XIV. *De ſcyniphes ſeu & de cereis ardentibus divinitus accenſis.*

15. TRANSITIS itaque omnibus, jam veſpere appropinquante, non longè à via divertentes nocte illa manſerunt, ibíque candelæ exſtinctæ & divinitus accenſæ ſunt, ſicut in alio loco jam diximus, aliáque virtus eſt ibi ſubſecuta. Nocte illa aër immutatus eſt, & parva pluvia emiſſa eſt, ſcyniphéſque multæ apparuerunt, itaut illi qui procul ab arca manſerunt, tanta perpeſſi ſunt, ut nocte illa quieſcere non valerent, & in craſtino facies oculíque eorum tumefacti apparuerunt, ut etiam rectè videre non poſſent, pœnituerúntque ipſa nocte ſe longè ſeceſſiſſe ab arca. Illi verò qui ad arcam excubabant, nihil mali perpeſſi ſunt. Nonnulli autem alii cognoſcentes quòd hi qui circa arcam erant nihil mali paterentur, confugerunt illuc.

XV. *De ingreſſu ejus in civitate & feminabus à dæmonio arreptis.*

16. DENIQUE illuceſcente craſtina iter peragunt ad civitatem. Ante ergo quàm appropinquarent ad ſanctum Petrum qui dicitur Leproſorum, candelæ exſtinctæ ſunt, & data ſunt thuribula duobus ex viris prædicti Abbatis, ut adſcenderent equos, ignémque citiùs deferrent, ut non deeſſent luminaria ſacratiſſimo corpori ingredienti civitatem. At illi currentes, antequam reverterentur, hi qui cereos portabant repentè ceram ſuper ſe fluere conſpicientes, erectis oculis videntes cereos jamdictos accenſos, poſt illos clamare cœperunt. Ad ſanctum autem Petrum venientibus multitudo populi obviam illis advenit, quatuórque feminę à dæmonibus vexatæ occurrerunt, quæ non poſt modicum juxta ſacratiſſimum corpus meritis S. Columbani à peſte qua tentæ fuerant mundatæ ſunt: ibíque nuntius Regis advenit, rogans illos ex parte Regis ut ad ſe in palatio non deferant, non ſe eſſe dignum dicens ut tam pretioſiſſimum corpus ad ſe venire debeat, ſed ipſe magis ad eum veniret, ſuíſque ſe precibus commendaret, & ut ſui miſereretur expoſceret. Juſſítque ut ad Eccleſiam ſancti Michaëlis quæ eſt infra mœnia civitatis conſtructa deportaretur. Ad portam autem civitatis quæ vocatur S. Johannis venientes, tanta multitudo utriuſque ſexus occurrit, ut in plateis ſe non caperent, ſed adſcendentes ſupra muros & tecta, ipſum ſacratiſſimum corpus videre cupiebant: quod cum grandi labore ad ſupradictam Eccleſiam perductum eſt. Illa quoque nocte diéque vigilias exſequentes, quæ neceſſaria erant Fratribus, viri nobiléſque feminæ omnia adminiſtrabant.

XVI. *De Lothario filio Hugonis Regis à febribus ſanato.*

17. IGITUR virtutes quas Dominus in ipſa Eccleſia per ſervum ſuum operatus eſt, quantum ad memoriam Dominus reducere dignatus eſt, videtur nobis non eſſe rectum ſilentio tegere. LOTHARIUS bonæ indolis puer, filius prædicti Regis quem ALDA Regina ſua genuit, magnis febribus urebatur; qui jubente patre ad ſupradictam Eccleſiam in ulnis adductus eſt, nutriciúſque ſuus veſtitum

AN. CHR. DC. XV. NOV. XXI. quo erat indutus abstrahens, & super arcam extendens, collocavit eum subtus arcam, quatinus illuc quiesceret. Fratribus denique Litanias Missásque pro eo celebrantibus, ipse somno depressus jacebat. Orationibúsque pro eo finitis à somno excitatus est: & cum cuppa ei prædicti Sancti potum tribuentes, integerrimam adeptus est sanitatem. Illum verò ad palatium reducentes, patri matrique sanum repræsentant. At illi gratias egerunt Deo Sanctóque Columbano, quia filium quem infirmum miserant, sanum receperunt.

XVII. *De adventu Regis & Reginæ ad sacratissimum corpus.*

18. REGINA autem post recuperatam filii sanitatem, ad corpus sanctum veniens, gratiásque agens pro filio, supplex exorat, ut pro se etiam intercedere ad Dominum dignetur. Pallium ergo super sanctum corpus sumens, Fratres blandè alloquitur, consolabatúrque eos ne abundantiori tristitia absorberentur, promittens eis se inquantum valeret apud Regem suósque Optimates intervenire. Et deprecans eos pro se orare ad palatium rediit. At Rex opportunum tempus exquirit, cupiens illic secretè venire. Quadam itaque nocte cum paucis admodum veniens Regiámque Ecclesiæ intrans, timens sancto appropinquare corpori, illic humo prosternitur. Oratione verò finita, occultè exiens ad aulam suam rediit. Postea verò veniens cum suis Principibus locutus est Fratribus & pallium unum offerens recessit.

XVIII. *De muliere brachium habente aridum.*

19. NONNULLI verò promiscui sexûs & ætatis quotidie orationis causâ cum luminaribus adveniebant. Quædam namque mulier advenit habens manum aridam. Subtus arcam ergo se prosternens, orat ut sanitatem mereretur accipere. Precibus autem S. Columbani obtinuit ut sana reverteretur domi. Vir autem ejus domum rediens, sanam eam & sedentem invenit, filáque trahentem. Mirans ait ad illam: Quid est hoc mulier? Et illa: Deo gratias, bene. Et ille inquit: Quomodo sana facta es? Et infit: Fui ad S. Columbanum, & precibus ejus obtinui ut sana exinde reverterer, sicuti vides. At ille gaudens & tremens ait: Cui hoc indicâsti? Et illa: Nemini. At ille: Malè, inquit, fecisti, quòd Monachis hoc non indicâsti. Surge & præpara panem & vinum, seu & carnes & ceram in luminaribus & veni mecum, & illis indicabo quid erga te gestum sit. Metuo enim si siluerimus, ne crimen incurramus. At ille festinans detulit eis quæ suprà diximus, & indicavit quid erga uxorem suam actum fuerit. Illi verò accipientes quæ detulerant, gratias egerunt Deo & S. Columbano.

XIX. *De muliere quæ partem pedis arcæ dentibus silenter abstraxit.*

20. ALIA itaque mulier veniens nescio quo instinctu, sed (sicut rei exitus probat) non recta fide, seséque subtus arcam sternens, particulam arcæ dentibus absconsè abstrahens, nullique indicans, domi secum detulit. Nocte verò subsecuta, cùm se unà cum viro suo sopori dedisset, repentina morte defuncta est. Vir autem ejus à somno excitatus mulierem alloquitur sperans* eam vivere. Comperto denique quòd mortua esset, valde expavit: accensóque lumine intuens eam, partem ligni quam pridie ab arca abstraxerat, ad caput ejus invenit. Sciebat enim ille præterita die illic eam fuisse. Itaque adsumens partem quam suprà diximus illuc deportat, cunctis nuntians quod suæ evenit uxori. Notum autem factum est omnibus; sed non modicus timor invasit omnes, maximéque mulieres, dicebántque ad invicem: Non vult S. Columbanus ut ad ejus arcam appropinquemus. Ab illo autem die nulla ausa est accedere ad arcam.

* credens

XX. *De muto & loquela ei reddita ipsius manu sanata.*

21. PEr idem itaque tempus homo quidam nomine MALDEBERTUS, à partibus Mediolanensium revertens, invenit quemdam adolescentem nomine Andream, mutum à nativitate sua, mediòque corpore præmortuum. Auditóque quòd corpus S. Columbani Papiæ delatum esset, & magnis floreret virtutibus, misericordiâ motus super eum, imponénsque eum super asinum suum Papiam duxit; indéque ad sanctum corpus deferens illic deposuit & abscessit. Illa verò die & altera sicut erat ibi permanens, tertia die jam subtus arcam jacens subitò exclamavit: Date mihi aliquid ut manducem. Illi verò qui circumstabant audientes quod loqueretur, cupientes eum audire loquentem, interrogabant quid vellet. Illéque manum dexteram sanam ostendens aiebat: Modò me S. Columbanus loqui fecit, manúmque meam sanavit quam videtis. At illi magno attoniti gaudio, venerabili Abbati hoc indicaverunt. Audiens autem quod factum erat, festinus ad corpus venit, ipsúmque alloquens, manum ipsius quæ sanata erat plorando osculans, signa Ecclesiæ sonare præcepit, sed & omnia signa aliarum Ecclesiarum personuerunt. Et hoc habebant in signum ut quando Dominus per S. Columbanum aliquam ageret virtutem, illius Ecclesiæ signa primitùs sonarent, & posteà aliarum signa Ecclesiarum perstreperent. Audítóque hoc miraculo maxima multitudo utriusque sexûs advenit, sed & Regina quam prædiximus cum magna turba nobilium accurrit. Venerabilis autem Abbas suis manibus eum levavit, & super cancellos eum posuit, ut ab omnibus posset videri & audiri, & elevata voce *Te Deum laudamus* cum omnibus proclamant, sed & in omnibus virtutibus similiter agentes. Finitóque hymno admonent illum ut altè loqueretur, quatinus possent omnes eum audire. Et accedebant omnes qui poterant nobiles & ignobiles, plorando manum ipsius osculantes: & valde admirantes unusquisque cum gaudio ad propriam reversi sunt domum.

XXI. *De Fratribus ad Archiepiscopum directis, & cuppa cum jussu Regali ante se deportata, seu & de fuga Widonis ipsius fratris.*

22. HIs ita peractis, supradictus venerabilis Abbas duos seniores ad Mediolanum misit ad LAMBERTUM Archiepiscopum qui eo tempore regebat supradictam Ecclesiam, mandans precando quatinus ei adjutorium ferret ut res S. Columbani abstrahere posset de manibus supradictorum Principum. Post non multa colloquia ad extremum hoc dedit eis in mandatum, ut si ipsam terram acquirere non possent, corpus Sancti illuc deferrent, & ipse de suis rebus eis tantum tribuere promisit quantum ad necessaria sufficere posset, quousque supradictum Cœnobium ad pristinum statum rediret. Igitur ad colloquium quod suprà diximus prædicti Principes venientes, una die sedente Rege unà cum ipsis in aula Regia, de supradictis rebus colloquentes jussit afferri Cuppam S. Columbani. Qua cum magna reverentia allata bibit in ea Rex & Optimates ejus. Sed cùm ante supradictum WIDONEM & fratrem ejus RAINERIUM perducta fuisset, indignati noluerunt cum ea bibere, sed sicut scriptum est, indurata sunt corda eorum ut non viderent cælum, neque recordarentur judiciorum justorum. Obliti sunt enim fœdus quod pepigerant Regi, ipsáque nocte de civitate aufugerunt. Sed Rainerius divina ultione de equo cecidit; itaut omnes qui ibi aderant, putarent eum mortuum: sed noluit Deus qui neminem vult perire, sed omnes ad pœnitentiam reverti.

XXII. *De eo qui rabidus effectus est.*

23. DENIQUE scimus esse scriptum, incompositos judices, incompositos habere milites; & ideò non sufficiebat ad ruïnam illorum quòd res supra-

AN. CHR. DC. XV. NOV. XXI. dicti Cœnobij invaserant, verumetiam virulentis linguis sancto corpori cœperunt detrahere, dicebántque ex eis quidam: Nolumus dimittere possessiones quas quæritis propter ossa caballina vel asinina quæ huc attulistis. Inter quos unus nomine ALVEUS qui hoc apertè inclamitabat, subitò rabidus effectus, ad corpus Sancti magno cum labore adducitur; ibíque diu huc illúcq; cum grandi dolore divertens, adserebat se in Sanctum deliquisse & nimis peccâsse: clamabátque, quòd nisi ejus precibus juvaretur, continuò se esse moriturum. Habebat quoque ipse secum sororem sacris vestibus indutam, cum magno rugitu & lacrymis procidentem ad supradictorum pedes Fratrum, quæ indulgentiam poscebat germano. At illi cœperunt pro ereptione ipsius prædictum Sanctum obsecrare cum lacrymis, & litaniis omnes insistere. Qui à circumstantibus corrigiam sibi dari poscens, suóque in collo mittens, ad pedem prædictæ arcæ se ligavit, & non post multum somno sopitus jacuit. Excitatus denique à somno sanus & incolumis surrexit, agens gratias Deo sanctóque Columbano; & signa omnium Ecclesiarum percutientes, sicut suprà, & *Te Deum Laudamus* omnes exclamantes, quíque redierunt in sua.

XXIII. *De rebus S. Columbani redditis, vel quæ in Privilegiis eorum continentur; seu & admonitione quondam ad Episcopum.*

24. HIs itaque peractis videntes omnes qui ibi aderant viri Dei injurias Divina ultione vindicari, nonnulli ex supradictis Principibus venientes ad sacratissimum corpus, mittebant in peram Sancti singulos fustes [a]: ut per hoc cunctis claresceret, res S. Columbani quas antea injustè invasas habebant, ipsi Sancto restitutas. Rex denique Privilegia [b] sanctæ Sedis Apostolicæ, HONORII, THEODORI, MARTINI, SERGII, GREGORII, ZACHARIÆ, & ceterorum Episcoporum ante se recitari præcepit.

Privilegia Immunitatis seu Exemptionis Monasterio Bobiensi concessa.

25. Visum est ergo huic nostro operi aliquid ex ipsis inserere, ut audiant temeratores, quid cavere eis conveniat. Interdicunt enim omnibus Episcopis vicinis, procúlque ab ipso Monasterio constitutis, ut nihil usurpent, nihílque præsumant contra hæc quæ eorum Privilegia instituta decernunt, videlicet ut Episcopus quem Pater Monasterij vel tota Congregatio invitaverit ad Missarum sollemnia celebranda, aut consecrationes Presbyterorum seu Diaconorum, vel etiam tabularum in quibus Missæ debeant celebrari, ipse habeat facultatem in eodem Monasterio ingrediendi, tantùm ad pij opus ministerij peragendum: quo peracto nihil contingat, sed gratis omnia peragens, ad propria mox regredi non moretur. Nihil verò usurpet de rebus Monasterij, non de sacris altaribus, non de ornamentis, neque de vasis, neque de sacris voluminibus; nec quidquam majus vel exiguum, sed nec concupiscere attentet. Quia si prohibita concupiscere satis est noxium, quanto magis sacra auferre vel desiderare, & juri suo mancipare videtur esse contrarium? Prohibent etiam Episcopis in quorum Parochia videtur prædictum Monasterium constructum, ut nihil contra tenorem præsentium Decretorum pia postulatione indultorum quidquam attentent, neque ullo modo ejus Baptismales Ecclesias, vel decimas de rebus ad ipsum Monasterium pertinentibus sibi vindicent, neque ipsi suorúmque successores præsumant prohibita contingere. Chrisma igitur vel quidquid ad sacra mysteria pertinet, si à Patre Monasterij fuerit postulatum, à quibuscumque ipse prævíderit, concedant Præsulibus tribuendum: & ut superiùs dictum est, nullam potestatem permittunt habere Episcopos in eodem Monasterio, neque in rebus, neque in ordinandis personis, nisi eum quem tota Congregatio regulariter elegerit, & secundum ejusdem congregationis electionem domi-

a Fustis seu virgæ ac festucæ traditione solebant Veteres dominium cujusque rei in alium transferre. Virga enim semper dominij symbolum fuit. Lege Spelmanni Glossarium verbo *Festuca*.

b De istis Privilegiis lege Vitam S. Bertulfi Abbatis Bobiensis à Jona descriptam, infrà.

nus Imperator in tempore qui eo fuerit, ordinare concesserit, ut in eodem Monasterio debeat ordinari. Super hæc, neque Presbyteros, neque Diacones, nec quamlibet personam in eodem Monasterio habere ullo modo potestatem, immutare quidquam vel agere permittunt; ut cognoscant quia sub Apostolica Sede, id est B. Petri defensione & tuitione esse videatur. Rogatus verò Episcopus à Patre Monasterij vel à cuncta Congregatione, suam debet exhibere præsentiam: non autem petitus ad secreta Monasterij non accedat, ne quietam vitam Monachorum; qui solitaria peragere propter Deum studia decreverunt, frequens Sacerdotum insolentia * inrumpat; ut in laudibus Dei conversantes, pro incolumitate sanctæ Sedis Apostolicæ, & pro excellentissimis Regibus pia gubernatione regnantibus assiduè Dominum deprecari non cessent. Si autem, quod absit, Monachi in eodem Monasterio constituti, tepidi in Dei amore, & in Institutis Patrum torpentes quandoque conspiciuntur exsistere, secundùm Regulam ab Abbate, id est à Patre Monasterij corrigi debent. Si autem & ipse Abbas in ignavia aliqua contra Instituta Patrum & Regulæ tenorem fuerit deprehensus, & in aliquam sinistram partem inclinatus à Sede Apostolica sub cujus constitutione consistit, instituunt corrigendum. Nec enim cuiquam Episcopo dant licentiam, sub obtentu reprehensionis aliquam in Monasterio suam ostendere potestatem, sed ejus Capiti, id est Sedi Apostolicæ.

AN. CHR. DC. XV. Nov. XXI.

* durè

25. Et post pauca, contradicunt etiam Præsulibus, maximéque sanctæ Terdonensis Ecclesiæ atque Placentinæ, quæ viciniores esse videntur, ut nullus umquam, quod moderno tempore est tentatum, prædictum Monasterium, vel quæ ad ipsum pertinent, à sancta Sede Apostolica subtrahere, & suæ Diœcesi subjugare appetat, sed in libertate secundùm concessionem Apostolicam, ut fuit priscis temporibus, nullíque subjectum, nisi sanctæ Sedi Apostolicæ, cui pertinere cognoscitur. Et si quædam invidiosè contra Privilegia jamdictorum Præsulum moderno tempore præsumptivè subrepta sunt, nullam firmitatem obtineant, sed sint evacuata & irrita cum suis auctoribus, & Instituta legitima sanctæ Sedis Apostolicæ multis temporibus observata, inviolata & indisrupta permaneant. Quòd si (quod absit) calliditate aliqua vel avaritiæ instigatione aliquis quidquam de prohibitis præsumpserit attentandum, vel contra illorum Decreta quoquomodo obviandum; primùm sui ordinis gradu & dignitate privetur, & ex B. Petri Apostoli auctoritate, qui ligandi in cælo & in terra meruit potestatem, sit excommunicatus, & à participatione Domini nostri JESU-CHRISTI corporis & sanguinis immunis, ac ab illorum consortio seclusus, necnon ab excellentissimis qui in tempore illo fuerint Regibus nihilominus submovendus: quatinus statuta possint perpetua definitione manere, & temeratores præsentium decretorum de suorum temeritatibus pœnis multiplicibus subjacere. Fiat.

26. Velim scire, ô Episcope, qui Decreta prædictorũ Presulum conaris inrumpere; quid ad hæc quæ audisti respondere cupis? quod rogo tibi melius esse videtur? Si melius est tibi societas prædictorum, quos scimus summos Pastores, & optimos fuisse viros & magni meriti apud Deum, sicut in Gestis eorum invenimus, quos etiam & Vicarios in sede almi Clavigeri Petri fore * certissimè scimus; an à societate eorum secludi, & ab eo cui data est à Domino potestas in cælo & in terra ligandi atque solvendi, excommunicari, & quod summum & magnum malum est, à corpore & sanguine Domini nostri JESU-CHRISTI, alienari? Forsitan dicis: Nolo segregari ab illorum societate, neque à B. Petro excommunicari, neque à corpore Domini nostri JESU-CHRISTI, quod scimus veraciter mortem esse animæ, sicut ipse dicit; Qui non manducat meam carnem & non bibit meum sanguinem, *non habet vitam in semetipso*; nec etiam Decreta illorum disrumpere volo, sed quia video ipsum Cœnobium penè destructum esse, & cupio ut per me ad pristinum redeat statum. O Episcope, noli te fallere. Cave quod dicis. Audi quod ipsi tibi dicunt. Non tibi permittimus ingredi in ipso Cœnobio, nisi invitatus fueris à Patre Monasterij vel à cunc-

* *id est* fuisse

Ioh. 6. 53.

An. Chr. dc. xv. Nov. xxi. tis Fratribus: & si invitatus veneris, interdicimus tibi ex auctoritate S. Petri ut nihil usurpes, nihílque contingas nec etiam concupiscas, sed ad quod vocatus es, gratis omnia peragas, ad propria regredi mox non moreris. Dicis enim quòd pænè destructum est. Verum dicis; sed si verum est quod ais, per te ad pristinum redeat statum, ut Abbatem secundum Regulam habeat, qui adimpleat hoc quod tu adseris te velle adimplere: & tunc apparebit quod zelo Dei utaris, & illa vera sint quæ dicis: quia sicut scriptum est: *Non potestis duobus Dominis servire*, (Matt. 6. 24.) ita & tu non vales tuum Episcopatum regere, & Monachos secundùm Regulam S. Benedicti [a] gubernare. De his ista sufficiant. Cùm autem venerimus ante conspectum Domini, tunc manifesta erunt abscondita cordis nostri, & recipiemus juxta quod gessimus. Nunc verò ad cœpta redeamus.

xxiv. *Quid in Edictis Regum contineatur.*

27. Supradictus verò Rex auditis Privilegiis, Præceptum quod bonæ memoriæ Aigulphus Sancto Columbano tradidit, seu & Adulgualdi, Grimoaldi, Cuniberti, Liutprandi, Ratchisi, Aistulphi, Desiderii, Karoli Augusti, Ludovici, atque item Ludovici filij ejus, Karolomagni *, etiam Karoli Imperatoris, necnon Arnulfi, Berengariique Imperatoris, seu & ceterorum Regum ante se legere jussit: in quibus legebatur quomodo præfatum Monasterium Ebobiense de reditibus suísque possessionibus ditaverunt, & eum omnibus ad eumdem sanctum & venerabilem locum pertinentibus, cum hominibus, liberis, sive servis colonísque, & familiis utriusque sexûs in sua tuitione receperunt, & post non multa alia hoc ad ultimum infertur: Ut si aliquis Privilegia sanctæ Sedis Apostolicæ in eodem loco concessa, vel confirmationes Præceptorum suorum infringere tentaverit, scire debet se compositurum auri optimi libras trecentas, medietatémque cameræ ipsorum, & medietatem parti prædicti Cœnobij. Et quid magis cavendum est, quàm si umquam ullo in tempore quis ex successoribus ipsorum aut Princeps, aut aliquis homo, eorum statuta aut testamenta ipsorum, vel supradicta Privilegia disrumpere conatus fuerit, quòd anathematis ultione multatus, partem cum Juda traditore, in fine extremi examinis habere imprecantur?

* Carolomanni

xxv. *Ad eos qui res S. Columbani injustè suis obsequiis deputant.*

28. Volo denique cœpta prosequi: sed quod superiùs legitur, indiscussa præterire non queo. Scimus enim scriptum esse, omne quod semel oblatum est Deo, sive homo, sive quodlibet animal, vel quæcumque res fuerit, nullo pacto posse postea redimi; & miror quid illi cogitant qui res S. Columbani invadunt & suis obsequiis deputant. Possessiones enim quas nunc sanctus iste locus possidet, à quibuscumque oblatæ fuerunt, sive à Regibus seu & à ceteris Fidelibus, non propter hoc obtulerunt, ut aliquando optarent, quatinus in possessiones sæcularium devenirent, sed ad necessaria Fratrum domino sanctóque Columbano hîc servientium, seu & ad sustentationes pauperum & peregrinorum permanerent. Hunc verò econtrario illis subtrahitur, sæcularibúsque defertur. Hi namque fame cruciantur, illi verò affluentissimè exinde aluntur. Hi nudi frigore & gelu uruntur, illi tamen exinde pretiosissimis vestibus induuntur. Hi discalceati nudísque pedibus incedunt, illi verò pinguissimos equos exinde equitant. Unde enim pauperes & infirmos alere debuerant, inde canes eorum saginantur: unde hospites & peregrinos suscipere & nutrire debuerant, inde suorum famuli vel famulæ inflantur: unde Ecclesias vel domos Fratrum instaurare debuerant, sui homines ditantur. Et quidem, qui propria jubentur tribuere, non timent quod aliorum est auferre. Et ubi tunc habent quod Dominus eis præcipit iu Evangelio, esurientes pascere, infirmos (Matth. 5.)

a Ergo longè ante Lucij II. Romani Pontificis tempora S. Benedicti Regula (quidquid dicat Ferdinandus Vghellus in Ital. Sac. To. 4.) in Bobiensi Monasterio servabatur.

visitare, nudos vestire, & cetera quæ ibi leguntur? Et si in igne mittendus est qui non largitur propria, putas ubi mittendus est qui aufert aliena? A quo enim acceperunt omnia quæ possident? Credo enim quòd non intelligant ab omnipotente Deo se accepisse. Nonne omnes divites facere poterat si vellet? utique potest. Numquid solos divites pretio sui sancti sanguinis redemit? Certè pro omnibus mortuus est Christus, & resurrexit. Res enim vel pecunias quoquomodo acquisitas quas nunc habent, filiis vel nepotibus in hereditatem dimittere cupiunt, & res quas Domino oblatas sciunt, abstrahere non timent. Et quomodo possunt quod olim à Fidelibus oblatum fuerat Deo, ab ipso abstrahere & suo juri mancipare? Certè nemo justè neque legitimè potest. Audituri enim sunt illi à Domino in judicio: Servi mali & pigri, quare non dedistis omnia mea pauperibus quæ vobis ad erogandum dedi, & nunc unà cum ipsis reciperetis regnum æternum? Non solùm autem illa fraudâstis, sed etiam quod alij dederunt vos abstulistis. Proinde quia noluistis perfrui sempiterno regno cum Fidelibus, abhinc cum diabolo habete supplicium æternum. Legimus enim nonnulla Testamenta supradictorum offerentium, in quibus invitant omnes qui res quas S. Columbano tradiderunt, tulerit vel subtraxerit, in extremi judicij die, ante tremendum Judicem assore cum eis, & exinde rationem redditurum, & (quod superiùs in privilegiis & præceptis retinetur), cum proditore Juda in perpetuum optant habere portionem. Quod non sine magno gemitu vel suspirio audire vel legere possumus. Certè multò melius fuisset illis non nasci quàm propter cupiditatem humanæ gloriæ cum illo Juda damnari. Quid ad hæc possumus dicere tam magnæ cupiditati? O insatiabilis cupiditas, quid cogis amatores tuos! Magis vis ut ipsi in extremo examine cum Juda traditore in inferno inferiori, sine fine inextinguibili igne crementur, quàm cum Domino, & Sanctis omnibus in perpetuum felici gaudio perfruantur. O miseri homines, qui supradicta agitis. Quare non consideratis quibus pœnis nunc vexatur Judas, vel quid in extremo examine ipsi patientur, qui cum eo societatem merebuntur habere? O infelicissima miseria, quis umquam lætus ad mortem pergit? quis umquam ad decollandum, vel ad jugulandum lubens ducitur? Cessate miseri, parcite cupiditati, nolite animas vestras perdere pro nihilo. Totus mundus vobis erit alienus, nudi nati estis, nudi sepeliemini. Cogitate itaque mortem quæ finem dat mundi voluptatibus; & dum tempus est, à rapinis cessate: & larga manu propria Dei pauperibus vel Fidelibus porrigite, pœnitentiámque agite, quatinus regnum cælorum Deo auxiliante acquirere, & à perpetuis pœnis eripi possitis. Dehinc ad ordinem redeamus.

AN. CHR. DC.XV. NOV. XXI.

XXVI. *De Præcepto à Rege Hugone accepto, & de aqua in puteo restituta.*

29. AUDITIS itaq; Rex Pręceptis antecessorum suorum excellentissimorum Regum visum est illi rectum & æquum, ut juxta morem prædictorum Regum Præceptum sancto loco venerandóque Abbati GERLANNO, cunctísque Fratribus tribueret: quod & fecit. Si quis velit scire quod in eo legitur, in textu illius agnoscere poterit. Acceptâ ergo licentiâ à Rege, unà cum sancto corpore ad propria reverti jussi sunt. Egressi denique à Ticinensi urbe ad curticellam S. Columbani, quæ vocatur Barbadam venientes, ibi nocte illa manserunt. Mane autem facto iter peragunt ad curtem prædicti Monasterij Ebobiensis, quæ vocatur Memoriola, quam GANDULFUS unus de prædictis Principibus olim invaserat. In quam venientes, aquam ad potandum minimè invenerunt: erátque ibi puteus altus, sed aqua deerat. In quo nonnulli intrantes, sperantes illic invenire aquam ad refocillandam sitim quam patiebantur, minimè repererunt, nisi parvam & ipsam fœtidam. Ille verò qui Cuppam Sancti portabat, paullulum aquæ in ea mittens, in ipsum puteum projecit & abscessit. Ipsam denique curtem recipientes, ad Monasterium redeunt. Post ternum verò diem ad Monasterium aliqui ex ipsis partibus advenientes, puteum quem sine aqua dimiserant, plenum esse affirmant.

An. Chr. dc. xv. Nov. xxi.

XXVII. *De puero sanitati reddito.*

30. IGitur quidam rusticus, Martinus nomine, habitabat in possessiuncula jamfatæ speluncæ, habens filium sex annorum nomine Andream. Hic quadam die egressus ad agrum colendum, jussit prædicto filio ut ei ferramentum quod vulgò Manuariam vocant afferret, quatinus arbusculas ipsius agri succideret. Ducens supradictus puer ferramentum quod jussus fuerat, transitum habuit juxta quamdam maceriam, in qua propinquans pavore magno perterritus est, & ferramenro patri tributo, ad domum rediit. Ibique sedens adspicit ad se venientes duas formas in specie mulierum tam teterrimas & deformes, ut sicut ipse adhuc adserit, nec antea nec postea similes formas vidisset: & colloquentes cum eo recesserunt. Ex illa die omnium membrorum amisit officium, & sic per circulum anni in lecto decubans, sine aliqua virtute mansit. Notans itaque supradictus vir diem in qua beati viri corpus ad Monasterium reverti deberet, ipse suum filium suo in collo mittens, ad jamdictum Monasterium ipsi Sancto occurrit pro suo filio rogaturus. Supradicto verò corpore ante altare S. Petri posito, ipse filium suum ad arcam deportans, manúmque ipsius involvens in palla quæ erat super arcam extensa, infit: Sancte Columbane, tibi offero filium meum, ut tuus maneat servus in perpetuum: tantummodò deprecare Dominum, quatinus sanitati restituatur. Et hæc dicens, subter arcam collocat exspectans quid accideret. At ille soporatus venit: à somno autem excitatus sanus surrexit. At ille videns filium suum sanitati restitutum, gratias agens Deo sanctóque Columbano, nullíque hoc indicans, ad domum suam reversus est gaudens. Hoc denique miraculum per idem tempus Fratribus incognitum mansit: sed longo pòst tempore Rainerius cujus superiùs memoriam fecimus, custos effectus S. Columbani speluncæ, à quodam narrante cognovit. Ille verò rogans ad se venire jamdictum patrem pueri, subtiliter inquirit, si verum esset quod de puero audierat miraculum factum. Ipse denique recitavit ei omnia, sicut superiùs diximus. Prædictus verò Rainerius gaudio repletus agens gratias Deo cum lacrymis, increpavit eum valde, quare tanto tempore Fratribus hoc indicare noluit: & eum ad se ducere rogans, secum per decem annos retinuit, & Fratribus omnibus qui ad eum visitandi causâ, sicut mos est, veniebant, rei gestæ causam patefecit. Nunc verò in supradicto Monasterio manet, & est. Fuit enim sutor pellium, & Fratribus omnibus exinde libentissimè servivit.

XXVIII. *De eo qui mutus fuerat ad Monasterium deducto & feminabus in pedibus constitutis.*

31. VENERABILIS autem Abbas juvenem qui fuerat mutus pro amore S. Columbani ejúsque reverentiæ secum adducens ad Monasterium, & ut illic in testimonium omnibus afforet, jussit ut in Hospitali maneret & exinde quotidie victum acciperet. Ipse denique vestimenta quæ ei sufficere possent, annualiter administrare promisit. Posteà ipse multis annis in Monasterio mansit; omnibus nobilioribus illic advenientibus manum suam quæ sanata fuerat ostendens, rogabátque illos ut pro amore S. Columbani qui ei manum loquelámque restituit, aliquod subsidium tribuerent. Quod & nonnulli pro amore supradicti Sancti ejus favebant petitionibus. Supradictas verò feminas quæ à dæmoniis liberatæ fuerant, in plebibus manere constituit, præcipiens Archipresbyteris ut victum & vestimenta annualiter eis pro amore S. Columbani tribuerent. His itaque peractis accipientes sacratissimum corpus, in præfato sepulcro eum honorificè collocaverunt: ubi floret virtutibus usque in hodiernum diem [a]. Venerabilis au-

[a] Corpus S. Columbani cum SS. Attalæ & Bertulfi Reliquiis in Monasterio Bobiensi hodie quoque adservari adserit Ferdinandus Ughellus Ital. Sacræ Tom. 4. tametsi Britones Armorici in urbe *Locmené* diœcesis Venetensis corpus S. Columbani se possidere gloriantur, quo jure? ipsi viderint. In Martyrol. Bened. prid. Kalend. Septemb. celebratur S. Columbani aliorúmque Sanctorum Bobiensium Translatio, quo nomine corporum elevationem significatam arbitramur.

tem Abbas convocans omnes Fratres, admonénsque eos ut gratias agerent Deo, qui illis temporibus tantis florere fecit virtutibus sanctissimum dominúmque Columbanum, constituit ut dies ipsius Relationis quod est tertio Kalendas Augusti, celeberrimus ab ipsis haberetur. Quod & factum est, & usque nunc peragitur ad laudem Domini nostri JESU-CHRISTI, qui vivit & regnat per omnia sæcula sæculorum, Amen.

VITA SANCTI VIRGILII EPISCOPI ARELATENSIS,

CIRCA AN. DC. XVI. MARTII V.

Auctore anonymo Scriptore gravi, quem sub sæculi VIII. initium vixisse ex num. 7. colligitur.

Ex Chronologia Lerinensi ad MS. cod. emendata.

I. AGITUR beatissimi VIRGILII Arelatensis urbis Antistitis hodie dies sanctæ sollemnitatis recolitur, cujus nos gesta pandere devotio fidelis admonet, & mos priscus constringit: quia nisi evidens comperta relatio tenacibus litteris custodita servetur, variatur actio veteris* per novos sæpiùs relatores. Nam ut de ejus mysticæ actionis insignia* nihil sit dubium, nihilque faciat vulgaris adsertio fabulosum; quæ ab ipso facta sunt & probata, veridico sunt sermone narranda. Verumtamen ne audientibus faceret prolixitas inepta fastidium, studuimus silere plurima, pauca differere. Hic igitur in vico proprio cui vocabulum est SAMON, qui est in partibus Aquitaniæ, vitæ sumpsit exordium, Christianis parentibus editus, factus ilicò Christianus. Qui ab ipsis infantiæ rudimentis erecta semper humilitate crescebat, ita teneros ætatis annos morum maturitate castigans, ut proprietatem sui nominis impleret gratiâ sanctitatis.

*f. vetus
*l. insignibus
Virgilius Aquitanicus.

2. Postquam verò adolescentiæ ritu corporeo cœpit robore pubescere, blandimenta luxuriæ animo incidente castrabat, ut pollicitæ virginitatis palmam pro incorrupta integritate perciperet, & in regnis cælestibus triumpharet. Fuit itaque bonorum omnium præditus ornamentis, & dignis suffragiis præferendus, speciosus vultu, blandus adspectu; ore placidus, mente serenus; patientiâ fortis, magnanimitate laudabilis; amicus pacis, largus inimicis; pulvereum fastidiens solum, accensus in amore cælorum; de temporalibus æterna comparans, contemnens temporalia pro æternis. Qui ut interiùs Divinæ legis præcepta agnosceret, ita naturaliter capax acumine litterarum est studiis eruditus, ut pastum animæ legendi aviditate colligeret, & more apum æternæ dulcedinis nectar hauriret. Sed quàmlibet cuncta à se vitiorum carnalium incrementa succidens omni in parte digna meritorum conversatione fulgeret, virtutem tamen sui corporis abstinentiæ assiduitate frangebat, in se incentiva delicti antequam nasceretur ulciscens, cui tantùm percussor dignoscitur defuisse martyrio; nam ipse se procul dubio Martyrem & cruciatu fecit & merito.

Virtutibus fulget.

3. Cunctam quinetiam facultatum suarum copiam derelinquens, Insulam S. Monasterii Lerinensis expetiit, ubi æternas justus divitias inveniret: Evangelica in omnibus miles Christi præcepta secutus, quòd nisi cunctis opibus redderetur extraneus, non posset esse perfectus: nec aliter regni cælestis præmia compararet, nisi universa contemneret. In qua Congregatione dum cunctos caritate perfecta diligeret, diligebatur à cunctis: qui eatenus raptim novi amoris studio antiquam est regulam consecutus, vel mystica apparuit conversatione præcipuus, ut S. HONORATO præcessori suo summis virtutibus præferendo, qui in eodem loco Abbatis nomen dignè gesserat, & honorificè succederet [a], & meritis coæquaret.

Fit Monachus Lerinensis.

4. Ubi dum commissum gregem custodiret sollertia pastorali, & solus ex more singulis noctibus cùm genus humanum depositi soporis imago comprimeret, Monasterii septa lustraret, ab insolito contigit, ut illum quidam sollicitudine Monachus in annis puerilibus constitutus evestigiò sequeretur. Tunc beatissimi viri conspectibus forma ingenti atque terribili diabolus insidiator apparuit, sed sicut Christi Athletam spiritualibus armis indutum non valuit

Tum Abbas.
Diaboli territamenta ludit.

a Nempe in regimen Monasterii Lerinensis, non tamen continenter, cùm Honoratus circa an. CD. XXXV. decesserit. Et tamen Gregorius Turon. Episc. loco infrà citando Virgilium ex Abbate Augustodunensi creatum scribit Sedis Arelatensis Episcopum, Certè in vulgato Abbatum Lerinensium Indice S. Virgilii nomen desideratur.

CIRCA AN. DC. XVI. MART. V.

terrere, ita inopinantem Monachum ictu formidinis sauciavit: qui ad cellulam ilicò vix gressu trepidante confugiens, igneis est febribus violenter accensus. Rursus tamen pertinax ille deceptor existimans se posse sanctum Dei Virgilium vel in aliquo perturbare, igneo se dracone formatum ostendit: sed raptim territus Crucis armis evanuit, quoniam jam invictus athleta hostem quem sæpius vicerat non timebat; qui cùm totius Insulæ ambitum peragrâsset, concitus ad stratum Monachi rediit ægrotantis: ubi dum orationum preces intra arcana pectoris sui claustra diffunderet, mox & pristinæ incolumitati redditur languidus, & prædâ caruit latro deceptus. Ac proinde obtinuit geminam virtus invicta victoriam: quoniam dum vires ægroto reddidit, adversarium superavit. Deflet inimicus quod perdidit, gaudet Monachus quod recepit.

Monachū oratione salvat.

Dæmonis actus & figmenta dissipat.

5. Dum singulis similiter noctibus Pastor egregius ne aliquid adversi contingeret ovile Dominicum circuiret, ad litus æquoris quod vocatur Molis accessit, ubi insidiator ille quasi navem oneratam advenisse, fallacis speciem imaginis ante oculos ausus est confingere Sacerdotis: ostendens nautas solito ritu fervere, vel navis instrumenta colligere, ex quibus duo ad ipsius Sancti latera pervenêre dicentes: In his quidem partibus negotiandi nos causa perduxit, quibus te ingens compendium rei eventus exhibuit. Virgilium te esse novimus non minùs sanctitate quàm nomine, quem universitas in transmarinis partibus tanta aviditate videre desiderat, ut si hoc obtinere possit, nihil pretiosius esse censeret. Nullum nobis ergo utile lucrum quocumque labore præstabitur, nisi ut te Hierosolymam impositum navi ducamus, quem successu prospero inopinantem invenimus, quod & tibi proculdubiò ad culmen immodicum pertinebit, si felici cursu ibidem adveheris, quo votis omnium exspectaris. Vir itaque Dei insidias inimici cognoscens, sanctæ Crucis armatus auxilio, præsidia superna invocans, spirituali hac auctoritate respondit: Decipere non potest Christi milites nequitia deceptoris, nec fraudibus valetis illudere, quos adversa Deus admonet prævidere; quoniam ita præsentem Insulam beatissimi Honorati munivit oratio, per quem ex ea draco est habitator ejectus, ut nullum huic ulteriùs nocendi aditum possit habere diabolus. Evanuit inter hæc navis fictilis ab oculis pernoctantis. Vir autem Sanctus protinùs festinans ad Oratorium remeavit, & ut ad vigilias surgerent admonuit: ubi cum omni sancta Congregatione ipsi celeberrimas studuit reddere laudes, per quem illi successerat victoria triumphalis.

Pontifex Arelatensis creatur. a

6. Quem dum tantis virtutum mysteriis esse præcipuum per universum orbem velox fama vulgaret, ad Pontificium Arelatensis urbis amore omnium Sacerdotum vel civium non minùs raptus quàm electus adducitur, & reluctans protinus consecratur [a]. Qui licet jam Virgilius ubi ampliùs cresceret non haberet, attamen nihil de nominis sui proprietate minorans, dum vigil permansit in opere, claruit in honore. Inter cetera igitur quæ in eodem fulgebant bonorum actuum ornamenta, monstrabat illum patientia fortem, benevolentia patientem, libertas alacrem, liberalitas abundantem, magnanimitas liberalem, pietas mitem, sedulitas diligentem, caritas dulcem, largitas generalem, doctrina laudabilem, æquitas singularem, humilitas pauperem, dignitas affluentem.

b *Ecclesiam S Stephani Arelate condit.*

7. Qui cùm esset omnibus virtutibus adornatus, Scripturis quoque divinis nulli priorum infimus, Basilicam in honore S. Stephani Protomartyris Christi [b] intra urbem Arelatensem fideli qua poterat devotione construxit. Sed nec hoc ad confortanda corda Arelatensium esse censuimus omittendum, quòd dum Beatissimus Antistes ad ipsius Basilicæ Templum, quod cum magna devotione construxerat, cum ceteris Episcopis qui ad dedicationem Templi convenerant, psallendo sacras cum honore maximo Reliquias Beati Stephani vel aliorum Sanctorum adveheret, in ipsius urbis porta improvisè versus iste ex ordine sic venit: *Hæc porta Domini, Iusti intrabunt per eam* [c]. Quod proculdubio intelligendum est, urbis memoratæ portam sic ejus orationibus munitam, ut sicut hactenus per longinqua spatia temporum propitiante Deo numquam esse comprobatur inrupta [d], ita nec in posterum posse inrumpi Divinitate propitia censeatur: quoniam facillimè Pastor ille præcipuus, quem viventem monstrant gesta post transitum, apud Dominum obtinere potuit, ut gloriosam ejus meritis ur-

c d *Protector perpetuus civitatis Arelatensis.*

a Gregorius Turon. in lib. 9. cap. 23. ad Childeberti II. annum XIII. Christi DLXXXVIII. ita scribit: *Obiit & LICERIUS Arelatensis Episcopus, in cujus loco VIRGILIUS Abba Augustodunensis opitulante Syagrio Episcopo substitutus est*. Et tamen Petrus Saxius in Pontif. Arelat. Indices Arelatenses secutus, Licerium inter & Virgilium reponit Paschasium, quem quia brevissimo tempore sedit, à Gregorio prætermissum censet. Deinde Virgilium non ex Augustodunensi sed Lerinensi Abbate factum contendit Episcopum, istius Vitæ Scriptoris fultus auctoritate. Aliis potior est Gregorio fides. Æquo Lectori permittimus judicium: tametsi auctori domestico ac suppari non facilè repugnare licet.

b Nunc Basilica S. Trophimi, à sacris quos continet S. Trophimi cineribus appellatur, éstque Ecclesia Major civitatis Arelatensium.

c In Proprio Sanctorum Arelat. per Claretum olim Archidiaconum ordinato, iste versus in pariete nulla manu humana exaratus repentè apparuisse dicitur.

d Et tamen Saraceni anno DCC. XXXVIII. Arelatem urbem obsidione ceperunt labefactaruntque. Hinc colligas istius Vitæ Scriptorem sub initium seculi VIII. vixisse, quod etiam ex stili gravitate aliisque characteribus satis intelligitur. Nec refert, quòd ipse Auctor se *longinquis spatiis temporum* Virgilio posteriorem indicet: cùm antiquis Scriptoribus familiare sit, annos quinquaginta sexagintave longinquorum temporum nomine exprimere.

bem

bem hanc, in qua Pontificium emeruit, perpetuis temporibus defensaret, aforis per virtutem sui corporis, & infrà per Templum sacratissimum quod construxit, undique per beneficia indulta quæ meruit. Omnes ergo Divinitate propitia noverunt, sicut psallentium turba prædixit, urbem Arelatensem per defensorem Virgilium in omnibus esse munitam: nec permitti potest ut locum illum hostiles cunei valeant irrumpere, ubi ille Christo dignoscitur militâsse. Unde nec reliqui Antistites præcessores illius, qui in omnibus ejus æquantur meritis, censendi sunt minores. CIRCA AN. DC. XVI. MARTII V.

8. Dum in Basilica igitur ipsa quam ad effectum perduxerat instantia pastorali Vigilias celebraret, & inter reliqua ex hoc Deo gratias ageret, quia suum desiderium adimplêsset; quod miraculum dignoscitur contigisse, non putamus silentio præterire. AURELIANUS itaque quidam Arelatensis Diaconus fratris filium, quem parvulum parentum transitus dereliquerat, nutriendum excipiens, plusquam filium diligebat, qui dum per murum ejusdem urbis cum reliquis infantibus vespore Sabbati luderet, interveniente casu lapsus corruit, & spiritum cervicibus fractis amisit. A quo nuntio Diaconus ille perculsus nimio dolore, percurrens corpus exanime vestimentis suis coopertum rapuit, & ad sacrum Pontificem ubi celebrabat vigilias secretiùs deportavit, tractans qualiter eum publicè pedibus ipsius prosterneret, & ut ipsi vitam deberet reddere supplicaret. Sed quia probatissimus Christi miles omninò jactantiam fugere noverat, ad cubiculum ipsius eum studuit deportare, vel in lectulo prostratum ejusdem lectaribus operire, sciens & tota mente confidens quòd illum vivificare poterat spiritalis Medicus, qui consueverat suscitare defunctos. Unde cum multo mærore, spem tamen de confidentia capiens, ad vigilias remeavit, & in loco ubi stare consueverat, dubitanter accessit: quo viso clementissimus Pontifex silentium psallentibus quæ gesta fuerant replicaturus indicens, cùm consueto devotionis studio orationem implesset, Diaconem illum ex hoc quod fecerat fortiter increpavit: quem non solùm removere nequivit territum, sed etiam ampliùs studuit incitare compunctum. Tunc ad ipsius prostratus pedes clamare cœpit, quòd nisi vitam defuncto redderet, ejus vestigia non laxaret: addens etiam quia facillimè illum poterat suscitare, de quo meruerat quæ fuerant acta nuntio nullo indicante cognoscere. Qua improbitate compulsus & ratione constrictus, ipso tamen comitante qui precabatur, ad lectulum suum secretiùs decrevit accedere, sed turbam populi nec vitare quivit, quin ad ipsius rei miraculum conveniret. Ad quod corpusculum cùm fuisset ingressus, auxilia Divina tota mentis aviditate deposcens, manum ejus qui functus fuerat fiducialiter apprehendit, & pristinæ sanitati restituit. Tunc omnis constipatio populi circumsepta clamat: Gloria tibi Deus, nec nullatenus removeri poterant singuli, quin viderent motum & audirent eloquium suscitati: de qua seditione vix ad vigilias Clericorum suorum auxilio ereptus revocari poterat, quem concursus Fidelium obsidebat. In hoc miraculo paullò minor apparuit confidentis Diaconi fides, quàm virtus sancti Pontificis. Mortuum suscitat.

9. Intereà de plurimis pauca videamur ut dinumerare, ad superiora quæ prætermisimus stilo scribendi redeamus. Quadam itaque die dum vir beatissimus Basilicam extra muros urbis hujus miro opere conderet, visum est ei, ut columnæ marmoreæ, quæ ibidem nunc videntur adsistere, in altum deductæ erigi deberent. Contigit autem ut vir Domini absens*, omnes nimio labore fatigarentur, & moles lapidum movere non possent. Sed in nullo gravabatur tanti onus ponderis, quod ejus præcedebant auxilia sanctitatis. Dum ille tamen ad Templi illius septa operarios indesinenter insisteret, ita eodem absente diabolicæ artis obviante nequitia universam multitudinem virorum occulta prægravavit objectio. Cúmque nullis rebus accedere potuissent, alios quamplures juvencos etiam adjunxerunt, quibus vis major esse poterat, & robur validius imminebat. Sed nihil proficere poterant, quibus spiritalis adversitas resistebat, & tamquam si totam urbem illam (quod impossibile esse dignoscitur) trahere niterentur, ita pondus mobile fraus inimica resistens fecerat non posse moveri. Cujus rei gestum beatissimo Antistiti anhelans ilico nuntius perturbatus exhibuit; ille verò ad locum indubitanter accessit, nec terrore trepidus, nec mærore confusus: cujus tantùm adspectibus insidiator ille latere non potuit, qui populo universo latebat. Tunc clamosa voce dicere cœpit: Frustra per ignorantiam laboratis, dum videre inimici hostis obstacula non potestis. Nam ego conspicio Æthiopem parvulum in quo diabolicæ virtutis consistit immanitas, juvenculis certantibus obviantem. Tunc genu flexo devotus adorans ut insidiatoris adversitatem vinceret, auxilia Divina poposcit, & conversus ad funebrem dixit: O omnis dolor*, & inimice humani generis, quomodo ausus es opus Dei insidiari? ad hanc vocem territus adversarius ilico (quia ampliùs sub præsentia sacri Pontificis nocere non licuit) cum nimio fœtore discessit, & remotis columnis quæ ab ejus insidiis prægravatæ fuerant, ad dispositum locum ubi videbantur apponi absque ulla difficultate erectæ sunt: quoniam nihil illi insidiator adversari poterat, cui Dei arbitrio dæmonia subjecta esse videbantur. Dedicavit autem idem beatus Antistes Basilicam quam construxit in honore Salvatoris Domini nostri JESU-CHRISTI & Beati Honorati

Dæmonem Basilicæ ædificio adversantem fugat.

* pro viro Dei absente

* lege O plene omni dolo

Dedicat Ecclesiam in honorem Salvatoris & S. Honorati.

CIRCA AN. DC. XVI. MART. V.

Confessoris* atque ibidem Ordinem constituit Monachorum servientium Deo.

Puellam mortuam vitæ restituit.

10. Cúmque à beato Pontifice sacra Missarum sollemnia celebrarentur, contigit ut cujusdam viduæ unica filia in annis adolescentiæ constituta à maligno spiritu raperetur. Quam cùm piissima genitrix infelici casu decepta, non minùs miseranda quàm misera, ex usu gestanda feretro collocaverat, ad sacrum trepida concurrit Antistitem, cum lacrymis potiùs quàm verbis causam improbi doloris adsignans, ut supra corpus exanime orationem funderet supplicavit. Quod vir Dei pietate victus nec differre potuit, nec negare: sed ad feretrum confidenter accessit, ibíque pronus adorans, vel in sublime geminas manuum suarum palmas attollens, precibus beatis obtinuit, ut mortuam suscitaret. Quæ raptim tamquam post nimium soporem evigilans, oculos rediviva prægravatos aperuit, & advocata surrexit. Longum itaque est gaudia materna disserere, & stuporem admirantis populi replicare. Post quæ tamen miracula à cujus mortis jura* virtus meritis armata resolverat, dum jactantiam Pontifex ille fugeret, concitus remeavit: sed devotio populi quæ suffragia in divinis laudibus intonabat, tanta eum aviditate præcinxerat, ut maximam partem indumenti sui in Reliquiarum patrocinia civili violentia rapuisset: unde pro ejus virtutibus declarandis, quod vix circa scapulas remanere potuit, hodierna devotio reservavit.

*f. à puella, cujus vitam à mortis jure.

Item hominem exanimem.

11. Erat itaque in eadem urbe immanissimus serpens qui multos è populo laniaverat, dum quidam adolescens morsu ejus suffocatus fuisset exstinctus, turbam populi quam præsentem* contigerat, supplicantem obtinuit, ut ad locum quo jacebat corpus exanime perveniret. Ille verò sacratissimus Pastor ancipiti reddebatur cogitatione suspensus, dum hinc fletibus quæ poscebant negare non poterat, inde ne jactantiam incurreret metuebat. Ast tamen pietate victus & multorum obsequiis ut ad locum accederet, vota populi supplicantis implevit: ubi manus suas ad cælum elevavit, paritérque oculos lacrymis stillantibus, defuncto salutem pristinam reddidit, quem teste populo suscitavit. Sed ita eum parentes proprii pugnis pectora concisa tundentes, ululatibus & fletibus obsidebant, ut consurgere non valeret, quamlibet salutem pristinam recepisset. Unam tamen manum ad genitorem, aliam ad genitricem attollens, membris inter utrumque titubantibus elevatur, & populo Deo gratias acclamante ad hospitium revertitur proprium, cui jam cœperant parare sepulcrum. Unde piissimi genitores arbitrandum est quale gaudium potuerint habere post luctum, dum hinc exsultabant de præsentia redivivæ sobolis, inde quòd ad integrum viveret vix credebant.

* supple esse.

Serpentem necat.

12. Perrexit itaque sacratissimus Pontifex ad locum ubi latebat ille sævissimus coluber qui multos jam ex populo peremerat, & viso eo animi indignatione commotus, projecto baculo quem in manu gerebat, erectis sursum manibus cælestem Actorem invocans, exstinctum calor vitæ deseruit, atque per medium crepuit. Congregata denique copiosa lignorum strue ignem supponi jussit. Nec mirum est qualiter spiritalis athleta dum gregem humani generis defenderet, hostem ejus ictu letifero perculisset, qui quod expedire gaudio manus armata consueverat, flatu operante supplebat: & forsitan ferientis ictum fallere potuit, qui obtutum Pontificis non fefellit. Inflicta verò vulnera ita orationis medicamento & Crucis sanavit auxilio, ut subitò pariter & livorem abstergeret & dolorem: nec quidem quod dirus serpens rabidis dentibus & aviditate insana corruperat, apparebat.

Hominem saucium sanat.

13. Alia verò die bos quemdam petulcus cornu ferienti jugulaverat, vel extrinsecùs intranea ejus expulerat: quem dum ilico ad eumdem Medicum famulantûm devotio deduxisset, licet in omnibus virtutibus incurrere se jactantiam formidaret, clementer tamen vulneratum excepit: cujus manus diligenter attractans, fomentis salutiferis oblectavit, & per vulnus intromisit: quod ipse superposita spongia leviter alligans, ne aliquis solvere præter illum auderet, instanter admonuit. Quod cùm die septima laxâsset, ita in integrum fuisse sanatum apparuit, ut vix ibidem vel cicatricis vestigium remansisset.

Cilicio semper & unicâ usus tunicâ.

14. Ejus verò semper artus teneros cilicii edomabat asperitas, unde interiorem tunicam induebat, quam de corpore suo crucis studio numquam abstulit: sed se etiam cum eadem sepeliri præcepit. Nec umquam uti voluit lavacris, ne fortè animorum suorum constantia, quam calcatis carnalibus vitiis monstrabat sustinere, etiam martyrio mollior redderetur.

Cæco lumen reddit.

15. Quidam igitur cæcus dum per quindecim annos naturali lumine captus, vel sospita cæcitate damnatus jugi tenebrarum caligine teneretur obnoxius, sanctissimum indesinenter precabatur Antistitem, ut ipsi lumen amissum suis intercessionibus redderet, & videndi aciem restauraret. Qui dum arrogantiam vitando differret, FULGENTIUM quemdam Subdiaconem qui ei obsequi consueverat, statuit deprecari, ut quando nocturnis horis beatissimus Pontifex solus Basilicas circuibat, eum pro mercede sua secretiùs traheret, & ad Templi vestibu-

a Ista Ecclesia extra muros Arelatenses eo in loco quem ob magnam sepulcrorum multitudinem Campos Elysios vocant, constituta, Sæculo XI. unà cum adjuncta Cella Monachis S. Victoris Massiliensis cessit dono Raiambaldi & laudatione Gibelini Arelatensium Pontificum: sed lapsu temporis restituta, postmodùm annexa est Tarasconensi Parthenoni Ord. S. Bened. donec anno M. DC. XVI. Religiosæ PP. Minimorum familiæ obvenit. In cujus Ecclesiæ crypta visuntur marmorea monumenta Sanctorum, ipsiúsque B. Virgilii, quorum lypsana in urbem postea invecta sunt.

lum quo egredi consueverat deportaret. Quod quadam nocte dum mane mysticum ad altare S. Stephani ex more vir Dei psallendo sacras excubias celebraret, præfatus Subdiaconus implere non distulit: ubi dum cæcus ille solo prostratus exspectans Sacerdotis adventum quiesceret, Medicus quem desiderabat advenit; in quo dum improviso molliter gradiendo pedem impulisset, veneranda ejus vestigia supplex amplectitur, & ut visum illi redderet deprecatur. Qui orationem * confidenter factam signaculum Crucis super ejus oculos imposuit, & diu clausa lumina subitò reseravit: quem osculans contestatus est ei, ut nulli panderet quod ipsi per illum Deus visum restituisset. Et licet hoc spoponderit, pro magnitudine gaudii non potuit occultare. Sed quàmlibet operatio secreta fuisset, opus tamen supplicum* nequit esse secretum: & qui visum per tot annorum curricula non habuerat, non latere potuit quod videbat, sed etiam fugata tenebrarum caligine splendebat Actor, redditor luminis, & gratia fulgebat Actoris.

CIRCA AN. DC. XVI. MART. V.

* pro oratione facta.

* f. publicum

16. Et licet Divina largitas in amorem Sanctorum audientium vota semper amplificet, non tamen ad integrum cuncta rerum miracula expleri possunt, quàmlibet in longum protenta lectio perducatur: aut quando inter tanta operum Sanctorum insignia invenienda est finis ejus operis, in quo cælestis gratia præfulsit Actoris, & cui facillimè constitit illuminare cæcos, sanare claudos, suscitare defunctos? Quidquid ampliùs dicitur, invenitur. Quid plura? Incunctanter omnia implere poterat, in quo Spiritus-sanctus præfulgebat.

Miracula plura prætermissa.

17. Cœpit verò quandoquidem inter hęc immensa mysteria diem sui obitûs esse vicinam sacratissima revelatione cognoscere. Tunc palàm omnibus humilitate sanctissima studuit judicare quòd de hac luce migraturus esset. Unde licèt omnes subitò mærore turbati in hoc quod se jam migraturum esse prædixerat, intuitu proprio quid ageret præstolati fuerunt. Tunc cùm in stratu proprio tamquam soporem capiens recubâsset, dum divinum impleret Officium, & Hymnos vel Cantica psalleret, amittens spiritum ad cælestia migravit anno centesimo vigesimo-septimo ætatis suæ [a]. In quo loco eadem hora tam suavissimus odor fragravit veluti si universos verni temporis flores in unum divina provisio congregasset. Unde quid aliud censendum est, nisi amœnitatem Paradisi ad cultum ipsius funeris respirâsse? nec mirum quòd transitûs sui nuntium, non solùm ad privata mœnia velox fama provexit, sed & per universum sæculi ambitum divulgavit. Occurrunt undique per diversos viarum accessus fideles cunei populorum, optantes singuli vel vehiculi velamenta contingere pro munimine salutari.

Virgilius obitu prænuntiato moritur.

a

18. Tunc quædam adolescentula in vico qui vocatur Gallica [b] funus naturæ reddiderat, cujus corpusculum afferens dilectio propinquorum deportavit ad tumulum, quem jam in ipsius sepulturæ arca deposita, necdum tamen ut tumulandi mos est tegmine cooperta, subitò illis psallentium turba insonuit, à quibus sacrum corpus offerebatur: sub quo monumento amatores ipsius puellæ, quæ ad sepeliendum evecta fuerat, amnem Rhodani fluvij transmeantes à Clero vel populo fusis precibus vel lachrymis popòscerunt, ut deponentes feretrum quod gestabant, subtus puellæ corpus exanime traheretur. Cunctis igitur fidei ardor inhæsit, ac de effectu non dubij, tam sanctæ petitioni nihilominùs denegarunt: & submittentes defunctæ corpus projecerunt, colloquentes ad invicem quòd vir ille Apostolicus cui numquam Divina defuerat gratia, quàmlibet naturæ debitum reddidisset, virtutibus tamen ac meritis viveret. Ilico igitur universus populus devotione fidelissima sese in diutina oratione prosternit, atque consurgens dum unanimiter *Kyrie eleison* septies proclamâssent, mortua puella surrexit. Omnes subitò terror invasit, & amentiæ more gaudium cum stupore miscentes, uno morabantur adspectu. Jam quidem luctum exsultatio oborta compresserat, cuncti tamen super tam insigni mysterio obstupescebant. Quid plura? Ad integrum tunc & qui funus puellæ detulerant convenerunt: ipsâque cultum funebrem congratulatione respuens, vitalibus est rursus indumentis induta, & præcedentibus sequentibúsque populis velox adjungitur, de se in sancti præconij testimonio, salutem publica voce proclamans: O sanctissima merita Sacerdotis! ô beatum meritum vitámque Pontificis! qui ut se remuneratione divina in æternum viventem ostenderet, post mortem mortuam suscitavit.

b Ipsius feretri contactu mortua puella revivíscit.

19. Quas tamen terras* vix amor populi Arelatensis exuberans arcet, ad Ecclesiam S. Salvatoris detulerunt, habentes de funere luctum, gaudium de virtute. Tunc in ipsa Basilica supra

In Ecclesia S. Salvatoris sepelitur.

* *id est* sacrum corpus, *antiquis* glebam.

a Quibusdam suspecta non immeritò videtur tam longæ ætatis mensura Sedebat adhuc Virgilius anno DC. I. ut constat ex lib. 9. Epist. 61. Gregorij M. qui plures alias Epistolas, adeòque Pallium Pontificale ad ipsum transmisit: quod mirum est ab hoc Auctore fuisse prætermissum. Idem ipse Virgilius S. Augustinum Anglorum Apostolum ordinavit Archiepiscopum, quamquam Venerabilis Beda in lib. 1. Hist. cap. 27. designat Ætherium, qui tum Lugdunensi non Arelatensi Ecclesiæ præerat. Quamdiu Virgilius post annum DC. I. superstes fuerit, incertum. Ipsum inter & Theodosium, à quo B. Rusticulæ funus ann. DC. XXXII. curatum inferiùs in Rusticulæ Vita dicemus, unus intercessit Florianus Episcopus Arelatensis: ideóq; anno circa DC. XVI. accidisse putamus S. Virgilij mortem, cujus memoriam antiqui Martyrologiorum Scriptores omiserunt, celebrant verò Arelatenses VII. Id. Octob. Lerinenses Monachi Benedictini III. Non. Martias.

b Locus est in insula trans Rhodanum, qui vulgò nunc dicitur *Gallegue*, ut Vincentius Barralis in Chronol. Lerin. adnotavit.

Circa An. dc.xvi. Mart. v. nominata quam ipse construxerat, tumulum cum magna sollemnitate percepit, ubi auxiliante Christo quidquid confidenter petitur invenitur: ubi non proculdubio fides sit dubia, non * virtus permanet infinita. Non post longa igitur spatia temporis dum in hujus commemoratione Pastoris multa narrarentur à multis, Subdiaconus quidam nomine Aristarchus conversatione sanctissimus circumstantibus palàm rei gestæ tenorem exposuit dicens: Nullus » nostrûm dubitet Beatissimum Virgilium, de cujus tanta virtutibus velut ipsa veritas suggerit replicatis, dum in hujus sæculi mansit spatiis, non minùs cum Angelis quàm cum hominibus habitâsse, quem nobiscum humana conditio tenebat assiduum, cum Sanctis dignitas meritorum.

Testimonium Aristarchi de S. Virgilio.

* lege nam

10. Contigit autem quadam nocte ut in hac urbe, ubi illi Pontificium provisio superna commiserat, S. Stephani celeberrima Inventio, quæ est III. Nonas Augusti immineret, quo ad celebrandas excubias admonitor fuerat deputatus a.

a Cetera desunt in exemplaribus MSS. tum eo quod Vincentius Barralis Chronologiæ Lerinensis compilator à Francisco Claretto Arelatensis Ecclesiæ Archidiacono accepit; tum alio (si tamen aliud est) quod venerabilis dominus Saxius ejusdem Ecclesiæ Canonicus V. C. Petri Saxij nepos communicavit nostro Andreæ *Genest*, qui editam S. Virgilij Vitam istius codicis ope emendatam & restitutam ad nos transmisit. Is etiam rogatus nos monuit, videri quidem sancti Virgilij tumulum in cryptis Ecclesiæ S. Honorati ab ipso B. Virgilio (ut superiùs dictum est) exstructæ; at verò Arelatensibus incompertum esse, quo in loco B. Virgilij Reliquiæ habeantur: nisi si cum aliis Sanctorum corporibus ex eadem S. Honorati Ecclesia in majorem Basilicam illatæ, adserventur in quadam theca (Sanctam Arcam vocant) quæ ignotas Reliquias plures continet.

An. Chr. dc.xix. Febru. ii.

SANCTI LAURENTII EPISCOPI
CANTUARIENSIS
ELOGIUM HISTORICUM.

Beda & Gotcelinus de Laurentio scripsere.

I. Præter *Venerabilem Bedam, S. Laurentij Vitam æquè ac ejus decessoris Augustini descripsit* Gotcelinus *Monachus Bertinianus, qui in Angliam à S. Anselmo Cantuariensi Antistite evocatus, Ramesiæ primùm, tum Dorobérniæ habitavit, ubi varias Sanctorum scripsit Vitas, uti ex Willelmo Malmesburiensi ad S. Augustini Acta Sæculo I. prænotavimus. Gotcelini de Laurentio lucubrationem cùm reperire non licuerit, juvat quæ de ipso idem Auctor in hist. Transl. S. Augustini cap. 16. commemoravit hìc inserere.*

Laurentij facta ex Gotcelino.

2. Quartâ tandem die quæ est quarta feria, quasi expediti ad beatissimos contubernales & successores suos Laurentium ac Mellitum ad ipsum Principem *(Augustinum)* devehendos accessêre. Laurentius cum ipso duce Augustino primus venit, cum quo & diaboli aciem primus rupit, primúsque ab ipso adhuc vivente ordinatus Archipontifex, ut quondam S. Clemens summo Petro superstiti successit. *Et infrà.* De B. Laurentio dulce esset memorare, quomodo mortuum suscitaverit, super undas maris pedibus cucurrerit, igne de cælo evocato virtute Eliæ impios conflagraverit, quomodo fontem aridis locis productum in perpetuum rivum effuderit, quâ pœnâ arceatur omnis feminarum accessus ab Ecclesia quæ ejus Apostolatui exstructa & consecrata est in Scottia, ut nuper Regina Scottiæ inclyta Margareta cum oblationibus aditum tentare ausa, subitò sit percussa atque repulsa, sed Clericorum prece restituta. Verùm hæc loci artitudine exclusivè prætermitto, alibi Deo adspirante retexenda.

2. *Quam hìc promittit Auctor S. Laurentij Vitam, edidit sine dubio, teste Willelmo Malmesburiensi in lib. de Pontif. Angl. his verbis:* Huic *(Augustino)* successit Laurentius annis quinque, cujus virtutes & ceterorum (de quibus Beda narrans breviter perstringit omnia, tædij scilicet offensam veritus) Goscelinus quidam quantum veterum relatione addiscere potuit, scripsit, miras prorsus & prædicandas adjiciens quas oculata fide perspexerat virtutes. *Hunc*

Gotcelini de Laurentio fetum legerat Molanus, qui istius fetûs exordium refert in Add. ad Vsuardum 2. Febr. Dominis cariſſimis & paternæ, &c. *Gotcelinum Iohannes Capgravius in compendium redegit. Sufficiunt quæ ex ipſo Gotcelino ſuperiùs delibavimus.* AN. CHR. DC. XIX. FEBRU. II.

3. *Dubitant nonnulli, an Laurentius ex Italia cum Auguſtino, an ex Gallia in Britanniam ab ipſo evocatus profectus ſit. Dubitant etiam fueritne Monachus, quem Gregorius * paſſim & Beda* Preſbyterum *appellant. De primo explorata videtur eſſe res, tum ex Gotcelino ſuprà, tum ex ipſo facto Auguſtini qui* Archiepiſcopus genti Anglorum ordinatus, *inquit Beda in Hiſt. lib. 1. c. 26.* miſit continuò Romam Laurentium Preſbyterum & Petrum Monachum, qui B. Pontifici Gregorio gentem Anglorum Fidem Chriſti acecpiſſe, ac ſe Epiſcopum factum eſſe referrent; *non miſſurus profectò niſi quos Romà ſecum adductos, Gregorio notos habebat. Ex quo apparet etiam Laurentium Monachum fuiſſe, cùm nonniſi* Monachos timentes Deum * *ex Italia Gregorius in Angliam miſerit. Quoniam verò rariores tum erant in Monaſteriis Presbyteri, hos Prebyteros non Monachos appellare ſolebant, quo nomine* Beda Preſbyter *celebrari conſuevit. Adde in Eccleſia Cantuarienſi ab Auguſtino ad longa uſque tempora, nullos Antiſtites niſi Monachos præfuiſſe. Bedam de Laurentio dicentem audiamus.*

Laurentius Preſbyter & Monachus.

* Greg. lib. 9. Epiſt. 52. 55. 56.

* Beda lib. 1. c. 25.

4. Succeſſit AUGUSTINO, *inquit lib. 1. cap. 4.* in Epiſcopatum LAURENTIUS: quem ipſe idcirco adhuc vivens ordinaverat, ne ſe defuncto ſtatus Eccleſiæ tam rudis vel ad horam Paſtore deſtitutus vacillare inciperet. In quo & exemplum ſequebatur primi Paſtoris Eccleſiæ, hoc eſt beatiſſimi Apoſtolorum Principis Petri: qui fundatâ Romæ Eccleſiâ Chriſti, Clementem ſibi adjutorem Evangelizandi ſimul & ſucceſſorem conſecrâſſe perhibetur. *Hoc & Valerium Hipponenſem* contra morem Eccleſiæ *præſtitiſſe in Magnum Auguſtinum Poſſidius in Auguſtini Vita cap. 8. auctor eſt.* Laurentius Archiepiſcopatûs gradu potitus, ſtrenuiſſimè fundamenta Eccleſiæ quæ nobiliter jacta vidit, augmentare atque ad perfectum debiti culminis & crebra voce ſanctæ exhortationis & continuis piæ operationibus exemplis provehere curavit. Denique non ſolùm novæ quæ de Angelis erat collecta Eccleſiæ curam gerebat, ſed & veterum Britanniæ incolarum, necnon & Scottorum, qui Hiberniam inſulam Britanniæ proximam incolunt, populis paſtoralem impendere curabat ſollicitudinem.

Laurentius ſucceſſor ab Auguſtino deſignatus, ſtrenuè officium exſequitur.

5. Siquidem ubi Scottorum in præfata ipſorum patria, quomodo & Brittonum in ipſa Britannia, vitam ac profeſſionem minùs Eccleſiaſticam in multis eſſe cognovit, maximè quod Paſchæ ſollemnitatem non ſuo tempore celebrarent, ſed, ut ſuprà docuimus*, à quarta-decima luna uſque ad viceſimam Dominicæ Reſurrectionis diem obſervandum eſſe putarent; ſcripſit cum Coëpiſcopis ſuis exhortatoriam ad eos epiſtolam, obſecrans eos & conteſtans, unitatem pacis & Catholicæ obſervationis cum ea quæ toto orbe diffuſa eſt Chriſti Eccleſia tenere: cujus videlicet Epiſtolæ principium hoc eſt.

Scotos ad ritus Catholicos adducere conatur.

* cap. 2.

„ Dominis cariſſimis Fratribus, Epiſcopis vel Abbatibus per univerſam Scot-„tiam, LAURENTIUS, MELLITUS & JUSTUS Epiſcopi, ſervi ſervorum Dei. „ Dum nos Sedes Apoſtolica more ſuo, ſicut in univerſo orbe terrarum, in „ his Occiduis partibus ad prędicandum gentibus paganis dirigeret, atque „ in hanc inſulam quæ Britannia nuncupatur contigit introiſſe; antequam „ cognoſceremus, credentes quòd juxta morem univerſalis Eccleſiæ ingrede-„ rentur, in magna reverentia ſanctitatis tam Brittones quàm Scottos vene-„ rati ſumus. Sed cognoſcentes Brittones, Scottos meliores putavimus. Scot-„ tos verò per DAGANUM Epiſcopum, in hanc quam ſuperiùs memoravimus „ inſulam, & COLUMBANUM Abbatem in Galliis venientem, nihil diſcrepare à „ Brittonibus in eorum converſatione didicimus. Nam Daganus Epiſcopus ad „ nos veniens, non ſolùm cibum nobiſcum, ſed nec in eodem hoſpitio quo „ veſcebamur, ſumere voluit.

Epiſtolam ad eos ſcribit.

AN. CHR. DC. XIX. FEBRU II.

Misit enim Laurentius cum Coëpiscopis suis, etiam Brittonum Sacerdotibus litteras suo gradu condignas, quibus eos in unitate Catholica confirmare satègit. Sed quantum hæc agendo profecerit adhuc præsentia tempora declarant. *Reliquum Epistolæ desideratur. Non caruit fructu illa Epistola, uti constat ex Vitæ S. Laurentij per Gotcelinum scriptæ fragmento, quod Usserius in Notis ad Epist. 7. Hibern. sic reddit:* S. TERENANUS ARCHIPONTIFEX HIBERNIÆ ad eum transiit, vir tantæ sanctitatis ut tres mortuos suscitâsse perhibeatur. Qui audiens B. Laurentium de Paschæ observatione aliisque Apostolicis institutionibus mutuo conventu disputantem, dedit manus veritati, suósque discipulos indignantes quòd tam divinus vir tali advenæ subjaceret, ad veritatis lineam suo exemplo cum sua gente correxit, *id est arguit. Hæc enim quæstio agente S. Wilfrido anno Christi* DC. LXIV. *definita ac penè sopita est, ut in Vita S. Wilfridi sæculo sequente videbimus. Lege Bedæ Hist. lib. 3. cap. 25. & 26.*

Gregem relicturus à B. Petro corripitur.

6. Cùm verò Laurentius, *ait Beda cap. 6.* Mellitum Justúmque secuturus, ac Britanniam esset relicturus, jussit ipsa sibi nocte in Ecclesia beatorum Apostolorum Petri & Pauli, de qua frequenter jam diximus, stratum parari: in quo cùm post multas preces ac lacrymas ad Deum pro statu Ecclesiæ fusas ad quiescendum membra posuisset atque obdormisset, apparuit ei beatissimus Apostolorum Princeps, & multo illum tempore secretæ noctis flagellis acrioribus afficiens, sciscitabatur Apostolica districtione, quare gregem quem sibi ipse crediderat relinqueret, vel cui Pastorum oves Christi, in medio luporum positas fugiens ipse dimitteret. „An mei, inquit, oblitus es exempli, qui pro „parvulis Christi, quos mihi in indicium suæ dilectionis commendaverat, „vincula, verbera, carceres, afflictiones, ipsam postremò mortem, mortem „autem Crucis, ab infidelibus & inimicis Christi, ipse cum Christo coronan„dus, pertuli?

Ostensis plagis Regem ad Fidem reducit. * *scilicet*, Eadbaldum

7. His beati Petri flagellis simul & exhortationibus animatus famulus Christi Laurentius, mox mane facto venit ad Regem*, & retecto vestimento, quantis esset verberibus laceratus, ei ostendit. Qui multum miratus, & inquirens quis tanto viro tales ausus esset plagas infligere, ut audivit, quia causâ suæ salutis Episcopus ab Apostolo Christi tanta esset tormenta plagásque perpessus, extimuit multùm, atque anathematizato omni idololatriæ cultu, abdicato connubio non legitimo, suscepit Fidem Christi, & baptizatus Ecclesiæ rebus quantum valuit in omnibus consulere ac favere curavit.

Mellitum & Justum è Gallia revocat. * *Rochester* * Eadbaldo

8. Misit etiam in Galliam, & revocavit Mellitum & Justum, eósque ad suas Ecclesias liberè instituendas redire præcepit. Qui post annum ex quo abierant reversi sunt. Et Justus quidem ad civitatem Roffi* cui præfuerat rediit: Mellitum verò Londonienses Episcopum recipere noluerunt, idololatris Pontificibus magis servire gaudentes. Non enim tanta erat ei*, quanta patri ipsius, regni potestas, ut etiam nolentibus ac contradicentibus paganis Antistitem suæ posset Ecclesiæ reddere. Verumtamen ipse cum sua gente ex quo ad Dominum conversus est, Divinis se studuit mancipare præceptis. Denique & in Monasterio beatissimi Apostolorum Principis, Ecclesiam sanctæ Dei Genitricis fecit, quam consecravit Archiepiscopus Mellitus.

9. *Idem Auctor paullo pòst S. Laurentii obitum perstringit his verbis*: Hoc enim regnante Rege beatus Archiepiscopus Laurentius regnum cæleste conscendit, atque in Ecclesia & Monasterio S. Apostoli Petri, juxta prædecessorem suum Augustinum sepultus est, die quarto Nonarum Februariarum, *nempe anno* DC. XIX. *uti colligitur ex Beda in fine hujus capitis dum Mellitum Laurentii successorem post regiminis annos quinque affirmat obiisse anno* DC. XXIV. *quo anno de Mellito agemus. Laurentius prope S. Augustinum in suburbana S. Petri Basilica sepultus, tale meruit Epitaphium, si Harphsfeldio credimus.*

HIc sacra, LAURENTI, sunt signa tui monumenti
Tu quoque jocundus Pater Antistésque secundus
Pro populo Christi scapulas dorsúmque dedisti,
Artubus hui: laceris multa vibice mederis.

Verùm hi versus Leonini posteriorem longè ætatem sapiunt, & fortasse ad Sæculi XI finem, quando sacrum ejus corpus unà cum aliis levatum est, referendi sunt.

SANCTÆ WALDRADÆ

Circa An. DC. XX. Maii V.

ABBATISSÆ METTENSIS

ELOGIUM HISTORICUM.

Varia apud Mettenses Cœnobia.

1. *APVD Mettas, urbem Galliæ Belgicæ celeberrimam, plura hoc ipso de quo tractamus ævo erecta fuêre Cœnobia. Quippe* PAPPOLUS *ejusdem civitatis Episcopus S. Symphoriani Abbatiam extra muros ædificavit, quam* ADALBERO *Antistes hoc nomine secundus jam longo tempore destructam anno* CM. XCII. *restituit, sed bellorum necessitas posteà in urbem transferri coëgit.* GLODESINDIS *piissima virgo adsumpto velo propriam ædem in Parthenonum collegium eodem tempore convertit, ut in ipsius Vita uberiùs declarabimus. Nec multo pòst* SIGIBERTUS *Rex Cœnobium S. Martini in Campis dictum, ubi primò sepultus est, condidisse fertur. Erat etiam in suburbio Mettensi S. Iohannis Evangelistæ Ecclesia, quæ S. Arnulfi Reliquiis decorata, eodem sæculo in Monasterium accrevit. Sedente Pappolo superiùs laudato* ELEUTHERIUS Francorum Dux *appellatus præclaram Sanctimonialium exstruxit domum, cui B.* VALDRADAM*, *quam præ manibus habemus, præficiendam curavit. Mittimus Abbatiam Gorziensem à* PIPPINO *&* CHRODEGANDO *non ita procul ab urbe institutam; S. Clementis itidem Abbatiam B. Arnulfi Ecclesiæ olim subjectam, aliásque. Vnum hoc loco adnotare convenit, in nulla fortè alia urbe plura superesse decora Benedictini Ordinis, qui apud Mettas Cœnobia septem, quatuor scilicet virorum, Virginum tria etiamnunc possidet. Abbatiæ virorum à RR. PP. Congregationis S. Vitoni primævo splendori restitutæ, SS. Vincentii, Arnulfi, Clementis ac Symphoriani; Feminarum verò B. Mariæ, S. Glodesindis, ac S. Petri nominibus celebrantur, ut de Gorzia aliísque illius diœcesis Cœnobiis interim taceamus.*

* *S. Vualdrie*

S. Vualdradæ elogiũ.

2. *Illustris Meurissius Madaurensis Episcopus ex Archivis Monasterij S. Petri excepit de S. Vualdrada quæ sequuntur.* Temporibus THEODERICI & THEODEBERTI Galliæ Regũ & Childeberti Regis filiorum, B. VUALDRADA famula Christi devotissima in Dei cultu ac Divina Religione clarissima emicuit. Quæ carnis nobilitate splendidissima, utpote prædictorum Regum affinitati connexa, divitiis & opibus inclyta, mundo renuntians Monachicam vitam elegit. Cùm itaque in hoc sanctitatis proposito famula Christi excrescens proficeret, dominus ELEUTHERIUS Francorum Dux gloriosus sanctæ Vualdradæ sanguine proximus, fortè tunc Monasterium Deo & S. Petro infra muros Mediomatricorum propriis ex divitiis ædificans, ex prædiis superantibus numerum ditissimè ampliavit Puellarum religiosissimarum, quibus primùm præfecit S. Vualdradam Abbatissam. Hæc verò ut divinè humanéque subditis prodesse simul ac præesse valeret, prædia sua quæ ex patrum successione multa susceperat, Deo & S. Petro tradidit, támque firmè ac stabiliter id facere curavit, ut inconvulsum per cuncta futurorum tempora permaneret. Egit hoc anno secundo Theoderici Francorum Regis, testamento ab eodem Rege & cunctis suis Principibus, Galliarum Pontificibus optimè firmato, & ita firmato decreto, ut si quis heredum aut parentum S. Vualdradæ ductus cupiditate data Deo auferre tentaverit, legali decreto sua perdat, & quod aggredietur nullo modo implere valeat.

Dubia in ista relatione.

3. *Hæc quidem, tametsi recentioris videntur Auctoris, retulimus, quòd potiora de B. Vualdrada nos deficiant monimenta. Theodericus Childeberti Regis filius, non Austrasiano regno, ad quod Mediomatricum opidum pertinebat; sed Burgundiæ imperabat. Quorsùm ergo Vualdrada donationem confirmat? nec ad Theodericum III. Chlodovei II. filium recurras. Hoc enim prohibet ætas B. Vualdradæ,* quæ jam temporibus Theoderici & Theodeberti Childeberti filiorum religione clarissima emicabat. *Proinde reponendus videtur Theodebertus loco Theoderici, qui licet post fratris necem paullulùm superstes, Austriæ principatum occupaverit, non tamen ad annum regni Austrasiani secundum pervenit.*

4. *S. Vualdrada in Martyrologiis Benedictino & Gallicano III. Non. Maij celebratur, utrobique* miraculis clara *dicitur. Colitur præcipuè in Monasterio S. Petri ab ipsa dotato, quod Adalbero Mettensium Episcopus hujus nominis secundus ineunte sæculo XI. reparavit, adjuncto Parthenone S. Mariæ, in quod Monacharum examina apud S. Petrum redundantium immigrarent.*

CIRCA AN. DC. XX. NOV. XXI.

VITA SANCTI BASOLI CONFESSORIS,

Auctore Monacho anonymo, qui circa initium Sæculi X. vixit.

Ex MS. codice Monasterij Altivillarensis à R. P. Martino Thys communicato.

OBSERVATIONES PRÆVIÆ.

1\. *EN tibi, Lector, duplicem de S.* BASOLI* *gestis lucubrationem, alteram ab anonymo Cœnobij S. Basoli Monacho, alteram ab* ADSONE *Dervensi Abbate exaratam: cui idcirco præponimus Anonymum, quòd hunc Adsone superiorem existimemus.*

* *S. Basle*

2\. *S. Basoli Vitam ab* ADSONE *Dervensi Abbate scriptam fuisse, fidem facit liber secundus ad Vitam* S. Berchari Abb. in Promptuario Tricass. adjectus, his verbis:* Gesta quoque S. Confessoris BASOLI præfationibus facundis antepositis cum subsequentia miraculorum lepidè edita digessit ad liquidum (Adso,) hócque non præsumptivè, sed interpellatus à sapiente GERBERTO tunc Remensis urbis Archiepiscopo, atque à sibi cognomine præclarissimo viro scilicet ADSONE Abbate Monasterii prædicti Confessoris. *Eam Adsonis Dervensis lucubrationem non aliam esse ab ea, quam ex Monasterii S. Basoli codice, Auctoris licet nomine destitutam, secundo loco proferimus, nonnulla persuadere videntur. Primò enim Auctor duplicem adhibet Præfationem, quod mox relato consonat testimonio. Deinde in Præfatione prima adserit,* quòd non hoc proprius quidlibet faciendi impetus, sed præceptum venerabilium Patrum (*Gerberti scilicet & Adsonis alterius*) nos duxerit, sub quorum imperio militamus..... qui post longam Monasticæ Institutionis abolitam honestatem hac nostra ætate Regularis militiæ sunt reparatores atque recreatores. *At Gerbertus Remensis Archiepisc. & Adso S. Basoli Abbas proximè postrestitutam inibi Monasticam disciplinam florebant, uti eò loci dicturi sumus. Adde in eodem exemplari, ex quo Vitam posteriori loco positam eruimus, subsequi librum de Translatione & miraculis S. Basoli, quem librum sine dubio laudatus Vitæ S. Berchari textus satis indicat, à nobis Benedictino Sæculo IV. evulgandum. Profectus in Terram sanctam Adso Dervensis, anno* CM.XCII. *mortuus dicitur*, cui mortuo Adsonem Viriziacensem scripto Epitaphio parentâsse perperam putavit Guillelmus Marlottus, vir alioqui doctus, cùm econtrariò Adso Dervensis cognomini suo Abbati Viriziacensi epitaphium posuerit, ut ex jam laudati Camuzati Promptuario constat.*

* *exstat infrà.*

* *in Promptuar. Trec. ibid. fol. 94.*

3\. *Quòd verò Vitam ab anonymo conditam Adsonis opusculo prætulerimus, illud in causa fuit, quòd Adsonem eâ usum fuisse credimus. Certè Adso ipse in Præfatione prima alium Auctorem ob oculos habuisse se fatetur.* Quædam igitur, *inquit,* tradita ex antiquorum memoria copiosiùs retulimus, quædam verò ab ore Fidelium relata stilo proprio commendavimus, &c. *Iisdem autem verbis sæpissimè utitur Adso, quibus auctor anonymus, ut vitæ prioris numeros 2. 3. 4. &c. cum posterioris num. 10. 13. 14. &c. conferenti patebit. Porro anonymus Monachus S. Basoli, quem identidem* Patronum nostrum *vocat, vixit paullò post factam ab Hincmaro S. Basoli Translationem, cujus in fine vitæ meminit.*

3\. *His quædam addere juvat de ortu, situ, ac mutatione Viriziacensis Monasterij, in quo B. Basolus tirocinium peregit. Istius Cœnobij primordia Suavegotta Regina & filia ejus Theudechildi auctoribus tribuit Albericus in Chronico, adductus fortean auctoritate Frodoardi, apud quem in lib. 2. Hist. Rem. c. 1. Mapingij Episc. Rem.* temporibus Suavegotta Regina Remensi Ecclesiæ tertiam partem villæ Viriziaci per testamenti paginam delegâsse reperitur: quam partem quoque Præsul Theudechildi præfatæ Reginæ filiis usu fructuario per precariam salvo Ecclesiæ jure concessit. *Ex quibus conjicere licet, jam tum exstitisse Monasterium in vico Viriziaco, cujus tertiam dumtaxat partem adsignat Ecclesiæ Remensi Suavegotta, cùm antea forsitan duas partes Monasterio ædificando unà cum filia impendisset. Certè Theudechildis, quam Theoderici Chlodovei Magni filij ex Suavegotta posteriori uxore nonnulli filiam adserunt, ad urbem Senonas Monasterium Apostolorum, hodie S. Petri Vivi nomine appellatum exstruxisse & prædiis locupletâsse,*

ab Odoranno

ab Odoramno & Roberto Monacho in Chronicis dicitur : ut non immeritò eam suspiceris auctorem Cœnobij Viriziacensis, quod S. Reolus Remorum Episc. apud Frodoardum lib. 2. cap. 10. suo opere restruxisse *fertur. Viriziacum, vernaculè* Verzy, *vicus est ad urbis Remorum Australem partem; inter Remos & Catalaunum urbes medius, ad radices montis & initia Rigetij silvæ, vulgò* la Forest de la Route, *in cujus montis devexo latere nunc situm est S. Basoli Monasterium, vulgò* S. Basle, *locus equidem religiosa solitudine jucundissimus, in quo B. Confessor annis xl. reclusus sepultusque est. Qua Monasterij translatio facta est ante Hincmari Remensis Præsulis tempora, cùm aliud* partim propter incursus barbaricos, partim propter frequentes & perpetes in regno Principum discordias, *ut Adso in S. Basoli historia Translationis testatur, omnino* deperiisset..... In eadem verò die, *idem inquit Auctor*, quâ honorificentissimum translatum est ejus corpus, ipsa etiam dedicatur Ecclesia in honore B. Martini Christi Domini Confessoris ac sanctissimi Basoli nostri per sæcula Patroni specialis. *Quo ex tempore Monasterium S. Basoli nomine vulgari cœpit, rariùs Viriziacense appellatum, in quo Ebbo Remorum Antistes, exauctorati Ludovici Pij accusatus, aliquamdiu delituit. De S. Basolo agit Frodoardus in lib. 1. hist. cap. 3. qui rursus cap. 7. ita de S. Nivardo Episcopo Remensi scribit :* Dedit quoque sub Privilegij jure ad Monasterium S. Basoli Ecclesiam in Viriziaco, in honore S. Mariæ constructam cum omnibus ad ipsam pertinentibus, simúlque locellum qui Wassiacus dicitur. Immunitatem quoque ipsis Monachis sub Perrone Abbate ibidem Deo servientibus instituit, &c.

Circ. An. DC. XX. Nov. XXVI.

I. Temporibus Sigiberti, Chilperici Regum Franciæ fuit vir Dei Basolus nomine, utroque parente Aquitanicus, spectabili prosapia exortus, qui ab ætatis primævæ tirociniis totum se disciplinis mancipavit cælestibus, castitate præditus, caritate profusus, in vigiliis sedulus, in oratione devotus, in fide perfectus, abstinentiæ deditus, humanitate refertus, sapientiâ redimitus, justitiâ insignitus, in sermone veracissimus. Qui cùm in adolescentia crescens transisset pueritiam, videns mundi istius divitias fallaces esse, respuens eas, plus Christum diligere cupiens, quàm inanes delicias appetere nitens, relicta paterna hereditate cùm omni parentum affinitate, peregre profectus est in exteram regionem, Patriarcharum exempla complens, quæ olim in libro Geneseos legerat dicente Domino ad Abraham : *Exi de terra tua & de cognatione tua ac de domo patris tui, & vade in terram quam monstravero tibi.* — Basolus ex Aquitania in Campaniam secedit. — *Gen. 12. 1.*

2. Divinitùs ergo provocatus vir summæ nobilitatis, Armoricana[a] à regione, ex territorio videlicet Lemovicino, B. Basolus Remensem ad urbem peregrè profectus est, patrocinia almi Remigii desiderabiliter appetens, relictis magnis copiis Aquitaniæ sanctam sibi paupertatem elegit Remensis Campaniæ : præclarus terrigena sublimitate, sed nobilior cælesti dignitate; generosus humana propinquitate, sed generosior Angelica societate. Cui sicut ab initio divina providentia Sanctis suis peregre proficiscentibus benignum comitem contulit Angelum, ita & isti cælestem meritò aptavit custodem, ut quò tendebat pede vel mente, æthereum secum haberet ducem, quem & meruerat habere beata intentione consortem. Apparuit ergo Angelus Domini B. Basolo socius itineris, qui erat jam particeps effectus vero cultu Divinæ majestatis, sicut scriptum est de cunctis veri Dei cultoribus, quòd cùm inhæremus Deo, non est Angelus nostra mente potentior, testante Domino de resurgentium dignitate : *Erunt sicut Angeli Dei in cælo.* — Angelo duce. — *Matth. 22.*

3. Denique cùm beatissimus puer egregiæ indolis Basolus Remensem ingrederetur, ut præmissum est, urbem, plurimi è populo gratulantes ei occurrerunt devoto animo. Quem dignissimè suscipiens Ægidius[b] tunc temporis Remorum urbis insignis Pontifex, cujus rei gratiâ nativum solum relinqueret, quámve ob causam peregrinaretur, per omnia eum prudendenter sciscitavit. Cui ilico omnem rei veritatem dixit. Cognito ergo hujus sanctissimi viri exsulantis desiderio venerandus Præsul Ægidius, ingenti animæ alacritate gratanter repletus, magnis præconiis benedicebat Dominum, qui salvos facit sperantes in se. — ab Ægidio Episcopo excipitur.

4. Cùm igitur præfatæ rei aviditate flagraret vir Domini Basolus, petiit memoratum Antistitem, ut secretius ei gratiâ conversationis concederet habitaculum, quoniam nolebat videri in publico, cùm propositum haberet turbas vitare populorum. Cui spatium & optionem ad hoc perquirendum venerabilis Præsul libentissimè cessit, si fortè talem in suo Episcopio locum potuisset reperire, qui aptus & competens foret suæ efficaciæ. Tandem superna disponente gratia reperit quemdam locum justum ac timoratum sibique per omnia beneplacitum in vico nuncupante *Viriziaco** situm ad radices montis Remorum, quem nemus — In Viriziacense Monasterium se recipit. — * *Verzy*

a Aquitania, inquit Plinius lib. 4. cap. 17. *Aremorica antè dicta.* Nam teste Jul. Cæs. lib. 7. de Bello Gall. cap. 14. *Vniversis civitatibus quæ Oceanum attingunt*, Gallorum *consuetudine Armoricæ appellantur. Armor* enim ad mare vel supra mare significat. Inde aviti idiomatis memores medij sæculi homines, Lemovicum, quod est Aquitaniæ primæ opidum, etsi in interiori ejus parte, in Armoricana regione situm dixère. Lege Dandinum in lib. 1. Rer. Aquitanic. cap. 1.

b Ægidium ad Lemovices profectum hospitio exceptum aliquando fuisse à S. Basoli parentibus, traditur in alia Vita num. 11.

CIRC. AN. DC. XX. Nov. XXVI.

Rigetij sua frondium densitate obumbrat dum ibi inchoat. Eo loco erat tunc temporis Cœnobiolum numero duodecim Monachorum constitutum: quò cum pervenisset Divino, ut creditur, instinctu prędictus Domini famulus, ejusque desiderium Fratres comperissent, mox ab omnibus unanimiter in societate fraternitatis suscipitur, & ut servus Dei eximius à cunctis visceetabiliter veneratur & colitur.

Litteris sacris & virtutibus informatur.

5. Susceptus igitur intra septa Monasterij benignè à Fratribus noster Patronus B. Basolus traditur KOMARCO à DIOMBRO ejusdem loci venerabili Abbate sacris litteris imbuendus. In didascalia divina sibi inspirante gratia die noctúque in lege Domini meditans, sic doctrinâ emicuit, ut non solùm coætaneos, verùmetiam contubernales suos majoris ætatis sapientia præferretur *. Nulla illi ex omnibus propensior cura, nisi aut de Deo in lectione atque sermone, aut cum Deo in oratione loqueretur. Qui contrita continuatis jejuniis ossa, studebat quotidię erogare pauperibus statutum sibi generali Regulæ pensâ victum ex parte maxima, pauxillum dumtaxat sibi reservans quo aleretur anima, corpúsque ne deficeret famis inopiâ. Præter vitam nil esuriebat, præter justitiam nihil sitiebat. Pręsentia tamquam inania atque transacta absente spiritu non videbat, & in futuro reposita quasi oculis subdita concupiscebat. Et verè felix terra quæ talem * sed felicior quæ erudivit, & de alumno nobis patronum, de homine Angelum ac doctorem remisit.

* l. præcederet

* pro contritis ossibus

* supple peperit

Basoli elogium.

Ex S. Petro Chrysologo

6. Bene igitur & congruè secundum Prophetam hodie dicimus: *In memoria æterna erit justus.* Dignè enim in memoriam versatur hominum, qui ad gaudium transiit Angelorum; qui ideo gratiam Dei clarificatus invenit quia mundi gloriam non quæsivit. Qui gubernaculum fidei viriliter tenens, anchoram spei tranquilla jam in statione composuit. Qui contra impetum diaboli scutum Dei ita infatigabiliter tenuit, ut ad victoriam perveniret. Internorum autem bonorum suorum formas ac species sicut nemo ad plenum inspicere potuit, ita nemo sufficit explicare: quas sicut ille excolere studuit, ita elaboravit occulere; & cùm hæc vellet augeri, nolebat agnosci. Et quidem hæc est natura justitiæ, ut quanto studiosiùs abscondi optat, tanto clariùs innotescat, & occultatio ipsa prædicatio sit. Per populos tantorum bonorum fama volitabat. Eminebat in admiratione omnium velut civitas super verticem montis exposita, nec jam lucerna poterat latere sub modio. Gloriosa illa anima aperuit latentes in se divitias cælestium munerum, & de armario suaveolentium virtutum aromata sanctificationis, & gratiarum suarum super omnem hanc Ecclesiam effudit. Neglector quietis, refuga voluntatis *, appetitor laboris; patiens abjectionis, impatiens honoris; pauper in pecunia, dives in conscientia; humilis ad merita, superbus ad vitia.

* f. voluptatis

Secedit in eremum.

Apocal. 22. 21.

7. Quid plura? nam ut merita illi magis accrescerent, juxta quod scriptum est, ut *Justus justificetur adhuc, & Sanctus sanctificetur adhuc*, volens humanam per omnia vitare conversationem & arripere solitariam, elegit sibi rursus alterum locum in fastigio contigui montis nemorosi tanto sibi aptiorem, quanto ab humana cohabitatione secretiorem, in quo cellulam cum Oratorio construxit, quò liberiùs contemplativos carperet fructus. In qua reclusione quadraginta annis Deo aptissimè militans, & contra antiquum hostem ut fortis Christi Athleta viriliter atque insuperabiliter dimicans, abstinentiis atque eleemosynis, vigiliis & orationibus freno corporali se constringebat: die verò noctúque orationi & lectioni indesinenter vacabat, & cunctos ad se venientes doctrinâ gratiæ illustrabat.

Fontem cęlitùs obtinet.

8. Dum in hoc loco hic inclytus Domini Confessor almifica conversatione degeret, placuit Divinæ pietati ostendere populis virtutem sui Confessoris. Nam orante illo ut Dominus aquam de terra ei produceret, veluti quondam filiis Israël in deserto penuriâ sitis deficientibus aquam produxit è petra, mox dicto citiùs ab ipsis terræ visceribus fons in eodem loco effluere cœpit cui vetus nomen est, LEGIT OSSA: qui ut arbitramur, pro eo quòd ex officio medicaminis depulsa infirmitate ligat ossa, id est firmat & sanat sua salubri potatione, nomen accepit. Qui olim sub Sancti sepulcro exsiliens, per Ecclesiæ nunc fundamentum quasi de vasculo sese prorumpit, haustu dulcis & ad potandum salubris. De quo videlicet fonte sicut multis sanitatum experimentis compertum est, si quis ægrotus cujuslibet invalitudinis desiderium potandi ex illo habuerit, & ex eo potaverit, aut corpus suum in balneo abluerit; fisus ejus meritis qui hoc veneratur in loco, protinus sanitati pristinæ Dei gratiâ restituitur.

Cæco lumen restituit.

9. Illud quoque miraculum quod in eodem loco per servum Domini est patratum, nequaquam silentio est prętermittendum. Nam cùm quidam puer ab ipso lucis exortu luminibus privatus nomine Aunegiselus excubaret ante ædes illius, duodecimo ętatis suæ anno lapsa virtute cęlitus orante viro Dei lumine est donatus. Hujus divinæ operationis miraculum audientes venerabiles Monachi meritis & intercessionibus fore concessum B. Basoli, venerunt cum crucibus & ceroferariis psallentes magnis laudum vocibus cum gratiarum actionibus.

10. Placuit etiam Omnipotentiæ huic miraculo aliud adjungere. Cùm enim quidam homo prępotens ATELA * nomine, justus ac timoratus insequeretur aprinam venationem in prędicto nemore contiguo illius cellulæ, contigit aprum miræ magnitudinis dilapsum pręsentiâ canum eidem cellulæ appropinquare. Quò cùm vix fugiendo perveniret, intelligens quodam-

* al. Attila

Aprū à venatoribus liberat,

Circ. An. DC. XX. Nov. XXVI.

modo se meritis Sancti liberandum & à morte presenti evadendum, deposita belluina feritate ad pedes illius ceu veniam postulans prosternitur, & ejus obtentu ab insecutoribus liberatur. Exinde quasi mos inolevisse extunc & nunc creditur, & usque hodie pro Sancti veneratione observatur, ut si fuerit in prefato saltu promota quelibet venatio, & intra aggestum illius silvulæ hinc & inde prominentem ingressa fuerit, nec canis nec venator quilibet postea illam prosequi audebit: quod meritis Sancti actitari nemo Fidelium est qui dubitet.

Suspensum à laqueo.

11. Est & aliud non contemnendæ rei miraculum, quod proculdubio meritis Confessoris sui constat à Domino prerogatum. Nam suspensus laqueo ab adversariis quidam homo nomine Ragenulfus, cùm in extremo funere mortis oculos jugiter tenderet ad celum, lacrymabili voce invocato B. Basolo, à dira morte meruit rupto laqueo liberari continuò.

Virtutum ejus recapitulatio.

12. Nec illud quoque silere debemus in tempore, quod de Patrono nostro B. Basolo, de ejus vita vel virtutibus à veracibus nostris senioribus audivimus, ut ad laudem sui nominis aliquid breviter de ejus operibus scribere non pigeamus. Fuit itaque misericordiâ benignus, honestate morum precipuus, jocundus in sermone, devotus in predicatione, pietate laudabilis, suavitate amabilis, nudos vestimentis tegens, surdis auditum reddens, cæcos illuminans, demonia ab obsessis corporibus eliminans.

Balsemio ad se vocato moritur.

13. Denique prenoscens prophetiæ spiritu imminere sibi tempus suæ resolutionis, convocatis fidelibus suis direxit ad suum nepotem BALSEMIUM legatos, qui eum ad se de sua regione Lemovicina perducerent, intimans ei suis litteris, quòd post suum obitum in eadem reclusione debeat conversari, sicut à Domino revelatum fuerat sibi. Cujus salutaribus preceptis ut bonus filius protinus obtemperans, utpote ad supernam hereditatem pervenire desiderans, usque ad exitûs sui diem in ea reclusione permansit [a]. Decessit autem B. Patronus noster Basolus ab hac luce VI. Kal. Decemb. [b] superaggregatus cœtibus Angelorum. Ejus autem celebrior festivitas, quia propter confluentiâ populi famosior, celebratur Idus Octobris, quo etiam die sanctissimum ejus corpus translatum est ab HINCMARO venerabili Remorum Archiepiscopo, in quo loco ex die sui obitûs plurimæ virtutes patratæ sunt quæ per negligentiam non sunt scriptæ. Est ibi pax Dei & laus Domini cum gaudio, & benedicitur Christus Filius Dei, qui cum Patre regnat in unitate Spriritus sancti in secula seculorum, Amen.

Translatio corporis.

a Cùm Balsemius S. Basoli nepos usque ad mortem in patrui sui cella permanserit, distinguendus omnino est ab alio Balsemio Martyre, quem apud Arceïas in territorio Trecensi à Vvandalis martyrio affectum ferunt. Balsemium martyrem à Vvandalis occisum seculo quinto, Balsemium reclusum in cella sua mortuum sæculo septimo adscribe. Hic in Martyrologio Benedictino & Breviario Remensi XVIII. Kal. Septemb. ille XVII. easdem Kal. colitur. Unde non immeritò reprehendas Colvenerium, qui in Notis ad Frodoardi lib. 2. cap. 3. unum cum alio ex duobus conflavit.

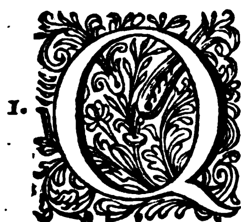
b Nempe anno circà DC. XX. Nam S. Basolus ab Ægidio Episcopo Remis exceptus est circiter annum D. LXXV. Vixit aliquot annis in Cœnobio Viriziacensi, priusquam se recluderet in privata cellula, in qua annis xl. exactis decessit ac sepultus est. Ejus mentionem fecit Usuardus genuinus Idib. Octob. qui dies Translationis est, his verbis: *In territorio Remensi S.* BASOLI *Confes.* Ado verò ad eamdem diem: *Natalis S.* BASULI PRESBYTERI *Confes. qui in loco ubi nunc requiescit Eremiticam vitam ducens, etiam miraculis claruit. Hic Natalis* nomine intellige festum quodlibet, quo vocabulo Veteres illi etiam Cathedram S. Petri designabant. Sic quippe in quodam veterrimo Corbeiæ Martyrologio legitur: *Natalis Cathedra S. Petri.* Lege Menardum nostrum in Sacrament. lib. pag. 170. Observandum insuper S. Basoli Translationem ab Hincmaro primos in Pontificatu annos agente factam esse: siquidem Usuardus tempore Caroli Calvi Martyrologium suum scribens, S. Basoli memoriam in ipsius Translationis die celebravit. Certè Frodoardus in lib. 2. cap. 3. Basolum VI. Kalendas Decembris decessisse affirmat.

ALIA VITA

Auctore ADSONE Dervensi Abbate, qui anno CM. XCII. obiit.

Ex membranis Monasterij S. Basoli eruta à nostro Philippo Romagny.

PROLOGUS AUCTORIS.

1. QUONIAM describenda sanctissimi Confessoris Christi BASOLI vitæ actuúmque insignia præ manibus habemus, os & cor nostrum in cælum dirigimus: quia testante Scriptura, omne datum optimum & omne donum perfectum desursum esse cognoscimus. Ad hoc autem opus trepidi omnino manum extendimus, quia tantæ materiæ meritis & ingenio impares viribus fracti succumbimus, quam uni ex antiqui temporis primoribus satis condignam esse perpendimus. Cui etiamsi, ut gentilium figmenta referunt, Homerus aut Tullius Cicero rediret ab inferis, non posset verbis inclu- Iacobi 1.17.

CIRC. AN. DC.XX. NOV.XXVI.

dere omne ut gestum est opus divinæ virtutis; quantò minùs ego solus homuncio, cui nec scientia prçstò est, nec meritorum ulla decusat ratio, nec ea quæ in rebus excellentibus est valde necessaria docti sermonis oratio? Quid ergo? etsi indigni sumus omnino tacebimus? Forsitan enim culpam incurrimus, si ejus de quo semper dignè loqui possumus, virtutes & opera silemus. Quòd si ex nobis nullam sufficientiam habemus, credimus tamen, ut Gregorius Romanæ rex eloquentiæ scribit, quia vires quas imperitia denegat, caritas ministrat. Et fortasse eò facundiores erimus, quò propria virtute nil fidimus: quia quantò quis humiliter intra suam se deprimit ignorantiam, tantò sublevatur interiùs per spiritum illuminantem: & auditoribus animo utiliùs solet prodesse quod procedit exteriùs ex vera humilitate. At verò oratio quæ ex fastu superbiæ prodit, audientem non adjuvat, sed fastidit. Ergo quia mentis ariditate constricti sumus, tantò vehementiùs ad fontem aquarum viventium sitientes recurrimus, quantò inardescente siti intus æstuamus, in illum suspirantes, in illum nostra prçcordia ponentes, de quo veraciter scriptum tenemus, quia in cçlo habet cathedram qui docet corda hominum.

Aug. tract. 3. in 1. Epist. Iohan. circa finem.

2. Inde itaque accipere volumus, unde innumerabilium fluenta paginarum emanâsse cognoscimus, cujus gratiæ totum profectò adscribimus, quo docente egreditur quidquid profertur. Sed & si post nos subitò prosiliat, qui opus hoc nostrum evestigio remordeat, ut & ipse his venustiùs componendis eloquij sui torrentes influat, quæ nos minus idoneè vel temerè composuisse redarguat; reducat ad memoriam, quòd non hoc proprius quidlibet faciendi impetus, sed prçceptum venerabilium Patrum nos duxerit, sub quorum imperio militamus: quibus si contradiceremus, majoris dementiæ nefas esse putavimus. Ipsorum ergo contra omnia inopinatæ objectionis jacula defensione confidimus, quibus obedientiæ onus auctoribus tolerandum esse suscepimus, qui post longam Monasticæ institutionis abolitam honestatem hac nostra çtate regularis militiæ sunt reparatores atque recreatores [a]. Quibus cùm obedimus, vitæ nostræ ordinem honoramus ac nostræ servitutis propositum illçsum conservamus. Cùm verò ab eorum obedientia temerè declinamus, Deum offendimus, animas nostras lçdimus, pro mercede inobedientiæ damnationis judicium sustinemus. Ergo in hac parte nemo mordaci prçjudicio in nos jacula contorqueat, quia vituperari non debemus si institutæ servitutis humiliter officium implemus.

Quibus auctoribus scriptor hãc vitam componat.

3. Sed neque econtra laudationis cujusque funes innectimus, quia omnino laudari à quoquam recusamus, qui laudandum numquam aliquid nos egisse meminimus. In hoc namque tali negotio non est à dictante quçrenda laudatio, sed virtutum imitanda proportio, & rerum gestarum cum veritate proferenda assertio. Si igitur debet quis laudari, ille laudetur de quo nos famuli loquimur, ille laudetur qui virtutes operatur, ille qui jam triumphaliter pervenit ad portum, non ille qui adhuc in incerto, inter fluctus dirigit remum. Unus est igitur ex principibus Monachorum sublimium, quem nos Monasticæ vitæ professores indignissimos qui nec minimam meritorum particulam attigimus, oportet laudare & recolere devotis pectoribus. Justum quippe est, ut quem habemus præ oculis nostri Ordinis ducem prçcipuum, quo regente, per varios casus & tot discrimina rerum tendimus ad patriam, nostri devotionem exhibeamus obsequij ritúmque colendi, ut tunc suos esse recognoscat, cùm in judicio veniens à servitute sua non fuisse extraneos considerat. Qui hçc autem legerit, intelligat, quòd nostra exactio ad legendum eum non compellat, sciátque quia alia pro aliis non introducere voluimus; sed rei gestæ ordinem diligentissimè investigantes, quantum studium nostrum pertingere potuit, ne tantus domini Confessor in populo lateret, effecit; qui his Franciæ partibus & Monachorum imitator egregius exstitit, totius populi sui apud Dominum semper piissimus mediator erit.

Auctoris modestia.

4. Quçdam igitur tradita ex antiquorum memoria copiosiùs retulimus, quçdam verò ab ore fidelium relata stilo proprio commendavimus, nonnulla quoque addere libuit quibus & ipsi interfuimus, sed & illa breviter exsecuti sumus quæ rebus testimonio prçsentium adstipulante didicimus. In descriptione autem nostra ordinem servare supersedimus; dummodo id ageremus, ut quæ se nostræ inferrent notitiæ, surda ore non transeundum esse indicaremus; quamvis quoque à pluribus affirmari soleat, quòd sollers antiquitas ex beati viri actibus posterorum memoriæ non modicæ quantitatis librum reliquerit, qui tamen adhuc nostris conspectibus usque in prçsens deprehendi non potuit. Sed sive illud est, sive ut Poëta canit: Audieras sed fama fuit; specialis Pastoris nostri virtutes & opera nos silere minimè convenit, qui & ante corpus ejus excubias agimus [b], & patrocinij singularitate gaudemus. Nec

Fides hujus historiæ.

Auctor rerum ordinem non servat.

a Frodoardus in Chron. ad ann. CM. LII. *Artoldus*, inquit, *Archiepiscopus in Monasterio S. Basoli Monachos mittit expulsis Clericis qui serviebant ibi, committens illud Hincmaro & Rotmaro Abbatibus*. Hincmarus Abbas S. Remigij apud Remos, & Rotmarus Altivillacensis fortè Abbas, Monachis apud Basolum restitutis præficiendum curarunt Odoleum Abbatem, cui ADSO Gerberto Remorum Antistiti coævus successit, ædificavítque Basilicam qualis etiamnunc superest, ut Gerbertus in Epist. 7. testatur. Lege Guillelmum *Marlot* in lib. 4. Metrop. Rem. cap. 25. & 26.

b Hîc nomine Monachorum S. Basoli loquitur Adso Abbas Dervensis Cœnobij, vulgò *Monstier-en-Der*, diœcesis Catalaunensis, in tractu Partensi, *le Parthois*.

nobis erit oneri quantumcumque ipsius prçconia scimus ab aliis dilatari: immo potiùs surgent incrementa gaudij, si ubi nos deficimus, contigerit per alium adimpleri; quia virtutes ejus quas cçlo teste est operatus, sicut nullus mortalium potuit pleniter agnoscere, ita sermo plurimorum non valet omnimodis explicare.

CIRCA AN. DC. XX. NOV. XXVI.

ALIA PRÆFATIO.

5. EX longo hujus peregrinationis tædio felicem ad patriam revertentes, habemus necessaria SS. Patrum exempla, quos novimus promeruisse virtutibus gloriosum ad cælos adscensum. Hic namque, ut dicitur, inter Charibdim Syllámque navigantes, non sine magno periculo iter medium ducimus, & valde formidandum, ne in dexteram sive in partem sinistram vela relaxemus. Præstò sunt enim utrimque truculentæ bestiæ, quæ si nos ad se declinantes adspexerint, patenti baratro sorbeant, atque profundis gurgitibus immergant. Quia igitur hæc mortis latibula per nos cautè evitare non possumus, ideo curiosè lumine Sanctorum præcedentium semitas exploremus, ut iter tutum inter tot discrimina teneamus. Quod tunc convenienter agimus, si eorum virtutes & opera consideremus, nobísque ex eorum imitatione salutis exempla capiamus: si mores componimus, vitam emendamus, & quidquid est in nobis Deo displicens, per sanctæ conversationis studium fiat Redemptori placens. Bono etenim fructu Sanctorum memoriam recolimus, si fastidium non sit imitari quod auribus audimus. Bono fructu Sanctorum celebramus festa, si condimentum innocentiæ accipit his infelix conscientia nostra. Festiva namque gaudia non ciborum viníque affluentiæ, sed mentem purificans desiderium de Spiritu-sancto componit lætitia.

Exempla Sanctorum quàm utilia.

6. Ideo ergo nos beati Pastoris nostri ac præclari Confessoris Christi Basoli vitam actúsque describimus, ut per quod iter ad gloriam pervenerit in memoriam reducamus. Ecce etenim si quanta sit ejus gloria in cælo consideremus, ad ea tamen quæ antè pertulit visum reflectamus: quia nihil mihi prodest, cùm de cælestibus audio, si hæc quibus ad cælestia tenditur, ad manus non evolvo. Unde sanctissimi hujus Patris vitam fidelibus ducimus in exemplum, qui quod diaboli tentamenta fortiter evicit, se profectò in ardua sequendum filios edocuit. Et quoniam gentiles Philosophi præclaris suorum facinoribus provocati, ipsi perditi perditos quæsivêre memoriæ mandare perenni, ut in ore hominum viverent qui anima & corpore pariter decessissent; quantò nos gloriosos Sanctorum triumphos digniùs attollimus; quos in æternitate cum Deo regnare non dubitamus? Hi namque post mortem meliùs vivunt, illic ubi vivunt: cùm exstincta quoque eorum corpora tantis quotidie miraculis coruscant, illic etiam ubi temporaliter non vivunt. Patientiùs enim actionem recito, quæ Confessorem meum Beatissimum Basolum æternæ jocunditati adscriptum cum civibus narrat, quàm eam quæ Herculem gigantea olim enormitate præditum in cælum translatum esse mendaciter affirmat. Iste itaque dum sol mundum suo lumine cinxerit, apud homines perenni vivet in gloria; illum verò, ut fertur, æternæ morti semper apud interos torquebit Ixionea rota. Ipsius ergo gesta breviter in notitiam deducimus hominum, qui laudibus honoratur Angelorum. Præstabit, ut credimus, Lectori suo non minimam in cælestibus gloriam, quicumque cum dilectione suam recitaverit lectionem. Sed ne stili rusticitate sancti viri actibus vilitatis injuriam subministret, solam tantùm præferat materiam, sed tamen Auctoris occultet pagina nomen.

Auctor nomen suum premit.

INCIPIT VITA.

7. IGITUR Beatissimus BASOLUS Aquitania provincia inclyto parentum germine exortus territorio urbis Lemovicinæ, natu & genere fuit nobilissimus. Qui felici auspicio metas infantiæ supergressus, cùm tempora adolescentiæ sacri tirocinij incremento contigisset, ad divinæ servitutis opus totum se convertit. Ac primùm terrenæ militiæ specie detentus, illos primævæ ætatis annos inter populares turmas sub studio pietatis exsolverat. Qui licet communiter in sçculo aliquamdiu conversatus, non tamen sacram adolescentiam vitiis subdiderat, quibus illa ætas nimiùm implicari solet. Jam tum quidem æstuans amore cçlestium, sempérque tendens in augmenta virtutum. Et quamvis sçcularis rei superducta specie teneretur, disciplinis tamen cçlestibus animum inserebat, Evangelicam perfectionem in illa etiam infirmitate sibi præ oculis inferens, patrem matrémque minùs dilexerat, ut Deo se approbante fieri dignior potuisset. Ecclesiis Dei aut Monasteriis animus pervigilans in adolescentia meditabatur, quod postmodum altiùs impleretur. Fides in ejus pectore amplum regebat imperium, caritas atque dilectio apud eum perpetui fomitis perurgebat incendium: castitatis autem candore in se eminente, non fixit pedem in lubrico ne maculam traheret ab occulto. Vigilias ac sacras orationes sibi perpetuans, quantum intelligere poterat, non segniter agebat: abstinentiæ autem districtionibus deditus, cibo potúque temperans, juventutis insolentiam duris nexibus infrenaverat. Patientiam quoque in adversis inter sçculares quantum excoluit, exponere nemo sufficit. Circa pauperes tanta ei liberalitas erat,

S. Basoli patria & nobilitas.

Virtutes ejus adhuc laici

Circa An. dc. xx. Nov. xxvi. ut quidquid concessæ facultatis fuerat, id totum præter quotidianum victum, stipendiis effunderet miserorum. Erat autem inter hæc animo piissimus, sermone veracissimus, justitiâ insignis, spe longanimis, motu acceptus, incessu verecundus, moribus gravis, lenitate amabilis, verbo communis, omnibus affabilis, gratus alloquio, honestus in domo, tardus in publico, lacrymantium dulcedo, imbecillium fortitudo, stantium beatitudo, omniúmque in eo bonorum decentissima claritudo. Tanta etiam se vi coartaverat, ut Ecclesiasticæ disciplinæ nonnullos exercitio præditos animi virtutibus sub illo quoque habitu transcenderet.

Ad S. Remigij sepulcrum devotus accedit.

8. Cùm denique prædictos hos omnes bonorum gradus pertransiret florida beatissimi Basoli juventus, Dei præventus dono accenditur ejus animus, ut jam pleniùs renuntiare debuisset mundo, sua omnia desereret, de finibus suis exiret, regnum Franciæ penetraret, Remensem urbem specialiter expeteret, ac beati Remigii de cujus sanctis actibus mira & egregia jam olim multa cognovisset, tumulum corporaliter inviseret, ibique sacris vigiliis & orationibus excubaret. Et quotidie quantò gratia major in eo excreverat, tantò altiùs animo revoluebat, quia ad claritatem visionis Dei aliter adscendere non posset, nisi liber omnibus sæculi impedimentis, discipulum se faciat Salvatoris, qui cunctis suis veris sequacibus dicit: *Discite à me quia mitis sum & humilis corde, & invenietis requiem animabus vestris.* (Mat. 11. 29.) Cujus vocem Beatissimus vir Basolus diligenter amplectens, metuebat se inter turbines sæculi positum animæ suæ facilè incurrisse jacturam. Felicissimum vincendi genus esse, fallaces mundi divitias contemnere, aurum atque argentum nec habere nec quærere, veram paupertatem ambire, quæ cælorum tribuat ampla palatia possidere. Hæc igitur secum versans in pectore, fidem atque constantiam Abrahæ antiqui ac nobilis Patriarchæ præ oculis revocat, qui derelicto nativitatis solo atque paternæ cognationis domo, ignota sibi fidenter expetiit, & quò est jussus exivit.

Omnia relinquere statuit.

9. Hinc itaque vir sanctus altiùs cœpit ingemiscere, quòd hoc præcepti genus, necdum fuerat expertus. Qui si mente nativum jam cespitem reliquerat, reputabat tamen quia adhuc corpore interesset. Tandem igitur sumpta, ut ferunt, tantummodo illa sua re militari, qua primos flores casta juventus non voluptate sæculi, sed perfunctorio exercitio agere consueverat, nudatus parentibus, Dei protectione vestitus, lætus jam suam peregrinationem aggreditur: atque ita qui antè suorum fultus blandimentis fuerat, longæ peregrinationis hospes factus, egregium habendi genus elegerat, ut saltem ubi caput reclinaret cum Christo omnino non haberet. Nam ut non arbitreris hanc viri laudabilem peregrinationem supernæ mercedis gloriâ vacuatam, attende paullulum, & quiddam tibi in ea invenies valde admirandum.

Angelum itineris ducem meretur.

10. Cùm enim sanctissimus Christi Confessor extra regni sui fines pedem peregrinaturus extenderet, ut quantus esset in cælo qui peregrinabatur in terra divina virtus ostenderet, sicut & ab initio sæculi omnibus Sanctis suis peregrè proficiscentibus, ita & isti meritò aptavit ductorem, ut quo tendebat pede vel mente æthereum secum haberet custodem, quem & meruerat interna intentione consortem, itaut de eo scriptum esse videatur: *Ecce ego mitto Angelum meum qui præcedat te & custodiat semper.* (Exod. 23. 20.) Apparuit siquidem ei Angelus Domini socius itineris, qui erat jam particeps effectus vero cultu divinæ majestatis, sicut scriptum est de veris Dei cultoribus: quia cùm inhæremus Deo, non est Angelus nostra mente potentior, domino etiam alibi testante de innocentium non ætate sed puritate: *Angeli*, inquit, *eorum semper vident faciem Patris mei qui in cælis est.* (Matth. 18. 10.) Etenim qui quondam Israëlitico populo Pharaonis imperium declinanti vias maris Rubri aperuit, atque eum per terribiles solitudines gradientem columnam ignis in nocte, & columnam nubis in die præcedere jussit, necnon à loco nativitatis usque in promissionis terram festinantem magnis de cælo signis comitantibus introduxit: ipse nunc non dissimilibus miraculorum causis beato viro Basolo ducem Angelicum per totum illud piæ peregrinationis delegavit exsilium. Quo fretus ductore viæ, ad Remensem pervenit urbem, longo viæ labori finem daturus. Divinitus ergo, ut creditur, beatus Basolus à regione Armoricana atque ex territorio Lemovicino provocatus, has est partes ingressus: qui relictis magnis copiis Aquitaniæ, sanctam sibi paupertatem elegit Remensis Campaniæ; nobilis terrigena sublimitate, sed nobilior cælesti dignitate, generosus humana prosapia, sed generosior societate Angelica: quem sic ideo Deus exaltavit, quia ipse in conspectu divinæ majestatis, seipsum semper humiliare studuit.

Multi sanctitate illustres florent Remis.

11. Eodem autem tempore urbis Remorum florente concivio, ita tota refulgebat civitas distinctis Sanctorum fulgoribus adhuc in carne degentium, tamquam quidam cælestis circulus stellarum adornatur micantium compositis ordinibus. Quorum tunc erat vir admirandæ sanctitatis summus Pastor Ægidius, qui eodem Remorum Pontificio sublimatus, post dignæ

& laudabilis vitæ Antistitem Remigium, ea Sede claruit quartus [a]. Qui scilicet venerabilis Pontifex viribus suis & ingenio plurima addidit eidem Episcopio. Moribus & vitâ Pontificis dignitatem implebat, rebus Episcopium sublimaverat, terminos dilataverat, Ecclesiasticæ familiæ copiâ quantum fuit possibile ditaverat, multis se laboribus tradens atque vigiliis, ne sui sentiret dispendia gregis: qui quantis floruit bonorum exercitiis, FORTUNATUS Presbyter Doctor egregius ac Poëta facundissimus ab ipso Ægidio partibus, ut legitur, Italiæ in Gallias provocatus, vitam, mores, prædicationem ac pastoralem ejus sollicitudinem metrica ratione breviter, sed eloquenter complexus est. Hunc ergo valdè diligebant Francorum Proceres. Rex etiam CHILPERICUS qui tunc temporis Francorum potiebatur imperio, quique administrationem regni post patris obitum viribus obtinuerat, quoniam & ejus partibus faveret, & mysterio regalis consilii interesset. In ea quoque altercatione quæ inter CHILPERICUM ac CHILDEBERTUM Reges de principatu regni fuerat oborta, hic idem Præsul à Chilperici Regis auxilio non defecit & copia, unde multa postea legitur sustinuisse adversa. CIRCA AN. DC. XX. Nov. XXVI. In his Ægidius Remorũ Episcopus. Fortunatus illius gesta metro conscripsit.

12. Intereà dum frequentibus regiis expeditionibus non deesset Ægidius, Chilperico Francorum Rege Aquitaniæ partes sæpè expetente, cùm aliis illius regni urbibus, tum etiam Lemovico territorio clarus & notus erat Episcopus pro suæ bonitatis merito omnibus venerandus. Et cùm per multa bonorum exercitia curreret, quibus haud immeritò Justorum judicio laudari debuisset; in hoc præcipuè etiam à Deo sublimari meruit, quando suo tempore Remorum urbem adventu beatissimi Basoli divina gratia illustravit. Qui scilicet vir in omnibus Deo acceptissimus, licet egressus de terra sua his Franciæ nostræ se intulerit partibus, tamen sicut ex his potest Lector cognoscere, prædictus Præsul in has oras beato viro adventûs causa fuit, quia videlicet ab ipsius nobilissimis parentibus, regium comitatum secutus, ut traditur officiosa liberalitate fuerit Lemovicis susceptus, atque apud eos familiaritatis gratiâ per aliquod tempus diversatus. Ægidius à parentibus S. Basoli hospitio exceptus.

13. Denique cùm devotissimus Christi cultor S. Basolus Remensem urbem per Dei dispensationem fuisset ingressus, cognito tanti viri adventu, jam dici non potest quanta devotione plurimi civium ei currunt obviàm. Nec defuit inter ceteros civitatem ingresso dilectus Pastor Ægidius, qui dignissimo sicut competebat homini, Sanctum Dei suscipiens, cujus in hoc quoque erat studium, ut religiosas ac Deo acceptas personas undecumque suæ urbi adsciseeret, lætatur & gaudet, quòd de longinquis terrarum finibus hanc sibi perfectæ virtutis columnam Deus destinavisset. Christi verò fidelis servus ac devotus quis potest cogitare quanto interiùs replebatur gaudio, cùm Dominus in conspectu suo viam peregrinationis ejus dirigeret? Posthæc itaque venerabilis Pontifex interrogat, cur summæ nobilitatis vir nativum solum reliquerat, cur tantus peregrinandi ardor sibi placuisset? Cui sicut veritas expetebat, dilectus Dei famulus suum propositum per ordinem indicavit, Deo se in paupertate velle servire, ac pro cognatione patria hujus regni exsilium sponte commutasse, non jam sua repetere, sed sicut multi Sanctorum priori ævo fecerant, peregrè vitam finire. Cognito ergo pio exsulantis viri desiderio, Præsul clarissimus ingenti alacritate repletus, magnis præconiis benedicebat Dominum, qui in se confidentibus benignum semper confert auxilium, & ad se serviendum animos attrahit plurimorum. S. Basolus Remis ab Ægidio reverenter excipitur.

14. Post hæc igitur vir Domini Basolus memoratum Antistitem petiit, ut secretius ei conversandi gratia concederet habitaculum, quoniam videri nolebat in publico, cùm haberet propositum turbas vitare populorum: ad hoc se testatus advenisse, ut cultum divinæ religionis, quem liber inter suos non sibi fuisset licitum expedire, inter ignotas terras potuisset forsitan perfectiùs adimplere. Inde quoque venerabilis Præsul magis gaudere & glorificare Dei misericordiam, cùm audisset tantum virum se præ omnibus elegisse, atque intra Episcopii sui fines habitare velle. Sed cùm potiùs optaret penes se eum retinendum, nisi viro Dei à populi frequentia remotiùs vivendi intentio esset, ei spatium perquirendi & optionem libenti concessit animo, aptum sibi & competentem ad habitandum locum in toto Remensi territorio. Tandē itaq; Deo providente reperit quemdam locum in vico cui antiquus ille & primus indigena Viriziaco* nomen imposuit, situm ad radices montis Remorum. Quod quidem suarum densitate frondium nemus obumbrat Rigetium*, dum inchoationis suæ illic sumit exordium. Hic olim à primis temporibus Cœnobium habuit vitæ regularis, hic competentia Monachorum habitacula prioris ævi sagax industria procuravit. Inhabitantes Monachi collegium suum intra duo- Ab eodem obtinet locum à turba remotũ. * Verzy * les bois de la Route Verziacensium Monachorum societati adjungitur.

a Frodoardus in libri 2. Historiæ cap. 1. *Beato Remigio*, inquit, *successisse traditur Romanus*, *Romano Flavius*, *post quos Mapinius*. Et cap. 2. *Præsul Ægidius Mapinum legitur secutus*, anno scilicet D. LXIX. Ægidii elogium à Fortunato conditum refertur apud eumdem Frodoardum in cap. 2. suprà citato. De Ægidii depositione quæ anno D. XC. in Concilio Mettensi agente Childeberto Rege facta est, legendus Gregorius Turon. in lib. 10. cap. 19. & 20. Hujus Vitæ Auctor in Ægidio laudando nimius videtur. Cur enim Childeberto proprio Rege neglecto immoderatiùs favebat Chilperico?

CIRCA AN. DC. XX. Nov. XXVI.

denum numerum contraxerant, mores & actus militantium beati COLUMBANI [a], sicut in antiquariis reperimus, tunc temporis Instituta regebant: unius Patris spiritualis cuncti parebant imperio. Agebatur cælestis militia studii ac præclaris exercitiis Dominici disciplina servitii, ubi nullus communis Regulæ transcendebat terminum, nisi Abbatis judicio causa obedientiæ constitutum vel corporis infirmitate concessum. Huc igitur cum gratia & auctoritate dilecti Præsulis Ægidii perveniens, comperto à Fratribus ejus desiderio, mox omnium unanimitate ac summæ devotionis alacritate, in societatem fraternitatis suscipitur; atque pro suæ religionis merito ab universis reverenter amatur & colitur.

Sacris litteris imbuitur.

15. Susceptus itaque à Fratribus intra septa Monasterii B. Basolus Congregationi Monachorum addictus, cuidam Monacho Komarcho nomine à DIOMERO ejusdem loci venerabili Abbate, sacris litteris traditur imbuendus. Qui sanctæ disciplinæ studia ingressus, divina se perlustrante gratia, die noctúque in lege Domini meditando in eo doctrinæ perfectionis in brevi culmen emicuit. Nec mirum cùm per sancti Spiritus magisterium edoctus, id ejus consequeretur gratiâ, pro cujus amore se tanta libertate privaverat cognatione paterna.

Virtutum ejus catalogus.

16. Jam verò quantæ humilitatis, quantæ fuerit patientiæ, quantæ lenitatis, quantæ mansuetudinis, quantæ benivolentiæ, quis dignè poterit sermone perstringere? Sollers in lectione, studiosus in retractatione, devotus in oratione, compunctus in lacrymis, intentus Psalmorum oraculis, verax in verbis, assiduus in divinis rebus. Abstinentiæ rigore carnem macerans, statutum sibi generali regula victum minuendo subtrahens, ut plus esset quod pauperi posset erogari, quàm corporis usibus indulgeri, potiùs desiderans animæ semper cibum quærere quàm timens per famis inopiam corpus deperire, sententiam Evangelii semper habens præ oculis, per quam sciebat à Domino repromissum: *Beati qui esuriunt & sitiunt justitiam, quoniam ipsi saturabuntur.* Ad obediendum verò semper Seniorum decretis ita in omnibus promptissimus & paratus, ut etiam in abjectis & vilissimis rebus summo gaudio excurreret explendis. In omni verò vita sua, in toto suo illo primario tirocinio, nihil plus dilexit, plus amavit, plus secutus est, quàm pietatis habere virtutem, in qua adeo studuit, adeo operatus est, ut cùm aliis multis floruerit, hanc tamen tamquam omnium bonarum virtutum suarum optimum salsamentum in cunctis sibi adhibuit. Qui ab illo pietatum fonte primario plenè decoratus, nil aliud foris ostendere potuit, quàm quod intus donum pietatis infudit. Fuit namque ubique piissimus, ubique clementiæ ubertate profusus: pius in opulentia, pius in mediocri substantia: pius circa ditiores, pius nihilominus circa pauperiores. Et si coartatos atque extrema necessitate possessos manu sublevante instantibus non posset angustiis eruere, precibus insistebat quò superna potentia levamen afferret. Unde usque hodie quilibet aut rerum pulsus incommodis, aut alicujus malefactoris fatigatione constrictus, aut morbo urgente vexatus, si plena fide ad Sancti hujus accesserit tumulum, quia pium quæsierit, largitate pietatis indulgentiam lætus reportabit. Sæpè quoque & nos turbas populares ad sacrum corpus ejus, coacto grege venisse adspeximus, contra adversarios suos voto ac lacrymis adjutorium imploràsse: quorum precibus sanctus Dei Confessor pietate permotus femineces erexit, miseris occurrit, vexatos absolvit, hostes abjecit, tristes in gaudia commutavit, & dolentibus felicia provenire fecit. Hinc igitur facilè cognosce, quia quicumque ad eum cum pietate accessit, à munere pietatis vacuus non recessit: quia quod vir iste beatus accepit, gratis dedit; quod possedit, libenter tribuit; quod obtineri decuit, numquam negavit.

Matth. 5. 6.

Pietatem præ ceteris virtutibus coluit maximè erga afflictos.

Ad perfectionem jugiter adspirat.

17. Hic siquidem longo inter Fratres in Monasterio tempore vivens, ac sub monasticæ institutionis disciplina cum ceteris Deo militans, ita se spiritualibus subdidit institutis, ut moribus consocios suos antecederet, atque prudentiæ decore inter alios ipse resplenderet. Et cùm de virtute in virtutem fidelis Domini miles sublimiter excrevisset, perfectissimis ipse cœpit haberi perfectior: & cùm caveret ne de fervoris atque constantiæ suæ gratia, divina in statera justitiæ examinatio minus aliquid invenisset; per quotidiana incrementa semper tendebat ad altiora, semper in sanctitate ferventior ac seipso sublimior. Nam cùm diuturna examinatione in Congregatione Fratrum communis exercitio pugnæ benè probatus & undique perfectè fuisset elimatus, ut secundùm Scripturam justior esset, & magis adhuc sanctificari potuisset; ad singulare certamen properat contra diabolum pugnaturus, Domini virtute sapienter armatus.

18. Volens itaque humanam per omnia vitare conversationem & ingredi vitam solitariam, in nemorosi montis cacumine locum rursus sibi elegit alterum, in quo cellam cum Oratorio

a Si nostra de tempore adventûs S. Columbani in Galliam sententia probatur, priùs in Cœnobium Viriziacense admissus est Basolus, quàm S. Columbanus Institutum suum in has partes intulerat. Immo in aliorum opinione qui S. Columbanum anno circa D. LXX. huc advenisse dicunt, Columbani Regula nondum invaluerat ante Ægidii Remorum Antistitis, qui S. Basolum excepit, exauctorationem anno D. XC. factam: quo anno Columbanus fundamenta jecit Luxoviensis Monasterii, ex quo Religionem à se inductam propagavit. At *Regula sancta* ut loquitur Frodoardus lib. 2. cap. 7. à B. Nivardo Remorum Episcopo S. Basoli Monasterio imposita est sæculo VII. eóque nomine passim intelligit Frodoardus Regulam SS. Benedicti & Columbani insimul in Monasteriis illo sæculo receptam, ad quod sine dubio Sæculum *antiquaria* illa Instrumenta referenda sunt.

construxit,

constrúxit, singulariter conversari desiderans, quò mandatis cælestibus perfectiùs esset intentus, & contemplativos suaviùs & puriùs posset decerpere fructus. Quo in loco secretiùs per quadraginta annos habitans, & contra antiquum serpentem ut fortis athleta viriliter atque insuperabiliter dimicans, Imperatori suo fideliter militavit. Ubi quantos sudores, quantos subierit pro Christo labores, quantásve spiritualium certaminum sibi indixerit passiones, solo teste cælo, solo decertans cælestis Arbitri cuncta penetrante secreto atque invisibili judicio, quia non valet nostro sermone revolvi, decernendum relinquimus fidelium æstimationi: quia Sancti non minuitur gloria, ubi nostræ deficit copia linguæ. Vigiliis nimirum & orationibus jugiter intentus, aut legebat semper, aut vir Sanctus orabat. Nullum tempus à meditatione legis Dei præteriens, nullo momento à salutis operibus cessans, lassata continuis afflictionibus membra in servitutem spiritûs redigebat, carnem spiritui, spiritum curvabat Salvatori: totus in lectione, totus in oratione: semper in ejus ore Christus, semper in ejus corde Spiritus-Sanctus, semper ab ejus pectore æternæ vitæ monita procedebant.

CIRC. AN DC. XX. Nov. XXVI.

19. Cùm autem ejus opinio cœpisset ire per populos, quia profectò tanti viri religiosa vita occultari diu non poterat, cœperunt ad eum populorum confluere multitudines, salutis & vitæ auxilium ab ipso expetentes. Qui Beatissimus Dei servus per sancti Spiritus gratiam sapienter edoctus, venientium ad se frequentias hominum effugere non valens, eas sanctarum prædicationum radiis illustrabat, eloquiis Domini inflammabat, atque ad amorem cælestium quos dictis provocabat, exemplis informabat. Gaudebat populus universus ad doctrinam ipsius benedicendo simul & laudando Dominum, qui sibi ad salutem multorum in fines suos liberalissimum direxerat patronum.

Populum verbo & exemplo ad melioris vitæ institutum hortatur.

20. Non verò est ullo modo dubitandum, quòd B. BASOLUS qui tantorum bonorum priùs radices fixerat, atque intimis virtutibus Dei soli sibíque cognitus fuerat per signorum ramos exteriùs diffusus, non etiam hominibus demonstratus insigniter miraculis coruscaret. Qui dum in prædicto loco in sanctæ conversationis culmen eminere cœpisset, placuit clementiæ Divinitatis ostendere, quantæ apud se esset virtutis & meriti, qui tantum in terra coram populis visus fuisset humiliari. Nam cùm in summo montis vertice, sicut prædiximus, reconditioris habitaculi cellulam erexisset, & aquæ penuriâ vir sanctus nimiùm laboraret; quadam die in illo monte nisus est de terræ visceribus ad suos usus aquam educere. Qui cùm ad fodiendam terram accederet, & aquam sibi deesse anxius ferret, devotis precibus ad Dominum conversus eum invocat, qui quondam populo suo per deserta sitis inopiâ fatigato, aquam de duro dignatus est producere saxo. Mox dicto citiùs fons in eodem loco cœpit abundantissimus fluere, qui usque in præsens tempus de superioribus ad ima delabitur; cui videlicet fonti ad viri Dei obsequium in monte emananti, vetus nomen est Legit ossa. Qui tamen non absque ratione sic appellari creditur: nam pro eo quòd ex officio medicaminis depulsa infirmitate humana ligat ossa, id est firmat & solidat, ab ipsa sua salubri potatione nomen ei fuisse impositum non dubitamus. Qui fons olim sub Sancti sepulcro exsiliens, nunc quodam quasi de vasculo per Ecclesiæ se fundamenta prorumpit [a], haustu dulcis & ad potandum salubris. De quo scilicet sicut multis sanitatum experimentis compertum tenemus, si quis ægrotus quacumque infirmitate detentus desiderium potandi, vel corpus ex eo habuerit abluendi, de virtutis sancti Confessoris confisus, adeptione speratæ salutis non erit ullo modo Divina pietate frustratus.

Fontem in montis vertice cælitùs impetrat.

21. Aliud quoque non præterimus insigne virtutis miraculum, quod ad ostendendum B. Confessoris Christi Basoli meritum constat in eodem loco Divinâ fuisse potentiâ declaratum. Nam quidam puer sicut ab ipso portantis utero in mundum nascendo prodierat, perpetua luminis orbitate privatus nomine Aunegiselus, oculorum male ingenita cæcitate tenebatur damnatus: cui cælum & terra per suæ naturæ qualitatem incognita fuerant, nisi tantùm quod auditu vel tactu potuisset advertere. Hic igitur cæcitatis suæ damna non spontè ferens, ad montis superiora per alterum ductus, ante illius viri Dei cellulam excubare consueverat cæcus. Cujus injuriæ Sanctus Domini misericorditer compassus, ad cælestem recurrens Medicum, orando studebat obtinere remedium. Nec Divina dignatio audire distulit proximi pro salute infirmi certantem. Nam mox expleta oratione, inter medias tenebras diu negata lux patuit, atque ad novæ claritatis gratiam reserata fronte novum sibi mundum quem numquam viderat recognovit: qui duodecimo suæ ætatis anno meliori ducatu lumen ad propria lætus reportavit. Quo venerabiles Monachi in inferiori montis situ, sicut suprà ostendimus, habitantes audito, insolitæ rei admiranda novitate perculsi, accensis cereis Dominicæ Crucis in manibus signum ferentes triumphale, magnis laudum vocibus usque ad eum locum venerunt psallentes, Deo gratias unanimiter agentes.

Cæco nato lumen restituit.

22. Ab eo igitur tempore nomen beati viri omnem circa regionem, per plures cœpit diffundi, quia sicut scriptum est; *Non potest civitas abscondi supra montem constituta.* Ad mul- Matt. 5. 14.

a Visitur hodie quoque fons ipse in crypta B. MARIÆ sacra sub majori altari, distinctus ab eo qui ex proximo loco per tubos plumbeos in Monasterium derivatur.

Circ. An. dc. xx. Nov. xxvi.

torum quoque notitiam ipsius fama sanctitatis illata, ad laudem Conditoris & gloriam plurimorum provocaverat corda. In Septemtrionali autem ipsius montis eminentiori parte quæ urbem respicit, antequam in eo loco cellam sibi construeret, inter condensa silvarum fruteta orandi sibi frequentiam fecerat. In quo scilicet loco orationis ac sacræ lectionis vota quantò secretiùs tantò puriùs persolvebat. Ubi etiam Crux erat posita lapidea, quia vir Dei nimis indignum ferebat quemquam diutiùs inhabitare locum, nisi hoc salutis signum continentem. Quæ etiam Crux integerrima ibi permanet usque in præsentem diem [a]. Lectoriolum quoque quoddam ligneum sculptoriæ artis pulcherrima specie compositum secum Dei famulus ferre consueverat, altitudine palmo à terra prominenti; cui sive sedens, sive etiam in terra jacens, Psalmorum vel sacrarum Scripturarum suppoſita volumina sæpè recitabat. De qua videlicet mensula, excisas ad fidem Divinæ virtutis sparsim particulas morbisque & maximè dentium æstibus interpositas, multas novimus effecisse virtutes, sicut loco suo poterit cognoscere Lector.

Crucem lapideam in eremo erigere curavit.

23. Jam igitur Divina potentia secundùm ineffabiles Divinitatis & gloriæ suæ divitias, hunc beatum virum terrenæ etiam sublimitatis hominibus constituens haberi reverendum, locum quoque propter inhabitantis meritum temporalibus rebus, ad præsens quidem sub hac occasione decreverat fulciendum. Erat namque quidam præpotens Attila nomine; hic venandi gratiâ (ut illud genus est hominum) contiguam viri Dei cellulæ silvam suam intraverat. Nec spe frustratâ agrestis præda defuit. Nam miræ magnitudinis aprum, recentibus vestigiis fugientem insequitur anhelantibus equis. At illa immanis bestia, ut cunctis viventibus est natura mortis horrere interitum, montem in quo vir Dei resederat adscendit, ad cellam ejus recto gressu pervenit, sensúmque quodammodo rationis habens, deposita feritate ante pedes Sancti hispida bellua provolvitur, quasi vitæ suæ imploratura præsidium. At ille misertus irrationabili pecudi, sicut erat plenus pietatis & gratiæ, tanta insecutores virtute uno fixit in loco, ut & viderent oculis sibi proximam bestiam, & tamen hianti ore non possent omnino contingere. Prædictus itaque Attila sicut erat vir bonus, manifestè cognita Dei virtute, præsumptionis suæ flagitans veniam, quidquid circa locum sui juris erat, nonnulla etiam propriæ possessionis prædia, villam quoque ubi usu rustico Septem-salices dicitur, sancto viro contulit, locúmque ejus traditis facultatibus primus ipse ditavit. Atque extunc quasi mos inolevisse creditur, & usque hodie venerationi ex illo observatur, ut si in prædicto Rigetij saltu quælibet fuerit promota venatio, postquam illius intra aggestum silvulæ, cui hinc inde prominet, ingressa pervenerit, nec canis, nec venator ulteriùs audeat insequi.

Aprũ à venatoribus tuetur.

Nota insigne miraculum

*Sept-saux, ad Vidulam amnem

24. Et quoniam se præbuit rei gestæ occasio, dicemus & aliud quod longe post sancti viri transitum tempore in re simili, sed dissimiliter accedit; quæ res pæne tota gesta est in circuitu * regionis. Quidam ex Francorum Ducibus, non longè à sancti viri Basoli Cœnobio illum suum domesticum collocaverat apparatum: in cujus superbi divitis gestu, vultu & habitu nihil quàm secularis potentiæ tumor insederat. Erat igitur ea dies, qua sancti Confessoris hujus exspectabatur ventura sollemnitas. Ait igitur suis: Ante diluculum estote parati, quia cras venatum ire dispoſui. Inter quos, qui sanioris mentis exstiterant, ab hac intentione Principem conabantur avertere, dicentes sacras vigilias adesse: à tali potiùs opere parcendum, tantæ diei servare reverentiam, sibi magis quiescendum & esse feriatum. Contra quæ ille obstinatior sua verba rotat, quod dixerat se impleturum firmat. Crastinum tempus advenerat, equi sternuntur, quæ talibus fuerant officiis apta præparantur, capturis silvestribus tendunt frenos committere. Nec mora, spumantis apri cursum ille insequens usque ad prædictum silvulæ aggestum pervolaverat. Hic mox equo labente ad terram graviter confractus devolvitur: ita correptus non jam equo, sed humeris hominum impositus ad sua deportatur, diem illum venerari de cetero, si vitæ redderetur, pollicitus.

Ultio divina in eum qui in S. Basoli festo venationi vacabat.

* f. intuitu

25. Referimus & aliud non contemnendæ rei miraculum, in quo uno solo liquidò pateat, quantæ fuerit virtutis & meriti, cujus solummodò invocato nomine mors jus suum perdidit, & prædam quam intra fauces pæne contraxerat ut penitus absorbens inglutiret, virtute sancti Basoli superata non potuit. Dicant alij quid sentiant & velint, ego autem profiteor & testor, quia ubicumque se opportunitas dedit, si vera ex fide rogatus est sicut rogandus fuit, miserorum necessitates juvit, atque in mortibus frequenter positis occurrit. Homo quidam erat vocabulo Ragenulfus: hic quadam admissi interveniente factione ab adversariis fuerat comprehensus. Qui cùm morti ejus nullatenus parcere voluissent, ad medium deductus, discussus, dijudicatus, tandem mox est patibulo affixus. Hic ergo sicut erat inter cælum terrámque suspensus, cùm anima jam in extremis ageret, ac propè miserrimam animam nodis exactus evomere debuisset, inter laqueos (quod aliis est mortibus nequius) hujus sanctissimi Confessoris Christi subitò sibi memoria incidit. Voce itaque qua poterat, adstrictus ut erat faucibus, omni conamine spiritum colligens, totis præcordiis sanctum Dei Basolum invocat,

Suspensum in patibulo incolumem servat.

a In ipso loco Crux etiamnunc visitur, cui exigua cella ante annos paucos adjuncta erat.

& ut sibi in extrema necessitate succurrat, lacrymabiliter expostulat. Nec privatus est ereptoris auxilio: nam laqueus mox rumpitur, ille ab alto labitur, pœnale tormentum solvitur. Super omnes timor & admiratio ruit, ille solutus & liber à morte recedit. Plures quoque alij per diversa locorum ad ejus invocationem sacri nominis letale periculum evaserunt. CIRCA AN. DC. XX. NOV. XXVI.

26. Fuit autem inter hæc S. Basolus vitâ perfectissimus, misericordiâ benignissimus, morum honestate præcipuus, jocundus in sermone, devotus in prædicatione, pietate laudabilis, suavitate amabilis, nudos vestimento tegens, surdis auditum reddens, cæcos illuminans, dæmonia ab obsessis corporibus eliminans. Denique suæ resolutionis diem spiritu prophetiæ sibi prævidens imminere, in Aquitaniam dirigens, nepotem suum ad se sanctum convocat ab urbe Lemovica BALSEMIUM*: qui statim hujus Patris legatione suscepta ab illis egreditur finibus atque ipsius se præsentat gratanter adspectibus. Cui B. Basolus adserit per spiritum sibi fuisse revelatum, quòd ipse in ejusdem habitatione cellæ conversari debeat post obitum suum; cujus salutaria præcepta, ut bonus filius obedienter amplectitur. Itaque quamdiu posthæc in corpore sanctissimus supervixit Basolus, hi duo viri nobilissimi in timore Domini religiosissime sunt conversati.

Balsemium nepotem ex Aquitania ad se vocat.

* *V. aliam Vitam*

27. Denique cùm jam Divina clementia tot labores æternæ retributionis dignos decerneret, quia non aliter immortalitatis gloriâ vestiri poterat, nisi pro debito carnis mortali exutus tegmine fuisset; per quadraginta annos Deo probatus ac perfectus inventus, onus deponens corporis cælum ingreditur beatis Angelicis spiritibus sociandus, atque in æternum sine fine victurus: in quo modò lætatur, modò gaudet, modò bonorum omnium felici jocunditate perfruitur, qui numquam in hac vita requiem habuit, numquam cessavit donec ad eum perveniret quem quæsierat, quem optaverat, quem & diu de toto corde in hac lacrymarum convalle suspirans desiderabat. Si quis ergo pleniùs hunc virum nosse desiderat, quàm fortiter fide mundum vicerit, legat illud ubi inscribitur ei nomen novum & nomen civitatis novæ Jerusalem: & cùm intellexerit quibus illa civitas fulgeat ornamentis, hoc totum illi conferat, eoquòd ibidem quodammodo ipse civis & possessor hujus civitatis à Deo conditore creditur inperpetuum constitutus, factus jam suavis inter Paradisi delicias, nec est in eo macula. Quem dextera Christi amplectitur, & lævam sub capite, pacis somno dormiens premit, ideo coram eo in æternum factus est in pace locus & habitatio ejus in Sion. Dum igitur secula manent & nox cum die partitur vices, fama prædicabitur in eo sanctissimæ vitæ, & nos numquam immunes erimus ab ipsius laude. Decessit autem hic Patronus noster ab hac luce ad Dominum die sexto Kalendarum Decembrium in eo loco quem sibi composuerat ad agendum sanctæ vitæ propositum. Nepos verò ejus BALSEMIUS & ipse sanctissimus in eadem cella usque ad exitum suum mansit, bene Patris sui per omnia vestigia secutus.

Felix ejus obitus

Dies obitus.

MONITUM.

SANCTI *Basoli corpus ab Hincmaro Remorum Episcopo è tumulo levatum est medio Sæculo IX. cujus rei historiam à Frodoardo prætermissam Benedictino Sæculo IV. recitabimus. Interim monitum Lectorem volumus, S. Basoli corpus præter ipsius Baculum in proprio Monasterio à Nostris honorificentissimè adservari in argentea theca, quam Hugo Abbas hujus nominis secundus fieri jussit, sacrásque B. Basoli Reliquias in ea recondidit* anno Inc. Verbi M. C. XXI. regnante Ludovico Rege Francor. anno regni XIII. Archiepiscopatûs verò D. Rodulfi XIV. *uti in capsæ suppedaneo legitur.*

AN. CHR. DC.XXII. DECEMBR. XII.

VITA SANCTI WALARICI
ABBATIS LEUCONAENSIS PRIMI,

Auctore gravi anonymo, qui sæculo VIII. vixit.

Ad MSS. codd. Monasterij S. Walarici, S. Audoëni, & S. Petri de Conchis restituta.

OBSERVATIONES PRÆVIÆ.

*S. Vuallery

1. *QVI primus Acta S.* WALARICI *, *quem antiqui Gualaricum sæpissimè vocant, litteris commendavit* RAIMBERTUS *seu* RAGIMBERTUS *Abbas Leuconaënsis, labente Sæculo* VII. *floruisse videtur. Raimberti lucubrationem impolitam ac prolixiorem exornavit contraxitque Auctor anonymus, jubente* HUGONE *Archiepiscopo &* THEODINO *Abbate Leuconaënsi petente, uti anonymus in sequenti Prologo testatur. Raimberti fetus excidit omnino, superestque solus ejus expolitor, cujus ætas ex Hugonis Archiepiscopi & Theodini Abbatis tempore investiganda est.*

2. *Monasterio Leuconaënsi anno Christi* CM.LXXXI. *ab Hugone Magno restituto quatuor præfuêre Abbates, qui in historia Relationis S. Vualarici Benedictino Sæculo* V. *à nobis referendâ recensentur hoc ordine:* RESTOLDUS ex Monacho S. Luciani Bellovacensis, primus Abbas *post Monachorum restitutionem. Secundus* FULCRADUS, *cui successit* ADHELMUS S. Vedasti Monachus. *Quartus* THEODINUS S. Dionysij Monachus. *Theodinus è vivis abierat ante annum* M.LII. *quo* WALO *S. Vualarici Abbas B. Bertini elevationi interfuit. Huic Theodino nuncupatam ab anonymo fuisse S. Vualarici Vitam inficiari nos cogunt hæc argumenta. Anonymus in Prologo suo dicit se fuisse interpellatum de edenda* succincto & polito sermone *S. Vualarici Vitâ,* quam ante aliquot annos venerandus vir Raimbertus Abbas summo quidem studio, sed nimis prolixo & simplici sermone dictaverat. *Præfuit autem Raimbertus ante Monasterij sui cladem à Normannis anno* DCCC.LIX. *patratam, (ut ex præmisso Abbatum catalogo colligitur) immo ante Sæculi* VIII. *initium. Quippe ipsius interpolator in Vita cap. 13. num. 17. protestatur, se eas tantùm B. Vualarici virtutes descripsisse,* quas à veridicis & bene compertis viris audierat, quos ipse edocuit & enutrivit, & quosdam ex ipsis de diversis languoribus sanitati restituit. *Et cap. 29. num. 36.* Non ea, *inquit,* quæ à plurimis fabulosè, sed ipsa quæ à veridicis testibus comprobata esse didicimus, & illa maximè quæ à venerabili viro RAIMBERTO erudito Abbate...conscripta reperimus. *Quæ sanè verba Auctorem propè æqualem designant: ut veri sit simile, Raimbertum post Blitmundum Vualarico successisse, Raimberto Theodinum hujusce nominis primum.*

3. *Quis verò Hugo Archiepiscopus, cujus jussione Vita S. Vualarici ab anonymo expolita est? Nimirum Hugo Antistes Rotomagensis, æquè Fontanellensis ac Gemmeticensis Abbas, in cujus diœcesi fortean residebat anonymus, qui apud Vualaricenses aliquando exceptus hospitio, prout in Prologo suo commemorat, S. Vualarici Vitam renovare compulsus est. Neque enim inter Antistites Remensis Metropolis, ad quam pertinet S. Vualarici Monasterium in diœcesi Ambianensi positum, invenimus ullum ante Hugonem Heriberti Comitis filium, qui anno circà* CM.XXXV. *Remensem Ecclesiam regebat, S. Vualarici Abbatiâ nondum restitutâ. Porro Hugo de Arceiis anno* M.CCC.L. *Remorum Archiepiscopus extra lineas temporum longiùs abest.*

4. *Vsuardus meminit B. Vualarici pridie Idus Decembris, qui est dies ejus obitûs, his verbis:* In pago Wimnacensi * S. Walerici Presbyteri & Confessoris. *Item Ado:* In pago Wimnacense Natalis S. Walerici, qui super Somnam fluvium eremiticam vitam ducens, etiam miraculis claruit. *Neuter Vualaricum Abbatem nominat: sed hunc ei titulum deberi constat ex Vita Scriptore anonymo, qui in fine opusculi sui Blitmundum Vualarici successorem vocat* secundum *Monasterij Leuconaënsis* Abbatem. *Duplici alia celebritate colitur idem Sanctus in suo Monasterio: Nempe Kalend. April. (quo die in nonnullis Martyrologiis locum habet) commemoratur ejus Translatio à* BERCUNDO *Ambianensium Episcopo, facta è Capella in qua sacrum ipsius corpus sepultum fuerat, in Ecclesiam Monasterij principalem, quod ex cap. 29. num. 39. colligitur. Alia celebritas incidit in diem secundam Iunij, quando ejusdem corpus ex Bertiniano Monasterio relatum est, ut suo tempore dicemus. Porro locus in quo vir Sanctus supremos annos absolvit, antiquis* Leuconaus *seu* Leucanaus *&* Legonaus *appellatus, diœcesis Ambianensis, in pago* Witmacensi *ad ostia Some-*

* le pays de Vimeux

*næ * fluminis, nunc Monasterio & opido S. Vualarici dictis illustratur, quod Monasterium Nostrates regunt.* AN. CHR. DC. XXII. Dcc. XII.

* *la Sôme*

PROLOGUS AUCTORIS.

I. DOMINO *meo semper proprio & insolubili caritatis vinculo retinendo Domno & Patri* THEODINO *Abbati, & omni sanctæ Congregationi vestræ quæ vobiscum Domino deservit & sub regulari cura vivere gau[illegible] Amicus vester proprius*[a] *& omnium Christicolarum servus, perpetuam vobis in Christo salutem.* Inprimis quasi provolutus vestris vestigiis humili prece deposco, vt adsistentes vos sacris altaribus, qui sedulas & dignas Deo quotidie solvitis preces, me etsi indignum famulum vestrum in alta memoria cordis vestri semper dignemini habere. Decetero verò ut scitis cùm ante plures dies in vestro Cœnobio positus, vobiscum ut convenerat loqui cupissem, vestra tunc Fraternitas nostram parvitatem summa cum humilitate postulabat, ut Vitam Patroni vestri beati GUALARICI succincto & compto sermone ederem, quam ante aliquot annos venerandus vir RAIMBERTUS Abbas summo quidem studio, sed nimis prolixo & simplici sermone dictaverat. Sed & hoc mihi ipsum addebatis, quod HUGO Archiepiscopus noster[b] ipse hoc jusserat, ut mediocritas mea præfatam Vitam quasi apertiùs ac luculentiùs vobis deberet conscribere: cujus jussionibus inquantum valemus contradicere non debemus. Et duplex exinde nos causa hortatur, dum & vestra me delectat caritas, & ille qui est summus Pontifex hoc fieri jubet. Et ideò nos ita calamum temperavimus, ut sermo brevis & admodum planus simplicioribus Fratribus intelligentiam augeret, & nec nimis rusticus & indoctus esset, ne studiosis præberet fastidium.

INCIPIT VITA.

2. FUIT vir vitæ venerabilis GUALARICUS nomine, mediocris quidem genere, sed nobilissimus fide. Hujus beati viri infantia divina ut erat inspiratione afflata, (ut postmodum eventus rerum ipsarúmque virtutum ejus fama edocuit) sacris quidem Monasticis à Domino erudiebatur disciplinis. Nam cùm esset in Alvernica regione ortus, & adhuc puerulus, sed mente tamen grandævus, oviculas patris sui ibidem per pascua lata circumagens & per amœna vireta eas conservans, audivit in locis vicinorum propinquis qualiter nobilium parvulorum mos est Doctoribus instruere scholas.

I. *Qualiter didicit Alphabetum & notitiam litterarum.*

3. EXIN tali desiderio provocatus, tabellam sibi faciens, cum summa veneratione humili prece à præceptore infantium depoposcit, ut sibi alphabetum scriberet & notitiam litterarum insinuaret. Qui mox adeptus quod postulaverat, lætus valde ad opus sibi injunctum à quo discesserat remeavit. Sed cùm hæc agerentur, res admiranda atque memoriâ digna evenit.

II. *Quomodo in custodia gregum totum per se paravit Psalterium.*

4. CUM enim puerulus hic bonæ indolis patris sui gregem servaret in agris, assidua meditatione Divino fultus auxilio absque nutu genitoris sui non solùm, ut diximus, notitiam litterarum, sed & parvo intervallo totum paraverat Psalterium. Exinde cœpit Ecclesiam frequentare: & dum ibi acie mentis

a Proprius non est nomen Auctoris, sed is alludens ad id quod superiùs dixit: *Domino meo proprio,* subjicit, *Amicus vester proprius.*

b Nempe Rotomagensis, ad cujus diœcesim fortè Auctor attinebat, ut in Observat. prævia diximus. Hugo ex Monacho Fontanellensi Episcopus Sedi Rotomagensi ab anno DCC. XXII. ad DCC. XXX. præfuisse dicitur: quem calculum Sæculo proximo discutiemus.

AN. CHR. DC.XXII. DEC. XII. choros psallentium intenderet, magis ac magis igne timoris Dei accendebatur, & compunctione cordis ampliùs roborabatur, de quo igne Dominus dicit: *Ignem veni mittere in terram quem volo ut ardeat.* (Luc. 12. 49.) Sed & illud quod quidam ait: *Et feriunt summos fulgura montes.*

III. *Qualiter Autumo sequitur avunculum, & patri poscenti & Abbati minanti denegat reditum.*

5. DEINDE exardescente in animo ejus calore fidei in majus, audivit non longè esse quoddam Monasterium nomine AUTUMO*, ubi cujusdam avunculi sui subsequitur vestigia. Cui cùm præfatus Pater ut de Monasterio egrederetur ediceret, ille beatus puer fertur respondisse, jam se ulteriùs patris domum non esse visurum. Tunc pater in stuporem & mærorem animi conversus cœpit plura argumenta perquirere & molimine mētis suæ pertractare, adsumens secum Patris Monasterii immo & omnium Fratrum consilium, qualiter possent ejus animum ad se reducere, ut ad propria voluisset remeare. Tunc Fratres unà cum consensu Abbatis consentientes precibus genitoris, cœperunt beatum puerulum perurgere, ut ad parentes suos reverteretur, & quandocumque vellet iterum ad septa Monasterii repedaret, addentes etiam terroribus blandimenta, offerentes oscula, & verbera minitantes, & jejunium ei duorum vel trium dierum imponentes. Sed ille instinctus consilio potiori, quasi fundamentum ut erat supra petram, immobilis atque interritus in percepta animi sui voluntate perduravit, illius præcepti non immemor: *Qui amat patrem aut matrem plusquàm me, non est me dignus.* (Matth. 10.) Et illius Apostoli dicti: *Quis nos separabit à caritate Christi? tribulatio, an angustia, an persecutio, an fames?* (Rom. 8.)

* Monasterium ignotum.

IV. *Abbas habito consilio cùm Monachis, suscepit eum in Monasterio permissione patris.*

6. TUNC præfatus Abbas victus jam cùm esset adolescentis animi instantia*, perspiciens bonum ejus atque immobile desiderium, secum hæc tandem pertractans Fratribus dixit: Non abjiciamus hoc quod nobis à Deo datum esse videmus. Tunc omnes unanimiter cum bona voluntate & gaudio spirituali infra septa Monasterii ad Clericatûs officium* illum provocant; & intra paucos dies adveniente sæpedicto patre ejus sub regulari eum ordine constituunt. Crescente autem ætate & gratia providentiæ Dei erga illum omnium affectus quotidie crescebat. Erat enim corpore castus, mente devotus, affabilis colloquio, amabilis adspectu, prudentiâ præditus, temperantiâ clarus, interna fortitudine firmus, censurâ justitiæ stabilis, longanimitate largus, patientiâ robustus, caritate sollicitus, bonorum operum plusquàm ætas permitteret gratiâ plenus, stabilis inerat moribus, ut suis Confratribus regula & norma esset virtutum.

* al. constantia

* nempe per tonsuram Monachilem.

V. *Ubi peregrinationem elegit & UNACHARIUM Autissiodorensem Episcopum expetiit.*

7. SED inter hæc animus ad altiora fastigia & ad potiora ingenia semper adscendens, cœpit peregrinationem Dei amore appetere, & patriam parentésque suos deserere. Tunc ad Monasterium beati quondam Antistitis UNACHARII[a] Autissiodorensis Episcopi perrexit, quod in suburbano ipsius civitatis in quodam est viridario constructum: & ibi à præfato Pontifice benignè est susceptus. Quamplurimum itaque tempus artissimis jejuniis orationibúsque & vigiliis cælestem ibi vitam agebat in terris.

a Aunacharius seu Aunarius Ecclesiæ Autissiodorensi præfuit ab anno DC. LXXI. ad DC. V. *Basilicam B. Germani*, inquit Hericus Monachus de Mirac. S. Germani Autissiodorensis Episc. cap. 15. *magnificis prædiis locupletavit*, cujus Basilicæ à B. Chrothilde Regina ædificatæ Abbas primus fuisse creditur, ibique sine dubio Vualaricum excepit.

VI. BOBONEM *convertit & conversum Luxovium perducit secum.*

8. ET cùm longè latéque per diversa loca fama virtutis ejus se spargeret, quidam vir nobilis & opibus plenus nomine BOBO ad eum visitandi gratiâ & suæ instructionis causâ devotè accessit, sed ab ipso Dei famulo devotiùs est susceptus. Nam intantum eum Divinis instruxerat eloquiis & oratione sua jam muniverat, ut omni etiam mundi curâ postpositâ voluntariam paupertatem pro Deo eligens, & ad domum propriam ulteriùs non regrediens, nec retro adspiciens, sed manum in stipite ponens, unà cum magistro suo sancto Gualarico pari religionis fervore Luxovium usque pervenit. Ubi venerandus & admodum sanctus & sanctæ religionis cultor B. COLUMBANUS ex Hibernia insula ortus his quidem in locis fermè ducentorum viginti, ut fertur, Monachorum Pater præerat Cœnobiis, in quibus nullus sibi aliquid dicebat proprium præter diurnos labores, nocturnásque vigilias. Omnibus etiam omnia erant communia, unúmque velle & unum nolle, quibus cor unum & anima una erat in Deo. Et nihil quidem mundiale secum habebant, nisi parcissimum & mediocrem cibum, & humillimum simplicémque vestitum, sed tamen sibi in Christo omnia possidebant. Et his quidem deliciis atque his divitiis contenti vitam tunc Angelicam ducebant in terris. Quales verò vel quanti tales tunc uno regebantur Pastore, non est nunc nostræ, ut puto, parvitatis edicere, ne prolixa oratio vel rusticus sermo dictandi fastidium inferat legentibus. Ne videamur tamen omnia præterisse, primam ejus* virtutem qualiter in Gestis ipsius invenimus, brevissimè in medio proferamus.

* *nempe* Columbani

9. Etenim priusquàm mater eum in lucis auras ederet, in sinu suo solem prospexit terris lumen effundere, quod rerum eventus ita postmodùm probavit, quia quasi sol ab Occidente ortus retrogradiens, sic ille partes Europæ sparsim gyrando suâ doctrinâ splendidâ & clarâ illustravit. Si quis verò curiosiùs & pleniùs hoc scire voluerit, qualis & quantus in virtutibus miraculorum vir iste beatus exstiterit, vel in scientia & doctrina Divinarum humanarúmque scripturarum, aut præsagio futurorum, seu quot & quales gentes ad Fidem Christi adquisierit, Monasteria utriusque sexus construxerit, in dictandi peritia vel exponendi qualis fuerit; facillimè hoc poterit invenire si opuscula illa perquirat, quæ eruditus discipulorum illius JONAS Abba vir magnus, eloquentiâ plenus & dictandi peritus, polito & limato satis sermone de vita ejus composuit. Sed dum magistrum & confratrem beati Gualarici quis vel qualis fuerit breviter ac succinctè perstrinximus, longiùs paulisper à proposito nostro discessimus. Sed ad historiam auxiliante Domino & ipso intercedente redeamus.

VII. *Ubi olera per obedientiam à vermibus liberavit, & ob hoc habitum promeruit.*

10. CUM autem hic Dei famulus præfato Cœnobio Luxovio inhabitaret, in primis humilitatis causâ & ritu Novitiorum hortum excolere cœpit, in quo admiranda & ultra modum olera crescebant. Sed cùm contigisset, sicut solet aliquando, ut à vermibus ubique olera devastarentur, B. Columbanus hortum ingrediens & non solùm ibi læsionem à vermibus non inveniens, sed magis cuncta virentia, jocunda & amœna atque intacta conspiciens, intellexit vir Deo plenus hoc non esse rei eventum, sed humilitatem & obedientiam & meritum fidei B. Gualarici. Ille verò econtrariò non suo facto hoc deputabat, sed meritis Fratrum omnia esse defensata dicebat. Postquàm autem in illo tantam gratiam beatus Pater inspexit, jussit eum inter condignos probatósque Monachos constitui, quem Fratres adhuc quasi Novitium inter modernos esse judicandum æstimabant.

Circ. An. dc.xx. Nov.xxvi.

dere omne ut gestum est opus divinæ virtutis; quantò minùs ego solus homuncio, cui nec scientia prǫstò est, nec meritorum ulla decusat ratio, nec ea quæ in rebus excellentibus est valde necessaria docti sermonis oratio? Quid ergo? etsi indigni sumus omnino tacebimus? Forsitan enim culpam incurrimus, si ejus de quo semper dignè loqui possumus, virtutes & opera silemus. Quòd si ex nobis nullam sufficientiam habemus, credimus tamen, ut Gregorius Romanæ rex eloquentiæ scribit, quia vires quas imperitia denegat, caritas ministrat. Et fortasse eò facundiores erimus, quò propria virtute nil fidimus: quia quantò quis humiliter intra suam se deprimit ignorantiam, tantò sublevatur interiùs per spiritum illuminantem: & auditoribus animo utiliùs solet prodesse quod procedit exteriùs ex vera humilitate. At verò oratio quæ ex fastu superbiæ prodit, audientem non adjuvat, sed fastidit. Ergo quia mentis ariditate constricti sumus, tantò vehementiùs ad fontem aquarum viventium sitientes recurrimus, quantò inardescente siti intus æstuamus, in illum suspirantes, in illum nostra prǫcordia ponentes, de quo veraciter scriptum tenemus, quia in cǫlo habet cathedram qui docet corda hominum.

Aug. tract. 3. in 1. Epist. Iohan. circa finem.

2. Inde itaque accipere volumus, unde innumerabilium fluenta paginarum emanâsse cognoscimus, cujus gratiæ totum profectò adscribimus, quo docente egreditur quidquid profertur. Sed & si post nos subitò prosiliat, qui opus hoc nostrum evestigio remordeat, ut & ipse his venustiùs componendis eloquij sui torrentes influat, quæ nos minus idoneè vel temerè composuisse redarguat; reducat ad memoriam, quòd non hoc proprius quidlibet faciendi impetus, sed prǫceptum venerabilium Patrum nos duxerit, sub quorum imperio militamus: quibus si contradiceremus, majoris dementiæ nefas esse putavimus. Ipsorum ergo contra omnia inopinatæ objectionis jacula defensione confidimus, quibus obedientiæ onus auctoribus tolerandum esse suscepimus, qui post longam Monasticæ institutionis abolitam honestatem hac nostra ǫtate regularis militiæ sunt reparatores atque recreatores [a]. Quibus cùm obedimus, vitæ nostræ ordinem honoramus ac nostræ servitutis propositum illǫsum conservamus. Cùm verò ab eorum obedientia temerè declinamus, Deum offendimus, animas nostras lǫdimus, pro mercede inobedientiæ damnationis judicium sustinemus. Ergo in hac parte nemo mordaci prǫjudicio in nos jacula contorqueat, quia vituperari non debemus si institutæ servitutis humiliter officium implemus.

Quibus auctoribus scriptor hanc vitam componat.

Auctoris modestia.

3. Sed neque econtra laudationis cujusque funes innectimus, quia omnino laudari à quoquam recusamus, qui laudandum numquam aliquid nos egisse meminimus. In hoc namque tali negotio non est à dictante quǫrenda laudatio, sed virtutum imitanda proportio, & rerum gestarum cum veritate proferenda assertio. Si igitur debet quis laudari, ille laudetur de quo nos famuli loquimur, ille laudetur qui virtutes operatur, ille qui jam triumphaliter pervenit ad portum, non ille qui adhuc in incerto, inter fluctus dirigit remum. Unus est igitur ex principibus Monachorum sublimium, quem nos Monasticæ vitæ professores indignissimos qui nec minimam meritorum particulam attigimus, oportet laudare & recolere devotis pectoribus. Justum quippe est, ut quem habemus præ oculis nostri Ordinis ducem prǫcipuum, quo regente, per varios casus & tot discrimina rerum tendimus ad patriam, nostri devotionem exhibeamus obsequij ritùmque colendi, ut tunc suos esse recognoscat, cùm in judicio veniens à servitute sua non fuisse extraneos considerat. Qui hǫc autem legerit, intelligat, quòd nostra exactio ad legendum eum non compellat, sciàtque quia alia pro aliis non introducere voluimus; sed rei gestæ ordinem diligentissimè investigantes, quantum studium nostrum pertingere potuit, ne tantus domini Confessor in populo lateret, effecit; qui his Franciæ partibus & Monachorum imitator egregius exstitit, totius populi sui apud Dominum semper piissimus mediator erit.

Fides hujus historiæ.

Auctor rerum ordinem non servat.

4. Quǫdam igitur tradita ex antiquorum memoria copiosiùs retulimus, quǫdam verò ab ore fidelium relata stilo proprio commendavimus, nonnulla quoque addere libuit quibus & ipsi interfuimus, sed & illa breviter exsecuti sumus quæ rebus testimonio prǫsentium adstipulante didicimus. In descriptione autem nostra ordinem servare supersedimus; dummodo id ageremus, ut quæ se nostræ inferrent notitiæ, surda ore non transeundum esse indicaremus; quamvis quoque à pluribus affirmari soleat, quòd sollers antiquitas ex beati viri actibus posterorum memoriæ non modicæ quantitatis librum reliquerit, qui tamen adhuc nostris conspectibus usque in prǫsens deprehendi non potuit. Sed sive illud est, sive ut Poëta canit: Audieras sed fama fuit; specialis Pastoris nostri virtutes & opera nos silere minimè convenit, qui & ante corpus ejus excubias agimus [b], & patrocinij singularitate gaudemus. Nec

a Frodoardus in Chron. ad ann. cm. lii. *Artoldus*, inquit, *Archiepiscopus in Monasterio S. Basoli Monachos mittit expulsis Clericis qui serviebant ibi, committens illud Hincmaro & Rotmaro Abbatibus.* Hincmarus Abbas S. Remigij apud Remos, & Rotmarus Altivillacensis fortè Abbas, Monachis apud Basolum restitutis præficiendum curarunt Odoleum Abbatem, cui Adso Gerberto Remorum Antistiti coævus successit, ædificavitque Basilicam qualis etiamnunc superest, ut Gerbertus in Epist. 7. testatur. Lege Guillelmum *Marlot* in lib. 4. Metrop. Rem. cap. 25. & 26.

b Hîc nomine Monachorum S. Basoli loquitur Adso Abbas Dervensis Cœnobij, vulgò *Monstier-en-Der*, diœcesis Catalaunensis, in tractu Partensi, *le Parthois.*

nobis erit oneri quantumcumque ipsius prçconia scimus ab aliis dilatari: immo potiùs surgent incrementa gaudij, si ubi nos deficimus, contigerit per alium adimpleri; quia virtutes ejus quas cçlo teste est operatus, sicut nullus mortalium potuit pleniter agnoscere, ita sermo plurimorum non valet omnimodis explicare.

CIRCA AN. DC. XX. NOV. XXVI.

ALIA PRÆFATIO.

5. EX longo hujus peregrinationis tædio felicem ad patriam revertentes, habemus necessaria SS. Patrum exempla, quos novimus promeruisse virtutibus gloriosum ad cælos adscensum. Hic namque, ut dicitur, inter Charibdim Syllámque navigantes, non sine magno periculo iter medium ducimus, & valde formidandum, ne in dexteram sive in partem sinistram vela relaxemus. Præstò sunt enim utrimque truculentæ bestiæ, quæ si nos ad se declinantes adspexerint, patenti baratro sorbeant, atque profundis gurgitibus immergant. Quia igitur hæc mortis latibula per nos cautè evitare non possumus, ideo curiosè lumine Sanctorum præcedentium semitas exploremus, ut iter tutum inter tot discrimina teneamus. Quod tunc convenienter agimus, si eorum virtutes & opera consideremus, nobísque ex eorum imitatione salutis exempla capiamus: si mores componimus, vitam emendamus, & quidquid est in nobis Deo displicens, per sanctæ conversationis studium fiat Redemptori placens. Bono etenim fructu Sanctorum memoriam recolimus, si fastidium non sit imitari quod auribus audimus. Bono fructu Sanctorum celebramus festa, si condimentum innocentiæ accipit his infelix conscientia nostra. Festiva namque gaudia non ciborum viníque affluentiæ, sed mentem purificans desiderium de Spiritu-sancto componit lætitia.

Exempla Sanctorum quàm utilia.

6. Ideo ergo nos beati Pastoris nostri ac præclari Confessoris Christi Basoli vitam actúsque describimus, ut per quod iter ad gloriam pervenerit in memoriam reducamus. Ecce etenim si quanta sit ejus gloria in cælo consideremus, ad ea tamen quæ antè pertulit visum reflectamus: quia nihil mihi prodest, cùm de cælestibus audio, si hæc quibus ad cælestia tenditur, ad manus non evolvo. Unde sanctissimi hujus Patris vitam fidelibus ducimus in exemplum, qui quod diaboli tentamenta fortiter evicit, se profectò in ardua sequendum filios edocuit. Et quoniam gentiles Philosophi præclaris suorum facinoribus provocati, ipsi perditi perditos quæsivêre memoriæ mandare perenni, ut in ore hominum viverent qui anima & corpore pariter decessissent; quantò nos gloriosos Sanctorum triumphos digniùs attollimus, quos in æternitate cum Deo regnare non dubitamus? Hi namque post mortem meliùs vivunt, illic ubi vivunt: cùm exstincta quoque eorum corpora tantis quotidie miraculis coruscant, illic etiam ubi temporaliter non vivunt. Patientiùs enim actionem recito, quæ Confessorem meum Beatissimum Basolum æternæ jocunditati adscriptum cum civibus narrat, quàm eam quæ Herculem gigantea olim enormitate præditum in cælum translatum esse mendaciter affirmat. Iste itaque dum sol mundum suo lumine cinxerit, apud homines perenni vivet in gloria; illum verò, ut fertur, æternæ morti semper apud interos torquebit Ixionea rota. Ipsius ergo gesta breviter in notitiam deducimus hominum, qui laudibus honoratur Angelorum. Præstabit, ut credimus, Lectori suo non minimam in cælestibus gloriam, quicumque cum dilectione suam recitaverit lectionem. Sed ne stili rusticitate sancti viri actibus vilitatis injuriam subministret, solam tantùm præferat materiam, sed tamen Auctoris occultet pagina nomen.

Auctor nomen suum premit.

INCIPIT VITA.

7. IGITUR Beatissimus BASOLUS Aquitania provincia inclyto parentum germine exortus territorio urbis Lemovicinæ, natu & genere fuit nobilissimus. Qui felici auspicio metas infantiæ supergressus, cùm tempora adolescentiæ sacri tirocinij incremento contigisset, ad divinæ servitutis opus totum se convertit. Ac primùm terrenæ militiæ specie detentus, illos primævæ ætatis annos inter populares turmas sub studio pietatis exsolverat. Qui licet communiter in sçculo aliquamdiu conversatus, non tamen sacram adolescentiam vitiis subdiderat, quibus illa ætas nimiùm implicari solet. Jam tum quidem æstuans amore cçlestium, sempérque tendens in augmenta virtutum. Et quamvis sçcularis rei superducta specie teneretur, disciplinis tamen cçlestibus animum inserebat, Evangelicam perfectionem in illa etiam infirmitate sibi præ oculis inferens, patrem matrémque minùs dilexerat, ut Deo se approbante fieri dignior potuisset. Ecclesiis Dei aut Monasteriis animus pervigilans in adolescentia meditabatur, quod postmodum altiùs impleretur. Fides in ejus pectore amplum regebat imperium, caritas atque dilectio apud eum perpetui fomitis perurgebat incendium: castitatis autem candore in se eminente, non fixit pedem in lubrico ne maculam traheret ab occulto. Vigilias ac sacras orationes sibi perpetuans, quantum intelligere poterat, non segniter agebat: abstinentiæ autem districtionibus deditus, cibo potúque temperans, juventutis insolentiam duris nexibus infrenaverat. Patientiam quoque in adversis inter sçculares quantum excoluit, exponere nemo sufficit. Circa pauperes tanta ei liberalitas erat,

S. Basoli patria & nobilitas.

Virtutes ejus adhuc laici

Circa An. DC. XX. Nov. XXVI. ut quidquid concessæ facultatis fuerat, id totum præter quotidianum victum, stipendiis effunderet miserorum. Erat autem inter hæc animo piissimus, sermone veracissimus, justitiâ insignis, spe longanimis, motu acceptus, incessu verecundus, moribus gravis, lenitate amabilis, verbo communis, omnibus affabilis, gratus alloquio, honestus in domo, tardus in publico, lacrymantium dulcedo, imbecillium fortitudo, stantium beatitudo, omniúmque in eo bonorum decentissima claritudo. Tanta etiam se vi coartaverat, ut Ecclesiasticæ disciplinæ nonnullos exercitio præditos animi virtutibus sub illo quoque habitu transcenderet.

Ad S. Remigij sepulcrum devotus accedit. 8. Cùm denique prædictos hos omnes bonorum gradus pertransiret florida beatissimi Basoli juventus, Dei præventus dono accenditur ejus animus, ut jam pleniùs renuntiare debuisset mundo, sua omnia desereret, de finibus suis exiret, regnum Franciæ penetraret, Remensem urbem specialiter expeteret, ac beati REMIGII de cujus sanctis actibus mira & egregia jam olim multa cognovisset, tumulum corporaliter inviseret, ibique sacris vigiliis & orationibus excubaret. Et quotidie quantò gratia major in eo excreverat, tantò altiùs animo revoluebat, quia ad claritatem visionis Dei aliter adscendere non posset, nisi liber omnibus sæculi impedimentis, discipulum se faciat Salvatoris, Mat. 11. 29. qui cunctis suis veris sequacibus dicit: *Discite à me quia mitis sum & humilis corde, & invenietis requiem animabus vestris.* Cujus vocem Beatissimus vir Basolus diligenter amplectens, metuebat se inter turbines sæculi positum animæ suæ facilè incurrisse jacturam. Felicissimum vincendi genus esse, fallaces mundi divitias contemnere, aurum atque argentum nec habere nec quærere, veram paupertatem ambire, quæ cælorum tribuat ampla palatia possidere. Hæc igitur secum versans in pectore, fidem atque constantiam Abrahæ antiqui ac nobilis Patriarchæ præ oculis revocat, qui derelicto nativitatis solo atque paternæ cognationis domo, ignota sibi fidenter expetiit, & quò est jussus exivit.

Omnia relinquere statuit. 9. Hinc itaque vir sanctus altiùs cœpit ingemiscere, quòd hoc præcepti genus, necdum fuerat expertus. Qui si mente nativum jam cespitem reliquerat, reputabat tamen quia adhuc corpore interesset. Tandem igitur sumpta, ut ferunt, tantummodò illa sua re militari, qua primos flores casta juventus non voluptate sæculi, sed perfunctorio exercitio agere consueverat, nudatus parentibus, Dei protectione vestitus, lætus jam suam peregrinationem aggreditur: atque ita qui antè suorum fultus blandimentis fuerat, longæ peregrinationis hospes factus, egregium habendi genus elegerat, ut saltem ubi caput reclinaret cum Christo omnino non haberet. Nam ut non arbitreris hanc viri laudabilem peregrinationem supernæ mercedis gloriâ vacuatam, attende paullulum, & quiddam tibi in ea invenies valde admirandum.

Angelum itineris ducem meretur. 10. Cùm enim sanctissimus Christi Confessor extra regni sui fines pedem peregrinaturus extenderet, ut quantus esset in cælo qui peregrinabatur in terra divina virtus ostenderet, sicut & ab initio sæculi omnibus Sanctis suis peregrè proficiscentibus, ita & isti meritò aptavit ductorem, ut quo tendebat pede vel mente æthereum secum haberet custodem, quem & meruerat interna intentione consortem, itaut de eo scriptum esse videatur: Exod. 23. 20. *Ecce ego mitto Angelum meum qui præcedat te & custodiat semper.* Apparuit siquidem ei Angelus Domini socius itineris, qui erat jam particeps effectus vero cultu divinæ majestatis, sicut scriptum est de veris Dei cultoribus: quia cùm inhæremus Deo, non est Angelus nostra mente potentior, domino etiam alibi testante de innocentium non ætate sed puritate: *Angeli*, inquit, *eorum semper vident faciem Patris mei* Matth. 18. 10. *qui in cælis est.* Etenim qui quondam Israëlitico populo Pharaonis imperium declinanti vias maris Rubri aperuit, atque eum per terribiles solitudines gradientem columnam ignis in nocte, & columnam nubis in die præcedere jussit, necnon à loco nativitatis usque in promissionis terram festinantem magnis de cælo signis comitantibus introduxit; ipse nunc non dissimilibus miraculorum causis beato viro BASOLO ducem Angelicum per totum illud piæ peregrinationis delegavit exsilium. Quo fretus ductore viæ, ad Remensem pervenit urbem, longo viæ labori finem daturus. Divinitus ergo, ut creditur, beatus BASOLUS à regione Armoricana atque ex territorio Lemovicino provocatus, has est partes ingressus: qui relictis magnis copiis Aquitaniæ, sanctam sibi paupertatem elegit Remensis Campaniæ; nobilis terrigena sublimitate, sed nobilior cælesti dignitate, generosus humana prosapia, sed generosior societate Angelica: quem sic ideo Deus exaltavit, quia ipse in conspectu divinæ majestatis, seipsum semper humiliare studuit.

Multi sanctitate illustres florent Remis. 11. Eodem autem tempore urbis Remorum florente concivio, ita tota refulgebat civitas distinctis Sanctorum fulgoribus adhuc in carne degentium, tamquam quidam cælestis circulus stellarum adornatur micantium compositis ordinibus. Quorum tunc erat vir admirandæ sanctitatis summus Pastor ÆGIDIUS, qui eodem Remorum Pontificio sublimatus, post dignæ

& laudabilis vitæ Antistitem Remigium, ea Sede claruit quartus[a]. Qui scilicet venerabilis Pontifex viribus suis & ingenio plurima addidit eidem Episcopio. Moribus & vitâ Pontificis dignitatem implebat, rebus Episcopium sublimaverat, terminos dilataverat, Ecclesiasticæ familiæ copiâ quantum fuit possibile ditaverat, multis se laboribus tradens atque vigiliis, ne sui sentiret dispendia gregis: qui quantis floruit bonorum exercitiis, FORTUNATUS Presbyter Doctor egregius ac Poëta facundissimus ab ipso Ægidio partibus, ut legitur, Italiæ in Gallias provocatus, vitam, mores, prædicationem ac pastoralem ejus sollicitudinem metrica ratione breviter, sed eloquenter complexus est. Hunc ergo valdè diligebant Francorum Proceres. Rex etiam CHILPERICUS qui tunc temporis Francorum potiebatur imperio, quique administrationem regni post patris obitum viribus obtinuerat, quoniam & ejus partibus faveret, & mysterio regalis consilii interesset. In ea quoque altercatione quæ inter CHILPERICUM ac CHILDEBERTUM Reges de principatu regni fuerat oborta, hic idem Præsul à Chilperici Regis auxilio non defecit & copia, unde multa postea legitur sustinuisse adversa.

CIRCA AN. DC. XX. Nov. XXVI.

In his Ægidius Remorũ Episcopus. Fortunatus illius gesta metro conscripsit.

12. Intereà dum frequentibus regiis expeditionibus non deesset Ægidius, Chilperico Francorum Rege Aquitaniæ partes sæpè expetente, cum aliis illius regni urbibus, tum etiam Lemovico territorio clarus & notus erat Episcopus pro suæ bonitatis merito omnibus venerandus. Et cùm per multa bonorum exercitia curreret, quibus haud immeritò Justorum judicio laudari debuisset; in hoc præcipuè etiam à Deo sublimari meruit, quando suo tempore Remorum urbem adventu beatissimi Basoli divina gratia illustravit. Qui scilicet vir in omnibus Deo acceptissimus, licet egressus de terra sua his Franciæ nostræ se intulerit partibus, tamen sicut ex his potest Lector cognoscere, prædictus Præsul in has oras beato viro adventûs causa fuit, quia videlicet ab ipsius nobilissimis parentibus, regium comitatum secutus, ut traditur officiosa liberalitate fuerit Lemovicis susceptus, atque apud eos familiaritatis gratiâ per aliquod tempus diversatus.

Ægidius à parentibus S. Basoli hospitio exceptus.

13. Denique cùm devotissimus Christi cultor S. Basolus Remensem urbem per Dei dispensationem fuisset ingressus, cognito tanti viri adventu, jam dici non potest quanta devotione plurimi civium ei currunt obviàm. Nec defuit inter ceteros civitatem ingresso dilectus Pastor Ægidius, qui dignissimo sicut competebat homini, Sanctum Dei suscipiens, cujus in hoc quoque erat studium, ut religiosas ac Deo acceptas personas undecumque suæ urbi adsciscceret, lætatur & gaudet, quòd de longinquis terrarum finibus hanc sibi perfectæ virtutis columnam Deus destinavisset. Christi verò fidelis servus ac devotus quis potest cogitare quanto interiùs replebatur gaudio, cùm Dominus in conspectu suo viam peregrinationis ejus dirigeret? Posthæc itaque venerabilis Pontifex interrogat, cur summæ nobilitatis vir nativum solum reliquerat, cur tantus peregrinandi ardor sibi placuisset? Cui sicut veritas expetebat, dilectus Dei famulus suum propositum per ordinem indicavit, Deo se in paupertate velle servire, ac pro cognatione patria hujus regni exsilium sponte commutasse, non jam sua repetere; sed sicut multi Sanctorum priori ævo fecerant, peregrè vitam finire. Cognito ergo pio exsulantis viri desiderio, Præsul clarissimus ingenti alacritate repletus, magnis præconiis benedicebat Dominum, qui in se confidentibus benignum semper confert auxilium, & ad se serviendum animos attrahit plurimorum.

S. Basolus Remis ab Ægidio reverenter excipitur.

14. Post hæc igitur vir Domini Basolus memoratum Antistitem petiit, ut secretius ei conversandi gratia concederet habitaculum, quoniam videri nolebat in publico, cùm haberet propositum turbas vitare populorum: ad hoc se testatus advenisse, ut cultum divinæ religionis, quem liber inter suos non sibi fuisset licitum expedire, inter ignotas terras potuisset forsitan perfectiùs adimplere. Inde quoque venerabilis Præsul magis gaudere & glorificare Dei misericordiam, cùm audisset tantum virum se præ omnibus elegisse, atque intra Episcopii sui fines habitare velle. Sed cùm potiùs optaret penes se eum retinendum, nisi viro Dei à populi frequentia remotiùs vivendi intentio esset, ei spatium perquirendi & optionem libenti concessit animo, aptum sibi & competentem ad habitandum locum in toto Remensi territorio. Tandè itaq; Deo providente reperit quemdam locum in vico cui antiquus ille & primus indigena Viriziaco* nomen imposuit, situm ad radices montis Remorum. Quod quidem suarum densitate frondium nemus obumbrat Rigetium*, dum inchoationis suæ illic sumit exordium. Hic olim à primis temporibus Cœnobium habuit vitæ regularis, hîc competentia Monachorum habitacula prioris ævi sagax industria procuravit. Inhabitantes Monachi collegium suum intra duo-

Ab eodem obtinet locum à turba remotũ.

* *Verzy*

* *les bois de la Route*

Verziacensium Monachorum societati adjungitur.

a Frodoardus in libri 2. Historiæ cap. 1. *Beato Remigio*, inquit, *successisse traditur Romanus, Romano Flavius, post quos Mapinius*. Et cap. 2. *Præsul Ægidius Mapinium legitur secutus*, anno scilicet D. LXIX. Ægidii elogium à Fortunato conditum refertur apud eumdem Frodoardum in cap. 2. suprà citato. De Ægidii depositione quæ anno D. XC. in Concilio Mettensi agente Childeberto Rege facta est, legendus Gregorius Turon. in lib. 10. cap. 19. & 20. Hujus Vitæ Auctor in Ægidio laudando nimius videtur. Cur enim Childeberto proprio Rege neglecto immoderatiùs favebat Chilperico?

CIRCA AN. DC. XX. Nov. XXVI. denum numerum contraxerant, mores & actus militantium beati COLUMBANI [a], sicut in antiquariis reperimus, tunc temporis Instituta regebant: unius Patris spiritualis cuncti parebant imperio. Agebatur cælestis militia studii ac præclaris exercitiis Dominici disciplina servitii, ubi nullus communis Regulæ transcendebat terminum, nisi Abbatis judicio causa obedientiæ constitutum vel corporis infirmitate concessum. Huc igitur cum gratia & auctoritate dilecti Præsulis Ægidii perveniens, comperto à Fratribus ejus desiderio, mox omnium unanimitate ac summæ devotionis alacritate, in societatem fraternitatis suscipitur; atque pro suæ religionis merito ab universis reverenter amatur & colitur.

Sacris litteris imbuitur.

15. Susceptus itaque à Fratribus intra septa Monasterii B. Basolus Congregationi Monachorum addictus, cuidam Monacho Komarcho nomine à DIOMERO ejusdem loci venerabili Abbate, sacris litteris traditur imbuendus. Qui sanctæ disciplinæ studia ingressus, divina se perlustrante gratia, die noctúque in lege Domini meditando in eo doctrinæ perfectionis in brevi culmen emicuit. Nec mirum cùm per sancti Spiritus magisterium edoctus, id ejus consequeretur gratiâ, pro cujus amore se tanta libertate privaverat cognatione paterna.

Virtutum ejus catalogus.

16. Jam verò quantæ humilitatis, quantæ fuerit patientiæ, quantæ lenitatis, quantæ mansuetudinis, quantæ benivolentiæ, quis dignè poterit sermone perstringere? Sollers in lectione, studiosus in retractatione, devotus in oratione, compunctus in lacrymis, intentus Psalmorum oraculis, verax in verbis, assiduus in divinis rebus. Abstinentiæ rigore carnem macerans, statutum sibi generali regula victum minuendo subtrahens, ut plus esset quod pauperi posset erogari, quàm corporis usibus indulgeri, potiùs desiderans animæ semper cibum quærere quàm timens per famis inopiam corpus deperire, sententiam Evangelii semper habens præ oculis, per quam sciebat à Domino repromissum: *Beati qui esuriunt & sitiunt justitiam, quoniam ipsi saturabuntur.* (*Matth. 5. 6.*) Ad obediendum verò semper Seniorum decretis ita in omnibus promptissimus & paratus, ut etiam in abjectis & vilissimis rebus summo gaudio excurreret explendis. In omni verò vita sua, in toto suo illo primario tirocinio, nihil plus dilexit, plus amavit, plus secutus est, quàm pietatis habere virtutem, in qua adeo studuit, adeo operatus est, ut cùm aliis multis floruerit, hanc tamen tamquam omnium bonarum virtutum suarum optimum salsamentum in cunctis sibi adhibuit. Qui ab illo pietatum fonte primario plenè decoratus, nil aliud foris ostendere potuit, quàm quod intus donum pietatis infudit. Fuit namque ubique piissimus, ubique clementiæ ubertate profusus: pius in opulentia, pius in mediocri substantia: pius circa ditiores, pius nihilominus circa pauperiores. Et si coartatos atque extrema necessitate possessos manu sublevante instantibus non posset angustiis eruere, precibus insistebat quò superna potentia levamen afferret. Unde usque hodie quilibet aut rerum pulsus incommodis, aut alicujus malefactoris fatigatione constrictus, aut morbo urgente vexatus, si plena fide ad Sancti hujus accesserit tumulum, quia pium quæsierit, largitate pietatis indulgentiam lætus reportabit. Sæpè quoque & nos turbas populares ad sacrum corpus ejus, coacto grege venisse adspeximus, contra adversarios suos voto ac lacrymis adjutorium imploràsse: quorum precibus sanctus Dei Confessor pietate permotus femineces erexit, miseris occurrit, vexatos absolvit, hostes abjecit, tristes in gaudia commutavit, & dolentibus felicia provenire fecit. Hinc igitur facilè cognosce, quia quicumque ad eum cum pietate accessit, à munere pietatis vacuus non recessit: quia quod vir iste beatus accepit, gratis dedit; quod possedit, libenter tribuit; quod obtineri decuit, numquam negavit.

Pietatem præ ceteris virtutibus coluit maximè erga afflictos.

Ad perfectionem jugiter adspirat.

17. Hic siquidem longo inter Fratres in Monasterio tempore vivens, ac sub monasticæ institutionis disciplina cum ceteris Deo militans, ita se spiritualibus subdidit institutis, ut moribus consocios suos antecederet, atque prudentiæ decore inter alios ipse resplenderet. Et cùm de virtute in virtutem fidelis Domini miles sublimiter excrevisset, perfectissimis ipse cœpit haberi perfectior: & cùm caveret ne de fervoris atque constantiæ suæ gratia, divina in statera justitiæ examinatio minus aliquid invenisset; per quotidiana incrementa semper tendebat ad altiora, semper in sanctitate ferventior ac seipso sublimior. Nam cùm diuturna examinatione in Congregatione Fratrum communis exercitio pugnæ benè probatus & undique perfectè fuisset elimatus, ut secundùm Scripturam justior esset, & magis adhuc sanctificari potuisset; ad singulare certamen properat contra diabolum pugnaturus, Domini virtute sapienter armatus.

18. Volens itaque humanam per omnia vitare conversationem & ingredi vitam solitariam, in nemorosi montis cacumine locum rursus sibi elegit alterum, in quo cellam cum Oratorio

[a] Si nostra de tempore adventûs S. Columbani in Galliam sententia probatur, priùs in Cœnobium Viriziacense admissus est Basolus, quàm S. Columbanus Institutum suum in has partes intulerat. Immo in aliorum opinione qui S. Columbanum anno circa D. LXX. huc advenisse dicunt, Columbani Regula nondum invaluerat ante Ægidii Remorum Antistitis, qui S. Basolum excepit, exauctorationem anno D. XC. factam: quo anno Columbanus fundamenta jecit Luxoviensis Monasterii, ex quo Religionem à se inductam propagavit. At *Regula sancta* ut loquitur Frodoardus lib. 2. cap. 7. à B. Nivardo Remorum Episcopo S. Basoli Monasterio imposita est sæculo VII. eoque nomine passim intelligit Frodoardus Regulam SS. Benedicti & Columbani insimul in Monasteriis illo sæculo receptam, ad quod fine dubio Sæculum *antiquaria* illa Instrumenta referenda sunt.

construxit,

constrūxit, singulariter conversari desiderans, quò mandatis cælestibus perfectiùs esset intentus, & contemplativos suaviùs & puriùs posset decerpere fructus. Quo in loco secretiùs per quadraginta annos habitans, & contra antiquum serpentem ut fortis athleta viriliter atque insuperabiliter dimicans, Imperatori suo fideliter militavit. Ubi quantos sudores, quantos subierit pro Christo labores, quantásve spiritualium certaminum sibi indixerit passiones, solo teste cælo, solo decertans cælestis Arbitri cuncta penetrante secreto atque invisibili judicio, quia non valet nostro sermone revolvi, decernendum relinquimus fidelium æstimationi: quia Sancti non minuitur gloria, ubi nostræ deficit copia linguæ. Vigiliis nimirum & orationibus jugiter intentus, aut legebat semper, aut vir Sanctus orabat. Nullum tempus à meditatione legis Dei præteriens, nullo momento à salutis operibus cessans, lassata continuis afflictionibus membra in servitutem spiritûs redigebat, carnem spiritui, spiritum curvabat Salvatori: totus in lectione, totus in oratione: semper in ejus ore Christus, semper in ejus corde Spiritus-Sanctus, semper ab ejus pectore æternæ vitæ monita procedebant.

CIRC. AN DC. XX. Nov. XXVI.

19. Cùm autem ejus opinio cœpisset ire per populos, quia profectò tanti viri religiosa vita occultari diu non poterat, cœperunt ad eum populorum confluere multitudines, salutis & vitæ auxilium ab ipso expetentes. Qui Beatissimus Dei servus per sancti Spiritus gratiam sapienter edoctus, venientium ad se frequentias hominum effugere non valens, eas sanctarum prædicationum radiis illustrabat, eloquiis Domini inflammabat, atque ad amorem cælestium quos dictis provocabat, exemplis informabat. Gaudebat populus universus ad doctrinam ipsius benedicendo simul & laudando Dominum, qui sibi ad salutem multorum in fines suos liberalissimum direxerat patronum.

Populum verbo & exemplo ad melioris vitæ institutum hortatur.

20. Non verò est ullo modo dubitandum, quòd B. BASOLUS qui tantorum bonorum priùs radices fixerat, atque intimis virtutibus Dei soli sibique cognitus fuerat per signorum ramos exteriùs diffusus, non etiam hominibus demonstratus insigniter miraculis coruscaret. Qui dum in prædicto loco in sanctæ conversationis culmen eminere cœpisset, placuit clementiæ Divinitatis ostendere, quantæ apud se esset virtutis & meriti, qui tantum in terra coram populis visus fuisset humiliari. Nam cùm in summo montis vertice, sicut prædiximus, reconditioris habitaculi cellulam erexisset, & aquæ penuriâ vir sanctus nimiùm laboraret; quadam die in illo monte nisus est de terræ visceribus ad suos usus aquam educere. Qui cùm ad fodiendam terram accederet, & aquam sibi deesse anxius ferret, devotis precibus ad Dominum conversus eum invocat, qui quondam populo suo per deserta sitis inopiâ fatigato, aquam de duro dignatus est producere saxo. Mox dicto citiùs fons in eodem loco cœpit abundantissimus fluere, qui usque in præsens tempus de superioribus ad ima delabitur; cui videlicet fonti ad viri Dei obsequium in monte emananti, vetus nomen est Legit ossa. Qui tamen non absque ratione sic appellari creditur: nam pro eo quòd ex officio medicaminis depulsa infirmitate humana ligat ossa, id est firmat & solidat, ab ipsa sua salubri potatione nomen ei fuisse impositum non dubitamus. Qui fons olim sub Sancti sepulcro exsiliens, nunc quodam quasi de vasculo per Ecclesiæ se fundamenta prorumpit*, haustu dulcis & ad potandum salubris. De quo scilicet sicut multis sanitatum experimentis compertum tenemus, si quis ægrotus quacumque infirmitate detentus desiderium potandi, vel corpus ex eo habuerit abluendi, de virtutis sancti Confessoris confisus, adeptione speratæ salutis non erit ullo modo Divina pietate frustratus.

Fontem in montis vertice cælitùs impetrat.

21. Aliud quoque non præterimus insigne virtutis miraculum, quod ad ostendendum B. Confessoris Christi Basoli meritum constat in eodem loco Divinâ fuisse potentiâ declaratum. Nam quidam puer sicut ab ipso portantis utero in mundum nascendo prodierat, perpetua luminis orbitate privatus nomine Aunegiselus, oculorum male ingenita cæcitate tenebatur damnatus: cui cælum & terra per suæ naturæ qualitatem incognita fuerant, nisi tantùm quod auditu vel tactu potuisset advertere. Hic igitur cæcitatis suæ damna non spontè ferens, ad montis superiora per alterum ductus, ante illius viri Dei cellulam excubare consueverat cæcus. Cujus injuriæ Sanctus Domini misericorditer compassus, ad cælestem recurrens Medicum, orando studebat obtinere remedium. Nec Divina dignatio audire distulit proximi pro salute infirmi certantem. Nam mox expleta oratione, inter medias tenebras diu negata lux patuit, atque ad novæ claritatis gratiam reserata fronte novum sibi mundum quem numquam viderat recognovit: qui duodecimo suæ ætatis anno meliori ducatu lumen ad propria lætus reportavit. Quo venerabiles Monachi in inferiori montis situ, sicut suprà ostendimus, habitantes audito, insolitæ rei admiranda novitate perculsi, accensis cereis Dominicæ Crucis in manibus signum ferentes triumphale, magnis laudum vocibus usque ad eum locum venerunt psallentes, Deo gratias unanimiter agentes.

Cæco nato lumen restituit.

22. Ab eo igitur tempore nomen beati viri omnem circa regionem, per plures cœpit diffundi, quia sicut scriptum est; *Non potest civitas abscondi supra montem constituta.* Ad mul- Matt. 5. 14.

* Visitur hodie quoque fons ipse in crypta B. MARIÆ sacra sub majori altari, distinctus ab eo qui ex proximo loco per tubos plumbeos in Monasterium derivatur.

CIRC. AN. DC. XX. NOV. XXVI.

torum quoque notitiam ipsius fama sanctitatis illata, ad laudem Conditoris & gloriam plurimorum provocaverat corda. In Septemtrionali autem ipsius montis eminentiori parte quæ urbem respicit, antequam in eo loco cellam sibi construeret, inter condensa silvarum fruteta orandi sibi frequentiam fecerat. In quo scilicet loco orationis ac sacræ lectionis vota quantò secretiùs tantò puriùs persolvebat. Ubi etiam Crux erat posita lapidea, quia vir Dei nimis indignum ferebat quemquam diutiùs inhabitare locum, nisi hoc salutis signum continentem. Quæ etiam Crux integerrima ibi permanet usque in præsentem diem [a]. Lectoriolum quoque quoddam ligneum sculptoriæ artis pulcherrima specie compositum secum Dei famulus ferre consueverat, altitudine palmo à terra prominenti; cui sive sedens, sive etiam in terra jacens, Psalmorum vel sacrarum Scripturarum supposita volumina sæpè recitabat. De qua videlicet mensula, excisas ad fidem Divinæ virtutis sparsim particulas morbísque & maximè dentium æstibus interpositas, multas novimus effecisse virtutes, sicut loco suo poterit cognoscere Lector.

Crucem lapideam in eremo erigere curavit. a

23. Jam igitur Divina potentia secundùm ineffabiles Divinitatis & gloriæ suæ divitias, hunc beatum virum terrenæ etiam sublimitatis hominibus constituens haberi reverendum, locum quoque propter inhabitantis meritum temporalibus rebus, ad præsens quidem sub hac occasione decreverat fulciendum. Erat namque quidam præpotens ATTILA nomine; hic venandi gratiâ (ut illud genus est hominum) contiguam viri Dei cellulæ silvam suam intraverat. Nec spe frustratâ agrestis præda defuit. Nam miræ magnitudinis aprum, recentibus vestigiis fugientem insequitur anhelantibus equis. At illa immanis bestia, ut cunctis viventibus est natura mortis horrere interitum, montem in quo vir Dei resederat adscendit, ad cellam ejus recto gressu pervenit, sensúmque quodammodo rationis habens, deposita feritate ante pedes Sancti hispida bellua provolvitur, quasi vitæ suæ imploratura præsidium. At ille misertus irrationabili pecudi, sicut erat plenus pietatis & gratiæ, tanta insecutores virtute uno fixit in loco, ut & viderent oculis sibi proximam bestiam, & tamen hianti ore non possent omnino contingere. Prædictus itaque Attila sicut erat vir bonus, manifestè cognita Dei virtute, præsumptionis suæ flagitans veniam, quidquid circa locum sui juris erat, nonnulla etiam propriæ possessionis prædia, villam quoque ubi usu rustico Septem-salices dicitur, sancto viro contulit, locúmque ejus traditis facultatibus primus ipse ditavit. Atque extunc quasi mos inolevisse creditur, & usque hodie venerationi ex illo observatur, ut si in prædicto Rigetij saltu quælibet fuerit promota venatio, postquam illius intra aggestum silvulæ, cui hinc inde prominet, ingressa pervenerit, nec canis, nec venator ulteriùs audeat insequi.

Aprũ à venatoribus tuetur.

Nota insigne miraculum

*Sept-saux, ad Vidulam amnem

24. Et quoniam se præbuit rei gestæ occasio, dicemus & aliud quod longe post sancti viri transitum tempore in re simili, sed dissimiliter accedit; quæ res pæne tota gesta est in circuitu * regionis. Quidam ex Francorum Ducibus, non longè à sancti viri Basoli Cœnobio illum suum domesticum collocaverat apparatum: in cujus superbi divitis gestu, vultu & habitu nihil quàm secularis potentiæ tumor insederat. Erat igitur ea dies, qua sancti Confessoris hujus exspectabatur ventura sollemnitas. Ait igitur suis: Ante diluculum estote parati, quia cras venatum ire disposui. Inter quos, qui sanioris mentis exstiterant, ab hac intentione Principem conabantur avertere, dicentes sacras vigilias adesse: à tali potiùs opere parcendum, tantæ diei servare reverentiam, sibi magis quiescendum & esse feriatum. Contra quæ ille obstinatior sua verba rotat, quod dixerat se impleturum firmat. Crastinum tempus advenerat, equi sternuntur, quæ talibus fuerant officiis apta præparantur, capturis silvestribus tendunt frenos committere. Nec mora, spumantis apri cursum ille insequens usque ad prædictum silvulæ aggestum pervolaverat. Hic mox equo labente ad terram graviter confractus devolvitur: ita correptus non jam equo, sed humeris hominum impositus ad sua deportatur, diem illum venerari de cetero, si vitæ redderetur, pollicitus.

Ultio divina in eum qui in S. Basoli festo venationi vacabat.

*f. intuitu

25. Referimus & aliud non contemnendæ rei miraculum, in quo uno solo liquidò pateat, quantæ fuerit virtutis & meriti, cujus solummodò invocato nomine mors jus suum perdidit, & prædam quam intra fauces pæne contraxerat ut penitus absorbens inglutiret, virtute sancti Basoli superata non potuit. Dicant alij quid sentiant & velint, ego autem profiteor & testor, quia ubicumque se opportunitas dedit, si vera ex fide rogatus est sicut rogandus fuit, miserorum necessitates juvit, atque in mortibus frequenter positis occurrit. Homo quidam erat vocabulo Ragenulfus: hic quadam admissi interveniente factione ab adversariis fuerat comprehensus. Qui cùm morti ejus nullatenus parcere voluissent, ad medium deductus, discussus, dijudicatus, tandem mox est patibulo affixus. Hic ergo sicut erat inter cælum terrámque suspensus, cùm anima jam in extremis ageret, ac propè miserrimam animam nodis exactus evomere debuisset, inter laqueos (quod aliis est mortibus nequius) hujus sanctissimi Confessoris Christi subitò sibi memoria incidit. Voce itaque qua poterat, adstrictus ut erat faucibus, omni conamine spiritum colligens, totis præcordiis sanctum Dei Basolum invocat,

Suspensum in patibulo incolumem servat.

a In ipso loco Crux etiamnunc visitur, cui exigua cella ante annos paucos adjuncta erat.

& ut sibi in extrema necessitate succurrat, lacrymabiliter expostulat. Nec privatus est ereptoris auxilio: nam laqueus mox rumpitur, ille ab alto labitur, pœnale tormentum solvitur. Super omnes timor & admiratio ruit, ille solutus & liber à morte recedit. Plures quoque alij per diversa locorum ad ejus invocationem sacri nominis letale periculum evaserunt.

CIRCA AN. DC. XX. NOV. XXVI.

26. Fuit autem inter hæc S. Basolus vitâ perfectissimus, misericordiâ benignissimus, morum honestate præcipuus, jocundus in sermone, devotus in prædicatione, pietate laudabilis, suavitate amabilis, nudos vestimento tegens, surdis auditum reddens, cæcos illuminans, dæmonia ab obsessis corporibus eliminans. Denique suæ resolutionis diem spiritu prophetiæ sibi prævidens imminere, in Aquitaniam dirigens, nepotem suum ad se sanctum convocat ab urbe Lemovica BALSEMIUM*: qui statim hujus Patris legatione suscepta ab illis egreditur finibus atque ipsius se præsentat gratanter adspectibus. Cui B. Basolus adserit per spiritum sibi fuisse revelatum, quòd ipse in ejusdem habitatione cellæ conversari debeat post obitum suum; cujus salutaria præcepta, ut bonus filius obedienter amplectitur. Itaque quamdiu posthæc in corpore sanctissimus supervixit Basolus, hi duo viri nobilissimi in timore Domini religiosissime sunt conversati.

Balsemium nepotem ex Aquitania ad se vocat.

* V. aliam Vitam

27. Denique cùm jam Divina clementia tot labores æternæ retributionis dignos decerneret, quia non aliter immortalitatis gloriâ vestiri poterat, nisi pro debito carnis mortali exutus tegmine fuisset; per quadraginta annos Deo probatus ac perfectus inventus, onus deponens corporis cælum ingreditur beatis Angelicis spiritibus sociandus, atque in æternum sine fine victurus: in quo modò lætatur, modò gaudet, modò bonorum omnium felici jocunditate perfruitur, qui numquam in hac vita requiem habuit, numquam cessavit donec ad eum perveniret quem quæsierat, quem optaverat, quem & diu de toto corde in hac lacrymarum convalle suspirans desiderabat. Si quis ergo pleniùs hunc virum nosse desiderat, quàm fortiter fide mundum vicerit, legat illud ubi inscribitur ei nomen novum & nomen civitatis novæ Jerusalem: & cùm intellexerit quibus illa civitas fulgeat ornamentis, hoc totum illi conferat, eoquòd ibidem quodammodo ipse civis & possessor hujus civitatis à Deo conditore creditur inperpetuum constitutus, factus jam suavis inter Paradisi delicias, nec est in eo macula. Quem dextera Christi amplectitur, & lævam sub capite, pacis somno dormiens premit, ideo coram eo in æternum factus est in pace locus & habitatio ejus in Sion. Dum igitur secula manent & nox cum die partitur vices, fama prædicabitur in eo sanctissimæ vitæ, & nos numquam immunes erimus ab ipsius laude. Decessit autem hic Patronus noster ab hac luce ad Dominum die sexto Kalendarum Decembrium in eo loco quem sibi composuerat ad agendum sanctæ vitæ propositum. Nepos verò ejus BALSEMIUS & ipse sanctissimus in eadem cella usque ad exitum suum mansit, bene Patris sui per omnia vestigia secutus.

Felix ejus obitus

Dies obitus.

MONITUM.

SANCTI *Basoli corpus ab Hincmaro Remorum Episcopo è tumulo levatum est medio Sæculo IX. cujus rei historiam à Frodoardo prætermissam Benedictino Sæculo IV. recitabimus. Interim monitum Lectorem volumus, S. Basoli corpus præter ipsius Baculum in proprio Monasterio à Nostris honorificentissimè adservari in argentea theca, quam Hugo Abbas hujus nominis secundus fieri jussit, sacrásque B. Basoli Reliquias in ea recondidit* anno Inc. Verbi M. C. XXI. regnante Ludovico Rege Francor. anno regni XIII. Archiepiscoparûs verò D. Rodulfi XIV. *uti in capsæ suppedaneo legitur.*

AN. CHR. DC.XXII. DECEMBR. XII.

VITA SANCTI WALARICI
ABBATIS LEUCONAENSIS PRIMI,

Auctore gravi anonymo, qui sæculo VIII. vixit.

Ad MSS. codd. Monasterij S. Walarici, S. Audoëni, & S. Petri de Conchis restituta.

OBSERVATIONES PRÆVIÆ.

1. QVI primus *Acta S.* WALARICI *, *quem antiqui Gualaricum sæpissimè vocant, litteris commendavit* RAIMBERTUS *seu* RAGIMBERTUS *Abbas Leuconaënsis, labente Sæculo* VII. *floruisse videtur. Raimberti lucubrationem impolitam ac prolixiorem exornavit contraxitque Auctor anonymus, jubente* HUGONE *Archiepiscopo &* THEODINO *Abbate Leuconaënsi petente, uti anonymus in sequenti Prologo testatur. Raimberti fetus excidit omnino, superéstque solus ejus expolitor, cujus ætas ex Hugonis Archiepiscopi & Theodini Abbatis tempore investiganda est.*

* S. Vuallery

2. *Monasterio Leuconaënsi anno Christi* CM. LXXXI. *ab Hugone Magno restituto quatuor præfuêre Abbates, qui in historia Relationis S. Vualarici Benedictino Sæculo* V. *à nobis referendâ recensentur hoc ordine:* RESTOLDUS ex Monacho S. Luciani Bellovacensis, primus Abbas *post Monachorum restitutionem. Secundus* FULCRADUS, *cui successit* ADHELMUS S. Vedasti Monachus. *Quartus* THEODINUS S. Dionysij Monachus. *Theodinus è vivis abierat ante annum* M. LII. *quo* WALO *S. Vualarici Abbas B. Bertini elevationi interfuit. Huic Theodino nuncupatam ab anonymo fuisse S. Vualarici Vitam inficiari nos cogunt hæc argumenta. Anonymus in Prologo suo dicit se fuisse interpellatum de edenda* succincto & polito sermone *S. Vualarici Vitâ,* quam ante aliquot annos venerandus vir Raimbertus Abbas summo quidem studio, sed nimis prolixo & simplici sermone dictaverat. *Præfuit autem Raimbertus ante Monasterij sui cladem à Normannis anno* DCCC. LIX. *patratam, (ut ex præmisso Abbatum catalogo colligitur) immo ante Sæculi* VIII. *initium. Quippe ipsius interpolator in Vita cap. 13. num. 17. protestatur, se eas tantùm B. Vualarici virtutes descripsisse,* quas à veridicis & bene compertis viris audierat, quos ipse edocuit & enutrivit, & quosdam ex ipsis de diversis languoribus sanitati restituit. *Et cap. 29. num. 36.* Non ea, *inquit,* quæ à plurimis fabulosè, sed ipsa quæ à veridicis testibus comprobata esse didicimus, & illa maximè quæ à venerabili viro RAIMBERTO erudito Abbate... conscripta reperimus. *Quæ sanè verba Auctorem propè æqualem designant: ut veri sit simile, Raimbertum post Blitmundum Vualarico successisse, Raimberto Theodinum hujusce nominis primum.*

3. *Quis verò Hugo Archiepiscopus, cujus jussione Vita S. Vualarici ab anonymo expolita est? Nimirum Hugo Antistes Rotomagensis, æquè Fontanellensis ac Gemmeticensis Abbas, in cujus diœcesi fortean residebat anonymus, qui apud Vualaricenses aliquando exceptus hospitio, prout in Prologo suo commemorat, S. Vualarici Vitam renovare compulsus est. Neque enim inter Antistites Remensis Metropolis, ad quam pertinet S. Vualarici Monasterium in diœcesi Ambianensi positum, invenimus ullum ante Hugonem Heriberti Comitis filium, qui anno circà* CM. XXXV. *Remensem Ecclesiam regebat, S. Vualarici Abbatiâ nondum restitutâ. Porro Hugo de Arceiis anno* M. CCC. L. *Remorum Archiepiscopus extra lineas temporum longiùs abest.*

4. *Vsuardus meminit B. Vualarici pridie Idus Decembris, qui est dies ejus obitûs, his verbis:* In pago Wimnacensi * S. Walerici Presbyteri & Confessoris. *Item Ado:* In pago Wimnacense Natalis S. Walerici, qui super Somnam fluvium eremiticam vitam ducens, etiam miraculis claruit. *Neuter Vualaricum Abbatem nominat: sed hunc ei titulum deberi constat ex Vita Scriptore anonymo, qui in fine opusculi sui Blitmundum Vualarici successorem vocat* secundum *Monasterij Leuconaënsis* Abbatem. *Duplici alia celebritate colitur idem Sanctus in suo Monasterio: Nempe Kalend. April. (quo die in nonnullis Martyrologiis locum habet) commemoratur ejus Translatio à* BERCUNDO *Ambianensium Episcopo, facta è Capella in qua sacrum ipsius corpus sepultum fuerat, in Ecclesiam Monasterij principalem, quod ex cap. 29. num. 39. colligitur. Alia celebritas incidit in diem secundam Iunij, quando ejusdem corpus ex Bertiniano Monasterio relatum est, ut suo tempore dicemus. Porro locus in quo vir Sanctus supremos annos absolvit, antiquis* Leuconaus *seu* Leucanaus *&* Legonaus *appellatus, diœcesis Ambianensis, in pago* Witmacensi *ad ostia Some-*

* le pays de Vimeux

*na * fluminis, nunc Monasterio & opido S. Vualarici dictis illustratur, quod Monasterium Nostrates regunt.* AN. CHR. DC. XXII. Dec. XII. * *la Sôme*

PROLOGUS AUCTORIS.

I. DOMINO *meo semper proprio & insolubili caritatis vinculo retinendo Domno & Patri* THEODINO *Abbati, & omni sanctæ Congregationi vestræ, quæ vobiscum Domino deservit & sub regulari cura vivere gaudet, Amicus vester proprius*[a] *& omnium Christicolarum servus, perpetuam vobis in Christo salutem.* Inprimis quasi provolutus vestris vestigiis humili prece deposco, vt adsistentes vos sacris altaribus, qui sedulas & dignas Deo quotidie solvitis preces, me etsi indignum famulum vestrum in alta memoria cordis vestri semper dignemini habere. Decetero verò ut scitis cùm ante plures dies in vestro Cœnobio positus, vobiscum ut convenerat loqui cupissem, vestra tunc Fraternitas nostram parvitatem summa cum humilitate postulabat, ut Vitam Patroni vestri beati GUALARICI succincto & compto sermone ederem, quam ante aliquot annos venerandus vir RAIMBERTUS Abbas summo quidem studio, sed nimis prolixo & simplici sermone dictaverat. Sed & hoc mihi ipsum addebatis, quòd HUGO Archiepiscopus noster[b] ipse hoc jusserat, ut mediocritas mea præfatam Vitam quasi apertiùs ac luculentiùs vobis deberet conscribere: cujus jussionibus inquantum valemus contradicere non debemus. Et duplex exinde nos causa hortatur, dum & vestra me delectat caritas, & ille qui est summus Pontifex hoc fieri jubet. Et ideò nos ita calamum temperavimus, ut sermo brevis & admodum planus simplicioribus Fratribus intelligentiam augeret, & nec nimis rusticus & indoctus esset, ne studiosis præberet fastidium.

INCIPIT VITA.

2. FUIT vir vitæ venerabilis GUALARICUS nomine, mediocris quidem genere, sed nobilissimus fide. Hujus beati viri infantia divina ut erat inspiratione afflata, (ut postmodum eventus rerum ipsarúmque virtutum ejus fama edocuit) sacris quidem Monasticis à Domino erudiebatur disciplinis. Nam cùm esset in Alvernica regione ortus, & adhuc puerulus, sed mente tamen grandævus, oviculas patris sui ibidem per pascua lata circumagens & per amœna virecta eas conservans, audivit in locis vicinorum propinquis qualiter nobilium parvulorum mos est Doctoribus instruere scholas.

I. *Qualiter didicit Alphabetum & notitiam litterarum.*

3. EXIN tali desiderio provocatus, tabellam sibi faciens, cum summa veneratione humili prece à præceptore infantium depoposcit, ut sibi alphabetum scriberet & notitiam litterarum insinuaret. Qui mox adeptus quod postulaverat, lætus valde ad opus sibi injunctum à quo discesserat remeavit. Sed cùm hæc agerentur, res admiranda atque memoriâ digna evenit.

II. *Quomodo in custodia gregum totum per se paravit Psalterium.*

4. CUM enim puerulus hic bonæ indolis patris sui gregem servaret in agris, assidua meditatione Divino fultus auxilio absque nutu genitoris sui non solùm, ut diximus, notitiam litterarum, sed & parvo intervallo totum paraverat Psalterium. Exinde cœpit Ecclesiam frequentare: & dum ibi acie mentis

a Proprius non est nomen Auctoris, sed is alludens ad id quod superiùs dixit: *Domino meo proprio*, subjicit, *Amicus vester proprius.*

b Nempe Rotomagensis, ad cujus diœcesim fortè Auctor attinebat, ut in Observat. prævia diximus. Hugo ex Monacho Fontanellensi Episcopus Sedi Rotomagensi ab anno DCC. XXII. ad DCC. XXX. præfuisse dicitur: quem calculum Sæculo proximo discutiemus.

An. Chr. dcxxii. Dec. xii. Luc. 12. 49.

choros psallentium intenderet, magis ac magis igne timoris Dei accendebatur, & compunctione cordis ampliùs roborabatur, de quo igne Dominus dicit: *Ignem veni mittere in terram quem volo ut ardeat.* Sed & illud quod quidam ait: *Et feriunt summos fulgura montes.*

III. *Qualiter Autumo sequitur avunculum, & patri poscenti & Abbati minanti denegat reditum.*

* *Monasterium ignotum.*

5. DEINDE exardescente in animo ejus calore fidei in majus, audivit non longè esse quoddam Monasterium nomine AUTUMO*, ubi cujusdam avunculi sui subsequitur vestigia. Cui cùm præfatus Pater ut de Monasterio egrederetur ediceret, ille beatus puer fertur respondisse, jam se ulteriùs patris domum non esse visurum. Tunc pater in stuporem & mærorem animi conversus cœpit plura argumenta perquirere & molimine mētis suæ pertractare, adsumens secum Patris Monasterii immo & omnium Fratrum consilium, qualiter possent ejus animum ad se reducere, ut ad propria voluisset remeare. Tunc Fratres unà cum consensu Abbatis consentientes precibus genitoris, cœperunt beatum puerulum perurgere, ut ad parentes suos reverteretur, & quandocumque vellet iterum ad septa Monasterii repedaret, addentes etiam terroribus blandimenta, offerentes oscula, & verbera minitantes, & jejunium ei duorum vel trium dierum imponentes. Sed ille instinctus consilio potiori, quasi fundamentum ut erat supra petram, immobilis atque interritus in percepta animi sui voluntate perduravit, illius præcepti non immemor: *Qui amat patrem aut matrem plusquàm me, non est me dignus.* Et illius Apostoli dicti: *Quis nos separabit à caritate Christi? tribulatio, an angustia, an persecutio, an fames?*

Matth. 10. Rom. 8.

IV. *Abbas habito consilio cùm Monachis, suscepit eum in Monasterio permissione patris.*

* *al.* constantia

6. TUNC præfatus Abbas victus jam cùm esset adolescentis animi instantia*, perspiciens bonum ejus atque immobile desiderium, secum hæc tandem pertractans Fratribus dixit: Non abjiciamus hoc quod nobis à Deo datum esse videmus. Tunc omnes unanimiter cum bona voluntate & gaudio spirituali infra septa Monasterii ad Clericatûs officium* illum provocant; & intra paucos dies adveniente sæpedicto patre ejus sub regulari eum ordine constituunt. Crescente autem ætate & gratia providentiæ Dei erga illum omnium affectus quotidie crescebat. Erat enim corpore castus, mente devotus, affabilis colloquio, amabilis adspectu, prudentiâ præditus, temperantiâ clarus, interna fortitudine firmus, censurâ justitiæ stabilis, longanimitate largus, patientiâ robustus, caritate sollicitus, bonorum operum plusquàm ætas permitteret gratiâ plenus, stabilis inerat moribus, ut suis Confratribus regula & norma esset virtutum.

* *nempe per tonsuram Monachilem.*

V. *Ubi peregrinationem elegit & UNACHARIUM Autissiodorensem Episcopum expetiit.*

7. SED inter hæc animus ad altiora fastigia & ad potiora ingenia semper adscendens, cœpit peregrinationem Dei amore appetere, & patriam parentésque suos deserere. Tunc ad Monasterium beati quondam Antistitis UNACHARII [a] Autissiodorensis Episcopi perrexit, quod in suburbano ipsius civitatis in quodam est viridario constructum: & ibi à præfato Pontifice benignè est susceptus. Quamplurimum itaque tempus artissimis jejuniis orationibúsque & vigiliis cælestem ibi vitam agebat in terris.

a Aunacharius seu Aunarius Ecclesiæ Autissiodorensi præfuit ab anno DC. LXXI. ad DC. V. *Basilicam B. Germani*, inquit Hericus Monachus de Mirac. S. Germani Autissiodorensis Episc. cap. 15. *magnificis prædiis locupletavit*, cujus Basilicæ à B. Chrothilde Regina ædificatæ Abbas primus fuisse creditur, ibique sine dubio Vualaricum excepit.

VI. BOBONEM *convertit & conversum Luxovium perducit secum.*

8. ET cùm longè latéque per diversa loca fama virtutis ejus se spargeret, quidam vir nobilis & opibus plenus nomine BOBO ad eum visitandi gratiâ & suæ instructionis causâ devotè accessit, sed ab ipso Dei famulo devotiùs est susceptus. Nam intantum eum Divinis instruxerat eloquiis & oratione sua jam muniverat, ut omni etiam mundi curâ postpositâ voluntariam paupertatem pro Deo eligens, & ad domum propriam ulteriùs non regrediens, nec retro adspiciens, sed manum in stipite ponens, unà cum magistro suo sancto Gualarico pari religionis fervore Luxovium usque pervenit. Ubi venerandus & admodum sanctus & sanctæ religionis cultor B. COLUMBANUS ex Hibernia insula ortus his quidem in locis fermè ducentorum viginti, ut fertur, Monachorum Pater præerat Cœnobiis, in quibus nullus sibi aliquid dicebat proprium præter diurnos labores, nocturnásque vigilias. Omnibus etiam omnia erant communia, unúmque velle & unum nolle, quibus cor unum & anima una erat in Deo. Et nihil quidem mundiale secum habebant, nisi parcissimum & mediocrem cibum, & humillimum simplicémque vestitum, sed tamen sibi in Christo omnia possidebant. Et his quidem deliciis atque his divitiis contenti vitam tunc Angelicam ducebant in terris. Quales verò vel quanti tales tunc uno regebantur Pastore, non est nunc nostræ, ut puto, parvitatis edicere, ne prolixa oratio vel rusticus sermo dictandi fastidium inferat legentibus. Ne videamur tamen omnia præterisse, primam ejus* virtutem qualiter in Gestis ipsius invenimus, brevissimè in medio proferamus.

* *nempe* Columbani

9. Etenim priusquàm mater eum in lucis auras ederet, in sinu suo solem prospexit terris lumen effundere, quod rerum eventus ita postmodùm probavit, quia quasi sol ab Occidente ortus retrogradiens, sic ille partes Europæ sparsim gyrando suâ doctrinâ splendidâ & clarâ illustravit. Si quis verò curiosiùs & pleniùs hoc scire voluerit, qualis & quantus in virtutibus miraculorum vir iste beatus exstiterit, vel in scientia & doctrina Divinarum humanarúmque scripturarum, aut præsagio futurorum, seu quot & quales gentes ad Fidem Christi adquisierit, Monasteria utriusque sexus construxerit, in dictandi peritia vel exponendi qualis fuerit; facillimè hoc poterit invenire si opuscula illa perquirat, quæ eruditus discipulorum illius JONAS Abba vir magnus, eloquentiâ plenus & dictandi peritus, polito & limato satis sermone de vita ejus composuit. Sed dum magistrum & confratrem beati Gualarici quis vel qualis fuerit breviter ac succinctè perstrinximus, longiùs paulisper à proposito nostro discessimus. Sed ad historiam auxiliante Domino & ipso intercedente redeamus.

VII. *Ubi olera per obedientiam à vermibus liberavit, & ob hoc habitum promeruit.*

10. CUM autem hic Dei famulus præfato Cœnobio Luxovio inhabitaret, in primis humilitatis causâ & ritu Novitiorum hortum excolere cœpit, in quo admiranda & ultra modum olera crescebant. Sed cùm contigisset, sicut solet aliquando, ut à vermibus ubique olera devastarentur, B. Columbanus hortum ingrediens & non solùm ibi læsionem à vermibus non inveniens, sed magis cuncta virentia, jocunda & amœna atque intacta conspiciens, intellexit vir Deo plenus hoc non esse rei eventum, sed humilitatem & obedientiam & meritum fidei B. Gualarici. Ille verò econtrariò non suo facto hoc deputabat, sed meritis Fratrum omnia esse defensata dicebat. Postquàm autem in illo tantam gratiam beatus Pater inspexit, jussit eum inter condignos probatósque Monachos constitui, quem Fratres adhuc quasi Novitium inter modernos esse judicandum æstimabant.

An. Chr. dc. xxii. Dcc. xii.

VIII. *Vbi cellam Columbani intravit, & odor suavissimus prædicantem afflavit.*

11. INterea dum prædictus Pater more solito ad instruendos Fratres Divinæ lectioni insisteret, & inter illos sacri verbi semina spiritualibus seminaret eloquiis, cúmque Fratres undique concurrentes ad audiendum verbum Dei se invicem antecederent; dum inter illos vestibulum ipsius domûs beatus Gualaricus subintraret, ad illius ingressum B. Columbanus mirum in modum odorem magnæ fragrantiæ & mirandæ suavitatis ad se venisse persensit. Cúmque hoc sensisset, & quis tunc ad eum fuerat ingressus comperisset, fertur hunc sermonem Divino ut erat spiritu plenus subjunxisse: Tu es merito Abbas Monasterii & senior, mihi diligende.

IX. *Expulso Columbano ab Ecclesia, iterum cum sancto* Austasio *eam reædificat.*

12. POstquam verò præfatus Columbanus cum Fratribus suis de prædicto Cœnobio fuit expulsus insequente illum Theoderico & stimulante adversario & avia ejus Brunichilde, qui hoc tempore regnum Burgundianorum tenebant, Austrasiorum verò germanus Theodebertus regebat; cùm adhuc solummodò solium regni Austrasiorum vir valde idoneus & beneplacitus Deo Rex Chlotharius sibi vindicabat, quem sæpedictus B. Colombanus suâ sancta doctrinâ monuerat, & tam de amplificando ei regno quàm de prædictis Regibus sibi invicem rebellibus unà cum stirpe eorum justo Dei judicio à regno quidem malè usurpato infra triennium penitùs esse perituros, & Monarchiam eorum hoc ipso glorioso Chlothario adunandam esse; hæc Sacerdos Dei vaticinando omnia sæpè prædixerat. In præfato verò Luxovio post discessum beati viri nonnulli pastores ad manendum ibidem convenerant, & B. Gualaricus de quadam cellula regrediens, juxta Domini virtutem expulsis Sæcularibus cœpit ipsum sanctum locum restruere.

13. Inter hæc beatus Austasius * à B. Columbano fuerat destinatus ad hoc ipsum Cœnobium regendum, cùm adhuc quadam ex parte fines ipsius Monasterii quidam utique Sæculares possiderent. Cùm autem de ipsis Sæcularibus dejiciendis calumnia & lis insurgere conaretur, tunc B. Austasius cùm esset & ipse nobilitate generis & moribus decoratus, unà cum famulo Dei Gualarico, sic illos suasoriis & suis mellifluis eloquiis auxiliante Domino de prædictis finibus Monasterii promoverunt, ut de ipsorum Sæcularium controversia nullum inter eos scandalum exsurgeret. Sed dum quidam ex Fratribus levi animo permotus vellet eos impatienter subsequi, vir Domini blandis ut erat verbis ne iret coërcebat. Sed ille cùm jussa sibi magis ac magis contemneret, tunc ei famulus Dei inquit: Fili non eos subsequaris, ne fortè etiam cum notato tibi signo ad nos usque redeas. Cúmque tantùm prædictus Frater cum aliis comitibus suis illos subsequeretur, orta est contentio inter illos, & lapidis ictu in manu est percussus: unde etiam tamdiu magno dolore est afflictus, ut juxta sententiam servi Dei in signo, quamdiu adviveret, culpa ipsius appareret. Nam articulus ille quem medici auricularem, vulgus verò minimellum nuncupant, ex vehementia nimii doloris ita se contraxerat, ut etiam radicitus exsiccaretur.

* *lege ejus Vitam ad ann. 625. infrà.*

X. *Vbi* Waldolenus *à S. Columbano petiit, ut comes esset sanctus Gualaricus suæ prædicationis.*

14. QUidam verò è Fratribus nomine Gualdolenus desiderio quodam accensus petiit à beato Columbano, ut licentiam ei prædicandi inter gentes concederet, & venerabilem virum Gualaricum pro solatio fovendæ religionis

ligionis secum abire permitteret. Cui beatus Pater respondisse fertur: Etsi pro bono, Fili, properare disponis, sed hoc scias, quòd ille servus Dei magnus est quem tecum ire perquiris. Hoc autem cave ne ei aliquid molestiæ ingeras, ne per hoc scandali machinamenta incurras. Cúmque ei ut postulaverat hoc B. Columbanus permisisset, cum dicto factum venit in posterum sicut à Sancto Dei fuerat prædictum. Cúmque pari comitatu in Neustriam pervenissent, accesserunt ad quemdam præcelsum Regem Chlotharium, cui remotum locum residendi petierunt. AN. CHR. DC.XXII. DEC. XII.

XI. *Ubi mortuum resuscitavit.*

15. ADVENIENTES verò ad quemdam locum Ambianensium, perveniunt *Gualiniago*, ubi quidam Comes nomine SIGOBARDUS juxta morem sæculi concioni præsidebat, quod rustici mallum vocant. Et cùm ibidem, ut solet adesse, malis gestis justa vel injusta sententia unicuique proderetur, contigit ut quidam reus ob meritum quidem reatûs sui morte damnatus, in equuleo jam esset suspensus atque defunctus. Cúmque eum alongè beatus Gualaricus inspexisset, permotus visceribus ut erat pietate plenus, concito cursu pervenit ad stipitem: & prohibentibus eum carnificibus ne cadaver jam mortuum ullo modo tetigisset, ille quidem intrepidus, ut quidam ait: *Perfecta dilectio foras mittit timorem*, vinculum incidit, & corpus defuncti manibus propriis ad terram deposuit, & super supinata membra ejus summo studio caritatis sese cum lacrymis admodum profusis in oratione prosternit, itaut facie sua faciem illius imprimeret, & quantum promptior in prece fuerat, tantum citiùs à Domino obtinuit quod poposcit. Nam adstantibus cunctis immóque stupentibus, quasi ex profundo somno paullatim caleficientibus membris, qui mortuus fuerat statim incolumis revixit [a]. Cúmq; tam magnum miraculum in conventu populi, in præsentia Præsidis præsentatum fuisset, tunc vir Domini supplicare cœpit, ut quem Dei pietas resuscitaverat, bonitas ipsius Judicis ubicumque liberum ire permitteret: sed ille sævo furore accensus, iterum eum in patibulum suspendi jubet. At inquit illi servus Dei: Homo, constat te jam illum interfecisse, quem potentia Dei resuscitavit: & nisi meipsum cum illo suspenderis, aliter eum mihi tollere non prævalebis. Et si tu me exiguum Christi servulum audire contemnis, est utique mundi Creator qui se invocantem neminem spernit, & nos pro suis legibus certantes sua solita pietate modò dignabitur exaudire. Cúmque his dictis & precibus victus fuisset tyrannus, jussit reum solvi: qui multa per tempora vixit. 1. Iohan. 4.

XII. *Quòd quædam* BERTILA *ab eo petiit, ut sepulturæ mereretur tradere corpus ipsius.*

16. NEc illud dignum memoriæ æstimamus esse prætereundum, quòd illustris & Deo devota BERTILA matrona quæ multa eis bona largita est, ut erat sagacis ingenii, providens futura, inspiciens virum admodum esse sanctum, supplici prece postulat ab eo dicens: Hoc peto & humillima prece satis exposco, ut si umquam vobis Deo volente ego miserrima superstes exstitero, corpus tuum pro sancto pignore sepelire merear. Et ipse respondisse fertur: In Dei hoc agitur arbitrio, & fiat ubi vel sicut placuerit ei.

a In urbe Ambianensi nuper visebatur Capella S. Vualarico sacra, eo ut creditur in loco, ubi vir Sanctus hominem suspendio exstinctum vitæ reddiderat.

An. Chr. DC. XXII. Dec. XII.

XIII. *Vbi à Rege cum consensu Ambianensis Episcopi locum Leucanaus ad habitandum accepit.*

17. TUNC verò præfatus Rex unà cum consensu Pontificis Ambianensis juxta eorum petitionem locum eis secretum & remotioris vitæ & habitatui Monachorum satis aptum qui LEUCANAÜS antiquo vocabulo dicebatur, regio Præcepto cessit. In eodem verò loco prædictus Antistes Ambianensis beatus BERCHUNDUS* diebus Quadragesimæ contemplationi Divinæ solebat adesse remotus. Ibi autem se beatus Gualaricus in quadam cellula segregatus à Fratribus inclusit, ut omni mundi cura postposita suo solito more tantummodò Divinæ meditationi insisteret: ceteri verò Fratres construentes sibi cellulam [a] de eleëmosyna Regis videbantur habere substantiam. Situs verò loci illius valde congruus. Nam uno ex latere vicinitate maris est amœnus, alio autem ex latere torridus discurrit fluvius pisciferæ Somenæ*, pars autem quæ super scopulos & ingentia saxa ab imis ad summa ac præcelsa erigitur, aularum vel ædium fabricam in excelsa aëris fastigia & magnum ac mirandum mundo vel vicinæ regioni præbet spectaculum. Nec minus illa regio tertia quæ ceteris præcellit glebis, optima atque frugifera, & tam pomiferis quàm pulcherrimis arboribus densa undique magno ambitu circumcingitur silvis. In ipso itaque eodémque loco B. Gualaricus à tumultu cirtumhabitantis populi voluisset se latêre: sed felix fama virtutum & exempla bonorum operum ubique eum clarum & insignem plurimùm reddebant juxta illam Dominicam sententiam: *Non potest civitas abscondi supra montem posita, neque accendunt lucernam & ponunt eam sub modio, sed super candelabrum ut luceat omnibus qui in domo sunt: sic luceat lux vestra coram hominibus ut videant opera vestra bona & glorificent patrem vestrum qui in cælis est.* Hic ergo Sacerdos juxta Prophetam in Templo Dei lapis est vivus in ædificio Dei appellatus, qui rectè, ut audio, Adamanti lapidi pretioso comparatur cujus natura talis est, ut quidquid adspexerit, ipsum etiam ferrum ad se subtrahat. Immo etiam & huic famulo Dei gratia, quæ in vultu verbísque micabat, quamplures ei adsociabat in opere. Vita verò ipsius vel virtutes quas per eum Dominus gessit & cotidie facit, à nobis modò vix enumerari queunt: sed illas tantummodo in hac paginula brevissimo & compendioso planóque stilo descripsimus, quas à veridicis & benè compertis viris audivimus quos ipse edocuit & enutrivit, & quosdam ex ipsis de diversis languoribus sanitati restituit, ex quibus unum in medio nunc proferamus.

* Surio Bernardus

a

* la Somme

Matth. 5

XIV. *Quomodo* BLITMUNDUM *sanavit & sanum sibi filium adoptavit.*

18. QUIDAM enim ex eis erga Iseræ* alveum erat oriundus nomine BLITMUNDUS sive GOGUS, qui ab antiquo adversario fuerat percussus & compaginibus omnium membrorum ita erat dissolutus, ut sursum surgere omnino non valeret. Cúmque famulo Dei adductus & præsentatus fuisset, adspiciens in eum ait: Hoc opus, ô inimice, tuum est: & segregatum in Oratorium suum duxit. Cúmque ei manum imposuisset & oculos ad cælum elevasset, (ut postea referebat ipse qui debilis fuerat) continuò immanis dolor cœpit sese exspargere, ubicumque ille famulus Dei manum imposuisset, & quasi per quosdam meatus à corpore illius, ipsa infirmitas undique dejecta, auxiliante Domino statim ita recessit, ut in ipsa eademque hora solutis nervis qui exsiccaverant, manu sua porrecta in proprium statum erigeret eum, & integram illi sanitatem opitulante Domino restitueret. Tunc qui pro foribus aderant, nimio timore ac stupore perculsi cœperunt simul Sacerdotem Dei summo honore venerari, dignásque

* l'Isere in Delphinatu

a Hæc Monasterij Leuconaënsis primordia referenda sunt ad annum circà DC. XIII. post tres annos quàm Columbanus Luxovio expulsus est.

Deo laudes & gratias referre, sed & ipsum de quo prædiximus Blitmundum in tantum plenè sua sacra doctrina postmodum edocuit & enutrivit, ut ad ipsum sanctum locum regendum ac ædificandum secundus, & dignus in loco Abbas mereretur succedere. AN. CHR. DC. XXII. DEC. XII. Blitmundus Vualarici successor.

XV. *Vbi Fratribus* WALDOLENI *farinam dare præcepit & datam citiùs referendam esse prædixit.*

19. WALDOLENUS verò, cujus superiùs fecimus mentionem, acceptâ sibi annonâ & copiâ cibariorum quæ eis regio munere fuerat concessa, contigit interveniente aliqua necessitate ut Fratres ipsius Waldoleni à B. Gualarico partem farinæ expeterent. At ille ut solitus cui nihil deerat, concitè petentibus benigno animo postulata dari præcepit secundum illud Evangelicum: *Omni petenti te da, & omni habenti dabitur & abundabit.* Luc. 6. Et illud Psalmographi: *Sperantes autem in Domino non deficient omni bono.* Sed illis eam gerentibus in responso hoc addidit: Petita quidem à nobis portabitis, sed mihi credite, recipienda non erunt. Cúmque geruli impetratam farinam suo quidem Seniori præsentassent, ita invenerunt ut vir Dei renuenda prædixerat. Nam nimis concitè eis præcipitur, ut hoc ipsum unde venerat summa cum velocitate reportent.

XVI. *Quòd dæmonia ab obsessis corporibus jejunio & oratione ejiciebat.*

20. DE obsessis corporibus dæmonia multa ejiciebat, inter quos erat unus infremens in corio inclusus. Cúmque ad pedes ejus illum projecissent, peracto quidem jejunio & oratione pristinæ eum reddidit sanitati. Ad eum autem quoties tales deferebantur, segregabat eos in cellula separatim: & afflictus jejunio & oratione, sic illos favente Domino integræ saluti restituebat. Sed plures erant quibus eulogias mittebat, qui verò ei præsentati aderant, cum terrore magno vocis exclamabant & dicebant: Heu, heu! jam nos ille adversarius noster torquet, jam nos Gualaricus incendit.

XVII. *Quòd spiritu prophetiæ claruerit.*

21. SED nec illud prætereundum est, quòd inter ceteras virtutes non minùs spiritu prophetiæ claruisse dignoscitur. Nam acta & occulta vel culpas absentium frequenter in publico coërcebat, ut tantum illos cautiores & erubescentes de reliquis culpis efficeret, quantum constabat eum nil latuisse si quid contrarium Dei voluntati in ejus absentia egissent. Sed hoc miraculo à plurimis invento cogebantur discipuli & auditores verbi, ut interrogati ab eo nihil ei suarum culparum tegerent, sed cui hoc protinus abscondere non poterant, omnia ipsi in publico referebant.

XIX. *Quòd duos germanos quia ante auditam Missam biberant increpavit.*

22. INTER hæc duo germani erant qui ad eum in festivitate B. Martini advenerant, quibus increpando ait: Admiror cur ante Missarum sollemnia bibere præsumpsistis. NOTA. Qui confitentes commissum suum veniam postulant, & de reliquo sese emendaturos spondent. Alium verò die Dominico ad se venientem admonebat dicens: Fili hoc facere non debueras quod hodie fecisti. Nónne cùm adhuc in domo propria vestimentis tuis te juxta morem indueres, inspexisti conjugem tuam, & illa tibi secundum voluntatem tuam heminam plenam porrexit, & tu incontinens & incautus ante Missam bibere præsumpsisti? Sed immo & ipse veniam postulans, & hoc coram eo pœnituit quod illicitè commisit.

AN. CHR. DC.XXII. DEC. XII.

XX. *Quòd puerum fidelis matronæ de furto castigavit, & in flascone serpentem & in pane venenum esse docuit.*

23. NEc minùs est illud factum mirabile. Dum quædam illustris matrona per quemdam puerum eulogias in hora prandij, id est panem & flascones ei misisset, præfatus puer aviditate cibi potúsque circumventus partem sibi retinuit, partémque aliam servo Dei præsentavit. Qui cùm hoc factum Divino numine cognovisset, ait: Quod nobis nunc allatum est, inde Deo gratias referimus: sed tu fili hoc prævide ne quid incautè sumas de illo pane vel illo flascone quod tibi in quodam loco abscondere voluisti: quia serpens etiam in illo vasculo, & in pane illo venenum etiam habetur mortiferum *. Tunc stupefactus puer ilico obriguit terrore, móxque reversus sicut servus Dei prædixerat, ita invenit. Nam vasculum illud cùm aperuisset & exinde anguem exire vidisset, illum panem contingere nullatenus audebat: sed tremefactus & confusus de eo quod gesserat, ad Dei servum rediens pœnitentiam de facto gerebat.

* *Idem de S. Benedicto Vita cap. 18.*

XXI. *Quomodo cuidam signum Crucis imposuit, & ab ejus oculo morbum pustulæ ejecit.*

24. SEd & illud adjungendum est miraculum. Quidam ad eum venit habens venenosum atque mortiferum illum languorem secus oculum, quem pustulam vocant. Cúmque signum Dei imposuisset, jussit eum discedere & proprium opus suum sibi exercere. Sed adhuc in fide dubitanti infert: Equidem ut video minùs te de salute tua confidere cognosco. Et addidit ei hæc futura prædicens: Sed tu verò cùm ad domum veneris, jus tibi sumendum conjux tua porriget, sed tu illud omnino non accipias: & vide ne alia medicamenta præter hoc signum de hac infirmitate requiras. Quod si feceris, de ista quidem nunc evades, sed dum advixeris, quoddam ex illa signum habebis. Quæ ita ut dixerat rei eventus probavit. Nam offerente ei conjuge jussellum sumpsit, & adhuc cornu requisivit vel aliquod genus extrahendi veneni quidquid invenire potuisset. Et licet juxta sententiam servi Dei mortem tunc evaserit, sed tamen oculum quidem amisit & luscus per tempora vixit. De prædicta autem infirmitate quales & quamplures exinde per illum Dominus curaverit, quia nimis est prolixum singula percurrere, & ut puto non est necessarium cuncta vobis referre; sed hoc tamen innotesci curabimus, quia quiqui ad Dei famulum cum ipsa accessissent, solummodo signo Crucis impresso & salivâ oris sui linitos, statim illos incolumes reddebat, & in ipsa eadémque hora opus quod sibi vellent exercere imperabat.

XXII. *Quomodo stips ejus præcepto impulsus cecidit, & gentem ad Fidem convertit.*

25. SEd & aliud pandimus vobis miraculum. Cùm de quodam Principe, pedestri ut solebat itinere ad cellam rediret, pervenit ad locum qui dicitur Augusta [a] juxta Auvæ fluvium: nam pro humilitate asellum in itinere sedere consueverat, sed magis adhuc causâ majoris adsumendi laboris pedibus frequenter gradiebatur. Et juxta ripam ipsius fluminis stips erat magnus, diversis imaginibus figuratus atque ibi in terram magna virtute immissus, qui nimio cultu

[a] Augusta videtur esse illud opidulum, quod Nostrates *le Bourg d'Augst* appellant, positum ad mare, medio fere itinere ab Augo urbe (vulgo *la ville d'Eu*) ad S. Vualarici Monasterium. Fluvium Auvæ interpretamur rivulum illum, qui per paludes eidem Monasterio vicinas in vicum *Onival*, cujus Ecclesia B. Vualarico sacra ac subjecta est, excurrit, ac deinde in Oceanum influit.

more Gentilium à rusticis colebatur. Cúmque hoc Confessor Domini vidisset, confestim zelo Dei accensus ad puerum dixit: Fili mi, impinge hunc in ruinam cadendum. Qui nihil hæsitans nec moratus, manu hoc tantummodò contigit, & pondus immensum quod vix multitudo hominum magna vi posset evellere vel securibus incidere, à tactu unius obedientis Monachi quasi madidus & putrefactus nimio fragore & magno impetu subitò ad terram cecidit, atque in semetipsum totus confractus apparuit. Et his quidem rusticis habitantibus in locis non parvum tam mærorem quàm & stuporem omnibus præbuit. Sed undique illis certatim concurrentibus cum armis & fustibus, indignè hoc ferentes invicem ut quasi injuriam Dei sui vindicarent; cùm in eum unanimiter magno furore erupissent & extensis brachiis colaphos ictúsque suos in aëre suspendissent, ille ut erat semper animo intrepidus atque robustus, fertur eis illud dixisse: Si Dominus hoc permittit, nullus eis resistere valebit. At illi econtrariò perterriti, ab intentione animi sui statim Divino nutu repressi ab eo recesserunt. Sed his ita dimissis cœpit Sacerdos Divino spiritu afflatus eos instruere, ut relictis idolis omnipotenti Deo deservirent, & in ipso eodémque loco postea in honorem B. Gualarici Basilicam construxerunt juxta fontem aliquem, ex quo fertur ipse se lavasse, ubi plurima beneficia recta fide petentibus à Domino præstantur.

AN. CHR. DC.XXII. DEC. XII.

XXIII. *Vrsinum germanum* MAURONTI *manibus tetigit & eum pristinæ sanitati restituit.*

26. NEc illud à nobis prætereundum est quod de quodam puerulo fecit URSINO, qui de alta satis fuerat prosapia. Germanus quidam erat cujusdam nobilissimi MAURONTI*, qui & ipse summus inter Proceres palatij & dignitatem aulæ regiæ illo in tempore cunctos suo ingenio præcellebat. Sed majora tamen his potitus est, dum formosam sibi valde pro Christo reliquerat sponsam, sed & cuncta dignitate sæculi postposita cælestis Domini sequebatur vestigia. Sed de prædicto Ursino quid fecerit prosequamur. Cui cùm juxta clunem vulnus excrevisset, magnum mortis jam ei periculum imminebat. Genitor verò ejus ad credendum satis admodùm duram & incredibilem mentem gerebat: sed parentes tamen curaverunt, quorum mens tum sanior & fides robustior inerat, ut puerulum illum ante sæpedicti beati viri præsentiam præsentarent. Cúmque vulnus illud propriis manibus contigisset, statim ab illo infirmitas illa recessit.

* *de eo cum S. Mauronto.*

XXIV. *Quomodo tactu suarum manuum quemdam jam morientem sanavit puerum.*

27. QUIDAM verò vir nobilis venit ad eum, supplicans ab eo ut sanaret filium suum nomine Audobertum, qui languore disenteriæ longo jam tædio afflictus, magis jam infelici pœna quàm vita tenebatur, cùm tantummodo extremam & optatam sibi exspectabat horam. Etsi hoc forsitan non vellet, vel hoc saltem mereretur ut ab ipso sepulturæ traderetur. At ipse Beatus ait: Qui quatriduanum illum jam fœtidum suscitavit de tumulo, & huic spiritu adhuc vitali in summo pectusculo anhelanti valet utique salutem restituere. Cúmque eum suis sacris manibus contigisset, tunc ipse qui semivivus aderat, & longè antè nullam carnis alimoniam sumpserat, fertur clamasse & postulasse à patre, ut quantociùs cibum sumeret. Et non longâ morâ interpositâ, qui manibus parentum servo Dei fuerat allatus, lætus jam unà cum patre divina interveniente medela, equo vehebatur ad propria, qui postea longam & religiosam vitam fertur duxisse per tempora.

ANN.CHR. DC.XXII. DEC. XII.

XXV. *Quòd eum irridentibus Presbytero & Judice, unus eorum lumen amisit, & virilia sua emarcuerunt alteri.*

28. NEc hoc à nobis prætereundum est, quid pro eo adhuc in hac mortali vita degente superna & divina ultio gesserit. Et nobis per hoc patenter datur intelligi, quia qui Christi famulos irritat, non solùm illos, sed & ipsum habitatorem illorum Dominum ad iracundiam provocat, qui ait: *Qui vos audit me audit, & qui vos spernit me spernit.* Et item dicit: *Qui manet in me, & ego in eo.* Et ideo intantum omninò metuenda est ira Justorum, quantum jam in eis omnipotentem Judicem & Dominum præsentialiter inesse cognoscimus. Nam cùm præfatus amicus Dei de quodam loco Caldis [a] ad septa Monasterij tempore hiemis repedaret, contigit ut præ nimia austeritate frigoris in domicilium cujusdam Presbyteri cum suis sodalibus ad se calefaciendum declinaret. At illi qui talem quidem & tam magnum hospitem eximio cultu venerari debuerant, ut hujus sacro eloquio (ut ei mos erat) instrui mererentur, magis turpia ac inhonesta, immo luxuriosa atque muliebria verba unà cum Judice loci ipsius famulo Dei loqui audacter atque contumaciter cœperunt. Sed ipse econtrà ut consueverat, putridis & corruptis cicatricibus semper hominum salubria medicamenta Divini verbi imponebat. Aiebat enim ad eos: Filij, numquid illud in Evangelio non audistis, De omni verbo otioso rationem reddituri sumus in die judicij? Sed illi contempto ejus præcepto magis ac magis incongruis ac impudicissimis sermonibus ebulliebant, ut est illud: *Ex abundantia cordis os loquitur.* At ille subjungens inquit: Volui utique propter rigorem frigoris corpusculum meum ab igne paullisper refovere, sed vestris prohibeor sceleratissimis verbis, immo nunc etiam exire non calefactus à vobis compellor. Cúmque de domo illa egrederetur, illud non obliviscitur præceptum, pulverem ibi pedibus suis excutit & ad locum destinatum iter direxit. Sed illos infelices & procaces verborum quos * sæpè diximus ultio Divina mox subsequitur. Nam ille Presbyter qui rectè sibi vel aliis prævidere neglexerat, oculorum subitò lumen amisit, & loci ipsius prædicto Judici sua emarcuerunt statim virilia. Cúmque hoc persensissent Dei jam judicio se esse percussos, licet sera pœnitentia ducti summa cum humilitate per verba precantia supplicabant, ut iterum famulus Dei in domum illam vellet intrare. Sed ille nihil illorum precibus adsensit. Nam unus in sua cæcitate permansit, at verò alius contracto corpore & putrescentibus genitalibus ibi de hoc caduco migravit sæculo.

Luc. 10.16. Ioh. 15.5. Matth. 12. Mat. 12.14. * f. quæ

XXVI. *Quòd virgo ab utero matris fuit, & omnibus virtutibus excrevit.*

29. MErITò ergo tantis & talibus virtutibus eminebat, cujus vitam & Divinâ gratiâ plenam fuisse comperimus, ut quinta paginula hujus libelli brevissimo relatu perstrinximus & computatione. Ab utero enim matris virgo manebat corpore: humilitas verò ejus & benignitas ultra humanum modum excedebat. Tantum enim Divinâ gratiâ & compunctione erat plenus, ut quot vicibus talentum sibi creditum Divinæ intelligentiæ auribus discipulorum erogaverat, quótve cælum spiritu psallens & mente adspexerat, vel humo prostratus orationem direxit, tot etiam vicibus lacrymatus est. Quis enumerare queat pernoctatas vigilias, profusas furtivásque orationes, quas inter condensa veprium & per convexa vallium plurimùm amabat? Quídve dicam illas peculiares & profusas admodùm orationes, quas pro hoc in cubiculo clausus Deo soli meditans frequenter excedebat?

30. Cujus lectulus ex virgis contextus vili satis lectariolâ tegebatur, tunicâ cum capella [b] tantùm utens, & linea vestimenta non requirens. Cur-

Vestes ejus & caritas.

[a] Fortè *Cayeux*, qui vicus S. Vualarici opido proximus est versùs Occidentem.

[b] Capellam hoc loco caputium interpretamur, quasi dicas capam seu cappam, quæ vox etiam capitis tegimen significat.

sum [a] verò tam Monasterialem quàm & Gallicanum magno studio indesinenter celebrabat: & cùm hoc dupliciter explicaret, tunc quidem imbecillia membra parvo sopori tandem laxabat. Animi autem ejus intentio talis erat, ut per nullum tempus vacaret otio, quo non aut lectioni seu orationi vel operibus manuum suarum insisteret. Et cùm omnino in omnes largus & humanus esset, magis tamen in pauperes & egenos & in domesticos fidei hoc exercebat, intantum etiam ut de propriis humeris vestimentum suum eis tribueret. Sed & alimoniam & ceteram substantiam Fratrum de crastino nihil cogitans omni petenti se dabat: & ut Fratres exinde non contristarentur, blandis & consolatoriis verbis eos refovebat dicens: Filij hoc sectamini, & pro certo scitote atque probatum habete, quia quicumque hilari animo necessaria petentibus tribuerit, quidquid & ipse necessarium postulaverit, citiùs à Domino impetrabit. Sed & hoc ipsum non solùm verbis sed etiam factis confirmabat. Nam prædictis suis Fratribus affluenter administrante Domino & ipso orante undique eis afferebantur omnia. ANN. CHR. DC.XXII. DEC. XII.

XXVII. *Aviculas suis manibus pascebat, & pastas ad propria redire permittebat.*

31. TANTA verò mansuetudo Divinæ misericordiæ erat in eo, ut aviculæ in manu ejus frequenter sine formidine cibum sumerent, & articulis suis quandocumque vellet, oblitas suæ feritatis & quasi domesticas eas palparet. Cúmque Fratres ad eum venientes expavescerent & circumquaque volitantes aves adessent, ille dicebat ad eos: Filij non faciamus eis injuriam, sed permittamus eas paullulùm satiari de micis. Et cùm Fratres juxta Patris imperium retrograderentur, illæ pennigero volatu undique certatim adventabant, ut more suo solito annonam sibi allatam de manu Dei famuli iterum atque iterum adsumerent.

XXVIII. *Quòd erga delinquentes nimia pietate usus fuerit.*

32. CIRCA etiam ipsos Fratres tam ei benigna pietas inerat, ut si quempiam de junioribus pro quibuslibet culpis jussisset flagellare, & hoc ipsum ne fieret frequenter jubebat, sed convocato illo ad se blandè leniterque admonebat dicens: Fili hoc cave & tibimetpsi jam attende qualem & quantam injuriam nunc perpeti poteras, sed modò ad emendandum ista tibi sola verecundia sufficiat ut ulteriùs jam hoc vitium non admittas. Et quamplures hoc modo suâ mellifluâ doctrinâ magis prohibebat à crimine, quàm aliorum irascentium dira verbera coërcebant.

33. Et cùm esset vultu hilaris, sermone compositus, statura optima, longa & exili, palmæ tenues & extentæ, gracilissimis digitis & prolixis, oculis pulcherrimis, adspectúque delectabili, facies ejus valde pallida & macie erat confecta: quia frequenter in tota hebdomada nisi in die Dominico nihil in cibo sumebat, non vinum, non siceram, neque aliud quod inebriare potest usitans, cùm in adventu quidem hospitum in dilectione caritatis de omnibus his poculis prægustaret. Et sic tabe corporis animam suam pavit, ut de officio tamen sibi commisso nihil umquam præteriret. Quando verò per eum Dominus diversis languoribus gratiam curationum dabat, vel futura & occulta prænuntiabat, tunc colore roseo malæ genarum ejus nimio fulgore visu mirabili emicabant: ut per hoc palam omnibus daretur intelligi, quia ea quæ facta vel dicta per eum dicimus, auxiliante Domino & cooperante Spiritu sancto fiebant. Et his ita gestis ad beatum ac felicem prosperè jam properabat finem. Corporis forma & victûs.

a Cursûs nomine intelligi nonnumquam statas & horarias Ecclesiæ preces, eoquòd quotidie recurrant, Sæculo I. ad Vitam S. Germani pag. 144. probavimus. Sanè vox hæc Auctorem veterrimum sapit, & paucos qui eâ usi sint post Caroli Magni tempora reperias. Lege adnotata in Vitam S. Goaris per Vuandalbertum num. 10.

ANN.CHR. DC.XXII. DEC. XII.

XXIX. *Incipit transitus S. Gualarici Abbatis.*

Locum suæ sepulturæ designat.

34. QUADAM verò die cùm S. Gualaricus de quadam cellula adveniens & claustra Monasterij sui Dominico die fuisset ingressus, accedens in verticem montis ad quamdam arborem quæ undique vepribus erat circumsepta, ubi vir Deo plenus furtivas illas & dignas Deo orationes quas sæpè diximus solebat exercere remotus; cùmque ibi coram illo aliqui adstarent Fratres, infixis coram ipsis duobus paxillis designabat mensuram unius capacem staturæ, & ait illis; Cùm de hac præsenti vita tandem volente Deo à vobis migravero, vos me in hoc loco sepelire curate. Et ut ab eo dictum fuerat, ita factum citò evenit.

Moritur.

35. Nam in altero die Dominico hunc quem diximus subsequente proximo sarcinâ carnis depositâ, cum victoria migravit ad cælestia regna [a]. Juxta illam itaque quam diximus arborem, in qua B. Episcopus BERCHUNDUS, ut ipse referebat, Sanctorum Reliquias solebat suspendere, (quod huic Dei famulo fuerat incognitum nisi fuisset à Divino spiritu nuntiatum) in ipso eodémque loco, qualiter ipse prædixerat ac designaverat, summo cum honore sancta ac felicia ibidem reconduntur membra [b]. Et ex hoc nobis apertè datur intelligi, quòd eidem obitus suus, immo & locus qui jam erat Reliquiis Apostolicis consecratus, Divino quidem numine ante aliquos dies hoc fuerat revelatum.

Miracula à Raimberto Abb. descripta.

36. Sed his ita peractis, quæ vel qualia miraculorum signa post suum de hac vita obitum Divina per eum gessit potentia, ne cuncta videamur præterisse, vel pauca ex multis brevissimo quidem relatu, ut disposuimus, scire hoc volentibus referamus, non ea quæ à plurimis fabulosè, sed ipsa quæ à veridicis testibus comprobata esse didicimus: & illa maximè quæ à venerabili viro RAIMBERTO erudito Abbate, pio licet studio ac religioso labore & prolixo sermone, sed tamen satis simplici & incomposita editione conscripta reperimus.

Cæca videt.

37. Quædam autem puella per tria fermè annorum curricula, oculorum fuerat luce orbata, quam parentes ad antedictum locum servi Dei perducere curabant. Sed cùm ejus finibus appropinquasset, ait ad illos: Quid est hoc quod sic eminus luce clarius video resplendere? At illi responderunt: Oratorium est domni Gualarici. Et sic laudes Deo referebat & grates, luménque recepit serenum.

Puella Sancto injuria punitur. * *supple factum est*

38. Sed & illud quoque miraculum adhuc sitientibus referamus, quod * in quodam loco nomine Augusta, ubi stips idoli ille (ut superiùs diximus) jussu Dei fuerat confractus, & Basilicam ibidem jam in Dei nomine accolæ loci illius præfato Dei famulo construxerant; juxta quam dum quadam die quædam feminæ iter agerent, una ex eis præcessit alias, atque lucrata sibi oratione ad subsequentes se socias hortando ait: Descendite de his vestris in loco sancto vehiculis, & pro nostris postulate cum prece facinoribus: & paullulùm resumptis viribus vestris, nunc potate de poculis, & sic tandem cum gaudio auxiliante Domino ad destinata pergamus loca. At illa quæ ex his prior esse videbatur, contemnens ibidem orationi incumbere, sed super fessis vehiculis unà cum filia ad locum quò destinaverant sine mora properabat. Cúmque inter

[a] Nempe pridie Idus Decemb. uti Usuardus & Ado in sinceris Martyrologiis testantur, & quidem die Dominico, vivente adhuc Chlothario Rege, quemadmodum Auctor hic & num. 41. scribit. Qui characteres chronologici anno Christi DC. XXII. respondent, nec ulli alij anno intra Chlotharij Monarchæ principatum competit littera Dominicalis C, nisi annis Bissextilibus DC. XVI. & DC. XXVIII. Ast anno DC. XXVIII. Littera Dominicalis B, post Bissextum Kalendas Martias usque ad anni finem quo Vualaricus mortuus est, excurrebat: anno verò DC. XVI. vix Leuconaum locum vir sanctus inhabitare cœperat.

[b] Exstat etiamnunc eodem in loco Capella sesquilapide à Monasterio, à nautis plurimùm frequentata, ubi navigium suscepturi B. Vualarico se commendant: quod quidem ab antiqua religione profectum est. Nam Vuillelmus primus Anglicam expeditionem suscepturus, cùm *mense Augusto ad S. Vualericum venisset, facto cum senioribus consilio*, inquit Vuillelmus Malmesbur. in lib. 3. de Gest. Angl. *corpus S. Vualerici foras efferri, & pro vento deprecando sub divo exponi jussit. Nec mora intercessit, quin prosper flatus carbasa impleret.* Quod anno M. LXVI. factum Matthæus Paris. refert.

se invicem

se invicem sermocinarentur, tunc filia cum indignatione matri sic orsus fari: O dulcissima genitrix, ô mea spes unica semper, numquid illo in loco habitatores venerari conantur illum quem ante hos annos asello insidentem despicabili habitu cernebamus? Cui illa respondens ait: Huic verò ut ais filia, rustici volunt fieri Memoriam [a], cujus opera apud nos vilia & contemptu digna videbantur. Tunc inter ipsarum stulta & vana colloquia cœperunt crura natæ quasi more paralysis rigore nimij doloris constringi. Et cùm hoc contristata matri suæ innotuisset, at illa stupefacta obriguit quid hoc erat quidve vellet esse interrogans. Tunc simul secum pertractabant, & mente sua sibi invicem revolvebant, quid de præfata oratione sancti viri die eadem fecissent, quidve dixissent. Tunc primùm licet coactè magna tamen humilitate, immò & nimio terrore perculsæ, ad prædictum Oratorium viri Dei summa jam cum festinatione repedabant, & ibi deposita elatione & cervice mentis, tandem in fletu & planctu prostratæ jacuerunt postulantes sibi veniam de commisso, usquedum favente Domino qui prope est omnibus invocantibus eum, integram sanitatem sæpedicta sua filia reciperet.

An. Chr. DC.XXII. Dec. XII.

39. Sed post suum, ut præfati sumus, de hac luce beatum obitum tantum se sancto Cœnobio humanæ importunitatis mersit conditio, ut illa necessitas illos Monachos inde ire urgeret, quæ piis animis prodesse solet, ut est illud: Qui volunt in Christo piè vivere, oportet eos tribulationes sustinere. Ad tempus igitur deserentes locum, illud etiam Evangelicum sectantes; Si persequentur vos in una civitate fugite in aliam, & cùm in solitudinem locus ille redactus fuisset, B. Pontifex BERCHUNDUS Divino instinctus amore conabatur sanctum illud depositum ad suam civitatem magno cum triumpho deferre: sed cùm facta oratione jussisset sanctum effodere corpus, proficere non valebant. Tunc præfatus Pontifex, Oremus, inquit, ad Dominum, vereor enim ne impossibilitas operis aliquo modo nobis accedat. Cúmque orationi incubuissent intentiùs, & bis & ter impetum levandi tentassent, nihil tamen profecerunt. Sicut enim in corpore vivens eremum, ita & defunctus eumdem diligebat locum.

Berchundus Episc. sanctum corpus Ambianum deferre cogitat, sed frustra.

2.Tim.3.12.

40. Ibidem etiam eum Blitmundus discipulus ejus deposuerat, quem famulus Dei de sua infirmitate (ut superiùs diximus) curaverat. Qui tunc in illo tempore cùm esset in Bobio sub obedientia B. ATHALÆ Abbatis, cujus gesta scripta habentur *, frequenter ab illo humiliter postulabat, ut ad locum illum in Francia ubi B. Gualaricus in eremo ibidem est sepultus, conversandi vel visitandi gratiâ ei concederet demorari: quæ ab illo minimè tunc illo in tempore impetravit. Sed illo perseverante in precibus, B. Athala peracto quodam annorum curriculo quadam infirmitate afflictus infirmatus jacebat. Dehinc cùm quadam die B. Athala ad Ecclesiam iret, sustentabat imbecillia membra Monachus ille præfatus, qui Cellam S. Gualarici sæpe ei petierat visitare. At ipse hoc referebat, dum pariter ambularent, visum esse ei non solùm mentem, sed etiam ipsa membra ab eo sustentata aliquantulo spatio à terra, quasi trium pedum in aëre suspendi cum ipso. Tunc ait ad eum: Fili mi, quam antea à nobis expetieras, modò habeas ambulandi & visitandi licentiam. Cúmque ille statim minùs hoc intelligens dixisset: Domine mi, quò me ire præcipis? At S. Athala subjunxit: Tu ad locum S. Gualarici quo sæpe postulaveras, sume nunc à nobis volente Deo licentiam pergendi. Video enim eum in nimia claritate, & mihi hoc ipsum evenit expetere, ut utinam ipse merear in tantam gloriam introire. Et per hoc apertè datur intelligi, dum adhuc in corpore ipse vivebat, alius positus in æterna gloria videbatur. Et transacto verborum colloquio, pauco intervallo migravit ad Dominum.

Blitmundus è Bobio in Leuconaënse Monasterium reditum postulat.

* infrà.

[a] Id est Oratorium Sancti memoriæ consecratum.

An. Chr. DC.XXII. Dec. XII.

41. Tunc sæpedictus ille Monachus quem beatus edocuerat Gualaricus, ad antedictum locum Leuconao ut admonitus fuerat à sancto viro accessit [a], in quo pænè anni spatio eremitalem ac sterilem vitam duxit. Tunc petiit præfatus vir Blitmundus tam à glorioso Rege CHLOTHARIO, quàm à Pontifice qui tunc erat Ambianensium, ut tale Præceptum daret ac licentiam ut ibi construeret Monasterium. Tunc destructis idolis & ritibus Gentilium, vir Domini Blitmundus qui & secundus Abbas in loco eodem exstitit, auxiliante omnipotente Domino & Christianorum vicinorum adminiculis, construere *ibi curaverat tam Monasterium quàm Ecclesiam miræ magnitudinis & cultu nimio decoratam. Concurrentibus ergo undique populis recta fide petentibus, merita ejus ibidem magnis virtutibus clarescunt præstante Domino nostro Jesu Christo, qui cum æterno Deo Patre & cum Spiritu-sancto vivit & regnat Deus per infinita sæculorum sæcula, Amen.

* *id est restituere curavit, ut ex num. 39. colligitur.*

a Nempe anno DC. XXVII. quo Attalam in cælum migrâsse inferiùs dicemus. Quamdiu Leuconaënse Monasterium rexerit Blitmundus, incertum. Ejus Reliquiæ cum B. Vualarici corpore necnon Sanctorum Sevoldi Martyris, Ribberti & Vulganij Confessor. sacris exuviis inibi adservantur. Blitmundus colitur III. Nonas Ianuarias, tum in prædicto Monasterio, tum in vico proximo, ab ipsius nomine *S. Blimond* appellato.

MONITUM.

De Translatione corporis S. Vualarici in castrum Monstrolium, deinde in Monasterium Bertinianum per ARNULFUM *Magnum Flandriæ Comitem factâ, ac de ejusdem Relatione per* HUGONEM *Ducem cognomento Capetum anno* CM. LXXXI. *agemus Benedictino Sæculo* V. *Paullò pòst* INGELRAMNUS *Abbas Centulensis* Sanctorum WALARICI Abbatis & Wlframni Archiepiscopi honori proprios cantus coaptavit, *ut Hariulfus in Chron. Centul. lib. 4. cap 11. testatur. Nec omittendum quod Matthæus uterque, Parisius & Westmonasteriensis, ad annum 1197. referunt de Rege Richardo, qui comperto* quòd naves ex Anglia convenire consueverant ad S. Walericum, deferrentes inimicis victualia; in ejus injuriæ ultionem villam combussit, Monachos dispersit, feretrúmque S. Walerici cum Reliquiis in Normanniam transvexit, *fortè in opidum S. Vualarici dictum in Caletis, Diepam inter & Fiscamnum, unde nomen loco relictum. Hic observare convenit, in Chronicis Gaufredi Prioris Vosiensis To. 2. Bibl. Labbeanæ frequentem S.* VALERICI *Conf. ac Cœnobij apud Arvernos hoc nomine dicti fieri mentionem, & cap. 15. ista haberi:* Apud S. Valericum corpus ipsius Confessoris quiescit, cujus ope incolæ terræ illius ab imminentibus periculis sæpe liberantur. *Et fortasse illud ipsum Monasterium fuerit, in quo S. Vualaricus Arvernus vitæ Monasticæ elementa didicit, cui postea nomen dederit. At ipsius corpus numquam illuc translatum fuisse, certissimis constat argumentis. Certè Gaufredus modò laudatus Chronica sua scribebat anno* M. C. LXXXIII. *uti ipse testatur, quo tempore B. Vualarici Reliquiæ à Richardo Rege nondum in Neustriam illatæ ex proprio Monasterio fuerant.*

An. Chr. DC.XXIV. Apr. XXIV.

S. MELLITI LONDONIENSIS

EPISCOPI PRIMI,

DEIN ARCHIEPISCOPI CANTUARIENSIS III.

ELOGIUM HISTORICUM.

Vitæ Scriptores.

I. SANCTI MELLITI *Vitam compendio excepit* BEDA *in l. 1 Hist. c. 29. & l. 2. c. 3. & seqq.* GOTSELINUS *deinde Bertinianus Monachus, quas Beda* breviter perstrinxerat tædii scilicet offensam veritus, *inquit Vuillelmus Malmesb. in l. 1. de Pont. Angl.* quantum veterum relatione addiscere potuit, miras prorsus & prædicandas scripsit virtutes, adjiciens quas oculata fide perspexerat novas. *At cùm Gotselini integrum opus de Melliti gestis reperire non licuerit, S. Antistitis Acta ex venerabili Beda, Vuillelmo Malmesb. aliisque monumentis fide dignis colligemus.*

* *Extat fragmentum in To. 1. Monast. Angl. p. 56.*

2. MELLITUS Romæ Abbas, *uti Vuillelmus Malmesb. in lib. 2. de Pontif. Angl. auctor est*, non cum Augustino Angliam venerat, sed postmodùm ad Prædicatorum supplementum missus fuerat. *Cùm enim Augustinus ab Episcopo Arelatensi Archiepiscopus ordinatus, per Laurentium & Petrum B. Gregorio Summo Pontifici suggessisset*, multam quidem sibi esse messem, sed operarios paucos, misit *(ait Beda in lib. 1. Hist. cap. 29.)* cum præfatis Legatariis suis plures cooperatores ac verbi ministros, in quibus primi & præcipui erant MELLITUS, Justus, Paulinus, Rufinianus: & per eos generaliter universa, quæ ad cultum erant ac ministerium Ecclesiæ necessaria. *Abbatem fuisse Mellitum antequam à Gregorio in Angliam directus esset, constat etiam ex his litteris, quibus Gregorius abeuntem prosecutus est.* Dilectissimo filio MELLITO Abbati Greg. servus servorum Dei. Post discessum Congregationis nostræ quæ tecum est, valde sumus suspensi redditi, quia nihil de prosperitate vestri itineris audîsse nos contigit, &c. Data die XV. Kalend. Jul. imperante domino nostro Mauritio Tiberio piissimo Augusto anno XIX. Indict. IV. *qui characteres chronologici anno Christi* DC. I. *respondent. Erat ergo Abbas Mellitus, Monasterii S. Andreæ, an Patriarchii Lateranensis Monachis Casinatibus attributi, an tantùm Abbas seu Prælatus eorum quos Gregorius Augustino subsidiarios delegabat, incertum.*

AN. CHR. DC. XXIV. APR. XXIV. Mellitus Abbas in Angliam missus.

Apud Bed. l. 1. c. 30.

3. Anno Incarnationis sexcentesimo quarto, *teste Beda in lib. 2. cap. 3.* Augustinus Britanniarum Archiepiscopus ordinavit duos Episcopos, Mellitum videlicet & Justum: Mellitum quidem ad prædicandum provinciæ Orientalium Saxonum, qui Thamesi* fluvio dirimuntur à Cantio, & ipsi Orientali mari contigui, quorum metropolis Londonia civitas est super ripam præfati fluminis posita, & ipsa multorum emporium populorum terrâ maríque venientium: in qua videlicet gente tunc temporis SEBERHTUS nepos ETHELBERTI ex sorore RICULA regnabat, quamvis sub potestate positus ejusdem Ethelberti, qui omnibus usque ad terminum Humbri fluminis imperabat. Ubi verò & hæc provincia verbum veritatis prædicante Mellito accepit, fecit Rex Ethelbertus in civitate Londonia Ecclesiam S. Pauli Apostoli, in qua locum Sedis Episcopalis & ipse & successores ejus haberent. *Londonia jam tunc florentissima civitas, nunc sedes Regia, à B. Gregorio Augustini Archiepiscopi sedes designata fuerat, ut apparet ex ipsius Gregorij epistola ad Augustinum missa, quam Beda in lib. 1. cap. 29. refert.* Verumtamen, *ait Malmesburiensis Monachus in lib. 1. de Pont.* quia primus Doctor *(Augustinus)* sedulitate Regis hospitis & civium caritate captus, Cantuariæ incolatum vivens throno annis XV. & mortuus tumulo fovit, omnis eò in posterum honor translatus est.

Mellitus London. Episc. creatur.

* *la Thamise*

Greg. l. 11. Epist. 15. Ind. 4.

4. *Postquam Beda S. Augustini obitum in lib. 2. cap. 3. descripsit, addit ista cap. 4.* His temporibus venit Mellitus Londoniæ Episcopus Romam de necessariis Ecclesiæ Anglorum causis cum Apostolico Papa BONEFACIO tractaturus. Et cùm idem Papa reverendissimus cogeret Synodum Episcoporum Italiæ de vita Monachorum & quiete ordinaturus, & ipse Mellitus inter eos adsedit anno octavo imperii Phocatis Principis Indict. XIII. tertia die Kalend. Mart. *id est anno Christi* DC. X. ut quæque erant regulariter decreta, suá quoque auctoritate subscribens confirmaret, ac Britanniam rediens, secum Anglorum Ecclesiis mandata atque observanda deferret unà cum epistolis quas idem Pontifex Deo dilecto Archiepiscopo Laurentio & Clero universo, similiter & Ethelberto Regi atque genti Anglorum direxit.

Romam petit.

5. *Causam seu occasionem Romani itineris Baronius Mellito fuisse suspicatur insolitam (ut credunt) Ecclesiæ Vuestmonasteriensis dedicationem, de qua audiendus Vuillelmus Malmesb. in lib. 2. de Pont. Angl.* Tunc verò Mellitus Deo cooperante & Ethelberti adjutus adminiculo, Christianitatis Fidem egregiè in illa provincia propagavit. Nam & Monasterium B. Petro in Occidentali civitatis parte fecit, ipsius Apostoli (ut fertur) admonitus nuntio: qui & coram visis Ecclesiam recèns factam per se dedicaverit, & per rusticum Episcopo xenium

Dedicatio Ecclesiæ Vuestmonasterij miraculosa.

Baron. ad an. 610.

AN. CHR. DC. XXIV. APR. XXIV. gratissimum, grandem scilicet piscem destinaverit. Nec verò de dicto dubitare voluit, qui videret agrestis fatuitatis hominem, qui nec Christianus esset, de Petro afferentem nuntium, ejusdémque corporis lineamenta quæ Mellitus nosset, ex pictura veraciter pronuntiantem. Creditum ergo, nec consecrationis mysterium repetitum, quam perfectam monstrarent candelæ per totam Ecclesiam accensæ, cruces factæ, nec minùs aquæ adspersæ, & sacrati olei locis debitis non frivola vestigia. Cessit divino officio humana sedulitas, pronuntiavítque voce prophetica momenti magni futurum Monasterium, in quo Apostolus Pontificale exercuisset obsequium.

Vuestmonasterii instauratio & prærogativæ.

6. *Istius dedicationis Beda non meminit, eam verò incunctanter adseruerunt Osbernus in Vita S. Dunstani, Sulcardus Monachus Vuestmonasteriensis in Chronico, aliique Anglorum Historici, quibus Nicolaus Papa II. in litteris ad Edvuardum Regem datis adsentire videtur, ut in Monast. Anglic. Tom. 1. legere licet.* Præterea, *inquit Nicolaus*, illi loco quem sub nomine sanctæ Pœnitentiæ construendum & meliorandum suscepisti, quoniam *(ut fertur)* primam antiquitùs consecrationem à B. Petro accepit, cujus licet indigni Vicarii sumus, & quia regia antiquitùs sedes est, ex auctoritate Dei & dictorum Apostolorum atque hujus Romanæ Sedis & nostra concedimus, permittimus & solidissimè confirmamus, ut ampliùs in perpetuum regiæ constitutionis & consecrationis locus sit atque repositorium regalium insignium, & habitatio perpetua Monachorum, qui nulli omninò personæ nisi Regi subdantur, habeántque potestatem secundùm Regulam B. BENEDICTI per successiones eligere sibi dignos Abbates. *Quippe S. Petri Monasterium, quod*, propter vetustatem & frequentes bellorum tumultus *(ut habet charta restaurationis)* pænè videbatur destructum, EDWARDUS *Rex piissimus Ethelredi filius instauraverat.* Nec minùs, *inquit Malmesbur. in lib. 2. de Pont.* sed multo etiam magis Rex WILLELMUS extulit locum magnis redditibus prædiorum, quòd ibi regni susceperit insignia. Consuetudo igitur apud posteros invaluit, ut ptopter Edvuardi inibi sepulti memoriam, regiam regnaturi accipiant coronam.

Nuperus ejus status. *Lege Annal. Bened. Antonii Yepez ad an. 605. cap. 2.*

7. *Situm erat Monasterium in suburbana Thamesis insula, Thorneia dicta, ad Occidentalem Londoniæ plagam, unde Vuestmonasteriũ, Anglis* Westminster *dictum, toto regno celeberrimum post S. Edvuardi principatum. Iam inde, ait Anonymus in libro singulari de monumentis Ecclesiæ Vuestmonasteriensis, hoc Monasterium cùm Regum Angliæ inauguratione & coronatione, tum etiam sepulturà & Regalium repositione longè fuit celeberrimum. Verùm post* C. LX. *annos hanc Edvuardi fabricam subvertit Henricus III. novámque Ecclesiam speciosà structurà, multiplici marmorearum columnarum ordine, tecto laminis plumbeis convestito, quinquaginta annorum opere ipse primum ponens lapidem anno* M. CC. XX. *exædificavit, & palatio regio illustravit. Abbates Basilicam ad Occasum plurimùm auxerunt: Henricus VII. anno* M. D. II. *in suam suorúmque sepulturam, ad Ortum, sacrarium admirandæ elegantiæ impensis 14000. librarum adjecit, in quo sepulcrum ejus splendidissimum & maximum ex ære solido cernitur. Expulsis postea ab Henrico VIII. Monachis, Ecclesia ad varias subinde vices revoluta fuit. Primùm Decanum habuit & Præbendarios, mox Episcopum unicum Thomam Thurlbeium anno* M. D. XLI. *qui patrimonio Ecclesiæ acciso cessit & Decano reliquit. Statimque nimirum anno* M. D. LVI. *Monachi illic restituti sunt cum suo Abbate Iohanne Feckenano, invictissimo Fidei pugile: quibus paullò pòst auctoritate Parlamentaria ejectis & variè divexatis Ecclesiam in Collegiatam heterodoxorum nefaria Regina Elizabetha convertit. Iohannis Feckenani Abbatis clarissimos agones, quos tandem anno* M. D. LXXXV. *feliciter complevit, aliorumque ipsius discipulorum suo loco Deo dante referemus.*

8. Post mortem Ethelberti, quæ anno ab Incarn. Dominica DC. XIII. accidit, *ut Beda in lib. 2. cap. 5. auctor est*, cùm filius ejus Eadbaldus regni gubernacula suscepisset, magno tenellis adhuc Ecclesiæ incrementis detrimento

fuit. Siquidem non solùm Christi Fidem recipere noluerat, sed & fornicatione pollutus est tali, qualem nec inter Gentes auditam Apostolus testatur, itaut uxorem patris haberet. Quo utroque scelere occasionem dedit ad priorem vomitum revertendi iis, qui sub imperio sui parentis, vel favore vel timore regio, Fidei & castimoniæ jura susceperant. Nec supernæ flagella districtionis perfido Regi castigando vel corrigendo defuêre. Nam crebrâ mentis vesaniâ & spiritûs immundi invasione premebatur. Auxit autem procellam hujusmodi perturbationis etiam mors SEBERHTI Regis Orientalium Saxonum: qui ubi regna perennia petens, tres filios suos qui pagani perduraverant, regni temporalis heredes reliquit, cœperunt illi mox idololatriæ quam vivente eo aliquantulùm intermisisse videbantur palam servire, subjectisque populis idola colendi liberam dare licentiam. AN. CHR. DC. XXIV. APR. XXIV.

9. Cúmque viderent Pontificem (*Mellitum*) celebratis in Ecclesia Missarum sollemniis Eucharistiam populo dare, dicebant (ut vulgò fertur) ad eum barbara inflati stultitia: Quare non & nobis porrigis panem nitidum, quem & Patri nostro Saba (sic namque eum appellare consueverant) dabas, & populo adhuc in Ecclesia dare non desistis? Quibus ille respondebat: Si vultis ablui fonte illo salutari quo pater vester ablutus est, potestis etiam panis sancti cui ille participabat esse participes. Sin autem lavacrum vitæ contemnitis, nullatenus valetis panem vitæ percipere. At illi; Nolumus, inquiunt, fontem illum intrare, quia nec opus illo nos habere novimus: sed tamen pane illo refici volumus. Cúmque diligenter ac sæpe ab illo essent admoniti nequaquam ita fieri posse, ut absque purgatione sacro-sancta quis oblationi sacro-sanctæ communicet; ad ultimum furore commoti aiebant: Si non vis adsentire nobis in tam facili causa quam petimus, non poteris jam in nostra provincia demorari. Et expulerunt eum, ac de suo regno cum suis abire jusserunt. Mellitus à paganis ob negatam Eucharistiam expellitur.

10. *Priusquam cetera persequamur, duo hoc in loco observanda sunt. Vnum, Eucharistiam tunc temporis ex* pane nitido, *id est ultra morem candido, qualis modò adhibetur, confici solitam fuisse. Concilium Calchutense in Anglia anno* DCC.XXCVII. *celebratum cap. 10. sic statuit*: Oblationes etiam Fidelium tales sint, ut panis sit, non crusta. *Quærit Algerus in lib. 2. de Sacram. cap. 9.* quare in candido pane consecretur magis corpus Christi quàm in nigro vel cujuscumque coloris? *Respondet*: Pane quidem cujuscumque annonæ sive coloris non prohibetur fieri corpus Christi si necessitas fuerit: sed decet revera eum candidissimum esse & mundissimum si facultas non defuerit, qui transferri debet in splendidissimum corpus Agni immaculati. *Lege Vicecomitem in lib. 2. de antiq. Missæ ritib. cap. 9. & seq. Modum quem prisci Cluniacenses Monachi in conficiendis hostiis servabant, expressum habes in lib. 3. Consuetud. Cluniac. cap. 13. Alterum hìc observandum est, Gentiles seu Infideles illos Anglos rei sacræ interesse fuisse permissos: quod primæva non sustinebat religio. Pergit Beda in eodem loco:* Duo notanda.

11. Qui expulsus inde venit Cantiam, tractaturus cum Laurentio & Justo Coëpiscopis quid in his esset agendum: decretúmque est communi consilio, quia satius esset ut omnes patriam redeuntes libera ibi mente Dominum deservirent, quàm inter rebelles Fidei Barbaros sine fructu residerent. Discessêre itaque primò Mellitus ac Justus, atque ad partes Galliæ secessêre, ibi rerum finem exspectare disponentes. Sed non multo tempore Reges qui præconem veritatis à se expulerant, dæmoniacis cultibus impunè serviebant. Nam egressi contra gentem Gevissorum in prælium, omnes pariter cum sua militia corruerunt: nec licet auctoribus perditis, excitatum ad scelera vulgus potuit corrigi, atque ad simplicitatem Fidei & caritatis quæ est in Christo revocari. Mellitus cum Justo Britanniam deserit.

12. *Verùm Eadbaldus Rex cùm inspectis Laurentij Episcopi plagis à B. Petro eo quòd etiam è Britannia discedere ac oves deserere vellet inflictis, idololatriam incestúmque connubium abdicâsset, prout Beda in lib. 2. cap. 6. fusiùs commemorat*: Misit etiã, *inquit*, in Galliam & revocavit Mellitum & Justum, eósque ad suas Ec- A Rege revocatur.

An. Chr. DC. XXIV. Apr. XXIV. clesias liberè instituendas liberè redire præcepit: qui post annum ex quo abierant reversi sunt. Et Justus quidem ad civitatem Rosi cui præfuerat rediit: Mellitum verò Londonienses Episcopum recipere noluerunt, idololatris Pontificibus magis servire gaudentes. Non enim tanta erat ei (*Eadbaldo*) quanta patri ipsius regni potestas, ut etiam nolentibus ac contradicentibus paganis Antistitem suæ posset Ecclesiæ reddere. Verumtamen ipse cum sua gente ex quo ad Dominum conversus est, Divinis se studuit mancipare præceptis. Denique & in Monasterio beatissimi Apostolorum Principis (*nimirum in Vuestmonasterio*) Ecclesiam sanctæ Dei Genitricis fecit, quam consecravit Archiepiscopus Mellitus. *Subdit Beda cap. 7.*

A Londoniensibus rejicitur.

Laurentio succedit.

13. Hoc enim regnante Rege B. Archiepiscopus Laurentius regnum cæleste conscendit, atque in Ecclesia & Monasterio S. Apostoli Petri juxta prædecessorem suum Augustinum sepultus est die quarto Nonarum Februarii. Post quem Mellitus qui erat Londoniæ Episcopus Sedem Dorvuernensis Ecclesiæ tertius ab Augustino suscepit: Justus autem adhuc superstes Rofensem regebat Ecclesiam. Qui cùm magnâ Ecclesiam Anglorum curâ ac labore gubernarent, susceperunt scripta exhortatoria à Pontifice Romanæ & Apostolicæ Sedis BONEFACIO, qui post DEUSDEDIT Ecclesiæ præfuit anno Incarnationis Dominicæ sexcentesimo nonodecimo.

Commendatur.

14. Erat autem Mellitus corporis infirmitate, id est podagrâ gravatus, sed mentis gressibus sanus, alacriter terrena quæque transiliens, atque ad cælestia semper amanda, petenda & quærenda pervolans. Erat carnis origine nobilis, sed culmine mentis nobilior. Denique ut unum virtutis ejus unde cetera intelligi possunt, testimonium referam; tempore quodam civitas Dorvuernensis per culpam incuriæ igne correpta, crebrescentibus cœpit flammis consumi. Quibus cùm nullo aquarum injectu posset aliquis obsistere, jámque civitatis esset pars vastata non minima, atque ad Episcopum furens se flamma dilataret; confidens Episcopus in Divinum ubi humanum deerat auxilium, jussit se obviam sævientibus & huc illúcque volantibus efferri ignium globis. Erat autem eo loco ubi flammarum impetus maximè incumbebat Martyrium (*id est Ecclesia*) beatorum quatuor Coronatorum. Ibi ergo perlatus obsequentûm manibus Episcopus, cœpit orando periculum infirmus abigere, quod firma fortium manus multùm laborando nequiverat. Nec mora, ventus qui à Meridie flans urbi incendium sparserat, contra Meridiem reflexus primò vim furoris sui à læsione locorum quæ contra erant abstraxit, ac mox funditùs quiescendo flammis pariter sopitis atque exstinctis compescuit. Et quia vir Dei igne Divinæ caritatis fortiter ardebat, qui tempestates potestatum aëriarum à sua suorúmque læsione crebris orationibus vel exhortationibus repellere consueverat; meritò ventis flammísque mundialibus prævalere, & ne sibi suísque nocerent, obtinere poterat.

Moritur, sepelitur, transfertur.

15. Et hic ergo postquàm annis quinque rexit Ecclesiam, Eadbaldo regnante migravit ad cælos, sepultúsque est cum Patribus suis in sæpedicto Monasterio & Ecclesia beatissimi Apostolorum Principis anno ab Incarnatione Domini sexcentesimo vigesimo quarto, die octava Kalendarum Maiarum. Cui statim successit in Pontificatum Justus qui erat Roffensis Ecclesiæ Episcopus. *Melliti ipso die mentionem faciunt vetusti Martyrologiorum Scriptores: Gotselinus verò Bertinianus Monachus in historia Translationis S. Augustini Anglorum Apostoli, quam ad ann. 1091. referemus. S. Melliti Reliquiæ quædam in Ecclesia S. Pauli apud Londoniam in brachiis argenteis olim adservabantur, uti ex Inventariis ut vocant anno* M. CC. XCVIII. *factis & à Vuillia Dugdalio in Hist. Ecclesiæ S. Pauli relatis constat.*

VITA S. AVSTREGISILI EPISCOPI BITURICENSIS,

Auctore anonymo coævo, ut ex num. 11. & 13. constat.

Ad MSS. codd. & Labbeanam editionem stilo genuino restituta.

1. IGITUR AUSTREGISILUS * natus [a] AGUNDINO patre Bituricæ civitatis indigena fuit. Parentum quidem clara progenies, tamen opulentiâ rerum nec multùm dives nec indigens, sed sufficiens erat ex omnibus rerum substantiis. Cúmque in pueritia sacris litteris fuisset institutus, & à minore ad robustiorem transisset ætatem, in obsequio gloriosi Regis GUNTRAMNI deputatur à patre, ubi non modicum temporis spatium sub sæculari disciplina prudenter militavit. Erat Regi gratissimus & universis commilitonibus amantissimus, intantum ut linteum quo Rex lotis manibus tergere solitus erat ipse proferret, & ob hoc Mapparius vocabatur. Tunc verò jam in sæculari habitu, eleemosynis, orationibus, & vigiliis, die noctúque vigilantissimè insistebat, & ad cælestem patriam ineffabili gaudio anhelabat. Jam in hoc sæculo fideliter videbatur illi servire, cui inhianter in cælestibus inseparabiliter inhærere cupiebat. Aliquando cœpit à parentibus cogi ut uxorem duceret. Ille amore pudicitiæ casus & molestias nuptiarum devitans, differebat nuptias dicens: In hac causa opperienda est Dei voluntas & potestas: quia dubium est bonam an malam ducam. Si bonam, timeo perdere: Si malam, timeo ne possim carere. Quid me in dubium vultis venire & sub vacua sollicitudine quæ usibus mulierum sunt implicari? cùm possim liber vivere, cur me alterius mancipabo servitio? Hæc audientes parentes contristati cœperunt eum intentiùs urgere, ut eorum faceret in hac parte voluntatem. Ille ne contristare eos videretur, quos potiùs ovantes habere cupiebat, ita facturum se promisit, ut si esset Domini voluntas faceret quod hortabantur.

*S. Austrille

a Austregisilus Biturix, Guntramni Mapparius.

Conjugem respuit.

2. Igitur cùm esset in ministerio antedicti Regis, cœpit secum volvere de hac causa, ut quæreret quidnam esset ei condignius. Occurrit in mente tres viros è vicino aut longè æquales natione, & rerum familiarium parili substantia. Quorum nomina scribens in tria pittacia*, misit ea super altare sub palla in Basilica S. Johannis cominùs ab urbe Cabilloni sita [b]; votum faciens ut tres noctes sine somni perceptione in oratione persisteret. Et expletis trium noctium spatiis, mittens manum, quale Dominus ei admoveri pittacium dignaretur arriperet, & cujus in ipso scriptum nomen inveniret, ejus filiam petere deberet. Transacta una nocte absque digestione somni, adveniente altera cœpit somno gravari. Et circiter mediæ noctis tempore cùm jam ferre non posset somni torporem; flexo genu incubuit formulæ [c] & obdormivit. Et ecce in visu adstiterunt ei duo viri ante altare senes decori vultu. Et ait unus ad alterum: Cujus filiam hic Austregisilus sponsabit? At ille interroganti dicit: Ignoras quia jam sponsatus est? Ait: Cujus filiam? Respondit: Justi Judicis. In hac visione expergefactus cœpit deliberabundus hærere, quisnam hic justus esset, qui & judex fuerit, & filiam haberet innuptam. Cùm non invenisset, dubius de petitione, ibat solitò ad aulam Regis. Pervenit in burgo ubi diversorium habebat. Inerant ibi hospites congregati, pauper veteranus cum muliercula sua. Quo viso cœpit illa feminola dicere: Hospes, subsiste paulisper, & referam tibi somnium quod nunc diluculo de te vidi. Videbar mihi audire magni soni fragorem quasi psallentium voces, & aio hospiti tuo: Homo quid est istud quod audio? Num aliqua festivitas hodie à Sacerdotibus celebratur ubi processio fiat? Et dixit mihi: Hospes noster Austregisilus uxorem ducit. Et ego gavisa summa alacritate, progressus sum videre puellam, ut considerarem vultum & speciem ejus. Cúmque præterirent Clerici per hanc plateam in albis vestibus deferentes cruces, & psalmos ex more procedentium canentes, ulti-

Dei voluntatem hac de re explorat.

*id est schedas

b

c

Ecclesiæ sponsum se fore intelligit.

a In elogio S. Austregisili tumulo olim affixo hęc legebantur: *Tertio Decembrium Kalendarum proles edita procedens ab alvo, absolvit genitricis viscera, bis vicenis & primo Childeberto regnante in anno. Feriâ hic quartâ tempus signatur, & quartadecima quoque Luna fertur per alta Scorpij, &c.* quæ To. 2. Bibl. Labbeanæ habentur Proinde Austregisilus natus est anno Christi D. LI. quo Dominicali littera A currente, dies tertius Kal. Decemb. in feriam quartam incidebat, regni verò Childeberti annus xli. incipiebat.

b Nunc mœnibus urbis inclusa est, *Saint Iean Baptiste de Maisel* dicta, qua in Ecclesia anno DCCC. XCIV. Concilium in causa Gerfordi Monachi Flaviniacensis habitum est.

c Formula pro sedili hîc usurpatur, Gallicè *une forme*, quo nomine intelliguntur sedilia qualia in Templis visuntur, quæ pro libitu deprimuntur & eriguntur.

AN. CHR. DCXXIV. MAII XX.

mus eorum veniens tu & reliquum vulgus ſequebatur poſt tergum. Et ego curioſiùs conſiderabam, & nullam videbam noſtri ſexûs adeſſe perſonam, nec puellam quam duceres. Et dico hoſpiti tuo: Ubi eſt puella quam hoſpes noſter accepit? At ille: Nónne vides eam in manibus ſuis? Et ego adſpexi: aliud non vidi niſi librum Evangelij in manibus tuis. Tunc ille Beatus intellexit juxta ſuam viſionem & ſomnium mulierculæ Domini vocatione ad Sacerdotale officium ſeſe provocari. Cùm in palatium perveniſſet, pulſanti oſtium oſtiarius aperuit. Et cùm introiret in domum Regis, ſolitò ipſe Rex reſponſum impoſuit his verbis & eo ordine magna voce: *Poſuiſti in capite ejus coronam de lapide pretioſo*, & cetera quæ ſequuntur. Jam extunc confirmata eſt in ipſo ſpes fidei de Domini vocatione, & cœpit eniriùs de bonis operibus proficere, & de nuptiis ultra ceſſavit cogitare quid ageret.

Pſal. 20.

Exactionũ falsò accuſatur.

3. Tunc totius malitiæ artifex & invidus callidúſque hoſtis humani generis cùm videret eum ingenti ardore beatam ſitire gloriam & æternam, cœpit ſuis deceptionibus ſcandala parare qualiter ab iſto ſancto propoſito Dei famulum inhibere poſſet. Erat tunc in palatio Regis quidam poteſtate præditus, homo ferus & ſuperbiæ nimiæ deditus BETHELENUS nomine, qui temerario ordine quiddam de fiſcalibus rebus fraudulenter occuparet. Unde dum argueretur à Rege, oſtendit illi falſam auctoritatem. Quis, inquit, Rex hanc præceptionem dedit? Dixit: Auſtregiſilus Mapparius. Accerſitus Auſtregiſilus, interrogatus, quod non fecerat denegavit. Illos deceptantes Rex in furorem verſus juſſit eos ex hoc in campo certare, ut quis falleret Domini judicio monſtraretur. Jam advenerat dies inſtitutus certandi. Mane ſurgens Auſtregiſilus, clypeum cum jaculo per pueros ſuos direxit in campum, ubi Rex agoniſtas exſpectare ſolitus erat. Ipſe autem cùm ad Baſilicam S. Marcelli [a] orandi gratiâ pergeret, habuit quemdam pauperem obvium, & quid ei ampliùs largiretur non habebat quàm unum trientem. Nam etſi fuerant, in ſimile opus abierant. Venit enim in mente illud propheticum: *Beatus qui intelligit ſuper egenum & pauperem, in die mala liberabit eum Dominus, & non tradet eum in manus inimici ejus.* Dato triente ingreditur Baſilicam, præmiſſa oratione vexillo Crucis ſe munivit, quod eſt armatura Dei, fidus de ſua juſtitia & de Domini juſto judicio imperterritus feſtinúſque ad certamen pergebat. Cùm ibidem præſtolaretur adverſarij adventum, ecce veniens quidam ex miniſtris Betheleni, anhelabundus & lugubri vultu nuntians Regi mortuum eſſe Bethelenum. Rex indagare cœpit tam celerem ejus interitum, qualiter contigiſſet. Ille his verbis & eo ordine exponebat Regi. Cùm veniret Bethelenus ſervus tuus heſterno ad Placitum [b], manſit ſub Auriaco. Et hodiè cùm illuceſceret dies, juſſit ſibi parari equum manſuetiſſimum. Quo adſcenſo, tamquam fixus manſit immobilis. Cujus cùm calcaribus latera perforaret, exſiliens ſumma velocitate, ingenti impetu cœpit in diverſa flectere membra, caput jungere pedibus, pedes ſuperiores in ſublime excutere. Tamdiu memoratum Bethelenum ventilavit atque concuſſit, donec tamquam præciſa arbor ut ab impetu turbinis evulſa, ab alto præceps in terram rueret. Et nec hoc ſatis fuit, vertens ſe equus ille junctis pedibus percuſſit eum in cerebro, itaut cruor per aures & nares prorumperet, uſque adeo ut antequam levaretur à terra ſpiritum exhalaret. Completum eſt in eo quod ſcriptum eſt: *Perdes omnes qui loquuntur mendacium*; Et *Teſtis falſus non erit impunitus.* Hoc audito Rex accerſivit ad ſe Auſtregiſilum, & ait ei: Pugnavit pro te Dominus, cujus auxilium fideliter popoſciſti. Mortuus eſt, inquiens, Bethelenus Divina ultione punitus. Ille verò non gaudens in interitu inimici, gratias agebat Deo quòd ab ejus ſanguine impollutas Dominus ſuas ſervâſſet manus, memorans verſiculum Pſalmi: Domine reſpexiſti humilitatem meam, & ſalvam feciſti de neceſſitatibus animam meam, nec concluſiſti me in manus inimici, & fidelem famulum ſuum ſervavit illæſum. Jam tunc ſuperna pietas & Divina potentia famulum quem ſibi dignum Sacerdotem fore prædeſtinaverat, adhuc in ſæculari habitu ab ingruentibus tempeſtatibus diaboli ſervabat.

Duello purgare ſe jubetur.

Pſal. 40.

Bethelenus calumniator pœnas luit.

Pſal. 3.

Prov. 19. 5.

Pſal. 30.

Subdiaconus & Abbas ordinatur Auſtregiſilus.

4. Poſt hæc cœpit ipſe Auſtregiſilus in amore & dilectione Dei attentiùs in bonis operibus proficere, & Clericatûs onus inhianter deſiderare. Per quem hoc Regem peteret dubitabat. Erat tunc in domo Regis inter ceteros Senatores præſtantiſſimus, ÆTHEREUS nomine, vir prudentiſſimus & ſingulari cautelæ deditus, cui Rex omnia tractatûs ſui præcipua arcana pandebat, qui tunc dignus Epiſcopatu, poſtea Lugduno Galliæ nobiliſſima civitate Epiſcopus ordinatus eſt, qui memoratum famulum Dei ſingulariter diligebat. Quem Auſtregiſilus rogavit ut Regis permiſſu peteret ſe ad Clericatûs onus venire debere. Qui ſuggeſſit & impetravit. Adeptis epiſtolis perrexit Autiſſiodorum civitatem, ibíque ab AUNARIO B. Epiſcopo deciſa cęſarie Clericus effectus & Subdiaconus ordinatus eſt. Receſſit inde ad memoratum Æthereum: ille jam Epiſcopatu accepto, benigniſſimè eum cum magno gaudio recepit, Preſbyterum & Abbatem B. Nicetij Epiſcopi & Confeſſoris ordinavit, & ob hanc dilectionem perfectionis dedit ei de rebus Eccleſiæ Coloniam Albiano nomine, uſibus ſuis profuturam.

a Eccleſia S. Marcelli à Guntramno Rege condita eſt unà cum Monaſterio, quod Cluniacenſi Cœnobio ſubjacet.

b Placitum, locus ubi cauſæ aguntur, Gallicè *les Plais.*

5. Cùm

5. Cùm tempus venit vindemiæ &, jam uvæ erant præcoquæ, ivit B. Austregisilus vindemiam colligere, & jussit priùs parari vasa quibus mustum reconderet. Quod & factum est. Repleto vase musto, unum quod illi vocant cupam [a], ferme viginti metra capiens resedit vacuum. Eadem nocte ex torculari machina adhuc exortum est mustum, ferè amphora una. Cùm non esset alibi ubi reconderetur, jussit illud in illa majore quæ vacua erat recondi. Ille in eumdem cellarium ingressus, facta oratione signum Crucis figuravit: mane ipso regressus ad Basilicam custos cupæ illius cùm introisset cellarium considerare si salva essent vasa cum musto, adspexit & illam quæ vacua remanserat, sicut & reliqua vasa superexundabat, ebulliebátque tanta repletione, ut desuper plurimum mustum laberetur in terra. Ille tanto mysterio obstupefactus, evestigiò ad Basilicam ad sanctum Dei hominem cucurrit, nuntians ei quod factum fuerat. Ille silentium imponens aiebat: Vide nemini dixeris. Nulli dubium quod Dominus pro merito & oratione præfati famuli sui operari dignatus est.

AN. CHR. DC. XXIV. MAII XX. Vinum auget. a

6. Post hæc cùm Dominus vellet eum juxta sanctum propositum suum demonstrare, eo tempore cùm esset memoratus Dei homo cum beatissimo Ætherio Episcopo in quadam villa in Genevensi territorio super lacum, erat haud procul ab ipsa villa castellum desertum & ab universis habitatoribus vacuum. Inerant ibi Ecclesiæ & ipsæ ferè semirutæ. Cùm orandi gratia in ipso loco præfatus B. Austregisilus perrexisset, & nullum custodem nec aliquem Clericum ibidem reperisset vigilantem, patentibus ostiis & sacrariolo clauso & seris obfirmato, voluit Missas [b] in illa Basilica celebrare. Deerat aqua quâ aut manus ablueret, aut in sacrificium misceret. Dicit ad amicum suum MARCULFUM eo tempore Lectorem, nunc Abbatem in ipsius Basilica, ubi corpus ipsius conditum esse videtur; Requirite pauxillum aquæ, ut hic celebremus Missas. Qui cùm quæsissent non invenerunt. Regressi ad eum in illam Ecclesiam invenerunt ostia de sacrario illo aperta, quæ antè serata viderant. Et cùm introissent, invenerunt ipsum virum Dei adstantem, & ante se habentem duas crateras plenas, unam aquâ, aliam vino. Illi obstupefacti hoc miraculum intuentes, in pavorem non modicum conversi sunt.

Vinum & aquam in sacrificium divinitus accipit. b

7. Cùm Dominus eum ad sublimiorem gradûs honorem provehere vellet, decedente Bituricas APOLLINARE Episcopo S. Austregisilus in loco ejus electus ab omnibus ex consensu Regis Episcopus subrogatur. In quo gradu dignitatis duodecim annos rexit Ecclesiam, sicut ipse Angelo revelante cognoverat. Nam cùm primum terminum memoratæ urbis ingressus fuisset, mansit in villa Germaniaco nocte illa, factóque diluculo, vocavit SULPICIUM Diaconem [c] qui ei postea successor fuit, & DESIDERIUM item Diaconem & dixit eis: Hac nocte mihi Dominus dignatus est revelare duodecim annos in isto gradu dignitatis regere Ecclesiam Bituricam.

Sedi Bituricæ præest 12. annis. c

8. Eo tempore erat mulier aliqua in suburbio ipsius civitatis, longo jam tempore aridis membris, nervis contractis, morbo paralysi affecta, ut nullum fermè membrorum ad officium suum movere posset, nisi cùm necesse fuisset ceterorum manibus ubi necessitas exigebat deferretur. Petiit se à vicinis ad virum sanctum deportari. Cúmque ad altare delata fuisset, & vir Sanctus solitò officium Divinum in Ecclesiam exsolvere advenisset, vidit misellam incurvatam ad ipsum altare jacentem & dicentem: Sancte Austregisile adjuva me. At ille: Domini pietas & potestas te salvare potest. Ille manus oculósque tollens ad cælum dixit: Extende mihi manum tuam. At illa ait: Nequeo. Ille apprehensâ illius dexterâ & digitum inferens in sua palma, digitos ejus qui olim per ipsum morbum manibus adhæserant direxit. Similiter & omnia membra fecit, donec erexit eam super pedes. Et restituta est pristinæ sanitati, & membra sua, ut sana solita erant, officium receperunt. Et ait ad eam: Cave ne tu ad pristina vitia devolvaris, ne fortè deterius tibi contingat. Quia ferebatur illa antequam in ista infirmitate laberetur, voluptati dedita luxuriosè vixisse.

Paralyticam sanat.

9. Per idem tempus in urbe Biturica erat nobilissima mente & natalibus illustris BERTOARA sacrata Dei famula [d]. Et cùm solito more ipsa nocturno tempore vigilare properabat, invenit in platea sub stillicidio cujusdam domûs jacentem pauperem nomine Beroaldum pannis obsitum, omnibus membris contractum. Cœpit inquirere ejus casus miseriæ, & cur ibi jaceret. At ille dixit: Jamdiu in isto morbo cruciatus jaceo, & non est qui mihi auxilietur. Volente me ad Ecclesiam ire nequeo, ut S. Austregisili conspectui deducar. At illa hæc audiens ingemuit, & compassione ipsius pauperis compuncta, præcepit pueros suos eum le-

Item contractum. d

a Cupa seu Caupa, vas vinarium seu dolium, unde caupones dicti. Nostrates calicem vinarium vocant cupam, *une coupe*, item dolium majus in quo racemi teruntur, vulgò *une cuve*. Cupæ nomine non semel usus est Varro teste Nonnio.

b Apud Veteres Missa pro sacrificio Christianorum semper in plurali efferebatur. Trita res apud Gregorium Turon. Illud fortè inde factum est quòd in uno sacrificio plures dicerentur orationes, quas Collectas vocant, Missæ non rarò olim appellatæ.

c Et tamen Sulpicius in propriis Actis inferiùs referendis Diaconus à S. Austregisilo ordinatus dicitur.

d Bertoara Parthenon B. Mariæ de Salis prope Bituricas condidit ac rexit, qua de re agit Jonas in Vita S. Eustasij infrà. Istud Cœnobium per Gaufridium Vicecomitem ineunte sæculo XI. sub Dagberto Episcopo ad Sæculares Canonicos conversum legitur in Patriarchio Bituric. To. 2. Bibl. Labbeanæ.

AN. CHR. DC.XXIV. MAII XX.

vare à terra, & subpositis manibus quasi funus exanime ad Ecclesiam deferre, & coram altario rogavit deponi, ubi advenerat sæpefatus vir Dei. Intuens debilem contractum, sensit in spiritu ob causam peccati nequissimum spiritum potestate accepta istam contractionem pauperi inflixisse, præcepit eum in loco remotiori deferri. Et ille in oratione prostratus aliquamdiu, postea ad pauperem illum accessit. Et (nisi fallor) in balneum eum jussit mitti, & contrectans manibus omnia membra extendens deprecatus Domini auxilium impetravit quod petiit. Adfuit superna gratia, & pauper ille pristinæ sanitati restitutus, postea ab omnibus visus & nullo claudicante membrorum plures vixit annos.

Cæcam illuminat. *f. sibi

10. Eo tempore erat quædam matrona nomine PATERNA, habens ad ministerium familiarem puellam suis * creditam nomine Augustam. Accidit autem ut ab interpolatore totius immunditiæ percussa, lumine claritatis amisso, torporem cæcitatis incurrisset. Propter quod memorata domina ipsius puellæ scripsit epistolam, & misit eam ad sæpefatum Dei hominem, petens ut suis orationibus ab ipsa cæcitate curaretur. Quam ille intuens suspexit ad cælos, Domini auxilium postulans: & accipiens oleum benedixit & linivit cæcæ oculos. Oratione facta, cæca quæ dudum fuerat, protinus apertis oculis copiam videndi recepit.

Infirmum pane benedicto sanitati restituit.

11. Post idem tempus illustris matrona & Deo dicata AUSTROBERTA [a], relicta ab illustrissimo viro CHRONOALDO, refert quid ipsa præsente actum fuit. Unus de pistoribus suis nomine Leodemarus, morbo atrocissimo vexabatur, & illa habebat repositum panem quem memoratus Austregisilus benedixerat, & ei eulogias transmiserat. Quem illa ad hoc reservabat, ut si quis videretur aliquo tædio affici, cum integra fide sumendi dare deberet. Rogavit memoratum pistorem apprehendi, & de illo pane in os ejus mitti præcepit, quem ille penitus accipere recusabat. Sed apprehendentes invitum & coactum, aperto ore ingesserunt de ipso pane in ejus faucibus. Posthæc nec mora evomuit omnem amaritudinem qua vexabatur, & sanus effectus hodiéque officium suum facere videtur.

Auctoris ætas.

Pœna hominis Dominicæ diei religionem violantis.

12. Quidam molendinarius eo tempore nomine Monulfus, die Dominico temerario spiritu volens juxta sui industriam molam emendare, accepto ancipiti ferro, quod vulgò Scotam vocant, cœpit terere molam. Ex quo peccato adhæsit manui ejus manubrium ferri illius, quod nullus poterat de manu ejus auferre. Et tanta districtione artatus est, ut inter digitos illius jam cœpisset sanguis prorumpere, & adspicientibus ob fœtorem fastidium facere, venitque ad præfatum Dei hominem. Ille postulans Dei auxilium, accepit manum ejus ubi adhæserat malleus, digitos primùm extendens: & tulit illud ferrum & manum illius attrectavit, & omnem doloris atrocitatem expulit, & sanus factus homo ille recessit.

Austregisilus dæmoniacam liberat.

13. Erat tunc procul ab urbe Biturica juxta vicum Brioderum puella adolescentula parentibus amantissima, nomine FRIOVALA, quam nequissimus spiritus oppressam crudeli cruciatu vexabat, itaut acsi phrenetico morbo die noctúque nulla ei esset requies vociferandi; intantum ut in amentiam delapsa, nec se nec parentes agnosceret, & diversarum ferarum voces, mugitúsque & avium querulas voces ingenti vociferatione geminaret. Lugebant parentes, vicini condolebant, & mirabantur in tam tenera ætate tantæ crudelitatis contritionem infelicem posse sustinere. Adducitur ad sæpefatum virum Dei: Ille intuens eam cognovit ob callidi hostis contritionem afflictam, & præcepit eam propiùs altari admoveri. Et accepto pane & calice more solito spirituales hostias Domino offerens, mysticum prece conficit corpus Domini. Ipse priùs percepit, deditque puellæ. At illa ubi accepit, protinus à vociferatione reticuit. Benedixit vestimenta ejus & velari eam parentibus religiosa veste præcepit, & à vino & carnibus abstinere debere dixit: Quod & factum est. Ex illa hora fugato dæmonio puella illa pristinæ sanitati restituta, hodiéque in Monasterio B. BERTOARÆ reclusa, inter reliquas Dei famulas laudabili conversatione degere videtur.

Consecratio corporis Christi.

Auctoris ætas.

Contractus erigitur.

14. Erat tunc in ipsa civitate Biturica quidam pauperrimus juvenis nomine Leonastus, & longo jam tempore debilitate contractus, itaut plantæ ejus ad poplites adhærerent: & deportabatur humeris alterius per singulorum ostia, & victitando eleemosynam quærebat. Cùm vir beatissimus Austregisilus obdormivit in Domino, gestatorium ubi sanctum corpus illius ferebatur, pauper ille sequebatur, & ad Basilicam ubi sepultus est pervenit, jacens ante sepulcrum ejus eadem nocte. Qui relaxatis membris quæ erant arida, officium pedum consecutus, postea visus est per semetipsum in eadem civitate rectus ambulare.

Angelus in ejus sepultura apparet.

15. Nec illud præterire debemus quod venerabilis JANUARIUS Presbyter refert, qui & quando sepultus est à B. RAURECO [b] Episcopo memoratus vir Dei, inibi erat. Et cùm corpus ipsius Sancti appositum in sepulcro illo fuisset, & eum præfatus Pontifex sepelisset, cùm ex more tumulus ille componitur, stans præfatus Episcopus Raurecus ad pedes eius & memoratus Presbyter Januarius, adspexit quasi sæpefatus S. Austregisilus ad dexteram ipsius Raureci in candidis vestibus & decoro vultu adsistere videretur. Quem cùm ille miraretur, subitò hæc visio ab oculis ipsius ablata est. Nulli dubium quin Angelus Dei custos ipsius Austregisili,

a Distinguenda est à S. Austraberta Virgine Tarvanensi, cujus Vitam in consequentibus referemus.
b Alias Rauraco, qui Episcopus Nivernensis fuit.

qui cum illo usque ad sepulcrum semper fuit, ipse memorato Presbytero apparuit. AN. CHR. DC.XXIV. MAII XX.

16. Longum est ut universa sigillatim evolvam signa & sanitates, quas Dominus per ipsum servum suum fecit, quanti ejus oratione & actu de diversis infirmitatibus sanati sunt, quanti mortalium sententiâ damnati in carceribus retrusi sua oratione laxati à vinculis, nullius custodis obstaculo ad Ecclesiam confugerunt. Quanti pauperes, viduæ, orphani sua elemosyna sustentati sunt, testis est Deus & sancti Angeli ejus, & illi qui viderunt. Sed jam propter nimiam prolixitatem terminus sit operis schedulæ. Plenus dierum in bona confessione obiit, anima ejus migravit ad Dominum [a], terræ terra reddita est. Cujus intercessione si meritis æquari non possumus, saltim vel imitatores esse mereamur, præstante illo qui in Trinitate perfecta, vivit & regnat Deus unus per omnia sæcula sæculorum, Amen.

a Nempe XIII. Kalend. Junij (quo die ejus memoria in Martyrol. Usuardi & Adonis celebratur) & quidem anno Christi DC.XXIV. Natus est Austregisilus anno D.LI. Postea Guntramni Regis Mappariús, aulæ pertæsus à B. Aunario Episcopo Autissiodorensi Subdiaconus ordinatus. Factus deinde Abbas jussu Ætherij Episc. Lugdunensis, postmodùm Apollinari in Sedem Bituricam successit anno DC.XII. inauguratus die XIII. Feb. qui eo an. in Dominicam incidebat. Vixit in Pontificatu annos XII. ac successorem habuit Sulpicium Pium, qui anno DC.XXV. Concilio Remensi sub Sonnatio subscripsit, ut suo loco dicemus. S. Austregisili Reliquiæ in propria Ecclesia Collegiata suburbij Biturici adservantur.

LIBER MIRACULORUM.

Auctore anonymo, qui sæculo VIII. vixisse videtur.

1. DE virtutibus B. Austregisili Episcopi & Confessoris licet rustico sermone, tamen devoto, pauca narremus, quæ Dominus post ejus obitum gessit. Dum adhuc ipse beatus viveret, ut pius Pastor semper curam Ecclesiæ plebisque sibi commissæ quotidie gerebat, & de faucibus luporum eruere certabat. Tunc veniebat è Palatio THEODERICI Regis suo permissu homo sævissimus GUARNERIUS nomine, avaritiæ turpis lucri cupidus, superbiæ deditus, ut urbem vel pagum Bituricum ditioni Regis subditum, ipse tributa vel quæque exigenda erant jussu Regis exigeret & ei referret. Tunc vadunt omnes cives ad B. Austregisilum ut eos ab hac inconsueta violentia liberaret. Tunc ipse Beatus pro tanti periculi instantia se die noctúque in oratione prostravit, ut Domini pietate ab hostium incursionibus eruerentur. Appropinquante verò eodem infelici Guarnerio ad civitatem, beatus Episcopus contra eum exiit, & pro plebe sibi commissa quasi murus salutis interfuit. Erat etiam paratus boni Pastoris sequens exemplum, mori si necesse esset pro ovibus commissis. Accedens autem ad præfatum Guarnerium ait ei: Unde huc advenisti, inique? Quò pergis? Quid agere cupis? Resistat Dominus iniquæ voluntati tuæ, nec te ingredi civitatem permittat, nec descriptionem populi facere. Tunc ibidem Guarnerius iracundiâ vehementer accensus, quòd contra voluntatem Episcopi non posset implere quod Rex vel ipse cupiverant, cum grandi furore reversus est ad palatium, nuntians Regi Austregisilo Episcopo repugnante non posse impleri jussa ejus. Biturices ab exactionibus liberat.

2. Interea B. Austregisilus beato fine quievit in pace. Tunc B. SULPICIUS ejus Diaconus Dei prædestinatione electus à populo, in loco ejus consecratus est Episcopus. Post paucum verò tempus supradictus Guarnerius reversus à palatio opus malum quod dudum cogitaverat B. Austregisilo vivente, iterum urgente suo interventu & Regis [a] permissu veniens ad urbem Bituricam implere disponit. Tunc B. Sulpicius anxius apud semetipsum quid de hac re facere deberet, à Domino postulabat auxilium. Cùm esset ipse B. Sulpicius totus mansuetus & mitis, ejus violentiæ resistere trepidabat. Sed quod humana manu non poterat, de Domino confidebat. Accedénsque ad ipsum Guarnerium cœpit orare, ut quos tempore beati prædecessoris sui tributarios non habuerat, suo tempore liberos esse sineret. At ille utpote crudelis, verba viri Dei audire contempsit. Tunc B. Sulpicius contestatus est eum, quia si contra fas Divinum quæ cupiebat impleret, longo tempore ex hoc non gauderet. At ille postquam urbem ingressus, ea quæ à Rege jussa fuerant adimplèsset, & momentaneo fortunæ dato gauderet, ad Basilicam S. Austregisili corpore non corde quasi oraturus advenit, pervenítque ad locum ubi B. Austregisilus à fidelibus Christianis cum maximo decore sepultus erat, adspexit incryptam & vidit eam auro argenteóque mirè adornatam, dixítque cum nimia arrogantia: Austregisilus debuerat aurum & argentum suum pauperibus erogare, non super tumulum suum jubere poni. Nec propter hoc dicebat quasi de pauperibus curaret, sed similis Judæ Scarioth avaritia anhelabat. De illo sepulcro regressus, orandi causâ circumibat altaria. Id etiam præstat mortuus per B. Sulpicium. NOTA.

a Non jam Theodorici, siquidem longè ante exstinctus fuerat, quàm Sulpicius Bituricam Sedem conscenderet. An verò id de Chlothario, optimo utique Principe credendum sit, judicent alij.

AN CHR. DC.XXIV. MAII XX.

Guarnerij exactoris infelix exitus.

3. Dum ambularet per ipsam Basilicam, lignum quoddam in quo vela pendebant, ruens cecidit super cerebrum ejus. Qui ita percussus est, ut cruor per oculos & barbas ejus deflueret & sanguis ad terram laberetur. Tunc ipse Guarnerius clamavit voce qua poterat, dicens; Austregisilus dum viveret semper mihi inimicus fuit & contrarius, & adhuc jam mortuus morti vicinæ me tradidit. Sic ipse Divina virtute percussus, nec facinus suum recognovit, nec veniam à Sancto Dei postulavit, sed adhuc malitiâ fervens ad Augustudunensem urbem voluit ire, ut Episcopum loci illius destrueret & condemnaret. Et pergens mansit non longè ab urbe in villa Anlatiaco. Cùm omnes recubuissent, surrexit ipse Guarnerius petens secessum ut purgaret ventrem. Cúmque sederet ibi obdormivit. Et cùm evigilâsset, dixit his qui adsistebant sibi: Austregisilus & Sulpicius hac hora urceum aureum cum manili miserunt mihi. Quis ex vobis illud recepit? Negantibus illis quod non viderant, eadem verba repetere nesciens quid diceret. Statim intestina vel omnia interiora ejus in secessum proruerunt. Qui indignus ut erat indigna morte vitam finivit. Postea nullus umquam ausus est virorum regalium urbem Bituricam hujuscemodi tributis summittere [a], quia miser qui cœperat pro tali culpa vitâ privatus erat. Tunc impletum est in illo quod dicit Propheta: *Thesaurizat & ignorat cui congregat ea*; Et, *In verticem ipsius iniquitas ejus descendet.*

Psal. 38. *Psal. 7.*

Incendiarij domûs ejus puniuntur.

4. Post idem tempus cùm PIPPINUS Princeps Francorum adversus EUDONEM Aquitaniæ Principem volens dimicare, ad urbem Bituricam advenisset; Barbari de ipso exercitu positi cùm in villa quæ vocatur Carobrias domum quamdam quæ B. Austregisili fuerat, & in qua ipse frequenter manens jacuerat vel dormierat, igne vellent succendere, dixerunt ex vicinis quidam qui ibidem commanebant: Nolite succendere domum istam, quia domus est S. Austregisili, ubi ipse sæpe mansit vel jacuit, & ideò Dominus plures virtutes inibi operatur. At illi parvipendentes quæ audiebant, totam domum illam vallaverunt incendio. Statim horâ quâ ignem accenderunt, arrepti sunt à dæmonio. Unus autem ex ipsis qui ignem supposuerant, abstracto ostio de ipsa domo quæ vehementer ardebat, in ipsam flammam se projecit, ibique vitam finivit. Alij sese dentibus laniabant, nonnulli verò sibi invicem membra truncabant. Pervenerunt ad castra ubi Pippinus cum Francorum exercitu morabatur. At illi ut cognoverunt quod eis acciderat, pavore magno sunt perterriti. Mandavit Rex ut nullus auderet villas vel res S. Austregisili contingere.

Monasterij direptor percutitur.

5. Nec multo pòst tempore cùm EUDO Princeps Bituricas civitatem obsidione circumvallatam haberet, unum de Optimatibus suis AGNUM nomine in [b] Monasterio B. Austregisili jussit manere. At ille quidquid invenire potuit in ipso Cœnobio, suis comitibus tradidit dispensandum, itaut nulla Fratribus remaneret substantia. Cùm autem ipsa civitas tradita fuisset præfato Principi & pax denuntiata in omnibus, Abbas ex ipso Monasterio BERCORIALIS nomine, exiens de urbe cum eulogiis & munere venit ad præfatum Agnum & dixit ei: Accipe parvum munusculum argenti quod Fratribus S. Austregisilo servientibus de præda remansit indireptum, & miserere servis Dei ut vivere possint & pro te orare. At ille nimis superbus, nolens præstare quæ petebantur, sed deridens, ait Abbati: Dominus meus Eudo jussit mihi ut te ipsum in custodiam mittam, vel in captivitatem ducam, & tu mihi suggeris pro Monachis tuis? Reversus Abbas nuntiat Fratribus nihil profecisse preces suas coram præfato Agno: ideóque admonuit Dominum vel B. Episcopum exorare. Tunc ipsi Monachi accedentes ad sepulcrum B. Austregisili cum dolore & lacrymis cœperunt orare & dicere: Eripe nos Domine servos tuos de inimico nostro, quia ad te confugimus. Vides Domine quia quæ dedisti nobis ad tibi serviendum & supplicandum, homo iniquus suis usibus deputat. Ille verò infelix Agnus perlustrans omnes villas S. Austregisili quidquid reperit secum ducebat, pecora, jumenta, & multa alia, ut duceret omnia in patriam qua venerat. Dum verò iter ageret, apparuit ei S. Austregisilus per somnium dicens: Cur me tam graviter prædatus es, & mihi servientes tam tristes reliquisti? Et hæc dicens, percussit eum in cerebro. At ipse evigilans clamavit voce magna dicens: Succurrite mihi, quia Austregisilus Episcopus percussit me in capite, & nullatenus me vivere spero. Ad Eudonem Principem pergite festinanter, qui me jussit res Austregisili possidere, & precamini eum ut me de propriis suis facultatibus redimat, quia ego in servitio illius positus feci malum istud, unde spero* me vitâ privari. Hæc audiens Rex Eudo magno pavore concussus est, jussítque omnia ilico reddere, quæ infelix Agnus de villis S. Austregisili deprædatus fuerat, præcipiens cunctis comitibus suis ut ulteriùs nemo præsumeret res Sancti contingere. Qui Rex dum sederet ad mensam, recordatus præfati Agni, direxit ei vasculum quoddam argenteum, ut hoc quasi pro emendatione suorum scelerum Deo offerret. Qui Agnus ut vidit tam parvum donum ait: Valde parum est hoc ut conferam pro innumerorum scelerum emendatione. Et hæc dicens, exspiravit. Impletum est in illo

* puto

a Et tamen Dagobertus hoc etiam tentâsse per Lullonem exactorem, in Vita S. Sulpicij dicitur.

b Istud Monasterium ad sæculares Canonicos transiit tempore Dagberti Archiepiscopi Bituricensis, qui ab anno CM. XXCVII. ad M. XII. Sedem tenuit. Certè aliquando Monachos in S. Austregisili Cœnobio degisse, ex verbis proximè sequentibus constat. Superest hodie quoque ista Ecclesia S. Austregisilo sacra, nunc Collegiata, extra urbem, diversa ab alia parochiali, quæ diminutiva appellatione *S. Austrillet* dicitur.

quod Propheta testatur: *Qui iniquè agunt, exterminabuntur: & qui justè, ipsi hereditabunt terram.* ANN.CHR. DC. XXIV. MAII XX.

6. Nec mora, post tempus illud unus ex Optimatibus Eudonis Principis nomine FREDEGISILUS prædatus est jumenta ab Monasterio S. Austregisili. Cúmque ea deduxisset ad propria cum alia præda quamplurima, & cum multa elatione eam dividere vellet sociis suis, statim febre valida accensus est, ut semper mori timeret. Recordatus autem virtutem S. Austregisili quia servientes sibi nullatenus à sæcularibus injuriari permittit, sed absque dilatione vindicat, misit ad SALOMONEM ipsius Monasterii Abbatem, vel ad reliquos Fratres reddens omnia quæ ab eis tulerat, insuper rogans multùm ut pro se Dominum deprecarentur, quatinus & sanitatem reciperet, & absolutionem peccati. Nec mora, Pater Monasterii cum eulogiis Legatos direxit, qui ipsum ægrum visitarent, & benedictionem S. Austregisili præsentarent. At illi cùm venissent ubi Fredegisilus de vita diffidens jacebat, benedictionem quam afferebant præsentaverunt. Ipse gratias agens invocat nomen B. Austregisili, & cum summa reverentia communicans ex ipsis eulogiis statim vigore recepto à ministris suis se portari jussit ubi erant ipsa jumenta, ut ipse manibus redderet quod malè tulerat. Cúmque ea reddidisset, statim sanus effectus gaudens & exsiliens remeavit domum, unde antea æger exierat manibus deportatus alienis. Impletum est in illo quod Dominus per Prophetam dicit: *Nolo mortem peccatoris, sed ut convertatur, & vivat.* Et item: *Cum conversus ingemueris, salvus eris.*

Psal. 36. Alius resipiscens sanatur.

7. In ipso quoque tempore unus ex Comitibus Eudonis Principis ADROALDUS nomine, cùm castellum editum in ipso pago Biturico violenter acquisisset, ibique comprehendens Abbatem Monasterii S. Austregisili BERTRADUM nomine teneret captivum, exigerétque ut collatione auri & argenti se redimeret; Abbas compulsus quidquid habere potuit in auro & argento dedit pro redemptione sua, & adhuc coactus & invitus calicem unum aureum & alia vasa sacrata ex ipso Cœnobio præfato Comiti tradidit, & cum dolore multo remeavit ad Fratres. Qui cum dolore & gemitu vel suspirio in orationibus suis die noctúque à S. Austregisilo postulabat solatium, ut quod cupiditas humana ei abstulerat, Domini pietas redderet. Nec mora fuit, cùm ipsum Adroaldum magnus timor invasit, ut nec cibum sumeret, nec biberet, nec valeret dormire, neque stare vel sedere poterat, & quid agere deberet ignorabat. Aderat ibidem servus Dei VUILICHRAMNUS nomine. Requisivit ab eo consilium quid agere deberet, indicans ei omnem infirmitatem suam. At ille doctissimus & sapientiâ plenus, requisivit ab eo si aliquid de rebus S. Austregisili possideret iniquè. At ille confessus est, quia calicem aureum S. Austregisili & alias plurimas res secum haberet. Audiens autem hæc idem servus Dei dixit: Non audisti famam B. Austregisili quid adversantibus sibi fecerit, aut quòd occiderit multos & flagellaverit? Si vis vivere vel usque mane, redde omnia quæ injustè ab eo tulisti. Hæc audiens ipse pavore multo perterritus, omnia quæ exinde accepit ad S. Austregisilum reddenda transmisit, & mox pristinam sanitatem recepit; & quamdiu vixit, ipsi Sancto pro castigatione sua vota persolvens gratias egit.

Item alius.

8. Erat ipsis temporibus homo in Biturica civitate LUPUS nomine, bonis moribus deditus, humilis atque sapiens, sobriam & castam vitam ducens, qui ardenti desiderio orandi gratiâ perrexit ad urbem Turonicam. Cúmque diutissimè in Basilica S. Martini oràsset, tandem surrexit ab oratione. Tunc unus ex Dei servis cùm vidisset eum diu orantem, mitem atque honestum, accersivit eum ad se, & dixit ei: Quod est tibi nomen, vel unde es, aut pro qua causa huc advenisti? Ille respondit: Lupus vocor, Bituricas maneo, & huc pro peccatis meis orandi gratiâ adveni. Ille respondit: Habeo aliquid servientibus S. Austregisili dicere. Ego in spiritu Bituricas alia die fui, in corpore numquam fui. Crede mihi quia ego istis diebus in Ecclesia B. Austregisili in spiritu fui, & quid ibi viderim narrabo tibi. Vidi in ipsa Ecclesia intra sancta sanctorum B. Petrum ad invitationem B. Austregisili adstantem, & cum eo SULPICIUM & S. LANDRIANUM[a], aliósque multos sanctos viros ipsius pagi incolas & corpore requiescentes, & ante eos à longè stabant ADROALDUS, BLADEGISILUS, SUFFRONIUS, GUNTALDUS, & alii quamplures qui casas Dei deprædati fuerant & destruxerant. Tunc vidi beatum Austregisilum prostrare se ad pedes beati Petri & dicere; Fac nobis, Domine Petre, justitiam de istis malignis pervasoribus, qui casas nostras diripiunt, & servientibus nobis quæ possidere videntur auferunt. Hæc Austregisilo precante, jussit Apostolus Petrus omnes punire, quosdam verò in æternis tormentis destinare. Novissimè autem Adroaldum virgâ quàm manu tenebat B. Petrus in capite percussit, ut eum morti traderet. Tunc B. Sulpicius ut vir mitis cœpit rogare ne moreretur. Beatus autem Austregisilus contrariatus ait: Non tibi rectum videtur, Frater, ut exaudiantur Fratres nobis servientes injuriam patientes? Et hæc dicens, visio quam videbam ablata est ab oculis meis. Audiens hæc ipse Lupus, rediens ad urbem Bituricam indicavit omnia Fratribus Monasterii S. Austregisili. Memoratus verò Adroaldus non

Visio de pœna eorũ qui res S. Austregisili deprædati erant.

a Lege Laurianum Episcopum Hispalensem, qui in vico Vastino, *Vatan*, diœcesis Bituricensis morte affectus est, cujus Vitam Philippus Labbe Tom. 2. Bibl. refert.

An. Chr. DC.XXIV. Maii XX.

parvo pòst tempore febri immani correptus, vitam finivit. Reliqui verò omnes inemendati ut accusati fuerant à domino Austregisilo perierunt. Qui vitâ privati sententiam debitam suis sceleribus sine dubio protulerunt.

Sacramentum ad S. sepulcrum factû violans moritur.

9. Cùm Eudo Rex orandi gratiâ ad Monasterium S. Austregisili advenisset, facta oratione cœpit conqueri cum Fratribus dicens; Quis ex vobis, ô Domini, faciet justitiam mihi de S. Austregisilo? Ipsi credidi, & eum fidejussorem recepi, quando Chutianus in isto loco fecit mihi sacramentum. Et aiebat ad S. Austregisilum: Sancte Austregisile, fac mihi de temetipso justitiam. Si tibi non credidissem, Chutianus me non fugisset. Nunc verò judica justè de illo, & ego tuis servientibus multa bona dabo. Ipse enim Chutianus postquàm ad sepulcrum Beati Austregisili Eudoni Regi fidem juravit, in Franciam ad Carolum Regem fugit. Eodem tempore quo præfatus Princeps à B. Austregisilo de ipso justitiam poposcit, prædictus Chutianus vehementi plaga fuit percussus, itaut usque ad mortem veniens clamaret & diceret: Austregisilus me flagellat pro sacramento quod ad sepulcrum ejus dedi, & propter hoc quod Eudoni mentitus sum, Austregisilus me diversis cruciatibus constrinxit. Et nisi fallor seipsum laniare dentibus volebat, nisi catenis vinciretur, donec tandem gravi cruciatu vitam finivit.

Naves ad ejus invocationem cælitus adducuntur.

* La Vienne

10. Alio tempore Vice-dominus ex ipso Cœnobio S. Austregisili Vuidomarus nomine, pro causa utilitatis Monasterii voluit ire ad urbem Pictavorum. Accepta itaque benedictione Fratrum, destinatum legebat iter. Cùm autem venissent ad Vigennæ * fluvium, volentes illum transire, neminem repererunt qui eos navigio citra flumen exponeret. Et vesperante jam die diversorium manendi non habebant. Dum verò super ripam adstarent, viderunt ultra navigia posita. At ipse Vuidomarus fide non dubius cœpit invocare nomen Domini, & merita S. Austregisili, ut sicut sciret eos illud flumen transire faceret. Dum hæc orando secum volverent, motæ sunt omnes naves à loco ulterioris ripæ, & sine remigio hominis venerunt ad ipsos. Qui videntes hæc immensis laudibus glorificaverunt Deum & S. Austregisilum. Et adscendentes easdem naves, sine dilatione transeuntes flumen, venerunt ad villam quò hospitari solito more disposuerant.

Muto lingua solvitur.

11. Alio nihilominus tempore quidam homo Britannicus mutus, venit curationis gratiâ ad Monasterium S. Austregisili: qui aliquo tempore sustentatus eleëmosynis Fratrum, permansit mutus in eodem loco. Veniente verò die festo ipsius Sancti, dum ante sepulcrum ejus staret, cœpit sanguinem ore rejicere. Quod videns custos Ecclesiæ, indignatus cœpit increpare eum dicens: Egredere foras, quia quòd Ecclesiam cruore tuo commaculas noxium est. At ille jam valens loqui, Britannicâ sicut poterat linguâ cœpit dicere ei: Liberatus sum, liberatus sum. Statim solutum est vinculum linguæ ejus, & cœpit uti omnibus audientibus planis verbis, & interrogantibus quo nomine vocaretur, dixit quia Emmo vocabatur. Qui posteà ibi deserviens plurimis vixit annis.

a

12. Multas prætereà operatur Dominus virtutes a per merita Austregisili, & operabitur in sæculum, qui cum unigenito Filio suo & Spiritu-Sancto vivit & regnat Deus per omnia sæcula sæculorum, Amen.

a Philippus Labbeus in Tom. 2. Bibl. alium Miraculorum librum refert, quem quia nihil singulare continet, omittendum censuimus.

Circa An. DC.XXV. Jan. XVIII.

VITA SANCTI DEICOLI

ABBATIS LUTRENSIS I.

Auctore Monacho Anonymo, qui sæculo x. vixit.

Ex MS. cod. Cisterc. & Bollando.

OBSERVATIO PRÆVIA.

* S. Diey

SANCTUS Deicolus, *recentioribus* Deicola*, *Lutrensis Abbas primus, ignotus fuisse videtur Bedæ, Vuandalberto, Usuardo & Adoni, aliisque Martyrologiorum Scriptoribus qui media ætate vixerunt: siquidem in recentioribus dumtaxat Kalendariis (si Luxovienses ac Lutrenses fortasse membranas excipias) inter Cælites locum habet. Ejus Vitam primus scripsisse videtur Monachus anonymus hic relatus, jubente* Vuerdolfo *Abbate successore B.* Balthramni, *qui annuente Othone I. necdum Imperatore, Lutrense Monasterium circa annum* CM. XX. *restauravit, infrà num. 28. & 29. Dubitat Iohannes Bollandus, an hujus Vitæ Scriptor Monachus fuerit, quòd professionem suam in Prologo obscuriùs exprimat. At se Monachum Benedictinum sa-*

tis prodit, dum num. 23. Beatissimum Patrem nostrum Benedictum *vocat. Porro Lutra, seu (ut MSS. codices scribunt) Luthra, vernaculè* Lure, *diœcesis Bisuntinæ, non longè à Luxovio ad Lignonem amnem, vulgo* Loignon, *hodie quoque celebris est Ord. S. Bened. Abbatia.*

CIRCA AN. DC. XXV. JAN. XVIII.

PROLOGUS AUCTORIS AD WERDOLFUM ABABTEM LUTRENSEM.

I. QUI se mundúmque floccipendere veri deliberatione comprobatur, uranicæ crementum scholæ vicatim oportet felici satis commercio augmentare. Quin insuper inextricabili prægustatæ dulcedinis pignore, remotâ fluctivæ funditùs morulâ impeditionis, utpotè in carne non ambulans sed in spiritu, in omnibus spiritûs fructibus impertæsus operam dare. Qua pia sed utinam integra secundum sese suspicione percitus dignosceris, immodicæ venerationis haud immerite Pater WERDOLFE *, indefatigatis humeris vigilum vallatus frequentiâ per tot solis in Zodiaco reditus inoffenso articulo cœlibatum ferente mandas, rogas, supplicas, quatinus obedientiam ego haud non aliter secus ac Monachorum qualiscumque licet assecla, spiritale opus spiritali tentare debeam imitatione. Ad quod ego sine mora inquam parco, sed marcore inscitiæ vix queo, utputa qui nullo theolatriæ tenore hactenus gradum fixi, sed econtra. Bona, inquiens, voluntas sit tibi, non deerit caritas Dei, per quam omnia bona efficaciam inveniunt, pium cœptum sine dubio ducit ad effectum [a].

* *de eo infra num. 27. 29*

INCIPIT VITA.

2. CUM Monarches atque auriga Domini Columbanus de Cœnobio Luxoviensium fuisset exturbatus, peregrinationem quam Evangelicâ obedientiâ suscepit, ad augendum opus Divinum, nil metuens inimici versutiam, Italiam properans augmentare curavit. Et quia civitas non potest abscondi supra montem posita, quatinus lucerna Domini omnibus sanè per orbem Ecclesiis in propatulo luceret; eductis secum quos perfectiores esse noverat quibusdam discipulis suis, Divina clementia præeunte, comitante ac subsequente læti profecti sunt. Cúmque ad duo milliaria progressi fuissent, & venissent ad locum qui *Vepras* dicitur, beatus Deicolus sancti Patris Monachus jam provectioris ætatis exsistens, pedibus vehementer debilitari cœpit. Nec mora, provolutus genibus Patris licentiam remanendi devotè supplicat. At ille mitissimo affectu condolens imbecillitati Fratris, licentiam non negavit, atque Divinæ misericordiæ illum paterna voce commendavit dicens: Deus omnipotens pro cujus amore patrium solum reliquisti & in omnibus mihi semper obediens fuisti, faciat nos insimul gaudere in præsentia majestatis suæ. Et cùm se diu præ caritatis magnitudine invicem amplexarentur & pias lacrymas copiosè funderent, tandem pius Pater benedictionem discipulo his verbis præoptavit dicens: Benedicat tibi Dominus ex Sion, ut videas quæ sunt bona in Jerusalem omnibus diebus vitæ tuæ. His dictis Pater tantus viam ociùs arripuit cœptam, discipulus autem sicut Divinitas ante sæcula disposuit, ob multorum salutem apud Burgundiones remansit.

Deicolus Columbanum in Italiam recedentem sequi non valens in Burgundia remanet.

3. Postquam verò B. Deicolus se solum coram Deo relictum cognovit, omnigenæ devotioni nisum precibúsque operam dedit, ut quidquid Divinæ voluntati de se complaceret, in proximo sibi propalaret. Decursis autem passim incertis silvarum diverticulis intentè quæritans atque vestigans opportuna humanæ habitationi loca, tandem venit ad locum quemdam aridum satis sitis angore depressus. Cúmque flexis poplitibus diu ibidem rerum Inventori sup-

Fontem defixo in terram baculo elicit.

a Post hunc Prologum sequitur apud Bollandum alius prolixior in bina distinctus capita, qui in plerisque S. Deicoli Vitæ exemplaribus MSS. omittitur. In primo capite Sancti qui in Gallia coluntur celebriores memorantur, ubi inter alios SS. Benedicti, Scholasticæ & Sebastiani corpora in Gallia servari dicuntur. In secundo adventus S. Columbani in Galliam, ejusdémque exsilium describitur.

CIRCA AN. DC.XXV. JAN. XVIII.

plicâsset, fulciatorio * quo utebatur terram paullulum egerens, subitò fideli famulo suo largam fonticuli undam donavit, qui limpidissimo rivulo exinde loca vicina irrigat, & usquedum humus erit ab universis incolis ejusdem Patris nomine & vocitatur & amatur & habilis colitur. Tanto autem talíque munere vir Domini consolatus Divinitati gratias egit, & ipse abundè refecit, & omnibus post se sæculis memoriæ suæ evidenter reliquit benedictionem. Et hoc est primum virtutis miraculum quod Dominus fecit per B. Deicolum. Verè mirabilis Deus in Sanctis suis & fidelis in omnibus verbis suis, ipse qui in Evangelio ait: *Amen Dico vobis, quidquid orantes petitis, credite quia accipietis, & fiet vobis.* Fecit quod promisit, & fidem servi sui claro honore ditavit: & qui quondam Israëlitico * cothurno aquam de rupe produxit, ipse ad precem famuli sui locum peraridum abundare jussit rivis aquarum.

* *id est* fulcro *seu* baculo

Marc. 11. 24.

* *al.* contubernio

Lutram se recipit Subulco duce.

4. Cúmque vir sanctus per eremum quasi erraticus viator convenientia manendi loca disquireret, quippe cui Pater suus sub obedientiæ titulo denuntiavit ne Luxoviense Monasterium ulteriùs intraret, insperatò contigit ut suillum gregem offenderet. Subulcus verò videns tam proceræ staturæ virum, & antea invisi habitûs veste circumdatum, stupore perculsus inquirere cœpit quisnam esset, aut unde venisset, quídve voti habuisset, quòd in tam vasta eremo sine ductore aut conviatore incedere voluisset. Cui vir Dei blando sermone respondit: Ne paveas frater, peregrinus ego sum & Monachicum propositum gero: vellem autem si tuo sedisset animo, quatinus propter caritatem ostendere mihi debuisses ociùs si in vicinia aliquis locus humanæ sit conversationi proficuus. Cui porcarius ait: Nescio quidem in ista parte locum habitabilem nisi haud longè hinc quemdam, qui *Luthra* vocatur, palustrem & fontibus satis creberrimis irriguum, situm in prædio cujusdam præpotentis vassalli nomine WERFARII. Cui vir sanctus: Potésne, inquit, mihi, frater, ducatum præbere, quo possim locum ipsum videre? At ille respondit: Possem utique aliquomodo, sed gregem meum absque provisore dimittere non præsumo. Cui B. Deicolus; Noli, inquit, mihi, fili, tenaciter negare tantillum spatij: veraciter scias quia si mecum pergere disponis, nec minimum porciculum interim perdes. Et si aliquid discredis, ego tibi fustem meum constituo custodem vicarium, ut in redeundo cognoscas quantum fides mea valeat cum caritate tua. Hoc dicto fustem quem manu gerebat solo radicitus fixit, & præcedente ductore ad locum tetendit nominatum. Cúmque post longum horæ spatium porcarius eâdem repedasset viâ gregem videre sollicitus, invenit secundum pollicitationem viri gregem suum circa fustem gyratum saturatúmque accubâsse, nec unum quidem ex illo deesse. O verè beati viri meritum, cui & bruta animalia obediunt, dum ille rationabiliter Deum quærit! Ipse supra homines fideles suos elevat qui cùm Deus esset super omnia homo fieri voluit.

Fores Sacelli ei ultro aperiuntur.

5. Inter omnia vir venerabilis Deicolus ad locum desideratum perveniens, Divino semper operi indefessus insistens, utpote is cui crucifixus erat mundo, totúmque semetipsum obtulit Deo; invenit Ecclesiam in clivo cujusdam montis sitam in honore S. Martini consecratam, in qua præscriptus miles certis temporibus unà cum suis Divini cultûs offerebat officium. Idem verò locellus in quo nunc sacratissima gleba in pace quiescit, necdum alicui aditum intrandi præbuit, sed erat undique præmunitus silvarum densitate ac fontium irriguitate. Vir autem Domini Evangelici memor præcepti, attendit ne justitiam suam faceret coram hominibus ne videretur ab eis: sed secretum horæ spatium exspectavit, quando solus soli Deo se substernere potuisset. Mirum dictu & humano investigabile ingenio! quoties Ecclesiæ ejusdem januas ad implendam divinæ sinaxis horam solus adiit, absque mora nullo reseratore largum illi præbuêre ingressum.

Presbyteri ob hoc indignationē incurrit.

6. Quæ res à Presbytero agnita, his verbis se conqueri in publico cœpit: Heu mihi, propter unum Monachum jam hîc vivere non possum. Cúmque populatio

populatio non modica quæ ad Ecclesiam convenerat percunctaretur quid sibi talia vellent. Presbyter adjecit: Latitat quidem in ista silvula Monachus quidam peregrinus, qui nescio quibus incantationibus utitur, & mediis noctibus orationis gratiâ huc frequenter venire solitus januas diligenter obfirmatas dictu citiùs reserat & intus orationibus vacat. Testor Deum cæli & terræ, quia si posthac illum in Ecclesia invenero nostra, dignis verberibus affectum rejiciam & injuriatum. Cui adstantes consultè dixerunt: Patientiam interim habe, quoad dominus noster veniat & ipse veritatem discutiat: & si ex Deo est talis virtus non possumus prohibere illum; sin autem aliter ut unum decet impostorem de finibus nostris eliminemus eum. Ecce qui omnipotenti Deo devotè adhærent quomodo elementis imperant nec resistunt. Ille qui post resurrectionem suam clausis januis ad discipulos intravit, ipse famulo suo Deicolo clausa ostia aperiri jussit.

Rustici frustrà spinis obstruunt Oratorij aditum.

7. Beatus verò Deicolus diu noctuque Divinæ præsentiæ strenuè supplicans, minas hominum minimè verens, quippe qui custodiâ semper erat septus Angelicâ, more solito Ecclesiam intrabat, quousque Presbyter cum officialibus acriter illum insequeretur. Sed cùm Deus omnipotens servum suum à manibus impiorum servaret innocuum, fraudulenti malitia iterum adducti fenestras Ecclesiæ aperuerunt, januas autem patefactas maxima congerie veprium, spinarum, ac tribulorum postes & liminaria usque ad summum obstruxerunt dicentes: Fortassis si Monachus ille modò nititur ingredi, absque signo non evadet infortunij. Sed quia nec sapentia, nec prudentia, nec consilium potest esse contra Deum; malivolentia illa virum Dei non nocuit, verùm quoties ille commodum duxit potenter intravit.

Werfarius in Sanctum injurius divinitùs punitur.

8. Qua de re viri stolidissimi ultra modum debacchati legationem questuosam domino suo qui tunc temporis in alodio [a] suo manebat in loco qui dicitur *Villa Callonis* transmiserunt dicentes: Placet tibi ut Monachus quidam capellulam tuam sibi vendicet in Oratorium, nec ullus eum ejicere possit? His auditis Werfarius furore præcipiti arreptus crudelem nimis sententiam in virum Dei sanxit dicens: Ite cum festinatione, & si quis illum fidelium meorum capere possit, sine audientia castretur. Vix ille mandatum dedit, unâ eadémque horâ laqueum quem servo Dei injustè paravit, justo Dei judicio ipse mirabiliter incidit. Nam idem membrum quod famulo Dei præcidi jussit, mox illi in tumorem versum est, itaut omnia viscera ejus in eumdem locum violenter insiderent, mortémque vicinam pararent. Cúmque vehementi dolore vexari videretur, uxor ejus Bertildis nomine memor sententiæ quam viro Dei temerè imposuit, cum luctu gravi illum admonuit dicens: Certè credo quia propter illum peregrinum quem sine causa castrari jussisti, dolor ipse in te retorsus est: mittam ergo velociùs & accersiam illum, si fortè per orationes ejus dolor tantus effugetur à te. Sed quia nihil fit in terra sine causa, antequam nuntij ad virum Dei pervenirent, isdem Werfarius morti subactus finem vivendi fecit.

Deicolus in domo Werfarij mortui quid egerit.

9. Quibus auditis B. Deicolus non injuriam irreligiosi militis, sed fidem devotæ mulieris inspiciens, pedetentim iter arripuit. Cúmque ad locum venisset, religiosa femina jam vidua effecta maximo cum honore sicut tantum Patrem decuit suscepit: ipse verò utpote de itinere lassus antequam sessum pergeret, birrum [b] suum quem Græci amphibalum vocant, deponere voluit cau-

[a] Alodium est prædium liberum nulli servituti obnoxium.

[b] Birrus seu Byrrum multa significat, nempe lacernam, palliolum Sacerdotale, pileum. Quadrat huic loco Papiæ interpretatio: *Birrus à Græco fit vestis, amphiballus villosus.* quamquam non apparet, ex qua voce Græca Papias derivet hocce verbum, quod alij à [illegible] deducunt, eoquòd birri rufi ac rutili coloris principio esse solerent. Birri formam fuisse lacernam seu pallium cum cucullo censet Ferrarius *de Re vestiaria* parte 2. lib. 1. c. 20. cujus pallij usus etiam ad Monachos traductus, tametsi Isidorus in Regulæ cap 13. hoc genus indumenti Monachis interdicit. Amphibalum lacerna utrimque villosa.

Circ. An. DC.XXV. Jan.XVIII.

sa refrigerandi. Quod servitores quamplurimi qui aderant videntes undique accurrerunt ut viri vestimentum diligenter mitterent in salvum. Quibus ille; Non ita, inquit, erit filioli, nam ego servitorem invenio qui vestimentum mihi fideliter servet. Peregrinus sum pro Christo, quidquid de servo suo illi placet, faciat. Mira res atque stupenda! vir venerandus adspiciens radium solis per fenestram domûs ad instar trabis ingredientem (quod nihil aliud est juxta definitionem Philosophorum nisi crassitudo aëris & illustratio Solis) accessit & vestimentum superposuit. Ibi quippe ferme duarum aut trium horarum spatium absque terreno sustentaculo pependit, & virum Dei exspectavit quando se reinduere vellet. Ad hoc miraculum stupefacti qui aderant, gloriam Deo dederunt, qui sic famulum suum inaudito more dignatus est honorificare.

Prędia Monasterio construendo accipit.

10. Videns autem venerabilis femina tam evidens miraculum per servum Dei fieri, pedibus ejus provoluta cœpit luctum geminare & magnis vocibus virum Dei appellare dicens: O serve Dei summi, miserere famuli tui senioris mei: quia in te ignoranter peccavit, & sic eum ultio Divina ampliùs vivere non permisit. Nunc autem plus doleo super peccatum ejus ne apud inferos crucietur, quàm de morte ejus temporali qua infeliciter sum orbata. Quapropter, Pater mi & domine, pietati tuæ terra tenus supplico, quatinus omnipotentem Deum, cujus servus esse comprobaris, pio voto pro illius animæ absolutione intercedere digneris, ne vitæ æternæ expers efficiatur: & qualecumque sit prædium nostrum apud Vivarium & ipsum locum in quo S. Martini Ecclesia est constructa, cum omnibus appendiciis suis, insuper & istam villam cum omnibus ad se pertinentibus Paternitati tuæ libens trado jure perpetuo possidendum. Cui ille respondit: Noli timere; credo Deo meo, quia propter fidem tuam non solùm liberabitur anima ejus de manu inferni *, sed etiam in proximo potietur gaudio paradisi: quia in te video Apostoli sententiam veraciter impletam qua dicit: *Salvabitur vir infidelis per mulierem fidelem.* Sicque vir Deo plenus per insigne miraculum quod patravit, multorum animos ad amorem religionis convertit.

* *id est* Purgatorij.

1. Cor. 7. 14.

Monasterium Lutrense cum duobus Oratoriis condit.

11. Cúmque vir sanctus futura per spiritum prævidens, nominata prædia manu potestativa in multorum præsentia susciperet, cum maxima Fidelium turma Luthram ingreditur. Cúmque diutissimè solus locum ipsum lustraret, tandem intravit quo nunc requiescit. Ibi quippe se in orationem dedit, atque donorum Largitori gratias egit, & postea ait: Hæc requies mea in sæculum sæculi, hîc habitabo quoniam elegi eam. Quod audientes circumcircà Fideles visitandi gratiâ servum Dei adierunt, & copiosis donariis illum ditaverunt: ipse verò maximo studio nisum dedit, qualiter eumdem locum ad sacræ religionis usum efficeret aptum. Tantam autem prosperitatem Divina illi largitas præstitit, quatinus ibidem parva intercapedine duo Oratoria formoso opere compleret, unum in honore beatissimi Principis Apostolorum, aliud verò in honore Doctoris Gentium. Quibus patratis cœpêre undique religiosi viri ad tanti Patris magisterium confluere, & colla sua suavi jugo Christi devotè submittere: & factus est locus ille secundum voluntatem Domini paradisus Monachorum, qui hactenus patuit latibulis ferarum. Et ut totum dicam, videres ibi evidenter Isaïæ compleri prophetiam quæ dicit: *In cubilibus in quibus priùs dracones habitabant, orietur viror calami & junci.* Sed quia Propheta metonimicôs loquebatur, calamum ponens pro eo quod per calamum fit, id est sacra Scriptura intelligitur; per juncum autem spes & lætitia auditorum designatur. Quid vir sanctus unà cum Fratribus & discipulis ageret, nisi ut sacra eloquia meditando, prædicando, legendo impleret? Ergo secundum perfectionem disciplinæ Domini, qua ille beatus ad liquidum usque evasit, constituta est ibi Divini schola servitij, ut secundum Actus Apostolorum omnibus esset cor unum & anima una, nec quisquam illorum proprium aliquid haberet, sed essent illis omnia communia.

Isa. 35. 7.

Act. 4. 32.

12. Quadam die dum beatus vir vigilanti studio operi Divino cum Fratribus insisteret, contigit ut inclytus rex CHLOTHARIUS qui secundum quod ei Pater Columbanus prophetiæ spiritu plenus prædixit jam erat trium regnorum soliditate roboratus, in viciniam ejusdem Monasterij gratiâ advenisset venandi. Habuit namque curtem fiscúmque regalem prope Monasterium, qui adhuc ad virum Dei nihil pertinebat. Quadam vice cùm multi optimatum venatu nobili singularem maximúmque aprum insequerentur, extimplo fera ferales fugiens homines spiritualium virorum confugit ad ædes, mitísque viri Dei cellam ingreditur. Vir autem sanctus qui semper erat totus in Deo suspensus, videns ferocitatem bestiæ in mansuetudinem conversam, manum misericorditer ei præbuit, & ait: Crede mihi, quia ad caritatem confugisti, hodie vitâ non privaberis. Cùm ecce undique venatores bestiæ vestigia insectantes ad viri Dei cellam usque pervenerunt. Illi autem qui perfectioris sensûs erant, cùm Oratorium viri Dei fuissent ingressi, & bestiam invenissent ferocitate postposita ante altare accubare, pænè spiritum præ stupore non habebant: & cum celeritate maxima legatos direxerunt, qui magnificum Regem ad tantæ virtutis spectaculum vocarent.

CIRC. AN. DC. XXV. JAN. XVIII. Aprum ad se confugientem tuatur.

13. Qui cùm regaliter venisset, oratione facta, maxima virum humilitate interrogare studuit unde esset, vel quid sibi studij habuisset. Cui cùm vir sanctus secundum quod se veritas habuit narrasset, Rex subjunxit: Et unde, Pater venerande, vivis vel hi qui tecum sunt? Vir Domini respondit: Scriptum est, quia timentibus Dominum nihil deest. Hoc autem te non lateat, quia pauperem vitam gerimus, sed sufficit nobis si timuerimus Deum. Et cùm Rex agnovisset quia beati Columbani discipulus esset, ait: Certè, Pater mi, tantùm sta nobiscum & ne derelinquas nos: ego satis pensabo qualiter locus iste propter paternitatem tuam inposterum absque penuria stabilietur. Omnia quæ hucusque ad mei arbitrium in ista vicinia pertinebant sive in silvis sive in piscationibus regalibus, pratis quoque vel pascuis, ab hodierna die & deinceps tradens tibi trado, & huic sacro loco perpetualiter possidendum. Quin insuper apud villam quę *Bredanas* vocatur, cum Ecclesia & omnibus quæ ibi habentur firmiter delego, & quia hîc cuncta desunt, omnia quæ apud sanctum Antonium juris mei dicuntur, libera traditione ut Patri dignissimo liberaliter trado. His itaque firmatis vidente Rege & omnibus qui aderant, viri Dei jussione aper absque ullius læsione consueta cum impetu petiit lustra, sícque devotus Rex benedictione Patris devotè percepta cum gaudio remeavit ad propria.

Prædia multa à Chlothario accipit.

Psal. 33. 10.

14. His sanè peractis cœpit vir Domini anxiè apud semetipsum meditari, qualiter locum quem illi Deus omnipotens in peregrinatione sua donare dignum duxit, sub defensione principali muniret, ut nequaquam post ejus felicem obitum patuisset infandis raptoribus pacísque semper inimicis. Tandem inspiratione superna sapienti usus consilio, collecto cœtu Fratrum ac servitorum Romanam petiit Celsitudinem. Cúmque à Romano Pontifice satis honorificè susceptus fuisset, postquàm limina Apostolorum visitavit orationémque complevit, subtili inquisitione Papa requirit, quænam causa sit tanto Patri tam grandem itineris laborem suscepisse. Cui vir Domini; Scottigena, inquit, Frater sum, pro Christo sum peregrinus. Contigit autem me subsistere & juxta voluntatem Domini in partibus Galliarum apud Burgundiones in loco qui Luthra vocatur, ubi jam Divino adminiculo Principibus Apostolorum qui hanc Romanam possident arcem, duo Oratoria pro posse meo construxi. Et nunc Dominus ditavit locum illum per Principes terræ illius prædiis quamoptimis & fiscis regalibus & pænè in omnibus quæ ad usum Fratrum nostrorum sufficere possunt. Est autem gens illa effera & rapacitati supra modum dedita. Quapropter, Præsul, capitalem placet mihi locum ipsum & omnia quæ subjacent illi, Apostolorum Principi firma traditione delegare sub testificatione perpetuæ memoriæ, eo videlicet tenore ut successores mei qui amodò & deinceps ipsum disciplinabili-

Romam profectus, Cœnobium suum Romano Pontifici subjicit.

Circ. An. DC. XXV. Jan. XVIII. ter gubernaturi sunt locum, annis singulis huic præsentiæ Apostolicæ pro censu deferant decem solidos argenti.

Privilegiū & Reliquias obtinet.

15. Patratísque omnibus pro quibus perrexerat juxta firmæ petitionis rationem, accepit chartam Apostolica auctoritate sigillatam, ut quamdiu mundus steterit, ejusdem loci Abbas, qui secundum electionem Fratrum ibi commorantium ordinatus fuerit, in omnibus habeat liberum arbitrium disponendi quæ Dei sunt absque ullius contradictione. Quin insuper clavigera manu sub anathematis vinculo præceptum dedit, ut nulli Regum vel Optimatum umquam liceat loco præfato molestiam inferre vel vi vel potestate, nisi qui Romanum imperium ministrat, & advocationem Apostolicæ Sedis sortitur, semper eumdem locum defensione sua fideliter tueatur. Beatus verò Deicolus Apostolica donatione valde lætificatus, Romanis mœnibus dorsum dans, cursu retrogrado Galliam celer repedat cælestibus oneratus muneribus, id est pretiosis Martyrum Reliquiis & ornamentis Ecclesiasticis simul cum Privilegio suo, Apostolico obfirmato sigillo.

Columbino Abbate instituto secedit in solitudinem.

16. Postquàm se læto peracto labore domi recepit, & omnia quæ ad Deum pertinent religiosissimè in Monasterio ordinavit, quemdam discipulum suum nomine Columbinum, quem & de sacro fonte levavit, & per semetipsum instituit, de cujus vita & moribus valde erat securus, cum electione Fratrum in locum suum Abbatem constituit, atque regimen animarum commisit. Quo ordinato ipse ad secretiorem locum atque artiorem vitam anhelans, seorsum sibi Oratorium parvum construxit, & in nomine sanctæ Trinitatis consecrari fecit: ut qui hactenus cum Martha satagebat circa frequens ministerium, jam posthæc cum Maria secus pedes Domini sedere & verbum ejus intentè audire decrevit. Sícque vir Sanctus quia in practica, id est in activa vita pro Domino fideliter desudavit, graduali ordine ad theoricam, id est contemplativam vitam dignè conscendit, non jam sicut priùs de multis sollicitus, sed unum quod necessarium est cum Psalmista quærens & dicens: Unam petii à Domino, hanc requiram, ut inhabitem in domo Domini omnibus diebus vitæ meæ. Et quia optimam partem sibi elegit, non auferetur ab eo in æternum.

Psal. 26. 4.

Moritur suscepto Viatico.

17. Postquàm autem vir venerandus jam ætate provectus multimodis meritis plenus cælibatum finivit in terris, de ergastulo carnis lætus egrediens civium supernorum frequentiis circumseptus, in cælestibus est collocatus mansionibus. Obiit autem egregius Pater die quinto-decimo Kalendarum Februariarum[a], in quo solet Phœbus tropicum Capricornium exire, & primam partem Aquarii per Zodiaticum circulum præripere. Sed hora illa qua ejus felix appropinquavit decessus, Columbinum Abbatem cum Fratribus accersivit, & commonens de omnibus quæ Dei sunt, & ut pacem ac caritatem in invicem servarent, cúmque nostræ redemptionis Viaticum percepisset, osculum dedit Fratribus, & valedicens omnibus inter ipsa verba orationis & laudis lætissimam animam reddidit cælis. Sepultus verò est in Oratorio quod ipse sibi construxit, & in quo annis multis angelicam vitam duxit: ibíque ejus sacra lipsana in pace tumulata gloriam resurrectionis ibi exspectant, quousque Dominus revertatur à nuptiis & mors absorbeatur in victoria, ut in conventu omnium Electorum cum Christo appareat in gloria.

Lutrensis Monasterii florens status.

18. Postquàm venerabilis Pater Deicolus orbe decessit, & vitæ æternæ pascua feliciter intravit, beatus Columbinus in omnibus operam dedit qualiter unà cum Fratribus suis paterna vestigia inerratò sequi potuisset. Dedit autem Dominus per merita servi sui Deicoli eidem loco tantum profectum ut multi nobilium atque potentûm, relicto vertiginis spiritu sæcularis cum omnibus quæ habere poterant, Monachicam disciplinam eligerent, & Monasterium satis ditarent, ipsi quoque sacræ subjacerent Regulæ*.

* Bolland. rubricæ

a Nimirum circa annum DC. XXV. annis circiter decem post S. Columbani decessum ut conjicimus. In quodam Floriaro MS. à Bollando citato refertur ejus Translatio XXI. Novemb. his verbis: *Translatio SS. Ambrosii Mediolan. Episc. Brendani & Deicoli Abbatum.* S. Columbinus colitur Idib. Septemb.

19. Cúmque ibidem ſpiritalis ſchola vigeret per multa annorum curricula, ſubitò orta eſt tempeſtas lacrymabilis, cujus immanitatem pænè ſenſit totus orbis. Gens quippe Hungrorum [a] ferociſſima, cujus rabiem per ſæculum clamant urbium mœnia diruta, Eccleſiæ ædificia conſumpta, ultione Divina, ad afficiendam Eccleſiam quæ falſis Chriſtianis exuberavit, ideóque Dominum in multis exacerbavit, numeroſis pugnatorum copiis erupit, & veluti acerrima belua quæcumque invaſit dentibus ſuis comminuit, cetera verò pedibus conculcavit. Cúmque Burgundionum regnum exercitus invaderet copioſus, omnéſque indigenæ à minimo uſque ad maximum per juga montium, per anfractus vallium, per prærupta ſcopulorum, vivendi cupidine latitâſſent, contigit ut viri diabolici Monaſterium intrarent B. Deicoli: quod cùm fuiſſent diligenter perſcrutati & neminem reperirent, omnia ſecundum ſolitam dementiam igni tradere decernentes, abſque duobus Apoſtolorum Oratoriis, Divina clementia eorum profana annihilavit molimina. Ad ſepulcrum verò S. Deicoli dum furibundi accedere conarentur, ita ſunt Divino timore perculſi, ut æſtimarent ſe ſub celeritate periclitari. Tandem egredientes, concremare tanti Patris pauſatorium ſtudentes, ſuperna eis repugnante potentia nec unam quidem tegulam perurere valuerunt. Tunc inſaniæ naturali furorem adjicientes, Oratorium ſtramine ad ſummum uſque repleverunt, & focum pervalidum ſuperpoſuerunt, ut voluntatem ſuam malignam ſatiarent. Mira virtus! quanto magis conati ſunt, tanto magis ſe ſtramina ſpreverunt & ſupremum tectum illæſum ſervaverunt. Quod videntes homines iniqui pavefacti foras fugerunt. Ecce quomodo Domini clementia contra inſenſatos pugnavit, & famuli ſui tumbam intemeratam ſervavit. Tunc liquidò patuit qualis vir eſſet, qui locum illum in hereditatem à Domino promeruiſſet. Cúmque viri barbarici omni ferâ crudeliores totam pęnè Galliam atque Germaniam partim ferro partim incendio conſumpſiſſent, nullúſque Chriſtianus exſiſteret qui illis occurreret contóque minaretur, infelices impunitate ſui lætati in ſua ſunt reverſi multis opibus onerati. Lamentabile dictu! videres in ſacris locis ubi antea Monachorum floruit religio, Clericorum militavit devotio, urticas, ſentes atque omnigena arbuſta hac in ſolitudine ſuccreſcere: & quia pauci habitatores remanſerant, in ſolitudinem agri ubique redacti ſunt.

CIRC. AN. DC. XXV. JAN. XVIII.

[a] Hungari Galliam incurſantes S. Deicoli ſepulcrum comburere nequeunt.

20. Cúmque & locus beati Deicoli tanti perſenſiſſet infortunium diſpendii, ut jam nec Monachus ibi nec Clericus haberetur, Comes quidam bellipotens de Alſatiæ partibus nomine HEBERARDUS, qui regnum Burgundionum frequentare erat ſolitus, locum illum invaſit, & in hereditatem ſibi nefariò vendicavit. Et quia non inventus eſt qui illi obſtitiſſet, omni tempore quo pòſt advixit, manu tyrannica contra fas retinuit. Heu proh dolor! ſanctus Confeſſor Domini Deicolus numquam cogitavit Comites habere loci ſui heredes, ſed Monachos Deo amabiles: nec umquam ſtuduit caballos aut canes venaticos paſcere, ſed pauperes & peregrinos colligere. O mira Dei patientia! eſto, numquid non tacens ſemper tacebo? dicit Dominus. Nequaquam. Eodem verò Comite in tanta mentis obſtinatione vitâ decedente filius ejus HUGO nomine, qui & ipſe jam Comes effectus fuit, omnia quæ patris ſui eſſe videbantur ſive jure ſive injuriâ poteſtativè invaſit, tenacitérque ſibi advendicavit, inter quæ omnia & locum ſancti Patris Deicoli. Qui cum maſculæ prolis fortitudine in omnibus propemodùm regnis famoſus haberetur, & in multis negotiis acſi miles caſtrenſis invictus exſiſteret, aliquamdiu impunè potitus eſt prædio S. Deicoli.

Lutrenſe Monaſterium invadit Alſatiæ Comes Heberardus.

Hugo deinde.

21. Cúmque ſacer locus diatim ſæcularibus eſſet occupatus ſordibus, quadam

Tres Hugonis filii

[a] Hîc per anticipationem commemoratur Hungarorum in Galliam incurſio, quæ ab anno CM. ad CM. XXXVII. non ſemel contigit, ac proinde poſt factam à Vualdrada Lotharii pellice invaſionē Monaſterii Lutr. inferiùs referendam. Albertus Abbas Stadenſis: *Anno* CM. XXI. *Hungri non ſolùm Saxoniam aliáſque cis Rhenum provincias, verumetiam trans Rhenum Lotharingiam & Franciam demoliti ſunt.* Et *anno Domini* CM. XXXVII. *Hungari Franciam & Alemanniam & Galliam Burgundiámq; devaſtantes, per Italiam redierunt.*

Circ. An. DC. XXV. Jan. XVIII. membrorum contractione puniuntur.

vice dum tres filii ejus fessi ac vespertini in eumdem devenissent locum, peractis omnibus quæ ad manum necessaria erant, sani atque incolumes incautè se prope beati Patris sepulcrum collocaverunt. Et quia gloriam Deo nec sancto suo Deicolo honorem dederunt, impune eis (Deo gratias) non cessit. Cuinam amplius pareant? Sed quia veritas odium parit, mei autem propositi est personam non respicere, qui gratus* ducat gratum, qui ingratus* ingratum; ego verò viam regiam tenens nec favorem populi spectans, nec modulum alicujus reculæ sperans, à dextris & à sinistris secundum Apostolum tenens veritatem, non silere optimum judico. Nónne omnes qui Martyrum nomine censentur, pro veritate sunt prostrati in morte? Quoniam autem Veritas Christus est, ipsam testor omnésque sequaces ejus, eadem nocte tres filii ejus quorum primogenitus HEBERARDUS erat, secundus HUGO, tertius GUNTRAMNUS, cùm post dulcedinem somni evigilassent ad exercitium venandi, semetipsos invenerunt dissimiles sibi. Videres certè viros Consulares adeo contractos & imbecilles, ut putares eos genuino more omnium membrorum impotentes & totius valetudinis enerves: & ut fere totum dicam ad laudem Christi & Sancti sui, nisi linguæ solæ quæ pœnitentiam & reatûs confessionem palpitabant, membra cetera omnimodis erant inutilia: manus non, pedes verò nihil: deceteris non dubitabitur.

* Bolland. gratum

* Bol. ingratum

Comes suum crimen agnoscit cum filiis.

22. Cúmque egregii milites diu captivi tenerentur in vinculis piaculi, pater jam maturæ ætatis ad suæ damnationis spectaculum non segnis venit accersitus, lacrymis plenus, variis vicatim objicientibus pro talibus incommodis se esse reos, se in multis peccasse testantes. Tandem pater senex filiorum dolore intolerabili compulsus his verbis in veritatem prorupit: Audite me, inquit, filii, intendite verba patris vestri. Scitote pro certo quia non casu aliquo istud vobis evenit infortunium, sed justo Dei judicio atque ultione Dominica. Nam pater meus multoties mihi narrare solitus fuit qualiter locum possideret; & quia locus iste sanctus sancti Domini fuisset Deicoli. Sed ut video, iniquitas illa modò venit super capita vestra, quia omnipotens Deus inultam abire non sinit injuriam Electorum suorum, sed reddet filiis iniquitatem patrum in quartam & quintam generationem. Credo tamen quia misericordia more paterno castigat nos, ne morti inperpetuum tradat, quia neminem vult perire, sed omnes salvos facere. Quapropter pura confessione & dignis pœnitentiæ lamentis coufugiamus ad Dominum & Sanctum suum in quem peccavimus: & fortassis non modò restituemini vos pristinis formis, verumetiam (quod majus est) animarum vestrarum remedium perfectum promerebimur. Ad hæc filii unanimes dixerunt: Optimum consilium invenisti pater, parati sumus corde perfecto nosmetipsos in servos tradere sancto Deicolo. Pœniteat igitur factorum: si pœniteat haud nocet error. Conemur omnimodis ut carnis generositatem mutemus in mentis nobilitatem. Abrenuntiemus mundo qui in maligno positus est; demus operam qualiter posthac soli Deo vacare valeamus. Monachicam professionem aggrediamur, voveamus Deo & reddamus nos: ambulemus dum lucem hujus vitæ habemus, ne nos æternæ mortis tenebræ comprehendant.

Pater cum filiis sanatis Monachus efficitur.

23. Quibus dictis satellites perciti accurrunt tristem ejulatum agentes funebrique more bacchantes. Flebile dictu! cerneres Præfectorios Barones paullò antè aquilis velociores, leonibus ferociores, alienis uti solatiis, & quasi vinctos ferro ante beati Patris sepulcrum deportari. Cúmque ibidem diutissimè Divinæ supplicarent clementiæ se peccasse*, se meritò in hanc miseriam devenisse, lacrymabiliter acclamantes interventu sancti Patris cælitùs sunt respecti ac pristinæ integritati redditi. Quid ampliùs agerent? pater cum filiis surgens communi voto communíque consensu tradiderunt se Deo & sancto suo Deicolo, non ad servitium militare, sed ad obsequium monachile: quo facto sacramento jusjurandi super tanti Patris sepulcrum se unanimiter tricaverunt*, quatinus eorum nullus se subtraheret quin inproximo sæculo funditùs abrenuntiaret, ac beatissimi Patris nostri* BENEDICTI Regulæ tonsurâ, habitu, professione

* al. errasse

* id est, obstrinxerunt

* Bolland. deest nostri

obedientialiter se subderet, & ejusdem loci stabilitatem sine tenus custodiret. Qua pactione peracta iterum iterúmque juramento terribili firmitudinem super sanctum Patrem fecerunt, ne ab illa die & usquequo cælum volvitur, locum ipsum & omnia quæ subjacent illi, vel ipsi pro hereditate cuperent possidere, vel quispiam usquam de parentelæ eorum successione habiturus esset, vel quantum est pedis spatium jure hereditario possidendum. Et facta stipulatione coram multis regressi sunt in sua cum lætitia non modica [a].

CIRC. AN. DC. XXV. JAN. XVIII.

24. Silere integrum paginam non censeo, quòd pænè omnes Europæ incolas necessariò præsentiscere contigit. Postquàm HUGO Comes & filii ejus quos suprà titulavimus, vellent nollent, sicut voverunt Deo & sancto Deicolo locum sanctum liberum reddiderunt, curiosè quærere cœperunt per multas eremi cellulas, si usquam invenire possent amicum Christi aliquem & veræ conversationis institutorem, qui & locum paterno more & Monastico ordine fulciret, & ipsi sub ejus imperio vexillum sacræ ferrent obedientiæ. Exstitit autem tunc temporis quidam omnipotentis Dei amicus familiaris nomine BALTRANNUS vitæ per omnia laudabilis, qui jam tunc per decem quinquennia vitam eremiticam irreprehensibiliter ab omnibus duxisse ferebatur: tantásque jam virtutes per illum Dominus operatus est, ut nec Adriaticus sinus nomen ejus recludere posset, sed etiam apud Danaos præconium ejus celebre haberetur, nempe pro cælibatûs ejus magnitudine. Taceo de Regibus terræ & Optimatibus: ipse famosissimus Princeps OTTO [b] qui tunc agebat in sceptro, frequentare illum solitus erat, & maximis donariis locum ejus abundanter extulit: adeout ipse venerabilis Pater ob frequentiam hospitum secretum sibi tuguriolum in quo secum versari posset construeret: locum autem quem primitùs probavit, Monasticæ disciplinæ collectâ non minimâ Monachorum catervâ devotè aptaret.

Baltranni Abbatis sanctitas.

25. Cúmque sanctus vir lucrandis animabus aliquot annos invigilaret, antiquus hostis per satellites suos multis injuriis exturbare illum cœpit, dolens sibi quotidie detrimentum fieri de animabus quas vir Domini ejus dentibus eripuit, & Deo reddere studuit. Occasione ejus accepta duo Episcopi avaritia stimulati, hianti fauce, eumdem locum cœperunt invadere, non ut illis curæ esset de loco, sed ut res quas Fidelium largitas ad stabiliendum Divinæ scholæ servitium loco concessit, de ejus sacro obitu interim suspensi studio rapaci penitus sibi autumarent*: quorum alter Mettensis erat Ecclesiæ provisor, alter verò Argentinensis * exstitit œconomos ovilis. Cúmque tales Ecclesiarum arietes propter res cælitus coacervatas diu altercarentur, (nam unus illorum parrochiæ occasione, alter verò loci subjectione suo juri cedere contendit) vice quadam omnipotentis Dei famulus maxima invalitudine captus est, atque fini propinquus effectus: cujus opinio infirmitatis dum vicinas pervolaret provincias, utrique Episcopi quasi vultures rostro famelico viri Dei Cellam invadunt, ejusque felicem transitum præstolantur suspecti. Quod cùm ille comperisset, subitò superna medicante clementia confortari cœpit ac meliorari: & convocans iniquorum hominum aliquot personales ad se, diligenter inquisivit causam opperiendi eorum. Cúmque illi secundum quod se res habuit narrassent, vir Domini respondit: Sed & ego non ignoro voluntatis vestræ nisum & inimici generis humani machinamentum. Recedite quantociùs, nam non morior modò, & credite mihi quia non continget vobis quod cupitis, ut oblationes Fidelium quas me contigit habere, vos debeatis post obitum meum exstirpare. Tali concrepitu omnis ille conventus valde recessit inde confusus.

Episcopi duo ejus rebus inhiant, sed frustrà.

* Bolland. autumnarent

* Strasbourg

26. Vir autem Domini plus cupiens rerum suarum ipsum qui dedit Deum habere heredem quàm sæculum, larga manu cœpit omnia quæ habuit pauperi-

Ab Hugone & filiis ejus Lutram invitatur.

a Quæ sequentibus numeris usque ad num. 30. comprehenduntur, præpostero ordine apud Bollandum referuntur.

b Otto, nimirum I. cognomento Magnus, ab anno CM. XXXVI. ad CM. LXXIII. imperavit.

Circ. An. DC.XXV. Jan.XVIII.

bus & Clericis prodigè expendere, volens semetipsum funditus expedire, etiam senex peregrinationem pro Christo accipere, & dies sibi concessos apud beatissimum Apostolorum Principem Romæ clausarius & privatus sacro insistere otio. Quod cùm denundinatum percrebuisset apud Hugonem ac filios ejus, lacrymabili precatu virum Domini non segnes petierunt, ne illos desereret quasi orphanos & orbatos. Quibus vir Domini respondit nullo modo se ibi ampliùs durare, sed invidiæ locum dare velle, atque ita sibi à Domino destinatum fuisse. Illi autem luminibus perudis ampliùs virum Dei perurgere cœperunt dicentes: O amice Dei specialis & columna sanctæ Ecclesiæ inconcussibilis, audi servos tuos, & ne derelinquas nos desolatos. Sciat Paternitas tua nos Monachili vita moribúsque voto diu exsistere, sed ducem ac Patrem non posse hactenùs invenire. Qua de re, Pater sancte, placeat tibi nobiscum pergere huc prope ad locum quemdam sanctum & Monasticæ conversationi convenientissimum qui Luthra vocatur. Quibus vir Domini respondit: Quid vobis locus ipse contigit? Aiunt illi: Nihil quippe ad nos pertinet, sed vir quidam beatissimus nomine Deicolus qui & S. Columbani fuit discipulus, à Domino promeruit in hereditatem. Ipse quippe locum construxit & Monasticæ disciplinæ subegit, & sua sancta præsentia cotidie ibi miraculis coruscat. Accidit autem occasione quadam ut parentes nostri locum ipsum non ante plures annos invaderent & quasi proprium possiderent: nunc autem adeo sumus ibi divinitus perterriti, ut in præsentia tanti Patris sacramentis horrificis nuperrimè nos obligatos habeamus in proximo Monachicam professionem arripere, & perpetuò ibi stabilitatem custodire.

Mittit qui locum explorent.

27. Ad hæc vir pius respondit: Scriptum est, Omnia quæ facis fac cum consilio & post factum non pœnitebis. Si Divinæ providentiæ placet ut moveam de loco isto, & vestro cedam hortamento, talem facite credentiam mihi in conspectu Fratrum nostrorum ceterorúmque Fidelium, ut omnia Divini officij ornamenta quæ penes me habeo salva atque intacta illuc deferatis, & ibi mihi inconvulsa reconsignetis. Ea dumtaxat conditione ut priùs illuc dirigam aliquem de Fratribus nostris fidelem virum qui diligenter locum probet in silvis, in agris, in pratis, in piscationibus & in omnibus quæ Monachorum utilitas exigit: quia solus non veniam, sed Fratres meos ac servitores mecum deducam. Ad hæc illi: Fiat, inquiunt, juxta voluntatem tuam, Pater. Et sacramento facto in conventu multorum, sicut Sancto viro placuit, direxit cum illis nepotem suum nomine Werdolfum quem per se instituit, & in quo tota spes sua post Deum exstitit, qui cum omni diligentia veritatem comprobaret. Ad virum Dei reversus lætum nuntium retulit: & postquam illi locum secretò prodidit, addidit: Cavendum est, inquiens, ne hominibus istis facilè fidem præbeamus. Locus verò ipse, ut omnes fatentur indigenæ, Romanæ subjectus est dominationi & subscripto censu summo subjacet Pontifici. Quapropter si in præsentia Principis Ottonis locum redhibere noluerint & pristinæ libertati reddere, ab ipsa Imperatoria manu recipiamus illum, tali videlicet certitudine, ut usque in perpetuum nemini liceat violare quod sceptrigera majestas diffinivit illibatum permanere.

Locum ab Imperatore obtinet.

28. Vir Domini ad hæc: Acceptabile, inquit, sit Deo omnipotenti consilium tuum. Nunc ergo accingere, viam obedientiæ arripe, & hæc omnia ex parte mea innotescere Imperatori accelera. Qui ilico Patris præcepto parere studens, adscensis caballis prospero itinere Imperatorem adiit, & de quo agebatur innotuit. Quòd si quis mihi liventi objiciat oculo eumdem Principem tunc temporis Imperatorem non exstitisse; facilè per strophatum illum revincam syllogismum, accidens esse honorem superadditum, essentiam verò in idemtitate persistere. Et quia effici potuit quod effectus est, potestas illi semper adfuit, actus autem ad horam successit. Sed hæc per excessum, jam cœpta prosequamur. Cúmque piissimus Princeps hæc omnia comperisset, rerum Repertori grates

ri grates egit, & post hæc ait: Audite omnes consiliarij æquitatis & amici fideles, cogitavi multoties illum Patrem nostrum beatum virum Baltrannum, quia præcordialiter illum diligo, si mihi vellet consentire, Pontificali honore sublimare; nunc autem ut video magis eligit pauper Christi persistere in agone certaminis sacri, quàm hujus sæculi phaleramentis prosperari. Et ecce nuntius ejus certissimus per quem mihi fideliter mandat in peregrinatione se velle mori pro Christo, & locum quem hactenus incoluit invidiæ relinquere. Est autem locus in Burgundiæ partibus sacræ conversationi satis aptus, quem hucusque Hugo Comes & filij ejus usurpativè possederunt: quem Sanctus à dominatione nostri sibi rogitat liberaliter delegari, & omnia quæ Deus omnipotens illi ad servitium suum stabiliendum concessit, imperij nostri auctoritate eidem loco perpetualiter subclinare. Nam locus ipse sub advocatione Imperij nostri Romanæ atque Apostolicæ subjacet Sedi. Responderunt Aulici atque Consiliarij Imperatoris: Si placet majestati tuæ, accersiantur ante conspectum tuum viri illi qui hucusque contra fas & jus ejusdem locum sibi vendicaverunt, & lege publica coràm reddant, & sacramento firmissimo credentiam talem faciant cunctis militantibus atque privatis fidelibus tuis, quatinus ex hoc nunc & usque in sæculum, nec ipsi, nec aliquis successionis illorum iniquitatem illam præsumat renovare, aut locum ipsum vi aut potestate audeat inquietare, sed firmiter atque inconvulsè, sicut ab initio constructionis loci fuit, Fratribus Deo ibidem & S. Deicolo servientibus liberum maneat arbitrium eligendi Abbatem secundum Deum, qui loco potentialiter præsit absque contradictione aliqua. Quininsuper Imperialis Celsitudo intimare curet Apostolico Episcopo, quatinus cælestium auctoritate clavium privilegij Præcepta componat, faciátque sigillo Apostolici nominis firma. Quid tantum morari in singulis necesse est? omnia secundum quod Divinitati placuit, Imperator devotus fidelium consultum implevit: sacri invasores loci iniquos vocavit, jure universali locum recepit, atque mille sub testibus beato viro, secundum quod superiùs dictum est, potestativè contradidit, ipsum quoque RODULFO Duci atque præfatis Comitibus ad custodiendum sub fidelitatis suæ conditione commisit, atque res sancto viro cælitus collatas.

CIRC. AN. DC.XXV. JAN. XVIII.

29. Tali igitur tenore vir Domini in locum destructum B. Deicoli inthronizatus est cum Monachis suis ac servitoribus & omnibus quæ divina largitas illi concessit. Et valde necesse fuit, ut secum subsidium sumptuum deferret, quia omnibus humanæ vitæ rebus locum destitutum lamentabiliter invenit. Tunc omnimodis nisum dedit, qualiter locum renovare spiritualiter posset. Monasterium sanctissimæ Dei genitricis sempérque Virginis MARIÆ, quod antè permodicum fuit honorificè ampliavit, exaltavit, & ad perfectum usque perduxit. Officinas pro posse in brevi construxit, ut Monastica disciplina quæ semper apud illum viguit, à Monachis custodiri inviolatè posset. Intravit autem Pater venerandus locum eumdem in vigiliis Apostolorum Simonis & Judæ, atque eodem anno in Assumptionis die perpetuæ Virginis MARIÆ, sicut illi ante plures annos divinitus præsignatum fuit, plenus Spiritu-sancto obiit ac sepultus est in dextris altaris Monasterij, quod ipse in melius renovavit. Ibi quippe frequentiùs cùm fides credentium exigit miraculis coruscat. Ipso verò regna cælestia petente, in regimine Monasterij nepos ejus WERDOLFUS illi successit qui adhuc superest, & cælibem vitam ipse ducit, & omnibus rectè conversari volentibus ut lampas emicat.

Monasterio restaurato piè moritur.

Vuerdolfus succedit.

30. Sed quia adhuc supersunt nonnulli qui mirantur & scire gestiunt, qualiter locus sancti Patris devenerit in iniquã manum HEBERARDI Comitis & filij ejus; non piget qualitercumque veraci stilo prodere. Sed dum nitor hoc, videor temporibus præposterum ordinem imponere, quem Græci Anastrophen vocant, rationi autem & paginæ quæ subjacet præsumptionem, vel præoccupationem

Post Ichæ Abbatis mortis Luthra Lothario pellici data.

Circ. An. DC.XXV. Jan. XVIII.

quam Græci Prolepsim nominant. Postquam verò beatus Columbinus[a] peracto boris sui cursu cælestia regna petivit, in locum ejus venerabilis Icha [b] Abbas successit. Qui cùm annis multis strenuè eumdem locum gubernaret & magna vigilantia gregem sibi commissum provideret, cerneres subitò propter novæ Herodiadis fraudulentiam Abbatem cum Monachis expelli, & omnia divinæ scholæ arma (heu!) perditum iri. Hæc autem exstitit causa eo tempore quo Lotharius Rex [c] in Alsatia provincia morabatur, in fisco suo nobili qui *Marelegia* vocatur, cujus adhuc dignitatem miri operis mœnia excelsa testantur, repentè antiqui hostis cauterio inustus est & in tantam præcipitatæ mentis insaniam perductus, ut uxorem suam religiosam Reginam Berthsindam dimitteret, & lupam quamdam nomine Walderaldam duceret. Quæ quia præstigiatrix erat opinatissima, ita maleficiis multigenis Regis animum fascinavit, ut omnia quæ ab illo peteret, facilè impetraret. Cúmque nefas tale cresceret, & nemo esset qui facillaret *, quasi licenter miserum caput tanto utebatur incestu. Tamen verecundia agente, quia in Palatio versari cum illa nequivit, Abbatiam S. Deicoli illi tradidit, atque infernali dote ditavit. Tunc meretrix lætissima effecta sacrum locum sibi usurpavit, & in locum qui dicitur sancti Quintini consedit, ibíque omnia quæ sancti Patris erant funesto more depopulavit. Abbatem injuriavit, Monachos omnes pepulit, ideo proculdubio in amaritudine erit anima ejus inæternum.

* *id est* fauces aperiret.

Lotharius legitimæ conjugi reconciliatur.

31. Venerabilis autem Regina postquam divortium sensit, scortúmque Regis deprehensit, noluit eum ad palam traducere, sed salubri correptione corrigere: initóque consilio cum familiaribus, reclamationis gratiâ Romam quantocius adiit. Quæ cùm immodica veneratione ab omni cœtu Romano suscepta fuisset, secretò Apostolicum Pontificem convenit, sui senioríśque dissidium plena lacrymis aperuit. Quod cùm Pastor Ecclesiæ comperisset, Apostolicis litteris Regem accersivit ociùs, quatinus tanto sceleri finem imponeret, & de cetero emendaret. Cúmque Rex accersitus veniret, uti Regem decuit honorificè susceptus est. Peracta oratione in consistorio Lateranensi Papa cum Rege colloquium habuit, atque digna causatione castigavit. Tunc Rex corde compunctus, terræ prostratus veniam petiit & se culpabilem reddidit. Acceptáque pœnitentia Papa Reginam in præsentia Regis vocavit, & in Christo reconciliavit, & Reginæ dexteram Regis dexteræ reddidit, atque terribili anathemate illum obstrinxit, ut secundum Apostolum sicut Christus Ecclesiam, ita & ipse diligeret amodò uxorem suam.

Ephes. 5. 25.

A pellice iterum seductus divinitus punitur.

32. Quo peracto Rex ad Galliam regreditur, Regina autem, sicut femineum iter exigit, protractiùs viam carpsit, adeout illam Rex nunc duobus, nunc uno die præcederet. At præfata Maga audiens quia Rex Ecclesiastico tenore reconciliatus esset Reginæ, colubrino sibilo Regem absente Regina aggreditur denuo. Cúmque jam superato monte Pardorum quadam nocte Rex hospitaretur apud

[a] In Martyrologiis recentioribus Columbinus Idibus Septembris colitur.

[b] Bollandus legit Icho. In Diplomate Lotharij Regis dato prid. Non. Maii Indict. XIII. adeóque anno DCCC. LXV. Hicca Abbas Lutrensis memoratur, ut Sammarthani in Gall. Christ. adnotarunt. Ergo si Icha noster idem est cum illo Hicca, (quod quidem verisimile videtur) non immediatè successit Columbino, qui ad sæculi VIII. initium pertingere vix potuit.

[c] Nonnulla hîc ab antiquis variant monimentis circa hanc historiam, quam ex Reginone & Baronio sic breviter accipe. Lotharius Rex Lotharij Imper. filius, ab anno DCCC. LV. ad DCCC. LXVIII. regno potitus, uxorem duxit Theutpergam, hîc Berthsindam, quam in Synodis Aquisgranensi anno DCCC. LXII. & Mettensi anno DCCC. LXIII. probantibus, quasi incestuosam & illegitimam conjugem abjecit, ut Vvalderadam sibi copularet. Quæ Conciliabula, seu (ut aiunt) prostibula cùm rescidisset Nicolaus Papa I. postea anno DCCC. LXV. in Galliam direxit Arsenium Episcopum Hortensem, qui Theutpergam Reginam Lothario restituit. Nec tamen ab infami Vualderadæ consortio omnino temperavit Lotharius, qui post Nicolai mortem anno proximo, Christi DCCC. LXVIII. Romam adiit cum Hadriani Papæ venia: ab eóque interrogatus, servassétne Nicolai Papæ monita, habérétve animum numquam ad Vualdradam in posterum accedendi; sacrâ Dominici corporis communionem de manu Pontificis sub contestatione malo animo sumpsit. *Porrò*, inquit Rhegino, *Lotharius Româ egressus morbo corripitur, & Placentiam perveniens diem clausit extremum* VI. *Id. Aug.* cum plerisque Proceribus, quos perjurij ac communionis sacrilegæ socios ac conscios habuit.

castrum sancti Domnini [a], Præfatæ lupæ Missatici Noto agiliores supervenêre, vestimenta ejus prostibularia Regis oculis inferentes. Quibus inspectis ita furoris & invidiæ ignibus in Reginam confestim exarsit, ut irrevocabili censura secum deliberaret non antè repatriare, quàm illam videret decapitari. Sed prævenit voluntatem ejus Divina severitas atque dispositionis ejus justissima æquitas. Nam cùm in crastinum de hospitio moveret incolumis, priusquam cibi aliquid attingeret, ita cum suis omnibus subitâ aurâ contagiatus atque plagatus est, ut de tanta multitudine nec inventus sit unus cui inhæreret cibus aut pilus. Tandem reatum cognoscentes Placentinam * urbem subintrant moribundi. Ibi quippe miserabilis Rex cum suis omnibus sine redemptionis Viatico vitam finivit, exceptis quodam Clerico & servitore morbido, qui veritatem rei vix nuntiarent evasi. Quis apud semetipsum constitutus non videat hanc evidentem ultionem per merita S. Deicoli fuisse exortam? Cúmque devota Regina ad memoratam urbem perveniret, & tantam stragem mortuorum lacrymolenta videret; Christum Domini seniorem suum tumulari fecit, ceteros verò prout facultas dedit subterrari jussit, & posthæc in pace repatriavit.

Circ. An. DC.XXV. Jan. XVIII.

a

* Plaisance, in Æmilia ad Padum

33. Audiens autem Walderalda femina nequissima omnia quæ acciderant in via Romana, timore venerabilis Reginæ plus territa quàm proprij sceleris reatu compuncta, quippe quæ de Christianitate quidquam præter solum vocabulum non habuit, fugâ potiùs quàm voluntate lapsa Deum quærere simulavit, Monasteriúmque S. Romarici [b] hypocrita intravit. Cúmque ibi aliquamdiu velo potiùs quàm mente conversaretur, post tergum respiciens doluit locum S. Deicoli sibi penitus auferri & quasi se exheredatam more femineo cœpit conqueri. Accitóque Heberardo Comite consanguinitatis occasione scelus adhuc immane præsumpsit, eique locum sanctum sub advocationis tuitione commisit. Illè autem ut erat cupidus & sacrorum invasor locorum, occasione tali locum invasit B. Deicoli, & post infandæ mulieris decessum unca manu sibi in hereditate adscivit. Et fecisset. Nam nec ipsi impunè cessit, nempe secundum Prophetam sanguinem admiscuit sanguini, id est scelus addidit sceleri. Adallindam verò legitimam uxorem suam dimisit, repudij libellum dedit, semetipsum autem lupanaribus immiscuit. Nam quamdam Nonnam apud Monasterium *Ethestehin* [c] sibi applicavit, & iniquitatem illam ad mortem usque pertraxit. Adallindis autem posthæc quid fecerit, paginæ inferendum honestas non sinit. Comes verò ipse quali morte vitam finierit, propalare exempli causa non piget.

Vualderada in montem S. Romaraci cõfugit.

b

S. Deicoli Monasterium Heberardo tradit.

Osea 4. 2.

Heberardus Nonnam sibi copulat.

c

34. Audenter dico quæ personis fidelibus adserentibus nosse me luce clariùs contigit. Crederes videlicet ipsum pænè triennio Herodiana peste percussum, qui secundum Actus Apostolorum percussus ab Angelo scatens vermibus exspiravit. Vermes quippe ita sibi à vertice usque ad talos ebulliebant, ut frequentanei ejus maximum inde putorem tolerarent, sicque miserabiliter cum Herode vitam miserabilem finivit. Nec dubitandum quin in tormentis æqualem sortiatur pœnam, cujus in omni scelere imitatus est vitam. Et quia B. Deicolo præjudicialiter hereditatem suam tulit in terris, ipse se quodammodo æterna hereditate privavit in cælis.

Malè perit.

35. Sed quia jam in superiori capitulo satis memoravimus, qualiter Comes Hugo iniquus heres S. Deicoli sit effectus; nunc restat ut & aliqua mira sancti Patris opera propensiùs calamo pandamus. Hildegardis namque Comitissa ejusdem Hugonis conjunx vice quadam curiositatis causâ illecta, sancti Patris

Hildegardis Comitissa S. Deicoli Reliquias frustra rapere tentat.

a Burgum S. Domnini, vulgò *Burgo San-Donnino*, inter Parmam & Placentiam, olim Julia Fidentia dicta, Episcopali Sede à Clemente VIII. donata, & à Paulo V. Bononiensi Ecclesiæ subjecta.

b De Monasterio S. Romarici, vulgò *Remiremont*, agemus infra in Vita ipsius ac SS. Amati & Romarici.

c Bollando *Erestein*, aliis *Hestehin*, Sanctimonialium Cœnobium à Ludovico Pio & Hermengarde ejus conjuge ædificatum ad Illum flumen inter Argentoratum & Benfeldiam.

Circ. An. DC.XXV. Jan. XVIII

Oratorium cum Presbyteris & cetera fidelium turmula temerè intravit, ut aliquid de gleba tanti Patris secum maximo pro munere Alsatiam asportaret. Cúmque multo conamine sacri cooperculum sarcophagi levare sudarent, tantus terræ motus subitò omnia ædificia concussit sequentibus tonitruis quammaximis & fulminum terroribus, ut omnes amentes effecti cæcitate densissima quaterentur: adeout nemo fere duabus horis proximum suum videre valuisset. Tunc Comitissa corde compuncta experta est in brevi, quantum valeant apud Deum gloriosa merita Deicoli sui.

S. Columbini dentem raptum indevotè tractans punitur.

36. Sed quia nequicquam ad tumulum sancti Patris laborare comprobata est, ad tumulum S. Columbini audacter accessit, ut vel discipuli aliquid carperet, cui divinitus magister fuit negatus. O mira Dei judicia! Cum paucis accessit, facilè tumbam aperuit, unúmque tantummodo dentem magna cum festinatione sibi arripuit, iterúmque tumulum clausit. At postquam dentem dispexit, more femineo dubitare cœpit an pro Reliquiis venerari debuisset, quod tam facilè & sine resistentia promeruisset. Et ut fidem illi aliqua virtus ostensa daret, prunas ardentes in Oratorio cumulari jussit, dentémque in medium projecit. Quid plura? dictu citiùs dens strepitum maximum dedit, saltum quousque materia obstitisset victor & innocens fecit. Tandem credula effecta pretiosum pignus recolligere studuit, magnáque diligentia secum collocavit. Ex illa hora & quamdiu superis* convixit, dolor dentium ab ea vel ad horam non recessit. Tunc serâ pœnitentiâ ducta dentem tumulo restituit, dolor tamen immobilis remansit. Et quare Sanctus Domini tumulum permitteret aperiri, nollet tamen asportari, dicat qui velit, mihi verò non lucet. Unum tantùm patet, ut quia Monachi feminarum consortia declinare solent, quod perfectus Pater in vita sua custodire studuit, hoc & post mortem violari noluit. Tunc apertè omnibus innotuit quantum valeant merita Magistri, si tantum discipuli.

* *id est superstitibus V. Prol. Vita S. Columbani.*

An. Chr. DC. XXV. Martii XXIX.

VITA SANCTI EUSTASII
ABBATIS LUXOVIENSIS SECUNDI,
A Jona Monacho Bobiensi auctore coævo, instar secundi libri, Vitæ S. Columbani unà cum B. Attalæ Gestis adjecta.

Ad MSS. codd. Cisterc. aliósque emendata.

IGITUR venerabilis Eustasius [a], ut superiùs diximus*, à B. Columbano ab Italia paterno affectu directus, dum æquo jure subditas regeret catervas Monachorum, evenit ut pro communi necessitate ad Regem Chlotha-
1. rium pergeret, qui eo tempore in ultimis Galliæ finibus Oceani maris habitabat. Fuit ergo arrepti itineris via per saltum pagúmque Briegium*: perventúmque est ad quamdam villam Chagnerici quo dudum aliquantisper moratus fuerat. Villæ vocabulum Pipimisium [b] dicitur, distans ab urbe Meldorum* circiter millibus duobus. Ibi nunc Chagne-

[a] * *Vita sancti Columbani num. 61.*

Eustasius venit ad Chagnericum.

* *la Brie*

[b]

* *Meaux*

[a] In Prologo Anonymi qui huic Jonæ lucubrationi apud Henschenium præmittitur, Eustasius dicitur *ex Burgundionum genere* procreatus. In Vitæ S. Vualarici cap. 9. B. Austasius *nobilitate generis & moribus decoratus* prædicatur. Denique Jonas in Vita S. Columbani num. 37. Mietium Lingonicæ Ecclesiæ Pontificem Eustasij avunculum fuisse testatur.

[b] Pipimisium habent tum Jonæ quotquot vidimus exemplaria, tum Hildegarius in Vita S. Faronis cap. 36. Pippimisium nonnulli interpretantur *Oppigny*: sed ubinam gentium in Brigia sit ille locus *Oppigny*, ab ipsis Brigiæ incolis discere nō potuimus. Exstat duabus fere leucis supra Meldas vicus quidam ad Matronam vernaculè *Changy*, quem vicum non alium esse putamus à Pipimisio, sic posteris appellatum à Chagnerico seu Changerico S. Burgundofaræ patre. Certè intervallum à Meldis opido hîc per Jonam adsignatum prędicto vico non malè respondet; & vicinia Vultiaci villæ, vulgò *Eussy*, in qua S. Autharius Audoëni pater à Columbano conventus est, conjecturæ nostræ favere videtur.

ricus cum conjuge sua LEUDEGUNDE nomine, Christiana & sanæ mentis femina morabatur, & suum filium CHAGNOALDUM, cujus superiùs * fecimus mentionem, penes se habebant. Viso itaque Eustasio Chagnericus miro cum gaudio recepit: erátque simul cum patre matréque filia BURGUNDOFARA nomine, quam (ut superiùs diximus *) B. COLUMBANUS Domino sacraverat. Quam pater cùm jam desponsâsset ac nuptiis adversum voluntatem puellæ tradi voluisset, dolore oculorum percussa & febrium igne ita succensa est, ut vix jam superis [a] reddi crederetur. Hanc in extremis anhelitibus positam B. Eustasius videns patrem increpat dicens, suæ noxæ esse quòd hæc tantis ureretur pœnis: quia viri Dei interdictum violare vellet. At ille dissimulans, Utinam, inquit, sospitati redderetur, & Divinis famularetur obsequiis: Non se talibus votis obstare debere ait. Accedens itaque ad stratum puellæ, sciscitatur si suæ fuerit adsentationis, quòd contra B. Columbani interdictum post vota cælestia rursus iteraverit terrena. At puella detestatur * se talibus votis numquam paruisse, ut terrenis cælestia commutaret, sed paratam fuisse beati viri parere præconiis, séq; ait præterita vidisse nocte simili figura virum quâ ipse est, qui oculorum suorum lumen redderet, vocémque simul audisse dicentem: Quodcumque tibi hic vir dixerit fac, & sanaberis. Infer ergo auribus meis quæ mihi sint custodienda, & tuis orationibus pelle dolorem à Domino illatum. Prostratus itaque humo cum lacrymis venerandus vir Dominum postulat, ut pollicitum munus infundat: surgénsque crucem supra oculos exprimit, & manu oculos palpando Domini præsidium adesse deplorat *. Protinùs salute secuta lumen redditur, febrium ignis fugatur: redditámque sospitati matri commendat, ut ab CHLOTHARIO rediens religiosis vestibus induat.

AN. CHR. DC. XXV. MARTII XXIX.

* ibid. n. 30. & 55.

Burgundofaram sanat & Deo sacrari jubet.

* ibid. n. 50.

a

* id est protestatur

* id est implorat

2. Cúmque pater cerneret sospitati filiam redditam, sponso tradi decernit, pollicitationi pristinæ cæcam oblivionis foveam inferens. Quo puella comperto credidit uni sodali consilium, cum qua fugam inire queat. Cúmque illa adsensum præbuisset, felici fuga clàm elapsæ arreptâ, ad Basilicam B. Petri Apostolorum Principis pervenerunt. Quo pater comperto post eas furens dirigit pueros, atque jubet ut apprehensam filiam crudeliter perimant. Pergentes pueri finibus * Ecclesiæ puellam receptam reperiunt: & paulisper morati ut genitoris ira frangeretur, comminantur mortis periculum. At illa inquit: Mortem me formidare putatis? In hoc Ecclesiæ pavimento probate: ob talem etenim caussam ovans mortem recipio pro eo qui pro me non dedignatus est mori. Nec mora B. Eustasius remeat, puellam à custodia liberat, patrem terribiliter increpat: Religionis veste per Pontificem urbis illius GUNDOALDUM nomine induit, sacravítque salutaribus sacramentis. Monasterium quoque Virginum Christi supra paternum solum inter fluvios Mugram & Albam ædificat, Fratrésque qui ædificandi curam habeant deputat, germanum puellæ CHAGNOALDUM & WALBERTUM qui ei postea successit [b], ut Regulam doceant decernit. In quo quantæ virtutes postea factæ fuerint, si vita comes fuerit, prosequi nitemur *.

A Patris ira eam liberat ac Deo sacrat.

* al. finibus

b

* lege Vitam S. Burgundofaræ ad ann. 650.

3. Reversus ergo venerabilis vir Eustasius ad Luxovium, Magistri præceptum implere parat: ut gentes quæ vicinæ erant, Fidei pabulo alerentur. Progressus igitur Warascis [c] prædicat: quorum alij idololatriæ cultibus dediti, alij Fotini vel Bonosi errore maculati erant. His ad Fidem conversis, ad Boïos qui nunc Bavocarij vocantur tendit, eósque multo labore imbutos Fideíque liniamento * correptos, plurimos eorum ad Fidem convertit: ubi cùm aliquantisper mo-

Vuarascos & Boïos ad rectam Fidem convertit.

c

* sic MS.

a Superis, id est superstitibus seu vivis, prout ad Prologum Vitæ S. Columbani interpretati sumus.

b Nempe Eustasio in regimen Cœnobij Luxoviensis, ut in Vvaldeberti Elogio ad annum 665. dicemus.

c Mugra seu Mucra. Duplex est amnis ejusdem nominis, uterque in Matronam influens, alter supra Meldas qui minor; infra idem opidum alter qui Mucra absolutè, vulgò *le Morin* dicitur. Ille paullò infra Jotrense Parthenona, ad Orientem; hic itidem paullò infra S. Faræ Monasterium olim Evoriacas appellatum, ad Aquilonem præterlabitur, recipítque ex parte Orientali rivulum prope idem Cœnobium decurrentem, quem Jonas sine dubio *Albæ* nomine intelligit.

AN. CHR. DC.XXV. MARTII XXIX.

ratus fuisset, dimisit sagaces viros qui cœpti laboris in studio desudarent; ipse verò ad Luxovium remeare studet.

Salabergam à cæcitate liberat.

4. Cúmque iter carperet, venit ad quemdam virum nomine GODOINUM [a], qui eo tempore ad villam quam Mosam * vocant ob amnem eo in loco fluentem morabatur. Is ergo cùm vidisset Eustasium, velut gratissimum munus domi recepit. Ingressus ergo Eustasius domum, præmissa benedictione poscit ut liberos quos habebat repræsentet. Ille obediens, duos bonæ indolis liberos repræsentat. Quem vir Dei interrogans; Est, inquit, tibi adhuc proles? Ille fatetur præter unam filiam luminibus orbatam nomine ADALBERGAM *, se ampliùs non habere. Veniat, inquit, illa. Quam cùm vidisset, sciscitatus est, utrum juvenilis animus ad cultum Divini timoris adspiraret. Affatim ut tenera quiverat ætas, ait se paratam esse sacris præconiis obtemperare. Dedit ille operam & per duos dies jejunio corpus affecit, mẽtem fide armavit, super oculos benedictionis oleum effudit: meruit tandem per interventum Sancti viri cæcitas lumen habere. Redintegravit ergo Divina pietas interventu famuli sui luminis damna, ut hæc quæ lumen receperat, post Divina munera ad cultum timoris Dei uberiùs adspiraret. Quæ nuncusque superest Divinis obsequiis dedita: nec solùm suæ utilitati, sed & aliis providet opportuna.

[a]
* Mense
* Salabergam, lege Vitam infrà.

Agilum sanat.

5. Cùm progressus inde cœptum iter perageret, quemdam Fratrem AGILEM nomine, qui modò Resbacensi Cœnobio Præsul exsistit, vehemens febrium ignis arripuit. Quem Eustasius attigit, interventúque orationum sanavit, & pristinæ statim sospitati reddidit. Deinde perveniens ad supradictum Cœnobium *, ibi tam plebem interiùs, quàm vicinos populos ad Christianum vigorem excitare studuit: multósque eorum ad pœnitentiæ medicamenta pertraxit: fuítque ejus studii, ut multos suâ facundiâ erudiret. Nam multi eorum pòst Ecclesiarum Præsules exstiterunt, CHAGNOALDUS Lugduni Clavati*, ACHARIUS Viromandorum & Noviomensis ac Tornacensis Episcopus, RAGNACHARIUS Augustanæ [b] & Basileæ, AUDOMARUS Boloniæ & Tervanensis opidi.

Rediit Luxium *.
Discipulos Præsules habuit.
* Laon
[b]

Agrestium Monachũ à prædicatione compescit.

6. Cúmque jam haberetur ab hominibus gratus, adeout nullus se B. Columbanum perdidisse gemeret qui ejus doctrinis imbutus fuisset, præsertim cùm cernerent in discipulo Magistri instituta manere, omniúmque Francorum Procerum honore fulciretur, & Chlotharii Regis amore ac veneratione clueret; exarsit solitò lividus adversus Sanctorum famam hydrus*: excitátque ex finibus matris novum Caïn qui fratrem zelo velit exstinguere; vel etiam novum proditorem qui Magistri dicta scinderet, & collidendo solida ad fragiles turbarum aures fragilem mentem accommodaret. Excitat unum è subditis AGRESTIUM nomine, qui quondam THEODERICI Regis Notarius fuerat, & quadam cordis compunctione tactus, omnia quæ possederat relinquens & ad Luxovium veniens, se & sua omnia supradicto Patri tradiderat. Quid cuncta replicem? Religionis speciem in Monasterio gestans, pòst commeatum * postulat, ut Gentium esse prædicator permitteretur. Quem vir sanctus diu objurgans increpat se ad tale opus minimè idoneum, rudem adhuc in religione putare, vel dignum dicens omnibus Ecclesiasticis phaleramentis decoratum esse debere qui tale opus susciperet. Hieremias enim Domini electione præmissus se dignum denegat dicens: *A, a, a, Domine Deus, ego puer sum, nescio loqui.* Moyses electus à Domino se tardum linguâ testatur.

* diabolus
* id est licentiam
Ierem. 1.
Gen. 5.

Agrestius tandem ex-

7. His dictis cùm nihil proficeret, quem tenere non valet ire finit. Qui cùm

[a] Vuarascos in provincia Sequanorum *ad utramque Duvij ripam* sedisse, Scriptor Vitæ S. Salabergæ testatur. Imbuti erant erroribus Photini Sirmiensis quondam Episcopi, qui teste Epiphanio Hæresi 71. docebat Christum ab initio non esse, sed à Maria & hucusque ipsum exsistere: quem in errorem impegit etiam Bonosus Naissitanus in Dacia Episcopus. De Boïorum gente ad Vitam S. Salabergæ inferiùs agemus.

[b] Sic legendum cum MSS. non verò *Augustoduni*, ut apud Bollandum. *Augustana* nomine intellige Augustam Rauracorum, vulgo *Aug:*, (prope Basileam, *Basle*) urbem quondam, hodie in vicum redactam.

ad Bavocarios tendens venisset, paullulùm moratus nullum fructum exercens, velut alta platanus garrula ventorum folia tremulas quatit ad auras, sed fructuum copiam nescit. Deinde ad Aquileïam pertransit. Aquileienses etenim dissentiunt à communione Sedis Apostolicæ (de qua Dominus in Evangelio ad B. Apostolorum Principem Petrum loquitur: *Tu es Petrus & super hanc Petram ædificabo Ecclesiam meam, & portæ inferi non prævalebunt adversus eam*) ob trium Capitulorum[a] dissensionem, ex qua discordiæ in longum incrementa manârunt, quod præsenti operi non est inserendum. Itaque veniens Aquileïam, socius statim schismatis effectus, à Romanæ Sedis communione sejunctus, ac divisus à totius orbis communione: qui cùm Romanæ Sedi jungeretur, damnabat insulam Aquileïam Orthodoxam Fidem non tenere. Quo schisinate imbutus epistolam venenosam & increpationibus plenam ad B. ATTALAM per AURELIUM ADALVALDI Regis Longobardorum Notarium dirigit. Quam per multorum annorum spatia abditam habui, & posteà meâ negligentiâ perdidi. Nec alius quilibet eam, sed ipse proprio stilo scripserat.

AN. CHR. DC. XXV. MARTII XXIX. tortâ licentiâ ab Aquileïensibus seducitur. *Matth.* 16. a

Attalæ Abbati Bobiensi Epistolam venenosam scribit.

8. Directâ itaque ad B. Attalam epistolâ ipse ad Luxovium properat, & postea B. Eustasium schismatis aculeis tentat, si sanam mentem suis vesaniis corrumpere queat. Quo venerandus vir comperto, diu paternis affaminibus errantem monet. Sed postquam salutaribus monitis mentem peste corruptam & salubri antidoto curare nequivisset, à suo suorúmque collegio segregavit.

Luxovium reversus, Eustasium pervertere tentat.

9. Refutatus ergo à B. Eustasio se huc illúcque vertit, ut nonnullos adsentationis suæ fautores facere queat. Sed cùm nihil ejus imperitia facere quivisset, B. Columbani Religionem offendit, adversus Regulam ejus canino dente garriens, ac veluti cœnosa sus grunniens per quos potuit garrulitatis suæ murmur excitavit, annuente sibi ABELLENO Genevensis* urbis Episcopo, qui consanguinitati suæ proximus erat. Is itaque Abellenus vicinos catervatim Episcopos sibi jungere in Agrestii auxilio omni studio nisus est, itaut Regem CHLOTHARIUM tentarent, si eorum partis adsentator futurus esset. At ille sciens & cognitam experimento habens B. Columbani sanctitatem & discipulorum doctrinam, adversus sanctam doctrinam grunnientes suis studet redarguere responsis. Cúmque nihil profecisset, statuit ut Synodali examinatione probaretur, non ambigens de B. Eustasii auctoritate & doctrina, quòd omnes adversantes Sanctę Regulæ prudentiâ & facunditate administrante sibi Spiritu-sancto superaret.

Rejectus Episcopos in S. Columbani Regulam accendit. * *Geneva*

10. Emanante ergo regali auctoritate multi Burgundiæ Episcopi in suburbano Matisconensis urbis conveniunt: inter quos residebat maximus hæreticus, qui maximè Synodum fieri urgebat WARNACHARIUS, qui erat B. Eustasii adversarius. Sed prçvaluit B. Eustasii deprecatio, ut qui auctor miseræ intentionis & adsentator fieri vellet, correptus à Domino per eum omnium vires frangeret. Prædicto ergo & statuto die quando adversus Eustasium altercatio oriretur, ipse morte præventus interiit[b]. Fractis itaque in eo Agrestianæ partis viribus turbantur omnes, & sciscitantur Agrestium, quid adversus Regulam B. Columbani vel venerabilem Eustasium objiceret. At ille trementibus labiis, & nihil auctoritatis ac elucubrati eloquii habens ait, superflua quædam & canonicæ institutioni aliena eorum studiis teneri. Cúmque illum urgerent, tandem criminis

Refutatur in Synodo Matisconensi *anno* DC. XXIV. b

a Quæstio trium Capitulorum, quæ ampliùs uno sęculo Ecclesiam exagitavit, exinde sumpsit originem, quòd cùm Ibas Edessenus ac Theodoretus Cyrensis Episcopi unà cum Theodori Mopsuesteni in Cilicia secunda Antistitis recepti essent in Concil. Chalced. Act. 10. Consulatu Martiani, Christi anno CCCC. LI. habita VI. Kal. Novembris; uno fere post sæculo agente Theodoro Cæsareæ Cappadociæ Episcopo damnati sunt à Justiniano Imp. quòd Nestorio favere viderentur. Coactum est ea de causa Constantinopoli Concilium anno D. LIII. jussu Imperatoris, in quo Concilio damnatio iterata, cui summi Pontifices primò repugnantes posteà adsensi sunt, cùm multi Episcopi inprimis Aquileienses in defensione Trium Capitulorum persisterent. Lege Baron. Tom. 8. ad ann. 538. & seqq. Aquileienses tandem sub Sergio Papa resipuisse, auctor est Paul. Diac. lib. 5. cap. 14. Hist. Longob.

b Hic ergo Vuarnacharius alius est à Vuarnachario Majore-domus, qui post Eustasium mortuus est, nimirum Chlotharii regni anno XLIII. Christi DC. XXVI. teste Fredegario in Chron. cap. 54.

AN. CHR. DC.XXV. MARTII XXIX.

causam depromit: se suæ Regulæ habere, cochleam [a] quam lamberent crebrò crucis signo signari, & in ingressu cujuslibet domûs intra Cœnobium tam introëundo quàm egrediendo benedictionem postulare. Cúmque illi nil dignum synodalibus dissertionibus objici cernerent; Alia, inquiunt, si habet opponat. At ille prorupit dicens se scire Columbanum à ceterorum more desciscere, & ipse Missarum sollemnia multiplicatione Orationum vel Collectarum celebrare: & multa alia superflua quæ cum auctore acsi hæreses tradita exsecrari deberent.

Eustasius objectis calumniis satisfacit.

11. Audito beatus Eustasius hæreseo nomine se cum suo magistro notari, ait: „Vos ô decus Sacerdotum, probare debetis, qui in Ecclesiis veritatis ac justitiæ seminarium distribuant, & qui veritati ac veræ religioni aliena tradant. „Quidquid enim à norma veri tramitis dissentit, extra Ecclesiæ corpus haberi debet. Vestrûm est discernere objecta, an sint Scripturarum serie aliena. At „illi aiunt: Tuo ore nosse volumus quid dignum ex hoc in responsionibus reddas. „At ille; Nequaquam, inquit, reor contrarium esse Religioni, si cochlea quam „Christianus lambit, vel quodcumque vas aut poculum signo Crucis munitur: „cùm per adventum signi Dominici pellatur pestis adversantis inimici. Introëunte verò cellulam Monacho vel exeunte, benedictione Domini armari „ratum duco juxta Psalmistæ vocem: *Dominus custodit te ab omni malo: custodiat animam tuam Dominus. Dominus custodiat introitum tuum, & exitum tuum „ex hoc nunc & usque in sæculum.* (*Psal. 120.*) Licet hoc ad unumquemque Christianum „referatur, ut gratia Baptismi per Fidem in Ecclesia introeunte servetur; tamen quotidie manu sua sive in ingressu, sive egressu, sive progressu unumquemque nostrûm signo Crucis armari vel benedictione sodalium roborari „fas duco. Multiplicationem verò Orationum in sacris officiis credo omnibus „proficere Ecclesiis. Cùm enim plus Dominus quæritur, plus invenitur; & „cùm uberiùs oratione pulsatur, ad misericordiam pœnitentium citiùs excitatur; nihil aliud plus desudare debemus, quàm orationi incumbere. Sic enim „à Domino sub Apostolorum numero hortamur: *Vigilate & orate ne intretis „in tentationem.* (*Matth. 26.*) Sic enim nos & Apostolus sine intermissione orare rogat: (*1. Thess. 5.*) sic „omnis Scripturarum ordo jubet clamare: qui enim clamare negligit, neglectus & abscisus à Christi membris abjicitur. Nihil enim tam utile támque „salubre, quàm Creatorem multiplicatione precum & assiduitate orationum „pulsare.

Ob novam calumniam de tonsura, Agrestium ad Dei judicium provocat. [b]

12. His & horum similibus responsis confusus Agrestius addit garrulitatis noxam calumniator, capitis comam aliter tondi [b], alio charactere exprimi, & ab omnium more desciscì. Comperendinatim Agrestio talia loquenti & frivola garrulanti, Eustasius sagax, ut erat virtute patientiæ & scientiæ compertus, respondit: Horum, inquit, in præsentia Sacerdotum te ego ejus discipulus & successor cujus tu disciplinam & instituta damnas, ad Divinum judicium cum eo intra præsentis anni circulum causas dicturum invito, ut justi judicij examine vindictam sentias, cujus famulum tuis detractionibus maculare procuras. His dictis mentes quorumdam qui Agrestij antè partis fautores erant perculit, hortantúrque omnes ut pacis nexu corda jungerent: & iste præsumptæ temeritatis audaciam tolleret, & ille paterno affectu labentem piis correptionibus foveret. Ad quos B. Eustasius: Vestris libens satisfacerem precibus, si mi-

a Ista repetuntur ex Pœnitentiali S. Columbani, in quo qui non signaverit cochleare quod lambit, sex percussionibus; egrediens vel ingrediens domum sine signo Crucis, duodecim plagis subjacere tenebatur.

b Legendum tonderi. Nempe discipuli S Columbani tonsuram gerebant Hibernicam, quæ dimidiatam coronam reddebat: scilicet ab aure ad aurem per frontem in coronam cęsus erat capillus, ab aure ad aurem per occipitium capillus intonsus dependebat. *Ceterùm tonsuram eam quam magum ferunt habuisse Simonem, quis rogo Fidelium non statim cum ipsa magia primò detestetur & meritò exsufflet? Quæ adspectu in frontis quidem superficie, corona videtur speciem præferre, sed ubi ad cervicem considerando perveneris, decurtatam eam quam te videre putabas invenies coronam*, inquit Ceolfridus Abbas in Epistola sua apud Bedam lib. 5. Hist. cap. 22.

sera

fera mens duritiam vecordis molliret, & correctis cauterio mortis vel antidoto visceribus defectis, ad salutiferum caritatis fraternæ statum remeare niteretur. Cogentibus ergo cunctis Agrestius simulatè pacem postulat, quod postea actis depromisit. Eustasius mitis animi & mentis virtutum consciæ, favet suasioni poscentium, pacem tribuit, osculum porrigit.

ANN. CHRI. DC.XXV. MARTII XXIX.

13. Attamen Agrestius manifestam vesaniam verecundiæ metu pepulit, non tamen omnibus à malis abscessit. Cœpit namque deinceps Monasteria tentare, & sub specie discipuli pretium proditionis taxare. Ad quemdam enim virum venerabilem ROMARICUM * veniens, qui primus inter nobiles fuerat apud THEODEBERTUM habitus, priusquam per B. Columbani exemplum ac Eustasij prædicationem monitus, ad Luxovium veniens Monasticæ institutioni se subdidit. Quo diu sub regulari tenore vitam agente, postea Eustasio annuente Puellarum Monasterium in propria exstruxit possessione: in quo & Regulam B. Columbani custodiendam indidit. Cúmque jam multa religione polleret, ad eum Agrestius pergit, seséque subditum atque obedientem simulat: simúlque AMATUM quem ibi Eustasius ad imbuendam Regulam prefecerat, mollibus suggillationibus tentat. Nam eo in tempore ob quemdam neglectum tam Amatus quàm Romaricus ab Eustasio objurgati fuerant. Læsos ergo ut sensit, quò faciliùs exasperatas mentes suis adsertionibus jungeret, stimulavit paullatim venenata verba sanas mentes recipere, & in contemptum Regulæ B. Columbani propriam vesaniam propagare. Prô dolor! exsecrabili suasu ac letifera imbutione monita sana insaniens maculavit. Qui abjectis institutis pristinis, rudibus conati fuerant instruere plebem doctrinis: & seducto juxta Job angue, manu obstetricante Divina, rursum zelo invidiæ reducere non metuunt.

Romaricum & Amatum seducit.

* lege Acta infrà.

Iob 26. 13.

14. Deinde ad BURGUNDOFARAM iter dirigit, ut eam suis stimulationibus si valuisset commacularet. Quem Christi Virgo non femineo more, sed virili con„fodit responsione. Num tu, inquiens, confossor veritatis & novorum intro„ductor argumentorum, ad hoc huc accessisti, ut veneno tuo dulcia melle per„funderes, & vitalia alimenta letali amaritudine commutares? Eis tu detrahis „quorum ego virtutes experta cognovi, quorum doctrinam salubrem recepi, „ex quorum eruditione multos cælestia regna penetrâsse comperi. Meminisse „te velim Isaïæ dictum: *Væ qui dicunt malum bonum, & bonum malum.* Ac„celera, & prorsus ab hac vesania festinus recede. Confutatus ergo his Christi famulæ responsis, rursus ad Romaricum vel Amatum repedat, ut cœptam deceptionis rugam contrahat.

Burgundofaram frustra tentat.

Isa. 5.

15. Nec defuit Divina ultio. Cùm ad hoc jam omnes adspirarent ut contemptûs pristinarum adsentatores forent Institutionum, primùm lupi rabiei morbo detenti duos ex his qui fautores erant hujus adsertionis per intempestam noctem intra Monasterij septa inrumpentes morsibus laniârunt, atque cum rabiei peste derelictos miserabiliter morti tradiderunt. Alium PLAURELIUM nomine qui adhuc discordiæ fomitem vehementer adspirabat, dæmonum rabies pervasit, atque ignobiliter morti tradidit, nam propria manu ipse se laqueo suspendit. Sed cùm hæc ultio nequaquam fieret correptio delinquentium, protinùs major secuta est. Nam subitò fulgur è cælo elapsum terribili fragore percutit locum, Ecclesiam pervagatur, subvertit tegumenta, plebem urit, examinat: ut scilicet præsens correptio, qui simplicitate nimia, præveniente calliditate jam permixta ignavæ persuasioni adsensum præbuerant, monstraret futuram debere fugere iram. Mortui sunt ad præsens viginti: deinde metu perculsos paullatim mors rapit: itaut ex ea ultione, sicut aiunt, ampliùs quàm quinquaginta morerentur, nempe auctore criminis reservato ad pœnitentiam, ut si agnoscat culpam & redeat ad veniam, proculdubio sanitatem recipiat. Nullum etenim Dominus perire desiderat, sed semper quamgravibus delictis obrutum per pœnitentiæ fomenta redire exspectat.

Ejus fautores puniti.

16. Cúmque isdem Agrestius sæpiùs sibi pœnitentiæ locum datum non co-

Agrestius & ipse mala morte perit.

CIRC. AN. DC. XXV. JAN. XVIII.

mẽbrorum contractione puniuntur.

vice dum tres filii ejus fessi ac vespertini in eumdem devenissent locum, peractis omnibus quæ ad manum necessaria erant, sani atque incolumes incautè se prope beati Patris sepulcrum collocaverunt. Et quia gloriam Deo nec sancto suo Deicolo honorem dederunt, impune eis (Deo gratias) non cessit. Cuinam amplius paream? Sed quia veritas odium parit, mei autem propositi est personam non respicere, qui gratus* ducat gratum, qui ingratus* ingratum; ego verò viam regiam tenens nec favorem populi spectans, nec modulum alicujus reculæ sperans, à dextris & à sinistris secundum Apostolum tenens veritatem, non silere optimum judico. Nónne omnes qui Martyrum nomine censentur, pro veritate sunt prostrati in morte? Quoniam autem Veritas Christus est, ipsam testor omnésque sequaces ejus, eadem nocte tres filii ejus quorum primogenitus HEBERARDUS erat, secundus HUGO, tertius GUNTRAMNUS, cùm post dulcedinem somni evigilassent ad exercitium venandi, semetipsos invenerunt dissimiles sibi. Videres certè viros Consulares adeo contractos & imbecilles, ut putares eos genuino more omnium membrorum impotentes & totius valetudinis enerves: & ut fere totum dicam ad laudem Christi & Sancti sui, nisi linguæ solæ quæ pœnitentiam & reatûs confessionem palpitabant, membra cetera omnimodis erant inutilia: manus non, pedes verò nihil: deceteris non dubitabitur.

* Bolland. gratum

* Bol. ingratum

Comes suum crimen agnoscit cum filiis.

22. Cúmque egregii milites diu captivi tenerentur in vinculis piaculi, pater jam maturæ ætatis ad suæ damnationis spectaculum non segnis venit accersitus, lacrymis plenus, variis vicatim objicientibus pro talibus incommodis se esse reos, se in multis peccasse testantes. Tandem pater senex filiorum dolore intolerabili compulsus his verbis in veritatem prorupit: Audite me, inquit, filii, intendite verba patris vestri. Scitote pro certo quia non casu aliquo istud vobis evenit infortunium, sed justo Dei judicio atque ultione Dominica. Nam pater meus multoties mihi narrare solitus fuit qualiter locum possideret; & quia locus iste sanctus sancti Domini fuisset Deicoli. Sed ut video, iniquitas illa modò venit super capita vestra, quia omnipotens Deus inultam abire non sinit injuriam Electorum suorum, sed reddet filiis iniquitatem patrum in quartam & quintam generationem. Credo tamen quia misericordia more paterno castigat nos, ne morti inperpetuum tradat, quia neminem vult perire, sed omnes salvos facere. Quapropter pura confessione & dignis pœnitentiæ lamentis coufugiamus ad Dominum & Sanctum suum in quem peccavimus: & fortassis non modò restituemini vos pristinis formis, verumetiam (quod majus est) animarum vestrarum remedium perfectum promerebimur. Ad hæc filii unanimes dixerunt: Optimum consilium invenisti pater, parati sumus corde perfecto nosmetipsos in servos tradere sancto Deicolo. Pœniteat igitur factorum: si pœniteat haud nocet error. Conemur omnimodis ut carnis generositatem mutemus in mentis nobilitatem. Abrenuntiemus mundo qui in maligno positus est; demus operam qualiter posthac soli Deo vacare valeamus. Monachicam professionem aggrediamur, voveamus Deo & reddamus nos: ambulemus dum lucem hujus vitæ habemus, ne nos æternæ mortis tenebræ comprehendant.

Pater cum filiis sanatis Monachus efficitur.

23. Quibus dictis satellites perciti accurrunt tristem ejulatum agentes funebrique more bacchantes. Flebile dictu: cerneres Præfectorios Barones paullò antè aquilis velociores, leonibus ferociores, alienis uti solatiis, & quasi vinctos ferro ante beati Patris sepulcrum deportari. Cúmque ibidem diutissimè Divinæ supplicarent clementiæ se peccasse*, se meritò in hanc miseriam devenisse, lacrymabiliter acclamantes interventu sancti Patris cælitùs sunt respecti ac pristinæ integritati redditi. Quid ampliùs agerent? pater cum filiis surgens communi voto communíque consensu tradiderunt se Deo & sancto suo Deicolo, non ad servitium militare, sed ad obsequium monachile: quo facto sacramento jusjurandi super tanti Patris sepulcrum se unanimiter tricaverunt*, quatinus eorum nullus se subtraheret quin inproximo sæculo funditùs abrenuntiaret, ac beatissimi Patris nostri* BENEDICTI Regulæ tonsurâ, habitu, professione

* al. errasse

* id est, obstrinxerunt

* Bolland. deest nostri

obedientialiter se subderet, & ejusdem loci stabilitatem fine tenus custodiret. Qua pactione peracta iterum iterúmque juramento terribili firmitudinem super sanctum Patrem fecerunt, ne ab illa die & usquequo cælum volvitur, locum ipsum & omnia quæ subjacent illi, vel ipsi pro hereditate cuperent possidere, vel quispiam usquam de parentelæ eorum successione habiturus esset, vel quantum est pedis spatium jure hereditario possidendum. Et facta stipulatione coram multis regressi sunt in sua cum lætitia non modica [a].

CIRC. AN. DC. XXV. JAN. XVIII.

24. Silere integrum paginam non censeo, quòd pænè omnes Europæ incolas necessariò præsentiscere contigit. Postquàm HUGO Comes & filii ejus quos suprà titulavimus, vellent nollent, sicut voveruut Deo & sancto Deicolo locum sanctum liberum reddiderunt, curiosè quærere cœperunt per multas eremi cellulas, si usquam invenire possent amicum Christi aliquem & veræ conversationis institutorem, qui & locum paterno more & Monastico ordine fulciret, & ipsi sub ejus imperio vexillum sacræ ferrent obedientiæ. Exstitit autem tunc temporis quidam omnipotentis Dei amicus familiaris nomine BALTRANNUS vitæ per omnia laudabilis, qui jam tunc per decem quinquennia vitam eremiticam irreprehensibiliter ab omnibus duxisse ferebatur: tantásque jam virtutes per illum Dominus operatus est, ut nec Adriaticus sinus nomen ejus recludere posset, sed etiam apud Danaos præconium ejus celebre haberetur, nempe pro cælibatûs ejus magnitudine. Taceo de Regibus terræ & Optimatibus: ipse famosissimus Princeps OTTO [b] qui tunc agebat in sceptro, frequentare illum solitus erat, & maximis donariis locum ejus abundanter extulit: adeout ipse venerabilis Pater ob frequentiam hospitum secretum sibi tuguriolum in quo secum versari posset construeret: locum autem quem primitùs probavit, Monasticæ disciplinæ collectâ non minimâ Monachorum catervâ devotè aptaret.

Baltranni Abbatis sanctitas.

25. Cúmque sanctus vir lucrandis animabus aliquot annos invigilaret, antiquus hostis per satellites suos multis injuriis exturbare illum cœpit, dolens sibi quotidie detrimentum fieri de animabus quas vir Domini ejus dentibus eripuit, & Deo reddere studuit. Occasione ejus accepta duo Episcopi avaritia stimulati, hianti fauce, eumdem locum cœperunt invadere, non ut illis curæ esset de loco, sed ut res quas Fidelium largitas ad stabiliendum Divinæ scholæ servitium loco concessit, de ejus sacro obitu interim suspensi studio rapaci penitus sibi autumarent*: quorum alter Mettensis erat Ecclesiæ provisor, alter verò Argentinensis * exstitit œconomos ovilis. Cúmque tales Ecclesiarum arietes propter res cælitus coacervatas diu altercarentur, (nam unus illorum parrochiæ occasione, alter verò loci subjectione suo juri cedere contendit) vice quadam omnipotentis Dei famulus maxima invalitudine captus est, atque fini propinquus effectus: cujus opinio infirmitatis dum vicinas pervolaret provincias, utrique Episcopi quasi vultures rostro famelico viri Dei Cellam invadunt, ejusque felicem transitum præstolantur suspecti. Quod cùm ille comperisset, subitò superna medicante clementia confortari cœpit ac meliorari: & convocans iniquorum hominum aliquot personales ad se, diligenter inquisivit causam opperiendi eorum. Cúmque illi secundum quod se res habuit narrassent, vir Domini respondit: Sed & ego non ignoro voluntatis vestræ nisum & inimici generis humani machinamentum. Recedite quantociùs, nam non morior modò, & credite mihi quia non continget vobis quod cupitis, ut oblationes Fidelium quas me contigit habere, vos debeatis post obitum meum exstirpare. Tali concrepitu omnis ille conventus valde recessit inde confusus.

Episcopi duo ejus rebus inhiant, sed frustrà.

* Bolland. autumnarent

* Strasbourg

26. Vir autem Domini plus cupiens rerum suarum ipsum qui dedit Deum habere heredem quàm sæculum, larga manu cœpit omnia quæ habuit pauperi-

Ab Hugone & filiis ejus Lutram invitatur.

[a] Quæ sequentibus numeris usque ad num. 30. comprehenduntur, præpostero ordine apud Bollandum referuntur.

[b] Otto, nimirum I. cognomento Magnus, ab anno CM. XXXVI. ad CM. LXXIII. imperavit.

Circ. An. DC.XXV. Jan.XVIII.

bus & Clericis prodigè expendere, volens ſemetipſum funditus expedire, etiam ſenex peregrinationem pro Chriſto accipere, & dies ſibi conceſſos apud beatiſſimum Apoſtolorum Principem Romæ clauſarius & privatus ſacro inſiſtere otio. Quod cùm denundinatum percrebuiſſet apud Hugonem ac filios ejus, lacrymabili precatu virum Domini non ſegnes petierunt, ne illos deſereret quaſi orphanos & orbatos. Quibus vir Domini reſpondit nullo modo ſe ibi ampliùs durare, ſed invidiæ locum dare velle, atque ita ſibi à Domino deſtinatum fuiſſe. Illi autem luminibus perudis ampliùs virum Dei perurgere cœperunt dicentes: O amice Dei ſpecialis & columna ſanctæ Eccleſiæ inconcuſſibilis, audi ſervos tuos, & ne derelinquas nos deſolatos. Sciat Paternitas tua nos Monachili vita moribúſque voto diu exſiſtere, ſed ducem ac Patrem non poſſe hactenùs invenire. Qua de re, Pater ſancte, placeat tibi nobiſcum pergere huc prope ad locum quemdam ſanctum & Monaſticæ converſationi convenientiſſimum qui Luthra vocatur. Quibus vir Domini reſpondit: Quid vobis locus ipſe contigit? Aiunt illi: Nihil quippe ad nos pertinet, ſed vir quidam beatiſſimus nomine Deicolus qui & S. Columbani fuit diſcipulus, à Domino promeruit in hereditatem. Ipſe quippe locum conſtruxit & Monaſticæ diſciplinæ ſubegit, & ſua ſancta præſentia cotidie ibi miraculis coruſcat. Accidit autem occaſione quadam ut parentes noſtri locum ipſum non ante plures annos invaderent & quaſi proprium poſſiderent: nunc autem adeo ſumus ibi divinitus perterriti, ut in præſentia tanti Patris ſacramentis horrificis nuperrimè nos obligatos habeamus in proximo Monachicam profeſſionem arripere, & perpetuò ibi ſtabilitatem cuſtodire.

Mittit qui locum explorent.

27. Ad hæc vir pius reſpondit: Scriptum eſt, Omnia quæ facis fac cum conſilio & poſt factum non pœnitebis. Si Divinæ providentiæ placet ut moveam de loco iſto, & veſtro cedam hortamento, talem facite credentiam mihi in conſpectu Fratrum noſtrorum ceterorúmque Fidelium, ut omnia Divini officij ornamenta quæ penes me habeo ſalva atque intacta illuc deferatis, & ibi mihi inconvulſa reconſignetis. Ea dumtaxat conditione ut priùs illuc dirigam aliquem de Fratribus noſtris fidelem virum qui diligenter locum probet in ſilvis, in agris, in pratis, in piſcationibus & in omnibus quæ Monachorum utilitas exigit: quia ſolus non veniam, ſed Fratres meos ac ſervitores mecum deducam. Ad hæc illi: Fiat, inquiunt, juxta voluntatem tuam, Pater. Et ſacramento facto in conventu multorum, ſicut Sancto viro placuit, direxit cum illis nepotem ſuum nomine Werdolfum quem per ſe inſtituit, & in quo tota ſpes ſua poſt Deum exſtitit, qui cum omni diligentia veritatem comprobaret. Ad virum Dei reverſus lætum nuntium retulit: & poſtquam illi locum ſecretò prodidit, addidit: Cavendum eſt, inquiens, ne hominibus iſtis facilè fidem præbeamus. Locus verò ipſe, ut omnes fatentur indigenæ, Romanæ ſubjectus eſt dominationi & ſubſcripto cenſu ſummo ſubjacet Pontifici. Quapropter ſi in præſentia Principis Ottonis locum redhibere noluerint & priſtinæ libertati reddere, ab ipſa Imperatoria manu recipiamus illum, tali videlicet certitudine, ut uſque inperpetuum nemini liceat violare quod ſceptrigera majeſtas diffinivit illibatum permanere.

Locum ab Imperatore obtinet.

28. Vir Domini ad hæc: Acceptabile, inquit, ſit Deo omnipotenti conſilium tuum. Nunc ergo accingere, viam obedientiæ arripe, & hæc omnia ex parte mea innoteſcere Imperatori accelera. Qui ilico Patris præcepto parere ſtudens, adſcenſis caballis proſpero itinere Imperatorem adiit, & de quo agebatur innotuit. Quòd ſi quis mihi liventi objiciat oculo eumdem Principem tunc temporis Imperatorem non exſtitiſſe; facilè per ſtrophatum illum revincam ſyllogiſmum, accidens eſſe honorem ſuperadditum, eſſentiam verò in idemtitate perſiſtere. Et quia effici potuit quod effectus eſt, poteſtas illi ſemper adfuit, actus autem ad horam ſucceſſit. Sed hæc per exceſſum, jam cœpta proſequamur. Cúmque piiſſimus Princeps hæc omnia comperiſſet, rerum Repertori grates

ri grates egit, & post hæc ait: Audite omnes consiliarij æquitatis & amici fideles, cogitavi multoties illum Patrem nostrum beatum virum Baltrannum, quia præcordialiter illum diligo, si mihi vellet consentire, Pontificali honore sublimare; nunc autem ut video magis eligit pauper Christi persistere in agone certaminis sacri, quàm hujus sæculi phaleramentis prosperari. Et ecce nuntius ejus certissimus per quem mihi fideliter mandat in peregrinatione se velle mori pro Christo, & locum quem hactenus incoluit invidiæ relinquere. Est autem locus in Burgundiæ partibus sacræ conversationi satis aptus, quem hucusque Hugo Comes & filij ejus usurpativè possederunt: quem Sanctus à dominatione nostri sibi rogitat liberaliter delegari, & omnia quæ Deus omnipotens illi ad servitium suum stabiliendum concessit, imperij nostri auctoritate eidem loco perpetualiter subclinare. Nam locus ipse sub advocatione Imperij nostri Romanæ atque Apostolicæ subjacet Sedi. Responderunt Aulici atque Consiliarij Imperatoris: Si placet majestati tuæ, accersiantur ante conspectum tuum viri illi qui hucusque contra fas & jus ejusdem locum sibi vendicaverunt, & lege publica coràm reddant, & sacramento firmissimo credentiam talem faciant cunctis militantibus atque privatis fidelibus tuis, quatinus ex hoc nunc & usque in sæculum, nec ipsi, nec aliquis successionis illorum iniquitatem illam præsumat renovare, aut locum ipsum vi aut potestate audeat inquietare, sed firmiter atque inconvulsè, sicut ab initio constructionis loci fuit, Fratribus Deo ibidem & S. Deicolo servientibus liberum maneat arbitrium eligendi Abbatem secundum Deum, qui loco potentialiter præsit absque contradictione aliqua. Quininsuper Imperialis Celsitudo intimare curet Apostolico Episcopo, quatinus cælestium auctoritate clavium privilegij Præcepta componat, faciátque sigillo Apostolici nominis firma. Quid tantum morari in singulis necesse est? omnia secundum quod Divinitati placuit, Imperator devotus fidelium consultum implevit: sacri invasores loci iniquos vocavit, jure universali locum recepit, atque mille sub testibus beato viro, secundum quod superiùs dictum est, potestativè contradidit, ipsum quoque RODULFO Duci atque præfatis Comitibus ad custodiendum sub fidelitatis suæ condictione commisit, atque res sancto viro cælitus collatas.

Circ. An. DC.XXV. Jan.XVIII.

29. Tali igitur tenore vir Domini in locum destructum B. Deicoli inthronizatus est cum Monachis suis ac servitoribus & omnibus quæ divina largitas illi concessit. Et valde necesse fuit, ut secum subsidium sumptuum deferret, quia omnibus humanæ vitæ rebus locum destitutum lamentabiliter invenit. Tunc omnimodis nisum dedit, qualiter locum renovare spiritualiter posset. Monasterium sanctissimæ Dei genitricis sempérque Virginis MARIÆ, quod antè permodicum fuit honorificè ampliavit, exaltavit, & ad perfectum usque perduxit. Officinas pro posse in brevi construxit, ut Monastica disciplina quæ semper apud illum viguit, à Monachis custodiri inviolatè posset. Intravit autem Pater venerandus locum eumdem in vigiliis Apostolorum Simonis & Judæ, atque eodem anno in Assumptionis die perpetuæ Virginis MARIÆ, sicut illi ante plures annos divinitus præsignatum fuit, plenus Spiritu-sancto obiit ac sepultus est in dextris altaris Monasterij, quod ipse in melius renovavit. Ibi quippe frequentiùs cùm fides credentium exigit miraculis coruscat. Ipso verò regna cælestia petente, in regimine Monasterij nepos ejus WERDOLFUS illi successit qui adhuc superest, & cælibem vitam ipse ducit, & omnibus rectè conversari volentibus ut lampas emicat.

Monasterio restaurato piè moritur.

Vuerdolfus succedit.

30. Sed quia adhuc supersunt nonnulli qui mirantur & scire gestiunt, qualiter locus sancti Patris devenerit in iniquã manum HEBERARDI Comitis & filij ejus, non piget qualitercumque veraci stilo prodere. Sed dum nitor hoc, videor temporibus præposterum ordinem imponere, quem Græci Anastrophen vocant, rationi autem & paginæ quæ subjacet præsumptionem, vel præoccupationem

Post Ichm Abbatis mortis Luthra Lotharij pellici data.

CIRC. AN. DC.XXV. JAN. XVIII.

quam Græci Prolepſim nominant. Poſtquam verò beatus COLUMBINUS[a] peracto boris ſui curſu cæleſtia regna petivit, in locum ejus venerabilis ICHA [b] Abbas ſucceſſit. Qui cùm annis multis ſtrenuè eumdem locum gubernaret & magna vigilantia gregem ſibi commiſſum provideret, cerneres ſubitò propter novæ Herodiadis fraudulentiam Abbatem cum Monachis expelli, & omnia divinæ ſcholæ arma (heu!) perditum iri. Hæc autem exſtitit cauſa eo tempore quo LOTHARIUS Rex [c] in Alſatia provincia morabatur, in fiſco ſuo nobili qui *Marelegia* vocatur, cujus adhuc dignitatem miri operis mœnia excelſa teſtantur, repentè antiqui hoſtis cauterio inuſtus eſt & in tantam præcipitatæ mentis inſaniam perductus, ut uxorem ſuam religioſam Reginam BERTHSINDAM dimitteret, & lupam quamdam nomine WALDERALDAM duceret. Quæ quia præſtigiatrix erat opinatiſſima, ita maleficiis multigenis Regis animum faſcinavit, ut omnia quæ ab illo peteret, facilè impetraret. Cúmque nefas tale creſceret, & nemo eſſet qui facillaret *, quaſi licenter miſerum caput tanto utebatur inceſtu. Tamen verecundia agente, quia in Palatio verſari cum illa nequivit, Abbatiam S. Deicoli illi tradidit, atque infernali dote ditavit. Tunc meretrix lætiſſima effecta ſacrum locum ſibi uſurpavit, & in locum qui dicitur ſancti Quintini conſedit, ibique omnia quæ ſancti Patris erant funeſto more depopulavit. Abbatem injuriavit, Monachos omnes pepulit, ideo proculdubio in amaritudine erit anima ejus inæternum.

* *id eſt* fauces aperiret.

Lotharius legitimæ conjugi reconciliatur.

31. Venerabilis autem Regina poſtquam divortium ſenſit, ſcortúmque Regis deprehenſit, noluit eum ad palam traducere, ſed ſalubri correptione corrigere: initóque conſilio cum familiaribus, reclamationis gratiâ Romam quantocius adiit. Quæ cùm immodica veneratione ab omni cœtu Romano ſuſcepta fuiſſet, ſecretò Apoſtolicum Pontificem convenit, ſui ſenioríſque diſſidium plena lacrymis aperuit. Quod cùm Paſtor Eccleſiæ comperiſſet, Apoſtolicis litteris Regem acccerſivit ociùs, quatinus tanto ſceleri finem imponeret, & de cetero emendaret. Cúmque Rex accerſitus veniret, uti Regem decuit honorificè ſuſceptus eſt. Peracta oratione in conſiſtorio Lateranenſi Papa cum Rege colloquium habuit, atque digna cauſatione caſtigavit. Tunc Rex corde compunctus, terræ proſtratus veniam petiit & ſe culpabilem reddidit. Acceptáque pœnitentia Papa Reginam in præſentia Regis vocavit, & in Chriſto reconciliavit, & Reginæ dexteram Regis dexteræ reddidit, atque terribili anathemate illum Ephes. 5. 25. obſtrinxit, ut ſecundum Apoſtolum ſicut Chriſtus Eccleſiam, ita & ipſe diligeret amodò uxorem ſuam.

A pellice iterum ſeductus divinitus punitur.

32. Quo peracto Rex ad Galliam regreditur, Regina autem, ſicut femineum iter exigit, protractiùs viam carpſit, adeout illam Rex nunc duobus, nunc uno die præcederet. At præfata Maga audiens quia Rex Eccleſiaſtico tenore reconciliatus eſſet Reginæ, colubrino ſibilo Regem abſente Regina aggreditur denuo. Cúmque jam ſuperato monte Pardorum quadam nocte Rex hoſpitaretur apud

a In Martyrologiis recentioribus Columbinus Idibus Septembris colitur.

b Bollandus legit ICHO. In Diplomate Lotharij Regis dato prid. Non. Maii Indict. XIII. adeóque anno DCCC. LXV. HICCA Abbas Lutrenſis memoratur, ut Sammarthani in Gall. Chriſt. adnotarunt. Ergo ſi Icha noſter idem eſt cum illo Hicca, (quod quidem veriſimile videtur) non immediatè ſucceſſit Columbino, qui ad ſæculi VIII. initium pertingere vix potuit.

c Nonnulla hîc ab antiquis variant monimentis circa hanc hiſtoriam, quam ex Reginone & Baronio ſic breviter accipe. Lotharius Rex Lotharij Imper. filius, ab anno DCCC. LV. ad DCCC. LXVIII. regno potitus, uxorem duxit THEUTPERGAM, hîc BERTHSINDAM, quam in Synodis Aquiſgranenſi anno DCCC. LXII. & Mettenſi anno DCCC. LXIII. probantibus, quaſi inceſtuoſam & illegitimam conjugem abjecit, ut Vvalderadam ſibi copularet. Quæ Conciliabula, ſeu (ut aiunt) proſtibula cùm reſcidiſſet Nicolaus Papa I. poſtea anno DCCC. LXV. in Galliam direxit Arſenium Epiſcopum Hortenſem, qui Theutpergam Reginam Lothario reſtituit. Nec tamen ab infami Vvalderadæ conſortio omnino temperavit Lotharius, qui poſt Nicolai mortem anno proximo, Chriſti DCCC. LXVIII. Romam adiit cum Hadriani Papæ venia: ab eóque interrogatus, ſervaſſétne Nicolai Papæ monita, haberétve animum numquam ad Vvaldradam in poſterum accedendi; ſacrâ Dominici corporis communionem de manu Pontificis ſub conteſtatione malo animo ſumpſit. *Porrò*, inquit Rhegino, *Lotharius Româ egreſſus morbo corripitur, & Placentiam perveniens diem clauſit extremum* VI. *Id. Aug.* cum pleriſque Proceribus, quos perjurij ac communionis ſacrilegæ ſocios ac conſcios habuit.

castrum sancti Domnini a, Præfatæ lupæ Missarici Noto agiliores supervenêre, vestimenta ejus prostibularia Regis oculis inferentes. Quibus inspectis ita furoris & invidiæ ignibus in Reginam confestim exarsit, ut irrevocabili censura secum deliberaret non antè repatriare, quàm illam videret decapitari. Sed prævenit voluntatem ejus Divina severitas atque dispositionis ejus justissima æquitas. Nam cùm in crastinum de hospitio moveret incolumis, priusquam cibi aliquid attingeret, ita cum suis omnibus subitâ aurâ contagiatus atque plagatus est, ut de tanta multitudine nec inventus sit unus cui inhæreret cibus aut pilus. Tandem reatum cognoscentes Placentinam * urbem subintrant moribundi. Ibi quippe miserabilis Rex cum suis omnibus sine redemptionis Viatico vitam finivit, exceptis quodam Clerico & servitore morbido, qui veritatem rei vix nuntiarent evasi. Quis apud semetipsum constitutus non videat hanc evidentem ultionem per merita S. Deicoli fuisse exortam? Cúmque devota Regina ad memoratam urbem perveniret, & tantam stragem mortuorum lacrymolenta videret; Christum Domini seniorem suum tumulari fecit, ceteros verò prout facultas dedit subterrari jussit, & posthæc in pace repatriavit.

Circ. An. DC.XXV. Jan. XVIII.

a

* Plaisance, in Æmilia ad Padum

33. Audiens autem Walderalda femina nequissima omnia quæ acciderant in via Romana, timore venerabilis Reginæ plus territa quàm proprij sceleris reatu compuncta, quippe quæ de Christianitate quidquam præter solum vocabulum non habuit, fugâ potiùs quàm voluntate lapsa Deum quærere simulavit, Monasteriúmque S. Romarici b hypocrita intravit. Cúmque ibi aliquamdiu velo potiùs quàm mente conversaretur, post tergum respiciens doluit locum S. Deicoli sibi penitus auferri & quasi se exheredatam more feminеo cœpit conqueri. Accitóque Heberardo Comite consanguinitatis occasione scelus adhuc immane præsumpsit, eíque locum sanctum sub advocationis tuitione commisit. Illè autem ut erat cupidus & sacrorum invasor locorum, occasione tali locum invasit B. Deicoli, & post infandæ mulieris decessum unca manu sibi in hereditate adscivit. Et fecisset. Nam nec ipsi impunè cessit, nempe secundum Prophetam sanguinem admiscuit sanguini, id est scelus addidit sceleri. Adallindam verò legitimam uxorem suam dimisit, repudij libellum dedit, semetipsum autem lupanaribus immiscuit. Nam quamdam Nonnam apud Monasterium *Ethestehin* c sibi applicavit, & iniquitatem illam ad mortem usque pertraxit. Adallindis autem posthæc quid fecerit, paginæ inferendum honestas non sinit. Comes verò ipse quali morte vitam finierit, propalare exempli causa non piget.

Vualderada in montem S. Romaraci cófugit.

b

S. Deicoli Monasterium Heberardo tradit.

Osee 4. 2.

Heberardus Nonnam sibi copulat.

c

34. Audenter dico quæ personis fidelibus adserentibus nosse me luce clariùs contigit. Crederes videlicet ipsum pænè triennio Herodiana peste percussum, qui secundum Actus Apostolorum percussus ab Angelo scatens vermibus exspiravit. Vermes quippe ita sibi à vertice usque ad talos ebulliebant, ut frequentanei ejus maximum inde putorem tolerarent, sicque miserabiliter cum Herode vitam miserabilem finivit. Nec dubitandum quin in tormentis æqualem sortiatur pœnam, cujus in omni scelere imitatus est vitam. Et quia B. Deicolo præjudicialiter hereditatem suam tulit in terris, ipse se quodammodo æterna hereditate privavit in cælis.

Malè perit.

35. Sed quia jam in superiori capitulo satis memoravimus, qualiter Comes Hugo iniquus heres S. Deicoli sit effectus; nunc restat ut & aliqua mira sancti Patris opera propensiùs calamo pandamus. Hildegardis namque Comitissa ejusdem Hugonis conjunx vice quadam curiositatis causâ illecta, sancti Patris

Hildegardis Comitissa S. Deicoli Reliquias frustra rapere tentat.

a Burgum S. Domnini, vulgò *Burgo San-Donnino*, inter Parmam & Placentiam, olim Julia Fidentia dicta, Episcopali Sede à Clemente VIII. donata, & à Paulo V. Bononiensi Ecclesiæ subjecta.

b De Monasterio S. Romarici, vulgò *Remiremont*, agemus infra in Vita ipsius ac SS. Amati & Romarici.

c Bollando *Erstein*, aliis *Hesthehin*, Sanctimonialium Cœnobium à Ludovico Pio & Hermengarde ejus conjuge ædificatum ad Illum flumen inter Argentoratum & Benfeldiam.

Circ. An. DC.XXV. Jan. XVIII

Oratorium cum Presbyteris & cetera fidelium turmula temerè intravit, ut aliquid de gleba tanti Patris secum maximo pro munere Alsatiam asportaret. Cúmque multo conamine sacri cooperculum sarcophagi levare sudarent, tantus terræ motus subitò omnia ædificia concussit sequentibus tonitruis quam maximis & fulminum terroribus, ut omnes amentes effecti cæcitate densissima quaterentur: adeout nemo fere duabus horis proximum suum videre valuisset. Tunc Comitissa corde compuncta experta est in brevi, quantum valeant apud Deum gloriosa merita Deicoli sui.

S. Columbini dentem raptum indevotè tractans punitur.

36. Sed quia nequicquam ad tumulum sancti Patris laborare comprobata est, ad tumulum S. Columbini audacter accessit, ut vel discipuli aliquid carperet, cui divinitus magister fuit negatus. O mira Dei judicia! Cum paucis accessit, facilè tumbam aperuit, unúmque tantummodo dentem magna cum festinatione sibi arripuit, iterúmque tumulum clausit. At postquam dentem dispexit, more femineo dubitare cœpit an pro Reliquiis venerari debuisset, quod tam facilè & sine resistentia promeruisset. Et ut fidem illi aliqua virtus ostensa daret, prunas ardentes in Oratorio cumulari jussit, dentémque in medium projecit. Quid plura? dictu citiùs dens strepitum maximum dedit, saltum quousque materia obstitisset victor & innocens fecit. Tandem credula effecta pretiosum pignus recolligere studuit, magnáque diligentia secum collocavit. Ex illa hora & quamdiu superis* convixit, dolor dentium ab ea vel ad horam non recessit. Tunc serâ pœnitentiâ ducta dentem tumulo restituit, dolor tamen immobilis remansit. Et quare Sanctus Domini tumulum permitteret aperiri, nollet tamen asportari, dicat qui velit, mihi verò non lucet. Unum tantùm patet, ut quia Monachi feminarum consortia declinare solent, quod perfectus Pater in vita sua custodire studuit, hoc & post mortem violari noluit. Tunc apertè omnibus innotuit quantum valeant merita Magistri, si tantum discipuli.

* *id est superstitibus V. Prol. Vitæ S. Columbani.*

An. Chr. DC.XXV. Martii XXIX.

VITA SANCTI EUSTASII
ABBATIS LUXOVIENSIS SECUNDI,
A JONA Monacho Bobiensi auctore coævo, instar secundi libri, Vitæ S. Columbani unà cum B. Attalæ Gestis adjecta.

Ad MSS. codd. Cisterc. alióśque emendata.

a * *Vita sancti Columbani num. 61.*

Eustasius venit ad Chagnericum.

* *la Brie*

b

* *Meaux*

GITUR venerabilis EUSTASIUS [a], ut superiùs diximus*,
à B. Columbano ab Italia paterno affectu directus, dum
æquo jure subditas regeret catervas Monachorum, eve-
nit ut pro communi necessitate ad Regem CHLOTHA-
I. RIUM pergeret, qui eo tempore in ultimis Galliæ finibus
Oceani maris habitabat. Fuit ergo arrepti itineris via
per saltum pagúmque Briegium*: perventúmque est
ad quamdam villam CHAGNERICI quo dudum aliquan-
tisper moratus fuerat. Villæ vocabulum Pipimisium [b] di-
citur, distans ab urbe Meldorum* circiter millibus duobus. Ibi nunc Chagne-

a In Prologo Anonymi qui huic Jonæ lucubrationi apud Henschenium præmittitur, EUSTASIUS dicitur *ex Burgundionum genere* procreatus. In Vitæ S. Vualarici cap. 9. B. AUSTASIUS *nobilitate generis & moribus decoratus* prædicatur. Denique Jonas in Vita S. Columbani num. 37. Mietium Lingonicæ Ecclesiæ Pontificem Eustasij avunculum fuisse testatur.

b Pipimisium habent tum Jonæ quotquot vidimus exemplaria, tum Hildegarius in Vita S. Faronis cap. 36. Pippimisium nonnulli interpretantur *Oppigny*: sed ubinam gentium in Brigia sit ille locus *Oppigny*, ab ipsis Brigiæ incolis discere nō potuimus. Exstat duabus fere leucis supra Meldas vicus quidam ad Matronam vernaculè *Changy*, quem vicum non alium esse putamus à Pipimisio, sic posteris appellatum à Chagnerico seu Changerico S. Burgundofaræ patre. Certè intervallum à Meldis opido hîc per Jonam adsignatum prędicto vico non malè respondet; & vicinia Vultiaci villæ, vulgò *Eussy*, in qua S. Autharius Audoëni pater à Columbano conventus est, conjecturæ nostræ favere videtur.

An. Chr. DC.XXV. Martii XXIX.

ricus cum conjuge sua Leudegunde nomine, Christiana & sanæ mentis femina morabatur, & suum filium Chagnoaldum, cujus superiùs * fecimus mentionem, penes se habebant. Viso itaque Eustasio Chagnericus miro cum gaudio recepit: erátque simul cum patre matréque filia Burgundofara nomine, quam (ut superiùs diximus *) B. Columbanus Domino sacraverat. Quam pater cùm jam desponsâsset ac nuptiis adversum voluntatem puellæ tradi voluisset, dolore oculorum percussa & febrium igne ita succensa est, ut vix jam superis [a] reddi crederetur. Hanc in extremis anhelitibus positam B. Eustasius videns patrem increpat dicens, suæ noxæ esse quòd hæc tantis ureretur pœnis: quia viri Dei interdictum violare vellet. At ille dissimulans, Utinam, inquit, sospitati redderetur, & Divinis famularetur obsequiis: Non se talibus votis obstare debere ait. Accedens itaque ad stratum puellæ, sciscitatur si suæ fuerit adsentationis, quòd contra B. Columbani interdictum post vota cælestia rursus iteraverit terrena. At puella detestatur * se talibus votis numquam paruisse, ut terrenis cælestia commutaret; sed paratam fuisse beati viri parere præconiis, séq; ait præterita vidisse nocte simili figura virum quâ ipse est, qui oculorum suorum lumen redderet, vocémque simul audisse dicentem: Quodcumque tibi hic vir dixerit fac, & sanaberis. Infer ergo auribus meis quæ mihi sint custodienda, & tuis orationibus pelle dolorem à Domino illatum. Prostratus itaque humo cum lacrymis venerandus vir Dominum postulat, ut pollicitum munus infundat: surgénsque crucem supra oculos exprimit, & manu oculos palpando Domini præsidium adesse deplorat *. Protinus salute secuta lumen redditur, febrium ignis fugatur; redditámque sospitati matri commendat, ut ab Chlothario rediens religiosis vestibus induat.

* ibid. n. 30. & 55.

Burgundofaram sanat & Deo sacrari jubet.

* ibid. n. 50.

* id est protestatur

* id est implorat

2. Cúmque pater cerneret sospitati filiam redditam, sponso tradi decernit, pollicitationi pristinæ cæcam oblivionis foveam inferens. Quo puella comperto credidit uni sodali consilium, cum qua fugam inire queat. Cúmque illa adsensum præbuisset, felici fuga clàm elapsæ arreptâ, ad Basilicam B. Petri Apostolorum Principis pervenerunt. Quo pater comperto post eas furens dirigit pueros, atque jubet ut apprehensam filiam crudeliter perimant. Pergentes pueri finibus * Ecclesiæ puellam receptam reperiunt: & paulisper morati ut genitoris ira frangeretur, comminantur mortis periculum. At illa inquit: Mortem me formidare putatis? In hoc Ecclesiæ pavimento probate: ob talem etenim caussam ovans mortem recipio pro eo qui pro me non dedignatus est mori. Nec mora B. Eustasius remeat, puellam à custodia liberat, patrem terribiliter increpat: Religionis veste per Pontificem urbis illius Gundoaldum nomine induit, sacravítque salutaribus sacramentis. Monasterium quoque Virginum Christi supra paternum solum inter fluvios Mugram & Albam ædificat, Fratrésque qui ædificandi curam habeant deputat, germanum puellæ Chagnoaldum & Walbertum qui ei postea successit [b], ut Regulam doceant decernit. In quo quantæ virtutes postea factæ fuerint, si vita comes fuerit, prosequi nitemur *.

A Patris ira eam liberat ac Deo sacrat.

* al. finibus

* lege Vitam S. Burgundofaræ ad ann. 650.

3. Reversus ergo venerabilis vir Eustasius ad Luxovium, Magistri præceptum implere parat: ut gentes quæ vicinæ erant, Fidei pabulo alerentur. Progressus igitur Warascis [c] prædicat: quorum alij idololatriæ cultibus dediti, alij Fotini vel Bonosi errore maculati erant. His ad Fidem conversis, ad Boïos qui nunc Bavocarij vocantur tendit, eósque multo labore imbutos Fideíque liniamento * correptos, plurimos eorum ad Fidem convertit: ubi cùm aliquantisper mo-

Vuarascos & Boïos ad rectam Fidem convertit.

* sic MS.

a Superis, id est superstitibus seu vivis, prout ad Prologum Vitæ S. Columbani interpretati sumus.

b Nempe Eustasio in regimen Cœnobij Luxoviensis, ut in Vvaldeberti Elogio ad annum 665. dicemus.

c Mugra seu Mucra. Duplex est amnis ejusdem nominis, uterque in Matronam influens, alter supra Meldas qui minor; infra idem opidum alter qui Mucra absolutè, vulgò *le Morin* dicitur. Ille paullò infra Jotrense Parthenona, ad Orientem; hic itidem paullò infra S. Faræ Monasterium olim Evoriacas appellatum, ad Aquilonem præterlabitur, recipitque ex parte Orientali rivulum prope idem Cœnobium decurrentem, quem Jonas sine dubio *Alba* nomine intelligit.

AN. CHR. DC.XXV. MARTII XXIX.

ratus fuisset, dimisit sagaces viros qui cœpti laboris in studio desudarent; ipse verò ad Luxovium remeare studet.

Salabergam à cæcitate liberat.

4. Cúmque iter carperet, venit ad quemdam virum nomine GODOINUM [a], qui eo tempore ad villam quam Mosam * vocant ob amnem eo in loco fluentem morabatur. Is ergo cùm vidisset Eustasium, velut gratissimum munus domi recepit. Ingressus ergo Eustasius domum, præmissa benedictione poscit ut liberos quos habebat repræsentet. Ille obediens, duos bonæ indolis liberos repræsentat. Quem vir Dei interrogans; Est, inquit, tibi adhuc proles? Ille fatetur præter unam filiam luminibus orbatam nomine ADALBERGAM *, se ampliùs non habere. Veniat, inquit, illa. Quam cùm vidisset, sciscitatus est, utrum juvenilis animus ad cultum Divini timoris adspiraret. Affatim ut tenera quiverat ætas, ait se paratam esse sacris præconiis obtemperare. Dedit ille operam & per duos dies jejunio corpus affecit, mẽtem fide armavit, super oculos benedictionis oleum effudit: meruit tandem per interventum Sancti viri cæcitas lumen habere. Redintegravit ergo Divina pietas interventu famuli sui luminis damna, ut hæc quæ lumen receperat, post Divina munera ad cultum timoris Dei uberiùs adspiraret. Quæ nuncusque superest Divinis obsequiis dedita: nec solùm suæ utilitati, sed & aliis providet opportuna.

* *Mense*

* Salabergam, *lege Vitam infrà.*

Agilum sanat.

5. Cùm progressus inde cœptum iter perageret, quemdam Fratrem AGILEM nomine, qui modò Resbacensi Cœnobio Præsul exsistit, vehemens febrium ignis arripuit. Quem Eustasius attigit, interventúque orationum sanavit, & pristinæ statim sospitati reddidit. Deinde perveniens ad supradictum Cœnobium *, ibi tam plebem interiùs, quàm vicinos populos ad Christianum vigorem excitare studuit: multósque eorum ad pœnitentiæ medicamenta pertraxit: fuítque ejus studii, ut multos suâ facundiâ erudiret. Nam multi eorum pòst Ecclesiarum Præsules exstiterunt, CHAGNOALDUS Lugduni Clavati *, ACHARIUS Viromandorum & Noviomensis ac Tornacensis Episcopus, RAGNACHARIUS Augustanæ [b] & Basileæ, AUDOMARUS Boloniæ & Tervanensis opidi.

Rediit Luxium *.

Discipulos Præsules habuit.

* *Laon*

Agrestium Monachũ à prędicatione compescit.

6. Cúmque jam haberetur ab hominibus gratus, adeout nullus se B. Columbanum perdidisse gemeret qui ejus doctrinis imbutus fuisset, præsertim cùm cernerent in discipulo Magistri instituta manere, omniúmque Francorum Procerum honore fulciretur, & Chlotharii Regis amore ac veneratione clueret; exarsit solitò lividus adversus Sanctorum famam hydrus *: excitátque ex finibus matris novum Caïn qui fratrem zelo velit exstinguere; vel etiam novum proditorem qui Magistri dicta scinderet, & collidendo solida ad fragiles turbarum aures fragilem mentem accommodaret. Excitat unum è subditis AGRESTIUM nomine, qui quondam THEODERICI Regis Notarius fuerat, & quadam cordis compunctione tactus, omnia quæ possederat relinquens & ad Luxovium veniens, se & sua omnia supradicto Patri tradiderat. Quid cuncta replicem? Religionis speciem in Monasterio gestans, pòst commeatum * postulat, ut Gentium esse prædicator permitteretur. Quem vir sanctus diu objurgans increpat se ad tale opus minimè idoneum, rudem adhuc in religione putare, vel dignum dicens omnibus Ecclesiasticis phaleramentis decoratum esse debere qui tale opus susciperet. Hieremias enim Domini electione præmissus se dignum denegat dicens: *A, a, a, Domine Deus, ego puer sum, nescio loqui.* Moyses electus à Domino se tardum linguâ testatur.

* diabolus

* *id est* licentiam

Ierem. 1.

Gen. 5.

Agrestius tandem ex-

7. His dictis cùm nihil proficeret, quem tenere non valet ire finit. Qui cùm

[a] Vuarascos in provincia Sequanorum *ad utramque Duvij ripam* sedisse, Scriptor Vitæ S. Salabergæ testatur. Imbuti erant erroribus Photini Sirmiensis quondam Episcopi, qui teste Epiphanio Hęresi 71. docebat Christum ab initio non esse, sed à Maria & hucusque ipsum exsistere: quem in errorem impegit etiam Bonosus Naisitanus in Dacia Episcopus. De Boïorum gente ad Vitam S. Salabergæ inferiùs agemus.

[b] Sic legendum cum MSS. non verò *Augustoduni*, ut apud Bollandum. *Augustana* nomine intellige Augustam Rauracorum, vulgo *Aug:*, (prope Basileam, *Basle*) urbem quondam, hodie in vicum redactam.

ad Bavocarios tendens venisset, paullulùm moratus nullum fructum exercens, velut alta platanus garrula ventorum folia tremulas quatit ad auras, sed fructuum copiam nescit. Deinde ad Aquileïam pertransit. Aquileienses etenim dissentiunt à communione Sedis Apostolicæ (de qua Dominus in Evangelio ad B. Apostolorum Principem Petrum loquitur: *Tu es Petrus & super hanc Petram ædificabo Ecclesiam meam, & portæ inferi non prævalebunt adversus eam*) ob trium Capitulorum[a] dissensionem, ex qua discordiæ in longum incrementa manârunt, quod præsenti operi non est inserendum. Itaque veniens Aquileïam, socius statim schismatis effectus, à Romanæ Sedis communione sejunctus, ac divisus à totius orbis communione: qui cùm Romanæ Sedi jungeretur, damnabat insulam Aquileïam Orthodoxam Fidem non tenere. Quo schisinate imbutus epistolam venenosam & increpationibus plenam ad B. ATTALAM per AURELIUM ADALVALDI Regis Longobardorum Notarium dirigit. Quam per multorum annorum spatia abditam habui, & posteà meâ negligentiâ perdidi. Nec alius quilibet eam, sed ipse proprio stilo scripserat.

AN. CHR. DC. XXV. MARTII XXIX.

Tortâ licentiâ ab Aquileïensibus seducitur.

Matth. 16.

Attalæ Abbati Bobiensi Epistolam venenosam scribit.

8. Directâ itaque ad B. Attalam epistolâ ipse ad Luxovium properat, & postea B. Eustasium schismatis aculeis tentat, si sanam mentem suis vesaniis corrumpere queat. Quo venerandus vir comperto, diu paternis affaminibus errantem monet. Sed postquam salutaribus monitis mentem peste corruptam & salubri antidoto curare nequivisset, à suo suorúmque collegio segregavit.

Luxovium reversus, Eustasium pervertere tentat.

9. Refutatus ergo à B. Eustasio se huc illúcque vertit, ut nonnullos adsentationis suæ fautores facere queat. Sed cùm nihil ejus imperitia facere quivisset, B. Columbani Religionem offendit, adversus Regulam ejus canino dente garriens, ac veluti cœnosa sus grunniens per quos potuit garrulitatis suæ murmur excitavit, annuente sibi ABELLENO Genevensis* urbis Episcopo, qui consanguinitati suæ proximus erat. Is itaque Abellenus vicinos catervatim Episcopos sibi jungere in Agrestii auxilio omni studio nisus est, itaut Regem CHLOTHARIUM tentarent, si eorum partis adsentator futurus esset. At ille sciens & cognitam experimento habens B. Columbani sanctitatem & discipulorum doctrinam, adversus sanctam doctrinam grunnientes suis studet redarguere responsis. Cúmque nihil profecisset, statuit ut Synodali examinatione probaretur, non ambigens de B. Eustasii auctoritate & doctrina, quòd omnes adversantes Sanctę Regulæ prudentiâ & facunditate administrante sibi Spiritu-sancto superaret.

Rejectus Episcopos in S. Columbani Regulam accendit.

* *Geneva*

10. Emanante ergo regali auctoritate multi Burgundiæ Episcopi in suburbano Matisconensis urbis conveniunt: inter quos residebat maximus hæreticus, qui maximè Synodum fieri urgebat WARNACHARIUS, qui erat B. Eustasii adversarius. Sed prevaluit B. Eustasii deprecatio, ut qui auctor miseræ intentionis & adsentator fieri vellet, correptus à Domino per eum omnium vires frangeret. Prædicto ergo & statuto die quando adversus Eustasium altercatio oriretur, ipse morte præventus interiit[b]. Fractis itaque in eo Agrestianæ partis viribus turbantur omnes, & sciscitantur Agrestium, quid adversus Regulam B. Columbani vel venerabilem Eustasium objiceret. At ille trementibus labiis, & nihil auctoritatis ac elucubrati eloquii habens ait, superflua quædam & canonicæ institutioni aliena eorum studiis teneri. Cúmque illum urgerent, tandem criminis

Refutatur in Synodo Matisconensi *anno* DC. XXIV.

a Quæstio trium Capitulorum, quæ ampliùs uno sęculo Ecclesiam exagitavit, exinde sumpsit originem, quòd cùm Ibas Edessenus ac Theodoretus Cyrensis Episcopi unà cum Theodori Mopsuesteni in Cilicia secunda Antistitis recepti essent in Concil. Chalced. Act. 10. Consulatu Martiani, Christi anno CCCC. LI. habita VI. Kal. Novembris; uno fere post sæculo agente Theodoro Cæsareæ Cappadociæ Episcopo damnati sunt à Justiniano Imp. quòd Nestorio favere viderentur. Coactum est ea de causa Constantinopoli Concilium anno D. LIII. jussu Imperatoris, in quo Concilio damnatio iterata, cui summi Pontifices primò repugnantes posteà adsensi sunt, cùm multi Episcopi inprimis Aquileienses in defensione Trium Capitulorum persisterent. Lege Baron. Tom. 8. ad ann. 538. & seqq. Aquileienses tandem sub Sergio Papa resipuisse, auctor est Paul. Diac. lib. 5. cap. 14. Hist. Longob.

b Hic ergo Vuarnacharius alius est à Vuarnachario Majore-domus, qui post Eustasium mortuus est, nimirum Chlotharii regni anno XLIII. Christi DC. XXVI. teste Fredegario in Chron. cap. 54.

AN. CHR. DC.XXV. MARTII XXIX.

causam depromit: se suæ Regulæ habere, cochleam [a] quam lamberent crebrò crucis signo signari, & in ingressu cujuslibet domûs intra Cœnobium tam introëundo quàm egrediendo benedictionem postulare. Cúmque illi nil dignum synodalibus dissertionibus objici cernerent; Alia, inquiunt, si habet opponat. At ille prorupit dicens se scire Columbanum à ceterorum more desciscere, & ipse Missarum sollemnia multiplicatione Orationum vel Collectarum celebrare: & multa alia superflua quæ cum auctore acsi hæreses tradita exsecrari deberent.

Eustasius objectis calumniis satisfacit.

11. Audito beatus Eustasius hæreseo nomine se cum suo magistro notari, ait: „Vos ô decus Sacerdotum, probare debetis, qui in Ecclesiis veritatis ac justitiæ seminarium distribuant, & qui veritati ac veræ religioni aliena tradant. „Quidquid enim à norma veri tramitis dissentit, extra Ecclesiæ corpus haberi debet. Vestrûm est discernere objecta, an sint Scripturarum serie aliena. At „illi aiunt: Tuo ore nosse volumus quid dignum ex hoc in responsionibus reddas. „At ille; Nequaquam, inquit, reor contrarium esse Religioni, si cochlea quam „Christianus lambit, vel quodcumque vas aut poculum signo Crucis munitur: „cùm per adventum signi Dominici pellatur pestis adversantis inimici. Introëunte verò cellulam Monacho vel exeunte, benedictione Domini armari „ratum duco juxta Psalmistæ vocem: *Dominus custodit te ab omni malo: custodiat animam tuam Dominus. Dominus custodiat introitum tuum, & exitum tuum „ex hoc nunc & usque in sæculum.* (*Psal.* 120.) Licet hoc ad unumquemque Christianum „referatur, ut gratia Baptismi per Fidem in Ecclesia introeunte servetur; tamen quotidie manu sua sive in ingressu, sive egressu, sive progressu unumquemque nostrûm signo Crucis armari vel benedictione sodalium roborari „fas duco. Multiplicationem verò Orationum in sacris officiis credo omnibus „proficere Ecclesiis. Cùm enim plus Dominus quæritur, plus invenitur; & „cùm uberiùs oratione pulsatur, ad misericordiam pœnitentium citiùs excitatur; nihil aliud plus desudare debemus, quàm orationi incumbere. Sic enim „à Domino sub Apostolorum numero hortamur: *Vigilate & orate ne intretis „in tentationem.* (*Matth.* 26.) Sic enim nos & Apostolus sine intermissione orare rogat: (*1. Thess.* 5.) sic „omnis Scripturarum ordo jubet clamare: qui enim clamare negligit, neglectus & abscisus à Christi membris abjicitur. Nihil enim tam utile támque „salubre, quàm Creatorem multiplicatione precum & assiduitate orationum „pulsare.

Ob novam calumniam de tonsura, Agrestium ad Dei judicium provocat.

12. His & horum similibus responsis confusus Agrestius addit garrulitatis noxam calumniator, capitis comam aliter tondi [b], alio charactere exprimi, & ab omnium more desciscì. Comperendinatim Agrestio talia loquenti & frivola garrulanti, Eustasius sagax, ut erat virtute patientiæ & scientiæ compertus, respondit: Horum, inquit, in præsentia Sacerdotum te ego ejus discipulus & successor cujus tu disciplinam & instituta damnas, ad Divinum judicium cum eo intra præsentis anni circulum causas dicturum invito, ut justi judicij examine vindictam sentias, cujus famulum tuis detractionibus maculare procuras. His dictis mentes quorumdam qui Agrestij antè partis fautores erant perculit, hortantúrque omnes ut pacis nexu corda jungerent: & iste præsumptæ temeritatis audaciam tolleret, & ille paterno affectu labentem piis correptionibus foveret. Ad quos B. Eustasius: Vestris libens satisfacerem precibus, si mi-

[a] Ista repetuntur ex Pœnitentiali S. Columbani, in quo qui non signaverit cochleare quod lambit, sex percussionibus; egrediens vel ingrediens domum sine signo Crucis, duodecim plagis subjacere tenebatur.

[b] Legendum tonderi. Nempe discipuli S Columbani tonsuram gerebant Hibernicam, quæ dimidiatam coronam reddebat: scilicet ab aure ad aurem per frontem in coronam cęsus erat capillus, ab aure ad aurem per occipitium capillus intonsus dependebat. *Ceterùm tonsuram eam quam magum ferunt habuisse Simonem, quis rogo Fidelium non statim cum ipsa magia primò detestetur & meritò exsufflet? Quæ adspectu in frontis quidem superficie, corona videtur speciem præferre, sed ubi ad cervicem considerando perveneris, decurtatam eam quam te videre putabas invenies coronam*, inquit Ceolfridus Abbas in Epistola sua apud Bedam lib. 5. Hist. cap. 22.

sera

fera mens duritiam vecordis molliret, & correctis cauterio mortis vel antidoto visceribus defectis, ad salutiferum caritatis fraternæ statum remeare niteretur. Cogentibus ergo cunctis Agrestius simulatè pacem postulat, quod postea actis depromisit. Eustasius mitis animi & mentis virtutum consciæ, favet suasioni poscentium, pacem tribuit, osculum porrigit. ANN. CHRI DC.XXV. MARTII XXIX.

13. Attamen Agrestius manifestam vesaniam verecundiæ metu pepulit, non tamen omnibus à malis abscessit. Cœpit namque deinceps Monasteria tentare, & sub specie discipuli pretium proditionis taxare. Ad quemdam enim virum venerabilem ROMARICUM * veniens, qui primus inter nobiles fuerat apud THEODEBERTUM habitus, priusquam per B. Columbani exemplum ac Eustasij prædicationem monitus, ad Luxovium veniens Monasticæ institutioni se subdidit. Quo diu sub regulari tenore vitam agente, postea Eustasio annuente Puellarum Monasterium in propria exstruxit possessione: in quo & Regulam B. Columbani custodiendam indidit. Cúmque jam multa religione polleret, ad eum Agrestius pergit, seséque subditum atque obedientem simulat: simúlque AMATUM quem ibi Eustasius ad imbuendam Regulam præfecerat, mollibus suggillationibus tentat. Nam eo in tempore ob quemdam neglectum tam Amatus quàm Romaricus ab Eustasio objurgati fuerant. Læsos ergo ut sensit, quò faciliùs exasperatas mentes suis adsertionibus jungeret, stimulavit paullatim venenata verba sanas mentes recipere, & in contemptum Regulæ B. Columbani propriam vesaniam propagare. Prô dolor! exsecrabili suasu ac letifera imbutione monita sana insaniens maculavit. Qui abjectis institutis pristinis, rudibus conati fuerant instruere plebem doctrinis: & seducto juxta Job angue, manu obstetricante Divina, rursum zelo invidiæ reducere non metuunt. Romaricum & Amatum seducit. * lege Acta infra. Iob 26. 13.

14. Deinde ad BURGUNDOFARAM iter dirigit, ut eam suis stimulationibus si valuisset commacularet. Quem Christi Virgo non femineo more, sed virili confodit responsione. Num tu, inquiens, confossor veritatis & novorum introductor argumentorum, ad hoc huc accessisti, ut veneno tuo dulcia melle perfunderes, & vitalia alimenta letali amaritudine commutares? Eis tu detrahis quorum ego virtutes experta cognovi, quorum doctrinam salubrem recepi, ex quorum eruditione multos cælestia regna penetrâsse comperi. Meminisse te velim Isaïæ dictum: *Væ qui dicunt malum bonum, & bonum malum.* Accelera, & prorsus ab hac vesania festinus recede. Confutatus ergo his Christi famulæ responsis, rursus ad Romaricum vel Amatum repedat, ut cœptam deceptionis rugam contrahat. Burgundofaram frustra tentat. Isa. 5.

15. Nec defuit Divina ultio. Cùm ad hoc jam omnes adspirarent ut contemptus pristinarum adsentatores forent Institutionum, primùm lupi rabiei morbo detenti duos ex his qui fautores erant hujus adsertionis per intempestam noctem intra Monasterij septa inrumpentes morsibus laniârunt, atque cum rabiei peste derelictos miserabiliter morti tradiderunt. Alium PLAURELIUM nomine qui adhuc discordiæ fomitem vehementer adspirabat, dæmonum rabies pervasit, atque ignobiliter morti tradidit, nam propria manu ipse se laqueo suspendit. Sed cùm hæc ultio nequaquam fieret correptio delinquentium, protinùs major secuta est. Nam subitò fulgur è cælo elapsum terribili fragore percutit locum, Ecclesiam pervagatur, subvertit tegumenta, plebem urit, examinat: ut scilicet præsens correptio, qui simplicitate nimia, præveniente calliditate jam permixta ignavæ persuasioni adsensum præbuerant, monstraret futuram debere fugere iram. Mortui sunt ad præsens viginti: deinde metu perculsos paullatim mors rapit: itaut ex ea ultione, sicut aiunt, ampliùs quàm quinquaginta morerentur, nempe auctore criminis reservato ad pœnitentiam, ut si agnoscat culpam & redeat ad veniam, proculdubio sanitatem recipiat. Nullum etenim Dominus perire desiderat, sed semper quamgravibus delictis obrutum per pœnitentiæ fomenta redire exspectat. Ejus fautores puniti.

16. Cúmque isdem Agrestius sæpiùs sibi pœnitentiæ locum datum non co- Agrestius & ipse mala morte perit.

AN. CHR. DC. XXV. MARTII XXIX. gnovisset, ut Eustasij sententia ad judicium invitantis prævaleret, ante triginta dierum circulum quàm vertentis anni meta compleretur, à servo suo quem ipse redemerat securi percussus interiit. Occasio criminis dicebatur permixtio uxoris: quod quamvis multi dixerint, & verum adserere velint, nostrûm tamen hoc affirmare non est. Cuncta enim juxta Salamonem adducet Dominus in judicium pro omni erratu, sive bonum sive malum. Et Apostolus: *Vniuscujusque opus quale sit, ignis probabit.* A nobis tamen dicendum est, quòd justa eum sententia Divini judicij ideo ferire non distulit, ut & adsentatoribus fugere à lacerationibus sanctorum famulorum Dei monstraret, & ille contumaciæ commissa per meritam ultionem lueret. Amatus verò ac Romaricus venerabilis Eustasij convenientiam postulantes recipiunt, atque desidiâ submotâ fruuntur.

Eccl. 12. *1. Cor. 3.*

Amatus & Romaricus resipiscunt.

Multi sub Regula S. Columbani Monasteria construunt.

17. Abellenus verò vel ceteri Galliarum Episcopi pòst ad roboranda Columbani Instituta adspirant. Quammulti jam in amore Columbani & ejus Regulæ Monasteria construunt, plebes adunant, gregem Christi congregant. Inter quos inluster tunc vir ELEGIUS, qui modò Virimandensis Ecclesiæ Pontifex præest, (de quo quia superest, non meo judicio quod superest fulciendus est, ne adulationis noxa reprehendar) juxta Lemovicensem urbem Monasterium nobile Solemniacum[a] nomine construxit supra fluvium Vicennam*, distans à supradicta urbe millibus quatuor, & alia multa in iisdem locis Cœnobia: sed & in Parisius Puellarum Monasterium quod de Regio munere susceperat, ædificat, in quo Christi Virginem AUREAM * nomine præfecit. In Bituricensi verò urbe, Puellarum Monasterium[b] ex B. Columbani Regula BERTHOARA nobilis genere & religione femina construxit. Itémque in suburbano[c] Bituricensis urbis vir venerabilis THEODULFUS cognomento BOBOLENUS Monasteria ex Regula Columbani omni religione pollentia construxit, primum in Insula supra fluvium Milmandram, ubi Religiosorum adunavit catervam; alium Gaudiacum nomine, haud procul à fluviolo Albeta; tertium Christi Virginum congregationi, loco nuncupato Carantomo supra fluvium jamdictum Milmandram; itémque aliud Christi Virginum, juxta Nivernense opidum sub eadem Regula construxit.

a

* *la Vienne*

* *lege ejus Vitam infrà.*

b

c

Eustasius ad mortem se præparat.

18. Beatus verò Eustasius has post victorias corrigere delinquentes studet ac suæ parti adunare decernit. Deinde Monachorum sub ejus obedientia in sæpefato Cœnobio concio maxima erat, ut ex hoc jam multa per vicina loca Monasteria construerentur: quæ ejus successor B. Wandelbertus firmavit atque ædificavit. Jamque beatum de hac vita exitum præstolans, omni intentione ad contemplanda mysticorum præconiorum documenta desudat, sólique Deo mente intenta preces fundens dirigit preces. Cúmque jam per multorum curricula annorum in hoc opere intentè vacaret, evenit tempus vocationis ejus: datúrque sententia justi Judicis, ut quod minùs annorum circuli diversis afflictionibus peracti purgaverant, paucorum dierum corporis infirmitas curaret. Interrogatus inter pœnæ incendia per visionem nocturnam, si quadraginta dierum spatio leviori pœna curari vellet, aut potiùs triginta ferventiori incendio purgatus vita beata functus cælos penetrare, respondit ille: „Melius esse quamvis durioribus in brevi subjici flagellis, quàm lenioribus longis consumi pœnis. Explevit ergo provisam atque electam pœnam corporis tricesimo die: omnibúsque valedicens, triste remanentibus promissum depro-

Dies 30. ægrotat.

Moritur sumpto Viatico.

a De Solemniaco (*Solignac*) Cœnobio Ord. S. Bened. lege Vitam S. Remacli infrà.

b Monasterium à Berthoara constructum, nunc redactum est in Ecclesiam Collegiatam, quæ B. Mariæ de Salis, vulgo *Nostre-Dame de Sales* dicitur.

c Loci suburbani nomine intellige urbis territorium seu tractum urbi subjectum, quem aliàs pagum vocant, unde suburbicariæ regiones. Certè Milmandra fluviolus, vulgò *la Marmande*, & Albeta *l'Auboit*, de quibus hîc, decem fere milliaribus Gallicis ab Avarico Bituricum distant. Ex Monasteriis à Boboleno constructis primum destructum est, uti & Gaudiacum, tertium *Charenton* dictum Puellarum Ord. S. Bened. adhuc subsistit, æquè ac quartum ejusdem Ordinis sub nomine B. Mariæ.

An. Chr. DC. XXV. Martii XXIX.

mit, atque sui exitûs horam eadem esse die denuntiat. Viatico itaque sumpto animam cælo reddidit, solúmque desideriúmque supernorum & paternum regimen viventibus & religionis exemplum dimisit. Ipse autem cum victoriæ pace tertio Kalendas Maij [a] ætherea penetravit regna [b] duce Christo, cui est virtus & honor in sæcula sæculorum, Amen.

[a] Anno scilicet Christi DC. XXV. Nam in Vita *S.* Salabergæ num. 7. curam Fratrum Luxoviensium *tribus non parum minùs egisse lustris* dicitur post Columbanum, qui anno DC. X. Luxovio pulsus est. Eustasio successit VUALBERTUS seu VUALDEBERTUS, cujus gesta ad annum DC. LXV. referemus.

[b] Legendum IV. Kalend. Maij, quemadmodum constat ex antiquis Martyrologiis Vuandalberti & Adonis, qui Ado Eustasium primo loco ita commendat: *IV. Kalend. Maij Depositio S. Eustasij Abb. discipuli S. Columbani, qui Pater ferme sexcentorum exstitit Monachorum, & vita sanctitate conspicuus, etiam miraculis claruit.* Corpus S. Eustasij (ut doctissimus Henschenius adnotavit) adservatur Vuargavillæ, vulgo *Vergaville* in Lotharingia, in Abbatia Sanctimonialium Ord. S Bened. diœcesis Mettensis prope Dieuzam opidum (*Dieuze*) aquis Salariis percelebre, quo in loco S. Eustasius maximè in liberandis energumenis & amentibus restituendis elucet.

VITA S. ATTALÆ ABBATIS BOBIENSIS SECUNDI,

An. Chr. DC. XXVII. Martii X.

Vitæ S. Columbani instar secundi libri ab JONA Monacho Bobiensi addita.

Ex Chronologia Lerinensi, Henschenio & codd. MSS.

I. Attala Columbani successor ab Arigio instructus Lerinum petit.

UM ergo venerabilis Columbanus de hac luce migrâsset, ejus in locum Attala suffectus est [a] omni religione laudabilis: cujus post magistrum virtutes claræ fulserunt. Hic ex Burgundionum genere nobilis natione fuit, sed nobilior sanctitate per vestigia magistrum secutus. Sed qualiter rudimenta illius inter ipsa primordia uberem profectum adquisierint, prætermittendum non est. Itaque cùm patris studio nobili liberalibus litteris imbutus fuisset, ARIGIO [b] cuidam Pontifici à genitore commendatus est. Sed cùm se nihil utilitatis agere cerneret, cœpit rudis affectus ad potiora anhelare, dedítque operam ut postpositis phaleramentis sæculi Monachorum jungeretur cohorti. Clam ergo à sodalibus progressus duobus pueris contentus ad Lirinense Cœnobium venit: quo diu vitam degens cùm nequaquam cerneret Regularis disciplinæ habenis ceteros colla submittere, cœpit anxio animo trutinare, quo potioris consilij aditûs viam panderet. Progressus ergo inde ad B. Columbanum Luxovio tenus venit. Quem vir sanctus cùm ingenij sagacis sollertem esse cerneret, suo ministerio junxit, ac in omnibus divinis monitis erudire tentavit. Postea Luxovium.

II. Abbas factus à suis exagitatur.

Ergo cùm egregiè post B. Columbanum supradictum Cœnobium regeret, & in omni disciplina Regularis tenoris erudiret; contra eum antiqui anguis versutia letiferum discordiæ virus noxiis retibus laxare cœpit, excitans aliquorum contra eum corda subditorum, qui se aiebant nimij fervoris austeritatem ferre non posse, & arduæ disciplinæ pondera portare non valere. At ille sagaci ut erat animo pia fomenta prębere, & salutaris antidoti quo sanies putrefacta absciderettur potum dare studens, mollire tumentia corda nitebatur. Denique castigatos cùm secum tenere non valeret, mærore animi turbatus multis precibus cum pietatis obsequio prosequebatur ut se non relinquerent, & ab

[a] Nempe apud Bobiense Monasterium, ut ad Prefationem Vitæ S. Columbani dictum est, quod etiam ex Art. 5. sequenti constat.

[b] Is est S. Arigius seu Aridius Vapincensis Episcopus, qui Concil. Valentino & Matisconensi II. anno D. LXXXV. interfuit, & Dalmaticarum usum à Gregorio M. obtinuit, Regest. lib. 7. Ep. 113. Ejus Vitam lege apud Philippum Labbeum To. I. Biblioth.

An. Chr. DC.XXVII. Martii x.

ardui itineris calle non deviarent, reminiſcerentúrque Patres per mortificationem & contemptum præſentis vitæ regna cælorum poſſidere. Cúmque ſe nihil jam proficere cerneret, nec alibi trahentes animos ſuæ ſocietatis habenis irretiri poſſe vidiſſet, pertinaces ire ſinit: qui poſtquam ſegregati ſunt ab eo, alij eorum marinis ſunt ſinibus recepti, alij locum eremi ob libertatem habendam petiêre. Qui temeritatis ſuæ atque arrogantiæ inibi poſiti, mox in obtutu damna ſensêre. Nam cùm his in locis morarentur, & virum Dei ſuis detractionibus laniarent, unus eorum qui Rocolenus dicebatur, qui & jurgiorum, ut credebatur, incrementa miniſtrabat, ſubito igne febrium accenſus inter pœnas incendij clamare cœpit, ſe ſi valuiſſet ad B. Attalam venire velle & admiſſi criminis damna pœnitentiæ medicamento lenire. Nec mora, vix hæc dicere ei licuit obmutuit, ac extremum halitum dimiſit. At hi qui aderant, videntes viri Dei injurias Divina ultione vindicari, plurimi eorum ad virum Dei remeant, ſuáſque noxas confitentes ſe in omnibus ſi recipiantur emendaturos pollicentur. Quos vir ſanctus miro gaudio acſi è luporum ore ereptas oves recepit, ſuíſque locis ſuas agnoſcentes culpas reſtituit. At verò alij qui verecundia præveniente vel temeritate ac arrogantiæ vitio maculati redire noluerunt & datum pœnitentiæ locum non redeundo contempſerunt, diverſis mortibus ſunt direpti: ut manifeſtè daretur intelligi, ſocios eos fuiſſe ejus in excitanda contumaciæ incrementa, quem ultio Divina percuſſerat, & propterea cum ceteris veniam non meruiſſe. Nam unus eorum Theodemundus nomine ſecuri percuſſus interiit: alius dum parvi fluminis alveum tranſmearet, irretitis poplitibus per parvulam fluvij undam necatus eſt: tertius verò qui Theutarius dicebatur, cùm ſe in mare portaturum carinæ tradidiſſet, dimerſus eſt. Videntes hæc qui adhuc ſupererant, verecundia ſummota poſt ſocios ad B. Attalam repedant. Qui ab ipſo ut ſuperiùs alij recepti & ſalvati ſunt.

Pœna rebellium Monachorum.

III. Alia ab eo patrata miracula omnium in ſupradicto Monaſterio Fratrum teſtimonio approbantur: inter quos ego poſitus & Beati viri miniſterio deputatus tenebar, cùm quodam in tempore fluviolus cujus ſuperiùs mentionem fecimus Bobius nomine, turgidis aquarum molibus violenter ac rapaci curſu defluens, ut ſolent torrentes ex Alpium cacuminibus dilapſi & imbrium effuſione aucti, ita iſte ſaxorum rupes & arborum congeries nimia vi tumeſcens coacervaret, molinum Monaſterij rapido curſu ſuffodere ac totam officinam ociùs demergere nitebatur. Quo fragore audito cuſtos molini nomine Agebodus ad molinum pergit, ut videret ſi tanti fragoris moles inibi diſpendij damna generaret: ubi cùm veniſſet, vidit niſi celeri auxilio ſubvenirent, cuncta fore diripienda; feſtinúſque Patri nuntianda credit, ut ſolamen præbeat, quo oportunè neceſſaria ex aquarum fluctibus liberarent. Ad quem vir Dei: Vade, inquit, voca mihi Sinoaldum Diaconem, tu verò ſtratu receptus ſomnum cape, nec metu aliquo detentus mærori corda ſummittas. Erat enim mane, priuſquam aurora funderet grata lumina terris. Venit ergo Sinoaldus ad virum Dei, cui B. Attala ait: Apprehenſo baculo quo ſuſtentor vade ad Bobium, imperantíſque voce dicito ſigno Dominicæ Crucis prælato, ut iſtas deſinat perfodere ripas, nec præſumptæ audaciæ modos ſuppleat, ſed alia cedens latera iſta ſinat eſſe illæſa, imperiíſque ſe cognoſcat Domini receſſurum. Quo viri Dei imperio ſupradictus vir obediens, cum fidei adminiculo pergit, & impoſito ripæ baculo imperat, ut ſe ex viri Dei præceptis, annuente Divina potentia, illo promoveret à loco, aliáque collis latera violento conatu cedat: móxque obediens fluvius relicto alveo collis latera cedens, fluenta per ardua collis latera velut ales ſtrictos latices ſuſtentabat, quoaduſque alvei concava paterent, quo ſuſtentante liquidò fluerent. Jámque prorumpens aurora mundo ut lumen panderet ſurgebat, & cœpit intra ſemetipſum cogitans Sinoaldus dicere: Vadam & videbo ſi viro Dei violenti fluctus obedierint. Venítque ad ripam alvei, & vacuum cernens, ſpectabat qualiter alterius collis latera cederet, ut ſibi alveum quo flueret ape-

Fluvij inundationem compeſcit.

riret. Festinúsque ad virum Dei venit, pearactæ victoriæ trophæum nuntiavit. Cui vir Dei: Nullatenus me, inquit, in hoc sæculo vivente ulli dicere præsumas. Proculdubio ut ne favor adulatorum cor plenum virtutibus macularet. Quod vitium quamvis diversis sint virtutibus ditati, ab omnibus est Sanctis studiosè fugiendum. Nam hoc callidus hostis malitiosè studet, ut dum in majoribus ac certis culpis Sanctos Dei maculare non valet, saltem vel in occultis quæ minora videntur polluat.

AN. CHR. DC. XXVII. MART. X.

IV. Digitum Monacho abscissum restituit.

Factúmque est deinceps, cùm aliquo in tempore unus Monachorum nomine FRAIMERICUS ad frumenta serenda vomere tellurem excoleret, subitò stivæ firmitatem duræ glebæ asperitas peremit atque confregit. Quam cùm supradictus Frater componere conaretur, subito & inopinato ictu ferramenti pollicem ex læva præcidit, sulcóque conditum superposita gleba velut funus sepulturę tradit, relictóque vomere ad Monasterium pergit, Patríque confessione humo prostratus prodit. Quod videns vir Dei; Ubi est, inquit, pars abscisi pollicis? At ille fatetur à se terræ conditum, sulcóque sepultum. Malè, ille ait, fecisti, cur mihi non detulisti? concito ergo gradu nulli causam indicans perge, sumptóque eo huc deporta. Ille itaque egressus pergit; imperatúmque pollicis damnum deportat. Erat enim spatium per ardui montis dorsa flexuoso itinere tendentia vel interfluentis Triviæ* alveum quasi milliarii unius. Porro vir Dei suscipiens frusta pollicis, suis salivis illitum manui junxit, conjunctúsque pollex carnis glutino velut antea fuerat adhæsit, tacitóque silentio ut abeat imperat. O mira virtus omnipotentis! qua sic suos in terris glorificat, ut frigida abscisáque membra eorum interventu pristino decori reddat.

NOTA.

* la Trebia flumen

V. Puerum moribundum sanat.

Isdem etenim vir cùm quodam in tempore ad Mediolanum urbem venisset, ibi quidam puerulus in extremis febrium anxietatibus positus, vitæ tantùm exspectabat exitum: cujus parentes audito B. Attalæ adventu festino ad eum properant cursu, eúmque precantur ut illis subveniat. Quod cùm vir Dei dissimulare voluisset, fletibus ac terribilibus sacramentis eum compellant, ut priùs non eat quàm noxius ardor se supprimat, ne isdem languidus eo abscedente vitalibus privetur auris. Anxius ergo & popularis favoris tumores fugiens; Ite, inquit, ego ut potero vos prosequar. Veniens ergo Basilicas & Sanctorum loca circuit, próque infirmo precatur ut protinus sospitati reddatur. Deinde ut promissæ fidei impleret effectum, ad infirmum festinus venit, & ne quis largitoris hujus muneris præco exsisteret, domum latenter ingressus infirmum attigit, móxque virtus Divina sanctis ejus precibus favens sospitati pristinæ ægrum reddidit. Grates simul parentes Conditori referunt, qui sic suorum ad petitiones famulorum pietatis suæ accommodat aures. Erat enim isdem vir gratus omnibus, singularis fervoris, singularis lenitatis in peregrinis & pauperibus: noverat & superbiæ resistere, & humilibus subditus esse; sapientibus condigna rependere, & simplicibus mystica aperire. In solvendis ac disponendis quæstionibus sagax, adversus hæreticorum procellas vigens ac solidus, fortis in adversis, sobrius in prosperis, temperans in omnibus, discretus in cunctis. Redundabat amor & timor in subditis, redolebat doctrina in discipulis; nullus juxta eum vel mærore tenebatur, vel nimia lætitia extollebatur.

Ejus virtutes.

VI. Obitum suum divinitus prædiscit.

Cúmque jam eum ab ærumnis hujus sæculi rerum Reparator liberare vellet, monstrare ei per visionem voluit ut de mundo egressurus paratum in omnibus iter haberet, quinquaginta dierum spatio suspenso, quo iter pararet venturum: sed non apertè viri Dei animus cognoverat iter istud exitum esse vitæ, an ad alium quemcumque locum esset progressurus. Utrumque tamen vir Dei præparat. Septa Monasterii densat, tegumenta renovat, omnia roborat, ut si abeat nihil imbecille dimittat: vehicula quoque refovet, libros ligaminibus firmat: supellectilia ablui, dissuta consui, corrupta componi, calciamenta parari, ut omnia præstò sint jubet. Ipse verò jejunio & vigiliis atque orationibus corpus afficit, itaut numquam intentiùs antea in oratione visus fuisset desudare. Et ne

AN. CHR. DCXXVII. MART. X.

cui ridiculum videatur, referam quid in me iſdem vir egerit. Cùm jam novem annorum per circulum in Monaſterio converſatus fuiſſem, & ſæpe parentibus poſtulantibus ut eos ex permiſſu ſuo viſerem, nec impetraviſſent; nullo exinde mentionem faciente ait: Vade feſtinus, fili, & matrem fratrémque viſita, & nulla mora præpediente revertere. Cúmque differrem & temporis opportunitatem evenire in proximo dicerem; (erat enim tempus nimii frigoris, tempus ſcilicet Februarii) at ille ait: Accelera aggredi iter quod tibi dixi. Neſcis utrum inpoſtmodum liceat agere. Datis ergo comitibus BLIDULFO presbytero & HERMENOALDO Diacono, de quorum religione nihil dubitabatur, ad deſtinatum pervenimus locum[a]. Erat enim locus Siguſia, urbs nobilis, quondam Taurinatum colonia, à Monaſterio diſtans centum quadraginta millibus, ubi ut pervenimus, gratuitè à genitrice poſt tantorum intervalla annorum ſuſcepti ſumus, ſed non diu optato genitrix fruitur dono. Nam eadem nocte febre correptus inter incendia clamare cœpi, me viri Dei precibus torqueri, ne inibi contra interdictum quantiſper morarer: ſi non me citò moveant, quocumque potuiſſem conamine ad Monaſterium repedare, me citò morte præveniendum. Mater ad hæc: Melius mihi eſſet, fili, ut te ibi ſanum ſcirem, quàm hîc mortuum deflerem. Fateor longum fuit diei exſpectare adventum. Vix erumpente aurora, retro repedare ſtuduimus, me nec quidquam cibi capiente, donec medii pænè itineris loca pertingeremus. Feſtinantibus ergo ac iter urgentibus ſoſpitatem rurſum recepi, veniéntéſque ad Monaſterium Patrem jam febribus detentum reperimus, ac morti proximum: quibus viſis gratulatus eſt. Sícque apertè cognovimus viri Dei in hoc prævaluiſſe preces, ut me vis febrium urgeret citò ad Monaſterium ante ejus exitum redire.

Jonæ ex patria reditum accelerare facit.

VII. *Crucem ſalutat.*

Cui cùm jam in ſupremis vitæ præſentis hora fungeretur, cùm adhuc vigens halitus ſupereſſet, ſe foras cellulam protrahi jubet: ſurgénſque de ſtratu quo valebat conamine, ſuſtentantibus undique Fratribus foris cellulam progreſſus, adſpiciens Crucem quam ipſe in eodem loco poni præceperat, ut egrediens ingrediénſque cellulam, tactu ejus ſuam frontem muniret, cœpit mæſtas lacrymas fundere ac trophæum Crucis memorare: Ave, inquit, alma Crux quæ
» mundi pretium portâſti, quæ vexilla ferens æterna tu noſtrorum vulnerum me-
» dicinam attuliſti: tu cruore ejus illita es, qui ut genus humanum ſalvaret, è cæ-
» lo in hanc lacrymarum vallem deſcendit, qui in te primi Adæ rugam extendit
» dudum, geminámque ſecundus Adam lavacro maculam abluit. Dúmque hæc ageret, precatur omnes ut abeant, ſeſéque cellulæ reddant, ſibíque pauliſper locum quietum præbeant. Abeuntibus ergo omnibus unus tantummodò nomine BLIDEMUNDUS poſt tergum viri Dei tacito anhelitu ſtetit, cogitans viri Dei poplites feſſi ut erant, fractis conatibus caſum ſi incidiſſent, ſe ad ſuſcipiendum eum paratum fore. Cùm ergo nullum ſupereſſe putaret, cœpit Conditoris clementiam cum lacrymarum ubertate conquirere, ut largitatis ſuæ ſibi acſi indigno dona largiri dignaretur, & veteres maculas delens, omnia ſaluti redintegraret, hâncque antiquã miſericordiam exercens ſe cæleſti munere non abdicaret. Tum inter mæſta ſuſpiria & fluentes lacrymas cælos intuens, vidit ſibi ſubitò eoſdem apertos, quos per multarum horarum ſpatia intuens uberes cordis rugitus promebat. Gratias deinde refert Omnipotenti, qui ſibi januas cęli apertas monſtraret, quas poſt paullulùm corporis membris anima exuta penetratura eſſet. Facto inde ſigno juſſit ut Fratres advenirent, qui eum cellulæ redderent. Hæc nobis ſupradictus Frater eadem die retulit. Hanc quippe conſolationem famulo ſuo Chriſtus oſtendit, ut extremos halitus ſecurus de futura venia, immò gloria ovans dimitteret. Quod vir Dei occultare voluiſſet, ſi ſupradictus Blidemun-

De ſua ſalute certus factus moritur.

[a] Apud Bedam & Vincentium Barralem in Chronol. Lerin. hæc leguntur: *ad deſtinatum pervenimus locum, à Monaſterio diſtantem centum & quadraginta millibus. Ubi cùm venimus, gratuita pietate à genitrice, &c.* Ex noſtra verò lectione, quam ex MSS. Compendienſi & Regniacenſi eruimus, apparet quæ fuerit Jonæ patria, quem nonnulli Scotum ſeu Hibernum perperam fingunt.

dus abditè post ejus dorsum non remansisset. Altera verò die valedicens Fratribus omnibus, exhortans eos ut cœptum iter non relinquerent, sed in melioribus actibus roborati quotidie perseverando firmarentur. Consolatus ergo cunctos, vitæ præsentis nexibus absolutus, animam cælo reddidit[a]. Meritò enim rerum Reparator Sanctos suos virtutum copiâ adornat sicut scriptum est: *Spiritus ejus ornavit cælos*: quia illi ad cælestem vitam anhelantes, ejus præceptis parere student, ut de labore fructus recipiant vitæ æternæ.

An. Christi DC. XXVII. Mart. X.

Iob. 26. 13.

a Nimirum anno DC. XXVII. Nam Ariovaldo Langobardorum Rege in Adalvaldi locum subrogato (quod anno DC. XXVI. contigisse ex Paulo Diacono in lib. 4. Hist. Lang. cap. 5. constat) adhuc in vivis erat Attala, à quo Blidulfus Monachus Ticinum missus *obvium habuit Ariovaldum Regem Langobardorum*, inquit Jonas in Vita S. Bertulfi infrà. At Honorius Papa Bertulfo Attalæ successori Privilegium concessisse tertiò Idus Ianuarias Indict. 1. seu anno DC. XXVIII. legitur in Italiæ Sacræ To. 4. Ubi de Episc. Bob. Et S. Blitmundus Attalâ mortuo in Monasterium Leuconaënse reversus est vivente adhuc Chlothario Rege, ut ex fine Vitæ S. Vualarici probatur. Anno proinde Chlotharii mortem præcedente, Christi DC. XXVII. B. Attala mortuus est, & quidem VI. Idus Martias teste Usuardo, qui eum Attalum vocat.

DE SANCTO ATTALA

CARMEN,

Auctore FRODOARDO Remensi Canonico, postea Monacho, in lib. 14. Carm. 19.

Ex MS. codice RR. PP. Carmelitarum Excalceatorum Conventûs Parisiensis.

MAGNIFICO Patri* magnus succedit alumnus
ATTALA, cui celsam peperit Burgundia stirpem.
Pontifici datur hic genitore ferente colendus*,
Artior angustum fervescit scandere callem.
Sic clam progrediens, Monachorum Castra peragrat,
Et potiora calens*, dicto fert colla Patrono,
Atque COLUMBANO tradit se luce regendum.
Ille sibi nectens, quæsito lumine flammat,
Dum* petitur virtute vicem supplere Magistri,
Dignus ubi egregiè pro Castris prælia sanctis
Exercens, anguiva* doli fert bella furentis.
Carpitur austerus tepidis durúsque remissis,
Avellit teneros* lateri fera lingua Sodales,
Diripit, atque eremi per devia raptat operta.
Incentor doctórque mali sævo uritur igne*,
Supplicii clamans meritam se pendere pœnam.
Nec facilem quit adire Patrem captando piamen,
Quin rapitur, mutúsque animam dimittit in auras.
His pavidi comites repetunt Patris atria plures,
Atque ut oves tritâ capiuntur fauce lupina.
Ast qui tutorem fastu tempsêre superbo,
Convulsi variis consumunt cladibus ausus.
Hi ferro plexi, rapidis hi fluctibus hausti,
Inveniúntque piam quotquot rediêre medelam.
Prævalidis Patris istius modò vota patrantur,
Imperiis clarent, precibus modò digna profusis.
Hæc Bobius quondam violentis imbribus auctus
Molibus effusus, lymphâque tumente rotatus

* Columbano

* erudiendus

* desideràs

* Donec

* diabolica

* imperfectos

* febris

AN. CHR. DC. XXVII. MART. X.
Approbat, indictus * sacris removere furorem,
Vellere farriteri fabricam vexare molini
Inhibitus, posito leges statuente bacillo,
Et Crucis ad signum monitis parente fluento,
Arduáque aggresso facilem fugiendo meatum.
Visa tropæa redit SINOALDUS prodere Patri.
Virtutem quoque magnifici probat ille Magistri,
Ruricolæ insistens operi, stifæque * medendæ,
Cui lęvæ pollex dextrâ resecatur iniquâ.
Jámque datus glebis, Patri dum promitur actum,
Educi tumulo ac passus per mille jubetur
Deferri, imbutúsque sacris moderante salivis
Fracturæ Medico vitámque ferente sepultis,
Jungitur unifico viduatæ glutine palmæ,
Præcipitúrque datam tacitè tractare salutem.
Sic quondam puerum spirare suprema putatum
Visere, solatiis votísque juvare rogatus,
Adventu incolumem precibúsque dat ire vigentem.
Inter plura dein virtutum gesta piarum
Hunc Deus ærumnis censens absolvere anhelis,
Lumine lustrari pacis, fotúque quietis,
Tempora certa iteris * signat jamjámque petendi.
Et licet ipse dies post quinquaginta meandum
Quò sit, non adeò monitis dicatur apertis;
Præparat apta remansuris tamen, atque migranti
Septa Monasterii densans tegmenta reformat,
Ac studet invalidum nihil ut lapsúmve residat.
Emunit reparátque libros, nexátque solutos.
Excubiis precibúsque vacans jejunia ductat,
Corpus contribulans animam cælestibus aptat.
Discipulo * post nona novæ reparamina messis
Visere flagrantes sese spectare parentes
Pręcipit, atque morâ nullâ impediente reverti.
In geminísque viam sectans custodibus auctus,
Complecti genitrice datur sub luce diurna,
Nox equidem repedare monet, febrísque perurgens
Compellit clamare Patris se ardere querelis,
Exitióque rapi, mora si teneat redeundi.
Móxque die callem repetens remeante cupitum,
Salvatur remeans, febrium vis linquit euntem,
Sanatus Patrem reperit suprema trahentem.
Adventu tamen exhilarat, funúsque paternum
Tormentum * videt esse suum celerémque regressum.
At Pater extremos monitus pangénsque notánsque
Se Cruce communit, Crucis edita * pronus adorat,
Attollénsque Crucem lacrymis & laudibus ornat.
Tum secreta petens veterum delicta proborum
Abstergi rogitat, fletúque rigante repurgat.
Sic inter gemitus triti & suspiria cordis
Attollens oculos, cælum sibi cernit apertum;
Glorificánsque Deum grates dependit & odas.
Substiterat se clam testis qui visa referret,
Panderet acceptæ qui diva levamina vocis.
Altera lux terris jam cælica dona ferebat,

* jussus
* stivæ
* itineris
* Jonæ
* id est causa tormenti &c.
* alta

Ille vocans summúmque vale dans Fratribus, addit
Exhortans, cœptis maneant, potiora capessant.
Sic verbo genitos solans absolvitur imis,
Et pia sidereæ mentis fert flamina cælis.

VITA SANCTI AMATI

Circ. An. DC. XXVII. Sept. XIII.

ABBATIS HABENDENSIS I.

Auctore Monacho Anonymo suppari, qui etiam SS. Romarici & Adelphi Acta conscripsit.

Aucta & restituta ad MS. cod. V. C. Andreæ Chesnij.

OBSERVATIONES PRÆVIÆ.

I. AMATOS *duos, Luxoviensem unum, Montis-Romarici alterum, distinguit perperàm Trithemius, cùm* S. AMATUS*, *cujus Acta hic subjicimus, primùm fuerit Monachus Agaunensis, deinde Luxoviensis, ac postmodùm Montis Romarici Abbas; non confundendus cum Amato Abbate Agaunensi, quem Theodorico Rege, Chlodovei junioris filio, Sedunensi Ecclesiæ præfuisse Franciscus Augustinus in Hist. Chronolog. Pedemont. advertit. Quo etiam tempore S. Amatus Senonum Episcopus florebat.* * S. Amé

2. *S. Amati Vitam scripsit Monachus anonymus ac subæqualis, à Surio phrasi mutata sine Præfatione editus, idémque ipse, ut videtur, qui SS. Romarici & Adelphi Abbatum Gesta litteris commendavit. Ætatem suam indicat in subjecta Vita num. 5. dum B. Amati Cellam & trabem miraculo auctam se vidisse testatur: & in Vita S. Romarici* se ejus discipulis æqualem vixisse num. 9. & ult. prodit, ac demum Adelphi Abbatis Acta* post tres annos ab ejus morte à se scripta innuit num. 2. S. Amati Vita scripta est ad* CLYDONEM, *fortè Abbatem Montis-Romarici post Adelphum.* * ad ann. 653. * ad ann. 670.

3. *S. Amati meminit Ado in Martyrol. Idib. Septemb. his verbis:* Eodem die S. AMATI Presbyteri & Abb. Monasterio Romarici. *Addit Usuardus in sincero apographo:* qui miræ abstinentiæ & Anachoriticæ vitæ sectator, virtutum & miraculorum gratiâ illustrem conversationem duxit. *Uterque eum* Presbyterum *vocat, quod quidem ex Vita num. 10. constat: uterque Monasterium cui Amatus præfuit,* Monasterium Romarici *appellat, quod ab hujus Vita Scriptore num. 28.* Monasterium Habense *dicitur, legendum* Habendense, *seu* Habundense, *uti in Vita S. Adelphi num. 6. sic dictum à castro Habundi seu Habendi* quod Romaricus in Cœnobium duplex, Virorum scilicet ac Virginum, convertit, situm in Vosago haud procul à Mosella in arduo monte, unde* Mons-Romarici, Mons sanctus, *vulgò* Remiremont *à posteris dictus est. Illic plures Ecclesias* constructas aiunt, in quibus jugem psalmodiam à Virginibus septem in turmas distinctis decantandam B. Amatus instituit, ad quem modum S. Salaberga idem in Cœnobio Laudunensi præstitit*. Illic Monachis Abbates præfuerunt* AMATUS, ROMARICUS, ADELPHUS, & GARICHRAMNUS, *de quo in Vita S. Adelphi; Virginibus verò* MACTEFLEDIS *seu* MACTEFREDIS *(quam primam fuisse Abbatissam, non Gertrudem, constat ex Vita S. Amati num. 18. & ex notatis ad Vitam S. Romarici num. 5.)* S. CLARA *seu Cecilia,* GEGOBERGA *antè dicta, (cui Vita S. Romarici nuncupata est) &* TECTA *seu Tetta, quæ alio nomine Cebetrudis seu Gebetrudis dicitur in Vita S. Adelphi, cui S.* PERPETUA *successisse dicitur.* Num. 28. * Romberg * Ecclesia S. Mariæ in Vita S. Amati nu. 25. Ecclesia S. Petri in Vita S. Adelphi num. 6. * Vita ad ann. 655.

4. *Istud Cœnobium primò quidem in vertice montis ædificatum, sed postea ab Hunnis eversum, à Ludovico III. Imp. in radice montis trans Mosellæ fluvium restitutum accrevit in oppidum, quod vernaculè* Remiremont *appellatur: ubi Sanctimoniales adsumpto pridem Canonicarum nomine & habitu, Regula Benedictina subjectæ manent, etsi sola Abbatissa nostris temporibus Vota sollemniter profiteatur. Fallitur Marnavitius, dum in Notis ad S. Columbani Opera, S. Benedicti Regulam in Parthenone Romaricensi nusquam observatam adserit, quod vetustis Cœnobij Instrumentis in Observationibus præviis ad S. Romarici Vitam refellemus.* Monasterii Romarici status præsens.

1. IMPERIIS tuis, beatissime CLYDO*, eloquio quidem exiguo, sed voto uberrimo parêre disposui. Præcipis itaque, ut sancta illa opera quæ in hac luce egit B. AMATUS, litterarum paginis in processu temporis mandare debeam, nec silentio magis fore prætereundum, quod dignum est summis laudi- Præfatio Auctoris ad Clydonem. * al. Dido

CIRCA AN. DC. XXVII. SEPT. XIII.

bus celebrandum. Nunc igitur annuente Domino & te jubente pauca de multis expediam, tamquam scilicet litteratis viam hujus itineris ostendens.

Amatus nobilis Grationo-nopolita, Monasterio infans traditur.

2. Hic denique temporibus DAGOBERTI Regis, sicut moribus egregius, ita in cunctis sanctitate, nomine & actu Amatus fuit. Nobilibus natus parentibus ex Romana oriundus stirpe in suburbano Gratianopolitanæ* civitatis præclaræ indolis puer exortus est, patre videlicet nomine HELIODORO, summæ Christianitati innixo. Cùm ergo esset vir devotissimus, filium Amatum ut Monasticis traderet excubiis devovit, atque beati Mauricii * liminibus mancipandus adolescens tamquam munus Deo acceptabile offertur. Haud mora post temporis spatium à primævo inter Scholares imbutus, primus in bonis habetur.

* *Grenoble, in Provincia.*

* *nimirum in Agaunensi Monasterio, infrà nu. 12.*

Eremum clam petit.

3. Nam cùm Monasticis normis jugiter incumbens, ut fere per annos triginta se se totum dedisset, majoris eremi secretum expetens clam à septis Monasterii egressus, paullulùm procul in devexa excelsissimi montis rupe semet athleta contra diabolum pugnaturus dedit. Nam cùm ab Abbate sui Monasterii vel à Fratribus anxio & sollerti quæreretur studio, triduano ille cum jejunio peracto, vix tandem per obliqua montis saxosi inter periculosos scopulos sancta reperiuntur vestigia, & perventum est ubi Sanctus latitabat quidem hominibus, sed præstò erat Deo. Cúmque repertus fuisset, ut ad Monasterium remearet deposcunt, quia Abbas Fratrésque anxii mærentésque essent pro illo, vel quid sibi vellet ista abscessio sciscitarentur. Ilico ait: Sinite me, Fratres, obsecro in hoc arto locello mea admissa deflere, atque Redemptori meo sedulo deservire obsequio.

Inventus in Monasterium redire recusat.

Pane & aqua post triduum vescitur.

4. Nam cùm ex his eum evellere non potuissent, tunc aiunt: Quid vis ut tuæ sit sustentationis alimentum? Saltem indica nobis. Tum ille, Panis, inquit, & aqua post triduum, quousque Dominus voluerit suppletum jejunium: ut tribuantur mihi potiora non flagito, nec egeo, & hic * hordei sit. Hæc dicta illúmque inventum narrant Abbati. Tunc unus deinceps eligitur ab Abbate minister è Fratribus cui nomen BERINUS, qui continuis ei famularetur obsequiis. Acceptóque igitur pane urceóque aquâ repleto pergit ad virum Dei: hísque datis discessit. Cúmque vir Dei orationi incumberet, tentator in corvo adfuit, furatóque pane aquam effudit. Sed surgens Amatus his contemplatis ait: Gratias tibi ago, Domine JESU-CHRISTE, quia meum augeri jubes jejunium. Et hoc perpetuum aderit suffragium, quoniam nihil est in hoc mundo quod absque tuo geratur arbitrio.

* *nempe panis*

Dæmon ei panem furatur.

Trabem breviorem auget in cellæ ædificium.

5. Post aliquod igitur tempus parvum eidem construitur antrum. Sed artifex mensuram cubiculi non tenens, accedit ad virum Dei dicens: Sine me, vir Dei, ad locum quo cæditur lignum, quoniam trabis duorum manubriorum mensura brevior esse videtur. Tunc ille: Noli, inquit, Fili, sed revertere & metire: habeo fidem. Revertens igitur metiénsque lignum reperit tot largius, quot dudum fuerat brevius. Ilico remeans ad virum Dei narrat quod actum est. Tum ille: Sile, inquit, & noli illud recidere, quoniam donum Dei est. Ego enim testis sum, quia forinsecùs tegimen ceteris eminentem suprascriptam mensuram vidi.

Auctor miraculi testis.

Fontem orando è saxo elicit.

6. Aliud denique miraculum per eumdem virum Dominus fecit. Cúmque jam per anni spatium eidem aqua de vallium amnibus à ministro deferretur, condolens injuriæ Fratribus ait: Accedamus, Fratres, & eamus ad saxum hoc & oremus, quoniam potens est Deus aquam de petra producere. Oratione igitur completa surgunt utrique, atque baculo quem vir Dei manu gestabat silicem percussit. Egressáque mox lympha perennis manat, ibíque parare jussit cisternam plumbeam. Hanc ergo repletam aquâ foras eructantem jugiter vidi.

Labore proprio vivit.

7. Posthæc autem in eadem rupe parvulum spatium terræ reperiens absciso nemore campellum fecit, utpote capientem quartam partem modii, in quo hordeum serere solebat. Justum quippe est, dicens, ut proprio unusquisque vivat labore.

8. Habuit autem & infra cellulam molam[a], quam tunc manu agebat, cùm canenti ei fessísque membris somnus obreperet. Calciamentis nullo ibidémque tempore utebatur. Locellus autem in quo ad molendum pedes extendere consueverat, minutis & acutissimis lapillis repletus erat. Itaque mos illius exstitit, ut tentationem carnis vel somnum corporis per laborem molæ abigeret.

Circ. An. DC. XXVII. Sept. XIII.

a Molam vertit ad excutiendum soporem.

9. Quodam autem tempore cùm in campello quem excolere vir Dei solitus erat foderet, de excelsa montis rupe saxo immani ruente cellulæ suæ intuitus mox imminere ruinam, quod reor diabolica compulisset astutia; sícque signum crucis depingens ait: In nomine Domini Jesu-Christi præcipio tibi ne ampliùs descendas. Cúmque jam in propinquo tegmine mansiunculę esset, statim sistens monti inhæsit. Pendet autem ex latere & monti inhæret, nec omnino speluncam lædit. Crebrò autem diabolus cum suis satellitibus accedens, concutiendam & evertendam cellulam à monte funditus minabatur. Ille verò in Domino fortissimus prœliator inconcussum & intrepidum gestabat pectus dicens: Dominus mihi adjutor est, non timebo, quid faciat mihi homo.

Saxi molē à dæmone impulsam à cella avertit.

10. Denique illius loci Episcopus[b] familiarissima ei erat devinctus caritate. Qui cùm crebra visitatione delectaretur adesse virum Dei propter Christi amorem paupertatem sectantem, decrevit auri quantitate solari, utrum sibi an pauperibus voluisset decernere. Ipse verò ait: O bone Prę͂sul, hæc quæ à te offeruntur, illis tribuenda sunt quibus major necessitas incumbit. Ego autem spretis retinaculis mundi, nudus egressus sum de terra, nudus revertar in pulverem. Is namque cùm hæc importuno precatu inferre vellet nec potuisset, clam cùm egrederetur altariolo quo Missas celebrare adsuetus erat, aurum superposuit. Cúmque ex more nocte subacta ad sacra Mysteria horâ legitimâ famulus Christi venisset, repertos solidos tamquam inimici exsecrans insidias, in vallium ima præcipiti demersit jactatu dicens: Dominus pars hereditatis meæ; ego his non indigeo.

b Episcopi sui pecuniam rejicit.

11. Vervecum quippe pellibus membra tegebat. Temporibus namque Quadragesimæ, quinque nucleis nucum cum parvo poculo aquæ in quotidiana refectione illius, pòst vespertinis laudibus peractis, vilis quidem sed Deo placita mensa parabatur. Interdum quippe triduana crebróque prolixiora protrahens jejunia, fessus membris, sed Spiritu-sancto repletus, Christo jugi famulabatur obsequio. Balnearum fomentis bis tantùm ibidem utebatur in anno, ante sanctum videlicet Domini Natalis diem, ejúsque sacræ Resurrectionis Paschæ. Hæc erat illius sui corporis cura. De cetero verò pleraque latent occulta quæ tunc gesta sunt miracula.

Vestis ejus ac cibus in Quadragesima.

Balneum bis in anno.

12. Temporibus autem illis in partibus Vosagi vir egregius & religione celeberrimus Abbas Eustachius constabat. Tunc fortè accidit ut egressus, metas penetraret Italiæ[c], introiénsque Cœnobium Agaunense sciscitari cœpit, quis inter primos sanctitate primus ibidem haberetur. Tunc aiunt: An fortassis ignoras sanctum virum Amatum, qui in hac excelsissima rupe jam fere per triennium duram gerit vitam? Illéque his auditis confestim montis perartam & pæne gressu labentem conscendit semitam: inventóque viro tanta caritate amplexus est, ut nullatenus pateretur eum sibi deesse. Quid plura? Revertens igitur ab Italia ablatum sanctum hominem Luxovium usque perduxit, affirmans lucernam non esse sub modio occultandam, quin potiùs illis qui in domo Domini sunt lumen præbendum, & illum perfectiorem viam posse tenere qui proprias sedes reliquerit.

Amatus à S. Eustasio invisitur.

Luxovium abducitur.

13. Denique conversatus aliquod temporis spatium in Monasterio illo sanctus

Omnibus carus.

a B. Germanus Parisiorum Episcopus & S. Radegundis molę vertendæ in Quadragesima præcipuè insudâsse leguntur in primo sæculo Benedictino pag. 322.

b Nempe Episcopus Sedunensis, fortè Leudemundus, de quo Fredegarius in Chron. cap. 44.

c Anno scilicet Christi DC. XIII cùm Eustachius seu Eustasius jussu Chlotharii ad S. Columbanum profectus est. Lege Vitam S. Columbani auctore Jona in fine, suprà ad an. 615.

CIRC. AN. DC. XXVII. SEPT. XIII.

Amatus ab omnibus amatus effectus est. Erat utique serenus vultu, hilaris adspectu, præclarus & celer eloquio, cautus & firmus consilio, compunctioni deditus, profusus in lacrymis, temperatus in prosperis, mitis & lætus in adversis, moribus egregius, sanctitate fulgentissimus, caritate in omnibus præditus, abstinentiæ discretioni innixus. Sic utique omnibus bonis ditatus tamquam lumen magnum in mundo renitebat. Factum est autem in illis temporibus directus à Fratribus ut quasdam urbes Austrasiorum lustraret: multa enim gratia prædicationis in illo vigebat.

Verbum Dei prædicat.

Romaricum ad sæculi contemptum adducit.

* *Vita ad ann. 653.*

14. Vir autem nobilis erat in palatio & honorabilis in populo, cui nomen ROMARICUS*, sub laïco habitu, sed jam tunc mentem gerebat religiosam. Nutu ergo Divino, ut credo, annuente, ad hujus domum hospitalitatis gratiâ sanctus adfuit Amatus. Intuitus autem virum Dei, cum multa reverentia & honore suscepit eum. Cúmque jam mensa posita esset, cœpit inter epulas flagitare, ut sibimet desideranti verbum salutis nuntiaret. Mox ille cùm velox & cautus esset in verbo exorsus ait: » Cernis hunc discum argenteum; quantos iste dudum servos ha» buit, quantósque deinceps habiturus est. Et tu velis nolis nunc suus servus es, » quoniam ad servandum eum possides. Sed nunc æquum super se edentibus red» didit suffragium, de quo à te qui eum nunc servas ratio in futuro requirenda » exigetur. Scriptum namque est: *Aurum & argentum vestrum æruginabit, & æru» go eorum in testimonium vobis erit.* Unde Dominus ait: *Væ vobis divitibus qui » habetis consolationem vestram.* His denique auditis Romaricus ait: Obsecro Sanctitatem vestram aliquantulùm dierum mecum facite, & narrate quid faciam, quoniam id solùm quod olim angens gestiebam, modernis nunc annuente Domino congratulor adfore temporibus. Tunc Amatus exorsus ait: » Ausculta » paullulùm vir bone. Cùm sis nobilitate parentum excelsus & divitiis inclytus, » ingenióque sagax, miror si non nosti responsum Domini. Cùm quidam eum » interrogasset quomodo vitam æternam capere posset dicens: Magister bone, quid faciam ut habeam vitam æternam? Et paucis interpositis eidem dicitur: *Si » vis ad vitam ingredi serva mandata.* Dicit illi adolescens: Omnia hæc custodi» vi à juventute mea, quid mihi adhuc deest? Ait illi JESUS: *Si vis perfectus esse, » vade, vende omnia quæ habes & da pauperibus, & habebis thesaurum in cælo, » & veni sequere me.* Audiens autem hoc vir Domini Romaricus desiderio & amore Dei refertus, non multis postactis diebus spretis divitiis & rebus sæcularibus detonsum servitio Domini sui caput se se Monasticis imbuendum tradidit normis.

Iac. 5.

Luc. 6.

Matth. 19.

Puellare Cœnobiũ cum Romarico condit.

15. His ritè edoctus per idem tempus, consilio proculdubio Omnipotentis Dei agente, sanctus magister Amatus & discipulus ejus Romaricus sub magna sanctitate atque summæ perfectionis religiosissima intentione Monasterium Puellarum condunt.

Debilem pedibus curat.

16. Hoc autem dum ædificaretur, quidam contractus pedibus, ablato gressu quatiebatur infelix. Adfuit igitur sancto Amato obsecrans sibimet pristinæ virtutis incolumitatem præbendam. Tunc almificus vir ait: Domini mei JESU-CHRISTI est tibi dare quæ poscis, Fili mi. Sed misericordiâ motus rursus dixit: Et quia video his te indigere, esto nobiscum saltem paucis diebus, oremúsque pariter Dominum. Habeto ergo fidem & dabitur tibi à Domino quod postulas, quomodo affatim benigna est misericordia ejus. Quid plura? In proximo temporis tribuitur debili gressus, atque rursus arva plantas dudum peregrinas terenda exsultantes recipiunt, & graditur deinceps homo pedibus propriis, qui pridem pedibus gestabatur alienis.

Dæmonem à Monacha pellit.

17. Puella sanctimonialis in eodem Cœnobio absque licentia Senioris pomum edendum præsumpsit, sed mox diabolus ingressus, eamdem discerpere cœpit. Tunc nuntio præpeti Amatus adest & mox adstantibus ait: Numquid non prædixi vobis quod inimicus noster diabolus tamquam leo rugiens circuit quem devoret? Denique Puellis ait: Oportet, ô Filiæ, ut iste immundus spiritus vigiliis

& orationibus, jejuniis atque oratione pellatur. Et his finitis Dæmon aufugit. Cúmque incolumis fuisset reddita Sororibus, vir almificus dixit: Intuemini, dulcissimæ Sorores, quid vobis præstiterit Dominus, sicut scriptum est: *Resistite diabolo, & fugiet à vobis.* Consuetudo utique illius erat, ut id quod suis orationibus Dominus tribuebat, aliorum meritis actum fuisse adscriberet.

Circ. An. DC. XXVII. Sept. XIII.

Iac. 4. 3.

18. In hoc eodémque Cœnobio hic vir elegit unam quæ Sororibus præesset, & hæc erat desiderio Domini plena & religione præcipua, cujus nomen erat Macteflédis [a]. Hanc ad exemplum summæ sanctitatis ceteris imitandam proposuit: sed omnipotens Dominus qui suorum semper est fidelium suffragator, volens ejus laboribus & sancto desiderio quantociùs æterna præmia reddere, priusquam in hac sollicitudine duorum annorum curricula ut conjicio peregisset, ad finem hujus vitæ pervenit.

Mactefledem Abbatissam instituit.

Illa post biennium moritur.

19. Sed una ex Sororibus præcedenti nocte per visum miræ magnitudinis stellam egredientem de Monasterio vidit cælósque introeuntem conspexit. Præfata autem Mactefledis cùm in ipso articulo suæ vitæ jam in ingressu anima esset, quædam Soror ait: Canite Psalmos, quoniam jam Mater nostra nos relinquit. Illa inter hæc ait: Silete paullulùm, quoniam S. Paulus nondum adest. Et post pusillum annuit ut canerent. Sicque sancta illa anima de hac luce lęta properavit ad Dominum.

20. Porro S. Amatus semper eremi secretum diligens, infra profunda vastaque Vosagi castrum reperiens, sicut inpræsentiarum cernitur Monasterium, transmigravit: ibíque opitulante Domino multis Virginibus psallentium per septem turmas in unaquaque turma duodenis psallentibus die noctúque jugiter instituit. Sed ipse in obliqua montis parte concavum reperiens saxum, angustum sibi soli habitaculum [b] præparavit, habuítque lectulum in alveolo ad status sui mensurâ factum. Siquidem & specus ampliùs longiúsque non eminebat, & desuper immanis rupis dependebat, atque per hanc minister funi tintinnabulum ligatum parvam particulam panis cum modico aquæ poculo homini Dei Amato præbebat. Dominicis verò diebus egrediens, Fratribus vel Sororibus jugiter sanctas Scripturas relegebat, admonens illos ad æterna gaudia & ad cælestem patriam quantociùs properare. Totus enim erat dulcis consilio, totus amabilis eloquio: plenus quippe erat Spiritu-sancto, cæleste semper meditans opus. Moris sui fuit, ut dum jugiter hilarem vultum gerebat, ad instar racemi guttas lacrymarum ab illius oculis defluere videres. Sæpe enim præsago spiritu etiam quorumdam cogitationes prodebat.

Amatus jugem psalmodiam instituit.

In antrum se recipit.

Dominicis diebus ad suos verba facit.

21. Quadam itaque die dum quidam Frater in præsentia sui graderetur; Siste, inquit, Frater mi, quò loquar tecum. Vereor dulcissime meus, ait, ne fortè inimici vesania ac subtilitas aliquid tibi cupiditatis malum contra Regulæ decretum proprium habere injiciat. Tunc ille ait: Absit à me secùs quippiam agere, nisi id quod tua Sanctitas prædicat, & nostra continet Regula. Inter has igitur confabulationes, sanctus vir oram cucullæ tenens, utroque digito hinc inde complexus consutum infra trientem reperit, móxque dixit: Hîc ergo quid habes Frater mi? Confestim ille pavore percussus pedibus sancti viri sese prostravit dicens: Heu mihi misero, tremissem furatus sum. Tum ille; Surge, inquit, & age pœnitentiam: qui furabatur jam non furetur.

Fratrem proprietatis reum benignè ad pœnitentiam provocat.

22. Quodam denique die Puellæ Sanctimoniales dum apum examen recipere gestiunt, sanctus vir adfuit. Erant autem ibi duo vasa apibus parata. Quibus ait: Vultis hoc examen recipere? Dicunt ei: Istud vas lacte & bona herba linivimus, in hoc recipiendæ sunt apes. Nolite, ait, sed in aliud vas recipiantur. Et his dictis abiit. Illæ ergo postponentes sancti viri mandatum, in vas quod pa-

Sanctimoniales ab apibus obedientiam discunt.

[a] Sammarthani primam illius Cœnobij Abbatissam vocant Gertrudem. Addit Johannes Ruyrius in lib. Antiq. Vosagi cap. 14. in Recap. Gertrudem & Claram Romarici filias fuisse, nixus charta quadam Romarico adscriptâ.

[b] Illic Ecclesia parœcialis S. Amato sacra hodie cernitur.

Circ. An. dc. xxvii. Sept. xiii.

raverant apes aptaverunt. Sed contra jussum viri Dei capturam intromissæ fere per quinque dies nec volatum capiunt, nec suarum necessitudini florigeras decerpunt silvas. Crebrò autem advenientes puellæ pulsant vas. Illæ quidem vivæ intromurmurant, nec tamen foras egrediuntur. Tandem Puellæ jussa hominis Dei ad memoriam revocantes, ad eumdem pergunt & narrant ei omnia. Tum ille; Ite, inquit, & migrate eas in vas de quo dixeram. Quod cùm factum fuisset, tamquam de custodia carceris exeuntes, mox lætæ & volatum capiunt & esum, atque omnibus ibi laborantibus ampliora illæ lucra fecerunt. Multa quidem miracula in hac vita vir iste peregit, quæ nunc ut stilo pandantur, affatim satísque prolixum volumen facient. Nunc ergo ad illa narranda properemus quæ propinquante die obitus sui laudabiliter fecit.

Amatus moriturus pœnitentiam publicam agit.

23. Amatus igitur ante anni peracti circulum imminere obitûs sui diem quibusdam Fratribus prenuntiavit. Erat itaque Frater quidam quem familiari retinebat amore, quo accito ait: Si nosti ab ineunte ætate sub quanto studio & caritate te nutrierim, volo ut ea quæ tibi præcipio facias secreta, & cautè peragas, quoniam apropinquare jam meæ mortis exitum proculdubio credas. Habeto igitur socium ad hoc opus CASTORIUM nostrum Presbyterum, pergésque in silvam hanc, atque cinere evecto facite de cilicio culcitam meam, quam repletam cinere in lectulo stratus mei ponite, quoniam de quibusdam factis meis me oportet pœnitere & libet. Tunc Frater ille; O Domine, inquit, quomodo hoc potest fieri ut sustineas talia, quoniam pro longa abstinentia & tribulationibus multis jam fessus es membris. At ille: His, Frater, te ignorante, olim usus sum, sed robustum me fecit Dominus semper in illis esse. Confessionem, inquit, meam coram omnibus facere disposui & pœnitentiam legitimam accipiens, ita opto de sæculo quandoque exire. Tu verò age quæ dixi. Factum est igitur quod præcepit. Jam non pòst exactis multis diebus, accitis Fratribus, si qua se meminit deliquisse, prostratus cilicio & cinere in eorum præsentia publica voce confessus est. Hanc igitur dum gereret pœnitentiam, inæqualitatem corporis passus jugi quatiebatur dolore. Sed vir Sanctus cognoscens peccatorum suorum purgationem * tempus advenisse, in his infirmitatibus multipliciter exsultabat.

Nota.

* l. purgationis.

Salutaria suis dat monita.

24. Aderant denique qui coram eo sanctas Scripturas legerent. Veniebant namque catervatim & Fratres qui verbum salutis ab eo audirent. Cúmque jam isti imbuti recederent, alij imbuendi accedebant. Similiter Ancillæ Dei horis competentibus turmatim commeantes plenam ab eo de vita ventura capiebant doctrinam. Cúmque jam propè anno peracto in hoc cilicio & cinere membris infirmitate plenis, diebus ac noctibus jugiter orationibus incumberet, cute & carnibus sublatis ossa pura patebant. Sed vox illius perseverans cum fletibus semper erat ad Christum. Venit ergo ultimus dies lætus quidem animæ suæ, sed Fratribus & Sororibus amarus. Passim tunc per omnes cellulas illas fletus & mæror regnabat. Lugebant igitur semetipsos à tanto viro desertos esse, sed congratulabantur illi jam Angelorum contubernia adeptum fuisse. Mox itaque cùm ad finem venisset, cuidam Fratri præcepit dicens: Affer, inquit, epistolam Leonis Papæ missam ad S. Flavianum, quoniam in ipsa plenissima ratio Fidei Catholicæ continetur. Allatáque epistola coram eo legebatur. Cúmque in presenti recenseretur, sanctus vir dicebat: „Sic credo, Trinitas „ineffabilis; ita confiteor, Deus omnipotens; ita de te sentio, Filius Dei JESU- „CHRISTE qui pro nostra salute dignatus es in hunc mundum venire; sic de „te intelligo, Deus æterne Spiritus-sancte: unum Deum in Trinitate, trinúm- „que in unitate confiteor; ita edoctus de tua sentio Incarnatione, piissime „Christe. Quid plura? Per universas sententias suam semper aptabat confessionem [a], scilicet ut vir Sanctus se in omnibus orthodoxum comprobaret.

Solidum annum in cinere ac cilicio agit.

S. Leonis epistolam sibi legi jubet.

a Hanc confessionem & pœnitentiam egisse videtur Amatus, eoquòd Agrestio seu Agrestino schismatico parumper cum Romarico adhæserat.

Circ. An. DC.XXVII. Sept. XIII.

Extra Ecclesiam sibi parat sepulturam. Epitaphiũ suum dictat.

25. Denique cùm esset in sancta humilitate præcipuus, indignum se reputans infra valvas Basilicæ sepeliendum, in introitu ostij Basilicæ S. MARIÆ suum parari sepulcrum jussit, scribens desuper titulum quem ipse edidit hoc modo dicens: „Omnis homo Dei qui in hunc locum sanctum ad orandum introieris, „si merueris obtinere quæ postulas, pro anima AMATI pœnitentis hîc sepulti „Domini misericordiam deprecari digneris: ut si quid mea parvitas de meis „peccatis obtinere non potuit tepidè pœnitendo, obtineat vestra tantorum „caritas sedulè Domini misericordiam deprecando.

Nota modum juvandi moribundum.

26. Congregati ergo Fratres atque Sorores, universúsque sexus, lugentes præstolabantur exitum sancti viri, Evangelia scilicet legentes, atque Psalmos hymnósque coram lectulo decantantes. Inter has igitur voces veniam ab universis petens atque eis valedicens, ita emisit spiritum [a]. Tunc exsultare magis ibi libet, sed flere potiùs compellitur. Flent ergo Monachi, plangunt devotæ Puellæ, lugent universi populi, sexus uterque, adolescentes atque infantes, sanctum virum defunctum fuisse, séque orphanos ac angentes relictas esse.

a Amatus moritur.

27. Sepultus est ergo loco [b] quo ipse præceperat, sed in die tertio cuidam Fratri Matutinis dictis per visum apparuit dicens: Quid agitis ô Fratres? Tum ille: Lugentes atque tristes sumus de tua absentia, Pater piissime, quia orphanos nos dereliquisti. Ad hæc ille: Ne contristemini, scitote me absolutum de meis peccatis, benéque receptum in conspectum Domini mei. Vos autem nunc in hoc loco paupertatis caminus excoquit, sed non post multum temporis spatium Dominus Deus omnipotens omnibus bonis isthic vos abundare faciet. Dic interim Fratri ROMARICO ut æquo animo sit, & de Monasterio magnam sollicitudinem gerat & memor sit mei semper. Et his dictis abscessit. Confestim surgens Frater ille hæc universa cum lacrymis narravit homini Dei Romarico.

Monacho cuidam apparet. b

Romarico Monasterium ac seipsum commendat.

28. Posthæc Regis munificentia repentè circiter ducentos aureos ibidem destinavit. Nam & deinceps largiente Domino, sicut in præsenti cernitur, plurima adjutoria Habensis * Monasterij mancipata sunt usibus. Hæc proculdubio obtinuit S. Amati oratio.

Monasterij res crescunt.

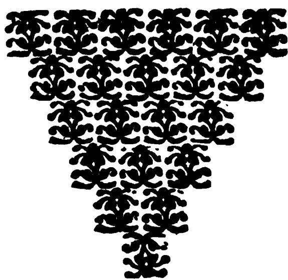
** Habendensis*

29. Denique cùm jam anni circulus peractus fuisset & sub illo tumulo, ut suprà diximus, beati viri tegerentur membra, & ob illius sollemnitatem nocte vigiliæ celebratæ fuissent, rursus post Matutinos cuidam Fratri revelatum est, ut quantociùs beata membra illa infra Basilicam sanctæ Mariæ ponerentur. Quod confestim opitulante Domino sub magna est reverentia celebratum, ubi annua revolutione populorum catervæ ad ipsius sollemnia festinantes, per ejus interventum salvandos se esse non dubitant præstante JESU-CHRISTO, qui vivit & regnat Deus per omnia sæcula sæculorum, Amen.

Transfertur in Basilicam & præcipua sollemnitate colitur.

a Mortuus est S. Amatus paullò ante secessum B. Arnulfi Mettensis Episcopi in eremum: siquidem à Romarico illuc deductus fuisse dicitur Arnulfus in Vita sua, nulla Amati mentione facta. Quod argumento est Romaricum jam Abbatis curam egisse. Cum ergo secessum Arnulfi anno Christi DC. XXIX. contigisse putemus, Amati obitum paullò post Concilium Matisconense anno DC. XXIV. adversùs Agrestium celebratum reponimus, anno scilicet DC. XXVII. Idib. Septemb. quo die ab Usuardo & Adone memoratur.

b Ex eo loco S. Amati corpus unà cum SS. Romarici & Adelphi Reliquiis à Drogone Tullensi Episcopo in Monasterium Novum ad radices montis trans Mosellam restitutum circa annum CM. X. translatum est: postea verò S. Leonis Papæ IX. manibus ibidem loco decentiori collocatum, præcipuo honore colitur.

AN. CHR. DC.XXVII. MARTII X.

ardui itineris calle non deviarent, reminiſcerentúrque Patres per mortificationem & contemptum præſentis vitæ regna cælorum poſſidere. Cúmque ſe nihil jam proficere cerneret, nec alibi trahentes animos ſuæ ſocietatis habenis irretiri poſſe vidiſſet, pertinaces ire ſinit: qui poſtquam ſegregati ſunt ab eo, alij eorum marinis ſunt ſinibus recepti, alij locum eremi ob libertatem habendam petiêre. Qui temeritatis ſuæ atque arrogantiæ inibi poſiti, mox in obtutu damna ſenſêre. Nam cùm his in locis morarentur, & virum Dei ſuis detractionibus laniarent, unus eorum qui ROGOLENUS dicebatur, qui & jurgiorum, ut credebatur, incrementa miniſtrabat, ſubito igne febrium accenſus inter pœnas incendij clamare cœpit, ſe ſi valuiſſet ad B. Attalam venire velle & admiſſi criminis damna pœnitentiæ medicamento lenire. Nec mora, vix hæc dicere ei licuit obmutuit, ac extremum halitum dimiſit. At hi qui aderant, videntes viri Dei injurias Divina ultione vindicari, plurimi eorum ad virum Dei remeant, ſuáſque noxas confitentes ſe in omnibus ſi recipiantur emendaturos pollicentur. Quos vir ſanctus miro gaudio acſi è luporum ore ereptas oves recepit, ſuíſque locis ſuas agnoſcentes culpas reſtituit. At verò alij qui verecundia præveniente vel temeritate ac arrogantiæ vitio maculati redire noluerunt & datum pœnitentiæ locum non redeundo contempſerunt, diverſis mortibus ſunt direpti: ut manifeſtè daretur intelligi, ſocios eos fuiſſe ejus in excitanda contumaciæ incrementa, quem ultio Divina percuſſerat, & propterea cum ceteris veniam non meruiſſe. Nam unus eorum THEODEMUNDUS nomine ſecuri percuſſus interiit: alius dum parvi fluminis alveum tranſmearet, irretitis poplitibus per parvulam fluvij undam necatus eſt: tertius verò qui THEUTARIUS dicebatur, cùm ſe in mare portaturum carinæ tradidiſſet, dimerſus eſt. Videntes hæc qui adhuc ſupererant, verecundia ſummota poſt ſocios ad B. Attalam repedant. Qui ab ipſo ut ſuperiùs alij recepti & ſalvati ſunt.

Pœna rebellium Monachorum.

III. *Fluvij inundationem compeſcit.*

Alia ab eo patrata miracula omnium in ſupradicto Monaſterio Fratrum teſtimonio approbantur: inter quos ego poſitus & Beati viri miniſterio deputatus tenebar, cùm quodam in tempore fluviolus cujus ſuperiùs mentionem fecimus Bobius nomine, turgidis aquarum molibus violenter ac rapaci curſu defluens, ut ſolent torrentes ex Alpium cacuminibus dilapſi & imbrium effuſione aucti, ita iſte ſaxorum rupes & arborum congeries nimia vi tumeſcens coacervaret, molinum Monaſterij rapido curſu ſuffodere ac totam officinam ociùs demergere nitebatur. Quo fragore audito cuſtos molini nomine AGEBODUS ad molinum pergit, ut videret ſi tanti fragoris moles inibi diſpendij damna generaret: ubi cùm veniſſet, vidit niſi celeri auxilio ſubvenirent, cuncta fore diripienda; feſtinúſque Patri nuntianda credit, ut ſolamen præbeat, quo oportunè neceſſaria ex aquarum fluctibus liberarent. Ad quem vir Dei: Vade, inquit, voca mihi SINOALDUM Diaconem, tu verò ſtratu receptus ſomnum cape, nec metu aliquo detentus mærori corda ſummittas. Erat enim mane, priuſquam aurora funderet grata lumina terris. Venit ergo Sinoaldus ad virum Dei, cui B. Attala ait: Apprehenſo baculo quo ſuſtentor vade ad Bobium, imperantíſque voce dicito ſigno Dominicæ Crucis prælato, ut iſtas deſinat perfodere ripas, nec præſumptæ audaciæ modos ſuppleat, ſed alia cedens latera iſta ſinat eſſe illæſa, imperiíſque ſe cognoſcat Domini receſſurum. Quo viri Dei imperio ſupradictus vir obediens, cum fidei adminiculo pergit, & impoſito ripæ baculo imperat, ut ſe ex viri Dei præceptis, annuente Divina potentia, illo promoveret à loco, aliáque collis latera violento conatu cedat: móxque obediens fluvius relicto alveo collis latera cedens, fluenta per ardua collis latera velut ales ſtrictos latices ſuſtentabat, quoaduſque alvei concava paterent, quo ſuſtentante liquidò fluerent. Jámque prorumpens aurora mundo ut lumen panderet ſurgebat, & cœpit intra ſemetipſum cogitans Sinoaldus dicere: Vadam & videbo ſi viro Dei violenti fluctus obedierint. Venítque ad ripam alvei, & vacuum cernens, ſpectabat qualiter alterius collis latera cederet, ut ſibi alveum quo flueret ape-

riret. Festinúsque ad virum Dei venit, pearactæ victoriæ trophæum nuntiavit. Cui vir Dei: Nullatenus me, inquit, in hoc sæculo vivente ulli dicere præsumas. Proculdubio ut ne favor adulatorum cor plenum virtutibus macularet. Quod vitium quamvis diversis sint virtutibus ditati, ab omnibus est Sanctis studiosè fugiendum. Nam hoc callidus hostis malitiosè studet, ut dum in majoribus ac certis culpis Sanctos Dei maculare non valet, saltem vel in occultis quæ minora videntur polluat.

AN. CHR. DC. XXVII. MART. X.

IV. Digitum Monacho abscissum restituit.

Factúmque est deinceps, cùm aliquo in tempore unus Monachorum nomine FRAIMERICUS ad frumenta serenda vomere tellurem excoleret, subitò stivæ firmitatem duræ glebæ asperitas peremit atque confregit. Quam cùm supradictus Frater componere conaretur, subito & inopinato ictu ferramenti pollicem ex læva præcidit, sulcóque conditum superposita gleba velut funus sepulturę tradit, relictóque vomere ad Monasterium pergit, Patríque confessione humo prostratus prodit. Quod videns vir Dei; Ubi est, inquit, pars abscisi pollicis? At ille fatetur à se terræ conditum, sulcóque sepultum. Malè, ille ait, fecisti, cur mihi non detulisti? concito ergo gradu nulli causam indicans perge, sumptóque eo huc deporta. Ille itaque egressus pergit; imperatúmque pollicis damnum deportat. Erat enim spatium per ardui montis dorsa flexuoso itinere tendentia vel interfluentis Triviæ* alveum quasi milliarii unius. Porro vir Dei suscipiens frusta pollicis, suis salivis illitum manui junxit, conjunctúsque pollex carnis glutino velut antea fuerat adhæsit, tacitóque silentio ut abeat imperat. O mira virtus omnipotentis! qua sic suos in terris glorificat, ut frigida abscisáque membra eorum interventu pristino decori reddat.

NOTA.

* la Trebia flumen

V. Puerum moribundum sanat.

Isdem etenim vir cùm quodam in tempore ad Mediolanum urbem venisset, ibi quidam puerulus in extremis febrium anxietatibus positus, vitæ tantùm exspectabat exitum: cujus parentes audito B. Attalæ adventu festino ad eum properant cursu, eúmque precantur ut illis subveniat. Quod cùm vir Dei dissimulare voluisset, fletibus ac terribilibus sacramentis eum compellant, ut priùs non eat quàm noxius ardor se supprimat, ne isdem languidus eo abscedente vitalibus privetur auris. Anxius ergo & popularis favoris tumores fugiens; Ite, inquit, ego ut potero vos prosequar. Veniens ergo Basilicas & Sanctorum loca circuit, próque infirmo precatur ut protinus sospitati reddatur. Deinde ut promissæ fidei impleret effectum, ad infirmum festinus venit, & ne quis largitoris hujus muneris præco exsisteret, domum latenter ingressus infirmum attigit, móxque virtus Divina sanctis ejus precibus favens sospitati pristinæ ægrum reddidit. Grates simul parentes Conditori referunt, qui sic suorum ad petitiones famulorum pietatis suæ accommodat aures. Erat enim isdem vir gratus omnibus, singularis fervoris, singularis lenitatis in peregrinis & pauperibus: noverat & superbiæ resistere, & humilibus subditus esse; sapientibus condigna rependere, & simplicibus mystica aperire. In solvendis ac disponendis quæstionibus sagax, adversus hæreticorum procellas vigens ac solidus, fortis in adversis, sobrius in prosperis, temperans in omnibus, discretus in cunctis. Redundabat amor & timor in subditis, redolebat doctrina in discipulis; nullus juxta eum vel mærore tenebatur, vel nimia lætitia extollebatur.

Ejus virtutes.

VI. Obitum suum divinitus prædiscit.

Cúmque jam eum ab ærumnis hujus sæculi rerum Reparator liberare vellet, monstrare ei per visionem voluit ut de mundo egressurus paratum in omnibus iter haberet, quinquaginta dierum spatio suspenso, quo iter pararet venturum: sed non apertè viri Dei animus cognoverat iter istud exitum esse vitæ, an ad alium quemcumque locum esset progressurus. Utrumque tamen vir Dei præparat. Septa Monasterii densat, tegumenta renovat, omnia roborat, ut si abeat nihil imbecille dimittat: vehicula quoque refovet, libros ligaminibus firmat: supellectilia ablui, diffuta consui, corrupta componi, calciamenta parari, ut omnia præstò sint jubet. Ipse verò jejunio & vigiliis atque orationibus corpus afficit, itaut numquam intentiùs antea in oratione visus fuisset desudare. Et ne

An. Chr. DCXXVII. Mart. X.

cui ridiculum videatur, referam quid in me iſdem vir egerit. Cùm jam novem annorum per circulum in Monaſterio converſatus fuiſſem, & ſæpe parentibus poſtulantibus ut eos ex permiſſu ſuo viſerem, nec impetraviſſent; nullo exinde mentionem faciente ait: Vade feſtinus, fili, & matrem fratrémque viſita, & nulla mora præpediente revertere. Cúmque differrem & temporis opportunitatem evenire in proximo dicerem; (erat enim tempus nimii frigoris, tempus ſcilicet Februarii) at ille ait: Accelera aggredi iter quod tibi dixi. Neſcis utrum inpoſtmodum liceat agere. Datis ergo comitibus Blidulfo preſbytero & Hermenoaldo Diacono, de quorum religione nihil dubitabatur, ad deſtinatum pervenimus locum[a]. Erat enim locus Siguſia, urbs nobilis, quondam Taurinatum colonia, à Monaſterio diſtans centum quadraginta millibus, ubi ut pervenimus, gratuitè à genitrice poſt tantorum intervalla annorum ſuſcepti ſumus, ſed non diu optato genitrix fruitur dono. Nam eadem nocte febre correptus inter incendia clamare cœpi, me viri Dei precibus torqueri, ne inibi contra interdictum quantiſper morarer: ſi non me citò moveant, quocumque potuiſſem conamine ad Monaſterium repedare, me citò morte præveniendum. Mater ad hæc: Melius mihi eſſet, fili, ut te ibi ſanum ſcirem, quàm hîc mortuum deflerem. Fateor longum fuit diei exſpectare adventum. Vix erumpente aurora, retro repedare ſtuduimus, me nec quidquam cibi capiente, donec medii pænè itineris loca pertingeremus. Feſtinantibus ergo ac iter urgentibus ſoſpitatem rurſum recepi, venientéſque ad Monaſterium Patrem jam febribus detentum reperimus, ac morti proximum: quibus viſis gratulatus eſt. Sícque apertè cognovimus viri Dei in hoc prævaluiſſe preces, ut me vis febrium urgeret citò ad Monaſterium ante ejus exitum redire.

Jonæ ex patria reditum accelerare facit.

VII. *Crucem ſalutat.*

Cui cùm jam in ſupremis vitæ præſentis hora fungeretur, cùm adhuc vigens halitus ſupereſſet, ſe foras cellulam protrahi jubet: ſurgénſque de ſtratu quo valebat conamine, ſuſtentantibus undique Fratribus foris cellulam progreſſus, adſpiciens Crucem quam ipſe in eodem loco poni præceperat, ut egrediens ingrediénſque cellulam, tactu ejus ſuam frontem muniret, cœpit mæſtas lacrymas fundere ac trophæum Crucis memorare: » Ave, inquit, alma Crux quæ » mundi pretium portâſti, quæ vexilla ferens æterna tu noſtrorum vulnerum me» dicinam attuliſti: tu cruore ejus illita es, qui ut genus humanum ſalvaret, è cæ» lo in hanc lacrymarum vallem deſcendit, qui in te primi Adæ rugam extendit » dudum, geminámque ſecundus Adam lavacro maculam abluit. Dúmque hæc ageret, precatur omnes ut abeant, ſeſéque cellulæ reddant, ſibíque pauliſper locum quietum præbeant. Abeuntibus ergo omnibus unus tantummodò nomine Blidemundus poſt tergum viri Dei tacito anhelitu ſtetit, cogitans viri Dei poplites feſſi ut erant, fractis conatibus caſum ſi incidiſſent, ſe ad ſuſcipiendum eum paratum fore. Cùm ergo nullum ſupereſſe putaret, cœpit Conditoris clementiam cum lacrymarum ubertate conquirere, ut largitatis ſuæ ſibi acſi indigno dona largiri dignaretur, & veteres maculas delens, omnia ſaluti redintegraret, háncque antiquã miſericordiam exercens ſe cæleſti munere non abdicaret. Tum inter mæſta ſuſpiria & fluentes lacrymas cælos intuens, vidit ſibi ſubitò eoſdem apertos, quos per multarum horarum ſpatia intuens uberes cordis rugitus promebat. Gratias deinde refert Omnipotenti, qui ſibi januas cęli apertas monſtraret, quas poſt paullulùm corporis membris anima exuta penetratura eſſet. Facto inde ſigno juſſit ut Fratres advenirent, qui eum cellulæ redderent. Hæc nobis ſupradictus Frater eadem die retulit. Hanc quippe conſolationem famulo ſuo Chriſtus oſtendit, ut extremos halitus ſecurus de futura venia, immò gloria ovans dimitteret. Quod vir Dei occultare voluiſſet, ſi ſupradictus Blidemun-

De ſua ſalute certus factus moritur.

a Apud Bedam & Vincentium Barralem in Chronol. Lerin. hæc leguntur: *ad deſtinatum pervenimus locum, à Monaſterio diſtantem centum & quadraginta millibus. Vbi cùm venimus, gratuita pietate à genitrice, &c.* Ex noſtra verò lectione, quam ex MSS. Compendienſi & Regniacenſi eruimus, apparet quæ fuerit Jonæ patria, quem nonnulli Scotum ſeu Hibernum perperam fingunt.

dus abditè post ejus dorsum non remansisset. Altera verò die valedicens Fratribus omnibus, exhortans eos ut cœptum iter non relinquerent, sed in melioribus actibus roborati quotidie perseverando firmarentur. Consolatus ergo cunctos, vitæ præsentis nexibus absolutus, animam cælo reddidit[a]. Meritò enim rerum Reparator Sanctos suos virtutum copiâ adornat sicut scriptum est: *Spiritus ejus ornavit cælos*: quia illi ad cælestem vitam anhelantes, ejus præceptis parere student, ut de labore fructus recipiant vitæ æternæ.

An. Christi DC. XXVII. Mart. X.

Iob. 26. 13.

[a] Nimirum anno DC. XXVII. Nam Ariovaldo Langobardorum Rege in Adalvaldi locum subrogato (quod anno DC. XXVI. contigisse ex Paulo Diacono in lib. 4. Hist. Lang. cap. 5. constat) adhuc in vivis erat Attala, à quo Blidulfus Monachus Ticinum missus *obvium habuit Ariovaldum Regem Langobardorum*, inquit Jonas in Vita S. Bertulfi infrà. At Honorius Papa Bertulfo Attalæ successori Privilegium concessisse tertiò Idus Ianuarias Indict. 1. seu anno DC. XXVIII. legitur in Italiæ Sacræ To. 4. Ubi de Episc. Bob. Et S. Blitmundus Attalâ mortuo in Monasterium Leuconaënse reversus est vivente adhuc Chlothario Rege, ut ex fine Vitæ S. Vualarici probatur. Anno proinde Chlotharij mortem præcedente, Christi DC. XXVII. B. Attala mortuus est, & quidem VI. Idus Martias teste Usuardo, qui eum Attalum vocat.

DE SANCTO ATTALA

CARMEN,

Auctore FRODOARDO Remensi Canonico, postea Monacho, in lib. 14. Carm. 19.

Ex MS. codice RR. PP. Carmelitarum Excalceatorum Conventûs Parisiensis.

MAGNIFICO Patri * magnus succedit alumnus
ATTALA, cui celsam peperit Burgundia stirpem.
Pontifici datur hic genitore ferente colendus *,
Artior angustum fervescit scandere callem.
Sic clam progrediens, Monachorum Castra peragrat,
Et potiora calens *, dicto fert colla Patrono,
Atque COLUMBANO tradit se luce regendum.
Ille sibi nectens, quæsito lumine flammat,
Dum * petitur virtute vicem supplere Magistri,
Dignus ubi egregiè pro Castris prælia sanctis
Exercens, anguiva * doli fert bella furentis.
Carpitur austerus tepidis durúsque remissis,
Avellit teneros * lateri fera lingua Sodales,
Diripit, atque eremi per devia raptat operta.
Incentor doctórque mali sævo uritur igne *,
Supplicii clamans meritam se pendere pœnam.
Nec facilem quit adire Patrem captando piamen,
Quin rapitur, mutúsque animam dimittit in auras.
His pavidi comites repetunt Patris atria plures,
Atque ut oves tritâ capiuntur fauce lupina.
Ast qui tutorem fastu tempsêre superbo,
Convulsi variis consumunt cladibus ausus.
Hi ferro plexi, rapidis hi fluctibus hausti,
Inveniúntque piam quotquot rediêre medelam.
Prævalidis Patris istius modò vota patrantur,
Imperiis clarent, precibus modò digna profusis.
Hæc Bobius quondam violentis imbribus auctus
Molibus effusus, lymphâque tumente rotatus

* Columbano
* erudiendus
* desiderās
* Donec
* diabolica
* imperfectos
* febris

AN. CHR. DC. XXVII. MART. X.

Approbat, indictus * sacris removere furorem,
Vellere farriteri fabricam vexare molini
Inhibitus, posito leges statuente bacillo,
Et Crucis ad signum monitis parente fluento,
Arduáque aggresso facilem fugiendo meatum.
Visa tropæa redit SINOALDUS prodere Patri.
Virtutem quoque magnifici probat ille Magistri,
Ruricolæ insistens operi, stifæque * medendæ,
Cui lęvæ pollex dextrâ resecatur iniquâ.
Jámque datus glebis, Patri dum promitur actum,
Educi tumulo ac passus per mille jubetur
Deferri, imbutúsque sacris moderante salivis
Fracturæ Medico vitámque ferente sepultis,
Jungitur unifico viduatæ glutine palmæ,
Præcipitúrque datam tacitè tractare salutem.
Sic quondam puerum spirare suprema putatum
Visere, solatiis votísque juvare rogatus,
Adventu incolumem precibúsque dat ire vigentem.
Inter plura dein virtutum gesta piarum
Hunc Deus ærumnis censens absolvere anhelis,
Lumine lustrari pacis, fotúque quietis,
Tempora certa iteris * signat jamjámque petendi.
Et licet ipse dies post quinquaginta meandum
Quò sit, non adeò monitis dicatur apertis;
Præparat apta remansuris tamen, atque migranti
Septa Monasterii densans tegmenta reformat,
Ac studet invalidum nihil ut lapsúmve residat.
Emunit reparátque libros, nexátque solutos.
Excubiis precibúsque vacans jejunia ductat,
Corpus contribulans animam cælestibus aptat.
Discipulo * post nona novæ reparamina messis
Visere flagrantes sese spectare parentes
Pręcipit, atque morâ nullâ impediente reverti.
In geminísque viam sectans custodibus auctus,
Complecti genitrice datur sub luce diurna,
Nox equidem repedare monet, febrísque perurgens
Compellit clamare Patris se ardere querelis,
Exitióque rapi, mora si teneat redeundi.
Móxque die callem repetens remeante cupitum,
Salvatur remeans, febrium vis linquit euntem,
Sanatus Patrem reperit suprema trahentem.
Adventu tamen exhilarat, funúsque paternum
Tormentum * videt esse suum celerémque regressum.
At Pater extremos monitus pangénsque notánsque
Se Cruce communit, Crucis edita * pronus adorat,
Attollénsque Crucem lacrymis & laudibus ornat.
Tum secreta petens veterum delicta proborum
Abstergi rogitat, fletúque rigante repurgat.
Sic inter gemitus triti & suspiria cordis
Attollens oculos, cælum sibi cernit apertum;
Glorificánsque Deum grates dependit & odas.
Substiterat se clam testis qui visa referret,
Panderet acceptæ qui diva levamina vocis.
Altera lux terris jam cælica dona ferebat,

* jussus
* stivæ
* itineris
* Jonæ
* id est causa tormenti &c.
* alta

Ille

Ille vocans summúmque vale dans Fratribus, addit
Exhortans, cœptis maneant, potiora capessant.
Sic verbo genitos solans absolvitur imis,
Et pia sidereæ mentis fert flamina cælis.

VITA SANCTI AMATI

CIRC. AN. DC. XXVII. SEPT. XIII.

ABBATIS HABENDENSIS I.

Auctore Monacho Anonymo suppari, qui etiam SS. Romarici & Adelphi Acta conscripsit.

Aucta & restituta ad MS. cod. V. C. Andreæ Chesnij.

OBSERVATIONES PRÆVIÆ.

I. *AMATOS duos, Luxoviensem unum, Montis-Romarici alterum, distinguit perperàm Trithemius, cùm* S. AMATUS*, *cujus Acta hic subjicimus, primùm fuerit Monachus Agaunensis, deinde Luxoviensis, ac postmodùm Montis Romarici Abbas; non confundendus cum Amato Abbate Agaunensi, quem Theodorico Rege, Chlodovei junioris filio, Sedunensi Ecclesiæ præfuisse Franciscus Augustinus in Hist. Chronolog. Pedemont. advertit. Quo etiam tempore S. Amatus Senonum Episcopus florebat.* (* *S. Amé*)

2. *S. Amati Vitam scripsit Monachus anonymus ac subæqualis, à Surio phrasi mutata sine Præfatione editus, idémque ipse, ut videtur, qui SS. Romarici & Adelphi Abbatum Gesta litteris commendavit. Ætatem suam indicat in subjecta Vita num. 5. dum B. Amati Cellam & trabem miraculo auctam se vidisse testatur: & in Vita S. Romarici* se ejus discipulis æqualem vixisse num. 9. & ult. prodit, ac demum Adelphi Abbatis Acta* post tres annos ab ejus morte à se scripta innuit num. 2. S. Amati Vita scripta est ad* CLYDONEM, *fortè Abbatem Montis-Romarici post Adelphum.* (* *ad ann.* 653. * *ad ann.* 670.)

3. *S. Amati meminit Ado in Martyrol. Idib. Septemb. his verbis:* Eodem die S. AMATI Presbyteri & Abb. Monasterio Romarici. *Addit Usuardus in sincero apographo:* qui miræ abstinentiæ & Anachoriticæ vitæ sectator, virtutum & miraculorum gratiâ illustrem conversationem duxit. *Uterque eum* Presbyterum *vocat, quod quidem ex Vita num. 10. constat: uterque Monasterium cui Amatus præfuit,* Monasterium Romarici *appellat, quod ab hujus Vita Scriptore num. 28.* Monasterium Habense *dicitur, legendum* Habendense, *seu* Habundense, *uti in Vita S. Adelphi num. 6. sic dictum à castro Habundi seu Habendi* quod Romaricus in Cœnobium duplex, Virorum scilicet ac Virginum, convertit, situm in Vosago haud procul à Mosella in arduo monte, unde* Mons-Romarici, Mons sanctus, *vulgò* Remiremont *à posteris dictus est. Illic plures Ecclesias* constructas aiunt, in quibus jugem psalmodiam à Virginibus septem in turmas distinctis decantandam B. Amatus instituit, ad quem modum S. Salaberga idem in Cœnobio Laudunensi præstitit*. Illic Monachis Abbates præfuerunt* AMATUS, ROMARICUS, ADELPHUS, *&* GARICHRAMNUS, *de quo in Vita S. Adelphi; Virginibus verò* MACTEFLEDIS *seu* MACTEFREDIS *(quam primam fuisse Abbatissam, non Gertrudem, constat ex Vita S. Amati num. 18. & ex notatis ad Vitam S. Romarici num. 5.)* S. CLARA *seu Cæcilia,* GEGOBERGA *antè dicta, (cui Vita S. Romarici nuncupata est) &* TECTA *seu Tetta, quæ alio nomine Cebetrudis seu Gebetrudis dicitur in Vita S. Adelphi, cui S.* PERPETUA *successisse dicitur.* (Num. 28. * *Romberg* * Ecclesia S. Mariæ *in Vita S. Amati nu.* 25. Ecclesia S. Petri *in Vita S. Adelphi num.* 6. * *Vita ad ann.* 655.)

4. *Istud Cœnobium primò quidem in vertice montis ædificatum, sed postea ab Hunnis eversum, à Ludovico III. Imp. in radice montis trans Mosellæ fluvium restitutum accrevit in opidum, quod vernaculè* Remiremont *appellatur: ubi Sanctimoniales adsumpto pridem Canonicarum nomine & habitu, Regulæ Benedictinæ subjectæ manent, etsi sola Abbatissa nostris temporibus Vota sollemniter profiteatur. Fallitur Marnavitius, dum in Notis ad S. Columbani Opera, S. Benedicti Regulam in Parthenone Romaricensi nusquam observatam adserit, quod vetustis Cœnobij Instrumentis in Observationibus præviis ad S. Romarici Vitam refellemus.* (Monasterii Romarici status præsens.)

1. IMPERIIS tuis, beatissime CLYDO*, eloquio quidem exiguo, sed voto uberrimo parêre disposui. Præcipis itaque, ut sancta illa opera quæ in hac luce egit B. AMATUS, litterarum paginis in processu temporis mandare debeam, nec silentio magis fore prætereundum, quod dignum est summis laudi- (Præfatio Auctoris ad Clydonem. * *al.* Dido)

CIRCA AN. DC. XXVII. SEPT. XIII.

bus celebrandum. Nunc igitur annuente Domino & te jubente pauca de multis expediam, tamquam scilicet litteratis viam hujus itineris ostendens.

Amatus nobilis Grationopolita, Monasterio infans traditur.

2. Hic denique temporibus DAGOBERTI Regis, sicut moribus egregius, ita in cunctis sanctitate, nomine & actu Amatus fuit. Nobilibus natus parentibus ex Romana oriundus stirpe in suburbano Grationopolitanæ* civitatis præclaræ indolis puer exortus est, patre videlicet nomine HELIODORO, summæ Christianitati innixo. Cùm ergo esset vir devotissimus, filium Amatum ut Monasticis traderet excubiis devovit, atque beati Mauricii* liminibus mancipandus adolescens tamquam munus Deo acceptabile offertur. Haud mora post temporis spatium à primævo inter Scholares imbutus, primus in bonis habetur.

* *Grenoble*, in Provincia.

* *nimirum* in Agaunensi Monasterio, *infrà nu.* 12.

Eremum clam petit.

3. Nam cùm Monasticis normis jugiter incumbens, ut fere per annos triginta se se totum dedisset, majoris eremi secretum expetens clam à septis Monasterii egressus, paullulùm procul in devexa excelsissimi montis rupe semet athleta contra diabolum pugnaturus dedit. Nam cùm ab Abbate sui Monasterii vel à Fratribus anxio & sollerti quæreretur studio, triduano ille cum jejunio peracto, vix tandem per obliqua montis saxosi inter periculosos scopulos sancta reperiuntur vestigia, & perventum est ubi Sanctus latitabat quidem hominibus, sed præstò erat Deo. Cúmque repertus fuisset, ut ad Monasterium remearet deposcunt, quia Abbas Fratrésque anxii mærentésque essent pro illo, vel quid sibi vellet ista abscessio sciscitarentur. Ilico ait: Sinite me, Fratres, obsecro in hoc arto locello mea admissa deflere, atque Redemptori meo sedulo deservire obsequio.

Inventus in Monasterium redire recusat.

Pane & aqua post triduum vescitur.

4. Nam cùm ex his eum evellere non potuissent, tunc aiunt: Quid vis ut tuæ sit sustentationis alimentum? Saltem indica nobis. Tum ille, Panis, inquit, & aqua post triduum, quousque Dominus voluerit suppletum jejunium: ut tribuantur mihi potiora non flagito, nec egeo, & hic* hordei sit. Hæc dicta illúmque inventum narrant Abbati. Tunc unus deinceps eligitur ab Abbate minister è Fratribus cui nomen BERINUS, qui continuis ei famularetur obsequiis. Acceptóque igitur pane urceóque aquâ repleto pergit ad virum Dei: hísque datis discessit. Cúmque vir Dei orationi incumberet, tentator in corvo adfuit, furatóque pane aquam effudit. Sed surgens Amatus his contemplatis ait: Gratias tibi ago, Domine JESU-CHRISTE, quia meum augeri jubes jejunium. Et hoc perpetuum aderit suffragium, quoniam nihil est in hoc mundo quod absque tuo geratur arbitrio.

* *nempe* panis

Dæmon ei panem furatur.

Trabem breviorem auget in cellæ ædificium.

5. Post aliquod igitur tempus parvum eidem construitur antrum. Sed artifex mensuram cubiculi non tenens, accedit ad virum Dei dicens: Sine me, vir Dei, ad locum quo cæditur lignum, quoniam trabis duorum manubriorum mensura brevior esse videtur. Tunc ille: Noli, inquit, Fili, sed revertere & metire: habeo fidem. Revertens igitur metiénsque lignum reperit tot largius, quot dudum fuerat brevius. Ilico remeans ad virum Dei narrat quod actum est. Tum ille: Sile, inquit, & noli illud recidere, quoniam donum Dei est. Ego enim testis sum, quia forinsecùs tegimen ceteris eminentem suprascriptam mensuram vidi.

Auctor miraculi testis.

Fontem orando è saxo elicit.

6. Aliud denique miraculum per eumdem virum Dominus fecit. Cúmque jam per anni spatium eidem aqua de vallium amnibus à ministro deferretur, condolens injuriæ Fratribus ait: Accedamus, Fratres, & eamus ad saxum hoc & oremus, quoniam potens est Deus aquam de petra producere. Oratione igitur completa surgunt utrique, atque baculo quem vir Dei manu gestabat silicem percussit. Egressáque mox lympha perennis manat, ibíque parare jussit cisternam plumbeam. Hanc ergo repletam aquâ foras eructantem jugiter vidi.

Labore proprio vivit.

7. Posthæc autem in eadem rupe parvulum spatium terræ reperiens absciso nemore campellum fecit, utpote capientem quartam partem modii, in quo hordeum serere solebat. Justum quippe est, dicens, ut proprio unusquisque vivat labore.

8. Habuit autem & infra cellulam molam[a], quam tunc manu agebat, cùm canenti ei fessísque membris somnus obreperet. Calciamentis nullo ibidémque tempore utebatur. Locellus autem in quo ad molendum pedes extendere consueverat, minutis & acutissimis lapillis repletus erat. Itaque mos illius exstitit, ut tentationem carnis vel somnum corporis per laborem molæ abigeret.

CIRC. AN. DC. XXVII. SEPT. XIII.

a Molam vertit ad excutiendum soporem.

9. Quodam autem tempore cùm in campello quem excolere vir Dei solitus erat foderet, de excelsa montis rupe saxo immani ruente cellulæ suæ intuitus mox imminere ruinam, quod reor diabolica compulisset astutia; sícque signum crucis depingens ait: In nomine Domini Jesu-Christi præcipio tibi ne ampliùs descendas. Cúmque jam in propinquo tegmine mansiunculę esset, statim sistens monti inhæsit. Pendet autem ex latere & monti inhæret, nec omnino speluncam lædit. Crebrò autem diabolus cum suis satellitibus accedens, concutiendam & evertendam cellulam à monte funditus minabatur. Ille verò in Domino fortissimus prœliator inconcussum & intrepidum gestabat pectus dicens: Dominus mihi adjutor est, non timebo, quid faciat mihi homo.

Saxi molē à dæmone impulsam à cella avertit.

10. Denique illius loci Episcopus[b] familiarissima ei erat devinctus caritate. Qui cùm crebra visitatione delectaretur adesse virum Dei propter Christi amorem paupertatem sectantem, decrevit auri quantitate solari, utrum sibi an pauperibus voluisset decernere. Ipse verò ait: O bone Prçsul, hæc quæ à te offeruntur, illis tribuenda sunt quibus major necessitas incumbit. Ego autem spretis retinaculis mundi, nudus egressus sum de terra, nudus revertar in pulverem. Is namque cùm hæc importuno precatu inferre vellet nec potuisset, clam cùm egrederetur altariolo quo Missas celebrare adsuetus erat, aurum superposuit. Cúmque ex more nocte subacta ad sacra Mysteria horâ legitimâ famulus Christi venisset, repertos solidos tamquam inimici exsecrans insidias, in vallium ima præcipiti demersit jactatu dicens: Dominus pars hereditatis meæ; ego his non indigeo.

b Episcopi sui pecuniam rejicit.

11. Vervecum quippe pellibus membra tegebat. Temporibus namque Quadragesimæ, quinque nucleis nucum cum parvo poculo aquæ in quotidiana refectione illius, pòst vespertinis laudibus peractis, vilis quidem sed Deo placita mensa parabatur. Interdum quippe triduana crebróque prolixiora protrahens jejunia, fessus membris, sed Spiritu-sancto repletus, Christo jugi famulabatur obsequio. Balnearum fomentis bis tantùm ibidem utebatur in anno, ante sanctum videlicet Domini Natalis diem, ejúsque sacræ Resurrectionis Paschæ. Hæc erat illius sui corporis cura. De cetero verò pleraque latent occulta quæ tunc gesta sunt miracula.

Vestis ejus ac cibus in Quadragesima.

Balneum bis in anno.

12. Temporibus autem illis in partibus Vosagi vir egregius & religione celeberrimus Abbas Eustachius constabat. Tunc fortè accidit ut egressus, metas penetraret Italiæ[c], introiénsque Cœnobium Agaunense sciscitari cœpit, quis inter primos sanctitate primus ibidem haberetur. Tunc aiunt: An fortassis ignoras sanctum virum Amatum, qui in hac excelsissima rupe jam fere per triennium duram gerit vitam? Illéque his auditis confestim montis perartam & pæne gressu labentem conscendit semitam: inventóque viro tanta caritate amplexus est, ut nullatenus pateretur eum sibi deesse. Quid plura? Revertens igitur ab Italia ablatum sanctum hominem Luxovium usque perduxit, affirmans lucernam non esse sub modio occultandam, quin potiùs illis qui in domo Domini sunt lumen præbendum, & illum perfectiorem viam posse tenere qui proprias sedes reliquerit.

Amatus à S. Eustasio invisitur.

Luxovium abducitur.

13. Denique conversatus aliquod temporis spatium in Monasterio illo sanctus

Omnibus carus.

a B. Germanus Parisiorum Episcopus & S. Radegundis molę vertendæ in Quadragesima præcipuè insudâsse leguntur in primo sæculo Benedictino pag. 322.

b Nempe Episcopus Sedunensis, fortè Leudemundus, de quo Fredegarius in Chron. cap. 44.

c Anno scilicet Christi DC.XIII cùm Eustachius seu Eustasius jussu Chlotharii ad S. Columbanum profectus est. Lege Vitam S. Columbani auctore Jona in fine, suprà ad an. 615.

Circ. An. DC. XXVII. Sept. XIII.

Amatus ab omnibus amatus effectus est. Erat utique serenus vultu, hilaris adspectu, præclarus & celer eloquio, cautus & firmus consilio, compunctioni deditus, profusus in lacrymis, temperatus in prosperis, mitis & lætus in adversis, moribus egregius, sanctitate fulgentissimus, caritate in omnibus præditus, abstinentiæ discretioni innixus. Sic utique omnibus bonis ditatus tamquam lumen magnum in mundo renitebat. Factum est autem in illis temporibus directus à Fratribus ut quasdam urbes Austrasiorum lustraret: multa enim gratia prædicationis in illo vigebat.

Verbum Dei prædicat.

Romaricum ad sæculi contemptum adducit.

* *Vita ad ann. 653.*

14. Vir autem nobilis erat in palatio & honorabilis in populo, cui nomen ROMARICUS*, sub laïco habitu, sed jam tunc mentem gerebat religiosam. Nutu ergo Divino, ut credo, annuente, ad hujus domum hospitalitatis gratiâ sanctus adfuit Amatus. Intuitus autem virum Dei, cum multa reverentia & honore suscepit eum. Cúmque jam mensa posita esset, cœpit inter epulas flagitare, ut sibimet desideranti verbum salutis nuntiaret. Mox ille cùm velox & cautus esset in verbo exorsus ait: » Cernis hunc discum argenteum; quantos iste dudum servos ha- » buit, quantósque deinceps habiturus est. Et tu velis nolis nunc suus servus es, » quoniam ad servandum eum possides. Sed nunc æquum super se edentibus red- » didit suffragium, de quo à te qui eum nunc servas ratio in futuro requirenda » exigetur. Scriptum namque est: *Aurum & argentum vestrum æruginabit, & æru-* » *go eorum in testimonium vobis erit.* Unde Dominus ait: *Væ vobis divitibus qui* » *habetis consolationem vestram.* His denique auditis Romaricus ait: Obsecro Sanctitatem vestram aliquantulùm dierum mecum facite, & narrate quid faciam, quoniam id solùm quod olim angens gestiebam, modernis nunc annuente Domino congratulor adfore temporibus. Tunc Amatus exorsus ait: » Ausculta » paullulùm vir bone. Cùm sis nobilitate parentum excelsus & divitiis inclytus, » ingenióque sagax, miror si non nosti responsum Domini. Cùm quidam eum » interrogasset quomodo vitam æternam capere posset dicens: Magister bone, quid faciam ut habeam vitam æternam? Et paucis interpositis eidem dicitur: *Si* » *vis ad vitam ingredi serva mandata.* Dicit illi adolescens: Omnia hæc custodi- » vi à juventute mea, quid mihi adhuc deest? Ait illi JESUS: *Si vis perfectus esse,* » *vade, vende omnia quæ habes & da pauperibus, & habebis thesaurum in cælo,* » *& veni sequere me.* Audiens autem hoc vir Domini Romaricus desiderio & amore Dei refertus, non multis postactis diebus spretis divitiis & rebus sæcularibus detonsum servitio Domini sui caput se se Monasticis imbuendum tradidit normis.

Iac. 5.

Luc. 6.

Matth. 19.

Puellare Cœnobiũ cum Romarico condit.

15. His ritè edoctus per idem tempus, consilio proculdubio Omnipotentis Dei agente, sanctus magister Amatus & discipulus ejus Romaricus sub magna sanctitate atque summæ perfectionis religiosissima intentione Monasterium Puellarum condunt.

Debilem pedibus curat.

16. Hoc autem dum ædificaretur, quidam contractus pedibus, ablato gressu quatiebatur infelix. Adfuit igitur sancto Amato obsecrans sibimet pristinæ virtutis incolumitatem præbendam. Tunc almificus vir ait: Domini mei JESU-CHRISTI est tibi dare quæ poscis, Fili mi. Sed misericordiâ motus rursus dixit: Et quia video his te indigere, esto nobiscum saltem paucis diebus, oremúsque pariter Dominum. Habeto ergo fidem & dabitur tibi à Domino quod postulas, quomodo affatim benigna est misericordia ejus. Quid plura? In proximo temporis tribuitur debili gressus, atque rursus arva plantas dudum peregrinas terenda exsultantes recipiunt, & graditur deinceps homo pedibus propriis, qui pridem pedibus gestabatur alienis.

Dæmonem à Monacha pellit.

17. Puella sanctimonialis in eodem Cœnobio absque licentia Senioris pomum edendum præsumpsit, sed mox diabolus ingressus, eamdem discerpere cœpit. Tunc nuntio præpeti Amatus adest & mox adstantibus ait: Numquid non prædixi vobis quod inimicus noster diabolus tamquam leo rugiens circuit quem devoret? Denique Puellis ait: Oportet, ô Filiæ, ut iste immundus spiritus vigiliis

& orationibus, jejuniis atque oratione pellatur. Et his finitis Dæmon aufugit. Cúmque incolumis fuisset reddita Sororibus, vir almificus dixit: Intuemini, dulcissimæ Sorores, quid vobis præstiterit Dominus, sicut scriptum est: *Resistite diabolo, & fugiet à vobis.* Consuetudo utique illius erat, ut id quod suis orationibus Dominus tribuebat, aliorum meritis actum fuisse adscriberet. CIRC. AN. DC. XXVII. SEPT. XIII. *Iac.* 4. 3.

18. In hoc eodémque Cœnobio hic vir elegit unam quæ Sororibus præesset, & hæc erat desiderio Domini plena & religione præcipua, cujus nomen erat MACTEFLEDIS [a]. Hanc ad exemplum summæ sanctitatis ceteris imitandam proposuit: sed omnipotens Dominus qui suorum semper est fidelium suffragator, volens ejus laboribus & sancto desiderio quantociùs æterna præmia reddere, priusquam in hac sollicitudine duorum annorum curricula ut conjicio peregisset, ad finem hujus vitæ pervenit. Macteflедem Abbatissam instituit. Illa post biennium moritur.

19. Sed una ex Sororibus præcedenti nocte per visum miræ magnitudinis stellam egredientem de Monasterio vidit cælósque introeuntem conspexit. Præfata autem Mactefledis cùm in ipso articulo suæ vitæ jam in ingressu anima esset, quædam Soror ait: Canite Psalmos, quoniam jam Mater nostra nos relinquit. Illa inter hæc ait: Silete paullulùm, quoniam S. Paulus nondum adest. Et post pusillum annuit ut canerent. Sicque sancta illa anima de hac luce lęta properavit ad Dominum.

20. Porro S. Amatus semper eremi secretum diligens, infra profunda vastaque Vosagi castrum reperiens, sicut inpræsentiarum cernitur Monasterium, transmigravit: ibíque opitulante Domino multis Virginibus psallentium per septem turmas in unaquaque turma duodenis psallentibus die noctúque jugiter instituit. Sed ipse in obliqua montis parte concavum reperiens saxum, angustum sibi soli habitaculum [b] præparavit, habúitque lectulum in alveolo ad status sui mensurâ factum. Siquidem & specus ampliùs longiúsque non eminebat, & desuper immanis rupis dependebat, atque per hanc minister funi tintinnabulum ligatum parvam particulam panis cum modico aquæ poculo homini Dei Amato præbebat. Dominicis verò diebus egrediens, Fratribus vel Sororibus jugiter sanctas Scripturas relegebat, admonens illos ad æterna gaudia & ad cælestem patriam quantociùs properare. Totus enim erat dulcis consilio, totus amabilis eloquio: plenus quippe erat Spiritu-sancto, cæleste semper meditans opus. Moris sui fuit, ut dum jugiter hilarem vultum gerebat, ad instar racemi guttas lacrymarum ab illius oculis defluere videres. Sæpe enim præsago spiritu etiam quorumdam cogitationes prodebat. Amatus jugem psalmodiam instituit. In antrum se recipit. Dominicis diebus ad suos verba facit.

21. Quadam itaque die dum quidam Frater in præsentia sui graderetur; Siste, inquit, Frater mi, quò loquar tecum. Vereor dulcissime meus, ait, ne fortè inimici vesania ac subtilitas aliquid tibi cupiditatis malum contra Regulæ decretum proprium habere injiciat. Tunc ille ait: Absit à me secùs quippiam agere, nisi id quod tua Sanctitas prædicat, & nostra continet Regula. Inter has igitur confabulationes, sanctus vir oram cucullæ tenens, utroque digito hinc inde complexus consutum infra trientem reperit, móxque dixit: Hîc ergo quid habes Frater mi? Confestim ille pavore percussus pedibus sancti viri sese prostravit dicens: Heu mihi misero, tremissem furatus sum. Tum ille; Surge, inquit, & age pœnitentiam: qui furabatur jam non furetur. Fratrem proprietatis reum benignè ad pœnitentiam provocat.

22. Quodam denique die Puellæ Sanctimoniales dum apum examen recipere gestiunt, sanctus vir adfuit. Erant autem ibi duo vasa apibus parata. Quibus ait: Vultis hoc examen recipere? Dicunt ei: Istud vas lacte & bona herba linivimus, in hoc recipiendæ sunt apes. Nolite, ait, sed in aliud vas recipiantur. Et his dictis abiit. Illæ ergo postponentes sancti viri mandatum, in vas quod pa- Sanctimoniales ab apibus obedientiam discunt.

a Sammarthani primam illius Cœnobij Abbatissam vocant Gertrudem. Addit Johannes Ruyrius in lib. Antiq. Vosagi cap. 14. in Recap. Gertrudem & Claram Romarici filias fuisse, nixus charta quadam Romarico adscriptâ.

b Illic Ecclesia parœcialis S. Amato sacra hodie cernitur.

CIRC. AN. DC. XXVII. SEPT. XIII.

raverant apes aptaverunt. Sed contra jussum viri Dei capturam intromissæ fere per quinque dies nec volatum capiunt, nec suarum necessitudini florigeras decerpunt silvas. Crebrò autem advenientes puellæ pulsant vas. Illæ quidem vivæ intromurmurant, nec tamen foras egrediuntur. Tandem Puellæ jussa hominis Dei ad memoriam revocantes, ad eumdem pergunt & narrant ei omnia. Tum ille; Ite, inquit, & migrate eas in vas de quo dixeram. Quod cùm factum fuisset, tamquam de custodia carceris exeuntes, mox lætæ & volatum capiunt & esum, atque omnibus ibi laborantibus ampliora illæ lucra fecerunt. Multa quidem miracula in hac vita vir iste peregit, quæ nunc ut stilo pandantur, affatim satísque prolixum volumen facient. Nunc ergo ad illa narranda properemus quæ propinquante die obitus sui laudabiliter fecit.

Amatus moriturus pœnitentiam publicam agit.

23. Amatus igitur ante anni peracti circulum imminere obitûs sui diem quibusdam Fratribus prenuntiavit. Erat itaque Frater quidam quem familiari retinebat amore, quo accito ait: Si nosti ab ineunte ætate sub quanto studio & caritate te nutrierim, volo ut ea quæ tibi præcipio facias secreta, & cautè peragas, quoniam apropinquare jam meæ mortis exitum proculdubio credas. Habeto igitur socium ad hoc opus CASTORIUM nostrum Presbyterum, pergésque in silvam hanc, atque cinere evecto facite de cilicio culcitam meam, quam repletam cinere in lectulo stratus mei ponite, quoniam de quibusdam factis meis me oportet pœnitere & libet. Tunc Frater ille; O Domine, inquit, quomodo hoc potest fieri ut sustineas talia, quoniam pro longa abstinentia & tribulationibus multis jam fessus es membris. At ille: His, Frater, te ignorante, olim usus sum, sed robustum me fecit Dominus semper in illis esse. Confessionem, inquit, meam coram omnibus facere disposui & pœnitentiam legitimam accipiens, ita opto de sæculo quandoque exire. Tu verò age quæ dixi. Factum est igitur quod præcepit. Jam non post exactis multis diebus, accitis Fratribus, si qua se meminit deliquisse, prostratus cilicio & cinere in eorum præsentia publica voce confessus est. Hanc igitur dum gereret pœnitentiam, inæqualitatem corporis passus jugi quatiebatur dolore. Sed vir Sanctus cognoscens peccatorum suorum purgationem * tempus advenisse, in his infirmitatibus multipliciter exsultabat.

NOTA.

* l. purgationis.

Salutaria suis dat monita.

24. Aderant denique qui coram eo sanctas Scripturas legerent. Veniebant namque catervatim & Fratres qui verbum salutis ab eo audirent. Cúmque jam isti imbuti recederent, alij imbuendi accedebant. Similiter Ancillæ Dei horis competentibus turmatim commeantes plenam ab eo de vita ventura capiebant doctrinam. Cúmque jam propè anno peracto in hoc cilicio & cinere membris infirmitate plenis, diebus ac noctibus jugiter orationibus incumberet, cute & carnibus sublatis ossa pura patebant. Sed vox illius perseverans cum fletibus semper erat ad Christum. Venit ergo ultimus dies lætus quidem animæ suæ, sed Fratribus & Sororibus amarus. Passim tunc per omnes cellulas illas fletus & mæror regnabat. Lugebant igitur semetipsos à tanto viro desertos esse, sed congratulabantur illi jam Angelorum contubernia adeptum fuisse. Mox itaque cùm ad finem venisset, cuidam Fratri præcepit dicens: Affer, inquit, epistolam Leonis Papæ missam ad S. Flavianum, quoniam in ipsa plenissima ratio Fidei Catholicæ continetur. Allatáque epistola coram eo legebatur. Cúmque in presenti recenseretur, sanctus vir dicebat: „Sic credo, Trinitas „ineffabilis; ita confiteor, Deus omnipotens; ita de te sentio, Filius Dei JESU- „CHRISTE qui pro nostra salute dignatus es in hunc mundum venire; sic de „te intelligo, Deus æterne Spiritus-sancte: unum Deum in Trinitate, trinúmque in unitate confiteor; ita edoctus de tua sentio Incarnatione, piissime „Christe. Quid plura? Per universas sententias suam semper aptabat confessionem [a], scilicet ut vir Sanctus se in omnibus orthodoxum comprobaret.

Solidum annum in cinere ac cilicio agit.

S. Leonis epistolam sibi legi jubet.

a Hanc confessionem & pœnitentiam egisse videtur Amatus, eoquòd Agrestio seu Agrestino schismatico parumper cum Romatico adhæserat.

Circ. An. DC.XXVII. Sept.XIII.

25. Denique cùm esset in sancta humilitate pręcipuus, indignum se reputans infra valvas Basilicæ sepeliendum, in introitu ostij Basilicæ S. Mariæ suum parari sepulcrum jussit, scribens desuper titulum quem ipse edidit hoc modo dicens: „Omnis homo Dei qui in hunc locum sanctum ad orandum introieris, „si merueris obtinere quæ postulas, pro anima Amati pœnitentis hîc sepulti „Domini misericordiam deprecari digneris: ut si quid mea parvitas de meis „peccatis obtinere non potuit tepidè pœnitendo, obtineat vestra tantorum „caritas sedulè Domini misericordiam deprecando.

Extra Ecclesiam sibi parat sepulturam.

Epitaphiũ suum dictat.

26. Congregati ergo Fratres atque Sorores, universúsque sexus, lugentes pręstolabantur exitum sancti viri, Evangelia scilicet legentes, atque Psalmos hymnósque coram lectulo decantantes. Inter has igitur voces veniam ab universis petens atque eis valedicens, ita emisit spiritum [a]. Tunc exsultare magis ibi libet, sed flere potiùs compellitur. Flent ergo Monachi, plangunt devotæ Puellæ, lugent universi populi, sexus uterque, adolescentes atque infantes, sanctum virum defunctum fuisse, séque orphanos ac angentes relictas esse.

Nota modum juvandi moribundum.

a Amatus moritur.

27. Sepultus est ergo loco [b] quo ipse præceperat, sed in die tertio cuidam Fratri Matutinis dictis per visum apparuit dicens: Quid agitis ô Fratres? Tum ille: Lugentes atque tristes sumus de tua absentia, Pater piissime, quia orphanos nos dereliquisti. Ad hæc ille: Ne contristemini, scitote me absolutum de meis peccatis, benéque receptum in conspectum Domini mei. Vos autem nunc in hoc loco paupertatis caminus excoquit, sed non post multum temporis spatium Dominus Deus omnipotens omnibus bonis isthic vos abundare faciet. Dic interim Fratri Romarico ut æquo animo sit, & de Monasterio magnam sollicitudinem gerat & memor sit mei semper. Et his dictis abscessit. Confestim surgens Frater ille hęc universa cum lacrymis narravit homini Dei Romarico.

Monacho cuidam apparet. b

Romarico Monasterium ac seipsum commendat.

28. Posthæc Regis munificentia repentè circiter ducentos aureos ibidem destinavit. Nam & deinceps largiente Domino, sicut in pręsenti cernitur, plurima adjutoria Habensis * Monasterij mancipata sunt usibus. Hæc proculdubio obtinuit S. Amati oratio.

Monasterij res crescunt.

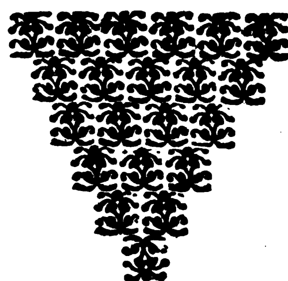
* Habendensis

29. Denique cùm jam anni circulus peractus fuisset & sub illo tumulo, ut suprà diximus, beati viri tegerentur membra, & ob illius sollemnitatem nocte vigiliæ celebratæ fuissent, rursus post Matutinos cuidam Fratri revelatum est, ut quantociùs beata membra illa infra Basilicam sanctæ Mariæ ponerentur. Quod confestim opitulante Domino sub magna est reverentia celebratum, ubi annua revolutione populorum catervæ ad ipsius sollemnia festinantes, per ejus interventum salvandos se esse non dubitant pręstante Jesu-Christo, qui vivit & regnat Deus per omnia sæcula sæculorum, Amen.

Transfertur in Basilicam & pręcipua sollemnitate colitur.

a Mortuus est S. Amatus paullò ante secessum B. Arnulfi Mettensis Episcopi in eremum: siquidem à Romarico illuc deductus fuisse dicitur Arnulfus in Vita sua, nulla Amati mentione facta. Quod argumento est Romaricum jam Abbatis curam egisse. Cum ergo secessum Arnulfi anno Christi DC. XXIX. contigisse putemus, Amati obitum paullò post Concilium Matisconense anno DC. XXIV. adversùs Agrestium celebratum reponimus, anno scilicet DC. XXVII. Idib. Septemb. quo die ab Usuardo & Adone memoratur.

b Ex eo loco S. Amati corpus unà cum SS. Romarici & Adelphi Reliquiis à Drogone Tullensi Episcopo in Monasterium Novum ad radices montis trans Mosellam restitutum circa annum CM. X. translatum est: postea verò S. Leonis Papæ IX. manibus ibidem loco decentiori collocatum, pręcipuo honore colitur.

An. Chr. DC.XXXII. Feb. XVIII.

SANCTI HELLADII EPISCOPI TOLETANI ELOGIVM HISTORICVM.

I. CUM per hoc septimum Æræ Christianæ sæculum Episcopi Toletani fere omnes è Monasterio potissimùm Agaliensi adsumpti sint; juvat antequam Helladij elogium conficiamus, pauca de Agaliensi Monasterio, pauca item de Toletanæ Ecclesiæ Episcopis qui septimo sederunt sæculo differere.

Agaliensis Monasterij situs & eventus.

2. *Agaliensi Monasterio nullum in Hispania illustrius quondam, nunc obscurius nullum, à Mauris susdeque eversum. Situm erat in suburbio Toletano, villâ Agalula: sed modò Toletani villam Agalulam inquirunt. Si qua Pseudo-Maximi Chronico fides*, Ærâ quingentesimâ nonagesimâ secundâ, *seu anno Christi* D. LIV. ATHANAGILDUS Rex in planitie suburbij Toletani ædificavit Monasterium Ord. S. BENEDICTI in honorem S. Juliani apud Arvernos passi, dictum Agaliense ab Agalula villa propinqua, quod distat minùs quàm centum & quinquaginta passus ab Ecclesia Prętoriensi SS. Petri & Pauli, inter Occidentem & Septemtrionē situm: & ibi constituit primum Abbatē sanctum virum EUPHEMIUM *(quem alio nomine alibi dictum ait Epiphanium cognomento Helladium)* natione Gręcum ex Italia vocatum, qui postea fuit vocatus ad primam Toleti Sedem. *Et Pseudo-Liutprandus in Chron. ad Æram 662. Agaliense Monasterium statuit* in suburbio Toleti Septemtrionem versùs, non procul à Tago flumine & à Prætoriensi Templo S. Leocadiæ extra muros in planitie. *Quæ non eo animo relata esse volumus, quasi corruptis illis Scriptoribus fidem imperemus: ast Cretæ non semper mentiuntur. De Abbatibus qui Agaliensi Monasterio præfuerunt, Pseudo-Maximo haud credimus. Certè Aurasium, quem Euphemio seu Epiphanio in ipsius Cœnobij regimen successisse scribit, Monachum non fuisse, satis ex S. Ildefonso in lib. de Vir. illust. cap. 5. colligitur. Constat verò ex eodem S. Ildefonso*, HELLADIUM *quo de nunc agere instituimus, illius Monasterij* Patrem fuisse, *ac post eum tertio loco* JUSTUM, *etiam in Sede Toletana successorem; qui* ad RICHILANEM Agaliensis Monasterij *itidem* Patrem *seu Abbatem scripsisse cap. 8. dicitur. Mauri captâ Hispaniâ non continuò diruêre istud Monasterium, quod sub Gothis & Mauris annos omnino trecentos perstitisse, auctor est Antonius Yepezius in Chr. Bened. ad an. 554. cap. 5. Hæc de Agaliensi Monasterio dicta sufficiant, in quo S. Benedicti Regulam à primo conditu viguisse consentiunt Scriptores Hispanici, probátque puerorum educatio, quæ inibi ad S. Benedicti & Concilij Toletani IV. mentem fiebat, ut in sanctis Iusto, Eugenio priori (aliis secundo,) & Ildefonso Episcopis Toletanis apparet.*

Episcopi Toletani. * Taio

3. *Toletum, urbs Hispaniæ Tarraconensis ad Tagum* fluvium circumfluentem, Metropolis florentissima, non tam illustrata est Gothorum Regum sede, quàm Pontificum suorum sanctitate. Nam ut ab eo quod tractamus sæculo non recedamus, sex Episcopos virtute clarissimos sibi continuò succedentes habuit*, AURASIUM, HELLADIUM, JUSTUM, EUGENIOS *duos, eorúmque præcipuam coronam & ornamentum B.* ILDEFONSUM: *ex quibus Iustus, Eugenius prior & Ildefonsus, Helladium magistrum & institutorem habuêre.* AURASIUS Toletanæ Ecclesiæ præfuit post Adelphium, *inquit Ildefonsus de vir. illust. cap. 5.* Vixit in Sacerdotio temporibus Witterici, Gundemari & exordiis Sisebuti Regum, annis ferme duodecim, *nempe usque ad Christi annum circà* DC. XIV. *siquidem Sisebutus anno* DC. XII. *regnare cœpit.* HELLADIUS post Aurasium, *teste eodem Auctore cap. 7.* decem & octo annis sacrum regimen tenuit, *scilicet ad annum* DC. XXXII. *Nam quo*

quo tempore Sisenandi proditione, an rebellione Suinthila sublatus est, & ipse Helladius in vivis esse desiit, inquit Iohannes Mariana, in lib. 6. Hist. cap. 4. JUSTUS Helladij discipulus, *pergit Ildefonsus, cap. 8.* exstitit Rector annis tribus. EUGENIUS discipulus Helladij, conlector & consors Justi, vixit in Sacerdotio fere undecim annis, *cap. 13. qui cum anno Christi* DC. XLVI. *conveniunt.* Item EUGENIUS *alter* post Eugenium ferè duodecim annis tenuit dignitatem, *cap. 14. ac demum* ILDEFONSUS novem annis & duobus fere mensibus clarus habitus fuit vitæ meritis & retentatione regiminis, *uti Iulianus Toletanus in Addit. ad Ildefonsum tradit. Ildefonso* CYRIACUS *seu Quiricus Abbas Agaliensis successit, cui* TAÏUS *Cæsar-Augustæ Episcopus Collectanea sua ex libris Moralium S. Gregorij Magni nuncupavit, ut in hujus sæculi Præfatione notavimus. Denique* JULIANUS discipulus Eugenij secundi, *inquit Felix Toletanus itidem Episcopus,* post beatæ memoriæ Quiricum præsulatûs honorem & Sacerdotij dignitatem annis decem obtinuit mense uno, diebus septem, *atque* ÆRA DCC. XXVIII. *id est anno Christi* DC. XC. diem clausit extremum, *& SISBERTUM hominem turbulentum, postea* FELICEM *successores habuit. Ad Helladium veniamus.*

ANN. CHR. DC.XXXII. FEB. XVIII.

4. *S.* HELLADII *memoria duplicem passa est injuriam, nempe quòd ipsius gesta vix pauca ad nos Scriptorum penuriâ pervenerunt, & quòd publica veneratione in Ecclesia etiam Toletana diutiùs frustratus est. Quippe sub finem sæculi à nobis proximè elapsi, Martyrologio Romano primùm inscribi, quod Cæsari Baronio accurranti, immo Gregorio XIII. approbanti debet; ac paullò pòst in Ecclesia Toletana ritu semiduplici coli cœpit, ut ex Breviario jussu Bernardi Sandovalij Archiepiscopi Toletani & Cardinalis Zapatæ anno 1613. excuso Iohannes Bollandus observavit. Quod certè posterorum incuriâ factum credimus: siquidem tempore Roderici Toletani Antistitis, qui anno Domini concepti* M. CC. XLIII. *Historiam suam absolvit,* venerabilem Helladium Toletanæ Sedis Metropolitanum Episcopum, sanctitatis præconio præfulgentem Ecclesia venerabatur, *sicut Rodericus ipse in lib. 2. cap. 17. scribit. Audiendus Ildefonsus de vir. illust. cap. 7. ubi magistrum suum, à quo & Diaconus ordinatus est, commendat his verbis.*

Helladij memoria & cultus neglecta.

5. HELLADIUS post AURASIUM Sedis ejus adeptus est locum. Hic cùm regiæ aulæ illustrissimus, publicarúmque rector exsisteret rerum, sub sæculari habitu Monachi votum explebat & opus. Nam ad Monasterium nostrum illud, Agaliense dico, cujus me susceptio Monachum fecit, (quod munere Dei perennísque ac patentis sanctitatis decore & opinabile cunctis & palam est totis) cùm sæpe discursantium negotiorum ductus itinere perveniret; remotâ clientum sæculíque pompâ decoris, adeo Monachorum peculiaritatibus inhærebat, ut turmis junctus eorum, stipularum fasciculos ad clibanum deportaret. Cúmque inter decorem insolentiámque sæculi, solitudinis & amaret & sectaretur arcana; celeri fuga relictis omnibus quæ esse noverat mundi, adiit sanctum Monasterium quod frequentaverat voto, venit permansurus optabili usu. Ibi factus Monachis Pater, meritis studiisque sanctis & vitam Monachorum debitè rexit, & statum Monasterij totius communis rei divitiis cumulavit. Ex hoc fessis pænè senio artubus, ad Pontificatûs apicem evocatur: & quia vocaretur vi coactus pariter & ignotus, illic majora virtutum exempla quàm Monachus dedit: quia statum mundi quem contempsit virtute, magna perhibetur rexisse discretione. Miserationes eleemosynarúmque copias tam largiter egenis intulisse probatur, acsi de illius stomacho putasset inopum & artus descendere & viscera confoveri. Scribere renuit, (*Vnde corrigendus Vuion in Martyrol. Bened. ubi Helladium scriptis clarissimum vocat*) quia quod scribendum fuit, quotidianæ operationis paginâ demonstravit. Me ad Monasterium rediens memoratum, ultimo vitæ suæ tempore Levitam fecit. Senex obiit, decem & octo annis sacrum regimen tenuit temporibus Sisebuti, Suinthilani & exordiis Sisenandi Regum. Beatus habitus fuit, qui pòst beatior gloriam cælestis regni bonâ plenus senectute promeruit. *Sisenandus Æra* DC. LXIX. *id est anno Christi* DC. XXXI. *teste Isidoro*

Helladius ex pio aulico Monachus, Abbas, Episcopus.

AN. CHR. DC.XXXII. FEB. XVIII.

Pacensi regnare cœpit: ut proinde anno insequenti Helladius obiisse dicendus sit. Id probatur ex Iusti successoris obitu, quem Ildefonsus post regiminis annos tres ait accidisse tempore Sisenandi, qui Rex, *inquit*, post hunc die nonadecima defunctus abscessit. *Atqui Sisenandus secundum Iohannis Marianæ calculum, (cui tamen Rodericus Toletanus in lib. 2. cap. 19. non consentit) annis tribus, mensibus undecim, diebus sedecim regnavit. Lucas Tudensis, numero absoluto, regni dumtaxat annos tres Sisenando tribuit. Rodericus in lib. 2. cap. 15. Helladium Concilio III. Toletano interfuisse Rege Reccaredo scribit: quod non de Helladio nostro, intelligendum, sed de Euphemio, quem cognominatum Helladium suprà ex Pseudo-Maximo vidimus.*

Vindicta de Justo.

6. *Ildefonsus in Præfatione ad lib. de vir. illust. de S. Helladio hæc memorat:* Rursùs cùm Helladio Episcopo Sedis ejus, JUSTUS Diaconus *(alius à Iusto Helladij discipulo de quo Ildefonsus cap. 8.)* fastu superbiæ insultaret, post mortem quidem sui Pontificis vixit Episcopus & ipse tabefactus: sed in reprobum versus sensum ob intemperantiam morum à ministris altaris sui dormiens strangulatus laqueo exspiravit. Item cùm successori ejus Justo, &c. *ut videas de alio Iusto Episcopo suprà haberi sermonem.*

Isidori Epistola ad Helladium de Episcopo lapso.

7. *Exstat Isidori Hispalensis Episcopi egregia epistola ad nostrum Helladium ceterósque Coëpiscopos, in qua eum districtè monet de redigendo in ordinem Episcopo Cordubensi, qui* in Pontificali culmine carnali labe dilapsus *fuerat, hæc inter cetera effatus:* Cum effusione lacrymarum vestram Sanctitatem deposcimus, ut idem lapsus sancto cœtui vestro præsentatus, agnito à vobis confessionis eloquio, synodali sententia à gradu Sacerdotali deponatur. Melius est illi ut temporaliter judicetur à vobis, quàm æterno damnetur judicio. Levior est illi præsentis temporis ignominia, quàm futuræ gehennæ tormenta. Sciat enim se amisisse nomen & officium Sacerdotis, qui meritum perdidit sanctitatis. Quapropter judicij vestri decreto, pœnitentiæ perpetim flagitia perpetrata lamentatione deploret: plangat Sacerdotij cultum, quem malè vivendo perdidit: lugeat animæ suæ statum, quem tanto putredinis cœno coïnquinavit: fortasse porriget illi manum quandoque Spiritus-sanctus, ut per dignam satisfactionem mereatur peccatorum remissionem. *Hoc loco admonere liceat, apud Henricum Canisium To. 5. antiq. Lect. in fine cujusdam Pœnitentialis, post Halitgarij Episc. Camerac. libros quinque editi, reperiri epistolam quamdam Isidori nomine ad Masonem Episcopum, fortean Emeritensem, scriptam* anno IV. Domini Witerici Regis, *id est anno Christi* DC. VI. *juxta ipsius Isidori calculum in Chronico: qua in Epistola consultus à Masone Isidorus, quo modo conciliandi essent diversi in speciem de Sacerdotum lapsorum restitutione Canones, sic respondet:* Nulla est in hujusmodi sententia decretorum diversitas intelligenda, quod alibi legitur, in lapsu corporali restaurandum honoris gradum post pœnitentiam; alibi post hujusmodi delictum nequaquam reparandum antiqui Ordinis meritum. Hæc enim diversitas hoc modo distinguitur: Illos enim ad pristinos officij gradus redire Canon præcipit, quos præcesserit pœnitentiæ satisfactio vel digna peccatorum confessio: at contrà hi qui neque à vitio corruptionis emendantur, at hoc ipsum carnale delictum quod admittunt, etiam vindicare quadam superstitiosa temeritate nituntur; nec gradum utique honoris, nec gratiam communionis recipiant, &c. *Id in transcursu observavimus, quòd hæc Epistola in editis non habeatur. De Potamio Episcopo Bracarensi in Concilio Toletano X. insigne est hanc in rem exemplum. Verùm hæc aliàs.*

Isidori alia hac de re epistola.

Helladii sepultura & epitaphiū.

8. *Helladius in S. Leocadiæ Martyris Templo celeberrimo per Sisebutum Regem exstructo sepultus est, cui sanctus Ildefonsus hoc Epitaphium occinnisse fertur.*

PRæsulis HELLADII tumbâ requiescit in ista
Corpus, at illius spiritus astra tenet.
Toleti Rector fuit hic dum degit in aula,

Ex Monacho Rector Agaliensis erat.
Hinc Toletanam rapitur violenter ad urbem
Confectus senio, sed pietate vigens.
Corporis exuvias Martyr Leocadia cepit:
Ista domus Reges Pontificésque capit.
Unde die extrema surget redivivus ad auras,
Ut capiat meritis præmia digna suis.
Jámque octoginta senior transegerat annos,
Gloria Pontificum fax animosa Dei.
ILDEFONSUS ego quem fecerat ille Ministrum,
Persolvi Sancto carmina pauca seni.

Et quidem S. Ildefonsus Epitaphia & quædam Epigrammata *condidit teste Iuliano Toletano Episcopo in Addit. ad Ildefonsum de Vir. illust. ut veri simile sit, istud in Magistri sui honorem ab ipso fuisse fabricatum, prout à Iohanne Tamaïo in Martyrologio Hispan. & à Iohanne Bollando ad diem 18. Februarij refertur.*

VITA S. RUSTICULÆ ABBATISSÆ ARELATENSIS,

Auctore FLORENTIO Presbytero Tricastinensi fere coævo.

Ex variis codd. MSS.

OBSERVATIO PRÆVIA.

HÆc Vita cujus varia fragmenta V. C. Andreas Chesnius in To. 1. Hist. Franc. publicavit, integra nuncprimùm prodit ex ipsius Chesnij cod. MS. aliisque apographis, scripta ab auctore gravi* FLORENTIO *Presbytero Tricastinæ seu Tricastrinæ Ecclesiæ, (quæ urbs est Episcopalis sub Metropolita Arelatensi) ac dedicata* CELSÆ *Abbatissæ, quæ non multo post B. Rusticulam in Monasterij Arelatensis regimen successit. Nam auctor in Præfatione testatur, se ea scribere quæ* relatione fideli *ipsius Celsæ Abbatissæ, & quæ* de virtutibus præfatæ RUSTICULÆ quidam Fideles se simul nosse & vidisse *adserebant. Quid quod Florentius num. 29. & 32. Virginibus sacris dolorem de B. Rusticulæ morte refricare subterfugit, quod quidem novum fuisse vulnus satis arguit. In codd. MSS. huic Vitæ talis præfigitur titulus:* Incipit Prologus ad Vitam sanctæ recordationis B. RUSTICULÆ sive MARCIÆ civis Vasionensis, Abbatissæ sacri Monasterij S. Cæsarij Arelatensis: *quod Monasterium nunc S. Cæsarij dictum, vulgo* S. Cesaire *seu* le Grand-Monastier, *sub Regula S. P. Benedicti etiamnunc florere, Saculo* 1. *Benedictino ad Vitam S. Cæsarij diximus.*

PRÆFATIO AD CELSAM ABBATISSAM.

1\. DOMINÆ *venerabili in Christo Sorori Matri gregis Christo Præsule adgregati,* CELSÆ *Abbatissæ* FLORENTIUS *Presbyter Ecclesiæ civitatis Tricastrinæ* * *perpetuam in Domino salutem.* Meritò inter omnes virtutes obedientia sibi vindicat principatum, dum considerata sui possibilitate aliquid imperantibus obsequitur. Patrocinante ergo omnipotentia divina, simúlque precibus vestris adjutus, ortum nativitatis sanctæ recordationis Domnæ RUSTICULÆ sive MARCIÆ, vitæque ejus qualitatem ac primordia religionis virtutísque quam gratiâ Divinâ exercuisse perhibetur ex ordine prosecutus, in unius libelli opusculo conscriptum sancto cœtui vestro obtuli lectitans *. Unde obsecro ut pro me vestris orationibus impetretis, ne qui culpam contemptoris fugio, præsumptoris noxam incurram. Sed credo quòd orando me implere faciatis quod arripere jubendo fecistis. Nam certissimum est, quia si quid in hoc scribendi studio vituperationis exstiterit, meæ erit audaciæ; vestræ verò orationis, si non evasero culpâ, ne aut quidquam superfluè, aut non veraciter dictum esse videatur: cùm me noverit id procul dubio indidisse opusculum, quod relatione fideli tu mi-

* de Trois-chasteaux

* f. lectitandum.

An. Chr. DC.XXXII. August XI.

hi, Venerabilis in Christo, scriptis simpliciter ac fideliter indicâsti, etiam & quidam fideles de virtutibus præfatæ se simul nosse & vidisse testificatione perspicua narraverunt. Orate ergo quæso, Virgines Christi, ut dum ego auctoritati vestræ pareo, quod ministerium in me obtineri non potest, vestra mereatur intercessione haberi.

INCIPIT VITA.

Rusticula nata mox patrem amittit.

2. CLarissimis igitur orta natalibus VALERIANO & CLEMENTIA conjugibus Romanis[a] cultum Christianitatis cum summa veneratione colentibus, commorantibus eisdem in agro Hebocasiaco, qui est situs in territorio Vascionēsi*, factum est ut nasceretur eis filius: etenim multo pòst tempore dedit eis Dominus hanc sacratissimam prolem RUSTICULAM. Contigit autem ut eadem die qua hæc nata est, pater ejus de hac luce migraverit. Transactis igitur non plurimis diebus defunctus est & parvulus: postmodùm verò mater viduitatis veste contecta, tristitiam quam conjugis amissione vel filij assumpserat, per hanc prolem fecunditatis suæ utero editam consolabatur. Quam genitrix ad sacri Baptismatis undam Christo obtulit sanciendam, eámque in regenerationis fonte ex suo genere RUSTICULAM vocitavit: ab omni verò domûs familia MARCIA nuncupabatur. Erat itaque pulchra facie & eleganti corpore, tanta verò dilectione à notis & amicis vel à domûs familia habebatur, tamquam si cælesti jam sibi gratiâ condonatam omnes congauderent.

* de Vaison

Baptizatur. Binomia fuit.

S. Cæsarius Rusticulam Deo sacrari à matre in somnis petit.

3. Quadam igitur nocte cùm mater ejus sopori dedita obcubuisset, vidit in ecstasi quasi duos pullos columbarum suo affectu enutrire: & unum quidem niveo candore præfulgentem, alium varietatis tegimine tectum. Cúmque super eos nimio affectu congauderet, videtur sibi quòd domûs familia nuntiaret, quòd S. CÆSARIUS urbis Arelatensis Episcopus præ foribus adstaret. Quod ita audiens, sanctissimi viri gavisa adventu, in occursum ejus læta properat, atque officiosissimè eum salutans ut ingressu suo benedictionem suæ domui largiretur humili prece poscebat: ingressúsque domum benedixit eam. Cúmque illa honore debito deprecaretur, ut eulogias ejus accipere mereretur, dignaretur ipse potum vel cibum capere, hoc ab eo responsum accepit: Dominus tecum sit, filia mea; nam ego ut pullum illum columbarum quem tu dulciter tibi videris enutrire, ut mihi concedas exopto. At illa hæsitans circa semetipsam, cogitabat unde hoc sciret, quòd hæc illa apud se haberet, dicens se hujusmodi rem non habere. At ille dixit ad eam: Coram Deo dico, non hinc egrediar, priusquam petitioni meæ satisfacias. Mox illa negare non potuit, sed exhibuit, & statim viro sancto obtulit. Ille verò cum magno gaudio apprehendens eum qui nimio candore præfulgebat, ovans pectore suo collocavit & valefaciens abscessit. At illa expergefacta cogitabat intra semetipsam quid hoc esset, & revolvebat in animo suo quare ille qui defunctus fuerat sibi apparuisset: ignorans quòd famulam suam Christus sponsam sibi eligere adoptaret, qui ait: *Non potest civitas abscondi supra montem posita, sed neque accendunt lucernam ut ponant eam sub modio, sed super candelabrum ut luceat omnibus qui in domo sunt.*

Matt. 5.15.

Rusticula quinquennis rapitur.

4. Igitur cùm esset hæc virgo annorum quinque, rapta est à quodam viro nobili nomine CHERAONIO. Cúmque eam ad domum suam perduxisset, genitrici suæ eam obtulit ad enutriendam, ut cùm ad legitimam pervenisset ætatem, sibi eam matrimonio copularet. Sed ille qui non dormit neque dormitat in ævo qui custodit Israël, revelavit Spiritu suo sancto beatissimæ LILIOLÆ Abbatissæ Monasterij quod sanctæ recordationis urbis Arelatensis Cæsarius Papa fundavit, ut peteret à venerabili SIAGRIO Episcopo* qualiter agere deberet apud gloriosissimum GONDERANUM Regem, ut intra septa Monasterij faceret eam introire. Tunc suprascriptus Cheraonius cùm hoc factum comperisset, cœpit multis precibus & muneribus precari ut illa concederetur ei in matrimonium; sed divinâ concedente gratiâ ita ipsi Regi in suo corde largitus est Dominus, ut eam per quemdam Abbatem virum magnæ conversationis ad sanctam Liliolam dirigere deberet. Parabat denique jam illam sibi Dominus Christus vas electionis in sanctificationem honoris.

* Æduensi

Guntramni jussu restituta Liliolæ Abbatissæ committitur.

Piscem miraculo capit.

5. Qualem verò virtutem per eam Dominus, dum adhuc in rudimentis infantiæ esset, ipso in tempore fecerit intimabo. Igitur adimpletur jussio Regis. Venientibus ergo illis in itinere, cùm applicuissent ad ripam nobilissimi fluminis Rodani, cœperunt secum quærere qui cum ipsa erant, quòd alimenta ciborum minimè haberent. Sed Dominus qui non privat bonis eos qui ambulant in innocentia, ut eripiat animas eorum à morte & alat eos in fame, ipse per famulam suam tribuit egentibus donum misericordiæ suæ. Dum verò sic ambularet venerabilis puella cum una ex famulabus suis, comperit juxta marginem fluminis piscem miræ magnitudinis: & apprehendens pallium quo induebatur, extendit per ora fluminis, captúmque eum tenuit fortiter. At ille reluctari cœpit, & ad se eam trahere: Domini verò gratia præstitit virtutem famulæ suæ, & prædam quam ceperat omni cum velocitate extraxit. Tanta au-

a Id est civibus in Provincia ortis, quæ Provincia Romanorum olim dicta est, vulgò *la Provence*, intra quam provinciam sita est Sedes Episcopalis Vasionensis sub Comitatu & Archiepiscopatu Arelatensi.

tem fuit magnitudo piscis illius, ut omnes qui cum ipsa erant ex eo satiarentur. Et admirantes super hoc factum dicebant: Verè in hoc apparet, quia multas animas ista per verbum Dei capiet, & Christo Domino consecrabit. AN. CHR. DC. XXXII. AUGUST. XI.

6. Venientibus autem illis ad civitatem Arelatensem, ubi Pontifex erat illis temporibus Apostolicus vir SAPAUDUS, introduxerunt eam ad sanctam Liliolam Abbatissamque gavisa de adventu ejus, excepit illam cum gaudio magno intra septa sancti Monasterii [a]: & edocens illam omnem Fidei sanctitatem adgregavit Virginibus Christi. Quod factum mater ejus comperit, cum nimio dolore & lacrymis mittit ad Pontificem civitatis: & cum magnis precibus atque muneribus ab eo poposcit, ut qualicumque occasione inventa proprium ei pignus quolibet modo redderetur, hujusmodi preces ad eum dirigens: Miserere quæso humilitati meæ, sanctissime Pater, & releva afflictam unico pignore orbatam. Adspicio domûs facultates, familiæ innumeram multitudinem, & cui hæc derelinquam ignoro. Imple mihi spei meæ fructum. Quis nunc ætatem meam fovebit, unicâ quam habebam amissâ? Quæro sobolem meam, & non invenio: ubi curram, ubi divertam, ignoro. Precor beatitudinis tuæ gratiam, & per Deum te obtestor, ut miserearis mihi tam intolerabili dolore percussæ, & viduitati meæ unicam filiam jubeas reddi. Ad hæc vir Deo plenus talia remandat: » Nobilitati tuæ quolibet »voto obtemperare cupio, sed Divini nominis præceptum transgredi non audeo. Opes quas »tu ei dare promittis, momentaneo fine transeunt: Divitiæ verò quæ ipsi à Christo patefactæ » sunt, perpetuis gaudiis perfruuntur. Consolare ergo quæso jam, dulcissima filia, & noli »flere amissam, quam credimus cum Christo esse regnaturam.

In Monasterium S. Cæsarii admittitur *an.* D. LXII. *a*

A matre repetitur.

7. Hæc audiens genitrix nullam consolationem accepit; sed majorem animi dolorem sustinens dirigit quosdam è suis cum diversis generibus munerum, divitias atque ornamenta sæculi secum portantes, quatenus possent Christi virginem à sancto proposito revocare. Sed illa cujus fidei fundamenta stabilita jam erant supra petram firmissimam, omnia tamquam stercus respuens, una eademque perseverabat immobilis.

Matris blandimenta respuit.

8. Tantam autem ei gratiam Dominus & memoriæ capacitatem dignatus est tribuere, ut intra pauca temporum spatia Psalmos omnes disceret, & omnes Scripturas Divinas memoriter retineret. Nam fertur aliquando dum infans Psalmos pararet, & ut adsolet infantiæ, somno occuparetur, recumbens in genua unius de Sororibus Psalmum & ipsa in aure dicebat. Quæ mox ut expergefacta fuisset, tamquam si eum legisset, ita memoriter recensebat, implens illud Scripturæ dictum: *Ego dormio & cor meum vigilat.* Tanta autem caritate & humilitate circa sanctam illam Congregationem se exhibebat, ut omnes eam nimio venerarentur affectu. Erat enim strenua in omnibus, prudens in verbis, moribus bonis, elegans specie, ætate conspicua, in omnibus mansueta, præceptis Christi morigera, ut suis proprietatis nomine actibus demonstraret, ut jam illo in tempore dignam Sponsi vocem mereretur audire: *Speciosa sicut luna.*

Scripturam sacrã discit.

Cant. 5. 2.

Omnibus venerabilis.

Cant. 6. 9.

9. Itaque beatissima Liliola [b] de hac luce migrante ad Dominum, visum est ad omnem illam sanctam Congregationem, ut dilectam Dei Rusticulam sibi eligerent fieri Matrem. Illa autem refutabat, indignam se dicens esse ad hoc opus. Quid multa? favente Domino impletur devotio Ancillarum Dei: impositoque sibi honore, Christi sancto moderamine invigilabat pro animabus ad se pertinentibus. Erat autem tunc annorum circiter decem & octo. Et ita se cœpit in abstinentiis & vigiliis dare, ut etiam tertio die cibum caperet & cilicio tegeretur, implens Apostoli dictum: *In vigiliis & jejuniis, in laboribus multis.* Reliquis verò Sororibus nocturnis horis quiescentibus illa per totum noctis spatium in Ecclesiis, psalmis, hymnis & orationibus insistebat, & pro tradito sibi grege, vel pro universo populo fletibus multis Dominum precabatur.

b Liliolæ substituitur, *anno* D. LXXIV.

Qualiter vixerit.

2. Cor. 6. 5.

10. His igitur sanctissima virgo florens concepit animo, Spiritu-sancto instigante, ut ampliorem orationis locum Virginibus Christi institueret. Interea construxit Templa, munivit mœnia Sanctis. Ab inchoatione Ecclesiæ dum fundamenta ponerentur, manibus suis beatissima mater exsultans, lapides artificibus porrigebat: perfectoque opere Domino favente atque inspirante, Ecclesiam in honore sanctæ Crucis instruxit. Dehinc demonstratum est eidem per revelationem ædificium miræ magnitudinis in cælo ædificatum, quod intuens jubetur à Domino ut simile fabricaret in terris. At illa fida festinabat gaudens implere jussionem Domini sui, perfecitque Templum micanti pulchritudine constructum. Cogitavit autem apud se ut in hoc ædificio, quod eminentius erat, Crucem Domini collocaret, & illam quam prius fundaverat in honore S. Archangeli Michaëlis adoptaret. Ergo sanctis Sacerdotibus Christi septem altaria ibidem collocavit; primum in honore Crucis Christi, deinde sanctorum Archangelorum Gabriëlis atque Raphaëlis, addens post aliquot annos S. Thomæ Apostoli, S. Mauricii,

Ecclesias duas construit.

a Sexennis tunc erat Rusticula, aliàs secundùm B. Cæsarii Regulam cap. 5. *Nulla umquam in Monasterio infantula parvula, nisi ab annis sex & septem, quæ jam & litteras discere & obedientiæ possit obtemperare, suscipi* permittebatur.

b Liliola successerat Cæsariæ juniori, quæ post Cæsariam seniorem S. Cæsarii sororem prædicto Monasterio præfuerat. Sic quarto loco Rusticula illic Abbatissæ dignitatem gessit.

AN. CHR. DC.XXII. AUGUST.XI. 1.Cor.3.10.

S. Sebastiani, & S. Pontii. Verè enim secundùm Apostoli dictum ut sapiens architectus fundamentum posuit: ædificavit in terris, quod posteà invenit in cælis. Ipsi namque eidem sidereas mansiones paradisi suis interpellationibus paraverunt, quos tanto amore venerabiliter excoluit in terris.

Christo plures lucratur.

11. O quanta, Domine, dispensatio procurationis tuæ, quæ per famulam tuam Rusticulam tantum gregem de luporum faucibus ereptum tuo ovili collocasti! O quantæ Virgines crebrescente fama ejus sponsis relictis Christo se sociaverunt! quantæ viduæ per ejus prædicationem laqueum sæculi relinquentes claustrum Monasterii expetierunt. Facta est ergo, ut Apostolus ait, omnibus omnia ut omnes salvaret.

1 Cor. 3.9.

Curationes multas divinitus facit.

12. Tantam verò gratiam ei contulit Deus, ut quisquis ægrotus ex devotione eulogias ei petiisset, protinus pristinam reciperet sanitatem. Quædam mulier ita diabolico tremore erat correpta, ut nec panis ori ejus nisi alienis manibus porrigeretur. Petens verò de vestimentis beatissimæ, lavit illud aquâ mundissimâ & bibit, & ita mox pristina recuperata est sanitas, tamquam si nihil mali habuisset. Una de Sororibus gravissimum dolorem sustinens oculorum, dum non diebus, non noctibus quietem ullam haberet, revelante ei Divinâ clementiâ petiit, ut de aqua unde beatam * faciem laverat eidem donaretur. Statim verò ut oculos de aqua ipsa tetigit, maximam continuò consequi promeruit sanitatem, atque ad glorificandam Dei omnipotentiam, quæ in se fuerant gesta cum magno gaudio Sororibus indicavit.

* f. Beata

Energumenam liberat.

13. Quædam virgo habens spiritum malignum, videntes parentes ejus graviter eam fatigari à diabolo, rogaverunt beatissimam Matrem, ut filiam ipsorum intra septa Monasterii recipi permitteret, non manifestantes quæ illi ab immundo spiritu evenissent. Illa ut erat plena Spiritus-sancti dulcedine, recipit eam, ducitúrque ad Oratorium sancti Antistitis Cæsarii, statímque spiritus immundus, ut solitus erat, cœpit graviter ipsam puellam fatigare: nuntiatúmque est beatissimæ Matri. At illa veniens, mox genua flexit in oratione, & sanitatem à Creatore proprio ut obtineat humili prece deposcit. Cúmque surrexisset, in oratione signum Crucis in fronte ejus defixit: illa verò spumans & ululatum diræ vocis emittens lugebat dicens: Heu me miseram! quia jam orbata sine filiis remaneo, in uno die amitto quod tantis annis enutrivi. Dehinc beatissima Mater intentas dirigens ad Deum preces, ut memorata sanitati pristinæ restauraretur confidenter obtinuit: ad puellam verò ipsam numquam spiritus malignus ampliùs accessit, & perfectam postmodum Sanctimonialem sibi eam Dominus consecravit.

Radiis coruscat.

14. Quadam die cùm faciem suam lavaret Christi ancilla, ex famulis quæ idem inserviebant, nomine Onoridia, oculis elevatis, cùm vultum ejus conspexisset, tantum splendorem in facie ejus se vidisse, asseruit tamquam si radius solis ibidem rutilaret: quæ tremens cursitans reliquit eam. At piissima Mater progressa post ipsam, sollicitè inquirebat quid apud se vidisset, quòd sic cursu rapidissimo fugere festinaret. Illa tremens indicavit quòd præclaram lucem micantem in oculis ejus conspexisset. Beata verò hæc audiens, non jactantiæ tulit, sed expansis manibus ad Deum dicebat: Domine ne prævaleat famulæ tuæ inimicus, sed scuto gratiæ tuæ dignare protegere ancillam tuam. Ipse verò præfulgebat in facie ejus, cujus amorem tota intentione gerebat in pectore.

A S. Lucia de sua salute fit certior.

15. Quadam nocte defatigato corpusculo modicum quieti indulgens cùm sopori dedita fuisset, apparuit ei quædam Virgo auro textis vestibus induta, vultu fulgenti, nimio fulgore coruscans, & pulsans latus ejus & inquirens ab ea utrum vigilaret, dixit: Marcia, cognosce quia quando de hoc corpore migraveris, mecum vel cum reliquis Christi discipulis Virginibus quæ pro nomine Domini certaverunt, portionem habebis. Illa autem pavefacta sciscitabatur ab ea quisnam esset qui hoc illi diceret. Tunc dixit ei: Ego sum Lucia, quæ pro Christi nomine dimicavi. Fertur namque non post multos dies sanctam Melaniam ei apparuisse & similia dixisse.

Cum dæmone ter luctatur cúmque vincit.

16. Nec illud siquidem omittendum putabo quod ei Dominus revelare dignatus est. Nocte quadam cùm solita consuetudine vigilias celebrâsset, Matutinis jam expletis post nimium laborem corpúsque modicæ quieti dedisset, quasi in ecstasi posita vidit de sublimibus cæli virum præclarum & metuendum venientem. Cúmque intra se tanta revolveret quisnam hic esset, locutus est ei dicens: Noli timere; Ego sum Michaël Princeps militiæ Dei, & missus sum à Domino JESU-CHRISTO ut videam certamen tuum quod depugnatura es. Hæc eo loquente, ecce apparuit ante oculos ejus persona quædam horrenda & valde detestabilis atque vilissima: altitudo autem ejus videbatur eminentior nubibus cæli. Cúmque eum vidisset tremens, Archangelum intuebatur auxilium ab eo petens. Qui conversus dixit ad illam: Ne timeas, sed accedens dimica cum isto, & scito quia si eum modò viceris, & usque in æternum vinces. Illa autem cum grandi timore eum apprehendens adduxit usque ad dexteram. Ipse verò excutiens se de manibus ejus, iterum in altius erigebatur. Adspiciens eam Angelus dixit: Viriliter age, quia adhuc depugnatura es. Auctoritate verò accepta ab Angelo, fecit sicut & priùs. Cúmque in altitudinem erigeretur, dixit ad eam Angelus: Apprehende eum tertiò, & pone pedem tuum super cervicem ejus, & scito quia modò tibi numquam prævalebit. Cúmque fecisset sicut

ei præceptum fuerat, confusus atque prostratus spiritus nequam ab oculis ejus evanuit: Angelus verò Domini lætissimo vultu evolavit ad cælos. Expergefacta verò Beatissima, cùm ipsam adstantes Virgines precarentur, ut quæ vidisset narraret, eoquòd sic eam per soporem luctantem vidissent, cœpit cum grandi mœrore referre quæ sibi revelata fuissent. Verè pius Dominus qui revelavit famulæ suæ secreta mysterii sui, quod nunc vobis narrare perutile fore cognovi. AN. CHR. DC. XXXII. AUGUST. XI

17. Quadam die cùm in Basilica S. Petri hora meridiei convenisset, vox ad eam facta est, & vocavit eam nomine suo dicens: Marcia imitare Dominum tuum in Cruce pendentem, imitare & conservum tuum Stephanum quando à Judæis lapidabatur, dicentem: *Deus ignosce illis quia nesciunt quid faciunt*. Evigilans verò in hoc ipso mirabatur quæ esset visio ista. Diabolus verò bonis semper invidens, consilio suo maligno suasit cuidam Episcopo, MAXIMO nomine[a], (nam non opere) & cuidam Principi nobili secundum sæculum (nam non apud Deum) nomine RICCIMIRO, ut falsum testimonium cogitarent adversum famulam Christi, quòd illa occultè Regem nutriret: & abeuntes ad Regem CHLOTHARIUM accusaverunt eam. Ille autem hæc audiens, commotus est ira vehementi, & jussit suprascripto Principi ut diligenter hæc inquiri juberet, & sibi denuntiari. Ille verò cum multis Episcopis & aliquis similibus suis ad civitatem Arelatensem veniens, cœpit plus minas ingerere quàm rei veritatem inquirere. Congregatio verò sancta cùm videret Matrem suam verbis fallentium nimiùm opprimi, illa suo solito more arma gratiæ cælestis arripiens, modulatis vocibus psallentes illum poscebant defensorem è cælis, qui S. Susannæ ab impiis condemnatæ S. Danielem præmisit liberatorem. Quidam perditus ex amicis suprascripti viri, nomine ANDOALDUS, voluntati Principis sui parere cupiens, evaginato gladio verberare voluit famulam Christi. Sed Dominus qui per Prophetam suum dixit: *Gladius eorum intret in corda ipsorum, & arma eorum conteratur*, ipse de manibus ejus resupinum gladium ruere fecit, & innocentem liberavit à morte. Ipse verò qui hoc conatus est facere, non multo pòst tempore manibus pedibúsque truncatus has ejulans voces dabat: Heu me miserum! quia tantum facinus admisi, famulam Dei trucidare cupiens; & ideò in tam nefandis & amarissimis cruciatibus mereor dari. Et ita ut dignus erat vitam finivit.

Apud Chlotharium accusatur de occulto Rege, an. DC. XIV. — a — Temerarii hominis pœna. — *Psal.* 16. 15.

18. Postmodum verò suprascriptus vir Riccimirus direxit quosdam è suis ad Regem, qui adserere deberent quòd culpabilis inventa fuisset Beatissima virgo Christi in hoc falso crimine. Et ampliùs furore accensus Rex misit quemdam de Optimatibus suis nomine FARAULFUM qui suis eam præsentaret obtutibus. Ipse verò veniens cœpit graviter insistere ut extraheret à sancto ovili Virginem Christi. Illa autem cùm Regi cælorum plusquàm terreno se obedire protestaretur, & magis se mori velle quàm transgredi præceptum S. Patris Cæsarii[b], videns suprascriptus vir quia quod sibi jussum fuerat, si non adimpleret, periculum sibi esset venturum; cœpit ex jussione Regis Principi civitatis ipsius nomine NINFIDIO minacibus verbis adserere, quòd si eam ipsa die de Monasterio non abstraheret, periculum capitis sui esset futurum. Ille verò eoquòd nimiùm veneraretur famulam Dei, cum lacrymis & humilitate qua decebat eam precabatur, ut absque aliqua injuria voluntariè egrederetur: hoc cum juramento protestans, quòd si jussio impia juberet sanguinem suum cum sanguine Christi ancillæ fundi, maximum ei gaudium esset futurum.

Iterum accusatur. — b

19. Igitur instigatione præsentium nec innocentiæ fides attenditur, nec accusationis veritas flagitatur, sed falsis assertionibus condemnata abstrahitur à sancto ovili, atque in cella Monasterii quod est in civitate sub custodia mancipatur. Congregatio verò quæ ducatum suæ sanctitatis gerebat, videns impiè direptam fuisse sibi Pastorem, non potest dici quali mærore sint afflictæ. Fundunt lacrymas, nec est qui opem præbeat pietatis, vel qui ferre valeat consolationum solatia. Ovile Christi quod modulatis psallentium vocibus in Dei laudibus resultabat, pro Matris absentia ululatibus & gemitibus resonabat. Conversus est illis dies in nocte, dulcede in amaritudine, cantica * in luctu, lux in tenebris, vita in morte: omnes omninò mori magis quàm piissima Matre absente vivere cupiebant. Denique, ut suprà diximus, introgressa in cella Monasterii ipsius, more consueto dum pervigil in sanctis orationibus insisteret, iniqui homines consilio diabolico armati, lapidibus domum obruentes super ipsam venerunt: sed nihil illi nocere poterant quam Christi gratia protegebat.

Custodiæ mancipatur. — * gallicè *chanson*

20. Expletis igitur septem diebus, adducitur de civitate itinere quo cœperat pergens. Dominus autem qui non derelinquit sperantes in se, sed exaltat humiles, ipse misit Angelum suum, & abstulit opprobrium à filiis Israël, revelavítque per Spiritum suum sanctum cuidam Apostolico viro Episcopo civitatis Viennensis nomine meritísque DOMNULO, ut protinus ad

Ad Regem honorificè deducitur, *anno* DC. XVIII.

a Et tamen Maximus Avenionensis Episcopus colitur ut Sanctus, cujus Reliquiæ in Templo B. Mariæ de Domnis hnorantur, qui in hoc facto id solùm reprehensione dignum egisse videtur, quòd falsis delationibus deceptus, (quod sanctissimis viris sæpe contigit) Rusticulam accusavit apud Chlotharium, quasi occultè Regem enutriret, nempe Childebertum Theodorici Regis filium, qui ex fratrum cæde à Chlothario patrata se subduxerat, ut in Vita S. Columbani ad ann. 615. legitur.

b Nempe Cæsarius in Regula Virg. cap. 1. statuit ut Monacha *usque ad mortem suam de Monasterio non egrediatur, nec de Basilica ubi ostium esse videtur.*

An. Chr. DCXXXII. August. XI.

Regem graderetur, & denuntiaret ipsi gravem se offensionem Dei habere, eoquòd injusto judicio condemnâsset famulam Christi, & protinus se à filio orbari pro tam immisericordi jussione. Audiens autem hæc Rex timore nimio corripitur, & direxit duos Comites viros Deum timentes, qui cum honore & reverencia ad se eam deberent perducere, sed & de singulis civitatibus quæ ei necessaria erant opes ministrari præcipiens.

Dæmones ex obsessis corporibus ejicit.

21. Quanta verò mirabilia in itinere ipse Dominus per ejus operationes sit operatus, planè referam. In civitatibus verò in quibus famula Dei ventura erat, vexati à spiritibus immundis, ante plurimis diebus adventum ejus prænuntiabant dicentes: Ecce famula Dei jam venit ut nos torqueat, & de habitatione nostra ejiciat: & quasi stadiis tribus aut quatuor venientes obviàm ei humiliter prosternebantur confitentes atque dicentes, Cur nos famula Christi torquere venisti & de domiciliis nostris expellere? Inquirenti verò Christi ancillæ quo casu vel negligentiâ spiritus maligni in hominibus introissent confitebatur unusquisque per singula, unus quia poculum aquæ sine signaculo hausisset, alius quia per gulam, alius quia per perjurium, alius per furtum, alius per homicidium, vel reliquis malis. Unus autem ex ipsis dicebat, quia in fonte se posuerat: cùm autem vellet bibere de aqua ipsa, infelix ipse homo & signum Crucis ibidem minimè fecisset, ita in eum fuisset ingressus spiritus malignus; & obtestabantur eam per Crucem & clavos Domini, ut non eos juberet egredi de domiciliis suis. Illa autem ne vel modicum jactantiæ subiret, redemptionis Dominicæ Crucem quam secum deferebat super capita eorum imponens & orans, protinus salvabantur.

Nota.

Orando fores Basilicæ aperit.

* scilicet Episcopi Viennensis

22. Cùm ad Basilicam S. Desiderij Martyris* maxima cum devotione venisset, & fores clausas reperisset, ubi Sancti corpus erat positum, fidei alacritate repleta postulabat Martyrem Christi dicens: Beatissime amice Dei, adesto mihi nunc tribulatæ, & permitte me accedere, ut procumbens exorem ad sancta vestigia tua. Hæc ea dicente, disruptæ sunt catenæ & reserata sunt claustra, & toto corpore prostrata humo obtinuit precibus quod fidei alacritate poscebat.

Regi præsentatur.

23. Verùm quia longum est quæ & quanta mirabilia per singulas quasque civitates ad laudem nominis sui Dominus per eam sit operatus per ordinem narrare, ad rerum exitus redeamus. Igitur cùm perducta fuisset ad Regem, Christo duce salutatura eum aggreditur. Interea famulam Christi non jam fama vulgante, sed corporali præsentia comprobante tam Rex quàm Regina & Optimates sui cum magno honore & reverentiâ venerari cœperunt. Inquirenti ergo Regi Principibus suis, si vera essent quæ ipsi de ea fuerant nuntiata; ista cum juramento asseruit testificans Deum non solùm se non fecisse, sed nec cogitare potuisse hujusmodi rem. Cúmque ista agerentur, & Rex ipse dubietatem in suo animo gereret, filius suus quem valde diligebat, extrema agere cœpit, & quod ei antea fuerat prædictum per injusta judicia quæ in Dei famulam exercuerat, filium se amissurum [a], complevit in meritum. Defuncto itaque eo tristis ac mærens Rex quidnam de Christi ancilla fieri juberet ignorabat. Accedentes verò ad eum palatij illius Primarij, hoc ei dederunt consilium, ut dilectam Dei Rusticulam quam cum injuria ad se fecerat venire, cum magno honore juberet ad propria remeare. Quod & factum est. Autoritate igitur acceptâ Beatissima revertendi ad propria, quantum gaudium illius provinciæ fuerit, quis valeat narrare?

Regis filio cœlitus percusso Rusticula absoluta dimittitur.

a

Arreptitiũ à dæmone liberat.

* Sens

b

24. Cùm autem venisset in civitatem Senonis*, quidam à diabolo correptus de altiori cenaculo se projecit, & ad basternam [b] ubi Dei famula ducebatur, cursu rapidissimo properavit, detraxitque illud velum quo fenestra basternæ tegebatur, & intrinsecùs caput admittens manus Beatissimæ devorare conabatur. Quæ elevatâ confestim dexterâ Crucis vexillum in fronte ejus defixit, prostratúsque in terram qui effigiem hominis sanguine plenam evomuit, & continuò pristinam recuperavit salutem.

Suis cum gaudio restituitur.

25. Verùm quia longum esset cuncta de virtutibus ejus referre, illud referam cum quali gaudio vel exsultatione à suis civibus est recepta. Igitur cùm nuntiatum fuisset venerabilem Dei famulam reverti atque propiùs imminere civitati, egreditur in occursum ejus omnis ætas, omnísque sexus, Religiosi, laici nobiles & ignobiles, divites & pauperes, incolæ & advenæ, omnes gaudent, omnes lætantur, omnes Deo gratias referunt, quia talem exoratricem quam dudum se amisisse lugebant, protinus sibi Dei gratiâ redonatam esse gauderent. Interea adventus ejus Christi Virginibus nuntiatur, quæ mox inenarrabili lætitia repletæ hymnum exsultationis Domino canunt qui reddidit Pastorem ovibus afflictis. Introgressa igitur in sanctum ovile, unde abstracta fuerat, excipitur à filiabus modulatis vocibus psallentibus atque dicentibus: *Gloria in excelsis Deo, & in terra pax hominibus bonæ voluntatis.* Constipata igitur choris Virginum, solióque proprio residens, pia Magistra pari Domino voce gratias referebat: exhortánsque discipulas, quæ nimiùm afflictæ fuerant absentiâ sui, earum

Luc. 2. 14.

a Hunc Chlotharii Regis filium Historici omnes ignotum habuêre. An fortè id intelligendum de Meroveo Theodorici filio, quem Chlotharius è sacro fonte excepit, & à nece quam duobus Theodorici filiis Sigiberto & Corbo intulit, utpote filiolum excepit, & Ingobodi Graphioni commendavit? Lege Fredegarii Chron. cap. 42. ubi Meroveus plures vixisse annos post fratrum cædem dicitur.

b Basterna vehiculi genus ἀπὸ τοῦ βαστάζειν, quod verbum *ferre* significat.

orationibus

orationibus se in loco pristino restauratam fuisse Mater sancta fatebatur. Et in Psalmistæ prorumpens vocem: Magnificate, inquit, Dominum mecum, dilectissimæ Filiæ, & exaltemus nomen ejus ininvicem, quia exquisivi Dominum & exaudivit me, & de omnibus tribulationibus meis eripuit me; habitaréque fecit sterilem in domum matrem filiorum lætantem. AN. CHR. DC.XXXII. AUGUST. XI

26. Non multo pòst tempore inimici illi homines qui crimen objecerant famulæ Christi, confusi atque compuncti veniunt ad eam humiliter veniam postulantes, atque pro sui culpa indulgentiam flagitantes. Illa verò quæ erat repleta dulcedine Spiritus-sancti, alacri animo eos suscipiens tamquam si magnis honoribus eam sublimâssent, ita dulciter alloquens, Dominum pro ipsis deprecabatur. Legerat enim sanctum Evangelium quod ait: Si dimiseritis hominibus peccata eorum, & Pater vester cælestis dimittet vestra. Vindicta cœlestis in adversarios. *Matt.* 6.14.

27. Transacta hac tempestate, commorata est cum Filiabus, quas dulciter enutriebat annis quatuordecim, edocens illas omnem Fidei sanctitatem. Nam una de Sororibus cùm graviter ab infestatione meridiani dæmonis [a] nimiam fatigationem sustineret, & corpore tremebunda nullatenus se erigere posset, Divina clementia largiente aliæ fideli Sorori dignatus est Dominus incordari *, ut ex capillis beatissimæ Matris igne subposito ureret, & in aqua munda eidem bibere daret. Quæ statim pristinam recipiens sanitatem simul pro recuperatiotione corporis maximas cum devotione gratias retulerunt. Monacha virtute capillorum ejus curatur à dæmonio meridiano. a * *id est* inspirare.

28. Quodam tempore cùm nimia clade populus civitatis opprimeretur, etiam & Dei famulæ subitaneo fine ad Christum migrarent, cœpit beatissima Mater graviter affligi pro eis. Contigit autem ut duæ ex Sororibus gladio ipso percussæ invicem prosternerentur: & cùm vicinæ jam morti oculis obtenebratis lucem diei cernere non possent, Matrem sanctam pro se oraturam vix jam languentes exposcunt. Veniens verò Dei famula in loco Oratorij S. Cæsarij ubi ipse jacebat, humi prostrata cum lacrymis auctorem Deum ut morti jam proximas vitæ restituat deprecatur. Cúmque surrexisset ab orationis officio, credula quodammodo præstitum sibi fuisse à Domino quod postulaverat, ad visitandas eas accedit, & de salute earum inquirit. Quæ protinus revalescentes gratias Deo & Matri referunt, suis se orationibus mox fuisse à mortis periculo liberatas. Monachas duas à morte imminente revocat.

29. Sunt præterea plurima quæ de virtutibus ejus scribi prolixiùs possent; sed ne fastidium legentibus prolixitatis meæ sermo generare videatur, finem operi demus, ut & legentes verba lectionis reficiant, & audientes tali exemplo provocati intercedentibus bonis operibus vitâ potiantur æternâ. Sufficere sanctis animabus vestris credo, dilectissimæ Christi Virgines, quanta pro recordatione sanctissimæ Matris Dominæ meæ Rusticulæ sive Marciæ, de virtutibus, institutis, atque doctrinis ejus, ad laudem honoris Dei omnipotentis parvissimo locutionis meæ sermone prout fandi facultas concessit, fideliter explicavi. Sed quia jam nunc tempus exigit, ut qualiter ad illa beata præmia quæ Justis sunt parata, eam Dominus vocaverit intimemus, licet mæstitiam vobis ingeram, jam tamen accedam. Auctor multa omittit.

30. Septuagesimum septimum agens ætatis suæ annum, cùm adversum se diabolum jugiter dimicantem Christi juvamine roborata viriliter triumphare valuisset in terris, ad præmia parata læta evocatur ad cælos, ut recipiat quod oculus non vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis adscendit, quæ sunt parata diligentibus Deum, eoquòd triticum horrei Dominici familiæ sibi commissæ prudenter atque fideliter dispensaverit, zelóque Spiritus-sancti succensa templa Dei nutantia justitiæ vigore stabilierit. Hæc illius jugis opera, jugis intentio fuit, ut ne quam illarum superfluè tristitiâ affligeret, neque nimio labore gravarentur aut quiete torpescerent, sed ferventi spiritu omnes cogebat ad regimen. Mirandum est quomodo beatissima Mater tot officia compleverit, dum quotidie ægritudo suo corpori non deesset. Hinc illud erat quòd Congregatio ex diversa terrarum parte collecta in illius amorem exardentes, omnes Dominam, omnes piam Matrem vocarent. Didicerant enim omnes ipsam sibi compatientem dolores ipsius suos computare, ipsáque afflicta affligi, & respirante convalescere. Quando autem congregatæ fuissent omnes in unum ad opus sanctum celebrandum, productis fontibus cælestium doctrinarum singularum corda rigabat. Cum quali Septuagenariâ major vocatur ad cælos Rusticula. Quomodo Virgines rexerit.

a Quid sit infestatio dæmonij meridiani, ex Gregorio Turon. Episc. in lib. 4. de Mirac. S. Martini cap. 36. utcumque intelligitur. *Conjux Serenati hominis*, inquit, *nostri cùm de cultura viro præmisso rediret, subitò inter manus dilapsa comitantium terra corruit, ligatáque lingua nullū verbum ex ore potens proferre, obmutuit. Interea accedentibus accolis ac dicentibus eam* MERIDIANI DÆMONIS *incursum pati; ligamina herbarum atque incantationum verba proferebant, sed nil medicaminis juxta morem conferre poterant peritura.* Addit Gregorius, *ægrotam amotis ligaminibus* adhibito oleo de sepulcro B. Martini, *sermone reddito, nequitiæ dolo terempto convaluisse.* In miraculis MSS. S. Jovini Abbatis Ensionensis hæc leguntur: *Erant duo pueri in via publica* CIRCA MERIDIEM *foris stantes, qui valido impulsi turbine graviter infirmati, quasi insanire cœperunt, & parentum suorum neminem recognoscere valuerunt. Cúmque consolationem eorum minime reciperent, furibundi ad sepulcra Sanctorum*, (Jovini & Martini Abbatis Vertavensis) *à suis parentibus sunt ablati: qui vexillo Crucis à Monachis consignati, meritis SS. Martini atque Iovini à* DÆMONIO MERIDIANO *sunt liberati.* Ergo Dæmonium meridianum, seu incursus dæmonij meridiani antiquis dicebatur subita & aperta quævis morbi violenti incursio, qua quis sensuum mentisve facultate derepentè privabatur: sic dicta tum quòd à dæmone imprimi crederetur, tum quòd summo die proveniret.

An. Chr. DC.XXXII. August. XI

verò dulcedine & pia caritate eas castigaverit, corripuerit, & iterum clementi affectu non ut domina, sed quasi pia genitrix monitis salubribus imbuerit, non dicam, disserere, sed nec cogitare me posse profiteor. O verè beata! quæ Christi amorem toto pectore gerens, dignè cum servo illo qui duplatis talentis à Domino mereretur audire, quia super multa constituatur; audiatur & hæc propria & fideli descriptione quam cricumspectionem circa hunc gregem habuit: Euge ancilla bona & fidelis, intra in domum Domini tui. (Luc. 19.)

Extremo laborans morbo quid egerit.

31. Factum est autem quadam die quæ est sexta sabbati, Vesperam cum Filiabus ex more decantans, adjunctâ etiam Duodenâ [a], valde se corpore jam fatigari sentiens, super viribus sibi imponens solita consuetudine lectiones fertur dixisse. Sciebat enim se jam celeriùs ad Dominum migraturam. Die itaque sabbati illucescente cœpit modico frigore teneri, & membris omnibus dissolvi. Posthæc lectulo incumbens cùm nimia ægritudine febrium teneretur, non tamen à Dei laudibus os ejus cessavit, sed oculis in cælo intentis invictum ab oratione spiritum non relaxans, commendabat Domino Filias quas orphanas relinquebat, flentésque forti animo consolabatur. Digna enim erat jam tunc cum Apostolo dicere: *Bonum certamen certavi, cursum consummavi, fidem servavi; decetero mihi reposita est corona justitiæ.* (1. Tim. 4. 7.) Tempus erat quo ad regimen convocata consors fieret Dei electorum. Aliqua verò die Dominicâ graviùs tædiare cœpit: & quia consuetudinis suæ erat ut lectulus suus nonnisi revoluto anni curriculo fieri deberet, poscentibus famulis * Dei ut aliquantulum mollioribus stramentis sibi indulgeret, eoquòd tam gravem fatigationem corporis sustineret, penitùs adquiescere noluit. Secundâ verò sabbati, Natale S. Laurentij Martyris, cœpit viribus corporis ampliùs distendi, & validissimè fleuma * ejus pectori sonare. Hæc videntes Virgines Christi, contristatæ omnes fletum gemitúmque reddebant. Cúmque hora diei tertia facta esset, & Congregatio præ nimia tristitia sub silentio psalleret, contristata Mater sancta inquirit, cur voces psallentium minimè audiret. Respondent mæstitiæ mærore se non posse. Clariùs, inquit, psallant, ut & ego confortationem capiam, quia verè satis mihi dulce est. Alia verò die cùm nullus vitalis motus in ejus jam pænè corpore remansisset, oculi tamen ejus in vigore quo fuerant persistebant tamquam stellæ micantes: & huc illúcque circumspiciens, minimè jam loqui potens, manu silentium flentibus, consolationémque insinuabat. Cúmque una de Sororibus pedes ejus attrectaret, ut utrum videret si calidi essent an frigidi, dixit: Adhuc non est hora. Post paullulùm verò horâ diei sextâ lætissimo vultu, oculis præfulgentibus quasi subridens, gloriosa anima felix ad cælum transfertur [b], innumeris sociata choris Sanctorum.

Nota. * famulabus * phlegma

Moritur.

Ingens sui desiderium relinquit.

32. Jam verò dici non potest, quali dolore sint percussæ Famulæ Christi à gemitu: nulla à fletu, nulla ab ululatu cessare potuit, piissimam Matrem se amisisse ingementes, itaut tecta Oratorij ipsius discessu ruere putarentur. Parem luctum dilectio universalis indixerat, eratque veluti seminarium lacrymarum generalis dolor omnium diligentium, & desinente voce gemitus resonabat clamantium & dicentium: O, inquit, piissime Domine, quare avertisti faciem tuam à nobis, ut non meruissemus ampliùs tali dulcissima Matre educari vel ejus pio affectu enutriri? Et hæc quidem pro suis justis laboribus feliciter se congaudet migrâsse in cælis: sed nobis væ quas tam citò orphanas reliquit in terris. Quis enim in filios illam dulcedinem ostendit quantum nobis piissima Mater? quis umquam poterit ore proprio promere, quo ingenio bajulabat exiguitatem nostram diebus ac noctibus pro peccatis nostris incessabiliter Deum deprecans? Sed quid multis morer? dum de tali Dei famula quidquid laudanti ore pro ejus recordatione dicetur, omnia vobis inter damna, Christi Virgines, computantes dolor vos plus vincit.

Corpus ejus sepelitur ab Episcopo.

33. Sanctum verò illud corpus magna fidei ambitione ex more compositum lugentium orphanis frequentabatur officiis. Alia verò die veniens Episcopus civitatis Theodosius Pontifex Clero omni aggregato accepit sanctum corpus super aurum & lapidem pretiosum Cruci-

a Intellige Completorium, sic dictum aliquando ab antiquis, quòd horâ diei duodecimâ celebraretur. S. Aurelianus in Ordine psalmodiæ ad suam ipsius Regulâ adjecto, post Lucernarium seu Vesperas *Duodecimabis* meminit. Primò agit de Duodecima tempore Paschali, ubi post Duodecimam taxat Matutinos. At secundò dum agit de Duodecima tempore hiemali, inter Duodecimam & Matutinos interponit Completam. *Quando repausaturi estis*, inquit, *in schola in qua manetis, Completa dicatur. Inprimis directaneus Psalmus xc. dicatur.* Ergo in æstate *Duodecima* Completorium erat Aureliano, in hieme non erat. Cùm enim horæ inæquales essent in usu, horâ lucis duodecimâ in hieme ob diei brevitatem non statim lectum petebant, sed aliud officium instante somni tempore persolvebant.

b Anno scilicet DC. XXXII. uti Carolus *le Cointe*, in Annal. ad ann. 556. num. 17. & ad ann. 632. num. 15. adversus Johannem Columbium rectè probat. Quippe eo anno Natalis S. Laurentij in feriam secundam, quo die Rusticula annos septem & septuaginta provecta desiit, incidebat: & Rusticula quinquennis à Cheraonio rapta, (suprà num. 4.) Guntramni jussu ante annum Christi D. LXI. Guntramni primum, matri restitui non potuit. Nec Rusticulæ obitus anno DC. XXVII. illigari potest, nec in annum DC. XXXVIII. differri, qui anni littera Dominicali D similiter prædit erant. Cùm enim ex num. 27. Rusticula post regressum ex aula Chlotharij annis XIV. supervixerit, quo ante annum DC. XIV. profecta non est; annum DC. XXVII. excessit. Nec tamen attigit annum DC. XXXVIII. Sera enim fuisset suspicio de occultato Childeberto, qui Brunechildis & Chlotharij manus anno DC. XIII. fugâ elapsus evaserat, & non facilè jam grandævus in Feminarum Monasterio contineri poterat. S. Rusticula colitur III. Idus Augustas.

bus & columnis ardentibus cereorum. Ad obsequias * autem venerandas non solùm Fidelium, sed etiam Judæorum concurrunt agmina populorum, omnium lacrymæ invicem se superare certabant. Igitur dum præ multitudine plangentium Virginum vix funus elatum à Monasterio psallentium choris honoraretur, unus de Senioribus servientibus Monasterij dum oculorum sibimet perditum fuisse graviter defleret lumen, submitti se ejus feretro petens, lumen sibi ab omnium Domino ut restituatur cum summa fidei ambitione deposcit; statimque videndi usum refusa luce recepit. Deinde S. MARIÆ Basilicæ [a] corpus venerandum infertur, & sacri altaris mysteria celebrantes cum digno honore sanctum illud corpus splendore nimio coruscante ad dexteram partem altaris tumulo collocatur: nempe ut quæ decorem propriæ virginitatis Christo fide plenissima obtulit, choro Virginum, quarum principatum tenet gloriosa MARIA Virgo dextræ parti sedens Agni, canticum illud novum decantans, niveo vestimentorum tegimine, gemmisque pretiosis decorata perpetuis laudum titulis honoretur.

AN. CHR. DC.XXXII. AUGUST. XI

* exsequias

Cæcus lumen recipit.

34. Ad declaranda verò merita virtutum suarum, quæ per ejus orationes post ejus transitum Dominus sit operatus, nefas est silentio præterire. Una de Christi ancillabus tertianæ febris typo ingentibus ardoribus urgebatur. Accipiens autem linteum quo corpus beatissimæ Matris fuerat involutum, magna cum fide lavat illud aquâ mundâ, & bibens, illam à febribus vel ab angustiis resoluta salva effecta est.

Rusticula varias curationes patrat.

35. Unus de servientibus Monasterij ipsius cum per ægritudinem gressum sibi ablatum graviter defleret, in sopore positus jubetur petere à Christi ancillis ut de grabato ubi sancta Mater quieverat quatuor anguli lavarentur, & ipsi bibere daretur. Id ubi factum est, maximam continuò promeruit consequi sanitatem. Quisque verò ægrotus quamvis in gravi angustia positus ejus implorans sanctitatem, qualemvis parvum linteum aut pannum de ipsius vestimentis suo corpori fide plenissima collocaverit, promeretur à Domino & recuperationem corporis & animæ recipere sanitatem.

36. Qualem verò curam vel sollicitudinem de animabus ad se pertinentibus, dum adhuc superstes esset hæc beatissima Mater habuerit, ex hoc cognosci potest, dum post discessum pia sollicitudine unamquamque earum visitans monuerit, castigaverit, ut ferventi studio ad opus sanctum festinare deberent.

Sollicita de suis.

37. O venerabilis famula Christi dum pro tuis laboribus justis paradiso læta exsultas, preces gregis Deo Patri offerre dignare. Esto advocatrix pro ipsis ad Dominum JESUM-CHRISTUM, ut mereantur omnes tecum in illa beatitudine gaudere, ubi est lætitia Angelorum, gaudium Prophetarum, laus Apostolorum, victoriæ Martyrum, exsultatio Virginum, gloria Sacerdotum, & omnium sine fine laudantium Deum perpetua beatitudo.

Auctoris invocatio.

38. Obsecro igitur bonitatem vestram, Sanctæ Virginis Christi, per ineffabilem Dei omnipotentiam, ut quoties hæc à vobis recensita fuerint gesta, semper memoriam mei in vestris orationibus habeatis, cujus hæc studio scripta sunt: ut ipse Dominus noster JESUS-CHRISTUS, cui omne judicium Pater dedit, animam meam innumeris criminibus obligatam à morte liberet, & de profundo inferni gurgite extractam in illa gloria beatarum animarum largo indulgentiæ suæ munere jungat, qui cum Patre & Spiritu-sancto vivit, dominatur & regnat Deus per cuncta sæcula sæculorum, Amen.

Sanctimonialibus se commendat.

a Basilica S. Mariæ una erat ex tribus quas in gratiam Sanctimonialium quibus Rusticula præfuit, S. Cæsarius construxisse dicitur in libro primo Vitæ Sæculo I. Bened. pag. 668. num. 32. Illic S. Rusticulæ corpus diu religiosè servatum, postea in Majorem Ecclesiam S. Trophimo sacram illatum est, excepto capite quod in prædicto Parthenone, nunc S. Cæsarij dicto, condignè honoratur.

SANCTI IUSTI EPISCOPI TOLETANI

AN. CHR. DC.XXXV. SEPT. III.

ELOGIUM HISTORICUM.

I. DE S. Justo *ea solùm explorata habemus, quæ S. Ildefonsus in lib. de Vir. illustr. cap. 8. refert in hunc modum:* Justus post HELLADIUM, discipulus ejus, illique successor innexus est, vir habitudine corporis ingeniique meritis decorus atque subtilis, ab infantia Monachus, ab Helladio ad virtutem Monasticæ institutionis affatim educatus pariter & instructus, in Agaliensi Monasterio tertius post illum Rector est factus. In Pontificatu autem mox illi successor inductus, vir ingenio acer

Justi elogium.

AN. CHR. DC.XXXV. SEPT. III.

& eloquio sufficiens: magna spe profuturus, nisi hunc ante longævam vitam dies abstulisset extrema. Scripsit ad RICHILANEM Agaliensis Monasterij Patrem epistolam debita & sufficienti prosecutione constructam: in qua patenter adstruit, susceptum gregem penitus relinquere non debere. Exstitit Rector annis tribus, & tempore Sisenandi obiit: qui Rex post hunc die nonodecimo defunctus abscessit. *Hæc Ildefonsus.*

Alter à Justo Diac.

2. *De Agaliensi Monasterio & Episcoporum Toletanorum successione in S. Helladij Elogio ad ann. 632. dictum est. Iustum Toletanum Episcopum cum alio Iusto Diacono, Helladij itidem discipulo nonnulli perperàm confundunt. Ildefonsi verba in Prologo ad lib. de Vir. illust. refutando commento sufficiunt.* Rursus, *inquit*, cùm Helladio Episcopo Sedis ejus JUSTUS Diaconus fastu superbiæ insultaret, post mortem quidem sui Pontificis vixit Episcopus & ipse tabefactus: sed in reprobum versus sensum, ob intemperantiam morum à ministris altaris sui dormiens strangulatus laqueo exspiravit. Item cùm successori ejus *(nempe Helladij)* JUSTO Episcopo Gerontius Presbyter Principis oblectamine fotus contemptum adversitatémque deferret, tam repentino motu vim perdidit intellectus, ut multis medicorum curationibus quidquid in medelam fieret, totum in pestis augmentum cresceret. Sícque invaluit commotio, ut usque ad obitum suum terror esset homini ejus vel participatio visionis, vel colloquium oris. *Quippe Iustus Toletanus ex Agaliensi Abbate Helladij successor; Iustus ex Diacono sæculari ignotæ Sedis Episcopus factus est. Posterior* ob intemperantiam *morum à Clericis suis suffocatus dicitur: prior Gerontij Presbyteri Episcopum contemnentis dementatione vindicatur, & in successoris Eugenij elogio Sanctus disertè à B. Ildefonso prædicatur.*

Memoria epitaphiũ.

3. *S. Iusti nomen in Fastis Romanis non habetur, neque in antiquis Martyrologiis, si fortè Toletanum excipias Kalendarium, in quo locum habuisse ab antiquo dicitur III. Non. Septemb. ut ex Thomæ Tamaij Notis ad Liutprandum Iohannes Tamaius in Martyrolog. Hisp. ad ipsum diem observat. Et tamen in Benedictinis Tabulis S. Iustus VII. Id. Maij memoratur. In Hieronymi Higuerani adnotationibus ad vulgatum Liutprandi Chronicon reperitur hoc B. Iusti Epitaphium à quodam neoterico prolatum.*

NONDUM note satis terris notissime cælo,
 Heu! moreris gentis gloria, JUSTE tuæ.
A puero es Monachus BENEDICTI castra secutus,
 Discipulus sancti carior Helladij.
Iria * te genuit, Toletum nutrit in arctis
 Ordinis obsequiis, & vocat ad Cathedram.
Agaliensis eras priùs in pietate palæstræ,
 Altus ad egregias inde vocaris oves.
Doctus, amans equi, castus, moderatus, honestus,
 Sobrius, ingenio, relligione vales.
Ut fueras sollers Abbas, sic providus ipse
 Præsul, & officio sic in utroque decens.
Te vocat Alfonsus Sanctum sanctissimus idem:
 Dignus es & compar Præsulis Helladij.
Tertia lux meritum Septembris te intulit astris,
 Leucadiæ in Templo busta parata tibi.
Diaconum qui te credunt vixisse beati
 Helladij, falli arbitror hos nimiùm.
Hic Lector fuit Helladij; sanctissimus Abbas
 Dum regit Helladius, Agaliensis eras.
Hinc Toletanam Præsul conscendis ad urbem,
 Moribus & sophiâ non minor Helladio.

* Urbs Calleciæ

Ora pro nobis, Præsul justissime JUSTE,
Note Deo, doctis note piisque viris.

Prætermittimus ea quæ ex Pseudo-Liutprando de S. Iusto circumferuntur, nisi quòd beati viri obitus rectè cum anno Christi DC. XXXV. *componitur, quod in sancti Helladij Elogio expendimus.*

VITA S. ARNVLFI ESPISCOPI METTENSIS,

Auctore Monacho anonymo coævo.

Ex MS. cod. Chesniano & Surio.

OBSERVATIONES PRÆVIÆ.

1. PRIMUS *qui S.* ARNULFI * *Vitam scripsit auctor anonymus, coævum se non uno in loco prodit. Siquidem num. 2. Arnulfi* laudabilia facta nonnulla à familiaribus illius narrantibus, pleraque per semetipsum cognovisse *se adserit. Deinde hunc ipsum Auctorem interfuisse illi miraculo quo Arnulfus incendium exstinxit, constat ex num.20.ubi se Romarici socium ac proinde Monachum satis declarat. Postremò in fine Vitæ alloquitur* CHLODULFUM *Mettensem Episcopum, Arnulfi filium, quo jubente eam scripserat: ut Chlodulfi Biographus num. 23. observavit. Quæ quidem Ionæ Bobiensi Monacho, quem Baronius istius lucubrationis conditorem suspicatur, convenire non possunt, qui nec Romarici socius, nec ad Chlodulfi Pontificatum superstes fuisse videtur. Certè Ionas principio Vitæ S. Bertulfi Abb. Bobiensis, mentionem facit Arnulfi, cujus consanguineus erat Bertulfus; nec tamen de Arnulfi Vita à se scripta aut scribenda quidquam loquitur. Paulus Diaconus in lib.6. de Gest. Langob. cap. 16. libri de S. Arnulfi Vita & mirabilibus ejus gestis compositi meminit: de quo etiam* quędam miranda *in lib. de Episcopis Mettens. à se conscripta affirmat, à nobis post Vitam sequentem referenda.*

* S. Arnoul.

2. *Post anonymum* UMNO *quidam S. Arnulfi Vitam auxit, cui Vitæ hic titulus in MS. cod. Montis-Romarici præfixus est,* Vita S. ARNULFI Episcopi Mettensis jussu Caroli Magni scripta. *Suscepti operis rationem reddit Auctor his verbis:* Exhortatione plurimorum commonitus UMNO Dei gratiâ præventus ac impulsus, gesta B. Pontificis ARNULFI explananda suscepi, non ut aureo Babylonis poculo audientibus ficta propinarem, sed ut opera Dei quæ in suo dignatus est operari Sancto, ad ædificationem Fidelibus adsignarem. Priora siquidem de ipso adscripta, quibusdam videbantur minùs luculenta & ingrata: tum quia stemma ejus nobilitatis, tempus locúmque ipsius nativitatis, quæ sunt autentici fundamenta operis, quasi præ excellentia cunctis nota pręteribant; tum quæ incipiebant proloqui, minùs adsignata relinquebant. Memorabile quoque annuli ejus insigne omnino reticebant, quod CAROLUS MAGNUS cui fuerat tritavus, cum veritatis approbatione scribi jussit. *Et cap. 1. Arnulfi genus ita describit:* CHLODOVEUS primus Rex Francorum Christianus genuit pręcelsum Regem CHLOTHARIUM, cujus filiam BHLITHILDEM nomine ANSBERTUS vir Aquitanicus præpotens divitiis & genere in matrimonium accepit, de qua BURTGISUM genuit, patrem beati hujus ARNULFI. *Denique cap. 3.* Natus est autem B. ARNULFUS Aquitanico patre, Suevia matre in castro Lacensi * in Comitatu Calvimontensi Imperatoris Mauritij temporibus, qui primus de genere Græcorum imperavit Romanis.

* Lacensi Lay diœc. Tullens.

3. *Hoc se auctore maximè tuetur Ansbertinæ familiæ Defensor Antonius Dominicius parte 1. cap. 15. quasi Vmno jussu ac tempore Caroli Magni eam Vitam scripserit. At certè titulus illi Vitæ præfixus falsus esse vel inde convincitur, quòd Vmno ad id præstandum* exhortatione plurimorum se commonitum *præfatus, ambitiosum Caroli M. nomen non expressit. Librarium in errorem induxit Vmno his verbis:* Quod Carolus M. cui fuerat tritavus cum veritatis approbatione scribi jussit. *Cui id jusserit Carolus, non exprimit Vmno: fortasse Carolus id muneris imposuit Paulo Diacono, qui hoc de annulo miraculum primus in libro de Mettensib. Episc. scripsisse videtur, ut inferiùs referemus. Certè auctor Carolo Magno æqualis Arnulfum non in* Comitatu Lacensi, *sed in* pago Lacensi *natum dicturus fuisset. Postremò Paulus Diaconus Arnulfi genus ex regia Chlotharij stirpe non deducit, non eum patre* Aquitanico, matrève Suevia, *sed* nobilissimo fortissimóque Francorum stemmate ortum *dicit. S. Arnulfi stemma gentilicium initio hujus Tomi delineavimus.*

AN. CHR. DC. XL. AUG. XVI. Præfatio Auctoris.

1\. N omnipotentis Dei nomine, & Christi JESU Domini nostri filij ejus Vitam vel Acta sanctissimi Arnulfi Antistitis, auxiliante Spiritu-sancto qui in ipso requievit, stilo elicere aggrediar, præcipiente Domino de bonis, *Psal. 80.* Aperi Domine os meum, & ego adimplebo illud. Ergo reticenda non sunt quæque in exemplum bonæ actionis divulgata proficiunt, atque suis lectoribus proculdubio municipatum tribuunt cum Sanctis.

Arnulfi genus nobile & nativitas.

2\. Beatus igitur ARNULFUS Episcopus prosapiâ genitus Francorum, altus satis & nobilis parentibus [a] atque opulentissimus in rebus sæculi fuit: sed nobilior deinceps & subtilior in Fide Christi permansit. Hujus itaque laudabilia facta quæ gessit, nonnulla ego à familiaribus illius narrantibus, pleraque per memetipsum quæ scribenda sunt cognovi. Qua de re operæpretium censeo, ut ab ipsius nativitatis die exordium loquendi sumamus. Erat igitur quidam peregrinus contiguo illo in loco habitans, à partibus Italiæ veniens servus, nomine STEPHANUS. Huic cùm revelata fuissent hujus exordia, silentio paullisper interposito, tamquam cælitus sibi responsum datum præsaga voce exorsus ait: Scitote omnes, & attendite, quoniam puer iste qui natus est, sublimissimis atque summis honoribus gestandus, magnus erit apud Deum & homines. Quod & deinceps verax probavit eventus.

a Auctoris fides.

Arnulfus litteras discit.

3\. Posthæc autem puer laudabilis indolis plenus gratiâ Dei, ut tempus advenit, litterarum studiis imbuendus mandatur. Mox itaque traditus præceptori, inter ceteros contubernales suos sagax ingenio & memoriæ capax amabilis fulsit. Erátque Christo in se habitante subditus cunctis, sed fide & caritate celsior omnibus.

In aula Regis potens.

4\. Cúmque jam bene edoctus ad roboratam pervenisset ætatem, GUNDULFO Subregulo, seu etiam Rectori Palatij, vel Consiliario Regis exercitandus in bonis actibus traditur. Hunc ille cùm accepisset, per multa deinceps probatum experimenta, jam THEODEBERTI Regis ministerio dignum aptavit. Nam virtutem belli gerendi, seu potentiam illius deinceps in armis quis enarrare queat, præsertim cùm sæpe phalanges adversarum gentium suo subegerit mucrone? Quapropter effectus est demum Christo præsule omnium primus, qui dudum pæne cunctorum ultimus videbatur: itaut sex provinciæ [b], quas & tunc & nunc totidem agunt domestici, sub illius administratione solius regerentur arbitrio. Nam & sedulus in oratione, in jejuniis, in misericordia pauperum incumbebat: & sicut scriptum est, *Matth. 22.* Reddebat quæ Dei sunt Deo, & quæ Cæsaris Cæsari restituebat.

Uxorem ducit.

5\. Interea igitur vix cogentibus amicis atque parentibus, ab inclyta & nobilissima gente puellam, quia sic Deus voluit, duxit uxorem [c]. Nam illud eidem

a De S. Arnulfi parentibus gravis est apud viros doctos controversia. Johannes Bouchetius de Famil. Franc. orig. Thomas Aquinas Carmelita excalceatus & Marcus Antonius Dominicius in Opusc. de Ansberti famil. B. Arnulfum ex Ferreolorum & Tonantiorum Senatorio genere per Blithildem Chlotharij Senioris filiam deducunt, aiúntque Ansbertum Tonantij Ferreoli III. filium ex Blithilde uxore suscepisse præter alios Ansoaldum Ducem, quem alij Buorgisum vocant, ex quo & ejus uxore Odâ natus sit Arnulfus. Contra verò Ludovicus Faber in Disquisit. Hadrianus Vales. in Rer. Franc. lib. 8. & 17. ac præcipuè lib 18. pag. 23. aliíque nonnulli superiorem de Arnulfi genere sententiam validissimè impugnant, eámque sæculo IX. in gratiam Carolovingiorum qui ex Arnulfo originem sumpsêre, excogitatam demonstrant. Unum addendum superest, Scriptorem Vitæ S. Clodulfi suo loco referendum, omnino de materna Arnulfi linea siluisse. Ceterùm UDALRICUS seu ULRICUS Remorum Episcopus in charta de Prioratu Layo data an. 950. apud Meurissium Madaurensem Episc. in Hist. Episc. Mettens. pag. 136. in Clodulfo asserit in prædicta villa Layo, sitâ *in Comitatu Calvomontissa* prope Nanceïum, Arnulfum genitum fuisse, (quod etiam Umnonem Abbatem dixisse, suprà observavimus) ob ídque ab Adalberone Mettensium Episcopo, jussu Otthonis Imp. *Monachos sub Regula S. Benedicti* ibi fuisse institutos, ubi S. Clodulfi Reliquiæ asservantur.

b *Id est*, sex villas regias in sex provinciis regni Austriaci positas, prout Hadrianus Valesius in lib. 18. Rer. Franc. interpretatur.

c DODAM vocant S. Arnulfi uxorem, quæ viro ad infulas electo, apud Treviros velata dicitur in Vita S. Clodulfi num. 2.

An. Chr. DC. XL. Aug. XVI.

Dominus speciale munus veluti duarum gemmarum splendidum decus in mundo indulsit, ut ex eadem egregia femina duorum filiorum gaudia suscepisset[a]. Dum hęc itaque agerentur, sicut jam suprà diximus, diversis in palatio honoribus & ministerio primus floruit. Sed jugis illius meditatio circa Monasteria vel loca sancta invigilabat.

Lerinum cogitat cum Romarico.

6. Temporibus autem illis erat in ministerio Regis vir egregius nomine Romaricus*, qui desiderio illius sancto ac familiari jungebatur affectu. Cum hoc igitur consilio inito secundum præceptum Domini, qui dixit: *Vade, & vende omnia quæ habes & da pauperibus, & habebis thesaurum in cælo; & veni sequere me*; relictis omnibus, Lerinum usque Monasterium peregrinando propter Christum itinerare disposuit. Sed utriusque desideriis in hac causa obfuit voluntas Altissimi. Neque enim fas omnipotens Deus fore censuit, ut hi duo viri qui demum veluti duæ lampades fulserunt in sæculo, sub unius modii articulo occulerentur, dicente Domino: *Nemo accendit lucernam, & ponit eam sub modio, sed super candelabrum, ut luceat omnibus qui in domo sunt.*

* Vita ad ann. 653.

b Annulum in fluvium projectum in signum indulgentię cælitùs recuperat.

7. Miracula[b] autem aliqua saltem de multis quæ gessit narrandá aggrediar. Sed illud quidem primum ponendum censeo, quod fertur idem egisse, antequam Episcopatûs solium conscendisset. Hic equidem cum pro suis pœniteret excessibus, contigit ut cùm per Mosellæ amnis pontem transiret, cúmque subter fluminis alta nec visui penetrabilia cerneret gurgitis immensitate, annulum quem fortè secum habebat accepit, & his verbis in fluvium projecit: Tunc me, inquit, solutum nexibus peccatorum putabo, quando hunc quem projicio annulum recepero. Post aliquantos verò annos, jam Sacerdotali solio adscenso, allatus est sibi à quodam piscatore piscis: quem cùm gratiarum actione vir sanctus accepisset, præparari sibi eumdem, quia solitò à carnibus abstinebat, ad vespertinam refectionem præcepit. Quem susceptum minister, cùm secundùm morem exenterasset, eumdem annulum in extis ejusdem reperit piscis. Sed nescius facti, rem admirans sancto Pontifici detulit; quem ille recognoscens, jam fidus gratias Deo pro suorum agens solutione peccatorum, vitam postmodùm in nullis remissiùs duxit, sed plus etiam posthæc jejuniis, vigiliis & orationibus se coartavit. Annulus quippe ille in palatio adhuc habetur. Mirari potest, & in his magnificè Deus laudatur, quomodo in præsenti effectu sanctus vir certificari meruit adhuc casibus subjectus de remissione peccatorum suorum. Quod procul dubio non fieret, nisi dignissimus Deo foret.

Mettensis Episcopus creatur. c

8. Incipit interea urbs Mettensium indigere Pontifice, & vox consona populi ut sibi Arnulfus Pontifex[c] detur instare: quia & Principi acceptissimus haberetur, & sacricolis actibus pollere nosceretur. Ille autem lacrymans & compulsus, quia ita Deo placitum fuit, urbem ad gubernandum suscepit. Sic deinceps

a Nempe Chlodulfum postea Mettensem Episcopum, cujus jussu hæc Vita scripta est & Anchisen. Falluntur ergo qui tertium fingunt S. Arnulfi filium, nomine Vualtchisum, S. Vuandregisili Abbatis patrem, de quo in Vita S. Vuandregisili infrà agendum.

b Sequens miraculum in apographis Cisterc. & Autissiod. legitur, in Surio & in pluribus codd. Mss. desideratur. Et verò non à primario Auctore descriptum, sed ab librariis adjectum patet ex dictis & ex Paulo Diacono in lib. de Mettensibus Episcopis, cujus Pauli elogium de S. Arnulfo huic Vitæ subjiciemus. Porrò iste Arnulfi annulus hodie quoque in S. Stephani Ecclesia apud Mettas asservatur, & quotannis Benedictinis Abbatiæ S. Arnulfi Monachis in ejus festo sollemniter ostenditur.

c Arnulfus post Pappolum Sedem Mettensem anno Christi DC. XIV. obtinuisse videtur, non principatu ac permissu Theodeberti Regis, uti Auctor Vitę S. Clodulfi num. 4. aliique recentiores existimavêre; sed Chlotharii monarchiæ anno secundo, regni anno XXXI. Certè Fredegarius dum *factione* Arnulfi *&* Pippini Chlotharium in Austriam anno superiori vocatum scribit, Arnulfum non dicit Episcopum, quod aliàs non omittit capitibus 52. & 58. Deinde idem Fredegarius cap. 58. Dagoberti iter ex Burgundia Parisios anno regni ejus septimo recitans, ait ipsum Dagobertum *ab initio quo regnare cœperat, usque eodem tempore, consilio primitùs beatissimi Arnulfi Mettensis urbis Pontificis & Pippini Majoris-domus usum* fuisse: *post discessum* (scilicet in eremum) *B. Arnulfi, adhuc consilium Pippini Majoris-domus & Chuniberti Pontificis urbis Coloniæ* adhibuisse. Dagoberti regni annus VII. incidit in annum Christi DC. XXIX. qui annus fuit à Chlotharii patris morte proximus, quo Arnulfus licentiam petendę solitudinis à Dagoberto extorsit, quam à Chlothario obtinere non potuerat. Si ergo Arnulfus annos XV. dies X. Sedem Mettensem tenuit, eam anno DC. XIV. iniisse dicendus est. Interfuit Concilio Remensi anno DC. XXV. sub Sonnatio, apud Frodoardum lib. 2. Hist. Remens. cap. 5.

AN CHR. DC. XL. AUG. XVI. Liberalis in pauperes & peregrinos.

Episcopales gestavit infulas, ut etiam domesticatûs sollicitudinem atque primatum palatii, acsi nolens teneret. Mox etiam tanta támque profusa magnificentia in eleëmosynis pauperum accrevit, ut etiam de longinquis regionibus atque civitatibus, fama currente, innumera caterva pauperum ad S. Arnulfum Pontificem refocillanda festinarent. Erat namq; jugiter sollicitus atque intentus in cunctis bonis actibus, præsertim in susceptione Monachorum seu peregrinantium devotissimus invigilabat, itaut quos hospitio recepisset, manibus propriis pedes ablueret: illósque vestitos ac refectos deducens, mox alios refocillandos susciperet. Porro abstinentiæ illius normam narrare quis valeat, vel maximè cùm interdum post triduana seu ampliùs protracta jejunia pane hordaceo, seu lymphæ poculo victitaret? Indutus namque jugiter intrinsecùs cilicio, sic exesis jam membris vigiliis atque jejuniis geminum ingerebat cruciatum.

In seipsum rigidus.

Dæmoniacam liberat.

9. Cúmque in his atque diversis bonis atque actibus tamquam potentissimus auriga jugiter invigilaret, contigit eum in contiguis partibus Vosagi in prædio sancti Stephani assore: ibíque coram eo adducta est mulier quædam nomine Bettila, à dæmonio nequiter arrepta, & discrimine vitæ suæ sæpe fortiter quatiebatur. Cúmque hæc coram sancto Præsule debacchari cœpisset, is quippe pietate ut erat semper immensâ ductus ait: Heu miserrimum genus humanum! ut quid tantum prævaluit inimicus, ut ubi Christus debuit habitare, illó domicilium infelix possideat? Superventura igitur nocte mulierem in vigiliis persistere præcepit. Cúmque vix Sanctus sese in orationem dedisset, mox dæmonium clamans & ejulans à muliere discessit. Ilico gaudentibus omnibus jussit illam abire incolumem & lætam, quæ dudum fuerat ab inimico oppressa & infirma.

Rogationũ tempore aliam purgat.

10. Per idem namque tempus quo triduanum jejunium universalis celebrare consuevit Ecclesia, vir sanctus extra civitatem cum crucibus atque promiscuo genere populi orandi gratiâ secundùm morem ex urbe processit: & ecce ex mediis catervis femina arrepta à dæmonio clamare cœpit. Hanc ille cùm vidisset, vexillo Crucis injecto, mox ab adversario ereptam sanavit. Alio quoque tempore infra urbem ob orationis gratiam ad Basilicam sanctæ Crucis accessit, ibíque puellam nequiter debacchantem reperit: quam cùm vidisset, motus misericordiâ, Archidiacono suo ait: Nunc igitur, frater, hac nocte pro ista miserrima orationum vigilias celebremus, & superveniente diluculo, isthuc pariter revertamur. Cúmque crastina die secundum condictum inibi adfuissent, puellam ab hoste antiquo liberatam invenerunt: sícque factum est ut sanctitas hujus viri, etiam absentes longéque positos curaret.

Itẽ aliam.

Baptismo leprosum mundat.

11. Temporibus quoque DAGOBERTI Regis cùm in palatio esset, eidem quidam leprosus clamare cœpit, victum seu vestitum deposcens. At ille statim jussit eum in hospitium duci. Cúmque erga illum secundum morem suum solitam impenderet pietatem, sciscitari voluit, quia Barbarus erat, si sacrâ undâ Baptismatis ablutus esset. Repentè ille; Nequaquam, mi Domine, ait: nam ego infelix abjectus in populo, quis mihi gratiam Baptismi tribueret? Tum isdem inquit: Ne verearis frater, possibile est: tantummodo crede in Christum, & erit Domini voluntas, ut geminam, id est animæ & corporis tui capias medelam. Accepto ergo à sancto viro Baptismi sacramento, repentè de corpore illius lepra discessit, & factus est deinceps in utraque substantia sanus, qui priùs fuerat peccator & maculosus.

Semivivum restituit.

12. Postea autem cùm patrias Toringorũ cum eodem Rege invisendas intrâsset, fortè fuit ut quidam Procerũ nomine ODDILO, puerum atque parentẽ quem satis diligebat supremis funeraret fletibus. Nam & cõsanguinitate propinquo & amicitia eidem insolubili jungebatur affectu. Rege autem quantociùs ex eadem properante villa, nihil aliud angustianti consilii aderat, nisi languentis capite amputato, more gentilium cadaver ignibus comburendum traderetur. Sed credimus omnipotentis Dei tunc voluntate id actum esse, sanctum Arnulfum Episcopum à mansionibus nondum egressum fuisse. Quo comperto Oddilo, ad eumdem

dem veloci perrexit gressu, & causam infelicitatis potiùs singultibus quàm verbis exposuit. Vir igitur egregius cum festinatione perrexit ad languentis lectulum: ubi cùm humi fuisset prostratus, diutissimè oravit. Tum demum semivivum hominem, ut illius mos erat, alloquitur. Pœnite, inquit, fili, si quid fortè mali gessisti, ut duplicem accipias medicinam. Ille autem venisse hominem Dei exsultans, vix verbis affatur quod corde volvebat, quia extremis quatiebatur conatibus. Quid plura? calefacta affertur aqua, & manibus propriis vir sanctus faciem ægroti, pedes & manus cum ingenti abluit diligentia, atque oleo corpus illius perunxit. Sicque factum est, ut eadem die tamquam nullam infirmitatem perpessus, cum ceteris villam egrediens incolumis, lætus & gaudens iter arriperet. An. Chr. DC. XL. Aug. XVI.

13. Alio denique tempore quod gessit miraculũ non silendum est. Quidam namque homo scelestus nomine Noddo [a] quadam die alvo refertus, vino æstuans, cum complicibus suis viro sancto derogare ausus est, non esse scilicet cultorẽ Dei, sed hominẽ potiùs voluptati deditum, ad cujus videlicet lectum nocturnis horis non solùm Rex, verumetiam & Regina tamquam consiliũ flagitans properaret. Cùm ergo stratum unà cum detrahente socio petiisset, jubente Domino casu accidit, ut omnia vestimenta illorum flamma circumdans vallaret; atque ilico exsilientes, aquam ingentibus deposcebant vocibus, sed aqua injecta flammam divinitus missam non exstinguebat. Ardebant nequiter circa nates, vel genitalia loca camisiæ illorum, nec à se ardentia vestimenta exuere prævalebant. Quid plura? quia aliud facere non poterant, exsilientes & ad instar porcorum luto sese vociferantes involvunt, sed magis ac magis genitalia ipsorum ignis cremabat immensus. Tunc quippe, ut reor, impletum est super eos quod scriptum est: Detrahentem occultè proximo suo, hunc persequebar? sicque Divina censura jubente actum fuit, ut de quibus Pontificem sanctum detraxerant, in ipsis pœnam sentirent. Nam non post multum temporis in tantis transgressionibus præfatus Noddo deprehensus est, ut scelera illius unà cum vita, quia justum erat, regalis gladius amputavit: ac ne solus moreretur, ipsius filius mox eadem sententia percussus interiit. Ultio cælestis in ejus obtrectatores. Psal. 100.

14. Per idem autem tempus, cùm jam pæne omnes thesauros in usus pauperum erogâsset, adhuc supererat ei discus argenti habens pondus libras septuaginta duas. Hunc Hugo quidam inter primates Procerum datis alimoniis vel his quæ pauperibus necessaria erant comparavit. Sed omnipotens Deus non passus est ut illo frueretur homo laïcus, qui in honore B. Stephani Proto-martyris jam olim consecratus fuisset. Nam supradicto Hugone repentina morte prostrato, præfatus discus Hlothario Regi adlatus est: qui cùm à narrantibus comperisset, hunc à S. Arnulfo ob alimoniam pauperum venumdatum fuisse, mox miro inspiramine tamquam cælitus actus jubet eumdem velociter suprapositis centum aureis usque Mettis deferri sancto Pontifici. Sicque factum est ut & matricularii * seu ceteri pauperes Dei sustentationem alimoniæ haberent, & res Sanctorum quibus data semel fuerat, absque ullius redderetur dispendio. Discum in pauperes erogatum recuperat. * id est pauperes in Ecclesiæ matricula descripti.

15. Cùmque hæ & similes quamplures virtutes per illum cœpissent crebrescere in populo, mox remotiora à fragoribus vulgi expetiit loca, in quibus sæpe ergastulo retrusus, soli Deo orationibus sacris studiosissimè vacaret, monente Altissimo qui dixit: *Vacate & videte quoniam ego sum Dominus.* Nam crebrò in villa Dodiniaca, quæ contigua est Vosagi, interdum Calciaco non multum longè ab urbe cellulâ retrusus, cælum diebus ac noctibus precibus pulsabat. Solitudinem frequentat. Psal. 45.

16. Sed dum in his Athleta Christi contra diabolum sanctissimè ac fortiter dimicaret, conscientiâ tactus, ne plebs sibi à Domino credita illo remoto æternæ vitæ pabula quiddam minus acciperet; repentè cœpit intentissimè à Principe flagitare, ut successorem sui Præsulem daret. Mittensque epistolas per in- Successorem postulat.

[a] Hæc historia à Grimlaïco describitur in Regula Solitar. cap. 63. Noddo hic memoratus alius erat à Noddone Duce, de quo infrà num. 25.

An. Chr. dc. xl. Aug. xvi. Chlothario negante.

ternuntios, se indignum hujus operis, séque peccatorem clamitabat: & ut talem eligeret Pontificem, qui prædicationis verbum dignus seminaret in populum. Quibus relectis mox Hlotharius Rex non modicis repletur angoribus, ab omni se auxilio destitutum queritans, si S. Arnulfus Episcopus à frequentia palatii cessâsset. Cui inter cetera nihilominus remittit scripta dicens: Domne & Pater, quæ scripsistis per vestram epistolam, ut in vestro loco alium deberemus eligere successorem, istud nostra præsumptio facere nulla ratione præsumit. Hinc interim inter reliqua ait: Quantum de devotione vestra, quam ex admonitione Divina esse confidimus, gavisi sumus; tantum iterum dolentes tractavimus, quòd non optavimus de vestro conspectu esse absentes. Immo Domne & Pater si qualibet devotione compulsus pro bono operis actu alicubi deliberatis proficisci, petimus ut nos sine pace vestra vel communione pro amore Divino nullatenus relinquatis. Nam præfatus Rex Hlotharius tanta eum fide & amore dilexit, ut cùm prolem suam Dagobertum in principatûs culmine sublimâsset, eidem regnum ad gubernandum & filium ad erudiendum in manu tradidisset. Quem ille acceptum ita altissimâ & profundâ erudivit prudentiâ, ut in Sicambrorum natione Rex nullus illi similis fuisse narraretur.

Dagobertũ instituit.

Dagoberti minis ab eremi desiderio uon vincitur. al. * solatio

17. Sed cùm indissolubili desiderio ad eremum properare disponeret, voluit, & suspicatus est prudens Rex Dagobertus eum minis terreri: scilicet ut ab ipsius consilio vel auxilio* non discederet, dicens ad eum: Dilectissimi filii tui (quia ita admissum habet) nisi nobiscum consistas, caput amputabo. Ad hoc ille respondens ait: Filii mei vita in manu Dei est: jam tu tuam vitam non possides, quando ab insontibus vitam auferre disponis. Tunc Rex iratus adversus eum dependentem ex poplite mucronem manu arripuit. Tunc sanctus Arnulfus Regis morituri parvi ducens iram, constanter dixit: Quid agis ô miserrime? mala pro bonis mihi rependere vis? ecce me paratum, exere arma in sanguinem meum, ut tuis libet animis. Ego pro illius mandatis mori non dubito, qui mihi & vitam dedit, & pro me mortuus est. Tunc unus Procerum ait: Noli impiè agere contra temetipsum, ô bone Rex: an non vides virum sanctum destinatum & cupidum esse ad martyrium, aut cur non pertimescis Christi Domini servum lacessere? At his dictis, jubente Domino ira ejus irrita paulisper conticuit.

Rex annuit ejus seccessui pauperibus gementibus. * Gomatrudis

18. Interea adest & Regina*, & reminiscentes culpæ suæ, uterque ad pedes S. Arnulfi corruunt, & ut illis misereatur exorant dicentes: Perge, Domne, ad eremum quò vis: tantummodo placatum te habeamus, quem molestum usurpantes exaggeravimus. Tunc sanctus vir datâ illis veniâ à palatio egreditur: & ecce reperit pro foribus claudorum, cæcorum, atque universorum pauperum, viduarum & orphanorum pæne innumeram multitudinem adstantem. Cùmque eum vidissent, omnes vociferare cœperunt dicentes: O sancte Pastor, cur nos miseros derelinquis? aut quis miserebitur nostri? aut quis tribuet nobis victum & vestitum? Nam te amoto moriemur omnes, nuditate atque fame consumpti. Obsecramus pro Christo ne nos derelinquas. Tum ille lacrymans, blanda voce eos alloquens dixit: Dabit Deus vobis Pastorem qui vos pascat in miseratione & misericordia: nam faciem meam non longo tempore amodò videbitis. Vos autem quærite primùm regnum Dei, sicut dicit Christus, & justitiam ejus, & hæc omnia adjicientur vobis. Estote pacati in invicem, benigni, misericordes: ut dum ista nunc paupertate & miseria angustiamini, in futura vita regnare mereamini cum Christo. Siquidem & Lazarus mendicus in sinum Abrahæ transportatus est ab Angelis: ita & vos quærite Dominum, & hîc quoque in æternum vivet anima vestra.

Goëricum habet successorem.

19. Posthæc autem paucis temporibus actis, viro justo jugi intentione pulsanti sanctus Goericus, cognomento Abbo, hujus successor eligitur. Dignè quippe à Domino actum est, ut Sancto Sanctus succederet. Quo audito vir egregius Romaricus à partibus Vosagi egressus ad beatum pergit Arnulfum; atque ex providentia utriusque infra vasta eremi aptum eidem præparavit locum.

AN. CHR. DC.XL. AUG. XVI.

Incendium restinguit.

Auctoris ętas

20. Sed mox eadem die superventura nocte qua venerat, quid miraculi per hunc almificum Pontificem infra urbem gestum fuerit, silere non valeo. Casu contigit ut promptuarium Regis ignis vorans vexaret, atque eructuans excelsissima flamma domos circumquaque affines minaciter lamberet. Repentè exsurgens omnis civitas, videntes sui exitium, in ejulatum atque clamorem conversa est. Quo audito nos veloci gressu ad domum viri Dei pervenimus, & reperimus eumdem, sicut illius jugiter mos erat, psalmodiæ melos personantem: statímque apprehensa manu illius, ait Romarcius: Egredere, Domine, ecce, inquit, pro foribus equi nostri, ne (quod absit) te in hac urbe ignis iste consumat. Ad hæc ille inquit: Nequaquam, dilectissime, sed deducite me illuc, & videamus hoc impium quod grassatur incendium, & ponite me vicinum illius, ut si ita vult Deus ut ardeam, ecce in manu ejus sum. Tum nos tenentes sanctas manus illius, ad larem pervenimus, & mox jubente illo in oratione prostrati Capitulo dicto surreximus omnes. Tunc ille elevans manum contra ingentes flammas, vexillum Crucis injecit: & mox miro in modo tamquam cælitùs percussus, nil alibi nocens, infra parietes in semetipsum totum retorsus ignis interiit; nos quoque deinceps securi de periculo subacto, gratias agentes Deo, dictis Matutinis ad lectulos nostros remeavimus. Ilico autem cuidam è Fratribus apparuit talis visio. Intuens in cælum, vidit tamquam flammam ignis signaculum Crucis depictum: & statim de cælo ex obliquo vox facta est dicens: Cernis hoc, inquit, signum? hac nocte Arnulfus Episcopus per ipsum totam civitatem istam ab incendio liberavit. Mirantibus nobis omnibus virtutem quam vidimus de igne prostrato, Frater ille hanc visionem narravit.

Eremum petit Arnulfus.

Qualiter ibi vixerit

21. Posthæc autem B. Arnulfus relictis cunctis sæculi rebus, atque bene perfectéque pauperibus erogatis, jámque fidus & securus de thesauro recondito in cælo, non multis delapsis diebus pauper quidem propter Christum effectus in sæculo, sed jam dives virtute Domini, veluti novus Helias ad eremum [a] properans, & inter bestias ac feras silvæ, parvulis mansiunculis patratis, cotidiana meditatione laudes Deo personabat, adscitis quoque aliquantulis secum Monachulis, necnon & leprosis, manibus propriis fidelissimam servitutem jugiter impendebat, calciamenta à pedibus detrahens atque detergens, capita & pedes illorum crebrò abluens, necnon & lectos ipsorum reciprocis diebus studiosissimè compositos parabat. Nam & coquinæ officium non abhorrens idem Episcopus sanctus & cocus, sæpe esuriens ipse suos contubernales pascebat. Sed & lectum stratûs ejus vile quidem in oculis hominum, sed pulcherrimum in obtutibus Angelorum, spretis dumtaxat mollibus & pretiosis vestibus cilicio exornabat.

Morti proximus peccatorum metu anxiatur.

22. In his igitur atque innumerabilibus bonis dum Angelicam ageret vitam, jam omnipotens Deus suum Athletam ad destinatum volens vocare bravium, ad ultimum urgetur diem. Quo comperto adest vir religiosissimus Romaricus cum ceteris Monachis gloriosum ejus præstolans egressum. Tunc electus Dei, & sacratissimus Pontifex, eum alloquens ait: Bone vir & amabilis Deo, obsecra Christum pro me, jam adest dies in quo Judici meo præsentandus apparebo. Quid faciam? nil boni gessi in hoc sæculo; & omnibus sceleribus & peccatis vallatus coartor, pro quibus Dominum, ut merear veniam; obsecro supplicato. Hæc vir sanctus ait, quia scriptum est: *Iustus in primordio sermonis* Prov. 18.

[a] Nempe ad Montem-Sanctum ubi Romaricus degebat, quo in loco Cœnobitæ & Anachoretæ prçter Virgines Deo sacras consistebant. Huc spectat fragmentum alterius Vitæ S. Arnulfi à Meurissio Episcopo Madaurensi relatum. *Constat quòd hic vir beatus Monachi habitum in eremo suscepit, & B. Germanum in Abbatem constituit, &c.* Grimlaicus Presbyter in Regulæ Solitar. cap. 1. Arnulfum priùs Reclusum dicit quàm Eremitam. *B. Arnulfus*, inquit, *non solùm temporalia reliquit omnia, sed etiam Episcopatum quem post amissionem bonorum temporalium Domino largiente suscepit, ipsum dimisit, & postea cellulam retrusionis expetiit, ibique multis diebus sese ad exercitandum in Divinis cultibus Domino mancipavit. Deinde verò post multorum curricula annorum adsumpsit alas sicut columba, hoc est virtutes spirituales, & ad eremum convolavit, &c.*

ANN. CHR. DC. XL. AUG. XVI.

accusator sui est. Interea venit hora, ut sancta illa anima manibus sanctorum Angelorum ad Christum gestaretur [a]. Fit autem ilico proculdubio magnum gaudium supernarum Virtutum in cælo, & ingens luctus pauperum Christi atque Monachorum in sęculo. Adest mox juxta morem sanctum & sacrum Evangelium, quod Lector inter psallentium luctus & cantus personat voce: sícque demum vir egregius Romaricus allatum sanctissimum corpus illius cum dignitate & honore quo valuit, in castello Habendo [b] sepulturæ tradidit.

Sepelitur in castro Habendensi.

Mettas opidum transfertur.

23. Post obitum Arnulfi anni fere jam acto tempore vir electissimus successor ejus GOERICUS Episcopus consilio inito, coacervata Clericorum seu etiam populorum caterva ingenti, adscitis quoque duobus Episcopis [c] sanctum unà pergunt ad eremum. Quo in loco excubias cum reverentia celebrantes, sancta membra ab urna lapidis auferentes grabato imponunt, atque mox arripientes itinera cùm gaudio remeant ad urbem. Nam suavitatis odor ex his sacris membris cunctos replebat evehentes: sed qualia deinceps in itinere per eumdem claruerint miracula, ut valeo demonstrabo.

Miracula in Translatione facta.

* *f.* tellus rescissa

24. Dum autem gestantes veniunt ad quemdam rivum cujus riparum tellure* scissa euntibus convallem atque lubricum pandebat meatum, posteriores qui feretrum portabant, casu corruunt: sed ut reor eumdem statim Angeli susceperunt. Nam priores evehentes nullo retardantes gressu, grabato in aëre sublato gradiuntur liberè; atque surgentes qui lapsi fuerant, jam transmeato convalle sese jungunt ad collegas.

Incestuosi pœna.

* *le Chaumontois*

* itinerantibus

25. Post istud denique in itinere mox aliud emicuit signum. Quidam homo in pago Calvomontense* nomine CUNTA incestuosus fuit. Hunc ille sæpius redarguens, cùm nec ad pœnitentiæ emendationem perducere potuisset, in hac vita impœnitentem reliquit. Fortè fuit ut in ejusdem incestuosi villa Oratorium esset, quo in loco iterantibus* illis, congruum erat, ut mansio pararetur, ideò vel maximè quia sanctum corpus oportebat excubiis in Basilica honorari. Venientes autem ad terminos incestuosi, repentè figitur gressus portantium, itaut ulteriùs vectandi sacra membra facultatem non haberent. Et ecce angustia Sacerdotibus & universo populo: quoniam mansionem ad quam verterentur, ignorabant, præsertim cùm jam dies declinata esset ad vesperum. Tunc NODDO Dux qui erat ex euntibus unus ait: Videtis quia terram hujus incestuosi despicit? Est autem procul villa mea, sed nos antè nox includet, quàm illuc venire valeamus. Sed & deest inibi mihi potus vel apparatus, quo hanc multitudinem reficere possim, nisi tantummodo in uno vasculo modicum quiddam cervisiæ. Quibus auditis universus populus iter retorquens, in tanta velocitate pergunt, ut potiùs geruli semetipsos portari, quàm portare sentirent: atque diei adhuc lucem habentes, ad destinatum pervenerunt locum. Tunc Noddo ait: Nunc igitur B. Arnulfus pascat nos nocte ista, quoniam quod deest nobis, ipso intercedente adesse poterit. Statim in tanta exuberantia accrevit modicitas potûs illius, ut omnibus affatim satiatis adhuc in crastinum superesset.

a Quo die & anno obierit S. Arnulfus, obscurum videtur. Natalem ejus diem adsignant Beda in Martyrol. xv, Kal. Aug. his verbis: *Natale S. ARNULFI Confessoris*; item Ado: *Apud civitatem Mettensium Natalis S. ARNULFI Episcopi, qui sanctitate & miraculorum gloriâ inlustris, Eremiticam vitam diligens, beato fine quievit*; & Martyrol. Romanum. Omnino verò præferenda sententia sinceri Usuardi & Vuandalberti, qui Arnulfi obitum XVII. Kalend. Septemb. consignant, cùm dies XV. Kal. Aug. sit ejus dies Translationis, de qua infrà. Scriptor Vitæ S. Goërici: *Datis oblationibus*, inquit, XV. *Kalend. Augusti idem corpus S. Arnulfi ad Ecclesiam quæ tunc temporis ad SS. Apostolos vocabatur, deportant.* Consentit Vitæ S. Arnulfi auctor, dum *anni fere jam acto tempore* à morte factam ait Translationem. Nam si Arnulfi obitus in XV. Kal. Aug. Translatio verò in XVII. Kal. Septemb. inciderat, non anno *fere* exacto, sed preterlapso facta Translatio diceretur. De anno major difficultas. Sigibertus annum DC. XI. adsignat, quem sequi statuimus dum certior non occurrit. Et tamen Jonas qui anno tertio post S. Bertulfi Abbatis Bobiensis mortem, hoc est anno DC. XLIII. scribebat, initio Vitæ Arnulfum Mettensem Episcopum *laudat*, necdum *Sanctum* appellat.

b De castro Habendo, vulgo *Remberg*, ubi Romaricus Monasterium Habendense construxit, legenda Acta SS. Amati & Romarici Abbatum.

c Tullensi nimirum & Virdunensi, ut in Vita S. Goërici dicitur. Tunc Virdunensi Ecclesiæ pręerat Paulus de quo ad ann. 647. Tullensi Theodefredus.

An. Chr. DC.XL. Aug. XVI. In Ecclesia B. Apostolorum deponitur. *lege Vitam S. Goërici.*

26. Posthæc autem cùm magna prosperitate & lætitia ad urbem perveniunt, & ecce mox omnis civitas, cum crucibus & cereis, atque ingenti gaudio & admiratione obviam currit: & Pastorem suum, quem dudum veluti fugacem amiserant, cælò jam regnantem recipiunt, atque sacrum corpus illius in Basilica sanctorum Apostolorum * cùm reverentia & grandi exsultatione sepulturæ recondunt. Mox quippe sepultus, quid apud Christum in eremo mercatus fuisset, suis civibus demonstravit miraculis.

Miraculis fulget.

27. Nam mulier quædam nomine Julia, luminibus olim cæcata, ad sepulcrum ejus accessit: ubi cùm prostrata cum fide orasset, absque mora lumen multorum annorum temporibus desideratum recepit, atque exitus viarum quos externa auxilij antè manu calcare consueverat, propriis cernens luminibus ad diversorium læta remeabat.

Mulier ob violatam Dominicæ religionem contracta sanatur. * *Mets*

28. Aliud denique rursus miraculum non sileam, quod nuper narrante viro Religioso Arengisilo Abbate comperi. Siquidem mulier quædam nomine Ceucerella in suburbano Mediomatrici * degens, ausa fuit Dominica die operari; sed mox divinitus verberata, utraque manu contracta est. Tunc magnis vallata angoribus, ad suprascriptum Abbatem pervenit. At ille præcepit eidem, quantociùs ad sepulcrum sancti Antistis cum fide festinaret. Ubi cùm adfuisset, ostia obserata repagulis invenit, & ilico ante valvas sanctæ Basilicæ semetipsam prosternens, se in orationem dedit cum lacrymis vociferans, atque deprecans sanctum Arnulfum Episcopum ut se sanaret. Statímque digiti illius qui jamdudum fortiter palmis inhæserant, resoluto rigore pristinam receperunt medelam, & remeat mox ad propria incolumis & læta, quæ venerat tristis & contracta.

Claudus erigitur. * *id est* fulcris subalaribus, gallicè *croces.*

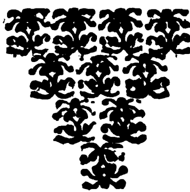
29. Per idem namque tempus homunculus fuit nomine Ciaro nequiter pedibus contractus, qui ex utroque latere auxiliantibus baculis vix pedetentim & cum ingenti injuria callem nitebatur contingere. Hic cum crocis * suis ad urnam sancti viri semetipsum sanandum in oratione prostravit: statímque resolutis nervorum contractibus surrexit sanus & lætus, atque ad domicilium pedibus propriis revertitur, qui ad sanctum sepulcrum fustibus sustentatus venit ut sanaretur.

30. Hæc nos pauca de pluribus viri virtutibus vel operibus bonis, ut valuimus, scriptis indidimus. Ceterùm si omnia bona quæ egit stilo persequentes membranis inserere studuissemus, enorme volumen & magnum legentibus adfuisset. Elegimus namque de multis saltim aliqua narrare, ne audientium auribus fastidium faceremus, auxiliante Deo omnipotente, & Jesu-Christo Redemptore nostro, cui est potestas & gloria per immortalia sæcula sæculorum, Amen.

Auctor Clodulfum alloquitur. * *scil.* Mettensis *V. suprà.*

31. Ecce, reverentissime Domine Chlodulfe Pontifex *, habeto conscriptam quam poposcisti Vitam & genitoris tui gesta. Justè quippe & perfectè censuisti, ut cujus tenes Sedem, crebrò relegas & acta.

a Ista Ecclesia posteà S. Arnulfi dicta, extra muros Mettenses, quam Meurissius Madaurensis Episcopus beato Johanni Evangelistæ sacram per incogitantiam scripsit, anno sęculi superioris M. D. LII. destructa est: Sanctum verò B. Arnulfi corpus translatum est in Ecclesiam FF. Prędicatorum, quam Ecclesiam in Abbatiam erectam ejusdem Sancti nomine insignitam RR. Patres Benedictini Congregationis sancti Vitoni possident unà cum pretiosis sancti Arnulfi Reliquiis, quæ longè antè in argentea theca per Simonem Abbatem elaboratâ, anno Christi M. C. LXVII. pręsentibus Frederico Imperatore & Theoderico Mettensis Ecclesiæ electo reconditæ fuerant.

An. Chr. DC.XL. Aug. XVI.

APPENDIX AD VITAM SANCTI ARNULFI

Ex Paulo Diacono, Monacho Cassinensi,

In libro de Episcopis Mettensis Ecclesiæ apud Chesnium To. 2. Hist. Franc. & MSS. codd.

VIcesimus ac sextus Agiulfus, qui fertur patre ex nobili Senatorum familia ortus, ex Chlodovei Francorum Regis filia procreatus.

Post ipsum exstitit nepos ipsius nomine Arnoaldus, quem sequutus est Pappolus.

Post hos ad regimen Ecclesiæ beatissimus Arnulfus adscitus est, vir per omnia lumine sanctitatis & splendore generis clarus. Qui ex nobilissimo fortissimóque Francorum stemmate ortus, ita Dei Ecclesiæ præfuit, ut & palatij moderator sub honore Major-domatûs exsisteret. Hic denique & in corpore permanens, simul & post vitæ exitum multa admiranda perpetravit, quæ si quis nosse desiderat, libellum qui de ejus specialiter actibus conscriptus est legat. Unum tamen ejus admirabile factum referam, quod satis miratus sum quo ordine prætererit is qui ejus contexuit Vitam. Hic denique cùm pœnitentiam pro aliquibus excessibus ageret, contigit ut per Mosellæ fluminis pontem transiret. Cúmque subterfluentium aquarum profundos nec visu penetrabiles gurgites cerneret, non dubiæ spei fiduciam mente gerens, extractum digito annulum in illarum aquarum profunditatem projecit. Tunc, inquiens, me putabo culparum nexibus absolutum, quando istum quem projicio recepero annulum. Post aliquot verò annos cùm ad Episcopatûs adscendisset officium, ei die quadam piscator quidam piscem attulit, quem ille sibi (quia carnibus abstinebat) ad refectionem vespertinam jussit præparari. Cúmque eum minister ejus officij more solito exenterâsset, eumdem annulum intra ipsius piscis intestinum reperit. Ille factum admiratus, sed rem nesciens B. Arnulfo detulit, quem ille ut vidit, statim recognovit, ac Deo omnipotenti jam de remissione delictorum fidus gratias retulit: ac deinceps non remissiùs vitam duxit, sed majori se potiùs abstinentia coartavit. Nec dissimiliter Pater hic venerabilis quàm olim Gedeon ille signum à Domino poposcit. Ille etenim indicium per vellus in area positum capere voluit, utrùm in bello victoriam de inimicis habere potuisset: iste annulum in profundissimum fluminis gurgitem projiciens experiri cupit, utrùm de inimicis jam victoriam cepisset. Fortes quidem erant quos ille devicerat, sed hi quos iste superaverat fortiores. Hoc ego non à qualibet mediocri persona didici, sed ipso totius veritatis adsertore præcelso Rege Carolo referente cognovi, qui de ejusdem B. Arnulfi descendens prosapia, & in generationis linea trinepos exstabat.

Miraculum de annulo

Nam venerandus iste vir (ut ad superiora redeam) juventutis suæ tempore in matrimonij copula duos filios procreavit, id est Anchisum & Chlodulfum, cujus Anchisi nomen ab Anchise Patre Æneæ qui à Troia in Italia olim venerat creditur esse deductum. Nam gens Francorum, sicut à veteribus est traditum, à Troiana prosapia trahit exordium. Cùm igitur hos duos de quibus præmisimus venerabilis Arnulfus filios haberet, quoniam erat misericors & ad pietatis opera semper intentus, utrisque suis filiis cœpit suadere ut ei adsensum præberent, quatenùs omnes suas facultates ad usus pauperum dispertiret. Tunc major filius, id est Clodulfus se hoc posse facere, id est ut portionem sibi debitam patri largiretur, omnimodis denegavit. At verò minor filius ejus, id est Anchisus, fidens de Christi pietate sibi pluriora condonari, ad omnia quæ pater vellet libenter obedire promittit. Agit venerandus pater gratias filio, &

Anchiso benedixit Arnulfus.

promittit ei pluriora eumdem quàm reliquerat habiturum. Insuper benedixit eum ejúsque cunctam progeniem nascituram inposterum. Factúmque est ita. Nam & pluriores Anchiso quàm reliquerat divitiæ accesserunt, & ita paterna est in eo constabilita benedictio, ut de ejus progenie tam strenui fortésque viri nascerentur, ut non immeritò ad ejus prosapiam Francorum translatum sit regnum. AN. CHR. DC.XL. AUG. XVI.

Et ut agnoscere possis, hoc paucis animadvertere docebo. ANCHISUS genuit Pippinum quo nihil umquam potuit esse audacius. PIPPINUS Brevis genuit KAROLUM Tuditem sive Martellum viris omnino fortissimis conferendum, qui inter cetera & magna bella quæ gessit, ita præcipuè Sarracenos detrivit, ut usque hodie gens illa truculenta & perfida Francorum arma formidet. Hic itaque genuit PIPPINUM sapientiâ & fortitudine satis clarum, qui inter reliqua quæ patravit, Wascones jamdudum Francorum ditioni rebelles cum Waifario suo Principe felicitate mira debellavit & subdidit. Item hujus filius magnus Rex KAROLUS exstitit, qui Francorum regnum sicut numquam fuerat dilatavit. Denique inter plura & miranda quæ gessit, Longobardorum gentem bis jam à Patre devictam, altero eorum Rege cui DESIDERIUS nomen erat capto, alteróque qui dicebatur ADELGISUS & cum genitore suo Constantinopolim pulso, universam Italiam sine gravi prœlio suæ subdidit ditioni, & (quod rarò fieri adsolet) clementi moderamine victoriam temperavit. Romanos propterea, ipsámque Romuleam urbem jampridem ejus præsentiam desiderantem, quæ aliquantociùs mundi domina fuerat, & tunc à Longobardis depressa gemebat, duris angustiis eximens suis addidit sceptris, cunctáque nihilominus Italiâ miti dominatione potitus est. De quo viro nescias, utrùm virtutem bellicam in eo, an sapientiæ claritatem, omniúmque liberalium artium magis admireris peritiam. Hic ex HILDEGRAD conjuge quatuor filios & quinque filias procreavit, habuit tamen ante legale connubium ex HIMILTRUDA nobili puella filium nomine PIPPINUM. Natorum sanè ejus quos Hildegrad ei peperit ista sunt nomina. Primus dictus est KAROLUS, scilicet Patris ac proavi vocabulo nuncupatus. Secundus item PIPPINUS fratri atque avo æquivocus. Tertius LODOHIC qui cum HLOTHARIO qui biennis occubuit uno partu est genitus, ex quibus jam minor Pippinus regnum Italiæ, Lodohic Aquitaniæ tenent. Mortua autem Hildegrad Rex excellentissimus Karolus FASTERADAM duxit uxorem. Quæ Hildegrad apud urbem Mettensem in B. Arnulfi Ecclesia requiescit. Pro eo denique quòd à B. Arnulfo jamfati Reges originem ducerent, suorum carorum ibi defuncta corpora posuêre. Nam ibi humatæ sunt duæ Regis Pippini filiæ, quarum una ROTAIL, altera ALDELAID appellata est. Ibi quoque & junioris Regis Karoli duæ nihilominus tumulatæ sunt natæ, scilicet ALDELAID & HILDEGRAD, quæ Hildegrad maternó nuncupata nomine matrem morientem citiùs secuta est: quarum omnium epitaphia à nobis jussu gloriosi Regis Karoli edita ut de eis liquidò lectori satisfieret subtus annectere curavi, &c. *apud Chesnium.* Anchisi regia posteritas.

Post beatissimum denique Arnulfum Mettensi Ecclesiæ GOËRICUS tricesimus qui & ABBO vocitatus est præfuit.

Deinde GODO primus atque tricesimus Episcopalis officij curam gessit.

Quo de mundo excedente CHLODULFUS cujus suprà mentionem fecimus, B. Patris Arnulfi genitalis filius, Anchisi quoque à quo semen propagatum est Regium germanus, ad Episcopale culmen ob paternæ sanctitatis gloriam tricesimus atque secundus adscendit. De quo nihil ad nos ampliùs præter quod à tali radice exortus est, fama perduxit.

Quo decedente fidelem populum moderaturus tertius atque tricesimus ABBO adscitus est.

Post quem APTATUS, deinde FELIX gregi fideliter Domino Pastores exstiterunt.

AN. CHR. DC.XL. AUG. XVI.

Dehinc SIGIBALDUS generosis ortus natalibus religioso cœtui Antistes effectus est, vir per omnia utilitatibus Ecclesiæ deditus, sacrorum quoque culminum sollertissimus restitutor. Hic de animarum statu sollicitus duo Monasteria condidit, è quibus unum Elanacum vel etiam Nova-cella dicitur, alterum quoque Nova-villa vocitatur. Hunc dirus podagræ dolor vehementer afflixit: sed ille in æternis gaudiis mentem figens, dolores corporeos patientissimè toleravit.

Jam hinc vir egregius & omnibus præconiis efferendus CHRODEGANDUS Antistes eligitur, &c.

AN. CHR. DC.XL. AUG. XIX.

VITA S. BERTVLFI ABBATIS BOBIENSIS TERTII,

Auctore JONA Monacho Bobiensi ipsius discipulo.

Ex MSS. cod. Compend. & Surio.

OBSERVATIONES PRÆVIÆ.

1. *VITAM S. BERTULFI Bobiensis Abbatis tertij, Venerabili Bedà falsò adscriptam, à Surio expolitam restituere tentavimus. Eam reperimus, at mutilam, in quodam Monasterij nostri Compendiensis apographo, in quo Ionæ lucubrationes, excepta S. Eustasij Abbatis Vitâ, hoc modo disposita sunt, ut Vita S. Columbani unum librum, Vita S. Attalæ Abbatis alterum, narratio de rebus mirificis in Burgundofara Monasterio Eboriacensi patratis tertium constituat distinctum in 18. capitula; quorum tertiumdecimum S. Bertulfi Abbatis Bobiensis Acta qualia hîc subjiciuntur comprehendit, alia quinque (quæ quidem in MS. cod. lacero desiderata, ex Surio supplevimus) quorumdam Monachorum Bobiensium præclara facta mortémque egregiam perstringunt. Ionas auctor rebus penè omnibus testis adfuit.*

2. *Ionæ adjecimus* FFRODOARDI *Carmen de S. Bertulfo, ex cod. MS. RR. PP. Carmelitarum Excalceatorum Parisiensium acceptum, sicut & nonnulla alia de SS. Columbano & Attala, quæ suis locis jam suprà repræsentavimus.*

Prologus Auctoris

1. QUAM præclara sint monimenta Justorum, Doctorum ordo per temporum vicissitudines studuit posteritati declarare. Quæ ergo nunc nostris noscuntur patrata temporibus, nequaquam silentio negligentiæ somno torpente sunt prætermittenda: ut sicut nobis præcedentium exempla uberiùs religionis studia generant, ita postmodum posteritati nostrorum temporum augmenta pariant: dúmque aliis imitanda propagamus, nobis sæpiùs memoranda opponimus. Venerabilis etenim BERTULFUS Ebobiensis Cœnobij Præsul, cujus superiùs fecimus mentionem *, quis quantúsque fuerit, à nobis non est omittendum tradere memoriæ: sed priùs qualis conversatio in sæculo fuerit memorandum est.

* *in Prologo Vitæ S. Columbani, & in Vita S. Attalæ.*

Bertulfus S. Arnulfi consanguineus Luxovium petit.

2. Fuit enim genere nobilis, licèt gentilis, consanguineus ARNULFI Mettensis urbis Pontificis. Qui cùm præfatum Pontificem Arnulfum ad cultum Religionis post aulicos honores, infulas, pompásque sæculi ad Religionis studia anhelare perspexit, nisus est & ipse calcando terrena cælestia desiderare. Postposuit patrem, natale solum, pompas orbis juxta Evangelij vocem: postremùm amissione rerum nudus tollendo crucem ac semetipsum abnegando secutus est Christum. Junctus supradicto Pontifici Arnulfo [a], cum ipso tantisper

[a] Arnulfus nondum in solitudinem secesserat cùm ipsi junctus est Bertulfus, sed adhuc in Episcopatu degebat. Eustasius siquidem ad quem postea Bertulfus relicto Arnulfo se recepit, decessit anno DC. XXV. quo anno S. ARNULFUS *Mettensium Præsul*, inquit Frodoardus in lib. 1. Hist. Rem. Synodo Remensi sub Sonnatio celebratæ *invenitur interfuisse.*

moratus

moratus est. Deinde ad venerabilem virum EUSTASIUM perrexit, quo diu subjectus sanctæ Regulæ, religioníque gratus omnibus mansit.

AN. CHR. DC. XL. AUG. XIX.

3. Exin adventante beato Attala ex Ausoniæ * partibus, cum voluntate & pacis vinculo venerabilis vir Eustasius ejus societati subjunctus est: quia erat illis cor unum & anima una, nec quidquam discordiæ manebat, sic* mutuò ac vicissim subjectos sibi commutarent. Abiit ergo post vestigia venerabilis Attalæ, Ausoniæque finibus receptus, in Ebobiensi Cœnobio sub obedientia beati Attalæ permansit. Cúmque Repertor rerum sæpefatum Patrem Attalam ad cælestia regna post ærumnas sæculi evexit, omnis concio Monachorum voce animóque unito; In paterno honore, aiunt, BERTULFUM sublimamus. Qui per tredecim annos omni diligentiæ studio plebem docere ac imbuere salubribus monitis non omisit. Sed quid in his temporibus gesserit, memoriæ tradendum est.

Bobiũ cum Attala profectus.
* Italiæ
* supp.e ut

Abbas fuit 13. annis.

4. Cùm jam egregiis moribus bonitate & disciplina, scientiáque moderante plebem regeret, cœpit antiquus anguis quietem adversitatis ictu quatere. Excitavit quemdam PROVUM nomine Dertonensis [a] urbis Pontificem, qui ut subjectum sibi præfatum Abbatem cum Cœnobii supplemento faceret omni vi intendebat. Aggressus primùm aulicos vel Pontifices est vicinos muneribus tentare. Cúmque sibi junctos gauderet, Regi per eos suadere adiit. Regnabat enim eodem tempore ARIOWALDUS Longobardus. Sed cùm nihil aliud à Rege in responsis recepissent, nisi ut Ecclesiastico jure probarent, utrum Cœnobia procul ab urbibus ita Episcopali debeant ministrare dominio: ille omnes quos potuit suo intentui jungit.

Ab Episcopo Dertonensi de immunitate exagitatur.

5. Cúmque hæc agerentur, unus ex aulicis clam præfato Bertulfo quòd rei fomenta gestirent mandavit. Ille missos experiendi causâ ad Regem direxit, quibus Ariovualdus: » Non, inquit, meum est Sacerdotum causas discernere, quas Sy»nodalis examinatio ad purum debet adducere. Sciscitantur illi, si illorum sit fautor consilii. Nequaquam ait se eis favere, qui adversum Dei famulum molestias vellent generare. Cúmque illi quamvis à Barbaro & Arrianæ sectæ credulo talia fari cernerent, poscunt ut supplemento publico qualiter Romæ ad Sedem Apostolicam venire queant fulciantur.

Regem habet benevolum.

6. Largito ergo beneficio, regio cultu Romam usque supradictus Abba, in cujus obsequio ego insui *, ad HONORIUM Papam accessit. Qui cùm rei causam patefecisset, ille deindustria quærit quæ sit consuetudinis * Regularis disciplinæ. Cúmque cuncta alacri animo in aures Præsulis digessisset, placuit Honorio Regularis series, religionis cultus, ac humilitatis indicia. Tenuit ergo eum tantisper, & quotidiano affamine Bertulfum roborare nisus, ut cœpti itineris laborem non relinqueret, & Arrianæ pestis perfidiam Evangelii mucrone ferire non abnueret. Erat enim venerabilis Præsul Honorius sagax animo, vigens consilio, doctrinâ clarens, dulcedine & humilitate pollens. Lætabatur à Gentibus socium reperisse, cum quo dulcia promeret affamina: nec prorsus delectabatur ut citò ab ejus consortio segregaretur.

Honorium Papam adit Jona comite.
* f. interfui
* consuetudo

7. Sed cùm vehemens æstus quærendi longum prohiberet spatium, præbuit optatum munus, Privilegia [b] Sedis Apostolicæ largitus est, quatenus nullus Episcoporum in præfato Cœnobio quolibet jure dominari conaretur. Perceptum ergo optatum munus *, ad patriam remeare nisi sumus.

Privilegia immunitatis impetrat.

8. Cúmque peracto itineris spatio Tuscana arva postposita *, Apennina attigimus rura, & prope castrum cui *Bismantum* nomen est venissemus; tanta vis

* pro percepto munere
Ægrotans res sacras curat.
* Tuscanis arvis postpositis

[a] Surio *Procum Cleronensis urbis Pontificem*, insigni menda, cùm scribendum sit *Dertonensis*. Est autem Dertona seu Tortona urbs Liguriæ Episcopalis sub Metropoli Mediolanensi, media inter Genuam & Placentiam. Codex Compendiensis distinctè habet PROVUM *nomine Dertonensis urbis Pontificem*, nec aliter prętulisse videtur codex quo usus est Surius: quamvis incertum sit num vitiatum non sit Episcopi nomen, qui in Italię Sacræ Tomo 4. PINUS sive PINUS & PROCULUS dicitur.

[b] In Tomo 4. Italiæ sacrę ubi de Abbatibus Bobiens. in Bertulfo, exstat Honorii Privilegium de immunitate Cœnobii Bobiensis, datum III. Idus Januarii, Imperii Heraclii Augusti anno VIII. Indict. I. quæ notæ anno Christi DC. XXVIII. conveniunt.

An. Chr. dc. xl. Aug. xix.

febrium Bertulfum oppressit, ut omnino morte præveniri crederetur. Æger enim ab urbe progressus fuerat. Oppresserat omnes mæstitia tam longævi itineris, quàm labor ægri Patris: nec prorsus de ejusdem sospitate spem habentes, tenso tentorio, aspero in loco, nec omnino de sospitate paterna fidentes metati sumus. Erat enim Vigilia passionis beatorum Petri & Pauli Apostolorum. Cúmque jam atra nox irrueret, ille inter ignes febrium me accersivit, ac curis mens dedita de nocturna vigilia suscitavit. Cúmque ego excubâssem quousque intempesta nox rueret, tantus me sopor oppressit, ut sursum caput attollere non valerem, omnésque qui erga tentorium sarcinas vel equos excubabant, simili sunt sopore depressi.

A B. Petro sanatur.

9. Cúmque ergo cuncta silentia operissent, beatus Apostolorum Princeps Petrus advenit, ac super stratum ægri Patris adstitit; Surge, inquit, & sospes tuos ad sodales perge. Cúmque ille inquireret quis esset, ille ait: Petrus. Mea hodie clara in toto orbe celebrantur sollemnia. Cúmque hæc dixisset, abiit. Ille timore perculsus anxio & trepido corde me sciscitari curat quid rei causa inesset. Putabat enim & audisse vocem & adspectum vidisse. Cúmque ego aierem me nihil vidisse vel audisse: Non cernis, inquit, fulvam lucem quo Petrus Apostolus pergit? Cùmque aierem me nequaquam videre, silere cœpit. Cúmque ego cognovissem quid rei causæ gestiret, vix tandem precibus obtinere merui, ut mihi rei panderet veritatem: quod ille omnino siluisset, si me & audisse & vidisse non putâsset.

Dęmoniacos duos liberat.

* Surio Viatorem

10. Cùm quodam in tempore expleto psallendi officio unà cum Fratribus secundâ diei horâ de Ecclesia B. Petri egrederetur, obvium habuit hominem in via Turinum* nomine, dæmonis rabie plenum. Quem intuens cælos inspexit, Conditorémque postulavit, ut suæ voci favens adesset, sauciúmque dæmonis peste suis consulendo precibus curaret. Deinde imperavit ut vis rabida dæmonis ab homine exiret, nec prorsus præsumeret Dei imaginem maculare. Mirabiliter discerpendo iniqua pestis fugit ab homine, protinúsque salus secuta est, sospésque ab Ecclesia unà cum Fratribus egressus atque incolumis permanens, gratias Creatori rependit, qui sic famulo suo citò favendo ejúsque orationibus obtemperando suo cruciatui subvenit. Deinde interposito temporum circulo, alius sæva dæmonis peste infantulus oppressus nomine Dominicus, filius cujusdam nomine Orbani ad eum curandi gratiâ properavit. Quem diu increpans curavit, & sævam pestem ab homine exire fecit. Deinde alia virtus subsecuta est.

Leprosum mundat.

11. Quidam leprosus validâ leprâ perfusus, nec prorsus sospitatem recipiendam à Medicis fiduciam gerens, ad venerabilem virum Bertulfum venit, suísque orationibus ut opem misericordiæ mereretur postulavit. Quem cùm vir fiduciâ plenus adspexisset, gravissimæ ultioni hominem subjacere suspiravit, imperátque ut secum quoadusque sospes redderetur maneret. Dedit operam ut mens virtutum conscia cælos penetrans ad suas preces rerum Conditorem excitaret. Peractóque biduano jejunio, oleum supra membra ulceribus plena effudit: móxque didicêre membra post viscerum putredinem sanitatem recipere, & ad pristinum decorem denuò reverti: & ita sanus æger effectus est, ut nec vestigium lepræ in ejus corpore appareret. Sícque Creator omnium suis favendo subvenit, ut uberiùs vigore virtutum roborati, calcando perfunctoria, cælestia semper studeant adimplere præconia[a].

[a] Cetera S. Bertulfi gesta silentio pressit Jonas, nec ea quidem pauca: siquidem ea quæ in itinere Romano facta hactenus descripsit, initio prælaturę S. Bertulfi contigisse ex citato Honorii Privilegio colligitur. Et tamen Jonas post ipsius Bertulfi obitum hæc scribebat, cùm ei annos regiminis tredecim suprà num. 3. tribuat, & lucubrationes has Boboleno Bertulfi successori in Prologo Vitæ S. Columbani præmisso inscribat. Porro S. Bertulfi memoria quæ in antiquis Martyrologiis desideratur, in Benedictino celebratur xiv. Kalend. Septemb. quo die S. Bertulfus obiit, postquam Cœnobium Bobiense post beatum Attalam annos tredecim rexerat.

De ultione Monachi ab Arrianis.

12. Plerumque etenim Monachorum experti sumus virtutes flagrare: & ideò ratum ducimus ut ex his aliqua interseramus. Cùm quodam tempore BLIDULFUS Presbyter, cujus superiùs memoriam fecimus, à beato Attala ad Ticinum* urbem directus fuisset, ibique pervenisset, viáque mediæ civitatis ambulans obvium habuit ARIOVVALDUM Ducem Longobardorum, genere hominem nobilissimum, generum AGILULFI, cognatum ADALWALDI, sectæ Arrianæ credulum, qui post Adawaldi obitum regnum Longobardorum regendum suscepit. Is ergo cùm Blidulfum vidisset, ait: Ex Columbani Monachis iste est, qui nobis salutantibus denegant apta respondere. Cúmque jam haud procul abesset, deridens salutem præmisit. Ad hæc Blidulfus; Salutem, inquit, optabam* tuam, si tu non tuis seductoribus & veritate alienis faveres doctrinis, quos & Sacerdotes adhuc vocatis mendacio sibi allatum nomen usurpantes. Porrò melius est te ineffabilem Trinitatem una Deitate confiteri, non tres potestates, sed tres personas, nec unam trium nominum personam, sed tres in veritate Patris & Filij & Spiritûs sancti personas, una potestate, voluntate, essentiâ.

* Pavie

* f. optarem

13. Hæc cùm paullisper audiens, progressus ait, cur se non habere hujus incredulitatis ministros, qui obruente noctis caligine redeuntem sollicitarent, & fustibus vel sudibus collisum morti hunc Monachnm traderent? Tunc unus vesanior ceteris ait, ad hoc se patrandum paratum esse si jubeat. Ille verò; Si hæc, inquit, feceris, muneribus te sequenti die ditabo. Progressus ergo socium sibi sceleris alium similem sui jungit, viámque atris obruentibus tenebris custodit. Commeans ergo per eamdem viam Monachus & Presbyter, & à cœna ad quam à quodam Christiano invitatus fuerat regressus, inopinatò in satellites incidit: percussúsque cerebro ac omni compage corporis collisus magnis fustium ictibus, ac sudibus pulsatus interiit, nullo è populo sentiente, (erat enim abditus locus) sed nec dare vocem quiverat anticipatus loco à talibus. Diu ergo exanime, ut putabant, cadaver cædentes abeunt, auctori sceleris patratum facinus nuntiant.

14. Cúmque is ad cujus domum morabatur morari Presbyterum & Monachum cerneret, eventum rei nesciens; (erat enim & ipse Presbyter JUSTUS nomine) veritus ne in Arrianos incidisset, arrepto baculo è parte dirigit iter, reperítque jacentem, ac si somno depressum suscitare conatur. Ille verò velut ab strato incolumis surgit, vix plagarum vestigiis parentibus: pariter ad metatum pergunt. Conquirenti quid hoc fuisset, nihil ei respondit umquam suavius accessisse, nec somnum dulciorem habuisse testatur. Interrogat si dolor aliquot membrorum attingat, nequaquam plus sospitem fuisse, & nescire sibi aliquid adversi evenisse respondit. Peractis ergo necessariis ad Monasterium repedat. Is ergo qui se spontaneum ad hoc patrandum opus indiderat, mox post discessum Monachi ab Ticino à dæmone corripitur, & diversis pœnarum incendiis flagellatur, admissúmque facinus exitiabiliter confitetur. Omnis populus clamat: Quicumque talia Ebobiensibus Monachis, quæ ipse patraverat, commutat, simili ultioni subjaceat: & qui Arrianorum adquiescat persuasionibus, talem iram justi Judicis sentiat.

15. Quod facinus videns Ariowaldus divinitùs manifestatum, confusus & metuens ne sibi aliquid simile eveniat; ipsum quem vis horrida torquebat, cum sociis ad beatum Attalam dirigit, precatúrque pro se ut commissum malum ignoscant: se multo famulatu paratum esse, si ejus dona vellent recipere. Videns B. Attala membri sui injurias divinitùs vindicatas, rogat ut cuncti pro pestifero orent, útque vis adversæ potestatis misero ab homine pellatur: nam munera impii ac hæretici hominis numquam in perpetuum se suscipere respondit. Cunctorum ergo orationibus Dominus ad tempus pepercit, redditus sanitati statim homo sospes rediit, sed vitæ lucro non diu potitus est. Cúmque metatui suo re-

AN. CHR. DC. XL. AUG. XIX.

sideret, & ab aliis increparetur cur hoc fecisset; insultantis voce dicit se hoc sponte fecisse quod exinde vellet. Mox correptus igne febrium & inter pœnas incendii clamans vitâ privatus est. Quem nequaquam juxta aliorum sepulcra sepelire ausi sunt, sed procul ab omnibus in quodam conspicuo loco, quo prætereuntes dicerent: Hîc ille miser tumulatus jacet, qui Ebobiensibus Monachis suâ lasciviâ crudelitatem administravit*.

*Huc usque ex codice Compend.

De Monacho MEROVEO & ultione ejus.

Meroveus submergi nequit.

16. Eodem tempore Monachus MEROVEUS nomine, à B. Attala Dertonam urbem missus, & causâ ejus negotii propter quod venerat, longiùs ab urbe progressus, ad quamdam villam Iriæ[a] fluvio adjacentem accessit: ubi fanum quoddam arboribus consitum videns, allatum ignem ei admovit congestis in modum piræ lignis. Id verò cernentes fani cultores, Meroveum apprehensum diúque fustibus cæsum & ictibus contusum in flumen illud demergere conantur. Sed unda Monachum non ausa fuit suscipere, licet ille ejus rei quam gesserat nomine mori paratus esset. Cernentes ergo illi non posse eum mergi, quem Domini clementia servaret, manè inter se communicato consilio super undas eum prosternunt, materiámque super eum coacervant, ut immani pondere deprimeretur. Cúmque id scelus se jam confecisse putarent, relicto (ut putabant) cadavere ad litus redeunt. Illis abeuntibus Meroveus nihil molestiæ sentiens, incolumis à fluvio surgit diruptis nexibus, sospes Dertonam ingreditur, ac postea ad Monasterium redit. Ecce autem repentè Divina ultio in ejus adversarios animadvertit. Quotquot enim in eo fuêre contubernio, diversis sunt calamitatibus affecti: alii cæcitate, alii ignis adustione, quidam publica contractione, plerique omnium membrorum debilitate, itaut diversi diversas sentirent pœnas. At ubi compererunt Meroveum sospitem ad Bobiense Monasterium revertisse, quidam ex iis eò adducti sunt: & perpaucis quidem pœnitentiæ medicina remedium attulit, reliqui omnes ea ultione periêre.

Divina ultio de persecutoribus ejus.

De obitu AGIBODI Monachi.

17. Ita sanè mirificum famulis suis Deus munus impertit, cùm post damna corporis & post irrogatas injurias, & in præsenti vita adjutorio suo eos roborat, & in futuro post certamina coronando glorificat, quos hîc propter nomen suum illatam injuriam sponte excipere sentit. Vidimus nos in eodem Bobiensi Monasterio etiam aliorum Monachorum felicem vitam feliciorémque exitum, qui multa virtutum de se exempla præbuêre: è quibus nos saltem aliqua referemus, ut viventibus eorúmque vitam imitari cupientibus uberior adhortatio accedat.

18. Monachus quidam AGIBODUS nomine, qui beati Attalæ tempore Monialium Monasterium gubernârat, in extremis angoribus positus, sui exitûs exspectabat horam. Cúmque jam Fratres adstarent, qui animæ è mundo migranti suprema officia persolverent, atque de more ad psallendi munus sese præpararent; elapsa è corpore anima vidit æternam lucem sibi paratam, solémque miro fulgore micantem. Cùm autem ea visione stuperet, dicerétque se numquam talem solem vidisse, vel claritatem quæ ei posset æquiparari; unus è Cælicolis accedens sciscitatur quid sic attonita intueatur. Illa respondet, solem micantem se intueri, cui numquam alium similem viderit. Ait Cælicola: Noveris te hodie venturam ad nos & in hac admirabili luce habitaturam septiésque vincentem solis lumen, Justorum choris inserendam. Reversa igitur vale dic Fratrum collegio, atque ita porro redibis ad nos.

[a] Surius scribit Yræ. Iria fluvius est Liguriæ ex Apennino monte apud Antilam, Dertonam & Castrum-novum fluens, postea in Padum influens, aliis Scripia, vulgò *la Scrivia* dictus, inquit Philippus Ferrarius in Lexino.

19. Reversâ igitur animâ in corpus, Agibodus Fratribus ultimum vale dixit. Quodam autem è Fratribus percontante quamdiu in eo ancipiti exitu moratus esset; ei indicavit quid vidisset, & quanta ipsi esset claritas promissa, quódque eâdem horâ obiturus sit postquàm Viaticum perceperit, & Fratribus vale dixerit. Sumpto inde sacratissimo Domini corpore, omnibus osculo præbito, orat ut caritatis officia corpori impendant. Itaque promissionem cælestem mox finis prosecutus est, felicémque obtinuit exitum, magno suî desiderio superstitibus derelicto. Hunc enim Sanctorum Remunerator posteris voluit exemplo esse, ut qui ejus coronam ante exitum promissam cognovissent, ejus puritatis & religionis in omnibus imitatores se præberent. Fuerat is à puero sub disciplina Regulari eruditus, sub Columbano à sæculo conversus, simplex & omni bonitate inter Fratres conspicuus, obedientiâ & religione pollens, denique juxta Pauli sententiam malitiâ omnino parvulus. Quid enim sibi vult quòd clementissimus Deus exeunti de mundo monstrare voluit qualis posteà futurus esset, nisi ut ostendat eos qui simili simplicitate vivunt, & obedientiæ & mortificationi voluntariè subjiciuntur, similem exspectare remunerationem, & æterni luminis esse claritate potituros?

An. Chr. DC. XL. Aug. xix.

Viatico sumpto Agibodus feliciter obit.

1. Cor. 4.

De obitu THEODALDI *&* BAUDACHARIO *Monacho*[b].

20. Vidimus & alium huic obedientia, pietate & mansuetudine similem Theodaldum feliciter ex hac vita abeuntem, & summa animi exsultatione ad æterna animi gaudia properantem. Cùm enim lætus in suo strato decumberet, rogat ut Fratres omnes ad ipsum veniant: iisque omnibus supremum vale dicens, se eâdem horâ ait è corpore egressurum. Qua autem ratione exitum suum cognoverit, nobis haudquaquam voluit indicare. Cúmque omnibus vale dixisset, Viaticum poposcit. Quo accepto Antiphonam ipse imposuit ita dicens: *Ibunt Sancti de virtute in virtutem, videbitur Deus deorum in Sion:* absolutáque Antiphonæ melodiâ lætus & summa hilaritate refertus animam reddidit Creatori: ut nobis qui præsentes eramus apertè liceret intelligere, eum de gloria cælesti & promisso præmio usqueadeo exsultâsse.

Viatico sumpto moritur Theodaldus.

Psal. 83.

21. Alius Monachus sub Abbate Bertulfo, nomine BAUDACHARIUS, cùm tempore vindemiæ deputatus esset vineæ custodiendæ, ne ea ab avibus & bestiis aliquâ injuriâ vel detrimento afficeretur; evenit ut triginta Fratres ejusdem vineæ tuendæ causâ eò advenirent. Ille ergo caritate plenus orat, ut illic post laborem fessa membra reficiant, cùm nihil aliud haberet quàm parum panis quem in suos usus secum attulerat. Objurgante autem eum Præposito dicentéque ne quid tale attentaret, quandoquidem panes conficere non posset; ille ait: Largę mecum dapes sunt, quibus possint etiam plures satiari. Præposito sciscitante quænam illæ sint dapes, respondet anatem sibi à Domino datam. Tum verò Præpositus; Fac, inquit, sicut dixisti. Divisit itaque anatem triginta Fratribus: atque adeo illi exsatiati sunt, ut dicerent se numquam ita cibo expletos fuisse. Auxit enim fides quod dapibus deerat.

Baudacharius modicâ annonâ reficit 30. Fratres.

De LEOPARDO *Monacho.*

22. LEOPARDUS quoque Monachus alio tempore vineæ tuendæ deputatus invenit vulpeculam botrum vorantem. Quam objurgans minis intentatis jussit ne ampliùs vineam attingeret. Sed cùm ille abiisset, furax bestiola rediit ad carpendas uvas: quas ubi contra illius prohibitionem gustavit, hærente in ore cibo vetito exstincta est: móxque Leopardus Monachus vineam studio circumiens, reperit vulpem mortuam in ore prohibitos tenentem cibos.

Vulpes vetitis uvis utens moritur.

b SS. Theodaldi & Baudacharii, duorúmque superiorum, Merovei & Agibodi, nnenon Leobardi (de quo postea) Translatio in Martyrol. Bened. celebratur prid. Kalend. Septemb. ubi pro LEOBARDI, corruptè Leompardi legitur.

An. Chr. DC.XL. Aug. XIX. Truncum ingentem duo Fratres oratione facta levant.

23. Alio tempore eodem Leopardo cum Meroveo, cujus suprà fecimus mentionem, septa vineæ ex Abbatis imperio defendente, arborem securi succiderunt, ramis sepem densârunt. Dúmque arborem totam ramis nudâssent, inter se statuerunt humi prostrati Dominum rogare ut ipse vires suppeditet, quibus possint arboris truncum integrum ad sepem asportare. Inde ab oratione surgentes, invocato nomine omnipotentis Dei truncum corripiunt, & in locum destinatum perferre conantur: & ecce quem vix multi pertrahere potuissent, duo homines fide armati, levi motu portant. Postea verò multi Fratres simul collecti eumdem truncum movere volentes levare nequibant: atque ita Omnipotentis virtutem agnoverunt, quam duo illi Fratres nulli indicare voluerunt, sed secretò alii aliis patefecerunt.

Auctoris excusatio.

24. At nos fortassis rodet quispiam & carpet, quòd hæc inserere hoc loco voluimus: sed nos tamen quę ad Dei gloriam faciunt, silere nequivimus. Ille verò dijudicet recipiendáne sint vel rejicienda hæc Dei dona, qui talia non abnuit nec abjicienda sentit quæ Fidei canon admittit.

DE EODEM S. BERTVLFO

Carmen Frodoardi Canonici Remensis, postea Monachi in lib. 14. Carm. 20.

Ex MS. cod. RR. PP. Carmelitarum Excalceatorum Paris.

Unc * sequitur fervens sub Relligionis amore, (* Attalam)
Francica progenies altum quem sanguinis edit,
Arnulfo celebri Bertulfus stirpe cohærens
Pontifici, quem celsa videns fastigia mente
Spernere cælesti, sectatur, & ardua sæcli
Culmina contemnens, Crucis arripit alta tropæa;
Eustasiúmque petens Lussovia lege colentem
Castra Columbani, monitis attollitur almis,
Omnibus & gratus virtuti degit & aptus
Attala, sed Gallos* Lussovium & ut petit agmen, (* Galliam)
Utriusque Patris* socia pietate favente, (* Eustasii & Attalæ)
Huic quoque se dedens Italos sortitur agones,
Permanet ac fidus. Postquam at Pater* emigrat astris, (* Attala)
Communi allegitur Fratrum fervore* Magister, (* desiderio)
Persovet atque regit divo moderamine sumptos.
Atra venena coquens impellit ad improba serpens
Corda propinquorum, vicino subdere suadens
Hunc* sibi Pontifici, fata nec sibi quærere cessa*. (* Bertulfum * concessa.)
Hinc Proceres adit, hinc Regem, nec vota facessit,
Nec cœptis resilit. Qua vi cogente beatus
Romulidam Pater aggreditur composcere Papam.
Quæsitus Normam recitat, Præcepta resignat.
Antistes monitis adgaudet Honorius aptis,
Amplexúsque virum, refovet, veneratur, honorat,
Juráque concedit, leges & regmina munit,
Invitúsque redire sinit. Thuscana terebat
Marcenti arva gradu: languor Patrem, angor alumnos

Presserat hærentes, nec spem redeuntis habentes. AN. CHR. DC. XL. AUG. XIX.
Roboris excubias nox fert columis...
Juris Apostolici cultum Pater ordinat æger,
Ac solito disponit agi sollemnia ritu.
Qui sibi qui sociis statuens insomnia servent.
Nox curas subigit, cunctos sopor obruit altus,
Custodes etiam lethæa oblivia sternit.
Asseculis lictus*, Christo custode levatur, *à discipulis relictus
Solatúrque Petro* dum Principe visitur Abbas, *à Petro
Surgere præcipitur, sospésque redire jubetur,
Accipit* & Petrum sese petiisse Patronum. *audit
Attonitus rogat excitum dare visa ministrum:
Ille negans illustratum se luce petita,
Hanc retegi poscit, precibúsque extorquet anhelis,
Atque reperta notat, testísque accedit adacter.
It Pater ipse valens, aliósque dat ire valentes,
Dæmonicas pellit pestes, purgat prece mentes.
VICTORINUS id expertus, datus obvius almo,
Nec mora curatus, grates studet edere sanus.
Sic puer oppressus sævóque latrone voratus,
Abbatis nutu redit atra fauce receptus.
Tabem etiam lepræ supero depellit honore,
Et Medicis desperatum, sacro unguine salvum
Post pia vota facit, postquam jejunia ducit.
Atque ita labe cutem, sanie sic viscera mundat,
Ut morbi pòst nulla decus* vestigia linquat. *scil. sanitatis

VITA SANCTI SVLPICII PII EPISCOPI BITURICENSIS,

AN. CHR. DC. XLIV. JAN. XVII.

Auctore anonymo Monacho Sulpiciano fere coævo.

Ex codicib. MSS. & Iohanne Bollando.

OBSERVATIONES PRÆVIÆ.

1. *PRÆTER* SULPICIUM *cognomento* SEVERUM *Bituricensem Episcopum, quem nonnulli cum Severo Sulpicio S. Martini discipulo perperam confundunt, habuit Ecclesia Biturica alium Antistitem cognominem* SULPICIUM* *dictum* PIUM, *cujus in præsenti Vitam exhibemus. Ille sub finem Sæculi* VI. *hic initio Sæculi* VII. *floruit.* *S. Sulpicii

2. *Sulpicij Pij Vitam Scriptores duo coævi litteris commendârunt, fusiùs alter isque Monachus Cœnobij à Sulpicio constructi, quem suum utique Patronum identidem appellat: alter compendiosiùs, quem idcirco Abbreviatorem vocabimus. Vtrumque edidit Iohannes Bollandus ad 17. Ianuarij: priorem dumtaxat hîc dabimus, si quid in alio dignum observatu fuerit, suo loco adnotaturi. Ætatem suam indicat Monachus Sulpicianus numm. 4. 11. 16. 17. & 32. ac Vitæ à se scriptæ adjecit librum Miraculorum, quem in fine Vitæ S. Sulpicij promiserat: quamvis stilus metricè cadens & passim languens libri miraculorum, alium omnino Auctorem sapere videatur, uti & Prologus Vitæ præmissus, qui in membranis permultis desideratur. Patriarchij Bituricensis* Scriptor* quinque libros de vita & miraculis ipsius S. SULPICII in Archivis Thesauri Cathedralis Ecclesiæ Bituricis adservatos *affirmat: nec alium putes Auctorem à nostro, cujus lucubrationem in nonnullis exemplaribus in libros quinque distinctam advertimus, prout in margine adnotatum observare licet.* *Exstat apud Philip. Labbe. Tom. 2. Biblioth.

3. *Monachi Sulpiciani lucubrationem exornavit* JOHANNES PHERNANDUS *Casalis Benedicti Monachus à Trithemio in lib. de Scriptoribus Eccles. laudatus & Patriarchio Bituricensi cap.* 31.

An. Chr. DC.XLIV. Jan. XVII.

insertus, à quo apices aliquot illustrando anonymo mutuabimur. Tacemus Vincentium Bellovacensem & S. Antonium, qui unà cum Neotericis multis de S. Sulpicio egerunt.

4. *Sulpicium commendant in suis Martyrologiis Usuardus & Ado ad diem XVI. Kalend. Febr. Notanda verba Adonis:* Bituricas depositio B. Sulpicii Episcopi & Confessoris, qui à pueritia litteris eruditus & sanctæ conversationis luce conspicuus, etiam laïcus virtutibus claruit. Pòst etiam comâ depositâ Monachorum Pater exstitit: atque inde ad Episcopalem provectus Cathedram, vitâ clarus in pace quievit. *Quippe Sulpicius fuit Abbas Castrensis, præfectus Monachis qui in castris regiis officia Divina nocte diéque persolvebant.*

5. *Fuit ergo Monachus Sulpicius, & quidem ante & post Pontificatum: nam regimen pastorale annis ante mortem aliquot abdicavit, ut Deo liberiùs in Navensi Monasterio à se condito vacaret. At cujus demum Instituti Monachus? Qui S. Columbani Regulæ à Benedictina divortium toto illo sæculo contumax defendunt, non facilè Sulpicium nobis subducent. Tempore Vualdeberti Abbatis Luxoviensis, ac proinde Sulpicij, Monasteria* ex Regula dumtaxat SS. Benedicti & Columbani, *teste Scriptore Vitæ S. Salabergæ gravi ac coævo, condebantur. Ionas Bobiensis Monachus in Vita S. Eustasij Abbatis superiùs ad ann. 625. relatâ dum Cœnobia ad S. Columbani præscriptum apud Biturigas constructa enumerat, Navensis seu Sulpiciani Monasterij tum exsistentis haud meminit: nempe quod sinceris ac puris S. Benedicti Institutis parebat.*

PROLOGUS AUCTORIS.

1. Clara radiante congerie quâ dono Imperatoris æterni ob merita Præsulis almi aula repletur Ecclesiæ, virtutum lampade coruscante, etsi minùs idoneè digna possumus eloqui, tamen vel sermonem tenuem devotæ plebis auribus tentamus inferre, maximè cùm audientium sit fructus, virorum gesta Fidelium revolvere calamo pro memoria populorum. Et licet nihil egeat mortalium Justus litterâ, cujus nomen cælesti jam continetur in pagina; tamen fidei succrescunt augmenta, dum Sanctorum recentia replicantur exempla: cùm & cohorti Christicolæ Pastor clausus paradiso terreno repræsentatur stilo, & grex exemplis accitus ad æthera tendat gressu, quatinus *Dan. 12. 3.* juxta Danielis oraculum, & doctus Patroni magisterio populus ut splendor Firmamenti rutilet, & Doctor siderea sibi luce cumulata coruscet: præsertim cùm ob sui declarationem meriti in orbe vasto Galliæ inter virtutum crebram materiem insigni Christi munere ad sacrum illius corpus assiduè fons olei * redundet rore cęlesti: & sic ignis juge capiat pabulum, ut infusione sancti Spiritus continuatum liquor sumat augmentum. Cui scilicet prudenti viro etsi naturæ debito mors exstinxit corpusculum, fulgent tamen viventia miracula polyandro [a].

* *de isto oleo infra num. 43. & seqq.*

INCIPIT LIBER PRIMUS.

1. Beatus igitur Sulpicius ortus claris parentibus [b], civium pænè primoribus castrísque regalibus altus, Bituricæ fuit urbis egregius Pastor, & nunc glorioso excessu Patronus est effectus. Qui in flore ætatis primævæ Christi militiam laqueis sæculi ruptis perseveranti definitione suscepit: & intantum capessendæ religionis proposito adhuc puerulus vir beatus exarserat, ut (ita dicam) si persecutionis tempus non defuisset, periculis se sponte præceps ingereret. Hinc jam lectionibus cœpit Divinorum voluminum mancipari, & in eruditionibus Fidei semetipsum insegniter exercere. Denique pro juvenilibus reprimendis cupiditatibus & sapientiæ profectibus adipiscendis, orationibus se & abstinentiæ frenis constringebat: & ita ei ab ipsis cunabulis Ecclesiastica regula in observantia honorabilis fuit, ut multorum juvenum ac senum ad eum confluentium turbas de Fidei nostræ religione

Sulpicius Biturix in virtute & litteris educatus

a Polyandrum seu Polyandrium significat commune virorum diversorium, Monasterium, (quo sensu hîc sumi videtur) & cœmiterium.

b Iohannes Phernandus hunc locum illustrat his verbis: *Huic Biturigum vicus cui Vastinio* (Vatan) *vocabulum est, natale solum exstitit, genus autem illustre ex Optimatibus atque Primoribus istius provinciæ viris: eodémque tempore floruit quo* Theodericus, *deinde Christianissimus Rex* Chlotharius *II. felices Gallicani regni prudenter moderabatur habenas.*

ligione sciscitantes, non solùm ad Fidem converteret, verumetiam perfectæ vitæ institutionibus informaret. AN. CHR. DCXLIV. JAN. XVII.

3. Manifestè autem ei aderat Divina gratia, per quam innumerabiles ad imitationem sui in Fide Dei provocabat. Ante omnia, præcepta Evangelica & vocem Salvatoris summo amore & studio implenda esse censebat. Nam etsi juvenilis quidem & minùs perfecti sensûs fortasse videretur, sed perfectissimæ castitatis indicium continens, velut fundamentum quoddam primum in anima collocavit. Et ita demum reliquas super hoc perrexit ædificare virtutes; & secundum Evangeliorum scilicet fidem, quâ voce Salvatoris depromitur exhortatio, quia *sunt eunuchi qui se castraverunt pro regno Dei*, spretâ conjugij copulâ, propositum obtinuit castitatis. Castitatis amans. Mat. 19. 12.

4. Certè quantùm eorum relatione cognovimus, qui ei à pueritia usque in tempora nostra comites ministrìve fuerunt, nihil aliud in sæculari adhuc positus habitu visus est agere, quàm Monasteria construere, Basilicas extollere, opere novo Ecclesias restaurare dirutas, miseris auxilium ferre, pauperibus egentibúsque è suis opibus necessaria ministrare, profligatis non solùm sermone & exhortatione perfectæ & spiritualis doctrinæ, verùm suis officiis ac ministeriis multos è vinculis, pœnis, & squaloribus liberare. Loca sacra ornat.

5. Ecclesia erat quædam à parentum haud longè posita domo, utpote ab hostibus pænè diruta, ubi Clericorum & populorum nulla erat frequentia. Ibi cùm beati viri crebra fierent orationum lucra, qui quidem jactantiæ vitans attingere fomitem, silentia noctium profunda cùm fierent, clam vestimentis indutus quibus moris est uti pœnitentibus, armatus sacris orationibus pernoctare pergebat: & labore sancto somnis spretis inertibus, dulci meditatione transacta, cùm roseæ lucis splendor mundum irradiaret, rursum sæcularium tegminibus ornabatur, & ita sanctum elaborabat propositum occultare. Hæc prima puerilia rudimenta, hic ludus ejus infantiæ, talis in eo coadolevit erga Dominum affectus. In Ecclesia pernoctat.

6. Nocte quadam in Ecclesia de qua diximus, eo cum duobus pueris vigilante atque in oratione proniùs incumbente, cùm mentis in profundioribus tota dependeret delectatio, spiritus duo teterrimi immanes, Æthiopum vultui similes, apprehensos singuli pueros ab Ecclesia violenter trahere nitebantur. Tandem vir Dei post tergum magnis clamoribus ejulantes reperit suos. Intuetur tetros, manum elevat contra adversarios, jamque pueros vi abstrahentes cùm foras egressum præriperent, Dei sacer vexillum depromit Crucis. Ilicò tetris cruentisque elapsis, pueri sospites remanserunt. Ex eo igitur tempore ille totius bonitatis æmulus & veritatis inimicus, salutisque humanæ hostis, omnia molimina contra Dei militem versans, quem mente corrumpere non valuit, minis phantasticis nititur deterrere. De quo si quis exploratiùs discere vult, breviter pòst pauca in suis ostendemus locis. Dæmones fugat.

7. Clarescere interea signis & virtutum cœpit miraculis adornari. Nam & ægros in sæculari adhuc positus habitu oratione curabat, & dæmones verbo fugabat totis viribus Christi Athleta, desudans ut à sancto proposito numquam discederet. Quod humanum favorem latêre cupiebat, ne qua sæculi hujus aura favoris erumperet, & aures suas arrogantiæ pollutione macularet. Igitur cùm hæc ab eodem gererentur, & per gestorum bonitatem tacita quadam prædicatione Dei nostri veritas nosceretur; cúmque plerumque (ut adsolet) alios piè credentess splendor lucis accenderet, alios impiè derogantes perfidiæ nebulosæ tetra caligo suffunderet, itaut completum videretur quod scriptum est in Genesi, quia Ægyptiis erant tenebræ crassæ & palpabiles, filiis autem Israël erat lux in omnibus suis; pergit nihilominùs Deus noster magnificari in Sancto suo, & cœptæ virtutis opus prosperioribus successibus propagare. In miraculis vanam gloriam fugit. Exod. 10. 20

8. Cúmque repente fama de eo longè latéque respersa, & præcipuè in partem quæ sub axe ponitur Occidentis peragrans evolasset, poscente AUSTREGI- Diaconus ordinatur.

An. Chr. DC.XLIV. Jan. XVII. silo Bituricæ urbis Episcopo à Theoderico Principe, ut sibi licentia daretur participationem docendi ei in Ecclesia tradere, eoquòd ad ipsum doctrinæ gratiâ multitudines convolarent; nec mora, Regia defertur auctoritas ut decisâ cæsarie clericatûs susciperet onus. Et succedentibus gradibus, anno & eo ampliùs præpositus ceteris, Leviticæ sortis indeptus officium, Ecclesiæ ministravit.

Abbas deinde Castrensis, in pauperes liberalis. 9. Intereà magis magísque signorum gratiâ cingebatur: & cùm à fidelibus Chlothario Principis fuisset suasum, ilico ab Episcopo poscit ut pro salute sua ac exercitûs sui, licentia daretur, ut vir beatus in suis castris Abbatis officio fungeretur. Denique cùm in suis suorúmque omnium sumptibus ministratio fieret triduana, sufficientiâ unius diei servatâ, reliqua indigentibus erogabat. Cúmque sui metu necessitatis mussitarent; Oculos, inquit, mentis vestræ, ô filij, in Domino figite Salvatore. Regnum ejus primùm quærite & justitiam ejus, & hæc omnia apponentur vobis. Recordamini illud Propheticum: *Inquirentes autem Dominum non deficient omni bono.* Nimirum tanta ei subitò à Fidelibus ciborum opulentia mittebatur, ut non absurdè illud centuplicatum fenus quod suis discipulis Retributor fidelis promiserat, absque humana gloria se accepisse gauderet.

Psal. 33. 11. *Mat. 19. 29.*

Regem sanitati restituit. 10. Tandem evolutis diebus paucis Rex crudeli afficitur morbo, & virus diffusum * per artus præceps ad mortē festinat. Interea Regina repentino luctu perculsa, monilia projicit, vestimenta dirupit, crines genásque dilacerat, & jam amissum quasi conjugem deflet. Turbatur domus, junguntur planctibus Dominæ lacrymæ famularum. Ad beatissimum etenim virum concurrunt, genibus adhærent, sanctis lacrymis pedes rigant, ut regia pro salute pius Sacerdos orationem Domino funderet. Is autem cujus spes in omnipotente Deo consistebat, irrigat fletibus vultum, ac pectore tunso ægra suspiria protrahit, vigilias jejuniáque continuat, jugiter fundit preces pro ægro. Peractis diebus quinque Rex magis magísque procliviùs ad mortem dilabitur. Tum à consodalibus Sacerdos rogatur, ut nimiam ob temperandam inediam ciborum capiat parcitatem. Non comedam, inquit, donec sospitatem Principis obtinere queam à Christo Domino, cui servio. Hi verò cùm eum Principe jam spiritu deficiente & pænè exanimi, longævâ inediâ frustrà corpus insons clamitarent affligere; ille cujus salus in Deo fortiter perdurabat, pollicetur diebus septem expletis, Principem pristino recepto vigore, cum eodem ceterísque sodalibus cibum esse sumpturum. Itaque dies adest votis omnium exspectata: Sacerdotis promissa complentur, Principi velox medela tribuitur, omnium manibus glorioso triumpho Sacerdos attollitur, & regali convivio magnis honoribus evocatur. Erat quippe per hoc carus omnibus & acceptus.

*pro diffuso

Ætas & fides Auctoris. 11. Et quoniam quæ à Majoribus nostris coævis beati viri gesta didicimus, ea fide ut ad nos pervenerunt, stilo digessimus; nunc à nostri temporis parte quam inspeximus, parte verò à condiscipulis nostris nobis traditâ sumamus exordium, & ad posteritatis memoriam relinquamus.

Austregisilo succedit Simoniacis rejectis. 12. Cùm igitur de virtutum ejus floribus & gratia signorum atque gemmis aula Regis pulchro decore vernaret, & velut splendor quidam luminis mundo huic effulsisset & odoris sui fragrantiam longè latéque complêsset, factum est ut Episcopus sacer (cujus paullò superiùs fecimus mentionem) glorioso excessu migraret ad Dominum. Et cùm universus Ecclesiæ populus pro Episcopo eligendo convenisset in unum, atque alius de alio, ut fieri solet * cum talibus, conclamaret, & pars quædam insanioris vulgi clientis favore in quibusdam de Primoribus consensum præberent, & per mortalem protervúmque Præfectum cum infinitis ponderibus auri argentíque relationes intulissent Regi ad consensum, ut secundùm illam sacrilegam infandi Simonis sectam, cælestem gratiam contra jus fásque præriperent: nostri verò, quibus Salvator loquitur: *Nolite timere pusillus grex, quia complacuit Patri vestro dare vobis regnum*, ab

* al. in talibus

Multi Sedem Bituricam Simoniacè ambiunt.

Luc. 12. 32.

immortali Christo Deóque perfecto, beatum virum sibi poscerent Sacerdotem fore; nihilominus tenuem cum paucis verbis legationis formulam mittunt & per unum de quibus dicitur: *Beati pauperes spiritu, quoniam ipsum est regnum cælorum*, Regis auribus patefaciunt. Cùmque is (ut solet plerumque) humanæ cupiditatis veneno infectus, ad copiosam illatam pecuniam animum haberet inflexum, uxor ejus amore succensa Divino, virum suum monebat, dignum justúmque clamitans fore, post talis tantíque viri excessum hunc suæ permittere Sedi, qui pari merito ac miraculorum signis & virtutum gratiâ, esset decore simili fultus. Et illud mulier gloriosa ad viri memoriam revocabat, quo labore, oratione suâ eum paullò antè de mortis traxerat præcipitio. Tandem cælesti indulgentiâ Princeps altius ore traxit consilium, cupiditatísque represso veneno, spretis malorum suasionibus, sine dilatione jussit impleri quod Divinæ fuerat placitum providentiæ. Et ita Domino procurante Episcopalis apicis meruit primam Aquitaniæ Sedem. Dei enim fuit voluntatis, ut diversantes inter se populos & animos dissidentes ad amorem Pontificis velox conversio revocaret, & subitò in uno consensu fœderaret.

ANN. CHR. DC.XLIV. JAN. XVII. *Matth. 5. 3.*

13. Decus igitur Pontificale nactus B. Sulpicius, oneri succubuit non honori: factus est denique omnia omnibus, non quærens quæ sibi utilia essent, sed quæ multis, & salvi fierent. Et subitò velut lampadem quamdam Sacerdotem suum Dominus accendere properat. Integrè etenim vir beatus tradidit semetipsum in abstinentia plurima, jejuniis indesinentibus, in vigiliis pænè jugibus; itaut si quando parum aliquid somni necessitas naturalis exigeret, hunc non supra strati mollitiem, quâ numquam uti consueverat, sed super solius matulæ * ciliciíque dependeret superficiem. Vir venerabilis & Deo dignus, cùm esset in omnibus puritate vitæ & animæ virtutibus clarus, non magnipendebat sermonis ornatum, scilicet quia in eo erat anima Divinis ornata virtutibus, simul & signorum gratiâ, quæ ei à Domino JESU-CHRISTO fuerat concessa, augens quotidie prædicationem verbi Dei, & salutaria semina regni cœlorum per omnem terram latiùs ferens.

Vivit in Episcopatu sanctissimè.

* *id est storeæ*

14. Mox quidem intantum ad emendandum populum Judæorum vetustis infectum venenis profecit, ut quasi novellam lucem veritatis sibi adspicere viderentur. Et cùm Religionis doctor multa quidem verbis, plura tamen doceret exemplis; nec viderent ab eo discipulis imperari, quod non priùs ipse fecerit; nullum sine mora absque Baptismi gratia in urbe sibi cælitùs tradita Judæum habitare permisit. Nam cùm pro eorum conversione Dominum jugiter precaretur, ac doceret eos per Baptismum habere peccatorum remissionem, & non aliter eos posse intrare in regnum Dei; quasi veri Solis in eorum corda resplenduissent radij, obstupescentes, ac revelata facie Dei gloriam contuentes, antiquos pœnitentes errores, fideli cum confessione venientes, ab ipso Pontifice baptizati sunt. Divino igitur munere bellator egregius prædam inimico abstraxit, Auctori restituit, de penetralibus cordis Christi amore infidelitatis maculam expulit. Nonnulli ex ipsis sub nostræ Fidei religione hodie degunt.

Judæos ad Fidem adducit.

15. Breve etenim post tempus tanta in eo virtutum gratia augebatur, ut non minùs per eum signa quàm dudum per Apostolos fierent. Nam cùm paullò superiùs dixerimus, quòd dæmones verbo fugaret, & ægros oratione curaret; addidit Deus noster magnificari in Sancto suo, itaut in processu temporis cæcis visum, surdis auditum, locutionem redderet mutis, vitam mortuis, mancis dexteras, claudis gressus restitueret, & alia quamplura, quæ longum est narrare per singula, de quibus, si [illegible] favor adjuverit, optamus perstringere pauca. Eïa age sermo quod spondes.

LIB. II. Apostolicis signis claret.

16. Gunthoaldus quidam filium suum annorum circiter decem, cujus gutturi ita adhæserat lingua, ut sermo formatus numquam de ore ejus fuisset prolatus, ante pedes beati viri exposuit, causam innotuit omnem. At ille humano miseratus affectu, cum gemitu & suspiriis oculos ad cælum simul tetendit &

Elinguem curat.

An. Chr. DC.XLIV. Jan. XVII.

palmas, Christum qui est super omnia Deus, tota fide fusis lacrymis invocans, &, oratione præmissa, linguam pueri contrectavit, & signum ei Crucis impressit. Ilico lingua resolvitur, & variis sermonum responsis usque hodie mirabiliter loquitur. Præclaris gloriosisque signis stupenda miracula succedunt.

Mortuum ad vitam revocat.

17. Eo tempore quo mortifera fames, utpote omnes provincias populata est, puer quidam fame præmortuus, genibus Sancti spiritu tenui provolvitur, & ut sui misereretur, exorat. Cujus misertus vir pietate plenus, respiciens ad eum qui præerat domui: Hunc, inquit, summo studio sub testimonio Christi tibi commendo. Tum ille sicut præcipiebat adhibiturum se diligentiam pollicetur: & dum huc atque illuc occupationibus variis teneretur, paullò indiligentiùs habere inopem cœpit. Qui frigore inediáque consumptus, in fornacem se balnearum injecit, & cùm spiritu tenui membra jam fessa trahere nequivisset, tandem exanimatus interiit. Percunctatísque omnibus aliquando minister, cuncta penetrat, & nusquam indicia de puero reperit. Sed Antistes beatus à ministro reposcit commendatum. At ille ejus genibus obvolutus, eum se perdidisse fatetur. Protinus vir beatus ingreditur cellulam, prosternitur terræ, fundit uberes fletus, geminat alta suspiria, Dominum supplicat Jesum, ut suis obtutibus redderetur. Intantum enim durè acceperat quæ audierat, talésque fletus cum vocibus emittebat, quasi proprium facinus lugens, acsi jam ante tribunal æterni Judicis anima defuncti de ejus manibus requireretur. Intereà is cujus officium erat, ad fornacem properat succendendam, & reperto cadavere rigida membra retrahere nititur: agnitóque exanimi, beato Pontifici nuntiat. Rursum ille terræ prostratus ingemuit, fundit preces, diu in suspiriis permanet, elevatóque capite super exanimis ossa, calidam jubet perfundi aquam. Intereà Dei Sacerdos sine intermissione pro eodem tunso pectore Dominum postulabat. Cœperunt defuncti membra se movere paullatim, & famulantia usibus in officium pristinum ossa redire. Et licet tenuis, in oratione durante Beato, pòst ad pedes ejus evolvitur, & tacto vestigio pristinum collegit robur. Sic à famis pernicie hodie creditur superesse: etenim tempore multo apud nos commoratus est deinceps.

Chrismate & aqua benedictis aquas purgat.

18. Nondum temporibus multis emensis, memoratur etiam ab eo aliud divinitus gestum. Gurges quidam erat in Virisionensium [a] situs agello, aquarum mole copiosus, utpote dæmonibus consecratus: & si aliquis causa qualibet ingrederetur eumdem, repente funibus dæmonicis circumplexus amittebat crudeliter vitam. Sed Dei auxilium adfuit aliquando adventu B. Sulpicij. Tum indigenæ loci genibus adhærentes sanctis exorant, ut suis Sacerdos subveniat, quia multos propinquos famulósque ibidem se amisisse plangebant. At ille, ut semper, ita toto affectu miseratus, chrisma cum oleo & aqua commisceri * modica jubet: & benedicens, discipulo tradidit, præcipiens, ut ad instar Elisæi Prophetæ diceret: *Hæc dicit Dominus: Sanavi aquas has, & non erit in eis ultra mors, neque sterilitas.* Quod cùm factum fuisset, subitò pessimus hostis ita fugatus est, ut sub felicitate extunc universi transeant, & piscium copiam in litore trahant, & nemo periculum sentiat. Reddita est igitur populo salus, ablata est infirmitas aquæ.

* al. modicum

4. Reg. 2. 21.

Aquis extinctum resuscitat.

19. Non longum post tempus sequitur longè clarior virtus. Cùm unus ex rusticis ob mitigandum æstivum fervorem ultroneus se projecisset in flumen, ilico Satanæ laqueis vinctus, vitam violenter abrupit. Hic locus non longè à Basilicæ ponitur domo, ubi Dei Sanctus in cujusdam exedræ loco refectionis gratiâ cum Fratribus discumbebat. Intereà anus quædam eminùs consistebat, & repentè

a Virisio *Vierzon*, opidum in Biturigibus, in quo exstat S. Petri Cœnobium Ord. S. Benedicti, Congregationi S. Mauri recèns unitum, Doverense olim dictum, quod Radulfus Bituricensis Archiepiscop. sæculo IX. condidit, deinde per Gerontium ejusdem Sedis Antistitem anno CM. III. in castrum ejusdem opidi translatum est. Lege Auctorem Patriarchij Bituric. To. 2. Bibl. Labbeanæ cap. 47. & 52. & Chronicon Virzionense ibid. pag. 737.

innuit manu ministris, qui conspectu Antistitis sistebant. At illi per unum ex conservis indicium rei percunctari nituntur: & dum ventum est ad locum, indicat mulier quemdam in ima demersum spiritu caruisse. Tum socios evocat, & Pontifici nuntiat: qui jubet abstractum corpus ad Nonam usque servari. Et refectis omnibus, orationis adiit locum. Et quidem statim ut poposcerat, vivificationem ex animis elicuerat; sed ideo à Sexta tres credidit intercedere horas, ut nulli dubium esset verè fuisse defunctum. Tandem ab oratione surgit, & suo conspectui exanimem præcepit sisti, elevatáque manu Crucis impressit imaginem, resumptóque spiritu passim defuncti membra moventur: & sic ad vocem Antistitis velociter surgit incolumis, & recepto vigore propriis remeat gressibus. AN. CHR. DC.XLIV JAN. XVII.

20. Quodam tempore quidam de Optimatibus, nomine THEODEGISILUS, visendi gratiâ ad beatum venit Antistitem. Dilectionem adhibet quam noverat omnibus impertiri: & cùm esset hiems, nimia congeruntur pabula igni. Ministrorum mentes fortasse detentæ erant in aliud, de casu ignis nemo sollicitus fuit. Tandem flamma velociter devorat tecta; jámque eâ respersâ cœperunt quati universa, & minante ruinâ validas reperiunt flammas: copiosus ignis in pavorem reddiderat universos. Ob difficultatem nimiam cùm nemo auderet adscendere tecta, præsidio desperati fugam arripiunt universi. Cum Crucis vexillo manu Sacerdos resistere nititur flammis, & mirantibus omnibus ita flammarum globi extimplò restincti sunt [a], antequam manum suam Dei servus retraheret, acsi aquarum magni fluminis impetu undique fuissent vallati. *Crucis signo incendium restinguit.*

21. Referamus huic simile gestum. Infra mœnia urbis quædam de illustribus femina spicis segetum horreum repleverat magnum. Intempesta nocte furtim scelestus ingreditur, igníque conjecto mox flammæ circumdant. Nec latêre quivit, quod luctus omnium manifestat: tumultus increpuit, ubi vir beatus sopore deprimitur consueto. Tandem per discipulum causam reperit gesti, cursu præpeti pergens flammarum rogum cum canticis spiritualibus circuit. Miris modis cum baculo terminum defigit, igneus collis quem non transgredi queat. Omni ex parte vicinas adhærentes domos dum tangerent, ad se reversæ restringuntur flammæ in unum, chaos fugiunt quó non transgredi audent. Tripudians Pater ad Ecclesiam remeat gaudens, matutinis horis debitas persolvere laudes. *Item aliud.*

22. Addamus tertium miraculorum simile gestum. Monasterium quoddam in eadem urbe vir Dei summo construxerat nisu, in quo Virginum ac continentium feminarum incluserat agmen [b]: ubi structuram lapidum grandævis extulit ædibus. Casu cujusdam de incautis, cùm noctis silentia fierent, ab igne parieti prærepto paulatim crescens extenditur: mox domo prærupta vicinas attingere præparat. Jámque moles flammarum in magnum excreverat montem. Tandem Dei Sacerdos ovium suarum accitu occurrit ad caulas; immensæ altitudinis cum Crucis signo flammis resistere parat. Ilicò medio rogo auxilium apparet sanctum columbæ in specie, in qua super Dominum Spiritus-sanctus descenderat baptizatum. Subitò flammæ restrictæ ceteras non audent contingere domos. Ereptas oves Pastor salutaribus instruit monitis, per cujus doctrinam inter easdem hodie castitatis propositum fulget. Quæ dum sapientiæ studio semet gestiunt, non solùm corpora, sed & animas virginitatis gratiâ consecrant, præparantes vasa munda ad sapientiam, ex quibus Divini verbi concubitus sanctos & immortales expetunt, ex quibus posteritas relinquatur nequaquam corrup- *Item aliud.*

a Ex hoc sequentibúsque miraculis apparet, S. Sulpicij virtutem maximè in restinguendis incendiis enituisse. Hoc ipso quo hæc scribimus ann. 1668. mense Octobri, incendium in suburbio Sulpiciano casu excitatum cùm ingentis conflagrationis periculum intentaret, allato S. Sulpicij capite derepentè extinctum est.

b In urbe Biturica antiquissimum eorum quæ supersunt Sanctimonialium Cœnobium est S. Laurentij Parthenon Ordinis S. Benedicti, cujus initia Carolo Magno tribuuntur. An potiùs ad Sulpicium referenda, restitutio ad Carolum?

An. Chr. DC.XLIV. Jan. XVII.

telæ mortalitatis obnoxia; abstinentiæ verò ac sobrietatis & honestatis gratia quanta inter easdem pulchro decore refulgeat, vires edicere superant. Nunc ad narrationis nostræ redeamus sermonem.

Puerum ab interitu eripit.

23. Procul ab urbe, loco Anatra qui dicitur, securibus præcepit arborem succidi immanem: quo actu succisa corruit velox, unus ex pueris mente detentus in aliud attonitus sistens, mortem non refugit demens. Protinus Sacerdos manum cum Crucis elevat signo, arborémque vertit in alteram mirabiliter partem, puerúmque abstraxit sospitem de mortis periculo.

Tributum iniquum abrogat.

24. Et jam refulgentibus quemadmodum clarissimorum siderum miraculis, vigente fide, quâ ubique cuncti pariter in Dominum crediderant Salvatorem, ille totius bonitatis æmulus & humani generis deceptor antiquus, malignis quibusdam viris interno bello Ecclesiam in pace quiescentem cum omni plebe nititur impugnare, & Principem [a] quemdam Galliarum provinciarum cupiditatis ardore flammat, & occultis persuasionibus urget, ut Bituricam plebem cum Ecclesiæ Sacerdotibus nefando censu conscribat: & velut quamdam bestiam bino ore sibilantem, binísque linguis diabolica venena vibrantem, ex suis factoribus unum, memoratam plebem quatere mittit. Sed quia Divina virtus & gratia in maximo certamine præcipuè numquam deserit suos, multitudinem Christianam permanentem à sæculis liberam cùm nefandus minister sub crudelitate regia cogeret deservire; universi afflictionem impiam non ferentes, tanta multitudo ad pium confluxit Pastorem, tantúsque plangentium elevatis vocibus increpuit fragor, ut putaretur audientium terribile esse tonitruum. Hoc solùm voces omnium conclamabant: Pie Pastor, subveni gregi, quem usque nunc pastorali fovisti affectu. Age ne pereat grex tibi commissus à Deo: defende à lupo quem rabido lacerat dente. Unde ille nimia pietate permotus, universis indicto jejunio, Assessorem [b] alloquitur blandè, ut impiam desinat prosequi jussionem. Sed ubi mens dura fastu non frangeretur, ac spretis affatibus Sacerdotis acrior magis magísque fervesceret, cellulam petit Beatus, terræ prosternitur, sanctum tundit verbere pectus, petit à Domino quod à Præside nequiverat obtinere. Et sciens non minorem animi esse virtutem pro inimico exorare Dominum, quàm procumbere pro Domino; conversionem inimicorum potiùs petiit, quàm perniciem. Et quidem ilico si petîsset, immoderati Principis & sævissimi Assessoris digna præcellens adfuerat pœna: sed erat vir beatus contra suos adversarios mitis semper & pius.

Regem ad pœnitentiam per discipulum commovet.

25. Unum interea mittit è suis Solitarium quemdam, Ebregisilum nomine, (qui renuntians omnibus, id est sæculo cum suis omnibus, vita & sermone ad exemplum beati viri erat præstantior ceteris) ut sævitiam Principis redargueret. Qui nisi melioris vitæ emendatione mutâsset, interitum repentinum ei imminere nuntiaret. Addebat etiam Beati Sequipeda, Principem de commissis impietatibus scelerum monens, si fortè posset commissi pœnitudinem gerere, si posset flere pro scelere, & ultrices flammarum pœnas lacrymarum ubertate restinguere; quia non vult tantùm Deus mortem peccatorum, quantùm ut convertantur & vivant. Quo Rex audito, nimio deterretur metu, & tanto pavore concutitur, ut statim agnitâ culpâ lugens delictum cum lacrymis, regali absque fastigio pœnitudinem gerens, libenter impleret quæ à tanto Sacerdote per discipulum fuerant intimata. Velociter insuetus aboletur census, descriptio rescinditur impia, salus tribuitur populo; & velut post nimiam tempestatem Solis splendor redditus fuisset, pace Ecclesiæ datâ, Sacerdotum gaudia cumulantur. Mirabiliter quoque Rex adjecit, ut generalis daretur auctoritas, ne imposterum impia executio iteraretur in plebe. Assessorem verò atrocem,

a Vita brevior Regem, Dagobertum; exactorem, Lullonem exprimit. Sulpicius simile quid adversus Guarnerium Theoderici Regis administrum præstitisse, in S. Austregisili miraculis dicitur.

b Alij Assisores vocant, qui assisas seu taxationes imponunt, Gallicæ *Assises*, quod tributi impositionem significat.

qui commendationi Regis adsensum non præbuit, digna perculit ultio [a], & vitam quâ fruebatur indignè, amisit ilicò cum dedecore. Nec enim poterat tanti piaculi minister impunitus evadere. O beatum per omnia virum! qui numquam se de adversariorum furoribus manu defendebat aut telo, sed jejuniis, continuisque vigiliis, sub altari positus, per obsecrationem defensorem sibi atque Ecclesiæ suæ Deum parabat. Et quis eum umquam suis machinis aut oppugnationibus quiverit deterrere, qui auxiliatrice dextrâ Christi semper tutus invictusque manebat? AN. CHR. DC.XLIV. JAN. XVII.

26. Per idem verò tempus per omnia vir Dei simplicitatem Apostolicam observans, nullo inferior, & in omnibus perfectus verè Sacerdos & Hostia Dei, cùm se ubique sollicitum circa alentiam pauperum dudum susceptum opus explere contenderet, & ætas jam perfecta ad senectutem decrepitam proclivis dependeret, cùm se vidisset ad omnia non sufficere, vel in profundioribus vacare Divinis, vel in sanctis orationibus sicut optabat jugiter permanere, vel in eorum qui quotidie Fidei reddebantur instructionibus adimplendis, ex quibus omnibus nec respirare quidem & unius horæ saltem liberum tempus dabatur, dum semper in alia ex aliis vocaretur, itaut à prima luce usque in profundam vesperam numquam cessaret in variis occupationibus detineri; cùm ergo se tanto onere vidisset gravari, utilius esse ratus est, ut uni ex fidelibus Christianis primoribus regionis, plenè jam & optimè instructo viro WLFELENTO* traderet participationem officij sui ac laboris, dumtaxat Divini verbi committeret ministerium: & ita conhibito Clero, Sacerdotij inibi jura suscepit. Coadjutorem sibi adsciscit. * al. Vulfolendo

27. Enarrare quis valeat, quâ humilitate, quâ caritate circa suorum comitum & ministrorum ac præsidia pauperum deinceps se exhibere contentus est? Qui semper Evangelicum illud mundissimo ore ruminabat, & totis viribus implere opere contendebat: *Qui vult esse vester primus, sit vester ultimus: & qui vult esse vester dominus, sit vester servus.* Et quia oculum mentis suæ totum habebat in Deo fixum, indeficienter considerabat Dominum nostrum JESUM-CHRISTUM propter nos hominem factum, hoc nos docuisse; ut usque ad mortem obluctemur adversùm peccatum. Siquidem & ipse non rapinam arbitratus est æqualem se esse Deo, sed semetipsum exinanivit formam servi accipiens, & habitu repertus ut homo: humiliavit semetipsum usque ad mortem. Quem Sulpicius Dei Sanctus sequutus, omnium profligationum labores & cruciatus carnis & mentis suscepit, ne propositum fidei conscientia macularet. Humilitati &c. vacat. Mat. 20. 26

28. Quoniam quidem si volumus nunc beatissimi Sulpicij Episcopi enarrare virtutes, & exponere robur constantiæ, nec nobis copia tanti sermonis est, nec putamus aliis, nisi his solis qui oculis suis intuebantur videri credibilia; nunc ad illa quæ priùs cœperat sermo percurrat, ut de miraculorum gestis, quæ sibi juncto participe deinceps cælitùs egerit, pauca perplectere contendamus. Tempore quodam unus de sceleratis & utpote indigentibus, in promptuarium beati viri se noctu violentus injecit; statim diripere nititur quod atroci mente facinus furti conceperat: & dum abire festinat, nullus remeandi patet exitus, & munimine omni constructo quasi carcere septus, reus undique ligatur. Noctis ergo totius itinere incassum consumpto, facilis cui fuerat ingressus, nec tenuis patet regressus. Interea lucis splendor mundum irradiat, & vir Dei unum de custodibus evocat, mittens ad socium mandat, ut quem errore lassatum, & velut quibusdam artatum vinculis ita innexum crimine in promptuario reperisset, attraheret. LIB. III. Furem cælitùs detegit.

29. Haud mora, minister socium properans adiit: quo vocato scelestum reperiunt intra, & ut attraherent protinus comprehendunt. Inter horum manus lubricus repente elabitur: & cùm sese criminibus cerneret circumseptum & undique à turbis vallatum, malens subire celerem mortem, quàm longi faci- Eum è putei præcipitio incolumem educit.

a Anonymus, *Ultione Divina*, inquit, *creditur & Regem & satellitem suum post breve spatium interiisse.*

An. Chr. dc.xliv. Jan. xvii. *f. aqua

noris trahere cruciatus, in puteum cubitorum ferè octoginta, eminus qui aderat, interiturum se pręceps injecit. Nihilominus cùm eum vorax terra * suscepisset, Antistitis beati suffragia postulabat. Tum vir Dei occursu veloci adventans, jubet post elapsum quemdam de pueris descendere innexum, satis monens diligentia summa scelestum trahere circumplexum. Cúmque omnes non posse jam vivere clamitarent, quem tantæ altitudinis terræ hiatus voraverat, sed potiùs ab omnibus jam interiisse crederetur, imperat puerum jussis obedire velociter. Ingreditur famulus, nec cunctatus signaculo viri sancti armatus, alacrem reperit quem omnes credebant esse exanimem. Connexum funibus captivum ad patrium revocat solum. Constipantur mœnia agminibus populorum: ad spectaculum tantæ rei pænè tota confluxerat civitas; complosis manibus voces omnium perstrepebant: mirantur sospitem quem tantæ altitudinis mersum baratro jam putabant esse defunctum. Hactenus criminosus alto mentis stupore discussus, sanctis postratus vestigiis postulat facinoris veniam. Ilicò vir pietate plenus indulget, & usibus tribuit necessaria, monens sæpe ut potiùs petat, quàm rapiat; munere sibi optet conferri, non rapina. En quàm in eo fuit perfecta humilitas, prompta misericordia, sancta simplicitas: quantæ verò patientiæ fuerit & longanimitatis, quis dicere valeat?

Diaconi inobedientia castigata.

30. Cùm unus ex discipulis de ordine Levitarum repedandi ad propria licentiam postularet, ille dilectionis affectu, ne aliquid casu longævi itineris accideret, libertatem ei abeundi non tribuit. Hic verò spiritu armatus superbiæ, cùm vix curarum oblivionem quies prima laxaverat, gradu concito cum vehiculo fugam facinore stimulante arripuit: qui ita digno cæcitatis percutitur supplicio, ut huc atque illuc per totam noctem incertus vacuo labore discurreret. Reddito terris die, cursu incassum consumpto, in loco in quo festinus iter arripuit, se consistere cernit. Ad Sacerdotem denique quem jam nihil puto lateret, veniam facinoris petit, genibus adhæret sanctis, gesta per ordinem fatetur. Ignoscit mens pietate promptissima, ilico tribuit veniam confitenti.

Infestationes dæmonum elisæ.

31. Etenim quanta quibúsve contra eum pessimus dæmon artibus cum universo exercitu suo intentione pugnaverit, atque super omnes ceteros qui per illud tempus pro Christi nomine colluctabantur, nova protulerit, atque adversus eum dæmonici furoris arma commoverit, agnoscere cupientibus curavimus perstringere pauca. Et quia de ejus pernoctationibus crebris paullò antè jam diximus; cùm in profundo cujusdam noctis silentio Psalmorum canora in Baptisterio peregisset, perrexit cum paucis ad B. Martini Basilicam, ut reliquo noctis spatio usque ad Matutinas in Divinis laudibus inibi epularetur. Cúmque puero cum lucerna præunte jam fores Basilicæ contigisset, ingerens se funestus dæmon formâ validâ & specie avis teterrimæ & horribilis, primùm lucem quæ præibat nititur suffocare, deinde se in faciem oculósque beati viri cum magno impetu injecit, & huc atque illuc eminus circumvolitans, ridiculosis intentionibus, iterum atque iterum violentum infestúmque reddebat. Ad hæc vir Dei parvi gesta pendens; Scio, inquit, qui sis, antiqui serpentis minister, nec te latêre permittis, cui persecutorem nequissimum pænè jugiter te ostendis. Tandem manum elevante eo cum Crucis signo, non solùm se ultra miscere non ausus est, verùm * in ictu Crucis impressæ ita evanuit.

* al. injectu.

Famulus à dæmone multatus convalescit.

32. Ut erat impudens & delusio miserabilis, dein in injuria sancti viri plurimum furorem stimulis seditiosus hostis accendit. Cùm itaque unum ex pueris mente & conversatione simplicem, Ansulfum nomine, pro Fratrum & pauperum victu necessario exhibendo locum ad quemdam ire præcepisset, haud mora, præceptis obedit, jussa implet, ad propria remeare contendit. Cui sævissimus Dæmon cum suis apparitoribus se ei obvium intulit: quem de vehiculo ejecit, eúmque malè multatum flagris reliquit exanimem, semivivus scilicet à proximis defertur ad domum. Et cùm ob injuriam S. Sulpicij, quæ gesta fuerant nemo referret, ad eum tandem per Spiritum quem Divinitatis gratiâ acceperat

petat prophetiæ, sensit ministrum, continuatis diebus decem mutum permanere & cæcum, omnibus præmortuis membris, & ita obserato ore cum dentibus, ut nec aquæ guttam aliquis posset interiùs fundere. Interea vir Dei id quod spiritu senserat, gestorum ordine Fratribus indicat, afflictúmque dolens ex affectu, & lacrymas profundens ex pietate, pro se pius Pastor ovem sustinuisse cruciatûs lugebat. Ilicò tamen sancta terræ membra prosternit, & post orationem ab humo consurgens, panis buccellam cum vino exanimi jubet offerri: protinus in ore ejus reseratis cum ferro dentibus stillam vini, de quo * miserat, proximi perfuderunt. Mox jam magna ex parte præmortuo redduntur sensus amissi, & in vigorem pristinum famulantia redeunt membra. Hæc quidem ab ipso qui pertulit & fidelium testimonio agnovimus confirmatum.

* al. quod

33. Nec multo pôst reddito terris occasu diei B. Sulpicius in Ecclesiam cum paucis ingreditur pernoctare: & cùm alta quies adesset, tenui sibilo serpentis astutia primùm demulcet in aura. Dein quies ubique cùm esset, Ecclesiæ septa valido impetu, arcus, aras, lucernas, ceteráque officia concutit, itaut jam putarent discipuli Ecclesiam funditus everti: & cum pavore nimio trementes, pallentésq; relictis canticis, exspectantes interitum, adhærent pavimento. Sed Beatus invictus per omnia ita fortiter in Divinis cãticis persistebat, parvipendens quæ invidus perpetrabat, ut in prosperis numquam constantior fuisset nec clarior. Tandem invidus anguis cum suo exercitu in una se mole conglomerat, & putans gravioribus ictibus sonitúque intemeratam constantiam deterrere, immenso tumultu perstrepens ante faciem B. viri se pavimento injecit, itaut putarent discipuli in frusta magistrum fuisse contritum. Ipsi quidem diu attoniti permanserunt: gloriosus verò Sacerdos divinis jaculis adversarium vulnerans, in spiritualibus canticis perseverat. Sanè discipulos arguit, cur relictis canticis minis phantasticis deterriti fuissent. Sed quid mirum, si hic humani generis hostis tanti Sacerdotis necem expetiit, quippe qui dux & signifer erat in populo Dei; cùm etiam nefaria & impura flagitia ad ipsam quoque Divinitatis quondam tetendit injuriam?

Sulpicius psallens dæmonis terriculamenta spernit.

34. Et quia indesinenter contra bonitatem malitia pugnat, & Sanctos Dei æmulatio insequitur adversarij; quanta pessimus hostis diversis illusionibus se manifestans, stimulis furoris sui adversus Christi catervam, quam ejus dextera per Sacerdotem suum protegebat, exaggerâsse dicatur, non sufficimus loqui. Tamen unum de iis quæ crudeliter in quemdam de Christi famulis sub tantis testibus gesserit, brevi sermone tradamus. Cùm unus ex turmis eorum, quorum officium est jugiter in Ecclesia Matre canere Deo, Legontius nomine, Cursu debito pernoctare ad Ecclesiam pergeret, humani generis hostem offendit sibimet bellatorem: & irâ adversarius frendens, ab itinere boni operis cœpto Dei servum nititur revocare, afflictúmque cædibus multis semivivum reliquit pæne & exanimem; & mane solo prostrato reperto à pluribus, omnes sensus officij amiserant famulatum. Tunc Sanctus Dei procul ab urbe discesserat, & cùm post triduum fuisset regressus, reperit eum semivivum, & flagris malè multatum. Tum juxta membra Fratris se prosternens ingemuit fortiter, víque dentibus reseratis, Sacrificium in ore ejus propriis manibus Dei Sacerdos infudit. Et miro stupore spectantibus omnibus ita repentè apprehensa manu ejus in faciem Sacerdotis surrexit incolumis, acsi nihil mali habuisse putaretur: & ubique saliens benedicebat Dominum.

Pænè exanimem Eucharistiâ suscitat.

35. Nec multum post tempus unus ex rusticis arrepta manu securi nefario polluit opere Resurrectionis Dominicæ diem: ilicò manus arescit sacrilega, cute siccata cum nervis, securis adhæsa recluditur. Repentè ad Dei properat Sanctum, vestigiis obvolvitur Christi Athletæ: sacrilegij auctorem manus arida prodit, & lugentem ad Ecclesiam potiùs reum monet pervenire. Sacerdos, orationes continuat sub altare, tandem ut possit à Christo facinoris quod commiserat veniam impetrare. Interea Dei Sanctus ad consuetum recurrit præsi-

Dominicæ Diei violatorem sanat.

An. Chr. dc.xliv. Ian. xvii.

dium, ingreditur cellulam conspersus cinere, in oratione fusis lacrymis pernoctavit: & cùm ad Ecclesiam facto mane debitis laudibus exsolvendis Dei Sacerdos venisset, vulgi diversitate cum securi hominem intuente, in orationem vir Dei pronus incumbit: & ita repentè reus non sustinens cruciatus, magnis clamoribus perstrepebat, ut putaretur locus ille commotus. Nam & pavor immensus arripuit universos. Interea sacrilega manus in officio subitò restituitur pristino, ossa, cutis, & nervi suis replentur humoribus, securis ex eadem manu in partem resiluit mirabiliter: fundit criminosus uberes fletus, peccatum fatetur & absolvitur, domi remeat absolutus. Itaque Divina providentia misericordiâ præcellens, animæ morbos corporis afflictione componit, secundum illud: *Visitabo in virga iniquitates eorum: misericordiam verò meam non auferam ab eis.* [Psal. 88.33.]

[Aquâ manibus adhibitâ morbos curat. Ioh. 14.12.]

36. Et quia dudum in terris positus Dominus & Salvator noster discipulis dixerat: *Si credideritis in me, opera quæ ego facio, & vos facietis, & majora horum facietis;* intantum postremò ad fidei amorem virum beatum spiritualis flamma succenderat, ut si quispiam aquam distillantem è manibus suis dum lavaretur occultè præriperet, & languentis cujusque corpus attingeret, plerisque infirmitatibus caruisset, sed præcipuè à tertianis & quartanis passionibus vexati, miro stupore reciperent pristinam sospitatem. Nam quanta aut quæque per eum Dominus ad ultimum egerit signa, ac virtutum novis stupendísque miraculis declaraverit, non aliis nisi his solis qui oculis suis intuiti sunt putamus esse credibilia.

[Clerum informat. Philipp. 1. 21. Ibid. 23. Clerum instruit, Concilia celebrat. a Matt. 10.9. 1. Tim. 6.8. Vasis fictilibus utitur. Matth. 5.9. b]

37. Et quoniam consortium vitæ & actuum non cum ceteris mortalibus, sed cum Angelis immortalibus habere crederetur, intantum fallaciam ac blandimenta respuit mundi, ut rectè cum Apostolo diceret; *Mihi vivere Christus est, & mori lucrum.* Et illud: *Optabam dissolvi & esse cum Christo*, nisi propter eos optare vivere, pro quibus & mori. Tamquam stercus denique pompam renuit sæculi, aurum sprevit, argentum reprobavit ut lutum. Concilia celebrat [a], Episcopos per Synodos evocat, monet crebrò ne Divina prætermittantur mandata, prorsus replicans illud Salvatoris mandatum: *Nolite possidere aurum neque argentum, &c.* sed secundum Apostolum, *habentes*, inquit, *victum & vestitum, his contenti simus*, & ea quæ sequuntur fugienda. Ipse verò totis viribus elaborabat, castigans corpus suum & servituti redigens, ne fortè cùm aliis prædicabat, ipse reprobus efficeretur. Multo etenim tempore B. Sulpicius argentea vasa non habuit, neque usus est, sed omnia in suis usibus erant lignea, fictilia, & marmorea. O intemerata constantia! quæ vitia quibus pulsatur humana fragilitas, patientiæ virtute calcavit. Et quoniam secundùm Salvatoris vocem ea docuit quæ ipse priùs per omnia fecerat, nulli dubium, quòd esset magnus in regno cælorum. Iste fuit Sacerdos Dei pontificale Petalum [b] gestans, qui in semetipso crucifigendo corpus & persequendo vitia, adeptus est novum, non morte, sed carnis mortificatione martyrium.

[Multis sui exemplo ad perfectionem tendentibus loca congrua disponit.]

38. Et cùm jam satis abundéque Ecclesias, Monasteria, Cellásque construxerat, innumerabilium Clericorum Pater ac Monachorum effectus, renuntiantibus quamplurimis facultatibus suis, qui ad ejusmodi philosophiam dediti, bonis suis quibusque indigentibus erogatis, multásque sollicitudines etiam vitæ procul abjicientes, & extra urbem in hortulis vel exiguis quibusque agellis degentes; alij verò, sicuti in Actibus Apostolorum hi qui primitus credebant, vitam duxisse memorantur, possessiones suas & prædia vendentes, & pretia ponentes ante pedes ceterorum, divisis unicuique prout opus erat; ut Evangelico facilè fungeretur officio, omnes quos optaverat in spiritualibus dogmatibus plenissimè instructos, & ita in studiis Philosophiæ Christianæ ad imitationem Magistri deditos, ut nonnulli etiam post triduum non tam desideratum quàm

a Sulpicius Synodo Remensi sub Sonnatio Episcopo anno (ut rectè Carolus *le Cointe* in Annal. probat) dc. xxv. habitæ subscripsit.

b Petalum à Greco πέταλον bracteam seu laminam significat fronti vel pectori Pontificis apponi solitam. Lege Isidorum lib. 19. Orig. cap. 21.

An. Chr. DC.XLIV. Jan. XVII.

necessarium corpori indulgerent cibum: videlicet dum in profundiore intelligentia sacrorum voluminum plerique conversantes, tamquam copiosis dapibus inhiantes, expleri nequiverint, & contuendo acriùs inflammarentur, & jugi certamine ita adversus carnem agonizarent, ut in nullo voluptati ejus ac libidini concedentes; animam verò alendam sapientiæ pastibus, & scientiæ cibis in majus semper agentes. Exsultans Pater de tali studio filiorum, tandem fœnus repositum properat ab æterno exigere Patre. Et subitò adest Dominus consolari ac munerari servum fidelem.

Moritur

39. Et dum his virtutum fulgeret miraculis, beatæ consummationis gloriosum tempus advenit. Sed cùm fracta jam ævo membra deficerent, afflictum emortuúmque corpus onus abstinentiæ roborabat: & quod natura neglexerat, meritum confirmabat. Itaque plenus dierum, ætatísque suæ tempore consummato, meritorum splendore coruscans, terrena terris membra commendat [a], spiritus cælestis inter Angelorum choros celsa cæli conscendit. a

Omnibus ingens sui desiderium relinquit.

40. Igitur ex omni latere urbis innumerabilium populorum repente undique caterva confluxit: constipantur mœnia, atria, omnésque plateæ, intantum denique ut nisi auxilium adfuisset B. Antistitis, pars maxima populi contrita sub pedibus, vi obrupto spiritu, constipatione tantorum necarentur. Erat omnium planctus immensus, mæror intolerabilis, tantóque gemitu lugentes erumpebant in voce, ut lapidea etiam pectora immensos profunderent fletus. Nescio an fuisset inibi quis tam crudelis & demens, qui se à lacrymis revocare potuisset. Tantus etenim vocum increpuit fragor, ut locus ille quasi à magno tonitruo concuti putaretur. Et cùm esset omnium infinitus animæ mæror, Clericorum prorsus interrupti singultus, acediosa lamentatio spirituales hymnos canere vix sinebat: ea tantummodò inter singultuum verba dolentium gemitus extorquebat: Heu grex desolate quid agis? en amisso Pastore dispergeris, & quis umquam te à luporum rabidis dentibus quiverit liberare? In morte denique tua, ô Pastor bone, omnes nos interiisse quis ambigat?

Corpus ipsius sepelitur. b

41. Interea ventum est ad Basilicam, ubi nunc Dei Sacerdos glorioso triumpho resurrectionis tempus exspectans, miro decore jacet humatus, quam quidem dudum ipse summo construxerat nisu [b]. Corpus illatum sepulcro, plebs

a Obiit S. Sulpicius XVI. Kal. Febr ut ex Martyrologiis initio prænotavimus, anno circà DC. XLIV. quod ita colligimus. Sulpicius Sedi Bituricæ post Austregisilum impositus est anno DC. XXIV. vel insequenti, quo Synodo Remensi subscripsit. Si Patriarchij Bituricensis consarcinatori fidem adhibemus, sedit annos XIII. quibus expletis VULFOLENDUM sibi Coadjutorem ac successorem ordinavit. Vixit aliquot pòst annis: nam DESIDERIUS Cadurcorum Episcopus in Epistola 10. ad Dadonem seu Audoënum recèns Episcopum Rotomagensem, *amicum*, habere se gloriatur *præstabilem meritis* SULPICIUM. Dado verò ante annum DC. XLI. ordinatus non fuit Episcopus. Certè ex superioribus satis intelligitur, Sulpicium aliquamdiu subrogato Vulfolendo superstitem fuisse. Carus erat maximè Desiderio prędicto, quem jussu Dagoberti anno regni VIII. consecrâsse legitur apud Vitæ ipsius S. Desiderij scriptorem, qui cap. 8. Epistolam refert Dagoberti nomine ad Sulpicium scriptam, in quâ Sulpicium *Archimetropolitanum* Rex appellat. Et *Sanctum Patriarcham* Epistola 12. vocat Desiderius ipse, cui Sulpicius duas direxit Epistolas, quæ post Desiderij litteras in To. I. Hist. Franc. Chesnij ordine 64. & 72. referuntur. S. Sulpicij Reliquiæ in proprio suburbij Biturici Monasterio religiosè à Nostris adservantur, caput verò in theca separata ibidem videtur: ut planè falli necesse sit Antonium Domenecum in lib. SS. Principatus Catalauniæ, aliósque, qui illud in Villæ-Francæ opido ditionis Confluentanæ ad Tethin haberi affirmant. Ado in sincero Martyrologio nullam Sulpicij Translationem memorat. In antiquo Martyrologio S. Laurentij Bituricensis à Philippo Labbeo To. 2. Bibl. vulgato duplex notatur S. Sulpicij Translatio, una VI. Kalend. Septemb. his verbis: *Bituricas civitate Translatio corporis S.* SULPICII *Episc. & Conf. magnæ sanctitatis viri*; Altera XII. Kal. Novemb. *Bituricas Translatio S.* SULPICII *Episc. & Confess.* Utraque follemnis ab antiquo fuit in Monasterio Navensi, ut ex vetusto Diurnali MS. constat. Credere par est, eas repetendas esse à tempore Normannorum qui prædictum Monasterium devastârunt: ob quorum metum corpus S. Sulpicij in tutiorem locum deportatum, inde verò relatum, duplici celebritati occasionem dederit.

b *Locus ille*, inquit Abbreviator, *ubi ipsa Basilica & ubi memoratus Dei vir sepultus est, nominatur* NAVIS, (quod etiam infrà dicit iste Auctor) *eoquòd ibidem portus navigij esse videtur: locus amœnissimus, inter duos amnes* (Euram scilicet & Molum) *nemoribus & vineis copiosus, pratis fluminibus interfusis: immensa planities, ut ibidem habitantes similitudinem paradisi videantur possidere.* Nec omittenda hîc verba Johannis Phernandi. *Inter cetera quæ plurimo labore sumptúque non parvo pius Pater erexerat Monasteria, unum præsertim in deliciis habebat, quod in suburbio Bituricæ urbis situm, ac Deiparæ Virgini consecratum,* NAVIS *cognomento placuerat appellari. Illic probatissimos Monasticæ conversationis viros habitare præceperat, quorum exactissima bene vivendi norma suam ipsorum salutem operari cupientibus lucidissima præberet exempla. Diligebat ex animo Fratres illos, quibus & Abbatem sese exhibebat & socium, &c.* Istud Monasterium jampridem S. Sulpicij nomine insignitũ, cui præsidet Abbas Regularis è Nostris, etiãnunc florentissimũ est.

An. Chr. DC.XLIV. Jan. XVII.

universa Pastoris absentiam sustinere non valens, ultra humanum modum mugitum pavimento prostrati reddebant. Ita dumtaxat, ut etiam nec ministris Ecclesiæ permitteretur libertas officij persolvendi. Lugebant quidem quasi absentem, quem non amiserant, sed præmiserant; nescientes planè, quòd legationem pro ipsis cælum penetrans Divinis obtutibus fungi properat, ut ibi interpellaret pro plebe, quod hîc poscenti redderet ac fideli; ibi funderet vota, quod hîc responderet votis.

Miraculis illustratur ejus sepulcrum.

42. Nec morâ à semet patitur esse absentem, quem in terris positus labore foverat indesinenti; sed ilicò spiritu properat visitare quem corpore reliquerat non affectu. Et ita repentè variis infirmitatibus salutem reddendo se prodidit esse præsentem, ut quasi cælitus lumen ostensum, aut radius quidam solis erumpens, totum orbem claritate superni luminis illustraret: ex quo per omnes civitates & vicos, immensæ multitudines velut messium tempore ad areas triticum, ita ad Ecclesias populi congregabantur. Et non solùm de diversis miraculis sanitatum vicinas civitates, verumetiam universa regna terrarum, tamquam volatu pennifero fama clarissima refulsisset. Et nisi Basilica ipsa magna ex parte ampliata fuisset [a], capacitate sua infirmantium multitudinem recipere nequivisset. Et si Deum meruero ducem, adhuc de iis quæ nunc triumphator egregius egerit, brevi sermone ostendere cupio. Dignè etiam planè ab antiquis præcessoribus, ubi hæc geruntur, Navis ob portum navigij vocitatur, qui quasi præsagio futurorum quodam hoc olim indicat nomen, quod nunc affectu manifestat Divino. Ea scilicet Navis est, in qua qui adhærent, hujus sæculi transeunt mare, & ad patriam longè positam, videlicet regni cælestis, perveniunt liberi. Ibi nempe ab imminentibus malorum procellis visibilium & invisibilium, confugij efficitur portus, ibi à sæculi fluctibus seu turbinum tempestatibus evadendi tribuitur gratia. Illic quotidie infundunt sal scientiæ infirmis & ignaris: ibi per intercessionem B. Patris nostri ab æterno & invisibili medico, gratis medela tribuitur infirmantium: per eam prorsus naufragi atque exsules pristinam redeunt ad patriam.

Lampas jugi manat oleo.

43. Prætermissis igitur ceteris, in quibus post paullulum, ut suprà pollicitus sum, operam dabo; nunc de illa lucerna, quæ ante sepulcrum Beati suspenditur, breviter dicam. Fertur à ministris oleo semel fuisse impleta & exundante sancto liquore [b] multitudinem desuper jugi effundere labe *, ex quo multi peruncti variis plerisque caruisse dicuntur infirmitatibus. Et hoc non sine admiratione fatendum, quòd semel tempore vespertino Sacerdotalis cœtus, dum Divinis canticis personaret, repentè ictu fulmineo cælestis flamma lucernæ fomentum percutiens, cunctis intuentibus lumen præbuit mirabiliter, & numquam deinceps fulgorem amiserit, quam Divino ministerio usque hodie instinctum fovet pabulum.

* f. lapsu

44. His gestis clarissimi viri, etsi indignis quibus explicata sunt dictis, nunc tempore congruo terminum dare disponimus, ori manum imponimus, introrsus ad conscientiam redire festinamus. Et quidem quem imitari non possumus, Patronum nobis fieri postulemus; ut suis meritis adjuvemur, cujus natalitia celebramus, eo opitulante, qui cum Patre & Spiritu sancto vivit & regnat Deus per omnia sæcula sæculorum, Amen.

a Domio Abbas *Basilicam illam maxima ex parte ampliâsse* dicitur ab alio Auctore anonymo coævo. Hinc Johannes Bollandus suspicatur hujus Vitæ scriptorem fuisse ipsum Domionem, qui nomen suum modestiæ causâ reticuerit. Verùm ex libro sequenti Miraculorum quem Bollandus non vidit, constat num. 3. alium tum temporis præfuisse Abbatem.

b Clariùs Scriptor vitæ brevioris: *Et exundante multitudine olei quod desuper labebatur in terram, multi peruncti, de infirmitate sua exuti sunt.*

LIBER QUARTUS.

Complectens Miracula post S. Sulpicij obitum facta, eodem Auctore anonymo, ut ex num. 1. constat.

1. INSTAURAT nostra molimina ad murmura renovanda B. SULPICIUS, dum vitam virtutibus probat. Quamvis lege obitûs deposuerit carnem, tamen sine carne superstes adhuc cernitur atque tenetur, quærenti adsistens, & se numquam abscondens precanti. Et quoniam pollicitum me dudum in parte superiori, quam de vita ipsius illustris Patroni indigno edidi ore, vobis fuisse reor, ut de insignibus miraculorum, quæ post siderea penetralia fultus triumphator egregius gesserit, brevi sermone plura perstringerem; nunc tempus adest de tanta mole potentûm virtutum exiguam saltem contingere partem. Quamquam universos fines ab ejus virtutibus acsi solis splendor miraculorum claritas refulsisset, tamen è multis gestis paucissima tangam, scilicet non ornato politóque sermone, sed causis manifestis obstupendísque laudes aggrediar extollere tanti Patroni, & qualis signo virtutis primo claruerit, in fronte lectionis prætexam. *Ex MS. cod. Sulpiciano & Philippo Labbeo.*

2. Dum arte quorumdam opificum erga tumulum gloriosissimi viri, penetralia quæque opere celeri decoris gratiâ explerent, uti rutilante bractea, vel diversorum coloribus lapidum refulgeret, ardentíque desiderio labori insisterent jugi; dúmque unius diei spatium de patientia vel miraculis ipsius Sacerdotis, quæ in corpore Deo placito gesserit, mutuò conferentes, peregissent jejunando diem, vigilando tenebras, tempus utrumque duxerunt, itaut facto mane canerent cum Propheta: *Oblitus sum manducare panem meum à voce gemitus mei.* Et arripientes opera adsueta, talibus dictis preces fuderunt: Dei sacer Sulpici, adesto jam revisere celeriter gregi derelicto, quem quondam pio affectu fovisti, & animas quas ob tui amoris contemplationem hesterno die jejunare fecisti, hodie jam refice fessas. Necdum preces compleverant, & ecce inter marmorum fragmina reperiunt aureum * probum, in quo Cæsaris antiquissimi manebat expressa figura. Exsultantes subitò ac trementes, nemo interea audet cælestia attingere dona. Tandem indicant Monasterij Patri; tum ille concito properat cursu, & cum Sacerdotali cœtu levat cęlestia cum canticis dona. Jamque salutis perceptâ unciâ indulget sanè in refectione artificum, reperit fermè pondus medij sicli. *Dum tumulus ornatur, aurum repertum.* *Psal. 101. 6.* *NOTA.* ** nummum*

3. Cúmque salutis humanæ velut lucerna in sublimi posita fulgens, gratia reluceret, & penetralia urbis rumoris flamma lustraret, ecce subitò Maurinus cæcus de Maceriaco fundo, dum præcedente duce infra mœnia stipem quæreret, ubi talia comperit, cursu veloci magis pendente de latere duce, quàm fronte præcedente properat, & ubi veneranda requiescunt membra prostratus occumbit, & mox de illo vasculo ante tumulum B. Sulpicij suspenso, liquore huic cæco litis oculis cœperunt reserata patescere lumina, & infusa paullatim adsuescere lucem, quam ætas amiserat terrena. Et sentiens percepisse egregia lumina, tantæ gratiæ fama respersit ubique per ora. Nam SENECEM quemdam de ordine Levitarum Monasterij Pater qui hodie superest, ut ab ipso didici, junctis comitibus fovit, à Monasteriolo, quod SORBARIUS * dicitur, digressum; cui obducta nube oculorum latebat visus, & infusa tenebris fermè triginta per annos macularum tegmina privaverant luce. Ubi se miserum clamitans Abbatis obtutibus intulit, tenui liquore oculis infuso, ilicò tegmina suspensa, & vix fugata, didicit jam redditam captivam cernere lucem. *Visum recipiunt cæci.* ** ignotum*

4. Postquam virtutum opus celeberrimum cœtu mœnia complevisset, certatim occurrentes cuncti, quorum vel mentes dæmones, vel corpora morbi obruerant, orantes medelam membris, hi gressus stabiles, hi sensus recipientes, *Quidam à dæmone liberatur.*

An. Chr. DC. XLIV. Jan. XVII.

exsultantes abibant. Præcipuè tamen è cunctis quid in uno Landegisillo nomine, quem dæmonum turba totum captivum jure tenebat, per intercessionem famuli sui Christi contulerit gratia, dicam. Dum acerrimè more venantium bacchans, nemorum quodam die efferus secreta lustraret, dæmonum telis improvidus cessit repentè, pectúsque fœdatum legionum effecit templum, eúmque socij tandem Petulco reperiunt, nec valent pauci vincere furentem, qui cunctis debacchans, dentibus frendens, venenato ore efficiebatur sodalium hostis. Interea undique vallatum catenis muniunt, tetrum ad urbem provehunt, ad locum pertrahunt tumuli sacri. Tum dæmonum phalanx per obsessum corpus in modum organi varias exprimit voces, & nunc vibrans venena, serpentis sibila perflat. At ubi ante sacrum sepulcrum ventum est, inter trahentium manus adjutus, dæmonum ope solutus, ferreis nodis septa sancti sepulcri ut penniger repentè transiliit. Nec mora, hostis enixiùs cœpit sævire jam proditus, frendere maxillis, dentes nudare minaces, ingentem exercens morsibus iram, dum fugiunt trepidi, nec quisquam obsistere audet. Quid moror? ubi tegnum* sancti corporis molitur conscendere, tactum è manibus noxiis artus nervique cœperunt rigescere protinus; & collisus repentè post tergum terram corpore pressit. Turbantur cuncta tumultu, spargens innumeros per credula corda pavores: ilico is cui officium erat, excurrit ex dicto liquore perfundere semianimem, & subitò ejecta dæmonum turba, per triduum contexuit solum. Tandem quasi à sopore excitus gravi, in semet paullulum reversus, quidnam sibi ignorans fecisset accessum à sociis percunctatur: & gesti notam agnoscens, longa de pectore trahit suspiria, & confestim advolutus genibus Sacerdotum, orat ut non solùm mentis, verùm quantociùs sæcularem deponeret habitum: & arrepta forcipe, capitis sui propriis abscidit cæsariem manibus, mentéque alacri repedavit domum, & (ni fallor) incolumis hodie superest.

* f. tegmen

Impotentis membra firmantur.

5. Nec multùm sanè posthæc miracula fluxerat tempus, & ecce ab agello Prugnius plaustro advectus se protinus offert, cujus languor cuncta dissolverat membra, vitámque tenebat jam pœna superstes; & precibus projectus talibus orat, ut si non languoris crudelis sarcinæ, vel vitæ finis finem faciat cruciatibus tantis. Sub quo languore bis senis currentibus mensibus, in atriis degens, augebat quotidie dolor, macerans sine fine cruores. At ubi nihil medelæ afflictum corpus sentiret, & deteriora prioribus posteriora succederent, ad suam molitur repedare domum, inter suorum dumtaxat efflare spiritum manus. Et cùm propinquorum humeris ulnísque evectus, ad locum ubi sacrum corpus evectantium humeris quondam sepositum fuerat ventum est, ilicò sensit quiddam in se venisse supernum: & confestim inter brachia sustentantium depulsus fugatur morbus, & pristino venæ subitò replentur humore, extentáque crura, arentes penetrat cælestis benedictio artus, & rigat exhaustas divino rore medullas. Quid multa? Saliens æger pavore concutitur nimio, adytis refugit. Videntium turba interrogat: Quem tibi terribilis visus concussit corde pavorem, cùm læti sermonis gratia placet? E cæli, inquit, solio rerum omnium Pater mihi talia tribuit. Tum per mediam mirantis populi turbam abibat, humeris fortioribus suam supellectilem vectans.

Arrepticia liberatur.

6. Nec longo pòst tempore de Baguriaco fundo, qui est in conspectu Basilicæ Sancti, uxorem suam quidam arreptam immundo spiritu, ardenti fide ad limina templi projicit, & his verbis intulit preces: Te, inquit, exoro, Antistes beate, Angelorum consors, hominúmque salus, horribilem propellas de uxoris corpore morbum, reddásque mariti natorúmque tenerum solatia vitæ. Nam cursus lunæ eadem torquet dæmonis arte, & dejectam in liquidas projicit undas, aut miseram sæpe volvit in ignem. Tunc ubi vinctam ante sepulcrum gloriosum fecit stare collisam, repentè procubuit simul convulsa venena. Ilicò dæmon purgato corde fugabatur. Tunc vir exsultans cum uxore, mente alacer domi remeat ovans.

7. Exin quidam à Sesedomno colonia, quæ duodecim milibus fermè à Basilicæ atriis distat, vinctus offertur in templum, cujus spiritus acer mentem immundam impleverat, lacerans virtute furoris quoscumque attingere valuisset: nec poterat rapidum quisquam retinere furentem, nisi ferreis vinculis catenarum, & nisi à pluribus comprimeretur, inter manus trahentium vincla quæque rumpebat, & obvios quoscumque laniabat. Cùmque dura cervix dæmonum adstricta habenis orationi procumbere reluctaret, vi Sacerdotum & vulgi à quo sequebatur oppressus, oleo sancto perfusus, ilicò ab eo acerrimus abiit dæmon; & sese gravi pondere discussus, admirans exsultabat jam sospes de donis supernæ salutis. Interea gratia plebis salúsque veneranda micabat, cuncta per ora fulgens dilatavit fama. Aderant populi hinc inde ruentes, complebant tecta, avidíque atria petebant: & cùm se innumeris cœpisset sublimis Antistes signorum prodere miraculis, passim implebantur cælestia horrea farre, & per omnem terram mellisonis linguis præsentia Christi per tanta miracula terras illustrare credebatur, itaut cum Propheta plebs universa clamitaret: *Visitasti Domine terram, & inebriasti eam.* Denique languoris tabe peresus, diversis malis nexus, certatim reddebat miranda gaudia sanus. ANN. CHR. DC.XLIV. JAN. XVII. Furiosus menti redditur. Psal. 64. 9.

8. Inter quos ecce sub religionis habitu quidam Aurelianorum à finibus, quem totum obsesso fœdaverat corpore lepra, horrida contexerat viscera tabes, ad veneranda procubuit Antistitis membra. Precatur avidè tandem ut careat languoris pondere tanti, semet interea poscit liquore perfundere sancto: unctúsque lurida membra renovari paullisper suam carnem miratur, nitensque cutis æquiparat gratiam puerorum, & ita demum exsultans properat revisere incolumis patriam. O verè beatum per omnia virum, qui cùm ad astra volans cuncta transscenderet sidera, tam sedulo studio fovit Ecclesiam! Superna penetrat, terrena illustrat; in cælis regnat, & hîc triumphat. Leprosus curatur.

9. Nam sub tenebris ab utero degens quædam puella, cùm parentum aures ob desiderium lucis inflammaret, sublimis famæ rumore comperto, eorum viscera concutit jurgans. Cùm omnium, inquiens siderea dona variam morborum suffragiis B. Sulpicij medelam dispertiunt, cur densa caligine septa infelix resideo trusa? Obsecro, inquit, evehite me ad sepulcrum hominis Dei. At illi properant cum orbata quantociùs ad tumulum sanctum, ubi projectam alligant tremulas inter suspiria voces, pallentésque rigant lacrymarum flumine malas; suffragia poscunt fideli cum gemitu corde. Cæca videt.

10. Raris interea diebus excursis, ex necessariis unus alumnísque Pontificis pænè omnium civium carus & notus, quem febris juge lege recursa ad quartum reditura diem, ita semper reditura diem, ita semper repetendo ruinas consumpserat, ut afflictum corpus nihil medelæ sentiret, dum strepitando terræ prostratus ventura patitur die: hæc * verò solo adhæsa, salutis sustinet dona futuræ, adsunt utrisque subitò ætherea dona, & dum membra dolore fessa prostrata gemunt, dantur afflictis solatia vitæ. Iste sensit paullatim mollito corpore suis medelam infundere venis: Hæc verò à tactu liquoris suspensa tegmina macularum, vix amota oculis, didicit jam reddita luce ferre acies, luménque novum mirata recepit; uterque jam sospites redierunt ad propria læti. O atque utinam nostri cordis tenebras medicina Patroni fugaret, & antiquam rursum nostram infunderet lucem! Febricitans convalescit. * cæca

11. Nec sanè prætereundum est quòd juvenis quidam ad sacrum dehinc sepulcrum offertur, cui sævitiâ dæmonis rapta fuerat visûs auditúsque substantia. At ubi perunctus est oleo, propulsus fuit de pectore dæmon. Sanè redierunt officia sensûs, & rudis homo in sermonibus, è quibus per duodenos ferme annos neque unum aures penetraverat ejus, per magisterium comitum puerilia verba redactus quasi in cunabulis fari nitebatur: & ita recepta dona salutis, permanserunt in officio membra. Sermo & auditus cuidam conceduntur.

12. Exin Doda quædam ex Nevernensium mœnibus, diversorum humeris Contracta curatur.

AN. CHR. DC.XLIV. JAN. XVII.

evecta, cujus ita nervi marcuerant, ut genua genis, & plantæ adhærerent natibus, ubi curvato corpore, & conglomeratis artubus, illata ſepulcro manibus ulnisque trementibus adytis penetralia tangeret, medelæ cui cuncta deferant auxilia, ſancto perfuſa liquore, citò illabitur ſalus, & repentè artubus extenſis, paſſim greſſibus reſtitutis, bina per luſtra preſſit veſtigiis tellurem. Receptáque priſtina ſoſpitate nullo indigens adminiculo, ad ſuum remeat diverſorium. O verè ſine fine miſeratio prompta! qui in corpore poſitus mente humili diligebat omnes, nunc in cælum triumphans ſpernet nullum.

13. Nam quemdam ex Sapaugia pago, horrido morbo intexerat lepra, cuncta inficiens maculâ tegmina carne, & denſas ſparſerat in corpore vitiato guttas. Quem cùm ſanorum faſtidia abhorreſcerent, opinione agnita quæ Chriſti gratia per omnes ſparſerat fines, cupiens corpus fœdatum de unguento ſancto habere linitum, curſu properans concito, inter populorum catervas adytis penetrat, & ante glorioſum ſepulcrum ſuper pavimento membra proſternit. Tum oratione præmiſſa, exeſa carne oſtendit horridam cutem: & ſemet aptans ſub exundante lucerna, ſenſit à tactu ſucci, divini muneris dona, remeare raptim per membra ſalutem, & diſpergi celerem renovatam in carne nitorem. Tum ſanatus æger attollens ad ſancta myſteria vultum, grates refert pro tantæ dono ſalutis; conſpicatur ſuam cutem, & miratur niteſcere jam ſanam numquam ab eo fuiſſe tam præclaram.

LIB. V. Mulier oleo ſacro peruncta ſanatur.

14. Jam ſemel prolata in laudem tanti Patroni quidnam lingua ſiles, cùm tibi per interceſſionem glorioſi Antiſtitis, quamvis robur adſit, fontem virtutum ejus fatendo vacuare non vales? Ergo vel quantum vales age, & in ſanctam Domino committe favillam, ut rigor ingenii Chriſto adſpirante tepeſcat, & glacialem cordis Sulpicii oratio ſolvat. Nam ut præter ea obſcura quæ erga humiles geſta ſunt non taceam, certè quia nequaquam latent quæ erga CONSORTIAM quamdam eximio perfunctam honore, parentibus claram celſámque ſæculi dignitatibus, uxorem ESONIS, qui quondam culmine moderaminis Galliarum partem rexit, geſta ſunt: quæ etiam ipſius Sacerdotis caritatis lege ob probitatem morum cariſſima fuit. Nam cùm Maſſiliæ mœnibus conſumpta gravi morbo teneretur, atque omni motu torpentia membra cum officiis caruiſſent, jam carnem relinquens ſpirabat tenuis flagrante in pectore flatus. Pallebant vicina morte propinqui, arentes artus lacrymarum fonte rigabant. Interea irrumpit à proforibus quidam, & ſecum de oleo lætitiæ noſtræ parvum liquorem detuliſſe fatetur. Cúmque turba plangentium Deo gratias laudéſque de dono ſuperni muneris reſonaret, protinus allato liquore totis compagibus irroratis, propulſo vitiati fellis morbo, veterem expellit ſubita virtus dolorem. Reddita eſt igitur à corpore fugato veneno priſtina virtus. Et mox mirante populo mulier valida ſurgit, & ſtabiles greſſus divino munere ſiſtit, dat laudem Domino per ſancta altaria Chriſto.

Oleum in ampulla aſſervatum guttas cælitus emittit.

15. Nam quid feminas ſtudio fideli meruiſſe compererim, quemcumque dabit Chriſtus ſermone retexam. Cùm fidelis quædam, BELLAM nomine, ex Carentomago, flagrante in pectore fide, de dicto ſæpe liquore lenticulam ſuam à Baſilicæ millibus ferme triginta, abſque vehiculo, ſenile jam corpore, ad ſuum diverſorium deportâſſet, & cujuſdam in cellula ſublimiter candidis tecta linteaminibus collocâſſet; ilico cellulam ſacrans, ac venerabiliter donum quod detulerat ibi reponens, jugiter preces & jejunia geminat, excubia omnibus pænè noctibus celebrat. Tandem manibus ulniſque trementibus amota vela parumper attrectat lenticulam, & ecce denſæ refulgent aureæ undique ſparſæ per vaſculum guttæ, & fletum fundens præ gaudio, nunc ſuſpiria longa de pectore trahit, nunc arva corpore premit, nunc ad limina ſatagens, pergit propinquorum dumtaxat evocare catervam: & ne diutiùs morer, quoſdam de Fratribus de Monaſterio eminus ſito converſantibus protinus evocat, geſta cum lacrymis per ordinem fatur. Stupent mirantúrque pariter univerſi, adſpirant ſurſum credentium

dentium corda. Alii interea sanctum liquorem vertisse* in aurum putant, alii industriâ artificum auri fragmenta in eodem vasculo inserta aïebant. Sed Dei Athletæ ad corda dubia roboranda lenticulam vacuant, liquorem in concava fundunt, infusáque lymphis curiosiùs mundant, attrectant, nec quidquam ex auro in vitro reperiunt: repleto vasculo oleo rursum mirum in modum sparguntur undique aureæ guttæ, & insertæ rursum vitreo crate usque hodie permanent Fidelium in admiratione, &c. AN. CHR. DC. XLIV. JAN. XVII. * versum esse

16. Nec multum post tempus Amphiolinas* prædio ipsius Pontificis quædam femina, cùm torpentia membra, quorum officia morbus dissolverat acer, ad ejus in grabato evecta sepulcrum, ex dicto liquore fuissent peruncta, nec mora ceperunt cuncta officium membra, & firmatis corporis usibus stratum suum ad suam domum propriis humeris vectat. Tunc per pectora plebis miracula læta frequentant. Hinc è diversis partibus certatim orbis agmina conveniunt, multiplicant preces, dat gratia velox optatæ pietatis opem. Lætantur ovantes, laudes complosis manibus sonant. Paralytica oleo inuncta vegetatur. * al. à Phrotinas

17. Nec multùm pòst à Lemovicorum urbe cæcorum se bis senus numerus offert in atriis templi, flexóque poplite curvis genibus magno murmure perstrepunt. Sancta interea penetrant, tumulum vallant, genas lacrymis rigant, pectora verberibus tundunt. Quid multa? Nec mora, cœperunt Fidelium mentes post spatia longa novam cernere lucem, & paullò surgentes atque in se agnoscentes dona superna, prorsus texuerunt corpore arva. Et post paucos dies captivis splendore oculis infuso incolumes ad propria repedârunt, &c. Cæci vident.

18. Duo viri ex Turonorum Pictavorúmque mœnibus, caritatis lege connexi; Christi jussa complentes, omnibus renuntiatis suis, ad sepulcrum B. Sulpicii orationis causâ properare crediderunt, ac de Memoria ejus suis humeris ardente fide imponentes, Orientalem sub axem nituntur properare: ut quæ de religionis dogmate vel exemplis Fidelium arripuissent, ad suam instructionem vindicarent. Igitur cùm Massiliam aggressi, datis naulis his qui classibus præerant, puppem conscendissent, & sulcare jam freta molirentur, & Austri mox vento nave inflata, tumente fluctu, laxatis velis volat undique carina. Postquam consurgit puppis in altum, & ad cælum rapidus cœpit pontus subtollere montes, interea Christi milites, pariterque nautæ, extorres ab arva præcipites ferebantur in altum: & cùm ad litus remigare moliuntur & nequeunt, effigies in quas more patrio Piratæ placare sueverant, procumbentes exorant, ut ponti pericula mitigentur. Et cùm magis in ira consurgeret æquor, immensus hinc inde tumesceret ventus, sociis indicant Sancti, ut B. Sulpicii suffragia poscant: forsan ejus interventu placidam sternet Christus sub æquore pacem. Actóque repente laterna oleo plena, quæ suspensa sistebat, divino accenditur ministerio; at ubi miro stupore absque humana notitia refulsisset, & tumente succo undis liquor adjectione Divina superlabaret, hærentes nautæ summotis austris, placita freta subitò mitescere cernunt. Tum illi inter se se timidis affatibus conferunt, qualis sit quę tanta sit ei præmissa gratia, ut sola invocatione nominis ejus, etiam freta concita ventis summittant colla. Egressi igitur è classibus nautæ in Africanum larem, Templum in ejus nomine miro opere extulerunt, in quo signorum gratia variis modis Christo largiente refulget. Nam quid in sacrilegis, infidis, Deíque pacta transgredientibus, ad sui famuli gloriam minaci severitate Christi contulerit dextera, pauca tangam. Tempestas sedatur. Nautæ in Africa extruūt templum B. Sulpicio.

19. Cùm unus ex Maucironno* diœcesi de fenore suo ad quemdā reposceret, tandem dementi temeritate is cui fenus creditum fuerat, reluctans, abnegat ac mutuata reddere temnit. Utrique jurgant, jusjurandum fenerator ab æmulo flagitat; locum eligit ad sepulcrum venerabile: adversarium advocat, viam cum eodem carpit; piè monet, ut indultam partem pecuniæ mediam, aliam solvat, & sub ira cælesti ne crudeliter ruat. Is autem cui mentem vesania totam captivā jure tenebat, persistit negans, & cùm eminùs oculis infidelibus mœnia urbis circum- Perjuri plectuntur. *al. Mauritiroronno diœcesi, id est parœcia.

An. Chr. DC. XLIV. Jan. XVII.

lustraret, ubi intuitus est aulam Regis superni, dentibus infrendens serpentis sibila perflans, post tergum allisus corruit, & protinus efflavit miser spiramina vitæ. Etenim quàm celeri suffragio Sancti Fidelium medela dispertitur, tam velox è superis præcordiis infidelium digna illabitur ultio. Et quia interdum injustos justo tremore divinitus cogit cælestis gratia virtute sentire sæpe rebelles, si nondum præcepta Regum ad verbera cogunt.

Clericus dato sacramento castitatem violans punitur. * contemptis &c.

20. Nam quidam adiit quondam Ecclesiæ sanctæ se connectere membris, qui protinus Crucis sanctæ vexilla secutus, contempta * mortalia gaudia, Clericatûs nomine, cùm jura repente arripuit, breve post tempus neglectâ militiâ, qui thalami jura sociámque carnis spreverat, ubi lascivia stimulare animum cœpit, crassatus veneno libidinis, ad spurcitiam animo pergit. Ubi is qui illi præerat constuprâsse eum cum scorta reperit, angit, verberat, correctum emendare molitur. Jámque cæsum ad Basilicam evocat, promissa elicit, Sulpicius sanctus proponitur testis. Et ne demum nefandæ mulieris amplexibus jungat, pollicetur sacramentis. Rursum post breve tempus rediviva voluptas stimulare animum cœpit. Nec mora, cuncta rejiciens sacra, in amplexus nuptiarum & vota recurrit, & post Clericatûs titulum, nomen nititur capessere mariti. Sociatur interim scortæ, & captivatus vecors ilicò illabitur tartaro, & stimulante eum facinore, fugam cum socia arripuit. Et cùm procul jam cursu concito pergerent, senserunt subitò ultricem vindictam in se venisse è cælis: & Divino repentè concussi terrore, rigentibus venis, membra humo presserunt. Reperti à proximis, tandem in plaustro advecti, projiciunt semianimes in atriis Templi: fatentur peccatum, subitò & datur passim indulgentia reis. Quid multa? Divinis flagris multatus delictum lacrymis luens, gessit pœnitudinem diu, & agnita melioris vitæ conversatione, revertenti Ecclesiæ sinu, lætabatur cuncta fraternitas.

Divina ultio in exercêtem violatorem festi B. Sulpicii. * pro recurrente &c.

21. Nec multum pòst, recurrentem * gloriosi Antistis natalis diem, dum excuteret quidam purgarétque aream, à proximis arguebatur, cur ob metum sancti Pontificis, cùm placita dies omnium quietem tribueret, servile auderet opus exercere solus. Non Deus est, inquit, sed homo nostræ conditionis par Sulpicius iste. Subitò arentibus venis, obriguit nervorum cuncta compago, & virga quam sacrilega manu tenebat adstrictam, repentè & quasi ferro retrusa frustrata innexis conamina gerens, reus pœnitudine sera cum corpore membrorum ad sanctum properat tumulum: & quem paullò antè superba mens despexerat, nunc enixis vocibus humiliter invocat. Et ubi stipante agmine Sacerdotum contractione absque succo manus extendere non valeret, ex liquore laudabili demulsa, paullatim arentes artus venarum humore rigantur, & extensa manu virga adhæsa procul extimplò resiliit. Divino igitur verbere cæsus repedavit sospes ad propria & lætus.

a Solvuntur vincti & liberantur.

22. Ob seditionem quamdam [a] ex Reipublicæ prædio exhibentur vincti in urbe septuaginta fermè, truduntur in vinculis rei, & adstrictis nectuntur ergastula membris. Tunc caligo carceris tetra perfunditur vallo, traxerunt longa reorum supplicia membra: consumpti fame continuata putredinis tabe, exesa carne cœperunt pallescere genæ. Afflictis inediâ dissolvitur passim cuncta compago. Quid ampliùs? deferuntur regalia jussa, ut omnium adsint diversa supplicia. Tunc feralis infamia frendens intraverat urbem, & spiritu tenui flagrante in pectore, pallebat infelix ordo reorum, hærebant nexæ per squalida colla catenæ, incutiens fractis stridentia vincula membris. Statuitur tempus, in quo alij distentis

a Huc spectare videntur quæ refert S. Audoënus in Vitæ S. Eligii lib. 2. c. 14. *Eligius cùm in civitate Biturica ad Memoriam S. Sulpicij Confessoris oraret, audivit complures nuper mortis sententiâ damnatos teneri in carcere fiscali vinctos; interfecerant enim quemdam fiscalem judicem, & idcirco habebantur in vinculis. Rogat se deduci ad eos, sed cùm appropinquasset custodiæ carceris, mox milites consurgentes obstiterunt ei vehementer, nec permiserunt eum propiùs accedere. Tunc ille mæstus admodùm indignatúsque animo discessit, & cœptum iter peregit.* Regressus ex urbe Lemovica, meritis ac virtute sua solvit reos, qui *ad Basilicam S. Sulpicij* properantes, ostium sponte patefactum invenerunt.

membris mali pendula carne exponerent crucianda; alii artus facibus consumpti, alii truncati interirent. Interea magis gemitu, quàm sono verborum sedulò proclamant suffragia Palæstri nostri. Tandem reorum rumor pias attigit aures S. Sulpicii, & subitò angelicus concutit reorum viscera terror; mox etiam obstupefactis ad aures irrumpit attonitas, solvuntur catenæ, vincla de collo prosiliunt: & cùm sese rumore placito mutuò exhortarentur, custos carceris eminus, qui observabat audito fragore, atra penetrat, reos innexos intuetur & pænè spiritum efflat. Et non superno, sed humano ingenio, aut per carmina mathematica, vincla tanta putans fuisse soluta, rursùm accersiens ministrum, curiosiùs squalida membra circumsepit, nudos artus nectit, claustra munit, caput concutit, cædes ante tempus minatur. Interea dies adest exspectata votis, & crassa caligo urbem involvit obtectam. Grata quies blando sparserat sopore per pectora militum, marcebant oculi somno custodum, adsistunt humanæ vota salutis: & laxatæ ereptim ceciderunt catenæ; quæ pallentium stringebant colla reorum, &c. AN. CHR. DC. XLIV. JAN. XVII.

23. Hæc pauca ausus properè percurrere verbis, signavi indoctus populo relegenda fideli, firmare credita grandia gaudia: qui quærit scriptum, parum mirabitur gesta. Hoc mirari satis est, quòd talem Antistitem post longa urbs Biturica promeruit tempora, & perpetuo gaudet plebs universa patrono, eo largiente, qui cum Patre & Spiritu-sancto vivit & regnat Deus in sæcula sæculorum, Amen.

VITA S. RICHARII ABBATIS CENTULENSIS PRIMI,

AN. CHR. DC. XLV. APR. XXVII.

Auctore ALBINO ALCUINO FLACCO, qui tempore Caroli Magni floruit.

Ex Surio & Pithœo ad MSS. codd. collatis.

OBSERVATIONES PRÆVIÆ.

1\. *ANTEQUAM* ALCUINUS *petente* ANGILBERTO *Centulensi Abbate, accedente etiam Caroli M. auctoritate, S. Richarij* gesta describeret, jam alia ipsius Sancti Vita rudiori stilo digesta cum libro Miraculorum exstabat, ut ex subjecta Alcuini Prafatione constat: quam Vitam Alcuinus expolivit intacto Mirac. libro, qui unà cum primaria illa scriptione seu Vita intercidit. Alcuinus insuper teste Hariulfo Monacho in Chron. Centul. lib. 2.* cap. 11.* Antiphonas quoque & Responsoria vel Hymnos de eodem Sancto composuit, ut magni Patris festivitas nihil minus congrui officij habere videretur. Ubi notandum est quod quodam in Hymno ipsum Richarium laudando alloquens dicit:

* *S. Riquier* Alcuinus Vitæ S. Richarij secundus scriptor.

* *Exstat To. 4. Spicil. Acheriani.*

Tu struxisti Cœnobium
Loco prope Argubium,
Et aliud in Centulo,
Ambo perenni merito.

Quid sit Argubium, ignoratur. Locus erat sine dubio prope silvam Crisciacensem, in qua Monasterium à S. Richario exstructum esse infra cap. 12. videbimus. In Litteris Guidonis Ambianensium Episcopi lib. 4. Chron. Centul. cap. 22. altaria villarum Argubij & Montis-Elisij *exprimuntur.*

2\. PASCHASIUM RATBERTUM *Corbeiensem Abbatem sanctitate & doctrinâ clarissimum putant nonnulli post Alcuinum exornandis seu amplificandis Richarij Actis dedisse operam. Certè hoc apud Centulenses nostros traditione acceptum creditur: quamquam ne satis antiqua ac firma non sit ista persuasio, omnino vereor. Hariulfus Chronologus Centulensis mox laudatus, qui anno* M.LXXXVIII. *Chronico suo supremam imposuit manum, quidquid in S. Richarij commendationem reperire potuit, in suum retulit Chronicon: in quo majoris fidei parandæ gratiâ, Auctores ex quibus sua dicta hausit, diligenter solitus est nominare. Alcuinum Richariana Vitæ Scriptorem passim commemorat,*

Paschasius Ratbertus an inter Vitæ Richarianæ Scriptores adnumerandus.

AN. CHR. DC. XLV. APR. XXVI.

Mironis Monachi de S. Richario Versus in lib. 1. cap. 24. aliósque Angilberti Abb. lib. 2. cap. 11. citat, necnon lib. 4. cap. 8. ejusdem Sancti Vitam metricè ab Ingelramno Abbate compositam: nusquam verò Vitæ à Ratberto scriptæ meminit. Et tamen opportuna erat istius rei commemoratio in lib. 2. cap. 11. dum hæc scribit: XIV. Kalend. Junij obiit ALBINUS, qui ALCOINUS, Abbas Levita & Monachus, dictator Vitæ S. Richarij. His quoque temporibus florebat Corbeiensis Abbas S. ADELARDUS, qui nobilitatis & sanctæ Religionis laude per totam Galliam colebatur. Hujus amator & auditor præclarus emicuit RATBERTUS, qui tanto caritatis fervore erga nostrates Monachos agebatur, ut ea ipsa quæ nostris misit vel scripsit, non amoris verba, sed totum amor & pura dilectio deprehendantur. *(Intelligit Commentarium in Matthæum, de quo infrà.)* Quíque cùm ipsius S. Adelardi digereret Vitam; „ Gaude, inquit, Corbeïa, quia cùm „ cetera loca sancta proprios emiserint Patronos, Atrebas, Vedastum & Centula sanctissimum „ RICHARIUM; tu quoque emittes Adelardum tuum. In quo studiosè considerandum, quantâ reverentia extulerit magnificum Pastorem & Patronum nostrum, quem cum adjectione superlativa nominavit, cùm illum insignem Episcopum Vedastum nudo nomine designare contentus sit. Fecit hoc ob assidua miraculorum quæ apud nos gerebantur magnalia, fecit & ob illam revera sanctissimam ejus vitam, quæ non tam sancta quàm sanctitatis speculum utique comprobatur. Hic ad nostri Monasterij Monachum GOLLANDUM scripsit Expositionem super Evangelium Matthæi, tanti pendens Centulenses, ut sua eis mitteret scripta, quatenus eorum judicio deberent cum auctoritate quaquaversùm proferri. *Hîc probare modis omnibus nititur Hariulfus, quanti Ratbertus fecerit B. Richarium ac Monachos Centulenses. Quis non videat aptissimum huic rei probandæ argumentum esse Vitam S. Richarij à Ratberto scriptam, si eam agnovisset? Et quidem istius opinionis à posteris conceptæ originem videre mihi videor in relatis Hariulfi verbis:* Fecit & ob illam revera sanctissimam ejus vitam, *quæ de Vita S. Richarij à Ratberto scripta quidam malè interpretati sunt, in his* JOHANNES *de Capella Presbyter & Curatus de Honneu, qui* mandato & jussu Reverendi in Christo Patris ac domini D. EUSTACHII Divina permissione Centulensis Abbatis, anno Domini M. CCCC. XCII. mense Maij, *inchoavit* Chronica abbreviata * super gestis & factis dominorum ac sanctorum Abbatum hujus sacri Cœnobij ac sacratissimæ Ecclesiæ Patroni *(inquit)* nostri S. RICHARII de S. Richario, Ambianensis diœcesis, Ord. S. Bened. ad Romanam Ecclesiam nullo medio pertinentis. *Sic enim Iohannes ille Auctores qui S. Richarij gesta litteris prosecuti sunt commemorat:* Cujus vitã descripserunt quatuor excellentissimi Doctores, quorum primus fuit Magister ALBINUS ALCUINUS nationis Anglicanæ, Doctor & instructor Caroli M. qui impetravit Universitatem Parisiensem. Secundus descriptor fuit PASCHASIUS sollemnis Doctor & interpres legis Divinæ, qui pòst fuit Abbas Corbeiensis & appellatus RATBERTUS sanctus. * Tertius fuit INGRANNUS Monachus hujus Cœnobij & de Centula oriundus, &c. Quarti describentis Vitam & gesta S. Richarij nomen ignoratur, quia descripsit Chronicon in lingua materna. *Menardus noster in lib. 2. Observat. in Martyrol. Bened. ad diem 26. April. de S. Ratberto agens, recitat fragmentum Vitæ S. Richarij manuscriptæ, à nobis infrà examinandæ, in hæc verba:* Quantâ itaque extunc & deinceps austeritate B. RICHARIUS vitam duxerit, quámque fortiter sua membra mortificaverit, presentis opusculi testatur narratio, à Reverendis viris RATBERTO Abbate, necnon Alcuino Albino studiosè descripta. *Tam pertinax mentio de Richariana Ratberti Vita animum excitavit ad disquirendam tanti viri lucubrationem, sicubi deprehendi posset. Apud Centulenses nostros ejus apices nulli habentur. In præclaris Corbeiensis Bibliothecæ reliquiis MSS. plura supersunt de Sanctorum gestis volumina: in uno exstat S. Richarij Vita Alcuino quidem inscripta, sed multis aucta interpolationibus, quas post Alcuini fetum genuinum referemus. Hac Vitâ inspectâ venit in animum, esse ipsissimum Ratberti opus. At re attentiùs considerata constat, nihil aliud esse quàm Alcuini narrationem, auctam insiticiis relationibus Chronographi Centulensis Hariulfi: qui cùm Ratberti de S. Richario lucubrationem ignoraverit, non ipse ex Ratberto, sed anonymus quidam (quem Interpolatorem Corbeiensem in consequentibus appellabimus) ex ipsius Hariulfi verbis vulgatum Alcuinum interpolavit. Cùm ergo nec Iohannis de Capella, nec anonymi à Menardo citati auctoritas tanti esse videatur, (quod de isto anonymo infrà demonstrabimus) ut S. Richarij vitam à Ratberto scriptam esse nos cogat fateri; traditioni quidem honorem habemus, sed tamen incertum erit semper hac de re judicium, donec oculis res facta fuerit exploratior.*

* *nondum edita*

* *Ignatius-Ioseph Carmelita Excalc. in lib. 1. Hist. Eccles. Abbavillés. cap. 82. tertio loco scriptorem nominat* S. ETIKIUM, *qui* tam in prosa, quã in cantu *Vitam S. Richarij composuerit. Sed unde id hauserit, quisve fuerit Etikius ille, nondum addiscere licuit.*

3. *Post Alcuinum & anonymi Corbeiensis interpolationes adducimus* INGELRAMNUM *seu Angelramnum nusquam editum, primùm Monachum, deinde Abbatem Centulensem ineunte sæculo XI. qui* precipiente sibi venerabili suo quondam Magistro Domno scilicet FULBERTO Carnotensi Episcopo *(inquit Hariulfus in Chron. lib. 4. cap. 8.)* almiflui Confessoris Christi RICHARII Vitam ab antiquis compendiosè descriptam, versu heroïco jocundiorem fecit, nihil pænè extrinsecùs addens, sed eumdem sensum per omnia representans. *Ingelramnus Carmen suum divisit in libros quatuor. In primo purum putum Alcuinum (si metri formam excipias) exhibuit, ut Capita Capitibus conferenti perspectum erit. Cur verò Ratbertum, si fortè de Richario scripserat, prætermisisset? In secundo ac tertio libris Miracula S. Richarij ab vetusto Auctore exarata, in quarto Relationem S. Richarij versibus reddidit.*

4. Ingelramni historiâ Relationis in Benedictinum Saculum v. rejectâ, sola Capitula librorum secundi ac tertij repræsentamus. Cùm enim exhibeamus antiquum Scriptorem Miraculorum quæ Ingelramnus versibus cecinit, superfluum visum est toties eadem recantare: sed Ingelramni Capitula librorum secundi ac tertij edidimus, ut ipsius cùm veterrimo illo Mirac. Scriptore consensus appareat. Porrò antiquus Mirac. consarcinator opus suum in libros partitus est duos: in primo miracula ante sæculum nonum facta commemorat, & fortasse ea ipsa quæ jam ab alio Au[illegible] scripta Alcuinus in Præfatione à se lecta & intacta dicit. In secundo libro refert ea quæ suo tempore; hoc est anno DCCC. LX. *ac subsequentibus contigerunt.* AN. CHR. DC. XLV. APR. XXVI. Libri duo Mirac. S. Richarij.

5. His insuper legimus aliam S. Richarij Vitam in apographo Centulensi, ex quo Menardus noster quosdam versus de Ratberto superiùs adductos excepit. In ista Vita Anonymus affirmat relationem suam esse ipsammet Ratberti & Alcuini narrationem. Sed quæ præter Alcuini dicta refert, nec probare, nec Ratberto tribuere est animus. Quippe Richarij stemma gentilicium ex Raganario Chlodovei Magni fratre per Alquarium ipsius Ragunarij filium Ducem Pontivensem deducit. Romanas Richarij peregrinationes duas ad Iohannem cognomento Mercurium & ad Silverium Pontifices describit, aliáque nonnulla, quæ tam à veritate, quàm à Ratberto aliena esse certissimum est. Hunc anonymum non semel nomine Interpolatoris Centulensis, ut ab Interpolatore Corbeiensi distinguatur, refellemus. Interpolator Centulensis.

6. S. Richarium VI. *Kalend. Maij memorat præter Wandalbertum Usuardus his verbis:* In Pago Pontivo S. RICHARII Presbyteri & Confessoris. *Pontivensium regio, vulgò* le Ponthieu, *tractus est Picardiæ intra fines Ambianensium, Morinorum & Neustrianorum, cujus tractûs caput Abbavilla,* Abbeville, *à qua duabus leucis Orientem versùs distat Centula seu Centulum opidulum, ubi Centulense Monasterium, utrumque nunc S. Richarij* nomine insignitum, ad Scarduonem rivulum, quem loci incolæ vulgari nomine* la riviere aux Cardons *appellant. Magna fuit quondam istius Cœnobij dignitas, præcipuè à tempore S. Angilberti Abbatis, qui in suo Cœnobio* Monachos trecentos, centúmque pueros inibi erudiendos, *ac Laudem perennem instituit*: Illic floruêre Abbates dignitate ac religione præstantissimi, S.* ANGILBERTUS *Caroli M. gener, qui tres Ecclesias* Laudi perpetuæ, primam in honorem S. Salvatoris ac S. Richarij, alteram S. Mariæ, tertiam in honorem S. Benedicti consecravit;* NITHARDUS *Angilberti filius ac successor aut certè Ludovici, si Petavio in Sintagmate Nithardi credimus;* HELIZACHAR *post Helricum* Abbas sanctissimus; *post Ribbodonem* LUDOVICUS ex regali prosapia oriundus; HRUODOLFUS gloriosissimi Regis Caroli, *Calvi scilicet,* avunculus; *atque (ut taceamus Heligaudum ex Comite Monachum & Abbatem, ac Guelfonem* Abbatem sanctissimum*)* KARLOMANNUS *ipsius gloriosissimi Regis Caroli filius. Paullò post regimen Karlomanni dirutum est à Barbaris Cœnobium: cui restaurato post Ingelardum Corbeiæ Monachum præfuit* INGELRAMNUS *rebus piè ac præclarè gestis, immò & prophetiæ dono clarus; ac* GERVINUM *virum sanctitate eximium habuit successorem. Ceteros mittimus ac Monachos pietate insignes, in his* ANSEGISUM *ad Nicolaum Papam à Carolo Calvo legatum*,* HIEREMIAM, *qui postea Senonensium Antistes fuit, &* ODELGERUM *Monachum, quem Hariulfus in lib. 4. cap. 10. magnopere commendat. Ceterùm hodie quoque non ignobile est S. Richarij Monasterium Centulense à Nostris inhabitatum & excultum, cujus primordia à B. Richario circa annum* DC. XXV. *jacta esse credimus. S. Benedicti Regulam illic à primordiis aut certè non multo post viguisse ex eo constat, quòd Centulensi Monasterio præfuerit tertio loco Coschinus Abbas Gemmeticensis Cœnobij, quòd Instituto Benedictino ab origine addictum fuisse ex SS. Filiberti & Aicadri Abbatum Actis perspicuum est.*

Richarij mentio in fastis sacris. * S. Riquier. * Hariulfus in Chron. lib. 2. c. 11. * ibid. c. 8. lib. 3. c. 22. ibid. c. 14. & 20.

PRÆFATIO ALCUINI

AD CAROLUM IMPERATOREM.

1. DOMINO *semper venerabili, semperque desiderabili, piissimo sanctæ Ecclesiæ Tutori, gratiâ Dei semper Augusto* CAROLO, *vestræ Excellentiæ perpes amicus* ALBINUS. Remorante vestræ Excellentiæ pietate in loco sancto & meritò venerabili Centula, cùm & ego vestræ gloriæ servus, vestræ pietatis ibidem prosecutus vestigia aliquantisper commorarer, oraverat meam parvitatem vir magnus in Christo Domnus & venerabilis Abbas ANGILBERTUS [a], quò in laudem Conditoris, qui mirabilis semper apparet in Electis suis, quemdam libellum stilo simpliciori

Albinus S. Richarij Vitam expolit, petente Angilberto, immo & Carolo M.

a Angilbertus ad Superos transit anno DCCC. XIV. duodecimo Kalend. Martias, quo tempore de eo agemus. Lege Notas infrà.

AN. CHR. DC.XLV. APR.XXVI.

digestum de vita sanctissimi ac verè magnifici Confessoris RICHARII cultius adnotarem. Dúmque exauditis continuò precibus ejus, quæ ipsi Divinæ majestati exaudibiles & caræ noscuntur, eumdem mihi exhiberi libellum petiissem, non parum miratus sum, cur tanti nominis Confessor, quem tantarum virtutum operatorem esse constabat, quémque prisca fama in miraculorum patratione post ipsos Apostolos nulli ferebat secundum, tam modico gestorum volumine potiretur. Idque mihi stupescenti innotuit jam dictus memorabilis vir Angilbertus ac spirituales Fratres ejusdem sancti loci, haberi apud se, quin & apud diversas Ecclesias, codicem alium grandioris quantitatis, in qua scilicet illa miracula [a] legebantur, quibus non immeritò sanctum Christi Confessorem omnis Gallia attollebat. Cujus simplex & minùs polita locutio, quia Fratribus ad recitandum in populum apertior videbatur, sufficere sibi eamdem descriptionem consenserunt. Dúmque in iis quæ rogabant prænotandis jamjámque animos applicarem, repentè vestræ pietatis nuntio sum conventus, uti ea quæ tractabam sic notarem, sicut revera vestræ sapientiæ auribus inferenda. Hinc ego vocato Notario & fixo præ oculis jam dicto libello, ea quæ referre videbatur de conversione, de moribus, de continentia & sanctitate verè incomparabili, necnon & glorioso transitu ejus ad Christum, seu de relatione pretiosi corporis in locum priorem, dictatu admodùm compendioso, titulo Vitæ beatissimi Patris Richarij aptavimus: & nisi propriâ decipior imperitiâ, veluti pretiosum obrizum vestræ prudentissimæ sapientiæ ad ornandum diadema Christianæ Philosophiæ, fide humili devotissimè commendamus. Et quia in vestri pectoris cubili gloriam Christi, & Sanctorum ejus honorem regnare cognoscimus, hanc nostri tam beati opusculi Præfationem vestræ in Domino beatæ honorificentiæ dedicamus.

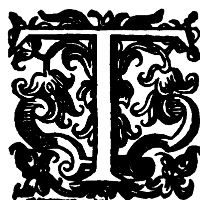
[a] Liber Mirac. S. Richarij.

[a] Excidit liber iste Miraculorum, quæ eadem à posteriori Scriptore Miraculorum inferiùs evulgato in libro 1. relata esse suspicamur.

* *Hoc distichon non est Alcuini.*

* *Gesta Sacerdotis magni tenet ista libellus*
RICHARII, *cujus Centula corpus habet.*

CAP. I. Richarius Pontivensis.

TEMPORIBUS gloriosissimi Regis Francorum DAGOBERTI [a], qui & sæculari potestate præclarus, & Christiana religione nobilis effulsit; (nam Optimates suos dignitatibus exaltavit, & servos Dei honoribus excoluit) in illis, inquam, diebus plurima ubique Monasteria à sanctis Patribus cœperunt construi: necnon & multi ex Laïco habitu viri religiosi inventi sunt. Ex quibus RICHARIUS quidam, natus in villa Centula provinciæ Pontivæ *, velut lucifer inter umbras oriens emicuit, non tam nobilibus juxta sæculum parentibus ortus, quàm moribus honestus & omni probitate devotissimus: itaut in rustica vita quędam præsagia futuræ sanctitatis gereret.

* *Le Ponthieu*

II. Caidocum & Frichorium excipit.

Contigit autem illo tempore [b] duos Sacerdotes sanctitate florentes & vir-

[a] Cave putes Dagoberto regnante natum esse Richarium, qui ætate jam provectus ipsum Dagobertum apud Centulam excepisse dicitur infrà num. 11. Lege Chron. Centul. lib. 1. c. 5. Floruit igitur Richarius Dagoberto Rege, ortus nobili genere, quod quidem ex Alcuino non obscurè, ex Angilberti versibus post Vitam referendis clariùs intelligitur. Neque hîc audiendus Interpolator Centulensis in Observat. præviis num. 5. designatus, aliive post eum, qui Richarij genus derivant ex Chlodovei Magni fratre nomine Raganario, cujus filius ALQUARIUS. DAMIANAM *Burgundiæ Ducis filiam Chrothildis Reginæ sororem in matrimonium* duxerit, ex qua susceptus Richarius. Fabulosa est genealogia hæc, Hariulfo Centulensi Chronographo ignota, quam Neotericorum aliquis Burgundiæ Duces præ oculis habens infeliciter commentus est. Certè ex Gregorij Turonici Episcopi lib. 2. Hist. cap. 28. constat, Chrothildi unicam fuisse sororem MUCURANAM.

[b] Addit MS. cod. Compend. *quo Sigibertus Rex cum uxore Brunichilde statuto Mettis regni solio gubernabat Germaniam.* Quæ verba non sunt Alcuini, sed Hariulfi Chronographi in lib. 1. cap. 6. qui ut sententiam suam de ætate Richarij cap 5. expositam firmaret, illum versum explicationis gratiâ adjecit.

An. Chr. DC.XLV. Apr. XXVI.

tutum meritis fulgentes, quorum prior Caidocus vocabatur, alter verò Frichorius [a], de Hiberniæ partibus in Pontivas pervenisse regiones, ſed à ruſticis & popularibus illius loci propter inſolentiam morum non ſunt ſuſcepti, nec digno eorum ſanctitate honore tractati: ſed magis injuriis afflictos & opprobriis caſtigatos à finibus ſuis cœperunt eos expellere. Quorum violentiæ & ſceleratis præſumptionibus futurus Dei famulus Richarius obviavit, Chriſtíque ſervos de manibus impiorum eripuit, & cum omni benignitate eos deducere in domum ſuam, Deo providente, ut illi protegerentur & ipſe ſalvaretur, obtinuit. Nec lucerna gratiæ Dei accenſa diutiùs abſcondi potuit, ſed ut patefacta lumen ſanctitatis & prædicationis longè latéque ad ſalutem multorum ſparſit. Nam introductos hoſpites ſuos cum magno caritatis honore curavit, eóſque ſibi verbum Dei prędicantes, cum tota humilitate & intentione audivit. Nec fruſtra in terram bonam ſemen verbum Dei ſparſum eſt: ſed quod aure audiebat, hoc radicitus corde retinebat, & centenos in horrea Chriſti, ut poſtea luce clariùs & ſanctitate & miraculorum oſtenſione claruit, fructus germinavit [b].

III. *Ad meliorem frugē ſe convertit.*

Igitur ex prædicatione famulorum Dei & adſpiratione gratiæ Divinæ compunctus, ad lacrymas converſus, confeſſionem ſuorum fecit peccatorum, & in conſpectu omnipotentis Dei ardenter veniam petens, lacrymis abſolvit, quod ignoranter ab adoleſcentiæ illecebris peccavit: & qui Dominum ſuſcepit in famulis ſuis hoſpitalitatis gratiâ, ſuſceptus eſt à Domino miſericordiæ pietate. Nam ex eo tempore initium ſacræ Religionis ſumpſit, & ad altiora pietatis faſtigia gradibus quotidie humilitatis ſcandere nitebatur: & arreptum ſemel vitæ iter, fidei paſſibus peragere conatus eſt, atque poſteriora obliviſcens, ſe in anteriora cum Apoſtolo extendit, illiúſque verſiculi per ſingulos gradus memor: *Ibunt ſancti de virtute in virtutem:* quatenus perveniret ad id quod ſequitur; *videbitur Deus deorum in Sion.* Itaque mox ab initio converſionis ſuæ tam dura ſe caſtigatione conſtrinxit, ut poſt longa & diuturna jejunia, pane hordeaceo cinere commixto & aqua lacrymis temperata feſſum jejuniis corpuſculum refocillaret, omni deinceps vitæ ſuæ tempore nihil admittens lautioris edulij: & hujus cibi ſuſtentaculo bis tantùm in hebdomada ſumpto, die ſcilicet Dominicâ & quinta feriâ, devotus Chriſti athleta vigiliis & orationibus die noctúque Domino militabat, non aërem verberans, ſed corpus ſuum caſtigans, ne futurus Chriſti prædicator in aliquo reprobus inveniretur.

Philipp. 3. *Pſal. 33.*

IV. *Fit Sacerdos & concionator.*

Sed his atque hujuſmodi virtutum gradibus & ſanctiſſimæ vitæ moribus Deo acceptabilis, dignis ſucceſſibus ad Sacerdotalem pervenit honorem: ut cui prædicationis devotio inerat, honoris dignitas non deeſſet. Quem honorem ut famulus Dei magna humilitate ornavit, & vera caritate excoluit, & verbi Dei prædicatione ampliavit, atque velut bonus agricola ſpinas peccatorum de agro Domini Evangelico vomere eradicavit, & arida corda ſuperno perpetuæ ſalutis rore irrigavit [c]. Sed & Divina clementia poſt ejus irrigationem, in iſto populo

a Frichorij nomen deſideratur in pleriſque codicib. Notanda verba Chronographi Centul. lib. 1. cap. 6. *Alterius nomen eoquòd ritu lingua barbara ineptum viſum eſt, à prioribus mutatum vocatur & ſcribitur* Hadrianus... *Fertur verò quòd cum* Columbano *illi quoque maria huc properando tranſmeârunt... Iamdicti præterea viri Dei poſt emenſum vitæ præſentis ſtadium, immortalitatis adepti bravium, cælicas ſedes ſuo ingreſſu exhilarant, Centulenſem Eccleſiam... corporibus nobilitant... Verumtamen licet nos jam eorum tranſitum explicuerimus, noverit Lector eos uſquedum ſeneſcerent in Divinis operibus Centulo deguiſſe.* Eorum Epitaphia ſcripſit S. Angilbertus inferiùs referenda, & Gervinus Abbas *Sancti Confeſſoris Caidoci ſociíque illius corpora à terra levavit, & eorum reliquias decentiùs collocans, fidelibus populis honorandas cenſuit,* inquit Chronographus lib. 4. cap. 33. Quæ Reliquiæ in Monaſterio Centulenſi hodie quoque coluntur.

b Hoc in loco Interpolator Centulenſis perperàm inſerit Richarij iter Romanum ad Johannem Mercurium Papam, & poſt aliquot annos iteratam ejuſdem profectionem ad Silverium, Romanæ Sedis Antiſtitem. Quæ quidem ſicut à Richarij ætate, ita prorſus à veritate aliena explodenda ſunt. Certè Johannes Mercurius ac Silverius Romani Pontifices uno fere ſæculo Richarium præcedebant.

c Addit Chronici Centul. Auctor lib. 1. cap. 6. *Ab illo denique tempore habitum Religionis ſumens, in dies de virtute in virtutem ſcandere geſtiebat.* Quod ſatis innuit Alcuinus, dum num. 3. ait Richarium peractâ peccatorum confeſſione *initium ſacræ Religionis* ſumpſiſſe.

AN. CHR. DC. XLV. APR. XXVI. plurima fidei dedit incrementa. Unde & omnibus prædictus vir Dei Richarius honorabilis factus est & carus quia quod ore prædicavit, exemplo ostendit, & viam vitæ quam aliis sermone monstravit, ipse prior actu præcucurrit.

V. Misericors in pauperes. Quidquid verò ei populus in stipendia prædicationis sponte obtulit, omnia pauperibus dividere festinavit: indignúmque ei visum fuit de crastino præsentis vitæ cogitare, qui divitias æternæ vitæ accipere anhelabat. Ideo oblata ab hominibus distribuit, ut promissa à Deo acciperet. Felix commercium, ut qui parva ac transitoria hilariter distribuerat, magna & æterna feliciter esset accepturus. Nam studiosissimus fuit pauperum consolator, peregrinorum susceptor, viduarum defensor, pupillorum & orphanorum pater: itaut verissimè de eo sanctissimi Job testimonium dici potuerit: *Oculus fui cæco, pes claudo, & pater orphano: & causam quam nesciebam, diligentissimè perscrutabar.* (Iob 29.) Quapropter undique ad eum infirmi confluebant: quos læto suscipiens animo, medelam eis consolationis per sanctas orationes præbebat. Nec leprosos vel elephantiacos exhorruit, sed quasi fratres amplexabatur, balneísque eorum membra saucia fovebat: eadémque post ipsos ingressus est, magis ea pietate illos emundans, quàm se commaculans, prophetici sermonis non surdus auditor, dicentis: *Egenos vagósque induc in domum tuam, & nudum vestimentis tuis cooperi, & carnem tuam ne despexeris.*

VI. Omnibus verbum vitæ distribuit. Nec solùm carnali refectione ad se venientes fovebat, sed etiam spiritali sanctæ prædicationis solatio reficere eos non cessavit. Et sicut miserorum idoneus ubique fuit consolator, ita superborum durus castigator esse non timuit. Illos pietatis clementiâ elevabat, hos severæ invectionis censurâ deprimebat. Nec terrenæ potestatis iram foris metuebat, quem timor interiùs divinæ potentiæ totum corroborabat, parvipendens divitum minas, ut præco veritatis exsisteret. Nec fuit arundo vento agitata, ut eum aura humanæ vel laudis, vel detractionis commoveret: (1. Cor. 4.) sed in arce solidæ veritatis consistens, ab humano ore secundùm Apostolum judicari contempsit: viámque regiam incedens, nec à dextris propter terrores potentium, nec à sinistris propter blanditias adulantium declinabat. Quapropter magnam plebem Domino Deo suo in hac præsenti provincia adquisivit, & sibi honorem perpetuum promeruit*. (* Vide Append. num. 1.)

VII. Unde populus ejus cernens in Christo devotionem religiosam, cœpit eum attentiùs honorare, & multa ei pro eleemosynarum largitione afferre: quæ ille ut erat Dei & proximorum dilectione plenus, omnia in pauperum elargitus est solatia, maximéque in captivorum expendit redemptionem. Nam alios occultis diabolica fraude peccatorum vinculis obligatos per sedulæ prædicationis hortamenta solvebat, alios sæculari captivitate oppressos pecuniæ largitione redemit: ut illi spiritaliter absoluti jucundarentur in Domino: & isti carnali servitute liberati converterentur ad Deum.

VIII. Etiam Britannis. Et non solùm in his regionibus per pietatis opera, vel per prædicationis lumina prædictus vir Domini clarus effulsit: sed ut Lucifer æquoreos Oceani campos transiliens, præco diurni luminis nocturnas suo exortu discutit umbras: sic ille in ultramarinas Britanniæ regiones, ad expellendas ignorantiæ tenebras, lumen veritatis suo sparsit adventu, scilicet ut sicut in istis regionibus, sic & in illis alios à servitute diabolica, alios à captivitate carnali liberaret. Illis verbum Dei infudit, istis caritatis pretium impendit, ut pro temporali redemptione æternam reciperent libertatem*. (* Vide Append. num. 2.) Sic ergo bonus Dominicæ pecuniæ negotiator, duo duplicis caritatis Dei & proximi talenta multiplicare studuit, quatenus cum multiplici laboris sui fructu Domino suo obviare posset, & hanc vocem audire jucundissimam: (Matth. 25.) Euge serve bone & fidelis: quia super pauca fuisti fidelis: supra multa te constituam: intra in gaudium Domini tui. Servos suos manumittit. Fertur verò, dum causâ prædicationis in Britannia diutiùs moraretur, subitò illi venisse in mentem, aliquos sui juris sub servitute se reliquisse in Gallia. Itaque dolore percussus,

cussus, dixit ad suos: Heu nostros sub servitute dimisimus in patria, dum huc alios liberaturi venimus, maximéque scio eos citò esse morituros. Sed ite festinanter, navémque conscendite, & eos facite ingenuos, priusquàm moriantur. Illi haud segniter præceptum secuti paternum, in patriam venerunt, prædictósque servos viri Dei salvos & incolumes invenerunt, eósque veluti jussi erant, manumittentes, fecerunt ingenuos; qui non post multum temporis, sicuti sanctus vir Dei prædixerat, defuncti sunt. O quanta clementia est Dei Christi, qui famulo suo pietatis affectum inseruit, & servorum ejus mortem futuram ostendit: quatenus illi misericordiæ merces de suis non periret, & illos morientes servitutis jugum non gravaret. Qui & ob alienos liberandos tanti itineris periculum subire non timuit, & ex eo tempore neminem sui juris sub servitutis jugo retinere voluit: sed ubique omnes ad se pertinentes libertate propria perdonavit, ne in proprios durior esse videretur, qui in alienos mitissimus apparere gestiebat, & mercedem quam ex aliis congregavit, de suis accumularet[a]. AN. CHR. DC. XLV. APR. XXVI

IX. Reversus ad mortem se præparat. a

Igitur prædicationis officio in Britannia peracto cum multiplici verbi Dei fructu reversus est in patriam: ne dum in aliena messe quæreret mercedem, in propria perderet: & tantò se ardentiùs servituti Dei subegit, quantò viciniorem sibi diem remunerationis esse præsensit. Nam seipsum quotidianis jejuniis maceravit, mortificatione carnis constrinxit, vigiliis afflixit, orationibus munivit, caritate confirmavit, spe coroboravit, fide armavit, nulli malum pro malo reddens, nullius adulator, neminem contemnens, ut viam veritatis prior ipse incederet, quam ceteris prædicando monstraverat. Sic vir Dei galeâ salutis indutus, & gladio verbi Dei accinctus, & loricâ justitiæ undique circumdatus, atque scuto fidei armatus, calceatúsque in præparationem Evangelii pacis, processit in prælium publicum contra antiquum hostem, omnia tela ejus ignea fortissimo fidei umbone repellens: quotidianísque triumphis spolia multa victo hoste reportavit in Ecclesiam Christi, tam metuendus humani generis inimico, quàm humano generi pernecessarius: utpote qui non suam tantùm, sed multorum quæsivit salutem. Ideo justum est, ut multorum ore in Christo laudetur multorum per Christum redemptor: cujus non tanti est miracula narrare quæ ab eo gesta sunt, quanti miraculorum cognoscere virtutem, qua cælesti Regi in diebus suis multum acquisivit populum. Nam officium prædicationis omnium signorum ostensione majus esse non dubium est, licet non defuerit pro temporum opportunitate vel rerum convenientia signorum perpetratio, quæ per eum Divina peregit clementia.

X. Richtrudem invisit. b

Quodam namque tempore maligni spiritûs tentatio ad verecundiam accidit viro Dei, quam Dei misericordia ad laudem ei concessit evenire. Visitavit enim equitando quamdam Deo devotam feminam RICHTRUDEM[b] nomine: & cùm jam post dulces vitę epulas & post colloquia salubria ipse vir Dei adscenso equo ad propria remeare disposuisset, femina prædicta, juxta morem, equitantis vestigia Patris secuta est, habens in ulnis filiolum suum*, ut parvulus quoque benedictione hominis Dei roboraretur, quem ipse antè sacro baptismate Deo regeneraverat. Accipiente itaque infantem Equite venerando seu ad benedicendum, seu ad osculandum, antiquus hostis omnibus bonis inimicus, immisit equo ferocitatē, qui huc illúcque dentibus frendens pedibúsque calcitrans & toto corpore insaniens, inconsueto impetu per campū discurrere cœpit. Quod pavida cernens mater oculos avertit, ne morientē videret filium, quem servus Dei sęviente equo manu tenebat. Familia verò pro morte pueri vel casu viri Dei strepere, plangere, ejulare non destitit. Sed dextera Christi, quæ Petrū trepidantem levavit ne mergeretur in undis, puerum cadentem sublevabat, ne allideretur in terris. Nam ora-

* *De quo infrà in Append. num. 2.*

Puerum ejus à periculo servat.

a Scriptor Chron. lib. 1. cap. 15. hic agit de constructione Centulensis Monasterii, quod Richarius *in paterno solo construxit, ubi ipse fuerat mundo procreatus*, quod Interpolator Corbeïensis post caput 4. retulit.

b Aliis RICHTRUDAM: quę an eadem sit cum S. Richtrude Abbatissa Marcianensi, in ipsius Richtrudis Vita discutiemus.

AN CHR. DC. XLV. APR. XXVI. Asello uti statuit.

tione à famulo Dei facta, puer incolumis quasi avicula pervenit ad terram, & equus redditus est mansuetudini suæ. Et mater quidem filium suum super terram sanum & ridentem suscepit in ulnas suas; ipse tamen Sacerdos Dei non equo iter agere, sed asello mansuetissimo ex eo tempore voluit. Sic ergo miserante Deo tentatio maligni hostis illi versa est in laudis honorem; & superbia equi facta est humilitatis gratia & magistra. Nam non erat immemor Dominum Christum, dum ad redemptionem properaret humani generis, asello iter egisse, non equo. Sic & ipse propter salutiferam prædicationem dum per multa quotidie festinaret loca, asellum sibi portitorem sufficere judicavit. Quocumque autem iter agebat, aut Psalmi in ore ejus resonabant, aut salutis ex ore ejus prædicatio audiebatur. Nec mirum, si Christum semper prædicaret linguâ, quem semper gerebat in corde, per quem pius consolator miseris fuit, & durus invector potentibus: illorum inopiam clementi miseratione relevans, istorum superbiam severa castigatione reprimens.

XI. Dagoberto salutaria dat monita.

Nam quodam tempore Rex potentissimus DAGOBERTUS rogante viro inlustri GISLEMARO easdem venire in partes, & virum Dei ut se sacro-sanctis ejus orationibus commendaret, invisere contigit. Quem ipse famulus Dei & sanctitatis suæ benedictione roboravit, & Sacerdotali auctoritate libera voce castigavit, denuntians ei: ne in sæculari superbiret potentia, ne in fugitivis speraret divitiis, ne vanis adulantiũ extolleretur rumoribus, ne caducis gauderet honoribus: sed magis Dei timeret potentiam, illiúsque immensam laudaret gloriã, humanam verò potentiam vel gloriam nullam putaret, quæ subitò velut volatilis umbra recedat, & tamquam spuma super aquam, tentationis flante vento, evanescat: atque hoc potiùs timendo cogitaret, quia potentes potenter tormenta patien-
» tur: & cui plus datur, plus exigetur ab eo. Qui autem vix sufficit pro se solo ra-
» tionem reddere Deo in die judicij, quomodo poterit supportare rationem red-
» dere pro tantis millibus populi sibi commissi? Idcirco quisque magis timere po-
» test præesse, quàm subesse: quia qui subest, pro se solo rationem reddet Deo;
» qui autem præsunt, pro omnibus rationem reddituri sunt, qui sub eorum sunt
» potestate constituti. Qua castigatione Rex, ut fuit sapientissimus, benignè susce-

Prandet cum eo.

pta, gaudens ejus liberâ veritatis fiduciâ, Sacerdotem Christi secum ad convivium venire rogavit. Qui Christi confortatus exemplo sæcularium non respuentis convivia, ut prædicationis sumeret occasionem, venit cum Rege ad mensam ejus, totáque die illa & nocte inter epulas lætitiæ, verbi Dei dapes salutiferas convivis suis ministravit. Cujus constantiâ morum & instantiâ prædicationis præfatus Rex delectatus, cœpit eum ex animo amare & honore prosequi, intantum ut ea ipsa die aliquid de censu suo ad luminaria domûs Dei [a] ei condonaret, ratum æstimans ut sicut ipse invisibili prædicationis lumine ab eo illuminatus esset, sic visibili luce per eum domus Domini illustraretur; & quod intus ei fulgebat in fide, hoc foris fulgesceret in Ecclesia, memor præcepti Dominici, quo dicitur: *Sic luceat lux vestra coram hominibus, ut videant opera vestra bona, & glorificent patrem vestrum, qui in cælis est.* Itémque in Psalmo: *In lumine tuo videbimus lumen*: id est in lumine fidei quod fulget in mente, lumen foris scintillat quod splendescit in opere.

a Censum à Rege in luminaria accipit.

Mat h. 5.

Psal. 35.

XII. Eremum petit.

Exinde autem famulus Dei, quia ab hominibus honorabatur, homines fugere meditabatur, ut honores temporales declinando honores acciperet perpetuos: eremúmque concupivit, quatenus liberiùs soli Deo vacaret, & contemplativos carperet fructus, qui ad id usque temporis in actualibus haud segniter desudârat, sciens à Domino dictum de Maria sedente secus pedes ejus, & verbum vitæ attentiùs audiente: *Optimam partem elegit sibi Maria quæ non auferetur ab ea.* Hujúsque memor sententiæ, Monasticam * vitam petiit, quò secre-

Luc. 10.

* *id est eremiticam.*

a Nempe Ecclesiæ *quam in vico Centulo fundaverat*, ut dicitur cap. sequenti. In Chron. Centul. lib. 4. cap. 21. prædium à Dagoberto concessum *Campania* vocatur.

An. Chr. DC.XLV. Apr. XXVI.

tiùs sola cælestia mente rimaretur, Ecclesiæ regimen alteri [a] tradens, quam ipse in Centulo vico Christo fundaverat. Porro GISLEMARUS vir inluster & Christianæ religionis devotus amator, simul & MAURONTUS, nobilis quidam vir, & terrarum vel silvarum ad Regem pertinentium servator, præbuerunt ei locum manendi in silva Crisciacense [b], qui & ipse Maurontus postea sæculari habitu deposito Monachus factus est in eodem loco. Cúmque viro Dei mansionem solitariam præparâsset, Christo Monasterium construere inchoavit.

Mauronto adjuncto Monasterium inchoat.

XIII.

Vir igitur Dei habitationem illam cum uno solo commilitone ingressus est, parvo tantùm tuguriunculo vilissimo opere facto contentus, ut habitatio vitæ conveniret, superfluum æstimans sæculi contemptorem aliquid sæculi deliciarum habere velle. At inibi tanta se mortificatione carnis castigavit, tanta jejuniorum & vigiliarum assiduitate maceravit, ut vix ossa arentia dissipatis juncturis sibi adhærerent, & trementia baculo regente vestigia difficilè moveret. Jam mente sæculo major, sola cælestia semper cogitabat, quantúmque mundo alienus, tantùm Deo proximus erat, illum quotidie vincens in eremo, à quo Adam olim victus est in paradiso: super aspidem & basiliscum ambulans, caput quotidie antiqui conterens serpentis, temporalia contemnens, æterna sola suspirans, scalam somniantis Jacob omni hora adscendens, atque per angustam viam quæ ducit ad vitam incedens, iter suum assiduis munivit orationibus. Nec clausâ tamen eremi angustiâ lucis columna latere potuit, quin potiùs sui fulgoris radiis longè latéque magis innotuit. Quapropter undique ad hominem Dei diversis fatigati infirmitatibus confluxerunt, quos sanctarum medicinis orationum sanavit, omnésque ad se quocumque morbo afflictos venientes, vel tristitiæ cujuslibet rancore angustiatos, sanos & hilares domum remeare fecit, nec in domo salutis diu morbus manere valuit, sed quanto propiùs accessit, tanto velociùs recessit [c]. Mihi verò non singulas virtutum ejus species nominatim enarrare propositum est, sed vitæ sanctitatem paucis perstringere verbis, ne eloquij mei tarditate multiplex signorum per eum gestorum fama magis obscuretur quàm laudetur. Doctioribus ergo illa relinquens, quo fine præsens hoc sæculum sancta illa anima deseruerit, solùm mihi dicere sufficiat.

Multos infirmos curat.

XIV.

Sepulturæ suæ providet.

Nam auctore Spiritu-sancto quo semper vegetatus est, præscius diem advocationis suæ, qua felicitatem diu desideratam accepturus erat, & semper adjungi Christo quem semper amaverat, vocavit ad se SIGOBARDUM commilitonem suum, dixítque ei: Scio, fili mi, scio, quòd finis meus non tardat, & Regem meum quem diu concupivi, citiùs videbo, & utinam tam propitium mihi servo suo, quàm desiderabilem Sanctis suis. Sed tu, fili mi, præpara vasculum corpusculo meo quo condatur, non superfluo studio, sed necessario usui: ut illic servetur in illum diem, quo corruptela hæc vertatur in incorruptionem, & mortale hoc induatur immortalitate: & para te cum omni diligentia, dulcissime fili, ut ubi dies illa quæ mihi modò appropinquat, tibi advenerit, te paratum inveniat. Ego verò ingredior viam universæ carnis: tantùm mihi miseri-

[a] Ocioaldo videlicet de quo infrà cap. 14. Sic enim Interpolator Corbeïensis hoc loco, & Hariulfus in lib. 1. cap. 19. *Verùm quia Ecclesia in Centulo exstructa absque Abbate nec debebat esse, nec poterat, hoc officio sese exonerans, unum è discipulis perfectæ ac probatæ sanctitatis nomine* OCIALDUM *jamdicto Cœnobio præfecit Abbatem.*

[b] In editis mendosè legitur *Tristiacensis*, cùm nostra lectio in omnibus apographis habeatur. Est autem Crisciacensis seu Chrisciacensis silva *distans à Centula* Occidentem versùs *decem passuum millibus, ubi Richarius sub honore nostræ Dominæ* S. MARIÆ *Monasterium construere inchoavit, quod nunc Forestu-Cella dicitur*, inquiunt Interpolator Corbeïensis & Chronographus Centul. in lib. 1. cap. 19. quasi dicas *Silva-Cella.* Hinc corrigendus Jacobus Malbrancus, qui in lib. 3. de Morinis cap. 39. cùm hoc loco legisset in libris editis silvam Tristiacensem, eamdem esse putavit cum silva Nepiensi ad Lisiam fluvium, ubi Richarius Cœnobium Broilense hortante viro illustri Mauronto ædificaverit, tandémque vitam inibi finierit. In Foresti Cella quondam habebantur *Ecclesiæ tres, prima S.* MARIÆ, *secunda S. Petri, tertia S. Richarij: ubi erant altaria auro argentóque ornata,* &c. Chron. Centul. lib. 3. cap. 3. idémque Abbas Centulensi ac Forestensi Monasteriis præsidebat lib. 2. cap. 26. quod ad Hugonis Regis tempora observatum, lib. 4. cap. 12. Nunc Foreste-Monasterium, vernaculè *Forest-Monstier*, etsi censu exiguo præditum multúmque detritum, proprium habet Abbatem, Monachos Ord. S. Bened. perpaucos.

[c] Post hæc Interpolator & Chronographus in lib. 1. cap. 20. inserunt quiddam de avibus, quas Richarius familiares habuisse dicitur.

AN. CHR. DC.XLV. APR.XXVI.

cors sit Salvator mundi, & me modò defendat ab hoste, qui me olim redemit ab hoste: & quem præsentis vitæ habui consolatorem, æternæ vitæ mihi inveniam largitorem. Hæc discipulus à Patre audiens lacrymis perfusus, tamen præcepta secutus, lignum inveniens fidit, cavavit, & corpori Patris coaptavit, piisque fletibus rigavit quod fecit, pænè priùs lacrymis implens amaris, quàm paternis membris: aptatúmque ut potuit sarcophagum in loco præfinito à Patre composuit. Interim verò dum tristia Patri filius pararet obsequia, validior Patrem coquebat infirmitas, & in frigido corpusculo vix halitus remansit extremus, nec tamen ab orationis cessavit officio vel Divinæ laudis obsequio: & dum salutifero Corporis & Sanguinis Christi Viatico suum iter munivit, inter gratiarum actiones & verba orationis, VI. Kalend. Maij spiritum emisit [a]: positúsque est in sepulcro à discipulo in loco ubi ipse præceperat. Sed mirum dictu! inter exsequias paternas subito discipulus sopore oppressus, vidit in visu quasi raptus esset in aulam splendidissimam omníque decore pulcherrimam, immo solis luce clariorem: in qua B. Richarium præclaro & hilari vultu vidit habitantem, sibíque loquentem: Ecce, Frater Sigobarde, qualem mansionem præparavit mihi Deus, pro vili quam habui in terra, pulcherrimam in cælo: pro contemptibili gloriosam, pro obscura lucidissimam, & pro fumosa omni suavitate renidentem. Evigilans autem Sigobardus, lætior opus exsequiarum perfecit, Deo providente ut filius consolaretur, & Patris ei gloria ostenderetur.

Viatico sumpto moritur. — a — Sigobardo gloriosus apparet.

Conditus est ergo, ut prædixi, Miles Christi, ubi suo Regi militaverat. Sed non multo pòst Fratres à Centulo Monasterio cum suo Abbate OCIOALDO viro religioso & Sancti successore venerunt, & corpus S. Richarij tulerunt [b], posuerúntque in loco, quo & nunc cum magna meritorum gloria requiescit. Ibi enim præstante Deo per servi sui Reliquias nova sæpiùs audiuntur miracula geri, ut fides precantium patefiat, merita sancti viri ostendantur, & in servo suo Christi laus celebretur sicuti dictum est: *Laudate Dominum in Sanctis ejus.*

Centulam ejus corpus transfertur. — b — Psal. 150.

XV. Cõtractus aliíque sanantur.

Quidam contractus corpore debilis, sed fide robustus, frequentabat orando sancti Dei sepulcrum: qui optata sanitate subitò recepta dedit gloriam Deo, quòd infirmus venisset, & sanus recederet. In cujus miraculi memoriam usque hodie sustentacula infirmitatis illius pendent in Ecclesia S. Richarii. Sed & multoties dæmoniaci ad corpus Sancti Dei suorum obsequio deducti, Divina concedente clementia à vexatione maligni spiritûs liberantur.

XVI. Catenati solvuntur.

Quodam tempore vinculis & catenis constricti quidam per publicam ducebantur plateam, quæ est juxta B. Richarii Ecclesiam: qui cùm eminùs ad viri Dei propinquarent Templum, voce magna clamare cœperunt: Sancte Richari salva nos: & statim ruptis vinculis absoluti sunt.

XVII. Pestis curatur. * al. panuculam.

Item clades magna quam venenosam lacertam * vocant, longè latéque morte amara habitatores terræ interfecit, & vix ab ea tactus vivus evasit. Percussúsque est ea peste quidam è Fratribus S. Richarii: qui licèt mortem timeret propter cladem, vitam tamen non desperavit propter Patronum. Ergo quasi ad certa suffragia comitantibus Fratribus cucurrit ad sepulcrum viri Dei: ibíque communiter oratione facta & ipse liberatus est à morte, & omnes defensi sunt à plaga, nec aliquis ex illis Fratribus mortifera cladis ejus vastatione percussus est. Nec solùm illi liberati sunt, sed & si quis alongè veniens plagâ

a Videlicet Æræ Christianæ anno DC.XLV. Nam ex Interpolatore Corbeïensi & versibus infrà referendis apparet S. Richarij corpus post annos ab ipsius morte *circiter centum & sexaginta* translatum fuisse præsente Carolo Magno, qui teste Eginhardo in Caroli Vita *anno* DCCC *Pascha apud S. Richarium celebravit*: quo anno indubiè S. Richarij Translatio facta est. Ergo S. Richarij obitus circa annum DC.XL. est collocandus. Ut autem anno DC.XLV. consignemus, inducit dies Illationis, quo ejusdem Sancti corpus è Foresti-Monasterio post quinque menses & dies XII. ab obitu elapsos Centulam delatum est VII. Idus Octob. (ut infrà legitur) hauddubiè Dominico die, qui anno DC.XLV. in diem nonum Octob. littera B præditum incidebat. Nec recedit ab hoc calculo Hariulfus in Chron. lib. I. cap. 26. dum ait, Richarium *jam emeritum militem & morti proximum* fuisse, *quando B.* FILIBERTUS *juveniles annos in Dei servitio exercebat, continentissima servitutis tirocinium gerens in Resbacensi Cœnobio sub sancto Abbate* AGILO. Confer Vitam S. Filiberti.

b Nempe VII. Idus Octob. ut Corbeïensis Interpolator inferiùs docet.

tactus pestiferâ ad S. Richarii cum fide fugiat solatium, etiam cum clade mortis evadit periculum. AN. CHR. DC. XLV. APR. XXVI. XVIII.

Unde intelligi datur, quantam habeat apud Deum potestatem pro nostris intercedendi peccatis si cum fide clamemus ad illum, qui tanta est virtute prædditus depellendi morbos ab illis qui cum fide veniunt ad eum. Nam patet ex miraculis qualis sit ex meritis, & anteacta vita fulgescit in opere subsequenti: itaut non sit opus dubitare de sanctitate, dum tantus est in virtute. Intelligite hinc, Fratres carissimi, qui pauper voluit esse pro Christo, quales modò habeat divitias cum Christo: & qui appetiit esse contemptibilis inter homines, quàm gloriosus regnet inter Angelos, honorem quem fugit in terris, nunc possidens felicissimè in cælis. Quapropter dignum est ut ab omnibus honorificetur, qui omnium Dominum semper amavit: propensiùs tamen à nobis qui ejus corpori quotidie adsistimus *: quatenus quos filios genuit in doctrinis, dignos possideat heredes in meritis. Nec illi tantum prodest nostra laudatio, quantum nobis ejus imitatio. Magis illa placet imitator devotus, quàm laudator otiosus. Unde Fratres carissimi & sanctissimi Patres & Filii jucundissimi totiúsque sanctæ Congregationis populus qui ad tanti Patroni festa convenistis, dignos vos facite, ut Deus omnipotens per ejus intercessiones, vestras exaudiat orationes. Ornate vosmetipsos spiritali pulchritudine, supereminentis caritatis gloriâ, victrici fidei fortitudine & spe suavissimâ de Christi bonitate, sequentes semper sanctorum Patrum vestigia: ut per eorum gradientes exempla, illorum societate digni efficiamini; & secundùm Apostolum abnegantes impietatem & sæcularia desideria, sobriè & justè & piè vivamus in hoc sæculo, exspectantes beatam spem & adventum gloriæ magni Dei & Salvatoris nostri JESU-CHRISTI, qui dedit semetipsum pro nobis, ut nos redimeret ab omni iniquitate & mundaret sibi populum acceptabilem, sectatorem bonorum operum: cui est gloria in sæcula sæculorum, Amen.

* *Alcuinus hæc dicit in persona Monachorum Centul.*

APPENDIX AD ALCUINUM,

Ex Interpolatore Corbeïensi*, qui Vitæ S. Richarii ab Alcuino scriptæ nonnulla hinc inde ex Hariulfi Chronico inseruit.

In fine capitis 4. *post verbum* promeruit, *addit Interpolator:*

1. MUltas etiam per eamdem provinciam Ecclesias in iis quæ sibi ex paterna hereditate provenerant prædiis fundavit, quas speciali devotione in honorem beatæ Dei Genitricis & semper Virginis MARIÆ dicavit. Ex quibus præmaximam in loco nativo Centula ex paterna scilicet domo instituit: quam Monachorum agmine complens, Divinæ virtutis ubertate sanctificavit, præsidendo ibidem jure Abbatis. Richarius Ecclesias B. Mariæ nuncupat.

In cap. 8. post illa verba, reciperent libertatem, *multa inseruntur:*

2. Exstat igitur villa in pago Pontivo Sidrudis * vocata, in qua supradictus venerabilis Pater Richarius consueverat mansionis habere hospitium, quum æquoreos Oceani campos transfretare studeret, partim salutiferæ incumbens prædicationi regionis Britannicæ, partim captivorum studens redemptioni. Erat autem tunc ipsius villæ domina SIGEDRUDIS, à qua videlicet ipsum prædium metonimicè meruit nuncupari. Contigit itaque hiemali tempore de Britannia redeuntem Sanctum illò Richarium adventâsse, eúmque ibi positum cum turba redemptorum quam ducebat, nox oppressit. A Senatrice igitur jamdicta se suósque vir sanctus hospitio recipi poposcit: cui illa hanc munificentiam omnino denegavit. Cúmque vir Dei domicilium sibi quemquam præstare nolle vidisset, eúmque aliorsum progredi hora tardior prohiberet, cum redemptis suis quorum tunc ingentem secum habebat multitudinem, ejusdem vici situm peragravit, invenítque fossatum magnum, quo homines non pauci poterant clanculò congregari. In hoc itaque cum suis secessit, totiúsque noctis spatium inibi peregit, hymnísque divinis ac laudibus omnipotenti Deo se pervigilem exhibuit. Nocte igitur eadem cùm sanctus Pater suíque comites in fossato cubitarent, tantam è

Intactus à nive.
* *V. lib. 1. Mirac. cap. 1. infrà.*

AN. CHR. DC. XLV. APR. XVII.

nubibus contigit defluere nivium magnitudinem, ut omnis patria vix ferre quiverit illarum densitatem. Operta omnia & in subitum candorem universa mutata sunt. Solum illud fossati spatium quo Sanctus cum suis tenebatur, nix non invasit: & quæ gestu vel ventorum vel sua subtilitate etiam interna tectorum penetrabat, ab ejus injuria sese continuit, qui hominum carens domicilio superna protectione tegebatur. Mane facto habitatores loci exsurgunt, & vel sibi vel pecoribus suis per medias nives viam secare coguntur. Sole lucente dum omnia pervidentur, invenitur sanctus Pater Richarius aquis nivium remansisse intactus. Quo facto omnes obstupescunt, admirantur: & verè hunc qui taliter sit defensus, Dei cultorem & amicum prædicant. Hanc sancti viri erga Deum possibilitatem ut illa nobilis femina aure cordis percepit, in tanto caritatis glutino deinceps eum dilexit, ut ipsam ei villam perpetuò traderet habendam. Verè ergo mirabilis Deus in Sanctis suis, verè fidelis in promissis! Ipse fidelem famulum humano semel auxilio destitutum in longum non deseruit: sed ubi ad horam non permisit habere mansionem, fecit percipere ex toto hereditatem.

Fontem orando impetrat. V. lib. I. Mirac. c. 3. infrà.

Cùm itaque B. Richarius pro cælestis patriæ palma militarem adhuc duceret vitam in terris, in prædicto prædio hospitium sæpe habebat apud memoratam Dei ancillam, cùm scilicet Britanniam pergeret, vel inde ad propria repedaret. Quæ cùm in magna familiaritate apud eum haberetur, utpote cujus vitam conspiciebat in Dei opere assiduam; petiit eum ut suis sacris precibus apud Omnipotentis clementiam obtineret, quatenus ditari mereretur in aquæ largitione. Erat enim ibi valde necessaria. Qua prece ejus coactus oravit. Post orationem autem suam in terram baculum fixit, atque mox fons erupit, qui usque in præsens ibi perdurat, illud exhibens ad quod orationibus servi Dei primitùs emicuit. Qui cùm nulla umquam sterilitate siccetur, numquam tamen ejusdem villæ rura transgreditur; sed post rarum cursum eâdem qua nascitur terrâ sorbetur. Multa miracula in remediis ægrotorum ex ejusdem fontis aqua Divina peregit potentia: quæ tot ac tanta sunt, ut ob nimiam pluralitatem omnino sint reticenda.

Fluvium pedibus trajicit.

Nulla autem antiquitatis longiturnitas abolere umquam potuit ex ore posterorum de eodem Patre nostro insigne miraculum: quod cùm beatissimus Pater ac vigilantissimus Pastor post impensam populis transmarinis divinæ gratiæ prædicationem, siquando accidisset tardius haberi vehiculum, quo in redeundo transmeandus esset Alteïæ * fluvius, absque ullo humanæ opis adminiculo eamdem aquam pedibus non humectis transisset. Verè enim iste vir Dominici atque Apostolici imitator exempli meritò omnium virtutum genere sublimatur, quem non generis claritudo, non corporis proprii delectatio, non mundialis ambitio contraxit, quominus sæculi amorem parvipendens, sibique mundum ac se mundo crucifigens, vestigia Salvatoris abdicatis omnibus ad unguem sequeretur. Et quid mirum si ex largitate Conditoris flumina sicco pede transmeavit, qui alto mentis conamine fluxam mundi dignitatem cum suis illecebris per gratiam Redemptoris superans conculcavit?

** Authie.*

Piratarum manus effugit.

Contigit etiam aliquando, ut rediens de Britannia ingentem redemptorum deduceret multitudinem; cùm subitò respectans post tergum, vidit turbas hominum perversorum piratico more omnes quos cepissent spoliantium, ac si quis fortè restitisset trucidantium. Intelligens verò eorum malam voluntatem, iis quos deducebat mortem vel rerum damna inferre enitentium, plúsque suis timens quàm sibi, invocat Divinitatem, ut citò de manibus persequentium erueretur. Cujus preci superna virtus vicina citissimè transposuit eum cum suis omnibus ultra flumen ultráque silvam quæ flumini proxima erat: ac velut illum quondam Prophetam Abacuc, ineffabili modo portavit illum vis cælestis in locum securitatis. Sícque persecutoribus frustratis locus ille ubi Sanctus resedit, mox ULTRUM * nomen accepit, ob Divinam scilicet virtutem, quæ illum post precem fusam mox ultra transtulerat. Nec mirum si Mosaïco meruit honorari prodigio, qui non minùs Christianis temporibus in domo Domini fidelis inventus est, quàm ille quondam Deo familiaris Moyses sub tempore datæ legis fidelis repertus est. Iste dogmate Christiano quum jam umbra præterisset, Fidelium pectora imbuebat: ille verò promissis bonorum mortalium Judæorum dura corda ne in idololatriam diffluerent, in specie futurorum coërcere vix poterat. Moyses conducebat populos efferatos, qui terras Chananæorum præliando pervaderent: & B. Richarius plebes pias deducebat, quæ Christum imitando dejectorum spirituum sedes cælicas perpetim possiderent. Et quamquam multùm distet inter umbram litteræ occidentis & gratiam Spiritûs vivificantis; nos tamen sic admirabile meritum hujus Patris collaudamus, ut in Christi gloriam qui conditor est utriusque Testamenti, virtutes amborum referamus.

** Mesoultre.*

Cæco lumen restituit.

Quodam verò tempore Alteïæ litori aquam ipsam transire volens, cimbæ adventum opperiendo insidebat; cùm ecce quidam Pontivensis indigena homo cæcus qui tanto cum reliquis contribulibus suis Patrono gloriabatur, inibi illum morari comperiens, alienis obtutibus deductus occurrit, & carissimum patrem patriæque dominum infinitis exaggerans clamoribus lumen proprium sibi perdonari poposcit. Cujus necessitati vir sanctus misericordissimo ut semper fuit corde compatiens, eum ad se propiùs accivit. Quo applicato digitos sacræ dexteræ labris sacratissimis apposuit, indéque tollens salivam, orbati oculos linivit: statimque

Dominicum exemplum virtus eadem prosecuta, diu cæcatum luminatum reddidit. Quo loco villa consistit, quæ ob ejus amorem miraculique memoriam, DOMNUS-RICHARIUS [a] dicitur. AN. CHR. DC.XLV. APR.XXVI.

Quædam illustris matrona nomine RICTRUDIS, tunc sancto viro fide & nobilitate amica, nunc autem cælesti sede beata, aliquando ipso sanctissimo Sacerdoti suum destinaverat filium nomine MAURONTUM [b], quem ipse Sanctus Baptismatis unda diluens, Christi cauterio notavit. At cùm puer isdem jam renatus matri esset redditus, maligni spiritûs tentatio accidit viro Dei tali occasione. Visitavit enim equitando jamdictam Deo devotam feminam Rictrudem &c. *Hoc factum ab Alcuino suprà cap.* 10. *iisdem verbis commemoratur.*

Post caput 13. *sic habet Interpolator:*

3. Quia autem pro eximia sanctitate clarissimus atque celeberrimus habebatur, non diu est permissus eo loco requiescere, ubi propter infrequens & remotiorem vitam semetipsum retruserat. Jacuit tamen ejus sanctissimi corporis gleba in loco supradicto in ligneo sarcophago quod sibi à discipulo præparari jusserat, spatio quinque mensium & dierum duodecim, id est à VI. Kalend. Maii usque ad VII. Idus Octob. Eo die vel tempore, videlicet VII. Idus Octob. Fratres à Centulo Monasterio cum suo Abbate OCIALDO viro religioso Sanctique successore venerunt, & dilecti Patris venerandum corpus de sarcophago ligneo levaverunt ita ab omni corruptione liberum, sicuti ab omni dilectione sæculi cor. Concurrentiâ ergo tanto Confessori debitâ glebam omni auro cariorem devotissimè humeris imponentes, præcedente & subsequente innumera Religiosorum plebialiúmque caterva, detulerunt Centulam, ut quæ sancti viri gaudebat genitura, ejus consequenter ornaretur sepulturâ.

Sepultus est itaque cum magnifico honore in Ecclesia sua, quam sub honore sanctæ Dei genitricis MARIÆ dudum ædificaverat, VII. Idus Octob. in quo loco à parte capitis ejus B. Petri Principis Apostolorum altare habetur, ubi longo quievit tempore usque ad tempora KAROLI Magni Imperatoris. Isdem verò præcellentissimus Princeps cùm propter frequentissima quæ per idem tempus Divina majestas meritis ejusdem S. Patris nostri operabatur miracula, quorum usque hodie in ejus Ecclesia retinentur monumenta, ferventis erga eum fuisset dilectionis ac devotionis, eversa priori Ecclesia condignam ei ædificavit Basilicam [c] omni venustate & divitiis pulcherrimam: quæ posteà piratarum incursione desolata atque combusta, vix aliqua prisci decoris repræsentat vestigia. Carolus Magnus Basilicâ ad ejus tumulum ædificat.

Sitiens autem præfatus Imperator & omni desiderio concupiscens ejus sacratissima ossa conspicere, cujus carnes æstimabat more ceterorum hominum in cinerem redactas esse; jussit ei fieri ab aurifice capsam auream quò transferretur, ut desiderii sui effectu potiretur. Adveniente ergo optato tempore quo religiosum Principis adimpleretur desiderium, pretiosum sanctissimi Richarii corpus integrum inventum est atque incorruptum post C.LX. annos quo præsens reliquerat sæculum. Et ne cui hoc videatur fabulosum, attestantur versus metrici jussu ejusdem Principis in eadem capsa aurea aureis litteris sculpti, quorum exemplar usque hodie inter antiqua Ecclesiæ illius habetur monumenta, quos huic operi dignum duximus adnectere ad confirmandam fidem narrationis nostræ. B. Richarii corpus integrum reperit.

a Domnus-Richarius, vulgò *Dourier*, opidulum est ad Alteiam fluvium, à quo non longè abest Ultrum, *Mesoutre*, superiùs memoratum.

b Alcuinus suprà cap. 10. Mauronti nomen reticuit. Et siquidem Rictrudis filius Maurontus fuerit appellatus, hinc oritur dubium duplex, an Maurontus Rictrudis filius idem fuerit cum Mauronto silvarum regiarum custode cap. 12. memorato? tum an is ipse Maurontus sanctus qui Broïlense Monasterium excitavit? Primum affirmat Hariulfus in Chron. lib. 1. cap. 19. utrumque Hucbaldus Elnonensis Monachus in Vita S. Rictrudis: neutrum verò probare possumus. Maurontus enim ille *silvarum regiarum custos* conjugatus erat, uti ex S. Walarici vita ad annum 622. relata constat; at Maurontus Abbas Broïlensis in Actis S. Rictrudis & S. Amati Senonum Episcopi conjugium detrectasse dicitur. Ille in Foresti-Cella Monachus factus est ex Alcuino suprà cap. 12. hic apud Broïlum. Sanè si Alcuinus Maurontum illum aulicum eumdem cum S. Richarii filio spirituali, Rictrudis libero fuisse credidisset, in cap. 12. non iis usus esset verbis, MAURONTUS *nobilis quidam vir*, sed Rictrudis filium jam à se cap. 10. memoratum appellasset. Lege infrà Mauronti Abbatis Elogium historicum.

c In Chron. Centul. lib. 2. cap. 7. & seq. Angilbertus Abbas adjuvante Carolo M. tres Basilicas exstruxisse dicitur, primam *in honore Salvatoris & S. Richarii*; alteram in honorem B. Mariæ *citra fluviolum Scarduonem* (vulgò *la riviere aux Cardons*) tertiam S. *Benedicto Abbati, quam super ripam jamdicti fluvioli collocavit*: primam *ad Aquilonem*, secundam *ad Austrum*, tertiam *ad Orientem*; *Claustrum verò Monachorum triangulum factum est. Monasterium igitur secundum decretum Regul. sanctissimi* BENEDICTI *ita dispositum fuit, ut omnis ars omnéque opus necessarium intra loci ambitum exerceretur.* Idem Angilbertus CCC. *Monachos & centum pueros scholis erudiendos sub eodem habitu & victu* ibidem constituit ex cap. 11. ut laus perennis Deo persolveretur. De his aliàs.

AN. CHR. DC. XLV. APR. XXVI.

* *Exstat in Chron. Centul. lib. I. cap. II.*

In fronte sepulcri S. Richarii:

Aurea cælestem thesaurum contegit urna,
Cultorem Domini nomine RICHARIUM:
Stemmate præcelso quem Centula protulit ista,
Quique loci Pastor floruit egregius.

In dextro latere:

Postposito mundi quo grandi fulsit honore,
Amplas divitias sprevit amore Dei.
Hic corpus proprium frangens certamine duro,
Vir pius & magnus semper in orbe cluit.

In culmine arcæ desuper.

Hic vitam functus, reparavit lumina cæcis,
Leprosisque salus hoc refovente redit.
Plenus Apostolicis virtutibus atque loquelis,
Cælestes tenuit semper in ore dapes.

In sinistro latere.

Huic KAROLUS *Princeps condignum mente benigna*
Perficiens Templum condidit & tumulum,
Post sexagenos & centum circiter annos,
Cum Domini famulus integer exstat adhuc.

In fronte pedum.

Ipsius ut meritis capiat cælestia regna,
Regnaque Francorum pace quietus agat.

---

* *De quo in Vita S. Richarii cap. 2.*

EPITAPHIUM S. CAIDOCI * CONF.

Auctore eodem ANGILBERTO Abbate Centulensi.

* *Ex eod. Chron. loco citato.*

*MOLE sub hac tegitur CHAÏDOCUS jure Sacerdos
Scotia quem genuit, Gallica terra tegit.
Hic Domini Christi gaudens præcepta secutus
Contempsit patrias mente beatus opes.
Hinc sibi concrevit centeni copia fructûs,
Et metit ætherei præmia larga soli.
Huic Angilbertus fretus pietate magistra
Et tumulo carmen condidit & tumulum.

EPITAPHIUM S. FRICHORII CONF.

CORPORE terreno qui cernitur esse sepultus,
Gaudia pro meritis cælica lætus habet.
Iste fuit FRICORUS Chaidoco consociatus,
Quem sibi concessum Centula gaudet ovans.
Hic virtute valens despexit prospera mundi,
Et modò viventi gloria magna patet.
Quando Deo placuit, cælorum regna petivit:
Nunc Angilberti carmine fulget. Amen.

ALIA

ALIA VITA SANCTI RICHARII

AN. CHR. DC. XLV. APR. XXVI.

Metricè descripta ab INGELRAMNO Scholastico, ipsius Sancti Monacho.

Ex MS. cod. Monast. Centulensis.

ITA Patris sancti versu descripta RICHARÎ,
Ipsius famulus quam sibi composuit
Abba INGELRAMNUS, necnon miracula plura
Vitâ actâ gessit quæ per eum Dominus.
Sollers, ô Lector, quamvis sint schemate vili,
Ne pigeat nostros versiculos legere.
Plurima perpendes fuerint quæ digna flagellis:
Attamen utile in his invenies aliquid.
Cùm vitium agnosces, ipse emendare memento,
Utile pertracta quò utilis ipse fias.
Ingenito Patri, genitæ sit gloria Proli,
Sit sancto amborum gloria Spiritui.

INGELRAMNUS Scholasticus FULBERTO Episcopo.

DONO *totius prudentiæ, Divinæ scilicet atque humanæ, debriato sufficienter & sobriè,* FULBERTO *Præceptori & domino* INGELRAMNUS *Monachus ipsius Scholasticorum vilissimus, ad quam vocamur Divinitatis cognitionem.* Super nostro profectu quem ampliùs te gaudere oporteat, qui nobis ut aggrediamur grandia, paterno affectu sollicitudinem impendere non cessas? Nos tamen dediti pigritiæ, quod utile sapiamus aliquid, vixdum valemus promere. Unde fit, ut quia ut lucretur talentum expendere nolumus, nedum mereamur audire *Euge* delectabile, cum inutili servo subimus damna defossæ pecuniæ. Nostris denique culpis promerentibus agitur, quòd præpeditus pluribus negotiis minùs te prębes nostris adspectibus. Qua in re licet tuæ Sanctitatis non minuatur constantia, nostra tamen justè punitur negligentia: ut qui proferẽdá occultamus, his quæ opus sunt scire careamus. Quod vitiũ taciturnitatis formidans incurrere, nõ parvæ materiæ mihi pondus imposui, videlicet Vitam S. RICHARII describere metricè: in qua quomodo fuerat edita rhetorico stilo diligenter & lucidè, nihil addere vel minuere decrevi, metro dumtaxat Scriptoris dicta rependens. Quod ut facerem, non me fingendi nova constrinxit impossibilitas, verùm persuasit imitatio carminis quorumdam venerabilium ex Divinitate canentium: qui refugientes adinventiones novas, sacræ Scripturæ simpliciter repræsentavêre sententias. Quorum labor meo judicio nequaquam deputandus est super alienum fundamentum ædificatio, sed magis Divinorum miraculorum officiosissima recitatio. Singulis igitur principiis quatuor librorum quos edidi, singulos Prologos inserui, ob hoc solùm ut in his postularem veniam mihi Poëtæ novo, cùm invenirentur multa quæ possent annotari vitio. Quod opusculum quia tuo labore faciente confinxi, tuæ correctioni devovi: neque id passus sum proferre palàm, donec tui favoris dignaretur clementiâ. Ergo munus oblatum suscipere ne renue, aures pias inutili carmini commodare ne refuge: ut in hoc etiam laudis tuæ cumulus adcrescat, dum futura noverit ætas habuisse te discipulos alicujus utilitatis idoneos. Quod si impetrare mereor, id negotij nostris conscholasticis manda: sunt etenim digni illorum quidam, quorum auctoritati præbeatur credulitas.

AN. CHR. DC.XLV. APR.XXVI.

PROLOGUS PROPOSITIONIS.

Laus sanctorum & scriptio Vitæ eorum commendatur.

EXPENDIT quoties devotio Christicolarum
In Sanctis laudes: quis laudatur nisi Christus?
Nempe quid ipsius dono fecêre refertur.
Ecclesiastica laus quapropter continuari
Debet, & assiduus fieri concentus in hymnis,
Non tantùm vocis, verùm modulamine cordis.
Hæc equidem Domino Sanctisque placere probatur.
Utile præterea Sanctorum scribere gesta.
Namque Beatorum dum transit vita per aures
Corporeas, animus Divino ardescit amore,
Ac se deposito consortem tegmine carnis
Exoptat, quorum miratur lucida facta.

Auctoris consilium.

Vitam RICHARII quapropter scribere Sancti
Aggredior metro, quo illi qui carmine gaudent
Hanc habeant: prosam quos plus delectat habere,
Illam quam nostri quondam fecêre priores.
Nec solùm scribam vivens quæ mira peregit.
Quinetiam postquam projecit pondera carnis,
Longo sed spatio Sancti caruit quia Claustrum
Scriptorum studio; quamvis perplura patrâsset,
Acsi non fuerint, omnino facta silentur.
At postquam ingenij nostri scintilla reluxit,
Gratia quam Domini succenderat omnipotentis;
Pastor præfatus fecit miracula si qua,
Juxta quod potui, curavi tradere chartis.
Pondera & ut nostri fierent majora libelli,
Hæc illis junxi quæ industria prisca notavit.
Nec cupidus laudis (mens est mihi conscia testis)
Hoc opus incœpi: cupiens sed scire futuros
Pastorem nostrum tales habuisse clientes,
Qui, etsi imperfectè, sapuerunt ludere versu.

Opus in 4. libros partitum.

Sed tres antiquo quia sunt in codice libri [a],
Hunc numerum metrum contendit reddere nostrum:
Quas etiam metas illi noscuntur habere,
Me dare constitui quos sum scripturus & ipsis.
Insuper ex multis memorans miracula pauca,
Quæ Sancti meritis nostris sunt gesta diebus;
Aggredior librum reliquis superaddere quartum.

Ætas auctoris

Non bene compositos notet & ne fortè quis illos,
In studio memet fateor cùm fingere cœpi,
Ternos annorum nondum implevisse dierum [b].

PROLOGUS INVOCATIONIS.

AUCTOR perpetuæ lucis largitor & index,
Æternum tibi qui Natum ingenitus genuisti,
Per quem fecisti quidquid subsistit in orbe,
Perlustras totum sancto qui Flamine mundum,
Quem credunt cuncti retinet quos Ordo fidelis;
Sic Personarum distinctum nomine terno,

a Nimirum liber Vitæ ab Alcuino, & duo libri Miraculorum inferiùs relati, ab anonymo editi.
b Hoc est nondum implevisse tres annorum hebdomadas, seu annos unum & viginti, si rectè divinamus.

AN. CHR. DC.XLV. APR.XXVI.

Simplex ut Deitas maneat tibi semper & una;
Monstras antiquis typica qui Lege Beatis
Quæ referat sumens JESUS de Virgine carnem;
Menti infunde meæ donum cæleste benignus,
Osque reple laude, ut possim cantare decenter
Quæ per RICHARIUM gessisti mira beatum.
Sicut enim errorem sequitur cui tu via non es;
Sic quisquam sine te poterit nil dicere de te.
Voce quidem novi te commonuisse Prophetæ
Dilatetur ut os, quia sis implere paratus.
Ad succlamandum quapropter præparo linguam:
Da gustare mihi quàm sis bonus atque suavis,
Ut valeam pastus tanta dulcedine verbum
Eructare bonum, canere & magnalia Regis
Cuncta gubernantis, qui nos de fauce leonis
Eripuit tetri: cujus pietate soluti
A vinclis mortis, cæli super astra levamur.
Nutu namque tuo cælum volvuntur & astra,
Tendit ad alta ignis, terrarum pondus ad ima,
In mare cunctarum cursus festinat aquarum:
Omnia claudit hiems, solvuntur & omnia Vere,
Æstatis fervor terrarum semina siccat,
Decutit arboribus fructûs Autumnus honorem:
Noscitur atque nihil naturæ in rebus haberi,
Quod præceptorum contemnat jussa tuorum.
Errores cunctos da me vitare nocivos,
Ut pateat duce te semper mihi semita vitæ.

I. *Quòd Sanctum patres genuerunt relligiosi.*

SI quis Francorum studiosè gesta priorum
Scrutatus fuerit, discet bellando frequenter
Primos barbaricas Reges superâsse catervas;
Sícque DAGOBERTM Regnum tenuisse quietè,
Dici ut pacificus posset Salomónque secundus.
Ipse manu larga populis popularia dona
Præbuit, & dignum Christi servis famulatum.
Pluribus ínque locis terræ cœpêre coloni
Tunc Ædes fundare sacras, & relligiosus
Accrevit Domino populus. Quo tempore fulgens
Lucifer astriferas sicut resplendet in auras,
Claruit in villa claris è patribus ortus,
Laribus à centum fuerat quæ Centula dicta,
Carum Richarius cunctis & amabile pignus:
In quo nobilitas generis nec sola refulsit,
Moribus in sanctis permansit denique constans,
Ut laïcus vitæ gereret præsagia sanctæ.

II. *Arripuit callem quibus erudientibus artum.*

TUNC & Pontivus meruit splendescere pagus
Fortè Sacerdotum radians fulgore duorum:
Nomen majoris quorum fuerat CAÏDOCUS,
Egregios meritis quos misit Hibernia nobis.
Ex ipsis populus temnens audire salutem,
Non recipit dignè, digno nec tractat honore;

AN. CHR. DC.XLV. APR.XXVI.

Sed magis à propriis cœpit depellere metis.
Quorum crudelis sanctum violentia movit
Richarium, & Justos rapiens à plebe feroci
Hospitium tribuit, tenuit, fovitque benignè,
Disponente Deo, quo salvarentur utrique.
Succensúsque diu Divino lumine lychnus
Nec claudi valuit, radios sed in ampla tetendit.
Namque peregrinos postquam suscepit in ædem,
Ipsis corporeos sumptus largitur, ab ipsis
Sollicitus vitæ capiens compendia sanctæ.
Nec tellus sterilis percepit semina verbi:
Sed menti inseruit, carnis quod sumpsit ab aure,
Quamplura & Christi portavit ad horrea grana.

III. *Qualiter exactæ deflevit crimina vitæ.*

SIC quoque magniloquûm sancta ratione virorum
Cælestíque simul tactus spiramine sanctus,
Mente pia propriæ pandit peccamina vitæ:
Atque juventuti si quid vitiosa voluptas
Contulerit culpæ, lacrymarum flumine tersit,
Hospitiúmque Deo quia sub specie famulorum
Præstitit, ipsius fuit à pietate receptus.
Extunc sumpsit enim primordia Relligionis;
More & Apostolico postponens posteriora
Prudenter sese rapiebat in anteriora:
Versiculique memor Psalmistæ vaticinantis,
Qui transire refert à virtute ad virtutem
Electos, Dominum ut quivisset adire deorum.

IV. *Quòd pollens multâ est factus virtute Sacerdos.*

POST se carnali tantum frenavit ab esca,
Ut corpus potiùs nutriret quàm satiaret
Lassatum longis jejunîs robore panis
Conjuncti cineri, lacrymis aucto quoque potu.
Hócque cibo tentus, carnem servire coëgit
Spiritui, pugnans aëris nec perculit auras,
Sed corpus fregit, sub servitiúmque redegit:
Doctrinæ Christi lator ne fortè futurus,
A quoquam ex aliquo posset reprobarier actu.
His igitur multísque aliis profectibus auctus,
Sancta Sacerdotis sic ad fastigia venit:
Christum ut qui promptus fuerat per plura referre,
Congruus hoc tanto quo non caruisset honore,
Hunc famulus Christi fructu pietatis adornat,
Hunc præceptorum geminûm donavit honore,
Hunc quæ sunt Domini demonstrans amplificavit:
Cultor & ut sapiens Divino vomere sulcans,
Sentes peccati de Christi vulsit agello,
Atque salutiferum roravit mentibus imbrem.

V. *Quòd prior implevit, quæ alios facienda docebat.*

QUO fuso, pietas Domini nec defuit alma:
Quippe Fidem nostræ fecit succrescere gentis.
Unde Dei servus carus cunctis & amandus

Exstitit & meritò. Quonam non dignus honore
Esset, mellifluo qui quod sermone docebat,
Prævius hoc sacro monstrabat signifer actu?
Si quid & à populo doctrinæ in stipe recepit,
Illud egenorum delegit sumptus ut esset.
Quinetiam vitæ venturæ ductus amore
Decrevit lucem non sollicitare sequentem.
Creditor ô felix, ô vir recolende per ævum,
Dum præstas parvum, cæli qui regna lucraris!
Denique solamen miseris, tectum peregrinis
Exhibuit, viduis tutor fuit atque pupillis:
Ut Job pes claudis, oculus quoque lumine demptis.

AN. CHR. DC. XLV. APR. XXVI.

VI. *Quòd miseros fovit, rigidos durèque domavit.*

NEc despexit opem laceris conferre leprosis:
Sed promptus lavacris ipsorum membra refovit,
Intrat in hæc etiam post illos ipse lavandus.
Quídque Propheta pio quondam præceperat ore,
Frangere qui panem jubet esurientibus, atque
In tectum Christi conducere mandat egenos:
Ille Deo plenus surdâ non sumpsit ab aure.
Nec sibi conjunctis tantùm solatia carnis,
Sed recreans animos, impendit verba salutis:
Et solabatur sicut pietate misellos,
Durâ sic domuit sub conditione superbos.
Nec foris humanus valuit devincere terror,
Interiùs Christi quem perlustraverat ardor.
Non fuit à vento quæ turbaretur arundo,
Posset ut ullius lingua fallente reflecti:
Semper sed solidè sistens bonitatis in arce,
Humano sese tempsit reprehendier ore.
Sic Domino plebem, & Domini sibi junxit amorem.

VII. *Quòd tribuit, sibi nil retinens, oblata misellis.*

HUjus & à populo Sancti devotio sancta
Postquam conspicitur, colitur, veneratur, amatur:
Donatur donis. In eum* dilectio duplex
Sed quoniam fuerat, partim dispersit egenis
Hæc eadem, partim captos ex hísque redemit.
Namque diabolicis alios erroribus actos
In culpam, solvit vitæ documenta ministrans.
Mundanis dominis retributo & munere digno
Plures servili positos sub lege redemit,
Ut possent animæ primi gaudere salute,
Ferre jugum Domini fieret leve atque secundis.

* *lege* in eo

VIII. *More Prophetarum implevit quòd Spiritus illum.*

NEc solùm Divina docens in partibus istis
Innotuit magnus, clari sed Solis ad instar
Oceani glaucis qui mox ut surgit ab undis
Depellit radiis tetræ vestigia noctis;
Promptus ad indoctos satagit transire Britannos,
Illustrans patriam variis erroribus atram.
In qua per spatium dum longi temporis ipse
Stat non segnis in his quæ sunt Divina docendis;

AN. CHR. DC. XLV. APR. XXVI.

Illius in mentem fertur venisse repentè,
Servos in patria quosdam quia liquerat istâ
Nondum libertos ex consuetudine factos.
Ad socios inquit, se hoc percutiente dolore;
Heu! nos solliciti dum festinamus ad istos,
Servili proprios sub conditione legatos
Liquimus in patria, novi citò quos morituros.
Litus quapropter quam festinanter adite,
Undas atque maris certatim carpite remis,
Mittentésque manum famulos absolvite nostros.
Haud secùs ac jussit patrantes rite ministri
In patriam veniunt, Sancti sanósque clientes
Inveniunt, donant ac libertatis honore.
Qui facti ingenui, revoluto tempore parvo,
Dixerat ut Sanctus, ponunt habitacula carnis.
Ingens ô Domini quanta est clementia Christi!
Qui famuli in mentem sevit pietatis amorem,
Finem servorum monstravit quíque propinquam.
Huic ne de propriis periisset opus miserantis,
Nec gravitatis onus morientibus imposuisset.
Extunc qui nullum sub se retinere volebat,
Sed sibi subjectos studuit dissolvere cunctos,
In propriis durus ne censeretur haberi,
Externis mitem qui se præbere parabat:
Quódque salute lucrum collegerat ex aliorum,
Per pietatis opus posset cumulare suorum.

IX. *Quàm fuerit constans rediens à parte Britannûm.*

DOCTRINÆ agresti qui postquam pabula plebi
Contulit, ad patriam properat remeare relictam:
Messoris cupidi morem ne fortè sequendo,
Quærere in alterius gaudet dum præmia messe,
Perderet ipse manu propria quam severat ipsam.
Christi & in obsequiis tanto flagravit anhelus,
Quanto diem propè cognovit sibi muneris esse.
Denique jejunans vires carnis macerabat,
Afflixit semet vigilans, munivit & orans,
Consolidavit spe, fidei præcinxit & armis;
Nullius atque malis motus maledicta rependit.
Non sprevit quemquam, nullum decepit adulans.
Scilicet ut vitæ callem prior ingrederetur
Actu, quem plures sancto sermone docebat.
Sic galeâ tectus, cinctus gladióque salutis,
Undique justitiæ circumdatus atque loricâ,
Sanctæ etiam fidei tutus munimine scuti,
Ad bellum vivax antiquum vadit in hostem,
Illius ac pellens ardentia tela frequenter
Vicit, & Ecclesiæ Christi spolia ampla reduxit:
Ipsi tantò magis hosti metuendus iniquo,
Utilis humanis quantum meruit fore * causis.
Nam sibi non solùm sed multis subveniebat.
Denique multorum justè celebratur ab ore,
Multos per Christum qui defendebat ab hoste.
Cujus virtutum non tanti est dicere gesta,

* esse

Quanti quæ fuerit virtus cognoscere tanta,
Multam qua plebem Domino dum vivit adunat.
Indoctos etenim cælesti pascere pane
Ne quisquam dubitet, signo quod prævalet omni.
Quamvis dum tempus, dum convenientia rerum
Poscunt, effectus non deesset mira operandi,
Vir sanctus Domino quæ concedente peregit.

X. *Orans tentantem se quòd prostraverit hostem.*

DENIQUE sustinuit tentatus ab hoste ruborem,
Quem Domini pietas in laudis vertit honorem.
Visens subsidio quamdam suffultus equino
Matronam, sancta sub relligione pudicam,
In cujus vitæ qui postquam pectora sanctæ
Dogmata transfudit, disponit fortè reverti.
At mulier nati deportans membra pusilli
Insequitur Sanctum, quatinus benediceret illum,
De fontis sacra quem jam susceperat undâ.
A Sanctóque Dei jam vix infante recepto,
Antiquo insidias hoste exercente vetustas,
Dentibus infremuit sonipes, pedibúsque relaxis
Vertitur in rabiem, currítque, salítque, meátque.
Quod cernens, stupidos genitrix avertit ocellos,
Interitum pueri videat ne fortè ruentis.
Ast utriusque timens damnum vulgus famulorum,
Non fletus, planctus, luctus emittere cessat.
Petrum cunctantem sed quæ suscepit in undis,
Dum cecidit puerum conservat dextera Christi.
Munera namque precum postquam porrexit in altum
Vir Domini, inlæsus puer incolumísque repentè
Ad terram venit, vector datur atque quieti,
Et mater lætis prolem amplexatur in ulnis:
Ad decus & famuli Dominus sic transtulit hostis
Fraudes, ac humili doctrix fuit ala superba.
Denique nullius voluit conscendere posthæc
Dorsa ferocis equi, potiùs sed mitis aselli:
Nempe tenens, mortem properat dum sumere Vita,
Isto quòd vili fuerit gestamine vecta.
Causâ doctrinæ sic dum loca plura peragrat,
Sedulus huic Sancto lator suffecit asellus.
Et quocumque sui gressûs vestigia flexit,
Aut resonat Christo sancto modulamine Psalmos,
Illius aut verbum doctrinæ auditur ab ore.
Nec mirum linguâ Christum si prędicat ipse,
A cujus sobria modicùm nec mente recessit:
Per quem consuluit miseris, durúsque superbis
Exstitit, angorem solans clementer eorum,
In-que-crepans rigidè mores compresserat horum.

XI. *Quòd famâ motus hunc visit Rex* DAGOBERTUS.

TEMPORE nam quodam Sancti rumore coactus
Militis atque sui cujusdam GISELEMARI
Suggestu, partes præfatus venit in illas
Rex DAGOBERTUS, famulum Domin íque revisit,

An. Chr. DC. XLV. Apr. XXVI.

Se cupiens hominis precibus committere tanti.
Quem Sacer egregius gemino dignatur honore:
Roborat hunc sanctæ sancto signamine dextræ,
Corrigit audacter passus nescire verenter,
Suadens mundanam penitùs contemnere pompam,
Credulus ac linguis discat non esse dolosis:
Nónque caducorum gradibus gauderet honorum,
Sed magis Æterni formidet posse potentis,
Illius atque suo maneat laus semper in ore:
Sedulus ac teneat, quia nulla potentia mundi est,
Quæ dum magna viget, tenuis vacuatur ut umbra:
Instar & exiguæ gignunt quam flumina spumæ
Labitur, ad modicum si flat tentatio venti.
Immo pati tractet Magnos tormenta potenter,
Cuíque datur multum, multum quæretur ab illo:
Qui vix atque Deo rationem reddere pro se
Sufficit, ex multis quo pacto ferre valebit?
Ut pręsit potiùs quàm subdi quisque vereri
Idcirco debet. Nam qui subjectus habetur
Pro se portabit solo pondus rationis:
At contrà regni qui sublimatur honore,
Ante Deum proprio, multorum & fasce premetur.
Hęc sobriam Regis penetrat correctio mentem,
Utque suus fiat poscit conviva Sacerdos.
Normâ qui Christi fretus convivia mundi
Non aspernantis, doctrinæ occasio nasci
Ex hoc ut posset, regalem venit ad aulam,
Occupat atque diem totam cum nocte sequente,
Vitæ cęlestis præbens epulantibus escas.
Cujus & intantum mulsit constantia Regem,
Quædam de proprio censu ut concederet illi,
Unde Dei Templo posset lucere lucerna:
Omnino justum reputans, ut sicut ab illo
Inlustratus erat Divino lumine, Templum
Munere visibili Domini inlustraret & ipse.

XII. *Quòd vitare volens homines, deserta petivit.*

Pluribus à populis quia vir Domini veneratur,
Adspectus hominum vitare exinde volebat:
Ut dum terrenos cautus devitat honores,
Contemplaretur secum cælestia tantùm.
Mundum deseruit mundus, eremúmque cupivit,
Ad cultum Domini quò posset liber haberi,
Comtemplativos & quò decerpere fructus,
Dum tenet activos ad quos non segnis anhelat,
Pertractans Dominum partem laudâsse Mariæ,
Optima quòd fuerit, quòd non raperetur ab illa.
Hoc memorans, vitam contendit adire remotam,
Quò rimaretur cælestia sola frequenter.
Tradidit Ecclesiam necnon quam fecerat ipse
Sub cura alterius Procuratoris habendam.
Cui Giselmarus Divinæ legis amator
Editus & clarâ Mauronius stirpe parentum,
Terras & silvas Regis collata potestas

Cui

Cui tunc servandi fuerat, tribuêre manendi
In silva loculum devoti Chrisciacense.
Qui pòst Maurontus Divino ductus amore,
Armis depositis habitum sumpsit Monachilem.

AN. CHR. DC.XLV. APR.XXVI.

XIII. *Quòd Templum in loculo sibi concesso ædificavit.*

QUo verò in loculo Sancto magale parârunt
Præfati heroës, jecit fundamina Templi
Sanctus, & hanc uno tantùm comitante ministro
Ingreditur cellam vili nimiùm strue factam,
Congruè quò vitæ fieret habitatio sanctæ:
Qui temnit mundum decernens, esse superbum
Delicias mundi si conspiciatur habere.
Duriter ac sese tam mortificavit ibidem
Orans & vigilans, jejunia crebráque solvens*,
Ut vix juncturis hærerent ossa relaxis,
Difficilè & trepidos baculo custode movebat
Gressus: ac scandens animi conamine mundum,
Semper mente pia tractat cælestia sola.
Huic alienus erat sæclo, Christóque propinquus.
Illum pugnabat contra, expugnabat & illum,
Qui lætabatur quondam quòd vicerit Adam,
Aspipedem super incedens simul & basiliscum,
Antiqui caput assiduè contriverit hostis.
Despiciens terram, cæli suspirat ad aulam,
Per scalámque Jacob jugiter scandebat ad illam:
Atque per angustum qui ducit ad æthera callem,
Continuis precibus munivit iter venerandum.
Nec stricturæ eremi lucis clausêre columnam:
Amplo quinetiam radians fulgore refulsit.
Quare multigenis plures angoribus acti
Ad sanctum coïvêre virum, quos ipse benignè
Suscipiens, sanare precum studuit medicinis:
Et quo quisque fuit morbo vexatus, ad ipsum
Accedens, sanus propriam remeavit ad ædem.

* persolvens

XIV. *Cum famulo Sanctus loquitur de morte futurâ.*

AST ego virtutes hujus non promere cunctas
Proposui, vitæ sed tantùm insignia sanctæ:
Ne nimiùm tardæ dum judicor esse loquelæ,
Quæ egit multorum signorum fama tepescat.
Spiritus hoc præsens sęclum quo fine reliquit
Dicere jam satis est, doctis hæc ipsa relinquens.
Namque diem noscens carnis quâ ponere tegmen
Deberet, longi munus capere atque laboris;
Accersit famulum sibi qui fuerat SIGOBARDUM,
Quem sic demulcens affatur voce paterna:
O Fili, propriam carnem citò cerno ruendam,
Quémque diu cupij conspectum Regis adibo.
Vas quo condatur corpus sed perge parare,
Non nimio cultu, sed carnis ut exigit usus,
Tempus adusque illud quo conservetur ibidem,
Quo incorruptelam sumet corruptio cuncta.
Teque para semper toto conamine, Frater,
Quæ mihi nunc instat tibi quo cùm venerit hora,

An. Chr. DC. XLV. Apr. XXVI.

Hoc fragile absque metu possis deponere corpus.
Ipse viam gradior tellus quam tota tenebit:
Subveniat mihi nunc Christi clementia tantùm,
Eruat atque modò tetri de fauce leonis,
Olim morte sua qui me subtraxit ab illa.
Et qui præsentis tribuit solamina vitæ,
Largiter ipse mihi concedat dona futuræ.
Hæc Pater: at fletus famulum solvebat amarus.
Sponte piâ tamen ipsius præcepta secutus,
Invento ligno, findítque, cavátque, parátque,
Utque valet, satagit membris aptare paternis:
Quódque opus effecit, mæstus plorando rigavit.
Pæne priùs lacrymis implens quàm corpore Patris.
Interea à famulo Sancti dum jussa fiebant,
Languoris gravior Sanctum decoxerat angor,
Et vix in gelido permansit corpore fletus.
Os tamen à precibus Christi nec laude repressit.
Dúmque salutiferam Divini corporis escam
Sumeret, assiduis fundens rogitamina verbis,
Sexto dum Maïas mundum celebrare Kalendas
Cernebat Phœbus, transivit ad æthera Sanctus.
Quem servus posuit vivens ubi jusserat ipse.
Sed mirum dictu: peragit dum funera Patris
Discipulus, subito se subripiente sopore
Obdormivit, claram quasi traheretur in aulam,
Vidit & in visu, pulchram nimióque decore,
Quæque etiam rutili vincebat lumina Solis:
In qua Richarium cernens habitare beatum,
Audivit vocem ipsius sibi talia fantem:
En, Frater, qualem Christus mihi contulit ædem,
Pro vili caram, fulgentem pro tenebrosa,
Pro fumi plena tanto fulgore coruscam.
Qui postquam somno fuit experrectus ab illo,
Lætior obsequium compleverit exsequiarum,
Disponente Deo, talis tam grandis ut angor
Soletur famuli, & monstretur gloria Sancti.
A Famulo Sanctus sicut retuli sepelitur,
Qua Christi Regis servibat maximè votis.
Nec diuturna quidem pòst intervalla fuêre,
Abbas cum Monachis quos Centula fundus habebat
Ocioaldus, vir non parvæ relligionis
Quòd venit, sancti corpus tulit atque Richari
Idibus Octobris, posuítque ubi nunc requiescit.
In quo sæpe loco miranda Deo tribuente
Fiunt, sancta fides orantûm quo patefiat,
Ac meritis cujus fuerit Sacer ille sciatur,
Psalmista útque canit, Christus laudetur in illo.

XV. *Quidam contractus fit sanus Sancti apud antrum.*

Contractus membris, fidei sed robore fortis,
Quidam sæpe rogans Sancti veniebat ad antrum.
Hic subitò loculo discedens sanus ab illo
Glorificat Dominum, quòd sic suffultus abibat.
Nec tamen hic solus meruit sentire juvamen,
Quinetiam multi similis quos gratia visit.

AN. CHR. DC.XLV. APR. XXVI.

XVI. *Quòd Sancti meritis solvuntur vincla reorum.*

QUIDAM constricti vinclis vinctique catenis
Per callem Templo vicinum fortè Richarî
Deducebantur: quod mox alongè videre
Ut possunt, clamant: Christi nos solve Sacerdos.
Ferrea tunc meritis rumpuntur vincula Sancti.

XVII. *Frater salvatur, plures quum peste peribant.*

SED quid perpessus fuerit de Fratribus unus
Sancti Richarij, nunc exigit ordo referre.
Crudelis quondam clades multos perimebat
Indigenas terræ, dirâ quâ denique clade
Sancti percutitur Richarî è Fratribus unus:
Qui licet exitium mortis pro clade timeret,
Vitam sub tanto didicit sperare Patrono.
Ergo ad mausoleum Fratrum comitante caterva
Sancti confugit velut ad solatia certa.
Dúmque preces ibi cunctorum funduntur ab ore,
Qui fuerat passus, gaudet discedere sanus.

XVIII. *Vox exhortantis nexa est in fine libelli.*

COLLIGAT Auditor quid nostra fides mereatur,
Intercessorem si nobis quærimus illum,
Tam citò corporeos qui adsuevit pellere morbos.
Nam meritum Sancti monstrant miracula gesta,
Cernitur atque sequens vitam signare priorem:
Quódque fuit Sanctus, narrat post funera virtus.
En pauper Christi, Fratrum perpende caterva,
Ipsius consors est factus divitiarum:
Qui ante oculos hominum despectus & esse cupivit,
Anglôrum * socias nunc gaudet habere cohortes;
Quique in præsenti mundo vitavit honores,
Lætatur, cælum meruit qui jure perenni.
Cunctorum dignus quapropter honore videtur,
Cunctorum Domino mitis qui semper adhæsit.
Expedit & nobis præ cunctis hunc venerari,
Illius membris qui cernimur esse propinqui:
Ut quos nutrivit Divini semine Verbi,
Noverit heredes sibimet succedere dignos.
Illi nec tantum Sancto laudatio nostra,
Illius quantum confert imitatio nobis.
Denique plus gaudet si quis bonus illum imitatur,
Quàm si clamoso vacuus quis prædicat ore.
Unde Patres sancti Fratrésque cohórsque fidelis,
Festum devoti qui tanti Patris adistis,
Ut sitis digni studium exercere laboris,
Ipsius precibus vestri quo vota rogatus
Conscendant summi solij fastigia Regis;
Spirituali vos ipsos ornate decore,
In vobis duplex vigeat dilectio semper,
Assiduè ac maneat spei fideíque lucerna.
Quámque Patres sancti normam docuêre secuti,
Ipsis in cælo ut possitis consociari.
Utque jubet Paulus mundi nocitura negantes,

* Angelorum

AN. CHR. DC. XLV. APR. XXVI.

incisiones. Quod cùm ceteri in honore haberent, ille omne jussit spargere, confirmans dementium opus esse. Cùm verò ultimum findere tentâssent cum malleis & cuneis & omni hujus generis machinamento, reppulit omnia, & indivisibilis permansit. Et dum fatigarentur casso labore, itaut erat integer, jussit carro imponi, & ad domum ubi ipse habitabat deferri: & vocavit quemdam colonum nomine Herrardum, cui delegata est providentia illius, rogans sibi equum adducere, & ut ipse secum iret gratiâ leporini venatûs imperavit. Erat enim ipse Herrardus hujus ludi sciolus. Et ubi vix equitâssent spatium quantum bis aut ter jactus est fundę, cœpit anxiari & se profiteri graviter infirmitate torqueri. Qui dum hortaretur à prædicto Herrardo, ut si descendisset equo, & paullatim in sinu quievisset illius, sperare se illum leviùs habere, consensit & nequaquam illi juvamen præstitit, sed infirmitate crescente ut potuit ad villam unde discesserat remeavit. Servi autem ut ab illo jussi fuerant, detulerunt partem fagi insectibilem, & ante januam domus illius projecerunt. Quæ dum ibi jaceret & nulla spes restaret fissuræ, in ipso die quidam ex colonis; Istáne est, ait sociis qui aderant, pars fagi quam nostri tot molimina adjuncta findere nequiverunt? Cui cùm fidem rei darent; Videtur, inquit, mihi facili patere divisioni. Et accepta securi quasi tentando, ad primum ictum ferientis ilico divisa est, & inventa est quædam crux, quæ inserta erat uni ex illis partibus, & in altera velut impressa videretur ostendebat: quam an Sanctus ipse incidisset dum illic orationi vacaret, & crescente mole arboris circumcreta est; an divinitus pro miraculo tanti viri insita, incertum habetur. Hoc illi qui aderant ut viderunt, nimio terrore perculsi sunt. Initóque consilio, itaut erant partes cum cruce, intulerunt in apothecam sub custodia cujusdam Heroldi ad cujus curam ipsum ministerium respiciebat. Qui ostium sera obfirmans non tantùm propter hujusmodi rem, sed etiam quia quosdam sui domini thesauros ibi servabat, recessit. Nocteque subsequente cùm se in ipsa apotheca sopori dedisset, & adhuc partes cum cruce ibi essent, seris & vectibus munivit ostium. Et mane facto nihil de illis partibus nec de cruce invenit, atque ingenti metu perterritus omnibus intimare studuit tam mirabile hujuscemodi factum. Quod illi audientes & omni sollicitudine perscrutantes minimè repererunt. Quod & usque hodie manet incognitum. Prædictus verò Heuto quinto ferè die in infirmitate positus spiritum emisit. Hæc autem ita se habere ex multis ipsius villę incolis præsertim Herrardi & Heroldi, quos superiùs posuimus qui interfuêre, testimonio confirmata sunt.

II. Arbor item servata.

Nec illud silentio tegendum videtur quod temporibus ELIZACHARIS Abbatis successoris HERICI [a] accidit in villa supradicta. Erat quædam tilia in manso dominico quæ non parvam molem corporis præstabat. Hæc autem quadam nocte vi ventorum tacta, usque adeò concussa est, ut de summo usque deorsum in quatuor sectiones finderetur, terrę coæquata, radicibus tantùm fixa. Hanc dum die illucescente ita esse comperit quidam ex Fratribus Monasterii S. Richarii nomine EGELVVINUS, cui ipsa obedientia erat imposita, rogavit suos ut præpararent cuneos & malleos, quatinus in crastino flascones & quęcumque essent necessaria inde fierent. Sed vanus labor eos fefellit. Nam ut primo mane expediti ad hoc peragendum opus venerunt, ita incolumem atque in pristino statu erectam conspiciunt arborem, excepto quòd cicatrices à summo usque ad ima parebant, acsi nullum istius rei damnum perpessa fuisset. Quæ multo postea duravit tempore easdem cicatrices in testimonio conservans.

III. Fons à B. Richario cælitùs impetratus.

Fertur ab antiquis traditum esse, quòd beatus Richarius dum adhuc pro cælestis patriæ palma militarem duceret vitam in terris, in prædicto sæpè territorio hospitium haberet apud memoratam Dei ancillam. Quæ cùm magna familiaritate ei jungeretur, utpote cujus vitam in Dei opere conspiciebat assiduam,

[a] Addit Chronicon Centul. lib. 3. cap. 4. *quem ferunt Gemmetici quoque Monasterii fuisse Rectorem .... Hic magna sanctitatis studiis pollebat, & in tantam profecit summa Religionis severitatem, ut ab ingressu Monasterii omnimodum arceret feminarum accessum.* Lege caput IV. infrà.

petiit eum ut suis sacris precibus apud omnipotentis Dei clementiam obtineret, qualiter ditari mereretur in aquæ largitione. Erat enim ibi valde necessaria. Qua prece ejus coactus, oràsse perhibetur; post orationem autem suam in terram fixisse baculum atque mox erupisse fontem, qui usque in præsens ibi perdurat, illud exhibens ad quod orationibus sancti viri primitus enituit. Multa hinc dici poterant, sed omittere illa decrevimus, quia ad ea transire festinamus, quæ ubi præclarum ejus corporis margaritum conditum habetur, omnipotens Deus ob sui militis gloriam ad salutem hominum operari dignatus est.

IV. Paralytica sanatur.

Quidam paterfamilias divitiis valde inclytus in Burgundionum regione positus honorificè degebat. Cui liberorum facultas erat sublata, nisi tantùm in unius filiæ adspectu, quæ in annis locata erat virgineis, spes sola remanserat superstitis. Quam diræ passio paralysis adeo angebat, ut nec manus ad os valeret porrigere. Cúmque eam pater proprius per quæque loca Sanctorum congrua hujus circumduceret negotii, & nullum adipisceretur medicamentum, contigit eam à suis desperare posse nancisci incolumitatem. Istis autem eos tenebris obvolutos accidit una noctium, ut per visionem compellaretur pater illius à quodam sibi ignoto talibus affaminibus: Vade, inquit, in Franciam regionem ad plagas Boreales, ducens tecum unicam filiam dilectam, & perquire venerabilis sancti Richarii Monasterium, quod situm est spatio quindecim leucarum à portu *Quentovvic* [a], ibíque scito ob ipsius merita illam pristinam consequi sanitatem. Et quia tres ibi habentur Ecclesiæ, præpara quamplurimos cereos, ut unicuique altari proprium superponas cereum. Nec multùm differre stude, quia in proximo ipsius Sancti magna aderit festivitas. Ille verò expergefactus congratulans visioni quā celerè non distulit jussa implere. Paratísque omnibus itineri necessariis cum multo comitatu & filia lecticæ imposita, utens interrogatorio calle ad supradictum pervenit Cœnobium. Et cùm ibi ante ferè duorum spatia dierum festivitatis illius advenisset, substitit ejus præstolans adventum. Et quia mos in illo tempore instituente præclaro Abbate jamdicto ELIZACHAR deerat limina Monasterii feminis tetigisse, à meridiei climate bina extendit tentoria. Cùm autem præclaræ festivitatis, quæ septimo Idus Octobris colitur, vigilia advenisset, sumptos unicuique altari superposuit cereos: & quædam munuscula obtulit B. Richario, necnon Fratribus largitus est suorum quantitatem aliquam thesaurorum: Fratres verò gratiâ mutuæ caritatis vicem rependere suæ humanitatis studuerunt. Cùm igitur in ipsa venerabili die post peracta Missarum sollemnia ex vinatico sancti Richarii, & ex suarum apothecarum vino mitterent ei benedictionem, illa jamdicta illius filia, quam sæva paralysis possederat, audito ipso vinatico petiit sibi ex ipso dari potum. Cúmque procuratrix illius vellet sua manu vas adsumere, & ipsius solito ori porrigere, illa renuit, sed extensa insolitò manu utcumque potum ori attulit, totúmque hausit. Illo autem perhausto surrexit incolumis, & convivas omnes in amore Confessoris Christi deprecata est bibere pergens in circuitu, & unicuique congruum dans poculum. Et pater omnésque sui in gloriam & laudem Dei versi sunt, quòd sancti sui nomen longinquis etiam manifestat regionibus. Quæ intantum sanitatem adepta est, ut equitando ad sua remearet.

NOTA.

V. Contracta erigitur.

Erat quædam meretrix, nomine Olgia, de territorio quod vocatur Villare [b], consistens secus muros Monasterii ad plagas Boreales, quæ multorum causa ruïnæ fuit. Hæc dum in hujus fecis luto multo grassaretur tempore, contigit eam omnium suorum membrorum contractionis damna subire, adeout ipsa facie non more hominum, sed retrò respiceret. Hæc à suis cum cereis ad suffragia Patris nostri adducta est, quæ ibi meritis illius propriam consequuta est sanitatem.

a Aliis *Quentavvic*, nunc portus Stapulæ, vulgò *Estaples*, ad ostia Quantiæ, unde priscum nomen *Quentavvic*.

b Hic vicus nunc destructus est, tametsi nomen loco reliquit, *les terres de Villers*. Alius est vicus ejusdem appellationis uno milliari à Centula, versùs Orientem.

An. Chr. DC.XLV. Apr.XXVI.

Postquàm autem meruit opitulatione divina, perdita uti commoditate, non se erexit terere consueta vitia libidinis, sed magis servire studuit. Nam si antea in cœno istius miseriæ insatiabilis fuit, postea multo magis deteriora addidit. Quam Dei clementia duriore virga castigavit. Nam quantum majora adjecit superioribus, tantum copiosiùs secunda vice contracta est, ablata simul facultate loquendi. Quam iterum sui ad consueta præsidia studuerunt deferre, quę illuc perducta est tempore vespertini officii Dominici diei. Peracta verò oratione, ut ibi aliquantisper substitit, vidit poma jacentia super altare, quod est ante præclarum mausoleum Patris nostri, & innuit sicut potuit ut sibi daretur ex ipsis. Quæ ut ad primum gustum tetigit, donum perditæ recepit loquelæ, ac deinde in ipsa nocte ex integro consecuta est sanitatem, quæ nequaquam ultrà apposuit se volutare in istius calamitatis veneno, duobus castigata flagellis.

VI. Latro contractis membris curatur. * Ergnie

Venit quidam homo nomine Restoldus de pago Evercino* ad Monasterium Christi Militis inter alios pedestres sæpedicti Abbatis Elizacharis utens tali comitatu gratiâ victum quęritandi. Qui ubi aliquamdiu commoratus ibidem fuisset, accidit ut in vigilia sanctæ Pentecostes suggestus levitate mentis, piscinam quæ secus est sita Monasterium, peteret causâ piscandi. Quo fere tota nocte cassum complente laborem nihil adeptus est, sed ingenti frigore torpere cœpit. Sed dum taliter fatigaretur, relicto opere cœpto perrexit ubi pistoria ars exercebatur, ut ibi residuo noctis tempore requiesceret. Erat enim jam imminens diluculum. Et quia ibi opere cæmentario clibanus tali schemate factus fuerat, ut suprà in circuitu ferme sex hominum lectus sufficeret, illic se inerti dedit quieti. Circa autem auroræ adventum Fratribus Deo hymnologiam persolventibus, pistoribúsque extersa somni ignavia succendentibus jamdictam fornacem ad humanitatis opus, cœpit ille somnificans cum magno gemitu voces emittere, quas auditas ministri primùm mirantur soni personam. Deinde glomerati adeunt hominem sciscitantes, quando aut cur illuc advenisset. At ille narravit eis rei gestæ capitulum. Qui tollentes eum ante faciem ignis ponunt. Percunctari etiam cœperunt, cur tam diras priùs emitteret voces. Quibus ipse; Videbam me, inquit, sævi tempore somni à custode apothecarum tam valde manibus genibúsque comprimi cum increpationis assiduitate, quare tantæ audaciæ fuissem deditus, ut illum lacum causâ meæ ausus essem petere rapinæ, itaut ad præsens cernitis, sit mihi denegatus pedum incessus nervis contractis, & non valeo nisi manibus genibúsque volutis repere. Qua imbecillitate mansit biennio aut fere triennio occupatus, non discedens alicubi. Post tot temporum spatia mense Augusto die apta resurrectionis Christi mysterio, dum vivifica laus in B. Richarii Ecclesia celebraretur tempore nocturnali, contigit illum adesse. Et cùm ex more institutionis præclaræ S. Benedicti Regulæ sacra lectio Evangelii calcetenus perduceretur, & vox una omnium adstantium respondisset, Amen, & Sacerdos hymnum adjungeret Ambrosianum, *Te decet laus*, *te decet hymnus*; ille prorupit ingenti clamore in vocem. Et quidam ex Fratribus concitè currentes hujus rei gratiâ perculsi, invenerunt hominem pronum in terra jacentem, toto extenso corpore secus mediam portam, quæ pervia est intrantibus ex parte Occidentis, & suffragines illius madefactas sanguine, guttis adeo decurrentibus, ut in vestigiis apparerent. Quæ ut ipsi postea asseruerunt, multum putredinis fœtorem dabant. At ubi inviolabilis Dei laus expleta est, cum magna jocunditate & concinentibus omnibus hymnidica voce *Te Deum laudamus*, adjungentes dulcem campanarum melodiam, deferunt illum ante S. Richarii roriferum mausoleum. Et quia nec sedere poterat, nec se vertere in aliud latus, mattulam[a] ipsi supposuêre. Et sic omnia expleta, omnes pariter suo se Claustro dederunt. Et postquam primæ diei horæ divina laus peracta est, Fratres adeunt ipsum,

a *Matta*, cujus diminutivum Mattula, est stratum durum, stratis plumæ & caprinis lodicibus appositum ab Augustino usurpatum in lib 5. contra Faust. c. 5. Unde Gallis nostris *Mattelas*. Derivatur à Græco *μάττω*, *subigo*, Gallis *matter*. Mattæ meminit S. P. Benedictus in Regulæ cap. 61.

percun-

AN. CHR. DCCXLV. APR. XXVI.

percunctantes curiositate humana, si aliquid antè vidisset dignum dictu in ipso suæ vocis ictu. Tum ille: Cùm vobis almifici officii celebrantibus magnificas laudes ingressus fuissem hanc venerabilem domum, resedi ubi me postea prostratum invenistis jacere. Cúmque diu vigilarem ad opus intemerati officii, subitò ingens me invasit sopor. Et ecce duo venerabili canitie viri candidis induti vestibus his me vocibus alloquuntur: Cur piger dormitas & non audis ea quæ recitantur? Et cùm ego horum timore perculsus, deponere somni inertiam tentâssem; apprehenderunt me unus per pedes, & alter per scapulas, & sic extenderunt ut me prostratum invenistis. Horum gratiâ, talem me scitote prorupisse in vocem. Et cùm interrogaretur quod illi visum fuit, qui poterant ij tales esse magnifici viri; respondit se ignorare. Et Fratres omnium Largitori bonorum qui Sanctum suum mirificat, consona voce cordis obtulerunt laudes fletibus consecrantes. Qui perfectam consecutus est sanitatem, & usque ad supremas finis sui metas permanens circa Monasterii limina, pastus est eleëmosynis Fratrum.

VII. Item femina contracta.

Femina nomine Bethania de villa vocabulo Altiswico [a] contractis manibus adeout ungues infigerentur mediæ palmæ, venit in vigilia sacræ Nativitatis Christi ad Monasterium S. Richarii ob sui medelam: ibique propter ipsius intercessionem in Missarum celebratione ipsius diei propriarum recepit manuum sanitatem.

VIII. Item homo.

Homo quidam de villa prædicta, cùm casu accidisset eum potare cum quibusdam latronibus, ipse tamen dum inscius eorum malitiæ fuisset, comprehensus est cum eis, & in vila Dulcurio *, quæ circiter trium leucarum spatio distat à Monasterio, Pastoris nostri nervo mancipatus. Qui usquequo illic jacuit, nullum habens fidejussorem, donec omnia sua contraherentur membra. Quod custodes conspicientes & minimè suum in eo lucrum considerantes, custodiâ relaxârunt. Quem sui propinqui tollentes, secum ad prædictum prædium detulerunt. Post aliquod verò temporis spatium visum est illis, ad suffragia ut Patris nostri ferri debuisset, credentes illum inibi ipsius intercessionibus obtinere sanitatem. Nec divina illos credulitas fefellit. Nam ponentes illum in carrucam, illuc perduxerunt. Cùm autem ibi ferè anni revolutionem duxisset, præcipuis meritis beati Richarij meruit congruam nancisci sanitatem.

* Donqueure.

IX. Et femina.

Quædam femina de possessione nuncupamine Longo * contractis manibus, in sollemnitate Christi Confessoris pristinam adepta est sospitatem.

* Longuet.

X. Cæca videt.

Puella cæca à nativitate trium pæne annorum continens metas, cui pater Justinus, mater verò Grimberta vocabatur, de villa *Prineres* allata est à suis parentibus ad celebrem B. Richarij festivitatem. Quam cùm illic in ipsius diei vigilia, inter mœnia quæ Paradisi [b] nomine vocantur, custos Ecclesiæ à suis tentam comperisset, cognitos sciscitatur quid illi accidisset. Et ipsi rei ordinem pandunt. Quos ille hortatus est instanti Omnipotentem oratione deposcere, quatinus illorum pignori misericordiam sui præstare dignaretur. Et accenso candelæ lumine, ipsius dando obtulit adspectui. At illa porrecta manu apprehendit candelam. Cui subsequendo obtulit pomum, ipsúmque nihilominus eodem ordine sumpsit. Et ita his duobus indiciis perfectissimam consecuta est visionem. At illi nimio timore perculsi, unanimiter ex intimo cordis laudes dederunt Deo.

XI. Normannorum metu corpus S. Richarij effertur.

Dum Cœnobij Centulensis Abbas LUDOVICUS teneret regimina [c], ob malignorum timorem Danorum, quos Sequana illis alebat temporibus, quorum

a In Chron. Centul. lib. 3. cap. 3. nominatur Altisgnico.

b De Paradiso Ecclesiæ Centulensis, vulgò *le Parvy*, notanda verba Scriptoris Vitæ S. Angilberti Abb. *Ipsa mœnia quæ vocantur Paradisus, turrita mole surgentia, tribus altariis consecrata sunt: videlicet in porta Occidentali altare S. Michaëlis, in porta Australi altare S. Gabrielis, quæ venerabilis Hildivvardus Episcopus consecravit: in porta autem Septemtrionali altare S. Raphaelis dedicavit religiosus Ambianorum Episc. Jesse II. Non. Septemb.*

c *Anno Dominicæ Inc.* DCCC. XLIV. *regnante Carolo anno* IV. *Indict.* VI. *Præsule Ecclesiæ Romanæ Sergio Papa, Ribbodone Centulensi defuncto Abbate, ejusdem Cœnobij curam suscepit gloriosus vir* LUDOVICUS *tam Divina quàm sæculari prudentia ornatus. Iste ex regali prosapia oriundus fuit*, inquit Chronographus Centul. lib. 3. cap. 7. qui cap. 8. de ablatione & relatione corporis S. Richarij agit.

AN. CHR. DC.XLV. AFR.XXVI. Princeps fuit RAMERUS, multa Monasteria circumjacentia affinitati ipsius litoris, necnon villæ fecundæ pristinum amisere decorem. Nam supradicto tempore templa Ecclesiarum suum deposuerunt ornatum, & unà Deo servientium multitudo fugam expetunt, horum canina turbata rabie, universa auferens secum quæ ad venustatem pertinent altaris. Nec iste solùm turbo fervorem sui sævi rheumatis propinquis quibusque locis afflavit, sed etiam longinquiora ipsius flatu commota sunt. Eo enim pestifero rumore & Monasterium hoc concussum est. Quod intantum obtinuit, ut non solùm facultates Ecclesiæ, verumetiam ipsum intemerabilem thesaurum corporis S. Richarij contigit fugam inire. Nam Fratres qui ibi ad serviendum Deo aderant, tollentes illud discesserunt, paucos loci custodes relinquentes. Qua dispersione circiter trium hebdomadarum tempus sustinuerunt.

Illis discedentibus refertur. Postquam autem placuit ei cui omnia bona substantialiter adsunt, accidens eminùs latet, consuetam opem minime linquere, exercuit id quod illi ab æternitate inerat. Nam ministros suos, quibus utitur justitia sua ad vindictam nostram, quia in multis offendimus omnes, copiosa sua clementia fecit petere aliarum sedes regionum. Quod postquam gestum est, visum est Dei famulis istius Cœnobij non debere diu abesse tam honorabilem thesaurum à loco unde fuerat sumptus, & in quadam die Dominica, qua à fidelibus Resurrectio Christi celebratur, induti candidis sericis vestibus cum flaminibus & crucibus & omni decore compositi, gaudióque inenarrabili spiritalis lætitiæ repleti, in hymnis & laudibus Dei intulerunt beatissimi Richarij pretiosum corpus ubi antè noverant fuisse. Quo comitatu non minima pars Pontivæ adfuit regionis, congratulans de tam magni reditu sui Patroni. In quo felici itinere, duo omnipotens Deus præclara miracula ob honorem sui Militis ostendere dignatus est.

XII. Paralyticus curatur. Quidam enim homo nomine Gotselinus, quem sanguis nobilium genuerat parentum, à sæva erat possessus clade paralysis, itaut omnium illi usus membrorum denegaretur. Qui postquam comperit Sanctum Dei deferri ad locum pristinum, rogavit suos ut comitem se facerent hujus felicis itineris, credens ibi sui nancisci corporis per merita ipsius sospitatem. Quem quia aliter proprij domestici iter agere non valebant, imposuerunt mitissimo equo, & ex utraque parte tenentes duxerunt. Qui ubi eminùs conspexit feretrum, in quo nobile illud margaritum à suis vehebatur Sacerdotibus cum omni fideli turba prosequente, statim confessus est se leviùs habere. Cùm autem illum sui servi de equo voluissent deponere, minimè consensit, sed magis voluit per se descendere. Jam enim senserat clementiam Dei in se factam orationibus B. Richarij, & pedibus sicut valuit obvius incessit nullo se sustentante. Et ubi appropiavit quantum est interstitij jactûs fundæ, adoravit Deum in Sancti sui gloria, toto corruens in terram extenso corpore, crebrò Sanctum Dei invocans, ut suis meritis dignaretur illi conferre sanitatem animæ & corporis. Ut autem surrexit de loco, ita sanus effectus est, ut pedibus sine ullius adminiculo secutus est tam optabilem thesaurum usque in locum suæ depositionis. Et post Missarum sollemnia expleta equitando ad sua reversus est ita incolumis, ut nullam læsionem suorum sentiret membrorum.

XIII. Item hydropicus. Cuidam Landrico nomine erat servus obtinens vocabulum Maginibertus, quem adeo dira passio angebat hydropica, ut inhabilis haberetur ad omne opus, vixque è loco moveri potuisset, positus in Monasterio ubi tornale opus exercebatur. Postquam verò jamdictus pretiosus thesaurus mæniis Monasterij appropinquavit, quidam è famulis qui ibi aderant, hortati sunt eum ut secum procederet obviam corpori B. Richarij, ibíque sperare se pro certo posse illum obtinere congruam sanitatem. Quibus ipse velut excusando; Videtis, ait, quia de loco in quo nunc jaceo, non valeo me in gradus erigere, & quomodo cogitis me ire ubi non possum? Cui professi sunt se inferre juvamen, tantùm ut ipse adsensum præberet. Qua importunitate illorum convictus, illis sustentantibus

utcumque valuit illuc suos direxit gressus: sed antequam ad portam perveniret quæ respicit Aquilonaria signa, obviàm habent chorum psallentium ante intemerabilem thesaurum corporis Patris nostri: procidentesque adoraverunt. At ubi Sacerdotes, quibus cura erat delegata ferre jamdictum honorabile margaritum, è regione pervenissent, ille hydropicus exclamavit dicens se à quodam Sacerdote calcari qui portabat feretrum. Quod aliter constat fuisse. Qui postquam se erexit de loco in quo jacuerat gratiâ orationis, visum est ei ut perfunderetur quasi de pleno caccabo atque bulliente à vertice usque ad pedes, & ita pristinam consecutus est sanitatem. Qui multo postea ibidem mansit tempore perfectissimè sanus. AN. CHR. DC.XLV. APR.XXVI.

XIV. Puer nobilis paralysi detentus Deo à parentibus vovetur, & sanus efficitur.

Miserator & misericors Dominus qui multiplici radio pietatis genus illustrat humanum, Divini medicaminis antidotum corpori atque animo adhibens consecratum, ipse quosdam à peste ægritudinis curatos unctione interiùs alloquitur, itaut in propatulo consistat, quid interiùs egerit flamma supernæ accensionis: quosdam verò solo curationis intuitu respicit, unctionis præmio minimè concesso, qui cordis sui pravitates sequi videntur ingrediunturque quò se tentatio ducit. Nec est in his omnipotentia Dei deroganda, sed potiùs misericordia laudanda, ac justa judicia tremenda. Denique & quòd Deum diximus misericorditer quosdam post curationis vulnus unctione alloqui, miraculo subsequente luce clariùs patebit. Tale est enim hoc cælitùs actum, quale nequaquam decet esse litteris prætermissum. Quidam generosi secundum mundi hujus habitudinem parentes, septi non solùm obsequiis ac honoribus plurimis, sed etiam Divinæ fidei imbuti sacramentis, detulerunt in cunabulis filium unicè dilectum nomine ALBRICUM, ad almifica Patris nostri suffragia. Qui puerulus quasi paralyseos passione angebatur, adeout incongruus ad omnia, quæ illa ætas suscipit, haberetur. Qui etiam in vocis obstaculo laborabat, & nec unius soni verbum percutere linguæ flagello valebat. Quem ante mausoleum Christi Militis ponentes, votis ac promissionibus suppliciter devoventes, ut si pristina incolumitate Dei auxilio ac Sancti sui imploratu fungi mereretur, Domino mancipari atque loci ipsius patrono sub Monachica norma deberet famulari. In cujus devotionis titulo sumpta forcipe caput instar coronæ totonderunt ea conditione vel tenore, ne in reliquo ab hac professione retro pedem vertere valuisset. NOTA. Denique altaria, quæ in Ecclesia beati Richarij fuerant, necnon in Sanctæ MARIÆ, omnia palliis vestierunt. Jacuit autem inibi tota nocte, in quo parvissimo positus loculo, tum Christi clementiâ eum tangente ac misericorditer eum prospiciente per hujus sancti suffragium adeptus est omnium artuum sanitatem. Linguæ verò quædam connexio superstes exstitit, qua tamen, veluti sibi adjacet, verba solet proferre. Qui ad horam cujusdam temporis ad domum parentum reductus, ac congruo suo equo tempore reductus, digniùs ac honorabiliùs Domini servitio est mancipatus; qui hactenus id votis necnon professionibus exsequitur, ad quod suorum adsensu primitus traditus fuerat parentum. Nam licet linguæ præpediatur obstaculo, mens tamen sedula gestit habitare in cælis: & quod oris officio ex integro non utitur, cordis penetrale inde auctiùs cælestibus fruitur. Et hoc est quod superiùs prælibavimus, quoniam qui unctione tangitur, necesse est ut mente supernis solidetur. Hoc autem credimus, si visus non fallit, ea agere quæ Divina pietas creditur amare. Et ut in his fixo gradu persistat, usque ad finis sui metas misericordia Dei pro illo est imploranda.

XV. Cæcus & debilis pedibus sanatur.

Inops quoque quidam nomine Bertoldus duobus orbatus erat muneribus, videlicet visûs & gressûs. Qui aliquamdiu à Novæ-villæ * accolis, quæ sita est secus muros Monasterij, in quodam positus tugurulio parcimoniam victûs consequebatur. Sed postquam deseruit illam stationem, adiit mœnia Monasterij, & simili ritu degere cœpit. Cùm autem illic fermè anfractum anni duxisset, unâ dierum, tempore jam imminente vespertinæ synaxis, cœpit circumqua-

* Neuville.

AN. CHR. DC. XLV. APR. XXVI.

Se cupiens hominis precibus committere tanti.
Quem Sacer egregius gemino dignatur honore:
Roborat hunc sanctæ sancto signamine dextræ,
Corrigit audacter passus nescire verenter,
Suadens mundanam penitùs contemnere pompam,
Credulus ac linguis discat non esse dolosis:
Nónque caducorum gradibus gauderet honorum,
Sed magis Æterni formidet posse potentis,
Illius atque suo maneat laus semper in ore:
Sedulus ac teneat, quia nulla potentia mundi est,
Quæ dum magna viget, tenuis vacuatur ut umbra:
Instar & exiguæ gignunt quam flumina spumæ
Labitur, ad modicum si flat tentatio venti.
Immo pati tractet Magnos tormenta potenter,
Cuíque datur multum, multum quæretur ab illo:
Qui vix atque Deo rationem reddere pro se
Sufficit, ex multis quo pacto ferre valebit?
Ut pręsit potiùs quàm subdi quisque vereri
Idcirco debet. Nam qui subjectus habetur
Pro se portabit solo pondus rationis:
At contrà regni qui sublimatur honore,
Ante Deum proprio, multorum & fasce premetur.
  Hęc sobriam Regis penetrat correctio mentem,
Utque suus fiat poscit conviva Sacerdos.
Normâ qui Christi fretus convivia mundi
Non aspernantis, doctrinæ occasio nasci
Ex hoc ut posset, regalem venit ad aulam,
Occupat atque diem totam cum nocte sequente,
Vitæ cęlestis præbens epulantibus escas.
Cujus & intantum mulsit constantia Regem,
Quædam de proprio censu ut concederet illi,
Unde Dei Templo posset lucere lucerna:
Omnino justum reputans, ut sicut ab illo
Inlustratus erat Divino lumine, Templum
Munere visibili Domini inlustraret & ipse.

XII. *Quòd vitare volens homines, deserta petivit.*

PLURIBUS à populis quia vir Domini veneratur,
Adspectus hominum vitare exinde volebat:
Ut dum terrenos cautus devitat honores,
Contemplaretur secum cælestia tantùm.
Mundum deseruit mundus, eremúmque cupivit,
Ad cultum Domini quò posset liber haberi,
Comtemplativos & quò decerpere fructus,
Dum tenet activos ad quos non segnis anhelat,
Pertractans Dominum partem laudâsse Mariæ,
Optima quòd fuerit, quòd non raperetur ab illa.
  Hoc memorans, vitam contendit adire remotam,
Quò rimaretur cælestia sola frequenter.
Tradidit Ecclesiam necnon quam fecerat ipse
Sub cura alterius Procuratoris habendam.
Cui GISELMARUS Divinæ legis amator
Editus & clarâ MAURONTUS stirpe parentum,
Terras & silvas Regis collata potestas

Cui

Cui tunc servandi fuerat, tribuêre manendi AN. CHR. DC. XLV. APR. XXVI.
In silva loculum devoti Chrisciacense.
Qui pòst Maurontus Divino ductus amore,
Armis depositis habitum sumpsit Monachilem.

XIII. *Quòd Templum in loculo sibi concesso ædificavit.*

QUo verò in loculo Sancto magale parârunt
Præfati heroës, jecit fundamina Templi
Sanctus, & hanc uno tantùm comitante ministro
Ingreditur cellam vili nimiùm strue factam,
Congruè quò vitæ fieret habitatio sanctæ:
Qui temnit mundum decernens, esse superbum
Delicias mundi si conspiciatur habere.
Duriter ac sese tam mortificavit ibidem
Orans & vigilans, jejunia crebráque solvens*,
Ut vix juncturis hærerent ossa relaxis,
Difficilè & trepidos baculo custode movebat
Gressus: ac scandens animi conamine mundum,
Semper mente pia tractat cælestia sola.
Huic alienus erat sæclo, Christóque propinquus.
Illum pugnabat contra, expugnabat & illum,
Qui lætabatur quondam quòd vicerit Adam,
Aspipedem super incedens simul & basiliscum,
Antiqui caput assiduè contriverit hostis.
Despiciens terram, cæli suspirat ad aulam,
Per scalámque Jacob jugiter scandebat ad illam:
Atque per angustum qui ducit ad æthera callem,
Continuis precibus munivit iter venerandum.
Nec stricturæ eremi lucis clausêre columnam:
Amplo quinetiam radians fulgore refulsit.
Quare multigenis plures angoribus acti
Ad sanctum coïvêre virum, quos ipse benignè
Suscipiens, sanare precum studuit medicinis:
Et quo quisque fuit morbo vexatus, ad ipsum
Accedens, sanus propriam remeavit ad ædem.

* persolvens

XIV. *Cum famulo Sanctus loquitur de morte futurà.*

AST ego virtutes hujus non promere cunctas
Proposui, vitæ sed tantùm insignia sanctæ:
Ne nimiùm tardæ dum judicor esse loquelæ,
Quæ egit multorum signorum fama tepescat.
Spiritus hoc præsens sęclum quo fine reliquit
Dicere jam satis est, doctis hæc ipsa relinquens.
Namque diem noscens carnis quâ ponere tegmen
Deberet, longi munus capere atque laboris;
Accersit famulum sibi qui fuerat SIGOBARDUM,
Quem sic demulcens affatur voce paterna:
O Fili, propriam carnem citò cerno ruendam,
Quémque diu cupij conspectum Regis adibo.
Vas quo condatur corpus sed perge parare,
Non nimio cultu, sed carnis ut exigit usus,
Tempus adusque illud quo conservetur ibidem,
Quo incorruptelam sumet corruptio cuncta.
Téque para semper toto conamine, Frater,
Quæ mihi nunc instat tibi quo cùm venerit hora,

AN. CHR. DC.XLV. APR. XXVI.

Contenti justo, sæclo vivatis in isto,
Adventum Domini spectantes spémque beatam,
Qui nos à vinclis mortis moriendo redemit,
Exutos culpâ populum ut faceret sibi gratum,
Gloria cui par est cum Patre & Flamine sanctô.
Sit satis hæc Sancti de vita pauca tulisse,
Jam labor exposcit primum finire libellum.

LIBRI II. CAPITULA.

PROLOGUS. In eo nihil singulare continetur: de Scriptore miraculorum hæc habentur:

Quæ quia rhetoricus Scriptor numerosa videbat,
Cura fuit geminos illi facere inde libellos.

CAP. I. *VILLÆ Sidrudis quædam narratio mira.*
II. *De quadam tilia in villa quid contigit ipsa.*
III. *Erupit Sancti meritis quòd fons in eadem.*
IV. *Sanatur Sancti mulier Burgundio vino.*
V. *Contrahitur quædam meretrix, sanatur & ipsa.*
VI. *Pessima cujusdam miseri piscatio furis.*
VII. *Femina contractis manibus sanatur utrisque.*
VIII. *Qui fur non fuerat quidam pro fure tenetur.*

Hîc apud anonymum inseritur contractæ feminæ curatio.

IX. *Ex utero matris sanatur cæca puella.*
X. *Fratres Danorum tollunt formidine Sanctum.*
XI. *Dum referunt Sanctum, sanatur languidus unus.*
XII. *Necnon hydropicus reditu salvatur & ejus.*
XIII. *Unius pueri resovetur debile corpus.*
XIV. *De quodam cæco contracto & corpore toto.*
XV. *Donatur visu quædam muliercula cæca.*
XVI. *Cujusdam vincti rumpuntur vincula ferri.*
XVII. *Luditur inlusor quidam dum pervenit ad nos.*
XVIII. *Erigitur Sancti in festo contracta puella.*
XIX. *Altera peste pari quædam fit sana puella.*

CAPITULA LIBRI III.

PROLOGUS. Nihil habet notatu dignum.

CAP. I. *IN visu vidit mulier paupercula Sanctum.*
II. *Sanctus furantem quemdam increpat atque flagellat.*
III. *In Sancti festo moritur muliercula texens.*
IV. *Erigitur quædam miserè contracta puella.*
V. *Ad Sanctum ductus donatur lumine cæcus.*
VI. *Quidam contractus toto fit corpore sanus.*
VII. *Salvatur quidam à misero cruciatu oculorum.*
VIII. *Solvitur unius hominis contractio dira.*
IX. *Quidam sanatur cunctos per corporis artus.*
X. *Fit sanus cui damnârat contractio lævam.*
XI. *Cujusdam erigitur contracta sinistra puella.*
XII. *Lætatur quædam salvâ muliercula dextrâ.*
XIII. *Contracti pueri sanatur debile corpus.*
XIV. *Eloquium recipit primævo à tempore mutus.*
XV. *Contractus puer in cunis salvatur & unus.*
XVI. *Danus corrigitur Divino jure superbus.*

MIRACULA superioribus indicata Capitulis, ab INGELRAMNO descripta hîc prætermittimus, cùm præter metri formam nihil habeant diversum ab iis quæ ex Auctore primario mox subjiciemus. Addidit Ingelramnus librum quartum de Relatione corporis S. Richarij & miraculis exinde consecutis, quem librum Sæculo V. Benedictino referemus.

MIRACVLA S. RICHARII

AN. CHR. DC.XLV. APR. XXVI.

Scripta duobus libris à Monacho Centulensi anonymo, quem anno DCCC. LX. vixisse ex libro 2. apparet.

Ex Mss. codicib. Centul. & Compendiensi.

LIBER PRIMUS.

SANCTORUM sacra miracula operante Divina clementia Angelico didicimus oraculo esse propalanda, qui inter cetera loquitur ad beatum Tobiam: *Sacramentum*, inquiens, *Regis abscondere bonum est, opera autem Dei revelare & confiteri honorificum est.* Tob. 12. 7. Qua nos admonitione tacti, ea quæ pro meritis beati Richarii miracula divina peregit dignatio, litteris mandare studuimus: & quia incuriâ antiquorum omnia prætermissa videntur, nisi pauca quæ in vita ipsius attitulatâ sunt; operæ pretium duximus, ut quæ fidelium adstipulatione testium collegimus, incipere à moderamine regni piissimi Cæsaris LUDOVICI; & cetera usque in præsens, quantum facultas memoriæ suppetit illorum, deducentes.

CAP. I. Anno sacræ Incarnationis Domini nostri JESU octingentesimo quartodecimo, Indictione septima, dum felix Francia sub gloriosissimi Cæsaris LUDOVICI moderamine omni venustate floreret, obtinuit beneficio ipsius Principis HERICUS Abbas regimen Monasterii B. Richarii: quod dum teneret, adeptus est quidam suis precibus ex vassallis ipsius, nomine HEUTO, villam Sidrudem quæ erat in sorte Fratrum deputata ad calciamenta & ad quædam illorum alia vestimenta. Ipsa est nimirum quam antiqua suis posteris intimavit industria per generationis ordinem, quam venerabilis Pater noster Richarius solebat mansionis hospitium tenere, cùm Oceani æquoreos transfretare campos studuerat: partim salutiferæ incumbens prædicationi regionis Britanniæ, partim etiam in captivorum desudabat redemptione. Fuit enim propè nemus, quod usque hodie aliquod sui dat indicium, ubi illum accolæ loci ipsius, & in iter carpendo & inde redeundo lassitudinem corporis temperare, & sacras fundere orationes, linea genealogiæ ducente prodiderunt. Inter quæ erat quædam fagus, juxta quam jugiter ipsum consuetæ insistere orationi iidem coloni tradiderunt, quæ postea ab illis inreverenti honore habita est. Quam animi devotionem sancti viri ut quædam nobilis femina ad cujus dominatum ipsa possessio pertinebat, aure cordis percepit, quæ vocabatur SYGETRUDIS, à qua postea ipsum territorium obtinuit nomen [a], in tanto caritatis glutino dilexit eum, ut ei ipsam villam traderet perpetuò habendam. Hanc dum consecutus esset prædictus Heuto, cœpit libera ea uti potestate. Quadam autem die dum rura illius circuiret, super jamdictam fagum venit: quam dum enormem esse intuitus esset, jussit incidi, & quia apta esset ad ministerium foci judicavit. Cui sui servi professi sunt se minimè hoc audere perpeti, eo quòd paterna traditione didicissent illum esse sacratum fustem, & ibi B. Richarium consuevisse orare cùm transmarinos peteret fines, & ei omne istius rei capitulum texuerunt. Quod ille superba mente contempsit, dicens hanc esse vanam observationem, & ob hoc non debere dimitti ut non incideretur. Qua vi constricti fecerunt ut à suo domino acceperant mandatum. Sed dum incisa fuisset & per partes truncata, superiores findi potuerunt. Et cùm ventum esset ad penultimum, invenerunt ibi capillos, velut reliquias, & quasdam barbæ

Hæc de verbo in Chronicon suum retulit Hariulfus lib. 3. cap. 1.

Heuto arborem Richarii nomine famosam excidens punitur.

[a] Nomen loco per contractionem *Sidrudis*, vulgo *Sorres* prope Monasteriolum opidum vulgo *Montreuil*.

AN. CHR. DC. XLV. APR. XXVI.

incisiones. Quod cùm ceteri in honore haberent, ille omne jussit spargere, confirmans dementium opus esse. Cùm verò ultimum findere tentâssent cum malleis & cuneis & omni hujus generis machinamento, reppulit omnia, & indivisibilis permansit. Et dum fatigarentur casso labore, itaut erat integer, jussit carro imponi, & ad domum ubi ipse habitabat deferri: & vocavit quemdam colonum nomine Herrardum, cui delegata est providentia illius, rogans sibi equum adducere, & ut ipse secum iret gratiâ leporini venatûs imperavit. Erat enim ipse Herrardus hujus ludi sciolus. Et ubi vix equitâssent spatium quantum bis aut ter jactus est fundę, cœpit anxiari & se profiteri graviter infirmitate torqueri. Qui dum hortaretur à prædicto Herrardo, ut si descendisset equo, & paullatim in sinu quievisset illius, sperare se illum leviùs habere, consensit & nequaquam illi juvamen præstitit, sed infirmitate crescente ut potuit ad villam unde discesserat remeavit. Servi autem ut ab illo jussi fuerant, detulerunt partem fagi insectibilem, & ante januam domus illius projecerunt. Quæ dum ibi jaceret & nulla spes restaret fissuræ, in ipso die quidam ex colonis; Istáne est, ait sociis qui aderant, pars fagi quam nostri tot molimina adjuncta findere nequiverunt? Cui cùm fidem rei darent; Videtur, inquit, mihi facili patere divisioni. Et accepta securi quasi tentando, ad primum ictum ferientis ilico divisa est, & inventa est quædam crux, quæ inserta erat uni ex illis partibus, & in altera velut impressa videretur ostendebat: quam an Sanctus ipse incidisset dum illic orationi vacaret, & crescente mole arboris circumcreta est; an divinitus pro miraculo tanti viri insita, incertum habetur. Hoc illi qui aderant ut viderunt, nimio terrore perculsi sunt. Initóque consilio, itaut erant partes cum cruce, intulerunt in apothecam sub custodia cujusdam Heroldi ad cujus curam ipsum ministerium respiciebat. Qui ostium sera obfirmans non tantùm propter hujusmodi rem, sed etiam quia quosdam sui domini thesauros ibi servabat, recessit. Noctéque subsequente cùm se in ipsa apotheca sopori dedisset, & adhuc partes cum cruce ibi essent, seris & vectibus munivit ostium. Et mane facto nihil de illis partibus nec de cruce invenit, atque ingenti metu perterritus omnibus intimare studuit tam mirabile hujuscemodi factum. Quod illi audientes & omni sollicitudine perscrutantes minimè repererunt. Quod & usque hodie manet incognitum. Prædictus verò Heuto quinto ferè die in infirmitate positus spiritum emisit. Hæc autem ita se habere ex multis ipsius villę incolis præsertim Herrardi & Heroldi, quos superiùs posuimus qui interfuêre, testimonio confirmata sunt.

II. Arbor item servata.

Nec illud silentio tegendum videtur quod temporibus ELIZACHARIS Abbatis successoris HERICI [a] accidit in villa supradicta. Erat quædam tilia in manso dominico quæ non parvam molem corporis præstabat. Hæc autem quadam nocte vi ventorum tacta, usque adeò concussa est, ut de summo usque deorsum in quatuor sectiones finderetur, terrę coæquata, radicibus tantùm fixa. Hanc dum die illucescente ita esse comperit quidam ex Fratribus Monasterii S. Richarii nomine EGELVVINUS, cui ipsa obedientia erat imposita, rogavit suos ut præpararent cuneos & malleos, quatinus in crastino flascones & quęcumque essent necessaria inde fierent. Sed vanus labor eos fefellit. Nam ut primo mane expediti ad hoc peragendum opus venerunt, ita incolumem atque in pristino statu erectam conspiciunt arborem, excepto quòd cicatrices à summo usque ad ima parebant, acsi nullum istius rei damnum perpessa fuisset. Quæ multo postea duravit tempore easdem cicatrices in testimonio conservans.

III. Fons à B. Richario cælitùs impetratus.

Fertur ab antiquis traditum esse, quòd beatus Richarius dum adhuc pro cælestis patriæ palma militarem duceret vitam in terris, in prædicto sæpè territorio hospitium haberet apud memoratam Dei ancillam. Quæ cùm magna familiaritate ei jungeretur, utpote cujus vitam in Dei opere conspiciebat assiduam,

[a] Addit Chronicon Centul. lib. 3. cap. 4. *quem ferunt Gemmetici quoque Monasterii fuisse Rectorem.... Hic magna sanctitatis studiis pollebat, & in tantam profecit summa Religionis severitatem, ut ab ingressu Monasterii omnimodum arceret feminarum accessum.* Lege caput IV. infrà.

petiit eum ut suis sacris precibus apud omnipotentis Dei clementiam obtineret, qualiter ditari mereretur in aquæ largitione. Erat enim ibi valde necessaria. Qua prece ejus coactus, oràsse perhibetur; post orationem autem suam in terram fixisse baculum atque mox erupisse fontem, qui usque in præsens ibi perdurat, illud exhibens ad quod orationibus sancti viri primitus enituit. Multa hinc dici poterant, sed omittere illa decrevimus, quia ad ea transire festinamus, quæ ubi præclarum ejus corporis margaritum conditum habetur, omnipotens Deus ob sui militis gloriam ad salutem hominum operari dignatus est.

AN. CHR. DC.XLV. APR.XXVI.

Quidam paterfamilias divitiis valde inclytus in Burgundionum regione positus honorificè degebat. Cui liberorum facultas erat sublata, nisi tantùm in unius filiæ adspectu, quæ in annis locata erat virgineis, spes sola remanserat superstitis. Quam diræ passio paralysis adeo angebat, ut nec manus ad os valeret porrigere. Cùmque eam pater proprius per quæque loca Sanctorum congrua hujus circumduceret negotii, & nullum adipisceretur medicamentum, contigit eam à suis desperare posse nancisci incolumitatem. Istis autem eos tenebris obvolutos accidit una noctium, ut per visionem compellaretur pater illius à quodam sibi ignoto talibus affaminibus: Vade, inquit, in Franciam regionem ad plagas Boreales, ducens tecum unicam filiam dilectam, & perquire venerabilis sancti Richarii Monasterium, quod situm est spatio quindecim leucarum à portu *Quentovvic*[a], ibíque scito ob ipsius merita illam pristinam consequi sanitatem. Et quia tres ibi habentur Ecclesiæ, præpara quamplurimos cereos, ut unicuique altari proprium superponas cereum. Nec multùm differre stude, quia in proximo ipsius Sancti magna aderit festivitas. Ille verò expergefactus congratulans visioni quã celerè non distulit jussa implere. Paratísque omnibus itineri necessariis cum multo comitatu & filia lecticæ imposita, utens interrogatorio calle ad supradictum pervenit Cœnobium. Et cùm ibi ante ferè duorum spatia dierum festivitatis illius advenisset, substitit ejus præstolans adventum. Et quia mos in illo tempore instituente præclaro Abbate jamdicto ELIZACHAR deerat limina Monasterii feminis tetigisse, à meridiei climate bina extendit tentoria. Cùm autem præclaræ festivitatis, quæ septimo Idus Octobris colitur, vigilia advenisset, sumptos unicuique altari superposuit cereos: & quædam munuscula obtulit B. Richario, necnon Fratribus largitus est suorum quantitatem aliquam thesaurorum: Fratres verò gratiâ mutuæ caritatis vicem rependere suæ humanitatis studuerunt. Cùm igitur in ipsa venerabili die post peracta Missarum sollemnia ex vinatico sancti Richarii, & ex suarum apothecarum vino mitterent ei benedictionem, illa jamdicta illius filia, quam sæva paralysis possederat, audito ipso vinatico petiit sibi ex ipso dari potum. Cùmque procuratrix illius vellet sua manu vas adsumere, & ipsius solito ori porrigere, illa renuit, sed extensa insolitò manu utcumque potum ori attulit, totúmque hausit. Illo autem perhausto surrexit incolumis, & convivas omnes in amore Confessoris Christi deprecata est bibere pergens in circuitu, & unicuique congruum dans poculum. Et pater omnésque sui in gloriam & laudem Dei versi sunt, quòd sancti sui nomen longinquis etiam manifestat regionibus. Quæ intantum sanitatem adepta est, ut equitando ad sua remearet.

IV. Paralytica sanatur.

a

NOTA.

Erat quædam meretrix, nomine Olgia, de territorio quod vocatur Villare[b], consistens secus muros Monasterii ad plagas Boreales, quæ multorum causa ruinæ fuit. Hæc dum in hujus fecis luto multo grassaretur tempore, contigit eam omnium suorum membrorum contractionis damna subire, adeout ipsa facie non more hominum, sed retrò respiceret. Hæc à suis cum cereis ad suffragia Patris nostri adducta est, quæ ibi meritis illius propriam consequuta est sanitatem.

V. b Contracta erigitur.

a Aliis *Quentavvic*, nunc portus Stapulæ, vulgò *Estaples*, ad ostia Quantiæ, unde priscum nomen *Quentavvic*.

b Hic vicus nunc destructus est, tametsi nomen loco reliquit, *les terres de Villers*. Alius est vicus ejusdem appellationis uno milliari à Centula, versùs Orientem.

AN. CHR. DC.XLV. APR.XXVI. Postquàm autem meruit opitulatione divina, perdita uti commoditate, non se erexit terere consueta vitia libidinis, sed magis servire studuit. Nam si antea in cœno istius miseriæ insatiabilis fuit, postea multo magis deteriora addidit. Quam Dei clementia duriore virga castigavit. Nam quantum majora adjecit superioribus, tantum copiosiùs secunda vice contracta est, ablata simul facultate loquendi. Quam iterum sui ad consueta præsidia studuerunt deferre, quę illuc perducta est tempore vespertini officii Dominici diei. Peracta verò oratione, ut ibi aliquantisper substitit, vidit poma jacentia super altare, quod est ante præclarum mausoleum Patris nostri, & innuit sicut potuit ut sibi daretur ex ipsis. Quæ ut ad primum gustum tetigit, donum perditæ recepit loquelæ, ac deinde in ipsa nocte ex integro consecuta est sanitatem, quæ nequaquam ultrà apposuit se volutare in istius calamitatis veneno, duobus castigata flagellis.

VI. Latro contractis membris curatur. Venit quidam homo nomine Restoldus de pago Evercino* ad Monasterium Christi Militis inter alios pedestres sæpedicti Abbatis ELIZACHARIS utens tali comitatu gratiâ victum quęritandi. Qui ubi aliquamdiu commoratus ibidem fuisset, accidit ut in vigilia sanctæ Pentecostes suggestus levitate mentis, piscinam quæ secus est sita Monasterium, peteret causâ piscandi. Quo fere tota nocte cassum complente laborem nihil adeptus est, sed ingenti frigore torpere cœpit. Sed dum taliter fatigaretur, relicto opere cœpto perrexit ubi pistoria ars exercebatur, ut ibi residuo noctis tempore requiesceret. Erat enim jam imminens diluculum. Et quia ibi opere cæmentario clibanus tali schemate factus fuerat, ut suprà in circuitu ferme sex hominum lectus sufficeret, illic se inerti dedit quieti. Circa autem auroræ adventum Fratribus Deo hymnologiam persolventibus, pistoribúsque extersa somni ignavia succendentibus jamdictam fornacem ad humanitatis opus, cœpit ille somnificans cum magno gemitu voces emittere, quas auditas ministri primùm mirantur soni personam. Deinde glomerati adeunt hominem sciscitantes, quando aut cur illuc advenisset. At ille narravit eis rei gestæ capitulum. Qui tollentes eum ante faciem ignis ponunt. Percunctari etiam cœperunt, cur tam diras priùs emitteret voces. Quibus ipse; Videbam me, inquit, sævi tempore somni à custode apothecarum tam valde manibus genibúsque comprimi cum increpationis assiduitate, quare tantæ audaciæ fuissem deditus, ut illum lacum causâ meæ ausus essem petere rapinæ, itaut ad præsens cernitis, sit mihi denegatus pedum incessus nervis contractis, & non valeo nisi manibus genibúsque volutis repere. Qua imbecillitate mansit biennio aut fere triennio occupatus, non discedens alicubi. Post tot temporum spatia mense Augusto die apta resurrectionis Christi mysterio, dum vivifica laus in B. Richarii Ecclesia celebraretur tempore nocturnali, contigit illum adesse. Et cùm ex more institutionis præclaræ S. BENEDICTI Regulæ sacra lectio Evangelii calcetenus perduceretur, & vox una omnium adstantium respondisset, Amen, & Sacerdos hymnum adjungeret Ambrosianum, *Te decet laus, te decet hymnus*; ille prorupit ingenti clamore in vocem. Et quidam ex Fratribus concitè currentes hujus rei gratiâ perculsi, invenerunt hominem pronum in terra jacentem, toto extenso corpore secus mediam portam, quæ pervia est intrantibus ex parte Occidentis, & suffragines illius madefactas sanguine, guttis adeo decurrentibus, ut in vestigiis apparerent. Quæ ut ipsi postea asseruerunt, multum putredinis fœtorem dabant. At ubi inviolabilis Dei laus expleta est, cum magna jocunditate & concinentibus omnibus hymnidica voce *Te Deum laudamus*, adjungentes dulcem campanarum melodiam, deferunt illum ante S. Richarii roriferum mausoleum. Et quia nec sedere poterat, nec se vertere in aliud latus, mattulam[a] ipsi supposuêre. Et sic omnia expleta, omnes pariter suo se Claustro dederunt. Et postquam primæ diei horæ divina laus peracta est, Fratres adeunt ipsum,

* Ergnie

a *Matta*, cujus diminutivum Mattula, est stratum durum, stratis plumæ & caprinis lodicibus appositum ab Augustino usurpatum in lib 5. contra Faust. c. 5. Unde Gallis nostris *Mattelas*. Derivatur à Græco μάττω, *subigo*, Gallis *matter*. Mattæ meminit S. P. Benedictus in Regulæ cap. 61.

percun-

AN. CHR. DCXLV. APR. XXVI.

percunctantes curiositate humana, si aliquid antè vidisset dignum dictu in ipso suæ vocis ictu. Tum ille: Cùm vobis almifici officii celebrantibus magnificas laudes ingressus fuissem hanc venerabilem domum, resedi ubi me postea prostratum invenistis jacere. Cùmque diu vigilarem ad opus intemerati officii, subitò ingens me invasit sopor. Et ecce duo venerabili canitie viri candidis induti vestibus his me vocibus alloquuntur: Cur piger dormitas & non audis ea quæ recitantur? Et cùm ego horum timore perculsus, deponere somni inertiam tentâssem; apprehenderunt me unus per pedes, & alter per scapulas, & sic extenderunt ut me prostratum invenistis. Horum gratiâ, talem me scitote prorupisse in vocem. Et cùm interrogaretur quod illi visum fuit, qui poterant ij tales esse magnifici viri; respondit se ignorare. Et Fratres omnium Largitori bonorum qui Sanctum suum mirificat, consona voce cordis obtulerunt laudes fletibus consecrantes. Qui perfectam consecutus est sanitatem, & usque ad supremas finis sui metas permanens circa Monasterii limina, pastus est eleëmosynis Fratrum.

Femina nomine Bethania de villa vocabulo Altiswico [a] contractis manibus adeout ungues infigerentur mediæ palmæ, venit in vigilia sacræ Nativitatis Christi ad Monasterium S. Richarii ob sui medelam: ibique propter ipsius intercessionem in Missarum celebratione ipsius diei propriarum recepit manuum sanitatem. [a] VII. Item femina contracta.

Homo quidam de villa prædicta, cùm casu accidisset eum potare cum quibusdam latronibus, ipse tamen dum inscius eorum malitiæ fuisset, comprehensus est cum eis, & in vila Dulcurio *, quæ circiter trium leucarum spatio distat à Monasterio, Pastoris nostri nervo mancipatus. Qui usquequo illic jacuit, nullum habens fidejussorem, donec omnia sua contraherentur membra. Quod custodes conspicientes & minimè suum in eo lucrum considerantes, custodiâ relaxârunt. Quem sui propinqui tollentes, secum ad prædictum prædium detulerunt. Post aliquod verò temporis spatium visum est illis, ad suffragia ut Patris nostri ferri debuisset, credentes illum inibi ipsius intercessionibus obtinere sanitatem. Nec divina illos credulitas fefellit. Nam ponentes illum in carrucam, illuc perduxerunt. Cùm autem ibi ferè anni revolutionem duxisset, præcipuis meritis beati Richarij meruit congruam nancisci sanitatem. VIII. Item homo. * Donquerre.

Quædam femina de possessione nuncupamine Longo * contractis manibus, in sollemnitate Christi Confessoris pristinam adepta est sospitatem. IX. Et femina. * Longuet.

Puella cæca à nativitate trium pæne annorum continens metas, cui pater Justinus, mater verò Grimberta vocabatur, de villa *Prineres* allata est à suis parentibus ad celebrem B. Richarij festivitatem. Quam cùm illic in ipsius diei vigilia, inter mœnia quæ Paradisi [b] nomine vocantur, custos Ecclesiæ à suis tentam comperisset, cognitos sciscitatur quid illi accidisset. Et ipsi rei ordinem pandunt. Quos ille hortatus est instanti Omnipotentem oratione deposcere, quatinus illorum pignori misericordiam sui præstare dignaretur. Et accenso candelæ lumine, ipsius dando obtulit adspectui. At illa porrecta manu apprehendit candelam. Cui subsequendo obtulit pomum, ipsúmque nihilominus eodem ordine sumpsit. Et ita his duobus indiciis perfectissimam consecuta est visionem. At illi nimio timore perculsi, unanimiter ex intimo cordis laudes dederunt Deo. X. Cæca videt. [b]

Dum Cœnobij Centulensis Abbas LUDOVICUS teneret regimina [c], ob malignorum timorem Danorum, quos Sequana illis alebat temporibus, quorum XI. [c] Normannorum metu corpus S. Richarij effertur.

[a] In Chron. Centul. lib. 3. cap. 3. nominatur Altisgnico.

[b] De Paradiso Ecclesiæ Centulensis, vulgò *le Parvy*, notanda verba Scriptoris Vitæ S. Angilberti Abb. *Ipsa mœnia quæ vocantur Paradisus, turrita mole surgentia, tribus altariis consecrata sunt: videlicet in porta Occidentali altare S. Michaëlis, in porta Australi altare S. Gabrielis, quæ venerabilis Hildivvardus Episcopus consecravit: in porta autem Septemtrionali altare S. Raphaelis dedicavit religiosus Ambianorum Episc. Jesse* II. *Non. Septemb.*

[c] *Anno Dominicæ Inc.* DCCC. XLIV. *regnante Carolo anno* IV. *Indict.* VI. *Præsule Ecclesiæ Romanæ Sergio Papa, Ribbodone Centulensi defuncto Abbate, ejusdem Cœnobij curam suscepit gloriosus vir* LUDOVICUS *tam Divina quàm sæculari prudentia ornatus. Iste ex regali prosapia oriundus fuit*, inquit Chronographus Centul. lib. 3. cap. 7. qui cap. 8. de ablatione & relatione corporis S. Richarij agit.

An. Chr. dc. xlv. Apr. xxvi.

Se cupiens hominis precibus committere tanti.
Quem Sacer egregius gemino dignatur honore:
Roborat hunc sanctæ sancto signamine dextræ,
Corrigit audacter passus nescire verenter,
Suadens mundanam penitùs contemnere pompam,
Credulus ac linguis discat non esse dolosis:
Nónque caducorum gradibus gauderet honorum,
Sed magis Æterni formidet posse potentis,
Illius atque suo maneat laus semper in ore:
Sedulus ac teneat, quia nulla potentia mundi est,
Quæ dum magna viget, tenuis vacuatur ut umbra:
Instar & exiguæ gignunt quam flumina spumæ
Labitur, ad modicum si flat tentatio venti.
Immo pati tractet Magnos tormenta potenter,
Cuíque datur multum, multum quæretur ab illo:
Qui vix atque Deo rationem reddere pro se
Sufficit, ex multis quo pacto ferre valebit?
Ut præsit potiùs quàm subdi quisque vereri
Idcirco debet. Nam qui subjectus habetur
Pro se portabit solo pondus rationis:
At contrà regni qui sublimatur honore,
Ante Deum proprio, multorum & fasce premetur.
  Hæc sobriam Regis penetrat correctio mentem,
Utque suus fiat poscit conviva Sacerdos.
Normâ qui Christi fretus convivia mundi
Non aspernantis, doctrinæ occasio nasci
Ex hoc ut posset, regalem venit ad aulam,
Occupat atque diem totam cum nocte sequente,
Vitæ cælestis præbens epulantibus escas.
Cujus & intantum mulsit constantia Regem,
Quædam de proprio censu ut concederet illi,
Unde Dei Templo posset lucere lucerna:
Omnino justum reputans, ut sicut ab illo
Inlustratus erat Divino lumine, Templum
Munere visibili Domini inlustraret & ipse.

XII. *Quòd vitare volens homines, deserta petivit.*

Pluribus à populis quia vir Domini veneratur,
  Adspectus hominum vitare exinde volebat:
Ut dum terrenos cautus devitat honores,
Contemplaretur secum cælestia tantùm.
Mundum deseruit mundus, eremúmque cupivit,
Ad cultum Domini quò posset liber haberi,
Comtemplativos & quò decerpere fructus,
Dum tenet activos ad quos non segnis anhelat,
Pertractans Dominum partem laudâsse Mariæ,
Optima quòd fuerit, quòd non raperetur ab illa.
  Hoc memorans, vitam contendit adire remotam,
Quò rimaretur cælestia sola frequenter.
Tradidit Ecclesiam necnon quam fecerat ipse
Sub cura alterius Procuratoris habendam.
Cui Giselmarus Divinæ legis amator
Editus & clarâ Maurontus stirpe parentum,
Terras & silvas Regis collata potestas

Cui

Cui tunc servandi fuerat, tribuêre manendi
In silva loculum devoti Chrisciacense.
Qui pòst Maurontus Divino ductus amore,
Armis depositis habitum sumpsit Monachilem.

AN. CHRI DC.XLV. APR.XXVI.

XIII. *Quòd Templum in loculo sibi concesso ædificavit.*

QUo verò in loculo Sancto magale parârunt
Præfati heroës, jecit fundamina Templi
Sanctus, & hanc uno tantùm comitante ministro
Ingreditur cellam vili nimiùm strue factam,
Congruè quò vitæ fieret habitatio sanctæ:
Qui temnit mundum decernens, esse superbum
Delicias mundi si conspiciatur habere.
Duriter ac sese tam mortificavit ibidem
Orans & vigilans, jejunia crebráque solvens*,
Ut vix juncturis hærerent ossa relaxis,
Difficilè & trepidos baculo custode movebat
Gressus: ac scandens animi conamine mundum,
Semper mente pia tractat cælestia sola.
Huic alienus erat sæclo, Christóque propinquus.
Illum pugnabat contra, expugnabat & illum,
Qui lætabatur quondam quòd vicerit Adam,
Aspipedem super incedens simul & basiliscum,
Antiqui caput assiduè contriverit hostis.
Despiciens terram, cæli suspirat ad aulam,
Per scalámque Jacob jugiter scandebat ad illam:
Atque per angustum qui ducit ad æthera callem,
Continuis precibus munivit iter venerandum.
Nec stricturæ eremi lucis clausêre columnam:
Amplo quinetiam radians fulgore refulsit.
Quare multigenis plures angoribus acti
Ad sanctum coïvêre virum, quos ipse benignè
Suscipiens, sanare precum studuit medicinis:
Et quo quisque fuit morbo vexatus, ad ipsum
Accedens, sanus propriam remeavit ad ædem.

* persolvens

XIV. *Cum famulo Sanctus loquitur de morte futurà.*

AST ego virtutes hujus non promere cunctas
Proposui, vitæ sed tantùm insignia sanctæ:
Ne nimiùm tardæ dum judicor esse loquelæ,
Quæ egit multorum signorum fama tepescat.
Spiritus hoc præsens sęclum quo fine reliquit
Dicere jam satis est, doctis hæc ipsa relinquens.
Namque diem noscens carnis quâ ponere tegmen
Deberet, longi munus capere atque laboris;
Accersit famulum sibi qui fuerat SIGOBARDUM,
Quem sic demulcens affatur voce paterna:
O Fili, propriam carnem citò cerno ruendam,
Quémque diu cupij conspectum Regis adibo.
Vas quo condatur corpus sed perge parare,
Non nimio cultu, sed carnis ut exigit usus,
Tempus adusque illud quo conservetur ibidem,
Quo incorruptelam sumet corruptio cuncta.
Teque para semper toto conamine, Frater,
Quæ mihi nunc instat tibi quo cùm venerit hora,

AN. CHR. DC. XLV. APR. XXVI.

Hoc fragile absque metu possis deponere corpus.
Ipse viam gradior tellus quam tota tenebit:
Subveniat mihi nunc Christi clementia tantùm,
Eruat atque modò tetri de fauce leonis,
Olim morte sua qui me subtraxit ab illa.
Et qui præsentis tribuit solamina vitæ,
Largiter ipse mihi concedat dona futuræ.
Hæc Pater: at fletus famulum solvebat amarus.
Sponte piâ tamen ipsius præcepta secutus,
Invento ligno, finditque, cavátque, parátque,
Utque valet, satagit membris aptare paternis:
Quódque opus effecit, mæstus plorando rigavit,
Pæne priùs lacrymis implens quàm corpore Patris.
Interea à famulo Sancti dum jussa fiebant,
Languoris gravior Sanctum decoxerat angor,
Et vix in gelido permansit corpore fletus.
Os tamen à precibus Christi nec laude repressit.
Dúmque salutiferam Divini corporis escam
Sumeret, assiduis fundens rogitamina verbis,
Sexto dum Maïas mundum celebrare Kalendas
Cernebat Phœbus, transivit ad æthera Sanctus.
Quem servus posuit vivens ubi jusserat ipse.
Sed mirum dictu! peragit dum funera Patris
Discipulus, subito se subripiente sopore
Obdormivit, claram quasi traheretur in aulam,
Vidit & in visu, pulchram nimióque decore,
Quæque etiam rutili vincebat lumina Solis:
In qua Richarium cernens habitare beatum,
Audivit vocem ipsius sibi talia fantem:
En, Frater, qualem Christus mihi contulit ædem,
Pro vili caram, fulgentem pro tenebrosa,
Pro fumi plena tanto fulgore coruscam.
Qui postquam somno fuit experrectus ab illo,
Lætior obsequium compleverit exsequiarum,
Disponente Deo, talis tam grandis ut angor
Soletur famuli, & monstretur gloria Sancti.
A Famulo Sanctus sicut retuli sepelitur,
Qua Christi Regis servibat maximè votis.
Nec diuturna quidem pòst intervalla fuêre,
Abbas cum Monachis quos Centula fundus habebat
OCIOALDUS, vir non parvæ relligionis
Quòd venit, sancti corpus tulit atque Richarî
Idibus Octobris, posúitque ubi nunc requiescit.
In quo sæpe loco miranda Deo tribuente
Fiunt, sancta fides orantûm quo patefiat,
Ac meritis cujus fuerit Sacer ille sciatur,
Psalmista útque canit, Christus laudetur in illo.

XV. *Quidam contractus fit sanus Sancti apud antrum.*

CONTRACTUS membris, fidei sed robore fortis,
Quidam sæpe rogans Sancti veniebat ad antrum.
Hic subitò loculo discedens sanus ab illo
Glorificat Dominum, quòd sic suffultus abibat.
Nec tamen hic solus meruit sentire juvamen,
Quinetiam multi similis quos gratia visit.

AN. CHR. DC.XLV. APR. XXVI.

XVI. *Quòd Sancti meritis solvuntur vincla reorum.*

QUIDAM constricti vinclis vinctíque catenis
Per callem Templo vicinum fortè Richarî
Deducebantur: quod mox alongè videre
Ut possunt, clamant: Christi nos solve Sacerdos.
Ferrea tunc meritis rumpuntur vincula Sancti.

XVII. *Frater salvatur, plures quum peste peribant.*

SED quid perpessus fuerit de Fratribus unus
Sancti Richarij, nunc exigit ordo referre.
Crudelis quondam clades multos perimebat
Indigenas terræ, dirâ quâ denique clade
Sancti percutitur Richarî è Fratribus unus:
Qui licet exitium mortis pro clade timeret,
Vitam sub tanto didicit sperare Patrono.
Ergo ad mausoleum Fratrum comitante caterva
Sancti confugit velut ad solatia certa.
Dúmque preces ibi cunctorum funduntur ab ore,
Qui fuerat passus, gaudet discedere sanus.

XVIII. *Vox exhortantis nexa est in fine libelli.*

COLLIGAT Auditor quid nostra fides mereatur,
Intercessorem si nobis quærimus illum,
Tam citò corporeos qui adsuevit pellere morbos.
Nam meritum Sancti monstrant miracula gesta,
Cernitur atque sequens vitam signare priorem:
Quódque fuit Sanctus, narrat post funera virtus.
En pauper Christi, Fratrum perpende caterva,
Ipsius consors est factus divitiarum:
Qui ante oculos hominum despectus & esse cupivit,
Anglôrum * socias nunc gaudet habere cohortes;
Quique in præsenti mundo vitavit honores,
Lætatur, cælum meruit qui jure perenni.
Cunctorum dignus quapropter honore videtur,
Cunctorum Domino mitis qui semper adhæsit.
Expedit & nobis præ cunctis hunc venerari,
Illius membris qui cernimur esse propinqui:
Ut quos nutrivit Divini semine Verbi,
Noverit heredes sibimet succedere dignos.
Illi nec tantum Sancto laudatio nostra,
Illius quantum confert imitatio nobis.
Denique plus gaudet si quis bonus illum imitatur,
Quàm si clamoso vacuus quis prædicat ore.
Unde Patres sancti Fratrésque cohórsque fidelis,
Festum devoti qui tanti Patris adistis,
Ut sitis digni studium exercere laboris,
Ipsius precibus vestri quo vota rogatus
Conscendant summi solij fastigia Regis;
Spirituali vos ipsos ornate decore,
In vobis duplex vigeat dilectio semper,
Assiduè ac maneat spei fideíque lucerna.
Quámque Patres sancti normam docuêre secuti,
Ipsis in cælo ut possitis consociari.
Utque jubet Paulus mundi nocitura negantes,

* Angelorum

An. Chr. DC.XLV. Apr.XXVI.

Contenti justo, sæclo vivatis in isto,
Adventum Domini spectantes spémque beatam,
Qui nos à vinclis mortis moriendo redemit,
Exutos culpâ populum ut faceret sibi gratum,
Gloria cui par est cum Patre & Flamine sanctó.
Sit satis hæc Sancti de vita pauca tulisse,
Jam labor exposcit primum finire libellum.

LIBRI II. CAPITULA.

PROLOGUS. In eo nihil singulare continetur: de Scriptore miraculorum hæc habentur:

Quæ quia rhetoricus Scriptor numerosa videbat,
Cura fuit geminos illi facere inde libellos.

Cap. I. *VILLÆ Sidrudis quædam narratio mira.*
II. *De quadam tilia in villa quid contigit ipsa.*
III. *Erupit Sancti meritis quòd fons in eadem.*
IV. *Sanatur Sancti mulier Burgundio vino.*
V. *Contrahitur quædam meretrix, sanatur & ipsa.*
VI. *Pessima cujusdam miseri piscatio furis.*
VII. *Femina contractis manibus sanatur utrisque.*
VIII. *Qui fur non fuerat quidam pro fure tenetur.*

Hic apud anonymum inseritur contractæ feminæ curatio.

IX. *Ex utero matris sanatur cæca puella.*
X. *Fratres Danorum tollunt formidine Sanctum.*
XI. *Dum referunt Sanctum, sanatur languidus unus.*
XII. *Necnon hydropicus reditu salvatur & ejus.*
XIII. *Unius pueri refovetur debile corpus.*
XIV. *De quodam cæco contracto & corpore toto.*
XV. *Donatur visu quædam muliercula cæca.*
XVI. *Cujusdam vincti rumpuntur vincula ferri.*
XVII. *Luditur inlusor quidam dum pervenit ad nos.*
XVIII. *Erigitur Sancti in festo contracta puella.*
XIX. *Altera peste pari quædam fit sana puella.*

CAPITULA LIBRI III.

PROLOGUS. Nihil habet notatu dignum.

Cap. I. *IN visu vidit mulier paupercula Sanctum.*
II. *Sanctus furantem quemdam increpat atque flagellat.*
III. *In Sancti festo moritur muliercula texens.*
IV. *Erigitur quædam miserè contracta puella.*
V. *Ad Sanctum ductus donatur lumine cæcus.*
VI. *Quidam contractus toto fit corpore sanus.*
VII. *Salvatur quidam à misero cruciatu oculorum.*
VIII. *Solvitur unius hominis contractio dira.*
IX. *Quidam sanatur cunctos per corporis artus.*
X. *Fit sanus cui damnârat contractio lævam.*
XI. *Cujusdam erigitur contracta sinistra puella.*
XII. *Lætatur quædam salvâ muliercula dextrâ.*
XIII. *Contracti pueri sanatur debile corpus.*
XIV. *Eloquium recipit primævo à tempore mutus.*
XV. *Contractus puer in cunis salvatur & unus.*
XVI. *Danus corrigitur Divino jure superbus.*

MIRACULA superioribus indicata Capitulis, ab INGELRAMNO descripta hîc prætermittimus, cùm præter metri formam nihil habeant diversum ab iis quæ ex Auctore primario mox subjiciemus. Addidit Ingelramnus librum quartum de Relatione corporis S. Richarij & miraculis exinde consecutis, quem librum Sæculo V. Benedictino referemus.

MIRACULA S. RICHARII

AN. CHR. DC.XLV. APR.XXVI.

Scripta duobus libris à Monacho Centulensi anonymo, quem anno DCCC. LX. vixisse ex libro 2. apparet.

Ex Mss. codicib. Centul. & Compendiensi.

LIBER PRIMUS.

SANCTORUM sacra miracula operante Divina clementia Angelico didicimus oraculo esse propalanda, qui inter cetera loquitur ad beatum Tobiam: *Sacramentum*, inquiens, *Regis abscondere bonum est*, *opera autem Dei revelare & confiteri honorificum est.* Tob. 12. 7. Qua nos admonitione tacti, ea quæ pro meritis beati Richarii miracula divina peregit dignatio, litteris mandare studuimus: & quia incuriâ antiquorum omnia prætermissa videntur, nisi pauca quæ in vita ipsius attitulatâ sunt; operæ pretium duximus, ut quæ fidelium adstipulatione testium collegimus, incipere à moderamine regni piissimi Cæsaris LUDOVICI; & cetera usque in præsens, quantum facultas memoriæ suppetit illorum, deducentes.

CAP. I. Anno sacræ Incarnationis Domini nostri JESU octingentesimo quartodecimo, Indictione septima, dum felix Francia sub gloriosissimi Cæsaris LUDOVICI moderamine omni venustate floreret, obtinuit beneficio ipsius Principis HERICUS Abbas regimen Monasterii B. Richarii: quod dum teneret, adeptus est quidam suis precibus ex vassallis ipsius, nomine HEUTO, villam Sidrudem quæ erat in sorte Fratrum deputata ad calciamenta & ad quædam illorum alia vestimenta. Ipsa est nimirum quam antiqua suis posteris intimavit industria per generationis ordinem, quam venerabilis Pater noster Richarius solebat mansionis hospitium tenere, cùm Oceani æquoreos transfretare campos studuerat: partim salutiferæ incumbens prædicationi regionis Britanniæ, partim etiam in captivorum desudabat redemptione. Fuit enim propè nemus, quod usque hodie aliquod sui dat indicium, ubi illum accolæ loci ipsius, & in iter carpendo & inde redeundo lassitudinem corporis temperare, & sacras fundere orationes, linea genealogiæ ducente prodiderunt. Inter quæ erat quædam fagus, juxta quam jugiter ipsum consuetæ insistere orationi iidem coloni tradiderunt, quæ postea ab illis inreverenti honore habita est. Quam animi devotionem sancti viri ut quædam nobilis femina ad cujus dominatum ipsa possessio pertinebat, aure cordis percepit, quæ vocabatur SYGETRUDIS, à qua postea ipsum territorium obtinuit nomen [a], in tanto caritatis glutino dilexit eum, ut ei ipsam villam traderet perpetuò habendam. Hanc dum consecutus esset prædictus Heuto, cœpit libera ea uti potestate. Quadam autem die dum rura illius circuiret, super jamdictam fagum venit: quam dum enormem esse intuitus esset, jussit incidi, & quia apta esset ad ministerium foci judicavit. Cui sui servi professi sunt se minimè hoc audere perpeti, eo quòd paterna traditione didicissent illum esse sacratum fustem, & ibi B. Richarium consuevisse orare cùm transmarinos peteret fines, & ei omne istius rei capitulum texuerunt. Quod ille superba mente contempsit, dicens hanc esse vanam observationem, & ob hoc non debere dimitti ut non incideretur. Qua vi constricti fecerunt ut à suo domino acceperant mandatum. Sed dum incisa fuisset & per partes truncata, superiores findi potuerunt. Et cùm ventum esset ad penultimum, invenerunt ibi capillos, velut reliquias, & quasdam barbæ

* *Hæc de verbo in Chronicon suum retulit Hariulfus lib 3. cap. 2.*

Heuto arborem Richarii nomine famosam excidens punitur.

a Nomen loco per contractionem *Sidrudis*, vulgo *Sorres* prope Monasteriolum opidum vulgo *Montrœuil*.

AN. CHR. DC. XLV. APR. XXVI.

incisiones. Quod cùm ceteri in honore haberent, ille omne jussit spargere, confirmans dementium opus esse. Cùm verò ultimum findere tentâssent cum malleis & cuneis & omni hujus generis machinamento, reppulit omnia, & indivisibilis permansit. Et dum fatigarentur casso labore, itaut erat integer, jussit carro imponi, & ad domum ubi ipse habitabat deferri: & vocavit quemdam colonum nomine Herrardum, cui delegata est providentia illius, rogans sibi equum adducere, & ut ipse secum iret gratiâ leporini venatûs imperavit. Erat enim ipse Herrardus hujus ludi sciolus. Et ubi vix equitâssent spatium quantum bis aut ter jactus est fundę, cœpit anxiari & se profiteri graviter infirmitate torqueri. Qui dum hortaretur à prædicto Herrardo, ut si descendisset equo, & paullatim in sinu quievisset illius, sperare se illum leviùs habere, consensit & nequaquam illi juvamen præstitit, sed infirmitate crescente ut potuit ad villam unde discesserat remeavit. Servi autem ut ab illo jussi fuerant, detulerunt partem fagi insectibilem, & ante januam domus illius projecerunt. Quæ dum ibi jaceret & nulla spes restaret fissuræ, in ipso die quidam ex colonis; Istáne est, ait sociis qui aderant, pars fagi quam nostri tot molimina adjuncta findere nequiverunt? Cui cùm fidem rei darent; Videtur, inquit, mihi facili patere divisioni. Et accepta securi quasi tentando, ad primum ictum ferientis ilico divisa est, & inventa est quædam crux, quæ inserta erat uni ex illis partibus, & in altera velut impressa videretur ostendebat: quam an Sanctus ipse incidisset dum illic orationi vacaret, & crescente mole arboris circumcreta est; an divinitus pro miraculo tanti viri insita, incertum habetur. Hoc illi qui aderant ut viderunt, nimio terrore perculsi sunt. Initóque consilio, itaut erant partes cum cruce, intulerunt in apothecam sub custodia cujusdam Heroldi ad cujus curam ipsum ministerium respiciebat. Qui ostium sera obfirmans non tantùm propter hujusmodi rem, sed etiam quia quosdam sui domini thesauros ibi servabat, recessit. Noctéque subsequente cùm se in ipsa apotheca sopori dedisset, & adhuc partes cum cruce ibi essent, seris & vectibus munivit ostium. Et mane facto nihil de illis partibus nec de cruce invenit, atque ingenti metu perterritus omnibus intimare studuit tam mirabile hujuscemodi factum. Quod illi audientes & omni sollicitudine perscrutantes minimè repererunt. Quod & usque hodie manet incognitum. Prædictus verò Heuto quinto ferè die in infirmitate positus spiritum emisit. Hæc autem ita se habere ex multis ipsius villę incolis præsertim Herrardi & Heroldi, quos superiùs posuimus qui interfuêre, testimonio confirmata sunt.

II. *Arbor item servata.*

Nec illud silentio tegendum videtur quod temporibus ELIZACHARIS Abbatis successoris HERICI [a] accidit in villa supradicta. Erat quædam tilia in manso dominico quæ non parvam molem corporis præstabat. Hæc autem quadam nocte vi ventorum tacta, usque adeò concussa est, ut de summo usque deorsum in quatuor sectiones finderetur, terrę coæquata, radicibus tantùm fixa. Hanc dum die illucescente ita esse comperit quidam ex Fratribus Monasterii S. Richarii nomine EGELVVINUS, cui ipsa obedientia erat imposita, rogavit suos ut præpararent cuneos & malleos, quatinus in crastino flascones & quęcumque essent necessaria inde fierent. Sed vanus labor eos fefellit. Nam ut primo mane expediti ad hoc peragendum opus venerunt, ita incolumem atque in pristino statu erectam conspiciunt arborem, excepto quòd cicatrices à summo usque ad ima parebant, acsi nullum istius rei damnum perpessa fuisset. Quæ multo postea duravit tempore easdem cicatrices in testimonio conservans.

III. *Fons à B. Richario cælitùs impetratus.*

Fertur ab antiquis traditum esse, quòd beatus Richarius dum adhuc pro cælestis patriæ palma militarem duceret vitam in terris, in prædicto sæpè territorio hospitium haberet apud memoratam Dei ancillam. Quæ cùm magna familiaritate ei jungeretur, utpote cujus vitam in Dei opere conspiciebat assiduam,

[a] Addit Chronicon Centul. lib. 3. cap. 4. *quem ferunt Gemmetici quoque Monasterii fuisse Rectorem.... Hic magna sanctitatis studiis pollebat, & in tantam profecit summa Religionis severitatem, ut ab ingressu Monasterii omnimodum arceret feminarum accessum.* Lege caput IV. infrà.

petiit eum ut suis sacris precibus apud omnipotentis Dei clementiam obtineret, qualiter ditari mereretur in aquæ largitione. Erat enim ibi valde necessaria. Qua prece ejus coactus, orâsse perhibetur; post orationem autem suam in terram fixisse baculum atque mox erupisse fontem, qui usque in præsens ibi perdurat, illud exhibens ad quod orationibus sancti viri primitus enituit. Multa hinc dici poterant, sed omittere illa decrevimus, quia ad ea transire festinamus, quæ ubi præclarum ejus corporis margaritum conditum habetur, omnipotens Deus ob sui militis gloriam ad salutem hominum operari dignatus est. AN. CHR. DC.XLV. APR.XXVI.

IV. Paralytica sanatur.

Quidam paterfamilias divitiis valde inclytus in Burgundionum regione positus honorificè degebat. Cui liberorum facultas erat sublata, nisi tantùm in unius filiæ adspectu, quæ in annis locata erat virgineis, spes sola remanserat superstitis. Quam diræ passio paralysis adeo angebat, ut nec manus ad os valeret porrigere. Cúmque eam pater proprius per quæque loca Sanctorum congrua hujus circumduceret negotii, & nullum adipisceretur medicamentum, contigit eam à suis desperare posse nancisci incolumitatem. Istis autem eos tenebris obvolutos accidit una noctium, ut per visionem compellaretur pater illius à quodam sibi ignoto talibus affaminibus: Vade, inquit, in Franciam regionem ad plagas Boreales, ducens tecum unicam filiam dilectam, & perquire venerabilis sancti Richarii Monasterium, quod situm est spatio quindecim leucarum à portu *Quentovvic*[a], ibique scito ob ipsius merita illam pristinam consequi sanitatem. Et quia tres ibi habentur Ecclesiæ, præpara quamplurimos cereos, ut unicuique altari proprium superponas cereum. Nec multùm differre stude, quia in proximo ipsius Sancti magna aderit festivitas. Ille verò expergefactus congratulans visioni quã celerè non distulit jussa implere. Paratísque omnibus itineri necessariis cum multo comitatu & filia lecticæ imposita, utens interrogatorio calle ad supradictum pervenit Cœnobium. Et cùm ibi ante ferè duorum spatia dierum festivitatis illius advenisset, substitit ejus præstolans adventum. Et quia mos in illo tempore instituente præclaro Abbate jamdicto ELIZACHAR deerat limina Monasterii feminis tetigisse, à meridiei climate bina extendit tentoria. Cùm autem præclaræ festivitatis, quæ septimo Idus Octobris colitur, vigilia advenisset, sumptos unicuique altari superposuit cereos: & quædam munuscula obtulit B. Richario, necnon Fratribus largitus est suorum quantitatem aliquam thesaurorum: Fratres verò gratiâ mutuæ caritatis vicem rependere suæ humanitatis studuerunt. Cùm igitur in ipsa venerabili die post peracta Missarum sollemnia ex vinatico sancti Richarii, & ex suarum apothecarum vino mitterent ei benedictionem, illa jamdicta illius filia, quam sæva paralysis possederat, audito ipso vinatico petiit sibi ex ipso dari potum. Cúmque procuratrix illius vellet sua manu vas adsumere, & ipsius solito ori porrigere, illa renuit, sed extensa insolitò manu utcumque potum ori attulit, totúmque hausit. Illo autem perhausto surrexit incolumis, & convivas omnes in amore Confessoris Christi deprecata est bibere pergens in circuitu, & unicuique congruum dans poculum. Et pater omnésque sui in gloriam & laudem Dei versi sunt, quòd sancti sui nomen longinquis etiam manifestat regionibus. Quæ intantum sanitatem adepta est, ut equitando ad sua remearet. NOTA.

V. Contracta erigitur.

Erat quædam meretrix, nomine Olgia, de territorio quod vocatur Villare[b], consistens secus muros Monasterii ad plagas Boreales, quæ multorum causa ruinæ fuit. Hæc dum in hujus fecis luto multo grassaretur tempore, contigit eam omnium suorum membrorum contractionis damna subire, adeout ipsa facie non more hominum, sed retrò respiceret. Hæc à suis cum cereis ad suffragia Patris nostri adducta est, quæ ibi meritis illius propriam consequuta est sanitatem.

a Aliis *Quentavvic*, nunc portus Stapulæ, vulgò *Estaples*, ad ostia Quantiæ, unde priscum nomen *Quentavvic*.

b Hic vicus nunc destructus est, tametsi nomen loco reliquit, *les terres de Villers*. Alius est vicus ejusdem appellationis uno milliari à Centula, versùs Orientem.

AN. CHR. DC. XLV. APR. XXVI. Postquàm autem meruit opitulatione divina, perdita uti commoditate, non se erexit terere consueta vitia libidinis, sed magis servire studuit. Nam si antea in cœno istius miseriæ insatiabilis fuit, postea multo magis deteriora addidit. Quam Dei clementia duriore virga castigavit. Nam quantum majora adjecit superioribus, tantum copiosiùs secunda vice contracta est, ablata simul facultate loquendi. Quam iterum sui ad consueta præsidia studuerunt deferre, quę illuc perducta est tempore vespertini officii Dominici diei. Peracta verò oratione, ut ibi aliquantisper substitit, vidit poma jacentia super altare, quod est ante præclarum mausoleum Patris nostri, & innuit sicut potuit ut sibi daretur ex ipsis. Quæ ut ad primum gustum tetigit, donum perditæ recepit loquelæ, ac deinde in ipsa nocte ex integro consecuta est sanitatem, quæ nequaquam ultrà apposuit se volutare in istius calamitatis veneno, duobus castigata flagellis.

VI. Latro contractis membris curatur. * Ergnie

Venit quidam homo nomine Restoldus de pago Evercino* ad Monasterium Christi Militis inter alios pedestres sæpedicti Abbatis ELIZACHARIS utens tali comitatu gratiâ victum quęritandi. Qui ubi aliquamdiu commoratus ibidem fuisset, accidit ut in vigilia sanctæ Pentecostes suggestus levitate mentis, piscinam quæ secus est sita Monasterium, peteret causâ piscandi. Quo fere tota nocte cassum complente laborem nihil adeptus est, sed ingenti frigore torpere cœpit. Sed dum taliter fatigaretur, relicto opere cœpto perrexit ubi pistoria ars exercebatur, ut ibi residuo noctis tempore requiesceret. Erat enim jam imminens diluculum. Et quia ibi opere cæmentario clibanus tali schemate factus fuerat, ut suprà in circuitu ferme sex hominum lectus sufficeret, illic se inerti dedit quieti. Circa autem auroræ adventum Fratribus Deo hymnologiam persolventibus, pistoribúsque extersa somni ignavia succendentibus jamdictam fornacem ad humanitatis opus, cœpit ille somnificans cum magno gemitu voces emittere, quas auditas ministri primùm mirantur soni personam. Deinde glomerati adeunt hominem sciscitantes, quando aut cur illuc advenisset. At ille narravit eis rei gestæ capitulum. Qui tollentes eum ante faciem ignis ponunt. Percunctari etiam cœperunt, cur tam diras priùs emitteret voces. Quibus ipse; Videbam me, inquit, sævi tempore somni à custode apothecarum tam valde manibus genibúsque comprimi cum increpationis assiduitate, quare tantæ audaciæ fuissem deditus, ut illum lacum causâ meæ ausus essem petere rapinæ, itaut ad præsens cernitis, sit mihi denegatus pedum incessus nervis contractis, & non valeo nisi manibus genibúsque volutis repere. Qua imbecillitate mansit biennio aut fere triennio occupatus, non discedens alicubi. Post tot temporum spatia mense Augusto die apta resurrectionis Christi mysterio, dum vivifica laus in B. Richarii Ecclesia celebraretur tempore nocturnali, contigit illum adesse. Et cùm ex more institutionis præclaræ S. BENEDICTI Regulæ sacra lectio Evangelii calcetenus perduceretur, & vox una omnium adstantium respondisset, Amen, & Sacerdos hymnum adjungeret Ambrosianum, *Te decet laus, te decet hymnus*; ille prorupit ingenti clamore in vocem. Et quidam ex Fratribus concitè currentes hujus rei gratiâ perculsi, invenerunt hominem pronum in terra jacentem, toto extenso corpore secus mediam portam, quæ pervia est intrantibus ex parte Occidentis, & suffragines illius madefactas sanguine, guttis adeo decurrentibus, ut in vestigiis apparerent. Quæ ut ipsi postea adseruerunt, multum putredinis fœtorem dabant. At ubi inviolabilis Dei laus expleta est, cùm magna jocunditate & concinentibus omnibus hymnidica voce *Te Deum laudamus*, adjungentes dulcem campanarum melodiam, deferunt illum ante S. Richarii roriferum mausoleum. Et quia nec sedere poterat, nec se vertere in aliud latus, mattulam[a] ipsi supposuêre. Et sic omnia expleta, omnes pariter suo se Claustro dederunt. Et postquam primæ diei horæ divina laus peracta est, Fratres adeunt ipsum,

[a] *Matta*, cujus diminutivum Mattula, est stratum durum, stratis plumæ & caprinis lodicibus appositum ab Augustino usurpatum in lib 5. contra Faust. c. 5. Unde Gallis nostris *Mattelas*. Derivatur à Græco *μάττω*, *subigo*, Gallis *matter*. Mattæ meminit S. P. Benedictus in Regulæ cap. 61.

percun-

percunctantes curiositate humana, si aliquid antè vidisset dignum dictu in ipso suæ vocis ictu. Tum ille: Cùm vobis almifici officii celebrantibus magnificas laudes ingressus fuissem hanc venerabilem domum, resedi ubi me postea prostratum invenistis jacere. Cúmque diu vigilarem ad opus intemerati officii, subitò ingens me invasit sopor. Et ecce duo venerabili canitie viri candidis induti vestibus his me vocibus alloquuntur: Cur piger dormitas & non audis ea quæ recitantur? Et cùm ego horum timore perculsus, deponere somni inertiam tentâssem; apprehenderunt me unus per pedes, & alter per scapulas, & sic extenderunt ut me prostratum invenistis. Horum gratiâ, talem me scitote prorupisse in vocem. Et cùm interrogaretur quod illi visum fuit, qui poterant ij tales esse magnifici viri; respondit se ignorare. Et Fratres omnium Largitori bonorum qui Sanctum suum mirificat, consona voce cordis obtulerunt laudes fletibus consecrantes. Qui perfectam consecutus est sanitatem, & usque ad supremas finis sui metas permanens circa Monasterii limina, pastus est eleemosynis Fratrum. AN. CHR. DCXLV. APR. XXVI.

VII. Item femina contracta. Femina nomine Bethania de villa vocabulo Altiswico [a] contractis manibus adeout ungues infigerentur mediæ palmæ, venit in vigilia sacræ Nativitatis Christi ad Monasterium S. Richarii ob sui medelam: ibique propter ipsius intercessionem in Missarum celebratione ipsius diei propriarum recepit manuum sanitatem.

VIII. Item homo. Homo quidam de villa prædicta, cùm casu accidisset eum potare cum quibusdam latronibus, ipse tamen dum inscius eorum malitiæ fuisset, comprehensus est cum eis, & in vila Dulcurio *, quæ circiter trium leucarum spatio distat à Monasterio, Pastoris nostri nervo mancipatus. Qui usquequo illic jacuit, nullum habens fidejussorem, donec omnia sua contraherentur membra. Quod custodes conspicientes & minimè suum in eo lucrum considerantes, custodiâ relaxârunt. Quem sui propinqui tollentes, secum ad prædictum prædium detulerunt. Post aliquod verò temporis spatium visum est illis, ad suffragia ut Patris nostri ferri debuisset, credentes illum inibi ipsius intercessionibus obtinere sanitatem. Nec divina illos credulitas fefellit. Nam ponentes illum in carrucam, illuc perduxerunt. Cùm autem ibi ferè anni revolutionem duxisset, præcipuis meritis beati Richarij meruit congruam nancisci sanitatem. * Donquenre.

IX. Et femina. Quædam femina de possessione nuncupamine Longo * contractis manibus, in sollemnitate Christi Confessoris pristinam adepta est sospitatem. * Longuet.

X. Cæca videt. Puella cæca à nativitate trium pæne annorum continens metas, cui pater Justinus, mater verò Grimberta vocabatur, de villa *Prineres* allata est à suis parentibus ad celebrem B. Richarij festivitatem. Quam cùm illic in ipsius diei vigilia, inter mœnia quæ Paradisi [b] nomine vocantur, custos Ecclesiæ à suis tentam comperisset, cognitos sciscitatur quid illi accidisset. Et ipsi rei ordinem pandunt. Quos ille hortatus est instanti Omnipotentem oratione deposcere, quatinus illorum pignori misericordiam sui præstare dignaretur. Et accenso candelæ lumine, ipsius dando obtulit adspectui. At illa porrecta manu apprehendit candelam. Cui subsequendo obtulit pomum, ipsúmque nihilominus eodem ordine sumpsit. Et ita his duobus indiciis perfectissimam consecuta est visionem. At illi nimio timore perculsi, unanimiter ex intimo cordis laudes dederunt Deo.

XI. Normannorum metu corpus S. Richarij effertur. Dum Cœnobij Centulensis Abbas LUDOVICUS teneret regimina [c], ob malignorum timorem Danorum, quos Sequana illis alebat temporibus, quorum

[a] In Chron. Centul. lib. 3. cap. 3. nominatur Altisgnico.

[b] De Paradiso Ecclesiæ Centulensis, vulgò *le Parvy*, notanda verba Scriptoris Vitæ S. Angilberti Abb. *Ipsa mœnia quæ vocantur Paradisus, turrita mole surgentia, tribus altariis consecrata sunt: videlicet in porta Occidentali altare S. Michaëlis, in porta Australi altare S. Gabrielis, quæ venerabilis Hildivvardus Episcopus consecravit: in porta autem Septemtrionali altare S. Raphaelis dedicavit religiosus Ambianorum Episc. Jesse II. Non. Septemb.*

[c] *Anno Dominica Inc.* DCCC. XLIV. *regnante Carolo anno* IV. *Indict.* VI. *Præsule Ecclesiæ Romanæ Sergio Papa, Ribbodone Centulensi defuncto Abbate, ejusdem Cœnobij curam suscepit gloriosus vir* LUDOVICUS *tam Divina quàm sæculari prudentia ornatus. Iste ex regali prosapia oriundus fuit*, inquit Chronographus Centul. lib. 3. cap. 7. qui cap. 8. de ablatione & relatione corporis S. Richarij agit.

AN. CHR. DCCCXLV. APR. XXVI. Princeps fuit RAMERUS, multa Monasteria circumjacentia affinitati ipsius litoris, necnon villæ fecundæ pristinum amisere decorem. Nam supradicto tempore templa Ecclesiarum suum deposuerunt ornatum, & unà Deo servientium multitudo fugam expetunt, horum canina turbata rabie, universa auferens secum quæ ad venustatem pertinent altaris. Nec iste solùm turbo fervorem sui sævi rheumatis propinquis quibusque locis afflavit, sed etiam longinquiora ipsius flatu commota sunt. Eo enim pestifero rumore & Monasterium hoc concussum est. Quod intantum obtinuit, ut non solùm facultates Ecclesiæ, verumetiam ipsum intemerabilem thesaurum corporis S. Richarij contigit fugam inire. Nam Fratres qui ibi ad serviendum Deo aderant, tollentes illud discesserunt, paucos loci custodes relinquentes. Qua dispersione circiter trium hebdomadarum tempus sustinuerunt.

Illis discedentibus refertur. Postquam autem placuit ei cui omnia bona substantialiter adsunt, accidens eminùs latet, consuetam opem minime linquere, exercuit id quod illi ab æternitate inerat. Nam ministros suos, quibus utitur justitia sua ad vindictam nostram, quia in multis offendimus omnes, copiosa sua clementia fecit petere aliarum sedes regionum. Quod postquam gestum est, visum est Dei famulis istius Cœnobij non debere diu abesse tam honorabilem thesaurum à loco unde fuerat sumptus, & in quadam die Dominica, qua à fidelibus Resurrectio Christi celebratur, induti candidis sericis vestibus cum flaminibus & crucibus & omni decore compositi, gaudióque inenarrabili spiritalis lætitiæ repleti, in hymnis & laudibus Dei intulerunt beatissimi Richarij pretiosum corpus ubi antè noverant fuisse. Quo comitatu non minima pars Pontivæ adfuit regionis, congratulans de tam magni reditu sui Patroni. In quo felici itinere, duo omnipotens Deus præclara miracula ob honorem sui Militis ostendere dignatus est.

XII. Paralyticus curatur. Quidam enim homo nomine Gotselinus, quem sanguis nobilium genuerat parentum, à sæva erat possessus clade paralysis, itaut omnium illi usus membrorum denegaretur. Qui postquam comperit Sanctum Dei deferri ad locum pristinum, rogavit suos ut comitem se facerent hujus felicis itineris, credens ibi sui nancisci corporis per merita ipsius sospitatem. Quem quia aliter proprij domestici iter agere non valebant, imposuerunt mitissimo equo, & ex utraque parte tenentes duxerunt. Qui ubi eminùs conspexit feretrum, in quo nobile illud margaritum à suis vehebatur Sacerdotibus cum omni fideli turba prosequente, statim confessus est se leviùs habere. Cùm autem illum sui servi de equo voluissent deponere, minimè consensit, sed magis voluit per se descendere. Jam enim senserat clementiam Dei in se factam orationibus B. Richarij, & pedibus sicut valuit obvius incessit nullo se sustentante. Et ubi appropiavit quantum est interstitij jactûs fundæ, adoravit Deum in Sancti sui gloria, toto corruens in terram extenso corpore, crebrò Sanctum Dei invocans, ut suis meritis dignaretur illi conferre sanitatem animæ & corporis. Ut autem surrexit de loco, ita sanus effectus est, ut pedibus sine ullius adminiculo secutus est tam optabilem thesaurum usque in locum suæ depositionis. Et post Missarum sollemnia expleta equitando ad sua reversus est ita incolumis, ut nullam læsionem suorum sentiret membrorum.

XIII. Item hydropicus. Cuidam Landrico nomine erat servus obtinens vocabulum Maginibertus, quem adeo dira passio angebat hydropica, ut inhabilis haberetur ad omne opus, vixque è loco moveri potuisset, positus in Monasterio ubi tornale opus exercebatur. Postquam verò jamdictus pretiosus thesaurus mæniis Monasterij appropinquavit, quidam è famulis qui ibi aderant, hortati sunt eum ut secum procederet obviam corpori B. Richarij, ibíque sperare se pro certo posse illum obtinere congruam sanitatem. Quibus ipse velut excusando; Videtis, ait, quia de loco in quo nunc jaceo, non valeo me in gradus erigere, & quomodo cogitis me ire ubi non possum? Cui professi sunt se inferre juvamen, tantùm ut ipse adsensum præberet. Qua importunitate illorum convictus, illis sustentantibus

utcumque valuit illuc suos direxit gressus: sed antequam ad portam perveniret quæ respicit Aquilonaria signa, obviàm habent chorum psallentium ante inte-merabilem thesaurum corporis Patris nostri: procidentésque adoraverunt. At ubi Sacerdotes, quibus cura erat delegata ferre jamdictum honorabile margaritum, è regione pervenissent, ille hydropicus exclamavit dicens se à quodam Sacerdote calcari qui portabat feretrum. Quod aliter constat fuisse. Qui postquam se erexit de loco in quo jacuerat gratiâ orationis, visum est ei ut perfunderetur quasi de pleno caccabo atque bulliente à vertice usque ad pedes, & ita pristinam consecutus est sanitatem. Qui multo postea ibidem mansit tempore perfectissimè sanus. AN. CHR. DC.XLV. APR.XXVI.

XIV. Puer nobilis paralysi detentus Deo à parentibus vovetur, & sanus efficitur.

Miserator & misericors Dominus qui multiplici radio pietatis genus illustrat humanum, Divini medicaminis antidotum corpori atque animo adhibens consecratum, ipse quosdam à peste ægritudinis curatos unctione interiùs alloquitur, itaut in propatulo consistat, quid interiùs egerit flamma supernæ accensionis: quosdam verò solo curationis intuitu respicit, unctionis præmio minimè concesso, qui cordis sui pravitates sequi videntur ingrediuntúrque quò se tentatio ducit. Nec est in his omnipotentia Dei deroganda, sed potiùs misericordia laudanda, ac justa judicia tremenda. Denique & quòd Deum diximus misericorditer quosdam post curationis vulnus unctione alloqui, miraculo subsequente luce clariùs patebit. Tale est enim hoc cælitùs actum, quale nequaquam decet esse litteris prætermissum. Quidam generosi secundum mundi hujus habitudinem parentes, septi non solùm obsequiis ac honoribus plurimis, sed etiam Divinæ fidei imbuti sacramentis, detulerunt in cunabulis filium unicè dilectum nomine ALBRICUM, ad almifica Patris nostri suffragia. Qui puerulus quasi paralyseos passione angebatur, adeout incongruus ad omnia, quæ illa ætas suscipit, haberetur. Qui etiam in vocis obstaculo laborabat, & nec unius soni verbum percutere linguæ flagello valebat. Quem ante mausoleum Christi Militis ponentes, votis ac promissionibus suppliciter devoventes, ut si pristina incolumitate Dei auxilio ac Sancti sui imploratu fungi mereretur, Domino mancipari atque loci ipsius patrono sub Monachica norma deberet famulari. In cujus devotionis titulo sumpta forcipe caput instar coronæ totonderunt ea conditione vel tenore, ne in reliquo ab hac professione retro pedem vertere valuisset. NOTA. Denique altaria, quæ in Ecclesia beati Richarij fuerant, necnon in Sanctæ MARIÆ, omnia palliis vestierunt. Jacuit autem inibi tota nocte, in quo parvissimo positus loculo, tum Christi clementiâ eum tangente ac misericorditer eum prospiciente per hujus sancti suffragium adeptus est omnium artuum sanitatem. Linguæ verò quædam connexio superstes exstitit, qua tamen, veluti sibi adjacet, verba solet proferre. Qui ad horam cujusdam temporis ad domum parentum reductus, ac congruo suo equo tempore reductus, digniùs ac honorabiliùs Domini servitio est mancipatus; qui hactenus id votis necnon professionibus exsequitur, ad quod suorum adsensu primitus traditus fuerat parentum. Nam licet linguæ præpediatur obstaculo, mens tamen sedula gestit habitare in cælis: & quod oris officio ex integro non utitur, cordis penetrale inde auctiùs cælestibus fruitur. Et hoc est quod superiùs prælibavimus, quoniam qui unctione tangitur, necesse est ut mente supernis solidetur. Hoc autem credimus, si visus non fallit, ea agere quæ Divina pietas creditur amare. Et ut in his fixo gradu persistat, usque ad finis sui metas misericordia Dei pro illo est imploranda.

XV. Cæcus & debilis pedibus sanatur.

Inops quoque quidam nomine Bertoldus duobus orbatus erat muneribus, videlicet visûs & gressûs. Qui aliquamdiu à Novæ-villæ * accolis, quæ sita est secus muros Monasterij, in quodam positus tugurulio parcimoniam victûs consequebatur. Sed postquam deseruit illam stationem, adiit mœnia Monasterij, & simili ritu degere cœpit. Cùm autem illic fermè anfractum anni duxisset, unâ dierum, tempore jam imminente vespertinæ synaxis, cœpit circumqua-

* Neuville.

AN. CHR. DC. XLV. APR. XXVI. que suis validissimè torqueri membris. Cùm verò vespertini officij auretenus signum percepisset primum nolæ [a], velut quivit illuc suos direxit gressus genuum. Et cùm in Ecclesiæ sinu aliquantisper subsisteret, & quaternorum melodia Psalmorum compleretur, ventúmque esset ad sacri concentum Evangelij, statim ille exclamavit voce magna corruens in terram extenso corpore. Et ubi laus ipsius ore completa est, delatus est industriâ Fratrum concinentium *Te Deum laudamus* ex alto cordis suspirio & signis concrepantibus ad nectareum spiritali flore sepulcrum almifici Richarij. Qui pleniter gressuum consequutus est dignitatem, oculorum verò munus ex aliquanta parte. Nam intantum visum recepit, ut iter suum de proximo valeret intendere; qui usque ad terminum suæ mortis permansit circa Monasterij januas, utens eleëmosynario pane Hospitalis.

XVI. Cæca illuminatur. Quidam ex Fratribus nostris, cujus industriâ multa alia ex virtutibus B. Richarij didicimus relatu, hæc nobis inter cetera intimavit, quòd quædam femina dum in conjugali maneret vita, oculorum lumine privata est. Hæc dum diu in hujus calamitatis esset ærumna, & se impotentem in servitio debito mansi conspiceret, deprecata est virum suum ut eam relinqueret, licentiámque daret velum suo capiti imponere, affirmans se per visionem monitam ut in Monasterio S. Richarij apud S. MARIAM acciperet velum capitis more Monialium, (NOTA.) & ut ab ipso deinceps aleretur victu eleëmosynario humiliter postulavit. Quod ut ille audivit, consensit: acceptáque congrua suæ manus exenia à domino suo, in cujus famulatu degebat, istius rei meruit nancisci licentiam, & sumpto sibi quodam amico comite itineris ad prædictum pervenit Monasterium. Et cùm ibi cum eulogiis pro sua possibilitate ante Præpositum Monasterij pervenisset, omne ei suum desiderium aperuit, & ut suo imperio velaretur suppliciter suggessit. Cujus ut vidit immobilem affectum Præpositus, aliquamdiu dubitans, hoc suum non esse dixit, tandem nec prohibuit. Ipsáque à suis adducta ad Basilicam B. MARIÆ [b], ut ipsa petierat, jamdictum habitum suscepit. Cùm verò in ipsa die reverteretur, ubi cœpit appropinquare villæ, quæ Mons-Angelorum [c] vocatur; Videtur mihi, ait, quòd ante nos sit mons quidam & super illum Ecclesia, cujus à me turricula conspicitur. Quam cum derisorio verbo suus jamdictus familiaris subsannaret, nec illam tantùm videre ut pedem de loco in alium posset mittere confirmaret; Dimitte me, inquit, & tunc afferta mea vera apparebunt. Ut autem dimissa est, rectissimè per callem incessit, illud assiduè ore volvens: Deum laudo quoniam per merita dominæ meæ S. MARIÆ & B. Richarij, lumen mihi restitutum est meorum oculorum. Intantum verò hoc munere ditata est, ut adinstar prius videret.

XVII. Vinctus solvitur. Cùm quidam vinctus à suis duceretur custodibus, contigit eos per Monasterium sancti viri transitum habere. Cúmque ibi facta oratione rursus iter carpere tentâssent, ille vinctus elevavit vocem his verbis: Domine Deus & sancte Richari adjuva me. Quem superba mente quidam custodum compescuit dicens: Non te hodie adjuvabit sanctus Richarius, quem tu invocas. Sed antequam atrium Monasterij exirent, solutus est vinctus sponte, & cursu rapidissimo aufugit in Basilicam Christi Confessoris ibíque salvatus est, atque ilico transitoria vox superbiæ corruit, humilitas verò intercessionibus sancti Richarij elevata est.

XVIII. Item alius. Erat quidam pestifer homo latrocinij operis, nomine Dierbertus, qui in villa supradicta Dulcurio vinculis publicis trusus est. Ubi dum prolixo crucia-

a Durandus in Rational. lib. 1. cap. 4. Sex genera tintinnabulorum memorat. *Squilla pulsatur in triclinio, 1. in Refectorio, Cymbalum in Claustro, Nola in choro, Nolula seu dupla campanula in horologio, Campana in campanili, Signum in turri.*

b Non tamen Monachæ habitabant in ista Basilica, quæ una erat ex illis quæ Laudi Perenni designata pro Monachis erat. Et tamen BERTHA Angilberti conjux velo adsumpto apud Centulam constitit in loco privato. Erat ergo mulier hæc, uti & alia infrà lib. 2. cap. 4. memorata, ex earum numero quas Devotas appellant.

c Nunc locus Nubis-mons, vulgò *Nuemont* seu *Nuelmont* appellatur, ob nubem quæ Centulenses Monachos S. Richarij corpus Monasteriolo referentes ab illius urbis civibus armatis divisit ac protexit, ut in historia Relationis suo loco videbimus. Distat bino milliari à Monasterio Centulensi.

retur tempore, & nullum suæ relaxationis fidejussorem haberet, nullo de illo curante propter sua crebra mala opera, cœpit relaxari aliquo modo à custode ipsius supplicij nomine Goifrido. Nam sumpto eo & catenato vinculis ligneis industriâ mechanicæ artis patratâ ut collum & manus implexæ illis essent, ducebat per metentes, per quasq; etiam domos, non tantũ ob istius sustentationem sed potiùs ut ipse inde aleretur. Cúmque aliquo hoc faceret tempore, contigit eum etiam ad Monasterium S. Richarij hujusmodi negotio venire. Erat enim illo tempore indictum jejunium, & Fratres cum ceteris Fidelibus cruces sequebantur. Cùm verò reverterentur, & in mœnia quæ sunt secus Ecclesiam ex parte Occidentis quæ obtinent vocabulum Paradisi* pervenissent, prædictus Goifridus unà secum illũ vinctum tenens affuit, sperans in ipsius eleëmosyna more consueto sibi furtivũ emolumentũ acquirere. Sed omnipotentis Dei clementia vertit illud reciproca voce. Nam qui antea plurimorum oculos fefellerat, ut ea quæ dabantur, non illi, sed sibi temerè usurpabat, eo modo ipse delusus est. Cùm enim ad interiora iret Ecclesiæ gratiâ audiendi Divinum officium Missarum, & prædictum vinctum ante januas Basilicæ reliquisset; intercessionibus S. Confessoris soluta sunt sponte vincula, & celeri cursu sese in Ecclesiam dedit, ibíque Dei protectione sui quoque Militis imploratu liberatus est.

An. Chr. DC.XLV. Apr. XXVI.

* le Parvis

XIX. Puella de villa nomine Durcapto [a] contractis omnibus membris, delata est in parvis scalis ad Patris nostri sollemnitatem. Quæ dum mysteria Missarum ipsius celebrantur diei, meruit pristinam adipisci sanitatem.

XX. Item puella simili morbo contractionis possessa, allata est ad beati Richarii festivitatem, quæ inibi propriam consecuta est medelam.

LIBER SECUNDUS.

Auctor ea quę vidit, hîc scribit.

HACTENUS quamquam stilo imperito veritatem harum exsecuti sumus rerum: ea tamen nos constat posuisse miracula, quæ fidelium relatione testium nequaquam scrupulum dubietatis cuilibet devotè legentium credimus afferre. Nunc deinceps ea ponenda sunt, quæ coram positi vidimus, in quibus extrinsecùs persona testimonii non quæritur, propriâ nos conscientiâ in omnibus instruente. Exsistunt enim quædam his inserta quæ diversis in locis exstitêre patrata, eo modo vel tenore nobis velociter relata, ut eorum dictis ita animus solidatur, acsi nobis fuissent præsentibus acta.

CAP. I. Normanni Franciam devastant.

ANNO Incarnationis Dominicæ DCCC. LIX. Indictione octava, depopulata est dira clades non minimam Franciæ partem. Nam mare eo tempore quamvis sub quibusdam assiduè obscuris significationibus illud minimè cessat exercere, nudum suum suis ostendit vicinis affectum. Ea enim tempestate alumnos proprios quos sui tabo nutrierat fellis, velut parturiendo evomuit. Heu quam sæva illius gemina parturitio, id est significativa & detecta: Quarum prior suum constituit esse in rapiendis animabus, & ad infimum sui sævi flaminis mergendo: sequens autem jura suæ trangressa est naturæ, & pro affectu pio utitur homicidiis cruentis. Nam quæ aliquando suavem solebat suis finitimis deferre pastum, nunc mortis præstat interitum. Et unde olim enormis educta fuerat saturitas, inde nunc nigra egreditur fames. Nam tempore supradicto dira Danorum manus, latè maris æquora contexit suis de navibus, adeout feræ silvestres putarentur malis sursum porrectis: quorum popularitate Monasteria destructa, civitates dissipatæ, villæ radicitus corruerunt: & (quod nequius est) ipsa hominum nec minùs popularium quàm servientium Deo multitudo turpibus traditur canibus. Et ipsos partim trucidant, partim prædæ dirigunt suarum navium, partim etiam trucibus necant flammis. Qua pestilentia contigit obvolvi & Monasterium S. Ri-

[a] Durcaptum vulgò *Drucat* nominatur in Indice possessionum Centulensis Monasterii apud Hariulfum lib. 3. cap. 3. Donatio verò à Carolo Calvo facta ibid. cap. 19.

AN. CHR. DC. XLV. APR. XXVI. Monachi Centulenses fugiunt.

charii. Nam Monachi qui ibi theoricæ subtile arripuerant iter, dispersi sunt velut oves præsentiâ torvi lupi. Qui huc illúcque diffugiendo diversas suarum viarum calamitates perpessi sunt. At novissimè adepti sunt habitationis locum in territorio cujusdam Deo devotæ feminæ beneficio nomine HENGILRADÆ, obtinente vocabulum *Podervais*: ibique supradictæ feminæ largitione non paucos duxêre dies. Et cùm ferè perageret bis trinos solaris gyrus menses in istius sævæ miseriæ tempore, recordatus est Dominus per intercessionē sui militis suorum in magna angustia positorum servorum. Nam quadam nocte Dominica, qua tunc à Fidelibus Septuagesimus* colebatur, istiusmodi declaratum est. Erat quædam anus in supradicta villa, quæ eleëmosynis antedictæ feminæ pascebatur, quæ talem se retulit visionem vidisse. Cùm enim se, ait, silenti dedisset quieti, nocte eadem adstitit quidam veneranda canitie senex, vestibus indutus candidis velut nix, ferens in manibus aureum baculum. Quam vir sanctus pulsando interrogavit, ubi Centulenses Monachi fuissent. At illa quamvis per visum, ut postea retulit, timebat aliquem speculatorem Danorum fuisse, & omnino se negavit scire. Cui ille secunda vice; Noli timere, ait, sed indica mihi ubi sunt. At illa respondit: Confiteor me nunc minimè scire illorum Conventum ob malignorum timorem Danorum, quos hac illac discurrendo fugiunt, sed tamen quamsæpissimè huc soluti sunt ad mœnia meæ dominæ convenire, cujus eleëmosynis alor. Cui ille subjungendo, Vade, ait, & dic servis meis: Nolite timere. Ego protegam & custodiam, nec ampliùs patiemini isto tempore malorum insidias Danorum, & loci mei defensor exstiti ab omnibus ingruentibus pressuris. Nam ex eo tempore, quo vos illinc exiistis, ego remansi & custodivi ab omnibus adversis. Vósque citò revertemini ad pristinum vestrum locum. Illa autem retulit quibusdam Fratribus illam felicem visionem. Quæ cùm ad aures plurimorum pervenisset, repleti sunt inenarrabili jocunditate, gratiarum Deo laudes offerentes, qui suorum semper servorum in angustia positorum recordari dignatus est per Sancti sui intercessionem. Quam visionem rei exitus probavit. Nam postea nec adeo sævit malitia Danorum, nec Fratres Centulenses pavore eorum diversas mansionum sedes mutaverunt, sed parvo tempore transacto, suo se mari dederunt discedentes. O quàm clemens exsistit beatus Richarius erga suos, qui dum adversa patiuntur, adesse eis dignatur benignus consolator. Cujus intercessionibus Claustra sui Monasterii custodita sunt, servi sui famulatûs protecti, eminus insidiæ Danorum fugatæ.

*f. Septuagesima

Revocantur à B. Richario.

II. Fur sacrilegus punitur.

Nec illud videtur silentio tegendum, quid etiam in pago Belvacensi Divina operata est clementia ob reverentiam B. Richarii. Est quoddam prædium illic nomine Civinocortis[a], quod subjacet Monasterio illius & in Fratrum sorte situm est. In hoc habetur Ecclesia in honore ipsius & mansus Dominicus ex una parte Ecclesiæ, & ex altera Presbyteri, cui ipsius Ecclesiæ gubernacula committuntur. Hanc dum teneret WARICULFUS Presbyter, pervius quoque locus haberetur per Ecclesiam ex manso Dominico in Presbyteri, erat illi famulus qui propter suæ parvitatis staturam nomine utebatur diminutivo, hoc est Martinellus, qui horas sui furti captabat congruas. Hoc domino suo ignorante nec omnino consentiente, & quæque poterat suæ manui apta ex manso dominico in ipsius deferebat. Quod dum aliquo faceret tempore, & sese vellet ab hac temeritate minimè compescere, contigit ut quadam die cùm transiret per præfatam Ecclesiam ferens ligna, inveniret ibi senem veneranda canitie, stolâ indutum candidâ, cum baculo in manibus, qui eum castigatorio verbo prohibuit ne illud furtum ampliùs exerceret, nec illam Ecclesiam suo incesto opere magis pollueret. Quod ille mandatum pertimescens, ut solent qui noviter imperantur, implere studuit. Cùm autem tres vel ferè quatuor menses in iis observationibus se

a Civinocurtis, vulgò *Chevincour* vicus est diœcesis Belvacensis prope urbem Compendium ad Isaram, Monasterio Centulensi hodie quoque subjectus. In Chron. Centul. lib. 3. cap. 13. exstat *Hludovici Privilegium de Civinocurte*.

strinxisset, & de die in diem paullatim hoc dimittere cœpisset, utpote qui præterita consueverunt oblivisci, cœpit ut priùs consuetum repetere opus, & iterum dum transiret per supradictam Ecclesiam ferens solitum furti emolumentum, ecce senex qui antè prohibuerat ne talia faceret adfuit, his eum vocibus durè compellans: Cur homo, inquit, non observâsti quæ tibi jusseram ut non furareris quæ in ista mansione habentur, tuísque fœdis operibus non inquinares hanc Basilicam? Et cum hac voce impressit illi manu sua ingentem alapam, itaut deorsum caderet velut exanimis. Qui usque ad vitæ suæ terminum nullo operi aptus fuit in egestate permanens, itaut cutis unà cum capillis illi deflueret. AN. CHR. DC. XLV. APR. XXVI.

III. Festum S. Richarii mulier violans punitur. * Argentvillers

Est etiam quædam villula nomine Argovillare* in pago Ambianense, subjecta Monasterio Christi Militis. In hac dum annua celebraretur ipsius festivitas, contigit feminam nomine Avvndam illius potestatis in servitio textrino desudare. Quam cùm sua vicina increpatorio verbo castigaret quæ non erat ex ipsa familia, cur non celebraret sui Senioris sollemnitatem, sed extraneis turpe daret exemplum, tale reddidit responsum: Non, inquiens, mihi opus est hanc observare celebritatem, quoniam multi servi sui famulatûs eam satagunt custodire. Cui post hanc vocem morbus venenosæ lacertæ sive panunculæ miserabiliter inolevit, quo morbo tertia die vitæ præsenti terminum posuit,

IV. Contracta curatur. * Friancourt

Puella nomine Gerheldis de Villare Gemmeticense, in territorio quod Froocortis* vocatur situm à meridiei cardine Monasterii Patris nostri, hospitium tenebat. Quæ cùm aliquo tempore ibi commoraretur, incidit in pestiferæ languorem calamitatis, quam usquequo perpessa est, donec omnium membrorum damna contractionis lueret. In quibus mansit ærumnis ferè integrum anni tempus. In quo suæ miseriæ tempore multis vicibus per soporem noctis hortabatur à quodam sibi ignoto, ut Basilicam B. Richarii peteret causâ orationis, ferens candelam ob sui medelam. Quod illa distulit obedire, maximè cùm non haberet solatium hoc peragere. Sed quot vicibus jubebatur ire, tot qualemcumque poterat invenire mittebat candelam. Cùm verò festivitas sanctissimi Richarii advenisset, nocte præcedente apparuit illi quidam candido vultu, qui illam jussit minimè dimittere, ut non veniret ad sacram celebritatem supradictæ diei, ibique se scire absque scrupulo meritis ipsius Sancti congruam consequi sanitatem. Quæ nequaquam jussa contempsit, sed ut valuit implere studuit. Cúmque tempus nocturni officii advenit, adfuit inter alios in Basilica qui hujus Sancti amore ex multis convenerant locis. Cùm verò jam nocturni officii laus expleretur, & Matutinorum subsequeretur, cœpit sororcula prædictæ puellæ dormitare. At illa ut sedebat, pulsavit eam baculo rogans ut se adjuvaret, & quia omnia tremerent sua membra indicavit. Et feminæ quæ juxta eam aderant, reclinaverunt eam in gremium cujusdam. Ubi autem cœpit pæne exanimare, statim projiciens se in terram ilico extensa est. Post Matutinorum verò consummata sollemnia, cum ingenti alacritate animi, in hymnidicis melodiis & signis concrepantibus delata est ad honorabile sepulcrum beatissimi Sacerdotis. Quæ intantum recepit sanitatem, ut modò nihil appareat si umquam particeps illius fuisset languoris. Quæ usque hodie visitat orationes frequenter illius, ferens velum capitis instar Monialium. NOTA. V. l. 1. c. 16.

V. Cæca videt.

Mulier quædam detulit parvulum suum filium cæcum ad suffragia Patroni nostri in ipsius sacra festivitate: & ubi Missarum illius diei sollemnia agebantur, intercessionibus Sancti Dei meruit luce frui oculorum.

VI. Adolescens curatur. * Caours

Puer nomine Dodo de villa Cathorto*, ferè duodecim ætatis continens curricula, dum quodam die reverteretur sequens boves ab opere arandi, ecce sævissimus turbo adfuit, & illum bovésque intantum concussit, ut in illius turbinis violentia portaretur quasi spatio jactûs lapidis. Nam duos boves elisit, quorum alter damna mortis sustinuit. At puerum multo tempore extra puritatem suæ mentis fecit esse, & ita contractum, ut se minimè posset de loco movere, nisi ab

An. Chr. DC.XLV. Apr. XXVI.

aliquo portaretur. Quod videns mater pueri, studuit eum ferre ad Basilicam Christi Confessoris: & ibi secus mansione accepta, id est in villa prædicta Froocortis, quandocumque illi possibilitas aderat, propter sui medelam aliquando mittebat per alium, aliquando verò ipse apportabat candelam. Et ubi trium tempus annorum peractum est, cœpit jam sustentaculo iter suum agere, quod vulgari nomine Crocia* vocatur. Et iterum post expletionem trium annorum, cùm in festivitate S. Richarii Missarum sollemnia celebraremus, præcipuis meritis ipsius meruit perditam invenire sanitatem.

* vulgò *une crosse*, fulcrum subalare

VII. S. Richarii caput in thecam argenteam infertur.

Anno Incarnationis Domini nostri Jesu-Christi octingentesimo sexagesimo quarto[a], mense Octobri, die sexta Kalendarum Novembrium translatum est à Fratribus gloriosum caput S. Richarii de capsa lignea, in qua conditum habebatur propter Normannorum imminentes pressuras, in argenteam auro gemmísque redimitam, cum honore debito ac reverentia. Ad quod Divinum dum fuissemus officium, convenit etiam non minima pars famulorum Monasterii, qui in diversis deserviebant officinis, ad tam honorabile spectaculum, simul se ejus sacris orationibus commendantes. Inter quos quidam è famulis nomine Geroldus adfuit, qui in officio coquinæ Fratrum usque adhuc deservit, qui adeo oculorum lumine privatus erat, ut vix quippiam videre valeret, & in illorum doloribus sine cessatione diu noctúque cruciabatur. Cui Medicorum peritia nulla proficua erat; jamjámque ab omnibus desperabatur posse illum pristinum consequi visum. Qui cùm inter reliquos gratiâ hujus salutiferi spectaculi advenisset, jam in ea infirmitate positus circiter anno & dimidio, &, ut ipse refert, semper sibi venisse in mentem quòd per venerabilis Pastoris nostri vivifica merita deberetur ei visus reddi, supplici voce Deum adoravit, & ut sui meritis beati Richarij dignaretur misereri, ex corde contrito postulavit. Qui antequam suam complevisset orationem, sensit se leviùs habere, & ante revolutionem circuli septimanæ ita perfectissimè visum recepit, ut numquam se perfectiùs videre testatur.

VIII. Item puer contractus.

Est quædam villa nomine Valcellas* circiter duarum spatio leugarum à Monasterio B. Richarii, in qua fuit homo nomine Madewinus, ejúsque conjunx Biada, quorum filius vocabulo Hildradus ferè septem continens annos in gravissimam incidit egestatem, itaut nec se valuisset in aliud vertere latus. In qua dum laboraret, incurrit etiam in damna contractionis. Postquàm autem quasi circulum anni in hac miseria peregit, visum est suis ut ad S. Albini suffragia ferri debuisset, quatinus ipsius meritis illi sanitas Dei elementiâ donaretur. Est enim illius Oratorium non longè distans à prædicta possessione. Quem secum tollentes cum candelis detulerunt ad prædictam Basilicam: sed nihil ibi dignum voti sui adepti sunt. Deinde ut se viderunt hoc munere privatos, ad Monasterium nostri Patris illum duxerunt. Qui cùm illic pænè totam peregisset hebdomadam, & nullum suæ sanitatis nancisceretur remedium, parentes sui in desperationis tenebras versi, rursum ad sua illum reduxerunt. Et ut illic aliquantulos duxisset dies, respexit eum clementia Divina, & fecit ei desiderium inesse, ut iterum sacras B. Richarii orationes adire debuisset. Móxque ut ipse isto radio Divinæ lucis tactus est, cœpit manibus pedibúsque veluti repere. Quod sui considerantes, minimè moram fecerunt ad desiderata Patrocinia eum perducere. Et breves illi anticulas facientes, ut in illis iter velut reptando valuisset habere, illic dimiserunt. Cùm autem ibidem ferè septem annorum curriculum peregisset, meruit pristinam consequi sanitatem. Nam cùm in festivitate Patroni nostri tempore nocturnali ad sacrum fuissemus officium, & secunda lectio recitaretur, intercessionibus ejusdem priscæ incolumitati redditus est. Quem Fratres quidam tollentes ad almificum beati Richarii mausoleum deportaverunt, atque post expletionem Divinæ laudis devotam more Ecclesiastico hymnologiam pro illo Domino obtulimus, qui modò perfectè sanus est.

* *Vauchelles*

a In MS. Compend. legitur, DCCC. LIX. at librarii errore, ut patet tum ex MS. cod. Centul. tum ex Hariulfo, qui in Chron. Centul. lib. 3. cap. 11. nostram lectionem habet.

Homo

AN. CHR. DC.XLV. APR. XXVI.

IX. Item alius.

Homo nomine Lantfridus de villa, quæ nuncupatur nomine fluvioli Scalbacis * secus currentis, ferè leugâ distans à Monasterio sancti Walarici, subjectus fisco Cresiacensi, in gravissimam cecidit ægritudinem. Qui cùm se gratiâ sui remedii plurimis dedisset Medicis, & illorum peritiâ incisus sive coctus fuisset, nihil illi contulit salutis: sed potiùs unde sibi arbitratus est incolumitatem provenire, inde majus sustinuit detrimentum. Nam tantum medicorum suffragium exquisivit, usquequo contractionis luem incurreret, nec aliter valens callem suæ viæ incedere; nisi in carruca positus, nec se è loco movere, nisi à duobus levaretur hominibus. Qui ferò sui reminiscens, rejecta* medicorum molimina, meliorem semitam arripuit tradens se orationibus Sanctorum. Qui cùm per multa sacra Sanctorum duceretur Patrocinia, contigit per Dei dispensationem nullam suæ salutis nancisci sospitatem. At novissimè delatus est suorum sagacitate ad Monasterium Centulense in Patroni nostri sacra sollemnitate. Qui cùm ibi oratione celebratâ, ad sua reductus esset, cœperunt venæ suorum artuum aliquamdiu relaxari, & ipse leviùs habere. Sed cùm prædicta festivitas post anni circulum advenisset, non ille (ut dignum erat) gratias referens pro ipso aliquantulò suo remedio expetivit orationes B. Richarii, sed versus in ignaviæ tenebras domi remansit. Intantúmque demum contractus est, ut nequaquam secunda primæ posset comparari contractioni. Quod sui considerantes, ut iterum advenit ipsa sollemnitas feria, in carrucam ponentes illuc eum detulêre, quoddam quoque animal S. Richario pro ipsius medela dantes. Ibíque oratione exacta ad propria demum reductus est. Qui postea mense Februario pristinæ sanitati donatus est, ipséque nobis omne istius rei capitulum composuit.

* al. Scalbatis, vulgò *Estrebeuf*

* pro rejectis moliminibus

X. Item alius.

Item homo nomine Hermenteus de pago Vilcassino * de villa Freneicortis à primæva pueritia contractus & mutus fuit. Qui cùm ferè sexdecim esset annorum, apud S. Sebastianum Martyrem meruit adipisci munera perditæ loquelę, & manus dextræ extensionem. Qui deinde Pontivam adiit regionem, & in villa, quæ *Longo* dicitur, & in circumjacentibus eleëmosynario vitam inopem pane sustentabat. Cùm autem circiter quadraginta esset annorum, cœpit illum quidam sibi ignotus compellare per visionem multis vicibus, ut iret ad Monasterium Centulense, ibíque se pro certo sciret propriam obtinere sanitatem. Et ut celebritas Patris nostri advenit, impositus asello, quo uti itinere solebat, illuc delatus est. Cúmque ad nocturnale officium convenissemus, & laus primæ celebraretur nocturnę, opitulantibus meritis beati Richarii ilicò extensus est, simúlque manus sinistræ dono solutionis potitus est. Quem tollentes & ante mausoleum Patroni nostri ponentes, post expletos Matutinos more Ecclesiastico pro illo Domino laudes studuimus celebrare.

* *le Vexin* diœc. Rotomag.

XI. Mulier die festo lanificio vacans punitur, tum sanatur.

Puella nomine Angla de villa Botiono * ex familia S. Richarii cùm in Purificatione S. MARIÆ quiddam lini operaretur, manu sinistra contracta est, itaut medius pollex inter indicis & impudici artus infigeretur ceteris deorsum ad palmæ radicem pendentibus. Quæ cùm prope in hac ærumna laboraret mensem integrum, spontanea suæ manus extensione pristinam sanitatem adepta est. Cùm verò appropinquaret festivitas sancti viri, ferè spatio antè unius mensis eo quo suprà ordine, sed aliquantisper graviùs prædicta læva contracta est. Et cùm ad sollemnitatem ob sui medelam inter alios suos vicinos qui hujus Sancti amore convenerunt iter carperet, & jam ex ista esset parte villæ, quæ Hinwalthcortis dicitur, suæ manus meruit recipere sanitatem.

* *Bussu*

XII. Contracta erigitur.

Est vicus in pago Ambianensi nomine Incra[a], pertinens ad Monasterium B. Richarii, in quo dum vigilia sacri festi Paschalis celebraretur, quoddam miraculum Divina peregit clementia. Est enim ibi Ecclesia in honore B. Gervasii Martyris consecrata, in quam delatæ sunt Reliquiæ Patris nostri cum supellectile suæ Ecclesiæ dicata propter imminentem Nortmannorum timorem,

[a] Incra seu Encra, vulgò *Encre*, opidulum est ad amnem cognominē, quod post Marchionem de Encra capitis damnatum, *Albert* cœpit appellari. Illic erat quondam Cellula Monasterio Centulensi subjecta', nunc est Prioratus à Cluniaco dependens. Lege Chron. Centul. lib. 3. cap. 3.

AN. CHR. DC.XLV. APR.XXVI. quem sine cessatione patimur. Erat quædam femina inibi multo dextera contracta tempore, ungulis digitorum infixis mediæ palmæ, ut etiam ex altera parte parerent: quæ, ut diximus, cùm inter alios ob Christianæ Fidei devotionem se auscultatibus divinarum dedisset lectionum, & sextæ tenor haberetur lectionis, opitulante gratia Divina suæ meruit recipere manus ex integro sanitatem. Quod quamvis miraculum in Ecclesia B. Gervasij patratum sit, non tamen credimus Pastorem nostrum illo privari, cujus Reliquiæ & Ecclesiastica supellex ibidem tunc fuit.

XIII. Item infantulus. Femina secundum mundi hujus appetitum paupercula detulit parvulum filium suum circiter quatuor annorum metas continentem, nomine Theodericum, ad suffragia Patris nostri, qui (ut ipsa asserit) fere biennio contractus fuit. Quem memorata genitrix cum portiuncula ceræ, quæ denarij pretio appensa est, ad votivas suppetias Patris nostri apportavit. Et ubi triduo ferme illic fuit, pristinam consecutus est sanitatem.

XIV. Muto lingua solvitur. Homo quidam nomine Odelradus de pago Vilcassino * & de villa vocabulo Floriaco *, matura jam pressus senectute ab ineunte ætate mutus fuit. Qui dum in prædicto pago vitam in opere sustentaret, monebatur sæpiùs per soporem à quodam sibi ignoto ut Pontivam adiret regionem, ibíque munus tacentis linguæ meritis B. Richarij deberet adipisci. Qui ut inter alios ad præfatam venisset sollemnitatem, demptis linguæ obstaculis loquacitatem meruit obtinere.

* *le Vexin* * *Fleury*

XV. Contractus erigitur. Parvulus nomine Dodigerus duorum & quatuor ferè mensium ætatis, cujus pater vocatur Hildeboldus de pago Rodomago * & de prædio Durclaro * subjacens Monasterio Gemmeticensi, ex utero genitricis contractus exstitit. Cujus genitor divæ fidei facultate succensus, studuit eum ad festivitatem Patris nostri deferre. Cui opitulantibus meritis Patris nostri, inibi officium membrorum redditum est. Quem nos tollentes more Ecclesiastico ad mausoleum Christi Confessoris detulimus, hymnologiam Domino pro illo persolventes.

* *Roüen* * *Duclair*

XVI. Danorum conversio. Cùm prædicationis Apostolicæ facundia circumquasque gyrando regiones, plures Fidei conciliaverit Christianæ, gréxque quotidie propensiùs Dominicus augeatur, quamvis olim jam in ipsorum Christi vicariorum tempore propheticus completus sit versiculus, *In omnem terram exivit sonus eorum, & in fines orbis terræ verba eorum*: tamen auctiùs ac liberiùs in processu nostri accumulatur ęvi, qui eos etiam, quorum ense sepe populamur, in multis videmus correctos ac colla sanguuinea jugo Christi, quod leve est, submittere. Denique quidam ANSLEICUS de propagine Danorum progenitus, Christianitatis sumens insignia, contubernalis palatij Domni CAROLI Regis piissimi munificentiâ effectus est. Qui dum legationem prædictorum Danorum, quos hactenus vis marina in Anglorum sedibus detinet, pro suis negotiis Domni Regis orabundos clementiam duceret, ac deinde cum congruis responsis redirent, contigit eos per Cœnobium Christi Sacerdotis reverti. Cùm autem

Danus gentilis S. Richarij Basilicæ honorem non deferens, morbo percutitur. prefatus Ansleicus orationis gratiâ Basilicæ limina adisset, ac singula supplicando altaria circuisset, unus ex Danis quos adhuc gentilis error ludificabat, curiositate instinctus humana inter alios intravit, qui neque Deum pro se supplicans rigidæ cervicis flexit habenas, neque in aliquo honoris reverentiam Sancto Dei exhibuit. Postquam verò marinos tetigere fines, cœpit ille artuum viribus destitui, ac molestia corporis affatim gravari. Dehinc ut castra suorum adiit, ilico quasi rebus humanis eximi visus est. Constipatíque sui necessarij hujus sinistræ fortunæ elogio sciscitaverunt si recolere quivisset, unde ipsis fomes istius angoris contigisset. Qui multa secum conferens, ac hujus incitamenti penitus pestem non retinens, jam ab universis vitâ privari opinabatur. Cùm

In extremis pœnitens sanatur. autem finis adesse putaretur, nulláque spes salutis ulterius crederetur, tandem ipsius subiit memoriæ, eoquòd tumidè beati Richarij Basilicam intrasset, & neque Deo Christianorum neque ipsi Sancto cultus honorem dedisset, ideóque sperare * sibi hujus cruciatûs casus adesse. Quod sortiloga indagine vesti-

* *id est credere*

gantes, ut confessus est deprehenderunt: ac mox pollicitus est, ut si divinitus ei vita daretur, ac incolumitate uti mereretur, correctioris viæ semitam ducere, atque ab effusione Christianorum sanguinis quiescere. Jussitque tendere quatuor fila argentea & unum aureum suæ staturæ altitudinis parilia, disponens ea mittere pro suæ devotionis beneficio Basilicæ beati Richarij, unicuique etiam aræ candelam cum singulis nummis statuens imponere. Quod ut deliberavit, mox meruit levaminis sentire subsidium, itaut post triduum ferè ad omne sui operis negotium congruus fieret. AN. CHR. DC. XLV. APR. XXVI.

MONITUM.

HISTORIAM Translationis ac Relationis S. Richarij, cuius corpus in Centulensi Monasterio theca argentea inclusum adservatur, referemus Benedictino Sæculo V. ad annum 981.

VITA SANCTI GALLI ABBATIS IN ALAMANNIA,

CIRC. AN. DC.XLVI. OCT. XVI.

Auctore WALAFRIDO STRABO Abbate Augiensi, qui imperante Ludovico Pio floruit.

Ex Melchiore Goldasto & Surio.

OBSERVATIONES PRÆVIÆ.

Vualafridus Vitæ S. Galli scriptor.

1. VALAFRIDUM *Strabum seu Straborem describendis S. Galli Abbatis gestis operam navâsse constat ex Hepidanno Gallensi Monacho his suorum Annalium verbis:* Anno DCCC. XLIX. WALAHFREDUS Abba Augensis obit. Iste vir litteratus Vitas SS. GALLI & OTHMARI ad petitionem GOZPERTI Abbatis compilavit eleganter. *Adhuc juvenis huic lucubrationi incubuit post alium Auctorem anonymum, cujus vestigiis insistere se in Præfatione * confitetur. Vita S. Galli adjecit librum Miraculorum, quæ* GOSBERTUS *Monachus * partim jam scriptis ediderat.*

* num. 1.

* in fine Vitæ.

2. *Præterea Walafridus S. Galli Vitam metricam Gozberto Abbati in fine subjectæ Præfationis promisit, præstititque, cujus Vita necdum edita hoc circumfertur initium:*

Promissi memor ecce mei, GOZBERTE, quod olim &c.

Gozbertus Abbas quis?

Hic est Gozbertus seu Gotzpertus Abbas Sancti-Gallensis, qui teste Ratperto in lib. de Casib. S. Galli c. 6. Werdoni anno ab Incarn. Domini DCCC. XVI. *successit, deinde* anno DCCC. XXX. novam S. Gallo cœpit ædificare Basilicam, quam spatio septem annorum ad plenum ædificando perduxit: *demum* tempore procedente, *ait idem Auctor. cap. 7.* cùm jam ætatis gravitatem corporisque infirmitatem non sufficere crederet ad instantium necessitatem negotiorum, à Hludovico clementissimo Augusto impetravit, ut BERNWICUS Monachus successor illi exsisteret: quod statim ut postulavit, effectum est..... anno Inc. Domini DCCC. XXXVII.

Quis Vualafridus?

3. *At verò* WALAFRIDUS *Strabus primùm in Monasterio S. Galli scholas frequentavit adolescens: inde Fuldam ablegatus audiendi Hrabani causâ, ibidem usque ad ipsius Hrabani promotionem in Sedem Magontinam perduravit: tum relictâ Fuldâ Augiam accedens, Abbatis dignitatem tenuit, tandémque anno* DCCC. XLIX. *fatis concessit. Hinc Gerardus Vossius in lib. 2. de Hist. Lat. c. 33. & Goldastus in Vitam S. Galli rectè arguunt Trithemium aliósque, qui Walafridum S. Galli Abbatem à Walafrido Fuldensi distinctum volunt. Certè nullus Walafridus inter Abbates Gallenses ab Hepidanno, Ratperto aliisque adnumeratur, licèt Walafridus Strabus primùm in Gallensibus scholis institutus, ibi Decanus fuisse à Metzlero & Vossio credatur. Est autem* Augia, *antiquis* Auva, Ouva, Sinthleoheswa, *vulgò* Richenow *&* Richenaw *dicta, Abbatia quondam insignis sanctitate, nobilitate ac divitiis, unde Dives nuncupata, (quo nomine ab Augia Majore seu Brigantina distinguitur) in insula Rheni paullò infra Constantiam sita, quam S. Pirminius adjuvante Carolo Martello anno* DCC. XXIV. *condidisse fertur. Ab Augia insula non longè distat S. Galli Monasterium etiamnunc celeberrimum religione & dignitate, S. Galli opido nobilitatum, ad lacum Acronium in finibus Helvetiorum & Vindelicorum: cujus Monasterij Abbas inter Imperij Principes locum habet, inter Congregationis S. Galli Patres præeminet. In Vita*

Augia Dives

S. Galli Monasterium.

CIRC. AN. DCXLVI. OCT. XVI. *S. Othmari de Viris illustribus istius Monasterij dicemus Sæculo sequenti.*

Notkerus S. Galli scripsit. *4. Post Walafridum* NOTKERUS *Gallensis Monachus cognomento Balbulus Patroni sui Vitam tribus libris cecinit: qui auctor sanctitatis nomine illustratus, anno* CM. XII. *decessisse apud Hepidannum legitur. Notkeri opus metricum siquidem nancisci non licuit, unus supplebit Walafridus, cujus lucubrationem in Capita ab Auctore distinctam ex Goldasti To. 1. parte 2. Hist. Alamann. repetemus. Exstant Carmina quædam de S. Gallo apud Henricum Canisium To. 5. & 6. Antiq. Lect. quæ consultò prætermittimus.*

PRÆFATIO AUCTORIS AD GOZBERTUM Abbatem & Monachos S. Galli.

I. NISI me sanctarum auctoritas Scripturarum, & præcipuè illa veridici Prophetæ sententia, quâ sacrificio obedientia præfertur, ad necessitatem obediendi constringeret, præceptis vestris, ô sanctissimi Patres, apologiæ hujusmodi genus opponerem: Si Propheta, qui antequàm formaretur in utero, à Domino electus est, & priusquam exiret de ventre, sanctificatus est, dum eum Dominus Spiritu suo illustrans, verbi officio manciparet, de ætatis infirmitate & ignorantia conquestus est; quid ego peccator acturus sum, qui in iniquitate conceptus & in delicto profusus, propter sordes vitæ incircumcisus sum corde & auribus: quia videlicet nec scienda dignè percipio, nec audita devotè conservo? Quomodo justitias Domini enarrabo, & adsumam testamentum ejus per os meum, cujus ætatem nec tempus adhuc implevit, nec scientia commendavit? cujus dicta nec doctrina corroborat, nec vita confirmat? præsertim cùm ea scribere jubeatis & ordinare, quorum dignitatem vix animo torpente conjicio. Tres tamen ob causas audendi talia viam invenio, scilicet quòd credo me à Domino sublevandum, ob cujus jussa pariter ac promissa, quod virium consideratione exhorrui, obediendi cupiditate suscepi. Deinde quòd me confido B. GALLI intercessione vestrísque precibus adjuvari, pro quorum veneratione ac amore grande onus humeris aptavi debilibus. Postremò quòd alienis insisto vestigiis, veritatísque tenendæ lineam novis tantummodo cogor passibus dimetiri. Vitam igitur sancti Confessoris Christi Galli, Patroni nostri, cujus corporis thesaurum fidelibus servatis excubiis, sensu nobilem, scripto degenerem vultis à me lumine rectæ locutionis ornari, & seriem confusam Capitulorum distingui limitibus.

1. Reg. 15. Ierem. 1.

II. Ego autem cùm me non possim ab hoc excusare negotio, eligo potiùs pro ignavia lacerari, quàm pro inobedientia condemnari. Porro dum pridem ipsum opus perlegerem, inveni ab Auctore ejusdem conscriptionis terram quam nos Alamanni vel Suevi incolimus, Altimanniam sæpiùs nominari; sed ipsius nominis originem [a] quærens, apud nullum Scriptorum, quorum adhuc notitia nos respersit, ejus reperi mentionem. Nisi fallor enim, ab alto situ provinciæ idem vocabulum à modernis confictum est. Nam juxta Scriptores authenticos, pars Alamanniæ vel [b] Sueviæ inter Alpes Penninas [& meridianum litus Danubij sita, Rætia dicitur. Porro quod est ad septemtrionalem plagam, Histri Germaniæ deputatur. Et ut non nostra dicere existimemur, aliquos ipsius rei testes adsciscimus. Paulus Orosius, cujus dictis omnium fides concordat, » de situ terræ scribens, hæc inter cetera ponit. Pannonia, Noricus & Rætia » habent ab Oriente Moëesiam, à meridie Histriam, ab Africo Alpes Penni- » nas [c],] ab occasu Galliam Belgicam, à Cærcio Danubij fontem, à Septemtrione » Danubium & Germaniam. Cùm Noricus Regio sit Baioariorum, & ejus Septemtrionalis terminus Danubius & Germania; necesse est Rætiam, quæ simul ponitur, eisdem finibus Aquilonem versus terminari. Solinus quoque in Po-

a Non probat Vualafridus hanc Alamanniæ notionem, de qua litigant Auctores.
b Hoc in loco præpositio *vel* disjunctiva non est. Nam apud priscos Auctores Alamanni ac Suevi, quòd finitimi essent, simul confusi reperiuntur.
c Quæ hac clausula continentur, desiderantur apud Surium.

lyhistore, ubi Galliæ facit mentionem, has provincias uno terrarum tractu positas his verbis designat: Ex isto sinu, videlicet Galliæ, quaqua parte orbis velis exeas; si Thracia sit petenda, excipit ager Ræticus, bonus frugibus, Brigantino lacu nobilis; inde Noricus frigidus, parciùs fructuosus; quà subducitur à jugis Alpium, admodùm lætus. Dehinc Pannoniæ viro fortes, solo plano ubertóque, Dravo Savóque inclytis amnibus circumfluæ. Si Rætia solummodò infra Alpes est, ut multi volunt; quæ consequentia est, ut Noricum à Gallia pergentes, asperitatem Alpium transscendamus, & non potiùs per majorem Rætiam recto itinere Noricum usque tendamus? In qua etiam Rætia, secundùm supradictam sententiam, Brigantium opidum jam vetustate collapsum, lacui qui Rheno interfluente efficitur, nomen dedit, qui alio nomine, juxta Græcam etymologiam, Potamicus appellatur. Igitur quia mixti Alamannis Suevi, partem Germaniæ ultra Danubium, partem Rætiæ inter Alpes & Histrum, partémque Galliæ circa Ararim [a] obsederunt; antiquorum vocabulorum veritate servata, ab incolis nomen patriæ derivemus, & Alamanniam vel Sueviam nominemus. Nam cùm duo sint vocabula unam gentem significantia, priori nomine nos appellant circumpositæ gentes, quæ Latinum habent sermonem; sequenti, usus nos nuncupat Barbarorum. Similiter scimus Francos partes Germaniæ vel Galliæ, non solùm potestati, sed etiam suo nomini subjugâsse.

CIRC. AN. DC.XLVI. OCT. XVI. Solin. c. 24

III. Hiberniæ descriptio.

Et quia Provinciarum descriptiones attigimus, liceat paucis Hiberniæ insulæ, de qua nobis tantum decus emicuit, juxta eosdem auctores situm commemorare. Hibernia insula, ut scribit Orosius, inter Britanniam & Hispaniam sita, longiori ab Africo in Boream spatio porigitur. Hæc propior Britanniæ, spatio terrarum angustior, sed cæli solísque temperie magis utilis: & ut supradictus Solinus testatur, ita pabulosa, ut pecua ibi, nisi interdum æstate à pastibus arceantur, in periculum agat satias. Illic nullus anguis, avis rara. Quam horrenda verò ipse vel alij de moribus incolarum ejus testentur, Fide Christi jam lucente supersedendum est; quia ubi abundavit peccatum, superabundavit gratia; & à solis ortu Indis vel Æthiopibus usque ad occasum Britannis vel Scotis jam laudabile est nomen Domini. Excelsus enim est super omnes gentes Dominus, & super cælos gloria ejus.

IV. Auctor opus metricum promittit.

Obsecro itaque te, GOTZPERTE carissime, Abba Monasterij S. Galli, cunctósque Fratres, qui sub te militiæ deserviunt spiritali, ut me orationibus vestris adjuvetis, quatenus & hoc opus, & alia deinceps dignè Deo merear explicare. Nam si gratanter rectè à nobis posita susceperitis, clementer verò titubantia correxeritis, & si Dominus permiserit; hujus operis agreste pulmentum postmodùm aliquibus metrorum condimentis infundam. Dignum quippe est, ut nostris laudibus per orbem celebretur, quem de extremis orbis finibus ad nostram salutem Dominus destinavit. Bene valentem & nostri memorem Paternitatem vestram in æternum sancta Trinitas conservare dignetur, Amen.

O Pater, ô Patris Proles, ô Spiritus alme,
Une & trine Deus, nos miserate rege.
Me tua jussa ligant, tua me promissa gubernent,
Luceat in dictis lux tua, quæso, meis.
In te, GALLE, Deum in Domino te, Galle, fatebor;
Tu pro me sacras funde preces Domino:
Ut veniam noxis, dictis moderamina præstet,
Quod nocet, evellat; quod juvat, amplificet.

a Id est Arolam, vulgo *Arr*, fluvium Helvetiorum in Rhenum influentem. Sic enim apud antiquos nonnumquam Ararim pro Arola sumptum Hadrianus Valesius in Histor. Francor. libro 24. pag. 478. To. 3. observavit.

Circ. An. DCXLVI. Oct. XVI.

Caput I. *Quibus profectibus B. Gallus à pueritia sub magisterio S. Columbani usque ad Sacerdotis profecerit dignitatem.*

Um præclara sanctissimi viri Columbani, qui & Columba, conversatio per omnem Hiberniam celebris haberetur, & veluti splendidum ignei solis jubar singulari decore omnium in se provocaret amorem, (sicuti de eo priusquam nasceretur provisum esse liber gestorum ipsius pleniter indicat;) inter ceteros, quos fama virtutum ejus attraxerat, parentes beati Galli, secundum Deum religiosi, secundum sæculum nobiles [a], filium suum primæ ætatis flore nitentem cùm oblatione Domino offerentes, illius magisterio commendaverunt, ut in regularis vitæ proficeret disciplina, & inter plurimos spiritalis militiæ sectatores, obedientiæ & artioris propositi imitaretur exempla. Dúmque bonæ indolis vir caro * nutriretur affectu, magno virtutum crevit augmento. Superna quoque gratia se præveniente, tanto studio Divinas epotavit Scripturas, ut de thesauro suo nova proferre posset & vetera. Grammaticæ etiam regulas, metrorúmque subtilitates capaci consequeretur ingenio. Obscura autem Scripturarum tam sapienter scire volentibus reseravit, ut cuncti, qui ejus prudentiam & sermones audierant, admiratione eum & laude dignissimum judicarent. Qua sapientiæ maturitate factum est, ut universorum communi consilio, & jussione Columbani Abbatis, per singulos sacræ promotionis gradus adscendens, invitus Sacerdotij susciperet dignitatem. Ergo dum sacris instaret officiis, die noctúque precibus Dominum placavit & lacrymis, & superni Inspectoris oculis placere desiderans, pro virtutum & vitæ meritis amabatur ab omnibus, placuit universis.

* al. casto

Caput II. *Qualiter S. Viri pro nomine Domini peregrinationem aggressi ad* Sigibertum *Regem pervenerint, & Luxovium cœperint incolere.*

Dum hæc agerentur, quotidie B. Columbanus Evangelicam cupiens adsequi perfectionem, ut videlicet omnibus quæ habebat relictis, crucem suam tolleret, & nudus Dominum sequeretur; consilio suo egit cum Fratribus, quorum animos idem fervor accenderat, ut spreta propinquorum & prædiorum dulcedine, mentis ardorem opere comprobarent. Adscendentes igitur navim venerunt Britanniam, & inde ad Gallias transfretârunt. Cúmque vir Dei ad Sigibertum Regem cum suis pervenisset, rogavit eum Rex ut infra Gallias resideret, nec eis relictis ad gentes alias commigraret; se verò spopondit omnia, quæ sanctus Pater peteret, præbiturum. Ad hæc vir Dei respondit: Qui nostra reliquimus, ut secundum Evangelicam jussionem Dominum sequeremur, non debemus alienas amplecti divitias, ne fortè prævaricatores simus Divini mandati. Cujus objectioni Rex ita occurrens ait: Si Crucem tollere & Christum sequi desideras, vastæ eremi sectare quietem: tantùm ne solo nostræ ditionis relicto, ad vicinas transeas nationes. Poteris enim hoc consilio & tua præmia cumulare, & nostræ saluti prospicere. Itaque Regis persuasioni consensit, & accepta optione, eremum quæ Vosagus * dicitur, cum suis intravit. Invenerunt autem locum muris antiquitùs septum, calidis aquis irriguum, sed jam vetustate collapsum, qui vulgo Luxovium * vo-

* la Vosge

* Luxeu

[a] Quæ de Regia B. Galli prosapia referuntur à Goldasto, non satis approbata videntur. Ex Rege Hiberniæ Unuchun procreatus dicitur Kethernach, pater B. Galli, qui patriâ linguâ Callach dictus regnum spreverit.

cabatur. Ibi Oratorium in honorem B. Petri Apostoli construentes, mansiunculas in quibus commanerent fecerunt. Illisque ibi conversantibus & ipsum locum excolentibus, multi non solùm de genere Burgundionum, sed etiam Francorum amore vitæ laudabilis ad ipsos confluxerunt; & monitis spiritualibus instituti, tantam compunctionis gratiam ex verbis eorum adepti sunt; ut omnia sua ad ipsum locum nonnulli contraderent, & comâ capitis depositâ Monasticæ vitæ habitum voluntaria paupertate susciperent[a]. CIRC. AN. DCXLI. OCT. XVI.

CAPUT III. *Qua auctoritate B. Columbanus Theodoricum Regem corripuit, & quibus odiis eum Brunichildis de regno illo ejecerit, qualitérque ad Lotharium Regem, indéque ad Theodebertum cum suis pervenerit.*

CUMQUE hæc tam felix commanentium semper in melius proficeret disciplina, singularis B. Columbani sanctitas miraculis frequentibus comprobata per totas cœpit Galliæ vel Germaniæ diffamari provincias. Laudabatur ab omnibus, colebatur à cunctis, adeout THEODORICUS Rex filius HILDEBERTI, nepos SIGIBERTI, qui eo tempore Burgundionibus regnabat, ad eum sæpe veniret, & precum ejus suffragia summa cum devotione deposceret. Quem cùm Pater sanctus increparet, cur concubinarum pollueretur amplexibus, & non potiùs legitimæ conjugis connubio frueretur, monitis ejus obtemperans, cuncta hujusmodi illicita se vitaturum promisit. Sed BRUNICHILDIS avia Regis, videns eum viri Dei consiliis obedire, stimulo malitiæ concitata, mentem serpentino furoris armavit veneno. Verebatur enim, ne si abjectis concubinis Regina in consortium regni adsumeretur, dignitas sua honore subtracto vilesceret. Quo timore laborans, invidiam contra virum Dei cœpit habere; & post multas injurias quas illi machinata est (ut scriptura sanctæ conversationis ejus testatur) consilio cùm Rege inito, ut eum regno suo deturbaret, misit legatarios suos cum Epistola ad sanctum virum, denuntians ei, ne deinceps in regno ille consisteret. Ille Jezabelis insidias vitans, iter cum suis aggressus, ad LOTARIUM Regem pervenit. Apud quem cùm aliquanto tempore moraretur, rogavit, ut illius solatio ad THEODEBERTUM Austrasiorum Regem pervenire potuisset. Ad quem cùm secundùm petitionem voluntatis suæ venerabiliter missus esset, susceptus est ab eo cum omni honore & gaudio magno. Mansit itaque apud illum aliquot diebus, sacras Scripturas aperiens, & insinuans ei veritatem. Cúmque & ipsum rogaret, ut ad AGILOLFUM Regem Langobardorum ejus jussu per Alamanniam duceretur; molestè ferens Rex tantorum discessum virorum, pollicitus est eis intra terminos regni sui se reperturum loca venusta, quæ famulis Dei & ad incolendum essent commoda, & ad instruendas verbo veritatis circumpositas nationes opportuna. Vir Dei semen verbi in cordibus gentium plantare desiderans, aliquantisper moraturum se promisit, si regia auctoritas factis dicta firmaret.

CAP. IV. *Quomodo optione data quærendæ habitationis, ad Tucconiam venerunt, & quid ibidem gesserunt.*

ACCEPTA igitur à Rege licentiâ eligendi locum ubicumque voluissent, dum loca plurima perlustrâssent, venerunt infra partes Alamanniæ[b] ad

[a] Quæ de Galli piscatione Jonas in Vita sancti Columbani num. 16. refert, hîc supplere oportet.
[b] Alamanniam Helveticam Martinus Crusius libro primo de Rep. Hel. appellat.

Circ. An. DC.XLVI. Oct.XVI. fluvium, qui LINDIMACUS [a] vocatur. Juxta quem ad superiora tendentes, pervenerunt ad lacum Turicinum. Cúmque per litus ambulantes, venissent ad caput lacus ipsius in locum, qui Tucconia dicitur, placuit illis loci qualitas ad inhabitandum. Porro homines ibidem commanentes, crudeles erant & impij, simulacra colentes, idola sacrificiis venerantes, observantes auguria & divinationes, & multa quæ contraria sunt cultui divino superstitiosa sectantes. Sancti igitur homines cùm cœpissent inter illos habitare, docebant eos adorare Patrem & Filium & Spiritum sanctum, & custodire Fidei veritatem. Beatus quoque Gallus sancti viri discipulus, zelo pietatis armatus, fana, in quibus dæmoniis sacrificabant, igni succendit, & quæcumque invenit oblata, demersit in lacum. Quâ causâ permoti, irâ & invidiâ Sanctos insectabantur, & communi consilio Gallum perimere voluerunt: Columbanum verò flagellis cæsum & contumeliis affectum de suis finibus proturbare. Beatus Pater cognito consilio eorum, zelo justitiæ imprecatus est eis talia dicens. Deus cujus providentia mundus subsistit, & cuncta reguntur; fac super caput generationis hujus reverti contumelias, quas famulis tuis paraverunt. Nati eorum facilè pereant, & antequam senescant, præ subitaneo stupore delirare cogantur: ipsíque cum terra quam incolunt, dura potentium dominatione premantur, ut cunctis ignominia eorum pateat in æternum, & sicut scriptum est; Convertatur dolor eorum (Psal. 7.) in caput ipsorum, & in verticem illorum iniquitas ab ipsis patrata descendat.

CAP. V. *Adventus eorum ad Vvillimarum Presbyterum apud Arbonam, & humanitas ejus, & Brigantij commoratio.*

POST hæc non timore persecutionis perterritus, sed amore spiritalis lucri persuasus, contumacium sterilem turbam reliquit, ne inaniter arida corda diutiùs irrigaret, qui benevolis mentibus quamplurimum prodesse interim potuisset. Pergens ergo inde cum suis pervenit in castrum quod Arbona * vocatur: & invenit ibi Presbyterum bonitate conspicuum, nomine WILLIMARUM. Qui cùm intuitus eum fuisset, dixit: Benedictus qui venit in nomine Domini, & reliqua. Cui vir Dei ita respondit. De regionibus congregavit nos Dominus. Presbyter ergo apprehensâ dexterâ ejus, duxit eum in Oratorium: & postquam pariter oraverunt, introduxit eos in hospitium. Qui pacem domui imprecantes, deposuerunt sarcinulas suas. Postquam verò recubuerunt, jussione Abbatis Gallus divina recitavit eloquia, profunda referans veritatis. Inter sacra doctrinæ salutaris convivia, prudentiam viri Sacerdos miratus, à fletu se continere non potuit. Toto autem septem dierum circulo cum summo honore & diligentia illis ministravit, & quos carnalibus fovit deliciis, ab ipsis quotidie pastus est dapibus Scripturarum. Inter sacræ igitur ædificationis colloquia, Columbanus Abba Presbyterum interrogavit, si sciret aliquem in solitudine locum, in quo cellula fieri potuisset, custodiis aliquantulum regularibus opportuna. Hospes Sanctorum huic inquisitioni respondit: In hac solitudine locus quidam est antiquæ structuræ servans inter ruinas vestigia, ubi terra pinguis & fructuariis proventibus apta, montes per gyrum excelsi, eremus vasta & imminens opido, planities copiosa victum quærentibus fructum laboris non negat. Et cùm loci ipsius situm per multa laudasset, indicavit nomen ejus Brigantium.

* Arbon

[a] Surio Limagus dicitur, vulgo *le Limat*, hodiernæ Helvetiæ fluvius haud ignobilis, lacum Tigurinum, hîc Turicinum dictum ingreditur, alluit Tigurum Tigurinæ regionis urbem primariam, & postea in Arolam influens, insimul in sinistram Rheni ripam devolvitur. Porro in capite lacûs Tigurini Vvalafridus hîc ponit Tucconiam, vulgo *Tuggen*. Confer Vitam S. Columbani auctore Jona, à num. 49. Notat Goldastus Tucconiam hodie Tuggium, vernaculè *Zug* ideo appellatam, quod veteres Alamanni τὸ T mutare amarent in Z: unde Turicinum *Zurich*, Tabernæ *Zabern*, Duræaquæ *Zurzach*, & id genus similia.

CAP. VI. *Ut eumdem locum adierint, & quid in conventu populi B. Gallus fecerit: qualiter Oratorium restauraverint, & quamdiu ibidem constiterint.* CIRC. AN. DC. XLVI. OCT. XVI.

ILLIS igitur illuc ire cupientibus, paravit Presbyter naviculam, & imposuit remiges. Venerabilis autem Abba cum Comitibus Gallo & quodam Diacono navem conscendens, invocato nomine Domini, ad locum desideratum viâ rectâ pervenit. Egressi de navicula, Oratorium in honorem sanctæ Aureliæ constructum adierunt, quod postmodùm B. Columbanus in priscum renovavit honorem. Post orationem cùm per gyrum oculis cuncta lustrâssent, placuit illis qualitas & situs locorum. Deinde oratione præmissa, circa Oratorium mansiunculas sibi fecerunt. Repererunt autem in Templo tres imagines æreas deauratas, parieti affixas, quas populus dimisso altaris sacri cultu adorabat, & oblatis sacrificiis dicere consuevit: Isti sunt dij veteres, & antiqui hujus loci tutores, quorum solatio & nos & nostra perdurant usque in præsens. Columbanus itaque B. Gallo id injunxit officij, ut populum ab errore idololatriæ ad cultum Dei exhortatione salutari revocaret, quia ipse hanc à Domino gratiam meruit, ut non solùm latinæ, sed etiam barbaricæ locutionis cognitionem non parvam haberet. Cúmque ejusdem Templi sollemnitas ageretur, venit multitudo non minima promiscui sexûs & ætatis, non tantùm propter festivitatis honorem, verumetiam ad videndos peregrinos quos agnoverant advenisse. Ergo dum ad horam orationis concurrerent, jussu venerandi Abbatis Gallus cœpit viam veritatis ostendere populo, & ut ad Deum converterentur admonere, utque vanis abjectis adorarent Deum Patrem, creatorem omnium rerum, & unigenitum Filium ejus in quo est salus, vita & resurrectio mortuorum. Et in conspectu omnium arripiens simulacra, & lapidibus in frusta comminuens, projecit in lacum. His visis nonnulli conversi sunt ad Dominum, & confitentes peccata sua, laudes Domino pro sua illuminatione dederunt. Alij propter imaginum comminutionem irâ & furore commoti, gravi indignationis rabie turbidi recesserunt. Beatus autem Columbanus jussit aquam afferri, & benedicens illam, adspersit eâ templum, & dum circuirent psallentes, dedicavit Ecclesiam. Deinde invocato nomine Domini, unxit altare, & beatæ Aureliæ Reliquias in eo collocavit, vestitóque altari, Missas legitimè compleverunt. Omnibus itaque ritè peractis, reversus est populus in sua cum gaudio magno. Post hæc permansit ibi B. Columbanus cum commilitonibus suis tribus annis [a]: & ædificata inibi cellula, alij hortum laboraverunt, alij arbores pomiferas excoluerunt: B. verò Gallus texebat retia, & misericordia Dei cooperante, tantam piscium copiam cepit, ut numquam Fratribus defuissent. Quinetiam adventantes peregrinos hujusmodi juvit solatio, & de eodem labore assiduas populo benedictiones exhibuit.

CAP. VII. *Quas dæmonum voces Gallus audierit, & quomodo idem error abscesserit.*

AT dum quodam tempore retia sua mitteret in pelagus in silentio noctis, audivit dæmonem magno vocis strepitu de vertice montis proximi vocantem quemdam alterum nominatim quasi in pelago commorantem. Cúmque & is qui vocabatur præstò se esse quasi de lacu responderet; Consurge, inquit ille, in adjutorium mihi, ut peregrinos istos ejiciamus de his sedibus: quia ipsi delongè venientes, me de templo meo expulerunt, simulacra mea contriverunt, & populum qui me sequebatur, post se averterunt. Commoveat te inju-

a Nimirum incompletis: nam anno DC. XII. cùm Columbanus *vidisset devictum à Theodorico Theodebertum, relictâ Italiâ atque Germaniâ Italiam ingreditur*, inquit Jonas in ejus Vita, num. 56.

Circ. An. DC. XLVI. Oct. XVI.

ria quam patior, & hostes communes unitis viribus à nostris terminis arceamus. Et ipse respondit: Heu quod de tuis calamitatibus narras, ex meo contemptu percipio. Nam unus ex illis me in pelago premit, & mea devastat, cujus nec retia unquam corrumpere possum, nec ipsum decipere, quia invocatio divini nominis de ore ejus numquam recedit: quia munitus continua vigilantia insidias nostras contemnit. Quapropter tam cautos bellatores fidei, nostræ non superabunt versutiæ. His auditis, vir Dei munivit se undique signo sanctæ Crucis, & dixit illis: In nomine Domini nostri JESU-CHRISTI adjuro vos, ut recedatis de loco isto, & neminem hîc lædere præsumatis. Deinde cùm ad litus festinanter rediisset, Abbati suo quæ audierat nuntiavit. Ille hæc auditu percipiens, Ecclesiam petiit, & signo pulsato Fratres convenire fecit. Priùs autem quàm initium psallendi fecissent, auditæ sunt diræ voces dæmoniorum per montium summitates, & quasi discedentium ejulatus cum terrore confusus. Hæc audientes servi Dei, prostraverunt se in orationem, Domini postulantes protectionem, illíque laudes & gratias persolventes, quia eos liberare dignatus est de terroribus malignorum.

CAP. VIII. *Machinatio & malitia incolarum adversus sanctos viros, & post præceptum Ducis consilium discedendi.*

INTEREA nonnulli civium propter idolorum suorum abolitionem, prædicationis eorum monita contemnentes, cœperunt contra eos odia concitare, insidias machinari. Qua etiàm intentione locorum ipsorum Ducem, nomine GUNZONEM, adierunt, & apud eum accusaverunt Sanctos, dicentes venationem publicam in eisdem locis propter illorum infestationem peregrinorum esse turbatam. Quo audito Dux furore succensus, missis nuntiis famulos Dei de loco eodem discedere jussit. Sed neque hoc sufficit satellitibus dæmonum: quin etiam vaccam eorum furto abstrahentes, in invia ducunt silvarum. Quos cùm duo de Fratribus evestigio insequuntur, consurgentes latrunculi interficiunt eos, & auferentes spolia eorum, discedunt. Mirati autem Fratres, cur tamdiu differant redire, mittunt alios qui eos requirant. Illi vestigia eorum secuti, occisos eos inveniunt, & cadavera ipsorum suis humeris imponentes, ad cellam reportant. Inter hos angustiarum & tristitiæ fluctus, nuntius Ducis adveniens, de illo eos loco commeare præcepit, nec immeritò, quia non est societas luci ad tenebras. Egit autem hoc arte sua diabolus, ut populum, quem in præsentia lucis amittere cœpit, discedente sanctitatis fulgore, tenebris occuparet antiquis. Sancti igitur viri molestè ferentes, quòd sede pellerentur amabili, consilio communi Italiam petere decreverunt; & dum nimio tenerentur dolore, sanctus Pater Columbanus his verbis cœpit eos consolari: Invenimus quidem, Fratres, his in partibus auream concham, sed venenatis serpentibus plenam. Cedat tamen tristitiæ languor exitialis, quia certa est fiducia de auxilio protectoris. Deus enim cui servimus, Angelum suum mittet nobiscum, qui nos perducat ad AGILOLPHUM Langobardorum Regem, ubi ejus clementia præparante humanos affectus & pace plenum habitationis locum inveniemus.

CAP. IX. *Qualiter discedentibus ceteris Gallus ob infirmitatem remanserit, quáque sedulitate à Vuillimaro Presbyteros receptus sit.*

POSTHÆC igitur cùm proficiscendi tempus instaret, B. Gallum repentina febris invasit. Unde Abbatis sui pedibus advolutus, indicavit se infirmitate vehementi laborare, & ideò iter propositum non posse perficere. Ille verò existimans eum pro laboribus ibidem consummandis amore loci detentum, viæ longioris detrectare laborem, dicit ei: Scio, Frater, jam tibi onerosum esse tantis pro me laboribus fatigari: tamen hoc discessurus denuntio, ne me vivente

in corpore, Missam celebrare præsumas. Et cùm ei licentiam per se conversandi dedisset, viam ingressus est abeundi. Post discessus Magistri & sociorum, Gallus retia sua & sagenam navi imponens, ad Willimarum Presbyterum venit, & cùm obtulisset ei retia, inter lacrymas & suspiria, retexuit omnia quæ gesta fuerant circa Fratres suos. Deinde infirmitatis suæ causas aperiens, rogavit eum, ut sui curam dignaretur habere. Qui suscipiens eum cum omni caritatis obsequio, domum vicinam Ecclesiæ ejus necessitati concessit, & duobus Clericis suis MAGNOALDO & THEODORO hanc sollicitudinem commendavit, ut cum omni diligentia ejus recuperationi servirent. Exactis aliquot diebus, Domino qui medicus est verus medelam impertiente, cœpit sumere cibos, & per incrementa temporum confortatus, perfectam indeptus est sanitatem. O infirmitatem omni humano robore fortiorem! ô febrem omni laude colendam! ô languorem sanitati & gaudiis adscribendum! Exemplo enim Domini pro nobis Gallus doluit, ut animarum morbos prædicatione sacra depelleret: ire cum magistro non potuit, ut nobis viam veritatis ostenderet. Verè patiens & misericors Dominus: in prædicatoribus suis jam pridem contemptus, dum conversionem peccatorum sustinet, doctorem ne errantes deserat retinet. CIRC. AN. DC XLVI. OCT. XVI.

CAP. X. *Insinuatio Hiltiboldi Diaconi de loco solitariæ habitationis, quam vir Domini desiderabat.*

DIACONUS itaque sæpedicti Presbyteri, nomine HILTIBOLDUS, omnes eremi semitas notas habebat & secessus, solebat enim piscium & accipitrum causâ capiendorum sæpiùs solitudinem pervagari, & secreta locorum usu quotidiano perdiscere. Huic cùm vir sanctus familiaritatis suæ gratiam præstitisset, quæsivit ab eo, an invenisset umquam in solitudine locum aquis abundantem puris & salubribus, planitie stratum, & humanis cultibus opportunum. Desiderio, inquiens, animi ferventis exæstuo, cupiens in solitudine ducere dies huic vitæ concessos, juxta quod Psalmista pronuntiat dicens: *Ecce elongavi fugiens & mansi in solitudine. Exspectabam eum qui salvum me faceret*, & reliqua. Diaconus respondit: Hæc, ô Pater, solitudo aquis est infusa frequentibus, asperitate terribilis, montibus plena præcelsis, angustis vallibus flexuosa, bestiis possessa sævissimis. Nam præter cervos & innocuornm greges animalium, ursos gignit plurimos, apros innumerabiles, lupos numerum excedentes, rabie singulares. Timeo igitur, ne si te illuc induxero, ab hujusmodi hostibus devoreris. Ad hæc vir sanctus; Apostoli, inquit, sententia est: *Si Deus pro nobis, quis contra nos?* Et, *Scimus quoniam diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum.* Qui Danielem liberavit de lacu leonum, potest & me eripere de manu bestiarum. Cui Diaconus hæc respondit: Mitte in peram tuam cibaria & rete parvissimum, cras enim introducam te in eremum; & si inveneris locum tibi acceptabilem, age gratias Deo, & præcepti Dominici comple rigorem. Deus autem qui eduxit te de regione longinqua, ipse sicut Tobiæ famulo suo comitem cælitùs dedit, ita Angelum suum mittet nobiscum, & ostendet nobis locum desideriis salutaribus aptum. Igitur vir beatus die eodem jejunus permansit, & usque ad alterius diei diluculum in orationibus pernoctavit. Dignum quippe erat, ut quod Divino inchoabat amore, instantissima prece Domino commendaret. Psal. 54. Rom. 8.

CAP. XI. *Quomodo cum Diacono desertum penetrans optatum repererit locum sibique prælegerit, & obedientia ursi.*

DUM autem lucifer suo processu noctis latibula detexisset, & sol inferiora dimittens, cursu consueto superiores orbis plagas inviseret, igneúmque jubar ab Orientis axe mortalibus demonstraret; athleta Dei ea quæ ductor suus dixerat secum adsumens, cum orationis benedictione, illo præeunte viam ag-

CIRC. AN. DC XLVI. OCT. XVI.

gressus est. Cúmque per totum diem iter agerent, circa horam nonam dixit Diaconus: Pater, hóra refectionis jam instat, sumamus paullulum panis & aquæ: quia ita confortati, viæ quod restat meliùs consummare poterimus. Homo Dei respondit: Tu juxta necessitatem corporis refectionem percipe fili, ego non gustabo quidquam, antequam Dominus mihi locum desideratæ mansionis ostendat. Et ille; Sicut, inquit, socii sumus passionis, sic erimus & consolationis. His dictis, cœperunt iter agere festinatò, quia dies jam declinabat, & solaris fervor appropinquabat occasui. Venerunt autem ad quemdam fluviolum, qui Stemaha* nominatur: ambulantésque per decursum ipsius, dum venissent ad rupem, de qua idem cum impetu descendens gurgitem facit spatiosum, ibi viderunt plurimos pisces, & imponentes retia sua, ceperunt eos. Igne deinde succenso Diaconus pisces assavit, & panem posuit super peram. Beatus autem Gallus dum orandi gratiâ modicum ab illo divulsus esset, inter condensa veprium fructecta ambulans, & pede hærens, ad terram corruit. Quod Diaconus videns, accurrit ut sublevaret prostratum. Sed vir Dei præscius futurorum; Sine me, ait, hæc requies mea in sæculum sæculi; hîc habitabo, quoniam elegi eam. Et cùm post orationem surrexisset, sumens virgam colurneam [a] fecit crucem, & fixit in terram. Habebat autem pendentem collo capsellam, in qua continebantur Reliquiæ beatæ Dei Genitricis MARIÆ & sanctorum Martyrum Mauricii & Desiderii. Quam cùm in ipsa cruce suspendisset, vocavit Diaconum, & prostraverunt se pariter in oratione. Tum vir venerabilis hujusmodi preces emisit: Domine JESU-CHRISTE, qui pro salute humani generis de Virgine nasci & mortem subire dignatus es, ne despicias desiderium meum pro peccatis meis; sed in honore sanctæ Genitricis tuæ & Martyrum Confessorúmque tuorum præpara in hoc loco habitationem tuis aptam servitiis. Finita oratione, sole occumbente finitus est dies, & ipsi tandem cum gratiarum actione cibum sumpserunt, rursúmque Deo gratias exhibentes, straverunt se in terra, ut aliquantulùm requiescerent. Sed vir sanctus cum comitem suum alto teneri somno putaret, surgens prostravit se in figuram crucis ante capsellam, & preces Domino devotas effudit. Interea descendens ursus de monte micas & fragmenta quæ convivantibus deciderant, cautè legebat. Hoc factum ut vidit homo Dei, dixit ad feram: Præcipio tibi bestia in nomine Domini, tolle lignum & mitte in ignem. Ad cujus præceptum bellua conversa, validissimum lignum attulit, & igni injecit. At vir benignissimus ad peram accedens, de parvo cellario panem integrum famulanti porrexit, & accipienti ita præcepit: In nomine Domini mei JESU-CHRISTI ab hac valle discede, & hoc pacto montes & colles circumpositos habeto communes, ut nullum hîc hominem, nil de pecoribus lædas. Dum hæc agerentur, Diaconus dormire se simulans, quod vir Deo carus gessit cum bestia considerabat: & surgens prostravit se ad pedes ejus, & dixit: Nunc scio verè Dominum esse tecum, quoniam & bestiæ eremi obediunt tibi. Ille autem dixit ei: Cave ne omninò hoc alicui dixeris, donec videas gloriam Dei.

* Al. Stemiha, Staina.

CAP. XII. *Ut dæmonum phantasmata in specie mulierum ostensa eodem loco sanctus Pater depulerit.*

NOCTE igitur exacta, cùm lux aurea silvarum illustraret opaca, Diaconus ait: Pater mi, quid facturi sumus hodie? At ille respondit. Obsecro te fili, ne molestè feras quod dico. Quia Dominus nos fecit quod quæsivimus invenire, hunc etiam diem in hoc loco ducamus. Tolle rete, & ad gurgitem vade: ego quoque post te quantociùs ibo. Forsan Dominus solitam nobis largitatem ostendet, ut regredientes ad castrum, offeramus patri nostro Presbytero de hoc loco benedictionem, quam Dominus nos invenire

a. Id est Virgam ex corno factam seu ex frutice qui cornus seu coryllus vulgò *cornillier* dicitur..

donavit. Diaconus respondit: Gratum habeo quod præcipis Pater: Et surgens citò cum invocatione nominis Domini, adsumpto retiaculo perrexit ad fluvium. Cúmque illud in gurgitem mittere voluisset, diu dæmones in effigie mulierum steterunt in litore ita nudati, quasi balneum intrare voluissent. Et cùm turpitudinem sui corporis illi objicerent, tollentes lapides, jactaverunt contra eum, & dixerunt: Tu induxisti virum istum in hanc eremum, virum iniquum & invidiâ plenum, qui suis maleficiis semper nos vincere consuevit. Ille autem reversus ad virum Dei indicavit illi quæ viderat & audierat. Electus Dei bellator pariter cum Diacono prostravit se, & hujusmodi verbis Dominum deprecatus est: Deus omnipotens, ineffabilis bonitas, inæstimabilis majestas, secundum misericordam tuam, non secundum merita mea, auditu placido has suscipe preces, & jube hos dæmones hunc locum deserere, ut sit sanctificatus in honore nominis tui. Surgentes ab oratione, venerunt ad gurgitem, & continuò dæmones in fugam conversi, ierunt per decursum fluvioli contra proximum montem. Sanctus verò Gallus dixit illis: Præcipio vobis, phantasmata, per immensæ potentiam Trinitatis, ut hunc locum deserentes, in montes desertos eatis, & huc revertendi ulteriùs non habeatis fiduciam. Deinde mittentes in gurgitem rete, ceperunt pisces quantos volebant: & dum pisces de maculis lini absolvunt, audiunt in summitate montis voces quasi duarum mulierum defunctos plangentium, & dicebant ad invicem: Heu quid faciemus, aut quò pergemus? Peregrinus hic inter homines nos habitare non sinit, in eremo quoque manere non patitur. Non solùm autem tunc hæ voces auditæ sunt, verumetiam postmodùm tribus vicibus, dum ipse diaconus saltum ad accipitres capiendos intravisset, audivit dæmonia de quodam monte qui *Himilimberg* [a] dicitur, clamantia & utrùm adhuc Gallus esset in eremo, sciscitantia, vel si jam discessisset.

Circ. An. DC.XLVI. Oct. XVI.

CAP. XIII. *Loci ipsius electio & serpentium discessio.*

IGITUR post discessum dæmonum, dum fideles illi eremi dilectores vallem lustrarent, videntes inter duos fluviolos multa desiderabilia, silvam speciosam, montes per gyrum, planitiem in medio, probaverunt locum ad ædificandum Cellulam optimum esse. Et recordatus vir sanctus sententiæ quam Jacob post visionem scalæ & Angelorum adscendentium & descendentium per eam protulit, dicens: *Verè Dominus est in loco isto.* Erat autem usque ad illud tempus in eadem valle plurima serpentium multitudo. Porrò ex illa die tam pleniter abscesserunt, ut postea ibi non comparerent. Congruit hoc miraculum cum prioribus. Nam diabolo inde expulso, dignum erat, ut animal per quod hominem deceperat, habitationi cederet sanctitatis.

Gen. 28. Gen. 28.

CAP. XIV. *Qualiter locum eumdem jejunio dedicaverit, & ad castrum regressus mortem Episcopi cognoverit.*

DUMQUE reversi fuissent ad locum primæ stationis, ubi pridem vir Dei cruciculam defixerat, Diaconus dixit ad eum: Sumentes peram & rete, regrediamur ad castrum. Et ille, Tu, inquit, fili, ut placet, ad propria revertere; ego verò his in locis aliquantisper moratus, post triduum Domino duce te subsequar. Diaconus dixit: Nequaquam te absente remeabo ad Patrem nostrum, ne fortè dicas te propter spolia à me interemptum, vel si homicidium negare voluero, hæc mihi objiciat: Cur illum dimisisti in solitudine? citò reversus educ eum ad me. Et erunt mihi duo pariter, & labor duplicatus; & manifesta confusio. Ad hæc vir sanctus respondit: Vade fili, ego post vestigia

a *Himilinberg*, Monachis interdum Mons-Cæli, olim *Monkelen*, nunc *Menkelen* dictus, ut Goldastus notavit.

Circ. An. DC.XLVI. Oct. XVI.

tua quantociùs properabo. Quo abeunte, athleta Dei toto triduo ab omni victûs adjumento corporei jejunus permansit, ut videlicet locum, quem spirituali militiæ providebat, parcimoniæ consecraret initiis. Quarto itaque die eremo digrediens, domum revisit Presbyteri, & inter amicæ salutationis officia, gratias Deo pro omnibus bonis quæ ei ostendit, cum debita laude persolvit: Presbyter autem suscipiens illum cum gaudio, jussit mensam apponi: & cùm consedissent benedicentes Deum, cum gratiarum actione cibum sumpserunt, & inter prandendum Diaconus dicit Presbytero; Si ursus adesset, fortassis Gallus porrexisset illi benedictionem. Interrogantique unde hujusmodi verba proferret, narravit omnia, quæ gesta erant in eremo. Ex illo die & deinceps habuerunt eum sicut Prophetam & virum sanctum, quotidie meritorum ejus magnitudinem per vitæ illius asperitatem & virtutum studia metientes. Interea illis commanentibus, nuntius venit ad Presbyterum, indicans Constantiensem Episcopum, GAUDENTIUM nomine, de hac vita migrâsse. Hoc audito, unanimo fervore pro requie defuncti Pastoris precibus & lacrymis institerunt.

CAP. XV. *Quomodo ad Ducem cum Presbytero sit evocatus, & illuc ire nolens Ratiam commeârit, & à Johanne Diacono susceptus sit.*

SEPTIMA posthæc die GUNZONIS Ducis Epistola venit ad Presbyterum, præcipiens illi, ut die duodecimo ad Iburningas [a] villam veniret, & virum Dei secum adduceret. Nam filiam ejus, nomine FRIDIBURGAM, quæ illi erat unica, singulari pulcritudine fulgens, spiritus invasit malignus: à quo dum diversis torqueretur molestiis, pænè continuam toleravit inediam, & sæpius terræ prostrata, inter spumas horribiles miserabili volutabatur insania, adeout vix quatuor virorum teneri posset instantiâ. Post triginta autem dierum circulum, ex quo ei hoc accidit, cœpit ille habitator malignus per eam diras emittere voces. Hanc ob causam pater ejus nuntios misit ad Regem SIGIBERTUM [b] THEODORICI filium, qui eam habuit desponsatam, ut ei nuntiarent quidquid circa puellam agebatur. Rex verò cùm omni festinatione misit duos Pontifices, de quorum meritis potissimùm præsumebat, cum donis regiis ad puellam, ut eam medicamine orationum à furoris vesani languore sanarent. Igitur Willimarus Presbyter volens tempore per Epistolam definito ad Ducem venire, dixit beatissimo Gallo: Scis Ducis mandatum: eamus ad illum. Et ille: Tuum est, inquit, hoc iter, non meum. Tu ergo proficiscere. Quid mihi cum Principibus sæculi? Nam in eremum unde exivi revertar. Noli, ait, ita agere, sed perge mecum, ne fortè Dux qui in vexatione filiæ nimiùm contristatur, irâ commotus mittat satellites, téque vinctum illuc faciat perduci. Vir Deo plenus respondit: Vadam priùs ad cellulam meam, ut provideam utilitatem & necessaria Fratrum qui ibi sunt Domino servituri. Hoc idcircò dixit ne ad Principem iret. Et consurgens, ad electæ pridem habitationis locum miles Domini tendebat egregius. Sequenti die Fratribus qui secum erant interdixit, ne quis eorum cuipiam quò pergeret, indicaret. Sed etsi curiosiùs interrogati fuissent à quoquam, jussit ut eum per epistolam Magistri sui ad Italiam dicerent invitatum. His dictis sumens secum duos

a Iburningæ villa regia seu castrum in dextro latere lacûs Potamici, tum Alamanniæ ac Sueviæ Ducum Sedes, nunc libera Imperii Romani urbs *Oberlingen* dicta, ut Goldastus observavit.

b Hæc narratio si vera est, (eam enim moderni Auctores nonnulli in fabulas rejiciunt) convenire non potest Sigiberto Theodorici filio, qui teste Fredegario in Chron. cap. 42. post Tulbiacensem pugnam unà cum Corbo fratre jussu Chlotharii Regis exstinctus est vix duodennis; sed vel Sigiberto Dagoberti filio (quemadmodum vetusta Abbatiæ S. Martini Mettensis instrumenta docent apud Meurissium Madaurensem Episcopum in Hist. Mettens. Episc. in Pappolo) vel certè tribuenda est Sigiberto seu Sigberchto Orientalium Anglorum Regi, *homini bono ac religioso, qui dudum in Gallia dum inimicitias Redvvaldi fugiens exsularet, lavacrum Baptismi percepit* regnante Dagoberto, ut Beda in lib. 3. Hist. cap. 18. auctor. est.

de discipulis suis, per solitudinem Ræatiam Curiensem [a] commeavit. Cùmque proximum montem transscenderent, venerunt in eremum, quæ Sennia nominatur: indéque ad proximum vicum qui dicitur Quaradaves digressi, repererunt ibi JOHANNEM Diaconem, virum justum & Deum timentem: ísque recepit eos hospitio, & omni fovit humanitatis obsequio. Finxerunt enim se de longè tunc venisse, & apud eum manserunt septem diebus. CIRC. AN. DCXLVI. OCT. XVI.

CAP. XVI. *Qualiter misso post virum Dei Presbytero Episcopi à Rege directi filiam Ducis liberare non valentes ad Regem cum confusione redierint, confesso dæmone B. Galli virtutem.*

PORRO cùm sæpedictus Presbyter hospes Sanctorum audisset virum Dei de cellula discessisse, navem conscendens, ad Ducem transfretavit, & quæ circa hominem Dei facta fuerant, indicavit. Dux verò ut citò reverteretur, illi imperavit, & missis post virum Dei legatis, eum advenire devotè rogaret. Et adjiciens; Si enim, inquit, per ejus orationem filiam meam Dominus à dæmonio liberaverit, dabo illi Pontificatum Constantiensis Ecclesiæ, & insuper eum copiosis præmiorum muneribus honorabo. Ille promittens se ut jubebatur acturum, sicubi eum qui desiderabatur invenire potuisset, ratem petens ad propria remeavit. Intereà Pontifices à Rege transmissi venerunt, & invenerunt ipsam quidem puellam nimio laborantem furore, parentes autem ejus omnémque familiam & propinquos flentes super eam, & miserabili mærore depressos. Tota enim domus una clade contabuit. Puella vexabatur insaniâ, ceteri torquebantur tristitiâ. Postquam ergo ingressi Pontifices munera à Rege directa præsentârunt, preces in conspectu puellæ fuderunt ad Dominum. Illa verò tenentium manibus se excutiens, vi eorum gladium abstulit, volens Episcopos interficere: & cùm id non posset efficere, spiritus immundus uni eorum dixit: Si volueras me, sicut Regi promisisti, de hoc vasculo propulsare, cur filiam tuam, quam Nonna illa de te concepit & genuit, non fecisti tecum venire? Deinde ad alterum; Et tu, inquit, cum tribus feminis fornicationem commisisti. Vestro quidem imperio, quod nullo sanctitatis merito roboratur, nunquàm egrediar. Est verò quidam vir magnæ apud omnipotentem Deum virtutis, nomine Gallus, qui me de Tucconia, ubi diu optata quiete potitus sum potenter ejecit, domósque meas audenter destruxit: postmodùm inveniens me apud Brigantium commorantem, eadem virtute exheredavit. Porro quia Dux iste eum de eodem expulit loco, in ultionem ejus injuriæ puellam istam arripui: de qua possessione, nisi ipse advenerit, nullatenùs amovebor. Unus deinde Pontificum dedit furenti alapam, dicens: Obmutesce satana, desertor veritatis, falsitatis amator & auctor. Putavit enim eum de gallinacio dicere gallo. Et dum spiritus nequam pluribus eos verborum injuriis affecisset, manserunt ibi tribus tantùm diebus: ac deinde ad sua reversi, nuntiaverunt omnia quæ gesta fuerant Regi.

CAP. XVII. *Ut vir Dei per Presbyterum ad Ducem venerit.*

PRESBYTER verò cùm secundum jussionem Ducis, virum Dei fuisset e vestigio prosecutus, reperit eum in spelunca, animum suum lectionis consolatione pascentem: & accedens salutavit humiliter, & dixit ad eum: Ne timeas, serve Dei, ad Ducem venire. Sub testificatione enim jurisjurandi promisit, se nullam tibi irrogaturum injuriam. Sed & cùm posueris manum tuam super caput puellæ, & ab ea per orationes tuas spiritus immundus abscesserit, in Sede Constantiensi Pontificatûs te sublimabit honore. Dum de hujusce-

[a] Ræatiam primam appellant, Italiæ contermina, cujus Rætiæ caput est Curia opidum, *Chur*. Rætiam autem secundam vocant quæ à Curia usque ad Danubium porrigitur.

Circ. An. DC.XLVI. Oct. XVI. modi colloquium rebus haberent, superveniens Johannes Diaconus, secundum consuetudinem obtulit ei panes azymos & lagunculam vini, oleum & butyrum, & mel in vasculis cum piscibus assis. Vir Dei cùm eum venire cognovisset, gratias egit Deo, gaudio plenus, discubuerúntque tres convivæ fidissimi, & cum gratiarum actione dona Domini perceperunt. Inter hæc vir sanctus Presbytero; Duc, ait, nobiscum noctem instantem, & crastina die tecum Domino volente proficiscar. Cúmque huic consensum persuasioni præbuisset, ad virum Dei Diaconus dixit: Mane primo diluculo huc veniam, & adducam mulum meum stratum, ut simul ire possitis. Ego verò cultor ero speluncæ, & eam cura diligenti custodiam. Sanctus Gallus respondit: Bene dixisti, fili, & ego quidem via qua venerunt, per eremum regrediar ad cellulam meam, & visitabo Fratres: postmodùm verò, quamcitissimè potuero, ad castrum properabo. Presbyter ergo adjuratione valida constrinxit eum, ut nequaquam faceret contraria dictis. Et abscesserunt pariter. Johannes quoque accepta benedictione rediit in domum suam. Cúmque vir beatus recto itinere pervenisset ad cellulam, requievit ibi nocte illa cum Fratribus. Mane autem sequenti, sumptis secum duobus Fratribus, perrexit ad castrum, reperítque inibi cum Presbytero Ducis Missum, qui eos cum omni festinatione ire deposceret; qui etiam indicavit puellam continuato jam triduo sine alimonia perdurare. At illi navicula conscensa, totis nisibus ire festinantes, ligno natatili profundi terga sulcante, nocte proxima pervenerunt ad Ducem.

Cap. XVIII. *Qualiter oratione & verbo filiam Ducis à dæmone liberaverit.*

Dumque devictis profundæ noctis tenebris sol terris cum jucunditate serenum restitueret diem, jussit eos Dux venire in cubiculum, in quo arreptitia servabatur. Jacebat autem tunc in sinu matris suæ, oculis clausis, ore hianti. Membra quoque ejus ita erant disjecta, ut quasi mortua videretur. Fœtor verò tam gravis oris prorupit ex adyto, ut sulphure locus ipse adspersus putaretur. Pater itaque cum domesticis suis intravit, ut videret quid vir Dei esset acturus. Ille de Domini largitate certissimus, humiliter se prosternens, has preces Domino cum lacrymis fudit: Domine Jesu-Christe, qui pro salute humani generis carnem sumere, & per Virginem nasci dignatus es; qui ventis & mari imperasti, diabolum etiam, calliditatis suæ fraudibus insistentem retrò ire jussisti, quíque Passione tua mundum redimere, & libertati restituere dignatus es; jube hunc immundissimum spiritum de puella hac pro tui gloria nominis exire, ut plasma tuum superbus invasor deserat, & tibi creatori suo creatura tua gaudens deserviat. Et cùm surrexisset ab oratione, apprehensâ dexterâ ejus, allevavit eam, (spiritus enim malignus conturbaverat eam) & imposita manu super caput ejus, dixit: Impero tibi in nomine Domini nostri Jesu-Christi, spiritus immunde, ut exeas & recedas ab hoc plasmate Dei. Et cùm hæc dixisset, aperiens illa oculos respexit in eum, & spiritus malignus his verbis eum allocutus est: Túne es, ait, Gallus, qui de habitationibus me expulisti prioribus? Ego planè ob ultionem injuriæ quam Dux iste tibi & sociis tuis irrogavit, filiam ipsius invasi, & sic ejicis me? Si hinc exiero, quò vadam? Illuc, ait, ubi tibi paratur in abysso supplicium sempiternum à Domino. Et statim videntibus qui aderant, exivit de ore puellæ quasi avis nigerrima & horrore terribilis. Hora eadem sana surrexit, & à viro Dei gaudens gaudenti reddita est matri.

Cap. XIX.

Circ. An. DC.XLVI. Oct. XVI.

Cap. XIX. *Qua ratione oblatum Episcopatûs honorem respuerit, & quomodo pauperibus dona Ducis distribuerit, discipulum ad eleemosynam hortatus sit.*

His ita patratis, Dux jussit ei offerri dona quæ Rex puellæ transmiserat, & insuper ut apicem Pontificatûs gradûs dignaretur adsumere postulavit. Ad quod vir beatus ita respondit: Vivente domino & Patre meo Columbano, interdictum altaris officium non usurpabo, nisi ab illo permissus. Quare hujus regiminis pondus quod offers subire non possum. Quod si hoc indubitanter fieri cupis, sustine interim, donec mittam epistolam ad Abbatem meum, ad insinuandam illi voluntatem tuam: & si ejus permissum cognovero, tunc demum oblatum curæ pastoralis onus suscipiam. Et Dux ad illum; Bene, inquit, dixisti, fiat secundum verbum tuum. Et dimisit eum cum pace. Ille sumptis quæ donata fuerant, remigando pelagus superavit; Dux autem sanctitatis ejus tam manifesto compunctus indicio, jussit Arbonensi Præfecto, ut cum omni plebis officio iret ad locum Cellæ *, & quæcumque necessitas poposcisset ædificia, juxta viri Dei dispositionem construeret. Venerabilis ergo Pater post celeuma celebratum cùm Arbonense castrum intraret, fecit convenire omnes pauperes & egenos, & dona quæ detulerat illis distribuit. Hæc videns quidam discipulus ejus nomine Magnoaldus dixit ad eum: Pater habeo vas argenteum pretiosum, cælaturis insigne. Si vis reservabo illud, ut sacri vasa ministerij ex eo faciamus. Ille respondit: Fili, memor sententiæ B. Petri Apostoli, quam paralytico speranti pecuniam protulit, *Argentum*, inquiens, *& aurum non est mihi*; ne contrarius exemplo inveniaris salubri, vas quod possides pauperibus conferre curato. Nam præceptor meus beatissimus Columbanus in vasis æneis Domino solet sacrificium offerre salutis: quia fertur & Salvator noster clavis æneis Cruci confixus. His omnibus expletis, reversus est ad dilectæ solitudinis aulam.

* Cell

Act. 3.

Nota.

Cap. XX. *Quo caritatis fervore Iohannem Diaconum litteris evocatum instituerit.*

Deinde misit epistolã ad Johannem Diaconem, rogãs eum ad se venire. Qui cùm dilecti Magistri litteras accepisset, tulit quod pro benedictione offerre poterat, & venit ad eum: & oblatis eulogiis salutavit Patrem, & salutatione paterna est honoratus. Cui interroganti virum sanctum de prosperitate itineris ejus, ille respondit: Divina nos præveniente misericordia & subsequente, cuncta prosperè provenerunt. Nàm cum summa gratulatione suscepit nos Princeps, & eripuit Deus filiam ejus à dæmonio, & ipse dedit nobis dona non modica, & insuper obtulit mihi Episcopatûs honorem: ego verò non consensi suscipere ante præceptum Abbatis mei. Ergo, fili, adquiesce consiliis meis; esto mecum, & lege Divinæ libros scientiæ, & docebo te, cooperante gratia Dei, intelligentiam Scripturarum. Cecidit autem Diaconus ad pedes ejus gratias agens, fecitque redire in sua pueros qui secum venerunt; ipse verò remansit apud virum venerabilem, & ille cœpit eum introducere in cellaria Scripturarum, ostendens ei novi & veteris occulta Testamenti. Supernâ itaque illustratus clementiâ, tanti magisterij profecit instantia, adeout in omni Scripturæ Divinæ latitudine nobiliter eruditus laboris paterni fructus ostenderit.

Cap. XXI. *Quibus verbis Ducis filia vitam B. Galli & virtutes enarrans, Sigiberti Regis illi gratiam & solatium impetraverit.*

Sigibertus igitur Rex cùm audisset puellæ redditam sanitatem, mandavit patri ejus ut eam suis conspectibus exhiberet. Qui sumens dona ingentia, & puerorum multitudinem ac puellarum, cum magno suorum comitatu duxit

Circ. An. DCXLVI. Oct. XVI.

eam usque ad Rhenum; indéque per comites ad Regem transmisit. A quo dum gratanter suscepta fuisset, & interrogata quomodo suæ remedium consecuta esset infirmitatis, cùm per Pontifices ad hoc missos sanitati non posset restitui, hanc reddidit rationem: Domine mi, inquiens, est vir quidam in provincia quam huc ducta reliqui, cujusdam incola solitudinis de gente Scotorum, nomine Gallus, tantæ apud Deum virtutis & meriti, ut adversus dæmones singulari quadam utatur potentia. Nam cùm ego ancilla tua gravi vexatoris instantia periculosum vitæ nutantis finem pæne subirem, rogante patre meo idem vir Dei supervenit, & signo vexilli salutaris me muniens, imperiosa voce jussit exire tyrannum. Et videntibus cunctis qui aderant, exivit de meo ore quasi corvus colore piceus, horrore tartareus: cúmque sacrificij cælestis me pabulo confirmaret, pristinæ restituta sum sanitati. His ita relatis, puella procidens ad pedes Regis; Obsecro, ait, Domine, ut virum ipsum tuæ gratiæ foveas lenitate, & pro me dignas illi gratiarum actiones rependere non graveris. Interrogavit autem eam, in qua eremo vir mansitaret eximius. Et illa respondit: In saltu qui Arbonensi territorio adjacet, & est publici possessio juris; situs autem inter Alpes Rætiarum & Brigantini marginem lacûs. Rex igitur ut audivit in publicis eum commorari possessionibus, jussit fieri conscriptionem firmitatis, ut vir sanctus locum quem incolebat, per auctoritatem regiam obtineret. Auri quoque libras duas & argenti pondo totidem cum epistola concessionis jamdictæ per suos nuntios viro Dei destinavit, se sacris ejus orationibus commendans attentiùs: Gunzoni autem Duci præcipiens, ut si solitudinis incola esse vellet, solatiorum ei copiam ad ædificandam Cellam subministraret.

Cap. XXII. *Quo consilio eadem puella talamos Regis evadens Divinæ se subdiderit servituti.*

Non multis in medio revolutis diebus, volens Rex idem puellam suis thalamis sociare, celebri edicto Sacerdotum & Principum suorum senatum, nuptiarum præcepit adesse sollemniis. Cúmque stipatus agmine Procerum introïsset ubi ipsa manebat, dixit illi: Adscendamus in palatium, nam nuptiæ paratæ sunt; Sacerdotes & capita populorum cum benedictionibus * congruis advenerunt. Quibus illa auditis, cecidit ad pedes ejus, dicens: Mi Domine, quia præterita passio suo me pondere tabefecit, vires absorbuit valetudo contraria, membrorum officia ægritudine sunt resoluta; da mihi vel septem dierum inducias, ut aliquatenùs virium detrimenta recuperem, & sic tuis possim applicari conspectibus. Quam petitionem dum Rex piè susciperet, ad palatium remeavit, illa in privato commorante cubiculo. Fiebat autem utroque in loco ingens apparatus lætitiæ, admirantibus multis, cur tamdiù divisi, convivio distulissent connubia. Transactis interea septem diebus, circa matutinum officium puella cum duobus viris totidémque puellis Ecclesiam B. Stephani Protomartyris introivit: & secedens post januas Templi, exuit se vestimentis regalibus, & habitum propositi sanctioris adsumpsit, nescientibus hoc viris qui pariter cum illa advenerant. Deposito ergo terrenæ dignitatis amictu, sanctimoniæ nitorem cum quodam sui secuta contemptu, accessit ad altare, & in faciem proruens, Dominum studiosiùs adoravit: ac deinde cùm se erigeret, cornu comprehendit altaris, & hujuscemodi voces emisit: B. Stephane, qui sanguine tuo testimonium Christo perhibuisti, deprecationem meam tuis meritis Domino commendato, ut tua intercessione hodie cor domini mei Regis convertat secundùm voluntatem meam, ne velamen quod amore Dei suscepi, auferat de capite meo. Viri ergo qui erant cum illa hæc videntes venerunt ad Regem, & nuntiaverunt ei quæ facta fuerunt. Et ille advocans Sacerdotes & quosdam Principes suos, cœpit inquirere ab eis, quid super hac re faciendum

* id est muneribus

censerent. CYPRIANUS [a] Arelatensis Regi respondit: Quia, ut liquidò claret, puella hęc cùm à dæmonio erueretur, hoc se voto, quod perfecisse videtur, constrinxit; cavendum tibi est, ne fortè si irritum feceris votum ejus, redivivo dæmonum comprimatur incursu, & sint illi novissima pejora prioribus; tu verò tanti criminis reatum incurras. Rex ergo justitiæ tenax, & timore Domini plenus, huic consilio devotæ mentis pandit adsensum: & ingressus Ecclesiam, fecit afferri vestem nuptiis præparatam, & coronam sponsæ nitoribus imponendam. His allatis, dum puellam ad se jussisset accedere, sponsa Dei jam Agni comitatibus hærens, avelli non potuit ab altari; quia se timebat de Ecclesia protrahendam. Cùmque instantiùs aræ cornibus inhæreret, Rex eam ne timeret admonuit: Hodie, inquiens, per omnia tuæ voluntatis videbis effectum. Porro illa inter spem & metum posita, caput super altare reclinans; Ecce, ait, ancilla Domini; fiat mihi secundum voluntatem ejus. Rex verò jussit Sacerdotibus ut elevarent eam, & ad se perducerent. Quo facto, induta est, illo jubente, veste regali, & sacro velamine coronata. Intuitus autem eam Rex religiosus, dixit illi: Ecce meis te nuptiis præparatam, sponsi cælestis Domini nostri videlicet JESU-CHRISTI cedo complexibus. Et dexteram ejus comprehendens, posuit in altari, deinde Ecclesiæ limen excedens, lacrymis absconditum patefecit amorem. Post hæc vocavit eam, & juxta se fecit in palatio residere, & donis ingentibus honoratam prætulit Monasterio [b] Ancillarum Dei, quod in honore B. Petri principis Apostolorum constructum est in Mettensium civitate, ubi gesta sunt universa, quæ proxima narratione retulimus. In his autem omnibus perficiendis secuta est puella consilium beatissimi Galli, qui eam Domino auxiliante à dæmonio liberavit. CIRC. AN. DC.XLVI. OCT. XVI.

CAP. XXIII. *Quantum ex viri Dei doctrina & exemplis supradictus Iohannes triennio profecerit.*

PER idem tempus Johannes Diaconus perseverans apud venerandum Patrem, prudentiam quæ in eo cælitùs abundabat, studio sitienti potavit, in absolutione dumtaxat difficilium Scripturæ Divinæ quæstionum, & intemeratæ Fidei ratione. Operis quoque quotidiani, quod idem egregius Apostolicæ districtionis imitator sedulà accelerabat instantiâ, non solùm dilexit scientiam, verumetiam comprehendit. Gratiâ enim illustratus Divinâ, quidquid vel visu vel auditu percepit, altæ memoriæ, & (ut ita dixerim) armario cordis celer inseruit, & sub hujus magisterij disciplina cum omni mansuetudinis & humilitatis custodia triennium duxit.

CAP. XXIV. *Quomodo B. Gallus ab Episcopali se promotione excusaverit in Concilio principali.*

POSTHÆC Dux sæpe jamdictus per epistolam suam virum Dei rogavit, ut ad Constantiam opidum perveniret ad eligendum qui eidem Sedi præficeretur Antistitem. Advocavit autem Augustudunensem & Viridunensem Episcopos cum multitudine Clericorum. Nemidonæ etiam, quæ à modernis Spira vocatur, venire fecit Episcopum; necnon per nuntios & Epistolas suas totius Alamanniæ Presbyteros, Diaconos, universásque Clericorum copias generaliter die denominata, id est, proxima Paschæ Dominica apud Constantiam convenire præcepit: ipse quoque cum Principibus & Comitibus suis huic intererat conventui. Cúmque hæc synodus tantæ multitudinis celebraretur ac-

a Nullum hoc nomine Episcopum Sedi Arelatensi præfuisse probat Saxius in Pontif. Arelat. num. 39.

b Monasterium Puellare S. Petri ab Eleutherio Francorum Duce intra muros urbis Mettensis conditum est, cui Cœnobio B. Vualdrada temporibus Theoderici & Theodeberti Galliæ Regum & Childeberti Regis filiorum præfuit. Lege quæ de B. Vualdrada diximus ad ann. 620.

Circ. An. DCXLVI. Oct. XVI.

cessu, & trium spatio denuntiaretur futura dierum, beatissimus Gallus Divino plenus consilio, adsumptis JOHANNE & MAGNOALDO Diaconatûs officio sublimatis perrexit ad opidum: ingressóque eo locum concilij, Dux hujusmodi verba profudit: Deus omnipotens, cujus providentiâ totum corpus Ecclesiæ augmentatur & regitur, per interventionem & meritum B. MARIÆ semper Virginis, in cujus honore locus iste consecratus est, effundat hodie super nos Spiritum-sanctum ad eligendum Pontificem qui ad regendam plebem fidelium sit idoneus, & ad gubernandum Ecclesiam Dei Pastorali sit diligentia plenus. Admonuit deinde Pontifices & omnem Clerum, ut juxta saluberrima Canonum decreta Rectorem Ecclesiæ providerent. Cœperunt autem omnes Clerici ad invicem dicere: Gallus iste testimonium habet bonum ab omnibus, qui ejus vitam noverunt. In Scripturis Divinis scientiæ culmen obtinet, & in omni vitæ honestate sapientiæ luce refulget, justitiæ autem vitæ castitatem corporis sociat, mansuetudinem cum humilitate possidet; continentiæ verò salutari patientiam jungit. Largitor est eleemosynarum, orphanorum pater, in viduarum solatiis alacer. Hunc omnium sectatorem virtutum decet esse Pastorem populorum. His auditis Dux dixit ad illum: Audis, quid isti loquuntur & affirmant? Sanctus Pater respondit: Bene quidem dicunt: utinam verum esset, quod fatentur. Cùm autem adinvicem talia tractant, nesciunt in Canonibus esse prohibitum, ne aliqui de locis suis commigrantes aliis facilè ordinentur in locis. Est verò mecum Diaconus quidam nomine Johannes vicinorum indigena locorum, cui meritò testimonium quod isti mihi dederunt potest aptari. Hunc Divino credens electum judicio, vobis offero promovendum.

CAP. XXV. *Promotio & consecratio Iohannis supradicti, & cura quam postmodùm sibi exhibuerunt.*

CUMQUE hac attestatione vir sanctissimus in Johannem cunctorum concitaret amorem; (neque enim aliud de illo credere poterant, quàm quod vir Deo carus adseruit) Dux Diaconem venire fecit in medium. Tu es, inquiens, Johannes Diaconus? Et respondit: Ego planè. Unde ait, ducis propaginem generis? Et dixit: In Rætia Curiensi mediocri natalium dignitate sum procreatus. Dux verò ad illum: Potésne, inquit, Pontificalis infulæ pondus subire? Tunc venerabilis Gallus se pro filio responsurum promisit. Et dum hæc mutuo sermonum commercio pertractarent, subtraxit se Diaconus, & fugiens, latibulum quæsivit in Ecclesia S. Stephani Martyris, quæ est extra opidum. Secuti sunt autem Sacerdotes cum plebe, & apprehensum lacrymis perfusum felicibus, licet renitentem in præsentiam Pontificum pertraxerunt & Ducis; & levaverunt omnes pariter vocem, dicentes: Johannem elegit sibi Dominus Pontificem hodie. Et respondit omnis populus, Amen. Episcopi itaque duxerunt eum ad altare, & sollemni benedictionis officio ordinaverunt Antistitem: consummatóque sacræ promotionis ministerio, rogaverunt eum sacrificij salutaris celebrare mysteria. Præmissis ergo ex more Divinæ libationis initiis, post lectionem Evangelij rogaverunt venerabilem Gallum, ut multitudini, quæ aderat, verbi officio sacræ instructionis pabulum ministraret. Qui adsumpto Johanne Episcopo, gradum adscendit, eo videlicet pacto, ut ipse quidem ædificationis instrumenta colligeret, Episcopus verò ad utilitatem Barbarorum benè prolata interpretando transfunderet. Cœpit ergo verbum facere de initio creaturarum, & Adæ peccatum pro quo depulsus est de paradiso commemorare. Transiens inde ad diluvium Patriarcharum consequenter tempora perstrinxit & actus. Egressum quoque filiorum Israël de Ægypto, & transitum per mare rubrum, legísque lationem per Moysen, & cælestis alimenti miracula replicavit. Regum deinde successiones & tempora Prophetarum breviter attingens, adventus Dominici tempus retexuit. Baptismum etiam Salvatoris & mi-

rabilium ejus gloriam commemorans, Crucis ignominiam cum impiis insectationum generibus veraci relatione subjunxit. Hæc audientes Ecclesiæ Pastores, cum populi multitudine lacrymas fuderunt uberrimas; & ad invicem dixerunt: Verè Spiritus-sanctus locutus est hodie per os viri istius. Ille verò prædicationem perduxit usque ad resurrectionem Christi, & in commemoratione generalis judicij terminavit. Omnes ergo qui aderant alacri mentis exsultatione repleti, benedicebant Dominum, & ad sua cum gaudio remeabant. Doctor itaque venerabilis manens apud Johannem Episcopum septem diebus, inter multa salutiferæ consolationis verba, hæc sæpiùs inculcavit: Quem Deus elegit, homo non despiciet: sed erit omnium veneratione sublimis, quem Divinum commendat judicium. Deinde accepta ab eo benedictione, reversus est ad cellulam suam. Episcopus autem jussit his qui rebus Episcopij præerant, ut ad virum Dei cum sibi subjectis venirent, & ejus obtemperarent jussioni. Posthæc tanto studio caritas mutua servabatur utrimque, ut spiritalis glutino clientelæ sibi semper cohærentes, solo corpore viderentur divisi. Magister paterna sollicitudine, precibus & consilio salutari matheten refovebat; ille verò paterno honore & omni necessitatum subsidio didascalum sublevabat. Sicque sacra piorum societas aucto crescebat honore, & multiplicato commendabatur amore. CIRC. AN. DC.XLVI. OCT. XVI.

CAP. XXVI. *Vt transitum B. Columbani S. Gallus sicut priùs per visionem cognoverat, ita post discipuli legationem factam comperit.*

TEMPORE subsequenti cœpit virtutum cultor eximius Oratorium construere, mansiunculis per gyrum dispositis ad commanendum Fratribus, quorum jam duodecim Monastici sanctitate propositi roboratos doctrinâ & exemplis ad æternorum desideria concitavit. Quadam itaque die, dum post laborem matutinalis officij quiescendi gratiâ lectos suos reviserent, primo diluculo vir Dei vocavit Magnoaldum Diaconem suum, dicens illi: Instrue sacræ oblationis ministerium, ut possim Divina sine dilatione celebrare mysteria. Et ille; Num, inquit, tu Pater Missam celebrabis? Dixit ergo ad illum: Post hujus Vigilias noctis cognovi per visionem dominum & Patrem meum Columbanum de hujus vitæ angustiis hodie ad paradisi gaudia commigrasse. Pro ejus itaque requie sacrificium salutis debeo immolare. Et signo pulsato, Oratorium ingressi, prostraverunt se in orationem, & cœperunt Missas agere & precibus insistere pro commemoratione B. Columbani. Finito sacræ devotionis officio, venerabilis Gallus dixit ad Magnoaldum Diaconem: Fili, non tibi grave videatur petitionis meæ pondus, sed arripe viam, & Italiam petito, pertransiénsque usque ad Monasterium, quod Bobium nominatur, diligenter perquirito, quid actum sit circa Abbatem meum. Nota ergo diem & horam, ut si eum compereris esse defunctum, possis agnoscere, utrùm visio mea veritatis fulciatur effectu. Hæc ergo omnia sollicita investigatione perdiscens, regressus nuntiabis mihi. Diaconus ad pedes Magistri provolutus, ignotum sibi iter esse conquestus est: sed vir beatus voce blanda eum ne timeret admonuit. Perge, inquiens, & Dominus diriget gressus tuos. Hac consolatione roboratus pij Doctoris alumnus præcepto paruit, & accepto benedictionis viatico, viam festinanter aggressus est. Cúmque pervenisset ad Monasterium ut volebat, invenit omnia ita contigisse, sicut Patri suo per visionem fuerant revelata. Mansit autem ibi una nocte, & accepit à Fratribus epistolam ad B. Gallum, continentem venerandi transitnm Columbani. Qui & baculum ipsius, quem vulgò cambottam * vocant, per manum Diaconi transmiserunt, dicentes sanctum Abbatem ante transitum suum jussisse, ut per hoc notissimum pignus Gallus absolveretur. Dimissus autem ab illis, iter acceleravit, & prosperè in omnibus agens, die octava pervenit ad dominum suum & Patrem, ferens epistolam relationis, & absolu-

* *al.* cambuttam *id est*, baculum pastoralem

Circ. An. dc.xlvi. Oct. xvi. tionis indicium. Lectâ epistolâ, S. Gallus carissimi Patris amorem pleno retinens corde, lacrymas profudit uberrimas, & collectis Fratribus causas mæroris aperuit. Deinde tanti Patris memoriam precibus sacris & sacrificiis salutaribus frequentârunt.

Cap. XXVII. *Miraculum tabulæ incremento monstratum.*

Contigit autem quadam die dum in construendo Oratorio cum Fratribus laboraret, ut tabula quædam parieti imponenda, brevior ceteris mensurâ palmorum quatuor appareret. Quam dum ejusdem operis artifices vellent adjicere, B. Gallus virtutis quam in Domino habebat sibi conscius, jussit eos ab opere disjungere, & domum ad percipiendam secum refectionem quam Dominus præparavit intrare. Quibus secundum jussionem ejus facientibus, benedictum panem manu sua porrexit. Post prandium autem cùm omnes pariter opus repeterent imperfectum, invenerunt tabulam, quam propter sui brevitatem pridem abjicere voluerunt, ceteris omnibus longiorem mensura dimidij pedis; & admiratione de eo quod evenerat habita, lignum quod mirabili creverat modo in loco suo parieti aptaverunt. Quod ipsum longo deinceps tempore à Fidelibus expetitum, Domino faciente, dentium doloribus efficaciter medebatur, præter antiqui commemorationem miraculi, novis semper effectibus honorandum. In quo facto meritorum ejus magnitudinem, & orationis possumus pensare virtutem; quia & lignum aridum contra naturam incrementis auctum est, & ne vetus aboleretur miraculum, rediviva signorum attestatione semper est repetitum.

Cap. XXVIII. *Qua ratione Fratribus Luxovio venientibus satisfecerit, & quàm mirabili eos doni cælestis ubertate refoverit.*

Posthæc Abba Monasterij quod Luxovium dicitur nomine Eustasius, quem bonæ memoriæ Columbanus eidem loco præfecit, ab hujus exsilio vitæ ad supernam patriam commigravit. Fratres ergo in eodem Cœnobio constituti consilium inierunt, ut venerabilem Gallum revocarent, & ejus regimini se subdendo contraderent. Miserunt itaque sex Fratres ex his qui ab Hibernia venerunt, qui epistolam ferrent continentem causas ejusdem legationis. Igitur illi recto itinere cùm ad viri Dei Cellam pervenissent, nuntiati advenisse, ducti sunt ad orationem: qua expleta, domum ingressi porrexerunt epistolam. Quam ut vir sanctus perlegit, dixit illis: Ego quidem, ô Fratres, verba Prophetæ cupiens imitari dicentis; *Extraneus factus sum fratribus meis, & peregrinus filiis matris meæ*, deserui notos meos & propinquos, & ut liberiùs Domino possem vacare, solitudinis elegi secreta; útque parentum & prædiorum dimissionem prætercam, Episcopatûs honorem & divitias mundi suscipere non consensi. Et quo pacto post hanc renuntiationem & voluntariam paupertatem sæculi implicabor negotiis, exaltabor honoribus, ponderibus aggravabor? Absit inquam, ut qui manum in aratrum misi, oculos ad relicta retorqueam, & sicut canis revertar ad vomitum. Scitis ipsi, me inter vos positum humilitati semper dedisse operam & subjectioni: & quomodò creditis ad tanti culminis me provocari posse fastigium? Innovate consilia, aliorsùm vos vertite: mihi quod animo semel infixum est, Dominus immutare non finet. His & similibus verbis animos eorum ab spe impetrationis hujus amovit. Vocavit deinde unum è Fratribus, & eum interrogavit, quid essent tempore refectionis sumpturi. Cúmque responsum esset, tantummodò sextarium farinæ ad usum haberi cunctorum, jussit fieri panes, dicens: Potens est Deus parare mensam in deserto. Et cùm fecisset olera colligi, ipse sumens rete & unum ex discipulis suis cum Fratribus qui supervenerant, ivit ad gurgitem, dicens: Videamus, utrùm misericors Dominus aliquos nostris velit necessitatibus largiri pisciculos. Cúmque perve-

Psal. 68. 9.

Circ. An. DC. XLVI. Oct. XVI.

nissent ad gurgitem, viderunt piscem magnum in aquæ collectione natantem, duósque illum insequi lutros, quasi capere fugientem volentes. Immisso reti, captum eum traxerunt ad litus. Habebat autem in longitudine palmos duodecim, & in latitudine quatuor. Quo facto lutri se profundis immergunt. Imposito rursum reti, cùm piscatores sancti piscium latebras pulsando inquietarent, iterato lutri apparuerunt, piscium tantam multitudinem propellentes in rete, ut id sua pluralitate per loca disrumperent. Prædâ itaque ad litus perductâ vir discretione plenissimus quosdam pisces adjuvantibus qui aderant rursus in aquam projecit, & Fratribus dixit: Hodie propter adventum vestrum, mirabilem suæ largitatis evidentiam Dominus manifestare dignatus est. Illi econtrà meritis ejus quod factum fuerat imputantes, eo alacriter præeunte domum redierunt. Et ecce juxta introitum cellulæ vir unus apparuit, ferens duos utres vino plenos, & ternos farinæ modios ob suæ devotionis indicium. Quibus cum gratiarum actione susceptis cibum sumpserunt, & post corporis refectionem, spiritalis colloquij dapibus animas suas pascere studuerunt. Detinuit autem eos B. Gallus aliquantis secum diebus, & caritatis intuitu omni humanitatis fovit obsequio. Narravit quoque de communi Patre, beato videlicet Columbano, quod certa relatione didicerat. Deinde osculo pacis oblato, dimisit eos; & illi benedictione tanti Patris armati ad sua remearunt.

Cap. XXIX. *Quomodo sanctissimus Pater inter ædificationis studia apud Arbonam migrarit ad Dominum.*

Nec multo post, cùm jam bonorum omnium auctor & propagator athletam suum de mundi agone sublatum præmiorum laureis vellet perennibus adornare, Willimarus Presbyter veniens ad cellam viri sancti, rogavit eum, ut secum egrederetur ad castrum. Et ut obtineret quod voluit, huiusmodi voce flebili querimoniam submissus explicuit. Cur, inquiens, ô Pater, me, qui tuorum monitis dictorum invitor, quasi despectum dereliquisti, & doctrinæ tuæ salutaribus institutis auditorem fraudâsti benevolum? Cui hanc objectionem adscribere possim, nisi peccatorum meorum fœtoribus? Nisi enim vita mea tuo displiceret judicio, amabili me ædificationis tuæ non privares solatio. Nunc ergo noli nos pro peccatis nostris abjicere, sed Domini provocatus mandatis, viam veritatis desiderantibus aperi, & solitæ nobis benignitatis munus impende. Motus igitur hoc supplicantis alloquio pietatis amator, descendit cum illo, & venerunt in castrum. Vocata autem multitudine in die sollemni vir sanctus prædicationis dulcedine avidorum * corda refecit, & tanta quæ dixerat sapientiæ luce vestivit, ut summa omnium gratulatione auditus, & plena cunctorum veneratione sit honoratus. Biduo itaque ibidem ducto, tertia die febre correptus, tantum in brevi ejus violentiâ depressus est, ut nec ad Cellam redire, nec cibi sustentaculum potuisset percipere. Cúmque hac infirmitate per dies quatuordecim laborâsset, die sextodecimo mensis Octobris, id est, XVII. Kalendas Novembris, expletis nonaginta quinque annis suæ ætatis, in senectute bona, hujus vitæ liberatus ergastulo, animam meritis plenam felicibus reddidit bonis inhæsuram perennibus [a].

* auditorum

[a] Ex dictis hujus capitis initio, B. Gallus obiit *non multò post* B. Eustasium, quem anno DC. XXV. ad superos migravisse probavimus. In Vita S. Magni seu Magnoaldi, Gallus B. Columbano anno DC. XV. denato annis dumtaxat decem superfuisse dicitur: ut proinde anno DC. XXV. mundo excessisse videatur. Verùm multa hunc calculum evertunt. Si Gallus annos natus nonaginta quinque decessit, quis putet Constantiensi Clero ante annos decem venisse in mentem, ut hominem decrepitæ ætatis ultra annos quinque & octoginta provectum in Sedem vacuam (uti supra cap. 22. legitur) promoveret? Immò quis credat, Monachos Luxovienses post Eustasij mortem de Gallo jam fere centenario cogitâsse, ut illum ex remota regione Abbatem sibi arcesserent? Deinde jam grandævum fuisse Gallum ac B. Columbano Magistro suo ætate superiorem dum in Galliam venit dicere necesse est, si nonagenario major anno DC. XXV. mortuus est. Denique Gallum B. Dagoberto Chlotharij filio supervixisse jam ad cap. 14. notavimus. Cui rei argumento est, quòd *Talto vir illustris, Tagoberti Regis Camerarius*, S. Gallum *cùm in corpore vivere,*

Ratpertus de casib. S. Galli c. 1.

Circ. An. DC.XLVI. Oct. XVI.

coluisse dicitur. De auctoritate Scriptoris Vitæ S. Magni suo loco disseremus. Notandum porro est S. Gallum in sinceris Usuardi & Adonis Martyrologiis, non XVII. Kalend. Novemb. quo die à Vualafrido hîc & à Vvandalberto celebratur, sed X. Kalend. Martij memorari. Sic enim Usuardus: *Alemanniâ S. Galli Presbyteri & Conf.* & Ado; *In Alemannia S. Galli Conf.* Vvalafridus siquidem & Vvandalbertus diem obitûs XVII. Kalend. Novemb. consignârunt; Usuardus & Ado X. Kalend. Martij collocant forsitan elevationis memoriam, dum S. Galli corpus à Bosone Constantiensi Episc. in decentiorem locum illatum est, quemadmodum in lib. seq. cap. 2. refertur. Obiit ergo S. Gallus XVII. Kalend. Novemb. circa ann. DC. XLV. Lege Notkeri Martyrologium XVII Kalend. Novemb. apud Henricum Canisium To. 6.

Cap. XXX. *Vt funeri ejus Iohannes Episcopus interfuerit, & quemadmodum cognoverit non ibi eum debere recondi.*

CUM igitur audisset Johannes Constantiensis Ecclesiæ Præsul beatum Gallum apud Arbonam infirmari, adscendens naviculam, potuum & ciborum ea secum genera tulit, quæ infirmitate laboranti noverat congruere: ut videlicet sua visitatione fidelissimum refoveret amicum. Cùmque portui propinquaret, audivit in domo Presbyteri planctum magnum circa funus viri Dei celebrari, & interrogavit quæ tanti esset causa ploratûs. Audiens autem Gallum venerabilem, firmissimum suæ familiaritatis custodem, de hujus sæculi emigrasse periculis, misit se in aquam; (neque enim poterat propter nimium dolorem sustinere, donec navicula litus attingeret) descendénsque cum his qui secum venerant, intravit in domum Presbyteri, lugubri voce & corporis gestu mærorem cordis insinuans. Invenit autem corpus viri sancti involutum & in loculo repositum: aperiénsque sarcophagum, & exanime amici cadaver inspiciens, amariores cum hac voce lacrymas dedit: Heu heu Pater amate, heu doctor egregie, cur me de domo patris eductum in his periculis quasi orphanum dimisisti, & confidentiam meam, qua de tuis consiliis plurimùm præsumebam, immatura morte rupisti? Tibi quidem in perceptionem præmij, quod tam ardenter desiderabas, hæc tua mors est fructuosa; nobis autem in tot mundialium perturbationum procellis laborantibus multipliciter est luctuosa. Sed qui de vitæ corporalis interruptione dolemus, de animæ immortalis libertate gaudere debemus, certi quia orationibus non desinas adjuvare, quos consilio & exemplis roborare consueveras. Inter hæc verba Presbyter eum ut surgeret monuit, ut pro requie defuncti ambitiosiùs Dominum precaretur. Intraverunt itaque Ecclesiam, & Episcopus pro carissimo salutares hostias immolavit amico. Finito autem fraternæ commemorationis obsequio, respiciens post tergum, vidit fossam, in qua sanctum corpus humare volebant. Acceptáque Cruce & his quæ exsequiis exhibentur, intraverunt domum, volentes thesaurum pretiosi corporis ad locum sepulcri deducere. Cúmque arcam qua claudebatur cadaver feretro impositum, ad fossam sepulturæ conarentur deferre, nullis viribus usquam potuit commoveri. Quod novi genus miraculi dum mutuis mirando colloquiis retractarent, Johannes Episcopus dixit: In veritate cognosco hanc sepulcri sedem Patri meo Gallo non placere. Et jussit Presbytero, ut duos equos inveniret indomitos, & faceret introduci. Quòd cùm factum esset, straverunt eos cum magno labore, & ad locum ubi corpus jacebat duxerunt, & Episcopus cum Clero hujusmodi orationem dedit: Deus qui per potentiam majestatis tuæ ubique totus es, pro cujus amore vir iste reliquit patriam suam, ut præcepta tua conservaret; fac corpus ejus ab his equis indomitis ferri in locum, quem tua voluntas meritis ipsius prævidit. Cúmque finita esset oratio, cuncti qui aderant, Amen responderunt.

Cap. XXXI.

Circ. An. DC. XLVI. Oct. XVI.

Cap. XXXI. *Debilis per vestimentorum S. Viri munus acceptum sanatus.*

Congruum videtur in hoc loco retexere miraculum, quod Dominus inter sui Confessoris exsequias exhibere dignatus est; quo liquidò cunctis ostenderet, servum suum secum veraciter tunc vivere, dum carnis hujus carcere liberatur. Erat ibi quidam mendicus tanta per omnes membrorum juncturas debilitate contractus, ut penitùs inter alias suæ infirmitatis molestias incessu pedum careret. Huic dum Presbyter indumenta viri Dei distribueret pauperibus, caligas ejus cum calceamentis dedit. Statímque debilis pro accepto munere, summo repletus gaudio, ut sacras cruribus & plantis aptavit exuvias, per omnes artuum compages repentè solutus est; & exsiliens, voce clamavit ingenti, & gratias egit Domino & Gallo, per cujus merita redditam sibi videbat sanitatem. Videns autem Episcopus & cuncti qui aderant sanitatis hujus miraculum, unanimiter glorificaverunt Deum, atque dixerunt: Manifesta virtute dignatus est Dominus hodie gloriam servi sui nobis ostendere. Dederunt itaque ei qui sanatus fuerat cereum, & prosecutus est funus cum cetero populo. Hoc primum signum post transitum ejus Dominus ad memoriam illius declaravit.

Cap. XXXII. *Signa mortificationis ejus post obitum deprehensa.*

Inter easdem quoque beati Pastoris exsequias, aliud non mediocre sanctitatis ejus indicium apparuit. Habuit vir Dei capsellam de corio factam diligenter serratam, cujus clavem sub tam vigili custodia ipse retinuit, ut nullus discipulorum ejus, quamdiu in corpore vixit, quid intùs servaretur cognoscere potuisset. Hanc autem ex suis humeris pendentem ferre solebat, quocumque ambulavit. At ubi de hac vita migravit, sumpta clave aperuerunt capsellam, & invenerunt in ea cilicium modicum, & catenam æream sanguine adspersam. Deinde corpus inspicientes Magistri, invenerunt locum catenæ, ubi sæpius præcingi solebat, carnémque ipsam in locis quatuor profundiùs catena sulcatam, adeout de eisdem vulneribus cruor decurrens, cilicium per loca perfuderit. Posuerunt autem capsellam cum cilicio ad caput ejus in feretrum, & deportaverunt cum corpore ad locum monumenti, & suspenderunt hæc tria mortificationis ejus indicia juxta tumulum ad caput ejus; per quæ deinceps ad ostensionem meritorum ipsius, plurimas Dominus virtutes piè quærentibus exhibuit. Qua ex re intelligere possumus, quia idem vir etsi à persecutore sanguinis effusione non est immolatus, semetipsum tamen offerens Domino hostiam vivam in odorem suavitatis, & crucem suam tollens, quotidiéque Salvatorem secutus, martyrij laborem & palmam Confessor adeptus est.

Cap. XXXIII. *Quomodo ab equis indomitis ad locum sepulturæ ejus delatum sit.*

Postquam sanctitas venerandi Patris, & miraculi magnitudine, & horum manifestatione signorum cunctis qui funeris ejus intererant negotiis, patenter ostensa est, Episcopus ad feretrum accessit, & ex una parte illud sublevans, Presbytero altrinsecùs sustollente, equis superposuit, & adstantibus dixit: Auferte frenos de capitibus eorum, ut libertate concessa, quò Dominus voluerit, pergant. Accepta ergo Cruce & candelis, psalmos & melodias concinentes, iter agere cœperunt. Equi autem in neutram partem declinantes, recto itinere perrexerunt ad Cellam viri Dei. Quo cùm pervenissent, depositum est feretrum ante Oratorium. Discipuli autem ejus, elevantes pij Doctoris Reliquias, intulerunt & ante altare posuerunt. Deinde pariter cum Episcopo ora-

Circ. An. DC.XLVI. Oct. XVI tionem pro illo facientes, fecerunt fossam sepulcri inter parietem & altare, ibíque precibus huic rei congruentibus præmissis, sepelierunt eum; omnibúsque rite consummatis, multitudo quæ ad tanti viri concurrit exsequias, Episcopi benedictione communita, ad propria remeavit.

Cap. XXXIV. *Miraculum in cereis ostensum.*

Dum beati corporis thesaurum felix locus intra se suscepisset, volens Dominus de morte famuli sui mærentibus consolationis præbere medelam, novitate miraculi patefecit, qua apud se claritate spiritus fulgeret amici. Nam duo cerei in castro dum corpus ejus elevaretur accensi, ita ardentes delati sunt usque ad locum sepulturæ. Positi autem unus ad caput, alter ad pedes, per triginta deinceps dies (mirabile dictu!) non deficiendo ardebant, & ardendo non deficiebant. Et ut monstraretur has durandi vires ceræ liquenti cælitùs attributas, de hujus miraculi materia plurimæ in posterum virtutes emanarunt. Nam quicumque dentium fatigati doloribus, vel oculorum lippitudine, vel aurium præclusione laborantes, de eisdem cereis quippiam ceræ tulerunt, & locis quæ hujusmodi tenebantur incommodis aptaverunt, optatæ celeriter dona percepere salutis. Posthæc tanta virtus ad sanandos variis infirmitatibus depressos, apud sepulcrum beati Viri cunctis illuc venientibus, & orationum ejus suffragia fideliter postulantibus apparuit, ut & fama tanti meriti cunctis quæ circumpositæ erant regionibus innotesceret, & locus ipse non mediocriter frequentaretur à populis.

Cap. XXXV. *Conclusio libelli.*

Quia igitur, ô beatissimi Patres, Vita & virtutes S. Galli, si in unum compingantur librum, possunt ob sui prolixitatem aliquod legenti ingerere fastidium, statui duobus hoc opus libellis distinguere, ut prior illorum Vitam ejus & Actus usque ad sepulturam illius veridica relatione perducat; sequens, mirabilia quæ postmodùm pro meritis ejus Dominus ostendit: primò videlicet ea quæ priorum ad nos scripto perlata sunt retexat; deinde quæ à probatissimis testibus indicata, nostra ætate à GOTZBERTO carissimo Fratre litteris sunt mandata, subnectat: ne quod particulatim scriptum est, laciniosa divisione disjungatur, sed potiùs quòd junctum est parilitate factorum, sit etiam copulatum comprehensione dictorum. Atque hic prioris libelli finis quæ præmissa sunt terminet, & sequenti quæ restant, sine præjudicio comprehendenda reservet.

Gosbertus miracula S. Galli descripsit.

LIBER SECUNDUS.

De Miraculis post mortem B. Galli patratis.

Caput I. *Quomodo hostes sepulcrum B. Galli violaverunt.*

Meritis beatissimi Galli quotidie per miraculorum signa radiantibus & longè latéque circumpositorum aurea famæ suæ dulcedine mulcentibus, cùm jam post transitum ejus anni quadraginta [a] fuissent evoluti, venit OTHWINUS partium earumdem potestate præditus cum exercitu magno, & ira intolerabili concitatus devastavit non minimam partem pagi, qui ab interfluente fluvio Turgowe nominatur,

[a] In vulgatis S. Magni Actis id post triennium à morte S. Galli accidisse dicitur. Quæ Acta licèt vitiosissima sint, rationem tamen præbent dubitandi, num librariorum hallucinatione in Vvalafridi textum menda irrepserit. Certè cùm in capite proximo, Vvalafridus Magnoaldum ac Theodorum isti impressioni superstites memoret, certúmque videatur (si quid in S. Magni historia veri est) eos longè posteà devixisse; tantum intervallum à morte S. Galli ad cladem hìc descriptam effluxisse non potest. Confer sequentem adnotationem.

Constantiense quoque territorium & Arbonensis pagi confinia depopulari cœpit & igne succendere. Viros quicumque inveniri potuerunt gladio peremit, uxores & parvulos eorum in captivitatem egit. Peculiis quoque & omni supellectili sublata fructus omnes penitùs demoliri fecit. Arbonenses itaque hujus terroris immanitate compulsi, cum omnibus quæ habebant, fugerunt in solitudinem, & ad Cellam viri Dei se contulerunt. Deinde facta in agro fovea, absconderunt ibi quidquid habebant, & fossum terrâ cooperientes ne secretum eorum deprehenderetur, lini semen desuper insperserunt. Cúmque jam Arbonensem pagum hostes desolavissent, vestigia fugientium secuti, venerunt ad Cellam sancti Patris, & fugitivos quos repererunt vinctos abduxerunt, & juvenes eorum in captivitatem miserunt. Erchonaldus* autem Præfecti Vicarius, cùm vicina solitudini inhabitaret loca, habuit res ejusdem Cellulæ notissimas. Is Oratorium ingressus invenit mendicum quemdam intùs sedentem, quem bene noverat, & dixit illi: Indica mihi, ubi isti quos tam nudos & miseros invenimus, vestes habeant repositas & utensilia, aurúmque & argentum, quorum copiâ hactenus fruebantur. Ille respondit: Nónne mihi melius est illorum denudare secreta, quàm vestræ severitatis iram incurrere? Si ita, inquit, egeris, eris in consortio nostro, & participio societatis nostræ gaudebis. Qua promissione persuasus surrexit, & eum ad subterraneum duxit armarium. Quod cùm idem Vicarius aperiri fecisset, species quas inibi reperit, his qui secum erant facta divisione distribuit. His ita patratis, putantes passim tale quid occultari, discurrerunt loca singula signis quibusdam sollicitè explorantes. Ejusdem rei gratiâ Erchonaldus, adsumptis secum septem pueris introivit Oratorium. Cúmque clausis ostiis pavimenti planitiem pulsarent, ob spem videlicet inveniendæ pecuniæ, unus illorum post altare veniens, pavimentum percussit; & audiens à cavitate tumuli sonitum reddi: Hic est, inquit, quod oppidò desideratis. Accurrentes igitur pollinctores infesti, cœperunt fodere; & cùm ad loculum pervenissent, extulerunt illum, dicentes: Quia isti Rætiani calliditate naturali abundant, videamus ne quippiam sub hac arca occulti remaneat. Huic sacrilegio inservientes, invasit eos horror immensus. Qui in fugam conversi, dum ostium Oratorij singuli præoccupare niterentur; insaniâ agitati, evaginatis gladiis invicem se conciderunt. Erchonaldus verò hujus auctor sceleris, timore cogente, volens exsilire per ostium, caput superliminari illisit, & ad terram concidens, alienatus mente jacebat. Cúmque à suis perduceretur ad propria, nimia infirmitate & novis doloribus cœpit urgeri. Toto itaque ipsius anni curriculo fortissimis maceratus molestiis, capillorum honore & cutis superficie spoliatus, etiam digitorum ungues amisit. Et ut omnibus longo tempore ultionis in eum divinitus collatæ signa paterent, cunctis vitæ suæ diebus hac deformitate notabilis fuit.

Circ. An. DC.XLVI. Oct. XVI.

* al. Ervvinus.

CAP. II. *Qualiter Boso Episcopus corpus ejus reposuerit.*

AUDIENS Constantiensis Ecclesiæ Præsul, nomine Boso [a], sepulcrum beatissimi Galli violatum esse ab hostibus, nullúmque remansisse in Cellula, præter duos Fratres MAGNOALDUM & THEODORUM, qui sacri corporis Reliquias tumulo restituere potuissent, venit illuc cum Clericis suis, & invenit Cellulam desolatam, sancti Patris corpus de sepulcro ejectum, altaria nudata, duosque Fratres qui remanserant spoliatos jacentes in Oratorio, & magni-

[a] Hìc adversus Vvalafridi calculum Goldastus opponit Hermannum Contractum, ut qui Bosoni Constantiensi Episcopo Ernfidum dicat successisse anno DCC. XXXVI. quo anno in vivis esse non potuit Boso, si cladem ab Othvvino illatam jam Episcopus vidit. Longè validius argumentum desumi posset ab ætate Magnoaldi & Theodori S. Galli discipulorum, qui ad octavum sæculum pervenire nequiverunt. Verùm apud Hermannum non Boso sed Audonius Ernfridum habuisse successorem legitur: nec si aliter legeretur, Vvalafrido præferenda esset Hermanni longè posterioris auctoritas. In Episcoporum Constantiensium catalogo quem Gabriel Bucelinus Benedictinus, vir multorum librorum ordinavit, Bosso alio nomine Obihardus (seu Obbaldus) post Johannem B. Galli discipulum recensetur, atque inter Bosonem & Ernfridum Episcopi sex, postremus Audoinus seu Ausonius inseruntur.

Circ. An. dc.xlvi. Oct. xvi. tudinem calamitatis gemitibus & lacrymis protestantes. Et misericordiâ motus, cœpit eos consolari multiplicibus verbis, illam replicans Psalmistæ sententiam qua dicit: *In tribulatione invocavi Dominum, & exaudivit me in latitudine. Dominus mihi adjutor, non timebo quid faciat mihi homo.* (Psal. 117.) His dictis, sumens loculum in quo sanctum corpus erat, posuit super terram inter parietem & altare, & desuper, ut moris est, arcam altiorem construxit, fossam verò terrâ replevit. De suo quoque Fratribus vestimenta largitus est, & unde alerentur disponens, ad Episcopium remeavit.

Cap. III. *Quâ pœnâ multati sint ejusdem loci violatores.*

Post multum verò temporis misit Pippinus Majordomus [a], exercitum copiosum ad devastandam Alamannorum provinciam, & iterato Francorum ditioni subjugandam. Cúmqne terra tota hostili contereretur incursu, avidi prædones Arbonensem pagum percurrentes ad Cellam viri Dei venerunt, & quoscumque ibidem invenerunt, (nam multi illuc confugerant) sperantes in Dei misericordia, & patrociniis Sancti illius, duxêre captivos. Quinque autem supramemorati Principis satellites ingressi Oratorium, repererunt ibi quasdam ancillas ejusdem loci cum parvulis earum, & quæ essent, percontati sunt. Quæ dum se de familia ipsius Sancti esse proclamarent, hoc à prædonibus audierunt: Exite, egredimini, Sanctum quem dicitis ignoramus. Et abduxerunt eas captivas in Franciam. Eodem verò anno à malignis spiritibus arrepti & amentes effecti, nudi circumququae discurrebant; & ubicumque urbes vel vicos ingressi sunt, cruciatûs sui causas retexebant, dicentes: Gallus Abba nos habet ligatos: & cum hac criminum misera commemoratione suorum, vitam infeliciter ducentes flebiliter finierunt.

Cap. IV. *Quo miraculo palla super lectum Sancti incensa redintegrata sit.*

Alio tempore Diaconus quidam nomine Stéphanus, dum in ejusdem Patris sancti Ecclesia custodis fungeretur officio, quadam vespera incensam Oratorio inferens candelam, posuit eam supra candelabrum juxta beati viri sepulcrum: quæ à rectitudine status vergens in partem, ardens cecidit super aram sepulcri. Cujus ardoris violentia unam comprehendens pallam, usque ad medietatem exussit, & ita restincta est, nihil lecto, nihil baculo qui in eo pendebat, vel aliis linteaminibus super sepulcrum expansis inferens læsionis. Qua ex re colligitur, ad declarationem virtutum beati viri potiùs, quàm ad damnum rebus ejus inferendum, idem evenisse incendium. Quia ut in sequentibus apparet, pallam quam levis flamma diminuit, virtus manifesta restituit. Mane itaque facto Fratres Oratorium ingressi, quid factum fuerat perviderunt, & admiratione non minima sunt perculsi. Tertia verò die cùm ad matutinale convenirent officium, invenerunt in Oratorio cereos ardentes, & duos juvenes stantes, unum ad caput & alterum ad pedes distendentes inter se pallam, quæ pridem fuerat ignis attacta vaporibus. Hoc viso timore nimio conterriti, cum celeritate egressi, ad lectulos redieruut. Cúmque se collocarent, Ecclesiæ campanum insonuit, & auditi sunt duo chori, incredibili alternantium personarum dulcedine perstrepentes. Igitur die illa nequaquam ausi sunt Oratorium introire. Die autem sequenti ante ostium ejus unanimiter conglobati, prostraverunt se in orationem: & cùm surrexissent, cum magno timore intrantes invenerunt pallam, quam partim ignis absumpserat super lectum expansam, sicut priùs expandi solebat, nulla imminutionis habentem indicia; sed potiùs latitudinem vel longitudinem ejus trium auctam esse magnitudine cubitorum. Hujus perspicuitate miraculi

a Nempe Pippinus Caroli Magni pater, qui anno dcc. xlv. Alamanniam oppugnâsse fertur. Lege Hadrianum Valesium in Rer. Franc. lib. 25.

hilares facti, benedixerunt Domino, qui tam manifestis gratiæ virtutibus servi sui merita declarare dignatus est.

CIRC. AN. DC. XLVI. OCT. XVI.

CAP. V. *Miraculum missæ avis.*

IDEM Stephanus dum quodam tempore cum his qui simul aderant, carnem ad percipiendum in cujusdam accessu jejunij non haberet, resedit in Cellula, de eadem penuria cum ceteris locuturus. Dúmque sermone vario paupertatis solatia mutuò ministrarent, avis quædam ignotæ formæ consedit in limine. Unus assidentium torrem de igne rapiens, alitem percussit. Cujus carnes dum suis usibus præparâssent, incredibilem saporis dulcedinem in gustu earum deprehenderunt; facientibus hoc, ut credimus, beati viri meritis, ut sicut famulis ejus in similitudinem antiqui miraculi, quo populus Dei coturnicum carnibus in solitudine est refectus, avis incognita missa est; ita sapor procuratæ cælitùs escæ, novæ dulcedinis delectamentum haberet.

CAP. VI. *De signorum S. Viri multiplicitate.*

TANTA autem est miraculorum copia, quæ Dominus apud tumulum ejus diversis temporibus ostendit, ut non facilè scribendi studio comprehendi possit: ex quibus propter abundantiam multa omittuntur; pauca verò & eminentiora propter memoriam posteris commendandam huic inseruntur opusculo. Præter mortuorum enim resuscitationem corporum, ceterarum infirmitatum remedia creberrima inibi largitate à Domino præstita sunt & præstantur. Siquidem & dęmoniaci ibidem, & languentes sunt recreati, aurium claustra reserata, oculorum detersę caligines, mutorum exclusa silentia, paralyticorum eliminata defectio. Sed & quicumque animæ vel corporis necessitate coactus fide integra apud sepulcrum B. Galli instantiam orationis exsequitur, Domino Confessoris sui merita comprobante, precum suarum nullatenus fructu privatur, verum etiam sine tarditate Divinæ largitatis sentiens dona lętatur.

CAP. VII. *Quomodo donariũ Sancto deferendum ab incendio sit reservatum.*

TEMPORE igitur CARLOMANNI Majoris-domus, miraculum memoriâ dignum per merita sancti Patris effectum, huic operi inserere utile judicamus. Vir quidam pauperculus in pago qui Perahtoltespara dicitur, ex summa devotione cum uxore sua ad Cellam B. Galli causâ orationis properare disposuit. Cujus intentione devotionis dum mulier pallulam quam in loco oblatura erat, contextam paravisset, involvit eam formella [a] ceræ, quam simul oblatum ire cogitabat, & in arca sua inter alia vestimenta reposuit. Contigit autem dum ire pararent, domum illorum cum omnibus quæ infra illam erant rebus igne cremari. Cúmque consumptis omnibus flamma cessante sopitum fuisset incendium, cœperunt inter favillarum cumulos ferramentorum reliquias quæritare. Et ecce inveniunt (mirum dictu!) ceram pallulâ involutam inter cineres & carbones, nihilque in eis læsionis apparuit, cùm ipsam arcam & quidquid aliud in illa repositum erat, penitùs consumpsisset incendium. Viso igitur tantæ virtutis miraculo, & benedixerunt Deo, & iter quod disposuerant, peregerunt. Et narrantes Fratribus quæ gesta fuerant, obtulerunt donarium, quod huic voto consecratum, in supremis non poterat perire periculis. Servatæ sunt autem ibi eædem res in testimonium pòst futuris, usque ad tempora OTMARI Abbatis.

a Id est circulo cereo. Sic 1. Regum 17. v. 18. *decem formellas casei*. Septuaginta habent τρυφαλίδας: quam vocem Gaza apud Aristotelem *formaginem* reddidit, qua voce Franci & Itali etiamnum caseum appellant. Hæc Goldastus.

CIRC. AN. DC.XLVI. OCT. XVI.

CAP. VIII. *Correctio ejus qui caballum quem voverat fraude retinuit.*

NEQUE illud silentio prætereundum videtur, quod in supradicto pago temporibus Pippini Regis contigisse refertur. Quidam vir nomine Willimarus gravi infirmitate depressus sub voto promisit, se equum vivum duósque boves si pristinæ restitueretur sanitati ad Ecclesiam B. Galli donaturum. Cúmque illa die confortaretur, & plenam recepisset sospitatem, contigit ut cum Bicthilone domino suo causâ orationis ad Cellulam Sancti viri eodem vectus equo veniret. Igitur cùm post orationem omnes illi qui simul advenerant digressi non longè essent ab Ecclesia, equus quem sponsor infidelis postquam voverat fraude retinuit, repentè substitit: & licet eum sessor calcaribus urgeret ac verberibus fatigaret, nusquam potuit commoveri. Videntes hoc qui aderant, cœperunt inquirere hujus miraculi causas. At ille confusione digna correptus, prodidit reatum, & fraudem quam in voto fecerat, confessus aperuit. Reversi autem omnes pariter, equum obtulerunt ad limen Ecclesiæ; & benedictione percepta, ad sua sine obstaculo redierunt. In quo facto & Divina pietas, & S. viri virtus apparuit, dum is qui per se resipiscere noluit, per correptionem ad correctionem pervenit.

CAP. IX. *Cera de furto oblata in lapidem conversa.*

ILLUD quoque miraculum quod quarto anno CARLOMANNI Regis in pago cujus supra mentionem fecimus contigit, libet memoriæ commendare. Pauperculus quidam juxta regiam possessionem, quæ Rotenwila dicitur commanens, dum ad Cellam sancti viri Galli pergere voluisset, nec haberet aliquid quod ob devotionis indicium illuc deferre potuisset, diabolo suadenti consentiens, atrium cujusdam divitis irrupit, & alvear cum melle & apibus furtim auferens, intulit domui suæ. Apibus deinde exstinctis, ceram confecit, & non multò post inter vicinos & amicos cum hoc furtivo munere ad Ecclesiam venerabilis Galli perrexit. Cúmque singuli quod obtulerant attulissent, is qui contra fas offerre voluit de rapina donarium, ceram reperit in lapidis durissimi rigorem mutatam. Ingenti itaque timore perculsus, uni eorum qui secum venerant, reatum suum confessus est. Qui deinde cùm custodibus Ecclesiæ quæ facta fuerant indicaret, fama hujus miraculi mira celeritate cunctis innotuit.

CAP. X. *Pronuntiatio Scriptoris de qualitate operis assumpti.*

DESCRIPTIS his quæ priscorum sollertia de vita, fine & virtutibus B. Galli ad nos usque scripto transmisit; hinc ea stylo comprehendere tentabimus, quæ à fidelissimis testibus indicata, à carissimo Fratre Gotzperto litteris sunt mandata. In quibus primò quomodò vel quando in Cœnobio B. Galli regularis vitæ instituta servari cœpissent, liquidò declaratur: deinde quibus miraculis ejusdem Patris virtus cunctis effulserit, probabiliter exponitur, commemoratis pariter singulorum quæ introducuntur assertoribus. Quæ idcirco novis dictionum positionibus ordinare voluimus, ut cum prioribus aliquam similitudinem locutionis habeant, & brevitatis compendio succincta, fastidiosis lectoribus onerosa non fiant. Siquidem nomina eorum, qui scribendorum testes sunt vel fuerunt, propter sui barbariem, ne latini sermonis inficiant honorem, prætermittimus; scientes de veritate dictorum à fidelibus non esse dubitandum; quippe qui norunt, nihil horum quæ referimus, Deo impossibile esse, in quo fit, quidquid per Sanctos mirabiliter & laudabiliter fit. Sed & si quis earumdem rerum testes nosse desiderat, in conscriptione quam sequimur poterit invenire.

Inferemus quoque huic operi nonnulla, quæ non scripturæ testimonio, sed veracium virorum relatione didicimus. In quibus omnibus quantum ad nos attinet, veritatis lineam servare studebimus, neque per amorem falsi aliquid de nostro inserentes, neque per invidiam veri quippiam ex voto celantes. Et quia nos scripta vel dicta sequimur aliorum, ad illos veritas rerum, ad nos pertinet abbreviatio dictionum, & adunatio rationum. CIRC. AN. DCXLVI. OCT. XVI.

CAP. XI. *Quemadmodum Pippinus eumdem locum Othmaro cum Privilegio & donis commendârit.*

POST venerandi Patris, beati videlicet Galli Confessoris Christi gloriosam depositionem, quotidianas excubias apud sacri corporis ejus Reliquias quidam religiosi Clerici, vel discipulatûs ejus memoria, vel divino amore succensi per multa annorum curricula, scilicet quasi à temporibus DAGOBERTI Regis usque ad CAROLUM Patrem CARLOMANNI & PIPPINI, ad laudem Christi administrabant. Igitur cùm fama virtutum quas Dominus per Confessoris sui merita piè quærentibus exhibere dignatus est, longè latéque circumpositorum mulceret aures populorum, cœperunt undique alacri devotione ad tanti Patris suffragia postulanda concurrere, eumdémque locum ob suæ diuturnitatem memoriæ multiplicibus substantiæ & possessionum amplificare donariis. Cúmque res hac largitate Fidelium collatæ, aliquantulæ Monachorum Congregationi viderentur suppetere potuisse, WALDRAMNUS quidam, ad cujus paternam possessionem termini vastæ solitudinis, in quibus vir Dei Cellam construxerat, pertinere videbantur, videns res collatas à quibusdam præsumptoribus inordinatè tractari, religiosum quemdam Presbyterum, OTHMARUM nomine, cui summam earumdem committeret rerum, à VICTORE tunc Curiensium Comite impetravit, & ei Cellulam cum omnibus ad eam pertinentibus commendavit[a]. Postmodùm consilio cujusdam Ducis nomine NEBI persuasus, ad præfatum Principem Carolum cum eodem Duce properavit, ipsíque eamdem Cellam proprietatis jure contradidit, & ut Othmarum Presbyterum eidem loco præficeret, exoravit. Annuens petitioni ejus Princeps, Othmaro ad præsentiam suam vocato locum commendavit, & ut regularem inibi vitam instituere studeret præcepit. Qui regressus arripuit statim boni Pastoris initia, & undiqueversùm habitacula Monachorum usibus congrua dispositè construens, ejusdem sancti statum loci utilitatibus diversis aptavit. Sed cùm jamdictus Princeps temporaliter regnandi & vivendi finem fecisset, duobus filiis Carlomanno & Pippino administrationem regni reliquit. Carlomannus itaque paucorum decursibus evolutis annorum, ob amorem regni cælestis, sæcularis gloriæ pompam deposuit[b]; & cùm causa quietioris vitæ Romam tenderet, in viciniam supradicti loci deveniens, ad idem Monasterium causâ orationis accessit: audiénsque assiduis signorum virtutibus eumdem locum pro beati viri meritis à Domino illustrari, dixisse fertur: Tenuis quidem hic locus est facultate, sed pro meritis B. Galli celebri diffamatus rumore. Cúmque vellet ibidem degentibus aliquod suæ largitatis conferre solatium, sed retractaret à negotiis se regni disjunctum explere non potuisse quod voluit; fratri rescripsit, ut sui amoris intuitu eidem Monasterio aliquod regiæ largitatis solatium dignaretur impendere. Cùm igitur ab Othmaro Abbate præsentatam Pippinus Princeps accepisset epistolam, annuens peti-

a Anno DCC. X. id factum refert Hepidannus Monachus San-Gallensis in Annal. Sic verò Ratpertus in lib. I. de casib. S. Galli cap. 2. *Taltonis filius fuit Thieltolt:* (Talto Dagoberti Regis Camerarius fuerat) *cujus* Thietonis *filius Pollo, Pollonis autem filius Vualdpertus qui genuit* VUALTRAMNUM, *ipse verò Vualtramnus locum istum in omnibus ob amorem S. Galli augere desiderans, regularéque inibi vitam instituere cupiens,* OTHMARUM *sanctum virum à* VICTORE *Ratiæ Curiensis Comite impetravit, eique Cellam præfatam cum omnibus ad eam pertinẽtibus commendavit, Abbatémque constituit. Posteà verò tempore procedente atque statu Monasterij in melius proficiente, præfatus Vualtramnus eumdem Abbatem Othmarum Pippino Regi præsentavit,* &c. *qui idem Monasterium per annos* XL. *feliciter rexit, Vualtramno prædicto* XX. *annis solatium illi præstante.*

b An. scilicet DCC XLV. uti idem Hepidannus scribit.

Circ. An. DC.XLVI. Oct. XVI.

tioni fraternæ, Libellum quem Benedictus Pater de Cœnobitarum conversatione composuerat, eidem Abbati tradidit, & alia regiæ dignitatis impertiens dona, id ei sub omni diligentia injunxit, ut in loco sibi commendato, ad supplendas B. Galli excubias, regularis ordinem institueret vitæ. Atque ut meliùs posset quod jubebatur efficere, concessit illi quosdam tributarios de eodem pago, ut & illis collaborantibus officinas Fratrum usibus necessarias construeret, & vectigalia quæ annuatim regiis redditibus inferre debebant, ad sustentationem Fratrum sub commemoratione largitatis ejus haberet. Inter cetera quoque suæ munificentiæ donaria, rogante Abbate, unum campanum ad sancti loci dedit ornatum; quod adusque nostræ ætatis tempora in Cœnobio eodem pro memoria beneficiorum ejus permansit. Et ne cujusquam avaritia tanti incrementis obsisteret boni, diuturnæ firmitatis epistolam fecit conscribi, & ut moris est, circumspecta roborari cautela, quo deinceps tam ipse qui aderat, quàm successores ejus idem Monasterium per regiam obtinerent auctoritatem, & nullius violentiâ pressi, solis rerum Principibus subjacerent. His regiæ pietatis Othmarus Abba donatus solatiis & sublimatus honoribus, Monasterium lætus regreditur; & ex illo tempore Monasticæ vitæ in Cœnobio S. Galli exordium quidem cœpit, augmentum autem & profectus hodiéque laudabiliter dilatari non desinit.

Cap. XII. *Qualiter præcaventibus Victoris incursum populis signum sit divinitus datum.*

Præmissa narratione qua comprehensum satis verè credimus, quomodò sacer locus immunitatis Privilegium meruerit, & quo in tempore Cœnobiali dignitate sit adornatus, liberiùs jam ad miraculorum B. Galli commemorationem stilum convertimus. Victor Curiensis Rætiæ Comes, cujus superiùs fecimus mentionem, cùm innumerabiles apud tumulum S. Galli per merita ipsius virtutes ostendi creberrimè didicisset, invidia perurgente tanta novarum generositate virtutum nostram gentem insigniri perdoluit; & ut tunc fama vulgaverat, latenter voluit per abdita eremi supervenire, & pretiosi thesaurum corporis, si quo pacto potuisset auferre. Qua malitiosi raptoris intentione comperta, hi qui in circuitu Cellæ viri Dei commanebant custodibus vicissim per turmas deputatis, eumdem locum ab hostili incursione, ne videlicet tam cari fulgore margariti carerent, omni sagacitate defensare studebant. Igitur cùm quadam nocte custodes in summitate montis, qui Monasterio superimminet, ad suspectos incursus armati residerent præcavendos; casu lucem è cælo venire, ac totius Ecclesiæ perfundere mœnia conspexerunt. Immensitatem itaque luminis admirati, ad Ecclesiam citiùs concurrerunt: & dum trepidi stupentésque ibidem constituti eumdem intuerentur splendorem, paullatim se lux submissa recolligens, astris inseritur. At illi viso miraculo agentes Domino gratias, securi ad propria remeârunt, credentes corpus viri Dei per vim ab eo loco minimè auferri posse, quem illi Dominus ante sæcula prævidit, & suæ illustrationis honore temporibus istis decoravit. Unde datur intelligi, quanti apud Deum meriti vir iste fuerit, cujus sepulturæ locum cælitùs contigit illustrari: ut videlicet lumen quo ejus anima perfectè fruebatur in cælis, etiam mortuo corpori non deesset in terris.

Cap. XIII. *Qua animadversione idem à sua præsumptione sit repressus.*

Audiens itaque Comes prædictus à Cella sancti viri discessisse custodes, cupiens suos explere conatus, virorum turbam adsumpsit, ut quod malè cogitaverat, repentino & latenti perpetraret accessu. Verùm quia non suæ devotionis utilitati prospiciens; sed alienæ felicitatis profectibus invidens id moliebatur, Dei nutu citò repressus fuisse cognoscitur. Nam eodem momento quo iter illud aggressus est, de equo cui insidebat corruit, coxáque illius eo casu confracta

fracta est, Domino beati viri merita in hoc quoque remunerante, ne à loco quem ipse elegerat auferretur, quem de ultimis Hiberniæ finibus ad salutem multorum Rætiæ destinavit. Et vicini quidem exhibuerunt excubando suæ devotionis obsequia: Deus verò cunctorum custos bonorum, ibi etiam ad coërcendum raptorem vigilavit, ubi sollicitudo alternantium non adfuit populorum. Et hoc quidem egit, ut credimus, ne fideles populi thesauro quem ferventibus studiis ambiebant fraudarentur, & ne is qui per malitiam hoc decus attingere voluit, suæ perversitatis potiretur effectu; præcipuéque præcavens, ne ablatis sancti viri Reliquiis, Monachorum catervas quæ inibi laudibus Dei servituræ erant, deesse contingeret. Itaque Comes correptus & domum à famulis reportatus, per multa tempora nimiis doloribus est agitatus: ut intelligeret saltem ex pœna, quàm superbè id cogitaverit, quod suis viribus effici potuisse credebat. CIRC. AN. DCXLVI. OCT. XVI.

CAP. XIV. *Paralyticus cæcus & surdus B. Galli meritis sanatus.*

QUIA igitur Domino custodiente, pij Pastoris corpus à devotarum septis ovium auferri non potuit, dignum fuit, ut miraculis fidem facientibus virtus meritorum ejus ibidem cunctis manifestè claresceret. Quidam namque de vicino* territorio cùm diuturna ægrotatione vexatus lecto decumberet, subrepente humore nocivo, oculorum lumen auriúmque sensum amisit. Deinde plantis pedum retortis ad nates, tanta depressus est infirmitate, ut de solo pectusculo vitæ manarent fugacis indicia. Qui à suis ad Monasterium vehiculo delatus, dum petentibus amicis in Ecclesia B. Galli unius spatium noctis ducere permissus à custode fuisset, solúsque ibidem pernoctaret, circa gallorum cantum in subito mentis excessu quatuor viros candidissimis indutos vestibus Oratorium introire conspexit. Qui dum altari appropiantes, diutissimè dulci modulaminum alternatione concinerent, unus eorum laudibus finitis ad lecticam in qua clinicus decumbebat accedens; Quid, inquit, causæ est, ô homo, quòd hîc pernox, tenebrarum transigis solus horrorem? Crede tantùm, & ab hac infirmitate deinceps eris securus. Ergo sanus exsurge, liber egredere. Qui protinùs surgens, & omni debilitate submota egressus, ad suos sanus abscessit.

*al. Tucino

CAP. XV. *Quomodo Othmarus Abba ab iniquis Primatibus sit afflictus.*

IGITUR OTHMARUS Abba cùm multis annis idem Cœnobium strenuè rexisset, possessiones ipsius loci religiosis quibusque circumquaque degentibus, ob amorem mercedis æternæ, plurima suæ largitatis dona conferentibus intantùm amplificavit, ut infra paucos annos, suppetente exteriorum copia rerum & vitæ ejus clarescente munditia, multorum Pater exsisteret Monachorum. Comites verò quidam WARINUS & RUODHARDUS [a], qui totius ferè* Alamanniæ curam administrabant, cùm infra ditionis suæ terminos Ecclesiasticarum non minimam partem rerum suæ proprietatis dominio per potentiam subjicere niterentur, maximam de ejusdem Monasterii possessionibus partem sibimet vindicârunt. Nam tributa quæ bonæ memoriæ Pippinus eisdem Fratribus concesserat, abstulerunt, aliáque quamplurima, quæ ex donatione quorumdam religiosorum eidem Cœnobio fuerant contradita, suæ rapacitatis abstraxêre protervià. Insuper ipsum etiam Abbatem, cùm pro hac re apud Principem illos accusasset, vinculis injecerunt, & in quamdam Rheni fluminis insulam juxta locum, qui *Stein* dicitur, in custodiam relegârunt. Ubi cùm aliquantum temporis sub artissima districtione mansisset, de carcere hujus vitæ ad lætitiam commigravit

*al. tunc

[a] Hepidannus ad an. DCC. LVIII. *Vvarinus*, inquit, *& Ruodhardus beatum & sanctum virum Othmarum multis injuriis affligebant: ipse verò plenus dierum, plenus etiam sanctitate meritorum de angustiis hujus vitæ eripitur, atque in insula Rheni fluminis qua vocatur Stein sepultus est.* De S. Othmaro suo loco.

Circ. An. DC.XLVI. Oct. XVI. cælestem, expletis non minùs quadraginta annis regiminis sui, quo sancti illius loci statum & gloriam nobiliter amplificavit & auxit.

Cap. XVI. *Qualiter eorumdem instinctu Sidonius Episcopus eumdem locum invaserit.*

Hoc itaque ita rebus humanis subtracto, prædicti Comites sublatas sancti loci possessiones retinentes, Johannem quemdam Monachum de proximo Monasterio in ejus locum subrogaverunt: ac deinde, ut suæ tyrannidis crimen augmentarent, Sidonium[a] Constantiensis Ecclesiæ Præsulem instigârunt, ut idem Monasterium Episcopii partibus subjicere studeret. Et hoc idcirco fecerunt, ut eo licentiùs, ipso machinationibus eorum favente, ea quæ injustè abstulerant, retinere potuissent. Pontifex igitur cùm suasionibus eorum libenter præberet adsensum, Monasterium ingressus, Fratres opprimere & eumdem locum Episcopii rebus subjicere molitus est. Porrò Fratres dum potentiæ illius resistere non auderent, maluerunt ejus ditioni parêre, quàm tot adversitatibus implicari. Sed sequentia probant, quàm perversè egerit, qui per avaritiæ morbum sacri loci privilegium ausus est violare.

Cap. XVII. *Quòd damnum in rebus suis pro eadem temeritate incurrerit.*

Fertur siquidem eumdem Episcopum aliquando ad iter hostile sibi de ipsius Monasterii sumptibus viaticum præparari jussisse. Quod dum Fratres prætermittere non auderent, ea quæ jussa fuerant navi imposita per quorumdam manus Fratrum ad Episcopum transmiserunt. Cúmque qui missi fuerant navigare cœpissent, avis quædam, ut sæpè ipsi testati sunt, ante eos apparuit, & quasi ducatûs eis officium esset præbitura, facili præibat volatu. Et dum per totius lacûs vastitatem ipsius incognito uterentur ducatu, prospero tandem successu ad portum venientes, quid hæc novę ducis obsequia portenderent mirabantur: illísque quam partem peteret diligenter notantibus, domum quamdam litori contiguam, in qua res præfato itineri aptæ servabantur, intravit. Mirum dictu! mox eamdem cellam flamma corripiens, in altum prorupit, & omnia quæ ibidem congesta fuerant, penitùs consumpsit, ut nihil eorum omninò huic incendio superesset. Fiebátque justo Dei judicio, ut qui aliena per potentiam rapuerat, suis per supernam justitiam fraudaretur.

Cap. XVIII. *Qua severitate Fratribus institerit, & quàm turpiter decesserit.*

Tempore quoque alio idem Episcopus ad Monasterium veniens, dum quadam violentia eumdem locum Episcopio subjicere, suæque tyrannidi non consentientes Monachos quasi justo rebelles injuriis multiformibus afficere tentavisset, Tello quidam Curiensis Ecclesiæ Præsul misit ad eum, humiliter deprecans, ut sui amoris causâ, quoniam eorumdem Fratrum aliqui consanguinitatis vinculo illi erant conjuncti, ab eorum cessâret injuriis, nihílque incommodi Dei famulis irrogaret. Quam petitionem furore dictante superbè contemnens, remandavit se illius precibus nullo pacto consensurum, verùm resistentibus celerem pro contemptu illaturum vindictam. Et mox Oratorium B. Galli Confessoris quasi oraturus ingreditur, & ante aram ipsius nomini consecratam consistit; quique ad salutem non merebatur audiri, afflictiones quas aliis se ir-

a De eo ita jam laudatus Hepidannus: *Anno* DCC. XLVI. Sidonius *Episcopus Constantiensis Ecclesiæ & Abbas Augiæ, B. Otmarum in Synodo de adulterio accusatum damnavit, mox missum in exsilium*: qui Sidonius Othmaro Abbate mortuo *administrationem Cænobii* S. Galli anno DCC. LVII. *per vim suscepisse* dicitur.

rogatorum juraverat, convenienti satis talione recepit. Nam intestina ejus more sartaginis igni superpositæ fervere cœperunt, & tam diræ viscerum torsiones illum invaserunt extemplò, ut sine aliorum adminiculo nequaquam egredi potuisset, sed (quod dicere pudet) egestio naturæ turpi impetu prorumpens, cùm adstantes nimiò fœtore gravaret, sine mora ab Ecclesia ejectus, vehiculo quo decedere Monasterio posset, sicut rogaverat, est impositus. Sícque immoderato fluore, naturæ consuetudine carens, vasi in quod egesta defluerent supersedens, egressus est, & ad vicinum Monasterium, quod AUVA [a] nominatur, cui & tunc præerat, perductus est. Ubi etiam ingravescente languore, tantum sibimet famulantibus ob nimium fœtorem intolerabilis factus est, ut ei jam pæne nullus obsequia impendere solitò potuisset. Tali itaque pœna multatus, cum hoc factionum suarum præmio post aliquot dies de cloaca corporis spiritum exhalavit.

CIRC. AN. DC.XLVI. OCT. XVI.

CAP. XIX. *Miraculum in sagina porcorum exhibitum.*

PERACTA superioribus sententiis relatione qua nos satis verè comprehendisse credimus, quomodo sacer locus per merita B. Galli sit diffamatus & possessionibus dilatatus, necnon quibus sit malevorum quorumdam molitionibus impetitus, & quæ quosdam humiliaverit ultio; nunc replicandum esse censemus, quanta beatus vir præsidia sibi famulantibus, ad res suas custodiendas vel defendendas accommodet, quáque auctoritate se postulantibus & de se præsumentibus multiformi genere virtutum succurrat, Domino meritorum ejus magnitudinem signorum assiduitate mortalibus declarante. Quodam tempore dum sterilitas terræ fructus arborum non solùm porcis, sed etiam silvestribus feris vel animantibus denegaret, itaut in proximis eremi partibus nusquam sagina posset inveniri, qua sues qui in usus Monasterii nutriebantur, pasci potuissent, occulto quodam impulsu grex suillus per silvarum avia celeri cursu cœpit abscedere: transvadatóque Rheni fluminis alveo, remotioris eremi secreta penetravit. Subulcus autem subitam sui pecoris fugam miratus, evestigio insequitur, & gregem quem pessum ire putabat, reperit copiosissimis pascuis immorantem. Cúmque viam redeundi nesciret, mansit ibi, fructibus arborum & carnibus victitans, donec grex totus affatim carnibus gravaretur obesis. Itaque domum redire cupiens, cœpit anxiè cogitare, quo ingenio ignotum iter aggredi potuisset. Nocte igitur quadam vidit in somnio senem quemdam reverendi habitûs & vultûs, canitie venerabilem, dicentem sibi: Quia, ut video, porci quos sequeris, ubertim sunt saginati, jam redire parato. Qui dum responderet se viam nescire dixit illi: Scrofam quam totus grex quasi ductricem sequi solet, cædito, & quocumque illa præcesserit, tendito gressum. Quod dum ille faceret, & præeuntem diligenter sequeretur, sine errore ad Monasterium, cunctis aliud suspicantibus, exopinatò pervenit. Qua in re quid aliud quàm beati Galli merita claruerunt, dum ad usus sibi famulantium ignotum animantibus pastum ostendit, & ea rursus mirabili ordine ad propria revocavit?

CAP. XX. *Qualiter deprehensi sint qui stabula incenderunt.*

FRATER quidam ejusdem Monasterii possessiones quasdam sub sua cura habens, in quodam remotiori loco ob nutrimenta pecorum stabula construxit, & illic quamplurimum feni recondidit. Duo itaque homines diabolica instigati persuasione, eadem repositoria cum omnibus quæ inibi congesta erant, noctu igni apposito succenderunt. Sed dum jam pæne toto anno hujus auctores facti

[a] Auva Monasterium seu Augia, vulgò *Richenovv*, de quo suprà in Observat. prævii. Ratpertus lib. 1. de casib. Galli cap. 2. *Posthac verò*, inquit, SIDONIUS *Constantiensis Præsul, qui & Monasterium quod Auva nominatur, in sua potestate habebat, instigantibus Comitibus cœpit inquirere Monasterium nostrum & in potestatem Episcopatus redigere*, &c.

Circ. An. DCXLVI. Oct. XVI. laterent, unus eorum arreptus à dæmonio, cœpit per vicina discurrere loca publicè proclamans: Stabula pecorum B. Galli succendi, & ideò versa vice ab ipso invisibiliter incendor. Cùm itaque Divinum in eo continuatim judicium patesceret, pluresque importunis ejus clamoribus concitati per loca singula ad hoc miserabile spectaculum convenirent, rogavit omnes ut ejus incendia restinguerent. Illis autem certatim in eum aquam mittentibus, pœna divinitus illata, humanis viribus exstingui non potuit. Non paucis deinde diebus exactis in hoc miserabili genere tormentorum insanus vitam finivit. Alter verò cùm sui sceleris socium tali cruciatu vidisset damnatum, ad Præpositum supradictum venit, ultróque Divinum perhorrescens judicium delictum confessus est, duósque boves pro debito obtulit, ac se voto constrinxit, quòd deinceps numquam rebus S. Galli damnum inferret. Frater autem idem pœnitudinem ejus agnoscens, boves non suscepit, sed abire eum cum suis ad sua permisit.

Cap. XXI. *Quomodo ille qui silvam publicè incenderat correptus sit.*

IN possessione quadam ejusdem Monasterij quædam silvula ob porcorum pastum custodiebatur ne passim à multis consumeretur incisa. Hanc pauper quidam occultè solebat adire, & furtim inibi multa præcidendo, grande damnum inferre. Itaque die quadam cùm juxta morem suum latenter intraret, & pauca succideret arbusta, gladius quem tenebat, tam validè manui ejus adhæsit, ut illum deponere nullatenus potuisset. Agnoscens igitur cujus rei causa mulctatus sit, ad Basilicam in honore B. Galli constructam festinavit, diúque orationibus incumbens, manu resoluta gladium ante altare dimisit. Egressus verò cogitare cœpit nihil obesse, si ligna quæ præciderat domum deferret: non autem prodesse si putrefacta perirent. Subjunctis ergo bobus carpento, ad silvam remeat, & præcisa in unum comportat. Quæ cùm vehiculo vellet imponere, dolore quodam prævalido ceu stimulis urgeretur, in posterioribus attactus est. Quo cùm sine mora manum protenderet, gladium quem coram altari dimiserat, fortuitò recepit. Digitis autem manubrium constringens, detestabile munus tam validè retinuit, ut articulorum juncturæ invicem laxari putarentur. Tum miser dolore compulsus, ad Ecclesiam recurrit, ibíque prostratus, veniam pro commisso & absolutionem manus deposcit. Cúmque diu in oratione persisteret, & gladium nequaquam dimittere potuisset, juramento tandem ac voto promisit, numquam deinceps se damnum beati Galli rebus illaturum. Mox manus aperta gladium deposuit. Qui ob testimonium miraculi in eodem loco suspensus, multo tempore ibi permansit, invasoribus Ecclesiasticarum rerum grande timoris pondus incutiens.

Cap. XXII. *Quàm perjurus vindictam pertulerit.*

FRUMOLDUS quidam nomine, de possessione quadam ejusdem Monasterii ancillas duas vi abstulit, & suæ servituti subjecit. Is ab Advocato pro eisdem feminis sæpius interpellatus, tandem censura Judicum coactus est, ut eas vel Monasterio redderet, vel suo juri cum sacramento in altari S. Galli peracto firmaret. Itaque avaritia impellente juramentum parvipendens, Monasterium cum suis adiit, & ut dijudicatum fuerat, audacter peregit. Sed pro contemptu Sancti, ultio Dei eum festina prævenit. Nam juramento expleto ad propria iturus Basilicam egressus est, jumentóque adducto, cùm super illud saliendo vellet adscendere, mente captus, faciem suam ad posteriora equi insidendo convertit. Æstimans itaque id per famulorum contigisse neglectum, iratus valde resiliit & caballum regyrari citiùs jussit. Cúmque secunda ac tertia vice adscendere cupiens pari luderetur errore, tandem clientum adminiculo equo superpositus Monasterio cum rubore discessit. Non longè autem inde positum, subitò

eum dirus oculorum dolor invasit, ac deinde per momenta singula decrescente visu, cæcitatis horrore damnatum, materiali funditùs luce privavit. CIRC. AN. DC. XLVI. OCT. XVI.

CAP. XXIII. *Quemadmodum invocatus vir Sanctus quemdam à nece liberaverit.*

INVOCATUS etiam venerabilis Gallus quàm promptum impendat auxilium, sequenti liquebit exemplo. Quidam vir dum per silvam quamdam iter faceret, ac circumspectè incursus latronum qui in ea solebant commorari, multisque nocere, festinando devitare conaretur, tantus eum subitò sopor invasit, ut vix procedere potuisset. Cùmque periculi metu suspectos haberet itineris casus, & dormiendi causâ paullisper divertere vellet, rusticum quemdam obvium habuit, cúmque rogare cœpit, ut interim custos sui exsisteret, donec importunitatem somni parumper quiescendo depelleret. At ille pacem simulans, fidem spopondit. Itaque modicum divertens, pallium capiti supponit, & se prosternens, B. viri suffragia his verbis implorat: Sancte Galle, tua me protectione custodi. Signaculo Crucis deinde munitus cùm obdormisset, infidus custos sponsionis immemor, sumptis armis soporatum quasi perempturus aggreditur, de collo vestem subtrahit, quo faciliùs uno ictu perimat dormientem. Sed cùm gladium in ictum vellet deponere, artubus rigore stupefactis inflecti brachia nequiverunt. Interea dormienti quidam adstitit, & in somno dixit; Quid somno deprimeris, quem ab imminenti interfectione modò tutatus sum? At ille evigilans, & fidelem socium nudato gladio cernens capiti imminere exsilit, & comprehensum, qua pro causa hoc scelus vellet admittere percontatur. Qui cùm pro spoliis illius excipiendis se id facere voluisse fateretur, continuò brachia, quæ Divina obriguerant jussione, deposuit. Perpendens itaque alter se Divinâ misericordiâ per merita B. Galli à nece servatum, pacem cum illo fecit, & illæsum abire permisit.

CAP. XXIV. *Puella à dæmonio liberata.*

PRÆTEREA tam multi à furore dæmonum per ejusdem sancti Patris merita sunt liberati, ut si omnium curationem commemorare velimus, fastidiosis lectoribus occasionem murmurandi tribuamus. Unum ergo ex pluribus replicamus, ne hoc virtutum genus viro sancto defuisse putetur. Puella quædam, sævissima hostis antiqui vexatione detenta, & non ignobilium labore parentum ad Monasterium perducta, cùm Oratorium B. Galli Confessoris intrâsset, statim horribili dæmonis infestatione agitata, ad terram concidit, & miserabiliter se discerpens, horrendo clamore spurcissima verba cœpit effundere. Qua causa unus è Fratribus STEPHANUS nomine, miseriæ illius compassus, tamdiù super eam exorcismum recitavit, quoadusque eadem vexatio finiretur. Resipiscenti autem puellæ modos pœnitentiæ indixit, seséque pro illa in orationibus ac jejuniis exercere cœpit. At misera femina ut de prohibitis escis quidlibet usurpavit, tam acriter eam continuò dæmon invasit, ut vix à multis teneri potuisset. Cúmque identidem ad eumdem locum perducta esset, & Stephanus supradictus iteratò super eam exorcismum recitasset, animal parvulum in modum bruchi nigerrimum ab ejus ore prolapsum est. Hoc viso cùm idem Frater attentiùs adjurationi insisteret, tribus vicibus singulorum similitudo bruchorum ore excidit feminæ. Quæ animalia dum adstantes manu capere niterentur, subitò disparuerunt. Puella autem eâdem horâ surrexit incolumis, & reliquum vitæ suæ tempus absque ulla dæmonis infestatione peregit.

CIRC. AN. DCXLVI. OCT. XVI.

CAP. XXV. *Miraculo olei defluentis anxietas increpata custodis.*

ILLUD quoque libet ostendere evidenti miraculo, quomodo vir sanctus quosdam in suo servitio de penuria rerum trepidantes corripuerit, & modicæ fidei pusillanimitatem confortârit. Ecclesiæ ejus custos dum quodam tempore olei copiam ad luminaria instruenda non haberet, lumen quod in crypta omnibus ardere noctibus solebat, quadam nocte exstinxit, quia lumen quod ante superius altare & tumbam ardebat, per quamdam fenestram radios suos ad altare infra cryptam positum dirigebat, & sufficere utrique loco credebatur. In eadem autem lampade vitrea, quam exstinctam à custode retulimus, aqua inferiùs & olei pinguedo desuper erat. Mirabilem rem dicturus sum, itatum oleum per rimam in fundo repertam guttatim ad terram defluxit, ut nil aquæ deesse videretur. Idémque liquor per terram usque ad altare decurrens, pallam ejus lineam adscendendo occupavit, & ita usque ad medietatem infecit, ut numquam deinceps ablui potuisset. In quo quid potissimum mirer, invenire non potero: utrúmne quòd oleum subtus aquam depressum est, an quòd aqua per eamdem fracturam non defluit, vel certè quod oleum de pavimento in pallam sursum adscendit. In quibus tamen omnibus, & virtutem sancti viri ostensam & stultam parcitatem ministri increpatam non ambigo.

CAP. XXVI. *Qualiter fugitivus Monachus revocatus sit invitus.*

SILERI non debet qua virtute servitium suum dimittentes, & fraudulenter abscedentes beatus Pater reprimat, & vel lapsos revocet, vel pertinaces in malo feriat. Frater quidam de eodem Monasterio fugam molitus, equum furto rapuit, & per noctem abscessit. Cúmque ad Rheni fluenta fugax venisset, transvadare in equo tentavit: & à medio alvei nescius ad locum ubi intravit caballo deferente reversus, cum magna festinatione ad Monasterium rediit, putans se in alias longè partes abscedere. Mane facto cùm se recognovisset frustra laborâsse, confusus interdiu delituit: noctu verò fugam arripiens, in fluvio, sicut priùs, salubriter errorem passus est, & stropha facta per eamdem viam nesciens remeavit. Confusioni igitur obstinationem jungens, ipsa etiam se die occuluit, & nocte insecuta tertiò notum iter carpens, modo quo diximus itidem revocatur. Cúmque jam tædio victus, die tertio se sopori in campo dedisset, à quibusdam equum cognoscentibus captus est, & suo loco restitutus. Et quia effectum voluntatis suæ non invenit, etiam nolens sancti viri virtute victus, ad viam pervenit. Solent autem plures testari, cunctos qui de sancti ipsius familia aufugerint, aut emendationem quantociùs subire, aut manifestæ ultioni debere succumbere: neque cuiquam impunè cedere, qui fidem illi plenam servare contempserit.

CAP. XXVII. *Fulmine deformatus, partim Romæ, partim in hoc sancto loco sanatus.*

QUOD Dominus flagello suo quosdam à peccatis coërceat, & pro commissis affligat, testis est paralyticus, cui ante sanationem Salvator peccata dimittit. Sic autem aliquando percutit, ut eos Sanctorum suorum meritis suffragantibus sanitati restituat: ut & Divinæ operationis sit indicium, cùm interiùs homo per flagellum à peccato compescitur; & virtus Sanctorum liquidò comprobetur, cùm pro illorum meritis exteriùs sanitas exhibetur. Fit etiam interdum, ut qui Dei occulto judicio non uni, sed pluribus infirmitatibus subjacet, non pariter omnia, sed diversis temporibus & intercessoribus, debilitatis amittat incommoda: ut dum alicujus remedium mali per unius merita Sancti conceditur; redintegratio sanitatis, alterius precibus & honori servetur. Quarum omnium rerum evidens indicium dabit subjecta narratio. Quidam violen-

tia fulminis ictus, post ægrotationem diuturnam ita totius formam corporis & membrorum officia perdidit, ut monstruosum quiddam potiùs quàm hominem videretur exprimere. Siquidem & statura flebili contractione deposita, & gradiendi facultas ablata est: facies verò tanta combustionis est fœditate corrupta, & oculorum sedes ita sunt carne & cute superductis complanatæ, ut inspicientibus horribile ingereretur miraculum. Adminiculo igitur parentum Romam perductus, corporis quidem reliqui resolutis nexibus pristinum vigorem recepit & statum, in cæcitatis autem squalore permansit. Is à suis perductus cùm ad Cœnobium B. Galli venisset, & quadam Dominica nocturnis laudibus interesset, sopore depressus, quasi duas ardentes sagittas ab altari vidit emissas, & sibi in oculorum loca defixas. Statímque tanta visione perterritus exclamavit, & tremens ad terram concidit. Cúmque diù in pavimento volutaretur, cute quæ oculis supercrevit, velut gladij sectione recisa, continuò de luminis amissi restitutione gavisus est. Tempore deinde procedente oculorum ejus acies tam pura inspectantibus apparuit, ut pueri perspicaces vincere videretur obtutus. Potuit quidem, ut indubitanter credimus, ille Apostolorum eximius cui à Domino ligandi atque solvendi potestas collata est, meritis & precibus suis omni eum debilitatis genere liberare: sed Divinæ providentiâ virtutis constat actitatum, ut in ejusdem novitate miraculi venerabilis Gallus Apostolicis actibus æquaretur, quatenus hoc quoque modo meritorum ejus magnitudo claresceret universis. CIRC. AN. DC.XLVI. OCT. XVI.

CAP. XXVIII. *Surdus & mutus ibidem sanitati restitutus.*

INSEQUENTI quoque Dominica surdus quidam & mutus, multorum ibi Fratrum cognitioni notissimus, utpotè qui idem Monasterium solitus fuerat frequentare, cùm nocturnis interesset excubiis, repentè impulsu valido in pavimentum dejectus est; statímque cùm ab ejus ore & auribus plurimus sanguis prorumperet, sine mora utriusque membri munia recepit, & sanus abscessit.

CAP. XXIX. *Furtum per visionem indicatum.*

VIDETUR huic operi inserendum, quantum Dei famulus invigilet ad eorum res defendendas, qui ejus suffragia devotè postulare contendunt. Puer quidam, qui postmodùm corpori ejusdem Congregationis insertus, hæc eadem attestari solebat, cùm adhuc primævæ ætatis flore gaudens, inter scholasticos Monasterij cujusdam Dominicæ noctis sollemniis interesset, quidam è vicino territorio mansionem ejus irrupit, ipsiúsque codicem & quæcumque inibi reperire poterat, furatus abscessit. Puer de Basilica regressus, damnum quod illatum est, largo fletu perdoluit. Porrò fratri illius foras Monasterium posito senex quidam eadem nocte vultu placido in somnis adsistens, cuncta quæ erga puerulum acta erant, indicavit. Nomen etiam furis locúmque ubi commoraretur edixit, tempus pariter ejusdem furti depromens. Ille fidem visioni accommodans, ad Monasterium regressus, quod in somnis audierat, factum invenit: móxque indicia quæ perceperat secutus, absque difficultate furem deprehendit, & omnia quæ ablata fuerant recepit.

CAP. XXX. *Qualiter ibi Sanctimonialis femina brachia receperit.*

ALIO quoque tempore Sanctimonialis quædam femina de Episcopio Constantiensi, cujus brachia ad mammillas cum rigore contorta, ad nullius operis usum deflecti poterant, cùm advenisset, & ante sepulcrum S. Galli aliquantisper oràsset, sanitatem indepta, gaudens abscessit.

Circ. An. DC.XLVI. Oct. XVI.

CAP. XXXI. *Furtum in ferramentis factum quomodo sit denudatum.*

QUIDAM non simplici, ut postmodùm claruit, animo adveniens, dum quosdam Monasterij operarios à Divino agricolandi labore disjungentes, ferramenta in aratris per noctem dimisisse perspiceret, tempus tenebrosum fraudibus suis opportunum ratus, tot ferramenta sustulit, quot oneri sufficere proprio credidit. Cúmque fugam celerans, tota nocte vacuo laboraret conatu, in ipso lucis exortu ad portam Monasterij eximproviso pervenit. Et quia factum latere non potuisse cognovit, confessione spontanea patefecit, quod præsumptione pestifera in rebus S. Galli diabolo suadente commisit. Sicque reddens quod auferre molitus est, petitâ veniâ vacuus repedavit.

CAP. XXXII. *Debilis reformatus.*

DEBILIS quidam ita membris omnibus contractus, ut nullo pacto per se quoquàm progredi potuisset, ad Memoriam B. Galli à suis perlatus, & quotidie juxta sepulcrum in crypta collocatus, dum usque ad vesperam ibidem orationibus insisteret, ab eisdem ad hospitium reportabatur. Quod dum aliquot ageretur diebus, Presbyter quidam ejusdem Congregationis die quadam in ipsa Ecclesia non longè sacris oblationibus operam dedit: subitóque præter illos cùm nullus adesset, æger cælitùs per merita, ut credimus, S. Galli cujus suffragia sedulò flagitabat visitatus, confusa horribiliter cœpit voce perstrepere, itaut idem Sacerdos intra sacra Missarum sollemnia, sicut sæpius testari solitus erat, non minimo quateretur terrore & metu. Cúmque circumspiciens, oculis cuncta lustrâsset, & per alicujus præsentiam magnitudinem timoris desideraret evincere, membris miseri ad statum suum redeuntibus, crepitum quasi virgarum in ariditate fractarum audivit: & huc illúcque se præ angustia vertens, post paullulum eum qui debilis fuerat, sanum de crypta prodire conspexit. Cui etiam tanta mox sanitatis accessit perfectio, ut sine infirmitatis obstaculo, optato deinceps potiretur incessu.

CAP. XXXIII. *Quidam à periculo fastidij liberatus.*

IN eadem Alamannorum provincia quidam dives tantùm valetudine contraria tabefactus est, ut pæne per annum integrum fastidio laborans deficeret, & solatia alimentorum, ut sanitatis recuperatio poscere videbatur, percipere vel continere non potuisset. Is ad Cœnobium B. Galli pro hac eadem causa perductus est. Post diuturnas igitur preces & suspiria, cùm sacræ oblationis consummaretur officium, benedictionis panem de manu Sacerdotis accepit. Quo comesto, caruit fastidio, & desiderio victualium congruè percepto, benedicens Domino, & merita S. Galli miratus, sanus cum gaudio ad propria remeavit.

CAP. XXXIV. *Alter à ferri vinculis absolutus.*

Nota & vide Præfationem. *Goldastus addit Presbyter

PAUPERCULUS quidã * propter homicidij reatum circulis ferreis tam in collo, quàm in utroq; constrictus brachio, quàm gravibus quotidie suppliciis afficeretur, per sulcos quos ferrum carnibus ejus inflixerat, videntibus fidem fecit. Qui cùm multa Sanctorũ loca pro ejusdem cruciatûs remedio, & admissi sceleris abolitione lustrâsset, Divina tandem miseratione respectus, nexus quibus in collo vel uno brachio stringebatur, amittere meruit: & cùm fortè in viciniam Cœnobij S. Galli venisset, per visionem ei, sicut referre solitus erat, præceptum est, ut sancti viri patrocinia quærens, Monasterium adiret: paritérque indicatum, quòd ibidem circulum, quem uno adhuc ferebat in brachio, amissurus, & optatæ gratiam sanitatis esset adepturus. At ille desiderio promissæ sanitatis ardescens, utpote qui tanto tenebatur cruciatu, ut totum jam brachium ferro immerso in tumorem esset conversum, iter ad Monasterium maturavit. Cúmque no-

ctúrnis ibidem vigiliis interesset alto sopore depressus, senem adsistere videt canitie venerandum, casulâ indutum, sibique dicentem: Quid tu homo ceteris laudem Domini celebrantibus, somni torpore deprimeris? Cujus præsentiâ perterritus, cùm responsum reddere non auderet, baculo senex quem manu gestabat, locum ei vulneris tetigit. Dissiliente itaque longiùs ferro, præ dolore quem ex attactu persensit, horrendis vocibus adstantes perterruit. Quibus percontantibus, qua pro causa psallentes inquietaret, cuncta per ordinem quæ viderat retexuit; & licet recenti adhuc vulnere non careret, pro amissione tamen ferri cujus nexibus cruentabatur, quia sanitas in promptu erat, gaudio replebatur ingenti. CIRC. AN. DC. XLVI. OCT. XVI.

CAP. XXXV. *Pharus cum lampadibus mirabiliter servata.*

ALIO quoque tempore Frater quidam qui in eadem Ecclesia custodis fungebatur officio, cùm pharum [a] quæ ante altare S. Galli pendebat, pro incendendis luminaribus ad inferiora deponere debuisset, incautè funem quo ipsa pharus dependebat, retraxit. Qui statim è manu dilapsus, paxillum cui insertus erat de pariete extraxit. Cúmque eadem pharus sub nimia celeritate solo appropiâsset, repentè substitit, & absque ullo humanæ retinaculo artis in aëre suspensa remansit. Custos igitur miraculi stupore perculsus, allato igni lampades omnes accendit, & plurimis hoc factum cernentibus, absque pinguedinis effusione seu diminutione lucernarum, altiùs ipsam pharum quàm pendere solebat, retraxit. Deo itaque laudes à cunctis, gratiæ referuntur ab omnibus, qui ad declaranda Patris eximii merita, stupendi novitate miraculi, lumen sanctis aptatum usibus, vel ad horam loco venerabili deesse passus non est.

CAP. XXXVI. *Lucernæ casu non læsæ.*

IDEM Frater dum alio tempore lucernas vitreas in eadem lavaret Ecclesia, alius quidam incautè deambulans, cùm se aliò repentè vertisset, quasdam juxtà positas veste attactas pavimento dejecit, itaut violento ejusdem dejectionis impulsu usque in Ecclesiæ cancellos ferrentur. Sed miro divinæ operationis modo absque læsione repertæ suis continuò non sine admiratione restitutæ sunt locis.

CAP. XXXVII. *Quâ medelâ Medico periclitanti subventum sit.*

FRATER quidam ejusdem Congregationis medicinali scientia non ignobiliter instructus, dum quodam tempore incidi sibi cum phlebotomo venam fecisset, & præpropera festinatione post modicum quippiam operis incautè faceret; statim non solùm brachium, cujus venam incisio vulneraverat, verumetiam totum corpus ejus tumore distensum est. Qua ex causa accidit, ut mortem suspectam habere cœpisset, quippe quia viderat suæ sibi artis industriam studiosiùs adhibitam nihil prodesse. Sequenti itaque nocte vidit in somnio placidæ gravitatis senem sibimet adsistere, causas infirmitatis blandis inquirentem sermonibus. Cúmque interroganti totius ex ordine rei replicaret eventum, senex dixit ad eum; Memento fili, ut luce terris reddita, oleo quod in crypta ante altare consuevit ardere, vulneris locum perungas: nam continuò sanitatem recipies. Itaque facto mane, quod in somnio audierat, custodi Ecclesiæ retulit; pariterque cum illo Basilicam ingressus, ut edoctus fuerat, certus de promissione pergit. Nec mora, sacro perunctus liquore, toto corpore detumuit, & integerrimam adsecutus est sanitatem.

CAP. XXXVIII. *Puella à nativitate cæca illuminata.*

MULIER quædam unicam filiam, ab ipsa, ut referebat, cæcam nativitate, propriis humeris Monasterio advexit, eámque ante altare S. Galli depo-

[a] Id est instrumentum pensile quo lampades suspenduntur in Templis.

Circ. An. DC.XLVI. Oct. XVI. nens, ſolo proſtrata, precibus pro illa diutiùs incubuit. Illáque orante devotiùs, ſubitò puella huc illúcque in pavimento volutata, miſerabiliter exclamat; & inter anguſtias ac gemitus optato viſu donata, gratiſſimum omnibus qui aderant præbet ſigni perſpicuitate ſpectaculum.

Cap. XXXIX. *Infirmus pulvere ſarcophagi & oleo recreatus.*

IN eodem Monaſterio inter ſcholaſticos tunc temporis erat quidam puerulus, pauperculis licet parentibus oriundus, ſtudio tamen diſcendi ſatis intentus. Cúmque immatura morte utriuſque parentis ſolatio nudaretur, quamvis quotidianum victum ſuis laboribus aſſiduè quæritaret, nequaquam tamen boni ſtudij, etiam neceſſitate compellente, inſtantiam dereliquit. Is lateris quodam dolore percuſſus, uſque adeo gravi per longa temporum ſpatia infirmitate contabuit, ut in uno latere, ab humero videlicet uſque ad extremam corporis partem, ulcera ſaniem emittentia paterent quamplurima. Qua infirmitate intantum gravatus eſt, ut vix jam ſine aliorum adminiculo quoquam greſſum movere potuiſſet. Sed cùm corporale medicamentum quamvis ſæpiſſimè adhibitum nihil illi prodeſſet, & jamjámque deſperaretur à cunctis, cuſtos Eccleſiæ in feſtivitate B. Galli cineres de ſarcophago illius collegit, & oleum quod ante ipſum altare ardebat admiſcuit, adductíque corpus pueri ea parte perunxit, quam dolor poſſederat. Qui die altera ulceribus jam ſuperductis ſanus inventus, ob memoriam redditæ ſibi ſanitatis reliquum vitæ tempus in ejuſdem ſancti loci excubiis fideli devotione tranſegit.

Cap. XL. *Manus arida puellæ reſtituta.*

POst aliquantulum temporis puella quædam jam multos per annos manus aridæ & curvatæ pondus ferens inutile, ad Monaſterium cum matre pervenit. Cúmque pio voto manui torpenti globulum lini ſuperponens, ad altare ſancti Confeſſoris accederet, impoſitura quod attulit, continuò manus ipſa reſtituta eſt ſanitati.

Cap. XLI. *Cera quam ruſticus ab Eccleſia rapuit in lapidem converſa.*

TEmpore verò alio ruſticus quidam in eadem B. Patris Baſilica ceræ particulam ſuis aptandam uſibus ab altari occultè diripuit. Inde regreſſus ad hoſpitium, dum de ſinu ceram ad quodlibet opus ex ea faciendum protraheret, in duritiam lapidis converſam invenit. Continuóque recurrens ad Eccleſiam, loco ſuo quod abſtulerat reſtituit, & adſtantibus ſuam ſalubriter confeſſus proterviam, quod factum fuerat indicavit. Qui rei novitate ſtupefacti, dum inter admirationem eamdem particulam, certiùs rem cognituri, tollerent de altari, mirum! dictu! in priſtinam ſuæ naturæ mollitiem reperêre mutatam.

Cap. XLII. *Mutus vocis officio muneratus.*

IUvenis quidam pauperculus orationis causâ Monaſterium adiens, fratrem ſuum jamdudum amiſſæ vocis diſpendia deplorantem ſecum adduxit. Cúmque altari S. Galli appropinquâſſet, Preſbyterum quemdam inibi ſacro-ſancta tractantem Myſteria conſpexit; & conſummationem ſacræ actionis opperiens, ejuſdem Sacerdotis ab officio redeuntis genibus advolvitur, & ut pro muto dignaretur aliquas fundere preces ad Dominum, inſtanter exorat. Et ille hujuſmodi deſiderio ſatisfaciens, primò orationem pro miſero fecit, deinde Crucis eum munivit ſignaculo, ac ſic Dominici corporis & ſanguinis ſacramento firmavit. Quo facto reſolutis linguæ vinculis, qui mutus advenerat, priſtinæ locutionis recepit officia.

Circ. An. dc.xlvi. Oct. xvi.

Cap. XLIII. *Puer contractus à debilitate liberatus.*

PUERUM quemdam membris omnibus ita contractum, ut per se nullatenus quoquam progredi potuisset, non longè in itinere quod ad Monasterium ducit, hi qui eum ferre solebant, solum dimiserunt. Armentarius autem quidam per eamdem viam de silva ad Monasterium tendens, dum jacentem miserum conspexisset, ait ad eum: Quomodo & unde, ô flebilis, advenisti? quóve securitatis genere in hoc solitudinis horrore non timuisti remanere? quò itaq; venire desideràsti? Et ille, Pro his, inquit, calamitatibus, quarum me numerositate septum vides, ad B. Galli patrocinia multo jam ex tempore pervenire cupiveram. Sed ecce hi quorum me labore illuc deferri sperabam, modò vix longitudine fatigati, me miserum in hac solitudine reliquerunt fame cruciandum, & bestiis lacerandum. Hisque ille questibus per compassionem ad misericordiam flexus, puerum humeris impositum per unum milliarium ad Monasterium portat. Quem deinde Frater, cui suscipiendorum pauperum cura commissa est, adsumens, congrua mansione refovit. Nocte itaque quadam circa nocturnas vigilias ceteris qui similiter suscepti fuerant ad Ecclesiam festinantibus, cœpit idem puer omnes attentiùs exorare, ut ad Basilicam deferretur; cunctisque id quod petebat denegantibus, cœpit crebris B. Galli nomen invocare clamoribus: deinde etiam horribiliùs perstrepere, itaut non parvum audientibus terrorem ingereret. Itaque quibusdam ut causas angustiarum ejus agnoscerent introeuntibus, sanus inventus est, & cum gratiarum actione ad Ecclesiam properavit.

Cap. XLIV. *Paralytica sanitati restituta.*

PUELLAM paralysi multo tempore laborantem sui ad Monasterium detulerunt. Quæ in Ecclesiam deportata, ad lectionem Evangelij, quæ in nocturnis secundùm consuetudinem regularis officij recitatur excubiis, circumstantes, ut se à terra sustollerent, & inter manus sustentarent, cœpit rogare: cúmque sublevata fuisset, dimitti se postulavit. Illis autem id facere metuentibus, ne fortè casu subito læderetur, valere se confidentiùs affirmavit. Igitur dimissa, per se stetit, ac deinceps totius corporis resumpto vigore, sana recessit.

Cap. XLV. *Cæca illuminata.*

CUjusdam patrisfamilias non longè à Monasterio commanentis ancilla, dum furtuitò domûs januas aperiret, turbo venti pulverem & paleas in faciem ejus & oculos projecit: statímque crescente molestia, paullatim ei usus decrevit, donec horrendis penitùs tenebris cingeretur. Hæc ad Ecclesiam B. Galli perducta, cùm ejus suffragia primo ingressu devotissimè precaretur, recepto quod amiserat lumine, gaudens abscessit.

Cap. XLVI. *Candela cælitùs incensa.*

NOn multo interjecto tempore, dum festivitas octavarum Epiphaniæ annuo celebraretur officio, cunctis tempore sacrificij ad Ecclesiam convenientibus luminaria & candelæ incendebantur ex more. Una autem candela sine lumine inter ceteras ardentes dimissa, inter sacra Missæ sollemnia principalis, primò cœpit paullatim fumo tenui vaporare: deinde videntibus non paucis flammam concipiens & ceteris clariùs rutilans, signi effectum splendoris singularitate commendavit.

Cap. XLVII. *Scottus à multiplici debilitate curatus.*

NUper quoque de natione Scottorum, quibus consuetudo peregrinandi jam pæne in naturam conversa est, quidam advenientes, unum è suis conviatoribus multiplici peste possessum in eodem Monasterio dimiserunt. Qui cùm aliquantis ibidem moraretur diebus & quotidiè infirmitatis suæ reme-

Circ. An. DC.XLVI. Oct. XVI.

dum plena fide deposceret, nocte quadam senem sibi per somnium vidit adsistere, gestu & habitu venerandum, quem quis esset interrogans, beatissimum Gallum fuisse perdidicit. Et protinùs ad illum: Cernis, inquit, ô Domine, toto me corpore dissolutum, meritorum tuorum quotidie evidentiam præstolari. Noli ergo quod te aliquando credo facturum differre diutiùs. Ad hoc enim hucusque me reservatum esse cognosco, ut sicut his Barbaris virtus tua latissimè claret, ita etiam gentis tuæ hominibus meritorum tuorum fulgor innotescat & claritas. Scis ipse, scis, inquam, à natali solo quàm longè sim disjunctus, quantáque inter peregrinationis angustias corporis debilitate compressus. Succurre citiùs, opitulare quantociùs. Qua ille motus querimonia, vultu placido paucis ita respondit: Die mortalibus reddita Ecclesiam petito, & videbis Divino te meliùs sublevari consilio, quàm patriæ vel parentum solatio. Mane facto, summo animi gestiens ardore ad Basilicam properat, & juxta tumulum B. Galli promissionis memor precibus insistit. Post orationem & lacrymas angulo sarcophagi adnixus, cœpit se sensim erigere; nec priùs lecti angulum cui innitebatur deseruit, quàm statura erecta & accepto robore per se ire & redire potuisset. Qui tempore procedenti plena sanitate donatus, in eodem Monasterio precibus & sanctæ vitæ deserviens, hactenùs conversatur.

Cap. XLVIII. *Conclusio Auctoris.*

Hæc de copiosissima segete B. Galli virtutum memoriæ horreis grana libuit commendare, & nostris & aliorum pastibus profutura. Poterunt hæc enim plurimùm diligentibus justitiam ædificationis conferre: quia & morum honestatem insinuant, & ad laudem Domini, qui ita Sanctos suos glorificat, devoti lectoris animum vel auditoris inflammant. Ceterùm tot & tanta sunt ejusdem sancti Patris miracula, ut nec à studiosis scriptoribus propter copiam sui possint comprehendi, nec à fastidiosis lectoribus sine tædio & rugata fronte percurri. Ea verò huic operi tantùm inserta sunt, quæ & veracium relatione testium veritatem custodiant, & moderata brevitate nullius, quamvis etiam utilia nauseantis, mentem offendant.

Oratio Walafridi.

Obsecramus itaque te, B. Galle Christi Confessor, ut sicut sanitatem corporum meritis tuis multis te contulisse retulimus, ita nostris mentibus Divinæ miserationis medelam implorare digneris, Amen.

Circ. An. DC.XLVII. Febr. VIII.

VITA SANCTI PAULI EPISCOPI VERODUNENSIS,

Auctore anonymo qui post sæculum x. vixisse videtur ex num. 8.

Ex MS. cod. S. Germani Pratensis & Bollando.

Paulus Gallus, litteris instructus, piis operibus vacat.

1 Hic igitur venerandus Pater noster Paulus, illius quondam admirabilis gentium prædicatoris Pauli imitator eximius, cujus & nominis vocabulo æquivocus & operis exhibitione exstitit univocus, in inferioris Galliæ [a] partibus non vilium personarum dignitate originem ducens, è cunis & vagitibus exceptus, liberalium studiis litterarum (sicut olim

[a] De S. Pauli patria nihil certum statui potest. Qui Belgam dicunt, hoc loco *inferioris Galliæ* nomine Belgium fortasse interpretantur: qui verò Augustodunensem; fratrem S. Germani Parisiorum Episcopi fuisse falsò credunt. Qui enim fieri potuit ut Germanus qui anno Christi D. LXXVI. *fere octogenarius* teste Fortunato decessit, fratrem habuerit Paulum, post annos LXX. superstitem.

Circ. An. DC.XLVII. Febr. VIII.

moris erat nobilibus) traditur imbuendus: quarum usu & studio ita brevi succreverat, ut non eum Grammaticæ, seu Dialecticæ vel etiam Rhetoricæ, ceterarúmque disciplinarum fugerent ingenia. Verùm ubi hæc ebiberat, ab introitu mundialis pompæ quæ curis & sollicitudinibus, velut aureos montes coacervans, prima inter mortales putatur, semel illapsum retraxit pedem, ne nimio ejus illectus amore perferret ruinam immanis præcipitij, totúsque in Divina conversus, circa Ecclesias aut Monasteria Divinis cultibus erat semper intentus. Instabat denique misericordiæ operibus opem ferendo miseris, nihil sibi præter quotidiani victûs & vestitûs necessitatem reservans: Evangelici præcepti non immemor, infirmis, nudis, esurientibus, carceribus inclusis, vel diversis necessitatibus præventis, quidquid habere poterat largiebatur: illud Dominicum in conclavi cordis retinens inconvulsè, quo prohibemur de crastino cogitare. Addiderat celerrimos his ad cælum jejunij & orationum volatus cum studio pacis & sanctimoniæ, sine quibus (ut didicerat ab Apostolo) neminem posse Deum videre noverat. Et licet actualis vitæ negotiis ministraret Domino cum Evangelica Martha, tamen avidus Divinæ contemplationis inspector, satagebat eligere optimam partem quæ ab eo non auferretur cum Maria.

Matt. 6.34.

Patrium solum vertit.

2. Cúmque hujus intentionis instantia dies noctésque sollicitus detineretur, ut si quo modo posset ad summum perfectionis apicem attingeret; Divino respectu incidit ei salutis novissimum, & præ ceteris utile consilium: scilicet ut Patriarchæ Abrahæ fidelissima credulitate subnixus, nativum solum relinquens, exteras nationes & ignota peteret loca: & beatæ paupertatis indigentiâ ditatus, pauperior vulpibus foveas & cæli volucribus nidos habentibus, ipse cum Christo non habeat ubi caput reclinet. Incitabatur præterea David Regis & Prophetæ non contemnendis dictis & exemplis; qui die palatium purpurâ nitens regebat, & nocte in cilicio & cineribus recubans, insudando gemitibus rigabat stratum lacrymis, egenum & pauperem sese clamitando, Deum in adjutorium ut se liberaret non diutiùs immorando expostulans. Ego, inquit, egenus & pauper sum, Deus adjuva me, quoniam pater meus & mater mea dereliquerunt me: Dominus autem adsumpsit me: & extraneus factus sum fratribus meis, & peregrinus filiis matris meæ. Et iterùm: Ecce elongavi fugiens, & mansi in solitudine: & mundi gloriam nihilum ratus, velut florem subitò eminentem móxque marcentem, cogitationi salutem suam impedienti Apostoli prosecutione satisfaciebat: *Nihil*, inquiens, *intulimus in hunc mundum, haud dubium quin nec auferre possumus.* Evangelicâ nihilominus tubâ (ubi ad summum perfectionis cuique attingere cupienti jubetur cuncta vendere & pauperibus erogare; quódque pro Christo relinquenti agros, patrimonia, uxorem, filios & cetera, centuplicatio, insuper & vita æterna repromittitur; hoc quoque quòd nisi quis crucem tollat, quotidie Christum sequi non possit; ad hoc etiam non esse discipulum ejus qui parentes filios & fratres insuper & animam non oderit) instigatus, insuetæ peregrinationis & ignotæ viæ longinquitatem quò iret nesciens adsumit: suæque nobilitatis oblitus, parentum diligentiam odiendo & nesciendo fugiens, adversario suo in via Dei consentit: & Domino præduce tandem eremum, quæ Vosegus [a] nominatur, Christi servus Regi suo militaturus, cunctis mundi curis postpositis ad perficiendum quod animo conceperat lætus ingreditur. Hujus eremi solitudinem plurimi Anachoritarum cellulis divisi feruntur inhabitâsse, præter sabbatum & Dominicam mutuis visibus & alloquiis disjuncti, nisi quos aut corporalis infirmitas vel animæ salutis causa

1. Tim. 6.7

Vosagum petit.

Anachoretas illic degentes sequi cupit.

[a] Vosagi seu Vosegi eremus tam latè patet quàm Vosagus mons, qui à Sequanorum finibus ad Belgicæ usque limites protenditur. Quippe ex Alpibus Ræticis ortum ducens, primùm Sequanos seu Burgundiones à Lotharingia & Alesatia, tum Lotharingiam à Germania dirimit, variis hincinde discretus vallibus, ac varia pro locis sortitus nomina; quà Treviros spectat, mons Gebenna olim dicebatur. Paulus *montem Gebennam in opposito civitatis Treverica* cis *pontem Mosella fluminis* positum, nunc ab eo *Paulsberg* seu *Polsberg* appellatum incoluisse apud Trithemium in lib. 4. de Vir. illust. Ord. S. Bened. cap. 201. legitur, antequam in Monasterium Theologium se reciperet.

Circ. An. dc.xlvii Febr. viii. visitari per aliquos coëgisset. Quorum optabilem conversationem Paulus ut diu desiderando animo deliberaverat, adipisci satagebat.

Divino nutu Theologium divertit.

3. Sed quoniam non est in hominis potestate vita ejus, & non est consilium contra Dominum, & neque currentis, neque volentis sed miserentis Dei est; longè aliter ac ratus erat, nutu pietatis Divinæ creditur evenisse, ut quandoque futurus Pontifex interim delitescens in Monasterio cum Fratribus viveret, atque in schola virtutum attentiùs addisceret, quod mox animarum saluti prædicatione conferret salutari. In eadem namque eremo erat Monasterium quod usque hodie miserante Deo conservatur, Monasticæ religionis insigne Tabuleium antiquitus nominatum, sic interpretatum eoquòd sectis in modum tabularum lapidibus fuerit priùs ædificatum: quod moderni Theolegium[a] dicunt meliùs interpretantes, quòd de Deo frequentiùs inibi à cohabitantibus versetur indisputabilis sermo. Cujus interpretationis contentionem sapientibus quid quisque melius viderit relinquentes, ad proposita redeamus. Casu ad idem Monasterium hospitandi gratiâ cùm divertisset, à Patre & Fratribus libentissimè ut Christus hospes excipitur, ac post orationem ad hospitium revertenti, Abbas[b] cum Fratribus Divinis obtemperando mandatis pedes manúsque lavant: & cum omni devotionis reverentia cuncta humanitatis præbent obsequia: & ut aliquantisper remorando ob difficultatem longioris viæ fatigata insolito labore membra refoveat, rogant & impetrant.

Benignè excipitur.

b Lege Regula S. Bened. c. 53.

Abbas eum secum retinere multis rationibus tentat.

4. Ubi aliquandiu immoratus, crebris cum Fratribus & Abbate alloquiis vir Deo carus cùm cœpisset agnosci; reputans Abbas id divinitus actitari, quo ejus vita exemplo esset ceteris & saluti, cogitabat si posset eum Monasticæ institutionis mancipare unanimitati, ne fortè ad alia demigrante loca, ipse sanctitatis ejus perferret dispendia. Quadam itaque die sicut sæpiùs cùm de mundi hujus contemptu sermocinaretur, sui animi intentionem & quis esset, utquídque venisset, vel quo ardore cordis detineretur, quódque magis eremi solitudinem, dummodo Christi gratiâ potiretur, quàm totius mundi amplitudinem diligeret, evidentissimis adsertionibus quærenti aperuit Abbati, satis per Deum obtestans hoc habeat secretum, sibíque ad inhabitandum Divinis aptum servitiis perquirat locum ac renuntiare festinet inventum. Adjuratus Abbas, ne credita sibi denudet arcana neque votis ejus exsistat contrarius, ampliùs autem anxius ne tanti viri absentiâ loci patiatur discrimina, jam non ex se neque sua, sed ipsius Domini cœpit opponere quo eum retineret exempla; qui suæ passionis

Luc. 22. 42. hora dum humanitate mortem timeret, Patrem orabat: *Pater*, inquiens, *si vis*

Ioh. 6. 38. *transfer calicem hunc à me: attamen non mea voluntas, sed tua fiat.* Et iterum: *Non veni facere voluntatem meam; sed ejus qui misit me.* Pro retentione viri hæc & cetera hujusmodi Abbate prosequente, ille perdurabat immobilis, nec ab incepto removeri poterat, quin quod mente conceperat opere compleret. Cúmque videret Abbas in id propositi eum perseverare, nec ullo modo valeret urgere, (quippe non erat adeò humilis fortunæ ut ad quod nollet cogi posset) sumens ex Divinis ad suadendum exempla Scripturis, hæc per ordinem Abbas subsequitur: Si, inquit, cum Abraham Patriarcha pro Christo à natali cespite peregrinaris, (quod reputabitur tibi credenti ad justitiam;) si cum David Rege ac Propheta elongâsti fugiens ut maneas in solitudine, & ut vir Evangelicus patriam, parentes, agros, & cetera in Evangelio jubente Christo reliquisti; tamen ut adhuc

a Theologium seu Theolegium & Deolegium, novè Tholeïa, *Tholey*, insigne Ord. S. Ben. Cœnobium, hodie quoq; superest, situm *ad fluvium Sarram* in finibus Diœcesis Trevirensis & Lotharingiæ, haud procul ab opido S. Vvandelini: cujus Monasterij primordia referunt ad Dagoberti I. tempora, quando vivente adhuc Chlothario patre regno Austriæ ab anno dc.xxiii. impositus est. Abbatia hæc S. Mauricio Thebæanæ legionis Duci sacra plures Ecclesiæ Verodunensi Pontifices egregios suppeditavit: & à primo conditu Regulæ S. P. Benedicti addicta fuisse videtur.

b Hunc Abbatem, à quò Paulus susceptus est, ferunt fuisse S. Vuandalenum, quem natione Scotum, postquam apud Trevirenses aliquamdiu delituit, Monasterio Theologiensi Abbatem primum, aut certè secundum à Dagoberto fuisse aiunt impositum. In Fastis Gallicanis, Benedictinis ac Trevirensibus xii. Kalend. Novemb. colitur, habétque opidum suo nomine insignitum, quod uno dumtaxat milliari à Theologio distat.

justus justificeris, quiddam tibi perfectionis deesse noveris. Unde si ad id inhianter properas, audi Plasmistam ex persona humilium protestantem: *Induxisti nos*, inquit, *in laqueum, posuisti tribulationes in dorso nostro, imposuisti homines super capita nostra*. Laqueum, tribulationes dorsi, impositos homines super capita nostra, non nostram voluntatem, sed Prælatorum jussa exsequi humiliter & obedienter debere præmonstrans. Et ne parva videatur Prophetæ adsertio, quoniam hæc eadem à nemine pertulerit; ipsius Christi Domini quem sequeris utamur exemplo. Denique vide quid Apostolus dicat de eo: *Christus*, inquit, *factus est pro nobis obediens Patri usque ad mortem*. Ergo si eum verè sequi decernis, (sequi autem imitari dixerim) obedientiæ tramitem ingredere: & in ea perseverans si necesse fuerit obediens esto usque ad mortem. Non enim laudabitur exercitatio discipuli, quem non approbaverit reverenda eruditio magistri. Et auctoritas sacri eloquii est; ut præesse non audeat, qui subesse non didicerit. Et Salvator ad discipulos de novellæ gratia institutionis: *Si hæc*, inquit, *scitis, beati eritis si feceritis ea*. Et Apostolus Jacobus: *Non auditores, sed factores legis justificabuntur*.

CIRC. AN. DC.XLVII. FEB. VIII.

Psal. 65.11.

Philip. 2.8.

Ioh. 13.17.

Iac. 1.22.

5. His auditis vir beatus quibus contradicere non valebat, adsensum præbuit: & quoniam quod rogabatur ipse prius rogare debuerat, pro negligentia & ignorantia toto corpore terræ prostrato veniam postulabat: ad omnia regularis vigoris præcepta Patris imperio se pollicens obtemperaturum. Votis itaque omnium cum benedictione Patris Monasterii angelicum Monachici habitûs schema induitur: & ut verus Dei famulus congregationi Sanctorum adunatus, qualem quantumque se exhibuerit, nullius ut reor facultatis est evolvere. Ex die namque mutati habitûs in Religionis propositum in eodem loco permanendo, incredibile effatu videtur quas cruces corpus castigando, & in servitutem redigendo sibi indixerit, quæ tormenta membris inflixerit: cùm nec ad modicum saluti corporis indulserit, nec semel missam manum ad aratrum recordatione uxoris Loth retrorsum retorserit. Fuit enim in eleemosynis largus, caritate præcipuus, castitate mundissimus, humilitate sanctus, prudentiâ sollers; astutiam serpentis cum lege custodiens, & puritatem simplicis animi non amittens; ad suasum Salomonis cum timido de bello, cum superbo de humilitate, cum injusto de justitia, cum iracundo de mansuetudine, contráque omnium nequitiarum vel vitiorum genera quæ oppositis pelluntur virtutibus non arroganter increpando, sed humiliter ac sapienter quasi compatiendo disputans, quodam præsagio futurorum Pastoris cura gregi advigilabat. Hac virtutum gratia pollens amabatur ab omnibus, venerabantur eum universi, placebat cunctis, nimióque affectu pro suæ sanctitatis reverentia excepto nomine Pastoris [a] colebatur vice magistri.

Paulus ægrè tandem cōsentiens, Monachum induit.

Piè in Monasterio vivit.

Eccl. 37.12.

6. Sed ne tanta virtutum copia inanis esset & vacua, neque lucerna tot radiorum facibus accensa sub modio celaretur abdita, verùm cunctis in domo Dei luceret proposita; cœperunt ad eum ex longinquis terræ partibus auditâ de eo famæ opinione multi confluere, & se ejus magisterio non solùm mediocrium filii, sed & præpotentium ac nobilium generositate progeniti unanimes convolare. GRIMO namque qui & ADALGISILUS nepos [b] DAGOBERTI Regis, pro amore cælestis patriæ cunctam hujus mundi gloriam pro nihilo ducens, illius se doctrinæ subdidit imbuendum: cujus vitam & actus velut agrum vernantem diversorum varietate florum cuique benedixit Dominus, didicerat à compluribus odore omnium fragrare virtutum. Cujus dilectioni repentè sic inhæsit, ut nullo modo nisi morte præventus ab eo posset divelli. A quo introductus in campos Scripturarum, intantùm brevi profecit; ut disciplina &

Grimonem aliósque plures erudit.

a Et tamen Paulus à Neotericis in Abbatum Theologiensium syllabo post S. Vvandelinum collocatur: an potius scholæ præfectus dicendus?

b Alii Fratrem Dagoberti Grimonem dicunt, alii meliùs non fratrem nepotemve, sed fortasse consanguineum fuisse permittunt. Certè Dagobertus fratrem unicum legitur habuisse CHARIBERTUM, cujus nulla proles memoratur. Grimo inter Abbates Theologienses post Paulum recensetur.

Circ. An. DC.XLVII. Feb. VIII.

moribus æquipararet magistrum. Idem etenim Monasterium Tabuleïum sive Theolegium hereditario jure competebat Grimoni, in quo ut in proprio licentiùs cum magistro commorans de gramine virtutum centuplicatum retulit fructum, adeò ut ad Diaconatûs tunc temporis pertingeret gradum.

Verodunensem Episcopatum recusat.

7. Per idem tempus defuncto Ermenfrido [a] Virdunensi Episcopo, quærebatur qui mox subrogaretur hoc officio dignus, ne per spatia temporum dilaniaretur absque Pastore grex Domini morsibus luporum. Nec defuit qui perferret ad aures Principum, degere infra regni sui fines & in jamdicto Monasterio quemdam Monachum nomine Paulum, cui satis condignè posset Pastoralis cura committi. Continuò ad Regni edictum legantur qui hæc eadem ad Grimonem perferant: jussúmque ut adsumptum Paulum quantociùs ad palatium adducat virum sibi carissimum: ad honorem Virdunensis Episcopatûs divinæ providentiæ nutu Palatinorum, Cleri plebísque adsensu, ac in reciprocatione sui erga eum amoris à Rege promovendum. Qui nimio repletus gaudio nuntiat Patri carissimo Regis voluntatem, nobilium, mediocrium, ac omnium erga se unanimem desiderantissimam devotionis electionem: suadétque ut celerius mandata Regis festinet exsequi. Cui ille: Licèt, inquit, me laude præferant, & ad Pastoris curam quasi dignum eligant; forsitan tamen in Canonibus prohibitum ignorant, ne aliqui de suis sedibus commigrantes, aliis facilè ordinentur in locis [b]. Unde nec ad Regis jussum nec ad populi votum noverint fas esse violare Divinarum decreta legum. Quapropter aliò Regis ac Principum se vertat intentio, ne si incognitum & ad rumores vulgi falsò laudatum Ecclesiæ Christi præfecerint; in futuro serâ pœnitentiâ persentiant detrimentum. Hæc dicens legatos remittit vacuos; hac occasione sperans & se posse quiescere, & Regem ab intentione proposita cessare. Sed Dei omnipotentis ante sæcula providentia quæ eum noverat futurum Præsulem ad dandam scientiam plebi suæ in remissione peccatorum eorum, quæque illum de remotis terrarum partibus ad hoc adduxerat; immisit in cor Regis, ut tractum de Monasterio, quamvis renitentem & invitum, jam non sua pro libitu quærendo, sed quæ Dei sunt obedienter faciendo, Ecclesiæ suæ præficeret secundùm quod sibi videretur judicio Regum audacter. Quod quomodo actum sit, sequens sermo explicabit.

Frater S. Germani fuisse probatur.

8. Hunc verò beatum Paulum exstitisse fratrem S. Germani Parisiacensis Ecclesiæ Pontificis, (ut in scriptis accepimus) meritorum sanctitas, virtutum magnitudo liquidò testatur. Quod ne cui forsitan veniat in dubium, fatendo mendaciter confictum & huic operi insertum, ideóque falsum si non sit auctoris testimonio approbatum; operæ pretium videtur veterum affirmationibus confirmare: quorum antiquitati nemo quamvis versutus valebit resistere. Adstipulatur huic adsertioni Bercharius Presbyter [c], qui à Domno Dadone ipsius urbis Episcopo rogatus omnium ante se Virdunensium Episcopo-

a Carolus *le Cointe* ad ann. 631. num. 11. contendit Paulum non Ermenfrido successisse, sed Godoni Ermenfridi successori, qui Godo anno DC.XXV. Concilio Remensi subscripsit: quod jam antè Bollandus ut dubium proposuerat. An potiùs Godoni paullò post Concilium mortuo Ermenfridus, Ermenfrido Paulus anno circà DC.XXXI. successit? an verò binomius erat Pauli decessor?

b Nempe in Canone ultimo Synodi Remensis sub Sonnatio habitæ statutum fuerat, *ut decedente Episcopo in locum ejus non alius subrogetur nisi loci illius indigena, &c.* Vides hîc Canones *leges divinas* appellari.

c Ut B. Germani consanguineus fuerit Paulus; [illegible]è frater esse non potuit ex dictis suprà. Bercharius [illegible] Bertharius Verodunensis Ecclesiæ Presbyter ac Canonicus, post ejusdem Ecclesiæ incendium Gesta Episcoporum istius Sedis ab ignis injuria vindicare aggressus est anno XXXVI. Pontificatûs Dadonis Antistitis, id est anno Christi CM.XVI. siquidem Dado ab anno DCCC.XXC. ad CM.XX. seu XXIII. sedisse dicitur. Quæ ex Wassebürgii libro 3. Antiq. Belgic. fol. 172. & seqq. repetenda sunt. Ex his inferre licet, istius Vitæ Scriptorem aliquanto vixisse tempore post Bertharium, quem *Antiquum* Auctorem non semel appellat. Vixisse tamen ante sæculi XII. initium inde colligimus, quòd Hugonis Flaviniacensis testimonium prætermiserit. Hugo quippe primùm Cœnobii S. Vitoni apud Verodunum Monachus, deinde Flaviniacensis Abbas, scripsit *Chronicon Virdunense* ab anno Christi primo ad M.C.II. quo in Chronico ad annum DC.XXX. Paulum Ermenfrido successisse ait, ac S. Germani *Parisiensis* fuisse fratrem: quod sanè testimonium istius Vitæ conditor non omissurus erat, si fuisset Hugone posterior. Bercharii Opus adhuc in tenebris delitescit, Hugonis Chronicon à Philippo Labbeo To. 1. Biblioth. novæ vulgatum est.

rum nomina & actus, ut scire potuit, mira brevitate contexuit; intérque etiam hujus non immemor, hæc quæ prædicta sunt ordinanter suo loco constituit. Et ne nostra reputentur ut falsa, ipsius subnexuimus hujusmodi dicta. Post « Ermenfridum, inquit, tractus est de Monasterio Tabuleio sanctus Paulus qui « fuit frater S. Germani Parisiacensis Ecclesiæ Episcopi, & in Ecclesia ista Episcopus consecratus: cujus memoria æterna est. Nam nepos Dagoberti Regis « Grimo Diaconus qui & Aldagisilus dicitur, cùm fuisset à S. Paulo ab infantia « reverenter educatus, pro amore ipsius Antistitis suam proprietatem [a], id est « Tabuleium Monasterium sanctæ Mariæ in Virduno suo scripto & multorum « Fidelium scriptis ut in sempiternum nostra Ecclesia ipsum Monasterium habuisset, tradidit, roboravit, & omni auctoritate firmavit. Frasnidum * verò « villam idem Grimo pro sua pietate victui Fratrum nostrorum delegavit. Sanctus verò Paulus Basonis-Villare * de suis reditibus comparavit. Privilegium « etenim nostris Canonicis de antiquioribus villis fecit: & suis manibus & aliorum Episcoporum sub Divina adtestatione roboravit. De virtutibus autem « istius sancti Patris nostri istud mirabile audivimus, quòd adhuc Monasticam vitam ducens, cùm in pistrino Fratrum obedientiam habuisset, & timeret « ne horâ statutâ Fratres panem habere non potuissent; ejecto igne de clibano ipse « intus ingressus cum cuculla sua clibanum purgavit; & panem illic ad coquendum ordinavit, & sanus foras egressus, panem sanctum Fratribus in Refectorio statuto distribuit. Legi & picta vidi multa miracula quæ vivens in Episcopatu egit, & post excessum positus in Basilica S. Saturnini Deo cooperante « satisfecit. Cæcos namque illuminavit, claudis gressum præbuit, ægrotos à variis infirmitatibus curavit. Et quid plura? istam Ecclesiam rebus temporalibus « dilatavit, & Deus omnipotens animam illius cum omnibus Sanctis in æterna « gloria sine fine gaudere facit. «

Tabuleium Verodunensi Ecclesiæ attributũ.

* Fraisne

* Basonville

Paulus clibanum ardentem ingreditur.

9. Hæc ita se habere ipsius viri auctoritas & non spernenda antiquitas satis fidei ad id credendum videtur conferre. Sed quod ipse prosequitur multa se legisse & picta vidisse quæ per negligentiam non sunt scripta; ipse quoque negligentiæ notâ redarguitur, cùm de scriptis & de visis picturis ad ædificationem posteriorum conscribere neglexerit. At nos quod pictura docente addiscere potuimus, ad laudem Creatoris & Sancti hujus venerationem pro captu ingenioli nostri fidelibus legenda scripto detegere non piguit. Igitur illæsus è clibano egressus, imposita humero corbe humiliter & obedienter (nec enim poterat non esse talis, cui tantum præstitum sit gratiæ divinitus) dum in Refectorium Fratrum accelerat panem insperatum, ecce audit post se vocem pauperis alimoniæ auxilium petentis. Erat enim duplicis miseriæ debilitate adstrictus, rebúsque inops tantùm genibus & scabellulis repens, clamoribus quibus poterat satisfaciebat dolori. Cujus miseriæ vir plenus pietatis compassus, sumptum ex sporta panem porrigit post terga clamanti: qui subitò Divina virtute adtactus in pedes constitit, annonam excipit: & qui aliorum venerat adjutorio, proprio redit ad sua vestigio.

Bercharii negligentiam supplet Auctor.

Paulus contractum erigit.

10. Legati, ut præmissum est, tanto frustrati labore itineris, nuntiant virum Regis non obedire mandatis: indignum & ignotum sive Neophytum ad animarum regimen respondisse non promovendum; & ejusmodi non esse qui possit blandimento seduci aut terrore concuti: Canonúmque decretis hæc eadem prohiberi. Hoc audito Rex furoris & amoris anxius, missis satellitibus extractum à Monasterio coactum & invitum, omnium tamen applausu dignissimum acclamantium, onus Pontificalis dignitatis subire compulit, & ab Episcopis Episcopum ordinatum, suæ sedi honorabiliter præesse instituit.

Rege compellente Paulus fit Episcopus.

11. Præfatus verò Grimo nepos Regis quod diu desideraverat videns adimpletum, nimio plenus gaudio quidquid facultatis possidere videbatur, volenti

Grimo in ejus gratiam Verodunensem Ecclesiam dotat.

[a] Hinc apparet, Grimonis parentes, aut certè Grimonem ipsum Monasterii Theologiensis conditorem fuisse: Dagobertum suppetias tulisse affirmant.

Circ. An. DC XLVII. Feb. VIII.

animo juri Virdunensis Episcopii condonare festinabat. Erat autem ita temporibus illis ipsa Ecclesia rebus destituta [a], ut nemo Clericorum esset qui assiduè (ut sic præcipit Ecclesiasticus ordo) Missarum sollemnia vel consuetum Psalmorum inibi compleret cursum: sed præ inopia vix & cum magno labore per singulos dies adveniebat aliquis forensis Presbyter: & citissimè satísque indecenter Horarum & Missæ simul complens officia, mercede accepta revertebatur ad propria. Similiter secundus & tertius, ceteríque, donec idem ordo confusus à novissimo rediret ad primum. Quod cernens Episcopus, Grimonem sibi dilectum advocat, & internum dolorem super hac re multùm conquestus edocet. Cui evestigio ille verba consilii rependit & auxilii. Negaveras te, inquit, priùs, Pater, obediturum Regi: sed quia te invitum & quasi regalis vigoris nexibus addictum in hanc Sedem imposuit, justè apud eum de his quæ ad Ecclesiasticum pertinent ritum, licet conqueri. Præterea quæ in ea sunt vel esse possunt in prædiis vel possessionibus seu in pecuniis, tuæ concedo libens potestati, ut tuo voto & mearum rerum adminiculo inserviat clericatûs ordo per successiones te ordinante cultui Divino.

a Vide miserum illius Ecclesiæ statum.

12. Hæc dicens, Frasnidum villam victui Fratrum [b] delegavit, móxque sine dilatione palatium adeunt, & pro Ecclesiæ suæ incommodis Regis auribus querimoniam infundunt, orantes pariter ut ad honorem sui & salutem impendat sanctæ Virdunensis Ecclesiæ rerum terrenarum quamlibet portionem. Qui libens petitioni eorum annuit, & possessionibus pecuniisque locupletatos, ad urbem cum gaudio remittit. Quarum nomina rerum etsi non habentur propè inscripta, tamen quia factum sit præfatus Presbyter * non tacet: cùm testatur eum suam Ecclesiam rebus ditâsse quamplurimis. De quibus propria manu Privilegium conscripsit, aliorúmque Episcoporum auctoritate sub anathemate roboratum in Arcavio * ejusdem Ecclesiæ in sæcula conservandum condidit; quod usque ad nostra tempora in eodem loco constat permansisse. Memini me aliquos vidisse qui idem Privilegium se vidisse & legisse fatentur, & numquam characteres litterarum honestiùs præfiguratos, & orationem facundiæ ordinabiliorem usquam conspexisse. Sed hæc interim.

b Dagobertus eidem Ecclesiæ plurima confert.

* Berchaius *suprà num. 8.*

* Archivo

13. Adepto itaque quod optaverat Ecclesiasticæ curæ negotio, Canonicos canonicè vivere instituit; & in sua Sede perplures residens annos, ab incepto virtutum non destitit: cujus opera à scientibus neglecta sæpedictus Presbyter reprehendit. Et tamen quòd factor miraculorum fuerit, se legisse & in picturis cognovisse testatur, cùm eum dæmones fugâsse, paralyticos curâsse, cæcos illuminâsse commemorando perhibet. Cum horum itaque & omnium bonorum exhibitione operum quæ nobis incognita Dei notitiæ sunt manifesta, de virtute in virtutem adscendendo, Deum deorum in Sion videns, & similitudine Patriarchæ Jacob eumdem Dominum scalæ innixum, per quam Angeli gradibus adscendentes & descendentes visi sunt promeruit: sibíque terram viventium si in hac convalle lacrymarum patienter peregrinaretur repromitti audivit: & depulsis post visionem nocturnis tenebris, jam aurora irradiante, Evangelico videlicet præcepto intonante; *Venite ad me omnes qui laboratis & onerati estis & ego reficiam vos:* luctam cum Angelo iniit, id est viriliter spiritu ambulando ne desideriis carnis inserviret, angelico paruit oraculo: à quo nervus femoris ejus contactus emarcuit, cùm insudando Divinis institutis in se macerationem corporis ardorem exstinxit libidinis: in hujusque viæ solo claudicando numquum stabilem gradum posse firmare intellexit. Sed post longæ peregrinationis tædium qua cum Psalmista deplorando cantabat; Heu mihi quia in-

Pluribus annis Ecclesiam egregiè regit.

Matth. 11. 18.

a Quod etiam Frodoardus in Hist. Rem. lib. 2. cap 1. affirmat de Remensi Ecclesia, tempore S. Rigoberti Antistitis, qui *Canonicam Clericis religionem restituit, ac sufficientia victualia constituit.*

b Vides Canonicos hîc & à Berchario suprà num. 8. *Fratres* appellatos, tametsi Regulares non erant, quamvis canonicè vivere tenerentur, infrà. Sic fere Canonicos appellant mediæ ætatis Scriptores, & in Statutis Ecclesiæ Lugdunensis anno 1251. à Philippo Francorum Rege confirmatis To. 9. Spicil. Acheriani, Canonici art. 21. Fratres dicuntur.

colatus meus prolongatus est; regionem suam per desertum hujus incertæ solitudinis multimoda passione requisivit: ac senio confectus plenúsque dierum in pace suæ Ecclesiæ valedicens Fratribus sexto Idus Februarii obiit [a], & in Ecclesia S. Saturnini (sicut jam dictum est) se sepeliri mandavit, ubi meritis ejus præstantur beneficia Domini nostri JESU-CHRISTI: qui vivit & regnat in sæcula sæculorum. Amen. CIRC. AN. DC.XLVII. FEB. VIII.

a Anno circà DC.XLVII. mortuus est Paulus, qui S. Arnulfi Translationi (ut ad Vitam S. Arnulfi suprà observatum) anno DC.XLI. interfuisse dicitur. Certè Desiderius Cadurcensis Episcopus in Epistola 10. ad Dadonem seu Audoënum Rotomagensem recèns Episcopum, Paulum nostrum cum Sulpicio Biturigum Episcopo inter amicos numerat: quam Epistolam non ante annum DC.XLI. scriptam fuisse constat. Paulus in Molani Addit. ad Usuardum VI. Id. Febr. ita celebratur: *Depositio S. PAULI Episc. Virdunensis & Monachi, ipsius Ecclesiæ restauratoris & Rectoris præcipui.* Sepultus est in Ecclesia suburbana S. Saturnini à se conditâ ac suo postea nomine insignitâ, quam GISLOALDUS ex Monacho itidem Theologiensi ipsius successor Canonicis attribuisse; Wilgefridus verò qui ab anno CM.LXI. ad CM.XXCVII. Ecclesiæ Verodunensi præfuit, ad Monachos Benedictinos transtulisse apud Wassebургium leguntur. Verùm disciplinâ Monasticæ religionis inibi violatâ, Albero II. Verodunensis Antistes anno circà M.C.XXXV. prædictam S. Saturnini tum S. Pauli Ecclesiam è Monachorum manibus ad Præmonstratenses Canonicos transmisit, adnitente S. Bernardo Claravallensi Abbate, ut testatur Epistola 178. ad Innocentium, qui reclamante licèt venerabili Petro Abbate Cluniacensi Epistolâ suâ 11. lib. 2. Alberoni postulationi fecit satis. S. Pauli Reliquiæ in ea ipsa Ecclesia adservantur excepto capite, quod Theologienses Monachi tempore Caroli Magni obtinuerunt. Quippe desolatam S. Saturnini Ecclesiam, neglectas S. Pauli Reliquias audientes, eas furtim ac secretò subripuerunt: ast duo circiter milliaria progressi, in silvæ loco, postea PAULI-CRUX, vulgò PALE-CROIX dicto ob memoriam Crucis illic erectæ deprehensi, pignus sublatum excepto capite restituere coacti sunt. Lege Wassebургium in lib. 3. Antiq. Belg.

VITA S. GOARIS CONFESSORIS ET EREMITÆ,

CIRC. AN. DC.XLIX. JULII VI.

Auctore anonymo subæquali.

Ex MS. cod. V. C. D. d'Herouval.

OBSERVATIONES PRÆVIÆ.

1. *VITÆ S.* GOARIS * *à* WANDALBERTO *Monacho ac Diacono Prumiensi expolitâ præmittimus Anonymi lucubrationem, qua ipse Wandalbertus usus est. Is Scriptoris anonymi ætatem satis indicat in fine lib. 1. his verbis:* Hæc habui de vita S. viri Goaris quæ scripturæ mandarem, accepta ex VETUSTIS ET PERANTIQUIS EXEMPLARIBUS: quorum rerum gestarum narratione veritatem fide integra subsequens, solam sermonis quæ eruditos non parum offendere poterat simplicitatem.... corrigere studui. *Opus suum de S. Goaris actibus ac miraculis absolvebat Wandalbertus anno Christi Domini* DCCC.XXXIX. *ut constat ex lib. Mirac. cap. 34. quo tempore Auctoris anonymi* vetusta & perantiqua exemplaria *dici non poterant, nisi Wandalbertus uno minimùm sæculo junior fuisset.* *S. Gewer al. Gewer

2. *Wandalbertus Diaconus manum calamo admovit jussu* MARCUVARDI *Abb. Prumiensis* *, *cui fetum suum duobus libris distinctum, altero vitam, altero miracula post mortem facta continentem nuncupavit. Marcuvardo imperandæ scriptionis istius hæc occasio fuit. Prumiensi Monasterio diœcesis Trevirensis intra Arduennæ silvam per Pippinum Regem constructo ac Salvatori dedicato, idem Princeps S. Goaris Cellam seu Monasterium in generali conventu apud Attiniacum habito univit* *, *& Asuero Abbati Prumiensi primo commendavit. Asuero post Tancradum successit Marcuvardus, qui pro suo in S. Goarem studio & cultu, Wandalbertum Diaconum ac Monachum suum, Martyrologij opere aliisque clarissimum, compulit ad scribendum S. Goaris vitam & miracula Asueri, Tancradi, ipsiusque Marcuvardi temporibus facta: quod Wandalbertus duobus libris explevit.* * de Prom. * V. lib. Mirac. cap. 35.

3. *S. Goaris Cella seu Monasterium paullo supra Confluentes Mosellæ & Rheni situm est in læva Rheni ripa Vesaliam superiorem inter & Boppardiam, in diœcesi Trevirensi, ubi opidum haud ignobile, S. Goaris dictum, vulgò* Saint Gower, Guern *accrevit. In designando loco differunt sinceræ exemplaria MSS. Martyrolog. Usuardi & Adonis: Nam prid. Non. Iulij Usuardus sic habet:* In pago Maginensi S. GOARIS Presbyteri & Confessoris. *Ado verò;* In pago Threcarensi S. GOARIS

CIRC. AN. DCXLIX. JULII VI.

Presbyteri & Confessoris. *Hic pagi Threcarensis nomine intelligenda videtur Trichoria, Germaniæ superioris regiuncula, in qua S. Goaris opidum positum est.*

Goar Aquitanus in Germaniam secedit.

I. IN diebus CHILDEBERTI Regis Francorum filij [a] CHLODOVÆI erat vir venerabilis nomine GOAR homo Aquitanicus, cujus pater vocabatur GEORGIUS & mater ejus VALERIA. Hic erat vir gloriosus adspectúque decorus, mente humilis, corpore castus, perfectus fide, egregius in opere, in virtute summus, prodigiis clarus, mirabilis cognitor secretorum cælestium, præscius futurorum: qui continuatis jejuniis & orationibus instans, futura prænoscere meruit sacramenta. Hic itaque in quodam Germaniorum opido conveniens super fluvium Rhenum infra terminum Wasaliacinse*, suburbano Treverico, ubi fluvius Wocara vocatur, cum consensu Episcopi qui tunc temporis Treverorum Præsul esse dignoscitur, qui nuncupatur FELICIUS, Ecclesiolam fecit, multorúmque ibi Reliquias Sanctorum collocavit, id est S. Mariæ matris Domini, Sanctique Johannis Baptistæ & duodecim Apostolorum Christi & aliorum multorum Sanctorum: ibidémque ipse vir Dei S. Goar die noctúque serviebat in jejuniis, in vigiliis, in multa patientia, in longanimitate, in pura prædicatione, in oratione assidua, in caritate non ficta, juxta Apostolica præcepta per arma justitiæ à dextris & à sinistris, in virtute Dei.

* Ober-vvesel

Paganos convertit.

2. Huic itaque Dominus tantam gratiam concedere dignatus est, ut multi paganorum per verbum ipsius ad salutem animarum suarum pervenirent, & multi ægroti Deo auxiliante & ipso Sancto intercedente pristinam sanitatem invenirent. Quod assiduè fieri manifestum est, ubi ipse Sanctus in corpore requiescit: quia ibi cæci illuminantur, surdi audiunt, dæmonia effugantur, & à febribus, vel aliis infirmitatibus multi curantur: & ad declaranda ejus merita fiunt magnæ virtutes, quas Dominus dignatur facere pro servis suis qui custodiunt præcepta ejus juxta Prophetam & Psalmographum David dicentem: *Nimis honorati sunt amici tui Deus, nimis confortatus est principatus eorum.*

Ps. 138. 17.

Missam quotidie celebrat, peregrinos & pauperes alit.

3. Hic venerabilis S. Goar habuit consuetudinem omni die, excepto Parasceven, Missarum sollemnia celebrare populo, & peregrinos qui ibidem per illam semitam pergebant, libenter suscipiebat, & pauperes ibidem voluntariè & cum hilaritate alebat secundum vires suas, & prout illi Deus donabat juxta Domini dictum qui dicet benefactoribus pauperum in judicio: *Quod uni ex minimis meis fecistis, mihi fecistis.* Hæc & hujuscemodi vir Dei S. Goar adjuvante Domino faciebat.

Matth. 25.

Dæmone invidente, à Legatis Episc. Trevir. accusatur.

4. Sed seductor animarum diabolus ex hoc valde indignabatur, quòd tam pretiosa Dei gemma in opido Germaniorum consisteret, vel per verbum ejus tanta Gentilium multitudo a se recederet, atque ad culturam Creatoris sui corde credulo festinaret. Quapropter multas & magnas tribulationes tamquam leo rugiens ei ingerebat: sed athleta Christi in his nullo modo metuebat, quia considerabat quod dixit egregius Doctor Paulus: *Per multas tribulationes oportet nos introire in regnum Dei.* Interea contigit, ut aliqui Legati Treverici Episcopi (cui nomen erat RUSTICUS) videlicet ALBOINUS & ALMANNUS ad cellam viri Dei Goaris advenirent quasi speculatores, & ubi aliquam rem novam vel inanem invenire possent. Et quia ibidem non pro Dei amore venerant, sed pro vana opinione, ut aliquam accusationem adversus servum Dei reperire valerent, dicebant se luminaria ad partem S. Petri Trevericæ Ecclesiæ quærere: sed magis tenebras semetipsis conquirebant quàm lumen. Hi ergo viderunt quod faciebat B. Goar, quia videlicet solebat mane Cursu psalmodiæ suæ completo & Missarum sollemnitate celebrata cum peregrinis & pauperibus perfecta & Deo accepta caritate repletus cibum sumere, juxta quod Sanctus Johannes Apostolus dixit; *Qui manet in caritate in Deo manet & Deus in eo.* Et, *Perfecta caritas foras mittit timorem.* Hoc itaque opus caritatis illi furenti animo cogitantes, tractaverunt inter se maligna machinatione, qualiter eumdem bonorum operum sectatorem exinde apud Treverensem Archiepiscopum accusarent. Quod & fecerunt quasi de substantia ejus aliquid lucrari vel conquirere deberent, dicentes se etiam vidisse sine temperamento mane comedere, vel potum sumere. Quod namque vir Dei S. Goar caritatis instinctu faciebat, hoc illi miseri mala consuetudine & vitio gulositatis fieri æstimabant, simúlque fingebant alia atque alia multa mala exempla se ibidem vidisse: quodque ad rectitudinem & regimen Trevericæ parrochiæ nihil proficeret nisi ad malum exemplum, quia falsa & inanis erat ejus loquela.

Act. 14.

1. Ioh. 4.

a Filij nomine intellige pronepotē. Quippe hic locus de Childeberto Sigiberti Senioris filio intelligendus est, qui Childebertus Austriæ & Aquitaniæ parti post patrem imperavit ab anno DLXXV. ad DXCVI uti Carolus *le Cointe* ad ann. 597. num. 10. jam observavit. Nam Sigiberto Dagoberti Senioris filio in Austria regnante S. Goarem obiisse, ex sequentibus patebit. Hunc textum rectè explicavit VVandalbertus infrà: *Fuit autem in diebus* CHILDEBERTI *Regis Francorum, qui ortus est ex prosapia Regis famosissimi* HLUDOVICI *&c.*

5. Hæc audiens Archiepiscopus Treverorum, statim sine mora jussit ipsos legatos illuc redire, & Sanctum Dei Goarem sibi præsentari dicens; quòd inquisitionem de ipso facere vellet, ut posset scire quo ingenio vel arte talia præsumpsisset plebi sibi commissæ exempla monstrare. Qui venientes ad B. Goarem locuti sunt ei dolosè, putantes quòd accusationem illam per quam eum infamaverant possent blanditiis verborum obtegere. Archiepiscopus, inquiunt, noster Rusticus salutem tibi mandat, jubétque ut ad colloquium ipsius Treveris festinanter venias. Hæc audiens homo Dei S. Goar cum gaudio dixit: Faciat mihi Dominus, faciat ut possim ei obedire, quia obedientia sine mora est facienda. Nocte illa fecit illis cœnam secundum vires suas, & ipse in Dei laudibus sicut solebat fuit perseverans. Mane autem facto postquam Cursum suum finivit [a], Missarum sollemnia celebravit. Cúmque complesset Divinum officium, die illo dixit ministro suo: Fili, fac nobis lætum diem de abundantia nostra, ut isti Legati Domni Archiepiscopi simul nobiscum faciant caritatem, quia in itinere sunt, & forsitan Deus aliquem peregrinum aut pauperem adducet ut pariter epulemur. Quod audientes illi qui missi fuerant, malitiosè commoti non potuerunt malignitatem quam gerebant in cordibus abscondere, dicentes ei: Nec tu bona ut æstimas opera agis, nec nos tibi hæc consentire volumus. S. Goar respondit: Mala domus est, in qua Dominus ejusdem domus non timetur. Vos namque si Deum timeretis, caritatem non recusaretis. Iterum verò hæc sibi invicem colloquentibus, venit puer Sancti & dixit: Domine, ecce quidam peregrinus stat ante januam nostram. Quo audito Sanctus cum gaudio dixit: Fili voca illum. Qui cùm vocatus fuisset, dixit ille Beatus spiritu Dei plenus: Ecce quàm bonum & quam jocundum habitare fratres in unum. Cúmque hæc famulus Domini dixisset, introduxit peregrinum in domum suam & posita coram eo mensa pavit eum, immo Christum, & per caritatem comedit cum illo. Hæc videntes prædicti Legati cum magna lætitia straverunt equos suos dicentes inter se dolosè: Nunc manifestè vidimus, quòd domino nostro Archiepiscopo nuntiare possimus. Et cœperunt hominem Dei rogare, ut aliquid eis ad manducandum & bibendum juberet dari, quod portantes in vasculis tali edulio laborem relevarent itineris. Vir autem Domini utpote hilaris dator libenti animo hoc fieri præcepit.

Circ. An. DC.XLIX. Julii VI.

Ad Episcopum Trevirensem citatur.

6. Quod cùm factum fuisset, illi cum vociferatione cœperunt cogere illum ut festinanter arriperet iter. Ast ipse S. Goar cùm hæc audisset, statim sine mora jussit sterni mulum suum: & cœperunt sæpedicti Legati cum B. Goar & ejus adminiculo ambulare. Sacerdos verò Christi in Psalmis & hymnis laudes debitas persolvebat sanctæ Trinitati. Cúmque milliarium sextum perambulâssent, & venissent in locum qui Pauli-campus nuncupatur, dixit Alboinus ad Almannum: Gravem habeo famem, & nimium sitis patior ardorem. Respondit Almannus: Si ego quantociùs non bibero, forsitan de præsenti moriar. Angustiati itaque esurie & siti, tractaverunt mutuò ire ad aliquem rivulum aquæ, cujus haustu valerent suam sitim exstinguere. Cúmque venissent ad quemdam rivulum, guttam lymphæ non repererunt, cùm eatenus indeficientem habuisset decursum. Miserunt manus ad sistarchiam & ad utrem, si fortè invenire possent in eis aliquid quod esset aptum ad manducandum & bibendum, & nihil invenerunt, cùm utique ad deprecationem suam dono Sancti Goaris de domo ipsius sufficientem in eisdem deportâssent victûs alimoniam. Sed non mirum: Verax namque est ille qui dixit: *Mihi vindictam, ego retribuam.* Et quia servus ejus Goar opera caritatis implevit, detractoribus suis juxta præceptum Apostoli unumquemque monentis, *Si esurierit*, inquit, *inimicus tuus, ciba illum, si sitierit potum da illi: hoc enim faciens carbones ignis congeres super caput ejus; & noli vinci à malo, sed vince in bono malum*; ideo taliter vindicari promeruit à Judice omnium. Hanc nempe sententiam sine oblivione S. Goar retinebat. Inter hæc autem labor & defectio eorumdem legatorum magis ac magis crescebat, & via prolixior valde eis erat, & ait Alboinus ad Almannum: Talem ego famem & sitim numquam habui. Et hæc dicens, cecidit de equo suo quasi mortuus. Almannus conversus ad famulum Dei Goarem; Succurre nobis, inquit, pie Sacerdos Christi, quia fame & siti morimur. S. Goar cùm hoc audisset, cum gaudio dixit: Filij, recordari oportet, quia ut testatur Apostolus & Evangelista Johannes: *Deus caritas est, & qui manet in caritate, in Deo manet & Deus in eo.* Hodie filij quando me indignum vidistis caritatem facere, non debuissetis recusare. Ista verò quæ nunc patimini, ad corripiendum vos Deus meus permittit fieri.

Treviros petit.

Accusatores ejus fame torquentur.

Rom. 12. 19.

Ibid.

1. Ioh. 4.

7. Dum hæc illis diceret quos vehementer cruciabat fames, venerunt tres cervæ miræ magnitudinis quasi sanctam Trinitatem præfigurantes, steterúntque alongè ipsos qui loquebantur adspicientes. Quas cùm vidisset vir Domini & invocasset sanctam Trinitatem jussit eas stare. Quæ cùm stetissent, apprehendens vasculum suum mulsit illas. Quod cùm factum fuisset, præcepit eas abire, & ex ipso lacte linivit membra prædictorum virorum, & statim nullum dolorem lassitudinis qui in eis de inedia acciderat senserunt. Hoc remedio confortati, mox ut miserunt manus ad sacculos, invenerunt quæ apta erant ad manducandum & bibendum usque ad abundantiam, & cœperunt epulari. Cúmque mirarentur de his quæ viderant & stupentes timerent, dixit vir Dei ad eos: Filij, qua pro causa mandavit mihi Archiepiscopus ad se venire? Scio enim

Eos recreat S. Goar.

[a] Nota morem antiquum recitandi Cursum seu Officium Divinum ante Missæ celebrationem.

CIRC. AN. DC.XLIX. JULII VI.

ego quia hoc quod hodie vidistis non fuit sine causa, & quæ Dominus ostendit, mihi proficient ad præbendum credulitatis exemplum eis qui in ipso confidunt, quia juxta Psalmistam potens est Dominus parare mensam, & quia magnificata sunt opera tua Domine. Ad hoc Sancti documentum timore & tremore concussi nullum ausi fuerunt ei dare responsum, sed speraverunt se subtanea morte interire.

Legati Episcopo rem nuntiant.

8. Quamobrem cœperunt incitatis equis velociter itinerare, donec venirent Treveris civitatem. Servus autem Dei Goar per Oratoria & Ecclesias Sanctorum, sicut solitus erat facere, pergebat, & sæpedicti Legati festinanter venientes ad Episcopum Metropolitanum, invenerunt eum in Synodo sedentem in solio suo unà cum Clero, narraverúntque ei omnia quæ eis contigerant vel quæ facta viderant ab ipso S. Goar. Quæ cùm audisset, cum iracundia cœpit dicere: In quantum intelligentiâ cordis considerare valeo, consuetudo istius pertinacis viri qui sic mane comedit & bestias mulget, sine dubio potiùs deputanda est gulositati, quàm caritati. Inquirendus est tamen quam ob rem vel quo humanæ laudis desiderio hæc faciat, & utrum ex parte Dei sit an ex deceptione adversarij.

Goar miraculo facto de seipso reddit Episcopo rationem.

9. Vix verba compleverat, & ecce vir Dei Goar intravit in domum in qua ipse Archiepiscopus residebat. Ingressus itaque cœpit quaquaversùm adspicere si fortè esset locus ubi stare posset discipulus suus, & cappam suam pendere vel abscondere. Diu ergo circumspiciens vidit in angulo domûs quasi similitudinem fustis qui certè non erat fustis sed radius solis, qui per fenestrellam penetrabat interiora mansionis. Cúmque appropiâsset ad radium solis speciem grossioris perticæ prætendentis, appendit cappam suam super ipsum radium, ibique stare præcepit ministrum suum. Quod cùm vidisset Rusticus Archiepiscopus unà cum Clero suo dixit: Videtis nunc quid fecit? verè si hæc causa ex Deo fuisset, tam mane non comedisset & bibisset, quia anteriores Sancti per eleemosinas & jejunia intraverunt in regnum Dei. Hoc autem mirabile factum quod video quid sit omnimodis nescio, sed inde non mediocriter stupeo. Mane comedit & bibit, bestias mulget, cappam etiam suam in radio solis suspendit. Quid plura? Accedat propiùs & reddat rationem circumsedentibus, ut sit notum omnibus si ex virtute Dei hæc facit, an ex immissione hostis antiqui. Cúmque interrogatus fuisset cultor Trinitatis, respondit: Deus qui es justus judex, fortis & patiens, & nosti omnia, tu scis quod consentio nihil de adversarij opere, neque consentire cupio, neque cappam meam in radio solis pendere scio, nisi in fuste roboreo, & illas cervas divinitus transmissas per nulla maleficia mulgere volui. Inspiratio autem omnipotentis Dei, postquam solita fuit hora transacta, ita mihi inspiravit facere, & mane caritativum cibum & potum cum his qui sunt membra ejus sumere, quatinus & lac cervarum officio meo relevaret à dolore vestrorum corpora legatorum, & edulio jentaculo matutino tempore cum pauperibus participato adimplerem Christi præceptum, sicut ipse Dominus novit qui omnia judicat.

Infanti expositicio jubet parentes suos denuntiare.

10. Hæc viro Dei dicente venit puer de Clero Treverorum, nomine LEOBGISUS, portans in brachio suo infantem tres noctes habentem, qui fuerat projectus in illam concham marmoream, sicut est consuetudo Treverorum, ubi pauperculæ feminæ infantes suos solent jactare. Hæcque consuetudo erat, ut quando aliquis homo de ipsis infantibus projectis misericordiâ motus vellet curam habere, ab illis quos nutricarios vocant matriculariis S. Petri compararet, & illi Episcopo ipsum infantem præsentare deberent, & postea Episcopi auctoritas eumdem hominem de illo nutricario confirmabat. Videns autem Rusticus Treverorum Archiepiscopus illum infantem portari, dicebat: Modò investigare poterimus sagaci animo, si ex Deo sunt sapientia & virtutes quas facit Goar, an ex adversario. Si ex Deo est, faciat nobis cognitum qui fuit pater istius infantuli & matrem ejus denominet: & credemus, quia non est ejus causa ex vitio pertinaciæ. Si verò hæc facere non prævaluerit, feriatur sententia capitali. Hæc autem nequaquam dixit propter causam suam ut ipse cognitor de semetipso esset, sed quia scelera ejus & crimina principalia jam latêre non poterant. Conversus ergo ad virum Dei dixit Goar. Qui respondens ait: Ecce adsum: Dixit Episcopus: Multa de te audivimus, simul & vidimus non ego solus sed & tota plebs hîc congregata. Quapropter necesse est ut ostendas nobis ministerium modò tuum, si verum sit an falsum. Si verum est, per veram obedientiam præcipio tibi ut facias istum infantem nobis innotescere genitorem suum & genitricem suam. Si hoc facere potes, credemus tibi & virtutibus tuis; sin autem nihil tibi credere habemus.

11. Hæc audiens vir Dei suspiravit graviter & lacrymas sine cessatione fundebat vehementer, admirans quamobrem Pontifex suorum vituperator operum talem sibi inanem atque ineptam obedientiam facere præcepisset. Et oravit Dominum dicens: Christe Fili Dei, qui temetipsum exinanisti, & formam servi accipere dignatus es, fac mecum quamvis indignum, tamen tuum clientulum, misericordiam tuam, ut cognoscat iste Episcopus vel plebs ejus quia te diligo, te adoro, tibi servire cupio, creator & redemptor meus. Et hæc dicens accessit ad illum hominem qui illum infantem in brachio gerebat, & dixit ad illum: Quot noctes habet infans iste? Respondit: Tres. Vir Dei Goar elevatis oculis, ac manibus in cælum dixit: Trinitas sancta te invoco, atque te infans in nomine ejusdem Trinitatis conjuro, ut genitorem tuum per nomen denomines & genitricem tuam. Similiter respondens infans dixit: Iste RUSTICUS Episcopus est pater meus, & ma-

ter mea Afflagia nuncupatur. Quo audito Episcopus cecidit velociter ad pedes B. Goaris dicens: Nunc scio verè, & credo te sanctum Dei servum fore*, cui scelera mea quæ sic absconsa putabam ut nullus alius præter me & illam mulierem & unum puerum meum umquam nosse posset, ita sunt tibi patefacta per ipsius nati mei verba.

Circ. An. DC. XLIX. Julii VI. Episcopus ab infante accusatur. * *id est esse* S. Goar Episcopum ad pœnitentiam hortatur.

12. Hæc audiens B. Goar stupore miraculi repletus, atque quasi in excessu mentis factus, dixit ad eum: Heu, heu, Domine, quare per me miserum peccata tua hactenus latentia facta sunt manifesta! Melius quippe fuisset spontanea & secreta coram Deo confessio, quàm ista contra votum tuum ignominiosa publicatio, quæ licet sit notabilis, non est tamen usquequaque inutilis. Nam & verba Domini qui dixit discipulis suis, Nihil opertum quod non reveletur, nec occultum quod non sciatur, evidenter ostendit esse verissima: & tu propitia divinitate ac salubri confusione si pœnitueris, pro certo eripieris à maligni damnatione. Quocirca adquiescens consiliis meis, accipe duram & prolixam pœnitentiam ab auctoritate Sacerdotum ut salveris, & talem profectò pœnitentiam, quæ non solùm sit in verbis, sed etiam firmam radicem teneat in corde tuo contritionis, ut diabolus qui de absconso nequam opere tuo malè gaudebat, de tua publica & digna pœnitentia & satisfactione ingemiscat. Ideòque assumens arma spei, de misericordia Dei noli esse desperans, sed confidenter attende Dominica præcepta qui dignatus est dicere: *Non veni vocare justos, sed peccatores in pœnitentiam.* Ejus ergo mandatis obtemperans & tu sic age. Considera quoque admonitionem supernæ majestatis, qua per B. Johannem Apostolum & Evangelistam Angelum Ephesi Ecclesiæ admonet dicens: *Age pœnitentiam, & prima opera fac & pœnitenda dimitte.* Ipse etiam Dominus per Prophetam Ezechielem dicit: *In quacumque die conversus fuerit peccator, omnia peccata ejus oblivioni tradentur.* Quantum enim Salvator noster pius est ad dimittendum, tantum nos oportet paratos esse ad pœnitendum. Ego autem perpendens ut competit mediocritatem & possibilitatem meam, inquantum pietas divina me exaudire & vitam dignabitur condonare, septem annis pœnitentiam pro te a, compellente fraterna caritate, jam deliberavi facere. Non tamen propterea quòd te precibus vel pœnitentiâ meâ tantùm necesse sit juvari, cùm multos & magnos Dei servos pro te oraturos & pœnitentiam acturos sciam: sed considerato quod dixit B. Jacobus Apostolus: *Orate pro invicem ut salvemini à peccatis vestris.* Hanc jussionem humilitas mea conabitur adimplere Christo opem ferente.

Luc. 5. 32. Apoc. 2. 5. Ezech. 18. 21. 22. Septenam pro eo pœnitentiam promittit. a Iac. 5. 6.

13. Tantæ igitur sanctitatis famam vel nova gesta audiens Sigibertus Rex Francorum, statim transmissis Legatis suis jussit devotum Deo Sacerdotem Goar ad se venire. Qui cùm venisset, interrogavit eum per ordinem universa quæ fuerant gesta, tam de Legatis quàm de bestiis seu de illo Treverensi Episcopo, vel de infante contra naturam ætatis loquente. Hæc Rege interrogante B. Goar cavens fastum vanæ gloriæ, nihil voluit ei respondere. Tunc commotus Rex Sigibertus dixit ei: Per obedientiam quæ debetur sublimitati Regum & Principum & auctoritati Episcoporum, tibi præcipio ut dicas mihi de his omnibus laude dignis actibus qui pervenerunt ad aures nostras, si veri sint, an non. Compulsus itaque sanctus Dei regalibus præceptis, pariterque timens ne bona quæ fecerat auferret ventus elationis, oravit Dominum talibus verbis: Christe Fili Dei, qui temetipsum exinanisti & humiliare dignatus es ut nos redimeres & exaltares, miserere mei quamvis indigni, tamen de tua clementia confidentis. Et accedens ad Regem dixit: Quid vis ut dicam, aut quale responsum tibi reddam? Ait Rex: De his quæ audivi de te, vel quæ tibi & Legatis Episcopi Treverorum, seu ipsi Pontifici contigerunt. Respondens homo Dei dixit: Dic modò, Domine mi Rex, quomodo dictum est tibi, ut audiam: ut per obedientiam quam præcepisti mihi, dem tibi responsa. Tunc Sigibertus Rex universa sicut contigerant vel facta fuerant, & per ordinem ei recitavit. Recognoscens verò veritatis simul & humilitatis amator Goar & respondens Regi; Obedientiam, inquit, negligere non debeo, neque aliud tibi dico: sed omnia quæ dixisti ore veridico fecisse me fateor, & ab aliis sic creditur factum, quemadmodum regiæ majestati tuæ est notificatum.

Sigiberto Regi crimen Episcopi rescire volenti attende quid respondeat.

14. Mirante autem Rege atque dicente omnia quæ facta fuerant à Sancto miracula, universus populus unanimiter clamabat ad Regem, quatinus ipsum Dei virum constitueret Trevericæ civitati Episcopum. Hæc audiens Rex, gratanti animo has preces plebis & universi Cleri civitatis Treverorum cupiebat adimplere: & unà cum consensu Sacerdotum petiit beatum Goar ut Episcopus fieret Treverorum. Statim autem ut vir Dei hæc audivit dixit: Melius est mihi magis mori, quàm super Episcopum adhuc viventem b ministerium illius accipere, & peccare in conspectu Domini. Considera nunc si placet, Domine mi Rex, divinam sententiam quæ dicit: *Non est discipulus super magistrum, neque servus super dominum suum. Et si Patrem familias Beelzebub*

Episcopatum Treverensem recusat. b Matth. 10.

a Ergo prodest pœnitentia in alterius gratiam facta, saltem per modum suffragii, immò & satisfactionis, si tamen reus ipse dignos pœnitentiæ fructus exerceat.

b Quippe Episcopo vivente quemquam superordinari Canones vetant, *nisi forsitan in ejus locum, quem capitalis culpa dejecerit*, habet Concil. Aurel. V. can. 2. An capitalis non erat Rustici Treverorum Episcopi culpa? Planè omninò. Et Sacerdotes seu Episcopos ob carnis lapsum gradu dejectos restituere olim nefas erat. Dispensatum tamen aliquando. In decimo Concilio Toletano Potamius Bracarensis Episcopus spontanea commixtionis carnalis confessione facta, non amisit *nomen honoris*, sed *perpetuæ pœnitentiæ officiis & ærumnis* ex indulgentia addictus est, Fructuoso in ejus locum subrogato.

CIRC. AN. DC.XLIX. JULII VI. *vocaverunt, quanto magis domesticos ejus?* Nunc igitur dimitte illum Episcopum pœnitentiam veram atque perfectam agere & consummare, Domino dicente: *Dimittite & dimittetur vobis.* *Marc. 6.* Nam si te Deus Regem sæculi constituit, scito tamen Regem sempiternum te habere in cælis. Ideo dimitte Rusticum pœnitere facinora sua, sicut vis ut Dominus dimittat tibi peccata tua.

27. Instante Rege petit inducias.

15. Hæc audiens Rex suspiravit graviter, & ait: Per salutem Principum voluntariè obediam consiliis tuis: nam si Deus noster hoc non voluisset, per te tanta miracula non ostendisset. Attamen aliud non fiat nisi quod definivi cum voluntate totius populi, videlicet ut Episcopus Treverorum efficiaris quamvis contra votum tuum. Cùm hoc audisset vir Dei ingemuit & dixit: Gloriose Princeps, sine me ad cellam meam priùs pergere, ut ad responsum tuæ celsitudini dandum præparem me. Ait ad eum Rex: Vade cum pace, & transactis viginti diebus induciarum iterum veni Mettis civitatem ad colloquium prædestinatum. Rex igitur Sigibertus disponebat desideranter beatum Goar ordinare Episcopum, sed humilis servus Christi aliud cogitabat. Volvebat namque in animo quod Dominus dixit in Evangelio: *Omnis qui se exaltat humiliabitur, & qui se humiliat exaltabitur.* *Matth. 23. 12.* Cúmque pervenisset ad cellam suam, cœpit tristari & à valida febre fatigari & nimium corporali afflictione conteri. Quid multa? die ac nocte Dominum deprecabatur ut ei donaret defensionis suæ auxilium, & eriperet eum de tam gravi jugo, quod præcellentissimus Rex Sigibertus ei imponere cupiebat. Cujus assiduæ orationis ita sunt ab eo qui voluntatem timentium se facit exauditæ, ut Trinitatis adoratorem quem Rex post viginti dies jusserat ad se redire, nec in septimo anno valeret præsentialiter videre.

Ægrotans ad Sigibertum accedere non valet.

16. Transactis autem illis septem annis[a], recordatus Rex Goaris, præcepit Legatis suis, quatinus postposita omni excusationis occasione compellerent eum ad se quantociùs venire. Ipse verò Dei cultor & pro se & pro aliis cotidie magna & acceptabilia divinæ majestati offerebat munera, devotas scilicet orationes pro omnibus hominibus, pro Regibus & omnibus qui in sublimitate positi erant, ut tranquillam & quietam vitam agerent in omni pietate & castitate. Emenso itaque septem annorum spatio, tum maximè & instantiùs lacrymas fundebat, illud sibi evenire magnopere desiderans quod Psalmista David prædixerat: *Qui seminant in lacrymis, in gaudio metent.* *Psal. 125. 5.* Sciens enim diem obitus sui magis magisque imminere, nequaquam differebat duplici sacrificio assiduè per contritionem cordis & corporis semetipsum Deo placentem hostiam offerre. Præ nimietate autem ægritudinis cùm se cerneret nullo modo posse obtemperarè jussioni Principis, conversus ad ipsius Legatos sic allocutus est eos: Filioli mei in Christo, dicite Regi nostro Sigiberto: Hæc tibi mandat Goar ultimus omnium servorum Dei servus. Faciem meam ampliùs non videbis, nisi ad cellulam nostram in qua decumbo veneris, quia à valida febre correptus sum, quamvis non tantum, quantum mala merita mea exigunt. Hoc audito illi Legati cuncta per ordinem suo renuntiaverunt Regi, qui contristatus valde cœpit dicere: Non est plebs digna talem habere Præsulem, neque ego tanti meriti & virtutis possidere Doctorem. Hæc cùm dixisset iterum transmisit alios Legatos, rogans eum omnimodis ad se venire. At illi venientes repererunt illum graviùs & prolixiùs febricitantem & in Dei laudibus persistentem. Quibus visis dixit eis: Filioli mei, nolo vos ulteriùs fatigari, neque Regem vestrum: quia nec pedibus propriis, nec ullius evectione animalis valeo properare ad ejus conspectum. Confido autem in misericordia Dei mei, quia nullius violentiâ de hac in qua habito cella me educet vel spatio milliarij, nisi ad sepulturam funeris mei.

Sacerdotes duos sepulturæ suæ ministros à Rege petit.

17. Hæc eo dicente, cum gravi anxietate qui fuerant missi, cœperunt eum interrogare quid vellet per eos Regem de causa sua rogare. Qui respondens dixit eis: Petitio mea hæc est, quatinus de loco isto hereditatem æternæ possessionis in regno cælorum sibi conquirat, & quando mihi extrema dies finisque hujus temporalis vitæ advenerit, auctoritate sua dirigat duos Sacerdotes, AGGRIPPINUM videlicet atque EUSEBIUM, ad sepeliendum corpus meum, quandocumque Deus me de hoc labili sæculo evocaverit. Cùm audisset Rex præ tristitia & gemitu immutavit faciem suam, & mandans Aggrippinum & Eusebium ad se venire præcepit eis, ut cum summa diligentia certarent adimplere quod sanctus Domini Goar postulabat obnixè. Per annos verò tres & menses tres ipse Sanctus diutina febre maceratus, venientibus ad se Aggrippino & Eusebio multisque Sacerdotibus atque servis Dei in ipso Germaniorum opido, ubi cellulam suam construxerat, in senectute bona obiit in pace pridie Nonas Julij. Cujus corpus Aggrippinus & Eusebius necnon & alij multi Deo famulantes cum summo honore sepelierunt in ipso loco ubi fluviolus Vvocara nominatur super ripam Rheni maximi fluminis, ubi Dominus noster JESUS-CHRISTUS Filius Dei beneficia innumera omnibus in se credentibus atque ibidem cum fide petentibus hactenus præstare dignatur, qui cum coæterno Patre & Spiritu-Sancto vivit & regnat Deus per omnia sæcula sæculorum, Amen.

Moritur.

a Hinc patet sermonem esse de Sigiberto Dagoberti Senioris filio Austriæ Rege, cujus principatu Sanctus Goar ampliùs annis septem floruit, cùm Sigibertus ex Theoderico natus paucis diebus Regis nomen obtinuerit. S. Goaris obitum referimus ad annum circà DC. XLIX. prid. Non. Julias, quo die in Martyroll. Bedæ, Usuardi, Vvandalberti & Adonis memoratur. Certè Sigibertus ante annum DC. XL. junior erat, quàm ut istud factum cum S. Goare ab ipso geri potuisse videatur.

ALIA

ALIA VITA

Auctore Wandalberto Diacono & Monacho Prumiensi, qui sæculo nono floruit.

Ex Surio ad MS. cod. S. Remigii Remens. aucto & emendato.

In Christi nomine Prologus Wandalberti Diaconi in Vitam & actus atque miracula B. Goaris editus ad inlustrem virum Marcuvardum Abbatem Monasterii Prumiæ incipit feliciter.

1. Miracula divinorum operum humano generi fide semper integra esse suspicienda & devota glorificatione narranda, Scriptura sancta commonente & Angelo hoc ipsum Tobiæ sancto præcipiente didicimus. Plurima tamen eorum quæ aut per semetipsam Christi potentia efficit, aut per sanctos viros mundo in exemplum propositos operatur, propterea nostro tempore minùs interdum nota & clara habentur, quòd aut caducis rebus intenti parum hæc & leviter contuemur, aut ea etiam quæ in admirationem sui nos magnitudine permovent, non tam rerum ignorantiâ, quàm animi desidiâ futuræ post nos ætati scribendo transmittere dissimulamus. Qua in re longè est nostra quàm Majorum nostrorum cùm manifestior, tùm inexcusabilior culpa. Quippe apud Gallias multos annos litterarum studia jacuêre, nec facilè plures per transacta retro spatia liberalium artium munere functi esse reperiuntur, quousque ad nostram ætatem Principum liberalitate & optimorum virorum sollertiâ adeò disciplinarum studia profecerunt, ut invidiam criminis meritò nunc sustinere cogamur, si gesta sanctorum virorum, quæ quidem ad nostrâm potuerint pervenire notitiam, posterorum scientiæ deperire sinamus. Neque verò audiendi sunt qui tantum ætati præteritæ tribuunt, ut nunc quoque fieri quæ digna litteris æstimentur absoluto præjudicio negent: cùm Divina providentia singulis mundi temporibus ita semper quæ humano generi pro modo & ratione congruant ordinet, ut neque nos priscorum hominum felicitatem desiderare conveniat, neque illos nostrorum temporum statum si qualis nunc agitur præscire potuissent damnaturos fuisse credibile sit. Quippe nunc quoque sunt in Ecclesia multi virtute vitæ clarissimi, & ad merita declaranda Sanctorum in sacratis Ecclesiarum domibus stupenda sæpenumero miracula fiunt, quæ propterea pauci, aut propè nulli mirantur, quoniam sui frequentiâ duris jam hominum cordibus viluerunt.

Sanctorum gesta antiquis ob inscitiam neglecta.

Scribenda ait auctor florentibus tum studiis.

Auctoris tempore multa fiebant miracula.

2. Quoniam itaque me, sancte & amantissime Pater Marcuvarde, novo operi manum imponere compellitis, ut actus sancti Confessoris Christi Goaris, qui hactenus vili admodum stilo & sermone multorum auditus offendente constiterunt, accuratiùs debeam explanare, additis ex novo miraculis quæ apud ejus Memoriam à pluribus gesta fideliter referuntur; breviter eis quos hæc fortassis mea scripta movere poterunt satisfacio, me neque præsumptivè corrigendi ejus operis cui Majorum studia cesserint auctoritatem adsumere, neque arroganter novæ condendæ scripturæ litterariam operam adhibere: sed ut simpliciter obedientiæ debitum servem, quod in principio posui, perpendere, quòd opera Dei secundum Scripturam gloriosum sit enarrare & Sanctorum gesta ætati post nos hominum profutura mandare. Equidem in hoc opere suscipiendo cùm sancti viri meritis plurimùm confido, tum vestro imperio cui totum quod possim debeo non leviter moveor, neque rumusculos vel præjudicia quorumlibet mihi fore magnipendenda existimo, habituro apud benivolos si res bene cesserit absolutum veritatis & fidei testimonium.

Prov. 25.2.

Explicit in Christi nomine Prologus.

INCIPIT LIBELLUS

De Vita & actibus S. Goaris, cujus festivitas celebratur pridie Nonas Julias.

Goar igitur Aquitaniæ provinciæ, quæ est totius propemodum Galliæ pars tertia, indigena fuit, genere à majoribus clarus, patre Georgio, matre verò Valeria. Fuit autem diebus Childeberti Regis Francorum, qui ortus est ex prosapia Regis famosissimi Hludovvici, quem primum cum exercitu suo ad Christianam veritatem B. Remigius Episcopus Remorum prædicando convertit, mansítque usque ad Sigibertum Regem, qui urbem Mediomatricum regni sedem habuit, omni vita probus & nobilis, actu insignis, vultu dignissimus, adspectúque jocundus, mente humilis, corpore

Goaris patria, parentes ac virtutes.

CIRC. AN. DC.XLIX. JULII VI.

castus, fide integer, opere conspicuus: qui ab ineunte ætate religiosis piisque actibus vitæ optimæ deditus, brevi in eum culmen sanctitatis evasit, ut & mirabilium operum patrator & secretorum cælestium cognitor fieret. Et cùm in eo quotidie amor & desiderium patriæ cælestis excresceret & bonorum operum fructus subinde exuberaret, cœpit ejus vita etiam aliis exemplum ad salutem exsistere, ut multi ejus non solùm prædicatione, sed exemplo quoque commoniti, ad meliorem vitam & correctiores actus à pravitate converterentur; & qui diabolo priùs servierant, inciperent Christo postmodùm militare.

Sacerdos factus in Germaniam secedit.

4. Et quoniam non potest civitas abscondi super montem posita, sancti viri eò fama ac vita profecit, ut Sacerdotii gradu & honore Presbyteratûs [a] accepto, dispensator mysteriorum Christi & Divini verbi in populum fieret erogator. Dehinc cùm in ampliorem supernorum bonorum concupiscentiam mens ejus excresceret, & visibilia cuncta despiciens in invisibilium appetitum se omni ex parte transfunderet, patriam parentésque deseruit, & in ultimos Galliæ fines peregrinus sæculo & cælestis patriæ civis excessit. Veniens ergo in provinciam quæ ripis Rheni fluminis contigua Tricoria nuncupatur, atque ad diœcesim pertinet Treverorum infra terminos Vvasaliacenses* Deo liberè servire delegit. Ibi in quodam loco super rivulum qui nunc Wocara dicitur, cum permissu & voluntate Episcopi qui tum urbi & populo Treverorum præerat, Felicis * nomine, Ecclesiam pro suis viribus construens, Sanctorum in ea plurima pignora collocavit, videlicet sanctæ Dei Genitricis & B. Baptistæ Johannis, aliorúmque sanctorum, quos recensere necessarium non putavi.

*Ober-vvesel, *Surio malè* Vesalienses.

Ecclesiam condit.

* *in alia* Felicius.

Hospitalitate excellit.

5. In hoc itaque loco annis multis Deo servivit, vacans die noctúque vigiliis, orationibus & jejuniis, studens patientiæ & præcipuè hospitalitati, quam ita omni tempore secundum vires suas exercuit, ut cùm virtutibus animi cunctis polleret, hanc ut propriam & singularem habere putaretur.

Paganos ad Fidem adducit.

6. Cœpit interea gentilibus per circuitum simulacrorum cultui deditis & vana idolorum superstitione deceptis verbum salutis annuntiare, ut tamquam bonus Evangelista qui pro Christo sua omnia dimiserat, multorum ad cognitionem vitæ perpetuæ doctor exsisteret. Sic factum est, ut plures è vicino pagani qui ad ea usque tempora in errore duraverant, ejus & verbo commoniti & provocati exemplo errorem spernerent, & ad vitæ viam Christum converterentur. Ac ne prædicationis ejus signorum quoque deesset auctoritas, ut incredulæ mentes, quæ ratione non poterant, ad credendum miraculis moverentur, cœpit in virtute nominis Christi sanitatum beneficia circa infirmos & membrorum debilitate multatos aliquoties operari. Quod hodiéque merita hujus multipliciter petentibus præstare conspicimus, cùm ad ejus Memoriam cæcos visum, claudos gressum, energuminos mentis sanitatem, aliisque pressos languoribus incolumitatem recipere cernimus, ut illud in sancto viro Psalmographi constet impletum: *Nimis honorati sunt amici tui Deus, nimis confortatus est principatus eorum.*

Psalm. 138. 17.

7. Erat ei sollemnis consuetudo, ut omni die Missarum sollemnia celebrans, sacrificium corporis & sanguinis Christi pro statu Ecclesiæ offerret, Psalteriúmque ex integro [b] orando intentò compleret, tum deinde cum peregrinis & pauperibus quibus sine pæne numquam erat cibum officio caritatis acciperet, quos oratione Deo commendabat, corporeo nihilominus alimento reficiens, ut ab eo peregrinus qui casu advenisset cum verbo salutis & ope intercessionis cibum quoque perciperet carnis. Hæc autem agebat Apostolicæ sententiæ memor, quoniam hilarem datorem diligit Deus: & Christum in pauperibus & peregrinis suscipere cupiens, ut ab eo mereretur audire: *Quod uni ex minimis meis fecisti, mihi fecisti.*

Matth. 25.

Diabolo invidiam facessit.

8. Sed quia antiquus hostis electorum semper profectibus invidens, eorum studiis multipliciter nititur occursare, & omnes qui piè volunt vivere in Christo persecutionem patiuntur; hæc à viro sancto caritatis & prædicationis opera fieri diabolus acriter doluit, cœpítque illi nunc occultè, nunc etiam manifestè tentationum fraudes intendere, ejúsque propositum ut averteret modis variis laborare: quæ tamen ille cuncta æquanimiter tolerabat, qui nosset per multas tribulationes oportere ingredi regnum Dei. Quare neque à prædicatione potuit cohiberi, quin lucrandis Deo animabus operam semper impenderet; neque ab operibus caritatis, quæ permaximè Deo accepta noverat, ullatenus valuit impediri: itaut quotidie concursus ad illum multorum fieret, qui aut à gentili vanitate ad Fidei sinceritatem confugerent, aut ejus exemplo cuperent voluntariam Christo dependere servitutem.

Æmulorum vexationes patitur.

9 Sed sicut bonorum hominum est aliorum actibus quos laude dignos adspexerint gratulari, & eis ad suum uti profectum; ita contrà reproborum mentes conantur semper recta Electorum opera offuscare, & quæ imitari nolunt aut etiam nequeunt, malivolo detractionis ore & studio carpere. Unde accidit ut quodam tempore ad beatum Goarem duo sub falsa specie pietatis clientes Episcopi qui tunc Treverorum præsidebat Ecclesiæ, Rustici nomine, venirent, quorum

a Goarem fuisse Presbyterum ex priori Vita constat, an verò ante suum in Germaniam secessum ordinatus sit, nonnisi ex Vvandalberto discimus. In veterrimo Martyrologio Corbeïensi ac in nonnullis Kalendariis S. Goar *Episcopus* dicitur, qui quidem ad Episcopi honorem cooptatus est, non promotus.

b Hoc in priori Vita non exprimitur, sed tantùm quòd *omni die Missam celebraret.*

alter Albuinus alter vocabatur Adaluuinus *, dicentes se ea quæ ad luminaria Ecclesiæ B. Petri urbis jamdictæ necessaria essent quæsitum venisse. Qui dum corporei luminis fomenta requirunt, vel magis se quærere mentiuntur, quibus malivolentiæ tenebris cæcati essent celare minimè potuerunt.

Circ. An. DCXLIX. Julii VI.

* in alia Almannus.

10. Nam hi videntes quæ servus Christi ageret, quòd scilicet Dei verbum ad se venientibus continuè prædicaret, quod quotidie ab ortu lucis psalmodiæ laudes [a] Christo persolvens, & Missas deinde celebrans, postea cum peregrinis & pauperibus qui ad se venissent pranderet, quæ certè ille studio caritatis & indefesso usu benivolentiæ, non alicujus intemperantiæ vitio faciebat; ut malis est vita bonorum gravis, arbitrati sunt se aliquam nactos occasionem, qua servum Dei accusare, vitámque illius possent aliquatenus infamare: ita ad Patronum redeuntes, cœperunt alia pro aliis mentientes dicere, vidisse se in illo quæ ad reprehensionem & destructionem aliorum valerent plurimùm, ipsum esse Goarem magis edacem viníque potatorem, quàm Dei (quod putetur ab imprudentibus) Sacerdotem: quippe qui mane comedat, ac bibat, nec possit consuetum aliis legitimúmque cibi sumendi tempus & modum servare: & qui propterea prædicet, ut obtentu verborum vitia morum celet, aliáque perplura gerat quæ nisi fuerint auctoritate Pontificali cohibita, ipsi Episcopo sint contumeliæ & vituperationis maculam illatura, tamquam qui hæc in sua diœcesi ab homine alienigena & mente capto fieri sinat. Debere Goarem publicis Ecclesiæ sisti judiciis, suorúmque actuum reddere rationem, ne insolentia concessa crescat in alios, & quo pluribus ita licuerit agere, hoc Pontificalis auctoritas ampliùs infirmetur. Hæc ab eis dicebantur: sed dum servo Christi calumniam struunt, Divino judicio & sancti viri clariorem reliquis hominibus vitam fecerunt, & ipsi quàm essent damnabiles innotuerunt.

Accusatur apud Episcopum.

11. Itaque Episcopus Trevirorum hæc à suis super viro Dei audiens, ut est interdum animus Prælatorum, maximéque carnalium, diversis occupationibus serviens, quóque circa multa dividitur, eo fit minor ad singula, nec discernere facilè valet quid qua ex causa à plerisque dicatur; motus suorum sermonibus eosdem ad beatum Goarem cum festinatione redire præcepit, mandans uti eum sibi quantociùs exhiberent habituro super ejus actibus quæstionem. Illi celeriter ad sanctum virum, ut præceptum erat, reversi, volentésque simulatione callida dolos suos & accusationem celare, cùm tamen hæc eum minimè laterent, salutant eum ex nomine sui Pontificis, petere illum atque mandare ut ad se debeat sub celeritate venire. Quo audito vir simplici animo circa omnes magna exsultatione repletus gratias egit Deo, & quòd visitationem sui Pontificis, mandatúmque ad eum properandi meruisset accipere gratulatus dicens; Faciat Dominus, faciat ut possim, quia obedientia sine mora exhibenda est. Etsi enim suspectam habere poterat Episcopi jussionem, nec facilè quam ob causam accersiretur posset latere, considerabat tamen Domini ad Apostolos auctoritatem dicentis: *Qui vos spernit, me spernit, & qui vos audit me audit.* Et illud Apostoli Petri: *Subjecti estote omni humanæ creaturæ propter Deum.*

Ad Episcopi judicium provocatur.

Luc. 10.

1. Petr. 2.

12. Quoniam tamen diei terminus imminebat, nec iter statim arripere poterat, exsecutores suos ea nocte detinuit, & qua circa omnes solitus erat usus humanitate, cænam secundum vires suas instruens, pro labore illos viæ refecit, ipse ut consueverat in Dei laudibus hymnísque pernoctans. Orta prima luce ut quot diebus agebat, psalmodiæ & orationum vota Deo persolvere cœpit: tum demum ubi id peregit, Missarum sollemnia exorsus implevit. Præcepit deinde discipulo ut exsecutoribus suis sibíque prandium sicut posset instrueret. Fili, inquiens, para nobis de substantia nostra convivium, ut nobiscum Legati nostri Pontificis epulentur, forsitan addet Deus aliquem pauperem qui possit in Christi caritate cibum unà potúmque percipere. Id ut homines malivolæ mentis & jamdudum animo corrupti mandari audierunt, ultrà non valentes pestem malitiæ internæ dissimulare, quid mente gerant ostendunt: & tamquam qui perversè viventem justè reprehenderent aiunt: Neque tu bene agis, qui legitimum tempus & canonicum sumendi cibi contemnis: neque nos tibi hac in re consentimus quin maturas diei horas in percipiendis escis sustineamus. Quasi regnum Dei sit esca & potus, & non justitia & pax & caritas: vel in cibo sumendo tarditas magis quàm modus & temperantia valeat; aut vir sanctus hæc causâ ventris & non benivolentiæ ageret, qui propterea utique cibum apparari præceperat, ut quos maturiùs proficisci velle putaret, propter itineris laborem mane reficeret, & ne jejunos abire hospites sineret, in quibus licet indignis Christum se suscepisse gauderet. Ut ergo illos obstinatè sibi resistere vidit immodestè, ut erat semper tranquillo animo dixit: Mala domus est, in qua Dominus non timetur. Vos autem si verè Deum timeretis, caritatem utique non recusaretis. Dum hæc loquitur, venit ejus puer & indicat peregri-

Episcopi nuntios noctu retinet.

Nota. Invidorum religionem.

a Hinc conjicere licet voces istas, *Psalmodia Cursum*, quibus Anonymus in alia Vita hoc loco usus est, tempore Vvandalberti jam fere in desuetudinem abiisse: licet apud quosdam Auctores Vvandalberto posteriores nonnumquam occurrant. Ekkerardus junior in cap. 3. de Casib. S. Galli de Ratperto qui sub finem sæculi IX. vivebat, hæc refert: *Plerumque Cursum & Missas negligebat, Bonas, inquiens, Missas audivimus, cùm eas agi docemus.* Et Hariulfus sæculi XI. scriptor in Chron. Centul. lib. 4. cap 35 de Gervino Abbate in extremis posito; *Cursus*, inquit, *spiritales eoram eo incessanter recitabantur.* Observandum verò est, Auctores antiquiores qui ad Caroli M. tempora eâ voce usi sunt, *Cursum* sine addito passim protulisse: posteriores verò *Cursum Psalmodia* seu *Cursus spiritales* vel quid simile adhibuisse.

Circ. An. DC.XLIX. Julii vi.

num stare pro foribus. Quo audito gavisus est & recepto in domum peregrino ait: Ecce quàm bonum & quàm jucundum habitare fratres in unum! Appositáque mensa cibum unà cum peregrino & ipse cepit.

Æmulis suis viaticum suppeditat B. Goar.

13. Exsecutores hæc videntes, cum ingenti festinatione & alacritate suos equos straverunt, dicentes tum se pro certo causam invenisse, qua Goarem accusare, & manifesti criminis apud eum à quo missi fuerant insimulare valerent. Rogaverunt tamen uti pro labore viæ & itineris necessitate aliquid eis cibi & potûs quod in via percipere possent tribueret. Id ille qui plenus semper caritatis esset, & omnibus etiam ingratis benefacere paratus jucundè accepit: eisdémque suis exsecutoribus quæ petierant in vasa poni præcepit. Sic accito in comitatum viæ quo utebatur semper ministro, unà iter ad urbem Trevirorum aggressus est.

Fame ac siti divinitus torquentur.

1. Thess. 5.

14. Jam advenerat diei medium tempus & illis euntibus sol altiorem sui cursus axem conscenderat, cùm ecce in vindictam sui servi adest ultio Divina, & qui paullo antè oblatam sibi pro caritate cibi potúsque respuerant copiam, esurire vehementer ac sitire cœperunt, tum etiam tanta lassitudine adfici, quantam essent experti numquam. Inter hæc vir sanctus in laude Divina & Psalmis meditabatur, illud Apostoli exsequens: *Sine intermissione orate, in omnibus gratias agite.* Cúmque jam sextum viæ miliarium complessent & in eum locum venissent qui Pauli-campus dicitur, Albuinus collegæ Adalvvino dixit: Fames me ingens & sitis habet. Cui ille: At ego nisi celeriùs bibero, evestigio moriar. Constiterunt itaque ad quemdam rivulum, quem in vicino noverant descendere, ut ex eo bibere & circa ripas ejus cibum sumere deberent. Sed ubi eò ventum est, nihil aquæ penitùs invenerunt, quippe eis in quibus malitiæ vis exarserat, aqua rivuli nutu Creatoris aruerat. Miserunt deinde manus ut ex sacculis escas quas à viro sancto datas meminerant sumerent: sed & ipsi vacui sunt reperti. Et rectè, qui caritate quæ bonorum omnium est plenitudo vacui erant, vacua invenerunt vasa in quibus alimenta à viro caritate pleno perceperant.

S. Goar eos mirabiliter pascit.

Rom. 12.

1. Ioh. 3.

15. His perturbati, cùm necdum culpam suam plenè cognoscerent, & quid circa se ageretur mirantes, iter in equis agerent; eousque excrevit lassitudo eorum, ut Albuinus de equo velut exanimis caderet, & Adalvvinus ad virum Dei se conferens, magnis precibus ut sui & collegæ misereretur exposceret. Tum ille qui legisset, *Si esurierit inimicus tuus ciba illum, si sitit potum da illi, hoc enim faciens carbones ignis congeres super caput ejus*; & Dominum præcipientem adtenderet, *Diligite inimicos vestros, benefacite his qui oderunt vos*, ei qui se rogabat respondit: Fili recordari oportet quia Deus caritas est & qui manet in caritate in Deo manet, & Deus in eo. Proinde hodie cùm me vobis pro amore Christi cibum offerentem & ipsum percipientem vidistis, non debueratis caritatis officium recusare. Nunc autem ad correctionem vestram operatur hæc Deus, ut ejus admonitione correcti discatis caritatem quæ est vinculum perfectionis amplecti. Dum hæc loquitur, conspicit eminus tres cervas ingentis formæ, tamquam suo numero Trinitatis mysterium præsignantes. Invocata mox Trinitatis virtute, cervas consistere quoad vellet ipse præcepit. Illis confestim obedientibus & bruto licet sensu nomini Divino cedentibus, ac tacitè hominum duritiam & inobedientiam accusantibus, vasculum accepit & ad cervas perveniens earum ubera mulsit. Tum eas abire permittens, lacte quod mulserat illorum qui ut exanimes jacebant membra pertrectavit, statímque eos pristinæ virtuti & incolumitati restituit. Præcepit deinde ut ad rivulum reversi aquam haurirent, ac de sacculis cibos accipientes jejuna corpora relevarent. Sic factum est, ut qui priùs propter offensam viri sancti vacua vasa & arentem rivum invenerant, ejus postmodum veniâ impetratâ & in rivo aquam sufficientem & in vasculis suis escas quas posuerant reperirent.

Prælatis obediendum esse probat.

16. Eis ergo manducantibus, & quæ erga se ipsos gesta viderant mirantibus atque stupentibus, cœpit beatus Goar exquirere, quid causæ esset quòd eum ad se Episcopus evocandum putásset, sibi mirum videri quid negotii secum Pontifex habere velit. Nam nos, inquiens, obedientiam Prælatis exhibere debemus, nec sine causa est quod Divina circa nos potentia per feras hodie monstrare dignata est, sed ut ostenderet quàm gerat suorum servorum curam, & quàm non deserat in se sperantes, quoniam potens est Dominus parare mensam in deserto, & quàm magnificata sunt opera tua Domine. Hic illi timore & metu depressi nihil respondere, sed putare se repentè interituros, quòd in servo Christi tantam cernerent virtutis efficaciam, quem essent ausi aliquatenus contristare. Iter posthæc agentes, multa die Treviros pervenerunt: quò ut ventum est, vir sanctus ut illi perpetui moris erat Ecclesiam est ingressus, uti se & causam suam Domino commendaret.

Ab Episcopo in calumniam rapitur.

17. Qui autem illum deduxerant, ad Episcopum quantociùs venientes, cuncta quæ in itinere contigissent, quæque in Dei homine conspexissent ex ordine retulerunt. Ille cùm debuerit in admirationem divinorum operum converti, & Deum in Sancto ejus laudare, in furorem accensus cœpit sibi adstantibus dicere, ea quæ Goar egerit, non tam ope Divina, quàm magica arte & maleficiis ab eo esse patrata: nec in illo aliquod veræ virtutis indicium posse exsistere, qui carni & ventri subditus mane comedat ac bibat, & jejunij inediæque sit impatiens: cùm antiqui Sancti & Justi per jejunium & abstinentiam atque eleemosynas Deo placuerint. Hæc ita jactabantur, tamquam solâ abstinentiâ quis aliquando, & non caritate sinceróque in Deum amore sanctus exstiterit.

18. Dum hæc apud Episcopum geruntur, præsente Clero Ecclesiæ, venerabilis Sacerdos domum in qua cum suis Rusticus Episcopus consederat ingressus est, cœpitque prospicere quam in partem vel discipulus quo comite venerat concederet, vel ipse cucullum suum posset appendere: cùm ecce videt in angulo domûs tamquam vectem ligneum parieti hærentem, (erat autem solis radius per modicam fenestram ingrediens) ad quem accedens, quoniam ut dictum est, vectem putabat, in eo cappam suam appendit, juxtáque discipulum stare præcepit. Neque mirandum est solis radium ad obsequium viri sancti ligni duritiam præbuisse, cùm qui Creatori devotè famulatur, ei sit etiam creatura ex Creatoris voluntate subjecta.

Circ. An. DCXLIX. Julii VI.

Cappam ad solis radium suspendit.

19. Hoc dum Episcopus cerneret, queri cœpit quid sibi vellet, quòd ad solis radium vestem suam Goar appenderet: non esse id Divini miraculi, quòd homo infirmus tanta præsumat: magis illum hæc jactantia & præstigiis artis magicæ, quàm virtutis merito facere. Proinde accederet propiùs & rationem suorum operum redderet: sibi mirum videri, quòd in quo nulla sit excellentia sanctitatis, feras mulgeat, & solis radio pro ligno utatur. Hæc dum ex viro sancto quæruntur, & in simplicem purámque hominis Dei conscientiam calumniæ instruuntur, vir sanctus qui sibi bene esset conscius nihil umquam se malarum artium didicisse, simpliciter respondit: Deus judex justus fortis & longaminis, scrutator cordium & secretorum inspector, novit me nihil prorsùs artis magicæ aut scisse aliquando aut scire, neque parti adversæ in aliquo velle præbere consensum. Feras autem mulsi non ullis incantationibus, quarum scio omnino nullam, sed quòd ad salutem eorum qui me comitabantur pietas mihi Divina concessit & ordinavit implevi: neque vestem meam de solis ut dicitur radio pendere scio, sed de fuste roboreo. Quòd autem mane comedere dicor & bibere, videat qui inspicit omnia & judicet, gulæ vitio aliquando an caritatis officio egerim.

Magicæ artis calumniam à se propellit.

20. Hæc illo dicente, supervenit puer quidam ex Clericis Ecclesiæ nomine LEOBGISUS in ulnis infantulum gestans, qui ab hora nativitatis tres tantùm noctes implesse putabatur, & cujus qui essent parentes ignorabatur. Moris quippe tunc Trevirorum erat, ut cùm casu quælibet femina infantem peperisset cujus nollet sciri parentes, aut certè quem pro inopia rei familiaris nequaquam nutrire sufficeret, ortum parvulum in quadam marmorea concha quæ ad hoc ipsum statuta erat exponeret: quæ etiam concha nunc in Monasterio Prumia dono PIPPINI clarissimi Regis aquæductui mancipata, Fratribus aquam coram Refectorio præbet; ut cùm expositus infans reperiretur, exsisteret aliquis qui eum provocatus miseratione susciperet & enutriret. Si quando igitur id contigisset, custodes vel matricularij Ecclesiæ puerum accipientes, quærebant in populo, si quis fortè eum suscipere nutriendum & pro suo deinceps habere vellet: ubi ad eam rem offerret se aliquis, infans qui esset expositus Episcopo deferebatur, & ejus privilegio auctoritas nutriendi, habendíque parvuli ei qui à matriculariis susceperat firmabatur.

Trevirorum mos erga infantes exposititios.

21. Id ergo tunc accidit: & infans in concha repertus, à Clerico suprascripto in præsentiam est Episcopi Ecclesiæque delatus. Quo viso, Episcopus ad suos conversus; Nunc, inquit, probare facilè poterimus, si Goaris opera ex Deo sint, an ex adversario. Manifestet nunc nobis qui sint hujus qui illatus est pueri parentes; & si Divina virtute nititur, ut contra naturæ usum infans trium dierum loquatur, suorúmque parentum nomina indicet faciat. Artatur hac vir Domini conditione, imperatur ei ab Episcopo ut ad demonstrandam suorum actuum innocentiam & simplicis animi sanctitatem hoc miraculi opus exhibeat. Debere illum tale aliquid agere, quo ad audiendum illum imitandúmque dubitantium animus roboretur: qui si hoc agere vel nolit, vel minimè possit, futurum continuò, ut neque præteritis ejus actibus, neque ei quæ de se ferat innocentiæ puritatíque credatur: & quæ egisset eatenus essent maleficiis penitùs adscribenda: quare & in eum capitalis animadversio, ut in magum & maleficum fieret. Tum vir beatissimus contristari vehementer & affligi cœpit, quòd talia ei à suo Pontifice mandarentur, in quibus & attentandis videretur esse nonnulla præsumptio, & recusandis difficillima necessitudo: sibi semper conscientiam propriam & superni judicij testimonium suffecisse, non oportere talia imperari, non hæc sua qui se sciret in omnibus peccatorem, sed Sanctorum esse miracula. Quoniam tamen Episcopi præceptis resistere non valebat, simul & ne eorum qui se audire soliti essent conscientia infirma in sui æstimatione falleretur metuere poterat, ad preces conversus & Deo suppliciter manus extendens ait: Christe qui temetipsum pro redemptione hominum exinanisti & formam es servi dignatus accipere, fac mecum quamvis indigno tamen clientulo tuo misericordiam, & virtutis tuæ in hac necessitate potentiam ostende, ut cognoscat præsens Episcopus & plebs ejus, quia te diligo, te adoro, tibi non fictè servire desidero, creator omnium & redemptor. His dictis ad bajulum infantis accessit, quæsivítque quot noctes infans idem ab ortu implêsset. Cùm tres illum jam à nativitate noctes habere dixisset, vir Domini subjunxit: Trinitas sancta te invoco, atque te infans in nomine Trinitatis adjuro, ut genitores tuos nominatim & clarè designes. Tum infans protenta ad Episcopum manu, absolutissimo sermone respondit: Iste est pater meus RUSTICUS Episcopus & mater mea FLAVIA nuncupatur. Sic justissimo Dei judicio dum in servum Domini isdem Episcopus calumnias molitur, & opera quæ debuerat admirari maligno fraudis commento nititur

Infantis loquelâ Goar innocentiam suam tuetur.

CIRC. AN. DC.XLIX. JULII VI. offuscare, quæ essent ejus facta, qualisque in secretis suis exsisteret qui palam de aliis judicaret, manifestè cunctis innotuit.

Episcopum ad pœnitentiam hortatur. 22. Itaque ubi proditum se vidit Episcopus, & quæ celari posse crediderat, omnibus revelata conspexit, confusus ad beati viri pedes procidit: indubitanter tum se agnoscere dicens sanctum & Deo acceptum esse Goarem, cujus virtute, immò divina pro eo ultione crimen quod nullum præter se & eam cui illicitè fuisset admixtus, unúmque puerulum suum scire, aut sciturum aliquando putaverat, per innocentem tunc & necdum ex usu loquentem infantulum cerneret patefactum. Vir autem sanctus rem gestam perpendens, stabat stupefactus & hærens, atque ex imo cordis suspiria gravissima ducens, & versus ad Episcopum plangere cœpit, quòd per se videretur Pontifex publicatus: fuisse dicens meliorem spontaneam secretámque confessionem; oportuisse eum antequam publicè notaretur, conscientiæ reatum emendatione voluntaria & satisfactione congrua tergere: quippe veram, fixamque esse sententiam; *Matth.* 10. *Nihil opertum quod non reveletur, & occultum quod non sciatur.* Proinde suadere se, uti consiliis salubribus adquiescens suscipiat pro reatu proprio duram prolixámque pœnitentiam ex judicio Sacerdotum, & talem quæ non verbis solummodo constet, sed ex mentis secreto procedat, verísque lacrymarum gemitibus atque contritione spiritûs Deo qui vitam cunctorum desideret satisfaciat. Laboret intentè quemadmodum diabolo cui commisso tanto scelere lucrum de se & lætitiam fecerit, tristitiam & confusionem actâ condignè pœnitentiâ faciat: non esse cuiquam, nedum ipsi de venia desperandum, quando ipse Dominus per Prophetam clamet: *Ezech.* 18. *Nolo mortem peccatoris, sed ut convertatur & vivat, & in quacumque die peccator conversus fuerit, omnium iniquitatum ejus obliviscar.* Et per se in Evangelio dicat: *Luc.* 5. 32. *Non veni vocare justos, sed peccatores ad pœnitentiam.* Cúmque ad dimittendum superna clementia sit parata, oportere homines esse ad pœnitendum promptissimos: se verò eo in illum esse animo, ut juxta virium mediocritatem pro peccato ejus septem annis pœnitentiam suscipere & consummare velit, assiduísque precibus & lamentis Deum pro illo cupiat exorare: quamquam non ignoret futuros plures bonos & meliores viros qui ejus lapsum plangere & suis orationibus studeant sublevare juxta illud Apostoli Jacobi: *Iac.* 5. 16. *Orate pro invicem ut salvemini.* His verbis & similibus ad pœnitentiam & satisfactionem Episcopum exhortatus est, & caritate qua erga cunctos fervebat illius casui compatiens, veniam ei à Domino postulabat, memor sententiæ apostolicæ: *ibid.* *Quoniam qui converti fecerit peccatorem ab errore via sua, salvabit animam ejus à morte.*

Septenam pro eo pœnitentiam promittit.

Modestè de se ac de Episcopi crimine Sigiberto respondet. 23. Hæc postquam ita gesta sunt, fama horum ad Regem SIGIBERTUM velocissimè venit; statimque suos ad beatum Goarem Legatos dirigens, eum ad se accersiendum curavit. Móxque ut apud se esse cognovit accitum, interrogat super his quorum ad se esset fama delata, Legatis scilicet Episcopi & feris quas mulserat, Episcopo quoque ipso & infante, qui præter tempus esset locutus ætatis. Ad hæc cùm ille nihil omnino responderet, ne quid de se passim jactare videretur, commotus Rex per obedientiam quam ipse vir Dei Regibus, Principibúsque & Sacerdotibus debeat, præcipit, ut super quibus interrogaretur, per ordinem aperiret. Tum demum necessitate compulsus, ex percunctante Rege quærit quæ sint quæ à se velit audire. Cùm ille de Legatis & feris, atque Episcopo se quærere respondisset, Sanctus vir petiit ut ipse Rex quemadmodum res gestas audisset ediceret. Ut hoc à Rege factum est, & per ordinem, ut rerum gestarum fides ad se pervenisset, explicitum, beatus Goar subjunxit: Obedientiam negligere non debeo, nihil tamen aliud ex me audies quàm quod ipse dixisti, nam aliis sic videtur factum quemadmodum tibi relatum est.

Episcopatum recusat. 24. Tunc Rex admiratione repletus, cœpit palam omnibus enarrare quæ ipse de viri sancti actibus agnovisset. Cúmque hæc prosequeretur, universi acclamare, dignum esse Goarem qui expulso Rustico Trevirorum Episcopus fieret: non id actum sine ordinatione Divina, debere præesse Ecclesiæ eum qui signis & virtutibus, vitæque meritis pastoralis officij dignitatem posset in omnibus adornare. Rex etiam læto & alacri animo acclamantium voces cupiebat implere. Itaque cum favore eorum qui aderant Sacerdotum & Primorum palatij præcepit, uti Episcopatum jamdictæ Ecclesiæ Goar acciperet. Ille verò qui non sua quæreret, sed quæ aliorum, & qui illud viri sapientis servare sciret; *Eccl.* 3. *Quanto magnus es, humilia te in omnibus:* & illud Dominicum; *Luc.* 17. *Cùm omnia feceritis, dicite, servi inutiles sumus, quod debuimus facere fecimus:* mærere & contristari, Regísque imperium graviter ferre, meliúsque dicere sibi esse mori quàm Episcopi Sedem arripere, debere Regem in Sacerdote divinam considerare scientiam qua dicitur: *Non est discipulus super magistrum, neque servus major domino suo. Et si patremfamilias Beelzebub vocaverunt, quanto magis domesticos ejus?* non esse negandum Episcopo pœnitentiæ locum, omnium in cælis Regem esse qui de singulis judicet, à quo ut velit ipse Rex sibi peccata dimitti, sic debeat Rusticum permittere ut ex illo suorum actuum veniam sedulus expetat: non esse tam facilè dejiciendum officio Sacerdotem, quando omnes mortales fragiles simus & ad peccandum ex carnis infirmitate proclives.

Rege urgente inducias petit. 25. Ad hæc quæ visa sunt Rex respondit: exitus tamen orationis fuit, se neque Episcopo pœnitentiam denegare, & consiliis ejus per quem talia sint patrata miracula velle in omnibus obedire: neque tamen posse Sacerdotum sententiæ & judicio populi contraire, quin ipsum

ut petatur ad Episcopatum faciat promoveri. Tunc vir sanctissimus ubi obstinatè sibi Regem vidit obsistere, humiliter eum & cum lacrymis petiit, ut copiam sibi eundi ad cellulam propriam faceret, uti secum aliquamdiu liberiùs tractare, & sic demum illi quod videretur congruum respondere valeret. Id continuò Rege permittente & ut post xx. dies ad se Mediomatricum urbem, quæ nunc Mettis vocatur, redire præcipiente, recessit ad cellulam, aliud sine dubio interim agere disponens, quo possit Regis declinare propositum. Ut ergo pervenit ad cellam, se se in orationem prosternens Dominum cœpit intentè & cum gemitu deprecari, ut se à tanto onere curæ pastoralis misericorditer dignaretur eripere: sufficere sibi ut secretò & in abditis conscientiæ ipsi diebus vitæ suæ serviret, nec se posse onus quod Rex vellet imponere sustinere. Cúmque in his precibus persistens semetipsum affligeret, ex voluntate Dei febre valida correptus ægrotare cœpit, & longo corporis incommodo fatigari. Quid plura? Sic res accidit & eum habuit exitum, ut quem post viginti dierum excursum visurum se Rex æstimaverat, nec in septem annorum spatio videret. Atque eo modo circa famulum suum divina providentia egit, ut & instantiam Regis ad Episcopatum se cupientis promovere declinaret, & quod Episcopo pollicitus fuerat septem scilicet annorum pro eo supplicationem licet in infirmitate positus adimpleret. Nam cùm omni vitæ suæ tempore, tum maximè illis septem annis orationi vacavit, orans sicut Apostolus præcipit pro omnibus hominibus, pro Regibus & omnibus qui in sublimitate erant, ut quietam & tranquillam vitam agerent in omni pietate & castitate. Eisdem autem annis septem exactis sine cessatione lacrymas fundebat, & assiduè Dominum precabatur, memor ejus sententiæ: quoniam qui seminant in lacrymis in gaudio metent; & sciens finem vitæ suæ non multùm abesse, cupiénsque dissolvi & esse cum Christo.

Circ. An. DC.XLIX. Julii VI.

1. Tim. 2.

26. Itaque postquam annorum VII. spatium evolutum erat, Sigiberto Regi in mentem venit quid super sancto Goare tam sibi, quàm populo & Proceribus palatij placuisset: atque evestigiò Legatis ad illum missis orat uti ad se venire debeat. Sed vir spiritu Dei plenus, qui sciret dissolutionem sibi corporis imminere, Legatis prophetica voce respondit: Dicite, ô filioli, domino vestro, quoniam faciem meam non est in præsenti vita visurus, nisi fortè velit ad cellulam nostram ipse venire, quoniam infirmitate gravissima comprehensus, nusquam progredi valeo: quamquam hæc divinæ pietatis flagella longè sint meis meritis leviora. Hæc cùm Legati ad Regem responsa pertulissent, contristatus ille dicere cœpit: non esse se dignum talem habere doctorem, neque plebem quæ tantum mereretur possidere Pontificem. Misit tamen adhuc alios, per quos petiit obnixè, ut usque ad suam præsentiam vir sanctus fatigari dignaretur, neque se desideranti magnopere Principi denegaret. Qui ut venerunt servum Christi multo validiùs febre laborantem & prolixiùs ægrotantem, atque in Dei laudibus jugiter persistentem invenerunt. Quibus apud se positis vir sanctissimus ait: Nolite, ô filioli, aut vos ipsos, aut Regem vestrum ulteriùs fatigare, quoniam certum habeo & ita ex pietate superna confido, me neque extra spatium loci istius ampliùs egressurum, neque ullam evectionem aliam quàm ad sepulturam propriam subiturum. Ita in proposito permanens, fixus in Dei laudibus & oratione durabat.

Sigiberto præ infirmitate adire non potest.

27. Tum Missi illi qui ad eum venerant, quid sibi per ipsos ab Rege vellet impetrari percontabantur. Quibus ille respondit: Petitio mea sola hæc est, ut si ei placet, de hoc loco amplificationem meritorum & causam retributionis æternæ sibi in regno cælorum adquirat: & cùm extremus mihi in hac vita dies & debitus finis advenerit, auctoritate sua & imperio ad me AGRIPPINUM & EUSEBIUM Sacerdotes venire faciat, qui meum corpusculum debeant sepulturæ mandare. Hoc accepto responso ad Regem qui missi fuerant revertuntur, verba Sacerdotis & preces ex ordine referentes. Ea Rex ut cognovit graviter commotus ingemuit, faciésque ejus immutata est, quoniam tantum virum citò se amissurum videbat. Móxque suprascriptos ad se Sacerdotes accersiens, pro voluntate viri sancti eos proficisci ad cellam illius jubet, mandans ut quæ ille præciperet, cum omni diligentia & studio adimplerent.

Sepulturæ suæ locum & ministros à Rege postulat.

28. Itaque post illos [a], quos memoravimus suprà, septem annos, triennio & tribus mensibus in infirmitate & Dei laudibus exactis vir beatissimus plenus dierum & operibus bonis, actibúsque justitiæ consummatus, positis coràm supradictis Sacerdotibus & compluribus aliis bonis & honestis hominibus, in cellula sua in qua multos annos Deo serviens egerat, decessit pridie Nonas Julias, relinquens corpore sæculum, cujus voluptates & desideria olim pro amore patriæ supernæ reliquerat: & ad eum quem incessanter concupiverat Regem Christum felicitatémque cælestis vitæ perveniens, futurus ibi sine fine possessor æternorum bonorum, qui hic bona quæ putantur præsentis temporis cùm potuerit noluit possidere, & habiturus cum Christo domum non manufactam æternam in cælis, cui in suis membris domum suam pauperem & terrenam fecerat frequenter hospitium. Ejus jam exanime corpus Agrippinus & Eusebius, aliique qui aderant Sacerdotes & nobiles viri cum summo honore & reverentia

Moritur ac sepelitur.

[a] Immo ex primarij auctoris mente, tres anni quibus S. Goar afflicta fuit valetudine, inter septem annos illos computandi sunt.

Circ. An. DCXLIX. Julii VI.

curaverunt, atque in eodem loco & Ecclesia quam ipse construxerat, sepulturæ mandarunt.

Auctoris fides & peroratio.

29. Hæc habui de vita sancti viri Goaris quæ scripturæ mandarem, accepta ex vetustis & perantiquis exemplaribus, quorum rerum gestarum narratione veritatem fide integra subsequens, solam sermonis quæ eruditos non parum offendere poterat simplicitatem pro vestra voluntate, vir clarissime Paterque venerande, corrigere studui, optans & meipsum & omnes qui hæc lecturi sunt, tanti viri intercessione & meritis apud Divinam semper adjuvari clementiam, ut qui ex infirmitate carnis humanæ & conditione mortalis vitæ multa quotidie contra leges Divinas agimus, ejus qui quoad vixit integrè legi Christi servivit interventu, & peccatorum pondere sublevari & ad bene vivendum mereamur opitulari, præstante Domino Jesu-Christo, cui est cum Patre & Spiritu sancto honor & gloria in sæculà sæculorum, Amen.

Libellus de Vita & actibus Sancti ac beatissimi Goaris *Confessoris editus à* Wandalberto *Diacono explicit feliciter.*

INCIPIT ALTER,

De Miraculis quæ gesta sunt apud Memoriam S. Goaris, ex quo Ecclesia ejus ædificari cœpta est feliciter.

Auctoris Prologus.

I.

Explicitis jam quæ de vita & actibus B. Goaris scripturæ à Majoribus utcumque mandata reperi, quæque hortatu vestro, Pater in omnibus amplectende, ut potui corrigere studui, aggrediendum mihi novum opus video: ut quemadmodum in prioris libelli præfatione promisi, ea quæ de miraculis apud sacratissimam Memoriam supradicti Confessoris divinitus gestis à Fidelibus didici, memoriæ posterorum scribendo proponere debeam. Quippe quæ tam esse clara pervideam, ut quod hactenus præter paucissimos quos eis interesse vel ab his qui interfuerint audisse contigit, reliquis [a] omnino latuerunt, non levi culpæ deputandum crederem, nisi hanc scriptorum excusaret inopia, & usus ille qui quorumdam desidiâ & torpore surrepsit, quo negligentiùs Divina opera suspicere & beneficia nostris concessa temporibus ut levia parvi pendere consuevimus. Ego verò in his describendis fidem eorum qui hæc mihi retulêre plenissimè subsequens, ea tantummodo comprehendam quæ vel præsentes se ipsi vidisse, vel ab eis qui viderint accepisse confirmant. Quamquam ea quoque tot sint ac tanta, ut si omnia litteris tradere cupiam, modum me videam justi voluminis excessurum. Unde æstimare facilè possumus, quanta illa fuerint, quæ per longa retro temporum spatia geri meritis ejus viri & virtute potuerint, cùm in tantam excreverint quantitatem quæ ab annis plus minus VI. & LXX, gesta & ad nostram notitiam perlata noscuntur. Neque enim credibile est sancti viri merita in exhibitione miraculorum nostris primùm diebus cœpisse clarescere, & non etiam priori tempore eadem quæ nunc conferuntur credentibus & devotis per illum beneficia esse collata, tametsi ea quæ posteris scripto traderent defuêre. Id etiam cunctos in quorum hæc manus venient scire velim, me in horum assertione non quibuslibet fidem accommodasse, sed viris fide dignis, & de quorum veraci relatione vos ipsi, venerabilis Pater, arbiter fueritis, præcipuéque Herirado vestræ Congregationis Monacho atque Presbytero, & Theodrado Cellæ S. Goaris Clerico, qui & ævo jam maturiores essent, & à puero circa locum ipsum diversati fuissent.

Scriptionis hujus auctoritas.

I. *De Translatione corporis S. Goaris.*

Cella S. Goaris Asuero Prumiensi Abbati à Pippino tribuitur.

2. Sed ut ad narrationem veniam, cella S. Goaris post multos quàm ipse decesserat annos, cùm in ea jam & Clerici qui Divina officia agerent alendi stipendiis Ecclesiæ haberentur, & populi frequentia major in dies excresceret, à religioso Francorum Principe Pippino patre augustæ memoriæ Imperatoris Caroli; venerabili Asuero qui tum Monasterio Prumiæ quod tertius nunc ab illo, Pater optime, regitis, primus præerat, est commissa, ut ejus studio & locus melioraretur, & qui in ipso degerent Clerici in Religionis cultu & studio docerentur. Quam ille susceptam omni nisu excolere ac nobilitare desiderans, Basilicam supra corpus viri sancti ædificare cœpit, quæ & amplitudine sui populo recipiendo sufficeret, & decore congruentior meritis B. Confessoris exsisteret. Quippe priùs ibi duæ Ecclesiæ non multo à se spatio distantes erant, quarum quæ situ minor erat, corpus venerabile in terræ si-

[a] Ciceroniana planè oratio, in scholis alioqui ferulâ castiganda.

nu con-

nu continere credebatur, sed locus ipse sepulcri incertus omnibus erat. Ea in sui integritate relicta, fundamentis per circuitum jactis, hanc quæ nuncusque manet suprascriptus Abba construxit, nec prior est antè diruta, quàm omne præsentis ædificium compleretur. Quo in tempore rem miram qui bene noverunt provenisse testantur: quòd donec ædificata est Basilica omnis, nihil aquæ penitùs ex imbribus tametsi copiosissimis in omne loci spatium sit delapsum: sed cùm fortè pluviæ fierent, ad medium Rheni spatium & cacumen montis per circuitum pluvia decidens, reliquum quod intererat intactum penitus relinquebat. Ità Divino miraculo palam fiebat, quàm gratum illud ædificij opus superno respectui foret, cujus instantiam imbres aliquatenus impedire prohibebantur.

Circ. An. DC. XLIX. Julii VI. Ecclesia non sine miraculo instauratur.

3. Perfectâ Basilicâ, ubi jam tempus quo divino nomini esset consecranda successit, missi sunt ab excellentissimo principe Carolo Lul. * Mogontiaci Archiepiscopus, vir ex Anglorum gente moribus & vita laudabilis, Basinus Nemeti quæ civitas nunc Spira vocatur, & Mehingodus urbis quæ trans Rhenum sita sermone barbaro *Wirziburc* appellatur, Episcopi, qui omnes à B. Bonefacio Pontifice & Martyre fuerant ordinati: ut per eos & Ecclesia consecrari, & corpus viri beatissimi in eum quo nunc situm est locum transferri deberet.

Dedicatur.
* *Lullus*

4. Ventum erat ad locum & consecrata domo translatio corporis parabatur, aderat Asuerus Abba cum Monachis nonnullis, & infinitum vulgus undecumque confluxerat. Visum est Episcopis triduano priùs jejunio Domini voluntatem quærendam, & sic ad levandas Reliquias corporis accedendum. Eo igitur ab omnibus devotè peracto Lul. Archiepiscopus in antiqua æde suos fodere præcepit, uti repentè Reliquiæ venerabiles levari, transportaríque deberent. Sed cùm omne ejus solum defossum pertentatúmque esset, nec tamen ejus qui quærebatur thesauri aliquod repertum indicium; turbatus Episcopus ex Abbate quærit, si in loco aliqui qui Deo servirent Clerici haberentur. Cùm ille sex esse tantummodo respondisset, eos ad se Pontifex accitos hortatur, uti pro inveniendo Patroni sui corpore divinæ misericordiæ supplicarent: alios qui aderant in sua ad tempus se recipere mandans, ipse cum Abbate & Coepiscopis ad convivandum abscessit. Tum qui remanserant Clerici sollicitè Christum rogare, ut ubinam venerandæ reliquiæ conditæ laterent reperire valerent. Erat inter alios quidam, Madalbertus nomine, Clericus manu dextera gressúque debilis. Is correpto ligone simpliciter; Nunc, inquit, si Deus volet, ubi meus Dominus situs sit, palam erit. Confestimque extra spatium illius antiquæ ædis progressus & non longè ab Orientali ejus pariete terram ligone percutiens, laterem ictu motum levavit: quo levato & modico foramine patefacto, debilem manum adhibuit, & holosericam vestem qua infra septum latericio pariete structum sarcophagum corporis tegebatur, comprehensam traxit, moxque manus ejus antehac debilis sanitati est restituta. Itaque festinè detecto sarcophago, & ad rem novam signorum commotione Episcopis & populo convocatis, omnibúsque qui aderant Deo laudes & gratias referentibus, corpus viri sancti intra sarcophagum in locello plumbeo repertum est. Quod ilico levatum, atque in feretro compositum, ex eo loco ad Oratorium B. Mariæ, quod ex antiquo in vicino situm erat sublatum est, referendum paullo pòst spectante populo in Ædis novæ locum ei recipiendo paratum.

Reliquiæ S. Goaris triduano jejunio & oratione quæruntur.

Inventæ Clericum manu debilem curant.

5. Visum deinde Episcopis est, ut quoniam propter angustias loci (nam ex altera parte Rheno flumine, ex altera monte altissimo cingitur) vulgus omne coïre in unum non poterat, in longum circa radices montis diffunderetur: & ita Reliquiæ venerandæ propter frequentiam & desiderium multitudinis paullo longiùs exportatæ per superiorem viam quæ circa radices montis deducit, in Ecclesiam novam revocarentur. Hoc prolato consilio cum levare feretrum Episcopi voluissent, ita est prægravatum, ut moveri omnino non posset. Hinc omnibus suspensis diutissimè & hærentibus, Archiepiscopus Deo ut pòst claruit inspiratus, alloquitur plebem, beatum Goarem quoad vixerit inanem gloriam mundi, plausúsque hominum & favores, ut rem fragilem & caducam amore bonorum perennium contempsisse: ea ipsa nihilominus eum post obitum quoque contemnere. Proinde oportere corpus ejus simpliciter & cum humili devotione levatum ab ipsa Ecclesia in novam domum per illud quod intererat spatij reportari, neque ad vulgi favorem longiùs ut statuerant circumduci. Vix Pontifex verba finierat & motum continuò ferettum tanta facilitate levatum est, acsi oneris aliquid habuisset numquam: relatæque in Ædem novam per Episcopos & Abbatem Reliquiæ venerabiles, in eo quo nunc coluntur loco summo honore sunt & reverentia conditæ. Denique pallium quod supra sarcophagum repertum suprà diximus, hodiéque super altare Ecclesiæ incorruptum perseverat. Sic per longioris ævi tempora vestis illius integra manet, cujus apud Deum merita semper indefecta perdurant. Consummatâ in omni opere suo Basilicâ, & Memoriâ Sancti viri ut oportebat ornatâ, cœperunt miracula ibi beneficiaque Divina subinde cumulari: de quibus hinc aliqua si possim tentabo perstringere, quid sub quo gestum fuerit Abbate ordine servato commemorans.

Reliquiæ primò immobiles, in novam Ecclesiam deferuntur.

Circ. An. dc.xlix. Julii vi.

II. *De vino quod excrevit in cupa sub* Asuero *Abbate.*

6. Asueri qui primus Cœnobio Prumiæ præfuit tempore fortè accidit, ut adsolet ex terræ sterilitate, minorem in Gallicis regionibus vini copiam provenisse. Jámque novæ vindemiæ tempora propinquabant, & Clericis in Cella viri sancti degentibus, una solummodo vini cupa supererat. Ea cùm cœpisset expendi, & quotidie cùm eisdem Clericis, tum hospitibus quorum ibi frequentia non minima semper exsistit, ex ea pocula præberentur, spatio novem sive octo dierum transacto cùm vix media ejus parte vel tertia vinum contineri putaretur, repentè in ea ad summum usque repertum est excrevisse, ut subjacens quoque pavimentum vino excrescente fuerit madefactum. Et meritò quoniam vir beatus hospitalitatem propriè & sincerè quoad vixit exercuit, actum est, ne vel ipsis servientibus, vel hospitibus qui supervenirent unde vinum ministraretur deesset.

III. *De vino quod aperto cupæ cuniculo mansit.*

7. Et ut miraculum simile subdam; quodam tempore cùm Cellerarius loci nomine Horduinus imminente jam noctis quiete, vinum de cupa quadam hausisset, casu contigit ut cupæ cuniculum aliud fortè meditans infirmè clauderet & abiret. Cúmque sequenti die regressus ad eamdem cupam venisset, cuniculum quidem apertum invenit, & ante illum ductam aranei telam: sed ita vinum in cupa steterat, ut ne unius quidem guttæ de ea lapsæ indicium in pavimento reperiri valeret.

IV. *De servo Widonis cujusdam claudo & sanato.*

8. Per idem tempus cùm ad locum Widonis cujusdam de nobilibus servus claudicans advenisset, meritis sancti viri sanatus, Ecclesiastico se servitio permittente suo domino mancipavit, ac non post multum temporis Presbyter factus adhuc cùm hæc scribebantur in hac vita supererat.

V. *De quodam Freculfo mente capto.*

9. Sub eodem Asuero quidam major regiæ villæ quæ non longè posita Wasalia dicitur, Frecholfus nomine mente captus, cùm esset à suis ad venerandam Memoriam deductus, mentis sanitatem recepit.

VI. *De Waltario homine nobili dæmoniaco.*

10. Waltarius quidam homo secundum sæculum nobilis, qui nunc usque superest, cùm vexationem gravissimam pateretur, & indubiè spiritu dæmonico ageretur, insutus corio ad venerabilem tumulum est deportatus; ubi cùm aliquamdiu jacuisset, protensis manibus seipsum, suáque omnia sancto Goari magnæ vocis professione subjecit, & optimam insuper vineam dedit, quæ nunc usque in ejusdem Cellæ possessione perdurat: continuóque ea quam diutissimè passus fuerat amentiâ caruit. Is hodiéque licet in libertate propria maneat, & interdum avaritiæ æstu succensus (ut à multis incusatur) aliena quoque diripiat, servum se tamen sancti Goaris & ab eo sanatum esse voce liberrima protestatur.

VII. *De Reginario ejusdem Waltarij patruo pro superbia punito.*

11. Ejusdem Waltarij patruus nomine Reginarius, homo licet nobilis, moribus tamen & actu crudelitati atque avaritiæ subditus, cùm locum sanctum sperneret, & omnes Romanæ [a] nationis ac linguæ homines ita quodam gentilicio odio exsecraretur, ut ne videre quidem eorum aliquem æquanimiter vellet, ac si quos fortè ex eadem familia comprehendere potuisset, crudeliter nonnumquam adficeret. Cúmque eodem stulto odio & animo barbaro venerabilem Asuerum, ejusque nonnullos Monachos detestaretur, casu ipso Abbate in Cella degente per locum coactus est itineris necessitate transire: & cùm jam Ecclesiæ propinquâsset, rogat servum qui comitabatur, ut si possit ea se via ducat, qua conspectum Basilicæ Goaris Romanorúmq; hominum, Asueri scilicet Abbatis & ejus comitum præsentiam valeat declinare: tanta ejus animum innata ex feritate barbarica stoliditas apprehenderat, ut ne in

a Id est Gallicanæ: nam Gallos antiquis Romanos dictos non semel observavimus. Et Lutzemburgum opidum, cui finitimi sunt Trevirenses Galliæ Belgicæ populi, Augusta Romandorum à Ptolomeo appellatur.

transitu quidem Romanæ linguæ vel gentis homines & ipsos quoque bonos viros ac nobiles libenter adspicere posset. Promittit servus se posse quod petebatur implere. Ut ergo itineris aliquantulum confecerunt & ad ipsum Monasterii Basilicæque locum perventum est, monet dominum servus, si conspectus eorum quos horreat vitare velit, brevissimo tempore pallio caput operiat. Ille cùm evestigiò quod monebatur implesset, & extra loci spatium processisset: Modò, inquit servus, retro cave respicias, nam aliter eorum quos ut posses declinare petisti, conspicies neminem. Vix ea servus impleverat, confestimque & sub eodem pæne momento prædictum Reginarium ventris apprehendit effusio, nec magnâ morâ secutâ post paucissimos dies vitam finivit. Ita qui stultissimo, immo superbissimo animo loci venerandi, virorúmque bonorum conspectus horruerat, justo Dei judicio & luce mortalibus communiter attributa & vita caruit. CIRC. AN. DCCXLIX. JULII VI.

VIII. *De piscibus in festivitate S. Goaris divinitus datis.*

12. CUM ad festivitatem sancti Goaris quodam anno ex Monasterio Prumia Asuerus Abba venisset, unàque ex Monachis nonnulli, accidit ut propter Rheni fluminis inundationem pisces qui Abbati & Fratribus possent ministrari deessent. Cúmque jam ipse sollemnitatis dies illuxisset, & ante Ecclesiam mane pauci è Fratribus residerent, ANSEGILUS quidam bonæ vitæ Monachus unà residens per jocum locutus ait: O beate Goar, ecce quàm bonus es mercedis recompensator, nos tibi servimus, & in vigiliis atque psalmodia tuæ festivitatis gratiâ laboramus: hodie ne unum quidem nobis quo reficiamur pisciculum præbes. Vix hæc ille verba finierat, & non post longum temporis intervallum in vasis ex vimine salicum ad piscandum paratis, quæ nuper à piscatore de quadam arbore in prætipio [a] fluminis suspensa, excrescente postea flumine in aqua remanserant, duo non modici pisces, quos vulgò selures dicimus, reperti sunt, atque in præsentiam Fratrum eo quo consederant loco delati. Hoc autem pisce causâ infirmitatis Abba non utebatur. Tum ille qui & priùs; Pro nobis, inquit, nunc bene egisti pisces nostræ refectioni providens, sed illum senem Abbatem tuum negligere non debes: non enim his ille poterit uti. Hæc Monachus: & modico tempore lapso cùm à molendino farinam navicula pistor deveheret, piscis quem lucium vocamus, navem saltu ingressus comprehensus est à pistore, & in consessu Monachorum (necdum quippe de loco surrexerant) expositus. Nunc, inquit Monachus, integrum munus, beate Goar, implêsti, cùm & nobis & seni tuo alimenta congrua providisti. Res mira ludentis potiùs quàm rogantis voces tam facilè exauditas! sed hæc meritis beati Confessoris non sunt dissimilia: quoniam qui in carne vivens indigentibus sua pro Christo tribuerat, & hospitium refectionémque gratam semper habuerat, meritò post obitum quoque potuit sibi servientibus talia procurare. Nam quantum apud Divina judicia meritum habeat virtus hospitalitatis quam vir beatus singulariter dum vixit excoluit, quantúmque reverentiæ loco illi in quo beata ejus membra quiescunt sit omni tempore dependendum, testantur ea quæ vel illum frequentantes Divino beneficio consequuntur, vel negligentes & aliqua dissimulatione prætereuntes Divino nihilominùs judicio patiuntur: quod ipsum manifestiùs exempla subjecta monstrabunt.

IX. *De Heriwino Comite flagello divino commonito.*

13. COMES quidam nomine HERIWINUS, cùm per locum transiens declinâsset, & licet à suis ut oraret admonitus pro festinantia itineris distulisset, non longè profectus de equo cecidit, gravissimóque lapsu contritus ad Ecclesiam suorum manibus reportatur: ibi brevi decumbens, apud Memoriam venerandam sanitatis est beneficium adsecutus.

X. *De Eufimia Abbatissa similiter emendata.*

14. EODEM modo Abbatissa nobilis ex urbe Mediomatricorum EUFIMIA cùm iter agens illuc devenisset, & nec oratum ut omnes consueverant descendisset, paullo pòst de equo cecidit, & effracto crure quæ sponte noluerat ad Ecclesiam portatur invita, & sanitatem quam suo perdiderat, merito beati viri recepit.

XI. *De Imperatore Carolo ob dissimulationem periclitato.*

15. NEQUE dissimilis meritorum ejus potentia in puniendis, monendísque etiam Regibus extitit. Nam CAROLUS excellentissimæ memoriæ Imperator Augustus à palatio suo quod

a Id est in loco ripæ proximo: quo vocabulo usus est Odo Abbas Glannafoliensis in Epistola Vitæ S. Mauri Abb. præmissa: & Wandalbertus iterum cap. 11. & 18.

CIRC. AN. DCXLIX. JULII VI. in præripiis Rheni fluminis ab ipso constructum *Ingilinheim* dicitur, quodam tempore navigabat in castellum quod situm est super confluentem Mosellæ & Rheni descendere, ibique disponens nocte manere, sequentibus eum in singulis navibus filiis CAROLO atque PIPPINO. Cumque ad Monasterium Confessoris sancti Imperator navigio pervenisset, obvius illi factus Abba ASUERUS rogat uti ad beatum Goarem exire & in Cella ejus caritatem (ut verbo usitato loquar) facere debeat. Negat suam præsentiam Imperator, & post se conversus manu cognomini filio annuit, ut navim ad Ecclesiam oraturus egrediatur, ipse proposito tendit itinere. Egresso ad terram Augusti filio alter ejus filius Pippinus qui post fratrem navi veniebat, putans patris esse navim quam litori videret appulsam, egressus & ipse est, fratrique nesciens in Ecclesia sociatus. Ibi quod inter eos graves aliquamdiu simultates & inimicitiæ fuerant, inspirante superna clementia & opitulante Confessoris sanctissimi merito in fraternam concordiam & fœdus amicitiæ coierunt. Cibo deinde potuque sumpto, alacres & læti ad locum suprà nominatum quem cum patre petere cœperant, omnibus suis incolumibus pervenerunt. Imperator verò qui filiis egressis solus cum suis in navi remanserat, cùm ad prædictum locum tendere vellet, coorta repentè densissima nube & nebulis tenebrosissimis subsecutis ita in flumine deerravit, ut neque ipse, neque comitum quispiam, sed neque navis gubernator quo tenderent quóve navim agerent ullatenus scire, vel videre valerent. Sic per reliquum quod supererat diei in pelago fatigati, vix postquam suam culpam Imperator agnoscere & beato Goari supplicare cœpit, multa jam die & ingruente nocte in continentem egressi sunt, tribus tamen aut paullo ampliùs à loco in quem proposuerant egredi millibus, ubi & ea manere nocte non sine rerum necessariarum inopia compulsus est Imperator. Factóque die publicè testatus est, sui esse peccati & meriti quòd periclitatus in flumine, quòd à commoditate itineris & apparatu regiæ mansionis sit longissimè disparatus: non frustra sibi hæc accidisse, sed beatum Goarem pœnas pro contemptu meritas repetisse, séque supplicia expendisse merentem. Vovere se & firmissimè polliceri numquam locum viri sanctissimi ullâ quamvis magnâ itineris festinantiâ, si ad eum in vicino veniat, declinaturum, quem tali incommodo sit expertus posse de his qui se negligendum putaverint expetere quam voluerit ultionem. His votis ad Cellam viginti libras argenti & pallia holoserica duo misit, nec deinceps omni vita sua quod voverat aliqua ex causa neglexit. Denique is qui tum regiæ navis gubernator fuit nuncusque superest, reíque gestæ indubitabile testimonium perhibet. Nec immeritò Regum illi fides & devotio subjacet, qui pro Christo non solùm magnos & appetibiles, sed omnes penitùs mundi honores & caducas dignitates contempsit: & cùm posset, Episcopus fieri noluit, potiúsque in humili statu manere delegit, quàm honorum fascibus prægravari. Quamquam in Christianis Principibus hæc circa servos Dei affectio tam sit spontanea & devota, quàm se noverunt tanto magis Deo gratiores forè, quanto qui ad tempus elevari per tumorem majestatis regiæ poterant, eligunt servis Christi se mente summittere.

De Regina Fastrada ibi sanata.

16. EJUSDEM Principis conjunx FASTRADA cùm vehementissimo dentium dolore torqueretur, & ad locum ob remedium ejus doloris oratum venisset, continuò ut supplex facta est, incommodo caruit; ob quam rem data est ab Imperatore villa quæ Nasonia nuncupatur, & in jure loci hactenus retinetur.

XII. *De eo qui ambulans super glaciem periclitatus est & salvatus.*

17. PER idem tempus accidit Rheni fluminis aquam nimio frigore congelascere, itaut incessus quoque quorumlibet animalium & vehiculorum ferre valeret. Erat quidam regiæ villæ colonus quam supra Wasaliam diximus appellari, cujus vinea haud procul à Monasterio vineis B. Goaris cohærebat: & ut nonnunquam evenit hac ille occasione solebat interdum particulas aliquas earumdem præripere vinearum, & suæ fraude humani ingenij sociare. Is cùm die quadam super glaciem fluminis ambularet, & ad ejus medium propè venisset, repentè in multiplices partes per latissimum fluminis spatium glacies est resoluta, atque ille glaciei fractæ superincumbens, secundum flumen ferri tremens & anxius cœpit. Erat res summi periculi & desperationis extremæ, hominem in fluminis rapidissimi atque latissimi fragmento glaciei tenuissimæ ferri, nec esse remedij quidquam, quoniam illi, quemadmodum humano auxilio subvenire posset erat omnino nihil. Tum ille cui evadendi periculum nec spes ulla, nec aliquod consilium superesset, Divinæ solummodo misericordiæ supplicare, & B. Goaris merita in sui liberationem exposcere, magnísque vocibus veniam & auxilium flagitare. Ad ultimum cùm salutem penitùs desperasset, eductam manicam de manu projecit, respiciénsque Basilicam, vineam suam sancti viri dominio tradidit. Nec mora acta, virtute Divina glacies instar naviculæ ad litus evexit hominem, & incolumem in con-

tinentem exposuit: qui mox vineam, de qua diximus suprà, Ecclesiæ mancipavit, in cujus nunc etiam jure perseverat. Sic B. Confessoris meritum hominem & pro culpa quemadmodum oportuit castigavit, & anxium de periculo mirabiliter eripuit. CIRC. AN. DC. XLIX. JULII VI.

XIII. *De quodam Isanbardo Procuratore villæ regiæ cæsò & sanato.*

18. ISANHARDUS fisci Regij Procurator, cùm iniquè multa contra familiam B. Goaris ageret, visitatus ab illo per somnium est, & post increpationem severissimè cæsus: itaut die postero gressu non valens incedere, navi ad Ecclesiam duceretur. Ubi aliquamdiu decubans integram sanitatem excepto genitalium pondere meruit: quæ etiam infirmitas indubitanter causâ salutis illi relicta cognoscitur.

19. Hæc inter alia quæ compendij causâ suppressi, temporibus ASUERI Abbatis divinâ in loco virtute & confessoris beati merito provenerunt: diebus verò TANCRADI qui Asuero feliciter ex hac vita subtracto in regimine Monasterij Prumiæ simùlque Cellæ S. Goaris successit, hæc quæ superna misericordia tribuente subjicere cupio contigerunt, quæ & illi quibus referentibus horum notitiam attigi maxima ex parte coràm positi adspexerunt. Miracula facta Abbate Tancrado.

XIV. *De nimia rivuli exundatione & turriculæ salvatione mirabili.*

19. ACCIDIT aliquando ex pluviarum copia subitò rivulum quem Woccaram nominari in libello priori diximus, adeò exundâsse, ut in magnam molem exsurgens, obvia quæque non sine periculo & damno multorum erueret. Quippe cùm exundare primò cœpisset, incertum quo obstaculo à cursu suo prohibitus, descendentibus ex concavitate montium aquis intantum excrevit, ut ad ultimum ruptis obicibus profluens, etiam grandes & firmissimas domos à fundamentis erutas in Rhenum vi sua dejecerit. Quo in tempore res miraculo digna provenit. Nam in quadam earum quæ erutæ sunt domorum, turricula de qua signa penderent stabat exstructa, quæ nuncusque tecto Ecclesiæ superposita manet; quæ cùm multo infirmioris esset structuræ quàm domus ipsa in quâ parabatur, & aquis supervenientibus ad medium fermè cursus impetum esset obvia facta, penitùs tamen inlæsa duravit: quódque majoris miraculi fuit, domus in qua stabat integris compactisque inter se parietibus eruta, neque secum illam trahere potuit, & qua eam sui apertura & solutione transierit nullus hominum deinceps scire vel deprehendere valuit. Denique postquam agmen illud aquarum præteriit, in imo ejus turriculæ duæ cum oleo ampullæ repertæ sunt, quas qui hominum posuerit vel unde provisæ sint nuncusque nescitur.

XV. *De muliere quadam Scotticæ nationis ibi sanata.*

20. MULIER quædam de natione Scottorum nomine Brigida debilis gressu à parentibus suis & civibus ab urbe redeuntibus ægra ibi relicta est. Et cùm aliquantulum ibi temporis transegisset, sub die sollemnitatis annuæ adstante plebis multitudine sanata est & erecta.

XVI. *De ancilla cujusdam Hadebaldi bis sanata.*

21. ITEM Hadebaldi cujusdam noti hominis ancilla, quæ & cæca esset & muta, ad Memoriam venerandam populo teste sanata est. Sed cùm his agnitis dominus qui infirmam miserat, ad suum servitium jam incolumem revocâsset, mox in illam prior debilitas rediit. Coactus itaque evidenti miraculo ejus dominus manumissam ad locum reverti fecit: nec multo pòst sanitas quæ collata antè fuerat, sed temeritate hominis præpedita, correcto domino ancillæ est restituta: quæ & reliquum vitæ suæ in eodem loco peregit. Denique adhuc ibi soror ejus degit, & certissima rei gestæ testis adsistit.

XVII. *De alia cæca.*

22. PER idem tempus & alia mulier cæca sub Abbatis Tancradi præsentia visum recepit, pluresque ibi postea vixit annos.

XVIII. *De cujusdam ancillæ filio parvulo cæco & muto.*

23. QUODAM item tempore præsente eodem Abbate cum populo, quædam ex ancillis Monasterij filium parvulum qui ab ortu cæcus manebat & mutus, ad Ecclesiam deportavit: quam ut est puer ingressus continuò cum matre loqui & Basilicæ picturas ei digito cœpit ostendere. Mirata rem mater, sed propter repentinum eventum insperati miraculi non

CIRC. AN. DC.XLIX. JULII VI. est ausa publicè quod viderat confiteri. Quæ mox ut est domum regressa cum parvulo, confestim in illum debilitas pristina rediit: ut palam fieret, non debuisse matrem quod Divino sibi beneficio collatum esset silentio premere. Itaque causam illa pertractans culpámque intelligens, arreptum festinè filium ad Ecclesiam retulit, & rem omnem ut se haberet Abbati & populo patefecit. Nec dilatum est diu beneficium, cui ad horam fuerat impedimento timiditas matris: sed ut illa finem narrandi fecit, incolumitatem ilico puer obtinuit.

XIX. *De muliere clauda ex urbe Mogontiaco.*

24. EX urbe Mogontiaco ad festivitatem B. Goaris mulier clauda posito coràm Abbate Tancrado venit, & cùm in vigiliarum die vespertini psalmi à Clero complerentur, sanata est.

XX. *De figulis ob contemptum punitis & infante liberato.*

25. SED ut ea nunc quoque commemorem, quibus palàm fiat qui beati viri meritum & reverentiam contemnere aliquatenus præsumserunt, quemadmodum vel emendati sint, vel puniti, quodam tempore cùm per Rhenum flumen quidam figuli ollas pretio distrahendas in navicula veherent, accidit unà cum illis feminam quamdam fidelem cum parvulo filio adverso flumine navigare. Cúmque ad Monasterium ventum esset, rogat mulier comites, uti aut omnes oratum in Ecclesiam pergant, aut si id nolint, appulsà litori naviculà se in continentem exponant, paullulúmque in loco certo sustineant, donec possit ipsa ab oratione reverti. Egressa itaque sola pergit oratum, relicto in navi cum comitibus filio admodùm parvulo. Illi deducta in superiorem locum navi, cùm eam aliquamdiu sustinuissent, moras ejus non ferentes, abducta navi iter propositum persequuntur: sed ultio Divina mox consecuta est, quâ manifestum fieret non debuisse illos vel abeunte illa opportunitatem orandi negligere, vel finem sustinendi moras ejus præsertim breves contemnere. Nam cùm adverso flumine navim agentes contra eum locum venissent, ubi ex latentium sub aqua saxorum voragine & undarum conlisione rapidissima gravia sæpe navigantes discrimina patiuntur, qui locus in flumine ab Ecclesia B. Goaris passibus fere centum aut paullò longiùs abest, raptâ submersâque naviculâ perierunt. Sed inutilis esse non potuit devotæ mulieris oratio, cujus etsi comites aquæ submersit, filium tamen Divina virtute salvatum & merito Sancti protectum nequaquam perdere valuit. Quippe illa ut ab oratione rediens ollas super aquam ferri conspexit, intellexit quod erat, socios navemque perisse, sollicitáque pro filio quem unà perditum suspicabatur, oculos cum fletu maximo hac illácque circumtulit, sed repentè videt undarum dorso sublatum parvulum ripæ fluminis propinquare. Tantaque fuit miraculi claritas, ut infantem mater excipiens invenerit eum à medio corpusculi aquæ superexstantem litora attigisse, quod ne virorum quidem ullus aliquando natandi peritià & viribus corporis potuit obtinere,

XXI. *De infante qui equo trans Rhenum incolumis vectus est.*

26. IN DISSIMILI causa non dissimile miraculum sub eodem tempore exstitit, quod propter similitudinem rei gestæ præcedenti subjunxi. Mater cujusdam infantis fere quinquennis, cum eo qui ipsum infantem de sacro fonte susceperat navi circa ripas tracta per fluvium adscendebat, puerúmque equo superpositum (id enim ex matre & patrono puer ipse petierat) juxta in litore parens uterque fecerat ambulare. Tum equus ut sine rectore liber, navigantes præteriens sponte se in flumen dedit cum puero, nec revocari ab aliquo potuit. Cúmque saluti infantis omnes timerent, quippe quem in rapidissimum altissimúmque fluvium ac latissimum equo quem retinere nequivit ferri conspicerent, & Goaris suffragium magnis precibus postularent, equus cum incolumi puero transnato flumine in ulteriorem ripam exivit. Quæ res utique magno miraculo provenit, ut & equus sine rectore tantum flumen loco præsertim propter saxa difficillimo & periculoso transiret, & infans qui ne in arido quidem equo sedere nosset, sine periculo ullo evaderet.

XXII. *De Willigelmo quodam dæmonio tradito & postea eruto.*

27. SED ut propositum persequar, Vvilligelmus quidam, qui nuncusque superest, cùm vineam à matre datam de jure & possessione Ecclesiæ S. Goaris subtraxisset, sævo dæmonio est mancipatus. Denique ab eo vexatus vineam reddidit & curari continuò meruit, ut hoc exemplo ceteri monerentur, voto parentum res juri Ecclesiæ mancipatas subtrahi ab heredibus filiis non oportere.

XXIII. *De quodam Wolvone Presbytero.*

28. WOLVO quidam ab ineunte ætate ibi à matre nutritus cùm posteà Presbyter esset, decimas quæ ex multo jam tempore Ecclesiæ B. Goaris agrorum jure competerent, suis usibus dolo malo conduxit. Nec magna subsequente mora cæcus & mutus effectus; ad Basilicam viri sanctissimi à suis perducitur; ibi res patrimonii sui cum restitutis decimis tradidit, & sanitatem placato eo quem offenderat meruit.

XXIV. *De negotiatore nomine Badoardo propter cæsum servum mortuo.*

29. NEGOTIATOR quidam Badoart dictus cùm Rhenum navi adscenderet, unus servorum qui illum fortè offenderat supplicium metuens de navi prosiliit, & concitus ad Ecclesiam fugit. Tum ille fugitivum secutus ab Ecclesia trahere cœpit, prohibente fieri & nomine Goaris rogante simul & comminante Monacho HERIRADO qui præsens fortè residebat, quo hæc ipsa referente cognovi. Sed negotiator furore succensus cùm Monachum rogantem æquè minantémque contemneret, pro foribus Ecclesiæ ad contemptûs augmentum tractum ab altari servum cecîdit. Nec multum spatii intercessit, & cujus arbitrio paruisset quémve contempsisset agnosceret, immundo spiritui traditus, brevî vitam nimiis cruciatibus extortam finivit.

XXV. *De cujusdam Humfridi servo à vinculis mirabiliter soluto.*

30. ITEM Humfridi cujusdam Clerici Ecclesiæ servus cùm pro culpa in dominum commissa à tergo vinctus brachia traheretur, & supplicia quæ sibi inferenda sciret, animo perhorresceret, quoniam aliter domini præsentiam subterfugere non valebat, Ecclesiam respexit, & ad eam se cum prece tacitus inclinavit. Res digna miraculo! confestim vi[illegible]a quibus ligatus ducebatur, dicto citiùs laxata sunt & soluta: exutúsque vinculis servus ad Ecclesiam sese proripuit, nec repetitus à domino offensam suppliciúmque vitavit. Tantum apud omnipotentem Deum supplicatio tacitè viro sancto fusa convaluit, nec passus est Christus eum manere ligatum, qui necessitate & animo ad sancti altaris auxilium confugisset, ut hinc quoque daretur intelligi, quantum intercessio illius ad animarum solvenda vincula prævaleret, cujus invocatio tanta facilitate ligamenta corporis dissolvisset.

XXVI. *De Abbate Maximino ob dissimulationem periclitato, sed salvato.*

31. QUODAM tempore Abbate Tancrado in Cella posito MAXIMINUS Monasterii S. Gereonis [a], quod apud urbem Agrippinam, quæ nunc Colonia dicitur, situm est, Abba à provincia Vangionum * ex vindemiis cum onusta vino navi & non paucis comitibus descendebat: & cùm jam sancti Goaris Monasterio propinquâsset, suadetur à sociis, uti appulsa in continentem navi oratum ad sanctum Goarem adscendat. Ille moras sibi non necessarias hac in re fieri dicere, fore opportuniorem tempore alio orandi occasionem. Sic dehortatis comitibus propositum iter persequitur, sed non impunè illum ultio Divina transire permisit. Quippe ut in conspectum Cellæ navis acta pervenit, repentè ex maxima sui parte demersa, lapsísque in aquam quæ gestaverat vasis, præsentis jacturæ & periculi metum cunctis incussit. Clamare omnes & auxilium lacrymabiliter implorare, culpam Abba confiteri, & Goaris meritum exorare. Rem Abba Tancradus ex loco superiori conspiciens, & quanto in periculo versarentur cuncti considerans, suos evestigiò mittit, mandat subsidium laborantibus ferri. Deducuntur continuò naves, & subsidium modis quibus erat possibile ministratur. Ita cum Abbatis auxilio & sudore multorum, tum maximè B. Goaris opitulatione recuperata navi, vasísque receptis & opibus, incolumis ad litus Abba progreditur. Egressus navim oratum festinat, persuasum sibi perenniter adfirmans, ne locum tanti viri meritis insignem facilè umquam sine supplicationis munere transeundum existimet [b].

* Vvormus.

XXVII. *De quodam Fresone similiter propè periclitato.*

32. CONSIMILI propè eventu cùm quidam ex Fresonum gente negotiator navem circa ripam ulteriorem ageret, neque litori in quo Monasterium situm est propinquare dis-

a Monasterium S. Gereonis intra muros Colonienses inclusum, in Collegiatam Ecclesiam jampridem conversum est: qua de Ecclesia legendus Ægidius Gelenius in lib. 3 de Colonia Syntagm. 2.

b Hic mos, inquit Gelenius mox citatus, in præsentem diem perseverat. Quippe nefas putant locum illum prætervehere, nisi injecto in collum vinculo, se se sancto Goari mancipaverint: quod etiam præstant Novatores, apud quos ipsúmque vulgus ignota hujusce religionis ratio.

Circ. An. DC.XLIX. Julii VI.

poneret, ubi ad scopulos illos de quibus suprà diximus navis acta pervenit, subitò rapta & in gurgitem undarum violentiâ tracta, præsenti cunctos discrimine perculit. Sed cùm dominus navis Goaris sæpe nomen & meritum iterans subsidium expetisset, in portum continuò navis illæsa devehitur: ille ut continentem attigit, oratum perrexit, ac pro salutis munere vestem holosericam venerandæ Memoriæ tribuit, quæ etiam vestis postea ab eo qui hæc mihi retulit Theodrado Clerico ad Prumiam Monasterium est delata.

XXVIII. *De negotiatoris servo ex aquæ periculo mirabiliter eruto.*

33. Rem illaturus sum præcedentibus quidem non omnino dissimilem, sed quæ miraculi aliquid ampliùs habeat, & cujus tot sint pæne fidelissimi testes, quot loci ipsius habitatores tempore quo gesta est esse potuerint. Negotiator ex supradicta Fresonum gente navem per Rhenum flumen agebat, & ut moris est, quia adverso flumine navigabat, fune à suis navem circa litus trahendam curaverat. Cùmque jam Cellæ vicinia attigisset, monetur à suis aliisque in fluminis præripio consistentibus, uti ad orandum navim egredi debeat. Ille sibi ejus tunc rei copiam non esse dicere, impediri morâ propositum cursum, nec se posse nisi continuato navigio quietis congruum locum attingere. Ita animo fixo navim agit & ipse in ea clavum regens cum uno servorum residet, reliqui fune navim per litora trahunt. Erat inter eos unus qui cunctos antecedens extrema funis dorso & ventri circumvoluta teneret. Ventum erat ad fluminis illam de qua in superioribus egimus rapiditatem horribilem, cùm repentè navem undæ violentissimæ rapiunt, nec gubernatore ullo præsidio valente resistere longissimè à litore subtrahunt. Eâ raptâ cùm ferre non possent funem qui per ripas trahebant, victi relinquunt: sed is qui cunctos præcesserat, tam citò explicare se fune non valens navim secutus in gurgitem trahitur, neque id dominus navis qui in puppi residens laborabat, animadvertere potuit: reliqui qui à fune refugerant magnis vocibus navi & socio qui sub aqua trahebatur opem Divinam & B. Goaris mer[illegible] succurrere postulabant; tantáque tum aquæ vis & undarum vorago fuit, ut non antè navis in cursum dirigi posset, quàm longissimè pulsa in ulteriorem ripam non sine magno plurimorum metu atque horrore exportaretur. Negotiator verò ut terram attigit, funem qui navi cohærens per aquam fuerat tractus, à servo colligi mandat, qui collecto in extrema ejus parte servus sicut implicitus fuerat invenitur. Qui diligentissimè contrectatus & modis variis pertentatus, non aliud potuit deprehendi quàm mortuus. Denique adhibito plurimo stramine & igne circumcircà succenso, nihil caloris penitùs persentire, vel aliquod vitæ indicium potuit edere. Quid plura? devehitur rursus in citeriorem ripam ac de sola sepultura dominus ejus & comites agunt: rogatur Ecclesiæ custos ut ad sepeliendum mortuum loci alicujus copiam faciat. Eo obtento, dum sepulturam aperiunt, interim cadaver ut verè putabatur exanime in custodis ad horam mansione deponitur. Tùm non post longum temporis intervallum incipit racalescere, & paullatim os aperire, ac spiritum ducere. Dehinc totum se elevans parum sanguinis ore rejecit, & confestim surrexit incolumis, itaut oratione facta & gratiarum actione ab omnibus reddita ad ducendam sicut priùs navim cum sociis festinârit. Ea negotiator ut vidit, emendatum se, & pro culpa castigatum magnopere gratulans argenti libram altari sacro persolvit, & cœpto dehinc itinere, suis omnibus incolumibus abiit. Viderint quid de re hujusmodi ceteri sentiant. Ego confidentissimè dixerim beati viri merita tantò esse post obitum clariora, quantò sollicitiùs dum viveret humanas laudes & jactantiam fugerit; neque in hujusmodi signis & miraculis exhibendis cuiquam sanctorum, Apostolis & clarissimis Ecclesiæ Martyribus dumtaxat exceptis, illum inferiorem videri: quippe qui in diligendo Deo & proximo non facilè quoquam illorum judicetur inferior, quique tametsi in vita non multis quæ homines noverint miraculis claruit, sed ea quæ miraculis omnibus potior est caritate clarissimus exstitit; ideóque post obitum quotidie in viventium fide tot tantisque virtutibus claret.

XXIX. *De lumine divinitùs in lucernis Ecclesiæ succenso.*

34. Præterea Heriradus Monachus, qui ut sæpe dictum est, horum mihi miraculorum certissimus relator exstitit & verissimus, bis se adfirmat nullo admonente extrinsecùs igne lampadem, quæ coram Memoria veneranda dependet, infuso divinitus lumine splenduisse: quod ipsum præsenti anno quo ista descripsimus & superiori contigisse qui interfuerunt adfirmant. Sed id suo loco erit dicendum.

Miracula tempore Marcuvardi patrata.

35. Hactenus ea descripserim quæ Abbate Tancrado in hac vita superstite facta inter alia referuntur. Nunc adjutore Christo ad clarissimi Patris Marcuvardi tempora qui hoc ipsum mihi opus imposuit, servato ut proposui ordine veniam.

XXX. *De Imperatore Hludowico ibi à pedum dolore relevato.*

CIRC. AN. DC.XLIX. JULII VI.

36. ET ut hæc ipsa rerum gestarum ordine aliquantulùm postposito exordio clariori inciperiam, excellentissimæ pietatis singularísque clementiæ & erga Christianam religionem omnium Imperatorum studiosissimus HLUDOVVICUS, qui adhuc superna misericordia providente rerum summâ potitur, cum dolore pedum vehementissimo qua olim infirmitate vir ille etsi non continuè, frequenter tamen affligitur laboraret, atque ex palatio suo quod in litore fluminis Rheni situm *Ingilinheim* suprà diximus appellari, evectione navali descenderet, oratum ad S. Goarem exiit, vix in terram pedes præ dolore nimio ponere valens, & sustentantium magis quàm suis gressibus nitens. Cúmque in Ecclesiam pervenisset, ante Memoriam venerandam humillimè se ac devotè deposuit, & in terra stratus diutiùs peroravit. Ubi verò surrexit, ad Abbatem & clarissimum virum GERUNGUM olim palatij Ædilem, nunc Monachum conversus; Deo, inquit, gratias, nunc meritis S. Goaris levamen mihi datum persentio, neque eo jam cum quo huc veni dolore laboro. Sic à Memoria regressus lætus & alacer diem totum duxit. Hæc ipso Abbate qui coràm adfuit referente cognovi: quamquam nec ego ipse multum abfuerim, qui pridie ejus diei Imperatorem prædicto dolore gravissimè laborantem in palatio viderim.

XXXI. *De muliere Scottica ibi à claudicatione sanata.*

37. SED ut huic rei gestæ tempore paullo superiorem subjiciam, mulierem Scotticæ nationis cives ab urbe redeuntes ægram & gressu debilem ibi reliquerunt. Ea postquam sex in loco menses egit, sub die sollemnitatis annuæ quæ agitur pridie nonas Julij inter vespertinos Psalmos gressûs sanitatem recepit.

XXXII. *De infante dæmoniaco apud Memoriam S. Goaris promissa à patre api curato.*

38. SUPERIORI anno post ea quæ de Imperatore retulimus, accidit ut quidam ex rusticis filium parvulum dæmone plenum ad Ecclesiam cum fletu & supplicatione deferret. Quem cùm ante Memoriam ejulans multis præsentibus exposuisset, Sancte Goar, inquit, redde nunc mihi meum filium & pulso qui eum vexat dæmone sana, ego tibi pro munere apim unam (sic enim vocare rustici examen apum consueverunt) huc protinus afferam. Non inanis fuit simplex hæc hominis rustici postulatio: sed continuò sanatum integerrimè parvulum lætus & gaudens pater domum revexit. Denique examen apum quod ut pollicitus fuerat obtulit, hodiéque in hortis Ecclesiæ permanet. Hæc cùm sæpedicto THEODRADO tum EKKIBALDO ipsius loci Præposito viro sanè docto atque veraci narrante cognovi.

XXXIII. *De lumine bis in lampade succenso divinitùs.*

39. ET ut illud inferam quod suprà leviter tetigi, anno præterito in die sanctissimo Paschæ, cùm Præpositus EKKIBALDUS sub ipso lucis exortu Missas agere vellet, itémque hoc eodem anno quo ista conscripsimus cùm idem in Quadragesima Missas ageret, & lumen Ecclesiæ deesse quereretur, custósque deposita lampade ac sine igne reperta, pro eo deferendo festinaret; subitò cernentibus multis sponte in lampade lumen accensum enituit, quod ibi crebrò factum plures viri fideles qui interfuêre testantur.

XXXIV. *De infante claudo & surdo & item puella cæca ibi sanatis.*

40. SED ut hæc miracula rerum nuperrimè gestarum narratione de præsenti concludam, sub idem tempus quo his describendis manum imposui, necdum libello edito cùm ad annuam beatæ depositionis sollemnitatem magna undecumque ita uti solet hominum multitudo confluerent, nota ex vicino mulier advenit cum filio fere septenni, qui ab ortu ipso claudus, mutus, surdúsque permanens, infelici genitrici novos quotidie luctus & dolores afferret. Hunc mater fide devota cùm inter nocturnas vigilias coram sepulcro venerabili exposuisset, circa finem Psalmorum matutinorum cùm canticum Evangelij Clerus Ecclesiæ caneret, infantulus lento adnisu repentè surrexit, ac pedibus quos usque ad id temporis numquam terræ fixerat adstans, matrem clamore iterato vocavit. Flens præ gaudio continuò mater accurrit, & filium quem tot pressum incommodis deposuerat, ambulantem simul & loquentem audientémque recepit. Neque fuit Christo difficile pro sui merito Confessoris uno eodémque tempore & possibilitatem loquendi puero, & scientiam quam majores audiendo numquam perceperant dare, cùm sit ipse Sapientia Dei quæ aperit ora mutorum, & linguas infantium diser-

Circ. An. DC. XLIX. Julii VI.

tas facit. Tum verò omnium qui aderant mentes tanti replet stupor miraculi, totam laudem Christi conclamat Ecclesia, & unius infantuli salus mirabilis multorum ad fidem corda succendit.

41. Eodémque die cùm Missarum sollemnia populus spectaret, & divina à Sacerdote mysteria agerentur, puella eadem prope quâ prædictus infans ætate diu cæca, quæ tum à parentibus fideliter fuisset illata, amissum lumen recepit. Ita gemino miraculo sub uno die & Sancti viri meritum palam cunctis enituit, & præsentium fides Christi clementiâ quàm non desit invocantibus ubique præsens, agnovit.

a Nota Scriptionis tempus.

42. Hæc [a] de miraculis B. Goaris meritò ostensis atque exhibitis pauca brevi & aperto quantum potui sermone digessi, narrationem ad annum DCCC. XXXIX. Incarnationis Dominicæ perducens, eáque tantùm (ut in libelli hujus principio adnotavi) scripturæ mandans, quæ relatu virorum fidelium didici, quæque non eis modò qui retulêre, sed omnibus pæne locum frequentantibus haberi notissima comperi. Quamquam non omnia quæ ab eis ipsis quorum fidei specialiter credendum putavi relata sunt scripserim, alioquin aut modum suscepti operis excessissem, aut auditoribus longior justo prolixiórque fuissem. Neque hoc opere facultatem aliis de his scribendi præripui, sed & hæc ipsa quæ utcumque videntur à me esse proposita, poterunt qui volent pro ratione digniùs explanare, & quæ in similibus miraculis fortè provenient, exemplo à vobis, Pater amplissime Marcuvarde, & à me sumpto describere. Quippe si divina opera nobis glorificanda dignissimè proponuntur, oportet ut non cessante virtutis divinæ beneficio etiam scribendi non cesset intentio: & donec qui explere possint exsistunt, litteris digna admiratione tradantur. Quare etiam vacantes pergamenas huic libello subjicere placuit, ut edito opere præsenti futuris posthæc temporibus quæ inserenda prudens aliquis æstimaverit, opportunè possit inserere.

XXXV. Commemoratio *quemadmodum & à quo Cella sancti Goaris fuerit Monasterio Prumiæ sociata incipit feliciter.*

43. Decursis jam quæ de miraculis viri sancti scribenda susceperam, videtur mihi necessariò paucis esse monstrandum & post editos libellos duos quodam extraliminio memorandum, quemadmodum & qua ex causa Cella B. Goaris Monasterio Prumiæ fuerit sociata, ut omni tempore sub regimine & potestate Abbatis qui ei Monasterio auctore Deo præfuerit, ipsa quoque esse deberet.

Prumiensis Monasterij primordia.

44. Excellentissimæ memoriæ Rex Francorum Pippinus pater Imperatoris famosissimi Caroli, postquam ut omnibus prope notum est amore Christi & uxoris suæ sanctæ recordationis Bertradæ rogatu provocatus Monasterium suprascriptum construxit, constitutis in eo Monachis qui Deo sub regulari ordine militarent venerabilem virum Asuerum regiminis præfecit officio. Qui etiam eidem loco annis V. & XL. felicissimè præfuit. Hanc cùm pro suæ vitæ merito plurimùm coleret, ejusmodi Constitutionis ei auctoritatem dedit, ut eùm iter agens ad aliquem juris regij locum venisset, licenter quæ itineris essent necessaria sumeret. Cùm ergo quodam tempore iter à Monasterio in Vangionum * provinciam ageret, & occasione viæ ad sanctum Goarem declinâsset, ubi tum Rectoris nomine præerat quidam Erpingus nomine, neque commoditatem aliquam rerum necessariarum nancisci potuisset, rem ut est gesta paullo pòst Principi retulit, pessimum esse dicens eo loco humanitatem hospitalitatis omnem negari, ubi quondam sub beato viro singulariter virtus eadem viguisset. Pollicetur Rex fore hæc emendanda cùm temporis opportunitas arrisisset. Itaque non multo pòst positus in palatio quod Attiniacum * vocatur, cùm ad generalem populi conventum simul Abba Asuerus venisset, evocatum ad se Princeps super his quæ de Cella beati viri dicta ab eo fuerant commonefacit, eíque regendam committit, hortatus ut eam congruè disponere, atque hospitalitati quam in ea non sit expertus competentem efficere debeat.

* *Vuormes.*

* *Attigny* in Campania ad Axonam.

Contentio de Cella S. Goaris.

45. Hæc prima fuit Cellæ jamdictæ cum Monasterio Prumia facta ex Regis Pippini mandato & voluntate conjunctio, quando non ipsi Monasterio & Monachis subjecta, sed Abbati tantùm est beneficij ad regendum jure commissa. Regnante verò post patris obitum Magno Carolo, orta est inter Trevirorum Pontificem tunc Weomadum & Abbatem Asuerum pro eadem Cella contentio, asserente Episcopo eam ad suæ Ecclesiæ jus pertinere, Abbate contrà dicente, esse illam Regis lege hereditaria possessionem, neque in ea posse sibi aliquid Ecclesia vindicare, quæ & sibi esset à Rege Pippino commissa, & in dominium clarissimi Caroli successionis jure transmissa. Ita eis diu multùmque certantibus & re ad controversiam sæpe deducta, directi sunt ex latere Regis & semel & iterum ac tertiò Legati fidissimi & veraces, qui causam diligenter inquirerent, litémque congruè terminarent, quíque rem examinantes, non aliud quàm quod Abba protestatus fuerat invenerunt, Regij scilicet, * quàm Ecclesiastici juris possessionem loci sæpedicti exsistere.

* *Supple* potiùs

a Totus iste articulus apud Surium desideratur, quem ex cod. Remigiano deprompsimus. Confer. num. 36.

46. Sed cùm Episcopo hæc nequaquam sufficerent, famosissimus Princeps habito in Saxonia super fontem qui Lippia* dicitur generali conventu, sub præsentia totius propè regni Primatum, & utriusque ordinis clarissimorum virorum, rem per se examinandam suscepit, omniúmque qui tum adfuêre judicio, jurisjurandi conditio Causidico Monasterij, tunc RABERTO nomine est constituta, qua ille postea cum aliis duodecim firmavit, possessionem sæpedictam non Ecclesiæ Trevirorum, sed dominio regio tantùm competere. Hoc ergo modo re definita & Episcopo tandem adquiescente, famosissimus Rex cum suorum consensu Cellam sancti viri Monasterio Prumiæ tradidit, edito traditionis ejusdem privilegio, quo firmavit testatúsque est, se pro amore Christi & eleemosyna parentum suorum, Pippini videlicet Regis & Reginæ Bertradæ, Cellam ipsam hac lege jamdicto Monasterio subdere, ut omni deinceps tempore Rectores Monasterij ejusdem eam tenere, & rebus ejus libera conditione in usus suorum Deóque servientium Fratrum necessarios uti, ac sine ulla cujusquam contradictione, quæ utilitati communi competerent de ea facere & ordinare deberent: neque rebus solummodo quas tempore eodem Cellæ dominium retineret, sed & illis quæ futuris successionibus adquisisset jure firmissimo uterentur.

CIRC. AN. DC.XLIX. JULII VI. A Carolo Magno componitur.

* *Surio* Lupia

47. Hæc quemadmodum sint gesta atque statuta poterit qui volet relecto eodem qui hodiéque in archivis ipsius Monasterij integerrimus manet Privilegio scire. Nobis rem breviter commemorâsse suffecerit, ne id quod esset utile cognitioni, penitùs siluisse, & in hac parte circa B. Goarem officio defuisse meritò redargueremur.

48. Denique cùm hæc scriberemus, sicut in regimine Monasterij Prumiæ, sic etiam in possessione Cellæ S. Goaris ASUERO TANCRADUS, & ei MARCUVARDUS vicaria mutatione successerant.

49. De Abbate porro Asuero & Cella sancti viri ea quæ primò retulimus ita esse gesta, quidam ex senioribus Fratribus non indignus fide ab eodem Abbate se audisse est protestatus.

VITA S. FURSEI ABBATIS LATINIACENSIS PRIMI.

CIRC. AN. DC. L. JANUAR. XIV.

Auctore anonymo ferè coævo.

Ex Bollando & Surio ad Mss. codd. collatis.

OBSERVATIONES PRÆVIÆ.

1. SANCTI FURSEI* *res gestas antiqui Auctores tres duobus quisque libris, altero vitæ, miraculorum altero descripserunt: contraxit Venerabilis Beda in Hist. lib. 3. cap. 19. porro nostro sæculo Iacobus Desmaius singulari libello gallicè reddidit.*

* *S. Fursy* Vitæ Scriptores.

2. PRIMUS *Scriptor anonymus non multo post S. Furseum vixit, siquidem Beda loco citato ipsum laudat ac nonnumquam deverbo sequitur. An liber Miraculorum qui in plerisque codd. Mss. primariæ isti scriptioni subjicitur, eumdem habeat auctorem, certò definire non ausim, cùm nonnullas res in Vita jam memoratas repetat.* SECUNDI *Auctoris itidem anonymi (quem in apographo RR. PP. Fuliensium Parisiensis Monasterij S. Bernardi legimus) ætas non facilè distingui potest. Sic verò incipit Vita:* Laudabilis Dei nostri virtus & sapientia; *& Liber Mirac.* Sacer Christi *(fortè* Sacerdotis Christi*)* ac venerabilis Fursei memoriam dignè omnis mundus eximia laude recolit &c. TERTIUS *Fursei Encomiastes* ARNULFUS *Abbas Latiniacensis, qui vertente sæculo XI. utriusque anonymi geminam lucubrationem in duos, Vitæ scilicet ac Miraculorum, libros redegit, locísque aliquot interpolavit.*

Arnulfus Abbas Latiniaci.

3. *Hanc postremam lucubrationem Auctoris nomine destitutam unà cum primario Biographo edidit Iohannes Bollandus. Vt verò illam Arnulfo tribuamus, suadet Catalogus librorum Mss. Bibliothecæ Petavianæ, nunc Serenissimæ Christinæ Reginæ Sueciæ, in quo catalogo hæc leguntur :* In cod. 568. Fursei Vita & Miracula per Arnulfum Abbatem Latiniaci ad Peronenses. Item alia per Bedam. *At verò tertius Auctor à Bollando editus secundo loco, probandis iis quæ de Furseo commemorat, duobus libris à se scriptis Bedæ testimonium de S. Furseo ex integro supponit. Vt tamen hoc de Auctore certius ferre judicium liceret, litteras misimus Romam (ubi modò Bibliotheca illa servatur) ad nostrum Gabrielem* Flambart *Congregationis S. Mauri in Curia Romana Procuratorem generalem, qui libris Mss. diligenter perlustratis signatum Arnulfi opus nancisci non potuit. Tertia S. Fursei Vita quam Arnulfi esse putamus, hoc habet Proloquium apud Bollandum :* Considerans, Reverende Frater, interioribus oculis &c. *Liber Mirac.* Gloriosi Conf. Fursei, venerabilis Frater, calamo &c. *Quod utrumque concludit hoc Epilogo :* Elimatis, carissime Frater, Vitâ

Circ. An. DC. L. Janv. XVI.

& Miraculis egregij Conf. Fursei secundum quatuor schedulas (*id est secundum quatuor libros duorum priorum Auctorum*) prout potuimus, notari volumus, quoniam majorem ceteris visionem propter nominum & verborum lapsus non attigimus: eoquòd venerabilem Bedam qui ejus mentionem in Anglorum Gestis pulcherrimè facit, eam ut est incompti calami pertransisse cognovimus... Quæ autem præfatus ille prudens Historiographus exinde scripsit, exinde subter adnotavimus, quia testimonium ejus de ipsa visione contra remordentes improbos pro scuto fidei opponere gaudemus. *De Arnulfo Abbate Latiniacensi, S. Theobaldi Confessoris* fratre germano *notanda quædam ex Historia MS. S. Florentini Conf. in Monasterium Latiniacum.* Acta sunt hæc anno ab Inc. Domini millesimo nonagesimo quarto, regnante Philippo Rege, anno imperij sui tricesimo tertio, præsidente quoque in urbe Parisiorum Gaufrido Episcopo, Arnulfo regente Ecclesiam Latiniacensis Cœnobij * anno siquidem introitûs ejus vigesimo octavo. *Quisquis sit tertiæ S. Fursei Vitæ Scriptor, qui ex duobus Scriptoribus primis narrationem suam plurimum contexit, & S. Fursei genealogiam primus fortasse delineavit; quisquis sit, inquam, ille Auctor, eum cum secundo quamvis inedito prætermittimus, contenti primario Scriptore, quem Beda suo calculo omnibus approbavit. Porro si qua observatione digna in duobus posterioribus occurrunt, in adnotationes referemus.*

* *Fuit etiã Abbas S. Columbæ prope Senonas, lege Chron. S. Petri Vivi an. 1075. To. 2. Spicil. Acher.*

Fursei memoria.

4. *Usuardus Martyrologio suo Furseum inscribit* XVII. *Kal. Februarij his verbis:* Parronâ Monasterio S. Fursei Conf. *Ado in veterrimo nostro exemplari hæc addit:* Hic satis clarus & verbo exstitit & exemplò; multísque viam salutis ostendens, confectus senectute bona feliciter migravit ad Christum, sepultus primò in Latiniaco Monasterio, deinde translatus Parronam, ubi multis miraculis clarus quiescit. *Ado Usuardi & aliis fortasse nonnullis erroris auctor fuit, dum Furseum Latiniaci primò sepultum scribit: qui error ex subjecta Vita ac libro Mirac. satis refellitur. De ceteris Fursei diebus festis infrà.*

Latiniaci Monasterij status & viri illustres.

5. Latiniacum *Monasterium, vulgo* Lagny, *in pago Briegio positum ad ripam fluminis Matronæ, sex supra Lutetiam Parisiorum milliaribus Gallicis, à Furseo construi cœptum est Erchinoaldo Palatij Præfecto prædium & subsidia conferente, sub principatu Chlodovei Regis Dagoberti filij anno circà* DC. XLIV. *Rectorémque habuit Furseum ad annum vitæ ipsius supremum, quo Furseus substituto Emiliano seu Eminiano Britanniam repetens, in Pontivensi vico Maceriis dicto mortem obiit. Postea Latiniacum Cœnobium in ejusdem nominis opidum accrevit, & usquemodò Ordini Benedictino sub S. Mauri Congregatione addictum est. Floruere in isto Cœnobio SS.* Emilianus *Abbas à B. Furseo successor designatus;* Eloquius & Mombolus *itidem Abbates, qui in Galliam venisse dicuntur unà cum Furseo, Ettone, Bertuino ac Sidonio, quos postea Foillanus & Ultanus S. Fursei fratres germani secuti sunt: de quibus omnibus infrà suis locis. His Latiniacensibus viris piis addendus S.* Madelgarius, *vulgò* S. Mauger, *qui illic Prioris curam gessisse creditur, &* v. *Idus Apriles colitur, alius à S. Madelgario seu Vincentio ex-Comite Monacho Altimontensi, qui Altimontense ac Sonegiense Monasteria in Hannonia construxit. Addendus etiam S.* Ansilio *Latiniaci Monachus, qui in Ecclesia Latiniacensi* v. *Idus Octob. honoratur. Hujus atque Madelgarij gesta ignota. Latiniacum à primævo conditu Regulæ Benedictinæ fuisse adstrictum probabile videtur. S. Furseus venit ex Hibernia, quum S. Benedicti Institutum eò necdum propagatum fuerat, Scotis seu Hibernis Romanos ritus eatenus aversantibus. Deinde in Saxoniam Anglorum Orientalium provinciam accessit, ubi cum Felice Episcopo (de quo Beda in lib. 3. Hist. cap. 18.) Christianam Religionem disseminavit, & Monasticas leges, quas nondum regio illa acceperat. Postea in Galliam appulsus, Latiniacum Monasterium ædificavit eo tempore, quo in Gallia teste Vita S. Salabergæ Auctore gravi Cœnobia ex præscripto dumtaxat SS. Benedicti & Columbani instituebantur.*

Fursei genus & institutio.

1. Fuit vir vitæ venerabilis Furseus nomine, nobilis quidem genere [a], sed nobilior fide: sæculi dignitate inter suos clarus, & in Divinorum munerum gratia præcipuus. Hujus viri infantia sacris quibusdam miraculorum præsagiis ornabatur, summis etiam Sacerdotibus [b] per Divinam providentiam commissus sacris litteris & Monasticis erudiebatur disciplinis.

Virtutes.

2. Crescente verò ætate, gratia providentiæ Dei erga illum in bonorum affectuum opus quotidie crescebat. Erat enim formâ præcipuus, corpore castus, mente devotus, affabilis collo-

a Ex Regia stirpe ortus creditur S. Furseus. Arnulfus Latiniacensis Abbas & post eum Jacobus Desmaius Fursei lineam ex Fundloga Rege Mommoniç (quæ Hiberniç pars Australis est) per Philtanum Fundlogæ filium & Gelgehem Ælfiudi filiam deducunt. Quæ quidem genealogia tanti non est, quanti Venerabilis Bedç auctoritas, qui Furseum non quidem ex Regio, sed ex *nobilissimo genere Scottorum* procreatum dicit. Lege librum Mirac. num. 1.

b Apud Arnulfum Latiniacensem Brendano Antistiti venerando patruo suo apud Esbrem insulam commoranti Furseus commissus dicitur. In alia Vita Auctoris anonymi nullus speciatim exprimitur. Plura alia apud Arnulfum non satis firma reperias.

quio, amabilis adſpectu, prudentiâ præditus, temperantiâ clarus. In interna fortunatione* firmus, cenſurâ juſtitiæ ſtabilis, longanimitate aſſiduus, patientiâ robuſtus, humilitate manſuetus, caritate ſollicitus: & ita eum decor ſapientiæ adornabat, ut ſecundùm Apoſtolum ſermo illius ſemper in gratiæ ſale eſſet conditus. Bonorum ergo operum gratiâ plenus, patriam parentéſque relinquens, ſacræ Scripturæ ſtudiis aliquot vacabat annis. Inſtructus quidem dogmate Divino, Monaſterium in quodam conſtruxit loco, ubi undique religioſis confluentibus viris, aliquos etiam parentum pia ſollicitudine evocare curavit.

Circ. An. DC. L. Jan. xvi. * al. fortitudine. Coloſſ. 4. 6. Relicta patria Monaſterium condit.

3. Hac ex cauſa dum patriam parentéſque viſitare properaret, ut inter illos ſacri verbi ſemina ſpiritualibus ſeminaret eloquiis; quadam die corporis ægrotantis moleſtiâ corripitur, ac deinde ad paternam amicis ſuggerentibus commigravit domum. Illo verò ſuper alterius manum innitente, perrexit haud longè à domo ſua, veſpertinale exorſus pſalmodium, orationi intentus, tenebris ſubitò circumdatus ſtetit. Nec enim pedes movere infirmatus valebat, ſed quaſi jam mortuus ad proximam deportatus eſt caſam.

In paterna domo ægrotat.

4. Et cùm ſe tenebrarum caligine circumdari vidiſſet, quatuor manus deſuper ad ſe extenſas conſpexit [a], tenentéſque illum per brachia niveis ſubvolabant pennis. Manus quipppe ſub pennis erant, quæ illum ex utraque parte ſuſtinebant, & quaſi per caliginem Angelica cernebat corpora. Altiùs verò perveniens, mirifico ſplendentes fulgore facies ſanctorum cernebat Angelorum, vel (ut certius dicam) claritatem eximiæ lucis ex ipſis Angelicis intuebatur conſpectibus, nec aliquid corporeum niſi luminis claritatem potuit videre. Tertium quoque Angelum armatum ſcuto candido & fulgoreo gladio, claritate præcipuum ſe præcedere conſpexit. Hi tres cælicolæ ſplendentes pari fulgore miræ ſuavitatis dulcedinem per alarum ſonitum & carminum modulamina conſpectúſque pulchritudinem illius animæ inferebant. Canebant autem uno incipiente: *Ibunt Sancti de virtute in virtutem, videbitur Deus deorum in Sion:* erátque in carmine elevatio, & ad finem poſitio. Audiebat quoque aliud quaſi ignotum canticum multorum millium Angelorum unde pauca vix poterat intelligere, hoc eſt, Exierunt autem obviam Chriſto. Facies verò omnium inquantum intelligere potuit Angelorum pari ſimilitudine videbat: quamvis propter nimiam claritatem luminis perſpicuè diſtinctionem corporeæ non poſſet videre formæ.

Angelos in raptu videt. Eorũ cantus audit. *Pſal.* 83. 1.

5. Tunc unus ex ſupernis agminibus armatum præcedentémque Angelum juſſit ad corpus venerandum reducere virum, ſuámque ſecum deferre debere ſollicitudinem. Protinus ergo ſancti obedientes Angeli, quò venerant iter repedârunt. Tunc primò vir ſanctus ſe corpore exutum cognoſcens, à ſanctis comitibus quò ſe deferebant inquirit. Sanctúſque Angelus à dextris conſiſtens, dixit eum oportere proprium corpus ſuſcipere, quoadusque debitam reportaret ſollicitudinem. Tunc vir ſanctus tædio affectus ſeparandæ ſocietatis Angelicæ dixit, ſe ab eis ſeparari noluiſſe. Angelus Domini ſanctus reſpondit: Ad te completa prædicta ſollicitudine ſuſcipiendum revertemur: Cantabántque dimidium verſiculum: *Videbitur Deus deorum in Sion.* Tunc qualiter anima intraverit in corpus pro hujus carminis ſuavitate lætificata intelligere non potuit.

Anima corpori redditur.

6. Túncque pullorum cantu, roſeo colore vultum perfuſus, in momento temporis angelicis ceſſantibus carminibus audivit verba admirantiũ ac plangentium, qui paullatim veſtimentis ſuperpoſitis moventibus denudaverunt faciem ejus. Tunc vir Dei circũſtantibus dixit: Quid ſtupentes ſonitus inquietos emittitis? At

Angelicæ admonitionis memor Communionem accipit.

[a] Has viſiones probat alter anonymus, expoſitiones ab hoc Auctore factas improbat his verbis: *Ejus namque viſionis quamplurima quidam confingunt frivola, quæ nos attingere non ſolùm ipſa B. viri laudabilis taciturnitas, qui ſemper magis operibus quàm ſermonibus laudes Domini innotuit: ſed etiam illius Prædicatoris Gentium non diſpar tranſmutatio prohibet, dum audita cæleſtia dicere non audet.* Et tamen Venerabilis Beda in lib. 3. Hiſt. cap. 19. *multum inde ſpiritalis profectûs* capi poſſe exiſtimat, aitque ſuo tempore ſuperfuiſſe *quemdam Fratrem ſeniorem Monaſterii ſui* qui narrare ſolebat, *dixiſſe ſibi quemdam multùm veracem ac religioſum hominem, quòd illas viſiones ex ipſius Furſei ore audierit.*

Circ. An. DC.L. Jan. xvi. illi respondentes omnem rei referebant ei ordinem, qualiter vespertinali hora transisset, & usque ad gallorum cantum corpus exanime in medio servassent. At ille sedens, Angelicamque claritatem ac dulcedinem mente revolvens, de qua sollicitudine admonitus fuisset pertractat: mæstúsque erat quòd non habebat ibidem hominem sapientem, ut ea quæ viderat clarè exponere potuisset, ne revertentes Angeli eum invenissent imparatum. Petiítque & accepit sacri Corporis & Sanguinis communionem: vixítque infirmus ipso die & altero.

Rursus rapitur.

7. Media verò nocte, tertiâ feriâ, parentibus & cognatis multísque vicinis illustrem virum visitantibus, tenebris irruentibus pedes ejus frigore ingravati duruerunt: manibúsque in oratione extensis, lætus excepit mortem. Recordabatur enim jocundissimæ visionis quam per eadem signa viderat antea: decidénsque in lectum quasi somno gravatus, audivit horribiles magnæ multitudinis voces clamantium atque illum exire compellentium. Apertísque oculis, nullum nisi tres supradictos sanctos vidit Angelos, duos ex utroque latere positos, tertium verò armatum ad suum stetisse caput. Mirúmque in modum humanis conspectibus ac vocibus privatus sanctos Angelos vidit, ac illorum cantica cum omni suavitatis dulcedine audiebat. Tunc Angelus Domini qui à dextris ejus erat, consolans eum dixit: Noli timere, defensionem habebis.

Dæmonum incursus patitur.

8. Levantibúsque eum Angelis, nihil tecti ac domûs adspicit: ululatus & clamores dæmoniorum transiens, audivit unum ex illis dicentem: Antecedamus & ante faciem illius bella commoveamus. Tunc vidit nigram nubem à sinistra parte crispitantem ante faciem illius bellicam aciem construentem. Corpora autem dęmoniorum inquantum animę illius apparere poterat, plena deformitate & nigretudine fuerunt, collo extento, macie squalentia, ac omni horrore plena, capite in similitudinem caccabi intumescente. Quando verò volabant vel quando pugnabant, nullam corporis formam nisi horribilem & volaticam umbram videre poterat. Sed quis prudentium lectorum ignorat, hæc etiam de immundis spiritibus ad terrorem videntis animæ posse fieri? & tamen facies eorum numquam potuit videre propter horrorem tenebrarum, sicut nec sanctorum Angelorum propter nimiam claritatem.

Accusatur in multis.

9. Bellicantia verò dæmonia ignitas sagittas jactabant contra illos: sed angelico scuto omnia tela nequissimi exstinguebantur. Cadebant verò adversarii ante conspectum pugnantis Angeli: qui quasi rationem posuit cum eis, quando dixit: Nolite tardare iter nostrum, quia hic homo non est particeps perditionis vestræ. Contradicente adversario ac blasphemante injustum esse Deo hominem peccatoribus consentientem nihil damnationis habere, cùm scriptum sit: (Rom. 1. 32.) *Non solùm qui faciunt, sed etiam qui consentiunt facientibus digni sunt morte.* Pugnante verò Angelo existimabat vir Sanctus clamorem pugnæ & vociferantium dæmoniorum in omni terra audiri.

Ab Angelo defenditur.

10. Cúmque victus satanas sicut contritus coluber caput relevâsset venenosum dixit: Otiosos sermones sæpe protulit, nec debere eum illæsum vita perfrui beata. Sanctus Angelus dixit: Nisi principalia protuleris crimina, propter minima non peribit. Accusator antiquus dixit: (Matth. 11. 26.) Nisi remiseritis hominibus peccata eorum, nec Pater vester cælestis dimittet vobis peccata vestra. Sanctus Angelus respondit: Ubi se vindicavit, vel cui injuriam fecit? Diabolus dixit: Non est scriptum si non vindicetis, sed si non remiseritis de cordibus vestris. Sanctus Angelus excusans dixit: Indulgentiam in corde habuit, sed consuetudine humana continuit. Diabolus respondit: Sicut accepit malum ex consuetudine, ita accipiet vindictam à superno Judice. Sanctus Angelus dixit: Judicabimus eum ante Dominum. Ter victus inimicus, viperea restaurat venena dicens: Si justus est Deus, hic homo non intrabit in regnum cælorum. Scriptum est enim: (Matth. 18. 13.) *Nisi conversi fueritis & efficiamini sicut parvuli, non intrabitis in regnum cælorum.* Hoc verbum minimè implevit. Dixit Angelus Domini: Judicabimus eum ante Dominum. Prœliante sancto Angelo contriti sunt adversarii.

11. Tunc sanctus Angelus qui à dextris ejus erat dixit: Respice mundum. Tunc vir Domini respexit & vidit vallem tenebrosam sub se in imo positam. Tunc vidit quatuor ignes ibidem in aëre aliquibus spatiis à se distantes. Dixit rursum sanctus Angelus: Qui sunt hi ignes? Vir Domini se nescire respondit. Cui sanctus Angelus dixit: Hi sunt quatuor ignes qui mundum succendunt, postquam in Baptismo omnia peccata dimittuntur per confessionem & abrenũtiationem diabolo & operibus ejus & pompis. Unus Mendacii, cùm hoc quod in Baptismo se abrenuntiare satanæ & omnibus operibus ejus promiserunt, minimè implent. Alter Cupiditatis, cùm mundi divitias amori cælestium præponunt. Tertius Dissensionis cùm animas proximorum etiam in supervacuis rebus offendere non formidant. Quartus Impietatis, cùm infirmiores exspoliare & eis fraudem facere pro nihilo ducunt. Ignis verò crescens in majus effectus est unus, & illi appropinquabat. Timénsque ignem minacem, sancto Angelo secum loquenti ait: Ignis mihi appropinquat. Cui respondit Angelus: Quod non accendisti, non ardebit in te: licet enim terribilis sit & grandis iste ignis, tamen secundum merita operum singulos examinat, quia uniuscujusque cupiditas in isto igne ardebit. Sicut corpus ardet per illicitam voluntatem, ita & anima ardebit per debitam pœnam. Tunc vidit sanctum Angelum præcedentem ignem flammámque dividere in duos muros ex utroque latere, & duo sancti Angeli utroque latere ab igne defendebant eum.

CIRC. AN. DC. L. JAN. XVI. Cernit ignes quatuor mundum inflammantes.

Servatur ab igne.

12. Vidit quoque quatuor dæmonia immunda per ignem volantia, bellum horribile in medio ignis construentia, & dixit unus ex illis: Servus qui scit voluntatem domini sui & non facit, dignè plagis vapulabit multis. Sanctus Angelus respondit: Quid enim iste de voluntate domini sui non adimplevit? Satanas respondit: Dona iniquorum recepit. Sanctus Angelus respondit: Credidit enim quod unusquisque eorum egisset pœnitentiam. Diabolus dixit: Antè debuit probare pœnitentiæ perseverantiam, & sic fructum suscipere. Munera enim excæcant oculos sapientium & pervertunt verba Justorum. Sanctus Angelus respondit: Judicabimus eum ante Dominum.

Iterum accusatus excusatur. Luc. 12. 47. Eccli. 34. 23.

13. Fallax diabolus succumbens in blasphemias contra Auctorem erupit, dicens: Usque nunc æstimavimus Deum esse veracem. Sanctus Angelus respondit. Quid enim aliud est? Procacissimus dæmon dixit: Quia omne delictum quod non purgatur super terram, in cælo esse vindicandum promisit Esaias Propheta clamans: *Quòd si volueritis & audieritis me, bona terræ comedetis. Quòd si nolueritis & me ad iracundiam provocaveritis, gladius devorabit vos.* Hic homo non purgavit delicta sua in terra, nec vindictam hîc recipit. Ubi est ergo justitia Dei? Sanctus Angelus increpans eos dixit: Nolite blasphemare dum nescitis occulta Dei judicia. Diabolus respondit: Quid enim hîc occultum? Sanctus Angelus dixit: Quamdiu speratur pœnitentia, comitatur hominem divina misericordia. Satanas respondit: Sed nullus tamen hîc locus pœnitentiæ. Angelus respondit: Profunditatem mysteriorum Dei ignoratis, fortasse etenim erit. Diabolus respondit: Discedamus ergo dum judicandi ratio non est.

Isa. 1. 19. & 20.

14. Alius verò satellitum dixit: Adhuc restat illi angusta porta per quam nisi pauci intrant, ibi illum superare poterimus. *Diliges proximum tuum sicut teipsum.* Sanctus Angelus respondit: Vir iste in proximos suos operatus est bona. Adversarius respondit: Non sufficit bona operari, nisi etiam proximum sicut semetipsum dilexerit. Sanctus Angelus respondit: Fructus dilectionis est bona operari, quia Deus reddet unicuique secundum opera sua. Improbus dæmon dixit: Sed quia verbum Dei diligendo non implevit, damnandus erit. Pugnante turba nefanda sancti Angeli victores fuêre.

Matth. 22. 39.

15. Victus sex vicibus diabolus more suo in blasphemiam erupit dicens: Si Deus iniquus non est, & si mendacium & verbi illius transgressio ei displicet, vir iste pœnarum expers non erit. Promisit enim sæculo abrenuntiare, & econtrario sæculum dilexit, contra Apostoli præceptum dicentis: *Nolite diligere mundum*,

1. Johan. 2. 15.

Circ. An. DC. L. Jan. XVI. *neque ea quæ in mundo sunt.* Virum ergo hunc neque propriæ sponsionis sermo, nec Apostoli prohibuit sententia. Sanctus Angelus respondit: Non sibi soli ea quæ sunt sæculi, sed omnibus indigentibus dispensanda dilexit. Nefandissimus diabolus dixit: Qualicumque modo diligatur, contra præceptum Divinum est & contra sponsionem Christianitatis in Baptismo.

16. Victos adversarios Angelis vincentibus, rursum diabolus ad callidas convertitur accusationes dicens: Scriptum est enim: *Si non annuntiaveris iniquo iniquitatem suam, sanguinem ejus de manu tua requiram.* (Ezech. 3. 18.) Hic non annuntiavit dignam peccantibus pœnitentiam. Sanctus Angelus respondit: De hoc enim tempore scriptum est: Prudens in tempore illo tacebit, quia tempus pessimum est. (Amos 5. 13.) Quando enim auditores despiciunt verbum, lingua etiam Doctoris loqui præpeditur, dum videt quòd audita prædicatio despicitur. Accusator antiquus respondit: Ille tamen usque ad passionem annuntiare debet, nec consentire nec tacere:

Recreatur ab Angelis.

17. In omni verò contradictione dæmonum prævalida nimis exstitit pugna, donec judicante Domino triumphantibus ejus Angelis, contritis devictisque adversariis immensa claritate vir sanctus circumfusus est, sanctorúmque Angelorum choris concinentibus: Nullus labor durus videri debet, nullum longum tempus, quo gloria æternitatis adquiritur: lætitiâ simul & dulcedine complebatur. Tunc sursum adspiciens vidit immensa agmina eximia claritate fulgentia Angelorum præcedentium sanctorúmque hominum advolantia quasi alis immensæ coruscationis circumdantibus eum, confusionem formidinémque ignis ac dæmoniorum terrores procul abigentia. Conspicítque duos venerabiles viros illius provinciæ, in qua vir Domini Furseus notus erat, quos videns obisse credebat. Hos Præsules cunctorum memoria usque ad nostra tempora celebratos propiùs ad se accedentes vidit ac familiariter propria dicentes nomina, qui vocabantur BEOANUS * & MELDANUS, & loqui cum eo cœperunt.

Beoanum & Meldanum Episcopos videt.

* de his in Mirac. n. 15.

Angelorum cantus audit.

18. Tunc adspiciebat magnam cæli serenitatem, & duos Angelos proximam cæli jocunditatem repetentes quasi per ostium intrantes æthereum, ac repentè circa illos magnitudinem claritatis & quasi per quatuor choros cantantium multitudines Angelorum ac dicentium: Sanctus, sanctus, sanctus Dominus Deus sabaoth. Tunc anima illius dulcedinem superni modulaminis ac sonitum ineffabilis lætitiæ ultra cælum sonantis intendente, circumfuderunt eum Angelorum agmina stantia etiam à dextris ejus. Tunc sanctus Angelus stans à dextris ejus dixit: Scis ubi agitur hæc lætitia & gaudium? Illo respondente se nescire, sanctus Angelus ait: Ad supernum conventum unde & nos sumus. Tunc mens ejus omnem laborem tribulationis obliviscens, immensa complebatur lætitia: quia superna audiens carmina clariùs & modulatiùs resonare, pro se solo decantari computabat, admiránsque ait: Magnum est gaudium hæc auscultare carmina. Cui dixit Angelus Domini: Hoc auditu nos pro ministerio dispensationis humanæ sæpè privamur [a]: & quod nos adnuntiando laboramus, dæmonia humana corrumpendo corda dissipant. Rursúmque Angelus Domini beato viro ad carmina cælestia audienda intento loquitur: In hoc cælesti regno nulla umquam justitia nisi de hominum perditione fieri potest.

Ad corpus redire jussus multa à SS. Beoano & Meldano discit.

19. Tunc prædictos Sacerdotes cum ingenti claritate à secreto cæli procedentes angelicáque formâ radiantes ad se venire conspicit, ac sibi ad sæculum redire præcipiunt. At ille tacens & hujus nuntii tristitiâ stupefactus in momento reversus est: sanctis autem Angelis eum reportantibus, præfati viri venerabiles spatium poscunt cum eo loquendi & dicunt: Quid times? unius diei iter est quo laboraturus es. Prædicans ergo omnibus adnuntia quia eorum in proximo est vindicta. Beato Furseo interroganti de mundi fine: Aiunt finem creaturæ etiam

a Angeli rerum humanarum curam gerentes, nullum suæ beatitudinis detrimentum patiuntur, nec ulli tristitiæ obnoxii sunt. Hæc ergo humano modo dicta accipienda sunt.

tunc

tunc non esse quamvis in proximo sit: sed famis & mortalitatis plagis humanum genus esse vexandum. Quod etiam signo solis cùm radios suos anno præterito abscondisset in modum lunæ jugiter splendentis significatum est. Duo verò genera sunt famis, unum in abundantia sapientiæ intelligendi verbum Dei & non implendi: aliud verò tenacia mentis in abundantia divitiarum. Sed de una radice amaritudinis generantur. Sicut enim avarus non impletur pecunia, quia avaritiæ amaritudo non sentit dulcedinem de perceptis bonis, inhiando ad ea quæ illicita sunt; sic etiam sermonis Domini dulcedinem malitiæ amaritudine occupatæ & detentæ non sentiunt animæ. Mortalitas verò propter Dei patientiam modicum quidem detenta est: sed quicumque hæc signa vidit, vel monita sanctæ Scripturæ despicit, si non egerit pœnitentiam, mors illius proxima est. CIRC. AN. DC. L. JAN. XVI. Nempe futuras calamitates.

20. Et quamvis omnibus Divina monita contemnentibus superni Judicis ira jam immineat, maximè tamen super Doctores Ecclesiæ ac Principes furor illius iratus est. Quia pereunt animæ Fidelium per hujus mundi illecebrosa vitia, per suggestionem militantis diaboli, per negligentiam Doctorum, per mala exempla pravorum Principum. Doctores namque Prophetarum libros considerantes intelligant, & quale sit hoc tempus cognoscant. Viri namque dimidii operis sunt, quia per omnipotentis Dei misericordiam, alii largitatis gratiam sunt adepti, sed carnis incontinentia sunt lubrici: Alii verò corpore quidem sunt casti, sed avaritiæ æstibus sunt cupidi. Alii quoque gratiam habent lenitatis, sed rancore animi sunt pusillanimes. Alii autem non recordando injurias suas citò ignoscunt, sed minùs cor cautè custodiendo, citiùs quoque irascendo rixas provocant. Alii ergo quod Deus singulis largiendo donavit, in hoc illi quasi proprio labore adquirentes gloriantur. Alii verò qui impugnantes eos devicerunt, corde vigili & bonorum operum instantia vincere omittunt. Ob peccata Doctorum & Principum.

21. Sunt quoque nonnulli, qui spiritualibus vitiis impugnantur. His omissis corpus in abstinentia affligunt, verbi gratiâ nocturnas illusiones, vel levia quæque crimina gravia existimantes; superbiam verò quæ Angelos de supernis dejecit pro nihilo computantes, vel avaritiam quæ primum hominem de paradisi expulit amœnitate non exsecrantur: nec invidiam per quam parricida Caïn fratrem suum Abel interfecit, falsum quoque testimonium per quod Salvator damnatus est, ac blasphemiam non exsecrantes non considerant quales vel quantæ super eos qui talia egerunt venturæ sunt plagæ. Multi enim à cibis quos Deus ad percipiendum cum gratiarum actione creavit abstinentes, hæc nefanda quasi licita sumunt; hoc est superbiam & avaritiam, invidiam, falsum testimonium, blasphemiam, per quæ detrahendo quasi carnes proximi cum sanguine illius comedunt. & quæ leviora sunt in Dei judicio, graviùs judicant; graviora verò leviora putant. Omnis ergo Doctor singulis vitiis congrua debet opponere medicamenta. Nam qui hæc vitia leviora esse aut gula aut fornicatione existimat, animarum inimicus potiùs quàm Doctor judicandus est. Spiritualia

22. Curatio ergo superbiæ est increpatio coram hominibus & humiliatio crebra in luto & cinere. Avaritiæ verò medicamentum est largitatis dispensatio, invidia verò per benevolentiam & benignitatem medicinatur, falsum autem testimonium humiliter confiteri ei in quem falsa congessit verba, & ab eo indulgentiam supplicari convenit. Blasphemiæ quoque malum medicamento sanatur per humilitatem subjectionis & linguæ ob omni inutili locutione refrenationem atque orationis instantiam. Contraria enim vitia contrariis virtutibus sanantur: nec satis est corpus affligere, si anima à malitia & nequitia non curatur. Principes ergo & Doctores Ecclesiæ Christi animas Fidelium ad pœnitentiæ lamentum post culpas provocent, & eas spirituali pastu doctrinę & sacri Corporis & Sanguinis participatione solidas reddant, nolentes excommunicent, ne reatum damnationis de neglectis sustineant, ulmum pro vite, & alnum pro oliva plantantes: dum plus terrenum & infructuosum laborem diligunt, quàm caritatem quæ omnium radix & culmen esse dignoscitur bonorum operum. Remedia eorum.

CIRC. AN. DC. L. JAN. XVI.

23. Contra Doctores Ecclesiæ iratus est Dominus eoquòd Divinos libros negligentes curas hujus mundi cum omni dilectione gerunt. Si enim legentes Prophetarum dicta intelligerent, nec is qui à mortuis resurrexit, plus timoris atque compunctionis audientibus inferre potuit. Sed nemo est qui prohibeat aut qui propellat. Rex enim & Sacerdos unusquisque secundum hoc quod scriptum est, quod sibi rectum videtur hoc facit. Causa verò & radix omnium malorum est superbia: populus enim contra Regem erigitur, Clerus contra Sacerdotem, Monachi contra Abbatem, filii contra parentes, juvenes contra seniores superbiendo diversa sentiunt. Sed sicut unusquisque eorum subjectus prælato sibi non didicit obedientiam humilitatis exhibere: sic justo Dei judicio agitur, ut illi ceteris prælato nullus humiliter subdatur, & quod ab illo superbiente alius injustè sustinuit, ille ab alio per districti Judicis justitiam dolens sufferat. Malum ergo superbiæ quod supernam Angelorum curiam destruendo corruperat, præsens quoque sæculum inordinatè pervertendo destruit.

Superbia omnium vitiorum causa.

24. Conversus quoque ad B. Furseum præfatus Sacerdos Beoanus qui hæc diligenter perorabat, ait: Vitam tuam creaturis Dei utendo serva, & omne quod malum est abnegando respue. Esto sicut fidelis dispensator, nihil tibi præter victum & vestimentum vindicans, sicque in auferendo lucro sicut in augendo temperatus. Qui enim sic libenter donum * sicut datum susceperit, os mutorum aperire poterit, nihil mendicans, nihil * negans. Deo odibile est aliena competere & propria retinere. Pauperibus enim & egenis convenit petere, habentibus autem indigentibus dispensare. Eleëmosynæ verò nullo rogante dispensandæ sunt pauperibus, bona quoque in omnes homines operanda sunt, maximè in domesticos Fidei. Iniquorum dona in pauperes & in omni solatio destitutos impertienda sunt. Nulla ergo discordia in Ecclesia Dei sit. Sed qui in plebe præsunt, Apostolico ordini & doctrinæ sanctæ insistant: qui verò in Monasteriis degunt, cum silentio operantes suum panem manducent.

Beoani salubria monita.

* id est donandi occasionem

* al. nulli

25. Sunt verò nõnulli qui à doctrinæ officio se excusant, & propter curas sæculi in publico prosiliunt. Bonum igitur quod agunt in occulto ponentes, lucem boni exẽpli proximis abscondunt: sęculi verò causas seu contentiones in publico agentes, mortiferæ cupiditatis venenum publicè eorum cordibus infundunt. Te ergo ipsum nec semper remotũ, nec semper in publico decernas, sed quando te remotũ esse volueris, omni custodia serva teipsum, omnia Divina observando præcepta; & quando in publicum processeris, ad animarum salutem non ad hujus mundi inhianda lucra animum intentum adhibeto. Sed & si quis tibi primâ horâ diei dona contulerit, & ante vesperum pœnituerit; sicut libens suscepisti, ita hilaris ei restitue. Nullam quoque patrimonii custodiam, nullam curis hujus sæculi intenti cordis diligentiam adhibeas, sed omnibus adversantibus vel contrariis puri pectoris indulgentiâ bona pro malis rependens, pro inimicis summum supplica Deum. Qui enim pacati cordis lenitatem contrariis & sibi resistentibus illæsam servaverit, omnium ferarum & bestiarum ferocitatem in mansuetudinem convertet. Nullum enim boni operis sacrificium sic Deo acceptabile & probatum est quàm patientissimi cordis contra omnes injurias lenitatis mansuetudo, per quam omnia adversa ac damna quasi lucra & prospera spe futuræ remunerationis lætus Domino juvante suscipit. Duo enim animæ inimici esse probantur, diabolus & mundus: & unusquisque eorum vicissim alter alterius dilectionem insinuat, ut per hoc quod anima mundi hujus illecebris substernitur, ab adversario vincta & possessa teneatur.

In publico quomodo agendum.

26. Vade ergo terræ hujus Hiberniæ Principibus verbum Domini adnuntians, ut relicta iniquitate per pœnitentiam ad salutem perveniant animarum. Tunc deinde excellentioribus sanctæ Ecclesiæ Sacerdotibus hæc ipsa adnuntia, quòd omnipotens Deus zelotis est si plus amant sæculum quàm ipsum. Negligentes enim animarum utilitates lucris hujus sæculi deserviunt, & ad mortem seram prædicant pœnitentiam, & tunc dona eorum suscipientes ignem de illorum tormentis perferunt.

Furseus jubetur monere Antistites & Principes.

27. His dictis supernum illud Angelorum cælo receptum est agmen: Beato quoque Furseo cum tribus Angelis solis ad terram reversuro maximus appropinquabat ignis. Sed Angelus Domini, sicut antè, medium dividens findebat ignem, virque unus ex igne prosiliens dæmonibus illum projicientibus super humerum ejus, maxillam maxillæ ejus impressit. Cognoscebátque virum qui ei vestimentum proprium moriens perdonavit, humerúmque ejus ac maxillam incendens, ab Angelo sancto in ignem unde exiit projectus est, Angelo qui à sinistris volabat inter beatum virum & ignem stante, dexter illum Angelus in flammas projecit. Tunc diabolus antiquas repetens fallacias dixit: Noli repellere quem antea suscepisti: & sicut ejus bona suscepisti, sic de pœnis ejus particeps esse debes. Angelus Domini respondit: Non propter avaritiam, sed propter animam illius liberandam suscepit. Cessavítque ignis. Tunc dixit Angelus Domini: Quod accendisti hoc arsit in te. Si enim hujus viri in peccatis suis mortui vestimenta non suscepisses, nec pœnæ illius in corpore tuo arderent.

Circ. An. DC. L. Jan. XVI. Damnati hominis attactu aduritur.

Nota.

28. Prædica ergo omnibus, quòd pœnitentia agenda est, & à Sacerdotibus suscipienda usque in extremam horam, sed tamen* nihil substantiæ ejus suscipiendum, nec corpus ejus in sancto sepeliendum est loco[a]. Vivo tamen prædica acriùs, quatinus cor illius amaritudo compunctionis tangat, tangens quandoque purget, omnibus pristinis renuntians iniquitatibus eleëmosynas ubertim pauperibus distribuat. Nihil tamen exinde à Sacerdote ei prædicante suscipiatur. sed juxta sepulcrum ejus bona illius pauperibus dividantur, ne in aliquo iniquitatis illius particeps sit.

Peccator in extremis pœnitens quî tractandus.

* *Bolland. addit* nisi pœnituerit

29. His atque aliis exhortationis sermonibus instructus super tectum Ecclesiæ inter sanctos constitit Angelos, suúmque corpus considerans, nec parietes domûs, nec turbam lugentium, nec ipsa corporis indumenta videre potuit: jubetúrque ab Angelo proprium cognoscere & resumere corpus. Tunc ille quasi ignotum cadaver timens noluit se ibidem appropinquare. Cui respondit Angelus: Noli timere, inquit, hoc suscipere corpus, quod sine ulla repugnatione infirmitatis vel vitiorum repugnantium quamvis invalidum habere poteris. Concupiscentias enim illicitas in hac tribulatione superâsti, ut ultra contra te non prævaleant. Tunc vidit à pectore illius corpus aperiri: dixítque ei Angelus: Reviviscens corpus tuum aquâ fontis superfundatur, & nullum dolorem nisi tantùm concremationis sentire poteris. Benefacies, omnémque gressum tuum usque in finem videbimus, & sic te lætum bene operantem suscipiemus. Exsurgens autem vir sanctus quasi ex profunda mortis quiete, conspiciens multitudinem parentum vel vicinorum sive etiam Clericorum, ingemiscens magnitudinem humanæ stultitiæ, ardúumque & difficillimum transitum admirans, magnitudinem quoque remunerationis pervenientibus ad beatas sedes singulis per ordinem adnuntiabat: atque vivâ superfusus aquâ, incendium inter scapulas illius quod de iniquo sumpsit viro, in facie ejus apparuit. Mirúmque in modum quod anima sola sustinuit, in carne demonstrabatur.

Fursei anima expurgata redditur corpori.

30. Egressus inde verbum Dei prædicabat, & ea quæ viderat vel audierat omnibus populis Scottorum adnuntiabat. Erat verò in illo incomparabilis gratia nihil terrenum * usquam competens, omni petenti se tribuens, Prælatis & subditis æqualis, Magnatibus & Regibus timendus, humilibus & contemptoribus sæculi imitandus, omnibus bonis amabilis, iniquis & peccatoribus terribilis, Divinis virtutibus clarus. Ex obsessis enim corporibus dæmonia fugabat & pauperes recreabat.

Pœnitentiam prædicat.

* *al.* cuiquam petens

a Nota Ecclesiæ Hibernicæ censuram sæculo VII. erga eos qui pœnitentiam in extrema differebant. Longè severiùs in ejusmodi homines animadvertebat primæva Ecclesia. *Prohibendos omnino censuimus à spe communionis & pacis, si in infirmitate atque periculo cœperint deprecari: quia rogare eos non delicti pœnitentia, sed mortis urgentis admonitio compellit: nec dignus est accipere solatium, qui se non cogitavit esse moriturum*, inquit Cyprianus in Epist. ad Antonian. Lege Gabriëlem Albaspinæum in lib. 2. Observat. cap. 28. & in Notis in Epist. Inonocentii ad Exuperium.

ANN. CHR. DC. L. JAN. XVI. Annos XII. sibi restare intelligit.

31. Dúmque unius anni spatio Hiberniæ insulæ populos per doctrinæ studium circumire studuit, instabat dies anniversarius, quo visiones à corpore sublatus viderat, memorans semper unius diei iter sibi fuisse injunctum. Multis enim sapientibus ac religiosis comitantibus viris eadem nocte molestia corporali correptus & in solo tantùm pectusculo vita palpitante vidit Angelum Domini ea quæ ad opus sunt prædicationis congrua sibi adnuntiantem, & unius diei iter exponentem ac duodecim annos in opere prædicationis completurum prædicentem. Quod ita factum est.

In solitudinem secedit.

32. Completis verò annis decem, omnibus sine personarum acceptione verbum Dei adnuntians, inruentium populorum multitudines non ferens, aliquantorum etiam animos invidia stimulante contra se commotos esse deprehendens, relictis omnibus quæ habere videbatur, paucis cum Fratribus ad insulam quamdam parvulam in mari positam profectus est, atque exinde non multum pòst de Hibernia peregrina litora petens per Britannias in Saxoniam[a] transvectus est, ubi honorificatus est à SIGEBERTO Rege & susceptus, & verbo Domini Barbarorum mitigabat cor.

Deinde in Saxoniam.

Monasterium construit.

33. Completis verò duodecim annis quos Angelus prædixerat, Sanctus quadam infirmitate correptus angelica fruitur visione: ubi etiam de prædicationis instantia admonitus, nullum vivendi finem audivit. Tertio die tacendo Evangelicum præceptum admonet: *Vigilate & orate, quia nescitis diem neque horam.* Quod vir Deo plenus intelligens, locum Monasterij à prædicto sibi Rege traditum acceleravit construere. Quod Monasterium [b] in quodam castro constructum, silvarum & maris vicinitate amœnum, Rex gentis illius ANNA ac nobiles quique tectis & muneribus adornârunt.

S Foillano illud committens, secedit in eremum.

34. His rite gestis vir sanctus ab omni sæculi atque ipsius Monasterij cura alienare se cupiens, cum sapientissimis Fratribus tractavit. Habuit enim secum reverentissimos & spirituales viros, qui exemplo tanti viri, & in Monasterij probatione, & in diversis laboribus vitæ & humilitatis & caritatis gratia proficerent. Inter quos etiam germanos proprios habuit FOILLANUM sanctum admodùm virum [c] cui etiam sortitam Monasterij & animarum dereliquit curam: Alter verò ULTANUS diuturna Monasterij probatione dimissa, ad eremitalem vitam multis jam annis ab eodem electam derelictis omnibus curis & rebus nudus ad fratrem suum qui jam theoricâ pascebatur vitâ, solus profectus est. Labori quotidiano & orationibus continuis deservientes per annum integrum ibidem philosophantur.

Revocatus à Rege, postea in Franciam venit.

35. Tunc quibusdam causis ingruentibus à populo vel Rege vir altioris ingenij ad consilium vocatus: immò etiam compulsus desideratum sibi eremi dereliquit locum. Omniáque animo pervigili tractans ac turbatam esse provinciam Gentilium incursione perspiciens, nec ibidem diuturnum Monasterialem ordinem perpensans, ad Galliarum litora dimissis ordinatísque omnibus navigavit: ibíque à Francorum Rege CHLODOVEO & Patricio HERCHENALDO honorificè suscep-

a Nempe in Saxoniam Britanniæ, non Germaniæ, ut ex Beda in lib. 3. Hist. cap. 18. constat.

b Bollandus sic habet: *Quod vir Deo plenus intelligens, locum Monasterij à prædicto sibi Rege Sigeberto traditum acceleravit construere, quod Monasterium vocabatur Cnoberesburch, in quodam castro constructum.* Beda paullò aliter, *constructum in quodam castro quod lingua Anglorum Cnobheresburg, id est urbs Cnobheri vocatur,* lib. 3. Hist. cap. 19.

c Addidit Bollandus: *cui etiam Sacerdoti cum SS. Gobbana & Tibulla Presbyteris Monasterij* &c. quæ eadem fere apud Bedam leguntur, & in veterrimo Compendiensi apographo desunt. S. Foillanus Fursei frater, alius à Foillano S. Livini discipulo, mortuo Furseo in Brabantiam cum fratre Ultano profectus, Fossense Monasterium ædificavit: ejúsq; curâ Ultano relictâ, in Nivialensi Parthenone S. Gertrudis Virginis *contubernalis* aliquamdiu vixit. Demum aliquando ad Fossense Monasterium Rhodio Cameracensis diœcesis opido proximum fratris visendi gratiâ tendens, in silva seu *villâ Sonesiâ*, à nefario homine cum tribus sociis interemptus est pridie Kalend. Novembr. anno circà DC.LVI Corpus ipsius post septuagesimum diem, hoc est XVII. Kal. Febr. repertum, sepelitur in Fossensi Monasterio, quod nunc est Collegium Canonicorum, ac III. Non. Septemb. è terra levatur. Corpora verò trium sociorum in Nivialensi Cœnobio condita sunt. Quæ de Foillani Pontificatu & itinere Romano tum in Vita MS. tum apud Molanum leguntur, omnino incerta sunt. Consule Vitam S. Gertrudis Abbatissæ Nivialensis ad ann. 658. & S. Ultani Elogium anno 680.

tus Monasterium in loco quem nuncupant LATINIACUM [a] construxit. Ac non multo pòst Fratribus ordinatis cum Rege & Patricio iter agens, infirmitate corripitur: ibique diu jacens, virorum nobilium & ipsius reverentissimi Regis visitatione frequentatus, ab ore illius sermones gratiæ & condimentum vitæ adsumebant æternæ: & sic præsentia relinquens [b] ad æterna commigravit regna.

AN. CHR. DC. L. JAN. XVI. [a] Latiniaco Monasterio constructo moritur. [b] Perronæ sepelitur. [c] * Bollando XXVII. [d]

36. Corpus verò illius ab illustri viro Herchenaldo Patricio retentum causâ Ecclesiæ quam sibi magnopere construxerat, in villa cui Parona [c] vocabulum est ponitur: & quia ipsius Ecclesiæ dedicatio intra triginta * dies parabatur, in quodam loco in porticu interim corpus sanctum summa cum diligentia custoditur: ac post tantos dies ita illæsum invenitur, ac si eadem hora de hac luce fuisset egressus. Reverenter ergo [d] juxta morem prope altare conditur; ibique fere annis quatuor demoratur. Constructâ verò ad Orientalem partem altaris domunculâ, ibi post tot annos immaculatum corpus à reverentissimis subvectum Episcopis ELIGIO & AUTBERTO [e] transfertur sine ulla putredine: ubi etiam rectà fide petentibus, merita illius clarescunt Divinis virtutibus, adjuvante Domino nostro JESU-CHRISTO qui cum Patre & Spiritu-sancto vivit & regnat in sæcula sæculorum, Amen. [e]

DE VIRTUTIBUS S. FRUSEI.

1. REm actam atque gestam, Fratres dilectissimi, ad memoriam concitemus Confessoris, ut cunctæ proles devulgantes restaurent Ecclesias, quia Pastor gregis & Doctor istud despexit sæculum, laudes terrenas, munera regalia, decus Principis: & aulam Christi diligens penetravit regna polorum cum Sanctorum millibus, & lætus Pastor cum ovili lætos portans fructus. Nam quos elegit & amavit, non dereliquit post tergum. Pius utique Furseus, largus & humilis, qui cùm esset regali ex regimine [f], sermone affabilis, ad congregandum promptus, efficax in opere; omnia sibi commendata Deo diligenter servans, se & omnia sua propria in munus detulit Salvatori. Omnia hæc ut audivimus & credimus pro intuitu amoris Dei ultramarinis adimplevit documenta partibus, ac postremò meruit audire vocem Domini dicentis: *Venite ad me omnes qui laboratis & onerati estis & ego reficiam vos.* Et iterum: *Qui reliquerit propria, id est agros & propinquos & cetera omnia propter nomen meum, centuplum accipiet &*

Mat. 11. 28. Id. 19. 19.

a Latiniacum locum ita describit alter anonymus, & ex eo Arnulfus. *Hinc silvâ peropacâ tegitur, hinc Matronâ aquâ honestatur: hinc multiplex & delectabilis pratorum planities, hinc fecundissimarum vinearum floret densitas ... Ecclesias in prædicto fundo ædificat* Furseus, *quarum unam in honore Domini Salvatoris, alteram verò in memoria B. Principis Apostolorum Petri consecrat, tertiámque vili quidem construit opere, sed cotidiana usque nunc miraculorum mirificat amplitudine: quæ in ejusdem B. Fursei honore à posteris dedicata, magna præbet tam animarum quàm corporum dona salutaria.* Exstant in hunc usque diem tres illæ Ecclesiæ, quarum prima S. Salvatoris, ac tertia S. Fursei parœciales sunt; secunda S. Petri, Basilica Abbatialis est ac principalis.

b Bollandi editio inserit hæc verba: *in loco Macerias nominato* XVIII. *Kalend. Febr. ad æterna* &c. quæ desunt in antiquioribus Monasterij S. Cornelij Compendiensis apographis, quamvis eo ipso die Furseum decessisse persuasum nobis sit. Certè in alia Vita ab anonymo scripta uti & in libro sequenti Mirac. *sub die* V. *Id. Febr.* tumulo conditum dicitur B. Fursei corpus, quod diebus fere triginta insepultum jacuit. Ecclesiæ dedicatio quæ *intra triginta dies hîc parata* dicitur, apud Bedam *post dies viginti septem* facta memoratur, quo die S. Fursei corpus prope altare reconditum est. Et tamen dies dumtaxat quinque supra viginti inter XVII. Kal. Febr. & VI. Idus ejusdem mensis numerantur.

c De Parona seu Parrona & Perrona, *Perrone*, opido munitissimo Veromanduorum ad Somenam, agemus in Elogio S. Ultani Abbatis.

d Interpolatoris manus addidit apud Bollandum, *die* VI. *Februarij*. De hoc infrà.

e Bollandi textus sic habet: *Eligio scilicet & Autberto & à Foillano & Emiano Abbatibus, & aliis sanctis viris transfertur.*

f An legendum *germine?* Certè Bollandus legit *ex regali semine*. An fortè *Regalis regiminis* nomine intelligenda est dignitas Pontificalis, quæ Furseo à nonnullis tribuitur? Sic enim alter Vitæ conditor anonymus: *Ampliata igitur sanctitatis hic donativo præditus, tandem Pontificalis dignitatis Deo favente adipiscitur decus, ut populum Dei signifer egregius in præsenti regeret, quem consortem sui quandoque in cælestis palatij receptione gauderet.* Et apud Cameracenses teste Molano Furseus ut Episcopus colitur. Atqui in Collectione Canonum Hiberniensium To. 9. Spicilegij Acheriani Episcopos in lib. 36. *Principes* passim, in lib. 46. c. 1. *Reges* appellatos reperies. Non tamen Furseum fuisse Episcopum crediderim, sed fortasse Abbatem illius Monasterij Hibernici, qui Abbas teste Beda in Hist. lib. 3. cap. 4. Episcopis præerat. Adde etiam Abbates in prædicta Collectione Canon. etiam *Principes* appellari, lib. 18. cap. 6. *Si quis commendaverit animam suam & corpus & omnia quæ habet, Deo & Principi, id est Abbati sancto* &c.

vitam æternam recipiet. O virtus abstinentiæ & mortificationis carnis, quæ & hæc omnia custodivit & docuit.

Furseus Sigeberto juvante Monasteria construit.

* f. receptaculum

2. Veniens namque in Saxoniam ibi à SIGEBERTO Rege honorificè susceptus est: qui præ gaudio nesciens quod opus ei egisset bonitatis, obtulit ei munera, aurum & gemmas & divitias innumerabiles. Ipse prædictus Furseus pro nihilo habuit hæc omnia: sed petens ab eo aliquid exspectaculum *, ubi sibi & suis post se venientibus præpararet hospitium. Rex ejus adquiescens sermonibus, non solùm eum dilexit, verumetiam post ejus regimen clamans pro amore Sancti dedit auxilium & consolationem. Tunc vir Domini in ipsa prædicta traditione construxit Monasteria [a], & Ecclesias cum sanctis pignoribus dedicavit, atque Monachos & Virgines ad serviendum Domino cum cura regulari constituit. Qui venientes ad se debiles & claudos, cæcos atque leprosos, vel etiam qui varias habebant injurias, cunctos salvabat ab infirmitatibus, & cunctis se petentibus dabat necessaria. Qui honorabilior ceteris effectus, cunctis prædicabat remedium pœnitentiæ, & cunctos ab erroribus salvabat.

Prefectis Foillano & Ultano Romam tendit.

* al. Romam

3. Benedictus Pater Furseus omnia sua gubernata propriis germanis suis FOILLANO & ULTANO ad custodiendum dereliquit. Angelo admonente petiit à Rege sibi licentiam dari in Romaniam * transmeare [b], ubi piis precibus ad limina SS. Petri & Pauli & ceterorum Sanctorum orationibus vacaret. Qui ad hæc respondit ei dicens, non dimissurum se eum, nisi ei voto vovisset iterum revertendi. Cui Domini athleta vovit auxiliante Domino reversurum se esse. Petentésque ejus benedictionem omnes deduxerunt eum cum pace ad litora maris. Navigans autem venit in Galliam, statímque à Rege CHLODOVEO & Patricio ERCHENALDO honorificè est susceptus. Data est ei à Rege licentia prævidere omnem potestatem suam, ut sibi condignum locum inveniret: sed vir Domini iter quod cœperat petebat ne impediretur.

In Galliam honorificè exceptus.

Haimonis Ducis filium suscitat.

4. Sed longum est narrare quanta in partibus transmarinis Dominus per eum dignatus est operari miracula, & hoc potentissimo operi ejusdem divino jungendum est miraculum. Veniens in pagum Pontivum, & in villam quæ dicitur *Maioc* [c], in qua audivit planctum magnum in domo HAIMONIS Ducis eoquòd filius ejus esset defunctus unicus quem habebat. Tunc petiit vir Domini illud corpus ad custodiendum per noctem. Quod impetravit, & jussit corpus poni in secreto cellulæ secum, clauso ostio flectens genua & cum lacrymis Dominum deprecans: pariter surgunt Sanctus de pulvere, infans de feretro. Mane autem facto veniens Haimo cum uxore sua, & cum turba plurima virorum & mulierum lamentantium cum luminibus ad domum ubi vir Domini orabat, invenerunt vivum quem mortuum suspicabantur, canentem & laudantem Dominum cum viro sancto. Tunc Haimo cum omni populo lætus effectus est glorificans Deum qui est gloriosus in Sanctis suis. Dedit ei possessionem suam nomine Macerias [d], & deprecatus est eum, ut ab eo numquam discederet. Vir Domini hoc respuens, iter carpebat quod cœperat.

Haimoni obitum suum præsignat.

5. Tunc populi vociferantes post eum osculantes ejus vestigia, & petentes

a In alio anonymo etiam plura Monasteria Furseus construxisse legitur: unicum tamen memorat antiquior Vitæ Scriptor & Beda suprà

b Furseus ab itinere Romano per Chlodoveum & Erchinoaldum revocatus esse ex consequentibus videtur. Et tamen Arnulfus & Desmaïus Romanam Fursei peregrinationem, ejúsque cum Romano Pontifice congressum describunt: aiúntque Furseum postea in Angliam denuò ad Sigebertum revertisse, demúmque iteratò accessisse in Galliam, ubi tum Latiniacum Monasterium ædificaverit. Verùm ex iis quæ de tempore S. Fursei obitûs inferiùs dicemus, apparet, Furseum id prestare non potuisse Martino Pontifice, ut vult Desmaïus, cùm Martinus anno ante Fursei mortẽ uno tantùm aut altero ad supremam Sedem evectus sit. Certè tota illa peregrinationis historia omnino suspecta est: reversio in Saxoniam ficticia ex utriusque anonymi Vitæ Scriptoris silentio probari potest.

c Villa *Majoc* ad Alteiam fluvium posita, nunc *Hemont* vicus ab Haimone Duce appellatur, ut Bollandus adnotavit.

d Locus Maceriæ in Pontivo ad Alteïam fluvium infra Durlensium opidum, in binos distinctus est vicos, quorum alter *Mazeroëles*, alter *Forhem* seu *Forshem*, id est Fursei-domus appellantur. In vico Forshem egregium cernitur Templum S. Fursei nomine ac miraculis illustratum, quò fideles accolæ voti causâ maximè ad languidam luem ab infantium corporibus depellendam concurrunt, teste Jacobo Malbranco in lib. 3. de Morinis cap. 32.

ejus benedictionem, qui omnes à variis infirmitatibus sanabat. Sed & Haimo provolutus ad pedes ejus dixit: Oro te, vir Dei, quamvis non simus digni ut nobiscum continuò maneas, vel tuum transitum nobis manifestes. Vir Domini dixit: Quando in una nocte tres horas fulgoreas videris mutatas, tunc me transiturum scias.

AN. CHR. DC. L. JAN. XVI.

6. Deinde veniens in pagum Ambianensem & in curtem vocabulo Antiolum * super fluvium Corbeiam [a], ubi obviavit ei vir malignus exuens eum pallio suo & minans eum cum discipulis suis fustibus cædi: & pergens ad domum suam portavit cappam viri Dei jactans eam mulieri suæ. Et insiliens super eum spiritus malignus & super uxorem suam & unicum filium suum fregit linguas eorum, & filia surda & cæca effecta nullus ex eis loquebatur. Secutus est eum vir Domini usque ad domum petens hospitium; & responso non invento misericordiâ motus, fecit orationem pro eis ut indulgentiam acciperent. Merito Sancti crediderunt simul & sanitatem receperunt. Ipsi conversi ad Deum pro amore Sancti se & cuncta propria in munus detulerunt Salvatori.

Spoliatur à Latrone.
* al. Antoilum, Anteüil
Latronem cum suis à dæmone arreptum liberat.

7. Deinde divino desiderio anhelans veniensque in Grandem-curtem * in pagum Atrabatensem * petivit diversorium à femina nomine ERMENFLIDE, quæ videbatur multas habere possessiones & pecunias: sed minimè impetravit. Statim ut vidit vir Domini duritiam ejus recessit, & in ipsa hora cœpit eam inimicus vexare. Et ecce nuntij post eum venerunt ad invitandum eum dicentes: Serve Dei, ecce vocat te domina nostra, veni libera eam à vexatione: scit enim quòd propter te tanta patitur mala. Sed noluit vir Domini reverti ad ejus habitaculum, quia sciebat quod ei evenerat. Attamen compuncto corde pius Pater misit unum ex discipulis suis cum baculo suo ad eam: ut autem introivit domum, dæmone cum tremore exsiliente ab ea muliere, facta est sana. Veniens autem post virum sanctum, & provoluta pedibus ejus, se & sua propria ei devota vovens, postea multis vixit annis. O Fratres dilectissimi, quàm clara & quàm pretiosa fuerunt merita Sancti: non solùm namque per ejus manus virtutes clarescebant, verumetiam ex baculo quem in manu frequentissimè portabat, ad quotquot infirmos mittebatur statim sanabantur, & illud quod superiùs memoravimus quotidie per totam Galliam divulgabatur.

Ermenfledam etiam inhospitalem.
* Grand-court
* l'Artois

8. Vir Domini memoratus Erchenaldus audiens ejus famam, obviam ei perrexit orans & postulans ut veniret ad domum ejus ad palatium Parronensis vici, & in sacro Baptismo filium suum poneret, & à fonte susciperet. Quod vir sanctus non renuens, sed proximum sicut semetipsum diligens pariter pergunt. Venientibus ad locum nominatum, magna ibi fit lætitia, sed tamen sex vincti in carcere tenebantur in ipso vico. Ipsi ubi audierunt adventum ejus, clamabant dicentes: Ora pro nobis serve Dei propter Deum, quia credimus per tuum adventum nos salvari. At ubi audivit vir Domini misericordiâ motus postulavit pro eis ut dimitterentur, sed minimè impetravit. Accedens ad epulas vir Domini expectabat mirabilia: dixit enim se non esse pransurum antequam vinctos ante se vidisset. Audiente Domino petionem servi sui, & ecce cunctis videntibus qui erant retrusi, absque ulla contagione advenerunt illæsi. Cuncti adstantes simul coram Principe veniam postulaverunt, & glorificaverunt Deum, eoquòd evenisset virtus eis & salus & adjutorium.

Perronam invitatus, captivos solvit.

9. Tunc electus Domini Erchenaldus constituit tres domesticos suos qui virum justum per diversa loca deducerent, & ubicumque sua propria fuissent ei monstrarent, ut qualis ei locus amabilior fuisset ad habitandum daretur: qui & fecerunt. Sanctus verò Furseus è cunctis locis Latiniacum expetivit. Veniens autem in ipsum prædictum locum, fixit baculum suum in terram, & mox bullivit fons magnus, qui usque hodie locum irrigat, & multis à diversis infirmita-

Latiniacum petit.
Fontem illic scaturire facit.

[a] Corbeia amnis nomen dedit celeberrimo Corbeiæ Monasterio, quod S. Bathildis construxit ad confluentes Corbeiæ amnis in Somenam.

CIRC. AN. DC. L. JANV. XVI.

& Miraculis egregij Conf. Fursei secundum quatuor schedulas (*id est secundum quatuor libros duorum priorum Auctorum*) prout potuimus, notari volumus, quoniam majorem ceteris visionem propter nominum & verborum lapsus non attigimus: eoquòd venerabilem Bedam qui ejus mentionem in Anglorum Gestis pulcherrimè facit, eam ut est incompti calami pertransisse cognovimus... Quæ autem præfatus ille prudens Historiographus exinde scripsit, exinde subter adnotavimus, quia testimonium ejus de ipsa visione contra remordentes improbos pro scuto fidei opponere gaudemus. *De Arnulfo Abbate Latiniacensi, S. Theobaldi Confessoris* fratre germano *notanda quædam ex Historia MS. S. Florentini Conf. in Monasterium Latiniacum.* Acta sunt hæc anno ab Inc. Domini millesimo nonagesimo quarto, regnante Philippo Rege, anno imperij sui tricesimo tertio, præsidente quoque in urbe Parisiorum Gaufrido Episcopo, Arnulfo regente Ecclesiam Latiniacensis Cœnobij * anno siquidem introitûs ejus vigesimo octavo. *Quisquis sit tertiæ S. Fursei Vitæ Scriptor, qui ex duobus Scriptoribus primis narrationem suam plurimum contexit, & S. Fursei genealogiam primus fortasse delineavit; quisquis sit, inquam, ille Auctor, eum cum secundo quamvis inedito prætermittimus, contenti primario Scriptore, quem Beda suo calculo omnibus approbavit. Porro si qua observatione digna in duobus posterioribus occurrunt, in adnotationes referemus.*

* *Fuit etiã Abbas S. Columbæ prope Senonas, lege Chron. S. Petri Vivi an. 1075. To. 2. Spicil. Acher.*

Fursei memoria.

4. *Vsuardus Martyrologio suo Furseum inscribit* XVII. *Kal. Februarij his verbis:* Parronâ Monasterio S. Fursei Conf. *Ado in veterrimo nostro exemplari hæc addit:* Hic satis clarus & verbo exstitit & exemplo; multisque viam salutis ostendens, confectus senectute bona feliciter migravit ad Christum, sepultus primò in Latiniaco Monasterio, deinde translatus Parronam, ubi multis miraculis clarus quiescit. *Ado Vsuardo & aliis fortasse nonnullis erroris auctor fuit, dum Furseum Latiniaci primò sepultum scribit: qui error ex subjecta Vita ac libro Mirac. satis refellitur. De ceteris Fursei diebus festis infrà.*

Latiniaci Monasterij status & viri illustres.

5. LATINIACUM *Monasterium, vulgo* Lagny, *in pago Briegio positum ad ripam fluminis Matronæ, sex supra Lutetiam Parisiorum milliaribus Gallicis, à Furseo construi cœptum est Erchinoaldo Palatij Præfecto prædium & subsidia conferente, sub principatu Chlodovei Regis Dagoberti filij anno circà* DC. XLIV. *Rectorémque habuit Furseum ad annum vitæ ipsius supremum, quo Furseus substituto Emiliano seu Eminiano Britanniam repetens, in Pontivensi vico Maceriis dicto mortem obiit. Postea Latiniacum Cœnobium in ejusdem nominis opidum accrevit, & usquemodò Ordini Benedictino sub S. Mauri Congregatione addictum est. Floruere in isto Cœnobio SS.* EMILIANUS *Abbas à B. Furseo successor designatus;* ELOQUIUS & MOMBOLUS *itidem Abbates, qui in Galliam venisse dicuntur unà cum Furseo, Ettone, Bertuino ac Sidonio, quos postea Foillanus & Vltanus S. Fursei fratres germani secuti sunt: de quibus omnibus infrà suis locis. His Latiniacensibus viris piis addendus S.* MADELGARIUS, *vulgò* S. Mauger, *qui illic Prioris curam gessisse creditur, &* V. *Idus Apriles colitur, alius à S. Madelgario seu Vincentio ex-Comite Monacho Altimontensi, qui Altimontense ac Sonegiense Monasteria in Hannonia construxit. Addendus etiam S.* ANSILIO *Latiniaci Monachus, qui in Ecclesia Latiniacensi* V. *Idus Octob. honoratur. Hujus atque Madelgarij gesta ignota. Latiniacum à primævo conditu Regulæ Benedictinæ fuisse adstrictum probabile videtur. S. Furseus venit ex Hibernia, quum S. Benedicti Institutum eò necdum propagatum fuerat, Scotis seu Hibernis Romanos ritus eatenus aversantibus. Deinde in Saxoniam Anglorum Orientalium provinciam accessit, ubi cum Felice Episcopo (de quo Beda in lib. 3. Hist. cap. 18.) Christianam Religionem disseminavit, & Monasticas leges, quas nondum regio illa acceperat. Postea in Galliam appulsus, Latiniacum Monasterium ædificavit eo tempore, quo in Gallia teste Vita S. Salabergæ Auctore gravi Cœnobia ex præscripto dumtaxat SS. Benedicti & Columbani instituebantur.*

Fursei genus & institutio.

1.

UIT vir vitæ venerabilis FURSEUS nomine, nobilis quidem genere [a], sed nobilior fide: sæculi dignitate inter suos clarus, & in Divinorum munerum gratia præcipuus. Hujus viri infantia sacris quibusdam miraculorum præsagiis ornabatur, summis etiam Sacerdotibus [b] per Divinam providentiam commissus sacris litteris & Monasticis erudiebatur disciplinis.

Virtutes.

2. Crescente verò ætate, gratia providentiæ Dei erga illum in bonorum affectuum opus quotidie crescebat. Erat enim formâ præcipuus, corpore castus, mente devotus, affabilis collo-

a Ex Regia stirpe ortus creditur S. Furseus. Arnulfus Latiniacensis Abbas & post eum Jacobus Desmaius Fursei lineam ex Fundloga Rege Mommoniæ (quæ Hiberniæ pars Australis est) per Philtanum Fundlogæ filium & Gelgehem Ælfiudi filiam deducunt. Quæ quidem genealogia tanti non est, quanti Venerabilis Bedæ auctoritas, qui Furseum non quidem ex Regio, sed ex *nobilissimo genere Scottorum* procreatum dicit. Lege librum Mirac. num. 1.

b Apud Arnulfum Latiniacensem Brendano Antistiti venerando patruo suo apud Esbrem insulam commoranti Furseus commissus dicitur. In alia Vita Auctoris anonymi nullus speciatim exprimitur. Plura alia apud Arnulfum non satis firma reperias.

quio, amabilis adſpectu, prudentiâ præditus, temperantiâ clarus. In interna fortunatione* firmus, cenſurâ juſtitiæ ſtabilis, longanimitate aſſiduus, patientiâ robuſtus, humilitate manſuetus, caritate ſollicitus: & ita eum decor ſapientiæ adornabat, ut ſecundùm Apoſtolum ſermo illius ſemper in gratiæ ſale eſſet conditus. Bonorum ergo operum gratiâ plenus, patriam parentéſque relinquens, ſacræ Scripturæ ſtudiis aliquot vacabat annis. Inſtructus quidem dogmate Divino, Monaſterium in quodam conſtruxit loco, ubi undique religioſis confluentibus viris, aliquos etiam parentum pia ſollicitudine evocare curavit. CIRC. AN. DC. L. JAN. XVI. *al. fortitudine Coloſſ. 4. 6. Relicta patria Monaſterium condit.

3. Hac ex cauſa dum patriam parentéſque viſitare properaret, ut inter illos ſacri verbi ſemina ſpiritualibus ſeminaret eloquiis; quadam die corporis ægrotantis moleſtiâ corripitur, ac deinde ad paternam amicis ſuggerentibus commigravit domum. Illo verò ſuper alterius manum innitente, perrexit haud longè à domo ſua, veſpertinale exorſus pſalmodium, orationi intentus, tenebris ſubitò circumdatus ſtetit. Nec enim pedes movere infirmatus valebat, ſed quaſi jam mortuus ad proximam deportatus eſt caſam. In paterna domo ægrotat.

4. Et cùm ſe tenebrarum caligine circumdari vidiſſet, quatuor manus deſuper ad ſe extenſas conſpexit [a], tenentéſque illum per brachia niveis ſubvolabant pennis. Manus quipppe ſub pennis erant, quæ illum ex utraque parte ſuſtinebant, & quaſi per caliginem Angelica cernebat corpora. Altiùs verò perveniens, mirifico ſplendentes fulgore facies ſanctorum cernebat Angelorum, vel (ut certius dicam) claritatem eximiæ lucis ex ipſis Angelicis intuebatur conſpectibus, nec aliquid corporeum niſi luminis claritatem potuit videre. Tertium quoque Angelum armatum ſcuto candido & fulgoreo gladio, claritate præcipuum ſe præcedere conſpexit. Hi tres cælicolæ ſplendentes pari fulgore miræ ſuavitatis dulcedinem per alarum ſonitum & carminum modulamina conſpectúſque pulchritudinem illius animæ inferebant. Canebant autem uno incipiente: *Ibunt Sancti de virtute in virtutem, videbitur Deus deorum in Sion*: erátque in carmine elevatio, & ad finem poſitio. Audiebat quoque aliud quaſi ignotum canticum multorum millium Angelorum unde pauca vix poterat intelligere, hoc eſt, Exierunt autem obviam Chriſto. Facies verò omnium inquantum intelligere potuit Angelorum pari ſimilitudine videbat: quamvis propter nimiam claritatem luminis perſpicuè diſtinctionem corporeæ non poſſet videre formæ. Angelos in raptu videt. Eorũ cantus audit. Pſal. 83. 1.

5. Tunc unus ex ſupernis agminibus armatum præcedentémque Angelum juſſit ad corpus venerandum reducere virum, ſuámque ſecum deferre debere ſollicitudinem. Protinus ergo ſancti obedientes Angeli, quò venerant iter repedârunt. Tunc primò vir ſanctus ſe corpore exutum cognoſcens, à ſanctis comitibus quò ſe deferebant inquirit. Sanctúſque Angelus à dextris conſiſtens, dixit eum oportere proprium corpus ſuſcipere, quoadúſque debitam reportaret ſollicitudinem. Tunc vir ſanctus tædio affectus ſeparandæ ſocietatis Angelicæ dixit, ſe ab eis ſeparari noluiſſe. Angelus Domini ſanctus reſpondit: Ad te completa prædicta ſollicitudine ſuſcipiendum revertemur: Cantabántque dimidium verſiculum: *Videbitur Deus deorum in Sion.* Tunc qualiter anima intraverit in corpus pro hujus carminis ſuavitate lætificata intelligere non potuit. Anima corpori redditur.

6. Túncque pullorum cantu, roſeo colore vultum perfuſus, in momento temporis angelicis ceſſantibus carminibus audivit verba admirantiũ ac plangentium, qui paullatim veſtimentis ſuperpoſitis moventibus denudaverunt faciem ejus. Tunc vir Dei circũſtantibus dixit: Quid ſtupentes ſonitus inquietos emittitis? At Angelicæ admonitionis memor Communionem accipit.

a Has viſiones probat alter anonymus, expoſitiones ab hoc Auctore factas improbat his verbis: *Ejus namque viſionis quamplurima quidam confingunt frivola, quæ nos attingere non ſolùm ipſa B. viri laudabilis taciturnitas, qui ſemper magis operibus quàm ſermonibus laudes Domini innotuit: ſed etiam illius Prædicatoris Gentium non diſpar tranſmutatio prohibet, dum audita cæleſtia dicere non audet.* Et tamen Venerabilis Beda in lib. 3. Hiſt. cap. 19. *multum inde ſpiritalis profectus* capi poſſe exiſtimat, aítque ſuo tempore ſuperfuiſſe *quemdam Fratrem ſeniorem Monaſterii ſui* qui narrare ſolebat, *dixiſſe ſibi quemdam multùm veracem ac religioſum hominem, quòd illas viſiones ex ipſius Furſei ore audierit.*

Circ. An. DC.L. Jan. XVI. illi respondentes omnem rei referebant ei ordinem, qualiter vespertinali hora transisset, & usque ad gallorum cantum corpus exanime in medio servassent. At ille sedens, Angelicamque claritatem ac dulcedinem mente revolvens, de qua sollicitudine admonitus fuisset pertractat: mæstúsque erat quòd non habebat ibidem hominem sapientem, ut ea quæ viderat clarè exponere potuisset, ne revertentes Angeli eum invenissent imparatum. Petiitque & accepit sacri Corporis & Sanguinis communionem: vixítque infirmus ipso die & altero.

Rursus rapitur. 7. Media verò nocte, tertiâ feriâ, parentibus & cognatis multísque vicinis illustrem virum visitantibus, tenebris irruentibus pedes ejus frigore ingravati duruerunt: manibúsque in oratione extensis, lætus excepit mortem. Recordabatur enim jocundissimæ visionis quam per eadem signa viderat antea: decidénsque in lectum quasi somno gravatus, audivit horribiles magnæ multitudinis voces clamantium atque illum exire compellentium. Apertísque oculis, nullum nisi tres supradictos sanctos vidit Angelos, duos ex utroque latere positos, tertium verò armatum ad suum stetisse caput. Mirúmque in modum humanis conspectibus ac vocibus privatus sanctos Angelos vidit, ac illorum cantica cum omni suavitatis dulcedine audiebat. Tunc Angelus Domini qui à dextris ejus erat, consolans eum dixit: Noli timere, defensionem habebis.

Dæmonum incursus patitur. 8. Levantibúsque eum Angelis, nihil tecti ac domûs adspicit: ululatus & clamores dæmoniorum transiens, audivit unum ex illis dicentem: Antecedamus & ante faciem illius bella commoveamus. Tunc vidit nigram nubem à sinistra parte crispitantem ante faciem illius bellicam aciem construentem. Corpora autem dęmoniorum inquantum animę illius apparere poterat, plena deformitate & nigretudine fuerunt, collo extento, macie squalentia, ac omni horrore plena, capite in similitudinem caccabi intumescente. Quando verò volabant vel quando pugnabant, nullam corporis formam nisi horribilem & volaticam umbram videre poterat. Sed quis prudentium lectorum ignorat, hæc etiam de immundis spiritibus ad terrorem videntis animæ posse fieri? & tamen facies eorum numquam potuit videre propter horrorem tenebrarum, sicut nec sanctorum Angelorum propter nimiam claritatem.

Accusatur in multis. 9. Bellicantia verò dæmonia ignitas sagittas jactabant contra illos: sed angelico scuto omnia tela nequissimi exstinguebantur. Cadebant verò adversarii ante conspectum pugnantis Angeli: qui quasi rationem posuit cum eis, quando dixit: Nolite tardare iter nostrum, quia hic homo non est particeps perditionis vestræ. Contradicente adversario ac blasphemante injustum esse Deo hominem peccatoribus consentientem nihil damnationis habere, cùm scriptum sit:
Rom. 1. 32. *Non solùm qui faciunt, sed etiam qui consentiunt facientibus digni sunt morte.* Pugnante verò Angelo existimabat vir Sanctus clamorem pugnæ & vociferantium dæmoniorum in omni terra audiri.

Ab Angelo defenditur. 10. Cúmque victus satanas sicut contritus coluber caput relevâsset venenosum dixit: Otiosos sermones sæpe protulit, nec debere eum illæsum vita perfrui beata. Sanctus Angelus dixit: Nisi principalia protuleris crimina, propter minima
Matth. 11. 26. non peribit. Accusator antiquus dixit: Nisi remiseritis hominibus peccata eorum, nec Pater vester cælestis dimittet vobis peccata vestra. Sanctus Angelus respondit: Ubi se vindicavit, vel cui injuriam fecit? Diabolus dixit: Non est scriptum si non vindicetis, sed si non remiseritis de cordibus vestris. Sanctus Angelus excusans dixit: Indulgentiam in corde habuit, sed consuetudine humana continuit. Diabolus respondit: Sicut accepit malum ex consuetudine, ita accipiet vindictam à superno Judice. Sanctus Angelus dixit: Judicabimus eum ante Dominum. Ter victus inimicus, viperea restaurat venena dicens: Si justus est Deus, hic homo non intrabit in regnum cælorum. Scriptum est enim:
Matth. 18. 13. *Nisi conversi fueritis & efficiamini sicut parvuli, non intrabitis in regnum cælorum.* Hoc verbum minimè implevit. Dixit Angelus Domini: Judicabimus eum ante Dominum. Prœliante sancto Angelo contriti sunt adversarii.

11. Tunc ſanctus Angelus qui à dextris ejus erat dixit: Reſpice mundum. Tunc vir Domini reſpexit & vidit vallem tenebroſam ſub ſe in imo poſitam. Tunc vidit quatuor ignes ibidem in aëre aliquibus ſpatiis à ſe diſtantes. Dixit rurſum ſanctus Angelus: Qui ſunt hi ignes? Vir Domini ſe neſcire reſpondit. Cui ſanctus Angelus dixit: Hi ſunt quatuor ignes qui mundum ſuccendunt, poſtquam in Baptiſmo omnia peccata dimittuntur per confeſſionem & abrenũtiationem diabolo & operibus ejus & pompis. Unus Mendacii, cùm hoc quod in Baptiſmo ſe abrenuntiare ſatanæ & omnibus operibus ejus promiſerunt, minimè implent. Alter Cupiditatis, cùm mundi divitias amori cæleſtium præponunt. Tertius Diſſenſionis cùm animas proximorum etiam in ſupervacuis rebus offendere non formidant. Quartus Impietatis, cùm infirmiores exſpoliare & eis fraudem facere pro nihilo ducunt. Ignis verò creſcens in majus effectus eſt unus, & illi appropinquabat. Timénſque ignem minacem, ſancto Angelo ſecum loquenti ait: Ignis mihi appropinquat. Cui reſpondit Angelus: Quod non accendiſti, non ardebit in te: licet enim terribilis ſit & grandis iſte ignis, tamen ſecundum merita operum ſingulos examinat, quia uniuſcujuſque cupiditas in iſto igne ardebit. Sicut corpus ardet per illicitam voluntatem, ita & anima ardebit per debitam pœnam. Tunc vidit ſanctum Angelum præcedentem ignem flammámque dividere in duos muros ex utroque latere, & duo ſancti Angeli utroque latere ab igne defendebant eum.

CIRC. AN. DC. L. JAN. XVI. Cernit ignes quatuor mundum inflammantes.

Servatur ab igne.

12. Vidit quoque quatuor dæmonia immunda per ignem volantia, bellum horribile in medio ignis conſtruentia, & dixit unus ex illis: Servus qui ſcit voluntatem domini ſui & non facit, dignè plagis vapulabit multis. Sanctus Angelus reſpondit: Quid enim iſte de voluntate domini ſui non adimplevit? Satanas reſpondit: Dona iniquorum recepit. Sanctus Angelus reſpondit: Credidit enim quod unuſquiſque eorum egiſſet pœnitentiam. Diabolus dixit: Antè debuit probare pœnitentiæ perſeverantiam, & ſic fructum ſuſcipere. Munera enim excæcant oculos ſapientium & pervertunt verba Juſtorum. Sanctus Angelus reſpondit: Judicabimus eum ante Dominum.

Iterum accuſatus excuſatur. Luc. 12. 47.

Eccli. 34. 23.

13. Fallax diabolus ſuccumbens in blaſphemias contra Auctorem erupit, dicens: Uſque nunc æſtimavimus Deum eſſe veracem. Sanctus Angelus reſpondit. Quid enim aliud eſt? Procaciſſimus dæmon dixit: Quia omne delictum quod non purgatur ſuper terram, in cælo eſſe vindicandum promiſit Eſaias Propheta clamans: *Quòd ſi volueritis & audieritis me, bona terræ comedetis. Quòd ſi nolueritis & me ad iracundiam provocaveritis, gladius devorabit vos.* Hic homo non purgavit delicta ſua in terra, nec vindictam hîc recipit. Ubi eſt ergo juſtitia Dei? Sanctus Angelus increpans eos dixit: Nolite blaſphemare dum neſcitis occulta Dei judicia. Diabolus reſpondit: Quid enim hîc occultum? Sanctus Angelus dixit: Quamdiu ſperatur pœnitentia, comitatur hominem divina miſericordia. Satanas reſpondit: Sed nullus tamen hîc locus pœnitentiæ. Angelus reſpondit: Profunditatem myſteriorum Dei ignoratis, fortaſſe etenim erit. Diabolus reſpondit: Diſcedamus ergo dum judicandi ratio non eſt.

Iſa. 1. 19. & 20.

14. Alius verò ſatellitum dixit: Adhuc reſtat illi anguſta porta per quam niſi pauci intrant, ibi illum ſuperare poterimus. *Diliges proximum tuum ſicut teipſum.* Sanctus Angelus reſpondit: Vir iſte in proximos ſuos operatus eſt bona. Adverſarius reſpondit: Non ſufficit bona operari, niſi etiam proximum ſicut ſemetipſum dilexerit. Sanctus Angelus reſpondit: Fructus dilectionis eſt bona operari, quia Deus reddet unicuique ſecundum opera ſua. Improbus dæmon dixit: Sed quia verbum Dei diligendo non implevit, damnandus erit. Pugnante turba nefanda ſancti Angeli victores fuêre.

Matth. 22. 39.

15. Victus ſex vicibus diabolus more ſuo in blaſphemiam erupit dicens: Si Deus iniquus non eſt, & ſi mendacium & verbi illius tranſgreſſio ei diſplicet, vir iſte pœnarum expers non erit. Promiſit enim ſæculo abrenuntiare, & econtrario ſæculum dilexit, contra Apoſtoli præceptum dicentis: *Nolite diligere mundum,*

1. Iohan. 2. 15.

CHR. AN. DC. L. JAN. XVI. *neque ea quæ in mundo sunt.* Virum ergo hunc neque propriæ sponsionis sermo, nec Apostoli prohibuit sententia. Sanctus Angelus respondit: Non sibi soli ea quæ sunt sæculi, sed omnibus indigentibus dispensanda dilexit. Nefandissimus diabolus dixit: Qualicumque modo diligatur, contra præceptum Divinum est & contra sponsionem Christianitatis in Baptismo.

16. Victos adversarios Angelis vincentibus, rursum diabolus ad callidas convertitur accusationes dicens: Scriptum est enim: *Si non annuntiaveris iniquo iniquitatem suam, sanguinem ejus de manu tua requiram.* (Ezech. 3. 18.) Hic non annuntiavit dignam peccantibus pœnitentiam. Sanctus Angelus respondit: De hoc enim tempore scriptum est: (Amos 5. 13.) Prudens in tempore illo tacebit, quia tempus pessimum est. Quando enim auditores despiciunt verbum, lingua etiam Doctoris loqui præpeditur, dum videt quòd audita prædicatio despicitur. Accusator antiquus respondit: Ille tamen usque ad passionem annuntiare debet, nec consentire nec tacere.

Recreatur ab Angelis.

17. In omni verò contradictione dæmonum prævalida nimis exstitit pugna, donec judicante Domino triumphantibus ejus Angelis, contritis devictisque adversariis immensa claritate vir sanctus circumfusus est, sanctorúmque Angelorum choris concinentibus: Nullus labor durus videri debet, nullum longum tempus, quo gloria æ[illegible]nitatis adquiritur: lætitiâ simul & dulcedine complebatur. Tunc sursum adspiciens vidit immensa agmina eximia claritate fulgentia Angelorum præcedentium sanctorúmque hominum advolantia quasi alis immensæ coruscationis circumdantibus eum, confusionem formidinémque ignis ac dæmoniorum terrores procul abigentia. Conspicítque duos venerabiles viros illius provinciæ, in qua vir Domini Furseus notus erat, quos videns obisse credebat. Hos Præsules cunctorum memoria usque ad nostra tempora celebratos propiùs ad se accedentes vidit ac familiariter propria dicentes nomina, qui vocabantur BEOANUS * & MELDANUS, & loqui cum eo cœperunt.

Beoanum & Meldanum Episcopos videt.

** de his in Mirac. n. 15.*

Angelorum cantus audit.

18. Tunc adspiciebat magnam cæli serenitatem, & duos Angelos proximam cæli jocunditatem repetentes quasi per ostium intrantes æthereum, ac repentè circa illos magnitudinem claritatis & quasi per quatuor choros cantantium multitudines Angelorum ac dicentium: Sanctus, sanctus, sanctus Dominus Deus sabaoth. Tunc anima illius dulcedinem superni modulaminis ac sonitum ineffabilis lætitiæ ultra cælum sonantis intendente, circumfuderunt eum Angelorum agmina stantia etiam à dextris ejus. Tunc sanctus Angelus stans à dextris ejus dixit: Scis ubi agitur hæc lætitia & gaudium? Illo respondente se nescire, sanctus Angelus ait: Ad supernum conventum unde & nos sumus. Tunc mens ejus omnem laborem tribulationis obliviscens, immensa complebatur lætitia: quia superna audiens carmina clariùs & modulatiùs resonare, pro se solo decantari computabat, admiránsque ait: Magnum est gaudium hæc auscultare carmina. Cui dixit Angelus Domini: Hoc auditu nos pro ministerio dispensationis humanæ sæpè privamur [a]: & quod nos adnuntiando laboramus, dæmonia humana corrumpendo corda dissipant. Rursúmque Angelus Domini beato viro ad carmina cælestia audienda intento loquitur: In hoc cælesti regno nulla umquam justitia nisi de hominum perditione fieri potest.

Ad corpus redire jussus multa à SS. Beoano & Meldano discit.

19. Tunc prædictos Sacerdotes cum ingenti claritate à secreto cæli procedentes angelicáque formâ radiantes ad se venire conspicit, ac sibi ad sæculum redire præcipiunt. At ille tacens & hujus nuntii tristitiâ stupefactus in momento reversus est: sanctis autem Angelis eum reportantibus, præfati viri venerabiles spatium poscunt cum eo loquendi & dicunt: Quid times? unius diei iter est quo laboraturus es. Prædicans ergo omnibus adnuntia quia eorum in proximo est vindicta. Beato Furseo interroganti de mundi fine: Aiunt finem creaturæ etiam

a Angeli rerum humanarum curam gerentes, nullum suæ beatitudinis detrimentum patiuntur, nec ulli tristitiæ obnoxii sunt. Hæc ergo humano modo dicta accipienda sunt.

tunc

tunc non esse quamvis in proximo sit: sed famis & mortalitatis plagis humanum genus esse vexandum. Quod etiam signo solis cùm radios suos anno præterito abscondisset in modum lunæ jugiter splendentis significatum est. Duo verò genera sunt famis, unum in abundantia sapientiæ intelligendi verbum Dei & non implendi: aliud verò tenacia mentis in abundantia divitiarum. Sed de una radice amaritudinis generantur. Sicut enim avarus non impletur pecunia, quia avaritiæ amaritudo non sentit dulcedinem de perceptis bonis, inhiando ad ea quæ illicita sunt; sic etiam sermonis Domini dulcedinem malitiæ amaritudine occupatæ & detentæ non sentiunt animæ. Mortalitas verò propter Dei patientiam modicum quidem detenta est: sed quicumque hæc signa vidit, vel monita sanctæ Scripturæ despicit, si non egerit pœnitentiam, mors illius proxima est. Circ. An. DC. L. Jan. XVI. Nempe futuras calamitates.

20. Et quamvis omnibus Divina monita contemnentibus superni Judicis ira jam immineat, maximè tamen super Doctores Ecclesiæ ac Principes furor illius iratus est. Quia pereunt animæ Fidelium per hujus mundi illecebrosa vitia, per suggestionem militantis diaboli, per negligentiam Doctorum, per mala exempla pravorum Principum. Doctores namque Prophetarum libros considerantes intelligant, & quale sit hoc tempus cognoscant. Viri namque dimidii operis sunt, quia per omnipotentis Dei misericordiam, alii largitatis gratiam sunt adepti, sed carnis incontinentia sunt lubrici: Alii verò corpore quidem sunt casti, sed avaritiæ æstibus sunt cupidi. Alii quoque gratiam habent lenitatis, sed rancore animi sunt pusillanimes. Alii autem non recordando injurias suas citò ignoscunt, sed minùs cor cautè custodiendo, citiùs quoque irascendo rixas provocant. Alii ergo quod Deus singulis largiendo donavit, in hoc illi quasi proprio labore adquirentes gloriantur. Alii verò qui impugnantes eos devicerunt, corde vigili & bonorum operum instantia vincere omittunt. Ob peccata Doctorum & Principum.

21. Sunt quoque nonnulli, qui spiritualibus vitiis impugnantur. His omissis corpus in abstinentia affligunt, verbi gratiâ nocturnas illusiones, vel levia quæque crimina gravia existimantes; superbiam verò quæ Angelos de supernis dejecit pro nihilo computantes, vel avaritiam quæ primum hominem de paradisi expulit amœnitate non exsecrantur: nec invidiam per quam parricida Caïn fratrem suum Abel interfecit, falsum quoque testimonium per quod Salvator damnatus est, ac blasphemiam non exsecrantes non considerant quales vel quantæ super eos qui talia egerunt venturæ sunt plagæ. Multi enim à cibis quos Deus ad percipiendum cum gratiarum actione creavit abstinentes, hæc nefanda quasi licita sumunt; hoc est superbiam & avaritiam, invidiam, falsum testimonium, blasphemiam, per quæ detrahendo quasi carnes proximi cum sanguine illius comedunt. & quæ leviora sunt in Dei judicio, graviùs judicant; graviora verò leviora putant. Omnis ergo Doctor singulis vitiis congrua debet opponere medicamenta. Nam qui hæc vitia leviora esse aut gula aut fornicatione existimat, animarum inimicus potiùs quàm Doctor judicandus est. Spiritualia

22. Curatio ergo superbiæ est increpatio coram hominibus & humiliatio crebra in luto & cinere. Avaritiæ verò medicamentum est largitatis dispensatio, invidia verò per benevolentiam & benignitatem medicinatur, falsum autem testimonium humiliter confiteri ei in quem falsa congessit verba, & ab eo indulgentiam supplicari convenit. Blasphemiæ quoque malum medicamento sanatur per humilitatem subjectionis & linguæ ob omni inutili locutione refrenationem atque orationis instantiam. Contraria enim vitia contrariis virtutibus sanantur: nec satis est corpus affligere, si anima à malitia & nequitia non curatur. Principes ergo & Doctores Ecclesiæ Christi animas Fidelium ad pœnitentiæ lamentum post culpas provocent, & eas spirituali pastu doctrinę & sacri Corporis & Sanguinis participatione solidas reddant, nolentes excommunicent, ne reatum damnationis de neglectis sustineant, ulmum pro vite, & alnum pro oliva plantantes: dum plus terrenum & infructuosum laborem diligunt, quàm caritatem quæ omnium radix & culmen esse dignoscitur bonorum operum. Remedia eorum.

CIRC. AN. DC. L. JAN. XVI.

23. Contra Doctores Ecclesiæ iratus est Dominus eoquòd Divinos libros negligentes curas hujus mundi cum omni dilectione gerunt. Si enim legentes Prophetarum dicta intelligerent, nec is qui à mortuis resurrexit, plus timoris atque compunctionis audientibus inferre potuit. Sed nemo est qui prohibeat aut qui propellat. Rex enim & Sacerdos unusquisque secundum hoc quod scriptum est, quod sibi rectum videtur hoc facit. Causâ verò & radix omnium malorum est superbia: populus enim contra Regem erigitur, Clerus contra Sacerdotem, Monachi contra Abbatem, filii contra parentes, juvenes contra seniores superbiendo diversa sentiunt. Sed sicut unusquisque eorum subjectus prælato sibi non didicit obedientiam humilitatis exhibere: sic justo Dei judicio agitur, ut illi ceteris prælato nullus humiliter subdatur, & quod ab illo superbiente alius injustè sustinuit, ille ab alio per districti Judicis justitiam dolens sufferat. Malum ergo superbiæ quod supernam Angelorum curiam destruendo corruperat, præsens quoque sæculum inordinatè pervertendo destruit.

Superbia omnium vitiorum causa.

24. Conversus quoque ad B. Furseum præfatus Sacerdos Beoanus qui hæc diligenter perorabat, ait: Vitam tuam creaturis Dei utendo serva, & omne quod malum est abnegando respue. Esto sicut fidelis dispensator, nihil tibi præter victum & vestimentum vindicans, sicque in auferendo lucro sicut in augendo temperatus. Qui enim sic libenter donum * sicut datum susceperit, os mutorum aperire poterit, nihil mendicans, nihil* negans. Deo odibile est aliena competere & propria retinere. Pauperibus enim & egenis convenit petere, habentibus autem indigentibus dispensare. Eleëmosynæ verò nullo rogante dispensandæ sunt pauperibus, bona quoque in omnes homines operanda sunt, maximè in domesticos Fidei. Iniquorum dona in pauperes & in omni solatio destitutos impertienda sunt. Nulla ergo discordia in Ecclesia Dei sit. Sed qui in plebe præsunt, Apostolico ordini & doctrinæ sanctæ insistant: qui verò in Monasteriis degunt, cum silentio operantes suum panem manducent.

Beoani salubria monita.

* *id est* donandi occasionem

* *al.* nulli

25. Sunt verò nõnulli qui à doctrinæ officio se excusant, & propter curas sæculi in publico prosiliunt. Bonum igitur quod agunt in occulto ponentes, lucem boni exẽpli proximis abscondunt: sęculi verò causas seu contentiones in publico agentes, mortiferæ cupiditatis venenum publicè eorum cordibus infundunt. Te ergo ipsum nec semper remotũ, nec semper in publico decernas, sed quando te remotũ esse volueris, omni custodia serva teipsum, omnia Divina observando præcepta; & quando in publicum processeris, ad animarum salutem non ad hujus mundi inhianda lucra animum intentum adhibeto. Sed & si quis tibi primâ horâ diei dona contulerit, & ante vesperum pœnituerit; sicut libens suscepisti, ita hilaris ei restitue. Nullam quoque patrimonii custodiam, nullam curis hujus sæculi intenti cordis diligentiam adhibeas, sed omnibus adversantibus vel contrariis puri pectoris indulgentiâ bona pro malis rependens, pro inimicis summum supplica Deum. Qui enim pacati cordis lenitatem contrariis & sibi resistentibus illæsam servaverit, omnium ferarum & bestiarum ferocitatem in mansuetudinem convertet. Nullum enim boni operis sacrificium sic Deo acceptabile & probatum est quàm patientissimi cordis contra omnes injurias lenitatis mansuetudo, per quam omnia adversa ac damna quasi lucra & prospera spe futuræ remunerationis lætus Domino juvante suscipit. Duo enim animæ inimici esse probantur, diabolus & mundus: & unusquisque eorum vicissim alter alterius dilectionem insinuat, ut per hoc quod anima mundi hujus illecebris substernitur, ab adversario vincta & possessa teneatur.

In publico quomodo agendum.

26. Vade ergo terræ hujus Hiberniæ Principibus verbum Domini adnuntians, ut relicta iniquitate per pœnitentiam ad salutem perveniant animarum. Tunc deinde excellentioribus sanctæ Ecclesiæ Sacerdotibus hæc ipsa adnuntia, quòd omnipotens Deus zelotis est si plus amant sæculum quàm ipsum. Negligentes enim animarum utilitates lucris hujus sæculi deserviunt, & ad mortem seram prædicant pœnitentiam, & tunc dona eorum suscipientes ignem de illorum tormentis perferunt.

Furseus jubetur monere Antistites & Principes.

Circ. An. DC. L. Jan. XVI.

Damnati hominis attactu aduritur.

27. His dictis supernum illud Angelorum cælo receptum est agmen: Beato quoque Furseo cum tribus Angelis solis ad terram reversuro maximus appropinquabat ignis. Sed Angelus Domini, sicut antè, medium dividens findebat ignem, virque unus ex igne prosiliens dæmonibus illum projicientibus super humerum ejus, maxillam maxillæ ejus impressit. Cognoscebátque virum qui ei vestimentum proprium moriens perdonavit, humerúmque ejus ac maxillam incendens, ab Angelo sancto in ignem unde exiit projectus est, Angelo qui à sinistris volabat inter beatum virum & ignem stante, dexter illum Angelus in flammas projecit. Tunc diabolus antiquas repetens fallacias dixit: Noli repellere quem antea suscepisti: & sicut ejus bona suscepisti, sic de pœnis ejus particeps esse debes. Angelus Domini respondit: Non propter avaritiam, sed propter animam illius liberandam suscepit. Cessavítque ignis. Tunc dixit Angelus Domini: Quod accendisti hoc arsit in te. Si enim hujus viri in peccatis suis mortui vestimenta non suscepisses, nec pœnæ illius in corpore tuo arderent.

Nota.

Peccator in extremis pœnitens quî tractandus.

28. Prædica ergo omnibus, quòd pœnitentia agenda est, & à Sacerdotibus suscipienda usque in extremam horam, sed tamen* nihil substantiæ ejus suscipiendum, nec corpus ejus in sancto sepeliendum est loco[a]. Vivo tamen prædica acriùs, quatinus cor illius amaritudo compunctionis tangat, tangens quandoque purget, omnibus pristinis renuntians iniquitatibus eleëmosynas ubertim pauperibus distribuat. Nihil tamen exinde à Sacerdote ei prædicante suscipiatur. Sed juxta sepulcrum ejus bona illius pauperibus dividantur, ne in aliquo iniquitatis illius particeps sit.

* *Bolland. addit* nisi pœnituerit

Fursei anima expurgata redditur corpori.

29. His atque aliis exhortationis sermonibus instructus super tectum Ecclesiæ inter sanctos constitit Angelos, suúmque corpus considerans, nec parietes domûs, nec turbam lugentium, nec ipsa corporis indumenta videre potuit: jubetúrque ab Angelo proprium cognoscere & resumere corpus. Tunc ille quasi ignotum cadaver timens noluit se ibidem appropinquare. Cui respondit Angelus: Noli timere, inquit, hoc suscipere corpus, quod sine ulla repugnatione infirmitatis vel vitiorum repugnantium quamvis invalidum habere poteris. Concupiscentias enim illicitas in hac tribulatione superâsti, ut ultra contra te non prævaleant. Tunc vidit à pectore illius corpus aperiri: dixítque ei Angelus: Reviviscens corpus tuum aquâ fontis superfundatur, & nullum dolorem nisi tantùm concremationis sentire poteris. Benefacies, omnémque gressum tuum usque in finem videbimus, & sic te lætum bene operantem suscipiemus. Exsurgens autem vir sanctus quasi ex profunda mortis quiete, conspiciens multitudinem parentum vel vicinorum sive etiam Clericorum, ingemiscens magnitudinem humanæ stultitiæ, arduúmque & difficillimum transitum admirans, magnitudinem quoque remunerationis pervenientibus ad beatas sedes singulis per ordinem adnuntiabat: atque vivâ superfusus aquâ, incendium inter scapulas illius quod de iniquo sumpsit viro, in facie ejus apparuit. Mirúmque in modum quod anima sola sustinuit, in carne demonstrabatur.

Pœnitentiam prædicat.

30. Egressus inde verbum Dei prædicabat, & ea quæ viderat vel audierat omnibus populis Scottorum adnuntiabat. Erat verò in illo incomparabilis gratia nihil terrenum * usquam competens, omni petenti se tribuens, Prælatis & subditis æqualis, Magnatibus & Regibus timendus, humilibus & contemptoribus sæculi imitandus, omnibus bonis amabilis, iniquis & peccatoribus terribilis, Divinis virtutibus clarus. Ex obsessis enim corporibus dæmonia fugabat & pauperes recreabat.

* *al.* cuiquam præcens

[a] Nota Ecclesiæ Hibernicæ censuram sæculo VII. erga eos qui pœnitentiam in extrema differebant. Longè severiùs in ejusmodi homines animadvertebat primæva Ecclesia. *Prohibendos omnino censuimus à spe communionis & pacis, si in infirmitate atque periculo cœperint deprecari: quia rogare eos non delicti pœnitentia, sed mortis urgentis admonitio compellit: nec dignus est accipere solatium, qui se non cogitavit esse moriturum*, inquit Cyprianus in Epist. ad Antonian. Lege Gabriëlem Albaspinæum in lib. 2. Observat. cap. 28. & in Notis in Epist. Inonocentii ad Exuperium.

Ann. Chr. DC. L. Jan. XVI. Annos XII. ſibi reſtare intelligit.

31. Dúmque unius anni ſpatio Hiberniæ inſulæ populos per doctrinæ ſtudium circumire ſtuduit, inſtabat dies anniverſarius, quo viſiones à corpore ſublatus viderat, memorans ſemper unius diei iter ſibi fuiſſe injunctum. Multis enim ſapientibus ac religioſis comitantibus viris eadem nocte moleſtia corporali correptus & in ſolo tantùm pectuſculo vita palpitante vidit Angelum Domini ea quæ ad opus ſunt prædicationis congrua ſibi adnuntiantem, & unius diei iter exponentem ac duodecim annos in opere prædicationis completurum prædicentem. Quod ita factum eſt.

In ſolitudinem ſeceſſit.

32. Completis verò annis decem, omnibus ſine perſonarum acceptione verbum Dei adnuntians, inruentium populorum multitudines non ferens, aliquantorum etiam animos invidia ſtimulante contra ſe commotos eſſe deprehendens, relictis omnibus quæ habere videbatur, paucis cum Fratribus ad inſulam quamdam parvulam in mari poſitam profectus eſt, atque exinde non multum pòſt de Hibernia peregrina litora petens per Britannias in Saxoniam[a] transvectus eſt, ubi honorificatus eſt à SIGEBERTO Rege & ſuſceptus, & verbo Domini Barbarorum mitigabat cor.

Deinde in Saxoniam. [a]

Monaſterium conſtruit.

33. Completis verò duodecim annis quos Angelus prædixerat, Sanctus quadam infirmitate correptus angelica fruitur viſione: ubi etiam de prædicationis inſtantia admonitus, nullum vivendi finem audivit. Tertio die tacendo Evangelicum præceptum admonet: *Vigilate & orate, quia neſcitis diem neque horam.* Quod vir Deo plenus intelligens, locum Monaſterij à prædicto ſibi Rege traditum acceleravit conſtruere. Quod Monaſterium [b] in quodam caſtro conſtructum, ſilvarum & maris vicinitate amœnum, Rex gentis illius ANNA ac nobiles quique tectis & muneribus adornârunt.

S Foillano illud committens, ſeceſſit in eremum.

34. His rite geſtis vir ſanctus ab omni ſæculi atque ipſius Monaſterij cura alienare ſe cupiens, cum ſapientiſſimis Fratribus tractavit. Habuit enim ſecum reverentiſſimos & ſpirituales viros, qui exemplo tanti viri, & in Monaſterij probatione, & in diverſis laboribus vitæ & humilitatis & caritatis gratia proficerent. Inter quos etiam germanos proprios habuit FOILLANUM ſanctum admodùm virum [c] cui etiam ſortitam Monaſterij & animarum dereliquit curam: Alter verò ULTANUS diuturna Monaſterij probatione dimiſſa, ad eremitalem vitam multis jam annis ab eodem electam derelictis omnibus curis & rebus nudus ad fratrem ſuum qui jam theoricâ paſcebatur vitâ, ſolus profectus eſt. Labori quotidiano & orationibus continuis deſervientes per annum integrum ibidem philoſophantur.

Revocatus à Rege, poſtea in Franciam venit.

35. Tunc quibuſdam cauſis ingruentibus à populo vel Rege vir altioris ingenij ad conſilium vocatus: immò etiam compulſus deſideratum ſibi eremi dereliquit locum. Omniáque animo pervigili tractans ac turbatam eſſe provinciam Gentilium incurſione perſpiciens, nec ibidem diuturnum Monaſterialem ordinem perpenſans, ad Galliarum litora dimiſſis ordinatíſque omnibus navigavit: ibíque à Francorum Rege CHLODOVEO & Patricio HERCHENALDO honorificè ſuſcep-

a Nempe in Saxoniam Britanniæ, non Germaniæ, ut ex Beda in lib. 3. Hiſt. cap. 18. conſtat.

b Bollandus ſic habet: *Quod vir Deo plenus intelligens, locum Monaſterij à prædicto ſibi Rege Sigeberto traditum acceleravit conſtruere, quod Monaſterium vocabatur Cnoberesburch, in quodam caſtro conſtructum.* Beda paullò aliter, *conſtructum in quodam caſtro quod lingua Anglorum Cnobheresburg, id eſt urbs Cnobheri vocatur,* lib. 3. Hiſt. cap. 19.

c Addidit Bollandus: *cui etiam Sacerdoti cum SS. Gobbano & Tibulla Presbyteris Monaſterij* &c. quæ eadem fere apud Bedam leguntur, & in veterrimo Compendienſi apographo deſunt. S. Foillanus Furſei frater, alius à Foillano S. Livini diſcipulo, mortuo Furſeo in Brabantiam cum fratre Ultano profectus, Foſſenſe Monaſterium ædificavit: ejúſq; curâ Ultano relictâ, in Nivialenſi Parthenone S. Gertrudis Virginis *contubernalis* aliquamdiu vixit. Demum aliquando ad Foſſenſe Monaſterium Rhodio Cameracenſis diœceſis opido proximum fratris viſendi gratiâ tendens, in ſilva ſeu *villâ Soneſiâ*, à nefario homine cum tribus ſociis interemptus eſt pridie Kalend. Novembr. anno circà DC.LVI Corpus ipſius poſt ſeptuageſimum diem, hoc eſt XVII. Kal. Febr. repertum, ſepelitur in Foſſenſi Monaſterio, quod nunc eſt Collegium Canonicorum, ac III. Non. Septemb. è terra levatur. Corpora verò trium ſociorum in Nivialenſi Cœnobio condita ſunt. Quæ de Foillani Pontificatu & itinere Romano tum in Vita MS. tum apud Molanum leguntur, omnino incerta ſunt. Conſule Vitam S. Gertrudis Abbatiſſæ Nivialenſis ad ann. 658. & S. Ultani Elogium anno 680.

tus Monasterium in loco quem nuncupant LATINIACUM [a] construxit. Ac non multo pòst Fratribus ordinatis cum Rege & Patricio iter agens, infirmitate corripitur: ibique diu jacens, virorum nobilium & ipsius reverentissimi Regis visitatione frequentatus, ab ore illius sermones gratiæ & condimentum vitæ adsumebant æternæ: & sic præsentia relinquens [b] ad æterna commigravit regna.

AN. CHR. DC. L. JAN. XVI.

a Latiniaco Monasterio constructo moritur.

36. Corpus verò illius ab illustri viro Herchenaldo Patricio retentum causâ Ecclesiæ quam sibi magnopere construxerat, in villa cui Parona [c] vocabulum est ponitur: & quia ipsius Ecclesiæ dedicatio intra triginta * dies parabatur, in quodam loco in porticu interim corpus sanctum summa cum diligentia custoditur: ac post tantos dies ita illæsum invenitur, ac si eadem hora de hac luce fuisset egressus. Reverenter ergo [d] juxta morem prope altare conditur; ibique fere annis quatuor demoratur. Constructâ verò ad Orientalem partem altaris domunculâ, ibi post tot annos immaculatum corpus à reverentissimis subvectum Episcopis ELIGIO & AUTBERTO [e] transfertur sine ulla putredine: ubi etiam recta fide petentibus, merita illius clarescunt Divinis virtutibus, adjuvante Domino nostro JESU-CHRISTO qui cum Patre & Spiritu-sancto vivit & regnat in sæcula sæculorum, Amen.

b Perronæ sepelitur.

c

* Bollando XXVII.

d

e

DE VIRTUTIBUS S. FRUSEI.

1. REm actam atque gestam, Fratres dilectissimi, ad memoriam concitemus Confessoris, ut cunctæ proles devulgantes restaurent Ecclesias, quia Pastor gregis & Doctor istud despexit sæculum, laudes terrenas, munera regalia, decus Principis: & aulam Christi diligens penetravit regna polorum cum Sanctorum millibus, & lætus Pastor cum ovili lætos portans fructus. Nam quos elegit & amavit, non dereliquit post tergum. Pius utique Furseus, largus & humilis, qui cùm esset regali ex regimine [f], sermone affabilis, ad congregandum promptus, efficax in opere; omnia sibi commendata Deo diligenter servans, se & omnia sua propria in munus detulit Salvatori. Omnia hæc ut audivimus & credimus pro intuitu amoris Dei ultramarinis adimplevit documenta partibus, ac postremò meruit audire vocem Domini dicentis: *Venite ad me omnes qui laboratis & onerati estis & ego reficiam vos.* Et iterum: *Qui reliquerit propria, id est agros & propinquos & cetera omnia propter nomen meum, centuplum accipiet &*

f

Mat. 11. 28.
Id. 19. 19.

a Latiniacum locum ita describit alter anonymus, & ex eo Arnulfus. *Hinc silvâ peropacâ tegitur, hinc Matronâ aquâ honestatur: hinc multiplex & delectabilis pratorum planities, hinc fecundissimarum vinearum floret densitas ... Ecclesias in prædicto fundo ædificat* Furseus, *quarum unam in honore Domini Salvatoris, alteram verò in memoria B. Principis Apostolorum Petri consecrat, tertiámque vili quidem construit opere, sed cotidiana usque nunc miraculorum mirificat amplitudine: quæ in ejusdem B. Fursei honore à posteris dedicata, magna præbet tam animarum quàm corporum dona salutaria.* Exstant in hunc usque diem tres illæ Ecclesiæ, quarum prima S. Salvatoris, ac tertia S. Fursei parœciales sunt; secunda S. Petri, Basilica Abbatialis est ac principalis.

b Bollandi editio inserit hæc verba: *in loco Macerias nominato* XVIII. *Kalend. Febr. ad æterna* &c. quæ desunt in antiquioribus Monasterij S.Cornelij Compendiensis apographis, quamvis eo ipso die Furseum decessisse persuasum nobis sit. Certè in alia Vita ab anonymo scripta uti & in libro sequenti Mirac. *sub die* v. *Id. Febr.* tumulo conditum dicitur B. Fursei corpus, quod diebus fere triginta insepultum jacuit. Ecclesiæ dedicatio quæ *intra triginta dies hic parata* dicitur, apud Bedam *post dies viginti septem* facta memoratur, quo die S. Fursei corpus prope altare reconditum est. Et tamen dies dumtaxat quinque supra viginti inter XVII. Kal. Febr. & VI. Idus ejusdem mensis numerantur.

c De Parona seu Parrona & Perrona, *Perrone*, opido munitissimo Veromanduorum ad Somenam, agemus in Elogio S. Ultani Abbatis.

d Interpolatoris manus addidit apud Bollandum, *die* VI. *Februarij*. De hoc infrà.

e Bollandi textus sic habet: *Eligio scilicet & Autberto & à Foillano & Emiano Abbatibus, & aliis sanctis viris transfertur.*

f An legendum *germine?* Certè Bollandus legit *ex regali semine.* An fortè *Regalis regiminis* nomine intelligenda est dignitas Pontificalis, quæ Furseo à nonnullis tribuitur? Sic enim alter Vitæ conditor anonymus: *Ampliata igitur sanctitatis hic donativo præditus, tandem Pontificalis dignitatis Deo favente adipiscitur decus, ut populum Dei signifer egregius in præsenti regeret, quem consortem sui quandoque in cælestis palatij receptione gauderet.* Et apud Cameracenses teste Molano Furseus ut Episcopus colitur. Atqui in Collectione Canonum Hiberniensium To. 9. Spicilegij Acheriani Episcopos in lib. 36. *Principes* passim, in lib. 46. c. 1. *Reges* appellatos reperies. Non tamen Furseum fuisse Episcopum crediderim, sed fortasse Abbatem illius Monasterij Hibernici, qui Abbas teste Beda in Hist. lib. 3. cap. 4. Episcopis præerat. Adde etiam Abbates in prædicta Collectione Canon. etiam *Principes* appellari, lib. 18. cap. 6. *Si quis commendaverit animam suam & corpus & omnia quæ habet, Deo & Principi, id est Abbati sancto* &c.

AN CHR. DC. L. JAN. XVI.

vitam æternam recipiet. O virtus abstinentiæ & mortificationis carnis, quæ & hæc omnia custodivit & docuit.

Furseus Sigeberto juvante Monasteria construit.

2. Veniens namque in Saxoniam ibi à SIGEBERTO Rege honorificè susceptus est: qui præ gaudio nesciens quod opus ei egisset bonitatis, obtulit ei munera, aurum & gemmas & divitias innumerabiles. Ipse prædictus Furseus pro nihilo habuit hæc omnia: sed petens ab eo aliquid exspectaculum *, ubi sibi & suis post se venientibus prępararet hospitium. Rex ejus adquiescens sermonibus, non solùm eum dilexit, verumetiam post ejus regimen clamans pro amore Sancti dedit auxilium & consolationem. Tunc vir Domini in ipsa prædicta traditione construxit Monasteria [a], & Ecclesias cum sanctis pignoribus dedicavit, atque Monachos & Virgines ad serviendum Domino cum cura regulari constituit. Qui venientes ad se debiles & claudos, cæcos atque leprosos, vel etiam qui varias habebant injurias, cunctos salvabat ab infirmitatibus, & cunctis se petentibus dabat necessaria. Qui honorabilior ceteris effectus, cunctis prædicabat remedium pœnitentiæ, & cunctos ab erroribus salvabat.

* f. receptaculum

Prefectis Foillano & Ultano Romam tendit.

3. Benedictus Pater Furseus omnia sua gubernata propriis germanis suis FOILLANO & ULTANO ad custodiendum dereliquit. Angelo admonente petiit à Rege sibi licentiam dari in Romaniam * transmeare [b], ubi piis precibus ad limina SS. Petri & Pauli & ceterorum Sanctorum orationibus vacaret. Qui ad hæc respondit ei dicens, non dimissurum se eum, nisi ei voto vovisset iterum revertendi. Cui Domini athleta vovit auxiliante Domino reversurum se esse. Petentésque ejus benedictionem omnes deduxerunt eum cum pace ad litora maris. Navigans autem venit in Galliam, statímque à Rege CHLODOVEO & Patricio ERCHENALDO honorificè est susceptus. Data est ei à Rege licentia prævidere omnem potestatem suam, ut sibi condignum locum inveniret: sed vir Domini iter quod cœperat petebat ne impediretur.

* al. Romam

In Galliam honorificè exceptus.

Haimonis Ducis filium suscitat.

4. Sed longum est narrare quanta in partibus transmarinis Dominus per eum dignatus est operari miracula, & hoc potentissimo operi ejusdem divino jungendum est miraculum. Veniens in pagum Pontivum, & in villam quæ dicitur *Maioc* [c], in qua audivit planctum magnum in domo HAIMONIS Ducis eoquòd filius ejus esset defunctus unicus quem habebat. Tunc petiit vir Domini illud corpus ad custodiendum per noctem. Quod impetravit, & jussit corpus poni in secreto cellulæ secum, clauso ostio flectens genua & cum lacrymis Dominum deprecans: pariter surgunt Sanctus de pulvere, infans de feretro. Mane autem facto veniens Haimo cum uxore sua, & cum turba plurima virorum & mulierum lamentantium cum luminibus ad domum ubi vir Domini orabat, invenerunt vivum quem mortuum suspicabantur, canentem & laudantem Dominum cum viro sancto. Tunc Haimo cum omni populo lætus effectus est glorificans Deum qui est gloriosus in Sanctis suis. Dedit ei possessionem suam nomine Macerias [d], & deprecatus est eum, ut ab eo numquam discederet. Vir Domini hoc respuens, iter carpebat quod cœperat.

Haimoni obitum suum præsignat.

5. Tunc populi vociferantes post eum osculantes ejus vestigia, & petentes

a In alio anonymo etiam plura Monasteria Furseus construxisse legitur: unicum tamen memorat antiquior Vitæ Scriptor & Beda suprà

b Furseus ab itinere Romano per Chlodoveum & Erchinoaldum revocatus esse ex consequentibus videtur. Et tamen Arnulfus & Desmaïus Romanam Fursei peregrinationem, ejúsque cum Romano Pontifice congressum describunt: aiúntque Furseum postea in Angliam denuò ad Sigebertum revertisse, demúmque iteratò accessisse in Galliam, ubi tum Latiniacum Monasterium ædificaverit. Verùm ex iis quæ de tempore S. Fursei obitûs inferiùs dicemus, apparet, Furseum id pręstare non potuisse Martino Pontifice, ut vult Desmaïus, cùm Martinus anno ante Fursei mortē uno tantùm aut altero ad supremam Sedem evectus sit. Certè tota illa peregrinationis historia omnino suspecta est: reversio in Saxoniam ficticia ex utriusque anonymi Vitæ Scriptoris silentio probari potest.

c Villa *Majoc* ad Alteiam fluvium posita, nunc *Hemont* vicus ab Haimone Duce appellatur, ut Bollandus adnotavit.

d Locus Maceriæ in Pontivo ad Alteïam fluvium infra Durlensium opidum, in binos distinctus est vicos, quorum alter *Mazeroëles*, alter *Forhem* seu *Forshem*, id est Fursei-domus appellantur. In vico Forshem egregium cernitur Templum S. Fursei nomine ac miraculis illustratum, quò fideles accolæ voti causâ maximè ad languidam luem ab infantium corporibus depellendam concurrunt, teste Jacobo Malbranco in lib. 3. de Morinis cap. 32.

ejus benedictionem, qui omnes à variis infirmitatibus sanabat. Sed & Haimo provolutus ad pedes ejus dixit: Oro te, vir Dei, quamvis non simus digni ut nobiscum continuò maneas, vel tuum transitum nobis manifestes. Vir Domini dixit: Quando in una nocte tres horas fulgoreas videris mutatas, tunc me transiturum scias. AN. CHR. DC. L. JAN. XVI.

6. Deinde veniens in pagum Ambianensem & in curtem vocabulo Antiolum * super fluvium Corbeiam [a], ubi obviavit ei vir malignus exuens eum pallio suo & minans eum cum discipulis suis fustibus cædi: & pergens ad domum suam portavit cappam viri Dei jactans eam mulieri suæ. Et insiliens super eum spiritus malignus & super uxorem suam & unicum filium suum fregit linguas eorum, & filia surda & cæca effecta nullus ex eis loquebatur. Secutus est eum vir Domini usque ad domum petens hospitium: & responso non invento misericordiâ motus, fecit orationem pro eis ut indulgentiam acciperent. Merito Sancti crediderunt simul & sanitatem receperunt. Ipsi conversi ad Deum pro amore Sancti se & cuncta propria in munus detulerunt Salvatori.

Spoliatur à Latrone. * al. Antoilum, Anteüil

Latronem cum suis à dæmone arreptum liberat.

7. Deinde divino desiderio anhelans veniensque in Grandem-curtem * in pagum Atrabatensem * petivit diversorium à femina nomine ERMENFLIDE, quæ videbatur multas habere possessiones & pecunias: sed minimè impetravit. Statim ut vidit vir Domini duritiam ejus recessit, & in ipsa hora cœpit eam inimicus vexare. Et ecce nuntij post eum venerunt ad invitandum eum dicentes: Serve Dei, ecce vocat te domina nostra, veni libera eam à vexatione: scit enim quòd propter te tanta patitur mala. Sed noluit vir Domini reverti ad ejus habitaculum, quia sciebat quod ei evenerat. Attamen compuncto corde pius Pater misit unum ex discipulis suis cum baculo suo ad eam: ut autem introivit domum, dæmone cum tremore exsiliente ab ea muliere, facta est sana. Veniens autem post virum sanctum, & provoluta pedibus ejus, se & sua propria ei devota vovens, postea multis vixit annis. O Fratres dilectissimi, quàm clara & quàm pretiosa fuerunt merita Sancti: non solùm namque per ejus manus virtutes clarescebant, verumetiam ex baculo quem in manu frequentissimè portabat, ad quotquot infirmos mittebatur statim sanabantur, & illud quod superiùs memoravimus quotidie per totam Galliam divulgabatur.

Ermenfledam etiam inhospitalem. * Grandcourt * l'Artois

8. Vir Domini memoratus Erchenaldus audiens ejus famam, obviam ei perrexit orans & postulans ut veniret ad domum ejus ad palatium Parronensis vici, & in sacro Baptismo filium suum poneret, & à fonte susciperet. Quod vir sanctus non renuens, sed proximum sicut semetipsum diligens pariter pergunt. Venientibus ad locum nominatum, magna ibi fit lætitia, sed tamen sex vincti in carcere tenebantur in ipso vico. Ipsi ubi audierunt adventum ejus, clamabant dicentes: Ora pro nobis serve Dei propter Deum, quia credimus per tuum adventum nos salvari. At ubi audivit vir Domini misericordiâ motus postulavit pro eis ut dimitterentur, sed minimè impetravit. Accedens ad epulas vir Domini exspectabat mirabilia: dixit enim se non esse pransurum antequam vinctos ante se vidisset. Audiente Domino petionem servi sui, & ecce cunctis videntibus qui erant retrusi, absque ulla contagione advenerunt illæsi. Cuncti adstantes simul coram Principe veniam postulaverunt, & glorificaverunt Deum, eoquòd evenisset virtus eis & salus & adjutorium.

Peronam invitatus, captivos soluit.

9. Tunc electus Domini Erchenaldus constituit tres domesticos suos qui virum justum per diversa loca deducerent, & ubicumque sua propria fuissent ei monstrarent, ut qualis ei locus amabilior fuisset ad habitandum daretur: qui & fecerunt. Sanctus verò Furseus è cunctis locis Latiniacum expetivit. Veniens autem in ipsum prædictum locum, fixit baculum suum in terram, & mox bullivit fons magnus, qui usque hodie locum irrigat, & multis à diversis infirmita-

Latiniacum petit.

Fontem illic scaturire facit.

[a] Corbeia amnis nomen dedit celeberrimo Corbeiæ Monasterio, quod S. Bathildis construxit ad confluentes Corbeiæ amnis in Somenam.

AN. CHR. DC L. JAN. XVI. Dæmoniacos duos liberat.

tibus præstat medicinam. Contigit ut dum prævideret quadam die locum, ecce duo energumeni ad beatissimum Furseum deprecati sunt auxilium. At ille facto crucis signaculo effugavit dæmonium, reddiditque eis salutis remedium.

Latiniacum Monasterium construit.

10. Tunc qui missi fuerant, cuncta quæ viderant, omnibus indicaverunt. Erchenaldus verò, ut audivit hoc, gratias egit Deo qui talem ei virum dedisset, unde talia processissent miracula. Pergens itaque post virum sanctum dicit ei: Deo gratias ago, qui mihi tale dedit proprium ubi tibi invenisti dignum habitaculum: ædifica & ordina diligenter, ut sit tibi & tuis aptum perennibus temporibus. Ego autem interim præparabo montem Cygnopum qui Perrona nuncupatur, ut si acceptior tibi fuerit, habeas & ipsum: quia Deo jubente ibi requiescent corpuscula nostra. Hymno dicto sanctus Furseus Latiniacum suis manibus construxit: beatusque Erchenaldus Perronam cum festinatione præparavit. Ac non multo pòst audientes hæc ultramarini cognati atque amici simul cum S. EMMIANO acceleraverunt venire ad sanctissimum virum Furseum, qui eos honorificè suscipiens & simul cum eis manibus operans magnopere construxit illum locum.

Invisitur à suis.

Saxoniam repetens, Maceriis obit.

11. Et post spatium aliquot annorum, contigit ei ut reverteretur in Saxoniam visitare proprios germanos suos, id est FOILLANUM & ULTANUM quos dimisit ad regendum suum Monasterium: qui in sua relinquens sede Emmianum virum sanctum curam gregis agere, iter accelerabat. Veniens igitur in prædictam traditionem Haimonis Ducis vocabulo Macerias, Sanctus Dei infirmitate corripitur, & Angelica perfruitur visione, præsentia relinquens ad æterna migravit regna.

Haimoni apparet.

12. Sed Haimo neglexit dicta sancti viri tempúsque transitûs Sancti: adveniénsque ad prandium suum vidit B. Furseum cum suis duobus Diaconibus & cum tribus cereis quos posuerunt super mensam suam & abierunt. Tunc Haimo stupefactus interrogabat circumstantes se: Videtis gloriam quam ego video? Dixerunt se neminem vidisse. Qui dixit eis: Ecce vidi ante me virum sanctum stantem qui unigenitum meum resuscitavit, & signa magna nobis demonstravit, cum duobus Diaconibus & tribus cereis quos posuerunt super mensam meam & abierunt. Credo enim huic signo quòd mihi mercedem monstravit*, & nunc scio quod de corpore migravit. Pergamus ad sepeliendum eum. Tunc ipse cum omni domo sua & cum cunctis pagensibus seu cum Clero vel turba Virginum, cum thuribulis & cereis perrexit ad sepeliendum Sanctum. Quo veniente in locum vocabulo Macerias, ibi cum odoribus magnis, hymnis atque canticis custodiebant corpusculum Sancti.

* al. præstabit

Erchenaldus & Haimo de corpore contendunt.

13. Audiens hæc inluster Erchenaldus Major-domus illuc cum turba multa hostiliter perrexit. Qui veniens ad supradictum locum super fluvium Alteiam ubi sancta jacebat gemma, ibi Haimonem Ducem præparatum invenit, hostiliter vigilantem & custodientem corpus. Tunc Erchenaldus dicit Haimoni Duci: Redde mihi Monachum meum, alioquin cras mane judicet hoc Deus inter me & te. Haimo respondit: Et mihi primogenitum meum resuscitavit: sed tamen quid inter nos hæc ratio? Jubeantur in crastino jungi duo tauri indomiti ut elevent feretrum, & pergant Deo jubente ubicumque voluerint. Tunc vir Domini Erchenaldus lætus effectus dixit: Rectè judicâsti, fiat secundum judicium tuum.

Cæca illuminatur.

14. Factum est autem dum uterque custodiret corpus beati viri atque confabularentur, ecce puella cæca à nativitate quæ prostrato corpore tetigit pallium quo feretrum operiebatur, recepit lumen oculorum. O qualis tunc exstitit risus vel jocunditas! quæ priùs palpando venerat, cunctis videntibus psallebat currens, laudans, & glorificans Deum dicens: O beate Fursee, qui totis visceribus jam pergis ad Christi regnum, qui non declinabas à dextra lævaque de consortio Sanctorum: ô Fursee jam vernas inter choros lætantium! O sanctissima anima

anima quæ jam audis à Domino: Intra in gaudium Domini tui. Bonum certamen certâsti, ideóque & cum Angelis exsultabis in æternum.

Corpus Peronam à tauris vehitur.

Claudus erigitur.

15. Mane autem facto fecerunt ut hæc probarentur quæ dixerunt. Tauros jungunt ad feretrum, statim elevant Sanctum, qui tenentes rectam viam itineris pervenerunt ad villam vocabulo Perronam. Erchenaldus verò post corpus pergebat cum turba populorum, psallens & glorificans Deum. Et ecce claudus jacebat in via qui exspectabat consolationem Domini, clamans & vociferans: Sancte Dei Fursee adjuva me: ego si potuissem tibi appropinquare, credebam me tuis meritis salvari. Tunc quidam viri misericordes portaverunt eum ante feretrum, & fide poscente recepit sanitatem.

Bercharius sibi corpus vindicare nititur.

Per septennes pueros causa in Erchenaldi gratiam cedit.

16. His rite gestis, ecce BERCHARIUS Dux Lucdunensis venit cum exercitu magno, volens rapere corpus. Tunc dicit ei Erchenaldus: Quid est hoc, Berchari, quòd sic armatus advenis? Respondit ei Bercharius: Meus est ex lege quem ducis, eoquòd ego prior omnibus in hac terra Dux [a] fui, & quidquid mea fuit facultas, ad cultum amoris ejus & parentum ipsius tradidi ad possidendum illi. Vivens voluit ad me venire, quod tu non permisisti. Tamen obsecro quamvis non meruissem illum videre vivum, ut mihi saltem dimittas corpus ejus custodire, & hoc si nolueris unum è duobus elige, aut duos pueros ad feretrum pone, ut eant in partem quã elegerint, & hoc altus Judex inter nos hac hora dijudicet quod sibi placitum fuerit. Respondit Erchenaldus: Prout dixisti fiat. Tunc misit Erchenaldus unum puerum habentem septem annos de parte Bercharij, & Bercharius similiter puerum suum posuit de parte Erchenaldi: qui statim elevantes feretrum jubente Salvatore deduxerunt sanctum corpus ad montem Cygnopum [b], & prædicti viri corpus cum eorum plebe & cum magna lætitia gaudenter pergunt, ibíque cum odoribus magnis condunt, ubi ipse Sanctus priùs multorum condidit pignera, id est PARTRICII, BEOANI, & MELDANI [c], & ceterorum Sanctorum quos secum detulit. Sed interim, hoc est intra triginta dies parabatur Ecclesia, & ædificatur in honore duodecim Apostolorum.

Leutsinda mariti pietati indignatur.

17. Prædicti conjux Erchenaldi nomine LEUTSINDA furore repleta, eoquòd tam diligenter diligeret Sanctum, dixit viro suo: Ecce me desolatam cum filiis meis & filiabus derelinquis absque pecunia & possessione, tradens omnia nostra [d] in manu ejus, quem nos ignoramus vel ex qua origine ortus est. Cui dicit Erchenaldus: Dulcissima mea Leutsinda, noli talia verba loqui. Leutsinda respondit: Fac me extraneam de tuo consortio, si sic perseveras ut cœpisti. Erchenaldus dixit: Cessa verbosare Luitsinda: quòd si furor tuus non cessaverit, eris extranea de potestate mea & deliciis quas tibi tradidi. Leutsinda respondit: Utinam numquam pervenissem ad diem illum nuptiarum, unde nunc reproba effecta sum, Erchenaldus dicit: Carissima, si scires quanta nobis venerunt bona à die qua nobis suam tradidit familiaritatem, numquam talia proveheres. Scito certissimè quòd si furor suus contra te conversus fuerit, tu cum tuis & omnia tua tecum ibunt in perditionem. Subridens Leutsinda dixit: Audite cuncti: homo triginta dies putrefactus quid mihi faciet mali?

Lumen ob hoc amittit.

18. Venit autem dies quo Templum ædificationis præparatum fuit, hoc est quinto Idus Februarij [e]. Ibi collectâ magnâ populorum adunatâ Erchenaldus dixit: Leutsinda ecce dies in qua probare poteris, quem semper dolosè inqui-

[a] Bollandus legit, *eorum dux fui*, citátq; Desmaïum, qui Bercharium unà cum S. Vincentio Madelgario ex Anglia venienti Furseo & sociis comitem fuisse scribit. Attamen nostra lectio præferenda videtur, cùm Bercharius consequenter dicat se *non meruisse illum videre vivum*. Ergo S. Fursei corpus jure superioris dominij repetebat.

[b] Ita constanter omnia exemplaria: & tamen Desmaïus vertit *Montem cygnorum*. Nunc obsolevit vetus nomen illius monticuli, in quo S. Fursei Ecclesia elegantissimè erecta cernitur.

[c] Nunc quo loco habeantur istæ Reliquiæ, ignotum. De SS. Beoano & Meldano actum in superiori Vita num. 17. & seq.

[d] Hæc repugnant iis quæ de Erchinoaldo S. Audoënus in Vita S. Eligij lib. 2. cap. 26. refert, dum eum *rapacem, tenacem & avarum* suggillat.

[e] Bollandus notat, in nullis Martyrologiis S. Fursei Translationem vel Elevationem notari v. Idus Febr. sed v. Kalend. Martij. At cùm in alio libro Mirac. ab altero anonymo descripto dies v. Id. Febr. uti hoc loco scribatur, iste depositionis S. Fursei dies dici debet.

AN. CHR. DC. L. JAN. XVI.

ris. Hodie Deo jubente transferetur Sanctus ad locum quem ei præparatum habeo, & si sic inveneris ut dicis, centuplum restaurabo tibi pecunias tuas. Tunc Leutsinda læta effecta perrexit cum turba multa ad locum ubi sanctum jacebat corpus: Jubet discooperire sepulcrum, & ideo quia non erat digna videre corpus, amisit lumen oculorum: quæ diu jacens juxta Sancti sepulcrum quidquid à juventute adquisivit, Christo propter amorem S. Fursei vovit. Statim ut credidit sanata est.

Fursei corpus sepelitur, ac post annos 4. elevatur.

19. Cuncti adstantes magno gaudio repleti elevaverunt corpus cum magna exsultatione & condiderunt in dextra parte altaris Apostolorum Principis, ubi conditum jacuit annis quatuor, ubi & multa patuerunt miracula. Interim paratur domuncula, in qua jacens post tot annos ab illustribus viris ELIGIO & AUTBERTO [a] Episcopis translatum est. Sicque tunc inventum est illæsum, quasi eadem hora migrâsset de corpore: ibique cum odoribus magnis clara tegunt membra. Ibi & virtutes multæ clarescunt per merita Sancti [b]: ibi paralytici & leprosi curantur, & dæmoniaci liberantur, cæci visum recipiunt, atque cuncta necessaria quæ in fide deposcuntur illic largiente Domino præstantur. Lætus Sacerdos lætam petiit domum, tristes & mærore plenos lætos deducit in domum cælestem.

Miraculis clarescit.

Matrona infirma ejus eulogias petit.

20. Et illud non est silendum quod in memoriam reducimus. Erat quædam femina multas habens divitias & possessiones, sed validam infirmitatem patiebatur cum suis hominibus, itaut nullus alium posset adjuvare. Quæ admonita in somnis ut pergeret ad sepulcrum sancti viri orationibus vacare: sed præ infirmitate non valuit ire. Tamen compuncta in fide & amore Sancti missum suum misit, præcipiens illi ut citò pergeret ad locum prædictum & posceret sibi transmittere de eulogiis S. Fursei. Hoc credebat ex fide, quod postea agnovit in facto: ex gustu credebat sanari. Servus quò domina imperavit, perrexit: veniens ad virum cui sollicitudo erat Monasterii dicit ei: Domina mea valde infirmatur: obsecrat & petit ut eulogias Sancti ei transmittatis, quia per ipsas credit recipere sanitatem. Qui Frater dicit ei: Certè scias nos absque vino esse, nisi tantùm unde vix ad Missas oblationes facimus, quia validissima hoc anno in hac terrâ exstitit plaga tam in populo quàm in fructibus. Ille servus ut audivit verba excusantis, dixit: Domine vel fontem mihi indica ut hauriam & de ipso deferam, ut ex ipso desiderium suum impleat. Pergens Frater monstravit ei fontem: qui ex eo ferens vas plenum attulit dominæ suæ, & cuncta quæ ei contigerant retulit. Gavisa mulier dixit: Vel ex ipso mihi da quod adtulisti. Quæ ut gustavit gratias agens Deo dixit, quòd numquam melius vinum bibisset. Tunc præcepit omni familiæ suæ exinde gustum dare atque vicinis omnibus: qui ex eo biberunt & claruerunt merita S. Fursei, & ipsa cum omnibus suis recepit sanitatem. Omnibus hæc res claruit. Postea ipsa veniens cum omni domo sua & cum parentibus, seipsos & cuncta propria Deo pro meritis sancti Fursei voverunt, & postea multis vixerunt annis

Aquæ in vinum conversæ haustu sanatur.

Ecclesia & sepulcrum S. Furseo facta.

21. Crebrescentibus deinceps miraculis beatæ memoriæ ERCHENALDUS & conjux sua LEUTSINDA ædificaverunt ei Ecclesiam: sanctus verò Dei ELIGIUS [c] diligenter fabricavit manibus venerabilis S. Fursei sepulcrum, præstante Domino nostro JESU-CHRISTO, qui vivit & regnat in sæcula sæculorum. Amen.

a Apud Bollandum additur, *& Medardo*, quod flagitiosissimum mendum rectè appellat.

b Non raro etiamnunc Perronenses auxiliarem experiuntur S. Furseum, cui urbis suæ liberationem ab obsidione Caroli V. Imp. anno M. D. XXXVII. acceptam referunt anniversaria sollemnitate, quæ III. Idus Septemb. celebratur.

c Ex his tempus obitûs S. Fursei colligere licet. Mortuus est Erchinoaldus seu Erchenaldus Palatii præfectus paullò ante S. Eligium, ut ex lib. 2. Vitæ S. Eligii cap. 26. satis intelligitur. Eligium anno circà DC. LX. ad superos migravisse, certum est. Post corporis S. Fursei elevationem à SS. Autberto Cameracensium & S. Eligio Noviomensium Episcopis factam annis à Fursei morte quatuor, Erchinoaldus in ipsius honorem condidit Ecclesiam, Eligius verò sepulcrum: quæ minimùm duorum vel trium annorum spatium exigunt. Proinde S. Fursei obitus anno circà DC. L. contigisse dicendum est. Sacræ ipsius Reliquiæ Perronæ in Ecclesia Collegiata S. Fur-

ſei dictâ debito honore adſervantur. Caſula & ſtola quâ vir ſanctus in rebus ſacris uſus eſt, habentur apud noſtros Latiniacenſes, qui Perronenſibus Canonicis Manipulum (ut vocant) tradiderunt, viciſſimque ab ipſis Canonicis acceperunt os capitis ejuſdem ſancti petroſum appellatum, quod in argentea effigie in Monaſterio Latiniacenſi cuſtoditur ac colitur. Variæ leguntur S. Furſei celebritates, nempe XVII. Kal. Febr. quem obitûs diem eſſe diximus, eóque die ab antiquis Martyrologis Uſuardo, Adone Hrabano & Notkero Furſeus commendatur; VIII. Id. Feb. & V. eaſdem Idus, qui poſterior Depoſitionis ſeu ſepulturæ dies eſt; V. Kal. Martias, IV. Non. itidem Martias, XV. Kal. Octob. & IV. eaſdem Kalendas. Ex his ſeptem ſollemnitatibus tres tantùm in Kalendario proprio Perronenſi adnotantur: ſcilicet XVII. Kal. Feb. cum Octava, V. Id. Febr. Translatio, & alia XV. Kal. Octob. utraque cum feſto Duplici: quæ poſtrema apud Latiniacenſes noſtros prima die Dominica poſt Octavam Nativitatis B. MARIÆ agitur, ob Tranſlationem Reliquiarum S. Furſei in novam (ut credimus) thecam, quæ Tranſlatio anno Dominicæ Inc. 1256. XV. Kal. Octob. Dominicâ poſt Octavam Nativitatis B. Mariæ, præſentibus D. Ludovico Rege Franc. illuſtri, necnon venerabilibus Vvermando Noviomenſi, Guillelmo Belvacenſi, Vvaltero Tornacenſi & Rodulfo Morinenſi Dei gratiâ Epiſcopis facta legitur in Litteris à Jacobo Deſmaio poſt Vitam Gallicam S. Furſei vulgatis.

AN. CHR. DC. L. JAN. XVI.

VITA SANCTI AGILI ABBATIS RESBACENSIS PRIMI,

Auctore anonymo ſubæquali.

Ex MSS. codd. & Hiſtoria Tornutienſi.

CIRC. AN. DC. L. AUG. XXX.

1. *SANCTI Agili* Vitam ante aliquot annos jam edidit Petrus Franciſcus Chifletius Soc. Ieſu, vir doctus, in Probat. ad Hiſtoriam Tornutienſem: hic exhibemus eamdem Vitam cum duobus Miraculorum libris ex vetuſtis membranis acceptam, cujus de Auctore ipſiuſque ætate & auctoritate inquirendum eſt.* *S. Aile.

2. *Hujus Vitæ Scriptor anonymus tres nobis ſuppeditat ætatis ſuæ characteres, duos ſcilicet in Præfatione ab Epiſcopo* RAGNEMUNDO *&* AYGLOALDO *Abbate, tertium ab ætate S.* DONATI *Veſontionenſis Epiſcopi,* quo referente *miraculum cap. 7. memoratum ſe* accepiſſe *teſtatur.* Auctoris ætas.

3. RAGNEMUNDUM *Sedis Meldenſis Epiſcopum,* AYGLOALDUM *verò Reſbacenſis Monaſterii Abbatem fuiſſe omninò probabile eſt. In fuſiori Gallia Chriſtiana Abbatum Reſbacenſium catalogus deſideratur, & in vulgato Meldenſium Epiſcoporum indice nullus Ragnemundo locus. De iſtius Sedis Præſulibus qui poſt S. Faronem præfuerunt, quantum præſenti inſtituto conducit, paucis agendum.* HILDEGARIUS *Meldenſis Antiſtes in Vita S. Faronis hic editâ, ſe poſt Faronem ſextodecimo ſediſſe loco affirmat cap. 64. his verbis:* A viceſimo quippe ordine B. Faronis uſque ad præſentem HILDEGARII humilis Epiſcopi, ex collegio Monachorum clariſſimi Martyris Dionyſii Cœnobio degentium per electionem aſſumpti, ac munere divino unà cum præſtantiſſima liberalitate incliti Regis CAROLI* ad tanti regiminis culmen evecti, eſt multiplicatus ordo Præſulum priorum aduſque hunc quem ſexto-decimo numero rota annorum torquet volvendo. *Et tamen in Gallia Chriſtiana Sammarthanorum Hildegarius ſeptimodecimo computatur loco; adeout vel catalogus iſte in aliquo ſuperfluens, vel Hildegarii calculus imminutus cenſeri debeat. Fortè* RAGNEMUNDUS *noſter idem eſt cum* RAGAMINATO *ſeu Ragemario, qui octavus poſt S. Faronem Epiſcopus numeratur.* *Calvi.

4. *Certior eſt à S. Donati ætate petita ratio temporis, quam S. Agili Encomiaſtes cap. 7. profert. Quippe S. Donatus ab anno circa* DC. XXV. *quo Synodo Remenſi ſub Sonnatio habita ſubſcripſit, ad annum* DC. LI. *quo denatus videtur, Veſontionenſem Cathedram tenuit. Vnde ſcrupulus naſcitur, an S. Agili Encomiaſtes Donatum videre potuerit, anne potiùs ex Donati relatione, voce aut ſcripto traditâ narrationem capitis 7. acceperit.*

5. *Certè ne quid diſſimulemus, occurrunt in iſta Vita menda nonnulla, quæ Scriptorem ſæculo* VII. *inferiorem deſignant. In his Sadaberga ſeu Salaberga* virginitatem inviolabiliter ſervâſſe *cap. 12. falsò dicitur, cui plures liberos fuiſſe ex propria Vita conſtat. Adduci etiam poſſet opinio de tribus Autharii filiis ex cap. 14. à V. C. Hadriano Valeſio in Rer. Franc. lib. 18. ſatis confutata, à nobis etiam ſuo loco diſcutienda. Et tamen ſuo Auctori integram in aliis fidem habemus, niſi quòd ſententia de centenaria B. Agili ætate cum Vita S. Filiberti conciliari non poteſt. De Reſbacenſi Monaſterio paucis dicendum.*

6. *Reſbacenſis Monaſterii initia anno* DC. XXXIV. *Eccleſiæ Dedicationem & Agili Abbatis inſtitutionem anno* DC. XXXVI. *cum Carolo* le Cointe *illigamus. Quippe utrumque accidit Dagoberto Rege, cùm adhuc Audoënus & Eligius laici eſſent, ut patet ex Vita iſtius cap. 16. & 17. adeóque Agilus ex cap. 19. Abbas à Dagoberto inſtitutus eſt in Synodo Clippiacenſi*, quæ* Reſbacenſis Monaſterii origo & ſtatus. **Clichy.*

CIRC. AN. DC. L. AUG. XXX. *anno* DC.XXXVI. *habita est.* RESBACENSE *Monasterium vulgo* Rébais, *olim Ierusalem dictum, in gratissima pagi Briegii planitie situm est inter duos amnes cognomines hinc inde bino fere milliari sepositos, quorum unus Mucra minor, vernacusè* le petit Morin, *alter Mucra sine addito vocatur; situm est, inquam, unà cum opidulo Resbaco,* ad torrentem Resbacem *seu Rasbacem Repsacémve, à Iona in Vita S. Columbani* * *aliisque* fluviolum *perperàm appellatum, cùm rivulus fere ex pluvialibus aquis in unum confluentibus productus, æstate soleat arescere. Celebre ac illustre fuit quondam istud Monasterium. Ex eo prodiit S.* FILIBERTUS *Abbas Gemmeticensis. S.* REOLUS *Remorum Episcopus postquam teste Frodoardo in Hist. Remens. lib. 2. cap.* 10. construxit Monasterium Orbacense in loco quem promeruit dono Regis THEODERICI suffragante quoque EBROINO Majore-domus; impetravit à Monasterio Rasbacensi sex Monachos, qui regimina sanctæ Regulæ ibidem tenerent & alios ea docerent. *Inter Abbates eminuère præcipuè* WARINUS *Corbeiæ antiquæ Monachus & novæ Abbas, in libro de constructione novæ Corbeiæ, cùm à genere tum à virtute maximè laudatus;* NATALIS *Ludovici VII. Francorum Regis Cancellarius; factus postea Monachus Cluniacensis sub Petro Mauritio, qui eum apud Innocentium Papam plurimùm commendavit; &* PETRUS *Palmarius postea Viennensis Archiepiscopus, in eodem Monasterio loco ignoto sepultus, qui anno* M.D.XX. *S. Autharii Translationem curavisse dicitur. De aliis Abbatibus lege Miraculorum libros duos, quos huic vitæ nonnullis miraculis omissis subjecimus. Resbacense Monasterium paucis abhinc annis Congregationi nostræ S. Mauri attributum est.*

*num. 50. supra.

To. 2. Hist. Franc. Chesnii.

PROLOGUS AUCTORIS AD AYGLOALDUM ABBATEM.

CREBRIS admonitionibus urget me Prælativa Caritas vestra, Venerande Abba AYGLOALDE, suadente Domno Episcopo RAGNEMUNDO, conscribere Vitam beati Confessoris Christi AGILI. Opus quidem compendiosum ac penè difficile, utile tamen Ecclesiæ, dignúmque celebritatis laude. Licet enim ad hoc opus peragendum minùs sufficiens sim, inobediens apparere magis vereor, ne talenti quantulamcumque mihi creditam quantitatem sudario malè ligatam involvam, qui per hanc Domino velut fidelis servus copiosè lucrari debuerim. Quinetiam recolens Sanctorum manifestari oportere agones, immò triumphos, ut Dei ac Domini nostri JESU-CHRISTI immensa majestas potentissimè veneretur à Fidelibus in terris, quæ gloriosiùs ab Angelis adoratur in cælis; oppidò precor, Venerabilis Episcope, & Abba, orationum vestrarum suffragiis juvari, quatinus valeam dignè scribere de meritis atque virtutibus beatissimi Agili quæ sagaci studio comperi vera: qui donec vita præsens illius vegetavit artus, studuit æternam feliciter promereri gloriam.

CAP. I.

INCIPIT VITA.

Agili parentes illustres & pii.

AGENTE igitur in sceptris HILDEBERTO SIGIBERTI Regis filio, qui juventutis flore & sapientiæ decore gubernavit Burgundiam atque Austrasiam, fuit quidam ex primis palatii Optimatibus Portensi [a] territorio nobilissimis natalibus oriundus, ejusdémque Regis conviva & Consiliarius nomine AGNOHALDUS, cujus conjux ex præclara Burgundionum orta prosapia, necnon bonitatis laude famosissima, vocabatur DEUTERIA, quæ à rudimentis infantiæ percepit Catholicæ Fidei documenta. Ambo namque generis nobilitate sublimes, sed religionis apice sublimiores. Erant quippe sæculi opibus locupletes, sed & eleëmosynarum largissimi dispertitores, hospitalitatum sectatores, pauperum ac peregrinorum tam sollicitì susceptores, ut veraciter cum Job dicere possent: *Foris non mansit peregrinus, & non negabam quod volebant pauperibus.* Viduarum revera mærentium corda consolabantur, ut cum eodem possent dicere: *Cor viduæ consolatus sum.* Orphanorum amaram tristitiam mellitis (ut sic dictum sit) affaminibus indulcabant. Illud etiam

Iob. 31. 32.

Id. 29. 13.

[a] Locum signantiùs exprimere videtur Auctor cap. 3. ubi Columbanus Agnoaldum convenisse legitur *in villa quæ dicitur Honorisiacus*, fortè *Villery*, qui vicus est medius Luxovium inter & Portum vicum ad Ararim in Burgundiæ Comitatu, vulgò *Pont sur Sacne*, uti Franciscus Chiffletius interpretatur.

Evangelicum assiduè sermocinabantur, quod Dominus ad dexteram positis in judicio dicturus est: *Infirmus fui & visitastis me*; & cetera: atque illorum indigentiam ingenti studio sublevabant. CIRC. AN. DC. L. AUG. XXX. *Matth. 25. 30.*

II. Agnohaldus pro Columbano Regi supplicat.

Eodem siquidem tempore vir religionis reverendæ COLUMBANUS nomine, ab Hibernia Christo ducente in Gallias advenerat, desiderans nutu Divino à Serenitate præfati Regis [a] adipisci locum, quo Monasterium ædificaret Monasticæ religionis. Dum ergo sedulè meditaretur ac secum quæreret, quem de Aulicis palatii adiret qui se præsentiæ Regis sisteret, atque Celsitudini illius clementiæ desiderium suum panderet, siquando obtineri posset quod fervore fidei cupiebat; audito vehementi studio præscripti Principis AGNOHALDI eum adire deliberat, séque suámque precem illi commendat. Qui mox talis desiderii arcanum ac si divinitus sibi commissum suscipiens, quantociùs Regi opportunè intimat, eumdémque Columbanum illi gratiosum efficit, necnon ut cooptabilem illius precem exaudiat summissus efflagitat. At Rex magnanimitatis modestiâ jocundatus super sermone hujusmodi, postulata libentissimè indulget, insuper necdum petita largiri magnificè promittit. Castrum namque intra vasta eremi septa, quæ Vosagus * dicitur, fuerat fanaticorum cultui olim dedicatum, sed tunc ad solum usque dirutum, quod hujus saltûs incolæ, quamquam ignoto præsagio, Luxovium * nominavêre. Illud equidem considerans benignissimus Agnohaldus velociùs posse restaurari, & cernens situm loci Monachorum agmini aptum; immò intelligens prærogativâ fidei & sapientia illustratus, eumdem locum Deo sacrari oportere, ut ubi olim prophano ritu veteres coluerunt fana, ibi Christi figerentur aræ & erigerentur vexilla atque celebrarentur Mysteria; obtinuit suis precibus à Sublimitate Regis, ut per scripti seriem habitaculum Deo militantium perenniter delegaretur, quo adversus aërias potestates B. Columbano instituente dimicarent superni Regis tirones, quos demum post diversa exercitia virtutum ut robustos bellatores ac triumphatores lux perpetua Christus cum palma gloriæ suos conspicuos redderet paradiso.

*La Vosge. * Luxeu.

III. Columbanus Agilo puero benedicit, & Deo offerri petit.

Interea vir prudentissimus Agnoaldus quamquam multiplicibus aulæ Regiæ foret implicitus, atque ejus industria universa palatij officia gererentur; necnon totius Regni querimoniæ illius æquissima definitione terminarentur: tamen unà cum devotissima conjuge cælitus inspiratus, Divini verbi pabulo interiorem hominem alere procurabat, atque de doctrina mandatorum Domini assiduis disceptationibus disputabat. Quapropter afflatus sancto flamine inter reliqua colloquia illud Evangelicum loqui consueverat: Reddere, inquit, oportet Deo quæ Dei sunt, & Regi quæ Regis sunt. Disputatorem verò spiritualis doctrinæ siquando suscipere mererentur, tunc sese felices atque à Deo visitatos summa cum exsultatione congratulabantur. Contigit autem ut B. Columbanum penes se commorari aliquantisper fecerint in villa quæ *Honorisiacus* dicitur. Nimirum præter cetera dignitatum affluentia, erat illis cara soboles septennis ac bonæ indolis, quem propter celeres motus infantiæ AGILUM nominaverunt, super quo etiam sicut herede ac superstite felices lætabantur. Hunc ergo pietatis ducti amore, petunt B Columbani benedictionibus muniri, atque orationum illius munimine firmari. At ille data benedictione præmonstrat veritatis præconio eumdem filium talem futurum, qui multis viam salutis ostendat, atque gloriosus in Christi militia effulgeat, ut pòst veritas patescens claruit. Nam B. Columbano tantam gratiam superna concessit majestas, ut quoscumque sua benedictione sacravit in boni cultûs perseverantia dies suprema invenerit. Proinde multimodo hortatu persuadet utrisque parentibus vovere Deo eamdem prolem sub norma Religionis Monasticæ. Unde factum est, ut Divino instinctu illius adquiescentes sermonibus, quem sibi optabant superstitem, heres esse mereretur Dei & coheres Christi.

Luc. 20. 25.

Iona verba in Vita S. Columb. n. 50.

[a] Non Sigiberti, sed potiùs Guntchramni, ut ad Vitam S. Columbani probavimus.

CIRC. AN. DC.L. AUG. XXX.

IV.

a Agilus Columbano in Luxovio traditur. Viri illustres è Luxovio educti.

* Lege Vitam S. Burgundofara infrà.

b

* Lege Notas ad Vitam S Eustasii pag. 118.

Optata dehinc dies advenerat, in qua pius pater voti completor & desiderii possessor, applicans sacris altaribus caram sobolem, devotissimè Deo offerret in jamdicto Monasterio [a], ditans eumdem locum supellectilis variæ muneribus, quin etiam largiens sollemniter per titulum Testamenti ex propria ditione numerosam copiam fundi ac familiæ. Sicque ingrediens laudabilis AGILUS ævum pueritiæ committitur EUSTASIO probatæ religionis viro sacris litteris erudiendus cum aliis nobilium virorum filiis, qui postea Ecclesiarum Præsules exstiterunt: AGNOHALDO scilicet & WALDEBERTO Hagnerici patrui ejus filiis, qui Monasterio quod soror illorum FARA in paterno solo inter Albam & Mucram in loco qui EBORIACUS* dicitur ædificavit, construendi & docendi regulares magistri claruerunt, quorum alter Lugduno Clavato, alter verò Meldensis urbis est ordinatus Episcopus [b]; ACHARIO qui Virmandorum & Noviomensis ac Tornacensis Antistes fuit; RAGNACHARIO qui Augustudunensis* Ecclesiæ Pontifex egregius emicuit; AUDEMARO qui Bononiæ & Tarvanensis opidi Pastor laudabilis floruit. Denique sicut præmemoratum Agilum cariùs his omnibus commendatum susceperat, ita in eo præ cunctis doctrinæ ac religionis acumen resplenduit. Nam liberalibus disciplinis enucleatiùs imbutus, multos sua facundiâ erudiit, plurimos Catholicæ Fidei puritate illustravit, nonnullos etiam luculentissimis documentis postposita altitudinis pompâ sub professione sacræ Religionis idoneos reddidit.

V. Agili virtutes.

Ut ergo pubertatis attigit annos, non ut ignavus, sed velut exercitatus miles spiritualibus incrementis operam dedit, vacans lectioni, insistens orationibus, jejuniis carnem macerans, vigiliis affligens, obedientiam cunctis certatim impendens, humilitatem omnibus præbens. His namque & hujusmodi studiis amator castitatis enitendo decorus omnibus efficitur, non modò affinibus amabilis, verumetiam palatii aulicis maximè gratus.

VI. Agnoaldi mors, & exsilium Columbani.

* Ar. DC.X. Eustasius Abbas Luxoviensis.

Intereà magnanimus Agnohaldus debitum humanæ carnis persolvens quievit in pace, & B. COLUMBANUS propulsione THEODERICI Regis per dolositatem pessimæ BRUNECHILDIS exagitatus, vicesimo anno * ex quo Monasterium intra vasta eremi instaurare cœperat, vi præfati Regis ab eo amovetur, ac natale solum repetere perurgetur: atque prædictus EUSTASIUS vir totius religionis experientiâ probatus, licèt totis nisibus recusare conatus, successor tandem illius subrogatur invitus. Exstat denique libellus de Vita atque virtutibus præmemorati Patris Columbani: ad eum qui de illius meritis nosse voluerit Lectorem mittimus, cœpta prosequentes.

VII. Agilus ad Brunechildem dirigitur.

* confer Vitam S. Columbani.

c

d Vvandaleni Ducis

Eo igitur tempore exigente ratione & suggerente provisione prudenti Fratrum consensu decretum est, ut probus Agilus ad Brunechildem Reginam dirigeretur quæ morabatur cum Theoderico nepote in palatio quod Bruchariacum vocant. Nam ea maximè pro causa sæpefato Columbano infesta erat, eo quòd accessum feminarum à præfato Monasterio propellebat *, & sibi quæ Regina erat idem contradixerat. Qua de re datum fuerat edictum Regali indignatione roboratum, ut omnes sub Institutione pij Patris Columbani degentes intra septa Monasterij adeò artarentur, ut nemini locus daretur extrà exeundi. Accepto siquidem affabilis Agilus mandato ire perrexit. Cùm verò necdum longè esset à Monasterio, & appropinquaret villæ quæ Jussiacus [c] dicitur, supervenit cum magno impetu flagitiosus juvenis nepos WANDALENI Ducis [d] cum

a Nempe Luxoviensi. Hinc manifestè revincuntur ii, qui Agili ætatem ab anno D.LX. computant, eúmque septennem à B. Columbano benedictum asserunt anno D.LXVIII. quo Columbani in Galliam accessum malè collocant, ut ad ipsius Vitam observavimus. Quod postremum etsi concederemus, Agili nihilominus ætas serius esset differenda, cùm puer B. Columbano oblatus sit in Monasterio Luxoviensi, cujus initia ad annum D.XC. remittere coguntur.

b Vvaldebertus non fuit frater Burgundofaræ, nec Meldensis Episcopus, ut infrà in ipsius Actis probabimus.

c Jussiacus, *Iussy*, in finibus Sequanorum haud procul ab Arari & origine Mosæ fluvij.

d De Vvandaleno Duce ejusque liberis agit Jonas in Vita S. Columbani num. 22. Vvandaleni filius fuit S. Donatus qui infrà in testem adducitur, cujus Elogium inferiùs referemus.

satellitibus, qui sub obtentu venantium accepta relatione observabant exitus Monasterij more latronum. Is enim extenso brachio nisus est mitissimum virum ense percutere: at ille subducto terrore vexillum Crucis opposuit, móxque brachium illius obriguit, atque sicut extensum fuerat mansit adeò inflexibile, ut nemo gladium valeret de ejus pugno educere, neque ipse pedem à loco movere. Obstupefactis omnibus infelix ille qui dignè torquebatur, totus quatiens singultibus, lacrymosis precibus ut sui met ruboris seu doloris saltem misereretur capite summisso petebat. Mirabile dictu! Sanctus autem Agilus flebilibus commotus precibus solamen fidei orationem adsumpsit, peractáque morâ trium ferè horarum, ut aridum brachium tetigit, continuò pristinus vigor redit, ac vigor omnis revertitur: caro tamen palmæ capulum sicut inhæserat secuta est, & sanguis per ungulas emanavit. Porrò sicut DONATO tunc quidem Monacho, postea Vesontionensis urbis Episcopo referente didici [a], qui quando hæc gesta sunt adhuc adolescens intererat, salivâ cum oratione & signo Crucis eamdem palmam B. Agilus perunxit, atque ilico caro cum pelle restituta est sanitati, ac si numquam corrupta fuisset. Præsumptor verò hujus sceleris qui sibi ac suæ vesaniæ videbatur audax, pœnitudine correptus relicta militari toga Christi vestivit amictum, sub Monastica professione militans Deo in jamdicto Monasterio.

CIRC. AN. DC. L. AUG. XXX. nepos ob præsumptionem punitur, curatur, fitque Monachus.

Auctoris ætas. [a]

VIII. Agilus à Rege benignè & liberaliter excipitur.

Fama igitur hujus miraculi præveniens, quâ nihil velocius, (ut ait Maro) Regia impleverat mœnia, & præclarissimus Agilus utrorumque conspectibus sese præbet, supplicationes Fratrum eorum serenitati ingerens; cùm repente ambo, Rex videlicet & Regina, postposita altitudine mundi, contrito spiritu humo coram vestigiis illius procumbunt, indulgentiam super temeritate quam sanctis viris ingesserant petentes: humili quoque affatu profitentur se hac nece peccâsse qua servos Dei impiè afflixerant, narrantes etiam miraculum palmæ per B. Agilum pridie in virtute Christi patratum, quod ipse vehementer celare poposcerat, & incunctanter latêre credebat. Quo facto Regiis muneribus ditaverunt utrique idem Monasterium famosissimè, Rex villis ac familiâ, Regina ornamentis Ecclesiasticis mirifici operis. Testamenta nihilominus de sæpefato Cœnobio regali conscripserunt munificentia, quibus deinceps quietè Servi Dei per labentia manerent tempora in Divini cultûs perseverantia amoto feminarum accessu.

IX. Chlotharius res Fidei curat. * anno DC. XIII.

Per idem verò tempus LOTHARIUS Rex tertio anno ex quo sæpedictus Columbanus de Monasterio recessit, sicut idem prophetico spiritu dixerat, devictis duobus Regibus solus potitur trium Regnorum Monarchiâ *. Eo quoque in solio trium Regnorum sublimato decrevit Excellentia illius Altitudinis Synodica diffinitione dirigere peritissimos viros pollentes strenuitatis scientiâ, qui vicinas gentes doctrina falsi erroris deceptas ad gremium sanctæ matris Ecclesiæ auxiliante Domino revocarent, & quibus necdum Christus adnunciatus fuerat, fulgenti eloquio evangelizarent. Ex multorum quidem cœtu Episcoporum ac Sacerdotum eligitur prudentissimus Agilus in opus præfatum unà cum Eustasio Abbate. Ingressíque hujus itineris viam, juvante Christo Warascos [b] prædicaturi accelerant: qui agrestium fanis decepti, quos vulgi Faunos vocant, gentilium quoque errore seducti, in perfidiam devenerant FOTINI seu BONOSI virus infecti: quos errore depulso matri Ecclesiæ reconciliatos veros Christi fecere cultores. Deinde directo calle ad Boïas quos terræ illius incolæ Bodoarios * vocant perveniunt, eosque multo labore Catholicæ fidei dogmate imbutos plurimos illorum ad fidem Christi convertunt.

Agilus cum Eustasio infideles impugnat. [b]

* Baioarios

[a] Nempe ex scripto vel traditione: nam ex Donati ore istud accipere Auctor non videtur potuisse. Nullibi enim auctor aut se Agilo coævum, aut cum à se visum dicit: cùm tamen Donatus ante annum DC. LX. mortuus, vel paullo pòst S. Agilum in nostra sententia; vel in aliorum, ante ipsum Agilum.

[b] Lege Vitam S. Eustasij auctore Jona, qui Agilum vocat AGILEM, *qui modò*, inquit, *Cœnobio Resbacensi Præsul exsistit*. Scribebat verò Jonas post annum Christi DC. XLIII.

CIRC. AN. DC. L. AUG. XXX.

X. Energumenum liberat.

Quadam verò die dum B. Agilus in eodem esset itinere, sæpefato Abbate vestigia illius prosequente, & Psalmorum melos ex more perageret; obviavit in portam Mettensis urbis hominem spiritus immundi perturbatione vexatum. Qui cùm procul accederet, deformi vultu obscœnísque nutibus horrendum vociferare cœpit dicens: Agile miles Christi fortissime ac superni Regis Legate, quid me præjudicas, vel quare meos auges immensos cruciatus? Ecce in tuo adventu populos quos multo tempore possederam reliqui, tuas orationes sufferre non valens, & nunc me hinc ejicis. Ad hæc sanctus vir & veneratione dignissimus ait: Impero tibi, immunde spiritus, ut recedas ab hoc plasmate Dei, & ampliùs non habeas in eo locum, in quo Rex & salvator æternus JESUS-CHRISTUS per lavacrum regenerationis habitaculum sibi præparavit. Ad hanc vocem ejulatum emittens horrisonum evestigiò visus est ab ore illius flatus ebullire sanguinei coloris ac picei cum fœtore horribili. Quamobrem exanimis effectus, interventu præclarissimi Agili fugato dæmone mox redditus est sanitati.

XI. Pueris duobus benedicit.

Cumque progressi inde ad Monasterium Luxoviensium remearent, deveniunt ad quemdam potentissimum virum nomine GONDOÏNUM. Is erat generositatis fastu ac enormi dignitatis copia splendidus, atque beatissimi Agili consanguinitatis nexu propinquus: & morabatur eo tempore in villa quam Mosam * vocant ob amnem super quem sita est. Visis namque sanctissimis viris Christíque Apostolis, acsi gratissimum munus suscipiens officiosissimè recepit, secumque morosiùs eos retinuit. Ingressis itaque domum, benedictione præmissa post multa colloquia spiritualis doctrinæ, oblati sunt eis ad benedicendum Domino duo filij ejusdem viri: quos suis benedictionibus sacrantes & sæculi dignitate florere, & ad futuram vitam feliciter migrare vero vaticinio designârunt, ut pòst evidentissimè claruit.

* *Meuse.*

XII. Salabergam cæcā illuminat.

Erat quoque viro prædicto filia nomine SADABERGA luminibus orbata. Cùm ergo pater supplici prece deposceret, quatinus sancti viri orationis ei ope subvenirent; recolentes se ideo esse missos ut virtus Christi per eos ampliùs manifestaretur, & fides credentium roboraretur: sciscitantur à puella si velit virginitatem suam Deo dicare, & idem votum inrefragabiliter custodire, si majestas divina redderet illi lumen oculorum. At illa profitetur utrumque. Tunc sancti viri pariter cum puella orationibus sacris celebraverunt triduo jejunium. Tertia autem die post Missarum sollemnia beatissimus Agilus oleo benedicto oculos illius perunxit, muniens signo Crucis in virtute Christi. Miranda res: in ipso quippe momento eadem virgo visum clarissimè fugatis tenebris recepit, sacrúmque velamen devotissimè suscipiens, servavit inviolabiliter virginitatem quam voverat [a].

XIII. Inde quoque abeuntibus venerabilem Agilum validissimè perfudit ignea febris, itaut supremum exhalare spiritum à nemine cunctaretur. Quod cernens præmemoratus Eustasius adhibuit opimo studio sollicitudinem illius incommoditati, adeout priora repetens studia Abbatis nomen eò ferret, quò bajuli non oblitteraret. Unde gemino vallatus angore, quippe cùm nec æstuantis incendia Fratris adspiceret refrigerare, nec sine illo volebat remeare, tali eum alloquitur affamine: Frater amabilis Agile, quem à puero nobilium parentum tuorum amore ut pij patris Columbani rogatu educavi piè, enutrivi castè, docui modestè; nunc moneo abjectis studiis hujus ærumnosæ vitæ soli Deo cui inhæres totam spem committas, immò etiam quo resistere principibus tenebrarum auxiliante eo valeas magnopere elabores. Nec dubitas credo proculdubio quòd ille te ab hac ægritudine potens est liberare, qui Ezechiæ Regis ad vitam ter quinos annos auxit. Aurorâ verò diei incipiente finitis ex more Matutinis laudibus venerabilis Agilus hanc mentis præcordiis fudit orationem: Adesto mihi Domine, qui me in lucem hanc eduxisti & tuo sacro baptismate renasci fecisti,

a Fallitur Auctor: nam Salaberga, quam Sadabergam vocat, secundo matrimonio copulata plures liberos habuit, ut in ejus vita legitur infrà ad ann. 655.

manúmque

Circ. An. DC. L. Aug. XXX.

manúmque tuæ benignitatis porrige, & libera me ab hac ægritudine, Deus meus, quia tu es regnans in ſæcula & ſalvas ſperantes in te. Expleta ergo oratione feſſa membra & æſtuantia ſopor occupat, ac ſemivigilans videt adſtare ſibi præclarum formâ juvenem in veſte fulgenti, qui poſuit manum dexteram ſuper pectus illius, & infit: Agile care meus quem ab utero matris incorruptum ab omni labe noxiæ pollutionis cuſtodivi atque cuſtodiam, donec pleno ævo ætatis te recipiam, adſum tibi. Age quod me donante agis, eróque tecum, depulſóque languore ſurge. Cum hoc dicto omnis ægritudo ab eo receſſit incolumitate priſtina divino medicamine remeante.

XIV. * anno DC. XXVIII. a

Eo etenim Rex tempore Lotharius functo humanæ vitæ termino quievit in pace*, & Dagobertus ejus filius Regnum Francorum, ſicut pater tenuerat, ſuſcepit regendum. Quo regnante tres fratres filij illuſtris viri Autharii[a], ex præclara Francorum progenie cives Sueſſonici, illic admodum cari ſunt habiti: quos equidem ſæpefatus Columbanus jamdudum adhuc infantulos utriſque parentibus flagitantibus dum aliquamdiu penes illos moraretur, in villa quę Vltiacus vocatur benedixit. Horum namque fratrum major natu Ado nomine, ſemet cum propriis voluptatibus ac copiis abdicavit, verumetiam in proprio ſolo intra Joram * ſaltus ope fratris venerabilis videlicet Audoeni ſuper amnem Maternam Monaſterium ædificavit, cui Jotrum[b] nomen impoſuit, atque ex rebus propriis fecundiſſimè ditavit, in quo etiam monaſticè ſecundum B. Columbani Inſtituta unà cum caterva præclaræ religionis maxima ſuperno Regi Chriſto militavit. Porrò ſecundus Rado * theſauros prædicti Regis ſub cura ſua habens, animi redemptam inæſtimabili pretio margaritam cæleſtibus ſignanter commiſerat gazis; proinde ſuper jamdictum amnem in patrimonio proprio Monaſterium ædificavit, quod ex ſuo nomine Radolium nominavit. Junior quoque venerabilis Audoenus cognomento Dado præfato Regi præ cunctis aulicis amabilis, atque Referendarius eſt conſtitutus, geſtans ejus annulum quo ſignabantur publicè totius regni potiora Signa vel Edicta. Dum ergo aſſiduè moraretur in palatio, B. Eligium qui inter reliquos regni Proceres ſapientiâ, opere, ac virtutibus enitebat, vinculo ſibi unanimæ dilectionis copulavit. Quapropter illius uſus conſilio nitebatur molimine ſtudij inrefragabilis intra Brigienſem ſaltum propriis ſumptibus in remotis locis Monaſterium conſtituere. Cùm ergo ardentiſſimo deſiderio hoc votum complere magnopere ſatageret, atque frequenter eamdem ſilvam ea devotione animi circumiret, comperit tandem inter duas Mucras[c] adjacentias ex fiſco quondam Namtolialinſe*, ſed tunc ad villam quæ *Maſtus* * dicitur adſpicere. Has denique ſuis petitionibus per confinia ſua Regis largitione ac munificentiâ adeptus, quod ſummopere optabat, omiſſa dilatione implere procuravit.

Ado Cœnobium Jotrum condit.

* Lege Elogium S. Theodechildis. b

* Rado Radolium.

c

* Nantueil.

* al. Maïlus.

XV. Dado Reſbacum.

Factum eſt autem, ut quadam die peragrans præmemorata eremi confinia, eo mentis ardore quo ſupernæ prærogativa gratiæ ſitum Eccleſiæ conſtruendæ congruum ei dignaretur oſtendere, deveniret ſuper torrentem quem veteres incolæ

[a] Jonas in Vita S. Columbani duos tantùm filios memorat Autharij, qui in vico Vvltiaco, vulgò *Euſſy*, tertio milliari ſupra Meldas opidum *ad amnem Maternam* colitur, tum etiam in Monaſterio Reſbacenſi VII. Kalend. Apriles, quo die Noſtrates Reſbacenſes ſollemne ejus officium in prædicto vico celebrant. In Vita S. Faronis ante annos octingentos ab Hildegario Epiſcopo ſcriptâ Autharius prædicatur cap. 15. in hunc modum: *Cujus* Columbani *verbis hodie fulget ſanctus* Autharius *cælo meritis & in territorio ſuper fluvium Matronam villa præfata* (Vvltiaci) *humatus coruſcat magnis miraculis.* Et tamen in Martyrologio Gallicano S. Autharij memoria nulla exſtat. In Martyrologio Reſbacenſi notatur *die* VIII. *Septemb. Tranſlatio corporis S. Autharij Conf. facta per Reverend. hujus Eccleſiæ Abbatem Magiſtrum Petrum Palmarium*, poſtea Viennenſem Archiepiſcopum, *anno Domini* M. D. XX. nimirum in Eccleſiam Reſbacenſem, in qua S. Autharij plures Reliquiæ religiosè adſervantur.

[b] Tria Monaſteria hîc denominata etiam nunc ſuperſunt. Jotrum quidem, *Ioüarre*, nobile Virginum Benedictinarum Cœnobium quatuor circà leucis ſupra Meldas opidum, haud procul à Materna fluvio: cui Radolium, *Reuil*, modò Prioratus Cluniaco ſubjectus, adjacet. Inde procedendo inter duos amnes, Mucram utrumque dictos, occurrit Reſbacenſe Monaſterium, Jeruſalem quondam appellatum, de quo in Obſervationibus præviis. De Jotro Parthenone plura lege in Elogio S. Theodechildis, ubi etiam de Adone & Radone agemus.

[c] Mucra amnis uterque in Matronam influit, unus quidem ſupra Meldas opidum ad Feritatem ſub Jotro, Mucra minor appellatus; alter verò infra eamdem urbem, poſtquam Faræ Monaſterium præterpropter lapſus eſt.

Circ. An. DC. L. Aug. XXX. Resbacem dixerunt, atque in eodem loco, qui prisco vocabulo propter geminum lacunar *Gemellus Mercasius* nuncupabatur. Ibi verò dum paullulùm subter pomorum arborem substitisset, facto in ea velociùs umbraculo silentium imperat, significans fessa membra quieti velle concedere, quò secretiùs posset orationi incumbere. Diutiùs ergo dum prostratus orâsset, surgens ab oratione vidit in aëre nubem splendidam, radiis coruscis figuram Crucis prætendentem: ex cujus claritate tantum lumen per tres continuatim noctes emicuit, ut ejus ex fulgore videres in eodem loco clarè omnia velut in meridie, cùm undique noctis esset consueta obscuritas: per tres etiam dies ros ibidem visus est in modum Crucis à mane usque ad vesperam, donec triduano expleto jejunio unà cum B. Farone Episcopo Ecclesiæ fundamenta locaret. Sicque divina gratia disponente factum est, ut ubi orans subter pomiferam arborem jacuerat, ibi in schemate Crucis Templum Domino ædificaret.

XVI. Huic Agilus præficitur. Intereà venerabilis Audoënus comperta laudabili fama B. Agili, quę universam repleverat Galliam, prudentissimi Faronis Episcopi potitus consilio, satagebat assiduis prędicationibus nunc affatu, nunc scripti prece amicitię fœdere illum sibi conjungere, quatinus prędicto quod ædificabat Monasterio posset Abbatem præficere. Illud revera videbatur usquequaque impossibile, eoquòd Mettensium plebs gaudebat quandoque sub illius Pontificatu miraculis insigniri, & Lingonensium concio ejus virtutibus decorari, & Vesuntionensis populus benedictionibus suffragari; & quod majus erat & æquius, cuncta Luxoviensium Congregatio concors eum sibi vindicabat alumnum, quò illic Pastor exsisteret, ubi comam deposuerat, & miraculis coruscantibus enitebat. Cernens quippe hoc certamen venerabilis Audoënus conflictationis aliter minimè sedari posse, nisi Regia potestativa censura modum imponeret, adhibitis secum Eligio unanimo amico, & pontifice Farone, Regali Serenitati postulantia verba infert, quatinùs posset, ut cupiebat, de tanti viri jocundari solamine. Inter hujusmodi sanctissimum conflictationis agonem medium se in æquitate opponens Rex taliter affatur: Vestris precibus adquiescentes sufficiens Mettensibus arbitramur fore * illius miraculi donum, quod in porta urbis divina per eum operante misericordia patratum est, quando hominem à dæmone liberavit: & Lingonicæ plebi quòd in eorum præsentia claudo gressus restituit: & Vesuntionensi populo quòd inter cetera quæ coram eis operatus est, muto loquelam quam natura negaverat, & surdo auditum reddidit, insuper etiam paralyticos curavit: & Luxoviensium Fratribus quoniam illis præsentibus mortuum suscitavit, qui dum lavaretur in thermas ab altero submersus necatus est: nobis saltem liceat illius præcipuis radiantem virtutibus contemplari fulgorem.

Miraculis celebris.
* esse

XVII. Igitur egrediens de Luxovio per Edictum Regis Agilus beatissimus ingreditur palatium quod Compendium * dicitur, stipatus decore Pontificum Amandi & Faronis, & fultus nitore Procerum celsi Audoëni atque Eligij, qui sub sæculi balteo Pontificale dogma luculentissimè pręmonstrabant. Adspiciens denique tranquillissimus Rex claritatem vultûs B. Agili taliter eum affatur: Propterea, Reverende Pater & Sacerdos Dei, te accersivimus, ut tuo affatu dulcissimo divini verbi poculo exuberante nostrum sitientem animum repleamus, atque magnificis tuis exemplis populus nobis commissus suffragetur. Quin nosmet tuis sacris orationibus commendantes ratum censemus per consultum Episcoporum ac nostrorum Optimatum dispensatorem te divini verbi in Regno nostro ubique fore. Denique persuasi precibus fidelis nostri ac Referendarij Audoëni committimus tibi ex nostra pręceptione magisterij operam de Monasterij structura, quod ipse ædificare desiderat ob amorem Dei & congregandi illic Monachorum agmina. Hac quippe Regia deliberatione accessit venerabilis Agilus ad opus jamdictũ juncto sibi in collegio duodeno Fratrum numero. Quocirca insistens cœpto operi, assidua sollicitudine perduxit ædificia Ecclesiæ usque ad perfectionem fastigij.

* *Compiegne* ad Esiam fl.

XVIII. Jam autem magna sollemnitas hujus Templi dedicationis instabat dies, &

venerabilis Audoënus, quia eamdem Ecclesiam in honore B. Petri Apostolorum Principis ædificabat primam, illo die quo B. Apostolus primùm Cathedram Antiochiæ sedit dedicare peroptabat, id est octavo Kalendas Martij [a]. Proinde accersitis Pontificibus prænotatis unà cum ELIGIO, sicut mos Ecclesiasticus obtinet, Templum dedicaturi intrant. Huic etiam intererat Monachorum decus Ado & modestus Agilus. Cúmque petram ex pario marmore decentissimè politam cernerent super altare inæqualiter jacêre, & eam vellent immutare quatuor columnæ & vera mundi luminaria [b], è manibus eorum elapsa terratenus ruit, móxque per medium scissa est tam directè, acsi quispiam ferro eam secuisset. Stupenda res & admiranda! at Præsules cum Optimatibus paullulum attoniti adstantes, repentè se se humo prosternunt, orationi incumbunt, pugnis pectora tundunt, lacrymis facies rigant, adeout pavimenta humectarentur. Nihilominùs eos qui intererant repentinus stupor invaserat. Porrò tamen dum diutiùs orassent, surgentes pleni singultibus, signantésque lapidem Crucis signo, in virtute Christi continuò ita rejunctus est solidè, velut si numquam fractus fuisset. Illud etenim usque hodie manet admirabile, quòd in eadem petra remansit pro signo ad memoriam ut creditur futurorum, per eumdem locum per quem fracta fuerat, veluti gracilis fili figura. Ceterùm quia B. AMANDUS officium dedicationis sollemniter implevit, & super illud altare Missam eo die celebravit, placuit venerabili Audoëno illius nomen in eodem marmore altis cælare litteris *, atque propter plurima visionum seu miraculorum prodigia B. Audoënus cum prædictis Pontificibus eumdem locum JERUSALEM nominavit, desiderans illic haberi collegium pacis & unanimæ fraternitatis contemplationem, ut ipso nomine prædicaret locus quod gremio continebat.

AN. CHR. DC. L. AUG. XXK. Ecclesia Resbacensis ædificatur.

[a] Miraculū de lapide altaris. [b]

* lege Mirac. S. Agili lib. I. n. 8.

Monasterium Jerusalem appellatum.

XIX. Audoënus illic fieri Monachus meditatur.

His ita completis fecit venerabilis Audoënus hoc Monasterium locupletissimè populosum, ditans illud opimis possessionibus, libris, ornamentis Ecclesiasticis, atque villis: quin etiam postpositâ altitudinis potentiâ assiduis meditationibus moliebatur abjectis fugacibus sæculi opibus in eodem Monasterio sub Monastica professione Christi militiam gerere. Sed cùm Rex ac cuncti Proceres Francorum illi in hoc facto nollent adquiescere, voluntati eorum cessit, committens potestati Regiæ etiam illud Monasterium. Proinde in Episcopali Synodo quæ Kalendis Maij in Clipiaco eo anno est habita [c], B. Agilum præcellentissimus Rex in memorato Cœnobio præfecit Abbatem.

Tempus Agili promotionis. [c]

XX. Ejus virtutes, præcipuè caritas in pauperes miraculo illustrata.

Suscipiens igitur regimen Pastorale eximius Christi miles Agilus, regebat gregem optimum, incedens inter Fratres discretissimo regimine. Erat enim sicut unus ex illis: & habens in ore splendorem sermonis Evangelici, virtutúmque signis coruscans, speculum factus est non solùm sibi commissis, sed & mundo. Erat namque in jejuniis frequens, in orationibus assiduus, in eleëmosynis largus, hospitalitatis amator præcipuus. Qua de re dum quadam die vespere circumiens officinas Monasterij, (fuerat enim eatenus nobilium hospitum obsequiis occupatus) pergeret ad Xenodochium, quod illius ordinatione & juvamine venerabilis Audoënus ibidem constituerat, quò pauperum necessariis subveniretur, unius tantùm potitus Fratris solatio qui vocatur BRANDOLINUS; audivit ad portam Monasterij veluti plangentis hominis exilem vocem; apertâque fenestrâ quæ portæ inhærebat, cernit ante fores pauperem jacêre ulceribus plenum (erat enim adhuc quiddam diei) petentem se hospitio recipi. Conversúsque ad Fratrem ait: Ecce quomodo aliis utilitatibus occupati tanta neglеximus! Perge

a Ipso die etiamnunc Basilicæ dedicatio quotannis celebratur.

b Nempe SS. Faro & Amandus Episcopi, Audoënus & Eligius Optimates qui Dedicationi interfuerunt. Id colligitur ex his Vitæ Ms. S. Faronis verbis: *Convocati Pontifices cùm vellent ponere* (marmor) *super altare, repentè de manibus eorum delapsum terratenus ruit & per medium fractum est tam rectè, acsi quispiam ferro eum secuisset. Quod cernentes Pontifex, beatus* FARO *& S.* AMANDUS *cum Optimatibus* AUDOENO *atque* ELIGIO, *de quorum manibus idem lapis elapsus est, terra sese straverunt &c.*

c Apud Fredegarium Scholasticum in Chron. cap. 78. ad Dagoberti annum XIV. qui anno Christi DC.XXXVI. illigatur, *Dagobertus ad Clipiacum resedisse*, anno verò insequenti *Vuascones ad Dagobertum Clippiacum venisse* dicuntur. Agilum anno DC XXXVI. Resbacensi Monasterio præfectum fuisse censemus.

ANN.CHR. DC.L. AUG.XXX. NOTA.

ergo velociùs & para ei refectionem. Eo quidem abeunte, ille aperto ostio quod portæ inhærebat, claves quoque inde habere consueverat, quoniam consuetudo talis erat, quòd janitor ut signum pulsabatur ad Completam, confestim portas Monasterij firmans ei claves deferebat. Ait ad pauperem: Veni, frater, en faciemus tibi prout competit. Eo autem respondente præ doloribus ulcerum ambulare minimè posse (enimverò membra illius, acsi leprosi inspiciebantur lurida) suis humeris eum imponens detulit in domum absque ullo pondere, posuítque super sedile juxta focum, (hiems quippe erat) accipiénsque urceum & lintea cùm super manus ejus vellet aquam infundere, ilicò disparuit: ac tantâ fragrantiâ jocundi odoris eamdem domum replevit, velut si multa ibidem [illegible]doramenta aromatum redolerent.

XXI. Crucis signo dæmonem fugat.

Illud revera non oportet silentio tegere, sed inter præcipuos Sanctorum triumphos velut in albo adscribi perpetuò, quòd protoplasti persuasor, invidens tantæ hospitalitatis susceptioni, atque sentiens augeri suos cruciatus in Christi serena manifestatione, B. Agilo in Ecclesia majori pauxillùm ante diluculum post Matutinorum expletionem consuetè oranti in specie immanissimi draconis apparuit, erecto capite virus adversus eum emittens. At B. Confessor Domini, fide Apostolici dogmatis magnificus, dum virulenta serpentis antiqui spicula cerneret, sub obtentu mysterio Crucis se se muniens, omnia disperdidti, te semper habendo, Rex benedicte & Deus Israel.

XXII. Procellam orando avertit.

Quadam die dum in segetum collectione messores ex familia Monasterij essent occupati, accidit ut junctis sibi quibusdam è Fratribus illò B. Agilus adveniret. Cùm autem aliquantisper ibidem moraretur, subitò cæli serenitatem nubila occupaverunt, atque tonitruus coruscus terribiliter intonuit cum aura valida, adeout messores præ nimio timore turbarentur. Quod cernens beatus signifer Domini, messores operi jubet insistere, sese in oratione cum Fratribus prosternens. Porrò diutiùs dum orâsset, surgens ab oratione Sacerdos Domini magnus, signum in virtute Christi fecit mirabile messoribus commotionem aëris verentibus, suis orationibus magnis divisis imbribus: itaut juxta eos undique nimia tempestas appareret, & super illos unius saltem guttæ pluvia non caderet. O virum præclarissimum, divinis signis prælatum, cujus in cordis abdita fudit Deus eximia virtutum miracula!

XXIII. Multas nobiles ad se trahit.

Præterea multi ex Primoribus palatij atque Proceribus patriæ ejus illustrati exemplo sæculi honorem pro nihilo habentes peroptabant sub illius regimine in sæpefato Cœnobio Monachicam ducere vitam, intantum ut ex eis octogenarius compleretur numerus. Nonnulli etiam semet orationibus illius commendantes, atque illud Monasterium rebus ac facultatibus locupletantes fecêre ditissimum. Inter quos B. FILIBERTUS * Elisano territorio ortus, séque suísque omnibus abdicatis, venerabilis Audoeni potitus consilio, prædicto Abbati se subdens muneravit sæpedictum Monasterium copiosissimis donis auri argentíque ac supellectili varia: atque demum illiccine comâ depositâ sub perfectæ religionis norma superno Regi Christo strenuè militavit.

* *de eo infrà*

XXIV. Hospitalitas ejus iterum signo probata.

Veniens etenim eo tempore plebs ex Hibernia, ferens sua suæque gentis vota Principi Apostolorum Romæ, ob amorem venerabilis Audoeni qui S. Columbanum præstantissimè dilexerat, atque B. Agili famam laudabilem quem isdem Columbanus adprimè in sancta religione nutriverat, divertere ad sæpedictum Cœnobium orationis ac hospitalitatis causâ solebant, insuper & numerosis pecuniis illud honorare, ibíque suos relinquere, quos aut longitudo itineris attrivisset, aut debilitas vexâsset. Quadam die dum advenissent, beatissimus Agilus eos officiosissimè suscipiens prandia jubet parare. Cúmque Pater [a] Monasterij sciscitatus respondisset affore * satis omnia præter vini copiam, unde non ampliùs quàm tres modij in ministerio sacrificij servabantur; & illud in magno vase imperat Abbas totum Fratribus ac plebi propinari. Ministris verò res-

* adesse

a Non Abbas sed Cellerarius, *qui omni Congregationi sit sicut Pater*, inquit S. Benedictus Regulæ, cap. 31.

pondentibus vix unius calicis haustum unicuique in tanta multitudine posse porrigere, ait: In Dei nomine offerte totum Fratribus quin & hospitibus, donec deficiat. Potens est sanè Deus augere illud sua sancta & admirabili potentia, qui in nuptiis, quando defecit, aquam convertit in vina. Sicque factum est, ut aperto vase usque adeo sint vina secuta, ut Fratres sobriè & populus ubertim satiatus sit, & illud vas divina virtute operante usque ad summum vino ita repletum est, ut desuper emanaret. Quod cum venerabili Abbati nuntiatum fuisset, ministris præcepit ne cui hoc dicerent, donec ipse huic vitæ superesset in corpore. CIRC. AN. DC. L. AUG. XXX.

Denique cùm nonaginta & octo esset annorum, post multarum exercitia virtutum longo jam senio affectus, desiderans sudores suos in cælum conspicere, quos ab ineunte ætate illic posuerat; taliter Dominum humili prece compellâsse adseritur: Domine memento mei, & miserere mihi jam senio fatiscenti, & educ me de incolatu hujus vitæ: & qui me pretioso sanguine tuo redemisti, fac me participem cum Electis tuis cælestium gaudiorum. Commendo tibi gregem istum Pastor bone, pro quo triumphâsti indigno, quem perpetuò custodias, atque paradiso tuo reddas. Dum ergo complêsset hanc orationem, apparuit ei juvenis præclarus, adspectu indutus veste nivei candoris & dixit: Agile care meus, suscepi preces tuas; biennio expleto te recipiam. Age quod agis donec centenarium annorum adimpleas numerum, eróque tecum, non te deseram. O admirabilem virum & omni laude dignissimum! cujus in corde Christus celsa secreta reserans, athletæ suo nobili magnum ostendit miraculum, cui ante biennium suum denuntiavit transitum. Meritò ab omnibus veneratur, quem Dominus tanto miraculo fecit insignem. Expleto namque biennio hac eadem nocte media, id est III. Kalend. Septembris B. Agilus feliciter centenarius [a] migravit ad Christum, sepultúsque est cum decore in Ecclesia, quæ est in honore B. Johannis Baptistæ ad plagam Meridianam. XXV. Centenarius moritur.

Operę pretium ducimus annectere huic paginæ, quòd venerabilis ADO qui ad ejus transitum venerat, totam noctem ducens pervigilem, cùm Matutinorum melos explêsset, paullulùm ante exsurgentis lucis crepusculum atque in Ecclesia B. Petri diutiùs ante altare quod est in honore B. MARIÆ orans jaceret, duobus Fratribus finem orationis illius præstolantibus, surgens ab oratione audivit unà cum ipsis choros Virginum in sublimi canentes: Hodie S. AGILUS cum summis laudibus pergit ad præmium, hodie Angelorum atque Archangelorum chori exsultant, hodie cum Sanctis in cælo coronatus triumphat. Felix valde quia ab infantia servavit castitatem, & virgo centenarius adscendit ad gloriam. XXVI. Virgines in ejus obitu canentes audiuntur.

Cùm ergo corpus ejus sepulturę traderetur, quidam è Fratribus validissima febre exæstuans advenit, linteum quod pavonem* tegebat, in fide pro remedio XXVII. Infirmi plures curati.

* id est feretrum forte à pausando sic dictum.

a Si B. Agilus ad centenariam pertigit ætatem, ejus obitus anno circà DC LXXXIII. collocandus est, siquidem puer B. Columbano haud ante annum D.XC. oblatus, in Monasterio Luxoviensi eo ipso anno condito religiosæ vitæ rudimenta inchoavit. At quominus ita de S. Agili prolixiori ætate sentiamus, vetant descripta ab Auctore gravi & pænè coævo Acta B. Filiberti S. Agili discipuli, qui post Magistri obitum Monasterio Resbacensi Abbas suffectus dicitur, priusquam de condendo Cœnobio Gemmeticensi cogitaret. Cùm ergo Filibertus hoc opus molitus sit vivente adhuc Rege CHLODOVEO, à quo locum exstruendo Asceterio favente BALDECHILDE Regina obtinuisse fertur; Agilus præreptus dicendus est annis aliquot ante Chlodoveum, qui secundùm veriorem calculum anno DC. LIV. vivere desiit. Annos proinde fere septuaginta Agilo concedimus, ejúsque obitum anno circà DC. L. consignamus, ut variis Filiberti ipsius successoris peregrinationibus & structuræ Gemmeticensi tempus ante Chlodovei mortem relinquamus. Et certè vix sibi quis persuadeat, Filibertum vivente adhuc Magistro sanctissimo tam citò recessurum fuisse à Monasterio Resbacensi ut alia Galliæ Monasteria perlustraret, siquidem sub ipso Agilo perfectissimè Monastica florebat disciplina. Quid quod ADO S. Audoëni frater natu major qui Agili exsequiis interfuit, ad annum DC. LXXX. non videtur pervenisse? ut in Theodechildis Abbatissæ Jotrensis Elogio dicemus. Sic igitur S. Agili annos componimus. Agilus septennis B. Columbani benedictione confirmatus, paullò pòst *ingrediens ævum pueritiæ*, Deo apud Luxovium offertur anno ferrè D. XC. Deinde cum Eustasio Vvarascis Fidem anno DC. XV. prædicat. Anno DC. XXXVI. annuente Dagoberto Resbacensi Monasterio Abbas imponitur, demúmque quartodecimo pòst anno ad Superos feliciter demigrat. Ejus Reliquiæ in Monasterij sui Ecclesia S. Petro sacrâ religiosè coluntur: visitur ejus cenotaphium in B. Johannis Bapt. Ecclesia parochiali in qua sepultus fuit. Duplicem habet apud suos Resbacenses celebritatem, unam Depositionis III. Kalend. Septemb. alteram Translationis X. Kalend. Febr. qui dies Elevationis esse videtur.

CIRC. AN. DC. L. AUG. XXX. tetigit, móxque febris ab eo recessit. Alter verò qui dentium dolore torquebatur, maxillam peplo quasi cervicali imposuit, sícque dolor omnis fugatus est. Multi etiam variis infirmitatibus afflicti eo die sanitatem recipere meruerunt ad laudem & gloriam Domini nostri JESU-CHRISTI.

MIRACVLA SANCTI AGILI

Duobus Libris scripta ab Auctoribus contemporaneis,

LIBER PRIMUS

Complectens ea quæ sæculo XI. facta sunt.

Ex Mss. codicib. Monast. Resbac. & Vticensis.

PROLOGUS AUCTORIS.

MIRACULA quæ nostris temporibus Dei benignitas ad laudem sancti AGILI teste populo operari dignata est, scribenda suscepi, optimum factu ratus rem tam celebrem posteritati dare. Neque inscitiæ arguendus sum; eoquòd majora viribus aggrediar. Urget enim Fratrum devota præceptio, quorum voluntati vel in hoc potissimũ contraire illicitum puto. Sed & si quis movetur rusticitate sermonis, solœcismorúmque inconcinnitatibus, quas minimè vitare studui, audiat quia regnum Dei non est in sermone, sed in virtute: neque apud homines bonos interesse, utrum vina vase aureo, an ligneo propinentur. Quædam igitur eorum simpliciter exsequendo (neque enim omnia narrare mearum virium est) hinc sumam narrationis exordium.

2. SPEM nostram à præsentium rerum volubilitate ad perennis vitæ stabilitatem transferre nos Dominus admonet, & suorum institutione mandatorum & exemplis Sanctorum, ut eorum consortes mereamur esse præmiorum. Neque enim hujus vitæ fragilis & deciduæ delectationibus, quæ mille sunt, debemus implicari, cùm simus filii Dei: sed memores generis quia sunt primordia nobis à genitore Deo, cujus fore * scimur imago, acceleremus ei fidei pietate rejungi. Hac fide Patri misericordiarum rite copulamur, si mundanis operibus mortificati, per bonorum operum exhibitionem hostia viva Deo facti fuerimus. Verùm quoniam in hanc voraginem impietatis humana decidit natura, ut tantùm sola vexatio intellectum det auditui, Deus cujus misericordiâ plena est terra, consulit filiis suis etiam flagellis, quia corrigi nolunt beneficiis. Intentare minas, monstrare videtur & iras: ut per præsentis ostensa pericula furoris liberet à stygiis clemens patientia flammis, & reddat vitæ quos non vult morte perire.

* esse

CAP. I. Roberto Rege portenta in cælo visa.

3. Habemus hujus incogitabilis pietatis exemplum nostris pæne temporibus declaratum. RODBERTO apud Merovingiam, quæ alio nomine dicitur Francia, tenente jus Regium, post mille à Passione Domini volumina annorum, ipso millenarii impleti anno, cùm peracta Quadragesimali observatione, sancti Parasceve, id est Crucifixionis Christi dies advenisset; visæ sunt multis per multa loca in altitudine aëris igneæ acies, prodigioso visu corda se intuentium perterrentes. Extimplo fama malum quo non aliud velocius ullum mobilitate viget, perculit aures multorum: cui quot sunt plumæ dicuntur & in ore linguæ. Quem malorum prospectum ut didicit RAGENARDUS* vir prudentissimus tunc temporis hujus Cœnobii Abbas, accita ERMINGARDE Abbatissa Jotrensi loco præsidente, cum ea de tam horrifica visione tractat: & ut quæ timebant evaderent pericula, communi consilio humiliari sub potenti manu Dei hortatur, & jejunii diem de-

* al. Rainardus

terminat. Determinata ergo die convenerunt processiones Resbacensis & Jotrensis Monasterii in locum qui ob insignia virtutis Dei extunc CRUX S. AGILI[a] meruit appellari, confluente catervatim maxima multitudine non ignobilis vulgi. Cœperunt igitur septem Psalmorum pœnitentialem melodiam cum Sanctorum nominibus insonare, cùm subitò eripiunt nubes cælúmque diémque, fulgura crebra micant lapidosa grandine mixta, pallidus atque timor regnat sub imagine mortis. CIRC AN. DC. LI. AUG. XXX. a NOTA.

4. Cúmque nox atra media die densissimas quaquaversum victrix diffudisset tenebras, omnésque velut subitò irruituram præstolarentur mortem, jussu Abbatis & sapientium à quodam viro adprimè litterarum liberalium peritiâ imbuto fit verbum ad populum: ut & terrore præsentium commotionum admoniti suorum pœnitudinem agerent commissorum: & deinceps peccare vitantes, eleëmosynas pauperibus misericordiæ animo & larga manu porrigentes, suorum chirographa redimerent debitorum. Concio ad populum.

5. Soluta concione cùm Sanctorum quas detulerant Reliquias in sua quique vellent reportare, ROGERUS Jotrensis loci Præpositus, sancti Agili cujus rerum pervasor erat, loculum voluit levare, & ejus membra cui injuriam intulerat suis humeris portare. Non patitur Sanctus hostis cervice levari: sed veluti pelagi rupes immota resistit. Pro pede lingua gemit, premitur si pondere molis. Nónne suis Agilus sic præstat commoda sanctus? Ipse pro nobis apud Deum quodammodo linguæ officium obtinet, & sua sancta intercessione nostræ terrenitatis, qui quasi ejus sumus pedes, sordes diluit ac delet. Quid faceret, quò se verteret, Rogerus nesciebat, donec illi plebs suæ avaritiæ sceleratam immanitatem ad animum revocat: quia scilicet sibi tenens adjacentes mansiones Ventulio S. Agilo abstulerat. Ille ut vir moderatissimus culpam quam perpetrarat agnovit, omnia Sancto reddidit, atque ita demum Sancti glebam tam leviter levavit, ut non ipse illum portare, sed ab eo putaretur portari. Rogerus bonorum S. Agili invasor, ejus loculum levare non valet.

6. Cúmque omnes jubilosis laudibus tripudiarent, ne quid Sancti gloriæ deesset, etiam infirmorum per ejus meritum Deus operatur sanationes & maximè ardentium restinguit ignes. Ex ipsis ab incendio liberatus fuit Finoldus Duensis* villæ incola: & Wismannus quidam de sancta Halda. Quem dum pater liberatum vellet in sua referre, ut ad silvam venit, iterùm cœpit ardere. Relatus ad gloriosi Agili Basilicam meruit exstinctionem: sed tentans domumrepedare, denuò incurrit arsionem. Tertiò igitur cruciatus est adustione, tertiò liberatus est Dei misericordiâ & sancti Agili intercessione. Hoc videns pater delegavit eum sancto loco dum adviveret serviturum, qui donec diem clausit extremum, promissum devotus solvit obsequium. Febricitantes sanat Agilus. * Douë

7. Et quia semel ingressi sumus dicere miracula, quæ Dominus JESUS ad sui laudem nominis per paradoxum Confessorem Agilum facere dignatus est; referemus (si pro miraculo acccipiendum est) harmoniam cælestium spirituum hominem carne tectum audisse: cùm non sit aurium suum sensibile excepto aëris ictu aliquid audire, quomodo SOLIO[b] hujus loci Abbas supra se raptus spiritualis vocis meruit auditor esse. Solitus erat gallicinii horam omni pæne nocte furtivas orationes quærendo prævenire, & ut eum Dominus à nuptiis rediens quasi bonum servum vigilantem inveniret, ejus majestatem profusis lacrymis sibi semper conciliare. Stabat secundùm Prophetam jugiter totis noctibus super speculam Domini, orans ne adversarius noster diabolus qui tamquã leo rugiens circuit quærens quem devoret, laceraret aliquem de grege commisso sibi. Cúmque huic laudabili & Deo placitæ fraudi sine cessatione insisteret pervigil excubiis commissi pastor ovilis, carnis claustra suæ transgressus acumine mentis audit cælestes concentus, carmina laudes, laudes spirituum Domino præconia dantûm. Hym- CAP. II. Solio Abbas audit cælestem harmoniam. b Isa. 21. 8.

a Eodem in loco ob facti memoriam ad hunc usque diem Crux S. Agili dicta cernitur.
b In Necrologio Resbacensi IV. *Id. Iulij* SOLION *Abbas Pater Monachorum* obiisse dicitur.

AN. CHR. DC. L. AUG. XXX.

nizant læti sit summo gloria Patri cum genito Verbo, parili cum Flamine sancto. Sonum quidem audiebat vocum, delectabatúrque suavitate melodiæ: sed excepto hymno quem diximus nihil poterat intelligere. Ipsa nox tenebris obscurabatur mundum nigerrimo peplo velantibus: micabat splendidissimis beati AMANDI meritis irradiantibus, quia eadem nocte erat anniversarius natalis, quo defunctus est terris & natus cælis.

S. Amandi festũ diem sollemniùs observari curat. * Vita S. Agili c. 18.

8. Cùm autem idem sanctissimus Præsul hujus loci divinissimus consecrator claruisset*, mirari non sufficio qua surripiente inertia non festivo ejus natalem officio recoluerint veteres, & tres solùm suo propemodum Pastori recitandas esse sanxerunt lectiones. Verùm prædictus Abbas hujus theoriȩ cùm meruisset esse visor, accitæ Congregationi rei seriem pandit, & ut deinceps ejusdem sui Protectoris natalem festivè solemnizarent commonefacit. Monachicus cœtus plaudens ad talia lȩtus mente Creatorem benedicit cuncta regentem, & rogat ut fiat res de qua Pastor agebat. Sanxerunt illud indeclinabili consuetudine observari, sicut servabitur in futuris sȩculis à successoribus nostris. Istud ergo jure adscribitur sanctissimo Agilo dilectissimo nutritori nostro, qui tali hortamine dignatus est commonere suos servulos, ut debitum honorem amantissimo impenderent semper Amando.

CAP. III. Cæco lumen restituitur. * Hyesme

9. Non solùm suos comprovinciales hic Dei amicus dignatur de sibi accidentibus languoribus liberare, sed exterarum gentium homines ut eis opem salutis conferat, sibi aliquoties videtur advocare, sicut præsentis miraculi exemplo possumus comprobare. Normannicæ regionis Oximensem * villam audivimus, in qua degebat mortémque in fronte ferebat quidam vir cȩcus, lucis dispendia passus: qui soli præsens, verùm illi sol erat absens, orbibus obsessis tenebrante caligine noctis, nil sperare miser clara de luce valebat, sed pressus tenebris suspiria longa trahebat, & crebræ lacrymȩ suspiria prosequebantur. Quomodo non fleret, cùm lumina nulla videret? quomodo gauderet cùm se nox tristis haberet? Tandem assiduis lacrymarum ejus & precum Dominus miserens querelis dormienti per revelationem jussit, ut Resbacense Cœnobium sine dilatione peteret, S. Agili præsidium imploraret, LANDRICUM Monachum, qui tunc fortè loci Æditus erat, rogaret, ut aquâ Sanctorum Reliquias abluens cæcis orbibus superfunderet, & hoc facto optabillimæ lucis se dona recepturum sciret.

10. Hac misellus ille revelatione lætificatus actutum surgit, vicinis somnia pandit, somnia quæ dicit, quæ non sunt somnia vana, sed sibi promissæ præsagia certa salutis. Omnes hortantur Resbacis ut citò pergat, nec mora sit pedibus cùm gaudia tanta requirit. Ille duci itineris manum dans, Domino supplex lacrymarum flumina fundit. Et licèt ignoret Resbacis mœnia vici, fisus Divina spe callem carpere cœpit. Post multarum igitur anfractus viarum, demùm ad locum designatum pervenit, & quam viderat revelationem jamdicto Monacho narravit. Landricus lȩtus tali de famine factus, sumit Reliquias, supráque fundit aquas, dum miser exorat lacrymísque altaria rorat, ut promissa Deus det sibi propitius. Aqua ergo qua Sanctorum Reliquias laverat mox ut ejus oculos tetigit, nocte discussa reddita est lux clarissima: & qui dedidicerat jam nocte diem, gaudens clarè videt omnia. Inexplebili verò gaudio repletus immensissimas grates Deo & S. Agilo reddidit: & qui duce gressum regente venerat, sine duce repatriavit.

Oculis aquâ sacrâ lotis.

CAP. IV. Dæmoniacus liberatur.

11. Ne verò à quoquam infelice & perfido possit dubitari super miraculis quæ recensemus à B. Agilo factis: nomina etiam personarum subinferimus & unde orti sunt loca. Waningo cuidam de loco qui nuncupatur Pinnevindus contigit, sive propter aliquod peculiare commissum tali vindicta plectendum, sive propter augendam gloriam Sancti, ut traderetur vexandus sævissimo dæmoni. Hoc viso parentes ejus primùm allusoriis verbis tentant furentem mitigare, verentes tam turpi spectaculo pro sui filii vexatione populis fabula esse. Sed magis augentur bac-

tur bacchantis energia monstri, & stringens dentes morsus inferre minatur, qui captivus erat & dæmonis ipse rapina. Si misero panis vescalia grata darentur, & si potus aquæ sævo inferretur in ore, dira beneficiis reddebant vulnera dentes. Insanos risus aliorum fletibus augens. Absorpti ergo parentes infelicissimi miserabili tristitia ob inopinabile infortunium filii, quia aliud consilium remedii invenire non poterant, durissimis ejus brachia constringunt loris. CIRC. AN. DC. L. AUG. XXX.

12. Et quia patiebatur nec sentiebat tormenta, ut liberaretur ab hac illum interiùs vastante plaga, ad sacratissimum corpus adducitur B. Agili: ubi cùm aliquantum tempus moraretur, cœpit paullatim mentis sanitatem recipere, itaut etiam ad votum faciendum S. Agilo idoneus videretur. Suadentibus amicis voto promisit, si vinclis enucleari pestis dæmonicæ mereretur, contribuente hoc Agili meritis Domino qui regnat in astris, se conferre bovem Sancto, non inferiorem vicino pecori, quammultis & meliorem. Ut hoc votum vovit, sanitas integra rediit, & qui vinctus nolénsque venerat ad Sancti tumulum, gaudens & liber ab hoste stygio remeat ad propriam domum. Sed recenti & horribili flagello admonitus, quod voverat reddere non distulit, immò ut proprios lares attigit, ante se bovem minans devoto animo ad Monasterium adduxit. Et veniens sacri pronus pastoris ad aram; Ecce, inquit, Sancte, devoto defero corde hæc mea vota tuæ quæ devovi pietati, ut par est grates reddens pro munere tali. Suscipiens igitur Thesaurarius bovem quo solverat votum, ille vendidit illum: atque ex ejus pretio Templum cameravit sanctissimum.

13. Huic simile miraculum operatus est iste fortissimus Christi miles, expulsor dæmonum acutissima suæ jussionis cuspide expellens dæmonem etiam ab Henrico quodam, sicut stilus tentabit scribere. Invadens jamdictum Henricum pessimum dæmonium nimiis furiis exagitabat: itaut non solùm aliena, sed sua quoque mordicùs videretur dissecare membra. Quem dum cognati nimiùm sævire viderent, & vim dæmonicam numquam sedare valerent, consilio accepto sic decrevêre loquendo: Multas virtutes factas audivimus omnes, quîs Agilus sanctus solitus curare furentes, impendit miseris solatia magna salutis, notificans meritum quo fulget in arce polorum. Fusis ergo ad Deum precibus recogitemus & ipsum qui mundus corde, qui corpore virgo perennis Agnum prosequitur quaqua pede virgine pergit, ut mereatur ab hac purgari sorde misellus, quem vexat dæmon tam longo tempore iniquus. Astutiores verò eorum dixerunt oportere ligare collum dęmoniosi corrigiâ cinctorii proprii, & sic eum perpetualem servum sancto Agilo tradi, datis ad præsens quatuor pro capite suo denariis, cujus numeri ei censum solveret dum adviveret quotannis. Cunctis id laudantibus, qui torquebatur ad altare S. Petri deducitur, & mastigiali vinculo collo ejus innexo, in famulum sancto Agilo adducitur, super altare sacrum capitalicium suum quatuor misit denarios: & voto se obligans si curaretur, tot omni anno, dum vita comes esset, à se dixit solvendos. Non fuit ulla mora, sequitur verbum medicina, in mediis votis diffugit dæmonis ira, & stat liber homo quem Sancti gratia curat. Reversus ergo domum, post Deo redditas laudes, longo posthæc sanissimus vixit tempore: & quod voverat, non immemor beneficii cum summa semper reddidit fidelitate. CAP. V. Item alius.

Quæ sequuntur ex cod. Uticensi desumpta, in apographo Resbacensi desunt.

14. Mortalitas erat hominum magna in pago Milidunensi * & in pago Pruvinensi * vehementer imminens nullo medicamine convalente. Nam in costis hominum ipsa lues subitò obstinatissima sentiebatur & in crastino qui patiebatur moriebatur. Ob hanc causam quærentes refugium quique per diversa loca commanentes, ad hunc locum confugiunt, vigilias Sabbatorum faciunt, orationibus continuis B. Agili expetunt suffragium. Quid plura? quicumque veniens cum devotione oravit, patriam incolumis permanens remeavit. Non multo pôst etiam B. Agili suffragio pestis exstinguitur commotio, quando via arripitur Divino quiescente judicio. Ipsa quidem clades per plurima loca CAP. VI. Pestis fugatur. * Melun * Provin

Circ. An. DC. L. Aug. xxx.

sævijt fermè à Pascha usque ad festivitatem S. Johannis Baptistæ, &c.

Quæ sequuntur ab alio Scriptore exarata sunt.

Cap. VII. Energumena liberatur.

15. Tempore Roberti [a] Abbatis mulier quædam Emelina nomine perturbatione spiritus immundi vexata, dum multorum fere manibus adducitur, in pavimentum sacratum quo continetur sub terræ latibulo gleba hujus sanctissimi viri, licet invita, tamen multis nexibus impedita solotenus recumbens obdormire perurgetur, quousque duarum fere horarum transacto spatio, somno excita, virtute Sancti propulsato dæmone quiescere visa est à tantæ infestationis animadversione &c.

Cap. VIII. Febris ardor exstinguitur.

16. Alius quidam tempore Philippi Abbatis à partibus Flandriarum in hanc villam Resbacensem devenit, & sub beneficio cujusdam Ingenulfi Monachi ex Dei amore necessaria vitæ sibi administranti longo in ea tempore mansionem habuit. Sed cùm per accessum temporis, æstuantis incendij flammas nullatenus videret refrigerare, B. Agilum adjutorem advocat in tantæ arsionis exstinctione. Instante itaque hujus Sancti sollemni festivitate, consilio prædicti Ingenulfi adducitur ante S. Petri altare, admonetur voto proprio seipsum adstringere, quatinùs si Divina virtus salutem sibi dignetur conferre, deinceps sese servum Dei profiteri non deneget redibitione IV. denariorum cujusque anni revolutione. Ille qui salutis suæ causâ majora quàm rogaretur vellet promittere, omnia sese diligenter spondet observaturum esse: atque ita caro priùs exæstuans per meritum Sancti salubre refrigerium meruit obtinere.

Cap. IX. Philippus Comes Flandrensis multatus convalescit.

17. Illud etiam referre honorificum est de Balduino Flandrensi Comite, qui cùm militari usu Philippo Regi Francorum utpote Palatinus Comes deserviret, ad retundendam superbiam quorumdam qui in partibus Galliæ & Burgundiæ præfato Regi repugnare cupientes, adversùs eum servili ferocitate rebellare contendebant. Ad quorum convincendam rebellionem prædictus Comes accitus, cum apparatu Flandrensis militiæ optima terræ peragrat opida, villásque depopulat, atque truci facie dum lustrat pervia quæque, concives patres ceu raptat ovilia prædæ. Hic itaque cuncta circuiendo pessumdans, causa prædandi Resbacum villam devenit: sed Divina potentia ferocitatem illius arcens propria virtute in tali negotio obstaculo sibi voluit adesse. Nam prædictam villam ingressus, dum subtractis rebus, subtractis & habitatoribus inhabitabilem reperit, castra metari exercitum quiescendi gratiâ præcepit. Ipse autem cùm sub obtentu expetendæ orationis Monasterium adiret, conspicit eminùs avem, quæ vulgò pavo dicitur, super tegulas Monasterij residere, ad cujus peremptionem sibi arcum & sagittam protinùs jubet parari. Quod cùm factum fuisset, præfato Comite in pavonis necem arcu sagittam jaciente, illa quidem flamine venti retorta in aliam partem dirigitur, avis autem immobilis permanens nullo terrore concutitur. Comes verò subitaneo morbo perculsus protinùs humi prosternitur, oréque sanguineas spumas emittens, quòd Divina virtus in se pro pavone vindicet, cunctis ostentui habetur. Eo tamen postmodum dum B. Agili meritum invocat meliùs habente, funem propriis manibus in collo circumdans, humilis & dejectus progreditur ad altare, profitetur coram Deo & Sanctis ejus graviter se peccâsse, deceterò spondet se terram S. Petri ab adversariorum impetu illæsam inviolatámque strenuè custodire, insuper & patenam auream decémque caseos, decémque vaccas pro sui facinoris offert abolitione: sícque per virtutem B. Agili plebs Resbacensium defensari meruit ab hostili penitùs incursione.

Cap. X.

18. Nec illud silentio prætereumdum est, quod quidam Hugo Abbas Mo-

[a] Rotberti obitus in Necrologio Resbac. x. Kalend. Febr. collocatur, Philippi verò qui postea sequitur XVII. Kalend. Junij.

nasterij Crispiensis [a], Monachus autem Cœnobij Resbacensis, dum ad diem festum B. Agili anni circulo redeunte deveniret, fores Monasterij ingressus eumdem Patrem infimo cordis interpellat affamine, quatinùs si constaret eum eodem anno de hac vita decedere, neutiquam gratiâ Sancti permitteret illum ad sua remeare: sed sub cujus ducatûs regimine dudum professus fuerat habitum Religionis Monasticæ, illius etiam fretus juvamine Sanctorum in cælestibus perfrui mereretur societate. Quod & factum est. Nam ipsa die morbo correptus lecto prosternitur, quarto postmodùm die debitum mortis exsolvere perurgetur: &, ut credimus, orationis suæ vicem Domino sibi rependente Elisiis sedibus admiscetur. Qui in ipso mortis articulo constitutus, ab adstantibus sibi diligenter investigare cœpit, utrùm visus eorum perceperant, quod sibi tunc temporis, ut ipse dicebat, facillimum erat videre, videlicet novitatem cujusdam visionis præclaræ. Quibus respondentibus nil novum penitùs se posse videre, reciprocans ille; Ego, ait, video præclaros juvenes hac illácque discurrentes, forma decenti compositos niveáque facie rutilantes. Eo talia prosequente visus est non longo pòst tempore in confessione Domini spiritum feliciter exhalare.

CIRC. AN. DC. L. AUG. XXX. Hugo Abbas Crispeïensis apud Resbacum mori petit.

19. ADELA [b] Blesensis Comitissa, mater Comitis THEOTBAUDI, vehementi febrium urebatur ardore. Ad cujus curationem veluti tantæ feminæ congruebat, conveniunt Medici circumadjacentium provinciarum Galliæ & Normanniæ, necnon etiam regionis transmarinæ. Sed cùm nulla eorum arte curari potuisset, jámque præ nimia incommoditate mortem sibi comminante desperaret de sua salute, asportari se fecit in Oratiorum Resbaci; ubi dum sub capsa B. Agili duabus noctibus patrocinium ejus præstolando absque ullius cibi vel potûs perceptione pernoctat, occurrente sibi virtute Divina ardoris sui sentit inesse refrigeria: & quæ priùs obtinere non potuit per multorum medicamenta, per B. Agilum postmodùm est celeriter consecuta. Obtulit autem super altare in honorem sui Creatoris pallium condigni pretij, quod hucusque manet in eodem Monasterio, & apponitur præcipuis quibusque festis retro lignum Dominicæ Crucis.

XI. Adela Comitissa à febre sanatur.

Pallium offert.

a Crispeïum in Valesia, vulgò *Crespy en Vallois*, opidulum est habens Monasterium S. Arnulfi Martyris nomine insignitum, quod Cluniaco subjacet. In fastis Resbac. Hugo Abbas cujus obitus III. Non. Septemb. ponitur, non alius ab ipso videtur.

b Nempe Adela filia Guillelmi Nothi Angliæ Regis, uxor Stephani cognomento Henrici, qui anno M. C. I. in expeditione terræ sanctæ ad urbem Romam occisus est, mater verò Theobaldi IV. cognomento Magni.

LIBER SECUNDUS

Complectens Miracula per B. AGILUM tempore BRICCII Abbatis patrata ineunte sæculo XII.

Ex MS. cod. Resbacensi.

I. MIRACULA quæ nostris temporibus Dei benignitas ad laudem S. Agili teste populo operari dignata est, scribenda suscepi, optimum factu ratus rem tam celebrem posteritati dare. Neque inscitiæ arguendus, eoquòd majora viribus aggrediar: urget enim Fratrum devota præceptio, quorum voluntati vel in hoc potissimùm contraire illicitum puto. Sed & si quis movetur rusticitate sermonis solœcismorúmque inconcinnitatibus quas minimè vitare studui, audiat quia regnum Dei non est in sermone sed in virtute, neque apud bonos viros interesse utrùm vina vase aureo aut ligneo propinentur. Quædam igitur eorum simpliciter exsequendo (neque enim omnia narrare mearum virium est; hinc sumam narrationis exordium. 1. Cor. 1. 10.

CIRC. AN. DC. L. AUG. XXX. CAP. I. Fons S. Agili. * secundo

2. Anno igitur ab Incarnatione verbi M. C. XLV. Domino MANASSE * sanctæ memoriæ Meldensis urbis Antistite, Abbate autem domno BRICCIO [a] Resbacensium, cœpit beatissimus Agilus ad fontem qui ab ipso nomen accepit rediviva argumenta suæ sanctitatis ostendere. Fons [b] autem ille est quem sicut à majoribus accepimus, idem Pater orando è solo prodire fecit, locúmque ipsum dum adhuc viveret amavit, excoluit, miraculis etiam illustravit, quæ narrare poteram nisi me suscepti oneris necessitas avocaret. Sicut autem opinio se habet, miraculorum recèns ibidem gestorum hoc primum fuit.

Claudus & paralyticus curatur.

3. Puer quidam de Britannia oriundus, quam moderni Angliam vocant, Resbacum devenit: ubi paralysi correptus, similiter pedis officio privatus est. Neque solus pes inutilis fuerat redditus, sed pubetenus morbus irrepens, natibus immobiliter calcem affixerat. Enimverò pridie Nonas Maias die Dominica, horâ circiter octavâ, baculis adnitens ad fontem præfatum venit. Cúmque pueris adhortantibus qui fortè convenerant, læsam corporis partem aquâ perfunderet, nervi strepere, pes à natibus amoveri, poplésque extendi cœpit, cum magna fumi exhalatione. Richardus (id enim puero nomen erat) semianimis ruit, brevi spatio redditus est animo, redditus est & saluti. Fungebatur officio duorum pedum, abjectísque baculis quorum adminiculo gradiebatur, benedicebat suæ salutis Auctorem. Ad hoc spectaculum totus Resbacus confluxit, & abstersa omnis ambiguitatis caligine, claudus quippe omnibus notus erat, in eo glorificabant Deum.

Item alij.

4. Porrò fama facti longè latéque diffusa, multos multis languoribus laborantes, ad fontem venire fecit. Inter eos erat mulier grandis natu, nata autem in territorio Resbacensi genere haud obscuro. Ea cum fortè cecidisset, manus læsa est, nervíque qui manum brachio copulabant miserabiliter dissoluti: quinquennis vel eo ampliùs in ea doloris perdurârat angustia. Ast ubi ad Fontem ventum est, morbusque in unda intinctus, expulsio doloris, nervorumque compaginatio, cum pristini vigoris integritate secuta est. Præterea puerulus quadriennius cui Bernardo vocabulum erat, claudus & mutus ab utero: ad fontem perlatus est: ubi lotus, mirabile dictu! sub oculis omnium ire & loqui cœpit, &c.

CAP. II. Femina mentis impos sanatur.

5. Quædam femina MATHILDIS nomine, quonam modo mente capta, qualiterque patrocinante viro S. Agilo in naturalem redierit statum, annectere his haud superfluum arbitror, & ut res facilius lucescat, altiore principio repetenda est. Contigit itaque ut Lupus à demone obsessus Briensem pagum lacrymabili grassatione turbaret, privatim ac publicè greges seu armenta diripere, homines etiam impetere non verebatur. Id ei audaciæ vis instigantis dæmonis conferebat. At verò hoc maximè miratu dignum, quod quæcumque dentibus, vel leviter attrectâsset, mori irremediabiliter cogebatur. Plerique autem vulneratorum antequam morerentur insaniebant: & ne nimiùm proferatur oratio, fratrem præfatæ mulieris postremò aggrediens sauciat. Prô dolor! non evasit commune malum eorum qui à Lupo vulnera acceperant, sed morbo correptus miserabiliter exspiravit. Exsequiæ hominis, utpote spectabilis tam genere quam virtute, multis gemitibus & lacrymis peractæ sunt. Mathildis interea vacabat lecto, sed audita morte fratris infirmitas geminata est. Cúmque fortè sopor languidis artibus obrepsisset, vidit sub somni imagine fratrem recens defunctum tegmine lupinæ pellis horribilem. Expergefacta desipuit: dubium utrũ ab exinanitione cerebri, tum enim ægritudine tum longo jejunio confecta erat; an hac visione vis illius mali prodiverit. Ea demum ad S. Agilum deducta est. O qualis erat, facies pallida, oculi turbulenti, capillus hirsutus,

a In Necrologio Resbacensi legitur: VI. *Id. Martij* BRICCIU *Abbas Pater Monachorum.*

b Visitur hodie quoque fons ille, uno lapide à Monasterio, à Fidelibus multùm frequentatus: quo in loco exstat Oratorium, in quo Fons ipse scaturit, B. Agilo sæculo XII. consecratum, ut ex sequenti cap. 6. patet.

gestus corporis horribiles, os cachinnis ac verbis insulsis perstrepebat. Mulier hujusmodi cùm ad suffragia Sancti nostri diebus aliquot perstitisset: & sensum recepit, & visionem quam suprà retulimus enarravit. Sed his compendiosè digestis, alij miraculo manum imponamus.

CIRC. AN. DC. L. AUG. XXX.

6. Villula est vicina Barbonæ * nomine Blico. Ejus accola erat mulier quæ Mabila nuncupabatur. Ea cum die sabbati imminente jam hespero herbis legendis inserviret, repentè lacertum obripuisse sensit. Occupavit quoque dolor acerbissimus humeros, qui ad pectus usque progrediens mortis imminentiam jamjamque minabatur. Audito tandem quantis Dominus suum Agilum mirabilibus insigniret, brachium collo suspensa tendit ad Fontem. Eloquitur Fratribus qui aderant infirmitatis suæ & causam & modum, & ait: Postquam hac incommoditate teneri cœpi, mihi fortè quiescenti visus est adesse homo adspectûs angelici: qui me blandè alloquens, istuc venire jubet recuperandæ gratiâ sanitatis. Ego igitur hoc somnium pondus habere reputans adveni. De cetero S. Agilus fidem pollicitis adhibere dignabitur. Talia dicentem, ut fieri solet in talibus, alij arguebant mendacij, alij vera locutam adserebant, neque enim erat cur fallere vellet. Sed eam magis veram esse conjicimus, si rei pensamus eventum. Nam cùm oratione facta oblationem quam sinistra manu gerebat in dexteram transferre vellet, ea autem debilis erat, ipso momento cum magno sonitu porrigitur brachium, pulsatur dolor, ac vigor pristinus reparatur. Et hæc quidem hoc modo sanata est.

CAP. III. Alia ob violatum sabbatum punita curatur.

* Diœcesis Trecensis

7. Sed interim quorumdam vesaniæ occurrere libet, qui in digito Dei nequaquam hæc fieri æstimantes dæmonicæ, prô nefas! attribuunt potestati. Cùmque miracula diffiteri nequeant, id solùm in causam calumniæ adsumunt, quod in agresti fiunt loco, ubi nullus Dei cultus, ubi nullæ Sanctorum Memoriæ. O prudentiam! verentur homines sublimi ingenio ne ad ludibrium mortalium à Faunis, Nymphis vel Satyris ceterísve ruris numinibus res geratur ejusmodi: sed frustra. Nam ut de fabulis taceam, (neque enim falsa induci decet ad argumentum verorum) apud quos Historiographorum veterum seu modernorum legitur, Dæmones visum cæcis, mentem amentibus, manus debilibus, gressum claudicantibus restaurâsse? Verùm campestris locus mihi nequaquam accusandus videtur: cùm plerumque solitudines Dominus miris rebus insignire dignatus sit. Mons ille in quo beati Michaëlis memoria celebris habetur, quamvis non habitaretur, Deo tamen acceptus fuit. Moysi quoque in deserto divinitùs dicitur: *Locus in quo stas terra sancta est.* Et quia Fontem sancti Agili obtrectatores nostri calumniantur, meminerint Naaman in aquis Jordanicis lepræ maculam abluisse. Sic cæcus jubente Domino oculos in Siloë lavit viditque. Quid autem immoror diutiùs exemplis, quorum me turba fatigat? Ex his quæ dixi satis colligi potest, si in loco campestri, si ad fontem, si ubi nullus Dei cultus, nullæ Sanctorum memoriæ, Deus salutem populi sui operetur: non esse mirandum. Et hactenus de his. Nunc ad cœpta stilum vertamus.

CAP. IV. Apologia miraculorum S. Agili.

8. Mulier Maria nomine de Lotharij regno oriunda angebatur acerbissimè, quia nodus grandis in gutture vias vocis obducens, usum loquendi ademerat. Itum est ad S. Jacobum. Ibi femina quiddam Divinæ pietatis experta, aliquantulum quidem, parum tamen intelligibiliter loqui cœpit. Exinde venitur ad Agilum. Cùmque fere muta ibidem triduum ageret, tertio die dum balbutiens Agilum nominare nititur, nodus qui jugulo imminebat abscedit, & protinus officium vocis pristinæ reformatur.

CAP. V. Mulier linguæ vinculo liberatur.

9. Sed jam exigente materiæ textu duarum meretricum, Aalidis scilicet & Emelinæ, conversionem modumque conversionis eloqui libet quarum prior Cantamerle, altera Colomarij nata fuit. Imminente igitur die quo primò ad Templum quod ad fontem B. Agili construebatur Missarum sollemnia agenda erant, hoc est IV. Kalend. Augustas, prǫcedente nocte inter reliquam populi multitudinem venit & Aalidis corde & habitu meretricio. Neque enim

CAP. VI. Dedicatio Ecclesiæ Fontis S. Agili.

Circ. An. DC.L. Aug. XXX.

ut ipsa postea prædicante didicimus, eam ad sanctum locum sanctitas devotionis trahebat: sed impurus quærendi affectus lenonis. Dúmque hac & illac lubricis amatorem auspicatur obtutibus, repentina oboritur ægritudo quæ paullatim tantum accepit virium, ut toti corpori imperans, pænè etiam posse loqui ademerit. Fratres qui aderant persuadent reatus confiteri, abrenuntiare prostibulis, mores corrigere. Misera nutibus & verbis quibus poterat adsentiebatur rogatui eorum. Vertitur interea polus, & urgente Lucifero languet hyperboreæ glacialis portitor Ursæ. Subitò nares, os & aures mulieris rivi sanguinis inundant. Et sic ista mulier meritis beatissimi Agili restituta est sanitati &c.

Cap. VII. Paralyticus sanatur.

10. Deinde permodico temporis spatio transacto, ecce quidam adolescentulus duarum obsequio feminarum illuc defertur, cujus extremam corporis medietatem paralysis dudum damnaverat: quíque juxta pontem Resbaci hospitabatur. Hic quia de familia S. Petri natus, pæne cunctis Resbacensibus satis erat cognitus. Hujus patrem & matrem & ego novi. Tunc hiems sui dieculas ita inasperabat, ut plus de algore pauperi quàm de infirmitate curandum videretur. Eodem tempore Domnus Johannes noster Monachus, ipsius loci custos habebatur, cujus fidem pia opera satis commendabilem reddunt. Nec mora pauperem exutum pannis propriis sumpsit in ulnis, & ad ipsius Fontis balneum secum tulit lavandum. Et cùm ab ipso ibidem tertiò mergeretur, à quadam insulsa muliere taliter affatus est: Venerande senex in vanum laboras, impossibile enim est ut ulteriùs pergere queat. Cujus verba pro nihilo ducens, & si non voce tamen fide proclamans: *Omnia possibilia sunt apud Deum*, ilico quem tantum corpore debilem merserat, simillimum mortuo retraxit, & ad suum Patronũ Agilum confugiens, ante ipsius altare semivivum projecit. O magnæ & admirandæ virtutis miraculum & Apostolicis comparandum! postquam in oratione Monachos paullulum substitisset, & infirmum pristino calori redditum sensisset, apprehensâ ejus dexterâ sic ait: Surge in nomine Domini & in honore B. Agili. Qui surgens & consolidatis basibus firmiter stetit & firmus ambulare per Ecclesiam cœpit. Et quoniam res in sole facta minimè latere potuit, volans fama facti contiguos incolas advocavit. Dies quippe Dominica erat, & Abbatiales campanæ longè latéque resonabant. Innumeri igitur utriusque sexûs convenerunt, & eo præeunte ad Monasterium properârunt. hæc & his similia concinentes & ad invicem conferentes: Agile magne Pater, tu es Princeps & Episcopus noster. Tibi enim gloriosus Rex Dagobertus [a] sæcularem potestatem in nobis tradidit, & imperio regiæ dignitatis ne à quolibet temerario abrumperetur corroboravit. Tibi quoque S. Faro Meldensis Antistes regimen suæ dignitatis in adjacentibus Ecclesiæ tuæ parrochiis concessit: &, quod majus est, sanctissimus Martinus Romanæ Sedis Pontifex summus, utrumque cum obtestatione & anathematis innodatione liberalissimo Privilegio confirmavit. Eamus igitur curramus & Domino nostro tam Clerus quàm populus pro his omnibus devotas laudes reddamus. Ipse enim animarum & corporum nostrorum medicus. Ipse nobis omnibus omnia factus. Et cùm simplex turba hoc profiteretur quid nobis agendum erat, qui in capite stare videbamur, nihil tandem consultius invenire potuimus, quàm nostra & eorum vota beatæ Mariæ & suæ Virginitatis imitatori Agilo commendaremus: ut suo interventu divinæ majestati acceptabilia efficerentur &c.

[a] Fulcoïus Subdiaconus Meldensis in S. Faronis Vita, quam rogatu Gaufridi Abbatis S. Crucis metricè composuit; postquam miraculum de reparato altaris lapide scripsit, immunitatis Resbacensis meminit his versibus:

Hac sanctus Pastor cernens miracula Faro,
Libertate locum notâ donavit in avum,
Regis item Papa confirmans conditione.

SANCTI DONATI EPISCOPI VESONTIONENSIS ELOGIUM HISTORICUM.

Circa An. DC. LI. Aug. VIII.

Donatus à Deo impetratus fit Monachus.

1. DONATUM S. *Columbani meritis ac precibus à Deo impetrârunt parentes* WANDALENUS *Dux Transjuranus* & Flavia, *quibus* soboles *nulla erat: eúmque* vir sanctus suis manibus receptum sacravit, sacróque lavacro ablutum ipse suscepit, DONATÚMque nomen imposuit, *sicut Jonas in Vita S. Columbani ad ann. 615. relata fusiùs narrat.* Qui pòst alitus in Monasterio Luxoviensi, *ubi Deo* largitori consecratus *fuerat*, sapientiâ imbutus *Columbano, postea Eustasio Magistris*, Vesontionensis Pontifex præfectus est, & *Jona scribente* (*scribebat autem anno à morte Bertulfi Abbatis Bobiensis tertio*) *adhuc* supererat eamdem Cathedram regens. *Is cùm Monachus esset, Vesontionem unà cum Agilo Monacho, deinde Abbate Resbacensi profectus, vidit miraculum de ipsius Agili violatore divinitùs punito mòxque sanato factum, quod Vitæ S. Agili Scriptor à Donato accepisse se testatur.*

2. *Quo anno Donatus Sedem Vesontionensem inierit, incertum: id anno circà* DC. XXIV. *factum videtur; siquidem anno insequenti Synodo Remensi sub Sonnatio habitæ, & anno ferè* DC. XLVI. *Concilio Cabilonensi III. subscripsit.* Apicem tantæ dignitatis adeptus (*habet vetus codex MS. apud Iacobum Chiffletium in suo Vesontione*) nullo modo est à suo proposito alteratus: sed idem permanens ipse, omnibus proficere cupiens in Christo non desistebat à cœpto officio. Inter Canonicos denique commorans, Monachile schema indutus sic erat inter illos quasi Monachus unus, Canonici implens officium, Monachi non amittens propositum. *Multos famæ suæ opinione adductos trahebat* ad videnda summi Evangelistæ Johannis & Protomartyris Stephani limina: qui omnes recreabantur ejus consolatione & benedictione roborabantur: & si quid Apostolico more suis offerebatur pedibus, cunctorum pauperum largiebatur necessitatibus.

Monasteria construit.

3. Prætereà Monasterium (*Jonæ* PALATIUM *dictum*) infra urbis mœnia condidit, & in honore B. Pauli Apostoli sacravit, possessionibus ditavit, privilegio munivit: atque inibi fideles viros sub B. BENEDICTI & B. COLUMBANI Luxoviensi Regula victuros instituit. *Perstat hodie quoque istud Monasterium S. Pauli dictum, quod fluvio Dubi à mœnibus civitatis dirimitur.* Suo denique tempore, matre ejus Flavia cooperante, ex propria hereditate aliud in eadem urbe nobile Sanctimonialium in honore B. MARIÆ est ædificatum *Cœnobium:* (JUSSANUM *etiam dictum, Cluniacensibus postea, demum Religiosis Minimis attributum*) in quo requiescit eadem FLAVIA in pace & SIRUDIS ejus filia Virgo sacratissima, ejúsque loci Abbatissa. *Et tamen apud Ionam istius Monasterii constructio soli Flaviæ tribuitur: quod etiam ipse Donatus in Epistola Regulæ suæ præmissa probat, uti mox videbimus.*

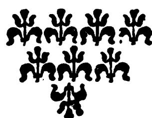
Regulam condit.

4. *A matre Flavia & Virginibus Jussani Cœnobii interpellatus Regulam Sanctimonialibus aptavit, tum ex S. Cæsarii Regula, tum maximè ex SS.* BENEDICTI & COLUMBANI *Institutis defloratam, eámque* GAUTHSTRUDÆ *Abbatissæ aliisque Virginibus nuncupavit his aliisque verbis:* Sanctis & à me plurimùm venerandis Christi Virginibus GAUTHSTRUDÆ omníque suæ Congregationi in Cœnobio à famula Dei FLAVIA constituto DONATUS omnium extremus famulorum famularúmq; Dei servulus, salutem. Quamquam vos juxta normam Regulæ, vasa Christi pretiosissima, egregiè noverim quotidie vitam ducere; attamen qualiter magis excellere debeatis, sagaci vultis semper intentione perquirere.

Circ. An. DC. LI. Aug. VIII. Quam ob causam sæpiùs mihi injungitis, ut explorata S. Cæsarii Arelatensis Episcopi Regulâ, quæ specialiùs Christi Virginibus dedicata est, unà cum beatissimorum BENEDICTI quoque & COLUMBANI Abbatum, utputà (ut ita dixerim) collectis in unum flosculis ad instar Enchiridion excerpere vobis vel coacervare deberem, & quæ specialiùs femineo sexui custodienda competerent promulgarem: dicentes quòd Regulæ prædictorum Patrum vobis minimè convenirent, cùm easdem viris potiùs & nequaquam feminis edidissent. Et licet S. Cæsarius propriè Christi, ut estis, Virginibus Regulam dedicâsset, vobis tamen ob immutationem loci in nonnullis conditionibus minimè conveniret. Ad hæc ego implenda diu multúmque renisus sum voluntati vestræ, non ut pervicaciter durus, sed mea conscius impossibilitate retentus, dum multorum in hac re minùs necessitatem rei atque opportunitatem loci intelligentium judicium pertimesco, ne me temerè reprehendant, cur de tantorum Patrum Institutis audeam quippiam excerpere vel mutare. At contra devotione compellor, dum inhianter salutem vestrarum cupio animarum. *Et infrà*: Qua de re vos sanctas animas mentésque Deo deditas coram omnipotenti Deo spiritali affectu obsecrare compellor, ut hæc eadem vestræ petitioni statuta absque ulla dumtaxat refragatione & indesinenti studio mentéque sagaci tempore perpetuo conservare studeatis: & juniores vel etiam negligentes juxta tenorem ipsius Regulæ coërceatis, & eam sæpiùs coram omni Congregatione legatis, ut nulla se de ignorantia excusare possit. *Deinde earum orationibus se commendat his verbis*: Hoc ergo ego omnium ultimus specialiùs almitati vestræ humili & subnixa prece deposco, ut pro me qui petitioni vestræ obtemperans, hæc per cola vel commata temperavi, tam in diurnis quàm in nocturnis officiis dum in hoc luteo corpusculo dego, creberrimas fundatis preces: & postquam Domino jubente migravero, sacras pro me hostias offerri Domino faciatis: quatenus cùm vobis in choro sacrarum ac sapientium Virginum virginitatis palma beatitudóque tribuetur, saltem mihi cunctis onerato peccatis delictorum venia tribuatur.

Qua occasione. 5. *Hæc Regula quæ constat Capitulis septem supra septuaginta, majori parte desumpta est ex S. Benedicti Regula, cujus Capitula tria & quadraginta integra à Donato adducuntur. Porro Sanctimoniales illæ cùm viros sub Monasticis Institutis in illis partibus egregiè militantes æmulari vellent, eorum Regulas sibi aptari flagitaverunt. Quo tempore Regula S. Benedicti cum S. Columbani Decretis in Monasteriis ab ipso Columbano erectis servabatur. Siquidem Sanctimoniales à S. Donato B. Columbani discipulo institutæ, utriusque Patris Regulas sibi accommodari poscunt: & Donatus ipse* S. BENEDICTI *Regulam honoris ergò ante S. Columbani Regulam nominat. Lege Præfationem huic Tomo præmissam.*

Moritur. 6. *Vt initium Pontificatûs S. Donati, sic & exitus incertus: quem anno circà* DC. LI. *reponimus* VII. *Idus Augusti, quo die in Martyrologiis Benedictino & Gallicano memoratur. Sepultus est non in Sacello S. Donati nomine insignito, sed in Ecclesia S. Pauli à se constructa, ut probat Chiffletius, ubi & pater ejus Vvandalenus jacet.*

IN HISTORIAM

IN HISTORIAM TRANSLATIONIS CORPORUM S. P. BENEDICTI, ET S. SCHOLASTICÆ IN GALLIAM,

Circ. An. DC.LIII. Julii XI.

DISSERTATIO PRÆVIA.

Status quæstionis.

1. INCIDIMUS *in gravissimam & famosissimam quæstionem, quæ Gallos inter ac Italos, inter Cassinenses ac Floriacenses Monachos, de communis Patris* BENEDICTI *Translatione corporis intercedit. Galli nostrates magno suorum & exterorum ferè omnium consensu affirmant, everso à Langobardis Cassinensi Monasterio Aigulfum Divino monitu, Mummoli Abbatis Floriacensis jussu, principatu Chlodovei secundi Francorum Regis, Italiam petiisse; ac sacras Sanctorum Benedicti & Scholasticæ Reliquias è solitudine Cassinensi in Gallicanum Aurelianensis agri Cœnobium, dictum Floriacum, asportasse; Floriacenses S. Benedicti, Cenomannenses opidanos, qui Aigulfo itineris socij fuerant, S. Scholasticæ Reliquiis locupletatos fuisse. Cassinates econtra externorum suffragiis destituti, divisi inter se sententiis, alij Translationem prædictam admittunt, at Relationem in Cassinense Monasterium adstruere moliuntur: alij (parte utique maxima) Leonem Marsicanum Cardinalem Ostiensem sequuntur ducem, qui ipsam Translationem pernegat. Varij hinc inde fuerunt litteratorij conflictus, neutri se victos confitentur. Adeò verum est id quod de contendentibus dicit Ambrosius:* Nemo patitur se vinci, licet sciat vera quæ audit.

Ambr. in Epist. 2. ad Tim. c. 2.

Floriacensium Patroni.

2. *Post iteratam Chronici Cassinensis editionem nonnullarúmque litterarum, quæ Summorum Pontificum quorumdam nomen in gratiam Casinatium præferunt, Floriacensium nostrorum partes primus è recentioribus suscepit ac strenuè propugnavit Johannes à Bosco Monachus Cælestinus, vir doctus, qui legitimæ Gallorum possessionis monimenta oculis suis vidit, manibus contrectavit, eáque in sua Bibliotheca Floriacensi anno 1605. evulgavit. Huic evestigiò decem pòst annis successit Carolus Sausseyus Ecclesiæ Aurelianensis Decanus, Doctor Theologus, qui in ejusdem Ecclesiæ Annalium libro 4. capite 1. inconvulsam ac perpetuam sacri depositi possessionem Floriacensibus nostris tam disertè ac validè vindicavit, ut ceteris palmam præripuisse videatur. Quo in genere etiam eruditè versati sunt nostrates Symon Milletus Tractatu singulari gallicè edito, & Hugo Menardus, qui in lib. 1. Observat. in Martyrol. Benedict. hoc argumentum, quantum propositæ brevitatis ratio sinebat, egregiè tractavit. Istis adjungendus est Carolus* le Cointe, *Annalium Ecclesiasticorum Francorum conditor, qui in Tomo 3. ad annum 673. num. 42. nuperrimè Floriacensium causam à multis jam vindicatam iterum asseruit.*

Cassinatium defensores.

3. *Pro Cassinatibus pugnant Matthæus Lauretus, Hispanus, Abbas Monasterij S. Salvatoris de Castellis, peculiari adversus Johannem Boscium libello, impulsu Gregorij Castionæi Aretini Abbatis Cassinensis anno 1607. Neapoli vulgato;*

Circ. An. DC. LIII. Julii xi.

V.C. Angelus de Nuce Abbas itidem Cassinensis in Appendice Romanis typis excusà ad Chronicon Cassinense Parisiis anno superiori ipsius curà editum & illustratum: qui totus est in propugnandis Leone Marsicano & Petro Diacono adversus Menardi nostri observationes; cetera uti parerga rejicit.

Medij ac dubij.

4. *Medij stant inter utrasque partes Antonius Yepezius in Chronicis General. Ord. S. Bened. ad annum 660. & Arnoldus Wion Monasterij S. Benedicti de Mantua Monachus è Congregatione Cassinensi: qui Translationem in Galliam simúlque Relationem in Italiam tuentur. Dubij videntur esse Illustrissimus Cardinalis Cæsar Baronius in Annal. Eccles. ad annum 664. & Iohannes Bollandus, ejúsque adjutores ac continuatores Godefridus Henschenius & Daniel Papebrochius, tum ad x. Februarij, ubi de S. Scholasticæ, tum ad xxi. Martij, ubi de S. Benedicti Translatione agunt. Quamquam Baronius satis Gallorum partibus accedere videtur, dum ait plurimùm apud se valere Pauli Diaconi auctoritatem, S. Benedicti ossa Gallis, carnem in cineres redactam Cassinatibus adjudicantis: dúmque Bullas à Cassinatibus prolatas rejicit, Floriacenses probat**. *Et Bollandus in Comment. ad Vitam S. Scholasticæ num. 33. fatetur*, magis sibi Gallorum arridere sententiam.

* *To. xii. ad an. 1107.*

Dissertationis scopus.

5. *Animus non est post tot disputationes hinc inde agitatas novum certamen instaurare: sed simplici ac pacato modo, qualis veritatem & historicum decet, legitimos Floriacensium nostrorum titulos aliquot in fronte historiæ ab Adrevaldo scriptæ proponere; ne videamur prælaudati Angeli Nucei dissimulare fiduciam, qui de lite sibi* adjudicata & inconteſtata possessione *plus æquo gloriari videtur. Quod quidem dictum sit, sicut & cetera omnia, citra ullam offensam Reverendissimi Abbatis, cujus ingenium eruditionémque prædicamus; & absque læsione fraternæ caritatis erga Cassinates nostros, quos impensiùs amamus & colimus.* Collatio *siquidem* inter Dei servos esse debet, non altercatio.

Ambr. ibid.

Notanda in hac quæstione.

6. *Observandum verò est hac in controversia duas esse partes, nimirum an verè S. P. Benedicti Reliquiæ in Galliam translatæ sint; tum hac sententiâ probata, an in Cassinense Monasterium relatæ? Translationem in Galliam unanimi fere consensu negant Cassinates saltem hodierni, improbántque Vvionem qui in lib. 3. de Ligno Vitæ ad xi. Iulij, Translationem ac Relationem cum Pseudo-Anastasio admittit.*

7. *Observandum insuper, tria argumentorum genera potissimùm hac in causa proferri; à Diplomatis Pontificiis & Regiis, ab Auctoribus privatis ac domesticis, & à Scriptoribus externis petita. Quàm firma sint quæ à Bullis Pontificiis (si modò* ex certa scientia *datæ ac legitimæ sunt) petuntur, nemo ignorat Catholicorum, quibus & Summorũ Pontificũ dignitas venerabilis, & auctoritas sacrosancta. At cùm in ea quam tractamus quæstione Bullæ Bullis nonnumquam unius ejusdémque Pontificis utrimque opponantur; huic argumento supersedemus, ne in Cassinates nostros, quorum religionem ac pietatem suspicimus, Baronij animadversiones iterum regerere cogamur. Nec sanè amantissimis Patribus ac Fratribus id molestum esse debet, quando Litteras nostras hac in causa jam à Boscio & Sausseyo adductas (quæ & Auctoris nomine similes, & numero plures, & auctoritate potiores probari possent) non exhibemus. Quod quidem facimus, non Litterarum nostrarum robori diffisi, sed ab odiosis falsi nominis elogiis abhorrentes.*

8. *Si de argumentis quæ à Scriptorum privatorum ac domesticorum auctoritate petuntur quæstio est; nemo infitias eat, præferendos eos esse, quibus gravium Auctorum exterorum testimonia suffragantur. Non unum aut duos habent Floriacenses nostri domesticos Auctores, qui Translationis Gallicanæ historiam confirmant. Vnum habent Cassinenses Leonem Marsicanum Chronici sui Auctorem, ejúsque continuatorem Petrum Diaconum: quibus Adrevaldus, Adelerius & Aimoinus Monachi Floriacenses ætate, ac proinde auctoritate superiores sunt. His verò unanimi consensu favent mediæ ætatis probi quique Scriptores, cùm Cassinates extraneorum suffragiis destituantur. Adeout si Bullas & privatos Auctores utriusque partis tantisper seponamus, nullum pro se antiquorum testimonium Cassinates, Floriacenses*

omnium vota sibi vindicaturi sint. Agè, rem exemplis comprobemus, & prætermissis domesticis, consulamus extraneos, qui S. Benedicti Reliquias in Galliam translatas (quod primum quæstionis caput est) disertè affirmârunt. CIRC. AN. DC. LIII. JUL. XI.

§. I. Antiquorum testimonia pro sancti Benedicti Translatione in Gallias producuntur.

9. *Agmen ducat venerabilis* BEDA, *homo Anglus, cui eo magis credere licet, quòd vir doctissimus eo fere tempore ortus est, quo hanc Translationem factam dicimus. Quippe Beda anno reparatæ salutis sexcentesimo septuagesimo natus, anno septingentesimo trigesimo quinto finem vivendi fecit. Is igitur in sincero Martyrologio suo (quod recèns Henschenius & Papebrochius Tomo 2. Martij Bollandiani vulgàrunt, diligentissimâ cum octo codicibus Mss. collatione facta) Is, inquam, duobus in locis breviter pro suo more S. Benedicti meminit, nimirum XII. Calend. Apriles & V. Idus Iulias, quos dies uni Benedicto consecravit. Sic posteriori loco scribit:* Quinto Idus Depositio S. BENEDICTI Abbatis. *Quis sit dies* Depositionis *apud Ecclesiasticos Scriptores, norunt vel leviter periti. Nempe dies est, quo Sancti alicujus corpus vel in primarium tumulum, vel post Translationem aliquam alium in locum reconditur. Bedam explicat* FLORUS, *Ecclesiæ Lugdunensis Subdiaconus, Carolo Calvo æqualis, in Additionibus ad Martyrologium Bedæ his verbis:* Translatio corporis, quo die è prædictis partibus Romæ Floriaco est perductus. *Et in minutioribus additamentis ad ipsum Florum:* In pagum Aurelianensem invectio corporis S. BENEDICTI Abbatis, & Depositio ejusdem. *En Depositionis notio explicata. Porro Sanctorum Reliquiæ in tumulis seu in cryptis adhuc sæculo IX. adservabantur, sicut in Præfatione nostra observatum. Et S. Benedicti* Tumulationem *in Monasterio Floriacensi præferunt Martyrologia non pauca pridie Idus Dcembris.*

10. *At nemo magis causæ Floriacensium patrocinatur, quàm* PAULUS *Vuarnefridus Diaconus Aquileïensis, Monachus Cassinas, Carolo Magno carus, cujus Pauli in libri 6. de Gestis Langobard. cap. 2. hæc sententia est:* Circa hæc tempora cùm in castro Cassino ubi beatissimi BENEDICTI sacrum corpus requiescebat, aliquantis jam elapsis annis vasta solitudo exsisteret, venientes de Cenomannicorum vel (*id est,* &) Aurelianensium regione Franci dum apud venerabile corpus pernoctare se simulâssent, ejusdem venerabilis Patris pariterque ejus germanæ venerandæ SCHOLASTICÆ ossa auferentes, in suam patriam asportaverunt: ubi singillatim duo Monasteria in utriusque honorem, B. Benedicti & S. Scholasticæ, constructa sunt. *Quid clarius Gallus quivis pro Floriacensibus proferre potuisset? Mox consequenter subjungit Paulus:* Sed certum est nobis os illud venerabile & omni nectare suavius, & oculos semper cælestia contuentes, cetera quoque membra quamvis in cinerem defluxa remansisse. Solum etenim Dominicum corpus non vidit corruptionem: ceterùm omnium Sanctorum corpora in æternam postea gloriam reparanda, corruptioni subjecta sunt, his exceptis quæ ob Divina miracula sine labe servantur. *Piget refellere Lauretum hunc in locum multis cavillantem, quò Pauli sui vel auctoritatem elevet, vel mentem in alienum sensum detorqueat. Vnum observamus, his verbis indefinitis,* circa hæc tempora, *aliisque similibus non annum aliquem à Paulo signanter exprimi, sed tempus vagum & incertum, ut pluribus ipsius historiæ locis probate in promptu est. Pauli testimonio opponit Lauretus Leonis Marsicani interpretationem ex libro 2. Chronici Cassin. cap. 44. in hæc verba:* Qui Pauli Diaconi veracis utique & insignis Historiographi testimonio super hoc se fulciri existimant, noverint consuetudinem hanc esse rerum gestarum Scriptoribus, ut in narratione sua opinionem vulgi sequantur. *Mirum, si Leo ipse hanc regulam in componenda Historia sua secutus est: quod quidem credere fas sit ea ex parte, qua corporis S. Benedicti Translationem negat. Verùm absit, ut Leonis effatum tribuatur Paulo, nedum aliis quibusvis rerum ge-*

CIRC. AN. DC. LIII. JUL. XI.

starum Scriptoribus, qui si vulgi rudis & imprudentis opinionem plerumque falsam ex consuetudine *sequantur, nutabit omnis historiæ fides. Audi porro Angelum Nuceum in ea quam præfati sumus Appendice in Paulum ita commentantem:* Mirum, *inquit*, videri queat, (quod notavit Lauretus) Pauli Warnefridi auctoritate adversarios niti. *Immo mirum, Angele clarissime, Cassinates Pauli tam apertè pro Floriacensibus pronuntiantis auctoritati non cedere atque subscribere. Cur verò id mirum putas?* Cùm Paulus, *inquit*, postquam Translationis seu surreptionis memoriam suis inseruisset commentariis, continuò subdat: Sed certum nobis est, „ os illud venerabile, & omni nectare suavius, & oculos semper cælestia contuen„ tes, cetera quoque membra (*nota, ait Angelus*) quamvis in cineres defluxa re„ mansisse. Quo verborum circuitu quis non videt Paulum planè corrigere ac refutare narrationem, quam ex aliorum utique monumentis (non enim suo ævo id accidisse refertur) priùs exscripserat. Et fortasse id scripserat & vulgaverat, antequàm apud Cassinates de rei veritate sinceriùs edoceri potuisset. Unde id postea retractavit, subnectens certum ipsi & Casinatibus fuisse, integrum Benedicti corpus Casini remansisse: quippe non cineres tantùm remansisse ait, sed os & oculos, & cetera, hoc est omnia membra. Non ergo surrepta. *Hæc Angeli Nucei verba, quorum hæc summa: Paulum* ex aliorũ monumentis *in Floriacensium gratiam scripsisse, id quod &* suo ævo *non acciderat, & postea Monachus Cassinas factus retractavit. Ergòne ea sola in Paulo probanda, quæ suo ævo, suis oculis vel auribus hausit? an Paulus apud Cassinates sinceriùs edoctus est, quàm* ex aliorum monumentis? *At Paulus, inquis, sententiam retractavit. Ergo priùs pro Gallorum causa scripserat, & in Italia scripserat homo Italus, Gallis inimicus; & ex Italorum communi fama atque consensu scripserat. Sed Cassinas Monachus effectus, ut Cassinatibus suis id molestè ferentibus seipsum probaret, priorem tantisper sententiam temperavit, neque enim (quod facile erat) expunxit omnino. Et id quidem permissum gratis: nam quisquis nullo privato affectu ductus legit Paulum, eumdem utrobique sibi constare, nec umquam de mutanda sententia cogitâsse intelligit. Paulus S. Benedicti* ossa *Gallis concedit, sed* membra in cineres defluxa *Cassinatibus vindicat. Quæ membra?* os, oculos & cetera *id genus, id est carnea*, quamvis in cinerem defluxa. *Cetera, inquam, præter ossa, quæ antè Gallis adsignaverat. Quippe nulla Cassinatibus membra concedit nisi* in cinerem defluxa. *Non ergo ossa, quæ non facilè in cinerem resolvuntur. Unde cùm Paulus in lib. 6. cap. 40. ait Petronatem* ad sacrum corpus B. P. Benedicti pervenisse; *vel membra in pulverem soluta synecdochicòs intelligit, vel potiùs tumulum ipsum, eo loquendi modo figurato, quo continens pro re contenta accipitur. Verùm ita sit, Paulus priorem sententiam retractaverit: certè quæ membra dicit remansisse Cassini, ea* in cinerem defluxa *affirmat. Ergo frustra in Floriacenses obtenditur Bulla Zachariæ Pontificis, qui* ea intemerata; *& Alexandri Papæ secundi, qui* sanctissima corpora intemerata & indiminuta *se invenisse affirmant. Frustra in nos obtenditur historia Inventionis corporum SS. Benedicti & Scholasticæ tempore ejusdem Alexandri sæculo* XI. *facta, in qua* capita contra chorum, pedes contra altarium S. Johannis Baptistæ inventa *leguntur. Et porro vivebat Paulus post Zachariam. Qui igitur à Cassinatibus edoctus est affirmare*, omnia S. Benedicti membra in cinerem defluxa *esse: siquidem Zachariæ Bulla vulgata ea* intemerata *nuper edixerat? Adeo verum est, Paulum Monachum Cassinatem nullo partium studio, sed ea quæ probum Scriptorem decet sinceritate, solidas S. Benedicti partes seu ossa Francis adjudicâsse, Cassinensibus fluxas & carneas in cineres redactas, quibus ablationem suam consolentur. Denique certum est Paulum, non quidem sæcularem, sed jam Monachum, in ipso Monasterio Cassinensi scribendæ historiæ suæ dedisse operam: quod patet, tum ex hoc loco ubi ait:* Sed certum est nobis os illud, *&c.* remansisse, *tum ex lib. 1. cap. 26. ubi postquàm S. Benedictum, quem suum ipsius Patrem identidem appellat, pluribus commendavit, de Marco Poëta ac Monacho hæc scribit:* Huc autem, HOC EST IN CASSINI MONTEM perveniens, in magna se semper continentia coar-

tavit. Et hæc omnia ex Marci Poëtæ carmine sumpsi, qui ad eumdem Patrem HUC veniens, *&c. Et paucis interpositis:* Certum est hunc egregium Patrem vocatum cælitùs ob hoc AD HUNC FERTILEM LOCUM, ut hîc multorum Monachorum, sicut & nunc Deo præsule facta est, congregatio fieret. *Hæc proculdubio sciebat eruditissimus Abbas: sed eo loco à nobis commemorari propter alios oportuit. Maneat ergo fixum Paulum non ex vulgi opinione, non ex ignoratione, sed ex sua & suorum Cassinatium sententia tam recepta locutum, dum Gallis ossa S. Benedicti, Cassinatibus cineres attribuit; nec umquam sententiam retractâsse.* CIRC. AN. DC. LIII. JUL. XI.

11. *Paulo succedat* WANDALBERTUS *Diaconus ac Monachus Prumiensis, qui in Martyrologio suo sic habet* V. *Idus Julij:* SÆCULUM IX.

Tunc Beneventanis translata è montibus almi
Busta Patris BENEDICTI nunc Liger altus honorat.

Nec est quòd quis nobis objiciat, Vvandalbertum id ex vulgatis Adrevaldi libris bona fide accepisse: cùm Vvandalbertus ante Adrevaldum scripserit Martyrologium suum, Lothario Imperatori post lustra quinque *imperij, hoc est anno* DCCC. XLII. *nuncupatum. Vvandalberto licet adjicere* USUARDUM *&* ADONEM, *qui in omnibus exemplaribus, tam manu exaratis, quàm editis, S. Benedicti Translationem eodem die celebrant: immo licet adjicere* HRABANUM *Maurum &* NOTKERUM *Balbulum sæculi* IX. *homines Germanos & Monachos, alterum Fuldensem, postea Episcopum Maguntinum; alterum Cœnobitam San-Gallensem. Sed eos vitandæ prolixitatis gratiâ omittimus, ut Reginonis auctoritatem adducamus.*

12. REGINO *Abbas Prumiensis in Chronico quod ad annum usque nongentesimum octavum perduxit, sic ad ann. 612. in rem nostram loquitur:* Ega Majordomus cum Nanthilda Regina Regnum Cludevei administrat. Circa hæc tempora cùm in castro Cassino vasta solitudo exsisteret, venientes de Cenomannicorum vel Aurelianensium regione, venerabilis P. BENEDICTI ejúsque germanæ SCHOLASTICÆ corpora auferunt, & in suam patriam asportant. Corpus S. Benedicti in territorio Aurelianensi in Monasterio quod vocatur Floriacus sepultum est: porro S. Scholasticæ in partibus Cenomannensium religiosorum devotione conditum.

13. *Antequam sæculum* IX. *claudamus, proferendum est illustre monumentum à nullo hactenus adductum, scilicet* JOHANNIS *Papæ* VIII. *testimonium in Synodo Tricassina anno* DCCC. LXXVIII. *pronuntiatum, quod ex Iacobi Sirmondi Tomo 3. Concil. Gall. repetimus in hunc modum:* JOHANNES Episcopus servus servorum Dei omnibus Episcopis atque aliis Fidelibus per Galliam constitutis. Quoniam ex Apostolica successione sollicitudinē omnibus Ecclesiis debemus impendere; sic cupimus generali consulere necessitati, ut etiam quorumcumque singulares causas sine fastidio cognoscamus. Igitur cùm propter multiplices Ecclesiæ Dei curas Gallicanam adeuntes regionem Trecas civitatem devenissemus anno Inc. Dominicæ DCCC. LXXVIII. & ad resecanda quælibet inutilia vel statuenda Ecclesiastica jura Synodum generalem plurimorum celebraremus Episcoporum; inter alia suggessit auctoritati nostræ venerabilis partium vestrarum Abbas nomine THEOTBERTUS ex Cœnobio quod vocatur Floriacus in pago Aurelianensi, quòd idem Monasterium quidam religiosus Abba, LEODEBODUS nomine, Monachis exstruxerit in honore Dei & sanctæ Genetricis MARIÆ, necnon B. Principis Apostolorum Petri; quòd revelatione Divina per Monachos ejusdem loci à Beneventana provincia corpus illuc S. BENEDICTI pervenerit olim allatum, ibique reverenter humatum, SICUT MANIFESTISSIMA CONSTAT VERITATE; & quòd propter stabilimentum Monasticæ Religionis, piæ memoriæ gloriosus Imperator Carolus per Præceptum suæ auctoritatis eidem loco res denominatas delegaverit.... Nunc verò tam seipsum quàm unanimem Congregationem sibi commissam humiliter postulare, quamvis Privilegia multorum meruerint Episcoporum, ad reprimendam quorumlibet inlicitam cupiditatem, ut super Abbate Regulari eis eligendo etiam nostræ auctoritatis Privilegia consequan- *Annales Mettenses & Baronius meminerunt istius Concilii ad hunc annum.*

CIRC. AN. DC. LIII. JUL. XI. tur. Quocirca nos, *&c.* Data Nonis Novemb. per manum Walberti humillimi Episcopi sanctæ Portuensis Ecclesiæ, anno Deo propitio Pontificatûs domini nostri Johannis Summi Pontificis & universalis Papæ in sacratissima Sede B. Petri Apostoli sexto, Indict. XI. *Hic exponit Theotbertus Abbas Iohanni Pontici Romano, immo toti Synodo Trecensi, corpus S. Benedicti* revelatione Divina per Monachos *Floriacenses* ex Beneventana provincia *in Cœnobium suum fuisse delatum. Cui reponit Pontifex*, id manifestissima constare veritate. *Non ergo tum S. Benedicti Translatio vocabatur in dubium, sed pro* manifestissima veritate *habebatur. Cur ergo tam* manifesta veritas *hodie obscuratur? Si quis verò hæc postrema verba non à Pontifice, sed à Theotberto prolata præfractè contendere velit, (quamquam orationis contextus contrarium suadere videtur,) saltem Romanus Antistes silentio suo Floriacensibus favet, & ita favet, ut illis hac præcipuè ductus ratione, quòd S. Benedicti corpus haberent, Privilegio consultum velit. Quanta denique Theotberti impudentia & imprudentia fuisset, Papæ in frequenti multorum Episcoporum etiam Italorum consessu audacter asserere, Corpus S. Benedicti in suo Monasterio* ex manifestissima veritate *adservari, ob idque Privilegium expetere, si tunc temporis lis & controversia ea de re fuisset? An non meritò reformidare debuisset, ne Privilegij loco pœnam perpetrati mendacij seu temerariæ assertionis referret à Pontifice, quem Cassinatibus faventiorem fore non ignorabat? Verùm his omissis aliisque non paucis, putà* THEODULFI *Aurelianensis Episcopi in Carmine ad Floriacenses testimonio, ad sæculi decimi Auctores nos convertamus.*

14. *Ex sæculo* X. *cùm plures pro Floriacensibus testes adducere possimus,* S. ODONEM *Abbatem Cluniacensem, Scriptorem Vitæ S. Deicoli in Prologo secundo apud Bollandum ad 18. Ianuarij, aliósque; Auctores dumtaxat duos* FRODOARDUM *Canonicum Remensem, &* JOHANNEM *Italum ac Monachum Cluniacensem interrogabimus. Frodoardus præter historiam Remensis Ecclesiæ scripsit libros quatuordecim, seu (ut alij volunt) quindecim de variis Sanctis hactenus ineditos, quos magna ex parte Ms. codex RR. PP. Carmelitarum Excalceatorum apud Parisios nobis communicatus repræsentat. In libri 13. Carmine 8. Frodoardus S. Benedicti Vitam prout à Gregorio Magno descripta est versibus reddit, & in fine Translationem sic commemorat:*

SÆCULUM X.

Pignera delubro data quo depulsus Apollo,
Egregium celebri promunt victore triumphum.
Quæ monitus transfert AIGULFI MUMMOLUS actu
Hac de re missi: superæ qui lucis honorem
Dum servare calet, per opaca silentia noctis
Munera consequitur longo quæsita labore.
Eripit, attollit, germanáque pignera junctis
Complicibus confert: simul hæc ad munia divo
Legati jussu properant, & ad extima tendunt
Ausoniæ sola: dum Papæ revocare suasi
Sectantur cunei Christo duce rapta talenta.
Quíque tegit famulos, obcæcat amara frementes,
Ne coràm positos valeant spectare petitos;
Raptim ferre jubet gazas sese auspice sumptas,
Dátque videre hostem, nec posse viderier hosti.
Numine sic tuti, tollunt data præmia læti,
Prædictis quæ rapta Deo censente ruïnis
Prodita resplendent Francis, simul ossa sororis,
Gallorum crebris urbes decorantia signis.

Breviùs, at non obscuriùs eamdem Translationem signat JOHANNES *Monachus Cluniacensis, homo utique Italus, qui in Magistri sui S. Odonis Abbatis Cluniacensis Vita lib. 3. cap. 13. hæc habet*: Alio item tempore, appropinquante die festo B. BENEDICTI complacuit Patri nostro (*Odoni*) ex quodam Monasterio

quo tunc erat, ad prædictum proficisci Cœnobium *(Floriacense)* quatenus ANTE CORPUS B. VIRI nocturnas devotè excubias celebraret: quod & fecit. *Hæc commentario non egent.* CIRC. AN. DC. LIII. JULII XI.

15. *Iam pervenimus ad illud sæculum, quo S. Benedicti Inventio corporis in Monte Cassino facta dicitur. Opponere possemus* SIGEBERTUM *Monachum Gemblacensem in Chron. ad ann. 753. qui Sigebertus anno* M. C. XII. *Chronicon simulque Vitam absolvit;* ORDERICUM *Vitalem Anglum in lib. 4. Hist. Eccles. quam ad annum* M. C. XXXVIII. *persecutus est;* SYMEONEM *Dunelmensem, qui circa medium sæculi* XII. *vixit, in Hist. de Gest. Reg. Angl. ad ann. 881. Scriptorem Vitæ S. Osvvaldi, anno circà* M. C. LXX. *exaratæ;* MATTHÆUM *Monachum Vvestmonasteriensem sæculi tertij decimi scriptorem ad ann. 748. denique S.* ANTONINUM *Florentinum in Hist. parte 2. tit. 13. §. 32. &* PETRUM *Equilinum in Catal. Sanctor. lib. 6. cap. 81. utrumque Italum. At non est quòd longiùs funem ducamus: cùm Leoni Marsicano habeam testium gravissimorum ipso antiquiorum opposuerimus.* SÆCULUM XI. &c.

16. *Nec tamen prætermittere possumus Ecclesiæ Cantuariensis morem, quæ sæculo* XI. *Translationem S. Benedicti* V. *Idus Julias celebrabat. Id constat ex* LANFRANCI *Archiepiscopi Decretis cap. 1. sect. 8. ubi inter* festivitates præcipuas secundæ classis, *post festum quod* Passio SS. Apostolorum Petri & Pauli *dicitur*, TRANSLATIO S. BENEDICTI *recensetur. Et ne quis hujusce argumenti vim eludere cogitet, istius celebritatis rationem exponit Ordericus Vitalis, homo Anglus, in lib. 4. Hist. Eccl. his verbis:* Dum præfata desolatio duraret, & Cassinus mons cultoribus careret, Floriacensis domus volente Deo ditata est præcipuo corpore præcipui P. BENEDICTI, cujus Translationem Cisalpini Cœnobitiæ singulis annis sollemniter & devotè celebrant V. Idus Julij. *Luculentum est imprimis ea de re testimonium S.* VDALRICI ex illustri prosapia Baioariorum Ratisponæ civitatis, *Monachi Cluniacensis, qui cùm labente sæculo* XI. Consuetudinum Cluniacensium libros tres WILLELMO *Hirsaugiensi Abbati nuncuparet, libri 1. caput 34. totum* de Translatione S. Patris Benedicti *instituit, exorsus hoc modo:* Depositio Præceptoris nostri S. BENEDICTI cùm sit in Quadragesima, non est opportunum propter ipsam ut cum Octavis celebretur. Propterea quod ea vice non bene possumus, in ejus Translatione faciamus, & illam celebremus cum Octavis: de qua qualiter facta fuerit, vel cujusmodi persona in Gallias sacrosancta attulerit ossa, manifesto litterarum testimonio non caremus. *Hinc apparet verum esse id quod Rodulfus Tortarius Monachus Floriacensis sæculo* XI. *asserit in lib. Mirac. S. Bened. cap. 32.* Translatio ejusdem gloriosi Patris non modò apud Gallos, sed etiam apud complures nationes celebriter recolitur. *Quod quidem Rodulfi testimonium in transcursu dumtaxat relatum volumus. Huc spectat præclarus Hymnus quem* PETRUS *Mauricius, Venerabilis dictus, de eadem Translatione composuit. Et tamen Petrus & Ordericus supervixere Vrbano Papæ II. cujus Bulla circumfertur adversus eos, qui hunc diem festum essent celebraturi. Quæ Bulla Vrbani ipsius tempore ignota, non paucos hoc nostro ævo ab istius celebritatis observatione deterruit: tametsi plures Ecclesiæ Cathedrales, Gallicanæ quidem penè omnes, Lugdunensis Galliæ Metropoles quatuor cum suis Provincialibus Ecclesiis plerisque, & cum suis Remorum Metropolis ac Vesontionensis, tum etiam Narbonensis & Auscitana; Mediolanensis Ecclesia in Italia; Toletana & Cordubensis in Hispania præter Congregationem Vallisoletanam; Saltzburgensis & Curiensis aliæque Ecclesiæ in Germania, antiquum morem retinuerunt.*

17. *Ad hæc testimonia reponere non poterit (ut credimus) Matthæus Lauretus, seu quivis alius, id quod ad Iohannis Boscij argumenta respondit in Parte 1. cap. 39.* ea omnia testimonia esse Gallorum hominum, qui facilè pro patria testimonium dixerint. *Paucos enim Gallos Auctores, nullos domesticos seu Floriacenses de industria protulimus, ut Laureto infitiandi viam occluderemus. Si ergo non credit Gallis, credat saltem externis, Hispanis, Anglis, Germanis, Italis, immò & Cassinatibus Scriptoribus, qui simul traditione perpetua ad nostrum usque sæculum propagatâ jus Floriacensium nostrorum confirmant.*

Circ. An. DC. LIII. Julii xi.

§. II. An S. Benedicti Reliquiæ è Gallia in Italiam relatæ?

18. *Iam primum hujusce controversiæ caput exsecutis, discutiendum esset, an corpus S. Benedicti semel in Galliam allatum, postea in Cassinum montem relatum sit. At cùm Vvionis sententiam utrumque affirmantis, Antonio Yepezio probatam, unà cum Pseudo-Anastasij fabula respuant Cassinates; huic facili negotio refutandæ non immoramur: cùm ea quæ ex Paulo Vvarnefrido aliisque Auctoribus Carolomanno posterioribus suprà congessimus, Relationem illam manifestè proscribant. Certè sive Carolomannus per seipsum S. Benedicti Reliquias in Cassinum reducere tentaverit, uti Adrevaldus in sequenti libro Mirac. cap. 15. & 16. docet; sive per Legatos id molitus sit, quemadmodum sentit Auctor anonymus, qui Gesta Episcoporum Rotomagensium usque ad Iohannem secundum ex Abrincatensi Episcopo Rotomagensem Archipræsulem anno 1070. creatum composuit: sive id Zacharia Summo Pontifice, sive Stephano tertio tentatum; constat id nutu Divino impeditum fuisse. De Carolomanni adventu in Gallias semel scripsit Herkempertus Monachus Cassinensis seu Theanensis, qui sub finem sæculi* IX. *vivebat. Sic enim in Epitome de Gestis Principum Benevent. ad ann. 755. loquitur:* Posthæc Aistulfus sacramento dirupto nihil de rebus & statutis adimplere voluit. Cùm enim supradictus Papa *(Stephanus)* in Gallia degeret, Aistulfus Carolomannum germanum Pippini, quem superiùs Monachum memoratus sum, ad Galliam misit adversari parti Reip. qui retentus illic à fratre vitam finivit, *(nimirum Viennæ, ut Eginhardi Annales anno 755. tradunt)* cujus in locello aureo corpus ab eodem germano cum aliis muneribus ad dictum Monasterium in Cassino remissum est. *Hìc locus erat, sive ubilibet aliàs, commemorandæ Relationis, siquidem eam agnovisset Herkempertus.*

19. *Nec minoris est momenti auctoritas Notkeri Balbuli Monachi Gallensis, qui anno Christi nongentesimo duodecimo decessisse apud Hepidannum legitur. Is in Martyrologio suo ad* V. *Id. Iulij,* postquam *Cassinense* Monasterium vastatum, & S. Benedicti Corpus Religiosis quibusdam Domino revelante repertum & in Gallias translatum, atque in territorio Aurelianensi Monasterio quod vocatur Floriacum dignè sepultum, & multo digniùs frequentatione devotorum jugiter honoratum *dixit*; translata etiam pariter ossa B. Scholasticæ Virginis, atque in partibus Cenomanensium Religiosorum devotione condita; *paucis intermissis subjungit:* Sed non diu locus ille *(Cassinas)* Sanctorum Reliquiis honorabilis à Fidelium conventu mansit inanis. Nam Fratres qui hostium *(Langobardorum)* manus effugere potuerunt, iteratò in unum conglobati, SACROS CINERES, seipsos jam cautiùs agentes, satis religiosè curârunt: donec NUPER infestatione Saracenorum in omnem ventum dispersi sunt. *Hæc iterata Casinatium Monachorum dispersio, & Casinensis per Saracenos clades altera, contigisse anno* DCCC. XXCIV. *tum in Herkemperti mox laudati Epitome, tum in Leonis Marsicani Chronico Casin. lib. 2. cap. 51. dicuntur. A tempore Translationis corporis S. Benedicti in Galliam ad illum annum Cassinates S. Benedicti dumtaxat* cineres sacros *habuerunt teste Notkero, qui* nuper, *hoc est ante paucos quàm hæc scriberet annos, Saracenorum impressionem accidisse probat. Non ergo Carolomannus S. Benedicti ossa è Gallia in Italiam revexerat.*

20. *Quis ergo, inquis,ficticiæ illius Relationis auctor est, si non Anastasius Bibliothecarius? Istud sanè aliis definiendum relinquimus. Quamquam si quis attentè rem perpendat, in illa narratione quædam cum Petri Diaconi ac Bibliothecarij Cassinensis stilo, ætate & genio convenire advertet. Petrus in Sermone de Inventione Corporis S. Benedicti ait,* sepulturas duas inventas, in quibus hoc ordine Reliquiæ positæ erant. Loculus erat marmoreus in dextram partem sepulcrorum longitudinis quatuor pedum, & latitudinis pænè duorum, in quo ossa sanctissimi Benedicti & Sororis ejus posita erant. *Vno eodemque funiculo, iisdémque verbis usus est Pseudo-Anastasius, dum dicit in historia vulgata Relationis:* Posuerunt in dexteram

partem

partem sepulcrorum loculum marmoreum quatuor pedum longitudinis, latitudinis verò pænè duorum, in quo ossa S. P. Benedicti ejúsque sororis, quæ de Neustro Franciæ advecta fuerant, cum aliis ossibus ibi inventis recondiderunt. *Addit Anastasius personatus*: Recondiderunt autem eos ita: Capita eorum contra chorum, pedes contra altare S. Johannis Baptistæ ponentes. *Et Petrus Serm. de Invent.* Positi autem fuerant ita: Capita eorum contra chorum, pedes contra altare S. Baptistæ Johannis habentes. *Quis utraque ab eodem calamo profecta non suspicetur? Denique dum aretalogus ille Anastasius* Lotharingorum exercitum *à Carolomanno conductum fingit ad recuperandas S. Benedicti Reliquias; tempus denotat non multùm à Petri ætate remotum: siquidem Lotharingi sæculo decimo primùm audiri cœperunt. Ceterùm conjecturas nostras aliis proponere, non approbare est animus, Lectoribus æquis judicio permisso. Valeat proinde Pseudo-Anastasij qualiscumque fabula de Relatione Corporis S. Benedicti in Italiam: cui fabulæ Antonium Yepezium ac Vvionem nimia facilitate adquievisse, Cassinates verò ipsos adversari compertum est.*

CIRC. AN. DC. LIII. JULII XI.

§. III. Historia Inventionis Corporis S. Benedicti à Cassinatibus objecta examinatur.

21. *Cassinates nostri in suo jure propugnando præcipuè nituntur* historiâ Inventionis Corporis S. BENEDICTI, *quam Leo Marsicanus in Chron. Cassin. lib. 3. cap. 28. & Petrus Diaconus in Sermone ea de re composito, alter vertente sæculo undecimo, alter duodecimo ineunte, uterque Monachus Cassinensis scriptam tradiderunt. His auctoribus Menardus nostras in lib. 1. Observ. in Martyrol. Bened. ad 21. Martij fecisse satis videbatur, & ea qua præditus erat tum modestia tum eruditione, Leonis & Petri pugnantes secum narrationes, suspectas demonstraverat. Et tamen V. C. Angelus Nuceus nunc Abbas Cassinensis in sua ad Chronicon Cassin. Appendice secunda seu* Excursu historico, *hoc unum agit* bonæ causæ fiduciâ *fretus, ut* Menardi acrimoniam si fieri queat demulceat, *eúmque &* ridiculè *&* inhonestè cavillari *arguit. Quid dicturus erat vir æquissimus, si Menardus Matthæi Laureti conviciis & calumniis, quæ ejus libri* de existentia corporis S. Benedicti *non minima pars est, ex æquo respondisset? Quale enim illud est*, militarem, seu potiùs feralem & indisciplinatam disciplinam *Floriacensibus, adeòque* ipsam S. Abbonis Abbatis Floriacensis necem *per cæcam & intolerandam calumniam imputare? Et tamen Laureti librum tamquam causæ suæ ineluctabile præsidium probat eruditissimus Abbas; non convicia, ut de viri humanitate sentire par est. Verùm querelas non adversus Cassinates, sed apud ipsos deponere est animus. Ad rem accedamus.*

22. *Agebatur annus sexagesimus quintus supra millesimum, quum teste Anonymo Cassinensi in Chronico* Domnus DESIDERIUS Abbas cœpit ædificare Ecclesiam S. Benedicti in Monte Cassinensi. *Et anno* M. LXXI. Ecclesia nova S. Benedicti dedicata est ab Alexandro Papa die Kalendarum Octobrium cum quinque altaribus sanctis. *qui* Alexander Papa II. anno insequenti defungitur. *Basilicæ primordia fusè describit & ad annum* M. LXVI. *revocat Leo Marsicanus, qui jubente Oderisio Abbate Desiderii successore Chronicon sui Monasterii libris tribus à temporibus S. Benedicti usque ad Desiderium Abbatem, qui postea Victor Papa Tertius fuit, continuavit, & anno* M. C. XV. *decessisse videtur. Sic igitur in lib. 3. cap. 28. post multa habet:* Aditum interea cùm planitiei Basilicæ, quæ cubitorum fermè sex putabatur, consequenter disponeret coæquare, tres non integras ulnas fodiens, subitò B. Patris venerabilem tumulum reperit: móxque cum religiosis viris communicato consilio ne illum aliquatenus mutare præsumeret, confestim ne quis aliquid de tanto posset thesauro surripere, eumdem tumulum eodem quo situs fuerat loco pretiosísque lapidibus reoperuit, ac desuper arcam de pario marmore in transversum Basilicæ, id est à Sep-

Inventionis historia.

Circ. An. DC. LXII. Jul. XI.

temtrione in Meridiem quinque per longum cubitis opere nimis pulcro construxit. *Tria hoc loco asserit Leo, inventum S. Benedicti Tumulum, at loco non motum reverentiæ causâ, & lapillis ac pario marmore reopertum*, ne quis aliquid de tanto posset thesauro surripere. *Hinc colligit Menardus, Tumulum non fuisse reseratum, sed mox ut inventus est* lapillis & pario lapide reopertum. *Nec est quòd Menardum rideat Angelus Nuceus, cùm causam facti pro Menardo afferat Leo,* ne quis aliquid de tanto posset thesauro surripere.

23. *At, inquit Angelus*, quod non scripsit compendisior Leo, Petrus copiosè descripsit. *Bene. Petrum ergo audiamus.* Eo tempore quo Abbas Desiderius ejusdem Ecclesiæ speculam renovabat, cùm tres non integras ulnas fodisset, die Octavarum ejusdem Sanctissimi Patris subitò ignorantibus cunctis sepulcrum invenitur, in quo tanti Patris conditus retinebatur Thesaurus. Statim terræ motus factus est magnus, odoris quoque exstitit tanta suavitas, ut omnes simul maximo pavore stuperent. Mons etiam totus ab imo usque ad summum quatiebatur: decem namque & septem vicibus eo die à terræ motu concussus est. Super sepulcra quoque in dextro latere altaris laterem reperiunt, nomen ejusdem Confessoris continentem. Sanatus est ibi eodem die quidam dæmoniacus.... Advesperascente verò die à venerabili Patre Desiderio deputati sunt quamplurimi Fratres, qui vigilias tota nocte juxta Sanctissimi Benedicti corpus celebrarent. Cúmque omnes alii egressi fuissent, Georgius ejusdem Ecclesiæ Paramonarius (*id est Æditus*) dixit: Si vobis æquum videtur, sacratas Reliquias antequam Domnus Abbas veniat inspiciamus. Quod dictum dum placuisset omnibus, accedentes ad locum, invenerunt supra sepulcra sindonem expansam candidissimam, quæ dum tangebatur evanescebat. Levantes autem lapidem, invenerunt duas sepulturas, in quibus hoc ordine Reliquiæ positæ erant: Capita eorum contra chorum, pedes contra altarium S. Johannis Baptistæ habentes... Supradictus autem Georgius corpora tantorum Sanctorum ut vidit, gavisus est gaudio magno, illincque dentem unum Sanctissimi Patris auferens & in vase argenteo ponens, ad stratum proprium rediit. Statim autem tam dirissima infirmitate percussus est, quòd nec comedere, nec bibere, nec etiam sedere aliquatenus posset. *Sed* pœnitentiâ ductus, dentem quem abstulerat unà cum vase argenteo juxta sanctum corpus posuit, & statim sanus factus est. *Refert deinde Petrus visionem cujusdam Monachi, qui eo die Deiparam & Apostolos ad Inventionis celebritatem accedentes vidit. Addit Bulla vulgata Alexandri secundi, Nuntios Apostolicæ Sedis ad istud spectaculum invitatos à Desiderio, qui* pretiosissima corpora intemerata & indiminuta *eis ostenderit. Qui hanc Petri narrationem legerit, mirabitur sine dubio insignem historiam à Leone tam leviter fuisse delibatam, omissis tot rebus ac circumstantiis, quibus Petrus eam auxit.*

Examinatur.

24. *Antequàm Petrum discutiamus, juvat nonnulla observare in ipsius verba, dum ait*, subitò ignorantibus cunctis *S. Patris Benedicti* sepulcrum inventum. *Ignotum ergo fuerat eatenus S. Benedicti sepulcrum, & ab inopinantibus, immò nec quærentibus inventum. Et tamen Casinates dùm S. Aigulfi factum refellere volunt, aiunt nusquam Casinates aliquos sacri Tumuli custodiæ defuisse, semper excubitores illi perpetuos adhæsisse, usquedum à Petronace Monasterium Casinense instauraretur. Qui ergo fieri potuit, ut sepulcri locus à posteris ignoratus sit, cùm à Petronacis restitutione Monasterium Casinense semper integrum steterit ad annum* DCCC. XXCIV. *quo cæso S. Berthario Abbate, fugatis Monachis, Cœnobium à Saracenis eversum per annos duos & viginti mansit, & destitutum quidem* justa Congregatione, *(uti Angelus Nuceus in Chron. Casin. lib. 2. cap. 51. commentatur)* non penitùs aliquibus excubitoribus. *Aut si temporum iniquitate sacer Tumulus obscuratus est, cur de eo investigando ne cogitaverunt quidem, donec* subitò ignorantibus cunctis *inventus est? Quis non videt, Casinates de requirendo S. Patis sepulcro ad illud usque tempus ideo non fuisse sollicitos, quòd*

sacras Reliquias in Galliam asportatas esse haberent persuasum, nec nisi vacuum cenotaphium penes se remanere existimarent? Sed hæc minutiora sunt, ad majora veniamus. CIRC. AN. DC. LIII. JULII. XI.

25. *Petrum multa Leoni addidisse legimus, eaque Cassinates incunctanter credi volunt. Videamus an tanti nobis esse debeat Petri auctoritas, ut ei nullo facto examine assentiri debeamus. Et ne Cassinatibus nostris iniquiores esse videamur, discamus ab Angelo Nuceo Abbate Cassinate, quid ipse de Petri genio sentiat.* Quanti in litteris habendus sit Petrus, *inquit in Notis ad Prolog. lib. 4. Chron. Cassin.* dicere nihil attinet. Scriptura, imago & vultus mentis est. Multa scripsit, sed sine delectu & sine crisi. Vivido siquidem fuit ingenio, properantis tamen ac subinde præcipitis interdum judicii. *En Petri iconem, qualem equidem exprimere nullus è nostris ausus esset, nec forsitan fecisset impunè. Viderit, quâ* bonæ causæ fiduciâ, *Petri* hominis præcipitis ac properantis judicii *narrationem à Leone utique anteriori discrepantem à nobis veluti oraculum admitti jubet. Si lubet de Petro benigniorem ferre sententiam, non id quidem ægrè feremus: nec ab eo recederemus, nisi ipse recederet à Leone, qui ad prædictæ Inventionis tempus propiùs accedit. Petrus quippe eo tempore cœpit scribere, quo Leo vivendi finem fecit. Cur verò Petro haud adquiescamus, paucis accipe.*

26. *Non solùm Anonymus Cassinensis in Chronico brevi ad annum 1194. perducto nullam istius Inventionis aut miraculorum à Petro descriptorum mentionem facit, ut superiùs vidimus; sed nec* DESIDERIUS *ipse Abbas Cassinensis, quo agente S. Benedicti Basilica ædificata est. Is ex libris quatuor Dialogorum priores duos* de miraculis suo tempore apud Casinum factis *inscripsit, sic* ad Theophilum Interlocutorem *primi libri initio præfatus*: Primùm quidem voluntati tuæ favens, quæ in hoc nostro Cœnobio facta sunt, duobus comprehendam libellis; dein cetera quæ ex aliis partibus vel audisse vel vidisse contigerit, aliis duobus libellis concludere vita comite studebo. *Et rursus principio libri 2.* Præmisso utcumque primo (ut promiseramus) libello, nunc secundum Deo auxiliante scribere aggrediar, in quo cetera quæ supersunt in hoc Monasterio vel à Monachis hujus sacri Cœnobii ubicumque Divina largiente clementia his temporibus facta miracula, quæ nostræ occurrunt memoriæ conabor concludere. *Ergòne Desiderio memoriâ excidere umquam potuerunt tot prodigia, à Petro Diacono superiùs relata*, inventum S. Benedicti sepulcrum, terræ motus septiesdecies *ipso die factus*, odoris mira suavitas *diffusa*, dæmoniacus curatus, Georgius *ob dentem sublatum* infirmitate percussus *& postea* sanatus, *visio Monachi* de adventu Deiparæ & Apostolorum *ad Inventionis celebritatem, aliáque non pauca, quæ libro integro sufficere potuerunt? Et nihilominus Desiderius de illis omnibus ne verbum quidem scribit. Neque dicas, Libros Dialogorum ante illam Inventionem à Desiderio dictatos fuisse. Id namque manifestè revincitur ex libro 1. ubi de Alexandro Papa circa medium agens,* Alexandrum felicis memoriæ *appellat: quinetiam Gregorii VII. qui Alexandro successit, non semel in libro 3. meminit. Quid quòd de Georgio seu Gregorio Mansionario, id est Ecclesiæ custode, hoc eodem libro eadem miracula de lampadibus illæsis facta, quæ à Petro Diacono in sermone de Inventione referuntur, commemorat, nec tamen prædictam Tumuli reserationem aut dentis avulsionem eidem Georgio tribuit, certè nec leviter attingit. Denique Desiderius ipse ter in libro 2.* sepulcrum S. Benedicti *nominat, nec Inventionem illam ullatenus designat. Quid ergo? Ficticiam dicemus Tumuli Inventionem, miracula supposititia? Absit, ut viris religiosissimis & colendissimis Patribus ac Fratribus id convicii impingamus. Concedimus Tumuli* cujusdam *Inventionem Abbate Desiderio factam, etiam Tumulum fortasse reseratum, ac S. Benedicti creditum fuisse, ex meris conjecturis, nulla id testificante scriptura. Hinc est, quòd Desiderius rem siluit prudens, & incertam reliquit: & siquidem Tumulum inventum reseravit, non produxit Reliquias è tumulo, ne Religioni non satis consulere videretur. Deinde verisimile est, piam hanc de S. Benedicti invento Tumulo credulitatem cum miraculis quibusdam ex relatione incerta propagatam: quæ omnia Petrus nimia facilitate scriptis com-*

Circ. An. DC.LIII. Julii XI.

mendaverit. Ceterùm cùm Desiderius ait, quempiam accessisse ad sepulcrum S. Benedicti, *tantumdem sonat, atque* ad limina S. Benedicti, ad Basilicam, *in qua S. Benedictus primitùs sepultus fuit*; ad ipsum cenotaphii locum, *quod* ad dexteram altaris *locat: quemadmodum etiam nunc Galli nostrates dicuntur proficisci* ad Tumulum S. Martini, *cujus Reliquiæ ab Hæreticis in favillas redactæ sunt.*

27. *Certè Oderisius Desiderii successor in Epistola ad Floriacenses ad ineundam cum ipsis societatem missa, nonnihil prædictæ Inventioni favere videtur: nec tamen Floriacenses jure suo continuò deturbat, sed litem quasi dubiam & pendentem relinquit iis sanè verbis, quæ ob viri modestiam prætermittere non licet.* Nos, *inquit*, ex magna devotione & sincera caritate decrevimus familiariter scribere Sanctitati vestræ; ut vestrum & nostrum quasi unum sit Monasterium, & quodam spirituali atque inviolabili amore in perpetuum fœderemur. Siquidem certa etiam & digna ratio est, ut vestræ & nostræ Fraternitatis Conventus alterutrum se præ ceteris diligant, qui pari gaudio habere se incomparabilem Thesaurum Reliquiarum P. BENEDICTI exsultant: licet à nobis haberi multis miraculis & prodigiis ac revelationibus ac quorumdam etiam nostrûm oculis sit veritas comprobata. Verùm sive illud habere vos quælibet occasio fecerit, sive quid illius gratulanter speratis; singularis utrique invicem nobis & præcipui debitores sumus amoris. *Tantùm abest, ut vir æquissimus contentionis ac rixarum fomenta ex præsumpta utriusque partis possessione excitari velit, quin potiùs amoris ac caritatis mutuæ incentiva inde adsumit. Cui exemplo utinam & Cassinates nostri & nosipsi pariter conformemur! Oderisium inspiciamus. Miracula, prodigia ac revelationes, quibus S. Benedicti præsentiam corporis apud Casinum obiter probat, describuntur in Chronico Casinensi ac in Petri Diac. Sermone de Inventione S. Benedicti. Sic in Chron. lib. 2. cap. 43. Henricus II. Imperator per S. Benedictum ab ilii dolore sanatus, de sacri corporis præsentia certior factus dicitur, cùm antea hac de re dubitaret: sicut & Adam Monachus Casinensis in ejusdem libri cap. 47. Quod utrumque mirum est prætermissum esse à Desiderio, qui tamen aliam ejusdem Adæ de SS. Protho & Hyacintho visionem, Leoni Abbati S. Pauli pariter recitatam, in fine libri 2. Dial. memorat. At quod adjicit Oderisius,* quorumdam etiam *suorum* oculis veritatem comprobatam; *fortè id intelligit de visionibus memoratis aliisque similibus: quæ nec nobis etiam desunt, nec rei evincendæ sufficiunt. Unde Oderisius argumenta à se allata non ejus putat esse conditionis ac roboris, ut Floriacensium jus & causam evertant, sed quæstionem in ancipiti dimisit:* Sive illud, *inquit*, habere vos quælibet occasio fecerit, sive quid illius gratulanter speratis; singularis utrique invicem nobis & præcipui debitores sumus amoris. *Si quis tamen exigat, Oderisium de Tumulo ac Corpore S. Benedicti interpretandum esse in hæc verba,* quorumdam etiam nostrûm oculis veritas comprobata *est; edisserat nobis, cur seipsum inter illos testes non numeret? Quippe Oderisius Monachum induit Cassini sub Richerio Abbate (ut constat ex Chronici Cassin. lib. 4. cap. 1.) longè ante Inventionem à Leone & Petro descriptam: quæ si tot prodigiis celebrata est, cur Oderisius illius particeps non fuit? Aut si fuit, cur Reliquias sacras suis oculis visas non dixit? Sanè longè validius foret ipsius argumentum, si non solùm* quorumdam *è suis, sed suis ipsius* oculis veritatem comprobatam *assereret. De Oderisio satis.*

28. *Opponunt nobis ex Baronio Romanorum Pontificum Leonis IX. Alexandri II. Gregorij VII. Urbani II. Imperatoris Henrici II. aliorúmque peregrinationes Cassinum factas, curationes & miracula inibi perpetrata. Sed nos SS. Adalberti Pragensis, Osvvaldi Eboracensis Antistitum, infinitorúmque cujuscumque dignitatis hominum itidem peregrinationes Floriacum susceptas, nec minora aut pauciora miracula reponimus. Neque tamen quisquis devotionis ergò Cassinum profectus est, de S. Benedicti corpore cogitavit. Habet & Mons sacer venerationem suam, utpote S. Patris vestigiis ac tumulo consecratus. Et Henricus II. de præsentia corporis S. Benedicti apud Cassinum teste Leone addubitabat. Sed quid mirum, si Henricus hac de re dubitaverit, cùm etiam Adam Monachus Cassinas* non modo in hæsitatio-

nem, sed etiam in desperationem *de hoc ipso* inductum *se ipse dicat? in Chron. Cassin. lib. 2. cap. 47. Quod attinet ad miracula, in promptu est Gregorij Magni effatum in lib. 2. Dial. cap. ultimo.* Quia ab infirmis potest mentibus dubitari, utrúmne ad exaudiendum ibi præsentes sint *(Sancti,)* ubi constat quia in suis corporibus non sint; ibi eos necesse est majora signa ostendere, ubi de eorum præsentia potest mens infirma dubitare.

CIRC. AN. DC. LIII. JULII XI.

29. *Atque ut liberaliter cum Cassinatibus nostris agamus, nec quidquam ad facti veritatem illustrandam prudentes dissimulare videamur; opponimus nobis ipsis pro Cassinatibus S. Bertharium Abbatem Cassinatem anno* DCCC. XXCIV. *martyrio affectum, cujus versus sequentes ex Vita S. Benedicti ab ipso composita decerpti, Cassinatibus in speciem favere videntur.*

Lege hanc Vitam sæculo I. Bened. pag. 29.

Post triduum frater gaudens de morte sororis;
Hanc tumulat proprio protinus in tumulo.
Unica Sanctorum retinet nunc arca duorum
Pignera, quos æthrâ junxit humóque Deus.

At Berthaius eo modo interpretandus est, quo Paulum Vvarnefridum superiùs explicavimus, qui S. Benedicti membra, *id est partes fluxas & carneas,* in cinerem resoluta *Cassini remansisse affirmat,* ossa *verò in Galliam asportata. Vel Bertharius locutus est poëtico more; quo res præterito facta tempore, eo modo describitur, ut tunc primùm fieri videatur.*

30. *Hactenus Translationis Gallicanæ veritatem, continua proborum Auctorum testificatione confirmatam, adversus Cassinatium Patrum objecta defendimus: Leonis Marsicani & Petri Diaconi verba circa Tumuli S. Benedicti Inventionem expendimus: Berthari & Oderisij Abbatum Cassinensium testimonia sumus interpretati. Si quid minùs pro causa nostra, caritatis & pacis atque brevitatis studio, dixisse putamur; saltem nobis conscij sumus, nihil nisi ex animo scriptum, palámque omnibus est nihil præter gravissimorum virorum auctoritates prolatum. Denique si quem verbo læsimus in aliquo, hoc obelisco incunctanter confossum volumus. Sequitur ut post stabilitam Translationis S. Benedicti historiam, tempus quo ipsa facta est discutiamus.*

§. IV. Quo tempore S. Benedicti Translatio in Galliam contigerit.

31. *Cùm ante Caroli Magni principatum Æra Gallicana non per calculum Dionysianum seu annos Christi, sed per Regum annos computaretur; neque admodùm Auctores sæculo IX. anteriores de annalibus ordinandis essent solliciti; accidit, ut apud posteros de anno quo quidque contigit, contentiones passim orirentur. Et quidem Auctores mediæ ætatis eorúmque sequaces, dum Antiquorum gesta cum suo Æræ Christianæ computandi modo componere voluerunt, non semel lapsi sunt in errorem: quod etiam in nostra quæstione evenit, dum alij Translationem S. Benedicti ad annum Christi* DC. LX. *alij ad* DC. LXIV. *alij ad alios pro suo quisque arbitrio revocant. Verùm omissis posteriorum calculis, Antiquorum numeros expendere necesse est.*

32. *Inprimis occurrit Vitæ Caroli Magni veterrimus Scriptor apud Pithæum.* Post Dagobertum regnavit CHLODOVEUS filius ejus, qui habuit S. Baltildem in matrimonio: quo tempore S. BENEDICTI corpus translatum est de Benevento in Franciam in villa Floriaco. *Consentit descriptor miraculorum S. Genulfi apud Chesnium To. 1. Histor. Franc. & apud Bollandum ad 17. Ianuarij iisdem ferè verbis:* Post Dagobertum filius ejus Chlodoveus regnavit, cujus tempore corpus S. Benedicti de Benevento in Gallias translatum est. *Et Martyrologium Floriacense à Saussayo laudatum:* Anno Domini DC. LX. sub CHLODOVEO filio Dagoberti translatum est corpus S. Benedicti Abbatis à monte Cassino ad Monasterium Floriacense per Aigulfum Monachum. *Denique Chronicon sancti Maxentij seu Malleacense à Philippo Labbeo To. 2. Biblioth. novæ editum Translationem sæpiùs dictam Chlodovei secundi tempore collocat. Quibus omnibus Adrevaldus in libro Mirac. cap. 10 & 11. & Aimoinus in Carmine de Translatione, aliique adstipulantur. Nec multùm recedit Clarius in Chronico sancti Pe-*

CIRC. AN. DC. LIII. JULII XI. *tri Vivi*, *id* sub Papa Vitaliano, *qui anno* DC. LVI. *sedere cœpit*, *factum referentis. Certum itaque videtur*, *Translationem illam Chlodoveo Dagoberti filio regnante contigisse*, *non quidem prioribus regni ejus annis*, *quibus Floriacensis Monasterij jacta sunt fundamenta*, (*ut in S. Mummoli Elogio inferiùs dicemus*) *sed posterioribus. Atqui juxta eam quam Hadrianus Valesius, Clarissimus Francicarum rerum Scriptor*, *regnorum Dagoberti ac Chlodovei iniit ac stabilivit rationem*, *Chlodoveus ab anno Christi* DC. XXXVIII. *ad* DC. LIV. *Regni habenas tenuit. Proinde Floriacensis Cœnobij primordia anno circà* DC. XLI. *Translatio anno* DC. LIII. *illiganda. Alij qui Dagoberti principatum*, *non ab anno* DC. XXIII. *quo vivente patre Austriæ Rex impositus est*, *sed à Chlotharij parentis obitu seu ab anno* DC. XXVIII. *ordiuntur*; *Chlodovei regnum post sex annos differunt*, *statuúntque ab anno* DC. XLIV. *ad* DC. LXII. *annos octodecim ei tribuentes*: *quorum in sententia S. Benedicti Translatio anno* DC. LX. *rectè collocatur. At quoniam chronologia superior validissimis momentis fulta est*, *eam sequi statuimus*: *& anno circà* DC. LIII. *S. Benedicti Translationem contigisse affirmamus.*

§. V. Quinam Auctores Translationis historiam fusiùs descripserunt, & Miracula S. BENEDICTI.

33. *Primus qui hanc historiam ex Floriacensibus aliorúmque Scriptorum monumentis in litteras retulit*, *non fuit Diedericus seu Theodericus Monachus Teutonicus Hersfeldensis*, *homo sæculi* XI. (*ut putavit Trithemius*) *sed* ADALBERTUS *testante Rodulfo Tortario Cœnobita Floriacensi in Poëmate de Mirac. S. Benedicti hoc disticho*:

Patris ADALBERTUS translatos edocet artus,
Quædam gesta stilo subjiciens nitido.

Adalbertus non videtur esse alius ab ADREVALDO, *cujus liber de miraculis S. Benedicti historiæ Translationis adjectus posteriori hocce metro satis indicatur. Certè Sigebertus ac post eum Trithemius Adrevaldum binominem fuisse*, *& Adalbertum etiam appellatum in lib. de Scriptorib. affirmant. Aimoinus in Prologo in libros duos Mirac. S. Benedicti*; Translationis, *inquit*, ejus sacri corporis ordinem ad hunc venerabilem locum, necnon signa hîc vel per Gallias ipsius meritis gesta vir disertissimus ADREVALDUS istius Monasterii Monachus scriptis inseruit. Cui operi ADELERIUS hujus nihilominus Congregationis Monachus duo tantùm Capitula adjecit.

34. *Post Adrevaldum idem argumentum carmine persecuti sunt* AIMOINUS, GIRALDUS, *&* RODULFUS *Tortarius*, *Monachi Floriacenses*, *qui Auctores alter post alterum per sæculum* XI. *florebant. De Aimoino Floriacensi*, *alióque Aimoino Monasterij S. Germani Pratensis Monacho agemus Sæculo* IV. *Benedictino*, *cùm libros duos miraculorum S. Benedicti ab Aimoino Floriacensi compositos referemus. Præterea non tantùm Sermonem de festo Translationis S. Benedicti scripsit* S. ODO *Abbas Cluniacensis idémque Floriacensis*, *sed etiam* librum de adventu Corporis S. Benedicti in Aurelianensi edidit, *ut Iohannes Italus in lib.* 3. *Vitæ S. Odonis cap.* 13. *auctor est. Denique historiam Translationis S. Scholasticæ*, *simúlque S. Benedicti anonymus quidam Cenomannensis composuit.*

35. *Librum Miraculorum S. Benedicti Adrevaldus jamdictus scripsit principatu Caroli Calvi*, *ut ex cap.* 28. *intelligitur*, *ubi Auctor imperante Ludovico Pio se puerulum fuisse testatur. Deinde* ADELERIUS *coævus ac superstes Adrevaldo Appendicem adjecit*: *quibus Aimoinus Floriacensis Mirac. binos libros*, *totidémque Rodulfus Tortarius homo sæculi* XI. *etiam versibus à se redditos superaddidit. Qui fetus Tortarij nomine Auctoris destitutus*, *ab Henschenio ad* 21. *Martii Tortario restitutus est.*

36. *Ex istis Scriptoribus selegimus dumtaxat pro historia Translationis Adalbertum seu Adrevaldum & Aimoinum cum Sermone S. Odonis*, *omissis Tortario & Giraldo*, *quorum poëmata è Bibliotheca Serenissimæ Reginæ Sueciæ eruit Hens-*

thenius, qui Tortarij poëma de Miraculis S. Benedicti loco citato edidit. Omisimus etiam Anonymi relationem de Translatione S. Scholasticæ, cujus fragmentum dumtaxat post Adrevaldum referemus. Ex Scriptoribus Miraculorum unum hìc repræsentamus Adrevaldum, remissis aliis ad sæculum IV. *Bened. ubi de Illatione S. Benedicti, ne hujusce Tomi moles nimiùm excrescat: cùm alioquin miracula in illis descripta ad posteriora tempora pertineant.* CIRC. AN. DC. LIII. JULII XI.

§. VI. Aliæ S. Benedicti Translationes, variæ diversis in locis Reliquiæ.

37. *Postquam corpus S. Benedicti apud Floriacum depositum est, varias sedes mutavit. Nam ingruente Normannorum clade, per Burgundiam huc illuc prout tempestas ferebat deportatum, Aurelianis in Ecclesia S. Aniani aliquo tempore consedit: donec rebus pacatis Floriacum relatum est, uti sæculo* IV. *Bened. videbimus: quo ex tempore semper apud Floriacum permansit.*

38. *Anno Domini* M. C. VII. *præsentibus* LUDOVICO VI. Rege designato, *&* JOHANNE Aurelianensi, HUMBALDO Autissidiorensi Episcopis & viris religiosis cum maxima Cleri & populi multitudine, XIII. Kalend. April. translatum est sanctissimum corpus è metallino quodam & cupreo scrinio in quo priùs (ut creditur) depositum fuit, quando allatum est de Cassino monte, in feretrum auro gemmísque *curâ Simonis Abbatis Floriacensis* fabricatum. *Tam firma verò fuit eo tempore de corporis sacri præsentia apud Floriacum persuasio, ut Philippus Rex Ludovici pater* III. Kalend. Augusti *sequentis mortuus* apud Milidunum, præceperit corpus suum ferri & tumulari in Monasterio S. Benedicti, donans ipsi loco plurima donaria, ut magnificentiam Regiam decebat. *Sed & filius ejus Ludovicus* valde ipsum Cœnobium dilexit, & rebus temporalibus crevit. *Quæ omnia Clarius ex Floriacensi S. Petri Vivi Monachus qui huic Translationi præsens interfuit, fusiùs in Chronico tradit.*

39. *Anno Domini* M. CC. VII. *Guarinus Abbas Floriacensis Reliquias S. Benedicti thecæ auro, argento gemmisque contextæ inclusas è loco humili super altare majus levari curavit*: qua de sollemnitate, *inquit Saussyus in lib. 4. Annal. Aurel. cap. 4.* duæ patentes Litteræ habentur eodem anno, Una PETRI Archipræsulis Senonensis, qui ait se INSPECTIS S. ROMANÆ ECCLESIÆ PRIVILEGIIS verè cognovisse, quòd tanti Confessoris præsentiâ Floriacensis Ecclesia insignis habetur: *Altera* GUILLELMI *Archiepiscopi Bituricensis sic loquentis*: In quo *(loculo)* D. Senonensis Archiepiscopus & nos cum plurimis Episcopis, adstante maxima Abbatum, Cleri, plebísque multitudine, cum magna celebritate in festo Translationis dicti B. BENEDICTI sanctissimum CORPUS duximus reponendum.

40. *Anno* M. CCC. LXIV. *Urbanus V. ex Abbate S. Victoris Massiliensis Pontifex summus, Litteris datis ad Iohannem tum Abbatem Floriacensem* VII. *Id. Ianvarii, Pontificatûs sui anno tertio, impetravit* quartam partem capitis vel circà *S. Benedicti*, & unum os brachii dextri ejus, *quæ in Ecclesia* apud Montempessulanum in honorem B. MARIÆ Virginis & B. Benedicti & Germani Conf. *à se constructa reposuit.*

41. *Anno* M. D. LXI. *cùm Odetus de Coligniaco Castilioneus, Cardinalis & Abbas Commendatarius Monasterii Floriacensis, in hæresim Calvinistarum lapsus esset, per Aventinium domûs suæ Præpositum sacram ejusdem Cœnobii supellectilem universam diripuit, sacrámque capsam auro spoliavit, dimissis Reliquiis Antonio Fouberto Priori, qui eas multa prece ab Aventinio impetratas in arcula lignea servavit: donec anno* M. D. XXCI. *die 27. mensis Maii rebus paullulùm serenatis, in thecam ligneam deauratam, qualem rerum necessitas patiebatur, per Ludovicum Pothinum Priorem Floriacensem recondita sunt.*

42. *Denique Congregationis S. Mauri Præpositi cùm intelligerent suarum esse partium, non solùm ut S. Benedicti spiritum per Gallias sopitum denuò excitarent,*

Circ. An. DC. LIII. Julii XI.

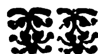
verumetiam sacras B. Patris Reliquias quàm honestissimo possent loculo decorarent; Thecam eximiam ex solido argento longam atque altam ternis pedibus & dimidio, uno minùs latam, variis columnis solidisque imaginibus exornatam, affabrè elaborari auróque obduci curaverunt, factâ ad sollemnes supplicationes argenteâ capitis effigie, in qua cranium includeretur. Quod magnificum opus ut aggredi ac perficere pro dignitate possent, fecit inprimis Serenissimi Principis GASTONIS Borbonii, *Felicis memoriæ Ducis Aurelianensis, Christianissimi Regis* LUDOVICI XIV. *nunc gloriosè regnantis patrui, insignis tum pietas, tum liberalitas, in feretro sacro incisa atque testata: cui aliarum etiam personarum dignitate ac virtute præstantium munificentia accessit. Paratis omnibus, anno Christi nati* M. DC. LXIII. *ipso die Ascensionis Dominicæ in diem 3. Maij incidente, in frequenti Præpositorum ejusdem Congregationis qui ad Comitia generalia ex more convenerant consessu, Illustrissimus Iohannes Stradeus, antiquior Episcopus Condomiensis, ceremoniæ celebrandæ pro suo erga S. Benedictum ejúsque Ordinem amore ac studio rogatus præfuit. Cranium sacrum unà cum mandibula argenteo capiti inclusum: utriusque coxendicis ossa integra, vertebræ itidem integræ cum pluribus aliis ossibus & particulis in majorem thecam recondita: cetera ea qua par est religione & sollemnitate peracta. Quam quidem celebritatem à nostro Hugone Vaillantio carmine heroïco jam elegantissimè repræsentatam, historiæ peculiari Congregationis S. Mauri fusiùs inserendam, hìc delibâsse sufficiat.*

43. *Antequàm hinc discedamus, juvat eas quæ in Ecclesiis nonnullis haberi dicuntur S. Benedicti Reliquias breviter commemorare. Radium brachij in argentea effigie deaurata, quamplurimis ornata lapillis ex dono Iohannis Ducis Bituricensis anno* M. CCC. XCIII. *possidet Regalis Basilica S. Dionysij prope Lutetiam Parisiorum. Refertur in Breviario Vallisoletano anno 1598. impresso,* Regale primariúmque Monachorum Congregationis Vallisoletanæ Cœnobium, corporis S. Benedicti particulam quamdam ab Henrico III. Castellæ & Legionis Rege dono olim accepisse: cui accessio facta dicitur ex integro femoris ejusdem Sancti osse ex Montepessulano Galliæ urbe in Hispaniam delato, ac in eodem Cœnobio sollemni pompa recepto v. Idus Julii anno M. D. XCIV. *Ejus mandibulæ partem Monasterium S. Petri Carnutensis, Cœnobium S. Theoderici prope Remos costam ostendunt. Prætermittimus alias Ecclesias, quæ minutas S. Benedicti Reliquias penes se haberi gloriantur.*

44. *Vnum hìc submonent socij Bollandiani ex poëmate Rodulfi Tortarij, ante annos fere sexcentos de Reliquiis S. Pauli Episcopi Leonensis Floriacum delatis scribentis in hunc modum:*

Cujus membra, Patris placuit connectere membris,
Includunt uno corpora dum tumulo.

Addunt catalogum Reliquiarum S. Benedicti aliò distractarum: partem Cassinatibus à Medone Floriacensi Abbate, partem aliam Vrbano V. Pontifici Maximo, alias atque alias San-Dionysianis ac Vallisoletanis Monachis, variisque Ecclesiis concessas notant. Non satis apparet, quorsum spectet sua illa de Reliquiis S. Pauli monitio: at certè Lectori suadere videtur, B. Pauli Reliquias cum S. Benedicti Reliquiis confusè fuisse permistas. Aimoinus Floriacensis itidem Monachus Tortario senior huic scrupulo medetur in lib. 2. Mirac. S. Bened. cap. 12. his verbis: Corpus autem antedicti Confessoris Pauli CUM PROPRIO LOCULO post loculum sanctissimi P. Benedicti posuerunt, uno tamen ampliori scrinio quod etiam argento tectum erat, utrumque concludentes. *Et quidem S. Pauli caput in scrinio proprio penes Floriacenses servabatur ante Calvinistarum tempestatem: plurimæ ejusdem sancti Reliquiæ cum aliis SS. Mauri Martyris, Aigulfi & Tenestinæ in capsa ebenina promiscuè custodiuntur. Hic tandem sistendum: Adrevaldum audiamus.*

HISTORIA

HISTORIA TRANSLATIONIS AB ADREVALDO SEU ADALBERTO Monacho Floriacensi scripta sæculo IX.

Circ. An. DC. LIII. Julii XI.

Ex Iohannis Boscij Bibliotheca Floriac. Bollando & Mss.

1. CUM diu gens Langobardorum infidelitatis suæ tenebris carere noluisset, & jugum Domini ferre detrectans eos qui ferebant impugnare decrevisset, Italiam venit nominis Christiani gratiâ impugnandi & suo eam dominio subjugandi, cujus incolas occultum Dei judicium ejus mucroni tradidit feriendos. Quæ gens longè latéque suæ cædis extendens crudelitatem, Beneventanam aggressa est expugnare provinciam, cujus urbes terræ coæquans, Monasteria villásque depopulans, non minimas Christianorum strages dedit. Oves enim Dominicas ab ovilibus exclusas diversa cæde lacerans ovilia Domini evertebat, itaut in eremi vastitatem loca priùs desiderabilia conversa viderentur. Undè inter cetera facinora sua Monasterium [a] eximij Patris BENEDICTI depopulans, rebus omnibus inhabitabile reddidit. Quod quomodo contigerit, legenti B. Gregorij secundum Dialogorum librum clarum est: qui omnia hujus sanctissimi viri opera claro stilo persecutus, inter cetera narrat eum prophetiæ spiritu cognovisse atque prænuntiasse, ablatis rebus omnibus idem Monasterium eversum iri.

Langobardi Cassinū vastant.

2. Hac itaque patrata eversione & multis effluentibus annorum curriculis, idem locus ad eremum redactus cœpit esse ferarum, qui priùs fuerat habitatio hominum, usquequo regni Francorum gubernacula adeptus est CHLODOVEUS filius DAGOBERTI, qui ut erat vir nobilissimus rerum administratione publicarum miro callebat ingenio. Idem etiam Rex cùm egregiis polleret moribus petitionibúsque justis & servitio Dei aptis adsensum præberet, interpellatus est à bonæ memoriæ viro LEODEBODO Patre Monasterij S. Aniani, quod est situm prope mœnia urbis Aurelianæ, ut Monasterium Ordini monastico congruens sibi liceret construere in agro Floriacensi, datis pro eodem agro in mutua vicissitudine prædiis quæ sibi à parentibus jure hereditario relicta possidebat. Namque idem ager Floriacensis scilicet Regalis tunc fiscus erat. Quibus auditis Rex libentissimè ejus precibus annuit, & desiderium illius quod diu dilatione creverat compleri judicavit. Igitur ab utrisque partibus mutuæ commutationes factæ sunt, memorato Abbate dante quod à genitoribus ei relictum est prædium*, & Rege supradicto reciproca vicissitudine pro eo agellum quemdam Floriacum cognominatum cum appendiciis suis haut longe à litore Ligeris. Quod Testamentum mutuæ vicissitudinis usque hodie in Archivis publicis nostri reservatur Monasterij. Prædictus autem vir Domini Leodebodus hoc negotio peracto nequaquam oblitus suæ destinationem desiderij, in supradicto agello cœpit ædificare habitationes utiles Monachis. Quod opus sagaci insistens industria, mirifico consummavit effectu: ædificánsque ibi Basilicam in honore S. Petri, itémque aliam in honore S. MARIÆ Domino dedicari voluit. Mox etiam tunc præparata habitatio ut ne inanis esset atque sine habitatoribus, collegit ibidem quamplures ad Domino serviendum sub norma Regulæ vivere paratos, Patrémque

Chlodoveo favente Leodebodus Floriaci Cœnobium condit.

* *Stil.* Attiniacum ad Axonam.

a Hanc eversionem ad annum circà D.XXC. retulimus in Vitæ S. P. Benedicti cap. 17. Sæculo I. Bened.

CIRC. AN. DC. LIII. JULII XI.

& Abbatem his præfecit nomine MUMMOLUM [a], qui quamdiu rebus humanis interfuit, ut idoneus Pastor gregis sibi commissi follicitè curam exhibuit.

Aigulfus à Mummolo Cassinum mittitur pro S. Benedicti Reliquiis.

3. Igitur cum processu temporis evolventibus annis supradictus Leodebodus corpore exemptus (sicut credimus) cælicas recessisset ad sedes, jamdictus Mummolus gregis commissi custodias optimè servans & lectioni assiduè studium dans, inter cetera reperit in libris beati ac præcellentissimi viri Gregorij Romani Antistitis, quomodo sanctus ac Deo dilectus BENEDICTUS agonis sui cursum in Beneventana provincia consummaverit: recordánsque quia isdem venerabilis Pater oraculo divino admonitus prævidénsque futuros casus prædixerit illud Monasterium funditus evertendum, & quòd ille spiritualibus oculis, iste oculis patratum carneis conspiciebat, misit ad prædictam provinciam unum ex commilitonibus nomine AIGULFUM Monachum. Sic namque sibi fuisse revelatum divinitus dicebat, ut prædictus vir illuc pergens, corpus jam dicti transferret Benedicti. Fuit namque idem Aigulfus venerabilis vir & Deo omnimodo placere gestiens: qui quantæ sanctitatis fuerit cujúsve virtutis, finis probavit, in quo omnis laus securè canitur. Namque cum bonis polleret operibus, & in Monasterio Lirinensi ob bonorum studium operum peteretur aliquantisper exempli gratia remorari, à contrariis Religioni divinæ insidias perpessus, ad palmam martyrij usque pervenit: cujus etiam Passio penes nos habetur *.

** infrà*

b Cenomannis adjunctis.

4. Non dispar interea huic visioni in Cinomannicæ urbe apparuit visio [b], ut scilicet pergentes & ipsi in eamdem provinciam, corpus transferrent sororis S. Benedicti, SCHOLASTICÆ nomine, ut quos unius urnæ habebat spatium, simul transferendi ostenderentur. Cùm igitur utrimque laboraretur, quatinus visionis manifestæ non segnes invenirentur exsecutores; paucis admodum diebus transactis à supradicta Cinomannica urbe egressi, oraculi Divini auditores carpebant iter Italiam ducens: divertentésque in Monasterium Floriacum hospitandi gratiâ, compererunt præfatum venerabilem virum Aigulfum præceptis Abbatis sui obsequentem idem velle iter arripere.

Româ lustratâ Cassinum pergit.

5. Igitur communi decreto cœptum opus simul statuunt peragere, junctíque simul tamdiu indivisibiliter sibi adhærere, quousque Romam venientes B. Petri Basilicam oraturi intrarent. At cùm in eadem urbe sub obtentu visendorum sanctorum locorum à se invicem dividerentur, ut rei autem habet veritas, negotium quod cœperant perfecturi; memoratus Aigulfus intermissis interim his quæ palam ostentaverat velle, locorum scilicet sanctorum circuitionibus, expeditioni operam dedit, certans ociùs perficere quod sibi injunctum fuerat sanctum mandatum. Tandem itaque pervenit ad locum castri quod vocatur Cassinum: ibidémque paullisper itineri finem imponens, exspectabat eventum rei, orans illum qui visionem superiùs prolatam revelare dignatus est, quíque se ad hoc opus destinaverat, ut non in vacuum tantum iter consumi vellet, sed sicut promiserat thecam thesauri sui ei revelare dignaretur.

Ab ignoto sene locum tumuli discit.

6. Cùm itaque alicujus signi causâ capiendi loca peragraret, & huc illúcque circumspiciens oculorum orbes volveret sedulus explorator, conspiciens eum homo quidam multorum annorum crebrò id agentem sic eum prior affatur: Heus tu, inquit, quibus ab oris nostras adisti sedes, cujúsve negotij gratia? Ad hæc ille non indagini illius ausus est propalare commissum sibi secretum: sed cùm iteratò super ipsa re interrogaretur, ipse tamen negotium divulgare metueret, hæc ab eodem sene audivit: Cur, inquit, me secreti tui non efficis conscium? Nam si delatoris scandalum caves, securus esto, in me tutam reperies fidem: & si dictis meis fidem accommodaveris, fortassis etiam negotio tuo profuturum erit. Ista verò cùm prædictus Dei famulus auribus hausisset, cogitans quia in antiquis est sapientia & rerum præteritarum cognitio, reputans etiam

a Alij RIGOMARUM Mummolo præferunt. Lege S. Mummoli Elogium infrà ad ann. 678. ubi etiam de Leodebodo & Monasterio Floriacensi agemus.

b Nimirum S. BERCARIO ejusdem urbis Episcopo, sicut in ipsius Bercarij Vita & in Relatione seu Narratione propria de Translatione S. Scholasticæ legitur.

ſicut poſtea rei probavit eventus, propter hoc ipſum eum Dominum præmiſiſſe, compellanti ex ordine rei geſtæ texuit hiſtorias, qua cauſa veniſſet, quæque viſio propter hanc rem ſibi fuerit demonſtrata. Ad hæc ſenex paullulùm terræ defigens adſpectum, vocémque infra fauces comprimens, ſic demum ora reſolvit: Si mihi quæ pro tali munere debentur præmia digna rependis; Deo favente puto [illegible] ocius negotio finem perfectionis imponere, quatinus pro his quibus laborem tanti itineris aſſumpſiſti peractis, ovans ad propria repedare queas. Hujus ergo verba cùm vir Dei perorantis audiſſet; Nulla, inquam, erit in munere dando difficultas quin omnia quæ à me poſcis dem, tantùm eſt ut promiſſionis tuæ memor dicta factis recompenſes. Ad hæc ille; Cùm, inquit, lucifugæ noctis tempora conticiniíque metas propinquare proſpexeris, tu ne ad modicum quidem indulge quieti, ſed tecti adyta linquens, nudo ſub aëris axe indefeſſus ſpeculator adeſto. Cúmque ſolitudinis hujus locum aliquem lumine clariſſimo radiare conſpexeris nivei montis inſtar, notato certa mente locum: namque ibi inveniendum eſt unde tuæ curæ finis imponatur. CIRC. AN. DC. LIII. JULII XI.

7. Igitur prædictus vir verbis fidem dans, ardens autem deſiderio, primo quietis ſomno percepto ſtratu ſeſe excutiens, præceptorum ſenis haut ſegnis obtemperator exſtitit. Namque prædictæ ſolitudinis plagam reſpiciens conſpicit eminùs locum lumine claro micante, ceu cum luminaribus facibúſque denſis locus aliquis perfuſus illuſtratur. Quibus viſis reverendus heros gaudio magno repletus mundi Gubernatori & ſæculorum Rectori benedicens in iiſdem laudibus noctis terminum exſpectabat. Qui cùm diu præſtolatus affuiſſet, Soliſque globus, necdum jubare ſuo mundi ſpatia ampla compleret, ad locum intrepidus properat cujus notator exſtiterat: ibíque ſicut longè optaverat cuncta inveniens, proſperatori itineris ſui grates innumeras rependit. Namque locum adiens loculum ibidem invenit, exteriùs quidem vilem, interiùs autem retinentem magni pretij margaritas. Pro foribus autem petræ ſcilicet ſuperpoſitæ præfixa erant notamina, quorum interiùs buſta jacebant. His ſicut diu optaverat inventis, patefacto à latere evacuatóque locello, theſaurum inventum unius ſportellæ concluſit [a] ſinu, quæ ſporta hactenus penes nos quaſi nova habetur. Quibus patratis omnibus improviſo adſunt ſocij, quos ſuprà ſermo retulit à Cinomannica urbe profectos, quærentes & ipſi non quæſita diu benedictione fruſtrati. Túncque primùm ſibimet mutuò patefecere ſui itineris cauſam, quia ſcilicet & ipſi revelatione divina admoniti ad corpus B. Scholaſticæ ierant deferendum: móxque cum feſtinatione retrogradum iter arripientes, feſtinatò ſimul regredi curabant portantes quas invenerant dono Divino pretioſiſſimas margaritas. Reliquias ſacras in Galliam defert comitibus Cenomannis.

8. Bajulis ſanctorum corporum Benedicti & S. Scholaſticæ ſororis ejus celeriter repedantibus, jamque oras finium ſuarum attingentibus, vox alta divinitus per alta ſilentia noctis prohibuit eos moras innectere in eundo. Eâdem horâ Papam Romanum per viſionem quidam adſiſtens talia compellare viſus eſt: Cur te piger ſomnus temporibus preſſis negat ſtratibus relictis cuſtodiam tuæ habere provinciæ? & quare dimiſſis publicis, utilitatibus propriis implicaris? namque ut dico quod palam ſit noveris, te magnorum virorum patrociniis carere Benedicti ſcilicet atque Scholaſticæ ſororis ejus, quorum corpora quidam à Galliæ oris huc adventantes, illuc ferunt humanda. His auditis Romanus Antiſtes protinus relicto thoro arma comitéſque inquirit, ac perſequi conatur recedentes, junctis ſibi Langobardorum auxiliis. Hac itaque famuli Dei viſione accepta, formidantes alicujus incommoditatis triſtem acceſſum, reſ- A Romani Pontificis ſatellitibus nube media proteguntur.

[a] Paulus Vvarnefridus in lib. 6. Hiſt. Langob. cap. 2. ait, cineres ſacros Caſſini remanſiſſe. Cui adſtipulatur Notkerus Monachus Gallenſis in Martyrol. ad 11. Iulij. *Non diu*, inquit, *locus ille* (Caſſinas) *Sanctorum Reliquiis venerabilis à Fidelium conventu manſit inanis. Nam Fratres qui hoſtium manus evadere potuerunt, iteratò in unum conglobati, & aliis ad vicem diſperſorum adhibitis multiplicati, Sacros Cineres, ſeipſos jam cautiùs agentes, ſatis religioſè curârunt: donec nuper infeſtatione Saracenorum in omnem ventum diſperſi ſunt*, ſcilicet Monachi: quod anno DCCC. XXCIV. accidiſſe diximus.

Circ. An. DCC. LIII. Julii XI.

picitunt retro, videntque se subsequi ab hostibus: tuncque timore pleni terræque consternati, rogabant eum qui suorum famulorum corpora eis revelare dignatus est, ut ea illis ad locum destinatum præciperet deferre: quorum precibus divinæ pietati annuere libuit. Nam omnipotentis potentia tenebrarum densitate ita eos occuluit, ut sibi quidem nil obesset, persecutoribus verò eorum omnem facultatem se inveniendi auferret: sicque famuli Dei malorum timore sublato ociùs redirent.

Bonodij cæcus illuminatur. a

9. Tandem igitur quamquam laboriosè, salubriter tamen tanto confecto itinere in prædiolum quoddam diverterunt Bonodium [a] nomine, situm in pago Aurelianensi lassitudine cogente. In quo loco cùm paullisper indulgerent quieti, ecce quidam sine oculis materno fusus utero advenit, magnísque vocibus oris ac fidei Sanctum interpellabat, ut quæ natura negaverat sibi lumina præstaret. Igitur dum his vocibus perstaret, parvo intervallo atque vix unâ horâ effluente discussâ caligine cæcitatis lumen sibi diu negatum cœpit adspicere, & datorem illius simúlque B. Benedictum magnis laudum vocibus extollere.

Contractus erigitur.

10. Placuit etiam Divinitati huic miraculo aliud in eodem loco conjungere, ut quantæ sanctitatis esset cujus corpus portabatur ostenderet. Namque debilis quidam qui erectus ire nequibat per terram, rependo se trahens, utpote qui & omnium membrorum officio destitutus erat, advenit implorans auxilium ab omnipotente Deo per famulum illius Benedictum. Itaque miro modo cœperunt se nervi diu contracti extendere, & aridi diu meatus venarum sanguinis inundatione humectari, atque ita Deo volente accepto robore lætus super pedes constitit & curatori suo magnis vocibus benedixit. Qui locus hactenus Basilicam retinet Domino in honore B. Benedicti dicatam.

Cæco lumen restituitur.

* vulgò *la Mairie de Neuville*

11. Cúmque ab eodem loco moveri placuisset, aliud prædiolum adeunt mille quingentis ferme passibus à Monasterio quò tendebant distante Novavilla * cognomine. In eo etiam cùm aliquantulum eis requiescere placuisset, obviàm eis quidam cæcus factus est, qui magno impetu ferociter facto sportam qua beati viri cinis portabatur apprehendit. Quem vir Domini Aigulfus moderata studuit correptione castigare, atque ab illicita præsumptione revocare. Sed ille quem lumen amissum contristabat, respondit, nullo modo se posse ab ea divelli, nisi quamprimùm lumen reciperet; pronuntiavítque se tantæ fidei esse, ut quidquid peteret S. Benedictus, Domino sibi annuente tribuere posset.

In veteri Floriaco Reliquias Scholasticæ Cenomanni postulant.

12. Post hæc verò cùm in eundo nulla mora fieret, agmina Monachorum cum plebe territorij Aurelianensis obviàm eis processerunt miliario à Monasterio, in vico qui dicitur vetus Floriacus: ibíque cum gaudio & lætitia atque honore magno exceperunt corpora Sanctorum supradictorum sub die quinto Iduum Iuliarum. In eodem quoque loco die illo eamdem sollemnitatem cum ingenti lætitia in Dei laudibus peregerunt. Cùm igitur ibi moræ fierent, plebs Cinomannicæ urbis, cujus suprà diximus fuisse cives qui pro afferendo corpore B. Scholasticæ ierunt, affuit obviàm procedens cum civibus suis, quos pro deportando cælesti thesauro emisisse gaudebant. Sed cùm ad prædictum locum veniens cognovisset rei veritatem & actus omnes venerabilis viri Aigulfi, postulabat eum ut sibi munus promissum atque à Deo demonstratum concedere deberet. Sed isdem venerabilis vir respondit, se nequaquam velle Sanctorum germanorum corpora ab invicem separare, sed sicut eos in priori monumento * simul fuisse conditos, ita in secundo indivisibiliter componere velle testabatur. Tunc verò nobiles quique atque sapientes his contradixêre verbis, justum non esse dicentes, ut quos divina voluntas participes fecerat oraculi cælestis, & qui simul locum sanctorum thecæ corporum adissent, quíque in subeundo pares labore fuerant, non etiam

* *supple* constat

[a] Bonodium, *Bonnée*, viculus unâ leucâ supra Floriacense Monasterium, ubi nulla exstat Basilica, nisi parœcialis S. Martino dedicata: at uno fere ab ea lapide cernitur agger quidam, Mons S. Benedicti appellatus, quo in loco eruuntur nonnumquam veteris ædificij, haud dubiè Ecclesiæ quondam S. Benedicto sacræ, rudera & fundamenta.

fructus laboris æque partirentur. Maximè verò non esse dignum dicebant, ut duo magna luminaria loci unius coartaret angustia, cùm sufficerent singulis locis singula. Tandem igitur sæpedictus venerabilis vir Aigulfus consiliis venerandorum virorum assensum dedit, decrevítque, ut ipse cum suis retento corpore S. Benedicti, socios suos cum corpore venerandæ sororis ejus dimitteret[a]. CIRCA AN. DC. LXXI. JULII XI. d

13. Sed quia certum non erat qualiter discerni ossa potuissent quæ confusè unius sportellæ sinus retinebat, facta difficultate discernendi ad hoc consilium ventum est, ut ea quæ minora viderentur ossa separatim ponerentur, majora verò altrinsecùs congregarentur. Dum igitur dividens hæsitaret & certum quid judicari non posset, Divinitati huic ancipiti sententiæ taliter finem imponere placuit. Nam cùm continuis Divinitatem precibus noctis spatium utrique populi pro tanto sibi manifestando negotio pulsavissent, facto mane conspiciuntur eminùs duorum parvulorum exsequiæ cadaverum, quorum unum erat masculini sexûs, alterum feminei. Igitur salubri accepto consilio ad se exanimata corpora deferri jubent. Quod cùm factum esset, masculi corpus prope ossa poni fecerunt quæ magnitudine præstare videbantur, miróque modo mox ut mortui mortua tetigere ossa jacentis, per mortuum mortuo & vita reddita est. Similiter autem eis placuit, ut penes minora mortuæ puellæ corpus poni deberet. Deus autem ut demonstraret germanos esse qui ferebantur merito, quemadmodum carnis una procreatione; uno eodémque tempore pares merito pares esse voluit in miraculo[b]; itaut puella eadem hora ab officio funeris surgeret: & quæ à flentibus amicis portabatur ad tumulum, iisdem gaudentibus rediret domum. Antiquum namque inusitatúmque post Helisei actum revocatum hoc constat miraculum, quia omnipotentis Dei manus ut demonstraret B. Benedictum nec novis nec antiquis Patribus imparem, meritò parem illum extulit Prophetarum operibus: completúrque veridica vox Veritatis promittentis: *Qui crediderit in me, opera quæ ego facio faciet.* Omnes igitur lætis animis magnísque vocibus benedicunt Dominum, qui quæ sibi occulta fuerant luce clariùs propalare dignatus est.

Reliquiæ sacræ mortuorum suscitatione discernuntur. b 4. Reg. 13. Iohan. 10. 12.

14. Igitur sublata omni ancipiti sententia quæ super corporibus discernendis diu eorum animos occupaverat, plebes Cinomannicæ ad corpus B. Scholasticæ salubriter verterunt. Quod summa celeritate levatum imponentes scapulis, cum gaudio ad proprium locum deportaverunt: ibíque magnis sumptibus ædificata est Ecclesia, & ordinatis quæque erant necessaria feminis Deo servientibus infra breve spatium temporis plurimæ nobilium feminarum in eodem Monasterio aggregatæ sunt, quæ se relicto sæculo Domini servitio mancipârunt. Sed & ipsum Monasterium usquenunc magnis miraculorum illustrationibus à Domino honoratur.

Cenomanni S. Scholasticæ Reliquiis Basilicam & Cœnobium condunt.

15. At verò Mummolus Abbas & venerabilis Aigulfus levaverunt corpus S. Benedicti quod à Deo sibi collatum certis indiciis apparentibus tenebant, & in Basilica B. Petri[c] ad custodiendum deposuerunt. Quod cum eximia cura servantes, conferebant inter se quo in loco ejusdem Monasterij id divinæ voluntati concordantes humarent. Super qua re non minima eorum animos dubietas occupaverat. Sed Deus qui benigna pietate sua sancti viri corpus de loco priori transferendum decrevit, in sequenti aptum locum sepulturæ providit. Nam cùm diu, sicut jam dictum est, beatæ memoriæ Mummolus super hac re cogitaret consiliúmque utile quæreret, intempesta nocte consueta orationis furta requirens, stratis relictis sicut consueverat Dormitorium egressus, sub nudo cælo ce-

Corpus S. Benedicti in Ecclesia S. Petri depositum. c

a Hoc factum improbat Notkerus: *Væ miserorum meritis*, inquit loco citato, *per quos separationem passa sunt, quæ dispositione S. Spiritûs conjungi meruerunt.*

b Prope vicum Floriacum (qui vetus Floriacus dicitur, uno lapide ab opido & Monasterio S. Benedicti distans) exstat sacellum S. Scholasticæ eo in loco ubi duo hæc miracula patrata sunt dedicatum: quò pluviæ obtinendæ gratiâ sollemnes sæpe fiunt supplicationes.

c Hæc S. Petri Ecclesia ampliùs non exstat, sed sola Basilica B. MARIÆ sacra, quæ uti & opidum Monasterio circumpositum S. BENEDICTI nomen accepit, vulgò *S. Benoist sur Loire.*

CIRC. AN. DC.LIII. JULII XI. In Ecclesia S. Mariæ reconditur.

pit inter alia precari, ut Divina pietas ei salubre consilium suggereret, quonam in loco sanctissima membra locaret. Affuit his precibus clemens auris omnipotentis, quæ servos suos justa petentes audire consuevit. Nam lux subitò cælitus emissa ante Basilicæ frontem beatæ Dei Genitricis MARIÆ in modum facis ardens in eum locum ubi nunc est conditum corpus protendi visa est. Quod visum vir Domini Mummolus ut vidit, omni dubietate postposita certissimè credidit, quòd hic locus aptus esset sancti viri membris locandis. Igitur posthabitis mordacibus curis & visioni omnimodis fidem dans, in eodem loco quo sibi demonstratum fuerat cum magno studio in melius ornato sub pridie Nonas Decembris cum ingenti honore & laudibus divinis terræ humili terram multi pretij reddere studuit, vilique urna [a] contexit cælestem thesaurum. Nam quantum dilectus Deo, amabilísque ipse thesaurus sit, testantur innumeræ debilium sanitates corporum, maximéque animarum medelæ, quæ usquehodie mortalibus pro tanti viri honore tribuuntur à Domino. Sed & locus isdem cujus sit nobilitatis, ex actibus beati viri comprehendi potest. Nam cùm eidem viro machinam in sphæræ modum ostendisset, credendum est eum præ omnibus locis plus eum dilexisse quo præscivit propria ossa propriis relictis sedibus transferenda: in quo hactenus tanta constat monstrata miracula, ut si scriberentur, proprio indigerent libro, præstante Domino nostro Jesu Christo, Amen.

Miraculis locus celebratur.

a Hoc die *Tumulatio* S. BENEDICTI in plerisque Martyrologiis MSS. inscribitur: & S. Odo in sermone sequenti num. 2. duplicem S. Benedicti sollemnitatem, *Translationem & Tumulationem*, memorat. Adrevaldus in lib. Mirac. c.22. Tumulationem vocat *sollemne festum* S. *Confessoris Christi Benedicti, quod ex veteri consuetudine quotannis pridie Nonarum Decembrium agitur.* Quo die post multos annos recurrente *Relatio* seu *Illatio* corporis S. Benedicti ex urbe Aurelianorum in Monasterium Floriacense circa principatum Carolomanni Ludovici Balbi filij facta est. Postrema hæc festivitas quæ sub nomine antiquo *Tumulationis* adhuc sæculo XI. celebrabatur, (ut constat ex Rodulfi Tortarij libro Mirac. S. Bened. cap. 33. quem librum Johannes Boscius quarto loco sub Anonymi nomine edidit) postea *Illationis* nomen obtinuit, & *Tumulationis* antiquioris celebritatis memoriam obscuravit.

APPENDIX
Ex historia propria Translationis S. Scholasticæ.

TANDEM igitur Domini providentia præeunte ac subsequente eósque comitante ad Cenomannicam urbem propinquavêre: quibus Domnus Berarius Pontifex venerabilis unà cum revestitis Sacerdotibus & omnium graduum Clericis devotissimè occurrit, & sacratissimum S. Scholasticæ corporis pignus venerabiliter suscepit: & civitatem ingrediens, ad Monasterium quod ad hoc (ut diximus) opus inter murum civitatis & fluvium Sartæ nobiliter atque decenter ab imis fundaverat, cum summa veneratione devexit: ibique illud in Ecclesia quam in honorem S. Petri jam dedicaverat, decenter & sollemniter post altare collocavit: ordinatísque quæ erant necessaria feminis Deo sacratis vitámque Regularem ducentibus, infra breve spatium temporis plurimas nobilium, id est non minùs quam centum sexaginta feminarum in eodem Monasterio Domini famulatui aggregavit, & ipsum Monasterium de rebus sui Episcopatus nobiliter ditavit, ipsúmque cum omnibus ad se pertinentibus suæ Sedi & Matri Ecclesiæ cui præsidebat subjectum in perpetuum fore censuit. *Hæc Translatio quotannis in civitate Cenomannica sollemniter celebratur die* XI. *Iulij, quo sacræ B. Scholasticæ Reliquiæ per urbem aulæis & tapetibus adornatam circumducuntur. Exusto à Normannis sub finem sæculi* IX. *Monasterio, in quo S. Berarius B. Scholasticæ corpus deposuerat, sacra ipsius theca Normannorum furori subducta, in urbanam S. Petri Ecclesiam, quæ jam Collegiata est, Hugonis Comitis studio, ineunte* X. *sæculo, quarta die Novembris translata est.* Hac etiam sæviente procella *Normannorum, (inquit Vetus Auctor, cujus fragmentum To. 3. Hist. Franc. Andreæ Chesnij refertur)* urbs Cenomannica devastatur, & Cœnobium S. Virginis Scholasticæ extra murum urbis situm exustum est, & corpus ipsius sacræ Virginis intra ejusdem urbis sinum positum & conservatum. *Quod accidisse anno* DC.LXIX. *discimus ex Anonymi Chronico perantiquo, quod Andreas Chesnius Gestis Normann. præmisit. Nec minori sanè miraculo ejusdem S. Scholasticæ argentea capsa divinitùs subtracta est manibus sævientium Calvinistarum, qui anno* M. D. LXII. *die 3. Aprilis, Merlini cujusdam impurissimi nebulonis falsis persuasionibus ac civium quorumdam proditione in urbem admissi, direptis rebus sacris ac profanis, die 10. Iulij in Vigilia Translationis S. Scholasticæ subita formidine correpti, in fugam nemine insequente conversi sunt: quod Cenomanni acceptum ferunt meritis S. Scholasticæ, quam ut Tutelarem ac Patronam præcipuam colunt. Quæ de S. Scholasticæ Reliquiarum majori parte per Richildem Caroli Calvi conjugem anno* DCCC. LXXIV. *translatâ in Monasterium Iuviniacense circumferuntur, incerta sunt. Certè Aigulfus SS. Benedicti & Scholasticæ ossa ari-*

da ex Italia advexit: & tamen S. Scholasticæ brachium ossibus & carne integrum in eodem Monasterio asservari dicitur, uti & cingulum ejusdem Sanctæ, quo ANNA AUSTRIACA *felicis memoriæ Francorum Regina in puerperio invictissimi Regis nostri Ludovici XIV. modò imperantis usa est. Porro Iuviniacense Parthenon Ord. S. Bened. in confinio Diœcesis Trevirensis duabus à Satanaco opido ad Carum amnem positum, ab ipso conditu nuncupatum est S. Scholasticæ, quæ inibi etiamnunc miracula sæpiùs operari fertur.* CIRC. AN. DC. LIII. JULII XI.

EADEM HISTORIA

Auctore AIMOINO Floriacensis Cœnobii Monacho.

Ex To. 2. Hist. Franc. Andreæ Chesnii.

FERT animus linguam modulis laxare canoris,
Eximii Patris BENEDICTI laude venusta,
Ut cunctis referem populis, quo præstitit ad nos
Ordine præclaros transferri corporis artus
Ipse sui, junctis sibimet membris venerandis
Germanæ meritis sociatæ urnáque sepulcri.
Nunc Benedicte Pater famulo vires rogitanti
Confer, & exiguis quo te collaudet alumnus
Incipe gratificos mecum mea tibia versus.
CHLODOVEUS Franca dum Rex regnaret in Aula,
Inclyta progenies DAGOBERTI Principis alti;
Exstitit egregia morum probitate decorus
Vir LEODEBODUS clara de stirpe creatus,
Cœnobii regimen Sancti servans Aniani,
Mœnia vicinum quod spectant Aureliana.
Hic larga Domini perfusus cor pietate,
Chlodoveum, quem jam primo sermone notavi,
Expetiit Regem, summâ comptum bonitate,
Haud sibi dissimilem, cui talia famina fatur:
Rex, ait, è cujus pendet moderamine tellus
Gallica, quo Franci gaudent sub Rege potentes;
Parva quidem, sed grata meæ possessio menti est,
Quam famâ didici fisci ditione teneri.
Floriacum vulgò vocitant hoc nomine villam:
Hanc deposco meo tribuas ut jure regatur.
Id neque damna putes tibi, si concesseris, ulla
Importare, meum fatear cùm reddere fundum.
Nec gratis fiscum mihimet conferrier opto,
Spondens è proprio similem redhibere locellum.
Annuit his precibus gratanti pectore Princeps,
Collatúmque suum lætatur perdere fiscum,
Contentus quòd non dispar sibi redditur arvum.
His ita dispositis, LEODEBODUS venerandus
Posthabitis animo mordacibus optime curis,
Optatáque diu tandem tellure potitus,
Fundamenta jacit domibus tunc apta locandis,
Ut famulis Christi Monachis habitacula condat.
Procurans, instat donec perfectio summa
Perfectum demonstret opus, finémque laborum.
Ecclesias demum binas pro tempore parvas

Circ. An. DC.LIII. Julii XI.

Construit, & minimam Christi Mariæ Genitrici
Dedicat, ast aliam sancti sub nomine Petri
Consecrat. Hæc tum major erat, spatiosáque paullùm
Tunc equidem. Nam nunc postquam Genitricis in Aula
Transiit hesperiâ vectum corpus Benedicti
Egregii Patris, spatio diffusior hæc est,
Basilicis necnon multis excelsior una.
Interea magnum ad caulas deducere curat
Agmen, & innumeras hominum glomerare catervas
Præclarus Leodebodus studio vigilanti,
Congreget ut Christo juratas spontè cohortes.
Hinc quem Pastoris condonet munere dignum
Exquirens, meritis vivacibus atque beatis
Invenit Monachum Domino populóque placentem.
Mummolus huic nomen, generis quoque nobile germen:
Fratribus hunc reliquis consultò præficit, ipse
Post metas vitæ superas conscendit ad arces.
Ast Pastor commissa gregis moderamina sancti
Providè procurans, animum scriptis relevabat
Mellifluis, gnarus dictis Patrum sociari.
Præcipuum in libris illi studium relegendis,
Pectore quos sacro profudit Papa beatus,
Jocundi verbi sensus Gregorius alti.
Quem docuit sanctus qui ad flumina nota columbæ
Spiritus in specu Christum vestivit honore.
Hos dum continua versare manu pius instat
Mummolus, in gestis Patris semper memorandi
Repperit emeritum dixisse suis Benedictum,
Dum celsa residet Cassini montis in arce,
Quòd diræ eruerent nullo cunctamine gentes
Omnia septa gregis. Tunc jam decursa meâsse
Agnoscens Sanctus quæ viderat antè futura,
Intendit mentem, eveniat si fortè facultas
Asportare sacrum jamdicti corpus alumni.
Mittitur Aigulfus magnam Diomedis ad urbem,
Qui vehat optandos cunctis mortalibus artus
O Benedicte tuos virtutum lampade claros,
Celso delatos Cassini vertice montis.
Nam famulus domini somno dum membra dedisset
Mummolus, ostensum dixit sibi cælitùs istud.
Tunc quoque progressi quidam Cinomannis ab urbe
Advenêre viri, similis quos visio somni
Admonuit, longa ut quærant regione sepulcrum,
Quo fratri conjuncta pio Scholastica sancta
Sit tumulata, suáque ferant tutamen in urbe.
Ergo alacres parili junguntur calle beato
Aigulfo, donec transcensis Alpibus usque
Urbem Romuleam sedémque Petri reverendam
Devenêre. Locis socios hic fortè sacratis
Intentos sacer Aigulfus tum deserit, atque
Impiger accelerabat iter quod ducit ad arcem
Cassini, quæ tunc eremo circumdata vasta,
Langobardis olim populantibus omnia circùm,
Dum nec tam sanctis timuissent ædibus atras

Injectare

Circ. An. DC.LIII. Julii XI.

Injectare manus, discessit incola cunctus.
Sedulus huc explorator veniens studiosis
Visibus exquirit, Sanctorum busta piorum
Quo jaceant tumulata loco, seu qualibet arce.
Nam deserta videt, specúque carentia tumbæ.
Quem senior montis residens in parte secreta,
Omnia lustrantem cernens hac voce rogavit:
Heus, inquit, hospes, quánam de gente remota
Explorare venis, nostrósque invisere fines?
Quidve petis? Rursus cunctanti taliter infit:
Ne metuas secreta tui mihi pandere cordis:
Spondeo celatum servare in pectore verbum,
Consiliíque mei vires præbere petenti.
Dixerat, & dicta Aigulfus sic voce secutus:
Nulla meo major versatur corde voluptas,
Quàm potiar sacro BENEDICTI ut corpore Patris.
Demum pauca refert ævo maturus ad ista
Arcano senior, reddens has pectore voces:
Hæc peragenda quidem, magno sed munere, dixit,
Sunt redimenda tibi, si me vis indice tantis
Quæsitum terris thesaurum cernere coràm.
Sicque Senex fatur, cùm talia reddidit heros:
Præmia magna feres, tantùm si quod rogo monstres,
Polliceórque moram nullam generarier à me.
Ille Deo plenus, tacita quem mente gerebat,
Effudit dignas sano de pectore voces:
Cùm nox atra polum subtexerit, atque coruscis
Vecta bigis Phœbe ad medium devenerit axem;
Tu vigil intentis oculis per devia montis
Prospice, quà versum fulgor missus radiantis
Luminis, immensas vincat splendore tenebras:
Illic invenies quod tanto gliscis amore.
Paruit ille senis monitis, primáque quiete
Transacta surgens, quorsum lux splendeat alma
Explorat, cernítque locum clarè radiantem
Luce nova, lapis hunc signatus nomina fratrum
Texerat exteriùs, quem sensim vir venerandus
Impulit in partem. Subitò patuêre reperta
Ossa beata Patris BENEDICTI, necne sororis
Ipsius egregiæ: quæ mox latro venerandus
Inclusit sportæ, palmarum fronde virenti
Contextæ, patriæque solum meditatur adire.
Confestim socios Romæ quos liquerat ipse
Adspicit adventare viâ, montémque tenere.
Poximus his factus, causam quærit veniendi.
Tum primùm secreta sui cordis reserârunt
Aigulfo Christi famulo, qui cuncta peracta
Jam fore prædixit, celeríque fuga properare
Admonuit callem, quo Gallica rura petuntur.
Haud secus ac jussi faciunt, gressúque citato
Digressis, avidè dum linquitur Itala tellus,
Cælitùs insonuit terris vox missa per auras,
Quæ vetuit proferre pedem, spatióque moveri
Quo steterant. Cælis illo sub tempore missus

CIRC. AN. DC. LIII. JULII XI.

Angelus in somnis, vultu verbóque minaci,
Pontificem Sedis Romanæ terruit, istis
Increpitans dictis, ac somnos rumpere cogens:
Cur te segnis, ait, torpor lecto recubantem
Detinet, & Latios pateris popularier agros?
Nam Galli vestris infesti finibus olim,
Nunc veteris memores iræ, suffragia vobis
Justorum rapto nituntur tollere coràm,
Servorum Domini captantes corpora furtim.
Antistes tali turbatus pectora visu,
Exsurgit stratis, ac agmina cogit in arma.
Langobardorum subnixus viribus, illos
Insequitur, qui post tergum cervice reflexa
Innumeros hostes se propter currere cernunt.
Quod postquam vidêre, metu calor ossa reliquit;
Nec lacrymis caruêre genæ: tum corpore prono
Exorant Christum, qui tanto munere dignos
Duxerat, ut donum servet, ne gentibus illis
Præda fiant, & præclaro spolientur honore.
Hos Deus obscuro gradientes aëre sepsit,
Cernere ne quis eos, ne quis contingere posset.
Corripuêre viam interea, quâ semita monstrat.
Et læti patriis gaudent consistere in arvis.
BONODIUM vocitant agrum pagi Aureliani;
Quo primùm fessi cinerum residere piorum
Vectores, Dominúsque suis vult glorificari
In Sanctis: cæcus dum matris fusus ab alvo
Ingrediente die sensit discedere noctem,
Et claudus rectis lætatur vadere plantis.
Devenêre Novam quam dicunt nomine villam.
Hîc alter veniens ad hanc lucem sine luce,
Lumine percepto sanctum laudat Benedictum.
Floriacus perstat vicus haud porrò remotus
Cœnobio, geruli quò dulcia membra tulerunt.
Huc Domini famulus gaudenti cum grege tendit
Mummolus, ut celebri ducat pompâ metuendas
Relliquias: post quem Cinomannica plebs properavit,
Virginis egregiæ sperans non esse neganda
Ossa sibi. Sed constanter se tradere nolle
Asserit Aigulfus proprio sudore redempta.
Attamen assiduis precibus non sponte quievit,
Passus restitui corpus poscentibus illis.
Verùm permixtos artus secernere tandem
Insedit menti. Sed qua ratione valeret
Ignarus, Christo meruit monstrante doceri.
Denique majores artus præmortua juxta
Membra locat pueri: confestim reddita vitæ
Surrexêre loco, pedibúsque incedere discunt.
Exanimis quoque jam tumulo condenda puella
Exiles artus mox attigit, evigilavit.
Sic par causa duos secrevit strenuè fratres.
Tum Cinomannorum populi cum Virgine læti
Ad proprium rediêre solum. Hinc Mummolus Abba
Promeritus, necnon Aigulfus, gaudia dulcis

Magna ferunt doni, gaudent in tempore tali
Hoc humeris vexisse suis ad tecta beati
Clavigerique Petri, donec Divina potestas
Signaret, quónam sibi dilectum Benedictum
Condere præciperet Natales post geniales,
Quod non multò pòst pietatis contulit Auctor.
Ergo Dei servus tanto de munere lætus
Ancipiti curâ penetral dum cordis oberrat,
Et prece pervigili cælorum dindima scandit,
Quo Deus his habilem miserans concederet urnam;
Illico celsa poli rogitanti porta patescit,
Et humilis choreas cælorum nuntius intrat;
Ac superi ditis post terrea visibus adstat.
Nec mora quæque cupit Regum Rex annuit illi:
Fulgor ab ætherea nam mox demittitur Aula,
Quo tumulanda forem BENEDICTI pignora signans.
Mummolus hæc cernens, & fido pectore credens,
Gaudens Templa locat, gaudens transfert Patris ossa,
Servos qui proprios tueatur Principe Christo,
Ac post hanc vitam concedat habere perennem.

CIRC. AN DC. LIII. IULII XI.

SERMO S. ODONIS ABBATIS
CLUNIACENSIS ET FLORIACENSIS,
Habitus Floriaci in Festo Translationis S. BENEDICTI.
Ex Bibliotheca Cluniacensi edita & MSS.

ÆSTIVA beatissimi BENEDICTI sollemnitas Christo Domino propitiante refulget, quæ Fidelium cordibus & affectum devotionis augere, & spiritale gaudium afferre consuevit. Meritò siquidem tanti Patris memoriæ iidem Fideles congaudent, ut illud Propheticum impleatur: *Dicite justo quoniam bene.* Et item, *Memoria justi cum laudibus.* Constat enim quòd unumquemque Sanctorum Christiana pietas tantò venerabiliùs colit, quantò celsiùs hunc à Deo decoratum cognoverit. Unde & istum Patrem Divino quodam instinctu speciàliùs amat, ejusque memoriam dulciùs recenset: nimirum non nescia, quòd illum omnipotens Deus inter summos & electos sanctæ Ecclesiæ Patres mirum in modum provexit, & inter sanctæ Fidei fundatores ac cælestis disciplinæ censores insigniter sublimavit. Quippe quem Spiritus-sanctus charismate, tum miraculorum signis, tum virtutum exercitiis adornavit; ut dignus in mundo appareret, per quem excelsioris Ordinis multitudinem innormaret*. Inde est, quòd in hac sollemnitate & in aliis sancto nomini ejus dicatis quoties in anno suis temporibus eveniunt, tam devotè támque libenter & ex tantis partibus AD EIUS SACRO-SANCTUM TUMULUM tanti accurrunt. Nam non quique pagenses, verumetiam plebs urbana nobilibus viris conserta, Clericorum quoque honestis quasi inflorata personis, lætabunda confluit, & commune patrocinium devota requirit.

Benedicti dies festus omnibus celebris: *Isa. 3. 10.* *Prov. 10. 7.* * *al.* informaret. Translationis dies maximè.

2. Nam quasi parum esse desiderio devotorum Deus prospiceret, si semel in anno tantùm sollemnitatem ejusdem Patris Fideles coluissent, exsistere causam præstitit, quò & alias sollemnitates gaudio Christianorum adaugeret, quibus pro voto quisque adveniret: de sancta videlicet illius TRANSLATIONE, necnon

Circ. An. DCCCLIII. Jul. XI. Duplex ejus sollemnitas. Miracula. *Iob.* 41 13. Cur aliquando cessent. *Marc.* 6. 5.

& TUMULATIONE, quæ sic divinitùs esse disposita multa signorum sunt documenta. Quo in loco tanta, ut ita dixerim, tam mira miracula & in scriptis referuntur gesta, & sub oculis patrata dignoscuntur, ut ipsorum fulgor etiam quosque remotos ad ejus reverentiam excitare potuerit, quæ licet instante jam tempore Antichristi, cujus faciem (sicut scriptum est) præcedet egestas, cessare videantur; præstantior tamen sanitas animarum semper ejus meritis obtenta præbetur. Cessare autem Divina miracula, vel ibi, vel aliàs, nostrorum enormitas scelerum facit, qui post revelatam Christi gratiam retro sumus conversi. De ipso quippe Domino JESU-CHRISTO perhibetur, quia propter excæcationem infidelis populi nullam in Capharnaum potuerit, & meliùs noluerit patrare virtutem. Nos ergo non sumus digni, ut illo favore Sanctus iste nos foveat aut consolari dignetur, quos ibi placitos lætificare consuevit alumnos. Hoc solum quippe magnum nobis debet videri, quòd talibus præstat, ut ejus sanctæ sollemnitati possimus interesse, & de spe misericordiæ ejus gaudere. Nec minor est ejus misericordia vel pietas, quàm si miracula frequentaret. Sed nimirum necesse est, ut per omnem Ecclesiam cessantibus signis, manifestetur qui sint illi, qui universalem fidem propter præsentia miracula, vel qui propter futuræ vitæ beatitudinem colunt. Quinetiam terribili judicio sequaces Antichristi signa potiùs facient, ut coram eis qui voluntariè peccant (ut scriptum est) offendiculum ponatur. Necdum tamen eadem miracula penitùs adhuc desunt: quoniam & ad sacro-sanctum ejusdem Patris SEPULCRUM, & in aliis beatæ ejus memoriæ locis hæc etiam fieri non ignoramus. Signorum namque inquisitoribus, qui unumquemque patrem sanctum, vel potentem, vel impotentem ex multiplicitate, vel raritate eorumdem signorum arbitrantur, illa Dominica exprobratio consideranda est qua dicit: *Generatio mala & adultera signum quærit.* Et illa Præconis ipsius exprobrando dicentis: *Judæi signa petunt*, quos aliàs Deo odibiles non tacet. Herodes autem qui (ut scriptum est) cupiebat aliquod signum ab eo videre, nec in modico quidem ejus responsionem dignus fuit audire. Centurionis autem fidem omni Israëli prætulit, qui ad servi curationem solam ejus jussionem sufficere non dubitauit. Hæc exteriùs inseri quorumdam tepiditas exigit, quorum devotio cessantibus signis frigescit.

Ezech. 3. 20. S. Benedicti miracula non penitùs cessant. *Matth.* 12. 13. 1. *Cor.* 1. 22. *Luc.* 23. 8. *Matth.* 8. 13.

Monasteria ab aliis Patribus instituta, cur S. Benedicto nomen dederint.

3. Porrò eidem beatissimo viro sua prærogativa admodum sufficit, qui tantopere fulgoris emicat, ut etiam remotissimos totius Christianitatis sinus radiis suæ beatitudinis illustret. Nec Monachorum cohortes ubique terrarum diffusæ tantam ejus altitudinem ignorant, qui sanctam ipsius institutionem præ ceteris sectantur: itaut etiam in ipsorum Patrum Cœnobiis qui normam sancti propositi fideliter ac religiosè promulgârunt, hanc proprii clientes eorum malint profiteri, non immeritò arbitrantes, quòd hunc specialiter tamquam alterum Moysen Deus mundo prædestinavit, ut sicut ille Judæis, ita iste tam Judæis quàm Gentibus Monasticæ legis decreta sanciret. Fuerunt quidem alii, ut jamdictum est, ejusdem sanctæ institutionis decretores: sed tamquam Moysi, huic quoque dicatur, *Novi te ex nomine*, iste est qui in hac cælesti disciplina placidiùs effulsit. Nam & ante Moysen sacrificiorum ceremoniæ & Circumcisionis ritus frequentissimo viguit usu, qui tamen specialiter per eumdem Moysen inculcatus est. Sic ergo & huic beatissimo Legislatori non præjudicant alii Patres qui sanctæ Regulæ munia descripserunt, sed magis ut assertores ejus sancita confirmant.

S. Benedictus cur Moysi comparatus.

Neque enim ab re Sanctus iste Moysi comparatur, quandoquidem non pauca magnalia pènè similiter ab utrisque geruntur. Mysterii itaque majestate separata qua sub illo omnia in figura contingebant, decetero multa reperies quæ similia tamquam sub uno spiritu gesta noster iste patravit. Et hoc equidem privilegium utriusque est commune, quòd ambo sunt legislatores. Ille querulas Hebræorum turbas de Ægygto exire suasit: iste verò quasi de genuinis carnalium desideriorum tenebris multas ex populo adquisitionis catervas suo

ducatu abstractas ad terram viventium introducit. Ille mare rubrum divisit: iste post Petrum inusitato miraculo discipulum equidem super aquas currere fecit, dum planè in utroque facto liqueat rerum obstare naturam. Videris quid horum præcellat, utrum vel æquale sit aquas divisisse, aut super eas sicco vestigio cucurrisse. Ille in exustis arvis aquam sitienti populo de petra produxit: iste de sicca rupe fontem usibus Monachorum elicuit, qui hodiéque in rivum fluit. Ille brutos mores Judæorum, quos incredulos vocat & rebelles, virgâ legis coërcuit: iste Monachorum gregem, sicut voluntariè auditu auris obedientem, quasi una persona propter unum cor alloquens, filium nominat, & suavi Christi jugo supponit. Multa dici præterea possent, quibus istarum personarum convenientia patuisset.

Ciac. An. DC. XIII. Julii XI. — *S. Bened. in Prologo Reg.*

5. Et hunc quidem beatissimum Patrem legislatio specialiter Moysi comparat, sed magnitudo virtutum atque signorum quibusque etiam excellentissimis viris consertum nihilominus ostendit, sicut ille mirabilis ejus vitæ relator Papa videlicet GREGORIUS adstruit, qui adsignanter ex quibusdam factis ipsum aliquibus nominatim expressis coæquat dicens inter cetera: Nam in aqua ex petra producta Moysen; in ferro verò quod ex profundo aquæ rediit Elisæum; in aquæ itinere Petrum; in corvi obedientia Eliam; in luctu autem mortis inimici David video & perpendo. Vir iste spiritu Justorum omnium plenus fuit. Qui & in dono prophetiæ, & in dignoscendis hominum cogitationibus atque in secretorum agnitione judiciorum valde eum perspicacem fuisse non tacet. Postremò quòd inter plurima superni muneris charismata adprimè disertus fuerit, & quòd Monachorum Regulam luculento sermone & discretione præcipua scripserit, lætabundis auribus eorum enarrat. Lætabundis, inquam, quia grande gaudium quibusque sanum sapientibus hoc affert, quòd eis superna providentia talem ac tantum ducem ac Præceptorem constituit, quem ad promulgandam cælestis disciplinæ legem dignum & idoneum totus mundus agnoscat. Gaudent ergo & quasi prævium sequentes de ejus nutu pendent & cordis aciem in eum defigunt. Gaudent, quia per ejus magisterium ad cælestis militiæ tirocinium sunt adsciti. Sperant se sub ejus ducatu militantes ad superni Regis palatium intromitti, & quod suis meritis nequaquam præsumunt, ejusdem sui ducis intercessione se adipisci confidunt.

Cur aliis Patribus sanctis? — *Greg. l. 2. Dial. c. 8.*

6. Ad hanc itaque Lucernam quasi in caliginoso vitæ hujus stadio micantem subinde respiciunt, & in ipsa vident quò gressum operis tendant. Lucerna igitur est beatissimus BENEDICTUS: Lucerna, inquam, ad hoc videlicet super candelabrum posita, ut ardens & lucens (sicut de suo Præcursore Veritas testatur) omnibus qui in domo Dei sunt resplendeat. An & iste superno amore non vehementer arsit? An & iste cùm verbo & opere, tum signorum splendore non reluxit? Est igitur Lucerna: sed qualiter eumdem Præceptorem suum, immo & Dominum legiones Monachorum decentiùs appellabunt? Dominum, inquam, siquidem & Helias dictus est Dominus Helisei. Ergo pietatis affectu vocetur Lucerna, sed quasi parum est vocetur etiam Stella. Non tamen qualiscumque, sed talis quæ erudiens multos ad justitiam refulgeat juxta illud Daniëlis in perpetuas æternitates. Vocetur etiam Sol, quia fulgebit sicut Sol cum Justis & nunc in Ecclesia & tunc in regno patris eorum. Vocetur etiam Angelus, quia legem requirunt ex ore ejus. Postremò videant & gaudeant quàm propriè & singulariter vocetur BENEDICTUS, quem Deus adeo benedixit in omni benedictione spiritali, & per quem tanti benedictionem hereditate possidebunt. Fateor enim quòd ejusdem Patris dilectoribus adeo placet tali vocabulo censeri, quod solet maximè post Divinum nomen in ore Christianorum versari. Quis enim piè loquens aut Benedictum, aut Benedictionem sub quolibet obtentu non dicat?

Lucerna est. — *Stella & Sol.* — *Dan. 12. 13.* — *Angelus.* — *Benedicti nomen eximium.*

7. Ceterùm laudes ejus resonare talibus utcumque congrueret, qui juxta Apostolum sciunt quæ est spes vocationis Dei, videlicet illius vocationis, qua non

Monachis præcipuè laudandus.

Circ. An. DC. LIII. Julii XI. solùm cum aliis Christianis communiter ad Fidem vocati sunt, sed etiam ad subeundum celsiorem gradum per eumdem Patrem institutum: qui in vacuum gratiam hanc nequaquam accipiunt, sed quæ eis à Deo donata sunt nôrunt. De quibus propter cor & animam unam sub unius populi vocabulo Deus dicit: Ps. 17. 45. & 150. 1. Obauditu auris obediunt mihi, quem nimirum in Sanctis ejus laudare jubemur, sed quales eum laudare debeant Scriptura non tacet, dicens ad ipsos: *Qui timetis Dominum, laudate eum.* Et item: *Laudabunt Dominum qui requirunt eum.* Psal. 2. 1. Eccl. 15. 9. Quo contra, *Non est*, inquit, *speciosa laus in ore peccatoris.* Quid ergo de nobis censendum est, qui supra modum peccatores sumus & laudes ejus attentare præsumimus? sed Divinæ pietatis divitias attendentes, de ejusdem indulgentissimi Patroni misericordia præsumimus. Denique eadem sancta Scriptura quæ Ps. 68. 35. in persona Justorum dicit, *Laudent eum cæli*, mox subjungit: *& terra*, ne peccatores desperarent. Nam adeò Deus misericordiam suam multiplicat, ut non solùm homines, sed etiam jumenta salvet. Ergo & nos de ejusdem Patris laude licet indigni gaudeamus: & quamvis non sit nobis os aperire præ confusione, tamen illud Mosaïcum unusquisque nostrûm ei dicat: *Scio quia misericors es Domine*, cum metu & spe prestolantes utrúmne sicut Regibus consuetudo est, ut in suis natalitiis reos absolvant, sic iste Princeps Dei propter gaudium suę sanctæ sollemnitatis vincula nostra relaxet. Siquidem & illud occurrit memorię, quòd inter pretiosa filiorum Israël munera, etiam pilos caprarum quidam detulerunt: & quia per illos peccatorum confessio signatur, saltem vel hoc unum offeramus. Verùm si deest aurum sapientiæ, si argentum ritè laudantis eloquii, si diversarum virtutum gemmæ, postremò si castitatis byssus miseris abest; vel prędictos caprarum pilos offeramus, quia fortè & ipsi cum veraci confessione placebunt. Veraci scilicet, quia quem adhuc ex consensu peccare delectat, falsum est quòd de præteritis verè pœniteat.

Translatio à Floriacensibus cum gaudio celebranda. 8. Ut autem quiddam de humano usu loquamur, si quando paterfamilias post tempus domum suam revertitur, omnis familia solet adgaudere, cùm quidem & catelli exsilientes quodam gestu membrorum se monstrant letari. Quapropter & nos licet jumentis insipientibus meritò simus comparandi, tamen si ob istius honorem sollemnitatis quæ eumdem nostrum dominum nobis quodammodò repræsentat gavisi fuerimus, vel micas misericordiæ ejus sperare quasi catuli sub mensa poterimus. Et hoc non ex nobis, sed ex bonitate Evangelici Regis, qui cæcos & claudos ad convivium suum dignatus est adsciscere. Bene ergo nobiscum agitur, quòd idem Paterfamilias nos suis sollemniis interesse non dedignatur. O quanti sunt etiam in remotissimis trans maria regionibus qui tantopere gauderent, si eis vel semel ad ejus SACRUM CORPUS* accedendi possibilitas esset: unde etiam considerandum est, quid nobis à Deo donatum sit: ne fortè si ejus præsentiam minùs reverenter senserimus, aut infecto corde, quod absit, in conspectu ejus vacui venerimus, dicat ipse Propheticum illud: *Non est anima mea ad populum istum.* Et item: *Prope es tu ori eorum & longè à renibus eorum.* Propterea cùm ad exemplum illius Evangelici Regis intraverit, ut videat sollemnizantes tamquam discumbentes (nam cùm Spiritu Dei plenus sit, nihil est in creaturis Dei quod ipsum latère possit) quisque nostrûm procuret, ne fortè paternos ejus oculos cordis amictu vel corporis offendat. Bened. Reg. c. 8. Nam ut ipse dicit omnis exaltatio genus est superbiæ, per quam maximè quisque fit, ut scriptum est, abominabilis apud Deum. Prov. 12. 10. Meminerimus tamen, quia ad supernum Judicem vel ad senatores cæli placandos recogitatio seu confessio Isa. 43. 26. peccati specialiter prosit juxta illud: *Narra si quid habes, ut justificeris.* Et Psalmista: *Iniquitatem*, inquit, *meam agnosco.* Et ideo quasi securus postulat: Psal. 50. *Averte faciem tuam à peccatis meis.*

* al. tumulum

Speculum est S. Benedictus. 9. Quisquis verò nostrûm vult sui meriti faciem contemplari, necesse habet, ut in hoc speculum intendat, id est ut ejusdem Patris actus sollicitus perpendat. Inspectis etenim prout nostra parvitas est illius gestis, vel quantum nos in imo,

vel quantum ille in sublime sit animadvertere poterimus. Hinc de quolibet poenitente scriptum est: *Respiciet homines*, id est Sanctos, & *dicet peccavi.* Quoniam in illorum speciositate considerat, quantum se deformem attendat. Quae utilitas autem de eadem confessione proveniat, ibidem signatum est cùm dicitur: *Liberemus eum de superbia & de his quae fecit, ut non eat in perditionem.* At verò quia Scriptura jubet; *Sanctus enim dies Domini est, nolite contristari*; quod in nobis vel ex nobis est triste omittamus: & quasi nobiscum sit hodie sponsus, gaudere praesumamus. Munus verò nostrae confessionis velut ante pedes paternae pietatis offerentes, nostrum posse in ejus laude & admiratione totum sublevemus. Ejus autem laudes tanto quisque celsiori voce clamat, quanto hunc ardentiùs amat, vel ejus vitam perspicaciùs pensat, quae nimirum à sui primordio tota admiratione dignissima est.

CIRC. AN. DC. LIII. JULII XI.

10. Nam quàm magnificum illud est quòd paternas, ut fertur*, locupletissimas admodum opes velut obscoenum stercus exhorruit, & vana esse studia Philosophorum adhuc tenerrimus cognovit: qui grandaevo animo jam tunc subire eremi vastitatem ausus est, quod nec ipse quidem Martinus toto orbe mirabilis fecisse refertur. Et quia jugum non solùm ab adolescentia, sed etiam ab ipsa infantia portavit, ut ibidem Hieremias prosequitur, in illo caelesti capitolio singulariter sedebit. Nec sine Divino moderamine gestum fuisse constat, quòd aculeos tentationis in sese tam validos ibidem expertus est. Sicut enim dux bonorum Petrus primò sibi ostensus, est tunc Dominico gregi praelatus, sic iste Princeps Dei tantorum milibus Monachorum praeferendus oportuit, ut proprio discrimine probaret, qualiter subditis misereri debuisset. Quia tamen proprium & primum certaminis impetum fortiter devicit, tale quid deinceps numquam sensit. Quàm obedienter sanè & quam disertè privato bono quisque debeat commune bonum praeferre, hic spiritualis disciplinae Magister in hoc suo facto demonstrat, quòd mox ut expetitus est, dilectam solitudinem se vincens deseruit, & voto supplicum satisfecit. Quoniam verò sancta atque miranda ejus gesta in promptu habentur, nos interim taceamus de illis.

Miranda ipsius gesta.

* al. ut fertur eo deserente opes, admodum domiciliū sibi Spiritus-S. in ejus sacro pectusculo collocaverat: qui esse Philosophorum inania studia adhuc &c.

11. Hoc tamen ad ejus honorificentiam referamus, quòd non alius quilibet ex Magistris Ecclesiae vitam tanti Patris digessit, quàm insignis ille disertissimus Papa Gregorius, qui totum quod scripsit quasi aurum refulget. Divinitus enim dispositum est, ut cùm isdem excellentissimus Legislator in ceteris modis sit à Deo decoratus, etiam hinc majori auctoritate tam ipse quàm legislatio ejus roboraretur, quòd eamdem vitam summus Apostolicae sedis Pontifex ordinavit. Quae scilicet vita etiam ex occasione Dialogi ejus pluribus innotesceret, & non solùm apud Latinos, sed etiam apud Graecos notissima foret.

Quãta laus S. Benedicti quòd Gregorium Vitae Scriptorem habuit.

Dialogi graecè translati.

12. Nec illud praetereat quod omnimodis gaudendum est nobis, hunc tantum splendorem in hanc nostram Occiduam regionem venire divino nutu donatum esse. Neque enim ab re credimus contigisse, quod clientem unicè dilectum, beatum videlicet Maurum, has in partes adhuc vivens direxerit, & demum se transferri voluerit. Fortè enim cùm sancta mens ejus adeo dilatata esset, ut omnem mundum simul conspiceret, hunc locum sibi quodam occulto consilio specialiter delegit. Viderit ergo quisquis est cui locus tam multis usquequaque tantum desiderabilis non negatur, quanti habendus sit, quantáque reverentia excolendus. Pondus quippe cujuslibet reatus, non solùm ex intellectu gerentis vel tempore, sed etiam ex loco solet pensari. Hinc enim velut à majori exprobratione contra impium vox Divina queritur dicens: *In terra Sanctorum iniquè gessit, & non videbit gloriam Domini.* Et item: *Dilectus meus in domo mea malè operatus est.* Alioquin quem praesentia tanti Patris ad sui reverentiam non flectit, spiritum Judę videtur participare. [Illi quoque qui mente insani & potiùs inflati superbiae typo, non solùm ex longinquo, sed nec è vicino ejus cunctis mortalibus & praecipuè illius saluberrima doctrina informatis venerandum Tumulum adire dignantur: quibus planè timendum, ne & ipsi aliquando, quod absit,

S. Benedictus Galliam speciatim elegit.

Floriacus quanta sanctitate colendus.

Parenthesi inclusa desunt in editis.

Circ. An. DC. LIII. Julii XI. dedignentur. Quibus communi adhortationis verbo suademus, ut satisfacere rei ex hoc Deo & sancto ejus Benedicto pia humilitate studeant. Nam si ille, quod verum est, immò quia verum est, Pater Monachorum & dux gloriosus est, ubi est honor ejus? Sed heu prô dolor! dum omnes tam ex Canonicali quàm etiam permaximè ex laïcali ordine eum ut dominum venerantur & colunt, adorant & amant, soli Monachi illum odiunt, insequuntur & velut inimicum malis fugiunt & illi appropinquare recusant: ignorant quem præ ceteris quasi soli scire debuerant, quibus contingit: qui ignorat ignorabitur. Hi tales namque in fine benedictione carebunt quòd suam partem inferiorem faciunt, & Judæ Domini traditoris] cujus duritiam nec visio, nec locutio, nec convivium ipsius Domini emollivit, [judicium adquirunt.] Inspiciamus ergo his omissis, de quibus silere melius est quàm loqui, nos populus & oves pascuæ ejus, quod à Deo donatum est nobis, & oblatam gratiam nullatenus in vacuum recipiamus. Tantus fulgor cæcitatē mentis nostræ illuminet, tanta pietas duritiam emolliat, tam potens medicina vulnera nostra sanet. Si enim adhuc puerulus ita capisterium reparavit, ut nec scissura quidem appareret; nos qui vasa ad honorem in domo Dei per gratiam vocati sumus, quia multas peccatorum scissuras incurrimus, per eumdem Medicum qui jam suo Regi sociatus est reparari poterimus. Si nigredo scelerum nos decoloravit, non simus ut Æthiops qui non mutat pellem suam, sed ad ejus manum recurrentes, annonam misericordiæ sicut ille suus corvus ab eo requiramus. Si etiam inter injuriosos meritò computandi sumus, illum tamen affectum quo pro se odiente flevit, ab ipso reposcamus. Neque enim supplices quamvis indignos aversabitur, qui pro perseverante in malitia lugebat. Gaudeamus ergo & erga Dominum nostrum quo valeamus adnisu dilectionis affectum exhibeamus. Nam idcirco dimissa sunt Mariæ peccata multa, quoniam dilexit multùm.

Benedictus ubique à suis celebratus. 13. Ceterùm ad laudes ejusdem Principis Dei semper juxta Psalmistam adjicere cuiquam desiderandū est. Sed nos affectum quidem exhibere possumus, effectum verò tantæ rei nequaquam explere sufficimus. Quapropter easdem illius laudes non una vox, non una congregatio, neque una urbs vel provincia proclamat, sed ubicumque sancta Ecclesia diffunditur, per tribus, per nationes, per linguas laus BENEDICTI frequentatur. Si enim in multitudine populi dignitas Regis est, ut ait Salomon; (Prov. 14. 28.) quantam putamus esse dignitatem istius Regis, quem tam numerosus prosequitur exercitus Monachorum? Quis umquam Rex aut Imperator in tantis mundi partibus imperavit, aut ex tam diversis nationibus tantas sibi legiones conduxit, quantas videlicet cujuslibet sexus & ætatis in Christi militia voluntariè juratas disponit? Qui quasi præsentem intuentes & vexillum institutionis sequentes, diabolicas acies viriliter infringunt, quibus illud Propheticum bene coaptatur: (Isa. 30. 21.) *Erunt oculi tui videntes præceptorem tuum.* Denique fidelis opinio est, quòd unusquisque Sanctorum cùm illis surget in regeneratione, quos Domino adquisivit. Cùm verò universi hujusce institutionis ejus sequaces in unum coacti fuerint, quale signum Apostolatûs Benedicto tunc ille copiosus exercitus seipsum exhibebit! O quali gaudio tunc ille tripudiabit, qui sese illis cohortibus immiscere potuerit.

Omnibus imitandus. 14. Nunc omnes vel loco, vel affectu vicini in eum cordis intuitum dirigant, omnia enim omnibus factus est. Habent enim pueri formam in puero quam sequantur, ut quoniam ad exemplum Isaac Deo oblati sunt, primordia sua caveant fermentare: ac deinceps quique per ætatum successiones sint perfecti sensu, ut à paterna sui nutricii pietate non degenerent, ne fortè si ab excellentiori gradu ceciderint, graviùs elidantur. Sed & nos quicumque deliquimus, nullo modo ab speranda clementia deficiamus, quia vivens & post obitum mortuos suscitavit, confracta restauravit, desperata curavit: & quamvis non fecerimus ejus voluntatem; Dominum tamen invocemus eum, & sint oculi nostri in manibus ejus intendentes, donec ipse suos attollat oculos super nos & misereatur

reatur nostri. Sit nobis semper BENEDICTUS in corde, BENEDICTUS in ore, BENEDICTUS in actu: quatinus si qua virtus, si qua laus disciplinæ, ut illud Apostolicum imitantes, quæ vidimus in illo & audivimus ab illo sectemur, ut nobiscum sit Deus pacis per ipsum in sæcula sæculorum, Amen.

CIRC. AN. DC. LIII. JULII XI.

Philip. 4. 8.

MIRACVLA S. BENEDICTI

PATRATA IN GALLIA POST TRANSLATIONEM ad medium usque sæculum IX.

Scripta ab ADREVALDO Monacho Floriacensi, Caroli Calvi principatu.

Ex Iohannis Boscij Biblioth. Floriac. Bollando & Mss.

PROLOGUS AUCTORIS.

REGNI Italici summum ac præclarum decus eâ instantiâ à præpollentissimis veterum Auctorum ingeniis tractatum est editúmque constat, quo jam inveniri nequiret quod non præoccupaverit Majorum diligentia. Scriptoribus namque præstantissimis suppetere plurimùm videbatur ipsius laudabilis terræ excellens materia, cæli scilicet temperie, locorum salubritate, fertilitate soli, opacitate abundantissima nemorum, collium apricitate, olearum vitiúmque profluis proventibus, novarum urbium amœnitate, veterum quoque opidorum decore, amnium nobilium felici prolapsu, unáque cunctarum rerum opulentissima gloria. At cùm tantæ copiæ potentia vigórque decentissimus veterum studio Italiæ fuerit attributus, tractus tamen totius patriæ in diversa porrectus, diligenti sese consideratione adverti exposcit. Neque enim unius solummodo regionis beneficia complecti tanta laude videntur, quin potiùs patriæ omnis decor Regníque felicitas brevi memoratu acsi quodam collectaneo adstricta perspicitur. Cúmque magnitudo ipsa Italici Regni quod olim Magna Græcia nuncupabatur, eoquòd urbes ejus atque castella vel maxima ex parte auctoribus Græcis constiterint, in longitudinem latitudinémque æquo libramine æstimata, longitudine haud modicè superet latitudinem, assimilis utique querno folio, quod proceritate suî latitudinem excedit; plurimarum tamen provinciarum mater effecta, prædulci cunctas amplectitur gremio. At verò Romani Imperij insignis potentia dum edomitum orbem jure perduellionis obtinere vellet, amplissima regnorum spatia quæ per Asiam, Europam & Lybiam haud parum distenduntur, in provincias coloniásque discindere ratum habuit, sícque stipendiarias legionibus interpositis constituere. Inter quæ Italia quoque maxima Regnorum Occidentalis climatis divisionem passa, duodeviginti [a] provincias ex sese protulit, quarum omnium præclarior Valeria, eíque adjuncta Nursia inter Umbriam & Campaniam Picenúmque consistit, Samnitum Orientem versus prospectans limitem, Hetruriâ verò semetipsam determinans. Cùm itaque, ut prælibavimus, nobilitate singulari & bonorum omnium proventibus affluentissimè exuberescat, pręcelsorúmque altrix virorum prisca reperiatur ætate; uno tamen semetipsam editissimo potuit vincere germine, dum Beatissimi Patris BENEDICTI optandam cunctis mortalibus protulit genituram.

Italiæ laus & descriptio.

a Totidem Italiæ provincias numerat Paulus Varnefridus in lib. 2. Hist. Langob. cap. 15. & seqq.

CIRC. AN. DC. LIII. JULII XI.

MONITUM.

JOHANNES *Boscius librum Miraculorum uno tenore (ut ex Mss. codd. apparet) ab Adrevaldo scriptum divisit in Capitula 39. quibus duos Adelerij articulos subjunxit. Ex primis Capitulis novem qua mera est repetitio ex Actis SS. Benedicti & Mauri aliisque Auctoribus cuique obviis collecta, paucos dumtaxat versus excerpsimus. In capite 1. sic post superiora, genus & ortum S. Benedicti describit Adrevaldus.*

S. Benedicti ortus ac genus eximium.

Hic nempe dilectus Domini BENEDICTUS teste eximio Præsule Gregorio Nursia exortus, quæ, ut jam præfatus sum, conjuncta Valeriæ Hetruriæque unam efficit provinciam, non solùm eam suo illustravit exortu, verùm omnem Italiam, cujus felicitas alto repetita principio hac de causa brevi edisserta est, inclytam suo munere præstitit. Denique quantæ dignitatis parentibus progenitus fuerit, testantur ruinæ palatij eorum cum ædicula prope mœnia Nursiæ urbis sita. Tantæ quippe magnitudinis perplexi operis ex fundamentis conjicitur, ut quælibet palatia potentissimorum superaverit Regum, nec modicis queat reparari impensis.

Hoc Adrevaldi testimonium respuunt socij Bollandiani, præferúntque Leonis Marsicani silentium de liberiori genere *S. Benedicti, cui tamen generis nobilitatem concedunt liberaliter. Gratiam sine dubio illis habebit Benedictus: de cujus nobilitate satis à Gregorio Magno testata rixari non juvat. Quamquam viri æquissimi paullulò videntur morosiores adversus Adrevaldum, qui licet in nonnullis lapsus sit, Auctores sanè quamplures ab illis probatos & magna cura ac religione editos superat eruditione & auctoritate. Neque de rebus nostris eruditorum censuram ac judicia recusamus, sed præjudicia.*

In capite 7. notanda in Adrevaldo quædam, quæ Vita S. Mauri ex Cassino in Galliam profecturi nonnihil lucis afferunt. Profecti itaque à Cœnobio Cassini Epiphaniorum diebus, quinta sabbati, haud procul in prædio ejusdem Cœnobij ea deveniunt die. *Cùm in vulgato Fausto sic legatur:* Igitur nos quinta Epiphaniorum Sabbati iter arripientes, &c. *Anno Christi* D. XLIII. *quo S. Maurum Cassino discessisse diximus, Epiphania in feriam tertiam incidebat: adeout si prior expositio præferenda videatur, Maurus quintâ hebdomadæ feriâ, Epiphaniorum die tertia Cassinum egressus sit. Adrevaldus postquam S. Benedicti transitum B. Mauro in Gallia perspectum enarravit, agit de Cassinensi eversione capite 10. quo ex loco opus Auctoris integrum appositis Bosciana editionis Capitulorum notis repræsentamus.*

CAP. X. Cassinensis eversio.

JUSTINO igitur Imperatore ob immanitatem scelerum in amentiam verso ac paullo pòst vitâ privato, TIBERIUS Constantinus, vir Reipublicæ regendæ strenuus, Imperij infulas totius gentis adnisu suscepit, quibus per septem annos ritè gubernatis, successorem delegit sibi MAURICIUM, ex prosapia Græcorum ac Capadocia oriundum. Quo imperante, B. GREGORIUS sanctæ atque Apostolicæ Sedi Romæ præficitur Episcopus. Porro Francorum Regnum BRUNECHILDIS Regina cum nepotibus THEODEBERTO atque THEODERICO filiis Childeberti Regis jam majoris ætatis metas attingentibus fortiter regebat. At verò gens Langobardorum Italiam à partibus Venetiarum dudum, ut suprà prælibavimus, ingressa, maxima ex parte cladibus afficiendo, suæ potentiæ subdere conabatur. Procedente deinde tempore, jámque Phoca Imperium administrante Romanum, qui Mauricium Imperatorem cum filiis Theodosio, Tiberio, atque Constantino, cùm esset Strator Prisci Patricij, dolo interemerat, præfata Gens duce AGILULFO, quem sibi Regem præfecerat, totam pæne irrumpit [a] Italiam, Romanámque aggreditur urbem. Nec longo pòst à prædonibus prædictæ gentis, Monasterium beatissimi Patris Benedicti, quod in Cassino situm est, noctu invaditur, diripitur, destruitur. Qui cùm universa diriperent, ne unum quidem ex Monachis tenere potuerunt: ut prophetia venerabilis Patris, quam longè ante præviderat, compleretur, qua dixit: „Vix apud Dominum obtinere potui, ut ex hoc loco mihi animæ concederentur.„ Fugientes autem ex eodem loco Monachi Romam venerunt, codicem sanctæ Regulæ quam sæpedictus Pater composuerat, & quædam alia ejus scripta; necnon pondus panis, & mensuram vini, ac quidquid ex supellectili surripere potuerant deferentes. Phoca itaque post octo annorum curricula, quibus Imperium omne pessum-

a Cave id intelligas de prima Langobardorum in Italiam impressione, quæ Alboino duce, Justino Imperatore facta est. De tempore eversionis Cassinensis egimus ad cap. 17. Vitæ S. P. Benedicti.

dederat condigno mortis genere trucidato, HERACLIUS succedit, regens Imperij sceptra viginti sex annis. Cuíque HERACLONAS * cum matre MARINA duobus substituitur annis : ac deinde CONSTANTINUS filius Constantini [a], successionis ordine annis sufficitur viginti & novem. Quo imperante Italicum Regnum GRIMOALDUS sibi prosperè disponere videbatur, Francorum verò regimen CHLODOVEUS filius Dagoberti optimè asservabat. CIRC. AN. DC. LIII. JULII XI. *al. Heracleonas. a

XI. Translatio SS. Benedicti & Scholasticæ.

Hac proinde tempestate MUMMOLUS Abbas Cœnobij Floriacensis, quod situm est in territorio Aurelianensi supra fluvium Ligeris, divina monitus visione per somnium, dirigit unà cum consensu Deo sibi commilitantium Fratrem quemdam ex suis venerabilem Monachum AIGULFUM nomine : quatenùs sanctissimi Confessoris Christi BENEDICTI corpus huc transferre deberet. Sic enim sibi revelatum divinitùs asserebat. Cui ex insperato conjunguntur Missi Cenomannensis urbis Episcopi, & ipsi propter corpus beatissimæ SCHOLASTICÆ virginis sororis eximij Patris Benedicti transferendum Divina revelatione invitati. Cujus rei historiam, quia in promptu est *, instanti opusculo inserere supervacaneum duximus. Huic sacratissimæ Translationi beatorum germanorum, Benedicti scilicet atque Scholasticæ, attestatur Paulus Monachus, cujus suprà mentionem egi, in historia gentis suæ libro sexto, ita inquiens: Circa hæc tempora (haud dubium quin Constantino Imperante) cùm in Castro Cassini ubi beatissimi Benedicti corpus requiescebat, aliquantis jam elapsis annis solitudo exsisteret; venientes de Cenomannensium & Aurelianensium regione Franci, dum apud sacrum corpus se pernoctare simulâssent, ejusdem Patris atque germanæ ejus ossa auferentes, in suam patriam asportaverunt, ubi singillatim duo Monasteria in utriusque honore constructa sunt.

* Scripta scil. ab ipso Adrevaldo.

" Pauli " Diac. te- " stimoniū

XII. Rerum Francicarum status.

Sanè JUSTINIANO juniore post mortem Constantini Imperium assumente, decem in Imperio annis exactis, à LEONE Augustali dignitate privatur, exsilióque relegatur: adversum hunc TIBERIUS arma corripiens, imperiali sarcina relevatum retrudit in carcerem. Porrò illo in tempore, apud Gallias Francorum decidente gloria, à Præfectis Palatij domus ordinabatur Regia, Regibus ob imperitiam desidiámque solum Regale nomen inaniter gestantibus. Namque & opes & potentia Regni penes Palatij Præfectos, qui Majores-domus dicebantur, & ad quos summa Imperij pertinebat, retinebantur, neque aliud Regi relinquebatur, quàm ut Regio tantùm nomine contentus, crine profuso, barbâ summissâ solio resideret, ac speciem dominantis effingeret: Legatos undecumque venientes audiret, eísque abeuntibus responsa quæ erat edoctus vel etiam jussus ex sua velut potestate redderet: cùm præter inutile Regis nomen, & precarium vitę stipendium, quod ei Prefectus aulæ, prout videbatur, exhibebat, nihil aliud proprij possideret, quàm unam & eam perparvi reditûs villam, in qua domum & ex qua famulos sibi necessaria ministrantes atque obsequium exhibentes paucę numerositatis habebat. Quocumque eundum ei erat, carpento ibat, quod bobus junctis [b] & bubulco rustico more agente trahebatur. Sic ad palatium, sic ad publicum populi sui conventum, qui annuatim ob Regni utilitatem celebrabatur, ire, sic domum redire solebat. At Regni administrationem & omnia quæ vel domi, vel foris agenda erant ac disponenda, Præfectus aulæ procurabat: cujus officij magistratum ea ætate ARNULFUS [c] vir eximiæ nobilitatis probabilísque vitæ, cum filio Angesilo adprimè regebat. Quique relictâ pòst sęculi gloriâ, Episcopus Mediomatricum, Cleri populíque accla- b c

a Hic locus ex Paulo Diac. in Hist. Langob. lib. 4. cap. 51. emendandus hoc modo: *Heraclon ejus filius cum matre Martina Regni jura suscepit, rexitque Imperium duobus annis. Quo vita decedente successit in locum ejus Constantinus germanus ejusdem alius filius Heraclij imperavitque mensibus sex. Hoc etiam mortuo Constantinus ejusdem filius ad Regni dignitatem ascendit, tenuitque Regnum annis octo & viginti.*

b Hîc nimius videtur Adrevaldus in deprimendo Regum illius temporis statu, quem tamen omnino degenerem fuisse concedunt omnes.

c Neque S. Arnulfus Major-domus fuit, neque sub ignavis illis Regibus Palatium rexit, certè nec antè Monachus fuit quàm Episcopus. Lege ejus Acta ad ann. 640.

Circ. An. DCCLIII. Julii XI.

matione & voto ordinatus, mirabiliter in Pontificatu vivere studuit: ac demùm eremiticam eligens vitam, leprosis universa præbens obsequia, continentissimè usque ad obitum vixit. ANASTASIUS jam tunc Romani Imperij regebat insignia, Italici verò Regni principatum post AREPERTUM LIUTPRANDUS in suam redegerat ditionem.

XIII. Cassinensis Monasterium à Petronace instauratur.

Circa hæc tempora PETRONAX quidam civis Brexianus, Religiosę vitæ continentiam servans, Romam agente Præsulatum B. Gregorio [a] venit sancti desiderij patefacturus votum. Denique hortatu ejusdem sanctissimi Præsulis prædictus Petronax Cœnobium quod quondam ab egregio Patre Benedicto in Castro Cassini montis ædificatum fuerat, atque permissu Dei omnipotentis à Langobardis destructum, devotissimè adiit, ibique cum aliquibus prudenti simplicitate præditis, qui jam ejusdem loci habitationem expetierant, summa caritatis annexione in S. Religionis habitu vivere cœpit, quique eumdem virum Seniorem sibi præficiunt. Non post multum verò temporis, cooperante divina misericordia, suffragantibus meritis præcipui Patris Benedicti, multorum ibidem Monachorum nobilium atque mediocrium ad se concurrentium Pater effectus est: sicque reparatis habitaculis Cœnobitali Ordini congruentibus, sub sanctæ Regulæ jugo ac beatissimi Patris Benedicti institutione vivere cœperunt. Hoc itaque ordine in statum, quo nunc cernitur, sanctissimum illud Cassinense Cœnobium reparatum est, cùm jam fere centum & decem annorum [b] curricula evoluta essent, ex quo occulto Dei nutu locus ille habitatione carere cœperat humana. Proinde sequenti tempore, huic venerabili viro Petronaci dilectus Domini Pontifex Zacharias plurimum auxilij contulit, libros scilicet sanctæ Scripturæ, necnon & alia quæ ad utilitatem Monasterij pertinere poterant: insuper & Regulam quam ipse egregius Pater sanctissimis conscripsit manibus, paterna libertate concessit.

XIV. Caroli Martelli gesta. * Reginfredi *Paulo Diac. lib. 6. c. 42.*

Intereà apud Gallias, Angesilo Majoredomus filioque ejus Pippino humanam obeuntibus vitam CAROLUS filius Pippini, totius gentis Francorum magistratum, quamquam post multa bella de manu REINFREDI * tyranni Deo juvante abstulit, suæque subdidit potestati. Denique rebus bellicis operosissimè insistens, tyrannos per totam Franciam dominatum sibi vindicantes oppressit, ob eámque rem plurima juri Ecclesiastico detrahens prædia fisco associavit, ac deinde militibus propriis distribuere studuit. Præterea Saracenos Galliam occupare tentantes duobus magnis præliis, uno in Aquitania apud Pictavium civitatem, altero autem apud Narbonam, juxta Birram fluvium ita devicit, ut in Hispaniam eos redire compelleret. Quamobrem cùm adversantibus nullatenùs cedere sciret, nullíque parcere: diu à posteris Tudites, ab actu rerum scilicet agnomen indeptus est. Tudites enim mallei dicuntur fabrorum, quorum ictibus cuncta atteritur durities. Pepigit hic fœdus cum Liutprando, eíque filium suum Pippinum misit, ut more Christianorum fidelium ejus capillum primus attonderet, ac Pater illi spiritalis exsisteret: quod ille gratantissimè complens, multis ditatum muneribus genitori natum remisit. Qua de re contigit, ut legationem sacratissimi Præsulis Gregorij ad se directam, obsecrantis quatenus S. Romanam Ecclesiam à Langobardorum tyrannide liberaret, terrena cælestibus præponderans, floccipenderet. Rebus itaque humanis eo post diutinam Regni administrationem exempto, duo filij ejus, PIPPINUS & CARLOMANNUS, Regni summam concordi societate divisam, aliquot annis sub CHILDRICO nominetenus Rege, ad gubernandum suscipiunt. Porrò Carlomannus post aliquantum temporis excursum, Regni quam ad regendum susceperat

Paul. Diac. lib. 6. c. 53.

Pippinus & Carolomannus ejus filij.

[a] Monasterij Cassinensis restitutionem per Petronacem sub Gregorio II. qui ab anno DCC. XIV. ad DCC. XXXII. sedi Romanæ præfuit inceptam, Gregorio III. Pontifice alterius Gregorij successore perfectam fuisse, eruditè probat Angelus de Nuce in Chron. Cassin. lib. 1. cap. 2.

[b] Hic calculus, uti & totus ferè articulus, ex Pauli Diac. historia Langob. lib 6. cap. 40. desumpta est: quamquam anni fere centum & quadraginta ab eversione Cassinensi ad instaurationem effluxisse videntur ex dictis à nobis ad Vitam S. Bened. cap. 17.

partem fratri relinquens, amore succensus speculativæ conversationis, Romam se in otium contulit. Siquidem hortante B. Eucherio Aurelianorum Episcopo, qui à patre illius nulla exsistente culpæ offensa pulsus sede propria, atque in Hasbaniam apud S. Trudonem in exsilium relegatus fuerat; necnon S. BONIFACIO Fresionum Episcopo, qui ambo patris ejus apud inferos damnationem [a], etiam corporeis ipsi ostendêre visibus: operosam temporalis Regni dignitatem toto contemnens mentis adnisu, habitúque permutato, tonsuræ Ecclesiasticæ gratiam à B. Zacharia Papa Romano percipere meruit. Denique Monasticæ vitæ normam adeptus, in monte Soracte apud Ecclesiam B. Silvestri, exstructo Monasterio cum Fratribus secum ad hoc convenientibus nonnullo tempore optata quiete perfruitur. Sed ex Francia multi nobilium ob vota solvenda, Romam cùm sollemniter commearent, & eum velut dominum quondam suum præterire nollent; otium quo maximè delectabatur, crebra salutatione interrumpentes, locum mutare compellunt. Nam cùm hujusmodi frequentiam suo proposito officere vidisset, relicto monte in Samnium provinciam ad Monasterium S. Benedicti, situm in sæpedicto castro Cassini secessit, atque ibi, quod reliquum fuit mortalis vitæ, religiosè conversando complevit.

CIRC. AN. DC. LIII. JULII XI. Carlomannus fit Monachus.

XV. Pippinus Rex.

Dum igitur hæc ita aguntur, Pippinus Regni Francorum assequutus summam, jussu Stephani Romani Pontificis Childricum inertissimum Regem depositum ac detonsum, in Monasterio deinde trusum privatè vivere compulit. Dein auctoritate ejusdem Pontificis, ex præfecto palatij Rex constitutus, per annos fermè quindecim aut eo ampliùs Regni Francorum principatum solus optimè rexit. Ea igitur tempestate, Monachi sæpedicti Cœnobij Cassinensis, auctore Carlomanno de quo suprà retulimus, Romam veniunt, doloris apud Sanctissimum Papam Zachariam deposituri querelam, propter corpus scilicet sacratissimi Patris Benedicti, à solo proprio in Gallia translati. Qui mæror jampridem à cordibus eorumdem Fratrum ob terrarum longinquitatem necnon vetustatem temporum admodùm refrixerat, nec jam spem potiundæ hujusce rei habebant: sed Carlomanno illorum sacrum subeunte collegium, spes olim emortua revixit: Sanctúmque adeuntes exposcunt Præsulem, ut litteras Pippino Regi Francorum dirigat, qualiter auctoritati ac precibus tanti favens Pontificis, egregij Patris corpus avito restituat loco. Præfatus verò Pontifex precibus annuens lacrymosis, auctoritatis Apostolicæ epistolam editam, per eumdem Carlomannum ac Fratres qui cum eo venerant, Franciam Pippino dirigit Regi. Modus autem Relectorum sacrorum hic erat.

Cassinenses Zachariam P. de corpore S. Bened. interpellant.

"Zachariæ "pro hac "re Epistola.

ZACHARIAS Episcopus, servus servorum Dei, sanctæ Sedi Principis Apostolorum B. Petri præsidens, omnibus Episcopis ac Presbyteris Ecclesiæ Francorum salutem dicit. Egregius Apostolus ait: Diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum. Et iterùm idem ipse: Dum tempus habemus, operemur bonum ad omnes. Et item scriptura: Quàm speciosi pedes evangelizantium pacem, evangelizantium bona! Innotuerunt nobis religiosus Abbas & Presbyter Cassini Monasterij B. Benedicti, & Carlomannus Deo amabilis Monachus, germanus filij nostri Pippini excellentissimi Majoris-domus; per hos præsentes religiosos Dei servos Monachos concordiæ & pacis sermones inter eum ac GRIFONEM fratrem ejus expedire nos mittere: ut & nos hæc ipsa admonendo, dirigamus Excellentiæ jam dicti Pippini filij nostri, ut ad pacis concordiam redeant, vobis propter Deum pacificis mediatoribus. Verùm etiam pro corpore B. Benedicti, quod furtivè ablatum est à suo sepulcro, ut ei restituatur. In hoc pietatis & misericordiæ libenter aurem accommodare hortamur dilectionem ac sanctitatem vestram, ut primum omnium frater ad fratrem pacis jure in unum redeat, & confundatur iniquitas è medio eorum; caritas verò Dei vobis prædicantibus & ministrantibus exuberet inter eos. Deinde & præfati B. Bene-

a Id inter fabulas amandant Baronius aliique, qua de re in Vita S. Eucherij Sæculo proximo agendum.

Circ. An. DC.LIII. Julii XI.

„ dicti corpus juxta petitionem Servorum Dei, sublimitas filij dilecti nostri Pippini vestra cooperante sanctitate indubitanter ad proprium remittat locum; ut & jamdicti Servi Dei de suo gaudeant sibi restituto Patre, vósque perennem habeatis mercedem & laudem, pro eo quod justè operati fueritis, ut ad suum sanctissimi viri corpus referatur tumulum, ex quo clàm ablatum est. Nec enim habet Sanctitas vestra quod offensionis in hoc bono opere restitutionis hujus pertimescere debeat coram Deo; dum creditur, quia ad obtinendum hoc, ipsius suffragantibus orationibus & voluntate, præfati religiosi Dei servi sunt permoti. Valete.

XVI. Carolomanni legatio in Galliam. a

Acceptis itaque litteris S. Papæ Carlomannus[a] & Fratres qui cum eo erant Gallias expetunt, Pippinum adeunt, Sacra sancti Apostolici proferunt Rescripta: flebilémque sibi querelam questuosis subjiciunt lacrymis. Orant subveniri sibi, pios Patris cineres ossáque cunctis reverenda mortalibus furtim sublata devotissimis filiis auctoritate Regia justitiæque respectu affatim restitui. Non ullius offensæ in hac re pertimescere culpam, cui suffragari agnoscitur inoffensus rectitudinis trames. Flexus his luctuosis questibus pius Princeps simúlque sanctæ Sedi assentando favorem præbens, fratris quoquo consulens voluntati, Remigium Rotomagensem Episcopum naturalem suum ad perficiendum Carlomanni Fratrúmque petitionem cum imperio Floriacum Monasterium dirigit: qui ex præcepto Regis etiam nolentibus Fratribus sacrum effossum pignus Carlomanno ac Fratribus cum eo pergentibus ocissimè reddat. Suscepto negotio Episcopus celerrimè Monasterium expetit, mandata Regis edicit, jussa implere conatur. Medo tunc temporis Abbas huic sancto præerat gregi. Hic cum præcepta Regalia ægerrimè suscepisset, non se posse depositum reddere dixit, quod ad servandum, non autem restituendum se suscepisse gaudebat. Ita subjiciens: Ipse sanctissimus Pater propria sponte huc se deferri permisit, ipse visione sacra suos ob sui devectionem invitavit servulos: suscepimus indigni, egregij Patris sacratissima membra, excepimus cineres pios, devotè nunc usque adservare curavimus. At si nostris intervenientibus peccatis relinquere Gallias ruráque eum nativa petere placuerit, fateor potis id ei exsistere, nec velle nostrum licere quoquomodo obsistere. Sin verò (quod certissima fide nostro inhæsit pectori) Divino nutu providentiáque clementi ob plurimarum salutem animarum relictis propriis has procul positas ac pænè in ultimo littore Oceani sitas expetiit voluntariè sedes; certissimum habetote, impotes voti vestri vosmet ad propria redituros. His dictis, multùm inlacrymans, fores Ecclesiæ sanctæ Dei Genitricis Mariæ quo reposita sancta membra cubabant reserare jubet, suósque propter ostia excubitare.

Remigius Rotomagens. Episc. à Floriacensibus S. Benedicti corpus repetit.

XVII. Divinitus id impeditur.

Ipse verò cum Fratribus totius Congregationis intra Ecclesiam beati Apostolorum Principis sese retinens, solo prostratus, lacrymis ora perfusus Domini auxilium expostulabat, quatinus dilectissimi sui Confessoris pignus quod nullis præcedentibus meritis, sed solo gratuito munere famulis suis contulerat, nulla scelerum enormitate irritatus auferri permitteret. Quod quibus fletibus quibusque gemitibus, quóve ululatuum clangore peroratum sit, quis mortalium exsolvere valeat? Conflictantes denique in dolore Patris & filiorum animos, ætatis maturimæ interdúmque supremæ, qualitatis variæ, valetudinis diversæ, quis explicaverit dignè? Videres certè animos Patris mæstitiæ vulnere attritos, prospectare mærentium filiorum lacrymabiles vultus, atque ab neutra parte conso-

a Carolomannus è Cassino in Galliam accessit Stephano III. Pontifice, ut constat ex Eginhardo, Anastasio Bibliothecario, Herkemperto, Annalibus Bertinianis, aliisque Auctoribus supparibus: qui omnes de ista Carolomanni legatione primaria silent. Et quidem veri similius est, Carolomannum hominum sæcularium fugientem consortia, litteris à Zacharia Papa de repetendo S. Benedicti corpore impetratis, non per seipsum id præstitisse, sed per Legatos in Galliam missos, quemadmodum MS. historia Episcoporum Rotomag. sæculo XI. composita docet his verbis: *Pippinus precibus Carlomagni Monachi fratris sui mandavit Remigio præfato Archiepiscopo, ut ad locum, qui dicitur* Floriacus *pergeret, & corpus S.* Benedicti *qui ibi requiescebat Legatis Carlomanni redderet* &c. Et fortasse Adrevaldus inspectis Zachariæ litteris adductus est ut scriberet ipsum Carolomannum legatione functum esse: quod postea Hugo Floriacensis Monachus (qui id Constantini Imper. anno X. factum asserit) aliique ab Adrevaldo acceperunt.

Circ. An. DC.LIII. Julii xi.

latorem, prorumpere hinc senes junioribus solitum pridem impendentes dilectionis amorem nullam solaminis conferre gratiam: hinc juniores, patribus nullum adjumenti robur conferre. Res certè animos erroneos hac illácque trahebat. Dum itaque partes tanto animi ardore inter se decertarent, atque hi quibus res pro animo inerat, sese orationibus communirent; Majestati omnipotentissimæ tantam discriminis litem solita miseratione dirimere placuit. Siquidem Remigius Episcopus, cum suis Templum ingressus, dum ad sacrum propinquâssent sepulcrum, repentina luminum cæcitate adeo percelluntur, ut nec mutuos cernere quirent vultus, nec quamlibet in partem saltem palpatu quo progredi vellent agnoscere. Perinde terrore valido adoperti, nihil aliud quàm vitæ dispendia opperiebantur: alij denique solo sternuntur, misericordiam Domini præstolaturi: alij fugæ solatio salutem meditantes, huc illúcque discurrunt, vociferantésque auxilium affore precantur. His nimia confusione tumultuantibus, evocatus cum Fratribus accurrit Abbas, datáque manu ab Ecclesia violatores sacri Templi extrahit, Divinam satis abundéque sentientes ultionem. Humi deinde prostratis veniámque petentibus clementer indulsit, atque ex ejusdem pretiosissimi Confessoris corpore Reliquias benignissimè contulit. Refectis autem, ac cunctis necessariis itineri dapsiliter attributis, ad sua remittit. At illi palatium repetentes, virtutem quamplurimam Dei hoc in loco meritis sanctæ Dei Genitricis perpetuæque Virginis Mariæ, ac B. Petri Apostolorum Principis, necnon & egregij P. Benedicti intercessione vigentem, Regi præstantissimo Pippino patefaciunt, eúmque liberalem huic sacro Cœnobio suis adhortationibus sedulè efficiunt [a].

XVIII. *Carolus & Carlomannus Pippino patri succedunt.*

Pippino interea Rege ad cælestia ut credimus demigrante, Carolus & Carlomannus filij ejus, Regni administrationem suscipiunt, [factóque sollemniter generali conventu totum Regni corpus ex æquo partiuntur: & Carolus quidem eam partem Regni quam pater eorum Pippinus inprimis tenuerat, Carlomannus verò eam cui patruus eorum Carlomannus præfuerat, regendi gratiâ suscipiunt. Sed Carlomannus post administratum biennio regnum, morbo decessit: Carolus autem fratre defuncto, consensu omnium Francorum, totius gentis monarchiam suscipit. Qui bellum adversus Langobardorum gentem Italiam jampridem Romanorum potestati subtractam vario jure possidentem, rogatu & precibus Hadriani Romanæ urbis Episcopi assumit, quod priùs quidem & à patre ejus, Stephano Papa supplicante, cum magna difficultate susceptum est. Quia quidam è Primoribus Francorum cum quibus consulere solebat, adeo voluntati ejus renisi sunt, ut se Regem deserturos, domúmque redituros libera voce proclamarent. Susceptum tamen est tunc contra Haistulfum Regem & celerrimè completum. Siquidem præfatum Regem paucorum dierum obsidione apud Ticinum compulit & obsides dare, & erepta Romanis opida atque castella restituere, atque ut reddita non repeterentur, sacramento fidem facere. Enimverò Carolus inchoatum à se bellum nequaquam interpolari permisit, priusquam Desiderium Regem longa obsidione fatigatum in deditionem acciperet, filiúmque ejus Adalgisum in quem spes omnium inclinata videbatur, non solùm Regno verumetiam Italiâ excedere compelleret, omniáque Romanis erepta restitueret, totámque Italiam suæ ditioni subjugaret subactæque filium suum Pippinum Regem, imponeret. Ampliata denique Regia potestate, necesse erat Duces Regno subjugatæque gen-

Carlomannus Rex moritur.

Caroli gesta.

[a] Breviùs hanc historiam describit Auctor anonymus MS. historiæ Episcopor. Rotomag. de Remigio ita scribens: *Cúmque ad locum veniret, & Abbatem qui tunc temporis Monasterium regebat & Medo dicebatur vocaret Regis edicta edisserens, cum Legatus Carlomagni Ecclesiam ingressus est. Cúmque sepulcrum B. viri appropinquâssent, repentina cæcitate multati sunt. Proinde terrore valido concussi, ante præfatum Abbatem Fratrésque loci illius solotenus prosternuntur misericordiam deprecantes, quatinus pro eis Dominum exorarent ut eis indulgeret: promisítque B. Remigius, quòd numquam Sancti corpus inde ampliùs transferret. Quid plura? ilico sunt exauditi, & B. Remigius cum suis sodalibus pristinam sanitatem recepit. Precatus est autem præfatum Abbatem, ut corporis B. viri Reliquias illis exhiberet, ne locus in quo Deo devotè servierat tanto patrocinio cassaretur. Qui libenter adquievit. Sicque Legatus remeantibus ad propria, Remigius rediit ad sua.*

CIRC. AN. DC. LIII. JULII XI.

ti præficere, qui & legum moderamina, & morem Franciæ assuetum servare compellerent. Qua de re Primatibus populi Ducibúsque contigit palatium vacuari, eoquòd multos ex Francorum nobili genere filio contulerit, qui cum eo Regnum noviter susceptum tuerentur & regerent. Hac igitur occasione ut aliquibus videtur: ut plurimis verò credibile visum est, ob Francorum suspectam fidem, quam semel in conjuratione, dum bellum inchoaretur Saxonicum, expertus est; iterùm autem in conjuratione Pippini naturalis filij *,] quibusdam servorum suorum fisci debito sublevatis curam tradidit Regni, atque inprimis RAGONEM Aurelianensibus Comitem præfecit, Biturigensibus STURMINIUM, Arvernis BERTMUNDUM, aliísque ut ei visum est locis alios præposuit. Sed Raho ut ejus debitum exposcebat naturæ, nimia insolescens astutia, cupiditate verò crudelior effectus, cùm universa quæ Aurelianensium fines continere videbantur sibi subjecta cerneret, Cœnobio dumtaxat S. Benedicti excepto quod ab Abbate tunc regebatur RADULFO, consilium habuit Abbate interfecto præfatum præripere Cœnobium. Quod maturatò peregisset, nisi pietas indulgentissima Conditoris obviam se tanto facinori opponere disposuisset. Fretus itaque fiduciâ peragendæ malignitatis, quemdam è suis satellitibus ad Regem dirigit, qui mortuum Radulfum Abbatem nuntiaret, statímque ac pænè evestigio alterum mittit, qui Radulfum Abbatem ad colloquium evocaret mutuum. Sanè legatus Regi directus accelerato itinere palatium venit, jussa exsequitur: necdúmque peracto negotio aliquamdiu palatio immoratur. At verò Radulfus Abbas conscensis equis cum paucis ad colloquium properat fallentis amici. Sed dum ille iter perageret, Comes balneum ingressus, curam corporis agebat. Cúmque adhuc in balneo resideret, Abbas Monasteriolum S. Gundulfi [a] ingreditur, (nam inibi tunc morabatur Comes) obviúmque habuit quemdam pomilionem * nomine Gauringisum, qui facetiis Comiti inserviebat, quíque insidias ei Comitis, cùm nutibus, tum sermone denuntians, fugæ auxilium expetere hortatur. Itaque Abbas verso gradu, calcaribus equum impellens, citato cursu Ligeris alveum repetit, navémque conscendens, in citeriorem transvehitur ripam, celerriméque Monasterio recipitur. Intereà nuntiatur Comiti Abbatem inibi affuisse Radulfum, sed concitè rediisse. Cernens Comes acerrimè se ab Abbate præventum, nec malitiæ suæ ac fraudi locum patêre ullum, nimio felle commotus, à balneo exsiliens linteo obvolvitur, séque in lectum aliquantulum requieturus projicit, residente ad caput ejus Deutheria concubina. Eo altiori sopore depresso, adstitit in visu quidam senex Monachi habitum gerens, quem sequebatur puer ejusdem habitûs, talitérque ad eum infit: O Comes, quid promerui, quia voluisti Abbatem interficere meum? Cui cùm ille negando responsum ederet, nequaquam se Abbatem suum necare voluisse; ille torvo vultu in eum respiciens simúlque baculo quod gestabat incurvo caput ejus percutiens, inquit: Per caput hoc testor pœnitudinem te hujus facti inutiliter certissimè acturum. Qua percussione excitatus, à lecto exsiliens, efferatus animo in vocem erupit, dicens: Væ mihi, væ mihi, jam nunc morior. Cúmque adstantes territi requirerent, quid causæ esset, cur talia acsi mente captus effunderet verba, pallens ac tremens sciscitantibus respondit: Quiescenti mihi in lecto sanctus adstitit Benedictus, veneranda decorus canitie, quem sequebatur puerulus & ipse Monachus, cœpítque adversum me conqueri, quamobrem Abbatem suum interficere vellem. Cúmque ei responderem nullatenùs me Abbatem suum interficere voluisse, baculo quod gestabat, caput meum validè percutiens, morti me vicinum reddidit, unà etiam comminans, citissimè hujus facti me inutiliter pœnitudinem peracturum. Hæc dicens, dolore interiora citiùs penetrante, nocte sequenti, morti corporis mortem animæ socians, Manum * obsequio, mi-

* Inclusa parenthesi desunt in apographo nostro San-Germ.

Rahonis Comitis rapacitas punitur.

* pumilionem seu nanum

* dæmonum

[a] Monasteriolum S. Gundulfi, vulgò *S. Gondon*, Diœcesis Bituricensis ad Ligerim, nunc Prioratus Abbatiæ S. Florentij Salmuriensi subjectus.

serrimam

ferrimam animam Erebi jaculatur ad ima. At Radulfus Abbas agnita ejus præpeti quidem, sed ferotina morte, legatum dirigit, qui Regi & suam renuntiet vitam, & Rahonis exitiales exsequias. Circ. An. DC.LIII. Julii xi.

XIX. Naves Floriacensium à vectigali immunes. *Lege Diploma Ludovici Pij in Biblioth. Floriac. pag. 252.*

Regali munificentia huic sacratissimo Cœnobio à priscis Francorum Regibus per Præcepti proprij syngraphum concessum fuerat, uti quatuor naves immunes ab omni debito fisci liberrimè per alveum Ligeris discurrerent. Cùm itaque suprafati Comitis tempore, harum una ob salis evectionem Namneticam usque ad urbem pervenisset, atque in regrediendo tuta ex Præcepto Regio omnes itineris portus civitatésque pertransiret, ad urbem pervenit Aurelianam, ibíque à telonariis civitatis detenta rector navis vectigalis gratiâ quæstioni subjicitur. Liberalitatem Regiam illo reclamante, contempta Regali auctoritate exactor navem onustam sale fisco subjicit, atque cum ceteris navibus procuratori portûs committit. Erat quando hæc agebantur dies Dominica; sed circa horam fere diei tertiam, cunctis Missarum celebratione detentis, navis quæ cum ceteris in portu fiscali tenebatur, subitò absque humano remige, à portu emota medium Ligerim petit; quo fortior vis aquæ decurrere solet: ibique contra adversum pelagus fortiter enatando, pervenit ad Posterulam quæ usque hodie S. Benedicti dicitur, ibique appulit. Concurrunt undique ab urbe populi incognitum cernere miraculum, stupentésque voces clamoris atque adhortationis proferunt. Videte, ô cives, contemplamini qualiter novus nauta dilectus Domini Benedictus mortali sine remige navem propriam mediis regit in fluctibus. Confusa denique omnis procuratorum fisci audacia inposterum ab hac sese compescuit stultitia. Nota.

XX. Carolo M. Ludovicus succedit.

Carolo Augusto Magno Imperatore Francorum diem obeunte Ludovicus filius ejus Imperij gubernacula suscepit, cujus tempore variis tumultuationibus Regno Francorum attrito, multo ac gravi turbine Ecclesiæ visus est concuti status. Namque filiis diversa adversus patrem molientibus, quantum ad totius Regni specimen attinet, intestina oritur conlisio: dúmque pater alios honoribus ob merita privare, alios cumulare opibus studet; idipsum verò filij adversus patrem, dejectos ab illo erigere, sublimatos deponere conantur; tempestatis instar maritimæ, subjectos hac illácque dispergunt: qua causa res quarumque Christi Ecclesiarum contigit gravissima pati dispendia. Inter quas Ecclesia Aurelianensis cum contiguis Sanctorum locis, quæ sub regimine Dominicorum Clericorum sive Monachorum consistere videbantur, non modica vexatione afflicta est. Siquidem Matfrido Comite quondam Aurelianensi ob culpam inertiæ propriis honoribus privato, Hodo in ejus locum substituitur. Qui insolentia gravi contra sui naturam elatus, cuncta quæ juri subjacebant Ecclesiæ Aurelianensis, matriculâ exceptâ *, sed & Abbatiam S. Aniani, necnon S. Benedicti in propriam molitur redigere potestatem. Quod Monachi Cœnobij S. Benedicti cernentes, consilio inito, misericordiæ Domini solius se committentes, maturrimam partem suorum Fratrum ad prefatum dirigunt Comitem nimia insanientem tyrannide cum pignoribus Sanctorum: omnigena supplicantes prece, ne tantum incurrat piaculum, néve res sacro Ordini delegatas ad nefarios transferat usus, sed magis servos Dei res sibi à Domino traditas liberè liceat ordinare: quæ petitio nulli apud eum valuit. Cœperat eo in tempore expeditionem parare viribus undecumque contractis adversum Lantbertum atque Matfridum sociósque eorum, Neustriæ partibus residentes, qui ab Imperatore ad Lotharium defecerant: cui expeditioni jusserat quoque interesse Jonam venerabilem Episcopum Aurelianensem & Bosonem Abbatem S. Benedicti, quorum res injustè sibi vindicaverat. Interea auxiliares ex superiori Burgundia ad id properantes bellum, utramque Ligeris ripam tenentes, rapinis cuncta vastabant: quorum vesaniæ Boso Abbas obviando, jussit naves portûs ita paratas adesse, ut si populus ex superioribus adventans partibus citeriorem ripam teneret, nautæ omnem pecuniam familiæ Cœnobij ipsius in ma-

Regni & Ecclesiæ status sub eo.

Hodonis Comitis feritas.

* id est rebus pauperum

CIRC. AN. DC.LIII. JULII.XI. joribus minoribúsque pecoribus seu ceteris mobilibus consistentem rebus, navibus exceptam, amnem ultra transferrent. Si autem ulteriorem viam pergeret, versa vice idipsum ex supradictis agerent rebus, transvehendo scilicet cuncta in hanc alvei partem. Præficitur hujusmodi negotio HERCAMBALDUS Presbyter bonæ vitæ & nominis, qui in hoc eodem Cœnobio vitam tenuit Regularem, eáque quæ scribere proposui, viva voce sub attestatione veritatis, cunctis profitebatur certissimo se cognovisse visu. Dum enim per triduum profectio perduraret exercitûs, labor non dicam nautarum, verùm ipsorum excrevit nimius animalium, itémque ex pervigilio lassitudo prævalida. Fessus continuatione vigiliarum Presbyter, circa crepusculum tertiæ noctis domum properat, atque in stramine cujusdam lecti impatientiâ victus somni se projicit, móxque ut quippiam somni capere potuit: conspicit in visu adstantem sibi personam sub Monastico habitu baculum manu gestantem, quam sequebatur puer ejusdem habitûs. Itaque stupescentem Presbyterum persona illa clementer alloquitur: Quid est, Frater, cur modò hîc taliter jaces? Cui ille venerandi vultûs intuens personam; Domine, inquit, vobis cunctísque notum est, quantum nobis ac familiæ nostræ Hodo Comes necnon populus ei favens inferat mali, ideóque injunctum præcepto Abbatis officium cura pervigili certatim dum provideo, quatinùs navali effugio familia nostra servare à raptoribus valeat supellectilem suam, gravatus somno in hoc me stramine projeci. At senior verbis favens Presbyteri, talia refert: Novi vera esse quæ dicis, sed antequam his quæ dolendo quereris, verissima satisfaciam promissione, causari aliquantulum libet. Mirum valde est, quamobrem Fratres nostri culpam in me redarguant ignaviæ, acsi ego nullam vexationis illorum curam habeam, velútque lethargo oppressus, in eorum relevatione dormiam: quod pro certo fieri nequit. Si enim præceptis omnipotentis curam adhibueritis obediendi, Regulæ quoque per me à Deo vobis traditæ mandata exsecuti haud segniter fueritis, cuncta adversa fient prospera, inimici amici efficientur, gratiámque suam Fautor omnium bonorum in nullo negabit. De hac verò quæ nunc est injuria vestra, scitote jam clementissimi Conditoris omnium sententiam propitiam erga vos effectam, eúmque qui tyrannidis adversum Ecclesiam indignè arma corripuit, septimum nequaquam transigere solem, donec hujus rei incurrat pœnitudinem. Habete ergo in Domino fiduciam, & in illo confortamini. Dum hæc senior delectabilibus ederet verbis, Presbyter quibus poterat nutibus puerum sciscitabatur, quæ esset tantæ venerationis persona. Cui puer submissa voce; Hic est, inquit, Pater noster S. Benedictus.

S. Benedictus res suorum curat.

XXI. *Hodonis aliorúmque interitus.*

Sæpedictus itaque Presbyter cum rescisset beatissimum Patrem secum in visu colloqui, cœpit cunctis qui aderant videntibus ab eodem sese lectulo brachiis extentis protrahere, acsi vestigia ejus quem cernebat adstantem tenêre posset: simúlque voces cujusdam murmuris emittere anxius, quas nullatenus adstantes intelligere poterant. Tandem expergefactus, hac illácque obtutum vertendo discurrens, supplici ac pænè lacrymabili voce semel & bis ingeminat dicens: Quorsum Dominus meus S. P. Benedictus abiit? Cognitorem omnium occultorum Dominum testor, modò hîc eum in specie corporea à me visum, mihíque locutum. Nec mora, ipse quoque Presbyter Monasterium veniens, Patribus ejusdem loci cuncta quæ visu cognoverat, monita denique piissimi Patris, necnon adhortationem ejus sedulè refert. Qua relatione mæsti relevati Fratres, semet invicem ad agendas Deo gratias hortabantur, qui auxilio desertos humano, solito tuebatur munimine. Necdum promissi cursum expleverant soles, & ecce ex acie castrensi quidam Clericus fugâ lapsus, cui nomen Herrardus, postridie belli exacti horâ fere diei octavâ Monasterium pervenit, dirόque nuntio Cœnobium omne perculit. Nuntiat namque cruentissimam cædem nostrorum adversariorum, victricem insistere manum, copias omnes cum auxiliis hinc inde contractis hac illácque fugæ subsidio dilapsas, ductores

belli Hodonem, fratrémque illius GUILLELMUM Comitem Blesensium; TEUTONEM denique Abbatem S. Martini, GUIDONEM Comitem Cenomannensem cum multis aliis amplæ opinionis viris mortem oppetiisse. Quo nuntio graviter afflicti Fratres, ad Dominum exorandum pro tanta Christiani populi cæde se intentissimè conferunt. Licet enim quidam illorum, qui tanto interfuere discrimini, nimiùm gravi infortunio res Ecclesiæ juri subditas, non dicam premerent, immò penitùs gentili more auferrent; tamen humanæ affectu naturæ, Servorum Dei corda præ dolore concussa sunt, memoriâ recolentes quid animæ perseverantes extrema sub luce in malis apud inferos patiantur: quibus cruciatibus torqueantur, quorum vitæ finis exitiale stipendium meruit. Quamobrem præcepti Divini memores, dicentis: Orate pro persequentibus & calumniantibus vos, ut sitis filij Patris vestri qui in cælis est: qui solem suum facit oriri super bonos & malos, & pluit super justos & injustos: communi consilio pro his preces ad Dominum fundere statuunt; quatenùs etsi perpetuis non mererentur absolvi cruciatibus, saltem mitioribus [a] multarentur à stricto Judice pœnis.

CIRC. AN. DC. LIII. JULII XI.

Matt. 5. 45.

XXII. Sollemnitas S. Benedicti.

Sollemne festum impendebat S. Confessoris Christi BENEDICTI, quod ex veteri consuetudine quotannis pridie Nonarum Decembrium agitur, quo conventus multorum populorum ob tanti memoriam Patris confluere Monasterio solet: præterea Servorum Dei religiosorúmque non contemnenda copia virorum. Mos autem prisca procedens ætate multam occupavit tempestatem, liberalitatis gratiâ post spiritalis refectionis abundantissimum donum, corpora quoque terreno accuratissimè reficere cibo. Sed cùm diversarum apparatus copiarum huic rei congruentium hinc inde profflueret, piscium omnimodis deerat affluentia, quæ tantæ celebritati aliquantulam præstaret gratiam. Anxius valde Abbas, sed & Fratres huic procurando suffecti officio, quaquaversum dirigunt, si quo modo cujuslibet adminiculo à tanta relevari possent piscium penuria. Verùm humana deficiente industria, cùm jam desperati omnes dejectis animis nihil quod sperarent haberent, meritis & interventu clarissimi veréque Benedicti à tanto mæroris suscitantur somno. Instante enim vigilia prædictæ festivitatis, quidam Frater juxta morem nocturno tempore cum Fratribus proprio recubans lecto, vidit in visu amnem Ligerim sese transpositum, atque in loco, quo fluviolus vulgari dictus vocabulo *Obla* Ligeri immergitur, supra ejusdem fluvioli se adstare marginem: ex alia verò ripa præfati fluminis, quemdam, ignotæ sibi quidem formæ, sed tamen venerandi vultûs adstare Clericum *, qui baculo quod gestabat incurvo more veterum Antistitum, maximum gregem suilli pecoris à profundo ejiciens aquæ, eam versus partem, qua prædictus Monachus stare videbatur, cum magno impellebat strepitu. Expergefactus Frater post expletionem officij nocturni, evocato secretiùs Monasterij Decano, somnium refert, hortatúrque ut cum Fratribus fluvium piscandi aviditate expetat: pro certo se scire, quia Christi dilectus miles commilitonibus suis abundantissimam largiturus erit piscium prædam. Hoc denique significare visum, cùm proculdubio sues pisces, ignota verò, sed reverendi habitus persona, summum portenderet Benedictum. Roboratis hac visione animis Fratrum, certatim retibus paratis, curritur ad flumen, pansísque hinc inde cassibus, squamigeri gregis copia exuberanter abstrahitur æquore, tantáque fuit captorum piscium abundantia, ut eorum evectio vehiculo egeret. Atqui noverat Beatus Pater tirones suos his ac talibus, infatigabiliter Domini inhærentes præceptis, elevare beneficiis, qui mortali gravatus adhuc sarcina, discipulis penuriâ panis laborantibus opem ferre valuit ducentorum modiorum farinæ conlatione. Si igitur corpora alimento tantopere solatur terreno, quanto putamus eum juva-

Huic pisces providet Benedictus.

* *id est* Monachum

[a] Veterum quorumdam sententia fuit, vivorum suffragiis mitiùs haberi damnatos: cui sententiæ nondum ab Ecclesia damnatæ contraria est schola posteriorum Theologorum.

Circ. An. DC.LIII. mine animarum saluti insistere, qualiter æternæ felicitatis gaudia bonorum actuum onusti fructibus, mereantur intrare lætantes?

Julii xi. XXIII. Pede utroque debilis sanatur.

Opinione vulgò orbem penetrante, gratiam Christi præstabilem affore quibusque mortalibus incommoditate corporea laborantibus, ad limina confessoris Christi Benedicti cœpêre undecumque Monasterium petere, quatinùs optabilis sospitatis compotes esse valerent. Interea cum reliquis quidam utroque debilis gressu, cui numquam pedibus concessum fuerat iter capere, sed magis scamellorum juvamine, geniculis se per terram noverat trahere, adstitit. Hic diu in Basilica sanctæ Dei Genitricis perpetuæque Virginis Mariæ apud sacros cineres excubans, tandem respectu Divinæ pietatis atque interventu dilecti Domini Benedicti sanitati redditus, gratias Domino simúlque intercessori suo pro modulo scientiæ sibi conlatæ referre non distulit. Sanè quia insuetus dolor, labórque non modicus in extensione diutiùs contractorum nervorum graviter debilem afflixerat, nequaquam repentina celeritate ignotum pergere iter valebat, donec titubantia genua, dolore procul semoto, firmiùs stabilirentur. Servatur proinde in domo pauperum hospitio deputata, ibíque sufficientem sibi agapem, cum reliquis ptochio* residentibus accepit. Transactis aliquot diebus æger robustior redditur, ac gressus dudum hac illácque divaricantes rectiùs incedere discunt. Postremo residentibus Fratribus, horâ diei tertiâ, post lectionem Capituli Regularis Sanctorúmque memoriam, jubetur ab Adalgaudo* Abbate quondam languidus sacro se præsentare conventui, atque ob dubietatem à quorumdam cordibus auferendam, putantium necdum eum plenam sospitatem recepisse, situlam plenam aquæ deferre. Quod confestim impletum est. Erat igitur spectare miraculum, videres adstare stabili firmóque gressu dudum terræ genutenùs inhærentem, ac celeri directóque calle quoquò discurrere, qui nuper nutanti crure vix baculo sustentante quòlibet progredi valebat. At mortalium corda quid tunc gaudij, quid exsultationis habere poterant, Patronum tanti gregis, tantíque Præsulem loci, exhibitione operum, sui præsentiam cernentes ostendere? Sed mentes cælesti desiderio flagrantes, à laudibus Omnipotentis cessare non poterant, quin potiùs eo tempore Christo jocundare in hymnis exsultationis uberiùs adgaudebant, quo se donatos munere cognoscebant.

* πτωχεῖον mendicabulum *seu* hospitium pauperum. Nota.

* *al.* Adalguado, *Boscio* Adalcaldo

XXIV. Judex S. Benedicti rebus contrarius morte punitur. a

Dum Boso a Abbas Cœnobij hujus regimen ex regulari electione suscipiens non ignobiliter disponeret, contentio maxima inter advocatum præsentis Ecclesiæ Epitagium nomine, necnon Advocatum alterius cujusdam sacri loci oboritur ob mancipiorum querelam, non parvi numeri. Theodoinus dicebatur vocabulo vicarius Mariacensis, cujus in officio eorumdem concretio atque cohabitatio à progenitoribus exstiterat: ad quem se Advocatus illius alterius loci conferens, datóque munere corrumpens, ab æquitatis jure deflexit; jamque instabat dies quâ lis emota, in castello quod Nandonis* vocatur, dirimi debuisset. Sed Boso Abbas ne fortè minùs cautus esse videretur, ad præfatum vicarium duos mittit Monachos, eísque loco muneris duo vascula mittit argentea non contemnendi ponderis, obsecrans quatinus justitiæ & rectitudini favens, officiali nullomodo officeret nostro. At ille alterius jam dono corruptus Monachos spernens, dona respuens, superbiâ tumidus, equum conscendit, Servísque Dei dixit: Recedite, ô Monachi, cum vasculis vestris, ad Monasterium de quo huc properastis. Hunc testor ensem, nullus ab hodierna die ex his mancipiis sancto famulabitur Benedicto. His dictis, impulso calcaribus equo celerrimè incedere cœpit. Necdum procul à domo recesserat propria, & ecce equi cui insederat pes lapsus, sessorem à dorso projicit. Qui corruens in terram, fracto humero, totóque pænè corpore contrito, obsequentium manibus ad domum refertur propriam. Dein gravescente dolore, die abhinc tertia vitæ exce-

* *Chasteau-Landon* in Vvastinio.

a Boso post Adalgaudum Monasterio Floriacensi præfuit. De eo suprà cap. 20. & infrà cap. 27.

pit terminum. Advocatus verò S. Benedicti Castellum-Nandonis perveniens, querelam apud Judices deponens, ac legali eorum judicio mancipia recipiens, ad propria remeat. CIRC. AN. DC. LIII. JULII XI.

Decurso exinde non modico tempore, alia iterùm oboritur controversia inter præfatum hujus loci Advocatum, atque Advocatum S. Dionysij. Colliguntur ab utriusque partibus plurimi legum Magistri & Judices, qui pro partibus decertarent. Præterea aderant in eodem Placito missi à latere Regis, JONAS Episcopus Aurelianensis, & DONATUS Comes Milidunensium. Sed cùm litem in eo Placito finire nequirent, eo quod Salicæ [a] legis Judices Ecclesiasticas res sub Romana constitutas lege decernere perfectè non possent, visum est Missis dominicis Placitum Aurelianis mutare. Venientes itaque ad condictum locum Magistri & Judices, utraque ex parte acerrimè decertabant. Aderant namque legum Doctores, tam ex Aurelianensi, quàm ex Wastinensi provincia. Enimverò longiusculè litem Judicibus protrahentibus, eoquòd nec hi cedere illis, nec illi assensum aliis præbere vellent, tandem adjudicatum est, ut ab utraque parte testes exirent, qui post sacramenti fidem scutis ac baculis decertantes, finem controversiæ imponerent. Sed cùm id justum rectúmque visum fuisset omnibus, quidam Wastinensis regionis legis Doctor, cui quodam præsagio bestiale nomen pro humano inditum erat, quíque ex parte S. Dionysij, munere corruptus advenerat, verens ne si duo inter se decertarent, testis eorum reprobus inveniretur; judicium protulit, non esse rectum ut bello propter res Eclesisticas testes decernerent, immò magis inter se mancipia Advocati partirentur. Cujus sententiæ GENESIUS Vicecomes favens, rectius dixit esse mancipia dividi, quàm testes bello decernere: in eámque sententiam concilium omne deflexit. At verò S. Benedictus, nequaquam Judicis illius ac legislatoris oblitus est, qui primus sententiam dividendi mancipia versutè juxta nomen suum ac bestialiter protulit. Namque continuò ut eadem in duas divisa sunt partes mancipia, ille justo Dei judicio ita percussus est, ut nullomodo aliquid loqui posset, evacuato totius linguæ officio. Cognoscentes autem familiares ejus qui inibi aderant veritatem rei gestæ, deduxerunt eum ad Monasterium S. Confessoris Christi quem graviter offenderat: ibíque per unum fermè demoratus est mensem, nutibus quibus poterat auxilium deposcens egregij Patris. Denique aliquantulam sanitatem consecutus, ad sua regreditur: numquam tamen donec advixit, impetrare valuit ut nomen sancti lingua propria exprimeret Benedicti.

XXV. Item alius linguæ officio. [a] Duellum,

XXVI. Excubitorum officium sacris Templis dicatum non modò modernis temporibus constat, verùm prisca ætate sub B. Moyse à Domino legimus tabernaculo sacrato ex Levitarum genere, custodum munia subrogata: quæ processu temporis, à sancto Propheta necnon Rege mirabili David, ampliori dispositione ordinata, morem nobis nostræque Religioni, ut ita dixero, suggessere. Et quidem vetusta ætas idem officium per successionem prolis excipiebat, nostra verò non propagatione prolis, sed magis puritate vitæ morúmque probitate officiales admittit. Hac deniquè sacra consuetudine passim summa celebritate vigente, præsentis quoque loci Basilica in honore sanctæ Dei Genitricis MARIÆ omniúmque Christi Virginum Deo dicata, in qua venerabile etiam corpus sanctissimi Benedicti decenti honore servatur: omni religione atque honestate præstantem CHRISTIANUM nomine, Monachum Custodem sortitur. Qui cujus meriti, cujúsque sanctitatis exstiterit, luce his clariùs eminet, qui ejus vitam sincerámque novêre innocentiam. Huic solitum erat summâ fiduciâ sacrum adire tumulum, atque vulgari mortalium more si quid adversi extrinsecùs huic loco accideret, adversus sanctum causari Benedictum, eâ utique utens confidentiâ, Custos Ecclesiæ Christianus, vir pius.

[a] Lex Salica à Ligeri versus Rhenum, hoc est à Francis servabatur; Romana à Gallis seu Aquitanis, qui idcirco Romani dicti.

Circ. An. DC. LIII. Julii XI.

Armillas furto sublatas recuperat.

qua ſciebat ſe haudquaquam ab illo velle contemni. Quod & in hoc quod ſcribimus ſatis liquebit opere. In eadem Baſilica ob honorem, ſimúlque utilitatem, opere cælatorio ex ære deformato armillæ atque adprimè deauratæ funibus dependebant, quibus campanæ ſecundum morem ſtatutis horis celebrandi officij pulſabantur. Quadam verò die immixti populo Eccleſiam ingreſſi latrones conſpiciunt armillas funibus pendere, putantéſque auri optimi pondus, cupiditate ſibi familiari, peſſimum facinus meditantes, communi decreto ſuffoſſionem parietis moliuntur. Quod noctu ut decreverant explentes, Eccleſiam ingreſſi, armillas cum calamis fabrè adjunctis exportant, eodémque foramine egrediuntur, oppilantes humo aditum foſſæ: tantóque ſilentio id à furibus patratum, ut nemo excubantium perſentiſcere quiverit, quónam pacto tale completum fuerit facinus. Hora præterea ſurgendi adveniente, cùm tantum ſcelus venerando cuſtodi Chriſtiano innotuiſſet, qui dolor pectori ejus inrepſerit, quæ oculis lacrymæ profluxerint, fateor non facile dictu. Cúmque hujuſmodi lamentis ſolito perveniens ad tumbam, acriter cauſari ac conqueri cœpit, cur latronibus ſe ſpoliandum tradiderit. Et quia fiduciam ſeſe à B. Benedicto audiendi cum ſimplicitate nimia ceperat, etiam peregrino ſermone ruſticitatem cauſandi exſequebatur, (nam natura Germanus erat) ita inquiens: S. Benedicte, ut quid pigreſcendo dormitas? quamobrem domum tuam tam negligenter provides, ut quod in honorem operando confero, tu latronibus furto ſubducere permittas? certè mihi non eſt curæ ſi etiam tibi bracas auferant, qui armillas non defendiſti. Crede mihi ſi armillas tuas non reſtituerint mihi, nec unam tibi candelam accendam. Hæc & alia multa in hunc comminans modum, ſimúlque baculo petram ante ſepulcrum poſitam percutiens, triſtis abſceſſit; ſed omnipotens Deus nequaquam diutiùs contriſtari paſſus eſt ſervum ſuum, quin potiùs meritis & interventu Beati Patris, cum quo fiducialiùs conqueri ſolitus erat, celerrimè mæſtitiâ relevatum, gaudio competenti replevit. Siquidem præfati latrones ſcelus ſemel attentatum iteratò repetentes, foramen ſuffoſſi parietis quod pridem tellure oppleverant, paucis diebus interjectis expetunt: egeſtáque humo ingreſſum moliuntur. Confeſtim verò à cuſtodibus capti, quæſtioni ſubduntur: fatentur facinus, ſéque ob id Eccleſiam ea hora ingreſſos, ut omne aurum atque argentum cum gemmis à S. Benedicti lecto extrahentes auferrent. Requiſiti autem quomodo tantùm ſcelus nudis patrarent manibus, præſertim cùm neque ſubulas majores, neque malleos margulos*, nec aliquid officinæ fabrilis ſecum haberent, quo tam fabrefactam deſtruerent opus; cultros ex manicis protulerunt, quibus ſe actutùm omnia perpetrare confeſſi ſunt. Servati igitur uſque ad tempus diurnæ lucis, venerabili præſentantur Chriſtiano, qui ſciſcitatus ab eis quid ex armillis quas furto abſtulerant egiſſent, reſponſum accepit, eas reconditas ſecum haberi. Graviter itaque redarguens acritérque in eos invectus, quare tantum nefas aggredi auſi fuiſſent, quod Deo hominibúſque exſecrabile foret: porrò leges humanæ abſque ullo miſericordiæ reſpectu vitâ eos carere, ſuſpendio juberent; poſtremò Heliſæi Prophetæ exemplo qui Regis Syriæ latrunculos, quos ad ſe interficiendum direxerat, captos oculis, in medium deduxit Samariæ, atque Rege Iſrael requirente à Propheta, utrúmne eos gladio percuteret, prohibuit; quin potiùs pane & aquâ refocillatos ſuis remiſit: miſertus latronum labori, cibo potúque refici juſſit atque incolumes ad propria remeare, interdicens nequando ad talia audenda prorumperent.

XXVII. Ludovico Pio Imperante Francia turbatur.

Divi Auguſti Ludovici temporibus, cùm ſecundum Evangelicum Domini dictum, abundante iniquitate refrigeſceret caritas multorum, diſſidio gentis Francorum accidit multifariàm Rempublicam ejuſdem Regni affligi. Namque pravorum hominum conſiliis, dum conſultatio Reipublicæ in ſuperbiam dominatúmque ſe transformavit, Primoribúſque magis ſibi invicem invidere & obloqui, quàm regni utilitati conſulere placuit; cœpere Regibus

boni quique suspectiores exsistere, quibus (ut ait Crispus) semper aliena virtus formidolosa est; atque in primis genti contraria sentire. Qua de re actum est, ut dum Imperator nobilitatem veteranorum deponendo insequitur, ac hi memores pristinæ virtutis, defensare libertatem nituntur defectionis ab Imperatore, Regníque magnum pararint exitium. Sed quia nostri haudquaquam propositi est, Regum actus stilo comprehendere, immò miranda Dei opera per servum illius Benedictum patrata litteris committere, relictis quæ (ut ita dixero) perperàm necne procaciter peracta sunt, ad ea quæ cœpimus redeamus. Imperator (ut dictum est) suspectos Francorum Primores habens, Germaniæ populos Aquitaniam profecturus evocat, Saxones videlicet, Thoringos, Baioarios atque Alemannos: eísque quos virtute Francorum pater armis subegerat, Regni statum incomposité committit. Illud quo animo Franci exceperint, in promptu est agnoscere. Libertate igitur Transrhenani acsi ob tutelam Imperatoris adepta, vitiis sese omnémque subdidêre exercitum, deprædationibus scilicet pauperum, bonorum virorum dehonestationibus, sacrorum locorum violationibus, ac reliquis quæ piget enumerare malis. Sed dum Imperator expeditionem in filium agens, Aquitaniam versus Ligeri fluvio propinquaret; accidit quosdam supradictorum populorum duces, villulas Cœnobij S. Benedicti vastando attingere. Cùm verò grassante prædonum sævitia, quid jam pauperibus diriperent deesset, Monasterio proximant; idipsum quod & in reliquis acturi locis. Erat haud longè à Monasterio armentorum grex non parvus depascens, qui continuis Fratrum necessitatibus deputatus ad serviendum erat. Hunc prædonum valida invadens manus minatur partim securi percussum suis epulis præparare, partim secum sibi apta abducere. Quibus cùm armentarius diceret non debere eos gregem sancti contingere Benedicti; quod si agerent, eis impunè non cedere; illi indignantes, pinguiorem quam conspexerant juvencam à toto separatam grege jugulari præcipiunt: quâ religatâ, unus ex eis qui audacior videbatur, evaginato ense exertóque brachio vaccam percutere nititur. At verò in ipso conatu vinctus ligatúsque inextricabilibus vinculis hæsit; itaut erexerat brachium cum ense retinens, nullámque in partem deflectere valens. Videres miserum adstare ipso suo conamine loris non parentibus vinctum, virtutémque divinam quam in suo spreverat delicto, re ipsa in se experiri. Socij videntes emissam cælitus vindictam in comparem desævire, consternati animo culpam confitentur; misericordiámque ab eo quem superbè contempserant, sancto scilicet exposcunt Benedicto. Depositis denique armis, calceis pedibus resolutis, terram capitibus adspergunt: sicque remedium petituri Monasterium properant, deducentes secum illum divinitùs vinctum latronem. Et ubi Basilicæ proximant, prostrati ante ostium culpam cum lacrymis confitentur: nec illum solummodo reum sceleris, sed omnes unà conscios esse criminis edicunt. Postremò voto se obligant, numquam se cuiquam ex familia S. Benedicti aliquid molestiæ inlaturos, simodò gratiam illius promereri valerent. Cernentes interea custodes sacræ domus devotionem virorum, totóque inclinatos animo ad misericordiam pij Judicis impetrandam, humi prostratos erigunt, dejectósque animo ac corpore consolantes, Ecclesiam introducunt, atque ad sanctum tumulum perducunt. Oratione completa miser resolvitur, atque Domino cum sociis grates pro posse, ac liberatori suo Benedicto agens, ad sua regreditur, apertè ubique prædicans divinam huic loco præstantius inesse virtutem; nullíque ex sententia cedere, si quid pravi adversus sanctum molitus fuerit Benedictum.

Circ. An. DCCCXXXIII. Julii XI.

Militi vaccam Monasterij cædere volenti brachium rigescit.

XXVIII. Imperij Francorum monarchiam Ludovico Augusto (ut præfatum est) gerente venerabilis Abbas Hilduinus Cœnobij S. Martyris Dionysij Legatos Romam direxit, atque ab Eugenio Papa corpus S. Sebastiani Martyris impetravit, quod delatum in S. Medardi Basilica juxta corpus ejus in loculo gestatorio ad tempus collocavit. Quo in loco innumera miraculorum à Christo

S. Sebastiani Translatio.

Circ. An. DC. LIII. Julii XI.

patrata sunt opera interventu sancti Martyris. Postera sanè tempestate, Boso [a] Abbas Monasterij sancti Confessoris Benedicti palatium evocatus adierat: unde regrediens transitum per Monasterium S. Dionysij congruum habuit. Proinde divertens ad præfatum Cœnobium cum Hilduino reverendo Abbate colloquium habuit familiare, intérque familiaritatis colloquia Reliquias ab eo sanctorum Martyrum expetiit, Dionysij scilicet, Rustici & Eleutherij, atque Sebastiani. Cujus precibus nobilissimus Abbas libentissimè annuens, quod petebatur sub ea conditione præstitit [b], ut quotannis adveniente natalitio eorumdem Martyrum, celeberrima apud nos ipsorum festivitas more Monastico haberetur. Susceptis gratantissimè Boso Abbas Sanctorum pignoribus, lætus ad propria regreditur *. Die verò adventûs sui ad Monasterium, jussit directo misso, ut cum honore satis condigno Fratres sibi occurrerent haud procul à Monasterio. Jussis obedientes Fratres excipiunt Memorias sanctorum Martyrum cum honore quantum mortalibus conceditur digno sub die undecimo Kalendarum Juliarum, atque in Ecclesia sanctæ Dei Genitricis MARIÆ collocant. Sequebatur autem Reliquias Sanctorum non minima multitudo virorum ac mulierum summa cum devotione, ob quædam miraculorum beneficia à Domino per beatos Martyres patrata. Porrò quia ex antiqua auctoritate sancitum erat, feminas infra exteriores portas Monasterij haudquaquam transitum introrsùs habere; hi qui alongè Memorias Sanctorum secuti fuerant, ad preces convertuntur, ut permitteretur eis poscentibus causâ orationis Ecclesiam in qua Sanctorum Reliquiæ depositæ erant ingredi, votáque sua persolvere. Quod quia adversum erat Religioni Monasticæ, nullo omnino pacto impetrare valuerunt. Illis verò in prece perdurantibus, cœpere etiam quique nobiliores causâ tanti rumoris excitati ad tam venerabile undecumque confluere spectaculum: junctísque precibus vix extorquere quoquomodo ab Abbate & Fratribus potuerunt, ut extra portam Monasterij ad Occidentalem plagam in loco nemoribus consito tentorium extendi juberet, quo Memoriæ Sanctorum certo tempore, hoc est Vigilia Dominici diei deferrentur, manerentque sub reverenti vigilum custodia ibidem tam Monachorum quàm Clericorum usque ad eamdem horam Dominici diei, iterúmque sacris referrentur ædibus. Quod cùm impletum fuisset, multitudines plebium non solùm ex contiguis, verùm procul positis locis, medelam animarum ac corporum consecuturæ eò confluxere. Operabatur denique Dominus per clarissimos Martyres suos incredibilia virtutum dona, quæ ipsi quoque pueruli ex parte conspeximus: ut liquidò patesceret etiam nunc in his suis dilectissimis testibus illud compleri, quod olim eis qui in eum vera fide crediderint repromisit, ita inquiens: *Amen dico vobis, quia qui credit in me, opera quæ ego facio, & ipse faciet, & majora horum faciet.* Siquidem capti oculis, quolibet scilicet corporis vitio, seu pessimo lippitudinis humore, seu glaucomate adoperti, clarissimum recipiebant videndi usum: debiles verò gravamine gressuum qui numquam pedibus incesserant, facilitatem gradiendi summo cum gaudio recuperabant: dæmones ab obsessis extrudebantur corporibus, lunatici medelam assequebantur optatam. Præterea quidam membrorum quorumdam incendium male perpessi, quod

Reliquiæ SS. Dionysij & Sebastiani Floriacensibus concessæ.

[b]

* *hic desinit codex Pratensis.*

NOTA *& lege Præfat. Tomi I. ac 2.*

Auctoris ætas.

Iohan. 14. 12.

Miracula facta.

[a] Ebbo Remorum Antistes à Ludovico Pio Imp. exauctoratus *commendatus est ad custodiendum* BOSONI *Abbati in Monasterio S. Benedicti, sub cujus manu exsulabat, quando Domnus Imperator viam totius ingressus est carnis* anno DCCC. XL quæ verba leguntur in Clericorum Remensium narratione. *Defuncto autem eodem Imperatore* (ut habet Epistola Synodica Concilij Tricassini ad Nicolaum Papam I.) Hlotharius *ab Italia in Franciam venit: cui ad Vvormaciam civitatem Ebbo, deducente* BOSONE *Abbate cui commendatus ad custodiendum fuerat, occurrit.* Bosoni successit Rodulfus, Rodulfo Bernardus, infrà.

[b] Nempe duo ossa coxendicis S. Sebastiani, quæ hactenus à Floriacensibus nostris asservantur. Johannes Boscius in Biblioth. Floriac. pag. 257. refert mortuum ad altare S. Sebastiani in Monasterio Floriacensi anno 1444. suscitatum. Parœcialis Ecclesia Floriacensis S. Sebastianum Patronum agnoscit. Præter Reliquias S. Dionysij hîc memoratas, HILGALDUS Monachus Floriacensis accepit à Roberto Rege *de Casula S. Dionysij, Dalmatica S. Rustici, casula S. Eleutherij, de vestimentis eorum sanguine adspersis, de carnium eorum pulvere & funiculo triplici quo fuit adstrictus Dionysius*, quas Reliquias in Oratorio à se condito apud Floriacum collocavit, ut ipse in Vita Roberti auctor est.

genus

genus morbi incurabile, Medici derivato nomine à cancere Canceráuma vocitant, ſanitatem perfectam à ſe adeptos gaudebant. Innumera proinde ſanitatum dona (ut præfati ſumus) per beatorum Memorias Martyrum Dominus in tabernaculo quo tempore ſtatuto deportabantur, operatur ad laudem & gloriam nominis ſui, qui Electos ſuos ubique glorificat, non ſolùm æternæ beatitudinis præmia largiendo, verùm in præſenti ſæculo mortalibus deputato miraculis illuſtrando. CIRC. AN. DC. LIII. JULII XI.

Sed ne imparem meritis idem conditor ac redemptor humani generis JESUS-CHRISTUS ſanctiſſimum oſtenderet Benedictum, immò ne aliqui minùs intelligere valentes divinam diſpenſationem, glorioſiores quàm maximè apud Dominum hos putarent exſiſtere Martyres, qui ſanguinis effuſione proprij coronam ſibi parârint felicitatis perpetuæ, quàm illum qui abſque martyrij palma in pace animam ſedibus patriæ cæleſtis immiſerit; placuit illi, haud diſparia per ſervum ſuum dilectiſſimum patrare miracula apud ſacratiſſimam Ædem qua condita ejuſdem Patris membra ſervantur. Namque delatus à parentibus puer parvulus ad Memorias ſanctorum Martyrum, cùm ſalutem nequicquam diutius expetitam conſequeretur; (erat enim crurium exſiccatione, nervorúmque contractione adeò debilis, quinetiam taxilli ita natibus tenaciter inhæſerant, quòd numquam à nativitate greſſuum inceſſum experiri quiret) deportatur à bajulis ad ſepulcrum ſæpe memorati Confeſſoris Chriſti Benedicti: ibíque interdiu perſeverans, poſtridie concinentibus nobis cunctíſque qui aderant Fratribus (nam veſpertina ſynaxis tunc celebrabatur) cœperunt ſe nervi diu contracti extendere, arídique meatus venarum ſanguinis infuſione humectari. Tali quoque natibus vehementer adſtricti, paullatim ſeſe ab eis abjungere. Nec mora, extenditur puerulus, & toto corpore pavimento inhæret: paullo pòſt verò ſanus exſurgens, quamquam titubanti greſſu, diverſam in partem liberè cœpit diſcurrere. XXIX. Contractus ſanatus.

Hoc per Dei gratiam impleto miraculo, ex improviſo quidam rabie dæmonum furiíſque agitatus advenit. Maldabertus hic vocabulo nuncupabatur, qui paullò antè à civibus Aurelianæ urbis comprehenſus, uti cerebroſus virgis cæditur, vinculis conſtringitur, cuſtodiæ mancipatur. Sed omnia devincens, curſu rapido Monaſterium petit, ibíque bacchari per cuncta miſerrimè cœpit, membra torquere, in abſidem defringere, crimen rotare, arcuatâ dorſi ſpinâ alvum protendere, ſaltibus in aëra ſemet revolvere, ac per omnes motus corporis diabolicis incitamentis vexari. Prô dolor, miſerrimum ſpectaculum! artatur tandem vinculis, atque ad columnam Eccleſiæ ab ea parte corporis qua veſtis cingulo ſinuatur, infelix duriſſimè conſtringitur. Acceditur ad eum à Sacerdotibus, qui exorciſmos ac cuncta quæ erga energumenos agi debent, impleverant. Interrogatus nomen edicit, Legionem ſe nuncupari confitetur. Volvebatur denique diverſo circuitu columnarum, & motibus peſſimis infeliciſſimum detorquens corpus, quid in ſe gereret oſtendebat. Luctabantur (ſi fari liceat) agmina illa dæmonum cum interceſſionibus Sanctorum. Equidem miſer ille monitu religioſorum Monachorum, qui eum ad obſecrandam Domini miſericordiam, Sanctorúmque omnium interceſſionem impellebant, ſolitus erat veluti orationem invitus fundens dicere: Deus libera me ab hoſte antiquo, qui me obſidet. S. Benedicte, tu illum punge. Et hoc non certè voluntariè, ſed immundis agitatus furiis, joculariter ut innumera alia proferebat. Quid plura? interventu ſereniſſimi Patris, Divina miſeratione reſpectus liberatur à diaboli laqueis, & ſoſpes ac quietus intra Eccleſiæ limina reſidet. Cum loquentibus ſibi quomodo arreptus à dæmonibus fuerit explanat, confitetur culpam, ſéque ob ſcelerum enormitatem immundis traditum ſpiritibus, contrito corde & humili ſpiritu proclamat: grates Domino liberatori ſuo, necnon interceſſori B. Benedicto refert, ſícque incolumis ad propria remeat. Huic conſuetus abhinc tempore quo advixit, mos incidit, annis ſingulis redeunte XXX. Energumenus liberatur. NOTA exorciſmi uſum.

CIRC. AN. DC. LIII. JULII XI. tempore sanitatis adeptæ cum voto ad limina sancti Confessoris Christi properare, atque oratione peractâ sua repetere.

XXXI. Item alius. Hoc tali tantâque Dei clementia à rabie dæmoniaca liberato, alter vinctus diris ligaminibus à superioribus partibus Ligeris alvei deducitur, obsessus & hic à crudelissimo dæmone. Alligatur denique ad columnam Ecclesiæ. Sanguinei huic obtutus, pallidus color, macilenta facies, torvus adspectus, quique mortalibus plurimum terroris incuteret. Illicitum ei erat panem comedere: non enim permittebatur à dominatore suo cibo more humano uti. Triduum transire absque alimento solitus erat, aquâ interdum simplici utebatur, exorcizatam coactus accipiebat, vociferans ac detorquens membra. Carnem aliquando avidè, sed sordidè (si daretur) more canum edebat; hujusmodi victu miser infelicem trahebat animam. Hic diutiùs apud sacram Ædem diversis atque immanissimis cruciatibus vexatus, postremò vinctus manicis ad Memoriam sanctorum ducitur Martyrum, quo etiam cineres sæpedicti Confessoris Christi Benedicti à fideli plebe venerabantur. Religatur ad stipitem tabernaculi, ibíque nimiùm affligitur. Sciebat nempe impius tortor, virtute meritísque Sanctorum citiùs sese pellendum ab obsesso homine: ideóque crudeliùs in eum omni genere desæviebat. Sed circa horam tertiam cùm jam Missæ celebrarentur, post lectionem Evangelicam in somnum miser ille convertitur: dúmque à Sacerdote oblata sanctificaretur hostia, visum est cuidam Fratrum nostrorum, cui nomen GARNO, quibusdam quoque ex Clericis, ac si tres muscæ magnæ multúmque nigerrimæ ab ore vexati hominis egressæ foras tabernaculum avolarent. Quod postquam visum est, cœpit ægrotus quietiùs agere, atque miseratione Domini Sanctorúmque illius interventu à persecutore humani generis ereptus sanitati restitutus est: hócque modo incolumitatem adeptus propria revisit.

XXXII. Comes item rabidus. Castrum quoddam in Burgundiæ partibus in latere montis supra fluvium Hermentionem* vocabulo situm, adjacenti regioni nomen indidit: namque à Tornodoro* vicina regio Tornodorensis dicitur. Huic præerat quidam nobili ortus prosapia, vocabulo RACULFUS, ex officio vicem Comitis agens, qui ob pravitatem morum pessimorúmque actuum immanitatem mente captus in rabiem vertitur. Cúmque semetipsum ac reliquos circumquaque sibi adstantes gladio, fustibus, ceterísque sibimet occurrentibus telis petere vellet; tenetur à suis, vinctúsque cum magno apparatu uti opulentissimus virorum ad Monasterium deducitur: illícque diu debacchatus, intantum ut dentibus frendendo minaretur si licitum foret accedentes ad se morsibus laniare; evolutis ferme diebus quindecim, interventu B. Benedicti meliùs sapere cœpit; nec longè pòst adprimè saluti restitutus, cum gaudio non tantùm unius viri, sed & multorum, nativum repetit solum. Hæc & alia multa ea tempestate miranda Dominus per servum suum carnis sarcinâ absolutum operari dignatus est: quæ inertiâ eorum, quorum studiis nota populis debuêre fieri, prætermissa sunt. Ceterùm ea quæ visu corporeo nos cognoscere quivimus, quæve fideli narratione comperimus, summisso genere loquendi, quod vel maximè in agendis rebus valet, ad posterorum notitiam hortatu Majorum transmittere curavimus.

* L'Armenson.
* Tonnerre.

XXXIII. Ludovici Pii filii Regnum partiuntur. Verùm piissimo Augusto Ludovico carnis onere spoliato Regnum Francorum quod ex diversis nationibus solidum corpus fuerat effectum, trifariàm dividitur, atque à tribus ejusdem Imperatoris filiis ad regendum suscipitur. Et major quidem natu LOTHARIUS Franciam cum Italia, LUDOVICUS Saxoniam omnémque Germaniam, CAROLUS autem junior Burgundiam cum Aquitania possedit. Sed ut de Regnis taceam, bellísne attrita decreverint, an pace continua aliquanto floruerint, nostræ partis ærumnas breviloquio excurrere libet. Carolo Regni non minimam assecuto partem, infortunium junctum fortunæ, rempublicam maximo profligavit damno, ac primùm

Circ. An. DC.LIII Julii XI.

Marchisis [a] Britannici limitis inter se gravi perduellione dissidentibus, bellum oritur utræque lugubre parti. Quamvis enim Rainoldo occumbente victor Lambertus exstiterit, non adeò tamen victricia ab hoste retulit signa. Dum millia suorum prospexit oppetisse satellitum, ídque adversum Heriveum repetens, primus natorum Rainoldi arma ob vindictam paternæ resumentem necis, eumdem malè depugnantem vicit, telísque confossum neci tradidit. Hoc dissidii genere bellatoribus utrimque pereuntibus, pænè omnis illa regio defensoribus nudata suis, præda gentibus paruit externis. Brittonum siquidem proxima vis limitem transgressa antiquum, Namneticam regionem, Andegavensem quoque Meduanam * usque fluvium vastando cædibus atque incendiis in suam redegit potestatem. Obstiterat quidem Lambertus jampridem id annitentibus: sed jussu Regis loco cedens, Brittonibus explere conatus permisit barbaricos. Præterea Nortmanni, gens Aquilonalis, nostro generi plus æquo præcognita, non jam piraticam exercendo, omnem oram maritimam pessumdedit, atque (ut veriùs dicam) in vastam redegit solitudinem. Fuerant eorum pessimi conatus sæpe à Ducibus illarum regionum sibimet succedentium frustrati, Lamberto scilicet atque Rotberto necnon Rainulfo: sed illis varia pereuntibus sorte, omnis fere Neustria, quæ à Genabensi urbe per transversum Lutetiam usque Parisiorum pertingit opidum, Nortmannicæ patuit feritati. Inruptionibus namque creberrimis cuncta vastando circumeuntes, primò pedites quidem, eoquòd equitandi peritia deesset, deinde equis evecti more nostrorum, omnia pervagantur. Intereà stationem navium suarum, acsi asylum omnium latrunculorum in insula quadam Cœnobio S. Florentii [b] supposita componentes, mapalia quoque instar ædificaverunt burgi, quo captivorum greges catenis adstrictos asservarent, ipsíque pro tempore corpora à labore reficerent expeditioni ilicò servitura: ex qua inopinatos discursus agitantes, modò navibus, mòdò equis delati: totam circumcirca delevêre Provinciam, & primò quidem adventu urbem Namneticam incendio cremavêre. Andegavensem percurrentes regionem, ipsam quidem civitatem concremant; Pictavorum verò castella atque vicos, omnémque patriam à mari usque eamdem Pictavam urbem populantur, vastant, cædibus replentes omnia. Sequenti tempore navigio Turonum veniunt, eámque de more stragibus opplentes, ad postremum ignibus tradunt. Populata omni circumquaque regione, haud longo pòst, superiora Ligeris amnis navibus expetentes, Aurelianis perveniunt: captámque urbem auro distrahunt, Agio [c] tunc temporis præfatæ urbis Præsulatum gerente: sícque ad tempus recedentes, secundo adventu prædictam civitatem combustione dissipant, Matre dumtaxat Ecclesia quæ in honore sanctæ Crucis jubente Constantino Augusto à B. præsule Evurtio sacrata erat, studio bonorum hominum remanente. Quid denique solius Neustriæ clades memorando stilum protrahimus? haut solæ quatuor suprà memoratæ urbes excidii damna sensêre. Quid Lutetia Parisiorum nobile caput, resplendens quondam gloriâ, opibus, fertilitate soli, incolarum quietissima pace, quam non immerito Regum divitias, emporium dixero populorum? Num magis ambustos cineres, quàm urbem nobilem potis est cernere? Quid proinde Bellovacus, quid Noviomagum & ipsæ quondam Galliarum præstantissimæ

Margin notes: a — Qualis tum rerum facies. — *Mayne seu Mayenne. — Nortmannorum incursiones & dira facinora. — Nota antiquos Neustriæ limites. — b — Anno DCCC.LIII. — c

a Illo sæculo IX. Marchisorum nomen primùm audiri cœpit, qui sic dicti sunt à marcha seu marchia, quæ vox limitem significat, eoquòd limites regionis custodirent, sicut antea Duces ac Comites.

b Monasteriũ S. Florentii in monte Glonna, diœcesi Andegavensi, haud procul à Ligeri situm in extremis Aquitaniæ partibus, nunc Vetus dicitur, ut distinguatur ab alio ejusdem nominis, quod priori à Normannis everso primùm in castro Salmuriensi itidem ad Ligerim posito, postea prope Salmurum opidum constructum est, retinétque Abbatiæ nomen, à qua dependet antiquius Monasterium, utrumque Congregationi S. Mauri attributum.

c Agius ordinatus est Aurelianensis Episcopus anno DCCC.XLIII. ut costat ex Concilii Vernensis II. c. 10. anno insequenti habito. Conciliis variis postea subscripsit, Belvacensi anno 845. Parisiensi anno 846. Turonensi IV. anno 869. Suessionensi II. & Vermeriensi itidem II. anno 853. Saponariensi anno 859. Tusciacensi anno 860. ac Suessionensi III. anno 867. Successorem habuit Walterium, de quo infrà.

CIRC. AN. DC.LIII. JULII XI.

urbes, nónne & ipsæ inruptionibus Nortmannicis, atque hostili gladio concidêre? Piget referre Cœnobiorum nobilissimorum tam virorum quàm feminarum Deo devotè servientium excidia, stragésque non ignobilium plebium, captivitates matronarum, Virginum ludibria, ac cuncta quæ victis victores inferre valent infanda tormentorum genera. Quid Aquitanicæ gentis ingentem referam afflictationem, quæ olim bellorum nutrix, nunc frigidam bello præferat dextram, suísque orbata luminibus, Ducibus egeat alienis? Etenim ipsa quoque optimos quosque genitalis soli in sese elidens, patet nunc præda gentibus alienis. Ab ipso quippe (ut ita loquar) Oceani litore, Orientem versus, Arvernum usque clarissimam veteri tempestate Aquitaniæ urbem, nulla libertatem retinere valuit regio, non opidum aut vicus, non denique civitas, quæ non strage ferali ceciderit Paganorum. Testatur hoc Pictavis fecundissima quondam urbs Aquitaniæ: hoc Santonum, hoc Engolisma, hoc Petrocorium, hoc Lemovica, hoc certè Arvernus, terminus nuncusque barbarici gladii: ipsúmque Avaricum* caput regni Aquitanici proclamant, nulla scilicet bellica obviante, manu hostili graviter sese concidisse incursu. His atque hujuscemodi malis per triginta fermè annorum spatium, Gallis non absque piaculo quorumlibet detritis, cultus quoque Divinæ religionis quomodo processerit, utrùm necne floruerit, in promptu est cuilibet, licet tardioris ingenii, mortalium persentiscere. Quis enim Christianæ Religionis ordo normam eò propositi ad liquidum exsequitur, ut non magis prævaricator mandatorum Christi judicetur, si actuum executio ritè vestigetur? Unde non immeritò talibus, hoc est nobis transgressoribus præceptorum suorum, ultionis vindictam olim per Prophetam repromissam videtur infligere. Dicit enim comminans per Jeremiam Prophetam: Pro eo quod non audistis verba mea, ecce ego mittam, & assumam universas cognationes Aquilonis ait Dominus, & adducam eas super terram istam, & super habitatores ejus, & super omnes nationes quæ in circuitu illius sunt. Et interficiam eos & ponam eos in stuporem & sibilum, & in solitudines sempiternas, perdámque ex eis vocem gaudii, & vocem lætitiæ, vocem sponsi, & vocem sponsæ, vocem molæ & vocem lucernæ: & erit universa terra ejus in solitudinem, & stuporem. Itemque per Ezechielem Prophetam: Fac conclusionem, quoniam terra plena est judicio sanguinum, & civitas plena iniquitate, & adducam pessimos de gentibus & possidebunt domos eorum, & quiescere faciam superbiam potentium, & possidebunt fructuarium eorum. Angustia superveniente requirent pacem, & non erit: conturbatio super conturbationem veniet, & auditus super auditum, & requirent visionem de Propheta, & lex peribit à Sacerdote, & consilium à Senioribus. Et post pauca: Secundum viam eorum faciam eis, & secundum judicia eorum judicabo eos, & scies quia ego Dominus. Est itaque cernere comminationem propheticam nostro assignari ævo, quando ob scelerum immanitatem populus quondam Dei & oves manuum ejus dati sunt nationibus in deprædationem captivitatémque durissimam: atque solum nupera florentissimum ætate, ubere gleba, cunctarúmque opulentia rerum, redactum in vastitatem ac solitudinem extremam. Libet igitur cum Propheta David veraciter exclamare: Justus es Domine, & rectum judicium tuum: atque cum altero humiliter implorare: Domine, miserere nostri, te enim exspectavimus: esto brachium nostrum in mane & salus nostra in tempore tribulationis Hæc de excidio jucundissimæ patriæ breviter litteris mandare libuit, quò his quæ consequenda erant clariorem pararemus viam. Omissis scilicet infandis malorum cladibus, quæ ipso sui horrore & execratione, stili cursum in semet hebescere cogunt, jam nunc ad propositum redeamus.

* Bourges.

Ierem. 1.

Ezech. 7.

Psal. 118.

Isa. 32. 2.

XXXIV. Floriacense Monasteriũ à Nortmannis diripitur ac cõburitur.

Intereà Nortmanni, ut suprà paucis prælibavimus, secunda inruptione Aurelianos aggressi, urbem ambustione concremant: pársque illorum, duce BARETO cum quadraginta navibus, Monasterium S. P. Benedicti expetunt, quod ab urbe Aurelianensi decem & octo distat millibus. Illud denique va-

cuum habitatoribus reperientes, cunctis verò mortalium temporaneis refertum commodis, more sibi familiari prædantur, dissipant, ad postremum verò igni immisso adurunt [a]. Aberat jam tunc corpus sacratissimum Confessoris Christi Benedicti: siquidem prima vastatione præfatæ urbis, curam hujus sacri loci agente BERNARDO [b] nobilissimi generis viro, levatum à loco sepulcri sanctissimum corpus in scrinio cum honore congruo repositum est: sícque in loculo gestatorio collocatum, qualiter quocumque fugiendi impelleret necessitas, à Fratribus fugæ præsidio sese tuentibus deferrit posset. Sed gratia Christi agente, gentili gladio sedes sibi aptatas repetente, sanctissima membra loco conduntur proprio. Secundo verò incursu hostium, jam prælibato Abbate ultimos sui regiminis decurrente soles, iterum levatum sanctissimum corpus atque in loculo vectario depositum, hac illácque prout opportunitas fugæ se obtulit, à Fratribus defertur. Non tamen infra hæc temporis spatia gratia Divina servos suos quamquam miserabiliter peregrè incertísque sedibus jactatos oblivisci dignata est, quin miraculis solaretur per dilectissimum suum patratis: quatinùs titubantia propter tot adversos casus hominum corda, ex præsentia tanti Patris, virtute quoque præ oculis habita, abundantiùs roborarentur. Post exhaustum namque gravi grassante incendio Cœnobium, nulla jam soli gratia remanente (quippe qui non Templa divinis cultibus apta, non lares diversis exstructi usibus, non horrea, non penora, non certè quippiam decoris, aut utilitatis restiterat) nudíque maceriarum parietes stuporem spectantibus oculis, horrorémque magis quàm decus aut gloriam præferrent; compulsi Fratres domum quondam quieti aptatam interpositis partientes arcubus, de parte umbram finxere minoris sacelli, in quo fabricato altari Divinum officium interdiu celebrabant. Quo etiam in loco [c] corpus beatissimi deferunt Benedicti, in loculo adhuc gestatorio positum. Dum igitur sancta eo quiescerent membra, Deo operante tale quoddam accidit miraculum.

CIRC AN. DCLIII. JULII XI.

XXXV. Pejerās per S. Benedictum castigatur.

Tempore præfixo, hoc est septimâ feriâ, per totius cursum anni ex villis in proximo constitutis, more consueto orbis, ad distrahendas seu coëmendas merces populus confluere solet in loco juxta Monasterium posito, qui dicitur Vetus Floriacus. Quadam itaque die Sabbati duo compares locum adeunt mercandi gratiâ: quorum alter in sacculo (ut ipse ferebat) duodecim habebat denarios, quos simul ex mercibus distractis acceperant eósque inibi inter se dividere convenerat. Sed dum ille qui nihil ex eis habuerat, à socio sibi debitam requireret partem, ille verò se ei reddidisse fateretur; contentione oborta, Judex fori, Engilraus vocabulo, accurrit. Cúmque litem dirimere vellet, atque ille qui pretium habuerat, compari se reddidisse modis omnibus affirmaret, nec dictis ejus fides adhiberetur; necessitate compulsus dexteram contra Basilicam extendens, cum furore juramentum protulit, ita inquiens: Per istum S. Benedictum ego illos ei reddidi denarios. Quod quia temerè ac falsò juraverat, nequaquam ex impunitate gavisus est: siquidem manum, quam cum brachio improvidè pejeraturus tetenderat, ad se revocare nequivit; sed in suo conamine obrigescens, stupida remansit. Territi omnes qui aderant, quid consulto opus esset, scrutantur evestigiò. Nihil verò consilii salubrioris repertum,

[a] Id factum anno DCCCC. LXV. ut scribitur in Annalibus Bertinianis & in Chronico anonymi quem Andreas Chesnius aliis Auctoribus qui de Normannorum gestis scripserunt, præmisit. Alia item vice idem Monasterium à Normannis combustum est, uti ad Illationis S. Benedicti historiam dicemus Sęculo IV. Benedictino.

[b] Bernardus iste seu Bertaldus Concilio Suessionensi II. apud S. Medardum habito interfuit anno DCCC. LIII. successítque Rodulfo, de quo Concilium anno DCCC. LIX. apud Saponarias habitum c. II. *Tandem postulavit humiliter generalis Synodus se ad terram usque prosternens ante Karolum Regem & Rodulfum Biturigum Archiepiscopum, obsecrans & adjurans per Crucem & Christi sanguinem, ut Privilegium Monasterii S Benedicti quod annuente præfato Rege firmaverant, quódque idem Rodulfus subscripserat, qui præfatam Abbatiam inregulariter retinebat, ratum & inconvulsum servare studerent.*

[c] Hinc colligunt socii Bollandiani, suspecta esse quæ à Diederico Monacho Teutonico in historia Relationis S. Benedicti ex urbe Aureliana contigisse referuntur, scilicet glaciem ultro liquefactam ac dissolutam, & arbores hieme floruisse. Quæ nonnisi hac occasione gesta dici posse existimant, nec ab Adrevaldo hîc prætermittenda, si vera fuissent. Hæc aliàs.

Circ. An. DC. LIII. Julii XI.

quàm ut reus virtutem jam expertus Divinam, veniam petiturus Ædem sacram expeteret. Quod ille impiger exsecutus, dejectus animo ac suplex Ecclesiam petit, deferens altera in manu quæ pænè obnoxia nequaquam fuerat, voti gratiâ furcam ferream tridentem. Postremò sternitur ante sacratissimam tumbam, vacuam quidem sancto corpore, sed virtute Divina ex societate quondam priorum ossium refertam: veniámque temeritatis ac criminis ex perjurio contracti exorat, simul etiam misericordiam Domini precatur, quatenus interventu piissimi Pastoris, cujus venerabile nomen sacramento velut vilissimam attentaverat rem, sanitatem assequi mereretur. Affuit clementia Conditoris precibus affectuosis miseri poscentis auxilium eximii Ducis, ejúsque intercessione medelam infirmus consequitur, lætúsque forum repetit. Sed ne fortè plurima tristitia pro perditis absorberetur nummis, consolari eum Dominus dignatus est, ejus virtute, cujus auxilio salutem illi voluit conferre. Namque (mirabile dictu!) cùm omnis ferè populi multitudo à foro ad propria recessisset, paucíque admodum remansissent, eo in loco quo major discursus fuerat plebis respiciens, vidit sacculum jacentem cum nummis quos perdiderat. Quem recolligens, gaudio majore afficitur, non solùm pro salute corporea, verumetiam pro invento paupertatis suæ laborioso quæstu. Huic admirabili signo aliud adjicitur annuente Christi gratia, longiori quamquam terræ interstitio.

Pœnitens convalescit.

XXXVI. Mulier clauda curatur.

Est intra mœnia urbis Aurelianæ Ædes in honore sanctissimi Benedicti constructa à venerabili præsentis loci Abbate nomine Medone; parvula quidem, sed in secretiori (ut eo putabatur tempore) loco sita civitatis, ac per hoc aptissima Monachis & Abbati in necessariis rebus agendis habitatio. Porrò circa tempora hiemis, inruptionem in superiora meditantibus Paganis, necessitate Fratres coacti eò se conferunt. Certè, ut jam suprà brevi memoravimus, bis civitate incendio concremata, tertiò distracta, nullus jam ei defensionis ac tutelæ videbatur usus inesse: donec venerabilis Pontifex ejusdem urbis cum summa dicendus reverentia, Galterius, Deo inspirante muros per cuncta fere destructos civitatis, sagacitate nobilis ingenii quâ præpollere cognoscitur [a] restaurans, defensioni coaptaret populorum. Huc itaque servi Dei devenientes, tempus pro opportunitate religiosæ transigunt vitæ. Affuit autem inter hæc apud sacram Ædiculam quædam femina ex burgo civitatis, itaut nequaquam pedibus incedere posset: sed per terram reptando, scamellorum * magis juvamine sese protraheret, quæ excubando pro foribus ipsius Ecclesiæ eleëmosynis religiosorum Fratrum pasci solita erat: exspectans si quomodo fieri posset, ut pietate Dei ac meritis beatissimi Confessoris corpoream assequi mereretur sanitatem. Cùm igitur diuturno spatio temporis id ageret, tandem respectu Divinæ pietatis, meritísque & interventu sanctissimi Benedicti sanitati restituitur, diúque in eodem loco sana & incolumis permanens, pòst virilem assecuta copulam, cum prole in eadem moratur civitate.

* Scabellorum.

XXXVII. Incendium restinguitur.

Quidam homo ex familia S. Patris Pauliacensi * pago mansiunculam ex levi structura, vimine scilicet ac genesta, super hereditatem construxerat suam: quò cuncta quæ adquirere potuit conducens, spem omnem protrahendæ pauperrimæ contulerat vitæ. Casu denique accidente, igne comprehensa, flammarum globum cœpit emittere. Perstrepentium autem tumultu, ut in tali assolet re, vicinarum homines villarum cœperunt concurrere. Sed cùm jam rogum flammarum altiùs ascendentem, concremationíque proximam cernerent, gradum compressêre, dicentes eam à nullo posse liberari quæ exstructa viminibus & compacta genestâ, levem pastum voranti præberet flammæ. Præ-

* Pauliacum *Pouilly* opidum in Nivernis.

[a] Hinc apparet Adrevaldum his miraculis describendis operam dedisse sedente adhuc Galterio seu Gauterio, Vvalterio, qui anno DCCC. LXXVI. Concilio Pontigonensi subscripsit, & Sedi Aurelianensi anno DCCC. XXCV. adhuc præsidebat ex Saussayo: qui Ædiculam S. Benedicti hîc memoratam conversam esse scribit in Ecclesiam parœcialem, nuncupatam S. Benedicti de Reditu, vulgò *S. Benoist du Retour*, sumpta appellatione à Relatione Corporis S. Benedicti in Monasterium Floriacense, quæ Relatio Vvalterio Pontifice contigerit.

tereà humano recedente adjutorio, pauper ille ad Divinum conversus auxilium ita aïebat: O Domine miserere mei, ne fame affectus moriar! S. Benedicte subveni mihi, & adjuva servum tuum, omnem enim paupertatem in hoc conduxeram tuguriunculo. Dum hæc & alia plurima flendo ingeminaret, Divinitas flexa ad misericordiam meritis sacratissimi Benedicti Patris, restinxit rogum, salvúmque omne remansit tugurium, uno dumtaxat pariete ambusto, qui erat contextus ex vimine, cunctáque illius remansêre illæsa. CIRC. AN. DC. LIII. JULII XI.

XXXVIII. Vineam Monasterij invadens morte corripitur.

Caput-Cervium * pagus quidam Aquitanicæ provinciæ Regia liberalitate Cœnobio S. Benedicti donatus, multis vicinorum insectationibus, & maximè primorum patriæ, à potestate hujus loci desciverat. At post longum temporis spatium, maximo labore Servorum Dei propriæ restitutus potestati, consiliúmque necessariò repertum est, ut habitatione congrua Monachis quoquomodo inibi constructa, assiduè Monachi duo vel tres ibidem persisterent: quousque faciles Aquitanorum animi ad nova quæque leviter mollienda, instantiâ Fratrum ab hac potiendarum rerum quiescerent fiducia. Mittitur ad id enitendum RAGANARIUS Monachus magnæ vir religionis, qui olim ab Imperatore Ludovico cum aliis Hierosolymam missus fuerat: atque cum eo SEGEVERTUS Presbyter ac Monachus: qui cellulam in prædicto compingentes loco, omnem Aquitanicæ genti abstulêre harum repetendarum rerum fiduciam. Exstitit eo tempore quidam vir ejusdem plebis haud ignobilis, Stephanus nomine, qui aliquam partem fundi proprij cuidam servorum sancti Benedicti accepto pretio distraxit. Servus autem ille fundum absque aliquo fructifero cultu adeptus, vacuam nequaquam permisit esse tellurem: sed eam optimè excolens vineam inibi plantavit, atque quo advixit tempore, in proprios retinuit usus. Decedente illo dominus ipsius terræ de qua præfati sumus, quod vendiderat rursus repetere conatur. Advocatus verò unà cum Raganario Monacho, ad locum cessionis terræ juxta morem legis adveniens, prædictam vineam ad jus S. Benedicti sua auctoritate revocare nitebatur. Proinde Stephanus impatientiâ levis animi commotus, Raganario Monacho itaut sedebat in equo propinquans, furibundè locutus est: Tibi dico, Raganari Monache, qui trans mare Hierusalem requisisti, per hunc testor ensem, quando tu & ego ab hoc recesserimus loco, S. Benedictus ex hac vinea nullam habebit potestatem. Cui furenti Raganarius infit: Certè ego ignoro, tu verò nescis, utrùm ab hoc loco recedere pro voto possimus. Ille iterum concusso ense juramentum repetens affirmavit se absque gratia S. Benedicti ab eo regressurum loco. His dictis confestim ab eo corruens, contritis collisísque omnibus membris in gestario ad domum propriam à suis refertur: & vinea quidem potestati S. Benedicti relinquitur, ipse verò Stephanus longo consumptus languore moritur.

* Sacerge

XXXIX. Caroli Calvi regnum infaustum. 2. Reg. 14. 12. Puer è lupi faucibus ereptus.

Rege CAROLO Francorum disponente Regnum fames admodum gravis universas occupavit Gallias, clades etiam ex insectatione Paganorum non modica totam per Oceani litora adtrivit gentem. Sed ut tertiam juxta Prophetam orbis experiretur plagam, graves immissæ sunt bestiæ, quæ famem cladémq; effugientes barbaricam hianti ore exciperent. Accidit autem ea tempestate, ut mulier quædam ex Matriniacensi egressa prædio infantulum minusculæ ætatis secum deduceret, quo cum aliis suæ ætatis luderet infantulis, ipsâ longiùs cum plurimis viris ac mulieribus prospectante: cùm subitò lupus à silva egressus filium mulieris illius rapuit, ac sustollens non silvam repetiit, sed per camporum spatia exportare cœpit. Cernens hoc infelix mulier, miserrimis vocibus plangoribúsque immensis indolens, mixta deinde vulgo, lupum insequi cœpit. At ille neutiquam territus, infantulum longiùs protrahebat. Sed cùm fatigatum vulgus à persecutione lupi cessaret, desperans ei se ullo modo prædam excutere posse, mulier quæ pro filij amissione artiori stimulabatur dolore, nequaquam ab incepto requievit cursu: sed magis pro posse citiùs properabat, invocans nihilominùs S. Benedictum, quatinùs ei ferret auxilium, reddendo filium proprium, servúmque suum extra ter-

Circ. An. DC.LIII. Julii XI.

minos ſuos nullatenus efferri permitteret. Tunc deinde clementiâ Divinæ majeſtatis & interventu pretioſi Confeſſoris quod exorabat adepta eſt. Lupus namque veniens ad terminos territorij S. Benedicti, infantulum illæſum atque incolumem relinquens, avia ſilvarum latibula repetiit. Mulier recepto alacris puerulo gratias Deo ac liberatori filij ſui, ſancto pro ſcire referens Benedicto, lares pauperrimos ſuæ reviſit paupertatis.

APPENDIX ADELERII MONACHI.

XL. MIRABILIS Domini noſtri virtus & ſapientia, quæ beatiſſimum patrem Benedictum mirificat, glorificatum ſecum retinens in cæleſti curia ejus reverendum cunctis mortalibus corpus mirificare in terris haud deſiſtit jugiter miraculorum frequentia. Nam ſicut à prioribus noſtræ tempeſtatis viris atque ſtudio veracis aſſertionis probabilibus credibili relatu comperimus, ſæculis factum memoriale larga Dei celſitudo per ſæpefatum ſibi dilectum clementi dignationis ſuæ munere operari dignata eſt. Contigerat aliquando ſacratiſſimæ ejus Tranſlationis feſtivitas, ad quam temporis orbita redeunte plurimæ confluxerant diverſæ numeroſitatis undicumque catervæ, non ſolùm à circumpoſitis, verumetiam à quibuſque provinciarum remotiſſimis locis. Denique in celebratione tantæ feſtivitatis præconiis nocturnalibus decore competenti perſolutis, nondum auroræ clarè refulgentibus radiis, quietis gratiâ ſua quique petiere cubilia. Quidam verò ex Fratribus cui tuendæ Baſilicæ cura delegata erat, cùm ad nanciſcenda ſupernæ æternitatis gaudia jugiter intentus ſuorúmque peccatorum omni devoti cordis devotione à Domino depoſcens indulgentiam è veſtigio ſacrati corporis ante altare reſideret, pſalmorum ac precum melodiam conſueto ſibi more ſatagebat perſolvere devotiſſimè: qui etiam inchoata altiùs protelans, laſſitudine cogente obdormivit. Cui mox quidam ſenior honeſtatis formoſitate decorus, ac reverendi habitus adſiſtens, quid Fratres agerent, atque quonam ſeceſſerant, jocundo affamine inquiſivit. Ille autem protinùs dormitum iſſe reſpondit, quo poſt aliquantulam corporeæ neceſſitudinis recreationem, diurni officij uberiùs valerent perſolvere modulationem. Admirans itaque quis iſte foret qui ſibi hæc imperando depromeret, Beatiſſimus ad eum; Ne mireris, inquit, ob præſentiam quam perſpicis mei, certiſſimè ſciens me Fratrem [a] Benedictum vocari, præſulem ac defenſorem hujus conſtitutum loci. Fratribus etenim ex me ſalutes dicito in conventu generali, & ad celebrationem Miſſæ ſollemnis ſint præſcij, quia in exſecutione nocturnalis officij pſallentibus meis præſens adeſſe nequivi. Namque Fratri AIMERICO in partibus Britanniæ abeunti, veniam delictorum à Domino obtinui, atque de faucibus inimici eripiens, perennis vitæ ſedibus feliciter ſublimavi. Cognoſcant igitur te fatente, poſtquam diſponente Deo corporis mei præſentia, à partibus Eoïs in has Occiduas oras tranſvecta eſt, nullum eorum damna paſſum fore æternæ quietis, ſed munere donatos cæleſtis patriæ ſublimibus locis Chriſtum eos collocaviſſe. His dictis viſio adſtantis ſimul & colloquentis ablata eſt. Ut verò ſe lux diei [b] terris clara infudit, Fratribus ſomno experrectis, idem ſonitu fuſilis tabulæ, olim reſerandæ locutionis gratiâ [c] compactæ, Abbatem THEOTBERTUM [d] cum reliquis adſciſcens, ſalutationis verba depromit, & cuncta quæ Benedictus pater dicenda præceperat, eis per ordinem retulit. Qui omni corpore terræ deflexo adorantes, lætabundis animis laudes innu-

In feſto Tranſlationis apparet S. Benedictus.

Fratrum mortuorum ſalutem curat.

[a] In variis S. Benedicti apparitionibus tum in Chronico Caſſinenſi, tum alibi relatis, ſemper *Fratris* appellationem ſibi uſurpaſſe dicitur Benedictus. Ex quo intelligas, morem fuiſſe illorum temporum, ut cum Monachus quivis de ſe loqueretur, Fratris nomen modeſtiæ causâ præferret.

[b] Hinc colligitur Monachos Benedictinos illo ævo media nocte Matutinum officium perſolviſſe: aliàs in feſto Tranſlationis, hoc eſt ſumma æſtate ſeu die 11. Julij, nullum poſt nocturnas preces intervallum temporis ſomno ante lucem captando reliquum fuiſſet.

[c] Obſerva finem ſilentij nocturni à S. Benedicto cap. 42. præſcripti olim ſigno indicatum fuiſſe.

[d] Theotbertus Abbas præfuiſſe anno DCCC. LXXVIII. ex Diſſertatione prævia num. 13. conſtat.

meras

Circ. An. DC.LIII. Julii xi.

meras Deo & provisori suo retulerunt unanimi devotione: & ne quid incongruum advenientis adspectus ostenderet, quisque se studuit procurare. Quamquam enim specialiter cùm sui præsentiam Fratribus præstolandam innotesceret, in Dominicis eis præceptis persistentibus saltem ne ad modicum quidam usquam abesset; tamen ad declarandam suæ virtutis potentiam, communémque cunctorum lætitiam, sese præsentem demonstravit per Divinæ operationis efficaciam. Nam aliquid magni se vel videre vel cognoscere cunctis credentibus, accidit ut post recitationem sancti Evangelij, omnes quicumque aliquo molestabantur incommodo, quósque sacræ Basilicæ retentabant limina, cum optatæ sospitatis munere quisque repedaret ad propria. Sexaginta denique utriusque sexus & ætatis curati sunt homines: omni magnificentia Deo laudes, Deo gratias & beatissimo P. Benedicto in communi referentes. Tanta siquidem perfecta Dei operatione liquidò cunctis patuit, quia noster Benedictus inter Missarum sollemnia præsens fuit.

Miracula.

XLI. Carolus Calvus laudatur.

Interea Rex Carolus fratribus duobus vitâ humanâ decedentibus, tertióque Lothario, ob pœnitudinem qua patrem carcerali mancipaverat custodia, Monacho Prumiæ apud Monasterium effecto, totius paterni imperij summam assecutus; gratum se cunctis & favorabilem præbens, nonnullos Francorum in suæ unanimitatis allexerat augustalem sublimitatem: sicque in virum perfectum sese quotidie extendens, ita Christianissimi * in ditandis Sanctorum Cœnobiis strenuè exercebat devotionem, ut nemini priscorum Regum qui Regij nominis claruerunt dignitate, impar visus sit in omni sancta religione. Nam inter cetera quæ huic loco contulit munifica, affluenti sua largitate Sacerdotale indumentum quod ex Capella fratris sui Lotharij abstulerat dum ex bello reverteretur Fontanetico *, devotissimè præbendo concessit, necnon duo vasa aurea pondo librarum ... appretiata, cum Evangelij textu subtili operis diversitate fabricato, sollemni donatione per seipsum ob medelam animæ suæ studuit conferre. Verùm (ut præfatum est) obeuntibus fratribus Romam apparatu magnifico proficiscens, favore plebis totius Imperator & Augustus Romani Imperij appellatus est. Cúmque in redeundo fines Italiæ attingeret, quorumdam malivola deceptione illectus, apud Papiam civitatem non sine maximo suorum luctu pridie Nonas Octobris vitam veneno finivit. Hujus postmodum filius vocabulo Ludovicus Regnum patrium suscipiens, vix duobus annis eo potitus, laboriosum quibusque nobilibus regni sui consecravit initium. Nortmannica siquidem gens, quæ jam bis vaginâ suæ habitationis exempta pyraticam toties exercuerat; demum de morte patris ejus vires resumendo, intra terminos regni Franciæ liberè paucis resistentibus cladem malignitatis suæ inferebat continuè. Et primùm partes aggressa Neustriæ, cædibus & rapinis tota conaminis sui perversitate intenta, quæque priùs desiderabilia & vitæ humanæ commoda videbantur, diripere & in suos nefarios usus convertendo satagebat redigere. Peregissétque inchoata, nisi Hugo [a] nobilissimus Abbas strenuè Rempublicam gubernans, cùm armis, tum consiliis suis & virtute ejus barbaricos conatus reprimendo, maximam ex eis manum peremisset. Quod qualiter hujus per virtutem patris Benedicti potenter effecerit, paucis subjiciendum censemus. Igitur pertransiens (ut diximus) nullo obsistente plurimarum portus civitatum, Aurelianis devenit, indéque altiùs gressum protendens, ad Monasterium Floriacum cladem inflictura accedere contendit. Porrò fama vulgante istud jampridem Fratres compererant, competénsque eis visum est ut loco cederent, & præsidio opportunitatis necessariæ se communirent. Proinde

* Christiani animi

* *Fontenay* in Burgundia *anno* DCCC.XLI.

Roma revertens Papiæ veneno exstinguitur, *anno* DCCC.LXXVII.

Ludovico succedente Normanni incursiones repetunt.

a

Ab Hugone vincuntur.

a Hic est Hugo Abbas qui Concilio Pontigonensi anno DCCC.LXXVI. subscripsit, ad quem duæ exstant Johannis Papæ VIII. Epistolæ To. 3. Conc. Gall. pro tutela Monasterij Pultariensis.

b Is apud Reginonem aliósque anno DCCC.XXCVII. decessisse dicitur his verbis: *Hugo Abbas magna pietatis vir & magna prudentia Aurelianis moritur, & apud S. Germanum Autissiodoro sepelitur. Ducatus quem tenuerat & strenuè rexerat, Odoni filio Rudberti ab Imperatore traditur, qui ea tempestate Parisiorum Comes erat.*

CIRC. AN. DC. LIII. JULII XI.

diversorum vehiculorum plaustris aptatis, quæque pretiosa in eis componentes, cum supellectili reliqua ad prædium Matriniacense decernunt contendere: quatinùs illic quoquo modo tuta sua omnia possent esse. Ast eadem perfida natio Monasterium deveniens, spéque sua frustrata, nihil in eo quod diripere præter parietes valeret reperiens, tandem plaustrorum recentibus vestigiis perspectis, eò tendendum deliberat, quò Fratres isse suspecto animo æstimabat: ut melioribus eorum direptis, rediret patrata victoria. Prævenítque ipsorum nequam consilium omnipotentia misericordis Dei, quæ eos & sua virtute protereret, & innocentem plebem à maligna eorum infestatione benignè defendendo salvaret. Nam tum prædictus venerabilis vir Hugo à partibus Burgundiæ ob suæ utilitatem necessitatis fortè Dei consilio vocatus ad hos fines contenderat, propéque Monasterium perveniens, relatu suorum addidicit, Fratres ab hostibus subsequi, ac ocissimè deprædari, nisi Dei liberarentur virtute mirabili. Denique hoc comperto animum in diversa protrahens, utpote cui militum parvus admodùm inpræsentiarum aderat numerus, anxiari super hoc multimode cœpit & tædere, qualiter occurrendum foret intra semetipsum revolvens tantæ multitudini. Tandem hortatu GIRBOLDI nobilissimi Autissiodorensium Comitis animum congrediendi bellum assumpsit [a], asseverans nulla umquam passum discrimina fore, qui B. Benedicti Patris servitutis gratiâ adversantium agmini sese immiscuerit. Roboratis ergo hac exhortatione animis, confisi meritis & auxilio excellentissimi Patris, haud procul à Monasterio hostes prosequuntur à tergo: consertóque forti animositate gravi prælio, tanta depopulationis strage in eos bacchati sunt, ut ex tanta populi numerositate vix fuerit aliquis qui belli eventum intimaret posteris. Patrata itaque desiderabili victoria, belli Dux suos interrogans, requisivit, si fortè quempiam reverendæ visionis Monachum inter densitates hostium sibi viam pandentem proprio visu contemplati essent. Quibus respondentibus se in illo prælio neminem Monachorum vidisse, statim ille; Sanctus, inquiens, Benedictus me per totum belli hujus certamen protegens, sinistra manu equi mei habenas dirigendo ac custodiendo tenuit: dextera verò baculum manu tenens, plurimos hostium prosternendo morti tradidit. Sic & nocentibus pœna & innocentibus interventu Patris Benedicti securitas reddita est: præstante benedicto Dei Filio, cujus nomen benedictum permanet in sæcula sæculorum.

a Anonymus paullo suprà citatus: *Anno Domini* DCCCC. LXX. *Hugo Abbas & Gautfridus cum Trans-Sequanis, confligentes cum Northmannis in Ligerim residentibus* LX. *inibi interfecerunt*, &c.

CIRC. AN. DC. LIII. OCTOB. I.

VITA S. BAVONIS CONFESSORIS GANDENSIS,

Auctore anonymo ferè coævo.

Ex codd. Mss. Monast. Compendiens. & Conchensis.

OBSERVATIONES PRÆVIÆ.

I. * S. Bavon

IAMDUDUM *obtinuit usus, ut S.* BAVO *, *qui proprio nomine* ALLOWINUS, *seu* ADLOÏNUS, *in Baptismate dictus est, adscititio nomine* BAVO *appellatus sit. Id qua ratione acciderit, Scriptor Vitæ à nobis editus num. 15. obscurè indicare videtur. Certè Usuardus, Uvandalbertus, & Ado in Martyrologiis, aliique mediæ ætatis Scriptores Bavonem expresserunt. Nos proinde vocabulum ab annis plusquam octingentis receptum usurpabimus.*

2. *Vitam S. Bavonis primus litteris commendavit Auctor anonymus fere coævus, nunc primùm hic à nobis vulgatus; eamdémque postea* THEODORICUS *Abbas Trudonianus à Surio editus, homo sæculi XI. expolivit. Vtramque lucubrationem repræsentare animus erat, tum quòd Theodoricus, Auctor haud utique spernendus, nonnulla ab anonymo diversa refert; tum quòd viri litterati qui hactenus Theodoricum legerant ac secuti sunt, Theodoricum desiderari fortasse quererentur. Verum aliter viris doctis visum est, qui Theodorico omisso solum anonymum cum variis Theodorici lectionibus edendum existimârunt. Anonymo, post S. Bavonis Epitaphium à B. Livino Episcopo & Martyre compositum, subjiciemus Miraculorum S. Bavonis libros tres, quos ex MS. Bibliotheca nostra Abbatiæ S. Cornelij Compendiensis eruimus. De istis Auctoribus hæc paucis accipe.* Vitæ Scriptores.

3. *Auctor anonymus non multo post S. Bavonis mortem vixisse videtur. Expendenda sunt verba quibus Vitam à se scriptam concludit.* Si omnia, *inquit*, quæ de ejus gestis comperimus vellemus prosequi, dies (ut opinor) antequam sermo cessaret. *Quæ verba testem quasi oculatum præ se ferunt. Ado sæculi* IX. *Auctor S. Bavonis Gesta à se lecta testatur in hunc modum:* Kalend. Octob. in pago Ganto (*sic veterrimum nostrum apographum*) natale S. Bavonis Conf. cujus Gesta habentur. *Et scriptor Miraculorum S. Bavonis in lib. 1. num. 4.* librum Gestorum *S. Bavonis laudat. Denique Othelboldus Gandensis Abbas ineunte sæculo* XI. *in Epistola postea referenda eumdem* Librum Vitæ *commendat.*

4. *Quo tempore vixerit* THEODORICUS *posterioris Vitæ Scriptor, patet ex Trudoniano Chronico, quod in Spicil. Acheriani. To. 7. exstat. Nam in fine lib. 5. Theodoricus III. Kalend. Febr. anno Domini* M. XCIX. *Trudoniani Cœnobij Abbas consecratus dicitur, ac sub lib. 6. finem* VII. *Kalend. Maij anno* M. C. VII. *obiisse. Ex eodem libro 5. discimus occasionem istius scriptionis. Scilicet Theodoricus* Gandæ in Monasterio S. Petri moratus sub contentione Abbatum Lanzonis & Luiponis, (*qui Mettensis & Leodiensis Episcoporum factione de dignitate certabant*) *rogatu fratrum Gandensium exornandis S. Bavonis Actis primariis operam dedit. Vnde sub finem Vitæ à se scriptæ calamitosum illud tempus deplorat.*

5. *Vtroque Biographo ætate superior fuit S.* LIVINUS *Episcopus, qui Florberti Gandensis Abbatis hortatu Epitaphium S. Bavonis composuit. Ipsius S. Livini Acta ad annum 656. consule. Theodoricum etiam antecessit scriptor Miraculorum S. Bavonis Monachus anonymus, quem paullò post Normannorum cladem vixisse ex initio libri 2. apparet.*

6. *Mirum est, quàm brevi S. Bavonis memoria apud populares suos ac circumpositas regiones propagata ac illustrata est: adeout Eghinardus Caroli M. Cancellarius* Missam S. Bavonis, *id est festum diem, tamquam insignem temporis notam in Epistola sua 24. præfigat. Hinc vulgatus versiculus apud Sanderum in suo Gandavo lib. 4. cap. 3. relatus:* S. Bavonis memoria celebris.

Antè perit mundus, redeat quàm Bavo secundus.

Certè Vsuardus, Vvandalbertus & Ado in suis Martyrologiis (quod non cuivis Sancto sæculi VII. *concessum est) Bavonis mentionem Kalendis Octob. fecerunt.*

7. *S. Bavonis celebritas ad suum ipsius Monasterium, Gandam primùm, postea S. Bavonis dictum transfusa est: nec dubium quin Gandavum *, castrum quondam seu municipium, nunc oppidum permaximum ac civitas Episcopalis Flandriæ primaria, Bavoni suam amplitudinem suúmque incrementum accepta referre debeat. De Gandavo civitate plura dicere superfluum est. Lege scriptorem Mirac. S. Bavonis initio libri primi, ubi de Gandavi situ & primordiis agit. Ganda seu Gandavum Fidei restitutæ primitias accepit à B. Amando, qui duo inibi Monasteria construxit, utrumque S. Petro nuncupatum, unum Blandinium, alterum Gandam seu Monasterium in castro Ganda appellatum. In his non Clericos, sed Monachos, & quidem Benedictinos à primo conditu exstitisse, in Præfatione demonstratum. Gandam præsentiâ ac nomine S. Bavo nobilitavit, illustrârúntque præter eum magna lumina, S.* FLORBERTUS *Abbas primus; S.* HILDEBERTUS *Martyr pro sanctarum imaginum cultu anno* DCC. LII. *necatus;* EGILFRIDUS *Leodiensis Episcopus Hildeberti successor;* EGHINARDUS * *Caroli M. Cancellarius, Ludovici Pij Capellanus, qui anno* DCCC. XXVI. *Ganda Abbas factus,* Cœnobium incendio deformatum restituit; S. GERARDUS *Broniensis Abbatiæ institutor, de quo in lib. 1. Mirac. num. 14. S.* MACARIUS *ex Antiocheno Pontifice Gandæ anno* M. XI. *Reclusus; aliique de quibus Sanderi Chronicon Bavonianum in suo Gandavo consulendum est. Tandem ut omnia vertigini obnoxia sunt, Paulus Papa III.* ad preces & supplicationem Caroli V. Romanorum Imperatoris, (*ut Chronici Bavoniani verbis utar*) in Monasterio S. Bavonis Ord. D. Bened. nomen & titulum Monasterij ac dignitatem Abbatialem & Conventualem, necnon Ordinem ejusdem omnémque statum & officia antiquavit & delevit, & statum Regularem in statum Canonicorum sæcularium commutavit Bullis datis Pontificatûs anno 2. v. Kalend. Aug. *id est anno* M. D. XXXVII. Deinde *anno* M. D. XL. translatum est Capitulum ex Monasterio olim S. Bavonis (*ut scilicet novæ arci exstruendæ locus cederet*) ad Ecclesiam olim parochialem S. Johannis, mutata priùs invocatione S. Johannis in invocationem S. Bavonis. *Demum hæc S. Iohannis Baptistæ, nunc S. Bavonis Ecclesia* anno M. D. LIX. Paulo IV. Pontifice in Cathedralem triginta duorum Canonicorum quorum octo dignitatibus sunt annexi mutata est, *inquit Sanderus in sui Gandavi lib. 5. cap. 1.*

Bavonis Monasterium, ejúsque status varij.

* Gand

* lege Miræum in Notit Eccl. Belgic. c. 27.

Ddd ij

Circ. An. DC.LIII. Octob. I.

Comam capitis & vestes sæculares deposuit.

tas posteà Dominus noster Jesus-Christus fecit, cæcis visum, claudis gressum, paralyticis soliditatem, infirmantibus sanitatem indulgens. Deo etiam annuente Clericorum [a] Cœnobium in ipso castro honorificè est constructum, ubi die noctúque laus à Fidelibus Deo decantatur. His expletis in eodem Monasterio B. Confessor Bavo plenissimâ devotione ante Oraculum Templi Domini se prosternens, comam capitis sui abscidi deprecatus est, & adeptus venerandi Pontificis Amandi manibus Clericatûs honorem, meruit fieri consors Apostolorum; dimisit comam capitis, & invenit coronam gloriæ; reliquit vestimenta sæcularia, & suscepit stolam candidam; reliquit pompam hujus mundi, & indutus est loricam fidei: quapropter & dignus effectus est consortio Angelorum.

Amandum sequitur.

5. Deinde vir Domini Amandus perrexit Gentibus prædicare verbum Dei: quem B. Bavo prosecutus est, ut prædicatione ejus pasceretur. Ardebat autem nimiùm animo, ut potaret & hauriret justitiam: tantam enim menti ejus Deus inspiraverat ubertatem, ut semetipsum magna laceratione corporis cum alacritate castigaret mentis. Nimirum sibi imposuit vulnera, medens morbos animæ, ut bene agens securus posset esse in die Domini. Circumspexit infirmitatem cotidie suam, ne de acceptis virtutibus superbiret: quia plerumque cor rectorum quamvis magnâ ex parte proficiat animus, tamen interdum actibus laborat carnalibus. Ideo necesse est ut recurrant sæpissime ad fluenta sacræ Scripturæ: quia sicut escis caro, ita & Divinis eloquiis interior nutritur homo. Propterea & hęc documenta quæ subsequuntur fidei B. Amandus prędicare non cessabat, audientibus turbis, & S. Bavone ita disputans: Qui enim vult cum Deo semper esse, frequenter oret. Et illud: Quid est vita præsens, nisi vapor ad modicum parens? Apprehendite vitam æternam ad quam vocati estis, & gaudete quia nomina vestra scripta sunt in cælis. Apprehendite arma justitiæ, loricam fidei, & resistite laqueis diaboli per potentiam Dei. Nihil fortius eo qui vincit diabolum, & nihil infirmius eo, qui carne superatur: Vita hominis tentatio est, unde diaboli sagittæ sunt restringendæ vigiliarum, jejuniorum, hospitalitatis & eleëmosynarum officio. Virtus igitur præcipua est, natum in carne non carnaliter vivere: & unde caro atteritur, inde incrementa virtutum spiritualium surgere.

Virtutis studio vacat.

Amandi verbis informatur.

Monasteria varia perlustrat.

6. Igitur vir Dei Bavo suprascriptum Pontificem sibi licentiam dari petiit Monasteria circuire Christi athletarum, quatinus vitam Monachorum & conversationem Cœnobitarum posset agnoscere. Tantum ardorem & cordis compunctionem Dominus ei largitus est, ut vitâ bonorum Cœnobitarum non esset contentus, sed magis ac magis semetipsum erigeret in Dei famulatu, & cum lacrymis & gemitu in afflictione & vigiliis, in orationibus & jejuniis frequenter positus vitam Sanctorum exerceret, nec ullo modo daret corpori suo requiem, inediis, nuditate, frigore, siti, & multis tribulationibus seipsum macerans. Vitam nimirum cupiebat finiri suam, ubi comam capitis abscidit, & arma militiæ & pompam sæculi dimisit.

[a] Id est Monachorum, qui Clerici à Gregorio Turon. Episc. aliisque ejusdem ætatis Auctoribus non rarò appellantur. Et tamen Theodoricus Abbas Trudonianus in alia Vita, Philippus de Eleemosyna in Vita S. Amandi ex hoc vocabulo malè intellecto tradiderunt, in Monasteriis Gandavensibus Florbertum Abbatem ac Monachos Clericis successisse: quam sententiam plerique recentiores amplectuntur. Hos omnes revincit anonymus iste, qui Florbertum *super gregem Clericorum Rectorem*, & tamen Regulæ Pii Patris Benedicti cultorem num. 7. apertè pronuntiat; & num. 8. dum Fratres laboris causâ *ad obedientiam egressos* memorat, Monachos illos non Clericos fuisse satis declarat. Certè non tam diligenter *Monasteria circuire* & Monachorum seu *Cœnobitarum vitam* explorare & æmulari tentâsset Bavo infrà num. 6. si non is ipse Monachus fuisset. Ergo id quod sequitur de accepto *Clericatûs honore*, de vestimentis sæcularibus depositis, de abjecta sæculi pompa; Monasticæ professioni aptari necesse est. Lege hujusce Tomi Præfationem.

CIRC. AN. DC. LIII. OCTOB. I.

Gandavum reversus in Cellula recluditur.

7. Ergo Allovvinus vir Dei reversus ad supradictum castrum [a] Gandavum ad venerabilem virum FLORBERTUM [b] Abbatem, quem almus Pontifex Amandus ibidem constituit super gregem Clericorum Rectorem, petiit eum sibimet humiliter cellulam, in qua familiariter Domini misericordiam pro facinoribus suis deprecaretur largiri. Ut verò pius Pater Monasterij ejus petitionem audivit, cum gaudio eam suscepit: & ejusdem Fratribus Monasterij juxta præceptum pij Patris BENEDICTI convocata omni Congregatione ejus patefecit preces: ut si forsitan juniori revelatum fuisset, quod placitum esset Omnipotenti cum omni aviditate cordis susciperet, & compleret id quod scriptum est: *Omnia fac cum consilio, & post factum non pœnitebis.* Igitur petitione Allovvini auditâ Fratres narrante Monasterij Abbate animo gratanti susceperunt eam: sicque quam petiit ab eis cellulam, largiente Deo impetravit. In qua retrusus Deum piis & indefessis precibus invocabat, quia scriptum est: *Quærite & invenietis, pulsate & aperietur vobis, &c.* Matth. 7. Iste autem vir Dei non aurum vel argentum seu gemmas pretiosas sive ornamenta sæculi hujus quæsivit, quas post conversionem pro nihilo reputavit: sed Dei zeli ardor erexit eum in vigiliis, jejuniis, gemitu, inediis & pauperum eleëmosynis supra quàm scribi possit. In afflictione igitur corporis positus tot cælestia instrumenta animo exercebat, quot misericordia Altissimi ejus animo ingerebat.

Attinus Sancto maledicens percutitur.

8. Die verò quadam hujus temporis Fratres Monasterij ipsius ad obedientiam sunt egressi, ut cellulam viri Dei Bavonis construerent. Laborare igitur cœperunt manibus & ædificium fabricare. Prædicti verò Florberti Abbati homines [c] cùm vehiculo cœmentum ministrarent, ex ipsis quidam nomine Attinus* super plaustrum unum sedit, quem egressi de vico canes circumdederunt, & ei fortiter insistere cœperunt. Hic autem captus diaboli laqueis repletus est invidiâ, & virum Dei Bavonem non erubuit blasphemare: sed omni bestia cruentior diabolus in omnibus confusus nihil quidem ei nociturus, si virum Dei non blasphemaret, tanto eum studuit impugnare subjectum sibi, quanto ipsum perspexit ad famulatum pristinum rediisse. Videns enim cruentus idola sua in Dei Templa mutari, frendens rugiénsque quæsivit quem devoraret. Animalia itaque cum vehiculo super hominem prædictum projecit: qui oppressus hoc pondere exhalavit spiritum vitæ. Videns eum turba jam mortuum, cum fletu corpus ejus in navi deduxerunt ad memoratum castrum Gandavum, ut illic tumularetur, sicut mos est mortuos sepelire. Quem denique ut vir Domini Bavo agnovit exstinctum ingemuit, dolore nimio cum lacrymis sibi pectus tundens,

* Conch. Adhinus

Bavo eum oratione suscitavit.

a Perlustratis Monasteriis S. Bavo, priusquam Gandam repeteret, duplicem secessum *Beslam* & *Melmedung* incoluisse à Theodorico dicitur. *Captâ*, inquit cap. 10. *temporis & loci opportunitate saltum quem Beilam nuncupant ingressus est: ubi repentè in remotiori devexa vallis latere annosa fagus oculis ejus offertur, cujus concavitatis pedum non minùs sex spatiosa altitudo in modum fornicis camerata, & quæ hominem erectum posset in alvo sustinere. Hoc habitaculum quasi ab Angelis Dei sibi reputans præparatum ingreditur... Est usque hodie eamdem miræ magnitudinis fagum videre, quæ in æternam hujus Sancti Dei memoriam adhuc continet in se antiquum altare, ubi Presbyter parochiæ frequenter Ecclesiam convocat & communicat. Nec desistit arbor contra morem tam annosa adhuc florere & germinare.* Sed Bavo ob populi frequentiam *inde digressus, aliam requirit eremum Melmedung nomine, à sua Ganda distantem duorum tantùm milliariorum itinere. Locus in densissimum nemus silvescens, vastâ & pene inaccessibili palude distentus.* Illic *cellulam permodicam erigit, cibos saltus ministrat, amnis potum. Vestimenta ipse detulerat secum sagum & cilicium.* Demum *fama vulgante detectus, ad locum professionis suæ redire statuit.* De loco *Melmedung* lege lib. 3. Mirac. num. 52.

b Florbertus Kalend. Novemb. in Martyrol. Benedictino & Gallicano recolitur. Sepultus est in Monasterio Blandinio, cui etiam præfuit. Chronicum Blandiniense in Sanderi Gandavo duplicem notat S. Florberti Translationem. *Anno* CM. LXXV. *Gandavi in monte Blandinio Principis Apostolorum Petri Templum (quod opus ab avo inceptum Arnulfus minor absolverat) Adalbero Remorum Pontifex celebri cerimonia dedicavit, levavítque prid. Kal. Octob. corpus D. Florberti primi hujus loci Antistitis post annos circiter* 338. *quàm vitam finierat. Et anno Verbi incarnati* M. XLIX. *facta Elevatio vel Translatio secunda sanctissimi P. N. Florberti Abbatis* XIII. *Kal. Maij à Balduino Noviomagensis Ecclesiæ Episcopo.* Florbertus utrique Monasterio Gandavensi ab anno DC. XL. ad DC. LX. præfuisse videtur.

c Homines, id est clientes, quorum è numero erat Attinus, quem Theodoricus *personam laicam* appellat.

Circ. An. DC. LIII. Octob. I.

ac reputans sibi culpam eoquòd accepisset mortem in labore suo, ad cellam suam ipsius corpus defuncti jussit afferri; protinúsque vir Domini incubuit orationi his verbis cum fletu magno Domini misericordiam exorans: Deus omnipotens Pater Domini nostri Jesu-Christi, qui non solùm peccata dimittis, sed etiam peccatores justificas, & reis non tantùm pœnam relaxas, sed donas & præmia; fragilitati meæ hæc adjumenta concede, & effectum cælestem benignus inspira miserationum tuarum, ut inveniar auxilio tuo sancto adjutus: qui Lazarum quatriduanum fœtidum de monumento suscitasti, prosit nobis indignis misericordia tua, ut hi qui in tua pietate confidunt, citiùs exaudiantur largitate donorum tuorum. Renova spiritum gratiæ tuæ salutarem super istud corpus defuncti famuli tui, reddens ei spiraculum vitæ Sanctificator & Conditor generis humani, qui cum Filio eterna claritate regnas: ut tuæ mysterio curationis efficiaris honorandus ab omnibus servis tuis, pandásque præsentiam tuam, ut in tua misericordiâ exsultemus, & in tua gloria lætemur præsta, qui vivis & regnas Deus cum Filio & Spiritu sancto per cuncta sæcula sæculorum, Amen. Oratione igitur completa quasi post horarum trium spatium mortuus ille jubente Deo animam recepit, quam exhalaverat, & sanus effectus stetit supra pedes suos, ac pòst per multa annorum curricula vixit incolumis.

Auctoris exhortatio.

9. Hæc itaque tanta miracula in Dei milite admirando, Carissimi, satagamus in hoc agone præsentis vitæ illum sequi, ut etiam cum eo mereamur à Deo cum electis illius æterna gaudia percipere in cælis. Nihil in hac vita præsenti consolationis sæculi honorísque quærere debemus, sed gaudere abjectione paupertatis, non solùm abjicere facultates mundi hujus, sed etiam de cordibus sæculi voluptates eradicare. Ad memoriam etiam redeat, quòd vir Domini Bavo pro nomine Christi multas facultates dimisit, quatinus in cælesti regno centuplum acciperet, insuper & vitam æternam: cujus precibus mortuum Dominus suscitavit. Quanti ad eum venerunt, tantis sua commendavit munera. Pinguissima enim humilitatis gratia fervorem in omnibus inflammavit caritatis, ut oleum lumen abundare facit. Omnes ergo pro Christo suas erogavit possessiones, non damni gratiâ, sed etiam lucri adinventione: quia ille numquam deficit, qui bono exemplo proficit, & cujus humilitas multorum superbiam confundit. Vir autem Dei Allovvinus cælesti desiderio afflatus, magis ac magis cotidie in Dei crescebat famulatu: &, ut ita dicam, non panis inediâ satis videbatur ei affligi, sed quanto magis proficiebat in bonitate, tanto etiam ampliùs se simul lamentis, jejuniis, vigiliis, & orationibus affligebat. Jugi quoque lacrymarum inundatione faciem rigabat, ut verbum Veritatis consummaret dicentis: *Beati qui lugent, quoniam ipsi consolabuntur.*

Matth. 5.

Bavo se à servo olim vendito, artiùs recludi & vinciri poscit.

10. Quadam namque die perspexit quemdam virum ad se venientem regressum de exsilio, quem olim sub sæculari habitu degens venundaverat. Quo viso innumeris se lamentis tradidit, eoquòd in eo tantum scelus perpetraverat. Tunc demum ad eum conversus ejúsque genibus provolutus inquit: Ego enim te vinctum loris venumdedi, quæso ne memineris injuriæ quam tibi irrogavi, atque precem quam postulo ne digneris abnuere. Rogo ut propter scelus in te commissum corpus meum flagellis cædas, capútque meum more latronum decalves, & me vinctum pedibus ac manibus ut dignus sum in custodiam trudas: forsitan enim Divina pietas si hoc feceris, veniam mihi præstabit. Tunc memoratus vir pedibus S. Bavonis provolutus dicit se hoc nullomodo audere in dominum suum facere. Sed vir Domini ut erat eloquentissimus, quandoque illum persuasit facere quæ poposcerat. Diu ergo coactus ac renitens, tandem ejus precibus devictus quod sibi jusserat implevit. Vinxit scilicet manus viri Dei, & caput totondit, lignóque pedes ejus strinxit, ac custodiæ illum publicæ mancipavit: ibi

ibi usque in proximum exitûs diem vir Domini retrusus * vinctis pedibus perstitit, diebus ac noctibus flere non desinens actus sæculi, quos quasi molem sarcinæ ante oculos mentis ponere consueverat. Qui Domini famulus tot virtutibus plenus non semetipsum exaltabat intumescens; sed magis ac magis humiliabatur, hordeaceo tantùm pane cinere mixto contentus, atque potu aquæ quam ad mensuram bibebat. Ita verò quatuor fere mensibus in hac austeritate Deo militans vinum & siceram nullo modo gustavit: ibidem cilicio tectus & cinere, juxta morem Prophetæ * in nervo pedem suum posuerat; stratum quoque ejus nuda erat humus in qua parumper per diem requiescere solebat. Vilissimum autem cilicium super stratum ipsius expansum erat, cinis desuper adspersus, & capiti illius lapis suppositus cùm dormiret. Sic ergo sua membra damnaverat, quæ olim sæculi delectatio inquinavit: magis autem odoramenta virtutum Deo laudabiliter offerre studuit post conversionem, quàm in suis tabescere iniquitatibus, memorans præceptum Apostoli, qui dixit: *Ubi abundavit delictum, superabundavit & gratia*; & iterùm: *Fuistis aliquando tenebræ, nunc autem lux in Domino.*

CIRC. AN. DC.LIII. OCTOB. I.

Durissimam vitam in carcere agit.

a

* Iob. 13. 27.

Rom. 5. 20.

Eph. 5. 9.

11. Vir itaque sanctissimus Domini Allovvinus in hac retrusione positus austeritatem atque inediam libenter sustinuit, nec in hac afflictione obedientiæ normam reliquit: sed Abbatem sibi prælatum magnopere poposcit, ut ita eum retruderet super pavimentum, ut si quando ad omnipotentis Dei laudes dicendas adsisteret, dexterâ lævâque pavimento ità circumseptus foret, ut nec declinandi facultatem in ullam partem haberet, sed diebus ac noctibus quasi in agone suspensus Deum adoraret ad æthera tendens, & alta suspiria trahens: quod & factum est. Tunc vir Domini magis ac magis ingemiscens, jámque ad cælestem patriam anhelans, ministro sibi parenti præcepit, ut lapidem sibi adferret. At ille jussionem implens, detulit grandem laterem. Cui vir Dei; Adhuc, inquit, majorem perquire. Tandémque lapidem inventum qui vix duorum manibus vehi poterat, detulit viro Dei, quem vir Dei gaudio magno repletus suscepit, & dum ad laudes Dei dicendas adsisteret, ipsum humeris portabat.

Nova tormenta excogitat.

12. Sed antiquus hostis humani generis inimicus, qui humanum genus tentare non desinit, maximéque contra Electos vim suæ exercet nequitiæ, quia quantum illos proficere cernit, tantò deteriùs invidiæ accenditur facibus; prædictum virum Dei ex eadem cella moliebatur ejicere diversis minis ac imaginibus nefandis, quibus eamdem cellam replere simulabat. Bestiarum enim, volucrum & serpentum diverso genere gestiebat ei formidinem ingerere, ut saltem ita egrederetur. Sed fortissimus Domini athleta quanto sibi antiquum attentiùs vidit insistere hostem, tanto fortiùs contra eum agonem suscipiens cotidie certare non desiit. At verò maligni spiritus nihil suam industriam profecisse cernentes confusi recesserunt, nihílque ampliùs viro Dei ingerere audentes evanuerunt. Tunc præfatus vir Dei magnas omnipotenti Domino gratias referens, non hoc suis viribus deputavit, sed Domini misericordiæ, qui ubique in se sperantibus dignatur adesse. Opus ergo cœptum indesinenter faciens, manum in aratro positam non retraxit, neque retrò respexit, quia recoluit à beato Amando hunc Evangelicum sibi nuntiatum fuisse sermonem: *Qui perseveraverit usque in finem, hic salvus erit.*

Dæmonis terriculamenta sprevit.

13. Appropinquante verò remunerationis ejus die, indesinenter vir Domini Allovvinus in confessione Domini perduravit. Cùm verò se paullulùm sopori

Ab Angelo invisitur.

a Nonnulla hîc Lectorem remorari possunt. Nempe quo pacto is qui tonsuram Monasticam (ut superiùs num. 4. præfertur) gerebat, caput suum decalvari postulat? An fortè Reclusi qui in Pœnitentium numero erant, comam tum temporis intonsam habebant? Nam ex Gregorio Turon. Episc. lib. 9. cap. 20. Pœnitentes non radebant barbam, nec comam tondebant. Et tamen in Regula Solitariorum seu Reclusorum Grimlaïcus Presbyter *de quadraginta in quadraginta diebus* barbam radi & capillos tonderi cap. 51. præcipit. Deinde quale est illud, *more latronum decalvari?* In Langobardorum legibus lib. 1. Tit. 25. l. 54. legitur, ut si quis *non habens unde furtum componere debeat, iterum in furto tentus fuerit, decalvet eum* Judex. Denique cur is qui Reclusus erat, *custodiæ publicæ* mancipari optat? Certè Theodoricus Abbas id factum ante Bavonis reclusionem refert.

CIRC. AN. DC. LIII. OCTOB. I.

dedisset, Angelum Domini in specie columbæ super se venientem conspexit: quem hoc visu perterritum statim Divinæ consolationis gratia refovet, atque totam cellulam in qua idem vir Dei erat, inæstimabilis replet fragrantia suavitatis, ut palam daretur intelligi Angelum lucis & suavitatis illuc advenisse. Nec immeritò ei Angelus pacis in specie columbæ ostenditur, quia columbæ simplicitatem gerebat in corde, licet astutiam serpentis non desereret in tentationibus. Liquet enim quia super Redemptorem humani generis ad Jordanis fluenta Spiritus-sanctus in specie columbæ demonstratus est, ubi Paterna vox auditur super Filium suum dilectum, in quo ei bene complacuit: ubi & Pater in voce, Filius in homine, Spiritus-sanctus in columba, totáque Trinitas simul manifestè declarata est; sine dubio etiam B. viro Bavoni ipsa Trinitas Angelum in specie columbæ ostendit, quia ipse eamdem Trinitatem intrinsecùs fixam in corde gerebat, certus sine dubio quia neque mors, neque vita, neque ulla creatura posset eum separare à dilectione quam habebat in Christo.

Cælestibus indiciis ejus merita designantur.

14. Sed ut tanti viri præcedentium meritorum opinio longè latéque crebresceret, quia sicut civitas in monte posita latere non potuit; quâdam die super se vexillum sanctæ Crucis de cælo descendisse vidit, ut tanto ei de remuneratione augeretur fides, quantò magis celestibus dignus foret obtutibus; & tanto securior pulsanti Dominus ostium aperiret, quanto cognovisset indicia sibi certa fuisse à Domino ostensa. Sed vir Domini nihil dubitans, nihil hęsitans, cum gaudio ineffabili dissolvi concupivit & pergere ad Christum. Illud tamen indesinenter aiebat: Domine non mea voluntas, sed tua fiat. Audenter inquio, licet ei ratio temporis martyrium non præstiterit, gloriâ tamen Martyris non carebit: quia voto atque virtute potuit esse Martyr & voluit. In semetipso verò sponte omnes pœnas atque supplicia suscepit, quibus plerumque humana cedit infirmitas; & à confessione Domini non recessit, immobilis perseverans in opere mandatorum Domini, itaut ulceribus congaudens & cruciatibus, quælibet inter tormenta rideret. Sed quamquam persecutoris gladio minimè truncaretur, sine cruore tamen implevit martyrium. Quas ille pro spe ęternitatis dolorum humanorum non pertulit passiones? quo enim ille dolente non doluit, quo scandalizante non ustus est? quo pereunte non gemuit? præter cotidiana illius adversum humanæ spiritualísque nequitiæ diversa certamina, dum in eo variis tentationibus appetito exuberat fortitudo vincendi, patientia exspectandi, & æquanimitas sustinendi, veluti Domino sibi semper ingeminante: Gaude & exsulta, quoniam merces tua copiosa est in cælo.

Martyr dicendus.

Post tres conversionis annos moritur accersito Domlino.

15. Operæ pretium est & illud inserere lectioni, qualiter beatus vir ALLOWINUS, qui ex ortu nativitatis suæ Adhilec [a] vocatus est, BAVO, de hac luce migraverit. Igitur sanctissimus atque religiosissimus vir Domini Bavo post pœnitentiæ confessionem quam à B. Amando Pontifice perceperat, annis tribus [b] præter quadraginta dierum abstinentiam quam implevit, Domino annuente sagaci studio mirificóque effectu in hoc sæculo propter regnum cælorum militavit. Plenus namque virtutibus & sanctitate intellexit vir Deo plenus ultimum sibi appropinquare diem: quâ de re nuntiavit Abbati & Fratribus sui Monasterii corporis sui dissolutionem imminere, ac quemdam fidelem Presbyterum longè à se positum nomine DOMLINUM * evocari voluit Turholtensis Monasterii [c],

* *Conch.* Deolinum

a Hic variant Mss. codd. nam Corbeïensis ac Sangermanensis pręferunt: qui *ex ortu nativitatis suæ à dilectione vocatus est Bavo.* Conchensis verò qui melioris notæ videtur; *qui ex ortu nativitatis suæ Adhilec vocatus est, Bavo*, itaut *Adhilec* pro *à dilectione* legatur, & nomen, *Bavo*, interpunctione utrimque claudatur, quasi *Adhilec* Allovvini adventicium fuerit agnomen. Aliàs certè quæ inter *Adhilec* sive *dilectionem* & *Bavonem* nominis affinitas? An fortè *Adhilec* hodiernus est Hasbaniæ vicus *Hellich* appellatus?

b Ita constanter Mss. exemplaria: quamquam non facilè intelligitur, quo modo in spatio tam brevi S. Bavo tot res gestas expleverit. Theodorici Abbatis calculus à Surio vel à librario vitiatus explicari vix potest in hæc verba: *anno à conversione suæ quadraginta dies minus de tertio.*

c Turholtum opidum Turholtensi Comitatui Flandriæ contiguo nomen dedit. Illic quondam Monasterium S. Anschario nostro, postea Bremensi Pontifici in subsidium expeditionis Apostolicæ à Ludovico Pio concessum, quod in Ecclesiam Collegiatam modo conversum cernitur. Istius Monasterii primordia S. Amando tribuit Henschenius Comment. prævio in S. Amandi Vitam §. 4.

quia cupiebat ejus perfrui colloquiis. Multum namque itineris erat ſpatium atque vaſtæ ſolitudinis denſorum lignorum ſaltus occupaverat iter quod erat inter cellam beati viri & Monaſterium Turholtenſe, in quo præfatus morabatur Preſbyter. Tandem accerſito miniſtro ad Preſbyterum memoratum ire præcepit. At ille obedientiam non renuens, & viam quâ pergeret minimè ſciens, cœpit iter agere neſcius, perficere volens officium ſibi injunctum. Sed Angelo Domini comitante ad eumdem Preſbyterum ſub omni celeritate pervenit, & per vaſtam ſolitudinem rectiſſimo tramite utrique ad virum Dei incredibili feſtinatione pervenerunt. Quo viſo vir Beatiſſimus magno repletus eſt gaudio, eíque præcepit ut curam funeris ſui gereret. Cúmque cæleſti patriæ indeſinenter anhelaret, & à colloquiis Divinis non ceſſaret, oculis ac manibus in cælum ſemper intentus invictum ab oratione ſpiritum non relaxaret; Corpore & Sanguine Redemptoris noſtri ſe muniens, ſanctam animam carne ſolutam die primo menſis Octobris [a] Domino omnipotenti reddidit. In poli aula cum ineffabili triumpho exceptus, ſtatímque Virgini beatiſſimæ GERTRUDI [b] cum aliis Virginibus ſecum commorantibus longè à ſe poſitis ſpiritus ipſius apparens, jubet ſibi veſtimenta mitti ad ſepeliendum corpus ſuum: quod & factum eſt.

Circ. An. DC. LIII. Octob. I.

a

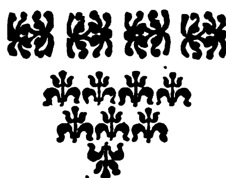
b

Gertrudi apparens veſtes in ſepulturam petit. Miracula patrat.

16. Cúmque funeris illius officium expleretur, mulier quædam, quæ multo jam tempore à dæmonio vexabatur, glebam ſancti viri tetigit, & ſtatim facta eſt ſana. Alius quoque phreneticus malè à dæmonio vexabatur, qui ut pervenit ad viri Dei ſepulcrum, Domino annuente priſtinam recepit ſanitatem, acſi nullam antiqui hoſtis pertuliſſet læſionem. Multa quidem & alia ſunt quæ per eum Dominus & operari dignatus eſt, quæ nobis incognita ſunt & Deo nota. Quòd ſi omnia quæ de ejus geſtis comperimus vellemus proſequi, dies (ut opinor) antè quàm ſermo ceſſaret. Pauca è pluribus dixiſſe ſufficiat, ne ſtudioſis Lectoribus & ad alia feſtinantibus faſtidium ingerere videamur. Sepultus namque eſt vir Dei cum magnifico honore in loco qui dicitur Gandavum caſtrum, cujus nunc Cœnobium apertè vocatur Ganda: ubi multa Fidelibus præſtantur orationum ejus beneficia, & laudatur ab omnibus nomen Domini JESU-CHRISTI; cui eſt cum coæterno Patre unà & Spiritu ſancto virtus & honor, gloria & imperium, laus & poteſtas per infinita ſæcula ſæculorum, Amen.

a Annum quo S. Bavo ad Superos migravit, non facilè eſt definire. Si in numeris lapſus non eſt Auctor ſive librarius, Bavo *poſt pœnitentia confeſſionem quam à B. Amando Pontifice perceperat, annis tribus prater quadraginta dierum abſtinentiam* ſuperſtes fuit, ſuprà num. 15. Ad meliorem frugem, adeóque ad pœnitentiam adductus eſt, dum Amandus Trajectenſi Cathedræ impoſitus, Haſbanienſem pagum Trajectenſibus contiguum, Bavonis natale ſolum prædicatione illuſtrabat. Amandus Sedem Trajectenſem anno DC. XLVII. iniiſſe videtur: poſt triennium deſeruit; & ſuos Gandavenſes reviſens, Bavonem ſecum adduxit, eúmque Monachum factum ad inſulam *Chavelaus* dictam Evangelii diſſeminandi gratiâ anno DC. LI. comitem habuit. Bavo deinde variis Monaſteriis perluſtratis Gandam rediit, ibíque reclusus vixit uſque ad obitum, qui anno DC. LIII. contigiſſe videtur. S. Livinus paullò poſt ad ipſius ſepulcrum Miſſas & orationes feciſſe infrà in propriis Actis dicitur. Variæ leguntur S. Bavonis Tranſlationes. In Chronico Bavoniano apud Sanderum corpus ipſius à B. Eligio levatum è terra fertur: quod ſi ita eſt, mirum cur iſtius Vitę Scriptor id vel ignoraverit, vel omiſerit. Aliæ Tranſlationes inferiùs in libris Mirac. memorantur. S. Bavonis Reliquiæ in Gandenſi Eccleſia Cathedrali S. Bavoni ſacra religioſè honorantur.

b Nempe Gertrudi Abbatiſſæ Nivialenſi, cujus Acta in ſubſequentibus referemus. In litteris Othelboldi Abbatis Gandenſis ſuperiùs in Obſervat. pręviis adductis, S. Bavo beatæ Gertrudis conſobrinus dicitur.

Circ. An. DC. LIII. Octob. I.

EPISTOLA S. LIVINI
EPISCOPI ET MARTYRIS
AD FLORBERTUM GANDÆ ABBATEM.
De S. Bavonis Epitaphio.

Ex Sylloge Epistol. Hibernic. Iacobi Vsserij.

AUDEO mira loqui, Solem ſine lumine vidi.
Eſt ſine luce dies, ſic ſine pacę quies
Hos poſtquàm populos conſpexi luce ſerena,
Sol mihi non luxit, nox fuit una mihi.
Impia barbarico gens exagitata tumultu
Hîc Bracbanta furit, méque cruenta petit.
Quid tibi peccavi, qui pacis nuntia porto?
Pax eſt quod porto: cur mihi bella moves?
Sed qua tu ſpiras feritas, ſors læta triumphi,
Atque dabit palmam gloria martyrii.
Cui credam novi, nec ſpe fruſtrabor inani,
Qui ſpondet Deus eſt, quis dubitare poteſt?
Attamen eſt aliquid mæſtæ ſolatia menti
Quod dat, nec penitùs me premit atra dies.
Ganda parat gremium, quo me fovet ubere læto:
Invitat, mulcet, nutrit, amat, refovet.
Hîc eſt FLORBERTUS quem virtus flore perornat,
Cui probitas floret, flos probitate viget.
Forma gregis, decus Eccleſiæ, concordia Fratrum,
Ipſe ſuis medicus & medicina ſibi.
Quid referam pietatis opus, quo me peregrinum
Obſequiis lætis dum fovet, addit onus?
Sufficeret Fratrum Fratrem dixiſſe LIVINUM,
Pontificis nomen pergravat & Domini.
Egreſſus patriam, pompæ mortalis honorem
Sprevi, devovi: ſpes Deus una mihi.
Attamen inveniet quod Chriſto ſedulus offert:
Quòd ſi ſum pauper, hoc ſibi nil minuet.
Plus aliquid præſtat abſenti munere largo:
Pręſens continuis me fovet obſequiis.
Hæc quoque dum ſcribo, properans agitator aſelli
Munere nos ſolito, pondere laſſus adit.
Ruris delicias affert cum lacte butyrum,
Ováque, caſeoli plena caniſtra premunt.
Hoſpita quid reſtas*? effer jam ſedula greſſum,
Collige divitias quæ modò pauper eras.
Fervet olus ſiccum, ſed nunc condire licebit:
Ollula dura priùs, uncta ſuavis erit.
*Holtam** villa gravis quæ neſcis reddere fructum:
Urticas, lappas cur bene culta refers?
Hoc eſt quo recreor, quòd habet paupercula tantum
Hoſpita quod mittit vel mihi Ganda boni.
Et pius ille Pater cum donis mollia verba
Mittit, & ad ſtudium ſollicitat precibus.

* *id eſt*, reſiſtis

* nunc *Hauthem* pagus territorii Aloſtenſis tertio milliari à portu Gandavo.

Ac titulo magnum jubet insignire BAVONEM,
  Atque leves elegos esse decus tumulo.
Nec reputat, fisso cùm stridet fistula ligno,
  Quòd soleat raucum reddere quassa sonum.
Exigui rivi pauper quam vena ministrat
  Lasso vix tenues unda ministrat opem*.
Sic ego qui quondam studio florente videbar
  Esse Poëta, modò curro pedester equo:
Et qui Castalio dicebar fonte madentem
  Dictæo versu posse movere lyram;
Carmine nunc lacero dictant mihi verba Camœnæ,
  Ménsque dolens lætis apta nec est modulis.
Non sum qui fueram festivo carmine lætus.
  Qualiter esse queam, tela cruenta videns?
Nec quid agam novi: mentis timor iste procacis
  Quem, rogo, non lædat, par dare nolle pari?
Officio certare pari si nempe recuso,
  Pecco, quòd magnis reddere parva moror.
Magna mihi præstat supplex qui parvula poscit:
  Et tamen invenior tardus ad officium.
Accingar studio quamvis non viribus æquis:
  Est non posse leve, non renuisse bonum.
Ergo tibi titulum scribens, sanctissime BAVO,
  Qui volo quod nequeo, quod valeo facio.

* f. opes

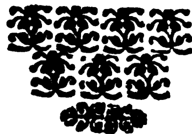
S. BAVONIS EPITAPHIUM.

QUI patriæ rector, spes gentis, gloria regni,
  Magnorum primus qui modò magnus eras:
Non quia magnus eras te gloria magna beatum,
  Sed contempta decus gloria magna facit.
Pro Christo pauper, despectus, vilis, egénsque,
  Et Christi famulis nunc caput atque decus.
Defunctum revocans qui morti jura tulisti
  Monstras quippe tibi jura patere poli.
Quam tu fundâsti quæ te tenet, inclyte BAVO,
  Ecclesiam, meritis protege, Sancte, tuis.

Epistolæ Epilogus.

HÆC, FLORBERTE Pater, LIVINUS carmina mittens,
  Inscriptum lateri munus habere dedi:
Ut cùm vastatus fiet locus ille ruina*,
  Carmina conservet obrutus ista lapis.

* NOTA Livini vaticinium, *Vide lib. I. Mirac.*

CIRC. AN. DC. LIII. JULII XI.

diversorum vehiculorum plaustris aptatis, quæque pretiosa in eis componentes, cum supellectili reliqua ad prædium Matriniacense decernunt contendere: quatinùs illic quoquo modo tuta sua omnia possent esse. Ast eadem perfida natio Monasterium deveniens, spéque sua frustrata, nihil in eo quod diripere præter parietes valeret reperiens, tandem plaustrorum recentibus vestigiis perspectis, eò tendendum deliberat, quò Fratres iisse suspecto animo æstimabat: ut melioribus eorum direptis, rediret patrata victoria. Prævenítque ipsorum nequam consilium omnipotentia misericordis Dei, quæ eos & sua virtute protereret, & innocentem plebem à maligna eorum infestatione benignè defendendo salvaret. Nam tum prædictus venerabilis vir Hugo à partibus Burgundiæ ob suæ utilitatem necessitatis fortè Dei consilio vocatus ad hos fines contenderat, propéque Monasterium perveniens, relatu suorum addidicit, Fratres ab hostibus subsequi, ac ocissimè deprædari, nisi Dei liberarentur virtute mirabili. Denique hoc comperto animum in diversa protrahens, utpote cui militum parvus admodùm inpræsentiarum aderat numerus, anxiari super hoc multimode cœpit & tædere, qualiter occurrendum foret intra semetipsum revolvens tantæ multitudini. Tandem hortatu GIRBOLDI nobilissimi Autissiodorensium Comitis animum congrediendi bellum assumpsit[a], asseverans nulla umquam passum discrimina fore, qui B. Benedicti Patris servitutis gratiâ adversantium agmini sese immiscuerit. Roboratis ergo hac exhortatione animis, confisi meritis & auxilio excellentissimi Patris, haud procul à Monasterio hostes prosequuntur à tergo: consertóque forti animositate gravi prælio, tanta depopulationis strage in eos bacchati sunt, ut ex tanta populi numerositate vix fuerit aliquis qui belli eventum intimaret posteris. Patrata itaque desiderabili victoria, belli Dux suos interrogans, requisivit, si fortè quempiam reverendæ visionis Monachum inter densitates hostium sibi viam pandentem proprio visu contemplati essent. Quibus respondentibus se in illo prælio neminem Monachorum vidisse, statim ille; Sanctus, inquiens, Benedictus me per totum belli hujus certamen protegens, sinistra manu equi mei habenas dirigendo ac custodiendo tenuit: dextera verò baculum manu tenens, plurimos hostium prosternendo morti tradidit. Sic & nocentibus pœna & innocentibus interventu Patris Benedicti securitas reddita est: præstante benedicto Dei Filio, cujus nomen benedictum permanet in sæcula sæculorum.

a Anonymus paullo suprà citatus: *Anno Domini* DCCC. LXX. *Hugo Abbas & Gautfridus cum Trans-Sequanis, confligentes cum Northmannis in Ligerim residentibus* LX. *inibi interfecerunt*, &c.

CIRC. AN. DC. LIII. OCTOB. I.

VITA S. BAVONIS CONFESSORIS GANDENSIS,

Auctore anonymo ferè coævo.

Ex codd. Mss. Monast. Compendiens. & Conchensis.

OBSERVATIONES PRÆVIÆ.

* S. Bavon

I. AMDUDUM *obtinuit usus, ut S.* BAVO *, *qui proprio nomine* ALLOWINUS, *seu* ADLOÏNUS, *in Baptismate dictus est, adsciticio nomine* BAVO *appellatus sit. Id qua ratione acciderit, Scriptor Vitæ à nobis editus num. 15. obscurè indicare videtur. Certè Usuardus, Wandalbertus, & Ado in Martyrologiis, aliique mediæ ætatis Scriptores Bavonem expresserunt. Nos proinde vocabulum ab annis plusquam octingentis receptum usurpabimus.*

CIRC. AN. DC. LIII. OCTOB. I.

Vitæ Scriptores.

2. *Vitam S. Bavonis primus litteris commendavit Auctor anonymus fere coævus, nuncprimùm hic à nobis vulgatus; eamdémque postea* THEODORICUS *Abbas Trudonianus à Surio editus, homo sæculi* XI. *expolivit. Vtramque lucubrationem repræsentare animus erat, tum quòd Theodoricus, Auctor haud utique spernendus, nonnulla ab anonymo diversa refert; tum quòd viri litterati qui hactenus Theodoricum legerant ac secuti sunt, Theodoricum desiderari fortasse quererentur. Verùm aliter viris doctis visum est, qui Theodorico omisso solum anonymum cum variis Theodorici lectionibus edendum existimârunt. Anonymo, post S. Bavonis Epitaphium à B. Livino Episcopo & Martyre compositum, subjiciemus Miraculorum S. Bavonis libros tres, quos ex MS. Bibliotheca nostra Abbatiæ S. Cornelij Compendiensis eruimus. De istis Auctoribus hæc paucis accipe.*

3. *Auctor anonymus non multo post S. Bavonis mortem vixisse videtur. Expendenda sunt verba quibus Vitam à se scriptam concludit.* Si omnia, *inquit*, quæ de ejus gestis comperimus vellemus prosequi, dies (ut opinor) antequam sermo cessaret. *Quæ verba testem quasi oculatum præ se ferunt. Ado sæculi* IX. *Auctor S. Bavonis Gesta à se lecta testatur in hunc modum:* Kalend. Octob. in pago Ganto (*sic veterrimum nostrum apographum*) natale S. Bavonis Conf. cujus Gesta habentur. *Et scriptor Miraculorum S. Bavonis in lib. 1. num. 4.* librum Gestorum *S. Bavonis laudat. Denique Othelboldus Gandensis Abbas ineunte sæculo* XI. *in Epistola postea referenda eumdem* Librum Vitæ *commendat.*

4. *Quo tempore vixerit* THEODORICUS *posterioris Vitæ Scriptor, patet ex Trudoniano Chronico, quod in Spicil. Acheriani. To. 7. exstat. Nam in fine lib. 5. Theodoricus III. Kalend. Febr. anno Domini* M. XCIX. *Trudoniani Cœnobij Abbas consecratus dicitur, ac sub lib. 6. finem* VII. *Kalend. Maij anno* M. C. VII. *obiisse. Ex eodem libro 5. discimus occasionem istius scriptionis. Scilicet Theodoricus* Gandæ in Monasterio S. Petri moratus sub contentione Abbatum Lanzonis & Luiponis, *(qui Mettensis & Leodiensis Episcoporum factione de dignitate certabant) rogatu Fratrum Gandensium exornandis S. Bavonis Actis primariis operam dedit. Vnde sub finem Vitæ à se scriptæ calamitosum illud tempus deplorat.*

5. *Vtroque Biographo ætate superior fuit S.* LIVINUS *Episcopus, qui Florberti Gandensis Abbatis hortatu Epitaphium S. Bavonis composuit. Ipsius S. Livini Acta ad annum 656. consule. Theodoricum etiam antecessit scriptor Miraculorum S. Bavonis Monachus anonymus, quem paullò post Normannorum cladem vixisse ex initio libri 2. apparet.*

S. Bavonis memoria celebris.

6. *Mirum est, quàm brevì S. Bavonis memoria apud populares suos ac circumpositas regiones propagata ac illustrata est: adeout Eghinardus Caroli M. Cancellarius* Missam S. Bavonis, *id est festum diem, tamquam insignem temporis notam in Epistola sua 24. præfigat. Hinc vulgatus versiculus apud Sanderum in suo Gandavo lib. 4. cap. 3. relatus:*

Antè perit mundus, redeat quàm Bavo secundus.

Certè Vsuardus, Vuandalbertus & Ado in suis Martyrologiis (quod non cuivis Sancto sæculi VII. *concessum est) Bavonis mentionem Kalendis Octob. fecerunt.*

Bavonis Monasterium, ejúsque status varij.

7. *S. Bavonis celebritas ad suum ipsius Monasterium, Gandam primùm, postea S. Bavonis dictum transfusa est: nec dubium quin Gandavum*, castrum quondam seu municipium, nunc opidum permaximum ac civitas Episcopalis Flandriæ primaria, Bavoni suam amplitudinem suumque incrementum accepta referre debeat. De Gandavo civitate plura dicere superfluum est. Lege scriptorem Mirac. S. Bavonis initio libri primi, ubi de Gandavi situ & primordiis agit. Ganda seu Gandavum Fidei restitutæ primitias accepit à B. Amando, qui duo inibi Monasteria construxit, utrumque S. Petro nuncupatum, unum Blandinium, alterum Gandam seu Monasterium in castro Ganda appellatum. In his non Clericos, sed Monachos, & quidem Benedictinos à primo conditu exstitisse, in Præfatione demonstratum. Gandam præsentiâ ac nomine S. Bavo nobilitavit, illustrârúntque præter eum magna lumina, S.* FLORBERTUS *Abbas primus; S.* HILDEBERTUS *Martyr pro sanctarum imaginum cultu anno* DCC. LII. *necatus;* EGILFRIDUS *Leodiensis Episcopus Hildeberti successor;* EGHINARDUS* *Caroli M. Cancellarius, Ludovici Pij Capellanus, qui anno* DCCC. XXVI. *Gandæ Abbas factus,* Cœnobium incendio deformatum restituit; S. GERARDUS *Broniensis Abbatiæ institutor, de quo in lib. 1. Mirac. num. 14. S.* MACARIUS *ex Antiocheno Pontifice Gandæ anno* M. XI. *Reclusus; aliíque de quibus Sanderi Chronicon Bavonianum in suo Gandavo consulendum est. Tandem ut omnia vertigini obnoxia sunt, Paulus Papa III.* ad preces & supplicationem Caroli V. Romanorum Imperatoris, (*ut Chronici Bavoniani verbis utar*) in Monasterio S. Bavonis Ord. D. Bened. nomen & titulum Monasterij ac dignitatem Abbatialem & Conventualem, necnon Ordinem ejusdem omnémque statum & officia antiquavit & delevit, & statum Regularem in statum Canonicorum sæcularium commutavit Bullis datis Pontificatûs anno 2. v. Kalend. Aug. *id est anno* M. D. XXXVII. Deinde *anno* M. D. XL. translatum est Capitulum ex Monasterio olim S. Bavonis (*ut scilicet novæ arci exstruendæ locus cederet*) ad Ecclesiam olim parochialem S. Johannis, mutata priùs invocatione S. Johannis in invocationem S. Bavonis. *Demum hæc S. Iohannis Baptistæ, nunc S. Bavonis Ecclesia* anno M. D. LIX. Paulo IV. Pontifice in Cathedralem triginta duorum Canonicorum quorum octo dignitatibus sunt annexi mutata est, *inquit Sanderus in sui Gandavi lib. 5. cap. 1.*

* Gand

* lege Miræum in Notic Eccl. Belgic. c. 27.

Ddd ij

CIRC. AN. DC. LIII. OCTOB. I.

Ecclesiæ S. Bavoni sacræ.

8. *Nec sola opidi Gandavi Ecclesia Cathedralis S. Bavoni sacra est. Nam teste Sandero lib. 4. cap.* 5. Cathedralis quoque Ecclesia Harlemensis in Hollandia, Ecclesia una de Ardenburg, Mendonck, Vinderhoute, Zinghem, Vlierséle, Caneghem, Wilrich in Brabantia, & Bochaute *B. Bavonem Patronum agnoscunt.*

Reliquiæ Sanctorũ in Bavoniano Cœnobio quiescentium.

Apud Miræum in Notic. Eccles. Belg. c. 82.

9. OTHELBOLDUS *Abbatiæ S. Bavonis Abbas ab anno* M. XIX. *ad* XXXIV. *Sanctorum Reliquias in Ecclesia sua exsistentes recenset in Epistola sua ad* OTGIVAM *Flandriæ Comitissam in hæc verba:* Dominæ nostræ Serenissimæ OTGIVÆ Comitissæ OTHELBOLDUS gratiâ Dei Abbas ceterique Gandensis Cœnobij Fratres debita servitutis & orationis obsequia. Præcepit nobis excellentissima pietas vestra, ut nomina Sanctorum quorum corpora apud nos coluntur scriberemus. Obtemperantes jussionibus paucis annotavimus & deduximus vobis ea, ut memoria eorum jugiter vobiscum esset in præsenti, & ut partem cum eis mereamini habere in futuro. Nomina autem eorum hæc sunt. PRIMUS & præcipuus patriæ nostræ Patronus S. ALLOWINUS cognomento Bavo, nobilissimus atque ditissimus Hasbaniensis pagi Comes, beatissimæ GERTRUDIS VIRGINIS CONSOBRINUS prædicatione B. Amandi Pontificis, immò Dei omnipotentis inspiratione, tota mentis devotione conversus, relinquens cognationem & patriam, Christum ipsúmque consulem Gandavum secutus, dum studuit relinquere terrena, meruit obtinere cælestia. Sed hæc pleniùs liber Vitæ ejus refert. Secundus S. LANDOALDUS. Tertius B. AMANTIUS ipsius Præsulis S. Landoaldi Archidiaconus. Quartus ADRIANUS Martyr ipsius ad Regem Hildericum internuntius, & in ipsa legatione à latrone interemptus. Quinta S. VINCIANA Virgo, soror S. Landoaldi. Sexta B. LANDRADA Belisiæ Abbatissa. Septima PHARAILDIS Virgo. Octavus S. LIVINUS Episc. Nonus beatæ memoriæ MACARIUS &c. *De his satis.*

PROLOGUS AUCTORIS.

Imperitiã suam Auctor excusat.

1. VILEM & infimum cunctis poscere videris populis, meque indoctum quæris nitere virum per Scythias gentes, & Parthias patrias. Nam liberalium omnium artium & humanarum doctrinarum matrem fuisse Athenas legimus: ubi antiquitùs veteris floruit scientia linguæ Latinæ sub Piscitrato auctore, & inde nostræ artes fusæ sunt pæne omnes; non inquam me Hesperia nec Roma, aut Ausonius tenuit, genuit, vel aluit, nec Tytirus docuit, nec fultus sum Aristotelis argumentis, Varronis, Democriti, Platonis, Demosthenis & ceterorum doctorum: inops ingenij sum, verborum flumine siccus, prorsus multùm me fateor inertem; me etiam pondus inertiæ premit, & in imis volvit, quando scientiâ fatuus, hæc utrumque fragili audeo conscribere stilo; nobis egregij exempla sint dicta Doctoris Hieronymi Sacerdotis, quibus refragare* valeamus detrahentium laqueos. Me ovantem esse fateor, Pater sancte, quia meum pigrum perdurare animum minimè passus es, nec malitioso corde exsultare, nec se inquisitionibus stimulare malivolis; sed coëgisti quantùm valet imperita lingua, ut eloquentissimorum virorum omnium imitetur vestigia. Tibi, Pater, quidquid ars mea cogitaverit aut invenire valuerit patefacere curabo. Nec putes ignaviam hinc inflammari nostram: verè non est in visceribus tepitudinis meæ aliqua extollendi calamitas, sed prorsus jacet humilitas, eoquòd scientiæ nobis non manet sublimitas. Individua dilectione & caritate mihi conjuncta est Sanctitas vestra. Quid tantùm verbis de vestris opportunitatibus loquor? Igitur de viro Dei ALLOWINO, sancto videlicet BAVONE, quod expetendum judicâstis, ut valemus, voluntatem vestram explere cupimus. Mihi Dominus servorum suorum ultimo præstet de vestra semper conversatione gaudere, & cum grege vobis commisso, & cum sancto Bavone, qui ALLOWINUS* nomine alio vocatur, regna cælorum promereri[a].

* *Conch. ubique* Adloinus.

[a] Sequitur alia Præfatio in MSS. codd. quam quòd nihil historicæ veritatis contineat, omittendam duximus.

INCIPIT VITA.

Circ. An. DC. LIII. Octob. I.

Bavo nobilis Agletrudem procreat.

Bavonis mores.

2. IGitur ALLOWINUS (quod nomen sacro accepit Baptismate, quem vulgus BAVONEM nominat) genere nobili, parentibus inclytis [a], Hasbaniense editus Ducatu, uxori junctus est filiæ videlicet ADILIONIS Comitis, de qua genuit AGLETRUDEM prolem dignam Deo Virginem Christi, cui in primis annorum crepundiis vox summo missa persultavit throno Altissimi: Crede, inquiens, creata, majorum quoque prosapiâ verbo Dei solius parentes procreabis, qni utrumque fecit hominem. Tempore quippe suæ juventutis beatus Bavo operibus pravis sæculi voluntatem exercebat, constans erat in turpibus, & incensus obscœnis laterum flexionibus: sed Christo auxiliante, hoc juge ipsius vitium citò versum est in bonitatem. Ab illo etiam tempore legis judicia non contempsit, sed & omnium materiem scelerum evitavit; affines suos non nocuit, sed pauperibus latiùs manum porrexit; amicitiarum fidem non renuit, sed appetivit; nec tam fortunam excoluit, quàm virtutes imitatus est. Misericordiâ sublevavit oppressos, indesinenter recolens in omni cultu pietatis maximè Deum in hoc sibi propitium fore peccatorum suorum, si omnes injustè oppressos sublevare satageret.

Conjuge mortua secundis nuptiis nuntium remittit.

Amando peccata confitetur.

3. Eodem quoque tempore conjunx ejus obiit, filia videlicet Adilionis Comitis, de qua genuit Agletrudem ut prælatum est. Quæ postquàm migravit de hac luce, aliam noluit ducere uxorem; sed inspirante Domini misericordiâ ad viam conversionis AMANDUM sanctissimum Pontificem expetiit, cum lacrymis veniam postulans, pedibus quoque beati Pontificis provolvitur cum compunctione sua confessus facinora, & de contrariis sibimet eum passionibus alloquitur pro peccatis maximis & minimis pœnitentiam acturus. Deinde vir Domini Amandus animarum sollicitudinem gerens quas ad regna cælestia secum ducere festinabat, verba Scripturarũ ei protulit, quibus lucraretur eum Domino ita dicens: Vitia sunt prudenter tollenda, subtiliter occulta scrutanda, & apertè cognita leniter aliquando arguenda, & aliquando vehementer increpanda. Nota facio tibi verba Domini, quibus vitam comprehendas æternam. Dominus dixit: *Omnis enim qui confitebitur me coram hominibus, confitebor & ego eum coram patre meo, qui est in cælis* &c. *Et omnis qui reliquerit domos aut agros, patrem aut matrem, fratres aut sorores, filios aut filias propter nomen meum, centuplum accipiet; & vitam æternam possidebit.* *Matth. 10. 32. id. 29.*

Facultatibus distributis Gandavum petit.

4. Auditis ergo his verbis Divinis Allovvinus vir Dei, quæ sanctus Amandus ei secundùm Evangelicam nuntiaverat disciplinam, inspirante Deo sæculi hujus divitias reputans velut umbram prætereuntem aut fœnum arescens, facultates prædiorum suorum ad loca Sanctorum legaliter distribuit, & pauperibus erogavit, atque ad memoratum Pontificem qui morabatur in castro cujus vocabulum est Gandavum * repedavit. In eodem etiam castro indiderat olim antiquitas simulacra nefanda & idola, quæ pro Deo illic à populo colebantur. **Gand* ibidem verò consistens præfatus Dei Pontifex pro nomine Christi omnia fana destruxit, idola contrivit; & ad sanctam Christianitatem omnes revocavit. Basilicam autem ibi in honore B. Petri Apostoli fecit construi, quam Reliquiis insertis altissimo Domino consecravit cum magno honore; in qua virtutes mul-

a Multa hîc inserit Theodoricus. Bavonis patrem EILOLFUM, matrem ADELTRUDEM appellat; Bavonem verò *Austrasiorum Ducum heredem* natum ait PELAGIO *qui B. Gregorium præcessit universalem Pontificatum administrante*, JUSTINO *minore in sceptris agente, Franciæ monarchiam* CHLODOVEO *gubernante.* Qui characteres Chronologici non benè conveniunt. Meliùs dicas Bavonem Pelagio summo Pontifice, Mauricio Augusto, Chlothario Franciæ Rege ortum esse in pago Hasbaniensi, *Haspengavv*, quæ Brabantiæ regio est sub ditione Leodiensi. Theodorici calculum ubique mendosum aliàs omittemus.

Circ. An. DC. LIII. Octob. I.

Comam capitis & vestes sæculares deposuit.

tas posteà Dominus noster Jesus-Christus fecit, cæcis visum, claudis gressum, paralyticis soliditatem, infirmantibus sanitatem indulgens. Deo etiam annuente Clericorum [a] Cœnobium in ipso castro honorificè est constructum, ubi die noctúque laus à Fidelibus Deo decantatur. His expletis in eodem Monasterio B. Confessor Bavo plenissimâ devotione ante Oraculum Templi Domini se prosternens, comam capitis sui abscidi deprecatus est, & adeptus venerandi Pontificis Amandi manibus Clericatûs honorem, meruit fieri consors Apostolorum; dimisit comam capitis, & invenit coronam gloriæ; reliquit vestimenta sæcularia, & suscepit stolam candidam; reliquit pompam hujus mundi, & indutus est loricam fidei: quapropter & dignus effectus est consortio Angelorum.

Amandum sequitur.

5. Deinde vir Domini Amandus perrexit Gentibus prædicare verbum Dei: quem B. Bavo prosecutus est, ut prædicatione ejus pasceretur. Ardebat autem nimiùm animo, ut potaret & hauriret justitiam: tantam enim menti ejus Deus inspiraverat ubertatem, ut semetipsum magna laceratione corporis cum alacritate castigaret mentis. Nimirum sibi imposuit vulnera, medens morbos animæ, ut bene agens securus posset esse in die Domini. Circumspexit infirmitatem cotidie suam, ne de acceptis virtutibus superbiret: quia plerumque cor rectorum quamvis magnâ ex parte proficiat animus, tamen interdum actibus laborat carnalibus. Ideo necesse est ut recurrant sæpissime ad fluenta sacræ Scripturæ: quia sicut escis caro, ita & Divinis eloquiis interior nutritur homo. Propterea & hęc documenta quæ subsequuntur fidei B. Amandus prędicare non cessabat, audientibus turbis, & S. Bavone ita disputans: Qui enim vult cum Deo semper esse, frequenter oret. Et illud: Quid est vita præsens, nisi vapor ad modicum parens? Apprehendite vitam æternam ad quam vocati estis, & gaudete quia nomina vestra scripta sunt in cælis. Apprehendite arma justitiæ, loricam fidei, & resistite laqueis diaboli per potentiam Dei. Nihil fortius eo qui vincit diabolum, & nihil infirmius eo, qui carne superatur: Vita hominis tentatio est, unde diaboli sagittæ sunt restringendæ vigiliarum, jejuniorum, hospitalitatis & eleëmosynarum officio. Virtus igitur præcipua est, natum in carne non carnaliter vivere: & unde caro atteritur, inde incrementa virtutum spiritualium surgere.

Virtutis studio vacat.

Amandi verbis informatur.

Monasteria varia perlustrat.

6. Igitur vir Dei Bavo suprascriptum Pontificem sibi licentiam dari petiit Monasteria circuire Christi athletarum, quatinus vitam Monachorum & conversationem Cœnobitarum posset agnoscere. Tantum ardorem & cordis compunctionem Dominus ei largitus est, ut vitâ bonorum Cœnobitarum non esset contentus, sed magis ac magis semetipsum erigeret in Dei famulatu, & cum lacrymis & gemitu in afflictione & vigiliis, in orationibus & jejuniis frequenter positus vitam Sanctorum exerceret, nec ullo modo daret corpori suo requiem, inediis, nuditate, frigore, siti, & multis tribulationibus seipsum macerans. Vitam nimirum cupiebat finiri suam, ubi comam capitis abscidit, & arma militiæ & pompam sæculi dimisit.

[a] Id est Monachorum, qui Clerici à Gregorio Turon. Episc. aliisque ejusdem ætatis Auctoribus non rarò appellantur. Et tamen Theodoricus Abbas Trudonianus in alia Vita, Philippus de Eleemosyna in Vita S. Amandi ex hoc vocabulo malè intellecto tradiderunt, in Monasteriis Gandavensibus Florbertum Abbatem ac Monachos Clericis successisse: quam sententiam plerique recentiores amplectuntur. Hos omnes revincit anonymus iste, qui Florbertum *super gregem Clericorum Rectorem*, & tamen Regulæ Pii Patris Benedicti cultorem num. 7. apertè pronuntiat; & num. 8. dum Fratres laboris causâ *ad obedientiam egressos* memorat, Monachos illos non Clericos fuisse satis declarat. Certè non tam diligenter *Monasteria circuire* & Monachorum seu *Cœnobitarum vitam* explorare & æmulari tentâsset Bavo infrà num. 6. si non is ipse Monachus fuisset. Ergo id quod sequitur de accepto *Clericatûs honore*, de vestimentis sæcularibus depositis, de abjecta sæculi pompa; Monasticæ professioni aptari necesse est. Lege hujusce Tomi Præfationem.

CIRC. AN. DC. LIII. OCTOB. I.

Gandavum reversus in Cellula recluditur.

7. Ergo Allovvinus vir Dei reversus ad supradictum castrum [a] Gandavum ad venerabilem virum FLORBERTUM [b] Abbatem, quem almus Pontifex Amandus ibidem constituit super gregem Clericorum Rectorem, petiit eum sibimet humiliter cellulam, in qua familiariter Domini misericordiam pro facinoribus suis deprecaretur largiri. Ut verò pius Pater Monasterij ejus petitionem audivit, cum gaudio eam suscepit: & ejusdem Fratribus Monasterij juxta præceptum pij Patris BENEDICTI convocata omni Congregatione ejus patefecit preces: ut si forsitan juniori revelatum fuisset, quod placitum esset Omnipotenti cum omni aviditate cordis susciperet, & compleret id quod scriptum est: *Omnia fac cum consilio, & post factum non pœnitebis.* Igitur petitione Allovvini auditâ Fratres narrante Monasterij Abbate animo gratanti susceperunt eam: sícque quam petiit ab eis cellulam, largiente Deo impetravit. In qua retrusus Deum piis & indefessis precibus invocabat, quia scriptum est: *Quærite & invenietis, pulsate & aperietur vobis, &c.* Iste autem vir Dei non aurum vel argentum seu gemmas pretiosas sive ornamenta sæculi hujus quæsivit, quas post conversionem pro nihilo reputavit: sed Dei zeli ardor erexit eum in vigiliis, jejuniis, gemitu, inediis & pauperum eleëmosynis supra quàm scribi possit. In afflictione igitur corporis positus tot cælestia instrumenta animo exercebat, quot misericordia Altissimi ejus animo ingerebat.

Matth. 7.

Attinus Sancto maledicens percutitur.

8. Die verò quadam hujus temporis Fratres Monasterij ipsius ad obedientiam sunt egressi, ut cellulam viri Dei Bavonis construerent. Laborare igitur cœperunt manibus & ædificium fabricare. Prædicti verò Florberti Abbati homines [c] cùm vehiculo cœmentum ministrarent, ex ipsis quidam nomine Attinus* super plaustrum unum sedit, quem egressi de vico canes circumdederunt, & ei fortiter insistere cœperunt. Hic autem captus diaboli laqueis repletus est invidiâ, & virum Dei Bavonem non erubuit blasphemare: sed omni bestia cruentior diabolus in omnibus confusus nihil quidem ei nociturus, si virum Dei non blasphemaret, tanto eum studuit impugnare subjectum sibi, quanto ipsum perspexit ad famulatum pristinum rediisse. Videns enim cruentus idola sua in Dei Templa mutari, frendens rugiénsque quæsivit quem devoraret. Animalia itaque cum vehiculo super hominem prædictum projecit: qui oppressus hoc pondere exhalavit spiritum vitæ. Videns eum turba jam mortuum, cum fletu corpus ejus in navi deduxerunt ad memoratum castrum Gandavum, ut illic tumularetur, sicut mos est mortuos sepelire. Quem denique ut vir Domini Bavo agnovit exstinctum ingemuit, dolore nimio cum lacrymis sibi pectus tundens,

* Conch. Adhinus

Bavo eum oratione suscitavit.

a Perlustratis Monasteriis S. Bavo, priusquam Gandam repeteret, duplicem secessum *Beilam* & *Melmedung* incoluisse à Theodorico dicitur. *Captâ*, inquit cap. 10. *temporis & loci opportunitate saltum quem Beilam nuncupant ingressus est: ubi repentè in remotiori devexa vallis latere annosa fagus oculis ejus offertur, cujus concavitatis pedum non minùs sex spatiosa altitudo in modum fornicis camerata, & quæ hominem erectum posset in alvo sustinere. Hoc habitaculum quasi ab Angelis Dei sibi reputans præparatum ingreditur... Est usque hodie eamdem miræ magnitudinis fagum videre, quæ in æternam hujus Sancti Dei memoriam adhuc continet in se antiquum altare, ubi Presbyter parochiæ frequenter Ecclesiam convocat & communicat. Nec desistit arbor contra morem tam annosa adhuc florere & germinare.* Sed Bavo ob populi frequentiam *inde digressus, aliam requirit eremum Melmedung nomine, à sua Ganda distantem duorum tantùm milliariorum itinere. Locus in densissimum nemus silvescens, vastâ & pæne inaccessibili palude distentus.* Illic *cellulam permodicam erigit, cibos saltus ministrat, amnis potum. Vestimenta ipse detulerat secum sagum & cilicium.* Demum *fama vulgante detectus, ad locum professionis suæ redire statuit.* De loco *Melmedung* lege lib. 3. Mirac. num. 12.

b Florbertus Kalend. Novemb. in Martyrol. Benedictino & Gallicano recolitur. Sepultus est in Monasterio Blandinio, cui etiam præfuit. Chronicum Blandiniense in Sanderi Gandavo duplicem notat S. Florberti Translationem. *Anno* CM. LXXV. *Gandavi in monte Blandinio Principis Apostolorum Petri Templum (quod opus ab avo inceptum Arnulfus minor absolverat) Adalbero Remorum Pontifex celebri cerimonia dedicavit, levavitque prid. Kal. Octob. corpus D. Florberti primi hujus loci Antistitis post annos circiter* 338. *quàm vitam finierat. Et anno Verbi incarnati* M. XLIX. *facta Elevatio vel Translatio secunda sanctissimi P. N. Florberti Abbatis* XIII. *Kal. Maij à Balduino Noviomagensis Ecclesiæ Episcopo.* Florbertus utrique Monasterio Gandavensi ab anno DC. XL. ad DC. LX. præfuisse videtur.

c Homines, id est clientes, quorum è numero erat Attinus, quem Theodoricus *personam laïcam* appellat.

CIRC. AN. DC. LIII. OCTOB. I.

ac reputans sibi culpam eoquòd accepisset mortem in labore suo, ad cellam suam ipsius corpus defuncti jussit afferri; protinúsque vir Domini incubuit orationi his verbis cum fletu magno Domini misericordiam exorans: Deus omnipotens Pater Domini nostri JESU-CHRISTI, qui non solùm peccata dimittis, sed etiam peccatores justificas, & reis non tantùm pœnam relaxas, sed donas & præmia; fragilitati meæ hæc adjumenta concede, & effectum cælestem benignus inspira miserationum tuarum, ut inveniar auxilio tuo sancto adjutus: qui Lazarum quatriduanum fœtidum de monumento suscitasti, prosit nobis indignis misericordia tua, ut hi qui in tua pietate confidunt, citiùs exaudiantur largitate donorum tuorum. Renova spiritum gratiæ tuæ salutarem super istud corpus defuncti famuli tui, reddens ei spiraculum vitæ Sanctificator & Conditor generis humani, qui cum Filio eterna claritate regnas: ut tuæ mysterio curationis efficiaris honorandus ab omnibus servis tuis, pandásque præsentiam tuam, ut in tua misericordiâ exsultemus, & in tua gloria lætemur præsta, qui vivis & regnas Deus cum Filio & Spiritu sancto per cuncta sæcula sæculorum, Amen. Oratione igitur completa quasi post horarum trium spatium mortuus ille jubente Deo animam recepit, quam exhalaverat, & sanus effectus stetit supra pedes suos, ac pòst per multa annorum curricula vixit incolumis.

Auctoris exhortatio.

9. Hæc itaque tanta miracula in Dei milite admirando, Carissimi, satagamus in hoc agone præsentis vitæ illum sequi, ut etiam cum eo mereamur à Deo cum electis illius æterna gaudia percipere in cælis. Nihil in hac vita præsenti consolationis sæculi honorísque quærere debemus, sed gaudere abjectione paupertatis, non solùm abjicere facultates mundi hujus, sed etiam de cordibus sæculi voluptates eradicare. Ad memoriam etiam redeat, quòd vir Domini Bavo pro nomine Christi multas facultates dimisit, quatinus in cælesti regno centuplum acciperet, insuper & vitam æternam: cujus precibus mortuum Dominus suscitavit. Quanti ad eum venerunt, tantis sua commendavit munera. Pinguissima enim humilitatis gratia fervorem in omnibus inflammavit caritatis, ut oleum lumen abundare facit. Omnes ergo pro Christo suas erogavit possessiones, non damni gratiâ, sed etiam lucri adinventione: quia ille numquam deficit, qui bono exemplo proficit, & cujus humilitas multorum superbiam confundit. Vir autem Dei Allovvinus cælesti desiderio afflatus, magis ac magis cotidie in Dei crescebat famulatu: &, ut ita dicam, non panis inediâ satis videbatur ei affligi, sed quanto magis proficiebat in bonitate, tanto etiam ampliùs se simul lamentis, jejuniis, vigiliis, & orationibus affligebat. Jugi quoque lacrymarum inundatione faciem rigabat, ut verbum Veritatis consummaret dicentis: *Beati qui lugent, quoniam ipsi consolabuntur.*

Matth. 5.

Bavo se à servo olim vendito, artiùs recludi & vinciri poscit.

10. Quadam namque die perspexit quemdam virum ad se venientem regressum de exsilio, quem olim sub sæculari habitu degens venundaverat. Quo viso innumeris se lamentis tradidit, eoquòd in eo tantum scelus perpetraverat. Tunc demum ad eum conversus ejúsque genibus provolutus inquit: Ego enim te vinctum loris venumdedi, quæso ne memineris injuriæ quam tibi irrogavi, atque precem quam postulo ne digneris abnuere. Rogo ut propter scelus in te commissum corpus meum flagellis cædas, capútque meum more latronum decalves, & me vinctum pedibus ac manibus ut dignus sum in custodiam trudas: forsitan enim Divina pietas si hoc feceris, veniam mihi præstabit. Tunc memoratus vir pedibus S. Bavonis provolutus dicit se hoc nullomodo audere in dominum suum facere. Sed vir Domini ut erat eloquentissimus, quandoque illum persuasit facere quæ poposcerat. Diu ergo coactus ac renitens, tandem ejus precibus devictus quod sibi jusserat implevit. Vinxit scilicet manus viri Dei, & caput totondit, lignóque pedes ejus strinxit, ac custodiæ illum publicæ mancipavit:

ibi

CIRC. AN. DC.LIII. OCTOB. I.

Durissimam vitam in carcere agit.

ibi usque in proximum exitûs diem vir Domini retrusus [a] vinctis pedibus perstitit, diebus ac noctibus flere non desinens actus sæculi, quos quasi molem sarcinæ ante oculos mentis ponere consueverat. Qui Domini famulus tot virtutibus plenus non semetipsum exaltabat intumescens; sed magis ac magis humiliabatur, hordeaceo tantùm pane cinere mixto contentus, atque potu aquæ quam ad mensuram bibebat. Ita verò quatuor fere mensibus in hac austeritate Deo militans vinum & siceram nullo modo gustavit: ibidem cilicio tectus & cinere, juxta morem Prophetæ * in nervo pedem suum posuerat; stratum quoque ejus nuda erat humus in qua parumper per diem requiescere solebat. Vilissimum autem cilicium super stratum ipsius expansum erat, cinis desuper adspersus, & capiti illius lapis suppositus cùm dormiret. Sic ergo sua membra damnaverat, quæ olim sæculi delectatio inquinavit: magis autem odoramenta virtutum Deo laudabiliter offerre studuit post conversionem, quàm in suis tabescere iniquitatibus, memorans præceptum Apostoli, qui dixit: *Ubi abundavit delictum, superabundavit & gratia*; & iterùm: *Fuistis aliquando tenebræ, nunc autem lux in Domino.*

* *Iob.* 13. 27. *Rom.* 5. 20. *Eph.* 5. 9.

Nova tormenta excogitat.

11. Vir itaque sanctissimus Domini Allovvinus in hac retrusione positus austeritatem atque inediam libenter sustinuit, nec in hac afflictione obedientiæ normam reliquit: sed Abbatem sibi prælatum magnopere poposcit, ut ita eum retruderet super pavimentum, ut si quando ad omnipotentis Dei laudes dicendas adsisteret, dexterâ lævâque pavimento ità circumseptus foret, ut nec declinandi facultatem in ullam partem haberet, sed diebus ac noctibus quasi in agone suspensus Deum adoraret ad æthera tendens, & alta suspiria trahens: quod & factum est. Tunc vir Domini magis ac magis ingemiscens, jámque ad cælestem patriam anhelans, ministro sibi parenti præcepit, ut lapidem sibi adferret. At ille jussionem implens, detulit grandem laterem. Cui vir Dei; Adhuc, inquit, majorem perquire. Tandémque lapidem inventum qui vix duorum manibus vehi poterat, detulit viro Dei, quem vir Dei gaudio magno repletus suscepit, & dum ad laudes Dei dicendas adsisteret, ipsum humeris portabat.

Dæmonis terriculamenta spernit.

12. Sed antiquus hostis humani generis inimicus, qui humanum genus tentare non desinit, maximéque contra Electos vim suæ exercet nequitiæ, quia quantum illos proficere cernit, tantò deteriùs invidiæ accenditur facibus; prædictum virum Dei ex eadem cella moliebatur ejicere diversis minis ac imaginibus nefandis, quibus eamdem cellam replere simulabat. Bestiarum enim, volucrum & serpentum diverso genere gestiebat ei formidinem ingerere, ut saltem ita egrederetur. Sed fortissimus Domini athleta quanto sibi antiquum attentiùs vidit insistere hostem, tanto fortiùs contra eum agonem suscipiens cotidie certare non desiit. At verò maligni spiritus nihil suam industriam profecisse cernentes confusi recesserunt, nihílque ampliùs viro Dei ingerere audentes evanuerunt. Tunc præfatus vir Dei magnas omnipotenti Domino gratias referens, non hoc suis viribus deputavit, sed Domini misericordiæ, qui ubique in se sperantibus dignatur adesse. Opus ergo cœptum indesinenter faciens, manum in aratro positam non retraxit, neque retrò respexit, quia recoluit à beato Amando hunc Evangelicum sibi nuntiatum fuisse sermonem: *Qui perseveraverit usque in finem, hic salvus erit.*

Ab Angelo invisitur.

13. Appropinquante verò remunerationis ejus die, indesinenter vir Domini Allovvinus in confessione Domini perduravit. Cùm verò se paullulùm sopori

[a] Nonnulla hîc Lectorem remorari possunt. Nempe quo pacto is qui tonsuram Monasticam (ut superiùs num. 4. præfertur) gerebat, caput suum decalvari postulat? An fortè Reclusi qui in Pœnitentium numero erant, comam tum temporis intonsam habebant? Nam ex Gregorio Turon. Episc. lib. 9. cap. 20. Pœnitentes non radebant barbam, nec comam tondebant. Et tamen in Regula Solitariorum seu Reclusorum Grimlaïcus Presbyter *de quadraginta in quadraginta diebus* barbam radi & capillos tonderi cap. 51. præcipit. Deinde quale est illud, *more latronum decalvari?* In Langobardorum legibus lib. 1. Tit. 25. l. 54. legitur, ut si quis *non habens unde furtum componere debeat, iterum in furto tentus fuerit, decalvet eum* Judex. Denique cur is qui Reclusus erat, *custodia publica* mancipari optat? Certè Theodoricus Abbas id factum ante Bavonis reclusionem refert.

Circ. An. DC. LIII. Octob. I.

dedisset, Angelum Domini in ſpecie columbæ ſuper ſe venientem conſpexit: quem hoc viſu perterritum ſtatim Divinæ conſolationis gratia refovet, atque totam cellulam in qua idem vir Dei erat, inæſtimabilis replet fragrantia ſuavitatis, ut palam daretur intelligi Angelum lucis & ſuavitatis illuc adveniſſe. Nec immeritò ei Angelus pacis in ſpecie columbæ oſtenditur, quia columbæ ſimplicitatem gerebat in corde, licet aſtutiam ſerpentis non dereret in tentationibus. Liquet enim quia ſuper Redemptorem humani generis ad Jordanis fluenta Spiritus-ſanctus in ſpecie columbæ demonſtratus eſt, ubi Paterna vox auditur ſuper Filium ſuum dilectum, in quo ei bene complacuit: ubi & Pater in voce, Filius in homine, Spiritus-ſanctus in columba, totáque Trinitas ſimul manifeſtè declarata eſt; ſine dubio etiam B. viro Bavoni ipſa Trinitas Angelum in ſpecie columbæ oſtendit, quia ipſe eamdem Trinitatem intrinſecùs fixam in corde gerebat, certus ſine dubio quia neque mors, neque vita, neque ulla creatura poſſet eum ſeparare à dilectione quam habebat in Chriſto.

Cæleſtibus indiciis ejus merita deſignantur.

14. Sed ut tanti viri præcedentium meritorum opinio longè latéque crebreſceret, quia ſicut civitas in monte poſita latere non potuit; quâdam die ſuper ſe vexillum ſanctæ Crucis de cælo deſcendiſſe vidit, ut tanto ei de remuneratione augeretur fides, quantò magis celeſtibus dignus foret obtutibus; & tanto ſecurior pulſanti Dominus oſtium aperiret, quanto cognoviſſet indicia ſibi certa fuiſſe à Domino oſtenſa. Sed vir Domini nihil dubitans, nihil hęſitans, cum gaudio ineffabili diſſolvi concupivit & pergere ad Chriſtum. Illud tamen indeſinenter aiebat: Domine non mea voluntas, ſed tua fiat. Audenter inquio, licet ei ratio temporis martyrium non præſtiterit, gloriâ tamen Martyris non carebit: quia voto atque virtute potuit eſſe Martyr & voluit. In ſemetipſo verò ſponte omnes pœnas atque ſupplicia ſuſcepit, quibus plerumque humana cedit infirmitas; & à confeſſione Domini non receſſit, immobilis perſeverans in opere mandatorum Domini, itaut ulceribus congaudens & cruciatibus, quælibet inter tormenta rideret. Sed quamquam perſecutoris gladio minimè truncaretur, ſine cruore tamen implevit martyrium. Quas ille pro ſpe ęternitatis dolorum humanorum non pertulit paſſiones? quo enim ille dolente non doluit, quo ſcandalizante non uſtus eſt? quo pereunte non gemuit? præter cotidiana illius adverſum humanæ ſpiritualíſque nequitiæ diverſa certamina, dum in eo variis tentationibus appetito exuberat fortitudo vincendi, patientia exſpectandi, & æquanimitas ſuſtinendi, veluti Domino ſibi ſemper ingeminante: Gaude & exſulta, quoniam merces tua copioſa eſt in cælo.

Martyr dicendus.

Poſt tres converſionis annos moritur accerſito Domlino.

15. Operæ pretium eſt & illud inſerere lectioni, qualiter beatus vir ALLOWINUS, qui ex ortu nativitatis ſuæ Adhilec[a] vocatus eſt, BAVO, de hac luce migraverit. Igitur ſanctiſſimus atque religioſiſſimus vir Domini Bavo poſt pœnitentiæ confeſſionem quam à B. Amando Pontifice perceperat, annis tribus[b] præter quadraginta dierum abſtinentiam quam implevit, Domino annuente ſagaci ſtudio mirificóque effectu in hoc ſæculo propter regnum cælorum militavit. Plenus namque virtutibus & ſanctitate intellexit vir Deo plenus ultimum ſibi appropinquare diem: quâ de re nuntiavit Abbati & Fratribus ſui Monaſterii corporis ſui diſſolutionem imminere, ac quemdam fidelem Preſbyterum longè à ſe poſitum nomine DOMLINUM* evocari voluit Turholtenſis Monaſterii[c],

* Conch. Deolinum

a Hic variant Mſſ. codd. nam Corbeïenſis ac Sangermanenſis pręferunt: qui *ex ortu nativitatis ſuæ à dilectione vocatus eſt Bavo*. Conchenſis verò qui melioris notæ videtur; *qui ex ortu nativitatis ſuæ Adhilec vocatus eſt*, *Bavo*, itaut *Adhilec* pro *à dilectione* legatur, & nomen, *Bavo*, interpunctione utrimque claudatur, quaſi *Adhilec* Allovvini adventicium fuerit agnomen. Aliàs certè quæ inter *Adhilec* ſive *dilectionem* & *Bavonem* nominis affinitas? An fortè *Adhilec* hodiernus eſt Haſbaniæ vicus *Hellich* appellatus?

b Ita conſtanter Mſſ. exemplaria: quamquam non facilè intelligitur, quo modo in ſpatio tam brevi S. Bavo tot res geſtas expleverit. Theodorici Abbatis calculus à Surio vel à librario vitiatus explicari vix poteſt in hæc verba: *anno à converſione ſua quadraginta dies minus de tertio*.

c Turholtum opidum Turholtenſi Comitatui Flandriæ contiguo nomen dedit. Illic quondam Monaſterium S. Anſchario noſtro, poſtea Bremenſi Pontifici in ſubſidium expeditionis Apoſtolicæ à Ludovico Pio conceſſum, quod in Eccleſiam Collegiatam modo converſum cernitur. Iſtius Monaſterii primordia S. Amando tribuit Henſchenius Comment. prævio in S. Amandi Vitam §. 4.

quia cupiebat ejus perfrui colloquiis. Multum namque itineris erat ſpatium atque vaſtæ ſolitudinis denſorum lignorum ſaltus occupaverat iter quod erat inter cellam beati viri & Monaſterium Turholtenſe, in quo præfatus morabatur Preſbyter. Tandem accerſito miniſtro ad Preſbyterum memoratum ire præcepit. At ille obedientiam non renuens, & viam quâ pergeret minimè ſciens, cœpit iter agere neſcius, perficere volens officium ſibi injunctum. Sed Angelo Domini comitante ad eumdem Preſbyterum ſub omni celeritate pervenit, & per vaſtam ſolitudinem rectiſſimo tramite utrique ad virum Dei incredibili feſtinatione pervenerunt. Quo viſo vir Beatiſſimus magno repletus eſt gaudio, eíque præcepit ut curam funeris ſui gereret. Cúmque cæleſti patriæ indeſinenter anhelaret, & à colloquiis Divinis non ceſſaret, oculis ac manibus in cælum ſemper intentus invictum ab oratione ſpiritum non relaxaret; Corpore & Sanguine Redemptoris noſtri ſe muniens, ſanctam animam carne ſolutam die primo menſis Octobris [a] Domino omnipotenti reddidit. In poli aula cum ineffabili triumpho exceptus, ſtatímque Virgini beatiſſimæ GERTRUDI [b] cum aliis Virginibus ſecum commorantibus longè à ſe poſitis ſpiritus ipſius apparens, jubet ſibi veſtimenta mitti ad ſepeliendum corpus ſuum: quod & factum eſt.

Circ. An. DC. LIII. Octob. I.

a

b

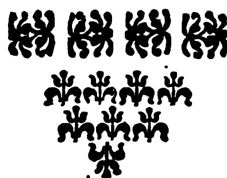
Gertrudi apparens veſtes in ſepulturam petit.

Miracula patrat.

16. Cúmque funeris illius officium expleretur, mulier quædam, quæ multo jam tempore à dæmonio vexabatur, glebam ſancti viri tetigit, & ſtatim facta eſt ſana. Alius quoque phreneticus malè à dæmonio vexabatur, qui ut pervenit ad viri Dei ſepulcrum, Domino annuente priſtinam recepit ſanitatem, acſi nullam antiqui hoſtis pertuliſſet læſionem. Multa quidem & alia ſunt quæ per eum Dominus & operari dignatus eſt, quæ nobis incognita ſunt & Deo nota. Quòd ſi omnia quæ de ejus geſtis comperimus vellemus proſequi, dies (ut opinor) antè quàm ſermo ceſſaret. Pauca è pluribus dixiſſe ſufficiat, ne ſtudioſis Lectoribus & ad alia feſtinantibus faſtidium ingerere videamur. Sepultus namque eſt vir Dei cum magnifico honore in loco qui dicitur Gandavum caſtrum, cujus nunc Cœnobium apertè vocatur Ganda: ubi multa Fidelibus præſtantur orationum ejus beneficia, & laudatur ab omnibus nomen Domini JESU-CHRISTI; cui eſt cum coæterno Patre unà & Spiritu ſancto virtus & honor, gloria & imperium, laus & poteſtas per infinita ſæcula ſæculorum, Amen.

a Annum quo S. Bavo ad Superos migravit, non facilè eſt definire. Si in numeris lapſus non eſt Auctor ſive librarius, Bavo *poſt pœnitentiæ confeſſionem quam à B. Amando Pontifice perceperat, annis tribus præter quadraginta dierum abſtinentiam* ſuperſtes fuit, ſuprà num. 15. Ad meliorem frugem, adeóque ad pœnitentiam adductus eſt, dum Amandus Trajectenſi Cathedræ impoſitus, Haſbanienſem pagum Trajectenſibus contiguum, Bavonis natale ſolum prædicatione illuſtrabat. Amandus Sedem Trajectenſem anno DC. XLVII. iniiſſe videtur: poſt triennium deſeruit; & ſuos Gandavenſes reviſens, Bavonem ſecum adduxit, eúmque Monachum factum ad inſulam *Chavelaus* dictam Evangelii diſſeminandi gratiâ anno DC. LI. comitem habuit. Bavo deinde variis Monaſteriis perluſtratis Gandam rediit, ibíque recluſus vixit uſque ad obitum, qui anno DC. LIII. contigiſſe videtur. S. Livinus paullò poſt ad ipſius ſepulcrum Miſſas & orationes feciſſe infrà in propriis Actis dicitur. Variæ leguntur S. Bavonis Tranſlationes. In Chronico Bavoniano apud Sanderum corpus ipſius à B. Eligio levatum è terra fertur: quod ſi ita eſt, mirum cur iſtius Vitę Scriptor id vel ignoraverit, vel omiſerit. Aliæ Tranſlationes inferiùs in libris Mirac. memorantur. S. Bavonis Reliquiæ in Gandenſi Eccleſia Cathedrali S. Bavoni ſacra religioſè honorantur.

b Nempe Gertrudi Abbatiſſæ Nivialenſi, cujus Acta in ſubſequentibus referemus. In litteris Othelboldi Abbatis Gandenſis ſuperiùs in Obſervat. pręviis adductis, S. Bavo beatæ Gertrudis conſobrinus dicitur.

Circ. An. DC. LIII. Octob. I.

EPISTOLA S. LIVINI
EPISCOPI ET MARTYRIS
AD FLORBERTUM GANDÆ ABBATEM.
De S. Bavonis Epitaphio.

Ex Sylloge Epistol. Hibernic. Iacobi Vsserij.

Audeo mira loqui, Solem sine lumine vidi.
Est sine luce dies, sic sine pacę quies
Hos postquàm populos conspexi luce serena,
Sol mihi non luxit, nox fuit una mihi.
Impia barbarico gens exagitata tumultu
Hîc Bracbanta furit, méque cruenta petit.
Quid tibi peccavi, qui pacis nuntia porto?
Pax est quod porto: cur mihi bella moves?
Sed qua tu spiras feritas, sors læta triumphi,
Atque dabit palmam gloria martyrii.
Cui credam novi, nec spe frustrabor inani,
Qui spondet Deus est, quis dubitare potest?
Attamen est aliquid mæstæ solatia menti
Quod dat, nec penitùs me premit atra dies.
Ganda parat gremium, quo me fovet ubere læto:
Invitat, mulcet, nutrit, amat, refovet.
Hîc est Florbertus quem virtus flore perornat,
Cui probitas floret, flos probitate viget.
Forma gregis, decus Ecclesiæ, concordia Fratrum,
Ipse suis medicus & medicina sibi.
Quid referam pietatis opus, quo me peregrinum
Obsequiis lætis dum fovet, addit onus?
Sufficeret Fratrum Fratrem dixisse Livinum,
Pontificis nomen pergravat & Domini.
Egressus patriam, pompæ mortalis honorem
Sprevi, devovi: spes Deus una mihi.
Attamen inveniet quod Christo sedulus offert:
Quòd si sum pauper, hoc sibi nil minuet.
Plus aliquid præstat absenti munere largo:
Pręsens continuis me fovet obsequiis.
Hæc quoque dum scribo, properans agitator aselli
Munere nos solito, pondere lassus adit.
Ruris delicias affert cum lacte butyrum,
Ováque, caseoli plena canistra premunt.
Hospita quid restas*? effer jam sedula gressum,
Collige divitias quæ modò pauper eras.
Fervet olus siccum, sed nunc condire licebit:
Ollula dura priùs, uncta suavis erit.
*Holtam** villa gravis quæ nescis reddere fructum:
Urticas, lappas cur bene culta refers?
Hoc est quo recreor, quòd habet paupercula tantum
Hospita quod mittit vel mihi Ganda boni.
Et pius ille Pater cum donis mollia verba
Mittit, & ad studium sollicitat precibus.

* *id est*, restitis

* nunc *Hauthem* pagus territorii Alostensis tertio milliari à portu Gandavo.

Ac titulo magnum jubet insignire BAVONEM, CIRC. AN. DC. LIII. OCTOB. I.
Atque leves elegos esse decus tumulo.
Nec reputat, fisso cùm stridet fistula ligno,
Quòd soleat raucum reddere quassa sonum.
Exigui rivi pauper quam vena ministrat
Lasso vix tenues unda ministrat opem*. *f. opes*
Sic ego qui quondam studio florente videbar
Esse Poëta, modò curro pedester equo:
Et qui Castalio dicebar fonte madentem
Dictæo versu posse movere lyram;
Carmine nunc lacero dictant mihi verba Camœnæ,
Ménsque dolens lætis apta nec est modulis.
Non sum qui fueram festivo carmine lætus.
Qualiter esse queam, tela cruenta videns?
Nec quid agam novi: mentis timor iste procacis
Quem, rogo, non lædat, par dare nolle pari?
Officio certare pari si nempe recuso,
Pecco, quòd magnis reddere parva moror.
Magna mihi præstat supplex qui parvula poscit:
Et tamen invenior tardus ad officium.
Accingar studio quamvis non viribus æquis:
Est non posse leve, non renuisse bonum.
Ergo tibi titulum scribens, sanctissime BAVO,
Qui volo quod nequeo, quod valeo facio.

S. BAVONIS EPITAPHIUM.

QUI patriæ rector, spes gentis, gloria regni,
Magnorum primus qui modò magnus eras:
Non quia magnus eras te gloria magna beatum,
Sed contempta decus gloria magna facit.
Pro Christo pauper, despectus, vilis, egénsque,
Et Christi famulis nunc caput atque decus.
Defunctum revocans qui morti jura tulisti
Monstras quippe tibi jura patere poli.
Quam tu fundâsti quæ te tenet, inclyte BAVO,
Ecclesiam, meritis protege, Sancte, tuis.

Epistolæ Epilogus.

HÆC, FLORBERTE Pater, LIVINUS carmina mittens,
Inscriptum lateri munus habere dedi:
Ut cùm vastatus fiet locus ille ruina*,
Carmina conservet obrutus ista lapis.

NOTA Livini vaticinium, *Vide lib. I. Mirac.*

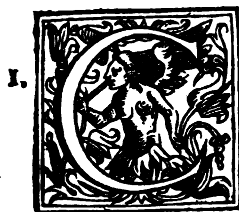
Circ. An. DC. LIII. Octob. I.

MIRACULA S. BAVONIS

Tribus descripta Libris à Monacho anonymo qui sæculo x. vixit.

Ex MS. cod. Abbatiæ S. Cornelij Compendiensis.

PROLOGUS AUCTORIS.

1. Hristiani negotii est quemque suis profectibus ardenter insistere, & lucro suæ salutis diatim quantum prævalet adjicere. Etenim utilitati nihil præstantius excogitari, nihil quæstuosius poterit experiri; cùm brevi tempore & terminali sudore illud bonum adquiritur, quod nec interpolatione potest subripi, nec fine mutilari. Hoc itaque cum sui consideratione sit omnimodis inæstimabile, æstimatur tamen diversa contingentium possibilitate: quoniam hæc varietas exterioris habitudinis, nil eo præjudicat adipiscendo, tantùm ne quovis exorbitet bonæ voluntatis intentio. Nam ut materialis absque fundamento vacillat materia, sic sine dispositione rectæ intentionis moralis infatuatur convenientia. Respondeat ergo necesse est supernæ mercedi, quidquid à quoquam adhibetur laboris & studii. Hæc cùm ita sint, facessat propriæ laudis exitiabilis titillatio, sopiatur pruriens votivæ adulationis serpedo, totum illius commutetur recompensationi, cujus muneris est totius exuberatio boni. Nunc ad hæc referenda veniamus quorum gratiâ hæc pauca prælibavimus.

2. Rogatus, immò compulsus, ut quædam insignium miraculorum gloriosissimi Patris Bavonis litteris mandarem, conscius propriæ fragilitatis & inscientiæ coactus sum, ut id omnimodis detrectarem. Et ecce mihi vis caritatis omnia sperantis obtenditur, inexcusabile jugum sanctæ obeditionis imponitur, uberrimus eleëmosynarum fructus promittitur, si multorum profutura profectibus meo relatu pandantur. Contra si in negando persisterem, obruti talenti damnatione percellendum, gaudiis supernæ admissionis frustrandum: quippe meo silentio tantorum obnoxium detrimentis, quantorum poteram prodesse in referendo emolumentis. His tam hortationibus quàm terroribus, fateor, victus succubui, ut mallem scientiæ tenuitate, quàm mentis obstinatione periclitari. Ergo nihil hîc adipatæ locutionis, nihil Rhetoricæ declamationis exspectandum, quia his artibus me fateor usquequaque ignarum. Suscipiant alii copiosam variæ excusationis supellectilem, videlicet quòd veritas nativa vivacitate contenta non quærat altrinsecam colorum adhibitionem; & quòd Christianæ fidei rudimenta non ab Oratoribus, sed à piscatoribus & idiotis sint promulgata; & quòd Regnum Dei magis virtutis quàm sermonis constet efficaciâ; aliáque perplura in id orationis cadentia: mihi facilis apologiæ patet occasio, scilicet cui nullius eruditionis favet exercitatio. Verùm sicut temerè nihil est præsumendum, sic de Dei misericordia numquam desperandum, cui cùm nihil omninò sit impossibile, tamen magnificentiùs plerumque in minimis vim suæ exerit potentiæ. Quocirca sit in nobis boni operis sincera deliberatio, ab illo sine dubio veniet effectualis consummatio. Ceterùm ut qui hæc qualiacumque ad legendum dignatus assumpserit, siquidem ea recitatione digna judicaverit, vice recompensationis opem mihi suæ ferat intercessionis; sin autem præsumptionis fastui vel arrogantiç typo adscribendum putaverit, tanto accuratiùs pro me orandum meminerit, quanto copiosiori flagitiorum mole me pressum conjecerit. Sícque

non omnis excludetur utilitas, dum veræ compassionis faverit opportunitas, mediante ea caritate quæ Deus est, qui substantiali unitate & personali trinitate vivit & regnat per omnia sæcula sæculorum, Amen.

CIRC. AN. DC.LIII. OCTOB. I.

LIBER PRIMUS MIRACULORUM.

3. LICET auctoritate sacri eloquii, non propter locum gentem, sed ob gentis gratiam locus credatur divinitùs eligi; non tamen præposterum debet videri si priusquam amantissimi Patris BAVONIS miracula stilo prout possumus commendemus, de loco conservandis ejus Reliquiis supernè prædestinato pauca commemoremus. Hic autem Galliæ Flandriæque confinio prope contiguus septemtrionalem plagam versùs, sex milliariis ab Oceani distat litoribus. Virenti quoque planitie spatiosa spectabilitate conspicuus, delectabiliter irrigatur & cingitur geminis amnibus, qui nescio utrum plus amœnitatis, quàm utilitatis sui commoditate conferant incolis. Sunt enim & piscium capturâ uberes, & mercium convectione feraces. Unde tam hujus provectionis gratiâ, quàm ob præsentissima S. Bavonis merita est idem locus populoso commeatu frequentissimus. Ferunt autem AGRIPPAM quondam Romanorum Ducem in eo castrum condidisse Gandavúmque appellâsse. At alii HERMENRICUM Regem in eo arcem imperii sibi tradunt instituisse. Quorum quid sit verius, illorum qui hæc dicunt judicio relinquimus. Nam sæpius incensis seu casuali provectu, seu hostili feritate authenticis bibliothecis, non satis innitimur certitudine hujus indaginis. Cotidiana tamen intuentibus suppetunt experimenta, non à mediocribus, sed à magnificis & primoribus viris ejusdem loci sortita primordia. Ruinarum quippe vestigia, & sub his variarum specierum repertæ qualitates opulentissimos atque potentissimos ejusdem structuræ loquuntur auctores. Erant itaque præfati loci habitatores à Religione Christiana penitus abhorrentes, & præ insita sibi austeritate sanctis prædicatoribus ferè inaccessibiles. Mansitque hujus inextricabilis obstinatio erroris usque ad tempora DAGOBERTI Regis, cùm supernæ pietatis respectu advenit miseris optabile tempus miserendi, ut essent ab inflictæ sibi cæcitatis errore misericorditer eruendi.

Castri Gandavi situs & initia.

4. Claruit ea tempestate vir Dei gratiâ jocundissimè prædictus, ac per hoc dignè vocatus AMANDUS, qui prædicationis obtentu diversas regiones pervagatus, multiplices sui agonis fructus gnaviter est Domino lucratus. Cúmque his sanctis studiis operosiùs insistens divertisset ad prædictum locum, ut fortis athleta non priùs destitit, quàm opus cœptum duceret ad effectum. Denique abrenuntiantes paganismo, abluti atque mundati sunt expiali Baptismo. Summoto cauterio tractualis & actualis prævaricationis, uncti sunt oleo saluberrimæ exsultationis. His ita Christo auspicante peractis, cœpit fama tanti viri usquequaque crebrescere felicibus incrementis. Unde certatim ad eum diversæ ætatis sexûs & dignitatis confluebat frequentia, affectans in spirituali exercitio eximii Patris componi disciplinâ. Inter quos S. ALLOWINUS qui & BAVO, inter nobiles Hasbaniensis pagi nobilior, afflatus cælesti desiderio, ejus se (ut pòst patuit) medullata devotione contulit imbuendum magisterio. Qui mox ut semina Divini verbi sedula mente percepit, non ea passus est damnosa segnitia præfocari, sed ad instar bonæ terræ fructuosiori fœnore ea multiplicavit. Nam quod alii deputant perfectionis fastigio, ipse primæ conversionis aggressus est initio. Omnibus abrogatis facultatibus, spretis dignitatibus, prædia sua legitimâ donatione tradidit disciplinis profutura Monasterialibus, pecuniarios quæstus suos seu progenitorũ exaggeratos sudoribus, propria manu dispersit egentibus. Sic exoneratus letali fasce mundialium cupiditatum, nudus & exertus ad boni JESU confugit auxilium. Suscepit itaque in eodem Gandavo, quo nunc requiescit, à B. Amando tonsuram Clericatûs irrefragabili deliberatione delegatus. Cujus verò abhinc districtionis, cujúsve

Amandus incolas ad Christi Fidem adducit.

Bavonem ad sæculi contemptum.

CIRC. AN. DC LIII. OCTOB. I.

rigoris in seipso ob Dei servitium in macerando fuerit, vel quos impetus antiqui hostis senserit, sustinuerit, vicerit, vel ad quod culmen virtutum sub attestatione miraculorum conscenderit, liber gestorum ejus scire volentes satis luculenter instruit. Verùm post multiplices vitæ præsentis agones, spiritus mercede sua fruiturus perpetim cælo suscipitur; corpus more humanitatis terræ commendatur.

Liber vitæ S. Bavonis citatur.

Bavo 60. imitatores post se trahit.

5. Hujus tamen loci quantum subinde consciverit augmenti, hinc datur intelligi, quia recens & quasi adhuc calens pii Patroni memoria, & miraculorum cotidiana hanc ad altiora semper provexerunt incitamenta. Fertur enim quòd ad sexagenarium numerum ultróque pervenerint, qui se post S. Amandi discessionem ad exemplum tanti viri regularibus studiis mancipârint. Libet igitur antequam ea, quæ nostris temporibus gesta sunt, contingamus, unum ejus referre beneficium, unde ejus miræ condescensionis singularísque benignitatis sumatur indicium. Sunt enim plura priorum nostrorum (quod eorum pace dixerimus) prætermissa negligentiâ, ac eotenus oblivioni mandata, ut noticiæ nostræ celentur acsi funditus infecta.

Negotiator calicem non malo animo furari finitur.

6. Cùm igitur isdem sacer locus in omni floreret opulentia, contigit tempore cujusdam præcipuæ festivitatis, ut inter ceteros qui tunc copiosissimi erant Ecclesiæ apparatus, aureus calix post peracta Missarum sollemnia super sacrum altare relinqueretur absque custodibus. Quidam autem negotiatorum introgressus est oratum, quem vis tempestatis tali perculerat naufragio, ut pessumdatis rebus undecumque adquisitis, ostiatim emendicato se committeret stipendio. Cúmque sæpius miseris propitiam S. Bavonis expetiisset memoriam, licèt ingentem tamen fide plenam est adorsus audaciam. Nam præfatum calicem cernens incautiùs destitutum, orationi attentiùs incubuit in hunc modum: Precor, inquit, tuam, sancte Bavo, inæstimabilem clementiam, ut tuo dulci more, hoc est misericorditer suscipias intentionem meam. Optimè quippe méque ipso multo limpidiùs eam nosti, quia inseparabiliter conjungeris omnia scienti. Placeat ergo tibi aliquantulum relevare meam necessitudinem, ut me dum advivo, habeas tui servitii debitorem. Liceat mihi nunc hinc tuâ conniventiâ sumere, quod postmodum te libeat multiplicatum recipere. His dictis fideli temeritate se præsumens exauditum, non solùm veniale sed etiam compendiosum aggressus est furtum: assensúmque tam facilem sanctissimi Patris tenens vice pignoris, efficaciter est absolutus compede calamitatis. Nec multo pòst ad Monasterium veniens, singula prout patrata erant patefecit, vota sua largissimè solvit, multósque suæ alacritatis complices efficiens, cum gratiosa sospitate ad propria remeavit.

Ecclesia S. Bavonis plumbo cooperta incenditur, restauratur.

7. His & his similibus beneficiis eximii Patris in immensum crevit opinio, & loco in quo requiescit totius profectus augmentatio. Nam ejusdem Ecclesia ex studiis, & oblationibus Fidelium variis est redituum speciebus tam ornatûs quàm sustentationis gratiâ redimita, plumbo quoque sumptuoso conamine cooperta. Sed, ô! nihil in humanis rebus sic salva integritate continuum, ut non aliqua parte hebetetur infortuniorum. Nam hæc omnia, quæ prædiximus exterioris abundantiæ commoda, unius luminaris incautè tractati consumpsit negligentia. Emissa namque flamma per contiguos velorum tractus, quippe quæ sollemnis obtentu festivitatis erant expansa, favillâ tenus intus & extra cuncta sunt depasta. Verùm iterum Deo miserante & collaborante sudore Fidelium ad pristinum vigoris sunt redintegrata statum. Sícque mansit diuturni spatio temporis usque ad tempestatem Nortmannicæ infestationis.

Normannorũ tempore S. Bavonis Reliquiæ Laudunũ translatæ.

8. Cujus immanitas adeò adinstar turbinis excrevit, ut pæne totius partes Occidentis, rapinis, incendiis cædibúsque consumpserit. Præfati verò incolæ loci hujus tam calamitosæ vastitatis irruptionem metuentes, inclyta sanctissimi Patris membra tuto in loco custodienda deposuerunt. Deinde etiam insanias Danorum qui supervenire parabant metuentes, ipsius Sancti Dei Reliquias cum

cum aliis plurimorum Sanctorum Laudunensium a ad opinatissimum & * montem regium inibi servanda transtulerunt. Thesaurum quoque cum vario sancti loci ornamento secum delitescendo asportaverunt: quidam etiam propter locum venerabilem servandum substiterunt. CIRC. AN. DC. LIII. OCTOB. I. a * & redundat

9. His etiam diebus CAROLUS Rex, qui LODOVICO PIO Imperatori successerat, antequam Imperium Romanum per benedictionem JOHANNIS Papæ susciperet, S. Bavoni & Fratribus ibidem morantibus Ecclesiam Fasleyam dictam & medietatem ad eamdem pertinentium vinearum, insuper & villas duas Coloniam & Nielam summa devotione visus est condonâsse. Et quoniam populi qui tunc videbantur Christiani, peccatis (ut credimus) subripientibus Deum in multis offenderant, traditi sunt Barbaris & iniquis graviter feriendi paganis, sicut in Chronica * post Bedam scriptum hoc modo est. Carolus Calvus S. Bavoni prædia confert. * non exstat.

10. Anno ab incarnatione Domini nostri octingentesimo quinquagesimo primo, piratæ Danorum cum ducentis quinquaginta duabus navibus Fresiam & Battavos populantur. Sed & usque ad Monasterium S. Petri & S. Bavonis quod Gandavum dicitur, debacchantes, idem Monasterium incendunt. Venientésque urbem Rotomum * usque ad Belvacum * pedestri gradu perveniunt. Item post pauca: Post obitum, inquit, LODOVICI piissimi Augusti excidiosa inter Francos orta dissensio est. His denique inter se discordantibus, Nortmanni ultra mare positi eorum audientes discordiam, navali evectione cum infinita multitudine mare transito Tarvennam * urbem Morinorum mense Julio igne & gladio vastaverunt, omnémque terram Menapiornm perambulando ferro & igne vastant. Post hæc Scaldim fluvium intrant & omnem terram Bracbantisiorum incendio & ferro delent. Itémque: Sed Nortmanni incendiis & vastationibus inhiantes, sanguinémque humanum sitientes, ad interitum & perditionem Regni mense Novembrio in Gandavo Monasterio sedem sibi ad hiemandum statuunt, anno ab incarnatione Domini octingentesimo octogesimo. Tunc quoque Tornacum civitatem & omnia Monasteria supra Scaldim ferro & igne devastant, interfectis accolis terræ atque captivatis. Sed qui hoc pleniùs nosse desiderat, librum ipsum de quo suprà diximus legat; nos propter auctoritatis testimonia ista pauca posuimus: longum enim est universa mala commemorare. Igitur Dani post multam generis humani interfectionem, Gandavum rediêre, suísque ibi reparatis navibus, terrâ marique iter facientes Mosam ingressi sunt, & famosissimum Aquisgrani * palatium igne cremaverunt & Monasteria, civitates Treveris nobilissimam, & Coloniam Agrippinam cum habitatoribus interfectis igne cremaverunt. Verùm his interim in letalibus tali provectu posthabitis qualiter denuo locum ab initio sancto suo servitio delegatum superna respexit dignatio succingimur enodare. Relatio incursionis Normannorum ex Bedæ supplemento. * Rouen * Beauvais * Terouane * Aix la Chapelle

11. Igitur post Nortmannicæ infestationis repausationem, optabilis quandoque regione tranquillitatis quiete composita, metuentes aliquorsum alicujus incursionis inquietudinem, hi videlicet qui Lugduno * transfugerant cum sanctis Reliquiis & Monasteriali supellectili, utpote in extraneis constituti, Gandavum quantociùs sublatis secum sancti Patris pigneribus maturabant reverti. Et quoniam eotenus ut totus circumjacens pagus, ita & Gandensis Cœnobii locus pænè videbatur similior deserto vacuatus cultoribus, in novo ædificata castello Ecclesia, illò ea introduxerunt. At veró interdiu quia sæpedictus locus negligebatur cultu totius venerationis, ipsæ murorum reliquiæ quæ supererant ignis combustioni, succrescentibus tribulis & densis operiebantur vepribus: mansitque inibi tam miserabilis exhaustio desolationis, usquequo defluente cum curriculis temporum statu multorum, successit post nonnullos Noviomagensi Sedi Bavonis Reliquiæ Gandavũ referuntur. * Lugduno Clavato. Gandavi status post tempora Normannorum.

a Lege Laudunum seu Lugdunum, Clavatum scilicet, Picardiæ opidum quondam munitissimum. In Chronico Bavoniano apud Sanderum in suo Gandavo, SS. Bavonis & Pharahildis aliorúmque Reliquiæ ab Eynkerico Abbate priùs ad S. Audomari castrum quàm ad urbem Laudunum delatæ dicuntur. Ex urbe Lauduno per centum propè annos hac illácque à Monachis deportatæ, aliquamdiu locatæ manserunt in Cœnobio de Nigella, vulgò *Nelle*, itidem in Picardia: quo ex loco anno CM. XXXIX. Gandavum revectæ sunt, prout mox commemorat Auctor.

CIRC. AN. DC. LIII. OCTOB. I.

TRASMARUS* Episcopus. Quique quoniam erat sanctorum locorum cultor Christianæque Religionis avidissimus informator, venerabilem locum (suæ quippe diœceseos exstiterat) ex intimo indoluit pristini vigoris auctoritate denudatum, instituitque omnimodis instaurandum. Et quia diuturna desolatio plurimo eguit supplemento, mandavit litteris (ut in scriptis ejus reperimus) super hoc negotio ARNULFO Marchiso, ad quem idem locus ex regio pertinebat beneficio, se scilicet scalam velle erigere, per quam uterque levi volatu cælum posset conscendere. Quid multa? his litteris frequentibusque collationum exhortationibus ad ea quæ voluit benivolentiam Marchisi inflexit: cœpitque idem locus tam utrorumque adjutorio, quamque aliorum Fidelium laboratu ad pristinum redintegrari. Et hæc omnia Divino indicio definita succiduisque temporibus ita eventura tam evidentibus visionibus, quamque angelicis sunt prædicata manifestationibus: quæ ne intacta præteriisse videamur, pauca colligentes è pluribus, moderata brevitate utcumque hîc inserere dignum duximus.

* al. Transmarus.

Cœnobiū per Trasmarum Episc. & Arnulfum Marchisum reparatur.

Visio senis de loci reparatione.

12. Paucis ergo (ut præmisimus) post Nortmannicam incursionem, senex quidam simplicis vitæ haud procul à sancto loco habitavit, Et quia piscatoriæ erat artis, nocte quadam excitus somno ut missa levaret retia ibat. Ante locum Oratorii tunc pænè dirutum ut venit, tres viros in vestibus albis decontra adstantes reperit: attonitusque novitate visionis, paullo pòst resumpta spe * quia eos quasi invicem sermocinantes vidit, fixo gressu ad ea quæ loquebantur aurem accommodavit. Tunc eorum unus; Heu! inquit, quàm grave Dei nostri dispendium servitii, quòd hic locus olim sibi famulantibus aptus, nunc tam miserabiliter squalet incultus. Ad hæc alter qui & auctoritate & habitûs splendore ceteris videbatur præstare: Facillimè, ait, illum Divina reparabit dignatio, cùm sincera Fidelium faverit deprecatio. Et adjecit: Quamvis hoc paullò sit futurum tardiùs, tamen dignissimè restaurabitur iste locus. Et ut de reliquis fias certior, omnis illi pristini decoris redintegrabitur honor. Dixit & summissis pariter vultibus, tres qui videbantur viventem in sæcula adoraverunt, & nusquam comparuerunt. Is autem cui hæc videre data sunt, à cujusque ore decerpta sunt, talis erat religionis tantæque severitatis, ut cuilibet fideli facilè de his non detur dubitari.

* f. resumpto spiritu.

Senex accepta illic sanitate opus promovet.

13. Sub eodem ferè tempore alius in insula Brittannica habitabat senex, sed nimia invalitudine ad extrema perductus. Huic quidam per visionem claro sub habitu adstitit, & si pristinam recipere sospitatem vellet, ad Gandavum quondam firmissimum castrum iret, & in restaurando admonuit ut pro posse laboraret. Votum ut fecit convaluit, mare sine mora transivit, & ad locum ut pervenit, quamdiu supervixit, devotus reparator exstitit.

14. Et ut percurramus cœpta; cùm sacer locus tantis talibusque in dies augmentationis efferretur auspiciis, ut quivis facilè advertere posset omnipotentissima illum dignatione Dei illustrari; præcaventes quique tam Monachorum quàm Clericorum devoti, tantillitatem angustioris Oratorii tanti Patris non congruere dignitati, illuc ejus sacrosanctas Reliquias statuerunt transferendas: depositisque quæ ad opus erant, id est pridie Kalendas Octobris, quo ejusdem depositionis sancta celebratur vigilia, deliberaverunt efficere: huic negotio intererat & magna pars exstiterat GERARDUS[a] Abbas. Sed quoniam falsi rumoris vulgaverat opinio, quasi idem erga Sancti pignera aliqua intendisset fraudis molimina, inter iter agendum posito in contiguo ei Monasterio campo sancto feretro ad propellendam sinistri rumoris infamiam sublato pallio cunctis qui aderant sigilla antiqua manu infixa monstravit integerrima Quantum ibi lætitiæ, quantæ pii cordis amore profusæ sunt lacrymæ, ex sese quilibet valet

a Hic est S. Gerardus Cellensis, Cœnobii Broniensis in Hannonia conditor; cujus Vitam suo tempore proferemus. Is in Chronico Bavoniano Reliquias S. Bavonis anno CM. XL. in Ecclesiam novi castelli Gandavensis revexisse dicitur.

Circ. An. DC. LIII. Octob. 1.

conjicere. Quis umquam sanum sapiens non gaudio & dulcedinis animum expleret affectu, cernens specialis totius provinciæ Patroni membra devia peccantium incolarum meritis exsiliata, placato demum Deo propriæ ædis revisere septa? Illata itaque nuper reædificatæ Ecclesiæ celebri sunt, quo hodiéque cernuntur sublimata repositorio, prosequentibus cunctis laudes in honore trinæ Majestatis Patris & Filii & Spiritus-sancti. Et ut constaret cunctis quàm placitum id Deo consisteret, effecêre subsequentia miraculorum insignia. Quæ etiam quia nefas est præteriisse, proprióque noscuntur indigere epilogo, determinato illius libelli tenore, sequenti commodiùs titulentur exordio.

LIBER SECUNDUS.

1. MIRA Dei cunctipotentis opera, quibus dilectissimi sui athletæ Bavonis dignatus est mundo innotescere merita, multorum revera profectui accommoda stili quoquomodo cupientes signare officio, non fore remur ab re, si priusquam ea quæ in loco in quo nunc requiescit, moderno tempore sunt exhibita, magnificum quoddam ac proinde sui novitate proficuum, antequàm eò loci ejus transferrentur Reliquiæ, in novo castello manifestatum memoriæ commendemus miraculum.

Coriarius Sabbati religionem violans punitus usque tertiò curatur.

2. In territorio memorati castri erant laïci commorantes, qui ex officio agnominabantur coriarii. Horum unus cupiditate quæstûs, sabbato ultra morem Christianæ Religionis[a] illectus, operi ceteris instabat diutiùs. Sed hunc collega redarguens: Cur, inquit, non das honorem Deo sanctóque Bavoni in proximo quiescenti? Cui ille: Quis sit Sanctus non ignoro, verum si ipse adfuerit, mihi quid præstabit? Infanda necdum finivit verba, & (visu mirabile!) contractus toto corpore ruit. Fit concursus civium, eumdémque velut informe deferunt monstrum, sancti Patris invocantes auxilium. Aliquantulum simillimus mortuo jacuit, & intuentibus turbis sanus surrexit. Sed, ô nihil umquam tutum apud inimicum! qui miser ut convaluit, hoc se injustè passum dixit: iterúmque luendus pœnam, rotatur ut globus per terram. Nam complicatis brachiis inter coxalia genua hærebant malis, retróque curvatis cruribus calcaneo tenus, pedes fixi erant natibus, & (quod visu dolor fuit) nihilominus præter animam habuit. Itaque ejus miseriæ succensentes qui aderant, sui æternaliter ipsum servitio deputabant Sancti. Ecce autem crura & brachia contracti cœperunt divelli & denuò coram cunctis surrexit sanus. Cúmque vellet abire, comperit se potiùs Sancto perpetualiter deservire. Desperit, & se acturum abnegavit. Mirabile dictu! tertiò torquendus humi est advolutus. Adstantes verò usque Solis obitum tali spectabili miraculo fatigati ad sua sunt quique reversi: respectu clementissimi Patris tertiò perfectissimè sanatus, præcedentes summa cum alacritate est prosecutus.

Bavonis memoria celebratur.

3. Hujus itaque merito beneficii cœpit eximii Patris non solùm apud finitimos, verùm latè terrarum orbe honor & reverentia haberi: quique antea abutebatur* contemptui, quovis gentium ad quos ejus fama potuit efferri, amando timeri. Grata quippe omnipotentis Dei clementia ut cœpit, Sanctum suum multipliciter in dies mirificavit. Nam quantis qualibúsque, posteaquam ad locum supernè sibi destinatum ejus translatæ sunt Reliquiæ, signis effulserit subjecti sermonis veritate constabit.

* Lege habebatur

Innocentis vincula solvuntur.

4. Sæcularis quidam non longè à sancto loco deguit, potens quidem possessionibus, sed possessa procurare minùs idoneus. Huic bona sua furtim contigit deperire. Perquirens itaque furti reum, juvenem deprehendit innoxium. Cui cruciatus inferens culpæ, tandem carcerali deputavit custodiæ. Et quoniam juris erat Sancti, indesinenter solamen exorabat salvationis. Nec omisit

a Nempe tum temporis religio erat à vesperis Sabbati ad ortum solis in feria secunda labori manuum operam dare.

Circ. An. DC. LIII. Octob. I.

Sanctus quin salvaretur innoxius. Sub ipsa quidem nocte animadvertit obstacula carceris sibi cedere, sed catenatum non posse abire. Tandem sibi consulens, fugâ usus, utcumque pedetentim Oratorium adiit catenatus, preces fudit, & de pedibus catena cecidit: lætus surrexit, & pro ereptione munia gratiarum rependit.

Oblatio non satis justa rejicitur.

5. Adolescens quidam familiæ sancti Confessoris tempore famis coactus à quodam sua sponte est venditus, ut posset habere necessaria victûs. Ut autem venditor rediens summæ reverentiæ ad locum devenit, oratum intravit: ad sepulcrum accessit, nummum illius venditionis deponere voluit. Sed mirum commemoratu! nec nummum deponere, nec digitos valuit extendere. Stabat itaque cum oblatione attonitus, admiratus rei novitatem. Ad mentem ut rediit, sibi conscius venditionem expavit. In partem secessit, nummum alterum protulit, sicque denuo ad altare venit: manum ut deposuit, redintegrari meruit.

Hydropica sanatur.

6. Insula est maritima, cui nomen Walachra. In hac quædam matrona supranominati S. Bavonis ex familia hydropis morbo est vehementer afflicta, adeout distento crurium tenus sinu, morboso vix spiraret anhelitu. Cúmque lecto decubans opperiret exitum, cælitùs inspirata, Patronique sui saluberrimè rememorata, se Gandavum duci festino præcepit acceleratu, & in ipsa sollemnia Sancti devenit. Aliquamdiu restitit & sine sua læsione sub ventriculo foramen reperit, ex quo totius morbi sanies guttatim decucurrit. Hæc ipsa priùs quidem sterilis, recepta autem sanitate fecundatur filiis.

Mulier ob violatum S. Lamberti festum punita curatur.

7. Apud eosdem insulanos ancilla S. Lamberti Martyris hoc mandatum accepit, ut sollemnia sancti Patris festiva sanctè procuraret. Quod irritum ducens, hortum cominus situm intravit, herbas quasdam colligere impunè putabat. Aneti itaque quiddam ut contigit, manui adhæsit. Rumore itaque facti multitudo mirantium affuit, cunctísque stupentibus mirabile visu exstitit, non solùm illatam Martyris vindictam, immò cunctis deinceps non celebrantibus festum timendam. Quia verò opinatissima S. Bavonis depositio instabat, eò loci cum ceteris ire maturabat. Venit quidem, & in prima noctis vigilia digiti volæ infixi cœperunt erumpere, & sese contracti nervi extendere. Itaque præ gaudio psallentium choros interrupit, Deo gratis egit, cava etiam ungularum loca mirantibus intuenda præmonstravit, & sana recessit.

Cæca visum recipit.

8. Quædam cæca manibus suorum adducta in ipsa tantæ venerationis devenit sollemnia. Cúmque ob frequentiam confluentium sibi comperisset inaccessibile Sancti repositorium, apud pedes cryptam ire perrexit oratum. Orationi incubuit, & somno ut fuit depressa obdormivit, sanctúmque Bavonem sibi adsistere agnovit. Quo somno excita, clarè vidit omnia. Fama facti confluentes adscivit, sibique congratulantibus ad sua repedavit.

Fur resipiscens à mortis periculo eripitur.

9. Juvenis quidam circa maritimos furto agebat vitam. Hic correptus languore devenit ad extrema vitæ: consulens autem sibi, emendationem scelerum devovit Deo sanctóque Bavoni. Nox ut supervenit, eum somnus subrepsit. Benigni itaque ut est vultûs, sibi apparuit Sanctus: quem ut agnovit, equidem inhorruit. Ades, inquit, animo, & omittens timorem, quæ dico trade memoriæ. Visita Cœnobium Gandæ, ac prout spopondisti, vota persolve. Surrexit ac nisu quo valuit Gandavum adiit, vota perfecit & sanus abscessit.

Muto lingua solvitur.

10. Apud urbem Treveris matrona exstitit perliberalis. Huic erat novem annorum puerulus, sed toto intellectuali affamine mutus. Itaque gratiâ medendi deliberavit ferramentum sectionis adhibere linguæ. Deliberationi in visu consuluit Sanctus: & ne cruciaretur admonuit infantulus. Vota precum præmonuit fieri, séque super salute gaudendam pueri. Paruit mater edicto, & medelam sensit in filio.

Incarceratus liberatur.

11. Quidam ex familia ejusdem sancti Confessoris ab insidiis captus, immò facultate spoliatus custodiæ mancipatus est. Cúmque frequentaretur à suis

(erat enim famæ præclaræ nobilitatis) extra regionem est exsiliatus: sed carcere retrusus, ibique multa incommoditatis passus; sed Dei auxilio fretus, ac sancta fide comptus, speque evadendi animatus, indesinenter præsentem sibi adesse poposcit S. Bavonem. Et ecce intempestæ noctis conticinio, lux sibi emicuit nutu Divino: catenæ de collo & compedes de pedibus sunt solutæ. Hinc lætus surrexit, & claustra carceralia divinitùs aperta invenit, sicque per immensa viarum spatia pervenit ad propria. CIRC. AN. DC. LIII. OCTOB. I.

12. Gens est Fresionum tam lata quàm valida, licet fide permodica; inter quas hereditariam sanctus Bavo possederat terram, usui Fratrum, scilicet vestiariis necessariam: quam quidam Freso utpote infidelis naturæ homo invaserat, sibique injustè quamdam partem usurpaverat. Cúmque à procuratore commoneretur ne vim inferret Sancto, publicè non impune defendit sacramento. Sed mox ut dejeravit, morte obiit. Dominus autem ut dilecti sui manifestaret sanctitatem, etiam in corpore mortuo ostendit vindictam: quod juxta morem tumulatum visa est multitudo ebullire vermium. Hanc itaque vindictam sui perhorrentes, Sancto accelerant votum, restituentes injustè dejeratum. Et ut peregerunt, vermes non comparuerunt. Perjurus invasor morte plectitur.

13. Alius etiam ejusdem stirpis infidelitatis Freso partem alendis gregibus aptam ipsius fundi sibi tenuit in beneficio*: aliquamdiu censum præstantissimè solvit, sed oblivioni incuriâ subripiente debitum duxit neglectum. Hoc procurator Sancti ut agnovit, eumdem castigans admonuit. Nec clam te est, ait, & hanc partem fundi juris esse Sancti: sed si tibi heredes cordi est ævo intermino possidere, ut pridem debita solve. Cujus monita annullavit, & orsus infanda respondit: Ego, inquiens, abjecta lege judiciaria revincam, & posteris meis mihi hanc hereditatem æternaliter faciam. Sic miser loquebatur; & terram pede perturbans, hanc blasphemiam eructavit: Hujus, inquiens, terræ partem tantùm habebit sanctus Bavo. Quod ut exsibilavit, falcem fenoream collo excutiens & dextram porrectam humo infigere volens, (siquidem jam florulenta prata secabat) quod dictu dolor est, manu sua sibi caput amputavit. Alter invasor seipsum perimit.

* *Id est feodo*

Hic nonnulla id generis miracula omisimus.

LIBER TERTIUS.

PROPRIUM creditur Sanctorum quanto diutiùs injustè vindicant illata, tanto præsentialiùs præbeant justè postulata. Nec fas est credi animositatem Sanctorum sic velle irasci, ut nequeant placari, cùm ex persona Domini scriptum sit: *Quem diligit corripit, flagellat autem omnem filium quem recipit.* Sed correctionis emendationísque causâ illatas puniunt injurias, ut quos vident non posse corripi verbis, saltem attriti pœnis resipiscant à malis. Cur Sancti vindictas exerceant.

2. Verùm quia hactenus superior pagina vindicantis utcumque peroraverat mira, restat pietatis quæ occurrunt memoriæ retegat opera, primóque quæ in loco qui vocatur *Medmedunc*, quo primùm dicitur post conversionem habitasse, exercuit, ac piè precantibus misericorditer indulsit. Est autem idem sacer locus (ut nescientibus loquamur) secretè manere volentibus habilis, silvestribus pomis ceterísque frugibus plenus, piscium copiis abundans, & ut paucis concludatur, omnibus eremum inhabitare cupientibus aptissimus. Quem idem dilectus Dei paucis incoluit morulis, sanctáque sua inhabitatione sanctificavit, ac post mortem miraculis insignibus mirificavit. Unde non inconsultum vel minimæ remur fidei Angelicam inibi ostensam enodare visionem. Prima S. Bavonis sedes. *Lege Vitam suprà.*

3. Senex quidam in confinio ipsius villulæ manens, hoc Oratoriolum miro excoluit affectu. Quod tunc vetustate pænè consumptum restaurare tractans, à circumcircapositis auxilij supplementa exorabat. Dehinc operarios conduxit, certísque diebus operi insistere maturavit. Sed & amnis in proximo fluens, capturas piscium opulenter administrabat, & ut ita dicam, viritim convivia S. Bavo seni cuidã sibi devoto de restituto Oratorio gratulatur.

Circ. An. DC. LIII. Octob. I.

exhibebat. Accidit autem die quadam se cum suis post laborem sub divo quiescere: & ecce odor tantæ suavitatis de ipso Oratoriolo effumavit, acsi nares quiescentium ambrosius liquor occuparet, vel domata fuissent aromatibus delibuta. Mira res! post solis obitum, cùm se locarent dormitum, quidam sacræ religionis prætendens habitum huic seni apparuit, & inibi quid ageret perquisivit. Hic ille horrore perculsus, ac penitùs elinguis nihil quidem retulit, sed ut sibi proximus responderet, tactu lateris admonuit. Vir autem Angelicus; Minimè, inquit, verearis, ad inquisita responde, cui scilicet labori operam impendis. Ego, ait, hoc Oratoriolum fere dirutum S. Bavoni reædificare insisto. Et ille benigni Salvatoris replicans dicta: Amen, inquit, dico tibi, non perdes mercedem tuam. Quo dicto unde venerat ingreditur: & ecce campanula desuper appendens absque humano attactu insonuit, & ipse ab oculis mirantium evanuit.

Fratricida à vinculis solvitur.

Nota & lege Præfat. initio hujus Tomi.

4. Duo nepotes inter se rixantes correptis armis alterum oppressit. In se itaque reversus fratricidium expavit, Episcopum adiit, ac more Christianæ remissionis peregrinando pœnitentiam accepit. Cúmque jam nonum expleret annum, iteratò patrocinia quæsivit Apostolorum; Alpes ut transscenderat, sanctos Apostolos sibi in visu agnoverat, à quibus est admonitus ne residuum viæ casso labore perderet. Remeans, inquiunt, Memoriam sancti Bavoni visita, quæ est apud *Medmedunc* annua. Surrexit credulus quidem visioni, sed ignarus loci, Gandavum repedavit, sibi jussa innotuit. Et quoniam devenit in ipsa sollemnia Sancti, scilicet Kalendarum Augusti*, ceteris illo pergentibus comitatur. Cúmque jam docti dulcisonas inaltarent voces, & ipse staret orationi intentus, virtute divina quibus erat strictus ferrei crepuerunt circuli, deinde in terram prolapsi coram cunctis minutatim sunt dirupti. Qui delictorum vinculis solutus ad sua rediit lætus*.

** Translationis dies est.*

** hic omissa quædam miracula.*

5. Comes quidam ejusdem Gandavi portûs Reliquias Sancti obtinuit, & secum navi asportavit. Ob reverentiam itaque candela jugiter exarsit in nocte[a]. Casu contigit & cunctis dormientibus in sentinam decidit. Pernox in aqua effulsit, & cum admiratione omnium tantæ venerationi exhibuit obsequium.

[a] Candela ad Sancti Reliquias accensa, in aqua non exstinguitur.

Puer à naufragio liberatur.

6. Farnavvic nomen est villæ super ripam Scaldi fluminis sitæ. Inibi honestæ vitæ habitavit femina parvulum habens filium. Hic die quadam more ludentium parvulorum, secus ripam fluminis discurrebat: alij siquidem pueruli hunc perduxerunt secum. Cúmque non bene creditæ vicinæ commigraret ripæ, in flumen fundotenus est dilapsus. Quod factum mater ut agnovit, anhela accurrit, & exstinctum credidit, quem unda sublatum longiùs traxit. Et quia humanum deerat solamen, ungulis ora cruentavit, pugnis pectus fœdavit, ac væ ingeminando multoties acclamavit. Tandem ad se reversa, manus expendit, oculos cælis infixit, & electi Patris suffragia petiit. Nec morâ, puer de profundo rediit, & juxta litus enatare cœpit. Quem mater deprehensum, incolumem ac vivum reportavit domum. Hæc non multo post Memoriæ tanti Patris dignas oblationes solvit, gratias egit, & ad sua remeavit.

Cete pinnulæ Sancto oblatæ.

7. Cetarij ad balenas capiendas mare sunt ingressi: adspecta autem immani belua certatim circumdant. Sed illa inter manus elapsa multoties tandem imo resedit. Sorte autem exiit, ut sancti Patris famulus eidem ferrum infigeret. Qui graviter suspirans, Eïa, inquit, sancte Bavo: hoc gratiæ mihi appone, ut compos voti persolvam tuis vota præmij. Oravit, & piscis de profundo rediit. Ut vidit gratulabundus prosiliit, ac ferrum constanter infixit: ad litus rediit, pinnulas Cœnobio Sancti transmisit.*

** Et hic quædam consultò prætermissa.*

[a] In Collectione Canonum To. 9. Spicil. Acheriani pag. 55. *Reliquiæ Sanctorum veneranda sunt. Si potest fieri, candela ardeat per singulas noctes; si verò paupertas loci non sinit, non nocet eis.* In Vita S. Radegundis auctore Fortunato sæculo 1. Bened. pag. 318. n. 7. *Illud qua pietate peragebat sollicita, ut quæ per Oratoria vel loca venerabilia tota nocte perlucerent, candelas suis manibus factas jugiter ministrabat?*

8. Prædives quidam cùm haberet infantulum, Sancto devovit Monachum. Sed ut puer adolevit, patrem pœnituit. Die autem quadam cognatis suis convivium opulenter apparavit, & ipse puer jam duodennis ministravit. Cúmque inter dulcia pocula læti canerent unà, pro retentione ipsius pueri patrem laudabant. Sed casu contigit, vas carnium adstare decontrà. Offenso itaque pede puer in eo cecidit, & mox defunctus obiit: sicque pater perfidiæ pœnas luit.

CIRC. AN. DC. LIII. OCTOB. I. Pater filiũ Deo oblatum retinens amittit.

9. In partibus Taruennæ matrona exstitit perliberalis, magnæque honestatis. Hæc die quadam quid actura, maris confinia adiit, comitante unica spei suæ filia, virgineis tum matura sub annis túmque nubilis. Quæ puella validissima insperatè prærepta invalitudine solotenus prosternitur, atque à præsentibus ut defuncta defletur. Mater autem pro ereptione hæc apud se oravit: Bavo dilecte Deo, miserere precantis famulæ, & paullisper huc illabere, Christi solamen deferens. Sentiat corpus gravatæ filiæ levamen tuæ indulgentiæ, ut solvat votorum preces apud te quæ jacet exanimis penes me. Præmissa itaque prece surrexit, ac pone filiam terræ expositam resedit. Nec mora, oculos aperuit & paullo antè elinguis loqui cœpit; sicque surrexit & ad domum pedes rediit. Incolumis Gandavum adiit, & sancti Patris virtutem sibi propitiabilem innotuit.

Puella moribunda convalescit.

10. Piratæ Danorum sedibus suis non contenti, Walachram petentes cuncta devastabant. Inibi erat sancti Confessoris famula, totius abundantiæ subsidiis accumulata. Danos supervenisse ut agnovit in terram ruit & Sancti sui solamen quæsivit. Nutu Divino non modò evasit, immò cunctam substantiam suam salvavit. Altera ejusdem Sancti familiæ à piratis quidem capta, sed misericorditer est liberata. Classi namque cum præda præsentata, & quia nobilis erat persona, custodiæ est deputata, navi scilicet victuali. Inter transtra latuit quatriduana, & suffragantibus Sancti meritis ad portum ut applicuerunt, à nemine agnita discessit secura. Item de portu Gandensi ab eisdem captus est quidam Sancti & Rotomo adductus, & insperatè à suis agnitus sine dilatione redemptus Sancti sui meritis, ad sua est remissus. Hæc qualiscumque fastidij vitatores, ut sufficiant affectatæ brevitati, castigatiùs quàm se copia suggerebat perstrinximus.

Plures è Normannorum manibus liberantur.

VITA S. ROMARICI ABBATIS HABENDENSIS SECUNDI,

ANN. CHR. DC. LIII. DEC. VIII.

Auctore Monacho anonymo subpari, qui SS. Amati & Adelphi Abb. g[illegible]a scripsisse videtur.

Ex Bibliotheca Labbeana & Mss. codd. V. C. Andreæ Chesnij.

OBSERVATIONES PRÆVIÆ.

I. *TANTA est inter SS. Romarici, Amati, & Adelphi Acta similitudo & convenientia, tum in stilo, tum in scriptoris ætate & gravitate; ut meritò unum eumdemque esse auctorem pronuntiare liceat. Lege quæ de eo præmisimus ad Vitam S. Amati, ubi egimus de primordiis Monasterij Habendensis in Vosago, quod B.* ROMARICUS* *in proprio castro, Habendi seu Habundi * vocato, in arduo colle, anno circa* DC. XX. *ædificavit. Ibi Amato duce floruit collegium duplex, Monachorum scilicet seu Anachoretarum, ac Virginum usque ad tempora Hunnorum, qui ineunte sæculo x. Cœnobium solo æquaverunt. Post aliquot annos, non in eodem loco, sed ad radices montis trans Mosellam, opitulante Ludovico III. Imperatore, instauratum est Monasterium, accrevitque in opidum* Remiremont *dictum, ubi cùm Sanctimoniales ab ipsa loci restitutione, tum Canonicæ ut vocant Puellæ ab uno vel altero sæculo ibidem instituta, Ordinem ac Regulam S. Benedicti ab antiquo agnoverunt: quod adversus Marnavitium breviter demonstrandum suscepimus.*

* Romaric

* Romberg

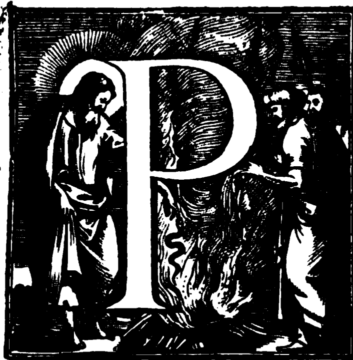
ANN. CH. DC. LIII. DEC. VIII.

2. *Quandoquidem nobis datum non sit Parthenonis Romaricensis archiva investigare, satis erit in hoc argumentum proponere schedulas nonnullas, quæ in manus nostras pervenerunt. Hadrianus Papa IV. in Bulla data anno 1157. pro immunitate ejusdem Cœnobij, de Abbatissa agens electione;* Nulla illic, *inquit*, aliqua surreptione, astutiâ, sive volentiâ præponatur, nisi quam Sorores communi consensu, aut pars consilij sanioris secundum Dei timorem & B. BENEDICTI REGULAM providerint eligendam. *In quadam charta anni 1287.* Nos Simoneta Decana totúsque Conventus Monasterij Romaricensis ORDINIS S. BENEDICTI, *&c.* hæc omnia promisimus pro nobis & successoribus nostris sub Religione nostra. *In alio instrumento anni 1480.* Claudia de Rupescissa & Margareta de S. Lupo dominæ Religiosæ Ecclesiæ Conventualis sive Monasterij S. Petri de Romarico-monte ORD. S. BENED. *&c. Hæc quidem testimonia satis probant sanctimoniales Romaricenses Ordini Benedictino subjectas fuisse adusque sæculum proximè elapsum, quo Canonicæ sæculares dici ac esse cœperunt, nec tamen ab Ordine S. Benedicti desciverunt. In charta anni 1526.* Nos Johanna de Vienna Decanissa, totúmque Capitulum Ecclesiæ sæcularis & Collegiatæ S. Petri de Romarico-monte ORD. S. BENED. *&c. In alia data anno 1540.* Nos Maella de Lignevilla Canonissa Ecclesiæ Collegiatæ seu Monasterij S. Petri de Romarico-monte ORD. S. BENED. *His insuper dictæ Canonissæ cerimoniis, usibus, moribus, ac Breviario Ordinis S. Benedicti usæ sunt ad annum usque* M. DC. XIII. *quo Breviarium Romanum susceperunt. Anno insequenti Nuntius Apostolicus ad prædictum Monasterium visitandum à Summo Pontifice delegatus, Episcopus scilicet Hadriensis, hoc statutum ordine 36. edidit.* Cùm ex antiquis monimentis & conjecturis & traditionibus constet, in hac Ecclesia antiquis temporibus viguisse REGULAM S. BENEDICTI, continuâsse in persona Abbatissæ usque in hanc diem, & in personis aliquarum præsertim Officialium usque ad certum tempus; idcirco *&c. Statuit quippe ut Abbatissa professionem sollemnem juxta morem, & Officiales saltem vota simplicia emittant in posterum. Et statuto 2.* Volumus, *inquit*, etiam & præcipimus, ut Sanctorum peculiarium, videlicet beatorum BENEDICTI, Romarici, Amati & aliorum, quorum in hac Ecclesia haberi solet officium vel commemoratio, fiat juxta veterem ejusdem Ecclesiæ morem cùm eorum festivitates occurrunt: simul retineantur peculiares ejusdem Ecclesiæ ritus & ceremoniæ Romanis non repugnantes. *De his satis.*

3. *Ceterùm in Monte sacro decursu temporum septem Oratoria exstructa sunt, quorum unum SS. Amato & Romarico in sepulcri loco positum est: ubi titulus est Prioratûs quem Canonici Regulares Ord. S. Augustini diu tenuerunt, ac tandem anno 1623. cesserunt RR. PP. Benedictinis Congregationis S. Vitoni, qui sacro Monti primævum Religionis splendorem restituerunt.*

4. *De S.* CÆCILIA *quæ & Clara, antea dicta Gegoberga, cui hæc Vita dedicata est, plura dicenda non occurrunt. In hac Vita omisit Auctor id quod cum Agrestio seu Agrestino contigit Romarico, ex Vita S. Eustasij suprà ad ann. 625. repetendum. B. Romarici memoria in antiquis Martyrologiis non habetur, quod silentium satis supérque supplet Scriptoris Vitæ gravitas & auctoritas.*

Præfatio Auctoris ad Cęciliam Abbatissam.

1. OSCIS, magnifica Mater sanctarum Virginum Domna CÆCILIA, ut sancti Patris nostri ROMARICI acta, seu qualiter conversus ad Monasticam vitam fuerit in processu temporis, libellis inserta mandentur. Obsecrationibus igitur tuis potiùs obedientiâ quàm facundiâ parebo.

Romaricus in palatio piè vivit. a

2. Itaque beatus ROMARICUS nobilis in palatio atque parentibus suis [a] clarus & amabilis ubique resplenduit. Nam cùm in laïco habitu religiosam vitam gereret, reddebat quæ Regis sunt Regi, & quæ Dei Deo. Ita ergo in Monasteria vel Basilicas Sanctorum seu pauperes Christi assiduâ vigilantiâ incumbebat, ut illum diem se perdidisse fateretur, quo pietatis bonum, vel eleëmosynarum opera minimè exercuisset [b]. b

a In alia prolixiori Vita Romaricus dicitur *clarissimis parentibus procreatus, patre scilicet* ROMULFO, *matre verò* ROMULINDE, quorum ossa & tumuli in vico quodam apud Vosagum, *Remoncourt* dicto, magno honori habentur.

b Addit alius Auctor: *Cùm tantis ergo bonis polleret in palatio, junctus est in amicitia cuidam in omni bonitate ac nobilitate æquè clarissimo viro nomine* ARNULFO...... *Deliberaverunt omnia mundi hujus relinquere, ut exonerati divitiis artam via vitam liberiùs possent intrare. Et quia lux magna quæ jam tunc Luxovij nutriebatur, radios suos circumquaque diffuderat, Lirinense tunc famosissimum Cœnobium expetere decreverunt. Sed quia non est in homine via ejus, quod decreverunt, aliter Deo disponente impleverunt. Beatus verò Arnulfus, licet cum lacrymis reniti conaretur, Mettensis urbis compulsus est Episcopatum suscipere. Quę quàm honestè gubernaverit, vel qualiter pòst ducente S. Romarico Vosagum pergens, eremiticam cum eo vitam duxerit, liber de vita ejus pleniùs indicat.* Extat suprà ad ann. 640. *Vir verò egregius Romaricus quo ordine ad sanctæ conversationis habitum venerit, sequenti narratione patebit.* Hæc Interpolator.

3. Quodam

An. Chr. DC. LIII. Dec. VIII.

3. Quodam namque tempore cùm THEODERICUS Rex germanum suum THEODEBERTUM persequutus fuisset [a], genitore supradicti viri interfecto, villæ eorum fisci ditionibus redactæ sunt, ac deinceps Romaricus quia fidem servaverat, à persequentium nequitia fugatus Mettis petiit. Erat denique tunc temporis in palatio unus Episcopus nomine ARIDIUS [b], qui Brunichildæ Reginæ sedulò famulabatur alloquio; illiúsque supradictus vir prostratus pedibus supplicat, ut res apud Reginam suo interventu recipere potuisset: illéque irâ sauciatus os viri pede excusso impiè verberavit. Statímque surgens vir Dei Romaricus, ad Basilicam S. Martini perrexit, atque in pavimento projectus mox tali voce affatur: O B. Martine commendavi me tibi: ubi es, quid agis? Affer opem misero, ut * nullus deinceps tuis patrociniis mancipetur. Et his dictis regressus ad civitatem tamquam responso accepto rei præstolabatur eventum. Sed inlucescente die crastina vulgatum est Regem Theodericum mortis sententiâ percussum fuisse: ac deinceps accitus à Regina vel Episcopo Aridio Romaricus, reddito patrimonio supplicatur, ut saltem per ipsum iisdem de urbe Mettensi fugiendi darentur spatia. Ille diligens inimicos suos, auxilium ipsis ut tempus patuit non negavit.

Patre interfecto res ejus invaduntur.

* ne

4. Post hæc denique tempus evenit, ut in LOTHARII Regis palatio inter ceteros electus haberetur. Sed ineffabilis Deus videns militem suum sub tenebrosis hujus sæculi bellis fortiter belligerantem, voluit illum ad lucidos producere campos: actúmque est, ut ex eremi secretis beatus educeretur AMATUS. Quid plura? inveniens hominem hortatur, ut detonso capite rebúsque in pauperes dispersis tamquam sibi thesauro in cælis posito jam ad perfectiora pergeret. Quibus ille auditis ut erat totus sancto desiderio repletus, cum multarum rerum substantia Monasterium Luxovium petiit, multis videlicet priùs ex servitio libertatem adeptis, ibique sanctam humilitatem & obedientiam propter Christum sectandam accepit. Illos denique servulos quos dudum ministros habuerat, socios sibi detondens plerosque adjunxit: & effectus est illorum subditus, quorum priùs dominus præpotens fuerat. Nam in tantæ humilitatis & pœnitentiæ jugo sese submisit, ut quidquid despicabile in Monasterio ad agendum esset, ipse adsumeret. Hortorum tamen frequentiùs præ ceteris Fratribus operator exsistens, Psalmos jugiter tradebat memoriæ.

Luxovium cum suis petit.

Nota viri humilitatem.

5. Nam cùm adhuc ad bonum opus profuturum unam tantummodo reservasset villam, consilio deinceps inito, B. Amatus cum eodem ad Monasterium Puellarum ædificandum pergit. [c] Multis namque adunatis Puellis in eremo properantes sanctum instituunt opus, pauperes quidem substantiâ in sæculo, sed fide divites in Christo, illud credentes quod dixit: *Omnis qui reliquerit domum vel fratres, aut sorores, aut patrem, aut uxorem, aut filios, aut agros propter*

Puellare Monasterium cum S. Amato ædificat.

Matth. 19.

a Hunc locum sic explicat alterius Vitæ Scriptor: *Theodericus germanum suũ Theodebertum ad bella provocans & prope urbem Leucorum cum eo crudeliter dimicans fugavit illum de prælio. Collecto quoque pòst exercitus robore, fraternum sanguinem sitienti occurrit idem germanus suus ad Tulbiacum castrum pugnaturus cum copiosa manu militum: qui proditione suorum captus, aviæ Brunichildi dirigitur, cujus jussis primùm in Clericum tonsoratur, póstque impiè perimitur. Hac itaque infelici victoria Theodericus nimiùm elatus, Mettense opidum ire disponit: quò pergens, B. Romarici patrem interemit, ipsúmque virum fugavit: & quia detestandæ proditionis participes esse noluerunt, villas eorum fisco sociari præcepit.*

b Aridio Episcopo Lugdunensi hæc falsò impingi putat Carolus *le Cointe*, in Annal. Eccl. Franc. ad an. 607. num. 15. qui Aridium biennio ante Tulbiacensem pugnam sanctitate clarum decessisse existimat. Fredegarius cap. 32. *Aridium Episc. Lugdun. perfidum* martyrij S. Desiderij Episcopi Cadurcensis auctorem dicit.

c Addit Vita interpolata: *Simul ergo properantes ad locum qui eatenus dictus fuerat* HABUNDI CASTRUM, *Divino freti adminiculo juxta loci situm venerabile cõdiderunt Monasterium. Mons itaq; ille ne beati viri privaretur memoriâ, cujus opere semper solatur & meritorũ magnificentiâ, ab habitatoris & præcipui possessoris nomine memorando sortitus vocabulum,* MONS-ROMARICI *dicitur.* Quod nomen hodie quoque retinet. Addit interpolator: *Docebat eas* (Virgines) *S. Amatus Institutis B. Columbani artam viam disciplinaliter incedere...Cúmq; unam earum, quæ dicebatur* MACTAFREDIS, *cerneret desiderio Domini religionéq; præ ceteris fervere, elegit eã mox in ipso Congregationis exordio ut præesset Sororibus ceteris, præberétque eis exemplum suæ sanctitatis. Cùm autem ad opus Dei horis canonicis convenirent, dispositione viri Dei per septem turmas distributæ, statutis in utraque turma duodecim, debitas Domino laudes honestissimè persolvebant.* Quæ quidem ex S. Amati Vita num. 18. desumpta sunt. Et tamen Sammarthani primam Abbatissam Gertrudem vocant, quam Romarici filiam uti & Claram fingunt nonnulli

An. Chr. DC. LIII. Dec. VIII.

nomen meum, centuplum accipiet & vitam æternam possidebit. Hæc deinceps sicut nunc inpræsentiarum cernitur, in eorum operibus suppleta monstrantur.[a]

Puellis post Amatum bene præest. * *Vita sancti Amati supra ad ann. 627.*

6. Post obitum namque beati socij sui Amati *, ipse gubernandam sanctam Congregationem suscepit: sícque priùs & deinceps aluit & nutrivit tanta caritate & pietate repletus, ut pro earumdem requie seu opportunitatibus sublevandis in omnium injuriarum laboribus suum corpusculum tradidisset. Denique cùm aliquid in ministrandis vel necessariis rebus fortassis defuisset, hæc illius erat consuetudo sancta, ut mox conversus ad Christum cum lacrymis diceret: „ Satis habes tu, ô Domine Deus, & superabundans es, adjuva famulum „ tuum sicut nosti. Non erat mora, & poscentem subsequebatur effectus.

Operariis carnes miraculo suppeditat.

7. Quodam verò die operarij qui vias seu domos ædificabant, accedentes ad eum aiunt: Da nobis carnes ad edendum, quoniam oportet nobis: grave enim sustinemus onus. Quibus ille: Sufferte, ait, paullulùm, & dabit Deus, quia possibile est. Mox itaque canis qui ad portam vigilare consueverat, silvas montium lustrare cœpit, & non moram faciens, ecce de alto monte cum cervo venit, qui labente gressu de saxo ruit, fractísque cruribus sese necessariis tradidit. Cúmque ad hominem Dei allatus fuisset, vocatis operariis ait: Ecce dedit qui solebat. Tollite carnes ad manducandum vobis, pellis namque Sororibus necessaria est.

Cervisiâ dolium replet facto Crucis signo.

8. Vir denique quidam habitabat in partibus Vosagi, habens uxorem devotam, ad cujus domum homo Dei hospitandi gratiâ crebrò veniebat. Cúmque quodam die adfuisset, intuito illo mulier ait: O domine mi, quid fecisti serò veniens? Habuit enim ancilla tua potum, sed supervenientes hesterna die compatres & vicini, jam non reperitur ex eo vasculo remansisse nec gutta liquoris. Sitit enim standa [b] ancillæ tuæ exempto dusiclo patefactis meatibus. Et quid faciam nunc miserrima domino meo? Quam cùm vidisset angustiantem ait ei: Ne quæso angustietur anima tua, habeto fidem & ingredere cubiculum, potens est enim Deus parare mensam in deserto habentem potum. Hoc autem dicto vexillum Crucis super ostium cubiculi manu depinxit. Ingressa namque mulier reperit standam usque ad oram repletam. Nam dusiclus jamdudum à foramine sublatus procul jacebat, & cervisa sistebat intrinsecùs nec currebat. Egressa namque mulier cum gaudio magno, plaudens manibus ait: O miraculum magnum! homo Dei venisti & ecce standam meam replesti cervisâ. Fatebatur itaque mulier hæc pocula deinceps multorum medelæ profuisse.

Dæmoniacam ac leprosam curat.

9. Puella quædam Sanctimonialis infra Monasterium à dæmone arrepta, sine mora hujus oratione intercedente cernentibus multis sanata est. Denique adunatis quibusdam puellis leprosis infra Monasterium seorsum non alia ex causa nisi propter earum refocillandam infirmitatem cellulam fecit. Nam frequentare eas vel habitare in medio Congregationis prohibuit. Siquidem una ex ipsis sanctum adepta consilium, balneo quo vir Dei ablutus est furtim aquam

a Huc referendum videtur quod addit alter Scriptor: *Vir denique memorandus,* Romaricus, *ne domus Domini quam de suo summa devotione construxerat, successionibus incongruis ineptè disposita, dominióque tyrannico (quod absit) calcata detrimentum pateretur; Romanæ Sedis Antistiti subdendam censuit, ejúsque auctoritati ac privilegio regiæ defensionis ac custodiæ magisterio commendavit. Decrevit itaque ac immota stabilitate statuit, ut Abbatissarum electionis Sanctimonialibus inibi famulantibus nullo contradicente perpetualis maneat potestas, earúmque judicio, si quid fortè negligenter commiserit, deprehendenda relinquatur & corripienda. Sin autem (quod nusquam accidat) majori capta delicto externas adierit aures deprehensio, Apostolicæ Sedis Papæ relinquatur arbitrio... Nemini ergo provincialium liceat Episcoporum suæ temeritatis vires in præfatum locum ostendere, nec judiciariæ potestatis vel dominationis aliquis in eo valescat appetitus: sed quidquid in eo quod majoribus conveniat adhibendum judiciis convenerit, sub regij Magistratus custodia, Apostolicâ relinquatur discutiendum sententiâ. Hujus autem dispositionis summam gloriosus Apostolus Sedis Papa* Johannes (nimirum iv.) *sub Privilegij testamento, petitione beatorum virorum Amati scilicet & Romarici, venerandis faventibus Augustis, propria manu, sigilli impressione signavit.*

b Quid sit standa & dusiclus seu duciculus, ab Interpolatore accipe. *Mulier vas quod à stando standam nuncupant, plenum reperit: & licet serraculum ab educendo duciculus dictum procul jaceret, & patentem meatum reliquisset, nulla tamen gutta liquoris dati cælitus defluebat.* Et tamen Vossius in lib. 3. de Vit. Serm. c. 10. Duciculum, circulum ligneum interpretatur.

rapiens, membra sua perfudit, ac deinde subsequente medela paullatim lepra ex corpore ejus discessit, quæ usque hodie incolumis famulatrix Christi in medio Sororum superstes cernitur.

An. Chr. DC. LIII. Dec. VIII. Auctoris ætas.

10. Sed & alia puella leprosa intra Monasterium degens, istius ut credimus interventu, à lepra purgata est. Habuit autem & alios leprosos viros forinsecùs, quorum jam laceratis luridísque corporibus manu propria & ipse serviebat, & aliis ut facerent similiter insinuabat. Tanta bona Dominus ei ad præmia multiplicanda concessit, ut animas Virginum circiter centum seu ampliùs ex Monasterio suo sibi prævias ad cælestia regna transmiserit. Licet multis Sanctorum concessum fuerit corpora de morte iterum moritura suscitare, isti utique datum fuit animas de morte æterna Redemptore opitulante educere, & Domino Jesu-Christo sine macula præsentare.

Leprosam aliam curat.

Virgines centum in cælum præmittit.

11. Beatus igitur Romaricus priusquam ad diem supremum laudabilis pervenisset, & ad Principis palatium eatenus tamquam præscius properâsset, ut Regi seu Proceribus suis de periculo eorum vel casu venturo cavenda nuntiaret. Ubi cùm ventum fuisset, audito per internuntios vir magnificus Grimoaldus subregulus, quòd noctis tempore ad eum accedere voluisset, surgens cum facibus accensis intempestæ noctis tempore, medio itinere ei obvius fuit, adspiciénsque hominem Dei miræ magnitudinis, nescio quid tamquam Angelicum seu cæleste signum se super eum vidisse contremuit. Cum multa reverentia complexus, muneribus allatis se facturum esse quæ dicebantur pollicitus est [a]. Indéque remeans rura Monasterij circuivit ut valuit, adhortans utique omnes eam doctrinam illibatè tenere quam dudum & jugiter ab ipso audierant, & ut de animæ scilicet salute semper solliciti essent.

In palatio honorificè excipitur.

Subditos ad piam vitam hortatur.

12. Cùmque ad Monasterium pervenisset, non multo pòst modica febre tactus accubuit; sed sancta lingua illius jugiter ad laudem Dei vel ad prædicationem parata, nullis obstruitur vinculis. Nam & hoc ei speciale Dominus tribuit munus, ut die qua ipse triumphans ex inferis ad superos victor remeavit [b], vir sanctus solutus membris ad præmia capienda egressus fuisset. Cùmque jam denique Matutinis finitis & pæne in ipso crepusculo diei quidam è Fratribus lectulo illius adstitissent, rogatus ut mutandi causâ aliud verteretur in latus, mox animæ suæ cœpit egressum. Sed jam pæne exuto corpore quidam Presbyter clamare cepit: Exspecta Domne, exspecta communionis gratiâ Viaticum accipe. Ille tamquam regressus, dexteram manum levans ad cælum, supra se cetерísque adstantibus vexillum Crucis jugiter depingebat. Multam namque moram faciens, vix tandem adest qui ferebat: & accepto munere labiis manu sua bene compositis, mox sancta anima illa, ut credimus, cum gaudio magno & exsultatione Angelorum est egressa de corpore [c]. Nam cùm inter lacrymas & singultus quæreretur qui os ejus oculósque claudere debuisset, ipse sibimet pulcherrimè clausit, id quod poscebatur ab aliis: itaut videretur potiùs somnum

Moritur accepto Viatico.

Nota.

a Quid negotij Romaricum in palatium adduxerit, ex alia Vita discimus. *Defuncto* Pippino *Duce* Sigisbertus *Rex filium ejus* Grimoaldum *Majoremdomus constituit pro patre. Decedente tempore, Sigisberto Rege mortuo prædictus Grimoaldus* Dagobertum *sui Senioris Sigisberti Regis filium totondit, & per* Didonem *Pictaviensem Episcopum in Scotiam ad peregrinandum misit, filiúmque suum Regem constituit. Hoc indignantes Franci, insidiis ipsum Grimoaldum ceperunt, Regíque* Chlodoveo *præsentaverunt: qui Parisius eum in carcerem vinctum retrusit, dignáque morte multavit. Igitur hæc quæ per Grimoaldum patrata diximus, B. Romaricus priusquam fierent Spiritu sancto revelante prænoscens, licet obitus sui diem imminere non ignoraret, tamen caritate cogente palatium præfati Regis Sigisberti adiit, & multa quæ Divina gratia irrorante didicerat, ei vel Proceribus ejus intimavit... Grimoaldus quæcumque hortatus est* Romaricus, *libenter se impleturum spopondit: quæ quamvis minimè observaverit, tamen viro Dei merces suæ caritatis non periit.* Lege Fredegarium.

b Nempe die Dominica, quæ passim à priscis auctoribus *dies Resurrectionis Dominicæ* dicitur.

c Interpolator: *Obiit*, inquit, *idem Pater plenus dierum in senectute bona* vi. *Idus Decemb. sceptrum quidem Austrasiorum tenente Rege Sigisberto, Francorum vero Chlodoveo.* Et quidem paullo ante Sigiberti obitum ex notatis suprà, proindéque anno Christi dc. liii. quo dies Dominica prædita littera F in vi. Idus Decembres incidebat. Ejus còrpus unà cum SS. Amati & Adelphi Reliquiis à Drogone Tullensi Episcopo circa annum dcccc. x. in novum Monasterium translatum, postea à S. Leone Papa ix. in decentiorem ejusdem Monasterij locum illatum dicitur, ubi hactenus religiosè colitur.

An. Chr. DC. LIII. Dec. VIII.

Sepelitur juxta Amatum.

quàm letum cepisse. Celebrantur quippe deinceps exsequiæ ejus cum magno apparatu & ingenti studio. Sepultus est igitur juxta socium suum AMATUM beatum: ut cui fuit in vita caritate individua connexus, ejus & lateri videretur sepulturâ adscitus.

Anima ejus radians in cælum ferri videtur.

13. Miracula denique illa quæ post gloriosissimum suum exitum seu in ipsius mortis articulo gessit, silenda non sunt. Jussum itaque fuerat quibusdam pueris custodiæ causâ ad introitum portæ vigilare: qui utique intuentes adspiciunt, & ecce nubes densissima montem atque omnem cellulam illius validissimè cooperuit. Illo autem egresso de corpore psallentibus Fratribus in duas divisa est partes, móxque claritas miri splendoris & radiorum ejus omnem montem cellulámque illius cœpit lustrare, atque per medium nubis adspicientibus pueris volumen candidissimum fulgoris scandens cælos penetravit; quod proculdubio animam sancti viri fuisse non ambigimus.

Murmur in ejus sepulcro auditur.

14. Denique in die illa postquam sepultus est, mulier quædam ad capita beati Amati atque Romarici orandi gratiâ universo populo ablato sese prostravit: statímque infra urnam in qua requiescunt se audisse fatetur utrumque ad invicem vertentem, & quasi murmur intrinsecùs gaudij nescio quid celeberrimi haberetur.

Monacha ob celatam culpam castigatur.

15. Puella namque Sanctimonialis infra Monasterium contra Regulam aliquid gessit, sed hoc viventi sancto Romarico universísque latuit. Nam vir sanctus quod isthic indutus corpore antea ignoraverat, illud posteà solutus membris postea agnovit. Siquidem per visionem noctis tempore adveniens severissimè pro eadem re corripuit, atque pœnitentiæ terminum quadraginta dierum saluberrimè tradidit.

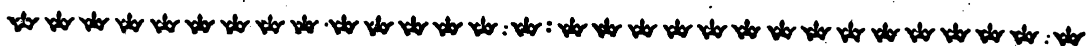
Alia officij admonetur.

16. Alia rursus puella quæ lumen Basilicæ accendere solebat, dictis Matutinis cicendilem ardentem reliquit, atque sese ad requiescendum tradidit. Cúmque jam sol ortus fuisset, deficiente oleo proxima flamma vitrum lambebat, & non rumpebatur. Ad quam vir Dei accedens compulit eam per visum & ait: Quam ob causam sollicita non es de ministerio tibi tradito? Illa expergefacta gradiens reperit ita esse ut suprà diximus.

In cælo sollemniter excipitur.

17. Sed nec illud reticere me libet quod à quibusdam narrantibus agnovi. Quidam Diaconus honoratus vir in eadem nocte Dominica instante transitu ejus in visione se ductum fatebatur per loca amœna, ubi adspiciens pulcherrimas gemmas auróque nitentes domos, inter quas unam eminentem ceteris vidit. Ductus itaque ad ostia aperta adspexit, sed introeundi eidem in eam licentia nequaquam dabatur. Cúmque adspexisset, comperit Justorum animas albissimis indutas stolis inibi cum gaudio inæstimabili cursitare, statímque qui ducebat eum ait ei: Cernis hæc omnia? Respondit: Video Domne. Rursúsque: Quem inquit inter eos isthic agnoscis? Video ait beatum ARNULFUM Pontificem & agnosco sanctum successorem illius [a] ABBONEM, eumdemque Episcopum. Sed vellem nosse quæ sit ista gaudiorum sollemnitas & tantæ claritatis apparatus immensus, & quid sibi velint hæ splendidissimæ quas video mensæ. Tunc audiente illo unus intrinsecùs albatorum tamquam conversus ad sanctum Epicopum Abbonem ait: Quid moraris, ô domne Abbo, cur non disponis sedentes per mensas has quas parasti? Nam illius dicebatur esse hæc multa apparatio. Tunc ait: Sustinete domini mei paullulùm, donec Frater noster veniat Domnus Romaricus: illum enim exspecto, nam hodie nobiscum erit. Hæc se vidisse, & alia nonnulla præfatus vir ille Diaconus testabatur: cujus de nomine ideo reticemus, quia adhuc superest in hoc lubrico & pendulo itinere. Nos itaque fatemur veram esse illius sollemnitatis lætitiam, de qua dicitur: quia nec oculus vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascendit, quæ præparavit Deus diligentibus se, cui gloria est & honor in sæcula sæculorum, Amen.

a Interpolator eum vocat S. GOERICUM *Episcopum, qui, & ABBO dictus est.*

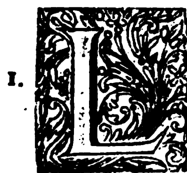
VITA S. SALABERGÆ ABBATISSÆ LAUDUNENSIS,

CIRC. AN. DC.LV. SEPT. XI.

Auctore anonymo Scriptore gravi fere coævo.

Ex Editione Acheriana in Notis ad Guibertum, & ex MSS. codd. Cisterc. Longipontis & S. Iohannis Laudunensis.

OBSERVATIONES PRÆVIÆ.

I. *LAVDVNVM * seu Lugdunum Clavatum civitas Episcopalis sub Metropoli Remensi, vix cuiquam ex illustrioribus Galliæ cedit opidis, si religionis monumenta spectes, quibus circumquaque vallatur atque intus illustratur. Habet enim hinc ab Oriente Deiparæ Lætitiensis Templum miraculorum frequentiâ toto orbe celeberrimum; inde ab Occidente vetus castrum S. Remigij Francorum Apostoli ortu insigne, & Præmonstratum B. Norberti ac Præmonstratensium sedem primariam; tum ab Austro S. Marculfi Basilicam peregrinorum votis clarissimam. Hæc quidem tertio fere ab urbe milliario distant. Quòd si ad urbem ipsam reflectas oculos, in suburbana S. Martini Ecclesia, S. Laurentij brachium semiustulata adhuc carne integrum reperies: tum S. Vincentij Monasterium Ordin. S. Bened. à mœnibus uno lacunæ hiatu sepositum: denique (ut Majorem* B. MARIÆ *Basilicam aliásque taceamus) S. Iohannis Baptistæ Cœnobium, quod* S. SALABERGA * *propriis facultatibus condidit & dotavit, suísque virtutibus ac suis suorúmque liberorum sacris Reliquiis locupletavit.* * Laon * S. Salabergæ

2. *Sanctæ Salabergæ nomen non unico modo pingitur. In quibusdam libris antiqua manu exaratis* SADLABERGA, *&* SALLABERGA *scribitur. Hanc Ionas in Vita S. Eustasij Abb.* ADALBERGAM, *& S. Agili Abbatis Resbacensis vetus Encomiastes* SADABERGAM *appellant. Nos vulgarem orthographiam secuti, ubique* SALABERGAM *efferemus.*

3. *Vitæ subjectæ Scriptor anonymus, & sanè gravis, ætatem suam satis indicat, dum suam lucubrationem* OMOTARIO *Episcopo,* ANSTRUDI *Abbatissæ, &* SALABERGÆ *nuncupat. Anstrudem hanc fuisse S. Salabergæ filiam constat tum ex propriis Actis suo loco referendis, tum ex his Vitæ S. Salabergæ verbis num.* II. SALABERGA genuit filiam tertiam, & ANSTRUDEM appellavit, quæ in cura & regimine Sororum processu temporis cuncta annuente caterva successit, quæ hactenus, Christo auspice, Divinis privilegiis nunc superest. OMOTARIUS *sine dubio Episcopus fuit Laudunensis circa ann.* DC. LXXXV. *in vulgatis Episcoporum Indicibus omissus: &* SALABERGA *post Anstrudem in Prologo salutata, fuit Cœnobij Laudunensis Sanctimonialis. Scribebat anonymus paullò post bellum civile Dagobertum II. inter & Theodoricum III. anno circà* DC. LXXX. *exortum, quod se* nuper vidisse *infrà num.* 13. *testatur.* Primus Vitæ S. Salabergæ Scriptor.

4. *Præter primarium illum Auctorem, legimus Acta SS. Salabergæ & Anstrudis politiori stilo descripta post conflagrationem Laudunensem, quæ teste Guiberto Abbate Novigenti in lib. 3. de Vita sua cap. II. anno* M. C. XII. *accidit. Acta illa recentiora omittenda censuimus paucis versibus exceptis, quos explicationis gratiâ in adnotatiunculis referemus. Iuvat tamen loca quædam ex Prologo duplici deflorare. Sic primùm orditur Auctor anonymus*: Magnum & satis utile sui laboris emolumentum reliquit nobis prior ætas, illustrium personarum nobiles actus conscribendo, & de sua abundantia futuram filiorum pauperiem consolando ... Enimverò prior ætas felix fuit & fecunda virorum, exemplorúmque dives, nec egebat litterarum monimentis: quoniam ipsarum experimentis rerum verum capiebat decus ac documentum in Patribus suis. Sed nostræ profectò egestati, quam sterilitas virtutum & virorum raritas invexit, eorum providentia famulabatur, quorum nobis studio & labore vivendi regula formabatur in exemplaribus Sanctorum, expressa signo sanctitatis eorum. Quis enim esset hodie vel vivendi modus, vel morum status, si non resculperet & reformaret cotidie vitam nostram vita Patrum, præbens & imprimens exemplaria virtutum? Id tantillum sæculi quod superest in mundo, id modicum justitiæ quod enatare potuit de profundo & voragine scelerum, inde nobis remansit, ex reliquiis scilicet paternorum cinerum. Satiati sunt antiqui virorum virtutibus & exemplis, & dimiserunt reliquias fragmentorum, id est memorias mortuorum nobis posteris suis. Felix, inquam, illa ætas, quando nihil de factis, nihil de verbis Sanctorum cadebat in terram! quando alij coruscabant miraculis, alij miracula excipiebant libris: erántque tunc in Ecclesia duo magna luminaria, conversationis sanctæ & doctrinæ... At verò nostræ ætatis homines Scriptor alter.

CIRC. AN. DC. LV. SEPT. XI.

nudam vel nullam potiùs habentes speciem virtutis, brutis pecoribus similes vitam suam silentio transigunt, *&c. Alter Auctoris recentioris Prologus hoc modo se habet.* Historiam B. Matris SALABERGÆ posterorum notitiæ tradituri, solum hoc ab his qui lecturi sunt postulamus, ne præsumptioni deputent quod tantæ antiquitatis & auctoritatis materiam ausi fuimus attingere. Meminerint verò si qui tali adversum nos movebuntur scrupulo, quòd in incendio Laudunicæ civitatis concrematis Ecclesiis & Sanctorum Reliquiis, ipsa quoque virtutum S. Matris volumina victrix flamma consumpserit. Unde postea quæ de miraculis ejus vel memoriâ retineri, vel rapta de incendio passim recolligi potuerint, quique suo tempore & suo singuli sensu rescripserunt. Hinc accidit, ut eadem miracula vitiosis admodùm & mendosis exemplaribus excerpta, vitiosi semper successione perdurarent usque ad tempora nostra. *Ergo aliquanto spatio temporis post illud incendium vivebat Auctor.* Compulit itaque ipsa nos necessitas, ut de veteri novum opus conderemus: & quod in parte fieri non poterat, ex integro totum resarciremus.

Ecclesia S. Johannis combusta, &c.

5. *Incendij Laudunensis causas funestásque clades latè descripsit Guibertus suprà laudatus in Vita sua libro tertio meminitque cap. 9. Monasterij à Salaberga conditi in hac verba:* Cùm igitur cremaretur Ecclesia atque palatium, dictu mirabile mysticùmque Dei judicium! titio utrum nescio an carbo ad Monasterium Virginum convolavit: & sancti Johannis Ecclesiam succendens, beatæ etiam MARIÆ, quæ Profunda dicitur, sanctíque Petri in cineres convertit. *Et in fine ejusdem capitis:* Ignis autem in Monasterio Virginum ita prævaluit, ut quædam de corporibus Sanctorum exureret.

Basilicæ septem in Salabergæ Monasterio cur?

6. *Vt verò meliùs ea quæ Guibertus de istius Monasterij Ecclesiis scribit intelligas, notare convenit ex Hermanno Monacho in libro tertio de Mirac. beatæ Mariæ Laudunensis cap. 22. ædificatas à Salaberga fuisse Basilicas septem.* Harum primam quæ principalior esse dicebatur, in honorem sanctæ Genitricis conditam appellari voluit sanctæ MARIÆ Profundæ, ad differentiam forsitan Majoris Ecclesiæ sanctæ MARIÆ, in qua Episcopalis Sedes consistit. Secundam S. Michaëlis & omnium Angelorum. Tertiam S. Johannis Baptist. & omnium Patriarcharum atque Prophetarum. Quartam beati Petri Apostoli omniúmque Apostolorum. Post has quatuor ad introitum Abbatiæ construxit quintam in honore S. Crucis... Sextam in honore sancti Apri Martyris. Septimam in honore sanctæ Mariæ Magdalenæ. *Plures siquidem Ecclesiæ necessariæ erant, tum propter Laudem perennem, quam ibidem instituisse Salaberga infrà num. 16. dicitur; tum propter Monachos* *, *quos illic in disparatis vixisse ædibus, ex numm. 17. 20. 21. constat. Subdit Hermannus:* Harum ergo septem Ecclesiarum adhuc restant quinque: duæ verò, id est S. Crucis, sanctíque Apri Martyris præ nimia vetustate defecerunt. *Ita Hermannus, qui proximè post incendium Laudunense florebat. At nostro tempore sola superest beati Iohannis Baptistæ Basilica, à quo nomen habet Monasterium: quod propter solutiorem Monacharum vitam, Monachis Benedictinis anno* M. C. XXVII. *concessum est*, consilio & auctoritate Innocentij Papæ II. ac Rainaldi Remorum Archiepiscopi, Ludovici quoque Francorum Regis, *Bartholomæo Laudunensi Episcopo procurante, ut Hermannus jam laudatus lib. 3. cap. 22. & 23. commemorat.* Tantæ verò dignitatis, *inquit cap. 22.* erat eadem Abbatia, ut quandocumque Rex Francorum in diebus sollemnibus Lauduni coronandus esset, in ipsa præcipuè coronam auream portaret. Nullum etiam quadrupes animal intra murum seu portam Abbatiæ intrare poterat, quod non statim in rabiem & in insaniam verteretur. *Porro quidem hoc ipsum Monasterium Congregationi Benedictinæ S. Mauri subjectum est, regitúrque modò à R. P. Domno Antonio* Durban *Priore, quem in rebus Monasterij sui illustrandis adjutorem habuimus.*

* *Lege Elogium sanct. Theodechildis Abbatissæ Iotri.*

Monasterij prærogativæ & status præsens.

7. *Nihil de B. Salaberga in sinceris Bedæ, Vsuardi, Flori, & Adonis Martyrologiis: sed ejus Actis à gravi auctore & coævo descriptis sua stat auctoritas. Hermannus in locis modò citatis* SANCTAM SALLABERGAM, *ipsiúsque filiam* SANCTAM ANSTRUDEM *appellat.*

PROLOGUS AUCTORIS.

1. DOMINO *eximio in infulis sacerdotalibus honore decorato religionis, cui copia fuit,* OMOTARIO *Papæ, necnon & Sacerdoti, castissimæ Christi Virgini* ANSTRUDI *Abbatissæ, &* SALABERGÆ. Jussionibus vestris, ô venerandum decus parentum, almíque vigoris, parêre non distuli quo potissimum almæ Matris & nostris præferendæ temporibus feminæ SALABERGÆ Vitam atque gestorum seriem inquantum res sinebat & Divina pietas favebat meo debuerim stilo cudere. Sed ego in hac parte valde censeo me fore valde imparem, quippe qui vix primis sim imbutus litteris & Christiana simplicitate educatus. Sed sum memor illius Domini & Salvatoris præconii dicentis: *Petite & dabitur vobis, quærite*

Matth. 7. 7.

& invenietis, pulsate & aperietur vobis. Et illud Psalmographi oraculum: *Aperi* Circ. An.
os tuum & ego adimplebo illud. Unde Lectorem obsecro (si quis tamen hæc DC. LV. Sept. XI.
quamvis temerario conatu aggressus sum texere gesta, captus amore sanctæ *Psal.* 80. 11.
Matris legere decreverit) non quærat in his Tullianam eloquentiam nec Oratorum facundiam, non Philosophorum flosculos & Stoïcorum diversas assertiones, sed veritatem & simplicitatem historiæ. Neque enim aquila extensis alis semper ad æthera volitat, sed aliquoties assolet ut remissioribus pennis descendat ad terras: Et inter regias sæpe dapes etiam vilia poma lactucæque agrestes optimæ quæque censentur. Orandus est Salvator noster JESUS-CHRISTUS, ut auram sancti Spiritûs afflare dignetur, ut caligine cordis abrasa facultatem accommodet loquentibus, ut venerabilis Matris quæ semper Monasteriorum Ecclesiarúmque amore flagravit, valeamus actus differere, & in posteros strictim succinctéque promulgare. Tribuat ille utpote vestra opitulatione vim, qui linguas infantium fecit esse disertas.

INCIPIT VITA.

2. IGITUR SALABERGA in suburbano [a] Leucorum opido, territorio Lingonico confini, secundum sæculi dignitatem clarissima, parentibus non infimis ac in servitio Dei per omnia devotis exstitit oriunda. Sed quantum illustrior vel nobilior natalibus, adeo in nutriendi cura fuit parentibus sollicitior. Nam cùm illo in tempore gens Baicariorum [b], quam Orosius vir eruditissimus & historiarum cognitor Boïos [c] prisco vocabulo appellat, in extrema Germania sita, Bonosiaca* infecta errore, quam Bonosiacam hæresim defensores sanctæ Ecclesiæ notarunt, quæ hæresis antiqui & callidi hostis irretita habenis purum hominem Dominum nostrum JESUM absque Deitate Patris esse censebat: ad quam nefariam & insanam doctrinam confutandam, immo resecandam, Venerabilis vir EUSTASIUS Abba* Divino utpote instigatus Spiritu, ex Luxovio Monasterio in Vosago saltu sito advenit, quod vir famâ laudabilis & sanctitate pollens COLUMBANUS peregrinus ex Hibernia adveniens, ex munificentia CHILDEBERTI Regis, summo studio & labore construxit.

Salabergæ patria. a b c * Bonosiaco, supple esset * Lege ejus Vitam ad an. 625.

3. Sed quoniam tanti viri Columbani fecimus mentionem, ejus non est necessarium nostro operi texere gesta, cùm sint ab eloquentissimo viro JONA elucubratè edita, qualiter etiam inter turbines sæculi, & THEODORICI Regis principatum, Reginæque BRUNICHILDIS instigante versutia, nefandi hostis pertulerit insidias: quomodo etiam tyrannica temeritate à Fratribus* sit ejectus, & Italiæ fines ingressus Monasterium Bobiense ex permissu & auctoritate AGILULFI Langobardorum Regis miro opere construxerit, Regulámque condiderit Monachorum, iisdem præfatus Jonas in libro quem de Vita & miraculis ejus edidit, suo stilo prosequitur. Exstant [d] ejusdem Patris Columbani scripta ad beatissimum virum GREGORIUM Pontificem Romanum quæ de pervigili Pastorum cura elicuit, qui* eo tempore adeo clarus habebatur atque sanctitate præ-

Digressio de S. Columbano. * id est à Fratrum consortio d * Gregorius

a Id est in diœcesi Tullensis civitatis quæ Tullum Leucorum dicitur. Nam *suburbanum* à priscis Auctoribus vocatur nonnumquam, quidquid alicujus urbis territorio, tractu ac ditione comprehenditur, ut ad Vitam S. Eustasii num. 17. an. 625. probavimus. Auctor anonymus in alia Vita S Salabergæ; *Beata & venerabilis Mater* SALABERGA GUNDOINO *patre, matre verò* SARETRUDE *in confinio Lingonicæ urbis oriunda fuit, in terra quam Vternensem nuncupant, ob amnem qui ibidem profluit.* Uternensem terram interpretare ditionem vulgò *la Baronie de Darney* appellatam ad Araris fluvii initia, in cujus ditionis confinio, Lingones versùs, exstat ad Arar vicus quidam *Gondoncourt* dictus, quem à Gundoino Salabergæ patre nomen accepisse verisimile est. Illic natam Salabergam fortasse quis suspicetur. Malim dicere eam natam fuisse in Vosagi vico Mosa nomine, ubi Mosa fluvius oritur, quo in vico Eustasius Gundoinum convenisse dicitur infrà. Gundoinus in Vita S. Agili Abb. Resbacensis cap. 11. ipsius S. Agili *consanguinitatis nexu propinquus* fuisse fertur.

b Sic etiam Baioarios appellat Baldricus Noviomorum Episcopus in Chron. Camerac. lib. 3. cap. 13.

c Julius Cæsar initio lib. 1. de Bello Gall. Boïos *qui trans Rhenum incoluerant, in Noricum transiisse, Noreiámque* urbem Norici primariam *expugnasse* scribit. At numquam Boïos in Norico consedisse Hadrianus Valesius in lib. 24. Rer. Franc. contendit.

d Nulla exstat sive Columbani ad Gregorium Magnum de pervigili Pastorum cura lucubratio, sive Gregorii ad Columbanum Epistola.

Circ. An. DC. LV. Sept. XI.

ditus erat, ut etiam Spiritu-sancto favente secreta cæli ei patuerinr. Novem quoque ordines Angelorum post Paulum Apostolum, mirum in modum aut solus aut rarus fermè differuit: cujus doctrinâ, eloquii venustate, pœnitentiæque fomento universus Occidens hactenus illustratur. Sed & isdem venerabilis vir ad præfatum Patrem melliflua remisit scripta.

Eustasius Christum Bajoariis prædicat.

4. Sed ut ad propositum revertamur, præfatam gentem per Germaniæ sinus vir Dei Eustasius aggressus, ut lucerna Conditoris nequaquam sub modio, sed super candelabrum posita omnibus patefieret, néve talentum desuper datum humatum periret, sed potiùs omnibus cum duplicato fœnore patesceret, ex parte gentis abraso erroris tramite, Evangelico (in quantum Dominus Jesus-Christus contulit) mucrone truncavit, prædicans Dominum nostrum Jesum, quòd sicut Divinitate æqualitatem Dei Patris haberet, ita & humanitatem materni corporis nostrámque naturam quam ipse condiderat, absque peccato suscepit, nulla imminuente mutatione Deitatem, qui utpote semper cum Patre fuerit, ut nihil sua dignitate minueret, unde verus Deus & verus homo appellatus sit Christus.

Salabergam à cæcitate & fluxu liberat.

5. Denique remeans ex Baïcariis vir egregius post Germaniæ Belgicæque laboriosum callem, tandem pervenit ad quemdam virum illustrissimum, opibus & divitiis opulentum, famáque secundum sæculi dignitatem præclarum & aulicis rebus aptum, nomine Gundoinum, qui eo tempore manens apud villam Mosam* nomine, ob amnem in eo loco defluentem sic appellatam: qui amnis ex Lingonicis finibus fontem sumens, post multos anfractus crebrósque terræ circuitus Rheni velocissimi fluminis in se fluenta ex parte recipiens, Oceanum Barbaricum latè ingreditur. Viso igitur Gundoïnus venerabili viro, velut gratissimum munus suscepit. Porro ut assolet & res se habent humanæ, inter salubria adhortationis verba colloquio virorum fidelium animus crescebat piorum; cœpit isdem vir Dei sciscitari, utrum eidem viro illustri Francorum orto natalibus soboles adesset. Cernebat quippe, ut opinor, vir Dei à Deo fore præscitam prolem: quam postea rei probavit eventus. Tunc vir illustris Gundoinus cum conjuge sua Saretrude eleganti forma & nobili femina, duos bonæ indolis adolescentulos ob benedictionis percepturam gratiam præsentavit: quorum senior Leuduinus cognomento Bodo, junior verò Fulculfus, qui & ipse alio vocabulo Bodo dicebatur. Sciscitatur denuò vir Dei, si adhuc proles superesset: ad quem illi fatentur se habere puellam germanam, licet ætate præferentem, sed dudum luminibus orbatam. Ad quos vir Deo plenus ait: Veniat quæso ipsa, & nostris præsentetur obtutibus. Senserat enim, ut reor, in spiritu ei à Domino sanitatem fore collaturum. Triduano igitur à semetipso exacto jejunio, super oculos puellæ oleum benedictionis vir Dei effudit. Mirum dictu! mox puella sanitatem pristinam Christi gratia opitulante perfectissimè consecuta est. Nec immeritò omnipotens Deus sic in promptu suorum obtemperat precibus famulorum, qui suas propter ipsum crucifixerunt voluntates. Sequitur deinceps aliud splendidum miraculum. Cùm eadem puella jampridem fluxum sanguinis pateretur, & gravissimâ corporis molestiâ ex hoc teneretur obstricta, vir egregius Eustasius, ut hoc perspicuè comperit, Divinum solitúmque profusis precibus poscit adminiculum. Exaudivit preces fidelis famuli sui ille rerum Sator æternus, qui Sanctis suis ejus præceptis piè obtemperantibus præstò esse consuevit. Quid multa? Puella sospitate percepta incolumis est restituta.

* Mense

Salaberga viro nubit.

6. Interea cùm ad perfectæ ætatis pervenisset annos, parentes ejus cùm vidissent illam gliscentem, moribúsque ornatam, erat enim decora venustáque vultu, verùm ut adsolet post rerũ discrimina in prosperis successibus animus tepescere multorum, de liberorum successione cogitantes, contra puellæ voluntatem eam cuidam generositate pollenti Richramno nomine in matrimonio tradiderunt: qui vix eam duobus mensibus jure matrimonii habens, humanis rebus exemptus vitâ privatus est. His itaque transactis, Eustasius ad Luxovium regressus est.

7. Deinde

7. Deinde ad Waraſcos qui partem Sequanorum provinciæ & Duvii* amnis fluenta ex utraque ripa incolunt, pergit: qui & ipſi eodem Bonoſii Fotiníque maculati errore ævo jam ſenes tabeſcebant. Ad quos vir Dei veniens, evangelico vomere Scripturarúmque ſacrarum cauterio, licet non abſque labore exercens, ne ſeges Dominica crudeſcente gleba, ſuffocante zizania in avenas loliúmque adcreſceret, ad ſanctæ Eccleſiæ gremium revocavit, qui hactenus gratiâ Divinæ adſpirationis in eadem quam ab eo perceperunt norma perſeverant. Sic B. Euſtaſius poſt multa rerum diſcrimina, poſt labores immenſos, poſt hæreticorum diras procellas, AGRESTIIque Schiſmatici fraudes, quæ pleniùs in ſuis Geſtis continentur, ut bonus athleta ſummis pollens miraculis vitâ beatâ functus migravit ad Dominum: cùm curam Fratrum poſt diſceſſum Magiſtri tribus non parum minùs rexiſſet luſtris. In cujus locum beatæ recordationis VALBERTUS in regimine Fratrum ſubvectus eſt, vir omnium famâ laudabilis, eximiæque ſanctitatis, & in Eccleſiaſticis diſciplinis non mediocriter eruditus, bonitate ac pietate caritatéque præcipuus & doctrina exuberans. Hujus tempore per Galliarum provincias agmina Monachorum, ac ſacrarum Puellarum examina non ſolùm per agros, villas vicóſque atque caſtella, verumetiam per eremi vaſtitatem ex Regula dumtaxat beatorum Patrum BENEDICTI & COLUMBANI pullulare cœperunt, cùm ante illud tempus Monaſteria vix pauca illis reperirentur in locis. CIRC. AN. DC. LV. SEPT. XXII. Euſtaſio ſuccedit Vvalbertus * le Doux, in Burgundiæ Comitatu.

8. Sed ut ad articulum revertamur hiſtoriæ, prudentiſſima femina Salaberga cùm per biennium jam viduata reſideret, licet ſub laïco habitu degens, vigiliis, jejuniis, ac eleëmoſynis inquantum vires ſuppetebant intenta, quæ Dei ſunt Deo inhianter reddebat. Doctrinam verò quam à B. Euſtaſio perceperat, velut mundum animal animo ruminabat. Cùm hæc ita res ſe haberet, decrevit animo ut ad ſacrarum Virginum Cœnobium quod venerandus vir ROMARICUS ex palatio magnificè converſus per exhortationem & ſolamen B. Euſtaſii in Voſago conſtruxerat ſaltu, latebram fugâ expeteret: feciſſétque ſatis votis, ſi ſexus non fuiſſet impedimentum, & regia non impediſſent obſtacula. Salaberga viro mortuo Monaſticam vitam cogitat.

9. Per idem tempus Francorum ſceptra regníque gubernacula DAGOBERTUS regebat, vir inprimis acer ingenio & principatu clarus, & non ſolùm fidei jure ſibi ſubjectis, verumetiam exterarum vicinarúmque gentium famâ metuendus. Metuens autem præfatus Gundoïnus, ne ob filiam, iram Regis ſævitiámque incurreret, eam à calle quo ire ſponte decreverat pedetentim retraxit. Jam enim opinio ejus ad aures regias pervenerat. Morabatur denique iiſdem temporibus in aula prædicti Principis vir quidam ſtrenuus, conſiliis regiis gratus, & inter ſuos famâ celeber nomine BLANDINUS, qui cognomentum BASO[a] acceperat, qui utpote & ipſe ex Sicambrorum proſapia ſpectabili ortus eſt. Mox prædictam Salabergam non ejus ſponte, quia jamdudum Divinis præceptis ſe implicare voverat, licet invitis parentibus, regio tamen juſſu & ob liberorum procreandorum cauſam prædictus vir ad ſuum adſcivit conjugium. Secundis nuptiis ligatur.

10. Sociata itaque viro memorato, licet ſub jure conjugij, Chriſtiana tamen uterque exercebant opera, & baptiſmi candidatum devotiſſimè ſervabant. Erant enim hoſpitales & eleëmoſynis dediti maximéque juxta Paulum egregium prædicatorem domeſticis Fidei & peregrinis, ſervis autem Chriſti ſumma veneratione obtemperantes, illius Salvatoris memores præcepti: *Quamdiu feciſtis uni ex minimis meis, mihi feciſtis.* Et illud B. Petri Apoſtoli: *Hoſpitales invicem ſine murmuratione.* Quî cum viro vixerit.

11. Sed cùm his favente Domino bonis pollerent moribus & Chriſtiano more vitam degerent, & prolem nullam capere poſſent, Chriſtianiſſima femina anxia, tot privata privilegiis, ſanctarum mulierum Annæ & Eliſabeth in ſe adhibens fidem, quæ in Domini Templo vigiliis & orationibus excubantes poſt diuturnam ſterilitatem partus ſanctos meruerunt procreare; ad Baſilicam B. Sterilis B. Remigii ope liberos cœlitùs impetrat.

a Baſo colitur ut Sanctus in Monaſterio S. Johannis Laudunenſi (in quo nonnullæ ejus Reliquiæ ſervantur) Nonis Maii, Tranſlatio verò XVIII. Kalend. Julii celebratur.

Circ. An. DC. LV. Sept. XXII.

Remigii Pontificis qui urbem Remorum Campaniæque tellurem virtutibus sacris & mirabilibus illustrabat expetiit, ibique vigiliis & orationibus excubans votum vovit, ut si divinitus ei soboles concederetur, ipsam Domino dicaret. Nec mora domum reversa hoc quod fideliter & anxiè petierat à Domino est ei collatum: concepitque & peperit filiam cui ex aviæ vocabulo SARETRUDIS nomen indidit. Rursus edidit aliam filiam quam EBANEM nuncupavit. Deinceps verò genuit filiam tertiam, & ipsam Baptismi gratiâ regeneratam ANSTRUDEM appellavit: quæ in cura & regimine Sororum processu temporis cuncta annuente caterva successit; quæ hactenus Christo auspice Divinis privilegiis nunc superest. Quartum verò edidit liberum, cui & ipsi Baptismi gratiâ à Sacerdotibus consecrato EUSTASIUS[a] nomen indiderunt, qui & infra pueriles annos defunctus est. Quintum verò bonæ indolis edidit prolem nomine BALDOÏNUM: quem & ipsum juxta priores omnipotenti Deo sacravit. Egit hoc denique famula Christi omníque nisu aggressa est, ut omnem domum suam non sibi soli, sed marito simul & liberis, Christi faceret Ecclesiam.

Cœnobiū Puellarum condit suscepto velo.

12. Interea cùm egregia sanctitatis opinio B. Walberti, cujus superiùs memoriam fecimus, pænè per universos Francorum terminos eximiè pullularet, & sollertia prædicationis ejus à Christo Domino, sine quo nihil boni agitur, affatim fervesceret, essétque omnibus Deum colentibus gratus, Monasteriaq; virorum ac mulierū Christi ex ejus Norma affatim conderentur; cernens B. Salaberga servum Christi militémque præclarum tot florere exemplis virtutibúsque flagrare supernis, & assiduè velut è luporum faucibus ereptos ubique greges Christi adunari, eum ad propriam domum ob benedictionis ab eo gratiam percipiendam crebriùs accersitum, velut Divinum munus sibi à Domino fore concessum ovans suscipiebat, verbáque salubria & animarum medelæ congrua haurire ex ejus mellifluo ore desiderabat: flagrabátque instantissimè animus, ut spretis phaleramentis sæculi, pompísque mundanis postpositis, ad virtutum culmen apicémque sanctitatis valeret adscendere. De quo virtutum culmine Dominus quoque & Salvator in Evangelio loquitur dicens: *Omnis qui reliquerit patrem aut matrem, aut domos aut filios aut agros propter nomen meum, centuplum accipiet & vitam æternam possidebit.* Et illud: *Ignem veni mittere in terram, & quid volo nisi ut ardeat?* Quid plura? Auctore Deo omnem spem suam post Deum beato viro committens, viro converso prolibúsque Deo sacratis, Religionis veste accepta inito cum B. Walberto consilio, conniventia exsistente mariti Cœnobium Puellarum in suburbio[b] Lingonicæ urbis, in hereditate vel successione paterna conatur exstruere, quod propriis reditibus prædiorum suorum ex successione hereditatis paternæ, Christum faciendo heredem, nobiliter ditavit: ad quod opus peragendum venerabilis Walbertus solamen artificésque ac viros industrios præbuit atque commisit. Qui locus licet Austrasiorum finibus immineret, vicinus tamen Burgundiæ erat, distans à Luxovio Monasterio paullominùs millibus quadraginta: ibique adunatis centum seu ampliùs tam ex nobilium liberis, quàm ex proprio officio puellis Christo Domino dicavit.

Matth. 19.

Luc. 12. 49.

Laudunum se recipit cum suis.

13. Sed cùm jam pars maxima fabricæ Monasterii constructa esset, cœpit famula Christi præsago, utpote Spiritu Dei repleta, cum viro Dei trutinare animo, non esse in eodem loco Puellarum Cœnobium tutum: nihílque stabilitatis habere vel munitionis locum. Nam licet barbaries procul abesset, Regum tamen limitibus hinc inde admixtis, periculi indicium futuris temporibus erat: quod

a In Monasterio S. Johannis Baptistæ Kalendis Maii colitur iste Eustasius, cujus Reliquię ibidem in theca honorantur.

b Hîc etiam *suburbii* nomine, diœcesim seu pagum Lingonensem intellige. Nam locus Cœnobii à Salaberga conditi *Austrasiorum finibus imminebat*, & *quadraginta paullominùs millibus distabat à Luxovio Monasterio*: quæ convenire vix possunt pomeriis Lingonum, quæ urbs sexaginta propè millibus à Luxovio disparata est. Anonymus Vitæ S. Salabergæ Scriptor *in confinio Lingonicæ urbis* exstructum Cœnobium asserit. Corrigendus proinde Dionysius Galterotus, qui in suo Anastasi Lingon. pag. 324. id interpretatur de Abbatia S. Petri excisa apud Lingones: siquidem ista Abbatia *infra muros Lingonensis civitatis* (ut vetera loquuntur Instrumenta) hoc est intra muros urbis posita erat.

periculum nos deinceps vidimus. Denique nuper civile bellum inter Reges Francorum THEODERICUM & DAGOBERTUM [a] circa illos fines est actum, ibique vicinia quæque depopulata, agri, villæ, ædes, & ipsa (quod gravius est) Sanctorum corpora igne sunt cremata. Undè liquidò patet, Divino eam fuisse Spiritu imbutam, quæ pridem anticipavit discrimen. Consilio quippe adepto cum præfato Walberto Abbate, qui ingenio & vigore sagaci, & natura bona in talibus præditus erat, quem postea & comitem itineris & socium laboris habuit, elegit iter Christo duce ad instar sanctissimi Abrahæ Patriarchæ, qui de Mesopotamia Syriæ egressus terræ Philistinorum colonus exstitit, eámque Deo promittente in postera successione sortitus est. Quem imitata Dei famula, relinquens patriæ solum paternásque sedes, malens cum Christo egêre quàm mammonæ lucra possidere & tot pati discrimina, cum vitæ stipendio ad urbem Lugduni [b] cum maximo apparatu, & cum animabus à Deo sibi commissis proficiscitur. Quæ urbs licet obsidione vallari ab hostibus possit, tamen naturâ loci & in cacumine saxi sita munitionem robustam obtinuit, ut frangi nequeat à Barbaris & periculo careat. Nam cùm eam vetusto tempore Wandali, Alani, Hunni ceteræque Germaniæ & Scythiæ gentes frustra vallâssent, nulla aggerum arte imminente, non fundibalorum jaculis, non armorũ spiculis jacientibus, nec arietum impulsionibus obtinere valuerunt, sed casso labore frustrati inertes recesserunt. Excepto enim murorum ambitu qui extrinsecùs in proceritatem collis extenditur, intrinsecùs ipsius muri circuitus humo coæquatur, unde fit ut machinarum ars nulla queat opidum fatigare. Sed & altrinsecùs saxa naturalia ambiunt, urbs infra referta puteis, ad ipsos quoque portarum exitus fontes emanant perennes, qui in usus hominibus, pecoribus & jumentis potui dantur. Igitur cùm jam ad illuminandam urbem veluti solis radius veneranda femina cum suis sequacibus sanctis appropinquâsset, Præsul opidi illius ATTILO [c] cum summo favore ei obviàm pergit, tamquam si Divinum munus turbáque Angelica ad se venisset: & ovans sanctas famulas Christi cum choro psallentium, cum psalmodia & hymnidicis summísque laudibus deduxit in urbem.

Dæmones ab urbe pellit.

14. Sed miraculum illius magnificum dictu quod nocte eadem in ipsa urbe gestum sit, non est silendum. Prædictus itaque Pontifex præcepit pueris ac familiaribus sibi creditis ob præparandam in crastino die familiæ Christi refectionis gratiam adesse. Ministri igitur attoniti, velociter per noctem portam opidi egressi, obviàm sibi ferarum ac bestiarum diversa genera cernebant. Nam ille bubalum, alius cervum, ille ursum, alius suem, nonnulli lupos, plerique nihilominus vulpes, alius interim lascivum asinum, trucémque cernebant leonem, egredientes & fugientes simul de civitate & cetera monstra bestiarum, quæ huic operi intexere prolixum est, ne fastidium Lector incurrat. Quo miraculo pavore perculsi omnes ministri mirabantur, quoniam illo in loco istæ bestiæ tales nusquam apparuerant. Quid datur aliud intelligi nisi quòd sanctitatem ac vigorem Ancillarum Dei antiquus hostis non ferens, cum suis satellitibus fugiens discessit? Nec immeritò se in bestiarum ferarúmque monstruosas deformat figuras, variáque figmenta depromit, qui utpote à bono Creatore bo-

a Nempe Dagobertum Sigiberti Austriæ Regis filium, Dagoberti Magni nepotem, ex historiæ tenebris nuper eductum. Is mortuo patre à Grimoaldo Præfecto palatii regno dejectus ac tonsus, in Hiberniam relegatus est. Deinde à Vulfoaldo duce aliísque Austriæ Proceribus post Childerici mortem revocatus, Austriæ throno imponitur circa annum DC.LXXIX. quo tempore hoc civile bellum inter ipsum ac Theodoricum fratrem ejus patruelem exarsit, ut latè docet Hadrianus Valesius in Rer. Franc. lib. 22.

b Lugdunum, scilicet Clavatum, Galliæ Belgicæ secundæ urbs Episcopalis, nunc Laudunum, *Laon*, nonnullis videtur sic dicta à veste Prætoria, quæ ob clavos in ea depictos *Clavata* olim vocabatur, quòd Laudunum à Marcobrio Prætore conditum putetur, teste Hincmaro To. 2. Opusc. pag. 431. & 602. Porro Lugdunum, quasi Lugodunum, linguâ Celticâ *corvi montem* significat, ut ex Clitophonte observavit Plutarchus in lib. de fluminib.

c Attila Frodoardo vocatur in lib. 2. hist. Rem. cap. 7. ubi res quasdam cum Nivardo Remorum Episcopo commutâsse dicitur. Sedit ab anno DC.XXXII. ad annum ferè DC.LX. Salabergæ migratio in urbem Laudunum paullò post Dagoberti mortem, diviso inter Chlodoveum & Sigibertum regno, anno circà DC.XL. accidisse videtur: quo tempore Cœnobii S. Johannis Baptistæ primordia collocanda sunt.

Circ. An. DC. LV. Sept. XI.

nus creatus est Angelus, superbiâ deinceps tumidus dudum dixerat in corde suo: *Super astra cæli asscendam, ponam thronum meum ad Aquilonem, & ero similis Altissimo*; nunc de superna claritate & paradiso deliciarum dejectus cum suis sequacibus, in forma vermium, soricum, vel qualibet deformi specie actus, mysterium operatur iniquitatis.

Dæmon Baptismatis specie pervertit Laudunenses.

15. Siquidem priscis temporibus (quod plerique memoriâ adhuc retinent, & superstites esse noscuntur qui hoc facinus viderunt) quod in eodem opido (ut creditur) antiqui anguis versutia crudeliter vigebat, plebeios rusticos atque hebetes homines arte callida ludificabat, de quo scribitur: Cujus mille nocendi sunt artes. Nam sub specie Baptismatis idololatriæ eos sibi propriè vindicabat. Denique retroacto tempore & Idolum vocitabant, velut à ludo incipientes; in medio eorum dumtaxat diabolo debacchante, plerumque homicidia perpetrabantur. Egerat hoc nequissimus Dæmon callidâ astutiâ, ut si quis ibidem proximum alterius quolibet modo debilitâsset, à consanguineis vel affinitate conjunctis innoxius foret ab effusione sanguinis; videlicet ut in longius consuetudo nefanda incrementum malignitatis augeret, & miseram urbem suis habenis irretitam iniquus prædo velut propriam vindicaret. Sed omnipotens miserator omnium Dominus qui vult omnes homines salvos fieri, & ad cognitionem veritatis venire; ad sui juris plasma clementer respiciens, olim jam hoc sacrilegum & nefandum facinus à civitate ista radicitus evacuavit. Sed nunc rursus ad cœptam redeamus narrationem.

Salaberga Monasterium Lauduni instituit.

* lege Observat. pravias.

16. Denique contemplata conditione loci, cernentésque idoneum ac gratissimum & absque discrimine munitionis locum, cœperunt fundamenta Ecclesiarum * atque domorum jacere: quibus peractis ac prosperè gestis cœperunt ad laudes omnipotentis Dei & Domini nostri JESU-CHRISTI nobilium soboles servientiúmque concurrere. Quis enim vir potens aut femina nobilis qui illis in locis degeret, qui non B. Salabergam ex affectu diligeret? Erat enim hilaris semper & placido vultu, caritate atque humilitate perspicua, eleemosynis promptissima, & circa Dei cultum valde devota. Quid multa? Infra exigui temporis spatium coacervatæ in eodem loco sunt, vel Monasterio adunatæ plus minúsve trecentæ famulæ CHRISTI: illísque dispositis per turmas, ad instar Agaunensium Monachorum Habendíque* normam disposuit, die ac nocte præcepit psallendo Canonem omnipotenti Deo personare, & juxta egregium prædicatorem Paulum sine intermissione orare. Quæ institutio hactenus in eodem Cœnobio Christo auspice celebratur. Flagrabat quippe in eodem desiderio canendi carminis amor intentus.

Monachas 300. laudi perenni deputat.

* Lege Vitam S. Amati an. 627. n. 20.

Plures ad se trahit.

17. Plures siquidem, ut suprà diximus, nobilium ad servitium Christi colligendas sitiens adunabat. Nam inter ceteras nobilium Sicambrorum feminas, ODILA nobilitate & ingenii natura boni pollens, quæ & ipsa pridem à Venerabili WALBERTO Christiani vigoris insigne ac salubre acceperat antidotum, consilio accepto cum legali viro Illustri BODONE quem superiùs LEUDINUM prædiximus*, qui in eo tempore industrius & potens erat, postpositis phaleramentis mundi ad Dominum sunt conversi. Res suas * Monasteriis collatas post B. Salabergam eumdem callem terentes Lugdunum * properaverunt, Bodo incisa cæsarie, Monachi (inquantum res sinebat) agebat officium. Ac non multo pòst Tulli opidi adeptus Episcopatum, naturæ debitum reddidit [a].

* num. 5.

* pro rebus suis, &c.

* Laudunum

[a] S. Bodo colitur III. Idus Septemb. in Tabulis Ecclesiasticis & Benedictinis, præcipuè Lugduni, quam in urbem ejus corpus translatum est. Elogium ejus apud Molanum non caret mendis. Editus dicitur *in pago Ardernensi, patre Berta'do & matre Bertilde*. Scribendum *in pago Odernensi* in Vosagi angulo Diœcesis Bisuntinensis, vulgo *la Comté de Darney*. Deinde cùm S. Salabergæ frater fuerit, patrem habuisse Gundoïnum & matrem Saretrudem constat ex hujus Vitæ num. 5. Postea apud Molanum ipsum Bodo tria construxisse Monasteria legitur, unum Sanctimonialium quod usque hodie dicitur S. Bodonis, & aliud duodecim Canonicorum ad fluvium *Murt*, & tertium in honore S. Leodegarii in Offonis villa. Quis credat erectum à S. Bodone Cœnobium in honore S. Leodegarii Mart. qui Bodoni diu supervixit? Certè Adeodatus Bodonis post Ebotinum in Sede Tullensi successor, Concilio Romano subscripsit anno DC. LXXX. superstite adhuc Leodegario. Nullum aliud à Bodone exstructum videtur Monasterium præter Cœnobium Puellare S. Bodonis dictum, de quo agit Chronographus Senoniensis in lib. I. cap. 10. To. 3. Spicil. Acheriani ejúsque primordia S. Bodoni tribuit.

Circ. An. DC. LV. Sept. XI.

Veneranda quoque Odila Christi stigmate suscepto, sanctarum Virginum se choro conjungens, sub obedientiæ tenore vitam beatam degens, spiritum cui omnia debentur reddidit.

Obitus & Miracula B. Salabergæ.

Sororem sanat caduco morbo laborantem.

18. IGITUR cùm B. Salaberga in sanctitate morosa exornato vultu ut de beato narratur Hilario cum Sororibus piè vitam duceret, puella quædam Sanctimonialis in eodem Cœnobio cadivæ vesaniæ indepta, dum Cursum * in Ecclesia canere cœpisset, coram omnibus effrenata mente in terram corruit: quam mox beata & venerabilis Mater secum familiariter acceptam sedula oratione pro ea Dominum poscens, opitulante Divina gratia ab eadem peste purgavit, & in servitium Christi liberè abire jussit incolumem. Plurima autem & valdè celeberrima sunt quæ in laudibus atque memoria venerandæ Matris stilo inseruntur, quæ postmodum suis aptabuntur locis.

* *id est* officium Divinum.

Cervisiam miraculo auget.

19. Quodam verò tempore dum B. viri Walberti præstolaretur adventum, & falerni copia deesset, jus tritici vel hordei quod Cervisam * nuncupant, & arte conficitur humana, qua Occidentalium pleræque nationes utuntur, jussit facere: quam in vas quod lingua communi Tonnam vocant mittere jussit. Sed cùm vas adplenè refertum ex poti * liquore non esset, famuláque Christi cui obedientiæ causâ eodem anno juxta tenorem Regulæ [a] ad Cellarium custodiendum Sororibúsque ministrandum ordo evenerat, ad venerabilem Matrem cum humilitate veniens ait: Domna, inquit, Mater, quid faciemus, quia vas non est plenum ex sicera, & aër æstuat? Si sanctus vir Abbas in veniendo moras innexuerit, vereor ne poti * liquor in acerbitatem aceti acescat. Ad quam illa ait: Vade & quod subsequens ex liquore est confectum, funde in vase. At illa non dubia, celeri cursu pergens ut jussionem sanctæ Matris impleret, reperit vas plenum, quod paullulùm pridem semivacuum reliquerat: ac sic omnipotentis Dei misericordiâ actum est, ut dum Matris fides armatur, obedientiæ vigor in discipula roboratur, virtúsque Divina protinus panditur, potum quod exiguum erat in majus augetur: remeánsque Dei famula cum alacritate & humilitate sanctæ Matri narravit miraculum. Illa summo rerum Creatori Domino JESU-CHRISTO referens gratias, qui servientibus sibi in veritate citò adesse consuevit.

* cervisiam

* potûs

Cella excussa non evertitur.

20. Patratum est deinceps aliud miraculum. Soror quædam lavando vestimentorum sordes, ut mos est, ad cellam officinæ qua hæc agi solitum erat veniens, accepit vasculum quod in talibus rebus adesse necessitas poposcit, deferens simul & exigua ligna. Sed quia catena in qua pendebat vas, exilis & brevior constabat, igni non appropinquans, reperiens de industria famula Dei aliam catenam sibi invicem nexuit: & ecce alia sodalis ejus cum alio vasculo ex æris metallo facto adveniens, simile optabat opus, humiliter supplicans sociæ dixit: Commoda mihi, Soror, unam catenam ut ambæ velociùs operemur. Ait socia: Pro caritatis gratia commodabo tibi, sed perge tu & affer ligni quantitatem quantum valueris, quia arduè suspenduntur vascula, ut valeamus perficere quod necessitas compellit. Quæ cùm abiisset, nequaquam reperit quod petiit. Tunc utræque Ancillæ Christi anxiæ esse cœperunt, quid tamen facerent ignorabant: & ecce subitò magno cum sonitu officina quasi casura è semet * flectendo [b] addicitur igni. Tunc concito cursu Famulæ Christi omnésque Sorores ad eam adspiciendam veniunt, & quidnam esset fragor strepitúsque inquirunt. Sed videntes miraculum stupefactæ sunt quod acciderat. Tunc venerabilis Mater jubet ut ad hoc miraculi genus vir Dei ITALUS Presbyter atque

* *id est* sponte.

a Nempe Regulæ S. Benedicti cap. 31. nam S. Columbanus in Regula sua ne verbum quidem de Cellario habet.

b Clariùs Anonymus: *fragore nimio cella concutitur, itaut ab ipsis fundamentis penitus evelli videretur: incurvatáque compage parietum & inflexo robore materiarum, sine ullo sui damno vel detrimento ruina, Divo nutu voluntatis tectum & tota machina domûs adducitur & approximat igni.*

Circ. An. DC. LV. Sept. XI.

ejusdem Cœnobii Præpositus contemplaturus accederet. Vir autem Dei cùm adfuisset, videns cellam fragoribus non dirutam, sed illæsam permanentem, uberes omnipotenti Deo gratias retulit, perpendens meritum Matris, quæ ita imbutas ac devotas haberet discipulas; quarum caritati ferventi etiam elementa servirent.

* al. Landefridum.

21. Quadam denique die cùm extra murum opidi infra Claustra tamen Cœnobii æstivo tempore deambularet, vidit LANFREDUM * Monachum suum hortulanum, in horti ambitu nescio quid oleris causa investigantem, & noxia gramina abscidentem. Ad quem sub sibili voce silentíque, quod nequaquam aliqua Sororum audire potuerat, ait: Defer, inquit, nobis ex lactucis Frater Lanfrede. Hæc illa innuendo magis quàm loquendo affatur. Hæc præfatus Frater narrare consueverat, qui adhuc superest. Mirum dictu! vox quæ parvo anhelitu & nullo alio audiente emissa fuerat, in aures Fratris admodùm pervenit, quasi in præsentia Fratris ipsius dicta fuisset. Erat autem spatium inter ipsos quasi stadiis quatuor aut eo ampliùs.

Deus Basino suggerit inopiam Salabergæ.

22. Accidit quoque & aliud miraculi genus. Cùm quodam tempore in coquinæ officio (ut mos erat) per hebdomadam suam Sororibus deserviret, & pisciculi vel alia quælibet Monasticis usibus apta minimè suppeterent, BASINUS Archidiaconus ejusdem urbis in domo sua recumbebat: vóxque in ejus aures insonuit dicens: Nosti quòd Abbatissa onus coquinæ Sororibus exercet? ad eam visendam deberes quantociùs properare. Sed ille leviùs retinens neglexit. Cúmque usque ter fuisset admonitus, etiam insuper verbera minatur adhibere. Quid ageret, quid tantæ Matri deferret, minimè ad hujuscemodi opus habebat. Tandem aliquando domum egressus, in foribus ostii reperit hominem piscem miræ magnitudinis gestantem. Quem Divino nutu adlatum credens, dato dumtaxat pretio piscem beatæ Matri detulit, ex quo illa pulmentum Sororibus adhibens omnésque usque ad satietatem refecit. Quod ne quis deindustria factum credat, sed nutu Divino ad ejus refectionem exigendam præparatum.

Salaberga febre probatur.

23. Quàm verò quanto tempore in hac vita omnipotens Deus dilexerit, immo ut aurum obrizum purgaverit, silentio non est prætereundum. Quodam namque tempore febrium venâ accensâ quamgravi molestia corporis perferebat, itaut loquendi facultatem amitteret. Sed cùm meliùs Christo presule convaluisset, sciscitata immo flagitata à Sororibus quidnam talis fuisset correptio illa, ferventi spiritu respondit: O dulcissimę Sorores, quid investigare vultis rei causam? à sævis namque nimiùm & tetris opprimebar spiritibus: quando autem meliùs convalescebam, duæ alæ dorsum meum venientes gyrabant, quarum visio auro purissimo pulchrior erat: nam & summitas earum gladio ancipiti acutior sentiebatur. Cùm autem ab his vallabar, fugiebant teterrimi spiritus. Quid autem aliud per hanc datur intelligi, nisi ut omnipotens Deus plasma suum in præsenti dumtaxat purgaret vita, & dextræ suæ protectione roboratam cum Sanctis aggregaret? Alæ enim in Scripturis sanctis supernæ intelliguntur potestates. Convalescens corpore sed mente robustior, anno & novem non plenis mensibus vixit, tentatione exacta.

Commendatur.

24. Nam quis valeat ejus sanctitatis sagacitatísque astutiam condignis referre præconiis, cujus caritas & humilitas cunctarum subjectarum sibi præeminebat miræ dulcedinis & bonitatis affectu? Erat enim hilaris vultu, venustáque adspectu, alacris in colloquio, moderata in verbo, consilio prudens, in ordinandis Cœnobii causis præcipua, sagax ingenio, eleëmosynarum amori dedita, & hospitalitate non pigra, in Regulari norma discreta, imitans sanctarum feminarum Melaniæ videlicet & Paulæ vitam, quarum Melania, ut B. Hieronymus ait, nobilissima Romanarum feminarum, & Marcellini quondam Consulis filia, Herosolymam navigavit, ubi tantum humilitate & caritate insignis exstitit, ut Theclæ nomen acceperit. Paula verò relicto patrimonio Urbano, Græcorum

orta prosapiâ Bethleemitica rura expetens, summa bonitate & humilitate vitam degens sacrum Domino spiritum reddidit. Et ut altiora repetam, B. Salaberga imitata Helenam Augustam Constantini Augusti Matrem, ut historia narrat Ecclesiastica, mortificatis carnis membris mundíque pompis postpositis, quotidianis Deo famulabatur obsequiis. Quidquid enim in Cœnobio utilitatis, & quæ munditiæ essent exercendæ, sibimet deputabat. Coquinam verò vel reliquas causas quæ Monasticis rebus peragi solent, vicissim suis hebdomadibus ministrabat. CIRC. AN. DC. L V. SEPT. XXII.

25. Sed cùm hæc & cetera his similia bona Christo præsule faceret, quodam tempore vidit in mansione quam frequentare solita erat, tabernaculum è polo miræ claritatis & splendoris descendere, quod deorsum spatiosum & sursum arduum videbatur: in quo recepta avis miri candoris ac splendore nimio fulgens, eam apprehensam in ecstasi positam, immò translatam trans fluvium quemdam ingentem asportavit & in prata valde amœna immisit, ubi diversorum florum & immensa odoramentorum genera fragrabant: atque inter candentia lilia & rosarum rubentium flores, vidit immensa infantum agmina utriusque sexus, niveis cycladibus & laureatis capitibus ovantes, inter quos & MAGOBERTUS puerulus aderat. Qua visa ait: Agnoscis me Mater? Illa ait, Nescio. Respondit puer: Ego Magobertus sum filius AMILIANÆ, quem ante te misisti, & sum modò in illa claritate quam cernis. Vidit quoque venerabilem virum ANSERICUM Pontificem [a] obviam sibi venire. Ad quam ait: Agnoscis me? At illa fatetur se ignorare. Ego sum ANSERICUS Episcopus Suessionum quem crebriùs in domo tua arcersitum vidisti: Veni & ostendam tibi valvas paradisi, & ostendam civitatem Dei altissimi & duodecim sedes Apostolorum ex auro gemmísque rutilantes. Cui & ait: Ecce tibi locus præparatus est. Sed quia B. MARIA precibus Sororum, eoquòd eis sis adhuc necessaria, deprecata est Filium suum, ut à superis celeriùs illuc revertaris, præmia possessura tibi à Domino collata. Interim avis illa iterum eam apprehensam, in ore ejus anhelitu recuperato, à superis remisit. De morte præmonetur. a

26. Igitur dum quadam nocte soporem caperet, in specie venerabilis viri WALBERTI, utpote Angelus Domini apparuit ei tertiò, qui cingulum ejus de renibus abstractum secum detulit. Quod cingulum ulteriùs non comparuit: significans (ut opinor) quòd in posteritate ejus honor successionibus adcreverit. Qui ut ipsa referre solebat, candore nimio fulgebat, & hac voce admiranda affatur feminam: O dulcissima filia, præpara te ut accipias bravium & exitum tum præstolare: quia & ego ex victoria tua cupio bravium accipere, quia centesima ex hac die dies vocationis tuæ eveniet, ut laboris tui fructum quem cum magno sudore quæsiisti, cum multiplicato fenore in horreo Domini tui recondas. Hæc audiens illa, unam ex Sororibus sibi familiarem accersitam, vim somnij tenorémque rei pandit, & ceteris promere distulit. Angelus autem Domini præcepit ei, ut per singulos dies ac noctes infra illum centenarium numerum expleret Psalterium. Ab illa igitur die cœpit vigiliis, jejuniis, psalmis & orationibus, plus solito Domino vacare, quanto firmior de promisso, tanto alacrior de obsequio. Usque secundò.

27. Ante vicesimum autem diem vocationis ejusdem, pedum dolore tacta lectulo decubuit, ut de viro perfecto scribitur: *Florebit amygdalus, impinguabitur locusta, dissipabitur capparis: quoniam ibit homo in domum æternitatis suæ.* Novissimè expleto officio, convocatis Sororum agminibus, hac eas voce affatur: Permanete in servitio omnipotentis Dei, ô Famulæ Christi, quia non qui cœpit juxta Divinum oraculum, sed *qui perseveraverit usque in finem, hic salvus erit.* Ægrotat. Eccles. 12. 5.

28. Interea ut adsolet in rerum opulentia discordiam etiam inter propin- Moritur.

a Ansericus Suessionum Episc. anno DC. XXV. Concilio Remensi subscripsit, vixitque ad annum circà DC. LII.

Circ. An. DC. LV. Sept. XXII.

quos generari, Germanus BODO aliquas villas quas per chartarum seriem ad ipsum condonaverat Cœnobium, illicita usurpatione retinebat. Sed comperta germanæ ægritudine, dum illa pro hac re anxia Dominum deprecaretur, summa cum festinatione ad eam venit: móxque chartas invicem roborantes, hactenus totum ratum perduxit. Sed cùm sensisset se migraturam à corpore, valedicens Sororibus, ITALUM Presbyterum poposcit, ut pro se (sicut mos est) expleret officium. Et hæc efflagitans sacrum emisit spiritum, Sanctorum aggregata cœtibus, perceptura duplicia in æterna gloria à Christo, cui virtus & imperium in sæcula sæculorum, Amen. Obiit præfata famula Christi x. Kalend. Octobris [a], qua die sancta Thebæorum duce Mauritio Acauno celebratur passio. Reliquiæ quoque ejus in eodem conduntur loco, ad cujus polyandrum* claræ post obitum patuerunt virtutes.

* sepulcrum

[a] Quo anno S. Salaberga obierit, non facile est definire. Cùm post Bajoariorum conversionem à B. Eustasio sanata est, adhuc *tenera ætate* erat, teste Jona in Vita Eustasii: quam tamen duobus Fratribus *ætate præferentem*, id est superiorem fuisse, propriæ Vitæ Scriptor num. 5. affirmat. EUSTASIUS paullo post suum ex aula Chlotarii regressum, qui anno DC. XIV. contigit, prædicationem apud Bajoarios aggressus est, anno scilicet DC. XVI. aut sequenti. Expeditione peracta anno circà DC. XVIII. GUNDOINUM invisit, luménque restituit SALABERGÆ, quæ anno ferè DC. XXII. RICHRAMNO nupsit. Eo post duos menses mortuo Salaberga cùm biennio vidua mansisset, BLANDINO cognomento BASONI nutu Dagoberti jam in Austria regnantis reluctans copulatur. *Post diuturnam sterilitatem*, hoc est post annos minimùm sex, B. Remigii patrocinio liberos tulit, primò quidem filias tres, SARETRUDEM, EBANEM, & ANSTRUDEM: deinde filios duos, EUSTASIUM & BALDOINUM seu Balduinum, quos omnes non sæculo sed cælo peperit & sacravit. Et quidem Anstrudem tertio loco natam anno circà DC. XXXV. genuit. Porro cùm Anstrudis in Cœnobii regimen vicennis successerit, ut in ipsius Vita legitur; Salaberga anno circiter DC LV. obiisse dicenda est. Certè dum Jonas S. Eustasii Vitam scribebat, (scribebat verò post annum DC. XLIII.) Salaberga *adhuc supererat & Divinis obsequiis dedita, non solùm suæ utilitati, sed & aliorum saluti providens opportuna*. Ipsius sacra ossa thecæ partim argento, partim aurichalco fabrefactæ, Theodori Carlierii aurificis industriâ ac piâ munificentiâ nuper restitutæ ac gemmis ornatæ inclusa unà cum S. Anstrudis filiæ Reliquiis, in majori Ecclesiæ S. Johannis Baptist. altari adservantur. Illic cernuntur hinc quidem corpus S. Balduini Salabergæ postremi filii, de quo in Vita S. Anstrudis agemus; inde verò S. Floccelli Martyris magna pars corporis unà cum particulis SS. Basonis Salabergæ posterioris mariti, Bodonis ipsius fratris postea Tullensis Episcopi, & Eustasii filii *infrà pueriles annos defuncti*: quos omnes inter Cælites habent & colunt opidani Laudunenses. Nec mirum, siquidem Salaberga ita vixit, *ut omnem domum suam non sibi soli, sed marito simul & liberis Christi faceret Ecclesiam*, suprà num. II. In parte postica altaris leguntur hi versus antiquitùs exarati.

Hic veneranda gravi recubat Salaberga sub arce,
Eustasi, Anstrudis, Baso, Goarde, Bodo,

S. Salabergæ Translatio, de qua in Vita S. Anstrudis, XI. Kalend. Martii celebratur. Servatur etiamnunc in ipsius Monasterio Campanula, quam cervæ collo alligatam, ad tonitrui pericula propulsanda, Salabergæ cælitùs allatam tradunt in gratiam Anstrudis filiæ, quæ ad tonitrua terriculosior erat. Hinc Salabergam cum cerva campanulam in collo habente pingi antiqui moris est. Quam campanulam adversus tonitrui impetus multùm valere constans est traditio plurimis contestata experimentis, monétque vetus hæc inscriptio: *Reliquiæ S. Salabergæ, & campana præsens, expellunt febres, & ipsa tonitrua pellit.* Quippe aqua in istius cimbali cavitate benedicta febricitantibus propinari solet. Denique ejusdem sanctæ Abbatissæ pedum ligneum serico opertum ibidem ostenditur cum officii Divini Breviario, quod uncialibus litteris constat.

Circ. An. DC. LV. Dec. IV.

VITA S. SIGIRANNI ABBATIS LONGORETENSIS PRIMI.

Ex MSS. codd. & Philippi Labbei Bibliotheca, omisso Prologo.

* S. Cyran.

Sigirannus nobilis Bituricensis fit Regis pincerna.

* al. Sigelaïcus.

I. THLETA igitur Christi SIGIRANNUS * solo Biturico nobili & progenie ortus, meritis tamen & fide suum nobilitavit natale, ad præmium vitale feliciter noscitur pervenisse. Hujus quoque propagator naturâ non infimus, carnalis videlicet pater, exstitit nomine SIELAÏCUS*, ejúsque genitrix bonis omnibus exsistens famulatrix, prædicto viro sociata est felici in connubio. Ex his ergo duobus ritè conjunctis bonæ indolis beata proles processit Sigirannus, qui etiam in primæva ætate est transvectus & in scholis traditus, quatenus litterarum primordia (ut solet) in pueritia Domino favente perciperet efficacia. Deinde verò transacto tempore FLAUCADO cuidam potenti viro causâ nutriendi adjunctus, Francorum in palatio

latio devenit, ibíque ab eodem, ad altiora (ut sæculi dignitas se habet) venerabiliter provocatus, pincerna Regis in pueritia est deputatus. Circ. An. D. LV. Dec. IV.

2. Eodem namque tempore supradictus genitor ejus Sielaïcus Episcopus[a] Turonis jam urbis est sublimatus. Quíque conjunctus jam in amicitia cuidam potenti viro Adroaldo scilicet nomine, eísque filiam suam, ut esset *, præfato sponsavit filio. Cujus mens beati scilicet Sigiranni Patre nesciente ad alta jugiter tendens ad Dominum, à sæculi actibus desiderabat se facere alienum, illud semper præ oculis ponens: quia qui voluerit amicus esse hujus sæculi, inimicus Dei constituetur. Et quia nempe præscitus erat & præordinatus ad vitam juxta Apostolum qui ait, quos præscivit hos & vocavit, & quos vocavit hos & glorificavit; hic beatus ad carnalem concubitum nullatenus declinare neque se obligare voluit, quandoquidem se jam Deo devoverat esse servum.

Continentiam servare statuit.

* Supple uxor

Iac. 4. 4.

Rom. 8. 30.

3. Namque ut assolet fieri in aula Regali, ut ex nobili prosapia geniti secundum sæculi dignitatem diversis fulciantur honoribus, variísque circumdentur ornatibus; hic per omnia beatissimus animum ad astra sublevans, oculósque à superfluis ac sæcularibus comprimens, totis ad Dominum intentis nisibus jugiter flagrabat oculorum obtutibus. Si quando verò pro regali scilicet honorificentia, ac ne dispar inter sodales videretur esse, vestium se decore indueret, ac cingulis hinc inde ornaret, &, ut ita dicam, acsi compositus in oculis se intuentium incederet, intimo cordis affectu humilium retinens spiritum, suo in pectore semper devotissimè beatificabat Dominum: immo etiam, ut fertur, sub indumento vestium pretiosarum crebro cilicio utens, humilitatem quam ab ineunte ætate semel Domino devotus conceperat, in habitu vili etiam deinceps Domino favente exercere studebat. Nimirum omnem ornatum, quo exteriùs in Regis præsentia uti solebat, domum ad propriam remeans, à se protinus abjiciebat, humillimúmque ac despectum alium induens, jam quid quandoque Domino annuente acturus esset nihilominus demonstrabat. Denique sponsam quam pater, si Dominus permisisset, futuram ei prævideraт sponsandam, ita omnimodis refutandam censebat, ut non solùm se huic sponsæ in conjugio sociari noluisset, verumetiam adeo ab ejuscemodi sexûs consortio se elongare decrevit, ut nullatenus secum in aliquo misceri permisisset commercio. Audiebat enim non surdus auditor Apostolum intonantem ac dicentem sibi; *Bonum est mulierem non tangere.* Illud quoque quod idem alibi ait: *Solutus es ab uxore? noli quærere uxorem.* Quod idem vir beatissimus & omni laude venerandus jam corde sitibundo exhauriens, quod audierat, volvebat semper intrinsecus animo, quod postea explere cupiebat toto nisu devotus in Domino.

In aula modestiam in habitu præfert.

Conjugium fugit.

1. Cor. 7. 1.

ibid. 27.

4. Verè etenim hic beatus per omnia Sigirannus licet corporaliter inter homines in ætate scilicet adhuc juvenili foret constitutus, inter Athletas tamen Dei atque Christicolas toto desiderio conversationem habere nitebatur, omni scilicet cum aviditate tractans, & utique explere desiderans quod Apostolus de se suísque similibus ait: *Nostra conversatio in cælis est.* Cúmque in his aliísque similibus sanctis meditationibus de die in diem roboratus in Domino viriliter transigeret, ac die noctúque pervigil in sanctis operibus devotúsque exsisteret, pedetentim Domino annuente terreni Regis palatium deserens, desuescere cœpit quod jam olim pro nihilo computabat fastidio. Unde ei à Domino etiam deinceps non immeritò est collatum, & (ut ejus in posterum sanctitas demonstravit) per omnia est attributum, quatenus poli ad sidera æterni videlicet Regis palatium sine cujuspiam impedimento, ceu pennigero levíque gressu properare quivisset. Illud prorsus Davidicum corde & animo indefessè tripudians, summóque cum gaudio feliciter in Domino decantans ac dicens: *Beatus quem tu elegeris Domine, inhabitabit in atriis tuis.*

Piè vivit.

Phil. 3. 20.

Psal. 64. 5.

5. Interim verò dum hæc agerentur nutu Dei consilium iniit, quatenus Turonicam urbem quantocius adiret, illustrísque Confessoris Martini limina pene-

Turonos petit & fit Clericus.

a Sielaïcus seu Sigelaïcus ab anno DC. XIX. ad DC. XXII. Sedem Turonensem tenuisse dicitur.

CIRC. AN. D. LV. DIC. IV.

trâsset, séque inibi totum in Domini servitio pro æterna scilicet beatitudine mancipâsset. Ventúmque est ad id, ut Christo quidem duce per vias rectas feliciter incedens hic beatus de quo loquimur Sigirannus præfatam ad urbem nihilominus perveniret, & eam in præsidium adiens inviseret. Quinetiam septa hujus sancti Templi cautè ingrediens, ac devotè hinc inde perlustrans, ejus ad sepulcrum usque pervenit, ibíque diutissimè Domini ac deinde beati Martini suffragia postulans, sic demum quod dudum exoptaverat sui capitis comam, ut perpetim Christi in sorte Clericus permaneret, totondit. Quod audiens Pontifex qui tunc huic præerat civitati, gratanter accepit, quódque etiam hac in re peractum erat libenter indulsit, immo etiam exili gremio Clericorum fidelium eum collocare decrevit, ac deinceps dum adviveret, in cœtu inibi cohabitantium unanimem esse delegavit.

Archidiaconus instituitur.

6. Cúmque hic electus Dei infra gregem foret admixtus, sanctísque actibus esset jugiter intentus, ad caritatis gratiam in cunctis se studebat reddere aptum, ut omnibus se cernentibus atque colloquentibus videretur placere. Namque singulis quibusque tam senioribus, quàm etiam coæqualibus, necnon subjectis ita fiebat affabilis & congruus, ut propter ejus mellifluam nectareámque eloquentiam omnes circumquaque illi adhærere cuperent, ejúsque sancta vestigia imitari vellent. Dum igitur taliter, sícque Deo devotus exsisteret, & ad supernæ vitæ patriam totis desideriis anhelaret, ab omnibus ejusdem loci degentibus unanimiter Archidiaconus est electus, atque à Pontifice ipsius civitatis, omnibus Ecclesiis illius diœcesis est subrogatus. Sed idem Athleta Christi perspicuus, ac belligerator præcipuus, quantò forinsecùs in sublime attolli videbatur ab hominibus, eò apud se humilia sentiebat intrinsecùs juxta illud præceptum sapientissimi Salomonis: *Quantò magnus es, humilia te in omnibus, & coram Deo invenies gratiam.*

Bonis operibus ab urbis Rectore appetitur.

7. Hinc denique cunctipotenti Domino suffragante eodem almifico videlicet Sigiranno in hoc culmine instituto peractum est, ut quidquid contra piorum Principum decreta, quorum quondam laudabilis exstiterat vita, ineptum atque contrarium reperiri potuit, ad pristinum prudentissimè statum revocare curaret. Nam eleëmosynas de rebus propriis pauperibus omnibus, viduis scilicet & orphanis, miseris ac destitutis ita strenuè largitérque distribuit, ut pænè in prædiis quæ ei ex posteritate parentum successerant, quid vel parumper residuum esset. Dum hæc igitur ab eodem Sancto jugiter agerentur, Deóque placita ejus opera fierent, antiquus hostis qui bonis semper ac Sanctis insistens est ut destruat, molitur ut feriat, immisit in cor cujusdam perfidi nomine STEPHANI, qui tunc fore* videbatur rector præfatæ civitatis sub ditione fisci scilicet calliditate superatus, quatenus sub custodia eum publica vinctum manciparet. Sed qua de re hoc faceret, nihil aliud quid invenire quiverat, nisi quia hic Beatus piis sanctísque operibus insistebat, quòd esset amens aliis mentiendo affirmabat. Sed idem Dei cultor Sigirannus, quia non amentiâ infectus, sed de sanctitate & merito bonorum actuum apud Dominum foret venerandus, confestim Christo opitulante omnibus est patefactum, ex ejus scilicet magnificè gestis ac per eumdem patratis. Namque infelix prædictus ac crudelis tyrannus, qui Dei electum frustra conatus est constringere loris validísque mancipare compedibus, ipse (ut fertur) amens effectus, & à quodam spiculatore in sua amentia superatus, vitam amisit miserrimus gladio interemptus. Non quòd hic pius ac pater eximius malum pro malo huic reddere vellet, qui in se peccantibus non vicem reddere, sed indulgentiam paterno amore noverat exhibere: sed actum tantùm Domino permittente (ut reor) creditur fore, qui miracula in Sanctis suis nonnumquam infidis etiam ut credant misericorditer vult demonstrare.

* esse

Sæculi contemptum cogitat.

8. Quapropter hic Deo devotissimus & vigil ingenio Christi Levita Sigirannus, necnon confessor Domini præcepta providens adimplere magis magísque

in sanctis se exercere studuit actibus, qui etiam mundi caduca pro nihilo deputans, patrimonia sua & omnia quæ habere poterat egenis ac pauperibus erogans, solum Deum promereri satagebat attentiùs. Audiverat enim non segnis provisor nec impiger operator Evangelium intonans, ipsúmque Dominum dicentem: *Si vis perfectus esse, vende omnia quæ habes, & da pauperibus, & habebis thesaurum in cælo, & veni sequere me.* Illud quoque quod alibi ait: *Nisi quis renuntiaverit omnibus quæ possidet, non potest esse meus discipulus.* Ergo electus hic Dei famulus his sanctis monitis sagaciter obedire contendens, Dei largiente clementia agere nullatenus distulit, quod monendo non segniter audivit: immo etiam ita semetipsum ex omnibus nudare vel exspoliare studuit, ut Christum qui de semetipso ait: *Filius hominis non habet ubi caput reclinet*, per omnia nudus sequi potuisset. Quin potiùs cum illo qui pro nobis omnibus patibulum Crucis sustinuit, cum ipso crucifigeretur, crucémque post ipsum deferret abnegare seipsum. Erat enim idem almificus atque egregius Christi Confessor in sanctis actibus valde admirabilis, & in sancta conversatione omnino præcipuus. Nam illis in locis quibus ipse natus aut conversatus fuerat, vix aut nullatenus reperiri poterat similis, vel qui ejusdem imitari quivisset exempla. Accidit autem illo tempore ut quidam Episcopus ex partibus Hiberniæ adiret istis in partibus, Falvius* scilicet nomine, qui sanctitatis gratiâ præpotens atque fultus, sanctísque actibus ad plenum erat expertus, cujus etiam vita hinc inde longè latéque procul redolens propalata est in audientium auribus. Quod etiam hic beatus audiens Sigirannus, studuit se illi viro conjungere, & corde ac opere omni cum amore illius sanctis actibus adhærere: à quo equidem in religione sanctitatis vitæ quam olim conceperat est viriliter roboratus, maximè quia plerique erant ei contrarij, eoquòd priscorum Patrum normam tenens, in sanctitate & justitia vitam suam peragere satagebat.

Circ. An. D.LV. Dec. IV.

Matth. 19. 21.

Luc. 14. 33.

Matth. 8. 20.

* an. Salvius?

9. Denique Falvius Romam tunc temporis directus, beatus necnon Sigirannus ejus est vestigia insecutus: quòdque in circuitu huc illuc audientes nonnulli eorum sunt exempla secuti, cupientes ab eis sanctâ doctrinâ omnimodis imbui. Quíque prædicti illustres viam quam cœperant peragentes, Sanctorum loca hac illácque perlustrantes, tandem Romam adierunt in sancta conversatione sodales. Instabat namque tunc temporis botrionum collectio, id est vindemiæ sectionis ad prelum usque deducentis. Cùm verò tantisper inibi unanimes morati fuissent, vidissétque jam sæpedictus almificus Sigirannus incolas loci illius immensis laboribus desudare, maximéque ut hoc tempore vindemiarum solet accidere non minimè fatigari, relictis paullisper suis prout tempus dictabat in contubernio Fratribus quibus erat in sodalitate devinctus, cuicumque pauperum vel indigentium necessitudinem fore vidisset, suis scilicet humeris onus imponens afferebat subsidium cunctis. Dicebat enim iste Beatus, se nullatenus aliter necessarium velle percipere victum, nisi quem proprio acquisivisset labore manuum, illud videlicet adimplere gestiens carmen Davidicum: *Labores*, inquit, *manuum tuarum quia manducabis, beatus es & bene tibi erit.* Taliter quoque hic Beatissimus loci illius hominibus largifluam caritatem atque misericordiam exhibens, tantam ab omnibus illis incolis Domino favente gratiam est adeptus, ut secundum Apostoli dictum fieret spectaculum Angelis cunctísque se cernentibus vel intuentium oculis. Dum tamen ita perageret, in sodalitate qua se junxerat omni cum humilitate revertens, unanimem se sociare curabat. Sanctorum siquidem se inculcare cupiens normam, Apostolorum quoque salutiferam unanimitatem, illud scilicet jugiter reducens ad memoriam: *Caritas fraternitatis maneat in vobis, & pacem habete inter vos*, ita deinde hic Dei cultor divinitus inspiratus tantam à Domino promeruit gratiam, ut quicumque ejus colloquium meruerunt petere, ita dicam ex diversis acsi floribus adornati, sanctorum videlicet actuum relatione ab eo rite instructi, ovantes ad se redierunt imbuti. Nonnulli equidem è propinquis regionibus, opidísque

Romam cum Falvio Hibernensi Episcopo pergit.

Vindemiatorum onera levet.

Psal. 108.

1. Cor. 4. 9.

Iter suum persequens multis prodest.

Hebr. 13. 1.

CIRC. AN. DC.LV. DEC. IV.

atque castellis ejus mellifluam & usquequaque prædicationem audientibus magnificam, sæcularia & caduca, quæ libenter incolebant, conversi ad Dominum funditùs reliquerunt: & qui antea aridi & sine fructu bonorum operum, à Deo alienati in sæculo degebant, Domino largiente per eumdem ad fructum justitiæ quantociùs reversi, moribus & vita Dominum acclamabant. Namque Sanctorum acta libróſque divinos pro jugi assiduitate legendi usque secum detulit adiens Romam, quatenus sanctarum scripturarum imbutus scientia, séque & alios confirmare quivisset in sancta religione atque doctrina.

Roma reversus duo Cœnobia construit. * num. 2.

10. Interea verò cùm taliter in spirituali negotio insisteret, FLAUCADUS cujus mentionem suprà fecimus *, ut fieri solet, homo prædives, Francorum palatio florebat præ omnibus. Data verò sibi occasione, ut fertur, pro quibusdam causis dirimendis B. Sigirannus Româ progrediens, iterum ad prædicti Flaucadi amicitiam repetiit, sive ut opinor quia ab eodem in Regis palatio pridem fuerat collocatus, semper cogitationem ferens, cum quo fuerat quibusdam spatiis temporum puerulus enutritus. Cum quo etiam diutiùs moras innectens, suísque mellifluis affaminibus se illi conglutinans in ejus amore non mediocriter est illapsus. Quippe conjuncti in sancta ac spirituali meditatione tractare cœperunt, qualiter pro Dei amore locum instituerent, ubi sub norma & sancta religione Domino opitulante Monachi vitam præsentem transigere potuissent. Tunc quidem locum compendiosum, ut illis visum est, qui MILLEPECUS [a] dicitur, intra saltus Brionis elegerunt, ibíque ad opus prædictum prout potest fieri quantociùs ædificari cœperunt. Etenim licet per tempus exiguum ut fieri assolet, primitus tamen parvam construxit cellulam in eodem loco ad hoc opus præfatum: in qua aliquantisper temporis sub sancto Ordine cum paucis Fratribus est conversatus, & in sancta religione Domino cooperante non minimè est solidatus. Dúmque inibi diebus ac noctibus pervigil iste Sanctus in Dei laudibus Deo prolixiùs vacaret, nutu Dei accedente alium commodum iterum reperit locum in ipsius prædicti Flaucadi prædio, cujus Longoretus * noscitur esse vocabulum. Nam idem locus in jamdicto saltu Brionis noscitur situs, habens è regione fluvium decurrentem Clasia * vocitatum. Etenim quia amœnus valdè locus ad eum incolendum dignoscitur, & est quidem affabilis ad habitandum & habilis ad piscandum, ideóque Beatus illic frequentiam habere videbatur. Et quia idem Flaucadus in loco eodem, videlicet suprà jamdicto fluvio propinquam habebat domum, per ipsius voluntatem B. Sigirannus, haud procul à domo figens tentorium parvulum ex lignis, illis in diebus ut fieri solet in primordio, juxtà condidit habitaculum. Verùm etiam sæpe Flaucadus dictus, cujus erat ipsa domus, cùm carnalibus divitiis esset redimitus, & in carnali voluptate per omnia deditus, necnon in Regis palatio sublimatus, adversus quemdam virum Christianissimum suúmque primum alumnum nomine WILLIBALDUM [b], elatus videlicet fastu superbiæ, eumdem neci ut traderet cœpit insistere. Quo etiam tandem devicto Regísque consultu superato ac mortuo, dum malignum utique votum suum incunctanter peregit, semetipsum interiùs exteriúsque morti addixit. Et quia malum pro bonis reddere maluit, cui nimirum oportuerat reddere bona pro bonis, undecimo die pòst transacto exitiale funus meritò est adeptus.

* Longuaret, Lonrey in Briona.
* la Claise

Flaucadi facinus.

Sigirannus oleum ab Episcopo Pictavorum accipit.
* f. Consul vel concivis

11. Interea verò dum ista agerentur, nullatenus est à nobis reticendum, quod huic de quo loquimur scilicet Sigiranno à Domino collatum est. Quidam etenim vir conscius * videlicet Pictavensis MAGNOBODUS nuper prout quiverat

a Millepecus seu Millebecus & Millebeccus Monasterium Ord. S. Benedicti, vulgò *Meobec*, etiam nunc exstat in tractu Brionensi, *Brenne*, Diœcesis Bituricensis.

b De Flaucadi seu Flaocati odio in Vvillibaldum, ipsiúsque Vvillibaldi nece quæ post Concilium Cabilonense Chlodovei anno IV. Christi DC XLI. accidit, legendus Fredegarius qui Flaocati morte Chronicon suum clausit. Flaocatus Majordomus erat Chlodovei in Burgundia, cui Bituriges respondebant: Vvillibaldus Patriciatum seu Præfecturam Transjurensem administrabat.

huic sanctissimo viro in amicitia se devinxerat, qui etiam cùm potens esset & in facultatibus prædives, oleum in vasculo quo solet recondi B. Sigiranno libras mille (ut fertur) imposito plaustro pro munere direxit. Cúmque illius Legatarij qui illud ad hominem Dei usque deduxerant in jamdicto pusiolo loco, quod sibi velut tugurium ex lignis contextum, ut suprà meminimus, nuper construxerat ad degendum deponere vellent, idem Beatus divinitùs inspiratus prohibuit illis dicens: Deo bonorum omnium largitori referimus gratias, fratres, deinde amico benevolo qui nobis causâ dilectionis hoc munus contulit: sed nunc in hoc loco nullatenus deponi potest, sed exspectate paullisper, quia non post multum dabit Dominus locum ubi vobis aderit opportunum deponi. Tertio igitur die pòst Flaucadus mortuus nuntiatur, quod hic homo Dei per Spiritum-sanctum præviderat afflatus. Cognito itaque ab omnibus quòd ut vir Dei in spiritu præviderat, locus ei à Domino alibi fuerat præparatus, illuc ociùs adventantes, deposuerunt olei dolium, sicuti à viro Dei fuerat prænuntiatum, illo nempe in loco qui LONGORETUS [a] dicitur, ejus inhæserat animo, eoquòd aptus atque conveniens illi fore videretur ad Monachorum catervam degentium. Nam eodem in loco adiens, ibique favente Domino ipsóque Flaucado scilicet annuente & propinquis ejus deinceps sub sancta Regula à beato edita BENEDICTO degens, congruum inibi Monachorum construxit ædificium, quod idem Monasterium per plura annorum curricula strenuè regens, illud magnis opibus ditavit, plurimósque ex circumquaque ad Dei cultum advocans, sub Sanctorum Patrum institutis vitam illos transigere monuit.

Circ. An. DC. LV. Dec. IV.

a Cœnobium exstruit Longoretense.

12. Sed ista prælibantes, illud quoque nequaquam putavi silendum, quod illis in diebus per hunc virum almificum omnipotens Dominus patratus est miraculum. Quodam itaq; die cùm propter negotiũ aliquod dirimendum iterum ad supradictã cellulam devenisset vocabulo scilicet Millebeccum, quidam advenientes Latrunculi equos quos ipse vel sui insederant, furtim ut venerant eos noctu abstulerunt. Tota ergo nocte illa circumquaque per iter devium cum illis divertentes, putabant se recto calle longiùs ire. Facto quidem mane diluculo ac diei aurora coruscante, præfati latrones cum equis quibus insidebant ad ipsius cellulæ januam unde sibi eos nequiter adsciverant, licet illi nolentes, reperti sunt sospites. Quo itaque cognito fures equis extemplo relictis fuga immani perrexêre, equi verò Domino annuente, meritísque ipsius almi Sigiranni jure proprio recepti sunt. Quanto putamus amore Dei hunc sanctissimum Sigirannum dignum exsistere in cælo, cui tot beneficia contulit dum adhuc præsens esset in terra Divina clementia? Unde etiam nunc beatificantes laudes referamus almipotenti bonorum omnium Domino largitori, qui hic & in ævum Sanctos suos glorificat, & qui iniquitates meditantur in cubili suo, adest (nisi convertantur) ut auferat de terra memoriam eorum. Quapropter præfati maligni ac perfidi qui contra hunc virum iniqua agere decreverunt, in malo suo celeriter frustrati, eorum iniquitas mentita est sibi. Nam peracto negotio propter quod ad præfatum advenerat locum, scilicet Millebeccum, progrediens inde uti ad Cœnobium itidem repedaret, die jam advesperascente ad quamdam devenit villam. Sed quod ibi per eumdem identidem patratum sit miraculum, operæpretium puto ut fiat omnibus in propatulo.

Equos sibi sublatos recuperat.

13. Magnificus igitur vir iste Sigirannus hac prædicta in villa nocte jam vicina adveniens, cùm congruo etiam in loco cum Fratribus secum comitantibus resedisset, ac more solito in lege Domini attentiùs meditaretur, qualiter cælicas ad ædes Domino annuente pervenire quivisset, candela in manu tenentis eam exstincta est in medio illorum consistentiũ. Tum puer cum rubore acsi aper-

Candelam exstinctam reaccendit.

a Ergo Longoretum Monasterium, vulgò *Lonrey*, eodem anno quo mortuus est Flaocatus, nimirum anno DC. XLI. construi cœpit. Nunc Monasterium S. Sigiranni in Briona, vulgò *S. Cyran en Brenne* appellatur, quo in Monasterio vixit S. Baroutus de quo ad annum DC. LXXXV. agemus.

Circ. An. DC. LV. Dec. IV.

tè ignominiosus quantociùs abscedere cupiens, ut lumen citiùs reaccenderet quod per suam exstinxerat negligentiam; ut pater sicut erat clementissimus, beatus ait Sigirannus: Noli fili in eundo diutiùs fatigari, namque nobiscum lumen adest Divinum, quo illustrari poterimus, si pius permiserit Dominus. Mox ergo ab eo impresso in candela Crucis signaculo, confestim illis cælitus lumen est restitutum quod casu fuerat exstinctum. Nempe idem Pater ab illo qui ait: *Ego sum lux mundi*, veraciter illustratus, ab ipso Auctore luminis lumen percipere meruit, quo se illustraret & alios. Hunc ergo almificum omni cum devotione veneremur, hunc per omnia jugi assiduitate recolamus. Hic itaque verè Beatus ritè ab omnibus est venerandus, quia illorum Christicolarum compar effectus, quos actio felix vexit in astris, tanta ac talia promereri divinitus meruit, licet adhuc carnigerum corpus gestaret. His ergo transactis, iter quod ad Cœnobium cœperat tantumdem peregit. At verò in servitio Dei cui se ardenti animo devoverat, omni cum studio ac sedulus peragebat. Nempe sanctorum Patrum monita perlegens, eorúmque jussa florigera jugiter carpens, sibi & sibi subjectis vitale commercium sagax propinare studebat [a].

[a] Cetera desunt in codd. MSS. In veterrimo Usuardi Martyrologio Sigiranni memoria consignatur pridie Idus Decembres his verbis: *In pago Bituricensi* S. SYRANI *Abbatis*. Corpus in Monasterio Longoretensi, S. Sigiranni dicto, vulgò *S. Cyran*, adservatur, præter ossa quædam, quæ in Monasterio nostro S. Taurini prope civitatem Ebroïcorum habentur. Pervenit Sigirannus ad annum circà DC. LV. habuitque successores FRANCARDUM & LEODALDUM, qui Leodaldus (Si B. Baronti Monachi Longoretensis visioni fides est) Theodorici Regis anno VI. Monasterio Longoretensi præerat.

Circ. An. DC. LV. Dec. VII.

VITA S. BURGUNDOFARÆ ABBATISSÆ EBORIACENSIS PRIMÆ,

Seu potiùs Liber de virtutibus ac rebus mirabilibus in Eboriacensi Monasterio factis, tempore Burgundofaræ Abbatissæ: Actis SS. Columbani, Eustasij & Attalæ instar libri tertij à JONA Monacho Bobiensi adjectus.

Ex Beda & Surio ad MS. cod. Compendiensem emendatis ac restitutis.

OBSERVATIONES PRÆVIÆ.

Burgundofara eadem cum Fara.

1. BURGUNDOFARAM *Virginem non aliam esse à* FARA *Abbatissa testatur Venerabilis Beda in lib. 3. Hist. Angl. cap. 3.* Cujus filia Ercongotha (*scilicet Earconberti Regis*) ut condigna parenti soboles, magnarum fuit virgo virtutum, semper serviens Deo in Monasterio, quod in regione Francorum constructum est ab Abbatissa nobilissima vocabulo FARA, in loco qui dicitur Brige. *Et tamen in suo ipsius sincero Martyrologio quale ab Henschenio vulgatum est, nullam S. Faræ mentionem facit. In tractu Briegio duo tunc temporis Virginum Cœnobia erant cum adjunctis Monachorum Claustris, Eboriacense nimirum & Iotrense; hoc ab Adone Dadonis seu Audoëni fratre constructum in saltu Iotrensi haud procul à Matrona fluvio & amne Mugra * quem minorem dicunt; illud à Burgundofara seu Fara Virgine erectum inter duos amnes Mugram seu Mucram * majorem & Albam, tribus admodùm milliaribus à Iotrensi dissitum. Mugra amnis uterque in Matronam influit: minor quidem paullò supra Meldas opidum ad Firmitatem Austulfi seu sub Iotro, vulgò* la Ferté sous Joüarre; *major verò, Mugra simpliciter dictus, paullò infra Meldas, Eboriacense Monasterium quod nunc* S. FARÆ * *dicitur, ab Aquilone fere attingens: cùm Alba rivulus ab Orientali Monastery parte in Mugram decurrat.*

Monasteria Eboriacense & Jotrense.
* le petit Morin
* le Morin
* Fare-Monstier

Fara cur dicta Burgundofara.

2. S. FARA *dicta est* BURGUNDOFARA *seu* BURGUNDIOFARA, *uti & S. Faro Burgundofaro appellatus, licet uterque ex nobili Francorum familia apud Meldas ortus sit, eorúmque pater Theodeberi Austrasiorum Regis conviva & domesticus fuerit.* Farones *quippe dicti sunt* nobili fara *seu familia geniti apud Burgundos, prout ex Fredegarij Chronico constat: qui Fredegarius* Burgundiæ

Farones, *id est Optimates cap. 41. 44. & 55. nominat. Et Paulus Diaconus in lib. 2. de Gest. Langob. cap. 9.* Langobardorum faras, hoc est generationes vel lineas *vocat.* CIRC. AN. DC. LV.

3. *Quæ de S. Burgundofara hic subjicimus, non Beda, sed Ionæ Monachi Bobiensis calamo exarata esse constat. Ionas in Vita S. Columbani num. 50. sic de Burgundofara loquitur:* Benedixit ergo vir Dei domum ejus (*Chagnerici*) filiámque ejus nomine BURGUNDOFARAM quæ infra infantiles annos erat, benedicens eam Domino vovit, de qua postea in subsequentibus narrabimus. *Et in Vita S. Eustasij Abb. Luxoviensis postquam Burgundofara parentes* CHAGNERICUM *&* LEODEGUNDAM, *ejusdémque curationem ac Monasticam consecrationem descripsit; de Eboriacensi Monasterio subdit:* In quo videlicet Monasterio quantæ virtutes postmodum factæ sint, si vita comes fuerit prosequemur. *Hinc est quod à capite suæ scriptionis sequentis;* Meminisse, *inquit*, velim Lectorem, me superiùs narraturum fuisse pollicitum de Cœnobio supramemorato Burgundofaræ quod Evoriacas dicitur. *Vnde in apographo Compendiensi quo usi sumus, post Vitam S. Columbani Vitámque S. Attalæ duobus libris distinctas, continenter sequitur liber tertius* de iis quæ in Cœnobio Evoriacas *gesta sunt, duodecim Capitulis præmissis prout ea præmittimus; ac de Vita S. Bertulfi Capitulis septem comprehensâ. Cùm verò Ionas in subjecto libro non tam Burgundofaræ gesta, quàm res insolitas ac mirificas in Eboriacensi Monasterio gestas tradat; suspicari licet Burgundofaram necdum cùm hæc scriberentur fuisse mortuam: ac proinde extremam istius libri partem, quæ quidem in Compendiensi exemplari deest, adjecticiam esse, quemadmodum suo loco adnotabimus.* DEC. VII. Jonas hujus libri scriptor.

4. *Verùm ne S. Burgundofaræ historia manca & imperfecta videatur, hic supplenda sunt quæ de ea referuntur in Vita S. Eustasij ad ann. 625. ubi agitur de ipsius Virginis curatione, consecratione, déque Eboriacensis Cœnobij conditu ac institutione, ac de Agrestij repulsa, qui Agrestius Burgundofaram adversus S. Columbani Instituta commovere tentaverat.* Quæ hic supplenda.

5. *Monasterium Eboriacense seu S. Faræ etiamnunc florentissimum ac celeberrimum est tum numero ac religione Sanctimonialium quæ S. P. Benedicti Regulam districtè servant, tum nomine ac opibus. Illic duplex quondam erat, sicut in Iotrensi Parthenone, Monasterium, Puellarum nempe ac virorum. Testis est Venerabilis Beda in lib. 3. Hist. cap. 8. dum agit de ipso Monasterio quod* Brigense *vocat.* Multi, *inquit*, de Fratribus ejusdem Monasterij qui aliis erant in ædibus, &c. *Et Ionas in eodem loco se versatum fuisse infra cap. 2. testatur. Lege S. Theodechildis Abbatissæ Iotrensis Elogium infrà ad ann. 660.* Monasterij S. Faræ status.

INCIPIUNT CAPITULA.

CAPUT I. *De Cœnobio Evoriacas & de* SISETRUDIS *obitu & cantu Angelico.*

1. EMINISSE velim Lectorem, me superiùs fuisse narraturum pollicitum * de Cœnobio supramemorato BURGUNDOFARÆ, quod EVORIACAS vocant, quod ex Regula B. COLUMBANI omni intentione & devotione construxerat; quanta & qualia inibi rerum Sator ob famularum suarum hortamina dignatus est demonstrare miracula. Cùm jam duce Christo multarum puellarum secum adunatam sub regulari disciplina retineret cohortem, quodam in tempore una è subjectis, nomine SISETRUDIS [a], Celleraria Monasterij, exitum vitæ per reve-

* *in Vita S. Columbani num. 50. & in Vita S. Eustasij c. 3*

a Sisetrudis soror fuit B. Eartongothæ Virg. de qua ad *Vitam S. Bertiliæ* agemus.

CIRC. AN. DC. LV. DEC. VII.

lationem cognovit, quadragintáque dierum ſpatio interjecto, quo iter pararet admonita, mores corrigeret, vitam emendaret, & ſe ut in omnibus paratam habeat imperat. Tranſierunt triginta & ſeptem dies in omni religione peracti, jejunio & oratione cum fluenti lacrymarum, vigiliarúmque labore corpus attriverat, ut facilius venturi itineris viam aperiret. Venerunt ergo duo juvenes candidi circumamicti ſtolis animam à corpore ſegregantes, vacuum ferentes per aërem, ac multis diſcuſſionibus inquiſitam ad cælos deportantes, permixtámque Angelicis choris & candidatorum omnium inſertam multitudini cohortantur lætos capere de ſæculo triumphos. Cúmque jam ovans, uberi exſultatione inter æterna gaudia haberetur ſecura & Virginum choris inſerta excellenti gloria tripudians gauderet, & ante conſpectum clementis Judicis adſtaret, jubetur denuò traduci in corpus, & tertio die denuò redire. Ad corpus rurſum revehunt imperantes, ut ſe uberiùs paratam poſt triduum habeat, ut quadraginta dierum circulus impleatur.

Siſetrudis reviviſcit.

2. Reverſa itaque in corpore Matrem vocavit, omnémque famularum Dei catervam precatur ut ſuis orationibus ei ſolamen ferant: tres adhuc dies ſibi vitæ metam conceſſam fuiſſe teſtatur. Adveniente igitur die tertia Matrem adeſſe poſtulat, ſuúmque exitum ut omnes exſpectent precatur. Adſtantibus itaque omnibus vitæ exitum & corporis ſoſpitatem pollicentibus, nec in propatulo habere dictum teſtantibus, illa conſpicit duos juvenes ſuperiùs viſos ad ſe venire, & ſi jam abire vellet ſciſcitantes. At illa ovans, Vadam, inquit, hinc, Domini mei, vadam, nec ampliùs in hac vita ærumnis plena detinear, ſed fulvæ luci de qua redij reddar. Sciſcitante ergo Matre Burgundofara quibus talia depromeret dicta: Non, inquit, cernis viros ſtolâ indutos adſtare, qui me nudiuſtertius ad cælos vexerant & nunc paratos eſſe me eo itinere reducere? Miranti Matri & omnibus circumadſtãtibus ultimum vale dicens, præſenti vita privata eſt. Intendentibus ergo in ejus exitum omnibus, choros Angelicos omnes audiunt concinere & dulcia modulamina per aëra deferre, metúque ſimul ac gaudio omnes procubuere: egreſſæque foras cellulam qua excubiæ tenebantur, quantum auris valuit humana pertingere, voces ſemper Angelicas audierunt canentes. Hanc primam hujus Cœnobij exhortationem Dominus famulabus ſuis voluit demonſtrare, ut ceteræ quæ ſuperſtites eſſent, omni intentione ad cultum religionis adſpirarent.

II. *De converſatione Gibitrudis & vitæ exitu.*

3. ALIAQUE rurſus poſthæc oritur exhortatio. Quædam etenim Virgo GIBITRUDIS nomine, genere & religione nobilis, ſupradictum Cœnobium converſa à ſæculo petiit, quam velut munus gratum ovans Monaſterij Mater Burgundofara recepit. Erat enim ei conſanguinitate proxima: quæ tanti ardoris igne efferbuerat, ut in omnibus Sancti-ſpiritûs gratia in ea videretur flagrare. Nam cùm adhuc paterna detineretur domo, & Spiritu-ſancto monente ſe cultui religionis dicare vellet, poſtulat patrem matrémque, ut ſibi Oratorium quo ſuo Conditori exhiberet famulatum conſtruerent. Sed cum ægrè parentes ferrent; erant enim ambo ex genere Francorum nobiles, nec prorſus eo itinere quod ad regna perducit cælorum nitebantur ingredi, ſed fulciri magis ſæcularibus deſiderabant phaleramentis, & ob hoc ſobolem magis deſiderabant è filia, quàm ſua cælo tradere pignera. Sed cùm nullatenùs puellæ animum ab hac intentione immutare valerent, obtemperantes ejus votis, parvum admodùm Oraculum conſtruunt. Quod cùm die noctúque puella frequentaret, cœpit contra eam callidi hoſtis verſutia tela jacere, aggreſſúſque eſt per bajolam impedimenta parare, ac ne ut Oratorium frequentaret prohibere. Sed cùm ſe angi puella cerneret, cœpit Conditoris clementiam quærere, & * quæ ſibi frequentiam orandi prohiberet, atque lumen animæ vellet exſtinguere, ipſa ab æterno privaretur.

* *fortè* ne

4. Nec

4. Nec morata Divina pietas: mox dolore oculorum perculsa necessario caruit lumine, geminavítque parentum metum Arbiter clemens, patrémque ejus febribus corripuit. Qui quamvis nobilitate tumens, tamen ex filiæ exemplo jam ad timorem Divini cultûs anhelabat, postulabátque filiam ut pro genitore Dominum oret: & si sospitati per ejus intercessionem reddatur, in omnibus se pòst ejus voluntati pariturum. Nec defuit fideliter poscenti salus diu dilata; amotóque igni febris, pristinæ est mox genitor redditus sanitati, ac deinceps puella postulat ut ad supradictum Cœnobium venire queat. Quo cùm vitam religiosam per multa annorum spatia peregisset, evenit ut quodam in tempore præfata Burgundofara febribus corriperetur, ac præsentis vitæ nexibus crederetur dissolvi. Quæ Gibitrudis cernens Matrem Monasterij in extremo positam esse, Dominum flebilibus postulat vocibus, ut antiquam reminiscens misericordiam Matrem mori non sinat, sed priùs se recipiat ac Sodales suas cælo recondat, sícque demum Matrem subsequi jubeat. Audítque vocem pòst lacrymas desuper dicentem: Vade famula Christi, ut enim petisti obtinuisti. Illa etenim sospes superis* adhuc jungetur, tu verò priùs è carnis vinculis dissolvêris. Nec morata diu febre corripitur, ac supremis functa horis animam reddidit. Cúmque jam suscepta ab Angelis super æthera veheretur, & ante tribunal æterni Judicis posita candidatorum (ut ipsa pòst referebat) catervas conspiceret, omnémque militiam cæli ante gloriam æterni Judicis adstare conspiceret, audit à throno vocem dicentem: Revertere, quia adplenè sæculum non dereliquisti. Scriptum est enim, *Date & dabitur vobis*, & alibi in oratione: *Dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris*. Non enim dimisisti Sodalibus totum, quia tibi illatas molestias retinuisti; reminiscere te adversum tres compares læsos portâsse animos, nec omninò indulgentiæ medicamine vulnus ex toto illatum sanâsse. Corrige ergo mores, compone animos quos tepore vel negligentia maculâsti.

Circ. An. DC.LV. Dec. VII.

Gibitrudis Burgũdofaræ prorogationem vitæ obtinet.

* *id est superstitibus, Vide Prol. Vita S. Columbani.*

Luc. 6.38.

Matt. 6.12.

5. Mirum dictu! rediens ac vitæ pristinæ reddita, tristibus lamentis illatam deprompsit sententiam, reatúmque suum confitetur, Sodalésque vocat adversum quas motos animos deportârat, veniámque poscit ne de tanta dolositate damna incurrat vitæ æternæ: séxque mensibus sanitati reddita pòst præsenti vixit in ævo, correptáque pòst febre diem exitûs sui prædicit, horámque abeundi de mundo prænuntiat. Quæ ita felicem exitum peregit, ut intra cellulam qua corpus jacebat exanime, balsama crederes desudare. Quod omnium qui eo tunc ibi fuimus tempore magnum paruit miraculum. Sed & tricesimo die* cùm ejus commemorationem ex more Ecclesiastico facere conaremur, & Missarum sollemnia celebraremus, tanta fragrantia Ecclesiam replevit, ut omnium unguentorum ac pigmentorum odores crederes adesse. Meritò etenim rerum Sator hîc sibi dicatas animas suis muneribus facit effulgere, qui ob suum amorem nullatenus voluerunt sæculum diligere vel amare.

Redit ad vitam.

Jonas testis

* NOTA

III. *De* Herchantrudis *vita & obitu.*

6. QUÆDAM etenim puella intra infantiæ annos detenta, HERCHANTRUDIS [a] nomine, parentibus nobilibus, in supradictum Monasterium conversa introivit. Quo cùm per multos annos vitam religiosam ageret, evenit ut justus Arbiter per præsentis corporis pœnas probare vellet: tantáque tenera ætas flagella sustinuit, ut exemplum in ea Job ex pœnarum immanium multitudine crederes redundare. Sed mira in juvenili ætate patientia reperiebatur, mira virtus humilitatis, mira mansuetudo, mira pietas, mira lenitas, mira caritas pollebat. Inter pœnæ incendia virtus animæ manebat, inconcussa fides, immobilis bonitas, incomparabilis lacrymarum ubertas: inquantum cor-

Patientiæ speculum.

a Hercantrudis seu Ercantrudis memoratur in Martyrol. Benedict. die XIV. Maij, eodémque die in Monasterio S. Faræ colitur.

CIRC. AN. DC. LV. DEC. VII.

pus angebant pœnæ illatæ, tantum animam lætificabat spes gaudiorum & exsultatio vitæ æternæ. Tantâ custodiâ Matris enutrita intra Cœnobij fuit septa, ut nullatenùs inter sexuum noverit dijudicare naturam, æquè enim marem ut feminam putabat, æque feminam ut marem. Exemplum enim erat omnibus illius conversatio, patientiæ virtus, pietatis cultus, lenitatis affectus. Cúmque omnibus grata esset, evenit ut contra tenorem Regulæ [a] aliquid ageret. Cúmque objurgata à præfata Matre fuisset ut admissæ noxæ culpam lueret, & quoadusque pœnitentiæ interdictæ normam implêsset, se à Corpore Domini privaret. Cúmque illa sacri Corporis privatione interdictum audisset, gravibus ictuata vulneribus flere cœpit. Erat enim in crastinum sacrata sollemnitas B. Antistitis Martini transitûs.

a Interdicta communio ob violatam Regulam.

7. Pervigilans ergo ea nocte, & ablutionem culpæ exorans, ne tanti damni incurreret causam ut à Corpore Christi suâ culpâ segregaretur; meruit tandem post lacrymas & uberes rugitus, ac crebra suspiria veniabilem consolationem à Domino habere. Vade, inquit, & in hac die reconcilare Christo, quia delictum pro quo postulâsti dimissum est tibi, Matríque indicans patefacito quod dixi. Quod mane per confessionem humilem Matri patefecit, sacróque corpori reconciliata religiosam postmodùm vitam peregit, ac post multorum circula temporum cùm jam eam Creator omnium cælo condere voluit, ignis febris corripuit: cúmque in extremis esset ait: Citò currentes unam è vobis mortuam segregate, atque à ceterarum consortio dejicite, non enim dignum est ut quæ crucifixę mundo non sibi vivunt, mortuam & à vita segregatã inter se retineant. Cúmque omnes inter se conquirerent, & quidnam dicere vellet sciscitarentur; una earum confusa ac terrore perculsa solo prosternitur, suámque noxam confitetur, ac in omnibus se emendaturam pollicetur. Erat enim sæculo vacans & foris sæcularem vitam desiderans, nec mortificationi omnino præbebat studium, sed tota vivebat sæculo. Posthæc Herchantrudis cùm jam nox atra irruisset & pulsa luce orbem teneret, in cellula qua jacebat, lumen ignis rogat exstinguere. Cúmque ceteræ sciscitarentur quid dicere vellet; Non videtis, inquit, quantus splendor adveniat & choros canentium non auditis? Quærentes illæ quæ concinere audiret, illa ait; Confitemini Domino quoniam bonus, quoniam in sæculum misericordia ejus, vel cetera quæ subsequuntur, hæc omnia ora concinunt. Admirantibus ergo omnibus, tam Matri quàm Consodalibus ultimum vale dicens emisit spiritum, ac post felicem exitum cælo reddita, æterna promeruit gaudia possidere, & ex præsentibus pœnis lucra capere vitæ æternæ.

IV. *De obitu* AUNOFLEDIS *& cantu Angelico.*

8. ALIA quoque eo tempore Christi Virgo nomine AUNOFLEDIS, cùm extremos halitus dimitteret, & pro damno vitæ præsentis lucra perciperet vitæ æternæ, lætáque à carnis nexibus separaretur; similes meruit exiens de ævo habere cantus sui exitûs. Nam apertè auribus hausit quæ procul ab ejus excubiis voces prorumperent: *Adsperges me hyssopo & mundabor, lavabis me & super nivem dealbabor. Auditui meo dabis gaudium & lætitiam, & exsultabunt ossa humiliata.*

V. *De* ORECHILDE *adolescentula & obitu ejus.*

9. CUMQUE rerum Repertor majestatis suæ ornamentum justas per animas ac munere innocentiæ plenas per Sanctorum voces accumulare non desinit, videlicet ut renovandi hortaminis religionis accrescat supplementum; evenit ut supradicto in Cœnobio quædam adolescentula nomine DEMECHIL-

a Apud Bedam & Surium legitur: *Hac tempore quodam sacri corporis participationem interdictam sibi sentiens propter illusiones nocturnas, gravibus percussa doloribus flere cœpit, &c.*

DIS* cum genitrice converteretur: multísque diebus supradicto in Cœnobio peractis, genitricem tentator aggressus est, ut cœptum carpendi iter ad cælestia regna præpediret. Sed quod genitrix imbecillitate abacta fragilitatis obtemperabat, versa vice ob malorum coacervationem adolescentis filiæ correptio dissiparet [a]. Cúmque jam per multa temporum curricula mens adolescentiæ annis dedita uberes fructus redderet Conditori, quodam die vidit cælos apertos & æternum rerum Satorem adspectibus contemplata æque cælestis caritatis lumine intuita audire meruit: Veni ad nos, & corporis nexibus absoluta æternam suscipe claritatem. Quod cùm hæ quæ aderant mirarentur quid rei gestæ veritas haberet, vel quod intendentes ad cælum oculi adspicerent, nec omninò palpebris moventibus quid oculi contemplarentur inspicerent; ait se sursum vocari, & à præsentis vitæ nexibus absolvi: erat enim dies sabbati.

CIRC. AN. DC. LV. DEC. VII. * in titulo Orechildis.

10. Illucescente ergo in crastinum die Dominico, febre correpta, adolescentula supremum exspectaba[t] exitum. Videns anxia genitrix incumbentem unicæ prolis exitum, inter singultus ac gemitus filiam poscit, ut si valeat impetrare, superis* reddatur; aut si suæ vitæ metam suppleat, se citò de hac vita post se ducat, nec posse se post ejus vivere exitum. Ad hæc illa: Carnalibus, inquit, hæc crebrò deposcens desideriis stimularis: ego tamen si valuero tuis obsecrationibus favens, post digna pœnitentiæ medicamenta, post me te Christo favente attraham. Nec mora, in extremis horis posita, Monasterij Matrem postulat. Cúmque festina Mater ad egressuram de mundo animam extremos honores dependere advenisset, ut conspicit eam puella, ovans gratulatur, ac ei omnibúsque valedicens genitricem commendat, inter quæ postulat ut silentium habeant. Cúmque omnes facto silentio exspectabant animæ egressum, illa ait: Date locum, Creator meus ad me venit, Salvator meus ad me properat, imperátque Matri ut Dominicam Orationem Symbolúmque dicere juvaret, quia ipsa trementibus labiis immobili affamine exprimere verba nequiret. Quibus peractis nimia amœnitate ac illustratione cellula renitente animam ovans reddidit Creatori. Nec mora genitrix corripitur, quadragintáque dierum spatio corpore flagellatur, ac impleto quadraginta dierum circulo primùm terribilibus dæmonum adspectibus territa est, deinde Largitoris ope consolata veniam se intercessu filiæ meruisse fatetur, animámque deinceps carnis nexibus solutam cælo reddidit. Quippe datur intelligi, ut quæ suis meritis non valuit sæculi evadere ruinas, interventu filiæ meruit pœnitendo in parvo spatio per pœnas illatas salvari.

* id est vivis ac superstitibus

VI. De DOMNA & *duabus adolescentulis & radio micante in ore viso.*

11. SI ea quæ ad perfectum vel augmentum facta sunt perfectorum, vel etiam ad emendationem delinquentium inserimus, nequaquam nos non necessarias res quispiam judicet compilare. Nulli quippe dubium est quòd aliorum damna plerosque monendo ad capienda lucra vigilantiores reddant. Quadam etenim die Dominico cùm Missarum sollemnia sæpefata Burgundofara cum famularum collegio exspectaret, & jam sacri Corporis communione participarentur; quædam ex iis nomine DOMNA, cùm jam Corpus Domini accepisset, ac sanguinem libâsset, & sacro choro inserta cùm comparibus caneret: Hoc sacrum Corpus Domini & Salvatoris Sanguinem sumite vobis in vitam æternam; in ore ejus globus ignis candido fulgore rutilans micabat. Sed cùm à nulla adstante ignis illustratio perspiceretur, duæ infantulæ cominùs adstantes quas innocentia immaculatas reddebat, conspicantur radios ab ore supradictæ inter cantûs modulamina eximio fulgore micare: nec prorsus silere scientes, dicere

NOTA Communionem sub utraque specie.

a Legendum fortè, *dissipabat*. Corrigendus ergo Bedæ & Surij textus his verbis expressus: *malorum coacervationem adolescentis filia cor dissipavit*: quod sequentibus repugnat.

AN. CHR. DC. LV. DEC. IV.

Superbia ex Dei donis cavenda.

mirantes cœperunt: Adſpicite, adſpicite rutilantem globum ab ore Domnæ micare. Quod cùm Mater audiret, increpando imperat ſilere ne vanitatis noxa (ſicut pòſt actum eſt) ejus cor fuſcaret, per cujus os affluens gratia lumen reddebat amœnum. Sed fragilitate corrupta cœpit poſt Spiritus-ſancti lucra elationis vel ſuperbiæ ſtimulos amare, contumaciæ crimen incurrere, arrogantiæ ſupercilium præferre, itaut Matrem contemneret, Sodales deſpiceret & omnium monita ſperneret. Nec mora, febre correpta ac in extremum deducta, nec ſic ſtuduit emendare. Hæ verò quæ viderant, una earum nomine ANSITRUDIS, dolore capitis, alia febre correpta, atque ad extremum deductæ ſupremum exſpectant exitum. Cúmque jam adeſſent Sodalium cohortes, & ad pſallendi officium in eorum exitu ſe præpararent; cœpit una earum inaudita auribus humanis ac dulcia modulamina pio ore canere, orare Conditorem miris ſermonibus, inauditis precibus, ineffabilibus ſacramentis, odórque ſimul cellulam replens miræ ſuavitatis. Erátque hora diei nona, quo odor cellulam repleverat. Balſami odor fragrabat è pectore, ſícque per totam ſupervenientem noctem, ſic per ſubſequentem diem uſque ad aliam horam nonam, ut odoris ſuavitas & cantûs modulamina perſeverarent. Deinde Matrem canere poſcunt, ſéque abituras prædicant, amiſsóque deinde ſpiritu cum ejus amiſſione receſſit & odor fragrantiæ. Hoc nempe indubitanter credendum eſt, quòd gloriam hanc boni exitûs quæ iſtæ habere meruerunt, ſupradicta Domna habuiſſet, ſi per elationem arrogantiæ vitium ſerendo non perdidiſſet.

VIII. *De* WILSINDA *& prophetia ejus, & cantu Angelico.*

11. ALIAQUE deinceps hortamina hujus gloriæ ſupradicto Cœnobio adorta ſunt, ut per apparitionem pietatis divinæ uberiùs amarentur lucra vitæ æternæ. Quædam etenim ex genere Saxonum WILLESINDA nomine, in eorum Monaſterio eſt converſa. Quo cùm per multos annos vitam religioſam egiſſet, quadam die dum in hortum intra Monaſterij ſepta laboraret, cum Sodalibus locuta eſt: Citò à nobis quæ in hac area excolimus, una itura eſt: & ideò paratas eſſe debere, ne negligentiæ tepiditatis pariant damna vitæ æternæ. Cúmque illæ quærerent quæ eſſet, nequaquam promere voluit: nec morata diu corporis infirmitate correpta eſt. Quæ cùm diverſis anxietatibus ageretur, cœpit læta ad cælum vultus referre, & ignotas ſibi dudum Scripturarum paginas enarrare, exorſáque à principio libros Moyſi per ordinem recitare, Evangeliíque vitalia ſacramenta ac Apoſtolica pòſt veterum documenta narrare, omnéſque deinceps Scripturas ex ordine memorare, ſimúlque dicere, ne ſe quæ ſuperſtites remaneant triſtitiæ ſubdant, citò ex eorum adverſariis dominum ultionem daturum, ſibíque promiſſam eſſe hanc conſolationem daturam.

Ægæ Dagoberti Conſiliarij mors, anno DC.XLI. a

Erat enim adverſarius Monaſterij, EGA nomine, vir in ſæculo ſublimis, cui DAGOBERTUS moriens filium CHLODOVEUM cum regno commendaverat. Is ergo adverſabatur ſupradicto Cœnobio, terminóſque violabat [a], omnémque familiam ejus circummanentem quacumque poterat occaſione perſequebatur. Sed non diu cœptæ pertinaciæ potitus eſt voto: nam mox poſt promiſſam ultionem percuſſus interiit. Cœpítque deinde orationes, ac deprecationes quæque Sacerdotum officia depromunt, dulci modulamine canere. Quæ cùm vehementer mirarentur quæ adſtabant, unam ex adſtantibus allocuta eſt: Ejice, inquit, foras, ejice, jacta quiſquilias. Cúmque aliæ conquirerent quid dicere vellet, ait: Non adſpicis quantis ſordibus mentem habeat occupatam & cœnoſam, nec omninò per confeſſionem pectoris ſui aream purgare ſtuduit, quam in ſæculo adhuc poſita priuſquam huc clauderetur, omni ſpurcitia maculavit? Perculſa metu, verecundiâ correpta, & à lumine Spiritus-ſancti deprehenſa cui talia dicebantur, ſolo proſternitur, celatáque vitia Matri per confeſſionem prodit*, cœpítque poſthæc quæ vitæ exitum exſpectabat rogare, ut ſpatio facto

* V. infra cap. 9.

a Id criminis Ægæ homini pio perperàm imponi cenſet Hadrianus Valeſius in Rer. Franc. lib. 20. pag. 158.

locum venientibus darent. Quod cùm obtemperarent, hilari vultu, capitéque inclinato dicit: Benedicite Dominæ meæ, benedicite Dominæ meæ. Inquirentésque quæ adstabant quibus salutem præmitteret respondit. Non cernitis Sorores vestras quæ de vestro collegio migraverunt ad cælos? Quærentésque illæ si agnosceret, increpanti voce ad unam earum ANSITRUDEM nomine loquitur; Vel tu, inquit, non agnoscis Sororem tuam ANSILDEM, quæ dudum ad cælos migravit, candidatarum choris insertam? Hęc ergo dicens anima à carne elapsa est: qua egressa cantus Angelicus mox est in aëre auditus. Nam quędam earum longiùs è cellula qua corpus jacebat exanime fuerant progressæ, audiunt Angelorum cœtus per aëra resultantes atque canentes: ex quo cantu compererunt Wilsindam carnis nexibus solutam; currentésque repererunt membra functa, atque Sororum cœtum exsequiarum officia implentem: agnoscúntque psallentium cœtum quæ per auras audierant concrepare, ejus supplementum fuisse exsequiarum. CIRC. AN. DC LV. DEC. VII.

IX. *De* LEUDEBERTA *& visione Petri Apostoli.*

13. POST has rursum uberiùs Bonitas munerum suorum congerit supplementa, aliámque Virginem LEUDEBERTAM nomine, monitis salubribus ac cælestis prosapiæ documentis munire non distulit. Nam cùm sanctam in eodem Cœnobio per aliqua temporum spatia vitam ageret, per soporem eam Deus admonere non distulit, ut ad vitæ exitum paratiorem se efficeret: aiebátque ei vox cùm sopor membra laxâsset, ut se à supradictæ Matris monitis nullatenùs deviaret, quia citò à superis segregatura esset. Nec distulit diu promissi muneris Largitor benignus donum accumulare, corripuítque ægritudine, ac in propatulo ad supremum exitum perduxit. Quo cùm jam ad extremos tam Mater quàm Sodales rependere adstarent honores, subitò post longum silentium vocem promit ac dicit: Qua hora, gloriose Apostolorum princeps Petre, vis ut eamus? Quod cùm aliæ quid ageret nosse vellent, illa inquit: Non videtis Patronum vestrum Apostolorum Principem inter vos adstare, & me de hac vita ducere velle? Vix hæc dicere licuit, lætos omnes circumexspectant vultus, extremósque dimisit halitus, superásque linquens auras, ad æterna gaudia est provecta. Nam ideò rerum Sator post longa silentia in hanc vocem flebilem promovere linguam permisit, ut alias ad ejus vitæ exempla provocaret, & tantas munerum copias superis demonstraret, quibus ab hac luce in suo timore vel amore migrantes ditare non desinit.

X. *De delinquentium correptione, & damnatione fugitivarum.*

14. EFFERBUERAT contra hanc plebem Christi nequitia diabolicæ fraudis: & dum pollere virtutibus cerneret, aggressus est tentationibus maculare quasdam ex his quas nova conversatio rudes reddebat, à ceterarum continentia nisus evellere, ac septa Monasterii violare tentare; præcipitavítque exitiabilem vitam sæculi desiderare, ac canino more relicta viscerum putrimenta denuò sumere velle. Cúmque jam per opacas umbras, silentiáque fuscæ noctis ad immane perficiendum consilium adspirarent, & septa Monasterii per repagula scalæ transilire conarentur, subitò à medio Dormitorii massa ignis in modum modii egressa totam domum perlustravit atque illuminavit, ac pòst in tres divisa globos per ostiorum meatus cum magno tonitrui fragore progressa est. Totidem etenim ostia domus habebat, per quos suos ignis globos proferret. Qui tonitrui fragor & dormientes excitavit, & egredientes Monasterii septa correxit, & cùm jam vallum pedes aliquæ earum trajecissent, & tanto fragore perterritæ intra septa vellent referre, velut plumbo aggravatos nequaquam valebant reducere: quia diabolus qua valebat arte studebat aggravare, quas Divina correptio nequaquam sinebat perire. Confusæ ergo culpas agnoscunt, Matríque reversæ per confessionem produnt.

An. Chr. dc.lv. Dec. vii.

15. Aggressus deinceps alias duas antiquus anguis, quas noviores ac multo imbecilliores conversatio reddebat, tentare compulit, primùm ne confessionem veram nequaquam ab ore promerent. Erat enim consuetudinis Monasterii, ut ter in die per confessionem [a] unaquæque earum mentem purgaret, & qualemcumque rugam mens fragilitate attraxisset, pia proditio ablueret. In hanc ergo labem mentes supradictarum puellarum diaboli jacula demerserant, ut nulla confessio vera ab ore prodiret, seu quæ in hoc sæculo commiserant, seu quæ quotidiana fragilitas attrahebat, vel in cogitatione, vel in sermone, vel in opere, ne vera confessio per pœnitentiæ medicamenta rursus redderet sospitati. Cúmque letifer anguis paullatim corda obdurando virus infudisset, & sibi deceptas suâ nequitiâ mentes parêre comperisset, aggressus est ut quadam nocte extra septa Monasterii progressæ fugam arriperent, & ad propria remeare vellent. Cúmque per densam noctem abirent, nec prorsùs pro densitate caliginis viam tenere quivissent, adstitit ad lævam diabolus, ac lumen in modum lucernæ arte qua valuit adsimilavit, monstravítque viam ad sæculi reducem ac tergiversationi vires advexit. Cúmque ad locum pervenissent destinatum, subsequentibus inquisitoribus nullis obstantibus ad præfatum Cœnobium rugata fronte redeunt.

Nota a

16. Quò cùm redissent, actóque scrutamine quæ causa discedendi coëgisset, respondent se fore telis stimulatas diaboli, & mentes nequaquam habere posse directas. Quæ diu dum ab omni Congregatione objurgarentur, & nequaquam cunctarum proficeret correptio, Divina ultione ambæ percussæ meritas luere didicêre pœnas. Cúmque anxia Mater Monasterii sæpepræfata quæreret, quæ pœnæ ocasio foret, & nullatenùs veritatem exprimere valeret, hortatur iteratò ut inter supremas horas per confessionem facinus pandant. Cúmque obdurato corde nihil remedii capere vellent, inter flagella clamare cœperunt: Sustinete paullulùm, sustinete, nec prorsùs exspectantes urgete. Cúmque aliæ inquirerent à quibus sustineri rogarent, aiunt: Non adspicitis turbas Æthiopum adventantium, quæ nos rapere & abducere volunt? Cúmque hæc quæ aderant terribile dictu mirarentur, audiunt fragorem supra cellulam & tegumenta personantia, ostiúmque cellulæ patefactum vi, itaut nigrescentes umbras adstare cernerent, & voces crebrò eas clamantes per nomina audirent: itaut vix quæ aderant signo Crucis armatæ ad psallendi officium detentæ valeant adstare. Tanti doloris atque mæroris eventu Mater urget, ut per confessionem pandant vitia, & sacri Corporis communione roborentur. At illæ audita sacri Corporis mentione, garrire dentibus ac frendere cœperunt & stridentes dicere: Cras, cras; & interim supradictam vocem repetere: Exspectate, exspectate, sustinete paullulùm, sustinete. Inter quas voces extremum halitum dimiserunt.

Impœnitentes communi sepultura privatæ.

Nota terribilem historiam.

17. Quas cùm in collegio ceterarum nequaquam Mater Monasterii sepelire ratum duceret, segregatim humandas in extremum sepeliendas foris jubet: supra quarum tumulos globus ignis in modum clypei intra triennium sæpe apparuit, præsertim Quadragesimæ diebus usque ad adventum sancti Paschæ vel etiam Vigilia Natalis Domini ferventior apparebat, simúlque voces tumultuantis turbæ multæ personabant. Inter quas duæ ululantes erumpebant, velut in tormentis resonare solent: Væ mihi, væ mihi, væ mihi. Cernens itaque Mater Monasterii justam sententiam à justo Judice super injustas animas illatam, manifestiùs damnatarum sententiam est aggressa comperiri: accedénsque ad tumulum experimento quærit, si cadavera quamvis putredine corrupta in sepulcro maneant. Jámque mensis ex quo functa corpora condita erant præterierat,

a Non Sacramentalem, siquidem ea Matri seu Abbatissæ fiebat, sed spiritualem, quâ ex Patrum præscripto Monachi *cogitationes malas cordi suo advenientes, vel mala à se absconsè commissa per humilem confessionem* (ut S. P. Benedictus in Regulæ cap. 7. loquitur) Patri spirituali revelant ac detegunt ad consilium & remedium obtinendum. S. Columbanus in Pœnitent. cap. 1. *Detur confessio ante mensam, ante introitum lectulorum, vel cuicumque fuerit facile dare.* Qui tamen cap. 29. culpam *Sacerdoti fatendam prascribit.*

& ecce reperit interiùs sepulcrum igne exustum, nec quidquam terræ residui superesse cadaveris præter favillas vestium. Mansit itaque per triennium illatæ sententiæ severitas, ut terror damnatarum timorem præberet Sodalium remanentium, essétque correptio viventium pœna illata mortuarum: & ex negligentia vel tepore immo duritia mentis pereuntium, salus ex religione ac vigoris studio propinaretur superstitum. AN. CHR. DC. LV. DEC. VII.

X. *De obitu* LANDEBERGÆ *& cantu Angelico.*

18. INTERPOSITO deinde temporum spatio rursus consolationis solamina prodierunt. Nam quædam Virgo, nomine LANDEBERGA, cùm jam extremas præsentis vitæ exspectaret amittere horas, omníque anxietatum mole vallata, validis ictuata dolorum stimulis tantummodò exitus vitæ exspectabat solamen. Cúmque jam adesset vocatio per silentem noctem, & omnes quæ ægram excubare curabant sopore depressæ somnum carpebant, unà tantummodò ægritudine fessa nomine GERNOMEDA inibi inter Sodales pervigil remanserat. Cúmque ergo, ut diximus, extremos exspectaret exitus, nubes densa atque rutilo quodammodò fulgore permixta stratum operuit, simúlque voces canentium auditæ atque exsultantium: *Cantemus Domino, gloriosè enim glorificatus est.* Ut ergo audivit Gernomeda canentium personare voces, cœpit anxia excitare Sodales. Sed cùm nullo modo quamquam excitare potuisset, attentiùs finem rei exspectavit, qua paullatim nubem ab strato sublevari, simúlque animam à corpore abduci vidit. Cúmque jam in altum nubes elevata fuisset, & ejus aures canentium voces non audirent, tum demum ægra Sodales excitare valuit, ac ut correptæ debitos cantus persolverent monuit: ipsáque per septem deinceps dies gravibus febrium ictuata correptionibus, octavo die vitam finivit.

XI. *De affluentia olei & aquæ commutatione.*

19. POSTHÆC igitur bonitatis ac muneris Institutor rursus pietatis suæ munera largiri non distulit. Nam quædam puella nomine BLITHILDIS intra adolescentiæ annos in supradicto Cœnobio est conversa. Quæ cùm diu Regularis disciplinæ habenis confecta immobili desiderio cælestia præmia desideraret, evenit ut justus Arbiter justam animam justitiæ copiâ plenam cælis condere vellet. Cúmque jam in extremis posita lumen posceret noctium per successiones coram se accendi, & sacræ lectionis præconia ante se legi, una earum quæ assistebant vas quoddam oleo lympháque replêsset, omnes sopor oppressit: sícque noctis metâ trajectâ, absque Sodalium solamine ægra noctem peregit. Ruenti ergo diei crepusculo cùm matutinas laudes Domino cecinissent, intuita lucernam quam oleo lympháque oppleverat in lacte commutatam, quærit experimentum utrum hoc quispiam Sodalium commutâsset. Illæ inquiunt: An nescis, quia hîc lac non fuerit? Tunc ægra ait: Nequaquam hoc lac oro * vestram animam consumite, ac inquirere finite. Cúmque illę attentiùs cognoscere vellent, Matrem vocant, resque causam indicant. Illa itaque ut diligentiùs cognosceret, oleum à lacte separare jubet. Cúmque segregâssent oleum à lacte, & nihil super specie lactis remansisset, cœpit oleum denuo crescere & uberiùs à vase manare. Tunc demùm hæ quæ adstabant Dei virtutem cognovêre, quod studio omni collegerunt & de industria sacrario condiderunt. Testes sunt hujus rei BURGUNDOFARA, Pontiféxque Meldensis urbis, & WALDEBERTUS Abba Luxoviensis Cœnobii. Nam & ægræ quædam quæ de eodem oleo sunt attrectatæ, pristinæ sunt sanitati redditæ; Blithildis verò omni jocunditate repleta felicem præstolabatur exitum. Quæ cùm cælo animam reddidisset, tanta suavitas odoris cellulam replevit, acsi balsama inibi crederes desudare. Quid hoc fuerit ut hanc creaturam aquæ in lactis speciem verteret, vel oleum fluendo multiplicare juberet, nisi quia miseratio Divina aliis ostendere voluit, qualiter supradicta nocte Divina clementia ægram visitavit? Et dum illa Sodalibus noluit indicare quid vidisset,

* Surio hoc labore f. hoc lacte

Testes miraculi.

An. Chr. DC. LV. Dec. VII. virtutis suæ omnipotens visitationis vestigium reliquit.

XII. *De bestia in transgressione cibi visa.*

20. DUm magnarum rerum ob boni meriti religionísque studium collatarum miracula non omisimus tradere posteritati, simúlque quæ ad terrorem duræ & ignavæ menti profuisse comperimus intimare curamus. Quædam etenim puella nobilis genere ad supradictum Cœnobium Regularis disciplinæ colla submittere venit, sed bonæ vitæ intentam ac religionis formam aggressus anguis, denuò per transgressionis vitium de paradiso evellere excitavit. Gulæ aviditatem ac esuriem furtivo cibo aggressa est satiare: quod facinus per spatia temporum non deprehensa patravit, nec prorsus alicui ex Sodalibus patefactum est. Cúmque ergo diu gulæ aviditas animam macularet, dedit justus Arbiter justam sententiam super injustam animam, corripuit gravissimum facinus pœna graviori, ac super fessos artus excitavit odium liciti cibi, nec valebat turbata mens aliud quidquam, quàm furfures frondésque & herbarum agrestium mixturam edere. Cúmque jam per dies multos hæc ultio super animam transgressione deceptam maneret, etsi hora refectionis supradictum cibum adduci postularet, vidit speciem apri magni secum comedere, & more cœnosæ suis cibos grunnio ventilare. At illa pavefacta interrogavit quæ esset. Respondit bestia: An nescis quia ego sum? cibos quos usque modò per transgressionem comedisti, tecum ego comedi, & amodò scias per anni circulum hunc cibum habebis. Permansit ergo cibus per vertentis anni metam, nec prorsus aliud edebat quam furfures frondésque arborum aut herbarum agrestium, & fæcis quæ ex cervisiæ reliquiis projicitur. Quid enim fuerit ut diaboli voce fragilis mens miseræ transgressionis conscia objurgaretur, nisi quia præsentium pœnarum immanitas non sineret animam postmodum cruciatibus damnari, & Divina pietas voluit per eum improperia consentientis depromere, per quem fuerat transgressio propagata; & hunc habere judicem, cujus suasionibus malis diu decepta obtemperaverat: ut post pœnas illatas cognosceret, non diabolo sed Creatori debere creaturam obedire.

XIII. *Quæ sequuntur desumpta ex Tomo 2. Bedæ & Surio desunt, in MS. cod. Compend. in quo superioribus continenter subjicitur Vita S.* Bertulfi *Abbatis Bobiensis. Certè Ionas ubique dum de Burgundofara loquitur eam uti viventem semper designare videtur.* Testes sunt, *inquit cap.* XI. hujus rei Burgundofara: *quo nomine simpliciter, nullo addito, nisi fortè* Matris, *eam ubique appellat. Vt verisimile videatur, ea quæ sequuntur subditicia esse.*

21. SImiliter alia puella nomine Baractrudis cùm diu in supradicto Cœnobio conversaretur, & nequaquam Regularis disciplinę omni conatu intenderet præcepta servare, misit diabolus in mentem transgressione correptam, ut quæque potuisset furtò rapere, occultè comederet. Quæ cùm diu hac transgressione animam macularet, dedit justam ultionem de ea Arbiter justus. Corripitur enim repentè ignis febribus, ac inter incendia clamare cœpit: Væ mihi, væ mihi. Et post has voces ita sopita jacuit, ut mortua ab omnibus crederetur. Cúmque post multum horarum spatium anhelaret, febris ab igne vexata clamare cœpit: Veniat Mater, veniat Mater. Concito ergo gradu quæ audierant, Matrem Monasterii B. Burgundofaram vocant: quæ cùm venisset, ægra quæ jacebat tota intentione cordis facinorum suorum conjecturam per confessionem pandit. Omnes verò adstantes cùm jam finem vitæ exspectarent, subitò illa Divina miseratione convalescens meliùs habere cœpit, & ita paullatim subtracta periculo mortis beatam vitam postea duxit.

XIV.

22. POstquam enumeratę Sanctimoniales feminę sub magisterio B. Burgundofaræ constitutæ, diverso ac dispari, uti diximus, pro meritorum qualitate transitu vitam hanc corruptibilem exuerunt, ipsa quoque venerabilis Mater earum, cęlesti vocatione digna, cùm multis annis supramemorato Monasterio Evoriacas decentissimè præfuisset, corporis tandem infirmitate correpta,

III. Non.

III. Non. April. diem clausit extremum, cœtibus aggregata Virginum, quæ sequuntur Agnum quocumque ierit, cælestem videlicet Sponsum, Dominum nostrum JESUM-CHRISTUM, qui cum Patre & Spiritu sancto vivit & regnat Deus per omnia sęcula sæculorum, Amen. CIRC. AN. DC. LV. DEC. VII

EPITAPHIUM S. FARÆ.

Ex codice tempore Caroli Calvi manu descripto.

FRANCORUM soboles Regum, Virgo inclyta FARA,
 Huic sanctas tumulo credidit exuvias.
Virtutum lux clara fuit pharúsque pudoris
 Fara, & Burgundo sanguine progenies.
Fulsit dum vixit, fulget post funera, jámque
 Sidera inextincto lampade scandit ovans.
Pes fuit hæc claudis, pharus fuit optima cæcis,
 Auxilium miseris, pauperibúsque parens.
Virgineas lucem, pharus velut, ante cohortes
 Prębuit ingenio, virginitate, fide.
Instruxit vivens ignaros, mortua monstrat
 Quo pede cælestis sit subeunda domus.
Septima pòst Idus [a] luxit tibi, Fara, Decembres
 Ulti[illegible]ed fallor, lux fuit illa prior.
Nam n[illegible]e lux dici meruit postrema, perennem
 Quæ Faræ asseruit non peritura diem.

a Hoc loco *pòst*, non præpositivè, sed adverbialiter usurpandum. Quippe die septimo ante Idus Decembres S. Fara in sincero Usuardi Martyrologio celebratur his verbis: *In pago Meldicensi* S. FARÆ *Virginis*: quo die in Monasterio proprio, ubi ipsius corpus adservatur, sollemni officio colitur. Unde mirari subit, cur additamenti superiùs adducti auctor eam decessisse scribit III. *Nonas Apriles*, quo die nulla fit in dicto Monasterio S. Faræ memoria. An fortè dies tertius ante Nonas Apriles ipsius obitum signat, septimus antè Idus Decemb. Translationem? an potiùs vice versa? Certè in officio proprio S. Faræ quale in suo Monasterio recitatur, hæc legimus: *Ejus corpus post quadraginta annos* MAIOLUS *Sanctæ Crucis* (hodie S. Faronis) *Abbas, Meldensi annuente Episcopo è terra levavit, & in capsa honestè & religiosè servari mandavit*. Et tamen S. Faræ Translatio V. Idus Maïas celebratur. Ex his tempus quo S. Fara ad cælos demigravit, quadamtenus eruere licet. Hildeverto Meldensi Episcopo, S. Faronis successori coævus fuit MAIOLUS Abbas, qui ipsius Hildeverti Translationem anno circà DC. XC. paullò post ejusdem obitum curâsse fertur. Jonas superiora scribebat vivente adhuc Burgundofara, ut ad caput 15. prænotavimus. Scribebat autem post mortem Ægæ, quem anno DC. XLI. obiisse suprà ad caput 8. vidimus. Anno proinde circà DC. LV S. Burgundofaræ seu Faræ obitum collocamus. S. Fara hoc nostro sęculo plurima patravit miracula, quorum memoria quotannis in ipsius Parthenone recolitur III. Nonas Augustas, quo die anno M. DC. XXII. dum Sanctimoniales ob Mansfeldensis Comitis incursiones transferre Parisios secum ossa B. Faræ vellent; una ex illis ab annis ampliùs quatuor cæca, admotis sacris Faræ Reliquiis lumen recepit.

VITA SANCTI LIVINI EPISCOPI ET MARTYRIS,

CIRC. AN. DC. LVI. NOV. XII.

Auctore BONIFACIO coævo.

Ex MS. cod. Compendiensi & Nicolao Serario.

OBSERVATIONES PRÆVIÆ.

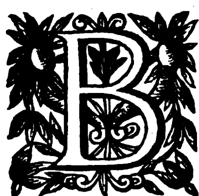
I. SUBIECTAM S. Livini Vitam vulgavit Nicolaus Serarius post Epistolas S. Bonifacii Archiepiscopi Moguntini, quem ejusdem Vitæ conditorem esse existimavit. Sed quominus ei assentiamur, prohibent argumenta nonnulla. BONIFACIUS istius Vitæ Scriptor, gesta S. Livini tribus discipulis ipsius retexentibus, FOILLANO, HELIA & KILIANO, sibi comperta affirmat: quibus obnixè postulanti-

Circ. An. DC. LVI. Nov. XII.

bus huic scriptioni dederit operam. S. Burchardus Sedi Herbipolensi à S. Bonifacio Maguntino impositus ab Egilvualdo dicitur anno LXII. post passionem SS. Martyrum Kiliani ac sociorum ejus, quæ incidit in annum Inc. Dominicæ DC. XXCIX. *& quidem in Germania: quo tempore S. Bonifacius vix fortasse in Anglia pueritiam agebat, qui anno* DCC. XIX. *legationem Apostolicam in Germaniæ partes à Bonifacio Papa II. adeptus,* anno DCC. LIV. *ætate adhuc virenti Martyrium subiit. Qui igitur fieri potuit, ut S. Livini gesta à Kiliano & socii didicerit? Adde S. Bonifacium in suis Epistolis bene multis nusquam* Peccatoris *nomen præferre; quod nomen S. Livini Encomiastes in Præfationis salutatione sibi usurpavit. Alius ergo est à S. Bonifacio Maguntino & quidem antiquior Bonifacius iste, Episcopus an Abbas, incertum: nam & Abbates aliique post Gregorium M. se* servos servorum Dei *in Epistolarum inscriptionibus nonnumquam dicebant. Gotselinus Monachus in Vita S. Augustini Cantuariensis Episcopi lib. 1. cap. 28. quædam ex ista S. Livini Vita mutuatus est.*

2. *Livinus in solitudine aliquamdiu degit cum Foillano, Helia & Kiliano: Præceptorem ac institutorem habuit S. Augustinum Cantuariæ Antistitem, à quo etiam S. Benedicti normam discere potuit. Miramur cum Vuillelmo Malmesburiensi, Venerabilem Bedam ne verbo quidem egisse de Livino, cujus nomen in sinceris Usuardi & Adonis Martyrologiis desideratur.*

PROLOGUS AUCTORIS.

BONIFACIUS *homo peccator, servus servorum Domini nostri* JESU-CHRISTI, *universis sub auctoritate sanctæ & individuæ Trinitatis super firmam petram fundatis Ecclesiis in summa felicitate, gloriam jocunditatis æternæ.* Beatissimi Patris & Deo dilecti Pontificis LIVINI venerandus gloriosæ passionis triumphus hodiernam sollemnitatem gaudii nostri in mag[illegible] venerationis honore cerimonialiter nobis celebrandam & votivis adhibe[illegible] sancivit, tanti inclyta Patris ad declaranda mundo meritorum præconia, quibus hortamur affectualiter congratulari: excitante nos ad hujus devotionis gaudia ipso rotantis anni sollemni tempore, quo triumphalis palma certaminis istam agonotheta victoriosissimus & Martyr mirificandus ex præsentis sæculi conflictu indomabiliter pro sanctæ Trinitatis confessione belligerando, atque persequentium triumphando minitationes & atrocium pœnarum agitationes lætus transmigravit, Regémque cæli adiit emeritæ dignitatis laurea in confessione Martyrum inthronisandus parilíque honore glorificandus, atque eorum contubernio fruiturus in beatitudine pacis perpetuæ. Hujus denique tam excellentissimæ sanctitatis Christi athletæ magnarum virtutum insignia quæ vestræ expandimus dilectioni, tribus discipulis suis retexentibus comperiebamus, FOILLANO[a], HELIA & KILIANO, qui piæ caritatis affectu (ut fatebantur) sua quæque renuntiantes, ob spem vitæ æternæ ejus conglutinaliter studuerunt adhærere vestigiis, & instrui admonitionibus atque informari exemplis, manus nostras osculando provolutísque in terram genibus per ægra lacrymarum suspiria imprecati sunt à nobis scribi & memoriæ in posteris conservanda. Quorum ergo multùm renitentes voluntati, quoniam nostræ peritiunculæ pertimescebamus tantillitatem; sed enim debiti amoris vis teneritudine suæ enervationis geminæ quoque dilectionis geminifluis alis nostri transcendit arcana devoti pectoris, & tandem illa fraternæ conglutinationis adspiratio ipsum animum nostrum suis viribus diffidentem, fragili in audaciam subeundæ difficultatis Spiritus-sancti tentamine gratia cooperante reflexit, & caritati eorum satisfacere studuimus, & hæc ad laudem & gloriam pii Patris verbatim enodari dignum censuimus.

Auctor istius Vitæ testes & auctores commemorat.

INCIPIT VITA.

Livini patria & parentes.

2. TEMPORE igitur quo COLOMAGNUS inclytus Rex Scottorum in Christianæ Religionis vir magnificus polleret virtutibus, & sceptra Re-

a Hinc colligitur Foillanum hunc distinctum esse à S. Foillano Fursei Abbatis fratre, qui fere semper Furseo adhæsit, ut Foillanus iste Livino. Nulla tamen hujus Foillani mentio vel noticia post S. Livini necem occurrit.

gni & imperialis monarchiæ columen supernâ providentiâ auspicabiliter gubernaret, erat quidam Senator Scottigena nomine THEAGNIUS exspectabili stemmate nativæ nobilitatis excellentissimus, ipsius Regis Optimatum princeps, & præ cunctis aulicis suis Primatibus archialiter apicem gerens, vir strenuus, regaliúmque secretorum symmista industrius & summæ prudentiæ compositionibus longè latéque loquaci rumore perlatus. Habuit etiam conjugem AGALMIAM nomine, venustâ prosapiâ & meritis præcluem, filiam videlicet EPHIGENII Hibernensium Regis clarissimi. Qui Domino inspirante pari confœderati spiritu, Divinísque præcincti legibus, miræ virtutis fulsêre insigniis: & quos Dominus suâ perlustraverat gratiâ, tali dignatus est consolari gloria. CIRC. AN. DC. LVI. Nov. XII.

3. Nocte quadam Dominica dum in stratu suo regali libitu perornato pariter compositi repausarent, nec vigilantes, nec integerrimè obdormientes, visa est columba lactei coloris cælitùs descendisse inæstimabili claritate cælestis gloriæ fulgorans, & requiescere super capitale stratûs eorum, & sereno vultu intueri in eos. Quæ expandens alas suas obumbravit eos, & mellifluo ore tres lacteolas stillavit guttulas instar mundissimi lactis in beatis labiis Deo dilectæ feminæ, & cælo refusa subvolavit æthera. Mox vaporabilis splendor nimiâ odoriferæ suavitatis fragrantiâ totum illud regale perlustravit palatium, usque mane reverberatis radiis protensus. Infans verò quem beata mater tunc fortè gestabat in utero, jam vivifico flatu irradiatus, mobilibus subsistere cœpit membris, & ut certè credatis, supernæ visitationis congratulabatur respectibus. In utero matris columbâ cælitus designatur.

4. Tunc magnanimus Dux Theagnius & venerabilis matrona Agalmia hujusmodi oromatis* raritate attoniti, jam aurora radiante venire ad se fecerunt Dominum MENALCHIUM germanum ipsius Ducis, qui tunc Archipontificatûs jura regebat, virum probabilem & sanctimoniæ sublimitate egregium, eíque tanti negotii res diligenter expandunt. Qui Spiritus-sancti gratiâ inspiratus respondit altrinsecus: Hæc visio divinitùs manifestata non solùm exsultationis nostræ materia est, verumetiam multarum nationum gentibus gaudium erit: quoniam puer Deo donante nascetur vobis, jam in utero matris sanctificatus & spiritali lacte refectus, summus Pontifex, & lucerna patriæ ac constantissimus propagator legis Divinæ populis Dei est futurus in viam salutis æternæ. Venerandus namque cùm aderat dies quo clarissima genitrix & nomine digna Agalmia superna visitatione perlustrata benedictum huic mundo protulit partum, omnes regionis illius incolas tanta miræ jocunditatis gaudia attigerant, & tam immensa serenitas clarissimis solibus usque ad exactum mensem inclaruerat, ut cuncti admirarentur: & tam magnorum gaudiorum, tantarúmque serenitatum instantiam nec in vetustissimis legisse codicibus, nec ab antiquorum dictis Patrum se audisse faterentur. Visio à Menalchio explicatur. * id est visionis. Livino nato exsultant omnes.

5. Eodem tempore B. AUGUSTINUS eximiæ sanctitatis persona, qui à B. Gregorio Romanæ sedis Apostolico Pontifice transmissus Angligenitarum primus Antistes & splendidissima summæ veritatis lucerna, sui causa negotii divina ut intelligatis providentia subministrante ad præfatum Regem Colomagnum convenerat, & ipse tantæ raritatis admirabatur gaudium. Nam cuncti Primates Regis universáque celsitudo regalis cum civibus patriæ in mirum exsultationis conversi sunt gaudium, & præsago veritatis spiritu mutuísque collocutionibus congratulabundi altrinsecùs certa pronuntiantes, hunc infantem Deo dilectum lumen populorum atque summum totius regionis patronum prædixerunt fore futurum. Quem pius Rex & devotissima Regina cum venerandis Pontificibus Augustino Anglorum Episcopo & Menalchio Archipræsule de sacro fonte beatæ regenerationis susceperunt, indentes ei nomen LIVINUS ex nomine germani gloriosæ genitricis suæ Agalmiæ Hibernensis Ecclesiæ Archiepiscopi, qui apud Humbranos pro nomine Christi palmam Martyrii adeptus est. Qui mox ut de aqua levaverunt puerum, cum omnibus qui ade- Ab Augustino & Menalchio baptizatur, *lege Vitam B. Augustini Sæculo I. Bened. lib. I. c. 28.* Cur vocatus Livinus.

Circ. An. Dc. lvi. Nov. xii.

rant manifesta visione cernebant descendisse columniferum splendorem radiis splendidi solis fulgidiorem, atque capiti benedicti pueri imminere & dexteram auro clarissimo rutilantiorem inde emicare, & ter ipsum infantulum signare sanctæ Crucis signamine, & cælitùs taliter sonum intonâsse: Dilectus à Deo & hominibus, cujus memoria in benedictione est. Hoc versiculo finito Divina visio ad ætherea remeavit palatia. Talibus miraculorum cælestiúmque mysteriorum excellentiis jocundati Rex & Regina, atque venerandæ personæ divini ministerii, summi videlicet Pontifices Augustinus atque Menalchius, cum ceteris pari devotionis intentione Dominum Christum in excelsis collaudaverunt.

Cælestibus studiis vacat.

6. Igitur electus Dei puer infantilem suam ætatulam rationabilibus suis continentiis excellens diatim specie tenus imagineæ virtutis, quamvis tantilli deficientibus corporis viribus, tamen maturis machinabatur moribus à supernis se jam reposci civibus, ipsis contubernalis optatúsque indesinenter gestiens fieri amicus: qui felicitati promerendæ anhelans, temporalibus futurorum contemplatione renuntiabat, & quia se fragilitate carnis à bene agendi statu dejici formidabat, spirituali subministratione corroboratus studio pefectionis adscendendo magnificè pollebat.

Energumenos duos liberat.

7. Ecce jam memorandus adolescens, beatissimus scilicet Livinus, athleta Christi perspicabilis, divini fervoris pudicitiâ galeatus, constantiâ fidei loricatus, & undique cælestis militiæ fastigio conflagratus, cùm jam novem annorum excederet ætatem, perpetuis meritorum præconandus virtutibus, summi Regis signifer bellicosus contra sævissimum hujus mundi tyrannnum & ejus letiferos æstus triumphaliter bellaturus, talibus glorificari mirificis in mundo orsus est insigniis. Sancto igitur die Pentecostes cùm præfatus dux Theagnius cum venerando puero Optimatúmque suorum circumfultus comitatu ad Monasterium ab eo ædificatum ad honorem S. Mariæ Virginis Dei Genitricis, Divinis refici laudibus cupiens ac muniri sacramentis crederet, ecce incolæ loci illius attraxêre duos homines catenis ferreis colligatos, quos miserabiliter dementaverat serpens antiquus & humano consortio frustraverat: quorum etiam unus virum & duas mulieres interemit, alter quoque uxorem ipsius & duos filios in sua dementatione in mortem prostravit. Quos venerabilis puer Livinus cernens ait genitori suo & comitatui ejus: Unà ergo mecum, Carissimi, quæso omnipotentis Dei clementiam flagitate, quatinùs nostris orationibus pro hujus negotii qualitate gloriæ suæ respectus aperiat. Et expansis manibus paritérque subrectis in cælum luminibus oravit dicens: Deus pater æterne, immortale præsidium tibi fideliter supplicantium, exorabilis miserator tuis adesto famulis, & pio pectore nostris annue votis, & effloreat tuæ benedictionis gratia super hanc fabricam tui proprii plasmatis tam diræ imbecillitatis gravedine obsqualentem, ut clarificetur nomen tuum in ea; & tantæ tuæ clementię favor rumineturin sæcula. Et mox omnibus conclamantibus, Amen; venerabilis puer scilicet Livinus supernę pietatis signifer processit impavidus, ac imponens manus suas super capita amborum dixit: In nomine Patris & Filii & Spiritus-sancti cuncta diabolici phantasmatis incursio à vobis eradicetur, & mundemini in vas purissimum sanctę fidei, & efficiamini regnum Spiritus-sancti. Tunc cunctis intuentibus fumus teterrimus atro cruore permixtus ex ore & naribus eorum ebullivit, interímque furvarum nigerrima conglomeratio muscarum effumavit, & stridenti confusóque sonitu aërem evolando disparuit. Quos mundatos cælestis medicus signamine sanctæ Crucis munivit & in sancta confessione confirmavit. Qui fidentiori animo perspicaciores effecti suis omnibus renuntiaverunt, beatíque pueri Livini adhærere cœperunt vestigiis, & reliquum vitæ suę tempus in sancta conversatione secum perduxerunt; quorum unus vocabatur Helimas, alius Symphronius, qui in fide sanctę Trinitatis exemplo pii magistri experiuntur apud nos Deo digni & eximii Confessores haberi & coheredes regni Jesu-Christi.

8. Talibus igitur omnipotens Deus, ceterísque Divinis præconandorum insigniis magnalium hunc dilectum famulum suum Livinum mundo manifestari voluit, & perspicabili ratione discretalis suæ dispositionis sic venerabiliter Electorum suorum quos ante mundi constitutionem in sempiternam sibi præordinavit gloriam, quibus præconibus veritatis suæ lumen ostenderet, sacro sanctis contubernalium aggregari clementiùs decrevit meritorum virtutibus. Sed egregiæ etiam indolis puer divinis muneribus fœderatus, spiritu humilitatis perlucidus, incomparabiliter contemplatione futuræ vitæ suspensus, superna præeunte gratia & benigna ejus subsequente voluntate, totius perfectionis desudando appetebat culmen possidere. Ecclesiasticę verò norma disciplinæ vitam suam contemplabiliter moderandam orditum elegerat apud B. BENIGNUM Presbyterum Scotticæ generositatis, alti sanguinis virum, sed altiori sanctarum virtutum clarificatione prolatum, à quo denique spirituali districtione cum devotæ mentis teneritudine appetens conformari, & Davidicis Psalmorum melodiis, & sanctorum Evangeliorum mellifluis lectionibus atque ceteris Divinis exercitationibus perfectissimè instrui, utpote superni respectus pransione refectus, quasi in spatioso paradisiacæ amœnitatis campo pedem jam transfigens, per gradus virtutum diatim efficacissimè æternitatis transiret in gloriam. Cujus etiam subtilis intelligentiæ, mirique ingenii efficaciam quis expandat? Spiritus-sancti gratia cooperante, nullis divinorum lectionibus studiorum, nullísque bonorum moribus exemplorum aliqua difficultas percipiendarum rerum suam impedivit capacitatem. De talibus autem commemorat ille egregius Prædicator cùm dicit: Nulla ad discendum mora est, ubi Spiritus-sanctus doctor adest. Dum in his Deo dilectus adolescens Livinus diligentissimè floreret studiis, contigit magistrum suum Benignum dignæ memoriæ virum hac vita solvi & superna promereri, cujus exitum discipulus vigiliis & orationibus commendabat Domino quotidie mira pietate devotus.

Circ. An. DC. LVI. Nov. XII.

A Benigno Presbytero eruditur.

9. Quædam materfamilias SILVIA nomine, nutrix venerabilis pueri Livini, ex assidua sua infirmitate per multos languescens dies ad fatalem jam propiaverat horam. Quæ pondere mortis aggravari cœperat, & jam quasi ignota facies illius exhaustis genis, nimiáque pallitudine opprimebatur, ac subrigidis luminibus imbecillitèr circumadstantes intuebatur, nullum tamen agnoscens quoniam obnubilatio extremi visûs impedivit eam. Unde ineluctabili mærentiâ non solummodò civium familiaris concio, atque contectalis devota contubernalitas contristabantur, verùm & gloriosus præfatus Dux & ejus palatinalis veneranda sublimitas tanto dolori affectuali cordis contritione tenerrimè compatiebantur. Quæ jam cùm in ruinam mortis vergi videretur & prorsus conclamata desperaretur, interim accersitus advenit S. Livinus puer properus, gloriosis virtutibus magnificandus, inter medios mærentium cœtus supernæ illustrationis lumine fretus ad grabatum properabat dilectæ nutricis jam mori incipientis: & ubi humana intellexerat sopiri solatia, pia sollicitudine satagebat adhibere cælestia. Stabat autem prope exanimes artus adolescens Deo dilectus Livinus, cælestis medicinæ arte peritus, oculis ac manibus in cælum suspensus, lacrymis faciem perfusus, & quod per creberrimos singultus ægri doloris effari nequivit, præcordialis ejus affectus clarescentibus meritis peroravit. Et jam finis erat orationi: tunc corpus defunctæ recepto spiritu convalescens resedit, manúsque sursum extendit, & Deo gratias egit & dixit, quia cùm per ignota & aspera viarum loca & caliginosa à nigris spiritibus perducerer, & in atram foveam sulphure & igne ebullientem immergerer; advenit sanctus Michaël Archangelus cum Patriarchis Abraham, Isaac & Jacob, & S. Petro Apostolo cælesti claritate fulgorans, minacíque conspectu dixit illis tetris spiritibus: Ne inferatis molestiam animæ isti, finite eam quoniam per merita dilecti sui Livini Christus jubet in corpus suum reverti. Illi confusi disparuerunt. Tunc S. Michaël Archangelus & SS. Patriarchæ & S. Petrus Apostolus susceperunt animam meam & in corpus suum reposuerunt.

Nutricem vitæ restituit.

CIRC. AN. DC. LVI. NOV. XII.

In solitudinem secedit cum 3. sociis.

10. Hæc & plura his similia simplici pronuntians ore, atque suscepta benedictione beati Patris, post hæc per multa annorum tempora vixit incolumis. Dum verò talibus insigniis cælestis militiæ egregius tiro magnificaretur in populo, expavescens ne favore elatus humano à culmine perfectionis suæ privaretur, & magnificæ claritatis ejus speculo quædam seducentium fomenta laudum commisceri pertimesceret, continuò solitudinem petens cum tribus discipulis suis FOILLANO, HELIA & KILIANO, quos superius prælibavimus, per arbusta & frutecta latitabat, herbis silvestribúsque pomis aquarúmque turbidarum parca libatione (ut mos illi erat) contentus.

Libris scribendis vacat.

11. Omnia autem quæcumque habuit, aut habere potuit, larga manu indigentibus distribuit. Nam scriptor peritus erat [a], & huic operi sedulò invigilabat, studens præcipuè ut adquireret unde egentes recrearet: cujus virtutis favor velut aromatum suavissimus odor latè fumigans præfati Regis Colomagni perlustravit palatium & Scotticarum regiones celebri rumore clarificavit, & gratanter perfuderat pectora omnium. Digna verò tanti præconia viri pius Rex admirabatur, atque his quæ per eum gloriosè fiebant congratulabatur. Et factum est ut cum honore eum sibi præsentari juberet & humiliter ei supplicaret dicens: O beatissime Pater, novimus te normâ omnium virtutum florere, sicut bonorum tuorum perhibent gestorum exempla. Idcirco toto mentis affectu rogamus te, ut nobiscum manere digneris, nostrísque regalibus opibus uti, & nos saluberrimis tuis monitis, Evangelicísque doctrinis à te mereamur perfrui. Hujusmodi quoque flagitationibus idem gloriosus Rex & Optimates ejus & ipsi etiam cuncti subaulici inquietabant per singulos dies amicum Dei. Vir quoque Domini Livinus animum à cælesti non reflexit fœdere, sed plus cogitans quæ sunt Dei quàm quæ sunt mundi, veritus est si eorum voluntati satisfecisset, quòd animi ejus intentio quavis occasione maligni insidiatoris titillante posset commaculari, suæque sobrietatis statu dejici.

Angelo monente ad Augustinum pergit.

12. His sollicitudinibus ægrè fluctuanti adstitit Angelus Domini, eíque intulit hęc verba consolatoria, appellans eum proprio nomine & dicens: Ave frater Livine, ne sis sollicitus, tempus est ut consolationem accipias. Recede hinc & vade ad B. Augustinum Episcopum, cujus doctrinis & piis informationibus Domino cooperante mirificè sublimaberis. His dictis Angelica visio remota est. Beatus autem Livinus sciens erga se universa divinitus agi, permissione Regis suscepta à palatio quantociùs recessit, Angelica satagens jussa adimplere. Inter quoque iter agendum dum appropiaret ad mare magnum per quod transnavigare habebat, obviàm venit ei juvenis perlucidus adspectu, habilis in incessu, dulcíque affamine sic Sanctum Dei exorsus est compellare: Ne cuncteris frater, ego sum quem Deus omnipotens custodem vitæ tuæ deputavit, & numquam aberit tibi cura mei, sed defensor & dux adero in omnibus viis sive operibus tuis. Novi causam itineris tui, festinemus quò tendis, quia prosperum iter Deus dabit nobis.

Mare siccis pedibus sulcat Angelo duce.

13. Hæc eo dicente & præcedente, sanctóque Livino cum tribus discipulis suis subsequente, pariter illud mare magnum siccis pedibus transierunt superna comitante clementia. Beatus verò Livinus & sæpenominati discipuli sui, scilicet Foillanus, Helias & Kilianus, quamdiu super aquas maris pedestri calle gradiebantur, tamdiu visum est illis incedere per campum viridissimis graminibus & rosarum, liliorúmque floribus albescentem, & omnium speciosarum generibus herbarum vernantem. Cùm autem ad litus convenissent & in terra tutis gressibus consisterent, ductor eorum discessit ab eis, & videntibus illis cum magno splendore divinæ claritatis circumfusus adscendit in cælum. Vir autem Dei humili pavore attonitus, pariter quoque spe supernæ consolationis animatus cum discipulis suis cælesti gratiæ debitas referebat laudes.

[a] Lege Carmen Livini ad Florbertum Abbatem Gandavensem, & S. Bavonis Epitaphium suprà ad ann. 653.

14. His ritè peractis citato cursu, secundóque itinere ad sanctum pervenit Augustinum Episcopum. Cujus adventum beatus Episcopus per revelationem sancti Spiritus evidenter agnoscens, dilectúmque Dei ministrum suâ divinitus intelligentiâ erudiendum comperiens benignè suscepit, miræque caritatis devotione per quinque annos & tres menses nutrivit, litteris erudivit,& ad fastigium summæ perfectionis juxta Angelicam promissionem suis Deo dignis meritis & exemplis conformavit, & ad honorem sancti Sacerdotij sacrosancto ordine consecratum sublimavit, eíque casulam purpuream auro gemmísque compositè perornatam, & stolam cum orario [a] gemmis pretiosis auróque fulgido pertextam in ipso die ordinationis suæ pro fœdere æternæ caritatis pius magister dilecto suo discipulo devoto amore contradidit.

Circ. An. DC. LVI. Nov. XII. Ab Augustino informatus, sacerdotio honoratur.

15. Cùm autem hæc omnia gratiâ almi Spiritûs cooperante dignè complerentur, Sacerdos Dei Livinus cum discipulis suis benedictione pij magistri suscepta, beati videlicet Augustini, superna comitante clementia in patriam suam repedavit. In ejus quoque adventu Principes regni, civésque patriæ jocunditate magna sunt gavisi. Interim contigit MENALCHIUM Archipræsulem germanum gloriosi ducis Theagnij patris sacerdotis Christi Livini de hoc mundo migrâsse: de cujus transitu luctus erat omnibus & mærentia indicibili confundebantur universi. Illo quoque defuncto præfatus Rex Colomagnus & ejus Palatinorum chorus cum subaulicis suis totiúsque regionis illius confluentiâ pari cordis affectu conclamaverunt, sanctum Sacerdotem Livinum in honorem hujus ordinis dignissimè sublimandum fore. His Rex omnibus devotior consentiens, ter quatérque virum beatum in Cathedra Archiepiscopatûs debito honore Domino jubente collocavit. Eadem verò hora quando Episcopalem accepit benedictionem, ut consuetudo est Pastores sanctæ Dei Ecclesiæ consecrari, ceterísque Episcopis præsentibus & Clero atque devoto populo, ad declaranda beati Antistis Livini mundo merita & ad confirmanda hæc Divina mysteria vox supernè delata palam omnibus insonuit, ita dicens: Ecce Sacerdos magnus qui in diebus suis placuit Deo & inventus est justus. Necdum autem hæc Divina verba finierat vox sancta, cùm subitò apparuit super caput venerandi Pontificis Livini corona rutilo auro, atque coruscantibus gemmis composita ac vernantibus floribus intexta, & interiùs atque exteriùs & desuper purpureis rosarum coloribus lucidè perfusa, & adstantes fragrantiâ suæ suavitatis replevit. Hęc etiam præfigurabat fore beatissimum illum Antistitem dignum Christi Martyrem futurum in roseo sanguine sui martyrij fluidum, & diademate regni cælestis coronandum, & in confessione martyrij beata immortalitate in sæcula fruiturum.

In patriam regressus, Menalchio Episcopo substituitur.

Mira in ipsius ordinatione.

16. Gloriosus igitur Pontifex Livinus jura regiminis Domino concedente humili devotione suscipiens, spirituali amore succensus gregem sibi commissum discreta pietate vigilanter admonuit, docuit, correxit, atque perpetuæ viriditatis pabulo indesinenter refecit. Cælestis namque Medicus sicut animas suorum discipulorum medicari invigilabat, ita & ægra multorum corpora incolumitatibus hujus vitæ superna clementia præstante restituebat. Inter has etiam præconandas meritorum suorum virtutes postquam Pontificali honore sublimatus est, Domini gratia cooperatrice hæc insignia operatus est miracula.

Gregem suum sollicitè curat.

17. Quidam paterfamilias Scottigena Abdias nomine paralyticus pariter & leprosus, omníque membrorum suorum usu destitutus, sic præmortuus exsistens per novem annos infirmabatur, ut nec linguam ad loquendum movere, nec manus ad os porrigere, neque pedes contrahere ad se posset: sed totus in grabato rigidus jacebat, & nihil vitale in se nec mobile præter oculos habebat, quorum nutibus sibi necessaria præstari vix innuebat. Cùm autem egregius

Paralyticū sanat.

a Hîc distinguit Auctor inter Stolam & Orarium, quamquam utrumque apud Scriptores Ecclesiasticos promiscuè usurpari solet.

Circ. An. DC. LVI. Nov. XII.

Præsul Livinus hujus rei gratiâ glorificandus ovilia ovium suarum eis æternæ vitæ pabula administrando perageret, casu itineris sui domum illius languidi intravit, & ad introitum ejus mox infirmus ille caput erexit, loqui meruit, & quia sanitatem sentiebat in se vociferabatur dicens: O bene mihi, ô bene mihi, quis ingreditur aut ipse Dominus Deus noster, aut Angelus ejus visitat nos. Sanctus autem Episcopus stabat admirans, ut fortè nesciens quid suis præcedentibus meritis ibi Dominus fieri disposuerit, dixitque languido illi: Quid sic clamitas frater? pax tibi, surge & porrige mihi modicum aquæ ut bibam, quia valde lassus sum. Tunc ille sanus surrexit, & jussa viri Dei devotus implevit, & simul cum Episcopo gratias Deo lætus pro sanitate sua celebravit, & deinceps vitæ suæ curricula incolumis præterivit. Hoc insigni & admirando miraculo gloriosè per sanctum Dei sacerdotem Livinum perpetrato majus admirandum subsecutum est.

Tempestatem sedat.

18. Dum quadam die per litus maris deambularet, ecce quidam nautæ valida tempestate pervasi cœperunt vehementer periclitari, & cum omnibus mercimoniis suis pessumdari. Quibus videns vir Domini extrema jam imminere, consueto fretus Spiritus-sancti fervore, tuto calle super mare gradiens usque ad eos festinus pervenit, signúmque sanctæ Crucis prætendit & ait: Habete fiduciam in Domino fratres, quia non despicit in se fideliter confidentes. His verbis quievit illa tempestas, & facta est magna tranquillitas. Gubernatorem verò quem ex prora elapsum longè vi sua quantum est missio arcûs mare in se protraxit cernens venerabilis Pater mergi incipientem, super fluctus ad eum cucurrit, & dexterâ suâ dexteram ejus apprehendens eum extraxit, & secum ad arida perduxit, aliis prospero navigio subsequentibus & Domino Deo omnipotenti jocundis vocibus laudem concinentibus, qui per Sanctum suum Pontificem Livinum salvare eos est dignatus. Quis hujus viri præconia tacet, nisi qui mutus est? Quis meritorum ejus virtutes audire fastidit, nisi qui Christum negligit diligere? Non enim aliud fecisse eum novimus, nisi quod Christum docuisse legimus.

Virtutum ipsius epilogus.

19. Erat quoque virtutis amator, humilitatis flos, lucerna justitiæ, castitatis gemma, sobrietatis norma, in cunctis verò studiis suis insudabat, quo virtutum universarum exemplum fieret & dux. In orationibus frequens erat, vigiliis, jejuniisque intentus, inopes in eorum necessitatibus magnificè relevabat: hospitum & præsertim peregrinantium, Monachorúmque in susceptione piissimus invigilabat, propriisque manibus pedes eorum abluebat, aquam manibus devotissimus tribuebat, cibum potúmque largissimus administrabat, ac vestimenta egentibus ditissimè largitus est. Ipse etiam sub vestimentis Pontificalibus purpuratis auro gemmísque decoratis semper indutus cilicio, pane subcinericio cineribúsque commixto atque parcissimo, aquæ gustu per dies singulos victitabat: jugi quoque meditatione Monasteria sive sancta loca orationibus, psalmodiis, Missarúmque celebrationibus vigilantissimus frequentabat. Quanti verò infirmi & debiles ex umbra corporis ejus & tactu vestimentorum illius sive tantùm audientes vocem piæ ejus admonitionis sani effecti fuerint quis explicet? planè namque beatorum Apostolorum subparem credamus, quia puritate mentis & sobrietate mundi corporis æquali potitus est dignitate. Fuit etiam pauperibus humilis, subjectis mitis, potentibus affabilis, quatinùs suorum mediocritate morum, sive jocunditate sermonum in viam omnes alliceret cælestium gaudiorum. Cognovit autem prælatos his mundialibus potentiis tumentia eorum colla nullatenus ad Christianæ religionis perfectionem valuisse reflecti, nisi per mansuetissimas veræ pietatis admonitiones. Apostolicâ imbutus doctrinâ, omnibus omnia factus ut omnes lucrifaceret, altiores se honore præveniebat, subjectos sibi paterno amore confovebat, ut familiaritate suæ conversationis promptiùs verbo vitæ omnium corda infunderet. Erat autem vir Dei vultu, actu, habitu, omníque corporali modo pari convenientia coaptabilis, productis

Corporis forma.

scilicet

Circ. An. DC. LVI. Nov. XII.

ſcilicet membris & ſubtilibus, mediocri quoque proceritate eminens, capite grandi, capillis flavis & planis, commixtis canis & valde raris in fronte, aures latas habens & extenſas, oculos pervigiles & lætos, hirta ſupercilia & cana & circa frontem & tempora; candidiſſimam cutem gerens, genas utpote ex crebro jejunio tenues, ſed admodùm rubeas miráque jocundas; barbam canam, digitos ductiles & graciles, nullámque prorsùs ſuperfluitatem in membris gerebat. Quantò verò pulchriùs corporali perſona exteriùs reſplendebat, tantò fulgidiùs habitatore Spiritu-ſancto interiùs coruſcabat.

Omnes ad ſe concurrentes docet curátque.

20. Cúmque ſuccreſcentibus meritorum virtutibus in ſpeculum totius ſanctitatis excelleret, ita cæleſte viſus eſt culmen promereri, quatinùs non ſolùm Scottica gens, verùm quoque Britanni & Hibernienſes populi & circumquaque regionum finitimi cum ſuis Principibus admirarentur ejus laudis præconia, & undique mira frequentia confluebant ad eum, ut audirent verba vitæ ex ore ejus. Quos omnes ut pius pater ſpirituali cibavit refectione, ſuáque confirmavit benedictione, & omnes infirmi & debilitati membris, variiſque impediti languoribus qui ad eum convenerunt, ejus beneficentiis refrigerati & optatis vegetati viribus in ſua redierunt læti. Pro his autem animus ejus in elationis jactantiam non eſt ſubrectus, ſed ultra quàm admirari poteſt, veræ humilitatis cautela in manſuetudinis, patientiæ, caſtitatis, temperantiæ, juſtitiæ, dilectionis Dei & proximi pignore æternæ caritatis fundamento erat fundatus. Favorabiles itaque rumigeri loquacitates vulgi tamquam os abhorruit flammivomi draconis.

Elationem averſatur.

21. In his autem ſemper ſollicitus fuit quæ Dei ſunt, non quæ ſunt mundi, ſciens quoniam mirificavit Dominus gratiam ſuam cum eo, & ſanctæ ſuæ meditationis gravitate ſecum reſpiravit, culpámque in ſe reprehendens ſi talentum ſibi creditum in unius regionis loco commorando lucraretur, cùm ſciret multas gentes cæcitate ſui erroris irretiri, quas oporteret Dominicæ claritatis fulgore irradiari; viſum eſt ei Chriſti lucernam ſancti Spiritus lampade in ſe accenſam digniùs eſſe ſuper candelabrum poni, ut profuſiùs ad ſalutem plurimorum clareſceret & ad lucidiſſimas cæleſtis vitæ manſiones perduceret. Cùm talibus itaque curis fluctuaret, Domino providente cuidam ſanctæ memoriæ Archidiacono SILVANO nomine inculcabat jura regiminis, ne oves Chriſti ſine Rectore eſſent, quamdiu ipſe Paſtor pro alendis ovibus per exteras nationum diverſarum regiones prædicando invigilaret.

Vicario ſuffecto diſcedit Chriſtum alibi prædicaturus.

22. Cùm verò plurima perluſtrâſſet loca divini germinis ſemina ſpargendo, dæmonia ab obſeſſis corporibus pellendo, & multorum ægrotantium corpora ſanando, convenit cum diſcipulis ſuis ad quoddam Cœnobium avito vocabulo Gandavum [a] nominatum, quod B. AMANDUS Pontifex exſtirpatis Gentilium fanis fecit fundari, quod & ipſe dedicavit ad honorem S. Petri Apoſtoli & omnium Apoſtolorum, congregatis ibidem cultoribus, quibus præpoſuit Abbatem nomine FLOREBERTUM ſanctæ Religionis Rectorem, dignis moribus compoſitum, & totius honeſtatis exemplis refertum: à quo etiam & à ceteris Fratribus Monaſticæ caritatis officio benignè ſuſceptus eſt. Ibi quoque invenit magnificæ ſanctitatis virum & egregium Chriſti Confeſſorem BAVONEM recentiva [b] morte in Domino pauſantem & in Monaſterio S. Petri ſanctorúmque Apoſtolorum à B. Pontifice Amando & Abbate Floreberto & devotis Fratribus condigno honore humatum atque glorioſis miraculis coruſcantem. In eodem quoque loco per dies triginta commoratus eſt, & ad ſepulcrum S. Bavonis ſuas preces Miſſarúmque celebrationes Domino Deo pervigil immolabat.

In Monaſterio Gandavo excipitur.

a De Cœnobio Ganda ſeu Gandavo lege Acta S. Bavonis anno 653. Jacobus Malbrancus in lib. 3. de Morinis cap. 18. ſcribit, terno à Tarvenna lapide cerni pagum ad ima collium protenſum, S. Livini nomine ac miraculis innumeris inſignitum, quem Sanctus antequam Gandam concederet, præſentiâ ſuâ illuſtrâſſe videtur. In Sanderi Chronico Bavoniano S. Livinus cùm tribus diſcipulis XVII. Kalend. Auguſti Gandam viſitâſſe, idémque prid. Id. Novemb. decollatus fuiſſe legitur.

b In epitome Vitæ S. Livini apud Surium id poſt triennium à morte S. Bavonis contigiſſe dicitur.

Circ. An. DC. LVI Nov. XII.

In Brachentisiam tendit idolis addictam.

23. His namque diebus adimpletis Fratres Cœnobii & devotum vulgus pagi Pontificali jure benedixit & in via veritatis confirmavit. Et accipiens ab officio Monasterii sumptus qui in itinere necessarii sunt, profectus est & in terram properavit Deo disponente Brachentisiam [a]. Quò ingrediente venerando Pontifice salutiferis gressibus admirabatur amœnissimam terram spatiosam & nimis delectabilem, & benignitate Dei exuberantem, lacte & melle & diversarum frugum, arborúmque fertilitate, omniúmque affatim bonorum abundantia affluentem, incolas quoque personali forma corporum micantes, cultu vestimentorum compositos, loquela & morum gravitate honestos egregios viros, ac præliatores idoneos & omni exercitatione studiorum suorum huic sæculo digniter confirmatos. Sed quia juxta Psalmidicam vocem sicut equus & mulus quibus non est intellectus in chamo & freno satanæ constricti sunt, legem Dei prævaricabantur, adulteriis, rapinis, furtis, perjuriis, homicidiis fœdati, pestiferâ rabie ut feroces canes invicem se mordentes, sua quoque alternatim dolo fraudantes, mutua se cæde prosternentes. Cernens itaque Evangelicus vir illos de die in diem in actibus suis pejores fieri, vigiliis, lacrymis, orationibus pro eis laborabat, ne tam venerabiles personas insatiabilis tartarus voraci fauce absorberet, & in perditionem secum traheret, non cessans quotidie perlustrare opida, vicos & castella, stillando verba vitæ in auribus eorum: & divina gratia cooperante quamplurimi ejus eruditione laqueos maligni pervasoris evaserunt, & vitam æternam adquisierunt.

Psal. 31.

Dæmonem conquerentem ab energumeno ejicit.

24. Et factum est dum circuiret diversa regionis illius loca, corrigendo, hortando ad viam vitæ, populos ab errore gentilitatis revocando, ut intraret fundum qui veteri vocabulo *Holtem* [b] dicitur, ubi occurrit ei homo agitatus à dæmone clamans & dicens: O serve Dei Livine, quid nobis & tibi? Ecce enim regnum meum invasisti, & militiâ meâ me privasti. Quid ultra me persequeris? Scias etenim quia si me hinc expuleris, faciam te in illo loco multis affici injuriis. Sanctus autem veritatis minister in Spiritu-sancto fretus protendit manum suam, & signum sanctæ Crucis ei opponens ait: Obmutesce omnium bonorum persecutor, & recede ab hac creatura Dei & amodo ei nec ulli noceas homini. Nec mora ille malignus erroris spiritus abscessit, & videntibus cunctis qui aderant quasi fumus teterrimo commixtus sanguine ex corpore hominis egressus est. Unde multùm fatigatus homo jacebat diu quasi mortuus: & post spatium unius horæ surrexit & cum beato viro Deo gratias egit, ac sanus in sua rediit, & indefessa voce confitebatur vulgo sancti Patris virtutem, cujus meritis merebatur liberationem.

Piæ matronæ filio lumen restituit.

25. Audientes igitur inclyti Archipræsulis famam summæ dignitatis matronæ, duæ scilicet sorores, quarum una Berna & altera Chraphaildis vocabatur, eum in suum devotè susceperunt hospitium, quatinus suis sacratissimis fruerentur colloquiis, & ejus visitatione per Dei gratiam quam in eo fulgere conspiciebant consolarentur. Habebat autem Domna Chraphaildis filium nomine Ingelbertum, qui ex turbatione vesicarum per tredecim annos & menses quinque oculos amiserat, & lumen cæli videre non poterat. Sed sancto Dei Livino signum Crucis super oculos ejus faciente cooperante Divina gratia illuminatus est. Intereà hujus facti crescente opinione, innumerabilis turba illustrium virorum feminarúmque conveniebat ad Sacerdotem Dei Livinum, afferentes secum quos infirmos habebant, & animarum corporúmque cælestem medicinam & salutem adepti sunt.

26. Sed miserrimum est fari, quia pænè cuncti cives circumquaque adjacen-

a Serarius legit *Brabantiam*, quæ Provincia germaniæ inferioris maritima, cujus Bruxella caput est, Machlinia Metropolis, S. Livinum Apostolum suum agnoscit. In Miraculorum S. Bavonis lib. 1. num. 8. leges *terram Bracbantisiorum*.

b Hodie *Hauthem*, qui pagus est territorii Alostensis tertio à Gandavo milliari. Lege Epistolam S. Livini ad Florbertum suprà ad Vitam S. Bavonis anno 653. Hic pagus uti & Gandavum olim Bracbanto, nunc utrumque Flandriæ attribuitur. Lege Henschenii Comment. in Vitam S. Amandi num. 26. & seqq. ad diem 6. Febr.

tium provinciarum belluino more indomabiles corde erant exasperantes, Deo rebelles, virtutes quas per servos Dei mundo fieri cernebant vanas esse dicebant, arroganterque legem Dei aspernabantur, Sacerdotes ejus interficiebant, & qui eos in viam salutis introducere laborabant, aut illos exterminabant, aut intolerabiliter debacchando atroci morte opprimebant. Igitur athleta Christi constantissimus Divinis legibus præcinctus, hos aggressus disputationi Evangelicæ prædicator insistebat: æmulator nostri Salvatoris effectus nullius personam accipiens, sed juxta qualitatem operum sollerti indagatione eos arguens, & ut fidelis operator fructum Divini seminis triticea messe in horreum Domini congregare satagens. Credentes verò ut in bonis actibus perseverarent admonuit, incredulos autem & perversos corde Spiritu-sancto roboratus attentius increpavit.

Circa An. Dc. LVI. Nov. XII.

Incolis protervis Christum prædicat.

27. Denique cùm Divinus doctor piis eruditionibus quotidie insisteret, sempiterna gaudia pronuntians beatis, æterna quoque supplicia miseris; Fideles quique alacri corde salutaria ejus monita capaciter susceperunt, increduli autem contumaciter renitentes dixerunt: Hunc Evangelicum disputatorem fallacem & seductorem esse, non pro salute animarum invigilâsse, sed amore terreni lucri regiones nationum circuîsse, & eum digniùs esse contumeliis affici, aut exsiliari, aut crudeliter necari quàm ejus obtemperari doctrinis. In hoc malignitatis errore pertinaciter perseverantes, alii sanctum Dei Martyrem cum plumbatis cæstibus plagaverunt, alii fustibus, multísque injuriis debacchantes maceraverunt. Inter hæc unus eorum WALBERTUS dictus diaboli instinctu æstuans, ferream forcipem misit in os Sancti & abscidit linguam ejus, & projecit in conspectu populi, & ait: Ecce lingua seductoris istius quæ falsa loquendo gentem nostram avertit: nihil aliud meretur, nisi ut canibus ad devorandum projiciatur. Cùm autem præsumeret talia perversus facere, flamma ex ira Dei egrediebatur, quæ ipsum facinorosum & cum eo sedecim viros conflagravit qui hoc scelus consiliabantur, ut nec cineres eorum reperirentur.

Fustibus cæsus linguâ mulctatur.

Tortores puniti.

28. Constantissimus autem præco Christi non est derelictus à Deo, sed restitutâ linguâ ampliori fiducia populo illi divina jura insinuabat. Nec ista attactus plaga malignantium cœtus quievit tumultuare contra sanctum Martyrem Christi, sed conclamabant dicentes eum maleficum esse & incantatorem & quæ divinitùs circa illum fieri viderunt falsa & inania fore * dixerunt. Cùm hæc fierent, quidam ex eis GERARDUS nomine crudelior ceteris, protendit brachium suum ut pugno sanctum Christi Martyrem proterviter percuteret: sed justo Dei judicio impeditus per dies tres, ita extenso brachio rigidus & confusus permansit. Ad se autem reversus, ad pedes sancti Martyris prostratus est & sospitati redditus est. Beatus igitur Pontifex Livinus pro divinis virtutibus quibus quotidie gloriosus factus est, indefessas Deo laudes decantabat, & toto affectu studuit, quò ipsi hostia cum palma fieret Martyrii, pro cujus amore mortem pati decreverat.

Livino divinitus lingua restituitur.

* esse

29. Cùm autem hora remunerationis suæ appropiaret, Dominica nocte quando solito more in orationibus vigilaret, apparuit ei Dominus JESUS-CHRISTUS cum discipulis suis magna luce circumfusus, dixitque illi: Gaude, dilecte mi, constanter operare, hodie circa horam sextam recipiam te in regnum meum, & gaudebis mecum cum Fratribus tuis in æternum. Hac visione roboratus miles & amicus Dei, sciénsque diem suæ remunerationis imminere sibi; mane illucescente plebem fidelium qui per ejus doctrinam Christo crediderunt convocavit: quos ut in via veritatis persisterent admonuit, & ea quæ ad regnum Dei pertinent docuit. Et finito sermone benedixit eos, flecténsque genua coram eis gratias impendit pro officio humanitatis quo eum devotissimè susceperant. Dans autem oscula per singulos lacrymatus est, & omnes adstantes ad pias flexit lacrymas: & salutatis omnibus piè in Christo invitis eis abscessit, & cœpit

De martyrio instante fit certior.

Fidelibus vale dicit.

Circ. An. DC.LVI. Nov. XII.

velle iter suum dirigere cum discipulis suis in vicum qui Esca vocatur, ut illis civibus adnuntiaret regnum Dei, si fortè vel ibi consequeretur promissionem Christi.

A furente multitudine appetitur.

30. Comperientes hoc duo fratres Walbertus & Meinzo ministri diaboli, quia amicus Dei dilectus discederet, arbitrati sunt eum fugam inire: & conglobatis commilitaneis suis feritate illis similibus fellino corde eructuabant hæc feralia verba dicentes: Blasphemator ille legem nostram profanavit & populum seduxit; sciens nunc maleficiis suis non posse apud nos ampliùs proficere, clam nobis disposuit jam impunitus abscedere. Sed non ita emigrabit injuriatus: sequamur eum festinantiùs ut opprobrium nostrum vindicare valeamus. Complices autem eorum Deo odibiles, filij tenebrarum, patris eorum satanæ Angelis agitati, crudeliùs sævientes, majora convicia in sanctum Dei Martyrem injustè locuti sunt: qui pari conspiramine ad effundendum sanguinem innocentem concurrerunt, de quibus patenter scriptum est: *Sepulcrum patens est guttur eorum*, &c. Stabat quoque invictissimus Christi Martyr Livinus in orationibus, oculis ac manibus in cælum affixis, & subitò in agone posito Spiritus-sanctus in specie columbæ niveæ apparuit, & suavissimo ore suo stillans guttulas tres roseas sanguinis super caput ejus dixit: Ne paveas, carissime, aperta est tibi janua vitæ, hora est ut intres in gaudium Domini tui. His dictis ter circumvolavit eum & lapsa est in cælum. Sanctus autem Pontifex in orationibus vigilantiùs instabat: & ecce unus ex discipulis suis nomine Foillanus veniens ad eum dixit: Pater audio strepitum armorum, concursúmque peditum appropiare. Necdum finierat dicta, & ecce filius iniquitatis Walbertus & frater ejus Meinzo rabidissimi canes cum suis satellitibus superveniebant, & minantibus oculis in sanctum Dei Martyrem fremebant. Sed fortissimus athleta Christi progressus constanter dixit illis: Quid venitis, fratres? Si pœnitet vos hucusque erràsse & veniam quæritis, propitius est Deus aperire januam misericordiæ suæ piè pulsantibus, sicut idem ait: *Petite & dabitur vobis, quærite & invenietis, pulsate & aperietur vobis.* Videns autem B. Livinus Christi Martyr cælestia monita cæcata mente illos non posse percipere, ait: Fratres, cognovi quia quæritis me interficere, sed securus de Dei misericordia sum, qui ait: *Nolite timere eos qui corpus occidunt, animam autem non possunt occidere, sed potiùs eum timete qui potest & animam & corpus perdere in gehennam.* Et tunc quidem temporalem mortem irrogabitis mihi, sed nasci cælesti lumini incipiam, ut cum Christo in ęternum vivam. Et modò paullulùm quęso sustinete donec orem. Et dato spatio orandi, expansis in cælum manibus sublimè à terra in aëre libratus superna claritate perfusus oravit dicens: Deus qui me in utero matris meę sanctificàsti, & splendore tuæ gratiæ ortum meum perlustràsti, & super mare mihi dux fuisti; exaudi me Domine famulum tuum, ut hi qui injustè persequuntur me pro tuo nomine, non deleantur de libro vitę, sed cum sanguine meo satiati fuerint, & inspirati gratiâ miserationum tuarum pœnituerint, recipias eos in numero Electorum tuorum. Præsta Domine ut in loco quo præsentia Reliquiarum mearum fuerit, vel memoria nominis mei, sit semper incolumitas & abundantia pacis, & omnium bonorum plenitudo florescat: & qui in mari, vel in aquis, sive in terra, sive in carcere aut infirmitate, sive in aliqua pressura angustiantur, & nominis mei recordati fuerint; exaudi eos Domine, ut cognoscant verè quia fidelis es in Electis tuis & sanctus in omnibus operibus tuis: & si in peccatis inciderint, & per me te invocaverint, tua clementia absoluti laudent nomen tuum in sæcula; & maximè Domine qui hunc diem assumptionis meæ cum devota retinuerint memoria, habeant totum annum jugi pręsentia gratiæ tuæ securum, nec eis dominetur infirmitas, nec molestiarum inquietas; sed sit eis tranquillitas pacis & sanitatis & sobrietatis, quę eos lętos perducat ad regnum glorię tuę, pręsta qui vivis & regnas unà cum Filio tuo Domino Jesu-

Psal. 13.

Luc 11. 9.

Matth. 10.

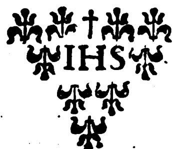
Pro inimicis ac cultoribus suis orat.

Christo & cum Spiritu-sancto per omnia sæcula sæculorum. Responderunt discipuli ejus cum adstantibus fidelibus, Amen. Ecce vox divinitus emissa: Mi dilecte, inquit, super his omnibus quę benignè exorasti, scias te proculdubiò exauditum. Circ. An. DC. LVI. Nov. XII.

31. Posthæc constantissimus Martyr Christi & triumphator magnificus Livinus divino auxilio roboratus descendit ad eos, & dixit illis: Fratres mei carissimi, adsto hostia Regis æterni vocantis me, præstolor gloriam quam mihi præparavit in cælis: adsunt & Angeli ejus præstolantes me. Estote fortes, & si quid defuerit viribus, suppleat vestra crudelitas in passione mea. Isti comites mei oves Christi sunt, peto illis pacem, neminem umquam læserunt, innocentes enim sunt. Et osculatus est eos & dixit: Deus omnipotens custodiat vos, Carissimi, in vitam æternam. Et suspiciens in cælum dixit: In manus tuas commendo spiritum meum, redemisti me Domine Deus veritatis. Interea supradicti fratres Walbertus videlicet & Meinzo irruerunt in eum, & multis plagis irrogatis ad ultimum suæ salutis doctorem decapitaverunt, & videntibus cunctis anima ejus ab Angelis suscepta meruit scandere secreta cæli cum magna claritate cælestis gloriæ. Passus est autem beatissimus Pontifex & Christi Martyr Livinus pridie Idus Novembris, regnante Domino nostro Jesu-Christo, qui vult omnes homines salvos fieri & ad agnitionem veritatis venire, qui cum Deo Patre & Spiritu-sancto vivit & regnat per omnia sæcula sæculorum. Capite percutitur.

32. Cognoscentes autem hoc factum illustres viri & feminæ qui per ejus doctrinam illuminati fuerant, venerunt gementes & plorantes ad beatum corpus. Inter quos erat prædicta matrona Craphahildis quæ venerabilem virum Dei in hospitium habebat, & suis eum opibus devotissimè consovebat, secum ferens in manibus puerulum quem ipse Sanctus Martyr nuperrimè de sacro fonte levavit, imponens ei nomen Brictius, adhuc in albis: quæ ante omnes alios erupit in lacrymabilem vocem dicens: Beatum virum illuminatorem patriæ innocentem esse & injustè tam crudelem mortem sustinere. Tunc satelles satanæ Walbertus à diabolo inflammatus insiliens in eam bipennulâ suâ caput ejus per medium secuit: quæ statim exspiravit. Infantulum autem per tres partes secuit, quas juxta corpus beati Martyris projecit. Certissimum enim creditur eos habere gloriam martyrij in sorte venerandi Pontificis & martyris Livini. Discipuli verò tulerunt corpus pij Magistri & partes de corpusculo infantuli, & posuerunt pariter in monumento novo sibi Angelicis manibus divinitùs præparato. Beatam quoque Craphahildem Martyrem Christi seorsum sepelierunt prope sepulcrum [a] beati Martyris Livini. Chraphaldis cum filio similiter perimitur.

[a] Varias legimus apud Surium S. Livini Translationes, quas compendio sic accipe. Primam anno DCCC. XLII. celebravit Theodorus Cameracensis Episcopus, dum SS. Livini & Brictij corpora in villa Holtem seu Hauthem sepulta humo extulit, & loco celebriori collocavit. Secundam Ermboldus Monasterij S. Bavonis Abbas, qui anno circà M. XX. integrum S. Livini corpus securitatis ergo è subjecta sibi Hauthemensi Ecclesia in suum Cœnobium transtulit. Quo in loco per Radbodum Noviomagensium Tornacensiúmque Episcopum & Vuithmannum Abbatem anno M. XXCIII. alia Translatione facta, rursus post annos propè XC. tempore Bettonis Abbatis sacræ Livini Reliquiæ à Vualtero Tornacensi Episcopo novo loculo impositæ sunt. Denique anno M. D. LXVI. (ut scribit Sanderus in Gandavo suo) Calvinistis Gandavum depopulantibus, eædem Reliquiæ cum aliis permultis illatæ sunt in castrum novum à Carolo V. Imperatore exstructum; indéque postea anno M. D. LXVII. in Collegiata S. Bavonis Ecclesia, quæ modò Cathedralis est, honorificè depositæ sunt.

An. Chr. DC. LVIII. Martii XVIII.

VITA S. GERTRUDIS ABBATISSÆ NIVIALENSIS PRIMÆ,

Auctore Monacho anonymo coævo.

Ex Martio Bollandiano & MS. cod. RR. PP. Fuliensium Paris.

OBSERVATIONES PRÆVIÆ.

Gertrudes plures.

1. GERTRUDES *plures pietate insignes celebrat Ordo Benedictinus, nimirum* GERTRUDEM *Virginem & Abbatissam Nivialensem, quæ aliarum veluti primiceria & antesignana fuit;* GERTRUDEM *nobilem feminam Rigomari Ducis relictam, Hamaticensis Parthenonis auctorem, Marcianensem nonnumquam appellatam, quòd sacra ejus Reliquiæ in Cœnobio Marcianensi adserventur;* GERTRUDEM *Virginem, Rigomari Ducis ac Gertrudis mox dictorum ex Sigfrido filio & Berta conjuge neptem, Blanciacensis Monasterij in Artesia conditricem & Abbatissam; quibus adjungenda est* GEBETRUDIS *prima Habendensis seu Romaricensis Abbatissa, quam nonnulli Gertrudem vocant. Hæ Gertrudes floruêre isthoc quod præ manibus habemus sæculo sexto, quibus aliæ posterioribus sæculis successerunt* GERTRUDIS *virgo illustris, quæ Caroli Magni principatu in Franconiam servandæ castitatis studio fugit, & Carleburgense ac Neustadense Ordinis S. Benedicti Cœnobia ædificâsse dicitur, cum Gertrude Nivialensi à quibusdam perperàm confusa:* GERTRUDIS *ex Ducissa Monialis Zvvifaltensis sæculo duodecimo;* GERTRUDIS *Abbatissa Trebiniaci in Polonia sæculo tertiodecimo;* GERTRUDIS *clarissima Virgo & Abbatissa Elpediana sæculo quartodecimo;* GERTRUDIS *Reclusa in Vvestphalia; demùmque ex familia Cisterciensi* GERTRUDIS *Priorissa de Biloca prope Gandavum; &* GERTRUDIS *Montis S. Salvatoris in Germania Sanctimonialis. Istis ad præsens omissis, de Gertrude primo loco laudata modò agendum est.*

Gertrudis Nivialensis Vitæ Scriptores.

* Lege Prol. & Vita cap. 1. 4. & 5.

2. *Sancta* GERTRUDIS *Virgo, Abbatissa Nivialensis, Pippini Ducis ac Majorisdomus filia (quæ in antiquis membranis* GERETRUDIS *sæpiùs scribitur) duos habuit Vitæ suæ Scriptores anonymos, unum Monachum Nivialensem, qui eidem Sanctæ coævus vixit*, eique morienti adfuisse in fine Vitæ dicitur; alterum Nivialensem sive Clericum sive Monachum, qui primarium Auctorem sæculo circà decimo interpolavit. Prior lucubratio distincta est in libros duos, de Vita scilicet ac de Miraculis; Posterior in libros tres, quorum primus est* de carnali generositate *S. Gertrudis,* 2. de spirituali nobilitate ipsius, 3. de virtutibus ejus. *Primum librum anonymi posterioris pro Vita B. Pippini Gertrudis patris edidit 21. Februarij Iohannes Bollandus omissa Præfatione, in qua hæc ad prioris Auctoris commendationem observanda:* Operæ pretium existimo ad ædificationem sanctarum Virginum specialiter nostræ Ecclesiæ, quæ Deus dederit de Vita beatissimæ Virginis Gertrudis explicare..... Quamobrem Divina adspirante clementia, Vitam piissimæ Virginis earum ædificationi conscribere decrevimus, secundùm quod veracissima ac fidelissima narratione, licet inculto sermone nobis tradidit, qui vitam & virtutes ejus oculis suis vidit, quique sacris exsequiis dum Divinus odor totam in cellam sese diffunderet, præsens interfuit. *Primariam illam antiqui Auctoris scriptionem à Surio contractam, ab Henschenio sincerè editam huc referimus, ad MS. codicem RR. PP. Fuliensium regalis Monasterij S. Bernardi Parisiaci exactam, cum qua subinde Interpolatoris textum conferemus.*

Ordini Benedictino vindicatur.

3. *Bollandiani operis Continuatores in Comment. prævio ad Vitam S. Gertrudis 17. Martij opponunt nobis Gabrielem Pennottum arguentem Benedictinos,* quòd suo S. Gertrudem Ordini adscribant. *Mirum si viri oculatissimi Pennotto subscribant, cùm etiamsi Gertrudem dimitteremus, haudquaquam Augustinianis Canonicabus accenseri possit. Quippe ante sæculum nonum inauditum fuit in Galliis Canonicarum nomen & institutum: audiri primùm cœpit in Concilio Cabilonensi, quod Sanctimonialibus à primæva religione deficientibus & sese Canonicas jactitantibus primùm* Instructionem pro Sanctimonialibus quæ se Canonicas vocant, *cap. 53. ac seqq. præscripsit. Notanda capitis 53. hæc verba:* Libuit namque huic sacro Conventui quasdam admonitiunculas breviter eis Sanctimonialibus scribere quæ se Canonicas vocant: quoniam hæ quæ sub Monasticæ Regulæ norma degunt, totius vitæ suæ ordinem in eadem quam profitentur Regula scriptum habent. *Novum ergo tum erat Canonicarum nomen, nova Religio, quibus Concilium dictat Regulas, quas Ludovicus Augustus anno pòst tertio in Concilio Aquigranensi (in quo sua Canonicis, sua Canonicabus Regula condita est) explicari curavit.*

AN. CHR. DC. LVIII. MARTII XVIII.

4. *Nec etiamsi concedamus exstitisse ante sæculum nonum Canonicas, harum institutum in Cœnobiis Belgicis Nivialensi, Andanensi, Melbodiensi, aliisque viguisse probari potest. In Concilio ad Liptinas Cameracensis agri vicum, anno 743. celebrato S. Bonifacius Sanctimonialibus unam S. Benedicti Regulam proponit, cap. 7.* Decrevimus ut Monachi & Ancillæ Dei Monasteriales juxta Regulam S. BENEDICTI Cœnobia vel Xenodochia sua ordinare, gubernare, vivere studeant, & vitam propriam degere secundum prædicti Patris ordinationem non negligant. *Nulla ergo erant tum temporis aliæ* Ancillæ Dei Monasteriales *seu Sanctimoniales in Belgicis partibus (ubi Synodus agebatur) præter Benedictinas: siquidem Concilium indefinitè præcipit*, ut Ancillæ Dei Monasteriales juxta Regulam S. BENEDICTI vivere studeant. *Et certè quis putet S. Amandum ex Monacho Episcopum, & Monastici Ordinis propagatorem eximium*, ITTAM *sanctæ Gertrudis matrem ac Gertrudem ipsam ad Canonicarum (etiamsi tum fuissent) religionem incitaturum fuisse?*

5. *Apud Niviallam Brabantiæ opidum* ITTA *ædificavit Monasterium duplex, virorum ac Puellarum; Puellari Gertrudem filiam præfecit. In Virorum Monasterio non Canonici degebant, sed Monachi, quos inter S. Foillanus B. Fursei frater, Monachus ac Monachorum Abbas antea in Saxonia, cum S. Gertrude aliquamdiu conversatus est. Quod quidem luce clariùs probat coævus S. Gertrudis Encomiastes, à nobis hic editus, dum in lib. Mirac. cap. 3. incendium in Nivialensi Monasterio exortum describit his verbis:* Intantum autem, ut dicunt, erupit flamma vehemens, ut nullus Monachorum vel Virginum seu Virorum ibidem concurrentium, ullam spem haberet ad liberandum Monasterium de incendio. *Et cap. 11. dum de sanctæ Gertrudis die festo agit;* Cùm autem appropinquasset dies ille, tunc omnes qui ad hanc sollemnitatem illuc convenerant sive viri sive feminæ, Monachi ac Virgines Christi *&c. Erant ergo in Cœnobio Nivialensi Monachi, non Canonici; erant & Monachæ, non Canonissæ quas Monachi regebant: erant, inquam, Monachæ Benedictinæ, cùm ex Synodo Liptinensi* Ancillæ Dei Monasteriales *in Belgicis saltem regionibus*, juxta Regulam S. BENEDICTI *vivere tenerentur. Adeo sanè Auctor ille coævus Nivialensis Monachus imbiberat S. Benedicti Regulam, ut ipsius Regulæ verbis non semel hoc in opere usus sit. In lib. Mirac. cap. 2.* æqualem servitutis militiam bajulârunt, *quæ verba in Regulæ cap 3. ipsissima leguntur: &* opus Dei *cap. 6.* opus Divinum *cap. 9. pro Divino ut vocant officio, uti S. Benedictus passim in Regula, usurpat. Verùm hæc commodiùs tractantur & uberiùs in hujusce Tomi Præfatione, ubi tempus expendimus, quo Sanctimoniales Nivialenses aliæque desciverunt à Regula & Instituto Benedictino, ad quam eas aliquando Horrensium Sanctimonialium Treverensium exemplo revocandas fore speramus.*

Niviallæ Monasterium duplex.

6. *Nivialla seu Nivigella, modernis Nivella, Brabantiæ opidum, secessu ac Monasterio S. Gertrudis illustratum, situm est inter Bruxellam ac Montes Hannoniæ, sex hinc inde leucis interpositis, Leodiensi quondam, nunc Namurcensi Episcopo subjectum. Isthic celebriores Ecclesiæ duæ; S. Petri una quam sæculares Canonicæ quadraginta duæ occupant; S. Pauli altera Collegiata, quæ triginta Canonicis constat.*

Niviallæ situs & status.

PROLOGUS AUCTORIS.

SANCTA & inseparabili caritate largiente credimus, atque inviolata ac stabili fide tenemus, quòd desiderantes cęlestis patriæ viam tenere, & terrena lucra funditùs relinquere, ad æterna præmia obtinenda valent adjuvari, si de vita vel conservatione Sanctorum Sanctarúmque Christi Virginum ad ædificationem vel profectum proximorum veraciter aliqua, licet pauca, scribendo aut prędicando studeo commonere: quatenus Sanctorum Sanctarúmque Virginum præcedentium exempla cordis nostri tenebras flammâ caritatis & ardore sanctæ compunctionis valeant illuminare. Propterea omnium opifice Spiritu-sancto adjuvante, de beatissimæ Virginis atque Christi famulæ Matris GERTRUDIS vita & conversatione, qua secundum Deum & disciplinam regulariter vixit sub axe cęli, juxta id quod vel vidimus, vel per idoneos testes audivimus, adjuvante Christo atque sacrâ puellâ DOMINICA [a] Abbatissâ, ac sancta Congregatione Nivialensis Monasterii (ubi sancta Virgo præesse videbatur) postulante, scribendo conabor caritati vestræ intimare. Sed quo ordine de ter-

Auctoris fides.

[a] Dubitat Henschenius, num hîc legendum sit *Domina Abbatissa*, scilicet Agnete, quæ Vvilfetrudi successisse infrà in lib. Mirac. cap. 6. legitur: de cujus Agnetis obitu nihil in consequentibus dicitur. At DOMINICAM Abbatissam post Agnetem numerat Bartholomeus Fissenus in Florib. Ecclesiæ Leod. & Scriptor Miraculorum loco citato, Agnetem jam mortuam fuisse satis innuit his verbis: *Omnes unam puellam elegerunt, cui nomen erat Agnes.* Ergo post Gertrudem Nivialensi Monasterio præfuerunt Vvilfetrudis, Agnes & Dominica, sub cujus regimine hæc Vita scripta est.

AN. CHR. DC. LVIII. MARTII XVIII.

rena origine genealogiam adſumpſerit, huic ſermoni inſerere longum eſt. Quiſnam autem in Europa habitans hujus progeniei altitudinem, nomina & loca ignorat?

INCIPIT VITA.

CAP. I. Gertrudis nuptias recuſat.

IGITUR cùm eſſet in domo parentum ſancta Dei puella Geretrudis, ſecus pedes beatæ memoriæ genitricis ſuæ ITTÆ, die ac nocte verbo & ſapientia meditabatur, Deóque cara & hominibus amata ſuper ſuas coætaneas creſcebat. Hoc primum electionis ſuæ in Chriſti ſervitio initium fuit, ſicut per juſtum & veracem hominem comperimus qui præſens ibi aderat: quia dum PIPPINUS genitor ſuus Regem DAGOBERTUM in domo ſua ad nobile prandium invitâſſet; advenit ibidem unus peſtifer homo, filius Ducis Auſtraſiorum, qui à Rege & à parentibus puellæ poſtulavit, ut ſibi ipſa puella in matrimonium fuiſſet promiſſa ſecundum morem ſæculi. Propter terrenam ambitionem & mutuam amicitiam placuit Regi: & patri puellę ſuaſit, ut in ſua præſentia illa cum matre fuiſſet evocata. Illis autem ignorantibus propter quam cauſam Rex vocaret infantem, interrogatur inter epulas à Rege, ſi illum puerum auro fabricatum, ſericis indutum voluiſſet habere ſponſum. Illa autem quaſi furore repleta, reſpuit illum cum juramento, & dixit: Quia nec illum, nec alium terrenum niſi Chriſtum Dominum volo habere ſponſum, itaut ipſe Rex & Proceres ejus valde mirarentur ſuper his quæ à parva puella ex Dei juſſione dicta erant. Ille verò puer receſſit confuſus, iracundiâ plenus. Sancta autem puella ad ſuam ſe convertit genitricem: & ex illa die parentes ejus cognoverunt, à quali Rege adamata fuerat[a].

II. Patre mortuo mater ejus velum à S. Amando ſuſcipit.

Poſt annos verò quatuordecim cùm pater ejus Pippinus de hac luce migrâſſet[b], matrem in viduitate ſecuta eſt, eíque in obſequio atque in Dei mandatis ſobriè & caſtè ſerviebat. Cúmque cotidie ſupradicta materfamilias tam de ſe quàm de ſua orphana filia quid eſſet factura cogitaret; adveniens vir Dei AMANDUS Epiſcopus ad domum ſuam, verbum Dei prædicans ex Domini juſſione, rogabat ut Monaſterium ſibi ſuæque filiæ Dei famulæ Geretrudi & Chriſti familiæ conſtrueret. Quæ ſtatim ut intellexit ignotæ rei noticiam ad ſalutem animarum pertinentem, ſacrum velamen accepit, & ſemetipſam Deo tradidit & omnia quæ habebat. Sed hoſtis humani generis & inſtigator, qui ab initio bonis operibus invidus eſt, ad reſiſtendum pravorum corda firmabat, ut ab his qui ad Dei voluntatem faciendam eam adjuvare debuerant, non parvam ſuſtineret tentationem. Quales injurias vel ignobilitates & penurias pro nomine Chriſti ſupradicta famula Dei cum filia ſua perpeſſa eſt, ſcribere longum eſt, ſi per ſingula narrentur. Sed hoc tantùm, quantam devotionem & quale deſiderium habebat in ſe Divinum, ut violatores animarum filiam ſuam ad illecebras hujus mundi ac voluptates per vim non raperent, ferrum tonſoris arripuit, & capillos ſanctę puellæ ad inſtar coronæ[c] abſcidit. Sancta autem famula Chriſti

Gertrudis à matre tondetur.

a Poſthæc inſerit Interpolator fugam S. Gertrudis in Franconiam Virginitatis conſervandę gratiâ: quod convenit alii Gertrudi, quæ regnante Carolo Magno vixit.

b Pippinus Gertrudis pater ſepultus eſt in villa ſua Landino (unde *Landinenſis* à modernis dictus) in Bracbanto prope opidum ac Monaſterium S. Trudonis ſitâ, donec ejus Reliquiæ tranſlatæ ſunt in Monaſterium Nivialenſe, ubi inter Sanctos colitur XII. Kal. Martii) & juxta feretrum S. Gertrudis filiæ ſuę in theca decenti collocatę. Ex uxore Itta tres liberos generavit; GRIMOALDUM ſub Sigiberto Dagoberti filio palatii Præfectum; BEGGAM quæ Anſigiſilo S. Arnulfi filio nupſit, ex cóque Pippinum Francorum Ducem Pippini Regis avum & Vuilfetrudem Virginem, de qua infrà cap. 6. genuit; ac GERTRUDEM noſtram.

c Tonſas olim fuiſſe Sanctimoniales clarum eſt tum ex hoc loco, tum ex Epiſtola Hieronymi ad Sabinianum Diaconum; at in modum coronæ attonſas non facilè extra hunc locum reperias. *Mitram* quidem ſeu *mitrellam quaſi coronam Virginalis gloriæ præferebant in vertice* diſtinctam à velo, teſte Iſidoro in lib. 2. de Offic. cap. 17. & *mitrellas aureas* Virginum agnoſcit Optatus Milevitanus lib. 2. adverſus Parmenianum; ſed non coronam ex cęſarie compoſitam. Concilium Liptinenſe anno DCC. XLIII. habitum ſtatuit cap. 6. Ut *Nonna velata* in peccatum fornicationis lapſę *radantur capilli* pręter alias pœnas: quo ſenſu fortè intelligendus Ambroſius ad Virginem lapſam cap. 8. Lege Menardum in lib. Sacram. pag. 212.

Geretrudis

Geretrudis agens Deo gratias gaudebat, eoquòd meruisset in hac brevi vita pro Christo in capite coronam accipere, ut illic perpetuam coronam, corporis & animę integritatem digna esset habere. Deinde misericors Deus & adjutor in tribulationibus ipsos adversarios ad pacis concordiam revocavit. Cessarunt jurgia, pars diaboli victa est. Mater verò familias Itta filiam suam Dei electam Geretrudem Sacerdotibus Domini tradidit ad accipiendum sacrum velamen [a] cum Sodalibus suis, & sancto gregi Cœnobitarum Christo ordinante præesse constituit. Namque habebat ipsa Virgo magnam morum continentiam: mentis sobrietate, verborum moderatione senilem antecedens ætatem. Erat autem caritate prædita, vultu pulcra, sed pulcrior mente: castitate integra, eleëmosynis larga, jejuniis & orationibus dedita, curis pauperum ac peregrinorum provida, infirmis ac senibus pia, juvenibus verò in disciplina exstitit strenua, erga ecclesiastica vasa summo studio pastoralem habebat curam. Et per suos nuntios boni testimonii viros, Sanctorum patrocinia vel sancta volumina de urbe Româ & de transmarinis regionibus gnaros homines ascibat ad docendum Divinæ legis carmina, ut sibi & suis quid esset meditandum, Deo inspirante meruisset habere.

An. Chr. DC. LVIII. Martii XVIII.

[a] Velatur aliisque præficitur.

III. Matre piè mortua, Monasterii regimen disponit.

His itaque omnibus juxta Divinum ordinem dispositis, plena dierum & perfecta ætate exemplum boni operis posteris relinquens, soboles habens & ex eis videns nepotes, plus minùs sexagesimo ætatis suæ anno memoriæ beatæ Itta post obitum viri clarissimi Pippini domini sui anno duodecimo, Deo & Angelis spiritum commendans, migravit [b] ad Dominum, & in Nivialla Monasterio sub tegmine B. Petri Apostoli honorificè traditur sepulturæ. Cùm ergo beata famula Dei Geretrudis matre defuncta omne onus regiminis super se sola suscepisset, infra se cogitabat de cælesti contemplatione, quam sibi sine sæcularium strepitu habere optaverat. Bonis ac fidelibus dispensatoribus foris de Fratribus, infra verò septa Monasterii spiritualibus Sororibus curam familiarem commendavit: quatenus diebus ac noctibus in agone sancto vigiliis ac orationibus sanctis, lectionibus & jejuniis contra spirituales nequitias potuisset dimicare. Ita exitus rei patuit in illa, ut pæne omnem bibliothecam Divinæ legis memoriæ reconderet, & obscura allegoriæ mysteria Spiritu-sancto revelante apertè auditoribus aperiret. Item Sanctorum Ecclesias & alia præcipua ædificia ex fundamentis construxit: & orphanis, viduis, captivis, peregrinis alimoniam cotidianam cum omni largitate ministravit.

IV. Superna luce illustratur.

Nec prætereundum est, ut arbitror, quod ipsa Dei famula quasi terrore perterrita nobis narravit. Cùm ad altare S. Xysti Martyris orationis causâ stetisset, vidit super se descendentem sphæram flammeam perlucidam, itaut tota Basilica illius claritate fuisset illustrata, quasi hora dimidia: paullatimque recessit unde venerat, & postea cernentibus aliis Sororibus iterum super ipsam apparuit eo modo. Quid istius lucis manifestatio indicabat, nisi veri luminis visitationem, quod omnem Sanctum pro se & omnibus fidelibus in Christo orantem illuminat.

V. Suos à naufragii periculo liberat.

Quadam autem die periclitantibus missis in mari, ejusdem beatæ memoriæ Geretrudis commemoratio ad vitam opportunè succurrit. Dum pro utilitate Monasterii in pelago cum tranquillitate navigarent, longè apparuit quasi navis miræ magnitudinis veniens ex latere. Cùm autem appropinquâsset, levavit se magna tempestas, & mare ingentibus fluctibus tumescebat: & ecce magna & terribilis bellua quasi jactus fundæ ipsis missis apparuit: cujus non totum, sed ex parte dorsum viderunt. Et nautę tremefacti de vita nihil sperantes, suis votum voverunt idolis: ipsi autem missi nomen Domini invocantes, illam novissimam horam speraverunt. Et exclamavit unus de nostris qui adhuc vivit, & dixit ter:

[a] Non ergo ampliùs vigebant Canones, quibus Virgines ante probationis annum quadragesimum velari cautum erat.

[b] Itta seu Ithuberga, Idubergáve B. Gertrudis mater colitur VIII. Idus Maias.

An. Chr. DC. LVIII. Martii XVIII.

Geretrudis adjuva nos, sicut promisisti. Certè qui vidit & audivit testis fuit: tertiò illo verbum repetente, cetus abyssum petivit, & illi cum lætitia & tranquillitate ea nocte portum obtinuerunt: ita per orationem ancillæ suæ pauperes suos Christus liberare dignatus est à morte[a].

VI. Mortis præscia Vvilfetrudem sibi substituit.

Post aliquos annos cùm ex causa nimiæ abstinentiæ & vigiliarum custodia ejus corpusculum magna ægritudine graviter fatigaretur; per revelationem Divinam B. Virgo Geretrudis cognovit, quòd suus de hac luce appropinquasset transitus. Cùm consilio ergo Servorum[b] Dei vel Ancillarum, omnem honorem & honoris vocabulum vel curam pastoralem, quam erga gregem Christi corporaliter habebat, nisi * sola spiritualia, propter Christi amorem funditùs dereliquit: & neptem suam secus pedes ejus à cunabulis sub sanctæ Regulæ norma litteris imbutam & nutritam, nomine Wlfetrudem, in vices suas coactam constituit regere gregem Dei & pauperibus ministrare. Tunc & ipsa sacrata puella Wlfetrudis vigesimum ætatis annum habebat: quæ ex antiquo Francorum genere claro & ipsa edita fuit. Erat autem vultu serena, familiæ cara, lenis subditis, dura superbis, pauperibus larga, parentibus pia, eloquio blanda, caritate erga Deum & proximum fervens, & continentiâ permansit pura. Contigit autẽ ex odio paterno, ut Reges, Reginæ, & etiam Sacerdotes per invidiam diaboli illam de suo loco, primùm per suasionem, postmodùm vellent per vim trahere, ut res Dei quibus benedicta puella præerat, iniquiter possiderent. Sed Domini misericordiâ & Sanctorum orationibus protecta, omnibus suis adversariis Christus cui se ancillam devovit miro modo restitit: & ita ei Deus gratiam suam contulit, ut qui antea per cupiditatem raptores atque accusatores exstiterant, posteà largitate & beneficiis exstiterint defensores. Omnibus itaque bene dispositis & Christi Ecclesiis restauratis, decimo deinde & primo anno ex quo creditum sibi suscepit regere gregem, per quinquaginta & plus dies grassante languore lectulo detinetur, solito more per pauperes & egenos largas eleëmosynas tribuens, omnibus secundum Evangelium debita remisit, ab omnibus pacem ac benedictionem recepit. Inter spirituales Dei Ancillas fide & spe in Christo fiducialiter sperans, trigesimo ætatis suæ anno emisit spiritum sub die nono Kalendarum Decembrium[c], & in gremio Basilicæ B. Petri Apostoli cum summa diligentia marmoreo tegitur tumulo, ubi Sanctorum omnium resurrectionis exspectat diem[d].

* id est, præter

Vvilfetrudis vexatores suos sibi demeretur.

Piè moritur.

VII. Gertrudis ad mortem se præparat.

Unde digressi sumus, ad id revertamur. Beata igitur famula Dei Geretrudis postquam vinculum honoris de sua conscientia relaxavit, quasi trium mensium spatio indesinenter orando, exhortando, suísque verbum Domini prædicando, loqui non cessavit: spe gaudens, in tribulatione patiens, mente invicta, vultu serena, transitûs sui extremum adesse optabat diem. De carcere ad regnum, de tenebris ad lucem, de morte festinabat ad vitam: & cùm solo in mundo hîc esset corpore, cotidie animo ad æterna transire cupiebat. Virtutibus proficiebat, continuis orationibus, afflictioni, abstinentiæ singulariter serviebat. Addidit

a Posthæc inserit Interpolator necem S. Foillani Martyris, cujus funus Gertrudis curavisse dicitur. *Dedit beato viro in vicino locum quem Fossas appellant, ubi Monasterio constructo & Fratribus prodesset, & sibi propter propinquitatem loci non deesset. Accepit, Monasterium construxit, collegit animas quibus sanctitatis viam propositam noverat, eisque germanum suum Domnum* ULTANUM *præficiens, rebus pro tempore ordinatis ad Virginem remeavit. Ibat itaque frequenter ac redibat, modò Fratres, modò Sponsam Christi visitabat. Dum ergo quadam die iter arripuisset, . . . contigit eum per silvam Sonesiam Nivialla contiguam errare, & in impias latronum manus incidere: à quibus cupiditate spolii cum tribus discipulis peremptus, palmam Martyrii est adeptus.* Postquam sacra corpora diu quæsita retulit Interpolator, subdit: *Itaque defleta membra tam ejus quàm sociorum ipsius tollens, cum psalmodia & hymnis omnique veneratione ad Monasterium detulit.* Lege Vitam S. Fursei Abbatis suprà ad an. 650.

b Nusquam hoc nomine Clericos Canonicósve appellant antiqui Auctores, sed Monachos, de quibus illud Conc. Liptinens. can. 7. *Decrevimus quoque ut Presbyteri vel Diaconi non sagis laïcorum more, sed casulis utantur ritu servorum Dei.* Idem esto judicium de Ancillis Dei, quo nomine Monachæ semper designantur.

c Ipso die in Martyrologio Benedictino aliísque colitur S. Vvilfetrudis, cujus obitus anno DC. LXIX. collocandus est.

d Gertrudis S. Bavoni consanguineo suo funerale indumentum misisse dicitur, quod hîc ex Actis S. Bavonis ad an. 653. relatis supplendum est.

AN. CHR. DC. LVIII. MARTII XVIII.

etiam asperam vestem cilicinam, & occultè suum induit corpusculum: ne ullam in hac vita haberet suavitatem refrigerii, nisi ubi fulgebunt Sancti sicut Sol in regno Patris eorum. Cúmque ad diem pervenit extremum, ita decrevit ut in ipso sepulturæ loco nullum laneum nec lineum vestimentum super se mitterent, præter unum velum vile multùm (quod quædam peregrina Sanctimonialis ante dies plures illi pro benedictione direxerat) ad caput cooperiendum, & ipsum cilicium in sepulcro ubi in pace quiescit: nullóque alio velamine cooperire, exceptis his duobus, cilicio quo induta erat, & panno vetere quo ipsum cilicium tegebatur. Dicebat autem quòd res superflua nihil morientes nec viventes adjuvare posset: quod verum esse sapientes testantur. Deinde cùm appropinquaret dies assumptionis animæ illius, vocavit unum de Fratribus, & præcepit ei dicens: Vade festinanter ad illum peregrinum, qui nomine vocatur ULTANUS*, qui est remotus in Monasterio quod appellatur Fossuense, & dic ad illum: Virgo Christi Geretrudis misit me ad te interrogandum iri, quali die migratura sit de hac luce, quia valde se timere dicit, similitérque congaudet. Et ille tibi dicturus est, quid debeas renuntiare mihi. Vade, noli dubitare. Mox ille impleta jussione, quod ei fuerat mandatum interrogavit. At ille servus Dei Ultanus sine mora ipsi misso responsum dedit & dixit: Hodie sextus-decimus* Kalendas Aprilis est dies [a]: crastino autem die inter Missarum sollemnia illa Dei ancilla & Christi Virgo Geretrudis de corpore est migratura. Et dic ei ut non timeat neque trepidet de obitu suo, sed læta pergat: quia B. PATRICIUS Episcopus cum electis Angelis Dei & cum ingenti gloria parati sunt eam recipere. Vade & tu velociter. Interrogavit autem eum ille Frater qui fuerat transmissus, si hanc causam per revelationem Divinam vidisset, ut ei per ordinem indicaret. Et ille servus Dei Ultanus in responso dixit: Vade & tu, Frater, festinans, scias hoc quòd die crastina migratura sit ad Dominum. Quid me plus interrogas? Qui reversus nuntiavit famulæ Christi quod fuerat dictum ad eum. At illa quasi ex somno evigilans hilarem præ gaudio reddidit vultum, gratias agens Deo eoquòd per suum servum suam ancillam dignatus sit consolari. Ita de promissione sua læta permansit, ut per totam noctem cum Sororibus in psalmis & orationibus duceret vigiliam. Crastina autem die Dominica horâ quasi sextâ, juxta viri Dei verbum, sacratissimum Christi Corporis & Sanguinis Viaticum accepit. Et quando Sacerdos Dominicam secretam sententiam habuit finitã, tricesimo & tertio ætatis suæ anno sub quinto-decimo [b] Kal. Aprilis agens Creatori suo gratias, qui sine corruptione eam ad suum dignatus est vocare regnum, Deo desideratum reddidit spiritum. Dum ibidem ego & alius Frater Richinus nomine fuissemus evocati propter Sororum consolationem, vocavit me ille servus Dei ex nomine Richinus, & dixit: Sentísne aliquid? Ego autem respondi: Non, nisi Sorores in grandi mærore video. Cùm hæc dixissem, venit suavissimus odor; & quasi fragrantiâ unguentorum mixtâ redolebat illa cellula, ubi sanctum corpus jacebat. Et nos inde digressi in naribus nostris adhuc illius miri odoris suavitatem sentiebamus. Cùm omnia honorificè quæ circa corpus ejus agebantur officia impleta fuissent, in cisterna sua quam olim sibi præparaverat, cum Divinis laudibus à

Vilem petit sepulturam.

Ultanum de die sui obitûs consulit.

* Lege S. Vltani Elogium infrà.

* Ms. Ful. sextodecimo

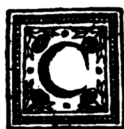
a Interpolator anonymus hunc versum ita reddidit: *Crastinâ sextodecimo Kalendarum Aprilium die inter sacra Missarum sollemnia Dominici Corporis & Sanguinis Viaticum accipiet, & sic ad aulam Regis æterni & talamum Sponsi cælestis adscendet.* Et post multa: *Transiit autem die sextodecimo Kalendarum Aprilium, qua dies Dominica habebatur.* Et tamen initio Vitæ hanc præfigit inscriptionem Interpolator: *Incipit liber primus Vitæ sanctissimæ Gertrudis Virg. cujus festivitas est quintodecimo Kalendas Aprilis*: quo die etiam teste Henschenio apud Canonicos Regulares Lateranenses colitur.

b Henschenius legit *sextodecimo*, at nostra lectio, quæ est codicis Fuliensis, omnino retinenda. Nam Ultanus de S. Gertudis obitu consultus suprà, respondit: *Hodie sextusdecimus Kal. Aprilis est dies, crastino autem die*, hoc est XV. Kal. April. *est migratura.* Certè Usuardus in veterrimo nostro apographo, non XVI. Kal (uti Vvandalbertus & Ado) sed XV. Kal. Apriles S. Gertrudis memoriam consignat his verbis: *Monasterio Nivigellæ S. Geretrudis Virginis.* Quæ cùm die Dominico decesserit trigesimo ætatis suæ anno, rectè ejus obitus anno DC. LVIII. statuitur. Quippe Gertrudis moriente patre anno (ut Fredegarius scribit) Chlodovei tertio ineunte, seu Christi DC. XL. annos quatuordecim expleverat, quintumdecimum inchoabat. Anno proinde Christi DC. LVIII. jam annum ætatis tertium supra trigesimum inire cœperat.

AN. CHR. DC. LVIII. MARTII XVIII. Sacerdotibus & Dei Ancillis corpus beatissimæ Virginis Christi Geretrudis honorificæ traditur sepulturæ, ubi cotidie orationum ejus præstantur beneficia.

INCIPIUNT VIRTUTES,

Quas Dominus post obitum illius dignatus est ostendere.

CAP. I. Um multos homines cernamus in hoc sæculo viventes vitam Angelicam ducere, unde hoc fieri potest, nisi quia, quamvis corporaliter hîc apud homines vivant quamdiu in corpore subsistunt, tamen eorum mens & conscientia in æternitate solidatur, & cor ipsorum in contemplatione Divinitatis incessabiliter occupatur? Ita & hæc famula Christi Geretrudis, cujus vitam vel conversationem à primævo juventutis ævo conscripsimus, quamvis hîc carnaliter apud mortales conversata fuisset, & gubernatrix exstiterit famulorum famularúmque Christi quæ sub ditione sua degerunt, tamen interiorem vitam ac perpetuam numquam in oblivionem tradidit, nec statum rectitudinis suæ, nec morum gravitatem, nec disciplinam rigoris amisit. Idcirco apud omnipotentem Dominum promeruisse manifestum est, post ejus obitum non minimas fieri per ipsam virtutes: quatenus nunc etiam omnibus innotesceret, qui vitam ejus vel abstinentiam corporis agnoverunt, quantum apud Deum obtinere precibus valeat; cùm virtutes quas Dominus sicut petentium fides exigit, dignatus est ostendere ad sepulcrum ejus, aliquas exinde commemoraverimus & ad medium deduxerimus.

II. Modestæ apparet. Erat quædam Abbatissa in Monasterio Treverense, cui nomen erat MODESTA[a], & hæc ipsa ab infantia sua Domino consecrata fuerat, similitérque & S. Geretrudi in amicitia Divina familiariter constricta videbatur. Et quamvis longè positæ, longéque disjunctæ inter se fuissent corporaliter, & multis milliis & terrarum spatiis interjacentibus; quod oculorum obtutibus inter se nequiverunt, animo tamen atque in cordis dilectione semper præsentes fuerunt: quia æqualem servitutis militiam bajulârunt, & Domino in sinceritate cordis æqualiter sine dolo servierunt. Post multum verò temporis spatium contigit hoc quod volo ad memoriam vestram narrando revocare, ut quadam die cùm prædicta Dei famula Modesta in Monasterio suo posita orationis causâ in Ecclesiam suam intrâsset, seipsam ante altare B. MARIÆ semper Virginis in orationem prosterneret. Cùm autem finita oratione surrexisset, & ipsa undique circumspiceret, subitò adspexit, vidítque ad dextrum latus altaris Sanctam Geretrudem stantem in eodem habitu atque in eadem specie, qua ipsa formata fuit. Dixítque ad eam: Soror Modesta, certam tene hanc visionem, & sine ulla ambiguitate scias me hodie in hac eadem hora absolutam de habitaculo carnis hujus. Ego sum Geretrudis quam multùm dilexisti. Et his dictis ab oculis adspicientis ablata est. Tunc illa intra se tacitè cogitabat quid tanta visio debuisset esse. Et in eadem die de visione illa nemini indicavit ullum verbum. Cùm autem crastinus advenisset dies, civitatis Episcopus nomine CHLODULFUS venit ad Monasterium prædictæ Dei famulæ Modestæ. Tum illa inter alia colloquia Dei

a Interpolator: *Erat in civitate Treverensi Sanctimonialis quadam* MODESTA *nomine qua praerat Cœnobio sanctæ Dei Genitricis* MARIÆ. Et primarius noster Auctor *altare B. Mariæ semper Virginis* hîc paullo infrà nominat. Hinc colligas, primarii Auctoris textum hoc loco vitiatum non esse. Et tamen Henschenius in lib. 2. de trib. Dagobertis cap. 12. censet hîc legendum esse, *in Monasterio Avendensi*: & infrà, *civitatis Mettensis Episcopus nomine Chlodulfus*; ubi habet Interpolator, *Postera die contigit, ejusdem civitatis Chlodulfum Episcopum invitante necessitate Monasterii eamdem Ecclesiam visitare*. Ubi τὸ *ejusdem civitatis* ad Treverensem refertur. Equidem posterior Henschenii correctio necessaria est: de priori nonnulla difficultas. Monasterium Avendense seu Habendense in Vosago ad Mosellam, nunc Mons S. Romarici dictum, B. Mariæ sacrum à principio fuit, uti & Horreum Parthenon apud Treviros, cui Modesta præfuisse à nonnullis creditur. Certè si SS. Romarici & Adelphi Abbatum Acta conferas diligenter, vix locum Modestæ inter Antistitas Romaricenses invenias. Quippe Vitam S. Romarici coævus Auctor Ceciliæ Abbatissæ dedicavit anno circà DC. LX. Tecta seu Tetta quæ & Gegoberga funus S. Adelphi Romarici successoris curavit.

Virgo interrogavit Episcopum de S. Geretrude, in quali habitu vel ordine vel speciei ipsa fuisset. At ille statim per ordinem narravit staturam corporis ejus, & speciem decoris ejus. Tunc B. Modesta intellexit ex signo quod ab Episcopo audierat, verum esse quod antè audierat, & dixit ad eum: Hoc tibi nunc confiteor quod antè celabam, quòd mihi revelatum fuit hesterno die horâ quasi sextâ, quia de hac luce ipso die & eâdem horâ migrata fuisset. Et posteà totam rem per ordinem pandit Episcopo. Ille autem diem ipsum atque horam consignans, prædictus Episcopus Chlodulfus invenit ita factum ordinem rei, sicut supradicta priùs indicaverat Abbatissa. AN. CHR. DC. LVIII. MARTII XVIII.

III. Incendium restinguit.

Post annum autem decimum obitûs S. Geretrudis Virginis Christi, in Monasterio Nivialensi ignem exortum fuisse adserunt: ubi ipsa præfuit S. Geretrudis Virgo Christi quamdiu vivens fuit in corpore. Intantum autem, ut dicunt, erupit flamma vehemens, ut nullus Monachorum vel Virginum seu virorum ibidem concurrentium ullam spem haberet ad liberandum Monasterium de incendio. Ipsæ autem Ancillæ Dei quæ ibidem congregatæ fuerant, foras murum extra Monasterium ad vicina loca confugerunt. Tunc vir unus cui curam Monasterii commendatum fuerat regere, repentè elevans oculos suos vidit S. Geretrudem stantem in summitate Refectorii in ipsa specie vel habitu quo ipsa fuerat, & cum ipso velamine quo erat cooperta semper jactabat flammam de domo. Ille autem vir de tanta visione non perterritus, sed gaudio magno repletus, suos socios hortabatur ut constanter agerent. Ipse autem cursu concito adscendit sursum, ut videret exitum rei. Tunc mirum in modum subitò viderunt liberatum Monasterium de ipso incendio.

IV. Lectus ejus decenti loco positus miraculis celebratur. a

Alio quoque tempore admonitæ sunt per visionem aliquæ de Sororibus, ut in ipso lecto ubi S. Geretrudis ancilla Christi post laborem vigiliarum orationúmque instantiam solebat fatigata membra componere, nullus hominum ulteriùs requiescere fuisset ausus. Tunc prædicta Dei famula domina Abbatissa[a], neptis S. Geretrudis, quæ secus pedes ejus fuerat nutrita, gaudio repleta est, quod per tanta signorum miracula eam Dominus dignatus sit manifestare. Convocata autem universa Congregatione ipsum lectulum tulerunt, & portaverunt cum honore magno & Dei laudibus, & deposuerunt eum in Basilica S. Pauli Apostoli: ubi nunc Dominus multa signa atque virtutes ostendere dignatur.

V. Puella cæca & infirma sanatur.

Fuit quædam puella in regione eadem, quam gravissima ægritudo depresserat, ut nullus eam medicus per annos plurimos sanare potuisset: & ad extremum oculorum suorum lumen amisit, & cæca effecta est. Tunc parentes illius puellæ tulerunt eam & secum duxerunt ad Monasterium Nivialla, ut saltem invenirent ibi aliquos medicos qui eam curare potuissent. Tunc in ipsa nocte apparuit ei S. Geretrudis per visum, & dixit ad eam: Puella, noli dubitare; sed crede in Domino JESU-CHRISTO, & vade ad lectum qui est positus in Ecclesia B. Pauli Apostoli, ubi Geretrudis requiescere solebat: ibi acceptura eris sanitatem de omni tribulatione quam in corpore tuo pateris. Ipsa autem puella propter gravitudinem infirmitatis suæ non potuit ante diem tertium pervenire illuc. Cúmque cuncta Congregatio in horam tertiam ad opus Divinum consisterent, & opus Dei esset completum; superveniente puella quæ fuerat infirma, tulerunt eam Sacerdotes & adduxerunt ad lectulum, ubi jussa fuerat ambulare. Cúmque se in oratione Domino substravisset, & ad lectum inclinâsset, statim aperti sunt oculi ejus: & totum corpus quod antè vulneratum fuerat ita repentè sanatum est, acsi nihil umquam vulneris habuisset. Illa autem Deo gratias agebat, & gaudio magno repleta est: & cum exsultatione revertebatur ad suos parentes.

a Præferenda hæc lectio Interpolatori, cujus hæc verba: *Prolata est hæc visio ad aures Dominicæ Abbatissæ, quæ secus pedes beatæ Gertrudis nutrita fuerat, & propinquitate carnis cognata ejus exsistebat.* Hic enim locus debet intelligi de Vvilfetrude, cujus superiùs meminit Auctor. De his tamen monendus Lector fuit, ne quid ejus judicium fugeret ac censuram.

AN. CHR. DC. LVIII. MARTII XVIII.

VI. His ita gestis [a] contigit ut prædicta Abbatissa neptis B. Geretrudis Virginis Christi de hac luce migrâsset, quæ post ipsam gubernatrix exstiterat Nivialensi Monasterio. Tunc cuncta familia unanimiter omnes unam puellam ex nobili genere ortam sibi elegerunt Abbatissam, cui nomen erat AGNES [b], quæ & ipsa similiter nutrita fuerat à B. Geretrude. Ipsa autem posteà ædificavit Basilicam in honorem Christi Virginis S. Geretrudis. Die verò eadem qua Ecclesia ædificata fuerat, dum lectum fuisset ibidem cum honore portatum, ipsa nocte omnes Sorores in eadem Ecclesia cum summa reverentia sollemnitates vigiliásque habuerunt. Finitis autem matutinis & opere Dei completo, & exstinctis lucernis septem quæ semper in eodem Oratorio ardere solebant; mane facto cùm ipsæ Sorores ad orationem in eamdem Ecclesiam intrâssent, viderunt omnes lucernas ardentes, quas antè exstinctas dimiserant. Unde factum est ut divulgatum esset hoc miraculum per universam regionem illam: & fama exiit de virtutibus ancillæ Christi Geretrudis, ut omnes qui longè aut propè essent, venientes ibidem ad sepulcrum Virginis Dei remedium quærerent animarum & corporum simul: & cum Dei adjutorio omnes qui illic cum amore Divinitatis auxilium quærebant, sani atque incolumes inde revertebantur.

Vvilfetrudi succedit Agnes. Agnes Basilicam S. Gertrudis construit. Lucernæ divinitùs accensæ.

VII. Erat autem quidam vir in his locis vicinis cujus uxor cæca effecta est. Túncque eam vir suus adduxit, ubi sancta Virgo requiescebat ad supradictum Monasterium Nivialla. Cùm autem Ecclesiam intrâssent, & illa stetisset subter unam lampadem, repentè effundebatur illa candela, ubi ipsa subterstabat, & effudit super pallium quo induta erat. Omnes qui illic aderant & viderunt hoc miraculum, accipientes ex ipsa gutta, unxerunt oculos ejus, & statim illuminati sunt oculi mulieris, quæ antè fuerat cæca. In crastinum autem confortata est in fide & spe in virtutibus sanctæ Virginis Geretrudis, & sana reversa est cum gaudio domum suam. Quoniam satis longum est per ordinem totum enumerando perstringere, quanta beneficia Deus per eamdem totidie propter suam misericordiam omnibus ibi confugientibus, & causam salutis ab ea postulantibus præstat, pauca de pluribus perstrinximus, qualiter omnes ibi circumquaque advenientes, qui nomen ejus cum vera fide invocant, inde incolumes redire ipsius sanctis precibus merentur quacumque tribulatione oppressi sunt.

Cæca visum recipit.

VIII. Alio quoque tempore dum latrones quemdam puerum comprehendissent, ligaverunt eum, volentes eum in captivitatem extra patriam venumdare. Cúmque diu teneretur adstrictus in vinculis, rememorans cum fiducia nomen S. Geretrudis, deprecatúsque eam ut sibi auxilium impendere dignaretur; statim ceciderunt vincula de manibus ejus quibus fuerat colligatus: & cœpit currere ut se liberaret. Illi autem viri qui eum vinctum habuerunt, similiter cœperunt currere post ipsum ut eum comprehenderent, & non potuerunt. Sícque liberatus est puer de manu latronum & inimicorum ejus per auxilium S. Geretrudis.

Puer vinctus solvitur.

IX. Iterum autem postea alio tempore vir quidam in magnis criminibus inventus fuit, itaut dominus ejus jusserit eum tenere & in vinculis constringere. Tunc ille infelix in angustia positus, & nimio pavore perterritus, quia omnes qui aderant de vitæ hujus longitudine nihil sperabant, ipse qui erat vinctus confortatus est in spe deprecans sanctam Virginem Christi Geretrudem, ut ei misero auxiliaretur. Statimque & in ipso tempore confracta sunt vincula ferrea unde erat strictus, secúmque ipse detulit ad Monasterium Nivialla: & omnes portas Monasterii ostiáque Ecclesiarum aperta reperit, & ad ipsum sanctum lectum pervenit, ibíque liberatus est per virtutem sanctæ Virginis Geretrudis.

Item quidam reus.

b Interpolator: *His ita gestis contigit venerabilem Abbatissam Dominicam, cognatam & discipulam B. Gertrudis de hac luce migrare.* Certè si qua fuit Abbatissa Nivialensis DOMINICA nomine, adhuc in vivis erat Auctore hæc scribente, ut ex Præfatione Vitæ intelligitur.

b Agnetem etiam sanctæ Gertrudis neptem appellat Bartholomæus Fissenus in Florib. Eccles. Leod. penes quem sit fides. Interpolator vocat AGNEM *nobili genere ortam, quæ & ipsa à B. Gertrude religiosæ vitæ institutionem acceperat.*

Anno autem trigesimo tertio [a] post obitum B. Geretrudis, inspirante Domino, venit in corde suæ germanæ nomine BEGGÆ* ; ut sibi ipsa vellet Monasterium [b] construere. Postea verò in tali devotione spirituali venit ad supradictum Monasterium Nivialla, postulánsque prædictam Abbatissam simúlque omnem Congregationem ut ei aliquod adjutorium præberent de causa spirituali, unde maxima in necessitate habuisset suæ devotionis initium. Tota autem illa Congregatio amantissimo animo susceperunt petitionem ejus quam ipsa postulâsset: & dederunt ei Reliquias & libros sanctarum Scripturarum. Similitérque dederunt ei in sancto habitu seniores spirituales Sorores, quæ ipsum Monasterium docere potuissent Regularis vitæ disciplinam normámque Religionis, prout initio ejusmodi operis erat conveniens. Et ex eo lecto dederunt ei partem, in quo S. Geretrudis germana sua migravit ad Christum. Tunc Christianissima matrona, acceptis his omnibus quæ ad Religionis reverentiam pertinebant, cum honore & reverentia hæc omnia secum detulit ad Monasterium suum, gaudio & exsultatione magna repleta. Cùm autem appropinquâssent ad Monasterium ubi tendebant, levaverunt cum canticis voces, & Domino laudes cecinerunt: portaverúntque Reliquias & lectum sanctum quem secum detulerant, & posuerunt eum juxta altare S. Genovefæ Virginis. Quis autem hominum verbis explicare poterit, quanti ibidem cotidie à dæmonio mundati, quot infirmi curati? etenim de quacumque tribulatione ibi clamant ad Dominum, liberati redeunt. Anno autem secundo perfectis omnibus & benè dispositis matrona illa migravit ad Dominum [c].

CIRC. AN. DC. LVIII. MARTII. XVIII.

X.

[a]

* al. Beccæ.

[b]

S. Begga construendo Monasterio necessaria accipit à Nivialla.

[c]

XI. Post non multos verò dies ad idem Monasterium quædam religiosa femina venit, ex nobili genere orta, cui nomen erat ADULA*, in omnibus verè ancilla Christi, in habitu casta, in humilitate religiosa, in caritate non ficta, in eleëmosynis senibus ac pauperibus larga, egenis & peregrinis hospitalis. Sed tamen dubitationem habebat, utrùm Dominus tanta signa atque virtutes per meritum B. Geretrudis dignatus esset ostendere, an non. Unde contigit ut contentio inde oriretur, sic tamen quasi per jocum inter prædictam matronam & unam famulam Dei ibidem in Monasterio consistentem. Quadam autem die interrogabat eam matrona, dicens: Quali die erat festivitas S. Geretrudis. Illa autem respondens dixit: Quintâ hebdomadâ in Quadragesima in sexta [d] feria. At illa dixit: Absit hoc à me, ut pro hac sollemnitate aliquid extra solitum pensum nostræ servitutis augere velim in refectionem. Ipsa autem respondens dixit: Si B. Geretrudis aliquid apud Dominum impetrare potest, faciet te die eodem volentem nolentémque facere religionis deificæ caritatem*. Cùm autem appropinquâsset dies ille, tunc omnes qui ad hanc sollemnitatem illuc convenerant, sive viri, sive feminæ, Monachi ac Virgines Christi, cum honore & reverentia celebrârunt diem illum. Et pòst expleta sollemnitate Missarum, tunc sumpserunt cibum potúmque cum gratiarum actione gaudentes, ex omnibus escis, quibus licitum fuit Quadragesimæ [e] tempore comedere: sola autem matrona ea die non comedit [f]. Erat autem ei filius parvulus quem multum delicatè

Adula de S. Gertrudis miraculis dubitans.

* Interpolatori Adela.

[d]

* Ful. volente nolentéque facere caritatem.

[e]

[f]

[a] Tempus non exprimit Interpolator, sic de Begga agens: *Hæc post obitum viri sui, exemplo matris suæ sanctissimæ Itta, Christo in conversatione viduitatis adhæserat. Quæ quotidie audiens nova sibi miracula de Sororis suæ sanctitate prædicari, inspirante superna gratia studuit & ipsa Monasterium construere, ubi Religiosam* (non Canonicam) *vitam duceret, Virginésque sacras in servitutem Divinam perpetua stabilitate* (non arbitraria sæculi repetendi licentia) *ordinaret.*

[b] Nempe Monasterium Andanense apud Andanam seu Andennam, celebre Comitatus Namurcensis municipium, haud procul à ripa fluminis Mosæ: quod Monasterium in Sæcularium Canonicarum collegium conversum est, æquè ac Nivialense.

[c] Sigebertus Gemblacensis Monachus ab istius Auctoris calculo non longè recedit, dum anno DC. XCVIII. S Beggam ad Dominum transiisse scribit. Mirum est certè intra duos annos Monasterium Andanense Ecclesiis septem instructum tam citò perfici potuisse. S. Beggæ obitus XVI. Kal. Januarii, Translatio Idibus Julii recoluntur. Lege Vitam S. Modoaldi B. Ittæ (ut aiunt) fratris, apud Surium 12. Maii.

[d] Interpolator habet: *quinta Quadragesima hebdomada in sexta feria.* Qui characteres chronologici anno DCC. VII. respondent, si obitum S. Gertrudis XV. Kal. Apriles rectè statuimus.

[e] Hîc nota delectum ciborum in Quadragesima illo tempore servatum: simúlque observa, in Sanctorum festis per Quadragesimam occurrentibus nonnihil de jejunii severitate remissum.

[f] Hinc inferre licet, feriæ sextæ jejunium tunc temporis absque ullo cibi usu celebratum fuisse.

Circ. An. DC. LVIII. Martii XVIII.

diligebat. Superveniens autem infans petiit ab ea, ut sibi licuisset ludificare. Illa autem dixit ad eum: Fac quod vis. Infans autem jocabat, & currebat huc illucque. Et subitò casu contigit cecidisse eum in fontem qui illic erat: & tamdiu ibi jacuit, usque dum Sorores de mensa surrexerunt cum gaudio repletæ, lætantes & bene refectæ. Una autem de Sororibus supervenit & dixit: Scitis quòd & istius matronæ filius mortuus est? Interrogabant ergo eam, quis illum occidisset. Illa autem respondit: In fontem cecidit, ibique mersus est. Tunc illa Sanctimonialis quæ antè contendebat cum ipsa matrona de virtutibus S. Geretrudis, exclamavit voce magna & dixit: S. Geretrudis, tu propter eam hoc fecisti, quoniam nolebat mater istius infantis virtutibus tuis credere, quas per te Dominus operatus est. Et ait iterum: Obsecro sanctitatem tuam, Geretrudis Virgo Christi, & per Dominum nostrum Jesum-Christum te adjuro, ut sicut apud Dominum impetrare poteris, ita eum resuscitare digneris. Et cœpit ire festinanter, ut peteret infantem. Cùm autem iret, mater ejus obvia ei facta est, & dixit: Quid facis Soror? At illa respondens tertiò cum juramento dixit: Quod ego facio, & tu fac similiter. In veritate crede, quia in hac eadem hora tibi vivum restituet filium tuum S. Geretrudis. Tulit autem infantem & posuit eum juxta lectum B. Geretrudis. Mox mirum in modum subitò adspicientibus illis surrexit infans qui antè fuerat mortuus. Ex illo autem die prædicta matrona cœpit credere virtutibus S. Geretrudis. Eâdem verò horâ convocans universam familiam suam, implevit posteà quod antè negavit de caritate. Et in crastinum Missam celebravit in honore Virginis Christi Geretrudis, & cum omnibus Sororibus refectionem habuit. Infans autem absque ulla læsione ministravit illis, & manibus suis potum præbuit unicuique per ordinem. Igitur supradicta matrona illum sanctum lectum auro gemmísque pretiosis undique circumcinctum pulcherrimè exornavit. Et ne cui hoc incredibile fortasse videatur, testem Deum invoco, quod oculis meis vidi, & per idoneos testes didici hoc quod scripsi. Nunc autem de virtutibus & miraculis ejus satis sit dictum: non tamen totum per ordinem explicare potuimus, quæ cotidie in suo nomine Dominus dignatur operari. Ergo nunc Dominum deprecemur, ut per Virginis suæ S. Geretrudis orationes dignetur nos adjuvare, cui est honor virtus & imperium & gloria in sæcula sæculorum. Amen.

APPENDIX EX INTERPOLATORE.

De puella cæca nata & illuminata.

TEMPORIBUS quoque EGGEBURGIS Abbatissæ* erat in partibus maritimis pago Winnoënsi* puella Adelberga nomine cæca à nativitate. Jam vicesimum secundum ætatis annum agebat, & numquam Solem hunc ac pulcherrimam exornationem operum Dei viderat. Cujus diuturnæ calamitati sponsa Christi solita pietate compassa, ultro se obtulit ei in nocturna visione candidissimo amicta pallio, talíque compellavit alloquio: Adelberga, vade ad sepulcrum Geretrudis, & beneficio ejus illuminaberis. Hanc promissionem ne vanam putaret, tertia admonitione repetivit. Puella autem surgens retulit matri suæ visionem virgineam & promissam luminis gratiam. Cui mater respondit: Non puto te, filia, tanti meriti, ut tibi sponsa Christi Geretrudis apparere dignata sit: vide ne magis ex cogitatione desiderii tui hæc somnia vana conceperis. At illa tristis ex materno responso, non tamen injectam sibi divinitùs spem recuperandi visûs amisit: sed quemdam Dei Sacedotem adiens, narravit ei hujusmodi visionem. Qui fideli ac salubri consilio puellam exhortans ait: Noli dubitare filia: perge quò piissimæ Virginis invitat gratia. Certè etsi illa te non vocâsset, tu tamen non invitata ad misericordiam ejus ire debueras: quanto magis quia dixit tibi, Veni & illuminaberis? His viri Dei verbis confortata cœpit proficisci. Jámque mense integro consumpto in itinere venit in vicum

* *addit Henschen.* anno VIII. regiminis ad Kalendas Septemb.

* *le Vimeux. addit Henschen.* ubi quiescit Vvalericus.

AN. CHR. DC.LVIII. MARTII XVIII.

in vicum Brachbatensem ad Monasterium Luthousa * vocatum. Ubi dum nocte labore viæ fessa quiesceret, vidit beatam Geretrudem in eadem forma eodémque habitu dicentem sibi: Festina, ne tardaveris ire ad sepulcrum Virginis Christi, ut lumen recipias. Hac jocunda visione ab omni lassitudine recreata surrexit, & festina iter arripuit. Pervenit itaque ad Monasterium quò tendebat: factáque vespera ante venerandum sepulcrum sese in orationem prosternens, cœpit largissimam pietatem Sponsæ Christi devotissima supplicatione magnisque suspiriis invocare. Sanctimoniales [a] quoque caritate ejus vigilias agentes paritérque orantes, votis ejus suffragia ferebant. Nec diu misericordiam distulit, quæ eam ultrò invitans accelerare monuerat: sed primo gallorum cantu oculos eatenus clausos longísque tenebris damnatos aperuit, ac jocunda luce vestivit. Itaque Sanctimoniales quæ aderant, videbant dimotis à se invicem palpebris sanguinem erumpentem & guttatim quasi lacrymas distillantem. Quo absterso cœpit puella clariùs clariúsque videre, cœpit nova luce perfrui, & incognitam rerum faciem mirari. Sic quod naturæ parcitas minùs dedit, largitas Sponsæ Christi plenissimè reddidit. Verè Sponsa Christi, quæ in virtutum operatione tantam meruit similitudinem exhibere, ut sicut Sponsus ac Dominus ejus cæci nati oculos aperuit, sic & ipsa in suo sexu cæcam natam illuminaverit. Denique promissum illud Veritatis, *Qui credit in me opera quæ ego facio, & ipse faciet*, in hoc Virginis facto familiariùs impletum esse nullus dubitare valet. Itaque illuminata puella dignas curatrici gratias retulit, omnísque chorus circumstantium Sororum persolvit Domino debitas laudes, qui in Sanctis suis semper est mirabilis.

* al. Lutosa in Hannonia

Iohan. 14. 12.

De puella contracta & erecta.

ANNO centesimo vicesimo septimo [b] ab obitu sanctissimæ Geretrudis, regni autem CAROLI magnifici Imperatoris quintodecimo, ad Fidelium commonitionem sanctitatísque incitamentum exhibuit Virgo Christi pietatis suæ hujusmodi documentum. Erat in pago Riboariensi [c] puella quædam Richburga [d] nomine, ita à primis annis contracta, ut tota genibus suis incumberet, nec pedes ad gressum extendere, nec superiores corporis partes ad adspectus hominum erigere valeret. Cum hoc morbo egestatis quoque incommodo laborabat: cui propria debilitas operandi facilitatem negaverat, & parentum paupertas necessaria ministrare non sufficiebat. Tandem ut eleëmosynam peteret, HILDEGARDIS Reginæ oculis oblata est. Quæ tantæ debilitatis novitate stupefacta, compuncta est animo, jussítque puellam ad palatium transferri: & de mensa Regia sufficienter sumere necessaria. Ubi dum aliquanto tempore contra valitudinem suam mansisset, & jam ob infirmitatis molestiam, varios tumultus Regiam amplitudinem comitantes ferre non posset, petiit se ad Nivialense Monasterium mitti, ibíque regiâ eleëmosynâ commodiùs sustentari. Audierat enim plurima Virgineæ pietatis insignia: & ideo cupidè ire volebat, vel animæ suæ vel ægroto corpori vel utrique forsitan consultum fore fidelissima spe præsumebat. At Regina votis ejus benignè adquiescens, fecit ipsam ad Cœnobium beatæ Geretrudis deportari: ubi à Sanctimonialibus [e] misericorditer excepta est, & in cella quadam opportunè relocata. Commissa est etiam peregrinæ cuidam in Congregatione commanenti: quæ ei ministraret, & psalterium doceret. Susce-

[a] Narratio ista uti & sequens apud Henschenium paullò contracta est.

[b] Legendum *anno centesimo tricesimo* in sententia nostra, qui S. Gertrudis obitum anno DC. LVIII. illigamus: cùm annus regni Caroli Magni quintusdecimus anno Christiano DC. XXCII. respondeat.

[c] Aliis Ripuariensi, qui pagus gentes inter Mosam, Mosellam ac Rhenum inclusas complectitur, quarum caput Colonia.

[d] In litteris quibus Otho I. Imp. Ecclesiæ Nivialensis possessiones confirmat anno 966. ita legitur apud Miræum in Notit. Eccles. Belg. cap. 62. *Anno centesimo vigesimo septimo post transitum S. Gertrudis, tradidit quadam puella nomine* RICBURGIS *omnem hereditatem suam in terra Ribuariensi in villa* Buezefelt.

[e] Et hîc Sanctimonialium nomen apud Henschenium iterum rescissum & decurtata facti historia.

An. Chr. DC.LVIII. Martii XVIII.

pta itaque & de his quæ exteriùs ad curam corporis pertinebant facta secura, totam animam suam ad orationis studium convertit, & benignum Deum ac clementissimam benignitatem Virginis pro diuturna debilitate devotissimè interpellare cœpit. Quam misericorditer superna gratia respiciens, per ministram pietatis suæ B. Geretrudem non distulit visitare. Quadam autem nocte Sororibus ad officium matutinum surgentibus, hæc in cella sola remanserat, & miserationem Dei consuetis precibus invocabat; cùm ecce Virgo ingressa ante lectum ejus adstitit, tenens in manu sua cereum mirè radiantem, totúmque habitaculum splendore suo illustrantem. Quippe quæ vivens bonorum operum lucernam ex præcepto Domini semper in manibus suis tulerat, adhuc in indicium præteritæ actionis cereum portans apparebat. Illa ergo hujus visionis novitate tremefacta, Virgo Dei solitæ dulcedinis protulit verba: Quare, inquit, puella non dormis? At illa respondit: Quomodo, venerabilis Domina, dormirem quæ tam vehementem sustineo contracti corporis laborem? Tunc Virgo vultu sereno ait: Constans animo esto; quia si certam tenueris fidem, non diu senties hunc laborem. Narra Sororibus quæ audisti & vidisti: & nuntia Geretrudem apparuisse tibi. Quod si credere noluerint, facta die ante horam tertiam tam certum in te signum ostendam, ut hoc ita esse nequaquam dubitare valeant. His dictis, Virgo discessit. Facto verò mane, puella convocatis Sororibus rem omnem ordine exposuit. Erat autem vigilia Dominicæ Apparitionis *, quando facta est hæc apparitio Virginis. Sorores verò certæ de visione, nec de futura illius sospitate dubiæ tulerunt eam, paratóque balneo corpusculum ipsius lavare, & quasi in præparationem supernæ visitationis nitidis mundísque vestibus exornare studuerunt. Repentè beata Geretrudis in ipso contrectantium ministerio cum cereo superveniens puellæ apparuit: visáque est manu salutifera contracta membra leniter attrectare. Quo contactu soluta sunt mox omnia diuturnæ alligationis vincula, itaut puella subitò se in pedes erigeret, & recedentem à se Virginem visu & voce usque ad Oratorium B. Agathæ sequeretur, in quo ipsam sponsam Christi è corpore migrâsse testantur. Tunc peregrina illa custos ejus interrogavit eam dicens: Filia, quid vidisti? Quæ respondit: Dominam meam Geretrudem, cereum splendidissimum in manu sua tenentem. At illa dexteram ejus apprehendens, duxit eam in Ecclesiam sanctæ Dei Genitricis Mariæ: posúitque eam ante formulam, ubi B. Geretrudis orare consueverat. Ibi quoque repentino clamore testatur se Virginem videre. Ad cujus vocem statim Conventus omnis Sanctimonialium adfuit, puellámque erectam inveniens & firmo nisu super pedes stantem, ex sospitate ejus certissimè intellexit, quoniam divina species oculis ejus apparuerit. Omnes itaque in terram corruentes, cœperunt profusis lacrymis divinam magnificare potentiam, & evidentissimam Virginis pietatem concurrenti turbæ prædicare. Deinde prosequente omni populo, deduxerunt puellam in Ecclesiam beati Petri ad sepulcrum sanctæ Geretrudis, cum multa exsultantis animi devotione, laudantes & glorificantes Deum, qui per merita Virginis sacratissimæ non desinit eos frequentibus beneficiis visitare, quíque est magnus & laudabilis nimis, & magnitudinis ejus non est finis [a].

* al. Epiphaniæ

a His miraculis apud Henschenium subjiciuntur litteræ, in quibus S. Gertrudis Reliquiæ examinatæ leguntur in hæc verba: *Noverint universi, quòd anno Dominica Incarn.* M. CC. XCII. *feriâ quartâ ante divisionem Apostolorum, videl. in die SS. Mart. Kiliani & sociorum ejus, respexerunt Reliquias beatissima Virginis Gertrudis in feretro ipsius ad preceptum & ordinationem Capituli Nivellensis, Domina Elizabeth de Birbaco Abbatissa, Emma de Talour Praposita, Sibilia de Iacea, Iacobus de S. Syro... & alij Canonici atque Canonica Nivellenses, & invenerunt caput ac maxillas cum dentibus tribus tantùm exceptis, & totum corpus per ossa Virginis. Et multi de Capitulo & alia persona extranea viderunt prafatas Reliquias dicta die & anno pranotato: apud quas innumera usque hodie fiunt miracula, quorum pauca hîc enarrare sufficiat.* Refertur deinde donatio Odelardi nobilis Brabantini, qui Berlendi filiæ iratus, *Nivellam petiit, sanctissimaque Gertrudi quidquid habebat in pradiis, cum cespite & ramo cultellóque cum manubrio albo tradidit, ac filiam omni hereditatis jure privavit. In eadem verò traditione res stupenda contigit. Nam nutu summi Dei scriniũ in quo sancto Virgo jacebat sese aperuit, corpúsque exanime manum porrexit, cunctísque cernentibus ramum cum cespite & cultello de manu viri intra scrinium recepit: & sicut priùs fuerat clausum ac sigillatum permansit.* Item refertur suscitatio puellæ quinquennis, quæ in fontem demersa, ad S. Gertrudis

aram anno M. CC. XLIV. vitam recepit; quod miraculum quotannis prid. Non. Augustas Robertus Leodiensis Episcopus celebrari voluit. Mirum est quanto in honore apud Belgas habeatur hæc Sancta, quæ Ecclesias minimùm quadraginta sibi sacras habet, quas Geldolfus Rickelius Abbas Monasterij ejusdem S. Gertrudis Lovaniensis in suis de S. Gertrude lucubrationibus enumerat. Præter festa supradicta S. Gertrudis Consecratio IV. Nonas Decembris; Elevatio IV. Idus Februarij; Translatio prima III. Kal. Junij, secunda IV. Id. Aprilis in variis Martyrologiis recoluntur. Corpus S. Gertrudis in Ecclesia S. Petro ac S. Gertrudi sacræ altari majori conspicitur thecæ argenteæ affabrè elaboratæ inclusum: sub altari verò Reliquiæ SS. Pippini & Ittæ ipsius S. Gertrudis parentum reconditæ honorantur.

VITA S. GEREMARI ABBATIS FLAVIACENSIS PRIMI.

Circ. An. DC. LVIII. Septemb. XXIV.

Ex codd. MSS. & Appendice ad Guibertum.

OBSERVATIO PRÆVIA.

Hujus Vitæ Scriptor antiquissimus est, &, si non fallit conjectura, fere æqualis. Eum vixisse ante incursionem Normannorum apparet ex his Vitæ verbis extremis: Ad sepulcrum ejus (*Geremari*) ægri veniunt & sanantur; *cùm à Normannica tempestate ad ducentos propè annos B. Geremari* sepulcrum inter eversi Monasterij rudera neglectum fuerit, Reliquiis Bellovacum asportatis. Quid quòd Auctor calculum suum per Regni Chlodovei annos distinguit? ut sæculo admodum VIII. vixisse videatur. Exstabat jam hæc Vita in Appendice ad opera Guiberti Abbatis de Novigento ex Monacho Flaviacensi, à nobis iterum cum MSS. codd. collata & emendata. Monasterium Flaviacense ad S. Benedicti Regulam à B. Geremaro fuisse conformatum apparet ex Vita num. 25.*

* *S. Germer*

1. TEMPORE HLOTARII [a] Francorum Regis cùm fideles Christiani odium pro veritate incurrerent, & per Galliam à membris diaboli pro nomine Christi multa sustinerent, beatus GEREMARUS ad proterendam rabiem perfidorum & ad corroborandam fidem Christianorum, villâ Guarandrâ*, quæ sita est in confinio Belvacensium super fluvium Ittam*, annuente Dei clementia ortus est. Genitor ejus nomine RIGOBERTUS & genitrix illius nomine AGA, ex gente Francorum nobili orta. Meritò enim prædicatur progenitus ex nobilibus parentibus, cujus vita refulsit tantis signis & virtutibus. Orphanorum consolator, miserorum adjutor, in tribulatione omnium assiduus defensor, Ecclesiarum verbo & opere reparator. Ortus denique illustribus parentibus, sacro fonte baptizatur, & sacra fide consignatur.

a Geremarus nobilis Belvacensis.

* *Varde.*

* *vulgo* Epta, *Epte*

2. Sacris etenim mysteriis imbuendus traditur. Hunc siquidem genitores velut unicum filium tenerè diligentes, tradiderunt scholis erudiendum atque instruendum doctrinâ Christi. In quibus positus sic superabat omnes coævos suos maturitate sapientiæ, ut quasi magister & doctor inter eos haberetur. Illustrabat enim eum cælestis gratia & splendor Divini luminis descendens à fonte supernæ pietatis. Scripturas sacras ita sitiens epotabat quotidie, ut pæne memoriter retineret, & in corde suo assidua meditatione trutinaret. Ecclesiam Christi visitabat, quæ est disciplinæ domus, in qua ut B. Augustinus ait, idcirco discitur bene vivere ut perveniatur ad semper vivere. Vivere etenim nostrum Christus est, per quem si quis vixerit, non patietur dispendia æternæ famis.

Scholis traditur.

3. Ergo in schola hujus disciplinæ non alium quærebat magistrum & doctorem nisi Dominum JESUM CHRISTUM, hunc toto corde diligebat, hunc ante oculos mentis ponebat. In hujus misericordia spem suam ponebat, & toto mentis desiderio illi adhærere cupiebat. Dicebátque illud Davidicum: *Mihi*

Piis exercitiis vacat.

a Hinc corrigenda edita Geremari Vita, quæ pro Chlothario Dagobertum exprimit. Quî enim fieri potuit, ut Geremarus Dagoberto Principe natus, ejusdem Consiliarius esse, uxorémve eodem regnante ducere, & filium puberem ad ejus domum regendam habere potuerit? Ergo Chlotharij II. ipsius patris principatu ortum Geremarum, rectè scribit codex V. C. Claudij Jolij Canonici Paris. Quamquam Auctores qui de Gestis Sanctorum scripserunt, sæpe ortum seu nativitatem cum virili ætate conjungunt aut confundunt, eósque ortos aiunt Regibus illis imperantibus, quorum principatu floruerunt.

CIRC. AN. DC. LVIII. SEPTEMB. XXIV. *autem adhærere Deo bonum est, ponere in Domino Deo spem meam.* Et rursum: *Diligam te Domine virtus mea, Dominus firmamentum meum & refugium meum.* Hæc & alia multa secum revolvens, Deum sperabat sibi ubique adesse præsentem. Orationibus assiduis incumbebat, eleëmosynis & jejuniis studebat, pauperes recreabat, nudos vestiebat & quantumcumque poterat de facultate patris sui indigentibus erogabat. Tantam ei Dominus gratiam contulit, ut adhuc positus in juvenilibus annis excederet cunctos sapientiâ & merito sanctitatis. Lætabantur ambo genitores & omnes ipsius amici & parentes misericordiam Dei circa ipsum esse diffusam scientes. Gaudebant se talem recepisse filium, cujus doctrinâ crescebat quotidie Fides Christianorum. Referebant Domino Deo munia laudis pro tanto munere prolis. Invocabant eum assiduis precibus, ut eum salvare & custodire dignaretur, & magis ac magis amplificare in suis operibus.

Psal. 72. 28. *Psal. 17. 13.*

Parentibus mortuis facultates suas in pios usus expendit.

4. Et quia non erat illis filius nisi B. Geremarus, appropinquante morte eorum, heredem eum suarum rerum constituerunt. Post quorum mortem B. Geremarus magis ac magis in Christi amore exardescens, non cessabat substantiam suam erogare pauperibus. Ecclesias ubique honorabat, pauperes Clericos quoscumque invenire poterat de substantia sua relevabat. Peregrinis quos sine tecto inveniebat, tectum & alimentum pro nomine Christi tribuebat. Noverat esse dictum à Domino, *qui vos recipit, me recipit:* & ideo eum quotidie suscipiebat in suis membris. Sciebat enim quia quod pauperibus dabat, ipsi Domino Jesu-Christo tribuebat, sicut idem Dominus dicit in Evangelio: *Quod uni ex minimis meis fecistis, mihi fecistis.* Præparabat sibi de transitoriis æterna, & de caducis præmia sine fine mansura. His & aliis multis exemplis corroboratus, captivis, orphanis, viduis pauperibus incessanter substantiam suam impendebat.

Luc. 9.

Plures ad virtutem accendit. *Luc. 11. 33.*

5. Sed cùm jam Domino placuisset meritum revelare multis B. Geremari, quoniam sicut ipse dicit in Evangelio, *Nemo lucernam accendit, & in abscondito ponit, neque sub modio, sed super candelabrum, ut qui ingrediuntur lumen videant;* cœperunt plures Francorum ad eum concurrere, fruique ejus sanctissima allocutione: quos pane cælestis verbi quotidie pascens, admonebat eos ut fidem, caritatem, dilectionem Dei & dilectionem proximi inviolabiliter retinerent, & multa alia cælestia arma quibus conscendere possent cælum & debellare humani generis inimicum.

A Dagoberto consiliis præficitur.

6 Hæc eo ita agente audivit famam sanctitatis ejus atque prudentiæ Rex DAGOBERTUS: mittensque nuntios accersivit eum in palatio suo. Et videns eum elegantem & doctum in verbis, & sapientem in consiliis, præfecit eum consiliis suis; cujus consilio quamdiu acquievit, tamdiu strenuè Francorum Regnum obtinuit. Quis consiliis ejus non crederet? quis verbis ipsius non fidem daret? Erat enim Spiritu-sancto plenus. Dignum enim erat, ut ille qui habebat Spiritum-sanctum, sciret dare utile consilium. Loquebatur per os ejus Spiritus-sanctus, sicut ait Dominus ad Discipulos: *Non enim vos estis qui loquimini, sed spiritus Patris vestri qui loquitur in vobis.* Nunc de qualitate corporis ejus ut dicam, oculorum acie malis terribilis, bonis modestus & humilis, & sicut unus angelici ordinis. Et quod mirum dictu est, imago ipsius humanum hominem eo tempore excedebat. Honorabat eum Rex & honorificè custodiebat. Duces & Comites, divites & pauperes, omnes eum diligebant, omnes ingenti honore venerabantur. Ipse verò talem se exhibebat circa cunctos, ut omnium diceres esse servum. Et quamvis esset in laicali habitu, tamen in obedientia verus Monachus esse demonstrabatur. Omnibus omnia erat, ut omnes lucrifaceret.

Matth. 10. 20.

Uxorem ducit.

7. Igitur non multis annis juventutis suæ in Regis Dagoberti palatio expletis, tractare secum cœpit, quem sibi in hereditate sua sociare potuisset. Hoc autem eo cogitante, cum consensu Regis ceterorúmque Francorum sociavit

ſibi puellam in conjugium nomine DOMANAM [a]. Hoc idcirco maximè fecit, ut inde procrearet aliquem futurum heredem, ne poſt mortem ejus gravia ſcandala orirentur inter parentes ſuos ex hereditate ſua. Habebat namque quamplurima prædia, erántque ei parentes plurimi in palatio Regis Dagoberti. Accepta verò uxore ſua complevit circa eum Dominus miſericordiam ſuam: generavit ex ea duas filias, quarum prior dum ad ætatem maturam perveniret, ſponſo deſtinatur, ſed virgo permanſit morte interveniente carnis. Junior tradita Monaſticis diſciplinis in virginitate permanſit. Sic in virginitate corporis ambæ permanentes meruerunt computari inter prudentes Virgines. Sepelivit autem eas beatus Geremarus in Eccleſia B. Remigij in prædicto vico, ubi multa largitus eſt de propriis rebus.

CIRC. AN. DC. LVIII. SEPTEMB. XXIV.

Filias duas ex ea ſuſcepit.

8. Expletis autem multis diebus dedit ei Deus filium. Super quem gaudens & exſultans beatus Geremarus tranſmiſit eum B. AUDOENO, qui tunc illis diebus in palatio Regis morabatur; cujus conſilio cuncta agebat, & nihil extra præceptum ipſius faciebat. Erátque ei familiariſſimus amicus & in omnibus ſecretis ſuis conſcius. Narravítque ei omnia quæ acciderant, & quòd filius illi ſucceſſerat. Qui audiens hæc omnia gaviſus eſt, & ſuſcipiens puerum cathechizavit eum. Præparatóque fonte baptiſmatis, baptizavit eum in nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis, vocans eum nomine AMALBERTUM. Et ſic myſteriis quæ ſacræ Fidei conveniunt initiatum remiſit eum ad beatum Geremarum. Qui creſcens & quotidie proficiens factus eſt honorabilis inter Francorum Principes, & adhuc poſitus in ætate juvenili, magnum ſpectaculum de ſe præſtabat cunctis. Erat namque promptior omnibus juvenibus Francorum, humillimus omnium pauperum. Nemo enim eum in aliquo poterat ſuperare. In fide perfectus, in factis probatus, in omni opere & verbo ſtabilis & devotus. Meritò enim tam bonis operibus pollebat, qui tali progenitore progenitus erat. Hunc Rex Dagobertus ſuper omnes diligebat, videns eum ſtrenuum in armis, pollentem in verbis, utilem in conſiliis. Cùm autem procurarentur Franci in exercitum, ipſe per omnia loco patris, Regis lateri adhærebat.

Filiū item Amalbertum à B. Audoëno baptizatū.

Amalberti dotes.

9. Beatus autem Geremarus ſpiritu Dei plenus, omnia quæ in mundo ſunt pro nihilo pendens & cœlibem jam vitam deſiderans, Cœnobiis Monachorum plurima de ſubſtantia ſua tribuebat. Per conſilium verò B. Audoëni de propria facultate fundavit Monaſterium quod dicitur INSULA [b], conſtruxítque ibi omnia ædificia ſanctæ Regulæ convenientia. Eccleſias ibidem conſtruxit in honore Apoſtolorum Petri & Pauli, multorúmque Sanctorum Reliquias ibi poſuit. Conſtituit ibi Congregationem Monachorum ſub ſancta converſatione degentium: præfecit ei ARCHARIUM Abbatem magni meriti virum, cujus doctrinâ & ſapientiâ quotidie grex Chriſti ad ſuperna tenderet. Ipſe verò Archarius uſque in finem vitæ ſuæ gregem ſibi commiſſum gubernavit decenter & ſtrenuè.

Monaſterio à ſe condito Geremarus præficit Archariū. b

10. Cùm autem placuiſſet Domino ut vita B. Geremari eſſet exemplum aliorum, miſit ei in cor ut cuncta derelinqueret, ſolíque ſe Deo ad ſerviendum traderet. Poſtquam ei talis voluntas cecidit in mentem, antequam ulli mortalium hoc confiteretur, adiens Regem petiit ab eo, ut coram cunctis Principibus Francorum filio ſuo Amalberto cuncta quæ ſui juris erant traderet, eíque cunctis præſentibus Francis indifferenter donaret. Quod Rex audiens valde mirari cœpit. Tandem petitioni ejus libenter annuens non ſolùm quod rogabat juveni tribuit, ſed inſuper etiam ei multa auxit. Adquiſitis verò omnibus ſuæ poteſtatis filio ſuo, abiit ad S. Audoënum, qui tunc in ipſo palatio erat, ut

Bonis ſuis Amalberto relictis Audoënum conſulit de ſalutis ſuæ rebus.

a Domanam ex pago Vilcaſſino ortam & in Sanctarum numerum relatam aſſerit Louvetus Hiſt. diœc. Belvac. lib. 1. cap. 12.

b Iſtud Monaſterium à Normannorum tempore redactum eſt in villam, uno lapide à Flaviacenſi Monaſterio diſtantem, ubi B. Amalberti locus ſepulcri etiamnunc juxta S. Petri Capellam cernitur. Nomen loco vicus S. Petri in Nemore, vernaculè *S. Pierre aux bois*. Ab annis circiter viginti Monachi noſtri acceptâ ab Epiſcopo Bellovacenſi licentiâ levandi B. Amalberti Reliquias, cùm duorum hominum oſſa in eodem ſepulcro reperiſſent, re infecta clauſerunt ſepulcrum. S. Amalbertus in Martyrologio Gallicano locum habet, non tamen in Officiis Divinis.

CIRC. AN. DC. LVIII. SEPTEMB. XXIV. omnia cordis sui aperiret ei secreta. Et vocans eum ad se secretò, his verbis adorsus est: Quæso, Pater sancte, ut mihi viam Dei non renuas demonstrare, per quam possim ad gaudia æterna pervenire & hujus mundi naufragium evi-
» tare. Video enim quia cuncta pertranseunt, & rediguntur ad nihilum. Hæc
» audiens beatus Audoënus lætatus est valde. Et trahens suspiria cordis, his ver-
» bis ei respondit: Viam Dei quam à me, Frater, requiris, Evangelicis tibi de-
» monstratur verbis. Ait enim Dominus Petro quærenti de retributione & de
Matth. 19 » futuro præmio: *Omnis qui reliquerit domum, vel fratres, aut sorores, aut patrem,*
» *aut matrem, aut uxorem, aut filios, aut agros propter nomen meum, centuplum acci-*
» *piet, & vitam æternam possidebit.* Heu quæ miseros tramite devio abducit igno-
» rantia! Nam quo lateat bonum quod cupiunt, nescire cæci sustinent: & dimersi
» tellure, petunt quod abiit trans stelliferum polum. Felix qui potuit visere luci-
» dum fontem boni; & felix qui potuit solvere vincula gravis terræ. Si beatitudo
» est summum naturæ bonum degentis ratione, nec est summum bonum quod
» eripi ullo modo potest, quoniam præcellit id quod nequeat auferri; manifestum
» est quòd ad beatitudinem percipiendam fortunæ hujus instabilitas adspirare non
» possit. Constat & positum est æterna lege, ut nihil perseveret genitum. Id cir-
» co, Frater, si vis cautus ponere perennem sedem nec sterni flatibus sonori Euri,
» vita cacumen alti montis, scilicet dignitatem hujus sæculi & sequere vestigia
» JESU-CHRISTI.

Audoeni monitis de fugiendo sæculo adquiescit. Matth. 16. 26.

11. Audiens hæc beatus Geremarus, sancto Audoëno respondit: Scio Pater sancte, quia omnia vera sunt quæ audio ex tuo ore. Derelinquam omnia hujus mundi transitoria vana, caduca, quæ cum magis stare videntur transeunt & miseros ducunt ad interitum. Et ut verbis Domini utar; *Quid prodest homini si universum mundum lucretur, animæ verò suæ detrimentum patiatur?* Completis his inter se sanctis allocutionibus rediens domum B. Geremarus, instruxit filium suum atque familiam de fide, de spe & de caritate ceterisque aliis virtutibus ad curam animarum pertinentibus.

Chlodoveo annuente Monasterium petit. *id est anno DC.XLVIII.

12. Eodem tempore DAGOBERTO mortuo, anno undecimo * regnante CHLODOVEO Rege, correctus est B. Geremarus in viam salutis æternæ. Videns ergo quoniam nihil in mundo perpetuæ mercedis animæ suæ acquirebat, sed magis detrimentum perpetuum illi præparabat, adhortante eum B. Audoëno, adiit Regem Chlodoveum, petiitque ab eo ut filio suo quod pater ejus concessit concederet, & capitis comam ei deponere liceret, seque in Monasterio ad serviendum traderet. Per jussionem autem Regis licet abnegantibus Francis tonsuravit eum B. Audoënus, deditque illi Monachilem habitum: & instruens illum cælestibus disciplinis misit eum in Monasterium PENTALLI [a] vocabulo denominatum, ut ibi fuisset in obedientia Abbas & Pastor ovium Christi & illuminator animarum. Beatus autem Geremarus revolvens illud Psalmographi; *Adjutorium nostrum in nomine Domini qui fecit cælum & terram*; Et iterum, *Dominus illuminatio mea & salus mea, quem timebo?* in Domino Deo totam spem suam ponens, non distulit obedire præcepto Sancti.

Psal. 123 8. Psal. 26. 1.

Monasterij Pentalli regimen suscipit.

13. Cum magno ergo gemitu & lacrymis & suspiriis cordis suscepit regendum Monasterium. Relicta autem uxore & filio suo & omnibus hujus mundi curis secundum Evangelicum preceptum secutus est CHRISTI JESU vestigia, & abiit in Monasterium quod supranominavimus Pentallum in pago Rotomagense super fluvium Lirizinum *. Cujus vita qualis, quàm sancta ibi cunctis refulsit, testantur sanitates & plurimæ incolis factæ virtutes. Diebus ac noctibus in oratione se macerabat, in vigiliis, in jejuniis, & in omnibus contemplativæ vitæ con-

* *la Lizaine*

a Istius Monasterij conditor, non S. Audoënus (uti Arturus in Neustria pia cum Antonio Yepez putat) sed Childebertus senior in gratiam S. Samsonis qui ex antro proximo serpentem ejecit. Lege librum 1. Vitæ S. Samsonis sæculo 1. Bened. ad annum 565. Quod quidem Monasterium ad Lirizinum amnem, vulgo *la Lizaine*, inter Honfluctum & Pontem Audomari olim situm, adhuc exstabat sæculo IX. prout apparet ex Gestis Ansegisi Abbatis, qui in Chron. Fontanell. cap. 16. *ad Pentale Monasterium solidos* XV. legavisse dicitur.

gruentibus. Prostratus corpore atque fixis solo genibus, orationem perenniter cum lacrymis fundens, pro peccatis populi Dominum rogabat, pro sancta Dei Ecclesia, ut eam Dominus incolumem custodiret. Jejunabat cotidie, totam diem ducens in hymnis & laudibus Dei in vesperum reficiebat. Cibus illi panis paximaticus cum oleribus parvulis, & potus aqua salsissima, ut saturitas ventris non adflueret. Mortuus erat mundo, vivus erat Christo: omnibus autem ad se confluentibus non cessabat demonstrare viam salutis. Præmonebat unumquemque ut in lege Dei meditaretur. CIRC. AN. DC.LVIII. SEPTEMB. XXIV. Vitam piè instituit.

14. Erat autem in eodem Monasterio multitudo maxima Monachorum; cui ad regendum Pater Geremarus constitutus erat. In hac verò Congregatione multi amantes bonum & timentes Deum, libenter audiebant eum, & recipiebant correctionem ipsius. Sed quoniam semper vita bonorum odiosa est malis, fuerunt ibi nonnulli malitiosi vel impij quorum pars erat cum Belial, qui nolentes recipere prædicationem ejus, cœperunt tractare de morte ipsius, opportunum locum quærentes, ut per quamdam damnationem eum interficerent. Erat autem illi consuetudo in primo galli cantu ad laudes Dei surgere, & usque ad crepusculum lucis in Dei laudibus noctem pervigilem ducere. Completo autem officio revertens in Dormitorium, in stratu suo collocare se consueverat. Hoc noscentes invidiosi atque protervi, consilium inter se acceperunt, ut cultellum sub lecti stratis ponerent, ut sanctus vir rediens ab Ecclesia super cultellum se cum impetu corporis injiceret & sic semetipsum interficeret. Quod & fecerunt. Manubrium cultelli solo hæserunt, acumen ferri nudum in aëris spatium erexerunt. O infandum nefas, in omni tempore cunctis horrendum! More solito revertens B. Geremarus ab Ecclesia ad lectum, Spiritu-sancto eum adhortante, fecit hoc quod solitus non erat facere. Non enim in consuetudinem habebat lectum tangere, sed cum toto corpore se in medium lecti injiciebat. Tetigit manu lectum & circumducens manum, invenit quod erat absconditum. Statim ut sensit fraudem esse paratam, relicto lectulo reversus in Templum amicus Dei, quod supererat noctis lacrymas fundens, hymnis & laudibus Dei duxit: & mane primo rem quæ ei contigerat, nemini indicavit. Mortem sibi paratam evadit.

15. Tertia verò hora diei post lectionis disputationem [a], in Capitulo ante pedes omnium prostratus, rogabat ut à pastorali cura eum absolverent, & meliorem quemcumque Patrem super se eligerent. Erat autem quædam crypta in vasto solitudinis super fluvium Sequanæ, unde Sanctus SAMSON * serpentem ejecit. Hanc petebat ut ad habitandum ei concederent. Quantus clamor, quantus dolor erat ibi omnium timentium Deum & super Patrem Geremarum lamentantium & dicentium: Cur nos Pater deseris, aut cui nos desolatos relinquis? quid egimus? Quid in te commisimus? Quomodo fuimus tibi contrarij? Ipse autem respondit eis: Nemo vestrûm in aliquo mihi exstitit umquam contrarius, nemo malus, nemo durus, nemo alienus: omnes mihi ut patres, ut fratres, ut veritatis amatores. Nolebat enim prodere in publicum, quod invenit in lecto absconditum, ne locus ipse verteretur in exemplum malorum. Iterum atque iterum prostratus ante pedes omnium rogabat ut à pastorali sede absolverent eum. Illi autem nolebant, sed magis ac magis petebant ut eos non desereret. Postulat absolvi à munere Pastorali. * Lege ejus Vitam Sæculo 1. Ben.

16. Tandem victi petitionibus, cryptam quam petebat ei concesserunt. Relinquens autem Monasterium B. Audoëno, abiit in prædictum locum, ibique se in oratione diebus ac noctibus dedit, faciens plurimam abstinentiam, majorem quam facere consueverat. Ibi ad eum omnes egeni veniebant, quos pro amore Christi respiciens non permittebat abire vacua manu. Nudos operiebat, esurientes & sitientes recreabat, infirmos visitabat, mortuos sepeliebat, omnes In speluncam secedit.

a Id est Collationem de lectione factam. Quæ enim Cassiano Collatio dicitur, Disputatio vocatur in Regula S. Pachomij art. 21. *Disputatio autem à Præpositis domorum per singulas hebdomadas tertiò fiet.* Has verò Collationes ante Missam olim habitas, constat ex Sermonibus S. Bernardi pluribus in locis, maximè in Serm. 2. & 3. in festo omnium Sanctorum.

Circ. An. DCLVIII. Septemb. XXIV.

oppressos tribulatione & angustia corporis & mentis confortabat. Erat pater orphanorum & amator Ecclesiarum. Tantam ei gratiam Dominus veluti electo famulo suo contulit, ut cuncta mundi mente transscenderet, & sæpiùs cælestibus secretis interesset.

Sacerdos factus rem sacram quotidie facit.

17. Beatus autem Audoënus audiens famam sanctitatis ipsius & sciens meritum ejus, in gradum Presbyterij eum ordinavit. Cujus voluntati multùm resistere voluit, sed Spiritu-sancto eum compellente, præceptis sancti Præsulis obedivit: factúsque Sacerdos, Domino Deo placere studuit. Offerebat enim illi sacrificium per singulos dies cum lacrymis & contritione cordis. Cùm autem ad sacrificandum accederet, tanta circa eum custodia Dei & pietas erat, ut in terris corpore positus, ante Deum in cælestibus mente habitaret. O Deo dignum Sacerdotem, mitem, justum, benignum, omníque pietate repletum. Custodiebas eum, Domine JESU-CHRISTE, tu semper gressus ejus ad meliora redigebas, tu scuto protectionis tuæ eum circumdederas, qui non dormis, neque dormitas, sed semper in te sperantes custodis & salvas.

Post annos quinque filij sui obitum discit.

18. Ibi in exemplum omnium positus annis quinque & mensibus tribus fidelis tuus Geremarus in omnibus mandatis his exstitit sincerus & devotus. Dum autem illic moraretur, nuntius venit ei de filio suo Amalberto quem in palatio reliquerat. Rediens enim de Wasconia cum Rege [a], gravi infirmitate percussus ægrotare cœpit. Unde morbo ingravescente evadere non potuit, subripiente mortis articulo vitam corporis amisit. Erat enim adhuc virgo & ignarus mundanæ corruptionis. Et quoniam carus erat Regi & Francis, delatus est usque ad locum propriæ hereditatis. Cùm autem hoc enuntiatum fuisset, adsumens patientiam beati Job dixit: *Dominus dedit, Dominus abstulit, sicut Domino placuit ita factum est, sit nomen Domini benedictum.* Et iterum: Laudate Dominum omnes gentes, laudate eum omnes populi. Quoniam confirmata est super me manus tua Deus & veritas tua non dereliquit me. Confirmâsti in me misericordiam tuam & recepisti filium meum in gloriam tuam. Exiens de illa crypta, & omnes Clerici simul cum eo in hymnis David laudem Deo dicebat: Dominus pars hereditatis meæ & calicis mei tu es qui restitues hereditatem meam mihi.

Iob. 1, 21.

Ad filij exsequias pergit.

19. Pergens autem cum magno psallentium choro pervenit in pagum Vilcasinum*: quem pertransiens intravit Belvacensem pagum, ubi jacebat filij corpus defunctum. Veniens illuc ubi jacebat, nihil de morte ipsius est motus: sed laudabat Dominum Deum, quòd dignatus sit suscipere in virginitate unicum filium suum. Elevantes autem eum in feretrum deferunt ad Monasterium quod B. Geremarus construxerat in honore Petri & Pauli Apostolorum. Sequebatur multitudo populi flens atque lugens super eum. Erat enim carus omnibus divitibus & pauperibus, omnes pari amore eum diligebant: & ideo quem in vita amaverant, in morte hoc triste munus amoris ei præbebant. Venientes verò ad locum qui Baniacus pons dicitur, paullulùm solo substiterunt.

*le Vexin

Corpus immobile redditur.

20. Non illud sileri puto, quod Dominus operari dignatus est ibi circa corpus defuncti ob meritum B. Geremari, quatenus omnes agnoscerent magni meriti esse eum & ipsius filium. In eodem loco sic aggravatum est corpus B. Amalberti, ut non ab iis qui eum portabant potuisset moveri. Adjuncti sunt quamplurimi, sed nec sic moveri potuit. Fit clamor omnium virorum atque mulierum. Tantus autem stupor invasit omnes retro & antecedentes, ut vix ambulare valerent. Tunc B. Geremarus sentiens hoc esse voluntatem Dei, jussit corpus deponi. Quo deposito, prostratus solo genibus, orationem ad Dominum fudit & coram cunctis diutissimè oravit. Completa oratione illis qui corpus vehebant dixit: Auferte pallium ab eo unde coopertus est, ut videamus quid contigerit. Cúmq; tulissent pallium & diligentiùs adspexissent, invenerunt faciem ejus sanguine madidam, acsi illo die bello interfectus occubuisset. Fluebat enim sanguis

Cruenta ejus facies apparet.

a Nempe Chlodoveo, de quo jam Auctor superiùs egerat, aliàs Regis nomen exprimere debuisset.

per

Circ. An. DC.LVIII. Septemb. XXIV.

per nares irrigans totam faciem ejus. Valde stupendum est atque mirandum & in memoria devotis laudibus reservandum. Tam multùm fluxerat temporis quo vitâ decesserat revertens à Wasconia cum Rege & Francis. Quid hoc facto manifestius? potuit hoc adimplere illius virtus B. Geremari meritis & virtutibus, cujus potentiâ resuscitatur quatriduanus Lazarus. Demonstratur hoc indicio B. Amalbertum meritis S. Geremari vivere cum Christo.

Monasterium eo in loco parat Geremarus.

21. Tunc B. Geremarus in eodem loco Ecclesiam fieri præcepit in honore S. Johannis: duodecim Monachos ibidem constituit, quorum vita esset salus sibi & animæ filij. Ut verò sine indigentia viverent, & Deo sine murmuratione servirent, reliquit eis multas villas, scilicet propria prædia per chartarum monimenta.

Corpus inde facilè in aliud Monasterium defertur.

22. His ita præmissis statim inventum est corpus tantæ levitatis, ut ab uno homine potuisset portari. O quàm magna est virtus tua Christe! quantis coruscas miraculis sperantibus. Quis nomen tuum non exaltet? Aut quis potentiam tuam erga servos tuos non pertimescet? Moventes inde pervenerunt ad prędictum Monasterium, quod B. Geremarus adhuc in sæculo positus construxerat, ubi honorificè sepelierunt eum. Tunc B. Geremarus hereditatem suā recepit, & Dominum Jesum-Christum ex ea heredem fecit. Festinabat enim pervenire ad supernam patriam, & contingere immortalitatis stolam. Desiderabat heredem habere eum, à quo & in quo & per quē est summum bonum, ultra quod nihil est appetendum.

Geremarus locum ad habitandum petit à B. Audoëno.

23. Postquam autem omnia hæc sunt divinitùs completa, in semetipsum reversus cogitare cœpit, quomodo astutia antiqui serpentis per mille artes nocendi nititur seducere corda servorum Dei ad interitum & damnationem perpetuæ mortis. Quibusdam enim virtute orationum perfectis, quibusdam jejuniis deditis, aliis solitariæ vitæ laude diffamatis multoties quamdam faciem jactantiæ ingerit, & cum virginibus stultis lampades eorum vacuas reddit. Hi tales veniente Sponso non intrabunt cum eo ad nuptias. Hoc prævidens B. Geremarus ne cor ejus laus solitariæ vitæ attingeret, cœpit familiarissimè suos alloqui: O Fratres multos pro Christi nomine passi labores indesinenter ad viam summi & incomprehensibilis boni currite, & in opere Dei quod cœpistis permanete. Utendum est nobis hoc consilio. Properemus ad S. Audoënum, petamúsque ab eo ut sua oratione demonstretur nobis ad habitandum locus, ubi usque ad finem vitæ in bonis operibus perseveremus. Placuit omnibus consilium B. Geremari. Pergens ergo ad sanctum Audoënum sic allocutus est: Deprecor te, sancte Pater, ut orationem ad Dominum pro me facias, mihíq; locum ad habitandum tuis precibus demonstres. Confido enim quòd Deus te exaudiet, & quod rogaveris impetrabis. Audiens hæc B. Audoënus respondit ei: Noli Frater ista referre. Quis ego sum ut hoc agam? non meis meritis, sed tua fide hoc adimplebitur. Si fidem habueris quidquid rogaveris consequêris. Fide Abraham amicus Dei factus est, fide Petrus salvatus est. Exspectemus misericordiam Dei triduo cum jejuniis & orationibus, si fortè respiciet humilitatem nostram.

Post triduanum jejunium Angelus eis locum demonstrat.

24. His inter se familiarissimè dictis, indictum est triduo jejunium cunctis. Tertia autem nocte in jejuniis & orationibus positis apparuit per visum utrisque Angelus Domini dicens eis: Exaudivit Dominus preces vestras, respexit afflictionem vestram. Ite ad locum qui Flaviacus [a] nuncupatur, & ibi invenietis desiderium vestrum. Mane autem facto, retulit uterque quod viderat, & gra-

[a] Flaviacus vicus, *Flay*, quinque leucis distans à Bellovaco, ad Ittam amnem, nomen Monasterio dedit Flaviacensi, quod post varias fortunas, post Canonicos Normãnorum tempore inibi institutos, post unionem ejus redituum Ecclesiæ Bellovacensi factam per Nicolaum Papam I. tandem à Drogone Bellovacensium Episcopo anno M.XXX. instauratum est, præfecto Gunthario ex Monacho Fossatensi, qui B. Geremari corpus à Belloacæ urbis civibus vindicare sibi non potuit. Ab eo tempore nomen Monasterio fuit S. Geremari Flaviacensis, vulgò *S. Germer de Flay*, cui inter alios præfuêre S. Genardus post anonymum Geremari successorem, S. Benignus Genardi successor, atque Ansigisus principatu Ludovici Pij Imperatoris, qui tres etiam Abbates Fontanellæ Monasterij fuerunt. In Chron. Fontinell. cap. 3. *Hujus Benigni Abbatis propinquus S. Gennardus Vicedominus Ecclesiæ Rotomagensis & Abbas Cœnobij Flaviacensis exstitit: qui post recessum ipsius Gennardi Flaviacensis Cœnobij factus est Rector.* De Ansigiso lege cap. 26. & seqq.

Circ. An. DC.LVIII. Septemb. XXIV.

tias agentes Domino tendunt ad locum prædictum ab Angelo. Cùm autem non longè essent à vico, nutu Dei & voluntate deviati sunt à recto tramite: & gyrantes vastæ solitudinis desertum, pervenerunt ad destinatum locum. Ubi cùm pervenissent, & multùm dubitarent nescientes quid agerent; ecce nebula descendit de cælo & circumdedit totum locum ubi construendum erat Monasterium, & cum nebula superna vox dicens: Electi Dei, ecce iste locus metuendus est, quadraginta anni voluti sunt ex quo Dominus hunc locum benedixit & sanctificavit, & fideli suo Geremaro destinavit. Erit enim habitabilis Monachorum multitudini, quamdiu perstiterit in præceptis Domini. Mulieribus verò nullus umquam accessus ad eum patebit. Audientes autem hæc ambo viri Sancti valde lætati sunt. Cúmque obtutus suos in adspectum nebulæ defigerent, statim ab adspectibus eorum subtracta est. Ex eadem autem nebula in circuitu loci, quasi quædam virga geometricalis, ros totum locum circumdans remansit, ut daretur intelligi verum esse, quod superna vox cecinit. Tunc circumeuntes locum repererunt signum cælestis roris impressum.

Monasterij fabricam à B. Audoëno designatam Geremarus perficit.

25. Beatus autem Audoënus certus de Angelica visione & de superna voce, accipiens virgam in manu, per vestigia nebulæ mensus est plateam in circuitu, ubi Ecclesia ædificaretur, ubi officinæ construerentur & cetera Monachorum vitæ utilia: consignatóque loco B. Geremaro ita discessit ab eo. Tunc B. Geremarus unà cum omnibus sibi commissis ad ædificandum locum advenit, ædificavit ibi Ecclesiam in honore sanctæ & individuæ Trinitatis sanctæque MARIÆ Virginis & sancti Johannis, sanctíque Petri Apostolorum Principis: & ibi totam suam hereditatem tradidit. Construxit ibi omnia necessaria Monasticæ vitæ congrua vel artes diversas, quas intra Monasterium exerceri utile est, ut non esset Monachis [a] necessitas vagandi foris: quia, sicut B. BENEDICTUS dicit, omnino animabus eorum non expedit. Audientes circumquaque Monachi confluebant ad eum quasi ad hortum omnium virtutum: quos ille verbi Dei gratia reficiens admonebat, ut in proposito suo perseverarent, & à voluptatibus mundi alienos se facerent.

Moritur.

26. Consummato autem omni opere suo, fixit se in oratione atque permansit in Dei opere annis tribus & mensibus sex, & sic in Domino emisit spiritum, transivítque ad gaudia Angelorum [b]. Sepultum est corpus ejus in eadem Ecclesia cum magno honore & reverentia, ubi per meritum ejus multa beneficia præstantur. Ad sepulcrum ejus ægri veniunt & sanantur, cæci illuminantur, claudi gressibus reformantur, surdi auditu reparantur, dæmones obsessis corporibus effugantur, & multi à variis languoribus sanantur, præstante Domino nostro JESU-CHRISTO, cui est honor & gloria, laus & potestas per infinita sæcula sæculorum, Amen.

a Fallitur ergo Louvetus, dum Canonicos Regulares Flaviacensi Cœnobio à Geremaro impositos scribit loco citato: tametsi jam ante Normannorum cladem Canonici Monasterium illud occupabant, ut constat ex Chron. Fontanell. cap. 16. ubi Ansigisus Abbas *ad Flaviacum illis Canonicis libras quindecim* legavisse dicitur.

b Si Amalbertus Chlodoveo adhuc regnante in reditu è Vvasconia mortuus est, (quod superiùs expendimus) Geremari obitus ultra annum DC. LVIII. differri non potest. Chlodoveus quippe anno DC. LV. exstinctus est, Geremarus anno DC. XLIX. Monasterium Pentallense petiit, ac postea cryptam seu speluncam S. Samsonis, ubi post *annos quinque & menses tres* nuntium de Amalberti morte accepit. Sepulto Amalberto condidit Monasterium Flaviacense, in quo *annis quinque & mensibus sex* permansit. Anno proinde DC. LXVIII. ad superos migravit VIII. Kal. Octob. quo die in Martyrol. Romano, Benedictino & Gallicano, necnon in Addit. Molani ad Usuardum *Abbatis* nomine memoratur. Ejus corpus unà cum B. Justi Martyris Reliquiis in Abbatiâ S. Cypriani prope muros Pictavenses delatum esse (quod tamen omnino incertum putamus) probat Louvetus ex Aquitaniæ Annal. ad ann. 940. Anno DCCC. XL. utrumque B. Geremari Cœnobium, Insula nimirum & Flaviacum, ab Hastingo Normannorum Duce eversum est. Rebus exinde pacatis sacra Geremari lipsana Bellovacum relata esse ait idem Auctor: quæ in Majori sancti Petri Ecclesia in hunc usque diem collocata, inclusa thecæ ex aurichalco deaurato, quotannis in Dominica Palmarum cum aliis Sanctorum Reliquiis sollemniter circumferuntur. Celebris est apud Bellovacenses memoria miraculi à B. Geremaro, ineunte sæculo XI. patrati, dum populares sacro igne correptos (quæ pestis eo tempore in Gallia miserè sæviebat) ab ingruente morbo liberavit, ídque Drogoni occasio fuit instaurandi Monasterij Flaviacensis.

VITA SANCTI CLARI ABBATIS VIENNENSIS,

Circ. An. DC. LX. Januar. I.

Auctore Anonymo qui post medium sæculum VIII. vixit, ex num. 10.

Ex Surio & Bollando.

1. VITAM vel actus B. CLARI Presbyteri & Abbatis scripturus, Dei gratiam imploro, ut qui illi dedit bene & sanctè vivere, mihi quoque tribuat ostium sermonis, & illius laudabilia gesta inculpabiliter scribere. Hic à puero indiciis munerum clarus, in Dei omnipotentis gratia profecit adeò, ut precibus suis à Domino obtineret, quæ Spiritus-sancti donum petenda esse persuaderet. Accidit quippe ut puer matrem orbatam marito haberet, quæ devotè ad Memorias Sanctorum Martyrum apud Viennam subinde orandi gratiâ occurrebat: cum qua pedissequus Clarus venire solebat. Habitabat autem eadem femina in vico qui Bellicampus dicitur. Clarus Pius,

2. Hanc cùm pro more quadam die ad orationem Clarus sequeretur, venerunt ad sanctissimum Cœnobium ultra Rhodanum, ubi tunc temporis ossa beatissimi FERREOLI Martyris quiescebant. Cúmque ibi mulier cum Claro suo puero in compunctione posita, longiores horas protraxisset, jámque vespere ad hospitium suum reverti cuperet, Rhodanus agitantibus ventis in undas periculosissimè assurgere cœpit. Jam mater cum Claro puero navim intraverat: desperatísque nautis, pæne undis submersa navi, Clarus puer extensis manibus contra Ecclesiam B. Martyris Ferreoli lacrymis fusis exclamâsse dicitur: Deus pro cujus nomine Martyr Ferreolus mortem suscepit, subveni nobis in periculo positis. Mox Rhodanus blandior redditus, navim brevi impulsu ad litora sua transposuit. De periculo erepti, mirantes pueri fidem, Deo gratias reddiderunt. Tempestatem sedat.

3 Erat tunc temporis vir strenuus & Deo placitus Viennensis Ecclesiæ Pontifex CADOLDUS. Monasteria tam virorum quàm Sanctimonialium sub sancta professione viventium pia districtione, tam in civitate quàm extra muros civitatis, hæc præcipua erant [a] quæ regebat. Grinianensium Cœnobia, à sanctis Pontificibus urbis fundata, in quorum maximo ossa beatissimi Ferreoli Martyris condita venerabantur. Sanctimonialium beatæ Virginis Columbæ triginta Monachas habens. Nam Grinianensium loca quadringentos Monachos alebant. Porro S. Petri Monasterium ad Australem partem urbis situm, quingentos pæne Monachos continebat. Sanctorum Gervasij & Protasij venerabilis Memoria, quinquaginta. Similiter S. Joannis Baptistæ Monasterium, quinquaginta. Similiter S. Vincentij Martyris, quinquaginta. Sancti quoque Marcelli Martyris Cœnobium, triginta. S. Blandinæ viduarum Sanctimonialium locus, vigintiquinque. S. Andreæ infra mœnia urbis, centum. Iterum aliud S. Andreæ, centum. Sancti Nicetij ejus urbis gloriosi Episcopi, quadraginta. S. Martini Cœnobium, centum quinquaginta Monachos sub districtione regulari viventes adunatos tenebat. Porro in domo majori sanctorum Martyrum Apostolicam vitam tenentes, in unúmque viventes, plurimi Clerici erant, itaut turmis dispositis Offi- Viennæ varia Monasteria.

a Ex illis Monasteriis duo dumtaxat supersunt, utrumque in urbe: unum S. Andreæ, inferioris, virorum; alterum S. Andreæ superioris, Sanctimonialium, Ordinis S. Benedicti. (Nam Monasterium S. Petri Canonicis sæcularibus cessit.) Duo item Prioratus, unus S. Mariæ de Tincto sub Cluniaco, alter S. Columbæ, Sanctimonialium.

Circ. An. DC. LX. Januar. I.

ciorum ministeria peragerent. Apud sanctum Severum quoque cœtus Clericorum venerabilis. Alia quoque venerabilia Sanctorum in unum conversantium habitacula ad sexaginta, sub cura Pontificis degentia in Viennensi diœcesi satis ordinabiliter sita erant. Sic tunc temporis ad gloriam omnipotentis Dei Viennensis Ecclesia florebat.

Monachus, pòst Abbas.

4. Tam pia igitur loca mater Clari pueri sollicita quæ Dei sunt frequentiùs visitabat. Claro autem puero Cœnobio Sanctorum Monachorum apud Memoriam B. Ferreoli Martyris tradito, ipsa novissimum diem apud S. Blandinam clausit. Clarus itaque puer sanctè in Monasterio nutritus, eò profecit, ut sibi Monasterium viduarum ad custodiendum postmodùm crederetur. Abbas factus in Monasterio S. Marcelli à sancto Pontifice urbis, Clarus nomine, clarus virtutibus, clarus omnis religionis obsequio, strenuus omni actione sua, curam sibi impositam per Dei gratiam sollicitè administrabat.

Monacham sanat.

5. Contigit autem ut Mater Monasterij febribus ad mortem gravaretur. Clarus igitur ad lectum decumbentis cum fide accessit: útque manum febricitantis tetigit, secretè secum orans in conspectu Sanctimonialium sanata mulier è lecto surrexit, & cum ceteris Ecclesiam ingressa, hymnorum laudes Deo exhibuit.

Monachum & ulcerosum.

6. Quidam Frater etiam infirmitate gravi viscerum depressus, à patre Claro oleo sancto perunctus, sanitati restitutus est. Factum est dum quodam tempore ad villam cum Monachis iret, ut quidam totus ulceribus plenus obviàm ei fieret. Tunc Clarus imperavit cuidam Monacho: Vade Frater, misellum istum lava in fluviolo propè currente. Ilico ille obediens, ut aquâ miserum tinxit (mirabile dictu!) fons vulnerum penitùs clausus, cutem integram videntibus omnibus esse monstravit. Eumdem ipsum janitorem Monasterij postmodùm multi viderunt.

Vineam grandine percussam restituit.

7. Fortè vir Dei in grandinatam Fratrum vineam devenit. Vocato custode quæsivit, si racemi ad usum vini necessarij aliqui remansissent. Sed cùm vix pauci essent inventi, prostratus in terra noctem ibi fecit. In crastinum, quod vix credi potest, ita dependens vinea racemis suis onusta paruit, ut nullo modo quòd grandine percussa fuerit, indicium dare posset.

Monachum periclitantem è naufragio eripit. * al. amovens

8. Item quodam tempore cùm Fratres piscatum issent, & ipse prope ripam staret, incautiùs quidam retia * admovens in aquam ruit. Rhodanus tunc fortè ripas suas impleverat: Fratres de periculo cadentis nimiùm pavidi erant. Clarus plenâ fide, ut signum crucis contrà fecit, mox à periculo exemptus est quem aqua trahebat, & ad partem illam in qua Clarus cum Fratribus stabat devenit. Læti omnes misericordias Domini decantare cœperunt. Sed ut lætiores etiam post tantum munus fierent, ingentem piscem ad litus tractum habere ad sui subsidium meruerunt.

Dæmonis artes ludit.

9. Erat ei consuetudo nocte orationis causâ deambulare per castrum, ubi Cœnobium sanctæ Blandinæ situm est, & diabolus humana specie assumpta stupendæ altitudinis, flammantibus oculis ei se obvium tulit, quid ibi ageret inquirens. Clarus perfectus in fide, cognoscens inimici fraudes, impavidus stetit, & quis ipse esset quæsivit. Tunc diabolus: Missus sum ad hoc ut te ex isto loco expellam, quia jamdiu est quòd in potestate nostrâ locus iste esset, nisi tu obstitisses. Clarus Divina virtute fretus, Vade Satan, ait: obstitit tibi Christus, cujus est terra & plenitudo ejus. Cum grandi igitur sono, itaut totum castrum videretur esse concussum, diabolus abscessit: arreptámque unam Famularum, quæ pro foribus Monasterij deserviebat, vexare cœpit. Clarus ibi accurrit, injectis in os puellæ digitis, spiritum malignum effugavit: sicque sana reddita Ancillis Dei lætitiam fecit. Multa sunt quæ per ipsum Christus in Ecclesia Viennensi operatus est.

Paganorũ cladem prædicit.

10. Cùm instaret tempus dormitionis ejus, & hoc ei à Domino revelatum es-

ſet, quadam die in hortis Fratrum ægrotus ſedit: vocatíſque ad ſe Fratribus, eos alloqui ſpiritualiter ac dulciter cœpit, dicens: Fratres mei, ſecundùm Apoſtoli dictum, *Per multas tribulationes oportet nos intrare in regnum Dei.* Quid mihi à Domino revelatum ſit non tacebo. Sex Epiſcopos iſta noſtra civitas ſub pace temporis Chriſti Eccleſiam gubernantes habebit. Poſtquam illi dormierint, ſub ſeptimo Epiſcopo graviſſima perſecutio Paganorum erit, & iſta civitas juſto Dei judicio illis ad diſperdendum tradetur. Monachi & habitatores terræ iſtius partim occidentur, partim fugabuntur, incenſis ſacris domibus, vaſtatis omnibus, & pæne in deſolationem redactis. Nunc ergo, Fratres, Dei judicium metuentes, curam agentes veſtri vigilanter intendite: ut cùm dies tribulationis venerint, paratiores ad tolerandum, ſi qui reperti fueritis, inveniamini. Corpus meum in Eccleſia beatiſſimæ Martyris Blandinæ & ſociorum ejus humate. Hæc audierunt Fratres qui tum præſentes aderant. Quod poſtea rei eventus demonſtravit, quando à Wandalis & à Saracenis non tantùm Viennenſis, ſed longè latéque aliæ provinciæ vaſtatæ ſunt [a]. AN. CHR. DC. LX. JANVAR. I. Act. 14.

11. Cùm jam decúberet, tertia die antequam clara anima ejus corpus corruptibile deſereret, cùm ſemper in laudibus Dei perſeveraret, videt circa crepuſculũ diei aperiri cælum, & immenſum exercitum candidiſſimi & nivei coloris ſupra cellam ubi jacebat deſcendere, quem exercitum miræ pulchritudinis & ſplendoris juvenis præcedebat. Quod cùm Clarus irreverberatis oculis læto vultu inſpiceret, virgo beatiſſima Blandina ab eo cognita conſolari eum cœpit, & ut tantum exercitum ſequeretur hortari. Cúmque ipſe voto & deſideriis annueret, ab illa audivit: Tertiâ die horâ quintâ ſanctus Marcellus & ego ad te venientes te nobiſcum ad felicia regna ducemus, & ne hoſtis tibi nocere poſſit, totus iſte exercitus Dei quem vides tecum erit. Sic viſione abſcedente beatus vir à Fratribus in Eccleſiam portatus, ciliciòque ſuperextentus, quamdiu ſupervixit, à Dei laudibus non ceſſavit. S. Blandina monente obitum prædiſcit.

12. Appropinquante horâ exitus ſui, pſalterium idem decantare cœpit. Ut ergo Fratres finitis pſalmis dixerunt, *Omnis Spiritus laudet Dominum*, cum luce odor ineffablis totam cellam ubi Sanctus Dei jacebat replevit: ſicque beata anima carne ſoluta migravit ad Dominum. Manſit autem idem odor uſque ad locum ſepulcri. Quò cùm ferretur quidam paralyſi diſſolutus admotus feretro beati viri, in conſpectu omnium ilicò ſanatus eſt. Sepultus autem in Eccleſia beatæ Martyris Blandinæ ſanctorúmque Martyrum quadraginta octo ante altare, ubi miraculis clarus diu jacuit. Obitus autem ejus agitur Kalendis Januariis [b]. Pſal. 150. 6.

a Id contigit anno circà DCC. XXXVII. ex quo iſtius Scriptoris ætas colligenda.

b Nullus character Chronologicus tempus obitûs S. Clari ſatis deſignat præter tempus cladis Viennenſis ab ipſo prædictæ. Mortuus videtur pontificatu Georgij Viennenſis Pontificis, qui poſt Landalenum & Bobolinum Cadeoldo num. 3. memorato ſucceſſit. Alius eſt S. CLARUS Monachus Maduinenſis in Neuſtria, de quo Sæculo IV. Bened. agendum.

Circ. An. DC. LX. Octob. X.

S. THEODECHILDIS ABBATISSÆ JOTRENSIS PRIMÆ ELOGIUM HISTORICUM.

Jotrensis Monasterij exordia. * Ioüarre

I. OTRUM * *Parthenon illustre Ordinis S. Benedicti* intra Jorani saltûs arva (*uti Ionas in Vita S. Columbani & Anonymus in Vita S. Agili Abbatis loquuntur*) *situm in pago Briegio, sexto milliari supra Meldas opidum, haud procul à fluvio Matrona; sua debet primordia* ADONI *nobilissimo Franco, de quo nonnulla disquirere juvat.*

Ado ejus conditor. * Eussy *Ionas suprà pag. 25.*

2. *Cùm S. Columbanus Theodorici Burgundiæ Regis jussu è Gallia pulsus, ad Theodebertum Austriæ Regem se reciperet; per civitatem Meldas iter habuit: ubi à* Chagnerico Theodeberti conviva *exceptus, Burgundofarâ ejus filia Deo sacratâ,* ad villam quamdam Wltiacum * quæ supra amnem Maternam sita est venit. Ibi receptus est à quodam viro AUTHARIO nomine, cujus conjux AIGA dicebatur: erántque his filij (*Abbreviator scribit* duo filij) infra infantiæ annos decennes, quos mater ad benedicendum viro Dei obtulit. Videns ille matris fidem, infantulos sua benedictione sacravit: qui pòst, mox ut pubescere cœperunt, Chlothario Regi primùm, ac deinceps Dagoberto gratissimi sunt habiti. Qui postquam sæculi gloriâ illustrati fuerunt, accelerare cœperunt, ut pro gloria sæculi non carerent æternâ. Quorum major natu ADO nomine, semet suis voluptatibus abdicavit, postquam intra Jorani saltûs arva Monasterium ex beati Regula Columbani construxit: juniórque nomine Dado intra Briegensem saltum supra fluviolum Resbacenum ex supradicti viri Regula Monasterium construxit. *Hinc duo emergunt dubia, unum an Authario duo tantùm filij fuerint,* ADO *&* DADO; *ánne his duobus addendus sit* RADO, *ut plerique volunt, qui Radoliense Monasterium condiderit: alterum an Iotrum Monasterium priùs Monachis quàm Sanctimonialibus fuerit addictum.*

Rado an ejus frater? * *pag. 71.*

3. *V. C. Hadrianus Valesius in Rer. Francic. lib. 18.* * *improbat* Aimoinum & Sigebertum aliósque, *qui* ambobus fratribus Radonem, Thesaurarium (uti aiunt) Dagoberti & Radolij Cœnobij conditorem, medium interponunt: cùm Jonas æqualis temporibus illis Scriptor prodat Authario viro illustri non ampliùs quàm duos filios fuisse, Adonem majorem natu, minorem Dadonem. *Et* Audoënus ipse tantummodo germani sui Adonis, nusquam RADONIS commenticij mentionem facit. *Huc adducenda Audoëni verba ex Vitæ S. Eligij lib. 1. cap. 8.* Ex hoc spretis sæculi oblectamentis cupiebat *Audoënus* ex studio Eligium æmulari ad bonum: & accito etiam germano suo ADONE in consilio communi (erant enim viri inclyti, Optimates aulæ, filij scilicet Autharij;) hi ergo communi habito consilio cœperunt imitari quæ ab Eligio gerebantur. *Non apparet, cur, si alterum fratrem Radonem habuisset Audoënus, non eum sanctioris consilij participem esse voluerit. His testimoniis adjungenda est auctoritas Hildegarij Meldensis Episcopi, qui in Vita* * *S. Faronis principatu Caroli Calvi scriptâ, neque* Radonis, *neque* Radolij *mentionem ullam facit: tametsi locus exigere videbatur. In Gestis Dagoberti Regis auctore anonymo sæculi octavi homine, inter* sanctissimos *viros qui Basilicæ Dionysianæ Privilegium manu sua firmârunt,* S. RADO * *frater Audoëni numeratur, ubi pro* Radone *scribendum videtur* ADO, (*nisi fortè binominis fuerit Ado*) *cùm ipsi etiam qui Radonem admittunt, nequaquam eum* Sanctum *appellent: quod nomen Adoni homini pio & vitam sanctissimam professo tribuere magis pronum est. In Chron. Fontanell. cap. 1. invenimus Rothmari donationem S. Vvandregisilo factam, &* confirmationem à RADONE Scriptore Regiorum Privilegiorum Gerulóque annuli Regij, editam fuisse jussu

* *infra ad ann. 672.*

* *Rado ex hoc loco sanctus dicitur in appendice Martyrol. Gallic.*

Regis Chlodovei juvenculi Regis & matris suæ Nanthildæ prid. Non. Februarias anno primo præfati Regis. *Quo anno Dado seu Audoënus adhuc id officij exsequebatur. An ergo Dado etiam Rado dictus est? Quamquam in ejusdem Chron. loco citato aliud Diploma Regium ab eodem Radone scriptum dicitur* anno XII. *ejusdem Regis, cùm Audoënus jam Sedi Rotomagensi præerat. Ne quis verò in Radonis nomine ludat, dum in Fredegarij Chron. cap. 42.* RADO in Auster Majorisdomus gradum assumpsisse *legitur; id intelligi non potest de Radone vulgato, qui* Thesaurarius *non* Majordomus *fuisse dicitur.* Ado venerabilis *Audoëni frater morienti S. Agilo Abbati Resbacensi adfuisse fertur: cetera ejus facta ignota. Fere decennis erat, cùm Columbano benedicendus est oblatus anno* DC. X. *Vnde videtur annum* DC. LXX. *non excessisse. De loco sepulturæ infrà.*

CIRC. AN. DC. LX. OCTOB. X.

4. *Ex textu Ionæ superiùs recitato, Adonem Cœnobij Iotrensis auctorem ac postea Monachum fuisse manifestum est. Locum ubi Monasticam vitam professus est Ado, à Iona non indicatum designat anonymus Vitæ S. Agili Abbatis Scriptor his verbis:* Major natu, ADO nomine, non solùm semetipsum cum propriis voluntatibus ac copiis abdicavit, verumetiam in proprio solo intra Jorani saltûs arva ope fratris venerabilis videlicet Audoëni super amnem Maternam Monasterium ædificavit, cui Jotrum nomen imposuit, atque ex rebus propriis fecundissimè ditavit: in quo etiam monasticè secundum B. Columbani instituta unà cum caterva præclaræ Religionis maxima superno Regi Christo militavit. *Quæ si vera sunt, Ado in Monasterio Iotro vota religiosa nuncupavit. Et tamen Sanctimoniales in Iotro Parthenone à primordiis exstitisse, exploratum videtur ex Actis S. Balthildis & S. Bertiliæ inferiùs suo loco referendis: quæ Bertilia ex Iotro Cœnobio assumpta & Kalensi Monasterio paullo post Chlodovei II. mortem à Balthilde ædificato præposita fuisse scribitur. Nec veri simile est tam citò ejectas è Iotro Monachos fuisse, ut Puellis Deo sacris locum facerent. Dicendum proinde apud Iotrum, sicut in aliis Parthenonibus passim, duos fuisse conventus tantisper disparatos, Sanctimonialium unum, alterum Monachorum, à quibus illæ regerentur. Sic in Parthenonibus S. Romarici in monte Habendensi, S. Salabergæ in Monte-Clavato, S. Gertrudis apud Niviallam, S. Bathildis apud Kalam, & aliis, binam fuisse congregationem, virorum ac Puellarum, observavimus. Nisi fortè quis dicat, Adonem primùm quidem Radoliense* * *Virorum Monasterium in quo ipse vixerit ædificâsse: ac deinde Iotrum Parthenona quod Virginibus sacris commiserit. Certè Iotrum unius angustæ vallis intervallo & Mucræ minoris amnis interlapsu à Radolio disjunctum est. Iotrum anno circà* DC. XXX. *ab Adone conditum fuisse colligitur ex Iona Monacho, qui anno circà* DC. XLIII. *Vitam S. Columbani scribens, Iotri Monasterij meminit. Istud Monasterium hodie quoque florentissimum multis gaudet Privilegiis, in Iure insertis*, Extra de Privil. c. Ex parte. *Radolium ad Matronam fluvium situm, est Prioratus Cluniacensi Monasterio subjectus. Ad Theodechildem veniamus.*

Ado cujus loci Monachus?

* Reüil

5. THEODECHILDIS * *Agilberti Occidentalium primò Saxonum, deinde Parisiorum Episcopi soror fuisse fertur. Assumpta videtur ex Parthenone Eboriacensi, nunc S. Faræ dicto (quod quidem & religione celeberrimum, & Iotro vicinum erat) in regimen Cœnobij Iotrensis. Quamdiu præfuerit, vel quid rei inibi gesserit, incompertum. In perantiquo & eleganti S. Pauli primi Eremitæ Oratorio, quod in cœmeterio Iotrensis Ecclesiæ parœcialis hactenus subsistit, columnis marmoreis subnixum, visuntur tumuli sex è terra prominentes, in quibus sepulti fuisse dicuntur sancta* THEODECHILDIS, *S.* AGILBERTUS *Parisiorum Episcopus Theodechildis frater;* S. EBREGISILUS *Meldensis Episcopus;* S. AGILBERTA *&* S. BALDA *Abbatissæ Iotrenses,* S. HERESWIDA *soror S. Hildæ, mater Adulfi Regis Anglorum Orientalium, quam tamen Venerabilis Beda in Hist. lib. 4. cap. 23.* in Monasterio Kala peregrinam pro Domino vitam duxisse *scribit: Sextus ingentis molis tumulus, cujus sit ignoratur. Si conjecturis uti licet, Adonem Iotri conditorem in eo fuisse humatum opinamur. Vnde ob viri meritum aliis tumulis paullo insignior est concessus. In sepulchri S. Theo-*

Theodechildis gesta & Epitaphium.

* Thechilde

CIRC. AN. DC. LX. OCTOB. X. *dechildis antica parte hæc verba leguntur veterrimis characteribus ac penè detritis exarata:*

HOC MEMBRA POST ULTIMA TEGUNTUR FATA SEPULCHRO BEATÆ
THEODIECHILDIS INTEMERATÆ VIRGINIS GENERE NOBILIS.
MERITIS FULGENS, STRENUA MORIBUS, FLAGRAVIT IN DOGMATE FAME.

In postica verò tumuli parte:

CENUBII hujus MATER SACRATAS DEO VIRGINES,
SUMENTES OLEUM CUM LAMPADIBUS, PRUDENTES INVITAT
SPON... JAS. SO.. TURRI REX PM. H. Æ*.. DEMUM
EXULTAT PARADISI ADEPTA TRIUMPHOS.

*f. post metam hujus ævi.

Anno sæculi decurrentis M. DC. XXVII. *Illustrissimus D. Cospeanus Lexoviensium Episcopus sacras B.* THEODECHILDIS *&* AGILBERTÆ *Reliquias è tumulis levatas argenteæ thecæ deauratæ sollemniter inclusit, & cum aliis aliorum Sanctorum ossibus in Sanctimonialium Basilicam transtulit. In tumulo sexto nihil reliquiarum inventum est. S. Theodechildis* VI. *Idus Octobris colitur, quam ad annum* DC. LX. *pervenisse colligitur ex S. Bertiliæ Vita, in qua S. Bathildis* Domnam THEUDECHILDEM Abbatissam poposcisse *dicitur*, ut ex suo Monasterio aliquas famulas Dei sibi destinaret, quæ suum regere deberent Cœnobium, *nempe Kalense, quod anno circà* DC. LVI. *constructum est.*

CIRC. AN. DC. LXIV. SEPT. III.

VITA S. REMACLI EPISCOPI TRAJECTENSIS,

Auctore Monacho Stabulensi anonymo, qui sæculo IX. vixit.

Ex apographo Cisterciano eruta à R. P. D. Iacobo Lannoïo.

OBSERVATIONES PRÆVIÆ.

Vitæ Scriptores.

I. *ANCTUS* REMACLUS *seu* REMACLIUS *Sollemniacensis primùm Abbas, dein Tungrensium seu Trajectensium Episcopus, ac demum relicto Episcopatu Abbas Stabulensis, Scriptores Vitæ suæ habuit tres: primum anonymum Monachum Stabulensem; alterum* NOTGERUM *Leodiensem ab anno* CM. LXXI. *ad* M. VII. *Episcopum; tertium* HARIGERUM *Abbatem Lobiensem, Notgero æqualem & amicum, qui in libro de gestis Pontif. Leodiensium cap. 47. & sequentibus Acta S. Remacli fusè persecutus est: cui etiam* ÆGIDIUS *Leodiensis Canonicus Additiones adjecit. Vnum hic exhibemus Anonymum nusquam hactenus vulgatum, aliis antiquiorem: de quo paucis agendum.*

2. *Anonymus iste se Monachum fuisse satis prodit. num. 2. & quidem Stabulensem num. 11. dum res Monasterio Stabulensi à Sigiberto Rege concessas ad suum usque tempus* inconvulsè possideri *affirmat. Quod ampliùs declarat in subjecto Miraculorum libro, cujus etiam auctor esse videtur.* Eo tempore, *inquit num. 2.* quo fabrica Ecclesiæ nostræ agebatur *&c. Denique ex miraculis à se descriptis nonnulla propriis sibi cognita oculis testatur, & num. 6. Abbatem Stabulensem,* Abbatem nostrum *appellat. Vivebat non multo post Ludovici Pii principatum, de quo in eodem libro Mirac. num. 5. agit. Id certò confirmatur ex Epistola Notgeri Episcopi Leodiensis* ad Werinfridum Abbatem Stabulensem, *Vita S. Remacli ab ipso Notgero scripta præmissa, in qua hæc verba:* Obtulisti libellum de Vita tam nostri quàm vestri specialis Patroni, domni scilicet Remacli, conquestus propter incuriam tamen prædecessorum vestrorum breviùs, quàm ut res expostularet, pro magnitudine gestorum ejus esse editam. Simúlque visus es, ut ne dicam precari, sed potiùs exhortari, ut eam non modò exemplari, verùm aliquanto lepidiùs mandarem poliri: tum quòd gestorum illius aliunde sumptorum suppetat copia; tum quòd temporum, quorum diversitas nunc maximè scitu opus est, ex Chartulario vestro non desit noticia. *Cùm ergo Notgerus id sub finem sæculi x. scripserit, Anonymi lucubratio uno minimùm sæculo præcedere debuit. Denique Auctor num. 16. opus à se susceptum dicit hortatu Airici Abbatis Indensis, qui principatu Lotharii Imp. Inde præfuit.*

Sur. 3. Septemb.

Sollemniaci Monasterii initia.

3. *S. Remacli memoria, quæ in antiquis Martyrologiis Vsuardi, Vvandalberti, Adonis, Hrabani & Notkeri desideratur, celeberrima est tum in diœcesi Leodiensi Monasteriisque Malmundariensi*

riensi & Sabulensi, de quibus infrà, tum in Monasterio Sollemniaco, cujus primus Abbas fuisse dicitur. Sollemniaci Cœnobij primordia describit S. Audoënus in lib. 1. cap. 15. Vita S. Eligij, qui Eligius à Rege Dagoberto expetivit villam quamdam in rure Lemovicinno cognominante Sollemniaco: quo in loco primum ac potissimum virorum Dei construxit Monasterium, ubi etiam Abbate constituto multos ex suis vernaculis mancipavit, plures quoque ex diversis provinciis usque ad centenarium, quem quinquagenarius supergreditur numerus, Monachos congregavit, redditus etiam terræ qui affluenter sufficere possent delegavit. *Locum variis locupletavit muneribus*, intantum ut pravi quique ingenti ex hoc succenderentur invidia. Cogitabat enim & ipse demum eodem se mancipare Monasterio, nisi eum alio in loco Dei obligâsset dispensatio. *Et tamen Vita S. Remacli Scriptores Eligium Sollemniaci Monasterij Rectorem, & S. Remacli in rebus Monasticis institutorem faciunt: quod homini laïco & aulico, qualis tum Eligius erat, non convenit, nec cum Audoëni narratione consentit. An primus Sollemniaci Abbas fuerit Remaclus, certò definiri non potest. Si ejus Actis hac in parte fidem adhibemus, in illo Monasterio antequam regimen Abbatiale obtineret, militavit novitius ac tiro sub aliquo Abbate, quem S. Audoënus non nominat. Initia Monasterij anno x. regni Dagoberti (Christi* DC. XXXII.) *Robertus in Gallia Christiana illigat, idque ex Charta fundationis probat.*

Circ. An. DC. LXIV. Sept. III.

Abbas primus.

4. *Locus sic describitur in lib. 1. Vita S. Eligij cap. 16.* Est autem id Cœnobium haud procul à Lemovica urbe situm, sex circiter millibus ad plagam distans meridianam: ambitur verò in sphærico muro, non quidem lapideo sed fossato sepi munitum, decem fere stadiorum habens spatium in circuitu: ex uno quidem latere munitur optimo flumine (Briancia) super quem mons excelsus silvâ opertus ac prærupta valde eminet rupes. Omne autem spatium Monasterij arbusta diversi generis pomifera occupant: sicque illic segnis animus recreatur, acsi partem amœnitatis paradisi se occupâsse gratuletur. *Regulam Monachis Sollemniacensibus impositam satis indicat Audoënus cap. 21. his verbis:* Præter Lussedium ergo, quod solum (ut dictum est) districtionem Regulæ sollerter tenebat, Sollemniacense Monasterium in partibus Occiduis hujus Religionis exstitit caput, ex quo demum multi sumpserunt & initium & exemplum: adeout nunc quoque propitia Divinitate innumera per omnem Franciam & Galliam habeantur sub regulari disciplina alma utriusque sexûs Cœnobia. *Et ex primario ejusdem Cœnobij Instrumento patet*, eam interpositam fuisse conditionem, ut Religiosi tramitem Religionis sanctissimorum virorum Luxoviensis Monasterij consequerentur. *Neverò quis putet, S. Columbani Instituta exclusâ S. Benedicti Regulâ hoc loco intelligenda esse, occurrit Privilegium dicto Monasterio in Synodo Suessionica anno* DCCC. LXVI. *concessum, in quo hac leguntur:* Bernardus Abba ex Monasterio Sollemniaco nuncupato.... innotuit Regiæ dignitati nostræque Synodo residenti, qualiter vir venerabilis atque beatissimus ELEGIUS Viromandensis Ecclesiæ Episcopus, amore supernæ hereditatis accensus, Cœnobium ipsum in Lemovicino rure quod Sollemniacus vocatur, in honore omnipotentis Dei & veneratione beatorum Apostolorum Petri & Pauli, ac Martyrum Dionysij & sociorum ejus, Crispini atque Crispiniani, necnon & Pancratij, seu & Confessorum Martini, Hilarij, Medardi, Remigij & Germani, suo opere ædificare fategit, Monachósque ibidem instituit, qui & Divinam in eodem loco exercerent militiam, & pro Ecclesiæ totius statu supernam implorare decertarent clementiam: & quomodo per testamentum firmissimum propria sanctissimáque sua manu atque aliorum qui in suo testamento releguntur Episcoporum sanctorum corrobavit devotissima atque promptissima voluntate, idem Monasterium Monachis in eodem degentibus ac successoribus eorum in venturis generationibus jure tradidit Ecclesiastico necnon hereditario: Eo videlicet tenore, quatinus sub tuitione, atque quem trito sermone mundeburgo vocant Dagoberti Regis qui tunc temporis apicem Regni tenebat, & successorum ejus, sine aliqua contradictione sive aliquorum hominum infestatione in facultatibus eorum viverent, & normam S. BENEDICTI inviolabiliter tenerent. *Lege Martini Papa Privilegium* * *anno* DCCC. XXCV. *eidem Monasterio concessum.*

Situs & Regula.

Sirmond. Tom. 3. Conc. Gall. p. 301. ex autographo.

* ibid. p. 320.

5. *Quanta verò Monastica religionis perfectio in eodem Cœnobio antiquitus viguerit, præter ea qua superiùs retulimus, declarat Audoënus in lib. 1. Vita S. Eligij cap. 16.* Quo in loco, *inquit*, ipse accessi, & tantam sacræ Regulæ observantiam vidi, ut pæne singularis sit vita eisdem Monachis præ ceteris Galliæ Monasteriis, *&c. Pridem ejusdem sancta Regula cultus ibidem sub Congregatione S. Mauri reflorescere cœpit.*

Lege To. 2. Hist. Chesnij, p. 400.

PROLOGUS AUCTORIS.

1. CUM sit studium Gentilium sua figmenta & vanos ritus errorum luculenter aptare obscœnis carminibus, eáque commendent in perpetuam memoriam sibi subsequentibus; cur ego sileam, nec proloquar manifesta opera Christi, quæ innumerabiliter per Sanctos suos non desinit agere virtute Divina, cùm possim vera effari in laude magnifici Dei, qui tantam honorificentiam præstat famulantibus sibi tam mirifica operando?

Circ. An. DC.LXIV. Sept. III.

INCIPIT VITA.

Remaclus nobilis Aquitanus in Sollemniacensi Monasterio educatus.

2 IGitur ex Aquitaniæ partibus oriundus fuit vir per omnia vita & nomine venerabilis Remaclus[a], parentibus nobilis, sed fide nobilior. Pater ejus dictus est Albutius, mater verò Matrinia est vocitata, secundùm sæculi dignitatem in facultatibus rerum admodum pollentes, sicut traditio possessionum ejus ad nos facta testatur. Qui cùm enutritus à parentibus sublimiter, prout illis suppetebat plurima copia sæcularium facultatum, jam bonæ indolis totius suavitatis fructum ferentem, tradunt eum B. Eligio[b], viro in omnibus meritis præferendo sacris institutionibus Monasticæ disciplinæ instruendum Sollemniaco Monasterio, quod ipse Pater pio opere in suo proprio solo construxit. Intantum enim adhæsit sancti viri monitis, ut non solùm non fieret segnis exsecutor verbi Divini, verumetiam intantum crevit in eo virtus Divina, ut maxima ibi exempla religiosæ conversationis monstrando, in vigiliis pernox, in orationibus continuus, in abstinentia præcipuus, in universa morum probitate præclarus eniteret. Adeout prædictus vir omnem curam gregis sibi commissi illi traderet, & seipsum servitio palatii, sicut compellebatur, sollicitus exhiberet.

In aulam evocatus fit Sacerdos.

3. Post aliquantum verò temporis fama vulgante per totam Galliæ provinciam auditum est de vita & & actibus beati viri sæpe memorandi Remacli, & ad aures Procerum qui tunc temporis palatio præerant, perlatum est, quòd tanta ac talis arbor germina protulisset. Nec potuit volente Domino lumen irradiatum gratiæ ejus sub modio occultari, sed ut splenderet omnibus in proposito fidei commanentibus, lychnus superpositus est candelabro, ac denudatum est in Regalibus aulis tam magnificum virum non debere præsentiæ Regis abesse, ut ejus prudentiâ disponerentur regni negotia. Unde factum est, ut evocatus honorificè, ut decebat, ad limina perduceretur palatii, magnum omnibus futurus solamen, sicuti postea eventus rerum perdocuit. In tanta enim est habitus dignitate, ut infulas Sacerdotales adeptus, acclamante populo dignum fieri talem Doctorem Præsulatûs gerere officium, qui tantam gratiam à Deo percepisset, ut etiam in necessitate omnibus subveniret.

Episcopus deinde Tungrensis.

4. Interea vir Dei sancto Spiritu plenus, ordinante Dei providentiâ subrogatur Tungrensium[c] Sedis Episcopus[d], ut verbi semina in plures funderet, quæ in semet diu manentia occultabat. Quis verò enarrare sufficiat quanta illi fuerit cura pauperum victûs, cùm sit factus orphanorum pater, viduarum pius adjutor, infirmorum benignissimus consolator, omniúmque necessitatibus largissimus procurator? Virtus itaque humilitatis tanta in eo refulsit, ut cunctis inferiorem se cuperet æstimari, quò fieret juxta Apostolum forma omnibus, ne incideret in illius sententiæ opprobrium, ne fortè aliis prædicans ipse reprobus efficeretur.

S. Trudo ab Angelo de adeundo Remaclo admonetur.

5. Nec prætereundum præterea puto, immo magis est explicandum, quòd vir Deo plenus, etiam præscius futurorum fuit, quod sibi collatum munus Divi-

a Remaclus in diœcesi Biturica *nativitatis exordia sumpsisse* ab Harigero dicitur.

b Harigerus & Notgerus scribunt: *Educatus est puer sub* B. Sulpicio, *in cujus veneratione constat ab eodem sancto viro plurimas in nostra diœcesi postea adificatas Ecclesias. Postea jam adultus beato traditur Eligio.* De conditu Sollemniaci Monasterii in Observat. præviis egimus.

c Id est Trajectensium. Nam licet Episcopalis Sedes ex urbe Tungris Trajectum à B. Servatio Episcopo translata fuisset, ut latè & eruditè docet Henschenius in Diatriba de Episcopatu Trajectensi; nonnumquam tamen prioris Sedis nomen Episcopis Trajectensibus attributum legitur. Ex civitate Trajecto vulgò *Maëstrich*, ad Mosam, postea Sedes Leodium auctore S. Hucberto migravit.

d Nimirum post abdicationem S. Amandi, uti Harigerus & Notgerus hoc loco rectè habent, non verò post Landoaldum, quem Notgerus in Vita S. Landoaldi suî non satis memor, Ægidius Leodiensis Canonicus, & alii nonnulli Episcopum perperàm fingunt, & Amandum inter Remaclúmque medium collocant. Amandus anno circà DC. L. Trajectensem Pontificatum abdicavit, ut in ejus Actis anno 679. dicemus. *Multo tempore Pontificalis Sedes vacavit*, si Harigero fides est, qui Remacli ordinationem non bene dilatam scribit ad principatum Sigiberti, siquidem Sigibertus Austriæ Regnum ante Amandi promotionem administrabat. Post Amandi abdicationem aliquamdiu dilatâ successoris electione, tandem cùm ad resumendas habenas Amandus adduci non posset, Remaclus anno circà DC. LII. suffectus est.

na fuisse revelatione manifestissimè comprobabitur. Qui dum felicissimo cursu pro Ecclesię gubernaculis cura pervigili, prout erat devotus, quotidie attentiùs decertaret, quatinus Largitori omnium quos poterat à luporum faucibus eripere commendaret, ut reportans veniente Christo manipulos, mercedem operis commissi, glorię immarcessibilem coronam percipere mereretur; contigit ex Hasbaniæ finibus beatum TRUDONEM* puerili adhuc ætate florentem primos boni operis uberrimos emittere fructus. Et quia erat ex magna prosapia natalium ortus (sicut schedula gestorum illius commendat) enutriri paullatim in eo igne Divini amoris accenso virtutum copia cœpit. Ad hoc enim usque Spiritûs-sancti gratiâ tactus est, ut voto se obstrinxerit, si aliquando sacros apices plenè addisceret, in suo proprio Ecclesiam deberet construere, & ibi Domino jugiter famulari: quod postea Christo auspice sollemniter adimplevit. Nam dum tali flagraret desiderio, visione nocturna corripitur, & Angelica admonitione perdocetur in hæc verba: Frater Trudo, scito vota tua, quibus te obligasti à pueritia, & preces quas humiliter fudisti, in conspectu Dei cæli esse acceptas: & quidquid in animo tuo boni desiderii versatur, ipse tibi præbebit assensum. Nam sapientia implebit cor tuum, & erudiet te mandatis suis, ac monita sua exarabit in secreto pectoris tui, & ut concupieras ad Ecclesiasticæ dignitatis pervenies gradus: quia petitio tua justa est, placitáque Deo. Adjecit quoque idem vir vultu fulgenti affari eum: Surgens igitur perge ad B. Remaclum Pontificem Tungrensis Ecclesiæ, qui est haud procul à loco quo nunc es: illi enim revelavit Deus omnia quæ tibi conveniunt agere, ipséque diriget gressus tuos ad omnia quæ desiderat anima tua.

CIRC. AN. DC. LXIV. SEPT. III.

* Vita infrà.

6. Quo audito vir Deo confisus de visione Angelica surrexit properè gaudens, & cœpit veloci gressu tendere ad locum, ubi sanctus vir eo tempore in cura regiminis desudabat. Cúmque non longè esset à villa ubi Domnus Antistes residebat cum suis famulis, ilico cognito per Spiritum, sicut antea illi fuerat cælitus nuntiatum, ait pueris suis: Surgite in occursum viri Dei qui ad visitandum nos venit, & cum omni reverentia eum excipite & ad me introducite: ite velociter jam enim appropinquat. Illis ergo jussa perficientibus perduxerunt eum ad Episcopum. Intuitus autem eum pius Pater continuò surrexit & ruit in oscula, flens largiter præ nimio gaudio super collum ejus. Cúmque vellet electus puer se sacris vestigiis ejus provolvere, elevavit eum cum humectatione genarum talia prosequendo: Sit tibi, Domine JESU bone, visitator animarum, gloria, laus & jubilatio per immortalia sæcula sæculorum, qui voluisti nos in hac die confortare de visitatione famuli tui. His dictis adjecit ad hæc beatus Sacerdos dicens: Sed & tu, fili mi, sis benedictus à Deo altissimo, qui te dignatus est ad nos dirigere: ipséque posthæc adimpleat omnia quæ desiderat anima tua, perficiens voluntatem cordis tui. Scito ergo quia ab hac hora filius mihi vinculo caritatis conjunctus eris, & ego spiritualis Patris tibi perenniter jura retinebo. Mihi enim servo suo revelare dignatus est Deus cuncta quæ sunt in animo tuo, & quidquid super hoc agere te oporteat à me perdoceberis: quia uti jam effatus sum, sermo Dei ad me factus est. Ego namque per Spiritum didici, quòd in pueritia tua jurejurando firmasti Ecclesiam in tua hereditate auxiliatore Deo construere, & ibi omni assiduitate Christo militare. Unde scias te beato Protomartyri Stephano possessiones tuas tradere, ibíque ab inhabitantibus perfectè Scripturas sanctas percipere: posthæc remeabis cum honore plenus doctrinâ ad locum tuum, ac sicuti pollicitus es, ædificabis Ecclesiam in quo volueris loco.

A Remaclo exceptus, de agendis informatur.

7. Hæc & alia exhortationis verba à præfato venerabili Remaclo commonitus est sacratissimus puer, quem deosculans diutissimè Pontifex dimisit in pace, inquiens pueris suis: Deducite eum cum magna reverentia, quia Dominus respicit cor* ejus. Illi verò velut negligentes propter habitum indumenti derogare ei cœperunt dicentes: Ecce quàm vilis factus est hodie dominus noster, qui istum pauperculum tam deformia vestimenta habentem juxta se collegit, ac ei

Trudo ab Episcopi ministris deridetur.

* al. iter

Circ. An. dc. lxiv. Sept. iii.

tantum honorem exhibuit. Cúmque derogarent ei tacitis hujuſcemodi verbis, iterum per ſecretum nuntium, qui illi diuinitùs miſſus ſemper aderat, commonitus vir Dei increpavit eos durè talia fando: O infelices, quare ad vultus hominum reſpicitis & ad vilia indumentorum tegmina, cùm magis mentes hominum actúſque dijudicet Inſpector animarum noſtrarum? Agite ergo pœnitentiam erratuum veſtrorum, quia inſipienter locuti eſtis. At illi provoluti pedibus ejus veniam precabantur fatentes: Ignoſce nobis, pie Pater, quia ignoranter peccavimus: parce delinquentibus quod inſipienter egimus. Et ille: Data ſit, inquit, vobis à Deo indulgentia, ſed videte ne ulteriùs tale crimen incurratis.

8. Ad comprobandum itaque quanti meriti vir iſte fuerit, cui intantum famulabantur Angeli Dei, ut abdita ſecretarum rerum, quæ in conſpectu Conditoris retinebantur, huic fierent manifeſta ac præjudicio ejus diſponerentur; ſupramemorata adnotare curavi, ne aliquis perverſæ mentis aut diaboli arte deceptus detrahere audeat (quod fieri non credo) tam magnificum & electum Chriſti militem, talenti crediti ſervatorem, & cum lucro ad Dominum gemina dona ferentem. Quis enim enarrare ſufficiat, quàm ſanctè & juſtè dereliquo converſatus, quantáve ſollicitudo illi cuſtodię debitæ fuerit, monendo ſcilicet omnes ut à lenociniis hujus mundi ſe abſtinerent, à curis ſæcularibus greſſum retraherent, in lege mandatorum Dei perenniter durarent? His & ejuſmodi adhortationibus creditam ſibi plebem in timore Dei vel amore confirmans, majore cœpit animi alacritate flagrare, quò liberiùs ſive devotiùs cor erigere ad contemplanda cæleſtis vitæ paſcua valuiſſet.

Remaclus auctor eſt Sigiberto condendi Stabulenſe Monaſterium.

9. Interim dum in hoc tenore propoſiti, fide accinctus, ſpe munitus, caritate fundatus perſeveraret, contigit Deo favente jubere piis Principibus Francorum Sigiberto Rege & Grimoaldo Duce ex voluntate Dei & conſilio Optimatum ſuorum, ut conſtruerentur infra foreſtem Monaſteria [a] ſita in pago qui Arduenna dicitur, cognominata Stabulaüs* ſive Malmundarium* in quibus commanerent religioſi Monachi, qui ſpiritualiter inibi Chriſto famularentur, & pro totius ſtatu Regni & Regis ſalute vel filiorum, ſive curam Regni exercentium, omnipotentem Dominum exorarent. Tunc cœperunt ædificari attentiùs, & ut adſolet in tali opere, virtus Divina ſubſecuta eſt, proſperóque ſucceſſu velociter adimpleta ſunt. Cúmque adeſſet tempus ut Eccleſiæ novâ materiâ ornatæ dedicarentur, mittens præfatus Rex ad B. Remaclum Epiſcopum, quia alterum eorum, id eſt Stabulaüs ad ejus pertinebat diœceſim; alterum verò, id eſt Malmundarium, quia ad Metropolim reſpiciebat, cum conſenſu Chuniberti qui erat Metropolitanus Agrippinæ, evocavit eum, ut ſicut conveniebat ejus miniſterio eas dedicaret. Quod ſanctiſſimus ilico obaudiens, cum magna diligentia explevit opus ſibi commiſſum, quod ejus dudum diſpoſitione fuerat actum: quia cùm eſſet Regi & primis palatii propter maximam ſanctitatem vicinus ac amatus, nihil præcipuum abſque ejus conſultu fiebat. Unde actum eſt, quia tam carus eis habebatur, ut Miſſarum peractis ſollemniis traderet

a

* *Stavelo*

* *Malmedie*

[a] Apud Harigerum cap. 50. Remaclus *Cœnobiorum plurimorum fundator, & diſcipulorum multorum*, quos inter Theodardus, Lambertus ſed hic perperàm, Hadelinúſque cap. ſeq. numerantur, *pater & inſtitutor* fuiſſe dicitur. Idem Auctor cap. 54. vocat Remaclum Proviſorem & Inſtitutorem Cœnobij, à Sigiberto Rege *in honore Apoſtolorum Petri & Pauli, ſanctique Evangeliſta Iohannis* conditi, *in loco qui vocatur Caſacongidunus ſuper Seſmarum fluvium*: (ubi hactenus Prioratus in vico *Cougnon* vulgò appellato, inter Chinium & Bullonium, *Chiny & Boüillon*) *quem locum tandem faſtidiens, quòd undique premeretur à circumhabitantium & potentium turbis; conveniens ſuper hoc Sigebertum Regem, ut in Arduenna partibus, loco qui Stabulaus nominatur, Cœnobium conſtrueretur, precibus obtinuit: cujus operis à præfato Rege Proviſor & Rector eſt inſtitutus.* Cùm Arduennæ ſaltum luſtraret, *reperit loca idolatria quondam mancipata*, inquit Harigerus cap. 55. *Et quia eumdem locum à ſuperſtitionum emundavit pollutione, Malmundarium, quaſi à malo mundatum, placuit vocitare. Oratorium illic ædificavit* &c. Idem cap. 56. *Quia verò Cœnobium illud in Colonienſi parochia fuerat fundatum, ad aliud quod ſua Diœceſis limite clauderetur, ſe contulit conſtruendum*, in loco ſcilicet cujus *vocabulum erat Stabulaüs ob confluentiam ferarum undique illuc vel ad potum vel ad paſtum concurrentium, velut ad ſtabulum inditum.* Utrumque Monaſterium anno vi. Epiſcopatus S. Remacli hoc eſt anno Chriſti dc. lxviii. inceptum, poſt annos tres dedicatum eſt, uti ex MS. Chronico Trudoniano Henſchenius in Comment. ad Vitam Sigiberti Regis §. 10. die 1. Febr. probat. Perſtat uſque hodie utrumque Monaſterium Ord. S. Bened. de his aliàs.

ei prædicta loca jamdictus Majordomus Grimoaldus ſua ditione cuncta ordinari, & Monaſticæ vitæ inſtituta illic ſervari. CIRC. AN. DC. LXIV. SEPT. III.

10. Poſt non multum verò temporis impetravit tandem à Rege, quatenus relinquens ſucceſſorem [a] poſt ſe in ſede Pontificali, ut diu deſideraverat, hunc eremi locum adiret, & ibi ab hominibus remotus ſoli Deo vacaret. *In Monaſterium ſe recipit.* Quantus autem luctus de abſceſſu Paſtoris fuit, quámque mæſtos reddidit quibus ſemina vitæ contulerat, cùm viderent orbatos ſe eſſe diſceſſu Doctoris & Patris. Aiebant ergo: Quid facturi ſumus nos miſeri, qui talem amittimus Paſtorem? Unde recipiemus conſolationem, cùm ipſe eſſet conſolator & munimen? Unde nobis ſpes cùm deſtituimur tanto Paſtore? Hæc & his ſimilia cum ejulatu proclamantibus, commendans eos opifici Deo, ſæculum omne pro nihilo reputans, uni Domino placere deſiderans, Monaſterium petiit, ſolitariam concupiſcens ducere vitam.

11. Audientes autem hoc religioſi viri vel è vicino ſeu ex remotis undique partibus, cœperunt confluere ad doctrinam ejus, videntes ſapientiam Dei eſſe in eo ad perficiendum quæcumque juſta & digna Deo accepta habentur. *Monaſterium cenſu & perſonis auget.* Nam ita erat aſſuetus in operibus Divinis, ut nullum omnino pertranſiret tempus, quo non eſſet pſalmis vel orationibus ſive lectioni intentus. Manens itaque pervigili cura abſque ulla reprehenſione in Monaſticis documentis, multos virorum nobilium animos convertit, ut imitatores fierent illius vitæ, cujus erat doctrina perfecta: quia quod ore docebat, opere adimplere curabat. Unde factum eſt, ut creſcente religione creſceret etiam cenſus ejuſdem Eccleſiæ in uſus ibidem ſervorum Dei famulantium. Nam audientes cultum hujuſmodi Religionis jamdicti piiſſimi Principes, evocantes B. virum, tradiderunt ei ex ipſa foreſte duodecim leugas [b] in longitudine, ſimiliter & in latitudine: in quo ſpatio nullus contradictor exſiſteret ſuæ ditioni vel ſuccedentium ei, ut quietè Deo militarent: necnon etiam affirmaverunt teſtamento cum ſigillis Imperialibus, ut ſtabile illud omni tempore duraret: quod Pater ſanctiſſimus ſuſcepit libenter, ac tenuit conſtanter. Verùm non multo poſt ipſum ſpatium abbreviare ſtuduit, ut ſine impedimento fieret ſequacibus, & ſine ullo obſtaculo Rectores loci poſſent ſervare: quod ad noſtrum uſque tempus inconvulſum durare videtur. Patris ergo monitis devoti obſequentes diſcipuli, inſtitutiones Regulares haud ſegnes exſequuntur, prout Doctorem ſuum prorſus omni hora videbant laudibus Divinis attentiùs inhærentem, ac diu propoſiti vota ſervantem. Hiſce palæſtricis diſciplinis diutiùs immorantes, tandem repromiſſam gratiam Domino, ut credimus, tribuente indepti ſunt.

12. Is autem pius Sacerdos in agonis triumpho poſitus, armatus fide contra nequitias ſpirituum immundorum ſi qui conati ſunt adverſum religionis Divinæ cultum obſiſtere, votúmque animi ejus, prout erat in Chriſto ſtabiliter fundatus, dejicere, ſtudebat magnopere hoc irrumpere continuis Scripturarum documentis, orationi inſtando, jejuniis carnem macerando, vigiliis pernoctando, eleëmoſynas largiendo, exemplis potiùs quàm verbis illud Apoſtoli proclamans: *Mihi vivere Chriſtus eſt & mori lucrum.* *Moritur ac ſepelitur.* *Philip. 1. 21.* In hac ergo conſtantia animi immobiliter perdurans, tandem accumulatum, ut ita dixerim, boni operis olim ſibi traditum talentum Exquiſitori ſuo reddere cupiens, maximè cum voce Domini audita clamantis ad ſe ac dicentis, Euge ſerve bone & fidelis, quia ſuper pauca fuiſti fidelis, ſupra multa te conſtituam, intra in gaudium Domini tui; *Matth. 25. 21.* hujus optati gaudii compos fore * deſiderans, & has preces quotidie perſolvens, ultimo jam ſenio feſſus, valedicens omnibus eóſque opifici Deo commendans, metam

* eſſe

a *Ex permiſſu Regis*, inquit Harigerus cap. 57. *& Principum & Cleri ſibi commiſſi, totiúſque plebis aſſenſu*, S. THEODARDUM *probabilis vitæ virum ſibi ſuccedere inſtituit, & in Stabulaüs Monaſterium ſeceſſit.*

b Id Sigiberto Regi acceptum refert Harigerus, cap. 59.

Circ. An. DC. LXIV. Sept. III.

mortis attigit, beatámque cælo animam reddidit[a]. Cujus corpus, ut decuit, honorificè cum hymnorum dulcibus melodiis sepulturæ traditum in magno servatur honore, præsertim cùm floreant ibi plurimarum virtutum insignia ad laudem & gloriam nominis Christi, qui sibi fideliter servientibus innumera dona conferre dignatur[b]. Celebratur autem Depositio ejus tertio Nonas Septembris, regnante Domino nostro JESU-CHRISTO, cui est laus, gloria & jubilatio per immortalia sæcula sæculorum, Amen.

MIRACVLA S. REMACLI.

1 Post expletum namque gloriosissimi agonis omnibus sæculis laudabilem triumphum, quo deposito carnali indumento immarcessibilem gloriæ idem nactus est coronam, ad comprobandum quanti meriti, quantæque sanctitatis beatus vir iste fuerit, noluit pius Dominus occultum manere quod apud illum non latebat; sed fieret quoque hominibus clarum quanta gloriâ ille polleat in cælis, cui tanta miracula quæ nostris adspectibus concessa sint videre, præstat agere in terris. Non enim audemus silere quæ novimus, ne quasi desides & tardi ad opera Christi enarranda vel miranda dijudicemur. Verùm nec alia nisi ea quæ relatu veracium hominum didicimus, vel ipsi oculis perspeximus dicere volumus, ne culpâ mendacii arguamur. Unum ergo illius miraculorum in exemplum referamus, ut pòst faciliùs reliqua credibilia esse comprobemus.

Contractus sanatur.

2. Eo namque tempore quo fabrica Ecclesiæ nostræ agebatur, contigit adesse ibi quemdam Joseph nomine, qui tam curvus erat, ut supra genua incumbens caput sursum erigere non posset; sed neque penitùs immobile uno in loco tenere diutiùs valebat. Qualiter autem illi acciderit referebat, quia dum esset solus positus cum suo equo in campo vicini sui, ejusque herbam injustè depasceret, à fulguris igne divinitùs percussus, ita exustus est, ut mox capite deposito curvus videretur. Quadam verò nocte quæ Dominica dicitur, dum ad persolvendum Divinum Officium Fratres devoti insisterent, ecce idem debilis in pavimento Templi proruens, magnis clamoribus totam Ecclesiam replevit, intantum ut præ nimio pavore hi qui ad vigilias observandas aderant, veloci cursu loca altaris irreverenter irrumperent, nescii quid illis agere conveniret. Interea religiosi Monachi hymnos matutinos sublimiter in laude Dei prout erant assueti percelebrantes, veniunt videre quid clamosis vocibus languidus pateretur: eúmque intuentes, perspiciunt omnem nodositatem membrorum illius dissolutam, & in pristinum robur artus corporis redivivo gressu firmiter erectos. Sciscitantibúsque quomodo id actum sit, adstruebat vidisse se quasi faculam ardentem à lecto beatissimi Pontificis processisse, ac se subitò irradiâsse, & omnem illam debilitatem, proprióque statui restituisse: mirúmque in modum cernens omnem plagulam ignis illius qui à fulgure processit abstersam, non solùm similem reliquæ carni, sed etiam candidiorem, immo & saniorem; & qui aliorum manibus vehiculis in Ecclesiam deportatus fuerat, ipse jam corpore sanus cœpit iter gaudens veloci gressu carpere, & adminiculo alterius non egere. Tunc devoti Monachi sollemnes laudes Deo & S. Patrono exsultantibus animis referunt, quòd talia per eum dignatus sit ostendere ad laudem nominis sui. Servantur etiam baculi vel scabelli ipsius sanati vel plurimorum ibi sanitatem reci-

a Quo anno? obscurum. Henschenius in Comment. ad Vitam Sigiberti Regis §. 10. die 1. Febr. Remaclo Pontificatûs Trajectensis non invalidis adductus argumentis tribuit annos decem. Annos minimùm duos Stabulai solitarius supervixit: unde anno circà DC. LXIV. ejus obitum collocamus. Corpus ejus sepultum est in Ecclesia seu Oratorio S. Martini, sicuti Norgerus Harigerúsque testantur.

b Addit Harigerus cap. ult. *Successit illi in Monastico regimine* PAPOLENUS *vir Apostolicus, deinde* SIGOLINUS *B. Patris judicio aquè approbatus; subinde* GODUINUS, *annis & morum maturitate grandævus, qui etiam sancti viri corpus transtulit, & in Ecclesia B. Petri locavit, lectulúmque ejus auro argentóque decoravit.* Eadem habet Norgerus.

pientium, pendentes ad januas Ecclesię in monimentum virtutum Christi, ut videntes enarrent magnalia ejus. Circ. An. DC.LXIV. Sept. III.

3. Alio itidem tempore quidam ferro vinctus veniens, ilico ubi cancellos attigit, statim ferrea vincula ita disrupta sunt, ut à loco in quo æger jacebat usque ad locum lectuli in quo sacratissimus cinis antè jacuerat, in pavimento corruerent, & homo incolumis permaneret. Perstrepentibus omnibus ac mirantibus qui aderant, vident absolutum à vinculo quem paullò antè ferreis manicis viderant adstrictum; talíque gaudens munere cum gratiarum laudibus reversus est in domum suam cum pace. Vinculatus solvitur.

4. Per idem ferè tempus fuit quædam femina ex Hasbanio orbatis luminibus, quæ longa ægritudine his tenebris circumdata detinebatur. Hæc correpta nocturna visione admonetur, ut mittat qui perferat ad eam ex fonte viri sancti, & ex hoc bibat, & oculos abluat: quod ut fecit statim visum recepit. Cæca illuminatur.

5. Nec illud silendum æstimo, quòd quidam homo nomine Amalgerus, dum tempore messis ad spicas recondendas die Dominica quæ liberiùs absoluta est à servili opere, insudaret attentiùs operi sibi competenti, nec daret honorem Deo cessando ab operibus cum sua conjuge plaustra onerans, ac domum recondenda deducens, contigit unam ex festucis oculum dextrum ejus illidere, subitóque luscum eum reddere. Hoc dolore oculo amisso, altero quoque orbatus remansit. Cúmque esset circumdatus tenebris, diu in hac cæcitate mæstus tristísque æger perdurabat: tamen non diffidens de misericordia Dei, suffultus ducatu alterius, plurima Sanctorum loca circuiens, precabatur eorum suffragiis sibi dari sospitatem. Huic itaque labori insistens, quadam nocte sopori deditus meruit audire responsum, quòd non alicubi esset illi salus præstanda, quoadusque ad Memoriam veniret sanctissimi Confessoris Christi. Quo comperto gaudens de Divina admonitione nocturnis remotis silentiis alacer à somno exsiliens, veloci cursu diversa peragrans loca, tandem in sabbato pervenit ad optatum diutius locum. Nocte verò sequenti, quæ Dominica dicitur, dum Fratres ex more vespertinos hymnos sollemniter cantant, ecce totam subitò replet debilis Ecclesiam vocibus, itaut omnes agnoscerent Dei adesse virtutem. Quo cognito Servi Dei extollunt sublimiter ora in laudibus Christi, qui concessit illis videre magnalia ejus: expletóque cantu venerunt videre opera Divinę gratiæ in membris infirmi jam clarè videntis omnes circumquaque se intuentes. Considerantibus ergo referebat, quia viderat à loco mausolei instar radiorum Solis fulgurantem lucernam, illíque tam aures quàm caput omne concussisse & tenebras abstersisse, luménque dedisse. Surgénsque à loco quo prostratus jacuerat, ab Ecclesia lætus egreditur, viam carpens, & viæ ducem ulteriùs non requirens. Nec multò pòst perlustrante circumquaque fama pervenit hoc factum mirabile ad aures invictissimi Principis LUDOVICI ac Procerum ejus; sed & is qui cæcus fuerat ab his quibus jam cognitus habebatur ei ostenditur, narrans qualiter visum receperit per merita sanctissimi viri, atque multimodas gratias retulit Imperator omnipotenti Deo, deosculans lumina illi Divinitus restituta; immenso quoque replebatur gaudio, quòd in diebus suis tanta miraculorum insignia per Militem suum dignaretur ostendere Deus. Quidam ob violatam Dominici festi religionem cæcatus, lumen recipit.

6. Illud etiam non arbitror reticendum miraculum factum in loco, qui ab incolis commanentium Dervus [a] nominatur. Hujus rei talis fuit occasio quam narro. Erat enim Abbatis nostri, qui tunc temporis ambobus præerat locis, permaximum omnino studium ut in superiùs denominato loco Regularis cresceret cultus, quia ad ejus usque tempora Canonici insudabant, fecerátque seniores Fratres ex nobis illic commorari, qui suaderent eis

a De Monasterio Dervensi diœcesis Catalaunensis in Campania, dicemus in Vita Sancti Bercharii Abbatis infrà.

Circ. An. DC.LXIV. Sept. III.

omnem Ordinem Regularem firmiter tenendum jugitérque observandum. His disciplinis intentus contigit adesse festivum Doctoris nostri diem. Cúmque adhortationibus Rectorum eos docentium de actibus beatissimi Antistitis cognovissent, unà concordi animo vigilias devoti ex more spondent celebrem ducere noctem. Interea dum hæc aguntur, evenit Deo favente adesse ibi quemdam contractum membris omnibus, ut viderentur plantæ pedum illius conjunctæ femoris loco. Isque magnis precum cœpit conatibus insistere, quo possit in Ecclesiam supplex, pernox Dei pietatem exspectare: quia dicebat diu cælitùs sibi esse nuntiatum inibi affore Monachos à partibus ipsius Sancti, qui excubarent in excubiis vigiliarum ipsius noctis, illícque se debere sciret sanitatem recipere. Hac visione in fide confortatus securè in Templo pernoctans erat; & ecce statim, ut silentium quietæ noctis omnia capiunt, æger jacens inquietat repentinis clamoribus somnum capere desiderantes, surgentésque, ut ita dicam, inviti ad percelebrandum officium, intrant jam læti de consolatione Domini. Perfectis ergo diutinis precibus adeunt perspicere mirabile factum, ægroti membra in pristinum gradum restituta. Interim aguntur laudes, iterum excitantur attonitis auribus supplicia vota: quia etiam in longinquo positis non defuit Sancti memoria illis. Interrogatus autem qualiter illi visum fuerit, retulit se vidisse quemdam geroprepem[a] vultum Angelicum ac fulgidam speciem gerentem, aforis Ecclesiam ingredientem, eíque manum porrigentem, & salutem præstantem; talíque curatus modo gratulabundus cœpit iter carpere; & qui antè aliorum deportatus fuerat manibus, proprio jam gressu restituto ivit domum suam cum pace.

Mutæ loquela restituitur.

7. Interea non tacebo quòd quædam femina nomine Rothlindis ita muta permanserat, ut nec signum locutionis in ea cognosci potuisset ullum. Hæc itaque ad sacratissimi diei festa vigiliarum pii Patris adveniens, vigilans erat, præstolabatúrque pietatem omnipotentis Dei ac motibus animi prout poterat precabatur sui misereri. Quam intentam hujus anxiæ perturbationis virtus Divina circumtegit, & inter popularem turbam, quæ esset quæ plus ceteris solamine eguisset, clementia eximii Patris recognovit. Convenientibus siquidem omnibus qui aderant ad sacras vigilias observandas in Ecclesiam, devotissimis servis Dei cum omni diligentia & sublimitate laudum nocturnum officium persolventibus, adest visitatio superna, quæ laborem eorum non patitur esse vacuum: sed ut confirmaret fidem & pios actus eorum, debilem quam spiritus immundus ita mutam reddiderat, ut à nativitate sic permanens nullum penitùs verbum emittere videretur, ecce subitò miram rem vidimus, sic loquacem effectam, ut nullus nostrûm rectiùs loqui nec verba formare posset: & ita gaudens de munere Divino effecta, gratulans & laudans Deum ac S. Patrono grates dignas referens rediit sospes domum suam cum pace.

Invasor prædii pejerans decalvatur.

8. Præterea in memoriam venit, quòd quidam homo prava animi voluntate deceptus terram ejus injustè abstulit, atque in suum dominium usurpare tentavit. Comperto verò nostri quòd talia ille iniquus præsumeret, corripiunt eum blandis hujusmodi verbis, quia ei non competeret contra Sanctum Dei tam injustam rem agere, ut ei res suas violenter vellet auferre. Ille autem nihil cunctatus, immo ad terminos loci cum defensoribus suæ partis adveniens, protestatus est sub testificatione jusjurandi falsator testium, quòd magis conveniret suæ ditioni pars illius terræ quàm partibus Ecclesiæ nostræ. Verùm & imprecatus est sibi ita exprobrando: Sic subveniat mihi in necessitatibus meis meritum illius

a Id est senem venustum, γέρων senex, πρέπων decorus.

Sancti,

Sancti, & sic maneant capilli in capite meo & pili in barba mea, quomodo ego rectè dico & mea esse judico. Sicque ab ipsa hora, sicuti ipse postulavit, sine capillis & barba glaber remansit. Etiam subsecuta nocte ægritudine adeo oppressus est & languore confectus, ut ungues ejus & pili corporis divellerentur, talique labore adstrictus non solùm terram quam vi tollere voluerat reddidit, sed etiam duplicatam restituit: attamen capillis & barba quanto supervixit tempore caruit. Circ. An. DC. LXIV. Sept. III.

9. Alius etiam voto se obligans unum delegavit arietem ad Ecclesiam sanctissimi viri se daturum vita comite: quem diligenter custodiens, jámque adultum festivum diei tempus exspectans, cum eodem ariete cœpit tendere ad locum nuper mente destinatum. Cúmque jam vicinus esset Monasterio, illúdque eminùs adspiceret, voluntas animi ejus diu servata antiqui hostis insidiis pulsata paullulùm substitit, & in partem alteram divertens, pignus quod sponte dederat abstulit, & in suos usus convertere præsumpsit. Namque adveniente nocte epulas sibi de eodem bidente parans, non discedit, donec cum suis omnem animalis consumeret carnem: consumptóque epulo memor dominus stultissimi voti in quo adstrictus tenebatur, miser digno ultus est judicio. Nam ita illi os & vultus pæne ad aurem usque mansit retortus, ut cerneres eum deformitate fœdatum, criminosúmque se omnibus intuentibus præmonstrantem, votíque reum se proclamantem. Itaque deformis abscedens tali signo quamdiu vixit cunctis se notabilem præbuit. Votifragus punitur.

10. Fuit præterea quædam Ermenrada nomine, per tres menses amisso lumine cæca, quæ admonita in somnis est, ut aliquod votum Sancto committeret, ac ille visum illi redonaret. Et licet rebus pauper, fide tamen integra mansit, nam pæne nihil aliud reperire potuit caput suum nisi præcingentem candelam, quam per gerulum suum mittens postulavit totis nisibus: quo accensam ante sacrum sepulcrum poneret, & ibi quamdiu duraret inexstinguibilis permaneret. Quæ lucerna manibus hominum aptata ut officium splendendi amisit, lux diu negata extimplo cæcæ debili est reddita, & ipsa pristinæ sanitati est restituta. Cæca visum recipit.

11. Inseram quoque huic narrationi aliud miraculum quod pluribus habetur notum, quia non plus ex hoc quam biennio constat impletum. Quidam etenim homo nomine Lungul à conjuge sua quam ægritudo diuturna usque ad mortem perduxerat, postulatus est ut fibulas argenteas pro absolutione sua ad locum beatissimi Antistitis deportaret, ibíque pro ereptione suæ animæ deposceret. Qui audiens blandissimam vocem conjugis, spondet se impleturum quæcumque illa suggesserit. Post mortem verò ejus oblitus sponsionis suæ, immemor etiam privilegii conjugalis, parvipendénsque timorem Dei & amorem, apud se retinuit argentum, illúdque in proprios usus convertit, & mulieri defraudavit. Quod facinus occultorum Cognitor inultum abire non patiens, ita ille perfidus profundæ cæcitatis tenebris est involutus, ut sex menses maneret orbatus. Cúmque à vicinis vel cognatis requireretur quid illi contigisset, cùm antè videns, nunc subitò cæcus effectus sit, non valens ultrà peccatum suum abscondere, confessus est ob reatum furti erga uxorem suam habiti, officium videndi luminibus esse subtractum. Adhortantibus namque qui causam hujus facti ab eo cognoverant, sumens munus quodlibet in manibus, propè venit ad Monasterium, ibíque facinus, quod habebat latens, fecit apertum, & nocte superveniente ille continuatim ad sepulcri locum in precibus perseverans, aurorâ illucescentis diei clarè omnia vidit, sanúsque inde rediit. Quidam ob pii legati defraudationem excæcatus, lumen recuperat.

12. Nuper igitur accidit, ut quidam de familia nostra nomine Gotherus, per somnium à spiritibus nequam vulneratus, surdus esset effectus. Hic itaque nocturno silentio pulsatus visus est venire & visitare sacra limina beatissimi Remacli, ubi sciret se prioris valetudinis recuperaturum amissionem. Dum ergo hac hæ- Surdus auditu donatur.

Circ. An. DC. LXIV. Sept. III.

sitatione anceps, multúmque mæstus incederet, Fratribus stipendia farris reliquis mansoribus in vehiculis ferentibus, ipse quoque juxta mensuram sibi indictam ceteris ferre non distulit. Et cùm veniret haud procul à Monasterio, bos illius nimiam lassitudinem vel cujuslibet rei injuriam passus in eodem substitit loco. Tunc trepidus & anxius homo factus, nihil aliud agere valens, mansit ibi nocte illa, servans injunctum sibi ab exactoribus opus. Medio verò transacto spatio noctis, quidam senex ad eum veniens & in sopore positum cernens interrogat unde esset, vel quò tenderet, cujúsque foret obsequium quod servaret. At ille respondit in visu omnem ordinem rei juxta quod ille fuerat sciscitatus: adspiciénsque ad eum cognovit virgam manu gestantem: quam elevans idem vir splendidus, caput & aures ejus percussit & abscessit. Evigilans itaque infirmus sanitati est restitutus. Mane verò facto commendavit sanus cuidam commanenti illic, & bovem illius pretio sumpto accepit, atque annonam quam servaverat, integro numero reduxit, & gratias Deo pro sanitate data retulit, & ad diversorium rediens, bovem quem pæne moribundum reliquerat, incolumem invenit, & cum gaudio ad domum rediit.

Item alius.

13. Huic etiam miraculo aliud simile pandam. Erat quidam ex eadem familia Theodradus nomine, qui horâ diei sextâ exarabat terram seminario usui aptam; & ecce oculos attollens conspicit venientem eumdem virum senem canitiem capite gestantem: & exspectans eum ad se usque venientem, salutavit humiliter. Interrogatus unde esset, vel si sciret quomodo ire ad Monasterium potuisset; ille se optimè scire protestatus est. Et ille; Perduc me, inquit, ad locum, quia oppidò illuc desidero celeriùs pervenire. Ipse quidem negligens effectus, respondit non posse opus sibi conveniens derelinquere, ejúsque famulatui obsecundare: multúmque ab eo precibus postulatus, nullum omnino præbuit assensum. Cúmque sol occasum daret & noctis initium sequeretur, sopori dedito adest idem vir æquali forma similia deprecans. Illo ergo nullomodo præbente assensum, alapam ei in faciem dedit, eúmque surditate maxima percussit. Non paucis verò diebus evolutis, necessitate compulsus ad sacratissimum ejus tumulum veniens, precabatur ejus auxilium sibi favere. Nec diu distulit quod petebatur, quin conferre salutem noxio ociùs voluit. Nam Dominica item nocte in Ecclesia se poni ægrotus jubet, dicens sibi confidere, salutem quantocius Sancto Dei præstante. Unde secundum fidem ejus mox sanitas secuta est: quod postea nobis narrare consuevit, quia dum sederet exspectans sibi auxilium affuturum, adspicit lumen ab altari procedere, & eumdem quem antea viderat virum lucernam manu tenentem, signo Crucis se signantem, omnémque infirmitatem membrorum debilium curantem; sícque postea roboratis viribus in excubiis ejusdem Templi incolumis perseverans perenniter manet.

Palla in dedicatione Ecclesiæ S. Remacli concessa,

14. Villam in pago Falmiensi sitam vocabulo Marcam ferunt incolæ in dotem Ecclesiæ Monasterii nostri cessisse. In ea igitur ab indigenis nuper agente importunitate Oratorium exstrui parabatur, sequente verò votum effectu opus finitur, collatóque divinitùs auxilio tota in brevi fabrica ligneâ quavis materiâ consummatur. Quo facto Sacerdotem populi de more ad benedicendum invitant; priùs tamen à Monasterio B. Remacli pignora, quo ejus sacraretur nomine, dari sibi petentes. Annuitur itaque à tribus Fratribus fideli petitioni, condictóque benedicendi die, per Sacerdotem nomine Goderannum expetitæ sancti viri Reliquiæ obviam Pontifici diriguntur: à quo veneranter exceptæ ac loco competenti sunt decenter aptatæ. Expletísque de more vigiliis ac ceteris huic ritui congruentibus, ubi ventum est ad altare tegendum, matrona quædam venerabilis, cujus ea maximè gerebantur instinctu, linteum quo sanctum operiretur altare, deferens Antistiti, illud sub testificatione porrexit, ne aliquando inde nisi lavandi gratiâ removeretur. Quod ut sibi quoque relinqueretur gerendum, pietatis affectu expetiit, credens

sibi futurum subsidio, si quid servitutis impenderet Sancto. Omnibus itaque ritè peractis discessum est. Post non multum verò temporis Sanctimonialis[a], quæ ibi sese ad serviendum devoverat, aliquorsum ire parans, diabolica prout pòst claruit, instigatione oblita propositi, pallam qua prædicta materfamilias altare texerat sustulit, ac capiti superpositam quò disposuerat tetendit. Sed mox temerarium actum Divina persequitur ultio. Namque domum reversa, exagitante se mox dæmonio aquam calidam præparat, ex qua caput abluens, idem prædicto festinat ex[illegible]gere linteo: quo ilico cuncti secuti crines ita omnes penitùs à vertice defluxerunt, ut in eo nullum capillaturæ indicium remaneret: factúmque est ut naturale perderet tegumen, quæ alienum usurpaverat velamen. Quin etiam ad augmentum suæ infaustitudinis, caput totum prurigo pervadit eotenus, ut (quod dictu turpe est) ipsis quoque vermibus scateret: qua punitione graviter coartata rem gestam Sacerdoti pariter omníque populo ex ordine pandit, atque pro sui absolutione Dominum rogare deposcit. Qui suarum non esse virium considerantes, nuntios ad Monasterium dirigunt qui eadem Fratribus perferant, ac pro salutis ejus recuperatione ab eisdem exorari præmoneant. Nec mora placatus suorum flagitatu Patronus, remissâ noxâ mulierculam pristinæ restituit sanitati. Denique restricta protinus sanie, reviviscente quondam cute, renasci crines cœperunt sicuti ab origine: paullatímque invalescendo, redivivam, ut ita dicam, ex anu puerperam ostendebant. Satísque fuit hoc exemplo addiscere, ne res sacras quisquam audeat temerare. Hujus rei testis est adhuc vivens matrona memorata cum conjuge, quibus tot exstant stipulatores, quot ejus prædii constat eo tempore fuisse habitatores.

CIRC. AN. DC. LXIV. SEPT. III.

a Subripitur à quadam Devota, ob hoc cælitùs punita,

postea sanata.

15. Visum est aliquando Fratribus & custodi circa venerabile beati viri sepulcrum nonnulla emendatione digna haberi; pro quo artificibus evocatis, quid super eo agendum sit consulunt. Qui circumspectis diligenter rebus emundandis, cernunt supereminere quiddam à loco opertorij amovendum, quod nisi amoveatur, nequeat desuper fabrica competenter aptari. Itaque die constituta, artifices cum rastris, malleis ac forcipibus adsunt, obseratísque undecumque foribus toto virium annisu effodere terram qua sepulcrum tegebatur incipiunt, quam tamen ita tenacem reperiunt, ut vix magna possit facultate resolvi. Porro res clanculò agebatur nemine, Fratribus absque, solisque eam operum magistris scientibus. Ut primùm igitur supereminens illa dimota est glebula, tanta è sepulchro redolentia manavit, acsi ibi thymiamata, cunctáque simul odorifera cremarentur pigmenta. Quo hausto opifices hærent continuò stupore percussi, ac relicto opere nituntur procul aufugere. Custos verò altioris ingenij Divinam cognoscens virtutem, monet nihil esse pavendum, sed potiùs cœpto operi vigilanter insistendum: ex eo magis debere intelligi adesse præsentiam beati viri, qui tali auspicio se demonstraret eorum piè fauturum in omnibus voluntati. Igitur his operatores verbis reaccensi, simul paradisiaco nidore respersi cœpta perficiunt lætabundi; prædictus verò odor foras erumpens ita se per omnem diffudit loci spaciositatem, ut universis prodiderit factum quod manere Fratres voluerant incompertum.

E Remacli tumulo odor spirat.

Hactenus liber Mirac. S. Remacli in cod. Cisterciano, quibus miraculis apud Surium stilo mutato relatis quædam adjiciuntur, ultimum dumtaxat huc adducemus, ex quo Auctoris ætas deprehenditur.

16. QUODAM tempore annonam ad nos advehentibus quibusdam è famulis nostris, pro consuetudine, certa illis in poculo quodam potûs mensura apponebatur. Ubi ad ultimum ventum est, cernens ille abesse ministrum qui potum offerebat, poculum in suam sarcinam conjicit secum ablaturus. Itaque

a Id est Devota, cujusmodi plures feminæ tunc temporis, velo tamen assumpto, (ut in lib. 1. Mirac. S. Richarii cap. 16. ad an. 645. advertimus) alicui Ecclesiæ se devovebant, quamvis in privatis ædibus manerent, & viris alligatæ essent, ab iis tamen separatæ. Hieronymus in Epistola quadam *de vitando suspecto contubernio* agit de ejusmodi devotis feminis, quibus *furvas* seu *pullas* vestes tribuit.

Circ. An. DC. LXIV. Sept. III.

jungit quatuor boum paria ad plaustrum suum, cupiens cum sociis abire domum. Ecce autem loco illi plaustrum adeò affigitur, bovésque tanto rigore constringuntur, ut prorsus moveri non possent. Rogant socij quid ipsi acciderit: fatetur furtum suum, & summo cum dolore reddit poculum. Mox abscedunt boves gressu liberrimo. Poculum illud sive vasculum pòst diligentiùs servatum est, donec hujus rei fama allata est ad Alricum Abbatem Indæ Monasterij: qui magnis precibus id à nobis impetratum in B. Remacli memoriam auro includi & catenis argenteis ad sanctissimi Hermetis Martyris monumentum suspendi jussit. Ejus enim præclari Martyris sacras Reliquias per Lotharium Imperatorem à Romanæ Ecclesiæ partibus impetrârat, & summo honore prosequebatur. Cùm autem cognovisset nostrâ incuriâ pæne in oblivionem abiisse B. Remacli miracula, objurgavit nos quòd ea in scripta non essent redacta, dicens cum aliorum injuria id fieri, quos ea laterent. Me verò precibus & auctoritate sua eò adegit ut ea conscriberem. Ita ego obedientiâ fretus feci ut potui.

Auctoris ætas.

Appendix ex lib. 2. Mirac. apud Surium.

Normannorum clades.

17. Carolo tertio Imperatore anno salutis octingentesimo octogesimo tertio, invisa gens Nortmannorum magnâ instructâ classe in Gallias deimproviso irrupit, iisque pervagatis, cædibus, incendiis & direptione omnia vastavit. Inde transmisso Mosæ flumine Arduennam silvam mirè populantur, evertunt villas, incendunt opida, Regias arces & Monasteria destruunt. Ventum est etiam ad nostrum Cœnobium, cujus situm clam noctu explorantes, ita nos includere constituunt, ut nemo possit evadere. Sed Divino nutu & Patroni nostri meritis eorum consilia nobis quidam fugâ elapsus patefecit. Nos metu perculsi, sublatis B. Remacli Reliquiis, licèt serò, fugæ nos mandamus. Nocte intempesta montem adscendimus, & illic respirandi causâ subsistimus. Tum verò immensum lumen igneæ columnæ effigie videmus descendere in loculum sacra ossa retinentem. Lux illa longè fuit lunari splendore illustrior. Erat tum frigus ingens, at nos ita suavi quodam calore afficiebamur, ut vernum tempus agi videretur. Interim nos invicem respectantes stamus attoniti nihil loquentes, & tantæ rei finem exspectantes, cùm post unius fermè horæ spatium lux illa cælos repetiit. Nos ergo ire pergimus, atque ita illæsi à Patrono illo nostro in tam præsenti hostilis persecutionis periculo conservati sumus, ut nullus ferè Barbarorum ense jugulatus sit.

Remacli Reliquiæ cælesti splendore illustrantur.

Monachi palabundi.

18. At durante illa procella coacti sumus aliò commigrare. Itaque in villa B. Remacli, quam Boviniacum vocant, ubi tum ab hostibus nonnulla quies dari videbatur, cum sacro ejus corpore consedimus, donec ab Imperatore profligatis Barbaris patriæ nostræ pacem redditam didicimus. Interim in villa illa precibus S. Patroni nostri semper omnia nobis abundè subministrabantur. Pace autem reddita jam nihil morati domum contendebamus: & ecce perfertur ad nos tristissimum nuntium, totum Monasterium nostrum voracibus flammis absumptum. Ea res nos valde consternavit. Tandem visum est adire prædiolum Calcum, quod pæne solum in ea vastatione nobis relictum erat. Sed illic tanta grassabatur lues, ut humandis vix superstites sufficerent cadaveribus: & (quod dictu quoque fœdum est.) plerumque duo vel tres in uno sepulcro conderentur. Ea res Fratrum animos in diversa rapuit, aliis dicentibus exsilium tam præsenti exitio anteferendum, aliis contra asserentibus, nullum mortem evasurum, qui ea peste ex Dei voluntate sit periturus: fidendum virtuti B. Confessoris, & incunctanter ad locum destinatum eundum. Quorum sententia obtinuit: itúmque est, & brevi perventum ad prædiolum. Mira dicturus sum, sed fidem adhibeat, qui credit nihil impossibile Deo. Ad introitum nostrum omnis illa pestis Remacli meritis adeo exstincta est, ut qui ea nondum laborâssent, nihil ab ea mali paterentur; ex iis autem, qui correpti eâ erant, permulti sanarentur:

Monasterium Stabulense cóbustum.

Pestis sedatur.

cùm hactenus quisquis eam sensisset, certam sibi mortem impendere non dubitaret. In eodem loco erat puella paralytica, &c. CIRC. AN. DC. LXIV.

19. Alio tempore rursus Barbaris illis incursantibus, è Monasterio egressi, sumpto nobiscum omnium laborum solatio B. Remacli corpusculo, ad castrum Longiam profecti sumus. Eò mulier mente capta, totóque colligata corpore adducta est. Mirè illa conviciis, morsibus, ictibus quos poterat vexabat. Orantibus autem pro illa qui eam adduxerant ad fores ædis, in qua B. Pontificis corpus repositum erat, post triduum ferè perfectè curata est. SEPT. III. Insana fit mẽtis compos.

20. Per idem tempus à Capræmontis castello, quò nos ut conferremus, Nortmannica rabies compulerat, ad Monasterium propter imminententem Patroni nostri sollemnitatem redire properabamus. Ubi paullulùm extra pagum Solomanniam processimus multâ nos hominum turbâ prosequente, cerei qui ante loculum quo B. Remacli corpus asservabatur, ferebantur, paullo antè vi ventorum exstincti, rursus accensi sunt divinitùs. Nolebat id credere agrestis turba, sed numquam exstinctos cereos affirmabat. Nos rei indignitate commoti, cereos exstingui jubemus, beatóque Remaclo supplices preces offerimus. Mox adest manus præpotentis Dei, & cælitùs lapso lumine denuo cerei accenduntur. Adeo verò lux illa totum illustrabat locum, ut nemo posset ambigere cælestem eam esse. Tum omnes pariter prorumpimus in laudes Dei: mittuntur nuntij ad Ecclesiam, qui nobis interim psallentibus pulsent signa: & ecce totum Oratorium vident illi Divinis completum splendoribus, qui nobis abeuntibus pariter disparuere. Cerei divinitus accensi.

21. Mulier paupercula non ita pridem miserè contracta ire non poterat. Monetur per visum petere sepulcrum beatissimi Remacli. Piis quibusdam eam adjuvantibus, venit ad Monasterium vehiculo: & quia non facilè apud nos, nisi certa ex causa, feminæ admittuntur, ante fores Cœnobij deponitur: rogat custodes, ut liceat ipsi in Basilicam venire. Tandem Monasterij Præfectis annuentibus, manibus reptans venit in Templum, prosternit se coram tumulo Divinam imploratura clementiam. Exacto fere triduo, nobis publicè Missam celebrantibus, piissimi Confessoris sedulis pulsata precibus adest virtus. Erigit se mulier, & primùm innitens baculo ingredi tentat: paullo pòst integram est sanitatem adepta. Contracta erigitur. NOTA.

22. Fiscus *Ledernaut* [a] nostro Monasterio addictus est. In eo Ecclesia est S. Symmetrij & aliorũ virtutibus illustris. Digressi nos à castello Longia quod æquè nostræ ditionis est, ad eum fiscum divertimus. Habebamus apud nos pretiosum corpus Patroni nostri, quod in sancti Symmetrij Ecclesia ea nocte voluimus conservari. Vigilabat tum illic Frater quidam, ísq; ante gallorum cantum vidit è cælo lucem descendere, & per fenestras Templi penetrans, feretro quo sacrum corpus vehebatur incumbere: simúlque tenebras dispelli omnes, feretrum commoveri, campanas cælesti vi impulsas sonum edere. Fratres & vicini expergiscuntur, re insolita obstupescunt, & licet molestum esset præter morem surgere, attamen surgunt ad nocturnas persolvendas preces. Ubi ad Ecclesiam ventum est, & compertum quid accidisset, animadvertunt sancto corpori non deesse Divina officia atque ministeria. Itaque laudibus celebrant Christum, qui tam mirabilis est in Sanctis suis. Frater autem ille, qui hæc viderat, præ nimio timore pæne extra sese fuit. Quod idcirco illi accidisse suspicor, quòd fortassis vitiorum suorum formis & imaginibus reverberaretur, &c. * Lux cęlitùs emissa. a

23. Collegit quandoque Abbas argentum quo volebat cujusdam aræ tabulam ingentem pro decore domus Dei vestiri. Redigitur argentum in laminas, laminæ inaurantur, exsculpuntur, & effinguntur vario opere in iis imagines, custodíque servandæ traduntur. Is alia re impeditus, ponit eas super reverendum * *hic tria miracula omissa.* Fur sacrilegus castigatus.

a Hodie *Liernen*, latinè Ladernacum, quo in loco sancti Symmetrij Martyris Reliquiæ Româ à S. Papoleno Abbate Stabulensi adductæ honorantur. Lege Molanum ad diem 26. Maij.

Circ. An. dc. lxiv. Sept. iii.

altare beatissimæ Virginis, paullo pòst tutiori loco repositurus. Erat tum in Monasterio nostro Clericus quidam sanè officiosus, nobísque haud vulgariter carus. Cernens ille laminas tam malè asservatas, cupiditate inflammatus, unam ex eis aufert. Ubi animadversum est deesse laminam, fit quidem diligens inquisitio, sed nihil certi deprehenditur. Tandem anathemate percellitur, qui id sacrilegium perpetrâsset: multúmque sudatur, ut possit ad rem certam perveniri. Ille manet in scelere obstinatus, nec adducitur ulla re ut prodat crimen suum. Sed ultio Divina prodit sacrilegum. Arreptus enim à dæmone, passim ab illo raptatur, atque interim crebriùs repetito clamore, testatur se laminam subduxisse... & postea sine fructu pœnitentiæ in ea furia excessit è vita, &c.

Clericus indignè sacros Ordines assumens cęlitùs corripitur.

24. Fuit apud nos alius quidam Clericus à puero educatus, Monasterio nostro ad multa utilis & accommodus. Is in nostro contubernio vivebat nobiscum familiariter, & nobis erat impensè carus. Contigit interim Comitissam quamdam venerabilem pro salute sua non parvi pretij fibulam auream ad Cœnobium nostrum (ita enim voverat) mittere. Inde malignus dæmon, qui diligenter hominum animos explorat in quæ vitia pro cliviores sint, occasione arrepta Clerici hujus mentem pertentat. Ille verò nequissimam suggestionem non gravitatis consilio, nec virtutis constantiâ respuens, oculos ad fibulam adjicit, eámque clam suffuratur. Non diu pòst Abbas noster Ravengerus [a] dum quosdam è nobis ad sacros Ordines vult promoveri, ad Episcopum nos mittit, adjuncto nobis etiam Clerico de quo nunc agimus. Erat tum Quadragesima. Etsi autem ille tanti sacrilegij sibi esset conscius, nulla tamen id neque confessione, neque pœnitentia expiavit: sed confidenter nobiscum proficiscens, Diaconus ordinatus est, non attendens quod scriptum est: *Mundamini qui fertis vasa Domini:* (Isa. 52.) cùm utique eos qui Corporis & Sanguinis Dominici vasis tractandis adhibentur, mundos & probatis moribus esse oporteat. Absoluto deinde sacrificio & precibus vespertinis *, nos ad hospitium imus, eousque producta jejunia soluturi. Ibi inter edendum ille confrater noster cadit, frendet dentibus, mirè ac miserè se collidit, nósque admirabiliter obstupefactos cogit laboranti sibi adesse. Mox à mensa surgimus, permulta remedia summâ benevolentiâ adhibemus, sed frustra omnia, Divino judicio in eum jus sibi diabolo vendicante. Tota nocte discruciamur animis, & valde afflictamur. Tandem benignus Deus nolens apud exteros tam fœdum casum nobis cedere ad ignominiam, profligato dæmone præstitit ut nobiscum incolumis rediret: & integrâ tum hebdomadâ nullam sensit maligni illius infestationem. Qua Dei benignitate ille abusus, noluit facinus suum confiteri: eáque incuriâ hostem reddidit valentiorem. Nam cùm Completorij preces Dominico die persolveremus, acriùs à dæmone arripitur, nec jam succurrebat nobis quo pacto ei opitularemur, quòd incerti essemus, num satanæ vexatio illa esset. Attamen præ fraterna commiseratione noctibus vicissim apud eum vigilabamus, visúsque est nobis crebriùs quàm olim Saül exagitari. Interim brachium dextrum quo rapuerat aurum, penitùs exarescit. Nobis dubitantibus, an casu id acciderit, vel Divina animadversione, Abbas noster rem altiùs perpendens, nequaquam censuit casui tribuendum, sed hominem dixit diaboli laqueis constrictum teneri. Movebat eum, quòd statim à sacris acceptis Ordinibus divinitùs punitus esset, & unde animæ remedium capiendum erat, id ei versum esset in perniciem. Noverat scriptum, gravius eum condemnari, qui indignus suscipit, quod non meretur. Sicut ergo in Judam temerè percipientem Corpus Domini satanas intravit, quem constat furem fuisse; ita colligebat Abbas etiam hunc fortassis aliquo sacrilegio contaminatum, quòd

* Nota

[a] In quodam miraculo post articulum 22. omisso de quodam Monachorum insectatore in amentiam verso & postea sanato (quod miraculum apud Surium cap. 9. refertur) nominatur Odilo Abbas, qui anno cm. lxv. mortuus dicitur in Florib. Eccl. Leod. Bartholomæi Fisseni; Ravengerus verò anno m. viii. unde patet hunc posteriorem librum Miraculorum non à priori Auctore, sed ab aliis diversis fuisse compositum.

ea ferè hora atrociùs cruciaretur à dæmone, qua fuisset sacris initiatus: hortabatúrque Fratres, ut cùm se illa vexatio remitteret, cautè ab eo expiscarentur, num quid ejus conscientiam gravet. Fratres Abbatis jussa capessunt, clanculò ex eo sciscitantur, si quid habeat quod animum angat. Ille ad voces eorum modò rubore, modò pallore suffunditur: tandémque licet pudibundus suam culpam & agnoscit & purè confitetur, orans ut apud Abbatem pro ipso velint intercedere. Fratres referunt omnia ad Abbatem, Abbas justitiam misericordiâ temperat, nec vult addere afflictionem afflicto: prohibet etiam, ne ejus crimen in publicum proferatur: indicit Fratribus, ut pro illo jejuniis & precibus & Missarum celebrationi incumbant. Quid multa? Revalescit Frater, restituitur brachium, dæmon ab eo prorsus eliminatur, nostérque mæror multiplex multâ consolatione permutatur [a]. CIRC. AN. DC.LXIV. SEPT. III. a

a Alia quædam miracula minoris momenti omisimus. Præter hæc *Triumphum S. Remacli* duobus libris instruxit Monachus Stabulensis anonymus, testis oculatus miraculorum, quæ per S. Remacli Reliquias Aquigranum & aliò delatas patrata sunt *regnante Henrico IV. postea Romanorum Augusto anno Domini* M. LXXI. *regni autem ipsius anno* XV. dum ANNO Antistes Coloniensis, ad cujus diœcesim spectat Malmundarium, ab Abbate Stabulensi diœcesis Leodiensis regi solitum, proprium Malmundario Abbatem imponere moliebatur: qua de re suo loco agemus.

SANCTI WALDEBERTI ABBATIS LUXOVIENSIS TERTII ELOGIUM HISTORICUM.

AN. CHR. DC.LXV. APR. XXVI.

I. SANCTI WALDEBERTI *seu* WALBERTI *Abbatis Vitam à Bollando in Actis S. Germani Abb. Grandivallensis laudatam, quam litteris non semel Luxovium missis nondum obtinere potuimus, ex variis proborum Auctorum testimoniis supplere cogimur. Si in manus nostras Vita illa aliquando pervenerit, eam, siquidem luce digna fuerit, vel in hujusce sæculi Appendice, vel in Supplemento vulgabimus.* Vita sancti Vvaldeberti frustra quæsita.

2. WALDEBERTUS, *teste Boboleno Presbytero in Vita sancti Germani Abbatis postea referenda*, vir egregius ex genere Sicambrorum, & magnæ conversionis vitæ *fuit. Ejus parentes & patria incerta. Eum plerique* Chagnerici nobilis Franci filium, Burgundofaræ & Chagnoaldi fratrem *perperàm dicunt, nec rectiùs Iohannes Iperius in Chronici Sithivensis cap. 1. §. 10. cum* Walberto Comite Pontivensi, Ternensi & Arkensi *confundit.* Ejus patria & parentes.

3. *Vvaldebertus Luxoviensibus Monachis adjunctus est adolescens ab Eustasio Abbate, cui anno* DC. XXV. *successit & annis quadraginta magna cum laude Luxovio præfuit.* In Eustasij locum, *inquit vetus & gravis Auctor qui S. Salabergæ Acta descripsit*, beatæ recordationis Walbertus in regimine Fratrum subvectus est, vir omnium famâ laudabilis eximiæque sanctitatis, & in Ecclesiasticis disciplinis non mediocriter eruditus, bonitate ac pietate caritatéque præcipuus & doctrinâ exuberans. Hujus tempore per Galliarum provincias agmina Monachorum & sacrarum Puellarum examina non solùm per agros, villas, vicósque atque castella, verumetiam per eremi vastitatem ex Regula dumtaxat beatorum Patrum BENEDICTI & COLUMBANI pullulabant, cùm ante illud tempus Monasteria vix pauca illis reperirentur in locis. *Accedit Boboleni jam laudati testimonium his verbis:* Cernens Deo plenus & Spiritu-Sancto repletus Sacerdos Dei Waldebertus catervas Monachorum coadunari, cœpit de tam plurima multitudine, si fortè ubiubi posset, loca uberrima ubi de suis Monachis ad habitandum adunaret inquirere. Monachus & Abbas.

4. *Subdit idem Auctor Gundonium virum illustrem de condendo Cœnobio Grandi-* Monasteria construit.

An. Chr. DC.LXV. Apr.XXVI.

vallensi cogitâsse, quod per Vualdebertum expleverit. Illud ipsum asserit Scriptor Vitæ S. Salabergæ de Cœnobio Puellarum in suburbio Lingonicæ urbis *Vualberti ope & consilio, & de Parthenone apud Laudunum urbem ædificatis per Salabergam: quæ Laudunum tendens, Vualdebertum* comitem itineris ac socium laboris habuit. *Immo antequam Vualdebertus Luxoviensi Monasterio Abbas impositus erat, Eustasius ejus decessor eidem unàque Chagnoaldo Cœnobij Eboriacensis construendi ac disponendi curam commisit.* Nec mora, *ait Ionas in S. Eustasij Vita,* B. Eustasius remeat, puellam (Burgundofaram) à custodia liberat, patrem terribiliter increpat, Religionis veste per Pontificem urbis illius GUNDOALDUM nomine induit, sacravítque salutaribus sacramentis. Monasterium quoque Virginum Christi supra paternum solum inter fluvios Mugram & Albam ædificat, Fratrésque *(id est Monachos)* qui ædificandi curam habeant deputat germanum puellæ Chagnoaldum, & Walbertum qui ei *(scilicet Eustasio)* postea successit.

Non Frater S. Faræ nec Episc. Meldensis.

5. *His locus Ionæ à posteris malè intellectus duplici errori occasionem dedit, nempe ut Vualdebertum Burgundofaræ ac Chagnoaldi fratrem, tum Gundoaldi in Sede Meldica successorem constituerent. Vtriusque erroris auctor fuisse videtur Hildegarius Meldorum Episcopus in Vita S. Faronis cap. 60.* Providenter conditores hujus operis à præfato Præsule Godoaldo fratres dulcissimi B. Faræ Chagnoaldus & Waldebertus, qui successor felix istius Gundoaldi hac in urbe claruit, testante Vita S. Eustasij. *Hæc errata jamdudum advertit correxitque Hadrianus Valesius in Rer. Franc. lib. 18. nimirum Hildegarius* quam Eustasius Monasterij Burgundofaræ curam gesserat, Gundoaldo temerè attribuit, & Chagnoaldo ac Burgundofaræ Waldebertum pro commonacho seu confratre spiritali naturalem fratrem affinxit: eumdémque pro Abbate Luxovij Meldorum Antistitem, pro Eustasij successore Gundoaldi successorem facit, Gundoaldóque & Faroni Meldorum Episcopis medium interponit. *Hæc Valesius: cujus sententiæ accedit Iohannes Franciscus Chiffletius in Historia Tornutiensi, qui hoc argumentum in suo Divione nondum edito, sicut ipse promittit, fusiùs tractaturus est. Vualdebertum non fuisse Meldorum Episcopum ante Faronem ex eo constat, quòd S. Faro jam Episcopus dedicationi Ecclesiæ Resbacensis interfuit. Atqui Ionas librum de Vita sancti Columbani scripsit, ac Vvandalberto Abbati Luxoviensi nuncupavit annis aliquot à conditu Monasterij Resbacensis & institutionem Agili Abbatis*, qui modò, *inquit*, Resbacensi Monasterio Præsul exsistit. *Certè in sancti Eustasij Vita unde hæc verba desumpta sunt, idem Auctor Vvandalbertum iis qui è discipulis Eustasij Luxoviensibúsve Monachis facti sunt non adnumerat. Neque etiam Vvandalbertus post Faronem Ecclesiæ Meldicæ præpositus est, tum quia Hildevertus Faroni proximè successisse in Episcoporum indicibus librisque exaratis, ac in Officio Ecclesiastico Meldensis Ecclesiæ dicitur; tum quia aliàs Vualdebertus septuagenario major in Episcopum cooptatus fuisset, siquidem annos minimùm triginta natus erat, cùm præfectus est Luxoviensibus Monachis, quos per annos quadraginta rexit: tum denique quia nullum de Vualdeberto monimentum in illa Ecclesia superest, non tumulus, non Reliquiæ; non denique memoria ipsa sacris ejusdem Ecclesiæ fastis, saltem superiori sæculo editis inscribitur, ullóve cultu publico celebratur.*

Mortuus anno 665.

6. *Chiffletius paullo suprà laudatus in syllabo Abbatum Luxoviensium, quem Sammarthanis ex tabulis Luxoviensibus exhibuit, Vualdeberto præfecturæ Luxoviensis annos quadraginta tribuit. Pervenit proinde ad annum* DC. LXV. *cùm Eustasio anno* DC. XXV. *fuerit suffectus. Auctor libri de vita S. Salabergæ refert visionem quamdam, quæ post S. Vualdeberti obitum contigisse videtur.* Dum quadam

Salabergæ apparet.

nocte quiesceret Salaberga, in specie venerabilis viri Walberti utpote Angelus Domini apparuit ei tertiò, qui & cingulum ejus vidit & de renibus abstractum secum detulit, quod cingulum ulteriùs non comparuit: significans ut opinor, quod in posteritate ejus honor successionis accreverit. Cujus vestes, ut ipsa referre solebat, candore nimio fulgebant & hac voce admiranda affatur feminam:

nam: O dulcissima Filia, præpara te ut accipias bravium, & exitum tuum præstolare, quia & ego ex victoria tua cupio bravium accipere, &c. *Vualbertus Abbas Luxoviensis memoratur VI. Nonas Maij in Additionibus Molani ad Usuardum: quo die etiam in Martyrologio Bened. confunditur cum Vualberto Comite Arkensi, de quo in Vita S. Bertini agemus Sæculo insequenti. Idem Vualbertus Episcopi Meldensis nomine in Martyrol. Bened. VI. Kal. Maij colitur: quo die Luxovij? nondum discere licuit. Lege de eo Vitam S. Frodoberti Abbatis infrà.* AN. CHR. DC. LXV. APR. XXVI.

SANCTI MAGNI ABB. FUSSENSIS SEU FAUCENSIS PRIMI ELOGIUM HISTORICUM.

CIRC. AN. DC. LXV. SEPT. VI.

1. VITAM S. MAGNI *seu* MAGNOALDI *Abbatis primus typis vulgavit Henricus Canisius Antiq. Lect. To. 5. cum hac inscriptione*: THEODORUS Monachus & Abbas primus Campedonensis de Vita S. MAGNI. *Et in præmonitione ad Lectorem*; Quis THEODORUS, *inquit*, fuerit, scire licet ex ipsa hac Vita S. MAGNI, cujus discipulus fuit Theodorus, & oculatus testis eorum quæ conscripsit. *Eamdem Vitam Laurentius Surius in suum Septembrem postea retulit, ac denique Melchior Haiminsfeldius Goldastus altero post Canisium anno, hoc est anno* M. DC. VI. *in Alaman. Rer. To.* I. *recensuit cum nova hac epigraphe*: S. THEODORI de Vita S. MAGNI Conf. sodalis sui LIBER I. ab ERMENRICO Elewangensi Monacho emendatus & distinctus: *& post librum 1. qui novem Capitulis ac sancti Galli morte concluditur, subjungit*: S. THEODORI Eremitæ de Vita S. MAGNI, *&c.* LIBER 2. ab Ermenrico Elewangensi Monacho emendatus & distinctus. CAPUT I. Post transitum igitur B. Galli, *&c. Sicque liber 2. Capitulis sexdecim absolvitur. Goldastus hoc solo differt à Canisio, quòd ipsam Vitam in duos libros ac in varia partitur Capita, & quòd libri secundi caput ultimum, in quo Ermenrici interpolatoris opera memoratur, Canisianæ editioni deest.* Acta sancti Magni à variis edita,

2. *Quicumque hactenus S. Magni res gestas litteris sunt prosecuti, hos decepit speciosum Theodori nomen, qui sancti Magni discipulus seu comes & Vitæ scriptor praeferebatur. Et certè quis non credat homini pio ac testi oculato, qualem fuisse Theodorum existimare par est? At postquam eadem Acta auctori Theodoro adscripta seriò examinavimus, tot in illis deprehendimus nævos, ut ea prorsus omittere compulsi fuerimus vel inviti. Et ne sententiam præcipitâsse videamur, præcipua lubet repræsentare errata, quibus persuasionem nostram æquis Lectoribus approbemus.* Sed corrupta pluribus locis.

3. *Primum erroris caput est, quòd ea facta quæ in Vita sancti Columbani à Iona Scriptore gravi ac coævo de aliis referuntur, sancto Magno à Pseudo-Theodoro tribuuntur. Ionas in Vita sancti Columbani num. 18. scribit, Authiermum Monachum petendæ Hiberniæ desiderio flagrâsse, ac ea de re consuluisse Columbanum qui tum in Galliis morabatur. Respondisse Columbanum, secessum peti debere, ut quid Deus fieri vellet explorarent. Rem ipsam & quæ exinde consecuta sunt, mutato Authiermi nomine Pseudo-Theodorus Magnoaldo seu Magno adscribit. Utrumque textum conferre juvat.* Authiermi factum Magnoaldo falsò attributum.

TEXTUS JONÆ.	TEXTUS PSEUDO-THEODORI.
Eo tempore quidam Frater nomine AUTHIERNUS pulsare cœpit ut peregrinandi in Hiberniam causâ perveniret cui COLUMBANUS ait:	In tempore illo cùm beatissimus Columbanus simul cum B. Gallo nepote suo (*nemo hoc dixit*) diversa loca perlustraret, ad diffamandum verba Dei & peregrinandi causâ Hiberniam perveniret (*quasi uterque ex Hibernia natus non esset*) quidam Frater nomine

Circ. An. DC.LXV. Sept. VI.

MAGNOALDUS ex præfata patria Hiberniæ procreatus, pulsâre cœpit aures B. Galli discipuli sanctissimi Columbani ita alloquens: Beate Magister & Domine... vestigiis vestris provolutus deposco, ut spreta phaleramenta seculi & præsentium pompam facultatum contemnens æterna præmia capere merear. Quod B. Gallus cernens eum ad pœnitentiæ medicamenta concurrere, uniuscujusque Cœnobij septa ubicumque Dominus juberet per ejus orationem concupisci, B. Columbano hoc indicans, obtulit eum suis obtutibus sciscitans ab eo consilium & voluntatem. Cui beatus Columbanus respondit: Pergentes ergo filij in eremum voluntatem Domini probemus, utrùm desideratum arripias iter, an non. Pergentes ergo simul tertium adolescentem nomine SONARIUM, (*Goldasto* SONIARIUM) in comitatu sumunt, & ad destinatum in eremo locum venerunt, unius panis tantùm cibo contenti. Cúmque jam tertius transisset dies, nec quidquam panis fragmentum remansisset, horáque refectionis appropinquaret, imperantur à Patre ut per prærupta ruris eant, atque ad ima vallis perveniant, & quidquid ad cibum opportunè reperiant deferant. Ovantes illi per concava vallis transeuntes, invenerunt capturam piscium olim à pastoribus consertam in amne qui vocatur Lignona undíque oppositam. Quod inspicientes & Deo gratias agentes, sumentésque tres quos repererunt pisces, venerabili Patri præsentaverunt, &c.

TEXTUS JONÆ.

Pergentes in eremum voluntatem Dei probemus, utrum desideratum iter arripias, an in cœtu Fratrũ permaneas. Pergentes ergo simul tertium adolescentem nomine SOMARIUM qui adhuc superis junctus est, in comitatu sumunt, & ad destinatum in eremo locum pervenerunt unius tantùm panis cibo contenti. Cúmque jam duodecimus transisset dies, nec quidquam de panis fragmento remansisset, horáque refectionis appropinquaret, imperantur à Patre ut per prærupta ruris eant, atque ad ima vallis perveniant, & quidquid ad cibum opportunè reperiant, deferant. Ovantes illi per concava vallis Mosellatenus advenerunt, capturámque piscium olim à piscatoribus consertam & undis oppositam cernunt. Accedentésque quinque magnos reperiunt pisces, sumentésque tres quia viverent, Patri præsentandos offerunt, &c.

Nemo non advertit plagium Pseudo-Theodori: qui si Lignonem Sequanorum amnem in Hibernia non locat per inscitiam, Gallum in Hibernia cum Columbano colloquentem, eodémque momento verba in Vosago finientem mira celeritate inducit.

Item Chagnoaldi res gestæ.

4. *Nec solum Authiermi factum larvatus ille Auctor S. Magno, sed etiam Chagnoaldi res gestas eidem accommodat: & facili oculorum lapsu,* MAGNOALDUM *in* CHAGNOALDUM *transformat. Chagnoaldus Chagnerici nobilis Franci filius, antequam* Lugduno Clavato Pontifex *esset, Columbani teste Iona* minister & discipulus *fuit. Refert iste Auctor, S.Columbanum dum à Theodeberto è Gallia expulsus cum suis in eremo Brigantiæ urbi proxima moraretur, nec quidquam alimenti præter ruralia poma haberet, Chagnoaldo in mandatis dedisse, ut urso poma devoranti partem suo suorúmque usui cessuram interdiceret, partem aliam urso permitteret. Rem ita ut præcepta fuerat impletam fuisse. Quæ eadem Pseudo-Theodorus totidem pæne sententiis in Magnoaldum transfert. Et quidem apud Surium in Ionæ textu non* CHAGNOALDUS, *sed* MAGNOALDUS *exprimitur: at mendum in Ionæ lectionem seu librarij vitio, seu ipsius Surij interpretatione irrepsisse constat. Quippe MSS. codices quibus usi sumus, constanter Chagnoaldum præferunt. Immo etiamsi membranæ*

Ionas in Vita S.Columban.n.30. ibid.n.55.

veteres pro Chagnoaldo Magnoaldum substituerunt omnes, corrigendæ utique essent. Ibi enim sermo est de ministro Columbani, Chagnoaldum ministrum suum dirigit, *inquit Ionas. Porro ex superioribus ipsius verbis, Chagnoaldum Lugduni Clavati Pontificem, Columbani* ministrum ac discipulum *fuisse convincitur. En Ionæ verba apud Surium num. 16. relata, quæ in nostra editione num. 30. habentur:* CHAGNOALDUM Lugduno Clavato Pontificem, qui ejus & minister & discipulus fuit, novimus referentem, &c. *Quæ cùm sancto Magno seu Magnoaldo qui numquam Episcopus fuit aptari nequeant, eidem etiam nec posteriora possunt convenire.* CIRC. AN. DC. LXV. SEPT. VI.

5. *Eodem errore Magnoaldum pro Chagnoaldo intrudit alio loco Interpolator, dum Theodorico ac Theodeberto ad Tulbiacum depugnantibus, Magnoaldum Columbano librum legenti & mutuam fratrum pugnam cælitùs edocto comitem adhæsisse fingit. Denique dum* Magnoaldi *nomen in* Magni *à Theodoro socio commutatum scribit, planè nobis suspicionem injicit, an verè umquam S. Magnus dictus sit Magnoaldus: an Pseudo-Theodorus Magnoaldi nomen ipsi affinxerit, ut faciliùs ea quæ de Chagnoaldo à Iona dicebantur, Magnoaldo aptaret. Legimus quidem apud Vualafridum Strabum in Vita S. Galli lib. 1. non semel Magnoaldi nomen: at cùm apud Ekkevardum juniorem, Notkerum, Ratpertum, aliósque Scriptores Gallenses constanter ubique* Magnus *non* Magnoaldus *exprimatur; dubitare licet num Vualafridi scriptio hoc in loco depravata sit.*

6. *Ista sufficere videntur, ut vulgatam sancti Magni Vitam ut nullius prorsus auctoritatis scriptionem rejiciamus. Non desunt tamen alia errata, quæ brevitatis causâ notare potiùs juvat quàm refellere, quandoquidem seipsis satis refutata intelligantur. Primò falsum est* OTHMARUM * puerum ex Alamannorum genere *à Gallo & Magnoaldo* curiosè nutritum *fuisse, quem anno* DCC. LVIII. *in exsilio integra adhuc ætate mortuum esse ex Hepidanni Gallensis Monachi Annalibus certum est. Deinde S. Magnum Eptaticum accedentem à Vuictherpo Augustæ Vindelicorum Episcopo exceptum fuisse æquè commenticium est: cùm Vuictherpus regnante Pippino Sedem Augustanam tenuerit. Adde Pippinum qui fere centum pòst annis principatu potitus est, S. Magno rogatu Vuictherpi Episcopi locum* Fauces *dictum concedere non potuisse. Neque dicas hoc non de Pippino Rege, sed de Pippino Heristallio Caroli Martelli patre explicandum. Auctoris enim mens fuit id de Pippino Rege affirmare, ut ex consequentibus & ipsa Vuictherpi Episcopi ætate perspicuum efficitur. Denique quis credat, S. Magnum ex Hibernia cum B. Columbano in Galliam accessisse, Gallo supervixisse annos quinque supra viginti, quibus Faucensi Monasterio à se condito præfuisse dicitur? Ex his manifestum cuique esse putamus, non injuriâ à nobis rejici Acta illa commenticia, quorum de Auctore paucis dicendum est.*

* *Surio cap.* 11.

ibid. cap. 21.

ibid. c. 26.

7. *In Vitæ illius extrema parte, ipsius sancti Magni Translatio refertur, cujus narratio apud Surium mutila, à Goldasto mutuanda est. Ita res se habuisse dicitur.* Defuncto SIMPERTO Episcopo Augustano LANTO Episcopatum suscepit, *quo post annos septem sublato* NITKARIUS cœpit à fundamentis Ecclesiam B. Magni construere, *quam* quinto annò Episcopatûs sui perfecit. Consilio inito cum Archiepiscopo suo sanctæ Magontiacensis Ecclesiæ nomine OTKARIO & ceteris Epispopis suis Suffraganeis, invenerunt dignum fore, sanctum corpus in meliorem ac sublimiorem locum transponere. *Id negotij Rege* LUDOWICO Ludowici clarissimi Imperatoris filio *peractum esse dicitur, & ita quidem esse existimamus.* His transactis adsumpsit secum præfatus Episcopus Lanto pictacium pæne putridum, *(nempe de Vita sancti Magni in tumulo repertum, de quo postea)* sed tamen Divina sanctiente providentia paginæ licèt obscuræ, tamen ad legendum sunt conservatæ: & accersivit quemdam Monachum prudentem & industrium ex Monasterio Elewanga, nomine ERMENRICUM, tradidítque ei ipsos quaterniones ad legendum & corrigendum atque emendandum. *Ermenricus tandem* quæ ibi invenit scripta revocans & corrigens omnia, seriem confusam Capitulorum luminibus emendavit. *Pictacium autem illud ipsum scriptum dici-* Judicium de Auctore.

CIRC. ANNO DC. LXV. SEPT. VI. *Surio cap. 29.*

tur, quod Tozzo & Theodorus ad sancti Magni caput in sepulcro composuisse dicuntur, ponentes ejus Vitam ad caput ejus scriptam virtutibúsque plenam sub auctoritate Theodori ita: Ego itaque Theodorus Monachus sancti Galli jussu TOZZONIS Episcopi sicut à THEODEGISILO Monacho S. Columbani audivi & postea ipse oculis meis vidi & auribus audivi, seu postquam me reliquit in Cellula Campidonensi, plurima, sed non omnia in pictacio meo scribere curavi & ad caput ejus posui recondito eo in sepulcro, &c. *Porro* ERMENRICUS *Monachus Elevvangensis ac Levita, quem alij Ermenoldum vocant, is est qui Vitam sancti Solæ Monachi scripsit, eámque prout in To.*4.*Canisij reperitur*, RUODOLFO Didascalo *suo nuncupavit, vixitque tempore Hrabani Mauri quem in illo opere commendavit: ac demum Abbas anno* DCCC. XLV. *electus, septimo loco præfuit Monasterio Elevvangensi diœcesis Augustanæ, quod ab anno circà* M.CD.LV. *ad Canonicos sæculares devolutum est. Præterea quædam alia scripsisse dicitur Ermenricus: an verò sancti Magni Vitam qualis typis edita est exaraverit, certò pronuntiare non licet. Sanè ex verbis paullo antè de ipso relatis conjicimus, expolita quidem ab ipso fuisse B. Magni Acta, sed ab alio quopiam temerè aucta fuisse. Neque enim se* industrium prudentémve *jactâsset Ermenricus, qui in Epistolis ad Gundrammum & Ruodulfum longè modestiùs de seipso sapit. Sed quisquis ille est qui vulgatam sancti Magni Vitam consarcinavit, malè omnino meruit de sancto Magno: cujus res gestas aliunde, si fas est, mutuari tentabimus.*

De S. Magno quinam scripserint.

8. WALAFRIDUS *Strabus Augiæ Abbas Vitam sancti Galli litteris commendavit postulante* GOZBERTO *seu* COTZPERTO *Gallensi Abbate, & quidem ante annum* DCCC. XXXVII. *quo Gozbertus Bernvvico successori Abbatiam vivens resignavit. In illa Vvalafridi scriptione occurrunt nonnulla, quibus sancti Magni Vita poterit emendari. Insuper in Antiq. Lect. Canisij To.* 5. *quidam Ratperti & alterius anonymi reperiuntur versus, ex quibus etiam nonnihil lucis accedet. Florebat Ratpertus in præfato sancti Galli Cœnobio Monachus Abbate Salomone sub finem sæculi* IX. *postponendus utique Vvalafrido, qui etiam ante Ermenricum Diaconum ac Monachum Elevvangensem scribebat.*

Magnoaldus primò Clericus.

Vvalaf. lib. 1. c. 8.

9. *Posteaquam Columbanus Alamanniam Italiæ petendæ causà deserens, à B. Gallo recessit*, Gallus, *inquit Vvalafridus*, retia sua & sagenam navi imponens, ad Willimarum Presbyterum venit... Qui suscipiens eum cum omni caritatis obsequio, domum vicinam Ecclesiæ ejus necessitati concessit, *(nempe sanctus Gallus febre laborabat)* & duobus Clericis suis MAGNOALDO & THEODORO hanc sollicitudinem commendavit, ut cum omni diligentia ejus recuperationi servirent. *Ex his colligitur, Magnoaldum non Hibernum sed Alemannum, Clericum ab initio unà cum Theodoro paruisse Vvillimanno Presbytero, qui in castro Arbona prope Brigantium commanebat.*

S. Galli postea discipulus.

10. *Deinde Vvalafridus lib.* 1. *cap.* 17. *commemorat, B. Gallum curatà Sigiberti Regis filià Arbonam reversus, omnia dona quæ detulerat in pauperes erogâsse. Tum subdit*: Hæc videns quidam discipulus ejus nomine MAGNOALDUS dixit ad eum: Pater, habeo vas argenteum pretiosum cælaturis insigne: si vis, reservabo illud, ut sacri vasa ministerij ex eo faciamus. Ille respondit: Fili... vas quod possides, pauperibus conferre curato. Nam Præceptor meus beatissimus Columbanus in vasis æneis Domino solet Sacrificium offerre salutis, quia fertur & Salvator noster clavis æreis Cruci confixus. *Iam ergo Magnoaldus B. Galli disciplinæ se tradiderat, nec Magistrum habuit Columbanum, quem S. Gallus non communem, sed* suum *ipsius* Præceptorem *vocat.*

Diaconus B. Gallo ministrat.

Vvalaf. c. 25.

11. *Magnoaldus à Vvalafrido ejusdem lib.* 1. *cap.* 23. Diaconatûs officio sublimatus *cum B. Gallo & Iohanne itidem Diacono profectus dicitur in urbem Constantiam; in qua tum Clerus ac populus de eligendo Episcopo tractabant: qui in Iohannem renitentem, ægrè tandem ordinatum consenserunt. Deinde morte sancti Columbani per revelationem accepta B. Gallus*, dum post laborem matutinalis officij quiescendi gratiâ Fratres lectos suos reviserent, primo diluculo vir Dei vo-

cavit MAGNOALDUM Diaconum suum dicens illi: Instrue sacræ Oblationis ministerium, ut possim Divina sine dilatione celebrare mysteria. Et dixit: Num, inquit, tu Pater Missam celebrabis? Dixit ergo ad illum: Post hujus vigilias noctis cognovi per visionem, dominum & Patrem meum Columbanum de hujus vitæ angustiis hodie ad paradisi gaudia commigrâsse: pro cujus itaque requie Sacrificium salutis debeo immolare. Et signo pulsato Oratorium ingressi prostraverunt se in orationem, & cœperunt Missas agere & precibus insistere pro commemoratione B. Columbani. Finito sacræ devotionis officio venerabilis Gallus dixit ad Magnoaldum Diaconum: Fili, non tibi grave videatur petitionis meæ pondus, sed arripe viam & Italiam petito, pertransiénsque usque ad Monasterium quod Bobium vocatur, diligenter perquirito, quid actum sit ciirca Abbatem meum. Nota ergo diem & horam, ut si eum compereris esse defunctum, possis agnoscere, utrùm visio mea veritatis fulciatur effectu... *Magnoaldus* cùm pervenisset ad Monasterium, invenit omnia ita contigisse, sicut Patri suo per visionem fuerant revelata. Mansit autem ibi una nocte, & accepit à Fratribus Epistolam ad B. Gallum, continentem venerandi transitum Columbani. Qui & baculum ipsius quem vulgò Cambotam vocant, per manum Diaconi transmiserunt, dicentes sanctum Abbatem ante transitum suum jussisse, ut per hoc notissimum pignus Gallus absolveretur. Dimissus autem ab illis iter acceleravit: & prosperè in omnibus agens, die octava pervenit ad dominum suum & Patrem, ferens epistolam relationis & absolutionis indicium. *Quæ eadem iisdem omnino verbis à Pseudo-Theodoro referuntur.*

CIRC. AN. DC LXV. SEPT. VI.

Mittitur in Italiam.

12. *Hæc fere sunt quæ de B. Magnoaldo apud Walafridum leguntur. In vulgatis Actis sancti Magni veri similia existimamus quæ sequuntur. Post mortem sancti Galli, Magnoaldus Theodoro comite* in locum Campidonam *dictum ad fluvium Hilaram profectus dicitur. Ibi relicto Theodoro qui illic Oratorium construxit, Magnoaldus* venit ad loca Fauces *appellata,* ad fontes Alpium Juliarum *in diœcesi Augustensi. Isthic Oratorio constructo Monasterium accrevit, uti in loco Campidona, ubi insigne hactenus cernitur Monasterium, de quo Hermannus Contractus in Chron. ad ann. 752.* AUDOGARIUS primus Campidonensis Cœnobij fundator & Abbas locum illum incolere cœpit. *Hujus Cœnobij Abbas inter Quatuor-viros sacri Romani Imperij numeratur.*

Cœnobium Faucense condit.

13. *Ratpertus Gallensis Monachus in Carmine Sapphico de B. Magno inter alia hæc cecinit:*

Laudatur à Ratperto. *To. 5. Canisij.*

Nomen hic MAGNI referando plebi
Viribus magnis colitur celebris,
Auctus à GALLO Superis amando
Dogmate largo.
Hostis immitem domuit furorem,
Pacis auctorem comitando suavem,
Omnibus sanctæ placidæque vitæ
Normula factus.

Ille post clarũ remanens Magistrum,
Ejus exemplis inhians beatis,
Turbidum mundi reprobans honorẽ
Terrea sprevit.
Spiritu pauper fuit hic minister:
Hinc & in regno micat ille dexter.
Mitis exstabat; tener atque terram
Viva gerentem.

14. *Quamdiu S. Magnus B. Gallo supervixerit, incertum. Pseudo-Theodorus vigintiquinque annos superstitem fuisse scribit, quod quidem non rejicimus. Commendatur in Notkeri Martyrologio VIII. Idus Septembris his verbis*: Nativitas S. MAGNI Confessoris discipuli & comitis B. Galli, mirabilis atque sanctissimi viri.

Mortis tempus.

15. *S. Magni corpus sepultum est in Faucensi Monasterio, ex quo sub ann.* DCCC. XXCV. *ipsius brachium in Monasterium S. Galli curante Salomone Abbate delatum est.* Incipit SALOMON, *inquit Ekkehardus junior in lib. de Casib. S. Galli cap. 1.* in colle concambij sui Ecclesiam in honorem & modum sanctæ Crucis ædificare: in quam ad unguem perductam S. MAGNI Brachium ADALBERONE Episcopo dante & prosequente de Faucibus sumptum, magnis hincinde velut triumphis trepidus intulit, & in honore eam sanctæ Crucis & ejusdem privati

Brachium ad S. Galli Monasterium translatum.

Circ. An. DC. LXV. Sept. VI. Patroni nostri dedicavit. *Exstat etiamnunc hæc Ecclesia sancti Magni dicta, olim extra opidum S. Galli in dicto colle, nunc intra muros sed extimo loco pariter cum cœmiterio posita, prout Goldastus adnotavit. Henricus Canisius vulgavit Carmina nonnulla, in quibus istius Translationis fit mentio. In his anonymus quidam, quem Canisius Hartmannum Monachum suspicatur, ita applaudit.*

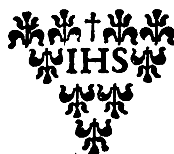
Canis. To. 5. pag. 753 754. 755.

Sternere supplicibus isthæc modò, patria, votis,
Et venerans tanti suscipe membra viri:
Ipsas omnigeno decorans cum flore plateas,
Limina perpulchris obvia lampadibus.
Adveniunt pariter necnon comitantur eumdem
Perspicui Fratres, Angelici Proceres.
Qui Sancti feretrum circumvolitando beatum,
Alarum expansu undique membra tegunt.
Inde Columbanus noster Pater atque Magister
Alpibus excursis aëriisque viis,
Hîc aderit præsens, alacrisque ad gaudia tanta
Agmina conjunget consociata simul.
Conjunguntur ei celeres gressusque fatigant
Tres quoque Francorum Scottigenæ pariter:
Quos volitans fama adsciscens ad gaudia tanta
Unitos tulerit dulcibus obsequiis.
Obvius hinc proprios Gallus producit alumnos,
Longiùs occursu approperans rapido.
Hunc circum medium numerosis cœtibus auctus
Densatur nitidus Cælicolûm populus.
Omnes qui pariter sancta de voce salutat,
Et proprios lares, Magne, subire rogat.
Ut quos ætherei retinet communio Templi,
Hîc quoque consortis jungat honoris amor.
Interea Othmari præstabit cura beati,
Mansio constructa quoque parata fiat:
Ut nil displiceat venientis hospitis ori,
Omnia splendenti sed niteant facie.

Cetera in idem argumentum prætermittimus.

Faucense Monasterium.

16. *Perstat ad hunc usque diem Faucense Monasterium Ordinis S. Benedicti à B. Magno exstructum, de quo referre juvat Melchioris Goldasti in Ekkehardum juniorem observationem.* Fauces, *inquit Fuessen*, ad pedes Alpium Juliarum, unde & nomen invenit, ut ab antiquis *Fuazin*, id est Pedes diceretur. Ita enim veteres pronuntiabant. Kero Monachus in Lexico, Pede, *Fuazze*; Pedibus, *Fuazzio*; Pedibus, *Fuazzum*; Monachi nostri imperitè *Fauces* reddidêre. Eâdem ignorantiâ & *Fuassach* Austriacorum in supremo lacu Brigantino Fauciacum dixêre, quam veteres Alamanni appellârint quasi *Aquas* ad pedes, scilicet Alpium quibus adjacet, & unde fluvius ille castrum alluens exoritur. Meliùs & signantiùs dixissent *Aquipedium*, ad eam formam qua *Aquigranum*, quod postea maluerunt litterâ insertâ *Aquisgranum* scribere. Sunt qui *Phuscam* appellent ex Italorum (opinor) *Phiesco*: item qui *Abusiacum*. *Ita ille. Est & aliud Monasterium Canonicorum Regularium*, S. Magni *dictum in suburbio Ratisponensi, quo ex Monasterio Surius Acta sancti Magni à se edita deprompsit.*

VITA S. GERMANI ABBATIS GRANDIVALLENSIS PRIMI ET MARTYRIS CUM RANDOALDO PRÆPOSITO,

Circ. An. DC.LXVI. Febr. XXI.

Auctore Boboleno Monacho fere æquali.

Ex Tomo 2. Febr. Iohannis Bollandi.

1. DOMINIS eximiis, & sacris culminibus decoratis religionísque copiâ fultis, & in sanctitate semper ubique pollentibus, DEICOLO, LEUDEMUNDO, & INGEFRIDO Patribus, BOBOLENUS exiguus omnium Presbyterorum. Pauci admodum dies sunt, quòd à quibusdam sanctis Fratribus flagitatus, ut S. GERMANI Abbatis Grandivallensis [a] meo studerem stilo texere gesta, præsertim qui cum eo fuerunt in tempore, & penes ipsum patrata viderunt: à quibus etiam & nos per venerabiles viros CHADOALDUM & ARIDIUM didicimus, qui nunc superstites sunt.

Prologus *Auctoris fides*

2. Igitur S. Germanus Abbas & Martyr, natali solo Trevirensium urbis incola fuit, ex genere Senatorum genitus, sed nobilior sanctitate. Pater ejus OPTARDUS; fratres verò ejus OPTHOMARUS & NUMERIANUS. Opthomarus sub DAGOBERTO Rege quondam Regia elegantia & mundana scientia inclytus, sub Rege SIGEBERTO, idémque auxilio fultus Domini ceteris Proceribus sublimior fuit. Cùm esset S. Germanus infantulus, traditus est B. MODOALDO *, qui & ipse illis diebus Trevirorum urbis Cathedram arce sanctitatis tenebat: qui cùm audisset eum elegantem & sagacis ingenij cerneret puerum, litteris liberalibus eum erudire cœpit.

Germanus Treverensis à Modoaldo erudítur. ** Vita apud Surium 12. Maij.*

3. Tandem cœpit vir Dei sanctitate & scientia pollere, itaut omnes mirarentur constantiam ejus: & audiebat à legentibus B. Pauli sententiam dicentis; *Præterit enim figura hujus mundi: restat enim ut qui utuntur hoc mundo, tamquam non utentes sint.* Evangelicæ verba sententiæ considerabat dicentis, quòd dives difficilè intrabit in regnum cælorum. Tantam itaque viro Dominus gratiam ab hominibus dedit, ut non solùm à Clericis, sed ab omnibus nimio diligeretur affectu: nihil in eo superbiæ, vel arrogantiæ, sed omnibus benevolus habebatur: in terris positus, cælestibus se secretis aptum ostendebat. Erat enim adspectu Angelicus, sermone nitidus, opere sanctus, corpore integer, ingenio optimus, consilio magnus, fide Catholicus, spe patientissimus, caritate diffusus, & omni suavitate conspicuus: meditabatur apud se in ætate puerili, quod postea juvenis implevit.

Terrenis spretis virtutes exercet. *1. Cor. 7.31.* *Mat. 19.23.*

4. Cùm verò esset annorum septemdecim, anhelante animo cœpit tacitus intra semetipsum cogitare, qualiter mundanas illecebras & delectationes hujus sæculi, blanditiásque evadere posset. B. Modoaldum Episcopum flagitare cœpit: O venerabilis Pater, permitte me ut omnibus priùs positis, ad Monasterium quo me jusserit Divina pietas pergam. At verò B. Modoaldus mirari cœpit adolescentis animum, quòd tam viriliter ageret ut eremum desideraret; ait

Monasterij petendi licentiam petit ab Episcopo.

[a] Monasterium Grandivallense in valle contigua finibus Rauracorum & Helvetiorum ad Birsam fluvium in diœcesi Basileensi, institutum est à S. Vvaldeberto Abbate Luxoviensi, prædia largiente Gundonio Duce, uti infrà dicitur: ac S. Germanum primum Abbatem habuit. Istud Monasterium cum vico apposito Gallis *Grand-Villers*, Germanis *Granfel*, usitatiùs *Munsterthal* dictum, ab annis quingentis transiit ad Canonicos sæculares, qui Patrum nostrorum sæculo causâ vitandæ hæreticorum violentiæ in vicinum opidum Telsbergam sive Delemontem commigrârunt; quod Bollandus aliique notaverunt.

Circ. An. DC. LXVI. Febr. XXI. ad eum: O juvenis, magnum & altum petere desideras, sed juvenibus lubricum est iter, per quod terente pede ire festinas. Dixítque ad eum: Non sum ausus tibi dare promissum* propter Regiam potestatem, quia scriptum est: *Non est enim potestas, nisi à Deo.* Et iterum: *Qui potestati resistit, Dei ordinationi resistit.*

Rom. 13. 1. & 2.

* *f.* permissum

Arnulfum adit.

5. Ille verò ut erat audax, confidens in Domino, omnia sua distribuens dedit pauperibus juxta Evangelij vocem: assumptísque secum tribus pueris comitantibus eum, B. ARNULFUM Episcopum expetiit, qui in illis diebus in eremo, cui vocabulum est Horenbergo, vitam sanctam ducebat. At verò B. Arnulfus cernens eum, ovanti animo gratias agens omnium Conditori, excepit lætus & hilaris, & comam capitis tondebat, & apud se aliquamdiu commorari fecit, ut esset imitans vitam & mores viri Dei. Deinde ad Monasterium B. Romarici, quod vulgò vocant Castellum, in cacumine montium suo opere constructum venit: mittens duos è suis qui fratrem suum Numerianum nomine parvulum adhuc ætate, ad ipsum adducere deberent: cupiens eum de sæculi actibus ad instituta sanctorum Patrum vel Regulam Monachorum & sanctam vitæ conversionem adducere.

Fratrem ad se vocat.

In Monasterio Romaricensi excipitur.

6. Beatum verò Germanum ad ipsum Monasterium venientem omnes unà cum fratre suo ovantes excipiunt, referentes Conditori gratias, quòd de tantæ prosapiæ genere sibi Dominus ad suum vocaret servitium. Totum corpus suum affligens in jejuniis & vigiliis & orationibus, semper Deo vacans, nihil ampliùs præter quotidianum victum reservabat. Vestitus ejus vilitas erat, exemplum humilitatis & caritatis omnibus exhibebat: itaut ad ligna cædenda cum collega suo ad silvas pergeret & suis humeris deferret. Sermonum B. Pauli considerabat sententiam, dicentis: *Qui non laborat, non manducet.*

2. Thess. 3. 10.

Luxovium petit cum sociis.

* *al.* Chunianum & Chumanum

7. Tantam autem Dominus gratiam ei dedit, ut nullus esset qui non cuperet vitam & mores illius imitari. Tum deinde assumpsit secum B. CHUANEM* magnæ religionis virum ex genere Burgundionum: & accipiens salubrius consilium, Monasterium antiquorum opere constructum, cujus vocabulum est Luxovium, ambo pariter cum suis sodalibus expetunt. Erat autem Pater Monasterij illius WALDEBERTUS nomine, vir egregius ex genere Sicambrorum, & magnæ conversionis vitæ. Cúmque eos adspexisset Sacerdos Dei, omnes unanimiter hilari vultu intra Monasterij septa recepit ovans. Ingressus verò homo Dei cum suo Fratre Monasterium, mortificationem carnis & sanctæ religionis vitam & obedientiam ambo spontanea voluntate depromunt. Cúmque cerneret eum B. Waldebertus virum esse industrium, eum Presbyterum fieri jussit; omnis chorus Fratrum in ejus veneratione clamaverunt dicentes, Germanum dignum esse Presbyterio. Sancto itaque ordinato Presbytero, omnem gratiam transscendebat in Clero.

Presbyter ordinatur.

Gundonio locum concedente,

8. Cernens verò Deo plenus & Spiritu-sancto repletus Sacerdos Dei Waldebertus certatim undique catervas Monachorum coadunari, cœpit de tam plurima multitudine, si fortè ubiubi posset, loca uberrima ubi de suis Monachis ad habitandum adunaret exquirere. Audiens autem GUNDONIUS[a] vir illustris, quòd B. Waldebertus Abba sagaci intentione requirebat loca, ubi Monachi sui residere, & vitam sanctam degere deberent; ministros suos ad eum direxit, ut ad ipsum quantociùs properarent. Tum verò B. Waldebertus absque ulla ambiguitate ad ipsum Gundonium accedit dans consilium. Illustris vir Gundonius dedit illi loca opportuna; & licet difficilis sit introitus eorum, aditus eorum inveniri queunt. Tunc cœpit Waldebertus lenibus verbis mulcere animum ejus, & si vellet pro Dei intuitu vel pro remedio animæ suæ vel pro absolutione

a Gundonius, infrà num. 11. Dux appellatus, alius est à Gundoïno S. Salabergæ patre, qui neque Dux fuit, neque ampliùs in vivis erat, dum à Gundonio Grandivallense Monasterium ædificari cœpit; ex dicendis infrà & ex Vita sanctæ Salabergæ ad ann. 653.

solutione

Circ. An. DC.LXVI.

solutione peccaminum suorum, firmitatem de ipsis locis manibus suis seu bonorum hominum roboratam manibus exhiberet.

Fabr. xxi. Vvaldeberto Monachos instituente,

9. Deinde Waldebertus cum timore Dei & oratione Fratrum ad ipsum locum accessit, & invenit locum uberrimum infra saxorum concava, vallem, quam nuncupavit Grandem-vallem: & est amnis in ea cum multitudine piscium; hortans Fratres suos ut ibidem consistere deberent. Accersivit itaque ad se unum de Presbyteris suis nomine FRIDOALDUM, de paucis Monachis Domni Columbani Abbatis, admonens ut ad ipsum locum accedat. Ille verò de obedientiæ bono nihil dubitans, cum aliquot Fratribus ad ipsum locum cum timore Dei accessit: exercens se in labore cum suis cœpit ligna cædere qualiter victitare deberent.

Germanus Grandivalli præficitur,

10. Posthæc cœpit Waldebertus Sacerdos Dei intra semetipsum tacitùs cogitare, si posset reperire de suis Fratribus ex genere nobili & sacris apicibus vel litteris eruditum, in sanctitate conspicuum, qui ipsos Monachos secundum tenorem Regulæ gubernare & regere deberet. Quid plura? Deo jubente vel inspirante, S. Germanus eligitur Abbas. Igitur venerabilis vir Sacerdos Dei cum ipso Germano ad ipsum Monasterium Grandem-vallem veniunt: cœpit eum cum suis Monachis exhortari ut nihil formidaret, sed ut vir Sanctus lumbos suos accingeret. Ille verò de obedientiæ bono nihil dubitans, accedens cum timore Dei laborem arripuit. Waldebertus verò Fratres exhortabatur, ut eos de sua obedientia absolutos reddat, & S. Germano pro Dei intuitu obedientiæ colla submitterent: quod & ita fecerunt. Accepta igitur benedictione, tria Monasteria, scilicet S. Ursicini, atque Verdunense [a], necnon & Grandivallense in suo recepit dominio. Tantam autem ei gratiam Dominus dedit, ut non solùm à suis, verumetiam ab omni ætate & sexu, nimio diligeretur affectu. Cernens ergo S. Germanus Abbas, quòd difficilis esset introitus eorum, cœpit saxorum dura manibus quatere; & sunt intrantibus patefacta usq; in præsententem diem.

aliisque duobus. [a]

Cathicus Dux incolas vexat. [b]

11. Contigit autem ut moreretur Gundonius Dux, & BONIFACIUS Dux sive CATHICUS [b] in locum ejus succederet. Qui cœpit nequiter opprimere populum illum vicini Monasterij, cœpitque imputare quòd ejus antecessori semper rebelles fuissent. Illis verò protestantibus quòd nefas erat quod eis imputabatur, multis modis affligere eos conabatur. Et quia Deo omnipotenti cura est de his qui certant pro eo, volens athletam suum laureare, quem præscivit pro suis laboribus coronandum, tandem excitatus est Cathicus in scelus. Igitur homines hos neque audientes tunc, jubens ad se venire centenarios illius vallis, eos in exsilium ire præcepit. Tunc Cathicus quod iniquo consilio cœperat explere, seu quod venenata mente tractaverat, omnino cupiens adimplere, assumpsit secum phalanges Alamannorum gentis bellicosæ: orto jam sole ingressus est super valle.

Germano & Randoaldo Reliquias deferentibus pacem fictam pollicetur.

12. Quod cùm nuntiatum esset B. Germano, quòd CATHELMUNDUS à partibus Aquilonis cum magno exercitu ingrederetur super valle illa, & Cathicus ab alia parte cum ingenti exercitu adveniret; tunc B. Germanus, accepta* se-

* acceptis &c.

[a] Verdunense seu Vverdense Monasterium, aliis Insulare dictum (*Vverd* enim Germanis Insulam significat) Monasterium S. Pauli ad Insulam vulgò *Saint Paul zu Vverd* à Christiano Urstitio in Chron. Basileensi dicitur. Monasterium S. Ursicini, in finibus Sequanorum Alesatiam versùs ad refluxum Dubij fluvij positum, originem suam debet S. Ursicino B. Columbani discipulo, qui Præceptorem è Gallia ejectum secutus ad hunc usque locum, illic ereminticam vitam egit, & discipulos aliquot aggregavit. Monasterium inibi ab ipso erectum aiunt. Et tamen S. Vvandregisilus in posteriori Vita ad ann. 667. referendâ dicitur migrâsse *in Elisangium territorium, ubi & Monasterium struxit pro temporis opportunitate in possessione propria, ubi B.* VRSICINUS *requiescit venerabiliter humatus.* Fortasse jam illic erant quędam cellulæ à B. Ursicino ædificatæ, quas Vvandregisilus auxit. Istud Cœnobium accrevit in opidulum sui nominis *S. Ursitz* dictum; anno millesimo venit in ditionem Episcopi Basileensis dono Rudolfi tertij & ultimi Burgundiæ Regis, cessitque postea Canonicis sæcularibus duodecim Innocentio II. approbante anno M.C.XXXIX. Colitur S. Ursicinus XIII Kalend. Januarij in Diœcesi Basileensi cum Officio proprio, in quo mortuos suscitâsse & alia id genus patrâsse dicitur: uti ex Serie Episc. Basileens. didicimus.

[b] Nonnulli Cathicum à Bonifacio distinguunt: judicium esto penes Lectorem.

Circ. An. DC. LXVI. Febr. XXI.

cum pignora Sanctorum, cum libris & Præpoſito Monaſterij nomine RANDOALDO, ad eum properare ſtudet. Sed antequam perveniret ad eum, homines inimici diabolo impleti projecerunt eum in terram: qui tandem pervenerunt ad Cathicum, & invenit eum in Baſilica S. Mauritij cum ERICO Comite, conſiliantes in invicem. Cœpit autem B. Germanus alloqui eum, & dicere: Inimice Dei & veritatis, cur ingreſſus es ſuper homines Chriſtianos? Cur non pertimeſcis ad naufragium perducere Monaſterium meum, quod ipſe ædificavi? At ille veniam poſtulat de commiſſo ſcelere, falſa humilitate vadimonium ſuum in manum ejus dare voluit. Sed ille renuit eum accipere, promittens ſe de omnibus ſatisfacturum * eſſe. Egreſſus inde reliquit eum in Baſilica S. Mauritij cum uno tantum comite nomine Randoaldo.

* f. ſatisfactum

Germanus & Randoaldus lanceâ tranſverberantur.

13. Ille verò videns quòd nihil proficeret, ſed per totam vallem cernens tamquam à luporum morſibus vicinos Monaſterij laniari, & domus eorum incendio concremari, flevit diutiſſimè, & manus palmáſque in cælum tendens dicebat: Vide Domine, ne ſileas, quia gens barbara ingreſſa eſt ſuper nos. Quem repedare volentem ad Monaſterium ſuum cum collega ſuo, in via ſecuti ſunt homines pleni dæmonio: quos videns S. Germanus Martyr & Sacerdos Dei, verbis pacificis eos alloquebatur, dicens: Nolite, filij mei, tantum nefas perpetrare in populo Dei. Illi verò, ut erant repleti dæmonio, eum exſpoliaverunt veſtimentis ſuis. Cúmque cerneret B. Germanus martyrium ſuum propè adeſſe, fratri ſuo Randoaldo loquebatur, dicens: Simus pacifici, frater mi, quia hodie fructum bonorum noſtrorum conſequimur. Cúmque exſpoliaſſent eum unà cum collega ſuo, aiebat dicens: Gratias ago tibi, Paſtor bone, quia non me fraudâſti bonis tuis: dignare me recipere cum fratre meo in conſortio Sanctorum tuorum. Poſthæc vox ei de cælo venit dicens: Veni fidelis diſpenſator, aperti ſunt tibi cæli: congaudent tibi Angeli mei, ut perducant te in cæleſtem Jeruſalem. Et hæc dicens, unus ex iis, qui erat audacior, repletus dæmonio, lanceâ perfodit eum, ſimúlque & Randoaldum. Corpus remanſit exanime, anima illius penetravit cælos.

Sepeliuntur.

14. Cúmque hæc acta fuiſſent, Fratres ejus requirebant eum huc atque illuc circumeuntes. Ferè horâ tertiâ noctis invenerunt eum jam defunctum unà cum collega ſuo: & levantes corpus ejus cum ejulatu magno, deferunt in Baſilicam S. Urſicini ſuo opere conſtructam, proſternentes eum nudum ante conſpectum Dei. Acta ſunt hæc ipſa nocte in vigilia Cathedræ S. Petri [a]. Cùm Fratres ad vigilias excubarent nuntius venit qui diceret, Patrem Monaſterij ab hoſte iniquo interfectum fuiſſe. Illi verò cum ejulatu magno deferunt eum in Baſilicam S. Petri, & ſepelierunt eum: ubi præſtantur beneficia orationum, ipſo præſtante, cui eſt honor & gloria in ſæcula ſæculorum, Amen. Factum eſt autem redeunte anni circulo, dies Natalis Domini advenit: tantum lumen coruſcans referunt in ipſa vigilia Natalis Domini, ubi interfectum corpus beati Germani fuit, de cælo venit, ut omnes mirarentur & replerentur timore magno.

[a] Nempe in Cathedra quæ VIII. Kalend. Martij olim ſola celebrabatur, (ſicuti alibi diximus) & quidem circa annum DC. LXX. quod inde colligimus. Germanus ad S. Arnulfum in eremo degentem anno circà DC. XXXV. acceſſit cùm eſſet annorum ſeptemdecim. Luxovium profectus ordinatus eſt Preſbyter poſt annos fere tredecim juſſu Vvaldeberti, à quo paullo pòſt Grandivalli præfectus, annos minimùm ſexdecim in eo Monaſterio exegit. Corpus ejus primò in S. Urſicini Baſilica ſepultum, delatum eſt paullo poſt in Eccleſiam Grandivallenſem S. Petri, ubi in tumulo jacuit ad annum M CCCC. LXXVII. quo Henricus Ampringius Præpoſitus ac reliqui Canonici tumulum reſerârunt feriâ quartâ poſt feſtum S. Margaretæ, quemadmodum ex Mureto Bollandus adnotavit. Patres Collegij Bruntrutani in Serie Epiſc. Baſileenſ. addunt, anno M D. IV. Sabbato ante Dominicam *Lætare*, ſacros cineres SS. Martyrum GERMANI & RANDOALDI, qui ſub altari ſummo Templi pio cultu frequentati & patratis miraculis celebrati quieverant annis permultis, RAYMUNDI Cardinalis & Romani Pontificis Legati juſſu & auctoritate, in decentiorem locum fuiſſe tranſlatos: poſtea verò ob ſævientium Calviniſtarum furorem clam delatos Delemontem: ubi poſtea conſedit Canonicorum collegium, poſtquam anno M. D. LXXI. Junij die 8. Templum Monaſterij igne cæleſti conflagravit.

15 Unus autem è Fratribus ipsa die interfectionis ejus inter hostium cuneos, cingulum, quod vulgò bracile vocatur, inter manus trahentium invenit, & Monasterij vestiario detulit. Tunc omnes Fratres tamquam munus de cælo prolatum ovantes excipiunt, & illud in Ecclesia inter pignora Sanctorum suspendunt. Posthæc contigit, ut aliquis homo vicinus Monasterij magnis febrium detineretur infirmitatibus: vix à suis deportatus in Monasterium venit: cúmque Ecclesiæ limen attigisset adspexit cingulum almi Germani pendêre. Tum cœpit cum ejulatu magno precari, ut illud contingere liceret. Tunc unus de Diaconibus replevit calicem, & immersit, & dedit bibere ægroto: & statim ut bibit, ad pristinam restitutus est sanitatem. Adeò plura sunt à beato Germano facta miracula, ut vix verbis concipi queant. CIRC. AN. DC. LXVI. FEBR. XXI.

VITA S. HILDEFONSI EPISCOPI TOLETANI,

AN. CHR. DC. LXVII. JAN. XXIII.

Scripta à JULIANO & ZIXILANE Episcopis.

Cum MS. cod. Bibliothecæ Regis Christianissimi collata à V. C. Stephano Baluzio.

OBSERVATIONES PRÆVIÆ.

I. HILDEFONSUS *seu* ILDEFONSUS, *corruptè* ALFONSUS, ALONSÚSVE, *vitæ suæ scriptores aut potiùs abbreviatores habuit duos, quorum alterum* ZIXILANIS, *alterum* JULIANI *Antistitis Toletani nomine edidit Iohannes Bollandus ad 23. Ianuarij, utrumque Thomæ Tamayi de Vargas Notis illustratum. Cùm verò Hildefonsi opera revolveremus, in fronte occurrit ipsius* ZIXILANIS *(ut aiunt) fetus*, JULIANO *Pomerio Toletanæ Sedis Diacono attributus. Et ecce iterum in Bibliotheca Regis Christianissimi apographo alius ejusdem operis sese exhibet Auctor* B. ELLADIUS Toletanæ urbis Episcopus. *Bollandianam editionem cum Regio exemplari contulit rogatu nostro vir humanissimus juxtà & doctissimus* Stephanus Baluzius, *insignis Bibliothecæ Colbertinæ Custos, multísque in locis, prout eam hìc subjicimus, emendavit. Sic procedit Regium apographum. Primo loco occurrit* JULIANI *Episcopi Toletani Appendix ad Hildefonsi librum de Scriptorib. Ecclesi. cum hoc titulo,* JULIANUS loquitur Episcopus. *Subsequitur Hildefonsi elogium à Iuliano editum. Postea quibusdam aliis interpositis subjicitur Vita Hildefonsi his verbis præfixis:* In nomine Domini nostri J.C. incipit Vita vel Gesta S. HILDEFONSI Episc. Toletanæ Sedis Metropolitani à B. ELLADIO Episcopo ejusdem urbis edita x. Kalend. Februarij. *Nos eumdem ordinem tenebimus.* Vitæ Scriptores.

2. *Verùm quis demum secundæ istius lucubrationis Auctor? Equidem præferendam putamus sententiam de* Zixilane Episcopo, *quem Iohannes Tamayus Salazar in Catalogo Toletanorum Episc. Tomo 5. Martyrol. Hisp. mense Octobri vulgato ita commendat:* CIXILANUS ad quem scripsit Hadrianus Pontifex Max. Sedem rexit ad ann. DCC. LXXI. *Certè nullus* Elladius *seu* Helladius *Episcopus Toletanus legitur post Helladium Hildefonsi Præceptorem: neque ullus* Julianus Pomerius Diaconus Toletanus *inter Scriptores Hispanicos numeratur. Nam* Julianus Pomerius *ab Isidoro in lib. de Script. Ecclesi. cap. 12. immo etiam à Gennadio cap. 98. laudatus, non dicitur Toletanus Diaconus, &* Hildefonso *antiquior est. Huc referenda sunt quæ de Episcopis Toletanis & Monasterio Agaliensi suprà ad annum 632. in Elogio S. Helladij diximus.*

AN. CHR. DC.LXVII. JAN.XXIII.

JULIANUS LOQUITUR EPISCOPUS.

Hildefonsus Eugenio succedit.

1. HILDEFONSUS memoriâ sui temporis clarus & irriguis eloquentiæ fluminibus exornans sæcula ætatis nostræ, nobilissimus, Toletanæ Sedis ascitus in Cathedram, Præsul post EUGENIUM [a] in Sacerdotium consecratur, vir tanta laude dignissimus, quantâ & virtutum gratiâ numerosus. Fuit denique timoris Dei instantiâ præditus, religione comptus, compunctione perfusus, incessu gravis, honestate laudabilis, patientiâ singularis, secretis tacitus, sapientiâ summus, differendi ingenio clarus, eloquendi facultate præcipuus, linguæ flumine copiosus, tanto eloquentiæ cothurno celeber habitus, ut disputationem ejus profusa oratio dum porrectè dirigitur, non homo, sed Deus per hominem eloqui affatim crederetur.

2. Hic igitur sub rudimentis adhuc infantiæ degens, Divino tactus spiritu, vitâ delectatus Monachorum, contemptis parentum rerúmque affectibus, Agaliense Monasterium petiit [b], Monachúmque se in eo multis fere annis decenter exhibuit. Cœnobium quoque Virginum in Deibiensi [c] villula construxit, ac propriis opibus ditavit. Rector deinde effectus Agaliensis Cœnobij, Monachorum mores exercuit, rem discrevit, vitámque servavit. Principali posthæc violentiâ Toletum reducitur, atque inibi post decessoris sui obitum Pontifex subrogatur.

Ex Monacho & Abbate.

3. Scripsit sanè quamplurimos libros luculentiore sermone potissimos, quos idem in partibus censuit dividendos, id est librum Prosopopæiæ imbecillitatis propriæ; libellum de Virginitate S. MARIÆ contra tres infideles; opusculum de proprietate personarum Patris & Filij & Spiritus-sancti; opusculum adnotationum in sacris; opusculum adnotationum in Sacramentis; librum in cognitione Baptismi unum; & * spiritualis deserti·alium: quod totum partis primæ voluit volumini connectendum. Partis quoque secundæ liber Epistolarum est, in quo diversis scribens ænigmaticis formulis egit, personásque interdum induxit: in quo etiam à quibusdam luculentiora scriptorum responsa promeruit. Partem sanè tertiam Missarum esse voluit, Hymnorum atque Sermonum. Ulterioris denique partis liber est quartus, versibus prosáque concretus, in quo Epitaphia & quædam sunt Epigrammata æquè adnotata. Scripsit autem & alia multa, quæ variis rerum ac molestiarum occupationibus impeditus, aliqua cœpta, aliqua semiplena reliquit.

* *Boll. addit* de progressu

Moritur ac sepelitur.

4. Ascitus autem in Pontificatum nono gloriosi RECESUINTI Principis anno, novem annis & duobus fere mensibus clarus habitus fuit vitæ meritis & retentatione regiminis: expletóque octavodecimo ejusdem Principis anno, sequenti die decimo Kalendarum Februariarum [d] domicilio carnis exuitur, atque

[a] Nempe post Eugenium posteriorem: nam duos tantùm Eugenios Toletanæ Sedis Antistites agnovisse videntur Gothici rerum Hispanicarum Scriptores, cùm recentiores tertium seu potiùs primum, Dionysij Areopagitæ discipulum superaddant. Isto omisso duos tantùm prędicat Hildefonsus in lib. de Script. Eccl. Priorem quidem cap. 13. posteriorem ejus successorem, ipsius verò Hildefonsi decessorem cap. 14. Posterior in Martyrol. Bened. colitur Idib. Novemb. Multa metro scripsit à Jacobo Sirmondo edita, quæ etiam in Bibliotheca PP. exstant. In his avum suum commendat NICOLAUM virum illustrem, cujus Nicolai filius EVANTIUS ex BLESILLA conjuge Eugenium nostrum suscepit. Eugenius ex Clerico Monachus in Monasterio sanctæ Encratidis seu Encratiæ ad Massam candidam appellato factus, Eugenio priori successit in Sedem Toletanam anno Christi DC. XLVI. ac duodecim pòst annis Hildefonso locum dedit, postquam tribus Conciliis Toletanis VIII. IX. ac decimo præsedit.

[b] Idem de se testatur Hildefonsus in cap. 7. *libri* de Script. Eccles.

[c] Sic etiam Regius codex: notat tamen Tamayus ab aliis legi *Deissensi, Bissensi & Sissensi*, nec magis de loco Hispanos convenire.

[d] Eumdem diem signat Rudericus Toletanus Episc. in lib. 2. cap. ult. ubi Hildefonsum Os AUREUM dictum ait. Non ergo XV. Kalend. Januarij, uti Petrus Equilinus existimat. Annus Reccesuindi nonusdecimus inchoatus, anno Christiano DC. LXVII. respondet. Veterrimum Adonis Martyrologij exemplar nostrum Hildefonsum x. Kalend. Februarij sic commendat: *Toleto civitate Natalis* S. HILDEFONSI *Episcopi & Confessoris fide & doctrina clarissimi*. De eo silent Beda, Vvandalbertus & Usuardus.

in Ecclesia B. Leocadiæ tumulatur, ad pedes sui conditus decessoris, cum quo creditur æterno frui receptaculo claritatis. AN. CHR. DC.LXVII. JAN.XXIII.

In nomine Domini nostri Iesu-Christi

INCIPIT VITA VEL GESTA HILDEFONSI EPISCOPI,

Toletanæ Sedis Metropolitani à ZIXILANE *Episcopo ejusdem urbis edita, X. KL. Februarij.*

1. ECCE dapes mellifluì illius Domini Hildefonsi, quas de paradiso Dei rapiẽs & per totam Hesperiam dispergens, inediam nostram ingenti satiavit eloquio: non impar meritis sanctissimi illius Domni ISIDORI, de cujus fonte adhuc clientulus purissimos latices bibit. Nam directus à sancto ac venerabili Papa EUGENIO Toletanæ Sedis Metropolitano Episcopo ad supradictum Doctorem Spalensem Metropolitanum Episcopum, cùm sibi jam sciolus videbatur, adeo ab eo tentus & elimatus est, &, ut ferunt, tempore * ferro constrictus, ut si quid scientiæ deerat, pleniùs instructus ad pædagogum suum Domnum Eugenium remeans, non post multos dies adhuc Diaconi officium peragens, in Ecclesia SS. Cosmæ & Damiani, quæ sita est in suburbio Toletano, Abbas præficeretur. Ubi statim in officio clarens, duas Missas in laude ipsorum Dominorum, quas in festivitate ipsorum psallerent, miro modulationis modo perfecit: quas Missas infrà adnotatas habemus.

Isidorum habuit præceptorem.

* *Boll.* temporali

Abbas.

2. Deinde post multum tempus decedente Domno Eugenio in Sede sua Episcopus præficitur: cujus statim virtus enucleata cluens in Sede Romulea * refulsit, & veluti facula ardens omnem Hispaniam perlustravit. Cujus doctrinâ usque hodie fulget Ecclesia ut sol & luna: cujus memoria in benedictione odoris & in compositione incensi habetur. Qui ab ipsis cunabulis ab ineunte ætate eunuchus permanens, magnum in se habitaculum Domino præparavit. Qui non manubrio vel manu, sed Divino secatus est gladio: nec ingenio ferramentorum resecavit libidinem, sed munere cælesti promeruit sanctitatem. Qui subitò dono superno afflatus, his tantis talibúsque prædecessoribus suis æquiter clarens, quod illi clausum fuerat, isti reseratum est.

Episcopus dein Toletanus.

* *id est* Regia seu Toletana.

Virgo semper.

3. Sic enim habitator suus Spiritus-sanctus egit, ut quod [iste celabat intùs, ille patefaceret foris, & utrobique apparatus adjutor fortissimus occurreret, ut iste ordinaret quæ in laudes Virginum panderet, ille revelaret aliquid mirum quod in alletam * ostenderet, unde fidei ejus meritum coram hominibus declararet, & laborantem in agone spirituali de donariis suis non evacuaret. Sic enim egit,] ut quod per tot annos populis desiderantibus necdum ostensum fuerat illis, iste patefaceret primùm, & Reliquias sanctæ ac Deo dicatæ Virginis & Confessoris suæ Leocadiæ, adveniente in Sede sua Regia sua festivitate, omnibus adstantibus præsentaret, & ipso ante sepulcrum ejus genibus provoluto, tumulus in quo sanctum ejus corpusculum usque hodie humatum est exsiliret, & operculo quod vix triginta juvenes movere possent, non humanis manibus, sed Angelicis elevato, velum quod sanctæ Martyris membra tegebat, virens * foris submitteret, & veluti manibus hominum extensum conspectui ejus Virgo pulcherrima se exhibens adventaret, clamantibus Episcopis, Principibus, Presbyteris, Diaconibus, Clero atque populo: *Deo gratias in cælo, Deo gratias in terra*, nemine tacente. Ipse verò manibus statim complexans & adstringens, talia fertur depromere vota, vociferans cum omni populo & clamans: *Deo gratias, vivit Domina mea per vitam Hildefonsi.* Et idipsum repetens Clerus vehementer psallebat *Alleluia* & canticum quod ipse Domnus Hildefonsus nuper * fecerat: *Speciosa facta es, Alleluia, & odor tuus ut balsamum non mistum*; & alia quæ in ipsa Missa subter adnotata in laude ejus deprompserat.

[*inclusa parenthesi desunt in edit. Bollandi.*]

* athletam

Reliquias S. Leocadiæ revelat.

* *Reg.* viens

* *Reg.* naviter.

4. Clamabat inter voces populi velut mugiens, ut aliquod incisorium defer-

Reliquias inde sumit.

An. Chr. DC.LXVII. Jan. XXIII.

rent, unde quod manibus tenebat præcideret: & nemo illi accurrebat, quia populus vastis ictibus rictibúsque frendebat. Nam & sancta Virgo quæ voluntatem submiserat, ut desideria crescerent *, violenter retrahebat. Sic Princeps quondam Recesuindus qui ejus tempore erat, gloria & ferocitate terrena deposita, (qui eum ob iniquitates suas [a] increpatus superbo oculo intuebatur) cultrum modicum quem in theca tenebat, cum lacrymis offerebat: & collo submisso supplices manus à throno suo extendens, ut eum illi deferrent instanter deprecabatur, postulans ut indignum non judicaret se jam cum lacrymis offerentem. Quem ille apprehendens, quod manu læva jam modicum tenebat, dexterâ præcidit, & cultrum ipsum unà cum eisdem Reliquiis, thecis argenteis collocavit, indignum judicans, ut qui sancta præciderat, eum polluta ultra tangeret requirentis manus, qui quantum valebat, vicario jure sibi illum præcipiebat impendi. His peractis, quia longum est ista omnia enodare, cuncta quæ usui pertinebant sanctæ Catholicæ Ecclesiæ, in Dei laudibus usquequaque completa sunt.

* hac tria verba desunt in Regio cod.

5. His excussis alia adhuc miracula Spiritus-sanctus per eum in ipso Dominico Adventu non post multos dies peregit. Sed quia omnia longum est recensere, quæ ejus temporibus in Toletana urbe Domnus Urbanus & Domnus Evantius per eum facta narrabant, vel ex multis pauca aggrediamur. Quamvis qui mecum hoc audierunt, cùm hæc legerint, dolebunt prætermisisse me tam multa & magna quæ mecum sciunt. Superveniente verò die sanctæ & semper Virginis Mariæ, ante tres dies tribus diebus letanias peregit, & Missam suprascriptam quæ in ejus laude decantaretur perfecit, quæ est septima. Ast ubi ventum est ad ejus sanctam sollemnitatem, supradictus Rex minùs de timore Dei sollicitus, & de suis iniquitatibus malè conscius, ad audienda sollemnia regali de more accessit. Nam servus Dei Hildefonsus majori adhuc munere fretus, dum Dominæ suæ cui Deo præsule serviebat, celebritatem orans susciperet, & in laude Genitricis Dei hoc quod suprà prænotavimus, summo cum cordis affectu, harmoniæ modulatione composita musicè aptaret, & libellum Virginitatis more synonymo testimoniis veteris ac novi Testamenti plenum comptè ederet, & dignâ facundiâ & magnificentiâ jam præfatæ Dominæ suæ exornaret; dum ante horas matutinas solito more ad obsequia Deo peragenda consurgeret, & vigilias suas Domino consecraret, Diacono vel Subdiacono atque Clero ante eum cum faculis præcedentibus, subitò ostia aperientes & Ecclesiam intuentes, atque splendori cælesti oculos defigentes, lumen quod ferre non valuerunt cum tremore effugientes, lampadas quas manibus tenebant reliquerunt, & sua vestigia per quæ venerunt adeuntes, propè mortui reversi sunt ad sodales. Sollicitè omnis Congregatio requirit, quid de Dei servo ageretur cum Angelicis choris, quid tam subitò expaverint custodes, & terga ab ostio Ecclesiæ dantes reversi sint ad proprias sedes.

B. Mariæ festum devotè peragit.

Ejus visitatione & munere honoratur.

6. At ille sibi bene conscius, ante altare sanctæ Virginis procedens, reperit in cathedra ipsam Dominam sedentem, ubi solitus erat Episcopus residere & populum salutare. Quam cathedram nullus Episcopus adire tentavit nisi postea Domnus Sisibertus [b], qui statim Sedem ipsam perdens exsilio relegatus est. Et elevatis oculis adspexit in circuitu ejus, & vidit omnem absidam [c] Ecclesiæ repletam Virginum turmis, de canticulis David modulata suavitate aliquid decantantibus: adspiciénsque in eum (ut ipse sibi consciis & bene carissimis re-

a Et tamen Reccesuindum religiosissimum fuisse Principem, nec quidquam Christiano Principe indignum egisse, ex Ruderico Toletano lib. 2. cap. 22. probat Thomas Tamayus.

b Sisibertus seu Sisbertus, Tamayo Sisibotus, post Quiricum & Julianum Hildefonsi successores Sedi Toletanæ impositus est anno DC.XC. paullo post de dignitate depositus, quòd Egicam Regem deponere ipse conatus esset.

c Absidam ἀπὸ τοῦ ἅπτειν, quod tangere seu nectere significat, *Tribunam* explicat Tamayus: at pro curvata Templi parte superiori accipiendam esse, sexcentis exemplis constat.

ferebat) hac eum allocuta est voce: Propera in occursum meum, serve Dei rectissime; accipe munusculum de manu mea, quod de thesauro Filij mei tibi attuli: sic enim tibi opus est, ut benedictione tegminis quæ tibi danda est, in meo tantùm die utaris [a]. Et quia oculos fidei fixos in meo semper servitio tenens permansisti, & laudem meam diffusâ in labiis tuis gratiâ dulciter in cordibus Fidelium depinxisti; & vestimentis Ecclesiæ jam in hac vita ornatus eris, & in futuro in promptuariis meis cum aliis Filij mei servis lætaberis. Et hæc dicens ab oculis ejus unà cum Virginibus & luce qua venerat remeavit. Remansit igitur Dei servus intantum sollicitus de adipiscenda gloria, inquantum præscius de sibi donata palmæ victoria, præstante Domino nostro Jesu-Christo, qui cum Deo Patre & Spiritu-sancto vivit & cuncta regit per infinita semper sæcula sæculorum, Amen.

An. Chr. DC.LXVII. Jan. XXIII.

[a] Eadem fere verba habet Rudericus Toletanus Episc. in l. 2. Hist. c. ult. ubi Hildefonsum mirè laudat, hocce factū xv Kalend. Januarij affirmat accidisse. Et Lucas Tudensis ea de re loquitur Æra 686. Lege aliam Vitam S Hildefonsi & fragmentum ex libro quodam Mirac. S. Mariæ infra, ubi pro *Casula* Hildefonso cælitus concessa, *Alba* scribitur.

De quibusdam Hildefonsi scriptis aliisque rebus ad eum pertinentibus

OBSERVATIONES.

1\. HILDEFONSUS *teste Iuliano superiùs allato scripsit libellum* de Virginitate S. Mariæ contra tres Infideles; *& apud Zixilanem verbis modò descriptis*, libellum virginitatis more synonymo testimoniis veteris ac novi Testamenti plenum comptè edidisse legitur. *Hunc libellum edidit Hildefonsus hortatu* QUIRICII *Barcinonensis Episcopi, ut testantur mutuæ utriusque Epistolæ Tomo 1. Spicilegij Acheriani: in quarum tertia, quæ tempore prior est, Quiricius Hildefonsum obsecrat*, ut si qua in opacibus * Divinarum Scripturarum ad utilitatem Matris carissimæ (Ecclesiæ) quæ & nunc nobiscum gemit in terra, & ad quam suspiramus in cælum, sedula revolutione invenerit, ad profectum ejusdem Matris promere non cesset. *Respondet sequenti Epistola Hildefonsus:* Imperas mihi, carissime Domne, aut loqui si taceo, aut ne taceam loquens, ut Dominicæ vestis quæ non habet maculam aut rugam, abdita contectáque devolvens, veri objectu luminis & desideriis Fidelium luceam, & insipientiam perfidorum exstinguam. *Denique Quiricius alia epistola, quæ inter editas prima est, Hildefonso de perfecto opere ad se misso gratulatur, gratias Deo agere se scribēs, quòd* quàm decenter novi ac veteris Instrumenti series Incarnationis seu Nativitatis Dominicæ mysteria continebat, tam evidenter earumdem Scripturarum vestem ipsi expandere fecerit: & quæ opaca videbantur pro sui quantitate mysterij, luce clariùs manifesta ac nota pusillis & magnis effecerit, itaut ex hoc hebetescat IOVINIANUS, dissipetur HELVIDIUS, simúlque & incredulus ac mente perfidus decidat JUDÆUS. *Cui epistolæ Hildefonsus modestè respondet.*

Hildefonsus scripsit librum *de Maria Virginitate* Quiricio hortatore.

2\. *Thomas Tamayus in Notis ad Vitam S. Hildefonsi putat Hildefonsi* librum de Virginitate *nihil aliud esse quàm septem Missas in codice MS. à se lectas. At diversum omnino esse opus constat. Quippe in libro de Virginitate Hildefonsus adductis utriusque Testamenti auctoritatibus tres Infideles virginitatem B.* MARIÆ *impugnantes revincit polemico more, qui in sacris adhiberi non potest. Adde Zixilanem satis inter utrumque opus distinguere, dum* Missam septimam in laudem B. MARIÆ *ab Hildefonso* compositam, *ab eodem* musicè aptatam *dicit; & insuper* libellum Virginitatis more synonymo testimoniis veteris ac novi Testamenti plenum *ab ipso* editum *asserit.*

Alium ab officio septem Missarum.

3\. *Franciscus Feu-ardentius Theologus Parisiensis in Bibliotheca Patrum nonnulla Hildefonsi opuscula vulgavit, in his* librum de Virginitate S. Mariæ contra tres Infideles, *cujus hic Prologus:* Deus lumen verum, qui illuminas omnem hominem, &c. *& initium:* O Domina mea atque Dominatrix mea, &c. *Cui libro alium Hildefonso itidem attributum subjecit* de perpetua Virginitate S. Mariæ & de ejus parturitione *cum hoc exordio:* Quamvis omnium Ecclesiarum virginitas beatæ & gloriosæ Genitricis Dei MARIÆ sit decus, &c. *Primum librum esse* HILDEFONSI, *posteriorem verò* RATBERTI *Abbatis Corbeiensis, certissimis deprehendimus argumentis. Hildefonsus librum de Virginitate* testimoniis veteris ac novi Testamenti plenum edidit, *inquit Zixilanes: qui dicendi modus in priori libro evidenter, non in posteriori apparet. Præterea Hildefonsus, auctore Iuliano, librum de Virginitate scripsit* contra tres Infideles; *& quidem* contra Iovinianum, Helvidium & Judæos, *quemadmodum ex recitata Quiricij epistola manifestum est. Atqui Hildefonsus eosdem omnino Infideles nomine tenus in priori hocce libro interpellat & exagitat.*

Ratberti opus *de partu Virginis* falsò Hildefonso adscriptus.

AN. CHR. DC.LXVII. JAN.XXIII.

In posteriori verò libro alius omnino quæstionis status: Patrum testimonia passim in confirmationem adducuntur, quos inter laudantur & citantur Gregorij Magni Moralia, Augustinus, Hieronymus, Cyrillus Alexandrinus, Petrus Ravennas, aliique, quos ne salutat quidem in opere suo Hildefonsus. Denique magna est inter utrumque opus stili diversitas. Hildefonsus à conglobatis synonymis adversarios urget, Ratbertus majori sententiarum gravitate, qui modus senem decebat, in posteriori libro procedit: opusque suum dedicat Abbatissæ & Sanctimonialibus B. Mariæ apud Suessionas, ubi educatus fuerat, quod ex operis inscriptione postea referenda patebit. Unde eas Matres *&* Matronas carissimas *sæpe inter dicendum appellat.*

4. *Non ergo Hildefonsus, sed Ratbertus posterioris istius libri auctor censendus est. Hujus tempore emersit controversia quædam inter Catholicos, de modo quo B.* MARIA *Christum peperit. Eum naturali & communi ceterorum hominum via & lege natum asserebant nonnulli; alij contrà, quos inter Ratbertus, reclamabant. Quæstio ista in Germania orta est, uti docet Ratramnus Corbeïensis Monachus, Ratberti sententiæ contrarius, in libello* * *quem hoc de argumento composuit, & cuidam sibi* ignoto *(non proinde Ratberto Monasterij sui Abbati) inscripsit. Ratramno respondere videtur Ratbertus*, Fratrum *nomine adversarios appellans his verbis:* Sed quia quorumdam nunc Fratrum rursus impudica quasi percunctando laborat temeritas, decrevi ad vos, Matronæ Christi, de his scribere, quæ ipsi curiosiùs contra ejus pudicitiam, quam religiosiùs * conantur explorare. *Et ut statum controversiæ intelligas*; Non dico, *inquit*, quòd dicant virginitatem amisisse quæ nesciens virum virgo concepit, virgo peperit, & virgo permansit; sed quia idipsum quod confitentur negant, dum dicunt eam communi lege naturæ puerperam filium edidisse. *Hinc apparet magna inter utrumque Hildefonsi & Ratberti opus diversitas. Hildefonsus agit* contra tres Infideles; *Ratbertus* adversus Fratres. *Hildefonsus arguit* Helvidium & Judæos *virginitatem Deiparæ pernegantes; Ratbertus Catholicos Theologos eamdem ipsius Deiparæ virginitatem admittentes, at non rectè explicantes: ut qui Mariam dilatatis virginalibus claustris Christum peperisse dicerent: quod certè jam voluerat Iovinianus, quem Hildefonsus impugnat.*

* Exstat To.2.Spicil.

* f. irreligiosiùs

5. *Ratbertus opus suum in duos partitus est libros, Sanctimonialibus Suessionensibus nuncupatos hac inscriptione, qualis in apographis Corbeïensibus reperitur:* Venerabili Matronæ Christi unà cum sacris Virginibus Vesona *(legendum* Suessona *)* monasticè degentibus P. R. *(id est* PASCHASIUS RATBERTUS *)* Monachorum omnium peripsima. Quæstionem, Carissimæ, de partu B. MARIÆ Virginis mihi nuper allatam vobis persolvere decrevi, quoniam vos eam plurimùm amare non ambigo: ut ex hoc sciatis quantum vos diligam, longè diu ab utero vester alumnus, multo jam senio confectus. *Hanc inscriptionem si vidisset Feu-ardentius, Ratberto sine dubio proprium ac germanum fetum tribuisset. Posthac sic liber incipit:* Quoniam omnium Ecclesiarum, &c. *quæ in Bibliotheca PP. habentur ad medium usque libellum. Nam ab eo loco ubi legitur hac nota marginalis*, hic aliquid desideratur, *codices manu descripti ab editis omnino discrepant, substituuntque partem sermonis Hildefonso adscripti, qui inter editos* de Purificatione S. Mariæ *inscribitur. Secundus verò Ratberti liber, est ipsa homilia quæ in impressis prædicto sermoni subjicitur cum hoc exordio:* Inter Sanctarum Scripturarum eloquia, &c.

Hildefonsi opus in tres libros distinctum.

6. *Sed ut ad Hildefonsum nos recipiamus, jamdudum ejus lucubratio de Virginitate Deiparæ in tres libros distincta fuit. Id patet ex Epistola* HERMANNI *Monachi ad* BARTHOLOMÆUM *Laudunensem Episcopum, bino libro de Miraculis B. Mariæ Laudunensis præfixa: qui Hermannus, S. Bernardo Claravallensi Abbati æqualis, ita Bartholomæum alloquitur:* Cùm dudum in Hispaniam ad videndum gloriosum Regem HILDEFONSUM FELICIÆ materteræ vestræ filium profectus, felicissimum ab eo promissum suscepissetis, quòd si secundò ad eum revertimini, daret vobis corpus B. Vincentij Levitæ & Martyris, necnon & CASULAM PRETIOSISSIMAM, quam beata Dei Genitrix S. Hildefonso Toletanæ civitatis Archiepiscopo dederat, OB REMUNERATIONEM TRIUM LIBELLORUM, quos de Virginitate sua composuerat; cœpistis à mea parvitate quærere, utrum eos denique libellos alicubi vidissem, utque eos ubique perquirerem studiosiùs præcepistis. Cùm verò eos in urbe Catalaunensi fortè repperissem & vobis renuntiâssem, protinus pergamenum comparatum mihi tradidistis, méque ad præfatam urbem propter eos transscribendos direxistis. Scripsi ergo primò Vitam ejusdem Hildefonsi, deinde præfatos ejus libellos subjunxi: quibus scriptis addidi miracula quæ præfata sancta Dei Genitrix in Francia & in Anglia fecerat per Reliquias suas, quæ in Laudunensi servantur Ecclesia. *Istud Hermanni monimentum reperimus tandem in cod. MS. Corbeïensi eo quo subjicimus modo distinctum.*

NOTA.

Catalauni ab Hermanno inventum cum Vita infrascripta.

Quis sequentem libellum de Hispania attulerit?

7. LIBELLUM S. Hildefonsi Toletanæ civitatis Archiepiscopi quem composuit de Virginitate sanctæ Mariæ contra Judæos, necnon JOVINIANUM & HELVIDIUM hostes Catholicæ Fidei, rescriptum transtulit ab Hispania GODESCALUS * Aquitaniæ Episcopus, cùm iret in Galliciam orandi gratiâ ad S. Jacobum Apostolum. Ut verò sciretur cujus auctoritatis idem

* Godescalcus

idem HILDEFONSUS fuerit, etiam Vitam ejus simul detulit, editam à successore ejus JULIANO* Toletanæ Sedis Episcopo, qui scripsit librum Prognosticon utilem valde & luculentum de resurrectione mortuorum.

An. Chr. DC.LXVII. Jan. XXIII.

* differt à Iuliano, ut ex collatione apparet.

Incipit Vita S. HILDEFONSI Toletani Episcopi.

8. BEATUS HILDEFONSUS Toletana civitate ex nobilissima prosapia ortus, & à matris utero sacro Baptismate renatus, B. EUGENIO ejusdem civitatis Episcopo in pueritia à parentibus traditur litteris imbuendus. Quem cùm ille Grammaticæ artis levibus primordiis instructum, multùm capacem esse vidisset ad legendas altiores artes, B. Isidoro Spalensi Episcopo eum transmisit, cujus & tunc per totam Hispaniam, & etiamnunc sapientia & eloquentia per universam redolet Ecclesiam. Hic siquidem B. Isidorus germanus fuit S. LEANDRI Spalensis Episcopi, cujus petitione B. GREGORIUS Papa Romanus Doctor præcipuus, librũ Job in 36. libris Moralium composuit: defunctóq; S. Leandro successit ei in Sede Pontificali prædictus germanus ejus Isidorus, cui B. Hildefonsus adolescens à S. Eugenio est transmissus. A quo tam propter generis sui nobilitatem quàm etiam propter transmittentis Episcopi reverentiam & auctoritatem libentissimè susceptus, Dialecticâ & Rhetoricâ ceterísque liberalibus artibus diligenter ab eo est edoctus. Deinde post aliquot annos ad B. Eugenium reversus, & cum sapientiæ luce etiam castitatis, immo virginitatis ceterarúmque virtutum floribus ornatus, Diaconus est ab eo ordinatus. Quo honore accepto timens prudentissimus adolescens, ne si remaneret in sæculo, impellente juvenili ætate, ut plerisque contigit, carnis perderet virginitatem, ac per hoc acceptum dedecoraret ordinem; in Monasterio quod vocabatur Agaliense, quódque in honore Sanctorum Martyrum Cosmæ & Damiani extra ejusdem urbis portam erat constructum, statuit Monachicum assumere habitum. Cùm ergo illuc occultè nescientibus parentibus suis tenderet, & pater ejus hoc audito cum militibus suis equis conscensis eum insequeretur, ut antequam Monachus fieret eum reduceret; ille post tergum respiciens, vidénsque patrem suum venientem, perterritus in caverna cujusdam saxi, quam fortè prope viam invenit, sese abscondit. Pater verò ejus nutu Dei eum nesciens præterivit, & ad Monasterium perveniens, Abbatem & Monachos quid de filio suo fecissent cum furore cœpit percunctari. Respondentibus illis, ut res erat, se filium ejus non vidisse, furens domum revertitur. Sic itaque juvenis, patre deluso & pertranseunte, è caverna exiens ad Monasterium venit, & cum summa devotione magnâque omnium Fratrum exsultatione Monachus factus, religiosissimè Deo servire cœpit: itaut Abbate qui se Monachum fecerat, post paucos annos defuncto, in locum ejus ab omnibus electus fuerit. Abbas ergo factus nulli Fratrum se superposuit, sed omnibus & seipsum cunctis imitabilem in bonis operibus præbuit. Quid multis morer? Sancto Eugenio Episcopo ad Deum migrante ipse ab universo Clero & populo in locum ejus eligitur, & Toletanæ civitatis Episcopus consecratur. Quia verò tunc temporis quidam hæretici contra virginitatem S. MARIÆ Dei Genitricis disputantes, populum à Fide avertere conabantur; idcirco Episcopus contra eos TRES LIBELLOS DE VIRGINITATE S. MARIÆ luculento sermone composuit, & manifestis sanctæ Scripturæ testimoniis triumphaliter devicit. Cùm verò quadam die festum S. Leocadiæ Virginis quæ in eadem civitate sub Daciano Præside passa & sepulta fuerat, idem Archiepiscopus cum magna totius populi frequentia celebraret in ejus Ecclesia; ecce subitò eadem Virgo ei manifestè apparuit, dixítque ei: Per vitam Hildefonsi vivit domina mea sancta Maria, & dignam tibi remunerationem rependet pro libellis quos de virginitate ejus composuisti. Archiepiscopus verò ut testimonium hujus visionis secum haberet, cultellum gloriosi Principis Recessuinthi qui juxta se stabat petiit & de manu ejus accepit, statímque de veste S. Leocadiæ partem quamdam abscidit, & in capsa argentea loco Reliquiarum cum eodem cultello reposuit, dicens non esse dignum, ut de eo cultello aliquid immundum vel commune ulteriùs secaretur, de quo vestis sancta fuerat secta. Eodem ergo anno imminente Festo Assumptionis* Dominæ nostræ sanctæ MARIÆ, B. Hildefonsus trium dierum jejunio sese studuit purificare, ut dignè posset illud mundo corde celebrare. Cùm autem hora vigiliarum propinquante ad Ecclesiam tenderet, Clerici qui eum cum candelabris præcedebant, ut venerunt ad Ecclesiæ januam, mirabilem luminis splendorem per totam Ecclesiam instar Solis radiare conspexerunt: nimióque timore perculsi fugerunt. Beatus verò Episcopus absque ullo timore Ecclesiam ingressus, vidit eamdem Dominam nostram in sede sua, in qua dum populo sermonem faceret sedere consueverat juxta altare residentem, magnámque Virginum catervam splendidis vestibus ornatam, roseísque seu niveis sertis refertam, circa eam assistentem, & laudes ei decantantem. Statímque Episcopus genibus flexis illum ei versum Angelicæ salutationis recolere cœpit multoties dicendo: *Ave Maria gratiâ plena, Dominus tecum, benedicta tu in mulieribus & benedictus fructus ventris tui.* Ipsúmque versum finitum assiduè iterando repetebat, donec ante ejus præsentiam perveniret. Quo dum pervenisset, protinus eum Domina nostra clarissimis oculis

Confer Zixilanem.

* lege Annunciationis, quam Hildefonsus octo diebus ante Nativitatem celebrari præcepit.

AN. CHR. DC.LXVII. JAN.XXIII. dulciter respiciens, voce simul ac manûs dexteræ nutu ad se vocavit, Casulámque pretiosam ei genibus flexis coram se posito tradidit dicens: Accipe, Dilecte mi, hanc vestem, quam de thesauro filij mei modò sumptam tibi attuli pro pluribus servitiis quæ mihi multoties fecisti: quatinus ea induaris, dum Missam celebrans corpus filij mei consecraveris. Et in præsenti quidem vita hanc parvam retributionem tibi rependo pro servitiis quæ mihi exhibuisti; in futura verò tibi impetrabo, ut Filio meo jugiter in cælo consocieris. His dictis relicta veste sancto Episcopo Domina nostra cum sanctarum Virginum multitudine & luminis claritate disparuit: Episcopus verò quanto gaudio, quanta devotione Festum illud Dominæ nostræ celebraverit, quantúmque deinceps in ejus servitio magis confortatus fuerit, nulla lingua promere, nullius cor facilè valet explicare. Unde etiam festum Conceptionis S. Mariæ, quo scilicet ipsa concepta est, celebrari constituit, & ejus constitutione per totam Hispaniam sollemniter colitur VI. Idus Decembris. In sede verò sua postquam ibi Dominam nostram sedentem conspexit, numquam ulteriùs sedere voluit, sed nec aliquis successorum ejus in ea sedit usque ad tempus AGRANNI* Episcopi, qui primus ibi sedere præsumpsit. Qui eodem anno judicio Divino de eadem civitate expulsus, & in exsilium directus, tandem se stultè egisse serò pœnituit. Beatus verò Hildefonsus XXX.* annis in Episcopatu expletis, beato fine à præsentis vitæ laboribus quievit decimo Kalendas Februarias, sociatus B. MARIÆ semper Virgini in regno filij sui Jesu-CHRISTI Domini nostri, qui cum Patre & Spiritu-sancto vivit & regnat Deus verus, per omnia sæcula sæculorum, Amen.

NOTA. *Festum Conceptionis S. Anselmo auctori tribuitur in Conc. Londoniensi anno 1328. celebrato. apud Spelman. To. 2. quod forte an de Anglia intelligendum.*

* Sisberti, Siagrius *infrà n. 9.*

* IX.

INCIPIT PRÆFATIO CUIUSDAM,

In libro ejus quem de laude Virginis Matris Domini composuit.

9. DE cœpto opusculo quantum in schedula reperire potui, Domino adjuvante transscribere studui. Si de eodem adhuc superest aliquid nescio; sed unum scio, quia B. Hildefonsi Toletanæ Sedis Episcopi de integritate semper Virginis & Matris Domini MARIÆ libellus hic est. Pro quo tantam apud Dominum prædictus Episcopus meruit gratiam, ut ei præfata Dei Genitrix cum eodem libello in Ecclesia Cathedrâ sedens appareret, gratias referret, vestémque quæ ALBA vocatur deferret: hoc ad prærogativam spiritalis dilectionis adjungens, quod nullus post eum Episcoporum, vel in cathedra ipsa sederet impune, vel vestem indueret illam. Ipse tantùm inter sacra Missarum sollemnia, & maximè in festivis divinæ Matris diebus dum adviveret utebatur eâ. Ceterùm post ejus discessum nemo umquam Episcoporum ausus est sacræ promissionis temerare pollicitationem. Denique quidam de successoribus ejus SIAGRIUS* nomine, cùm diceret; Et ego sicut ille homo sum: & in cathedra sedere, & Albam vestire præsumeret, super temeritate percussus mortuus est. Quisquis ergo ad hanc lecturus accedis lectionem, admoneri te volo: ut non quia insusitato quasi quodam charactere & figura, quæ rhetoricè Inculcatio dicitur, descriptus codicillus videtur, à prima tamquam ridiculosa & inutili pagina retro resilias; quia tractatus optimus ut bonum vinum sæpe gustando dentibúsque ruminando dignoscitur. Scriptura etenim, cælatura, fusura, pictura eminùs conspecta inepta videntur, quanto autem inspexeris comminus, tanto plus intueri libebit. Accede igitur ex animo, & invenies in singulis pæne verbis, & piæ devotionis & devotæ pietatis latitantem effectum.

* Sisbertus

Partitio opusculi Hildefonsi in 3. libros.

9. *Subjicitur deinde ab Hermanno Hildefonsi Opus de Virginitate in tres libros divisum, quod continua serie in editis habetur. Primus liber* contra Jovianum & Helvidium *incipit hoc modo:* Domina mea, Dominatrix mea, &c. *omisso Prologo qui in impressis præponitur. Secundus liber* contra Judæos *ab his verbis:* Quid dicis Judæe? quid propoponis? quid adstruis? *Tertius verò:* Quid egisti Christe, quid egisti Domine, quantum ad omnipotentiam pertinet, &c. *eodémque modo atque liber prior typis vulgatus desinit.*

11. *His omnibus addenda sunt quædam ex libro Miraculorum B. Mariæ, qui tribus aliis libris de Miraculis B. Mariæ de Rupe Amatoris* in eodem codice subjicitur. Liber prædictus 102. Capitulis constans, agit de variis Miraculis quæ* per B. MARIAM Dominus diversis temporibus, diversis locis & diversis personis operari dignatus est, quæ in Sanctorum libris vel quorumcumque fidelium litteris dispersa reperiuntur. *In primo capite agitur* de S. HILDEFONSO Archiepiscopo, cui B. MARIA vestem cælitùs allatam donavit. *Pauca scribere sufficiat.* Ille cupiens eam altiùs honorare, constituit ut celebraretur sollemnitas ejus singulis annis ante festivitatem Natalis Domini: ita videlicet, ut si sollemnitas Annunciationis Dominicæ circa Passionem vel Resurrectionem Domini evenerit, in prædicto die sub eadem sollemnitate congruè restitui possit. Quod sibi satis videbatur justum, ut priùs sanctæ Dei Genitricis ageretur festum, ex qua Deus-homo venit in mundum. Quæ sollemnitas in generali Concilio* confirmata, celebratur per multarum Ecclesiarum loca. Ergo sancta Dei Genitrix ei rursum

* Vulgo *Roche-Madour* in Aquitania

Annunciationis festum instituit Hildefonsus.

* *Conc. Tolet. X. can. I.*

apparuit, sedens in Cathedra prope altare posita: & vestimentum Sacerdotale quod nos Albam vocamus, ei attulit dicens: Hoc vestimentum Dei filij mei attuli, &c. *Deinde subditur præsumptio, quâ* quidam Clericus vocabulo SIAGRIUS, jam prælibatæ urbis factus Episcopus, sacro vestimento se induit: sed statim Deo ulciscente præsumptionem ejus in terram cum eodem vestimento artiùs constrictus mortuus cecidit. *Apud alios Auctores non exprimitur vestis nomen. Zixilani* benedictio *(hoc est munus)* tegminis, *Ruderico Toletano* vestis, *Lucæ Tudensi* donum cæleste *dicitur. Quamquam* Albam *etiam habet Anonymus ab Hermanno relatus suprà num. 9. &* Casulam *Auctor Vitæ supra num. 8. Nec alibi Episcopus, qui ab Zixilane* Sisbertus, *suprà num. 8.* Airannus, *& num. 9.* Siagrius *dicitur,* exstinctus *legitur, sed* in exsilium missus. *Ista fusiùs persecuti sumus, sed non otiosè ut speramus.*

AN. CHR. DC.LXVII. JAN. XXIII. Albam cælitus accipit.

HISTORIA TRANSLATIONIS
SANCTI HILDEFONSI.

1. EXIGENTIBUS autem hominum peccatis cùm Hispania ferme universa ab Arabibus subacta esset, & magna pars ferro atque igne populata; Astures dumtaxat Pyrenæi montis inaccessibilia quædam loca incolentes, Christi nomen atque Religionem servaverunt. Ad hos ergo victi quibus mens non læva fuit, de singulis partibus confluxère: quorum plerique Reliquias, & sacratissima quæque ex propriis Ecclesiis in ea loco deportarunt. Inter quæ Christiani cum multis Reliquiis, quibus Toletana civitas locupletissima erat, vestem illam sacratissimam, quâ Dei Mater B. Hildefonsum decoraverat, in urbem Ovetum Asturiarum caput detulerunt. Ferebatur & illuc corpus beatissimi Hildefonsi, sed fortè apud Zamoram deportatores præpediti, in Ecclesiâ S. Petri loco altissimo illud reposuerunt. Crescente verò in dies clade, etiam Zamora Barbaris cessit. Quocirca sublata est hominibus illis rursum resumendi copia sequestratum pignus. Transierunt autem posthæc tempora multa, & quoniam frequentari deinceps à Fidelibus non potuit, res excidit memoriâ.

Vestis sacra Ovetum defertur, corpus Zamoram.

2 Postquam Deo miserante operâ piorum Regum Castellæ Christo Regnum paullatim restitui cœpit, Zamora quoque in Christianorum ditionem rediit. Pastor ex Toletanis oris in eam urbem cùm venisset, pauper habitu, sed dives sanctitate, ingressus templum B. Petri, oratione factâ cœpit singula circumlustrare, curiosiùs inspicere. Quem furtum ædituis moliri arbitrantibus, dixit se non esse furem, nec aliquid mali facturum venisse, sed velle habere copiam alicujus Sacerdotis atque Deum timentis, cui grande secretum manifestaturus erat. His auditis ductus est ad quemdam DIDACUM Sacerdotem gravissimum: coram quo genibus provolutus cœpit, quasi peccata sua confitens, hujuscemodi divinum visum enarrare: Pater mi, vidi, inquit, raptus in spiritu, in patria mea Pontificem quemdam, cultu decorum, incessu gravem, & omni corporis ornatu gloriosum, qui suâ admodùm mellifluâ voce me allocutus ait: Ego sum Hildefonsus quondam Toletanæ urbis Antistes, veni, sequere me. Quem secutus visus sum in hanc urbem pervenisse, & in hanc Ecclesiam intrare ubi cùm essemus; Hîc, inquit, (& designavit digito locum) hîc corpus meum absque honore jacet. Animadverte, fili, ne in manifestanda virtute Dei ulla te ignavia teneat: Dei enim verbum est, quod non tam ex me, quàm ipso jubente impero. Quibus dictis evanuit, ipse ad me reversus, domo & familiâ relictâ, in hanc urbem & Ecclesiam venio; quibus omnia signa quæ in spiritu cognovi inesse video. Habes jam Pater optime, causam mei adventus.

Pauperi in somnis revelatum.

3. Didacus autem ille, ut erat gravis & timoratus vir, Ecclesiæ Capitulum cum nonnullis laïcis prudentibus congregavit, rectâque ibidem agitata omnium sententia fuit, ad unius peregrini atque hominis ignoti dictum nihil esse tentandum. Exiit nihilominùs sermo in aures hominum, & si creditum à multis fuit, nullum tamen periculum factum est. Regnante autem posteà HILDEFON-

Reperitur divinum spirans odorem.

An. Chr. dc.lxvii. Jan. xxix.

so, hujus nominis VII. Rege Hispaniæ, cùm Assuerus Ecclesiæ Zamoranæ Præsul illam B. Petri ædem ampliare vellet, pro jaciendis columnarum fundamentis terrâ altiùs foderetur, fortè in eo loco, quem Pastor designaverat, sarcophagum ostenditur marmore opertum, quod incautis ictibus fossores confregerunt. Erant in illo Reliquiæ humani corporis, suavissimum quemdam suprà quàm dici potest spirantes odorem, quo tota terra adjacens videbatur perfusa. Tum verò quæ à Pastore relata fuerant, in memoriam venerunt. Erat enim super marmore Epitaphium insculptum: sed quia fossorum inadvertentiâ comminutum est, coadunatis quidem partibus, quantum humano ingenio atque labore fieri potuit, hoc tantum lectum est: Patris Hildefonsi Archipræsulis Toletani.

4. Roborata est denique fides, maximè ex miraculis, quæ sancto Confessore invocato facta sunt. Episcopus cum Clero atque universa civitas gaudentes & exsultantes Zamorâ tanto munere ditata, juxta altare B. Petri in eadem Ecclesia illud condiderunt. Ibi innumera mirabilia quotidie fiunt: quæ omnia Frater Johannes Ægidius Zamoranus Ordinis Minorum, vir apprimè eruditus, usque ad sua tempora quàm diligentissimè scripsit. Cùm hoc sacratissimum corpus multis annis in loco abditissimo repositum esset, paucis sub sacramento adstrictis illud dumtaxat scientibus, anno Domini cIↃ. cccc. in hoc Inventionis die [a] ex eo loco eductum, supra altare ipsius maximum ponitur, cunctisque ostensum est: ubi miracula multa denuo visa sunt: muti loquebantur, varij infirmi curabantur, frequentes turbæ undique ad has sanctas Reliquias venerandas confluxerunt. Tandem post dies viii. in sacello quod est supra ipsum altare, intra capsam magnam argenteam deauratam inclusum, honorificè ponitur, ubi à cunctis cernitur.

[a] Nempe vii. Kalend. Junij, quo die in Martyrologio Hispanico Inventionis dies recolitur.

An. Chr. dc.lxii. Julii xxii.

VITA S. WANDREGISILI ABBATIS FONTANELLENSIS PRIMI,

Auctore Monacho Romanensi anonymo, at æquali.

Ex apographo veterrimo per V. C. D. Herovallium communicato & ex Bibliotheca Labbeana.

OBSERVATIONES PRÆVIÆ.

Vita Sancti antiquitùs scripta à 2. Auctoribus.

* S. Vandrille

I. Sancti Wandregisili * *seu* Wandrigiseli *ac* Wandrigisilli *Vitam ante sæculum ix. litteris commendatam fuisse, constat ex Chron. Fontanell. cap. 15. ubi* Harduinus *Monachus anno* dccc. xi. *mortuus*, librum Vitarum SS. Wandregisili, Ansberti, & Wlframni proprio sudore, *seu propria manu exscripsisse legitur.*

2. *Binam damus S. Vvandregisili Vitam, utramque ab Auctore coævo scriptam: primam quidem sinceram & integram in veterrimo codice (qui Corbeiensis quondam Bibliotheca fuit) uncialibus litteris exaratam, nobis à V. C. D. Antonio Herovallio communicatam ante annos quinque quàm à Philippo Labbeo in sua Bibliotheca Tomo 1. vulgaretur: alteram aliquot in locis interpolatam, quemadmodum ex utriusque Vita comparatione aliisque argumentis opportunè demonstrabimus.* Prioris *lucubrationis Auctor se Vvandregisilo coævum non semel prodit, dum & in Prologo* multa à se visa vel etiam venerabilium Monachorum seu discipulorum qui Wandregisilo per prolixa tempora servierunt relatione prolata *sibi describenda proponit; & dum num. 10. miraculum* ipso Sancto Dei narrante *sibi cognitum fuisse asserit. Addit num. 15.* Porro & ego absque dubitatione loquor, eum audisse ventura pronuntiantem, quod oculi mei postea apertissimè viderunt. *Et num. 17.* Et ego ipse aliquo Fratre in Monasterio narrante cognovi, &c.

Anonymus iste Monachus fuit illius Cœnobij Iurensis, quod Romanum *seu* Romanis *dicebatur, ubi aliquamdiu Vvandregisilus est commoratus. Id ex utriusque Vitæ collatione manifestum est. In Vita posterioris cap. 12. sic scribit Monachus Fontanellensis:* Hæc de viro Domini revelatio ostensa fuerat cuidam servo Dei in ipso loco degenti, qui & nobis narrare solitus erat. *Atqui ejusdem facti revelationem* ipso Sancto Dei narrante *se didicisse primarius Auctor num. 10. affirmat. Certè iste Auctor de Fontanella Monasterio, quasi de alieno domicilio loquitur: tametsi Vvandregisilum* Patrem nostrum *appellat num. 15.* Posterioris *Vitæ lucubrator ætatem suam satis indicat tum loco mox citato, tum in Prologo suo, quem* Lantberto* *jam* Pontifici *Lugdunensi, qui S. Vvandregisilo in regimen Fontanellense priùs successerat, inscribit. Huic posteriori scriptioni nonnulla inserta sunt ex Chronico Fontanellensi, quod à Monacho domestico principatu Ludovici Pij compositum exstat in Tomo 3. Spicilegij Acheriani.* AN. CHR. DC.LXVII. JULII XXII.

* *de eo in Actis S. Ansberti*

3. *Post duplicem Vitam exhibemus ex Fontanella membranis librum Miraculorum S. Vvandregisili, à Monacho itidem Fontanellensi sæculo IX. consarcinatum: in quo describitur historia Translationis S. Vvandregisili in pagum Pontivum, cui Translationi Auctor interfuit.*

Liber miraculorum & Translationis.

4. *S. Vvandregisilum XI. Kalend. Augusti commendant antiqui Martyrologiorum Scriptores Vvandalbertus, Usuardus & Ado. En Adonis verba:* Monasterio Fontenella depositio WANDREGISILI Confess. cujus præclara gesta habentur. *De Cœnobij Fontanellæ seu Fontinellæ Fontenellæve primordiis fusè agit Vita S. Vvandregisili Auctor posterior cap. 14. & sequentibus: apud quem dum ejusdem Monasterij initia* anno Dominicæ Incarnationis sexcentesimo quadragesimo quinto *illigantur, interpolationem agnosce ex Chronico Fontanellensi invectam, eúmque locum sic restitue:* Cœptum est autem hoc opus sub die Kalendarum Martiarum, anno Regis Chlodovei undecimo. *Quæ de anno Incarnationis Dominicæ & Indictione ibi leguntur, adsutitia sunt. Neque enim ante Caroli Magni principatum in Gallicano calculo annus Dominicæ Incarnationis aut Indictio apponebatur. Annus Regis Chlodovei undecimus anno Christi* DC.XLVIII. *respondet, quo anno Fontanellense Cœnobium ædificari cœpit, Martino Pontifice nondum in Sedem Romanam assumpto, qui anno insequenti Theodoro suffectus est.*

Fontanellensis Monasterij initia.

5. Regulam SS. Patrum *Monasterio Fontanellæ à Vvandregisilo impositam fuisse censet Carolus* le Cointe *ad ann. 667. num. 5. tum quia Vvandregisilus neque Cassinense Monasterium in profectione Romana, neque umquam Glannafoliense petiisse legitur: tum quia Lantbertus Fontanellensis post Vvandregisilum Abbas in Vita S. Ansberti laudatur, quòd* in tractando grege Christi secundùm normam SS. Patrum strenuè cuncta atque inreprehensibiliter gerebat. *Verùm Cassinense Monasterium, quod tum eatenus dirutum jacebat, adire non potuit Vvandregisilus: cujus vivendi institutum non mutaverunt Lantbertus Ansbertúsve ejus successores. Porro Ansbertus, teste Aigardo Vitæ auctore, statuit in synodo Rotomagensi,* ut sicuti sub ejus regimine, ita inantea & ipsi & posteri eorum secundum Regulam S.P. Benedicti fideliter Christo deservirent. *Ergo antea* sub ejus regimine *Regula S. P. Benedicti in illo Cœnobio servabatur. Ostendant igitur adversarij Regulæ à Vvandregisilo institutæ mutationem sub Lantberto aut sub Ansberto Abbatibus ante Synodi tempus factam: aut si non possunt, Ordini Benedictino Vvandregisilum subducere desinant. Quid verò consequentiæ est, ut si Lantbertus* in tractando grege ad normam SS. Patrum *attendit, Regulam S. Benedicti non servaverit; cùm Benedictus in Regula cap. ult. discipulis suis* Instituta *ac* Regulas Patrum *commendet? Denique si Aigardi testimonio causa definienda est, Vvandregisilus Ansberti Fontanellam primùm accedentis* postulationem audiens, induciis consulendi super hoc dicebat habere se velle: ut sicut Apostolica & Monastica docet Regula, sciret ad quid venerat. *Quibus verbis ad Benedictinæ Regulæ cap. 58. Vvandregisilus alludit.* Regula.

6. *Sanctorum ac piorum virorum seminarium fuit Fontanella Monasterium, ex quo prodierunt* LANTBERTUS & ANSBERTUS *Abbates, deinde Pontifices, hic Rotomagi, ille Lugduni;* EREMBERTUS *Tolosanus Antistes;* HILTBERTUS *Fontanellæ,* GODO *S. Petri in Insula Ogia prope Trecas Abbates;* AGATHO, DESIDERATUS, CONDEDUS & SINDARDUS *Monachi, sæculo VII.* WLFRAMNUS *Senonensis,* BAINUS *Tervannensis,* HUGO *Rotomagensis,* LANDO *Remensis,* RAVENGERIUS *Sagiensis, Episcopi;* ERMELANDUS *Antrensis,* BENIGNUS, WANDO, & AUSTRULFUS *Fontanellenses,* GENNARDUS *Flaviacensis, Abbates;* ERINHARUS *Præpositus,* MILO & BAGGA *Monachi, sæculo octavo.* GERVOLDUS, TRASARIUS, HILDEBERTUS, EINHARDUS, ANSIGISUS, FULCO, HERIMBERTUS, *Abbates Fontanellenses;* HARDUINUS *Reclusus sæculo IX.* GERARDUS, GRADULFUS, & GERBERTUS *Fontanellæ,* GUNTARDUS *Gemetici, Abbates, sæculo XI.* GALTERUS *denique itidem Fontanellæ Abbas sæculo XII. de quibus agendum erit suis locis. Istud Monasterium etiamnunc floret sub felicibus Congregationis S. Mauri auspiciis.* Sancti.

PROLOGUS AUCTORIS.

An. Chr. DC.LXVII. Jul. XXII.

ELIGIOSORUM quorumdam virorum vita quantum est meritis excellentior, tantum gestis lucere debet clariùs: præsertim cùm ad indagandam eam idonei minùs sumus. Confidimus in illo qui dixit: *Non enim estis vos qui loquimini, sed Spiritus Patris vestri qui loquitur in vobis:* & per quem linguæ mutorum sunt reseratæ, seu brutum asinæ os persensatos hominum conloquio distinxit modos. Non ergo mirandum est, si per plasmaturam suam præbeat intellectum, cùm quando voluerit veritatem suam per ora jumentorum narrat. In hujus ergo spem erectus & accinctus robore cælesti, ariditatem meam ad texendam vitam beati Dei Wandrigiseli excitavi. Adgrediar ergo facultate qua valeo: nam potens est Dominus ad sermonem corroborandum plurimùm, qui mihi de ipsius beatissimi viri virtutibus pandit iter. Multa à memetipso visa, plerumque etiam venerabilium Monachorum seu discipulorum ejus qui ei per prolixa tempora servierunt relatione prolata, qui non tantùm audita, sed etiam visa narrant, in hoc opere de fulgentis gratia prædicti Patris, pauca de plurimis, humili quidem sermone, ut legentibus fastidium non generem, brevi materiolam expressi stilo: seu ut prolatior pagina ridiculum non inferat, sed modica narratio Lectoribus ædificationem nutriat. Et si eleganter minùs expleta fuerit, Divini adjutorii misericordia præstante ut nobis exinde veniam tribuere dignetur. Nunc ergo qui hæc legit, in studium boni operis atque in fervorem ejus animus incalescat. Quæ gesta in aure audierit, in ara cordis sui cum omni aviditate meditando custodiat, custodiendo perficiat, perfectúmque in opere Dei cum summo desiderio adimpleat.

Auctoris fides.

2. Obsecro itaque ego tenellus, ut omnis qui hanc Vitam beati viri legerit, caveat ut sicut Caïn ferro, de invidia non percutiat iste dente & lingua, sed curet custodire in corde & anima, quia sicut canit Propheta; *Filij hominum dentes eorum arma & sagittæ, lingua eorum gladius acutus.* Plerumque etenim ad conversationem seu correptionem mortalium multò prosunt exempla bonorum quibus ædificatur homo cotidie multiplices consectare* virtutes. Si enim ad adipiscendam amœnitatem paradisi quibus præmonemur præcepta deessent, pro lege nobis Sanctorum exempla sufficerent. Hoc à sæculis adimplet Rex unus æternúsque, servorum suorum famam commendans perennem, ut posteri eorum exemplo proficiant, atque in amorem cælestis patriæ cum devotione maximè incalescant. Hæc autem nos considerantes de hujus venerabilis Patris Wandrigiseli hoc quod ad laudem Dei pertineat, non quod favore humanæ declamationis lassescat relatione inseruimus. Habent mali in ea quod metuant, boni quod gratulentur, superbi ut humilientur, luxuriosi exemplum pudicitiæ verecunda mente custodiant, garruli ut quiescant, cupidi ut arescant, avari ut relinquentes mundum cum omni impedimento ejus, ebriosi discant sobrii esse, raptores mansuetudinem adprehendant, ignavi ut fervescant, imprudentes veram prudentiam cum sancta simplicitate arripiant. Hoc omnes cum admiratione consideremus, quantum in hujus Athletæ Dei habemus religionis gratia quod imitemur, & quantam vim virtutis ejus vel afflictionem corporis & fontem lacrymarum. Pleraque despectu mundi quomodo aut qualiter abrenuntiavit, voluntates proprias in trophæo Domini crucifigendo perseveravit, quia non permittit brevitas totam ejus operationem sermone concludi, sed tamen relinquamus hujus textum narrationis, ut feliciùs perveniamus ad enarrandum aliquid de ejus vitæ meritis ad gloriam Dei.

Psal. 56. 5.

* consectari

Vitæ istius utilitas.

INCIPIT VITA.

Vvandregisilus nobilis exacturam exercet.

3. IGitur fuit vir vitæ venerabilis Deo inluminante WANDRIGISELUS cognomento WANDO oriundus territorio Verdunensium, natalibus nobilis, sed religione nobilior. Qui cum summis parentibus quodam comitans tempore, & ab ipsis juventutis suæ rudimentis studiis juxta mores sæcularium eum in actio-

ne instituerunt inter mundi decus. Qui accipiens honores terrenos, exercebat exacturam commissam sibi[a]. Sed tamen mens ejus non erat alienata à mandatis Domini, quia sancti Evangelii jussionem explebat. Reddebat enim quæ Cæsaris sunt Cæsari, & quæ Dei Deo. An. Chr. DC. LXVII. Jul. XXII. a

4. Non post multos dies rogatus à parentibus suis ut sibi aliquam puellam desponsaret, ipse juxta eorum jussionem sublimibus parentibus & bene natam sibi quamdam puellam desponsavit: erat enim in sæculo nobilissima. Porrò cœpit ipse vir tacitè in cogitatione sua dicere, quid exinde facere deberet. Volebat enim oblectamenta mundi deserere, & in Dei servitio se subjugare. Et quia pavebat si ei innotesceret quòd consensum ei minimè daret, cogitavit ut acciperet eam, & postea ei de conversationis habitu fabularetur. Qui accipiens eam & post acceptam suam volens lucrare* conjugem, sicut scriptum est: *Diliges proximum tuum sicut teipsum*; prudenti hortamine ut erat eruditus suadebat ei conversationis gratiâ virtutum magnam habere mercedem: ut qui hîc in una carne conjuncti fuerant, in gloria Sanctorum sine fine copularentur. Illa autem accensa ab Spiritu-sancto talia verba prærupit dicens: O domine meus, quid tibi fuit quòd anteà mihi hanc rem non devulgâsti? Scias certissimè quia & ego me absque omni dubitatione volo tradere ad Dei servitium, atque vanitates hujus mundi deserere & regnare in Christi gloria. Quod tibi intantum supplico, domine meus, ut quod ore profers, explere opere contendas, & temetipsum liberes; & me ancillam tuam ad jugum Dei cum summa festinatione tradas. At ille hæc audiens versus in gaudio glorificavit Deum, & admiratus est de tam excellenti desiderio ejus. Fit ex utraque parte consensus: ipse autem sibi comam capitis deposuit, & ei velamenti gratiam circumdedit: & Deo adjuvante talis fuit sua conversatio seu puritas cordis, quòd per eam Dominus adhuc in hoc corpore degentem plurimas virtutes operare dignatus est[b].

Uxorem ducit. — * lucrari — Uxori castitatem persuadet. — Uxore velata conden tur. — b

5. Quid plurima? ad illud redeamus tempus, quo Dominus per famulum suum ostendere dignatus est fortitudinem suam. Adhuc cùm esset in laïco ordine, pergens in itinere cum thoro & familia plurima, veniens quodam loco, quod est inter rusticanos homines pessimum, qui nec Deum timebant nec hominem quemquam reverebantur, orta est contentio propter pabulum equitum * tam valida, ut nisi pietas Domini & merita ipsius hominis Dei subvenissent, multa homicidia ibi fuerint facta. Ipse autem ibi petiit adjutorium, ubi possibilitas erat tribuendi: & ad orationem quasi ad gladium pergens, Divinæ misericordiæ clypeum postulavit. Et Domino miserante qui servis suis pius obauditor est, confestim ipsa litigatio ita est mitigata, acsi de longævis temporibus amicitiæ jura conjuncti habuissent; & per filium pacis qui ipse vir Dei aderat, litigantes Deus ad concordiam per servum suum mirum in modum convertit. Exinde cœpit magis corde fervescere, atque Deum ore professionis adnuntiare dicens: Certè iste est super omnia diligendus, quia ubicumque fuerit invocatus, ilico ad præsens est exaudiendus juxta quod ipse Dominus promisit per Prophetam: *Cùm autem quæsieritis me in toto corde vestro, inveniar à vobis.* Ierem. 29.

Rixantes oratione placat. — * equorum — Dei amorem prædicat.

6. Post quod ipse vir Dei relinquens mundi istius oblectamenta, cupiebat in sancto Cœnobio sub Religionis habitu conversare*. Et primitus cum quodam sene* in loco qui cognominatur Monte-Falcone habitavit non multo tempore. Qui erat homo multùm index coronâ capitis decoratus: oculos speciosos, faciem liliabilem, manus prolixas, & frequenter per laticem cupiebat eas abluere. Qui erogatas* omnes facultates suas in camino paupertatis petiit assidendum. Sed quia Diabolus invidiosus est ad nocendum, contra bonitatis formam pu-

Monachũ induit. — * conversari — * *in alia* Baltfrido — * erogatis, &c.

a In alia Vita Comes palatii institutus à Dagoberto dicitur cap. 2. Ansigisus Abbas in Chron. Fontanell. cap. 16. æquè *Exactor operum Regalium in Aquisgrani palatio Regio sub Henhardo fuisse* dicitur: quo nomine non vectigalium exactor, (quale officium Clericos nedum Monacho conveniebat), sed Judex fortè causarum ad Regem delatarum significatur: quod Comiti Palatii competebat.

b Idem in alia Vita dicitur: sed utrobique nomen piæ feminæ premitur, nec in Chronico Fontanellensi alibive exprimitur.

AN. CHR. DC. LXVII. JUL. XXII.

gnat malitia; invidiâ diabolus maximâ in eum exarserat, qui per semetipsum seu per suos fautores eum inquietare non cessabat. Sed ipse præcinctus galeâ salutis & scuto fidei contra omnes sagittas inimici fortiter dimicabat.

A Dagoberto in aulam revocatus, fert opem vectori in via hærenti.

7. DAGOBERTUS Rex qui tunc illis temporibus aderat, pro eo quòd ipsum hominem Dei in juventute in suo ministerio habuisset[a], volebat eum inquietare pro eo quòd sine sua jussione se tonsoràsset, & ipsum in suo palatio perduci jussit. Qui ipse vir Dei confidens in adjutorium Christi qui ei præsens consolator aderat, licet nolens quidem ad aulam Regiam perrexit. Qui cùm venisset prope de Consistorio Principis, erat quidam pauperculus qui vehiculum ante portam ipsius Regis demerserat: pluribus ingredientibus & egredientibus, nullus ei auxilium præstabat, sed omnes pæne super ipsum ambulabant deculcantes eum. Adveniens autem ipse Sanctus Dei vidit impietatem quam operabantur filii diffidentiæ, & de equo quem sedebat cum velocitate descendens, & pauperi manum porrexit, & ipsum plaustrum simul de loco levaverunt. Prospicientes verò eum multi qualiter se inquinâsset de luto, deridebant eum & multa opprobria ei dicebant. Ipse autem nihil curans de vituperationibus iniquorum, sed humilis humilem Magistrum prosecutus est vestigio, quia ipse Dominus in Evangelio dixit: *Si Patremfamilias Beelzebub vocaverunt, quanto magis domesticos ejus?* Cùm autem hoc in laudem Dei diverteret, statim apparuit Angelus Domini qui vestimentum ejus diligenter curavit, & factus plus candens quàm antea fuerat, postea pervenit in palatium Regis, & stabat ante eum & satellites ejus, quasi agnus in medio luporum. Sed Dominus pastor omnium Sanctorum ovem suam de fauce inimicorum ereptam in medio eorum quasi custos servabat: & cognoverunt omnes, quia hic vir Dei erat, & pro Christi desiderio omnem gloriam mundi despexerat: & præcepit Rex ut nemo ei faceret inquietudinem, sed licitum esset ei Dei gloriam contemplare*.

Sannas contemnit.

Matth. 10.

A Rege liber dimittitur.

* contemplari

Cellâ exstructâ rigidè vivit.

8. Inde reversus cœpit ædificare Cellam in alio loco[b] de facultatibus suis. Ibi se jejuniis & vigiliis affligebat, cotidie gemitus, cotidie lacrymæ; & si quando repugnantem somnus imminens obpressisset, nuda humo vix ossa arida conlidebat. Ille enim pro metu gehennæ & amore Christi tali se carceri damnaverat. Videns eum diabolus semper ad eminentiorem viam conscendere, nimia crudelitate in eo exardescebat, atque multas inquietudines tam apertas quàm & per soporem ei faciebat. Qui ipse Sanctus Dei cognoscens fallaces insidias ejus, quas ei per dulcedinis consensum suggerebat, per vexillum Crucis seu per abstinentiam suas inlecebrosas suasiones superabat. Qui ipse diabolus conspiciens se ab ipso viro Dei vinci, declinavit ad majorem interitum: & si aliquo modo juxta quod humana conditio eum somnus obpressisset, per ipsam visionem multiplices impugnationes ingerebat. Qui expergefactus à sopore accipiebat armaturam Dei dicens: Deus in adjutorium meum intende: seu illud Dominicum deprecabatur, ut ei donaret fortitudinem qualiter iniquum hostem superaret. Et si quando in ipsa visione nocturna per titillationem carnis inlusionem habuisset, exsurgens continuò cum gemitu & lacrymis mergebat se in fluvium: & cùm esset hyemis tempus in medio glacierum psalmodia decantabat, & uno quoque expleto usque ad aquas veniam petebat. O quàm magnum studium beati viri, & maximum prælium quod contra inimicum agebat cotidie, & Dominus clemens porrexit ei dexteram suam: quia mens ejus ad JESUM jacebat, pedes rigabat lacrymis & crine tergebat, & repugnantem inimicum suum corporis inedia subjugabat.

Diaboli tentationes superat,

nocturnas illusiones ut expiat.

Angelo prægsignante Bobium petit.

9. Videns autem Deus militem suum quia fortiter contra adversarium pugnabat, misit Angelum suum qui eum juvaret. Et quadam nocte juxta moris consuetudinem in tugurio suo in cilicio jacebat, & translatus est in spiritu ab

a Eamdem omnino causam affert alter Anonymus, ne quis hoc in commune jus trahat.

b Nempe in Elisangio territorio, & quidem in honorem Sancti Ursicini, sicuti dicitur in alia Vita capite septimo.

Angelo

Angelo sancto, ductúsque est in Monasterium qui vocatur Bobius in regione Langobardorum quæ dicitur Italia, ostendítque ei omnes habitationes ejus quomodo aut qualiter adessent. Qui cùm eum reliquisset, cœpit ipse Sanctus Dei infra semetipsum volvere quid hoc esset. Qui memorans in sancto Evangelio mandatum Christo dicente: *Nisi qui reliquerit omnia quæ possidet, non potest meus discipulus esse*; Et: *Qui vult post me venire, abneget semetipsum, tollat crucem suam & sequatur me*; adimplens Dei præceptum, surgens reliquit omnia, accipiénsque secum tres puerulos cum asello, aliis nescientibus exivit de terra sua & de cognatione suâ, & de domo patris sui, & ambulabat nesciens quà viaticum ducerent. Sed Dominus per suum Angelum demonstrabat ei qua via pergere deberet, pervenítque ad prædictum locum ubi ei demonstratum fuerat. Cùm autem introisset & vidisset omnes habitationes Monasterii, certissimè cognovit quòd anteà Dominus in extasi educto demonstraverat, & conversatus est ibi aliquantum tempus. Qui cognoverunt omnes, quia hic vir Dei athleta erat, & ejus devotio atque origo omnibus in notitiam advenit, & multas conditiones* ei Dominus ibidem revelare dignatus est. Ipse autem semper cupiens habere secretum, ut virtutes ejus non essent manifestatæ hominibus sed placitæ Deo, quia cavebat illud quod Dominus dixit ad falsos servos: *Vos estis qui justificatis vos coram hominibus, Deus autem novit corda vestra*; congregabat in armarium cordis sui virtutes Dei, atque ei placere cupiebat, qui cotidie eum prospiciebat ex alto. Et remotiore loco volens inhabitare, & artam & angustam viam præsidere, disposuit in Scotiam [a] ambulare: ardebat enim ex desiderio Dei, quia caritas Christi diffusa erat in corde ipsius per Spiritum-sanctum qui datus erat ei.

An. Chr. DC.LXVII. Julii XXII.

Luc. 14. id. 9. 23.

* f. cognitiones

Luc. 16. 15.

Hiberniam cogitat. [a]

10. Cùm autem pergeret veniens per Monasterium quod est constructum ultra Juranenses partes cognomento Romanum [b], petiit ibidem hospitium. Qui ipse Abba eum cum summa diligentia recepit: ubi cùm juxta moris consuetudinem mandatum Domini adimplentes, ad lavandum pedes venissent, cognovit ipse Sanctus Dei quòd ibi erat illa vita arta, quam ille per desiderium Christi volebat sectari: & certiùs per Spiritum Dei notum ei fuit, quòd ad hoc eum Dominus adduxerat, ut sub Religionis habitu coversare deberet: & se in obedientiã ibidem delegavit, & multis diebus ibidem sub institutione Regulari habitavit. Nempe ipse in virtutem culminis semper per humilitatem ascendens & vanam gloriam cavens, mansuetudinem sectans; timens ne si bonum aliquod videretur facere, per ventum elationis diabolus obreperet, custodiens se multùm etiam à minutissimis culpis, id est à sermone otioso; excelsum risum plerumque cavebat, sciens dictum esse, *Quia stultus in risu exaltat vocem suam*: sed rectus semper atque hilaris in mandatis Dei erat promptissimus. Erat autem his virtutibus quasi comitibus suis adjunctus. Erat enim ceteris humilior, quietus (ut suprà dixi) in sermone, hilaris in vultu, pius affectu, maturus in moribus: detrahere nec volebat, nec plerumque audire: non murmurosus sed obediens, ea quæ à Patris ore umquam fuissent prolata, quasi Divino imperio cum omni velocitate faciebat; tremens Dei mandatum, & semper in lege ejus meditatio ipsius aderat: ubicumque esset ruminando mandata Dei revolvebat, & meditando custodiebat. Taliter erat studium ejus, quia mortificaverat membra sua quæ erant super terram. Nudus nudam crucem portaverat, atque mortuus jam mundo vivebat Deo. Et Dominus videns quia multùm diligens esset ad exercendum servitium ejus, plures conditiones* ibidem per inspectivum oculum patefecit, seu plurimos dormientes in somnum inertiæ atque pigros ad opus Dei faciendum per ipsum excitavit, atque ad opus fidei consurgere fecit.

In Monasterio Romano commoratus pie vivit. [b]

Eccl. 21. 23.

* f. cognitiones

[a] Id est in Hiberniam, amore scilicet Columbani Monasterii Bobiensis auctoris, qui inde isthuc advenerat.

[b] In alia dicitur *Monasterium Romanis*, quod non aliud esse putamus quàm Monasterium à S. Romano & Lupicino fratre ædificatum, Condatescense à Gregorio Turonico Episcopo dictum, postea S. Eugendi, nunc S. Claudii.

An Chr. DC LXVII. Jul. XXII. Ab Angelo commendatur & nepotis conversionem discit.

11. Nec illud maximum miraculum prætertire audeo, quod factum ipso Sancto Dei narrante cognovi. Quadam nocte cùm in oratione devotissimè in cella sua perduraret, adstitit Angelus Domini ante eum in tam magna claritate fulgens, itaut habitaculum illud immensa luce terribiliter resplenderet, & replevit odore suavitatis tugurium illud. Et vox facta est ad eum dicens: Serve Christi in timore Dei promptissime, pax tecum, quia magnus es tu apud Deum, & magna sunt opera tua quæ incessabiliter facis, persevera usque in finem, quia Dominus Jesus-Christus tibi habet paratam coronam, & amœnitatem paradisi reseratam, qualiter cum ipso sine fine exalteris. Et ipso loco ventura ei prædixit, & ait, quia nepos tuus Godo sequuturus erit te. Hæc audiens vir sanctus, prosternens se iterum cum gemitu in orationem magis ac magis incalescens, non extollendo se eoquòd per Angelum Dominus ei locutus esset atque opera ejus magnificaverit; sed humilans se & peccatorem esse se plus fatebatur, quia non esset dignus ut eum Dominus visitaret. O beata illa virtus, & ipse homo qui ore Altissimi meruit esse laudatus. O beata mortificatio, quæ Filio Dei facit esse participes. O beata humilitas, quæ apud homines est vilissima, apud Deum excelsa. Hoc custodiens beatus Wandrigiselus habet partem in regno Dei.

Audoënum adit & sacris initiatur.

12. Veniamus ad illud tempus in quo jam Dominus servum suum in universis gentibus demonstrare voluit, atque margarita pretiosa de thesauris suis profecta reserabat, ut per eum multorum salus adcresceret, & ei gemina corona multiplicaretur. Veniens Rodomo in Sede beata in diebus Audoeni Orthodoxi: qui cùm vidisset eum ipse Pontifex cognovit, quia hic vir Dei magnus cultor esset, & voluit eum ad onus Subdiaconati * benedicere, quem inscium & pæne nolentem ad ipsum gradum eum instituit: exinde Levita; deinde ad Sacerdotium per manus Domni Audomari conscendere fecit. Qui ipse sanctus Dei post acceptam benedictionem explebat officium suum: erat enim decoratus ad ipsum ministerium exercendum.

* Subdiaconatûs.

Fontanellense Monasterium construit.

13. Sed quia semper ille fontem humilitatis repetebat, (nolebat enim in terrenis actibus occupari) quærebat locum ubi ei Dominus demonstraret, qualiter sub sancta Regula degeret vitam. Cui Dominus talem locum dedit, ubi plurimùm gregis Christi bonus Pastor curam gessit. Assedit juxta fontem uberrimum qui vocatur Fontanella in eremo qui dicitur Gemeticus, ex fisco quem assumpsit Regali munere [a]: ibi Monasterium fundavit, atque ex multorum Sanctorum animarum pretiosis lapidibus eum instruxit. Ædificavit namque Basilicas in honore S. Petri, B. Pauli, vel S. Laurentij [b], & alia Oracula non multùm distantia à Monasterio quasi miliario uno in honore S. Amantij Rotinensis Præsulis, pro amore ipsius Sancti Dei construxit. Erat enim pro sanctitatis studio carus Dadoni * Pontifici, cujus in parochia est ipsum Cœnobium. Non fuit contemptor Canonum: sed tantum erat humilis, ut etiamsi itinere pergere conaretur, Præsulis permissum susciperet, & sine permissione ejus non volebat pergere itinere, quia sciebat scriptum esse: *Omnia quæcumque ligaveritis super terram, erunt ligata & in cælis, & quæcumque solveritis super terram, erunt soluta & in cælis.*

*Audoëno. Episcopo inconsulto foras non pergit.

Mat. 18. 18.

Necessaria accipit à conversis.

14. Porro voluit sine portione mundi istius adesse, ut de proprio sudore ederet panem suum, & fuit sic multis temporibus. Et Dominus videns quia Electus suus multiplicabat talenti gratiam quam ei dederat, plures faciebat concurrere ad ipsum Cœnobium, sequentes Evangelium ejus, relinquentes patrem & matrem, domum & agros seu reliqua. Quod prospiciens ipse Sanctus Dei qualiter multitudinem Sanctorum ibidem Dominus adgregaret, non prævaluit esse

a In alia Vita Vvandregisilus locum Fontanellam accepisse dicitur *largiente Erchinoaldo*; & tamen in Chronico Fontanellæ cap 1. Erchinoaldus Patricius locum *per venditionis titulum Godoni contradidisse* fertur.

b Addit alius Auctor quartam Ecclesiam in honore S. Pancratij, & Oratorium S. Saturnini. Lege Notas in cap. 16. & 17. Vitæ sequentis.

sine agro, nisi acciperet de eis qui inluminati servitio Dei se subjugabant, quatenus eorum necessitates haberet unde procuraret; hoc est tantùm victum & vestitum juxta præcipientem Apostolum: *Habentes autem tegumenta & quibus alamur, his contenti simus.* Erat enim verissimus Pastor juxta Domini præceptum, quia animam suam ponebat pro ovibus suis: per suam dulcedinem multorum amaricationes in liquorem verterat: per suam humilitatem multi revertebantur: per suam doctrinam multos adgregavit in regno Dei. Erat enim doctus scriba proferens de thesauro suo nova & vetera. Dubios confortabat, imbecilles corroborabat, infirmis auxilium præbebat, atque contra diabolum pro eis fortissimis prælio dimicabat. Plurimas prædas de ore Leonis rugientis abstulit, atque ad ovile Dominicum ut bonus Pastor reduxit, seu vulneratam verbi gratiâ curavit. Et instruebat filios suos qualiter potuissent resistere Satanæ insidiis fluctuosis, & qui posuerant manum in opus Dei, non respicerent retro. Et adnuntiabat eis dicens: Retrorsum respicere, Filij, nihil est aliud quàm in eo pœnitere quod cœperas exercere, & iterum mundanis desideriis te obligare. Carissime semper debet homo paratus esse ad humilitatem, & ad altiora conscendere. Non debemus computare annos quos in Cœnobio degimus, sed quòd sine querela in mandatis Dei viximus. Et si nos aliqua elatio non inflat eoquòd non furamur cum furibus, & non jungimur cum homicidis seu perjuris; recogitemus infra conscientias nostras qualis sit actus: si odium contra quemlibet non habemus, si detractionem cum omni velocitate eradicemus, si nos non inflat superbia, si non delectat ambitio, si luxuria non coinquinat, si ira non exasperat, si vana gloria non præoccupat, si risus immoderatus non rugat, si otiosus sermo non præpedit, si caritatem, pacem, gaudium, benignitatem cum omni aviditate custodimus. Hoc nobis est necessarium, ut omni hora Dominus paratos ad opus suum inveniat: Dominus ut gaudeat & coronet, diabolus ut decidat & lugeat: quia maximum mærorem habet, quando quemquam viderit promptissimum in mandatis Dei custodiendis. Filioli, custodite vos ab omni inquinamento mundi: hodie vivimus, in crastinum quid nos contingat nescimus. Revolvatur ad nostram sedulitatem memoria, qualiter nos qui aliquando fuimus filij tenebrarum, modò misericordiam Dei consequuti facti sumus filij lucis. Itaque abjiciamus opus tenebrarum, & per Christi præcepta tamquam per lucem ambulemus. Videte ut vobis diabolus per zeli livorem in muscipula sua non obliget; sed ligati caritate, invicem in timore Dei servite: & si hoc vester adversarius conspexerit, longè fugabitur à vobis: quia ad illum quem in prælio inimicus unianimem viderit, adpropinquare ad eum minimè potest, quia caritas Dei conglutinat: hostem teterrimum prostratum habent unianimes. Hoc erat studium, vel labor ejus quo contra diabolum dimicabat, quia filios suos quos verbo Dei tantùm lacte enutrierat, ad bellum contra eum docebat, atque venenatas sagittas ejus de qua parte pervenire poterant demonstrabat. Qui ipsas oves Dominicas in prædicto S. Cœnobio usque in finem vitæ suæ sine querela (ut puto) præcelsior super omnibus Pastor sollicitudinem in omnibus gessit. Tanta ei aderat verissima humilitas, ut propter Filiorum educationem jam in ævo & luculenta seu decorabili senectute in labore manuum insistere nitebatur.

An. Chr. DC.LXVII. Julii XXII.

1.Tim. 6.8.

Pastorem optimum ut se gerit.

Monita egregia dat suis.

Senex labori manuum vacat, cur?

15. O quàm magnum atque præclarum satellitem Christi, ut qui per contemplationis aciem cor suum in supernis elevabat, pro fraternis dilectionibus detentus in terrestribus multis modis servitute subjacens, ut ad instar Apostoli omnibus omnia fieret, ut omnes lucrum faceret. Qui per ipsam multiplicem gratiam quam ei Dominus dederat, inrigabat terram Gentilium, & torrentem spinarum, & mare mortuum dulcorabat. Sicque de viro sancto in longinquis spatiis terræ felix opinio peragravit: ac si quisquam eum oculis corporeis non vidisset, fiduciam magnam habebat, ut per ejus intercessionem, sicut erat, clementiam Domini haberet esse propitiam. In hoc maxima parte sua prædica-

Prædicatione incolas ad Dei cultum componit.

An. Chr. DC.LXVII. Julii XXII.

tio claruit, ut dum in terra cum brutis vel sævis hominibus habitabat, in modicum tempus per ejus deprecationem sunt conversi: qui antè direptores fuerant, postea sua propria largiebantur. Quid dicam ampliùs? ut tam feroces vel immanes barbaras gentes nuper Christianas, more Monachili cùm vellet, leviter increpare, prosternebat se usque ad terram, & veniam petebat. Nempe ipse Sanctus Dei inter oves suas seu Dominicum agrum verbi prædicatione exarabat & dicebat: Non nobis Domine, sed sancto nomini tuo da gloriam: & deprecatio ejus fiebat cotidie pro ipsis, ut in tam novella plantatione Dominus Jesus-Christus radicem caritatis figeret, & fundamentum stabilitatis firmaret. Cui non tantùm pro filiis suis oratio assidua erat, sed etiam pro omni gente tam justorum, quam peccatorum, quorum carnes Rex Assyrius in olla infestæ fornicationis incendio bulliebat.

Interna & futura cognoscit.

16. Mirum est valde atque stupendum cogitare, si in hujusmodi viro Dei prophetiæ spiritum habuisse non credamus, qui sæpiùs aderat, ut dum quisquam reatum suum minimè innotesceret, diceret ipse Sanctus Dei: „ Frater, quid tibi „ est ut tam torvo adspectu & lurido corde contristatus incedas? Nonne tibi sunt „ aliqua cordis machinamenta? Festinus sis ad confessionem, noli dimittere „ reatum tuum in corde quiescere, quia modica scintillæ adjectio magnum ignem „ congenerat. Surge, Frater, sta super pedes tuos, & noli prostratus jacere ne sis „ cum diabolo: sed surge cum Christo. Porro & ego absque dubitatione loquor eum audisse ventura pronuntiantem: quod oculi mei postea apertissimè viderunt. His minimè patitut brevitas hujus texti * diutiùs immorari: sed inquantum Divinâ juvatus fuero misericordiâ perstringere nobis hoc convenit, ne ut superiùs longo perscribente stilo fastidium debeam generare. Et hoc mihi sic credo quòd fas sit ad inquirendum, quanta Dominus per ipsum sanctum Dei venerabilémque Patrem nostrum operare dignatus est miraculorum certamina. Nec hoc potest inopia mea apprehendere, sed soli Deo agnitum est. Liquet hoc quod humanis obtutibus apparet inquirendum putavi, quia de ipso Sancto Dei pauca perstrinxi. Nam certissimè sciamus, quòd per eum Dominus leprosos mundavit, claudos liberis gressibus ambulare fecit, & interioris cordis tenebras, & mortuos jam pæne sepultos resuscitavit: qui de hujus miserrimo sæculo ereptus in cælestibus sedibus hodie cum Christo & suis sanctis Angelis militat, & erit gloria ejus Christus, & finem numquam erit habiturus gaudens amœnitate Paradisi [a].

Auctoris ætas. * textûs

Auctor multa omittit.

Ad mortem anhelans, morbo corripitur.

17. Veniamus ad illum locum in quo Dominus inclytum suum de laboribus hujus mundi in cælesti quiete perducere voluit. Quadam & ipse ætate longa defectus canebat sæpissimè dicens: *Heu mihi, quia peregrinatio mea prolongata est, habitavi cum habitantibus obscuritates, multum peregrinata est anima mea.* Et deprecans Dominum dicebat: O Jesu bone, libera me quia multùm desidero videre te. Qui ipse exaudiens precem famuli sui, immisit ei modicam ægritudinem, qualiter animam sanctam reciperet de corpore. Qui ipse vir Dei fuit tribus diebus & tribus noctibus non loquens cum hominibus, sed in extasi eductus contemplabatur gloriam Dei, & per pauca aperiebat oculos suos, & prospiciebat in cælo hilari vultu. Quod cognoscentes discipuli qui ante eum adstabant, eoquòd mens ejus translata erat in gloriam Dei. Videntes autem Fratres eoquòd jam volebat eum Dominus recipere, contristati sunt valde dicentes: Quid facturi sumus? Cur nos tam citò relinquis Pater? verba tua audire vellemus, assueta admonitione tua omnes desideramus corrigi. Et prostraverunt se cum gemitu & lacrymis in oratione, Dominum deprecantes ut non permitteret eum de corpore recedere, antequam eis confortationis gratiâ famularetur. Porro Dominus videns contritionem maximam quam oves suæ patiebantur pro Pastore eorum, eoquòd jam obierit, & minimè eis loqueretur; permi-

Psal. 119. 5.

Triduo raptus,

a Multa hìc supplenda ex alterius Vitæ capite 13. & sequentibus.

fit ipsum Sanctum Dei, ut multa prædicationis verba eis prædicaret. Qui convocatis discipulis suis, plurima mysteria secreta & absconsa tam de se quàm & de reliquis eis reseravit. Tunc interrogaverũt eum Monachi juxta moris consuetudinem, quid post suum discessum facere deberent. At ille aperiens os suum respondit eis: Certiùs cognoscatis, quod si permanseritis in sermonibus meis, & custodieritis quod ego prædixi vobis ut in unitate atque caritate seu & humilitate fundati sitis, ut inter vos nulla sit dissensio; conditio vestra manere habet in perpetuo rectè, & Dominus vobiscum erit omnibus diebus, & vester consolator atque auxiliator in omnibus necessitabus aderit. Pauca eis verba in brevi expressit, eoquòd jam propè erat Advocatus ille qui eum recipiebat in sinu requiei suæ.

An. Chr. DC. LXVII. Julii XXII. ad se reversus suos cõsolatur.

18. Cùm autem conspiceret diabolus, quòd per merita ipsius Sancti Dei eum Dominus ad beatam vitam de his tenebris vocaret; maximâ invidiâ in eum ductus, eoquòd semper adversus eum fortissimus dimicator fuerat, & non tantùm pro semetipso, sed etiam plurimas oves de ore ejus abstraxerat, atque ad vitam æternam pius ductor exstiterat, volebat eum per suas nigredines teterrimos pavores animæ generare. Sed Dominus clemens Justum suum numquam deseruit, sed semper in eum habitans percussit diabolum & fugavit. Eum etiam discipuli prædicti Patris qui ante eum aderant audierunt eum dicentem: In Spiritu-sancto baptizavit me Dominus in fontem lavacri, & occurrit mihi dæmon teterimus, & percussit eum Dominus in fronte, & fugavit eum. Prospiciens ipse Sanctus Dei multitudinem agminis Sanctorum quos ibidem ad ejus exitum Dominus miserat, ante eum adstare, vocavit aliquem Sanctum, cujus vitam & mores ipse beatus vir sciebat dicens: AGATHON, Agathon, cum hilari vultu: & per ipsam suam vocationem certiores fuerunt Fratres, quomodo multitudo ibidem esset aggregata Sanctorum. Et * ego ipse aliquo Fratre in Monasterio narrante cognovi: cùm esset in cella sua, audivit choros excellentissimè psallere. Exsurgens autem Frater ille in pavimento, & currens festinus accessit ad Ecclesiam, cogitavítque infra se, ut Fratres jam decantarent ad exitum beati viri Dei. Qui veniens in Ecclesiam & nihil in eam inveniens, regressus cum calore, venit ad locum ubi venerabilis Pater erat: interrogavítque circumstantes si aliquam rem audissent. Respondentes autem Fratres dixerunt ei quia neminem audierant. Et ipse sanctus vir ad illos Fratres qui eum curabant, interrogavit dicens: Potestis decantare cum istis qui hîc psallunt? Dixerunt ei: Domine quínam sunt nescimus: tu scis. Ille autem splendida facie lætabatur in Domino, & cum ipsis corde psallebat.

Deum in extremis adjutorem habet adversus dæmonem.

Sãctos etiã præsentes & psallentes.

* f. Ut

19. Ad ultimum verò exitûs sui congregata est omnis multitudo Monachorum, & ipsa sanctissima anima egressa est de corpore, & receperunt eam agmina Angelorum qui ad ejus exitum psallebant: & Dominus JESUS-CHRISTUS cui ipse in hac vita devotissimè servivit, reseravit ei amœnitatem Paradisi. Tunc multitudo ad ejus obitum decantabant cum magno planctu. Illi fundunt lacrymas pro separatione carnis, Angeli exsultant pro junctione animæ. Illorum animus mæstus est pastorem obiisse, Angeli gaudent propter quod tam Sanctum Dei recepissent.

Moritur.

20. Exsultent senes, lætentur juvenes, gaudeant adolescentes, alacres sint Monachi, quia sanctum Wandrigiselum recipiunt sedes beatæ & æternæ, & post labores multos quos propter Deum gratanti animo in præsenti vita sustinuit, in perpetuo coronam maximam recipiet. Sectemur hunc Fratres communi studio, si volumus cum eo gaudere in perpetuo. Humiliemus nos propter Deum, sicut ille fecit, ut cum eo exsultare mereamur. Mortificemus membra ut spiritus floreat, concordes simus ut diabolus fugiat, mites ut Angeli gaudeant. Videat ille etenim multiplicare semen Dei quod diffundatur in cordibus nostris, & lætetur Pater in filiis, & filij in Patre, ut in illo terribili examine venturi Judicij repræsentare nos ante oculos Dei valeat dicens: Hi sunt Oves quos com-

Auctoris adhortatio.

An. Chr. DC. LXVII. Julii XXII. mendasti mihi Domine, nemo periit ex eis, custodientes mandata tua quæ adnuntiavi eis. Et dignetur nobis dicere Rex æternus: Venite benedicti Patris mei, percipite regnum cum dilecto vestro inclyto meo Wandrigiselo quod vobis paratum est ab origine mundi, præstante Domino nostro Jesu-Christo, qui Confessorem suum in præsenti vita protexit, & post funus in Sanctorum gaudia copulavit: qui cum æterno Patre vivit & regnat Deus in Trinitate perfecta in sæcula sæculorum, Amen.

Dies obitus. de anno infrà. 21. Nosse qui velit hujus beati viri obitum XI. Kal. Augustas * cum opere perfecto consummatum recepit eum Dominus.

ALIA VITA S. WANDREGISILI

Auctore coævo Monacho Fontanellensi, aliquot in locis interpolato.

Ex MSS. codd. & Surio, apud quem deest Prologus.

PROLOGUS AUCTORIS.

Scripturus vitam beatissimi Patris Wandregisili, Spiritum-sanctum toto virium nisu peto adjutorem, quatenus ipse mihi scientiam eloquendi textum vitæ illius misericorditer tribuat, qui fervore suæ caritatis multiformiter cor Sancti inflammare disposuit, ac suæ habitationi dignissimum reddidit. Nam tam præclaro operi succūbit ingenium, nisi Divinum adfuerit præstò suffragium. Etenim in operibus eximij viri multiplex materia reperitur dicendi: & si me huic negotio aliquatenus judicâssem idoneum, olim almi Patris gesta scripturus aggrederer. Confido tamen in illo qui dixit: *Aperi os tuum, & ego adimplebo illud.* (Ps. 80. 11.) Non erit ergo mirum si inerudito omnipotens præbeat vera dicendi intellectum, qui quando voluit asellæ brutæ tribuit eloquium. Intercedente ergo ipso venerando Patre conabor jam virtute qua potero è pluribus pauca revolvere. Inseremus ergo illa quæ veris assertionibus experti sumus fuisse patrata. Nonnulla enim à memetipso visa, pleraque etiam venerabilium Monachorum ejus qui ei per prolixa adhæserunt tempora, assertione verissima prolata cognovi, qui non tantùm audita, verumetiam ipsis coràm positis acta fideliter narrant: quæ si minus comptè edita fuerunt, aut decore facundiæ funditùs caruerunt, mi reverentissime Pontificum Lantberte, à viris facundis, omni melle dulcioribus eloquiis decorentur, ut legentibus apta fiant. Noverint tamen legentes, non hac me stoliditate desipere, ut velim doctorum gressibus coæquari, cùm sim iners, insipiens, somno desidiæ torpens [a].

a Alium Prologum qui apud Surium exstat omisimus.

INCIPIT VITA.

Caput I. Wandregisilus Pippini consobrinus, b

Præclarus igitur, atque gloriosus vir Domini Wandregisilus, cognomento Wando, ortum inclytæ nativitatis in Verodunensi regione ex nobilibus atque religiosis parentibus, tempore quo sceptra Regni Francorum fortis Rex Dagobertus [b] honestè gubernabat, habuisse dignoscitur. Denique ge-

b Longè ante Dagoberti principatum natus est S. Wandregisilus, qui si nonagenario major devixit, regnante Chlothario Chlodovei Magni filio vitæ initium habuit. At familiare est Historicis piis illius ævi, ut Sanctos natos dicant iis sub Regibus, quorum principatu floruerunt, sicuti in Actis SS. Richarij & Geremari observavimus. Alius Auctor dum S. Wandregisili ortum descripsit, Regis nomen reticuit.

nitor ejus WALCHISUS [a] nomine ex nobilissima prosapia ortus, consobrinus extiterat PIPPINI excellentissimi Principis Francorum. Et ut ejusdem viri sancti claram originem altiùs promam, cùm esset à nobilissimis ac ditissimis parentibus editus, non minùs nobiliorem se splendidæ vitæ moribus ac piæ conversationis exemplis assiduis præbuit. AN. CHR. DC.LXVII. JULII XXII.

II. Comes palatij.

Cúmque adolescentiæ polleret ætas in annis, sub præfato Rege Dagoberto militaribus gestis ac aulicis disciplinis, quippe ut nobilissimus nobiliter educatus est: & crescentibus sanctæ vitæ moribus, cunctísque mundanarum rerum disciplinis imbutus, à præfato Rege Dagoberto Comes constituitur Palatij. Quo gradu paullulùm administrato, ardore parentū honoribus plurimis (ut sese habet sæcularis rei dignitas) valde sublimatus, etiam dispositioni rerum plurimarum non multo pòst mancipatur. Suscipiénsque hoc officium exercebat cum pietatis studio administrationem sibi commissam, mente semper cælestia tractans. Optima Principatum jussa magnificè adimplebat, reddens quæ sunt Cæsaris Cæsari, & quæ Dei Deo: erátque liber ad arguendum eos, humilis ad obediendum, Regi Apostolico jussu subjectus, Christo devotus. Erat enim in fide firmus, in bonis operibus promptus, in sermone verissimus, in judicio justus, in consilio providus, in bonitate conspicuus, in caritate præclarus: arguebat subjectos clementer, tolerabat patienter, erátque in eo mira in cunctis operibus discretio & imitabilis erga omnes dilectio.

III. Uxori castitatem persuadet.

Evoluto autem tempore, parentum hortatu, licet invitus, quamdam sibi despondit puellam, nobilissimis parentibus procreatam, sollemnique more castas celebrans nuptias, virginei floris immaculatum adeptus est torum. Denique suadebat suæ conjugi virginitatem integram custodire, castitatísque munere Angelicarum virtutum promereri consortium. Hoc prudenti monitu roborata, ac superno illustrata lumine; Talia, inquit, quæso, nobilissime virorum, ut quæ ore promis, explere properes actu; & temetipsum à sæculi curis exuas, méque famulam tuam castris committas Regis perpetui. At ille exsultans de ejus laudabili devotione, gratiarum actiones bonorum omnium Inspiratori gaudenter profudit. Fit quoque ex utraque parte magnificè Christo donante saluberrimus castitatis consensus: ipse enim Clericatûs habitum sumpsit, ac conjugem suam velo piæ Religionis opertam Sanctimonialium Monasterio ilico tradidit sociandam. In quo viriliter suimet custos callem imitabilis vitæ peragens, triumphum Domino reportavit: talísque ejus enituit conversatio, ut ad declaranda ipsius merita, plurimæ à Domino per eam patratæ dicantur virtutes. His ita se habentibus, ad sancti viri opera & virtutes enarrandas stilum vertamus.

IV. Seditiosos oratione placat.

Cùm adhuc in laico habitu degens iter carperet stipatus obsequiis suorum, divertit in locum quemdam suo itineri congruum, ubi seditiosum vulgus in injuriam sancti viri totis furoris stimulis exarsit. Nam stoliditate & barbaricâ rabie excitati, & intellectu belluis similes, super virum Dei cum turba irruunt suorum: ubi non minimum humani fusum fuisset sanguinis, nisi intercessio ipsius & virtus Christi misericorditer adesset. Ipse enim ab illo poposcit auxilium cui dicitur: *Tu es refugium meum à tribulatione.* Orationem pro gladio sumens clypeum Divinæ misericordiæ postulavit: nec defuit divinum, ubi humanum deerat auxilium; denique turba pravorum ita stetit immobilis, ut propiùs ac- Ps. 31. 7.

[a] Vvaltchisus seu Vvalchisus, cujus nomen in priori Vita non exprimitur, filius S. Arnulfi falsò dicitur in Genealogia Chronico Fontanellensi ab Auctore recentiori præmissa: siquidem Arnulfus duos tantùm habuit filios, Chlodulfum & Ansigisilum, uti ex ipsius S. Arnulfi sinceris Actis & ex Pauli Diaconi libro de Mettensib. Episc. constat. Certè Arnulfo æqualis ætate aut fortè superior debuit esse pater S. Vvandregisili, qui Vvandregisilus initio principatûs Chlodovei, quo Arnulfus decessit, annos minimùm quinquaginta natus erat: cùm post annos circiter septem & viginti, *ætate longa defectus*, seu ut in posteriori Vita, *annos nonaginta sex* natus obiisse legatur. In Chronico Malleacensi GALGISUS *Dagoberti consobrinus*, & infrà cap. 14. Erchinoaldus Vvandregisili *consanguineus ex materna origine* dicuntur. Vvandregisilus *summis parentibus* ortus à priori Vitæ Scriptore prædicatur: cetera ferè incerta.

An. Chr. DC. LXVII. Julii XXII.

cedere non valeret, Christi scilicet retenta virtute, statímque ipsa lis in admirationem intuentibus vertitur: itaut oratione viri Dei solverentur pariter & salvarentur, ac pacati abscederent, qui seditiosi advenerant. Nec mirum esse debet, quia filius pacis intererat, si litigantes Omnipotens pro eo ad concordiam converteret. Exinde cœpit magis magísque divino igne succendi, atque contemplativæ vitæ alta rimari, Deúmque glorificare simul & laudare, dicens illum super omnia toto nisu diligendum, qui ubicumque justè fuerit invocatus præsens est exauditor, secundum illius Prophetæ dictum: *Cùm quæsieritis me in toto corde vestro, inveniar à vobis:* quique ita seipsum propriâ disciplinâ coercebat intonsus, quasi futuram speciem Pastoris olim suis præsignaret in gestis, ut irreprehensibilis in Templo Christi præpararetur Sacerdos. O perfectissimum laïcum, cujus imitatores ipsi esse desiderabant Sacerdotes! ô mens omnibus prædicanda, cui non fuit aliud vivere, nisi Christum cum dilectione timere, & cum timore diligere!

Ierem. 29. 14.

V. Monasticam vitam profitetur.

Postquam autem (ut superiùs indicatum est) ipse vir sanctus mundi hujus oblectamenta deseruit, optabat in sancto Cœnobio divinæ insistere philosophiæ, ac Monasticæ Regulæ venerabilem animum tradere informandum. Ac primùm in loco qui dicitur Mons-Falconis cum viro sancto nomine Waltfrido [a] non multum temporis habitavit, cujus actus & vitam in gestis de eo scriptis, si qui nosse velint, facilè reperient. Erat autem vir Domini Wandregisilus staturâ mediocris, quæ honestam non excederet formam, oculis vigilantibus, facie candidâ, manibus prolixis, omnique corporis formâ decorus pariter ac jocundus; qui omnes facultates ac prædia sua partim Monasteriis perpetim possidenda tradidit, partim pretia ex his accipiens indigentibus largâ distribuit manu: sícque exutus sæculi curis atque impedimentis liber & nudus, cum hoste versuto certare contendebat. Denique hostis invictus ejus insuperabilem conspiciens devotionem, nitebatur omnimodis impedire pios illius actus & studia. Ac primùm Regis animum & Procerum illius adversus eum commovet, scilicet ut avulsus à sancto loco habitum compelleret recipere sæcularem: sed ipse indesinenter precibus insistens, Divinis armis inimici evacuabat molimina.

VI. A Rege in aulam revocatus, erecto paupere, commeatum obtinet.

His temporibus Rex inclytus Dagobertus amator videlicet Dei ac sanctarum Ecclesiarum, atque Monasteriorum venerabilium strenuus factor pariter ac fundator, ac proprij Regni fortissimus defensor & propagator invictus, sceptra Francorum gubernabat honestè, hostibus undique suæ ditioni subactis. Et quia præfatus vir Domini in ejus aula nutritus, & suis fuerat olim ministeriis adscitus, nitebatur ei consultu suorum molestiam inferre, pro eo quòd sine ejus permissu habitum mutâsset, ac Monasticæ se Religioni mancipâsset. Quem accersiri ad Regiam quantociùs jussit migrare in Aulam: ipse autem auxilio Domini fisus qui ei semper præsens opitulari solebat, reminiscens etiam illius Apostoli Petri: *Subjecti estote omni humanæ creaturæ propter Deum, sive Regi, quasi præcellenti*, licet nolens quidem in palatio sese exhibuit obtutibus Regis. Cùm autem jussus Regias licet animo reluctante properaret ad ædes, ante fores palatij quemdam pauperculum subitò offendit, cum vehiculo quod ei erat sola domus, luto dimersum. Cúmque omnes miserum præterirent, aut etiam aliqui comprimerent; intellexit vir sanctus mercedem sibi ex hoc reservari, si indigenti atque humi depresso misericordiam exhiberet. Cernens etiam crude-

1. Petr. 2.

[a] Aliàs Baltfrido. In alia Vita non exprimitur nomen. Frodoardus in lib. 4 Hist. Remens. c. 39. agit de Balderico istius Cœnobij auctore, quem Baldericum à Baltfrido haud diversum opinari licet Nomen loco inditum à Falcone qui locum exstruendo Monasterio designavit, testatur idem Auctor. Collegium Canonicorum à multo jam tempore Monachis successit in eumdem locum, etiamnunc Montem-Falconis, vulgò *Montfaucon* appellatum, diœcesis Verodunensis, ut constat ex Hincmari Capitulis anno 874. datis, ubi cap. 1. arguuntur *Canonici ipsius Monasterij*, quòd Ecclesias *rusticanarum parochiarum occupare* præsumerent. Acta S. Baltfridi seu Vvaltfridi exciderunt, ídque solum de Balderico nobis reliquum est, quod apud Frodoardum in libro 4. cap. 38. & 39. refertur,

litatem

litatem qua operabantur tumidi, de equo cui insidebat cum gravitate descendit, & pauperi manum porrigens, simul cum plaustro eum de luto levavit. Tunc quidam stolidorum prospicientes qualiter de sublevatione jacentis lutosum gestaret amictum, vanæ gloriæ & temeritati, more invidorum Pharisæorum deputabant. Ipse verò soli Deo placere desiderans, de vituperatione nihil curabat iniquorum, sed humilis humilem Magistrum imitabatur, qui in Evangelio inquit: *Si Patremfamilias Beelzebuth vocaverunt, quanto magis domesticos ejus?* Matth. 10. Cùm verò illatum sibi ex pietate opprobrium suo patienter amplexaretur in corde, extimplò cælitùs niveo indutus amictu adest Angelus, qui vestem illius diligenter emundans, candidiorem quam anteà fuerat reddidit. Posteà perveniens in domum Regiam stabat in conspectu Regis & Procerum illius quasi agnus in medio belluarum; & Dominus custos & rector omnium placentium sibi, ab hostium læsione hunc tutum ac munitum ubique reddebat: omnibúsque liquidò patefactum est, ipsum fidelissimum Dei esse famulum, qui cunctam hujus mundi gloriam pro exspectatione calcâsset futurorum. Et præcepit Rex ut nemo illi inquietus exsisteret, sed pro voto animi sui Divinis serviret mandatis, & propositi observantiam nullo resistente servaret: sícque Regis auctoritate securus de reliquo, ad dilectæ habitationis locum reversus est.

VII. In Elisangiensi Cœnobio à se condito rigidè vivit.

Quo non multo pòst occasione quadam loco relicto, in Elisangium [a] commigravit territorium, ubi & Monasterium struxit pro temporis opportunitate in possessione propria. Ibi namque B. URSICINUS requiescit venerabiliter humatus. Monstratur namque eo in loco usquehodie ejusdem viri Domini Wandregisili grabatum, ubi quieti membra dare post prolixam instantiam vigiliarum ac afflictionum solitus erat. Illic namque jejuniis, vigiliis & orationibus frequenter insistens cælestis ut tiro, fortissimus efficitur miles. Nam si quando Divinis vacantem laudibus somnus vehemens Dei compresserat hominem, nudis pedibus & simplici veste tantùm contentus, super humum stare ac poplitibus flexis orare solitus erat. Tali namque laboris afflictione detentus, ita attenuatus exstiterat, ut vix membra hujusmodi exercitiis tenuata valeret erigere. Cernens denique hostis antiquus insuperabilem viri Dei constantiam, ad tentamenta fortiora ilicò se contulit excitanda, plurimásque ei inquietudines & visibiliter & per soporem sæpiùs ingerebat: itaut in effigies bestiarum aut volucrum sive serpentium se illudendo transformaret, & ejus adspectibus terribilem se præsentaret. Vir quoque Domini intelligens illius multimoda nocendi argumenta seu suggestiones letiferas, per sanctæ Crucis vexillum & omnimodam rigoris abstinentiam ac jugem orationem, Divino per cuncta fultus solatio, viriliter ejus irritos efficiebat conatus.

VIII. De prolixiori somno semel à dæmone accusatus fit cautior.

Sed cùm idem anguis lubricus se conspiceret ab ipso viro Dei undique superari, adhuc majora perquirit, & addit artium suarum letifera tentamenta. Econtra quoque in viro Dei tantus fidei inerat fervor & insatiabilis circa cultum Dei ardor, ut quo plus corpori calliditatis solitæ intulisset molestias, plus sibi cuperet inferri. Sed cùm quadam nocte, ultra solitum somno indulsisset, ilicò affuit hostis, & illudens ait: Vigilantior te hac exstiti nocte. Tunc vir Dei, Non dubito, inquit, ad ruinam aliorum & cumulum tuæ damnationis pervigilem te ubique fore: nam domabitur caro quæ ad hanc impulit corporis inertiam. Exsurgens verò à desidia somni, accipiebat armaturam Dei, taliáque promebat dicens: Tu qui semper es custos tuorum non dormitans in ævum, indigno tuo famulo miserator adesto. Cúmque tunc temporis hiemis asperitas esset, sub dio in medio nivium & glacierum, Davidicam cælestémque musicam, flens ac longa trahens suspiria, Domino devotissimè decantabat melodiam. Sed & ita jejuniis incumbebat, ut in tota hebdomada, exceptis primâ & quintâ sab-

[a] Et hìc alius Auctor nomen loci reticet. *Inde reversus cœpit ædificare Cellam in alio loco de facultatibus suis, &c*, nec B Ursicini meminit. De Monasterio S. Ursicini in Vita S. Germani Abbatis Grandivallensis suprà ad annum 666. egimus.

An. Chr. DC.LXVII. Jul. XXII. bati, escam minimè sumeret. O quàm magnificum & laudatissimum bellum quod indesinenter probatissimus Domini miles gerebat adversus hostem antiquum! verè dignissimum in quo Dominus habitaret templum, jejuniis mundum, orationibus comptum, puritate refertum, vigiliis exornatum, cujus quidem in mente virtutum omnium decorem collocavit, & valde sobrium sapientiæ domicilium.

IX. Bobiense Monasterium cælesti monitu petit. Quadam nocte juxta morem cilicio obvolutus in cella sua, dum ad refocillandum quieti membra dedisset, in excessum mentis subitò rapitur, ductúque Angelico, in Monasterium quod vocatur Bobium, situm in Italia perducitur, ostensæque sunt ei ejusdem loci habitationes. Expergefactus autem à somno, intellexit hoc oraculum divinitùs agi, séque ad hoc commoneri, ut ob gratiam vitæ contemplativæ atque artioris continentiæ semitam explorandam talia inviseret loca. Memor namque Divini præcepti quo ait, *Nisi quis reliquerit omnia quæ possidet, non potest esse meus discipulus*, surgens reliquit omnia (Luc. 14.) quæ oneri sibi videbantur, quatinus ab universis exutus, mandatorum Dei tutiùs curreret viam: adunatóque Fratrum omnium cœtu, orat ut imminenti itineri eorum intercedentibus precibus juvamen Cunctipotens clementer tribueret. Sícque valedicens eis, cum tribus pueris & asello dispositum arripuit iter: ovánsque peregrinationem optati laboris aggressus, Alpium juga transgreditur, atque Italiam ingrediens ad Bobiense Cœnobium veluti revelatione didicerat accedit: quod B. Pater Columbanus Scottici generis laudabilibus gestis florens, cùm à Rege Theoderico Galliâ expulsus esset, atque ab Agilulfo Langobardorum Rege Italiâ magnificè susceptus, ejus permissu ædificaverat: quem locum veterum traditione Bobium nuncupabant, ob rivum in eo loco hoc nomine fluentem, amnémque alium profluentem nomine Triveam, super quem olim Hannibal hiemans, hominum, equorum, elephantorum damna non minima sensit. Hunc ergo locum B. Pater Wandregisilus adiens, qui à discipulis præfati Columbani tunc temporis incolebatur, aliquantisper inibi commoratus est. Cùm autem vidisset cuncta illius loci habitacula, apertissimè intellexit, antea sibi à Domino divinitùs hæc fuisse monstrata: cognoverúntque habitatores loci probatissimum Christi esse militem, & ejus fructuosa devotio atque nobilissimæ stirpis origo cunctis patefacta est subitò, multáque præsagia futurorum ei Dominus ibi demonstrare dignatus est posteris intimanda.

X. Româ lustratâ in Galliam rediit. Morante autem illo præfato in loco, incidit ei sancta cogitatio, ut ad limina Apostolorum Romam proficisci deberet: Christóque duce quod piè tractavit, devotè complevit [a]. Denique cœpto itinere sancta lustrando loca ad eamdem convolavit celeberrimam urbem, votáque sua omnipotenti Deo ejúsque beatissimis Apostolis devotè obtulit, dicens cum Psalmista: *In me sunt, Deus, vota tua, quæ reddam laudationes tibi*: (Psal. 55.) sícque in visu admonitus, ut Galliarum repeteret rura, iter convertit ad Alpes. Remotior enim volebat conversari, & peregrinam pro Christo ducere vitam non mediocriter anhelabat, si Dominus suis annueret votis. Disposuerat namque in Hiberniam insulam navigare: sed Divina pietas hoc magnificum munus ob multorum instructionem Galliarum reservavit populis.

XI. In Romanis Monasterio annis decem moratur. Cùm autem non modico sudore, tamen delectabili, Alpibus transscensis arva jam tereret Gallica, causâ hospitij Monasterium petiit, cujus est vocabulum Romanis, situm ultra saltum Jurensem. Pater ergo loci venerabiliter & monasticè eum suscepit, ac debitum præbuit obsequium, ut hujus vitæ dictat prædicabilis norma: cognovítque vir Domini religionem Monasticam inibi pollere; dedítque operam ut Monachorum necteretur societati, & se in obedientia ibidem delegavit, ac per decem fermè annorum curricula sub institutio-

[a] In priori Vita nihil de Wandregisili itinere Romano legitur.

ne Regulari felici devotione Domino militavit. Ibi solis jejuniis & orationibus, multorum excedens metas hominum, vacare cœpit, & jugum Christi quod ferentibus leve est, super se ferre, semetipsum sibi abnegando, ac crucem suam tollendo Christum sequi toto studebat adnisu, in virtutum videlicet culmina per humilitatem ascendens, mansuetudinem sectans, modestiam atque sobrietatem, & lenitatem æque in omnibus servans. Exsecrabatur denique vir præcipuus religionis amator discordiæ vitium, arrogantiæ ac elationis supercilium. Erat enim cunctis humilior, caritatis obsequio præveniens cunctos, tardus ad loquendum, & velox ad audiendum, custos scilicet oris sui, hilaris vultu, maturus moribus: obedientiæ quoque ac subjectioni ita promptus erat, ut jussionem Patris quasi divinitus sibi imperatam cum omni sinceritate perficeret concitè, semperque meditatio ejus in lege Christi erat toto nisu defixa; ubicumque esset mandata Dei scrutabatur attentè, & perficiebat instanter. Tale erat beati viri studium, talísque in eo florebat religio, quia mortificabat membra sua quæ sunt repentia super terram. Nudus nuditatem crucis portabat, atque mortuus jam mundo, advena terris, vivebat Deo: cujus exemplis salubribus plurimi negligentes ac tepidi provocati, arduum illius arripiunt iter, atque ad opus sublimium virtutum ipso Sancto opitulante æternæ vitæ solliciti consurgunt.

AN. CHR. DC. LXVII. JUL. XXII.

XII. Angelica visitatione recreatus, nepotis sui conversionem discit.

Eo ergo in loco viro Dei commoranti cælestis adest visitatio. Nam cùm quadam nocte attentissimè precibus insisteret Divinis auribus offerendis in cellula sibi constituta talíque negotio apta, incompatabilis suavitatis odore simul & claritate locus ille cælitùs repletur, vóxque ad eum hujusmodi perlata est: Serve Christi in timore Domini devotissime, pax tibi semper multiplicetur, certa bonum certamen, & his semper insiste operibus quæ per me gerulum cotidie offeruntur Domino: quia non otio torpentibus, sed in fide currentibus, & pervigili instantiâ attentissimè Christo militantibus vitæ janua patet æternæ, quæ jam tibi à Domino reserata est, qualiter cum Justorum collegiis gaudiis æternaliter fruaris mansuris. Nepos quoque tuus GODO [a], pro quo creberrimis precibus aures Domini sollicitas, vestigia imitabitur tua, cunctísque hujus mundi vanis derelictis, ut strenuus miles ad castra Christi devotissime convolabit. Hæc audiens vir Domini humi prostratus artissimè orationi incubuit, non se in corde suo extollendo, eoquòd visitatione Deificâ visitari meruisset; sed humilians se fragilem ac peccatorem fatebatur, & quia non esset dignus peccatorum nævis fœdatus, ut cælesti oraculo magnificaretur. Hæc de viro Domini revelatio ostensa fuerat cuidam servo Dei in ipso loco degenti, qui & nobis narrare solitus erat. O quantis præconiis sublimanda tanta dignatio virtutis est, quantísque laudibus honorandus homo ille, qui sic à Christo meruit mirificari! ô felix mortificatio servorum Christi, quæ dum sponte agitur in membris corporis, concivis efficitur Angelorum! ô amplectenda omnimodis arta & angusta, via per quam vir Domini Wandregisilus ingressus, cælestis aulæ habitator effectus est.

Auctoris ætas.

a Legimus ejus Vitam ex MS. Lectionario descriptam, quæ ferè ad verbum ex istius Vitæ cap. 12. 14. & 15. desumitur. Hæc peculiaria dumtaxat excerpsimus. *Ea tempestate Augia locus tam quietus támque remotus habebatur, ut solitudine non egeret, quicumque in eo commorari mallet. Quo ab incolis regionis obtento in portionem servitutis Domini Basilicam pro viribus erectam ut rudis incola inibi construxit. In qua famulatui Christi se artiùs mancipans, sanctam & Deo placitam liber à cunctis mūdi curis reliquam studuit agere vitam... Post B. Godonis dissolutionem quidam tyrannus Gentilium nomine* ASTEMIUS (lege ASTINGUS) *supradictam Basilicam destruxit, quam post diuturna tempora iterum restauravit* EVA (*f.* Emma) *Comitissa, qua infirmitate corporis valde fuerat anxiata, almi autem Confessoris gratiâ repente sanitati est restituta: ideóq; in ejus honore ordine & numero competenti Monachos statuit ibidem deservire: de rebus autem propriis ad necessarios usus, prout oportebat, annuales redditus ordinavit illis.* Locum clariùs designat Albericus in Chronico ad ann. 676. his verbis: *S. Godo nepos S. Vvandregisili fundavit in diœcesi Trecensi primam Abbatiam de Oya,* (*Oye.*) Nunc est Prioratus Monasterio Cellensi subjectus. S. Godo vulgo *S. Gon*, in vetusto Breviario Fontanellensi IX. Kal. Augusti Abbatis nomine colitur: at in Martyrologio Benedictino V. Kal. Junij: quamquam Menardus noster VII. Kalend. Junij restituit.

AN. CHR. DC.LXVII. JULII XXII.

XIII. Audoënum adit, sacrisque Ordinibus initiatur.

His porro diebus gloriosus Confessor Domini AUDOENUS anno tertio [a] HLODOVEI Regis filij DAGOBERTI Sedem urbis Rotomagensis adeptus, verbum salutiferæ prædicationis suis civibus administrans, Fidei Catholicæ fautor pariterque præceptor, Barbaros atque indomabiles eorum mentes nectare Evangelicæ doctrinæ debriabat, atque docibilem subjectámque ad credendum quondam asperam gentem docebat, sedulísque exhortationibus, Christum Dominum Deum esse colendum innumeris assertionibus demonstrabat. Cujus cognitâ ab omnibus vitâ atque laudabili devotione compertâ, admonitus etiam in visu, ut Occidentalia Galliæ reviseret loca, de præfato *Romanis* Monasterio, cum licentiâ Patris egressus, iter carpere cœpit, quod ad Belgicam deducit Galliam, atque prænominatam celebrem Rotomagensem devenit ad urbem: summáq; cum reverentia à præfato venerabili Antistite susceptus est. Qui memor prioris conjunctionis & societatis nobilissimæque ejus originis, sed & piæ ac Deo dignæ illius religionis secum aliquamdiu eum in urbe tenuit, & secundi Ordinis honore ampliavit, Subdiaconatúsque gradu adeò reluctantem decoravit, indéque processu temporis Levitici ministerij onus imposuit: quo feliciter administrato, non multo pòst ad Sacerdotium, licet renuens, jussu ejusdem beatissimi Præsulis Audoëni à venerabili AUTMARO Pontifice urbis Tarvennæ consecratus est. Denique post acceptum sacræ benedictionis munus studiosè explebat ministerium sibi impositum, humilitatis tramitem in omnibus tenens. Erat namque non minimùm idoneus, & aptus huic sacrosancto ministerio. Quamobrem præfatus gloriosus Præsul in urbe secum perpetim retinere eum censuit, quia mellito ipsius delectabatur alloquio, quo eum crebrò recreabat, & gravitate fovebat. At verò ipse egregius Dei cultor districtiorem desiderans ducere vitam, eremi secreta plurimùm ambiens, mundanos toto nisu fugiebat semper honores, ut cum Christo posset mereri cælestes. Locum omni conatu opportunum quærebat tanto negotio, aut si id fortè vitante mundi turbine votis non occurrerit suis, saltem sub Christi jugo & onere ejus placido Regularem exsequeretur promptissimus vitam, ut per eum multorum Christo prævio accresceret salus.

XIV. Fontanellense Monasterium construit.

Dum talia volveret animo, contigit ut largiente ERCHINOALDO Præfecto non modicam soli partem exciperet, quo Fontanellæ Cœnobium unà cum venerando nepote suo GODONE ut rudis habitator construeret, quem veterum traditio ob rivum in eo loco fluentem hoc nomine vocitabat. Monstrabantur namque in eodem loco vestigia, immo ruinæ ædificiorum priscorum accolarum industriâ olim patrata, sed externorum hostium feritate belluinâ funditùs solo coæquata: in quo magis lustra ferarum, quàm habitatio videbatur tunc temporis hominum. Hunc locum vir Domini Wandregisilus ac præfatus ipsius nepos venerabilis Godo à prædicto Patricio sibi indultum, studuerunt cum nonnullis sibi faventibus inutilia quæque evellendo mundare; demúmque fundamenta Cœnobij jacere, ut juxta Prophetiam Isaïæ; *In cubilibus in quibus priùs habitabant dracones, oriretur viror calami & junci*, videlicet fructus bonorum operum ibi nascerentur, ubi priùs bestiæ commorari & habitare consueverāt. [b Cœptum est autem hoc opus ab anno Dominicæ Incarnationis sexcentesimo quadragesimo quinto sub die Kalendarum Martiarum Indictione tertiâ, qui erat annus præfati Regis Hlodovei undecimus, pontificante Sedem Romanæ Ecclesiæ anno septimo beatissimo Papa Martino; quod tam sollerti studio, summáque industriâ perfectum est, ut pæne illo in tempore venerabilibus æquaretur Cœnobiis.] Est autem hoc Cœnobium situm in territorio Rotomagensi, distans à memorata urbe millibus ferme decem & octo: porrò à fluvio

Isa. 35. 7.

a Idem annus in Vita S. Eligij ab Audoëno scripta lib. 2. cap. 1. exprimitur. Porro annus tertius Chlodovei Regis anno DC. XL. respondet, quemadmodum initio hujusce sæculi demonstratum.

b Quæ parenthesi includuntur, ex Chronici Fontanell cap. 1. huc totidem verbis invecta sunt. In alia Vita nullus temporis character exprimitur. Consule Observationes prævias.

magno Sequana ſpatio paſſuum circiter octingentorum. Sed quia mentionem fecimus Erchinoaldi Præfecti, libet de eo aliquid dignum ſcribere. Is enim poſt tranſitum bonæ recordationis præfati Dagoberti Regis, Præfecturæ ordinem ac curam maximam Regni Francorum etiam cum filio ejus HLODOVEO & BALTHILDE Regina nobiliter adminiſtravit. Erat namque inſignis bonitate, ac eleemoſynarum largiſſimus, atque ex maternâ origine conſanguineus beati viri.

AN. CHR. DC. LXVII. JULII XXII.

XV. Regibus faventibus illic 300. Monachi degunt.

Poſtquam autem vita deceſſit HLODOVEUS Rex, remanſit BALTHILDIS Regina cum tribus filiis, HLOTHARIO videlicet, HILDERICO, ac THEODERICO: ex quibus Hlotharius qui major natu erat, faſtigium adeptus eſt Regni, rexitque populum Occidentalium Francorum annis quatuordecim: & quod Pater ejus inchoaverat, prædictum locum piis largitionibus ac Privilegiis ſuæ auctoritatis devotè ſtuduit ampliare. Terminos etiam ipſius loci, prout voluntas venerandi Patris Wandregiſili erat, devotiſſimè auxit; ibíque reſidens vir Domini Cœnobium multorum ſolatio fretus conſtruere cœpit. Ad cujus famam plebes undique concurrere, & cultui Religionis dicare curabant prædia plurima, ut plurima Monachorum multitudo adunata trecentorum eſſet eorum numerus. Illuc nobilium liberi undique concurrere nitebantur, ut ſpretis oblectamentis ſæculi & præſentium pompam facultatum temnentes, æterna cuperent cum tanto Patre conſequi præmia. Ædificavit namque in ipſo loco præfatus vir Domini Baſilicas egregio cultu numero quatuor, in honore videlicet Principis Apoſtolorum Petri [a], ſimúlque Doctoris Gentium Pauli, ſanctíque Laurentij, ac Pancratij Martyrum Chriſti. Miſit autem iſdem vir Domini dum huic operi inſiſteret antefatum nepotem ſuum ad urbem Romam, propter pignera beatorum Apoſtolorum ac Martyrum Chriſti, ut ædificatis Baſilicis in promptu haberet Reliquias Sanctorum, quorum eas nomini & reverentiæ dicare diſpoſuerat. Qui votis pij Patris libentiſſimè parens, Romam adiit, [* VITALIANO Papa eodem tempore pontificante Sedem ejuſdem Eccleſiæ,] atque ab eo ſuſcepta plurima Apoſtolorum & Martyrum Chriſti pignera, unà cum benedictione Apoſtolicâ rediens ſecum detulit codicúmque ſacrorum copiam non minimam, proſperóque curſu itinere acto ovans revertitur ad virum Dei. Cuncta quæ adtulerat iſdem vir Domini venerabiliter ſuſcepit; accerſito etiam ſanctæ recordationis AUDOENO Præſule, præfatas quas ædificaverat Eccleſias ut conſecraret [b], ſimúlque pignera quæ præfatus Godo cum ejus auctoritate Romæ impetraverat Chriſti imponeret aris, ſupplex exorat [c]: quod ita à prædicto Præſule extimplò impletum fuiſſe conſtat. Locus autem ipſius Cœnobij tam fertilis tamque jocundus exſiſtit, ut cum quis illuc advenerit, inter pomorum nemora & hortorum amœnitates virentium, in hæc protinus libeat ei prorumpere verba: Quàm pulchra tabernacula tua Jacob, & tentoria tua Iſrael, ut valles nemoroſæ, ut paradiſi juxta fluvios irrigui, ut tabernacula quæ fixit Dominus quaſi cedri propter aquas.

* interpolatio.

XVI. Vvaningũ Fiſcamni conditorem habet adjutorem.

Adjutor præterea hujus operis & cooperator inſignis WANINGUS vir illuſtris exſtiterat, qui viro Domini plurima prædia felici munere ad uſus Servorum Chriſti devotè contulerat, filiúmque ſuum, DESIDERATUM nomine, ſub regimine prædicti Patris in eodem loco Monaſticæ diſciplinæ & Chriſti militiæ ſponte tradiderat obſecuturum. Erat enim iſdem Waningus ditiſſimus, qui

a Baſilicam S. Pancratij reticet alius Auctor, uti & Chronographus Fontanellenſis, qui Chronographus Baſilicæ S. Petri tribuit *ducentos nonaginta pedes in longitudine, in latitudine triginta ſeptem, opere quadrifido*. Ex quibus Baſilicis ſuperſunt S. Petri Eccleſia principalis, quæ S. Vvandregiſili dicitur: & Eccleſia S. Pauli Eleemoſynaris dicta: nam Eccleſia parœcialis S. Michaëli ſacra, per Erinhardum Præpoſitum Teutſindo Abbate anno circà DCC. XL. conſtructa dicitur in Chron. Fontanell. cap. 9.

b In Vetuſto Breviario juſſu Claudij de Pictavia Abbatis Fontanellenſis edito *Dedicatio Eccleſiæ S. Vvandregiſili* IV. Kalend. Martij notatur. At quænam ſit illa Dedicatio non conſtat. Gradulfus Abbas *Eccleſiam principalem quam Pater Gerardus ædificaverat, dedicari fecit in honore S. Petri & omnium Apoſtolorum, ſanctíque Vvandregiſili & omnium Sanctorum à Roberto Rotomagenſis urbis Pontifice &c. prid. Idus Septembris* anno M. XXXII. ex Chronico MS.

c In eodem Breviario *Deſiderati Monachi commemoratio* XV. Kalend Januarij inſcribitr.

AN. CHR. DC LXVII. JULII XXII.

multimoda Cœnobiorum habitacula in propriis possessionibus construxit: ex quibus unum est quod vocatur Fiscamnum: quo in loco dum moraretur in excessum mentis subitò rapitur, ostensæque sunt ei pœnæ damnatorum, & felicitates justorum, audiítque oraculo cælesti datione ostenso viginti annorum spatia se victurum fore, & hoc impetravisse à Domino sanctam Christi martyrem Eulaliam, cujus precibus se commendare solitus erat. Sed & ipsa Martyr ei apparens commonuit, ut in prædicto prædio quo morabatur Monasterium construeret, & de suâ stirpe nulli ad regendum committeret. Quâ reversâ ad superos, virum Dei Wandregisilum accersivit, & ordinem ei visionis exposuit, simúlque à febre qua premebatur ejus precibus curatus, optatam recepit sospitatem, præfatúmque Cœnobium, ut monitus erat, ilicò construere cœpit.

XVII. *S. Hildemarcham Fiscamno præficit.* ** de ea in Vita S. Vvaningi infrà.* ** exciderunt* ** Vvaningi Vita infrà.*

Erat enim tunc temporis apud Burdigalim urbem Virgo Christi, nomine HILDEMARCHA* in quodam Monasterio Sanctimonialium sanctissima gubernatrix; ad quam quidam vir Dei Monachus ac Diaconus, nomine SINDARDUS, cùm propter utilitatem Servorum Dei in illas partes mitteretur, causâ hospitij declinare solitus erat. Cui illa intimavit in visu se esse commonitam, ut tellurem adiret Rotomagensem, virúmque Domini Wandregisilum inviseret, atque sub illius regimine Divinis parêret edictis. Quæ (sicut scribitur in ejus Gestis *) ad Christi famulum perveniens, ad præfatum illustrissimum virum Waningum perducta est, prædictúmque Cœnobium Fiscamnum per Testamenta B. Wandregisilo isdem Waningus contradens, ejus consultu eidem religiosissimæ Virgini tradidit ad regendum. Cujus * vitam ac laudabilem conversationem libellus qui de ejus scribitur actibus, liquidò narrat: quod idcirco adscribendum putavi, ut posteris intimaretur, sub jure & regiminio præfati Patris prædictum Cœnobium nuperrimè fuisse. Prædictus autem Christi famulus Sindardus pignera S. Saturnini Tolosæ urbis Episcopi & Martyris viro Dei detulit; sed & Confessoris Amantij Rotenensis Præsulis, in quorum honore duas condidit Basilicas [a], quarum una quæ in veneratione Martyris exstat, est sita in vertice montis vinearum quondam fertilis; altera verò, quæ in nomine Confessoris est condita, distat ab ipso principali Cœnobio passus mille sexcentos. Monstrabantur in destina [b] istius Basilicæ grabata & sedes, ubi B. Pontifex AUDOENUS & Confessor FILIBERTUS dum virum Dei inviserent, requiescere ac consedere soliti erant: quorum denique oratio non alia erat quam de Christi regno, de paradisi deliciis & gehennæ suppliciis, de justitia quoque, fide & caritate ac patriæ salute, simúlque illecebris respuendis, & pace omnibus prædicanda. In quibus cellulis prædictus vir Domini Monachos constituit, qui Divinis insisterent servitiis: quia unius Cœnobij septo tantam conversantium cohortem contineri non facile fuerat.

a Oratoria duo condit. *b*

XVIII. *Bettonem custodē ob injuriam sibi illatam punitum curat.* ** anno DC. LII.*

Patratum posthęc miraculum per ipsum Dei virum referre gratum duxi, ad gloriam posse dantis, & operantis honorem. Anno quarto regiminis ejusdem viri Dei, qui erat Hlodovei præfati Regis decimusquintus *, dum ipse unà cum Fatrum cohorte operi manuum insisteret, in valle præfata à plaga Orientali, ubi fons exoritur præfati amnis Fontanellæ, quidam homo, nomine BETTO, custos videlicet Regij saltûs, quem prædicti Fratres de loco quo operabantur migrare compulerant, vitam ducere cupientes solitariam; livoris peste corruptus, simúlque dæmone plenus viro Dei occurrit, lanceáque eum traïcere voluit: sed malivolam animam ultio mox Divina prævenit. Nam dexterâ quam

a Exstat hodie quoque utrumque hoc Oratorium, primum colli ad Borealem Monasterij partem impositum; aliud in vico Govilla ad Sequanam. In priori Oratorio seu *in Cella clari Martyris Saturnini sub tempore* Gervoldi Abbatis, *bonæ recordationis Presbyter egregius, nomine* HARDUINUS, *ob gratiam vitæ contemplativæ remotior degit. Is plurimos Arithmeticæ artis disciplinâ alumnos imbuit, ac arte scriptoriâ erudivit*, inquit Chronographus Fontanell. cap. 15.

b Eadem voce usus est S. Braulio in Vita S. Isidori apud Surium die 4. April. item Venerabilis Beda in lib. 3. Hist. cap. 17. *Factum est ut adclinis destinæ quæ extrinsecùs Ecclesiæ pro munimine erat apposita, spiritum vitæ exhalaret ultimum* Aidanus. Destinam interpretamur privatum conclave, in quo Ecclesiastica supellex adservabatur.

adversus Dei levaverat virum torpente, lancea ante suos pedes humi defixa stetit: ipse verò à dæmone correptus ante viri Dei vestigia ruit. Quem cernens famulus Christi debita ultione percussum, die illâ noctéque sequenti penes se tenuit. Cúmque sequens rursum dies illuxisset, ad se accersivit, Deóque favente, Patris orationibus à peste curatus ad propria remeavit. In eodem ergo loco Basilica [a] à viro Domini in honore Sanctissimæ Matris Christi condita est, ubi interventu ejusdem plurima cotidie Domino jubente fiunt miracula. AN. CHR. DC. LXVII. JULII XXII.

XIX. A Balthilde Regina alimenta accipit. *Lege Vitam S. Balthildis infrà.*

In prędicto namque Cœnobio viro Dei cum suis commoranti cùm nulla alimentorum solamina essent, BALTFRIDUS Cellerarius eidem patefecit. Cui ille, Potest, inquit, Conditor rerum suis in deserto famulis parare mensam, qui multiplicatione quinque panum satiavit hominum quinque millia. Itaque juxta condictum viri Dei evenisse contigit. Monuit namque per visum BALTHILDEM Reginam pietas Divina, ut famulo Christi intra eremi vastitatem consistenti necessaria ministraret. Quæ expergefacta, onerata vehicula servo Dei dirigit. At ille gratias bonorum omnium Largitori rependit, qui ope solita suis servis semper præsens adforet consolator: sicque acceptâ benedictione qui hæc attulerant alimenta, calle quo venerant repedârunt. His diebus anno septimo * tertij Regis HLOTHARII, qui erat regiminis prædicti Patris annus decimusquintus, isdem vir Domini ad eumdem Regem accessit, & Privilegium Regiæ confirmationis super area præfati Cœnobij liberalissimâ datione suscepit: celebratáque erat in territorio Castrinse *, in eo palatio quod diminutivo vocabulo censetur Palatiolum *.

* anno DC. LXI.

* de Chastre.

* Palaizeau.

XX. Hartbainũ piè instituit.

Nam etsi quando iter imitandus Pater agere disponeret, non in equo vehi poterat, videlicet in ultimo jam positus ævo, sed vehiculo deportabatur, quod aut muli aut equi trahebant. In prædicto namque territorio dum moraretur, quidam vir illustris nomine HARTBAINUS, filius scilicet illustris EREMBERTI, ad conversionem veniens tribuit eidem glorioso Patri prædium aliquod nomine Butionem [b], in quo Ecclesiam ædificavit, habitacula Servorum Dei instituit, & famulantes Divinæ clementiæ Monachos inibi collocavit. Prefatus autem Christi famulus Hartbainus in magnæ religionis observantiâ vitam auctore Christo terminavit, plurimáque prædia eidem venerabili Patri devotè contradidit.

b Butione Cellam erigit.

XXI. Erenbertũ sibi beneficum sanat.

Hujus denique genitor præfatus EREMBERTUS dum magnis febrium anxietatibus positus teneretur, precibus sanctissimi viri sospitati pristinæ redditus est; ipsóque in tempore prædium aliquod nomine Virtlaicum situm in pago TELLAU super amnem Evra [c] eidem venerando Patri devotè contradidit, imprecans in largitione sub damnatione æterna invasores hujus rei perpetim esse puniendos. Gaudebat enim isdem benignissimus vir bona sua largiri Christo, faciens eum terrestrium rerum participem, ut & ipse illum faceret cælestium coheredem bonorum: sciens quòd patrimonium Deo creditum nec respublica eripit, nec fiscus invadit, nec aliqua calumnia forensis evertit: pariter intelligens esse scriptum, quòd ea hereditas bene reconditur, quæ Deo custode servatur. Sed his omissis quæ numerositate suî excedunt relatoris scientiam, ad viri Dei virtutum opera revertamur: & quia locorum ab eo ædificatorum mentionem fecimus, libet unum in medium proferre.

XXI. Monasteriolũ ædificat.

Denique ex largitione illustris WARATTONIS super amnem Vintlana, in honore Principis Apostolorum Oratorium construxit, cui diminutivo vocabulo Monasterioli eidem nomen indidit, ubi & Monachorum Deo militantium cohortem adunavit. Redundabat enim doctrina ejus in discipulis, quia quod

a Istud quoque Oratorium hactenus superest, *Nostre-Dame de Caillouville* appellatum, situm uno lapide supra Monasterium ad Orientem, eo in loco ubi fontes *de Caillouville* dicti scaturiunt. In vetusto Breviario Fontanellensi *Nonis Decemb. Dedicatio S. Mariæ de Caillouvila* memoratur. Guillelmus *Folet* Sacrista anno 1339. mortuus eam reædificâsse, & alter Guillelmus de Tonquilla anno 1386. denatus fornice decorâsse leguntur in quodam Chronico MS.

b Exstat non longè ab opido Castro, *Châtre*, in finibus agri Parisiaci, vicus *Boissy* appellatus, quod nomen Butioni respondere videtur.

c Fortè *Aura*, vulgò *l'Aure*, qui amnis agri Pertici in Evram influit, habétque ad sinistram ripam opidulum *Tilliers*, vicum *Vrisseu* ad dextram: quæ loca hîc designari existimamus. In Chron. Font. c. 8. *Vierlaicus villa in pago Tellau, super fluvio Eora* locatur.

AN. CHR. DC. LXVII. Julii XXII.

Virtutes ejus præcipuæ.

sermone docebat, actibus explebat. Nullus juxta eum vel mærore tenebatur, vel nimiâ extollebatur lætitiâ. Erat enim gratus omnibus, singularis fervoris, specialis alacritatis, unicæ caritatis in pauperibus, in peregrinis. Noverat & superbis resistere, & humilibus subditus esse; parcere subjectis, & debellare superbos, sapientibus condigna rependere, & simplicibus mystica reserare; fortis in adversis, sobrius in prosperis; temperatus in omnibus, discretus in cunctis. Hoc erat studium labórque illius sine defectu, ut per tramitem recti itineris subditi incederent: quia ex provectu filiorum, laus & merces cumulabatur patris. Nonagesimum namque ætatis præclarè annum excedens, ita virilis exstabat, ut in labore manuum præire juvenibus videretur. O virum prærogativâ meritorum dignissimum, qui per contemplationis aciem cœlebs effectus, prædicatione tamen atque exemplo filiorum multimodæ se servituti placidè subdebat, imitans Apostolum, qui inquit: *Omnibus omnia factus sum, ut omnes facerem salvos.* Sicque per Occidentalia Galliæ loca ejus laudatissima pervolavit fama, ut cerneres Apostolorum adfore tempora: ita ut perituri sæculi spretis deliciis nobilium multitudo virorum, communia cum omnibus possideret omnia. Si quispiam proprium aliquid usurpare tentâsset, à ceterorum remotus consortio, pœnitudinis ultione ilicò plectebatur. Sed & omnes Caletorum * populi ita brutis ac belluis similes ante adventum illius in hac regione fuerant, ut præter Christianæ Fidei nomen, virtus Religionis pæne abolita in illis locis haberetur. Agebat namque vir venerandus studio indefesso, ut quæcumque peragraret loca, verbis Evangelicis condiret universa: & ita per ejus monita & prædicationem sunt conversi, ut qui antea diripiebant aliena, postea largirentur propria; ac idolorum confringerent statuas, quas dudum ritu profano venerabantur; piéque sponte se subderent Christi disciplinæ, qui antè rebelles non dignabantur audire. Tantúsque honor, ac devotionis affectus excreverat circa Sacerdotes ac Monachos, ut si contigisset alicui ex ordine plebeio eos obvios habere, quamvis potens persona, Christum in eis adoraret [a] ac veneraretur. Spiritum quoque prophetiæ divinitùs illi collatum non dubitamus, itaut quæ ventura essent plurimis innotesceret. Profectò notum est illum crebrò prædixisse ventura, quæ postea constant fuisse impleta.

* *de Caux*

XXIII. Obitum filiorum S. Balthildis prædicit.

BALTHILDI namque Reginæ relictæ HLODOVEI Regis obitus triarcharum filiorúm ac successiones insinuavit. E quibus HLOTHARIUS qui major erat natu quartum decimum Regni agens annum, consortiis subitò caruit humanis. Deinde HILDERICUS temerè ab insidiatoribus interemptus, à præsenti sublatus est vitâ. Tertius quoque THEODERICUS superstes matris, Regni suscepit gubernacula: sicque juxta viri Dei prophetiam evenisse manifestum est. Hæc quidem exigua miraculorum insignia cum venia audientium in præsenti sufficiant, brevi, incomptóque relata sermone. Veniendum est favente Christo ad ea quæ ubertim cunctipotens Virtus spiritu ipsius Patroni sublato ad cælum apud ossa sanctissima operatur in terris. Denique indubitanter retinemus, meritis ipsius (ut frequentiùs inculcatum est) animæ languores in pluribus esse curatos, ad laudem & gloriam nominis illius qui dixit: *Sine me nihil potestis facere.*

XXIV. Morbo extremo corripitur.

His ita se habentibus, vertantur articuli ad ea retexenda, qualiter Beatus ille meruit de ærumnis exsilij præsentis eripi, atque ad cælestem dispositione Divinâ transferri felicitatis gloriam. In ultimo namque senio constitutus, utpote nonagesimum sextum agens annum, Domino sæpissime supplicans aiebat: Heu mihi quia peregrinatio mea prolongata est! Addebátque: JESU benigne, Verbum Patris æternum, de hac convalle plorationis eripe me, & tuis fac quantociùs dignum apparere conspectibus. Exaudiénsque Dominus dignas ejus preces immisit illi ultimam, immo salutiferam ægritudinem, qualiter camino præsentis &

[a] In Synodo Mutisconensi anno D. XXCV. habita statutum est can 15. ut *si quis sæcularium quempiam Clericorum in itinere obvium habuerit; siquidem ille sæcularis equo vehitur Clericusque similiter, sæcularis galerum de capite auferat: si verò Clericus pedes graditur, & sæcularis vehitur equo, ilico ad terram defluat, & debitum honorem prædicto Clerico sinceræ caritatis exhibeat.*

perituri

perituri ævi velut mundissimum examinatus aurum, dignissimus cæli fieret heres. Tribus namque diebus totidémque noctibus in excessum mentis rapto, janua cæli ei aperta monstratur. Denique jocundo adspectu frequenter oculos aperiens, cælum intuebatur. Cernentes quoque discipuli sanctissimi Patris beatissimam dissolutionem, lætabantur quidem de ejus Deo digna remuneratione, sed tristabantur plurimùm de absentia corporali; atque inter mæsta suspiria & fluentes lacrymas, querulosis aiebant vocibus: Quid facturi erimus, quòd nos tam cito deseris Pater? verbum immortalitatis à te audire cupimus, & assuetâ admonitione tuâ corrigi optamus. Prostratíque humo fundunt uberes fletus, orántque Dominum, ut antequam viam ingrederetur Justorum, suum perciperent alloquium. Sícque Omnipotens ad suorum preces famulorum videns mærorem maximum quem pro recessu sui patiebantur Pastoris, pietatis suæ accommodat aures, permisítque ut isdem inclytus Miles tirones & emeritos dulcibus foveret alloquiis, atque plurima ventura eis intimaret, ut experimento quædam ex eis patuerunt. An. Chr. DC. LXVII. Julii XXII.

XXV. Successores suos designat.

Percunctantibúsque abhinc Monachis, post suum felicissimum transitum quem sibi præficerent, tale fertur dedisse responsum: Æternus, inquit, rerum Conditor qui vobis locum concessit opportunum, quo sibi suæ famulentur in sæcula plebes, ipse vobis, carissimi Filij, post meæ parvitatis recessum, dignum ac devotum misericorditer tribuet Rectorem. Duo sunt tamen in præsentia vestra clarissimi mei Filij, qui vicissim post meæ fragilitatis recessum in regiminis succedent locum. Erat namque unus vocabulo LANTBERTUS vir eximiæ religionis & generis, ortus territorio Tarvennico, qui post B. Genesium Præsulatum Ecclesiæ Lugdunensis susceperat: alter verò vir Domini ANSBERTUS qui B. Audoëno in Pontificatu successerat [a] Ecclesiæ Rotomagensis; quorum vitam atque virtutes libellus qui de eorum scribitur actibus liquidò narrat. Hi successores exstiterunt in ordine regiminis prædicto sanctissimo viro. a

XXVI. De viris sanctis in præfato Cœnobio tumulatis, & exhortatione ejus multimodâ.

Sub horum regimine, sanctissimi Patres, videlicet B. WLFRAMNUS Præsul Senonum & Prædicator gentis Fresionum, necnon & vir Deo dilectus EREMBERTUS Tolosæ urbis Pontifex, & Sanctus Anachorita & Presbyter CONDEDUS Britanniâ insulâ ortus, Monachicum amplectentes habitum, ad castra Christi fulgida devotissimè convolârunt; Reliquiæ quoque eorum in eodem loco debito servantur honore, ubi & gloriâ virtutum pollent, sicut in eorum plenissimè scribitur Gestis. Inter reliqua autem prædictus vir Domini exhortationis & confortationis verba, discipulis sibi adstantibus valedicens hæc intulit, ut cœptum non relinquerent iter, sed melioribus actibus cotidie perseverando firmarent, attentiúsque sua monita retinerent & opere perficerent: ut videlicet unitas, caritas atque humilitas in eorum radiarent cordibus, nulláque dissensionis aut livoris pestis in eorum umquam serperet mentes: sícque status illorum, jura, & Religionis claritudo per cunctas perpetim duraret æternitates.

XXVII. De obitu suo, & dormitione ejus in Christo.

Hac brevi ultimáque coram eis oratione celebrata, quia gloriosum beatæ consummationis tempus instabat, ut terrena corporis sarcina terris commendaretur, & cælestis spiritus celsa conscenderet, Viatico percepto post paullulum conticuit [b], annorum circiter nonaginta sex, & regiminis sui anno decimonono, mense quarto, die primo & vicesimo, qui erat annus Dominicæ Incarnationis sexcentesimus sexagesimus quintus [c], indictione octavâ, porro tertij HLOTHARII b c

a Hinc manifestè intelligitur capitulum istud, uti & sequens cum ultimo, ab Interpolatore inserta esse: siquidem Auctor primarius lucubrationem suam nuncupat Lantberto Abbati, antequam Ansbertus in Abbatem, nedum in Episcopum assumeretur. Eadem ferè verba in Vita S. Ansberti referuntur.

b Tribus diebus & tribus noctibus in extasi gloriam Domini contemplatus est, sicuti alius Auctor testatur.

c Immo anno DC. LXVII. cui annus Chlotharij Regis undecimus, Vitaliani Papæ annus nonus absolutus, Vvandregisili regiminis annus nonusdecimus ex notatis suprà illigantur. Nulla temporis nota apud alium Auctorem exprimitur, neque ætas ipsius S. Vvandregisili, qui tantùm *longa defectus senectute* obijsse dicitur. Si annos attigit nonaginta sex, ergo septuagenarius erat, antequam Sacerdotio initiaretur, ac Cœnobij Fontanellæ fundamenta jaceret. Annus mortis S. Vvandregisili à nobis statutus, validissimè confirmatur ex Vitæ S. Condedi cap. 8. infrà ad ann. 684. in quo annus nonus regiminis Lantberti Abbatis Vvandregisili successoris cum anno regni Theodorici tertio, Christi scilicet DC. LXXV. comparatur.

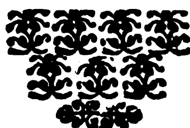
An. Chr. DC. LXVII. Julii XXII. * l. regni

Regis annus undecimus vitæ * ipsius, Pontificatum agente Romanæ Ecclesiæ anno nono Papa VITALIANO. Cúmque hostis conspiceret invidus remunerationis ejus instare horam, propter eum cruentus adstans, pavores illi multiformes ingerere nitebatur. Quem in tali constitutum agone audierunt in spiritu sanctæ translationis circumstantes Fratres dicentem, se Christi fonte lavacri tinctum, demonémque se impedientem divinitùs effugatum. Vocavit etiam tertiò nominatim quemdam virum justum, nomine AGATHONEM, cujus olim laudabilem vitam ac conversationem notam habuerat. Ex qua & subsequenti revelatione liquidò colligitur, multitudinem in ejus transitu fuisse Sanctorum. Nam & à quodam discipulorum ejus viro magnæ religionis, eâdem horâ suavissima audita fuerat cælestis cantilena, qui etiam percunctabatur Fratres, utrùm ille suavissimus sonus eorum penetravisset aures. Sed & ipse vir Domini adstantibus sibi imperat, ut cum psallentibus junctis psallerent vocibus. Quinam, inquiunt, sint illi, nos nescimus: tu verò, cui olim, ut creditur, janua vitæ patet æternæ, omnimodis nosti. Ipse autem jocundo adspectu lætabatur in Domino, gratias agens, qui cæli januam sibi reserâsset. O virum omnimodâ laude dignissimum, in cujus transitu cælestis exsultat chorus, omniúmque virtutum supernarum gratulatur exercitus, cui janua cæli patescit, & Abrahæ sinus lætantem excepit. Multitudo proinde Monachorum, quorum erat numerus fermè trecentorum, in tanti Patris transitu Divinas laudes decantatura aderat; hilares adeò pro gloria quam spretâ Ægyptiâ servitute olim adibat promissam, sed plurimâ dejecti mæstitiâ quòd præclaro destituebantur Patrono. Hac discipulorum catervâ vallatus, salutiferæ Crucis signo se muniens, XI. Kalendarum Augustarum die, nexibus terrenæ corruptionis absolutus animam cælo reddidit, consortiis justorum sociandam, æternæ felicitatis gloriam possidendam. Illic nunc choris interest Angelorum, hîc fulget claritate virtutum: illic interpellat pro famulis voce supplici, hîc eos tuetur virtute sublimi: illic petit, hîc præstat: illic vota fundit, hic votis respondet. Interfuit autem in hoc ejus sancto transitu, inclytus Ecclesiæ Rotomagensis Pontifex AUDOENUS; sepultúsque erat in Ecclesia Sancti Apostoli Pauli, [* annis quadraginta; Sanctus verò Præsul Ansbertus annis undecim, inclytúsque Pontifex Wlframnus annis fermè novem.]

* interpolatio

XXVIII. De translatione ejus cum aliis sanctis, & de fragrantia odoris ex tumulis.

Translati quoque sunt inde in Ecclesiam Sancti Apostoli Petri à S. BAINO Episcopo urbis Tarvennæ & Rectore hujusce Cœnobij, sub anno sui regiminis quinto, qui erat ab Incarnatione Domini septingentesimus quartus: qui ita integri ab omni corruptione cum vestimentis quibus induti fuerant reperti sunt, quasi eodem die fuissent sepulturæ traditi. Dies ergo Translationis sacræ constituta est pridie Kalendas Aprilis. Hæc ergo dies cunctorum præstolata advenerat votis; Sacerdotes, Monachi, omnisque Clericorum chorus, unà cum fidelibus aderant plebibus, tum cum hymnorum laudibus. Tumuli aperiuntur, de quibus tantus ineffabilis fragrantiæ odor prodiit, ut mirâ dulcedine, non solùm in Ecclesia circumstantem populum, verumetiam in atriis sitam repleret plebem. Illati sunt autem in Ecclesiam S. Petri, & positi in Orientali ejus parte, ubi signis & miraculis coruscant præsule Christo, cui est cum Deo Patre, in unitate Spiritus sancti, omnis honor & gloria, per cuncta sæcula sæculorum. Amen.

MIRACVLA S. WANDREGISILI

AN. CHR. DC. LXVII. JULII XXII.

Auctore Monacho Fontanellensi anonymo, qui sæculo IX. vixit ex capitibus 2. 17. & 29.

Ex MS. codice Fontanellensi.

PRÆFATIO.

MULTA quidem & stupenda miraculorum signa commodáque relatu omnipotens Deus per B. Wandregisilum opimum Confessorem præteritis ac nostris dignatus est patrare temporibus, quæ ob inertiam atque incuriam sunt scriptorum omissa tectáque silentio: quæ si scripta fuissent, ad salutem plurimùm prodesse poterant animarum. Quoniam cùm prędicantur in populis virtutum signa, magis magísque ad amorem Dei excitant corda torpentia, atque ad suffragia Sanctorum ampliùs ac crebriùs deposcenda reddunt accensa. De his verò quæ nostris acta sunt temporibus, hæc pauca largiente Divinâ gratiâ, licet inerudito sermone, amore tamen prædicti Patris Wandregisili, ac jussione Prælatorum Cœnobij Fontanellensis, scribenda censuimus.

CAP. I. *De quadam muliere in festivitate S. Vvandregisili textrinum opus agente.*

IGitur cùm quædam mulier in festivitate ejusdem præcipui Confessoris in pago Caletensi ac villa Campania textrinum ageret opus, prohibita multùm à vicinis ac Deum timentibus ne in tanti Patris sollemnitate cotidiano insisteret operi, quin potiùs Ecclesiam adiret ac Divinis vacaret laudibus, sicuti alij illius terræ populi, nílque prefata mulier de objurgatione curaret eorum, immò tumido corde pro nihilo duceret; ilico manus illius qua tramam ausu temerario per telam ducebat, obriguit, tramáque medio palmæ inhæsit, itaut articulorum ungulæ in medio figerentur ejus palmæ, neque avelli ullatenùs possent. Ipsa autem hac meritorum Sancti virtute correpta, poposcit se flebili cum voce ad sanctæ Mariæ Basilicam, quæ vicina erat Fontanellæ Cœnobio ejúsque ditionis, perduci. Cúmque in eundo carperet iter, adspexissétque Basilicam in qua sanctissima Confessoris Christi Wandregisili membra debito pro modulo hominum requiescunt cum honore, ejúsque pia deposceret suffragia; trama ab ejus cecidit manu: sícque Deum pro sui liberatione conlaudans reversa est ad propria. *

* *hic duo miracula id generis omissa.*

II. *De quodam Milite in Germania meritis sancti viri ab imminenti periculo salvato.*

ILLUD autem quod in Germania & Saxonum tunc Gentilium populi terra gestum est, dum magnus Rex CAROLUS eorum terras bellando domaret, silentio præterire non debemus. Quidam namque præfati Monasterij Fontanellæ Miles nomine Sigenandus, dum vastando cum aliis militibus diriperet eorumdem Gentilium opes, comprehensus est ab eis, nonnullíque alij. Cúmque duceretur ad locum quo decollandus erat, suffragium sancti protectoris Wandregisili crebriùs deposcebat, ut ejus piis precibus imminens mereretur evadere periculum mortis. Sæpiúsque ipsius præcipui Patroni in prece dum peteret auxilium, quidam ex ipso Saxonum populo cui nomen erat ABBO, diligenter exquirere cœpit, cur tam creberrimè Wandregisilum nominaret. Respondebat ille: Quia in veritate ejus sum famulus, & credo me ejus interventu sanctitatis Deo propitio à periculo pręsentis liberari discriminis. Et ille: Hac, inquit, nocte ipse mihi adstitit Wandregisilus, monens ut nihil tibi mali inferrem: sed

An. Chr. DC.LVXII Julii XXII. potiùs cum pace ad tuos redire permitterem. Quod si aliter fecissem, audacter contra meam patrarem salutem. Idcirco inlæsum te abire permitto. Absolutúmque vinculis,& indutum vestibus armísque munitum,ad castra remisit Christianorum. Prædictus autem Abbo Saxonici generis Regi postea obses datus, & ad Fontanellam perductus, credénsque in sanctæ Trinitatis nomine baptizatus verúsque Christianus effectus est. Ex cujus ore quidam Fratres nostri qui adhuc supersunt, narrando hæc referunt, ipsíque nobis quæ ab illo didicerunt, postea veraciter narraverunt.

Auctoris ætas.

III. *De ligno in aqua invento Basilicæ S. Patris apto.*

NEC illud silenter præterire debemus quod in reædificatione Templi quo sanctum prædicti Confessoris Christi corpus requiescit, gestum fuit miraculum. Nam cùm ferè totius Templi fabrica sumptu eximio consummata esset, & turris in media Basilica sublimiori ædificaretur opere, quærebatur trabes quæ in altitudine erigenda erat, in qua omne pyramidis pondus & totius culmen oneris cum tignis inniti posset suis. Diúque in vicinis saltibus hujusmodi arbor quæsita nec inventa huic operi congrua, cùm Prælatorum & ædificantium corda mæsta ex hoc facto manerent, mane facto quidam piscatores alveum ingressi Sequanæ, vident arborem platani miræ magnitudinis ac enormis ponderis per medium natando ire fluminis. Qua inventa Prælatis nuntiare curant Cœnobij. Qui ovantes ad fluvium accedunt, abstractámque ab ipso cunctipotenti Deo grates non modicas rependebant, atque ejusdem venerandi Patris præconia conlaudabant, cujus intercessione actum est pia, ut hujusmodi lignum divinitùs datum, & Dei fano aptum in flumine inveniretur. Sed & illud mirabile fuit, quoniam istius generis lignum in his regionibus nullatenus antea visum fuerat. Dolatúmque atque perfectum arte fabrili præfati Templi turri imponunt, totius operis onus sustentandum. Sic cunctipotens Deus in Sanctis suis qua vult miraculorum varietate radiat.

IV. *De Geroaldo Abbate periclitante in mari, sed sancti Patris suffragio repentè erepto.*

ALIUD quoque quod in GEROALDO [a] hujus Cœnobij Patre gestum est narretur miraculum. Is enim Abba jussu CAROLI Augusti quadam legatione fungebatur in insula cui nomen est Anglia, quam Brittonum gens incolit, & est adjacens pago Constantino, cui tempore illo præfuit Dux vocabulo ANOWARITH. Prospereque gestis & pro quibus directus fuerat impetratis, flante vento secundo Oceanum in redeundo ingressus, ita subitò ventus zephyrus validissimè flare cœpit, fragórque Oceani terribilis exortus est, ut undarum globi molésque immensi proceritatem magnarum transscendere viderentur arborum. Cúmque omnes qui cum eo erant in navi in desperatione essent suprema, nulláque esset spes evadendi, omniúmque vultus similes forent effigiei mortis; tandem prædictus venerabilis reminiscens Abba quas penes se habebat S. Wandregisili Reliquias, amplectitur ac deosculatur, ceteríque comites & nautæ navis creberrimis precibus flentes, Christi implorant clementiam ac præfati sancti Patroni preces votáque omnipotenti Deo & ipsi beato vovent Confessori optantes reddere, si à tanto discrimine ejus suffragantibus meritis mererentur liberari. Protinúsque meritis & intercessione ejusdem sanctissimi Patris sæva pericula imperata sunt divinitùs cessare, & tranquillitas mira extimplo est reddita. Discusso turbine maris prosperóque cursu Deum collaudantes & pro sui ereptione grates omnimodas omnipotenti Deo sanctóque Vvandregisilo refe-

[a] In Chronic. Fontanell. cap. 15. dicitur Gervoldus vir pius ac Sanctus, *qui super Regni negotia Procurator constitutus est per multos annos*, OFFÆ *Regi Mercorum amicus, multis vicibus jussu invictissimi Regis Caroli Magni ad prædictum Regem Offam legationibus functus.*

rentes, optatum perveniunt ad portum. Sic cunctipotens Deus qui quondam afflictum audivit Jonam de ventre ceti, prædictum venerabilem unà cum sociis interventu egregij Confessoris de periculo eruit maris. Unde cuncti qui illic aderant & ad quos factum hoc pervenire potuit, Christum Dei filium laudaverunt, qui meritis famuli sui Vvandregisili tale peregit miraculum. An. Chr. DC.LXVII. Jul. XXII.

MIRACULA SANCTI WANDREGISILI quæ moderno tempore per eum Dominus dignatus est operari virtute Divina.

EA verò stupenda miracula quæ noviter cunctarum rerum Conditor per eumdem sanctissimum virum Wandregisilum est operari dignatus, juvante Domino & meritis ejus præcipui Confessoris suffragantibus, veraci ac fideli sermone, conscriptionis placuit stilo tradere.

V. *De corporibus SS. Confessorum Wandregisili è suis tumulis effossis metu Gentilium.*

TEMPORIBUS igitur quo gravissima Danorum piratarum lues Deo permittente flagitiisque exigentibus nostris Oceani litus infestum haberet, Galliarúmque quaquaversùm maximè adjacentes & contiguas fluvio Sequanæ misera cæde vastaret provincias, quod retroactis temporibus quando misericors Deus illius præcepta servante suo fuit cum populo nequaquam factum audivimus, sed neque relegimus; anno videlicet inruptionis suæ in prædictum magnum fluvium Sequanæ decimo octavo, ex quo verò Oceanum ingressi piraticam exercere aggressi fuerant quinquagesimo octavo, Regis autem præcellentissimi Caroli * decimo septimo [a], sanctissima ossa piique cineres præfati egregij Confessoris Christi Wandregisili ac S. Præsulis Ansberti ob metum & conculcationem horum nefandorum Gentilium de Fontanellæ Monasterio propriis effossa sepulcris, ad ipsorum Sanctorum prædium quod dicitur Bladulfi villa, deportata sunt. Cúmque jam eidem cum ipsis sanctissimis propinquaretur corporibus, venerunt eis obviàm custodes Ecclesiæ ac aliqua pars Fratrum, & reliquus populus omnis, quibus elapsis adjectione prædictorum posse fuit, susceperúntque illa cum gloria, Deique laudibus in loco qui dicitur Mittispons super fluvium Alteiæ. Ipso autem fluvij ponte beatissimis cum corporibus transito, in loco ubi pausaverant, Crux lignea à fidelibus populis ponitur.

* Calvi

VI. *Quòd quædam mulier à typo quartano Sanctorum meritis sit subitò sanata.*

SED illud miraculum quod ibidem cunctipotens Deus per merita prædictorum Confessorum est patrare dignatus, ut à futuris populis non ignoretur, optimum fore putavimus si narretur. Quædam namque mulier in eodem loco erat longo jam ævo à typo fatigata quartano: ex cujus violentia ita fessa exstiterat, ut vix jam pedibus incedere valeret. Quæ postea cum fide recta ad eumdem pergens locum, suffragium deposcebat Sanctorum. Atque ita meritis & intercessione eorumdem extimplo ab eadem est infirmitate curata, ut nullam ulteriùs molestiam neque læsionem corporis pateretur. Sed & febris quæ antea solita erat ipsius membra graviter fatigare, ita ab ea pulsa recessit, quatinus ipsam deinceps contingere non auderet. Omnes enim qui audierant & viderant quod factum erat, Christum Dei filium laudaverunt, qui meritis famuli sui tale peregit miraculum.

[a] Nempe anno DCCC. LVIII. ex mente Auctoris infrà. Hinc corrigendus Auctor Appendicis ad Chronicon Fontanell. qui id factum anno circiter DCCC. LXII. refert.

An. Chr. DC. LXVII. Jul. XXII.

VII. *Quæ gesta sint in Ecclesia S. Apostoli Petri quæ vicina est Quentavico, quando illic deferebantur.*

Alia quoque insignia miraculorum quæ omnipotens Deus per eosdem famulos suos quando ex supradicta villa venerabilia eorum corpora in territorium Bononiense deferebantur, est agere dignatus; manifestare ac prædicare placet in populis. Nam cum ex prædicta villa tantorum Sacerdotum Christi beatissima membra ad Ecclesiam S. Petri quæ vicina est emporio Quentovico * & ex ditione eorumdem Sanctorum, à Monachis cum hymnis & laudibus deportarentur, in ipsa vigilia Ascensionis Christi, quando Rogationum tertia dies à populis Chistianis devotè celebratur, venerunt eis obviam plebis innumeræ Clericorum sive laïcorum cum sacris Evangeliis crucibúsque ac cereis seu cum reliquo apparatu Ecclesiarum. Qui ad terram sese projicientes gaudióque præ nimio flentes, exceperunt illa beatissima corpora cum laudibus hymnorum: cœperúntque ante illa ire psallendo, donec prefatam introeuntes Ecclesiam à senioribus hujus congregationis Fratribus qui ipsa beatissima Sanctorum membra propriis humeris gestabant, super altare S. Apostoli Petri ponerentur. Facta sunt hæc omnia v. Idus Maij [a]. His ita gestis, libet modò ea miraculorum ovando subnectere signa, quæ infra dies quinque quibus prædictorum Sanctorum beatissima corpora ibi manserunt, cæli ac terræ Dominus per eorum merita præclara ad laudem & gloriam sui nominis est agere dignatus, pandere luce clariùs. Positis enim eisdem ossibus Sanctorum eodem in loco, maxima mox multitudo Fidelium ad præsidia ipsorum cum votis diversis confluere cœpit, ob veniam scilicet suorum impetrandam facinorum, simúlque conservandam ac restaurandam corporum incolumitatem.

* *Quenatvvic*

VIII. *Quòd quædam mulier clauda à Sanctis ibidem sit sanata.*

Igitur erat quædam anus in eodem portu, quæ gestatoriâ sellâ ad ipsorum sancta suffragia aliorum manibus advecta est: cujus extrema corporis membra per multorum annorum curricula ita arta & contracta exstiterant, ut incedēdi officium funditùs amisisset. Eadem quippe die qua prędictorum Sacerdotum Christi sancta membra illuc sunt deportata, cum à Fratribus ipsius congregationis in vigilia Ascensionis Domini vespertinalis synaxis celebraretur, subitò meritis ipsorum Sanctorum absque ullo dolore corporis contractio atque nodositas nervorum ejus resoluta est; & in pristinum reducta statum. Móxque surgens à terra quæ debilis atque contracta antea jacuerat, gratias cunctipotenti Deo referebat, propriisque cœpit ire vestigiis. Atque tamdiu ante altare ejusdem Basilicæ quo Sanctorum requiescebant membra stetit, donec vespertinorum sollemnitas finiretur. Sícque pristinæ reddita incolumitati, quæ aliorum solatio adducta fuerat, adspicientibus Christianorum populis pedibus propriis suum rediit ad diversorium.

IX. *Quòd quidam infantulus mutus in eodem citam perceperit loquelam.*

Aliud quoque miraculum quod ibidem per merita eorumdem Confessorum cunctipotens Deus est dignatus ostendere, silentio minimè tegendum remur. Quidam namque puer nomine Restouvardus de patrimonio Diglittis, parentum sollicitudine ac fide non modica ad prefatum Basilicam ubi sanctissima Confessorum Christi membra posita erant, deportatus est. Cúmque propria natura fandi negaret officium, ad Justorum merita declaranda æterno Arbitro largiente, meritis & intercessione prefatorum Justorum, solutis linguæ retinaculis proprio uti cœpit officio fandi, ac primum sermonem prompsit di-

[a] Anno proinde DCCC. LVIII. quo Pascha in tertium Nonas Aprilis, Ascensio Domini in IV. Idus Maias incidebant; dies verò Dominica littera B prædita erat.

cens: Ubi eſt, inquit, meus pater? factúmque eſt Deo propitio, ut antequam Miſſarum ſollemnia in ipſa ſacratiſſima Aſſcenſione Dominica celebrarentur, ac ad eamdem Baſilicam paſſim populi confluerent, hujuſmodi miraculum virtus Divina dignaretur oſtendere. Cúmque omnibus qui in eadem Baſilica ob tam præcipuam feſtivitatem ac ſuffragia Sanctorum depoſcenda congregati erant, notum eſſet quod geſtum fuerat, Deo gratias totis viſcerum præcordiis rependerunt, qui tanta ac talia in terris propter jam dictorum ſuorum famulorum merita, tale eſt dignatus monſtrare miraculum. AN. CHR. DC.LXVII. JULII XXII.

X. *De altera muliere contracta meritis Sanctorum ibidem curata.*

QUÆDAM autem mulier erat in prædicto emporio, junior ætate ſuperiori, ſed par fide, quæ ita per multa annorum curricula exſtiterat contracta, ut niſi aliorum manibus eſſet devecta, nequaquam de loco ad locum propriis valeret incedere plantis, ut in ſuperiori diximus. Cúmque ad præfatam Baſilicam delata eſſet ubi Sanctorum corpora ſervabantur prædicta ſacratiſſimæ Dominicæ Aſſcenſionis die, atque pro recuperatione ſuæ ſoſpitatis propriiſque intentâ exoraret mente delictis, cùm Miſſarum ſollemnia celebrata eſſent, à terra qua infirma & debilis paullo antè jacuerat, coram oculis univerſarum plebium illic adſtantium ita ſubitò ſana atque incolumis ſurrexit, ut nullam moleſtiam corporis Deo miſerante ac præfatorum meritis ulteriùs pateretur. Et non ſolùm ipſa pro reddita ſibi ſanitate, ſed etiam omnes qui viderunt quod factum fuerat gratias cunctipotenti Deo non modicas rependerunt.

XI. *Quòd quædam mulier improba à retinaculis linguæ per merita Sanctorum ſit mirabiliter reſoluta.*

ILLUD quoq; quod tunc in Quentavico portu per merita eorumdem Sanctorum ſuorum cunctipotens Deus eſt operari dignatus, operæpretium fore credimus ſi narretur miraculum. Erat namque in eodem opido quædam muliercula improba, quæ cum Fidelium choris beatiſſima Sanctorum membra proſequentibus non ſolùm eſt dedignata proſequi, verumetiam in blaſphemiæ vocem eſt elata: non ſe ſequi tunc poſſe quos neſciebat, & proprium relinquere cui inſiſtebat operi. Necdúmque ex ejus ore verba nefanda fuerant egreſſa, cùm os illius ita retinaculis linguæ eſt ligatum, ut per octo dierum ſpatium nullum promeret eloquium, donec reatum propriæ ſtoliditatis cognoſceret & votum offerret. Factúmque eſt Deo miſerante opimíſque meritis præfatorum Præſulum, ut impleto dierum octo ſpatio cereum ad eorum luminaria dum mitteret, ſolverentur illius retinacula linguæ, atque in antiquos modos redirent officia vocis. Ita hæc muliercula proprio reatu ligata, per merita prædictorum Sanctorum ſoluta fandíque libertate recepta, Chriſto referens grates totum exſultans percurrit emporium tanti miraculi teſtis & nuntia. Unde cuncti populi qui audierant & viderant quod factum fuerat, conlaudabant Dominum qui tanta miraculorum virtute ſemper in ſuis triumphat: ut patenter detur intelligi, quæ veneratoribus Sanctorum pij laboris maneat remuneratio, quæve blaſphemantibus ac otio torpentibus ſequatur ultio.

XII. *De quadam paralytica meritis Sanctorum in* Walbodingheim *prædio curata.*

VERTAMUS nunc juvante Domino noſtræ conſcriptionis ſtilum ad ea narra quæ in territorio Bononienſe & prædio *Vualbodingheim* per prædictos ſuos famulos Domini pietas eſt agere dignata miracula. Poſtquam autem ad eamdem villam venerabilia eorum corpora delata ſunt, & poſita in Baſilica ſancti Martyris Quintini, quæ ex virtutibus prædictorum Sanctorum memoriæ

An. Chr. DC. LXVII. Julii XXII.

occurrere potuerunt, succinctè descripsimus, plurima tamen propter enormitatem sui prętermittentes. Igitur cùm quædam mulier de villa *Heringherim* omnium membrorum officio destituta, ex ea infirmitate quæ Græco eloquio paralysis dicitur, ad præfatam villam ubi beatissima eorumdem Sanctorum membra posita erant, solatio Fidelium cum fide non modica in carpento perducta esset; ita est subitò meritis & intercessione eorumdem venerabilium Sanctorum pristinæ reddita sanitati, ut infirmitate longa depulsa, perditas dudum reciperet vires: & quæ ad sanctissima pretiosorum Confessorum membra aliorum auxilio devecta fuerat, ovans ac lætabunda propriis cœpit ire plantis, atque à terra qua jacebat incolumis surgens, pro reddita sibi sanitate cunctipotenti Deo ac B. Wandregisilo grates non modicas referebat: sicque sanitate simul ac virtute recepta perfectè curata est.

XIII. *Quòd quædam dæmoniaca interventu Sanctorum concitè sospitati sit reddita.*

Nec illud etiam silenter præterire debemus miraculum, quod in eodem loco ob supramemoratorum Confessorum merita veneranda cæli terræque Dominus est dignatus ostendere. Fuit in eodem territorio virgo quædam de patrimonio Wachonevillare, quæ multo jam tempore à dæmone vexata fuerat: quæ curâ parentum cum fide recta ad Ecclesiam perducta est, qua sanctissima membra posita erant: ibíque cum triduo manerent cælorúmque ac totius mundi Dominum pro suis intento exorarent corde delictis, opem atque intercessionem eorumdem famulorum Christi pro ereptione suæ deposcerent prolis, cùm Fratres ad referendum Deo laudes Dominica die congregati essent, Matutinorúmque sollemnia decantarent, à solo quo jacebat eadem surgens dæmoniaca, ante loculum ubi S. Pontificis Ansberti beatissima erant membra locata, diu attonita stetit, ac Divino se juvante munere meritis & intercessione prædictorum ab hoste sævissimo erepta ac sospitati est reddita. Quo facto miraculo, in conspectu Fratrum & populi illic adstantis sanissima surrexit, gratésque omnimodas cunctipotenti Deo circumstantes referunt, qui per merita eorumdem Sanctorum tale gessit in terris miraculum.

XIV. *De quadam phrenetica ad eorum corpora sanata.*

Alia quoque phrenetica de territorio Suevo & villa *Laom* ad suffragia SS. à patre suo cum omni spei ac fidei devotione devecta est. Dúmque per aliquot dies in præfata Basilica S. Martyris Quintini qua pretiosa eorum custodiebantur corpora moraretur, interventu eorumdem quadam die cùm à Fratribus Missarum sollemnia celebrarentur, miris repentè modis sine aliqua læsionis molestia Deo juvante intercessione prædictorum Sanctorum sanitati est restituta: ut quanta eisdem Sanctis gratia curandi ægros à Deo collata esset, etiam in hujus miraculi monstraretur signo.

XV. *Quòd quidam surdus & mutus in eodem loco auditûs pariter & visûs concitè sospitati sit redditus.*

Aliud quoque quod in eodem loco gestum est ob ædificationem audientium sive legentium narretur miraculum. Quidam namque adolescens de prædio Flamissila mutus & surdus propinquorum solatio ad præfatam Basilicam qua Sanctorum ossa piique cineres servabantur deductus est. Cúmque eamdem introisset Basilicam atque ad orandum coram altari pronus jaceret, ita extimplo precibus ac meritis ipsorum ab omni est corporis incommoditate curatus, ut & loqueretur pariter & audiret. Tunc ipse manus ad cælum extendens gratias immensas retulit Deo, qui eum meritis seu suffragio prædictorum suorum

servorum

servorum mirabiliter ab eadem quamdiu detentus erat infirmitate curavit. Omnes enim qui aderant cernentes quod factum fuerat, cunctipotentem Deum laudaverunt, eúmque potentissimum in famulis suis testati sunt. AN. CHR. DC. LXVII. JULII XXII.

XVI. *Item de alia paralytica à Sanctis ibidem curata.*

ERAT quoque quædam mulier in prædio *Turbodingheim*, quæ est possessio almi Patris Wandregisili & adjacens patrimonio *Vvalbodingheim*, cujus manus plurimos annos paralysi fuerat dissoluta. Quæ cùm nulla medicorum arte ab eadem juvari posset infirmitate, jámque in suprema posita esset desperatione, præfatam Basilicam ubi Electorum Dei membra collocata erant petiit. In qua cùm diu Opificem mundi pro suis delictis abluendis ac recuperatione suæ sanitatis instantissimè exoraret, ope atque interventu Sanctorum beneficium sensit Divinum. Nam manus illius quæ diutinâ languoris molestiâ arida exstiterat, ita mox fugiente dolore ac sanitate subsequente antiquæ est reddita incolumitati, ut nullam deinceps pateretur læsionem corporis.

XVII. *Item de alio surdo & muto qui tunc in prædicto loco mirabiliter meruit curari.*

ILLUD autem stupendum miraculum quod in ea gestum est Ecclesia minimè tegi decet silentio. Nam quidam homo ex pago Pontivo & villa nomine *Hrosam*, nomine Baldradus, annorum circiter XXXV. ab ineunte ætate ita mutus surdúsque exstiterat, ut nec loqui nec audire ullatenùs valleret. Qui etiam sollicitudine ac cura parentum per multa diu Sanctorum loca advectus fuerat, necnon & ad S. MEDARDI Cœnobium quo ejusdem præcipui Confessoris & inclyti Martyris SEBASTIANI felicia membra quiescunt. Qui jam à suæ recuperatione commoditatis desperatus, quadam nocte cùm sopori deditus esset, vidit quemdam virum egregiæ formæ candidíque vultus coram præsentia consistere sui, cujus pulchritudo non humana putabatur, sed Angelica. Qui eum ita consolando allocutus est dicens: Surge fili ex proprio quo decubas lectulo, ac cum omni spei fiducia perge ad locum quo Sanctorum Confessorum Christi Wandregisili atque Ansberti pretiosa pausant membra, illicque scito te per eorum merita veneranda loquelam pariter percepturum & auditum. Is autem à somno quo tenebatur oppressus evigilans, & de superni muneris promissione non dubitans, assumpto secum comite itineris celerrimo cursu ad eamdem ire deliberavit Basilicam, in qua Sanctorum posita erant corpora. Cúmque ad eam hora vespertina diei pervenisset, & in eadem Basilica cum aliis infirmis ea moraretur nocte, cum à Fratribus ejusdem Congregationis matutinorum sollemnitas celebraretur VIII. Idus Novembris die Dominica, antequam officium ipsum matutinale peractum atque decantatum haberent, cùm pronus coram altari in quo Sanctorum corpora servabantur jaceret, subitò obdormivit: vidítque virum quemdam pulcherrimæ formæ niveam præferentem canitiem (veluti nobis *ipse postea referendo narravit) in sedili sedentem aureo, virgam auream manu in dextera tenentem. De cujus summitate in occipitio capitis præfatum bis tetigit mutum, móxque vis ingentis algoris cerebrum penetravit illius, atque usque in os ejus pervenit, paritérque foramina pertransiit aurium. Evigilánsque confestim, & à terra qua jacebat exsurgens, coram oculis omnium Fratrum & plebium illic adstantium & laudes cunctipotenti Deo decantantium, cum celsa voce atque alacritate cordis clamare cœpit dicens: Deo gratias, ecce adest B. Wandregisilus, per quem nunc mihi pius Dominus loquelam reddidit & auditum. Unde universæ plebes quæ ob suffragia Sanctorum deposcenda ad eamdem convenerant Basilicam, cernentes quod gestum fuerat, cæli terræque Dominum laudaverunt, magníque apud eum fore* meriti beatum Wandregisilum proclamabant.

* anno DCCC.LVIII.

* Auctoris ætas.

* esse

An. Chr. DC.LXVII. Julii XXII.

XVIII. *De Grippone Præfecto in mari correpto, sed ob merita Sanctorum salvato.*

NON longo pòst tempore dum in periculo sibi invocantibus adfuit, sequitur clara virtus ac maxima. Inluster namque vir GRIPPO, Præfectus videlicet emporij Quentovici, jussu prçcellentissimi Regis CAROLI quadam legatione functus est in insula Britannica ad Reges Gentis Anglorum. Denique impetratis ac peractis pro quibus directus fuerat, dum in revertendo navem ascendisset, Oceanum æquor ingressus, flante vento secundo ferè medium confecerat iter: noctísque spatio ferè transacto, antequam roseæ lucis splendor mundum irradiaret, ita subitò sæva exorta est procella, ut nulla spes evadendi præfato Duci suísque comitibus qui cum eo erant in navi remaneret. Cúmque à variis ac fortissimis ventorum motibus mare intumesceret, lintrísque huc atque illuc à vi maris pulsaretur ac vagabunda incederet, nullúsque evadendi exitus ullomodo pateret, cùm jam sol lucifluos emitteret radios, & propria totum illustraret lampade mundum, adspexit præfatus Dux pharum supra litus maris antiquorum industriâ ad cursum navigantium olim ibidem ædificatam. Contemplatus est quoque & Basilicam in qua pretiosi Confessoris Wandregisili summíque Pontificis Ansberti sanctissima posita erant membra: oppletósque lacrymis oculos hæc humili cum voce supplicans aiebat: Sacerdos quondam noster, nunc socius Angelorum, beatissime Wandregisile, precibus piis succurre nunc afflictis, jámque periclitantibus. Te duce ab hac regione progressus sum, te duce externa adij loca: en desertus à te, patriæ inductus jam finibus, gravis periculi mole oppressus dignas mei meriti pœnas luo. Noli subtrahere precem, liberationem famulorum, jocundior nobis melle dulcedo; ne sinas gaudia nostra supremæ tristitiæ nubilo maculari: gaudium & exsultatio nostra, quos deduxisti sospites, patriæ solo redde incolumes. Inter hæc ipse Dux ejúsque socij vota offerunt, omnimodo nisu reddere cupientes. Vix verba præfata finierant, cùm subitò ope atque intercessione almi Wandregisili piâ serenitas redditur mira, & patronum quem quærebant absentem, virtute præclara præsentem intelligunt. Lacrymæ denique vertuntur in gaudia: mæror lætitiæ permutatur. Elevatis namque velis, motu celeri cum gaudio tripudióque magno lintris cucurrit ad litus. Nec subacta inter duras cautes præruptáque & aspera loca contrita est, nec scit pertulisse discrimina, cùm gaudet evasisse pericula. Ministeria nempe implevit itineris, relinquens signa virtutis. Ipse autem præfatus Grippo in ipsa vigilia Nativitatis Domini alacer & sospes ad eamdem pervenit Basilicam, in qua prædictorum Christi Confessorum beatissima posita erant membra, ibíque cunctipotenti Deo pro sui ereptione laudes multimodas cum magnæ humilitatis reverentia retulit, & vota promissa obtulit.

XIX. *Item de quadam paralytica à Sanctis curata.*

ILLUD quoque silentio præterire non debemus miraculum, quod in ipso tempore per Sanctorum merita in eadem qua pretiosa eorum ossa cineréśve sacri servabantur gestum est Ecclesia. Fuit quædam mulier Deodada nomine de pago Pontivo & villa Agrona, quæ ad suffragia petenda Sanctorum in sacrosanctis Quadragesimæ diebus ad præfatam Basilicam perducta est. Quæ ita omnium carebat officiis membrorum paralytico attrita morbo, ut ejus caput omnibus videretur horarum momentis rotando & agitando è suo volvere loco: manus verò illius ita dissolutæ ac tremulæ exstabant, ut nullomodo eas ad os suum applicare valeret. Nam & eam quam attulerat candelam nullatenus altaribus quivit imponere sanctis, nisi aliorum fulta ac juta adminiculo. Quicumque enim eam adspiciebant, semper putabant eam casuram ac subitò morituram. Quæ dum tali quateretur molestia ægritudinis, ita meritis & suffragio præ-

dictorum Sanctorum ab eadem est incommodæ languoris curata, ut cuncta membrorum officia dudum amissa post quinque dierum spatium quàm ad eamdem pervenerat Basilicam concitè recipere mereretur. Nam tanta inest sanctis ipsis Confessoribus depellendi ægritudines ab humanis corporibus à summo Opifice donata virtus, ut plurimi gratiâ sanandi ad ipsos Sanctos properantes, alij verò revertentes, à variis diversisque morborum generibus largiente Christo liberari mereantur.

An. Chr. DC.LXVII. Julii XXII.

XX. *De quodam puero cæco & claudo à Sanctis curato, & matre ejusdem pueri febricitante sanitati reddita.*

ANNO ab Incarnatione Domini Jesu Christi DCCC. LXVI. venerunt corpora SS. Confessorum Wandregisili & Ansberti ad Ecclesiam S. Petri quæ ex ditione præfatorum constat Confessorum, & est vicina portui Quentavico. Ubi post aliquot dies quidam puer nomine Bernodus de pago Pontivo & villa quæ Diglittis dicitur, quem mater testabatur octo annorum spatio oculorum officio & gressu ambulandi funditùs caruisse; cùm ad præfatam Ecclesiam in qua Sanctorum corpora posita erant advenisset, in conspectu omnium qui aderant visum Domino largiente recepit & gressum. Mater verò prædicti pueri nomine Hildegardis quæ à febre quartana diutissimè vexabatur, Domino miserante in eodem loco sospitatem recepit *.

* *hic unum omissum de muliere contracta*

XXI. *Quòd quædam lunatica meritis Sanctorum sanitati sit reddita.*

ANNO DCCC. LXVII. in ipso quoque tempore quædam mulier nomine Echitrad natione gentis Anglorum, supplicandi voto (veluti pœnitentibus moris est) Romam pergebat, quæ erat lunatica, sanguinisque fluxu per plurimos afficiebatur annos. Cúmque ad præfatum locum ubi Sanctorum Corpora posita erant divertisset, atque coram altare ad orandum se prostravisset, diu desideratam sanitatem Domino miserante x. Kalend. Octobris per merita Sanctorum suorum recepit, & demum cœptum carpebat iter quod Romæ urbis ducit ad arces.

XXII. *De Wandalgario energumeno & sorore ejus à sanctis Confessoribus curatis.*

SUB idem ferè tempus quidam homo nomine Wandalgarius & soror sua nomine Gisleberga de pago Pontivo & fundo Bladulfi villa pertinens ad Monasterium S. Mauricij, à spiritu immundo possessi & ob hoc artissimis vinculis adstricti, in carpento positi ad præfatam Basilicam deducti sunt VII. Idus Aprilis. Qui duodecimo ex quo illuc advenerant die, per virtutem Christi & merita Sanctorum Confessorum, cunctis qui aderant cernentibus, exacto à se dæmone sani effecti ad propria sunt reversi.

XXIII. *Item de alio energumeno ibidem à Sanctis sanato.*

EXIN die quintodecimo, id est XI. Kal. Maij, homo quidam nomine Amatus de emporio Quentavico, ita erat à spiritu immundo invasus, ut per os ejus exprobrando loqueretur, Sanctósque nominàtim impotentes diceret ad se expellendum. Qui tamen ipso quo advenerat die, in præfata Basilica coram sacris Sanctorum Reliquiis per virtutem Christi perfectè curatus, vota promissa reddens rediit ad propria.

XXIV. *De quodam cæco illuminato.*

EODEM quoque tempore quædam femina Airisma nomine de pago *Tellau* & prædio cognomento Haismedis, filium suum nomine Riculfum

An. Chr. DC.LXVII. Jul. XXII. quadriennio cæcum ad præfatam Basilicam pro recuperando lumine amisso adducere curabat. Cúmque ibi pro calamitate quam prædictus patiebatur natus, Domini misericordiam & sanctos Confessores invocâsset, diu negatum lumen recipere meruit. Factum est hoc miraculum Nonis Maij in vigilia Ascensionis Domini *.

* *hic claudi curatio omissa*

XXV. *De quadam cæca illuminata.*

Quædam autem mulier nomine Tatburgh de pago Tarvennensi quinquennio solem non viderat, ibi se ad orandum in præfata Basilica coram altare prostravit. Cúmque ad Missarum sollemnia Evangelica lectio perlecta fuisset, lumen quod amiserat Christo Salvatore omnium largiente per merita Confessorum extimplo recepit. Sed & istud miraculum factum erat XII. Kal. Augusti in vigilia festivitatis S. Patris nostri Wandregisili *.

* *hic duo omissa de claudo & amente*

XXVI. *De quodam cæco illuminato.*

Quædam autem femina nomine Itberta venit illò, ubi Sanctorum corpora condita manent, deferens filium parvulum nomine Richardum, qui erat aliquanto tempore cæcus. Ibíque triduo degens, Christo Domino per merita Sanctorum donante, diu negatum lumen prædictus filius ejus recepit. Et istud miraculum factum erat die quarta Nonarum Decembrium.

XXVII. *Claudus curatus.*

Succendete deinde aliquanto temporis intervallo, quidam vocabulo Radunius ex pago Tarvennensi & villa vocabulo Amaniaco, valida nervorum contractione debilitatus ita claudus exstiterat, ut per annos ferè XIII. pigra promotione crura pedésque trahens omni ambulandi careret officio. Qui etiam ante aliquot annos, cùm prædictorum Sanctorum corpora in *Vualbodingheim* villa servarentur adductus fuerat: sed cur curatus non fuerit dicent qui velint: mihi tamen videtur quia ob salutem animæ aut alicujus peccati nodum ejus curatio dilata fuit, non penitus negata; neque tunc sed alio tempore & alio in loco Deo largiente à prædictis Sanctis fieri debuit. Denique ad præfatam Basilicam in qua Sanctorum degebant Reliquiæ, in carpento à suis adductus, Divinam exorans clementiam, in unius horæ momento integram omnium membrorum sospitatem per Sanctorum merita recepit.

XXVIII. *Mulier clauda erecta.*

Anno Dominicæ Incarnationis DCCC.LXVIII. quædam virgo nomine Berthildis de pago Suessonum, & prædio vocabulo Bergiaca, ex nervorum contractione debilitata, & per duodena annorum curricula inutilis facta, cùm ad prædictum locum genibus & manibus reptando potius quàm ambulando pervenisset, in eadem Basilica consistenti vir quidam in candido habitu sibi apparuit, monens ut in eodem maneret loco quoadusque optatæ sanitatis Deo jubente per merita S. Wandregisili susciperet opem: quarto idus Junij ostensa ei fuerat hæc visio. Exin die tertia, id est pridie idus Junij cùm Matutinorum sollemnia à Fratribus essent decantata, cœpit clamando Sanctorum nominatim auxilia deposcere: atque in hoc clamore extentis sibi subitò nervorum vinculis in incessum se erigens in pedes constitit. Sed & ista in hunc modum curata pedum gressibus ad propria rediit, quæ, ut prædiximus, nitendo potiùs quàm incedendo ad Confessorum limina pervenerat.

XXIX. TRANSLATIO CORPORUM SS. Confessorum Christi in Carnotenam urbem.

An. Chr. DC.LXVII. Jul. XXII.

ANNO Dominicæ Incarnationis octingentesimo nonagesimo quinto Indictione IV. sub die XII. Kalendarum Decembrium, venerunt corpora SS. Vvandregisili & Ansberti Confessorum ad Carnotenam urbem, & jubente Domino suscepta sunt à venerabili HAIMONE Episcopo præfatæ urbis & Domno HAIMERICO Abbate Monasterij S. Carauni * Martyris, & collocata in Ecclesia in qua isdem Martyr requiescit. Ubi non minimam humanitatem Monachis S. Vvandregisili qui metu Gentilium hæc attulerant exhibuit, & hospitalitatem condignam tribuit, ibique usque XIV. Kal. Martij pacificè mansimus *, videlicet per menses tres, exceptis tribus diebus. Deinde XIV. Kal. Martij metu Gentilium suadente & cooperante præfato Haimerico venerabili aliisque Sanctorum veneratoribus, annuente etiam ejusdem urbis venerabili Clero & plebe Deo devota, cum laudibus & honore prædictorum corpora Sanctorum intra muros præfatæ urbis venerabiliter suscepta sunt: atque in Capellam quam olim venerandus Præsul GISLEBERTUS infra domum suam construxerat dignè collocata sunt. In qua omnipotens Deus Sanctos suos ut voluit mirabiliter mirificavit, & miraculorum attestationibus multiformiter honoravit. Quorum insignia miracula jubente Domino mirabiliter refulgent.

* S. Chéron nunc Canonic. Regul. Ordin. S. August.

* Auctoris ætas

Ea siquidem tempestate quidam homo Haimericus nomine à spiritu immundo invasus, vinctus atque demum in carpentum elevatus, ad prædictam Basilicam perductus est. Qui ita vexabatur ab erratico spiritu, ut omnes adsistentes dentium laceratione appetere vellet, ac multa nefanda nec dicenda hortatu dæmonis ore proferret. Ibique per aliquot dies manens, Domino miserante opimis Sanctorum meritis perfectè curatus, sanus & incolumis pedibus propriis habitacula repedavit sua. XXX.

Deinde in mense Maio quædam femina nomine Adalgardis de villa Auriaco, quæ est ex ditione S. Launomari Corbiensis * Monasterij phrenesim passa, à viro suo ac socero ad præsidia Sanctorum adducta, unius diei spatio transacto Deo jubente concitam recepit sanitatem. XXXI.

* l. Curbionensis

Tertium quoque miraculum opitulante Christo & Sanctorum intercedentibus meritis in homine quodam nomine Adalmanno completum est. Hic etiam terribiliter vexabatur ab inimico, inclamando videlicet immoderatè ac lacerando, & in homines procaciter expuendo. Hic ergo à Domino perfectè curatus recessit. XXXII.

Quarta quoque virtus Sanctorum in homine nomine Angalmaro refulsit. Qui captus à dæmone, amisso sensu, inania gerebat voce, lingua, ac membrorum motibus. Ibique octo dierum spatio manens, videlicet ab IX. Kal. Julij usque ad Kal. ejusdem, meruit à Domino & Sanctis ejus perfectè curari. XXXIII.

Quintum æque miraculum in femina nomine Gertrude donante Deo contigit. Quæ sensu amisso, dæmonis instinctu & loquebatur deformiter, & dentibus frendebat, & omnia inhonesta promebat. Quæ tamen tertio postquam ad præfatum pervenerat locum die meritis Sanctorum ab hac meruit incommoditate liberari. XXXIV.

Sexta quoque virtus in femina nomine Angalberga ostensa fuerat, quæ parum loquebatur sensu amisso proprio: sed alia agebat inhonesta. Quæ tamen tertio postquam advenerat die, precibus Sanctorum sana & incolumis ad sua concitè rediit. XXXV.

Illud quoque septimum miraculum laude dignum huic paginæ inferendum ratum duximus, quod cælorum Compos & orbis in quadam femina per beatum exercuit Vvandregisilum. Nam cùm nonnulli per Francorum fines nobilium pauperûmque infirmitatum incommoditatibus molestati gauderent sese ab eo XXXVI.

An. Chr. DC. LXVII. Julii XXII.

sospitati redditos optabili, placuit cunctorum Modificatori, ut velut in Germanorum provinciis multorum laudabatur ore, ita gens transmarina præclaris illum vocibus devotáque mente attolleret. Tali itaque actum est occasione ut nomen beati viri non tantùm in solo patrio, verumetiam beatificaretur in peregrino. Erat quippe in eisdem partibus quædam femina omni compagine membrorum adeo infirmata, ut nec manibus cibum ori apponere, nec pedibus gressum quiret aliquatenus figere. Quadam igitur nocte cùm ejus spiritus intra pæne mortuos artus triste anhelaret, audit per visum quemdam dicentem sibi: Si forsitan fuisses transvecta ad memoriam S. Wandregisili qui in Bononia [a] civitate cum Præsule Ansberto requiescit almifluo, profectò recepisses tui sanitatem corporis. Hac ergo visione animata, rogavit affines atque cognatos, ut ei præberent evectionis adminicula, quibus Sanctorum quiret adire limina ob recuperanda pristinæ sanitatis commoda. Cúmque illò auspice pervenisset Christo, multo lacrymarum imbre ante Sanctorum busta effuso ita surrexit sospes à pavimento, ut nulla infirmitatis vestigia in ejus apparerent corpusculo. Recepta itaque femina quæ advenerat sanitate, devovit numquam se domum redire, sed omni quoad viveret tempore in servitio præfati perseverare. Remeantibus ergo collegis suis transmarinam ipsa ut devoverat nusquam abscessit, sed in obsequio curatoris sui totam se contulit. Interea audivit Sanctum se monentem ne aliquando calefactione ignis uteretur, nec tempore hiemis nec æstatis. Quod si fecisset, pro certo sciret ad se reversuram infirmitatem. At illa jubentis imperium servavit per aliquod temporis spatium. Tempestate itaque quadam cum vigilia adesset Nativitatis Dominicæ & sodales suas Sanctimoniales feminas multimoda prece rogitaret, ut Oblatas quas oblatura Domino in crastinum erat formarent, ignique cui appropinquare non audebat decoquerent, & minimè impetraret, accessit ad ignem, ferróque quo imprimendæ ac decoquendæ erant Oblatæ arrepto, mox nervi manu ejus dextræ contracti sunt: ac oblatorium quod sponte susceperat, invita vi agente Divina retinuit. Cum fletu ergo & dolore tribus diebus strictim deportato, die jam quarto festivitate beatorum Innocentium & Wandregisilo cum complice suo exorante beato, & auctore innocentiæ hora qua populus stans cum reverentia ad Missam sanctum auscultaret Evangelium, ferrum de vola mulieris excidit, & sonum cadens in pavimento circumstantium auribus incussit. Sonitu ergo ferri atque clamore mulieris omnes qui aderant permoti venerunt cum strepitu magno ad eam, & pro tanto tripudiantes miraculo, cunctipotentem Deum magnis præconiorum vocibus Clerus laudavit ac populus, qui semper & ubique in omnibus operibus suis exstat benedictus. Aperto posthæc ferro in quo erat intus oblata impressa, invenerunt eam sanguine tabo mixto cruentatam. Pro qua re multam habitatores loci illius deinceps habuêre admirationem.

Nota.

[a] Hinc apparet corpora SS. Vvandregisili & Ansberti ex civitate Carnutum revecta esse Bononiam. Postea *anno nongentesimo quadragesimo quarto* III. *Nonas Septemb. corpus Divorum Vvandregisili, Ansberti & Vulfranni ex Bononia maritima Morinorum urbe Gandavum ad Cœnobium Blandiniense ab Arnulfo Comite translata sunt*, ut scribitur in Chronico Blandiniensi apud Sanderum in suo Gandavo. Quod de S. Vvlframni corpore dicitur, suo loco discutiẽdum erit. Ea Translatio facta est S. Gerardo Abbate Cellensi & Blandiniensi: qui teste Scriptore Appẽdicis ad Chron. Fontanell. cap. 3. cùm aliquando corpus S. Vvandregisili *in pagum Belvacensem, in villam qua Reveriscors dicitur qua pridem fuerat de ditione Fontinellensis Cœnobij* detulisset, ut res quasdam ab iniquis possessoribus occupatas repeteret, *assensis equis Rotomagum properavit, admissúsque Richardo Comiti causas adventûs sui intimavit, séque in promptu S. Vvandregisili corpus habere retulit, quod suo restitueret loco, si terræ sibi redderentur, quas Chartarum posset approbare Privilegiis.* Cui rei cùm contradixissent Primores terrarum illarum invasores, Gerardus S. Vvandregisili corpus Gandavum in suum Cœnobium revexit, *ubi apud Deum & homines in magna gloria & honore nuncusque requiescit.* In brevi Chronico MS. ad ann. 1047. scribitur, quòd tempore Gradulfi Abbatis *brachium S. Vvandregisili de Monasterio S. Petri montis Blandiniensis relatum fuit Fontanellam*, ubi hactenus cum ejus sudario asservatur. In eodem Chronico ad ann. 1341. legimus, Johannem de S. Leodegario Abbatem instituisse, ut feria tertia vacante fieret officium de S. Vvandregisilo, feria quinta de S. Vvlframno.

MONITUM.

ADventum Reliquiarum SS. Vvandregisili, Ansberti & Vulframni in montem Blandinium Seculo v. Benedictino ad annum 944. referemus.

VITA S. AVDOMARI EPISCOPI TARVENNENSIS,

Circ An. DC LXVII. Sept. IX.

Scripta ab Auctore anonymo, qui ante Normannorum cladem vixisse videtur: apud Surium contracta, & interpolata fortasse à Folcardo Abbate Sithivensi sæculo x.

Restituta ad apographum Corbeïense.

PROLOGUS AUCTORIS.

I. DOMINO omnipotenti munerum spiritalium magnarúmque virtutum largitori multiplices gratias laudésque sedulas dicere debemus, qui omnium creaturarum visibilium & invisibilium conditor & gubernator exsistens, filium suum unigenitum Dominum nostrum JESUM-CHRISTUM ad docendas, redimendásq; omnigenas Gentes misit ad terras, &c. Qui duobus & decem Apostolis de turba totius generis humani electis, alios quoque alterius ordinis sexaginta & duos regionibus albis ne multæ operarij deessent messi jubet omnipotens discipulos esse suos, hósque in cænaculo Sion sancto spiramine repletos, omniúmque linguarum mirabili dono ditatos ad docendas baptizandásque omnigenas Gentes ire præcepit, &c. Post hos, póstque ipsorum successores alios homines agios Dei gratiâ præditos, eodémque spiritu repletos Apostolorum vicarios in omnibus mundi partibus esse concessit, &c. Unde Occidentalibus mundi partibus, Divinis muneribus decoratum signis ac virtutibus in multis orbis partibus notum AUDOMARUM * Apostolicum donavit Doctorem. Ideo te Deus omnipotens per gloriosa ejusdem Pontificis patrocinia precamur, ut largiflua tuæ sapientiæ de supernis fluenta nostris licet maculatis mentibus rorare concedas, ut de tanti viri meritis atque virtutibus quæ per illum tua gratia gessit scire volentes, licet de magnis parva, ac de multis pauca depromere possimus. Quis enim quotidianam ejus conversationem atque in Dei servitio constantiam, cunctósque labores quos in occulto, Deo tantùm teste, operatus est, scire atque narrare potest?

* S. Omer

INCIPIT VITA.

2. HIc igitur agius Pontifex AUDOMARUS & nobilibus & inclytis secundum sæculi dignitatem & in Fide Catholica eruditis ortus fuit parentibus [a] in Constantinense regione, nec longè à Constantia * civitate & in eo specialiter loco qui Aurea-Vallis * vocatur natus est. Genitor verò hujus inter suos clarus FRIULFUS vocabatur: DOMITTA autem sua nuncupata fuit genitrix. Hi verò religiosi parentes prædictum puerum secundum Christianæ Religionis à cunabulis ritum Divinâ gratia suffragante in Ecclesiasticis nutriebant disciplinis: unicum enim Audomarum habebant filium. Friulfus verò post prædictæ conjugis suæ obitum, & puero ætate & gratiâ crescente, suavi jugo Christi ac levi, Divinâ famulante misericordia, cum confortante ac suadente Audomaro filio suo se subdere studuit.

Audomarus Constantiensis piè educatus,

* Constanti ad Rhenum

* Iperio vulgò Guldindal

3. Ambo igitur genitor videlicet Friulfus cum beato filio suo Audomaro im-

Luxovium à patre perducitur.

a S. Audomari consanguineus dicitur qui popularis ejus fuit S. Bertinus, qua de re in Actis S Bertini Sæculo insequenti. Addit Johannes de Ipra seu Iperius Abbas Sithivensis in Chron. MS. quod ad annum 1295. perduxit, Audomarum in quodam Instrumento Caroli Magni consanguineum ab ipso Imperatore appellari.

Circ. An. DC. LXVII. Sept. IX. Mat. 6. 19. 21.

plentes quod scriptum est, *Vade & vende omnia quæ habes & da pauperibus & veni sequere me & habebis vitam æternam*; mundo mortui, Deo vivi; caducis inopes, perennibus locupletes; Deo subditi, diabolo rebelles; mente similes, ætate dispares, ad Christi Militum perrexere Cœnobium quod famoso nomine vocatur Luxovium, quódque à sanctæ memoriæ Hibernense viro B. COLUMBANO Abbate in Burgundiæ regione in Dei nomine fuit fundatum. Sancto igitur AUSTASIO Abbate qui tunc in prædicto Monasterio sanctæ atque beatæ Monachorum multitudini præerat, Audomarus cum suo unanimiter genitore religiosa manifestaverunt desideria, sequentes quod scriptum est: *Interroga patrem tuum & adnuntiabit tibi, & majores tuos & dicent tibi.* Sanctus verò Austasius eos Dei amore flagrare cernens, & in B. Audomari vultu & verbis gratiam cognoscens esse Divinam, salubre atque perfectum secundum sacræ scripturæ auctoritatem prædictis Dei famulis dedit consilium, suadens videlicet utrisque aliquando simul, aliquando separatim, ut sub Regulari disciplina secum in Dei perseverarent servitio. Ambo igitur Divino ardentes amore spiritalis Patris Austasij sequentes consilium, sub sacræ Regulæ jugum mente devota se subjecerunt. Beatus igitur Austasius immenso gaudio repletus, eos sancto Monachorum consortio conjunxit. Dehinc S. Audomarus spiritali gratia plenus, ætate tener, fide robustus, districto regulæ rigori subditus, inter agium Monachorum populum fuit imbutus, omnibúsque Christi militibus in prædicto Monasterio habitantibus Divina suadente gratia amabilis fuit. Erat enim mente castus & corpore, obedientia atque humilitate refertus, in Divina scientia eruditus, caritate & mansuetudine plenus, districtis parcimoniæ castigatus jejuniis, prolixis noctium pervigil excubiis, sciens quod scriptum est: *Beati sunt servi illi quos cùm venerit Dominus invenerit vigilantes.*

Deut. 32.

Religiosè vivit.

Luc. 12.

Episcopus Tarvennensis factus, multos ad Fidem reducit.

4. Dehinc B. Audomari fama per multa loca vulgata usque ad DAGOBERTI Francorum Regis noticiam pervenit: abscondi enim non potest civitas super montem posita. Posthæc multis intervenientibus annis à Reverentissimo prædicto Principe Dagoberto, & ab omni Francorum populo vocatus, S. ACHARIO Noviomense Episcopo opitulante, ad docendum atque ad gubernandum Terwanensis urbis populum Episcopalem cum magna mentis humilitate sumpsit honorem: in quo gradu verbum Divinum in corda credentium seminans, animarum corporúmque languores curans, captivos vinculatósque redimens, viduarum inopúmque præ omnibus curam gerens, plebem sibi à Domino creditam ritè gubernabat. Prędictus igitur Terwanensis populus licet ante adventum B. Audomari à sociis DIONYSII martyris FUSCIANO videlicet & VICTORICO verbum audivit Divinum eodem tempore quo S. QUINTINUS in Ambianense prędicabat urbe; multi tamen adhuc ex ipsis Terwanensibus cultui adhærebant idolorum. Postquam enim duo beati viri prædicti Fuscianus & Victoricus de prædicta Terwanensium urbe perrexerunt, & in Ambianensium civitate martyrio coronati sunt; tunc Terwanenses ad culturam iterum reversi sunt idolorum. Non solùm enim hi qui nomen Domini antea recipere noluerunt, sed etiam hi qui à prędictis Patribus fuerunt baptizati, pari errore ducti idola colebant. Summus igitur prędictus Pontifex Audomarus eamdem ingressus urbem, salutifera Divini verbi præcepta stolidis Paganorum cordibus tradidit, ferásque eorum mentes tetris ignorantiæ caliginibus cæcatas largo Evangelij lumine inluminavit, vanáque simulcra destruenda igni tradidit, sacrilegámque idolorum culturam in prędicta urbe funditus evertit, omnémque in ea habitantem populum ad Fidem convertit Catholicam, Divina sibi suffragante gratia: Omni enim operanti bonum Deus cooperatur. *Si* enim, testante Apostolo, *Deus pro nobis, quis contra nos est?*

Nota.

Rom. 8. 31.

5. Postquam verò prædictam plebem ad veri Dei cultum prębfatus Pontifex convertit, verbum Divinum concurrentibus ad eum undique prędicando turbis, multósque in Dei nomine variis liberando languoribus, magnarum sibi signa virtutum

virtutum largitio concessit Divina, de quibus nunc almigeris illius virtutibus subsequens sermo Christo favente pauca depromere properat. Quadam verò die Audomarus egregius Christi Confessor in Bononia [a] urbe perseverans, post nocturnas vigilias diluculo more solito surgens, in Ecclesiam intravit orare, ibique prolixum æstivi diei spatium verbum Dei circumstantibus turbis prędicans. Missámque Christiano populo cantans, ægrotis variis generibus morborum manus imponens, meridianis diei horis vitæ venerabilis senex lassus sese locavit ad lectum. Dehinc parvum pausandi spatium volens suo indulgere multis laboribus fatigato corpusculo, unus de circumstantibus ipsius ministris juvenili ætate lascivus accessit ad illum dicens: Domine, da mihi nunc tuam mecum habere licentiam, ad vicina pelago volo nunc pergere loca. Tunc senex juveni dixit coram turba petenti: Non habes licentiam, fili mi, adhuc pergere foras, nam tibi hîc meliùs reor exspectare parumper, donec me sospitem de somno surgere cernas. Prævidit enim providus speculator sui gregis prophetico plenus spiritu, erranti juveni quod esset malum abire. Tunc somno sopitus fessus sic siluit senex. Ast juvenis optimi spernens pręcepta patroni, ut mos est juvenibus jussa sic spernere senum; tunc rapidis gressibus velox ad mare migravit. Tum parvam naviculam cernens in litore stantem, qua soliti fuerunt homines parvum transscendere flumen quod accolæ nominant ipsis in partibus Elna *; immemor at juvenis cæcatus amore ludi inconsultè actutùm solus ascendit in illam, ipse volens ludere in hujus rivuli ripas. Ast illum in pelagus rapuit vis valida venti. Tunc subitò surgens in ponto sæva tempestas, ipsa navicula undis tumescentibus quassata, nec gubernacula nec gubernatorem habens, huc & illuc fluctibus errans natabat in mari, quod magno Britanniam gurgite secernit à Francis, quod sæpe fortissimis mersis hîc navibus nocet. Ast miser nec propriam cernens, nec alteram terram, tunc illum pœnituit quod sprevit verba patroni: mori sese credidit ventis pugnantibus in undis, nec navis, nec juvenis poterat resistere ponto. Tunc illum per merita Deus Audomari precantem trepidum Saxonicam * ilico deduxit ad terram. Tum iterum stupidus ignota cernens arva, raptores tremulus se denudare timebat, si solus diutiùs illic exspectare tentâsset.

Circ. An. DC. LXVII. Sept. IX.

[a] Discipuli periculum spiritu prophetico prævidet.

* Elm

* Anglicanam

6. Hinc notam confitens inobedientiæ culpam, lacrymis ubertim profusis postulans opem, Audomarum tremula clamans tunc voce patronum, in Dominum fidens citò recurrit ad navem. Ilico Omnipotens ventum illi concedens aptum, mitescere pelago jubens, antè tumenti navicula natans, rursum per mare serenum actutum iterum salvus remeavit ad portum, de quo illum antea fortis rapuerat Eurus & prædictus rivulus Elna, ubi intravit in mare. Nauta surgens ilico notos agnoscens agros, inlæsam linquens suam in litore navem, litoreas calcans rapidis gressibus algas, multimodas agens gratias Omnipotenti, ad suum pœnitens rursum recurrit patronum. In eo Episcopus adhuc moratus quo somno sopitum antè reliquerat illum, mirâ omnipotentis Dei misericordiâ in eisdem horis celer ille reversus est. Tunc proximans postibus aulæ ubi senex orabat, miser multis vicibus citò prostratus ad terram, humidis vultibus culpam confessus, cum fletu suspirans, lacrymis veniam flagitabat profusis. Tunc senex leniter inquit corripiens illum: Fili, tibi antea dixi quid esset venturum, quòd non te decuit hodie pergere foras, cur ausus es postea nostrum contemnere verbum? Tunc tremulus juvenis suo respondit Patrono: Mea culpa, Domine, mea veraciter culpa, ignosce misero mihi per te à morte reducto. Tunc ipse, ut diximus, sua pericula narrans, quòd solus inter tumentes Oceani fluctus, intérque voraces circà scopulos currentium gurgitum æstus in parva navicula, multa perpessus in ponto, nec mari se credidit vivum evadere posse, nisi illum misellum huma-

Meritis suis eum naufragio liberat.

[a] Bononia al. Bolonia, *Bologne*, haud procul ab Oceano ad Elnam fluvium, Sedes Episcopalis Morinorum, uti & Tarvenna quondam, civitas ad Legiam fluviolum, à Carolo V. Imp. anno M D. LIII. excisa. Episcopus olim pro temporum occasione in alterutra civitate sedebat. Morinorum Sedes modò tripartita, Bononiæ, Audomaropoli & Ipiæ attributa est.

Circ. An. DC. LXVII. Sept. IX

nam desperantem opem Audomari meritis Deus liberâsset de morte. Tunc silere juvenem jussit sic sobrius senex, incautum discipulum humili reprimens mente: Nec hoc verbum, inquit, iterum foras ab ore depromas, nec ulli homini hæc de me dicere debes, quamdiu me videris hac brevi perfrui vita, ne zabulus superet nos jactantiæ culpâ; nec ab ore hominum quærere laudem, ne inanis gloria cor nostrum levet in altum. Hinc post hujus obitum cuncta per ordinem monstrans narravit discipulus ille qui passus est in undis [a].

Adjutores tres recipit.

7. Post hoc non multo temporis intervallo ad B. Audomarum de prædicta Constantinense regione tres unâ cum mente viri MUMMOLINUS, EBERTRAMNUS [b] sanctúsque BERTINUS pariter venerunt, relinquentes etiam secundum Domini præceptum parentes, patriam, omnésque propinquos. Sanctus verò Audomarus prædictos Dei famulos gratificè recepit, immensásque omnipotenti Domino gratias agens qui tales sibi ad prædicandum Evangelium adjutores deduxit. Erant enim præfati viri in Fide perfecti Catholica, & in Ecclesiasticis disciplinis atque in divina Scriptura eruditi.

Monasterium construit.

8. Parvo posthæc temporis spatio transacto S. Audomarus cum prædictis beatis viris Divina sibi stimulante gratia Monasterium cogitavit in Dei fundare nomine: ad habitandum enim Monachis Divina sibi largiente misericordia locum habebat aptum. Erat enim quidam vir potens ADROWALDUS nomine, in divitiis hujus sæculi vanis valde dives, quem B. Audomarus de errore gentilitatis ad Fidem convertit Catholicam, quémque cum omni sua baptizavit familia. Adrowaldus verò prudenti consilio fallaces divitias præsentis sæculi spernens, nec ullum habens filium, magnam suæ hereditatis partem cum omni sua multiplici substantia Deo & beato obtulit Audomaro, villam videlicet quæ noto nomine vocatur *Sithiu*. Beatus verò Audomarus in prædicta villa ante adventum prædictorum virorum Ecclesiam ædificavit in eo etiam loco, in quo suum pausat in pace corpusculum. Postquam ergo præfati Dei famuli ad eum pervenerunt, concessit illis ut Monachorum habitaculum ædificarent, ubicumque illis in prædicta placuisset villa. Sancti igitur viri Mummolinus [c] atque Bertinus cum ceteris eorum in Christo sociis Monasterium ædificare in quodam cœperunt loco, quod usque hodie VETUS vocatur MONASTERIUM [d]: sed in eo loco paucis morantes annis, Divina eis suadente gratia alium voluerunt eligere locum.

Vetus Monasterium.

Sithivense.

9. Beati igitur viri in Domini confidentes misericordia, perfectum invenerunt consilium, protinus enim in navem ascendentes sine gubernatore & remigio, ac sine ulla cibi & potûs cura huc atque illuc spatioso stagno adhærente prædicto eorum habitaculo navigantes, omnipotentem rogabant Dominum, ut ad locum quem sua illis præparavit misericordia eos deduceret inlæsos, dicentes invicem, quòd non ascensuri essent de prædicto stagno, nisi quando navicula eorum aptum tenendo portum contigisset illis secundum ordinem Psalterij subsequentem cantare versiculum: *Hæc requies mea in sæculum sæculi, hic habitabo quoniam elegi eam*. Misericors igitur Dominus qui suis ubique præsens est famulis, propè est enim Dominus invocantibus eum, navem in qua beati fuerunt prædicti viri post aliquod prævisum sibi spatium ilico deduxit ad terram. Tunc etiam illi prædictum canentes versiculum sine mora navem relinquentes læti intraverunt in terram, cognoscentes etiam locum illum à Domino ipsis traditum.

a Posthæc in apographo Fuliensium Parisiensium recitatur tentatio carnis, quam S. Audomarus *exemplo S.* BENEDICTI urticarum & spinarum aculeis superâsse dicitur.

b Ebertramnus fuit postea Abbas Monasterij S. Quintini apud Augustam Veromandorum, de aliis infrà.

c *Adroaldus* (scribit Iperius) *voluit donationem suam Litterarum attestatione firmari, ut futuris temporibus validior permaneret. Sic ergo ea incipit*: DOMINIS SANCTIS PATRIBUS BERTINO, MUMMELINO, &c *Facta donatio* VIII. *Id. Septemb. anno* XI. *regni domini nostri* CHLODOVEI *Regis*, *Actum in Sithiu villa dominica*. Et tamen apud Miræum Donat. piar. cap. 3. legitur, *Actum Ascio villa dominica*. Annus XI. Chlodovei anno Christi DC. XLVIII. respondet.

d Surius legit *Vetus Templum*. Iperius, *Jussu*, inquit, *B. Audomari tres viri sancti prædicti Ecclesiolam construxerunt & Cellam in territorio ejusdem villæ, in loco qui adhuc & propter hoc Vetus vocatur Monasterium super fluvium Agniona anno 626.* (lege anno circa DC. XLIX.) *In eo loco supradicti viri Sancti quasi in Eremitorio sederunt cum conventiculo parvo constricti annis 14. &c.*

Circ. An. DC. LXVII. Sept. IX.

Dehinc B. Audomaro pio eorum Patre favente Monasterium nomine *Sithiu*[a] prædictâ villâ nominatum super Agnionam fluvium in Dei nomine ædificare cœperunt. Confluentibúsque undique religiosis viris ad prædictos Dei famulos B. Audomarus MUMMOLINUM multitudini præposuit Monachorum, sed non multo posthæc temporis intervallo, præfatus venerabilis Abbas Mummolinus ad Noviomensis urbis Episcopatum Divina largiente gratia provectus est, & per viginti & sex[b] annos prædictæ civitatis populum à Domino sibi creditum ritè gubernavit.

[a] Sithivensi præficitur Mummolinus postea Episcopus. [b]

10. Gloriosus igitur Pontifex Audomarus post Mummolinum in prædicto Monasterio sancto Monachorum choro beatum præposuit Bertinum[c], sanctis enim Fratribus in eodem loco sub strictę Regulę rigore Deo servientibus dilectus atque amabilis beatus fuit Bertinus. Erat enim vir venerabilis, in Divinis rebus prudens & providus gregis sui Pastor, in malis verò simplex & innocens secundum Domini præceptum: *Estote prudentes sicut serpentes, & simplices sicut columbæ.*

Bertinus succedit. [c] Matth. 10. 16.

11. Posthæc verò multis intervenientibus annis B. Audomarus carnales amittens oculos temporali privatus est lumine, ut perpetua luce inluminatus in Dominum semper adspiceret, sicut B. David dicit: *Oculi mei semper ad Dominum*: & idem dicit, *Ad te levavi oculos meos qui habitas in cælis.* Per amissionem verò carnalium oculorum spiritali lumine repletus, populum à Domino sibi creditum eodem regebat ordine[d].

Audomarus fit cæcus. Psal. 24. 15. Psal. 122. 1. [d]

12. Posthæc verò paucis intervenientibus annis cùm prædictus venerabilis vitæ senex Audomarus nimio febris ardore fuisset fatigatus, cúmque diem obitûs sui adfuisse cognovisset, eodem die de lectulo in quo jacebat surrexit, atque in Ecclesiam ingressus pronus coram altare cum lacrymis Dominum pro se & pro circumstante eum oravit populo: Corpus verò Christi & Sanguinem communicando turbísque se circumdantibus prædicando, oculis in cælum elevatis, tremulísque manibus quatiente febre atque senectute extensis, suos devota mente benedixit discipulos dicens: Immensam omnipotentis Domini precor clementiam, ut vos filioli mei in regno Dei merear videre felices. His verò omnibus in eodem die ritè peractis, ad suum iterum reversus est lectulum, atque in eodem jacens toto corpore solito more extenso, vultúque sereno, anima sui sancti Confessoris Angelorum agminibus circumdata ad omnipotentem egressa est Dominum[e]. Hi verò qui in eadem hora in ea domo præsentes fuerunt, testati sunt, quòd talis eorum nares & ora intravit odor, quasi illa domus omnibus aromatibus fuisset plena, sicut sæpe in aliorum Sanctorum exitu contigit. Pretiosa est enim in conspectu Domini mors Sanctorum ejus.

Viatico percepto moritur. [e]

13. Prædictus verò venerabilis Abbas Bertinus Divina sibi gratia revelante statim ad locum ubi venerabilis senex obiit cum suis pergendo Monachis, sacrum B. Audomari corpus cum psalmis & hymnis & canticis ad locum sepulturæ deduxit, eúmque in prædicta Ecclesia quam ille B. Pontifex in *Sithiu* ædificavit

In Monasterio Sithivensi sepelitur.

a Monasterium Sithivense, aliàs Ulterense dictum à fluvio Ultro (qui & Agnio, Agniona, Enneno, nunc *Aa* vocatur) modò S. Bertini appellatur, vel ipso nomine celeberrimum, de quo in Actis S. Bertini fusiùs agemus.

b Nempe post Eligium, qui cùm Chlodovei II. anno tertio, Christi DC. XL. ordinatus sit Episcopus, præfueritque Ecclesiæ Noviomagensi & Tornacensi annis decem ac novem, anno DC. LIX. locum fecit Mummoleno, qui ob equum sancti viri subreptum Abbati Basilicæ S. Eligij correptus dicitur in Vita ipsius Eligij lib. 2. cap. 44 ubi S. Audoënus Mummolenum *virum Apostolicum* vocat. Decessit proinde Mummolenus anno DC. LXXXIV. die 16. Octob. quo die in Martyrologiis Benedictino & Gallicano celebratur. Ejus corpus in Majori Ecclesia Noviomagensi, pars capitis in Monasterio Sithivensi adservantur. In ejus Actis MSS. nihil præter ista occurrit, nisi quòd à Chlothario Chlodovei filio promotus ad Episcopatum legitur.

c Et tamen Bertino primum locum in catalogo Abbatum Sithivensium tribuit Iperius, Mummolino prorsus expuncto.

d In Vita S. Vedasti Alcuinus scribit, Audomarum S. Vedasti Translationi interfuisse: *in qua Translatione*, inquit, *perhibetur B. Audomarus lumen recepisse oculorum, sed ilico precibus eamdem quam ultroneus ferebat reimpetrâsse cæcitatem.* Quod etiam Fulbertus in Actis S. Autberti testatur.

e Nimirum *in villa Vvaurantis* (*Vvauvrant*) quæ à *Sithiu tribus fere distat millibus*, inquit Iperius, quo in loco S. Austreberta velum ab ipso Audomaro accepisse dicitur.

Circ. An. dc. lxvii. Sept. ix.

cum immenso circumstantis populi sepelierunt luctu [a]. Sanctus enim Audomarus beato prædixit Bertino cunctísque Fratribus tempore illo Domino in *Sithiu* servientibus, ut quando ei mors incerta extremæ contigisset horæ, in prædicto loco suum sepelirent corpusculum. Parvo igitur temporis intervallo postquam corpus venerabilis viri in prædicto loco fuit sepultum, juxta sepulcrum ejus expendente desuper lampade Divino lumine repleta, per prolixa annorum spatia lucifluum stillabat oleum. In hoc verò Divinam clementiam diligenter intuentibus apparet, quantam in conspectu æterni Regis beatus suus Confessor Audomarus gloriam habet: cùm juxta suum venerabile sepulcrum gloriosa sæpe hucusque ostendit signa. Multi enim variis languoribus fatigati cùm ad B. Audomari tumulum perveniunt, Divina largiente gratia subitam recipiunt sanitatem. Omnipotens enim Dominus non solùm gloriosas per suos famulos perficit virtutes dum hac utuntur vita, sed post felicem eorum obitum, signis ac virtutibus in diversis mundi partibus eos glorificare non cessat, sicut per prædictum agium suum Confessorem Audomarum multas post obitum suum fecit virtutes, quas favente Domino subsequente narrabimus sermone.

Oleum ex lampade fluit.

Pejerans ad ejus Basilicam exspirat.

14. Parvo igitur post B. Audomari obitum spatio transacto, quidam vir avaritiæ æstibus accensus, pravísque (ut fertur) moribus plenus ad suum accessit compatrem, postulans ab eo ut unum sibi argenteum usque ad statutum tempus accommodaret solidum, per suam etiam subdolam testando fidem quòd statuto ad eum tempore iterum redditurus esset. Alter verò simplici animo suum credendo compatrem, argentum callido precanti præstitit amico. Paucis verò transactis statuto ad eum venit tempore dicens: Redde mihi meum quod tibi accommodavi argentum, statutum enim tempus tuæ promissionis advenit. Tunc fallax amicus torvis eum intuens oculis, asperísque cum eo loquendo verbis, audaci animo juravit negando, quòd numquam ab eo ullum accepisset scriptulum. Tunc ille qui prædictum accommodavit solidum, recta respondit ratione dicens: Pergamus simul usque ad B. Confessoris Christi Audomari venerabile sepulcrum, ut tu mihi ibidem per gloriosa ejusdem Pontificis merita jurando confirmes, quod hîc negare conaris. Tunc ille miser mortalis lucri amore cæcatus & à principe mendaci diabolo etiam confortatus qui mendax fuit ab initio & in veritate non stetit, vesano animo ad B. Audomari iturus Basilicam iter arripuit, paratus etiam in sua perseverando nequitia perjurium perficere. Tunc ambo asperis inter se loquentes verbis, per unam commeando viam ad venerabilem B. Audomari Basilicam, eam cernendo adproximabant. Tunc ille qui solidum requirebat, ad suum ait compatrem: Quid nobis est necesse ad B. Audomari propiùs accedere Basilicam? Deus enim ubique præsens est, jura mihi in isto loco in quo stamus per B. Audomari merita, quòd accommodatum à me non accepisti solidum. Tunc ille iniquus extendens manus, linguámque ad proferendum perjurium movens, oculósque ad Basilicam B. Audomari elevans, subitò ultione percussus Divinâ pronus ad terram cecidit, oculíque in eodem crepuerunt momento: & posthæc duobus tamen diebus vitâ sibi concessâ ad terrendos videlicet alios qui eum in tali angustia viderunt, die tertia miserrima defunctus est morte.

Crux ab eo erecta fulgore & miraculis illustratur.

15. Est ergo aliud miraculum quod per B. Audomari merita factum fuisse non dubitatur, quodque usque ad præsentem diem Divina operante potentia certis declaratur indiciis. Quadam forte die dum de Terwanensi urbe advicina pergeret loca, cúmque meridianis diei horis parvum pausandi spatium suo voluisset indulgere corpusculo, sub quadam jacuit arbore non longè à villa quæ

[a] Interpolator ita scribit: *Translatum est autem corpus ejus à Reverentissimo Abbate Bertino ac choro Monachorum & sepultum cum gloria in Monasterio* Sithiu, *in Basilica quam ipse præclarus Pontifex in honore sanctæ Dei Genitricis Mariæ ad tumulanda Monachorum corpora construxerat.* Lege Vitam S. Bertini. Iperius in Chron. cap. ii. §. i. scribit Fridogisum Abbatem sæcularem Sithivensis Monasterij *in Capella sanctæ Dei Genitricis, quam B. Audomarus ad sepeliendos Monachos dedicaverat, expulsis quadraginta Monachis triginta Canonicos sæculares instituisse.* Nunc est Ecclesia Cathedralis Audomaropolitana.

Circ. An dc.lxvii Sept. ix.

Orneacus vocatur. Dum verò vir venerabilis evigilâsset, ligneam statim dolavit crucem, & eam in prædicta sub qua jacuit arbore fixit: in sequenti verò nocte in eodem loco in quo agius Christi Confessor jacuit, immensum apparuit lumen: omnésque in illius loci circuitu habitantes, hoc videntes miraculum dicebant: Hic etiam locus idcirco tali nunc lumine fulget, quia ex B. Audomaro in precedente die ibidem paullisper pausante fuit consecratus atque benedictus[a]. Et usque ad præsentem diem multi infirmi in eodem loco sanitatem recipiunt, largiente Domino nostro Jesu-Christo, cui est honor & gloria cum Patre & Spiritu-sancto per æterna sæcula. Amen.

[a] Interpolator alia refert S. Audomari miracula, de reo prope Basilicã in qua S. Audomarus jacebat, ejusdẽ S. meritis soluto: de quodam vineæ Sithivensis prædatore punito & sanato: de puero è putei lapsu reducto incolumi. Aliis omissis sic Vitam concludit: *Rexit autem Ecclesiam per spatia triginta annorum, atque his expletis, ultimâ depositionis horâ, circumstante flentium discipulorum multitudine, v. Idus Septemb. plenus Spiritu-sancto migravit ad Christum: cujus corpus translatum est* (idest delatum) *à S. Bertino, & sepultum in Monasterio* Sithiu, *regnante* &c. Proinde S. Audomari ordinationem ad annum circà dc xlvii. qui Dagoberti pænultimus fuit, mortem verò anno circà dc. lxvii. collocamus. Hinc intelligas Audomarum Abbatis nomine Concilio Rotomagensi sub Ansberto non subscripsisse, ut quidam post Baronium aiunt. Audomarus Vvandregisilum Sacerdotio, Austrebertam & Vvaldetrudem velo consecrâsse in propriis istorum Sanctorum Actis dicitur. Commendatur in sincero Usuardi Martyrologio v. Id. Septemb. his verbis: *In territorio Tarvennensi S.* Autmari *Episc. & Conf.* Et apud Adonem: *Natalis S. Audomari Tarvvannensis Episcopi, cujus gloriosa conversatio miraculorum praconio conlaudatur.* Corpus ejus in Ecclesia Sithivensis Monasterij habetur præter caput & ossa quædam, quæ in B. Mariæ Ecclesia Audomaripolatana servantur. De ejus variis Translationibus ad Vitam S. Bertini agemus sæculo insequenti.

VITA S. IUDOCI PRESBYTERI ET CONFESSORIS.

Circ. An. dc. lxviii. Dec. xiii.

Auctore anonymo qui sæculo viii. scripsisse videtur.

Ex codice Monast. Gemeticensis ante annos 700. manu descripto.

OBSERVATIONES PRÆVIÆ.

1. *LEGIMUS* S. Judoci* *seu* Jodoci *Vitas tres, quarum primam hîc exhibemus, alteram à* Florentio *Abbate scriptam Surius ad diem* xiii. *Decemb. retulit, tertiam ab anonymo Monacho Iudocensi scriptam è Cœnobio ipso Iudocensi accepimus. His duabus pratulimus sequentem, utpote antiquiorem, qua exstat in elegantissimo Cod. Gemeticensi ante annos septingentos exarata cum hac inscriptione:* Vita S. Judoci Sacerdotis. *Vita Auctor ignotus* in prologo suo dicit se se-*cundum narrationum exempla *à Monachis Iudocensibus accepta hoc scripsisse opusculum, quod* Florentius *ejusdem Monasterij Abbas anno* m. xv. *pra oculis habuit, ut ex his ipsius verbis colligimus.* Hæc de libro Vitæ ac Gestorum B. Judoci breviter excerpsimus, ut vobis qui ejus estis peregrini & confratres ejúsque sub patrocinio degentes, aliquo modo satisfaceremus. *Eodem tempore vivebat tertia Vita Auctor. Nam in Historia de Inventione Corporis S. Iudoci, loquens de* Roberto *Rege ait:* Cujus adhuc imperium viget vigeátque optatò multos, Deo concedente, per annos. *Sic verò S. Iudoci Vitam orditur.* Dominis & Patribus sub patrocinio S. Judoci consistentibus vester benivolus, nomine tacendus, Regi regum sic militare, ut sit dignum triumphantes coronare. *Ex secunda & tertia Vita ea dumtaxat qua peculiaria videntur referemus.*

* S. Iosse Vitæ Scriptores.

* *An fortè Alcuinus? qui S. Iudoci Monasterio prafuit.*

2. *Ex vetustis Martyrologiorum Scriptoribus unus Vvandalbertus Idib. Decemb. B. Iudoci ita meminit:*

. . . Judoch pariter colerísque Sacerdos
Egregie, Oceani cedunt cui sæpe procellæ.

Presbyter fuit Iudocus, at non Abbas, sed Eremita seu Anachoreta cum uno aut altero socio degens in solitudine, ubi Oratorio duplici ac Cellâ adificatis Monasterium exiguum, Alcuino Cellâ maritima *dictum, postea Abbatia accrevit Ordini Benedictino etiamnunc subjecta: quam* Wicum *aliquando Alcuinus, (unde fortasse Quentovvico * nomen, quòd Quantia fluvio & Vvico proximus sit) aliquando* Crucis Monasterium *infrà in Notis ad num.* 13. *antiqui appellaverunt. Idem Alcuinus in Prologo Vita S. Villibrordi agens de* Wilgiso *ejus patre*, cujus corpus,

S. Judoci Cella.

* *Quentavvic* portus.

Alcuino commissa,

Circ. An. DC.LXVIII. Die. XIII.

inquit, requiescit in Cellula quadam maritima: cui ego, indignus licet, legitima Deo donante successione deservio. *Et in carmine seu elegia de ipso Vuilgiso:*

Corpus in Ecclesia curârunt condere Fratres,
Quæ constructa maris stat prope litoribus:
Atque sacrata Dei Genitrix clarissima Christi
Nomine fulgescit Virgo MARIA tuo.

ac Monasterio Ferrariensi.

3. *Eadem Cella Lupo Ferrariensis Monasterii Abbati commissa fuit quondam, quod ex variis ejus epistolis à V. C. Stephano Baluzio nuper recognitis & illustratis apparet.* Religiosissimus Imperator Hludovicus, *inquit Epist. 71. ad Carolum Calvum*, ad petitionem gloriosissimæ memoriæ Judith Augustæ matris vestræ Cellam S. Judoci Monasterio Ferrariensi contulit & suum donum præcepto firmavit, ut & Monachi absque inopia in Monasterio Deo servirent, & in præfata Cella hospitalitatem juxta Dei timorem peregrinis impenderent. *Et in Epist. 43.* Inde cera Ecclesiæ, Fratribus & famulis vestimenta, pisces, caseus & legumina ministrabantur. *De Regula Monastica à B. Judoco servata nihil certi pronuntiandum occurrit.*

PROLOGUS AUCTORIS.

1. NOBILISSIMIS Ecclesiæ Dei filiis, dulcissimísque in Christi caritate Fratribus, egregii Patris JUDOCI Monasterio consistentibus, laus Dei gloriosa & salus à Domino multiplicetur æterna. Petitionem quidem vestram, Fratres, minimè denegare volens, quâ me Vitam vel Actus B. Judoci Sacerdotis secundum narrationum vestrarum exempla scribere rogastis, hoc opus omnem parvitatis meæ sensum exsuperans valde trepidus adgredior, pertractans videlicet, quo jure, cùm sim tardus eloquio, præclaras tanti viri virtutes explanare incipiam. Sed enim cùm inclyta sanctorum Patrum gesta recolimus, eorum nos proculdubio tuitione muniri confidimus. Idcirco etiam egregia hujus sancti Patris merita devotione communi precari dignum ducimus, quatinus ejus obtentu rusticitatis nostræ sermo suffultus, quanto longiùs ad illius explanandas fuerit porrectus virtutes, tanto utique leviùs faciliúsque in actuum bonorum ejus textum roboratus incedat. Quod eodem Sancto suo impetrante ipse præstare utinam dignetur Dominus noster JESUS-CHRISTUS, cui est cum Patre & Spiritu-sancto gloria & imperium, honor & potestas per immortalia sæcula sæculorum, Amen.

INCIPIT VITA.

Judocus regnum sibi à Judicaële fratre oblatum respuit.

2. REverentissimus enim Dei famulus JUDOCUS nomine, ex Regia Britonum natione oriundus fuit: cujus Pater JUTHAÏL Regnum eadem in gente temporibus vitæ suæ tenens, filio suo JUDICAÏL, fratri videlicet B. Judoci, regni gubernacula dereliquit post obitum. Sed idem Judichail cùm regnare cœpisset, post aliquod tempus comam capitis radens clerificatus est: quæ tamen devotionis ejus tonsura non multo tempore in illo mansit. Nam fertur quòd posthac crinem sibi crescere dimisisset, & ad laïcum revertisset habitum. Dum itaque hujusmodi jure Regnum teneret, post aliquantos annos cœpit pœnitere de propriis actibus ac tali ad sæculum reversione. Sicque factum est, ut ad quemdam Dei servum nomine CAROTH veniens, consilium ab eo de hac re devotus quæreret. Qui mox saluberrimis eum monitis hortatus est Regnum dimittere sæculare, sibíque fratrem esse JUDOCUM nomine, qui illud regere bene posset indicavit. Decretum est igitur à præfato Rege Judicail[a], ut frater ejus

a Judicaïl, teste Fredegario in Chron. cap. 78. Dagobertum in Clippiaco villa commorantem adiit *anno* XIV. *regni Dagoberti*, Christi DC. XXXVI. ut quæ Britones malè admiserant emendaret: *ibique veniam petens, se & Regnum subjectum ditioni* DAGOBERTI *& Francorum Regibus esse promisit. Cum Dagoberto ad prandium discumbere noluit, eoquòd esset Judicaïl religiosus & timens Deum valde: ad mansionem* DADONIS *Referendarii, quem cognoverat sanctæ religionis sectantem, accessit ad prandium. Indéque in crastino Dagoberto valedicens, in Britanniam repedavit, condignè tamen à Dagoberto muneribus honoratus.* Is mundanarum rerum pertæsus, Judoco fratri Regnum volens resignare, cùm fratri id persuadere non valuisset, secessum petivit in Monasterium S. Johannis de Gaëlo, nunc S. Mevennii, à se (ut aiunt) condito, nuper à sæcularibus Clericis occupato: ibique piè vitam clausit, & locum in Martyrologiis Benedictino & Gallicano XVII. Kal. Januarii habere meruit.

Judocus regnum suscipere deberet idem. Sed hoc benedictus Domini Judocus minimè assentiens inducias octo dierum poposcit, aliud scilicet interim magis eligere disponens. CIRC. AN. DC. LXVIII. DEC. XIII.

3. Itaque dum hæc agerentur, quadam die Judocus præ foribus Monasterii quod *Lanmailmon* nominatur, ubi litteras didicerat, adstans, vidit quosdam undecim iter agentes. Quos cùm interrogaret quò tenderent gressum, respondentes dixerunt se Romam pergere velle. Quo audito Judocus adhuc laïcus absque ulla dilatione baculum tantùm ac tabulam manu arripiens secutus est eos, & viam pariter carpebant unam. Pergentibus autem eis ventum est ad fluvium quemdam qui dicitur *Cosmun** ; quo citiùs transito eumdem virum Dei Judocum attondentes Clericum fecerunt. Quod cùm fecissent, promoventes inde venerunt ad civitatem quæ dicitur Abrincatis*, & ibi manserunt. Inde progressi venerunt ad Carnotum* civitatem: atque deinde mox cum festinatione gradientes profecti sunt ad civitatem Parisius, qua tunc temporis sedes habebatur Regia. Et cùm per aliquot ibidem fuissent dies, egressi ex ea reflexo jam itineris calle, Ambianensium* protinus gressum dirigebant ad urbem. A qua iterùm post tempus aliquod egressi, ad plagam Aquilonalem faciem convertunt, ac ducente itineris calle, veniunt jam ad flumen quoddam cui nomen est Alteïa*, in loco qui nuncupatur Villa S. Petri. Sicque in pago Pontivo* morantes, venerunt ad Ducem quemdam illic residentem, virum nobilem nomine HAYMONEM, à quo statim benigna sunt mentis devotione suscepti. Quos ille triduo secum retentans, consolationis gratiâ refovebat.

In Pontivum se recipit.

* *Couesnon* in finibus Armoricæ & Normanniæ.

* *Avranches*, urbs Episc. in Normannia.

* *Chartres*, in Belsia.

* *Amiens*, in Picardia

* *Authie*

* *le Ponthieu*

4. Postea verò considerans Haymo præfatus Dux Judocum juvenem elegantem, prospexit in illo quoddam supernæ gratiæ munus inolescere, bonísque simul moribus fore imbutum. Ilico enim tunc vir Domini Jodocus juvenili adhuc florens ætate, ceteros undecim pia præcellens religione, eísque laudabilior habebatur. Videns itaque Haymo certiùs hoc ita se habere, Divino inspiratus nutu juvenem Judocum secum retinuit, ceteros cum benedictione* permittens: atque eum non post multos dies Ecclesiasticis gradibus sublimari fecit, quoadusque in ejus Capella Presbyter ordinatus est, in qua septem annis Sacerdotali functus est officio. Interea Duce eodem rogante filium ejus beatus vir Dei Jodocus ex sacrosancto Baptismatis fonte excepit, & impositum est ei nomen URSINUS.

Haymone Duce promovente Sacerdos efficitur.

* *supple* abire

5. Expleto denique septem annorum curriculo isdem vir sanctus majore jam superni amoris tædio compunctus, hujusmodi conversationem relinquere, atque secretiori loco vitam ducere desiderabat. Accedens igitur ad Haymonem, devota mentis supplicatione postulabat, ut sibi licentia ad serviendum liberiùs Deo daretur: quatinus secretior ei locus esset ad inhabitandum, ubi pro se & suis omnibus orare quieto potuisset ordine. Huic protinus voluntati assensum Haymone præbente, veniunt pariter ad locum qui dicitur *Brahic*[a], qui locus ejusdem fluminis Alteïæ rivulis undique circumdatus luculentus habetur. Hunc ergo locellum considerantes, B. Judocus habitationem sibi illic construere congruam commodum duxit.

Secretum petit locum.

6. Ædificatâ verò ibi Ecclesiâ simul & domunculâ, jam quædam miraculorum signa, Domino largiente qui Sanctos suos mirificat, fieri incipiebant. Fertur namque quòd idem vir Dei volucres ibidem diversi generis, pisculos etiam manu sua velut mansuetissima pecora pascere consuevisset. Quæ videlicet aviculæ & pisculi more solito de manu escam viri Dei sumere veniebant, & iterum abibant ad instar columbarum.

Pisces & aves familiares habet.

[a] Jacobus Malbrancus in lib. 3. de Morinis cap. 23. censet nomen *Brahic* hodierno vico *la Broye* convenire, ubi Prioratus Biencurius. Membranæ Judocenses scribunt *Radic*, quemidem Auctor putat esse vicum *Ray* hodie appellatum, primámque Jodoci sedem antequam *Brahic* se reciperet. Verùm proclivi amanuensium errore nomen *Brahic*, quod veterrimi & integerrimi codices retinent, credimus permutatum in *Radic*, vulgò *Ray* postea dictum, quo in loco etiamnunc extat Prioratus Monasterio Judocensi subjectus.

Circ. An. DC. LXVIII. Dec. XIII. Misericordia ejus in pauperes.

7. Nec est etiam illud silentio prætereundum quod in ipsis diebus factum qui eum bene noverunt asserebant. Dum isdem Athleta Christi Judocus cum discipulo suo Vurmario solus in eadem cellula degeret, contigit quadam die, ut unus eis solummodo panis remaneret ad victum necessarium. Factum est autem orante eo in Ecclesia, in qua Domino sollers vota precibus commendabat, quidam pauper januam pulsans alimoniam peteret sibi dari. Quo audito vir bonus misericordiâ plenus ait ad discipulum suum: Quantum, inquiens, superest nobis de pane? Qui respondens ait: Unum, domine Pater mi, habemus paximatum ad victum dumtaxat percipere hodiernum. At ille: Sume, inquit, hoc ipsum, & eum in duas divide sectiones, unam ex his repartiens da illi qui vociferat inopi. Quod dum factum fuisset, non post multum temporis intervallum alius venit eleemosynam similiter quærens: cui mox alius panis quadrans jussus est dari. Et posthoc, spatio quasi horæ unius transacto tertius à longè adspicitur venire pauper: huic quoque famulus Christi Judocus tribuere tertium jubet quadrantem. Quod Vurmarius molestè ferens aïebat: Medietate jam panis distributa, non vis ut saltem reliqua servetur? Quem Pater exhortans; Non, inquit, sollicitus sis, fili, de cibo & potu. Memento promissionis ejus qui dixit: *Date & dabitur vobis*. Et huic cùm datus esset panis, vix inde recesserat, & egenus accessit quartus ad comprobandum videlicet Sacerdotis Dei pietatis officium. Illo itaque pulsante ad ostium, electus Christi miles Judocus; Porrige, ait Vurmario, & isti quod reliquum est de pane. Qui animo commotus amaro; Vis, inquit, mi Pater ut nihil nobis remaneat cibi, & ambo pariter fame pereamus? Cui venerabilis Pater Judocus respondisse fertur; Nolo, fili mi, nolo ut ex hoc aliqua in animo tuo generetur molestia: magis huic egenti porrige illud quod remanserit de pane, æquo esto animo, nullatenus etiam turberis: adhuc enim hodie omnium bonorum Largitor potens est hæc restituere nobis, tunc demum Wrmarius hac fide roboratus quod residuum erat de pane vociferanti dedit egeno.

Luc. 6. 38.

Divinitus remuneratur.

8. Denique B. Pater Judocus vix unum exhortationis compleverat sermonem, & ecce quatuor naviculæ copiâ cibi & potûs onustæ per suprascripti fluminis rivulos trahebantur, quas omnipotentis Dei dispensatio per fideles sibi dispensatores ministrabat. Siquidem in vicinis locis illius boni homines habitantes, eidem servo Domini sæpe ad miraculum in rebus necessariis præbere solebant. Sed hoc nimirum magnâ Dei clementiâ provisum est, ut dum vir Domini nihil de cibo sollicitus crastino, totum victum suum quatuor diviserat pauperibus, ei nulla impediente mora quatuor carinæ cibo potúque mitterentur plenæ.

Sedem iterum mutat.

9. In hoc itaque loco vitam sanctam octo annorum curriculo vertente spatiolum ducebat B. Judocus. At verò jam invidus totius humani generis felicitati impiúsque tentator insidiabatur illi, cupiens ejus animum diversis affligere curis. Cùm autem die quadam vir venerabilis Haymo more solito ad eum visitandi gratiâ venisset, rogatus est à servo Domini cum omni diligentia, ut alium sibi ad inhabitandum provideret locum, ob nimiam videlicet malignorum spirituum infestationem habitationem illam deserere volens. Cui Dux præfatus blando loquitur sermone: Est, inquiens, super aliud flumen quod Quantia * dicitur, locus habitationi tuæ forsitan aptior qui vocatur Runiacus [a]. Illuc ergo properantes consideremus pariter quem magis eligere velis. Venerunt igitur ad præfatum locum, qui ejus habitatione mox dignior repertus est: & ædificato Oratorio in honore S. Martini Confessoris magni atque Pontificis XIII. annis ibidem degens duxit solitariam vitam.

* la Canche

Aquilæ imperat.

10. Eodem tempore Pater sanctus gallinas sibi nutrire consuêrat, quæ tunc

a Sic legendum, non *Rumacus* vel *Rimacus*, qui locus non alius est à Villa S. Judoci ad ostia Quantiæ in Oceanum influentis, ubi postea Milo Tarvennensis Episcopus Monasterium, modò exstinctum, ædificasse dicitur apud Malbrancum in lib. 3. cap. 23.

fortuitu

fortuitu XI. cum duodecimo gallo erant, sed eas aquila interdum devorare cœpit. Cùm itaque hoc Wrmarius minister ejus compertus fuisset, indicavit viro Dei: quod ille audiens quasi pro nihilo duxit. Jam verò per vices XI. gallinis ab aquila raptis gallus ad ultimum unguibus infestæ avis arreptus portabatur. Quod dum venerabilis Dei cultor Judocus comperit, molestè quidem tulit; ac protinus ipsam aquilam longiùs avolantem dato signo Crucis post eam comminatus est, ut illæsum sibi cum festinatione reduceret gallum. Cujus imperio aquila parens reversa est, & ante faciem B. Judoci gallum incolumem exponens continuò exspiravit. Circ. An. DC.LXVIII. Dec. XIII.

11. Procedente verò tempore infestus humani generis inimicus versus in colubrum, sanctum adiens virum, horribilem in ejus pedem ausus est dare morsum. Quod cùm dolore vir Domini sensisset amaro graviter ferens animo, cogitabat ex eo citiùs migrare loco. More denique consueto vir nobilis Haymo cùm eum illic die quadam visitaret, famulus Christi Judocus humiliter eum postulabat, ut se exinde expelleret, atque ad alium sineret locum. Quod mox Haymo consentiens; Propinquemus, ait, ad mare in hanc solitudinem vastam. Erat quippe tunc temporis in eo loco quò disponebat ire densissima silva. Et dixit: Consideremus pariter, si fortè adhuc congruentiorem tibi Domini misericordia demonstravit sedem. Tunc nulla impediente mora reverentissimus Dei servus Judocus asinum suum stravit, & cum Haymone simul easdem perrexit in partes. Cùm ergo idem Haymo venationem exerceret suam, beatus Pater Judocus aptum sibi locum ad inhabitandum in eremo quærebat eodem: móxque reperto quodam fonte spes sibi ad inveniendum quod desiderabat succrescere cœpit. Venatione jam consecuta cùm Haymo aprum immanissimum illic in terram voti compos prosterneret, angustiare quidem propter aquam cœpit quam non habebant. Sed mox angustiam hanc verus Dei servus Judocus procul ab eo repellens; Noli, inquit, vir timens Deum, noli propter aquam sollicitus esse: quin potiùs spera in Dominum, & ipse daturus est tibi aquas. His ita dictis Haymo in exercitio vanationis fatigatus sopori subito dederat membra. Cúmque quiesceret, mox Sanctus Dei Judocus baculum quo utebatur in terra defixit cum invocatione Domini Jesu Christi, quem toto amabat affectu, toto diligebat intellectu, venámque fontis vivi aperiri deprecabatur uberiorem: ac deinceps misericordiâ Domini fretus, cùm baculum ab humo extraxisset eumdem, continuò latex emanavit sufficiens, aquam illis qui aderant ministrans vivam. Quod cùm factum esset, expergefactus Haymo surrexit de lecto * in quo dormiebat; vidénsque effluentem fontis venam admiratus est vehementer. Jubente verò sancto Judoco ministri ejus ibidem fossam quantulamcumque fecerunt, & magis ac magis fons pulcherrimus in eo exoriebatur loco, qui usque hodie mirificus ab incolis vicinis simul & de longinquo venientibus nihilominus venerabilis habetur. Revera sæpiùs illic infirmi venientes, ejusdem fontis gustu sanitatem recepisse plures qui bene noverunt affirmant. Loco tertiò mutato fontem baculo exprimit. * an loco?

12. Interea vir Domini per spineta paullulùm procedens, devenit in valliculam quamdam, ubi rivulum aquæ [a] perparvum reperiens ait: Hîc est cathedra. Veluti diceret: Hæc erit sedes mea. His ita repertis Haymo domum cum gratiarum actione revertitur suam, & famulus Christi Judocus in loco Oratoria duo manibus suis nitebatur construere, unum videlicet B. Petri Principis Apostolorum, aliud S. Pauli Doctoris Gentium venerationi deputans, & utrumque ex lignis. Posthæc verò præcepit Haymo ut incideretur eremus qui erat in gyro densissimus, quatinus locus ille habitationem Dei famulo redderet aptam. Oratoria duo construit.

b In alia anonymi Auctoris Vita legitur: *Valliculam offendit: in qua rivulus aqua nomine Sidraga molli sub murmure serpit*, Malbranco *Pidraga*, qui rivulus ex duobus oritur fontibus, quorum alterum *la Fontaine aux Bretons*, alterum *la Fontaine du Gard* vocant Illic etiam nunc visitur S. Judoci Monasterium Ord. S. Bened. inter Altheïam & Quantiam fluvios positum, tertio fere milliari Gallico ab Oceano Britannico, totidémque à Quantia distans.

Circ. An. DC.LXVIII. Dec. XIII. Romam petit.

13. Hoc denique cùm factum esset, Sacerdos Dei venerabilis licentiam ab Haymone expetiit Duce Romam pergere: quia videlicet pretiosa plurimorum Sanctorum Patrocinia secum inde reversurus tollere cupiebat. Igitur egressus à loco illo festinabat ad sancta Beatorum Apostolorum limina. Quò cùm pervenisset [a], vota desiderij sui compleverat Deo digna satisque accepta [b]. Factum est autem cùm huc rediret multas Sanctorum Reliquias afferens, præfatum jam eremi propinquabat ad locum, ubi (sicut superiùs insertum est) duo Oratoria ædificaverat. Erat ergo quædam puella ex nativitate cæca in vicina ejusdem eremi villula [c] cum patre suo manens, quæ pridie quàm servus Christi Judocus illuc rediturus erat, visum vidit in somnis, quod patri primo mane indicans ait: Pater mi. Et ille: Quid, inquit, vis filia mi? At illa: Servus Dei quidam nocte sequenti venturus est ad montem longè hinc situm: ad eum itaque, sicut in visione hujus didici noctis, si accessero cum fide credens, oculorum proculdubio novum percipiam per Dei misericordiam lumen. Si enim ex aqua qua manus suas idem athleta Christi laverit, oculos aliquo modo contingere potuero, & posuero super faciem meam, statim sanitati meæ * redditurам arbitror. Puella itaque quæ fuerat à die nativitatis suæ cæcata, ad virum Dei Judocum cum patre deducta, cùm ex aqua faciem lavisset suam unde idem Domini lotus fuerat Sacerdos, protinus visum sibi à Domino meritis beati viri sensit donari (sicut crediderat) novellum. Illic ergo posita fuerat quædam Crux lignea, ob memoriam videlicet hujus miraculi, quod Dominus Deus fieri per famulum suum Judocum voluit: quæ Crux adhuc hodie in alio remoto permanet loco, in Monasterio scilicet ipsius Sancti: locus tamen isdem in quo priùs posita erat, usque in præsens Crux dicitur.

Cæcam illuminat.

* *fortè* me

Haymo locum S. Judoci ornat & dotat.

14. Audiens autem Haymo virum Dei revertisse, gavisus est gaudio magno, exsiliénsque illi obviàm, honorificè eum excepit. Habebat enim jam tunc Ecclesiam novam ex petris constructam, quæ mox postquam Dei famulus Româ veniens, in eam Patrocinia detulerat multa, dedicata est in honore S. Martini [d]. In eadem itaque Cella tunc simul per triduum manserunt. Posthac verò quia vir inlustris Haymo erat, quippe multas habens possessiones, tradidit ipsum locum cum appendicibus suis B. Judoco in opus. His ita consideratis Haymo vir sagacis ingenij cum beato Dei servo Judoco simul pergens, venit ad quamdam villam ex proprietate sua nomine Locum *, quam etiam mox cum omnibus ad eamdem pertinentibus eidem Cellæ S. Judoci dotem faciens tradidit. Hac ergo traditione peracta Judocus vir Christianissimus in eadem Cellula multis postea usque ab obitum sui vixerat annis.

a Florentius Abbas apud Surium: *Deinde*, inquit, *profectus est Romam ex mandato D. vi Martini Sedis Apostolicæ Pontificis summi, qui longo tempore concupierat conspicere faciem ejus.* Comitis Haymonis *licentiam* de Martini Papæ *mandato* perperàm interpretatus est Florentij interpolator, ut ex anonymi verbis colligitur. *Concupiscit vir beatus & Apostolica limina visitare, insignes Apostolorum Reliquias reportare, Reliquiis eorum Memorias insignire. Nec mora, via carpitur, Comes revisitur, licentia recipitur, in baculo & pera Roma requiritur. Oratis Apostolis, oblatis lacrymis, à beatissimo Martino viro Apostolico Apostolicæ Sedis Episcopo venerabiliter & eo quò decebat honore recipitur & visitatur, qui jam à longo tempore concupierat eum videre, & ejus sanctissimo satiari colloquio.* De Martino infrà.

b Apud anonymum: *Puella quadam oculorum luce privata & absque forma oculorum nata, Injula nomine, nubilis ætate in proximo Patris cohabitavit apud castrum cui nomen est Ayron.* Vix uno aut altero milliari distat à Judocensi Monasterio, idémque nomen hactenus servat.

c Anonymus sæpe laudatus scribit: *Crux erecta loco nomen dedit ... Locus iste nativo nomine* Bavemoul *nuncupatur: interdum tamen nomen quod vulgariter* Croix *dicitur, fertur accepisse, & hoc propter signum Crucis in ipso erectum ob memoriam miraculi superiùs exarati. Deinde verò interjecto temporis spatio incolæ hujus territorij viriliter eam abstulerunt, eoquòd non essent diversoria peregrinis venientibus congrua. Quapropter nomen illud amisit & nativum resumpsit: atque in proximo ipsius gloriosi Confessoris loco eo quo decebat honore collocaverunt. Ob quam causam vocatum est antiquitùs hoc Monasterium* Crux. *Sed postquam Sancti fama crevit, Monasterium simúlque terra circumvallata ditioni & curæ Sancti allegata, Iudoci nomen accepit.*

d Florentius apud Surium & anonymum hîc inserunt narrationem de apparitione Christi Domini qui in humana specie apparens, *intra Missarum sollemnia suum Sacerdotem & locum istum signavit & benedixit ac confirmavit benedictione sua perpetua ... Quæ res*, inquit anonymus, *in tantam venerationem & admirationem à sanctis Patribus habita est, ut illi Apparitionem diem, qui est tertio Idus Iunij, pro hac eadem causa decreverint & constituerint festivum*, &c. Calix quo S. Judocus dum rei sacræ operaretur, creditur usus fuisse, hodie quoque in ejus Monasterio ostenditur.

15. Postquam verò ejus sanctissima anima Idus Decembris [a] carnis domicilium deserens ad perpetuam cælestis regni migraverat felicitatem, duo nepotes sui, VVINNOCH scilicet & ARNOCH, in ejus succedentes locum, corpus beati viri exanime quod incorruptum diu mansit, frequenter lavare cum aqua, atque tondere consueverant. Hoc igitur quidam Dux Haymonis successor, DEOCHTRICUS nomine, molestè tulit: & hoc explorare procaciter cupiens, ad hanc usque deductus est mentis insaniem, ut contra voluntatem Dei atque custodum ejusdem loci per vim sepulcrum aperire fecit, sciscitare volens, utrum verum esset, quòd corpus Sancti integrum adhuc persisteret. Quod dum absque ulla intuitus fuisset reverentia, subitò exterritus ait: Ah sancte Judoce. Et statim mutus & surdus factus est, atque omni corpore debilitatus usque in finem vitæ suæ permansit. Hoc ita cùm uxor ejus comperisset factum, contristata est valde ob tantam scilicet viri sui ignaviam, quâ venerandum viri Dei violare ausus fuerat tumulum; dedit denique ad sacrum sancti viri sepulcrum pro munere placationis villam proprietatis suæ nomine Crispiniacum, & in aliis locis etiam dedit ultra Quantiam fluvium simul rura non pauca, flagitans etsi jam corporis membrorum privatus esset officio, saltem anima illius à culpa hujuscemodi temeritatis liberari mereretur. Hinc verò mutis loquelam, surdis auditum, cæcis visum, claudis gressum, infirmis etiam quibusque venientibus meritis B. Judoci intervenientibus frequenter ad ejus tumbam Dominus & Redemptor noster sanitatem redintegrare plenam dignatus est, qui vivit cum Patre in unitate Spiritus-sancti Deus per immortalia sæcula sæculorum. Amen.

CIRC. AN. DC. LXVIII. DEC. XIII. [a]

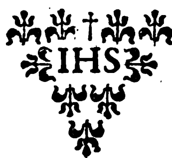
Judoci nepotes duo in mortui locum succedunt.

Dux sepulcri violator punitus.

MONITUM.

DE S. *Iudoci corporis Inventione agendum esset Benedictino Sæculo v. Christi x. quando B. viri corpus primùm de terra levatum est. At cùm paucula notatu digna in illa narratione reperiantur, ista delibare sufficiat ex Auctore anonymo.* Inter Francorum Reges haud inferior LOTHARIUS enituit, filius LUDOVICI, vir planè pollens nobilitate similiter & probitate morum, gloriæ avidus, industriâ admodùm sagax, qui feliciter annis non parvis regnum Francorum gubernavit. Sub cujus tempore hæc de quibus loqui gestimus acciderunt, Inventio scilicet adeo digni S. Judoci, signorum plena mirabilium virtutúmque redundans jubare anno ab Incarn. Domini nostri I. C. ferè nongentesimo septuagesimo septimo, VIII. Kal. Augusti. Quæ qualiter favente Deo provenerit, nostræ memores promissionis paullo inferiùs dicendi initium faciemus. Hoc tamen censuimus adnectendum, quòd non omnia quæ hîc ponemus, supradicti tempore Regis patrata sunt, sed dumtaxat quæ ad sancti pertinent corporis Inventionem simúlque Monasterij ipsius restaurationem. Nam pro recurrentibus annis eo defuncto filióque ejus LUDOVICO, HUGO tunc Dux Francorum invitus suscepit regnum, qui nòn multo post filium ROBERTUM participem fecit sui imperij, inclytum moribus, sapientiâ tam Divinâ quàm humanâ præditum: cujus adhuc imperium viget vigeátque optatò multos, Deo concedente, per annos. *Subdit deinde Auctor, quo modo S. Iudoci corpus intra parietem Ecclesiæ loco ignoto sepultum*, SIGEMANNO *Ecclesiæ custode ac Procuratore &* STEPHANO *rustico cælitùs admonitis, repertum est, ibique in hodiernum usque diem adservatur, præter os brachij quod in Dom-Martinensi Cœnobio Ord. Præmonst. apud Morinos haberi fertur.*

[a] Quo anno S. Judocus obierit, investigandum est. Judicaël Britanniæ minoris Rex dictus, Judoco fratri Armoricæ ditionem resignare voluit anno Dagoberti XV. Christi DC XXXVI. uti superiùs diximus. Judocus impetratis octo dierum induciis in Pontivum fugit, ubi apud Haymonem Ducem per septem annos hospitatus, anno DC.XLIII. in solitudinem Brahicensem se recepit. Exactis ibidem annis octo secessit in locũ cujus vocabulum Runiacus, annis XIII. seu (uti apud Surium legitur) XIV. illic moraturus. Ultimò consedit in loco Monasterij sui: quamdiu ibi manserit, incertum. Certè ædificatis facili operâ duobus Oratoriis, Romano itinere peracto, brevi decessisse eum scribunt Florentius apud Surium & Auctor anonymus. Quocirca ejus obitum ad annum Christi DC. LXVIII. referimus. Cùm igitur Judocus non ante annum Christi DC. LXV. Romam sit profectus, haud à Martino Pontifice, sed à Vitaliano Papa Romæ exceptus est.

Circ. An. DC.LXIX. Maii VII.

VITA S. SERENICI CONFESSORIS IN PAGO OXIMENSI.

Scripta ab Auctore anonymo ante sæculum IX.

Ex MS. cod. Abbatiæ sancti Martini Sagiensis.

OBSERVATIO PRÆVIA.

* S. Celerin, Serenic.

I. Binam *legimus* S. Serenici * *Vitam à duobus anonymis conscriptam: unam ex apographo Abbatiæ nostræ S. Martini Sagiensis, à nobis hîc editam; aliam ex Chartulario Ecclesiæ S. Mauritij Andecavensis acceptam, unà cum Actis* S. Serenedi *fratris Serenici: cujus utriusque cùm plura gesta sint communia, unum ab alio separare congruum haud visum est. Vnde Actis S. Serenici subjecimus Vitam Serenedi fratris, in qua detractis iis quæ communia sunt, ex priori Vita repetenda; singularia Serenedi facta exhibemus. Auctores utriusque Vitæ sancti Serenici iisdem passim verbis utuntur. Præferendum tamen duximus eum quem edimus, quamvis alia Serenici Acta præ oculis habuisse, ex fine Vitæ intelligatur. Vixisse videtur ante cladem Normannorum, ut eo loci observabimus. In hoc Auctore notanda sunt hæc verba num. 14.* In orationis studio tantus illum fervor accenderat, ut absque peculiari supplicatione Romanum seu Gallicanum, necnon & SS. PP. Benedicti seu Columbani Cursum horis singulis Domino decantaret. *Quæ verba Auctorem antiquum indicant.*

Serenicus & Serenedus Spoletini litteris imbuuntur.

1. Fuerunt duo strenui viri quantum ad sæculi attinet dignitatem, generositatis splendore, præclaris parentibus orti, ex urbe Spoletana, quæ ipsius provinciæ caput ac metropolis habetur, itaut ab hac circumquaque provincia derivatum sumat vocabulum: quorum alter Serenicus, alter dictus est Serenedus. Hi ergo à primævo sui temporis ortu, statim ut in tenerrima ætate sagax cœpit crescere sensus, utpotè à nobili prosapia editi, à parentibus ad sacras litteras imbuendum præceptoribus sunt commissi. A quibus acuto urgente ingenio, spiritúque introrsus corda docente, infra modici spatium temporis, mira sub celeritate in Divinis litteris Christianæque Religionis normâ atque Apostolicæ Fidei doctrina mirificè sunt imbuti.

Patrum lectioni vacant.

2. Ut verò temporum succedentibus spatiis mollis adolescere ætas, & litterarum exuberante peritiâ, prudentior in ipsis cœpit succrescere sensus, non sunt priorum Magistrorum documento contenti, sed proprio fervente studio, per patulos Scripturarum campos latiùs evagantes, Sanctorumque Patrum Orthodoxorum scripta simul & exempla sollerti indagine perscrutari studuerunt, fecerúntque sibi in morem apis florigeræ, ex diversorum Patrum opusculis, velut è diversis frondium flosculis mellifluos favos, quos cotidie salubriter edentes, aliósque reficientes, mentis ardorem cælestis patriæ dulcedine satiabant.

Piè viventes, de relinquendis parentibus cogitant.

3. Porro posteaquam ad viriles perventum est annos, & perspicaci habitu, quod olim attenta perceperant aure, luce clariùs nosse cœperunt; illo cooperante, qui discipulis ait; *Petite, & accipietis*, quod in scripturarum compererant exercitio, ardenti complere nisi sunt studio: totóque mentis conamine his quæ perceperant operam dantes, strenuè sollicitéque Christi servitio se mancipare studuerunt. Cúmque cotidie sensim de virtute proficerent in virtutem, & in Divinis complendo monitis infatigabili persisterent constantia mentis, séque semper ad altiora paullatim præcepta sollerti transferrent vigilantia, aurémque cordis sedulò Divinis accommodarent jussibus, audivit B. Serenicus,

cujus ætas adultior & sensu ceu prioris erat præstantior, Evangelicam intonare tubam: *Si quis amat patrem aut matrem super me, non est me dignus.* Et illud: *Omnis qui reliquerit patrem, aut matrem, fratres aut sorores, aut agros propter nomen meum, centuplum accipiet, & vitam æternam possidebit.* Hoc ergo vir beatus præceptum non arenti aut spinosâ terrâ suscipiens, surdáve aure audiens, sed corde optimo, auréque patenti semina Divini complectens verbi, quod auditu didicit, opportunitate comperta opere complevit. Denique dum secum hoc mente revolveret, germanum, quem magis spirituali, quàm carnali fraternitate in omnibus fidum socium adsciverat, salutifero compellare cœpit hortatu, quatenus opere complerent quod in Evangelio Domino docente compererant. Et hoc qualiter implere possent ignorantes, ad solita præsidia concurrentes, id est Orationum studia, Dominum totis nisibus exorârunt, ut quid inde sibi placitum foret, eis misericorditer pandere dignaretur.

CIRC. AN. DC.LXIX. MAII VII. Mat. 10. 37. Id. 19. 29.

4. Et quoniam in humanis actibus, quibus religioni Divinæ militari videtur, frequenter cælesti contraitur voluntati; idcirco quod pari voto conceperant, utrùm salutare esset, orationibus elucidari deposcunt. Siquidem precibus Deo fusis, tandem Angelo revelante divinitùs per somnium monentur, ut propria relicta domo agrisque paternis, provinciæque obliti Romam petant, in qua altaribus Petri Apostolorúmque Principis ad tempus famulaturi, ibíque in sacris orationibus vigiliarúmque excubiis ac reliquis cælesti conversatione dignis actibus tamdiu inservituri, quousque quid sibi foret denuò agendum, Divina dispositio indicâsset. Siquidem hac revelatione comperta valdè alacres effecti, maximè quod suæ petitioni superna gratia dedisset assensum, monita quæ per somnum viderant, ociùs expergefacti implere satagunt. Urbe namque qua fuerant orti spretâ, parentúmque ac propinquorum curâ postpositâ, furtim arva fugientes parentum, concito calle cursu Romam euntes, Petri invisere certârunt limina. Ad quæ cùm ventum esset, à summo Pontifice omníque congregatione Christi sibi gratiam ferente honorificè sunt suscepti, ubi per aliquot annos, jejuniis, & orationibus vigiliarúmque observationibus intenti, per artam viam quæ ad cælos ducit incedentes, exempláque patientiæ & humilitatis, pudicitiæ & sobrietatis præbentes, maximâ veneratione à plurimis habebantur intantum, ut post modicos dies elapsos Papa Romanus ob gratiam sanctitatis septimum Cardinalem beatum Serenicum Diaconum [a] ordinaret.

Romam petunt.

Serenicus Diaconus Cardinalis. [a]

5. Interea vir sanctus tanti honoris gloriam ob vitæ meritum à plurimis sibi impensam ægrè ferebat. Enimverò baratrum elationis incidere metuens, mundi pompas toto mentis studio effugere conabatur: & quoniam jampridem fragilem mundi gloriam forti animo calcare deliberaverat, valde cavere cœpit, ne in hoc quod spreverat denuò laberetur: videlicet, ne sub specie religionis, hunc amor adstringeret mundanæ gloriationis. Quippe noverat ut vir sagax simplicitatem habens columbæ, nec carens astutiâ serpentis, quæ fuerint versuta hostis callidi commenta: qui non solùm quosdam per aperta sæculi tentat negotia, sed etiam per ipsum sanctitatis habitum fortia fidelium studet evertere corda. Quamobrem cum fratre de hoc sæpiùs mutua cœpit habere colloquia, exhortans quatenus super his Divinam appeterent clementiam, & artam quam professi fuerant, minimè desererent viam. Inter hæc Angelus Domini jamdicto viro in somnis apparuit, eumdémque alloquens inquit: Serenice, quid est quod agis? effectum tuæ perfice voluntatis, pro quo patrem & matrem, agrósque patrios reliquisti. Non te isthic Dominus diutiùs præcepit immorari, sed aliorsum properare indicit. Namque cùm pro ejus amore caros omiseris propin-

Honoris impatiens, Romam deserit Angelico monitu.

a Id de utroque factum asserit alius Auctor: *Papa ob gratiam religionis utrumque ordinans, Romanæ Ecclesiæ Diacones Cardinales effecit.* In Synodo Neocæsariensi definitum est can. 15. *Diaconi septem esse debent, etiamsi sit magna civitas. Ejus autem rei fidem facit liber Actorum.* Cardinales olim dicti, quòd urbis cardine constricti, certæ Ecclesiæ alligarentur. Post annum Christi millesimum nomen in dignitatem evasit.

Circ. An dc.lxix. Maii vii.

quos, non te hîc penes eosdem manere oportet, sed in Occiduas multò longiùs secedere partes, quò eorum prorsus oblitus, in contemplatione Divinâ liberiùs aciem mentis suspendere queas. Quod ergo orsus es, necesse est ut fortis athleta ad victoriæ finem usque perducas. Equidem non inchoanti, sed perseveranti præmia pollicentur. Quam revelationem Christi miles comperiens, & fratrem alloquens, Divina jussa intimat.

Galliam adeunt.

6. Haud mora, Divina monita facessunt, urbémque qua deguerant, sub celeri festinatione relinquunt, ad loca sibi divinitùs præparata ocissimè properantes. Romana verò mœnia relinquentes, & Italiæ loca procul ab urbe posita peragrantes, tandem cum ingenti labore, Italiæ fine permeato, calle fosso, Alpium nivosos cœperunt tangere colles, quibus difficili meatu transitis, postremò Galliarum uberes multo sudore quæsitos ingressi sunt limites. Lustrum quoque integrum in urbe morati sunt, quo pacto, ut suprà relatum est, visione Angelicâ in somnis moniti, urbem excedentes, Galliæ terminos penetrârunt. Plures verò Orationis studio Galliæ peragrârunt urbes, Sanctorum visitantes sepulcra: non id agentes vagæ mentis impulsu, aut gyrovago levitatis imperatu, sed Christi amore, atque Angelicæ revelationis ducente vocatu: nempe qui quantum pro nomine Christi longiùs discedebant de solo proprio, tantùm merebantur viciniores fieri cælo.

Cenomannos petunt.
* Saulge

7. Multorum ergo lustrantes Sanctorum loca, Christo præduce diœcesim devenere Cenomannicam, ad vicum qui dicitur Salica *, qui vicus erat loci situ salubris, solíque opulentia fertilis, in montis vertice positus, & pro hoc à viantibus longè conspicuus. Igitur illuc adventantes, aliquamdiu simul morati sunt. Sed cùm Dominus ex gemina lampade gemina disposuisset illuminare loca, necnon & duas provincias decorare; B. Serenicus tam fertile repudians solum, parcius atque solitarium perquirere deliberat, scilicet hominum frequentiam fugere, & solitariam cælesti contemplatione dignam cupiens deducere vitam. Hac autem secum deliberatione habita, germanum amabili affatus eloquio, & benedictionem cum lacrymis fundens, In cælesti patria nos, inquit, mereamur indeficienti visu cernere.

Serenicus in pagum Oximensem secedit.

8. Assumpto igitur secum quodam puerulo nomine Flavardo Oximensem diœcesim [a] petiit. Serenedus itaque remansit Salica, cum summo amore locum amplectens, tamquam eum sibi à Domino destinatum, ubi per longa temporis curricula multis emicuit virtutibus, ut in ipsius Gestis plenè legitur, donec consummato temporis cursu terræ corpus reddidit, & spiritum plurimis exornatum virtutibus cælo intulit. Vir quidem venerabilis Serenicus Christo ducatum ferente, cum Flavardo discipulo suo quem de sacri Baptismatis (ut fertur) unda levaverat, Oximensem petens venit ad locum quemdam super Sartæ fluvium, qui ex omni parte sui sinuoso fluminis ambitu & excursu diversorúmque hinc & inde prominentibus asperatum scopulis, & nisi ex uno tantùm latere præpedientibus montium difficultatibus ferè constat inaccessus. Tempore igitur illo Gallis & Francis Rex præerat Christianissimus vir Chlotharius *, atq; in Divini cultûs religione valde strenuus. Hujus inhærebat thalamis dignissima conjux beatæ memoriæ Balthildis, quam circum Divinum amorem parilis voti accenderat ardor, atque egregiæ sanctitatis ad alta suspenderat amor: cujus sepulcrum à Fidelibus digna celebratione frequentatur, ejúsque meritis multimodæ sanitates infirmantibus Christo largiente donantur.

* l. Chlodoveus

Sub arbore moratus,

9. Cúmque vir beatus ad jamdictum venisset locum, descendens ad radices

[a] Id est pagum seu ditionem: nam diœcesis nomen aliquando pro tota Episcopi jurisdictione, aliquando pro quovis tractu seu pago, aliquando pro parochia quavis usurpatur. Lege Vitam primam S. Præjecti ad ann. 673. Est autem Oximum, vulgò *Hyesmes*, castrum seu opidulum Comitivæ titulo olim insigne in diœcesi Sagiensi, quatro milliari à Saïorum civitate distans, inter Divæ amnis initia & Ornam fluvium, qui Saïorum urbem alluens oritur haud procul à Sarta fluviolo *la Sartes*, de quo Theodulfus Aurelianorum Episcopus:

Perticus hunc gignit, & Meduana bibit.

montis, sub cujusdam arboris morabatur arbusculo. Arbor verò eadem modico distabat à flumine intervallo: intelligénsque locum sibi divinitùs destinatum, magnas omnipotenti Domino cum memorato discipulo laudes retulit, qui in se sperantes numquam deserit, & de sua misericordia præsumentes incassum non spernit. More autem suo Cursum illius horæ quæ tunc erat, explevêre diurnum: quo expleto, datáque benedictione surgens ab oratione vidit in dextera parte sub cujusdam saxi prærupti distillantes fontis profluere rivos, qui fons illic numquam antè profluxerat, sed illius meritis datus hucusque perpete cursu fertur [a] in alveum, aptúmque sitientibus tribuit haustum. Quod Dei famulus cernens, oculos & manum ad cælum erigens ait: Gratias tibi ago, Domine Jesu, qui tuorum non es oblitus servorum, & in misericordia tua confidentibus gratuita pietate non desinis misereri, qui etiam es memor mei, & per diversa gradientem custodisti, & Angelum tuum hucusque prævium præstitisti, qui me ab omnibus te jubente eripuit, & ad locum tua mihi electione dispositum inoffenso calle perduxit. Denique locum à quo fons defluxerat, & illum ad quem vir beatus transire disposuerat, fluvius ingenti dirimebat excursu, qui tempore eodem aquarum collectis discursibus, alluvione ingenti riparum alveos impleverat. Quapropter viantibus vada negabat, nam & omni tempore tanti gurgitis illic profunditate diffunditur, & præ aquarum altitudine maximè peditantibus invadabilis habebatur.

CIRC. AN. DC. LXIX. MAII VII. fontem cælitùs meretur.

10. Interea fluvium transire cupiens, nimię austeritatis æstuabat ardore, scilicet qualiter id quod mente conceperat, exsequendo perficere posset. Nam neque navis aliqua præ oculis aderat, neque alia facultas fluminis transeundi uspiam apparebat. Mentis ergo aciem ad cælos erigens, orationísque preces effundens, signum Crucis aquis dedit, & fluminis alveum in dextram lævámque divisit: sícque Crucis evectus munimine flumen transivit, & ad locum optatum Domino ducente pervenit. Dic rogo, numquid tu sensilis amnis, cùm Jordanica in te innovâsti miracula? Numquid Arcam Testamenti, Israëliticámque innumerámque multitudinem adventâsse comperisti? An & Helizæum cum Helyæ pallio tuos gurgites, dominíque ac magistri requirentem in litore vidisti vestigia? Verè his majus aliquid sensisti, dum per vivificæ Crucis vexillum in geminum latus discissus, Christi famulo per tuum pelagus invium iter pervium præbuisti.

Amnis aquas signo Crucis dividit.

11. Ceterùm Flavardus ejus discipulus ejusmodi novitate perculsus, dum Magistri vestigiis stupidus insistit, librum quem ferebat vel sui immemor in aquam cadere permisit. Quod factum postea cognoscens vehementer expavit, ilicóque in Magistrum respiciens, vultûs rubore mentis indicavit angorem. Quem Pater respiciens facili rubore perfusum, statim illius animi intellexit mærorem, tantíque causas examinans doloris ait: Quis mæror, ô felix, solitos in corpore mutavit vultus? quæque mentem molestia urget interiùs? At ille continuò ad pedes illius corruens, corde timido vocéque singultuosa cum ingenti mærore respondit: Pater, librum illum quem mecum detuli, casu quodam nescius in flumine reliqui. Tum ille vultu placido mærentem intuens discipulum inquit: Omnem fili mentis omitte mærorem, sollicitósque hac pro re pone dolores: liber ille pro quo tristaris sub Christi custodia positus, nobis tempore suo repræsentabitur salvus. Novem namque annis saxorum densitate vallatus in aquarum latuit fluentis, & postea sancto viro illæsus est redditus.

Librum in aquis latentem recipit intactum.

12. Deinde in loco eodem ad quem primùm de amne egressus est, quamdam erexit cellulam, in qua primùm velut sub modico tugurio cœpit hospitari. Latuit itaque ibi per quædam curricula temporum, donec volitante famâ illius ru-

Cellâ exstructâ multos ad se trahit.

a De illo fonte alter Auctor refert, *quòd ob Sancti viri meritum, si quadam femina criminosa ad suscipiendam aquam de canali, per quod fons defluit, hydriam submittant, continuò rivulus restat*, id est resistit. *Vnde oportet ut alia femina munda eamdem supponat, quatinus impleatur. Hoc etsi nec cunctis nec semper acciderit, novimus tamen*, inquit, *quasdam, quibus hac contumelia dicitur evenisse.*

Circ. An. DC. LXIX. Maii VII.

mor circumquaque excrescere, & tam de vicino, quàm de longinquo fidelium cœpit ad illum turba confluere. Nempe etsi tantùm latêre voluisset, tamen non potuit: quippe necessarium erat, ut alienas tenebras in lucem transferret. Plures verò religiosi ac strenui cernentes, certatim ad illum concurrere, & de bonis suis flagranti amore optima quæque deferre cœperunt. Iis verò omnibus ad se confluentibus, & fragilis mundi quæque poterat munuscula & cælestis doctrinæ dabat documenta, sollerter præcavens, ne aliquis ad se veniens sine spirituali ædificatione ad propria remearet. Sedulò namque secum illud revolvebat, quod Dominus sanctis prædicationibus ait: *Vos estis lux mundi.* Et illud: *Vos estis sal terræ.* Quocirca omni studio satagebat, ne quisquam peccatorum tenebris obvolutus absque veritatis lumine à se umquam recederet obscurus, aut aliquis doctrinâ Ecclesiasticâ ineruditus sine sapientiæ condimento regrederetur insulsus. Unicuique, prout posse videbat, cælestis dona fluenti libentissimè tribuebat. Ceterum multi illius secuti monita, terrena respuerunt patrimonia, & calcantes pro Christi nomine caduci oblectamenta mundi, hujus adhærendo monitis cælibe vita sunt contenti.

Matth. 5.

Codicem amissum recuperat.

13. Interea multorum elapsis annorum curriculis, dum quædam mulier abluendarum vestium causâ properâsset ad fluvium, introrsus inspiciens, librum de quo suprà meminimus, innocuè inter undas jacêre conspexit: quem cum summo gaudio arripuit, & festina celeritate ad virum Dei detulit. Ipse denique librum videns, magnas omnipotenti Deo gratias retulit, quòd illum per tot annorum spatia inter undarum discrimina ab omni læsione custodivit. Namque idem liber revolutus sic ab omni aquarum læsura repertus est salvus, tamquam non in undis, sed in scriniis mansisset inclusus. Denique ipse codex nuncusque in ipsius Basilica custoditur: & quod hæc littera gestum narrat, ipse cunctis se intuentibus ostensione evidenti affirmat.

Orationi & sacræ lectioni vacat.

14. Posthæc tollere vir Domini mentem ad altiora, gradatímque virtutum subire cœpit argumenta. Et quoniam jam de sua certus exstiterat, pro aliorum salute precibus assiduis Dominum exorabat. Equidem ipsius summum studium fuerat, quotiescumque ab oratione vel animarum exhortatione vacabat, sanctarum rimari profunda Scripturarum, veterísque ac novi convenientiam inspicere Testamenti, subtilique scrutari contemplatione, qualiter in novo veraciter factum constat, quod in illo sub figurarum obscuritatibus clausum latebat, & juxta illud Psalmographi in lege meditans die ac nocte infatigabiliter, aut in orationum studio, aut in Scripturarum morabatur exercitio.

Psal 1.

a Nota. Sedulus in Divinis officiis.

15. In Orationis autem studio tantus illum fervor accenderat, ut absque peculiari supplicatione Romanum [a] seu Gallicanum, necnon & sanctorum Patrum Benedicti seu Columbani Cursum horis singulis Domino decantaret. Congruum enim illi visum fuerat, ut horum officia Christo persolveret, quorum virtutum actus jamdudum in mentis arce locaverat: & quos ardua imitatione studuerat sequi, in officiorum sollemniis conaretur imitari. Nam quia humilitatis gratiâ Sacerdotalem gradum suscipere renuebat, ipsum quod acceperat Diaconatûs officium cotidie sollicitus Domino exhibebat. Per singulos enim dies sacris altaribus Sacerdotique ministrando adstans, oblationes Domino pectore casto mentéque devota offerre studebat.

Templum construit. b

16. Denique collatis sibi Fidelium donariis discipulorúmque fultus suffragiis, in B. Martini Antistitis honorem nobile cœpit instruere Templum, quod Mileharius [b] Saiorum Episcopus ab eo partim constructum postea studiosè com-

a *Romanum* idem hîc sonat ac *Gallicanum*. Gallos enim Romanos antiqui appellabant. Et Cursus seu Officium Romanum, quod in rebus Divinis adhibetur, Pippini dumtaxat principatu receptum est.

b Mileharius in utraque Gallia Christiana collocatur post Passivum, qui Conciliis Aurelianensibus II. III. IV. & V. sæculo sexto subscripsit. At cùm Serenicus principatu Chlodovei junioris floruerit, uti ex num. 8. constat; Milehardi Pontificatus post medium sæculum septimum rejici debet. Certè Serenicum post S. Columbanum vixisse, ex superiori numero constat. Ordericus Vitalis in lib. 8. hist. ad an. 1088. etiam dicit, Serenicum *tempore* Milehardi *Saïorum Pontificis habitâsse in scopuloso illo monte, quem anfractus Sarta fluminis ex tribus partibus ambit.*

plevit:

Circ. An. dc. lxix. Maii vii.

Injurias benignè patitur.

plevit. Inter cetera namque virtutum insignia patientiæ bonum illius non mediocri fortitudine roboraverat mentem, quatenus nulli ob contumeliæ livorem ultionis redderet talionem : & si fortè quisquam sibi aliqua adversa irrogâsset, hunc non ut hostem odiis insequebatur, sed velut carissimum fratrem levi mentis affectu venerabatur. At si quispiam de rebus amissis sibi à fidelibus inrogatis aliquod damnum indicans nuntiâsset, statim pectore tranquillo illam beati Job sententiam animo revolvebat: *Dominus*, inquiens, *dedit*, *Dominus abstulit*, *sicut Domino placuit*, *ita factum est: sit nomen Domini benedictum.* Siquidem ejus mens semper cælestibus intenta, terrena cum amore possidere nequiverat: quapropter hæc amittens ab arce suæ contemplationis aliquo dolore impacta minimè deciderat. Si autem quilibet iracundiæ litigio perculsi ad eum accederent, exhortatione ejus audita concordi pace ad propria remeabant. *Iob.* 1.

Omnibus munificus.

17. Caritatis quoque officia etiam in rebus transitoriis omnibus ad se venientibus tam liberaliter exhibebat, ut quidquid habere poterat, in hospitum usus expenderet, adeout nullum à se recedere sine aliquo munusculo permitteret. Nec erat ei in suscipiendorum hospitum exceptione personarum discretio, studiosè cavens, qualiter hæc Jacobus reprehendat Apostolus: sed omnes æquali amplectens affectu, Divinum in his potiùs quàm humanum attendebat honorem. Propterea in caritate locuples, in abstinentia strenuus, in tribulatione fortis, in peccantibus misericors, in eloquiis.....in vigiliis attentus, in corporis munditia castissimus, in cibi & potûs perceptione sobrius, atque in corporea pulchritudinis specie erat venustus. Multos etiam variis languoribus addictos ac corporea tabe pressos per orationum suffragia reddidit illæsos, febriúmque diversarum ab his æstuatione depulsa, eosdem ad propria lætantes remisit tuguria.

Morbo tactus moritur.

18. Cúmque per multa temporis spatia in hujusmodi laboribus excrevisset, jámque perfectus in eis, jámque maturæ ætatis fuisset, cúmque etiam tantos ejus labores Divina gratia remunerari censeret; molestiâ tactus corporeâ suum obitum his qui secum erant discipulis proinde mæstis ac flentibus indicavit, quos ut bene facerent sacris monitis exhortatus, in pace relinquens, deinde Christi munitus mysterio, Nonas Maij Angelicis vectus conscendit ad astra catervis. Sepultus est autem in eadem Ecclesia B. Martini quam ipse fundaverat, quæ nunc in ipsius etiam honore, id est B. Serenici dedicata consistit: ubi sub altari hactenus cernitur ejus sepulturæ veneranda memoria, & fiunt ibi super infirmos ejus meritis sanitatum remedia. Est enim idem venerabilis ac metuendus locus, in quo videntur sæpe Divinæ revelationes ac prodigia, ac in ejus malefactores ultionum crebra miracula.

Monasterij ejus violatores per apes puniuntur.

19. Jam post beati viri decessum multorum etiam temporum elapsis curriculis, cùm Carolus Rex [a] Francorum vallatus multitudine militum partes peteret Occiduas, devenit ad quoddam castrum, quod situm est in pago Cenomannico, haud longè à prædicti Sancti Cœnobio. Cúmque militaris expeditio cuncta circumquaque vastaret vicinia, etiam hujus sancti Monasterium [b] depopulata est per violentiam. Nam plures eorum sacram inrumpentes ædem, multa inibi illicita exercuerunt, non verentes Divinæ ultionis vindictam, nec S. Serenici perpendentes merita, quem tanto munere Divina jam sublimaverat gratia. Sed cùm superna dispositio horum proterviam censuisset sternere, ac sancti viri meritum, cujus locus tam irreverenter à perfidis calcabatur, longè latéque divulgare; apes quæ circumaderant, agmine facto claustrísque relictis, adeo in eosdem sa-

a Fortè Carolus Martellus, cùm adversus Saracenos Turonos profectus est.

b Ordericus Vitalis in Hist. lib. 8. ad ann. 108. agit de S. Serenici Monasterio, *ubi sub regimine S. Serenici olim multi contemptores mundi modestè conversati erant, & in Ordine Monachico jugum Domini finetenus gesserant. Centum quadraginta, ut fertur, sub præfato Archimandrita cultores ibidem in vinea Domini Sabaoth laboraverant: quorum lapidea sepulcra palam adventantibus inter Basilicam & in circuitu ejus testimonio sunt, cujus meriti & reverentia inibi homines requiescant.* Nunc locus, *Castrum* ac *municipium* S. Serenici cognominatus, redactus est in parœcialem S. Serenici Ecclesiam, quæ in confinio Normanniæ & Cenomannensis pagi ad Sartam amnem cernitur.

Circ. An. DC. LXIX. Maii VII.

crilegos furentes irruerunt, ut & his penitùs fugæ subsidium adimerent, & de montis supercilio per saxorum prærupta in alvei profunda præcipitarent. Nempe talis ibi tunc inerat ruina, ut ruentium per diversa petrarum acumina dissecarent corpora, & altus fluvij gurges in imo convulsa rotaret cadavera. At si quispiam excipientis casu quolibet valuisset evadere silicis discrimina, ilico ab ingenti fluminis absorptus vorabatur unda. Siquidem tanta ex his tunc illuc fertur ruisse caterva, ut multa post tempora, ceu aiunt incolæ, decrescentibus aquis, in unda fluminis viderentur ossa, cùm jam multa præterierint tempora, & hæc cadavera per diversa locorum spatia exuberans detulerit unda. His igitur hujusmodi voragine multatis, tantus tremor reliquam invasit multitudinem, quatenus de eodem exercitu nullus deinceps aliquam præsumpsisset inferre contumeliam in his, quæ ad sancti viri jura pertinere videbantur.

Item irreligiosi.

20. Posthæc verò anni curriculo evoluto, advenit Serenici sollemnitas. Cúmque more solito ad hanc popularis conflueret multitudo, pluresque cum religionis metu sanctum studerent venerari locum, affuerunt inter reliquos, ceu lolium inter frumenta, duo viri rebelles, moribus incompositi, levitatéque instabiles, qui loci religione postposita, ante ipsius Basilicæ ostia herbas atrij suos equas deposcere dimiserunt. Qui protinus insolito furore agitati, quamvis ferrea forent compede nexi, ab alto tamen montis vertice per saxorum prona labentes, in profunda fluminis sunt præcipitati, atque B. Serenici meritis ad alterius ripæ crepidinem pervenerunt illæsi. Quod miraculum multitudo quæ aderat cernens vulgi, in sui Sancti meritis potentiam cœpit laudare Christi. Ergo & nos idcirco hoc factum credimus, ut & hi qui protervè egerant à tali ausu deinceps resipiscerent, altiúsque in locis sacratis Divinam potentiam metuerent: & qui aderant, S. Serenici cernentes merita, eumdem locum religiosiùs venerando excolerent, atque in Sanctis suis ubique Deum operantem profusiùs collaudarent. Enimvero posthæc in loco eodem quanti per ejusdem Sancti merita dæmoniaci, cæci, surdi, claudi, variísque languoribus afflicti curati sunt, non est memoriæ commendatum nec litteris exaratum: usu enim suo etiam ipsa miracula cernentibus viluerant. Hæc autem modò compendij gratiâ è pluribus pauca sufficiat tetigisse, atque, ut imperatum est, quæ scripta comperimus, legentium memoriæ fideli narratione prolusisse[a].

a Nullum hîc verbum facit Auctor de Translatione Reliquiarum S. Serenici in Castrum-Theodorici, vulgò *Chasteau-Thiery*, de qua idē Ordericus loco jam citato ita scribit: CAROLO *simplice regnante dum* HASTINGUS *Danus cum Gentilium phalange Neustriam est depopulatus, sanctum Corpus* (Serenici) *à Fidelibus in Castrum-Theodorici translatum est, & dispersis Monachis Monasterium destructum.* Et ad ann. 1094. *Castro S. Serenici iterum capto à Roberto Belismensi super Geroium, Sagienses Monachi brachium S. Serenici de Ecclesia tulerunt, & in S. Martini Cœnobium reverenter transtulerunt. Nam reliqua pars corporis ejus in Castello Theoderici super Matronam fluvium servatur, & à Gallis celebri devotione excolitur.*

Circ. An. DC. LXIX. Julii XXI.

VITA S. SERENEDI CONFESSORIS APUD CENOMANNOS.

Hîc supplendum Vitæ exordium ex priori Vita ad num. 8.

Serenedus actioni & contemplationi deditus.

* S. Serené

8. ANCTUS ergo SERENEDUS * cum apud vicum *Salviam* in pago Cenomannico remansisset, summa discretione instituit qualiter viveret, scilicet quantum abstinentiæ, vigiliarum, orationum, ceterorúmque bonorum Deo cotidie indesinenter offerret. Sæpè tamen hunc modum excessit, prout sibi gratia Spiritûs adspirâsset. Eo denique plenus, per activam ad contemplationem evectus vitam, internis deliciis pascebatur, præsertim qui per munditiam cordis Divinis colloquiis & Angelorum visionibus frueretur, qui suos labores pio solatio relevarent & æterna sibi gaudia nun-

tiarent. Unde ſæpiùs contigit ut Divino Spiritu ſuper ſe raperetur, adeo quòd non ſolùm facta ſed multorum etiam cogitatus agnoſceret, & Spiritu veritatis edoctus nullatenus falleretur, nec in ejus præſentia quiſquam mentiri auderet.

Circ. An. DC. LXIX. Julii XXI.

9. Excrevit igitur fama bonitatis ejus in populo, ac religioſorum virorum ad eum turba confluxit, certatim ſibi temporalia bona ferentes, quæ quidem caritatis gratiâ ſuſcipiebat, ſed ſtatim pauperibus erogabat, quibus econverſo cæleſtis vitæ documenta reddebat, ſollerter præcavens, ne quis ab eo abſque aliqua ædificatione recederet. Siquis deſperatus peccator ad eum veniſſet, tantis hunc irrigabat doctrinæ fluentis, ut relictis erroribus & peccatis lætus & alacer remearet. Unicuique ſicut expedire videbat, cæleſtis dona fluenti præbebat, diſcordes ad pacem perpetuam revocabat. Cujus monitis multi patrimonia terrena reliquerunt, & calcantes caduci oblectamenta mundi, ejus ſacro conſortio penitus adhæſerunt. Nam cùm eſſet litteris eruditus, & omnis ejus ſermo ſale condîtus in gratia, eos qui ſibi adhæſerunt tam doctrina, quàm vita jugiter informabat: qui ſi quando ab oratione vel exhortatione vacaret, lectioni intentus aſſiduè ſtudebat profunda Scripturarum rimari, veteris ac novi convenientiam inſpicere Teſtamenti. Vir prudens & ſimplex ac pacis amator vultu ſemper & animo placidus nulli pro malis noverat reddere talionem. At ſi quiſpiam de amiſſis rebus ſibi aliquid nuntiâſſet, pectore tranquillo Dominum datorem & ablatorem omnium collaudabat: nec erat ei in ſuſcipiendis hoſpitibus perſonarum acceptio, ſed Divinum in his potiùs quàm humanum attendebat honorem.

Multos ad ſe allicit.

Sacris ſtudiis navat operam. *Eadem de S. Serenico ſuprà num. 11.*

Ab impatientia & vindicta alienus.

10. Intentus ergo tam ſanctis operibus, cœpit magnis clarere miraculis: non enim tanta lucerna abſcondi ſub modio, nec civitas ſuper montem poſita poterat non videri. Tempore quodam clauſo diutius cælo cùm terris pluviæ negarentur, tanta fuit meſſis ſterilitas, ut immenſa fame tota pæne provincia vaſtaretur: deſiccabat enim nimia terram ariditas, & colonis fructum nulla ferè ſemina referebant. Præter hæc ingens ſucceſſit mortalitas hominum, & ex aëre jam corrupto vicinum multis minabatur interitum. Erat autem videre mirum, quòd cùm aliqui moribundi mortuos ſepelirent, protinus exſpirantes cum eiſdem ſepelirentur. Super hæc incurſibus hoſtium atque bellis, quorumdam ſuperbiâ Principum tota provincia turbabatur, ut revera videretur impletum, quod in Propheta Dominus comminatur: *In tribus*, inquit, *viſitabo populum meum, in peſte & fame & gladio*. Tantis igitur ingruentibus malis omnis Clerus & populus Cenomannicum Præſulem adeunt, ejus conſilium ſuper tot calamitatibus inquirentes: qui ubi humanum ceſſit auxilium, decrevit à Deo precibus expetendum. Indixit igitur cum Letaniis & Miſſis triduanum jejunium. Tertia verò nocte jejunij, cuidam Religioſo revelatum eſt, B. Serenedi meritis patriam liberari. Eo igitur agnito Præſul gaviſus eſt, & venerandis ſumptis ſecum à latere viris ad virum Dei per ſemetipſum acceſſit, à quo cum honore ſuſceptus eſt. Libatis igitur oſculis, poſt amatoria verba noticiæ, virum ſecretiùs advocat, adventûs ſui cauſam & ordinem pandit, nec ſine nutu Dei huc ſe veniſſe refert. Abnuit Sanctus, ſéque indignum, nec talis meriti fore dicit per quem plebs liberetur. Inſtat Præſul dicens revelatum à Deo, ipſum niſi cedat, ex inobedientia reum per quem populus deperiret. Tandem juſtis convictus rationibus ceſſit, & licet ſe diceret peccatorem, ſpondet tamen pro populis oraturum. Receſſit igitur Pontifex. Tunc verò vix crederes quanta ſe afflictione compreſſit, quantum ſe lacrymis, jejuniis, vigiliis orando perdomuit. Igitur quia multùm valet deprecatio Juſti aſſidua, accepit quod petiit, invenit quod quæſiit, atque pulſanti apertum eſt. Pluit igitur abundè & congruè, atque ipſo anno tanta frugum omnium erupit ubertas, ut prædictam inopiam penitùs aboleret. Quibus imbribus lotus aër ſalubriter temperatus eſt, fugatáque peſte ingrata mortalitas deſiit.

Cenomannos fame, peſte & bello liberat.

Ierem. 27, 13.

DDdd ij

CIRC. AN. DC. LXIX. JULII XXI.

Ubi attende quòd dum præsentem mortem tot pro certo morituris nec etiam morientibus distulit, tot quodammodo mortuos suscitavit. Pòst ubi compertum est hoc ejus meritis accidisse, compuncti belli Duces ejus consilio pacem fecêre, sicque fames, pestis & bella pariter quievêre. O magni meriti virum! O quàm mirabilis Deus in sanctis suis & sanctus in omnibus operibus suis!

Ab Episcopo Archidiaconus fieri recusat.

11. Hunc Præsul honorans invitum & coactum Archidiaconum statuit. Obstat ille, & causatur se Diaconum Cardinalem Romanum minui non debere. Tandem hoc solo cessit, ut eo consulto res gererentur. Exinde Sanctus in summo honore à cunctis habitus est, & per ipsum confidentiùs à Deo indulgentiam postulabant. Nam tanta inerat ei gratia sanitatum, ut non solùm ejus tactu & verbo, quinetiam vestibus sanarentur infirmi; ac quando manus lavisset, multi ex aqua loti vel poti febribus curabantur. De fragmentis panum vel de ciborum reliquiis quas quidam fideliter longiùs asportabant, ægri sanati sunt. Leprosum quondam sibi notum precibus sanitati restituit, aliquibus cæcis lumen Crucis signaculo reddidit. Gessit multa, quæ si quis per singula diceret, ante dies quàm opus deficeret: sed fastidium vitans ejus vitæ finem veloci stilo discurram.

Multa patrat miracula.

Mortis præscius moritur.

12. Cùm igitur tantorum laborum vices Dominus sibi reddere vellet, graviter infirmatus mortem adesse sensit. Convocatis ergo discipulis rem prædicit, quorum mox lacrymis atque planctu vicinia conturbantur. Ubi cùm multitudo promiscua convenisset, hortabatur eos ut benefacientes non deficerent, nec dubitarent ferre dura & aspera mundi pro Domino, quibus corona daretur æterna. Scirent se tamquam advenas & peregrinos à carnalibus desideriis abstinere debere, pro quibus æterna tormenta parantur. Cúmque talia diutiùs peroràsset, sumpto Sacramento Corporis Domini, præclaram quam sibi dederat animam sine macula reddidit Creatori. Audita est in ejus obitu cælestis melodiæ suavitas Angelorum canentium, & odor insolitus multorum naribus infundebatur. Ad cujus exsequias tota ferè convenit provincia, eum ut patrem patriæ lamentantes. Sepultus est ergo in Ecclesia, ubi miraculis clarus jacuit per tempora longa, & ibidem cernuntur adhuc sepulcri vestigia. Nam corpus ejus postmodum Andegavim translatum est: quod qualiter factum sit sicut ab antiquis traditur paucis dicam.

Andegavum corpus translatum.

13. Fama refert, quòd dono cujusdam Salvia vicus ille in dominium Andegavensis Episcopi devenisset. Quem cùm aliquamdiu possideret, quoniam vicus idem remotior esset ab urbe Andegavensi, ipsum pro quodam qui nunc Vicus-Episcopi dicitur dedit, unde etiam hoc nomen traxit. Detulit igitur inde Præsul B. Serenedum, & in Ecclesia Pontificali condidit cum honore. Quòd si res aliter sit, certum tamen est in Episcopali Ecclesia B. Mauricij Sanctum istum haberi, quem populus Andegavensium orat, Clerus honorat, & ejus festum recolit duodecimo Kalendas Augusti. Est enim magni meriti Sanctus qui in carne vivens à plebe Domini pestem, famem & bella removit, nunc etiam carne solutus plus removere potest. Unde valde honorandus atque orandus est, ut se veneranti Clero & populo corporis & animæ salus proveniat, atque ejus meritis vitam æternam consequantur ab eo qui vivit & regnat in ævum. Amen.

VITA S. FRVCTVOSI EPISCOPI BRACARENSIS,

Circ. An. DC. LXX. Apr. XVI.

Auctore (ut aiunt) S. VALERIO Monasterij S. Petri de Montibus Abbate, fere æquali.

Ex Prudentio Sandovalio & Martyrologio Hispan.

OBSERVATIONES PRÆVIÆ.

I. SEQUENS *Vita* S. FRUCTUOSI *Regia ex stirpe editi, Abbatis, Monasteriorum ac Monachorum plurimorum institutoris, demúmque Episcopi Bracarensis, scripta est ab Auctore gravi quidem ac subpari, at latinitatis ignaro: qui* quantum fideli narratione cognovit, pauca de S. Fructuosi principio ac fine vitæ perstrinxit, *sicuti in Præfatione proloquitur. Istam scriptionem* S. Valerio * Abbati Monasterij S. Petri de Montibus *tribuunt Sandovalius & Tamayus: tametsi inter hancce Vitam & fragmentum Sermonis ipsius sancti Valerij in Concordia Regul. cap. 3. §. 7. relatum nonnulla videtur stili diversitas. Auctor in hoc opere testes adducit Fulgentij discipulos*, Benenatum *cap.* 12. Julianum *cap.* 15. Cassianum *cap.* 21. *à quibus narrationis suæ materiam accepit. Istam lucubrationem è membranis Cœnobij sancti Petri de Arlança anno Christi* CM. XII. *exaratis acceptam ediderunt Prudentius Sandovalius Parte* 1. *Fundat. Monast. Hispan. & Iohannes Tamayus Salazar in Martyrol. Hispan. ad diem* 16. *Aprilis; sed refertam mendis propè infinitis, partim ex amanuensium vitio, partim ex ipsius Auctoris barbarie: quas mendas pluribus in locis emendavimus; alias, quæ quidem ipsius Auctoris esse videntur, retinuimus. Quales sunt*, hunc habitaculum, eumdem hospitium *cap.* 1. Cœnobium Complutensem *cap.* 2. *& cetera id genus, uti & Participia pro verbis ipsis*, revertens *pro* revertitur *eodem loci & alibi passim: quæ stribiligines non tam Scriptoris ingenio, quàm sæculi corruptelæ tribuenda sunt.* Vitæ Scriptor quis?

* *de eo ad ann.* 695.

2. *Menardus noster in Præfatione secunda ad Concordiam Regul. tres distinguere videtur* FRUCTUOSOS, *unum Bracarensem Episcopum, quo de nunc agimus; alterum* FRUCTUOSUM *Abbatem; tertium* FRUCTUOSUM *Episcopum Segobiensem: quem tamen non* Fructuosum, *sed* Fructum *appellandum esse censet Tamayus Salazar. An* Fructuosus *Abbas alius sit à* Fructuoso *Bracarensi Antistite, meritò dubitare licet. Fundamentum Menardi unum ab altero distinguentis petitur ex duplici Regula Fructuosi nomine inscripta*, quarum altera, *inquit*, est Magni illius Fructuosi Pontificis Bracarensis, quæ complectitur quinque & viginti capita. Quod satis notum est ex cap. 18. ejusdem Regulæ, in quo statuitur una Quadragesima jejunanda ante festum SS. Justi & Pastoris, quam sanè instituit S. Fructuosus, quia suum Monasterium dedicatum erat sub patrocinio horum SS. Martyrum. Altera Regula est cujusdam alterius Fructuosi, qui in hac Concordia à superiori distinguitur, etsi interdum hi duo Fructuosi exscriptoris incuriâ confundantur. *Mittimus testimonium à Menardo ex Pseudo-Maximi Chronico adductum, quod ipse (uti par est) nihili pene ducit. Vtramque Regulam (pace doctissimi viri dictum sit) ejusdem Auctoris esse Fructuosi Bracarensis Episcopi, res videtur exploratior. Prima constans capitulis xxv. directa est Monachis: secunda viris & feminis ad conversionem venientibus, diciturque* Regula Monastica communis, *ac capitulis xx. absolvitur. Cur posteriorem istam Regulam composuerit Fructuosus, discimus ex subjecta Vita capite* 17. *Quippe* tanta in utroque sexu almiflua florebat sanctitas, atque eximia crescebat fama perfectionum, ut viri cum filiis suis ad sanctam se converterent Congregationem Monachorum: matronæ verò cum filiabus suis sancto se sociarent consortio Puellarum. *Hinc Regulæ Communis caput sextum:* Qualiter debeant viri cum uxoribus ac filiis absque periculo vivere in Monasterio. *Id tamen ita statuitur*, ut Monachi cum sororibus uno Monasterio habitare non audeant, neque Oratorium commune habere præsumant. *Quod toto cap.* 15. *& sequenti latè cavetur. In utraque illa Regula consonant non pauca. Caput vigesimum quartum* de senibus *& caput vigesimum quintum* de die Dominico, *quæ in Regula Monachorum, seu primâ, apud Holstenium desunt; inseruntur iisdem omnino verbis ac sententiis in Regula Communi seu secunda, & capitula octavum ac tertium decimum constituunt: idque ex MSS. codicibus restituendum monemus.* Fructuosi an plures? Regulæ duæ an ejusdem Fructuosi? NOTA.

3. *Nec sententia nostra obstat, quòd in Concordia Regul. cap.* 4. §. 3, *post citatam* S. Fructuosi Episcopi *Regulam refertur locus* ex Regula alterius Fructuosi, *qui locus est caput tertium Regulæ*

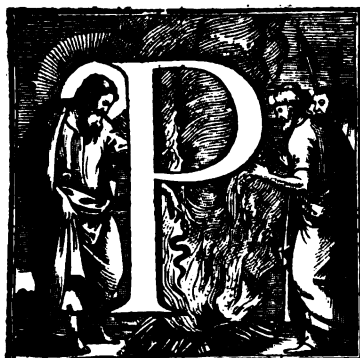
Circ. An. DC. LXX. Apr. XVI.

Communis. Ibi enim legendum putamus ex Regula altera Fructuosi. *Certè Regulæ secundæ seu Communis Auctori, qui in Concordia Regularum quindecies laudatur*, Episcopi *nomen tribuitur duobus in locis, nimirum cap. 3. §. 5. & cap. 28. §. 3. Porrò cap. 27. §. 2. adducitur caput undecimum Regulæ secundæ, sequenti verò paragrapho caput tertium primæ cum hac inscriptione*: Item ejusdem. *Neque verò semper in eadem Concordia Auctor primæ Regulæ vocatur* Episcopus: *siquidem ex tribus ac triginta locis in quibus testimonia ex ea producuntur, duodecies sine Episcopi titulo memoratur. Denique in eodem opere conditor secundæ passim, uti & primæ scriptor, Sanctus exprimitur.*

4. *Observare demum juvat*, fragmentum quoddam de diversitate culparum super Regulam S. Benedicti, *quod in nonnullis libris MSS. Fructuoso adscriptum reperitur, indignum omnino esse Fructuoso: cujus de Regulæ conformitate cum Benedictina pluribus egimus in Præfatione ad Saculum I. §. 6. num. 75. Fructuosi Vitam attendamus, cujus hæc inscriptio in apographo exstat:*

INCIPIT VITA VEL MEMORATIO MIRABILIORUM, quæ Deus per boni obsequij famulatum sanctissimi Fructuosi Episcopi ad corroborandam fidem credentium statuit ad salutem.

PROLOGUS. Fructuosus cum Isidoro comparatur.

POSTQUAM antiquas mundi tenebras supernæ veritatis nova inradiavit claritas, & à Sede Romana, primâ sanctæ Ecclesiæ Cathedrâ, Fidei Catholicæ dogmatum fulgurans rutilaret immensitas, atque ex Ægypto Orientale provincia, excellentissima sacræ religionis præmicarent exempla, & hujus Occiduæ plagæ exigua perluceret extremitas; præcipuæ claritatis egregias Divina pietas duas inluminavit lucernas, Isidorum reverentissimum scilicet virum Spalensem Episcopum, atque beatissimum Fructuosum ab infantia immaculatum & justum. Ille autem oris nitore clarens, insignis industriâ, sophisticæ artis indeptus primitias, dogmata reciprocavit Romanorum: Hic verò in sacratissimo Religionis proposito Spiritus-sancti flammâ succensus, ita in cunctis spiritualibus exercitatus omnibúsque operibus sanctis perfectus emicuit, ut ad Patrum se facilè *, quorum æquaret antiquorum meritis Thebæorum. Ille activæ vitæ industriâ universam extrinsecùs erudivit Spaniam: Hic autem contemplativæ vitæ peritia vibrante fulgore micans, intima cordium inluminavit arcana. Ille egregio rutilans eloquio in libris claruit ædificationis: Hic autem culmine virtutum coruscans, exemplum relinquens sanctæ religionis, & innocuo gressu secutus est vestigia præeuntis Domini nostri & Salvatoris: cujus tantum ineffabilia sunt virtutum ejus prodigia, quòd nostra nuncupare non valet ineptia. Quantum fideli narratione cognovi, pauca de principio vitæ ejus, & fine differendo perstringam.

* *hic aliquid deest.*

Cap. I. Regio ortus genere fit Clericus.

Hic verò beatus ex clarissima Regali progenie exortus, sublimissimi culminis, atque Ducis exercitûs Hispaniæ proles, dum adhuc puerulus sub parentibus degeret, contigit ut quodam tempore pater ejus eum secum habens inter montium convallia Bergendensis [a] territorij, gregum suarum requireret rationes: pater autem suus greges describebat & pastorum rationes discutiebat. Hic verò puerulus inspirante Domino pro ædificatione Monasterij alta loca pensabat, & intra semetipsum retinens, nemini manifestabat. Post discessum igitur parentum, abjecto sæculari habitu, tonsóque capite cùm Religionis initia suscepisset, tradidit se erudiendum spiritualibus disciplinis sanctissimo viro Conan-

a Pagus seu tractus Bergendensis seu Vergendensis ac Vergidensis, hodie vulgari nomine *Vierzo*, situs inter Legionis montes & Callæciam teste Antonio Yepezo, S. Fructuoso ortum dedisse à nonnullis creditur: tametsi Tamayus Salazar, Fructuosum Toleto civitati vindicare in Martyrologio conatur.

TIO [a] Episcopo. Cúmque aliquanto tempore sub illius degeret regimine, provenit ut quodam die possessionem Ecclesiæ ingressi, illius præeuntes paricelluli [b] cùm ei ad manendum hospitium præpararent, quidam de sumptoribus * sedis ipsius adveniens interrogavit dicens: Quis hunc occupavit habitaculum? Responderunt: Fructuosus. Statim insana temeritate frustratus, jussit ejus sarcinolum foris projicere, & sibi ibidem præparare. Quod ille patienter tolerans siluit. Cùm enim intempestæ noctis silentio omnes quiescerent, subitò eumdem hospitium ab ira furoris Domini veniens ignis succendit cum intus eodem habitaculo, quod ut adsolet minimi haberetur. Recto videlicet judicio Domini, ut eumdem habitaculum, quem typo superbiæ turgidus usurpaverat, orante sancto adolescente cum ingenti periculo, perturbatione atque injuria & jacturæ tribulatione desereret.

CIRC. AN. DC. LXX. APR. XVI.

a

b

* an servitoribus?

Deum habet vindicem.

II. Monasterium Complutense exstruit.

Posthæc revertens ad locum illum solitudinis suprà memoratum, ut devotionem quam dudum parvulus elegerat, jam perfectus impleret. Nam construens Cœnobium Complutensem [c], juxta Divina præcepta, nihil sibi reservans, omnẽ à se facultatis suæ supellectilẽ ejiciens & ibidem conferens, eum locupletissimè ditavit, & tam ex familiæ suæ, quàm ex cõversis è diversis Hispaniæ partibus sedulò concurrentibus, eum agmine Monachorum affluentissimè complevit. Sicut scriptum est, quia semper sanctitatem æmulatio insequitur inimici, & contra bonitatem pugnat malitia; ilico invidus vir iniquus, sororis ejus maritus, antiqui hostis stimulis instigatus, coram Rege prostratus surripuit animum ejus, ut ejusdem pars hereditatis à sancto Monasterio auferretur, & illi quasi pro exercenda publica expeditione conferretur. Quod cùm huic beatissimo compertum est, statim tulit Ecclesiæ vela, & sancta nudavit altaria, & ciciliciis induit ea [d], atque scripsit & direxit illi epistolam confusionis & increpationis Domini que comminationis, se quoque convertit in jejuniis & luctu, & lacrymis atque prolixitate orationis. Cùm ita ageretur, statim ipse Sanctorum æmulus & boni operis adversarius ultione Divina percussus citius vitã finivit. Sicque factum est, ut qui oblationes Sanctorum quærebat auferre, ipse crudeliter de hoc sæculo absque liberis discederet, & facultates suas alienis relinquens, & ipse secum solam proditionem portaret.

c

d

III. Secedit in solitudinem.

Hic verò sanctissimus confirmans cunctum Regularem ordinem, constituénsque Cœnobij Patrem cum ingenti discretionis rigore. Et quia rumor gloriæ sanctitatis ejus cunctas paragraverat regiones, quum ex multitudine diversorum occurrentium crebram pateretur inquietudinem, humanam fugiens laudem

a Legendum videtur *Tonantio*. Duo erant tum temporis Tonantij Episcopi, Palentinus alter, alter Toletanus ex Abbate Agaliensi, aliis *Venantius* & *Conantius* dictus, qui Adelphio Antistiti Toletano successit. Utri commissus fuerit Fructuosus, disputant Hispanici Scriptores. Præferenda videtur sententia de Tonantio seu Conantio Toletano: cui in Sede Regia consistenti Regius puer Fulgentius commodiùs tradi potuit. Quamquam non desunt rationes in gratiam Conantij Palentini, qui & Bergendensi regioni, Fructuosi ditioni vicinior erat; & *eloquio facundus & gravis* prædicatur ab Hildefonso in lib. de Script. Eccles. cap. 11.

b Sandovalius legit *puricelluli*, Salmanazar *puericelluli*: lectio nostra sensui accommodatior videtur.

c Cœnobium Complutum seu Complutense, *Monasterium SS. Iusti & Pastoris* ab S Eulogio Cordubensi dicitur, describitúrque in Memor. Sanctor. lib. 2. c. 11. in hunc modum. *Est in interiori montana Cordubensi, loco qui dicitur Fraga, inter clivosa montium & condensa silvarum, confini viculi Lejulensis, qui à Corduba distat quinque milliarios lustros*, id est viginti quinque milliaribus. Quo in loco Cordubam interpretare, non civitatem, sed montem Cordubam in Lusitania & Regno Portugallico, pago Portuensi, quem montem incolæ *Corvan* vocant. In Privilegio Chindasuinthi Regis Fructuoso Abbati concesso *Basilica vel Monasterium SS. Martyrum Iusti & Pastoris sive S. Maria & S. Martini Episcopi situm est juxta rivulũ qui dicitur Molina, sub monte Irago, in confinio Vergidensi.* Antonius Yepezius putat, ideo fuisse dictum Complutum, quòd sanctis Martyribus Complutensibus Justo & Pastori sit dedicatum. Porro Complutum opidum, nunc *Alcala de Henares* appellatum, in Regno Castellæ Madrito finitimum, longissimè abest à montibus Asturicensibus, in quibus situm erat Complutium Monasterium: quod an hodie surpersit, discere non potuimus.

d Alia id genus exempla passim in Sanctorum Actis reperies. In libro Mirac. S. Bened. per Adrevaldum c. 26. suprà p. 382. cùm fur quidam armillas è S. Benedicti Basilica abstulisset, Christianus Ædituus S. Benedicto dixisse fertur: *Crede mihi si armillas tuas non restituerint, nec unam tibi candelam accendam.* Et S. Eligius teste Audoëno in ejus Vita lib. 2. cap. 30. *Audi, inquit, S. Columba quæ dico: novit meus Redemptor, nisi citò ornamenta tabernaculi hujus furata reduxeris, equidem spinis allatis faciam hanc januam ita obserari, ut numquam tibi in hoc loco veneratio præbeatur abhodie.* Tales orationes non dubius sequebatur effectus. Quid enim candidis animis non tribuat simplicitatis Amator?

Circ. An. DC.LXX. Apr. XVI.

atque faborem, egrediebatur à Congregatione, & nudus vestigiis penetrabat loca nemorosa, argis densissima, aspera, & fragosa: ubi per speluncas & rupes, triplicatis jejuniis, & multiplicatis vigiliis, & orationibus vacabat.

IV. A venatoris ictu servatur illæsus.

Contigit enim, ut dum quodam tempore in cujusdam rupis gradibus melotem ex capreis pellibus indutus enixiùs oraret, adveniens quidam arcistes * venationis exercens insidias, cùm vidisset eum super unum rupis gradum in oratione prostratum, existimans in rupe esse venationem, tendens * arcum: & cùm librâsset ictum ut dimitteret sagittam, providentiâ Divinâ sollicitus erexit manus cum oratione ad cælum. Ille verò intelligens quòd homo esset, retinuit ictum. Posthæc ostendens * ei se hæc cuncta referens: ipse verò beatissimus rogavit eum ut nemini manifestaret.

* al. agrestis
* tetendit
* ostendit

V. Monasteria varia ædificat.

Posthęc denique in vastissima & arta atque procul à sæculo remota solitudine, in excelsorum montium finibus exstruens Monasterium Rufinianensem, & erga sanctum altarium se in angusto & parvulo retrusit ergastulo. Cùmque ibidem aliquanto tempore quievisset, egressa est omnis Congregatio Complutensis Cœnobij multitudo Monachorum: piè violenti, venientes ejecerunt eum de eadem clausura, & ad pristinum reduxerunt locum. Demum itaque egrediens, inter * Bergendensis territorij & Gallęciæ provinciæ confinibus ædificavit Monasterium Visumensem.

* in

VI. Mare tranat absque navi.

Atque postmodum ex alia parte Gallęciæ in ora maris construxit Monasterium Pheonensem. Et dum multa illi intentio esset navigandi in mare in longinquo ponti pelago, non grandem reperit insulam: ubi dum concupisset cum Dei juvamine fundare Monasterium. Egredientes autem ad terram, naviculam per quam transfretaverant, per negligentiam incurij nautæ solutam reliquerunt. Et dum intentè cum discipulis suis sub quadam rupe laboraret, ut aqua dulce produceret, expleto autem opere cùm retransmeare voluissent, impulsu igitur inimici, volventibúsque procellis vident ipsam naviculam in longinquo maris freto inter undas projectam. Et dum omnes ejus discipuli factâ sibi difficultatis disperatione se gravi mærore deprimerent, ipse verò oratione facta se in tam longinquo maris pelago solus projecit. Illi autem duplo luctu & ejulatu amarissimè perstrepebant, & illius periculum formidantes, & suum interitum deplorantes. Et cùm jam præ nimia longinquitate ab oculis eorum absconderetur, & in integram ruerent desperationem; post multa verò horarum spatia procul intuentes, vident ipsam naviculam paullisper propinquare. Postquam viciniùs adplicuit, cernunt eum in eadem sedentem, & cum gaudio remeantem: quem cum summa lætitia suscipientes retransfretaverunt cum exsultatione. Ad idémque * demum regrediens insulam, in qua eum incipientem sancti operis principium invidus atque iniquus impedire dudum tentaverat inimicus, promissum cum Dei juvamine construit Monasterium, solitóque exercitio eum dedicans, strenuè reliquit munitum.

Monasterium in insula condit.

* eamdémque

VII. Multos ad se trahit.

Rumore eximiæ sanctitatis ejus enixiùs crebrescente, multæ idoneæ ac nobiles personæ etiam de palatio, servitium Regis relinquentes, ad ejus sacratissimam sitienter confugerunt disciplinam: ex quibus plerique ad Pontificalem, duce Domino, conscenderunt honorem. Inter quos unus sophismæ *, intelligentiæque peritiam indeptus nomine Teudisilus opitulante Domino atque sæpedicti Beatissimi suffragrante præsidio, in abditissima solitudine, in locum qui nuncupatur Castrum-Leonis egregium ædificavit Monasterium, & in ipso permansit usque ad finis suæ terminum.

* f. sophiæ

VIII. Recapitulatio.

Igitur præfatus beatissimus Fructuosus sese Domino nimiùm ab ineunte ætate carum exhibuit. Posthæc denique contemptis inlecebris mundialibus omnem eximij sui patrimonij copiam Ecclesiabus sanctis, libertis suis, atque pauperibus erogavit. Dein ad eremi pertendens loca, Monasteria plurima fundavit, in quibus multas animas Monachorum per bonam conversationem, & sanctam

ctam disciplinam erudivit. Ipse verò dum ibi Cœnobiali ritu cunctis commorantibus modum rectæ vitæ constituisset, & aliquamdiu illic deguisset, devitans frequentes populi concursus, abditissima eremi loca petit, ac frondosis, secretisque nemoribus ita se oculi * studuit, nunc altissimis locis, nunc densissimis silvis, nunc etiam rupibus, quæ solis ibicibus perviæ sunt, latebrando latitans, ut non humanis, sed divinis oculis cerneretur. Circ. An. DC. LXX. Apr. XVI. Latebras quærit. * occulere

Sed dum opitulante Domino idem vir sanctus inreprehensibiliter eremiticam perageret vitam, eúmque multi diligenter crebrissima visitatione requirerent, & non reperissent; idem vir nigras parvásque aves, quas usitato nomine vulgus gragulas * vocitant, mansuetas in Monasterio habuisse perhibetur. Quæ pertendentes volatu per diversas partes silvarum, eousque volitantes perquirebant, quousque repertum cunctis inquirentibus ejus sanctas latebras suis garrulis vocibus proderent, atque omnibus propalarent. Tunc deinde universi ad eumdem virum cum gaudio magno properabant. Denique sicut suprà diximus, multis miraculorum signis crebrè effulsit, & miro virtutum opere adnitente Divino adminiculo sæpissimè coruscavit. Ex quibus sacris virtutibus opitulante Deo jam nunc aliquid fari incipiamus. IX. A graculis proditur. * graculos seu gracculos

Quadam namque die, ut fertur, venantium turbæ cum canibus damulam persequebantur. Jam quidem multo spatio victa bestiola cùm undique campis latè patentibus mortem imminere suam cerneret, itaut pæne jam ab ipsis canibus comprehenderetur, sævísque eorum morsibus decerperetur; idem quoque vir Dei iter suum incognitâ venantium causâ peragebat. Ipsa nimirum bestiola dum jam nullum uspiam sibi conspiceret adesse perfugium, mox ut vidit virum Dei, ilico sibi ab eo defensionem propositam protinus pro percipiendo vitæ suffragio incunctanter sub ejusdem viri Dei amphibalum ingressus est: quam ille statim ab omni improborum hominum persecutione defendit. Mox etiam canes procul abigi jussit, atque ad Monasterium eam secum sua sponte venientem perduxit. Quæ, ut dicitur, tantum ab illa die mansueta effecta est, ut ubicumque ille abiret, eam nullus de ejus vestigiis disjungere valeret: sed si vel paullulùm ab ea recederet, numquam balare, aut vocibus strepere cessaret, quousque ad eam denuò rediret. Nimirum tantæ erat mansuetudinis, ut veniens frequenter in lectulum ad pedes ejus recubaret. Quam ille in silvæ Monasterio sæpe dimittere jussit. Illa verò non immemor tanti beneficij gratiâ, silvam quæ eam nutrierat contemnebat, & ad liberatoris sui præsentiam ociùs occurrebat. Intantum scilicet, ut si ille quocumque profectus fuisset locum, suis eum vestigiis quousque reperiret per longum itineris spatium prosequeretur. Cúmque diutissimè hoc ageretur, cœpit in loco eodem tantæ virtutis longè latéque fama crebescere. Sed quia antiquus hostis unde bonos cernit enitescere ad gloriam, inde perversos per invidiam rapit ad pœnam; quidam namque juvenis vesaniæ spiritu inflatus, immo potius invidiæ igne succensus, desistente * sanctissimo viro ipsam bestiunculam morsibus canum interemit. Sed cùm post aliquos dies sanctissimus vir ad Monasterium fuisset regressus, sollicitè requisivit quidnam causæ esset cur caprea sua ei solitò more tunc minimè occurreret. Cui protinus dictum est, quia dum in pascuis silvarum fuisset ingressa, veniens puer ille interemit eam. Qui mox genua sua summo cum dolore in conspectu Domini flectens, semetipsum in pavimentum prostravit, sed nutu Dei ilico inferre non distulit supplicium præsens Divinæ majestatis severissima ultio. Ipse ille juvenis gravi febrium languore statim correptus, mox ab eo flagitare per internuntios cœpit, ut pro se Dominum supplicaret, ne juxta suam pessimam temeritatem, Divina perculsus ultione crudeli exitu vitam finiret. At ille statim ad eum profectus Domini imploravit misericordiam, ac manum suam super eum posuit: & illic ægroto ipso non solùm corporis salutem pristinam reddidit, verumetiam simul & animæ ejus infirmitates sacra oratione curavit. X. Damulam venatoribus subductam habet familiarem. * absente

Circ. An. Dc. LXX. Apr. XVI.

XI. Rusticí violentas manus signo Crucis compescit.

Aliud quoque summæ patientiæ miraculum narrante quodam fideli viro comperimus, qui nobis retulit supranominatum virum almum quadam die cum ceteris comitibus sui itineris per loca quæ urbi Eltaniæ contigua sunt pergeret, atque provinciæ Lusitaniæ eximiam urbem Emeritam ob desiderium egregiæ virginis Eulaliæ peteret, quatenus inibi sacra vota mentis suæ sacratissimis persolveret cordis sui affectibus, ut fusis in conspectu Dei dulcifluis precibus, perceptísque à Domini Jesu-Christi largiflua pietate postulationis effectibus, ad insulam quæ in territorio Gaditano sita est properans, adnitente Domino perveniret. Sed ut suprà diximus, dum in Eltaniæ partibus viæ suæ carperet iter, accidit ut cuncti qui collegio beatissimi viri iter agebant, paullulum præcederent: ipse verò subsistens in abdito nemorum, silvarúmque densarum secretissimo loco paullisper orationibus incubuit. Qui dum homo prostratus jaceret, antiquus hostis omnium bonorum semper invidus quemdam rusticum ac plebeïum virum confestim ad locum quo vir Dei orabat furibundus perduxit. Qui dum virum Dei eminùs vidisset, eúmque singularem, vili habitu, excalciatis nudísque pedibus, inter fruteta conspexisset, ut sese habet rustica mens eum ex vilitate cultûs contemnens, ad eumdem virum temeritate insaniæ fretus propiùs accessit, eúmque fugitivum existimans, procacioribus verbis conviciando lacessivit, ac nihil cunctatus idem rusticus petulanter multis contumeliis verborum eum objurgavit. Sed dum vir Dei respondens tranquilla mente diceret: Planè fugitivus non sum, & ille econtrariò fugitivũ omnibus modis esse perhiberet, & eousque instinctu diaboli irritatus est, ut eum vecte quem gestabat manibus ictu verberaret. Quod cùm vir Dei patienter sustineret, & ille percutere non desisteret, mox ei signum Crucis fecit: statim eum dæmon in terra allisit, atque ante pedes sancti viri resupinum corruere fecit. Et eousque debacchando laniavit, quousque eo in proprio sanguine involutum crudeliter discerpens cruentaret: sed vir Dei sanctus protinus oravit, & pristinæ eum sanitati absque ulla difficultate restituit.

XII. Codices in aquâ mersos intactos recuperat.

Nunc igitur non prisca, sed moderna; non vetera, sed novella; non vanis quibuslibet fabulis ficta, sed miracula veritatis indicio declarata, narrante venerabili viro Benenato Presbytero, quemadmodum gesta sunt veraciter comperimus. Et ob hoc hujus in paginolę breviter seriẽ, sicut ad nos perlata sunt, adnotari omni cum veritatis studio procurabimus. Denique jamdictus fidelissimus vir retulit dicens: Dum de provincia Lusitanię cum sanctissimo viro Fructuoso ad provinciam Bæticam pergerem, & imbriferi aëres immensas ac juges pluvias, utpote hiemis tempore, per multos dies indesinenter exhiberent, & ex multitudine imbrium nimiùm flumina excrevissent; accidit die quadam puerulum cum caballo, qui codices ipsius viri Dei gestabat, dum transmeare cum ceteris collegis suis nititur, in amnis fluenta profundissima cecidisse, & diutissimè baratro gurgitum cum ipsis libris demersum fuisse. Tandem igitur suffragante Domino à lympharum discrimine ereptus, ad crepidinem alvei, madefactus licet, pertingere tamen meruit incolumis. Idem autem S. vir paullò post eos pede proprio, ut ei semper mos erat, absque vehiculi juvamine properavit. Cúmque ad suos pervenisset comites, dictum est illi quòd omnes codices sui in aquam cecidissent. Ille verò in nullo penitùs commotus, sereno vultu hilaríque facie absque aliqua mæstitia ejici de marsupiis, & sibi præsentari prçcepit. Sed ita eos reperit siccos, ut illos fluvialis liquor nullo modo contigisset, nec madidus humor vel tenuiter inficere potuisset.

XIII. Sublatis remis navem orando flectit.

Aliud quoque mirabile factum quod à supradicto viro referente cognovi, silentio occultare non debeo. Quadam die ipse beatissimus Fructuosus devotionis implendæ gratiâ de civitate Spalensi ad Basilicam S. Gerontii navigio profectus est. Dum ibidem desiderii sui vota adnitente Domino devotus persolvisset, & vesperascente die iterum redire unde venerat disposuisset, nautæ ipsi, qui per longa spatia pelagi navem gubernaverant, fessi labore navigii, non solùm vires

ad gubernandam navim non habere se dixerunt, verùm etiam quòd diei pars extrema jam superesset, cœperunt querimoniari. Quibus ille ait: Deprecor vos, ut accipiatis paullulùm cibi refectionem, & quia lassi estis, vel pusillulùm quiescatis, dum & ego Officii mei impleo Cursum. Nam & hoc quæro, ut remos hujus navis tollatis, & sic paullulùm dormiatis. Quibus statim obedientibus, & juxta præceptum rema* naviculæ auferentibus, vel etiam dormientibus, ilicò sanctissimus vir orans, & Officium sacrum cum suis Fratribus persungens, nullo homine navem contingente, sed Dei sola manu gubernante, ad ulteriorem amnis ripam celeriter transmeavit. Nautę verò subitò expergefacti supervacuas eidem viro inferebant querelas dicentes: Transfretemus jam, quia in noctis tenebris non bene possumus navigare. Quibus ille ait: Nolite, ô filioli, vos fatigare, quia absque vestro labore Dominus nos ubi desiderabamus jam perduxit. Qui cùm surrexissent, atque se in alteram partem fluminis esse conspexissent, obstupefacti turbatique mirabantur quidnam fecisset Deus.

Circ. An. DC. LXX. Apr. XVI.

* remos

XIV. Commodum tempus prædicit.

Nam & aliud retulit quod omnimodis verum esse adfirmavit dicens: Quadam Dominica die dum imbres procellosi inæstimabiliter essent, idem sanctissimus vir de civitate Spalense ad insulam quæ sita est in territorio Gaditano* pergebat: quem dum multi cives præfatæ civitatis vel etiam Antistes ipsius urbis obnixè ibidem retinere vellent, ut quia dies Dominicus erat, vel certè quia aërum non esset temperies, si non ampliùs, saltem usque post Missam inibi sustinere annueret. Quibus ille taliter respondisse fertur: Nolite, obsecro, me retinere, quia Dominus direxit viam meam: sed si pro mea injuria satagitis, & aliquid pro ista pluvia formidatis, certissimè sciatis, quia hodie ampliùs pluvia, quàm usque ad secundam diei horam non erit. Quod ita gestum omnes viderunt qui præsentes fuerunt. Et postquam ille horâ secundâ navem conscendit, statim pluvia desiit, & usque quartum diem, quamdiu ad locum quò tendebat peraccederet, non pluit, sed tribus diebus juxta quod prædixerat multa tranquillitas fuit. Unde conjicere possumus, quia tamdiu minimè pluit, quamdiu sanctus vir navigans, in locum destinatum perveniret. Cúmque præfatam suffragante Domino Gaditanam ingressus fuisset insulam, ex alia parte quasi Sol oriens inluminaturus Spaniam, ædificavit sanctum ope Domini Monasterium, solitóque Cœnobiali ritu regulare eum instruxit exercitii rudimento.

* Cadiz in Bætica.

Cœnobiũ in Gaditana insula erigit.

XV. Omnes ad se trahens, à Rege impeditur.

Denique in abdita vastáque & à mundana habitatione remota solitudine præcipuum & miræ magnitudinis egregium fundavit cum Dei juvamine Cœnobium, & quod ab ora maris novem millibus distat, & nomen dedit Nono, sicut à religioso viro JULIANO Presbytero, qui in eodem Cœnobio adolevit ex parvulo, fideli narratione cognovi breviter intimabo. Tanti gloriosissimi & incomparabilis viri rutilo fulgore radians exemplo meritorum, ita ardore fidei accendit animos populorum, ut catervatim undique concurrentium agmina conversorum immensus fieret chorus. Et nisi Dux exercitûs provinciæ illius vel circumseptus undique confinibus Regi reclamâsset, ut aliquantulum prohiberetur, quasi fur fuerit; personas non esse quæ in expeditione publica proficiscerentur; innumerabilis se debuit congregare exercitus Monachorum: itaut non solùm virorum, sed etiam animi inflammarentur feminarum. Et cùm in eodem sanctæ Congregationis loco accedendi aditus non esset mulierum ordini, referam quemadmodum facta est congregatio Puellarum.

XVI. Benedictæ Cellam parat.

Quædam virgo sacratissima, nomine BENEDICTA, claro genere exorta, atque ex Gardingo a Regis sponsa, ardore fidei & flamma ardoris sanctæ religionis succensa, suis occultè fugiens parentibus sola ingressa est diversa eremi loca, &

a Id est Gardingi Regis Sponsa. Gardingos Optimates seu Palatinos viros interpretare. Innuit Concilium Toletanum XIII cap. 2. his verbis: *De accusatis Sacerdotibus, seu etiam Optimatibus palatii atque Gardingis*, &c. Quam vocem sæpe in Legibus Vesigothorum reperies, tametsi Hispani modò ejus significatum non satis intelligunt.

Circ. An. DC. LXX. Apr. XVI.

sic impervia & ignota errando deserta, tandem duce Domino appropinquavit ad sanctam Cœnobii Congregationem. Non audens peraccedere, sed procul in deserto persistens, suggessit per internuntios sanctissimo Dei viro, ut ovem errantem de luporum faucibus liberaret, & in viam salutis dirigeret, & animam quærentem Dominum spiritualibus disciplinis instituisset*, qualiter hoc à Domino, qui ovem perditam humeris suis reportavit acciperet. Ille verò hæc audiens immensas omnipotenti Domino retulit gratias, & jussit ei in eadem deserti silva parvam facere mansiunculam. Et ut præfatus vir referebat, quia de senioribus nullus ad eam adpropinquare audebat, sed ex nobis parvulis unusquisque vice sua illi litteras ostendebat, & substantiam ministrabat: & ita cum multa conjuratione suggessit, ut numquam illi cibus aliquis portaretur, nisi cùm beatissimus vir, licet medium noctis, reficeretur, & ab eo sanctificatus illi dirigeretur.

* instituerer

XVII. Benedicta socias congregat.

Hæc nempe spiritualibus studiis indepta diligenter, cúmque ejus fama per diversas terras fuisset laudabiliter propalata, tantus desiderii amor inflammabat ceteras diversorum filias, ut undique alacriter confluerent eximiæ feminarum catervæ, itaut intra breve temporis spatium octogenarius in Congregatione numerus sacrarum Virginum compleretur: quibus in alia solitudine more solito construit Monasterium. Tanta itaque in utroque sexu almifica florebat sanctitas, atque eximia crescebat fama perfectionum; ut viri cum filiis suis ad sanctam se converterent Congregationem Monachorum: matronæ verò eorum cum filiabus suis sancto se sociarent consortio Puellarum. Sponsus verò sæpedictæ virginis Domnæ Benedictæ cum dolore & mærore ingenti flebiliter adversus eam immissus perfidâ liboris[a] invidiâ inimici suggessit Regi. Sícque de præsentia Regis lebavit* Judicem, qui inter eos examinaret judicii veritatem, Comitem nomine Angelate, qui veniens ad Monasterium Virginum Regia præcinctus auctoritate compulit Præpositam Virginum, ut præfatam Virginem de Congregatione secernens præsentaret, qualiter sponso suo responderet; quæ cùm violenter fuisset egressa, ita oculis cælum intendens recitando intra se insistebat, ut faciem illius minime videret. Cúmque ille adversus eam assereret, ita per gratiam Domini Spiritu sancto repleta cum paucis adclusit* verbis, ut ultra ei quid diceret non haberet. Tunc ipse Judex dixit: Dimitte eam Domino servire, & quære tibi aliam uxorem. Posthæc eamdem sanctissimam Virginem jussit Divina pietas intra breve temporis spatium de hoc sæculo migrare. Ita factum est per ineffabilem Domini electionem, ut quæ in sancta conversatione cunctarum sacrarum Virginum illarum præcesserat chorum, præcederet & in sancta conversatione ad supernam gloriam Regni cælorum, per eum qui vivit & regnat in sæcula sæculorum, Amen.

A marito frustrà repetitur.

a

* levavit

* f. id elusit

Moritur.

XVIII. Fructuosus numquam sine fructu.

Beatissimus verò Fructuosus cúmque exemplo suo excellentissimæ sanctitudinis coruscantem splendiflua claritate cunctam inluminasset Spaniam, atque per singulas diversarum regionum Congregationes Monachorum ad instar innocui cordis sui perfectorum enutrisset agmina discipulorum, itaut usquehodie nuperrimè convertentes, per ordinem priorum discedentium Sanctorum vicem suscipientes, illius antiqua quasi hodierna floreant exempla, & usque in finem mundi fructus operis ejus gignat, & gloriosa semper innovetur memoria, atque in regno cælorum, gregis ipsius multiplicentur cotidie agmina copiosa.

XIX. Orientem clam petiturus retinetur.

Postquam autem cunctam sancti operis sui devotionem suffragante supernæ virtutis opitulatione ad summam perduxit perfectionem, succendit eum immensus sancti desiderii ardor, ut partem occupans Orientis, novam arriperet peregrinationem. Cúmque hæc cum paucis electis discipulis suis clam pertractâsset, & navem sibi ad subvectionem præparâsset, quam omni prædestinatione con-

a Sandovalius & Tamayus legunt *laboris*: at *liboris* pro *livoris* legendum esse, sensûs cohærentia persuadet.

Circ. An. DC.LXX. Apr. XVI.

ſcendens transfretaret ad Orientem, ab uno proditore detectus diſcipulo, egreſſionis aditum non valuit impetrare. Quid multa? cùm hæc agerentur pervenit ad Regis temporis illius auditum. Formidans igitur Rex & omnes prudentes illi familiariter adſiſtentes, ne talis lux Hiſpaniam dessereret, juſſit eum ſine aliqua moleſtiæ perturbatione comprehendi, & ad ſe uſque perduci. Cùm autem eum perduxiſſent, atque cum nimia formidine illum cuſtodirent; nocte igitur, ut fertur, habitaculi oſtia in quo manebat miſſis extrinſecùs catenatis* & ſeris, diverſiſque duris obſerantes clauſtris, ipſique ibi inſuper cuſtodes permanebant. Cúmque intempeſtæ noctis ſilentio expergiſcerentur, clauſtra procul abjecta oſtiáque patefacta cernebant. Ille verò per ſanctas Eccleſias orans, ſecurus pietatem Domini deprecabatur.

Regio è carcere ſe proripit.

* f. catenis

XX. Poſthæc videlicet, licet invitus, contra voluntatem ſuam, languoris mærore depreſſus, perniciter reſiſtendo in ſede Metropolitana dono Dei ordinatus eſt Pontifex[a]. Tanto igitur ſuſceptohonore priſtinam non depoſuit converſationē: ſed in eodem habitu, in eodémque ſolito abſtinentiæ rigore perſiſtens, reſiduo vitæ ſuæ tempore in eleëmoſynarum diſpenſatione atque Monaſteriorum conſummavit ædificatione[b].

a Pontifex factus, Monach. habitum & mores ſervat.

b

XXI. Iterum inter Bracarenſem urbem & Dumienſem Cœnobium in cacumine modici montis præcipuum ædificavit Monaſterium, ubi ſuum ſanctum humatum eſt corpus. Tanta illi fuit intentio in ſanctarum Eccleſiarum ædificatione, ſicut viri Domini Cassiani Abbatis ejus primi diſcipuli relatione cognovi, ut cùm antè multo tempore ſuum præcognoviſſet ſanctum imminere obitum, & cùm multa ibi eſſet cœpta operatio ædificationum, propinquantem * ſcilicet vitæ præſentis occaſum, non ſolùm diurno tempore ſine intermiſſione operabatur, ſed etiam nocturnis horis lampadibus accenſis in eodem opere perſeverabat, ne de hoc ſæculo diſcedens, opus ſanctum relinqueret imperfectum. Sícque ope Divina adjutus, cuncta quæ fideliter cœperat diligenter conſummavit, & fideliter dedicavit.

Cœnobiis conſtruendis immoritur.

* propinquante

XXII. Finis quippe termino propinquante, febre correptus, & cùm per aliquos dies vi febrium teneretur, quadam die ſupputans tempus à quo illi finis ſuus dudum fuerat præſagitus, invenit ipſum inſtare diem, quo de hoc ſæculo erat migraturus, & nuntiavit adſtantibus. Cunctis autem flentibus ſolus ille exſultabat, quia proculdubio ſciebat quòd ad cæleſtem ſempiternámque gloriam properabat. Interrogantibus eum ſi timeret mortem, reſpondit: Non timeo planè, ſcio « enim quia etſi peccator, ad præſentiam Domini mei ambulo. Poſthæc juſſit ſe « ad Eccleſiam deportari. Et cùm jam omnia domûs ſuæ ordinata haberet, unum vernulam ſuum nomine Decentium, qui illi bene à parvulo ſervierat, reſiduum habebat. Juſſit eum vocari, & imponens ei manum ordinavit eum Abbatem in præcipuo Turonio Monaſterio. Sic denique acceptâ legitimè pœnitentiâ non eſt regreſſus de Eccleſia, niſi ibi ante ſanctum proſtratus jacuit altarium diem illum, & noctis percurrentem ſpatium. Ante enim exſurgente lucis crepuſculo, expandens manus ad orationem, ſuum immaculatum & ſanctum in manibus Domini tradidit ſpiritum, qui Sanctos ſuos coronat per bonam confeſſionem.

Mortis præſcius obit.

a Nempe Bracarenſis in locum Potamii, qui in Concilio Toletano x. Ærâ Hiſpanicâ DC. XCIV. Chriſtianâ DC. LVI. cùm ſeipſum de lapſu carnali accusâſſet, depoſitus à Patribus eſt, Fructuoſus verò in ejus locum ſubſtitutus, qui jam antè Dumienſis Epiſcopus fuiſſe videtur ex his Concilii Toletani x. verbis: *Tunc venerabilem Fructuoſum Eccleſiæ Dumienſis Epiſcopum communi omnium noſtrûm electione conſtituimus Eccleſiæ Bracarenſis gubernacula continere.* Niſi fortè dicamus Fructuoſum eodem ſimul tempore impoſitum fuiſſe utrique Sedi: cùm Dumienſis Eccleſia, vix tertio milliari à Bracara diſtans, paucos habuerit peculiares Epiſcopos, ſed unus idémque utramque Eccleſiam olim rexerit. Et Martinus Dumienſis Pontifex primus utrique ſimul præfuit, ut in ejus Elogio ad ann. 575. diximus.

b Præter Monaſteria hîc memorata, Fructuoſus plura alia erexiſſe fertur, in his Monaſterium S. Petri de Montibus in tractu Vergidenſi diœceſis Aſturicenſis: quod à S. Vincentio Abbate amplificatum, poſteà verò à S. Gennadio Aſturicenſi Epiſcopo reſtitutum, à Monachis nigris ad Ciſtercienſes tranſiit teſte Johanne Tamayo ad 25. Febr.

CIRC. AN. DC. LXX. APR. XVII. XXIII.

Ad sacratissimum sancti corporis ejus sepulcrum [a] euntibus cunctis perseverant signa virtutis. Nam & infirmi ibi sanantur, & dæmones effugantur, vel quicumque mærens ejus invictum postulaverit auxilium; statim plenum à Domino petitionis suæ consequitur fructum, præstante Domino nostro JESU-CHRISTO, qui cum Deo Patre & sancto Spiritu vivit & regnat in sæcula sæculorum, Amen.

a Garsias in Notis ad Concilium Toletanum x. hæc habet: *Ejus memoria cum sanctitatis opinione à populis Bracarensibus & Compostellanis colitur festo die dicato ad* XVI. *Kalend. Maii. Corpus ejus in Monasterio ab ipso ædificato inter Dumium & Bracaram sepulturæ mandatum, postea à* GELMIRIDE *primo Compostellæ Archiepiscopo Compostellam translatum est, ubi magna populi veneratione colitur.* Monasterium in quo sepultus fuit Montellense vocant, distinctum à Turonio paullo pôst memorato, quod prope Bracaram situm erat. Quo anno obierit S. Fructuosus, definire non suppetit. Subscripsit Concilio Toletano x. in quo Sedi Bracarensi à Patribus in Potamii locum anno Christi DC. LVI. suffectus est. Anno IV. Vvambani Regis, Christi DC. LXXV. LEODECISIUS cognomento Julianus, Fructuosi successor, Concilio Bracarensi III. subscripsit. Anno proinde circà DC. LXX. Fructuosi obitum reponimus. Fructuoso in regimen Cœnobii S. Petri de Montibus succeſsisse legitur S. Valerius Abbas, de quo ad annum DC. XCV agemus.

CIRC. AN. DC. LXX. JUN. XXVII.

DE S. BABOLENO ABBATE
FOSSATENSI PRIMO,
UBI DE ALIIS BABOLENIS.

Vita S. Baboleni omissa. * S. Babolin

I. *IN quodam apographo Bibliothecæ nostræ Germanensis exstat Vita S.* BABOLENI* *Abbatis cum libro miraculorum: quam Vitam Iacobus Brulius in epitomem redegit in Supplemento Antiquit. Parif. eamdémque Andreas Chesnius ferè integram omissis dumtaxat Prologo tribúsque primis capitulis vulgavit Tomo 1. Hist. Franc. nos verò prætermittere statuimus ob continua propè errata quibus illa scatet, solúmque librum miraculorum hactenus ineditum exhibere curabimus. Antequam consilii nostri rationes exponamus, pauca de istius Vitæ Auctore dicenda sunt.*

Auctoris ætas & qualitas.

2. *Auctor in Prologo indicat id operis à se susceptum hortatu Fossatensium Monachorum, quos ita alloquitur:* De tanto viro cogit me, ô Fossatenses, vestra dilectio, ea quæ ab antenatis didici & quæ oculis ipse vidi perscribere. *Ne verò quis putet his verbis designari Scriptorem valde antiquum aut æqualem, occurrunt sequentes versus:* Antequam cœptum opus aggrediar, vobis objicio, quòd ex plurimis nostri perversionibus loci quæ post eum acciderunt, casibus persecutionum variis ejusdem deperierunt miraculorum gesta, quæ quidem ab antiquis illius videlicet contemporaneis fuisse credimus descripta. *Hinc apparet, Auctorem fuisse Monachum Fossatensem, qui ea quæ de S. Baboleno audierat, & miracula quæ partim* oculis ipse *viderat, scripto mandavit. Denique Auctor ille in cap. 1. Mirac. se* ADELERIO Abbati Milidunensi *coævum prodit, & cap. 5. posteriorem* ODONE *Monacho Fossatensi, qui Odo* anno millesimo quinquagesimo octavo, HENRICI Francorum Regis XXVIII. *libellum de Vita Burchardi Comitis absolvit. Iam prædictam S. Baboleni Vitam quæ in sectiones seu Capitula novemdecim distincta est inspiciamus.*

Examinatur.

3. *In cap. 1. Babolenus* nobiles parentes & ex Burgundis originem trahentes habuisse *dicitur*, & B. Columbani hortatu in sacro Luxoviensium Cœnobio oblatus *fuisse, ubi orationi, lectioni, meditationi, ac scriptioni sedulò vacaverit.* Sunt nempe, *inquit Auctor*, adhuc penes nos plura volumina, quæ ipsius manu fuisse dicuntur descripta.

4. *In cap. 2.* Post S. Columbani transitum scimus eumdem virum sanctissimum Monasterio Bobiensi præfuisse Pastorem tertium, ejúsque sanctissimâ doctrinâ & eruditione Christi gregem per biennium gubernatum fuisse. Quod qualiter rexerit, in secundo Vitæ libro B. Columbani & in Gestis discipulorum

ejus Attalæ & Eustasii qui nosse pleniùs cupit, invenire poterit. JONAS quoque, Vitæ jamdicti Patris Columbani disertissimus relator, ad hunc beatum virum dicitur illā stilo dedisse clarissimo, sicut in procemio ipsius operis ipse asserit. *In his duobus articulis Babolenus Abbas Fossatensis cum Baboleno Bobiensi Abbate perperàm confunditur. Quippe Burgundus erat* WINNOCUS pater Baboleni, qui nunc Bobiensi Cœnobio præest, *inquit Ionas in Vita S. Columbani num. 24. Scribebat verò Ionas eo tempore quo S. Eligius Sedem Noviomagensem regebat, ut constat ex Vita S. Eustasii num. 17. proindéque post regni Chlodovei II. an. tertium, quo anno Eligius Sedem iniisse in Vitæ lib. 2. cap. 1. à S. Audoëno dicitur. Atqui jam eo tempore Babolenus regebat Monasterium Fossatense, quod ejusdem Chlodovei anno secundo obtinuisse fertur. Plura de hoc infrà.*

Circ. An. DC. LXX. Jun. XXVI.

5. *In cap. 3. Babolenus S. Remaclum*, qui eo tempore in saltu Arduennæ Monasterium sibi construxerat, & vitam eremiticam cum aliis Deo devotis viris ducebat, *invisisse legitur, eique relictâ Bobiensi præfecturâ adhæsisse, Malmundario Monast. à Remaclo paullo pòst præfectus.* Unde, *ait Auctor*, inter alia Vitæ B. Remacli capitula sic de eo legimus: Successit illi Domnus & Pater Babolenus, qui pro " meritorum speciali gratia vir dicitur Apostolicus, cujus superiùs mentionem fa- " cimus. *Quæ verba ex Vita S. Remacli à Notgero scripta desumuntur. Nusquam verò Notgerus, aut Harigerus alive* Papolenum *(ita enim pingunt, non Babolenum) Abbatem Stabulensem ex Bobio Cœnobio venisse dicunt, quod inferiùs iterùm patebit. Subdit Vitæ S. Baboleni consarcinator, Babolenum* post excessum B. Remacli *Stabulensi ac Malmundariensi Monasteriis prælatum, suorum* discordiâ *ac* multis conviciis *fatigatum regimine cessiße*, Francorum adiisse patriam, & Parisius pervenisse, *&* de die in diem ad B. Martyris Dionysii sepulcrum abiisse oratum.

6. *In cap. 4. à quo Chesniana editio incipit, Chlodovei II. Regis principatus à Chlodoveo Magno retexitur. Deinde cap. sequenti* BLIDEGISILUS *Archidiaconus Parisiacensis à Rege Chlodoveo obtinuisse fertur* quoddam vetus castellum, quasi quatuor milliariis à mœnibus Parisiacæ urbis distans, antiquorum Gentilium mœniis fossatuúmque propugnaculis circumcinctum, Maternâ fluvio circumfluente firmatū, vocitatum castrum Bagaudarum ab antiquis, quod jam tunc locus dicebatur Fossatensis, erátque fiscus Regalis. *Mox concludit Auctor acta hæc fuisse* anno primo regni *Chlodovei, præsente* matre ejus NANDECHILDE. Quod dignitatis Privilegium, *inquit*, in eadem conservatur Ecclesia usque ad præsens illæsum. *Si Babolenus Luteciam Parisiorum accessit* post excessum *B. Remacli, Chlodoveum jam à pluribus annis mortuum videre non potuit. Chlodoveus quippe anno* DC. LV. *mortuus est, Remaclus ad annum* DC. LXIV. *superstes fuit, uti ad ipsius Acta probavimus.*

Fossatensis Monasterii initia.

7. *Caput sextum Vitæ S. Baboleni etiam non caret mendis. Nam* AUDOBERTUS *Parisiacensis Episcopus confunditur cum Agilberto, de quo agit Venerabilis Beda in lib. 3. Hist. cap. 7. ubi* AGILBERTUS *natione Gallus rogatus dicitur à* Cenwalch *Occidentalium Saxonum in Britannia Rege, ut* suæ gentis maneret Pontifex: *qui alium Episcopum* Wini *appellatum dignitatis consortem à Rege institutum non ferens*, rediit in Galliam, & accepto Episcopatu Parisiacæ civitatis, ibidem senex & plenus dierum obiit. *Et tamen in Actis S. Baboleni Audobertus jactat* se peregrinum è transmarinis partibus *Luteciam adveniße, quò* Regis Angliæ nomine CHOINVALÆ persecutionem evaderet, *& à Rege Chlodoveo Episcopatum urbis Parisiacæ accepiße. Si quis contendat binominem fuiße Agilbertum, eumdémque Audobertum appellatum, quod nonnullis veri simile videtur; inter peregrinos accenseri non debuit à Gallo homo Gallus: ut omittamus* Cenwalch *Regem male in* Choinvalam *transmutari.*

8. *In capitibus septimo & sequentibus Babolenus procurante* Audoberto *Episcopo, Rege approbante, ac* Blidegisilo *concedente, Fossatensi Monasterio præfectus fuiße, ac cœpto operi institiße legitur. Sic enim habes cap. 9.* Igitur vir sanctus insistens cœpto operi, Christo juvante & Blidegisilo viro venerabili, constructa

Babolenus Abbas factus Fossatense Monasterium perficit.

Circ. An. dc. lxx. Jun. xxvi.

est Ecclesia in honore Genitricis Dei & SS. Apostolorum Petri & Pauli cum omnibus ædificiis congruentibus Monastico Ordini. Sed cogente loci angustia, ad Aquilonem omnia sunt constructa ædificia: quia ab Austro montis altitudine, à Borea verò artatur fluvii vicinitate. Situs autem loci ipsius est tam remotus, ut ab ignorantibus putetur esse eremus. Nam Maternâ fluvio circumcinctus, unum tantummodò ingressum dat commeantibus. Spatiosa est insula sed infecunda: latitudine tamen vel longitudine sui per duo ferè milliaria videtur extendi. *Plura deinde Auctor cap. 10. disserit de castro Fossatensi, quod à Iulio Cæsare constructum ac castrum Bagaudarum appellatum; tandémque à Maximiano Cæsare oppugnatum eversúmque asserit. Quæ Carolus* le Cointe *in Annal. ad ann.* 638. *num.* 106. *& seqq. accuratè expendit ac refutat: observátque ex Aurelio Victore & Salviano, Bagaudarum nomine intelligi quoscumque factiosos ac rebelles; & Bagaudas Diocletiani temporibus primùm audiri cœpisse.*

Bagaudæ qui?

Privilegium Fossatense.

9. *In cap.* 13. Audobertus Præsul S. Baboleno Privilegium suæ auctoritatis *concedit*, ut tam ipse quàm successores liberi & securi ab omni inquietudine tam Clericorum quàm etiam laïcorum ibidem manere possent. Si verò contra Patrum statuta eum fecisse quis causatur, legat Canones * à S. Bonifacio Cartaginensi Episcopo & aliis Episcopis factos, necnon ejusdem Sacerdotis Epistolas ad Liberatum Episcopum missas: & inveniet, quòd Monasteria in quibus regulariter vivitur, libera esse debent ab omni infestatione Episcoporum & Clericorum. *Deinde recenset Auctor Episcopos qui Privilegium subscriptione sua firmaverunt*, Audobertum *Parisiensem*, Gaudericum *Lugdunensem*, Annobertum *Senonensem*, Prestelendum *(fortè Vulfolendum)* Bituricensem, Donatum *Vesontionensem Archiepiscopos: quibus, Episcoporum septem sententia accessit.* Sed & Rex ipse, *inquit*, favens subscripsit, & suo monogrammate facto anulo Regali insigniri jussit. Acta sunt hæc autem in urbe Parisius Chlodoveo regnante anno quinto, Indictione quoque quinta, die mensis Maii xv. sub die Iduum Maiarum: *ubi pro Indictione quinta, Indictio* xv. *vel prima reponenda est.*

* *exstant To.6. Spicil. Acherij.*

Babolenus an Abbas Monasterii S. Germani.

Aimoin. lib. 4. c. 46.

10. *In cap.* 15. *Babolenus* Sigefrido Abbati Ecclesiæ S. Vincentii Parisiensis, *Cæsaraugustæ quò Legatus fuerat missus detento suffectus memoratur: subditúrque miraculum de homine cæco, cui Babolenus ad portam urbis Parisiacæ lumen restituerit. Posterius haud infitiamur: at prius omnino suspectum est, cùm in vulgato Aimoino non Babolenum sed Babonem mortuo Sigefrido successisse legamus: neque umquam in Ecclesiastico S. Vincentii seu S. Germani officio ulla de S. Baboleno celebritas aut commemoratio fuerit facta, quem in Vsuardi Monachi Germanensis Martyrologio omissum miramur.*

11. *Quæ in capitibus 16. 17. tum de Blidegisili Romana profectione Martino Pontifice facta ac donatione Buxei vici, tum de fonte à Baboleno in operarum gratiam divinitùs impetrato, ac postea ob fraudem vectorum vini, qui exhausta dolia aquâ illâ replebant, ejusdem precibus arefacto referuntur, commemoràsse sufficiat.*

12. *Chlodoveo mortuo Chlotharius filius Monasterio Fossatensi* vicum Savegium *concessisse, ac legata patris confirmàsse dicitur. Denique Chlothario post regni annos, non quatuor, (ut cap. ultimo legitur) sed quatuordecim defuncto, & ipse Babolenus diem supremum explevit* vi. Kal. Julii, *anno proinde circà* dc. lxx. Sepultum est autem ejus sanctum corpus ad Septemtrionalem plagam secus Ecclesiam sanctæ Dei Genitricis ab ipso constructam, in pretioso lapideóque sarcophago, in quo multis annis jacuit decenter humatum, ubi operatur Dominus ejus meritis virtutes.

Vitæ S. Baboleni epilogus.

13. *Ex dictis intelligitur, quid Baboleno Abbati Fossatensi tribuas. Is è Monasterio Luxovio, aut fortè Sollemniaco arcessitus videtur, ut Monasterium Fossatense anno secundo Chlodovei junioris aut insequenti à Blidegisilo Archidiacono Parisiacensi constructum regeret. Quæ de constructo Fossatensi Monasterio, Privilegiis ac Donatio-*

ac Donationibus à Brulio in Supplem. Antiquit. Parif. relatis dicuntur, à vero non abhorrent, uti nec id quod de cæci hominis restitutione commemoratur. Babolenus prope B. Mariæ Ecclesiam sepultus miraculis claruit inferiùs referendis. Auctor longè potiorem in iis fidem meretur, cùm de iis quæ à sua ætate non ita remota erant, quæque oculis partim viderat, testificetur. Sancti corpus unà cum S. Mauri Abbatis Reliquiis colitur religiosè à popularibus in Ecclesia Fossatensi, quæ sæculo proximè elapso ad Canonicos sæculares transiit. Nomen loco cessit S. Mauri Fossatensis à sæculo IX. quando S. Mauri discipuli S. P. Benedicti Reliquiæ Caroli Calvi principatu eò illatæ sunt: qui locus tertio ferè milliari supra Luteciam Parisiorum ad Matronam fluvium insulà circumclusus cernitur. Circ. An. DC. LXX. Jun. XXVI.

Babolenus Abbas Bobiensis. Vghell. To. 4. Ital. S. p. 1328.

14. *Alius est ab isto* Babolenus *seu* Babulenus *Abbas Bobiensis, de quo in Chronico Bobiensi citato à Ferdinando Vghello hæc scribuntur:* De eo non celebratur, quamquam fecerit miracula, ut in antiquis libris habetur. *Ipsius tempore* in præfato Monasterio erant centum quadraginta Monachi militantes sub Regula Divi Benedicti, ut patet ex Privilegio Theodori Papæ. *Ejus Translatio seu Elevatio facta dicitur apud Vvionem lib. 3.* prid. Kalend. Septemb. anno Domini M. CCCC. XXCII. *cum aliis plurimorum Sanctorum Reliquiis similiter translatis per Episcopum Bobiensem.*

Papolenus Abbas Stabulensis.

15. *Distinguendus etiam* Papolenus *Abbas Stabulensis, S. Remacli discipulus, qui corpus S. Symmetrii Martyris Româ Ladernacum Stabulensi Monasterio vicinum invexisse legitur. Sic de Papoleno agit Notgerus in Vita S. Remacli.* Dominus & Pater Papolenus ad eum (Remaclum) invisendi quidem causâ venit, sed ejus inhærere magisterio quàm domum redire maluit. Susceptus est à B. Remaclo officiosissimè, & vixit apud eum sine offensione: quique instruendus eò venerat, complures suis exemplis ad virtutis studium incitavit. Cernens id B. Remaclus secúmque cogitans eâ causâ missum eum fortassis à Domino, rogavit eum ne ab ipso discederet: tum prçterea ob Fratres in disciplina continendos, Malmundariensi Cœnobio, cujus Monachi S. Benedicti instituto vivebant, salvâ in omnibus auctoritate sua eum præfecit. *Et infrà:* Successit illi Domnus Papolenus vir Apostolicus. *Ejus corpus in Stabulensi Cœnobio adservant Monachi Benedictini.*

Babolenus Monachus Grandivallensis.

16. *Fuit & alius eodem sæculo* Babolenus *Presbyter ac Monachus Grandivallensis, qui S. Germani ejusdem loci Abbatis, quemadmodum suprà ad ann. 666. vidimus, Acta descripsit. Denique à Iona Monacho Bobiensi in Vita S. Eustasii laudatur* vir venerabilis Theodulfus cognomento Babolenus, *qui* in suburbano *seu territorio* Bituricensis urbis Monasteria ex Regula B. Columbani omni religione pollentia construxit.

MIRACVLA S. BABOLENI
ABBATIS FOSSATENSIS.
Ex MS. cod. Bibliothecæ S. Germani de Pratis.

Prologus.

IGITUR sicut in procemio hujus operis promisimus, huic paginæ dignum inserere decernimus ea quæ de tanto viro veracium dictis antiquorum veridica & probabili assertione ab illis audivimus & oculis nostris partim vidimus. Postquam clementis Dei nutu egregius Christi Confessor Babolenus ex hac instabili luce ad cælos emigrâsset, & ejus corpus sanctissimum dignè, ut decebat, sicut jam præmissum est, secus Ecclesiam sanctæ Dei Genitricis humo commendatum esset, paullatim paries ille cui inhærebat, de die in diem virtute Divina se aperire cœpit, & sarcophagum in quo sanctus vir jacebat lapideum intra se recludere.

Devoluto ergo non multi temporis spatio, & Ecclesiæ pariete, ut numquam Cap. I.

Circ. An. Dc. lxx. Jun. xxvii. Baboleni corpus divinitus in Ecclesiam admotum, transfertur.

lapillus inde ceciderit, divinitus ita perforato, sancti viri corpus infra eamdem juxta Dei Genitricis pertransiit aram cum ipso suo lapideo sarcophago, foramine ad testimonium jugiter manente in pariete. Non hoc itaque cuipiam videatur incredibile, quia Deo nihil est impossibile: ipse enim qui universa mortuorum corpora Angelica personante tuba, exsurgere per diversa loca jubebit, & suæ Matris integritatem nascendo ex ea non abstulit; quíque ad Discipulos clausis resurgens janüis intravit: celerrimè & huic suo fideli amico istud concedere potuit. Sic quippe suis loquens Fidelibus promisit: *Qui credit in me, ea quæ ego, faciet opera & majora.* (Ioh. 14. 12.) Hoc ergo à Deo factum est ad propalanda beati viri merita, ut membra quę in suo famulatu afflictione domaverat pervalida, infra Oratorium quod illi suo labore ædificaverat transferrentur virtute operante Divina. Inde igitur est levatum corpus ejus post annos multos pio studio Monachorum inibi Deo servientium, atque in alteram Basilicam (quæ elegantiori opere à religioso Abbate BENEDICTO[a] constructa, & à S. ALDRICO Senonensium Archiepiscopo aliisque Præsulibus dedicata fuerat) septimo Idus Decembris translatum. Sed quoniam mentionem fecimus de dedicatione Ecclesiæ Fossatensis Cœnobii, placet profectò huic nostro breviter operi innectere, quod à veracibus personis referre audivimus, vel quod scriptum in ipsa Ecclesia invenimus. Nocte etenim illa, quæ diem dedicandæ Basilicæ præcedebat, res valde memorabilis accidit, relatúque non indigna. Namque idem beatus Archiepiscopus ipsa qua prædiximus nocte, cùm in eadem Ecclesia more sibi solito oratum iisset, sólóque prostratus, jamjámque prolixiùs preces ad Dominum & lacrymas fudisset, vidit specialiter sanctos Angelos ut olim Jacob alibi de cælo descendere, totúmque in circuitu atrium & Ecclesiam lustrare, sacrare atque benedicere, ut Divinis laudibus ibidem jugiter persolvendis tanto congruentior fieret idem locus, quanto & sanctior; nec jam dubitaretur quòd in eo specialem sibi Deus elegerit mansionem, cui sacrando dignitatem deputâsset Angelicam. In hanc igitur Ecclesiam delata sunt S. Baboleni membra, in qua semper reddentes Christo munia laudum congregabantur Monachi, ut non fraudarentur assiduitate Divini officii. Ne verò aliqua immunditia sordidaretur Sancti sarcophagus, gypso est decenter adopertus ac super geminas duorum altitudine cubitorum columnas lapideas positus. In pariete quoque, qui ad caput traditur fuisse ipsius, lapis usque hodie habetur innexus, in quo inventæ fuerunt insertæ litteræ quæ vix ab aliquo legi poterant, diutinæ vetustati abolitione, & pluviarum incursione. Tandem verò ab aliquibus altioris ingenii enucleatæ difficillimè, inventum est nomen ejus cum termino VI. Kalendarum Juliarum descriptum certissimè. Qua de re patuit, eum proculdubio ad cælos migrâsse ipso termino, licet ex pluribus ipsius loci eversionibus usque ad diem illum oblivioni fuerit traditus. Ad testimonium igitur hujusce rei quam præfati sumus, quod nostræ ætatis pueritiâ vidimus proferimus. Parietem enim transforatum & sancti viri sepulcrum inter altare & ipsum positum, quousque eadem Ecclesia ab ADELERIO ejusdem loci Præcentore, posteà Milidunensi Abbate, emendandi gratiâ subversa fuit, adspeximus.

Duplex S. Baboleni festivitas.

Auctoris ætas.

II. Alia verò ejus sollemnitas, quæ tam à devotis ejusdẽ loci Fratribus, quàm etiam ab omnibus ipsius insulæ incolis, festivo celebratur obsequio, VII. Idus Decembris, nulli dubium est, quin sit ejus Translationis, quæ facta esse dignoscitur per* centum quinquaginta annorum spatium, & eo ampliùs. In qua quidem statutum est à Rectoribus antiquitus Fossatensis Ecclesiæ, ut naves per gyrum ipsius insulæ discurrentes censum persolverent ob piscationis meritum, quem nuncupant vulgariter Restes. Quod dispositum ideo ita creditur, ut eadem die san-

* *lege* post *vel* ante

a Monachi Fontanellenses *olim à viro justo* BENEDICTO *Fossatensis Cœnobii Abbate eruditi in Philosophia* Monastica dicuntur in Chron. Fontanell. cap. 16. Florebat Benedictus principatu Ludovici Pii, cujus anno ultimo S. Aldricus Senonum Archipræsul. obiit.

cti viri Translationem celebrantibus copiosa piscium seu aliarum dapum affluenter refectio præparetur. CIRC. AN. DC.LXX. JUN. XXVI.

III. Oleum ex mausoleo manat.

Porro in præfata Dei Genitricis Ecclesia, in qua idem præcipuus Confessor sepultus quievit, oleum multis diebus & annorum curriculis de lapide ejus sacri mausolei manavit, quo infirmi variis languoribus oppressi liniti pristinæ statim sanitati reddebantur. Cùm verò hoc ad laudem nominis sui & ad declarandum sancti viri meritum Christus operaretur; accidit ut die quadam Sacerdos sacro velatus indumento illuc accederet, & improvidè ipsum quo erat indutus vestimentum eodem liquore intinctum redderet. Quod cernens altaris minister, inflammatus iracundiæ stimulis, quæ modum tenêre nescit, inutile mox verbum maligno ore protulit, ne videlicet benignissimi JESU-CHRISTI sanctæq; ejus Genitricis ac Baboleni inclyti Cōfessoris volūtas foret, ut ampliùs quidquam ipsius liquoris olei abhinc & deinceps in æternū manaret. Cujus miserrimā vocem statim secutus est effectus. Nam liquor substitit, & lapis aruit. Ne ergo umquam hoc incredibile videatur, quosdam Monastici ordinis religiosos viros ad testimonium in medium deducimus, qui se vidisse hęc & audiisse verissimis affirmabant assertionibus; HUBERTUM scilicet cognomento Calvum, BERNARDUM quoque Ultra-regulam dictum, quorum vita satis probabilis exstitisse dignoscitur. Quia verò duorum testimonium protulimus, in roborandis iis substituitur tertius, quoniam in ore duorum aut trium testatur Scriptura omne constare verbum. In Cœnobio namque sancti Mauri, quod Glannafolium dicitur, quidam religiosus Cœnobita exstitit nomine ODULCRICUS centum viginti veluti alter Moyses exsistens annorum & eo ampliùs, qui sic se vidisse adstruebat multis vicibus. Ut ergo reprimatur dens æmulus, etiam quartus testis introducatur ADICUS, quidam Monachus iis antiquior, qui hæc se vidisse affirmabat tempore diuturno. Talibus & tantis beatissimus Confessor domini Babolenus decoratus virtutum signis, vivere se demonstrat cum Christo & ejus Sanctis. Ad sepulcrum quoque ipsius vel ubi ejus sancta permanent membra, plurima infirmis præstantur ejus meritis beneficia, & maximè febris vel patientium portantium incommoda.

IV. Robertus Abbas Sancto injurius punitur.

Quantæ igitur severitatis vel vindictæ in suis vel sibi exsistat contrariis, dicendum nobis est narratione stili præsentis. Fuit Rector quidam Fossatensis Ecclesiæ, dictus ROBERTUS in Baptismate, S. Baboleno contrarius omni tempore, qui in tantam se contra eum erexit superbiam, ut ejus nomini consecratam everteret aram. Insuper etiam hoc addidit, similiter altare sibi debere statui, illatáque convicia multiplicat & opprobria. Sed ultrix Dei dextera non diu pertulit Sancti improperia. Nam eo anno captus & vinculis irretitus, jussu Regis HENRICI carcere est clausus. Sed quomodo illinc evaserit, quibúsque conviciis accusatus fuerit, potiùs est reticendum quàm proferendum. Sui quoque coadjutores in altaris subversione capti similiter & dispersi sunt, facti populo in derisum & improperij canticum. Præfatus autem Abbas impudicè perdidit pastorale decus; & qui suo prædecessori videlicet S. Baboleno obsequi noluit spontaneus, ob negligentiæ suæ meritum tali ludibrio est deditus: sícque quod male commiserat, impune non pertransiit: quia deinceps cum mærore vixit, exemplum posteris factus, ne tale adversus S. Babolenum ultrà admittant facinus.

V. Robertus item Prior Sancti celebritatem minuere volens.

Exstitit præterea & alius quidam Monachus ROBERTUS Cenomanensis & ipse dictus, in Monachos exercens officium Prioratûs, qui invidiæ stimulis agitatus & odij, tanta indignatione exarsit contra Sanctum Dei, ut festivitatem Translationis ipsius, quæ est VII. Idus Decembris, quæreret annihilari, nulla eam dicens ratione fieri; maximè cùm pro ea S. Andreæ Apostoli viderentur octavæ dimitti. Sic fatus, nec diu cunctatus votum suum adimplevit. Nam eo anno ipsa die Translationis quatuor lectiones de Apostolo statuit, & octo reliquas de Confessore fieri decrevit. Sed Sanctus Domini patiens super hoc fuit. Annuatim verò redeunte eadem sollemnitate, de Apostolo omnia jussit fieri, dicens

Circ. An. DC. LXX. Jun. XXXI. Babolenum quemdam mortuum esse, nec festum de eo à quoquam sollemnizari debere. Cujus voto faventes ceteri, paruerunt ei ut Magistro & Priori. Sed hoc diu non pertulit ultrix dextera Domini, eoquòd fieri festum fecerit B. Apostoli non tam ex devotione, quàm invidia & elatione. Itaque cùm idem Decanus non multo pòst ad necessaria naturæ iisset, & plus solito in illo opere decertâsset, repentè (ut ita loquar) ostia ventris sunt aperta, & pæne omnia foras exierunt intestina: sícque manibus aliorum ad stratum relatus, cum dolore nimio non multis surpervixit diebus, stupori & admirationi factus omnibus tanta celeritate factam in eo vindictam videntibus. Sícque miserior factus miseris, dum non resipuit, vitam cum dolore amisit.

VI. Item Hilduardus Præcentor. Quidam quoque Hilduardus Fossatensis Cœnobita gerens officium Præcentoris in eadem Ecclesia, vir quidem erat veneranda canicie, sed multoties in Sanctum Dei verba proferebat arrogantiæ. Dum verò quadam vice à Monachis fidelibus sancti viri VI. Kalendas Julij celebraretur transitus, & synaxi nocturnali jam ex parte decantata ab Abbate vel à Priore terminaretur lectio duodecima, quatuor Fratribus, ut assolet, ante altare adstantibus, ac in jubilo vocis cum organo Responsorium, *Sanctus Domini Confessor* altissimè reboantibus, dies terris illuxit illis cum modulamine in canendo perseverantibus. Tunc subitò felle iracundiæ commotus Cantor præfatus in medium prosiliit, & vir Israëlita Responsorium violenter arripiens decantare cœpit, sed non illis prævaluit. Unde cùm superari se cerneret, & Chorus aliud quod idem inceperat teneret, non ut Scriptura jubet apposito ori digito, sed fracto importunè vel irregulariter silentio, S. Baboleno intulit plura convicia, dejerans quòd quamdiu viveret, adinventiones cujusdam ODONIS [a] (fuerat quippe auctor hujus operis) in eadem Ecclesia cantari non sineret. Móxque ad cubile rediit, & capite involuto obdormivit. Et ecce repentè ante eum vir sanctus adstitit, illícque sicut sol refulgens apparuit, & iis verbis, ut idem pòst retulit, ad eum dixit: Hilduarde in me respice. At ille putans ab aliquo se Monacho vocari, capite erecto respexit. Cui Sanctus: Scis me quis sim? Qui tremens cùm non responderet; Me, inquit Sanctus, noveris esse Babolenum, quem hodie exprobrâsti in conspectu omnium propter Domini & meum servitium. Cur honorem auferre conaris, quem mihi dedit Deus in terris? Ille autem cùm non posset ferre Sancti adspectum, caput lecto reclinans operuit se iterum. Sanctus verò Domini dixit ad eum; Quia cum juramento meum servitium te superstite ampliùs dixisti non fieri, scito certissimè, quia voto tuo minime frustraberis, hoc enim anno morte morieris. Sic dixit, & mox disparuit. Ille quoque gravi continuò infirmitate correptus, è lecto quo incumbebat surrexit concitus, referens cuncta quæ sibi dicta fuerant Priori & aliis Fratribus. Ea namque die servitio Sancti omni nisu se immisit, putans cum eo concordari: sed nihil illi profuit. Nam tertia die aggravatus lecto decubuit, nec inde surrexit quousque vigesima sexta die viam universæ carnis ingressus mortem obiit.

VII. Babolenus Monacho sibi devoto apparet. Nunc quoniam de ultione quam per servum suum Babolenum virtus exercet Divina, in suis adversariis sufficienter diximus, restat ut quantæ benignitatis erga sibi devotos sit perpaucis dicamus. Monachus quidam desiderio videre Sanctum multoties suspirabat: quippe quia quem Patrem & Pastorem se habere gaudebat, cujúsque amore flagrabat, ab illo visitari se aliquando non diffidebat. Cui in hoc perseveranti, & ob id Dominum deprecanti sanctus vir in visu noctis apparuit, & blando vultu eum intuens, librum quem dextera ferebat ei porrigens dixit: Pax tibi, accipe & lege. Cúmque, ei ut videbatur, librum accepisset & folium unum vertisset; invenit hoc capitulum: Qualiter rexit sanctus vir Bobium. Mox verò alia revolvens, & miraculum de illuminato cæco reperiens, totum perlegit: & sic evigilans, visio ab oculis ejus evanuit; in-

a Id est Odo Monachus Fossatensis, qui anno M. LVIII. Burcardi Comitis Vitam composuit.

quereversus miraculum post dies aliquot litteris tradidit, ac multis quod sibi contigerat narravit. Alius verò dentium adeo vexatus dolore, ut præ nimia angustia putaret sibi mortem imminere, de misericordia Domini fisus, ad sepulcrum sancti viri accessit intrepidus: ibique oratione suppliciter fusa, sancti viri urnam attigit morbida maxilla: & ita meritis Sancti dolore fugato efficitur sanus continuò. CIRC. AN. DC.LXX. JUN. XXVI.

VIII. Mutus & surdus curatur.

In Fossatensi denique villa, quidam manebat juvenis advena, linguæ & auditûs privatus officio, victum sibi quærens mendicando. Qui dum decumberet in stratu suo nocte, sancti viri die sollemni, videlicet sui transitûs exsistente, dum Monachi nocturnale officium decantarent, vidit coram se sanctum virum stantem, ac debere ire ad Ecclesiam sibi præcipientem. Isque suum inclamare cœpit hospitem, factum se dicens sospitem: concitatúsque surgens gaudenter exspectabat diem. Cúmque hora matutinali cuncti surrexissent, hospes, Fulco nomine, ejus collo immisit funem, & ita deduxit usque ad sancti viri aram: illícque Fratribus Deum laudantibus & campanas ob hoc pulsantibus, Deo egit gratias pro sibi reddita salute coram omnibus. Idem verò adolescens vocabatur Petrus; qui ut nobis postea retulit, vir sanctus, qui ei apparuit linguam de ore ejus protrahens, digitos suos ei in aures immisit, sícque ei loquelam & auditum reddidit. Ecce in isto homine duplex miraculum scimus factum esse. Resipiscant igitur æmuli derogantes huic Sancto Domini. Erubescant & confundantur, qui eum cum Christo regnare non confitentur. Desinat detrahentium pertinacia, cùm per eum viderint & audierint facta fuisse miracula.

IX. Altaria S. Baboleno sacrata.

Hujus igitur Patris adeo excrevit memoria, ut etiam altaria in ejus nomine sacrarentur per multa loca. Est nempe vicus in territorio Parisiensi, scilicet inter Gornacum castrum & Latiniacum positus qui dicitur Campus, in quo ædificaverunt Ecclesiam hic venerabilis Pater BABOLENUS & B. FURSEUS: contemporanei enim fuerunt, ut ab antecessoribus vera narrantibus accepimus. Quam postquam ædificaverunt, & Parisiacæ urbis Episcopum, AUDOBERTUM nomine, ut eam dedicaret advocaverunt. Quam dedicans, consecravit in ea duo altaria, unum in honore Beatæ Virginis MARIÆ, alterum verò in B. Petri Apostolorum Principis nomine: ibíque permanserunt non modico tempore. At ubi sancti Patres Babolenus scilicet atque Furseus Domino vocante de sæculo migraverunt, & cælicas sedes pro mercede bonorum operum obtinuerunt, supradictus vicus, Campus scilicet, grande discrimen diripientium sustinuit, & colonos qui inibi habitabant, huc illúcque dispersit ac dissipavit. Unde actum est, ut prædicta Ecclesia nullo reparante destrueretur, & fere ad nihilum redigeretur. Postquam verò devastatorum quievit immanitas, cœperunt coloni redire ad propria, & ædificare domicilia, & ab eis reparata est Ecclesia, in qua in honore B. Fursei, necnon & S. Baboleni duo consecrata sunt altaria, quæ inibi duraverunt per multa annorum spatia. Ceterùm exigente habitatorum mole peccaminum, eumdem vicum invasit grande incendium, itaut in eo nulla remanerent ædificia, & insuper ipsa concremaretur Ecclesia, altaris vera beati Fursei penitùs sunt combusta velamina: illius verò quod in honorem S. Baboleni consecratum erat, cùm desuper prunarum ac titionum multiplicitas corruisset, ex toto remanserrunt intacta. Hoc igitur, bone JESU Fili Dei vivi, Rex sæculorum, ad laudem & gloriam nominis tui fieri voluisti, & ut quanti esset meriti B. Babolenus demonstrares hominibus. In Episcopatu verò Meldensi Fontaneto villa in B. Baboleni nomine consecrata est ara: quam nullatenus Meldensis Pontifex consecraret, nisi apud ipsum pro magno ejus haberetur memoria. Gloria, Christe, tibi cum Patre & sancto Flamine, qui Sanctos tuos ita mirificas in terris, dum per signa tecum eos regnare testaris in cælis & nunc & semper & per infinita sæcula, Amen.

CIRC. AN. DC. LXX. AUG. XXX.

SANCTI FIACRII CONFESSORIS & Anachoretæ apud Meldos

ELOGIUM HISTORICUM.

Fiacrius Hibernus apud Meldos secessum petit.
* S. Fiacre

I. ANCTUM FIACRIUM*, *antiquis* FEFRUM, *Galliæ lumen & Archiatrum toto orbe celeberrimum, intactum præterire nefas. Hunc ex Hibernia, quam veteres Scottiam appellabant, ortum* nobilibus parentibus *ferunt. Sunt qui Regium ei genus tribuant. Sed quoniam nobis deficiunt legitima quibus id probemus argumenta, id constanter asserere animus non est: nec tamen detractum imus sententiæ recentiorum, qui id affirmant. Auctorem qui de Fiacrio scripserit antiquiorem deprehendimus nullum* HILDEGARIO *Episcopo Meldicensi, qui principatu Caroli Calvi Pontificatum gerebat. Is in Vita sancti Faronis à se scripta de Fiacrio agit capp. 99. & 100. in hæc verba :* In tantum pro studio vitæ Angelicæ diligendo officiosissimè Scottos excolebat (S. Faro,) ut etiam heredes eos de propriis suis rebus faceret, atque ex Reliquiis eorum corporum, dum sæcula labentia volaverint, ad protectionem nostram eorum meritis hæc clarior provincia fulgebit: ut ex B. FEFRI munere miraculorum hæc nostra Meldica claret. At in quodam territorio suo Monasterium quod dicitur BROILUM situm retinetur, tribus distans millibus ab urbe Meldis, quod accepit ille vir sanctus Fefrus in possessione copiosissima ab Antistite Christi Farone.

Fefrus dictus.

2. *Hic notanda occurrunt nonnulla. Primum,* S. FIACRIUM *quondam* FEFRUM *fuisse vocatum: quo nomine etiam* FULCOïUS *Belvacensis, Subdiaconus Meldicensis eum appellat in Vita sancti Faronis sæculo* XI. *metricè edita, dum ita canit:*

Faro, sunt Scotti, sed & Angli sunt tibi noti,
Quos bene tractabas, & amicos constituebas:
Et quoniam patris * studiis natíque Faronis
Regula provenit Gallis primùm Monialis.
Heredem FEFRUM dedit in quibus esse beatum.
Huic Broilum tribuit, qui Templum condidit illic,
Hîc duxit vitam, vitam finivit ibidem.
Meldica nunc signis floret provincia FEFRI.

* Chagnerici

Nomen Fefri *in* Fiacrium *ob vocis prioris asperitatem mutatum putamus, quod in aliis Sanctis Hibernicis cõtigit. Sic* S. Frichorius *socius Caidoci, qui ambo S. Richarium ad sanctiorem vitam adduxerunt,* ob rictum vocis *nomen accepit* Hadrianus. *Alterum notatu dignum in verbis Hildegarij, est, locum illum Fiacrio à S. Farone concessum, dictum fuisse aliquando* Broilum. *Tertium denique B. Fiacrium jam nono sæculo miraculis celebratum fuisse: quod utrumque Fulcoïus versibus confirmat. Quo magis mirari licet, cur Vsuardus, vicinus illorum temporum ac locorum, Fiacrium in Martyrologio suo prætermiserit, sicuti Beda, Vvandalbertus, Ado, aliique sacrorum Fastorum antiqui conditores.*

Miraculis celebris.

In Monasterio S. Crucis moratus,

3. *Fiacrium aliquãto spatio temporis in Monasterio S. Crucis, nunc S. Faronis, prope Meldorum urbem consedisse, probabile videtur. Quippe istud Monasterium ad excipiendos ejusmodi peregrinos Monachos S. Faro primùm ædificâsse ac dotâsse, ex dictis satis intelligitur. Verùm Fiacrius solitariæ vitæ cupidus locum à turba remotum concedente Farone obtinuit,* Broilum *nomine, silvis circumpositis tectum. Illic eremiticam seu anachoreticam vitam agens Fiacrius, Oratorium in honorem B. Mariæ construxit, & ad obitum usque permansit. Vivo ac mortuo miracula non defuc-*

Broilum secedit.

runt. Ea cùm aliunde discere non liceat, repetemus ex Vita ejus non admodum vetustâ, quam Surius Tomo 4. ex apographo Trajectensi evulgavit modo subjecto. CIRC. AN. DC.LXX. AUG. XXX.

4. BEATUS FIACRIUS ex Hibernia nobilibus ortus parentibus, solitariam vitam appetens, Meldis ad S. FARONEM Episcopum cum quibusdam sociis suis advenit. Cujus desiderium cùm Pontifex cognovisset, & ei locum in nemore ad se ex proprio patrimonio pertinentem, nominè Brodolium * assignâsset, eum ibidem perduxit. Beatus autem Fiacrius, evulso nemore, Monasterium in honore B. MARIÆ Virginis construxit, & exiguam domum seorsum ædificavit, in qua manens, hospites suscipiebat: & de die in diem virtuti studens, in Deo proficiebat. Corpori proprio hostis nimis austerus, quod sibi subtrahebat, peregrinis & pauperibus erogabat. Famâ igitur ejus sanctitatis longè latéque compertâ, omnes robore privati, elingues sive contracti aut obsessi, aut alia incommoditate detenti, qui ad eum veniebant vel deferebantur, sola manûs impositione sanitati pristinæ reddebantur. Cujus beata opinio ubique discurrens, S. CHILLENUM *, qui ex Romanæ peregrinationis itinere applicuerat, adduxit ad videndum eum. Quem S. Fiacrius sibi sanguine conjunctum cognoscens, spirituali cognatione & gaudio suscepit; atque divino alloquio cum eo vacans, aliquamdiu apud se detinuit in Domino.

Oratorium construit.
* Brolium
Chillenum excipit.
* lege Vitam S. Faronis cap. 101.

5. Posthæc Fiacrius non habens unde inopiam advenientium relevaret, accessit ad Episcopum, petens ut liceret ei tantum nemoris evellere, ut ibidem posset hortum facere ad nutrienda olera pro pauperibus peregrinis. Cui Pontifex tantum rogati nemoris concessit, quantum in gyro circa domum suam propria manu fodiendo, in una die fossato posset circumdare; & quidquid intra fossatum concluderet, liberum absque cavillatione, quasi hereditarium possideret. Quo audito, ad solitudinem reversus, facta oratione, baculum quem manu tenebat, per terram trahebat, & (quod est dictu mirabile) ad nutum viri Dei, tractu baculi terra dehiscens patebat, & nemus hinc & inde funditùs corruebat.

Nemoris partem à Farone obtinet.

6. Interea mulier quædam advenit, quæ viso terræ dehiscentis miraculo, stupefacta ad Episcopum festinavit: Eremitam magnificum esse magum, maleficum, & incantatorem asserens, & non Dei cultorem. Deinde cum celeritate ad eremum reversa, sancto viro convicia, contumeliásque & blasphemias irrogavit, & eum auctoritate Episcopi ab incepto opere cessare præcepit: ipsum etiam Episcopum advenire nuntiavit. Hac de causa ab incepto opere cessans, Sanctus contristatus super petram resedit. Mirabilibus mirabiliora succedunt. Petra namque durissima, nutu Dei, ut sessioni Sancti esset habilior, sub ipso concavum eidem præstitit locum. Quæ petra in hodiernum diem, eodem in Monasterio servatur *, & locus sessionis ejus demonstratur: cujus tactu debiles sæpiùs restituuntur sanitati. Provocatus igitur Pontifex verbis mulieris, advenit: & videns utraque miracula, intellexit Eremitam magni esse meriti apud Deum, & deinceps eum ferventiùs dilexit, & quamdiu vixit, ei familiariùs adhæsit. Fossata verò tactu baculi viri Dei facta usque in hodiernum diem ab incolis demonstrantur. Ab illo tempore quo mulier sanctum virum Dei accusavit apud Episcopum usque in præsens, mulieres in ejus Monasterium non intraverunt. Ad iram siquidem provocatus à muliere, oravit quòd omnis mulier, quæ ejus Monasterium ingrederetur, sui corporis infirmitatem incurreret.

A femina accusatur apud S. Faronem.
Petram sedendo habilem reddit.
* ita est.
Mulieres oratorij sui aditu arcet.

7. Postmodum igitur quædam mulier dives & nobilis volens experiri quid accideret mulieri Monasterium prædictum intranti, ad illud ancillam suam manibus propriis impulit. Quo facto, videntibus omnibus qui aderant, ipsa unum oculum amisit; ancilla verò illæsa permansit. Sed & moderno tempore mulier de Latiniaco * in Monasterio unum pedem posuit, qui statim intumuit, tumórque adscendendo, tibiam genu & crus occupavit. Sunt & alia multa, quæ mulieres ab ingressu Monasterii prædicti compescunt. Beatùs itaque Fiacrius in eodem loco signis & virtutibus coruscans, cursum vitæ feliciter consummavit;

* Lagny

CIRC. AN. DC. LXX. AUG. XXX.

ad cujus tumulum quasi continuè gloriosa fiunt miracula.

Mersos è fluvio mirè educit.

8. Inter quæ accidit, quòd quidam vir de Montiaco, qui duos habebat parvulos diutissimè infirmatos, & tandem ut ad B. Fiacrium duceret, jumento imposuit, unum ante, alium retro, mediùs verò ipse resedit: & cùm iter aggressus pervenisset ad pontem qui dicitur Pons-rapidus, jumentum suum pedem offendit, & in fluvium corruit cum patre & filiis proclamantibus: Sancte Fiacri succurre nobis. Et cùm rei exitus à circumstantibus præstolaretur, subitò pater emersit & filij. Aqua insuper duorum hominum longitudine profunda se calcabilem patri prębuit, qui filios dexterâ lævâque arripiens, sine difficultate ad terram reduxit, sanctum asserens sibi affuisse Fiacrium. Quod ut manifestiùs pateret, sicut de periculo, ita de morbo, quo, ut dictum est, diu prius laboraverant, in ipso articulo liberati sunt.

* Noyon * l'Oise

9. Quatuor pueri balneantes se apud Noviomum, * in flumen Isara * nomine, fortuitò submersi & à piscatoribus à sexta hora usque ad Solis occasum quæsiti nec inventi, tandem à matre duorum illorum, quos S. Fiacrius à submersione & morbo pridem liberaverat, invocatus est ab ea adjuratus, ut simili facto ostenderet quantum posset apud Deum. Post ipsius mulieris orationem, statim pueri emerserunt viventes, dicentes se à quatuor dæmonibus fuisse ligatos, sed per S. Fiacrium nunc solutos.

Tuberem curat.

10. Quidam de territorio Ambianensi, polypum* quasi ovum super nasum habens, ut anser sibilans, omnibúsque monstrum apparens, ad sancti Dei Monasterium confluens, ibique orans obdormivit, ac statim surgens sanatum se invenit.

Derisores cæcati lumen recipiunt.

11. Septem peregrini de S. Dionysio venientes, cùm non longè essent à Monasterio S. Fiacrii, dixerunt quatuor ex illis: Eamus ad S. Fiacrium. Reliqui verò tres dixerunt: Nos viscosi non sumus, non habemus necesse ire ad eum, ipse non habet peregrinos nisi viscosos. Quatuor tamen ad Sanctum incedentibus, tres prædicti eos irridentes sæpiùs clamabant: Ite viscosi ad Medicum viscosorum. Nec mora cæci facti sunt, & apertis oculis nihil videbant. Pœnitentes igitur clamabant post quatuor socios, qui ad Sanctum Dei properabant. At illi putantes eos ut priùs irridere, ipsis non intenderunt. Tandem visitato S. Fiacrio reversi, prædictos tres socios suos invenerunt cæcos, errare per agros. Cognoscentes verò culpam eos ad S. Fiacrium duxerunt, & cum ipsis Sancti misericordiam implorantes, obtinuerunt eis visum restitui. Tanta autem quotidie meritis beati Confessoris perpetrantur in diversis partibus miracula, quòd de singulis non est nostræ possibilitatis scribere.

Mulierum ingressus in ejus Oratorium etiamnunc punitur.

12. *Quod narrat anonymus iste de vindicta mulierum in S. Fiacrii Oratorium sese ingerentium, plurimis testatum manet experimentis. Anno* M. DC. XXIII. *cùm mulier quædam de suburbio Parisiaco, S. Germani dicto, vulgatum Fiacrii interdictum parvipendens, Sacellum eidem Sancto speciatim nuncupatum (quod communi majoris Ecclesiæ tecto conclusum è regione altaris principalis situm est) subiisset, repentè in amentiam & furorem versa, postea quidem parentum precibus furorem, sed non amentiam deposuit. Mulierem illam, quæ S. Fiacrium apud Beatum Faronem insimulavit,* Becnaudam *vulgò la* Becnaude *appellant, eodémque nomine tuguriolum ejusdem feminæ, quod hodie quoque ostendunt.*

Viscosos præcipuè curat.

13. *Quamvis S. Fiacrium in quibusvis morbis patronum invocent, auxiliarémque experiantur Galli; præcipuè tamen* Visco *laborantes, quos* viscosos *appellant, curare consuevit. Hinc affectionem illam vulgari nomine* le Fix de S. Fiacre, *hoc est* Viscum S. Fiacrii *nuncupant. Viscus, cancri genus, carnosis partibus adhærere solitus, primò quidem calli instar durescit: postea callus in pus conversus, proximas partes sensim depascitur.*

S. Fiacrii Monasterium restitutum.

14. *S. Fiacrii Cella seu Monasterium, tertio ferè milliari à civitate Meldica distans, est Prioratus Monasterio S. Faronis subjectus, à nostris excultus: ubi ob pias Fidelium peregrinationes vicus ejusdem Sancti nomine insignitus accrevit. Locum illum à*

lum à S. Fiacrii ævo paullulùm neglectum & justo Monachorum numero destitutum restituit Adam *Faronianus Abbas, ut patet ex his ejus litteris* anno M. CCC. XIII. *scriptis.* Frater ADAM Divina permissione Monasterii S. Faronis Ord. S. BENEDICTI Abbas humilis totúsque ejusdem loci Conventus devotus æternam in Christo salutem. Ut in nostro Prioratu de S. FIACRIO Meldensis diœcesis Deus & Dominus noster JESUS-CHRISTUS, sacratissima ejus Genitrix MARIA, omnésque Sancti ejus, & præcipuè beatus ille Confessor FIACRIUS devotiùs, celebriùs, & sollemniùs honorentur, ibique Divinus cultus, quem cordis desiderio desideramus augeri, per nos nostris temporibus augeatur; Nos in nostro Capitulo congregati, habito super hoc diligenti tractatu, cum deliberatione provida dignum duximus ordinandum, quòd deinceps in Prioratu nostro prædicto novem Monachi, de gremio tamen nostri Monasterii, ibidem Divinis obsequiis mancipati, & unà cum eis unus Conversus & una Conversa qui eorum insistant obsequiis sub habitu Regulari, per Priorem qui denarium numerum faciet (quem Abbas dicti nostri Monasterii de ipsius Monasterii gremio instituet & eis præficiet) sub regularibus disciplinis & observantiis nostri Ordinis gubernando continuè resideant, noctu diéque, sicut in nostro Monasterio consuetum est fieri, Domino famulantes... Volumus & etiam ordinamus, quòd Prior prædictus pro se & aliis personis prædictis ad opus sustentationis ipsorum unà cum antiquis ipsius Prioratûs reditibus, proventibus & juribus, habeat & possideat & percipiat in futurum omnes & singulas oblationes, quæ prætextu & reverentiâ capitis gloriosi prædicti Confessoris & alias in Ecclesia ipsius Sancti decetero fient. CIRC. AN. DC. LXX. AUG. XXX.

15. *Quod attinet ad ejusdem sancti Reliquias, sacrum ejus corpus in proprio Oratorio mansit ad annum* M. D. LXII. *quo ob Calvinistarum furorem in civitatem Meldas delatum, in Majori S. Stephani Ecclesia repositum est: quamvis Fidelium concursus locum Sancti vestigiis & conversatione consecratum frequentare non desinit. Sæpiùs repetitas Patroni sui Reliquias recuperare non potuerunt Monachi, quibus Illustriss. Meldarum Episcopus* DOMINICUS Seguierius *anno* M. DC. XLIX. *vertebram dorsi S. Fiacrii thecæ argenteæ à se inclusam concessit. Nec prætermittendum illud, quod in veteri ejusdem Monasterii membrana legitur. Nempe Philippus Meldensis Episcopus in litteris quibus Indulgentias in gratiam S. Fiacrii à Gregorio* IX. *Pontificatûs sui anno* X. *concessas probat, hæc addit:* Nos verò qui ab Incarnatione Domini anno M. CC. XXXIV. die festo S. Trinitatis corpus gloriosissimi Confessoris S. FIACRII de voluntate & petitione religiosorum virorum Abbatis & Conventûs S. Faronis Meldensis, quibus subest Ecclesia dicti Sancti, Divino invocato auxilio levavimus, & dicti gloriosissimi Confessoris brachium in vase honorifico repositum in pratis subtus villam dicti S. Fiacrii deferri fecimus & ostendi, & ibidem universis Christi Fidelibus qui ad hoc apud dictum locum convenerant, verbum Domini nuntiari, & indulgentiam & remissionem suorum eisdem in multa parte (quantum in nobis erat) concessimus peccaminum; de voluntate & assensu dictorum Religiosi Abbatis & Conventûs ordinavimus in hunc modum, quòd caput gloriosissimi Confessoris singulis annis anno revoluto in die festo S. Trinitatis ad locum memoratum processionaliter deferatur, *&c. Fidelibus verò ad celebritatem confluentibus* quadraginta dies de injunctis pœnitentiis, peccata oblita, vota fracta, si ad ea redierint, offensam patrum & matrum sine manuum injectione, quantum in nobis est, misericorditer relaxamus. Datum anno Domini M. CC. XXXVII. mense Maio. *Denique* Johannes de Belleau *Episcopus Meldensis anno* M. DC. XXVII. *die 6. Octob. reseravit thecam S. Fiacrii, ex qua protulit Reliquiarum portionem Hetruriæ Duci concessam: qui Dux in ditione sua egregium Templum S. Fiacrio erexisse dicitur. Varia ubique locorum in Gallia habet idem Sanctus Oratoria, in quibus ob crebra miracula honoratur.* Reliquiæ.

16. *Quam Regulam tenuerit Fiacrius, conjicere utcumque licet, certò definire* Regula & mors.

Circ. An. DC. LXX. Aug. XXX.

non licet. Demigravit ex Hibernia nondum Benedictinis institutis informatâ, an jam Monachus, incertum. Nullum excoluisse legitur Cœnobium in Gallia, ubi S. Benedicti Regula passim recepta erat, nisi fortè in S. Crucis Asceterio tantisper hospitatus est. In solitudine anachoreticam vitam egit. Illic peregrinos excepisse, non discipulos habuisse legitur. Ejus mortem ad annum circà DC. LXX. *collocamus; festum diem* III. *Kalend. Septemb. celebrant Meldenses, aliæque Ecclesiæ quamplures.*

Soror.

17. *S. Fiacrii sororem fuisse aiunt* S. SYRAM, *quæ Monasticam vitam in Eboriacensi seu S. Faræ Parthenone duxerit, & Monasterium puellarum prope Catalaunum civitatem exstruxerit gubernaveritque. Locum conditi Cœnobij ostendunt ubi modò S. Sulpicij parochus suas ædes habet, quem locum* S. Syræ Claustrum *haud ita pridem appellabant, uti Desguerroisius tradit in Vita S. Syriæ matronæ ac Martyris Tricassinæ, distinguendæ à S. Syra, quæ à Meldensibus* X. *Kalend. Novemb. colitur, à Catalaunensibus verò* X. *Idus Iunias: qui dies non S. Syræ, sed S. Syriæ matronæ, sacratus est.*

Circ. An. DC. LXX. Sept. XI.

VITA S. ADELPHII ABBATIS HABENDENSIS,

Auctore Monacho anonymo æquali (ut patet ex numm. 3. & ult.) qui etiam SS. Amati & Romarici Acta scripsisse videtur.

Ex cod. MS. V. C. Andreæ Chesnij & Philippo Labbeo.

Præfatio Auctoris. Matt. 5.16.

1. INEFFABILIS & clementissimus Deus JESUS-CHRISTUS, cùm Fidelibus suis normam vivendi traderet, quodam loco ait: *Sic luceat lux vestra coram hominibus ut videant opera vestra bona, & glorificent Patrem vestrum qui in cælis est.* Quamobrem ille glorificandus est, qui ut operetur bonum tribuit effectum. Et idcirco non silenda esse censuimus opera bona & laudabilia, quæ moderno tempore erga supremum obitûs sui [a] laudabiliter Pater noster pius atque dulcissimus Domnus ADELPHIUS* Abbas peregit adjuvante Christo qui dixit: *Nemo venit ad me nisi quem Pater meus cælestis attraxerit.* Et beatus Paulus dixit: *Ne fortè det illis pœnitentiam*, &c. Quibus verbis perspicuè patet, quoniam pœnitentiæ bonum à Deo petentibus clementer tribuitur.

* al. Adelphus. Ioh. 6. 44. 2. Tim. 2.

Adelphii virtutes.

2. Jam igitur nunc ipsius Adelphii Abbatis narranda aggrediar acta. Fuit enim lenis in verbis, hilaris in adspectu, dulcissimus hominibus, bonis mitis, & affabilis cunctis, officiis Dei promptissimè intentus, alienarum rerum non cupidus, servientibus Deo obnixè & dulciter subjectus, & modestiæ sectator, omnibus hominibus laudabiliter aptus.

Acri torquetur dolore.

3. Denique ante hos nisi fallor triennii annos, illo videlicet sciente qui solus hominum corda novit, per eremi vasta huc illúcque locatim divertens, ultrices flammarum globos ubertate fletuum secretè exstinguere nitebatur. Et quoniam pietas inenarrabilis Dei crebrò permittere solet, ut superveniens infirmitas corporis maculas animæ misericorditer abstergens purificet; cùm gravi & infesto quateretur dolore, gemitibus & lacrymis multis animæ flagitabat medelam. Denique accito Sacerdote, si quid se meminit deliquisse, prostratus humi exomologesin fecit, poscens animæ suæ medendæ pœnitentiam impertiri, atque sup-

a Hæc igitur S. Adelphii Vita solùm comprehendit suprema ejus gesta, quæ jubente Tecta seu Tetta Abbatissa litteris mandata dicuntur infrà num. ult.

plex ait: Dulcissime meus, ab omnibus Fratribus & Sororibus commeato* accepto, volo & desidero Luxovium usque ad Fratres sanctos properare, quoniam illis similiter confessionem meam facere dispono: quibus orantibus veniam & remissionem de peccatis meis adipisci non ambigo. Nec mora destinationem illius secutus est effectus.

Circ. An. DC.LXX. Sept. XI.

* commeatu

Luxovium pœnitentiæ causâ petit.

4. Cùm ergo Cœnobium fuisset ingressus, mox S. Abbas Ingofredus cultor Dei unà cum Fratribus suis velut ob cōquirendæ æternitatis præmia velut de supernis munus destinatum amplectentes illum susceperunt, ibique sancto Fratri Emmoni [a] Monacho electo Dei commendatus, cum multo & grandi studio dilectus est. Nam illi tunc, id est Emmoni de hospitibus instabat cura. Erat vir ille sanctus opere & gratus in actu, qui cum summo studio famulabatur sancto Adelphio.

Emmoni Monacho commendatur.

5. Dúmque per aliquod spatium temporis fraternâ invicem fruerentur dilectione, adest extrema dies, ut effetum Adelphium Abbatem sui funerarentur dilecti. Denique jam aderat surgendi hora diei & ait: Qua hora vis, Domne Emmo, ut surgamus & pergamus ad orationem? Tum ille: Quiesce modicùm, Domne, donec signum agitetur & pergamus ad orationem. Ilico Emmo digressus foras, & puer officialis inibi remansit cum illo: & ecce subitò brachium illius dolor ingens perculit, statímque præpeti verbo ait: Surge, accede huc, Frater, quia sævissimus dolor percussit brachium meum. Et vexillum Crucis supra frontem & corpus suum conabatur facere, & dicebat: Christe adjuva, Christe adjuva. Et hac voce emissa atque signo Crucis ab eodem facto illius sancta egressa est anima. Tunc proculdubio in eodem suppletum reor Prophetæ monitum quo ait: *Omnis quicumque invocaverit nomen Domini salvus erit.* Et illud: *Sapientia viri in exitu canitur.*

Emmone absente moritur.

Ioel. 2. 32.

6. Statim ergo ad Monasterium Habendense pernix nuntius venit. Móxque vir illustris Domnus Garichramnus Abbas [b] de nocte consurgens cum non parva & promiscua turba populi, atque Monachorum turbis, Luxovium usque perrexit, acceptóque corpore Sancti viri cum Sanctorum Reliquiis, cereis & crucibus ingentíque triumpho in castello Habendense ad urnam usque suam mirabiliter transvexit.

In Monasterium Habendense ejus corpus defertur.

7. Nam cùm alveum Mosellæ gestantes jam transmeâssent, ecce veniens sancta Tecta*, quæ & Cebedrudis, Abbatissa occurrit obviàm: unà cum sanctis Sororibus gestantibus Sanctorum Reliquias cum cereis & crucibus, divisúsque est populus turmatim in tres cuneos. Pergebant namque & chori Monachorum sancti viri corpusculum ferentes præibántque omnibus: & ilico eminus sequebatur almifica Tecta Abbatissa præcedens chorum sanctarum Virginum; vulgúsque populi post tergum capiebat iter. Resonabant namque in excelsum voces psallentium passim in laudem Dei. Omnis namque illic repleta est terra vocibus & cantibus antiphonarum & psalmodiæ. Sic namque disponente Deo factum est, ut in die illo quo festivitas S. Amati agebatur [c], filiolus ipsius sanctus Adelphius in eadem Basilica cum magno ornatu sepeliretur.

Sanctimoniales obviam veniunt.

* al. Tetta. an Thecla?

Sepelitur in festo S. Amati.

8. Postquam autem sepultus est, quæ vel quales visiones de eodem quibusdam Fidelibus apparuerint, saltem aliquæ silendæ non sunt. Nam antequam sepultus esset, in Basilica sancti Petri gestatus est, ibique à pernoctantibus vigiliarum excubiæ celebratæ sunt. Sed quàm grande miraculum & virtus ibidem audita fuisset, sub silentio reticendum non est. Et quoniam gemina S. Amati

Adelphius mortuus cecinisse dicitur.

a In nonnullis Martyrologiis B. Emmo Monachus Luxoviensis v. Kalend. Septemb. colitur.

b Garichramnus Abbas Adelphio Præfecturam deferenti suffectus fuerat.

c Nempe 13. Septemb. Adelphius verò die 11. ejusdem mensis obiit, quo die ejus festum in Martyrologio Benedictino & in Romaricensi Ecclesia colitur. Et tamen Adelphius Abbas Montis-Romarici 29. Augusti, qui dies fortè Translationis est, memoratur. Nam S. Adelphii corpus in novum B. Romarici Monasterium circa annum DCCCC. X. unà cum Reliquiis SS. Amati & Romarici translatum diximus in istorum Actis. Notandum verò est Adelphium hîc dici B. Amati filiolum, qui ab Menardo in lib. 2. Observat. ad diem 11. Septemb. Romarici nepos, & Gebertrudis frater dicitur, nescio an fundamento satis firmo.

Circ. An. DC. LXX. Sept. XI. (sicut jam præfati sumus) atque Adelphii festiva aderat dies, peractis Matutinis hymnū B. Amati canere cœperunt, quem Adelphius à primo versu usque ad finem alta voce jugiter cantavit cum illis, atque levata dextera manu signaculum Crucis conabatur facere. Vir quippe religiosus erat qui juxta illius corpus innixius vigilabat. Hic illum cantantem solus audivit atque cum lacrymis testificans Deum & Domnum Petrum, istud miraculum nobis narravit.

Auctor testis.

Voces ad ejus sepulcrum audiuntur.

9. Posthæc autem viro Dei Adelphio urnæ tradito quidam Diaconus Procurator Monasterii ob quasdam utilitates dispensandas in platea sancti Petri advenit; & ecce in Oratorio audivit psallentes tamquam festivitatem celebrantes. Canebant autem hunc versum: *Vivet anima mea & laudabit te*, Deus. Suspicatus denique est inibi famulas Christi cantare, sed post pusillum sciscitatus, nullum hominem reperit ibidem adesse.

Psal. 118.

10. Alia denique die cùm quędam famula Dei in Basilica S. Petri innixa in oratione jaceret, audivit in supradicto Oratorio tamquam Missas celebrantes canere. Psallebant autem: Lætabitur justus in Domino. Et accitis aliis Famulabus Christi utræque audierunt voce alta canentes, suspicantes quippe Fratres ibidem Missarum sollemnia celebrare.

Augustini & Gregorii auctoritate Scriptor hæc gesta tuetur.

11. Igitur visiones illas quæ de eodem visæ sunt jam narrandas aggrediar, auctoritate fultus de talibus B. Augustini & almifici Papæ Gregorii, qui quosdam Monachos hostium phalangas incurrisse, móxque stipite interemptis per totam noctem ibidem ad corpora eorum animas Psalmos canentes ab iisdem hostibus aliis narrantibus audisse fatetur. Nam & B. Augustinus refert cùm Justorum animæ in locis amœnis Justis fuerint sociatæ, licentiâ adeptâ quos in hac vita dilectos habuerunt revertuntur invisere per somniorum revelationes & consolationum hortamina: quod & crebrò actum per Sanctorum comperimus libros.

Murmur in ejus tumulo auditur.

12. Nam nec illud sub silentio reticendum est quod de sancto Adelphio comperimus. Quædam namque Sanctimonialis famula Christi, sancta repleta devotione ad sepulcrum illius dum intentè Psalmos caneret, factum asseruit infra urnam illius tamquam murmur lene, in aliud latus vertendum. Móxque locus ille inenarrabili dulcedine atque odore suavitatis repletus enituit. Erant namque ibidem gaudentes & quasi exsultantes lætitia inenarrabili.

Tecta Abbatissa jubet hæc scribi.

13. Hæc quippe pauca narrata sunt de multis quæ sancta atque almifica Tecta Abbatissa ob memoriam beati viri Adelphii seu propter exemplum Fidelium in processu temporis recolenda commentariolo indita stilo sulcari præcepit, adjuvante omnipotenti Deo, cui laus est & gloria & potestas per immensa semper sæcula sæculorum, Amen.

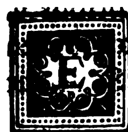
Circ. An. DC. LXXI. Maii XIV.

VITA S. EREMBERTI EPISCOPI TOLOSANI.

Ex MS. codice descripta à R. P. nostro Anselmo Rollio & ex Catello.

Cap. I.

a Erembertus ex Monacho Episcopus.

EREMBERTUS igitur sanctus atque religiosus ortus erat territorio Pinciacensi[a], in loco nuncupante Viliolicorte, qui vicinus erat fisco quondam Regio Alpico & fluvio magno Sequanæ, tempore DAGOBERTI Regis inclyti sive filii ejus HLODOVEI. Deinde processu temporis sæculi rebus spretis in Fontanella Monasterio sub regimine S. Patris Wandregisili Monachicum assumpsit habitum: sícque demum Domino jubente sub Rege

a Pinciacum seu Pisciacum, *Poissy*, villa quondam Regia in agro Parisiaco, S. Ludovici Franc. Regis ortu illustrata. Alpicus, vulgò *Aupec*, nominatur in Chron. Fontanell. cap. 2. ubi HILDEBERTUS Rex S. Baino, Abbati Fontanellensi *villam qua vocatur Alpicum qua sita est in pago Pinciacensi super alveum Sequanam* concessisse dicitur.

Circ. An. dc. lxxi. Maii xiv.

HLOTHARIO juniore, filio videlicet præfati Hlodovei Regis & Balthildis Reginæ, juſſu Regum populíque electione Toloſanæ urbi ordinatur Antiſtes.

II. Egregiè ſe gerit.

Conſecratus ergo in Pontificem indeſinenter ſanctæ Religioni caſtæque converſationi ac imitandæ humilitati, continentiæ quoque laudandæ, lectioni ſacræ atque prædicationi cum operibus concordanti ſummopere curam impendebat, atque ad inſtar magnæ lampadis lumine ſuorum meritorum in domo Domini fulgebat. Cujus qualia fuerint vitæ merita, non defuêre atteſtantia virtutum ſigna. Ex quibus unum memorabile huic opuſculo cenſui inſerendum.

III. Incendium exortum reſtinguit.

Quodam namque tempore egreſſus ab urbe diſpoſuerat animo patriam propinquóſque inviſere: quod & feciſſe contigit. Denique proſperè cœptum peragens iter, pervenit ad prædictam poſſeſſionem Viliolicortem, quam tunc germanus ipſius nomine GAMARDUS ex ſucceſſione parentum jure hereditario poſſidebat. Morante autē eo in eodem loco, ignis repentè vehemens exortus eamdem poſſeſſionem exurendam invaſit. Cúmque furentis incendii flamma omnem abſorptura vicum, ædificia ædificiis hærentia conſumendo adiret, nulláque lympharum injectio quippiam adjutorii inferret, immo ſublimior ejuſdem incendii vis aſſurgeret; vicani omnes jam nullam ereptionis loci ſpem habentes, interceſſionem beati Antiſtitis Eremberti contra tumidum efflagittant ignem.

IV.

Erat autem in eodem loco Baſilica in honorem S. Martyris atque Pontificis Saturnini à præfato S. Pontifice olim conſtructa, in qua tunc iſdem Præſul Divinæ pietatis opem flagitabat. Cùm hæc ignis tempeſtas ingrueret, tunc concitè clamor populi repercuſſo aëre in altum attollitur, Baſilicæ fores à vulgo pulſantur: & ubi humanum deerat, Divinum petebant auxilium citiſſimè ſibi affore. At verò Antiſtes aliorum caſus conſiderans, compatiendo eorum miſeretur querimoniis, ac proinde pedum ſuum, ideſt baculum incurvum paſtoralem quem manu geſtare ſolebat, extemplò obviàm flammæ direxit furenti: iterúmque humo proſtratus orationi incubuit. Nec mora in articulo ſuæ precis atque in adventu baculi paſtoralis contra ignem elatum deſtinati, Eurus qui vico incendia ſparſerat veluti habenis poſt tergum revinctus, contráque Auſtrum reflexus, primò vim ſui furoris amiſit, ac mox funditùs flammarum globis ſopitis ſedatíſque compeſcuit. Lacrymæ deinde populi vertuntur in gaudium, mæror exſultationi dedit concitè locum; auctorem tanti miraculi cunctipotentem Chriſtum vox populi clara collaudat, & Erembertum Pontificem ſanctum ſummi apud Deum meriti fore * pronuntiat.

* eſſe

V. Fontanellæ obit.

Sub eodem ferè tempore ſeceſſit ad Monaſterium Fontanellam, ubi tum temporis venerabilis præerat Rector LANTBERTUS, ibíque aliquantulum in ſancta degens converſatione, ultimo confectus ſenio languore corripitur parvo: quo ad extrema perductus, inter Divinas laudes & colloquia dulcia exhortationéſque jocundus Viaticum ſumens ac vexillo S. Crucis ſe muniens, ultimúmque vale faciens Fratribus feliciter migravit ad Chriſtum pridie Idus Maii. Sepultúſque eſt venerabiliter in Eccleſia S. Pauli Apoſtoli primò in inferiori parte ejuſdem Baſilicæ.

VI. Corpus ejus elevatur.

Cùm verò poſt aliqua temporum intervalla honorificè transferrentur ſanctorum corpora Confeſſorum Wandregiſili ſcilicet, Anſberti & Wlframni de præfata Baſilica à S. BAINO Epiſcopo in Eccleſiam S. Apoſtoli Petri; tunc in eminentiorem locum præfatæ Eccleſiæ S. Apoſtoli Pauli poſitum eſt ab eodem S. Baino Epiſcopo corpus ejuſdem ſanctiſſimi Pontificis Eremberti [a] in abſida vide-

[a] Nempe anno Chriſti dcc. iv. ex Chron. Fontanel. cap. 2. *cùm antea in inferiori loco ejuſdem Eccleſiæ ſubter arcubus tumulatus, annis plus minúſve triginta tribus requieverat, die trigeſimo primo poſt Tranſlationem prædictam*, nempe SS. Vvandregiſili & aliorum, quæ pridie Kalend. Aprilis facta eſt. Hinc annus quo S. Erembertus obiit colligendus. Nam ſi annus Tranſlationis poſt annos triginta tres à morte ejus elapſos anno dcc iv. facta eſt, annus obitus conſignari debet anno Chriſtiano dc. lxxi. & quidem pridie Idus Maii, quo die ejus memoria celebratur tum Toloſæ, tum in Monaſterio Fontanella, in quo ejus Reliquiæ honorantur.

Circ. An. DC LXXI. Maii XIV.

licet prædictæ Basilicæ: in quo loco per multorum requievit curricula annorum, orationibus suis plebem Domini illuc convenientem & obsecrantem & quærentem in veritate Dominum perpetim salvans, præstante omnium Salvatore Christo.

VII. Gamardus ejus frater fit Monachus cum 2. filiis.

Consequenti quoque tempore germanus supradicti sancti Præsulis Eremberti GAMARDUS nomine, largitus est possessionem suam quæ vocatur Viliolicors ditioni Monasterii Fontanellensis, comáque capitis depositâ Monachus factus est, filiíque ejus Namnacus & Zachæus similiter mundalium rerum ærumnis exuti in eodem Monasterio Monachi effecti cælestia sperare didicerunt.

VIII. Pedum & vestimenta Sacerdotalia ubi? * Pedum.

Pedum verò sancti Antistitis, in quo miraculum dignè factum erat, longo annorum ævo in prædicta S. Saturnini Martyris mansit Ecclesia, donec eâ ruinis quassatâ ad vicum transferretur Bruarium unà cum Episcopali ejusdem Pontificis vestimento. Allata verò est præfata Pedes*, postea ad Fontanellæ Monasterium, quæ usque ad nostra mansit tempora. Ferunt quoque quia in prædicto vico quidam Presbyter minùs religioni & honestæ deditus vitæ, vestimentum Sancti quod in scriniolo super altare pendenti servabatur temerè indui ausus est. In quo & temeritatem sui reatûs, & illius sanctitatem extemplò expertus est. Nam febre arreptus maximâ, virtutem sancti confitebatur Antistitis: sícque diutiùs eadem molestia febris vexatus, tandem precibus sancti Præsulis Eremberti salutem reimpetravit pristinam. Corpus verò præfati sancti Pontificis Eremberti de Eccclesia sancti Pauli Apostoli translatum requiescit nunc in Ecclesia sancti Petri Apostoli in Oratorio sancti Martini Pontificis.

Circ. An. DC. LXXII. Octob. XXVIII.

VITA S. FARONIS EPISCOPI MELDENSIS,

Auctore (ut videtur) HILDEGARIO Meldensi Episcopo, regnante CAROLO Calvo Imperatore.

Ex MS. cod. Monast. S. Faronis in suburbio Meldensi.

OBSERVATIONES PRÆVIÆ.

* Meaux * la Brie Sancti Briegenses.

I. CIVITAS *Meldorum* **seu Meldarum Episcopalis ad Matronam fluvium, Metropoli Senonicæ pridem, modò Parisiacæ subjecta, caput est Briegij** *pagi quem pij homines ac Sancti complures secessu ac præsentiâ sua illustrârunt. Exemplo sunt* SS. AGILUS *Abbas Resbacensis ac* FILIBERTUS *ipsius discipulus*; FIACRIUS *&* CHILLENUS; FURSEUS, *ac* MUMBOLUS *Abbates Latiniacenses*; FARA, THEODECHILDIS, BERTILLA, *Abbatissæ, ut interim Audoënum, Adonem fratrem ac utriusque patrem Autharium taceamus, qui omnes aliique hoc Æra Christiana sæculo* VII. *in Briegio floruerunt. Hos inter uti dux ac magister enituit S. Faro** *Meldensis Episcopus, cujus Acta hîc subjici postulat instituti nostri ratio. Quamvis enim haud constet nobis de Monastica ipsius professione, quem ex Clerico factum Episcopum Acta propria testantur; quia tamen Monachos résque Monasticas præcipuo studio semper est prosecutus, non immeritò locum in Martyrologio Benedict. obtinuit: nec eum debito fraudabimus elogio, cùm ipsius gesta rebus nostris illustrandis conferant plurimùm. Iohannes Iperius in Chron. Sithivensis cap.* I. §. 10. *Faronem* primò militem, inde Clericum, deinde Monachum in Resbaco sub Agilo Abbate cognato suo *fuisse scribit. Quæ Iperij sententia prorsus stare non valet: siquidem Faro jam Episcopus Ecclesiæ Resbacensis dedicationi interfuit.*

* S. Faron

Vitæ S. Faronis Scriptores.

2. S. FARONIS *Vitam litteris tradiderunt Scriptores tres. Primus Hildegarius ex Monacho sancti Dionysij prope Parisios Episcopus Meldensis, de quo postea. Secundus* FULCOïUS *Bellovacensis ortu, gradu Subdiaconus Meldensis, qui rogatu* GAUFRIDI *Abbatis S. Crucis, nunc sancti*

Faronis Monasterij in suburbio Meldensi, ejusdem Sancti facta heroïcis versibus cecinit. En operis inscriptio & exordium ex codice Faroniano excerpta : Fausti FARONIS Principis terræ nobilissimi, Meldensis Ecclesiæ Pastoris piissimi, Vita à GAUFRIDO Abbate & Fratribus carissimis postulata à FULCOÏO Belvacensi, Subdiacono Meldensi heroïcè composita ad laudem Domini.

CIRC. AN. DC.LXXII. OCTOB. XXVIII.

Præclarus quondam præclaram condidit arcem,
Sidereum lumen super exponendo cacumen.

Tertius Scriptor est anonymus, qui Hildegarij fetum in compendium redegit, & locis aliquot auxit: quem anonymum, vel fortè alium quempiam Surius paraphrasticôs reddidit. Tres istas lucubrationes legimus in codice membranaceo è Monasterio nostro sancti Faronis accepto, manu descripto tempore Gaufridi Abbatis, qui videtur sub finem decimi sæculi Monasterio Faroniano præfuisse, & quidem (ut Indices nonnulli habent) post Fulcardum, qui anno CM.LXXXV. *eumdem locum regebat. Certè annos minimùm sexcentos præ se ferunt characteres membranacei apographi, in cujus calce hæc leguntur:* Breviarium librorum quos invenit Abbas GALFRIDUS S.Crucis sanctíque Faronis. Veteris ac novi Testamenti volum. duo.... Vitæ B. Faronis prosaicè III. versificè I. Legis Salicæ libri II. &c. *Fulcoii Carmen & anonymi de S. Farone fetum omisimus, rati satis esse Hildegarium exhibere, qui instar omnium utpote antiquior esse debet. Si quid in aliis notatu dignum occurrerit, suis locis designabimus.*

3. HILDEGARIUM *tametsi non præfert exemplar Vitæ hîc subjectæ, genuinum nihilo seciùs auctorem ejus esse argumenta quædam persuadent. Auctor cap.* 64. A vicesimo, *inquit*, ordine B. Faronis usque ad præsentem HILDEGARII HUMILIS EPISCOPI ex Collegio Monachorum clarissimi Mart. Dionysij Cœnobio degentium per electionem adsumpti, ac munere Divino unà cum præstantissima liberalitate inclyti Regis Caroli ad tanti regiminis culmen evecti, est muliplicatus ordo Præsulum priorum adusque hunc quem sextodecimo numero rota annorum torquet volvendo. *Sanè honorificentiùs alius quivis Auctor Hildegarij meminisset, quàm ut* humilem Episcopum *appellâsset. Præterea iste Scriptor cap.* 119. *miraculum recitat de* LUPO *Abbate Ferrariensi, sæculi* IX. *viro clarissimo*, de cujus ore *illud accepisse se dicit. Denique cap.* 123. *tempore Nortmannorum quorum incursiones memorat, se vixisse profitetur. Quæ omnia rectè conveniunt Hildegario, qui Caroli Calvi nutu Meldensis Episcopus creatus, ab anno circà* DCCC.L. *ad* LXXIV. *Sedem tenuit, qui in Lupi Ferrariensis Epistola* 99. *nominatur, cui Hincmarus Remorum Episcopus Epistolam de judicio per aquam direxit. Lege auctiorem Galliam Christ. Verumtamen ipsius Vitæ conditor dum de Basilica seu Monasterio S. Crucis loquitur*, hoc Monasterium, hanc Basilicam *vocat: fortè quòd Hildegarius licèt Episcopus, in ipso Monasterio Monachus inter Monachos sæpiùs versabatur. V. C. Andreas Chesnius jam aliquot fragmenta ediderat hujus Vitæ, quam primùm integram proferimus in lucem, resectis capitulis nonnullis, quæ nihil ad historiam facere videntur.*

Hildegarius auctor quis?

Chesn. To. I. Hist. Franc.

VITÆ CAPITULA.

Circ. An. DC.LXXII. Octob. XXVIII.

* *omissa hæc capitula*

CIRC. AN. DC.LXXII. OCTOB. XXVIII.

* *omissa hæc capitula*

INCIPIT VITA.

I. LAus Sanctorum si studio celebretur Divini amoris, est regula magnæ remunerationis, non pravum dogma erroris.

II. Quidquid enim cultu religionis impenditur Sanctis, ipsi attribuitur qui fons & origo est in operibus sanctis. Ergo quos vocamus Sanctos, non hoc esse habent à seipsis, sed à Dei Bono quod unum solúmque est: quod tantum bonum est, ut aliud sine ipso nihil sit.

III. Quæ enim sunt non simplicia, eadem nec esse omnino poterant, nisi ea esse voluisset, id quod solum bonum est. Idcirco quoniam esse eorum à bona voluntate defluxit, bona esse dicuntur & sancta. Unde liquet Sanctos non à se sanctos bonósque esse: quoniam eorum bonum & esse & posse ex eo fluxit, cujus ipsum esse bonum est.

IV. Et ob hoc sciendum est tot miraculis coruscare Sanctos, quoniam non est aliquid in re-

bus creatis quod à summo & solo Bono non regatur & disponatur. De quibus Sancti, quia rationabili natura sunt excellentiores, operantur in mundo mira, complectente tamen omnia ipso potentissimo Bono communi gubernatione, scilicet & istorum posse & earum rerum subsistere. CIRC. AN. DC.LXXII. OCTOB. XXVIII.

Propterea si Scriptores famosis laudibus aliqua à se visa vel à bonis relata ad honorem Sanctorum componunt, non est errori deputandum vel incredulitati, præsertim cùm Veritas dicat: *Omnia possibilia sunt credenti.* Hoc enim illis clarius & potentius omnibus miraculis est, quòd jam transscendendo cuncta terrena vivunt cum Deo, in quo omnia miracula posse & facere illis est. V. *Marc.9.23.*

Igitur cùm honorantur, coluntur, supplicantur patrocinia Sanctorum, Dei indeflexa pietas & majestas per illos & cum illis & in illis adoratur & confitetur. Ac ideo omnibus votis festivâque veneratione eos oportet indesinenter celebrari. Quapropter præclara vita beatissimi Antistitis Faronis qui laudibus Angelicis gratulatur in astris, hodie sollemniter exsultando celebretur in arvis. Dignissima est enim ad exemplum sanctitatis ac ad imitandam virtutem utilissima Religioni. VI.

Ipsum namque ejus nomen quod est Faro, magnum quiddam significat opere pretioso. Habet quippe sonum compositionis à famine & rore, quòd cælestis doctrina fando sicut ros manabat ejus ab ore. Exhibebat verò in officio dignè quod gestabat in nomine. Non enim dissonabat operationis actio quod retinebat nominis enuntiatio. A quo sequentia quoque narrationis pendent veluti ubera distensa copiâ lactis in interioribus nuntiæ mentis, & exspectant expressionem congruo in loco sermonis, quo fluant collecta verba ex sinuamine concavo oris. Sit enim iste libellus noster calathus, in quo de miraculis ejus exprimantur linguâ ubera sensûs, qui datus levi calamo fluit scribendo rivos verborum per areolas paginarum, quousque summitas complectionis imponat finem dictando. VII.

Si enim pergam repetens ab origine prima, & placeat audire quare BURGUNDIOFARO de nomine insignitur, series antiquarum gentium revolvetur. Olim à Romanis devicta est Germania, quæ post Scythiam inferiorem à Danubio inter Rhenum fluvium Oceanúmque conclusa cingitur: in qua fuit constitutum quoddam genus per limites castrorum à Tiberio Cæsare pro officio militari. Ubicumque enim castra Romanorum custodiam militarem exspectabant, hoc genus circa se per limites ordinabant, audebántque illi animas atque corpora sua credere, curásque securitatis cum die noctéque partiri, atque in gentem coaluit magnam: & ex locis nomen sumpsit, quia pro limitibus crebra habitacula constituta Burgos vulgò vocant. Unde sunt Burgundiones vulgò dicti, facto nomine à nomine Burgi. Hi præterea rebelles Romanis effecti, plusquam octoginta millia armatorum ripæ Rheni fluminis insederunt, & nomen gentis obtinuerunt, ex qua postera sæcula tam magnum Patronum videlicet FARONEM ortum mundo læta tulerunt. Et quod antiquitas à candore sui populi olim Galliam dixit, posteritas per provincias divisam unam partem mutato nomine ex se in Burgundiam vertit. VIII. Cur Burgundia sit dicta.

Omnis namque Gallia his limitibus determinatur: ab Oriente Alpium jugis tuetur, ab Occasu sinu Oceani clauditur, à Meridie prærupta Pyrenæi obstant, à Septemtrione Rheni fluentis atque Germaniâ obcluditur. Quæ namque in decem & septem provincias est divisa. Ad harum quoque distinctionem duæ Provinciæ adnotantur, quarum una Gallia Belgica dicitur, & altera Gallia Lugdunensis sive Celtica, quæ nunc Burgundica appellatur, ducta per longum & per angustum inflexa, Aquitanicam provinciam semicingit. Hæc ab Oriente habet Belgicam, à Meridie partem provinciæ Narbonensis quæ Arelas civitas est, & mari Gallico Rhodani flumen accipitur. Siquidem Galliarum Provinciæ sortiuntur nomina à civitatibus suis Metropolitanis, quarum pluralitatem quindenarius complectitur numerus: inter quas tollit ad sidera nomen, capútque inter nebula condit civitas prosus Senonum Metropolitana feliciter decorata, cui adjunctæ sunt aliæ Civitates per comprehensionem senarij numeri. IX. Galliæ limites & divisio.

Ex quibus una civitas, quæ dicitur Meldis pollet clarissima, sitúque loci aptissima, & opibus felicissima: in cujus insulæ spatiosissimo & amœnissimo ambitu circumvirectat flumen Matrona. Inibi siquidem electissimus Antistes Christi Faro Monasterium famosissimum [a] omni laude dignitatis ac religionis nobilitavit suæ requietioni. Causâ quoque requietionis magnifi- X. De nomine Meldis.

[a] Celebre etiamnunc est istud Monasterium, S. Crucis postea S. Faronis dictum, vulgò *S. Faron*, in suburbio Aquilonari Meldarum situm, quod ipse S. Faro ante annum DC.XXVIII. construxit: siquidem Chlotharius eo anno mortuus, Privilegia eidem Cœnobio concessisse infrà cap. 23. legitur. HELIAS primus inter Abbates locum habet; aliorum certa fere nomina, at successionis tempora incerta. B. MAIOLUS Abbas qui S. Hildeverti Faronis successoris & S. Faræ Translationem curâsse dicitur, in omnibus fere MSS. Indicibus desideratur. Istius Cœnobij Monachi in primis Congregationis Benedictinæ S. Mauri institutum amplexi sunt. Lege caput 110. infrà.

CIRC. AN. DC.LXXII. OCTOB. XXVIII.

centissimi Antistitis Faronis introduximus cum adnotationibus aliarum civitatum urbem Meldis, cujus nomen sonat dulcissimè, quasi à melle & dite deductum, eoquòd sit mellita omni abundantia dignitatis atque ditata.

XI. Faro in aula Theodeberti nutritus.

Ut ergo tanta ac talis lucerna Christi paullatim pullulare potuisset, à primævo flore teneræ juventutis intra aulam Regis Theodoberti nobiliter cum doctrina Christiana nutriendo lactavit. Genitor quippe ejus inter Primores Proceresque illius Regis non mediocriter fulsit. Pollebat namque insignis de nomine AGNERICUS, consiliis Regalibus gratus ac nobilitate sapientiæ vallatus. Hujus enim laus in descriptionibus vitæ B. Columbani exarata memoriæ

XII. Agnericum ejus patrem Columbanus invisit.

floret, quem Meldensi urbe, velut cœleste munus hospitio recepit, ab extrema Gallia eò veniente sancto viro ad Oceanum positâ. Accessionem denique amici Dei ad hanc urbem causa subsequens pandit. Adierat autem Chlotharium vir Dei Regem, qui Neustrasiis Francis regnabat, ut solamen largiretur, quo per Theodoberti Regnum si valeret ad Italiam Alpium juga transscendens perveniret. Datis ergo comitibus qui ejus tramitem usque ad Theodobertum Regem procurarent, feliciter itinere arrepto, ad urbem Parisij viam pro hospitio advertit. Dehinc urbis Meldensis viam ei transeundo donat, ubi præfato viro Agnerico conjungitur: qui curam optimi viri in omnibus habere se spopondit, qualiterque ad Theodoberti aulam accederet: non esse necesse comites alios è regio latere habere. Ad hoc nempe meditabatur astutè aliorum alienare curam, ut amore viri Dei diu valeret delectando

XIII. frui & ejus administratione verbi suam domum Christo exornare. Igitur benedictione amici Dei domo ejus decorata, filiam ejus nomine FARAM in qua infra infantiæ annos flos puellaris vernabat, manu sanctificationis suæ Deo vovit.

XIV. Autharium ejúsque filios benedicit. * l. Aiga

Progressus inde B. Columbanum fecit habere transitum per villam quæ ad notitiam vulgarem dicitur Wilciacus prædictus Agnericus, ob amorem sui propinqui illustrissimi viri, qui clarus erat justis actibus & notus nomine AUTHARIUS. Cujus enim Conjunx AIA * dicebatur, à quibus miro gaudio susceptionéque desiderij amplexatus est. Obtulerunt itaque proprios duos filios benedictioni illius, quos spiritualibus verbis roréque cælestis gratiæ cum genitore, ma-

XV. treque eorum perfundens invocavit electos Dei fieri, participésque regni æterni. Cujus ver-

a bis hodie fulget S. AUTHARIUS[a], cælo meritis, & in territorio super fluvio Matrona villæ

b prefatæ humatus coruscat magnis miraculis[b]. Nec etiam filij ejus ab hac gratia Christi exstiterunt remoti, ut qui unius viri Dei benedictione fuerunt uniti, essent & pares & æqualis

XVI. Ado & Dado. meriti. Quorum major natu ADO nomine semet cum suis voluptatibus abdicavit, póstque intra Jotri saltum Monasterium ex beati Regula Columbani construxit: junior verò nomine

XVII. DADO intra Briegensem saltum supra fluviolum Resbacem ex supradicti viri Regula Monasterium Deo dicavit. Hæc ideo ista inserendo promimus, ostendere nitentes ex quàm magna progenie egregius descendit Faro, quæ terræ fuit clara & cælo digna.

XVIII. Quia istos pro jure propinquitatis piissimi Faronis transegimus verbo laudis, nunc flectamus habenas vocifici sermonis ad FARÆ gesta Virginis præclara ejus sororis, per quam possimus pervenire ad propositum suæ narrationis. Laudes quippe sororis sociæ sunt fratris, atque fratris versa vice sororis: ob hoc par sit illis sermo commixtus narrationis, quos unus uterus ortu nativitatis atque una gratia coæquavit cælestis.

XIX.

c Igitur cùm venerabilis Columbanus spatio aliquo temporis votis Agnerici genitoris[c] Præsulis Faronis desideriisq; illius satisfecisset, tandem cura illius amoris cum honore potito Regis

XX. Bellum inter Theodericum & Theodebertum. * Zulpich

aulam Theodoberti attigit. Sæviebat enimverò tunc impudens fraterna discordia inter THEODERICUM & THEODOBERTUM Reges, & ad invicem impendebant omnes curas animadversi, & instabant odiis quibus alter ab alterius posset occumbere armis. Denique præcipiti certamine arma inter se corripiunt in loco qui dicitur Tulpiacum * Castrum: horresco referens, jamjamque in ipso limine belli dum vir virum legit, tollunt clamores obripilationis [d] ad sidera,

d itque novus pavor per ossa gelida, cælúmque subtrahitur nube ferruginea, fusa jacet innumera caterva, fit seges armorum per campos patentes horrida, stat quoque quasi gloria palmæ inglorio Theoderico, dum fratricida insequendo Theodobertum civitate Coloniæ peremit.

XXI. Faro à Regibus honoratus.

Illis itaque diebus dum hæc controversia germana fuscis alis perturbationum volitaret, clarus in aula Regis Theodoberti Miles habebatur adhuc tiro B. Faro juvenili pollens ætate. In qua tantum virtute prudentiæ ubertim floruit, ut à Regibus honore magnificentissimo ampli-

XXII.

a S. Autharius colitur in pago Vvilciaco, seu Vulciaco *Ussy*, ad Matronam fluvium, & in Monasterio Resbacensi, ut ad Vitam S. Agili anno 650. fusiùs adnotatum.

b Hic observandum nullam Radonis inter Autharij filios haberi mentionem.

c Et tamen Jonas in Vita S. Eustasij Chagnerico duos tantùm attribuit liberos Burgundofaram & Chagnoaldum, fortè quòd tum temporis Faro in palatio morabatur.

d Obripilationis vocabulo usus Scriptor libri 2. Vitæ S. Cæsarij Arelat Episc. Seculo 1. pag. 672. num. 11. ad exprimendam (ut videtur) horripilationem.

ficaretur, ac pro pacto amicitiæ filium Chilperici Regis à sacro fonte suscipiens[a], Baptismatis CIRC. AN.
novus regenerator efficeretur. Qui Chlotharius nomine postmodùm Monarchiæ trium Re- DC.LXXII.
gnorum primus obtentor ex origine Francorum esse meruit. Unde manifestè datur intelligi, OCTOB.
meritis viri Dei hanc dignitatem emeruisse, à quo accidit spiritaliter regeneratum esse. Hic XXVIII.
quoque post culmen Regni cum summa veneratione in scriptionibus privilegiorum huic con- [a] XXIII.
cessis ad opus jamdicti Monasterij[b] non neglexit eum Patrem vocare, nec cultor Deique An- [b]
tistes ob indicium Christianitatis ipsum filium adnotare. Hunc ergo Chlotharium florentem XXIV.
in pueritia quem superior narratio expressit, vir Dei Columbanus adiit, & hic legatione suo-
rum adusque Agnericum genitorem cultoris Dei Faronis, ipsum diligenti administratione per-
duxit, & quod regimen trium Regnorum ei à Deo ordinaretur à B. Columbano tunc didicit:
quod votis suspensis exspectabat.

Istius enim proavus fuit Chlodoveus, qui primus Rex Francorum Christianæ militiæ co- XXV.
gnitor exstitit causa belli Alamannorum exhortatus à Regina sua nomine Chlothilde, quem Chlotha-
S. Remigius undâ sacri Baptismatis cultorem sanctæ fidei Trinitatis effecit, cunctúmque Re- rij genus.
gnum ejus novum populum baptizando, Christo & sanctæ Dei Ecclesiæ regeneravit. Fuit
enim iste Chlodoveus à primo Rege Francorum Crinito nomine FARAMUNDO quartus. Ex XXVI.
cujus filio nomine CHLOTHARIO qui B. Medardum humavit Suessionis civitate, natus est Rex
nomine CHILPERICUS qui occisus est insidiis Reginæ suæ FREDEGUNDÆ propter adulterium
LANDERICI[c] principis Palatij sui: cujus Chilperici iste CHLOTHARIUS filius fuit, filiolus sci- [c]
licet B. Faronis.

Interea cultor Dei Columbanus cùm sensisset (ut diximus) devictum à Theoderico Theo- XXVII.
dobertum, relictâ Galliâ atque Germaniâ Italiam optato desiderio ingreditur, cujus ab AT-
LULFO* susceptione Rege Longobardorum decentissimè omnis Italica tellus gratulata est.

Igitur quia iter narrationis nostræ paullulum à vita beatissimæ Faræ Virginis viando defle- * Agilulfo
ximus, non valentes rectum adsumere exordium, nisi per præmissa declinaremus transitum; XXVIII.
retorqueamus ipsum iterum ut promissum exsequamur debitum. Sed tamen non valet de ea
ordiri initium, nisi compendiosè repetamus de promissis aliqua iterum, & sic ad optatum
perveniemus votum.

Porro THEODRICUS post internecionem sui fratris Theodoberti jam suprà revelati penes XXIX.
Mettense morans opidum, divinitus percussus juxta Gesta B. Columbani, sed juxta Franco- Theoderi-
rum[d] à Brunechilde veneno infectus infeliciter hominem exivit*, post quem BRUNECHILDIS ci, &c. cæ-
filium ejus nomine SIGEBERTUM in Regnum successorem destinavit nequicquam. des.

Igitur Chlotharius supramemoratis verbis sæpe iteratus beatissimi videlicet Faronis spiri- [d]
talis filius, non immemor prophetiæ viri Dei Columbani, contracto in unum exercitu fines * exuit
Regni quæ suæ ditioni debebantur audacibus molitur recipere viribus. At contra Sigebertus XXX.
impar armis consiliísque hostium cuneis nequicquam pugnaturus sese ei ultro offert: cu- XXXI.
jus præsumptionem ingloriam pugna acerrima ad nihilum redegit, postmodúmque captus
est: & quem servavit ad modicum fuga belli, comprehendit in brevi jugulatio gladij unà
cum filiis suis, quos propagatio seminis ad hanc infelicitatem ei[e] sorte protulit. Brune- [e]
childem verò ipse Chlotharius ignobiliter camelo impositam exercitui suo gyrando osten- XXXII.
dit, póstque indomitorum equorum caudis inretitam vitâ privavit. Funditùs ergo radicitús-
que abolita Theoderici stirpe Chlotharius potitus est trium Regnorum monarchiâ, atque
egregius Faro inter Proceres Regnorum nobiliter est sublimatus.

Deniq; præfatus Chlotharius viri Dei Colūbani prophetiæ effectum fuisse impletum cernens, XXXIII.
de honore Regni B. Eustasium qui ejus in loco Monasterium Luxoviense regebat, ad se accer- Chlotha-
situm, pio affamine orat ut sibi cum supplemento publico legatione fungi curaret, ad bea- rius Co-
túmque Columbanum in Italiam pergeret, & dulci suasu ad se revertendi animum inclinaret. lumbanum
Pergénsque ille, mandatúmque Regis secum habens tegmine cordis, Magistri ad aures con- in Galliam
revocat.
XXXIV.
Columba-
nus recusat.

a Gregorius Turon. Episcopus in lib. 10. c. 28. scribit, Guntchramnum in vico Nemptodoro Chilperici filium de sacro fonte excepisse, ac Chlotharium nominâsse anno ipsius Guntchramni XXX. Christi D.XCI. Paullò ante Baptismi celebritatem ipse Guntchramnus Placitum Parisiis indixerat, *commotis Episcopis, id est* ÆTHERIO *Lugdunensi*, SYAGRIO *Augustidunensi* FLAVIÓ*que Cabillonensi & reliquis quos voluit*. Nulla isthic mentio FARONIS, quem eo anno adhuc minorennem, necdum idoneum Baptismi fuisse ministrum ex dicendis constabit. Errandi occasionem aperit Hildegarius verbis subsequentibus, dum ex eo quòd Faro Chlotharium appellavit filium, Chlotharius Faronem Patris nomine dignatus est ob dignitatem & reverentiam Episcopalem; id in alienum sensum posteri detorserunt.

b Nempe Monasterij S. Crucis, à S. Farone conditi, ejúsque nomine ac Reliquiis modò illustrati, de quo Auctor suprà cap. 10.

c Nec Landericum nec Fredegundis adulterium caussatur Gregorius Turon. in lib. 6. cap. 46. ubi de Chilperici nece agit: utrumque liber qui de Gestis Regum Franc. dicitur, cap. 35. commemorat.

d Nempe juxta librum qui de Gestis Regum Franc. inscribitur, in cujus libri cap. 39. id memoratur.

e Sigibertus minorennis exstinctus, nullos liberos habuit, ut ex Fredegarij Chron. cap. 21. constat, ac proinde iste locus de Theoderici filiis intelligendus. Lege Fredegarij Chron. cap. 42. & Gesta Regum Franc. cap. 38.

CIRC. AN. DC.LXXII. OCTOB. XXVIII. cavas tandem adveniendo dulcissima afflatione vocis illud propinavit. At ille antequam verba Regis perveniendo cuncta sedissent ejus in mente, reluctanti animo expulit ea his responsionibus: Faciem itaque corporis meam jam non lustrabit natantibus luminibus oculorum, nisi verbis scriptísque tantùm aut recordatione animi sibi me imaginaverit, monendo se suósq; in Christo vitam felicem ducere, prudenter semetipsum regere, diligenter acta moderari, regimen adsumptum cautè attendere, mores animi gubernare, stabilitatem fidei in omnibus conservare, ante omnia in Dei fervidus amore sancta Monasteriorum loca studiosè excolere, ac totis nisibus ad promerendum sibi auxilium Dei in cunctis ea fundare atque amplificare.

XXXV. Eustasius ex Italia redux Chagnericum invisit. Hæc verba amabilis Deo Eustasius auribus concavis hausta, recondénsque abditis in mentis, hísque cura diligenti onustus ad Regem repedat, qui tunc in ultimis Galliæ finibus Oceano vicinis consultu sui honoris sistebat. Fecit nempe arreptâ viâ transitum per saltum pagúmque Briegium, accidítque divertendi necessitas ad quamdam villam Agnerici genitoris clarissimi Faronis, quem superior frequens mentio ingeminavit: ubi Magister ejus secus ordinem præmissum narrationis aliquando hospitalitate collectionis commoratus fuerat.

XXXVI. Digressio de Chagnoaldo Faronis fratre. Est quoq; vocabulum villæ Pipimisium, quæ interjacet situ positionis ab urbe Meldis circiter millibus duobus. Tunc verò tempus illud ibi aptaverat Agnericum genitorem amantissimi Dei Faronis cum conjuge sua, matre ipsius electi Dei, LEODEGUNDA nomine, Christicola & sanæ mentis femina. Horũ proles insignis de nomine CHANOALDUS ibi aderat, qui minister Dei viri Colũbani in officio Clericatûs puer à Deo devotus quondam, cui paruit bellua olim ad præceptum Magistri Columbani cùm morarentur in solitudine vasti eremi.

XXXVII. Nam cùm illic ille Beatus jejuniis corpus domaret, & nihil aliud quàm poma ruris in ipsa solitudine penes Bricaniam* urbem in cibos caperet, venit adsueta abditæ voracitati fera ursus, cœpítque necessarios delambere cibos, ac passim poma ore detrahere. Cúmque horam refectionis dies terminâsset, Chagnoaldum germanum piissimi Faronis obsecutorem suum direxit, ut cõsuetam mensuram pomorum deferret.

* Brigantiam

XXXVIII. Qui cùm parens abiisset, ursum inter ruris frutices rubósque pervagare conspexit ac poma lambendo carpere: festinus rediens Patri Columbano indicat. Ille imperat ut eat, partémque fruticum in cibos feræ dimittat, aliámque sibi reservet. Abiit namque Chanoaldus jussum viri Dei implens, divisítque virgâ frutices, rubósque qui poma ferebant, & partem suam juxta viri Dei imperium ait ut fera comedat, aliámque partem in usus viri Dei reservet. Mira in fera obedientia! nequaquam ex prohibita sibi parte ausa est carpere cibos, sed in segregata & permissa sibi fruticum parte tantummodo pabula requisivit, quoadusque vir Dei in eo commoratus est loco. Iste etenim Chanoaldus germanus B. Faronis Præsul Lugduno Clavato floruit, ut in Vita B. Eustasij * repertum est.

* ad ann. 625.

XXXIX. Eustasius Burgundofaram sanat &c. Itaque dum ad præfatam villam insperatus accessisset cultor Dei Eustasius, collegit eum miro gaudio officiosissimè Agnericus genitor militis Christi Faronis: erátque cum patre, matréque & filia BURGUNDIOFARA, quam devotus Dei Columbanus Regi æterno sacraverat in ipso ævo infantiæ tenello quo lactabatur, ut superior mentio præmonstravit *. Hujus verò Virginis tantus dolor interiora cordis fundendo sese per venas patulas præoccupaverat, eoquòd curas patris sciret omnes versare in sua desponsatione, ut lumen oculorum in ea rivulorum lacrymarum fluentis penitus infusis tenebris obnubilaretur fuscis, febriúmque igne tota massula tenerorum membrorum succenderetur.

* cap. 13.

XL. At vir Dei Eustasius dum ibi præsens intellexisset minimè frustrari posse sacrationem B. Columbani in Virginem, objurgavit patrem verbis aculeatis, eíque proloquendo ostendit promulgari suâ culpâ, quòd virgo tantò discrimine periculi afficeretur. Ad hæc genitor simulationem sono vocis exprimens ait: Utinam felici sospitate mihi meísque redderetur anxiis desideriis, & iura hymenæi violarentur, jámque quoquomodo illius dolores abducti, meíque quos illa infundit hoc voto meo essent procul amoti! His vir Dei delinitus verbis depositáque indignatione fellis, serenus gressum properando ad puellæ stratum usque inflectit, quo clade delitescebat amaritudinis, sciscitaturus quid volveret super hac re ejus desiderium mentis.

XLI. Fara Deo virginitatis votum firmat. At illa suffusa lacrymis facie pudoréque virgineo obducta, vix inter quatientes lamentorum singultus, ac inter crebra suspiria trahendo ea ab imo pectoris erupit in vocem: quòd numquam, inquiens, thalamo subderetur, potiùs siquidem pudicitiam se affirmat coruscis lampadibus & lychnis olei, & castimoniam quæ juxta Angelicam naturam rutilat desiderare, quàm sponsalia decreta servare, optabilibúsque supernum Sponsum feliciter concupiscere, quàm terreno flebiliter inhærere: atque elegantiùs à voluntate patris hac in re dissentire, quàm pulcherrimum florem Virginitatis amittere: Addens insuper nullis minis ab hoc votivo proposito quod inter se & sponsum suum Christum erat se posse avertere, nec fixam intentionem aliquibus figmentis adulationum avellere.

XLII. Quin etiam Patrem adstantem lacrymabili voce aggreditur: Num, inquit, modò novus orbis primùm nascendo floret, ut indigeat pro humana fecunditate prolis fœderato conjugio fratris sororisque? &c. *Istos Auctoris discursus B. Faræ adscriptos resecare visum est.*

XLIII. Itaque advertito, Pater dulcissime Eustasi, juxta Evangelica præconia me debito honore

subditam esse patri, & hæc vulnifera spicula verborum quæ de obtrusis pharetratæ latibulis mentis deprompsi, non de toxicato corde, arcu atque lingua cum stridenti voce exemi, sed affamine Angelico in somnis ista excepi de illo meo genitore. Et aliud ex te quod auribus audivi bibulis, in eo flante spiramine vocis jam nunc capiendo attrahe. Non enim imaginariam, nec coloratam arte mendacis Simonis formâ equi destruentis mœnia antiquæ Troiæ tibi pandam visionem, sed certam atque experimento liquido declarandam tuo. CIRC. AN. DC.LXXII. OCTOB. XXVIII.

Cùm roscida non jam irrevocabilis præterita pictum astris flammivomis deponeret peplum, & cùm auroræ circulus orbitam inquietaret, jam fatiscente crepusculo, nondum tamen apices limpidissimi Solis erant per diversa porrecti, visus est adstitisse juvenis reverendi admodum vultûs, oculis ardentibus & ultra communem hominum valentiam perspicacibus, & hoc dulci affamine tristem animum mollire: Enimverò certa esto meisque promissis firma virum tibi advenire, quo scias optatæ sospitati te reddendam. *Cetera cum discursibus capitulorum* XLV. XLVI. *& sequentium ab Auctore excogitata omisimus.* XLIV. Faræ visio.

Dehinc hac expleta visione jam sol aureus novas faces per polum longo micans umbone diffundebat: & ecce tuis conspectibus, inquit Virgo Fara, huc ingrediendo, desiderate Eustasi, certificabas me de his omnibus. Nunc te per ordinem ista expertum non necesse est pro dubietate admonere, quin maturatò jussum opus est accelerare. Tum Eustasius ait: Mei est, inquit, tuam sententiam approbare, & inglorium me in hac re sperare*. Quòd si hanc medelam senseris provenire, & à te didicisse, & hoc ipsum quod est sanare mirabor. Atqui nobis monitis oraculo Divino, in interiora mentis est intrandum, ubi oratu Deus est inveniendus, & sic exitus istius rei sine hæsitatione est quærendus. Enimverò ire est lacrymis, quibus potiùs felicia omina firmentur his in rebus spectatis. L. Eustasius Faram sanat. * *id est* credere

Hoc ab illis sic est actum, & promisso munere accelerante sanitate, lætantur consecuto: febrium ignis incommodus in virgineis membrorum compagibus exstinguitur, irradiati oculi lumine coruscant, & liberè videndo in orbibus concavis natantur. Hac consecutione sospitatis genitor gratulatus felici, firmat ejus jura sponsi, decernit statutum tempus* hoc exsequi, versâtque omnes curas in hoc animi. LI. LII. * statuto tempore

Econtra renitens puella in viribus fugæ confidens, unà secum comitante juvencula clam à domo genitoris est elapsa. Pavitanti cursu Principis Apostolorum non longe ab urbe Meldis apprehendens Oratoria, ilico illa & socia in orationibus percutientes pectuscula, lacrymis rigabant terram per oculorum currentia fluviola, premebant cum facie terram eorum labella, frontésque pulchras genásque roseas prosternebant, squalebat in pavimento sordidula hæc virgo Fara sic orans: O Petre qui cæli regna Justis reseras Dei misericordiâ, injustísque obseras ejusdem justitiâ, datâ tibi cognitionis bonorum malorúmque claviculâ, fidens confugi huc ad tua sacra limina pavida ego ancillula Christi, & tua volens esse virguncula. Et tu, ô Christe, graves hominum labores piè semper miserate, per æterna gubernacula qui semper humilium precibus flecteris, remittendo sordium piacula serva virginitatem meam oblatam tibi per æterna sæcula. LIII. Fara Virginitatis amore in Ecclesiam se recipit. LIV.

Dum hæc secum volveret mente tacita, nec mora jussu Patris pernix cursus puerorum per recentia ilico eam subsequitur vestigiorum signa, atque ut eam perimant in ipsorum ictu furoris dat crudelia mandata. Illísque post eam pulverem viæ ejus cursu adhuc turbidum currendo secantibus, reperiunt eam in supradictæ Basilicæ interioribus, cautéque ab injuria Virginis Faræ abstinent se manibus, provido consilio quoque illic aliquantulum subsistunt ut morarum spatio patris mitigarentur pulmones, quibus sunt sedes iræ; nam rubore mixto cum pallore faciei, oculósque suffusus sanguine acriter sæviebat. Denique argumentosè ministri patris comminationem mortis ei intentant, in quo hæc tela verborum intorquet: Num, inquit, à genitore talia munera filiæ debentur? At jocundius est mihi hoc in loco pulchram mortem oppetere, tantùm ut patri detur venia piaculi commissi, quàm florem virginitatis redolentem perditum ire. Omni rerum mortalium voluptate de mei animi sede pulsa, nulli impudendæ delectationi subdar umquam. Hæc dicta, si optabilem mortem ad præsens mihi retardatis, colligite inoblita, & refertote patri à me sic prolata. LV. Pater mittit qui eam occidant. LVI.

Dum ista infeliciter ita gererentur, remittente Rege Chlothario ab expletione sui mandati venerabilem Eustasium, per ipsum Agnericum iter reversionis componit disponente hoc gratia Divina. Quin mores dissonos patris natæque percontatus, puellam custodiæ deputatam solvit, simplicitatem animi patris aculeatis dictis quoad pœniteret pungit. Dehinc puellam Sanctimonialibus diu desideratis vestibus per Antistitem urbis illius Meldensis GUNDOALDUM nomine, virum Deo carum ornatam, sub meditullio regularis disciplinæ ac sub scamnis Agonistarum pro Christo decertantium delegavit. LVII. Eustasius reversus patrem corripit. LVIII. Faram Deo sacrat.

Et ut aptus esset locus exercitationi, Athletæ Christi Monasterium procuratur Virginale jam à patre. Flexus tandem pietate paterna, in solo jure sibi hereditario libens illud præparat, ac inter amœnos fluvios videlicet Mugram & Albam divitibus donis nisibúsque opulentis præstantissimè componit. Providentur enim conditores hujus operis à præfato Præsule LIX. Pater Monasterium in filiæ gratiam condit.

LX.

Circ. An. DC.LXXII. Octob. XXVIII. Gundoaldo fratres dulcissimi B. Faræ Chanoaldus & Waldebertus, qui successor felix istius Gundoaldi hac in urbe claruit, testante Vita S. Eustasij*. Istorum verò initiamento ille locus à fundamento oritur, sed structura maximæ ædificationis decúsque omne ornamenti pulchritudinis ac ditamentum in facultatibus juris curâ studióque sagacissimo beati Præsulis Faronis in posterum adscribitur atque reservatur.

* lege Vitam S. Eustasij ann. 625. & Elogium sancti Waldeberti ann. 665.

A Waldeberto verò de quo jam retulimus post Gundoaldum nonusdecimus ordo à S. Dionysio primo Antistitum in hac urbe fulsit. Post quem magnificentissimum Faronem vicesimus ordo ornavit, qui omni laude sanctitatis non impar à prioribus nec à sequentibus radiavit.
LXI. Siquidem & tertius istorum frater uterinus nomine Chanoaldus, quem prælocutio adnotavit, simili officio Præsulatûs Monte Clavato emicuit.
LXII. Quomodo ad nascendum æterna sapientia prævidit germanos uno utero, sic ab æterno præordinavit sub sacrato trino numero
LXIII. æquales sacratissimo Apostolicatûs officio. A vicesimo quippe ordine B. Faronis usque ad
LXIV. præsentem Hildegarii humilis Episcopi ex collegio Monachorum clarissimi Martyris Dionysij Cœnobio degentium per electionem adsumpti, ac munere Divino unà cum præstantissima liberalitate incluti Regis Caroli ad tanti regiminis culmen evecti, est multiplicatus ordo Præsulum priorum adusque hunc quem sextodecimo numero rota annorum torquet volvendo.

Hildegarius Episc. Vitæ scriptor.

LXV. Interea quàm mirabiliter fulserit ille præfatus Angelicus locus Virginis Faræ sub typo pudicissimæ castitatis, & spontaneo famulatu Religionis; beatæ Sanctorum animæ quæ gratiâ Dei in cælum evolavêre, núncque ante thronum Agni lætantur, plurima in terris largiendo beneficia miseris mortalibus indicant. Ex quo etiam vir venerabilis Beda ad exemplum Sanctorum succinctè memorat describendo Gesta Anglorum. Ceterùm namque præclarissima gesta virginis Faræ Præsulísque Faronis sunt inserta (ut superiora docent & inferiora) inter anna-
LXVI. les fastos [a] seriémque Regum terrenorum velut ligustra inter redolentia flosculo balsamorum ac liliorum. Qui enim ex una radice quasi duæ fistulæ liliorum albentium, & quasi plena cacumina pullulant floribus, ideo flosculo virtutum eorum narrando inter se collidere gaudent leni sibilo verborum. Sed nunc separatim carpamus aliqua ex dignissimi Præsulis Faro-
LXVII. nis vernantibus flosculis meritorum, ad respargenda suavitate odoris corda Auditorum. Unde & in Canticis Canticorum dicitur: *Fulcite me floribus*, id est consolamini me exemplis bonorum.

Faræ Monasterium floret. lege Vitam S. Burgundofaræ an. 655. Beda lib. 3. cap. 8. Cant. 2.

LXVIII. Igitur dum tempus superiora Virginis Faræ gestæ quæ prompsimus in sese volvendo transcurreret, aula Regis Theodoberti, ex quo mentio præterita sese frequens ingeminavit, in decore juventutis Militem Dei Faronem florentem alebat, ut sibi ad dignitatem honoris jam
LXIX. futura eum gloria provideret. Cujus magnificentiam regni, ut jam præmisimus, ejúsque fratris Theoderici cùm ad Chlotharij ditionem hujus vitæ malefida felicitas vertisset mirabiliter, & quampulchrè aula ipsius Regis cura militari beatissimi Faronis nobilitabatur.
LXX. Et quomodo inter crepundia mundi, & phalerata sæculi ornamenta salubria sibi potuisset quærere, ac rumusculos gloriolásque hujus delectationis vitæ diverberatas mentis volatu supernis desideriis calcare, ac in commune qualiter cunctis felicibus meritis splendescere, amabiliterque consistentibus palatij clarere omnibus quoque actibus, moribúsque compositus ire, & laudibus apiceque dignitatis famosissimos excellere, consiliáque regalia publicè ac privatè amoris Dei magnificentia prudentissimè disponere, intantum ut in descriptionibus B. Chilleni viri Scotticæ gentis exaratum videatur habere, ne respublica Regni à statu suæ magnificentiæ atque potentiæ aliqua violatione juris vacillaretur, tali arte consilij astutè curavit providere.

Regressus ad gesta S. Faronis.

LXXI. Nam gens Saxonum illo in tempore fide instabilis rebellis effecta, efferatáque duris animis, ad dignoscendum quòd sub nullius ditione esse decrevisset, mittit Nuntios unà cum consilio Regis sui nomine Bertoaldi Regem ad Francorum in hæc verba: Scio, inquit, quia non colligis tu, Chlothari, vires bellandi in animo adversùs potentiam virtutis meæ, nec tantam spem concipis in robore pectoris. Quapropter mitiùs agam ne depopuletur terra jam non tua, sed mea, ubi gloriosus residere fida dispositione dispono, & occurrere mihi obviam ductorémque mei per ignotam terram te præmoneo. Ibi enim consilio meorum tractandum est, bella cum quibus agenda erunt, quoniam in te & in tuis imbellibus non experiemur ea.

Legati Saxonum temeraria Chlothario afferunt.

LXXII. At Legatorum verba dum per aures usque ad notitiam animi Regis Chlotharij pervenissent, ilico ejus fel quo est sedes iræ immoderatè efferbuit, móxque furibunda voce, oculísque sanguine suffusis tulit inretractabiliter in eos capitalem sententiam. Nam stipatores & & Archiseniores Principum hoc Edictum iræ ingeminando ab ore Regis auribus concavis ut

Mortis sententiam excipiunt.

a Cùm nec S. Faronis nec sororis Faræ gesta, neque in Chronico Fredegarij, neque in libro de Gestis Regum Franc. aliisque reperiantur, hos Annales excidisse dicendum est. Nam Aimoino qui in Historia sua S. Faronis meminit, Hildegarius ætate superior fuit.

haurerent,

hauserūnt, contradicendo pulsu vocum suarum refringere tentaverunt. Violari namque, inquiunt, nefas est ritum ac legem regni Francorum interfectione horum atque omnium, si reminisceretur, ab origine nationum. CIRC. AN. DC.LXXII. OCTOB. XXVIII.

Sed illius irâ ruptis habenis recti consilij liberè impatienterque per ejus animum sæviente, B. Faro qui aderat inter Magnates illic non mediocris, astutè verbis Regis obtemperare præmonuit ad præsens, sed tamen hoc differre in crastinum, ut sic dilatâ res causa liberationis eorum fieret. Hoc autem dum cunctorum sedisset animis & jam dies illa decederet, claudente jam vespere olympum nox humida ruit, amicáque lucentibus astris: Missique Saxonum custodiæ militum deputantur trepidantibus animis. Quorum corda inter mortem & vitam pavitando pendentia occultè miles Christi Faro alloquiis Divinis miserando aggreditur, suadens fonte Christianitatis sibiipsis subveniri & à duplici morte præsenti videlicet & æterna sese servare. Ad hæc animis illi inclinati, prævalentibus meritis misericordissimi Faronis, fonte sacri sunt abluti baptismatis, nóxque erroris conversa est illis in diem fidei & claritatis, & de numero servientium idolorum mutati in consortium sunt Christianorum. LXXIII. Faronis prudentiâ servantur. LXXIV. Baptismum eis persuadet.

Dum in his sic nox occupata sibi transiret, & dies redderetur jam terris novo lumine solis, Procerum cohortem jam contrahebat concilium ad tecta Regis, causâ consilij quærendi super verbis Legatorum directis à gente Saxonum, vel quid utilitatis quídve damni conferret interitus eorum. Sed cùm de his sermonem alternàtim ad eligendum utilius consilium conferrent inter eos, miles Christi Faro longas querimonias dubietatis solvens ait: Hos Legatos certum est non esse gentis Saxonum, sed modò consortes effectos Christianorum. Sicut enim semper mirabiliter Auctor orbis & spes unica mundi Deus operatur, ita in his etiam mirabilia ejus opera hac non defuerunt nocte, dum conversi ad militiam Christianitatis fortè alicujus Dei fidelium gratia prædicationis operante abluti sunt à sordibus undâ sacri Baptismatis, quos etiam me huc accedente vidi albere novis vestibus baptizatorum. Ad hæc Rex, cunctique in admirationem versi qui tractabant eorum de morte pericli, statuunt jam donis pretiosis eos confirmare in fide Christi quasi in alios viros mutati. Dehinc redeunt ad patriam maternam remissi. Hanc quippe novellam plantationem egregius Christi Faro primus pænè de gente Saxonum semine verbi Christo excoluit portendens jam officium futuri pastoris, cujus seges multiplicata prædicatione votis ipsius felicibus respondit in cælis. Postmodùm autem ipsa est gens à Chlothario Rege depopulata ex humano semine in tota terra illa, neminémque reliquit majorem nisi ad eam mensuram quâ Regis ensis[a] se attollebat. Ex qua victoria carmen publicum juxta rusticitatem per omnium pæne volitabat ora ita canentium, feminæque choros inde plaudendo componebant: LXXV. LXXVI. LXXVII. LXXVIII.

De Chlothario est canere Rege Francorum,
Qui ivit pugnare in gentem Saxonum,
Quàm graviter provenisset Missis Saxonum,
Si non fuisset inclytus Faro de gente Burgundionum.

Et in fine hujus carminis:

Quando veniunt Missi Saxonum in terram Francorum,
Faro ubi erat Princeps,
Instinctu Dei transeunt per urbem Meldorum,
Ne interficiantur à Rege Francorum.

Hoc enim rustico carmine placuit ostendere, quantum ab omnibus celeberrimus habebatur.

Est & aliud non silentio de eo tegendum ut in vita B. CHILLENI jamdicti invenimus. Dum leges publicæ quæ quotidie discutiebantur ipso in Palatio, multos constringerent ad sæcularia judicia, interfuit quidam quem vis legis ad emendationem intantum obligaverat, ut etiam omnis facultas illius rerum ad satisfactionem non sufficeret. Ob hoc quippe ejus prædia, cunctáque stips supellectilis ei abstrahitur, Regísque potestati subjicitur. Super quo tactus spiritu misericordiæ electissimus Dei Faro, innocens quasi nocens in debito reddendo apparere voluit pro eo. Accessit quasi reus pro reo, & debitor proximus pro extraneo. Stetit quasi accusatus in judicio, ne ferveret lex sine misericordia in proximo, attendens exemplum de Christo qui mulierem deprehensam in adulterio non condemnavit ore alieno, sed potius dimisit misertus ei. LXXIX. Reum à morte liberat.

Fluat & tertium imitationis exemplum ab ipso. Ecce quædam dies se præbuit opportunam venatum ire Regi Chlothario, & via ductrix silvæ pauperculam ex latere habuit, quæ transeuntem Regem clamore suæ infelicitatis prosequitur magno. Qui intentione venationis amplius devictus, sonipede citissimo ab ejus voce discessit elongatus. Quem miles Christi Faro cum eo equitans, zelo Dei accensus his monitionibus est aggressus: Non, inquiens, hæc paupercula tristi dolore clamat pro se, sed pro te: quamvis illa angustetur lacrymabili cor- LXXX. Supplicat Regi pro afflicta. LXXXI.

[a] Ea res in lib. de Gestis Regum Franc. cap. 41. & de Gestis Dagoberti cap. 14. refertur, ubi Chlotharius Berthoaldum manu propria interfecisse, & Saxones internecione delevisse dicitur: quamquam Hadrianus Valesius in lib. 18. Reg. Franc. non omnia ista probat.

Circ. An. dc.lxxii. Octob. xxviii. de, tibi anguſtandum eſt potiùs pro commiſſo regimine. Illa in te ſpem ponit humili prece pro ſe, & tu de propriis rebus in Deo pro te. Pro quacumque enim voluntate tua qua animus ardet expetis Deum intentè, & hæc tibi à Deo commiſſa expetit te non pro magnis, ut tu Deo; ſed pro infima ſua parvitate. Quomodo enim Maximus omnium tibi magno facto ac præ ceteris ſublimato jam ultrà diſponet majora præparare, quando ſuæ tibi commiſſæ pauperculæ nec etiam curas attendere? Ergo quod eſt ſcriptum reminiſcere: *Ne avertas aurem à pauperis clamore.* (Deut. 15.) Ad hæc Rex: Omnium inquit dierum acceſſus & ſub receſſus tali meas ſollicitant aures nauſeâ frequenter diverberatas, & ad hæc curandum continuè animus ſopitur laſſatus. Hæc dicens ſubtraxit ſe à culmine patulo cæli concitus, & umbraculis frondium ſilvarum ſeſe immiſcens condidit. Tunc cornu curvo plenis buccis anhelitu adſpirato latratus canum argutos acuit, per luſtra ſilvarum errabundos componit, quæ latè circumquaque reboantibus vocibus echo longè reſponderunt.

LXXXII. Rex punitur ob gratiam negatam. Sicque ſecutor per invios ſaltus prævio latratu canum exſtitit, & ab equo fidenti quo ſuſpenſus umbras ſilvæ diverberabat curſu concito corruit, graviſque dolore pedis adſtrictus uno in loco contabuit. Tandémque in ſe converſus eſt, profunda præcordiorum ſuſpiria & queruloſos queſtus contra ſeipſum erigens, videlicet quòd deſiderium venationis prǽpoſuerit clamori pauperculæ, pro qua gratia Dei non protectus hanc meruerit injuriam laceſſitus. Ex hoc manifeſtè datur intelligi, quòd Dei ſpiritu verba B. Faronis prolata ſint in Regem, quem mox ultio Divina inſequitur graviter ulciſcendo ad correptionem.

LXXXIII. Poſt aliquantulum autem temporis præfatus Faro remiſſo remige animi à curis rerum palatij venit ad ſanctam ſororem Faram jam confectam longo deſiderio viſendi eum gratiâ, cui jam fundabantur ad conſervanda ſacra velamina nova ſigna Monaſterij. Quàm pulchrè per florulenta Scripturarum arva latè vagans miles Chriſti Faro memorabile ſororis ſuæ mentis ingenium madefecit, ac bibula curioſitate infecit, mirantur etiam hodie auditorum mentes eum ſequentium.

LXXXIV. O inquit gratiſſima ſoror *&c. omiſſa ad cap.* xci.

XCI. Uxore velatâ fit Clericus Faro. Denique intantum ex his ſuis dictis quæ dono Spiritus protulerat ſorori inſpiratus amore Divino exſtitit, ut gloriam regalem deliciáſque principatûs funditus contemneret, licitaque conjugia in flore juventutis refrenaret, ſéque Eccleſiaſtico ordini ſociaret, ac conjugem ſuam nomine Blidechildem nom imparem hujus ſanctæ voluntatis ſacro velamine Deo conjungeret.

XCII. Et ad obtinendam magis Chriſti gratiam, & ad faſtigium perfectionis & Divinæ contemplationis culmen promerendum latebroſa prioris vitæ evaneſcens per gratiam Evangelicæ prædicationis, quæ eſt: *Vade, vende omnia quæ habes & da pauperibus, & veni ſequere me;* (Matth. 19.) & caliginem propriæ voluntatis denegans, multimodas opulentáſque poſſeſſiones terræ Eccleſiaſtica adminicula pro centenis meritorum recipiendis fructibus ampliſſimè ditavit.

XCIII. Eccleſiam rebus ſuis ditat. Siquidem paupertate marceſcentem Eccleſiam civitatis Meldenſis, quæ compta ſuffragiis Protomartyris B. Stephani ac ejus roſeo ſanguine decenter fulget ædificata, ditiſſimis villarum opibus munerans magnificentiorem ac nobiliorem omnium reddidit oculis.

XCIV. Illius ſiquidem ſupplemento ac ſtudio quin poſſeſſionum ditamento omnis locus Virginis Faræ ſublimis per orbem aduſque polum ſcandit nomine alto. Quàm pulchra etiam domorum habitacula pompaticis erexerit ſtructuris, Epiſcopii ſcilicet atque Monaſterii, poſſeſſores uſque hodie, ceteríque videntes dignè mirantur, & viſus humani ac converſatio aptiſſima laudatorio deſiderio concupiſcentiæ teſtantur. Aptificat ea etiam fluvius Matrona piſcoſus pro qualitate locorum affluenter, fecundátque ubertate paſcuarum herbida, ſuíſque temporibus aptiſſima.

XCV. Anglos & Scottos peregrinos excipit. Non ſolùm enim conterraneis civium ſuorum, quos regio communis vitalibus auris paſcebat, miniſtrabat ex reditibus ſuis facultatum opem ad titulos Eccleſiarum Chriſti erigendos, ſed etiam peregrinis exſulibúſque quos inſulæ maris gravi diſpendio navigii mittendo adtrahebant ad ejus odoriferam famam, quæ longè latéque diffuſa uſque ad ultima Tyle * ſono laudis reboabat.

XCVI. Unde gens Anglorum in ejus conjunctione amantiſſimæ venerationis inretita, ſuas nobiles quaſque Virgines illuſtréſque feminas Monaſteriis ſcilicet Faræ atque Kalæ Deo militandum per eum mancipabat.

* *Tile nomen* Insulæ *Hibernicæ*

XCVII. Similiter quoq; ex gente Scottorum quàplurimi amore illius ad hanc regionem accelerabant: & ſic pro ejus hoſpitalitate largitatis atque ſui Patris, religio Monachorum ex fonte doctrinæ ac ſanctitate eorum novit habere initium ac documentum in gente Francorum.

XCVIII. Intantum verò pro ſtudio vitæ Angelicæ diligendo officicioſiſſimè eos Scottos excolebat, ut etiam heredes eos de propriis ſuis rebus faceret, atque ex Reliquiis eorum corporum, dum ſæcula labentia volaverint, ad protectionem noſtram eorum meritis hæc clarior provincia fulgebit, ut ex B. Fefri [a] munere miraculorum hæc noſtra Meldica claret.

XCIX. Fiacrio Monaſterium concedit. At in quodam territorio ſuo Monaſterium quod dicitur Broilum ſitum retinetur, tribus diſtans millibus ab urbe Meldis, quod accepit ille vir ſanctus Fefrus in poſſeſſione copioſiſſima ab Antiſtite Chriſti Farone. Ipſe nam-

[a] Sic ante annum Chriſti milleſimum vocabant S. Fiacrium, de quo anno 670. egimus.

C.

que egregius Faro virum gratiâ Dei plenum nomine CHILLENUM a ex genere Scottorum ortum sanctis exhortationibus ad provinciam Atrabatensem misit, quam doctrinâ sanâ Christo acquisivit, & non solùm verbo Divino, sed etiam miraculis sanctitatis Christo adtraxit. Hæc ipsa quoque provincia modò de ejus dormitione corporis clarissima, habetur fulgida ejus meritis ac notissima in regnis. CIRC. AN. DC. LXXII. OCTOBR. XXVIII. a Chillenum Atrabatibus dirigit.

CI. Chillenus vas vitreū fractum reparat.

Non est quoque ejus virtus à memoria abolenda, per quem hoc in Monasterio cum beatissimo Farone Divina per eum gratia est operata. Nam cùm quadam die secundùm debitum corporis Chillenus sanctus cum Antistite Farone convivaretur, pincerna casu excessionis calicem quo vinum epulantibus propinabat, qui vitreali elemento infido compositus erat, fregit. At B. Chillenus intuens faciem ministri præ nimio pavore pallentem, particulas calicis sibi tribui latenter poscit, super quas oratione composita, invisibiliter redintegrata est calicis fabrica, & sic oculis omnium in miraculo est conversa.

CII. Faro Vvalberto succedit. b

Interea factum est post dormitionem WALBERTI Episcopi hujus urbis, de quo jam præmisimus, qui nonusdecimus exstitit à S. Dionysio, ut electus Dei Faro ejus lege consanguinitatis quasi jure hereditatis fraternam successionem Pontificatûs hac in urbe Meldensi mereretur, sicut in descriptionibus Vitæ clarissimi Eustasii nostra relatio invenit b. A viris etenim religiosissimis hujus provinciæ missa est suggestio de eo Regem ad Chlotharium ejus filiolum sacri fonte Baptismatis, ut suo assensu præberet constituendum dignissimum Pontificem in populo. Qui gratulatione digna ex hoc valde placidus, non solùm consensioni animum inclinavit, sed etiam fieri sine scrupulositate aliqua adjudicavit. Post quod præclarissimum factum quàm mira sanctitatis opera eum in cunctis ornaverunt, testantur digna admiratione Christi magnificæ virtutes, quæ ob meritum illius mundo celebrem valuerunt reddere.

CIII. Confirmationis sacramento cæco lumen reddit.

Hoc namque miraculum quod placidis auditoribus inferemus, in denotationibus Vitæ B. Chilleni nostræ notitiæ adsumpsimus. Cùm quodam tempore festa Paschalia per octonarium dierum numerum mediâssent, electus Dei Faro Pontifex in ministerio Confirmationis, in quo animæ corporum baptizatorum donum sancti Spiritûs accipiunt, per liniamentum chrismæ sanctificationis se devotissimè obligavit. Cúmque inuumerabilis turba mixta ex sexu rationabili, pavimentum Ecclesiæ ab oculis subtraxisset replendo, & ordo se se sequentium ad confirmandum turmas ejus præsentiam antè applicuisset, orta est lux cuidam puero qui lumine oculorum fuerat orbatus. Namque dum per chrismam unctionis à B. Farone donum sancti Spiritûs percepit, ejus tactu clarè vidit omnia. Tunc ergo primùm natus est ei novus orbis, ac omnis fabrica mundi cum luce orta est ei. Post se quodammodò natum miratus est mundum, cùm videndo miratus est agnitum, cui decorem suum mundus per cæcitatem diu negaverat, gratia Christi meritis Antistitis Faronis subitò frui eo disposuerat.

CIV. Incarceratos solvit.

Nec illud prætereundum quod evenit vinctis & vinculo carceris compeditis. Nam dum sanctus Antistes Faro cura paterna per domunculas civitatis viaret causâ visitationis, accidit ei in prospectu viæ transitum ante carcerem vinctorum facere. Quem dum compedes adstricti viantem sensissent, clamant pœnitentiam facinorum ab eo sibi consequi. Ad hæc pietate commotus vir Dei; Exite, inquit, absoluti, eoquod pœnitemini. Statimque dissoluta sunt vincula, non ferre valentes obaudiendo tanti ponderis verba. Obtemperaverunt autem viri Dei mandatis, eoquòd senserunt Factorem rerum voluntarium ita. Quàm admirandi sunt amici Dei laude digna, qui justè disponunt cum illo omnia!

CV. Annonæ fecunditatem benedictione obtinet.

Quid dignum etiam referam, quod sua benedictione steriles sulci multiplicatas suas segetes sunt mirati? Quadam die cùm maximum cuneum rusticanorum villulæ pro penuria famis jam imminente collectione messium ad eum misissent, eoquòd viderent non respondere sulcis pro sterilitate votis agricolarum, alimoniam petierunt ab eo. Qui spiritualibus armis docendo viam salutarem eos muniens, benedictionem uberrimam super eos infudit, hortans in fide stabili persistere, & credere potentem esse Opificem rerum ipsam sterilitatem frugum suarum mutare in maximam copiam abundantiarum. Qui feliciter revertentes ad propria, mirantur novas fruges in sulcis suis dum reviviscunt subitò ortas, & seges rara quæ antea terram patebat, jam densa occultando gravabat. Nec mirum si hoc tantum Dei vir fide obtinuit, qui nihil in ea juxta præceptum Magistri hæsitavit, qui promisit fidelibus suis dicens: *Si habueritis fidem ut granum sinapis, & non hæsitaveritis, quidquid petieritis absque impossibilitate obtinebitis.* Matth. 17.

CVI. Uxorem relictam invisit.

Nec etiam silentio est obmittendum, quantæ virtutis ejus digna conjux nomine BLIDECHIL-

a S. Chillenus in Martyrologio Bened. colitur Idib. Novemb. Ejus Reliquiæ unà cum S. Fiacrii Reliquiis in Majori Ecclesia Meldica asservantur. Colitur etiam Albiniaci, qui vicus est Attrebatensium cum Collegio Canonicorum.

b Vvalbertus seu Vvaldebertus nec Episcopus Meldensis, nec S. Faronis frater fuisse in Actis S. Eustasii dicitur, ut suprà ad an. 665. ostendimus: S. Faro successit Gundoaldo Meldensium Episcopo, de quo suprà cap. 58. & in Vita S. Eustasii ad ann. 625. Successit, inquam, anno circà DC. XXVII. postquam Gundoaldus ipsius decessor Synodum Remensem anno 625. sua subscriptione confirmaverat. Hinc colligas S. Faronem longè post Chlotharii tinctionem, immo paullo ante illius mortem factum fuisse Episcopum.

Circ. An. DC. LXXII. Octobr. XXVIII.

DIS sacro velamini mancipata clarueri, secundum quod ex relatione publica antiquissimorum virorum qui canicie lactea compositi erant comperimus. Hæc cùm curis studiosissimus Deo militaret in villa residendo quæ vulgò Pinnevindo dicitur ex jure suæ proprietatis, Præsul Dei Faro mandato eam suæ præsentiæ adesse optavit. Quæ cùm prima auditione renuisset, non distulit Antistes Dei mandatum iterum ingeminare. At illa huic secundò primam negligentiam conjunxit. Cúmque his duobus mandatis tertio adjecto eam inquietâsset, violenter perpendens non posse suam deliberationem animi obsistere, videlicet ut visione B. Faronis jam non laberetur in aliqua titillationis delectatione, callidissimo consilio reperto intra se totondit totam cæsariem capitis, in qua consistebat ornamentum pulchrius corporis, indutáque pro ornamento cilicio, tandem tali modo devicta adstitit ejus præsentiæ incompta.

Nota pium feminæ consilium.

CVII. Qui dum super specie ei diu desiderabili putâsset animo videndo satisfacere, ilico ut attulit fenestras oculorum in eam, amarissimo tædio exhorruit, ac vestigium ejus prioris amoris atque alicujus sequentis illiciti per illius intuitum fastidio deliberationis animi funditùs evomuit. Valde quidem admirabilis in hoc facto hæc castissima Deíque sacra femina, quæ se atque Antistitem suum, cujus aliquando conjux, consilio sagacissimo ab illicita offensione Dei curavit providere juxta illud Evangelicum: *Si oculus tuus scandalizat te, erue eum & projice abs te.* (Matth. 18.) Projecit namque omne scandalum pulchritudinis à suo corpore, ne per oculum corporis præparatum habitaculum Dei scandalizando violaretur, quod ædificaverat vovendo in mente. Sciebat namque quia oculi prima sunt tela libidinis, & mens per oculos capitur ad desiderium inordinati amoris. Unde quidam Philosophus: Ante ignem, inquit, consistens etsi ferreus sis dissolvêris.

CVIII. Interea si per singula opera fluendo à rivulo sensûs curratur sermo, qualiter in mandatis ac justificationibus Domini studuit animum excolere, prolixitas videbitur mentibus auditorum intolerantiam parere: maximè cùm hæc usquenunc decursa narratio per insignia gesta ac dicta devotáque opera eum studuerit mirificis laudibus pompare ac exaltare. Jam tempus est spumantia labra claudendo tergere, digitósque curvos calamum deponendo erigere. Adsit voluntas narratoris finem imponere, eritque mentes Auditorum ab intentione quiescere.

CIX. Moritur & in Basilica S. Crucis sepelitur.

Permansit itaque usque ad Regis tempora CHILDERICI nepotis Clotharii Regis filioli sui B. Faro, & feliciter certamen hujus vitæ consummans, viam universæ carnis gloriosè est ingressus [a]. Amma quoque beata scandit ad alta poli supernis choris lætantibus Electorúmque amplificato ex eo numero, urbe Meldensi flente, militia cælorum exsultante. Conservantur ejus nempe sancta membra, quibus ad omne opus bonum velut organo usus est Spiritus-sanctus, hac in speciosissima Basilica habitaculum Angelorum facta, quam ipse miro opere in fundo proprietatis suæ fundavit in honore salutiferæ ac vivificæ Crucis, necnon Baptistæ B. Johannis atque omnium Apostolorum. Ibi enim Angelicæ excubiæ dies cum noctibus æquantur, intemeratam ab omnibus periculis custodientibus. Perlonga etenim sæcula disponunt eam excubare, servando nutu arbitrii Cunctipotentis ad laudem dignam ejus clarissimi Confessoris, ut sequens dilucidabit ostensio patentibus indiciis ita.

CX. [b] Hildeverti Episcopi factum.

Exstitit enim Præsul hujus urbis Pastórque hujus loci insignis de nomine DATLEVERTUS [b], mediocris verò in Divinis intellectu dogmatibus, intantum ut etiam quondam visum ei fuerit ædificare Ecclesiam in honore Sancti Christi contra Fidem sanam, unde ejectum sancta Synodus ab officio Episcopali voluit rationabiliter sentire. Ipse siquidem Episcopus juxta hanc Basilicam conservatricem Reliquiarum sacri corporis Antistitis Faronis construxit pompaticæ magnitudinis alteram apparatúque mirifici decoris.

CXI. Ecclesia ab eo constructa cælitùs subvertitur.

Quæ pulchritudine pollente superaret annullando priorem Antistitis Faronis, quam intentione indevicta consummaret, quousque ædificatio finem poneret, si fors adversa non obstitisset. Cúmque nox palluisset quæ reddituram se falsò dicebat diem subsequentem ædificationis ipsius Ecclesiæ, noctis per visum non imaginarium, sed posteris visibilibus indiciis veridicum voluit electus Dei Faro venire custodi illius Basilicæ in hæc verba: Quæ dies, inquit, præstolatur conventum populi cum Episcopo, ut hæc dedicetur domus ad ruinam meæ domûs? Crastinus (inquit custos ille) dies ad hoc se futurum sollicitando nos promittit, curásque omnes nostras in sese adsumendo versat,

[a] Nempe anno circà DC. LXXII. & quidem V. Kalend. Novemb. quo die Usuardus & Ado sic ejus memoriam celebrant: *Civitate Meldis S.* FARONIS *Episcopi & Conf.* Annus obitûs à nobis adsignatus, tum ex principatu Childerici qui ab anno DC. LX. ad LXXIII. excurrit, tum à tempore adventûs Theodori Cantuariensis Episcopi & Hadriani Abbatis Itali in Galliam anno (ut Beda in lib 4. cap. I. scribit) DC. LXVIII. qui Hadrianus à B. Farone Meldis exceptus ibidem legitur. Hinc colligas B. Faroni annos Pontificatûs non LXVI. sed (uti Carolus *le Cointe* restituit) XLVI. esse tribuendos. Siquidem Gundoaldus Faronis decessor, Concilio Remensi subscripsit anno DC. XXV. à quo anno ad ann. DC. LXXIII. quo Childericus exstinctus est, anni tantùm duodequinquaginta intercedunt. S. Faro Hildevertum non Vvaldebertum habuit successorem, uti in hujus Vvaldeberti Elogio ad ann. 665. probavimus.

[b] Sic MS. codex, cùm Auctores posteriores scribant *Hildevertum*, qui vir Sanctus sequens factum invidiâ & impulsu Clericorum patrâsse in propriis Actis dicitur.

tantùm hæc nox sit decursa. Ad hæc B. Faro: Accipe nunc mea verba credulus, ut citò te elimines extra hanc ædem meæ contrariam, ne tardè te pœniteat adsumere quod moneo. His dictis custodi beatus Faro, ilico totum cælum omniáque elementa in ira contra eam domum sunt incitata, intonuerúntque quatuor climata orbis ejus ad subversionem cum collisionibus ventorum cúmque tonitruis fulminum, cælúmque omne remugit, terráque commota dehiscit. Structura verò illa usque ad solum diruta evertendo subruit, materiamináque lignorum volatu concito aër adsumit per vim ventorum. Sic quoque ultione Divina est concussa, & ad magnificandam domum istam sanctissimi Faronis perpetua dejectione funditus est evulsa. Et quod dictu est mirabile, sic hæc sævissima ruina justo moderamine Dei est peracta, ut dum proximè hæc & illa Basilica conjunctione alterna se prospexissent, una à sævientibus elementis cæli graviter prosternendo feriretur, altera quæ ornamento sepulturæ B. Faronis decentissimo fulget clementer illæsa conservaretur. Actúmque est illud ad similitudinem magni miraculi quod accidit in Ægypto, quando tenebræ solos Ægyptios noverant, & filios Israël luci reliquerant, omnésque plagæ hos & illos in sævitione discreverant.

Circ. An. DC.LXXII. Octob. XXVIII.

CXII.

Dehinc ratio perspicua judicavit ea quæ mirabiliter divinitus ob honorem tanti Confessoris gesta sunt Christi gratia, hac in Ecclesia litteris commemoratoriis mandare, sæculísque labentibus tradere. Ex quibus plurimis hoc miraculum teneat tali modo principatum. Nam dum nativitas quæ est communis humano generi, diversos diversè in hoc sæculo per corpora fundat hanc ad lucem, accidit quemdam fusum esse ab utero sine luminibus oculorum, atque eum usque ad adolescentiam ætatis sic perduxisse. In qua dum tempus orbatum volveret, tandem clementia Divina fabricam sui juris in illo respiciens, monere voluit cum visu nocturno à finibus Rotomensium hanc urbem longè remotam advenire, luménque oculorum in domo B. Faronis sibi quærere, quoniam non alicujus Sancti meritis nisi illius à Deo dispositum esset sibi visum promereri. Qui fidei credulus hunc locum palpantibus plantis pedum aggrediens, retulit custodi hujus Ecclesiæ ordinem visionis præmissum. Et dum per aliquantos dies supernam visitationem suspensis desideriis exspectaret, omnibúsque horis dierum noctiúmque hac in Basilica cum Monachis psallentibus se jungeret consistendo ante sepulcrum magni Confessoris; nocte quadam cùm jam nova aurora claro suo crepusculo dilucidaret ac concinentes Monachi resonarent Ecclesiam quodam versu *Deus misereatur nostri & benedicat nobis, &c.* ejus palpebræ quæ clausæ originaliter fuerant, illuminatæ stillantes guttulas sanguinis cum clamore, dant accessum claræ luci in concavos orbes: sícque pupillæ oculorum lumen insolitum adtractum infundendo se per fenestras orbium, vident nova omnia, & mirantur se & Factorem omnium in cuncta mundi fabrica, novus qui cunctis, & cuncta per illum, mirantibúsque nonnullis qui aderant & adhuc aliqui ex ipsis vitales auras pascendo mirantur.

CXIII. Cæco lumen restituitur.

Pulsat & aliud miraculum sermonem nostrum, ut eum in auribus bibulis intendentium mittamus, quibus currat ad mentem memoriam longam facientem. Dum quædam dies infelicem quemdam virum hujus Basilicæ gremiis officio membrorum destitutum obtulisset, & reptantem manibus & calamellis * tibiarum contractum vix ostium Ecclesiæ eum intus recepisset; subito insperata salus per ejus ossa dura pérque venas patulas pérque fila nervorum cœpit discurrere, totámque massam corporis cum gravitate horridi clamoris extendendo curvam rectam facere, & ad inreprehensibilem novámque formam reparando per omnia exornare. Enimverò hoc manifestissimè verum esse plurimorum visus adhuc recordatione mentis imaginando testatur, ac ad referendas debitas laudes B. Faronis excitatur.

CXIV. Contractus erigitur.

* *f.* columellis

Nec minùs etiam nostro consulit animo res illa ad referendum mirabilis, quæ per multorum stupentium ora adhuc volitando discurrit. Quidam transgrediens prævaricando quartum legis mandatum quod est, *Honora potrem & matrem*; irâ stimulatus infelici, dum redargueretur à matre, ipsos maternos artus quos illa in ejus partu cum dolore gravi exinanivit, immitis ac exsecrabilis crudelibus pugnis turpiter eam percutiendo fædavit. In quo ultio Divina pœnam acerbam immisit, conversáque sunt ipsius brachia quæ vulnera exstiterant matris, in ipsum, sine intermissione pugnis manuum impatientibus quassabat pectus, bumbosum cum confusione videntûm reddens sonum. Quod factum visus atque auditus omnium usque ad lacrymas flebiles movebat. Qui loco B. Sebastiani à cura propinquorum deputatus, veniénsque illic quæsitum oracula fessis animis, accepit in extasi mentis responsum, nequaquam à pœnis miserabilibus absolvi nisi meritis Confessoris magni Faronis ac ejus Templo cum fide devotionis. Qui huc visitatione hac Divina adductus, Claustra hujus Templi dum ejus terribilibus quassationibus lacerati pectoris bumbosè resonarent, improvisè per membra dulci laxatus sopore, diúque jacendo metiens terram corpore, non multùm super spatium unius horæ cum evigilatione cognovit se absolutum pœnâ ab eo longè discedente. Tempus quoque mundiale vitales auras adhuc servando ministrat aliquantis ex his qui hoc visu notaverunt miraculum.

CXV. Matris percussor cælitùs punitus curatur.

CIRC. AN. DCLXXII. OCTOB. XXVIII.

CXVI. Dæmoniacus liberatur.

Ad ista enimverò delectabilis auditus sibi poscit narrationem aliquam his præcedentibus signis amplificando adnecti. Accedit cuidam ab invasione antiqui hostis dæmoniacum appellari & esse, qui fraternâ curâ cum ligaminibus fortissimis vix à sævissima laceratione hominum detinebatur, quem eventus prosper ad hoc Templum curandi causa misit. Cúmque adjurationibus sacrarum Scripturarum domicilium corporis miserrimi hominis linquere luctaretur dæmon, ad amplificandas laudes egregij Faronis tandem possessus ille ab immundo spiritu purgationem ventris expetiit in atrio forensi sanctæ Ecclesiæ. Qui per fæda vestigia à fœdissimo possessore sese purgans, totúmque hoc intolerabili fætore Monasterium replevit, ostendens à quo sordidissimo hoste in interioribus præcordiis afficiebatur. Et hoc quippe non multo tempore à visione plurimorum, quorum spiritus adhuc vivificando regit artus, distat.

CXVII. Vidit etiam & nostrum tempus salutifera liberatione à simili detentione dæmonum plurimos curatos non minùs mirabiliter, quorum ordinem calamitatis non judicabat stilus piger asscisci narratione prolixa. Denique hactenus ista quibus hic locus pro honore tanti Patroni mirè claret prosecuti sumus. Nunc ea quæ regiones nobis ignotæ ex eo mira nuntiaverunt expediamus.

CXVIII. Lupus Ferrariensis Abbas à dolore acerrimo liberatur.

Publicatam siquidem ex certa persona rem admodum mirabilem hac insertione notavimus, ut posteris quoque futuris sit monimentum. Nam non de incerta alicujus fama hoc dictum ab imo emanabit mentis, sed de illius ore * accepimus, cui ostensum est mirabiliter qui dicitur de nomine LUPUS [a], ornatus luce sapientiæ, Pastor modò pro religione sanctitatis in Monasterio famosissimo Ferrariensi, ubi cœtus Monachorum in Christo cum illo toto orbe est venerandus. Hic verò cum in viridi ætate, videlicet juvenili, studio sophiæ floreret, & ob hoc ab Abbate suo qui vocabatur ODO, cujus amor spiritualis reverendissimum cunctis præstabat, dulcissimè tractaretur, quoniam altera spes illius loci ex beneplacitis initiamentis jam præmeditabatur; accidit aliquando Abbati præfato itinere eum sibi sociari, quo palatium quod vulgò dicitur *Franghenevvrt* attingeret. Qui cùm jam longitudinem viæ dispositæ superâsset ex parte, pársque residua ad superandum sollicitâsset, fortè juveni prædicto Lupo ipsum iter jam propè mediatum acerrimum dedit dolorem corporis in inguine, intantum ut etiam via absumpta uno in loco sacrato qui dicitur de nomine S. Trudonis [b], eum defectum debilitate gravi collocaret, & ibi per omnia membra cruciatus molestior acriter ei inferendo deponeret. Jam verò languor validissimus eum ex supremis tantum sollicitabat, & ecce salutifer visitator clementissimus Faro cubiculo adest, ubi sopor inanis ejus membra pressa fatigabat. Ex quo loco umbris noctis fugatis amicus Christi Faro niveâ sui famosâ corporis ac lacteâ canicie vultus apparuit, & cum eo puer præstanti forma bajulus ampullæ olei gressus illius cereo accenso quasi regens, sicque blandis luminibus in eum juvenem intentus his lenibus ex media parte lectuli adstitit verbis: Agnoscísne me? inquit: si nescis, Episcopum atque Patronum urbs Meldica me habet, & nomen meum quod est BURGUNDOFARO, ipsius incolæ dum sæcula labentia current, per generationum successiones suarum decurrere facient. Me etenim Auctor medicinæ tibi misit, fidus esto advenire sanitatem hac mea unctione olei. Ad hæc autem ubi in eum deduxit juvenis præfatus oculos intuitúmque defixit, leniter admovit Dei Antistes vulneri manum liquore olei madefactam, & membra dolentia tactu mollissimo cuncta percurrens, donec ampulla manualis pueri defecit administratione olei. Curre, inquit inclytus ad puerum, ad Meldense meum Monasterium, hoc enim liquore abundanter affluit, & ex eo hoc vasculum refice. Hæc dixit B. Faro ad cognoscendam medicantis faciem reíque veritatem. Evigilans juvenis à vano sopore, hausit cælum tristitiæ molestiis dissolutis: & quod dictu est mirabile, convocatis qui aderant comprehendit vera esse hæc, non vana somnia, dum clara luce pertractant oculis membra ejus sudare madentis pinguedine olei. Quid clarius in miraculis Sanctorum & usitatius, quàm manifestis indiciis inter humanum genus corporaliter operari? Patet namque quantum per gratiam Divinam valet in invisibilibus rebus excellentioribus, qui sic in invisibilibus minoribus potens mundo claret.

CXIX. Rotgarij sive Otgerij vera historia conversionis.

Accedat & aliud miraculum non minùs audientibus delectandum. Italia quippe regio cùm plurimos Comites ex primoribus Magnatorum juxta regalem potentiam Regis CHLOTHARII [c] filij LUDOVICI Imperatoris cognomento PII olim possedisset, specialiùs unum novimus ex his ad amorem Dei hereditasse ad dilectionem timorémque justitiæ sanctitatem in omnibus quæsiisse. Hìc enimverò à bonis operibus passim divulgatus claruit de nomine ROTGA-

* NOTA.

a Hic ille est LUPUS Abbas Ferrariensis, Hrabani discipulus doctrinâ rebúsque gestis clarissimus, qui temporibus Caroli Magni ejusque filiorum floruit.

b Abbatia S. Trudonis, vulgò *S. Tron*, diœc. Leodiensis in Hasbania. Lege S. Trudonis Vitam.

c Lotharium Imperatorem intelligit, à quo Lotharingia dicta.

RIUS a. Ut enim gratia Divina occultum mundo non redderet, magnificavit eum in quodam bello quod Chlotharius superiùs memoratus exacuit contra Bulgrorum gentem. Ipsius præfati Rotgarij denique relatione frequenti ac probatione operis certum mente tenemus, sicut hoc ordine inferemus. Pugnæ siquidem conflictus ex utrisque partibus Francorum ac Bulgrorum provocatus, inter mixtos cuneos adversariorum præfatum Rotgarium fors improvisa attulit, ac de equo fidenti circumseptione resistentium corruere compulit. Cúmque telis aculeatis loricam reluctantem ad ejus mortem conarentur penetrare, illi ad memoriam invocationis in hoc agone posito accessit solum clarissimi Faronis nomen ex innumerabilibus Sanctorum nominibus. At ipsâ momentaneâ horâ voto firmissimo Deo se obligans ut si adesset liberator tantus præstantissimus Confessor, hoc in loco ad serviendum ei spreto malefido sæculo accederet devotissimus debitor; ilico huic voto adfuit Divinum auxilium, qui invocatione tanti Confessoris mirabiliter liberatus evasit ab ipsis faucibus crudelissimæ mortis inlæsus. Qui postmodùm hanc devotionem obligationis libentissimè exsecutus, quàm laudabiliter pondus istius abnegaverit sæculi adhærendo hoc in loco Religioni Monasticali, quàm assiduus in orationibus publicis atque furtivis, parcus in cibis, continuus in vigiliis, cotidie etiam intentus in renovandis Confessionum pœnitentiis exstiterit, non similem nobis tempora admirantur nostra, nec ad exemplum vix similem aut rarissimè largiuntur. Talem ac tantum voluit sibi admirabilis Antistes Dei Faro in longinquis regionibus procurare, qui ad ejus loci excubias curâsset vitam Angelicam ad illuminationem multorum ducere.

CIRC. AN. DC.LXXII. OCTOB. XXVIII.

a

NOTA.

CXX. Offert se res mirabilis cujusdam feminæ, & se cupit his præmissis miraculis sociare. Famosissimum namque Monasterium puellarum quod vulgò dicitur JOTRUM*, misit nobis suam per quamdam pauperculam forensem relationem miraculi hoc modo expliciti. Cùm enim locus ille Angelicus inter peregrinorum curam ex familiis alendo quamdam feminam officiis membrorum totam curvam ab annis quamplurimis sustentaret, monita divinitùs sopore felici benedictionem alicujus munusculi à grege sancto B. Faronis mitti, sícque sibi optatam stabilitatem sospitatis assequi. Quo facto fidei & devotionis adipiscitur accelerante sanitate donum promissionis, prævalentibus meritis magni Antistitis Faronis.

* Iouarre

Mulier sanatur.

CXXI. Recipiant & ista inter se illud quod accidit miraculum cuidam Monacho de hujus loci grege noto. Iuxta consuetudinem autem Monasteriorum quâ procurantur officinæ forenses ad necessaria usûs sumendan, ovit priorum relatio. Unde nostrûm est referre unum ex hac Congregatione deputatum, vocabulo ISPANELLUM, ad excolendum quasdam vineas. Has enim & hanc Monasterij positionem intercurrit fluvius Matrona. Quadam autem hora vespertina non prosperè, immò infeliciter accidit ei procuratori transitum fluvij memorati adsumere, dum carina tentâsset vitreas aquas sulcare, ab hac casu delapsus in mollibus undis est receptus; sed jam ripam adlapsus, uncis manibus ad papyrum litoreum suspensus ad vacillandum undis crispantibus est datus. Sícque stelligeræ nocti illi ad custodiendum in vinculis aquaticis est destinatus, quousque signum excitatur somnolentum galli cantus. Hujus quoque Basilicæ sonus signi cùm gallo plaudenti respondisset, ille orsus est orare hoc modo à loco quo pendebat: O piissime custos atque dulcissime protector servorum tuorum Faro, de quo fama est celeberrima priorum quam fidi credimus numquam in tuis meritis confidentem posse ab aliquo periculo detineri; nunc vel si non mihi merito, saltem vel quia de numero tua merita confitentium præ angustia computari videor, adesto lacrymanti servulo, spémque vitæ nullam præsumenti tuam ad confirmandam antiquissimam laudem, opem mihi conferto. His verbis mente lacrymatus ab imis aquarum undis sensit se molliter amplecti, manúsque uncas à papyro fidenti avelli, sícque prorsus ad aliam ripam vergentem contra hunc locum transponi, hísque cum verbis urgeri: Currens esto pernicibus pedum plantis, ut jungere te possis nocturnis horis cum tuis, & revisere domum domini tui Faronis, cujus magnis confisus es de submersione liberari meritis. Et statim hoc dictum adimplet gaudendo, auribúsque multorum retulit publiciter mirandum.

Monachus quidam ab undis servatur.

a Hic est ROTGARIUS, quem posteri OTGERIUM, moderni OGERIUM DANUM appellârunt, cujus conversionem longè aliter commemorant. Ferunt siquidem hominem inter Caroli Magni bellatores facilè principem, rerum mundanarum pertæsum, de Monastica vita apud se statuisse: ob ídque varia lustrâsse Cœnobia Monachorum, quorum modestiam ac religionem, jacto per chorum baculo sphærulis ferreis ceu quibusdam tintinnabulis instructo, exploraverit, demúmque Cœnobitas S. Crucis seu S. Faronis ceteris prætulisse, ac vestem Monachicam, adducto secum BENEDICTO quodam prœliorum socio, apud eos induisse. Cujus Otgerij suasione Carolus S. Faroni dedisse fertur *quamdam ex suo dominatu Abbatiam in honorem* S. MARIÆ *&* *S. Petri Apostoli dicatam in loco qui* REDA *dicitur*, distante ab urbe Meldorum *spatio stadiorum octoginta*; *alteram* (scilicet Abbatiam) *quam olim in suburbio Vercellensi tenuerat*. Verùm præferenda videtur fides istius Auctoris contemporanei, qui *ipsius* ROTGARII *relatione frequẽti ac probatione operis* se id quod scribit didicisse affirmat. Certè quod de mimico illo baculo circumfertur (etsi in membranis sat vetustis itaut mox recitatum est occurrit) pro vera tamen historia venditare non est animus. Et tamen nonnihil simile Conradus Rex in Cœnobio S. Galli fecisse apud Ekkehardum juniorem in lib. de Casib. S. Galli cap. 1. dicitur, dum *in processione infantûm, pomis in medio Ecclesiæ pavimento sterni jussis, cùm nec unum parvissimorum moveri nec ad ea attendere vidisset, miratus est disciplinam.*

CIRC. AN. DC LXXII. OCTOB. XXVIII.

CXXII. Normannorum in Galliam prima incursio.

Hactenus læta à corde spiranti cucurrerunt miracula, sed hoc novissimum cum fine dabit cum dolore maxima suspiria. Expediam enimverò summatim, quantum nunc tempora nostra sunt mæstifica, Paganorúmque desolatione terra dulcis cultoribus suis mæstifica. Regna quoque quæ olim gloriosa, nunc ingloria; Principúmque virtus ac potentia quàm infirma. Hæc verò quæ dicimus testantur adhuc recenti cæde tepentia flumina, quæ purulentis cadaveribus innumerabilium Christianorum inundant tumentia maria, & illud maximè flumen, cujus nomen sonat Sequana: albent enim hujus insulæ multæ ossibus captivorum innumerabilium. Postquam autem transitus bonæ memoriæ HLUDOVICI Imperatoris decimum duxit annum [a] (* anno DCCC. L.), Caroli filij ejus regni pars vestigia prioris gloriæ & pacis mutavit in discordiam. Et ob hoc gemere cœperunt flumina illius Regni intrantia maria sub Nortmannorum maxima carina, quæ à principio conditæ gentis Francorum erant inscia [b]. Tunc primùm sulcantes Sequanam, dederunt stragem horrendam cælo hincinde habitantibus circa eam: tandémque nullo resistente applicuerunt multitudinem navium ad urbem Parisij * (*sic MSS.) ipsam. Quantum ibi attraxerit hoc Regnum populum cum Rege Carolo suo nequicquam, terra eum vix sustinente, cælumque sub pelle sua obumbrante incertum nobis scire miramur numerum. Cúmque non tantam audaciam in pectore concepissent Franci, ut utrasque partes fluminis bello obsedissent, consilium inierunt ad ruinam & ad interitum per omnia labentia sæcula dato tributo copiosissimo terræ. Cum magna gloria reddiderunt eos opulentissimos omni abundantia auri & argenti mari, ad confusionem & ignominiam suorum.

CXXIII. Secunda incursio. * anno DCCC. LX.

Post hanc ingloriam hujus Regni, & improperium aliorum Regnorum venit decimus annus*, qui iterum crudeliorem atque majorem multitudinem classium regente eas gubernaculo Nortmannorum dedit Sequanæ mittente easdem mare. Hi verò velut Parcæ Furiæque insatiabiles ac aviditate crudeli immites, ab egressu maris omnem pulchritudinem regionum illarum quas fluvius Sequana hinc & inde velut paradisum Dei irrigabat, gladio impatienti voraverunt, ac voraci flammæ cuncta tradiderunt, quousque concluderent in sævitione civitatem Parisij. Civitates verò quædam turribus firmæ non potuerunt Episcoporum suorum servare vitam [c].

CXXIV. Ludovicus Abbas S. Dionysij ab illis captus.

Clarior autem atque potentior princeps insignis de nomine LUDOVICUS, Pastor Ecclesiæ S. Dionysij, quæ caput extollit super ceteras Ecclesias terrarum potentiâ dignitatis & principatum omni honore sapientiæ ac religionis, impotens fuit ab eorum captivatione se observare. Cujus redemptione ponderibus inæstimabilibus auri & argenti ablata est omnis gloria & ornatus atque decor ab universis Ecclesiis Regni, atque ipsa aurea Roma se spoliatam suo decore aliquo modo sentit.

CXXV. Normanni à Carolo concluduntur.

Intantum enimverò ira Dei concitata exarsit contra populum, ut nulla ratione quinque anni temporum scirent posse eos superari. Circumsepti sunt namque à Carolo navigio mirabili, ac numquam in nostris Regnis simili viso, per revolutionem duodecim septimanarum cum toto regni populo in quadam Insula Sequanæ, adjuncto etiam altero regno sibi Carolus, nepotis sui videlicet LOTHARII. Nec ita etiam defecerunt à potentia suarum virium quam cœperant, sed invalidum duorum Regnorum populum cum suis Regibus ab Insula dira fatigatione dimissum captis omnibus navibus quibus obsidebantur, cum delusione pudentissima regni gentis Francorum, & retinet Insula eos victores.

CXXVI. Tertia incursio. Priores à posterioribus victi.

Posthæc itaque ad hoc nefandissimum hujus Regni malum vomuit iterum mare ampliorem Nortmannorum multitudinem, quam valde extimuit prior multitudo Nortmannorum. Priores vero à sequentibus Nortmannis obsessi, nomine Regis Caroli sunt devicti, statutis tamen donis gravissimis auri & argenti ex Regno immensâque adhibita ad hæc pro obsidione prioris multitudinis victus abundantiâ. Sícque tandem aliquando obsessione diutissima nefandi à nefandioribus visi sunt superati astutiâ acutissimâ. Ita quoque est ab illis actum & fide vana illorum acceptum est promissum, ut discedendo utræque partes jam ultra nescirent finium nostrorum introitum.

CXXVII. Quarta incursio.

Quos cùm mare recepturos speraret, illi infidelitatis itinere flexo terminos prioris devastationis adaucti numero prætercurrunt. Saltum namque Briegium arripiunt, cúmque à suis possessoribus gladio cruenti ignéque calenti spoliant, & ad ultimum hanc civitatem Meldis navigio improviso accelerant; prima autem parte noctis eam occupant & forte

CXXVIII. Meldas diripiunt & incendunt.

a Cùm Ludovicus Augustus anno DCCC. XL. vivere desierit, annus ab ejus morte decimus anno Christi DCCC. L. respondet: qui calculus aliis Scriptoribus qui de Normannorum excursionibus scripsêre non consentit, quorum alij anno DCCC. XLIII. alij alio anno primum Normannorum in Galliam impetum collocant.

b Et tamen apud Monachum Sangallensem in l. 2. de Reb. bellicis Caroli Magni c. 22. Nortmanni exploratores tempore Caroli Martelli in Galliam appulisse, & principatu Ludovici Pij naves pyraticas tredecim advexisse in Vita ipsius Ludovici anno DCCC. XX. feruntur.

c Nempe in civitate Namnetica S. Guihardum die natalis S. Johannis Bapt. sacris operantem peremerunt cum infinita Clericorum, Monachorum, & promiscui vulgi multitudine: quod alij anno DCCC. XLIII. alij LIII. referunt. Et *Emmo Noviomagensis Episcopus*, teste Dudone in lib. I. de Actis Normann. *cum suis Diaconibus IV. Kalend. Maij est peremptus.*

igni

igni desolatorio accendere destinant; flammæ quoque ejus incommodè lucentes vertunt noctem quasi in diem, ignotásque vias circumquaque penetrant. Domos etiam gementium atque diversas semitas urbis miserrimè sanguine humano maculant, Ecclesiásque olim venerandas omni supurcitia fædant. Pulsat ad hæc clamor confusus cælum, terra atque aër gemitibus prægnantium atque lactantium concutiuntur, aureáque sidera flammis ejus voracibus subtrahuntur. CIRC. AN. DC.LXXII. OCTOB. XXVIII.

Audiens autem hæc insperatè hoc Monasterium illi vicinum civitati, vix Senatores * dimisit à se suos; totum concussum novo pavore. Custodem tamen potentissimum ac suum dominum B. Faronem secum retinens, tandem tamen advenientes ferocissimos recepit vastatores, qui cum equis advolando in hac sancta domo aggredi superbè tentâssent, equites * fixi uno loco nutu Divino hærebant, nullis prorsus acribus verberibus movendo sessores suos obaudiebant. At verò cernentes mausoleum tanti Confessoris, incontaminatam hanc Ædem sanctam atque habitationem hujus interiorem pro timore ejus magnificentiæ observaverunt. CXXIX. A prædatione Monasterij S. Faronis divinitùs arcentur. * *id est* equi * Seniores.

Denique quadam die irâ inordinatâ Christianis irritati, habitacula circa hunc locum posita quæ forensibus studiis patebant, ignis pabulo tradunt, qui cùm sua voratrici flamma irretractabiliter omnem forensem pulchritudinem hujus loci sparsisset levibus favillis in aëre nullis moderatus habenis, sævit tandem in ipsis liminibus ostij quod erat ante porticum atrij hujus sanctæ Ecclesiæ, porticum inquam, omnium viantûm, ibique vigorem virtutis suæ ignis mirabiliter cœpit deponere. Replet quoque totam porticum vi caloris sui, omnia materiamina lignorum ejus flamma amicabili suavitate lambendo innocua percurrit, summáque culmina Ecclesiæ quatuor ejus partes igneis ictibus pulsans, non solùm inlæsam non servat, sed nec etiam aliquod vestigium fuliginis eam, neque eos qui in circuitu ipsius continentur maculat. CXXX. Ecclesia ejusdem ab igne servatur.

Qui victor namque omnia in cinerem resolvendo illuc usque venerat, meritis tanti Confessoris victum ab ipsis materiaminibus lignorum quæ paullulùm antè vicerat, se sentit. Dat quoq; ignis honorem loco tanti Patroni adsignato, discrevítque eum ab aliis locis ejus merito. Recognovit enim se non ampliùs valere nisi juxta permissum Divini moderaminis, & didicit taliter venerari Sanctos Dei, & intellexit se non posse in omnibus secundùm se, sed ab alio qui est simplex à se, & omnia ab illo & non à se, cujus ipsum esse ejus est esse. O quàm gloriosus es Domine in Sanctis tuis, qui meritis Confessoris Faronis hunc locum ab incendio tibi servasti. Ideo laudes in excelsis tibi damus, precantes cum Patrono nostro magnificentissimo Farone, ut nos & Templum istum * conserves in æternum, qui & moderaris omnia ab æterno, cujus Imperium æternum, potestas & majestas æterna manens per infinita sæculorum sæcula. CXXXI. * istud

MONITUM.

IN apographo Faroniano miraculis superiùs ab Hildegario recensitis subjicitur aliud à S. Farone præstitum, dum S. Remigij Basilicam extramuranam, orationis gratiâ pro more adiens, populi multitudinem Matronâ fluvio demersam undis immisso baculo eripuit. In eodem codice hæc de S. Faronis Translatione leguntur: Anno ab Inc. Domini millesimo centesimo quadragesimo, regnante LUDOVICO juniore Francorum Rege, Divinâ (ut postea rei docuit exitus) inspirante clementia, venit in mentem Domno Abbati Andreæ, qui tunc temporis B. Confessoris Christi Faronis regebat Cœnobium, ut ejusdem sacratissimi Præsulis viseret membra. Peracto itaque Quadragesimali jejunio, in ipso sacro sancti Paschæ sabbato, eâ scilicet horâ quâ ad condiendum corpus Dominicum Maria Magdalene unguenta præparavit, jamdictus Abbas non tantùm Monacho comite contentus, ad loculum quo sacra quiescebant membra, pius violator accessit: patefactóque à capite locello, invenit corpus pretiosum sindone mundissima involutum, in quo illud insigne apparuit, eamdem sindonem ita incorruptam fuisse repertam, ac si eadem die facta fuisset, cùm per trecentos & eo amplius annos (*lege sexcentos fere annos*) inibi sacri Antistitis ossa jacuissent. Cúmque Domnus Abbas à Fratribus rogaretur, ut thesaurum sibi à Domino revelatum etiam populo manifestaret; ex consensu Meldensis Præsulis diem quo id ageret constituit. Die itaque statuta non solùm Meldenses, verumetiam plurimi convenère forenses, &c. *Varia deinde recitantur miracula, in his pœna cujusdam rustici* apud Fontanas præclarum Ancillarum Dei Monasterium *manentis, qui cùm vulgatis S. Faronis miraculis detraxisset, à Sancto percussus, ad ejus tumulum postea curari meruit. In istius Translationis memoriam agitatur annua celebritas ac supplicatio Dominicâ primâ post octavam Paschæ, in qua præsentibus Cathedralis Ecclesiæ Canonicis caput S. Faronis defertur ad locum, quem* Crucem S. Faronis *vocant. Reliquiæ ejus præcipua in Faroniana Ecclesia adservantur, anno* M. D. LXII. *subducta furori sævientium Calvinistarum, qui Monasterio* IX. *Kal. Iulij direpto thecam ac supellectilem sacram argento spoliaverunt.*

Circ. An. DC. LXXIII. Januar. I.

VITA S. FRODOBERTI ABBATIS PRIMI CELLENSIS PROPE TRECAS,

Auctore Monacho Cellensi, aut forsitan Adsone Abbate Dervensi.

Ex Camuzati Promptuario & Bollando.

OBSERVATIONES PRÆVIÆ.

Vitæ Scriptores. * S. Fraubert * infrà n. 21.

I. VITAM S. Frodoberti * *Abbatis ac conditoris Monasterij S. Petri in Insula Germanica prope Trecas Campaniæ civitatem*, licèt justo breviùs scriptis alligavit Lupellus * *ejus discipulus: cujus lucubrationem utique deperditam auxit exornavitque alter Monachus Cellensis anonymus, etsi longè posterior ætate, non tamen auctoritate aut eruditione destitutus. Hunc Monachum Cellensem fuisse, conjicimus ex Vita subjecta num. 11. nec longè post Translationem tempore Caroli Calvi factam vixisse, colligimus ex num. 23. ubi de Frodoberti statura loquens ait:* Ut illi quoque perhibent, qui ejus sacratissimi corporis ossa se adspexisse fatentur. *Nisi fortean is est* Adso *Abbas Dervensis, qui* Odonis Abbatis Cellensis precibus, Vitam Confessoris Christi Frodoberti primi ipsius Monasterij (Cellensis seu Insulæ Germanicæ) instauratoris & Abbatis sermone veracissimo & simplici stilo exaravisse, *sæculo scilicet decimo, legitur in libro 2. de Gestis S. Bercharij Abbatis. Quidquid sit, solam hanc nancisci potuimus lucubrationem, cui in codice MS. Monasterij Vallis-lucentis præponitur carmen quoddam haud spernendi Auctoris, qui sæculo* VIII. *vivebat: subjicitur verò Translatio S. Frodoberti heroïco metro scripta, cum duobus sermonibus in festo S. Frodoberti habitis: quæ omnia beneficio R. P. Claudij Mailletij Exprioris, ex ipso Monasterio accepimus. Solum damus Carmen prævium, ne eadem cum nausea recantare videamur.*

Monasterij nomina & status.

2. *Monasterium Insulæ Germanicæ in suburbio Tricassino, ad Occidentalem ejusdem urbis plagam, in loco palustri* Insula Germanica *dicto circa annum Christi* DC. L. *ædificatum; post sæculum octavum à tumulo S. Bobini Episcopi Tricassini, Monachi antea amplificatorisque sui,* Cella Bobini, *ac sæpe* Cella, *recentioribus* Monasterium S. Petri de Cella, *vulgò* Monstier-la-Celle *appellatum est. Quo ex Monasterio præter* Aldobertum *&* S. Bobinum *Episcopos,* S. Robertum *Abbatem postea Molismensem aliosque, prodiit* Petrus, *Cellensis dictus, Abbas ejusdem Cœnobij, deinde S. Remigij apud Remos, demum Episcopus Carnotensis, scriptis & doctrinâ illustris. Nunc Cella sub RR. Patribus Congregationis Benedictinæ S. Vitoni reflorescit.*

Carmen *ex cod. Vallislucentis.*
De sancto Frodoberto Trecensi Abbate.

QUI cupis in paucis perpendere grandia verbis,
  En potis es parvo cernere magna libro.
Si placet antiquos studio percurrere fastus,
  His placeat rebus hoc novitatis opus.
Fortia magnorum celebrantur gesta virorum:
  Nos celebramus opes hîc, Frodoberte, tuas.
Qui puer à primo doctrinæ deditus ævo,
  Imbueras teneros rore madente animos.
Luxovij Monachus. Indéque Luxovij vitæ subjectus honestæ,
  Religionis opem sumis amando fidem.
Cellam construit. Mox Trecassinam repetens cælestibus urbem
  Muneribus plenus & bonitate probus:
Lucida Divinæ diffundens dogmata normæ,
  Ut prosis multis utilitate viris.
Cella dehinc placuit, strictis habitatio septis;
  In qua concluso fida fuit statio.
O quàm multiplices dedit hæc clausura labores,

Circ. An. DC. LXXIII. Januar. I.

Solus in astrifero dum tenet ora polo!
Sed mage mens artata suos habitura triumphos,
  Quo strictè vixit, latior inde fuit.
Tunc artus paries tenuit parvissimus antri:
  Nunc retinet magni spiritus ampla poli.
Cujus opus, Bobine sacer, te præside crevit,
  Antistes meritis magnificande tuis:
Per tua nunc Frodobertus ovans consulta beatus,
  Continet Ecclesiæ culmina celsa suæ.
Hoc opus egregium quod cernimus[a] undique saxis
  Collatis fundas, altáque tecta levas.
In quibus æterna stabilis sub laude cohortes,
  Stat Monachile decus, quod regit Altithronus.
Stant & millenæ numerosa præmia palmæ,
  Quas hæc aula suis conferet emeritis.
Hîc redeunt tristi venientia lumina fronti;
  Morborúmque greges hîc cecidêre graves.
Claudus init gressum nodis compage salutis:
  Hîcque dedit faciles terra negata vias.
Dæmonis & solitas furor hîc collapsus in auras
  Desinit in mentem membra redire suam.
Quos angusta premunt surgentûm damna malorum,
  Hîc refluunt causæ corporis atque animæ.
Si quemquam scelerum depressit culpa nocentûm,
  Si petit hîc veniam, hinc retulit salubrem.
Innumerabilium retinet liber iste bonorum
  Præmia, virtutes, miráque gesta, dapes.
Quos si quis recitare velit, millena supersunt,
  Pagina quæ siluit, nec liber iste canit.
Nam pia facta sacris si quis comprehendere libris
  Vellet, inexhaustus vinceret hora dies.
Pauca fidem faciant brevibus qui incredulus istis,
  Et dubitator erit, nec potiora capit.
Jam tibi perpetuæ maneant in sæcula laudes,
  O Frodoberte, tuo & miserere gregi.
Te retinet regnum per gaudia longa supernum:
  Tandem fac tecum nos retinere polum.

Bobinus Basilicam amplificat.

Ibi miracula crebra.

a Hinc apparet Poëtam istum, qui Monachus Cellensis fuisse videtur, vixisse paullò post S. Bobinum, & quidem ante sæculum IX. siquidem ex sequenti Vita num. 26. Basilica à S. Bobino exornata & amplificata, circa medium sæculum IX. *antiquitate operis collapsa succubuit*. Colitur S. Bobinus in Martyrologiis Bened. & Gallicano IX. Kalend. Maij qui dies Translationis ejus est, nam dies ejus natalis ignoratur. De eo infrà num. 15.

INCIPIT VITA.

I. Fuit vir vitæ valde venerabilis, egregiæ ac pretiosæ memoriæ Frodobertus, quem singulari fide & probitate sanctissimum, cive felicissimo divinitus cumulata Trecassensis opidi tellus effudit, parentibus quidem mediocribus ortum, sed incomparabili mentis nitore clarissimum. Quippe qui inter ipsa jam teneræ ætatis primordia vas electionis manifestissimè designatus, in infantis pectore spiritualem ac perfectissimum agebat virum, annorum exiguitatem sanctitatis & gratiæ dote compensans. Diligentiùs sanè temporis série revolutâ[b], sub Rege

Frodobertus Tricassinas quo tempore floruerit.

Circ. An. DC.LXXIII. Januar. I. Francorum Chlodoveo Dagoberti filio, itémque Chlothario juniore ejusdem Chlodovei filio, hic ipse Sacerdos pretiosus & Abbas eximius deprehenditur floruisse; cùm apud præfatam urbem Trecassinam Ragnegisilus Pontifex vicem Apostolicam ministraret. Fuit autem idem Ragnegisilus natione Aquitanus, septimus-decimus jamdictæ civitatis Episcopus: de quo fertur inter cetera, quòd Basilicam B. Savinæ Virginis in fundo sui juris construxerit, Ecclesiam cui præsidebat heredem instituens, in quáque honorificè sepultus jacet. Vixit autem B. Frodobertus sub quinque suæ civitatis Episcopis [a], usque ad Abbonem, qui vicesimus primus ejusdem urbis Pontifex exstitisse cognoscitur.

Studiis traditur. 2. Verùm ut ad rerum ordinem recurramus, confestim ut ætas pertulit, prædicti Pontificis Ragnegisili scholis parentum studio mancipatur. Ibi sanctis studiis enutritus, quid fidei, quid probitatis jam in semetipso prætulerit, explicari non potest. Denique amore cælestis patriæ impensè flagrans, quidquid in Divinis lectionibus intellectu capere poterat, mox ad effectum sancti operis instantissimè transferebat. Implet opere quod discit. Itaque indefesso studio purissima Scripturarum fluenta frequentans, interioris hominis faciem, quasi adhibito quodam splendidissimo speculo componebat: scelúsque reputabat permaximum, si vel parum quiddam legeret, quod non evestigio efficaciter adimpleret; illud secum & frequentiùs & familiariùs replicans, non auditores tantùm legis apud Deum, sed factores potiùs justificari. Tum verò cerneres eum priorum sibi Patrum exempla certatim æmulanda proponentem, víxque discernere sufficeres in quo virtutum genere perfectiùs emicaret. Atque ut se totum Deo rationabilem victimam, & spirituale mactaret holocaustum, ad usum se continuæ orationis applicuit, quietísque impatiens, Apostolicum præceptum, quod sine intermissione orandum docet, à seipso importuniùs exigebat. 1. Thessal. 5. 17. Jejunij verò observantiam non tam frequens quàm continuus exercebat, doctus auctoritate Dominicâ, hoc duplici pugnandi genere nefandissimum illud dæmoniorum genus posse depelli. Hujusmodi armaturam jam tum in Divinæ militiæ scholis novus Christi miles adsumpserat, & cæleste nuper professus tirocinium, sese ad debellandas spirituales nequitias circumspectiùs præparabat.

Dæmonem signo Crucis fugat. 3. Interea his tam sanctis támque optimis studiis non defuêre livida hostis callidi tentamenta. Futuræ enim in eo sanctitatis excellentiam, humanæ salutis adversarius jam in annis puerilibus invidebat. Unde sicut ipso postmodùm referente compertum est, dum pro discendo Psalterio scholam expeteret, crebrò se diabolus ejus adspectibus ingerebat, pavidos per naturam animos ingenti minarum & formidinis arte concutiens. Verùm puer Divini ingenij, dæmonicæ fraudis & versutiæ non ignarus, salutaris signi clypeo non minùs frontem quàm pectus armabat, Deúmque sibi adjutorem invocans, argumenta inimici callida viriliter proterebat.

Matri visum restituit. 4. Jámque tempus aderat, ut lucerna quæ sub modij latibulis eatenus fuerat occultata, sidereæ claritatis in populo jubar infunderet. Namque ut cujus esset apud Deum meriti longè latéque clarescceret, sibi placitam puerilis innocentiæ puritatem, superna dispositio dignata est miraculo declarare. Contigit itaque matrem ejus oculorum suffragio destitutam luminis dispendium incurrisse: cúmque longam in cæcitatem noctem trahens, vitam mærore consumeret; die quadam filium inter amplexus demulcens obsecrat, ut manu sua Crucis signum super oculos ejus exprimeret. Quòd cùm ille abnueret, mater verò importuniùs perurgeret, tandem maternâ permotus instantiâ, invocato Domino, salutiferum signum super oculos genitricis expressit. Ilico cedentibus tenebris, lux amica revertitur, & parvuli merito filij magnum matri beneficium cumu-

[a] Nempe Ragnesilo, Leuconio, Bertoaldo, Vvammiro & Abbone-Felice, qui cum Leudegisilo Antistite Remensi nonnulla commutâsse legitur apud Frodoardum lib. 2. cap. 6.

latur. Hoc confestim miraculum per cuncta vulgatum, universos quidem stupore perculit, quosdam verò etiam ad sanctæ vitæ imitationem ardentiùs incitavit. Circ. An. DC.LXXIII. Januar. 1.

5. Exin prænominatus Pontifex egregiam in adolescente animi puritatem & præcelsam virtutis efficaciam contemplatus, Divinis eum ministeriis imposito Clericatûs officio mancipavit. Posthæc caritatis sollicitudine & Divini lucri studio animatus ad Luxovium Cœnobium spiritualis profectûs gratiâ dirigere instituit, ut Religiosorum imitatione allectus, & ipse in virtutibus cresceret, & regioni suæ postmodùm sanctitatis ac perfectionis exempla dulcissima reportaret. Præerat tunc ei Cœnobio Walbertus Abbas, vir & religione inclytus & sanctitatis opinione famosus. Quò cùm ex præcepto Pontificis pervenisset, à sanctis illius loci Patribus, gratâ exsultatione suscipitur, atque in Congregationis contubernium deputatur. Cujus animi candor & præclara simplicitas brevi cunctis innotuit. Mirabantur omnes in juvene humilitatem eximiam, abstinentiam incomparabilem, patientiam singularem, quódque cælestibus semper intentus desideriis vitam Angelicam inter homines proferebat. Erat eo tempore prænominatum Luxoviense Cœnobium in Gallicis regionibus pænè singulare, tam in religionis apice, quam etiam in perfectione doctrinæ. Qua ex causa plurimi quibus in utramvis partem proficiendi fervor inerat, ad eumdem locum certantibus studiis undique confluebant.

Clericus Luxovium tum celebre petit.

6. Quo ergo tempore B. Frodobertus inibi morabatur, vir Apostolicus Bertoaldus Lingonicæ urbis Episcopus, quemdam ex Cœnobio S. Sequani [a] Abbatem, Teudolenum nomine, eruditionis gratiâ illuc destinare curavit. Ad cujus diversorium B. Frodobertus frequentiùs accedebat, ut adsolet ætas juvencula coævorum sibi familiaritates ardentiùs applicare. Ille autem tantâ in viro Dei animi puritate compertâ, curiosâ levitate impulsus, sedulò explorare cœpit, utrùm ea simplicitas ex fonte manaret intimæ puritatis, an sicut nonnullis familiare est, subdolam mentem simulatâ innocentiâ palliaret. Ob hanc rem tam ab ipso, quàm à quibusdam loci Fratribus, ludibriis crebrò fatigabatur ineptis: cùm tamen ille nulli contradiceret, neminem læderet, sed nec læsus vicem referret. Ita enim vitam instituerat suam, ut illatas injurias patientiâ vinceret, illud Davidicum frequentiùs replicans: *Ut jumentum factus sum apud te.* Itaque simplicitatem infucatam mundanæ semper astutiæ præferebat, eligens ludibriis stultus effici sæculo, ut posset sapiens esse in Deo.

Simplicitas ejus suspecta tentatur à Teudoleno.

Psal. 72. 23.

7. Unâ igitur dierum cùm se ad præfati Teudoleni hospitium contulisset, ille ludibrij simul & experimenti gratiâ rogavit eum, ut ad cujusdam Fratris in Monasterio cellulam pergens, circinum ad se deportaret, adserens usum illius sibi esse necessarium in scribendo. Ille dicto citiùs gressum rapuit, atque ad designatum Fratrem rapido cursu pervenit, qui & simplicitatis ejus conscius, & ludibrij ob quod directus fuerat non ignarus, medium molæ collo ejus imposuit, atque id ad diversorium Teudoleni quamcitissimè ferret obnixiùs imperavit. Nihil ille cunctatus, exceptum onus ferebat æquanimiter, quamquam ita lapidis pondere gravaretur, ut vix alternis passibus promoveret incessum. Inter hæc reverendissimum virum Walbertum Abbatem obvium habuit, cui hoc ipsum à nonnullis Fratribus jam fuerat nuntiatum. Cernens igitur venerabilis Abbas ovem Christi mansuetissimam injusto fasce gravari, altiùs ingemuit, & hujus afflictioni, & illorum condolens levitati. Móxque vehementiùs increpatum impositum onus humeris dejicere imperat, causámque perquirit diligentiùs quâ se tantopere fatigaret. At vir summæ innocentiæ, scribendi usibus asserit esse necessarium quem ferebat circinum, dicens quòd ex præcepto Teudoleni ad cujusdam Fratris cellulam deportaret. Cùm enim esset omnimodæ astutiæ expers, quid esset circinus penitùs ignorabat, hoc tantùm esse existi-

Eximium simplicis obedientiæ exemplum edit.

a De S. Sequano ejúsque Cœnobio in Sæculo 1. Bened. ad ann. 580. egimus.

Circ. An. DCLXXIII. Januar. I.

mans, quod impositum collo ferebat. Tandem Abbas simplicissimum viri animum conspicatus, pietatis intuitu erumpit in lacrymas, accitísque eis qui sanctum virum tanta crudelitate fatigare præsumpserant, acriùs solito increpat, ac pro facti temeritate debitæ satisfactionis pœnitudinem indicit. Hísque ita correptis, ceteri deinceps Fratris injuriis temperarunt. O virum Angelicæ puritatis participem, & Salvatoris nostri imitatione felicem, qui sicut ovis ad victimam ductus est, & cùm malè tractaretur non aperuit os suum! Fidenter dixerim, inquam, præceptis Evangelicis singulariter parens, percutientem se non repercuteret, atque mille passus á quolibet angariatus, duo millia ultro properaret. Utque ampliùs inferam, si quis eum ad supplicium protraheret, pœnalem ei crucem imposuisset, sponte susciperet, mansuetísque ferens in humeris, Christum Dominum sequeretur.

Trecas reversus ab Episcopo retinetur.

8. Annis posthæc pluribus interjectis, ad urbem Trecassium pro Episcopi sui desiderio & parentum visitatione cum quibusdam Fratribus remeavit. Aliquot sanè diebus apud præfatum suæ urbis Antistitem commoratus, redeundi unde venerat licentiam postulabat. At Pontifex saniori usus consilio, tantum ac talem virum à se dimittere non sibi fore integrum arbitratus, violenta hunc auctoritate retinuit. Sancto igitur Quadragesimæ tempore accedente in secretiore se cellulâ condens, cum orationis & vigiliarum instantia, acerrimis se cœpit jejuniis coartare. Cùm enim semper incomparabili abstinentiæ virtute polleret, his tamen diebus austeriorem sibi carnis macerationem corporis sui hostis indixerat; adeout plures continuósque dies absque ullius cibi adminiculo consummaret. Denique annorum curriculo recurrente, dum se duabus vel tribus Quadragesimis hujusmodi crudelitate conficeret, hæc vitæ illius institutio ad notitiam defertur Pontificis, nec defuêre malevoli, qui sanctitatem ejus invido dente carpentes, dicerent eum, aut latenter edere, aut corpus suum inediâ velle perimere. Proxima igitur imminente Quadragesimâ, Pontifex talium curiosus, intra porticum Ecclesiæ cellulam ei constituit, in quâ solitæ devotionis officio, abstinentiæ tempora consummaret. Sæpius namque cellam eximproviso penetrabat Episcopus, certiùs cupiens experiri quanto ferveret studio sanctitatis, quantámque in virtute abstinentiæ superna pietas illi gratiam ministraret. Móxque criminatorum fallacia patuit, & sanctæ conversationis ejus sinceritas Episcopali curiositate probata refulsit: quódque anteà simulationi deputabatur, ad Divinæ laudis transiit incrementum.

Quadragesimale jejunium rigidè exercēs, ab Episcopo probatur.

Oleo sacro morbos curat.

9. Ex eo tempore fama beatitudinis ejus longè latéque personuit, adeout ex remotioribus quoque locis, infirmantium ad eum catervæ confluerent, sanctitatis ejus merito sospitatis beneficia reposcentes. At vir Deo dignus in humilitatis arce persistere cupiens, nil de se præsumere, nil umquam passus est suis viribus assignare. Oleum tantummodò benedicens, super ægrotos Christi nomen obnoxiùs invocabat, quo peruncti, receptis viribus votorum compotes ad propria remeabant. Jam verò in effugandis dæmonibus eâ virtutis præstantiâ præpollebat, ut cuicumque energumeno in fronte vel pectore signum Crucis imprimeret, mox ejus compellente imperio malignus spiritus effugatus abiret. Jure enim tanta ei potestas in expulsione dæmonum applaudebat, ut eis fiducialiter imperaret, qui totum se Divinorum submiserat obedientiæ præceptorum.

Crucis signa fugat dæmones.

Suas virtutes suis propalat.

10. Erat mos viro sanctissimo, ut siquando cum discipulis colloquium familiare inserebat, quæ à se clàm gesta fuerant, ædificationis vel exempli gratiâ eis narraret, bona scilicet opera sua non arroganter ostentans, sed sapienter & humiliter manifestans, ut & Divina laus per ipsum immo in ipso cresceret, & audientium animos ad sanctæ imitationis studium informaret. Quantum enim favoris vel jactantiæ refugus fuerit, cultus vitæ solitariæ declaravit.

Chlodoveo juuãte Cœnobium condit.

11. Denique humanæ conversationis ardens vitare collegia, sollicita secum frequentiùs mente volvebat, quonam loco suæ professioni ac proposito opportu-

num habitaculum collocaret. Et quamquam plurimi nobilium regionis, sanctitati ejus familiarissime cohærerent, ineptum tamen duxit à quoquam eorum partem agri vel prædij postulare, non sibi solùm, sed etiam posteris consulens, ne religiosa fraternitas, quam ipse in sacro habitu aggregare cupiebat, à quolibet sæcularium pro loco suæ habitationis quid inquietudinis vel molestiæ pateretur. Quocirca Divino adspirante consilio regiam profectus ad aulam, munificentiâ CHLODOVEI illustris quondam Regis Francorum, locum quemdam palustrem in suburbio Trecassinæ urbis obtinuit, qui antiquo ritu Insula Germanica vocabatur. Deinceps verò post decessum Chlodovei, filium ejus CHLOTHARIUM secundo* anno regni ejus expetens, annuente venerabili BALTHILDE Reginâ ejusdem Chlotharij matre, super præfato loco privilegium* Regiæ auctoritatis denuo meruit adipisci: quod quia in Archivis Cœnobij nostri [a] usque hodie continetur, hîc quidem inserere superfluum duximus, quoniam legere cuique volenti inpromptu adesse fatemur.

CIRC AN. DC. LXXIII. JANUAR. I.

* anno DC. LVI.

* Exstat in Promptuario Antiq. Tricas. pag. 19.

a

12. Erat autem locus idem partium quidem fisci, tamen, ut dictum est, paludibus refluens ac crebra lacunarum eruptione scaturiens, arbustísque refertus silvestribus, bestiarum potiùs ac serpentum, quàm hominum frequentiæ competebat. His itaque Regum auctoritatibus instructus, quódque est maximum superno auxilio roboratus, horribilis loci squalores expetiit, datáque principali operâ, virgultis erutis, lacubúsque siccatis, spatium habitationi congruum præparavit. Ibi cellulâ Oratorióque Frodobertus constructo, cum paucis primò quidem Fratribus solitarius vixit Divinæ contemplationi deditus, & Angelicis semper actionibus occupatus.

13. Inclytus ergo Frodobertus jam tunc cœpit amplificare sibi suísque concessum habitationis locum, patrimonij sui quæcumque fuerunt prædia possessionésque ex integro in commune inibi contradens, & quæstum copiosum, servorum, ancillarum, agrorum prætereà & vinearum, sub testamentis, quæ hactenus habentur, dato pretio instantissimè acquirens. Sed & mox parentes illius viri beati largissimas ei rerum gazarúmque suarum condonaverunt portiones instrumentis ex lege ritè perfectis. Processu verò temporis, locus idem Religiosorum frequentia in robur incrementi convaluit, nobiliúmque eò confluentium largitate ditatus, rerum ac possessionum terminos dilatavit: sed & congregationis Monasticæ numerus in dies copiosè succrescens, nobile ac famosum reddidit usquequaque Cœnobium. Nec illud prætereundum, quod ex ejusdem loci Cœnobitis B. Frodoberti vitam institutionémque sequentibus quamplures postmodum in urbe Trecassium exstitêre Pontifices, inter quos, ALDOBERTUS vir summi ingenij & præcipuæ sanctitatis; itémque BOBINUS * natione Aquitanus: quorum uterque ipsi loco ingentia commoda contulêre, intra extráque quibus possibile fuit amplificando modis, sícque in plenitudine bonorum operum diem ultimum consummantes, intra septa Basilicæ ejusdem Monasterij nobilem sortiti sunt sepulturam. Quibus ita digestis rerum gestarum ordinem repetamus.

Monasterium rebus & personis auget.

Inde plures ad Episcopatum assumpti.

* lege Carmen suprà.

14. Florebat in sancto viro spiritualium profectuum indeficiens gratia non exemplis solùm & moribus, sed etiam miraculorum splendore sollemni commendata. In quo quanta fuerit largitas, quantáque affluentia caritatis, una ipsáque simplici relatione constabit. Contigit eum quodam tempore in Puellarum Cœnobio, quod B. Quintini Martyris [b] nomini consecratum, intráq; urbem situm est, duo vini vascula triginta fermè modiorum capacia commendâsse, quòd locus idem ei esset familiarissimus, ac speciali caritatis glutino copulatus, ejúsque eruditioni ac regimini peculiariter mancipatus. Nam cùm pro suæ sanctitatis merito ab omnibus principali reverentia coleretur, id sibi quisque summum deputabat bonum, si ejus familiaritati vel mediocriter conjungi meruisset;

In Parthenone sancti Quintini ejus meritis vinum augescit.

b

a Sic etiam nomine Monachorum S. Basoli loquitur Adso, Abbas licet Dervensis, in Actis S. Basoli superiùs ad ann. 620.

b Illud Parthenon redactum est in Prioratum Molismensi Abbatiæ subjectum.

Circ An. dc.lxxiii. Januar. i.

útque in omnibus & apud omnes sese affectuosiùs ageret, déque omnibus incunctanter præsumeret, cunctis gratissimum & peroptabile erat. Cúmque illic sæpe caritatis officio, ad sumendum poculum plurimos convocaret, die quadam apothecariam solito cellam ingressus, pavimenti faciem vini exuberantiâ reperit superfusam: veritúsque ne fortè vasculi incontinentiâ liquoris dispendium provenisset, Fratrem qui secum fortè venerat, os superioris meatus inspicere præcepit. Quo facto (mirum dictu quod est) vinum supernè redundans adspicitur: satísque apertè constitit, quòd quantò hauriebat propensiùs caritas, tantò benigna Creatoris largitas hausta profusiùs reformabat. Ejus nimirum hoc factum creditur pietate, qui cùm nos misericordes esse jubeat & dare indigentibus, ut nobis quoque plurima dentur; in qua tamen mensura tribuimus, in eadem nobis remetiendum nihilominus repromittit. Est enim manus Divina non larga solùm, verumetiam dives & proflua. Nec metuendum ne fortè largitatem sequatur inopia: quoniam, ut ait Apostolus; *Qui seminat in benedictionibus, &c. quique administrat semen seminanti, & panem ad manducandum præstabit, & multiplicabit incrementa frugum justitiæ nostræ.*

2. Cor. 9. 6. & 10.

Sanctos piè colit.

15. Familiare fuit præterea viro Dei supernam patriam infatigabiliter sitienti sacra loca devotiùs circuire, sanctorúmque Martyrum vel Confessorum festivitates, siquando revoluto anni circulo recurrissent, debita cum veneratione suscipere. Nam illud sibi specialiter indixerat, ut sacrorum dierum ferias peculiari quadam observatione tractaret, ut putares cum ipsis jam Martyribus commori, nec jam terrenæ molis usibus detineri.

In festo S. Quintini à dæmone in oratione turbatur.

16. Ita quondam adveniente splendidissima sollemnitate B. Quintini Martyris pretiosi, à Monasterij ipsius Abbatissa Rocula nomine, ceterísque Sanctimonialibus religionis gratia invitatus est, ut officiis Divinæ celebritatis vir sanctissimus interesset, tantæque festivitatis gaudia, sanctitatis ac meritorum sublimium lampade illustraret. Nam excepta devotione erga Sanctos incomparabili, etiam illud eum sacra loca festis diebus frequentare cogebat, quòd eis spirituale regimen adhibebat. Nec distulit quin veniret, devotarum Deo Sanctimonialium desideria reputans non debere frustrari. Expleto igitur sacrarum vigiliarum officio vespertino, vulgíque multitudine ad nota diversoria redeunte, vir sanctus in Ecclesia perstitit, séque ipsum secretis orationibus mancipans, spirituales excubias exercebat. At præfata Abbatissa, quid sanctus vir gereret non minimùm curiosa, cum quibusdam Sanctimonialibus in Basilica se occultans, egregiam orationis instantiam compunctionísque illius largissimam ubertatem sedulò cum Sororibus mirabatur. Mox saluti humanæ contrarius, feliciúmque operum quammaximè æmulus affuit inimicus, qui mundissimum Dei holocaustum etsi non penitùs tollere potuit, veneno tamen suspectæ fraudis fædare tentavit. Nam candelabrum cui cereus impositus erat subvertit, exstinctóque lumine, quod noctis & tenebrarum esset amator evidenter ostendit. Vir tamen Domini in orationis studio perstitit; nec mundanis tenebris fuscari potuit, cui Christus auctor & fons luminis præsentissimus fuit: cujus exterior oculus etsi nocturnis tenebris caligavit, mens tamen intima, sempérque ad contenplandum Deum purissima, veræ lucis lampade coruscavit.

Ab energumeno ridetur.

17. Interea paucorum dierum interlabente curriculo, ab Basilicam B. Aventini Confessoris, ejus gratiâ ex more Christi famulus accedebat. Cúmque jam fores Ecclesiæ perintraret, contigit quemdam energumenum dæmone exagitante vexari: qui rabida peste captivus cùm miserum os in amentia verba laxasset, inter cetera famina pectoris furiosi, B. Frodoberti sæpius nomen ingeminans, sancto viro verbis procacibus insultabat, quòd eo sacras exercente vigilias, solatium luminis detraxisset. At miles Christi strenuissimus, diabolicæ fraudis conscius, nulla hostis arte concuti, nulla potuit minarum intentione terreri, cui Christus erat præsidium, & contra hostiles machinas inexpugnabile firmamentum. Quin potiùs quantò adversum se certamina dæmonum acriora

acriora cognoverat, tantò se robustiùs ad spiritualem pugnam contra invisibiles nequitias præparabat. Circ. An. DC.LXXIII. Januar. I.

18. Operæpretium est illud quoque fidelium auribus tradere, quòd ei sæpè, annuente Domino, secreta cælestis curiæ pandebantur: & quoniam semper mente in cælestibus habitabat, haustum supernæ jucunditatis Divina ei pietas frequentiùs propinabat, ut tantò ad hanc ardentiùs curreret, quantò suavitatis ejus dulcedinem appetentiùs degustâsset. Die enim quadam venerabilis Theudegarius ejusdem Abbas suburbij, visitationis pariter & instructionis suæ gratiâ ad eum venerat, ut mos erat cunctis per circuitum Religiosis hunc ipsum sanctum virum frequenter expetere, quatenus ejus & exhortatione instrui, & benedictione possent sanctissima roborari. Cùm itaque circa horam ferè tertiam Frodobertus Spiritu-sancto plenus, cum præfato viro Christianissimo Theudecario Abbate, fructuosum ac spirituale colloquium sereret, audivit Angelorum choros armonicâ suavitate ineffabilíque concentu cælestes hymnos ad sanctæ & individuæ Trinitatis gloriam concinentes. Cujus canorem dulcedinis postquàm aliquamdiu attonitis auribus hausit, præfatum Theudecarium huic miraculo testem adhibuit. Quo etiam postmodùm referente, ad notitiam plurimorum res tam mirifica decurrit. O beati viri meritum singulare! qui quamvis adhuc mundi incolatum ageret, voces tamen agnoscebat in cælis Angelicas, Redemptore nostro hoc illi divinitus largiente, qui discipulis suis horâ tertiâ Spiritum-sanctum misit de cælo. Angelicas voces audit.

19. Quædam ejusdem regionis mulier, Bertha à parentibus nuncupata, sensûs rectitudine perdita, miseræ dementiæ alienationem incurrerat, quæ humanæ cohabitationis contubernium fugitans, vaga semper & instabilis incertis sedibus ferebatur. Hanc parentes anxij ad beati viri præsentiam perduxerunt. At ille visceribus pietatis commotus infelicis sortem indoluit; séque mox in orationem corruens dedit, profusis lacrymis alienæ lucraturus commercia sanitatis. Nec diu dilata sunt supernæ clementiæ munera copiosa: namque ut ab oratione consurgens vivificæ signum Crucis capiti ejus imposuit, mox miserabili cedente dementia, plenitudinem sensûs sospitatis integritate recepit, longóque vivens postea tempore, ad sanctitatis ejus testimonium, suæ secum circumtulit gaudia sospitatis. His & hujusmodi virtutibus gratissimum sibi militem Divina excellentia provehebat: quémque in superni regni apice eminentissimum collocare decreverat, in hujus quoque sæculi excursu insignem ac celebrem reddere per frequentia miracula non cessabat. Furiosam menti restituit.

20. Jam enim tempus è proximo ferebatur, quo athletam suum Christus à periculoso mundi hujus agone subtraheret, atque in statione castrorum cælestium victorem quietissimum solidaret. Jam, inquam, tempus aderat, ut pro multorum sudore certaminum, pro singularis abstinentiæ cruciatibus, pro universis denique operibus pietatis, fessum jam corpore bellatorem ad sese reciperet, atque in paternis mansionibus collocatum gloriæ & honoris stemmate decoraret, æternitatisque & immortalitatis amictu circumdatum Angelis insereret, Apostolis sociaret. Itaque facili corporis ægritudine corripitur, qui tamen animo indeficiente robustus, bravium æternæ remunerationis prosequi nitebatur. Jamdudum enim ut Christo coësset, corporeæ molis præoptabat carcere solvi: quamquam propter instructionem fidelium, in carne esse necessarius probaretur. Cui ad summæ securitatis solatium hoc etiam muneris Divina Majestas adjecit, ut eidem sacri sui transitus diem à sæculo revelaret. Quâ tandem revelatione percepta, totum se mox ad Divinitatem contulit, nec mori metuens, nec corporeæ depositionis dispendium reformidans: verùm id secum sæpenumerò volvens, quoniam si terrena hujus nostræ habitationis structura dissolvitur, multò melior in cælestibus præparatur. Quinetiam illi anteactæ vitæ conscientia terroris minimum, fiduciæque plurimum conferebat, quòd non præsenti sæculo, sed Deo vixerat; quòd suæ voluntati Divinam semper Morbo correptus diem mortis prædiscit.

CIRC. AN. DC. LXXIII. JANUAR. I.

prætulerat, quòd præmiis cælestibus indefessè suspirans, Deum sibi præ oculis posuerat esse præsentem. Igitur ægritudine invalescente discipulos convocat, eisque quam ex Divina revelatione perceperat, sui diem transitûs declarat. Cúmque grex mitissimus de vigilantissimi Pastoris decessu simul & absentia tristaretur, altiùs exhortationis sermone concepto, omnes compescit à fletibus, congratulandum potiùs sibi quàm dolendum affirmans, quòd qui hactenus exsul vixerat, nunc patriæ redditus ad sui Regis convivium vocaretur. Illud vel maximè sæpe contestans, ut normam sanctæ institutionis, quam ipso & docente didicerant, & operante conspexerant, inviolabili tenore usque ad vitæ terminum conservarent.

Ecclesiam novam die Natali Domini postulat dedicari. a

21. Intereà dies Dominicæ nativitatis cælo terráque festivissimus, ac toto orbe colendus illuxerat. Accitis itaque duobus nominatim discipulis, LEONE [a] scilicet viro sanctissimo, qui tum in eodem suburbio Abbas mitissimus exsistebat, itémque LUPELLO, qui vitæ & conversationis ejus insignia, ut ipsius scripto declaratum est, licet justo breviùs litteris alligavit; ad ABBONEM virum reverentissimum ejusdem tunc urbis Antistitem summa eos celeritate direxit, obnixiùs supplicans, ut Oratorium quod ipse honori Apostolorum Principis in superiùs descriptâ palude construxerat, die ortûs Dominici consecraret. Creverat siquidem opitulante Deo Monachorum Congregatio, & majorem quàm prima fuerat alteram cõstruxit Ecclesiam. Quâ Pontifex supplicatione perceptâ, atque apud se rationabiliter expenso negotio, prudenti moderatione excusavit factum, asserens illud die qua petebatur minimè posse compleri; quòd eum cum Clero suo & festivitatis officiositas cumulatiùs occuparet, & consuetudo Ecclesiastica eo die id fieri nullo modo consentiret. Discipuli festinantiùs remeantes sancto Patri responsa Pontificis detulerunt: quod ille pertractans diligentiùs & rationabile esse perpendens, elevatis manibus in cælum & lacrymis ora perfusus; Parcat, inquit, mihi Dominus, vósque filij indulgete, quòd minùs circumspectè negotium cogitans, fraternitatem vestram in eundo & redeundo casso labore compulerim. Ne tamen sancta mens suis usquequaque desideriis frustraretur, Divinâ est pietate consultum. Siquidem sacri obitûs dilatione percepta, in octavum Dominicæ nativitatis diem spatium vitæ produxit, ita Domino vota ejus sanctissima prosequente, ut unâ eadémque die per manus jamdicti Pontificis, & Basilica consecrationem, & gleba sacri ejus corporis acciperet sepulturam.

Episcopo recusante, vitæ inducias impetrat.

22. Itaque cùm juxta morem Christianæ observantiæ Kalendis Januariis Dominicæ Circumcisionis celebritas immineret, ad felicem transitum urgente ægritudine sancta anima citabatur. Nec sic tamen à sanctis monitis linguæ officium continebat, assistentes sibi discipulos indefessus exhortans, quatenus inter se insolubile caritatis vinculum custodirent, atque in exhibitione salutaris obedientiæ persistentes, timorem Dei semper sibi ante oculos revocarent. Jamque sole ad telluris infima declinante, prefatum Lupellum, qui ei familiariùs obsequi consueverat, maturiùs præcepit evocari. Eo coràm adducto ut sacrum Evangelium ante se legeret imperavit. Ille autem dolore capitis acriùs torquebatur. Cúmque, ut ipse postmodùm retulit, ad parendum sanctis imperiis quamvis ægrè animum appulisset, in ipso mox legendi exordio ita universus dolor abscessit, ut nil doloris, pristinæ nil molestiæ resideret. Interea per totius noctis excursum Deo semper intentus, cùm inter spiritualia colloquia hora succederet, expleta sollemniter à Fratribus in Ecclesia psalmodiæ & orationum quantitate, universos denuò jubet adesse discipulos; dúmque ante eum textus Passionis legeretur Dominicæ, sub oculis omnium sancta anima carnis exuta velamine, felici decessu cælestia penetravit [b].

Lector coram eo Evangelium legens, capitis dolore liberatur.

Sanctus moritur. b

a De alio S. Leone Abbate Mentuniacensi prope Trecas, egimus Sæculo I. Bened. ad ann. 650.

b Nempe Kalendis Januariis, sicuti in Martyrologio Cellensi: quamquam in aliis fere Martyrologiis recentioribus VI. Idus ejusdem mensis, qui dies Translationis ejus est, celebratur. Cùm Chlothario Chlodovei, junioris filio haud diu supervixerit ex num. 11. suprà, ejus obitum anno circà DC. LXXIII. reponimus. Ejus Reliquiæ ibidem adservantur.

23. Et illo quidem ita ex humanis assumpto collegiis, extemplò reverentissimus nepos ejus WALDINUS, qui postmodùm loco avunculi in eodem ipsius Monasterio Abbas successit, gressu concito in Cœnobio S. Quintini ad memorabilem GIBITRUDEM Abbatissam perveniens, Sancti viri obitum nuntiavit. Ilicò omnium pectora novus quidam & pæne intolerabilis dolor irrupit, pársque salutis absumpta putabatur, tanti Patris absentia succedente. Universo itaque Sanctimonialium cœtu in fletum & lacrymas erumpente, venerabilis Abbatissa viscerali commota pietate, rapto cursu ad Sancti viri exsequias quamcelerrimè properavit. Cúmque inter eos de funeris diligentiâ tractaretur, illa perquirente an loculus tumulando præparatus corpori adesset, responsum est, emptum quidem esse à quodam illustri viro WALBERTO nomine lapideum monumentum, verùm proceritati corporis ejus nullo modo convenire. Fuit enim ibi sacratissimus vir non solùm animo splendidus, sed etiam venusto & procero corpore speciosus, ut illi quoque perhibent, qui ejus sacratissimi corporis ossa se adspexisse fatentur. Missis itaque raptim ministris ad id devehendum, mox mirum in modum miraculo claruit quòd summi esset meriti, cui funebres exsequiæ parabantur. Nam cùm idem Walbertus quosdam è domesticis direxisset, qui emptum sarcophagum iis qui illud deferre venerant assignarent, superna dispensante clementia, tanta eos alienatio mentis elusit, ut pro vasculo breviore quod emptum fuerat, aliud spatiosius & capacius, quod sibi idem Walbertus præparaverat designarent. Quod illi vehiculo imponentes, ad locum quo vir Sanctus se tumulandum decreverat, quamcitissimè perduxerunt. Ita omnipotens Deus, cui cura est de omnibus, nec ipsis quidem cineribus electi sui famuli quidpiam deesse passus est opportunum.

Circ. An. DCLXXIII. Januar. I. Gibitrudi & Sanctimonialibus sui desiderium relinquit.

Proceræ fuit staturę.

24. Universis igitur ad usus sepulturæ pertinentibus elegantissimè præparatis, supradictus reverendissimus Pontifex, Abbatum suburbanorum Clerique ac populi agmine circumseptus, ad B. Frodoberti exsequias properat, cùm adhuc sacrum ejus corpus in cella Christiano more compositum jaceret. Qui primùm, ut ratio expetebat, ad præfatæ Basilicæ dedicationem accingitur peragendam: quam cùm sollemni officio explevisset, sacrum corpus cum reverentia elevans in Ecclesiam intulit, ac die ejusdem dedicationis, Kalendis scilicet Januariis, cum hymnis & laudibus & universo Ecclesiastici officii apparatu pretiosè in eadem Basilica, quam ipse construxerat, tradidit sepulturæ. Ita vir Domini terræ visceribus officiosissimè commendatus, septimam Sabbati cum Christo in anima celebrat, octavam verò nostræ omnium resurrectioni generaliter repromissam interritus, immo de gloria securus exspectat, etsi corpore mortuus, meritis tamen vivacibus inperpetuum gloriosus.

Sepelitur ab Episcopo post Ecclesiæ novæ dedicationem.

25. Requievit itaque in eadem Basilica per quamplura annorum volumina, multo confluentium undique populorum agmine frequentatus, & pænè assiduis miraculorum successibus sedulò declaratus. Quis enim ad sanctam ejus Memoriam fideliter oraturus accessit, quem non continuò affectus devotæ orationis adjuverit? Varia denique ibi tam animarum quàm corporum remedia præstabantur, dum & debilibus optata sospitas, scelerum immanitate depressis felix indulgentia proveniret. Sed & siquis capitali qualibet afflictione detentus, ad Sancti se præsidium contulit, ejus consolatus beneficio, celere mox levamen invenit. Ita benignus Conditor per electissimum sui nominis Confessorem multa & mirifica peragebat: quémque viventem copiosis bonorum operum stipendiis cumulaverat, mortuum quoque indefessis miraculorum titulis sublimabat. Quocirca universorum pectora mirus erga Sanctum fervor accenderat, itaut plurimi contiguorum nobilium, sed & Sanctimonialium feminarum, non modica locum ipsum prædiorum quantitate ditarent, tam pro adipiscenda sepultura, quam omnes ibidem quammaximè expetebant; quàm etiam ut his qui sacro famulabantur corpori, competens alimonia non deesset, útque ij, quos ex remotis re-

Miraculis fulget.

Circ. An. DC.LXXIII. Januar. I. gionibus Sancti fama sedulò contrahebat, impensæ humanitatis officio juvarentur.

Sancti cultus unde neglectus.

26. Interea currentium temporum labente defluxu, cùm & iniquitas abundaret, & multorum cœpisset refrigescere caritas; universus ille erga Sancti officium fervor intepuit, cultúque religionis cessante, illa olim frequentia rarescente, ad tempus tepuêre miracula. Hujus autem temporis vel torporis perniciosa incuria hoc ordine incurrit. Fabrica ejus Ecclesiæ, quam ipse (ut superiùs constitit) ædificaverat, in qua sacrum ejus corpus debitis obsequiis diutiùs fuerat frequentatum & conservatum, antiquitate operis paullatim collapsa succubuit, ac nemine fulciente, ruinæ funditus dispendium traxit. In cujus loco altera cùm exstrueretur Ecclesia, venerabile B. Confessoris corpus in crypta prioris Basilicæ immotum intactúmque permansit. Erat per idem tempus præfatæ Sedis Antistes, Prudentius[a] nomine, natione Hispanus, Pontificalis vitæ institutione clarissimus, in Divinis rebus undecumque non mediocriter eruditus. Is ad prædictæ Basilicæ consecrationem à Fratribus evocatus, diligentiùs percunctatur, utrum inter sacrandos parietes sepulta aliquorum cadavera tegerentur. Cúmque comperisset inesse quamplurima, universa priùs de Templo eliminanda præcipit, contestans se non aliter consecrationis officium suscepturum: ignorabat enim adhuc prænominatus Pontifex B. Frodoberti meritorum eximiam claritatem, temporum negligentiâ obscuratam: quippe qui vitam illius fide & miraculis plenam, nec lectione perceperat, nec uspiam eatenus haberi comperérat.

a Prudentius novam Ecclesiam remotis priùs corporibus dedicat.

S. Frodoberti corpus referre volens Prudentius morte prævenitur.

27. Explicita sanè Templi dedicatione, cùm in urbem reversus miracula per sanctissimum Confessorem patrata ex revolutione gestorum ejus curiosiùs cognovisset; primò quidem semetipsum præteritæ ignorantiæ vehementiùs arguit, quódque tanti Patris causam minùs honestè tractaverat, mordaciter reprehendit, ac deinceps suæ Sedis Archidiaconum cum universo Clericorum dirigit apparatu, obnixè præcipiens, ut corpus viri præcellentissimi in Ecclesiam cum ingenti reverentia referretur. Simúlque terminum diémque præfixit, ut ipse veniens, condignâ illud honorificentiâ collocaret, ac sacræ Translationis ejus festivitatem, publicâ officiositate percelebrans, perpetuo ritu posteris frequentendam indiceret. Verùm hujus Sancti proventum desiderii, supervenientis ægritudinis pondus elusit. Nam vicina evestigio morte præventus, quod piè disposuerat, explere non valuit.

Otulfus id exsequitur. * Calvi * xxxii. b

28. Itaque usque ad annum incarnati Verbi DCCC. LXXII. qui est annus Karoli* Imperatoris & Regis Franciæ xxxi*. negotium restitit imperfectum. Otulfo religiosissimo ac venerabili Episcopo, qui post ipsum tertius[b] floruit, Trecassinæ jam Ecclesiæ gubernacula disponente, solummodò intra Basilicæ ambitum collocatus, à loci Fratribus cautâ venerabatur diligentiâ, nullis populorum conventibus frequentatus, nullâ sollemni præeminentia celebratus. Non tamen superna benignitas sidus illud perspicuum caliginosis latebris diutiùs passa est occultari, quin & ipsius merita mundo patescerent, & efficax intercessio populis subveniret. Ea itaque tempestate cœpit se erga locum Divinæ præsentiæ magnitudo quamplurimis Fratrum ostendere, ac frequentium visionum portentis servorum Dei pectora perurgere. Nonnulli enim secretioribus per noctem vigiliis in Ecclesia occupati, voces mellifluas super sepulcrum ejus quasi Clericorum concinentium audiebant, alii per gyrum sepulcri disposita quasi quædam splendidissima luminaria cernebant: ut apertè constaret, quòd cui humana obsequia minùs aderant, Divina ei & Angelica officia suppetebant. Prætereà co-

Sancti sepulcrum variis prodigiis illustratur.

a Colitur VIII. Id. Aprilis S Prudentius, Hincmaro Antistiti Remensi carissimus, scriptis contra Gothescalcum aliisque famosus. Non diu vixit post Concilium Suessionense II. cui anno DCCC. LIII. subscripsit.

b Quippe inter Prudentium & Otulfum medius sedit Folcricus, qui Concilio Suessionensi anno DCCC. LXVI. interfuit; Otulfus verò Pontigonensi anno DCCC. LXXVI.

lumba candoris lactei de cælis visa est descendisse, ac postquàm aliquamdiu circumvolitaverat, sepulcri abdita penetrâsse. Per soporis nihilominus quietem pluribus videbatur, tamquam idem Pater sanctissimus, sacro emergens à tumulo ante aram Apostolorum Principis sese ageret, atque ad orationis studium daret. Per hæc & hujusmodi portenta mirifica, luce clariùs eminebat, quòd Confessor Domini pretiosus, inertem culturam indignè ferens, & sepulturam sibi condigniùs præparari, & obsequii reverentiam impensiùs institui decernebat. Illud quoque ad hanc rem auctoritatis non minimùm afferebat, quòd quibusque ad sacrum sepulcrum procumbentibus, affectus orationis & ubertas compunctionis largior affluebat: atque ut quod de eo visiones evidentissimæ suggerebant Cleri consummarentur affectu, omnium inexplebiliter animus æstuabat, occultâ nimirum inspiratione Dei singulorum pectora inflammante, atque ad tanti effectum negotii sancti desiderii stimulis perurgente.

CIRC. AN. DC.LXXIII. JANUAR. I.

29. Talibus támque conspicuis prodigiis animati, venerabilem OTULFUM Pontificem adeuntes, tantíque Patris præ manibus gesta ferentes, ut ipse Divinæ voluntatis erga Sanctum & cooperator & maturator exsisteret, instantissimè supplicabant. Utque cerneres Divinitatem votis famulorum fidelium usquequaque faventem, confestim Episcopus intimæ inspirationis ignibus animatus, eo ardore negotium suscipit, ut Abbatem & Fratres à quibus fuerat supplicatus, ipse postmodùm ad accelerandam cœpti operis efficaciam, monitis frequentibus perurgeret, indefessis precibus persistendum exhortans, ut Divina pietas quos suæ voluntatis conscios fecerat, votorum quoque utilium compotes esse donaret.

Translatio nova indicitur.

30. Itaque ad tanti inchoationem operis primam diem Quadragesimalis abstinentiæ [a] delegerunt, in qua ineffabilis Divinæ dignatio pietatis, hoc primum humanæ evidentię miraculum declaravit. Accedente Abbate cum Fratribus ad pavimenti lapides revolvendos, lapis ille qui sacro superpositus fuerat monumento, nemine impellente ita in partem lubricus ruit, ut ceteris immobiliter persistentibus hunc summo impellentium nisu coactum violentiùs cessisse putares. Intellectum est ab omnibus sacri virtute corporis eum fuisse repulsum, quod piè quærentibus ultrò se videbatur ingerere. Pertinaciùs itaque operi insistentes, ad reverendi tandem thecam corporis pervenerunt, cujus intima debitæ cautela reverentiæ illis perscrutantibus, ad augmentum miraculi in quodam osse corporis sanctissimi Confessoris guttæ auri purissimi splenduerunt, credo illud evidentissimè monstrantes thesaurum locupletissimum, qui Divini largitate muneris patefactus, piâ Fidelium diligentiâ tractabatur. Et ea quidem nocte sanctum pignus eo perstitit modo, continuis laudibus ac vigiliis sinceriùs honoratur. Crastino subeunte, Pontifex maturiùs adesse curavit, solemníque oratione pręmissa ad sacrum tumulum reverenter accessit cum Fratribus psalmodiæ & litaniis attentè insistentibus. Ipse cum Abbate & Sacerdotibus sancta ossa reverenter elevans, linteísque pretiosis obducens, in loco mundissimo ritè composuit, quem Pontificali annulo diligentiùs signans, sacris de more expletis ad propria remeavit [b].

Tumulo reserato grana auri in osse apparent. a

Corpus sacrum è terra levatur. b

31. Exinde pervigili instantia sacri compositio ornatúsque sepulcri accuratiùs parabatur, in cujus dilatione temporis, quid miraculi per pręcipuum Confessorem superna dispensatio dignata fuerit declarare, nullâ ratione credimus omittendum. Ratbertus quidam nomine, pagi Ledunensis indigena, adversus matrem suam pro dividendis fortè alimentis in segete jurgabatur.

Matris percussor horrendè punitur.

a Diem designat Poëta ineditus, nempe XII. Kalend. Martias his versibus:

Quos Februi medio conscendit calle gradivo
Intrâsset partem quartam, lucem duodenam
Quum Lector Martis sibi calculat ante Kalendas;
Compulsi hinc inde meditantur viscera terræ
Rastro scrutari.

b Posthæc duas Frodoberti apparitiones Bodoni Abbati factas memorat Poëta: unâ septimo die ab elevatione sacri corporis, Bodo de inventione verarum Reliquiarum Frodoberti certior factus dicitur: aliâ XII. Kalend. April. Frodobertus dormienti Bodoni apparuisse in crypta dicitur, & advocâsse AREMBERTUM Monachum, virtute & sanguine clarum.

CIRC. AN. DC.LXXIII. JANUAR. I.

Cúmque suæ parti majores secernens manipulos, minores quoque matri relinqueret, illa fraudis impatiens, filium ne talia faciendo Deum in se provocaret sedulò commonebat. Tum miser furiali pectore inflammatus effertur in matrem, crinibúsque ejus sinistro brachio circumplexis, ante pedes suos miseram impudenter elisit. Quem mox Divina ultio comes excepit: nam sequenti nocte sinistri oculi cæcitate multatus, ejusdem quoque brachii tali efficitur detrimento, ut retro & antè semper illud motu agitans inquieto, conscientiam sceleris, exterioris quoque membri impatientiâ testaretur. Quinetiam in augmentum vindictæ sensu subducto, amentiâ plectitur infelici. At mater hujusmodi acerbitate confecta, tertiâ die miserabili morte finivit. Pro hoc nefandissimo scelere à Sacerdote loci, ad EGILEM Senonicæ urbis Archiepiscopum perductus est: cujus præcepto carceri mancipatus, squalores ergastuli triennio pertulit; fame deinceps invalescente dimittitur, ne inopiâ deficiens moreretur.

Multis Sanctorum locis lustratis, ad S. Frodobertum curatur.

32. Hinc ad S. Michaëlis Ecclesiam properat, eo loci qui ad duas Tumbas[a] ex antiquo vocatur: unde digressus Romam expetit, quo tunc HADRIANUS * Papa Sedem Apostolicam gubernabat. Qui cùm eum pergentem ad Ecclesiam S. Johannis quæ Lateranensis dicitur inspexisset, mirabili portento quod miser ob scelus circumferebat attonitus, ad se eum præcepit evocari, causâque ejus sollicitiùs perquisitâ, benignè eum ad pœnitentiam exhortatus, denuò eum ad B. Michaëlis Ecclesiam pergere, itémque ad se imperat remeare. A quo dimissus cùm in pagum Trecassinum fortuitu devenisset, unâ noctium somnio commonetur, ut ad Basilicam sanctæ Dei Genitricis & Virginis MARIÆ sitam in villa cui Falcarias vocabulum est, candelam suæ longitudinis deportaret: ad quam quia labore pariter & ægritudine fessus ire non poterat, per internuntiam personam dirigere curavit. Hinc ad S. Petri Cœnobium, quo B. Frodoberti pretiosa pignora venerantur, fortè devenit: cúmque die Dominicâ, quæ Domini Adscensionem secuta est, Sacerdos ex more publicis sacris operam daret, illéque ad ostium Ecclesiæ orationi incumberet, vidit, ut ipse postmodùm retulit, Clericum quemdam juvenili decorum habitudine ad se accedere, lumbísque ejus acerrimè coartatis toto se corpore validissimè concussisse. Quo impulsu in terram elisus, diù immobilis jacuit, ut pænè exanimis putaretur: cujus spatio intervalli, & quietem brachii, & sensûs, capitísque integritatem recepit. Indéque consurgens haustu aquæ percepto, præ ingenti lassitudine cùm iterùm obdormisset, eumdem Clericum quem suprà conspexit hæc sibi verba familiariùs inculcantem; Hoc, inquit, indumentum quo amictus es, suspende ad limina Frodoberti. (Erat autem pœnitentium more cilicio tantùm indutus.)

NOTA.

Cúmque de hoc sermone sollicitus, & domum Frodoberti se nescire fateretur, & non habere indumentum aliud causaretur, inter hæc ab uno de custodibus excitur. Tunc ille anxius enarrans quid viderat, Frodoberti domus quanam in parte esset sedulus exquirebat. Cúmque ipsam Ecclesiam comperisset, ante cujus procumbens fores sospitati fuerat reformatus, inexplicabili alacritate perfusus, Templum insiluit, magnificans eum gratésque persolvens, cujus beneficio & salutem receperat, & gravissimi levamen sceleris se adeptum esse gaudebat: depositóque illic cilicio ad S. Archangeli Michaëlis Ecclesiam ex præcepto Apostolico properavit. Res verè mirabilis & ad Divinæ pietatis præconium solitò referenda: quòd ejus interventu salvatus est, cujus ne nomen quidem antè perceperat: cujus vocabulum mox ut divinitùs didicit, animæ corporísque salutem ejus merito se recuperâsse persensit. Multa præterea per eosdem dies, quibus sacri corporis depositio parabatur, ejus merito beneficia provenêre languentibus, hísque maximè qui diversa febrium valetudine profligati, ad B. Frodoberti opem se submissiùs contulerunt.

* secundus

a Eadem appellatione *ad duas tumbas* Odo Glannafoliensis designat Montem S. Michaëlis in Epistola præfixa Vitæ S. Mauri, quam Sæculo I. Bened. ad ann. 684. retulimus.

33. Interea temporis serie defluente, Kalend. Janu. dies illuxit, quo illum diximus mundanis exemptum laboribus ad supernæ civitatis culmina subvolâsse. Sed quoniam illa dies Circumcisioni Dominicæ specialiter mancipata, celebritatis alterius non patitur obsolescere superventu, B. Frodoberti dignitas iisdem suscepta Kalendis, minùs celebris, minùs videbatur esse sollemnis; quòd populus Dominicæ festivitatis cæremoniis occupatus non haberet liberum ad B. Confessoris gaudia ex voto confluere. Venerabilis itaque & memoratus Trecassinæ urbis Pontifex, cum Abbate & Fratribus participato consilio, rationi congruum judicârunt, ut in octavum abhinc diem prænominata celebritas differretur, quatenus & festivitatis dignitati prospicerent, & populorum desiderio, qui erga B. Frodoberti gloriam jam tunc inexplebiliter ardebant, consultiùs providerent. Igitur die sexto Iduum Januariarum accedente, nocturnalis officii functione completa, sacrum corpus devotis levantes in humeris, in vicinam B. Michaëlis Ecclesiam detulerunt. Quod ideò eis decernere libuit, ut & populi frequentia copiosior accederet, & effectus Translationis die succedente celebrior redderetur. Ibi itaque matutinalibus hymnis augustiùs celebratis, missis ab Abbate Fratribus Pontifex invitabatur, qui eo quo dictum est fervore succensus, rapto agmine Cleri & populi maturiùs adesse curavit.

CIRC. AN. DC. LXXIII. JANUAR. I. Translatio S. Frodoberti 8. Januarii.

34. Quid sanè miraculi tum quoque contigerit, succincta relatione constabit. Erat tempus implacidum, & ut se habent hiberna, profusis paludibus inquietum. Noctis itaque præteritæ superventu, cùm ea quæ ad futuræ Translationis obsequium pertinebant, Abbas cum Fratribus præpararet; considerata aquosa temporis qualitate, anxiè secum de populi superventuri inquietudine pertractabat. Et, Utinam, inquit Abbas Fratribus, superna pietas per hujus B. Patris meritum paludis mollitiem gelu constringeret, & nivium superventu difficultatem itineris temperaret. Mox devota desideria clementia Creatoris excepit, noctémque totam glacialis rigor validissimè coartavit. Circa gallicinium verò tanta nivium congerie terra obducitur, ut universis liquidò claresceret, B. Frodoberti patrocinio ad suæ Translationis occursum facultatem opportuni itineris populo præparatam.

Tempestas commodior obtenta.

35. Itaque omnibus ritè provisis quæ tanta diei officiositas exposcebat, pretiosi gleba corporis de B. Michaëlis Basilica à Pontifice elevata, hymnorum concentibus in sublime sublatis, in Apostolorum Principis Ecclesiam introfertur, tantâ gaudiorum pompâ, tanto tripudio populorum, ut sole clariùs patesceret, præcellentissimi hunc apud Deum esse meriti, cujus apud homines tanta támque ingens gloria refulgebat. In loco igitur præparato incomparabilis ille sanctissimi corporis thesaurus deponitur, cunctísque sepulcri ornamentis opportunè compositis, à parte capitis ara honori Innocentium Martyrum consecratur, sacrorum quoque cultus sollemnibus officiis expenditur, & festivitatis ejus privilegium, cunctis postea sæculis immutabiliter observandum Pontificali auctoritate sancitur. Dies tota omnibus lætitiis afflata peragitur, quantóque studio à posteris frequentari debeat, iis primis officiis designatur.

Translationis anniversaria sollemnitas præcepta.

36. Tantis itaque per B. Frodoberti merita beneficiis cumulati, grates & beneficia & gratias inexplebiles omnipotenti Deo & agimus & habemus: qui nobis sibi famulantibus, nostræ gentis, nostri Ordinis peculiarem dignatus est præparare patronum, qui loci istius & à fundamentis propagator exsisteret, & sua illum habitatione proveheret, exemplis beatissimis illustraret, obitu sanctissimo consecraret, quíque vivens signorum dote refulserat, mortuus immo feliciter immortalis, locum suum & præsentiâ lætificaret, & patrocinio protegeret, & miraculis indeficientibus perornaret: horum omnium auctore, auspice, & cooperante immortali Deo, cui perpes gloria, infinita victoria, majestas & dignitas sempiterna, extunc & nunc & in omnia sæcula sæculorum, Amen.

An. Chr. DC. LXXIV. Jan. xxv.

VITA S. PRÆIECTI EPISCOPI ARVERNENSIS ET MARTYRIS

cum S. Amarino seu Marino Abbate.

Auctore anonymo æquali.

Ex Iohanne Bollando ad 25. Ianuarij.

OBSERVATIONES PRÆVIÆ.

Vita duplex. * S. Prix, S. Priet.

I. *N tibi, Lector,* S. Præjecti * *seu* Projecti *Episcopi Arvernensis & Martyris Vita duplex, utraque ab suo Auctore coævo litteris commendata, typísque vulgata à Iohanne Bollando: cujus distinctiones numerorum initialium retinuimus. Auctor primo loco editus ætatem suam indicat num. 5. & 17. alter in Prologo suo, dum* Jonam *S. Columbani discipulum*, suæ memoriæ *virum appellat. Neutrum prætermittendum censuimus, quòd in utroque singularia nonnulla commemorentur.*

Memoria celebris.

2. *Mirum quàm celebris fuerit, éstque etiamnunc S. Præjecti memoria, cui plurima altaria, Oratoria & vici non solùm in Arvernis, sed etiam in aliis regionibus nuncupata sunt. In antiquis Martyrologiis honorificè prædicatur VIII. Kalend. Febr. quo die sincerum Bedæ Martyrologium* Natale S. Projecti *celebrat. Et Florus Lugdunensis Subdiaconus in Addit. ad Bedam:* In pago Arvernico natalis Projecti Episc. & Mart. qui more prophetico electus ab utero, purpurantem stolam servavit in triumpho. *Vterque* Projectum *vocat, silet* Amarinum, *quem Vsuardus & Ado* Præjecto *martyrij socium addunt his verbis:* Civitate Arvernis S. Præjecti Episc. & Amarini viri Dei, qui passi sunt à Proceribus præfatæ urbis. *Adjungendus ergo Præjecto* Amarinus *seu* Marinus *Abbas, non item* Elidius *Præjecti* satelles *ab antiquis haud laudatus: qui quidem cum Præjecto occubuisse infrà legitur, sed interest quis quâ causâ patiatur, ut inter Martyras (sic tum vocabant homines piæ vitæ à sicariis quacumque ex causa interemtos) locum habeat.*

Monasticus status.

3. *Præjectum Benedictinis nostris adnumerant Vuion & Menardus, quòd Candidinense Monasterium regendum susceperit. Adversantur nonnulli, opponentes istud Monasterium non Monachorum fuisse sed Sanctimonialium, quas Præjectus Presbyter direxerit. Hic litigare non est animus, cùm antiqua quibus res definiatur nobis argumenta deficiant. Id tantùm observandum, in more tum positum fuisse, ut Cœnobiis Virginum etiam adjungerentur Asceteria virorum, à quibus illæ regebantur, sicuti in Elogio S. Theodechildis Abbatissæ Iotrensis ad ann. 660. docuimus. Et ne longiùs exempla petamus, S. Genesius Comes Arvernensis, Camelariensis Parthenonis conditor, Ecclesiam* quartam S. Cæciliæ fecit, cui Monachos adjunxit. *Quamquam etsi aliæ desint rationes, hoc uno solo recensendus à nobis est S. Præjectus, quòd cum eo passus sit* S. Amarinus *ignoti Cœnobij, at Benedictini quidem (ut conjicere licet) Abbas: cùm aliàs Genesius Comes hortatore S. Præjecto Camelariense Parthenona* ad Regulam S. Benedicti & S. Cæsarij atque Columbani *composuisse, Præjectus aliud sumptibus suis erexisse infrà legantur.*

a Genesius illustris Arvernus,

I. Ub diva memoria Hilderici Regis qui Germaniæ gerebat principatum, cùm Arvernorum Ecclesia pæne Sacerdotali esset culmine destituta [a], Genesius eo tempore vir illustris & generositate pollens opibúsque opulentus, in præfata urbe municipatum obtinebat. Quæ urbs immensitate divitiarum olim præpotens, nunc Martyrum sanguine ditior claret, tellus amœna, nisi quòd zephyrorum flabris fulminibúsque incursantibus sæpiùs fatigatur. Ubi haud procul Liger [b] fluvius præcipiti cursu præterfluens, Aquitanicam provinciam semicingens, post multos anfractus & prolixa terrarum spatia Oceanum quoque latè ingreditur mare. Sed ad propositum revertamur.

a Nempe post mortem Felicis Episcopi, de quo in alia Vita num. 11.
b Arvernorum civitas seu Clarus-mons, vulgò *Clermont*, ampliùs viginti milliaribus distat à Ligeri fluvio: at vix mille passibus ab Elavere *l'Allier*, qui in Ligerim influit.

2. Cùm

An. Chr. DC. LXXIV. Janu. XXV.

Episcopatum recusat.

2. Cùm opinio de adepto Sacerdotio catervatim, ut in talibus rebus fieri assolet, rimaretur, & alius alij præferri niteretur, atque inter se disceptarent; cùm pars maxima præfatum Genesium ad Pontificale culmen sublimandum summo adnisu regalibus edictis disposuissent; ille metu perculsus, ne contra edicta Canonum ageret, indignum se Sacerdotio fore asserens concionabatur. At cives in electionem PRÆJECTI verba deprompserunt, qui illis diebus officium Sacerdotalis ordinis in præfata urbe gerebat. Quorum cùm ad aures vulgi pervenisset consensus, vox omnium Clericorum & laïcorum una efficitur, Præjectum dignum fore * Sacerdotio. Quid plura? auctore Deo ordinatur Episcopus. Erat enim piissimus, & omni suavitate conspicuus, vultu hilaris, sermone lenis, eleemosynis & jejuniis præditus, virginitate pollens, corpore nitidus, caritate diffusus, humilitate perspicuus, scientiâ & eloquentiâ præclarus, ornatus moribus, itaut humana sub specie Angelicam cerneres vitam degere. Habebat enim tunc temporis socium sacræ religionis sagacissimum perspicuæque sanctitatis virum EVODIUM, qui multos Arvernorum vicinarúmque urbium populos antiqui anguis irretitos habenis ad sanctæ Ecclesiæ Catholicæ gremium per pœnitentiæ salubris antidotum revocavit.

Præjectus eligitur.

* esse

Monasterium Virginum ædificat.

3. Sed cùm jam pridem his bonis, Christo præsule sine quo nihil boni agitur, polleret, cœpit affatim prædicto Genesio [a] Comiti consilium præbere salubre, ut quia soboles ei quæ hereditario jure succedere deberet deerat, Ecclesiam sibi quæ maculam & rugam non haberet adoptaret. Quo consilio vix tandem isdem vir illustris adepto, Monasterium sacrarum Virginum suburbano præfatæ civitatis in loco, cui Camelaria nomen inditum est, omni nisu atque conamine fabricare adorsus est ex Regula dumtaxat virorum Sanctorum, id est S. BENEDICTI & S. CÆSARII, atque COLUMBANI [b]. In quo Monasterio ad exercendam normam fidei, religionísque ac mortificationis custodiam, præfatum Evodium, cujus superiùs mentionem fecimus, summum præfecit, & ad necessitatem eorum res suas jure obtentas inibi delegavit. Sanctus verò Pontifex quamdam feminam illustribus ortam natalibus, & quam ab adolescentia in Christiano vigore dilexerat, vocabulo GUNDILANAM, ibi Matrem instituit.

Item aliud ac Xenodochium.

4. Cernens itaque vir Deo plenus ubertim Christi familiam crescere, aliud Monasterium in suburbano prædictæ urbis, in agello Cæsariæ quondam feminæ construi præcepit, & ipsum de puellis Deo dicatis sacravit. Ante illud etenim tempus puellarum in illis locis Cœnobium vix reperiebatur. Xenodochium quoque in propriis rebus, Orientalium morem secutus, in loco qui Columbarius dicitur, fabricare curavit. Medicos vel strenuos viros qui hanc curam gererent ordinavit: ita tamen ut semper ibidem viginti ægroti mederentur, & stipendia sibi acciperent; postquam verò convalescerent, aliis locum curandi darent.

SS. Martyrum Reliquias perquirit.

5. Verùm quia prolixitas rerum & curiositatem & obscuritatem (ut ait Orosius) generare solet, nos paucis disserimus verbis: neque vitam pandere tantùm, sed passionem texere rerum exitus depromit. Opinio vera habetur, quòd in eadem urbe sub paganis Principibus legio sancta occubuerit Sanctorum, qui pro Christi nomine proprium ibi fuderunt sanguinem. Hujus legionis principes CASSIUM, & VICTORINUM, ANATOLIANUM quoque fuisse confirmat antiquitas. Inibi etiam Cœnobium construi voverat, sed humanis præpeditus obstaculis cœptum opus imperfectum reliquit. Disposuerat tamen animo, ut quos ex memoratorum sociis reperisset, deberet per loca honesta transferre. Sed cùm vigilias per Abbates vel Clericos per loca Sanctorum instituisset, ut in prom-

[a] Non confundendus Genesius Comes auctor Cameliacensis Parthenonis (de quo in alia Vita) cum Genesio Episcopo Felicis prædicti decessore, qui *non procul ab urbe Monasterium collocavit & regulariter vivere instituit*, à nonnullis etiam cum Genesio Episcopo Lugdunensi idem perperàm creditus.

[b] Has Regulas in unum compactas Sanctimonialibus aptaverat S. Donatus Vesontionensis Episcopus, quemadmodum in ejus Elogio ad ann. 651. diximus. Lege Notas in aliam Vitam.

An. Chr. DC. LXXIV. Janu. XXV.

ptu, ex eorum videlicet Reliquiis, rei veritatem inveniret; cùm ipsum ferrum arripuisset, & rura in quibus sancta corpora tumulata fuerant aperire jussisset, Divino nutu pauper quidam, qui per tria ferme lustra tenebatur debilis, sanitatem ibi recepit. Et hoc ne cui incredibile videatur S. Præjecti virtute gestum fuisse, intantùm veritas patet, ut qui hæc vidit, ipse verbis intimaverit. Nec immeritò Dominus Sanctos suos ita remunerari in terris dignatur, qui suas propter ipsum crucifixerunt voluntates. Corpora verò Sanctorum à successore prædicti Pontificis Avito Papa mirificè sunt translata.

Auctoris ætas.

Epilepticum sanat.

6. Cúmque his & aliis miraculis polleret, audiens hæc Chrodobertus Turonicæ urbis Episcopus, Diaconem suum cum eulogiis causâ visitationis ad ipsum direxit. Cúmque eum alacri recepisset animo, secum in convivio discumbere fecit. Accepto isdem Diaconus poculo, solitus ei labor assequitur, caducâ denique fatigatur insaniâ. Cúmque venerabilis Præsul phreneticum atque furibundum & stridulis dentibus inspexisset, cœpit eum levi conamine consolari, per Divinum adminiculum adjurans, ne diutiùs pars adversa corpus Christo deditum usurparet. Mox mirum in modum sanus efficitur, & numquam deinceps tali est fatigatus labore.

Furem divinitus agnoscit.

7. Alio quoque tempore cùm sacratissimo Dominico Paschæ Resurrectionis die convivium habuisset, quidam ex ministris, cui inferre mos erat ipsius cibum, vasculum argenteum quod tueri debuerat furtim abstulit, quod sub rure positum occultare nisus est. Cúmque alij ministri inter se conquirere cœpissent, quidnam rei de argento actum foret, ad aures Pontificis facti scelus pervenit. Jussit itaque omnes, qui illo officio deserviebant, suis obutibus præsentari, & paterno eos cœpit monere affamine, ut quod malè ablatum fuerat, per confessionem bene proderet noxa. Quod si non, nocte opaca Domini auxilium se dixit imprecaturum, ut facinus admissum detegeret, & noxa illicitè usurpata insontes servaret, & noxium sua pietate elucidaret. Expletis itaque vigiliarum excubiis, cùm se vir Deo plenus sopori dedisset, vidit in somnis virum candida veste fulgentem, utpote Angelum pacis, qui ei supradictum vasculum, ubi abditum erat humóque opertum, indicaret. Evigilans è somno B. Præjectus officiales cunctos qui eidem ministerio deserviebant accersiri jubet. Cúmque vicissim omnibus sermocinatus fuisset, quid ex illo furto reperissent; omnes unanimiter denegantes, nihil se ex hoc scire edisserunt. Tunc vir Dei manu annuens, & digito designans, nomen latronis indicavit, addens etiam: Illo & illo ite in loco, & furtum abditum reperietis. Cúmque ad locum ministri denominatum venissent, vasculum quod pridie perdiderant, prædicto Pontifici detulerunt. Latronem verò coram omnibus arguens, & ad pœnitentiam agendam cohortans, quantum ad se pertinebat, indulgentiam accommodavit.

Childericum adiés, Amarinum febricitantem sanat.

8. Per idem tempus evenit, ut vir Dei ad aulam Regis Hilderici pro conditione Ecclesiæ pergeret. Arrepto itinere cùm jam per vastam eremum Vosagum nomine iter carperet, post laboriosum callem per juga montium & convallium, vix tandem venit ad locum, quem Doroangus [a] gentili linguâ Barbari vocitant, ubi haud procul cellulam beatæ recordationis & venerandus vir Amarinus, ex permisso & conniventiâ Warnecharii [b] Optimatis, summo labore construxerat. Eodem tempore cùm ibi in paupertate Dei tirunculos haberet, ut vix panem paximatij ad mensuram cum lympharum potu sumerent, licet sub paupertatis inopia, Christo Domino famulabantur juxta illud Evangelij præceptum, dicens: *Beati pauperes Spiritu, quoniam ipsorum est regnum cælorum.* Sed quid ibidem Dominus per Præsulem suum venerabilem Præjectum

Matt. 5. 3.

a Savaro legit *Cloroangus*, quam lectionem præferendam putamus, tametsi locus nobis ignotus est. In alia Vita *Claroangus* non *Doroangus*, & *Moragus* non *Vosagus* scribitur. Lege Notas infrà.

b Non Vvarnacharius Majordomus in Burgundia à Chlothario secundo institutus, cùm anno regni Chlotharij XLIII. Christi DC. XXVI. teste Fredegario sit mortuus: aliàs octogenatio major occubuisse dicendus esset S. Amarinus.

miraculi ostenderit, non est silendum. Denique prædictus Amarinus febre jampridem fuerat correptus, intantùm ut nec gressum movere, nec alimentum ullum, nisi laticem tantùm, haurire posset. Quod cùm ad aures beati viri Præjecti insinuantibus Fratribus pervenisset, solitas Domino preces fudit; & ad cellulam ubi venerabilis Abba ægrotus jacebat pergens, scuto fidei armatus, tugurium ingressus, vexillum Crucis indeptus, salute allatâ febris discessit è corpore: apprehensâque manu ejus, ad refectionem domus (mirum dictu!) adduxit illæsum. Congratulantur Fratres pristinam sanitatem recepisse Patrem. Quid ibidem gaudij fuit, quòd tale miraculum per famulum suum Præjectum Dominus operari dignatus est, ut in eremi vastitate subitò æger recepisset salutem? — An. Chr. DC.LXXIV. Janu. XXV.

9. Sed post sacra salubriáque verba cùm se sopori dedisset, & excubias atque vigilas pernoctans usque ad auroram diei vir Dei consummâsset, cùm jam aurorâ diei sol rutilans gratissimus fuisset redditus terris, cum benedictione Fratrum iter quod cœperat arripuit, atque ad Principem perrexit in pace. Cui Dominus tantam apud Majorem-domus præstitit gratiam, ut quod verbis deprompsisset, summo cum honore adeptus sit. Gaudent Rex & Aulici ejus, Proceres atque Optimates, à Domini Sacerdotibus strenuè susceptus est. Privilegio autem Ecclesiæ ex auctoritate Principis roborato, Christo favente remeavit ad propria. — Honorificè ab Hilderico Rege susceptus.

10. Erat illo tempore in supradicto territorio Arverno quædam femina Deo dicata nomine CLAUDIA, quæ sedulò propter causam prædicationis veniebat, résque suas ex parte prædicto Pontifici, vel pauperibus quos ipse regebat contulit. At non post multum spatium temporis, debitum implevit naturæ: quæ à B. Præjecto summo cum honore est tumulata. His ita transactis, erat quidam infamis vir, HECTOR nomine, qui apud Massiliam Patriciatûs honorem adeptus fuerat, qui filiam supradictæ Claudiæ raptam ex scelere sibi sociaverat, & deinceps concubinatûs miseriam adorsus, ad Hildericum Principem, qui eo tempore utraque Regna suscepta gubernabat, alio sibi in scelere sociato nomine LEODEGARIO, pervenit ad Regem, quod postea in ejusdem martyrio perficiendo fomes scandali fuit. Incusat Pontificem, quòd prædia prædictæ feminæ Claudiæ sibi vindicaret, causásque Regi depromit: obtinuítque cum Principe, ut Missos ex latere dirigeret qui eum per fidejussores nuntiarent, & in aula Regis facerent præsentari. — Apud Regem calumniam passus,

11. Cúmque ille instructus de hac causa ad responsum dandum veniret, multo mærore constrictus est, quia jam dies sancti Paschæ imminebat, & in propria urbe ipsam sacratissimam Paschæ noctem sollemniter ei celebrare non licebat. Sed ut verum proverbium dicitur, Integritas Sacerdotum non timet imperium Regis; fide armatus, & galeam salutis juxta egregium prædicatorem Paulum indutus, ad palatium properat. Sed ut mos est, apud Regis aulam in loco ubi causæ ventilantur introiit, ut cum suprascripto Hectore de supradicto negotio rationes haberet. Ipse cœpit renuere, & rationem veram reddere, juxta statuta Canonum vel legem quæ dicitur Romana [a], quia magnus dies Sabbati erat, quo vigiliæ sancti Paschæ celebrari solent; se nullo modo de hac causâ respondere posse. Sed ut est collatorum mos, omnes cœperunt cogere, ut tali pro causa non differret dare responsum. Cúmque vir Dei se undique artatum cognovisset, necessitate compulsus ita respondit, se causas Ecclesiæ IMNICHILDÆ Reginæ [b] ditioni commendatas habere. Cúmque hanc assertionem cognovissent, imperfectum opus remansit. Beatus igitur Præjectus operis sui laborem, & quomodò per fidejussores venisset exhibitus tandem de- — Palatium petit. Eph. 6. 17. a Cogitur pridie Paschæ coram Rege respondere. b

a Theodosius Augustus Arcadio Aug. II. & Ruffino Coss. legem tulit, *ut actus omnes publici, sive privati, diebus quindecim Paschalibus conquiescant*. Quod attinet ad Canones, exstat apud Ivonem parte 4. q. 46. decretum Liberij Papæ præcipientis, ut *in jejuniorum diebus nullæ lites, nullæ contentiones esse debeant, &c.* quod postea Concilia Suessionense, Triburiense & alia sæculo IX. definierunt.

b Imnechildis seu Chinechildis uxor Sigiberti Dagoberti filij fuisse dicitur, de qua hunc locum explicat Godefridus Henschenius in lib. 2. de trib. Dagob. cap. 2.

An. Chr. DC.LXXIV. Janu. XXV.

promit. Rex verò & Regina timore perculsi, veniam coram omnibus à prædicto Episcopo expetunt, & pro ejus labore mærore sunt inflicti. Erat itaque in præsidio Hectoris tunc temporis Leodegarius Pontifex. Cúmque jam meridianam plagam sol lustrâsset, & occasu tenus occumberet, & hora (quod est consuetudinis) jam in promptu cerneretur, ut sollemnes vigilias Paschæ celebrare licitum esset, ex Regali permisso vel majorum natu, Pontifices vel Sacerdotes qui in Æduorum urbe ob Regiam potestatem conglobati fuerant, beatum virum Præjectum supplici voce enixiùs poscunt, immo precantur, ut eadem sacræ noctis vigiliâ ipse pro statu Regis, vel pace Ecclesiæ sacrificium Deo immolaret.

Sacris operatur coram Rege.

12. Cúmque hæc de tanta veneratione Hector cognovisset, maximéque quia Wlfoaldi Senioris Domus fiduciâ perusus erat, intempestâ nocte cum S. Leodegario malè multato uterque fugam ineunt. Cui versa vice illud aptari potest elogium, quod in S. Silvestri actibus describitur de Perpenna Tarquinio, ubi inseritur, quòd eâdem horâ quâ B. Silvestrum ad tribunal suum producturus esset, de domo sua ejectus feretro ferebatur ad tumulum. Sed cùm aurora diei daret initium, & jubar solis jam emineret terris, comperto Rex per Proceres Hectorem terga vertisse, magis ac magis in honorem Pontificis satagere cœperunt. Hector verò captus, Regalibúsque edictis peremptus est. Leodegarius verò pœnitentiâ ductus, & in exsilium Luxovio [a] trusus, atque post inde sublatus, & infra urbem propriam, apud Ugimerem [b] quemdam perfidum & nequissimum virum, qui postea Trecassinam incubavit urbem, luminibus evulsis, ac non post multum ab Ebroino Comite palatij, aliàs strenuo viro, sed in nece Sacerdotum nimis feroce, impiè valde peremptus, palmam martyrij adeptus est, sacrísque nunc virtutibus pollet.

Hector cum S. Leodegario fugâ elapsus dat pœnas.

13. Igitur S. Præjectus ex Regalibus edictis, vel munificentiâ Regis, ut sibi placuerat, de prædiis quæ præfatus Hector requirebat judicium adhibuit, qualiter hæc perpetuo jure Ecclesia possideret: valedicénsque Regi atque Optimatibus, magnificè honoratus ad propria est regressus. Hæc audiens prædictus Amarinus Abba, circa virum Dei omnia prosperè gesta, eum in Arverna secutus est urbe, credens quia solam ibi ob alimoniam sustentandorum Fratrúmque egestatem ac laborem, quem in eremo pro Christo exercebant, suo adminiculo præfatus Præsul præsidium afferret. Quo viso egregius vir velut munus Divinum suscepit, & die noctúque secum socium superni muneris, quod posteà rei probavit eventus, habebat.

Ad suos redit Præjectus cum Amarino.

14. Sed cùm jam his bonis Christo præsule degerent, inimicus humani generis hæc ferre non valens, dum unius caritatem, alterius invidet receptionem, de quo scribitur, cujus mille nocendi sunt artes, quemdam nequissimum & filium Belial aggressus, per quemdam Agricium ad viros industrios Arvernorum populos properat, ut arte quâ posset in viri Dei necem [c] eorum animos incitaret. Tempore illo Agricius cùm consilium pravorum esset adeptus, nec mora posthæc velut bellua infrenis, totis utpote antiqui anguis innexus habenis, ad virum Dei Volvico * villâ cum satellitum turba stipatus advenit, & quantum milliario uno à supradicta villa, velut lupi rapaces ad caulas ovium vociferantes, cum sonitu buccinæ de saltu miserunt. Beatus verò Præjectus atque Amarinus ubi sonitum audierunt buccinarum, uterque se in orationem dederunt, exspectantes à Domino immarcescibilem recipere coronam. Omne verò officiũ *, qui in comitatu præfati Episcopi erant, audientes clangorem tubarum, pavore perculsi, vestibus nudati, & armis exspoliati, per sentes spinarum vel nemora condensarum veprium verterunt terga. Cùm ad ostium jam domus viri ini-

Ab Agricio quæsitus ad necem.

* *Volvic*

* *id est omnes officiales*

a Alia causa secessûs S. Leodegarij in Cœnobium Luxoviense refertur in propriis Actis infrà.

b Apud Chesnium *Grinno*, in Vita S. Leodegarij *Vvaimerus* dicitur, Camuzato *Vvammirus*.

c Sigebertus ad ann. 670. id factum dicit *in ultionem Hectoris Massiliensium Patricij ab Hildrico Francorum Rege perempti.*

qui accessissent, & introire vellent, tunc (ut fertur) unus ex officialibus viri Dei & ostiarius domûs nomine GODOLENUS, se in certamine pro viro Dei dedit, magis optans gladio collum submittere, quàm in sæculo supra mortem viri Dei inducias promulgare. AN. CHR. DC.LXXIV. JANU. XXV.

15. Sed ubi viginti satellites pravorum sociorum domum ingressi sunt armati, tunc fertur dixisse venerabilis Amarinus ad Dei virum Præjectum: Domine mi, inquit, si tui consilij assensus aderit, ad has voces ululantium & nefandorum hominum locum demus: forsitan immensa Dei pietas nos eruere dignabitur de pravorum insidiis. Ad hæc vir Dei Præjectus respondit: Sile, Frater, sile, quia si modò tibi hanc coronam defraudas, ipsam deinceps nequaquam reperies. In hac voce Amarinus conticuit. Beatus verò Præjectus prolixiùs preces ad Dominum fundens, sacrum Domino commendabat spiritum. Mortem effugere renuit.

16. Completâ quoque oratione ingressi nequissimi viri, in angulo domûs primitùs pro B. Præjecto Amarinum Dei famulum jugulârunt. Et dum vir Dei in stratu suo jaceret, & lacrymis suum recubitum rigaret, lictores quò venerant remeabant, & B. Præjectum illæsum relinquebant. Quod vir Dei cernens sibi coronam fraudari, persecutoribus se ultro offerens, ait: Hic est quem quæritis, implete quod vobis imperatum est. Et hæc dicens, unus ex apparitoribus qui erat in scelere audacior, RADBERTUS nomine, genere Saxo, pugione arrepto B. Præjecto perfudit in pectus. Vir autem Dei sacri sanguinis undâ perfusus, mucronem videre non ferens, oculis suis digitos imposuit, & posthæc lictor in caput ejus gladium vibravit, cerebrúmque ejecit. Sic sancta illa anima carnis nexibus soluta migravit ad Dominum *. Occiditur cum Amarino.

* de anno infrà.

17. BODO verò & PLACIDUS insinuatores viri, qui consensum præbuerant de ipso martyrij loco, cùm non longè adstarent, viderunt tres stellas procedentes cælitus super ipsam domum, in qua Sancti Dei interfecti jacebant, è quibus una majorem dedit fulgorem. Quam visionem usque hodie prædicti viri se vidisse confirmant. Quod miraculum & illorum credimus demonstrare gloriam, & istos revocare ad pœnitentiam. Nullus enim in hac positus vita, si converti voluerit, desperandus est de venia. Denique, ut legitur, LONGINUS miles Domini latus lanceâ perforavit, & deinceps conversus coronam martyrij adipisci meruit. Necis auctores conversi. Auctoris ætas.

18. Satellites verò qui hoc facinus perpetrârunt, manibus cruentis corpus B. Præjecti, suum ut completum scelus probarent, foras in persecutorum conspectibus traxerunt. Iisdem verò Radbertus, qui manus funestas in Dei Sacerdotem extenderat, ultione Divina percussus, consumptúsque à vermibus indignam vitam digna morte finivit. Interfectores puniti.

ALIA VITA SANCTI PRÆIECTI.

PROLOGUS AUCTORIS.

1. STUDII fuit apud veteres, & eruditissimos viros, ut eorum gesta, quos miraculis & sanctis actibus pollere cernebant, sagaci studio, Christo auspice sine quo nihil boni agitur, stilo promulgarent, quatinus de præcedentium meritis imitanda, vel memoriæ commendanda, cognoscens ventura soboles gloriaretur. EUSEBIUS verò Cæsariẽsis urbis Episcopus, vir eloquẽtiâ & facundiâ pollens, majorũ exempla secutus innumeros Martyrum descripsit agones, quem imitatus RUFINUS usq; in Consulatu Theodosij Principis stilo elicuit. Sed ut ad sacros veniã Anachoretas atq; Cõfessores, B. ATHANASIUS Alexandrinus Episcopus, Antonij; sanctus verò & eruditissimus vir HIERONYMUS, Pauli, Sanctorum gesta scripserunt antiqui.

An. Chr. DC.LXXIV. Janu. xxv.

& Hilarionis, vel ceterorum quos cultus bonæ vitæ laudabiles reddebat, edidit acta. Posthumianus verò, Severus, & Gallus Martini egregij vitam suis edidere schedulis. Sed & beatissimus quoque Gregorius Romanæ Ecclesiæ Pontifex, cui etiam secreta cæli patuerunt, in libris quibus titulum Dialogorum inseruit, Sanctorum agones, multimodáque gesta melliflua condidit facundia. Jonas etiam nostræ memoriæ tempore vir eloquens, vitam B. Columbani, & discipulorum ejus Athalæ, Eustasij, & Bertulfi, luculentissimè edidit. Ad quorum comparationem, velut viles vernaculi esse censemur: sed memores illius Domini & Salvatoris nostri præcepti; *Petite & dabitur vobis, quærite & invenietis, pulsate & aperietur vobis*; & illius Psalmographi oraculi, *Aperi os tuum, & implebo illud*, quamvis temerario, non tamen subreptivo, aut præsumptionis annisu, jussionibus vestris satisfaciens, ea quæ de summo Præjecto Pontifice tam indaganti stilo, quàm relatione plurimorum reperi, aggrediar texere gesta. Unde Lectorem obsecro, (si quis tamen captus amore Pontificis legere decreverit) non quærat in his Tullianam eloquentiam, nec Oratorum facundiam, nec Philosophorum flosculos, & Stoïcorum diversas assertiones; sed puritatem sanctæ Ecclesiæ. Neque enim aquila extensis alis semper ad æthera volitat, sed crebriùs remissioribus pennis divertit ad terras, & inter Regias sæpe dapes, etiam vilia poma, lactucæque agrestes, optimæ quoque censentur. Orandus est igitur Deus Pater & Salvator noster Jesus-Christus, ut auram sancti-Spiritus afflare dignetur, ut caliginem cordis abradat, facultatem accommodet loquendi, ut ita præfati Antistitis, qui semper amore Christi flagravit, valeamus actus differere; quatinus exemplum illius, virtúsque animi sagacis, in posteris debeat propagari. Quod tribuat ille rerum Sator æternus opitulante oratu vestro, qui linguas infantium facit esse disertas. Amen [a].

(Marginalia: Auctoris ætas. — Matt. 7. 7. — Psal. 80. 11.)

[a] Hîc sequebatur in apographo Compendiensi alius Prologus à nobis omissus, qui apud Bollandum Vitæ initium facit.

INCIPIT VITA VEL PASSIO.

Præjectus Arvernus Martyr præsignatus.

2. Sanctus igitur Præjectus clarâ natalium lampade oriundus, Gundoleno, atque Helidia parentibus procreatus, Arvernico territorio est exortus, ac priusquam nasceretur, revelationis mysterio designatur. Denique cùm adhuc clausus esset in utero, matri ostensa est visio, sancto monstrante Spiritu. Vidit namque sibi per latera pignus egredi, tinctum roseo baptismate, undâ sanguinis rubricante. Quod cùm cuidam Dei servo genitrix Christiana narrâsset, ilicò agnovit quod nasciturus puer magnus in sæculo fieret, & palmam martyrii donante Domino obtineret.

Litteris imbuitur.

3. Interea nascitur puer elegans: labentibus annis infantiæ, pueritiæ tempore subintrante, traditur scholæ Iciodrensi [a], atque favente Deo præ cetera turba sodalium proficiebat Ecclesiastico nutrimento. Cúmque polleret industriâ cantûs & litterarum, parentes illius eum Genesio Archidiacono studuerunt commendare, qui postmodum Arvernis urbe Præsulatûs obtinuit dignitatem. Qui cùm vidisset naturæ nobilis puerum diligentiùs enutritum, priùs pecuniam illi credidit in alimoniam pauperum: crescente postmodum eruditionis indagine, suo eum frequentiùs faciebat interesse consilio.

Ab æmulis cælitùs defenditur.

4. Verùm quia sinistro sæpius alterius felicitas adspicitur oculo, cernentes hoc quidam ex Clericis, invidiæ accensi stimulo, cœperunt ei tendere insidias calamitatis. Denique Martinum Cantorem incitant, ut cædendi Præjectum aditum quærat. Jubetur puer sonum reddere, quem vix puncto ore audierat decan-

[a] Iciodrum seu Iciodorum & Issiodorum, vulgò *Issoire*, opidum in Arvernis, Benedictino S. Austremonij Cœnobio decoratum, ad Elaverem fluvium. De ejus instauratione per Monachos Carrofenses facta lege To. 2. Bibliothecæ Labbeanæ p. 506. Istud Monasterium Congregationi S. Mauri recèns adjunctũ est.

tari: sed intelligens innocens laqueum sibi paratum, mentem tendit ad Christum, sanctum invocat Martyrem Julianum; Divinum exposcit auxilium. Mox igitur sancto se docente Spiritu ita cantum memoriter reddidit, ut cuncti patenter agnoscerent, quòd illam melodiam magistralem in puero Divina pietas infudisset: atque hoc modo invidia in admirationem conversa cessavit. Hæc illius sunt opera qui vellicantem sicomoros pastorem puerum Prophetam* fecit.

AN. CHR. DC. LXXIV. JANU. XXV.

* Amos 7. 14.

5. Cúmque bonis polleret moribus, à prædicto Pontifice Iciodrense diœcesi[a] est prælatus: cœpítque castitate fulgere, caritate vernare, jejuniis insistere, orationibus incumbere, Scripturarum volumina perscrutari, ac diebus Quadragesimæ sæcularium conventicula declinare, cum domesticis tantùm fidei humilitatis parsimonia, cum eleëmosynarum largitate vacare.

a Animarum curam accipit.

6. Die igitur quadam cùm plures ad eum pauperes advenissent, & eleëmosynam postularent; vir Dei per ministrum cognovit, quòd amplius quàm duos nummos aureos non haberet, deferri sacculum jubet, JESUM prece tacita invocavit. Ilicò virtus Divina affuit, in sacculo aurum crevit, tantáque ibidem est nummorum inventa pecunia, quanta pro foribus pauperum stabat caterva. Nec mirum si ille inclytus artifex qui solem suum extendit radio, invocante se fideli servulo aurum fudit in sacculo.

Nummos multiplicat.

7. Quâdam namque die dum cum hospitibus abstinentibus convivaretur, & piscem omnimodis anxius non haberet, casu ad ministerium aqua defuit. Puer cum situla ad fontem perrexit; dum haurit aquam, insperatò piscis vasculum intravit. Regressus puer aulicus, piscem cum latice præsentavit, quod abundè Præjecto cum hospitibus sufficere potuisset. Facilè hoc ille præstitit, qui quaterdenis annis Israëliticam in eremo turbam pavit.

Piscem insperatò obtinet.

8. Sollemnitas sancti Paschæ advenerat, Præjectus Arvernis ad Præsulem properat. Dúmque die quadam sibi in solario convivium præparâsset, multíque viri sæculares & nobiles ibidem invitati venissent, tres inter eos abstinentes[b] aderant, qui carnes in esum sumere recusabant. Sed quia semper gravis est pravis mentibus vita Sanctorum, cùm eos sæculares viri irriderent, & risus atque opprobria jactitarent; à viro Dei admonentur, ut quos venerari debuissent, irritando non increparent. Sed cùm illi nequaquam se corrigerent, subitò pavimentum solarii cum irrisoribus cecidit, tantúmque Præjectus cum pœnitentibus residens ad mensam remansit: sícque incauta præsumptio & digna confusio cum suis actoribus ad propria petivit abscessum.

Abstinentes tuetur cælitùs vindicatos. b

9. Interea dum ista geruntur, vir Domini Præjectus Diaconus ordinatur. Cœpit cantu pollere, sapientiâ redundare, mellifluâ sanctitate fulgere, in omni prudentiâ decoratus incedere: & quia non poterat Ecclesiæ lucerna abscondi sub modio, claritatis radios diffundebat inclyto inserta candalabro. Nam passiones Martyrum Cassij & Victorini, Anatoliani & Astremonii*, ac ceterorum Sanctorum qui in eadem urbe sanguinem fuderunt pro Christo, glorioso lucubravit stilo. Optabat etenim particeps fieri Martyrum, qui tam diligens exceptor eorum erat gestorum.

Diaconus Acta Sanctorum describit.

* al. Astrebundij

10. Non multum post ista tempus effluxerat, FELIX urbis prædictæ Cathedram possidebat, & tunc Candidinense[c] Cœnobium tradidit ad regendum Præjecto. Cúmque ille ibidem Monasticam attenderet disciplinam, & tam animarum lucra quàm ædificiorum proveheret structuram; cujusdam domûs volens repa-

Parietis ruina oppressum servat.

a Diœcesis significat territorium Episcopi, & pagum seu ditionem (uti in Vita S. Serenici ad ann. 670. notavimus) item parochiam, quo sensu hîc usurpatur.

b Bernardus Guidonis in lib. de SS. Lemovic. num. 52. Tomo I. Bibl. Labbeanæ S. Gonsaldum his tribus adnumerat. *Hic*, inquit, *sicut in quodam libro vetusto Ecclesiæ suæ legitur, fuit socius S. Præjecti Martyris Episc. Claromontensis, fuitque unus de illis tribus abstinentibus in die Pascha &c. Hic gutturniosis invocatus opitulari solet.*

c Candidinense Monasterium non aliud quibusdam videtur fuisse quàm Cantoënnense, vulgò *Chantoën*, postea Ecclesia parœcialis ad Australem civitatis plagam, quæ nuper PP. Carmelitis Excalceatis cessit. Johannes Savaro, in Notis ad lib. I. de altarib. Claromont. §. 26. suspicatur, Cantoennense Monasterium illud ipsum fuisse, quod *non procul ab urbe* Virginibus paravit S. Genesius Episcopus.

AN. CHR. DC. LXXIV. JANU. XXV.

rare materiam, quæ quadraginta pedum numero elevabatur in altum, cùm haberet omnia præparata, & structores starent in machina, subitò à fundamento paries cecidit veteranus, unúmque ex operariis ita sua mole oppressit, ut nullatenus inter lapides & pulverem appareret. Tunc vir Dei repletus anxietate, lacrymarum imbrem effudit ante præsentiam Christi: jussítque molem lapidum amovere, ut saltem vel quassatum cadaver traderet sepulturæ. Quod cùm fuisset impletum, invenerunt hominem ita sanum, acsi nullo fuisset casu ruinæ præventus: & quia Præjecti opera placerent Altissimo, testabatur ostensa virtus in homine liberato.

Felice & Giroaldo mortuis, a

11. Defuncto itaque Felice, cùm maxima pars Cleri vel populi Præjectum cuperent habere Antistitem, Archidiaconus urbis præfatæ GIROALDUS [a] nomine, cupiditatis instinctu, Clero contempto, laïcorum usus consilio, Episcopatum urbis Arvernicæ usurpavit præmio: sed quadraginta dierum evoluto curriculo, mortis sortitus est transitum.

Episcopus ordinatur.

12. Igitur cùm urbs Arvernica Præsulis destituta solatio, GENESIUM virum inclytum & Senatoriâ dignitate præclarum Pontificalis Cathedræ sublimare voluissent in solio, ipse vir potens & sapiens honoris gradum incautè non appetens, indignum se huic officio fatetur coram omnibus: quin potiùs concionatur ad cives, ut Præjectum à Rege poscerent in sede Pastoris. Tunc itaque favore populi concordante, immo magis sancto Spiritu gubernante, inito consilio Præjectum elegerunt Antistitem, decreto etiam Regis & populi petitionibus annuente. Cùmque sublimatus in Cathedra benedictione percepta fulgeret Angelica conversatione, agebat Deo gratias plebs devota, quòd talem Sacerdotem recepisset Ecclesia, quæ antè fuerat morte sui Antistitis destituta. Erat enim vir Dei sanctus Præjectus piissimus, & omni suavitate conspicuus, vultu hilaris, fulgentibus oculis, blandus verbis, virginitate præcellens, corpore pulcherrimus, cute nitidus, staturâ decorus, omni bonitate repletus.

Adjutorem prædicationis Evangelicæ assumit. b

13. Cùmque sanctis polleret moribus, quemdam religiosum virum EVODIUM [b] nomine socium sibi elegit, per quem multorum animas sancta prædicatione ad cælestia desideria incitavit. Cœpit interea vir Domini Præjectus prædicto Genesio suadere, ut quia mundanas soboles non haberet, Ecclesiam Dei sibi pro filiis adoptaret. Tandem itaque vir nobilis ejus verbis consentiens in suburbano memoratæ urbis Monasterium [c] construens, sub norma sanctæ Regulæ ibidem vivere instituit Virgines, reliquam amplissimam facultatem post suum obitum per loca deputavit Ecclesiarum sanctarum. Construxit etiam vir Dei aliud Cœnobium Virginum in territorio Arvernorum. Nam ante illud tempus, in eadem provincia nulla fuerant Virginum Monasteria instituta. Xenodochium quoque de propriis rebus aptavit, medicos strenuos adunavit, atque ita constituit, ut semper ibidem viginti ægroti sanandi adessent, quibus curatis, alij totidem medendi succederent.

c

Cœnobia & Xenodochium construit.

Martyrum corpora perquirit.

14. Addantur paginæ quæ cumulantur mysteria. Illo in tempore quo erga Christi cultores antiquitùs persecutionis fervor incanduit, integram legionem virorum fidelium unà cum conjugibus ac liberis carnifex cruentus exstinxit. Vir igitur Domini Præjectus optavit, ut eorum corpora diligentiùs per loca consti-

a Bollando *Gairvaldus*, al. *Garivaldus*. Savaro in lib. cit. §. 8. ubi in Ecclesia S. Galli requiescere dicitur *sanctus Gerivaldus*, miratur homini *Sancti* titulum attribui, nisi *Sanctus*, inquit, vocetur propter Episcopatûs honorem &c.

b An alius ab Evodio quem S. Genesius Episcopus Magnilocensi Monasterio præfecisse in Vita S. Boniti legitur, incertum.

c Nimirum *in loco cui nomen Camelaria* vulgò *Chameliere*, & quidem *sub Regula SS. PP.* BENEDICTI, CÆSARII & COLUMBANI, teste alio Vitæ scriptore num. 3. *Construxit Genesius*, inquit ipsius Genesij historicus, *Divino admonitus oraculo apud castrum proprium Camelariam à camelis sic nuncupatam quinque Ecclesias, quarum unam in honore Salvatoris condidit, alteram in honore Dei Genitricis* MARIÆ; *tertiam Petro Apostolo dicavit, quam sexûs virginei personis donavit; quartam S. Ceciliæ fecit, cui Monachos adjunxit; quintam in exaltatione S. Crucis ædificavit, cui Ecclesiasticos dumtaxat Presbyteros dare arbitratus est, non secundum ullius prædictorum Regularum consuetudinem viventes.* Nunc istud Monasterium excisum est. Est & Prioratus S. Ægidij Camalariensis dictus, vernaculè *S. Gilles de Chamalieres*, diœcesis Aniciensis, ad Ligerim, paullo infra Abbatiam S. Theofredi, cui subjectus est Prioratus.

tuta

tuta transferret: sed inquietudine temporum insurgente, & celeri martyrio propinquante plenè cœptum opus implere non potuit, sed successori suo ex parte aliquâ ad peragendum reliquit. Cùm igitur corpus unius Sancti transferre cuperet, & vigilias more solito celebrâsset, accepto rastro terram fodere cœpit: statímque pauper quidam adveniens, qui annis ter quinis tenebatur debilis, integram sanitatem recepit operantibus Sanctis. Unde credimus in hac virtute S. Prȩjectum habere societatem cum Martyre: ut quia & ipse Martyres venerans, eorum semper desiderabat fieri particeps, cum illis per Dominum miraculo jungeretur virtutis. Nec immeritò illis glomerabatur per signum miraculi, qui illis sociandus erat per sanguinem.

An. Chr. DC. LXXIV. Janu. XXV.

15. Cumuletur in laudem, quod Christus operatus est per Martyrem. Dies sancti Paschæ rotato anno advenerat, & quidam ex ministris vas argenteum, quod ipse salvare debuerat, furtim subtrahens celabat. Quod cùm viro Dei nuntiatum fuisset, & scelus cum auctore lateret, subsequenti nocte orationi incubuit, móxque illi Divina virtus & furem pariter & furtum designavit. Mane autem facto cùm inquirerentur ministri, & singuli cœpissent admissum facinus excusare, vir Domini ad locum sibi divinitùs ostensum direxit, argenteum reperit, reum cum magna mansuetudine misericorditer castigavit, ne talia ulteriùs perpetraret: sícque vir sanctus servans in pectore virtutem districtionis & patientiæ, & prodendo vitium exstinxit, & parcendo reo misericordiam custodivit. Hæc illius est ostensio, qui fraudulentum discipulum ostendit in spiritu Elizæo.

Furem orando cognitũ corripit.

16. Inserantur paginæ Martyris clara miracula. Cùm vir Dei exigente causâ ad Regis Childerici festinaret præsentiam, itinere deducente pervenit ad locum qui Claroangus [a] vocatur in Morago, ubi milites Christi beatæ paupertatis obtentu more vivebant Monastico. Cúmque à Monachis fuisset exceptus cum gaudio, reperit Patrem Monasterii Amarinum vocabulo febrium laborantem incommodo, itaut nec gressum movere, nec præter aquam aliquod alimentum potuisset percipere. Sed cùm Dei vir ad consulta arma recurrens, vexillum Crucis super ægrum fecisset, protinus fugata febre sanatus æger surrexit, sícque gaudentes, statim noctem sequentem in psalmis peregerunt & hymnis. Cúmque ad Palatium pervenisset, gratificè à Rege susceptus, & cum summa veneratione ab Optimatibus illius honoratus, quidquid à Principe petiit & voluerat, impetravit: atque valedicens Childerico Regi & Reginæ ipsius dignæ Dei famulæ Berechildæ * vel Proceribus Regni, Arvernicam repedavit ad urbem.

Childericũ adiens, Amarinum febre liberat.

* Boll. Belichildæ

17. Audiens igitur vir Domini Marinus de sospitate Pontificis, cum gratia caritatis est subsecutus Arvernis, Christo scilicet dispensante, ut qui sic erant caritate conjuncti, simul essent martyrio coronati. Dúmque Sancti in mandatis Domini pariter aliquantulum temporis conversarentur, contra eos hostis antiquus per ministros suos exarsit. Denique Agricium quemdam virum nefarium commovit, atque illius consilio Arvernorum Proceres in necem Sanctorum armavit. Cúmque viri Dei simul consisterent in loco nuncupato Volovico*, repentè super eos turba ruit persequentium, proferentes fremitum & sonitum buccinarum. Quod cùm milites Christi cœpissent audire, in orationem prostrati ad agonem martyrij se studuerunt præparare: ministri verò eorum subito timore perculsi, qui evadere potuerunt, fugæ præsidium quæsierunt, præter duos tantùm qui cum S. Prȩjecto perstiterunt: reliquos verò quos malignantium turba invenit, nudos abire permisit. Cúmque sacer Domini Amarinus foras voluisset egredi, & per prædicationis gratiam furorem mitigare, eum vir Domini

Præjectus cum Amarino martyrio coronatur.

* Volvic

a Sic legit Vuion in Martyrologio: Bollandus verò *Daroangus in Vosago*. Ignotus locus sive *Claroangus* sive *Daroangus*, *Doroangúsve* legas. Causam profectionis Præjecti in curiam, discimus ex alia Vita, in qua Præjecti ad palatium profectio duplex describitur.

AN. CHR. DC. LXXIV. JAN. XXV.

Præjectus compescuit dicens: Noli, Frater carissime, præparatam coronam differre: quia si modò eam non assequeris, forsitan postea non attinges.

18. Quod ille audiens restitit, & ingredientibus duobus ministris iniquitatis coronam martyrij prior accepit. Cúmque carnifices S. Præjectum occidisse se crederent, & foras ad socios remearent, ille eos de loco in quo orabat vocavit & dixit: Ecce hic est quem quæritis, facite quod cupitis. Tunc unus ex illis genere Saxo, nomine RADEBERTUS, B. Præjectum gladio percussit in pectore. Tunc ille roseâ sanguinis undâ perfusus Dominum orabat attentiùs dicens: Ne statuas illis hoc peccatum, Domine, quia nesciunt quid faciunt. Hæc S. Præjecto dicente, & orationem fundente, cruentus lictor gladio caput ejus percussit, cerebrúmque ejecit. Sic sancta anima vinculis corporeis absoluta [a], inter choros Angelorum remunerante Christo cælestia pervenit ad regna, obtinens cum Sanctis martyrij palmam. More namque Prophetico electus ab utero, purpurantem stolam sortitus est in triumpho.

Necis auctores miraculo cõversi.

19. Quidam verò ex Senatoribus BODO & PLACIDUS, qui in mortem viri Dei consensum præbuerant, non longè adstabant: cernentes subitò viderunt tres stellas super domum in qua Sancti jacebant splendere, & una ex ipsis majorem dabat fulgorem. Cognoscentes illi per pietatem Domini hoc ostensum fuisse, & ad Sanctorum gloriam & sua peccantia corda per pœnitentiam revocanda; terrore compulsi cœperunt de commisso scelere pœnitere: satellites verò qui hoc facinus perpetraverunt, corpora Sanctorum inhumata reliquerunt. Radebertus verò qui Dei famulum peremit, vivens consumptus est à vermibus, & indignam vitam digna morte finivit.

Tortor punitus.

Sanctorum corpora sepulta miraculis fulgent.

20. Tunc multitudo Sacerdotum, Sanctorum corpora deferentes, cum honore maximo & magnâ elegantiâ tumulaverunt, sanctum scilicet Prejectum & Amarinum & unum è satellitibus ejus ELIDIUM. Cœpit namque Divina virtus ad prædictorum Martyrum corpora plurima monstrare miracula: reddebantur cæcis lumina, claudis plantæ solidabantur, contractis membra sanata, leprosis cutis nitida. Declarabantur sæpiùs juramenta, reorum solvebantur vincula; fugabantur ab obsessis corporibus larvæ: quo agnito AVITUS Episcopus in loco ubi Sancti fuerant interfecti Monasterium studuit collocare, Basilicam erigere, & unum ex parentibus sancti Præjecti, GODONEM nomine, præfecit Abbatem.

Miraculũ triplex in ægro sanato.

** de eo in Vita S. Iohannis Abb. Reomaensis an. 541.*

21. Erat quidam æger de loco qui dicitur Reomaüs*, dira febre confectus: votũ in corde vovit, si adjuvantibus Sanctis sanitatem reciperet, de substantiola sua ad jamdictam Ecclesiam deportaret. Cúmque convalescere cœpisset, & promissa complere vellet, difficultate portandi ponderis ad calcem montis lassatus resedit. Cúmque anxius staret, ne mendax de promisso voto ante Sanctorum obtutus appareret, videns venire pauperes, votum quod portabat distribuit; ipse resumptis viribus ad Sanctorum limina pergit: ingrediénsque intro, vasculum vacuum ante Ecclesiæ fores dimisit. Egressus ab Ecclesia vas vinarium, quod reliquerat vacuum, operante Christo reperit subitò plenum. Sícque Christus in personam unius ægri triplici miraculo fulsit per Martyrem: reddidit vires languido, turbam pauperum pavit, auxit & suscepit votum promissum.

Alia miracula.

22. Erat quodam loco scamnum, ubi consuetudo fuerat sedendi Præjectũ: quod cùm joculatores viri ad suum artificium deportâssent, agnoscentes tanta miracula per sanctum Dei ostendi, timore perterriti ipsum scamnum in Basilica S. Symphoriani [b] studuerunt reportare. Audiens igitur servus Dei VENERIANUS quod per præfatum Sanctum virtutes multas ostenderet Dominus, ipse ad hoc videndum direxit quantocius. Orto jam sole Ecclesiam ingressus, in oratione prostratus, cùm subitò surrexit, omnes illius Ecclesię lampades divinitùs accensas lucere conspexit. Cùm ergo Avitus Pont. Abbati loci illius quod de sumptu pro-

[a] S. Præjecti martyrium contigit sequenti Januario post annum supremum Childerici Regis, qui Augustoduni Pascha celebrato, postea circiter Autumnum anno Christi DC. LXXIII. necatus est.

[b] Hodie Ecclesia Collegiata S. Genesij teste Savarone in lib. 1. de altarib. Clarom. n. 25.

prio acquisierat adsignâsset, & esset necessitas ipsius loci familiã describendi, prædictus Abbas per semetipsum hoc facere dubitans, sancti Veneriani consilium ob hoc credidit expetendum. Cúmque pergeret ad eum, Angelus Domini per visum causam pandit Veneriano. Tunc ille accersitos Notarios ipsius rei utilitatem excepit, convivium parari jussit, & quòd memoratus Abbas ibidem venturus esset Fratribus indicavit. Cúmque verba complesset, ipse Abba affuit, descriptionem adspexit, de revelatione cognovit, & uterque Domino gratias retulit, qui eorum adjutor esse in omnibus consuevit. An. Chr. DC. LXXIV. Jan. XXV.

23. Addatur ad Christi præconia virtus per Martyrem patefacta. Quidam ex auctoribus necis Sanctorum Ursio nomine, pergens obtentu venandi, ad terram de equo corruit, fractóque dextro brachio ceterorum membrorum debilitatem incurrit. Sed cùm nullatenus à medicis vel incantatoribus medelam consequi potuisset, ad semetipsum reversus, suum agnoscens facinus, cum conjuge contulit, & ad Sancti sepulcrum direxit ut sibi indulgentiam postularet, & de lampade quæ ibidem ardebat assiduè oleum mereretur accipere, & debilia membra perungi. Quòd cùm fuisset impletum, dicto citiùs recepit sanitatem membrorum. Hoc ille conspiciens decem librarum pondere vas direxit argenteum ad polyandrum S. Pontificis exornandum: quod agnoscentes ceteri qui eodem lapsu fuerant inquinati, cœperunt pœnitentiam agere, & auri atque argenti copiam ad sepulcra Martyrum destinare. Auctor necis sanatus ac cum ceteris pœnitens.

24. Erat in Arvernico locus de proprietate Sancti, quem Versetonem antiquitas voluit nuncupare, ubi virtutes multas dignabatur Dominus demonstrare, ad lectulum ubi scilicet Sanctus ad dormiendum consueverat reclinare. Cúmque jamdictus ibidem advenisset, ministro præcepit ut aliquantulum olei in lampade Ecclesiæ ponere debuisset. Cúmque magis quàm libras duas omnimodis non haberet, minister vasculum cum oleo attulit, tantámque abundantiam olei Divina virtus infudit, ut omnes lampades Ecclesiæ habuisset unde compleret. Quod cùm factum fuisset, adhuc oleum remansit, atque in alia Basilica quam ipse Ursio in honore S. Præjecti condiderat, vasculum deportare præcepit, & triginta lampades exinde complevit. Cúmque adhuc in vase eodem oleum remansisset, ad alia Sanctorum loca exinde transmisit ubertímque habuit. Oleum cælitùs auctum.

25. Hæc namque de mirabilibus prioribus excerpta sufficiant, quatinus nec generet fastidium prolixitas lectionis, & ad laudem Christi per Martyrem incitetur devotio populorum. Det mihi Christus Dominus, ut obtineam illius veniam, quia multa præterii, qui sensu tenui vix pauca conscripsi. Perseverat hodie ostensa per Præjectum virtus Altissimi, non solùm in territorio urbis Arverniæ, sed ubicumque in honore illius sanctæ conduntur Reliquiæ, multiplicia vota præstantur petentibus operante potentia Christi, cui & honor est gloria cum Patre & Spiritu sancto per omnia sæcula sæculorum, Amen[a].

a In MS. codice Compendiensi subjicitur *miraculum Romæ patratum* Henrico tertio imperante erga Petrum Judicem quemdam forensem, S. Præjecti cultui addictissimum, ob idque à pœnis sibi ob injusta judicia à Deo reservatis præreptum.

DE TRANSLATIONIB. RELIQVIARVM SANCTI PRÆIECTI.

1. *SANCTI* Præiecti *corpus in Volovicensi Monasterio quievit ad Pippini Regis principatum, quo Sancti Reliquiæ in Flaviniacum Monasterium, pars deinde in Monasterium S. Prajecti prope Augustam Veromanduorum translata sunt. Id antequam exponamus, pauca de Volovico dicenda.*

2. Volovicus *seu* Volvicus, *vulgò* Wolvic, *vicus est quinto fere milliari ab urbe Arvernorum ad borealem plagam; medio fere itinere inter Mauzacum Monasterium & prædictam civitatem.* Avitus *Episcopus illic Cœnobium condidisse &* Godonem *Abbatem Prajecti consanguineum cum Monachis ad sacri tumuli custodiam ordinâsse suprà num. 20. legitur. Quem etiam* Volovicense Monasterium.

An. Chr. DC. LXXIV. Janu. XXV.

in locum B. Austremonii Episcopi Reliquias à loco qui vocatur Iciodorus, *fuisse ab eodem Avito translatas, in historia ejusdem Translationis Tomo 2. Bibliotheca Labbeana advertimus, ac deinde Manzacum rogante* Lantfrido *Abbate, concedente* Pippino *Rege illatas. Vbi Cœnobium Manzacum* ab Arvernica urbe decem distans millibus *sic cognominatum dicitur*, eoquòd inter aquas conditum sit. *Perstat etiamnunc hac Abbatia Cluniaco subjecta, à qua pendet Volvicus in Prioratum (ut vocant) simplicem redactus. Isthuc etiamnunc confluunt undiquàque populares, ii maximè qui rheumate & podagrâ torquentur, vota sua reddituri S. Prajecto, cujus aliquot Reliquia ibidem ostenduntur in theca, alterum verò brachium in scrinio peculiari. Ibidem etiam habentur Reliquia non pauca S. Amarini, qui postridie festi dieiS. Prajecti officio proprio colitur.*

Translatio Flaviniacum.

3. Tempore Mauricii Imperatoris, *inquit Hugo Flaviniaci Abbas in Chronico*, Pontificatum Romanæ Ecclesiæ tenente Papa Gregorio anno IX. constructio Cœnobii Flaviniacensis in castro facta est à D. Widrado Abbate, & Magoaldus Abbas ordinatus est. *In Sirmondi Analectis To. 2. Bibl. Labb. legitur* testamentum Wideradi Abbatis filii Corbonis V. J. qui regebat Basilicas S. Andochii Sedelocensis, S. Reginæ Alsensis, S. Ferreoli, ubi ipsi in corpore quiescunt, & insuper Monasterium in re propria fundarat in loco nuncupante Flaviniaco in agro Burnacense, in pago Alsense* ad honorem S. Præjecti, quod Magoaldo Abbati cum Monachis suis delegârat. *Addit Hugo Abbas in Chronico jam citato:* Anno ab Incarn. Dom. DCC. LV. Indict. VIII. post Gayronum Episcopum (Verodunensem) qui in expeditione Imperatoris obiit, Domnus Manasses ordinatus est Abbas in Flaviniaco dono Imperatoris Pippini. Hic corpus B. Præjecti Mart. à Volovico delatum Ecclesiæ suæ intulit VIII. Idus Novemb. *Majorem partem Reliquiarum S. Prajecti ac S. Amarini unà cum S. Regina Virginis & Martyris aliorùmque Sanctorum Reliquiis hodie quoque adservant Flaviniacenses nostri, caput quidem S. Prajecti in scrinio argenteo, alia verò ossa in theca ex ligno deaurato: illùcque voti causâ confluunt qui capitis dolore laborant. S. Prajectus trina celebritate in Ecclesia Flaviniacensi honoratur, primâ quidem ejus Depositio* VIII. *Kalendas Februarii; secundâ ejus Translatio* VIII. *Idus Novembris, utraque cum Octava; tertiâ ejus Revelatio corporis* XVII. *Kalend. Augustas.*

* *l'Aussois* in Burgundia

Alia Augustam Veromanduorum.

4. Tempore regni Caroli Magni strenuissimi Regis *facta est quarumdam S. Prajecti Reliquiarum Translatio in urbem Augustam Veromanduorum, quam ex Ms. codicibus Ecclesia S. Quintini publicavit Claudius Hemeraus in Probat. Hist. Veromand. hoc modo:*

Hodiernæ festivitatis, Fratres carissimi, splendor irradians nos illustrat, qui non lunari defectu, sed solari semper integritate lucem suæ claritatis expandens manifestat. Hanc ergo ut dignis laudibus suscipiamus, B. Martyr Præjectus nos instanter invitat, dum trina sui advectione celeberrimam ostentat... In hac etenim die fit annua recordatio, qualiter huc primùm advectus fuerit à finibus Arvernicæ regionis, & nobis attulerit vernantiam florum & virtutum suavissimi odoris. Recolitur & in ipsa & jure habetur recolendum, qualiter à Flaviniaco huc iterum fuit allata pars ejus corporis Reliquiarum. Tempore namque regni Caroli Magni strenuissimi Regis, Monasterium S. Quintini quod situm est in pago Veromandensi super fluvium Somenæ Fulradus Abbas regebat strenuè. Hic enim Fulradus Pippini Regis filius fuit, frater* verò Caroli M. Audiens ergo de virtutibus sanctorum Martyrum, adiit præfatum Regem Carolum, humiliter deprecans, ut darentur illi Reliquiæ de B. Martyris Præjecti corpore. Quod Rex libenter annuit, & illi dari jussit cerebrum, quod Radebertus gladio à corpore Martyris excussit, & aliud membrum corporis quod alam vocant Latini. Cùm autem præfatus Abbas Reliquias attulisset, & in pagum Veromandensem pervenisset; misit legatum suum ad S. Quintini Monasterium, mandans Fratribus ut pararent processionem, & cum debito honore sanctas Reliquias reciperent. Volebat enim isdem Abbas sociare Reliquias S. Martyris & Pontificis corpori B. Quintini tam inclyti militis & Martyris. Sed qui omnia antequam fiant prævidit, præfatas Reliquias aliò transferre & locare disposuit: ubi à Fratribus Monastico Ordine decenter ornatis & Abbate prædicti Monasterii, revelatione, locatæ honorificè requiescunt. *Nimirum in Abbatia S. Prajecti, qua ad Augusta muros anno* CM. XCCVI. *ab Adalberto Veromanduorum Comite exstructa, anno (habet Hemeraus)* M. CCCC. LXXV. *diruta à Ludovico Rege* XI. *vallanda urbis gratiâ, in urbem translata est, ubi etiamnunc sub S. Benedicti Regula & Ordine persistit. Canonici Ecclesia Collegiata Augusta Veromanduorum maxillam inferiorem S. Prajecti, Monachi verò Prajectini quasdam ejusdem Sancti Reliquias servant.*

* *scilicet patruelis, nam filius fuit Hieronymi antecessoris ejus, Carolo Martello & Suanichilde orti.*

An quædam portio apud Murbacenses.

5. *Ex his corrigas Ferrarium, qui ad 25. Ianu. & 18. Nov. scribit B. Prajecti Arvernorum Episcopi Reliquias Parentii in Istria adservari. Nec satis clarum est, an Murbacenses Cœnobita illas potiori jure sibi vindicare possint. Audiendus Auctor qui seriem Episcoporum Basileensium anno* 1658. *vulgavit.* Sanctorum porro lipsana (id est Projecti & Amarini) in amplissimo Murbacensi Cœnobio hactenus cultu religioso asservata sunt. Quando autem primò condita, & diu pòst ex faucibus Vosegi montis Thannas translata sit celebris horum Sanctorum cultu Ecclesia,

ita fere tradit liber Statutorum (ut vocant) Ecclesiæ Thannensis. Quamvis de origine pervetustæ & celebris Ecclesiæ SS. Projecti & Marini (vulgus* Amarinum* vocat) ejúsque fundatore nihil ad nos transmiserit obliviosa antiquitas, probabile tamen est eam cum illustri Murbacensi Cœnobio cœpisse circa annum DCC. XXVII. & Collegium hoc intra fauces Vosegi montis primitùs erectum fuisse in honorem SS. Projecti & Marini; unde locus ille in opidulum excrevit, & vulgò à Patrono nomen sortitum est S. Amarinum* Forsitan illo in loco situm erat Monasterium S. Amarini, de quo suprà in Actis num. 16.

"An. DC. LXXIV. Januar. XXV.

"Immo docta antiquitas.

* S. Damarin

DE S. EMMIANO SEU ÆMILIANO

Circ. An. DC. LXXV. Mart. X.

ABBATE LATINIACENSI SECUNDO, UBI DE SS. MUMBOLO ET ELOQUIO ABBATIBUS.

1. *LATINIACUM * Briegij pagi Cœnobium ad Matronam, plures colit Sanctos domesticos,* FURSEUM, EMMIANUM, *seu* EMINIANUM ÆMILIANUM*ve*, MUMBOLUM *Abbates, Maldegarium Priorem, &* ANSILIONEM *Monachum Latiniacenses: quibus alii* ELOQUIUM *Abbatem addunt, uti in Vita S. Fursei ad an. 650. diximus. Nec verò ab istorum numero excludendus est* S. GERARDUS *ex Monacho Latiniacensi Abbas Fontanellensis, qui in Chron. Fontanell. Appendice cap. 7. unà cum Præceptore suo* HERBERTO *Abbate plurimùm commendatur. De SS. Emmiano, Mumbolo & Eloquio, quorum res gestæ confusè referuntur, collatis in unum testimoniis hìc agendum.*

Sancti Latiniacenses. * Lagny * S. Momble

2. *Quis S. Furseo in regimen Latiniaci Monasterii successerit, lis est inter Auctores. Alii Emmianum, alii Mumbolum, alii Eloquium præferunt. Emmiano favet Vitæ S. Fursei Scriptor gravis & perantiquus, cui aliorum cedere debet auctoritas. En verba ex libro Mirac. num. 10. & 11.* S. Furseus Latiniacum suis manibus construxit... Ac non multo pòst audientes hæc ultramarini cognati atque amici, simul cum B. EMMIANO acceleraverunt venire ad sanctissimum virum FURSEUM, qui eos honorificè suscipiens & simul cum eis manibus operans magnopere construxit illum locum. Et post spatium aliquot annorum contigit ei ut reverteretur in Saxoniam visitare proprios germanos suos, idest Foillanum & Ultanum, quos dimisit ad regendum suum Monasterium. Qui in sua relinquens sede EMMIANUM virum sanctum curam gregis agere, iter accelerabat. *Non ergo* Mumbolus, *sed* Emmianus *seu* Eminianus, *vulgò* Æmilianus, *Fursei locum in Latiniacensi prælatura accepit. Ejus memoria quotannis in eodem Monasterio celebratur sexto Idus Martii: cetera ejus gesta uti & Reliquiarum sedes ignorantur.*

Fursei successor Emmianus.

3. *Præter Emmianum* Eloquius *&* Mumbolus *S. Fursei socii inter Abbates Latiniacenses numerantur: uter verò alteri præferendus sit, non satis constat. Legimus S. Mumboli Acta tum in Breviario Latiniacensi, tum in MS. codice Compendiensi, quæ eadem omninò sunt cum Vita S. Eloquii à Surio ad diem 3. Decembr. vulgatâ. Quippe* regnante Chlodoveo Mumbolus ex Hibernia insula in Galliam venisse dicitur cum aliquibus venerabilibus viris Furseo, Ultano, Foillano, Boëtiano, Eulogio, *(is fortè est Eloquius aliàs dictus)* Adadgiso* atque Cobano, *quem* Columbanum *recentiores pingunt. Hæc totidem pæne sententiis de Eloquio referuntur apud Surium, ubi* Adadgiso atque Cobano *prætermissis*, Etto *pro* Eulogio *ponitur. Deinde Mumbolus Latiniaci Monasterii curam jubente Furseo suscepisse falsò legitur.* Post multos verò dies B. Mumbolus sciens discipulorum animos diaboli instinctu contra se excitatos, relictis omnibus cum paucis Fratribus supra fluvium cui vocabulum est Isara, loco qui antiquo vocabulo Gundarinus nuncupatur, eremiticam duxit vitam: ibique à viris religiosis honorificè susceptus & ab Eligio venerabili Episcopo Presbyter est consecratus, atque per suam undique diœcesim licentiam accepit prædicandi. *Quæ totidem verbis apud Surium Eloquio tribuuntur, nisi quod pro* Gundarinus *substituitur* Girimacus *seu* Grima-

Eloquii & Mumboli gesta confusa.

* *Is videtur Adalgisus, cujus corpus in Monasterio S. Michaelis in Tirascia requiescere dicitur in Chronic. Valciod.*

Circ. An. DC.LXXV. Marr. x

cus. *Quin etiam miracula eadem eadémque oratione utrique tribuuntur, ut quid cui competat, definire non possis. In reliquo illud solùm discriminis est, quòd Mumbolus* mense Novembrio sub die XIV. Kalend. Decemb. *Eloquius verò* tertia die Decembris *obiisse fertur: hic sepultus fuisse* in quodam monte juxta aggerem publicum super fluvium nomine Sommeron, *eo in loco ubi confluit in Oesiam*, ubi postea ædificata est ædicula super tumbam ejus propter crebra miracula ibidem ostensa: *ille verò, Mumbolus scilicet*, in loco à se constructo, qui antiquo vocabulo Gundrinus nuncupatur. *De utriusque Translatione certiora suppetunt testimonia.*

Mumboli Translatio.

4. *Nam ut de Mumbolo primùm agamus*, postea disponente Deo visum est ALITHGARIO* Pontifici Cameracensis* Ecclesiæ, ad cujus dominium pertinet ipse locus, & ACHARDO Præsuli Noviomagensi, in cujus diœcesi requiescit, ut ob virtutes quas Dominus per merita ipsius ostendebat, inde transferrent sanctissimum corpus, quia suî parvitate ex affluentia populi (ut tanto viro dignum est) erat incongruus: atque in alia tumularent Ecclesia, quæ est Principis Apostolorum Petri nomine dedicata. Hi itaque ad dedicationem istius Basilicæ ad transferendas in illam sacri corporis Reliquias venerunt: ubi verò tumulo sacro removerunt cooperculum, repererunt insperatum Divinæ virtutis miraculum, corpusculum videlicet sancti Patris, ut ibi per multa annorum curricula jacuerat incorruptum. Tunc demum tam inopinata stupefacti novitate miraculi, gratias egerunt summæ Divinitati: quia sanctitas quæ in vivente claruerat, in mortuo non latebat. Deportatum itaque beatissimum Confessoris Christi corpusculum in jam memoratæ Basilicæ intravit habitaculum. *Posthac referuntur Duidini Presbyteri febricitantis curatio, cæci ac paralytici restitutio: quæ miracula etiam S. Eloquio adsignantur. Istius Translationis tempus ex* ALITHGARII *&* ACHARDI *ætate repetenda est.* HALITHGARIUS *Cameracensis &* EIKARIUS (*sic enim scribendum videtur aut Aicharius, non Fikarius*) *Noviomagensis, Pontifices hîc designari videntur, qui Ludovici Pii principatu suam uterque Sedem tenuerunt. Hodie S. Mumboli Reliquiæ in Augustiniano Canonicorum Regularium Cœnobio*, Fontis S. Eligii *dicto prope Calniacum agri Noviomagensis opidum adservantur. Ex his corrigas Martyrologij Gallicani Auctorem, qui Mumboli corpus Latiniaci sepultum, ac ex eo loco Cagniacum revectum affirmat ad diem* 18. *Novemb. tum in Martyrologio tum in Supplemento.*

* *al.* Lithgaro
* *al.* Calniacensis

Eloquii Translatio.

5. *Apud Surium breviter perstringitur Reliquiarum S. Eloquii Translatio in Walciodorense Cœnobium, in Comitatu Namurcensi ad Mosam, quæ Translatio in Chronico ejusdem Cœnobii Tomo 7. Spicilegii Acheriani fusiùs describitur his verbis:* Igitur memorabilis Christi Confessoris ELOQUII in tempore illo* fama vulgante notitia partes mundi expleverat, qui cum B. Foillano (quem fratrem* suum ferunt Scriptores antiquarum relationum) atque cum B. Furseo cui successit in regimine Latiniaci Monasterij, quod in Occidentali Francia eis egredientibus à sua terra scilicet Hibernia constructum fuerat ab utrisque, ad nostras devenit partes. Ob dilectionem ejusdem S. Eloquij corda utrorumque, devoti scilicet Comitis (Eilberti) & clarissimæ conjugis (Herinsindis) Divinus amor accendit, & propter fervorem instantium miraculorum quæ ab eo fieri indesinenter contemplabantur, in concupiscentia ejus magis exarserunt, & ambitione majori cœperunt scrutari, quo ordine ad ejus corpus pervenirent. Deinde quoniam in procinctu Laudunensis Ecclesiæ, quo in contemplatione Divina eremiticâ duxerat vitam relicta pastorali cura, & in memorato Monasterio ejusdem Sancti corpus jacebat, eum qui eodem tempore Laudunensis Ecclesiæ regebat Pontificatum humiliter rogârunt, quatenus concederet eis exinde memorabile B. Eloquij corpus transferre, quò illud honorabiliùs & devotiùs cum obsequio Divini famulatus à Christo famulantibus collocaretur. Ecclesia enim illa, in qua Deo sedulum in vita sua exhibuerat famulatum, quamquam in statu eremitico & vastatione eo tempore videretur esse, in vita sua à Fidelibus Christi

* *Circa an.* 670.
* *Foillani fratres fuêre SS. Furseus & Vltanus, at non Eloquius, ut ex S. Fursei Actis constat.*

Rodoardus Laudunensis Episcopus corpus concedit.

magis prædiorum honoribus locupletata fuisse dignoscitur: ipsa, inquam, in qua memorabile corpus ejus tempore illo tumulatum requiescebat, sæviente passim per orbem crudelitate Danorum cremata est, & in negligentia ita diebus multis permanens, absque Divini famulatûs ministerio quievit, miraculorum prodigiis per eum coruscantibus indesinenter, corpus Eloquii concessum est Comiti à venerabili RODOARDO Laudunensi Pontifice. Sicque memorabile corpus cultu honorabili & non mediocri devotione Clerus ex Episcopatu cum Episcopo, Comite & clarissima Comitissa ac populo terræ transtulerunt ex eo loco, & non sine magnorum miraculorum opitulatione usque ad Basilicam B. Michaëlis detulêre, in qua requievit ad diem anniversarium suæ depositionis, quæ III. Nonarum Decembrium celebratur. Nam ob hoc ejus annalis Translatio dilata est, quoniam in loco Giriniaco, unde translatum est corpus ejus, die hac ex longinquis regionibus quotannis conventus diversarum gentium congregabatur, ibique ex more sollemnizantes reddebant vota sua Deo & sancto Confessori; ita in lætitia deductis duobus vel tribus diebus alacres revertebantur cum salutari recreatione animæ suæ. Hanc sollemnitatem inclytus Comes, & B. FORANNANUS in melius informare cupientes, statuerunt quatenus provinciæ, in qua subsidium istius memorabilis Patroni venturum erat, nuntiando ostenderetur, & gratantes spectatores præstolarentur adventum ejus, cujus ope apud Dei clementiam, & intercessione ejusdem refugium, consolationem, auxilium in tempore opportuno consequerentur.

Circ. An. DC. LXXV. Mart. X.

Translationis dies indicta.

6. His itaque dispositis cùm famâ istius nominis provincia repleretur, & ad aures industriorum virorum talis auditus & tantæ cognitionis rumor pervenisset, fit gaudium omnibus, vox exsultationis in excelsis attollitur, & cum tripudio communis jucunditatis ab omnibus iste desiderabilis adventus præstolatur. Statuto siquidem temporis termino, denominata die, videlicet depositionis suæ, confluentia diversorum hominum & gentium ex longinquis partibus congregata cum universo mercimonio, ad hanc condictam sollemnitatem invicem se cohortans studuit præparare, & celebrem recolendæ jucunditatis & futuræ prosperitatis tota mentis aviditate diem exspectare. Quid multa? celebrabilis sollemnitatis prædictæ dies III. Nonarum Decembrium adveniens initiatur. Et ecce adveniente B. Eloquio cum signis & miraculorum prodigiis, catervatim ei occurrit diversarum plebium exercitus. Qui dum deferretur per Falemaniensem pagum, contigit ei transitum habere per vicum qui dicitur Romunthinsim: quo dum impetu populi ad eum confluentis à delatoribus deponeretur ob superexcrescentem frequentiam, & sedata plebe iterum illud desiderabile onus portitores tentarent resumere, nullo molimine illud moveri potuit. Cúmque mirarentur attoniti, & stupor vehemens comprehenderet eos, ex hoc accidenti fama istius tremoris, ad quemdam nobilem Widricum Falemaniensem pervenit, qui mox in conspectu omnium in eodem vico beato Confessori duos mansos terræ tribuens constituit, quatenus ex tota Falemaniensi parochia unaquæque domus singulis annis dimidium denarium persolvat in Valciodoro, ob venerationem egregii Confessoris. Legaliter completa donatione hac, cum cælestibus melodiis venerabile corpus iterum levigatum immensa velocitate elevabatur, & cum tripudio magnæ jucunditatis à Clero & turbis undique congregatis usque ad Valciodorensem Basilicam deducitur.

Translatio peragitur.

Corpus redditur immobile.

7. Cúmque populi multi cum B. FORANNANO, Comite EILBERTO & Comitissa HERESINDE ex tota provincia inhianter exspectarent adventum ejus, die condicta ecce advenit lumen eorum, & munimentum provinciæ, refugium miserorum & languentium portus, sicut evidenter aperuit ingressus ejus. Nam die eodem illius ingressionis multi à variis infirmitatibus liberati sunt, & antequam ingrederentur habitaculum sanctificationis, virtutem Dei in se senserunt visitatione sua. Sed ne prolixitas dicendi fastigium generaret legentibus, textum miraculorum ejus replicare distulimus. Sufficienter enim hæc inveniet,

Miracula patrata.

CIRC. AN. DC. LXXV. MART. X. NOTA. qui codicem * gestorum ejus & translationis legendo requiret.

* Hunc codicem reperire nequivimus.

Triplex uno die S. Eloquij sollemnitas.

8. Nos autem ut ambiguitatem auferamus ab eis, qui ex hoc quod ibidem reperitur de ejus Translatione & Templi consecratione scandalizantur; opus est ostendere evidenti ratione, ex tribus sollemnitatibus quonam nostris modo diebus utcumque veneratio, Templi consecratio, & Confessoris Translatio, & unaquæque sollemnitas principaliter per se retinet suam dignitatem: ne error pullulet in cordibus succedentium, necesse est ostendendo intimare à quo prima Templi consecratio, & primæ Translationis observantia acta fuerit; diem etiam cum tempore in quo utraque sollemnitas statuta fuit, & quare eodem die fuerit instituta, citissimè demonstrare. Superiùs namque præfati sumus, quòd eodem in loco unde translatus est, maxima populi frequentia die eadem ex antiquo more congregabatur, & peracta Divinæ servitutis sollemnitate tempus deducendo cum salutari refugio suæ animæ revertebatur. Hoc itaque sollemne tempus consilio suo B. Forannanus in melius reformare desiderans, quatenus majoris ambitionis & venerationis dignitate dies & sollemnitas recolenda ab omnibus magis amplecteretur, has tres sollemnitates celebres sub una observatione compaginavit, & annuatim ita statuens custodiri, Dedicationem Ecclesiæ, Translationem ejus in eadem die Depositionis suæ statuit.

9. *Hæc Chronographus Vualciodorensis ante annum* M. CC. XL. *scripsit. S. Eloquij Reliquias hactenus servant Vualciodorenses Monachi, tametsi Iuviniacenses Sanctimoniales, prope Satanacum opidum ad Mosam, ejusdem Sancti caput cum ossibus undecim penes se haberi affirmant.*

CIRC. AN. DC. LXXV. SEPT. III.

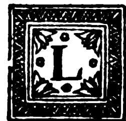
VITA SANCTI AIGULFI ABBATIS LERINENSIS ET MARTYRIS,

Auctore ADREVALDO Monacho Floriacensi, qui Caroli Calvi principatu floruit.

A Surio contracta & expolita, sed ad MSS. codd. restituta.

OBSERVATIO PRÆVIA.

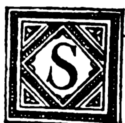
* *Aigulfe al. S. Ayoul*

EGERAT *Laurentius Surius* S. AIGULFI *seu* AYGULFI * *Vitam ab* ADREVALDO *scriptam, Auctoris tamen nomine destitutam eámque à se contractam & alio stilo redditam anno* 1580. *ediderat. Non placuit Vita Suriana Vincentio Barrali, qui Translationis S. Benedicti in Galliam obscurare memoriam volens, aliam Vitam* ex variis MSS. perantiquísque codd. Cœnobij Lerinensis compilatam, *eliminatâ prædicta Translationis narratione, vulgavit anno* 1613. *in Chronologia sua Lerinensi. Quod quidem in Monacho Congregationi Cassinensi addicto utcumque ferendum, probari utique non potest in recensione Suriana anno* 1618. *Coloniæ facta, cui rejectâ priori historiâ à Surio probatâ, Barralis compilatio inserta est. In MS. cod. Floriacensi S. Aigulfi Vita à nobis hîc germano ac nativo stilo repræsentata istam præfert inscriptionem:*

PROEMIUM PATRIS ADREVALDI de Vita & Passione Venerabilis Monachi AIGULFI Floriacensis loci.

Vitæ Sanctorum utiles.

1. SANCTORUM, fortissimorúmque Christi Athletarum pia arduáque certamina, quibus diabolum mundúmque truculentum triumphârunt, litteris committere, succiduísque transmittere, non esse cujuscumque officium, nemo est pæne qui non norit. Etenim talibus rudimenta credentium fideíque auspicia dedicantur, spei fiduciâ adulti animantur,

animantur, caritatis piæ dulcedine perfecti delectantur, cautelâ agonothetæ ne succũbant quasi quodam oleo perfunduntur; & si lassaverint, hoc medicamine fortitudini pristinæ redduntur. Huc accedit quòd Sanctorum societati, quos jam retinet beatitudinis sinus nobis adhuc interclusus, his allecti frequenter intersumus. Neque enim eos propter lineamenta diligimus forinseca, sed quòd pulchros novimus meritorum prærogativá: quæ dum nostris cordibus per historiam eorum recitata inseruntur, quasi per quoddam speculum ad nostros mentis oculos præsentanda reducuntur. E quorum collegio nos unius Vitam Passionémque, id est AIGULFI nomine, ipsius amore pro quo sic vixit & passus est, scripto tradendam suscepimus; non freti ingenij acrimoniâ, sed illius juvamine qui linguas infantium facit disertas: & cujus promissum tamquam firmissimam tenemus anchoram dicentis: *Aperi ostium & ego implebo illud.* Circ. An. DC.LXXV. Sept. III. Psal. 80.11.

2. Sed non me fugit quorumdam usus semper quæritantium, quò dentem lacerum figere queant, quorum forsan sententia erit: Quid nobis rudem adducitis, vel potiùs confingitis Martyrem? Num eum aliquis pro fide Christi jugulavit persecutorum? Antiquorum est tale Martyrum trophæum, non novitij alicujus minùs cautè caventis insidias inimicorum, cui laus quàm brevissima si emerserit, sufficiat ei. Quid enim præjudicat utrum ante quadringentos vel ducentos annos aliquis Martyrum agonis sui cursum consummarit? Numquidnam inspector certaminis idem semper est? Sed hæc non sunt velut vina pensanda, quæ quò vetustiora, eò solent esse gratiora. Sed esto, non eum persecutorum quisquam interfecit pro Christi confessione; num Johannem illum inter natos mulierum maximum Herodes propter Christum capite plexit; & non potiùs quia adversarius ei in via iniquitatis exstitit, propter veritatem, quæ Deus est, eum rebus humanis exemit? Ideóque si aliunde quidquam proruperit, quod pro B. Johanne susceperit, hoc & pro isto viro venerabili se suscipere debere meminerit. His ergo quàm brevissimè prælibatis, ad narrationem, Christo præeunte & nostra conamina juvante, veniamus. Aigulfus verè Martyr. Auctoris ætas.

INCIPIT VITA.

3. MOREM fuisse antiquorum seu modernorum Scriptorum, ut cujus gesta erant relaturi, ejus priùs & genus & nativum exprimerent solum, etiam simplicibus quibusque patet. Quorum nos quoque non aspernantes usum, B. AIGULFI patriam genúsque nescientibus significare curamus. Castrum Blesense * in latere cujusdam est situm montis, cui contiguum est litus Ligerici amnis, idémque Liger * perinde præterlabens, præter piscium copiam, quam illi loco sollemniùs ceteris exhibet, aliarum quoque frugum, vini scilicet & rei frumentariæ ceterarúmque humanæ necessariarum naturæ magnam repræsentat gratiam. Hujus pagi & castri incolas fuisse parentes B. Aigulfi, certissima relatione didicimus: non quidem multùm sanguinis alti ventositate sublimes nec opum mundialium affluentia tumidos, tanta tamen prole felices. Erat enim unus eorum de quibus Apostolus: *Infirma mundi hujus*, inquit, *& contemptibilia elegit Deus, & ea quæ non sunt.* Hic ergo indolis quidem ætatem qualiter transegerit narratu difficile est; qualiter scilicet Ecclesiæ dulce habuerit assiduè terere limina, Sacerdotum obsequiis inservire, vigiliarum excubiis operam dare, pauperum necessitatibus pro viribus concurrere, totúmque se in dies singulos hostiam vivam, sanctam, Deo placentem in ara sui cordis spiritualiter Domino spiritum mactare. Aigulfus Blesæus. * Blois * le Loir 1.Cor.1.27.

At verò ubi annos appulit juventutis, cœpit esse oneri non modò vita, sed & habitus sæcularis: versabátque animo quonam pacto ejus retinaculis abruptis, mutata sorte, Christi compedibus salubriter pedem innecteret. Sed dum in his distenderetur, morásque innecteret moris, mox consilium utile quærendo (neque enim tanta res præcipiti se debet credere voluntati, sed multam B. Mummoli disciplinæ se tradit.

Circ. An. DC.LXXV. Sept. III

retractationem talia postulant) rumor B. viri Mummoli Abbatis Floriacensis ejus aures occupat, fama namque vitæ ejus longè latéque ferebatur. Hac audita opinione impiger Sanctum virum adire audiréque quæsiit: quo adito, desiderium quo diu flagrabat aperuit, & ut se numero eorum quos in schola Christi instituebat insereret, humillima petitione postulavit. Quod beatus vir audiens, more disciplinæ semper amico & regulari vitæ solito, diebus probationis transcursis & probationis competentibus transscensis, corpori sanctæ Congregationis suæ veluti membrum idoneum univit.

Religiosè vivit.

5. Idem autem caulæ indeptus Monasticæ, mox operante sancti Spiritus virtute, cœpit monstrare animal se esse mundum & gregi aptum cælesti. Enitebat in eo velut in ove innocentiæ puritas, in imperio propriorum membrorum vera arietina potestas, in bello dæmonibus indicto quodammodo taurina inflexibilis auctoritas, in animi puritate columbina dulcedo, in castitate mentis & corporis turturis munditia præeminens: nec obliviscebatur in lege illud animal mundum decerni quod ungulam findit & ruminat: ideóque ungulæ divisionem in discretione intelligebat, non solùm boni & mali, sed etiam interni hominis causam. Porrò in ruminatione verbi Dei tenebat assiduam meditationem, secundum quod Dominus dicit: *Oportet semper orare, & non deficere.* Et Psalmista: *Benedicam*, inquit, *Dominum in omni tempore: semper laus ejus in ore meo.* Tot ergo coactis sub uno virtutibus, veluti pinax spiritualis, omnium vernabat gratiâ virtutum; & ne aliquam tanta possent bona incurrere jacturam, agebat quod de viro scribitur justo, quia meditabitur in lege Domini die ac nocte. In cujus exercitatione ad id culminis evasit, ut non modò comprovincialibus, sed etiam procul positis ejus doctrina miraculo foret: Divinitati verò quòd magnipenderet eum cui talia contulerat munia, signis jam evidentibus ostendere placuit.

Luc. 18. 1. Psal. 33. 1. Psal. 1.

S. Benedicti Reliquias in Galliam defert.

6. Namque Deo amabilis, & toto orbe celebratus atque canendus, Regularísque vitæ singularis Institutor Benedictus, in Beneventana provincia multis præcedentibus annis vitæ hujus ultimam clauserat diem, & in castro Cassino acceperat sepulturam: sed pòst non multum temporis, secundum prophetiam ejusdem sanctissimi viri, idem locus à Langobardis captus atque in eremum est redactus. Volens autem Divina dispositio & prædicti sanctissimi viri Reliquias, ut dignum erat, honore congruo venerari, & Gallicarum partes per earum adventum consolari; apparuit jamdicto benigno Abbati Mummolo, præcipiens ut prædictum Aigulfum ad Cassinum usque montem sive castrum mitteret, quatinus piissimi Benedicti ossa transveheret: quod & factum esse constat. Deo namque semet præcedente & viam ejus mirabiliter prosperante tantum emensus iter, facili indicio quod quærebat, reperit, & repertum maximo cum tripudio ad Patrem qui se miserat revexit. Cujus facti dignoscentiam si quis scrupulosiùs nosse cupit, Libelli* de hac re compositi lectione addiscere quibit.

* ad ann. 653.

Abbas Lerinensis efficitur.

7. Hæc res licet illo nil talia curanti immensam tam apud Regem, quàm aulicos viros peperit sancto viro sanctitatis opinionem. Igitur cùm fama virtutis ejus & fragrantia sanctitatis ubique respergeretur, & lychnus igne Divinitatis accensus jam super candelabrum Divino judicio poni deberet; ecce Monachi Monasterij Lirinensis [a] præstò adsunt, petentes spiritualem sibi adtribui Patrem. Idem namque Monasterium cùm antiquâ floruerit prærogativâ, itaut ejus magisterio longè latéque plura fundata sint loca servitio apta Divino; eo tamen tempore, auctore diabolo, emergente discordia, secus quàm decebat res vacillabant. Cùm ergo ad Regem Procerésque ejus delata esset prædictorum postulatio Monachorum, & (ut assolet) Rex Consiliarios quorum auctoritate Rempublicam administrari constabat consuleret, quid tali facto opus esset;

a In Actis à Vincentio Barrali consarcinatis Aigulfus priùs Monasterio S. Anniani apud Aurelianos præfuisse dicitur: quod pauci præter Barralem prodidisse videntur.

vox una, dissensio nulla, talem tantúmque virum tali oportere loco præfici, per quem certum foret & collapsa erigi, & neglecta in antiquum statum reformari. Quid multa? B. Aigulfus quàmlibet renitens atque reluctans coràm adducitur, curáque ei Monasterij prælibati imponitur gaudente Rege, exsultantibúsque ejus Principibus, eoquòd talem gregi suo præponendum eis monstraverit Pastorem. Licet namque Sanctum virum sua plus mulcerent silentia, attamen Apostolici non immemor erat præcepti, quo præcipitur, ut omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit: animal namque oculatum, & undique circumspectum erat, & ut immaculatum maneret, hinc inde circumspectabat. Jam verò oneri superposito cervicem supponens, Fratres susceptos adiit, & quia opinio ejus jam eorum aures allexerat, lætis eum devotionis amplectuntur ulnis; eósque & ipse reciproco gremiali consovebat amore.

Circ. An. dc.lxxv. Sept. iii.

Rom. 13.

8. Cœpit interea in eorum interioribus arvis semina Divini serere verbi, quo doceret eos vitiis* abdicatis virtutum prendere culmen: oculorum aciem purgandam interiorum, quia mundus Deus videri nonnisi claris obtutibus possit: iræ festucam trabémque odij penitùs propellendam, libidinis hostem non modò à corpore verùm & ab animo summoperè arcendum: asserens non esse domum dignam habitatione Spiritus-sancti, immo refugere cor colluvionibus immundis assuetum. Mundum & quæ ejus sunt, à cordis amore secludendum penitùs affirmans, nihil præter quod Deus jussit in sede amoris, id est in principali cordis locandum, id est dilectionem Dei super omnia, & proximi post Deum: & quisquis præter hæc, & quæ ad hæc pertinent pedem dilectionis detenderit, fornicationis non effugere crimen; & ideo feriendum sententiâ David quâ dicit: *Perdidisti omnes qui fornicantur abs te.* His & talibus veluti Medicus spiritualis antidotis mysticis non modò mederi languoribus studebat præsentibus, sed & futuris obviare nitebatur incommodis.

Præclara suis dat monita.

* *al.* vanis

Psal. 72.

9. Aderat autem Dominus ejus conatibus, sine cujus juvamine frustra laborant qui ædificant domum. Tantam denique gratiam Dominus ejus impertiri dignatus est doctrinæ, ut non tantùm præsentes eum cum maxima audirent aviditate; sed & hi qui olim à Monasterio defecerant, summo cum ardore repedarent, & Congregationi semet uniri gauderent. Cernere erat Monasterium veluti alvearium quoddam omnes recipere advenientes, qui se apes Dominicas aut esse aut velle fore ferebant: necnon sæcularium multos sua conferre, & spiritualia à Sancto viro referre, qui secundum Apostolum seminanti spiritalia, sua metenda exponebant carnalia.

Lerinense Monasterium ejus curâ reflorescit.

10. Talia cernens invidus diabolus cujus invidiâ mors introivit in orbem terrarum, ægrè ferebat: dolebat se ab iis expelli, quos dudum gaudebat sibi subjici. Ideóque callidus explorator ad artes nequitiæ solitas convertitur, exploraturus utrùm inveniret aliquem suorum inter oves Dominicas sub ovina pelle fuscatum, sciens quoniam imitantur eum qui sunt ex parte ejus. Tandem ergo reperit duos, quibus tamquam fistulâ usus serpentinâ in paradiso, aliorum corda sollicitabat, & ad discordiam urgebat. Horum unus Archadius, alter dicebatur Columbus contrario sibi utens nomine: cor namque ejus non à malitia fellis alienum, sed sicut Apostolus Petrus Simoni ait, in felle amaritudinis, & obligatione iniquitatis erat conversum. In horum ergo corda, sicut & Judæ, immisit se diabolus, ut Magistrum traderent, quatinus eo profugato oves sine Pastore confligatas distraherent. Itaque diu sua occuluêre conamina, clanculò adsciscentes suæ quos potuêre perfidiæ. Sed quadam die cùm jam & numero confiderent, & rabiem ultrà celare nequirent, veluti flamma diu pressa repentè in publicum prorumpunt. Factio enim malorum à duobus excitata signiferis adeò convaluit, ut vix à Magistri cæde & bonorum virorum qui sibi adhærebant manibus temperarent. Videntes porro quibus periculum imminebat, quò vota tendebant inimicorum*, fugæ subsidio se eorum manibus eripuerunt, & in

Monachorum malorum factiones patitur.

Act. 8. 23.

* *al.* iniquorum

CIRC. AN. DC. LXXV. SEPT. III.

Ecclesiam S. Johannis sese contulerunt, Domini potestati & misericordiæ cor animásque suas commendantes.

Corda eorum mollire tentat.

11. Beatus autem & per omnia mitissimus Aigulfus non immemor patientiæ suæ & mansuetudinis solitæ ad eos accessit, & lenissimis verbis eorum tumentia „ corda mollire studuit. His enim verbis eos convenit: O mihi dulcissimi & ni- „ miùm amantissimi Filij, quo impulsu fœdus paternum fraternúmque violatis? » Quid illud est quòd vos proprios Fratres fecit nescire? An ignoratis quòd dia- » bolus causa superbiæ & discordiæ à cæli perturbatus sit culmine? Num mente » excessit superbis solis ablatam esse pro summa vindicta unionem linguæ, & » numquam reparatum nisi adventu Spiritus-sancti coagulum caritatis significan- » tis in ignis specie? Discite ergo simultatibus renuntiare, & Domini verbis obe- » dire dicentis: *Discite à me quia mitis sum & humilis corde.* Quòd si propter me » hoc agitur, dico vobis Jonæ verbis: Tollite me & mittite in mare: satius est mi- » hi à vobis secerni corpore, quàm præsens vestrâ cruciari dissensione.

Matt. 11. *Jonæ* 1.

Iterum paullo pòst rebellantes placare nititur.

12. Hac oratione visus est quidem ad tempus compressisse motum & mitigâsse furorem: intantum ut ipsi faterentur culpam, obtenderent satisfactionem; sed arte prætexebant culpam. Anno enim integro diabolus in speluncis cordium illorum sub tali simplicitate delituit; nec viri Dei valuit quamquam crebris, immo continuis monitis à latibulo mentis eorum tamquam aspis obturata aure abduci, quin semper machinarentur, quatinus cœptum suum optato fine concluderent. Sed cùm jam talia per multorum ora volitarent, & ad Regem usque perveherentur, verentes conspirationis auctores, Regis ne severitas in eos animadverteret, decreverunt ut alter eorum, id est Archadius Monasterio discederet, commoturus Clericos civitatis, & quoscumque sæcularium valeret: Columbus verò infra Monasterium residens, eos qui à Sancto viro desciverant in perfidia cœpta confirmaret, & si quos posset sibi sociaret. At verò Sanctus vir Aigulfus semper doctrinæ instabat dicens: Fratres Spiritus-sancti verba sunt dicentis: Dominus unanimes facit habitare in domo. Qui ergo unanimitatem non tenent, habitationem domûs Dei perdiderunt, & in diaboli sortem concesserunt. Ideóque oportet nos caritatis vinculis necti, & non scissionibus dividi.

Psal. 67.

Archadium seditionis incentorem rejicit.

13. Taliter illo agente & dicente, quadam die Archadius reversus fucata humilitate, fictísque verbis, promissa præteritorum correctione, habitationem pristinam precabatur. Vir autem Domini pestem prævidens latentem, Fratribus adnitentibus, non modò non annuit, sed etiam eum extra Monasterium eliminavit. Sed ille injuriæ impatiens ad quemdam se contulit Viceriæ civitatis Principem [a] nomine MUMMOLUM, suasítque ei ut ad Monasterium iret quasi multas pecunias ibidem reperturus. In cujus pectus cùm notam sibi facem cupiditas injecisset, incunctanter iter arripuit, & Monasterium sanctúmque virum adiit: & quia crebrò cum eodem Mummolo de utilitate animæ conferre erat solitus, nihil veritus eum suscepit, & magnifico convivio eum curari fecit. Jam verò insidiarum concinnationes per AUDOENEM cognoverat Episcopum *. Mummolo ergo prandente & ceteris sceleris conspiratoribus, subitò Archadius ad similitudinem Judæ turbâ stipatus malignâ constitit, & Magistrum comprehendi, vinciri, fustibúsque tundi jussit: quod & factum est. Interea vir totius patientiæ, reminiscens Dei, & Dominum nostrum JESUM-CHRISTUM non pro se, sed pro nobis amariora pertulisse, & ideò totâ fiduciâ decantabat dicens: *Quid retribuam Domino pro omnibus quæ retribuit mihi? Calicem salutaris accipiam & nomen Domini invocabo.* Laceratus ergo & vinctus, ludi-

* Rotomagensem

Capitur & ligatur cum suis.

Psal. 115.

a Lege *Vcetia civitatis Principem*, id est Episcopum, sic enim non rarò Episcopos appellant. In Vita S. Amandi cap. 23 ad ann. 679. dicitur *Mummulus Oxidinsis*, id est Uticensis *Episcopus*, S Amando necem molitus esse. Quæ hominis sævitia, sicut & ætas, satis præsenti facto respondet: tametsi Lerinus insula non parum distat ab Ucetia civitate Galliæ Narbonensis. Sanè in apographo V. C. D. Herovallij pro *Vcetia* legitur *Nicetia*, seu *Nicea*, quæ urbs Lerino vicinior est.

brióque habitus, ante ora persecutorum suorum exponebatur, quousque nox luci superduceretur: quæ cùm suo tempore terras operire cœpisset, ministri satanæ eos quos sancto viro familiariùs adhæsisse sciebant, à Claustris Monasterij eductos, ad Patrem adducunt tamquam pariter audiendos, re autem vera ut simul passuros: non enim volebat Divinitas solum pati Pastorem, sed habere participem gregem. At verò Sancti veræ virtutis, utpote Spiritu-sancto confortati, quasi jamjámque jugulos ensibus præbituri, ultimum vale sibi dicebant, & alterutrum in oscula ruentes commendabant seipsos Domino, dicentes ei cum maxima fiducia: Propter te, Domine, morte afficimur tota die, æstimati sumus sicut oves occisionis: ne ergo nos repellas in finem. Itémque dicebant: Collocâsti nos in obscuro sicut mortuos sæculi. His & similibus vocibus & noctis tenebras & proprias solabantur ærumnas. CIRC. AN. DC. LXXV. SEPT. III.

14. Inter hæc autem & mutuis armabantur alloquiis, ne quis infirmorum in talibus deficeret, cùm dicat veridicus Apostolus: *Non sunt condignæ passiones hujus temporis ad futuram gloriam quæ revelabitur in nobis.* Sanè ut se habet humani corporis natura, præ tristitia sopor solito gravior eos pariter corripit, & vinctos scilicet & custodes: sed unus custodum misericordiâ tactus tectum custodiæ subiit, culmen nudavit, & ad fugam capessendam Sanctos invitavit: Sanctus verò Aigulfus gratias illius devotioni egit, sed & hortatui minimè adquievit, dicens: Sive vivimus, Domino vivimus; sive morimur, Domino morimur; sive ergo vivimus, sive morimur Domini sumus. Et quia semel dispositioni illius manus dedimus, ejus animo minimè refragabimur. Opus enim ipsius sumus, & ipse figulus noster. Non ergo testeum vas contra plastem suum conqueri fas est, ideóque Domini fiat voluntas. Aigulfus è carcere exire recusat. Rom. 8.

15. His ita dictis reliquum noctis laus sibi vindicavit Divina: post cujus abscessum lucísque successum importator calamitatis Archadius imitans diaboli & perfidorum quorumcumque usum, cùm ipse (ut supra monstratum est) caput fuerit totius criminis, advenit verbis quodammodo dulcoratis, Sanctorum volens lenire dolorem. At verò unus illorum, TRUCARIUS nomine, justo commotus dolore quæque mens dictavit dolórve suasit, in faciem ei objecit, dicens: Eum imitatione verè esse filium diaboli, qui cùm ad interitum impellat quemque, consultor insuper videri appetit: sed & fratrem Judæ, Domini traditoris, qui ad similitudinem ipsius pro osculo ficto verba ferret melle quidē blandimentorum sed succis venenatis referta. At verò facies impudorata crudelitati conjuncta non sensit increpationis monita: insuper importunè præstat inceptam sententiam. Namque idem miser Archadius, ut fidem videretur facere non se * egisse quæ gesserat, ad horam tertiam Sanctis cibos & pocula obtulit, & ad reficiendum tamquam eorum compatiens dolori invitabat: Sancti tamen, licet extrinsecùs angerentur, non ideò propositi Regularísque obliti consuetudinis, responderunt, non se perdere posse instituta Regularia, quæ illo tempore ad nonam usque horam extendi jejunia jubent: sicque remotis eduliis consueto more ad horam usque solitam sollemnia dilata sunt jejunia. Cùm verò tempus solvendæ adforet abstinentiæ, unanimiter pro ipso Archadio preces fuderunt, & sic ab eo oblatum cibum sumpserunt. Archadij falsa blandimenta. * supple fictè NOTA.

16. Mummolus autem qui talibus offensum se videri volens à Monasterio recesserat, tertio die rediit, atque cum intentione maxima singulorum pecunias cœpit inquirere. Sed Monachis respondentibus non licuisse umquam sub manu sancti viri constitutos aliquid proprium habere, neque voluntatem quidem, sed esse omnia omnibus communia; ille cernens se abs spe decidisse, aliorsùm se vertit: quia enim non reperit privata, irruit in publica; & quidquid rerum Monasterij fuit, & auferre cupiditas suasit, nihil penitùs reliquit. Mummolus res Monasterij deprædatur.

17. Eo porro recedente sanctus Aigulfus cum ceteris secundum libitum Archadij & Columbi custodiebatur, & per dies decem in ergastulo conficiebantur corpore, sed semet solabantur hortamentis Domini dicentis: *Nolite timere* Sancti navi imponuntur.

CIRC. AN. DC. LXXV. SEPT. III. *Luc. 12, 32.* *Act. 14.*

pusillus grex, quia complacuit Patri vestro dare vobis Regnum. Itémque: *Per multas tribulationes oportet nos intrare in Regnum Dei.* Posthæc autem ministri diaboli, Columbus scilicet & Archadius, moventes, tam S. Aigulfum, quàm reliquas sancti-Spiritûs victimas navi imposuerunt, & mari sese crediderunt. Sancti porrò certissimè jam noscentes quòd filij mortis perdere eos decrevissent, mutuò semet hortabantur monitis secundum Apostolum, tantò magis quantò videbant appropinquantem diem, ne quis illorum amore vitæ præsentis aut timore mortis incertæ inimicis cederent: quia & mors præsens si differtur, non evaditur; futura verò numquam terminatur; dicente Domino impiis: *Ite in ignem æternum.* Sed & felicitatis Sanctorum fine carebit, Domino itidem dicente fidelibus suis in ejus fidelitate usque in finem perseverantibus: *Venite benedicti Patris mei, percipite Regnum quod vobis paratum est ab origine mundi.* His & similibus athletæ Christi in palæstra spiritali adversus versutias diaboli & ministros ejus furiis exagitatos dæmonicis armabantur.

Matth. 25.

Tempestate jactantur.

18. Sanè postquam navis quæ utrosque pariter ferebat, persecutores videlicet & persecutionem patientes, altum petiit mare, venti contrarij se tollunt, & aliorsum persecutores ducuntur voluntate, alibi autem ventorum flamine: sícque per quadraginta dies, quod dictu quoque mirabile est, rotabantur toto illo oberrantes freto, ut nec ipsi litus prendere, nec undæ maris navem mergere possent: credo monstrante Deo quid mererentur impij: sed ut non paterentur quod merebantur sontes, obices quidem esse insontes quodammodo ipsa elementa etsi non voce, opere clamarent: Fas fuerat furciferos hos aut syrtibus illidi, aut charybdi vorari, si non essent his mixti, qui non merentur talia experiri: Et quidem in diluvio in promptu fuit noxios undis involvi, qui erant à bonorum societate secreti: Ægyptios liberè voravimus, quia nullum justorum eis mixtum vidimus. Jonam ad ulciscendam inobedientiam suscepimus, *sed à* Deo præparatum alumnum nostrum scimus, qui & illum salvandum carcerali custodia susciperet, nec quasi cibum corrumpendo in sua membra trajiceret, sed quasi depositum cùm reposceretur repræsentaret. Quid talibus Creator velit, anceps apud nos sententia fluctuat: sed hîc unum simile recordamur, Pauli scilicet naufragium, qui similiter ab iniquis vinctus, cum eis periculum expertus est marinum: sed ne & ipse & ceteri perirent, ejus oratione donatum est. Forsan ergo & modò huic Sancto viro impari discrimine par tribuitur munus: ideóque dum exspectatur ejus sententia, hac & illac jactantur, sed evadendi aditus ei negatur; & secundum Scripturam quia impij in circuitu ambulant.

Psal. 113. 9.

Linguis abscissis loquuntur.

19. Inter hæc Columbus videns clausum sibi mare, & reputans si terras prenderent, & Sanctorum innocentia & sua pateret crudelitas, linguas Sanctorum fecit abscidi. Quo facto quasi integris linguis psallebant: Domine labia nostra aperies, & os nostrum annuntiabit laudem tuam. Sed tanto nequaquam motus miraculo, in similitudinem Pharaonis corde obduratus, radicitùs eas jussit abradi. Videre erat patens baratrum, & nihil inesse plectri, & tamen verba perfectissimè absolvi. At cùm audiret eos Columbus inaudito more loquentes, impietatem suam augmentans, lumina eorum jussit terebrari: qui tamen à laude Divina non cessabant. Et licet extrinsecùs privati luminibus, ea tamen quibus Deus videtur lumina salva se habere scientes, fidenter coram eo, immò ipsi psallebant dicentes: *Ad te levavimus oculos nostros, qui habitas in cælis.* Immanitas porrò Columbi & socij ejus erga Sanctos nec sic quievit: enimverò vestimentis eos exui quibus induti erant præcipiunt, & sordida pro eis vilissimáque mutari: non respicientes miseri, quia qui Christo indutus est secundum Apostolum dicentem; *Induite Dominum nostrum* JESUM-CHRISTUM; & iterum; *Induite vos viscera misericordiæ, &c.* nihil veteris, nil sordidi eum dedecorare possit.

Oculi eorum eruuntur. *Psal. 122.* Vilibus induuntur vestibus.

Pascha in insula Capraria celebrant.

20. Taliter sanè eis per multos jactatis dies, appulerunt insulam quæ vocatur Caprasia. Hujus sinus retinebat maximum examen Monachorum; ad quos

Circ. An. DC.LXXV. Sept. III.

divertentes quintâ feriâ ante Pascha, quæ Cœna Domini dicitur, benignissimè atque humanissimè sunt excepti, ut sic dicam, sicut decet Monachos. Cognita enim prolixa eorum tribulatione, qua longissimè & infelicissimè vexati fuerant, festinabant eos recreare quibus poterant modis. Illis ibidem morantibus sacratissimus advenit Paschæ sollemnitatis dies: in qua cùm Missarum officium celebraretur, infelicissimus & flagitiosissimus omnium hominum Columbus, infulis Diaconio aptis officio adopertus tamquam Diaconus ministravit, conspicuus humanis, sed perosus obtutibus Divinis. Insuper cùm ad id loci ventum esset, quo Corporis & Sanguinis Christi sacramenta percepturi oscula sibi invicem libant, ille infelix non dubitavit à se sic crudeliter multatis oscula porrigere, non columbina, sed prorsus corvina aut certè canina. Beatus porrò vir Aigulfus cum sociis suis, cum summa exsultatione Deo gratias quas poterat referebat, non modò pro sui recreatione, quantum pro immensa Fratrum ad quos Christus eos adduxerat caritate.

Columbo Ephesum profecto illic morantur.

21. Expleta Paschali festivitate Columbus Ephesum petivit, utpote homo sæculi sæcularibus negotiis inserviturus. Interim S. Aigulfum cum reliquis Sanctis in eodem Monasterio dimisit, præcipiens ut semet reversurum opperirentur. Tantam ergo Dominus sancto suo Aigulfo, quousque iniquus ille reverteretur, gratiam attribuit in loquendo, ut semper satietatem auditorum aviditas comitaretur: ipse enim qui dederat gratiam ut elinguis loqueretur, ipse addebat gratiam gratiæ ut gratiùs audiretur.

Inde abducti trucidantur.

22. Reversus autem Columbus ab Epheso, Sanctos à Monasterio abstrahit, & navi iterum imponit: & cùm sustulissent à portu & aliquid spatij processissent, occurrit eis quædam navis ex Africa veniens, cui Sanctos Martyres imposuerunt, satellitibus suis præcipientes, ut ad insulam venientes, vocabulo Amatim *, inter Corsicam & Sardiniam sitam, ibi Sanctos gladio conficerent: quod & factum est. Pervenientes enim carnifices sacrarum victimarum ad locum sibi destinatum, præceptis impiissimis officinam nequitiæ suæ impendere parant: sed rogantibus inducias oraturis indulgent. Sancti autem propensiùs ac diutiùs animas suas Domino commendantes, tandem ab oratione surgunt, & cum omni fiducia & alacritate inter verba orationis & Dominicæ laudis spiritum emisêre de vasculis carnis, sub die tertio Nonas Septembris [a].

* Sur. Amatunam

Diaboli fraude eorum martyrium obscuratur.

23. Et quidem quantum conjici datur, salutis humanæ perpetuus æmulus diabolus (ut sibi videbatur) nimis callidè agebat, ut scilicet sic Sanctos perimeret, quatinus eorum passio mortales lateret; nec haberent viventes è proximo exemplum, quo roborarentur ad patientiæ bravium capessendum. Maximum namque incitamentum est ad virtutem sodalis & proximi cernere inexhaustum vigorem; & pudori est apparere degenerem, quem cernant coæqualem ad præmia gloriosa per laborum evasisse certamen. Invidebat etiam mortalibus nequissimus beneficia profutura, quæ per Sanctorum Reliquias eis conferenda divinitùs anxius prævidebat. Sed quàm veracissimè Deo cantetur; *Draco iste quem formasti ad illudendum ei*, hinc conjici valet. Psal. 103.

Per Ricoinum declaratur Rigomiro Aigulfi successori & Angarismæ.

24. Etenim dum truces quæstionarij circa Sanctorum occupantur lanienam; unus eorum, Ricoinus* nomine, spiritu adactus Divino, scapham nactus subiit, & internecioni fraternæ sese subduxit: quem ad hoc credimus divinitùs reservatum, ne Sanctorum passio occuleretur. Ipsius enim relatu & modus passionis Sanctorum ad notitiam mortalium est proditus, & corpora ad consolationem nostram per Dei gratiam manifestata sunt, & ad fines nostros relata. Fas est autem credere eum non esse expertem gloriæ fraternæ, quem non timor à Martyrio inhibuit, sed Deus ad tantam utilitatem delegavit. Itaque redeunte

a Quamvis S. Aigulfi memoria in duobus veterrimis Martyrologiis Cœnobij Floriacensis non consignetur primaria manu sed recentiori; constat tamen ejus festum diem à Floriacensibus ante annos sexcentos sollemniter celebratum fuisse. Id testatur Scriptor libri de ejus miraculis, qui principatu Ludovici VI. vivebat, uti inferiùs in lib. Mirac. num. 8. videbimus.

Circ. An. DC LXXV. Sept. III.

eo ad Monasterium, jam in loco Sancti viri Aigulfi substitutus erat vir venerandæ vitæ, Rigomirus nomine; cujus rei nuntio tam ipsi, quàm Fratribus, magnus indictus est luctus. At verò cùm carni compaterentur, spiritui congratulabantur, scientes successisse eis post habitaculum luteum, penetrale æternæ civitatis, cujus Rex & conditor Deus est. Præterea hujus nuntij participem faciunt quamdam Angarismam nomine, quæ in vicino Monasterio Sororibus præerat Sanctimonialibus, à sancto viro à primæva ætate tam in Scripturis Divinis, quàm Monasterialibus imbuta doctrinis.

Corpora sacra revehuntur.

25. Igitur communi consilio & ope naves præparant, comites delegant, & ei qui locum noverat adjungunt: qui Deo prosperante, secundis flatibus, blandáque aurarum temperie usi, devecti sunt ad locum in quo Martyrum gloriosæ jacebant exuviæ, hominum quidem destitutæ custodiâ, sed manus Divinæ protectione defensæ. Quibus ut optaverant repertis, cum maxima alacritate, & summa reverentia, utpote Martyribus digna, navi imponunt, & concito itinere redeunt; eísque Deo duce & reduce, secundis potientibus effectibus, & corpora Sanctorum Monasterio Lirinensi inferre parantibus, obviam se tulit dicta Abbatissa Angarisma, cum multa prece obsecrans, ut sibi facultas attribueretur Magistri corpus humandi in Monasterio suo, cujus est vocabulum Oratorium [a]: cujus devota petitio, & filiorum erga Patrem incomparabilis affectio, hujus solùm (ut sic dicam) amicabile fuit jurgij seminarium. Nam femina venerabilis desiderio flagrans corpus petebat; discipuli autem nec modicum ab illius præsentia secerni volebant. Sed inter hæc mediam se obicémque interposuit caritas, quæ talia dirimere consuevit. Namque & feminæ repressit avidiorem voluntatem, & istorum devotiorem ampliavit tenacitatem: adeout illi attributum caput sancti corporis cum brachio dextro sufficeret: reliquum autem corporis cum Reliquiis Sanctorum ceterorum ad Monasterium Lirinense à B. Rigomiro & Fratribus transferretur [b] humandum.

Angarisma S. Aigulfi corpus postulat. a

Caput cum brachio impetrat. b

Cæca visum recipit.

24. Porrò sanctæ Abbatissæ devotio nequaquam indonata relicta est. Erat enim in Monasterio illius quædam Sororum, cui visum glaucoma abreptum inofficiosas reddiderat videndi fenestras: palpebrarum namque tegmina oculorum globulos retegebant. Plena igitur fide cum reliquis, quæ sacris funeribus sollemnes exhibebant excubias, noctem totam orationibus, laudibúsque oneravit Divinis: mane autem facto lux fugata diu rediit, & sera licet Divina luce donata, mundum sole lustratum lætabunda conspexit. Quo miraculo adeò omnium allecta sunt corda cernentium, ut non eos tæderet amisisse Patrem corpore, quem commanere gauderent miraculorum tam efficaci repræsentatione.

Columbus viso Aigulfo dat pœnas.

27. Non modò autem devotis & à Deo per se beneficia poscentibus idem B. Pater aderat, sed & persecutori suo munus opitulationis impendit. Nam Columbus ejus mortis concinnator, cùm nocte quæ diem Martyrii ejus sequebatur, se lectulo commisisset, utpote membra relaxaturus in quietem, repentè vir Domini adstitit, cur immeritum se tantis malis addixerit increpavit, quare crudelitatis ejus immanitas usque ad homicidium innocentium exarserit, vehementer invexit. Quibus dictis, sanguinis effusi guttam digito sumpsit, & ejus pectori ac dorso signum in modum circuli impressit. Quo viso miser tremebundus ad pedes ejus concidit, & obsecrare solitam ejus invictámque pietatem cœpit, ne se tanto obnoxium judicio, examini reservaret Divino. Tunc Sanctus ejus precibus motus unum nævum detersit; alium autem aboleri non posse indi-

a Insignis lapsus! Oratorium Monasterium in Provincia nullum umquam fuit, sed in Gallia Belgica prope civitatem Bellovacorum, *Oroër* vulgò appellatum, cui præfuit S. Angadrisma Virgo nobilis, quæ Provinciam insulámve Lerinum neutiquam incoluisse dicitur in propriis Actis sub finem Sæculi istius Benedictini referendis. Si qua fides est Actis S. Aigulfi à Vincentio Barrali interpolatis, *Aigulfus Cœnobium in loco qui Arlucus dicitur construxit seu reparavit, præposuitque eis Sanctimonialem Virginem nomine* Angarismam *Blesensem, quam cum aliis virginibus è Gallia venire jusserat.* Angarisma proinde distinguenda esset ab Angadrisma, quæ origine Tarvennensis fuit.

b Nimirum die sextodecimo Maij, ut Vincentius Barralis inseruit.

cavit,

cavit, donec ante CHLODOVEUM [a] Regem HEBROINUMQUE Majorem-domus, & publicum Francorum judicium adhiberetur ei remedium : quod & factum constat. Jussu enim Regali perquisitus, inventus est, & in vincula conjectus, atque judicio Francorum pœnarum ferocitate usque ad mortem vexatus.

CIRC. AN. DC. LXXV. SEPT. III. a

28. Licet autem in his non conjectari aliquid, sed planè intelligere quid hæc portenderent. Sanguis enim ille Martyris fusus, innocentia intelligitur vim perpessa, justam postulans vindictam : unde Deus de primo talium, idest Abele, dixit ad primum persecutorem, id est Cain : *Vox sanguinis fratris tui clamat ad me.* Impressio porrò sanguinis in dorso vel in corpore persecutoris ; animadversio vindictæ quæ ei debebatur pro admissione sceleris. Unde & Ezechieli Dominus dicit, quòd requirat sanguinem peccatoris de manu non adnunciantis pastoris. Et Dominus Judæis : Ut *veniat super vos omnis sanguis justus qui effusus est super terram*, id est vindicta omnis sanguinis justi innocenter fusi. Porrò circuli effigies inevitabilem præsagabatur sententiæ ultionem: circulus enim in semet recurrit, non habens angularem exitum. De hoc circulo Dominus contra Syriam sub typo diaboli: *Ponam*, inquit, *circulum in naribus tuis, & frenum in maxillis tuis.* Quòd autem bis idem circulus est, geminam portendebat impio fieri ultionem, ut scriptum est ; *Duplici contritione contere eos :* anteposita, & postposita circuli figura ; & præsenti signabat, & pòst futurâ plectendum malignum Divinâ sententiâ. At verò unus detersus circulus innuebat eumdem sanctum virum precibus suis obtinuisse, ne persecutor suus æternis servaretur cruciatibus, secundum præceptum Salvatoris & exemplum ; quo præcipimur orandum pro persecutoribus nostris. Alter autem permanens & hominum judicio delendus, indicat quia Sancti etsi impetrant à Deo futuram vindictam tam propriam vel inimicorum relaxari, ne scilicet æternis incendiis deposcantur ; non tamen eis impunè cedere volunt quæ vel in Deum, vel in proximos commisêre flagitia, sed oportet & ab eis implere quod ait Apostolus : *Si nosmetipsos judicaremus, non utique judicaremur : dum judicamur autem, à Domino corripimur, ut non cum hoc mundo damnemur.* Hinc est quòd David peccans, & coram se arguente Propheta, confitens dicit : *Peccavi Domino :* audire meruit : *Dominus transtulit peccatum tuum, non morieris.* Et tamen quot afflictionibus propter peccatum dimissum affectus sit, lector historiæ ejus agnoscere quibit. Paulus vas electionis plus omnibus laboravit ; & quia fuit blasphemus, ut ipse fatetur, & persecutor ; stigmata se Christi dicit in corpore suo circumferre, notas videlicet inflictas per satisfactionem vitæ præteritæ. Horum ergo & nos reminiscamur ; & si nobis (ut scimus) per judicium Sacerdotum donantur peccamina actuum nostrorum ; nequaquam tamen nobis parci putemus ; donec Deo ut dignum est, & hominibus quos læsimus, satisfaciamus, scientes quanti Deus habeat servos suos, de quibus dicit: *Qui tangit vos, quasi qui tangit pupillam oculi mei.* Immo honorantes eos in quibus habitare Deum per fidem, ceteráque bonorum operum exercitia noverimus, audiamus ab eo : *Venite benedicti Patris mei.* Et tunc cum eo Patre ejus & Spiritu-sancto regnare mereamur, ipso auxiliante, cujus regnum & imperium sine fine permanet in sæcula sæculorum, Amen.

Auctoris pia meditatio.

Gen. 4. — Matth. 23. — 4. Reg. 19. 28. — Ierem. 17. 18. — 1. Cor. 11. 31. — 2. Reg. 12. 13. — NOTA — Zach. 2. — Matth. 25.

a Legendum *Theodorici*. In Chronico Malleacensi S. Aigulfi martyrium diebus Theodorici Regis & Ebroini Majorisdomus accidisse legitur. Certè Ebroinus post Erchinoaldum adeptus Palatij Præfecturam, aut nullo aut brevissimo tempore sub Chlodoveo eam administravit. Unde S. Aigulfi necem anno circà DC. LXXV. reponimus.

Circ. An. DC.LXXV. Sept. III.

DE TRANSLATIONE RELIQUIARUM
SANCTI AIGULFI IN CASTRUM PRUVINENSE.

QUAMVIS instituti nostri ratio exigere videatur, ut S. Aigulfi Translationem Reliquiarum in proprium sæculum referamus; quia tamen historia quæ hac de re scripta est, varias Translationes diversis temporibus factas simul colligit, hic uno intuitu eas commemorare juvat. Id antequam exsequamur, observandum est, Lerinenses Cœnobitas cum Pruvinensibus de S. Aigulfi possessione Reliquiarum contendere. Quippe Vincentius Barralis in Chronologia Lerin. affirmat, Lipsana S. Aigulfi trigintáque trium Monachorum ejus sociorum in Sacello S. Crucis penes se adservari in quadam arca lignea cum hac inscriptione: HÆC SUNT CORPORA SS. AIGULGI ET SOCIORUM EJUS. cranium verò S. Aigulfi in statua eleganti anno 1452. fabrefactâ. *Contrà Monachi Prioratûs Pruvinensis in castro seu opido Pruvino diœcesis Senonensis, non paucis argumentis sacras B. Martyris exuvias sibi vindicant, & tam caput ipsius quàm magnam partem Reliquiarum ostendunt: aliquam etiam sacri corporis portionem ante Calvinistarum cladem ostendebant Floriacenses nostri. Id generis lites dirimere, res est difficultatis & invidiæ plena. Verùm cùm ante annos sexcentos Pruvinense Monasterium in honorem S. Aigulfi conditum fuerit ad continendas ejus Reliquias, quas* SEBUINUS *seu* SEGUINUS *Senonum Archiepisc. cum aliis probavit, & argenteæ thecæ inclusit; causa Pruvinensium præponderare forsan videbitur causæ Lerinensium, qui si S. Aigulfi Reliquias conservâssent, eas sine dubio non promiscuè cum aliis sociorum ejus corporibus, sed separatim uti & cranium, retinuissent. Translationis historiam primò quidem è Monasterio Lerinensi in Floriacense, ac posteà è Floriacensi in castrum Pruvinum, sic Auctor anonymus in codice Bibliothecæ Remigianæ apud Remos perstringit.*

Reliquiæ S. Aigulfi ubi?

Translationis historia.

Multa esse præterita clarorum virorum gesta negligentiâ & pigritiâ Scriptorum perlucidum constat esse & manifestum...Quod de B. Aigulfi Abbatis eximij transmutatione corporis accidisse perspicuum est: quoniam nullius Scholastici studio & opera amodò scriptum reperitur, quomodo vel qualiter ad Pruvinense castellum perlatum fuerit...Hic cùm honestis vitam transigeret moribus, corpus Patris communis nostri Benedicti à Cassini montis loco, multo cum labore in Franciæ partes ad Monasterium super Ligerim positum detulit. Posteà verò Lerinensis Monasterij Pater constitutus, ut Passio ipsius pleniter exsequitur, à duobus sceleratissimis solo nomine Monachis, Archadio & Columbo, qui erant immaniores scelere ante alios, cum aliis pluribus Fratribus obtruncatione capitis martyrij coronam promeruit. Sepulturam verò condignam sibi ibidem sortitus est à quadam Abbatissa venerabili, & longo pòst tempore apud Monasterium S. Benedicti delatum est corpus ipsius, & honorificè tumulatum in pacis quiete dormivit. Dum verò ASTINGUS Normannus à finibus suis egressus Franciam depopulando sæpiùs attereret, quatuor Monachi S. Benedicti corpus S. Aigulfi Abbatis & Martyris usque Pruvinense castrum fugiendo detulerunt, igne cremato jam Monasterio S. Benedicti ab eodem Astingo. Deposuerunt autem Corpus sanctissimum in Ecclesiolam ligneam in honore S. Medardi Episcopi dicatam in suburbio ejusdem castri positam. RODULFUS denique Rex Francorum, vir armis bellicosus, eumdem nequissimum Astingum bello aggressus, suppetias ferente illi B. BENEDICTO, ut in miraculis ejus legitur, gladio peremit, & Francorum fines ab ejus direptione eripuit. Cùm ergo persecutionis dira rabies Normannorum ante mortem Astingi non quiesceret, unus illorum Monachorũ corporis infirmitate tactus moritur. Tunc reliqui tres Fratres, similem se mortis casum habituros intelligentes, ne sanctum corpus furtivè auferretur aut violenter, effossa humo in tenebris furtivæ noctis in fundo telluris reposito mausoleo ibidem ossa pretiosi Martyris reponunt latenter, posito ad caput ejus libello passionis illius. Accidit verò ut unus post unum finem facerent vitæ, nulli superstitum intimantes de sacri thesauri occultatione. Verùm ne B. Martyris ossa laterent in abscondito, lucerna quæ erat sub modio cœpit quasi posita super candelabrum lucere, & crebris miraculorum signis clarescere. Nam febricitantes & quartano typo laborantes & frigoretici & variorum dolorum laboribus attriti, dum Ecclesiæ B. Medardi limina tererent, dum pernoctarent assiduitate vigiliarum, incolumes ad propria læti repedabant, quamvis suppresso nomine Martyris, cujus omnino erant ignari. Factum est autem in una dierum, dum populus occurrens ad Missarum sollemnia audienda, devotus quidam qui vexari instinctu dæmonis consueverat, horribiles intonat voces inclamans: Sancte Aigulfe Martyr & Abba incendor tuis orationibus. Tunc populus stupidus ad clamores vociferantis, interrogant phrenesim patientem, quid sit cur tantum intonaret clamorem. At ille denotans digito locum ait: Hìc, hìc fodite humum, & apparebit loculus lapideus, ubi jacet Aigulfi Abbatis & Martyris corpus. Ilico populus arreptis rastris effossa humo inveniunt sarcophagum cooperculo desuper optimè tectum: quo per manus Presbyterorum remoto, vident intus positum capsam ligneam & libellum passionis Martyris: dæmoniacus

Hic nonnullos versus inutiles resecuimus.

autem confestim à dæmonio liberatur. Retecto igitur mausoleo dirigunt summa cum festinatione ad dominum Archiepiscopum SEVVINUM legatos, qui ei hæc omnia narrant. Quod ille audiens, convocatis Abbatibus IDRAMANDO Abbate nepote suo viro probis moribus decorato, & Abbate sancti Remigij Domno WINEMANNO viro religioso, & Archidiaconorum nobilissimo Domno Leoterico, qui ei in regimine Archiepiscopatûs dignissimus successor exstitit, plurimis etiam Clericorum & multitudine plebeia populorum, dux sacer egregius ire perrexit ad Ecclesiam, in qua Sanctorum ossium digna congeries erat reposita. Dum revolvit cum diligentia cooperculum, intuetur capsam ligneam sanctis ossibus confertam. Mox ædificari jubet cryptulam lapideam, in qua sacrum corpus per manus Archiepiscopi depositum est.

CIRC. AN. DC. LXXV. SEPT. III.

Sevvinus seu Seguinus Archiepiscopus præfuit Ecclesiæ Senonicæ ab anno 978. ad millesimum: quo tempore Vvinemannus Cœnobij S. Remigij in suburbio Senonico, nunc destructi, Abbas erat, ut in fine libri Mirac. S. Romani Abbatis ad ann. 545. Sæculo 1. Bened. vidimus.

MIRACULA S. AIGULFI.

Ex Cod. MS. V. C. D. Herovallij.

1\. PRÆTERITIS temporibus sæpe contigisse novimus, necnon & in nostris frequenter evenire probavimus, multa quæ digna essent memoria & relatione, per incuriam seu per quorumdam desidiam ad nihilum redacta fuisse. Sed quidquid de quibusdam aliis evenire soleat, vita tamen Sanctorum insignis & miracula gloriosa nequaquam oblivionis taciturnitate debent operiri, sed ad notitiam & corroborationem Fidelium litteris assignata in publicum decernimus proferenda. Quapropter ego licet infimus omnium litterarum scientiâ & exercitio, non altus ingenio, quoddam insigne miraculum Beatissimi AIGULFI martyris ad laudem Dei & augmentum Fidei catholicæ vestris auribus intimare, dilucidaréque præsumo.

2\. Postquam enim sanctissimum corpus Aigulfi Martyris divinitùs revelatum & inventum fuit, per manus Archiepiscopi Senonensis SEUBINI nomine, in quodam loco transpositum est de cæmento & lapidibus composito, quousque argenteum vas præparatum esset, in quo beati viri corpus translatum quiesceret. Præparato autem illo vase argenteo enuntiatus & demonstratus est dies in quo tanti viri translatio fieret, ad quam totius populus regionis conveniret. Adveniente verò die illo & congregato hujus regionis populo, necnon & STEPHANO [a] Comite & ALA Comitissa conjuge sua cum multa Principum multitudine, in quoddam pratum Monachi hujus Ecclesiæ gloriosum Martyris corpus detulêre. Finito autem sermone ad populum præparaverunt se viri religiosi ad deponendum in vase argenteo corpus sanctissimum. Dum autem membra tanti Martyris in capsa præparata digna veneratione reponuntur cum hymnis & laudibus, ecce allatus fuit quidam debilis impræsentiarum & originaliter contractus tota membrorum compagine destitutus, naturalis indigena hujus villæ, Stephanus Rondellus cognomine. Non enim poterat iste contractus oculos ad cælum erigere, solis manibus & genibus ut poterat incedens, talaribus fixis in natibus, nec nisi per alicujus auxilium se movere poterat. Iste debilis vocibus immensis auxilium Martyris reclamare cœpit dicens: S. Aigulfe Martyr Christi gloriose, adesto meis precibus pius ac propitius, & da mihi sanitatem in corpore. Exaudivit Deus omnipotens vocem ejus, Martyris sui merita declarare volens: & cœperunt membra ægroti crepitare, & sonitum magnum dare. Nec mora, præveniente Dei gratia & Martyris subsequentibus meritis, omnis compago membrorum

Corpus S. Aigulfi in thecam argenteam transpositum.

Contractus erigitur.

[a] Is fuit Stephanus, cognomento Henricus, Comes Campaniæ & Blesarum filius Theobaldi III. de quo in vetusto apographo Monasterij S. Remigij apud Remos hæc leguntur: *Anno* M. XLVIII. *apud Senonas celebratum est Concilium, in quo fuit confirmata fundatio S. Aigulfi Pruvinensis per* THEOBALDUM *Campaniæ Comitem facta.* Huc spectat Henrici Francorum Regis diploma à Camuzato in Promptuario Tricassino relatum, quo Rex annuit Theobaldo Comiti, *ut in Ecclesia S. Aigulfi sub Pruvinensi opido sitam, quam ab ipso beneficiosè tenebat, liceat Monachos de Monasterio Domni Petri Trecassini, Cellensis cognominati, primitivè ponere. Actum publicè in Senonico palatio, anno incarnati Verbi* M. XLVIII. *& regni Henrici Regis* XVII. Cui diplomati subscribunt GILDUINUS Archiep. Senonensis, IMBERTUS Parisiacensis, ISAMBARDUS Aurelianensis, MAINARDUS Trecassensis, HUGO Nivernensis, HERBERTUS Autissiodorensis. VVALTERIUS Meldensis, Episcopi, aliique Proceres. Nunc Prioratus S. Aigulfi apud Pruvinum, uti & Monasterium Cellense cui subjectus est, à RR. Patribus Congregationis S. Vitoni regitur.

Circ. An. DC. LXXV. Sept. III.

quæ priùs dissoluta fuerat, videntibus cunctis sanitatem recepit, & quasi nullam antea corporis debilitatem sensisset, sanus & incolumis surrexit. Ille verò sanus factus, junctis manibus S. Aigulfi servus efficitur. Restituta itaque sanitate integra illi gratulatur valde plebs Fidelium quæ ad diem festum ejus Translationis advenerat, & omnipotentis Dei magnalia vocibus excelsis collaudat. Comes autem Stephanus sumpto consilio cum Comitissa & cum quibusdam viris boni testimonij qui ei familiares erant & consiliarij, sciens quia medietatem feriæ* Domnus EUGENULFUS pridem dederat Ecclesiæ, ipse medietatem medietatis suæ quam tenebat laudante Comitissa concessit, & confirmavit jure perpetuo possidendam Ecclesiæ B. Aigulfi & servitoribus ejus. Siquidem tres partes feriæ habet Ecclesia, & Comes quartam partem sibi retinuit & conductum, ut per hæc fortiores essent partes Ecclesiæ. Compositis & honorificè collocatis Reliquiis gloriosi Martyris, Monachi revertuntur laudantes & glorificantes Deum, qui mirabilis est in Sanctis suis & gloriosus per infinita sæcula sæculorum, Amen.

* *id est* nundinarum, gallicè *la foire*

Cæcus lumen recipit.

3. Erat enim quidam famulus in infirmaria qui debilibus & infirmis ad serviendum deputatus erat: cui cùm secretarius Ecclesiæ præcepisset ut aquam deferret ad abluendas manus Sacerdotum, continuò aquam de puteo detulit & in loco ubi poni solebat reposuit. Qui cùm ad domum regredi vellet, stupor immensus circumdedit eum, & quasi aculeis pungeretur in oculis, lumen oculorum protinus amisit, nihil omnino videns, nec ante, nec retro movere se potuit. Ille itaque tam subitò lumine amisso præ dolore cœpit manus detorquere & clamare: S. Aigulfe dulcedo pauperum, tu pius consolator miserorum ora pro me miserrimo peccatore Dominum. Ad cujus voces cucurrerunt Monachi Ecclesiæ & alij viri & feminæ hoc quod ei acciderat cupientes cernere: qui omnes vocibus excelsis clamores ad sidera tollunt. Denique hortantur illum ut sub corpore beati Martyris se prosternat, & invocans misericordiam Dei & clementiam Martyris exspectat quousque Deus illum respiciat. Tota die ille nihil videns ibi jacuit quousque die ad occasum jam declinante paullisper obdormivit. Vespere facto quasi de gravi somno evigilans surrexit, & restituto sibi lumine gratiâ Dei & ejus beatissimi Martyris apertis oculis clariùs vidit quàm anteà vidisset & meliùs, & omnes qui aderant cœperunt Deum & sanctum Martyrem laudare & glorificare quantum poterant. Tunc ipse qui sanatus fuerat obtulit se, ut deinceps Ecclesiæ & Monachis quibus se dedit diligentiùs serviret. Quod Comitissa & dominus HENRICUS filius ejus, quibus ille homo erat, concesserunt & laudaverunt ad laudem Dei cui est honor in sæcula sæculorum, Amen.

Tempestas avertitur.

4. Alio quoque tempore in introitu Septembris infra Pruvinum grando non modica cecidit inconsueta, quam nemo viderat, aut audierat tam formidolosam tempestatem cecidisse super terram. Cujus grandinis quantitas major erat quàm mali punici, & duricies ejus sicut lapidis. Grando hæc tegulas & domos S. Aigulfi findebat: quapropter Monachi valde perterriti & populus totius opidi ad Ecclesiam concurrunt, corpus B. Martyris ad terram deponunt, clamantes omnes vocibus & lacrymis: S. Aigulfe quare dormis, quare nos perire pateris? Si verè Dei Martyr es, succurre nobis in articulo tantæ necessitatis. Ecce continuò Divina misericordia venit & gloriosi Martyris suffragium apparuit. Nam tempestas illa quæ valida fuerat, sine læsione Monachorum & totius populi citò remansit intervenientibus B. Aigulfi meritis & precibus, agente id voluntate & misericordia nostri Redemptoris, qui cum Patre & Spiritu-sancto vivit & regnat Deus per omnia sæcula sæculorum, Amen.

Incendium restinguitur.

5. Hiemis verò tempore & noctis principio dum gravis somnus aliquando incubuisset hominibus, ignis accensus est in opido S. Aigulfi vehementissimus in ea parte qua ditiores domus & meliores esse videbantur. Et cœpit ille ignis mirabiliter crescere ut omnia consumeret, eoquòd tunc siccitas non modica erat & gelu omnia constrinxerat: ventus etiam convalescens quasi furore permotus admodum ventilabat. Tunc cives & Monachi expergefacti clamore insolito ex-

citati unanimiter impetum fecerunt contra ignem cupientes extinguere. Sed frustra fuit, quia tanti incendij ardorem & jam alongè non poterant sustinere. Videntes autem flammas tendere ad Ecclesiam S. Aigulfi cum dolore & gemitu clamabant: S. Aigulfe Martyr pretiose faveto nostris vocibus, libera domum tuam ab istis incendiis, & erue nos à periculis. Tunc ampliatis gressibus ad Ecclesiam currunt, & auferentes inde corpus ante tantum ignem deferunt, ut ignem illum exstingueret, aut corpus ejus inibi concrematum remaneret. His ita propositis & populis clamantibus continuò præsens affuit misericordia Dei & gloriosi Martyris clementia: nam ignis ille horridus statim sedatus est, & sui ardoris viribus consumptis ex toto compescuit, & sævitia venti omnino conticuit. Liberati ergo à tantæ persecutionis peste magno gaudio repleti sunt, & gloriosum corpus S. Aigulfi cum hymnis & canticis ad Ecclesiam suam referentes cum magna veneratione in sede sua restituunt. Circ. An. DC. LXXV. Sept. III.

6. Quodam tempore circa finem Augusti Clericus quidam Pruvinum deveniens & dicens se Canonicum Lugdunensis Ecclesiæ & de Scholis venire, miserat (sicut dicebat) in patriam suam pro pecunia: ideò nuntium suum Pruvini exspectabat. Et cùm Ecclesiam frequentaret & familiaritatem cum Monachis haberet, dicit se quadam die cum eis velle prandere, quia pisces ad comedendum non poterat invenire. Quem æstimantes propter exteriorem apparentiam honorabilem & justum, libenter ad prandium susceperunt, & caritativè de bonis suis refecerunt. Post refectionem autem non attendentes in eo secundum faciem nihil malæ suspicionis, euntes quiescere in Dormitorium, reliquerunt ipsum in Ecclesia, credentes quòd ob calorem diei vellet inibi quiescere, aut orare. Sed dum ille nequam nihil sibi obesse sensit, clavem ubi sæpe reponi viderat accepit, armarium diffirmavit, & tres calices cum patenis inde rapiens, refirmato armario & clave in loco suo reposita, ipsos calices cum patenis (quod horribile est dictu) in famularibus * suis occultavit. O quanta patientia Dei! Calices illos in quibus cotidie consecratur verum corpus & verus sanguis JESU-CHRISTI; per quos significatur sepulcrum Domini in quo post passionem ejus sacratissimum corpus suum sepultum fuit; patenas per quas significatur lapis positus ad ostium monumenti; & corporalia per quæ significatur sudarium Salvatoris, mirandum est quòd passus est Deus ita inhonestè tractari. Posteà relevatio pulsatur, post Nonam cum Monachis idem latro habens in famularibus calices, bibit, & posthæc acceptâ licentiâ lætus & alacer, sicut ille de quo nulla dubitatio erat, progressus est foras. Mane autem facto dispersa corporalia viderunt, sed pro Missis celebrandis calices minimè repererunt. Quid inde Monachi possint facere nesciunt, rumor velocior aura exiit in populum, hoc scelus Monachi fecisse feruntur. Dicebant omnes quasi una voce: Amodò quæ sit vita Monachorum ostendetur: mandemus Comiti ut isti nequam & luxuriosi foras ejiciantur, & alij religiosi loco eorum introducantur. Ipse etiam latro cum aliis vociferabat vituperando vitam eorum. Cùm enim aliquem de Monachis videbat foras, quasi latronem digito alter alteri demonstrabat. Unde his valde Monachi perterriti & verecundi de Ecclesia foras egredi verebantur. Sumpto itaque consilio super hoc placuit omnibus, ut corpus S. Aigulfi cum capsula ad terram deponeretur & tamdiu ibi jaceret, quousque sacrilegum Deus revelaret. Decreverunt etiam ut post Orationem Dominicam in Missa tres psalmi cum tribus orationibus cantarentur, ut Dominus petitionem eorum per meritum sancti Martyris exaudire dignaretur. Hoc per octo dies factum, quousque petitio eorum exaudita est. Quædam enim vidua quæ post messores spicas ad campos colligebat, vidit prædictum Clericum in campis super acervum lapidum calices confringentem: ad quem cùm veniret & interrogans quid ageret, respondit ille, quia infirmus esset. Quæ eum præteriit & eo recedente citò rediit, & vestigia ubi calices fregerat invenit, Monachisque S. Aigulfi quæ viderat nuntiavit. Custos etiam vinearum desuper quadam arbore qua per vineas respiciebat, videns superdictum

Clericus calices furatus deprehenditur.

* id est mantica vel qui simile.

Circ. An. DC. LXXV. Sept. III.

acervum lapidum præfatum Clericum, ad locum protinus venit, ibíque duos lapides quibus calices confregerat & in eis auri & argenti vestigia reperiens cum parvo frusto argenti, ad Ecclesiam S. Aigulfi totum detulit & Priori reddidit. Quo comperto quæritur clericus & invenitur, & si hæc ita se habent interrogatur. Qui omnia ita esse recognovit & argentum reddidit, ac omnia sicut gesta fuerant narravit, & addidit quòd ex quo calices rapuit, nec abire, nec fugere de villa potuit, nec etiam comedere vel dormire. Quod cùm audisset universitas populi qui foris exspectabat, ad Ecclesiam currunt, tundunt pectora, terram osculantur, magnificant Deum & sanctum Martyris corpus de terra levatur & in loco proprio cum hymnis & laudibus adstante populo collocatur. Latro ille indicatur & dignus supplicio, vel ut igne comburatur, sive suspendatur, vel aliquo horribili modo crucietur, ab omnibus acclamatur. Qui ligatus ad Archiepiscopum mittitur, sed de eo quid postea factum sit, nos nescimus.

Digiti contracti extenduntur.

7. Eo tempore quo GUILLELMUS Provincialis Prioratum Ecclesiæ S. Aigulfi regebat, manebat in domo Clementis Sacerdotis quædam pedissequa bonæ vitæ & boni testimonii. Hæc femina cùm die quadam ad opus suum faciendum se præpararet, continuò digiti manus ejus dexteræ, quasi rupti essent, ita retroflexi sunt in superficie manus, ut nullo modo reduci, nullo modo inde valerent divelli. Quod cùm illa vidisset, flens & ejulans currit ad Ecclesiam B. Aigulfi Martyris, & sub capsa in qua continentur ossa ejus se prostravit, deprecans eum vocibus & fletibus ut sui ipsius misereatur. Jacuit ibi ab ortu solis usquequo hora diei tertia pulsavit. Tunc orantibus Monachis & mulieribus pro ea videntibus cunctis ita manus ejus est restituta sanitati & digiti solidati, ut nulla in eis ægritudinis vestigia videri possent per meritum S. Aigulfi Martyris.*

** hic amentis feminæ curatio omissa.*

Recapitulatio de S. Aigulfo.

8. In pago Aurelianensi super fluvium Ligeris situm est Cœnobium quoddam magnæ auctoritatis & nominis. Locus ille in Priori tempore FLORIACUS vocabatur, sed postea mutato nomine gratia & veneratione S. Benedicti modò S. BENEDICTUS nuncupatur. Est autem causa quare dicitur hoc nomen accepisse. Beatus enim Aigulfus ejusdem Cœnobij Monachus, vir Monastici Ordinis egregius, per revelationem Dei & Domini nostri, & per injunctam obedientiam MUMMOLI sui Abbatis præmonitus Montem-Cassinum sollicitus adiit, de quo B. Benedicti corpus usque ad locum prænominatum viriliter & audacter duce sancto Spiritu totum detulit. Postea verò factus Abbas Ecclesiæ Lirinensis, ab infidelibus Monachis ejusdem Monasterij multas persecutiones & injurias sustinuit, quousque passionis & martyrij palmâ coronatus feliciter ad Dominum migravit. Cujus corpus sanctissimum longo tempore per revelationem Dei ad Monasterium S. Benedicti delatum fuit. Deinde verò ingruente persecutione HASTINGI Principis Normanniæ, timore illius ex voluntate & dispositione Dei S. Aigulfus usque Pruvinum deportatus fuit ubi quiescit, ubi signa & miracula multa facit. Cujus sollemnitas apud Pruvinum & apud S. Benedictum annuo redeunte curriculo quotannis sollemniter celebratur & festivè feriatur. Accidit autem præterito in tempore apud S. Benedictum, ut mulier quædam Ereniburgis nomine in die sollemnitatis B. Aigulfi Martyris feriantibus omnibus aliis illa colum & fusum acciperet & filare incepit. Quam cùm Clericus quidam filantem conspiceret, timens Dominum & Martyrem Aigulfum valde illam redarguit, quòd quidquam operis faceret in die tantæ sollemnitatis. Quæ respondens ait: Nescio quis S. Aigulfus est, nec habetur in hac villa, & ubicumque sit, nec bona, nec mala mihi facere potest. Vos præcipite parrochianis vestris feriare, quia ego minime feriabo hodie, nam iste Aigulfus nihil mihi ministrabit unde possim vivere. Hoc locuta est veluti una de stultis mulieribus. Et cùm adhuc ab opere nollet quiescere opprimente illam inedia, ecce manus ejus dextera usque ad brachium detorta est, pollice fixo in palma, nervis digitorum retractis, quæ nec movere poterat faciente id virtute divina & gloriosi Martyris Aigulfi justitia. Crura quoque ipsius & pedes sub ea recurvati prout sedere con-

Mulier ob festum S. Aigulfi violatum punita, ab eodem sanatur.

fueverat penitus contracti sunt, itaut nec surgere, nec de loco illo movere se potuisset. Quæ mulier cùm tantam debilitatem corporis sui percepisset, quasi amens effecta clamans & ejulans & B. Benedicti beneficia reclamans, ab amicis & vicinis usque ad ejus Ecclesiam deportata est, ut ipsius suffragantibus meritis per Dei gratiam sanitatem impetrare valeret. Mirantibus Domno GUILLELMO ejusdem loci Abbate & Monachis & orantibus pro ea, novem diebus in Ecclesia jacuit, nec tamen ullum sanitatis signum recuperavit. Quæ ad domum suam deportata, per triennium tantæ infirmitatis dolorem sustinuit, multis miseriis oppressa, multis doloribus afflicta, nullum incolumitatis remedium adipisci potuit, quia bene promeruerat. Hæc itaque Eremburgis desolata & ex membris destituta, nocte & die orabat ad Dominum ut poterat & sciebat: & ecce in vigilia Natalis Domini (ut ipsa retractabat) in visione apparuit ei quædam persona candida, facie decora, prolixâ barbâ, vestibus albis induta, confortans illam & dicens: Vade Pruvinum, quære Aigulfum qui ibi est, ibi eum invenies, ipse tibi sanitatem tribuet. His ita mandatis, ab ea persona recessit. Quid faceret mulier? quæ audierat tacuit, in se silentio tenuit & tamen soli Guillelmo Abbati visionem illam secretò revelavit. Ipse verò quidquid persona dixerat, mulieri faciendum esse laudavit. Nescit illa quid faciat, quia hiems gravis inhorruerat, & pluvia, nives & gelu iter ejus impediebant, & ideò conductum invenire non potuit; quamvis illam dolor infirmitatis affligeret, tamen usque ad Pentecostem iter suum atterminavit. Itaque adveniente S. Spiritûs sollemnitate mulier cum filio ejus Joscelino deportata vehiculis, iter suum arripuit & usque Braïense * pervenit castrum, non habens ultrà quid ampliùs vehiculariis posset dare. Inde à filio usque Pruvinum deportata est & hospitati sunt in porticu Ecclesiæ B. Aigulfi. Non ausa tamen fuit in Ecclesiam intrare, donec haberet quod B. Aigulfo offerret. In crastino verò ex labore filij duas candelas emens, Ecclesiam intravit, unam offerens ad altare, ipsum cum devotione osculans, & alteram ante crucifixum ponens. Et cùm vespere diei Sabbati intrâsset Ecclesiam, tota nocte vigiliis & orationibus intenta deprecans Deum & sanctum Martyrem ibidem permansit. Post Matutinas Monachorum, antequam aurora diei clarescceret, persona quæ ei apud sanctum Benedictum apparuerat, iterum in visione apparuit ei dicens: Mulier noli timere, delectare in Domino & in sancto martyre Aigulfo, & ipse dabit tibi petitionem cordis tui. Adveniente die Dominica dum Sacerdos & populus processionem circa Ecclesiam sequerentur, affuit misericordia Salvatoris & pietas Aigulfi. Nam membra mulieris prædictæ dissoluta prioribus officiis, ossibus & nervis crepitantibus in momento restituta sunt pristinæ sanitati. Crura ejus soluta sunt & pedes solidati, manus retorta & digiti recurvati & indirecti sunt extensi multis videntibus. Mulier sentiens se sanatam esse, surrexit in pedibus sursum, & secuta est processionem cum aliis usque ante Crucifixum. SIMON Prior Ecclesiæ & Monachi audientes miraculum & Sacerdos cum populo videntes currunt ad signa, trahunt chordas, vocis altis *Te Deum laudamus* cantant in excelsis.

CIRC. AN. DC. LXXV. SEPT. III.

* Bray sur Seine

Moribundus vitæ redditur.

9. LUDOVICI Regis tempore fuit quidam homo tertio miliario ab urbe Carnotensi habens mansionem. Hic morbo ex improviso correptus, lectulo quasi requiem habiturus famulorum ministerio reponitur. Necdum in illo morbo trium dierum profluxerat spatium, cùm vocis & solitum adimitur officium & solus vitalis calor frigido palpitabat in pectusculo. Eo igitur in tali agonia fatigante adest ei S. Aigulfus in visione veneranda specie & schemate Monachico conspicuus tanti incommodi gravamen fugaturus. Et tertio nomine ejus iterato, revocato amissæ vocis officio quomodo se se haberet benignissimè sciscitatur. Ille autem Divinæ severitatis sententiam in se contestans, vehementer jaculatam sedulò ab eo deposcit liberationis solatium. Cui taliter infit Martyr egregius: A Domino missus sum, ut tibi salutis impendam beneficium: surge igitur & amodò incolumis permaneto, & Domino gratias age pro collata sospitate. Scias autem me à

CIRC. AN. DC. LXXV. SEPT. III.

Deo immpetrâsse, ut ab hac convalescas ægritudine. Surgit vir de lectulo gratias agens & Martyri Aigulfo: & adveniens castrum Pruvinense uxore comitante in laudem Martyris Aigulfi plurima personans præconia cum gaudio remeavit ad propria.

Contractus erigitur.

10. Quod ex parte vidi, & ex parte ab eis qui gestum viderunt audivi Martyris Aigulfi jussus sum referre miraculum. Igitur à Castello quodam Italiæ quod Mortarius dicitur contractus nomine Richardus, sui nimis impotens, usque Pruvinum devectus, ante fores Ecclesiæ B. Martyris subter mensas quas Cambios vocant hospitatus est. Ubi cùm à Kalendis Novembris usque ad Kalendas Augusti tam hieme quàm æstate æquanimiter continuâsset, ad Ecclesiam beatæ Mariæ de Valle Pruvini, ubi plura miracula fieri didicit, se transvehi petiit. Cui S. Aigulfus indutus alba veste & amictus cappa purpurea per visum apparuit & dixit: Ego sum Aigulfus hujus loci defensor & custos; & quia sub alas meas confugisti, utpote meus hospes, mei juris es & ad me diverte, & in proximo est ut à Deo cureris. Quam admonitionem simul & consolationem cùm semel & secundò sancto Martyre sibi apparente tardiùs quàm debuit retulisset, à Deo percussus obmutuit, iterùmque visitatus ex alto secretum aperuit, & ad Sancti martyris corpus se pertrahi ut ejus misertus in eum respiceret cum multis lacrymis exoravit. Eorum autem qui præsentes aderant manibus deportatus, horâ Missæ ante gradus altaris parrochialis allatus est, ibique depositus. Missâ denique celebratâ cui ipse devotus interfuerat exorator, manibus & pedibus retrocurvatis prout potuit conabatur exsurgere. Quod cùm nondum valeret, cœpit tamen repere si Deo volente desideratam sibi præsentiam benigni Martyris posset attingere, cujus interventu plenitudinem sanitatis obtinere sperabat. Dei tandem & adstantium fultus auxilio conscensis gradibus & ad sancti Martyris locum usque perductus, stridentibus nervis & ossibus & tantum facientibus crepitum, ut qui aderant mirantes audirent, erectus stetit sanctum feretrum deosculans, pro tanto beneficio gratias egit. Qui ab infirmitate quam triennio sustinuerat perfectè curatum se sentiens, sponte sancto Martyri hominium fecit, & à Domno JOSCELINO portarius constitutus in tantum robur corpus invaluit, ut onus animalis fortissimi ferret.

CIRC. AN. DC. LXXVII. JUL. XIV.

S. VINCENTII SEU MADELGARII CONFESSORIS SONEGIIS IN HANNONIA ELOGIUM HISTORICUM.

Vincentius nobilis Francus.

1. DE S. VINCENTIO *seu* MADELGARIO *pauca explorata nobis dicenda occurrunt. Illustris genere fuit* Madelgarius *primùm, deinde* Vincentius *appellatus, quem Baldericus Episcopus Noviomagensis in Chronico, & Philippus Bonæ-Spei Abbas* Comitem *vocant. Falluntur qui eum patriâ Hibernum dicunt: nec forsitan meliùs sapiunt qui Aquitanum*, Madelgarium *confundentes cum* Amalgario, *quem à Dagoberto adversus Vuascones missum Fredegarius in Chron. cap. 78. docet. Natus est Vincentius in loco cui nomen* Sterpea * *prope Binchium, in Hannonia, ut testantur amplissimæ possessiones, quas habebat in pago Hainonensi, qui hodiernæ Hanoniæ pars est, nomenque ab Haina fluvio sortiebatur. Vincentij nobilitas satis probatur, tum ex vetustis Auctoribus, à quibus* vir illustris *prædicatur; tum ex copula* Waldetrudis *conjugis, quæ clarissimos parentes*

* Strepy

rentes & propinquos, in his GUNDELANDUM Majorem domûs *avunculum habuit.* Circ. An. DC.LXXVII. Julii XIV.

2. *Vincentius in conjugio unà cùm Vualdetrude piissimè vivens, plures liberos ex ea suscepit. Quatuor ei adsignant nonnulli*, Landricum, Aldetrudem, Madelbertam, & Dentlinum *septennem in albis defunctum, Resæ* ad Rhenum in Clivia sepultum & cultum.* Aldetrudem & Madelbertam, *unam post alteram Abbatissas Melbodienses, Vincentij & Vualdetrudis filias fuisse, in Actis S. Aldegundis anno 684. observabimus.* Aldetrudis *cum amita Vualdetrude Melbodij*, Madelberta *Leodij in majori S. Lamberti Ecclesia coluntur. De Landrico infrà.* Quot proles habuit? * Reis

3. *Inter præcipua pietatis opera à S. Vincentio patrata, non postrema censeri debet Altimontensis Monasterij ædificatio, quæ ipsi tribuitur.* URSIO *Abbas Altimontensis in historia de S. Marcello Papa quam* LIETBERTO *Cameracensi Episcopo circa finem sæculi XI. nuncupavit, sic hanc in rem loquitur in lib. 2. cap. 1. apud Bollandum die 16. Janu.* Est locus super fluvium Sambram nuncupatum situs, à parte non à toto (neque enim adeo eminens est) Altus-mons dictus, quem illustrat Cœnobium formosæ antiquitatis, &, ut conjici datur ex vestigiis antecessorum, antiquæ nobilitatis. Siquidem metatâ ab Angelo ejusdem Templi mensurâ, Vincentius Madelgarius potenter laboravit in ejus structura. *Audiendus Baldericus in Chron. lib. 2. c. 35.* Nec preteream vicum, quē Altum-montem dicunt, nec immeritò sic nominatum, cùm B. Vincentius cum multis viris religiosis qui cum eo fuerant, sua conversatione reddiderit sublimatum. Porro iste Vincentius Comes egregius, S. Waldetrudis maritus, juxta quidem sæcularem eminentiam & rebus & genere potentissimus, eruditione tamen & crebris monitionibus B. Autberti Pontificis Cameracensis informatus, sæcularis militiæ pompam procul abhorruit, Deíque obsequiis mancipare se potiùs æstimavit. Igitur cùm de loco suæ conversationis expetendo sollicitus curam gereret, non defuit Divina pietas sancti viri desiderium completura. Nam quadam nocte pluit Dominus nivem, & omnem regionem circùm videlicet & circà niveo rore respersit, excepto paullulo loci, quod in supradicto vico, in modum videlicet Crucis, respergendum reservavit. Quod vir Dei suo desiderio cælitùs contigisse, altiore consilio intellexit, Divinóque indicio certior factus, mox eodem loco Monasterium ex proprio sumptu fundavit. Quod etiam suus Magister Autbertus viris secum religiosis adhibitis, in honore Apostolorum Petri & Pauli dedicavit: ibíque vir sanctus feliciter conversatus, laudabilis vitæ sanctitatem ducere adstuduit. Ad cujus piam conversationem multi viri religiosi confluxerant, traditísque prædiis & propriis rebus cum sancto viro degentes, ad vitæ regularis normam sese constrinxerant. *Addit Vrsio loco citato:* DAGOBERTUS Imperator locum excoluit, rebus & reditibus ditavit & ampliavit: Reliquiis quoque Sanctorum, prout potuit uterque eorum, decenter muneravit & illustravit, ad quibus serviendum ter centum ferme Monachos constituit. Inter quos S. Vincentij intercessu & Dagoberti Regis conductu, S. Marcellus Papa & Martyr ad prædictum locum cum honoris gratia est translatus. *Vrsionis calculus mendosus est, siquidem Dagobertus mortuus est ante annos decem, quàm Martinus in Pontificatum adsumeretur. Vnde nihil certi pronuntiari potest de Altimontensis Cœnobij origine, quam ad annum circà* DC. L. *revocamus.* Altimontense Monasterium condit. A Dagoberto dotatum & Reliquiis ditatum.

4. *Cùm verò Deus* Waldedrudæ ignem amoris sui inspirâsset, *inquit Scriptor antiquus Vitæ S. Aldegundis*, videns eam beatus vir ejus Madelgarius sub nutu Dei esse constrictam, conversus est ad Monasterium quod vocatur Alto-monte, ut sub sancta norma Monachorum constitutus vitam spiritualem degeret, & bonis actibus perduraret. Præfata verò conjunx ejus cùm jam remota esset à carnali concubitu, à B. Pontifice Audeberto consecratum pallium accepit, séque in Monasterio (Castrilocensi) quod priùs ædificare cœperat, retrudi præcepit. *Madelgarij conversionem Auctor Vitæ S. Gisleni à Surio editus factam dicit eo tempore, quo Basilicam Monasterij Cellensis dedicàrunt* Autbertus & Amandus, qui- Vincentius illuc se recipit.

An. Chr. dc.lxxvii. Jul. xiv.

bus prædicantibus Comes illustris Madelgarius compunctus est, & fallacissimo mundo nuntium remittens, Autberti Episcopi manibus tonsus est, & in Altomonte Monasticum indutus habitum, inclusus vixit usque ad obitum suum.

Sonegias secedit.

5. Cùm autem locus, *ait Baldericus præcitatus*, à Regibus & Principibus augmentari & frequentiâ Fratrum populosus cœpisset haberi: ut liberiùs Deo vacaret, in secretiorem locum secessit. *Et cap. 46.* Hic profectò ab incolis Sungeias * nuncupatur, ubi ipse vir Dei à frequentia populari remotus, Fratribus sociatus Monasterium struxit, ibique exactis hujus vitæ curriculis feliciter, sepultus cum filio suo Landrico Meldensi Episcopo in pace quiescit. *An Landricus Meldensis fuerit Episcopus, dubitant non pauci. Colitur in Ecclesia Sonegiensi in hunc usque diem cum Vincentio, qui pridie Idus Julij anno circà* DC. LXXVII. *decessit. Monasterium Sonegiense, tertio milliari dissitum à Montibus Hannoniæ, accrevit in opidum, eòque in loco B. Bruno Archiepiscopus Coloniensis & Dux Lotharingiæ* insigne Canonicorum sæcularium collegium ordinavit *anno* CM. LXV. *uti Miræus in Orig. Bened. ex Iacobo Guisiano commemorat. Petrus Albanensis Episcopus, Apostolicæ Sedis Legatus, caput S. Vincentij sejunxit à reliquo corpore, quod in Sonegiensi Ecclesia Collegiata hactenus custoditur.*

* *al.* Sonegias Soignies

Moritur ac sepelitur.

Sonegiensis Monasterij status.

Altimontensis Monasterij varia fortuna.

* *Haumont*

6. *Quod attinet ad Monasterium Altimontense* *, *varias ejus fortunas describit Balderic*us *tum in lib. 2. cap. 35. tum in lib. 3. cap. 5. in hæc verba:* Sub Regia manu per multos annos non mediocriter floruit. Supervenientibus autem causis diversarum tempestatum quas legimus, Comitibus in beneficium traditum est, & ad tantum casum paullatim devolvitur, ut Monachis egestate coactis, paucorum Clericorum custodiæ mandaretur. Procedente verò tempore contigit Arnulfo patri Domni Episcopi, à Comite Herimanno in beneficio compensari. Hic profectò audito de antiquitate & summa veneratione loci, sicuti vir sanus ad pristinum gradum voluit reformare, sed subripientibus causis bellorum non potuit. Post cujus excessum cùm Arnulfi filio hereditariè cessit, hujus nimirum meliorare volentis desiderium Divina clementia secundavit. Ipso enim tempore frater suus ad Pontificatum sublimatur, cujus tam consilio quàm auxilio, pulsis quidem Canonicis, Domno Abbate Richardo Monachorum religio revocatur: qui Richardus postea Fulcuinum Abbatem sibi substituere æstimavit, &c. *Quod anno* M. XXXVI. *contigit, quo ex tempore illic semper Ordo Benedictinus perseveravit. Præerat isti Cœnobio* Halidulfus *Abbas, cùm S. Ansbertus Rotomagensis Antistes jussu Theoderici Regis eo in loco exsulavit. Floruit & in eodem Cœnobio* S. Wlmarus, *Abbas postea apud Morinos, de quo agemus Sæculo insequenti.*

Circ. An. dc.lxxviii Aug. viii.

SANCTI MVMMOLI ABBATIS
FLORIACENSIS SECUNDI
ELOGIUM HISTORICUM.

E S. Mummoli *Abbatis Floriacensis gestis paucas res habemus exploratas, de quibus antequam dicamus, Floriacensis Monasterij primordia investiganda sunt.*

Floriacensis Monasterij initia.

I. 2. Adrevaldus *Monachus Floriacensis, omnium qui de origine Cœnobij Floriacensis scripserunt antiquissimus, tradit in historia Translationis S. Benedicti ad annum* 653. *relata,* Leodebodum *Abbatem Monasterij sancti Anniani (quod tum erat* situm prope mœnia urbis Aurelianæ, *nunc Collegiata Ecclesia muris ejusdem civitatis inclusa) facta commutatione accepisse* à Chlodoveo Rege Dagoberti *senioris filio*

agellum quemdam Floriacensem cum appendiciis suis haud longè à litore Ligeris *duodecim milliaribus supra urbem Aurelianam:* quod Testamentum, *inquit*, mutuæ vicissitudinis usque hodie in Archivis publicis nostri reservatur Monasterij. Prædictus autem Leodebodus in supradicto agello cœpit ædificare habitationes Monachis utiles: ædificánsque ibi Basilicam in honore S. Petri, itémque aliam in honore S. MARIÆ Domino dedicari voluit. Collegit ibidem quamplures ad serviendum Domino sub norma regulari vivere paratos, Patrémque & Abbatem his præfecit nomine MUMMOLUM: qui quamdiu rebus humanis interfuit, ut idoneus Pastor gregis sibi commissi sollicitè curam exhibuit. *Hæc Adrevaldus.*

CIRC. AN. DC.LXXVIII AUG. VIII.

3. HELGALDUS *Monachus itidem Floriacensis, Roberto Francorum Regi familiaris, initio Vitæ ipsius Roberti præmisit Testamentum Leodebodi ab Adrevaldo memoratum, salebris respersum haud paucis: ex quo nonnulla carptim delibamus.* Anno secundo regnante domino Chlodoveo gloriosissimo Rege sub die v. Kalend. Julij LEODEBODUS Basilicæ Domni Anniani Abba, *res suas in portiones tres distribuit. Et aliam quidem legat* Basilicæ Domni Anniani, *aliam* Basilicæ Domnæ MARIÆ quam JOHANNES Floriacus à novo quondam construxit, ubi venerabilis vir Fulcadus Abba custos *tum præerat; tertiam* Monasterio *quod* in honore S. Petri ædificare deliberat in agro Floriaco, quem cum glorioso atque præcelso Domno CHLODOVEO Rege & gloriosa Domna uxore ejus BALTHILDE Regina visus est commutâsse, in quo Monachi juxta Regulam sanctissimi BENEDICTI & Domni COLUMBANI consistere debeant. Quam donationem, ut firmior habeatur, gestis municipalibus alligari *jubet*, & duas Epistolas, *seu exemplaria*, uno tenore conscriptas fieri, unam quæ in Archivo Domni resideat Anniani, aliam Monasterium Domni Petri per futura tempora reservandam recipiat. Actum Aurelianis publicè anno Inc. Dominicæ DC. XXIII. in mense Junio, anno secundo Domni CHLODOVEI Francorum Regis, filij DAGOBERTI Senioris. *Subscribunt* LEODEBODUS peccator Abbas, AUDOENUS peccator Episcopus, rogante venerabili viro Leodebodo Abbate, LEODEGARIUS acsi indignus *(uti ipse præfert)* Episcopus, BECCELENUS Abba, ADO Abba, SALOMON Abba, LEOTSINDUS Abba, aliique homines promiscuæ dignitatis octodecim.

Leodebodi Testamentum.

4. *Tria in hocce Testamento distinguenda*, Donationes, notæ Chronologicæ, Subscriptiones. *Et* Donationes *quidem verissimas esse constat: siquidem plura prædia in eo memorata hactenus possident Floriacenses nostri. At* characteres chronologici, *ipsæque* subscriptiones *conciliari nequaquam possunt. Nam* anno secundo Chlodovei *Audoënus nondum erat Episcopus, nec ipse Chlodoveus, tum minorennis, uxorem duxit ante annum regni decimum. Certè Balthildis diu antequàm Chlodoveo nuberet, in ministerio fuerat Erchinoaldi Majoris Palatij, quam dignitatem Erchinoaldus anno regni Chlodovei tertio dumtaxat obtinuit. Deinde* annus Inc. Dominicæ DC. XXIII. *cum regno Chlodovei nullatenus consentit: qui tamen error in Aimoino præcessit, dum in libro suo 2. de Mirac. S. Bened. cap. 1. se anno* M.V. *scribere testatur: quem annum cap. ultimo illigat anno trecentesimo octogesimo quinto à conditu Cœnobij Floriacensis. Denique* anno secundo regni Chlodovei *nondum* senior *dici poterat* Dagobertus, *quum Sigiberto ipsius filio necdum alter Dagobertus natus erat.*

Examinatur.

5. *Sic igitur res gesta videtur.* CHLODOVEUS *teste Fredegario in Chron. cap. 89.* anno IV. regni sui, *hoc est anno* DC.XLI. cum Nanthilde Regina *seu matre sua*, Aurelianis in Burgundiæ Regnum venit, ibiq; omnes Seniores, Pontifices, Duces & Primates de Regno Burgundiæ ad se venire præcepit, *excepitque benignè. Tunc Leodebodus Abbas Monasterij S. Anniani* Floriacum vicum *dato* Attiniaco prædio ad Axonam *sito cum Rege commutavit. Eodem vel insequenti anno condidit Testamentum v. Kalend. Julij, cui Testamento* AUDOENUS, anno III. regni Chlodovei *ordinatus Rotomagensis Episcopus* die Dominica ante Litaniam *Rogationum; & Leodegarius Aurelianensis Pontifex subscripserunt. Mox Leodebo-*

Emendatur.

CIRC. AN. DC.LXXVIII AUG. VIII.

dus manu operi admota Floriacense Monasterium exædificat, duabus Basilicis, altera S. MARIÆ, *altera S. Petri decoratum, eique anno circà* DC. XLV. *supremam imposuit manum.* Ipse verò, *inquit Helgaldus in Prologo ad Vitam Roberti Regis,* usque ad XVIII. annum memorati Regis Chlodovei perdurans, postmodùm laudabilis vitæ cursum sancto fine conclusit, *anno proinde* DC. LV. *qui Chlodovei ultimus fuit. B. Balthildis litteras direxisse ac Privilegia concessisse legitur* Basilicis S. Petri & Domni Anniani, &c. *ubi* Basilicæ S. Petri *nomine, Monasterium S. Petri Floriacensis (ita enim primitùs dictum fuit, assumpto paullopòst* S. BENEDICTI *vocabulo) intelligendum videtur.*

Rigomarus I Abbas Floriacensis.

6. *De primo Abbate qui Monasterio Floriacensi præfuit, variant Auctores. Adrevaldus in loco superiùs citato primum locum* MUMMOLO *tribuit. Aimoinus in lib. 4. hist. cap. 42. ab Andrea Chesnio ex MSS. adjecto* RIGOMARUM *Mummolo præmittit his verbis:* Ædificatis duabus Basilicis, unâ in honore Apostolorum Principis Petri, aliâque in veneratione Genitricis Dei MARIÆ, mox etiam construxit (Leodebodus) habitacula Monachorum usibus congrua: adunatisque quibusq; nobilibus, vel etiam Deo servire cupientibus Abbatem instituit nomine RIGOMARUM, qui quinquiennio expleto ex hoc transiens sæculo successorem accepit nomine MUMMOLUM. *Quæ verba Auctor Chronici S. Maxentij seu Malleacensis exscripsit, & in suum Chronicon retulit. Et tamen Aimoinus in Carmine de Translatione S. Benedicti prædicto capiti apud Chesnium subjecto (quod Carmen superiùs edidimus) omisso Rigomaro, Mummoli solius, uti Adrevaldus, meminit. Quippe cùm uterque ageret de S. Benedicti Translatione, cujus Mummolus auctor fuit, facilè prætermisso Rigomaro concesserunt in Mummolum, cui istius facti laudem tribuere volebant. Certè cùm* librum de Vita vel actibus Abbatum Floriacensium *hactenus ineditum scriptum à se dicat in Vita S. Abbonis Abbatis sui Aimoinus; huic de serie Abbatum Floriacensium datâ operâ agenti potius quàm cuivis alij credendum est.*

Mummolus successor.

7. *Quo ex loco Monasteriòve assumptus sit Mummolus in regimen Cœnobij Floriacensis, non liquet. In Breviario MS. Monasterij S. Crucis apud Burdigalam (ubi sub nomine* S. MUMMOLENI * *colitur, ejúsque sepulcrum & Reliquiæ ostenduntur) ex Abbatia S. Anniani electus dicitur. Aimoinus in Carmine de Translatione S. Benedicti Mummolo generis nobilitatem tribuit:* MUMMOLUS huic nomen, generis quoque nobile germen. *Et ab Adrevaldo in historia Translat. ipsóque Aimoino* bonus Pastor; *& in Vita S. Aigulfi per Adrevaldum,* Beatus vir Mummolus *prædicatur. Cetera pressit antiquitas.*

* vulgò *S. Mommolin*

Mummoleni Epitaphium.

8. *In prædicto S. Crucis Monasterio nostro Burdigalensi rude legitur Epitaphium S. Mummoleni in marmore incisum, affixúmque parieti, qui tumulo ejusdem Sancti adhæret. Epitaphium hoc modo se habet:*

† HIC REQUIESET BONE RECORDATIONES
HUMILIS XPI MOMMOLENUS
QUI VIXIT ANNYS CCC SEPTUAGENTA
APUD QUEM NULLUS FUIT DOLUS MALUS
QUI FUIT SENE IRA JOCUNDUS
HOC EST ACCEPIT TRANSITUM
SUB DIE VI. IIDUS AGUSTAS
UBI FECIT AUGUSTOS DIES SEPTEM.
ANNO V. REGNUM DOHNI NOST
CHLODOVEI RES †

Quid mereatur auctoritatis mendosissima illa inscriptio, viderint alij. Certè primo intuitu lectio ipsa persuadet, characteres & scribendi modum esse posteriorum tem-

porum: ipsúmque Epitaphium, cùm fortasse penitùs oblitteraretur, ab indocto quopiam sculptore depravatum ac mutilatum fuisse. Et quidem ratio illa computandi per annum quintum Chlodovei *nonnihil bonæ antiquitatis redolet: quamquam an retinendus sit* Chlodoveus, *meritò dubitare licet.*

CIRC. AN. DC.LXXVIII AUG. VIII.

9. *Antequam de isto Epitaphio feramus sententiam, disquirendum an idem sit* Mummolus, *qui hic* Mummolenus *dicitur. Id quidem affirmat Burdigalensium & Floriacensium Monachorum pia traditio, cui dum certior non opponitur auctoritas, contradicere fas non est. Certè parum differunt* Mummolus *&* Mummolenus, *& facilè utrumque nomen uni eidémque homini accommodari potuit. In vulgato Testamento Leodebodus Monasterij S. Anniani Abbas* villam Camberon quæ est juxta terminum Clariacinse * vel Ucello vico de heredibus MUMMOLI comparâsse *dicitur: eidémque Testamento* MUMMOLENUS *subscripsisse reperitur. An fortè ille ipse* Mummolus *in Testamento memoratus, immo an* Mummolus *postea Floriacensis Abbas, qui ob votum paupertatis Monasticæ heredes vivens habuerit? Quod si ita est, quæ illi necessitas aut occasio petendi civitatem Burdigalam, ubi eum mori contigerit? Qui hominem sanctum ad S. Iacobi Templum in Callæciam peregrinatum aiunt, & in reditu apud Burdigalenses morbo interceptum diem clausisse, non satis attendunt, quo primùm tempore peregrinatio Iacobæana celebrari cœpit, nimirum principatu Caroli Magni, seu Leone III. Pontifice Maximo: tum enim sancti Iacobi corpus apud Compostellam repertum fuisse tradunt Hispanici Scriptores. Alio proinde modo hic nodus solvere quis possit, dicendo,* Mummolum *seu (uti volunt)* Mummolenum, *propagandi Instituti Benedictini gratiâ in Aquitaniam profectum, Burdigalæ obiisse. Quippe in charta restaurationis Monasterij* REGULÆ, *vulgò* la Reole, *Ord. S. Bened. diœc. Vasatensis in Vvasconia, ipsum Monasterium ante incursiones Normannorum Monasterio Floriacensi fuisse subjectum legitur. Sic nempe* GUMBALDUS Episcopus Wasconiæ, & WILLERMUS Sancij Dux Wasconum frater *ejus, illius Cœnobij instauratores in Instrumento anno* CM.LXXVII. *hac de re confecto inter cetera loquuntur:* Notum verò erat omnibus, ibidem ex antiquo Monasticæ institutionis Regulam floruisse: & idcirco cùm antiquitùs idem locus dictus fuerit SQUIRS, modernis temporibus dicitur REGULA. Quibus super tali deliberatione multimoda animi anxietate fluctuantibus, per eam quæ in antiquis sapientiam compertum est, ante Nortmannorum irruptionem & suî destructionem, idem Monasterium Cœnobio Floriacensium fuisse subjectum.... Unde communi consilio propinquorum seu fidelium nostrorum quemdam Clericum, legationis nostræ bajulum ad venerabilem Abbatem RICHARDUM Fratrésque Floriacenses cum omni supplicatione dereximus precantes, ut ipse, si fieri posset, ad præfatum locum descenderet, &c. *Cur enim quæso Monasterium Regula* ante sui destructionem * *per Nortmannos factam Cœnobio Floriacensi subjectum erat, nisi quia Floriacensibus Monachis, & forsitan Mummolo nostro primordia sua referebat accepta? Legimus in schedis quibusdam de origine Regulæ, Carolum Magnum in procinctu Hispanicæ expeditionis concessisse* RICHARDO Abbati Floriacensi pagum Aliardensem, qui duobus rivulis ab Oriente & Occidente fluentibus & Garumnâ à parte Meridiei ut ibi Monasterium construeret: *idque à Richardo exsecutioni demandatum, transmissis Floriaco Monachis quatuor ac viginti, quibus* Priorem *ac* Clavigerum *præposuerit. Carolum verò ex prædicta expeditione reversum jussisse Abbatiam S. Crucis prope Burdigalam aliásque ædificari. At narrationi illi non tuta fides, in qua cùm multa errata deprehendantur, tum illud imprimis occurrit castigandum, quòd historia restituti per Richardum Abbatem Monasterij Regulæ cum primo ejus conditu Richardo itidem attributo confunditur. Monasterij S. Crucis Burdigalensis origo non minùs obscura. An ad S. Mummolum Mummolenúmve referri possit, non definimus; nec definit quidem noster Iohannes Petrus* Dabadie, *qui istius Cœnobij historiam conscripsit. In Constituto Ludovici Pij Imp. inter Monasteria* quæ dona & militiam facere debent, *memoratur*

Mummolus an idem cum Mummoleno?

* *Clery ad Ligerim*

Burdigalæ an mortuus?

To. 2. Bibl. Labbeana p. 543.

* *anno 847. secundum Ademarum al. anno 853. Burdigala crematur.*

Circ. An. DC.LXXVIII Aug. VIII.

Monasterium S. Crucis, an Burdigalense, incertum. Certè inter Monasteria Vvasconiæ ibidem non recensetur.

Epitaphium emendatum.

10. *His ita præmissis, siquidem* Mummolenus *idem est qui* Mummolus, *ita resarciendum videtur Epitaphium:*

HIC REQUIECIT BONÆ MEMORIÆ HUMILIS CHRISTI SERVUS [1] seu ABBAS MUMMOLENUS, qui vixit annis circiter [2] SEPTUAGINTA, APUD QUEM NULLUS FUIT DOLUS AUT [3] MALITIA: QUI FUIT SINE IRA, JOCUNDUS. HIC [4] HOSPES ACCEPIT TRANSITUM DIE VI. IDUS AUGUSTAS, UBI (id est POSTQUAM) FECIT (seu ABSOLVIT) AUGUSTUS DIES SEPTEM, ANNO QUINTO REGNI DOMNI NOSTRI THEODERICI [5] REGIS.

11. *Epitaphium in locis quinque emendavimus. Et* primò *quidem post* humilis Christi *adjecimus* servus *seu* Abbas, *nam aliàs manca est sententia.* Secundò *facilè fuit homini imperito pro cerc. seu circ. substituere* CCC. *qua vitiosa lectione decepti nonnulli*, trecentos septuaginta annos *Mummolo tribuerunt.* Tertiò *pro* dolus malus *repositum*, dolus aut malitia; *quis enim* dolum bonum *dixerit?* Quarto *loco ubi legitur*, hoc est accepit transitum (*quid enim istud rei est?*) *correximus*, hîc hospes accepit transitum, *quod & piæ traditioni convenit, nec multum à primaria scriptione abhorrere videtur.* Quintò *denique, cùm anno quinto Chlodovei nempe secundi decessisse non potuerit Mummolus, qui Floriacensi Monasterio condito principio regni Chlodovei post Rigomarum Abbas impositus est; loco* Chlodovei *reposuimus* Theodericum, *ipsius Chlodovei filium, cujus regni anno quinto, aut certè Chlotharij fratris, Mummolus forsitan obiit. Similis lapsus irrepsit in Acta sancti Aigulfi, qui principatu Chlodovei martyrio affectus dicitur: cùm constet illud regnante Theodorico Rege contigisse, uti ad ann. 675. observavimus. Conjecturarum satis.*

12. *S. Mummolus sexto Idus Augusti & per octo continuos dies à Burdigalensibus colitur ac frequentatur magna religione, ægrisque capitibus sæpiùs mederi fertur. Ejus memoria in pervetusto Martyrologio Floriacensi* anno 1087. *exarato* VI. Kalend. Augusti *consignatur & quidem primaria manu in hunc modum*: Mummoli Abbatis; *qui in antiquiori Martyrologio adscriptus est manu recentiori. Ejusdem Reliquiæ in Monasterio nostro S. Crucis apud Burdigalam in monumento marmoreo columnis æquè marmoreis innixo ac thecâ ligneâ deaurata vestito adservantur, præter brachium alterum quod scrinio argenteo inclusum est.*

Sancti Floriacenses.

13. *Quod attinet ad Cœnobij Floriacensis decora, iis hoc loco non immoramur, ne pauciora dicendo (multa enim dicere instituti nostri ratio non sinit) argumenti dignitatem deprimamus. Floruit siquidem Asceterium istud pietate, litterarum studiis & Academia, floruit & viris sanctis, quos inter* SS. AIGULFUS *de quo suprà*, ODO *Abbas &* OSWALDUS *Episcopus Vvigorniensis sæculo IX. insequenti verò* ABBO *Abbas ac Martyr*, de quibus *suo loco. Lege Carolum Sausseyum lib. 4. Annal. Eccles. Aurel. ubi* de gloria Cœnobij Floriacensis *ex professo agit.*

VITA S. LEODEGARII EPISCOPI AUGUSTODUNENSIS ET MARTYRIS,

AN. CHR. DC.LXXVIII OCTOB. II.

Auctore anonymo Monacho Augustodunensi, æquali.

Ex MS. cod. & Tomo 1. histor. Franc. V. C. Andreæ Chesnij.

OBSERVATIONES PRÆVIÆ.

1. SANCTUS LEODEGARIUS * *seu* LEUDGARIUS, *inclytus Christi Martyr, tres habuit Vitæ suæ Sriptores antiquos,* URSINUM *scilicet & anonymos duos: de quibus nonnulla prænotanda sunt.* Vitæ scriptores tres. * *S. Leger*

2. *Primus Auctor, aliis utique præferendus, Monachus fuit Augustodunensis, & quidem (ut videtur) S. Symphoriani in urbe, qui scriptionem suam nuncupavit* HERMENARIO *ex Abbate Monastery S. Symphoriani Augustodunensi post Leodegarium Episcopo, quem alij* Hermenarium *&* Hermenacarium *vocant. Auctor iste se Monachum prodit tum in Prologo, tum etiam cap* 13. *dum* Winobertum Abbatem unum è suis Fratribus *appellat; & quidem Augustodunensem, dum præclara monimenta à Leodegario Augustoduni relicta cap.* 1 *commemorat. Testis fuit in pluribus oculatus. Nam & cap.* 11. *satis innuit, audisse se ex ore Ebroini,* Leodegarium famis inediâ *consumendum esse; & cap.* 13. verba *se* vidisse ultra solitum effluere ex ore Leodegarij *post linguæ restitutionem. Hanc lucubrationem aggressus est impulsu* Ermenarij Augustidunensis Episcopi & spiritualium Fratrum flagitatione, *quemadmodum in Prologo scribit.* ERMENANAM *etiam Abbatissam Cadurcensem id à se exegisse testatur cap.* 17. *ubi agit de miraculis in S. Leodegarij Translatione patratis, quæ priùs ab* AUDULFO *Monasterij S. Maxentij Abbate scripto mandata fuisse tradit.* Primus.

3. *Secundus Auctor est* URSINUS *ætate æqualis, qui petentibus* ANSOALDO *Pictavensi Episcopo &* AUDULFO *mox laudato (quorum ille Translationis auctor, hic exsecutor exstitit) S. Leodegarij gesta calamo etiam excepit. Hic nonnumquam dissentit, nonnumquam verbistenus consentit cum alio Auctore, qui Hadriano Valesio meritò præferendus videtur, tametsi hactenus Vrsino minus notus. Vtrumque Auctorem jam vulgavit V. C. Andreas Chesnius, primum quidem ex codice MS. Iacobi Sirmondi, alterum ex interpolatione Suriana: nos etiam dabimus utrumque, primum ad apographum Chesnianum iterum exactum, alterum ad MSS. codices Monasteriorum S. Germani Pratensis & S Corneli Compendiensis genuinæ phrasi restitutum. Distinctiones capitum à Surio & Chesnio appositas retinebimus.* Secundus.

4. *Tertium Auctorem à nobis omissum invenimus in Legendario manu exarato Bibliothecæ Fuliensis inclyti Cœnobij S. Bernardi apud Luteciam Parisiorum, qui Auctor anonymus, non multo post S. Leodegarium tempore, Vrsini lucubrationem interpolavit. Ætatem suam indicat ab initio Vitæ dum de Leodegarij parentibus etiam suo tempore claris loquitur his verbis:* Illum etenim clarissimi inter Francorum Principes non mediocris potentiæ parentes * genuerunt, de quorum ingenuitate, quoniam adhuc plures ejusdem prosapiæ principantur in glorioso Regno Franciæ, non fuit opus hìc plura dicere. In illis enim si cupit quis, valet experiri, quàm nobili ortu vir beatus de quo loquimur enituerit. *Causam suæ scriptionis declarat in Prologo ad quemdam Patrem seu Abbatem in hunc modum:* Præcepisti ut B. LEODEGARII venerabiles actus celebrandámque passionem ad lucidiorem ordinatiorémque modum scribendo reducerem. Sæpiùs etenim seu negligentiâ transscribentis, seu fortè ignorantiâ dictantis, sive utroque, non bene ordinatam minúsque intellectum admittentem solitus eras habere conquestionem. In qua, ut fatebaris, maximè te offendebat, quòd antiquus ille ejusdem Passionis scriptor (*Vrsinus scilicet, neque enim alium agnovisse videtur hic Auctor*) injustè & sine discretionis temperamento B. Leodegarium, nefariúmque illius persecutorem Hebroinum pluribus in locis æquales facere non dubitaverit. Dicebas enim fraudulentiam nequissimi carnificis, justi hominis sanctitati nullo modo potuisse coæquari. Virtutem namque cum vitio amentis est credere uti umquam amicabili consortio. Tam obsequendæ siquidem præceptioni nil anteponendum commodè existimavi. *Opus suum Auctor in libros partitur duos, Vitæ scilicet ac Miraculorum. Primum sic orditur:* Sancti Leodegarij, Fratres carissimi, venerandam passionem dilectioni vestræ relaturus. &c. *Vbi singulare nihil habet præter colloquia ab ipso subinde inserta, præterquam quòd cùm Vrsinus scribat, Leodegarium Luxovium accedentem ab Ebroino petiisse veniam, confessum* se aliquid in eo peccâsse; *hic nihil simile commemorat, ne Leodegarium cum Ebroino comparare videa-* Tertius. * *lege Vitam S. Odiliæ Sæculo insequenti.*

AN. CHR. DC.LXXVIII OCTOB. II.

tur. Ex secundo ejus libro quis fuerit iste Auctor discimus his verbis: Audistis, Patres venerandi & Domini, quâ constantiâ benignitas Salvatoris Martyrem suum corroboravit; dehinc cognoscatis miraculorum suavitatem... Omissa fastidifera multiplicitate, dicemus pauca de illis miraculis quæ legimus esse facta in partibus Aquitaniæ, ubi corpus S. Martyris colitur summa veneratione; dicemus & de illis pauca quæ vidimus dum moraremur in Gallia... Pôst habemus illa narrare, quæ videndo didicimus in finibus Alamanniæ, UBI GLORIOSUM CAPUT INCLYTI MARTYRIS dignis laudibus, Sancti Patres, veneramini. *Hinc apparet, Monachos illos ad quos scribit Alamannos fuisse, qui caput S. Martyris penes se esse dicerent. Apud Iohannem Ruyrium in Vosagi sacra lib. 5. post cap. 22. legimus, S. Leodegarij caput (qua de re postea) adservari* apud Murbacenses Monachos, *quos hîc designari non dubitamus. In codice Fuliensi desiderantur illa miracula, quæ tum in Gallia, tum in Alamannia à se visa fuisse Auctor affirmat.*

Alia exemplaria.

5. *Ad hæc venit in manus nostras S. Leodegarij Vita duplex à prædictis paullo diversa: una scilicet à V. C. Blasio* le Feron *Doctore ac socio Sorbonico, Canonico Carnotensi, ex Ecclesiæ Carnotensis apographo antiquo descripta ac transmissa; alia in codice Mosacensi, qui nunc est V. C. Claudij Iolij Canonici Parisiacæ Ecclesiæ. At prima est ipsa Vrsini lucubratio locis aliquot expolita & aucta, uti quibusdam exemplis ostendemus: altera est fragmentum Monachi Anonymi, qui opus suum Ermenario Episcopo dedicavit: quod fragmentum officiis Divinis aptatum incipit ab his verbis:* Audite, Fratres, & intelligite quomodo diabolus festinat pugnare contra genus humanum, &c.

Leodegarius Monachus.

6. *Monachorum Pater ac Monachus fuit* S. LEODEGARIUS: *nulli enim ante Caroli Martelli Principatum Monachis præficiebantur Abbates nisi Monachi, non Clerici quidem, quos Gregorius Magnus non semel in epistolis suis ab Monachorum regimine excludit. Si quis tamen ex Clerico Monachorum Prælatus ordinabatur, is Monastico habitu assumpto Ordinem profitebatur. Insignis est hanc in rem Venantij Fortunati locus de S. Germano, qui antequam Parisiorum Episcopus esset, creatus fuerat ex Augustodunensis Ecclesiæ Presbytero Abbas Monasterij S. Symphoriani, ob idque Monachum induerat. Nam* adeptus gradum curæ Pastoralis *Parisiacæ scilicet Ecclesiæ,* de reliquo Monachus persistebat. *Idem de Leodegario cogita, cùm ex Archidiacono Pictavensi factus est Monasterij S. Maxentij Abbas. Hinc illi jam Episcopo studium fuit de restituenda S. Patris Benedicti Regula in nonnullis Cœnobiis, quæ ad laxiora suo tempore deficiebant: id quod Synodus Augustodunensis eo præsidente habita manifestè declarat.*

PROLOGUS AUCTORIS AD ERMENARIUM EPISCOPUM.

DOMINO *verè sancto & Apostolica veneratione colendo* ERMENARIO *Augustidunensis urbis Episcopo.* Persæpe à vobis jussus & spiritualium Fratrum flagitatione compulsus, gesta B. Leodegarij Martyris atque Pontificis tandem' scribere sum aggressus. Ideo enim diu implere jussa vel petita distuli, quia duplicem pœnam contra me videbam consurgere, unam ignorantiæ caliginem metuens & ignaviæ, aliam prudentibus inde risu* verens patescere. Oro ergo vestram fidelem devotionem inprimis, ut meæ rusticitati veniam detis, & tantummodo quæ vobis placuit, clam soli interim lectitetis, donec aut altiori sermone ea quæ nos vobis jubentibus usurpavimus reparetis; aut aliorum sapientum correcta judicio inreprehensibilis, quam pôst legatis, à vobis probata placeat dictio. Hoc autem specialiter peto, ut vires ad hoc opus exsequendum, quas mhi conscientiæ denegat imperitia, vestrarum precum sollerti studio apud Dominum obtineant opportuna suffragia.

* risui

INCIPIT VITA SEU PASSIO.

CAP. I. Leodegarius in omnibus perfectus, ab Adone instruitur.

GLORIOSUS igitur ac præclarus Leodegarius urbis Augustidunensis Episcopus, qui Christianorum temporibus effectus est Martyr novus; ut terrena generositate nobiliter est exortus, ita Divina gratia comitante dum à primæva ætate in virili robore accresceret, in quocumque gradu vel ordine provehebatur, exstitit præ ceteris electus. Cúmque à DIDONE* avunculo suo Pictavis urbis Episcopo, qui ultra adfines suos insigni copia prudentiæ divitiarúmque opibus erat

* al. ab Adone

An. Chr. DC.LXXVIII Octob. II.

erat repletus, fuisset strenuè enutritus, & à diversis studiis, quibus sæculi potentes studere solent, adplenè in omnibus disciplinæ limâ esset politus; in eadem etiam urbe ad Archidiaconatum fuit electus. Tantę in eo subitò fortitudinis atque sapientiæ robur emicuit, ut impar præ suis antecessoribus appareret, præsertim cùm mundanæ legis censuram non ignoraret, sæcularium terribilis judex fuit. Et dum Canonicis dogmatibus esset repletus, exstitit Clericorum Doctor egregius. Erat quoque in disciplina delinquentium vividus, qui carnis luxu numquam exstitit resolutus; sagaci cura pervigil in Ecclesiasticorum officiis, strenuus in ratiociniis, prudens in consiliis, rutilans in eloquiis. Incubuit interim causa necessitatis, ut in Augustudunensi urbe eum ordinare deberent Episcopum[a]. Siquidem nuper inter duos contentio de eodem Episcopatu exorta fuerat, & usque ad sanguinis effusionem certatum. Cúmque unus ibidem occubuisset in morte, & alter pro perpetrato scelere datus fuisset in exsilii extrusionem; tunc BALTHILDIS Regina, quæ cum Chlothario filio Francorum regebat palatium, Divino (ut credimus) inspirata consilio, ad memoratam urbem hunc strenuum direxit virum ibidem esse Episcopum: quatinus & Ecclesia quæ pæne biennio jam quasi viduata in sæculi fluctuatione remanserat, hujus gubernatione vel fortitudine tueretur, & ab iis quibus impugnabatur defensaretur. Quid multa? ita in adventu ejus territæ sunt omnes Ecclesiæ vel urbis illius adversarii, necnon & hi qui inter se odiis & homicidiis incessanter certabant, ut memoriam transacti scandali nollent audire: quia quos prædicatio ad concordiam non adduxerat, justitia & horror cogebat. Jam enim ad Episcopatū dispensante Domino elevatus, quantū in alimonia pauperum ejus exstitit præcipua cura, longum est enarrare per singula. Sed nobis ita tacentibus ejus testantur opera, vel matricula quæ ab eodem instituta residet ad Ecclesiæ januam, vel specierum pulchritudo quæ aureo fulgore rutilant in Ecclesiæ ministerio; necnon & Baptisterii ornamenta miris operibus fabricata. Quantum quoque in amore Martyrum ejus mens fuit devota, silentibus indicat S. Symphoriani Martyris sepultura seu translatio sancti corporis gloriosa. Præterea innuunt ejus industriam Ecclesiæ pavimenta vel laquearia aurea & atrii constructio nova & murorum urbis restauratio & domorum reparatio, & quæ erant nimia vetustate consumpta per se erecta reddunt vera videntibus testimonia. Sufficiant hæc inprimis pauca de plurimis. Ad illud tempus convertamus eloquium, quo Athleta Christi contra diabolum dimicandi sumpsit exordium.

Archidiaconus ut se gerit.

Episcopus Æduorum orta contentione ordinatur. a

Quid in Episcopatu egerit.

II. Sanctus itaque Pontifex Leodegarius dum in Augustudunensi urbe felix in pace conversatus est Episcopus, postquam omnia quæ diruta fuerant innovâsset & Divinis officiis Clerum erudisset, prædicationéque assiduus cælestia alimenta populum commoneret, & eleëmosynarum largitate foveret, & in Dei custodiendis mandatis ejus animus esset totus intentus; ita efficax fuit illius voluntas in omnibus, ut quæque implere decrevisset, ei à Domino absque difficultate tribueretur effectus. Nec enim immeritò suam Omnipotens illi contulit gratiam, quia priùs ipse se totum devoverat custodire ejus mandata. Sed quia à bona voluntate semper discordat malitia, & antiquus serpens invidus semper invenit per quos scandalum seminet; aliqui honorati spiritalia nescientes, sed potiùs potentiam sæcularem timentes, videntes hunc virum inflexibilem per justitiæ culmen exsistere, invido cœperunt livore torqueri, & statuunt si sit aditus ejus obviare profectibus. Erat enim in illis temporibus HEBROINUS * (ut diximus *) Major-domus, qui sub Rege Chlothario tunc regebat palatium. Jam Regina quam suprà diximus, in Monasterio quod sibi antea præparaverat residebat: propterea memorati invidi adeunt Hebroinum, & contra Dei virum ejus in furore

Ebroinum adversarium patitur.

al. * Ebrinus

* *Nihil suprà de Ebroino.*

a Omisit iste Auctor commissam Leodegario curam Abbatialem in S. Maxentii Monasterio, id quod ex secunda Vita repetendum est. Ferreolo Episcopo Augustodunensi mortuo contentio hîc descripta exorta est: tandémque post biennium suffectus Leodegarius anno regni Chlotharii IV. uti in alia Vita dicitur, Christi verò DC. LVIII. aut insequenti.

An. Chr. DC.LXXVIII Octob. II. suscitant animum: & dum veritatis accusationem non invenerunt, mendacium falsitatis confingunt, quasi dum omnes Hebroïni jussionibus obedirent, solus Leodegarius Episcopus ejus jussa contemneret. Erat enim memoratus Hebroïnus ita cupiditatis face succensus & in ambitione pecuniæ deditus, ut illi coram eo justam causam tantùm haberent, qui plus pecuniæ detulissent. Cùmque alii causâ timoris, alii pro redimenda justitia eum auri argentique replessent pecunia; quorumdam animi ob hujus causam exspolii dolore tacti contra eum fuerant jam commoti. Et quia non solùm rapacitatis exercebat commercium, pro levi offensa sanguinem nobilium multorum fundebat innoxium.

III. Qua causa? Sanctum itaque Leodegarium ideò habebat suspectum, quia eum superare non valebat in verbo, nec adulationis ut ceteri ei impendebat obsequium, & contra omnes minas suas super eum cognoverat permanere intrepidum. Tyrannicum enim tunc dederat edictum, ut de Burgundiæ partibus nullus præsumeret adire palatium, nisi qui ejus accepisset mandatum. Tunc de metu prioris omnes fuerunt suspecti, quòd hoc excogitaret ad suum facinus cumulandum, ut aut quosdam capitis amissione damnaret, aut dispendia facultatum infligeret. Interim donec causa suspenditur, Rex Lotharius à Domino vocatus de hac luce migravit*. Sed cùm Hebroïnus ejus fratrem germanum nomine Theodericum convocatis Optimatibus sollemniter (ut mos est) debuisset sublimare in Regnum, superbiæ spiritu tumidus eos noluit deinde convocare[a]: ideò magis cœperunt metuere, quòd Regē quem ad gloriam patriæ publicè debuerat sublimare, dum post se eum retineret pro nomine, cui malum cupierat ille audenter valeret inferre. Cùmque multitudo nobilium qui ad Regis novi properabant occursum, mandante Hebroïno itineris accepissent repudium; inito in commune consilio, relicto eo omnes expetunt Hildericum ejus fratrem juniorem, qui in Austro sortitus erat Regnum. Quorum consilio qui tunc noluit adquiescere, aut fugaciter evasit, aut cum vitæ periculo incendio comminatus adquievit invitus. Cùm enim omnes ob Hebroïni tyrannicum metum Hilderico induxissent tam Neustricum quàm Burgundiæ Regnum; agnoscens tyrannus suum hoc facinus perpetratum, ad Ecclesiæ confugit altare, ejúsque in multis partibus subitò thesaurus fuit direptus; & quod iniquus diu congregaverat malè, dispersum est subitò benè. Episcopis tunc quibusdam intercedentibus, & præcipuè interventu Antistitis Leodegarii eum non interficiunt, sed Luxovio Monasterio dirigitur in exsilium, ut facinus quod perpetraverat evasisset pœnitendo. Sed quia terrenæ cupiditatis pulvere oculos cordis habuit cæcos, ideò in animam malevolam spiritalis non profuit sapientia. Cùm enim Hildericus germanum suum supra quem petitus venerat, sibimet præsentari jussisset ut colloqui ei deberet; tunc quidam qui in Regno videbantur esse primarii, & Hilderico cupiebant placidè adulando placere, crinem sui domini temeritatis ausu jusserunt amputare: sicque fratri suo eum studuerunt præsentare. Sed cùm Rex ab eo interrogaret, quid de se agere vellet; ille verò hoc solùm quòd injustè fuerat de loco Regni dejectus, judicem sibi Deum cæli est exspectare professus. Tunc ad Monasterium S. Martyris Dionysii residere est jussus, ibíque usque salvatus, donec crinem quem amputaverant enutriret: & Deus cæli quem se judicem est habere professus, feliciter postmodùm ipsum permisit regnare.

Chlotario mortuo, Optimates in Childericum consentiunt, cur? An. DC. LXIX. Ebroinus contrarius apud Luxovium exsulat Leodegario deprecante. Theodericus tonsus ad S. Dionysii Monasterium relegatur.

IV. Childericus edictū justū condit, móxque rescindit. Interea Hilderico Regi expetunt universi, ut talia daret decreta per tria quæ obtinuerat Regna, ut uniuscujusque patriæ legem vel consuetudinem observaret, sicut antiqui Judices conservavêre, & ne de una provincia Rectores in aliam introirent: neque ullus ad instar Hebroïni tyrannidem assumeret, & postmodum sicut ille contubernales suos despiceret: sed dum mutua sibi successione culminis habere cognoscerent, nullus se alii anteferre auderet. Ut verò illi

[a] Quippe tum solebant Optimates Francorum ad constituendum Regem convenire, ac in electi singuli verba jurare, traditâque in manum hastâ pro sceptro, excelso solio impositum debito honore venerari, quemadmodum Hadrianus Valesius in Rer. Franc. lib. 21, observavit.

libenter petita concessit, stultorum & pæne gentilium depravatus consilio, ut erat juvenili ætate præventus, subitò quod per sapientum consilia confirmaverat refragavit. Sanctum igitur Leodegarium eoquòd cognoverat præ omnibus sapientiæ luce esse conspicuum, secum assiduè retinebat in palatio. Hujus rei causâ crevit malorum invidia rediviva, atque contra eum rursum accusationum exquirebant initia, itaut quæque Rex ageret aut justo injustóve judicio, dicerent illius crimine factum. Cujus si obtemperâsset consiliis, in mandatis ambulâsset Divinis. Sed quia cælitùs jam supervenerat data sententia, ideò cor ejus non valuit apprehendere justitiæ disciplinam: sed judicium quod THEODERICUS se à Deo exspectare professus est, celeri meruit sententiâ terminari. Vir autem Domini ut cognovit contra se invidiam diaboli recalescere, tunc juxta Apostolum sumens loricam fidei & galeam salutis & gladium spiritûs, quod est verbum Dei, contra antiquum hostem inivit singulare certamen. Et quia Sacerdotalis integritas minas Regis nescit metuere, Hildericum cœpit arguere, cur consuetudines patrias quas conservare præceperat tam subitò immutâsset, simúlque fertur dixisse, quòd Regina quam habebat conjugem, filia sui esset avunculi: & nisi hæc facinora cum reliquis illicitis sceleribus emendatione corrigeret, Divinam certè sibi ultionem subitò imminere cognosceret. At Hildericus quidem primitùs libenter cœpit auscultare: sed satellitum præventus consiliis, dum verba ejus debuerat ad emendationem aptare, de illius morte occasiones cœpit inquirere, suadentibus hoc illis, qui justitiam cupiebant evertere, & indisciplinati juvenilia opera Regi favebant exercere, necnon & his qui suum decretum ei elicuerant irrupisse. Metuebant enim hi omnes & horum similes in voluptatibus sæculi conversantes, à Dei homine sua opera destrui, dum eum jam noverant per justitiæ callem inflexibiliter gradi: virilitatem enim cælestis civis senescens mundus gravatus vitiis non valuit sustinere.

An. Chr. DC.LXXVIII Octob. II.

Rex in Leodegarium commovetur.

Ephes. 6. 17.

Ab eo correptus, de ejus nece cogitat.

V. Affuit enim tunc in illis diebus vir quidam nobilis HICTOR* vocatus nomine, qui tunc gerebat in fascibus Patriciatum Massiliæ, quíque generis nobilitate & prudentia sæculari, ut claro stemmate ortus, ita erat præ ceteris præditus. Hic enim ad Hildericum Regem pro quadam causâ[a] advenerat, & per viri Dei intercessionem obtinere petita sperabat, eúmque gratiâ hospitalitatis in urbe sua Dei Sanctus receperat, donec sicut petierat suis intercessionibus eum Regi commendaret. Nam sæpedictum Hildericum in Ecclesia urbis suæ in Paschali sollemnitate rogaverat advenire. Hanc invidi reperiunt occasionem, per quam nequitiam, quam nuper in cor Regis effuderant, adimplerent. Majorem-domus tunc nomine WOLFALDUM* in sua accusatione conjungunt, mendacem fabulā de Leodegario & Hictore confingunt, quasi ideò insimul fuissent conjuncti, ut Regiam dominationem everterent, & potestatis jura sibimet usurparent. Aderat etiam tunc quidam sub religionis habitu ad Monasterium S. Symphoriani Martyris, corpore non mente Reclusus, nomine MARCOLINUS*, sed ut postea publicè patuit, potiùs pro ambiendis humanis laudibus vel honoribus specie religionis cupidus nimiùm. De cujus conversatione, maximè dum omnibus patuit, meliùs puto silere, quàm loqui. Hunc ergo sæpedictum Rex ignorans, quasi Dei Prophetam habebat in omnibus, eoquòd de viri Dei accusationibus ejus voluntati favendo adulabat præ omnibus. Ea igitur nocte qua sanctæ Paschæ vigiliæ celebrabantur in urbe, Rex jam quasi suspectus, ibidem noluit advenire[b], sed cum paucis tunc fautoribus ad præfati hypocritæ recurrens consilium, jam contra Dei famulum malignum gestans animum, illic temporaneum non metuit Paschale recipere sacrificium: posteà verò cum dedecore jam à vino temulentus aliis jejunis sancta sol-

Nova causa prætexitur.

* *Hector* [a]

* *al. Vulfoaldum*

* *Chesnius Marcolmus*

Paschæ vigiliâ ad necem quæritur Sanctus. [b]

[a] Nempe ad repetendam à Rege Claudiæ socrûs suæ hereditatem, quam Claudia Arvernensi Ecclesiæ frustratâ filiâ reliquerat. Lege Vitam S. Præjecti Episcopi suprà ad ann. 674.

[b] Et tamen in Vita secunda ac tertia *communionem sanctam* cum Rege percepisse legitur: quod fortè non in eadem Ecclesia, sed in eadem urbe factum intelligere licet. S. Præjectus Arvernorum Episcopus coram Rege sacra celebrâsse in propriis Actis dicitur.

An. Chr. dc.lxxviii Octob. ii.

lemnia præstolantibus cùm Ecclesiam fuisset ingressus, Leodegarium clamitans requirebat ex nomine, ut eum quasi in fugam verteret, dum gladii percussione jam inter nuntios minitans terruisset. Cúmque eum sæpiùs clamitans esse in Baptisterio cognovisset, ibi quoque introiens, ad tanti luminis claritatem seu odorem chrismatis, quæ illic in baptizatorum sanctificatione gerebantur obstupuit. Sed cùm ad clamorem ejus ipse responderet, Adsum; ipsum nullatenus recognoscens pertransiit, atque in Ecclesiæ domum ubi paratum erat resedit. Episcopi verò alii qui cum Dei viro vigilias celebraverant, redierunt ad hospitia: ipse verò ut sacrum peregit officium, Regem intrepidus adiit, iratúmque eum verbis mitibus requisivit, cur ante vigilias non venisset, vel in tam sacratæ noctis sollemnia repletus irâ persisteret. Nam dum illius ineffabili sapientiæ aliud turbatus non valuisset respondere, suspectum se eum quadam de causa dixit habere. Igitur vir Dei Leodegarius cernens apud animum ejus esse defixum, quòd suadentibus satellitibus eum unà cum Hictore, sicut decreverat, redderet interfectum, aut Hictor in angustia sicut timebat contra Regem subire contemptum; non de sua veritus morte, sed illorum qui ad eum causâ tuitionis advenerant pertractans salutem; elegit potiùs interim latêre per fugam, quàm occasionem præbere, ut per ejus martyrium Resurrectionis Christi sollemnia cruentarentur, vel diriperetur Ecclesia, ut ne[a] hi qui ad eum convenerant, inconsultè amitterent suam vitam. Nec enim quis eum æstimet formidâsse adeousque martyrium. Nam cùm pridem per quemdam Monachum nomine Bercharium ei in Dominica Cœna de suo interitu fuisset nuntiatum, die Passionis Domini crastino Regis adiit palatium, & ultrò se ingerens in eo die sanguinem offerre voluit Christo, quo pro mundi salute sanguinem Christus effuderat suum. Nam & Rex eadem die ipsum propria manu percutere voluit, sed ob Dei reverentiã Optimatum quorumdam sapientum consilio prohibitus fuit. Indubitanter verò credendũ ad hoc eum divinitus tunc fuisse servatum, ut si quid humana conversatione, quæ sine culpa non ducitur, aliquid contrarium fortassis attraxerat, longæ persecutionis fornax exureret, ut postea velut aridum mundum[b] in ea de manu sui Regis impositus, ad instar gemmarum fulgentium miraculorum virtutibus coruscaret. Cùm igitur ab his qui occasionis hujus exspectabant eventum, persecutio velox fuisset commota post eum, prædictus Hictor ibidem est interfectus: & quia viriliter se fuerat defensare conatus, permittente Domino à multitudine fuit oppressus cum aliquibus qui comitabantur cum eo. Nec enim impossibile creditur sancti Martyris meritis posse apud Deum illis animabus veniam obtinere, qui cum eodem innocenter persecutionis procellam voluerunt declinare.

Nota. — *Regem adit intrepidus.* — *Mortem ob diem sacrum declinat.* — *Hectore occiso,*

VI.

detentus ab invidis, Luxovium relegatur.

Igitur Leodegatius Dei famulus cùm à quibusdam fuisset detentus, Hilderico subitò nuntiant factum: maximam gratiam Regis se credidit habiturum, qui valuit comprehendere Leodegarium. Per consilium tunc Optimatum vel Episcoporum jubetur interim duci Luxovio Monasterio, donec in commune consuleret quid facerent de tanti nominis viro. Interea cùm hi qui primi videbantur esse palatii, cùm simul ab Hilderico fuissent conquisiti quod judicium de Sancto Dei decernerent; hoc consona responderunt voce, ut si ei vitam concederet, sub perpetuo exsilio eum in Luxovio permanere juberet: confirmans subitò super hoc decretum judicum; Episcopis verò aliquibus vel Sacerdotibus ideò consentientibus, ut ad præsens eum ab ira Regis redderent liberũ. Nam sæpedictus Rex pravorum illectus consilio eum adduci jusserat de Luxovio, ut ad voluntatem causantium cum irrisione depositum, prout voluissent, redderet interfectum, sicut quondam Herodes disposuerat Judæis facere Petrum. Aderat autem venerabilis vir Abbas S. Symphoriani Basilicæ nomine Hermenarius*, cui post discessum viri Dei Rex petitionibus populi Augustudunam commendaverat ur-

Ab imminente nece per Hermenarium liberatur. — * *al.* Ermenarius

a Apud Chesnium: *ut ne id quod contra se fiebat, in Consulem verterent, & sic idem Consul vitam amitteret.*

b Chesnius legit, *velut arido mundo despecto in diadema sui Regis impositus.* Legendum videtur, *velut aurum mundum, in ea* (id est persecutione) *de manu sui Regis impositus.*

bem; cum immensibus precibus crebrò Regis pedibus est provolutus, ut eum in Luxovio residere permitteret, ne ad exspectationem crudelium, quos diabolus contra eum in furore succenderat, juberet adduci. Taliter ab hujuscemodi precibus & tunc ab interfectione salvatus, falsò quidam opinantes, quasi ideò Regis habitacula frequentaret, ut accusantium primus esset, quò faciliùs ei Episcopatum illius tenere liceret. Nam longè aliter exstitit, & quia carnalis oculus spiritualem delectationem non vidit, testes ei postea exstiterunt illius opera: quia quousque præsenti superfuit vitæ, ejus necessitatibus in quo valuit caritate ministravit devota. AN. CHR. DC.LXXVIII OCTOB. II.

VII. Cum Ebroino reconciliatur. Regni status post Hilderici mortem.

In illis igitur diebus adhuc exsul in Luxovio residebat Hebroinus Monachili habitu tonsoratus, simulatam gerens concordiam, quasi dum uterque unam, sed dispares exsilii accepissent sententiam, concordem ducerent vitam. His interim ita gestis Divina non diu distulit ultio suum de Hilderico dare judicium. Nam ejus dissoluta conversatio omnibus increverat Palatinis Optimatibus. Tunc unus ex eis hoc molestiùs ferens præ ceteris, dum venationem in silva [a] securus exerceret, eum vulnere mortis percussit. Igitur priusquam hæc evenissent, dum Duces quidam duo, quibus jussum fuerat, S. Leodegarium adduci de Luxovio eatenus demorâssent, conspiraverat unus eorum minister, ut si famulum Dei extra Luxovium cerneret, ipsum gladii percussione occideret. Ut autem ad hoc perventum fuit, ita cor ejus intolerabilis pavor perfudit, ut non solùm dixisse, sed cur etiam de Dei famulo tam gravia cogitâsset, voce publica confiteretur, & tremens ejus pedibus est provolutus, indulgeri sibi ab eo hanc nequitiam deprecaretur. Igitur cùm Hilderici mors subitò nuntiata fuisset, tunc hi qui ob ejus jussionem exsilio fuerant condemnati, tamquam veris tempore post hiemem solent de cavernis serpentes venenati procedere, quidam sine metu fuerunt reversi: quorum debacchante furore surrexit magna turbatio patriæ, itaut manifestè crederetur adventus imminere Antichristi. Hi verò qui Rectores regionum esse debuerant, continuis odiis se invicem cœperunt lacescere; & dum Rex tunc non erat stabilitus in culmine, quod unicuique rectum videbatur in propria voluntate, hoc agebat sine formidine disciplinæ. Adeò tunc iram Dei manifestè cognovimus evenisse, ut etiam stella appareret in sidere, quam Astrologi cometem vocant [b]: in cujus ortu asserunt fame terram turbari, mutationem Regum, vel commotionem gentium, percussionis gladium imminere. Hæc enim omnia manifestè tunc constitit evenisse. Sed quia, ut scriptum est, stulti non corriguntur verbis, quantum minimè signis; hi qui cum malevolo animo redierunt de exsilio, quidquid propter sua pertulissent facinora, Leodegarii factionibus hæc se incusant fuisse perpessos. Cometes.

VIII. Leodegarius à viris religiosis protectus.

His enim diebus vir Domini à commemoratis Ducibus erat ob salvationem detentus, à quibus nuper de Luxovio fuerat eductus. Tunc enim famulo suo gratia superna concesserat venerabilem dignitatem, ut in illis locis tam prædicti Duces quàm eorum matronæ, simúlque ministri universæque familiæ necnon & vulgus populi ita imminerent, ut semetipsos pro eo non dubitarent offerre. Cúmque illi qui secum Dei famulum retinebant, circa se manentibus potestatibus aliis nuntiâssent, eoquòd Divinam gratiam super Dei famulum Leodegarium cognovissent; religioso Christianitatis amore ita in ejus auxilium fuerunt sociati, & conspirantes inter se confirmaverunt, ut dum indisciplinata hæc dominata erit exorta turbatio, si priusquam Theodericum pariter sublimâssent in

[a] Nempe in silva Lauconia, Calæ villæ Regiæ proximâ, ubi cùm Childericus in palatio moraretur, à Bodilone armato quem paullò antè virgis fœdè ceciderat, alisque satellitibus crudeliter interimitur cum Bilichilde uxore prægnante anno regni IV. Christi DC. LXXIII. quę res in gestis Franc. cap. 45. describitur: quorum corpora in Basilica S. Vincentii, quæ nunc S. Germani Pratensis dicitur, sepulta, anno M. DC. LVI. detecta sunt.

[b] Venerabilis Beda in l. 4. Hist. c. 12. *Anno Dominicæ Inc.* DC. LXXVIII. inquit, *apparuit mense Augusto stella quæ dicitur Cometa & tribus mensibus permanens*, &c. Quo circiter anno Theodoricus cum Dagoberto Sigiberti filio, Dagoberti senioris nepote, de Regno apud Lingonas decertâsse legitur in Actis S. Salabergæ ad ann. 655. relatis.

An. Chr. DCLXXVIII Octob. II. Ebroinus Luxovio egressus, de perdendo Leodegario cogitat.

Regno, aliqui forsitan sanctum voluissent lædere Leodegarium, eorum protegeretur auxilio. His enim diebus egressus est de Luxovio etiam Hebroinus Juliano similis, qui vitam fictam Monachorum tenuit. Etenim cùm ipse tam amicorum quàm famulorum constiparetur subitò comitatu, prædicti exsules ejus expetentes obsequium, malum quod de sua accusatione confinxerunt, ipsum in caput constituunt, ut ejus auxilio vel consilio usi in Dei hominem valerent unanimiter vindicare. Ipse enim Hebroinus caput relevavit venenosum, & quasi vipera restaurans venena sua, simulans se esse tunc Theoderici Regis fidelem, & ob hoc ad eum cum sociis quantociùs festinare. Cùm enim vir Domini cum sociis suprascriptis eodem festinarent itinere, quantum nec unius diei factum est itineris spatium; antequam Augustidunum urbem accederent, urgentibus fautoribus Hebroinus immemor amicitiæ dudum promissæ, eum ibidem voluit comprehendere, nisi Genesii Metropolis Lugdunensis Episcopi consiliis fuisset prohibitus, aut manu valida quę cum eo aderat perterritus: & fictam rursus simulans amicitiam mixto agmine pariter pervenerunt in urbem. Lætatur civitas & omnis Ecclesia de Pastoris præsentia rediviva: plateæ ornantur, aptant Diaconi cereos, Clerici tripudiant cum antiphonis, gaudet civitas tota de adventu sui Pontificis post persecutionis procellam. Nec immeritò laudum exhibebantur excubiæ, quia præsente* Domino ad coronam properabat martyrii: ibique pro adventu Præsulis delicias paraverunt etiam adversariis. Crastina verò die exinde pariter promoventes, ut ad occursum Theoderici Regis Franc. pervenirent uniti. Interim dum isti cœpto itinere pervenissent ad Regem, de ipso itinere pæne jam medio Hebroinus tyrannus eorum deserens comitatum, ad suos usque pertransiens, Clericatum * abjiciens, ad mulierem [a], ut canis ad vomitum, post sacrum velamen rediens. Et quia in castris Christi militare non potuit, cum adversariis sæcularia arma arripuit. Et dum jam dereliquerat fidem & Deum, contra terrenum dominum etiam apertum se prodidit adversarium. Noviento enim villa jam recuperato Regno tunc Theodericus residebat securus, cùm repentino superventu venit Hebroïnus cum Austrasiis. Quis enim enumerare plenè valeat, quæ tunc fuit direptio de regali thesauro vel Ecclesiæ ministerio, quod ob amorem Christianitatis Catholici retrò Principes devoti in Dominicum contulerunt sanctuarium, Majore-domus [b] tunc etiam interfecto? Ideò autem perpetravit hoc malum, quia à diabolicis viris invido armabatur consilio. Dolebant enim se abjectos esse per meritum, dum populum universum fideliter cernebant declinare post Theodericum, eúmque jam confirmatum in Regno, & Dei famulum Leodegarium cum illius gratia in sua urbe residentem; livore invidiáque uri cœperunt iterum: quia dum Justi stabant erecti, ad recuperationem accedere non valebant perversi. Et quia suadente diabolo qui eos fide nudaverat, dum veritatis consilio jam cæcati, non invenerunt per quod destruerent Dei Sanctum; declinant ad majorem interitum per falsitatis commentum, per quod in Regnum intulerunt magnum malum & stragem depopulationis in persecutione multorum. Denique acceperunt quemdam puerulum, quem Chlotharii [c] fuisse confinxerunt filium, hunc in partibus Austri secum levantes in Regnum. Qua de re multum collegerunt hostiliter populum, eoquòd verisimile cunctis videbatur esse. Etenim cùm depopulando patriam subjugarent, etiam in nomine sui Regis quem falsò fecerunt, præcepta Judicibus dabant; tunc qui eis volens noluit adquiescere, aut jura potestatis amisit, aut si non fugâ latenter discessit, gladii internecione deperiit. Quanti enim per hoc calliditatis figmentum Theodericum

A S. Genesio impeditus, Augustoduni cū Leodegario excipitur.

** præscien-te*

Theodericum adit, Monastica veste abjecta, resumpta uxore.

** Id est, Monachatum, seu Monasticam vestem.*

Impetu in eum facto, thesaurum sacrum diripit.

Leodegarium rursus exagitat. Chlodoveū Chlotarii filium supponit.

a Ebroini uxor fuit Leudutrudis, quę marito auctor fuit condendi Parthenonis B. Mariæ apud Suessionas, ubi sine dubio velum tonso Ebroino acceperat. Lege adnotata inferiùs ad S. Leodegarii Epistolam. Chelnio vox *velum* deest.

b Is fuit Leudesius Erchinoaldi quondam Majoris-domûs filius, de cujus nece lege Gesta Reg. Franc. c. 45.

c Hinc rectè colligit Hadrianus Valesius, Chlotharium moriente patre vix quadrimum, non annos tantùm quatuor, ut quidam scribunt, sed quatuordecim regnâsse, ut ei filium Ebroinus substituere potuerit, idque populo persuadere.

An. Chr. DC.LXXVIII Octob. II.

tunc defunctum, & Chlodoveum Chlotarii esse filium crediderunt? Erant enim in hoc mendacium primi & quasi Rectores palatij Desideratus cognomento Diddo*, qui in urbe Cabilone quondam habuerat principatum, necnon & ejus collega Abbo*, qui civitatem Valentiam habuerat in dominium. Nec enim digni sunt ut hi nominentur Episcopi, qui magis terrenis desideriis vel lucris temporalibus augenda pecunia vigilant, dum de animabus sibi commissis unde districto Judici reddituri sunt rationem nil curant. Horum talium Sacerdotum & similium Optimatum Hebroinus tyrannus usus consilio, adeousque elevatus & excæcatus est in hoc sæculo, quousque impœnitens præcipitatus est in inferno. Redeamus ad opus cœptum.

* Sic fere Mss. al. Dido.
* al. Bobo

IX. In illis diebus ita gestis & per singula volutis, postquam Childericus est interfectus, postquam Episcopi vel Patricij cum Optimatibus de Neustrico vel præsentia Theoderici partibus rediissent Burgundiæ, etiam in regno confirmato ad propria residerent securi; interim invidi hostem* moverunt ex adverso, primóque circa eum cum quo Regem Childericum egisse putabant. Tunc adjunctis sibi in consiliis nequissimis inimicorum sociis consulere cœpit, quemadmodum eumdem Pontificem destruere potuisset. Ex his enim Consiliariis duo videlicet Diddo & Waimerus ex nomine caput effecti malitiæ, dixerunt posse secum rapere de civitate, & in eum facere vindictam, ex qua malitia Hebroini esset satiata. Gavisus namque Hebroinus de eorum responso, dedit eis exercitum copiosum valde. Qui festinè perrexerunt ad civitatem Augustidunum. Vir autem Domini Leodegarius cùm ad suam plebem restaurandam resideret urbe sua, ubi destinatum contrà hostium sensit impulsum, non est passus ut ultrà fugaciter tenderet gressum, sed intrepidus de se Domini exspectabat judicium. Cùm enim tam familiares quàm Clerici vel fideles imminerent, ut thesauros quos sibi ipse contulerat auferret & abscederet, quatenus hostes hoc audito à perditione civitatis vel illius persecutione desisterent; ille hæc nullatenus adquiescens, sed eos continuò in thesauros convocans, omnia quæ ibi addiderat adsignans, talia prosequens verba: Hæc omnia quæ cernitis, Fratres, quamdiu terrenorum hominum me voluit gratiam Deus habere, ad communem ornatum prout potui huc fideliter contuli. Nunc verò forsitan ideo mihi irati sunt homines terreni, quia Dominus nos vocare dignatur ad gratiam cæli. Ut quid enim hæc hinc auferam, quæ mecum in cælum non tollam? Ergo si vobis placet, ego eligo consilium hæc potiùs dare in usus pauperum, quàm cum turpi sarcina huc illúcque oberrare per sæculum: ut imitemur B. Laurentium, qui pro eo quòd dispersit & dedit pauperibus, justitia ejus manet in sæculum sæculi, & cornu ejus exaltatum est in gloria. Statímque jussit custodi discos argenteos reliquáque vasa quamplurima foras ejicere, & argentarios cum malleis adesse, qui minutatim cuncta confringerent, quæ per fidelium dispensationem jussit pauperibus erogari. Quæ autem exinde fuerunt Ecclesiasticis usibus apta, Ecclesiæ addidit ministerio. Monasteriorum sanè tam virorum quàm Virginum infra urbem vel territorium de eodem argento consolatus est paupertatem multorum. Quæ fuit tunc vidua vel orphana, vel omnis in commune paupertas quæ ibi affuit, quæ de ejus largitate consolationem non habuisset? Vir autem Domini ut erat plenus spiritu sapientiæ, hæc verba locutus est Fratribus: Ego, Fratres, decrevi jam de hoc sæculo nihil penitùs cogitare, sed magis spiritalem nequitiam quàm terrenum hostem metuere. Terrenus homo si talem à Deo accepit potestatem, ut persequatur, comprehendat, perdat, incendat, interficiat; hæc nullatenus possumus declinantes effugere. Et si hìc trudimur* de rebus transitoriis ad disciplinam, non desperemus, immò potiùs gaudebimus in futuro de venia. Muniamus ergo virtutibus animam simul & civitatis custodiam, ne inveniant utrique hostes aditum per quod inferre possint periculum. Commovens igitur universum urbis illius populum, cum triduano jejunio, cum signo Crucis & Reliquiis Sanctorum, murorum circumiens ambitum, per singulos etiam aditus portarum terræ adhæ-

Didoni & Vvaimero perdendi Leodegarij mandatum committit.
* scilicet, Ebroinum
Æduam urbem obsident.
Sanctus thesauros suos in pios usus expendit.
Egregia suis dat monita.
* al. tradimur
Ieiunia & supplicationes indicit.

AN. CHR. DC.LXXVIII OCTOB. II. In Ecclesia indulgentiam petit ab omnibus.

rens, Dominum deprecabatur cum lacrymis, ut si illum vocabat ad passionem, plebem sibi creditam non permitteret captivari: & ita præstitum est evenisse. Itaque cùm ob metum hostium certatim populi undique se recepissent in urbe, & meatus portarum forti obturâssent seratu, & super omnia stabilissent in ordine propugnacula; jussit vir Domini universos ingredi in Ecclesiam, cunctorum insimul postulans indulgentiam, ut si quempiam illorum, ut assolet, dum pro zelo rectitudinis increpâsset, aut in verbo læsisset, ei indulgentiam darent. Sciebat autem vir Dei iter passionis ingrediens, non prodesse martyrium, ubi livore deterso non priùs fuerit cor emundatum vel caritatis lampade illustratum. Nullus fuit tunc ibidem tam ferreum possidens pectus, qui etiam si fuisset graviter læsus, non omnem cordis malitiam indulsisset devotus. Posthæc necdum vallatur civitas ab exercitu, eodémque die ab utroque populo fuit fortiter usque ad vesperam dimicatum. Sed cùm ab agmine hostium esset civitas obsidione valida circumdata, & die noctúque vociferantes ut canes circumirent urbem; prospiciens vir Domini civitatis imminere periculum, compescuit omnem super murale conflictum, & his verbis suum exorare aggressus est populum: Sinite quæso contra hos pugnando confligere. Si mei tantùm causâ huc isti advenerunt, de me ipso paratus sum eorum satisfacere voluntati, eorúmque mitigare furorem. Tamen ne inauditi videamur egredi, mittatur unus è Fratribus eos inquirere, qua de causa hanc obsederunt civitatem. Cùm subitò hi MEROALDO Abbati per muri repagulum* parâssent descensum, perveniens ad Diddonem ait ei: Si hæc nostra commiserunt facinora, peto ut interim Evangelicam recorderis sententiam, ubi Dominus dixit: *Si non dimiseritis hominibus peccata eorum, nec Pater vester dimittet peccata vestra.* Et illud: *In quo enim judicio judicaveritis, judicabimini.* Simúlque deprecans ut hostem compesceret, & redemptionem quam volebat acciperet. Sed quia tamquam lapidis duritia, sicut quondam Rex Ægyptius obduraverat cor, ad verba Divina nullatenus potuit emolliri. Comminatus est quippe non se ab impugnatione civitatis discedere, quoadusque Leodegarium valeret comprehendere, & sui furoris vesano desiderio satisfacere; & nisi Chlodoveo, quem falsò Regem fecerant, promitteret fidem. Hæc enim erat simulata occasio, quia omnes cum sacramento Theodericum Regem asserebant fuisse defunctum.

Conflictu interdicto, inquirit adversariorũ consilium.

* Chesnio repugnaculum

Matth. 6. 15.

id. 7. 2.

Theoderico fidem renuit violare.

X. Auditis itaque vir Domini his verbis, hæc dedit illis responsa: Hoc vobis notum sit omnibus tam amicis & fratribus, quàm inimicis & hostibus, quia quousque me Deus in hac vita jusserit superesse, non mutabor à fide quam Theoderico promisi coram Domino conservare. Corpus meum decrevi potiùs in mortem offerre, quàm animam pro infidelitate turpiter denudare. Hostes verò his auditis responsis, cum telorum jaculis ac cum incendio festinanter undique insistebant inrumpere civitatem. Ipse verò universis Fratribus valedicens, panis & vini participatione communicans, eorúmque dubia corda confirmans, suam eis ut Christus discipulis memoriam passionis commendans, ad portarum aditus perrexit intrepidus, apertísque claustris sponte se obtulit pro civibus inimicis. Adversarij verò gavisi, tamquam ovem innocuam ipsum ut lupi susceperunt in prædam. Qui exclamans fertur dixisse: Gratias ago omnipotenti Deo, qui me dignatus est hodie glorificare. Illi autem iniquissimum pæne excogitantes commentum, nam ab ejus capite lumen evulserunt oculorum: in qua evulsione ultra humanam naturam incisionem ferri visus est tolerâsse. Testes enim sunt multi illustres viri qui aderant in præsenti, quia nec vinculum in manibus est passus imponere, nec gemitus processit ab ore, dum ejus fuerunt oculi abstracti à capite, nisi glorificans Dominum semper modulamina studuit canere Psalmorum. Inter ceteros Dux quidam erat Campaniæ, WAIMERUS vocatus in nomine, qui ad hoc malum perpetrandum à finibus Austri venerat cum DIDDONE. Hi duo cuidam BOBONI, qui nuper cum anathemate fuerat de Episcopatu Valentiæ urbis dejectus, Augustidunum adsignaverunt in dominium, immò potiùs devastandum.

Hostibus sævientibus sese offert sumpto Viatico.

Oculorum evulsionem sine gemitu patitur.

Boboni Augustodunũ adsignatur in prædam.

standum. Cives verò oppressi receperunt adversarium, qui jam Pastorem amiserant suum, per cujus dispensationem pæne omne præsidium asportaverunt Ecclesiæ. Nam pro civitatis redemptione, occasione reperta, in quinque millibus solidorum fuit Ecclesiæ argentum distractum, præter spolia civium. Et quamquam Ecclesia pertulisset de transitoriis rebus dispendium, nullum exinde permisit Dominus abduci captivum. AN. CHR. DC.LXXVIII OCTOB. II.

XI. Igitur cùm hostes lætanter divisissent spolia, suprascripto Waimero Dei hominem tradiderunt in custodiam, qui cum eodem vel exercitu repedavit ad patriam. DESIDERATUS verò cognomine DIDDO unà cum BOBONE & cum ADALRICO* Duce, quem ipsi volebant Patricium esse Provinciæ, ad Patriciatum subjugandum perrexerunt usque ad Lugdunum, ut ita exinde abducerent Genesium, sicut de Augustiduno dudum expulerant Leodegarium. Sed manu valida populi undique collecti urbem hanc maximam Deo Præsule non permiserunt irrumpere. Hi verò qui Dei famulum duxerunt Leodegarium, ut nuntiaverunt Hebroino quod fuerat factum, in silvarum secreta eum jubet retrudi, & de ejus morte quasi enecati in aquis fabulam mendacem confingi, etiam tumulum sepulturæ ejus constitui, donec ipsum longæ famis inediâ deberet consumere. Quod qui audire potuit aut videre [a], verum credidit esse. Sed qui Heliam per corvum pavit in eremo, nec suum ibidem deseruit famulum. Etenim post longam quam Dei Martyr pertulit famis inediam, reminiscens Waimerus humanam in eo naturam non aliter ita posse durare, nisi eum Christi gratia sustentaret; in domum suam eum jubet perduci: dura etenim viscera pietate cœperunt emolliri. Cùm enim in familiari colloquio ei fuisset adsuetus, ita feritatem illius in parvo tempore prostratam edomuit, & tam ipsum quàm conjugem ad Dei timorem convertit, ut argentum Ecclesiæ quod nuper pro redemptione civitatis Augustiduni receperat, ei devotus offerret, ut faceret quidquid exinde facere decrevisset. Quod vir Dei acceptum per quemdam fidelem Abbatem nomine BERTONEM ad prædictam redirigens urbem, ipsúmque juxta Apostolum ad domesticos fidei dividens, voluntatem ejus opere caritatis fideliter adimplevit.

Vvaimero Sanctus committitur. *al. Chaldarico. S. Genesius à simili casu eripitur. Ebroinus inediâ consumi jubet Leodegarium. Vvaimerus erga eum mollitus. Leodegarius acceptum à Vvaimero argentum Æduensibus dirigit. *Gal. 6. 10.*

XII. Igitur cùm sicut supradictum est, suum facinus diutiùs Hebroinus perditus occultare non posset, de Rege quem falsò fecit declinat ingenium, ut in Theoderici rediret palatium. Quorumdam factione suscipitur, & iterum subitò palatij Major-domus efficitur. Sed cùm eum alij gaudentes, alij timentes in culmine sublimâssent honoris, continuò tale dedit edictum, ut si quis quid cuiquam dum in turbatione fuerat intulisset dispendium vel prædam, nullius ex hoc generaretur calumnia. Hæc fuit occasio ut non redderet spolium, quod ministri sui ei contulerant de prædatione multorum. Cùm autem * in rediviva cœpisset superbia, dolens simul & metuens ne superstites haberet æmulos, quorum parentibus intulerat malum: jam enim jura potestatis adeptus, duplicavit malitiam cum invidia. Nam priores Optimates cœpit instanter persequi, quos autem comprehendere valuit, aut gladij interfectione prostravit, aut ad gentes extraneas ablatis facultatibus effugavit. Sanè feminarum nobilium Monasteria destruens*, earúmque religionis primarias in exsilium dirigens. Et quia margaritarum ornamenta conculcandi acceperat potestatem, ideo sine ulla miseratione ut porcus non timuit thesaurorum ornamenta conculcando irrumpere Christi. Et quoniam non valebat respicere cælum, ideò cor ejus in terrenis cupiditatibus luto ultra modum fuit defixum. Etenim cùm Hebroinus crudelis de supradictis rebus suum satiâsset furorem, rursum occasiones cœpit exquirere, ut blasphemiam suę crudelitatis valeret ab oculis humanis auferre. Tunc Childerici mortē simulabat se velle vindicare, cùm nullus eum prior quàm ipse voluisset interire, (publicè enim aliter quem odisset non audebat persequi) jusserunt Principes unà cũ germano suo S. Leodegariũ ex Monasterio in quo tenebatur abscõditus egre-

Ebroinus Pseudo-Chlodoveo rejecto, Major-domus Theoderici efficitur. Edictum injustum condit. * Chesnie tumere in redivivam, &c. Sævit & grassatur in omnes. * destruxit. Leodegarium de Childerici nece accusat.

[a] Hic seipsum Auctor designare videtur, eum ad modum quo S. Johannes in Evang. cap. 14. *Et qui vidit, testimonium perhibuit.*

An. Chr. DC.LXXVIII Oct. II.

di, & in præsentia Regis jussus est accersiri. Qui conversus ad Hebroinum dixit: » Dum superare cupis omnes habitatores in tota Francia, tuam potiùs aufers quam » indignus accepisti gloriam. Hoc [a] audiens Hebroinus nequissimus, furore magno repletus jussit ministris GAIRINUM fratrem ejus foras abstrahi, & à germano separari, ut separatim juberentur puniri, ne simul eos delectaret talia verba fari. Cùm autem duceretur, B. Leodegarius fratrem suum alloquitur dicens: » Æquo animo esto, frater carissime, quoniam oportet hæc nos pati, quia non sunt » condignæ passiones hujus temporis ad futuram gloriam quæ revelabitur in nobis. » Peccata etenim nostra multa sunt, sed misericordia omnipotentis supereminens » magnáque ad abluenda delicta se laudantium semper est parata. Hæc ad tem» pus patimur quia mortis debitores sumus, sed illa nos exspectat vita si patienter » ferimus istam pœnam, ubi sine fine lætabimur in cælesti gloria.

a Leodegarius germanum hortatur ad patientiam.

Rom. 8. 12.

XIII. Tunc ministri ligatum ad stipitem germanum lapidibus obruere cœperunt. » Ille verò deprecabatur Dominum dicens: Domine JESU bone qui non venisti » vocare justos sed peccatores, suscipe spiritum servi tui, ut qui dignatus es ad simi» litudinem Martyrum lapidibus à me vitam istam mortalem auferre, jubeas cle» mentissime veniam scelerum meorum tribuere. Hæc dicens orando ultimum efflavit spiritum. Beatus itaque Leodegarius cupiebat cum germano vitam finire, ut simul mererentur futuram ac beatam participari. Sed Hebroinus tyrannus differre volens ejus exitum, ut per pœnas longè dilatas ei præpararet æternas, & ne coronā acciperet martyrij, quin potiùs careret præmiis gloriæ sempiternæ; tunc jussit eum nudis gressibus per quamdam piscinam transduci, in qua erant petræ quasi clavi incidentes acutæ. Quamobrem labia ejus & faciem concavam crudeliter jussit incidi ferro, necnon & linguæ plectrum ferro secante auferri, ut dum oculi ablati, pedes jam forati, lingua ac labia essent incisa, & dum sibi cernebat omnem felicitatem ablatam, corporísque pariter vires undique defecissent negatæ, dum nec oculis cernere viam, nec pedibus incedere callem, nec lingua officium dante laudare quiverit viris undique Creatorem, ac per hoc caderet in blasphemiam desperans, auferendo sibi salutem, quem laudando cælitus adipisci meruisset ingentem. Sed qui absque vocibus cordium auditor est Deus, magis amat cor contritum quàm elatione superbum, & suscipit vocem tacentis magis quàm elatè loquentium; non postulat sibi auxilium vocis, sed humilitatem cordis. Nam cùm se cognovisset præsidium omne amisisse humanum, totis viribus sibi petiit adesse Divinum. Nam quantum impietas humana revocare cupivit ab alto, tantum pietas Divina sociari eum fecit cælo. Sanctum itaque Domini Leodegarium diutiùs ad vindictam servaverunt vivum, & turpiter denudatum per platearum palustria jusserunt pertrahi nudum, eúmque ad vindictam quasi deformatum tradiderunt viro nomine Waringo [b], ut sub ejus gravi dominio emitteret cruciatus spiritum. Cui ait iniquus Hebroinus: Accipe, inquit, Leodegarium quem aliquando vidisti superbum virum, & constitue sub tuta custodia: erit enim tempus suæ vocationis, ut recipiat quod meritus est à suis inimicis. Cùm autem longè esset ejus hospitium, sanctum Dei Martyrem imposuerunt super vile jumentū. Et ut cognovit ita esse impletum, arripiens hunc Psalmi versiculum; *Vt jumentum*, inquit, *factus sum, & ego semper tecum*. Et cùm labia jam non haberet & linguam, laudes Dei silere non potuit; sed mens devota voce qua valuit de cordis arcano insonuit. Cúmque omnes eum cruentatū graviter cernerent, crediderunt ut ob hoc dimitteret spiritū. Etenim cùm unus è nostris Fratribus Abbas, nomine WINOBERTUS, prædictum Sanctum Dei usque ad hospitium alongè secutus fuisset, deprecans custodes ut sibi latenter ad ipsum accedere liceret, invenit eum jacentem in stramine opertum de vetusto panno tentorij, tenui spiritu palpitantem. Et dum illum ad præsens crederet exspirare, insperatum invenit miraculum

Gairinus lapidibus obruitur.

Leodegarius pedibus, linguā ac labiis mutilatur.

Vvaningo custodiendus traditur. *b*

Psal. 72. 23.

Sanctus vocis usum recuperat.

a Hic articulus cum sequenti ad verbum secundo scriptori concordat, uti capita 11. & 12. Vitæ sequentis conferenti patebit.

b In secunda Vita *Vvaningo*, in tertia *Vvarnigoni*, cujus Acta inferiùs referemus.

Nam inter sputamina sanguinum incisa lingua sine labiis solitum cœpit reddere eloquium. Et quia defectio labiorum ordines nudaverat dentium, ab intus afflatum tantùm sonitum reddiderunt verborum. Tunc is qui ei excubias venerat exhibere ad transitum, cœpit flere præ gaudio, & concito gradu HERMENARIO Episcopo nuntiat factum. Ipse quoque audiens Waringum postulat, ut ad Dei Martyrem se intromittat. Cùmque etiam sui merito ei fuisset concessum, (omnes enim ut leonem iratum metuebant EBREMERDUM [a], id est HEBROINUM, filium perditionis & stipulam inferni, sævum tyrannum) idem bonæ memoriæ Hermenarius, qui post eum (sicut supra taxavimus) Episcopatûs honore sublimatus est, vulnera ejus diligenter studuit curare, & arte qua valuit, potu cibóque reficere, vestémque quam habuit meliorem induere. Non enim ut jam terreno homini, sed ut translato Martyri reverenter impertiuntur honorem. Qua de re non solùm indulgentiam de præteritis, verumetiam ab eo promeruerunt de futuris. Postquam enim Waringus eum duxit ad propria, Dei comitante gratia cœperunt velociùs contra naturam ejus labia recrescere, similiter unà cum lingua necnon & verba vidi ultra solitum ab ejus ore effluere. Cùm hoc miraculum cognovisset Waringus, non obdurat animum ei impendere malum, ut à tyranno fuerat jussum, sed versa vice jam Dei Martyrem recognoscens, acceptum eum ad suum perduxit Cœnobium quod vocatur Fiscamnum, ubi erat Congregatio Virginum, quibus præerat CHILDEMARCA famula Christi: in qua multis diebus habitator conversans sub custodia stetit. Nam & lingua præcisa solitum recepit officium, & magnum doctrinæ suæ semen ostendit in populo. Quandoque inter Virginum accessit catervam, tantum (ut fertur) dulci suo fulgebat eloquio, ut mirarentur quicumque audientes, quanta Dei esset clementia: & conversi à pravis operibus velociter peterent pœnitentiæ fructum. Ubi dum intra parvum spatium labiorum, faucium vel linguæ recepisset officium, eo quòd oblatus fuerat ipse jam Domino, cotidianum immolare studuit sacrificium. Et dum intrinsecùs eum lux spiritualis impleverat, de corporeis oculis nil curabat. Nam diebus ac noctibus in Dei laudibus pervigil adstabat, ut vel paullulùm ad necessaria corporis vix aliquando ab Ecclesia procederet, ut vel quippiam somni cibíque capere potuisset.

AN. CHR. DC.LXXVIII OCTOB. II.

Ab Hermenario curatur.

Ejus labia & lingua recrescunt. Auctoris ætas. Fiscamnum perducitur Leodegarius.

XIV. Igitur cùm post tot flagella, ut decebat Martyrem, fideles populi ei famulatum exhiberent venerabilem, quia non potest sub modio lucerna abscondita non lucere, manifestè omnipotens Deus omnibus declaravit. Namque cœpit adversarios ejus ulcisci derepentè. Nam dum per biennium fere ibidem in Dei laudibus resideret, eos illi nuntiaverunt interfectos, aut pro infidelitatis culpa in regionibus aliis effugatos. Quos ille graviter deflens, non de ultione gavisus, sed cur sine pœnitentia eos comprehenderit mortis occasus. Eodem tempore vir gloriosus THEODERICUS Rex & idem Hebroinus Synodum convocaverunt, ad quamdam villam Regiam convenientes multam Episcoporum turbam adesse fecerunt, ibíque inter ceteros DIDDONEM qui sanctum virum Leodegarium cum Waimero expulit de sede sui Episcopatûs, & tradidit pœnæ illectus, condemnatum ab ipsa Synodo calvariâ acceptâ in capite expulsum segregant à sancta Congregatione. Deinde exsilio condemnatus mortéque secuta pœnâ capitis exsolvit quidquid doli in sancto viro exercuit. Alij verò Episcopi tunc à Rege per Hebroinum in ipsa Synodo pæne similem pœnam sortiti, perpetuo exsilio sunt deportati. Waimerius etenim qui ad supradictum Dei famulum capiendum ad explenda Hebroini dicta socius perniciei exstiterat, posteaquam ab ipso eo quòd in ejus ultione consenserat, Episcopatûs gradu dolosè fuerat sublimatus, post paullulùm intervallo posito in offensam ejus decidens, Dei (ut opinamur) nutu multis flagellationibus obrutus est, nempe (ut fertur) laqueo fuit suspensus, ac morte turpissima (ut decebat Justi proditorem) condemnatus, transmissus

Inimicorum ruinam luget.

Episcopis sibi contrariis in Synodo exturbatis,

NOTA.

[a] Chesnius habet: *Omnes enim ut leonem iratum metuebant sævum tyrannum.*

An. Chr. DC.LXXVIII Octob. II.

Ad Synodum ipse sistitur.

* al. unus

est ad tartarum. Adhuc enim vir Dei S. Leodegarius in eodem Monasterio Sanctimonialium in quo ad custodiendum positus fuerat commorabatur. Igitur ad beati Martyris persabricandam coronam artifex versutus ex illis Hebroinus tyrannus superfuit vivus *, qui ea quæ passionis ejus gloriæ supererant adimplere deberet. Iterum antiquus serpens invidus, molestè ferens se ab eodem loco ejus orationibus fuisse expulsum, stimulare rursus cœpit Hebroinum, atque reduci eum præcepit ad palatium, ut Episcoporum consilio, ejus disrumperet vestimentum [a], quatenus ob hoc esset ei interdictum, ut ultrà non præsumeret offerre sacrificium. Ubi dum deductus fuisset ad medium, inquirebant ab eo verbum, ut de Hilderici morte confiteretur se conscium. Cognoscens per diabolicum commentum rursum sibi imminere conflictum; ut de humano se non excusaret delicto, ita de hoc facinore nullatenus dixit fuisse se conscium, sed Deum potiùs quàm homines hoc est scire professus. Tunc & ipsum ad eamdem Synodum accersierunt non tamen infra Concilium confirmatur fuisse, sed seorsum.

Nota. [a]

Childerici necem à se deprecatur.

Regi multa prædicit.

Nota.

Eo tempore cum Rege eodem collationem fecisse dicitur, in qua ei multa prædixisse futura, quæ evenisse manifestè conjiciuntur. Et cùm diu flagitantes ei aliud non valuissent elicere, ejus tunicam consciderunt à capite: eúmque CHRODOBERTO * cuidam, qui tunc Comes erat palatij, jussit tyrannus impius tradi, & præsentem vitam in gladij percussione auferri. Lætabatur enim Dei Martyr in omni patientia, quia debitam sibi remunerante Domino martyrij sentiebat appropinquare coronam. Acceptum eumdem Chrodobertus ad suam domum deduxit: cernens eum ex itinere ac infirmitate defessum jussit ei dari ad refocillandum potum. Antequam ei pincerna adsisteret, lumen magnum quasi in rotæ circulo de cælo descendens super caput ejus refulsit. Tunc trementes omnes qui hoc signum viderunt, Quid est hoc, inquiunt, domine quod apparet super caput tuum, quasi in circuli modum splendidum de cælo, quod numquam à nobis simile est visum? Ille pronus in terra adoravit dicens: Gratias tibi ago omnipotens Deus consolator omnium atque refero, qui super servum tuum ostendere dignatus es tale miraculum. Tunc videntes omnes quasi in excessu mentis positi, tandem quidem resumpto spiritu simul glorificantes omnipotentem Deum, & conversi alter ad alterum dicebant: Verè hic homo servus Dei est. Et pollicebantur ad Deum prorsus se tendere pro viribus. Etenim commemoratus vir cùm eum in domum suam perduxisset, ita in ejus adventu benedictionem cælestem recepit, ut cùm omnes illic habitantes hoc cognoscerent, peccata propria confitentes certatim ad pœnitentiæ medicamenta confugerint. Hac enim gratia suum famulum Dominus illustraverat, ut ubicumque exsul fuisset traditus ut ei inferrentur nequitiæ, versa vice famulabilem illi omnes impenderent reverentiam. Tandem pervenit dies muneris, in quo persecutionis ejus esset jam finis. Tunc à palatio sententia mandatur decreti, Leodegarium diutiùs vivere non debere. Cùm autem impius Hebroinus vereretur, ne à fidelibus Christianis honor ei impenderetur martyrij, in silvarum condensa jubet perquiri puteum, & ibidem corpus ejus immergi trucidatum, quatenus os putei terrâ vel lapidibus obturatum, incognitum hominibus faceret illius sepulcrum. Præfatus autem Chrodobertus interim prædicante eo jam aliquantulùm cœperat esse conversus. Ideóque non valens mortem viri Dei conspicere, injunxit quatuor è famulis, ut ea quæ fuerant sibi jussa explerent. Ut enim in illius domum

Chrodoberto post scissam tunicam traditur perimendus.

* in Vita 3. Ruotberto.

Lumine cælesti commendatur.

Mortis sententiam æquo animo excipit.

[a] Hoc in articulo duos observamus modos redigendi Episcopos in ordinem, scilicet per decalvationem, & per tunicæ scissionem. Primi modi specimen habemus in Regula prima S. Fructuosi Episc. Bracarensis cap. 16. ubi præcipit, ut *Monachus parvulorum aut adolescentium consectator* exceptis aliis pœnis, *coronam quam gestat capitis amittat, decalvatúsque turpiter opprobrio pateat.* Secundi verò modi exemplum exstat apud Gregorium Turonicum Episc. in lib. 5. cap. 19. ubi agit de Consilio Parisiaco in causa Prætextati Rotomagensis Antistitis habito, nutu Chilperici Regis, qui Prætextati depositionem urgens, petiit, *ut aut tunica ejus scinderetur, aut centesimus octavus Psalmus qui maledictiones Scarioticas continet, super caput ejus recitaretur, aut certè judicium contra eum scriberetur, ne in perpetuum communicaret.* Lege quæ de decalvatione diximus in Vita S. Bavonis ad ann. 653.

AN. CHR. DC.LXXVIII OCTOB. II.

pervenit hoc nuntium, ejus conjux luctu flere cœpit amaro, eoquòd in viri sui ministerium pervenisset tam crudele flagitium.

XV. Hospitam consolatur. In locum martyrij deductus, carnificibus Deo commendatis, cervicibus percussus subsistit, percussor impius perit. Sanctus sepelitur.

Igitur ut cognovit vir Domini suum jam adesse terminum, mulierem cœpit consolari lugentem dicens: Noli quæso mei transitus causâ flere, quia nequaquam tibi mors mea ad vindictam requiretur, sed potiùs benedictio de cælis dabitur à Deo, si corpusculum meum devotè condideris in sepulcro. Et cùm hæc dixisset, urgentibus ministris valedicens, in silvam eum ducunt ut jussionis implerent sententiam. Jam enim antea quæsierant puteum, ubi corpus ejus abscondereut, sicut fuerat jussum; sed nullatenus fuit ultrà ab eis repertum. Et ducentes eum per loca incognita usque in quemdam locum in quo adstitit inquiens: Non necesse habetis, filij, longiùs fatigari: ad quod venistis citò facite, ut impleatis votum maligni. Hi verò qui eum ad perimendum ducebant, erant quatuor numero. Tres enim ex his provoluti ad pedes ejus deprecati sunt, ut eis indulgentiam daret, & benedictionem suam super eos dignaretur tradere. Quartus verò [a] superbus adstabat evaginato gladio paratus eum ad interimendum. Postquam benedictionem super eos tradidit, & suis interfectoribus verbum Dei adnuntiavit, tunc vir Dei incumbens orationi ait: Domine Deus omnipotens, Pater Domini nostri Jesu-Christi per quem tui notitiam accepimus, Deus virtutum ac totius creaturæ Creator, te benedico, te glorifico, qui me dignatus es ad hanc certaminis diem perducere. Rogo deprecórque Domine, ut ipse in me jubeas misericordiam tuam largiri, & meritis Sanctorum tuorum me dignum facias participem & vitæ æternæ consortem, & tribue indulgentiam his qui me tribulant, quoniam ego per eos credo in conspectu tuo clementissime Pater glorificatus fieri. Et exsurgens cervicem tetendit, gladiatorem commonuit ut quod sibi jussum fuerat adimpleret. Cúmque hæc diceret, percussor extendens gladium amputavit caput ejus. Et erectum corpus ejus substitisse quasi unius horæ spatio dicitur. Sed dum non statim eum cadere gladiator cerneret, eum pede percussit ut sic citiùs in terram decideret. Sed non multo pòst percussor ejus arreptus à dæmonibus & mente captus ac Dei ultione percussus in ignem se projecit, ibíque vitam finivit. Tunc jussu conjugis hujus viri Chrodoberti in quamdam villam Sarcinio [b] cum magno fletu plangentium latenter à suis deportatus, & hujus feminæ decreto cum vestibus, in quibus trucidatus fuerat, in parvulo Oratorio beatus Martyr est sepultus.

XVI. Sepulturæ locus cælitùs illustratur. Fures sacrilegi omnibus restitutis puniuntur.

His itaque diebus Sacerdos quidam qui hujus Oratorij fungebatur officio, lumen splendidum absque ministerio humano in eodem cognovit noctibus refulsisse loco, & terribiliter cum jurejurando canticum se illic asseruit audisse Angelicum, adeo ut tremens refugeret, ne insolens * spiritali visu interesset. Unde rumor magnus emanavit in circuitu loci hujus. Qui venerabilis Martyr multas turbas languentium & diversis infirmitatibus detentas venientes ad ejus venerandas orationes sanavit, claudis etiam gressum dedit, cæcis lumen tribuit, obsessos à dæmonibus mundavit, multísque virtutibus in hujus loci venerando habitaculo emicuit: hoc ejusdem Ecclesiæ Sacerdos attestatur. Nam & hujus Sacerdotis minister Clericus & ipsius Ecclesiæ custos quadam nocte latrocinium passus est, itaut à latronibus omnis substantia sua fuisset ablata: inter quam caligulam beati Martyris quam pro reverentia sibi habebat absconditam, latro nesciens secum deportavit. Qui maturè ab Oratorio consurgens, & ad domicilium suum pergens invenit omnia sua furata. Festinus igitur pergit ad hujus viri sepulcrum, deprecans ut ei redderet quod furtim perdiderat. Nam tota illa die & sequente nocte in oratione ad ejus tumulum jejunans & psalmodiæ

* *f.* solus spiritali visui

[a] Auctor tertius scribit: *Quartus nomine* VVADARDUS, quem VVADHARDUM codex Carnotensis pingit.

[b] Baldericus Noviomensis ac Tornacensis Episcopus in Chron. Atrebat. lib. 1. cap. 20. hanc historiam sic breviter perstringit: *In territorio Atrebatense transductum decollari fecit* Ebroinus, *in loco qui dicitur Silva S. Leodegarij, sepultúsque est in villa quæ dicitur Sorcin, quæ est in confinio Cameracensis Episcopij & Morinensis.*

An. Chr. DC.LXXVIII Octob. II.

insistens adstabat. Cùm verò expleta oratione ad suam cellulam remeâsset, omnia quæ perdiderat & nihil ex eis diminutum cum caligula beati Martyris salva invenit. Dominus verò latronis qui pro servo jurejurando juraverat quòd nequaquam hoc malum egisset, reversus domum vitam finivit; servus verò scelus quod fecerat malè consummavit. Tunc magis magisque fama sanctitatis sancti Martyris latebras rumpit, & paullopòst ea quæ gesta sunt Hebroino non latuit. Quo audito nuntium misit occultè, qui hæc inquirens studiosè sibi vera nuntiaret. Qui nuntius jussis ejus obtemperans ad ejus accessit tumulum, & interrogans à custode didicit ubinam Leodegarius jaceret. Cùm cæcus qui visum receperat in virtutibus Dei huic ubi corpus Sancti requiesceret diceret, & cui ipse recepto lumine serviret; hoc nullatenus credidit, sed superbiâ tumidus accedens orationi distulit incumbere, quin potiùs despiciens humum pede percussit, & stultè loquutus est eoquòd nesciret virtutem; Etenim mortuus, inquit, virtutes nequaquam faciet. Nam miser reversus priusquam ea nuntiaret huic à quo missus fuerat, in semetipso cognovit quantum sanctus Martyr virtutibus polleret. Dum verò iter carperet, ille vitam perdidit, & ei à quo missus fuerat minimè nuntiavit; & quem elatus non credidit, allisus compulsus est cognoscere quē despexit. Sed cùm tantæ rei divulgaretur opinio, & Fidelibus provenisset ad gaudium; His ita cognitis Hebroinus iniquissimus tacito corde retinebat, & tremens intra se verecundè præter conjugem nemini manifestare audebat, ne fortè crescente gloria Martyris, sua qui tale lumen exstinguere cupiebat esset diminuta in populis. Nam his spatiis dierum quantum ille miser hoc bonum latêre cupiebat, tanto magis ubique rumor virtutum supradictarum B. Martyris dilatatus radiabat. Mox etiam ut Hebroino fuit percognitum, noluit corrigere malum, sed corde jam cæco cum suis sequacibus incredulitatis obduratur obstaculo. Jubebat enim minando abscondi, quod Christus Dominus ad confortandum incredulos ad gloriam sui Martyris supra candelabrum Ecclesiæ positi ad illustrationem Fidelium dignatus est demonstrare. Etenim cùm mens tyranni hæsitans errabunda nutaret, & nullatenus ad humilitatem vel emendationem sui converteretur, etiam ultra solitum in fastu superbiæ cervicem suam contra omnes diabolus eriguisset [a]; tunc in eo fuit impletum Salomonis proverbium: *Priusquam humilietur cor hominis, elevatur, & ante ruinam exaltatur spiritus.* Et ne tanti piaculi factum impunitum evaderet, ipse sibi velut phreneticus articulum mortis inquirit. Nam cuidam Optimati, qui tunc functionem fiscalem ministravit, inventa occasione eousque intulit spolium, donec pæne auferret omne ejus prædium: insuper minabatur etiam mortis periculum. Cernens autem vir ille jam post exspolium, mortis sibi imminere exitium, obfirmat animum atque ad ejus ostium ante lùcem observat egressurum. Dies autem agebatur Dominica, ideóque [b] processurus erat ad Matutinarum sollemnia. Cùm enim ille pedem foras misisset de limine, ecce iste insperatè prosiliens gladio eum percussit in capite: cujus ictu duplicem decidit in mortem. Et ita est ablatum de Regno ejus iniquum dominium, sicut quondam David à filiis Israël abstulit opprobrium prostrato Allophylo Philistæo.

(Margin: Ebroinus ad tumulum mittit exploratorem. — Exploratoris impietas morte punitur. — Ebroinus impœnitens exstinguitur. — a Prov. 16. 18. — qua occasione? — Nota. b)

XVII. Transacto verò spatio trium pæne annorum, in semper lugendo Hebroino qui hanc lucernam nisus fuerat exstinguere, sermo Divinus impletur. Nam qui multos gladio interemit, percussus gladio & ipse periit. Infelix ac miser qui tantis honoribus sublimatus in tribus mundi partibus dilatatâ famâ industriæ suæ pollebat inter homines, quoniam noluit suis inimicis Dei mandatum implendo indulgentiam tribuere, ulciscendo eos multos ad regna cælorum fecit abire. Quamobrem verendum valde est, ut qui tantos Sacerdotes ac Proceres ultionis suæ crudelitate interemit, sibi potiùs pœnam præparâsset * æternam: & qui tam

(Margin: Quo tempore? — * præparaverit, &c.)

a Lege *erexisset*. Breviùs in alia Vita Ebroini interitus cap. 19. describitur.

b Mos ergo tum temporis erat Christianis quantumvis remissis aut spectabilibus, ut die Dominica Matutinis interessent officiis.

excelsam quam nullus Francorum habere meruit gloriam perdidisset, & beatam vitam quam per patientiam adipisci quiverat amisisset. Sed postquam infelix Hebroinus vitæ finem dedit, quod invidiâ ductus de Dei servo absconderat, magnis laudibus longè latéque percrebuit. Posthæc igitur ut Serenitati Regis ejúsque palatio de virtutibus sancti Martyris veraciter fuit cognitum, quod Christus Dominus ad titulum suæ laudis eum clarificâsset signis virtutum, cum admiratione Rex credidit factum: & cœpit venerari ut Martyrem, quem per accusationem tyranni priùs crediderat fuisse culpabilem. Tunc perlatum est cum laude in palatio, quod multis diebus ab æmulo latuit absconsum. Erat enim ibi multitudo magna maximorum Episcoporum scilicet ac Procerum, qui dum collationem de sancto Martyre inter se haberent, & mirarentur quod de eo audiebant; vir magnæ sanctitatis ANSOALDUS urbis Pictavensis Antistes verbum intulit dicens: Utinam daretur mihi optio, quia notum est meum esse parentem, & ex Parochia mihi commissa ad honoris processit gratiam, ut vel ejus corpusculum meruissem habere mecum. Ibi enim aderat HERMENARIUS Pontifex qui ei successerat in Episcopatu Augustidunensis urbis, & ipse ait: Jure mihi datur hujus viri corpus, quoniam justum est ibi eum requiescere ubi fuit Episcopus. Tunc etiam VINDICIANUS Præsul Atrabatensis, in cujus fuerat diœcesi interfectus, dicitur respondisse; Nequaquam ita fiet ut vos sancti Pontifices loquuti estis; sed mihi donetur facultas hujus beati corporis habendi, quoniam huic loco datus est in quo dignatur requiescere. Adstante verò cunctorum turbâ Præsulum, decernunt ut jejunia & orationes in hoc conflictu fierent, ut per hoc dignaretur Dominus ostendere in cujus diœcesi jure deberet requiescere. Hæc audientes adquieverunt decreto, & facta oratione cum jejunio in tribus parvis epistolis definitione scripta & super altare positis, ut transacta oratione Dominus declararet, in cujus sorte hoc sanctum beati Martyris corpusculum perveniret. In crastina die oratione completa ac Missarum sollemniis consummatis, unus ex ministris jussus à Pontificibus manum incognitam * subter pallam posuit, & cognitio veritatis in manu sua venit. Quod cuncti videntes qui huic spectaculo aderant, cognoscentes conclamaverunt Ansoaldi Pontificis esse justitiam, quoniam hujus rei epistolâ apparuisse declarabatur, quod veraciter teneretur. Jam tunc sine ambiguitate confirmato consilio, cuidam viro Dei Abbati suo nomine AUDULFO isdem Pontifex Ansoaldus jussit, ut festinus propter hoc sanctum corpus pergeret, & cum reverentia debita ipsum usque solum Pictavense deferret: ut ubi priùs cœperat cultum Dei exercere, ibi ejus lucerna omni tempore emicaret. Tunc vir Dei sancti sui Pontificis jussis obtemperans, gaudens cum festinatione perrexit ad locum ubi requieverat corpusculum. Quod audientes qui inhabitabant in circuitu loci Monachi cæterique viri ac mulieres, devotione magna compuncti festinantes concurrebant ad locum. Ubi cùm sanarentur multi à languoribus diversis, exsultabant, ac lætantes cum magnis laudibus, & turba multorum canentium simul & flentium, ipsius sancti Martyris (sicut jussum erat à glorioso Domno Rege THEODERICO) promoverunt hoc sanctum corpus. Ergo cùm iter jam pergerent, divulgatum est per itineris loca, cœperúntque undique sponte dextra lævâque concurrere ex Monasteriis, viculis ac villis turbæ Monachorum ac Clericorum per publicum cum crucibus accensísque cereis & suavitatum odoribus obviàm procedentes. Tanta etenim multitudo erat, ut vix quisquam accedere posset ad feretrum, & acceptis cornibus deferre posset scapulis. Nam quisque qua detinebatur infirmitate etiam si feretro accedens tangere potuisset manu, statim ad pristinam revertebantur sanctitatem. Nulli enim negabatur sanitas, si cum fide tangeret hujus feretri opertorij fimbrias. In pago enim Caturcino *, quibusdam fidelibus poscentibus Fratribus, & præcipuè petitionibus ERMENANÆ Abbatissæ (quæ ad hoc opusculum impatienter inter ceteros nos compulit scribere de sanctis quæ comitabantur virtutibus) relationem veram misit

AN. CHR. DC.LXXVIII OCTOB. II.

Contentio de S. Leodegarij corpore oritur.

* *al.* incognitè

Ansoaldus sorte acceptum, Pictavos deferri curat.

Ermenanæ Abbatissæ rogatu hæc scribit Auctor.

* *al.* Caturvino.

AN. CHR. DCLXXVIII OCTOB II. Audulfus Sancti miracula descripsit.

memoratus AUDULFUS, ubi inseruit quædam, pro multitudine non valere scribere, solummodo dum ferretur quanta cooperante Domino viderat miracula coruscare: sed asserens, inquit, si ea quæ viderat quisquam paginæ inserere voluisset, ad magnitudinem rei in scribendo volumen Psalmorum excedere. Nos verò quod per eamdem relationem cognovimus, audire desiderantibus breviter intimamus.

XVIII. Carnotensis puella trinâ infirmitate curatur. * *Loüy*

In quadam villa cujus est vocabulum Gaudiacus *, erat puella quædam nomine Radinga, quæ ab annis septem in parentum domo jacebat cæca, muta & paralytica. Sed cùm allata à parentibus ad feretrum beati Martyris fuisset, eadem nocte sopore detenta visu vidisse dicitur duos viros splendidos in equis sibi adsistentes. Sed cùm evigilâsset, & secum visionem miraretur, oculi ejus receperunt visum & pedes gressum & lingua locutionis officium, itaut ipsa exclamaverit dicens: Gratias tibi ago omnipotens Deus, qui per sanctum Martyrem Leodegarium ad integram sanitatem restituta sum. Ab hac laude * erecta, omnibus membris sana, cum parentibus perrexit ad propria longo tempore postmodum victura. Deinde cùm in territorium Turonicæ civitatis pervenissent in vico Solnaco * qui propè erat, quædam mulier à dæmonio vexata à parentibus trahebatur ad feretrum sancti viri: quæ cùm tandem invita atque coacta adveniens tetigisset hujus feretri vestimentum, mundata protinus est à dæmonio: & reversa ad sensum proprium, magis adhuc volebat circa feretrum adsistere, quoniam ab adversario metuebat se iterum arripi. His ita gestis perlatum est ad urbem. Hoc audiens ejusdem civitatis Pontifex, qui tunc erat vir Dei BERTUS *, processit obviàm cum choris psallentium, cum lampadibus & cum magno honore suscepit feretrum. Et cùm per civitatem transirent, quædam mulier accusata pro morte viri sui collo ac manibus catenata ducebatur. Illa autem cùm traheretur sic clamabat: Subveni mihi, beate Leodegari, quia innocens pereo falsis accusatoribus alligata. Cùm hoc dixisset, ilico confracta catena ex collo cecidit, & manibus suis eamdem catenam mox mulier projecit sub feretro, & apparuit idonea, quæ fuerat absque pœna punita. Cùm verò idem Pontifex cum magnis laudibus per suam Parochiam hoc sanctum corpus deduxisset, & intravisset Pictavense solum ad quod erat destinatum, requievit paullulùm in quodam viculo Igorande * vocabulo: ubi obviàm occurrens quidam claudus, cùm se in orationibus ad sancti viri corpus in terram projecisset, statim sanus factus & super pedes suos erectus ad propria incolumis est regressus. Tunc audiens quædam mulier à cujus manibus ablata fuerat species, & facti erant ejus digiti curvi, itaut medio infixæ essent palmæ, intantum ut ungues in carne absconsæ propriam amiserant virtutem; ipsa tamen cùm appropinquâsset ad feretrum, invocato nomine Domini & sancti Martyris directa ad pristinam sanitatem magnas gratias agens Deo reversa est ad propriam domum. Sed & hoc non est silendum miraculum, quia vir Dei Ansoaldus Pontifex audiens sanctum appropinquâsse jam corpus, velocem ministrum direxit, qui ex Interamnis villa sua daret abundantiam vini, unde pauperes & reliquum vulgus, qui comitabantur sanctum corpus, habere potuissent ad refocillandum se refectionem. Sed cùm hoc fuisset actum, non multum post spatium, nuntiatum est quòd omnia vascula quæ intra apothecam, unde ipsum vinum exierat, pæne vacua remanserant, tam plena esse videbantur, ut etiam superefluentia vina in pavimento deciderent, ipsa tamen plena remansissent. Posthæc cùm ad Vigennam fluvium in vicum Sannone vocabulo pervenissent, erat ventus contrarius supereminens ipsum flumen tumidum undis. Unde metuentes nautæ cœperunt prohibere navigantes introire, ne periclitarentur in flumine. Tunc vir Dei Abbas jamdictus cujus curæ erat deferre Sancti corpus, confidens de meritis sancti Martyris compulit eos dicens: Mittite in navim & transite securi, quia Dominus potens est per hujus Sancti meritum has undas compescere. Cùm autem positum fuisset in navi, & navigare cœpissent nautæ,

al. clade

apud Turones dæmoniaca. * *Sonay*

* *al.* Theodebertus

Mulier catenata solvitur.

* *Ingrande*

Alteri digiti explicantur.

Vasa vino redundant.

Undæ fluvij procellosæ detumescunt.

A. CHR. DC.LXXVIII. OCTOB. II.

Puer cæcus lumen recipit.

nautæ, statim undæ quieverunt & prosperè ipsum flumen transierunt. Sed cùm noctu in Ecclesia requievissent, quædam peregrina mulier dum cum infantulo cæco advenisset, tota illa nocte pervigilans in oratione, diluculo infans lumen quod amiserat recepit. Inde recto itinere perventū est ad quamdam villam Gelnacum, ad quam vir Dei Ansoaldus Antistes obviàm processit cum multitudine Clericorum, vulgi populorum & pauperum cum thuribulis ac incensi fragrantia, cum crucibus & cereis accensis agminibúsque multis canentibus: hoc sanctum corpus suscipiens pergere cœpit ad urbem. Tunc ibidem quædam aderat femina multis jam annis intantùm curva, ut etiam caput inflexum pæne adhæreret genibus, cùm paullulùm oculos erexisset orans ad sancti Martyris feretrum, reversum est ad pristinum vigorem ejus corpus. Mirante Pontifice & omnibus cum ipso adstantibus virtutem Dei ac beatissimi Martyris, tunc cum canticis & magnis laudibus perventum est ad urbem. Est in suburbano Basilica in qua beata Radegundis requièscit, in quam introivit Pontifex cum sancto corpore Martyris, ibique aderat quidam paralyticus qui in ejus adventu sanus effectus est. Sed cùm ad Basilicam S. Hilarij [a] delatum fuisset beatum corpus, alius paralyticus jacens in via, hujus tangens feretrum, sanus protinus factus est. Paullopòst quædam puella cæca Sanctum Dei invocans, lumen amissum recepit: quæ secuta usque ad ejus tumulum perveniens hucusque devota deservit.

Contracta erigitur.

Pictavis paralyticus & cæca curantur.

XIX.

Monachi S. Maxentij sacrum corpus excipiunt.

Igitur cùm ipsum sanctum corpus amotum fuisset ab urbe, & ab ipsius civitatis Præsule cum suis Sacerdotibus & ministris propriis humeris fuisset quibusdam spatiis loci deportatum & usq; Zezinoïalo * quodam viculo cum magno tripudio fuisset delatum; ibi turba magna Monachorum de S. Maxentij Monasterio, in quo priùs Abba fuerat cōstitutus, obviàm processerunt, Pastorem cum magno favore suscepturi devotione magna & psalmodia in eadē Ecclesia pernoctantes. Diluculo verò quædam accedens mulier deferens semivivum in brachiis infantulum pæne annorum trium, qui priusquàm ad sanctum corpus perveniret, amisisse fertur spiritum, peraccessit. Quem deportando accedens posuit sub feretro, & cum fletu invocavit sanctum virum dicens: Domine mi, redde filium meum. Et cùm fere horarum trium spatio hæc deprecando clamaret, quasi de gravi somno evigilans infans voce qua valebat matrem requirens ait: Mater ubi es? Ipsa gaudens recepit filium redivivum, quem amiserat mortuum. Hoc magnum & mirabile fuit miraculum, ex quo magna fides processit in populo de tam perfecto viro, cujus gloria magna manet in cælo. Deinde verò sublatum est corpus beatissimi Martyris, & quemadmodum decebat talem virum deferri, perlatum est. Et cœperunt ire ad Monasterium B. Maxentij, in quo priùs Pater fuerat Monachorum. Et quia inibi cœperat priùs mentes hominum perversorum mutare ad cultum Divinum, justo judicio Dei ac providentiâ censetur, ut virtutibus fulgendo summis exemplis plurimos adnecteret Dei operibus. Cùm autem deferretur, occurrunt ei in via duo pauperes, scilicet vir cum uxore, vir enim unum oculum ablatum habens, conjux verò duos, uterque accedentes ad feretrum, mulier fide lumen recepit oculorum, vir ejus dubitans recessit cum uno cæcus. Priùs enim quàm accederent, vir trahebat funiculo cæcam, recedentes vero uxor reddens vicem viro trahebat postmodùm cæcum. Nam cùm priùs Monachi ex ipso Cœnobio in ejus properarent occursum, quædam puella quæ jacebat in atrio B. Maxentij paralytica, omnia membrorum amiserat, ut notum erat, officia. Quæ cùm nomen audisset B. Leodegarij, manus ei una restituta est sanitati. Cùm verò die tertia B. Martyris corpus in ipso perventum fuisset atrio, omnia membra ejus dissoluta, omni infirmitate amissâ in pristinis reversa sunt officiis, ac ipsa tota incolumis est reddita. Hoc videntes qui ibidem aderant miraculum, tanta undique congressa fuit populi multitudo, ut vix Ecclesiæ seu atria capere potuissent omnium advenientium

* al. Zizoliolo

Puer exanimis reviviscit.

Mulier fidelis visum recipit, vir infidelis amit...

Paralytica convalescit.

a Auctor tertius *Monasterium S. Hilarij* vocat.

An. C[illegible] DC.LXXVIII Octob. II. Alia miracula.

populorum catervas. Interea mulier alia ex longinquo veniens, lumen oculorum cùm ad sancti Martyris accessisset tumulum, recepit quod amiserat. Quidam adolescens simul & puella dæmoniis vexati cùm tremefacti ad locum sancti Martyris pervenissent, vomitu sanguinis evulsis dæmonibus ad suam pervenerunt sanitatem.

XX. Multæ & innumerabiles virtutes illis diebus per eumdem Martyrem operatæ sunt. Nam quicumque venissent multorum languentium, cæcorum, surdorum, mutorum, aridorum, claudorum atque à dæmonibus vexatorum, reddita est eis sanitas incolumitatis. Nam dum in itinere deferretur, pæne sine numero fuit multitudo portantium. Matronæ verò nobiles vestimentorum ornamenta gestantes, oblatis palliis velamenta ex auro & holoserico & ornamenta offerentes super feretrum Martyris, intantum ut ea melior in meritis esse gauderet, quæ in honorem Martyris priùs votum suum Domino obtulisset. In ipsius beatissimi Martyris honore jussu Pontificis domni Ansoaldi opere Abbatis Audulfi Patris Monasterij miræ magnitudinis fabricata est domus, cujus fabricæ ædificatio est dissimilis omnibus Basilicarum constructionibus. Qua supradictus Pontifex votum perficere volens, huic loco accessit cum omnibus suæ Ecclesiæ Sacerdotibus, ac turba magnificorum catervâque populi magna. Et quidem cum magnis laudibus sanctum sepelivit corpus beati Martyris, in quo loco operatur culmina virtutum. Ubi ad laudem nominis Christi perpetuò fit gaudens recursus, & ad medelam populi indulgentiámque peccatorum & omnibus qui ex fide adeunt, precum suarum obtinere concedatur supplementum, regnante Domino nostro, cui est honor & imperium, virtus & potestas per infinita sæcula sæculorum. Amen.

Fidelium religio in sacrum corpus.

In Basilica nova Sanctus sepelitur.

XXI. Consummatum est sancti Leodegarij martyrium quinto Nonas Octobris, & dedicatio Basilicæ ipsius tertio Kalendas Novembris, translatio verò sancti corporis medio mense Martij.

Martyrij &c. tempus.

ALIA VITA S. LEODEGARII

Auctore URSINO ejus æquali.

Ad MSS. codd. Germinensem & Compendiensem restituta.

PROLOGUS AUCTORIS AD ANSOALDUM EPISCOPUM.

I. DOMINO *meo sanctoque Pontifici* ANSOALDO *Præsuli Pictavensi* URSINUS *peccator.* Jussioni obtemperans vestræ parui, beatissime Papa, insistente maxima ex parte AUDULFO Patre Monasterij B. Maxentij, ut de vita vel passione B. LEODEGARII pauca de multis ejusdem bonis scribendo narrarem. Quod opus tuis imperiis obsequendo edicere cupiebam, sed simplicitas cordis mei & iners facundia non valet explicare tanti viri laudes virtutum. Cujus patientia modernis temporibus quanta sustinuit retrorsus, quæ nemo novit nisi ille solus, cui protulit intrinsecùs. Qui occultis latibulis privatus oculorum acie, quid & quantum egisset boni, quis enarrare possit, ubi nec adsistebat minister qui hoc cernere valeret, ut quod oculis non videbat narrare quivisset? Nam finis operis ostendit extrinsecùs quanta intus latendo fuisset operatus. Tamen in quo agnita ejus mihi vita fuit & multorum relatione com-

Auctoris fides.

AN. CHR. DCLXXVIII OCTOB. II.

peri, quamquam rustico sermone, vobis imperantibus edicere non distuli. Si quid quibusdam longiùs verbis propagare studui, ad disserendam veritatis lineam hunc tramitem posui: sin verò de ejus virtutibus aliquid prætermisi, nec studiosè gessi, quin verò ignorantiâ intermittendo præterij. Hoc etenim sciendum puto, quia quamvis quisquis alti sermonis eloquentiâ ejusdem viri Dei acta disserere cupiat, apertiùs & absque fallacibus verbis fari non valeat. Et forsitan valueram & ego annuente Deo clausis ac ab aliquibus incognitis verbis narrare: ideo autem nolui, ut quique rustici & illiterati hæc audierint intelligant; & devoti appetant ejus imitari exempla, cujus intellexerint audiendo miracula.

Cur eloquentia neglecta?

INCIPIT PASSIO EJUSDEM.

IGITUR beatus LEODEGARIUS ex progenie celsa Francorum ac nobilissima exortus, à primævæ ætatis infantia à parentibus in palatio HLOTHARIO Francorum Regi traditus, ab eodem verò Rege non post multum temporis DIDONI * Præsuli Pictavensis urbis, avunculo scilicet suo, ad imbuendum literarum studiis datus est. Quem idem Præsul cuidam Dei Sacerdoti viro eruditissimo ad erudiendum tradidit: quem per annos plurimos magnis curis edocuit, edoctúmque Pontifici reddidit, receptúmque secum in suis cubiculis * sub custodia disciplinæ retinuit, ut quemadmodum idem Pontifex se castum corpore custodierat *, eumdem quoquem similem sibi effici voluit dicens ei, monendo summâ frequentiâ, ut se virginem conservaret *, & vas electionis in Ecclesia Dei dignum fieret, quoniam optabat * eum hujus civitatis post se esse Episcopum [a].

CAP. I. Leodegarius tum in palatio, tum in avunculi domo informatur.

* al. Dudoni

* al. cum suis Cubiculariis

* al. Carnot. codex addit & mente,

* al. consecraret

* al. oportebat

Sed cùm ad hoc opus eum cerneret perspicuum, & cùm ferè viginti esset annorum, ad officium Diaconatûs electus est, atque ab ipso Pontifice consecratus. Deinde non post multum temporis Archidiaconus effectus, curâ sub Pontifice omnibus Ecclesiis ipsius diœcesis est prælatus. Erat enim multùm facundiæ honestissimæ deditus, staturâ procerus, inter plerosque pulcherrimus, adspectu decorus, eloquio suavis, ingenio acutissimus, prudentiâ providus, zelo Dei & amore fervidus, perpetuæque virginitatis (ut erat monitus) custos. Scripturis sacris ac legum doctrinis simúlque canonicis præ cunctis præcellebat in Parochia * quam regendam susceperat habitantibus. Intantum verò aptissimus omnium seniorum ac coæqualium ac subditorum erat, ut eloquentiâ suâ placeret omnibus sibi colloquentibus, itaut mærentibus redderet lætitiam, scelera gerentibus disciplinam. Nam in parvi temporis spatio, sub Pontificis scilicet imperio, magnam pacem providentia sui regiminis tradidit Pictavensi solo.

a II. Diaconus, pòst Archidiaconus,

*id est diœcesi

Deinde cùm quidam Pater ex Monasterio quod est situm in honore B. Maxentij obiisset, jussu Pontificis idem suscepit regendum: quod per sex ferè annos strenuè rexit, illúdque magnis opibus ditavit. Sed cùm juxta monita sui Pontificis idoneum se præpararet, & clarus haberetur præ omnibus, tunc odor ejusdem suavitatis intantum processit, ut usque in palatium Regis redoleret. Erat enim eodem tempore minor HLOTHARIUS cum BALTECHILDE matre Rex regens Francorum Regnum. Qui agnitâ ejus prudentiâ, cupientes eum secum habere in aula Regia, petierunt Pontificem ut suam ei daret licentiam secum inhabitare palatium. Qui statim jussa complens, magnis rebus ditatum & sapientiæ floribus adornatum obtemperans eorum voluntati visus est destinare virum,

III. Abbas deinde.

In aulam vocatus, Æduorum creatur Episcopus.

[a] Hic codex Carnotensis inserit nonnulla in hunc modum: *Inerat autem ei in parva adhuc ætate maturum jam studium, adhærere scilicet dictis majorum: & si quid dignum potuisset auditu percipere, non segniter oblivioni tradebat, sed tenaci potiùs memoriæ commendabat. Hauriebátque jam tunc sitibundo doctrinæ fluenta pectore, quæ pòst congruenti in tempore mellito gutture aliis erudiendo ructaret.* Quæ totidem verbis de Gregorio M. à Paulo Diacono scribuntur: ex quo aliisque locis patet, codicem Carnotensem interpolatum esse.

AN CHR. DC.LXXVIII OCTOB. II.

Quem Rex atque Regina videntes honorificè susceperunt, & in paucis diebus dulcia sua verba & bonitatem ostendit, intantum ut Rex simul & Regina, plerique Pontifices & Proceres supra omnes eum in amorem susciperent. Et quia eum videbant dignum ad suscipiendum honorem, cunctorum consensu præcipui Francorum ad honorem pontificalem eum esse idoneum proclamaverunt. Quem ad hoc omnes electum, Augustoduni, quæ est Æduorum civitas, creaverunt Pontificem.

Chlothario mortuo favet Childerico, contra Ebroinum Theoderici fautorem.

IV. Quam cùm per annos decem [a] strenuè gubernaret, eodem tempore Rex Hlotarius, qui eum constituerat Episcopum, defunctus est. Tunc idem Præsul hæc audiens, concito cursu in palatium perrexit, ac cum suis similibus de Rege tractare cœpit. Qui audientes HILDERICUM Austrasiorum Regem in adolescentia Regnum juxta sui temporis ætatem optimè disponentem, elegit quædam pars Francorum, volentes eum habere Regem. Nam EBROINUS, qui Major domus fuerat sub Rege Hlotario, THEODERICUM germanum ejus cupiebat subrogare fratris in Regno. Ipse verò Ebroinus erat tunc odiosus inter Francos. Et quia metuebant hujus ponderis jugum, quod per eumdem sustinuerant sub Rege Hlotario, relicto ejus consilio Hildericum in toto sublimaverunt Regno Francorum. Tunc Ebroinus videns se destitutum & pro nihilo suum esse consilium, territus pavore Regem petiit ut relictis omnibus vitam sibi concederet, & in Monasterium abire permitteret. Cui deprecanti & Domno Leodegario intercedente Rex consensit, & in Monasterium Luxovij ilico destinavit ut Monachus effici deberet. Rex verò Childericus confirmatus in Regno, germanum suum Theodericum cuidam Dei servo [b] conservandum ad nutriendum dedit. Idem verò S. Leodegarium Pontificem super omnem domum suam sublimavit, & Majorem-domûs [c] in omnibus constituit.

Ebroino Monacho facto, Childerici aulæ præficitur.

V. Qui acceptis hujus Regni gubernaculis, quidquid maximè adversùs leges antiquorum Regum ac magnorum Procerum, quorum vita laudabilis constabat, reperit ineptum, ad pristinum reduxit statum. Intantum verò usquequaque omnia Regna Francorum restituit, ut omnes se gratularentur Regem sibi habere Childericum ac Rectorem palatij Leodegarium. Cùm hæc pæne annis tribus cum decore magno agerentur, tunc adversarius, cujus est consuetudinis invidiâ conditionis suæ bona destruere, cœpit sodales suos quos secum elegerat idem Pontifex habere socios gubernaculi, per invidiæ malum instigare, & inter ipsum & Regem zizania discordiæ seminare. His itaque diebus jam eminebat celeberrimus Paschalis dies. Tunc flagitante Pontifice, ut apud Augustudunum urbem suam ipsum sanctissimum diem Rex juberet celebrare; ille nequaquam renuens implere nititur votum deprecantis. Qui cùm appropinquâte jam die ad Missarum sollemnia celebranda quæ est sabbatorum (ut mos erat antiquis) quæ est in vigilia Paschæ, irent pariter [d], & malum seminarium odij simul haberent absconditum; tunc instigator utriusque malorum accedens eidem Pontifici dixit: Observa te, inquit, sancte Pontifex, quia transacta celebritate Missarum à Rege scias te esse interficiendum, quoniam semen nequam adversus te ab inimicis tuis, quemadmodum & in ejus corde jam quidem olim est seminatum, in hac nocte consummari est decretum.

Post tres annos Regi fit invisus.

Paschæ pervigilium cum Rege Augustoduni celebrat.

Sacris peractis clam abscedit.

VI. Quod audiens Pontifex dissimulando distulit, & se lætum ostendit, nec pro magno ducens apparuit vultu clarus, & sollemnia Missarum quæ cœperat ho-

a Ergo anno Chlotharij principatûs quarto, Christi DC. LIX Leodegarius in Sedem Augustodunensem assumptus est, siquidem Chlotharius annos XIV. regnavit.

b Nimirum Abbati Monasterij S. Dionysij, quod ex Vita prima constat. Attamen Hadrianus Valesius Theodoricum Monachum factum negat, sed tantùm in eo Cœnobio custodiri jussum esse affirmat, ibique exspectare dum coma incisa recresceret. Valesij sententiæ favet primus Auctor; hîc verò Theodoricus Abbati *conservandus ac nutriendus* tantùm dicitur datus.

c Hadrianus Valesius in Rer. Franc. lib. 21. & post eum Carolus *le Cointe* ad ann. 670 *Majorem-domûs* hoc loco *Consiliarium* interpretantur: contendúntque Majoratum domûs Regiæ fuisse laïcam dignitatem, quæ Pontifici minimè conveniebat.

d In prima Vita Rex cum Leodegarij Pascha celebrare noluisse dicitur, sed cum Marcelino Reclauso apud S. Symphorianum id celebrâsse.

nestissimè consummavit. Sed communionem sanctam cùm ipse ac Rex percepissent, Rex ad palatium pergens abiit pransurus: Pontifex verò cùm suum perconsummâsset officium, & merum cum suis accepisset, sicut est fragilitatis humanæ, metuens animositatem Regis, tractare cum suis cœpit quid in hoc conflictu agere deberet. Cogitans & orans ad Dominum consilium reperit, melius ei esse omnia relinquere & Christum sequi, quàm locum Regi dare, & manus Regis sanguine Sacerdotum in tam magno die festo coinquinari, ne fortè fieret Regni Francorum opprobrium, & per se unum hominem in tota plebe fieret disceptatio. Tunc relicto Rege & omnium potestatum sublimitate, pro nihilo reputans quod habetur in mundo, eadem nocte procedens cum paucis ire cœpit ubi pauper Christi fieri potuisset. Hoc Rex audiens contristatus est valdè, ac mærens quemdam ex suis fidelibus cum exercitu magno post ipsum misit. Et sequutus eum per totam noctem illam diluculo reperit, & juxta jussum Regis eum reduxit. Ipsóque Pontifice deprecante, ad Luxovij Cœnobium ut ei liceret relicto sæculo vacare Deo, humili poposcit prece se dirigendum: quem protinus illuc dirigere non distulit. Qui festinus in Monasterium perveniens, ibidem Ebroinum jam Clericum* invenit, dicens se aliquid* in eo peccâsse; vicissímque veniam petentes steterunt concordes. Jubente tamen Abbate sejuncti, aliquod spatium temporis utrique pœnitentiam agentes, inter contubernia Monachorum strenuè habitare quasi perpetui Monachi conati sunt.

An. Chr. DCLXXVIII Octob. II.

Rege annuente Luxovium se recipit, atque Ebroino reconciliatur.

* id est Monachum

* al. graviter

VII. Childerico mortuo in sedem suam revocatur Ebroino comite.

Per idem tempus HILDERICO Rege defuncto, ejus germanus THEODERICUS in Regno sublimatur. Hæc audientes utriusque amici, desiderantes adspectum eorum cernere, cum favore magno vota complentes ad propria nituntur reducere, pergentes de utrisque partibus ad supradictum Monasterium cogebant eos procedere & ad eorum domos remeare. Qui angore multum æstuantes, tandem dilectionis amicitiarúmque gratiâ, quia fatigati spatiis terrarum longævis valde fuerant, consentientes adquieverunt deprecantibus. Cum benedictione quippe Patris Monasterij ipsius conglutinati pacis concordiâ, procedentes venerunt simul Ebroinus scilicet cum Pontifice Leodegario ad civitatem suam Augustodunum. Quam rem tota civitas audiens suscitata est in gaudium: & cives procedentes obviàm receperunt eos cum gaudio & magno tripudio lætantes, eoquòd recepissent Patrem, quem amisisse plangebant olim gubernatorem. Quem receptum collocaverunt in sedem pristinam, ut frueretur cum suis lætitia. Qui cùm simul lætati summo gaudio tripudiarent, cupiebat in crastinum ditatum Ebroinum cum magnis honorum muneribus ad propria destinare. Idem verò Ebroinus non est passus suos vel modicum requiescere, sed fugaciter noctu ab hac abscessit civitate, & cum Austrasiis quos aliquando habuerat adversarios, se sociavit ut amicis. Sed non post multum temporis multis sceleribus gestis, collectis sibi malorum sociis, Francorum per vim penetravit fines: & cum tyrannide crudelissimè se gerens, Theoderici gloriosi Regis se præsentavit obtutui, atque ab eodem Rege restitutus est in priore gradu.

VIII. Ebroinus restitutus de perdendo Leodegario cogitat.

Et cùm Major-domus effectus esset, cogitare cœpit de ultione inimicorum qui eum noluerant habere Subregulum. Qui ut leo rugiens inter ceteras feras, resonuit rugitus ejus per Francorum terras. Omnes verò qui adversus eum olim cogitaverant mala tremefacti, qui remanserant ex ejus cæde perrexerunt in fugam. His itaque diebus vir Dei Leodegarius cùm ad suam plebem restaurandam resideret urbe sua Ædua, reminiscens Ebroinus malorum omnium quæ circa eum cum Rege Hilderico egisse illum putabat, tunc adjunctis sibi nequissimis inimicorum sociis consulere cœpit quemadmodum eumdem Pontificem destruere potuisset. Ex his Consiliariis duo, videlicet DIDDO [a] & WAIMERUS

[a] Dido seu Diddo *in urbe Cabilone quondam habuerat principatum*, Vvaimerus verò *Dux Campaniæ* erat, uti dicitur in alia Vita, postea Episcopus Trecassinus, ex Vita S. Præjecti Episcopi. S. Bercharius Abbas Dervensis *adiens Hierosolymam, fertur duxisse secum* VVAIMERUM *tormentorum S. Leodegarij reum*, inquit Monachus Dervensis in lib. Mirac. S. Bercharij num. 11. infrà ad ann. 685.

An. Chr. DC.LXXVIII Octob. II. Æduâ urbe obsessâ inimicis obviàm procedit Leodegarius.

ex nomine caput effecti malitiæ, dixerunt se posse eum rapere de civitate & in eum facere vindictam, ex qua, malitia Ebroini esset satiata. Gavisus itaque Ebroinus de eorum responso dedit eis exercitum copiosum valde. Qui festini perrexerunt ad civitatem Æduorum, & circumdantes eam eodem exercitu devastabant circa muri circuitum. Hæc vir Dei prospiciens, zelo magno accensus super plebe sibi commissa, Domini sequutus exemplum, animam suam malens ponere pro ovibus suis, easque cupiens lucrifacere, quàm suam temporalem quærere salutem; omnem Clerum civitatis aggregare jussit, & cum Reliquiis & crucibus & choris psallentium obviam abiit cum Dei laudibus suis inimicis, & sponte se obtulit ad palmam Martyrij, si voluntas non defuisset percussoris.

IX. Oculis privatur.

Qui autem venerant ad eum puniendum, absque reverentia Reliquiarum eum comprehenderunt. Qui exclamans fertur dixisse: Gratias ago Deo omnipotenti Redemptori, qui me dignatus est hodie glorificare. Qui pergentes duxerunt eum extra civitatem, & implentes jussa Principis Ebroini, eruerunt oculos ejus à capite. Sed cùm ei lumen sustulerunt forinsecùs humanum, intrinsecùs incluserunt Divinum. Et tradentes custodibus in quoddam eum perduxerunt Cœnobium, in quo latuit per annorum circulum duorum, ibique magnum reliquit humilitatis suæ exemplum & patientiæ.

Biennio in Monasterio detinetur.

X. Cum fratre accusatur coram Rege ab Ebroino. * al. Vvarinus * id est Vvasconum. Calumniis impositis respondent. * al. conjicitur

Eodem tempore ejusdem germanus Gairinus * nomine, qui ob metum supradicti Ebroini cum aliis quos fugaverat ex Francorum Proceribus Wacæorum * lustraverat partes, jussu Regis gloriosi Theoderici ac Principis Ebroini decretum est ut ad Palatium reverteretur. Tunc etiam B. Leodegarium ex Monasterio in quo tenebatur absconditus egredi & in præsentiam Regis jussum est accersiri. Qui cùm simul conjuncti & obtutibus Principum fuissent oblati, multis contumeliis affecti & opprobriis ab Ebroino susceptis respondisse feruntur *: Hæc dignè patimur, quia Domino peccavimus: sed major est ejus clementia qui nos dignatus est vocare ad talem gloriam. Sed tu, miser Ebroine, qui tantam pœnam ingeris Francorum genti, potiùs in te ulcisceris, qui vitam aliis auferre cupis. Multos equidem decepisti, & exsules à solo paterno fecisti: sed magis tu exsulabis, quia & temporalem & futuram gloriam citò perdis: quoniam dum cupis superare omnes habitatores in tota Francia, tuam potiùs aufers quàm indignus accepisti gloriam.

XI. Guarinus acceptis fratris monitis lapidibus obruitur. Rom. 13.

Tunc audiens hæc Ebroinus furore magno repletus jussit ministris Gairinum abstrahi & à germano suo separari, ut separatim viderentur puniri, ne simul eos delectaret talia verba fari. Cùm autem duceretur, B. Leodegarius eum alloquitur dicens: Æquo animo esto, frater carissime, quoniam oportet nos hæc pati, quia non sunt condignæ passiones hujus temporis ad futuram gloriam quæ revelabitur in nobis. Peccata etenim nostra multa sunt; sed misericordia omnipotentis supereminet magna, quæ ad abluenda delicta se laudantium semper est parata. Hæc ad tempus patimur, quia morti debitores sumus, sed illa nos exspectat vita, si patienter ferimus istam pœnam, ubi sine fine lætabimur in cælesti gloria. Tunc ministri ad stipitem ligatum Gairinum, lapidibus obruere cœperunt. Ille verò Dominum deprecabatur dicens: Domine Jesu bone, qui non venisti vocare justos sed peccatores, suscipe spiritum servi tui: & qui mihi dignatus es in similitudine Martyrum lapidibus vitam istam mortalem auferre, jubeas clementissime veniam scelerum meorum tribuere. Hæc dicens, orando ultimum efflavit spiritum.

XII. Leodegarius jussu Ebroini dirè mutilatur.

Beatus itaque Leodegarius cupiebat cum germano suo vitam finire, ut simul mererentur futuram vitam ac beatam participare. Sed Ebroinus differre volens ejus exitum, ut per pœnas longè dilatas ei præpararet æternas, & ne coronam acciperet martyrii, quin potiùs careret præmiis gloriæ sempiternæ; jussit eum nudis gressibus per quamdam piscinam transduci, in qua erant petræ sicut clavi incidentes acuti. Deinde terræ prostrato incidere linguam labiáque præcepit,

ut dum oculi ablati, pedes jam forati, lingua ac labia incisa, & dum à se cernebat omnem felicitatem membrorum ablatam, corporisque pariter vires undique paruissent negatæ, dum nec oculis cerneret viam, nec pedibus incederet callem, nec linguæ officio laudare quiret Creatorem, ac per hoc incideret in blasphemiam desperans, auferendo sibi salutem, quam laudando cælitùs adipisci meruisset ingentem. Sed qui absque vocibus cordium est auditor Deus, magisque cor contritum quàm elatione superbum complexatur, suscepit vocem tacentis magis quàm elatè loquentium; postulantis sibi auxilium, non sono vocis, sed humilitate cordis. Nam cùm se cognovisset præsidium omne amisisse humanum, totis viribus sibi petiit adesse Divinum. Nam quantum impietas humana revocare eum cupit ab alto, tantùm pietas Divina sociare fecit eum cælo. AN. CHR. DC.LXXVIII OCTOB. II.

Tunc Ebroinus quemdã accersivit virum nomine Waningum, & ait: Accipe, inquit, Leodegarium, quem aliquando vidisti virum tam superbum, & constitue sub tuta custodia. Erit enim tempus suæ vocationis, ut recipiat quod meretur à suis inimicis. Tunc acceptum ad suum perduxit Cœnobium, quod vocatur Fiscamnus, ubi erat congregatio Sanctimonialium Virginum, quibus præerat CHILDOMERGA famula Christi: in quo multis diebus conversans habitator stetit sub custodia. Nam & lingua præcisa solitum recepit officium, & magnum doctrinæ suæ semen ostendit in populo. Quandocumque inter Virginum accederet catervam, tanta (ut fertur) dulcia sua fulgebant eloquia, ut mirarentur quicumque audientes, quanta Dei operata sit clementia, & conversi à pravis operibus velociter peterent pœnitentiæ fructus. Nam diebus ac noctibus in Dei cultu pervigilans adstabat, ut vel paullulùm ad necessaria corporis vix aliquando ab Ecclesia procederet, vel quippiam somni ac ciborum perceptionem capere potuisset. XIII. Fiscamnũ relegatus, usum linguæ recipit.

Eodem tempore vir gloriosus Theodericus Rex & idem Ebroinus Synodum convocarunt, & ad quamdam villam Regiam venientes, multam Episcoporum turbam adesse fecerunt. Ibique inter ceteros DIDDO, qui sanctum virum Leodegarium cum WAIMERO expulit de sede sui Episcopatûs, & pæne tradidit illectus, condemnatus ab ipsa Synodo calvariam accepit in capite, & expulsus segregatur à sancta Congregatione. Deinde exsilio condemnatus, mortéque secuta pœna capitis gessit quidquid dolosè in sanctum virum exercuit. Alii verò Episcopi tunc à Rege per Ebroinũ in ipsa Synodo pæne similem sortiti pœnam, perpetuo exsilio sunt deputati. Waimerus etiam similem excepit sententiam cum ceteris. Tunc Ebroinus dixit ad B. Leodegarium: Quid tantos persuades loquendo? Martyr esse suspicaris, ideò te tam temerarium ostendis. Adhuc multùm, inquit, dilataberis, frustrà tale desideras habere præmium. Nam ut merueris ita eris accepturus martyrium. Optabat enim eum funditùs exstinguendum, ut quia à sæculi gloria jam videbat consumptum, revocare potuisset saltem à meritis Sanctorum. Nam unde eum putabat abscidi, inde potiùs eum faciebat Christo quem desiderabat adhærere, quia quantum protendebatur ejus pœna, tanto magis ei augebantur præmia. XIV. Ejus vexatores dant pœnas.

Tunc tradidit eum cuidam viro CHRODOBERTO*. Accipe, inquit, eum sub magna custodia servandum: adhuc namque tempus veniet mortis suæ. Acceptum eumdem cùm ad suam domum deduceret, cernens eum ex itinere ac infirmitate defessum, jussit ei dari ad refocillandum potum. Ante quem cùm pincerna adsisteret, lumen magnum quasi in rotæ circulum è cælo descendens super caput ejus refulsit. Tunc trementes omnes qui hoc signum viderunt; Quid est hoc, inquiunt, domine quod paret super caput tuum quasi in circuli modum lumen splendidissimum emissum de cælo? numquam à nobis simile est visum. Ille protinus in terram cadens adoravit dicens: Gratias tibi, omnipotens Deus, consolator omnium refero, qui super servum tuum ostendere dignatus es tale miraculum. Tunc videntes omnes quasi in excessu mentis sunt positi, sed tamen spiritu resumpto, simul glorificantes Deum omnipotentem conversi sunt alter ad alte- XV. Chrodoberto traditus, cælico lumine illustratur.

* *In Vita 3.* Ruotberto

An Chr. DC.LXXVIII Octob. II. rum dicentes: Verè hic homo servus Dei est. Et pollicebantur ad Deum prorsus totis tendere viribus. Tunc deinceps ejus prædicationibus pæne omnes parentes, conjux ac familiæ domûs ejus sunt conversi ad Dei cultum; ac per hoc ejus famam audientes per circuitum loci concurrebant ad eum verbum salutiferum audire cupientes. Ille verò non cessabat sua prædicatione cunctos instruere, qualiter ad regna cælorum valerent pervenire.

XVI. Equites quatuor ad necandum Sanctum mittuntur. Sed non post multum temporis cùm jam Deus omnipotens pro tantæ patientiæ dono decrevisset remunerare suum fidelem famulum, Ebroinus jam obstinatus crudelitatem suam volens in eum perficere, velocissimos post eum emisit equites nimiùm perniciosos qui eum morte perimerent. Qui venientes susceperunt eum de domo viri cui fuerat traditus ad custodiendum, & ducentes eum per loca incognita usque in quemdam locum in quo substitit inquiens: Non necesse habetis, filii, longiùs fatigari: ad quod venistis citò facite ut impleatis votum maligni. Hi verò qui venerant ad eum perimendum erant quatuor numero. Tres etenim ex his provoluti sunt ad pedes ejus, deprecantes ut eis indulgentiam à Deo daret, & benedictionem suam super eos dignaretur tradere. Quartus verò * superbus adstabat evaginato gladio paratus ad eum interimendum.

* Vvadardus.

XVII. Oratione facta capite plectitur. Verùm postquàm benedictionem suam super eos tradidit, & suis interfectoribus verbum Dei adnuntiavit, tunc vir Dei incumbens orationi ait: „ Domine Deus omnipotens Pater Domini nostri Jesu-Christi, per quem notitiã tui accepimus, Deus virtutum & omnis creaturæ Creator, ac totius generis humani Redemptor, te benedico, te glorifico, qui me dignatus es ad hanc certaminis diem perducere. Rogo deprecórque, Domine, ut ipse mihi jubeas misericordiam pietatis tuę largiri, & meritis Sanctorum tuorum me dignum facias participem & vitæ æternæ consortem: & tribue indulgentiam his qui me tribulant, quoniam per eos in conspectu tuo credo clementissime Pater glorificatus fieri. Cùm hæc diceret, percussor extendens manum, evaginato gladio amputavit caput ejus: & corpus ejus substitisse erectum, quasi unius horæ spatio dicitur. Sed dum non statim eum cadere gladiator cerneret, ipsum pede percussit, ut sic citiùs in terram decideret. Sed non multo pòst percussor ejus arreptus à dæmonibus & mente captus ac Dei ultione percussus in ignem se projecit, ibíque vitam finivit. Tunc jussu conjugis hujus viri Chrodoberti in quamdam villam Sarcingo* nomine cum magno fletu plangentium à ministris deportatus est hujus feminæ decreto, cum vestibus in quibus trucidatus fuerat, in parvulo Oratorio beatus Martyr est sepultus. Hoc verò die sexto * Nonarum Octobrium actum esse creditur: in quo sepulcro annis duobus & dimidio humatus fuisse dicitur.

Sarcingi sepelitur.
* *Sorcin*
* *In Vita 1.* quinto

INCIPIT TRANSLATIO EJUSDEM.

XVIII. Miracula ad sepulcrum facta. HIs itaque diebus Sacerdos quidam, qui hujus Oratorii fungebatur officio, lumen splendidum absque ministerio humano in eodem cognovit noctibus fulsisse loco. Unde rumor magnus emanavit in circuitu loci hujus. Verùm venientes ad hujus beati Martyris venerandum Oratorium, multam turbam languentium diversis infirmitatibus detentos sanavit, claudis scilicet gressum dedit, cæcis lumen tribuit, obsessos à dæmonibus mundavit, multísque virtutibus in hujus loci Martyr venerando habitaculo emicuit. Hoc itaque ejusdem Ecclesiæ attestatur Sacerdos. Nam & hujus Sacerdotis minister Clericus, *& cetera ferè ad verbum ut in prima Vita cap. 16.*

Fures sacrilegi omnibus restitutis puniuntur.

XIX. Ebroini explorator impius pœnas luit. Tunc magis magísque fama sanctitatis beati Martyris latè prorupit, quæ paullopòst per ea quæ gesta sunt, Ebroino non latuit. Quo audito nuntium misit occultè, qui hoc inquirens studiosè sibi vera nuntiaret. Qui nuntius jussis ejus obtemperans ad ejus accessit tumulum: & interrogans diligenter, à custode didicit ubi sanctum corpus requiesceret. Sed accedens orationi distulit incumbere,

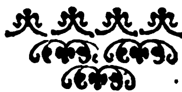
cumbere, quin potiùs despiciens humum pede percussit & stultè loquitur dicens, eoquòd nesciret virtutem Dei: Etenim, inquit, mortuus virtutes nequaquam facit. Nam miser reversus priusquam renuntiaret huic à quo missus fuerat, in semetipso cognovit, quantum sanctus Martyr virtutibus polleret. Dum verò iter carperet, ilico vitam perdidit, & ei à quo missus fuerat minimè renuntiavit. His itaque cognitis Ebroinus tacito corde retinebat, & tremens intra se verecundiâ præter conjugem nemini manifestare audebat, ne fortè crescente gloria Martyris, sua (qui tale lumen exstinguere cupiebat) esset diminuta in populis. Nam his spatiis dierum quantum ille miser hoc bonum latêre cupiebat, tanto magis ubique rumor virtutum supradictarum beati Martyris dilatatus radiabat. Transacto verò spatio pæne annorum trium [a] semper lugendus Ebroinus, qui hanc lucernam nisus fuerat exstinguere, sermo Divinus in eodem impletur. Nam quia gladiis multos interemit, percussus gladio ipse periit. Infelix ac miser, qui tantis honoribus sublimatus, in tribus mundi partibus dilatatâ famâ industriæ suæ pollebat inter homines: & quoniam noluit suis inimicis Dei mandatum implendo indulgentiam tribuere, eos ulciscendo multos ad Regna cælorum fecit ire. Quamobrem verendum valde est, ut qui tantos Sacerdotes ac Proceres ultionis suæ crudelitate interemit, ne se potiùs æternæ pœnæ præparaverit. Et tam celsam quam nullus Francorum habere meruit gloriam perdidit, & beatam vitam, quam per patientiam adipisci quiverat, amisit.

AN. CHR. DC.LXXVIII OCTOB. II.

Ebroinus etiam ipse. *Confer Vitam I. cap.* 16.

XX. Sed postquam infelix Ebroinus vitæ finem dedit, quod invidiâ ductus de Dei servo absconderat, magnis laudibus longè latéque percrebuit. Tunc perlatum est cum laude in palatium, quod multis diebus ab æmulo latuit absconsum. Erat enim ibi multitudo maxima Episcoporum scilicet ac Procerum, qui dum collationem de S. Martyre inter se haberent, & admirarentur quod de eo audiebatur; tunc vir miræ sanctitatis Ansoaldus Antistes verbum intulit dicens: Utinam daretur mihi optio, *&c. quæ ex prima Vita cap. 17. & sequentibus repetenda sunt.*

[a] Idem habet primus Auctor cap. 17. *Transacto spatio trium pæne annorum*, &c. Hinc annum quo S. Leodegarius obiit colligere licet. Ebroinus regni Theodorici anno IX. (si Sigeberto credimus) Christi DC. LXXXI. aut insequenti exstinctus est, & quidem post tres ferè annos quàm martyrio affectus fuerat Leodegarius: qui proinde anno Christi DC. LXXVIII. necatus est, uti etiam Carolus *le Cointe* censet. Hic calculus confirmatur ex eo, quòd Ebroinus palatii præfecturam anno regni Theodorici primo iteratò adeptus est, paullò pòst cœpit vexare Leodegarium, qui sub Vvaimeri Campaniæ Ducis custodia per biennium in quodam Monasterio detentus; posteà Vvaningo commissus, *multis diebus*, hoc est annos ferè duos apud Fiscamnum exsulavit. Tandem post Synodum anno Theodorici Regis VI. (ut Sigebertus scribit) habitam, jussu Ebroini abductus est à Chrodoberto in pagum Atrebatensem, ubi paullò pòst capite percutitur VI. Nonas Octobris: ipsóque die in antiquis Martyrologiis (si Bedæ fastos excipias) commendatur, apud sincerum Usuardum hoc modo: *In territorio Adartensi Passio B. Leodegarii Augustudunensis Episcopi, quem variis injuriis & diversis suppliciis pro veritate afflictum Ebroinus Major Domûs Regiæ interfecit.* Ado verò; *In Atratis, villa Siricynio, Passio B. Leodegarii*, &c. ut Usuardus: addito, *cujus sacrum corpus in diœcesi Pictavorum translatum, in Monasterio B. Maxentii est humatum. Adartenses* seu *Adarctenses* vocabantur olim Atrabates ad Arctum, *Ostrebates* qui ad ortum, qui verò ad Austrum *Austrebates*, uti Malbrancus in lib. 2. de Morinis cap. 57. rectè observavit. Et tamen *Sarcingum*, Leodegarii sepulturæ locus, uti & locus ubi necatus est, uterque vicus S. Leodegarii dictus; (ille quidem ad fontes Alteïæ fluvii, hic versus caput Quantiæ) Austrebatibus Occidentalis est: quamquam posterior locus paullulùm ad Septemtrionem vergens, Adartensibus attribui potest.

An. Chr. DC.LXXVIII Octob. II.

DE S. LEODEGARII TRANSLATIONE
ET RELIQUIIS
OBSERVATIONES.

I. Sancti *Leodegarij corpus ex villa Sarcingo in S. Maxentij Monasterium Pictavense, jubente Ansoaldo per Audulfum Abbatem translatum, ibidem quievit usque ad cladem Nortmannorum: quibus per Pictavense solum grassantibus Maxentienses Monachi sacras prædicti Martyris exuvias unà cum B. Maxentij Reliquiis primò quidem in Armoricam, deinde ad Arvernos, postea Autissiodorum invexerunt. Demum ædificato in S. Leodegarij honorem Ebrolio Monasterio (quod ab Arvernorum urbe sex circiter millibus dissitum in opidum accrevit, hodie quoque Ordini Benedictino subjectum) ibidem majorem partem Reliquiarum S. Leodegarij cum corpore S. Gairini ejus fratris dimiserunt præter* caput & manus, *quæ Bernardus Guido Lutevensis Episc. in Tract. de SS. Lemovic. num. 40.* apud Monasterium Maymacum *Ordin. S. Bened.* pia devotione *coli affirmat, ostendúntque hactenus Maymacenses nostri.*

Lege Vitam S. Maxentij Sæcul. I. Benedict. ad ann. 615.

Leodegarij caput ubi?

2. *Et tamen in Monasteriis Benedictinis Murbacensi, Gemeticensi & Pratellensi caput S. Martyris adservari dicitur. Sanè Murbacenses superioris Alesatiæ Monachi primariis Abbatiæ suæ instrumentis & antiquo nituntur testimonio illius Auctoris, qui S. Leodegarij Vitam tertius ante annos octingentos scripsit. Quippe* Eberhardus *Alesatiæ Dux Murbacensis Cœnobij conditor, Ecclesiam S. Petro & B. Leodegario per Vvidegernum Argentinensem Episcopum anno Christi* DCC.XXXIII. *dedicari curavit. Unde in ipsius Epitaphio legitur hic versus:*

Pro tibi donatis, Leodegari, junge Beatis.

Et Vitæ Leodegarij scriptor tertius, de quo in Observat. præviis diximus, testatur, in finibus Alamanniæ gloriosum caput inclyti Martyris *servari ac miraculis illustrari in quodam Monasterio, quod non aliud est sine dubio à Murbacensi. Nam istud Monasterium in confinio Vosagi, Alamanniæ & Alesatiæ positum est, monstrántque usque hodie S. Leodegarij caput Monachi Murbacenses, quod à primo loci conditu penes se haberi asserunt, ob idque Ecclesiam suam in S. Leodegarij honorem consecratam esse.*

3. *Non desunt tamen argumēta, quibus Pratellenses nostri jus suum tueantur. Quippe ostendunt litteras* Radulfi Lexoviēsis Episcopi, *ad cujus diœcesim attinent,* anno millesimo centesimo octogesimo tertio *concessas, quibus fidem facit de consecratione altaris in honorem S. Thomæ Cantuariensis & S. Leodegarij Martyris, cujus caput illic haberi significat in hunc modum:* Notum sit omnibus tam præsentibus quàm futuris, quod ego Radulfus Dei miseratione Lexoviensis Episcopus consecravi hoc altare in honore S. Thomæ Martyris, & B. Leodegarij in die Exaltationis S. Crucis anno ab Inc. Domini millesimo centesimo octogesimo tertio, regnante Francorum Rege Philippo, Henrico Rege Anglorum, Rothrodo Archiepiscopo Rotomagensi. Confisi ergo de misericordia Dei & intercessione prædictorum Martyrū, omnibus qui ad hoc altare à nobis indignis consecratum pio corde & contrito accesserint per totum primum annum illius consecrationis, & eleēmosynas suas obtulerint; tertiam partem injunctæ pœnitentiæ relaxamus, & peccata quæ memoriter humana fragilitas retinere non potuit, de quorum tamen oblivione & contemptu peccator dignè pœnituit, nihilominus relaxamus. Singulis autem annis à Dominica ante Ascensionem inter tres hebdomadas omnibus venientibus & eleēmosynas suas offerentibus simili modo succurrendum decrevimus: quoniam illis diebus caput gloriosi Martyris Leodegarii à Monachis hujus Ecclesiæ populo veniente debet ostendi, & orationes & eleēmosynæ ab ipsis fieri, & pro salute offerentium Missa sollemniter celebrari. Hoc igitur ad memoriam posterorum scripti nostri munimine & sigilli impressione duximus roborandum. *Hactenus de capite.*

Reliquiæ aliæ.

4. *Præter istas S. Leodegarij Reliquias, ejus brachium alterum in Fiscamno Monasterio apud Caletos celeberrimo, alterum in S. Basoli Cœnobio agri Remensis; denique alter ex S. Martyris oculis effossis in Regalis S. Dionysij Abbatia prope Luteciam Parisiorum haberi feruntur. Habent & minutas quasdam sacri corporis particulas Maxentiani nostri, apud quos vir Sanctus aliquamdiu vixit, & post mortem diu requievit. At magna pars ejus Reliquiarum in Ebrolio Monasterio Arvernorum, quod in Sancti honorem conditum diximus, hactenus custoditur.*

Cultus.

5. *Non facile dictu est, quantam B. Leodegarius apud populares suos habeat venerationem; quot Ecclesias, Oratoria, & aras meruerit. Robertus Francorum Rex teste Helgaldo Monacho Floriacensi* Monasterium S. Leodegarij in silva Aquilina *construxit. Exstat præterea Abbatia S. Leodegarij Ord. S. Benedicti in diœcesi Sanctonensi, inter Malleacum & Abbatiam S. Maxentij, cui olim præfuit Leodegarius. Multos per Galliam Prioratus habet sibi nuncupatos.*

6. *Quod attinet ad S. Leodegarij scripta, circumfertur quoddam ejus Testamentum, quod eruditis hominibus meritò non probatur. Lege hoc de instrumento Sammarthanos in Gallia Christiana, Stephanum* Perard *in Collectione veterum Instrum. ad Historiam Burgundicam pertinentium, & Carolum* le Cointe *ad ann. 666. Melioris videtur notæ epistola illa consolatoria S. Leodegarij ad matrem suam, quam licet Philippus Labbeus in Tomo 1. Bibl. vulgaverit, hîc tamen ex MS. codice Maxentiano subjiciendam esse haud abs re putamus.* AN. CHR. DC.LXXVIII OCTOB. II. Scripta.

EPISTOLA CONSOLATORIA,

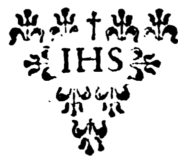
Quam S. LEODEGARIUS *Episcopus Heduorum post obitum germani sui* GAIRENI, *post amissos oculos & labia incisa, direxit ad genitricem suam Suessionis in Cœnobio Puellarum, incipit.*

DOMINÆ & Sanctissimæ Genitrici SIGRADÆ, quæ antea per cognationem carnis, modò per conjunctionem spiritûs facta es vera mater, & impletum est illud quod Sancta Veritas dicit, *Quicumque enim fecerit voluntatem Patris mei qui in cælis est, ipse meus frater, soror, & mater est;* Mat. 12. 50. LEODEGARIUS servus servorum JESU-CHRISTI Salvatoris nostri, gratia vobis & pax à Deo Patre nostro & Dominò JESU-CHRISTO. Gratias ago Deo meo, qui non abstulit misericordiam suam à me, sed dedit auditui meo gaudium & lætitiam pro fide nostra & patientia in omnibus persecutionibus & tribulationibus ejus, quas sustinuisti in exemplo justi Judicis Dei, ut digna habearis in regno Dei, in quo elegit te Dominus Deus noster JESUS-CHRISTUS ante constitutionem mundi, & dedit tibi non solùm ut in eum credas, sed etiam ut pro illo patiaris, si qua consolatio in Christo, si quod solatium caritatis, si qua societas spiritus, si quæ viscera misericordiæ in ipso, implesti Sanctorum gaudium, omnis tristitia versa est in lætitiam, quia nullo modo oportebat tristari, sicut ait beatissimus Petrus: *Modicum nunc si oportet contristari in variis tentationibus, ut probatio vestra fidei multo pretiosior sit auro quod per ignem probatur.* 1. Cor. 1. 4. Ita & B. Paulus testatur dicens: *Id enim quod in præsenti est momentaneum & leve tribulationis nostræ supra modum in sublimitate æternæ gloriæ pondus operatur in nobis, &c.* 1. Petr. 1. 6. Et alibi: *Rememoramini pristinos dies in quibus illuminati magnum certamen sustinuistis passionum, &c.* Hebr. 10. Et ut confirmatio & retributio maneat in æternum, addidit dicens: *Nolite itaque amittere confidentiam vestram, quæ magnam habet remunerationem. Patientia enim necessaria est ut facientes voluntatem ejus reportetis promissionem, adhuc enim modicum aliquantulum, qui venturus est veniet: Iustus autem ex fide vivit. Quòd si subtraxerit se, non placebit animæ meæ, nos autem non sumus subtractionis in perditione, sed filij in adquisitione animæ.* O Domina quantum gaudium oportet te habere in Domino, nec lingua effari, nec pagina valet continere. Dereliquisti quod derelinquendum erat, adepta es quod desideravit anima tua. Exaudivit Dominus orationem tuam & vidit lacrymas tuas, quas multis peractis fudisti in conspectu ejus, & quod paullulùm videbatur impedire ad capiendam æternam beatitudinem truncavit à te, ut soluta à vinculo familiarium & libera ab omni compede mundi hujus vaces & vivas Domino, & gustes quàm suavis est Christus. Ipse est Deus noster, ipse est Rex noster, ipse est Redemptor noster, ipse via & veritas & vita in agnitione Dei Patris, & Filij, & Spiritus-sancti; ipsi serviendum est in perpetuò, de quo Psalmista ait: *Quid retribuam Domino pro omnibus quæ retribuit mihi?* Psal. 115. Significans quid retribuendum sit, ilico adjunxit: *Calicem salutaris accipiam & nomen Domini invocabo.* O felix mors quæ vitam tribuit! felix amissio rerum, quæ divitias restituet sempiternas! felix tristitia, quæ gaudium affert Angelorum! Impræsentiarum probâsti, quantum clementissimus Dominus JESUS-CHRISTUS misertus est tui, qui devotionem spiritualem & custodiam sanctæ disciplinæ & contemptum mundi tibi habere concessit, & pignora uteri tui de ærumna hujus sæculi & de errore præsentis vitæ eripuit, & dedit spem vitæ æternæ iis quos lugere poteras quasi mortuos, si superstites reliquisses in mundo; de quibus non est habenda mæstitia, sed multimoda gratiarum actio referenda Deo Patri & Domino JESU-CHRISTO. Ecce ablata est caligo, quæ obscurabat pupillam animæ, ecce abjecta est subfascinatio & cura præsentis vitæ. Jam non habet nudus luctam ubi adhæreat manus sua suscepto jugo levi portans crucem Christi. Sequentes itaque Dominum, ejus præcedente misericordia, intrepidi procedamus ad certamen: fidelis enim est, dabit nobis victoriam, quia ipse prœliabitur pro nobis, & conteret satanam sub pedibus nostris velociter. En quò Deus suos milites vocat ad certamen, quibus post victoriam paratas habet coronas, & talibus armis induit, qualia inimici eorum non habent, id est scutum fidei, loricam justitiæ, galeam salutis, in quo possint omnia tela nequissimi ignita exstinguere, & gladium spiritûs quod est verbum Dei, per omnem orationem & obsecrationem orantes omni tempore in spiritu, & in ipso vigilantes. Nihil vult Rex noster in suis militibus de veteribus armis, nec de veteri vestimento reperire, sed innovatos vult probare ad prœlium: & si aliquid fuerit (quod absit) de vetusta consuetudine, quamvis parvum videatur, maximum generat detrimentum, præcipuè si aliquid odij contra inimicos fuerit in corde, quod avertat Deus ab

An. Chr. DC.LXXVIII Octob. II. animo Christianorum fidelium. Quæ enim potest perfectior esse virtus, ut diligendo inimicos mereatur effici filius Dei, & dimittendo debito mereatur absolvi à vinculo delictorum suorum? dicente Domino: *Si quis mihi ministrat, me sequatur, & ubi sum ego, illic & minister meus erit.* Qualem viam Dominus docuit sequi, audi eum dicentem cùm ad Crucem iret, *Domine Pater, dimitte illis, quia nesciunt quid faciunt.* Si Auctor vitæ æternæ qui carnem de Virgine absque peccati macula assumpsit, pro inimicis orabat; quanto magis nos qui pleni sumus peccatis, oportet inimicos diligere, & orare pro eis, ut imitando Dominum & sequendo illum, mereamur partem habere in regno illius cum Sanctis? Et si sunt nonnulli quos perversitas vitæ in communione à nobis separabat, tamen in id quod conditi sunt non sunt odiendi, sed potiùs propter præcepta Dei diligendi. Illud namque summopere cavendum est, ut quos Divina pietas de cura rerum temporalium liberavit, nullatenus nec corpore, nec animo revertantur: & si qua sint quæ jure legitimo debentur, cum omni festinatione vendita aut data, vel etiam dispensata pauperibus, ad thesaurum regni cælestis & æternam beatitudinem animus incalescat. Huic exemplo Maria obsequens, quæ sedebat ad pedes Domini, audiebat verbum illius: Martha autem satagebat circa frequens ministerium. Quæ stetit & ait: Domine non est tibi curæ, quòd soror mea relinquit me solam ministrare, dic ergo illi ut me adjuvet, & respondens dixit illi Dominus: Martha, Martha sollicita es, & turbaris erga plurima, porro unum est necessarium: Maria optimam partem elegit quæ non auferetur ab ea. Tanti amoris æstu Maria intrinsecùs anhelabat, ut etiam à corporali ministerio Domini vacaret, & solam ejus potentiam Deitatis, inquantum Dominus ei præstabat, contemplaretur. Ideo oportet, ut quisquis ad hanc contemplationem surgere meruerit; & malis impediatur obstaculis, die ac nocte Psalmis & Hymnis & Canticis spiritualibus vacans, & obedientiam Sanctæ Regulæ custodiens, præstoletur venientem Dominum accensa lampade, ut cùm venerit & pulsaverit, confestim aperiatur ei. Nihil melius quàm timor Dei, nihil dulcius quàm respirare in mandatis ejus. O bona domina, quod tibi pius Dominus præparatum habet, nec oculus vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascendere potest. Qualiter in præsentem vitam te Dominus remuneravit, audi & ausculta. Pro obsequio famularum dedit tibi omnes Fratres sanctos, qui cotidie pro te orant; pro servitio ancillarum dedit tibi Sorores sanctas, quarum consortio frueris; pro labore præsentis vitæ, quietem in congregatione Monasterij; pro amissione rerum, Scripturam Divinam & meditationem Sanctam & orationem assiduam; pro amissione parentum, habes venerabilem & sanctam Dominam Itheriam Abbatissam: est tibi mater, est tibi soror, est tibi filia. Tu itaque ei vicissitudinem redde, quia, ut certus sum in Christo Jesu, est vobis cor unum & anima una. Ideo te confido ita omnia accepisse, quia non meis meritis, sed solâ misericordiâ Christi per tuam orationem & sanctitatem omnia mihi à Christo collata sunt. Fidelis sermo & omni acceptione dignus, quia Christus Jesus venit in hunc mundum peccatores salvos facere, quorum primus ego sum, sed ideo misericordiam consecutus sum, ut in me clementissimus Jesus ostenderet patientiam suam ad consolationem omnium peccatorum & spem veniæ. Quòd minùs apud nos terrena habetur substantia, de thesauris sacrarum Scripturarum vobis direximus: & cùm legeritis & audieritis, gratias agite Domino per sæcula æterna, Amen.

Ioh. 12. 26. Luc. 23. 34. Luc. 10.

7. *Monasterium Puellare S. Mariæ apud Suessionas Ordin. S. Benedicti, hactenus florentissimum, condidit Ebroinus cum* Leutrude *uxore sua & Bovone filio, primò quidem in angusto fluvij Axonæ meditullio extra urbem, postea intra ipsius urbis mœnia:* quo Monasterio ita fundato, *inquit scriptor Vitæ S. Drauscionis*, maximam ibi Sanctimonialium catervam aggregavit Drausius, eisque Abbatissam præfecit nomine Ætheriam, (*à Leodegario suprà* Itheriam *dictam*) quam ex religioso Jorrensi Cœnobio sibi adsciverat. *Exstat apud Melchiorem Reginaldum in Compendio Histor. Suession. Privilegium eidem Monasterio concessum à Drauscione, prolixius apud Bollandum ad diem 5. Martij & in Addendis, datum* Augustæ Suessionum anno xiv. regni domini nostri Chlotharij Regis, *in quo* secundum Regulam S. Benedicti, ad modum Luxoviensis Monasterij quod B. Columbanus tenuit, *militare jubentur Puellæ Deo sacratæ. Eamdem Regulam Leodegarius suprà* Regulam sanctam *appellat. Illuc successerat Sigrada Leodegarij mater, antequam is ab Ebroino vexari cœperat: nisi si fortè eo loci ab Ebroino relegata, volens in vota religiosa concessit.*

VITA S. AMANDI EPISCOPI TRAJECTENSIS,

An. Chr. DC. LXXIX. Febr, VI.

Auctore Baudemundo Monacho Elnonensi, æquali.

Ex Mss. codd. Surio & Bollando.

OBSERVATIONES PRÆVIÆ.

1. SANCTUM Amandum *jure Apostolum Gallo-Belgæ, Episcopum Trajectenses seu (ut veteres libri pingunt) Trejectenses vindicant; at Vvormatienses, Argentoratenses perperam sibi attribuere moliuntur, sicuti eruditè demonstrat Henschenius. Habent quidem Vvormatienses inter Episcopos suos S. Amandum, qui testante Ægidio in Addit. ad Herigerum de Episc. Tungr. & Traject. cap. 26.* S. Servatum Tungrensem Episcopum Wormatiæ appropinquantem suscepit. *Et in Synodo Agrippinensi anno* CCC. XLVI. *habita* Amandus Argentinensium Episcopus *Euphrata Episcopi Coloniensis damnationi* consensisse *legitur. At sanè uterque terno sæculo antiquior est nostro Amando: qui etiam distingui debet ab Amando Burdigalensi Antistite, ad quem S. Paulini Epistola aliquot directa habentur. Quamquam Burdigalenses multa debent Amando nostro, qui Vasconibus etiamtum Paganis Evangelium prædicasse legitur. Quod forsan occasionem dedit Hispanis, ut eum Castellonensem Episcopum fing rent: quos rectè refutat Henschenius.* Amandus ubi Episcopus?

2. *Vitam S. Amandi Trajectensis Episcopi primus scripsit* Baudemundus *ejus discipulus, qui ipsius Amandi Testamentum à Philippo Abbate relatum manu propria scripsisse dicitur. Baudemundo supplementum & historiam Translationis ac Elevationis adjecit, eamdémque Vitam quatuor libris metricè* ad Haiminum Abbatem Vedastinum *edidit* Milo *Monachus ac Sacerdos Elnonensis, qui medio sæculo nono vivebat, ut ex supplementi cap. 7. num. 22. & ex cap. 8. apparet. Tertio pòst sæculo nimirum anno* M. C. LXX. Philippus Harvengius, *dictus* ab Eleëmosyna, *Bonæ spei Abbas Ord. Premonstrat. Acta S. Amandi expolivit. Denique* Auctor quidam Aquitanus *Gesta* S. Alani *(sic Amandum vocat) in compendium redegit, homo utique Vaurensis civitatis incola, in qua S. Alanus Patronus colitur. Quatuor istas Vitas cum Herigeri fragmento edidit Iohannes Bollandus Tomo* 1. *Febr. easque Godefridus Henschenius eruditissimis commentariis illustravit: nos solum Baudemundum cum Milonis Supplemento exhibebimus, cum aliquot miraculis quæ per S. Amandi Reliquias per Galliam & Bracbantum delatas patrata sunt.* Vitæ Scriptores.

3. *E pluribus Cœnobiis à S. Amando constructis, celeberrimum est Elnonense seu Helnonense, quod & Pabularium vocant, nunc S. Amandi dictum, opido ejusdem nominis decoratum, quo maximè delectatus est S. Amandus, ubi & sepulturam elegit: cujus rei* Alcuinus *in Epigram.* 65. *fidem facit. Quo anno S. Amandus istius Monasterij fundamenta posuerit, non satis constat. Exstat* Dagoberti *Francorum Regis diploma* anno regni XI. *hoc est anno Christi* DC. XXXII. *datum, quo* locum inter duos fluvios Scarp & Elnonem *Amando concedit: quam concessionem* Martinus *Papa confirmâsse dicitur. Ex vicino fluviolo Cœnobium Elnonense appellatum.* Jonas *Monachus Bobiensis in Prologo Vitæ S. Columbani, quam anno tertio à morte S. Bertulfi, hoc est anno* DC. XLIII. *scribebat, Elnonem conventum à se Amandum testatur his verbis:* Quamquam me & per triennium Oceani per ora vehat & scabra lintris adacta, has quoque scatens molles sectando vias madefacit sæpe & lenta palus Elnonis plantas ob venerabilis Amandi Pontificis suffragium, qui his constitutus in locis veteres Sicambrorum errores Evangelico mucrone coërcet. *Hinc colligas, Elnonense Monasterium jam fuisse ante annos aliquot ædificatum, cujus primordia ad annum circà* DC. XXXV. *referimus. Locum sic describit Philippus Abbas in Vita cap. 7. n. 64.* Locus ipse intra Menapiorum fines positus, Propontiis Nerviisque conterminus, sicut Regni Germanici & Romani finis est Imperij; sic Belgicæ Remensis portio, sic limes dignoscitur esse Francorum. Hic duobus in unum confluentibus fluviis Elnone & Scarpo spatiosus in medio distenditur angulus, circa quem fluentis irrigua prata, pascualis ubertas & piscatio fecunda porrigitur: dehinc apta venatibus silva recessus productioris offertur. Gleba nec adprimè fertilis, nec jejuna, lactis & mellis copiam prærogat usibus incolarum. Illic S. Amandus in honore Apostolorum Principis Petri fundavit Ecclesiam. *Grege multiplicato* novam à fundamentis in honore B. Andreæ Apostoli fabricari jussit Ecclesiam. Elnonense Monasterium.

4. *Istud Cœnobium per se aliquamdiu rexit* S. Amandus, *quod Romam iterum profecturus* Abbates.

AN. CHR. DC. LXXIX. FEBR. VI.

S. JONATO *Abbati Marcianensi commisit. Cùm verò se jam morti proximum cerneret*, evocatum, *inquit Philippus cap.* 48. ad se venerabilem ANDREAM, quem Barisiaco* priùs Abbatem præfecerat, constituit super familiam suam. *Andreæ Epitaphium qui annis decem Amando supervixisse dicitur, ex Molano & Historia Tornacensi sic accipe:*

* de eo in Supplem. c. 1.

HUnc tumulum quique non irreverenter adite,
Andreæ Sancti loculum quia claudit & artus.
Qui pius & prudens, humilis fuit, & venerandi
Discipulus Patris simul & successor Amandi.
Hunc Pastor caulæ præsentis conditor aulæ*,
HUGO levans lymphâque luens thecâque recondens,
Mundato tumulo sollemniter hîc relocavit.
Febre fatiscentes hîc convaluêre frequenter.

* nim. Ecclesiæ S. Stephani.

Studia litterarum.

5. *Isthic litterarum studia antiquitus pro captu temporum viguisse manifestum est ex* MILONE & HUCBALDO *Monachis Elnonensibus, quorum nonnulla exstant opuscula. Huc spectat id quod Iohannes Iperius in Chron. cap. 19. §. 1. refert de* BODULFO *Abbate Sithivensi*, qui modicè litteratus ab Abbate S. Amandi Gauscelino Monachum ejus HUCBALDUM virum litteratum impetravit ad se mitti, ut ab eo instrueretur. *Et §. 2.* concessit in præstariam Hucbaldo Monacho de Monasterio S. Amandi, qui eum instruxerat in litteratura, villam hujus Monasterij (Sithivensis) in pago Viromandensi dictam Heldini-curtem cum villulis ad eam pertinentibus, tam pro temporalis solatio necessitatis, quàm pro mercede laboris. *Ejusmodi donaria olim Præceptoribus erogabantur. Nam Sigebertus Monachus Gemblacensis* multa ad usum & ornatum Ecclesiæ, quæ adquisierat voluntariâ eorum quos instruxerat liberalitate, concessisse *legitur in Chron. Gemblac. Tomo 6. Spicilegij Acheriani. Perstat etiamnunc vigétque celeberrimum Elnonense S. Amandi Cœnobium Ord. S. Bened. diœcesis Tornacensis, à fundamentis recens insigni magnificentia instauratum. De Regula Benedictina primitùs inibi servata in Præfatione istius Sæculi diximus.*

Amandi memoria.

6. *S. Amandi memoriam celebrant antiqui Martyrologi Usuardus & Ado* VIII. *Idus Februarij, quo die Florus in Addit. ad Bedæ Martyrologium hæc habet:* Elnone Monasterio depositio S. Amandi Episc. qui multorum miraculorum virtutibus pollens, inter alia fertur, quòd reum cui ante mortem à sævo judice vitam non potuit impetrare, post mortem à pio judice Christo vitam impetravit & salutem.

PROLOGUS AUCTORIS.

SCRIPTURUS vitam B. AMANDI, habitatorem ejus invoco Spiritum sanctum, ut qui ejus virtutes largiri dignatus est, mihi etiam eas sermonem tribuat narrandi: quatinus ex caritate vestræ debitum servitutis impendam officium, & ne is lateat qui omnimodis est imitandus. Licet enim tanti sim impar ingenij, atque nugacitatis vel desidiæ pondere opprimar, ad illum tamen spem erigo qui dixit: *Aperi os tuum, & ego adimplebo illud:* maximéque vestris fretus suffragiis, ut quod meis meritis obtinere non valeo, orante pro me Beatitudine vestra, opus tam arduum atque difficile, à méque hactenus indiscussum, supernâ opitulante gratia possimus aggredi. Priùs enim scire vos cupio, me ad omnes virtutes quas per eum Dominus operari dignatus est, attingere minimè posse: & quamvis ad omnia illius pervenire nequeam, tamen prout Dominus vires infuderit, pauca è pluribus cursim succinctéque &, ut ita dicam, breviter aggredi conabor. Indignum est enim ut de tanto viro silere quis audeat, dum pius rerum Arbiter talem in Ecclesiasticæ culturæ campo cultorem instituit, per quem agrum ipsius intenta operatione fidei rastro colenti ad centeni numeri reditum Christi seges excresceret. Satis enim sunt sollicita circa humanum genus immensæ Divinitatis provisura remedia, dum talem ad illuminationem patriæ dignatus est dirigere misericordia consulente: & licet longè latéque se per rumigerulos favores divulgare noluerit; tamen, ut ait ipsa Veritas, civitas in monte posita latere non potuit. Et (quod mihi pace Sanctorum omnium liceat confiteri) nulli est secundus in meritis eorum, quorum agnovimus virtutes. Igitur ne prolixa oratio horrorem incutiat generétque (ut assolet) legenti fastidium, vitam S. Amandi qualiter à pueritia usque ad perfectam

Psal. 80. 11.

Matth. 5. 14.

vixerat ætatem, qualitérve ante Episcopatum vel in Episcopatu gesserit, aut circa beatum finem qualis exstiterit, vel qualiter rigorem mentis atque propositum tenuerit, licet rustico ac plebeio sermone, propter exemplum tamen vel imitationem memoriæ contemptâ verecundiâ tradere curabo. An. Chr. DC. LXXIX. Febr. VI.

INCIPIUNT CAPITULA DE VITA VEL VIRTUTIBUS S. AMANDI EPISCOPI.

SEQUUNTUR TITULI SERMONUM DE GESTIS ET LAUDE IPSIUS.

INCIPIT VITA.

AN. CHR. DC. LXXIX. FEBR. VI.

I. MANDUS igitur ſanctiſſimus atque religioſiſſimus Aquitaniæ partibus [a] haud procul à maris Oceani litore ex Chriſtianis atque inclytis parentibus editus puer eſt. Pater ejus SERENUS nomine, genitrix verò AMANTIA vocabatur. Sed cùm jam adoleſcentiam tranſiens in robur migraret virile, & immodicis deſideriis in Chriſti flagraret amore, patriam parentéſque relinquens, Oïam inſulam quæ à litore Oceani maris quadraginta diſtat millibus felici navigans curſu, tandem portum Monaſterij [b] petiit, ibique à Fratribus ſpiritalibus cum magno receptus eſt gaudio. Et quia ſacras ab infantia didicerat litteras, ex hoc majori deſiderio ſuccenſus, ampliùs quotidie in Dei rebus creſcebat.

II. Quadam igitur die dum ei à Fratribus imperatum fuiſſet, ut obedientiæ causâ per inſulam deambularet, fit ei obviàm repentè miræ magnitudinis ſerpens, ſicut iſdem vir Dei narrare conſueverat, ita ingens & immanis, qualis nec pòſt, nec antea in eadem viſus eſt inſula: quo viſo perterritus puer, ſicut ipſa patiebatur ætas, quid ageret ignorabat. Tum ſubitò supernâ reſpectus gratiâ ad orationum confugit auxilia; ſtatímque ſolo proſtratus, cùm aliquantiſper orationi incubuiſſet, ſignum Crucis contra immanem oppoſuit anguem, potentíque virtute verborum ut ad latebras quantociùs rediret imperat. Qui dicto obediens atque ad ſignum viri Dei fugiens, rapidóque curſu ad latebras remeans, in eadem inſula ulteriùs nuſquam comparuit: ſicque eamdem inſulam per orationem B. viri Amandi omnipotens Deus ab imminenti liberavit periculo. Hoc initium ſignorum ejus ad nos multorum fama volante perlatum eſt.

III. Deinde * cœpit pater ejus blandis eum ſermonibus irretire, ut quantociùs de Monaſterio egrederetur & rurſus ſæcularem aſſumeret habitum. Cúmque his atque hujuſcemodi perſuaſionibus animum illius conaretur avertere, obteſtans niſi citiùs aſſenſum daret ut de Monaſterio egrederetur, jam paterna privaretur hereditate; reſpondiſſe fertur: » Nihil mihi Pater tam proprium videtur, » quàm ut Chriſti aſſumam ſervitium qui eſt pars & hereditas mea. De paternis » enim ſubſtantiis nihil adipiſci cupio: ſolummodo Chriſti militem me permitte.

* *Bolland. addit*, cùm adhuc in puerili eſſet ætate.

IV. Sicque in eodem permanens deſiderio, relicto ſolo parentibúſque Turonos ad ſepulcrum ſanctiſſimi petiit Martini, ibique proſtratus, & profuſis in oratione uberrimè lacrymis, ex toto cordis petiit affectu, quatinus vir ſanctus in oratione ſua apud Deum obtinere mereretur, ut numquam eum Dominus ad ſolum proprium remeare permitteret, ſed omnem vitæ ſuæ curſum in peregrinatione expenderet. Cúmque ab oratione ſurrexiſſet, ſtatim comam capitis ſui abſcidit; adeptúſque Clericatûs honorem, omnem gratiam tranſſcendebat in Clero.

V. Poſthæc verò ab Abbate ipſius loci & à Fratribus benedictione percepta, civitatem Bituriges ad ſanctum petiit AUSTREGISILUM, * qui tunc in Dei rebus magnificus atque inſignis habebatur. Cúmque ab eo & ab ejus Archidiacono ſanctiſſimo videlicet SULPICIO * qui poſtea Epiſcopus claruit, clementiſſimè fuiſſet ſuſceptus * omni ei humanitate exhibita, cellulam juxta Eccleſiam in ſuperiori civitatis muro conſtrui fecerunt: in qua cellula multis diebus ob amorem

* *Vita an.* 624.
* *Vita an.* 644.
* *Anno circà* DC. XII.

a Milo Monachus in Suppl. cap. 4. infrà Amandum *in provincia Aquitaniorum & pago Herbatilico* natum dicit: Et Philippus Abbas; *Herbatilicus*, inquit, *loco nomen eſt, qui titulo nativitatis ejus inſignis, ſicut ab Oceano non plurimùm diſtat, ſic Aquitanica collimitat regioni.* Immo olim Aquitaniæ ſecundæ attribuebatur pagus ille Herbadilicus, vulgò *Herbauge*, in agro Namnetenſi, Comitatûs titulo inſignis; nunc Britanniæ Armoricæ adjunctus. In eo exſtitit quondã urbs Herbadilla terræ hiatu (ſicuti fertur) abſorpta. Lege Acta S. Martini Abb. Vertavenſis Sæculo I. Bened. In Martyrologio pervetuſto Abbatiæ S. Martini Tornacenſis, Amandi *Nativitas Nonis Maij* commemoratur, anno circà D. XXCIX. collocanda ex dicendis infrà.

b Inſula Oïa, ſeu Ogia, *Oye*, in finibus Pictonum è regione Rupellæ poſita, inſulæ Reaco ſeu S. Martini vicina, pertinet ad Monaſterium S Michaëlis in Eremo, quod Anſoaldus Pictavorum Epiſcopus ædificâſſe legitur in Chronico Malleacenſi ad ann. 877. *Eblus* verò Lemovicenſis Epiſcopus poſt Normannorum cladem reſtaurâſſe in Chronico Ademari ad ann. 917. Eſt & terræ angulus Ogia dictus in Flandria in Oceani Britannici litore inter Caletum & Gravelingam: & inſula Ogia in diœceſi Trecaſſina Briegio pago confinis.

æternæ

æternæ vitæ cilicio tectus & cinere, jejuniis attritus atque inedia, hordeaceo tantùm pane contentus atque aqua perpaullulùm, corpus suum sustentavit potiùs quàm aluit: sícque ibidem tribus fermè militans lustris, à vino & sicera omnino abstinuit. AN. CHR. DC. LXXIX. FEBR. VI.

His ita gestis, cælesti iterum inflammatus desiderio, incidit ei cogitatio, ut ad limina beatissimorum Apostolorum Petri & Pauli properare deberet: assumptóque secum uno tantummodo comite, squalida atque devia lustrans loca, tandem Romam pervenit, ibíque sancto satiatus desiderio, prædulcia in liminibus Apostolorum figens oscula, diebus Ecclesiarum Dei circumibat loca, nocte verò ad S. Petri revertebatur Ecclesiam. VI.

Quadam namque die jam appropinquante vespera, cùm custodes juxta morem in Ecclesia fecissent diligentiam, sanctus vir Domini Amandus egredientibus cunctis, in Ecclesia paullulùm substitit, ibi ex devotione tota nocte vigilare cupiens: tum verò unus è custodibus eum inventum contemptibiliter affectum injuriis ejecit extra Ecclesiam. Sedente autem eo in extasi mentis in gradibus ante fores Ecclesiæ, subitò ei sanctus apparuit Petrus, blandè lenitérque eum alloquitur, ut etiam in Gallias ad prædicationem exercendam reverti deberet admonuit. De qua visione sanctus vir Dei Amandus hilarior redditus, accepta benedictione Apostoli atque patrocinio feliciter remeavit in Gallias. VII.

Cùm interim paucis pòst transactis diebus coactus à Rege ac Sacerdotibus Episcopus ordinatus est [a], acceptóque Pontificatûs honore Gentibus [b] verbum Evangelizare cœpit Domini, atque seipsum in omnibus exemplũ præbere bonorum operum. Erat autem piissimus, atque omni bonitate repletus, vultu serenus, eleemosynis largus, sensu sobrius, corpore castus, atque inter divites & pauperes medius: itaut pauperes illum quasi pauperem adspicerent, divites quasi superiorem se æstimarent. Vigiliis atque orationi deditus, sermone cautus, si quos etiam captivos vel pueros transmarinos invenisset, dato pretio redimebat, spiritalíque eos regenerans lavacro, litteris affatim imbui præcipiebat: præmissáque libertate per diversas relinquebat * Ecclesias, pluré sque ex his postea Episcopos vel Presbyteros seu honorificos Abbates fuisse audivimus. VIII. a b Anno circ. DC. XXVI. * al. distribuebat.

Illud etiam non est prætermittendum, quòd isdem vir Dei Amandus à Roma secundò [c] rediens, ascensa nave pervenit ad Centumcellensem * locum. Quadam igitur nocte dum solus, ut illi mos erat, oraret, immundus spiritus unum è famulis apprehensa manu trahebat ad mare, volens eum ibi demergi. Sed isdem puer qui trahebatur magnis cœpit vocibus clamare dicens: Christe adjuva me, Christe adjuva me. Mox malignus spiritus eidem puero insultando respondit: Qualis Christus? Sed dum puer qui trahebatur minimè responderet, ait illi sanctus Amandus: Dic illi, fili, Christus filius Dei vivi crucifixus. Statímque ad vocem illius inimicus ut fumus evanuit. IX. c * Cincelle Hetruriæ portus.

Nec multo pòst cùm quadam die per medium pelagus navigaret, nautásque verbum moneret Domini, subitò apparuit illis miræ magnitudinis piscis. Nautæ verò misso in pelagus rete, eumdem piscem ceperunt. Cúmque epularentur mutuísque plausibus exsultarent, subitò inopinata tempestas est orta, quæ omne eorum gaudium in luctum convertit. Cœperunt autem quidquid in navi habebant tam ad stipendium cibi, quàm ad omne subsidium, vel etiam arma- X.

a Amandus ordinatus est Episcopus, Regionarius scilicet, jubente Rege CHLOTHARIO, uti designat Philippus Abbas, & quidem anno circà DC. XXVI. *Ordinatio S. Amandi* in nonnullis Martyrologiis VII. *Kalend. Novemb.* recolitur. Lege Milonis Suppl cap. I.

b Nimirum Tornacensibus, Gandensibus, postea Brabantiis, Sclavis & Vasconibus. S. Audoënus in Vitæ S. Eligij lib. 2. cap. 2. Tornacenses, Flandrenses, Gandenses & Corturiacenses Eligio Noviomagensi Episcopo ideo attributos dicit, *quòd incolæ ejusdem regionis magna adhuc ex parte gentilitatis errore detinebantur, & variis superstitionibus satis dediti erant: quique velut agrestes feræ, nulliuspiam salutare verbum recipere poterant*

c Philippus Abbas triplicem Amando peregrinationem Romanam tribuit, quas peregrinationes Henschenius revocat ad annos DC. XXVII. XXX. & L. Duplicem tantùm agnoscere videtur Baudemundus: primam anno circà DC. XXVI. alteram anno DC. LII. cum Carolo *le Coinse* reponimus. Certè Milo in Vita metricè scripta binas tantùm Amandi profectiones Romanas agnoscit.

An. Chr. DC. LXXIX. Febr. VI.

menta navis in pelagus projicere, vehementérque labori insistere, ut ad terras egrederentur: sed nihil omnino proficere valebant. Navis verò quassata huc illúcque ferebatur, atque omnes de vita spem nullam habentes reddiderat: statímque nautæ ad servum Dei concurrerunt Amandum, rogantes ut Dominum deprecaretur, quatinus eos per orationem ipsius de imminente liberaret periculo. Vir namque Domini Amandus blandè eos consolatus confidere jussit, & ut de Domini misericordia fiduciam haberent fideliter admonuit. Nautæ verò nimio fessi labore huc illúcque in navi jacebant sopore depressi: ipse etiam Sanctus in puppi navis residens quiescebat. Tum ei ex improvisu sanctus apparuit Petrus transiens per puppim navis, excitánsque eum ac blanditer alloquens ait: Noli timere Amande, non peribis, neque qui tecum sunt. Mox verò ad verbum illius sedata tempestate, tranquillitas reddita est magna, & facto mane, omnes qui in navi cum viro Dei erant, sani atque incolumes ad terras egressi sunt.

XI. Per idem autem tempus cùm loca vel diœceses ob animarum sollicitudinem vir Domini circumiret Amandus, audivit pagum esse quemdam præter fluenta Scaldi * fluvij, cui vocabulum est Gandavum *, cujus loci habitatores iniquitas diaboli eo circumquaque laqueis vehementer irretivit, ut incolæ terræ illius relicto Deo arbores & ligna pro Deo colerent, atque fana vel idola adorarent. Propter ferocitatem enim gentis illius, vel ob terræ infecunditatem omnes Sacerdotes à prædicatione loci illius se subtraxerant, & nemo audebat in eodem loco verbum annuntiare Domini. Quo audito vir sanctus magis eorum miseratus errorem, quàm de vitæ suæ periculo pertimescens, Aicharium Episcopum, qui tunc Noviomensis urbis Cathedram præsidebat Sacerdotalem, adiit, eumdémque humiliter postulavit, ut ad Regem Dagobertum quantociùs pergeret, epistolásque ex jussu illius acciperet, ut si quis se non sponte per Baptismi lavacrum regenerare voluisset, coactus à Rege sacro ablueretur Baptismate. Quod ita factum est [a]. Percepta namque à Rege potestate & benedictione à Pontifice illuc vir Domini Amandus perrexit intrepidè. Vix enim quis dignè enarrare sufficiet, quantas ibidem pro Christi nomine perpessus sit injurias, & quàm frequenter ab incolis loci illius cæsus sit, necnon & à mulieribus vel à rusticis non absque injuria sit repulsus, verùm & in flumen sæpe præcipitatus: quæ omnia vir sanctus pro nihilo deputans, verbum Domini non destitit monere, memorans illam sancti Evangelij sententiam quæ ait: *Majorem caritatem nemo habet, quàm ut animam suam ponat quis pro amicis suis.* Comites etiam illius qui eum fuerant germana caritate secuti, ob inediam vel sterilitatem loci ad propria remeantes, eum ibidem solum reliquerunt: ipse verò in prædicationis permanens officium, alimentum propriis adquirebat manibus. Sanè captivos innumeros redimens sacro baptismate emundabat, & ut in operibus bonis persisterent, fideliter hortabatur.

* l'Escaut
* Gant
Iohan. 15. 13.

XII. Auctoris ætas. Illud etiam operæ pretium huic schedulæ annectendum putavimus, quod viro venerabili Presbytero nomine Bono narrante didicimus, qui testabatur se præsentem fuisse, quando hæc gesta res est. Aiebat namque quòd Comes quidam ex genere Francorum cognomine Dotto, congregata non minima multitudine Francorum in urbe Tornaco *, ut erat illi injunctum ad dirimendas resederat actiones. Tum subitò à lictoribus ante eum præsentatus est quidam reus, quem omnis turba acclamabat dignum esse morte. Erat namque isdem fur, plagis jam crudeliter affectus vehementérque cæsus, corpore etiam semivivus. Cúmque prefatus Dotto decrevisset, ut eum patibulo deberent affigere, vir Domini Amandus adveniens obnixa prece postulare cœpit, ut ei vitam concedere dignaretur.

* Tournay

a Id etiam præstitit Chilpericus in Francia teste Gregorio Turonico Episcopo in lib. 6. cap. 17. & Sisebutus Vesigothorum Rex in Hispania, lege data ut Judæus Baptismum recusans, *centum flagella decalvatus suscipiat, & debitâ multetur exilij pœnâ.* Quamquam Gregorius Magnus in lib. 1. Epist. 45. ad Virgilium Arelatensem & Theodorum Massiliensem Episcopos *prædicationis suavitate, non necessitate* id faciendum monet. Lege Fredegarium in Chron. cap 65. & Aimoinum Hist. lib. 4. cap. 22. Hæc quæstio à duobus magni nominis Theologis in Gallia nuperrimè ventilata est.

Sed ut erat sævus atque omni bellua crudelior, nihil apud eum obtinere potuit. Tandémque à ministris vel apparitoribus isdem fur affixus patibulo est, atque extremum exhalavit spiritum. Dotto igitur domum reversus est populi constipatus catervâ: Sanctus verò vir Domini Amandus citiùs ad patibulum cucurrit, hominémque jam mortuum invenit, depositúmque de ligno ad cubiculum in quo familiariter orare consueverat deferri fecit, Fratribúsque cellulâ egressis, ipse super defuncti membra orationi tamdiu incubuit lacrymis ad Dominum profusis ac precibus, donec jubente Deo anima in corpus rediit, atque cum viro Dei loqui cœpit. Adveniente itaque matutinali tempore, convocatis Fratribus aquam jussit afferri, illis autem suspicantibus ut corpus ad sepeliendum, sicut mos est, abluere deberet; subitò cellulam ingressi viderunt eumdem hominem quem mortuum reliquerant, sanum cum viro Dei sedentem atque incolumem colloquentem: miraríque vehementer cœperunt, quòd vivum videbant, quem paullò antè mortuum reliquerant. Tunc igitur sanctus vir Domini Amandus adsistentes cunctos vehementissimè obtestari cœpit, ut ne cuiquam umquam proderent hoc videlicet quod per eum Dominus operari dignatus est, asserens non suæ hoc esse adscribendum virtuti, sed misericordiæ Domini, qui in se sperantibus ubique dignatur adesse. Loto itaque omni corpore atque cicatricibus, carni carnem restituit, itaut de plagis quas antea pertulerat, in ejus corpore nullum indicium appareret: sicque eum ad propriam remittens domum, parentibus restituit incolumem. AN. CHR. DC. LXXIX. FEBR. VI.

At ubi hoc miraculum longè latéque divulgatum est, statim incolæ regionis illius cursu celeri ad eum concurrerunt, & ut eos faceret Christianos humiliter postulabant. Fana etiam quæ antè adorare consueverant propriis destruentes manibus, ad virum Dei omnes unanimiter pervenerunt. Nam ubi Fana destruebantur, vir Domini Amandus tam ex munificentia Regis, quàm ex collatione religiosorum virorum religiosarúmque feminarum, statim Monasteria* aut Ecclesias construebat: verbíque sacri pabulo populum reficiens, omnium corda mandatis cælestibus illuminabat. XIII.

* Lege Milonis supplementum infrà.

Cùm jam vir sanctus videret prædicatione sua quosdam ad Deum converti, ex hoc majori æstuabat desiderio, quatinus adhuc alii converterentur. Audivit denique quòd Sclavi nimio errore decepti à diaboli laqueis tenerentur oppressi: illúcque martyrii palmam se assequi posse confidens, transfretato Danubio eadem circumiens loca, libera voce Evangelium Christi Gentibus prædicat. Paucis verò ex eis in Christo regeneratis, videns etiam sibi non satis accrescere fructum, & martyrium quod semper quærebat nondum adepturum, ad proprias iterum reversus est oves: curámque gerens earum, ad cælestia regna prædicando perduxit. XIV.

Interea DAGOBERTUS Rex amori mulierum plusquam oportebat deditus, omníque spurcitia libidinis inflammatus, sobolem minimè videbatur habere; sed tamen ad Domini confugit auxilium, deprecabatúrque sedulò, ut ei filium dare dignaretur, qui post eum Regni sui gubernaret sceptra. Quod ita dante Deo factum est. Cúmque sibi nuntiatum fuisset quòd ei Dominus filium dare dignatus esset, magno mox gaudio repletus cœpit cogitare cui ipsum puerum traderet, qui eum sacro Baptismate regenerare deberet. Statímque accersitis ministris, ut sanctum perquirerent Amandum sagaci intentione præcepit. Nam dudum ipse Pontifex dum pro capitalibus criminibus (quod nullus ex Sacerdotibus facere ausus est) ipsum redargueret Regem, jubente eo non absque injuria de Regno ejus fuerat expulsus. Ille verò remotiora perquirens loca, verbum Dei Gentibus prædicabat. XV.

Cúmque à ministris tandem fuisset repertus, & ut ad Regem iret admonitus, memorans illud Apostoli præceptum, potestatibus sublimioribus se subdi debere, tandem pervenit ad Regem qui in illis diebus in villa cui vocabulum Clipiaco* est morabatur: visóque Rex beatissimo Amando, magno repletus est gaudio, XVI.

Rom. 13. 1.
* Clichy in agro Parisiaco.

An. Chr. DC. LXXIX. Febr. VI.

prostratúsque beati viri pedibus, deprecabatur, ut tanto sceleri quod in eum perpetraverat, veniam largiri dignaretur. Sed ille ut erat mitissimus atque supra modum patiens, citiùs eum elevavit à terra, facinúsque in se perpetratum clementissimè indulsit. Tunc Rex ad sanctum ait Amandum: Pœnitet me valde quòd stultè adversus te egerim: precor igitur ne memineris injuriæ quam tibi irrogavi, atque preci meæ qua summoperè postulo ne dedigneris annuere. Dedit mihi Dominus filium non meis præcedentibus meritis, precórque ut eum sacro digneris abluere Baptismate, atque in filium tibi spiritalem suscipere. Quod vir Domini vehementer renuens, scilicet sciens esse scriptum, militantem Deo
1. Tim. 2. 4. non oportere implicari sæcularibus negotiis, & quietum atque remotum palatia non debere frequentare Regia; è conspectu Regis abscessit. Statim igitur Rex misit ad eum virum illustrem DADONEM atque cum eo venerabilem virum ELEGIUM, qui tunc in palatio Regis sub sæculari degebant habitu: quos tamen posteà egregios Sacerdotes atque præclaros in meritis, signis quoque atque virtutibus fuisse, plurimis compertum est. Hi verò humiliter virum Dei petierunt, ut precibus Regis daret assensum, atque filium ipsius sacro dignaretur diluere fonte, & ut eum enutrire atque lege imbuere Divina quantociùs assentiret: dicētes quòd si hoc vir Dei non renueret, per hanc familiaritatem liberiùs in Regno ipsius vel ubicumque eligeret, haberet licentiam prædicandi, seu nationes quamplures per hanc gratiam se posse conquirere fatebantur. Tandem fatigatus precibus amborum, facturum se esse promisit. Audiens autem Rex quòd precibus suis Sanctus non renueret Amandus, statim puerum ipsum afferri [a] præcepit, qui fatebatur non plus à nativitate habere quàm dies circiter quadraginta. Accepit igitur vir sanctus in manibus puerum, & benedicens eum Cathecumenum fecit. Cúmque finita oratione nemo ex circumstante multitudine respondisset, Amen; aperuit Dominus os pueri, atque audientibus cunctis clara voce respondit, Amen: statímque eum regenerans sacro Baptismate, impositóque nomine SIGEBERTO, Regem atque omnem ejus exercitum S. Amandus magno replevit gaudio.

XVII. b His ita gestis [b], adveniente obitûs sui die, Trejectensium Episcopus feliciter migravit ad Dominum. Rex igitur hujus venerabilis viri comperiens obitum, sanctum accersire fecit Amandum, congregatáque multitudine Sacerdotum, populíque turba non modica, ad regendam Trejectensium Ecclesiam eum præposuit. Illo verò renuente atque se indignum vociferante, omnes una voce clamabant dignum eum esse Sacerdotio, atque ob animarum sollicitudinem Ecclesiam magis quàm pecuniæ quæstum debere suscipere. Coactus igitur à Rege ac Sacerdotibus, Pontificalem suscepit Cathedram: sícque per triennium fere vicos vel castra circumiens, verbum Domini constanter omnibus prædicavit. Multi etiam (quod dictu quoque nefas est) Sacerdotes atque Levitæ prædicationem illius respuentes audire contempserunt: at ille secundum Evangelii præceptum, pulverem de pedibus in testimonium excutiens, ad alia properabat loca.

XVIII. c Igitur tandem parvam reperiens insulam cui vocabulum est Canelaus [c], juxta Scaldum fluvium, aliquantis diebus cum Fratribus spiritalibus ibidem Christo militare studuit; sed verbi Dei contemptores per biennium fere ingens attrivit plaga, itaut eversæ domus & agri in solitudinem essent redacti, necnon etiam vi-

a Nempe in civitatem Aurelianorum, ubi Charibertus Sigibertum *de sancto lavacro excepisse* legitur apud Fredegarium in Chron. cap. 62. & quidem regni Dagoberti anno VIII. qui anno Christi DC. XXX. respondet.

b Post Baptismum Sigiberti non continuò Amandus Trajectensium Episcopus creatus est: sed inter utrumque factum, fere septemdecim annorum spatium intercessit. Quippe Johanni Agno successit Amandus anno circa DC. XLVII, cùm anno regiminis Trajectensis tertio inviserit Martinum Pontificem Romanum, qui anno DC. XLIX. sedere cœpit. Porrò Trajectum civitas ad Mosam, vulgò *Maëstrich*, quam Amandus per tres annos rexit, distinguenda est ab alia cognomine, *Vtrech* vernaculè dicta, quæ Trajectum inferius dicitur, ad Rhenum sita. De Remaclo S. Amandi in Sede Trajectensi successore suprà ad an. 664.

c Al. Chavelaus, vulgò *Calloo*, insula Frisiis adjuncta in Scaldis fluvij æstuariis.

ci vel castra destruerentur, nullúsque pæne in his regionibus remaneret, qui virum Dei contempserat prædicantem. AN. CHR. DC. LXXIX. FEBR. VI. XIX.

Nec multo pòst, cùm à Fratribus, quos ob animarum curam per diversa reliquerat loca rogaretur, ut eos præsentiâ suâ visitaret, & ut verbi sacri pabulo reficere dignaretur; tandem prece accepta pervenit ad eos, audivítque ab eis gentem quamdam quam Vaccеïam [a] appellavit antiquitas, quæ nunc vulgò nuncupatur Wasconia, nimis errore deceptam, itaut auguriis vel omni errori dedita, idola etiam pro Deo coleret. Quæ gens erga Pyreneos saltus per aspera atque inaccessibilia diffusa erat loca, fretáque agilitate pugnandi frequenter fines occupabat Francorum. Vir autem Domini Amandus eorum miseratus errorem, enixè elaborare cœpit, ut eos à diaboli revocaret servitio. Dum autem eis verbum prædicaret Divinum atque Evangelium annunciaret salutis, unus è ministris assurgens levis ac lubricus, necnon & superbus, atque etiam apta cachinnans risui verba, quem vulgus mimilogum vocat, servum Christi detrahere cœpit, Evangeliúmque quod prædicabat pro nihilo ducere. Sed eadem mox horâ arreptus à dæmone miser propriis se cœpit manibus laniare, atque publicè confiteri, quòd ob injuriam quam Dei irrogaverat servo, hæc perpeti mereretur: sícque in ipso constitutus tormento, spiritū exhalavit extremum.

XX. Illis autem adhuc in eorum cæcitate permanentibus, dum vir sanctus ad alia demigraret loca, pervenit ad civitatem quamdam: ubi cùm ab Episcopo civitatis illius honorificè fuisset susceptus, & ei hospitalitatis more Episcopus aquam in manibus funderet, secretiùs præcepit ministro, ut eamdem aquam in qua vir Dei abluerat manus, diligenter in sacrario Ecclesiæ custodiendam deportaret. Quod ita factum est. Præfatus namque civitatis Antistes satis fidens exstitit, quòd eadem viri Dei benedictio salutem Fidelibus restituere posset.

XXI. Eodem quoque tempore homo quidam cæcus sedebat ante fores Templi mendicans, qui multo jam tempore corporalem amiserat visum. Ad quem civitatis ipsius Episcopus ait: O homo, si habes fidem, ablue oculos tuos ex aqua in qua vir Dei Amandus abluit manus: confido enim, quòd per ipsius sanctitatem pristinam consequaris salutem. Cúmque isdem cæcus oculos ex eadem aqua abluisset, statim jubente Deo pristinum recepit visum, itaut omnia clarè videret. His ita peractis, isdem vir Domini Amandus in fines remeavit Francorum, elegítque sibi locum prædicationi aptum, in quo cum Fratribus qui cum eo per diversas provincias, multas pro nomine Christi perpessi fuerant passiones, ædificavit Cœnobium [b], atque ex eisdem Fratribus plures postea Abbates seu honorificos vidimus viros.

XXII. Eodem ferè tempore vir sanctus Domini Amandus HILDERICUM adiit Regem, eúmque humiliter postulavit, quatinus ei aliquod municipium ad construendum Monasterium non ambitionis gratiâ, sed ob animarum salutem largiri dignaretur. Dedítque præfatus Rex ei locum nuncupante Nanto [c],

[a] Hadrianus Valesius in rer. Franc. lib. 19. arguit erroris Baudemundum, Isidorum Hispalensem Episcopum, Audoënum & Fredegarium, Vascones antiquitùs Vaccæos dictos esse scribentes: quòd Vaccæi gens Hispaniæ Tarracon. Durij amnis accola, longè à Pyrenæo Vasconibúsq; absit. Lege Act. S. Rictrudis infrà.

[b] Henschenius conjectat, Monasterium hîc memoratum haud aliud esse quàm Cœnobium in agro Borbonio conditum ad Carim fluvium, ubi nunc opidum S. Amandi & Prioratus Priori de Monteto seu Monticulo-Monachorum diœcesis Claromontanæ subjectus. At certè ut Monasteriū illud Amando suam debeat originem; non videtur tam celebre fuisse, ut ex eo *plures Abbates & honorifici viri* assumpti sint. Credibile est hîc designari Cœnobium Elnonense, quod quidem antea ab Amando fuerat ædificatum, sed tum ab ipso ob prædicationis opportunitatem habitationis gratiâ aliis Monasteriis prælatum. Certè Philippus Abbas in cap. 7. expositioni nostræ omnino favet, & Monasterium Elnonense *in limite Francorum* locat, uti Baudemundus paullo superiùs dicit, Amandum *in fines remeasse Francorum*.

[c] Exstat etiamnunc istud Monasterium Nantense dictum Ord. S. Bened. in diœcesi Vaurensi, à nonnullis perperàm confusum cum Cœnobio Nantua seu Nantuaco in Bugesio diœcesis Lugdunensis, nunc Prioratu Congregationis Cluniacensis: cujus Nantuaci Cœnobij primordia, nominis Nantensis similitudine, Amando auctori malè affinguntur. Quæ hîc de Nanto prædio à Childerico donato, & Monasterio inibi ædificato narrantur, paullo aliter in alia Vita breviori Scriptoris Aquitanici, qui Amandum vocat ALANUM, referuntur his verbis: S. ALANUS *impetravit à Rege Sigeberto* (hîc Childerico) *locum unum in Gallia qui dicitur* VAURUM *& ibi Cœnobium ædificavit. Sed Episcopus proximæ civitatis hoc molestè gerens, jussit famulis suis, ut inde eum ejicerent aut certè occiderent*, & cetera quæ hîc commemorantur. S. Alanum seu Amandum Patronum agnoscit Ecclesia Vaurensis, *la Vaure*, nunc civitas Episcopalis sub Metropoli Narbonensi ad Agotum fluvium.

AN. CHR. DC.LXXIX. FEBR. VI. in quò vir Domini ſagaci intentione cœpit ædificare Cœnobium. MUMMULUS[a] quidam autem Ozindiſis urbis Antiſtes valde ferebat moleſtè, quòd iſdem vir Domini eumdem locum impetraverat à Rege, invidiæque facibus accenſus, eumdem virum Domini exſtinguere conabatur: miſsíſque agilibus viris, juſſit ut eumdē virum Dei à loco ipſo contemptibiliter injuriis affectum ejicerent, aut certè in eodem punirent loco. Venientéſque ad eum miniſtri, ſimulato dolo dixerunt quòd ei locum aptum ad conſtruendum Monaſterium oſtendere deberent: tantummodo cum illis illuc properare deberet. Sed eorum fallacia revelante Deo latêre non potuit. Cúmque eum ad prædictum locum ducere ſimularent, non inſcius vir Domini Amandus quo eum in loco interimere diſponerent, tandem pervenerunt ad ſupercilium montis, ut eum ibi capite truncarent. Vir tamen Domini ſuis hoc antè indicare noluit, quia ad martyrium libentiſſimè properabat. Sed ſubitò orta tempeſtas pluviæ grandiníſque, omnem illius montis locum tenebroſæ obtexerunt nubes, itaut apparitores qui ad interficiendum eum fuerant miſſi, amiſſo lumine nihil penitùs viderent, ſpémque vitæ jam nullam habentes, proſtrati pedibus ſancti viri veniam poſtulabant, & ut eos vivos abire ſineret humiliter deprecabantur. Tunc vir Domini ad conſueta recurrit præſidia, ſcilicet ad orationum auxilia, profuſíſque uberrimè lacrymis tamdiu orationi incubuit, donec reddita ſerenitate, lumine etiam apparitores recepto, non abſque metu vel ſtupore ad propria reverterentur: talíque percuſſis timore miniſtris, vir Domini mortem incolumis evaſit.

XXIII. Auctoris ætas. Nec illud quoque prætereundum putavi, quod Preſbytero quodam nomine ARCHENGISILO venerabili atque fideli viro narrante didici. Quadam die dum vir Domini Amandus in pago Belvacinſe verbum Domini prædicaret, pervenit ad quemdam locum, cui vocabulum eſt Roſſonto, juxta Aronnam fluvium: erátque ibi mulier quædam cæca, quæ longo jam tempore amiſſo lumine, nihil præter tenebras agnoverat. Ingreſſus autem vir Dei domum illius, cœpit percunctari ab ea, qualiter ei hæc cæcitas eveniſſet. Reſpondítque illa, quòd non ob cauſam aliam ei ipſa cæcitas eveniſſet, niſi quòd auguria vel idola ſemper coluerat. Inſuper oſtendit ei locum, in quo prædictum idolum adorare conſueverat, ſcilicet arborem quæ erat dæmoni dedicata. Ad quam vir Domini ait: Non miror ſi pro hac ſtultitia cæca facta ſis, ſed admiror clementiam Domini, qui te exſpectando ſuſtentat, ut cùm Factorem & Redemptorem tuum adorare debeas, adores dæmones, & idola muta, quæ nec tibi nec ſibi poſſunt prodeſſe. Nunc igitur accipe ſecurim, & hanc nefandam arborem quantociùs ſuccidere feſtina, per quam lumen amiſiſti corporis, & animæ perdidiſti ſalutem: confido enim quòd ſi firmiter credideris, lumen priſtinum à Domino poſſis conſequi. Deducta autem mulier puellæ ſuæ manibus, ad arborem citiùs pervenit, atque eam excidere conabatur. Tum vir Domini Amandus eam ad ſe advocans ſignúmque Crucis ſuper oculos ejus imprimens, invocato Chriſti nomine priſtinæ reddidit ſanitati: inſtructámque qualiter ſe agere deberet relinquens, omnibus diebus vitæ ſuæ caſtè ac ſobriè ſe exhibuit, & correctiorem deinceps vitam gerens, mores commutavit in melius.

XXIV. Hoc quoque quod ad cumulum laudis ejus Dominus oſtendere dignatus eſt, non videtur ſilentio contegi. Quodam itaque tempore cùm cuidam Monacho, videlicet Præpoſito Monaſterii ſui CHRODOBALDO cognomine, per quemdam miſſum juſſiſſet, ut vehicula ad unum in uſibus Fratrum Monaſterio deferendum præparare deberet, dicitur inobediens exſtitiſſe. Sed eum nocte eadem ultio Divina ſubſecuta eſt. Nam eo iter agente ut ad virum Dei pergeret excuſatio-

e *Mummolus Vicetia Princeps* ſeu *Comes* S. Aigulfum Abbatem Lerinenſem multis injuriis affeciſſe legitur ſuprà ad an. 675. an idem cum iſto Mummolo Ozidinſi ſeu Ozindinſi? quem Uticenſem ſeu Ucetienſem Galliæ Narbonenſis Epiſcopum fuiſſe Henſchenius cenſet. Audoënus in Vita S. Eligij lib. 2. cap. 12. AURELIANUM *Vzecenſem Epiſcopum* ſcribit. Familiaris eſt elementi V in O, facilis C in D permutatio. Certè in Vitæ S. Amandi exemplaribus & Auctoribus quibuſque legitur *Ozidinſis*, rariùs *Ozindinſis*.

nis causâ, quòd vehicula minimè haberet, ita dicitur omni corporis compage paralysi dissolutus, ut nec manum quidem vel pedem posset movere, omníque jam carne velut mortua in solo pectore vitalis anhelabat spiritus, tenuíque flatu confiteri ut valebat nitebatur, quòd ob inobedientiam & contumaciam hæc perpeti merebatur. Igitur præfatum Monachũ Fratres mittentes in navim, ad Monasterium cui vocabulum Majores indiderunt Helnonem, & ad virum Dei adduxerunt Amandum. Cúmque jam vesperascente die finitis Missarum seu Vespertinarum sollemniis vir Domini ad reficiendum juxta morem iisset, subitò ei nuntiatum est, qualiter isdem Monachus ægrotaret, leniterque (ut aiunt) subridens dixisse fertur: Adhuc majora sustinebit pericula: quia valde jactantię atque inobedientiæ deditus erat. Sed tamen Presbyterum quemdam fidelem virum ad se vocari præcepit, eidémque Monacho calicem vini & fragmen panis per eumdem transmisit Presbyterum eíque mandavit dicens: Vade & dic Monacho illi, ut sumat partem panis istius & vini, & cras jubente Deo cùm ad eum visitandum perrexero, obviam mihi procedat, & in lectulo jacere non patiatur. Quod ità factum est. Accepta itaque isdem Monachus Patris benedictione*, ita totius corporis recepit sanitatem, acsi numquam ullam pertulisset lęsionem. Adveniente igitur sancto viro obviam ei processit, atque cum eo loqui cœpit: miraríque vehementer Fratres cœperunt, quòd vivum & incolumem videbant, quem mortuum fore suspicabantur. Vir autem Domini Amandus indultâ Fratri veniâ, ut mores deinceps in melius commutaret admonuit, atque eum sanum ad Monasterium direxit.

AN. CHR. DC. LXXIX. FEBR. VI.

* *Id est*, eulogia, munere

XXV. Alia quidem sunt multa quæ per eum Dominus operari dignatus est, nobis quidem incognita, Deo autem nota: sed quantum ad nostras fidelibus narrantibus viris perlatum est aures, si omnia cupiam persequi; dies ut opinor antequam sermo cessabit. Nam quas per eum Dominus virtutes non edidit, cùm & mortuis vitam, cæcis visum, paralyticis gressum, leprosis munditiam, surdis auditum, à dæmonibus oppressis restituit sanitatem?

XXVI. Igitur sanctissimus dominus Amandus cursu fideliter peracto, repletúsque omnium bonorum operum fructu, adveniente sanctissimi obitûs die feliciter migravit [a] ad Christum, sepultúsque est cum magnifico honore in loco cui vocabulum est Helnone, in quo loco multa fiunt ejus orationibus beneficia, & laudatur ibi ab omnibus nomen Domini JESU-CHRISTI, cui est cum æterno Patre & Spiritu sancto virtus & honor, gloria & imperium, laus & potestas per infinita sæcula sæculorum, Amen.

a Aldegundi Abbatissæ Melbodiensi apparuisse legitur S. Amandus post obitum suum, cujus tempus infrà discutiemus. Sanctus Amandus Testamentum à Philippo Abbate cap. 8. Vitæ relatum condidisse fertur *anno secundo regni Theoderici*, Baudemundo scribente, quo sub excommunicationis & damnationis perpetuæ interminatione jubet, *ut corpus suum in Monasterio Elnone inter suos Fratres requiescat.* Veri quidem simile est Amandum hoc ita voluisse: sed id tam gravi comminatione exegisse, non facilè fortasse aliqui persuasum habebunt: Et tamen Milo in Supplem c. 6. meminit istius Testamenti, quod referemus inferiùs, ubi etiam de S. Amandi Reliquiis agemus.

I. *SUPPLETIO QUÆ ADDITA EST LIBELLO VITÆ* S. AMANDI à MILONE *Monacho & Sacerdote.*

I. PRÆLATO libello de virtutibus Sancti edito, sciendum est quantus vir idem, & cujus honoris habitus est apud homines, licet ipse declinare honores mundi semper desideraret. Nam Reges & Reginæ pluresque illustres viri ei venerationem & gratiam plurimùm impendere studuerunt, & de facultatibus suis vivo adhuc illum in corpore manentem non modicè ditaverunt; villas quoque & prædia ac proprias hereditates, cognoscentes eum esse servum Domini, fidelissima devotione ei se conferre gaudebant. Ubi ipse vir Domini Amandus sagacissimâ industriâ fidelibus viris & Christo sincerè desiderantibus militare, Monasterio construendo studiosissimè elaborabat. Nam Mo-

AN. CHR. DC.LXXIX. FEBR. VI.

Monasteria ab Amando constructa.

nasterium quod dicitur BLANDINIUM, in Castro Gandavo situm,[a] aliúdq; quod vocatur Marcianas, necnon & illud cui ipse sanctus vir Lotosa nomen imposuit; seu Rotnace quod est præfato pæne contiguum; cellulámque quæ nuncupatur Barisiacus[b], quem locum cum adjacentibus sibi appendiciis HILDERICUS Rex[c] & HYMNECHILDIS Regina visi sunt condonâsse: cuncta hæc ab ipso Dei viro ædificata fuisse pæne omnibus notum est, in quibus locis Fratribus vel Monachis sub Regulari norma constitutis, superpositísque Abbatibus & omnibus bene ordinatis, ad postremum Helnone Cœnobio ædificato, ipse ibidem cum suis usque ad sanctissimi obitûs diem Christo feliciter militavit.

Amandus Martino P. familiaris.

2. Ergo & apud MARTINUM sanctissimum ac beatissimum Papam sanctæ & Apostolicæ sedis urbis Romæ, qui septuagesimus quintus post Petrum Apostolum Romanam rexit Ecclesiam, plurimam familiaritatis ac reverentiæ gratiam obtinuit. Cui etiam præfatus Apostolicus inter cetera tantæ dilectionis digna exenia, direxit volumen Synodalium Decretorum quæ ipse edidit, utpote Pastor vigilantissimus, custodiens cum summa sollicitudine in nocte hujus sæculi vigilias supra gregem Dominicum sibi creditum adversus lupos ac prędatores Ecclesiæ hæreticos CYRUM Alexandrinum Episcopum, SERGIUM Constantinopolitanum Episcopum, PYRRHUM, PAULÚMque Patriarcham successores ipsius, concurrentes sibi vicissim in hoc certamen, unam operationem in Christo Domino nostro Deo Divinitatis & humanitatis profiteri audentes: cùm Orthodoxa Fides Ecclesiæ Catholicæ pio sensu confiteatur duas in Christo convenientes naturas & operationes. Operatur itaque utraque forma Divina atque humana in una Salvatoris nostri persona cum alterius communione quod proprium est, Verbo quidem operante quod Verbi est, carne autem exsequente quod carnis est; & unum horum coruscat miraculis, aliud autem succumbit injuriis: ut sit proprietas Divinæ naturæ Christi, divinitùs eum velle & operari Divina; proprietas verò humanæ naturæ, humana velle & operari humanè, ut approbetur in una quidem persona, sed in duabus naturis Deus & homo naturaliter esse. Quam columnam Orthodoxæ Fidei sancta Synodus Chalcedonensis statuit, universorúmque chorus Patrum Catholicorum confirmavit.

Monothelithæ à Martino P. damnati.

Concilium Romanum sub Martino anno DC.XLIX.

3. In destructionem itaque suprascriptæ hæreseos atque expugnationem superbiæ contra scientiam Dei se elevantis, seu & confirmationem Dogmatum Divinorum, supranominatus Martinus pietatis Advocatus, sicut in gestis Pontificalibus legitur, misit & congregavit in urbe Roma Episcopos centum & quinque, & fecit Synodum secundum instituta Patrum Orthodoxorum juxta Episcopium Lateranense, residentibus Episcopis, Presbyteris adstantibus, Diaconibus ac Clero universo: & condemnaverunt Cyrum Alexandrinum Episcopum & Sergium Constantinopolitanum Episcopum, Pyrrhum etiam successorem ejus, Paulum quoque ejusdem urbis Patriarcham, qui inflati superbiæ spiritu adversus recta sanctæ Dei Ecclesiæ Dogmata audacter præsumpserunt paternis definitionibus contraire, atque novitatis commentum contra immaculatam

a Prȩter Monasterium Blandinium S. Amandus in castro Gandavo construxit Cœnobium Gandam appellatum, postea S. Bavonis dictum, de quo in Vita S. Bavonis ad ann. 655. De Marcianensi in Actis S. Rictrudis. De Lutosano in Hannonia & Rotnascensi in Bracbanto constitutis, quæ nunc sunt collegia Canonicorum, legendus Baldericus Episc. in Chron. Camerac. & Atreb. lib. 2. cap. 43. & seq. His insuper S. Amandi consilio & instinctu S. Vincentius seu Madelgarius Sogniense in Bracbanto ad fluvium Sennam; S. Gertrudis Nivialense itidem in Brabantia; S. Gislenus Cellense in Hannonia, nunc conditoris sui nomine decoratum; S. Vvaldetrudis Castrilocense; S. Vincentius ejus maritus Altimontense; S Aldegundis Melbodiense, & alij alia Monasteria condiderunt, ut in propriis eorum Actis legitur.

b In vico Barisiaco, *Barysy*, diœcesis Laudunensis ab opidis Cociaco & Calneio ac fluvio Oesia unâ fere leucá disparato exstat etiamnunc Prioratus Abbatiæ Elnonensi seu S. Amandi attributus: cui Andreas S. Amandi discipulus, postea Elnonensis Abbas, ab ipso Amando primus prȩfectus est.

c Quis sit Hildericus iste & Hymnechildis Regina, lis est inter eruditos. Henschenius in Comment. in Vitam S. Amandi num. 10. & alibi, censet Childericum istum esse Sigiberti filium, qui cum Hymnechilde matre post Sigiberti obitum Austrasios rexerit. Alij Childericum esse volunt Chlodovei secundi filium: & Hymnechildis loco reponendam esse vel Bathildem matrem vel Blidechildem Childerici ipsius uxorem.

Fidem

Fidem conati sunt innectere. Quippe quoniam ipsam excludere properantes, hæreticorum dogmatum contra Catholicam Dei Ecclesiam confusionem concinnaverunt, anathematis ultione percussi sunt. AN. CHR. DC.LXXIX. FEBR. VI.

4. Præterea Martinus Papa beatissimus faciens exemplaria prædicti voluminis synodalis, per omnes tractus Orientis & Occidentis direxit, eáque per manus Orthodoxorum Fidelium disseminavit. Cujus etiam exemplar in papyreis schedis editum Patri nostro sibi dilectissimo Pontifici direxit Amando, quatinùs ipsius industriosa sollicitudine ejusdem sacrosanctæ & intemeratæ Fidei promulgationes Galliarum Ecclesiis vulgarentur. In hujus insuper fine voluminis, quod uno quidem corpore, sed quinque incisionibus librorum divisum est, sæpedictus Martinus Episcopus sanctæ sedis Apostolicæ etiam specialem Epistolam viro Dei transmisit Amando, per quam Decreta synodalia, suámque erga ipsum benignam dilectionem satis abundéque monstravit, ac ne afflictionum angoribus coartatus à pio mentis proposito recederet admonuit, & sermonibus insuper exhortatoriis ad tolerantiam tribulationum quibus à contrariis Divinæ religioni Presbyteris seu Diaconibus, aliísque Sacerdotalis officij ministris gravabatur, animare studuit. Pro quorum postea augescentibus in deterius sceleratorum actuum incorrigibilibus excessibus (sicut librum vitæ ejus legentibus liquet) etiam Cathedram Episcopij sibi commissi deseruit, pulverémque pedum suorum super contemptores suæ prædicationis juxta Evangelicum Domini præceptum in testimonium illis excutiens, ad loca alia demigravit. Præterea etiam jamdictus Apostolicus ejusdem Patris curæ SIGEBERTUM DAGOBERTI filium, Regem videlicet Francorum commendare studuit, qui olim adhuc infans, necdum adhuc quadragenarium dierum excedens numerum, dum à B. Amando benediceretur, *Amen* dulce quod necdum corporis usu didicerat, pro tanti pædagogi merito declarando, clara voce post sacræ finem orationis pronuntiavit. Ut verò prædictæ locutionis nostræ assertio deterso dubietatis nubilo confirmetur, præfatam Epistolam ejusdem Papæ ad B. Amandum directam huic nostro sermoni subjungere placuit, cujus iste modus est:

Concilij exemplum missum ad Amandum cum Epistola.

II. *Eexemplar Epistolæ* MARTINI *Papæ.*

5. *DIlectissimo Fratri* AMANDO MARTINUS. Fraternitatis tuæ studio pietatis congestam Epistolam suscipientes, animos nostros relevari cognoscimus: quippe quoniam hujus sæculi fluctivagas atque transitorias despiciens oblectationes, illa quæ perpetua & sublimia dona pro Domini Dei nostri obsequiis tribuuntur, appetere certa est. Ex relatione igitur juxta tenorem tuæ Fraternitatis epistolæ latoris præsentium, laborum tuorum certamen cognovimus, ex quibus cælestis patriæ ascensum humiliatis mentibus atque contritis corporibus vobis futurorum gaudiorum largienda sunt munera. Nam cùm sit nullæ omnino comparationi coæquandum, quod à Creatore nostro pro bonis servitiis compensatur, dum brevi atque parvo temporis spatio finiuntur labores, quos pro dilectione ipsius sustinemus; consideratione refrigerij nos oportet libenti animo tolerare præsentis vitæ angustias. Sed quantum nobis laborum vestrorum operatio magnam gaudij veritatem inducit, tantum pro duritia Sacerdotum gentis illius conterimur, quòd postpositis salutis suæ suffragiis, atque Redemptoris nostri contemnentes servitia, vitiorum fœderibus ingravantur. Quibus ad præparandam salutem quandoquidem tanto nos necesse est importunis prædicationibus imminere, quanto nos perfectæ negotiationis creditorum nobis talentorum duplicat assignatio, atque Dominicæ vocis ad suscipiendam ejus requiem persuadet assertio. Suggestum est namque nobis eoquòd Presbyteri seu Diaconi, aliique Sacerdotalis officij post suas ordinationes in lapsum inquinantur: & propterea nimio mærore fraternitatem tuam ad-

An. Chr. DC. LXXIX. Febr. VI.

„ stringi, velléque pastorale obsequium pro eorum inobedientia deponere, & „ vacationem ab Episcopatus laboribus eligere, & silentio atque otio vitam degere, quàm in his quæ tibi commissa sunt permanere, dicente Domino: Beatus „ qui perseveraverit usque in finem. Unde namque beata perseverantia, nisi de „ virtute patientiæ? quia secundum Apostolicam prædicationem, omnes qui voluerint in Christo piè vivere, persecutionem patientur. Ideóque, Frater carissime, non vos afflictionum amaritudo à pio mentis vestræ proposito coartet recedere, considerans quanta pro absolutione nostri & liberatione Creator Dominúsque noster pertulerit, quibúsve contumeliis se afficiendum tradiderit, ut „ nos à vinculis potestatis diabolicæ liberaret. Propterea nullatenus in hujusmodi „ peccato delinquentibus ad destructionem Canonum compassionem exhibeat. „ Nam qui semel post suam ordinationem in lapsu [a] ceciderit, deinceps jam depositus erit, nullúmque gradum Sacerdotij poterit adipisci; sed sufficiat ei lamentationibus fletibúsque assiduis, quousque advixerit, in eadem pœnitentia „ perdurare, ut commissum delictum Divinâ gratiâ exstinguere valeat. Si enim „ tales quærimus ad sacros Ordines promovendos, quibus nulla ruga nullúmque „ vitæ contagium præpediat: quanto magis si post ordinationem suam quispiam „ in lapsu ceciderit, & prævaricationis peccato deprehendatur obnoxius, omni „ modo prohibendus est cum manibus lutulentis atque pollutis mysterium nostræ salutis tractare? sítque hujusmodi semper juxta sacrorum Canonum statuta in hac vita depositus, ut ab illo qui mentis interiora scrutatur, nullámque „ de ovibus errare congaudet, dum adspexerit sinceram pœnitentiam ejus, in terribili judicio habeat reconciliatum. Ideóque iterum hortamur caritatem tuam „ exemplo ejus qui pro nobis pati & mori voluit, promptos vos in cunctis ejus „ servitiis permanere, neque vos pigeat temporales cruciatus pro Christi nomine sustinere: sed emolumento futuræ remunerationis hujus sæculi vexationes „ tolerare persuadeant. Scriptum namque est: *Quid retribuam Domino pro omnibus quæ retribuit mihi? Calicem salutaris accipiam & nomen Domini invocabo.* „ Tantum enim à nobis exigitur, quantum possumus famulatus nostri obsequia „ commodare. Cúmque cuncta quæ nobis ad confortandos Fraternitatis vestræ „ animos poterant ministrari, largiente supernæ Majestatis clementia vobis sunt „ proculdubio manifesta; restat ut de aliis, quæ nos per sua scripta consuluit, „ Fraternitati vestræ significemus. Credimus etenim ad vos pervenisse, quomodo „ in conturbatione rectæ Fidei & Ecclesiæ Catholicæ conculcatione ante hos plùs „ minùs quindecim annos à SERGIO falso Episcopo Constantinopolitano, in auxilio habente tunc imperantem HERACLIUM, exsecranda & abominanda „ hæresis pullulavit, Apollinaristarum & Severianorum, Eutychianistarum atque Manichæorum errorem renovans, quam successor ejus PYRRHUS idémque Episcopus, qui ambitionis fastu Constantinopolitanam Sedem arripuit, in deterius auxit. Pro qua re sæpiùs Apostolica Sedes persuasionibus, „ contestationibus atque increpationibus plurimis admonuit eos, quatenus ab „ hujusmodi errore recederent, & ad lumen pietatis ex quo lapsi sunt remearent. Et non solùm quia hoc facere nullatenus voluerunt, sed & nunc successor ejus PAULUS temerator Fidei Episcopus Constantinopolitanus aliud nequius „ excogitavit in præjudicio Catholicæ Fidei conamen, quasi quæ à decessoribus „ suis hæreticè exposita fuerant destruens, & Imperialem Typum [b] sacrilego ausu „ totius plenum perfidiæ à clementissimo Principe nostro fieri persuasit, in quo „ promulgatum est ut omnes populi Christiani credere debuissent. Ideóque necesse habuimus, ne pro quadam negligentia & animarum detrimento, quæ no-

a Nempe in lapsum culpæ carnalis, quam perpetua depositione Canones feriunt. Lege quæ superiùs in Elogio S. Helladij num. 7. anno 631. & quæ ad priorem Vitam S. Goaris num. 14. ann. 649. observavimus.

b Sic vocant Constantis Augusti Edictum de Fide ubique tenenda, quem Typum damnavit Theodorus Papa Martini decessor, ipsámque damnationem sanguine Christi Domini signavit. Simile de una Christi voluntate Edictum, Ecthesim dictum, antea ediderat Heraclius Constantis avus, à Johanne Papâ æquè proscriptum.

bis commissæ sunt, culpæ reatitudinis adstringamur, cœtum generalem Fratrum & Coëpiscoporum nostrorum in hac Romana civitate congregare: quorum præsentiâ memoratorum hæreticorum scelerosa conscripta examinata & denudata sunt, & Apostolico mucrone, Patrúmque definitionibus uno ore unóque spiritu condemnavimus: ut cognoscentes universi errorem qui in eis continetur, eorum pollutione nullatenus maculentur. Unde prævidimus volumina gestorum Synodalium in præsenti vobis dirigere unà cum encyclia* nostra, ex quorum serie omnia subtiliter potestis addiscere, & tenebras illorum nobiscum ut filij lucis exstinguere. Idcirco studeat Fraternitas tua omnibus eadem innotescere, ut tam abominandam hæresim nobiscum exsecrentur, quámque suæ salutis sacramenta indiscere valeant, atque Synodali conventione omnium Fratrum & Coëpiscoporum nostrorum partium illarum effecta, secundum tenorem encycliæ à nobis directæ scripta unà cum subscriptionibus vestris nobismet destinanda concelebrent, confirmantes atque consentientes eis, quæ pro Orthodoxa Fide & destructione hæreticorum vesaniæ nuper exortæ à nobis statuta sunt. Et SIGEBERTUM præcellentissimum filium nostrum Regem Francorum pro suæ Christianitatis remedio consultissimè admonere* atque precare, dirigere nobis ex corpore Fratrum nostrorum dilectissimos Episcopos, qui Sedis Apostolicæ legatione, Divina concedente propitiatione, fungere debeant, & quæ in nostro Concilio peracta sunt cum his Synodalibus apicibus nostris ad clementissimum Principem nostrum sine dubio asportare faciemus: ut nostrorum laborum particeps effectus, mercedis cumulum adipisci valeat, & sui Regni protectorem invenire eum, cujus causa flagitari dignoscitur. Hoc namque & in ejus epistola exhortari eum cognoscimus. Reliquias verò Sanctorum, de quibus præsentium lator nobis admonuit, dati præcipimus. Nam & codices exinaniti sunt à nostra bibliotheca, & unde daremus ei nullatenus habuimus. Transscribere autem non potuit, quoniam festinanter de hac civitate regredi properavit. His igitur ita prælibatis, quæ à nobis per epistolam vobis scripta sunt, effectui mancipare Fraternitatem vestram hortamur. Deus te incolumem custodiat, dilectissime Frater.

AN. CHR. DC. LXXIX. FEBR. VI.

* Epistola circulari

* f. admone

III. *Titulus de obitu beati Amandi Confessoris.*

6. ANNO Incarnationis Domini nostri JESU-CHRISTI sexcentesimo sexagesimo primo [a], Indictione quarta, Epacta quintadecima, Concurrente quarto, termino duodecimo Kalendas Aprilis, Pascha quinto Kalendarum Aprilium, Lunâ vigesimâ primâ, octavo Idus Februarij, die Dominicâ, Luna prima, obiit S. AMANDUS annorum circiter nonaginta.

IV. *Argumentum quo tempore beatus Confessor Amandus vel natus vel defunctus sit.*

7. DE tempore nativitatis & cursu vitæ atque obitu beati Pontificis Christi Amandi, aliqua lectioni inserere ob plenam cognitionem legentium necessarium duximus; qui sicut probabili argumento historiis ac chronicis sibi concinentibus investigavimus, anno ab Incarnatione Domini nostri Jesu Christi quingentesimo septuagesimo primo Nonis Maij mensis in provincia Aqui-

[a] Hic calculus, quantumvis studiosè ab Auctore indagatus, stare haud quaquam potest. Cùm enim ex Baudemundo, & ex ipso Milone infrà, Amandus ad Theoderici prinipatum pervenerit, supervixeritque Childerico haud ante annum DC. XIII. interfecto; omnino Amandi obitus ultra istum annum producendus est. Sic igitur Amandi ætas componenda. Mortuus est Amandus regnante post Childericum Theodorico, ex dictis, & quidem die Dominica in diem sextum Februarij litterâ B prçditum incidente, ut prçlaudati Auctores scribunt. Toto Theodorici Regis principatu dies Dominica in sextum Februarij incidit annis dumtaxat DC. LXXIX. & DC. XC. Posterior annus Amandi obitum seriùs differt: proinde retinendus posterior, quemadmodum Carolus *le Cointe* rectè statuit.

An. Chr. DC.LXXIX. Febr. VI.

taniorum; & pago præfatæ regionis vocabulo Herbatilico, ex patre Sereno, genitrice Amantia, nativitatis initium habuit, anno ſcilicet ſeptimo quo Justiniani ſucceſſor Justinus minor, cum Sophia conjuge jure publico arcem Imperij tenebat, quo videlicet tempore Johannes Pontifex Romanæ Eccleſiæ in ordine Pontificum ſexageſimus tertius Cathedram ejuſdem urbis anno ſui præſulatûs octavo ſtrenuè gubernabat. Computantur autem ab anno nativitatis præfati viri Dei Amandi uſque ad obitum ipſius Pontifices Romanæ Sedis ſexdecim, à Johanne ſcilicet incipientes numerari, cujus octavo anno Pontificatûs natus eſt, hoc modo: primus idem Johannes, ſecundus Benedictus, tertius Pelagius, quartus mirabilis Doctor Eccleſiæ Gregorius, in cujus ordinationis initio vir Dei Amandus viceſimum ſecundum ætatis agebat annum, in obitu verò ipſius propè trigeſimum quintum, qui erat annus à nativitate Domini ſexcenteſimus quintus, regni autem Focæ Cæſaris annus ſecundus, ſicut Beda venerabilis Preſbyter in Chronicis ſuis refert. Et ut cœptum perſequar calculum, ſucceſſor Gregorij Pontificis quintus Sabinianus, ſextus Bonefacius, ſeptimus alter Bonefacius, octavus Deusdedit; nonus Bonefacius, decimus Honorius, undecimus Severinus, duodecimus Johannes, tertiusdecimus Theodorus, quartusdecimus Martinus B. Amando familiariſſimus, quintusdecimus Eugenius, ſextusdecimus Vitalianus, cujus tertio anno Pontificatûs B. Amandus eſt defunctus octavo Idus menſis Februarij: atque ita computati ab anno Incarnationis Dominicæ quingenteſimus ſeptuageſimusprimus, qui erat annus octavus Præſulatûs Johannis Papæ, uſque ad annum Domini ſexcenteſimum ſexageſimumprimum, qui erat annus Epiſcopatûs Vitaliani Papæ tertius[a], quo S. Amandus obiit, inveniuntur anni vitæ præfati Patroni nonaginta, quibus præſentis vitæ munus explevit.

Summi Pontifices Amando coævi.

Imperatores.

8. Simili etiam modo ſi Reipublicæ Imperatores revolvas, ſeptem in tempore vitæ præfati Patris Amandi Regio officio functos invenies hoc ordine: primum Juſtiniani ſucceſſorem Justinum juniorem, cujus ſeptimo anno regni natus eſt, ſecundum Tiberium, tertium Mauricium, quartum Focam, cujus ſecundo anno imperij, ut jam diximus, qui erat annus Domini ſexcenteſimus quintus, Gregorius Papa obiit, poſt quem B. Amandus, vixit annis quinquaginta ſex, quintum Romani Imperij principem Eraclium, ſextum Constantinum[b], ſeptimum ejuſdem nominis Constantinum, cujus anno regni vigeſimotertio[c], qui erat annus Dominicæ Incarnationis ſexcenteſimus ſexageſimusprimus ultimum præſentis ævi tempus ſæpedictus Pater explevit.

Francorum Reges.

9. Quòd ſi & Principes Regni Francorum qui tempore vitæ ejus jus Regium tenuerunt, aliquis quærere voluerit; (quamquam id non facilè propter hiſtoriarum ſemiplenam indaginem videatur fieri poſſe) diligentiùs animi vivacitate perſpiciens, reperiet tempore vitæ ejus hos apud Francos honore functos Regio hoc ordine: Primum Chilpericum, ſecundum Lotharium, tertium Dagobertum, quartum Sigebertum, ejúſque Fratrem Lodoveum quintum, cujus filij fuerunt hi, Lotharius, Hildericus, ac Theodericus: ſed Lothario in juventute mortuo, ac deinde Hilderico à Francorum Primatibus interfecto, Regalem quam nuper tonſoratus amiſerat Theodericus recepit dignitatem: ad cujus uſque tempora beatum vixiſſe Amandum Chartarum inſtrumentis quæ apud nos hactenus habentur docemur. Quibus etiam diebus Ebroinus Majordomus nefandas Regno Francorum fraudes inferebat calamitates, augens de die in diem uſque ad ſeram ſcelerata piacula mortem; qui Regi-

[a] Vitaliani Pontificatûs initium illigat Auctor anno DC. LVIII. Baronius verò anno DC. LV. Conſule Chronologiam noſtram in limine hujuſce Tomi.

[b] Heraclonam Conſtantini filium, Conſtantini alterius ſeu Conſtantis fratrem omittit.

[c] Ergo Conſtantinus ex mente Auctoris anno Chriſti DC. XXXIX. regnum iniit. Cui calculo favet Fredegarius in Chron. cap. 81. qui Heraclonâ ob regni brevitatem ſimiliter expuncto, Conſtantinum Conſtanti locum dediſſe anno regni Chlodovei junioris ſecundo affirmat: tametſi Baronius Conſtantis principatum ab anno DC. XLI. orditur.

bus cum omni populo perturbatis ad ultimum omnium malorum suorum cumulum B. LEODEGARIUM diversis tormentorum pœnis excruciatum Christi Martyrem fecit. Si quis verò hunc sermonem ab exiguitate ingenioli nostri depromptum quasi minùs idoneum ac veritate suffultum probabili argumento investigare voluerit; hunc monemus, ut primò annum obitûs præfati Confessoris Christi Amandi, qui fuit à nativitate Domini sexcentesimus sexagesimusprimus diligenter memoriæ figat, quia in eo sicut priores nostri nobis non solùm in libris, sed etiam lapidibus ne oblitterari posset scriptum reliquerunt, ab hoc mundo ad Dominum transiit. Unde hoc numero quasi fundamento in animo stabiliter collocato, ab ipso demum ad superiora calculando nonaginta annorum quibus vixit numerum computet, & sic ad quingentesimum septuagesimumprimum Nativitatis Dominicæ annum quo natus est sæpedictus Pater gradatim perveniet. His igitur duobus calculis, uno ortûs, & altero obitûs diligenter animo commendatis, adhibeat sibi historias Regum qui eo tempore jus regium tenuerunt, insuper & Chronicas venerabilium Patrum, necnon & librum de Pontificibus Apostolicæ Sedis editum: eósque quasi antè & retro oculatus hinc & inde sensûs vivacitate circumspiciat, atque qui Apostolici, quíve Imperatores vel Principes B. Amando in corpore adhuc vivente fuerint sollerter consideret. Etsi post nullam laboris operam rei veritatem invenire quiverit, nequaquam hæc nostra dicta qualiacumque sunt, ut opinor, reprobabit. AN. CHR. DC.LXXIX. FEBR. VI.

VI. *Qualiter corpus B. Amandi in loco quo nunc requiescit fuerit translatum, & de dedicatione Basilicæ aut de ordinatione Episcopatûs ipsius septimo Kalend. Novemb.*

10. DIEM hodiernam sacrosanctæ festivitatis sollemni devotione Religiosorum conventui celebrabilem ipse revoluti temporis cursus indicit. Et quoniam plurimi in hac plebe hujus penitùs expertes adhuc exstant rationis, non otiosum duximus eis notitiam tantæ ac tam gratæ pandere celebritatis. Dignum igitur, immo necessarium credimus, ut qui ista celebrant & quare celebrent ignorant, cognitionē hujus rei capiant: & qui hactenus minùs nota festivo studio honorabant, gloriosiùs ac reverentiùs jam nota excolere atque venerari discant. Quia ergo Vitæ ter beati ac dilecti Confessoris Christi AMANDI libellus satis plenè sufficientérque disseruisse cognoscitur, qualis quantúsque idem dum adhuc mortalitatis istius ærumnis teneretur exstiterit, qualibúsque inter caliginosos hujus sæculi anfractus virtutum signis claruerit, necnon & quàm longè sitos illustraverit, atque de tenebrosa hujus sæculi Ægypto, columnâ Legis, Divinæque gratiæ protectione præeunte, per varias piorum profectuum mansiones ad terram repromissionis (per quam patria viventium figuratur) quali fine migraverit; his interim posthabitis, ad indaganda aliqua de multis Divinorum operum magnalibus quæ circa ipsum ejúsque corpusculum post ejus obitum Divina clementia, quamquam impolitum dirigamus sermonis officium. Ea ergo quæ referimus, à Patribus fideliter referentibus audivimus, quorum fidem omnipotenti Christo committimus, apud quem etiam peracta quasi instantia, & pro præsentibus haberi futura credimus: cui mendacium, quia ex malo est, displicere cognoscimus. Non enim beati viri merita ut clara hominibus appareant mendaciis egent adstrui, sed ampliora quàm explicari verbis queant, remota omni ambiguitate debent credi. Sed quia de his non pro sui (quod impossibile est) dignitate, sed pro nostri paupertate ingenioli aliqua præloquendo tetigimus; nunc Divina nos præeunte clementia propositum nobis iter carpamus. Auctoris fides.

11. Anno igitur Incarnationis Dominicæ sexcentesimo sexagesimo primo *, qua Conditor & Redemptor mundanos miseratus errores humanæ dignatus est S. Amandus quando mortuus? * supra n. 6.

An. Chr. DC.LXXIX. Febr. VI.

uniri naturæ, Deo bonisque cunctis amabilis Amandus post multa bonorum actuum insignia ad cæli aulam perenniter cum Christo, cui devotè servivit, regnaturus ascendit. Nec immeritò ei introeunti cælestia patuêre palatia, pro quibus ipse in terris positus voce cantaverat indefessa: Quàm amabilia sunt, inquiens, Domine virtutum tabernacula tua: concupiscit & deficit in his anima mea. Requievit verò anno ætatis suæ nonagesimo, mense Februario, febris tactus incommodo, die quoque Dominico, cui mors via ad patriam, ac præsentis vitæ exitus, sequentis ac numquam finiendæ factus est introitus. Ad quam multiplicibus hujus mundi ærumnis absolutus, sui Domini obtutibus, plenis oleo lampadibus, virtutum scilicet piarum fertilitate, meruit apparere coruscus. Sepultus sanè est debito Fidelium honore in Cœnobio à se ædificato, cui ex nomine fluvioli ibi decurrentis Helnonis vocabulum hæsit. Quem videlicet locum quondam ipsi viro Dei Francorum princeps Dagobertus silvestri coma [a] non indignum prona indigni contulit devotione, rata legum sanctione stabilitum. Cujus licet crebra plurimorum opinione didicerit sanctitatem, ampliùs tamen (ut in libello Vitæ ejus legitur) eumdem isdem Princeps in filij sui Sigeberti contra naturam mirabili propter infantiam locutione, sub sua præsentia Christo Sanctum suum mirificante, meruit agnoscere manifestam. Prædicto igitur in loco quia ampliùs ipsum ceteris à se constitutis diligendo excoluit, etiam corpusculum ipsius discipulorum suorum obsequio tumulum sumpsit, sicut etiam Testamento * terribili scripto pro hac re, quod in archivio nostri Monasterij hactenus servatur, decrevit. Non tamen in ipsa qua nunc requiescit positus est Basilica, sed in altera quæ adhuc superest Principis Apostolorum Petri nomine dedicata: quæ quoniam pro sui parvitate tanti Præsulis tumulo visa fuit incongrua, atque etiam secundo sexui propter Monachorum habitacula inaccessa, frequenti Religiosorum virorum conventu * visum est aliam magnitudine præstantem debere ædificari, quæ ex utroque sexu à confluenti illo sufficeret multitudini populari. Completo itaque Deo devotorum sumptu opere illius ædificij, tempus aderat quo ille deberet transferri.

Elnone sepultus.

* infrà.

Nota.

* conventui

Corpus incorruptum transfertur. b

12. Illis igitur diebus supererat adhuc humanis rebus venerandus Christi Confessor mirabiliúmque operum patrator Elegius [b], qui beatissimo Pontifici Amando dum adviveret fuerat familiarissimus, ac sanctitatis ipsius non ignarus. Hic itaque ad Dedicationem novæ Ecclesiæ atque ad transferendas in illam sacri corporis Reliquias in urbe Noviomagensi venerat: plurimâ quippe in suæ diœcesis sollicitudine sagacitatis industriâ pollebat. Ubi verò tumulo sacro removit cooperculum, reperit insperatum Divinæ virtutis miraculum, corpusculum scilicet sancti Patris, ut ibi ante sexdecim annos positum fuerat incorruptum. Tum demum tam inopinati stupefactus novitate miraculi, gratias egit summæ Divinitati, quia sanctitas quæ in vivente claruerat, in mortuo non latebat. Ne cui fortè hoc prodigium videatur incredibile, non defuit adhuc qui mirabilius aliquid in ipsius sancti viri sacratissimo corpore nostra in ætate miraculum se confirmat vidisse: quod etiam in altero de Elevatione incorrupti cadaveris ejus sermone habito, qui voluerit nostra qualiacumque sint legere, poterit cognoscere. Si enim aromata pigmentariorum arte confecta humana nequaquam post mortem sinunt putrescere cadavera; multo magis credi decet tanti Patroni merita mirabilium operum indiciis declarata servare potuisse membra,

a In Regno Francorum solis Regibus *flagella crinium*, ut loquitur Gregor. Turon. lib. 6. c 24. id est prolixos capillos gerere licebat. Hinc prædium Elnonense Rege haud indignum dicitur.

b Milonis calculum hoc etiā in loco aberrare constat. Quippe teste S. Audoëno in Vitæ S. Eligii lib. 2. cap. 1. Eligius tantùm *usque ad initium regni junioris Lotharij mansit in corpore*. Non ergo attigit Theodorici Regis principatum, quo tempore Amandus denatus est. Certè vulgato S. Amandi Testamento Mummolenus *Episcopus* Eligij successor subscripsisse legitur. Non ergo Amandi Elevatio tribui potest Eligio. Sed nec ipsi etiam Mummoleno, qui anno circà DCXXCIV. (ut ad Vitam S. Audomari supra ad ann. 667. observavimus) decessit, ante annos circiter undecim quàm S. Amandi corpus è loco moveretur: quod anno post obitum sextodecimo factum est, uti legitur infrà.

vascula videlicet sua in quibus habitaverant, incontaminata. Deportatum itaque beati Pontificis Amandi corpusculum sibi præparatæ eadémque die dedicatæ Basilicæ intravit habitaculum. Ibi usque in sequentem diem famulantûm est obsequio custoditum, donec completa à præfato Antistite Elegio Missarum sollemni celebratione, ingens spectaculum universæ plebi præbuit ad has exsequias congregatæ. Collocatum etenim in medio Templi atrio coram altario corpus honorificum omnibus circumstantibus præbuit contemplandum, ejusdémque venerabilem vultum detectum cupientibus turbis monstravit intuendum, paciferos insuper ipsius Sancti pedes atque manus concessit osculari virtutum operatrices. Qualis quantúsque ibi stupor gaudio mixtus fuerit, excellentia tam mirabilis facti prodit. Inenarrabile etenim tunc Christicolis inerat gaudium, cùm gemini Sacerdotes Amandus atque Elegius ordine & merito inclyti, velut duo luminaria mundi cælestia meritis & terrena complentes virtutum radiis, coram Divino altario positi suffragia orationum suarum largirentur turbæ circumstanti; unus horum superata antiqui hostis tyrannide jam cum Christo scilicet Rege suo in cælesti gloria triumphans, alter inter varia hujus mundi certamina pro eodem ut invincibilis Agonitheta desudans: unus ex his ut emeritus miles jam sine labore præmia indefectiva recensens, alter contra numerosos hujus vitæ labores ac multiplicia pericula sudoris gravatus anxietate persistens: unus horum jure Pontificali, more videlicet suo, peracto officio repausans, alter necdum terminatis sollemniis ut Pontifex Christum Pontificum Pontificem interpellans. Fragrante igitur in sacratissimo famuli Dei Amandi corpusculo incorruptione membrorum & meritorum, si qui intererant qui eo vivente de signorum ipsius magnitudine dubitaverant, in mortuo quod multiplici timoris anxietate pavescerent videbant. Qui autem eo audito non obtemperâsse se ejus salubribus monitis meminerant, se hæc parvipendisse summo mæroris lamento plangebant. At qui ejus magisterio præcepta vitalia nuntianti inhæserant, se hæc & auribus audiisse & actibus exercuisse gaudebant. Ut verò turbis quamvis adhuc desiderantibus prædictus Antistes Elegius duxit satisfactum, pretiosissimum depositi corpusculi Thesaurum altiùs telluri (ut tunc moris erat) credidit abscondendum, videlicet ut omnibus non piè quærentibus inveniendi illud negaretur facultas. Illius itaque Translationis ac sepulturæ decus & qui aderant votis celebravêre sollemnibus atque suis posteris celebrandum decretis statuêre salubribus, sacræ scilicet encænias Basilicæ, atque die eadem deportati cadaveris prodigium memorabile, quod hactenus à nobis numeroso populorum cœtu ad hæc sollemnia confluente, anniversariè septimo Kalendarum Novembrium die, debito celebratur honore. Ordinatis igitur omnibus atque universis quæ ad ornatum loci sive stipendia Ordinis Monastici pertinebant, pro facultate sua bene congruentérque dispositis, singuli quique Fidelium ad propria repedârunt gaudentes, gratias sanctæ & individuæ Trinitati super inenarrabilibus ejus agentes muneribus, quibus ab initio sæculi omnibus se in veritate quærentibus est misereri dignatus. Rationem ut credimus hodiernæ festivitatis reddidimus, ac quid in ea colimus, utcumque his paucissimis sermonibus explicavimus, sacræ videlicet Basilicæ Dedicationem atque Translationem in ipsam Pontificis Christi Amandi memorabilem.

An. Chr. DC.LXXIX. Febr. VI.

Nota.

13. Prȩterea ut etiam veneranda ejus sollemnitas diei trino non indecora sit calculo, tertia supradictæ celebritati causa concurrit, Episcopalis scilicet honoris assumptio, quia reverendum Patronum nostrum hodierna die venerabiliter recolimus ordinatum, atque saluti plurimorum superna dirigente clementia Pontificem cælitùs datum. Hæc ergo summo devotionis officio honestissimè celebremus, eumdémque orationum nostrarum adjutorem ac suffragatorem quæramus. Plurimum quippe in cælestibus sedibus obtinere posse creditur jam cum Christo positus, cui in terris conversatus in omnibus bonis actibus servire studuit indefessus. Ab ipsis siquidem pueritiæ suæ crepundiis Divinis fa-

Quo die ordinatus fuerit Episcopus.

An. Chr. DC LXXIX. Febr. VI.

mulari elegit obsequiis, ac toto corde vivificis Domini sui obedire mandatis. Nec immeritò Apostolico vocabulo vivens meruit insigniri, quorum exempla concupivit imitari: siquidem excelsis eorum meritis dignus habitus est particeps fieri, qui patriâ, parentibus, ac omnibus mundi possessionibus spretis, Christi elegit discipulus effici, ut heres ipsius mereretur inveniri, pro quo universas voluptates caduci contempserat mundi. Nec tamen tantùm Apostolicis dignus est laudibus adæquari, sed etiam Angelicis spiritibus ac universis agminibus cæli, &c.

VII. *Sermo de Elevatione ipsius quæ facta est à* Lothario *custode* XII. *Kalend. Octobris.*

Tob. 12. 7.

14. QUIA opera omnipotentis Dei enarrare fore honorificum, per Raphaëlem Archangelum cælestis medicinæ docemur bajulum; dignum arbitramur, immo necessarium, Elevationem corporis sacratissimi Pontificis Christi Amandi memorabilem non tacere. Est quippe in ea & Divini miraculi portio non minima, & ejusdem beati viri laudis ac sanctitatis materies infinita.

Anno 809. sepulcrum S. Amandi inundatione attingitur. * c.xxx. *supra*

15. Igitur anno Verbi carnem facti scilicet Filij Dei pro salute ac redemptione humani generis incarnati, octingentesimo nono, qui erat annus à transitu viri Dei Amandi centesimus quinquagesimus *, plurima ultra solitum aquarum inundatio facta, multis in locis metas suas excesserat, atque circumjacentes fluminibus agros damnosa segetum vacuatione nudaverat. Quod periculi malum adeousque excreverat, ut etiam incolæ fluminibus proximi habitacula avita cogerentur deserere, & in sublimibus colliculis, donec decrescerent, mutatis tabernaculis habitare. Hæc verò excrescentium aquarum copia de die in diem augmento imbrium intumescens, etiam oras fluvij vocabulo *Scarp* nimietate sua impleverat, qui beatissimi Patroni nostri Amandi tumulo pæne contiguus, non amplius ab eo quàm viginti passibus distabat. Qui quotidiano cremento superefluens, intantum excrevit, ut ad sacrosanctam sacratissimi corporis sepulturam accederet, atque omne illud ædiculæ ipsius spatium quod circa pedes adjacet, superfusis aquis impleret, siccúmque pergentibus ibi gradiendi iter negaret.

Corpus à Lothario levatur.

16. Hujus itaque incommoditatis tristis eventus, Monachorum animis mærorem non modicum intulit, præcipuè verò venerabilem Lotharium, sacri Templi illo in tempore Æedituum, non mediocriter perculit. Cujus sagacis animi industriam operúmque efficaciam, & corpora librorum nostro archivo indita, ac totius Cœnobij in melius augmentata, etiamsi humana lingua taceat, fabricæ structura clamat. Hic igitur insoliti permotus novitate diluvij, secum cœpit pertractare mente sagaci, quibus modis imminenti succurreret periculo, aut tali ac tantæ perniciei quali obsisteret suffragio. Sollicitus enim erat, ne usque ad pretiosissimi Thesauri depositum, sacri videlicet Patris corpusculum, altiùs telluri, ut in altero sermone diximus, à beatæ memoriæ Antistite Elegio defossum, eadem aquarum affluentia penetraret, atque ipsum circumflua humectatione & improbo ausu contingendo violaret. Tandem ergo ancipiti dubietate submota ad hoc se salubre consilium sustulit, Divino (ut credi decet) instinctu animatus, quatenus ipsam sacri corpusculi urnam de inferioribus ad altiora subrigeret, eandémque deinceps ab omni hac alluvione tutissimam limosáque pallude secretissimam sua provisione redderet.

17. Die igitur constituta Clericorum caterva ad tantum opus congregata, fossores necessarios adhibuit, atque sarcophago elevando plurimam diligentiam impendit. Quod summâ cautelâ, ut dignum erat, levatum, in sinistra parte deponi fecit, ac festiva celebritate per ampla Ædis spatia lychnis relucentibus Missarum sollemnia pro tanti Præsulis honore devotissimè exorsus, super

per eumdem tumulum implevit. Et quamvis in circuitu ipsius sepulcri, aquatilis humor extrinsecùs fuerit, non tamen intrinsecùs lutulentis sordibus seu aquæ guttulis introitus patuit. Nec immeritò credibile est, Deum qui omnium creaturarum naturas pro suo arbitrio in quascumque vult rerum species transformat, ac tumescentia maria proprio nutu arenis quasi habenis fortissimis frenat, etiam dilecti sui cadaveri, tanti honoris beneficium præstare potuisse: ut intra ipsius urnæ vasculum, quo pretiosum tenebatur depositum, nihil intraret sordium: ut cunctis fieret ejusdem venerandi Pontificis meritum manifestum. AN. CHR. DC.LXXIX. FEBR. VI.

18. Expletis igitur Missarum sollemniis, paucis secum quos voluit ex Monachis retentis, ceteros abscedere fecit, ac non tam temerario ausu, quàm fidelis animi devotione fervens, explorare diligentiùs amica curiositate duxit congruum, quid sub oculis positum intra uterum suum teneret vasis receptaculum: simúlque æstimans necessarium, ut ad devotionem venerandam quærentium, de pulvere carnis sive de ossibus illius tolleret aliquantam portiunculam Reliquiarum. Interea omni dubietate submota, idem archicustos ad tumulum jam superficie pavimenti positum humiliter accessit, atque operculo lapidis quo tegebatur remoto diligentiùs introspexit. Et ecce obtulit se obtutibus illius vir cano capite reverendus, abstinentiæ ac jejuniorum marcore quibus comitibus vixerat pallidus, sanctitate morum meritorúmque præcipuus, incorruptione quoque membrorum suave fragrantium quasi aromaticus ac toto corpore incontaminatus, hoc solo quod in sepulcro jacebat dormienti simillimus, vestimentis Pontificalibus honestâ pulcritudine adornatus. Res raritate sui valde mirabilis, atque pro sui magnitudine humano sermone vix explicabilis. Qui enim putaverat se putrefactæ carnis, uti in mortuis fieri assolet, reliquias inventurum, reperit ultra æstimationem, inviolati corporis memorabile prodigium. Quali hæc visio digna miraculo, quámque immenso stupore proxima fuerit, eloquentia humani ingenij effari nequit, quin minùs ariditas nostri sermonis hæc explicare ut decet, tenuissimis valeat verbis. Stupefactus igitur, ut par erat, tam inopinati visione portenti, omnipotenti Deo debitis laudibus benedixit, tantorúmque donorum largitori gratias egit. Congaudens etiam tanti inventione thesauri, non modico iterum cœpit sollicitudinis angore cruciari, multa animo volvens, quid ex ipso ad commemorationem sequentium pro munere deberet auferri. Corpus integrum reperitur.

19. Ubi verò fluctuantem animum anchorâ consilij stabilivit, casulam quâ erat indutus, à sacratissimo ejus collo abstulit, eumdémque in latus utrumque versans, cannas arundinum fluviales, quæ sub ipso olim positæ fuerant propter humorem aquatilem, subduxit, ídque suis desideriis minùs esse perpendens, nisi etiam ex corpore aliquam tolleret inviolatorum portionem membrorum, vertit audaces, ut ita dicam, ad cadaver venerabile manus, unguésque spiritualis vituli cornua producentis & ungulas secuit. Quæ post obitum illius contra naturam ita excreverant, ut etiam manicas manuum ejus cremento suo penetrarent. Necnon & barbam Pontificis, nostri scilicet Aaronis, post sepulturam ipsius recrescentem totondit. Casula tollitur.

20. Hæc verò omnia sibi summo devotionis obsequio recondens, nec sibi tamen suísque desideriis sufficere credens, ad os sacratissimum per quod Divinæ pietati crebræ orationum preces fuerant fusæ, ac variis populis frequentes prædicationes directæ, ausus est manum mittere, atque si aliquem de dentibus illius posset eximere, studuit pertentare. Sed & cùm hoc pro eorumdem firmitate nequiret perficere, fabrili instrumento, tenaci videlicet forcipe usus, de gingivis pulcherrimi oris duos dentes eduxit, rubicundo ebore, ut credi decet, ac antiquo sapphiro pretiosiores. Mirum dictu fidelem quærens auditorem, quod contra naturam est! mortui cadaveris de dentibus eductis stillæ fluxerunt cruoris, hujúsque monimenti usque in diem hodiernum testimonium acerra præ- Dentes duo extrahuntur fuso cruore.

AN. CHR. DC.LXXIX. FEBR. VI.

bet eborea, adhuc eodem quo infusa fuerat sanguine, cum ibi servandi mitterentur (mirabile dictu!) cruentata, &c.

Corpus in altiori loco reponitur.

21. Igitur ablatas de corpore viri Dei Amandi supramemoratas Reliquias congruo loco debito honore deposuit: lapidum etiam cæsores, necnon & cæmentarios adhibuit, aliáque perplura, quæ ad hoc opus apta videbantur, exquisivit. Corpus verò venerabile à die duodecimo Kalendarum Octobrium quibus elevatum est, usque ad decimum Kalendarum Novembrium quibus restitutum est, per triginta duos dies supra terram manere permisit, ac die eodem, magno Cleri, populíque conventu congregato, in loco præparato recollocavit: urnámque sepulcri, non ut anteà fuerat in profundioribus posuit, sed in superioribus, itaut fundamentum illius videri, & lumen sub illo accendi posset, collocavit atque in eo illum Psalmi versiculum, *Hæc requies mea in seculum sæculi, hìc habitabo, quoniam elegi eam*, suprascripsit. Utramque verò, Elevationem videlicet corporis atque Restitutionem, celebrem esse fecit, suis etiam successoribus honorabilem in perpetuo fore sanxit. Quod hactenus nos devotissimè hodierna celebritate colimus, ac nostros ut ea maneat cura posteros monemus.

Auctoris ætas.

22. Hæc nos cum à Patribus qui his interfuêre, & adhuc numerosi supersunt, audissemus, frequenti sermone narrantibus, silentio nequaquam infructuoso tegere permissi sumus: sed ad laudem Christi Pontificísque ipsius, licet vili dictatu, posteris transmisimus. Talibus & tantis usque in præsens virtutibus, ejus celebrabilis honoratur tumulus. De sanitatibus verò in Basilica ejus, qua requiescit, ipsius intervenientibus meritis patratis, aliqua hìc commemorare supersedimus: quoniam de his satis in libello vitæ illius expressa cognoscimus. Siquidem ad ejus Memoriam cæcitas visum, surditas auditum, debilitas gressum, & taciturnitas linguæ recipit officium. Hæc nempe quasi communia Sanctorum dona referre omittimus, quia ad ignem in ejus Memoria divinitus accensum stilus festinat stolidus, cui hebes prona devotione concurrit animus [a].

VIII. *De igne cælesti in Memoria beati Amandi Divina virtute mirabiliter accenso.*

23. DENIQUE anno ab Incarnatione Domini octingentesimo quinquagesimoquinto, à transitu verò beatissimi Amandi centesimo nonagesimoquinto, atque ab Elevatione corporis ipsius quadragesimoseptimo, die vigesimo mensis Septembris, celebritas anniversaria sæpedictæ Elevationis illius imminebat, quæ minùs digno devotionis studio sollemnis exstabat. Siquidem quotidianis diebus consueto contenta officio nullo feriali honorabilis erat obsequio: quam negligentiam Divino correctam prodigio sequenti manifestiùs liquebit

a Hanc historiam paullo aliter describit Alcuinus Epiggrammate 54. postquam in tribus præcedentibus de Basilica S. Amandi & Monasterio per GISELBERTUM Præsulem restitutis, de Ecclesia S. MARIÆ & de tumulo S. Amandi egit. Sic canit Epigrammate 54.

Dum sacra præsentis pervadit limina Templi
Sæpiùs accrescens cumulatur gurgite flumen.
Non tulit ARNONUS *fœdari Templa Sacerdos.*
Iusserat in melius renovari hæc omnia Præsul,
Latior ut fieret crypta & sublimior ista,
Supponens tectis firmatos ter quater arcus,
Mysticus ut totam firmaret calculus aulam.
Parvula præcelso consecrans tecta Ministro
Michaëli cæli Christi qui adsistit in arce,
Atque preces offert Sanctorum Rege Polorum.
HLOTHARIUS *Custos fecit mandante Magistro*
Semper in æternum Christus conservet utrosque.
Qui legit hos versus dicat rogo pectore puro
ALCUINO *veniam scelerum da Christe precamur.*

Item Epigrammate 64. ARNONUS *S, Amandi tumbam renovâsse* dicitur. Et Epigram. 228. ARNONUS *Præsul jacentem* Basilicam renovâsse & *meliùs construxisse*, atque in honorem S. Michaelis, S. Petri ac S. Amandi dedicâsse fertur, voluisséque *ut sanctum polyandrum*, hoc est cœmeterium, *Fratribus esset*. In fine ipsius Epigrammatis Alcuinus seipsum Lectorum precibus commendat. In istis Carminibus observanda sunt quædam. Alcuinus in Chronico Turon. aliísque anno DCCC. IV. obiisse dicitur. Quî igitur hanc Amandi Elevationem quinto pòst anno factam cecinisse potuit? Deinde an Gislebertus in Epigr. 51. memoratus idem est cum Arnono, & quis ille Arnonus? Certè Gislebertus ex Abbate Elnonensi Noviomagensis Episcopus anno DCC. XXCII. obiit, Elnone sepultus: cujus Epitaphium citato loco Alcuinus composuit. Versus modò relatos Arnoni Episcopi Ecclesiæ Salzburgensi tribuit Vitæ S. Rudberti Scriptor Tomo 6. Antiq. lect. Canisij: at potiùs Elnonensi Monasterio convenire manifestum est.

eloquio. Non enim (ut aliquid etiam in transcursu dicamus) Dei omnipotentis miracula sive per ipsum, sive per ministros suos acta, tantùm ad strepitum & plausum favorémque vulgi excitandum credimus patrata; sed ad fidem corroborandam credentium correptionémque animarum errantium cælestia terrigenis monstrari opera tenemus certissimum: ut quia quotidianis præceptorum sacrorum admonitionibus non emendamur, portentis quibusdam quasi stimulatorum aculeis corrigamur. Et quia more generorum Loth obdurati, ut periturae Sodomæ terga fugiendo præbeamus, atque ad montem virtutum ascendamus obedire nolumus; fit ut nobis sermonem Divinum qui per Loth figuratur, quasi per ludum loqui videamus, terribiliáque præcepta mortem ac perditionem minantia juxta Prophetam in canticum oris nostri vertamus.

24. Quid itaque isto de quo loqui incepimus signo, ignis videlicet Divini accensione nos admonitos putare debemus, nisi ut flammam geminæ dilectionis, Dei videlicet & proximi, in nostris cordibus accendamus, qua in conspectu summæ Majestatis lucere valeamus, vitiorúmque rubiginem de actibus nostris ardore illius ignis, quem Dominus noster in terram, hoc est terrena corda misit, ad purum expurgemus, ut depulsâ plumbi, id est iniquitatis & peccati à nobis gravedine, ad cæleste diadema nostri Regis quasi aurum purissimum nos præparemus? Sed de his satis, quamvis præpostero ordine dicenda fuerint, præoccupando diximus: nunc ad ipsius signi magnitudinem linguæ plectro & calamo scribere accedamus.

25. Die igitur qui jamdictam elevationem ordine temporis præcedebat, terminata synaxi vespertinæ celebritatis, non ita pleno ut dignum erat apparatu luminis, neque etiam festivo conventu ut decebat turbæ popularis, solvebat sol jam à curru flammeo ignivomos quadrupedes, ac fraterno amore sorori Cynthiæ vicariam functionem præbebat; hácque vicissitudine alternante, æmula nox cæruleo circumamicta peplo veniebat, Completoriísque completis tenebrarum horror jam lucernis egebat; ac quoniam quiescendi tempus jam venerat, Monachorum singuli lectisternia petierunt custodibus in aula Basilicæ relictis. Qui more sibi solito lucernis nocturnis horis ardere suetis accensis, atque universis per tota Ædis spatia cereis exstinctis, dum unus eorum post parvissimi intercapedinem temporis diligentiam Templi observans rediisset, cereum ad Sancti vestigia ardere solitum ac paullò antè exstinctum fuso cælitùs ignis candore reperit radiantem. Quem dum ab aliis æstimat illuminatum, iteratò credit exstinguendum. Sic à singulis vicissim succedentibus tertiò exstinctus, tertiò nihilominus apparuit cælesti igne coruscus. Qua de re quod supererat in unum convenientes, ac singuli se eumdem exstinxisse memorantes, & qui ipsum reaccenderit conquirentes, ita eumdem denuo exstinguendum putaverunt, ut etiam carbonem qui ex filo remanserat emunctoriis digitis adimerent, probare volentes utrùm rursus repetito luminis candore radiatilis appareret. Necdum quippe rem tanti miraculi pleniter agnoscebant: quamdam tamen animo sollicitudinem de hoc facto jam omnimodis capiebant. Qua de re dum ipsum cereum quartò reaccensum conspicerent, stupefacti, immo perterriti, quòd quasi temerario (ut ita dixerim) ausu eidem prodigio obviare exstinguendo tentavissent, ipsum toties evindicatum à lumine ipsi concesserunt. Quid multis? permissus est ejus esse juris, cujus virtutis majestate tantis vicibus apparuit invincibilis. Diu itaque super hac repentini novitate miraculi gaudio summo attoniti, tandémque dormitum euntes, stupidos oculos soporiferæ tradiderunt quieti.

26. Jámque nox ipsa tanto illustrata lumine propè transierat, & aurora rubescente Matutinorum sollemnitas propinquabat, cùm interea custodes grabatis quibus quieverant surrexerunt, ac de cereis septem maximis qui ad caput viri Dei sub ipso mausolæo intra cancellos sub conclavi positi stabant, duos gemino candore flagrantes repererunt. Ex illo autem ad pedes positi quem paullò ante accendi viderant, unde isti ad caput statuti accensi fuerunt non dubitabant.

An. Chr. DC LXXIX. Febr. VI. Finitis verò Matutinorum sollemniis, ac die jam clarescente, vulgatâ facti famâ omne Monachorum agmen in Basilicam venit, atque summæ, sanctæ & individuæ Trinitati excelsis laudibus vocibúsque jubilantibus benedixit, Missarum deinde sollemnia pro ejusdem honore Patris ultra solitum devotissimè implevit. Auctoris ætas. Cujus inexplicabilis melodiæ cantilenam diutiùs protelatam ego ipse qui hæc qualiacumque sunt describo, coràm positus & audivi auribus, & ignem oculis vidi, atque hos etiam versiculos in ipsis concentibus tanto Pontifici dixi.

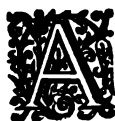
Lumen in æthereo quàm clarus haberis olympo
Monstrasti Monachis, Præsul Amande, tuis.
Da famulis ambire tuæ consortia vitæ,
Ut valeant donis participare tuis.

Hoc igitur geminum divinorum beneficiorum munus, elevationem scilicet sacri corporis admirabilem, ac dationem ignis de cælo missi memorabilem, summo devotionis tripudio qui affuere celebrârunt, atque ut à posteris eorum honoretur decreverunt, credentes levamen adepturos æternum, qui ejus memoriam cum debita habuerint actione gratiarum.

APPENDIX EX LIBRO MIRACULORUM S. AMANDI,

Dum corpus per Franciam delatum est.

Auctore Gisleberto *Monacho Elnonensi, teste oculato.*

Incendium Elnonense. I. Nno ab Incarnatione Domini M. LXVI. à transitu verò S. Amandi CCCC. VI. sub tertio Iduum Februariarum Elnone accensæ sunt domus in foro hora fere tertia, unde & in ipsam prædicti Pontificis Ecclesiam plumbeis tabulis tectam per tegulas sub ipsis tabulaticis flamma prorupit, antiqui hostis (ut credimus) invidiâ. Quæ ipsa cum omnibus Claustris suis statim est incendio devastata, necnon & Apostolorum Principis, sed & alia germani ipsius * Ecclesia. Campanæ fundendo in pulverem sunt redactæ, diruta etiam quæque ornamenta Ecclesiæ, columnas dico de pario lapide cum analogio honestæ fabricæ. Ubi quiddam contigit relatu dignissimum, quod sicut videntes & audientes in stuporem vertit non minimum, ita lecturis, ut reor, erit veluti monstrum. Nam mox ut ipsæ campanæ à flamma sunt invasæ, cœperunt insimul nullius nisi solius Dei impulsu resonare, acsi divinitùs monerentur plangere ruinam sui & Ecclesiæ, donec, ut prælibatum est, in pulverem sunt redactæ.

* Andreæ

Corpus S. Amandi defertur. 2. Cujus habitationis restituendæ gratiâ Fratres cum Abbate * ipsius loci ex consulto Marchionis terræ atque Episcoporum, petitione quoque Francorum obnixa, feretrum quo corpusculum venerandi Patris recubabat, per Galliam detulerunt: quos cum tanto Thesauro Galli ubilibet locorum honorificè & summa cum devotione susceperunt. Excessimus sanè Monasterio VII. Idus Junij, repedavimus in idem sub die IV. Nonas Julij. Quid autem hac intercapedine quatuor hebdomadum meritis sæpedicti Pontificis coram immensitate vulgi in ipsa regione sit gestum, non ducit mater Ecclesia reticendum.

* Lamberto seu Fulcardo

Cameraci amens sanatur. 3. Quædam itaque peragrantes loca, Cameracum urbem devenimus cluentem Pontificali Cathedra: in qua propter valvas quidam insensatus constrictis artissimè in nervo pedibus residebat, qui ut ab incolis palam factum est nobis, ob nimiam capitis amentiam quamdam propinquarum suarum sauciaverat. Ubi cùm honorificè ab Antistite Lietbertho cunctóque ipsius loci Clero recepti hospitandi gratiâ commaneremus, illum miserum donari S. Amando interpellavimus, quatenus solutum vinculis corporalibus, Sanctus cui donaretur apud Divinam

clementiam obtineret dæmoniacis absolvi nexibus. Quod & ita factum est. Nam & Pontifex nostris assensum præbuit petitionibus, & ille Pontifex noster cujus corpus deportabatur, liberam mentem eatenus captivato à summo Pontifice Christo impetravit: itaut inde nobiscum progrediens, nullum malesani capitis indicium ultrà prætenderet. AN. CHR. DC. LXXIX. FEBR. VI.

4. Ab ipsa quoque urbe vestigia detorquentes cum immenso comitatu civium, tendebamus versus opidum cui vocabulum est Coceïum: ubi multæ aversiones ab opidano seu judice ejusdem loci, familiæ inferebantur S. Amandi, quæ circa ipsum degebat opidum. Sed ubi loco quò dispositum erat tendere propiavimus, ecce quemdam Presbyterum Ecclesiæ in honore S. Remigij exstructæ, Aldonem nomine, cum plebe promiscui sexus non modica obvium habuimus humiliter deprecantem, ut thecam tanti Pontificis in ipsam S. Remigij Ecclesiam deferri, ibique paullulum requiescere permitteremus. Est autem ab hoc loco non multùm distans quidam viculus quem dicunt Vernulium *. In hoc jacebat mulier stratu recubans ob immensum languorem membrorum, quæ à lecto nequiverat egredi per curricula bis quinque annorum. Hæc ubi aure percepit sonos & cantus plebis eò divertentis, causam percunctatur. Cúmque didicisset corpus S. Amandi à fidelibus turmis illò transferri, continuò in hæc verba prorupit: O si daretur me saltem manibus reptantem quasi quadrupedem obviam fieri! implorarem Sanctum quatenus interventione sacra meæ suffragaretur imbecillitati. Sed cùm inhianter arderet quæ optaverat completum iri, interventu tanti Patris, ejus vota clemens prævenit Dominus. Confestim denique sanguis discurrens circa nervos membra languidæ firmavit &c.

* *Coussy* diœc. Lugdunensis

* *Verneüil*

Deinde duo subduntur miracula, de hujus feminæ consobrino loquelâ donato: de puero debili sanitati restituto in ipso limine portarum castri prælibati.

5. Postea denique aurora finem dante montem Laudunij accessimus, ipsúmque statim conscendimus, atque ibi ab Episcopo ELENANDO universóque ejusdem loci Clero cum ingenti veneratione recepti eo die quievimus.

Lauduni miracula facta.

Illic insanus mentis compos effectus in Ecclesia S. Mariæ, *clauda mulier erecta, cæca illuminata, muta loquela concessa.*

6. Inde utique cum immensa vulgi alacris pressura detorquentes vestigia, processimus tendentes versus Noviomi mœnia. Jam currum immergere sol Oceano parabat aureus, cùm castellulum quod vocant Calneïum * advenimus: ibíque hilariter hospitio recepti noctu quievimus.

Calneij.

* *Chauny* opid. ad Ocsiam.

Ibi matrona puerum à nativitate cæcum habens, noctem pervigilem duxit, excubans sub feretro S. Amandi. *Monachi Elnonenses ab ea rogati,* dentem sæpedicti Patris fabrili opere, auro decenter politum, baculum quoque sumentes quo prædicationis suæ rexerat præsulatum, posuerunt ut popoſcerat genitrix super loca luminum: parvóque expleto intervallo, mox pueri ocelluli suo utuntur officio: nec mora Canonici prosiliunt ad campanas, nos autem (*inquit Auctor*) cum populo in laudes prorupimus Divinas.

7. Dehinc Noviomum * quò ire pergebamus pervenimus, ibíque S. Eligij quondam S. Amando, dum uterque adviveret, familiarissimi loculos geminos, alterum cum Monachis, alterum verò cum Clericis obviam habuimus. Ubi ex diversis quibusque ordinibus suburbani, opidani, Clerici cum Monachis affuêre, qui nostri Patroni thecam cum immensa suscipientes veneratione ac summa devotione, in ipsam Pontificalis Cathedræ Ecclesiam detulêre. Tenso itaque in platea urbis nostro papilione, iidem haud sine ipsius loci Antistite BALDEWINO reverenter recipientes, eò asportavêre tanto gaudentes hospite. Ubi nocturnis de more expletis vigiliis, Matutinorum quoque nostratim peractis sollemniis, en mulier affuit oppressa enormi dolore vertiginis, intantum ut sursum aut dextrorsum sive sinistrorsum non valens caput deflectere, foret gaudio cassa luminis. Quæ secus feretrum adstans ad ipsam usque mediantem lucem diei, reddita est incolumis.

Noviomi. * *Noyon*

Subditur curatio hominis distorto pede laborantis, additque Auctor: ad præsens ea scribimus dumtaxat, quorum nostros oculos non latuerunt insignia.

An. Chr. DC. LXXIX. Febr. VI.

8. Sed & illud reticere non ducimus commodum, quod Duaci * perspeximus insigniter perpetratum. Quædam namque inter alias incolumis processit nobis femina, sed nescio cui reatui obnoxia, non est inventa Sancto occurrere digna: fortassis in eum alicujus blasphemiæ rea, quam necdum dignâ punierat pœnitentiâ. Unde factum est, ut statim ubi domum rediit, pedes ejus natibus, manus quoque pectori quasi clavis infixæ hærerent ac semimortua jaceret. Hanc utique vidimus ipsi ad perfugium nostri Patroni quasi mortuam, atque nullum penitùs in se vitæ spiraculum prætendentem quodam deferri vehiculo: sed non multo pòst vidimus eam pedibus resolutis ac manibus versa vice coram ipso erectam adstare feretro. Hæc sunt quibus per Gallicam provinciam beatissimi Amandi merita eâ tempestate declarare dignatus est Dominus.

* Duaci *Douay*

Ex libro Mirac. S. Amandi dum corpus ejus per Bracbantum delatum est.

9. Anno Dominicæ Inc. M. C. VII. Cœnobio Elnonensi præsidente domino Abbate Hugone vigesimo secundo anno ordinationis ejus, feriâ secundâ Pentecostes, deportatum est corpus Sancti in Bracbantum. Ventum est ad prædium Sancti quod dicitur Anduennium *, & ad aliud quod dicitur Ad S. Salvatorem: populus unde multus accurrit. Ibi quædam mulier ægra per decem & octo annos in lecto decumbens corporis infirma parte, id est cruribus & tibiis debilitata, audivit Sanctum transire. Facit illuc se deportari, ponitur sub feretrum Sancti: ubi per aliquot horas præ nimio dolore volutata populis adspicientibus rectè subrigitur, adstat sana.

* *Auvain* ad Ronam fl.

10. Cum de Anduennio ad Geraldi montem deportatum corpus Sancti, de Geraldi monte ad Herlengovam defertur sui juris villam.... Cúmque circa horam tertiam ante sacratissimum corpus inciperent Missam celebrare, visus est in cælo circulus candidi coloris supra corpus Sancti resplendere: támque diu permansit, donec Sacerdos Missam explevit.... Inde perlatum est idem pretiosum corpus super terram, unde sibi violenter à quibusdam malignis hominibus injuria fiebat; per silvas & terras quas illi per injustitiam invaserant: hos quoque Sanctus æquissimè nullo resistente subjiciens mancipavit. Atque in præsentia Sancti corporis, cui viventi S. Petrus Apostolus potestatem ligandi dedit atque solvendi, omnes qui deinceps de terris illis ac silvis aliquam Sancto præsumerent injuriam inferre, Fratrum qui Sanctum comitabantur & circumstantis populi consensu, oris & vocis proclamatione sunt excommunicati.

Excommunicantur bonorum Ecclesiæ invasores.

Subjicitur deinde contracti pueri curatio in itinere Gandam versus; & puella cæca & surda in quadam terra de qua miles quidam Razo Demonto Sancto faciebat injuriam, *qui miles viso miraculo resipuit.* Item miraculum de auditu surdo restituto Tornaci &c.

His omnibus addit Henschenius Epistolam Marsiliæ Abbatissæ *Rotomagensis* ad Bovonem Elnonensem Abbatem, *quâ Epistolâ* Marsilia Abbatissa Ancillarum Christi ultima & universa Sororum congregatio in urbe Rotomagensi Deo & sancto Præsuli Amando serviens *testatur,* quamdam illustrem feminam in pago Lysiacensi * anno Dominicæ Inc. M. C. VII. *ex zelotypia tristem & desperabundam*, ad Ecclesiam B. Amandi adductam, cui hoc specialiter genus virtutum à Salvatore collatum creditur, ut ei nulla vis dæmoniaca valeat resistere. Tunc ab his qui integræ fidei & intellectu perspicaciores erant decretum est, ut aqua dolio infusa benediceretur, & in crastino per manus Sacerdotum cum invocatione nominis Christi & ejus virtutis ac potestatis ibidem deponeretur. *Quod ipsa refugiens, noctu facto ex parte pepli quo caput tegebat strangulo sese suspendit. Exanimis in terram deposita, cùm antea* Archidiaconus consilium dedisset, ut antequam illucesceret, cadaver de Ecclesia abstraheretur, & quamlibet in foveam projiceretur; *invocato à Sanctimonialibus S. Amando vita restituta est.*

Mulier sponte suspensa vitæ restituitur.

* *Lizieux*

DE TESTAMENTO ET RELIQVIIS S. AMANDI.

AN. CHR. DC. LXXIX. FEBR. VI.

I. ANTEQUAM Amandum dimittamus, juvat quædam de ejus Reliquiis observare, ac referre ejus Testamentum à Milone suprà cap. 6. laudatum, à Philippo ejus Actis insertum sub hac forma:

In nomine Domini nostri JESU-CHRISTI, *ego* AMANDUS *miserrimus, & peccator. Credimus ubique Divinam nos pietatem regere & clementer salvare velle, quia & ingressum nostrum in mundum, & exitum de mundo ante secula ipse praenoscit. Proinde omnibus non habetur incognitum, qualiter nos longè latéque per universas provincias seu gentes propter amorem Christi seu verbum Dei annuntiare vel Baptismum tradere discursum habuimus: & nos de multis periculis pietas Dei eripuit, & usque tempore isto perducere dignatus est. Sed dum jam corpore fesso & multis laboribus fatigato jam in summâ senectute pane corpore præmortuo exitum de hoc mundo in proximo habere speramus, & quia nos Deus in istum locellum qui vocatur Elnonis perducere dignatus est, quem super largitate Regia proprio labore visi fuimus construxisse; Si nos ibi Deus de hoc mundo decreverit emigrare, peto & coram Christo* JESU *filio Dei conjurare præsumo, ut nulli Episcoporum vel Abbatum, seu sæcularium virorum, aut quibuslibet potestatibus hoc contrarium sit, ut corpusculum meum in ipso Monasterio quòd superiùs diximus Elnone, inter illos Fratres requiescat, ubi jam nos ad ipsos Fratres & corpore & anima commendavimus. Et si in itinere, aut ubiubi finis noster provenerit, ad ipsum locum, quem superiùs memoravimus, corpusculum nostrum licentiam habeant Fratres vel Abba de ipso Monasterio Elnone ibidem revocare. Si quis verò contradicere, aut de ipso Monasterio corpus meum per fortia abstrahere, aut temerario spiritu contradicere voluerit; imprimitùs sanctæ Trinitatis incurrat offensam, & ab omnibus Ecclesiis Catholicis excommunicatus appareat, & à societate Sanctorum extraneus efficiatur: & damnationem quam Dathan & Abiron sustinuerunt, quos infernus vivos absorbuit, ipse sustineat, & sit anathema maranatha, quod est perditio, in adventu Domini nostri* JESU-CHRISTI. *Et nec sic nostram voluntatem mutare valeat; sed hæc deliberatio nostra in perpetuo firma & inviolata permaneat. Et ut certiùs credatis, manu propriâ subscripsi: & omnibus hominibus Deum timentibus ut subscribant supplicamus & rogamus. Quam Epistolam Fratri nostro* BAUDEMUNDO *Presbytero fieri rogavimus. Facta epistola in Monasterio Elnone anno secundo regni Domini nostri* THEODORICI *gloriosi Regis sub die decimâ quintâ Kalend. Maij. Ego* AMANDUS *peccator hanc epistolam à me factam consensi & subscripsi. Ego in Christi nomine* REOLUS* *acsi peccator subscripsi. Ego in Christi nomine* MUMMOLENUS* *Episcopus subscripsi. Ego in Christi nomine* VINDICIANUS * *ac si peccator Episcopus hanc epistolam rogante Domno Amando consensi & subscripsi. Ego* BERTINUS *Abba* * *subscripsi. Ego* ALDEBERTUS *Abba subscripsi. Ego* JOHANNES *rogatus à Domno Amando, consentiens hanc epistolam subscripsi. Ego* BAUDEMUNDUS *peccator jubente Domno meo Amando hanc epistolam deliberationis suæ scripsi & subscripsi.*

* Episc. Remensis
* Noviomensis
* Cameracensis
* Sithivensis

2. Hactenus Testamentum S. Amandi, cujus votis factum est satis, siquidem sepulturam sortitus est in Monasterio Elnonensi, ubi etiamnunc ejus Reliquiæ in theca inaurata affabrè elaborata ostenduntur. Certè continua ac perpetua sacri depositi possessio Elnonensibus potest vindicari his argumentis. Amandi corpus è tumulo post annos à morte sexdecim elatum est, & in nova S. Petri Ecclesia depositum. Deinde ineunte sæculo IX. è terra levatum per Lotharium Ædituum. Anno M. LXVI. ad instaurandam Elnonensem Ecclesiam, quæ fortuito incendio conflagraverat, defertur corpus S. Amandi per Galliam. Denique anno M C. VII. per Bracbantum: quæ omnia ex superioribus constare videntur. Nulla posthæc necessitas corporis sacri aliò transferendi. Et tamen *anno* M. CC. LXVII. *S. Amandi Episcopi corpus* inventum dicitur in Ecclesia Monasterij nostri S. Germani Pratensis prope Luteciam Parisiorum: cujus inventionis historiam ab oculato teste conscriptam, hactenus ignotam, sic accipe ex MS. cod.

Reliquiæ apud Elnonem.

Quoniam (sicut dixit Isidorus) litteræ sunt indices rerum, signa verborum, quibus tanta vis inest, ut nobis dicta absentium & præteritarum facta sine voce loquuntur; & usus litterarum repertus fuerit propter memoriam rerum, ut ne oblivione fugiant litteris alligentur. In tanta enim varietate nec dici audiendo poterunt omnia, nec memoriâ retineri. Indignum enim reor sub silentio præterire, qualiter beatissimi Christi Confessoris AMANDI *Trajectensis Episcopi venerabile corpus in Ecclesia invictissimi Martyris Vincentij, necnon gloriosissimi Confessoris Christi Germani Parisiensis Episcopi repertum fuerit. Est igitur illa prædicta Ecclesia constitutione antiquissima, multis Sanctorum fulta patrociniis, quorum corpora ibidem honore condigno sepulta sunt. Sed quia peccatis exigentibus civitas Parisiensis cum ipso Monasterio vastata fuit, pluries à barbaris destructa, necesse fuit Monachis aut succumbere gladio barbarorum, & à prædonibus Sanctorum capsas dirimi, ac Sanctorum Reliquias occultare, vel etiam dare fugam. Sicque actum est, ut quorumdam occultantes corpora in subterraneis & obstructis armariolis, dispersi per patrias cum quorumdam Sanctorum corporibus abirent. Sed ingravescente molestia præliorum, Regnum Francorum pæne destruitur.*

AN. CHR. DC.LXXIX. FEBR. VI.

Tunc hinc & inde properantes Monachi multas invenientes vastatas Ecclesias, & urbes penitùs desolatas, multa Sanctorum corpora pluribus in Ecclesiis sine honore condigno civium repererunt. Siquidem ea deportantes ad Monasterium proprium, tandem pace restituta in prædicto Monasterio sunt honorificè collocata. Nam à Cordubensi Hispaniarum civitate pretiosum Martyrem GEORGIUM Bethleemitem Monachum, & illustrissimum militem AURELIUM, sed & beatam ejus conjugem nomine NATALIAM ad præfatum Monasterium detulerunt. Ceterùm à Nortmannia gloriosum Archipræsulem THURIAVUM, qui minoris Britanniæ Dolensium rexit Ecclesiam, cum B. LEUTFREDO Abbate sanctissimo, sub quo dictus Archipræsul decus Pontificis derelinquens, Monachi sumpto habitu monachatus est in Ordine sacro. Sed quia longum est singula de singulis scribere, multa Sanctorum corpora undecumque ad suam Ecclesiam detulerunt. Inter quæ venerabile corpus S. Amandi Trajectensis civitatis Episcopi à partibus Alamanniæ creditur adventâsse. Sed (ut superius præfatum est) præliorum ingruente violentia, in subterraneis armariolis obstructis diu Sanctorum ipsorum corpora latuerunt: quia qui ea occultaverant, martyrio sunt consumpti. Fuit autem supradicti Præsulis corpus venerabile in quodam armariolo Ecclesiæ præfati Germani reconditum retro videlicet altare sanctissimi Thuriavi*. Sed hoc jam ferè ab antiquorum memoria recedebat: licet (non tamen humanâ scientiâ, sed sola inspirante Divina clementia) quòd inibi veneranda membra Pontificis requiescerent diceretur. Siquidem ad illud altare multorum peregrinorum conventicula cotidie affluebant, ut à suis languoribus sanarentur. Ibi advenientes cum devotione steriles, meritis Sanctorum Præsulum post modicum temporis fecundari se gaudebant. Sed & si clausum in utero puerum prægnantes timuissent abortivum projicere, illuc venientes cum oblationibus & candelis, partus à periculo meritis Sanctorum continuò salvabatur. Sed quia dictum altare operis erat vetustissimi, illud voluerunt Monachi in meliori schemate reparari. Anno igitur verbi incarnati M.CC.LXVII. Pontificatus Domini CLEMENTIS sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ Papæ IV. anno 3. regnante piissimo Dei cultore, LUDOVICO * Rege Francorum illustrissimo, regni vero ipsius 41. dies festivus apud Parisios ab ipso per maximus sub die Pentecostes indicitur. Quo filium suum Philippum nobilissimum juvenem cum aliis pluribus Regni ipsius Proceribus voluit fieri milites. Ad præfatum siquidem diem multitudo copiosa Prælatorum, Comitum & Baronum, & aliarum gentium ab omni Regno Franciæ colligitur. Tunc inaudita festivitas & incomparabilis Parisius celebratur. Igitur pridie Nonas Iunij videlicet illo die quo vigilia Pentecostes celebrabatur, venientes Monachi prædictum armariolum fregerunt: & introspicientes viderunt capsam unam ligneam, ex panno serico coopertam. Tunc Monachi cum timore & reverentia albis induti foris ab armariolo capsam hujusmodi abstrahentes, super altare deposuerunt sanctissimi Thuriavi. Discooperta verò capsa viderunt sacrata membra Pontificis in panno serico involuta. Igitur sollicitè perquirentes, si scripta possent aliquatenus inveniri, quæ certos eos redderent cujusmodi essent hujusmodi Reliquiæ; sed adhuc minimè reperientes, hæsitantes quid deberent facere, non modicum turbabantur. Nam quidam eorum volebant ut armariolo unde extractum fuerat; alij verò contradicentes ut in sacrario cum aliis Sanctorum capsis collocaretur, aiebant. Dum hujusmodi fit inter ipsos altercatio, subitò quidam eorum prospexit interiùs, vidénsque schedulam & eam accipiens ad manus Prioris tradit ad legendum. Tunc aperta schedula legit Prior audientibus omnibus: HIC JACET S. AMANDUS EPISCOPUS. Quo audito omnes repleti lætitiâ clamaverunt: Te Deum laudamus. Pulsantibus itaque signis & Monachis in laudem Dei psallentibus, convenit multitudo non modica tanto rumore concita. Tunc omnibus qui aderant Clericis & Monachis ad legendum schedula ostenditur, & omnibus ad deosculandum traditur. Postea in sacrarium psallentibus Monachis corpus sanctissimum deportatur. Omnibus siquidem hæsitantibus quid de theca ubi corpus sanctissimum erat reconditum facere deberemus; cùm de ipsa theca latus superius ex toto deficeret, nunc alicubi fuisset repertum, sed ex eo latere maneret totaliter discooperta. Et hoc utique creditur accidisse propter vicinam infestationem Vvandalorum persequentium vel Gothorum, aut propter celerem fugam quam Monachi citiùs arripere cogebantur: sicuti nos credimus eosdem Monachos sagaci consilio hoc egisse, ut viliori thecha & etiam non serata sine magnarum copia litterarum seu etiam sigillorum membra sanctissima collocarent: ne fortè infideles prædictum armariolum frangerent, veluti qui nihil aliud quàm thesauros quærentes reconditos, honore condigno sepulta membra Pontificis invenirent, & sic de eisdem aliquid sacrilegum perpetrarent: quoniam infideles tanto odio habent Fidelium corpora, ut ea tradere soleant ignibus, aut aliquando projiciunt in cloacam. Illud siquidem credimus divinitùs accidisse, quòd sic fuerint membra Pontificis reservata in viliori loco, theca vilissima, sine literis aut sigillis, præterquam superiùs nominatam minimam schedulam, & illam scilicet occultatam: quia quod propriis oculis Monachi viderant, & manus propria tractaverant, oblivioni tradendum deinceps nullatenus existimabant: ut si forsitan à perfidis sanctum corpus inventum fuisset aliquatenus, quasi alterius hominis ossa spernerent, ut etiam sepulturam: cùm apud illos moris semper exstiterit usitatus, suorum corpora mortuorum, & Magnatum præcipuè honorificentissimè sepelire. Nunc igitur vertamus calamum ad incepta & rem gestam per ordinem narremus. Acciderat siquidem quòd prædictus Rex ad tanti diei sollemnia celebranda quamplurimos Regni sui Prælatos & Proceres provocarat, inter quos GERARDUS Abbas nostri Monasterij exstitit evocatus. Et quia absente Abbate

* S. Thuriavi etiam S. Amando dedicata fuerat anno 1163. quo Alexander Papa III. Basilicam S. Germani consecravit. anno 1127.

* nono scil. & Sancto.

S. Amandi Episcopi corpus inventum,

tempore crucesignationis,

bate sacra membra contingere nullatenus audebamus, nec etiam justum erat ut hoc sine magnorum copia peritorum fieri debuisset, adventum ipsius præstolavimus in crastinum, ut per ipsum quid inde deberet fieri, sanius consilium haberetur. Involutâ siquidem thecâ, prout melius potuimus, in quodam panno serico circumligavimus eam stolis quamplurimis, omnibus modis sigilla per circuitum imponentes: ne quis sancta pignora qualibet occasione posset contingere. Tunc thecam super altare Patroni nostri sanctissimi Germani reposuimus, ibidem custodibus deputatis, qui usque ad adventum Abbatis nocte dieque corpus sanctissimum custodirent. Hic duobus miraculis cedo locum. Et factum est in una dierum nobis omnibus in Capitulo congregatis Abbatem nostrum prædictum tum unanimiter petivimus, ut super præmissis consuleret reverendum Patrem SIMONEM *tituli sanctæ Cæciliæ Presbyterum Cardinalem, Apostolicæ Sedis Legatum: qui jam per triennium Parisius moram fecerat pro decimis colligendis, quæ Ecclesia Gallicana ad subsidium Romanæ Ecclesiæ & Regnorum sibi adjacentium concesserat per triennium colligenda. Quæ Regna iniquissimus* MANFREDUS *impiissimi* FREDERICI *filius occupaverat violenter, cum multitudine Saracenorum & aliarum gentium innumerabili. Sed* CAROLUS *Comes Frater prædicti Regis Franciæ qui ad rebellandum hinc à Romanis fuerat evocatus, tam de ipso Manfredo quàm de suis militibus victoriam obtinuit una die, & sibi totam terram penitùs subjugavit. Est hæc terra ciborum fertilissima, quos ad partes transmarinas Saraceni qui tunc morabantur in Apulia, navigio suis complicibus transferre consueverant. Et ideo in Regno Apuliæ fecerunt Nucherias nobilissimam civitatem in qua nusquam alius habitabat nisi solummodo Saraceni. Hac siquidem capta civitate, & occisis habitatoribus, ne transmarinis de cetero ciborum subventio fieret, à Comite penitus inhibetur, sine quibus in illis partibus nullatenus poterant commorari. Vrgente verò fame suis Principibus & Soldanis sunt conquesti de illa ciborum quam patiebantur penuria. Tunc egressi sunt unanimiter inimici Fidei contra Christianos adeo debellantes, quòd eorum plerosque ad dicti fluminis ripas finitimas repulerint, & terræ sanctæ loca destruxerint. Hoc audito rumore pessimo, Rex* LUDOVICUS *&* CAROLUS *cum sui Regni Proceribus condoluerunt mirabiliter terræ sanctæ. Tunc prædictus Legatus prædicationem Crucis exorsus est. Sicque factum est, ut ipse Rex cum fratribus & filiis, & multitudo non modica Militum, Comitum & Baronum, necnon promiscui sexûs plebs innumerabilis cruces acceperint pro subsidio terræ sanctæ. Tum Crucis prædicatio longè latéque diffunditur: hácque de causa & pluribus aliis negotiis dictus Legatus multipliciter occupatus, quamvis promisisset se venturum tam sua devotione quàm Abbatis nostri precibus excitatus ad Sancti pignora revisenda, tamen his præpeditus negotiis non potuit personaliter interesse. Sed missis venerabilibus Patribus,* ODONE *sanctæ Genovefæ, &* GERARDO *nostri Monasterii Abbatibus, sed & Magistris* CLEMENTE [a] *Archidiacono Laudunensi, &* BARTHOLOMEO *Canonico Aurelianensi, tale dignum commisit officium, ut Sancti corpus valerent de theca in qua manebat tollere, & in alia honorificè reponere. Statuto denique die Veneris ante festum B. Mariæ Magdalenæ, quo hæc debebant fieri: & illucescente die ad nostrum Monasterium convenerunt: celebratáque Missa sollemniter in honorem sanctissimi Confessoris Christi Amandi ad altare B. Germani, theca super altare S. Vincentij deportatur ab ipsis Abbatibus indutis sollemnibus ornamentis. Tunc de theca sancti corpus extrahitur, & super altare membratim deponitur: intuentes sollicitè, si apud nos* MEMBRA OMNIA EX INTEGRO *haberentur. Sed nulli deinceps aliquomodo dubium habeatur, quin omnia membra totaliter haberemus. Omnes ad hoc præsentes adfuimus, adfuit siquidem quidam sollemnis Nuntius Hispaniæ Regis qui nobis suas direxerat litteras, ut illi de nostrorum Sanctorum Reliquiis mittere deberemus: illud nobis humiliter supplicando (hoc enim in suis litteris aiebat) quòd pro victoria quam ei Deus eodem anno dederat super pluribus millibus Saracenorum, cum quibus diu dimicaverat, sed omnibus ipsis interfectis, & à Regnis penitùs effugatis, Ecclesias undecumque construere faciebat: (nam illis in locis nulla penitus erat Ecclesia) & idcirco Sanctorum Reliquias requirebat, ut in Ecclesiis honorificè reponeret, & in honorem ipsorum essent Ecclesiæ consecratæ. Prædicto siquidem Regi sancti Amandi mentum mittitur cum omnibus dentibus inferioribus: caput cum aliis nostris sanctuariis in custodiam sacristæ traditur: de costis, dentibus, & digitis ab Abbatibus retinetur. Posthac Reliquiæ corporis primo in quadam pala mundissima, & post in panno serico diligentiùs involvuntur. Circumligatis itaque sigilla sua cum schedulis & magnis litteris sigillatis, quæ rei gestæ memoriam retinerent, tam Abbates quàm alii missi imposuerunt. Nos itaque credentes quòd in aliis armariolis adhuc essent abscondita Sanctorum Reliquiæ, petivimus ut omnia pariter armariola frangerentur, & quid esset interiùs videretur. Fracto igitur S. Nicolai armariolo vas vitreum invenitur: sed ruente lapide frangitur. Erat siquidem sanguine coagulato plenum, mixtis ossibus, dentibus & vestimentis, lapidibus & aliis minutis rebus. Quo viso mirati sunt universi, sed cujus sanguis iste fuerit penitùs ignoramus. Nisi fuerit de gloriosis Martyribus Georgio, Aurelio, Natalia, Felice & Liliosa: qui dum ad martyrium traherentur, ora eorum & corpora lapidibus contundebantur. Quorum sanguinem quædam Deo devota mulier collegit, & post mortem corpora sepelivit: de quibus quorumdam corpora nobis ab Hispaniis sunt allata. Tunc sancti membra Pontificis in quodam scrinio nobili reponuntur: Sanguis verò in simili*

AN. CHR. DC. LXXIX. FEBR. VI.

Simone Legato Apostolico.

Reliquiæ examinantur.

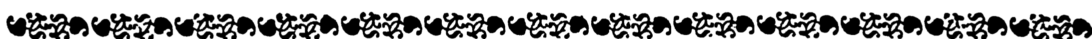
Corpus integrum reperitur. Auctor testis.

Mentum Legato Hispani concess.

[a] Is sepultus est in Monasterio ipso Germanensi, exstatque ejus tumulus ante Capitulum rudi Epitaphio donatus.

An. Chr. DC. LXXIX. Febr. VI. *scrinio in panno serico involutus, & firmatus scriniis, imposito Responsorio cantantibus Monachis in Pontificalibus signis hinc & inde juxta sanctum Leutfredum super majus altare reponuntur. Acta sunt hæc in Ecclesia B. Germani, anno Domini* M. CC. LXVII. *idibus Iulij.*

Cujus Amandi Reliquiæ? 3. Ex ipsa narratione intelligitur, non partem tantùm Reliquiarum S. Amandi, sed *membra omnia ex integro* hic fuisse inventa. Et quidem in Ecclesia nostra Germanensi adservatur etiamnunc S. Amandi caput scrinio inaurato inclusum, & major pars Reliquiarum in theca ex ligno deaurato reposita. Cùm ergo Elnonenses Cœnobitæ non sine fundamento affirment, S. Amandi corpus penes se haberi; non deerunt forsitan qui opinentur, corpus S. Amandi in Pratensi Monasterio inventum, non Amandi Trajectensis Episcopi, sed alterius S. Amandi Episcopi esse. Nam & plures fuisse Amandos diximus in Observationibus præviis, & in scheda reperta cum corpore scriptum erat dumtaxat, *S. Amandus Episcopus*, nulla sedis mentione facta. Hæc amore veritatis sincerè exposuimus, æquis lectoribus permisso judicio. De S. Amando satis.

An. Chr. DC. LXXIX. Jun. XXIII.

VITA S. ETHILDRITÆ VIRGINIS ET REGINÆ, ABBATISSÆ ELIENSIS PRIMÆ.

Auctore Thoma Eliensi Monacho, qui sæculo XII. vixit.

Ex Mss. codd. RR. PP. Benedictinorum Anglic.

OBSERVATIONES PRÆVIÆ.

* Sainte Audry. Vitæ Auctores.

SANCTÆ Ethildritæ * *seu* Etheldredæ Ediltrudisve *gesta breviter descripsit venerabilis* Beda *in lib.* 4. *Hist. cap.* 19. *latiùs explicavit* Thomas *Monachus Eliensis, qui altero libro sanctæ Reginæ Translationem anno* M. C. VI. *factam complexus est. Exstant in Monastico Anglicano quædam fragmenta istius Vitæ à nobis primùm ex Mss. codd. eruta, cujus scriptor Thomas se Monachum Eliensis Cœnobij profitetur in historia Translationis cap.* 2. *his verbis*: Quapropter, Fratres carissimi, à vobis qui non momentaneè, sed continuè tantæ Virginis memoriam in conspectu præsentiæ sacri corporis justè & sanctè recolitis, & orandum est, & attentiùs orandum &c. *Vivebat Auctor non multo post illam Translationem, uti apparet ex cap.* 2. Hoc verò solùm, *inquit*, de pluribus quæ in Translatione contigerunt sacratissimæ Virginis ac Reginæ Etheldredæ ad æternam referimus memoriam, quod Fidelium innumeri adhuc superstites & patres nostri qui viderunt & adfuerunt narraverunt nobis. *Verùm licet à S. Ethildrita ætate longè abfuerit, fide tamen omnino dignus est, utpote gravis ac disertus auctor; qui suæ lucubrationis causam & argumentum exponit infra cap.* 33. *hunc in modum*: Fratrum itaque desiderio diligenter ac sollicitè operam dantes satisfacere curavimus, quæ in Beda atque in scriptis Anglicis vel Latinis de gloriosa domina & Patrona nostra Etheldreda apud nos inventa sunt scripta, juxta modulum intelligentiæ nostræ in unum historialiter texuimus. *In catalogo Scriptorum Britanniæ Pitseus aliique omiserunt* Thomam *istum, quem ab alio* Thoma, de Arundell *cognominato, Eliensi Episcopo longè posteriori distinguere necesse est.*

Memoria in fastis sacris. 2. *S. Ethildritæ memoriam celebrant Martyrologia sincera Bedæ, Vvandalberti, Vsuardi & Adonis.* IX. Kalend. Julii, S. Ediltrudæ Virginis & Reginæ in Britannia, cujus corpus cùm undecim annis esset sepultum, inventum est incorruptum. *Hæc Beda, iisdémque pæne verbis Vsuardus & Ado. Ethildritam apud priscos Anglos maximo in honore habitam fuisse fateri cogitur Abrahamus Vvhelocus in Notis ad Saxo-Latinam Bedæ historiam.*

Eliensis Cœnobij conditrix. 3. *Ethildrita Annæ Orientalium Anglorum Regis filia, post servatam in duplici matrimonio virginitatem* anno DC. LXXIII. *condidit Cœnobium in insula* Ely, *dictum* Eliense, *in quo vixit ac sepulta est. Illic* cœtum utriusque sexûs sub Monachili habitu congregavit, quibus ipsa prima fuit Abbatissa: & ita succedente tempore durabat sancta Religio sub Abbatissarum regimine C. XCVII. annis usque Dominicæ Inc. DCCC. LXX. in quo quidem anno Ecclesia Elyensis à Paganis combusta est. Anno CM. LXX. B. Ethelvvoldus Wintoniæ Episcopus ipsam Ecclesiam innovavit, Presbyteros inde expulit Monachósque introduxit, & virum religiosum nomine Brithnodum eis ordinavit Abbatem. Anno Domini M. C. VIII. regni verò Regis Henrici I. anno nono, facta est transmutatio Abbatiæ in Episcopatum (*manentibus tamen Monachis*) per Papam Paschalem anno Pontificatûs sui decimo. *Hæc ex Monastico Anglicano. De Regula in Monasterio Eliensi primitùs servata lege Notas in caput* 10.

CAPUT I. *Estanglorum Regum series.*

1. ANGLI secundum veteres historias tempore Martiani Principis annos centum quinquaginta sex ante beatorum Augustini sociorúmque ejus adventum in Britanniam (quæ nunc Anglia dicitur) sunt advecti, qui de tribus Germaniæ fortissimis populis, idest, Saxonibus, Anglis & Jutis advenerant. De Jutarum origine sunt Cantuarij, de Saxonibus Orientales Saxones, de Anglis verò, hoc est de ista patria quæ Angulus appellatur, Orientales Angli sunt exorti, & Orientalem ipsius insulæ partem (quæ usque hodie linguâ Anglorum *Eastangle* dicitur) sortito nomine sunt adepti, & funiculo hereditatis potiuntur. Ex quorum stirpe multarum provinciarum Regium genus originem duxit: à quibus præcelsa virgo ETHELDREDA carne propaganda exstitit, quæ tam eximia sanctitate mirabilis, quàm Regia dignitate spectabilis feliciter emicuit. Quod celsius apparet, cùm singula ex Beda vel historiis comprobantes, Reges adnumerando provinciæ, ortum beatæ virginis ita retexendum aggredimur. Fuit autem Rex Estangliæ REDWALDUS nomine, dudum in Cantia Fidei sacramentis imbutus, sed frustra. Nam ab uxore sua seductus, habuit posteriora pejora prioribus; & licet actu ignobilis, tamen natu erat nobilis, filius videlicet TYTILI, cujus pater fuit WLFA*, à quo Reges Orientalium Anglorum WLFINGES* appellant. Jamdicto verò Redwaldo successit ARTHWALDUS filius ejus, qui persuadente Rege Northunhambrorum ÆDWINO Fidem Christi & sacramenta primùm suscepit cum eadem provincia, sed non post multum temporis occisus est. Cujus frater Sigilbertus vir per omnia Christianissimus atque doctissimus, cùm Regno potitus est, provinciam tribus annis in errore versatam ad rectam Fidem & opera justitiæ per sanctum FELICEM Episcopum perduxit. Is illi in Gallia exsulanti familiaris effectus, Angliam cum eo post mortem Arthwaldi venit, & Estanglorum Episcopus efficitur, accepta sede in Civitate *Dummoc*, quam sua prædicatione à longa iniquitate atque infelicitate juxta nominis sui sacramentum liberavit.

An. Chr. DC. LXXIX. Jun. XXIX.

Angli Britanniæ invasores.

Reges Orientalium Anglorum.

Beda lib. 2. c. 15.

* *Beda* Vuffa,

*Vuffinges

2. Interea Rex idem relictis Regni negotiis & cognato ÆGERICO commendatis, qui & antea partem ejusdem Regni tenebat, Monasterium quod in *Betrichesvvrde* sibi fecerat intravit, acceptâque tonsurâ æterno Regi multo tempore devotè servivit. Quod dum faceret, contigit gentem Merciorum duce Rege, PENDA nomine, adversus Orientales Anglos in bellum procedere. Qui dum inferiores se esse in bello prospicerent, rogaverunt Sigilbertum ad confirmandum militem secum venire in prœlium. Illo verò nolente ac contradicente, invitum Monasterio eruentes duxerunt in certamen, sperantes minùs militum animos trepidare, minùs præsente duce quondam strenuissimo posse fugam meditari. Sed professionis suæ vir sanctus non immemor, dum opimo esset vallatus exercitu, non nisi virgam tantùm in manu voluit habere, occisúsque est unà cum Rege Ægerico & cunctus eorum insistentibus paganis cæsus sive dispersus exercitus. Acta sunt hæc anno ab incarnatione Verbi Dei sexcentesimo tricesimo septimo. Successor autem Regni illorum factus est ANNA filius ENI de regio genere, vir optimus atque optimæ sobolis genitor Etheldredæ jamdictæ atque sororum ejus, sicut sequentia declarant. Qui Regnum adeptus, Monasterium quod vir Domini FURSEUS (de quo mirabilia leguntur) à præfato Rege Sigilberto acceperat in castro & lingua Anglorum *Cnobheresburch* dicitur, Rex provinciæ illius Anna ædificiis & donariis pluribus adornavit.

Sigberichthus Rex interit.

Beda lib. 3. c. 18.

Anna succedit.

II. *Quod pater & mater sanctæ Etheldredæ sanctam genuêre sobolem.*

3 REX igitur ANNA uxorem * tanto condignam sponso sortitus est gloriosè, non disparem natalibus admodúmque moribus egregiam, pluribus antequam Regnum adeptus est annis. Horum vitam & mores tam copiosa Deus benedictione locupletavit, ut per virtutum incrementa semper animos elevarent

* *scil.* Heresvvitam *infrà num.* 4.

AN. CHR. DC. LXXIX. JUN. XXIII.

ad supera; pauperibus Christi officium sedulò impendentes, eorum ministeriis inhærebant. Et talibus dediti operum exercitiis, ingenua carnalis genituræ successione ditantur. Nati sunt eis liberi quos vita laudabilis & mors nihilominus pretiosa commendat; filij autem duo, ALDULFUS & sanctus JURMINUS; ac filiæ quatuor, primogenita videlicet SEXBURGA femina incomparabilis, ÆDELBERGA, ETHELDREDA, atque WITHBURGA, quæ propter Dominum carnis illecebras respuentes, inter prudentes virgines oleum in vasis suis habere meruerunt. ALDULFUS verò quòd fuerat Annæ Regis filius, ut in præsenti contexitur opere, nonnullis designatur indiciis; etiam juxta Bedam atque historias, si attendimus, comprobatur. Jurminus autem quem sanctitas vitæ & justitiæ meritum beatum commendant, sicut in Gestis Pontificum Angliæ legitur, frater fuisse virginis Etheldredæ perhibetur.

4. Sed jam qualia prædictarum fuerint primordia feminarum, qualis progressus, quis finis, diligenter inspiciendum. Hæc namque mater, de qua progenies tanta prodiit, filia fuit Hererici nepotis Regis Edwini Northamhumbrorum, & nomen ejus HERESWITHA. Etenim in Vita sanctæ virginis MILBURGÆ legitur: Sexburga major Annæ Regis filia Arcomberto Regi Cantuariorum datur in conjugium, soror sanctæ virginis Etheldredæ, cujus mater Hereswita dicebatur. Neque alia tunc temporis in tota Anglorum historia, sed neque in Chronicis Anglicis vel Latinis reperitur, quæ tali nomine censeretur, prçter hanc sanctarum genitricem feminarum, quam Beda procul dubio matrem Aldulfi Regis asserit, de qua in annalibus scriptum legimus.

5. Rege Estanglorum Ædelvvoldo defuncto successit Aldulfus. Cujus mater Heresvvitha, soror sanctæ HILDÆ Abbatissæ, quarum pater HERERICUS, cujus pater ÆDFRIDUS, cujus pater EDVVINUS. Ipsa namque (sicut Beda testatur)
Lib. 3. c. 8. de viro altero filiam habuit nomine SEDERRIDAM quę virgo sancta permansit. Sexburga verò (ut præmissum est) nupsit viro anno quinto regni patris ejus Erconberto Regi Cantuariorum: altera autem filia Ædelberga Deo dilectam perpetuæ virginitatis gloriam in magna continentia servavit. Nam eo tempore necdum multis in regione Anglorum Monasteriis constructis, multi de Britannia monasticæ conversationis gratiâ Francorum Monasteria adire solebant, sed & filias suas erudiendas ac Sponso cælesti copulandas eisdem mittebant, maximè in
Id. ibid. Brige, & in Cale & in Andigelam [a] Monasterio. Inter quas erat prædicta Sedrida filia uxoris Annæ Regis Orientalium Anglorum de alio genita viro, & filia naturalis ejusdem Regis Ædelburga, serviens Domino in loco qui dicitur Brige: Withburga verò adolescentior filiarum, Regum natos & parentum honores contemnens, humilem locum in paterna provincia post interfectionem patris apud Dyracham solitariè volens vivere elegit. Hæc prout series competit, licet breviter attexentes, de singulis Lector propria volumina sufficienter inveniet.

III. *Quòd S. Etheldreda in infantia sanctè vivere cœpit.*

6. BEATA & gloriosa virgo Etheldreda apud Orientales Anglos in loco famoso *Æreninge* nuncupato nobilissimis parentibus orta, ut venerabilis Doctor & veracissimus Historiographus testatur Beda, Annæ Regis Orientalium Anglorum exstitit filia, de matre vocabulo Heresvvita (sicut suprà dictum
Num. 4. est) genita. Generis itaque prosapiâ nobiliter sublimata, nobilitatem meritis & gloriâ sanctitatis decoravit. Nam in ipsa infantia vivens bona in omnium oculis crevit semper in melius, prætendens aliquid in se dono Dei futurum. Crescebat Etheldreda à Deo prælecta bonæ indolis, domi adulta, ut assolet ætas illa, cum

[a] Lege *Andilegum* uti apud Bedam in lib. 3. cap 8. Brigense Monasterium, nunc S. Faræ dictum & Calense seu Kalense etiamnunc subsistunt; Andilegense verò ad Sequanam, quarto milliari supra Rotomagum, jamdudum exstinctum est: quamvis eo in loco *Andely* etiamnunc appellato aliud Parthenon Benedictinum recèns ædificatum est.

parentum copiis, nulli umquam molesta, verùm suavis, dulcis omnibus ac mitis. Sed hoc mirabile valde est & laudabile, quod ab ipsis infantiæ rudimentis sobrietati & pudicitiæ indulgens, nunc parentum vestigia comitata, nunc sola Ecclesiæ frequentabat limina, neglectis puellarum otiis Deum sedulò exorare gaudebat. Mirantur parentes filiam suam talibus delectari studiis, eam potiùs intelligentes gratiâ Dei ampliore virtutum munere donandam. Non enim lasciviam complexa mundi, immo cursum vitæ præsentis in virginitate consummare, piè, sanctè, religioséque vivendo elegit atque contendit; ut de ea in ævo jam imbecilliore dictum sapientis appareret, *Ætas senectutis vita immaculata.*

AN. CHR. DC. LXXIX. JUN. XXIII.

Sap. 4. 9.

IV. *Quomodo Etheldreda primùm data est viro, qui parvo tempore vixit.*

7. CUMQUE beata virgo laudabilis vitæ processu puériles annos transegisset, & ipsa jam adulta nubilis appareret, atque fama divulgante sanctitudo animi ac pulchritudo corporis illius longè latéque celebris exsisteret; accedunt plurimi, atque formæ virginis excellentiam admirantes, virgineæ puritatis titulos egregia laude prosequuntur. Innumeris etenim ejus pulchritudo Principibus complacebat, & venusta facies ejus ad puellares promovebat amplexus. Illa solius Dei suspirabat ad thalamum, cui virgineum sollemniter epithalamium concinebat, jugis in cantico, & suæ carnis jugi ante Deum insudabat holocausto. Interea superno Judice providente ad festivum virgo disponitur Etheldreda conjugium & ad thalamum diversis organis sollemniter & festivum. Nec hoc agebatur ut ejus pudicitia læderetur, sed quò majore in hoc certamine probaretur patientiâ, eò ampliore atque pretiosiore Martyrii coronoretur victoriâ. Tandem postulatur in conjugium à TOMBERTO Principe Aûstralium Giruiorum: qui in amorem virginis animum informandum instituit, suóque eam matrimonio copulari à patre Rege donari exposcit. Assentit votivo petentis juvenis desiderio, & ei satisfacere Rex fidelis intendit. Quod illa audiens multùm perhorret, diu recusat, diu denegat, utpote quæ omni desiderio vitam in virginitate optabat implere: sed vincit parentum auctoritas, immo animi ejus sententiam Divina immutat providentia, quæ eam præsciebat ex matrimonii sarcina gloriosiore coronandam castitatis laureâ. Desponsatur itaque apparatissimè biennio ante interfectionem patris sui, alligatur licet invita conjugali copulæ, (sicut scriptum reperitur) insulam *Elge* ab eodem sponso ejus accepit in dotem: quo facto perpetuò manet virgo. Ecce quod insolitum mundo miratur omnis homo, ut quęvis virgo desponsata viro maneat immaculata: sed nulli fiat ambiguum in cogitatu hominum apud Deum fieri facillimum, quidquid ejus adspectus elegerit potissimum. Desponsata igitur Matrem Domini meruit imitari, ut ex concupiscentia carnis invicta esset sancta corpore ac spiritu. Etenim cùm inter dotales tabulas incorrupta virgo corruptibilis vitæ premeretur angustiis, per cælestia cotidie desideria ineffabili coronabatur martyrio. Et licet donaretur à patre sponsa marito, si tamen maritus dicendus est, qui pudicitiæ damna non intulit. Crebris autem precibus & eleëmosynarum fructibus intenti in in omni justitia & sanctificatione, non in impudicitiis aut superbia ejus vitæ ducebant dies suos: uterque enim noverat juxta legum condicta ex pari voto sanctiora fore conjugia.

8. Sed illo post modicum temporis (sicut Beda testatur) ex quo eam accepit defuncto & pro merito castitatis coronam vitæ percepit à Domino; tamen in virginis contubernio, ut à veridicis vulgatum est, homo ille justus & ad testimonium conjugale semper mansuræ virginitatis electus atque constitutus sub jugo maritali fermè triennio vixit: in quorum copula non commixtione carnis unum corpus, sed (ut creditur) in Christo unus erat animus, dum uterque Apostoli consilium tenuit, nec tamen dissidium aut discordia aliquando intercessit. Et quamvis Virgo piè excidium defleverit sociale, gaudebat potiùs solutam se esse

Lib. 4. c. 19.

An. Chr. DC. LXXIX. Jun. XXIII.

in Christi libertate, de jugo conjugii sperans sic evasisse impedimenta mundi. Hinc precibus & eleemosynis se Deo thurificat, lacrymas & aromata fragrat, Christum cælósque reboat. Et cùm vix aut numquam potest quælibet reperiri quæ concupiscentiæ non subjiciatur illecebris, hæc ad nuptias speciosè pervenit, sed ignara maritalis negotii, indefessis precibus apud Deum obtinuit, ut illam custodiret immaculatam. Sed non diffidendum est, nostra ætate fieri potuisse, quod ævo præcedente aliquoties factum fideles narrant historiæ.

V. *Quòd Beda exemplum posuit de B. Etheldreda & sponso ejus Tomberto.*

9. QUÆRUNT nonnulli in qua pagina sive historia reperitur, quòd Beda in testimonium Tomberti ac sponsæ illius & Etheldredæ factum aliquoties asseruit, sicut fideles narrant historiæ; videlicet quinam vir & mulier in conjugio degentes immaculati ab alterutro perseverâssent. Quibus præ omnibus & super omnes benedictas mulieres Domini nostri Genitricem cum suo marito castum conjugium servâsse (sicut sacra nobis Evangelia præbent indicia) singularem virginem præsignamus MARIAM, & alias quarum commemorationem sancta veneratur Ecclesia. Verùm nonnulli propter hujus rei assertionem, aliunde probationem magnificè contendunt audire. Unde sedulò librorum volumina inquirentes, exemplum illorum advertere cupientes, sed potiùs more solito in libro [a], quem Collationes Patrum nominant, studium adhibentes, optatum ac diu quæsitum præ manibus invenisse contigit, quod ad narrationis seriem convenienter adducimus. Duo quidam Patrum rogaverunt Deum, ut ostenderet eis in quam pervenissent mensuram. Et venit illis vox dicens: Quia in villa illa quæ est in Ægypto, est illic sæcularis quidam Eucharistus nomine & uxor ejus vocatur Maria; nondum pervenistis ad mensuram ipsorum. Exsurgentes illi duo senes venerunt in vicum illum: & percunctantes invenerunt cellam ipsius. Et videns illos senex, paravit mensam: misitque aquam in pelvim ut lavaret pedes eorum. Et dixerunt ei: Non gustabimus quidquam, nisi indicaveris nobis operationem tuam. Tunc ille cum humilitate dixit eis: Ego sum Pastor ovium: & hæc uxor mea est. Cùm verò perseverâssent illi seniores rogantes eum ut omnia denuntiaret eis, & ipse nolebat dicere, dixerunt ei: Deus nos misit ad te. Audiens autem hoc verbum timuit, dixítque: Ecce oves istas habemus à parentibus nostris, & quidquid ex ipsis donaverit Deus nobis, facimus illud in tres partes, partem unam pauperum, aliam in susceptionem peregrinorum, tertiam verò ad usum nostrum. Ex quo autem accepi eam uxorem, neque ego pollutus sum neque ipsa; sed virgo est: singuli autem à nobis remoti dormimus. Et quidem in nocte induimus saccos, in die verò vestimenta nostra; & usque huc nemo hominum hæc cognovit. Cúmque hæc audissent illi Patres, admirati sunt, & recedentes glorificaverunt Deum. Exemplum autem hoc ex librorum auctoritate propter antiquitatem non inutiliter ponitur, ut qui Tombertum & ejus sponsam Etheldredam in conjugium & pòst, docente Beda, stolam legunt servâsse castitatis, & in istis (sicut dictum est) aliquoties factum non diffidant. Et quoniam non est personarum acceptor Deus, sed in omni gente, in omni ordine, in omni gradu, in omni dignitate novit Dominus qui sunt ejus; & quos prædestinavit illos justificavit, ut nec paupertas, nec divitiæ adimant sanctitatem, nec perfectum obscuritas, nec reprobum caritas faciat.

[a] Nempe apud Cassianum Collat. 14. cap. 7. ubi sequens historia paullo aliter narratur, omisso viri atque uxoris nomine: nec rusticus duos Patres excepisse, sed exceptus dicitur à Johanne Abbate, qui ab eo facti veritatem extorserit. Isti exemplo addere poterat Auctor Pulcheriam Augustam, quæ Martiano Imperatori nupta, virginitatem illibatam servavit.

VI. *De transitu* Felicis *Episcopi, ubi sepultus jacuit.*

10 FElix etenim Orientalium Anglorum Episcopus, de quo præmissum est, dum decem & octo annis eidem provinciæ Pontificali regimine præfuisset, ibidem apud Dummoc in pace vitam finivit, anno duodecimo regni Annæ Regis. Hic autem locus ad introitum insulæ de *Ely* dicitur esse, ubi Monasterium magnum & famosum fuit, in quo non minima congregatio Monachorum à quodam venerabili Ditone-Lugtingo nomine constructa ordinem sanctæ Regulæ sub Abbate Wereferdo observavit. In Anglico quippe legitur, quòd sanctus Felix vetus Monasterium apud Seham & Ecclesiam in Redham primitùs condidit: sed Paganorum gens crudelis & impia veniens de Danemarchia, desæviens in omnes fines Angliæ, locum prædictum ac quæque per circuitum ferro ac flammâ depopulans, in solitudinem postea commutavit. Unde locus à Divino cultu diutiùs evacuatus, tempore Regis Canuti Reliquiæ sanctissimi Felicis Confessoris in Ramesciense Cœnobium sunt translatæ, & digno cum honore reconditæ. Scribere autem de hoc Confessore Domini ipsa series narrationis popòscerat, qui Regem Annam & domum ejus totam cum eadem provincia (sicut tradunt historiæ) undâ baptismatis abluit, & salutaria documenta impertivit.

VII. *De interitu Annæ Regis, & quòd fratres sui post eum regnaverunt.*

11. SUccedente autem tempore præfatus Rex Anna, nomine quidem ac dignitate in Anglia præeminens, in gloriam tamen non est elatus humanam, sed Dei in se bonitatem altiùs recognoscens, sedulò meditabatur non sublime sapere: & cùm esset Rex solio sublimis, domesticis se præbebat æqualem, Sacerdotibus humilem, plebi gratum. Mira illi circa Dei cultum dovotio, mira in Ecclesiis construendis sollicitudo. Fuerat enim pater orphanorum & judex viduarum, ac patriæ defensor validus: ad cujus præsidium quilibet insidias & hostium non ferentes incursus confugerunt. Quod ad ostendendam tanti Regis magnificentiam scribere proposui, ut venire possim ad historiam latiorem. Accidit autem cùm Kenwalla qui patri Kinegilfo successit in Regnum, fidem & sacramenta regni cælestis accipere renuit, verùm postmodùm etiam regni terrestris potentiam perdidit. Repudiatæ Pendæ Regis Merciorum quam duxerat, aliam accepit uxorem: ideóque bello petitus, ac regno privatus est ab illo. Cùm præsidium in aliquo non invenisset, secessit ad Regem Orientalium Anglorum cui nomen Anna, apud quem triennio exsulans Fidem cognovit ac suscepit veritatem. Nam & ipse apud quem exsulabat, Rex erat bonus, & bona ac sancta sobole felix, pater videlicet beatarum feminarum, de quibus maximè hoc constat opus. Baptizatus est Rex Kenwalla in eadem provincia à Felice Episcopo: quem de fonte sacro Rex Anna suscepit, cujus postmodùm auxiliis rediit in Westsaxoniam, paternúmque potenter ab hostibus obtinuit Regnum. Quod celebri sermone universo Anglorum orbi vulgatum patuit, aliis Regis Annæ studium & affectum in Deum admirantibus, aliis sanctitatem laudantibus, cum eo fœdus undique pepigerunt: sola tantùm Mercia adhuc spirans & anhelans sedem Estanglorum, interitum minabatur. Et suffultus copiis bellatorum illos aggressus est expugnare. Cui Rex Anna obviare festinans, ab eodem Penda Rege Merciorum occiditur anno regni ejus nono-decimo, ab Incarnatione verò Domini sexcentesimo quinquagesimo quarto: cui frater Ædelherus successit in regnum. Hic Anno dc. liv. Pendæ Regi amicus factus, sub eo regnaturus, deinde suscepit imperium. Est in eadem provincia locus vulgò *Blideburch* vocitatus, in quo corpus venerandi Regis Annæ sepultum est, & usque ad hanc diem pia Fidelium devotione veneratur. Illic etiam sepultus est filius ejus Deo acceptus Jurminus, sed apud Be-

An. Chr. dc. lxxix. Jun. xxiii.

TRITHESWORDE (quod nunc S. Edmundum appellant) postea translatus est & honorificè collocatus.

Herelvvita & Hilda Kalam se recipiunt.

12. Turbatis hujuscemodi rebus Orientis Angliæ, Regina post sui Regis interitum despiciens mundum, apud Gallias peregrina in Monasterium Cale secessit, illic regularibus subdita disciplinis coronam exspectabat æternam. Ad quam veniens & postea HILDA soror ipsius, relictâ patriâ ejus æmulata exemplum, in eodem Monasterio peregrinam pro Domino vitam ducere volens; sed ab AIDANO Episcopo post annum ad patriam revocata; vitam Monachicam in magna vitæ duxit abstinentia.

Osvvius Pendam superat. Beda l. b. 3, c. 24.

13. Posthæc anno sequenti perfidus Rex Merciorum Penda Sigilberti, Egerici, Annæ Regum Estanglorum, necnon Edwini atque Oswaldi Regum Northanhumbrorum occisor, triginta legionibus totidémque nobilissimis Ducibus instructus, in Berniciam ad debellandum Regem OSWIUM adscendit. Cui ille cum Elfrido filio unam tantùm legionem habens, sed Christo duce confisus occurrit. Nam filius alius ejus ÆGFRIDUS tempore illo in provincia Merciorum apud Reginam ejusdem Regis KYNESWIDAM obses tenebatur, qui accepturus erat in conjugem sanctam virginem Etheldredam, de cujus vita & virtutibus convenienter hîc texitur liber. Sed & filius Osvvaldi Regis Odivvaldus, qui eis auxilio tunc esse debuerat, in parte erat adversariorum, ejusdem contra patriam & patruum suum pugnaturus ductor exstiterat, quamvis ipso tempore sese subtraxerat, eventum discriminis tuto in loco exspectabat. Initóque certamine fugati sunt & cæsi Pagani, Duces Regis triginta, & qui ad auxilium ejus venerant pæne omnes interfecti, in quibus EDELRERIUS frater Annæ Regis Estanglorũ qui post eum regnavit, auctor ipse belli, interemptus est. Tunc Rex Osvvius pro collata sibi victoria duodecim possessiones ad Monasteria construenda & filiam suam EDELFLEDAM Deo obtulit perpetua virginitate consecrandam. Hoc bellum Rex Osvvius tertio-decimo regni sui anno cum magna utriusque populi utilitate confecit. Nam suam gentem ab hostili Paganorum depopulatione liberavit, & ipsam gentem Merciorum finitimarúmque provinciarum defecto capite perfido, ad Fidei Christianæ gratiam convertit.

Monasterium condit & filiam Deo sacrat.

14. Sed quarto pòst anno Duces gentis illius adversus illum rebellavêre, levato in Regem WLFERO filio Pendæ quem occultè servavêre: sícque cum suo Rege, Christo gaudenter serviêre. Qui uxorem accipiens filiam ERCONBERTI Regis & Sexburgæ sororis venerandæ virginis Etheldredæ, nomine ERMENILDAM, de qua sanctam virginem genuit WERBURGAM, regnavítque decem & septem annis, sicut in Beda legimus. Occiso autem Rege Estanglorum Ædelhero, ut præmissum est, tertius frater vocabulo ÆDELVALDUS Regnum suscepit, homo bonus ac verus Dei cultor, juxta quod Anna frater ipsius in fide & operibus sanctis incedens. Ad quem cùm Rex Orientalium Saxonum SVVITHELMUS frequenter ratione consortii adscenderet, eum amicabili & quasi fraterno hortatus est consilio, ut relicta idolorum vanitate crederet in Dominum JESUM-CHRISTUM. Qui faventibus amicis credidit, & baptizatus est à CEDDA Merciorum Episcopo, qui tunc in provincia Orientalium Anglorum advenerat: quem suscepit ex unda Baptismatis idem Rex ipsius gentis Estanglorum frater Annæ Regis eorumdem, regnavítque annis quinque. Post quem Annæ Regis filius, frater videlicet virginis Etheldredæ de quo jam diximus, Regnum suscepit ADULFUS, cujus filia REDBURGA in Rependuna Abbatissa famulo Dei Guthlaco sarcophagum plumbeum linteúmque transmisit, quo idem vir Dei post obitum locaretur & circumdaretur.

Ibid.

VIII. Quomodo

VIII. *Quomodo Etheldreda iterum datur viro, videlicet Regi Northanhymbrorum, & qui cum illa venerunt, & quàm sanctè vixit.*

15. DUx verò præfatus Giruiorum Tombertus, cùm non post multum temporis ex quo Etheldredam acceperat conjugem, ex hac instabili discessit vita; móxque illa velut post naufragium recepto litore ad propriam in *Ely* descendit domum, in ipsa magis insula ab occursantium remota conventibus, Christo Domino famulari decertat, in reliquum vanos mundi fugiens honores, silentium semper & vitam prorsus ignobilem affectans, ut pòst apparuit. Locus autem ille difficultate adeundi & arboribus hincinde circumdatus, habens aquas de supercilio collis tenues, sed irriguas, quasi in eremo secum habitare cœpit; & quos præcipuæ religionis esse noverat, admodùm sibi in amicitiam copulavit. Corpus namque attenuabat vigiliis, ciborum abstinentiâ, jugi psalmodia, & intentione tota anhelabat ad cælestia. Talibus Etheldreda officiis exercitata, intendit nihil dulcius, nihil delectabilius quàm exsultare in Domino, ut ei placeat cui se probavit. Crescebat quotidie ipsius veneranda devotio, & magis ac magis ejus sanctum desiderium igne sancti Spiritûs accendebatur. Sic in ea naturam instituerat consuetudo, ut quibusdam parsimoniæ retinaculis carnales cohiberet cupiditates. Quid plura? jam Dei judicio primo labore determinato, iterum beatæ Virgini priore gravius demandatur certamen, ut palma virginitatis ejus mundo excellentiùs appareret. Eodem verò tempore Egfridus in finibus Aquilonis inter Anglos tenens imperium, cujus Eboraca civitas Regni obtinet principatum: hic Rex præclarus & nobilis inflammatur in amorem Virginis, hic opes confert innumeras, dotésque spondet multiplices. Dúmque honores incertos commendare disponeret, Principis petitio vehementiùs illi facta est oneri potiùs quàm honori: deinde parentes ejus pulsat petitionibus obnixis. Numquam voluntati eorum diutiùs reluctari non suffecerat, licet invita ad ultimum votis petentium adquievit. Igitur (quod non speravit) anno pòst interitum patris sui sexto * unanimi voluntate parentum tempore Edelvvaldi patrui sui, qui post beatum Annam & alterum fratrem ejus nomine Edelherum regnavit, iterum datur in conjugem alteri viro, Regi videlicet Egfrido filio Osvvii Regis Northanhumbrorum, cujus pater EDELFRIDUS, cujus pater EDELRICUS. Hic Regnum obtinuit post ALLE, qui Deirorum regnum triginta annis strenuissimè rexit: ad cujus nomen B. Gregorius cùm Angligenas pueros in foro Romano inveniret positos alludens ait: *Alleluia* laudem Dei Creatoris illis in partibus oportet cantari.

* ANNO DC. LX.

16. Habuit autem isdem Rex Osvvius fratrem sanctum Dei Martyrem OSWALDUM, qui ante illum novem annis regnum tenuit, & ceteros quos Chronicon enumerat, & sororem unam nomine EBBE, sub cujus magisterio Regina Deo grata Etheldreda deposito Regni diademate habitum sacræ Religionis postea induit, & quæ Monasticæ institutionis sunt & observavit & didicit. Genuit autem Rex prædictus filios & filias, sicut Anglorum narrat historia, constituítque filium suum Elfridum Regem super Deirorum provinciam; Egfridum verò minorem, quem intimo dilexerat affectu, sibi consortem Regni super provinciam Eboracam, hoc est Berniciorum adhibuit, quoniam corporis gravitate depressus regni jura difficilè protegebat.

Osvii Regis progenies.

17. Erat autem Egfridus juvenis circiter triginta annorum, sermone jocundus, moribus civilis, vir in armis strenuus, Wilfridi amicitiis valde adstrictus. Et sicut in quarto historiarum Angliæ libro legitur, accepit Rex Egfridus conjugem nomine Etheldredam filiam Annæ Regis Orientalium Anglorum, viri benè religiosi ac per omnia mente & opere egregii, quam & alter ante illum vir habuerat uxorem, Princeps videlicet Australium Giruiorum, cujus mentionem superiùs fecimus. Illa tamen obstaret, si posset reniti contrà. Ducta est igitur Virgo filia

Beda lib. 4. cap. 19.

An. Chr. DC.LXXIX. Jun. XXIII.

Sion ad cives Babylonis, sed fornacis ejus incendio minimè est adusta. Dies indicitur nuptialibus consecranda sollemniis, quo Rex filiam Regis sibi despondeat. Nubit itaque Etheldreda cum multimodo decore ac diverso lætantium tripudio venerando Regi, magis suspirans ad nuptias cælestis Sponsi. Etenim illius sanctum propositum amor cælestis à carnis desiderio servavit, & si quid eis Regalis gloria non inglorium contulit, unde ubi Regis filia gloriosior appareret, magis pro conditione byssus & purpura quàm luxu & fastu per quos decideret complacebat. Siquidem in aula ubi ceteræ virgines commorantes desideriis solent æstuare carnalibus, hæc illius cremabatur incendio, in quem desiderant Angeli prospicere. Itaque multis annis addicta, obumbratione Divina semper mansit intacta.

Vvilfridus Regi ac Reginæ carus.

18. In id verò temporis Egfridus Rex operibus sanctis deditus cum sua Regina Etheldreda simul Episcopo Wilfrido in omnibus obedientes facti; pax & gaudium in populum & anni frugiferi victoriæque in hostes Deo adjuvante subsecutæ sunt, sicut in Vita ejusdem Confessoris Domini legitur. Sed & anima Reginæ mox ad Sanctum Dei in Christi amore colligata est, atque ex his quæ sibi fœdere conjugii competebant, cum illo participare curavit. Nam Augustaldense adepta ipsa Regina Deo dilecta Etheldreda, domum Domino in honorem B. Andreę Apostoli fabricavit columnis variis & porticibus multis suffultam, quæ pleniùs visu quàm auditu intelligitur. Sed cùm ad singula latiùs vagamur, propositum operis tardiùs reformamus: tamen compertâ cognitionis causâ, utres probat intimamus.

S. Ovvini elogium.

19. Venerant cum ea nonnulli fideles viri ac feminæ de provincia Orientalium Anglorum, inter quos præcipuæ auctoritatis vir magnificus erat Owinus [a] nomine, Monachus magni meriti, & pura intentione supernæ retributionis mundum derelinquens: dignus cui Dominus specialiter sua revelaret arcana, dignus cui fidem narranti aures accommodarent. Nam & ipse venerat cum eadem Regina Etheldreda de provincia Orientalium Anglorum, erátque primus ministrorum & princeps domûs ejus. Talem itaque ac tantum decebat eam habere custodem & suorum provisorem, cujus vita apud homines miræ sanctitatis & apud internum testem magni meriti fuit: qui etiam inter vacillantes mundi honores noverat esse, sed nec aliquando secretis cælestibus per animum deesse. Nam post almæ suæ hujus insignis Reginæ conversionem, adeo mundi rebus, post quas hærere putabatur, se exuit, ut tantùm habitu indutus cum securi & ascia in manu ad Monasterium reverentissimi Ceddæ Merciorum Episcopi veniret, & non ad otium, ut quidam, se Monasterium intrare signabat. Ubi pro suæ reverentia devotionis inter Fratres est habitus, & sancto Episcopo valdè factus amicus, audivit super eum cælestes ante ipsius obitum venire cœtus. Prætermitto plurima ne videar in narratione singulorum materiam excedere.

Ethildritæ vita in conjugio.

20. Hoc quoque dicam ad propositum rediens, quòd Rex in matrimonio Reginæ sit lætatus: assiduis eam mulcet eloquiis, sed desideriis non emollit. Cujus piam conversationem ac devotionem intendens admiratur, quòd solio Regni sublimata, morum gravitatem quam consueverat, nequaquam mutavit. Noctem enim sæpe duxit insomnem, diem absque ciborum alimento; &, ut nunc fatear, dies ac noctes continuabat in oratione: & cum more conjugatorum Regio thoro accubuisset, vix compresso somno ad consuetas fugit precum orationes, nec ad lectum ultrà redire solita fuerat, sicut ex Bedæ verbis postea docetur. Spiritus enim sanctus, cujus cor suum habitaculum præparaverat, suæ inhabitationis domicilium ab omni corruptione liberabat, unde virgo fortis inter adversa & prospera fixa stetit & imperterrita, ut nec illam violentia frangeret,

[a] In Martyrol. Bened v. Nonas Martias fit commemoratio B. Ovvini Monachi, de quo Beda in lib. 4. cap. 3. De eo iterum infrà cap. 10.

nec amor Principum à summi Regis obsequiis inhiberet, pro cujus dilectione Regina Etheldreda proposuit in voto virginitatis potiùs hanc vitam transigere, quàm aliena libidine violari. Tamen juncta erat ei lege conjugali, non conjunctione carnali: sed dolet improbus prædo & ingemiscit in priore certamine se esse prostratum: unde contra eam denuò insurgit acriùs. Idcirco acriores Egfrido stimulos adjicit, & ad copulam virginis præparandam feroces illius animos vehementer incendit, & callidâ jam conatur astutiâ seducere, quam publica conversatione thalami non poterat violare: & quæ ad conjugalem copulam usu communi nesciebat inflecti, per integumenta disciplinæ ad carnales illecebras sperabatur inclinari. Sed Deus benignè disponit ad gloriam, quæ hostis antiquus vertere nititur ad ruinam: & quemadmodum primam ex illo virgo obtinuerat victoriam, ita de virgineo corpore existimat obtinere & secundam.

An. Chr. DC.LXXIX. Jun. XXIII.

IX. *Quomodo Rex non potuit uti virginis connubio, & per sanctum Vvilfridum ejus animum sibi illicitè tentabat, sed ipse monita castitatis prætendit.*

21. ET ne quis de Reginæ continentia dubitans tantæ virtuti deroget, sciat temporibus illis hoc per totam Angliam divulgatum & creditum, ut de facto certi plurimi asserebant. Rex, inquam, virtute cælitùs (ut credi fas est) aliquâ correptus in se territus stupuit: Reginam beatissimam impudicè non tetigit, neque contristavit, nec quidquam molestiæ intulit: quoniam non ut Reginam aut parem, verùm tamquam dominam per omnia venerabatur. Fit ille maritus mente non carne, nomine non opere: fit illa conjux, non mente, nec carne, solo nomine non opere. Tamen ille optat debitum à conjuge sed nec precibus, nec promissis animum illius suæ voluntati potuit inclinare. Denique S. Wilfridum tam per se quàm per amicos adiit, sæpiúsque convenit orans & obsecrans ac maximorum pollicitatione allicere tentans, quò Reginæ persuaderet, ut omisso virginitatis proposito ei assensum præberet, quod etiam verbis Bedæ postea explicandum imminet. Vidit ejus assiduam cum beato Præsule familiaritatem, ipsius informabatur hortamentis, ipsum æmulabatur in Christi caritate: hinc Dei præconem frustra Rex fatigat præmiis, numquam enim hic Virgini nuptias suadere, nec illa Regi voluit adquiescere. Cujus consortio cum duodecim annis uteretur (sicut scriptum est in libro sermonum Bedæ Presbyteri) perpetua tamen mansit virginitatis integritate gloriosa. Mira res! mira Dei gratia! Virgo manet in thalamis; solius Dei secreto pervia est hujus rei mirabilis cognitio, quomodo Regina Etheldreda prioris mariti virile robur effeminaverit: & qua sancti-Spiritus arte alterius concupiscentias evaserit infestantes. Sanctificatum verò sibi Templum Deus in virgineo corpore nuptiali, lege violari non permisit, nec dedita justitiæ innocentia contagio victa consensit. Sicque Regia virgo Domini emicat Etheldreda, clara in Deo & sæculo Regina. Wilfridus etenim virginei voti fautor exsistens vigilantis animi sagacitate procurabat, ne qua femineæ mentis inconstantiâ votum ab intentione Virgo mutaret, & terrenis illecebris animum aliquando devicta subponeret. Dissimulavit autem providè atque prudenter tamquam Regi favens & desiderij sui efficaciam Reginæ persuadendum pollicens, veritus ne, sicut contigit, ob rem hujuscemodi offensum illum haberet. Et dum circa talia, ut æstimabatur, sanctus Pontifex Reginam alloqui intenderet, de cælestis vitæ dulcedine tractare studuit: sicque Dei virtute prædita, per consilium sancti Præsulis nullatenus Regi assensum præbuit: egitque vir beatus suâ industriâ, ut potiùs divortium quæreret, quatinus libertate potita sæculum relinquere & thalamis æterni Regis feliciter posset inhærere. Cujus monitis obtemperans & suggestio-

lib. 4. c. 19.

An. Chr. DC.LXXIX Jun. XXIII.

nibus Virgo Christi dilectissima (quippe quem merito Religionis vera sibi nexuerat caritas) ut ejus desiderio satisfaceret in proximo apparuit.

22. Dispositione autem Divina ad multorum illuc venerat subsidium, piè ac misericorditer auxilium cunctis studebat impendere: ubi dum consisteret, sanctæ religionis ministros in fœdus amicitiæ viros ac mulieres sibi admittebat, quorum consilio atque consortio in omnem sanctimoniam provehi, & suorum prçsidio meritorum confoveri arbitrabatur: præsertim ad tale negotium idoneos pro vitæ munditie & honesta conversatione in familiaritatem colligendum fore ex cœtu & gradu Monastico asserebat. inter quos sanctissimum prçsulem Wilfridum, de quo in præsenti agitur, alium verò vitæ sanctitatis decore insignitum beatissimum Cuthbertum Anachoretam, necdum verò Episcopum, in gratiam ac dilectionem exhibuit, & ei de suorum facultate bonorum plurima devotè ministravit. Insuper opus eximium atque præclarum, stolam videlicet & manipulum similis materiæ ex auro & lapidibus pretiosis, propriis (ut fertur) manibus, docta auritexturæ ingenio fecit, eique ob internæ dilectionis intuitum pro benedictione offerendum destinavit, quæ in signum utriusque venerationis apud Ecclesiam Dunhelmi servantur: quibusdam petentibus pro magna adhuc ostenduntur dignitate, & de nostris quidam sæpiùs adspexerunt. Justè enim & piè virgo virginem, dilecta dilectum tali decebat oppignerare obsequio, ut iis solùm in conspectu Regis Domini adsistens uteretur, & illius memoriam inter sancta Sanctorum Missæ sollemnia faciliùs repræsentare posset, & pro ea Dominum majestatis pia postulatione placaret. Hoc in Beda nequaquam invenimus, sed pro cunctorum usque nunc testimonio scribendum existimavimus. Non solùm autem hi quos diximus, verùm innumeri longè latèque beatitudinem sanctæ Reginæ minorem esse quàm fama disperserat cognoscentes, illius notitiâ simul & colloquio potiri desiderabant, ac diversa exeniorum largitate decorabant. Erat omnibus amabilis, alloquio dulcis, adspectu decora, eximij pudoris summæque pudicitiæ ornata virtute, diligens rectum, nulla curans suavia præter cælestia. Ecclesiam Dei frequenter adiit, orationi jugiter vacavit: unde vita illius compluribus facta est disciplina, quia adhoc eam natura peperit, & voluntas exercuit, & gratia servavit.

Cuthberto stolam ac manipulum donat.

X. *Quomodo Regina Etheldreda monitis B. Præsulis edocta divortium à Rege diu postulaverit, sed vix obtinens Monasterium subiit, & velamen sanctitatis ab eo suscepit.*

23. Quis enim dignè memoret in quanta bonorum exsecutione virgo sub jugo maritali vixerit, tentationibus carnis & æstibus satis examinata nec tamen superata? grave nimis tulit vinculum conjugij, cupiens dissolvi & esse cum Christo. Perpendit itaque omne decus lubricum; vitam solùm cælestem spiritu intelligentiæ perennem cognoscens, appetiit desiderantissimè vivere solitariè. Noverat enim sibi constare raro quempiam posse, qui inter mundi divitias animi quærit libertatem: & quòd animus ad superiora difficilè pervenit, qui inferioribus exoneratus non incedit. Unde cum innumeris suspiriis excutere se tentabat de jugo regni, ardens ad Christum evolare & in Christo requiescere. Et cùm per tot annos matrimonij lege teneretur, nolens differre ulteriùs quod jam diu mente conceperat, sed notato diligenter die & hora, non occultè sed manifestè, non raro sed crebrò Regem maritum postulat, ut sæculi curas relinquere atque in Monasterio tantùm vero Regi Christo servire permitteretur. Resistit Princeps cùm audit, nec facilè adquiescit, graviterque dolendum se asserit, si aliquando contingat à conjuge dilecta ferre divortium, licet ei numquam conjunctus esset more conjugatorum. Postulat iterum Regina quod petierat, fletibus & diutinis postulationibus tanto importuniùs insistit,

quanto difficiliùs obtinendum credidit quod petebat. Transtulit autem totum ad superos desiderium: in amorem cælestis sponsi flagrantissima, ipsius opportunè præsidium flagitabat; & quò graviùs de quo eripi desiderabat, eò artiùs ferventiúsq; eum per quem eripiendam se novit exorare intendit. Non eam blanda cotidie suorum obsequia, non sollemnes apparatus, non rerum opulentia grandis poterant eam à proposito revocare. Rex verò tandem victus ipsius importunis precibus, licet invitus, tamen eam dimisit invincibilem. Illa nimirum gavisa valde de Regis concessu atque licentia, quamvis difficulter & serò impetratâ, sumptibus secum pluribus paratis, nobilis virgo & potens Regina intravit Monasterium sanctæ EBBÆ* Abbatissæ (quæ erat amita Regis Egfridi & S. Oswaldi Martyris Oswini Regum germana) positum in loco quem *Coludi* [a] nominant urbem, accepto velamine Sanctimonialis habitûs à præfato Antistite Wilfrido: quam de Regno multi prosequentes viri ac feminæ Ecclesiis pro Domino se subdiderunt, sicut Owinus major familiæ ejus meritò Deo carus, secretorum cælestium auditor, dominæ suæ vestigia secutus, non oblitus qualis fuerit, vitam Monachicam repetiit, ut suprà recolimus. Sed & tantæ Virginis & Reginæ conversionem longè cognoscentes plures sæculo renuntiârunt, vel in bonis operibus abundantiùs se exercuerunt.

de ea ad cap. 14. a

24. Ingressa igitur Monasterium Etheldreda, hostiam vivam se Deo obtulit, cuncta quæ mundi sunt deseruit, sprevit, atque à corde suo procul abjecit. Insuper pro Regali diademate, humili obumbratur velamine, pro bysso & purpura ambitur nigra [b] veste & aspera. Tunc verò primùm se regnare inclyta Regina credidit, cùm ad servitutem Christi de Regno libera exiit, itaut non solùm Regalia ornamenta deponens Deo suam substantiam contulit, sed pro illius amore monasticæ Religionis normam suscipiens voluntatem propriam & carnem sanctæ obedientiæ subdidit, ubi quoad viveret dum tentatur infirma, inventa est perfecta. Meritò felix, meritò gloriosa, probata obedientiæ glorificatur passione, & sanctæ constituta disciplinæ, tantùm Divinitatis cultus exercens ob suavitatem Divinæ contemplationis ab humanis cœtibus delectabatur abjungi, ut sub specie Marthæ resideret, quieti summopere vacaret Mariæ. Augmentabatur in ea fama bonitatis, æquè crescebat in eadem devotio Religionis super omnes socias illius Congregationis: ubi per anni spatium didicit, quia jugum Domini suave est & onus ejus leve. In quo etiam loco tam sanctæ conversationis culmen arripuit, tam perfectæ humilitatis exemplum ostendit, ut in ejus vita expressum intelligeret magisterium, si quis sanctæ institutionis requireret documentum; & verè inquam, nunc felix geminis ornatur virgo triumphis. Nam duobus maritis desponsata, priùs videlicet Duci ac denuo Regi, sed Dei virtute amborum frustrata est connubio. Et ecce contigit, ut quia in virginitatis proposito semper animum gessit invictum, numquam corrumpi potuit duorum violentiâ maritorum. Ipse Etheldredam protexit à flamma corruptionis, qui tres pueros eruit à camino ignis Babylonis.

b Nigra veste induitur.

XI. *Quòd Rex Egfridus de Monasterio eam eripere laboravit, sed Dei miseratione salvatur.*

25. REGINA verò Etheldreda, ut præfinitum est, Monasterialibus jam subdita disciplinis, sed Rex Egfridus qui ejus illibatæ copulationi diu fue-

a Coludi urbs hodiernæ Scotiæ subjacet in provincia Marchia seu Mersia.

b Non ergo vigebant in Cœnobio Coludensi Instituta Scottorum, qui veste candida utebantur: nec proinde in Eliensi Monasterio à S. Ethildrita postea constructo. Certè Edgislus Monachus Coludensis, post incendium Coludense de quo infrà cap. 14. se recepit teste Beda in Hist. lib. 4. cap. 25 in Girvviense Bedæ Monasterium: quod sanè non permisissent Girvvienses Monachi, Benedictinæ Regulæ & Romanorum rituum servantissimi, si Edgislus Scottorum regulas ac mores tenuisset. Denique Vvilfridus Episcopus, Ethildritæ Præceptor, per Britanniam insulam Romanos usus in Ecclesiis, in Monasteriis verò Regulam Benedictinam insevit, uti Vvillelmus Malmesburiæ Monachus aliique disertè tradunt: nósque Sæculo insequenti in S. Vvilfridi Vita observabimus.

An. Chr. DC.LXXIX. Jun. XXIII.

rat deditus, non leviter ferens divortium ſponſæ dilectæ ſupra modum, mox de illius abſceſſu cœpit contriſtari & mæſtus eſſe. Unde ſuorum ſuggeſtione atque inſtinctu, de Monaſterio illam, licet jam ſanctitatis velamine obtectam, eripere conabatur. Nec mora, ad Monaſterium ubi ſancta virgo degebat, cum furore & fremitu feſtinanter adſcendit. Quo audito Mater Congregationis Ebba ex ſola fuga præſidium fore ſuggerit, eremúmque ſuadebat ad fugæ præſidium petendam. Ibi Dei virtute munita, donec perſecutio ceſſaret exegit: & ſpiritu citata Divino, quo cunctetur virgo in reliquum actitare ſtuduit: nec quieſcendum donec in domum ſuam perveniat in *Ely*, illic Dei virtute incontinentiæ charybdim poſſe vitare decrevit. Porro quæ fuerat Regni domina nudiuſtertius, & imperium terrenum contemnens Monaſterium ſubiit, facta eſt nunc Ancillarum Chriſti famula, occupans ultima miniſteriorum ſervitia. In talibus namque delectabatur virgo Deo devota, habens illud ſemper ante oculos: *Quanto magnus es, humilia te in omnibus.* Eccli. 3. 20.

26. Sed proſperis optatæ quietis Divino munere conceſſis non defuere inſidiæ inimici: unde probatur in ea veriſſimè Apoſtoli teſtimonium, quod *omnes qui volunt piè vivere in Chriſto, perſecutionem patiuntur.* (1. Tim. 3. 12.) Inſtat enim Rex in matrimonio cupiens eam reſumere, non omittens perſequi, ſi fortè valeat comprehendere: ſed ſanctimonialis femina gemens & anxia nunc geminato timore dulces latebras coacta fugit, & exiit, Dominóque ſuam intentiùs pudicitiam commendavit. Et digreſſa clam ambitum loci cum duabus Dei ancillis Sewenna & Sewara collem eminentem prope qui *Coldeburch-hevet*, quod latinè *Caput-Coldeburci* dicitur, adiit & adſcendit. Sed Deus qui ventis & mari imperat & obediunt ei, non derelinquit ſperantes in ſe; illius juſſu credimus fieri quod mare ſuum alveum egrediens nunc aquas multipliciter effundens, locum in quem ſacræ Virgines adſcenderant circumdedit, & ſicut ab incolis loci accepimus, per ſeptem continuos dies ſine cibo & potu in oratione conſiſtentes eas occuluit, & (quod mirabile dictu eſt) ſolitos recurſus oblivíſcens, quamdiu Rex illic aut penes locum morabatur. Stetit itaque aqua ad oſtendendum cunctis Virginis meritum: & aqua erat ad adjutorium & ad tuendum, & quaſi aqua non erat ad nocendum ſive diſperdendum. Taliter ancilla Chriſti munita præſidio, evaſit minas Regis, nec ſenſit quamque læſionem ab eo. Nam tulit auxilium Dominus miſerator egentium, atque ſponſam clementis dextræ clypeo protexit inermem. In momento enim locus ſecretus ac ſubitò præmunitus gratiâ Dei factus eſt, ut ex uno latere montis de medio præciſa excelſa rupes haberetur, & æquam planiciem maris fluctus reducto paullulùm ſinu oſtenderent; ut nec ad evadendum hoſtem vaſta eremi ſolitudo peteretur. Percrebuit fama undique hujus rei ac tanti miraculi, & timuerunt qui viderunt vel audierunt, cognoſcentes Deum jugiter eſſe protectorem ejus.

27. Cúmque diutius eſſent in ſupremo rupis accumine & aquarum multitudine undique circumdatæ, ſed qua parte eas poſſet Rex aggredi nequaquam inveniſſet; tandem nihilominus factum admirans, in ſtuporem verſus de loco receſſit, Eboracum rediit; nec deinceps Confeſſorem Dominicum Wilfridum à ſecretis ſeu affectu ut antea coluit, ſed iram diu tacito contra illum ſub pectore geſſit, & exſpectatâ horâ ob iſtiuſmodi cauſam eum de ſede ſui Epiſcopatûs expulit. Denique cùm omni fiducia ad copulam ſanctæ Reginæ reverti poſſe deſtitueretur, Ermenburgam ſibi matrimonio copulavit.

Vvilfridus Regi infeſtus.

Rex aliam ducit uxorem.

28. Sanctimoniales autem in rupis vertice degentes cum ſitis ariditate nimiùm æſtuantes gravarentur, Ebba venerabilis Abbatiſſa Etheldredam commonet Dominum Chriſtum exorare, ut guſtum aquæ illis præſtet in hac ſitis neceſſitate, qui de petra potavit populum ſuum in deſerto. Et fusâ intentiùs ad Dominum oratione cum ſumma mentis devotione, fons aquæ juxta eam confeſtim erupit lucidiſſimus, atque ad preces ejus quæ per naturam non habuit, per gratiam Dei arida rupes aquas profudit, quæ in uſum ipſarum ſuffice-

Etheldrida fontem precibus impetrat.

rent, nec necessitati deessent: & usque in ævum manare non cessat, unde potum sumentes Deo gratias egerunt & infirmis adhuc saluberrima præstat. Insuper memoriale & præ ceteris mirabile est, quòd vestigia pedum illius adscendentis & descendentis in latere montis infusa tamquam in calida cera nuncusque ostenduntur ad laudem Domini nostri Jesu-Christi. In hoc etenim facto si diligenter attendimus, quatuor admiranda satis admiratione digna perpendere possumus: unum quòd misericorditer Deus illas ab oppressione Regis protexit; aliud quòd mare suas aquas ad earum munimentum tamquam pro muro effudit: tertium quòd rupis aspera in siti earum aquas donavit, quartum quòd duritia petræ velut suæ oblita naturæ mutato more ad tactum plantæ illius mollescere potuit. Hoc de scriptis Bedæ non cepimus, sed quicumque locum Coludi norunt, cum assertione hujus rei testes exsistunt. Non enim vir beatus suffecerat singillatim cuncta meminisse vel audire, vel schedis imprimere, quæ de omnibus per Angliam suo tempore Sanctis fiebant, sed nisi quòd diu & plurimùm à religiosis & veridicis fuerunt vulgata, litteris commendare disposuerat. His ita gestis ad proposita revertimur. Verùm quantùm inde laboribus seu fatigationibus beata virgo exacta fuerit, donec in *Ely* quo tendebat pervenisset, ex sequentibus comprobatur.

An. Chr. DC LXXIX. Jun. XXIII. alia mira.

XII. *Insigne testimonium virginitatis ejusdem.*

29. De hac igitur Deo dicta dicata femina Etheldreda nemo diffidat, nemo vereatur quòd post Regificos virgo servata maritos illibata perstiterit. Nam desponsata quidem virgo manet ut data pridem: à Domino factum est istud. Sed quoniam his diebus aut nullatenus aut vix probatur in conjugatis, hinc stupescimus, & est mirabile in oculis nostris. Sanctissimi Wilfridi quoque Eboracensis Archiepiscopi assertione ac inclyti Kinefridi, aliorúmque veridicorum, sed & communis attestatione vulgi, sicut Beda Sanctus didicerat, scripsit, cujus etiam insigne virginitatis testimonium perhibens ita commendabat, dicens: Quoniam cum quibusdam venisset in dubium de ista Christi sponsa & virgine, imminet sciscitanti an hoc ita esset, idem beatæ memoriæ Wilfridus Pontifex referebat dicens, se testem integritatis ejus esse certissimum, adeo ut Egfridus promiserat se ei terras ac pecunias multas esse donaturum, si Reginæ posset persuadere ejus uti connubio, quia sciebat illam nullum virorum plus illo diligere. Istius tam sacræ virginis pudicitiam prædicare dignum est, quæ ei & in adversis socia & in prosperis comes individua exstitit. Ut libet quique accipiant: ego quòd claudos curaverit in vita sua, quòd cæcos etiam illuminaverit, & quòd in nomine Jesu sanaverit innumeros, ex piorum attestatione comperi, atque scriptura teste nosse contigit. Ipsa enim est virgo sacratissima & una de numero prudentium quæ nescivit thorum in delicto, nec digressa est cum Dina filia Jacob, ut videret mulieres alienæ regionis, nec oppressa à Sichen filio Emor quandoque corruptioni concessit, quia fundata erat supra firmam petram. Nil ei prorsus de terrenæ rei placebat specie, sed regnum mundi & ornatum similiter contempsit propter amorem Domini Jesu-Christi, quem mente & puro corde super omnia dilexit, à quo illi nunc reddita est corona justitiæ. Et licet martyrium quietis tempore haud pertulit, tamen gloriâ decoratur martyrij, cum vitiis & concupiscentiis confligens, crucem Domini jugiter in sua carne portavit. Spero certissimè atque confido eam acceptissimam esse illis qui stolas suas laverunt in sanguine Agni, & canticum novum dulcissimè ante thronum Dei cantitant. Quòd si sub Nerone vel Diocletiano dimicare tunc licuisset; procul dubio equuleum sponte adscendisset, ignibus se ultro intulisset, numquam ferris vel laminis desecari membra timuisset. Jam verò adversum omnes pœnas atque supplicia, quibus plerumque cessit humana infirmitas, ita à confessione Domini non recedens immobilis obsti-

lib. 4. c. 19

An. Chr. DC. LXXIX. Jun. XXIII. tisset, ut læta ulceribus, gaudens cruciatibus quælibet inter tormenta risisset. Sed quamquam ista non tulerit, implevit sine cruore martyrium. Quas verò pro spe æternitatis humanorum dolorum non pertulit passiones, famem, vigilias, nuditatem, curam pro infirmantibus, sollicitudinem pro periclitantibus; quia solùm cælestis vitæ dulcedinem in terris amaverat, ut in comparatione ejus quæcumque adversa mundi & prospera vilescerent.

XIII. *Quomodo Etheldreda tetendit ad* Ely, *& quid in itinere ei contigit.*

30. RES est valde opinata & seniorum nostrorum relatione nobis tradita, quam omnis provincia, in qua acciderat, velut hesternam recitare solet & meminit. Sponsam igitur Domini Etheldredam locum ubi pro Christo se supposuit, mutare & mansionem aliàs petere Egfridi Regis quondam sponsi sui infestatio compellabat. Et assumptis secum præfatis Dei ancillis Sewenna & Seware, à loco atque provincia recessit, Domini tenens præceptum: *Si persecuti vos fuerint homines in una civitate, fugite in aliam*; ad flumen quod dicitur *Hambre* perveniens, cujus alveo levis auræ impulsu transito in portum *Vvintringeham* prosperè est advecta, sed inde quasi stadiis decem ad viculum divertens in modum insulæ paludibus ferè circumdatum *Alftham* nominatum, cum jamdictis puellis hospitium petiit & accepit: ibique paucis diebus mansitans, ob meritorum insignia non poterat abscondi, Domino Ecclesiam construxit: quo in loco per ipsius suffragia crebra incolis præstantur beneficia. Inde beata virgo iter arripuit tamquam una de Christi peregrinis in veste humili, ut non solùm mente, sed etiam habitu propter Dominum se humiliaret. Non recto calle quò tendebat, immò præter viam gradiebatur, & ne ab insidiatoribus prosecuta posset comprehendi latitando incessit, nulli suum volens revelare mysterium, aut cuiquam digressionis suæ exponere causam. Cúmque ambularet, calore solis urente & ex labore insolito nimiùm fatigata, vix subsistere valuit: locum umbraculi & amœnitatis, quo sinus sudore diffluos refrigerare & novis membra posset tabescentia viribus reficere, diligenter appetiit; nec diu frustratur voto, sed celeris efficacia mancipavit optatum. Et lento pede progrediens disponente Dei gratia comminùs locum suis necessariis aptum ostendit virenti amictum decore, ad repausandum transeuntibus congruum, miranda planitie consitum, ut potiùs ex industria putaret adæquatum, undique adspersum floribus variorum colorum. Intendit valde optatum, videt delectabilem, juvat pausabilem miros halitus ex herbarum odoribus dulciter spirare. Cujus amœnitate sancta Mater delectata modicùm repausare, modicùm se relevare exoptabat, ut reparato membrorum tabescentium vigore, reliquum itineris suppleret. Denique se collocavit, atque dormivit, ibíque tantummodo quiescebat, ubi eam quiescere lassitudo coëgisset.

Mat. 10. 15.

31. Et mirandum valde quod narro, cujus rei vobis impertire cupio notitiam, quam veram esse nullus ambigat audientium. Cúmque de somno evigilata post paullulum surrexisset, invenit baculum itineris sui quod ad caput antea fixerat aridum & diu inveteratum, jam viridi amictum cortice fronduisse, ac folia prodisse: quod illa intuens admirando stupuit, & pro tali facto Deum ex intimo corde cum consortibus suis laudans benedixit. Sed nequaquam hoc velut commenticium æstimetis: cuncti quidem novêre provinciales atque verissimum asserunt. Hoc quippe de historiis non invenimus, sed tali compulsi necessitate incompositum non relinquimus. Et cuncta quæ fecit Jesus cùm scripta non sunt in libris Evangeliorum, si postea ab aliquo memorentur, numquid ideo non vera esse probari possunt? Crevit ergo quidem lignum illud, & facta est fraxinus maxima cunctarum arborum illius provinciæ, quam ex nostris adhuc plures viderunt. Appellatus est locus ille usque in hodiernum diem *Edeldredestonne*, quod latinè sonat Repausatio Etheldredæ: facta est etiam illic

Ecclesia

Ecclesia in honore beatæ Virginis ad laudem Domini nostri Jesu-Christi, qui venerabilis est in Sanctis suis.

XIV. *Quòd Ecclesia Coludi post illius decessum igne consumpta est.*

32. NEc diu post decessum venerandum Etheldredæ Monasterium Virginum quod Coludi situm fuerat, in quo habitum Religionis accepit, per culpam incuriæ flammis absumptum est. Quod tamen à malitia inhabitantium in eo, & præcipuè illorum qui majores esse videbantur contigisse, omnes qui noverunt facilè potuerunt advertere, quod hîc minimè præterimus. Sed non defuit puniendis admonitio Divinæ pietatis, qua correpti per jejunia, fletus & preces iram à se ad instar Ninivitarum justi Judicis averterent. Erat namque in eodem Monasterio vir de genere Scottorum ADAMNANUS [a] nomine, ducens vitam in continentia & orationibus multùm Deo devotam. Hic occupatus noctu vigiliis & psalmis, vidit subitò adstare sibi quemdam incogniti vultûs, cujus præsentiâ cùm esset exterritus, dixit illi ne timeret, & quasi familiari eum voce alloquens; Benè facis, inquit, tempore nocturnæ quietis non somno indulgere, sed vigiliis & orationibus insistere, & sedulò Deum deprecari. Totum hoc Monasterium ex ordine perlustrans modò singulorum lectos inspexi, & neminem præter te solum erga sanitatem animæ suæ occupatum reperi, sed prorsus omnes viri ac feminæ aut somno torpent inerti, aut ad peccata vigilant. Virgines Deo dicatæ contemptâ reverentiâ suæ professionis ad vicem sponsarum in periculum sui statûs se adornant, aut externorum virorum sibi amicitiam comparant: unde meritò loco huic & habitatoribus ejus de cælo vindicta flammis sævientibus præparata est. Quod mox congregationis Matri vocabulo Ebbæ [b], quæ (ut diximus) Deo dignam Etheldredam in Religionem susceperat, & in filiam adoptivam nutrierat atque docuerat, curavit indicare. At illa de tali præsagio meritò turbata dixit: Quare non citiùs hoc compertum mihi revelare voluisti? Qui respondit: Timui propter reverentiam tuam, ne fortè nimiùm conturbareris: sed tamen hanc consolationem habebis, quòd in diebus tuis hæc plaga non superveniet. Qua visione vulgata, loci accolæ aliquantulùm paucis diebus timere & seipsos intermissis facinoribus castigare cœperunt: verùm post obitum illius Abbatissæ redierunt ad pristinas sordes, immo sceleratiora fecerunt. Et cum dicerent, pax & securitas, extemplò præfatæ ultionis sunt pœnâ multati. Proh dolor! concitæ nimirum illius exstiterat indicium eversionis, quòd non merebantur gratissimæ virginis suffragari consortio, cujus præsentiâ frustrati impiè & perversè agentes, incorrigibiles permanserunt, ut nec Divino conversi admonitu, nec venerabilis Etheldredæ compuncti devotione, ob scelerum enormitatem & se & locum perdidisse, sicut Beda meminit, agnoscimus: sed mementote qui legitis vel auditis, non sine dolore nimio & timore hoc me scripsisse: semper enim speratio bonorum detrimentum est pessimorum.

a De isto Adamnano & historia hoc capite descripta agit Venerabilis Beda in lib. 4. Hist. cap. 25. Adamnanus iste distinguendus videtur ab alio Adamnano Abbate Hiiensi, cujus operâ plurimi Scottorum Pascha & ritus Romanos receperunt testibus Beda in lib. 5. cap. 17. & Ceolfrido Abbate in Epist. ad Naitonum Pictonum Regem apud eumdem Bedam lib. 5. cap 22.

b Ebba Abbatissa familiaris fuit S. Cuthberto Episcopo, uti ex vita S. Cuthberti per Bedam cap. 10. intelligitur. De eâ suprà cap. 10 & Beda in lib. 4. Hist. cap. 25. In Fastis Benedictinis celebratur IV. Kalend. Septemb. aliis IV. Non. April. Obiit ann. 4. ante obitum S. Cuthberti, id est anno DC.XXCIII. Corporis ejus inventionem factam post Danorum cladem Capgravius refert. Distinguenda est ab alia cognomine Ebba itidem Abbatissa Coludensi, quæ anno DCCC. LXX. egregium tuendæ virginitatis consilium cum suis adversus Danorum insultus excogitavit, uti commemorat eo anno Matthęus Westmonasteriensis Monachus, nósque suo loco non omittemus. Ebba senior habuit & aliud Cœnobium Virginum ad Dorwentionem fluvium *Ebchester* appellatum, cujus Martyrologium Anglo-Benedictinum ad 25. Augusti meminit.

An. Chr. DC.LXXIX. Jun. XXIII.

XV. *Quòd B. Etheldreda in* Ely *ad possessionem propriam rediit, cœtum utriusque sexûs sub Monachili habitu congregavit, quorum auxiliis illic fabricavit Ecclesiam.*

33. INTEREA virgo Domini Etheldra post annum ex quo velamentum sanctitatis susceperat, per innumera itinerum discrimina & labores diversos ad sua redit in *Ely* in possessionem propriam, quam à Tomberto primo sponso ejus jure dotis, immò divinitùs illi prædestinatam & perpetuò possidendam acceperat, devenit, & cum ea memoratæ ancillæ Dei jugiter sibi adhærentes, quæ sudoribus illius participes, dum esset in Regno & dum diversa peragraret latibula, multifaria cum ea sustinuerunt pericula. Itaque loci ejusdem habitatio Etheldredæ JESU-CHRISTI famulæ in sortem cecidit: illícque debito cum honore suscepta, insulam possedit, & ut jus proprium liberè disposuit, quam in æternum sub Christo præsule gratiarum munere illustrat & continet. Secutus est eam vir laudabilis, HUNA nomine, sanctus Sacerdos, qui monita salutis illi dabat & Sanctorum instituta actúsque disseruit, de quo in sequentibus dicendum est. Nunc autem loci dignitatem & nomen præsignare opportunum est, ut qualiter vel à quibus reparandus esset, lector facilius advertat. Nec quidem juxta quorumdam obstinationem *Elge* de provincia est Cantebrige; sed revera (sicut Beda docet) Orientalium Anglorum, dignitate & magnitudine Regia vocata familiarum circiter sexcentarum, in similitudine insulæ vel paludibus circumdata, vel aquis quæ maria vocantur. Unde & à copia Anguillarum, quæ in eisdem paludibus capiuntur, nomen accepit, quæ mutato nomine meliorando *Ely* nuncupatur, modò scilicet digna Dei domus, cui nomen convenit ejus; vel sicut quidam ex duobus verbis Hebraïcis disserunt, Elge: quoniam dicitur *El* Deus, *ge* terra, quod simul Dei terra sonat. Dignè enim insula tali signatur onomate, quæ ab initio Christianitatis & Fidei in Anglia Dominum JESUM mox credere cœpit & colere: ubi Monasterium habere desideravit memorata Christi famula, quæ de provincia eorumdem Orientalium Anglorum ipsa (ut præfati sumus) carnis originem duxit. Ibi etiam prophetiæ spiritu magnísque miraculis cunctis longè latéque habitantibus vita ejus inclaruit.

34. Et quia sol justitiæ Dominus eam splendore suæ claritatis illustraverat, & ut cunctis luceret super montem virtutum illius perfectionem collocaverat, felicibus prodentibus meritis sub ipsa nonnulli vivere decertabant, sed & filias suas ab ea informandas tradebant. Ad quam dum multi pergunt, exemplo illius æternæ vitæ accendi desiderio cœperunt, atque sub illius magisterio in omnipotentis Dei servitium subdiderunt: inter quas virgo Domini WERBURGA filia ERMENILDÆ germana suæ sanctæ Sexburgæ sanctæ filiæ advenit, atque ab ea normam Religionis accepit & didicit. Cernens itaque beata Mater plebes ad se certatim currere, laudavit Dominum, & ad profectum animæ singulos cohortabatur, dicens præterire figuram hujus mundi, & illam esse veram vitam quæ præsentis vitæ emeretur incommodo.

35. Non enim adhuc in insula tunc temporis nisi una fuerat Ecclesia à B. Augustino Anglorum Apostolo facta, sed à perfidi Regis Pendæ postea exercitu ad solum destructa: quam dilectrix Dei Etheldreda post longam desolationem renovare atque reformare summopere laboravit. Et dum reædificata ut primitus in honorem sanctæ Dei Genitricis MARIÆ fuit, innumerabilibus signis & virtutibus Deo cotidie operante refulsit. Demum loci situm Monasterialibus ædificiis decentissimè adornavit. Solutis verò prioris fundamenti reliquiis nova omnia præparantur. Verùm locus tanta jugiter libertate atque libera dignitate potitur, ut à nullo Regum Angliæ seu gentis vicinæ adversaretur, vel pro quolibet juris debito calumniaretur, sed tamquam regio libera haberetur atque consisteret. Solus autem Wilfridus Pontifex, quem virgo Regina præ omnibus

in Regno dilectum & electum habuerat, suis tunc necessitatibus provisorem adhibuit, jura illic administravit Episcopalia, à quo ipsa (sicut in Beda legitur) facta est Abbatissa. Decretum igitur decenti ratione à cunctis tunc Angliæ primoribus tam sæcularibus quàm Ecclesiasticis fuit, ut insulam *Elge* (quam eadem Sanctimonialis femina pro dote possederat, nunc verò in Divinum mancipaverat officium) non de Rege, non de Episcopo libertas loci diminueretur vel imposterum confringeretur: quod plurimorum auctoritate Apostolicorum fuisse confirmatam ex Papæ Victoris Privilegio comprobratur, ut suis locis plenè inseremus [a], necessariè primùm attendentes operis incepti historiam explere. Ipsa siquidem & devotissima Etheldreda post modicum fratris sui memorati Regis Aldulfi auxiliis majore inibi constructo Monasterio, Virginum Deo devotarum perplurium Mater Virgo exemplis vitæ cœpit esse & monitis, quarum usibus ex integro insulam & perconstituit, & per dilectum suum Wilfridum Romæ nutu Apostolico corroborandum destinavit, ut absque ulla penuria in Domino servitio degentes, seu inquietudine cujuslibet exactionis ministri regulariter permanerent. Quàm recta Dei conditoris sunt disposita! Virgo Virginibus est præposita, juxta quod in cruce passionis Christi Virgo fuit commissa Virgini; ut viventes Virgini conregnent Domino cumulatæ fructu centeno. Nec sanè ibi minorem putetis conversantium in multitudine esse virtutem, quæ sexum & sæculum propter Deum vicerunt, quàm eorum esse cognoscitis, qui se antiquitus ab humanis cœtibus removerunt. Omnibus ibi una eadem Regula est, præcipua virtus & prima eis obedientia amor Divini cultûs, & decorem domûs Dei tota observantia custodire. In Chronicis verò Anglicis & Latinis habetur, quòd anno ab Incarnatione Domini sexcentesimo septuagesimo tertio Etheldreda in *Ely* fabricas inceperit, atque in brevi cœtum utriusque sexûs Deum timentium sub tramite vitæ regularis collegit, sicut Beda scripsit: dicens in ejusdem Deo dicatæ Virginis translatione, omnem congregationem hinc Fratrum illinc Sororum psallentem circumstetisse sepulcrum ejus. Unde intelligitur viros & mulieres in eodem simul Monasterio cælibem actitare vitam, atque in Ecclesia diutiùs servatum, ut ipsa statuerat, donec locum & patriam Dani subverterunt, agnoscimus: quod etiam apud Coludi & in pluribus tunc Anglorum fuisse Ecclesiis Anglorum testatur historia.

An. Chr. DC. LXXIX. Jun. XXIII.

XVI. *Quomodo S. Etheldreda in* Ely *à S. Wilfrido facta est Abbatissa.*

36. SANCTUS verò Domini Wilfridus beatæ Virginis non immemor, nec se à vicissitudine dilectionis illius excludens, ut eam in *Ely* descendisse cognoverat, festinus advolat. De animæ commodis, de statu mentis, de qualitate conversationis tractatur: deinde in Abbatissæ officio eam gregémque illic adunatum consecravit, locum sua dispositione constituit, séque in omnibus sollicitum exhibuit: ubi vitam non solùm sibi, sed etiam cunctis ibidem exsistentibus utilem aliquando tempore duxit: à quo ipsa plurimum regendi consilium & vitæ solatium habuit. Debriabatur beata Virgo meditatu cælorum, efferens largam manum eleëmosynarum, continuationem diligens orationum, frequentiam exercitans vigiliarum: quod Bedæ ex verbis pleniùs exponi videtur. "Verumtamen ex quo Monasterium petiit, numquam lineis sed solùm laneis vestibus uti voluerit, raróque in calidis balneis præter imminentibus majoribus sollemnitatibus, verbi gratiâ Paschæ, Pentecostes, Epiphaniæ lavari voluerit. Item: Novissima omnium lotis priùs suorum suarúmque ministrarum obsequio ceteris quæ ibi essent famulabus Christi. Quæ enim lota erat corde, non necesse erat ut lavaretur corpore. Commissúmque sibi gregem & orationibus prote- *lib. 4. c. 19.*

a Exstat istud Privilegium in Monast. Anglic. To. I. directum *Eduvardo Regi Anglorum*, cujus principatu sedebat Victor II. Hinc patet Auctorem istum alicubi decurtatum fuisse.

An. Chr. DC.LXXIX. Jun. XXIII. gebat assiduis, & monitionibus saluberrimis ad cælestia provocabat: & (quod magis est) quæ agenda docebat, ipsa priùs operando præmonstrabat. Itaque mater pia allactabat dulces soboles Christi dulcedine, in perpetua caritate trahens secum omnes flagrantissimè ad coronam gloriæ, quibus humilitatis & mansuetudinis formam se exhibuit, atque abstinentiæ virtutum exercere vita » ejus ministra præmonuit. Namque raro præter majora sollemnia vel artiorem » necessitatem plusquàm semel per diem manducaverit, fugiens velut immanem » pestem intemperatam ventris satietatem. Et si non infirmitas gravior prohi- » buisset, in tempore synaxeos usque ad ortum diei in Ecclesia post Matutinos precibus intenta perstiterit. Quot tunc genuum flexionem, quot intimi cordis emiserit contritiones, precum ejus novit susceptor, virginitatis integræ compos & adjutor.

XVII. *Quomodo virgo Domini Werburga habitum Religionis in* Ely *sub Etheldreda suscepit.*

37. Rex autem Wlferus Merciorum, filius Pendæ, tunc temporis vitâ decesserat, qui primus in eodem Regno fidem & lavacrum sanctæ regenerationis accepit, atque in tota gente sua dæmoniorum culturam destruxit, Christique nomen ubique locorum Regni sui prædicare jussit, & in multis locis Ecclesias ædificavit. Insuper famosum illud Monasterium *Vvedeshamstede*, nunc *Burch* vocatum, possessionibus & ornamentis multùm dilavit per Sexulfum, qui primus Abbas & fundator loci ejusdem ac postea Episcopus Merciorum sub eodem Rege exstitit. Cujus Regina Ermenilda, Cantuariorum Regis Erconberti & Sexburgæ Reginæ filia, peperit ei magnarum virtutum virginem S. Werburgam; quæ patre defuncto sæculo renuntiavit, & habitum sanctæ conversationis susceptura, genitricis suæ materteræ, beatæ videlicet Etheldredæ, Monasterium intravit, ubi Deo operante multa patravit miracula. Fuerunt autem germani Regis Vulferi Etheldredus, qui post eum sceptra Regni gubernavit: Alius Peda qui Australium Anglorum Regnum tenuit, sed suæ conjugis proditione in ipso Paschalis festi tempore peremptus est multùm nefariè; Tertius Merewaldus, qui in Occidentali paga Merciorum Regnum tenuit. Cui Regina sua sancta Ermenburga, Regis Ermenredi filia, peperit tres filias, sanctam Milburgam, S. Milgidram, & S. Mildridam, unúmque filium Merewinum nomine, eximiæ sanctitatis puerum.

XVIII. *De Adventu beatæ Sexburgæ in* Ely.

38. In eodem quippe Monasterio ad venerandam Abbatissam Etheldredam diversæ dignitatis & ætatis plurimi convenerant, sub illius regimine vivere cupientes. Et cùm quidam magnifici viri & nobiles matronæ, sive quilibet minoris ætatis, sæculi actibus abdicatis se suscipi rogarent, licet difficiliora Ecclesiæ constituta eis proponerentur, gravésque esse Monasticæ disciplinæ labores agnoscerent, quippe ubi maximè severior efferbuit disciplina; non his terroribus permoti facilioribus legibus vivere poscerent, sed magis illic viri ac feminæ suscepti omnem obedientiam præripiunt, ut nullum aliquando quàmlibet arduum ac difficile constitutum recusando diffugerent. Ex quibus S. Huna illius Presbyter magnæ humilitatis vir loco professionem fecit, atque in brevi tempore virtutum exercitatione perfectus emicuit, potens jejuniis, humilitate conspicuus, fide firmus, facilè se antiquis Monachis studio religionis æquaverat: unde à nonnullis, etiam ab ipsa Matre congregationis maximi honoris & amoris dignus habebatur. Sed & Sanctorum genitrix Sexburga, soror ejusdem beatissimæ Matris Etheldredæ, considerans desolationem in Regno futu-

ram, sicut ab Angelo Dei oraculum acceperat, concepit affectu vitam pauperiorem arripere, & se redigere sub alterius potestate: incongruum arbitrata aliis præesse, cùm ipsa subesse priùs non didicerat. Accersit proinde Mater Filias, Abbatissa Moniales sibi consortes in Christo, eisque suam prodit voluntatem ac votum dicens: Vobis, ô filiæ, JESUM derelinquo tutorem sanctósque Angelos ejus paranymphos; filiam præterea meam Ermenildam vobis Matrem constituo, ut illius corda vestra animentur monitis, & salutaribus ad cælestia erudiantur disciplinis. Ego verò Orientalem Angliam, in cujus oris orta sum, invisere gloriosæ sororis meæ Etheldredæ magisterio informanda, & regularibus ejusdem minanda doctrinis, illius profectò communicare laboribus, illius participare intendens & præviis. Deinde cùm eis necessaria utiliter & honestè providisset, in *Ely* usque pervenit, & in occursum illius tota insula gratulatur; Regina Reginam excepit, soror sororem cum tripudio introducit: fundunt ubertim præ gaudio lacrymas, ex vera caritate inter eas lætitia geminatur. Cælesti namque dulcedine delectatæ, alterna invicem consolatione proficiunt. Venit dives illa de prælatione ad subjectionem, de magistratu ad discipulatum, quærens à beata sorore formam disciplinæ & humilitatis, tamquam Paulus ad pedes Gamalielis. Fœderatæ invicem beatæ sorores in unitate fidei, per omnia viam mandatorum Dei sollicitè exsequentes, cursum Deo placitum consummare intendunt, sanctisque virtutibus proficiebant, atque crescebant usque ad extremum vitæ suæ.

XIX. *Quomodo S. Etheldreda prophetiæ spiritum habuit, & Wvilfridus Romam perrexit, sed rediens illam obiisse cognovit.*

39. EXhinc crebrescunt miracula, multiplicantur signa, & ad virginis Etheldredæ merita sublimiùs declaranda manus Omnipotentis extenditur. Interea dum se de die in diem majoribus virtutum profectibus exerceret, fugandorum de corporibus obsessis dæmonùm incredibili prædita potestate, inaudita per singulos dies signa faciebat, non solùm præsens neque verbo tantùm, sed absens quoque interdum ejus invocato nomine, multi à diversis mortibus cotidie eripiebantur; & mirum in modum frequentabatur à populis, venerabatur ab omnibus, amabatur à cunctis. Per spiritum verò prophetiæ, & pestilentiam qua ipsa esset moritura prædixerat, & numerum quoque eorum qui de suo Monasterio ac de mundo essent rapiendi, palàm cunctis præsentibus intimaverat, quorum animos ferventiùs terrena spernere & cælestia quærere admonuit. Nec tamquam cassa improbata est sententia virginis, cùm singulæ quibus in Monasterio proprium præconata fuerat exitum, parvo interjecto temporis spatio in pacis somno quieverunt. Beatissimam verò Etheldredam quæ virginales manipulos in domicilium præmiserat recondendos supernum, & ut ipsa subsequeretur immortali in cælis diademate coronanda, ultimam omnium dolor gravissimus illam occupavit. Statuit autem *Elge* Monasterium in quo (ut diximus) virgineos choros sub normali disciplina per septem continuos annos honestissimè rexit. Alma igitur Virgo paritura Deo progeniem Virginum, docta à Spiritu-sancto suscepit Monasterium regendum, quod suâ præsentiâ perpetuò stat consecratum: & sicut tunc in corpore illustrabat vitæ sanctitate, ita & nunc post mortem Divina virtute. Ipsius quidem plurima referuntur insignia, nec potuerunt celari. Quædam enim dum jactantiam vitat occultavit, neque in hominum notitiam passa est pervenire: quippe quæ humanam substantiam supergressa, virtutis solum conscientiâ mundi gloriam calcans, cælo teste foveretur. Quod verum esse, vel ex his quæ nobis comperta sunt, nec latêre potuerunt, possumus æstimare.

40. Per idem tempus Wilfridus Archiepiscopus, qui hoc ante triennio exsi-

An. Chr. DC.LXXIX. Jun. XXIII.

lium passus est, sicut Beda scripsit. Nam orta inter ipsum & Regem Egfridum dissensione, pulsus ab eo de sede sui Episcopatus, apud *Ely* cum beatissima Etheldreda morabatur, ubi tunc & quoties necessitas poposcerat, quoad vixit, officij jura Episcopalis administravit. Inde paratis itineris adminiculis Romam adiit, ubi Benedicti Papæ ac plurimorum judicio Episcopatu inventus est dignus esse. Brittanniam rediit, provinciam Suthsaxoniam Christo credere fecit. Attulit autem de Roma ad munimentum quorumdam Cœnobiorum Privilegia, quæ hactenus diligenter & cum sollicitudine servata magnam locis firmitatem conferre noscuntur. Accepit etiam ab eodem Privilegium super Elge Monasterium, ut optaverat & eum rogaverat Mater insignis Etheldreda, quatenus auctoritate S. Petri contra improborum irruptiones securiùs staret. Factum est autem dum ibi maneret, eodem anno (sicut in Chronicis legitur) Etheldreda quæ diu suum præcinuerat finem, de sæculo migrâsse denuntiatur. Nam post paucos dies, veniente nuntio, illius dormitionem audivit.

XX. *Quòd infirmata palam cunctis pœnituit.*

41. INSTANTE igitur tempore quo Dominus sponsam sibi dilectam ab hujus ærumnosæ vitæ nexibus exemptam ad ineffabile cælestis patriæ gaudium sustollere, pressa est quodam maxillæ tumore ac colli dolore, ita quòd infirmata habuerit tumorem maximum sub maxilla. Et gravescente languoris incommoditate, mollioribus nutrimentis corpus alleviandum lecto prosternitur. Nam tumor ille plurimum addebat acrioris incitamenta doloris; sed nihilominùs consuetæ orationi intenta gratias agit Deo, qui omnes quos diligit, flagellat, ut corrigat. Dolet familia; genitus quippe populus timet amittere dominam, virginalis caterva Matrem egregiam, pauperes eleëmosynarum largitricem, Clerus fœcundam virtutum operatricem. Et cùm præfato tumore premeretur, multùm delectata est hoc infirmitatis genere, tota amplectens alacritate quasi delicias & ornamenta gloriæ, ac solita dicere: Scio certissimè quia meritò in collo pondus languoris porto, in quo iuvenculam memini supervacua monilium pondera portare *. Illud enim mihi ætas juvenilis ingessit, quod collum monilibus perornare consuevi: unde Divinæ pietati laudes & gratias refero, quòd illic dolor prodeat, ubi eram solita delectabilem ministrare fulgorem. Et credo quòd ideo me superna pietas dolore colli voluit gravari, ut sic absolvar à reatu supervacuæ levitatis: dum mihi nunc pro auro, & margaritis de collo rubor tumoris ardórque promineat.

* *Sic etiam apud Bedam lib. 4. c. 19.*

XXI. *Qualiter majoribus aggravata doloribus, spiritum cælo reddidit tertium diem.*

42. CUM itaque pretiossima virgo inter splendidissimos pretiosæ vitæ triumphos Deo referret gloriam, & ad videndam serenissimam Auctoris sui faciem æstuaret, nec obsequium ejus præmio, nec longa exspectatio cælesti mercede defraudatur. Sed jam ingruente magis ac magis membrorum incommoditate, auxilium Medici inquirere student, vel si possent mitigantes doloris importunitatem auferre. Quidam verò à circumstantibus accersitur Medicus, Kinefridus nomine, ut per eum virginalis molestia temperetur: jubétque tumorem illum incidere, ut effluerent noxius humor qui inerat. Quod dum faceret, videbatur illa per biduum aliquanto leviùs habere, itaut multi putarent, quia sanari posset à languore, mortémque tali remedio jam posse declinare. Tumor etenim effluxit, ardor per biduum aliquantulùm recessit: gratulantur universi, sed eorum gaudia subita ex improviso Dei terminavit providentia. Sed quòd plerumque dies tertia gravior esse vulneratis & prolixiorem molestiam generare solet afflictis; Dominus volens suam virginem secum conregna-

re in cælestibus, tertio die prioribus aggravata doloribus, mortem temporalem sibi sentiens imminere, cunctam ad se congregationem venire præcepit, tempus & horam suæ vocationis nunc designans, sicut ante certum prædixerat diem. Sed & quantum asperitas ægritudinis admittebat, dulcedinem doctrinæ cælestis qua affluebat, & verba vitæ æternæ transfundebat, monens eas ut animum de supernis numquam deponerent, & suavem cibum cælestis jocunditatis in Christi amore suspirando gustarent, quem adhuc in carne degentes perfectè apprehendisse non poterant. Talia quippe dans monita salutis non patiebatur jam audire vel loqui, nisi quæ Christi sit caritas. Totâ enim animâ atque virtute Christi dilecti sui sponsi faciem præveniens, hymnis flagitabat & psalmis, ut spiritum ejus à sanctis Angelis suscipi jubeat: deinde Corpore & Sanguine Domini exitum suum munivit: illum deprecabatur attentiùs propitium fore jugiter super loci habitatores & custodem perpetuum. AN. CHRI. DC.LXXIX. JUN. XXIII.

43. Dum hæc fierent, rapta est confestim de mundo, spiritum in manus Creatoris commendans; & (sicut scriptum est in libro historiarum Bedæ Presbyteri) dolorem omnem ac mortem perpetua salute ac vitâ mutavit. Factum est dum de sæculo migraret, ut Eliense Monasterium in tristitiam verteretur haud modicam desolationis & luctûs. Ingens enim dolor & fletus Fratrum atque Sororum exortus est, qui dominam suam atque patronam non immeritò amarissimè diu perplangere potuerunt: sed virgo sancta atque gloriosa carnis ergastulo educta, ad æterni Regis amplexus in cæleste cubiculum est introducta, Agni sequens vestigia inter Virginum agmina. Victis jam carnis incendiis lætatur cum Angelis ejus beata anima, cui patebant æthera, quæ præscire & prænuntiare meruit adeunda gaudia. De deserto namque præsentis sæculi, comitantibus hincinde Angelorum choris, tota pulchra, tota immaculata adscendit: quam filiæ Sion videntes beatissimam prædicaverunt & Reginæ laudaverunt eam. Rapta est ad Dominum virgo Etheldreda in medio suorum nono Kalendas Junij post annos septem, ex quo Abbatissæ gradum susceperat: & æquè (ut ipsa jusserat) non alibi quàm in medio suorum juxta ordinem quo transierat, ligneo in locello est sepulta. Transivit autem anno ab Incarnatione Domini sexcetesimo septuagesimo nono à cœnolenta voragine hujus mundi ad cælestis gaudia regni sub Regibus Anglorum, fratre ejusdem videlicet Aldulfo Orientalium, & Lothero sanctæ Sexburgæ filio Cantuariorum: atque à dextris Christi sponsi ejus feliciter collocata, pro omnibus nobis in conspectu summi Patris interventrix adsistit assidua. Quàm felix es beata virgo, quæ vivens incorrupta corrumpi nescis etiam tumulata! Jam vitæ decus quoddam splendet resurrectionis, immutata partem habes Christi resurgentis. Nam etiam signum Divini miraculi quo ejusdem feminæ sepulta caro (sicut Beda testatur) corrumpi non potuit, indicio est quia à contactu virili incorrupta perduravit. Denique post ipsius obitum dum in tumba pausarent ossa sepulcri, signorum non vacat expers, verùm miraculorum frequentiâ mox undique celebris refulsit. Nam adversa corporis valetudine diversi laborantes, cùm opem fideliter ad tumbam illius exposcerent, sospitate sibi reddita Christi certatim laudabant magnalia. Nonnulli verò morbo detenti acerbiore in somnis admonentur ejus festinanter adire mausoleum: quò citiùs cùm pervenissent, cęlestis ibi medelæ beneficia adipisci merebantur. Hinc fugantur variæ passiones & dæmonia, exaudiuntur supplices per Dominum nostrum JESUM-CHRISTUM qui cum Deo Patre & Spiritu-sancto vivit & regnat in sæcula sæculorum, Amen.

ibid.

Moritur IX. Kal. Junij anno 679.

XXII. *De sancto* HUNA *Sacerdote.*

44. CIRCA hoc tempus S. HUNA Sacerdos exstitit, qui de ordine Monachorum & Presbyter almæ Etheldredæ fuisse perhibetur. Hic (ut fertur) cum illa venerabili congregatione in lacrymis & maximo gemitu, sed & multitudo plebis diversæ conditionis & ętatis convenerat, quæ in vita ejus beneficia

An. Chr. DC. LXXIX. Jun. XXIII. plurima fuerant experta, ejusdem sanctæ Matris celebravit exsequias, & eam non in lapide cęlato aut arcubus auro circumactis; sed (sicut ab ipsa mandatum acceperat) in cimiterio Ecclesiæ juxta suos sepelivit. Et post venerandum illius obitum non in Ecclesia constitit, sed in eadem palude prope *Ely* ad quamdam modicam insulam, quæ ejus nomine vacatur Huneia, secessit solitariam eligens vitam, ut tantum quieti vacans Domino militaret; ubi quamdiu vixit gloriosam vitam duxit, quæ omnibus latè claruit: ad cujus tumbam multos recuperandæ sanitatis gratiâ accedentes sospitatem ipsius recuperâsse meritis plerique testantur. Quod quidam cognoscentes, secretè ejusdem Reliquias, sarcophago postea fracto, apud Torneiam transportantes reposuerunt, sperantes à Domino ejus patrociniis gratiam & misericordiam.

XXIII. *Quòd quidam minister beatæ virginis per Sacrificium salutare non potuit vinculis teneri.*

Beda lib. 4. c. 22. 45. IN anno quo Dominus venerabilem virginem suam Etheldredam ad perennem cælestis vitæ gloriam ab hac vita corruptibili provexit, mirum & admirandum accidit de quodam illius ministro, quod Beda saluti multorum intellexit enarrandum. Inter Egfridum ergo Regem Northanhumbrorum jam dudum sponsum ejusdem virginis & Ethelredum Regem Merciorum conserto gravi prœlio juxta flumen Trenta, ubi occisus est Alwinus frater Egfridi Regis, cujus sororem Estridam prędictus Rex Ethelredus habuerat uxorem; inter alios de militia ejus invenis, nomine Ymnia, occisus est, qui die & nocte sequente similis mortuo jacebat: tandem recepto spiritu revixit, prout potuit vulnera sua alligavit, deinde levavit se & cœpit ire: sed citò captus à viris hostilis exercitûs & ad dominum suum comitem videlicet Ethelredi Regis adductus est. At ille suscipiens eum, curam vulneribus ejus egit, & ubi sanescere cœpit, ne fugeret vinciri præcepit, sed vinciri non potuit. Mox verò ut abire cœperant qui eum vinxerunt, ejus vincula sunt soluta. Interea Comes cœpit mirari & interrogare quare ligari non posset. Ille respondit: Habeo fratrem nomine Tunna Presbyterum & Abbatem Monasterij in civitate quæ ab ejus nomine *Tunnacestre* vocatur, qui me interfectum putans, pro me Missas crebras facit: & si nunc in alia essem vita, ibi anima mea per intercessionem ejus solveretur à pœnis. Dum verò vinculis teneri non posset, vendidit eum Lundoniis Freso cuidam: sed nec ab illo, cùm illic duceretur, ullatenus potuit alligari, sed horâ quando Missæ fiebant, solvebatur. Et cùm vidisset qui eum emerat, vinculis non posse cohiberi, donavit ei facultatem sese redimendi si posset. Ast ille jurejurando ut rediret vel pecuniam illi pro se mitteret, venit Cantiam ad Lotherum Regem, qui erat filius sororis sanctæ Etheldredæ Reginæ (quia & ipse quondam ejusdem Reginæ minister, id est pincerna fuerat) petiitque & accepit ab eo pretium redemptionis suæ, ac suo Domino ut promiserat pro se misit. Qui post ad fratrem reversus, cuncta quæ illi solatia in adversis pervenissent ex ordine replicavit. Cognovítque eo referente illis maximè temporibus sua fuisse vincula soluta, quibus pro se Missarum fuerant sollemnia celebrata, sed & alia periclitanti illi commoda contigisse, & prospera per intercessionem fraternam & oblationem hostiæ salutaris cælitûs sibi fuisse donata intellexit. Multi hæc audientes à præfato viro accensi sunt fide ac devotione pietatis, & ad orandum vel eleëmosynas faciendas vel ad offerendas Deo victimas pro ereptione eorum qui in fide de sæculo migraverunt. Intellexit enim quòd Sacrificium salutare ad redemptionem valeret animæ & corporis sempiternam. Sed nequaquam hoc admirandum putabimus quod de Bedæ opusculis huic operi duximus inserendum, si gratiam Dei in sancta Regina multipliciter collatam attendamus: cujus devotionem iste in mysterium exhibens, contemplatus quid cavendum quídve agendum novit, ut Deo devotior exsisteret æmulabatur.

batur. Et non solùm iste de quo præsens sermo est, verùm innumeri viri & feminæ in illius contubernio degentes, cùm essent in Regni solio sive in Religione positi, exemplo illius & monitis spretis mundi deliciis atque illecebris morum exsecutione Domino complacebant: sicut ex præcedente capitulo ejus Presbyter & Monachus S. Huna vitæ & sanctitate insignis, atque alius quidam Owinus nomine, Monachus, sed pædagogus & princeps domûs illius conscius & secretorum cælestium auditor, ut suprà retulimus. Sed & vir merito sanctitatis egregiæ, custos agrorum ipsius erat (ut nuper Divina visione ostensum est) vocabulo S. Ælgotus apud *Betrithesvvorde*, quæ est villa beati Martyris Edmundi, corpore requiescens: de quo in sequentibus minimè est reticendum.

An. Chr. dc.lxxix. Jun. xxiii.

cap. 8.

XXIV. *Quòd virgo Domini Werburga de* Ely *assumpta, quibusdam Ecclesiis præficitur.*

46. Namque prudens virgo Christi Werburga in *Ely* sub regimine Etheldredæ Abbatissæ ritè (ut suprà memoravimus) Divinis mancipata officiis, omnes Monasterij famulatus anticipabat, omnibus se inferiorem præbebat, erga omnium necessitates vulneratæ caritatis viscera impendebat. Cujus sanctitatem cùm prædictus Rex Etheldredus patruus suus comperisset, eam inde cepit, ac quibusdam Virginum Monasteriis Abbatissæ jure præfecit, scilicet *Heamburch* atque *Tritingeham*.

XXV. *Post obitum S. Etheldredæ soror ejus Sexburga in* Ely *facta est Abbatissa, & divinitus inspirata levari ossa ejus de sepulcro.*

47. Igitur post gloriosum beatæ & gloriosæ Etheldredæ transitum, quo de hac misera mortalium vita, cupiens dissolvi & esse cum Christo, migravit ad immortalem Sponsum suum, in cujus conspectu semper suorum mors est pretiosa Sanctorum: providentia Divina hominum saluti salubriter providente substituta est in regimine animarum in Eliense Monasterio sub vitæ Regularis observantia soror ejusdem Deo devota Sexburga, non tam soror carnis cognatione quàm boni operis imitatione: quam habuerat in conjugem Erconbertus Rex Cantuariorum. Quæ Divina dispositione post mortem sororis à Sororibus electa & dilecta, meruit præesse in Abbatissæ officio: sub tramite justitiæ sororis sequebatur exempla. Cùmque gregi Dominico suo & sororis suæ exemplo (quæ carne mortua apud eum vivebat bonorum operum attestatione) ac magis prodesse satageret & studeret quàm præesse, zelo Divino mota atque sollicita secum diu pertractat atque disponit levare ossa gloriosæ Virginis de loco quo priùs fuerat tumulata: nam tumulatio ejus celebris habebatur. Unde cum suis crebrescente miraculorum frequentia & quodammodo exigente diem constituit, quo tantum possent revisere thesaurum, in Ecclesia beatæ Dei Genitricis Mariæ honorabiliùs ac decentiùs collocare, atque in locello novo gloriosiùs reponendum transferre, cùm jam sexdecim annis sepulta esset. Laudant cælibes feminæ dictum quod audiunt, ac propè adstantes gratulantur ex voto.

XXVI. *Sexburga quosdam de Fratribus misit lapidem quærere sepulcralem.*

48. Placuit itaque prædictæ Abbatissæ, ut dictum est, sororis suæ Reliquias reverenter de terra colligere, quam Christus multorum testimonio signorum gloriâ & reverentiâ mundo prædicandam innotuit: jussitque quosdam è Fratribus quærere lapidem de quo locellum facere possent. Dirigítque eos ad quærendum exteriùs lapidem sepulcralem tantæ virginis iteratæ humationi idoneum, quia interiùs insula tali necessitati nequaquam congruum habere poterat. Ipsa enim regio *Elge* ex natura loci undique aquis & paludi-

An. Chr. DC LXXIX. Jun. XXIII.

bus est circumdata, neque lapides majores in se habet nisi aliunde venerint. Qui statim adscensa navi applicantes venerunt ad civitatulam quamdam tunc temporis desolatam non procul inde sitam, quæ lingua Anglorum *Grantecester* [a] vocatur. Et dum nimiùm solliciti deambularent, mox invenerunt juxta muros illius civitatis locellum de marmore albo pulcherrimè tectum in loco qui usque hodie *Ermensuvythe* dicitur, id est Opus misi. Mirantur singuli, negant vicini hujusmodi lapidem se habuisse illo in loco vel aliquando vidisse. Et accedentes propiùs non à quolibet illic positum asserebant, sed Dei potiùs jussione ad ipsorum usus cælitùs fuisse collocatum: non enim talis naturæ lapis aut quantitatis illic repertus est: poterat verò nominari sed non videri. Verùmtamen totius regio Angliæ illis temporibus aut penitùs marmorei expers lapidis adhuc fuisse videbatur: sed nostris diebus & habere atque in ea posse abundanter inveniri, insignium ædificia operum undique demonstrant. Operculum quoque similis materiei coloris & idoneæ quantitatis & qualitatis reperiunt, atque absque ulla partium congruarum distantia sive dissonantia sarcophago simillimum, in quo etiam prædicti coloris decens candor decenter emicuit. Illi autem de invento supra modum gavisi, unde & intelligunt à Domino suum iter prosperatum & negotium acceleratum, gratias agentes Deo pro cunctis beneficiis ejus, quantociùs vento secundo retulerunt ad Monasterium. Sexburga verò magis Divini muneris exhilarata beneficio, benedixit Deum qui facit mirabilia magna solus. Tandem exonerant onere grato carinas, & mausoleum optatum nec diu quæsitum ad locum devehitur. Notatur hora memoriæ celebris, & exsultatio (ut credimus) fit in supernis, cùm honor Sanctis exhibetur in terris. Accurrit populus patriæ undique, ægrotantium maxima confluxit turba: febribus fatigati, & quacumque incommoditate depressi, ad tumbam illius levi sopore intercepti, ejus subvenientibus meritis adepta sibi sanitate gaudebant: aliorum diversis subveniebat incommmodis, quorum vota fidei puritas comitabatur. Hoc revera beatæ Sexburgæ animos maximè erexit, ut eam de veteri extraheret sepultura, & in Ecclesia recondendam collocaret, quam in terra diutiùs clausam salvat & servat Christi bonitas contra naturam.

XXVII. *Quòd corpus sacratissimæ virginis Etheldredæ incorruptum invenit, & quòd mirabile fuit vulnus in carne mortua curatum.*

49. Cumque statuto die post tot annos sacræ virginis corpus ac sponsæ Christi elevanda essent ossa de tumulo, & in Basilica decentiùs tumulanda; pars plurima devotæ plebis confluxerat ad hujus Translationis sancta sollemnia. Et quoniam res talis confirmari debet testimonio plurimorum, præfatus Antistes sanctus Wilfridus, qui beatæ Etheldredæ quamdiu Egfrido Northanhumbrorum Regi solo nomine & non opere conjugali licet sacramento conjugij desponsata fuit, familiarissimus & testis veracissimus ejus perpetuæ virginitatis exstitit, eíque velamen Sanctimonialis habitûs sub Ebbæ Abbatissæ magisterio Regis Egfridi amitæ apud urbem Coludi sacratum imposuit, atque cùm in regimine fuerat statuta animarum in Elyense monasterio, sicut Beda asserit, assidua familiaritate in omnem ejus necessitatem diligens & sollicitus adjutor adstiterat; & huic tam specioso & jure spectando spectaculo interfuit, & qui eidem miraculo insolito suâ præsentiâ & auctoritate magnum credulitatis pondus contulit, atque innumeri qui novêre & adfuêre idipsum testati sunt: sed & inter ceteros ad ampliorem rei certitudinem & veritatis evidentiam Medicus Kynefridus, qui sicut morienti illi, ita & elevatæ de tumulo præsentialis affuit, ut huic tam mirando & pro raritate pretioso miraculo testis exsisteret.

[a] Istius urbis hactenus dirutæ cernuntur vestigia prope Cantabrigiam provinciæ metropolim teste Johanne Spedo in Theatro Britanniæ.

50. Memor itaque incisuræ quam quondam fecerat in ejus corpore, qui referre erat solitus quòd illa infirmata habuerit tumorem maximum sub maxilla: aptato igitur & desuper decenter composito papilionis umbraculo cùm omnis congregatio hinc Fratrum illinc Sororum psallens sepulcrum ejus circumstaret, aggere dejecto fossa defoditur & theca de pulvere elevatur. Ipsa autem Abbatissa sancta Sexburga adaperto sepulturæ ostio, cum paucis tamquam ossa elatura & delatura ingreditur: & facto modico intervallo repente deintus audivimus ipsam voce magna proclamare: Sit gloria nomini Domini altissimi, & ut ista patefierent sub probatione & præsentia testium, etiam nec multo pòst clamaverunt me * intus reserato papilionis ostio, vidiq; elevatum de tumulo & positum in lectulo corpus sacræ virginis dormienti simile. Cúmque corpus ejus adaperto sepulcro esset prolatum in lucem: ita incorruptum inventum est, acsi eodem die fuisset defuncta sive humi condita. Stupendum inusitatúmque miraculum & cunctis sæculis prædicandum! sanctissima virgo Etheldreda irritam faciens Deo imperante naturam, quia carnem suam vivens servaverat immunem à libidine, immunis post mortem reperta est à corruptione. Et cùm per sexdecim annorum curricula in terreno pulvere delituisset obtecta, quasi ex resurrectione tota iterum rediviva effloruit, speciémque repræsentat in lecto suaviter quiescentis, in nullo obnoxia humanæ consuetudinis corruptioni, immò tota pulcra, tota formosa, tota integra est reperta. Et discooperto vultûs indumento monstraverunt etiam mihi vulnus incisuræ, quod feceram, curatum: itaut mirum in modum pro aperto & hiante vulnere cum quo sepulta erat, tenuissima tunc cicatricis vestigia apparerent. Quis audivit umquam tale? aut quis vidit huic simile? vulnus, quoad viveret quod putruerat in maxilla, incorruptum & integrum diuturna reddidit sepultura. Ceterorum caro defunctorum sepulta dissolvitur, istius viventis tumore dissoluta post sepulturam reparatur; aliorum corpora exterminantur, istius plaga post mortem redingratur: aliorum natura putredine consumitur, istius vulneri in maxilla hianti medela cælestis adhibetur. Qui verò præsentes aderant, Dei mirabilia venerantur, nullam in cicatrice reperiunt turpitudinem, sed fœderatam gratiæ novæ gloriæ portione. Nam guttur illud gloriosum, quod evanuisse speraverant in favillas, totum redintegraverat Dei virtus & potestas. Sed nec stupendum & admirandum videtur, si consideremus omnipotentem Domini gratiam, qua omnia quæcumque voluit, fecit in cælo & in terra, & meritum Virginis misericorditer donavit, ut non solùm ab illicitis pro amore ejus declinaret, verumetiam, quo uti licenter potuit, terreni scilicet ac carnalis sponsi consortium contempsit. Præclara igitur prædicanda est virtus Dei & pietas in omnibus, qui rubum ardentem à combustione, qui Danielem in lacu leonum ab eorum morsibus servavit illæsum; præter morem humanæ conditionis quadam prerogativa carnem corruptibilem glorificavit in virgine, jam collata carnis incorruptione.

An. Chr. DC.LXXIX. Jun. XXIII.

* Verba sűt Medici Kynefridi ex Beda lib. 4. c. 19.

XXVIII. *Quòd divinitus lapis sepulcralis virgineæ glebæ coaptatur, & posito operculo compago non apparet.*

51. TANDEM verò cum multa reverentia levaverunt illud, & novis diligenter indutum vestibus tanto thesauro conservando idoneis intulerunt in Ecclesiam cum magno & multimodo devotè exsultantium tripudio, atque in eo quod allatum est sarcophago posuerunt. In quo quiescens exspectat reditum Domini sponsi sui, ut reformet corpus humilitatis ejus, configuratum corpori claritatis illius. Et mirum in modum hoc in loco minimè est reticendum, sed sæpe sollemniter & incessanter prædicandum, quòd tantam aptitudinem & congruam æquipollentiam eidem mausoleo gratia Divina contulit, atque ita aptatum corpori virginis sarcophagum inventum est, acsi ei specialiter præparatum fuisset, ut nec quantitas lapidis in continentia quantitatem sacri

AN. CHR. DC LXXIX. JUN. XXIII.

corporis excederet, nec infra sese tamquam minùs continens inutiliter cohiberet: & locus quoque capitis seorsum aptissimè figuratus apparuit.

52. Modus namque Deo disponente provisus, mensura non dissimiliter coæquata. Superpositus autem lapis ostendit quàm pretiosa intrinsecùs latitet margarita: ultra citráque non imminet, intus vel suprà non dissidet, unde lætitia tanta vacillet. Juncturam nullam reperies, ubi lapis lapidi cæmento connectitur. Apparet numquam vestigium, quo compagem aliquam investigare sufficias: sic operculum suo unitum est vasculo, ut nulla divisionis sit similitudo: lapis unus de duobus efficitur, sícque ad virginalis integritatis testimonium redintegratur. Naturale nonnumquam est ex lapide uno duos dividere, duos autem nullum audivimus artificem in unum naturaliter copulâsse. Et præterea verè est artifex ille mirabilis, cujus omnis natura famulatur imperio, & ab ejus voluntate inusitata etiam non discordant. Qui enim in deserto filiis Israël aquas de petra produxit, ipse de duobus ad obsequium virginis unum fieri lapidem imperavit. Nullatenus prævalet aperiri nec qualibet potest arte dissolvi, quem cælestis manus polivit Artificis, & cæmento indissolubili teste materia solidavit: quoniam jucundum & insignem Deus in illo præparavit thalamum, ubi in carne florida incorrupta virgo diem cælestium præstolatur nuptiarum. Hic est thesaurus ille incomparabilis sapientiæ Dei, quem creatrix omnipotentia clausum & illibatum suo munivit signaculo, ne adspectui ulteriùs pateat humano: nec immeritò. Quæ enim usquam femina cuilibet sponso maritali lege depacta ignem ita corporeæ voluptatis evicit, sicut beatissima virgo Etheldreda sponsos sortita geminos, quæ pudorem castitatis integerrimum custodivit? Hæc & alia innumera pietatis beneficia Fidelibus suis ejus præstat misericordia, qui quondam Martyri suo Clementi in modum templi marmorei habitaculum præparavit, cujus exsequias Angelico legimus celebratas esse obsequio. Forma corporis formæ sepulcri fit conformis. Eadem ferè prærogativa beatissimæ virginis Etheldredæ, cui sepulcrum Christo donante præparatum, Angelico (ut confidimus) patrocinio ex insperato est inventum. Et cùm ignotum habeatur quibus cæsoribus informatum quibúsve sit politum artificibus, salva opinari fide non officit, quòd & ista cælestium sint officia ministeriorum. Translatum est itaque egregium corpus pretiosissimæ Virginis & Reginæ insignis Etheldredæ, anno videlicet ab Incarnatione Domini sexcentesimo septuagesimo nono [a] sub die Kalendarum Novembrium sextodecimo [b], & in Ecclesia beatæ semper Virginis MARIÆ, quam ipsa à fundamentis construxerat, collocatum, ubi usque hodie in maxima veneratione habetur ad laudem Domini nostri JESU-CHRISTI, qui eam elegit & præelegit ut esset templum & habitaculum Spiritus-sancti.

XXIX. *Quòd de vestimentis virginis Etheldredæ beneficia præstantur.*

53. PLURA quoque de ea tunc temporis divulgabantur gestorum insignia, quæ scriptura teste gloriosè fiebant, nec est incongruum isthinc adjicere. Linteamina verò omnia, quibus involutum erat corpus venerabile, ita integra apparuerunt & ita nova, uti ipso die viderentur castis ejus membris esse circumdata. Contigit autem à tactu indumentorum eorum & dæmonia ab obsessis effugata corporibus, & infirmitates aliquoties esse curatas. Hydropici veniunt & sanantur, & diversis afflicti passionibus per ejus merita liberantur. Nec immeritò, quippe quæ spirituales in carne sua triumphaverat potestates, corporeas rectè in ægrotis curat infirmitates.

a Legendum anno DC. XCV. Ethildrita quippe anno DC. LXXIX. mortua, post annos sexdecim ex dictis cap. 26. & ex dicendis cap. 34. translata est. Sanè anno sextodecimo ab ipsius obitu factam esse primam hanc Translationem, testantur Bedæ Historiæ exemplaria cùm edita tum manu exarata: quamquam in MSS. ipsius Bedæ, Usuardi & Adonis Martyrologiis non anni sexdecim, sed undecim tantùm numerantur.

b Eodem die & alia facta Translatio per Richardum Abbatem anno M. C. VI. de qua suo loco.

XXX. *De locello in quo sepulta fuit miracula narrant.*

54. SED & per loculum ligneum, in quo pretiosa virgo sepulta fuerat, nonnulli oculos dolentibus saluti fuisse redditos perhibent: qui cùm caput suum eidem loculo apponentes oràssent, mox doloris sive caliginis incommodum ab oculis amoverunt.

XXXI. *Quòd fons oritur in loco sepulturæ ejus.*

55. DE loco autem in quo hujus virginis corpus fuerat primò sepultum, fons aquæ oritur lucidissimus, & usque in ævum manare non desinit, unde in potum si ægroti quilibet sumpserint, sive de illo conspersi fuerint, in pristinum convalescere vigorem memorantur.

XXXII. *Oratio auctoris ad Dominam suam beatissimam Ethelдредam.*

56. NUNC igitur quoniam in extendendo materiam aliquantulùm moras invenimus, & labor studij maximè imbecillibus gravis est; opus finem debitum postulat, stilum figere licet, cùm Dei opitulante gratia opus exaravimus promissum. Inculta autem scriptoris oratio veniam mereatur, etsi non meruit sperare mercedem. Et si elegantia verborum non sonuit, desideria tamen votiva complevimus. Quisquis autem ibi dicatum opus perlegerit, vel legenti sobrium gloriosa virgo adhibebit auditum. Miseræ eorum sorti compatere, quos tibi devotos, beata Mater, intenderis, orationibus tuis juva, & certamen bonum futura immortalitas prosequatur pauperis tui cultoris, cujus tuæ laudi sudavit ingenium: dedicentur Christo te intercedente labores ejus: illius te lingua resonabit, quamdiu in hoc corpore peregrina versabitur: túque eum saltem in ultimo tuere examine, ut cælestis gloriæ participatione perfruatur. Quinimmo tua universis in afflictione positis merita prætende, & fideles tui per tua sancta suffragia æternæ vitæ gaudia mereantur, per eum qui te sibi sponsam assignavit JESUM-CHRISTUM Virginis filium & Virginum sponsum, Redemptorem mundi & Dominum, qui cum Patre & Spiritu-sancto vivit & regnat Deus per omnia sæcula sæculorum, Amen.

XXXIII. *Quòd de ipsa historia Beda primùm composuit, his etiam versibus asseruit.*

57. FRATRUM itaque desiderio diligenter ac sollicitè operam dantes satisfacere curavimus, quæ in Beda, atque in scriptis Anglicis vel Latinis de gloriosa Domina & Patrona nostra Etheldreda apud nos inventa sunt scripta, juxta modulum intelligentiæ nostræ in unum historialiter texuimus: etiam quid metro de eadem ipse recensuit, nunc addere oportet. Sic enim ille scripsit: Vi- « *Beda lib. 4. c. 20.*
detur opportunum huic historiæ hymnum virginitatis inserere, quem ante an- «
nos plurimos in laudem & præconium ejusdem Reginæ ac sponsæ Christi ele- «
giaco metro composuimus, & imitari morem sacræ Scripturæ, cujus historiæ car- «
mina inclyta & hoc metro ac versibus constat esse composita. «

ALMA Deus Trinitas, qui sæcula cuncta gubernas,
Annue jam cœptis Alma Deus Trinitas.
Bella Maro resonet: nos pacis dona canamus,
Munera nos Christi; bella Maro resonet.
Carmina casta mihi, fœdæ non raptus Helenæ:
Luxus erit lubricis, carmina casta mihi.
Dona superna loquor, miseræ non prælia Troiæ:
Terra quibus gaudet, dona superna loquor.

An. Chr. DC. LXXIX. Jun. XXIII.

En Deus altus adit venerandæ Virginis alvum,
Liberet ut homines en Deus altus adit.
Femina Virgo parit mundi devota parentem:
Porta Maria Dei, femina virgo parit.
Gaudet amica cohors de Virgine matre Tonantis,
Virginitate micans gaudet amica cohors.
Cujus honor genuit casta de Virgine plures,
Virgineos flores cujus honor genuit.
Ignibus usta ferit virgo non cessat Agathes:
Eulalia & profert ignibus usta feris:
Casta feras superat mentis pro culmine Tecla:
Euphemie rapidas casta feras superat.
Læta ridet gladios ferro robustior Agnes:
Cæcilia infestos læta ridet gladios.
Multus in orbe viget per sobria corda triumphus;
Sobrietatis amor multus in orbe viget.
Nostra quoque egregia jam tempora virgo beavit
ETHELDREDA *nimis nostra quoque egregia:*
Orta patre eximio, regali & stemmate clara:
Nobilior Domino est orta patre eximio.
Percipit inde decus Regina, & septa sub astris
Plus super astra manens percipit inde decus.
Quid petis alma virum sponso jam dedita summo?
Sponsus adest Christus, quid petis alma virum?
Regis & æterni Matrem jam credo sequaris,
Tu quoque sis mater Regis ut ætherei.
Sponsa dicata Deo bis sex regnaverat annis,
Inque Monasterio est sponsa dicata Deo.
Tota sacrata polo celsis ubi floruit actis,
Reddidit atque animam tota sacrata polo.
Virginis Alma caro est tumulata bis octo Novembris,
Nec putet in thalamo virginis alma caro.
Christe tui est operis quia vestis & ipsa sepulcro
Inviolata nitet, Christe tui est operis.
Hydros & ater abit sacræ pro vestis honore,
Morbi diffugiunt, hydros & ater abit.
Zelus in hoste furit quondam qui vicerat Evam:
Virgo triumphat ovans, zelus in hoste furit.
Adspice nupta Deo quæ sit tibi gloria terris:
Quæ maneat cælis, adspice nupta Deo.
Munera læta capis festivis fulgida tædis:
Ecce venit Sponsus, munera læta capis:
Et nova dulcisono modularis carmina plectro,
Sponsa hymno exsultas & nova dulcisono.
Nullus ab altithroni comitatu segregat Agni.
Quam affectu tulerat nullus ab altithroni.

XXXIV. *Quòd Beda non solùm in historiæ Anglorum libro, sed etiam in illo quem de Temporibus condidit, ex illa scripsit.*

58. QUOD in libro Regum Angliæ Beda doctissimus plano sermone seu metro de sacratissima Regina Etheldreda edidit, digestum habemus: nunc etiam quid ex ipsa in libro de Temporibus, quod ad multorum efficaciam commentatus est, licet breviter, sub eodem tamen sensu quid meminit præterire

non convenit. Anno autem Dominicæ Incarnationis sexcentesimo septuagesi- "AN. CHR.
mo octavo (juxta quod Beda docet) Synodus universalis Constantinopoli ce- "DC.LXXIX
lebrata est temporibus Papæ AGATHONIS sub Constantino Principe, Legatis "JUN.XXIII
Apostolicæ Sedis & Episcopis centum quinquaginta adsistentibus. Quo videli- "
cet anno sancta & perpetua virgo Christi Etheldreda filia Annæ Regis Anglo- "
rum & primo alteri viro permagnifico & post eum Egfrido Regi conjux data, "
quæ per duodecim annos thorum incorrupta servavit maritalem, post Reginam "
sumpto velamine sacro virgo Sanctimonialis efficitur: nec mora etiam Virgi- "
num Mater & nutrix pia Sanctarum accepto in construendum Monasterium lo- "
co, quem *Elge* vocant. Cujus merita varia testatur etiam mortua caro, quæ post "
sexdecim annos sepulturæ cum veste qua involuta est incorrupta reperitur. Ve- "
rùm series historiarum, & cum maximo studio computantes, etiam in Beda invenimus annum præmonstratum depositionis almæ Virginis fuisse, in quo Theodorus Dorovernienſis Archiepiscopus audiens Fidem Ecclesiæ Constantipoli per hæresim (de qua nunc diximus) multùm esse turbatam, Ecclesias Anglorum, quibus præerat, ab hujusmodi immunes perdurare desiderans, imperantibus in Anglorum Regnis Egfrido Northanhumbrorum ipsius videlicet sanctæ Etheldredæ quondam conjuge, Etheldredo Rege Merciorum & Aldulfo Rege Estanglorum hujus Deo dicatæ feminæ germano, & Lothario Rege Cantuariorum ejusdem nepote: sub quorum præsentia collectio Episcoporum Doctorúmque plurimorum cœtu, sicut mandaverat Agatho Papa præfatus, ut cujus essent Fidei singuli sedulò inquireret, omniúmque unanimem in Fide Catholica reperit consensum.

XXXV. *De obitu beatæ Sexburgæ Abbatissæ.*

59. SANCTA denique Etheldreda cùm subito mutatione de hoc fragili corpore raperetur, soror ejus Sexburga pretiosa virago in Monasterij regimine successit, ut jam dictum est, gregémque ibi Dominicum doctrinâ & formâ veræ religionis instruxit. Hoc quippe in augmentum virtutis eam valde provexit, quòd corpus jam dictæ virginis Etheldredæ adeò integrum illibatúmque invenit, acsi eodem fuisset die humatum, quod per spatium plurimorum annorum demolitum atque consumptum æstimaverat. Et cùm multis volventibus annorum orbitis indefessa ad cæleste regnum anhelaret, graviter ægrotare cœpit, diémque suæ vocationis imminere præsensit: quæ in medio suorum posita, sacrosanctis JESU-CHRISTI mysteriis exitum suum munivit, cum fidei puritate in manus Creatoris spiritum commendavit, sícque in senectute bona diem ultimum clausit. Sepulta est in decenti loco post beatissimam sororem suam, ubi virtutum suarum merita florere non desinunt: sempérque ejus præconia arripiunt incrementa; ut in libro [a] illius enarratur.

XXXVI. *Quòd Ermenilda postea facta est Abbatissa, & Werburgæ suæ Ecclesiam de Repeya commendavit.*

60. ELGE autem Monasterium solatio Matris & auxilio, Deo providente, qui disponit hominum saluti omnia suaviter, diu non destituitur. Etenim voto unanimi & consensu totius Congregationis sancta Ermenilda post obitum beatæ Sexburgæ loco ejus successit. Quæ totius dominationis ambitione neglecta, commendatis Christo Virginibus quibus præfuit, sanctissimam Matrem secuta, ad Christi paupertatem quam optaverat, pauper ipsa devenit. Et dum apud homines honorari refugit, apud Deum & apud homines honorem percepit ampliorem: ubi à cunctis dignè suscepta, totius Congregationis Mater ef-

[a] Librum illum reperire nobis non licuit. Sexburga in Martyrologio Benedictino colitur prid. Nonas Julij: cujus de Translatione ad ann. M. C. VI. agemus, ubi S. Etheldritæ referemus historiam Translationis.

An. Chr. DC.LXXIX. Jun. XXIII.

fecta est. In Anglico quidem legimus, quòd Sexburga in Ecclesia de Srapeya, quam construxerat, à B. Theodoro Archiepiscopo sanctitatis velamen accepit, atque ibidem filia ipsius Ermenilda sub ea normam Religionis spreto Regni culmine postea sumpsit. Quæ dum iter ad *Ely* paravisset, filiam suam Werburgam pro se in ministerio Abbatissæ, sicut diu optaverat, constituit. Transiit autem plena sanctitate & justitia ad regna cælestia [a], & cum matertera sua sancta videlicet Etheldreda juxta matrem suam requiescit condita. Testatur mors ejus pretiosa quantæ sanctitatis & pietatis exstiterit, quod liber vitæ ejus plenius docet.

XXXVII. *Quòd virgo domini Werburga post obitum matris suæ Ermenildæ Monasterium* Elge *regendum suscepit, & ubi sepulturam elegit.*

61. Sponsa igitur Domini Werburga cum quibusdam Ecclesiis præesset, ut suprà dictum est, post dilectæ genitricis suæ obitum jure prælationis etiam Monasterium *Elge* suscepit. Elegit tamen Divina præscientia & voluntate Heanburgense Monasterio requiescere corpore: in quo loco Dei margarita cum debita reverentia tumulata, pluribus signorum indiciis se probat vivere in cælesti gloria. Unde tandem in Cestram, qua nunc requiescit, est translata [b]. Eam quippe post ipsius decessum, beatæ feminæ quarum nomina solius Dei novit scientia, nobis autem incognita, sub vitæ Regularis observantia locum *Elge* in honore & sanctificatione usque ad vastationem à Danis gestam servaverunt.

XXXVIII. *Quòd apud* Ely *cultus Divini operis sanctarum floruit feminarum, donec igne & ferro vastabatur à Danis.*

62. Post discessum verò sanctarum Etheldredæ, Sexburgæ, Ermenildæ atque Werburgæ, Ecclesia *Elge* minimè vacabat ab opere Dei: immò virtus Divini cultûs sub beatarum regimine feminarum non tepescente, sed magis ac magis in ea fervescente fervore disciplinæ Regularis ac custodiâ Monasticæ professionis multis annorum evolventibus orbitis floruit. Sed & Ecclesiæ ac Monasteria, quæ quaquaversum in Anglia erant, quamquam diversis provinciis diversis Reges præessent, & vario sub eventu frequentia invicem bella succederent, in pace & securitate atque Christianæ legis augmento conservavit gratiam supernæ misericordiæ. At humani generis improbus hostis tantæ serenitatis tempora non sustinens (quoniam appetitu bonæ voluntatis caret, bonis invidere non cessat) solito livore infectus iram ac nebulosam concitavit tempestatem in cunctis Angliæ finibus.

XXXIX. *In quorum temporibus Dani devastaverunt Angliam, & de illorum interitu.*

63. Anno autem ab Incarnatione Domini octingentesimo sexagesimo sexto, regnante Rege Etheldredo Occidentalium Saxonum, magna Paganorum classis sub Rege Inguaire cum duobus fratribus ejus Evulfo & Halsdene cum collega suo Ubba nomine, totius doli & malitiæ illi per omnia consimili, comitantibus illos tribus Regibus, Hostenio. Bagseg & Guthrum & eorum fortitudine, cum plurimo comitatu Ducum & Procerum (quos enu-

[a] S. Ermenilda colitur Idibus Febr. Cujus Reliquiæ cum matertera suæ Etheldritæ corpore anno M.C.VI. è terra levatæ sunt.

[b] Johannes *Bromton* in Chronico ita rem commemorat: *Anno Domini* DCCC.LXXV. *quo Burredus Rex Merciorum per Danos apud Ripendon expulsus fuit, Hamburgenses indigena qui circiter quinque milliaribus à* Ripendon *distabant, pavore soluti corpus S.* Vverburgæ *Virginis diu ibidem sepultum, ad Cestriam tamquam ad locum tutum transtulerunt.*

merare

merare onerosum est, in Chronica verò describuntur) cum innumerabili multitudine fortium pugnatorum de Danubia in Brittanniam advenit; & in Regno Orientalium Anglorum, quod Estangle dicitur, hiemavit: ubi Deo acceptus Edmundus Fidei Christianæ cultor tenebat imperium. Hi omnes persecutores Christianorum erant adeò crudeles naturali ferocitate; ut nesciant malis hominum mitescere: absque ulla miseratione pascuntur hominum cruciatibus; & juxta Prophetæ vaticinium, quòd *ab Aquilone venit omne malum*, flante borea, à gelidis nativitatis suæ sedibus gens eadem nequam prosilivit, subitos ac neciferos turbines in omnes fines Brittanniæ flavit, nunc mari nunc terrâ circuiens; flammis ac ferro cuncta depopulans: & nisi Divinâ impediretur miseratione; conata est in exterminium adducere totius fines Brittanniæ. Et quia legis Dei cultores eos esse noverat, omnino delere aut servituti eos subjugare nitebatur. Cum Christicolis pacem habere noluit: unde Monasteria Divino permittente judicio universa ab ipsis fundaminibus diruens, cædibus & incendiis devastabat. Gesta sunt hæc anno primo regni præfati Regis ETHELDREDI filij Edelwlfi. Deinde anno secundo gens prædicta atrox & impia de Orientalibus Anglis ad Eboracam civitatem migravit: illic maxima ex parte omnes fere Northumbrensium cœtus occisis duobus Regibus Osbrith & Elle deleti occubuerunt: qui verò evaserunt, pacem cum Paganis pepigerunt. Tertio autem pòst anno prædictus Paganorum exercitus Northumbros relinquens venit Merciam, & Swthingham adiit, & ibi hiemavit. Quibus illic advenientibus BURTHREDUS Rex Merciorum pacem iniit: quem post annos septem pace rupta Regnum deserere Romámque contra suam voluntatem adire coëgerunt, Regnúmque Merciorum suo dominio subdiderunt. Loca Sanctorum & Monasteria Ancillarum atque Servorum Dei undique deprædantes combusserunt. Et iterum anno quarto Eboracum rediit, ibíque per annum mansit. In quinto verò per Merciam ad Orientales Anglos transivit, & in loco qui dicitur *Theodford* hiemavit: quo etiam anno gloriosus Rex EDMUNDUS ejusdem provinciæ (sicut in Chronica legitur) à præfato Rege pagano Inguare martyrizatus est: sicque Rege occiso Pagani nimiùm gloriantes, totam illam regionem suo dominio subdiderunt. Quo etiam (ut sequentia insinuant) anno Ecclesia de *Ely* igne combusta est exstinctis omnibus qui intus erant.

AN. CHR. DCLXXIX. JUN. XXIII.

Ierem. I. 14.

64. His ita gestis prædictus Rex EDEREDUS Dei fultus adjutorio, ex omnibus qui tunc Angliæ præerant, solus resistere potuit. Hic congregato non modico exercitu apud Æsemdum hostes invasit, ubi diu atrociter utrimque pugnatum est. Quo in loco Pagani Divino judicio Christianorum impetum non ferentes; alter de duobus Paganorum Regibus Ubba... & quinque Comites occisi occubuerunt, & multa millia illorum occisa corruerunt. Cecidit ergo BASEG Rex, SIDROC senex Comes, SIDROC Comes junior, OSEBERTUS Comes, FRENE Comes, HARALDUS Comes; & totus eorum exercitus in fugam versus est: sed eodem anno Rex Ederedus ex hac vita discessit, cui successit frater ipsius Elwredus: qui acer ingenij per BALDUM & JOHANNEM doctissimos Monachos tantum instructus est, ut in brevi librorum omnium notitiam haberet, totúmque novum & vetus Testamentum in olalogiam Anglicæ gentis transmutaret. Hæc si quis pleniùs scire voluerit, in Chronico per ordinem singula reperiet.

XL. *Quòd Dani ad* Ely *applicantes, Monasterium combusserunt, & quoscumque invenerunt neci tradiderunt.*

65. POSTQUAM igitur permissu Divino præfata gens Barbarorum hostili pervasione cuncta Anglorum bona diripuit, vastavit, incendio consumpsit, Monasteriorum septa diabolica rabie fœdavit; tandem ad notitiam Elyensium pervenit accolarum. Omnis undique ætas, omnis utrimque sexûs conditio,

An. Chr. DC.LXXIX. Jun. XXIII.

vivendi conducta amore, maluit huc atque illuc fugiendo substantiæ dispendium pati, quàm feritatis hostium globis congredi. Hujus siquidem communis tribulationis & miseriæ nullatenus expers fuit Elyensis insula præsertim, cùm tamen paludes & aquæ quibus circumcingitur in mare porrigantur, & sit ab ipsis æstuantis æquoris fluctibus quarumlibet navium ad eamdem insulam non difficilis accessus. In hanc vecta est aliquando gens eadem cum multis manibus, putans vacuatum defensoribus occupare locum. Exitus loci deprecationibus atque etiam insidiis urget, ut inhabitantes aut vinceret, aut obsidione fatigatos in deditionem susciperet, aut loco excedere compelleret: adversum quos atrociores quique accolarum indigenæ obsistere nituntur. Contigit namque cùm finitimam regionem suæ ditioni subjugarent, multos ex Anglorum nobili genere ad insulam se conferre: tamen veriti tantæ multitudini fortè ne quidquam infortunij occurreret, quamquam vividi bello gestarent dextram, satísque sufficiens his crederetur negotiis, & quandoque aliis prævalerent Barbaris; sed missa undique legatione vicinos in auxilium convocant, atque delectam armatorum manum sibi applicantes ad internecionem hostem ut citiùs prosternunt penitúsque delent.

66. Hoc denique pacto ab oppressione liberati aliquando, diu respirare videbantur: sed non adeò hac libertate exsultare valuerunt: verùm prædictus malignorum cœtus virtute fortiore congregato exercitu cum suo Rege plurimo stipato militum agmine ruente, debacchationis spiritu sæviens in eos irruit, pervadit, atque prosternit. Plurimi incolarum vectibus cæsi in capite, quorum funera sollemni sepulturæ tradi prohibita sunt, escis bestiarum & volatilium sunt projecta. Ad Cœnobium autem Virginum quod gloriosa virgo & sponsa Christi Etheldreda construxerat, tandem perveniens, prô dolor! invadit, sancta contaminat, conculcat ac diripit: protenditur rabidorum gladius in lactea sacratáque colla, mactatur ut victima innocua Sanctimonialium caterva, & quoscumque reperit sacri desiderij Fratres & Sorores, absque ulla humanitatis consideratione præcipiti peremit strage. Sícque Monasterio quod vera Dei Christicola Etheldreda construxerat, cum Virginibus & ornamentis & Reliquiis Sanctorum & Sanctarum combusto, civitate etiam spoliata & cremata, prædæ ubertate ditati, omniáque ejusdem loci adimentes mobilia atque utensilia, inimici Domini redierunt ad propria.

XLI. *Quòd Paganus foramen fecit in sepulcro Virginis, sed mox ultione Divina percussus est.*

67. Erat inter ipsos ferocissimorum hostium cuneos quidam aliis immanior & crudelior satelles diaboli, spirans cædis & sanguinis, avaritiæ sectator, alienarum rerum truculentus appetitor. Is dum tumulum Deo dilectæ Virginis Etheldredæ intueretur, repositum inibi thesaurum esse arbitratur: nil moræ interponit, & mox bipenni quam cruentis gestabat manibus, marmoreum vas quo corpus pausabat virgineum, crebris ictibus ferit à latere, ut eo scilicet effracto, pecunias quas intus falsò credebat reconditas avidè diriperet, nesciens infelix quàm properum tempus Divinæ animadversionis immineret, quo pœnas luiturus miserabiliter de medio foret rapiendus. O piratam miserrimum, culturæ Deitatis nescium, terreni lucri cupidum, infelici casu ruiturum! Qui dum corruptibilis pecuniæ facibus exitialiter ardet, thesaurum virginalem & incorruptibilem inquietare non timet: tota vi ferientis percutitur lapis sepulcralis, quo velut in thalamo requiescit Christi sponsa perennis. Multiplicantur ictus, foramen efficitur, quod usque hodie manens cernitur.

68. Quo facto nulla cælestis vindictæ fit dilatio: sed confestim oculis ab ejus capite divinitus avulsis, sacrilegam inibi vitam finivit. Quod cernentes ceteri, ulteriùs almam virginis glebam inquietare non præsumpserunt. Ad ultimum

ferro & flamma cuncta consumunt, nec quidquam potest esse residuum, quod non disperdat manus impia Barbarorum. Totus pæne trucidatur Clerus, adducitur in captivitatem quisque residuus. Sícque locus miserè jacebat à cultu Divini officij & timoris omnino desolatus, nullus qui ministerium impleat remanet, aufertur canticum laudis & lætitiæ, sonat vox luctus undique & miseriæ. Ex ipsis denique Clericis qui deprecati* sunt, post aliquot annos octo reversi sunt: de quibus aliqui in decrepita ætate transcursis multorum annorum curriculis usque ad tempus EDREDI Regis pervenerunt. Hi prout poterant tantæ calamitatis tempore Ecclesiæ porticus resarcientes, Divinum solvebant obsequium: verùm ipsis alij succedendo Clerici, more perversorum superbiæ & avaritiæ dediti, non Canonici, immò vitam irreligiosè ducentes, in errorem & temeritatem contemptâ honestatis reverentiâ inciderunt. Quorum insolentiam Deus ob sanctæ Virginis meritum mira indignatione dissipavit, ac justa examinatione damnavit: de quibus suo loco dicendum est. Hæc quoque gesta sunt anno Dominicæ Incarnationis octingentesimo septuagesimo; centesimo autem & nonagesimo sexto ex quo beata Etheldreda in *Ely* facta est Abbatissa.

AN. CHRI DC. LXXIX. JUN XXIII.

* al. deprædati

Anno DCCC. LXX.

XLII. *De victoria Regum Angliæ, & de nativitate* EDGARI *Regis.*

69. ALWREDUS igitur Rex prædictus post fratrem Regnum strenuissimè tenuit viginti octo annis & dimidio; sed laboriosissimè impugnatus, videlicet ab ea qua frater ipsius pagana gente, quam ipse & filij ejus de cælo adjutus protrivit atque delevit. Ab isto verè Anglia usque in hunc diem sub uno Rege aucta est, regnavítque filius ejus pro eo Edwardus dictus senior. Hic multo latiùs quàm pater fines Regni dilatavit, siquidem civitates & urbes maximásque provincias, quas Dani multo tempore possederant, obtinuit & possedit, Regésque plures in deditionem accepit. Insuper duos Reges, fratres scilicet Inguare Regis, Ewlfo & Halfdene post plurimos annos occidit, & cum eis cæsa multa millia paganorum corruerunt. Post multas verò res egregiè gestas anno regni sui vicesimo-quarto ex hac vita transiens, EDELSTANO filio Regni gubernacula reliquit: quod strenuissimè per decem & sex annos tenuit.

70. Post quem frater ejus EDMUNDUS successit, cui Regina sua EDIDRA duos filios peperit EDWINUM & EDGARUM. Et cùm peperisset Edgarum, S. Dunstanus audivit in sublimi voces psallentium atque dicentium: Pax Anglorum exorti nunc pueri & Dunstani nostri tempore. Hæc genealogia nobilissimi Regis Edgari Anglorum Basilei multorum Cœnobiorum fundatoris & restauratoris inclyti, qui Elgicam Ecclesiam gloriosiùs restauravit & possessionibus locupletavit: quod inposterum præterire indignum est. Edmundus quoque Rex præfatus cum per septem & dimidium annos Regnum magnificè tenuisset interficitur, & Glastoniam delatus, à B. Dunstano Abbate sepelitur: móxque proximus heres Edredus fratri succedens, Regnum novem annis & sex hebdomadibus tenuit. Hujus autem tempore mirum & audientibus valde stupendum apud *Ely* de Sacerdotibus ibidem degentibus contigit, quòd unus illorum Alfelmus nomine sub persona alterius de se, qui errori & facinori eorum consenserat, asseruit, scripsit, quod hîc sub silentio non præterimus.

XLIII. *Exhortatur Sacerdos Archipresbyterum suum narratis ei quæ sequuntur miraculis, cupiens eum amovere de sua temeritate.*

71. TRANSACTIS haud eminùs ætatis hujus temporibus in Anglorum gente, Edredo regnante, quando zelo caritatis frigescente atque jugo iniquitatis fervescente Brittannici orbis Cœnobia pæne ab ipsis fundaminibus omnia aut ultione omnipotentis Dei in universa jacebant provincia semirutis (prô nefas!) maceriis desolata; aut si quæ in antiquis urbibus remanserant in-

An. Chr. dc. lxxix. Jun. xxiii.

tegra, ab utriusque sexûs Canonicis nomine non dignitate erant occupata diutissimè; contigit quoque ut Monasterium *Elge*, quod situm est in insula in qua sancta virgo Etheldreda requiescit cum germana nomine Sexburga ac venerabili nepte Ermenilda, sub eorum transiret dominia. Quorum Archipresbyter Præpositus & magister instinctu fraudis demoniacæ ausus est sepulcrum sacræ Virginis violare, licet haud impunè, tamen ista ratione. Appropinquante quadam tempestate ejusdem præpollentis sanctæ prædictæ sollemnitatis die, convocavit ceteros Sacerdotes ac Clericos quibus præerat, cum quibus Basilicam ingressus ad eos dixit: Volo indubitanter scire, si venerabilis virgo Etheldreda etiamnunc integra manet carne, sicut referunt sacra scripta venerabilis Bedæ in historia gentis Angligenæ; aut si aliquid omnino ex ea manet in monumento, in quo olim tumulata est corpusculo: quoniam mihi non videtur esse verisimile, sed potiùs credo quòd nihil est in sarcophago. Qui respondentes magistro dixerunt infausto: Quomodo ausus fuisti mente tantum scelus concipere, ut mausoleum virginis intemeratæ ullo modo cogitares aperire? nónne omnes scelerata morte properanter debemus vitam finire, nisi ociùs cessaveris à tam illicita præsumptione? Quibus ille respondit protinùs: Credo quòd si virgo tam sancta, ut olim, in præsenti jaceret Basilica; per eam Deus plurima isthic fecisset miracula. Tunc unus illi de Sacerdotibus dixit: Idcirco, didascale, tales profers sermocinationes, quia noviter ad istam ex alia veniens Insulam provincia, minimè virtutum vidisti miracula quæ Conditor rerum peregit innumerabilia per hujus sacræ virginis merita. E quibus ex pluribus tibi referam perpauca, quæ paullo antequam huc adventares sunt patrata.

Etheldredæ miracula.

72. Quædam matrona in quodam huic vicino commanebat vico, quæ circiter sex annos ita erat contracta intolerabili morbo & paralysi resoluta omni membrorum compage, ut nulla ratione manus ad os dirigere, nec venerabile salutaris signum crucis propriæ fronti imprimere, à fulto * valeret surgere absque famularum juvamine. Hæc postquam Medicis multam irrogaverat pecuniam, nec curationis ullam ab eisdem suscepisset medelam, supernæ respectu clementiæ ad istam bis quatuor mancipiis deferentibus accessit aulam: in qua cùm ipsa vigilaret nocte, meruit sanitatem recipere, & propriis incedens vestigiis reversa est ad propria laudans & glorificans Dei omnipotentiam.

* f. aut à lecto

73. Quidam etiam adolescens per septem annorum curricula degebat illo in tempore in quadam villa, quam *Bradeforde* appellat illius loci incola: qui similiter ut à parentibus ad hoc Templum est deductus, statim soluta sunt vincula ejus & profatus est rectis sermonibus, dicens coram cunctis circumstantibus: Redeamus fratres ad hospitium, quoniam per beatæ virginis Etheldredæ meritum, largiente omnia creante Deo, curatus sum.

74. Quædam denique puella à primordio suæ nativitatis cæca, post transacta decem annorum spatia, in illis diebus feliciter est delata ad hæc Templi mœnia. Hæc, mox ut ingressa est Basilicam, suscepit oculorum medelam, & cœpit mirari hujus mundi machinam luculentam ac fulgidam, jubárque solis rutilans quod numquam antè viderat; Deum auctorem rerum magnificans, qui omnia quæ cernebat miranda creaverat.

75. Quidam namque juvenis manum habens aridam accessit ad sacratissimam hujus almæ virginis tumbam, quam ilicò extensis lacerti nervulis me adstante valuit aperire viribus receptis: quod videntes populi qui aderant, benedixerunt Dominum qui creavit omnia.

76. Quidam etenim Sacerdos in isto commanebat Cœnobio, qui propriam compulit servulam in horto colligere olera Dominica die ante Tertiam. Hæc dum sudem arripuisset ingentem, quatinus properanter domini sui expleret jussionem, manus ejus tam firmiter adhæsit ligno quod tenebat avidè, & unde herbas evellere desiderabat illicitè, ut nullus hominum quolibet conamine stipitem à manu mulieris potuisset dirimere. Quæ dum immenso torqueretur

cruciamine, nullum valentes miseræ aliud juvamen impendere, fustem manus in utraque inciderunt parte, sicque permansit annos quinque. Quibus expletis rotante cæli cardine, contigit nos convivaturos quadam die ad domum prædicti Sacerdotis convenire. Quam dum conspexissemus cruciari ultra modum, facturam Dei perire cōdolentes nimiùm, concordi voto ad cōvivantem diximus Presbyterum: Antequam sumamus cibum, pariter ducamus ad istud hanc mulierculam Templum, suppliciter deprecantes omnium Auctorem creaturarum, quatenus ei dignetur misereri per gloriosum sanctæ virginis Etheldredæ interventum. Qui respondens omnibus gaudens dixit Fratribus: Omnipotens Deus pro tam utili consilio vos collocet in cælesti Regno, ubi Sancti fruuntur lumine perpetuo. Qui Basilicam ingressi, mox ut rogaverunt Dominum, extensa de manu mancipij prosiliit lignum, quod jam carne consumpta adhærebat compagibus ossium: sicque mulier Divinum percepit medicamentum, & cœtus Clericorum regressus est ad convivium, gratias ac laudes referens Salvatori Christo. Quapropter te moneo, Magister, ut ab audacibus & illicitis cesses inchoamentis properanter. Quod si sermonibus meis credere nolueris, condignâ inprimis morte moriêris, ac deinde suppliciis condemnatus sempiternis infeliciter, perpetuis cruciatibus subjacebis, vermibúsque tartareis, ac infernabilibus incendiis. Qui bis ac ter commonitus à prudenti sene, noluit cessare à scelestissimo conamine: sed convocavit quatuor juvenes ex clericali ordine, quos conduxit in ruinam facilè ac condemnationem perpetrato crimine.

AN. CHR. DC.LXXIX. JUN. XXIII.

XLIV. *Quòd judicium Dei in prædicto Archipresbytero & suis consortibus eluxit.*

77. ERAT namque in arca qua quiescebat virgo sancta, quædam rimula, quæ nobis (ut quidam senex retulit quod ab ipsis Sacerdotibus qui hæc viderunt didicit) à Paganis Christi culturam dissipantibus facta fuerat. Namque Nortmanni crudeles populi olim, quemadmodum Anglorum plurimas atque Francorum provincias, deprædaverunt Elgicam nihilominus insulam. Qui postquam omnem Clerum, Sanctimoniales, ac populum ferro & igne depopulati sunt, pueros atque senes crudeli morte perimentes, adolescentes captivos ac juvenes ad extraneas duxerunt regiones. E quibus unus immanis Nortmannus ausus est accedere ad sepulcrum virginis egregiæ qui exiguam manu ferens bipennulam, ter quatérque marmoream in qua jacebat percutiens cistam, sperans immensam invenire pecuniam, confestim ut exiguam fecit fenestrellam, oculos amisit & vitam. Ex ipsis denique Clericis, qui ex Elgico deprecati sunt Cœnobio, post aliquantos annos VIII. ad ipsum repedaverunt locum. E quibus aliqui jam in decrepita ætate provecti transcursa multorum curricula annorum retulerunt seni præfato eo tempore adolescentulo, sicut scriptum est in hoc codicillo. Quid plura verbis prosequor superfluis? Ad hanc Presbyter infelix cum scelerum sodalibus accessit, qui accipientes sacculos marati* unde fuerat compta totius superficies pavimenti, quosque ponentes in sarcophagi foramine, post triduum omnes magistri ausi sunt palpare corpusculum sanctæ Virginis. Tunc Sacerdos ait: Nunc remoto ambiguitatis scrupulo indubitanter scio, quia adhuc in hoc tumulo requiescit sacra virgo, sic integra permanens carne. Tunc senex qui antè prohibuit ad eum dixit; In proximo plus debes scire, quòd percussus jacebis Dei ultione. Qui rursus ait flocci pendens vaticinia senis: Modò volo videre si vestes ejus etiamnunc permanent integræ. Qui candelam cohærentem virgulæ per foramen immisit arculæ quæ beata continebat membra Sanctæ: sed plùs intus nequivit adspicere quàm si foret cæcatus utroque lumine. Verùm ardens candela (ut perhibent) cecidit supra Sanctam, & tamdiu ardens super sacras mansit vestes, donec tota concremata est eas con-

* marathus, herba genus.

AN. CHR. DC.LXXIX. JUN. XXIII.

tingere flamma metuente. Cuncti tamen qui aderant lumen candelæ prospiciebant, quod per foramen de sepulcro exibat, & quidquid infrà latebat cremari pertimescentes, dixerunt Sacerdoti totius criminis auctori: Melius foret te non fuisse natum, quàm committere scelus tantum: quia nec ideo cessavit à malo diræ mentis proposito. Accipiens namque partem virgæ acuit eam in uno capite, quod rursus findens cultelli mucrone infixit vestibus virginis sanctissimæ, quater quatérque in gyrum complicans toto conamine omnium qui aderant ad foramen usque pertraxit: & quia nullam læsionem habebant, mirari cœpit. Qui confestim ingentem machæram arripuit, & exiguam exinde particulam dæmonum suasione incidit, ceteris sodalibus, quatuor videlicet prædictis juvenibus, ipsam vestem sursùm trahentibus & omni virtute retinentibus. Quæ postquam sceleratorum contactu est violata, ita ab immundis eorum manibus est subtracta, (sicut retulit Presbyter qui hujus criminis fuit particeps) quasi eam infra tumbam duo fortissimi milites retraherent, & quasi ipsa adhuc virgo sancta vivens eis diceret: Nec Dei nec meam habeatis gratiam, quia ausi estis corrumpere sindonem meam. Quid multa? mox ingens pestis arripuit domum illius Sacerdotis, quæ conjugem ejus ac liberos omnes cita morte percussit, totámque progeniem funditùs exstirpavit. Ipsum quoque ad alterum commigrantem locum post paucos dies deduxit in infernum, quoniam non purgavit per pœnitentiam scelus commissum. Sed & de ipsis quatuor fautoribus Divina ultio peremit duos ociùs; tertius cùm esset institutus officiis litteralibus, Ecclesiasticis, ac Sacerdotalibus, ita protinus in amentiam versus quidquid scivit est oblitus, quasi nihil didicisset penitùs; adhuc vivens luit pœnas de tam grandi facinore, quoniam per singulos menses perdit sensum, mentis vigore deficiente, luna ætatem quantum habebat repetente. Quartus verò fuit prælibatus Presbyter Alfelmus qui & ipse gravi ægritudine correptus fermè per octo menses mansit paralyticus, donec parentes mæsti ac dolentes, quibus erat unicus, detulerunt eum cum plurimis muneribus ad beatissimæ virginis corpus. Qui dum ibidem ipsa vigilarent nocte promittentes per sacramenta satisfactionem, meruit eorum æger recipere sanitatem per Virginis almæ Etheldredæ intercessionem; & mane glorificantes cosmi Redemptorem, læti reversi sunt ad eorum mansionem. Ecce quod infideliter dubitantis temeraria generavit præsumptio, ecce quod injusta justè promeruit actio. Habeant ex hoc quilibet sacrarum Virginum indigni attrectatores Reliquiarum, quia nonnisi cum cordis munditia & humilitate id debent præsumere. Sed nec quidem Ecclesia sic ab iniquorum cessavit Presbyterorum dominio, verùm sub eorum naufragosa gubernatione usque ad duodecimum regni gloriosi Regis Edgari annum fluctuabat.

XLV. *Quomodo Rex Edgarus regnavit.*

78. EGREGIUS quoque Rex Anglorum præfatus Edredus decimo anno regni sui ægrotavit & mortuus est: cujus frater, dico Edwinus, Regis scilicet Edmundi & sanctæ Edrigydræ Reginæ filius, Regnum suscepit; quatuor annis regni peractis defunctus est, & Wintoniæ in Monasterio novo est sepultus. Cujus Regnum suus germanus Edgarus ab omni Anglorum populo electus anno ætatis suæ sexto decimo suscepit (& ipse de genere Kinegilsi eximij Regis, qui primus Vestsaxonum Regum Fidem Christi à S. Birino percepit) à B. Dunstano decenter institutus, Regno Anglorum leges justas constituit, Regnóque tranquillissimo omni tempore potitus est: destructas quoque Ecclesias renovavit & ditavit, abjectis ex Cœnobiis Clericorum næniis, ad laudem Dei, Monachorum & Sanctimonialium catervas aggregavit, sicut & sequente docetur opere. Nunc his finem imponentes nimiam prolixitatem devitavi; tempus enim est ut sequentis libri ordinetur initium, & ut loquendi vires interim per silentium reparentur.

MONITUM.

SANCTÆ Etheldridæ Translationem anno Christi M. C. VI. per RICHARDUM Eliensem Abbatem factam suo loco referemus.

VITA S. BALTHILDIS REGINÆ FRANCORUM, postea Sanctimonialis Kalensis.

CIRC. AN. DC. XXC. JANU. XXX.

Scripta ab Auctore Anonymo ejus æquali.

Ex MS. cod. RR. PP. Fuliensium Paris. & Iohanne Bollando.

OBSERVATIONES PRÆVIÆ.

1. SANCTA BALTHILDIS seu BALTECHILDIS, ex Anglo-Saxonum regione captiva in Franciam abducta, ex Erchinoaldi ministerio in Chlodovei junioris thalamum evecta, demúmque ex Regina Monasterij Kalensis Monacha uti & conditrix, duos meruit Vitæ suæ scriptores, unum ejus ætatis æqualem, gravem quidem at impolitum; alterum interpolatorem, qui prioris sententias paullò elegantiori sermone non tam mutavit quàm exornavit, nec multo post alium vixit, quemadmodum ex verbis ipsius in Vita subjecta num. 19. relatis manifestum est. Prætulimus proinde scriptorem antiquiorem, qui regnante adhuc THEODORICO Balthildis filio, THEUDFREDO Abbate primo Corbeiensi, tum Episcopo scribebat, prout num. 3. & 6. disertè testatur. Posteriorem lucubrationem à Surio editam, à Bollando restitutam, explicationis gratiâ subinde citabimus, ne si daremus integram, easdem res verbis paullo diversis incassùm repetere cogeremur. Vitæ Scriptores.

2. Sancta Balthildis nomen variè pinxerunt antiqui homines. Alij Balthildem ac Baltildem, Baltechildem seu Baldechildem alij, recentiores Bathildem præferunt: nos verò sequimur Auctores antiquiores, Bedam, Aluredum in versione Bedæ Saxonica, Adelardum Abb. Corbeiensem in Statutis, & alios, qui Balthildem scribere amant; rarius Baldechildem, seu Baltechildem, sicuti ex MSS. codicum collatione observavimus. Galli etiam nostrates vulgare piæ Reginæ nomen variè efferunt. Baudour ac Bautheur efferebant patres nostri; nunc in ore omnium Bathilde auditur: quod nomen Balthildis, audacem Heroida; Bathildis, utilem Heroida Germanicè significat. Nomen.

3. Balthildem natione Saxonicam prædicant omnes. Falluntur qui in Germanica Saxonum regione ejus patriam locant. Chlodoveus accepit uxorem de genere Saxonorum nomine Bathildem pulchram valde & omni ingenio strenuam, ut liber de Gestis Franc. cap. 43. habet. Et Fredegarij continuator cap. 91. Chlodoveus filius Dagoberti ex genere alienigenarum Reginam accipiens nomine Baldechildem, prudentem atque elegantem, genuit ex ea filios tres. Gentem Saxonum, Saxones interpretare ex Germania unà cum Anglis & Iutis in Britanniam insulam sæculo v. effusos, à quibus Britanniæ gens universa quandoque Saxones seu Angli-Saxones appellatur. Saxones Germanici nondum Christum didicerant, Britannici partim confitebantur. Hinc Balthildis Christiana, de partibus transmarinis (verba sunt Interpolatoris) Divinâ providentiâ deprædata, & vili pretio sed incomparabili commercio venumdata advenit in Franciam, ipsa pretiosa & optima Dei margarita: atque à Principe quodam Francorum viróque clarissimo Herchinoaldo qui tunc Palatium gubernabat, constat esse receptam. Si ex Saxonia Germaniæ processisset Balthildis, non de partibus transmarinis advenisse dicenda fuisset. Equidem præter Gregorium Magnum Eligius multos redemisse captivos dicitur in Vita lib. 1. cap. 10. præcipuè ex genere Saxonum, qui aliunde eo tempore veluti greges à sedibus propriis evulsi in diversa distrahebantur. Quod etiam præstitit B. Richarius Abbas Centulæ, sæpe in Britanniam hac de causa profectus. Patria.

4. Balthildem illustri genere ortam fuisse testatur Interpolator, cujus hæc sententia paullo post superiora: Non levis in eloquio, non præsumptuosa in verbo, sed cuncta opera sua honestissimè moderabatur ingenio. Claro namque sanguine (licet alterius gentis serviret obsequiis) progenita Saxonum demonstrabatur. Et infrà, Nutu Divino factum esse creditur, ut quæ Principis nuptias devitaverat, postea Chlodoveum Dagoberti quondam Regis filium in conjugium acciperet, & merito humilitatis ad altiorem gradum eam adtolleret. In quo Divina dispensatio eamdem honorare decreverat: ut dum ministrum Regis contempserat, ad Regis copulam perveniret, atque ex ipsa Regalis progenies procederet. Quod ideo peractum est, sicut omnibus patet, ut ipsa quæ ERAT EX REGALI PROGENIE, Regiam sumeret copulam, Regiámque gigneret sobolem. Iohannes Stovve in hist. Anglic. & ex eo Iacobus Malbrancus in lib. 3. de Morin. cap. 30. Balthildis Regium genus deducunt ex Vvodeno Saxonum Duce per Ethelbertum & Eadbal- Genus.

CIRC. AN. DC.XXC. JANU.XXX.

dum *Britanniæ Reges, Balthildis avum & patrem: cujus Balthildis ex fratre* Ercomberto *neptis fuerit* Urſana, *Rigoberto poſtea Remorum Epiſcopo deſponſata: ex qua S. Berta Abbatiſſa Blangiacenſis prodierit. Certè apud Bedam in hiſt. lib. 1. cap. 15. invenimus,* ex Wodeni ſtirpe multarum provinciarum Regium genus originem duxiſſe: *& in Actis S. Bertæ legimus Urſanam Balthildis neptem Rigoberto Bertam genuiſſe. At cùm in illis Actis multa emendatione indigeant, ex illis nihil certi hac de re conficere licet.*

Monaſteria ab ea condita.

5. *Dici non poteſt quantum Reſpublica non ſolùm civilis, ſed etiam Monaſtica Balthildis prudentiæ ac pietati debeat. Nec immeritò ſanè Chrothildi, Radegundi, aliiſque claris Reginis comparatur. Ejus piam magnificentiam hodie quoque prædicant præclara quæ vel condidit vel dotavit Monaſteria, ab Auctore Vitæ breviter commemorata. Duo tamen præ ceteris extulit, Corbeienſe ac Kalenſe: de Corbeienſi dicendum, ubi Theodefredum ejuſdem loci Abbatem primum laudabimus; hic de Kalenſi paucis agendum.*

Kalenſe.

Chrothildis Chlodovei M. conjux parvum Oratorium cum aliquot cellulis conſtruxerat in Kala ſeu Cala villa Regia agri Pariſiaci ad Matronam fluvium, ibique Virgines paucas Deo ſacras poſuerat, uti infrà num. 18. ſcribitur. Illic inſigne Parthenona à fundamentis erexit Balthildis, & locum, *teſte Vita Interpolatore,* villis affluentiſſimis & quampluribus cum earum reditibus amplificavit & exornavit, & in poteſtate ſub religione ibidem viventium ſacrarum Virginum tradidit. Quarum quidem vocabula propter tædium legentium reticui. Illud verò inſerere curavi, quod Rectoribus ejuſdem loci valde timendum eſt. Nam Præceptum ſuper his conſtituit, & manibus propriis ac filiorum Regum roboravit, ſigillóque ſignavit: in quo Teſtamento interminata eſt per invocationem S. Trinitatis & diem tremendi judicij, ut nemo per ſuccedentia tempora Rector quiſlibet ejuſdem loci quidquam de his villis quas in uſus diverſos ejuſdem Cœnobij habitantium contulerat ſubtraheret, aut beneficiarios exinde haberet. Quod ſi feciſſet, pœnis infernalibus cum Juda traditore nequiſſimo & cupidiſſimo afflictus ſine fine puniretur. Ipſúmque Teſtamentum ſi quis quæſierit, in Archivo ejuſdem Eccleſiæ reperiet. In hoc etiam prædicto Cœnobio venerabilem religioſámque valde Dei famulam BERTILAM, quam ex Monaſterio Jodro evocaverat, in loco Matris primam conſtituit *&c. Duplex eo in loco Monaſterium virorum ac Puellarum fuiſſe ex Vita S. Bertilæ ſuo loco referendâ conſtat.*

Illuſtres Monachæ Kalenſes.

Balthildis nomen loco plurimùm dignitatis contulit & honoris. Illuc confluebant Virgines ex diverſis provinciis, etiam ex inſula Britannia, teſtante Beda in lib. 3. Hiſt. cap. 8. Monaſticæ converſationis gratiâ, *quam Virgines Kalenſes ſumma religione tenebant. Quippe* HILDA, *& ſoror ejus* HERESVVITA *Aldulfi Orientalium Anglorum Regis mater, Britanniæ dignitati Kalam prætulerunt. Bedæ verba hoc loco prætermittenda non ſunt.*

Hilda.

6. Anno, *inquit lib. 3. cap. 23.* Dominicæ Inc. DC. XXC. religioſiſſima Chriſti famula Hilda, Abbatiſſa Monaſterij quod dicitur Streaneshalh, poſt multa quæ fecit in terra opera cæleſtia, ad percipienda præmia vitæ cæleſtis de terris ablata tranſivit die XV. Kalendarum Decemb. cùm eſſet annorum ſexaginta ſex: quibus æqua portione diviſis, triginta tres primos in ſæculari habitu noviſſimè converſata complevit, & totidem ſequentes nobiliùs in Monachica vita Domino conſecravit. Nam & nobilis natu erat, hoc eſt filia nepotis Edvvini Regis vocabulo Heririci, cum quo etiam Rege ad prædicationem beatæ memoriæ Paulini primi Northanymbrorum Epiſcopi Fidem & Sacramenta Chriſti ſuſcepit, atque hæc uſquedum ad ejus viſionem pervenire meruit, intemerata ſervavit. Quæ cùm relicto habitu ſæculari illi ſoli ſervire decreviſſet, ſeceſſit ad provinciam Orientalium Anglorum. Erat namque propinqua Regis illius: deſiderans exinde, ſi quo modo poſſet, derelicta patriâ & omnibus quæcumque habuerat, Galliam pervenire, atque in Monaſterio Calæ peregrinam pro Domino vitam ducere: quò faciliùs perpetuam in cælis patriam poſſet mereri.

Hereſvita.

Nam & in eodem Monaſterio, ſoror ipſius HERESVIT, mater Aldulfi Regis Orientalium Anglorum, Regularibus ſubdita diſciplinis ipſo tempore coronam exſpectabat æternam: cujus æmulata exemplum & ipſa propoſito peregrinandi annum totum in præfata provincia retenta eſt. Deinde ab Aidano Epiſcopo in patriam revocata, accepit locum unius familiæ ad Septemtrionalem plagam Wiri fluminis, ubi æquè anno uno Monachicam cum perpaucis ſociis vitam agebat. Poſthæc facta eſt Abbatiſſa in Monaſterio Heortheu*. *Deinde* contigit eam ſuſcipere etiam conſtruendum ſive ordinandum Monaſterium in loco qui vocatur Streaneshalh, quod opus ſibi injunctum non ſegniter implevit.

* *al.* Heruteu.

Tantæ autem erat ipſa prudentiæ, ut non ſolùm mediocres quique, ſed etiam Reges ac Principes nonnumquam ab ea conſilium quærerent & invenirent. Tantum lectioni Divinarum ſcripturarum ſuos vacare ſubditos, tantum operibus juſtitiæ exerceri faciebat, ut faciilimè viderentur ibidem, qui Eccleſiaſticum gradum hoc eſt altaris officium aptè ſubirent, plurimi poſſe reperiri. Denique quinque ex eodem Monaſterio poſtea Epiſcopos vidimus, & hos omnes ſingularis meriti ac dignitatis Viros, Boſa, Athla, Oſthfor, Johannes & Vvilfrid. *Hæc fuſiùs perſecuti ſumus, ne alibi eamdem rem iterum agere cogeremur. Hereſvvida ſeu Hereſvita colitur in Martyrologio Benedictino Kalendis Septemb. Hilda verò Abbatiſſa* XV. *Kalend. ejuſdem menſis. Hereſvvidæ ſepulcrum in Monaſterio Iotro oſtenditur in Oratorio S. Pauli: quod mirum videtur, ſiquidem apud Kalam Sanctimonialis vixit.*

Bertila.

7. *Harum Sanctimonialium Magiſtra & Abbatiſſa fuit S.* BERTILA, *cujus Acta initio*

Sæculi

Sæculi III. *Benedict. referemus. Eo in loco etiam Antistita fuit* Hegilwich genitrix Judith Imperatricis, *Ludovici Pii conjugis, uti in Historia Translationis S. Balthildis ad ann.* DCCC.XXXIII. *videbimus.* CIRC. AN. DC.XXC. JANU. XXX.

8. *Antequam has observationes finiamus, operæpretium est maculam ac notam delere, quam Balthildis memoriæ Venerabilis Beda in lib. 5. Hist. cap. 20. Fridegodus Poëta quidam in Carmine de Vita S. Vvilfridi, & Vvillelmus Malmesburiæ Monachus inusserunt. Quippe aiunt, Vvilfridum, postea Eboracensem Episcopum, cùm Romam ad ritus Ecclesiæ Monachorúmque discendos proficisceretur, Lugduni à Dalfino urbis Pontifice detentum, ac postea peracto Romano itinere iterum ab eodem humanissimè exceptum fuisse: quo tempore Dalfinus Balthildis jussu necatus dicitur. Neque audiendi sunt, qui* Brunechildem *loco* Balthildis *substituunt: tum quia libri omnes antiqui ac Bedæ versio Saxonica ab Aluredo Rege facta* Balthildem *præferunt, tum quia nondum in vivis erat Vvilfridus, quum Brunechildis vivere desiit. Verùm quisquis Balthildis Acta legit, quantum ab inferenda Episcopis præsertim piis ac sanctis nece abhorrens fuerit, statim intelligit.* Diligebat *enim* Sacerdotes ut patres: *nec aliâ viâ Sigoberrandi seu Sigebrandi Episcopi interfectores declinare se posse Balthildis justitiam existimaverunt, quàm si absque mora in Kalense Monasterium, uti dudum optabat, se recipere sineretur. Et quidem in illa Dalfini historia multa correctione digna videntur. Nullus enim Episcopus nomine Dalfinus Ecclesiam Lugdunensem rexit. Pro* S.Annemundo *jussu Ebroini interfecto* Dalfinum *substituit Beda, qui ex popularium suorum narratione incertâ ac in vulgus jactatâ id adscripsit Balthildi Regnum tum administranti, quod Ebroinus Major Domus Regiæ eâ inconsultâ aut etiam fortasse invitâ peregit. Sunt qui* Sigoberrandum *seu* Sigebrandum *Episcopum, de cujus cæde infrà num. 10. agitur, eumdem esse existiment cum* Annemundo, *qui à Patris* Sigonis *nomine* Sigoberrandus *cognominatus sit. Id sanè à vero non multùm recedit. Nempe Vvilfridus Romanam peregrinationem cum Biscopo cognomento Benedicto aggressus est anno Christi* DC.LIII. *aut insequenti, si Ranulfo Cestrensi in lib. 5. cap. 16. & Florentio Vvigorniensi credimus: immo etiam seriùs, uti ex Beda in lib. 1. Hist. Abbatum Monasterii sui colligitur, qui Auctor duas primas Biscopi Romanas profectiones factas innuit Pontificatu* Vitaliani Papæ, *qui non ante annum* DC.LVI. *Sedem Romanam iniit. Vvlifridus in illo itinere correptus morbo, apud Lugdunensem Episcopum donec convaluit moratus est. Romam inde profectus,* menses aliquot ibi in studiis occupatus felicibus exegit, *inquit Beda lib. 5. Hist. Angl cap. 20. ac postea* rediit ad Dalfinum in Galliam: & tres annos apud ipsum commoratus, attonsus est ab eo, & in tanto habitus amore, ut heredem sibi illum facere cogitaret. Sed ne hoc fieri posset, Antistes crudeli morte præreptus est. *Ex his intelligitur, Sigoberrandi cædem eodem contigisse tempore, quo Annemundi Episcopi Lugdunensis: qui proinde non immeritò idem cum Sigoberrando fuisse videtur. Lege Hadrianum Valesium hac de re in Rer. Franc. lib. 21. accuratè disserentem, ac post eum Carolum* le Cointe *ad ann. 654. Denique Iohannem Bollandum, qui ante utrumque hoc argumentum tractavit, cujus distinctiones in subjecta Vita retinuimus.*

Balthildis à Dalfini cæde immunis.

PROLOGUS AUCTORIS.

1. MIHI quidem ut imperatum est, dilectissimi Fratres, ad tam subtile piúmque opus peragendum præsule Christo, etsi imperitia denegat vires delicatæ historiæ scholasticorúmque verborum ordinem proferendi; sed validiùs nobis imperat plenissimæ caritatis affectus, ut veritas pateat, & jactantia non inflet. Novimus enim Dominum JESUM-CHRISTUM in ficulnea magis fructum requisisse quàm folia. Et ideo veritatis fructum super lucernæ candelabrum ad ædificationem multorúmque profectum perpatefacere & non occultare decrevimus. Minùs licet periti scholastica, sed magis studere volumus patêre ædificationi plurimorum, qui velut apes prudentes dulce requirunt ex floribus nectar, id est ex verbis simplicibus veritatis augmentum quòd magis ædificat audientem, quàm inflat, ut imitari cupientibus compendium pietatis apertè ostendat. Hic ergo non tam detractoribus, sed potiùs fidelibus quam potuimus veritatem ostendimus.

INCIPIT VITA.

2. BENEDICTUS Dominus qui vult omnes homines salvos fieri, & ad agnitionem veritatis venire, qui & operatur omnia in omnibus velle & perfi-

Bathildis vendita Erchinoaldo servit.

Circ. An. dc. xxc. Janu. xxx.

cere. Et ideo meritò ipsius laus canenda est priùs in Sanctorum meritis sive virtutibus, qui de parvis efficit magnos, immò qui de stercore elevat pauperem, & eum consedere facit cum principibus populi sui, sicut & præsentem venerabilem magníque meriti feminam Domnam Balthildem Reginam: quam de partibus transmarinis Divina providentia advocans, & vili pretio venumdata huc advenit ipsa pretiosa & optima Dei margarita: receptáque est à Principe Francorum viróque illustri Erchinoaldo quondam, in cujus ministerio ipsa adolescens honestissimè conversata est, itaut pia ejus conversatio & admirabilis complaceret tam Principi quàm & hominibus ejus ministris. Erat enim benigna animo & moribus omnibus sobria, prudens & cauta, nulli machinans malum. Non levis in eloquio, non præsumptuosa in verbo, sed in cunctis actibus suis honestissima. Et cùm esset ex genere Saxonum * formâ corporis grata ac subtilissima, & adspectu decora, vultu hilaris, & incessu gravis. Et cùm talis esset, fuit ommino grata Principi, & invenit gratiam in oculis ejus. Quam instituit ut sibi in cubiculo pocula porrigeret, & ut pincerna honestissima sæpiùs præsens adstaret in ministerio ejus. De cujus dignitatis gratia nullam habuit extollentiam, sed potiùs in humilitate fundata, omnibus erat suis consodalibus obediens atque amabilis; honore congruo ministrans senioribus, itaut de earum pedibus calceamenta detraheret ac dilueret, aquam quoque ad lavandum adferret, & vestimenta earum festinanter pararet. Et hoc absque murmurio bono & pio animo exercebat eis ministerium.

* *Lege observat. prævias.*

Ejus nuptias fugit.

3. Ex qua ejus nobili conversatione, maxima ei inter socias laus atque amor adolevit. Et intantum felicem famam promeruit, ut matronâ suprascripti Principis Erchinoaldi defunctâ, ei complacuisset ut denuo sibi Balthildem honestissimam Virginem in thoro matronali sibi sociaret. Qua re ipsi comperta, latenter se & studiosè ab ejus subtraxit adspectu. Et cùm jam vocaretur ad Principis cubiculum, secretò se ipsa abscondit in angulo, superjectis sibi vilibus pannusculis, itaut nemini pateret illic aliquem latêre potuisse. Ipsa verò ut prudens & astuta Virgo jam tunc honores vanos fugiens & humilitatem diligens, tentabat ut poterat humanum devitare thorum, ut mereretur ad spiritualem cælestémque pervenire Sponsum. Sed & illud procul dubio Divinâ peragebatur providentiâ, ut ipse Princeps ipsam tunc quæsitam minimè inveniret, & sibi ad conjugium aliam sociaret. Et tunc ita demum Balthildis puella inventa est nutu verè Dei; ut quæ Principis nuptias devitârat, postea Chlodoveum Dagoberti quondam Regis filium in conjugium acciperet, ut meritum humilitatis ad altiorem gradum eam attolleret. In quo gradu ipsam Divina dispensatio decreverat honorare: ut dum ministrum Regis contempserat, ad Regis copulam perveniret, atq; ex ipsa Regalis soboles procederet [a]. Quod nunc peractum est, sicut omnibus patet, ipsa ejus nunc Regali regnante progenie.

Chlodoveo II. nubit.

4. Sed & ipsa collatâ sibi à Deo prudentiæ gratiâ, vigilanti studio & Regi obtemperabat ut domino, & Principibus se ostendebat ut mater. Sacerdotibus ut filia, juvenibus seu adolescentibus ut optima nutrix, erátque amabilis omnibus. Diligens valde Sacerdotes ut patres, & Monachos ut fratres, pauperes ut pia nutrix, largásque eleëmosynas distribuens singulis. Principum honorem conservans, consiliáque eorum congrua retinens. Juvenes ad religiosa studia semper exhortans, Regi humiliter & assiduè pro Ecclesiis & pauperibus suggerens. Jam enim sub sæculari habitu Christo ministrare cupiens, frequentabat orationem, cotidie commendans se cum lacrymis Christo Regi cælesti. Quam ipse Rex pius consolans juxta fidem & devotionem ejus dedit ei adjutorium suum fidelem famulum Abbatem Genesium, per cujus manus ministrans ipsa

Piæ Reginæ optimè implet officium.

Genesio Eleëmosinario utitur.

a Chlodoveus ex S. Balthilde tres filios suscepit, vicissim Reges futuros, Chlotharium, Childericum & Theodericum, de quibus legenda Vita S. Eligij, qui non solùm Chlotharij ortum piæ Reginæ promisit, sed etiam utrorumque sortem & casus Divino afflatus spiritu prædixit, uti Audoënus in lib. 2. cap. 31. commemorat.

Sacerdotibus & pauperibus, pascebat egenos, & induebat vestibus nudos, studioséque sepelire ordinabat mortuos, dirigens per ipsum ad Cœnobia virorum, ac Virginum auri vel argenti largissima munera. Qui ipse Christi famulus domnus Genesius postea Christo jubente Lugduno Galliæ ordinatus est Episcopus. Tunc enim in palatio Francorum erat assiduus, per quem (ut diximus) ipsa Domna Balthildis unà cum Regis Chlodovei imperio & suggerente ipso Dei famulo in cunctis pauperibus larga procedebat Regis eleemosyna per loca multa. *Circ. An. DC. XXC. Janu. XXX.*

5. Quid plura? Deo jubente Rex CHLODOVEUS vir egregius migravit [a] à corpore: relictáque sobole filiorum cum matre, suscepit ilico post eum filius ejus CHLOTHARIUS quondam Francorum Regnum. Tunc etenim præcellentibus Principibus CHRODOBERTO Episcopo Parisiaco & domno AUDOENO, seu & EBROINO Majore-domus cum reliquis Senioribus vel ceteris quamplurimis, & Regno quidem Francorum in pace consistenti. Tunc enim nuper & Austrasii pacifico ordine ordinante Domna Balthilde per consilium quidem Seniorum receperunt CHILDERICUM filium ejus Regem Austri, Burgundiones verò & Franci facti sunt uniti. Et credimus Deo gubernante juxta Domnæ Balthildis magnam fidem ipsa tria Regna tunc inter se tenebant pacis concordiam. *Chlodoveo mortuo Regnum pacificè administrat.* *a*

6. Factúmque est tunc per eam nutu Dei & exhortantibus bonis Sacerdotibus [b]; ut hæresis simoniaca quæ pravo usu maculabat Dei Ecclesiam, itaut dando præmia contra ordinem Episcopatus acciperet; ut præfata Domna Balthildis hoc impium nefas prohiberet, ut nullum præmium pro percipiendis sacris gradibus omnino intercurreret. Ordinavit etenim immò per eam Dominus, & ut alia pessima & impia cessaret consuetudo; pro qua plures homines sobolem suam interire potiùs quàm nutrire studebant, dum dividebat actiones publicas [c] quæ eis ex consuetudine ingerebantur accipere; ut illis ex hoc gravissimum rerum suarum inferrent damnum. Prohibuit hoc ipsa Domna pro mercede sua, ut hoc nullus facere præsumeret: ex quo facto copiosam & valde magnam mercedem exspectat. *Simoniam & pravas consuetudines tollit.* *b* *c*

7. Quis enim valeat dicere quanta & quàm magna commoda per Religiosorum Cœnobia largiendo integra præsidia, & silvas magnas ad cellulas seu Monasteria construenda concessit? Quo etiam & ipsa velut proprias seu & peculiares Dei causas, id est Kala in Parisiaco Deo sacratas Puellas Cœnobium magnum Virginum ædificavit: ubi Dei famulam religiosam valde puellam BERTILAM in locum Matris esse primam constituit. In quo & ipsa venerabilis Domna Balthildis dein conversari sub integra Regula Religionis, & in pace requiescere consueverat, & in veritate devota id voluntate complevit. Prætereundum non est, quia ad laudem Dei pertinet quidquid in Sanctis & Electis suis mirabiliter Deus operatur, quia (ut dicit Scriptura) mirabilis Deus in Sanctis suis. Cujus Spiritus Paraclitus cooperatur interiùs per bonam voluntatem, ut scriptum est: *Omni volenti bonum Deus cooperator est illi*; sicut & isti magnæ feminæ constat veraciter fuisse. Ut enim præfati sumus, neque nostra, neque cujuslibet, ut arbitror, lingua quamvis erudita enarrare ejus omnia bona valet. Quantas consolationes vel adjutoria ad casas Dei vel ejus pauperibus pro Christi amore quantásque opportunitates & commoda ipsa largita est, qualéque Monasterium quod vocatur Corbegia in Ambianensi parrochia suo opere construxit, ubi *Monasterium Kalense ædificat.* *Psal. 67. 36.* *item Corbeiense.*

a Interpellator: *Interea dominus* Rex CHLODOVEUS, *vir ejus, gratia evocante Divina, septimodecimo regni sui anno, rebus exemptus humanis migravit à sæculo: relictáque sobole filiorum cum matre, suscepit ilico filius ejus Lotharius* Rex *Francorum regimen. Et suffragantibus præcellentissimis Principibus* (en Episcopi Principes appellati) CHRODOBERTO *Episcopo Parisiaco & Domno* AUDOËNO *Rotomagensi, seu* EBROINO *Majore-Domus cum reliquis Senioribus vel ceteris quamplurimis Regni honorem quærentibus, ad regimen Francorum in pace constituitur.* Ex hoc utroque testimonio solus Chlotharius jam ab ipso patris obitu suscepisse videtur imperium, Childerico & Theoderico oh teneriorem ætatem sub materna disciplina consistentibus.

b Præcipuè Eligio & Audoëno, sicuti in Vita S. Eligii lib. 2. cap. 1. dicitur.

c Clariùs Interpolator: *dum de eis videbant exactiones fieri; publicáque, ex antiqua consuetudine, mala urgebantur accipere, unde gravissimum rerum suarum patiebantur damnum.*

Circ. An. DC. XXC. Janu. XXX.

venerabilis vir Domnus Teudofredus, nunc enim * Episcopus, tunc verò Abba magno gregi Fratrum præfuit: quem de Luxovio Monasterio præfata Domna Balthildis à reverentissimo viro Domno Galberto quondam Abbate [a] expetivit, & mirabiliter ad ipsum Cœnobium Fratrem [b] condirexit, qui nunc ipse & laudabiliter constat.

*f. jam

Cœnobiis aliis munifica.

8. Quid enim? ad Gemeticum Domno Fileberto viro religioso & silvam magnam ex fisco ubi ipsum Cœnobium Fratrum situm est, & multa munera & pastus de fisco dominico ad ipsum Monasterium construendum concessit. Quantáque verò Domno Legoberto * ad Curbionis [c] Monasterium & villam magnam vocabulo Nugaretum, & talenta multa argenti vel auri etiam ipsum Regale quo ipsa cingebatur cingulum de supra sacris lumbis suis devotè abstulit, & Fratribus in eleëmosynam ipsum direxit. Et hoc totum hilari vultu ac benigno dispensabat animo. Ut enim Scriptura dicit: Hilarem datorem diligit Deus. Similiter ad Fontenellam eulogia [d] plura concessit & compendia. Quanta enim ad Luxovium vel ad reliqua Monasteria in Burgundia, & villas multas integras concessit, & pecuniam innumerabilem direxit. Quid ad Jotrum Monasterium, unde illas sacras Virgines cum præfata Domna Bertilana Abbatissa ad Kala suum Monasterium arcessivit, quanta ibi munera & de agris & pecunia multa contulit. Similiter & ad Monasterium S. Faræ, sua sæpe larga munera direxit. Ad urbem verò Parisiacam ad Sanctorum Basilicas seu Monasteria & villas multas & magnas contulit, & muneribus plurimis ditavit. Quid plura? ut diximus, hoc narrare non valemus per singula. Sed neque vix media totáque dici ejus bona omnino à nobis non possunt.

* al. Laigoberto

Monachos ad Regulæ custodiam hortatur.

9. Præterire enim non debemus quòd per Seniores Basilicas sanctorum Domni Dionysij & Domni Germani, & Domni Medardi & S. Petri, vel Domni Aniani seu S. Martini, vel ubicumque ejus pertinxerit notitia, Pontificibus seu Abbatibus suadendo pro zelo Dei præcepit, & epistolas pro hoc eis direxit, ut sub sancto regulari Ordine Fratres in ipsa loca consistentes vivere deberent. Et ut hoc libenter adquiescerent, in Privilegio eis firmare jussit, vel etiam emunitates concessit, ut meliùs eis delectaret pro Rege & pace Summi Regis Christi clementiam exorare. Et illud commemorandum est, quia ad mercedis ejus cumulum pertinet, quòd captivos homines Christianos ire prohibuit: datásque præceptiones per singulas regiones, ut nullus in regno Francorum captivum hominem Christianum penitùs transmitteret. Sed magis & ipsa dato pretio captivos plurimos redimere præcepit, & liberos relaxavit: & alios ex ipsis in Monasteria intromisit, & præcipuè de gente sua viros & puellas quamplures denutritas secum. Quantas enim attrahere potuit, eas per sancta Cœnobia commendavit, & ut pro ea exorarent eis præcepit. Etiam ad Romam usque ad B. Petri & Pauli Basilicas, vel ad Romenses pauperes plura ac larga sæpiùs direxit numera.

Kalam tandem se recipere permittitur.

10. Erat enim ejus sancta devotio, ut in Monasterio quod prædiximus Religiosarum feminarum, hoc est in Kala quòd ipsa ædificavit, conversari deberet. Nã & Franci pro ejus amore hoc maximè dilatabant, nec fieri permittebant, nisi

a Non Episcopo. Hinc confirmatur id quod in S. Vvalberti Elogio ad annum 665. diximus, eum numquam Ecclesiæ Meldensi præfuisse.

b Bollandus legit *Fratrum*: ita etiam legisse videtur Anonymus sic versum reddens: *& ad prædictum Fratrum Cœnobium condirexit*, omissa alia parte sententiæ, quæ de Theudofredo etiam tunc superstite intelligenda videtur

c De Curbionensi Monasterio diximus Sæculo 1. Bened. in Vita S. Launomari Abb. ad ann. 590. acturi de Gemeticensi in Vita S. Filiberti infra ad ann. 684 Porro de Farensi suprà ad ann. 655. in Actis Burgundofaræ, de Jotrensi verò in Elogio S. Theodechildis anno 660. egimus.

d Alia Vita habet: *Similiter & ad Fontinellam & Logium plura concessit beneficiorum compendia*, quæ germanior lectio videtur. Logium erat Cœnobium Puellarũ in ea Neustriæ regione quæ nunc Normannia dicitur. In eo Parthenone mater Milonis Reclusi Vvista, *Mater Logensis Cœnobij* dicitur in Chron. Fontanell. cap. 4. Ansegisus Fontanellæ Abbas *ad Logium libram unam* legavit. Logium Cœnobium situm erat haud procul à Cella Milonis ipsius ad ripam alvei Sequanæ: unde Logiensis portus opido Caudebecco proximus nomen accepit.

Circ. An. DC. XXC. Janu. XXX. a

commotio illa fuisset per miserum SIGOBERRANDUM Episcopum [a], cujus superbia inter Francos meruit mortis ruinam. Et exinde orta intentione dum ipsum contra ejus voluntatem interfecerunt, metuentes ne hoc ipsa Domna contra eos graviter ferret, ac vindicare ipsam causam vellet, permiserunt eam subitò pergere ad ipsum Monasterium. Et fortasse dubium non est, quin ipsi Principes tunc illud in bono animo permisissent. Sed ipsa Domna Dei voluntatem considerans, ut hoc non tam eorum consilium, quàm Dei fuisset dispensatio, ut ejus sancta devotio per quamlibet occasionem Christo gubernante esset impleta. Deductáque ab aliquibus Senioribus, venit ad præfatum Monasterium suum Kala, ibíque à sanctis Puellis ut decebat honorificè & satis amabiliter in sancta Congregatione recepta est. Habuit enim tunc non modicam querelam contra eos [b], quos ipsa dulciter nutriverat. Pro qua re falsam * ipsi eam habuissent susceptam, vel etiam pro bonis mala ei repensarent. Sed & hoc conferens cum Sacerdotibus citiùs eis clementer cuncta indulsit, & ut ipsi ei illam cordis commotionem indulgerent supplicavit. Et ipsa pax inter ipsos Domino largiente plenissimè restituta est.

Indulget iis à quibus injuriam passa erat. b

* l. falsò

11. Ipsa verò piissimo affectu diligebat Sorores ut proprias filias, & sanctæ Abbatissæ earũ obediebat ut matri. Et ministerium exhibebat eis ut vilissima ancillula ex sancta devotione: itaut etiam cùm adhuc regeret publicum palatium, & ipsa visitabat suum sæpe sanctum Cœnobium, ita humilitatis magnæ fortiter exhibebat exemplum, ut ipsa quoque in coquina ministraret Sororibus; & munditias vilissimas, etiam deambulationes stercorum ipsa mundaret. Et hoc totum cum gaudio ac læto perficiebat animo tam humile pro Christo ministerium. Quis enim crederet ut sublimitas tantæ potentiæ ita vilissimis administraret rebus, nisi ei hoc magnus Christi exegisset omnimodo plenissimus amor? Insistebátque assiduè orationi devota cum lacrymis, & Divinam lectionem sæpiùs frequentabat. Consolationem verò continuò per sanctam exhortationem, & frequentem visitationem infirmorum faciebat. Dolebat enim cum dolentibus per studium caritatis, & cum gaudentibus gaudebat: & pro sanis ut consolarentur, Domnæ Abbatissæ humiliter sæpiùs suggerebat. Cujus petitioni ipsa ut Mater amabiliter cuncta præstabat, quia verè erat eis more Apostolico cor unum & anima una, dum se invicem tenerè ac plenissimè diligerent in Christo.

Abjectis ministeriis ac piis exercitiis totam se tradit.

12. Cœpítque ipsa Domna Balthildis corpore infirmari & viscerum incisione, pessimo infirmitatis vitio graviter laborare. Et nisi Medicorum studia subvenissent, pæne deficere. Sed magis ipsa ad cælestem Medicum semper fidem habebat de salute sua. Ipsa verò sancta conscientia & pia non cessabat Deo gratias agere de sua castigatione, & bona & astuta ministrare consilia semper, & humilitatis magnæ exemplum ex ministerio suo Sororibus ostendere formam pietatis. Et conferens sæpe cum Matre Monasterij, ut & Regem & Reginam & Pro-

Illorum dolorem fert patienter.

a In alia Vita SIGEBRANDUS dicitur, quem Parisiorum Episcopum fuisse aiunt, de quo suprà in Observat 8. Ista Sigoberrandi cædes contigit anno circà DC. LXIV. quo Balthildis, cùm ei jam per filij Chlotharij ætatem ad regnum habilem liceret, in Kalense Parthenona secessit. Certè anno regni Chlotharij filij VII. adhuc Regnum administrabat, siquidem eo anno Berthefridus Ambianorum Episcopus Privilegium immunitatis Monasterio Corbeiensi, petentibus Chlothario & *Baltechilde Regina* concessisse legitur.

b Interpolator legit *contra eas quas ipsa dulciter enutriverat, pro qua causa falsò ipsa eam habuissent suspectam, &c.* Quasi Balthildis adversus Monachas habuerit querelam. At retinenda lectio nostra, interpretanda utique de Optimatibus nonnullis, qui feminam sanctam falsi criminis accusaverant. Antè verò quàm Balthildis Kalam se reciperet, curavit funus B. Eligij Noviomagensis Episcopi, ejúsque corpus Kalam transferre frustra conata est, testante Audoëno in lib. 2. de Vita S. Eligij cap. 34. & seqq. qui & addit cap. 39. S. Eligium post obitum suum usque tertiò apparuisse *cuidam personæ in aula Regis habitanti, cui præcipit, ut sine aliquo cunctamine adiens Reginam Balthildem commonere eam deberet, quò insignia auri gemmarúmque ornamenta quibus adhuc in cultu utebatur, ob Christi jam reverentiam deponere non gravaretur, Regina verò non ambigua de Confessoris admonitione, omnia à se confestim ornamenta rejecit, nec præter brachiles aureos super se quidquam ornamentorum reservavit. Omnia itaque in eleëmosynis dispertiens, potiora quæque in crucis opere aptavit, quam ad caput S. Eligij stabiliri præcepit, & crepam,* id est tumbam, *ex auro atque argento mirificè fabricare, quam supra Confessoris membra deposuit.* Hæc Audoënus.

Circ. An. DC. XXC. Janu. XXX.

Abbatissæ præclara dat monita.

ceres condigno honore cum eulogiis semper visitarent, ut erat consuetudo, ut ipsa domus bonam famam quam cœperat non amitteret, sed ampliùs semper in affectu caritatis cum omnibus amicis atque validiùs in Dei nomine permaneret in dilectione, ut scriptum est: *Oportet & testimonium habere bonum ab his qui foris sunt*; & præcipuè curam pauperum & hospitum cum summo studio pro misericordia & dilectione in ipsis semper impendi. Pro Christi amore salutis monita sancta ipsa Mater Monasterij, audita alacri ac læto animo adimplebat omnia: sed neque ea deinceps ullomodo adimplere cessabat, pro mercedis communis augmento.

1. Tim. 3. 7.

Cælica visione obitum suum præsignari discit.

13. At verò jam propinquante glorioso ejus obitu, visio præclara ei fuit ostensa. Scala enim erecta & stans ante altarium S. Mariæ, cujus culmen cælum contingeret, & quasi Angelos Dei comitantes, ut ipsa Domna Balthildis adscenderet per eam: ut ex hac revelatione patenter daretur intelligi, eoquòd per sublimia ejus merita patientia & humilitas eam ad celsitudinem æterni Regis & ad præmij coronam citiùs exaltandam perduceret. Qua etiam ipsa Domna visione comperta cognovit se quantociùs è corpore esse migraturam, & illuc ubi jam olim thesaurum optimum recondERAT * perventuram. Illud verò silere præcepit [a], ut usque in transitum suum pro doloris mæstitia Sororibus vel Matri Monasterij ipsa visio non indicaretur. Sed potiùs ipsa pia & alacri mente magis ac magis sanctæ insistere preci, & semetipsam cum cordis contritione humiliter cælesti Regi Domino Jesu-Christo commendare attentiùs. Et occultò exhortabatur semper vel consolabatur Domnam Bertilanam & Sorores, eoquòd ipsa jam aliquantulùm ab infirmitate sua convalesceret meliùs. Et dissimulabat venturam mæstitiam de transitu suo, quæ magna postea & subitanea eis contigit.

* recondiderat

Abbatissæ & Sororibus id celari præcipit.

a

14. Cùm verò ipsa Domna sensit proximum finem suum, tunc mens ejus sancta ad cælum erecta est. Certáque facta de beatitudinis retributione & præmio magno, prohibuit secum consistentibus, ut aliis Sororibus hoc nullatenus innotescerent, nec Domnæ Abbatissæ quæ valde & ipsa infirmabatur, ne illa pariter periclitaretur ob magnitudinem tristitiæ. Et erat aliqua quædam tunc infantula sua filiola [b], quam præcepit ut secum iret, quæ & ipsa subitò è corpore exiit, & eam ad tumulum præcessit. Tunc consignans se confidenter & pios oculos ac sanctas manus ad cælum erectas*, sancta illa anima à corporis vinculo in pace soluta est. Statímque divinus splendor in ipso cubiculo clarissimè coruscavit. Et sine dubio ab Angelorum choro vel obviante amico suo fidelissimo quondam Genesio [c] Episcopo gloriosè ipsa sancta anima recepta est, ut magnum ejus exigebat meritum.

Filiolâ præmissâ piè moritur.

b

* pro erectis &c.

c

15. Et hoc ita paullisper Sorores illas cùm in tanti doloris gemitu conticuerunt & ut ipsa jusserat sub silentio, ita tantùm ut soli tantùm Sacerdotes qui ejus beatissimam animam Domino commendaverunt, illis est denuntiatum. Quam rem postea cognoscens Abbatissa & cuncta Congregatio, cum magno fletu requirentes quomodo sic subitò & improvisò nec sibi cognita esset exitûs sui hora, & quasi rapta fuisset ab eis gemma illa omnibus desiderabilis. Omnibúsque obstupefactis pariter prostrati ilico super humum multísque ibi profusis lacrymis cum immensi doloris gemitu flentes, & pio Domino gratias agentes & collaudantes commendaverunt ejus sanctam animam pio Regi Christo, ut ipse eam in sanctæ Mariæ choro, vel Sanctorum consortio perduceret.

Deo precibus commendatur.

a Idem asserit Interpolator. *Hoc verò silere Sororibus quæ conscia hujus mirabilis visionis fuerant præcepit, ne Matri Monasterij vel cuicumque Sororum hæc visio manifestarent.*

b Interpolator. *Habebat præterea ipsa Domna Balthildis quamdam infantulam, quam ex fonte Baptismatis susceperat, &c* Quæ infantula in historia Translationis appellatur Radegundis, *quæ septimo ætatis suæ anno ab hoc sæculo migravit*, cujus corpusculum post Balthildis Translationem in sanctæ Reginæ tumulo collocatum est; nunc inter sacras Reliquias adservatur.

c Alius Auctor id adseverantiùs affirmat his verbis: *Et cum ipso lumine ab Angelorum choro, obviante sibi fidelissimo Genesio scilicet Episcopo, qui visus est adstantibus inter agmina Angelorum adjuisse, gloriosa & sancta illa anima est recepta.*

Et ut tunc erat decus ipsius, sepelientes [a] eam cum magno honore & multa reverentia. Tunc Domna Bertilana Abbatissa pro studio pietatatis sollicita, commendavit sanctis Sacerdotibus & per plures Ecclesias ut esset memoria sancta in sacris oblationibus assiduè facienda. Quod nuncusque per loca multa merito ejus assiduè celebratur. CIRC. AN. DC. XXC. JANU. XXX. a

16. Reliquit sanctum exemplum sequentibus humilitatis & sapientiæ, mansuetudinis & plenissimæ dilectionis studium, immóq; infinitæ misericordiæ, astutámque prudentiæ vigilantiam & confessionem puritatis, & cuncta per consilium, & nihil sine commeato [b] omnino esse faciendum, sed temperata & rationabilia fieri universa. Hanc pietatis regulam consodalibus exemplum sanctissimum dereliquit, pro quibus nunc sanctis virtutibus & multo pluribus sanctis suis meritis recepit magni præmij coronam sibi à Domino olim repositam. Et modò perfruitur inter Angelos in conspectu Domini & Sponsi sui cum candido Virginum grege quod desideravit immensum ac sempiternum gaudium. Et nunc ad declarandum Fidelibus sublime ejus meritum Divina pietas ad sacrum ejus sepulcrum plura perficit mirabilia. Ita quisquis ibi febre correptus seu à dæmonio vexatus vel dentium dolore contritus ad fidem* accesserit, ilico per Divinam virtutem & per ejus sanctam intercessionem statim depulsa qualibet morborum peste, sani atque incolumes in Dei nomine exinde procedunt, ut & modò nuper de aliquo puero manifestè contigit [c].

Quale suis exemplum reliquerit. b

Sepulcrum ejus miraculis illustratum. * al. cum fide. c

17. Venit quippe ex partibus Provinciæ quidam vir venerabilis LEUDEGAUDUS [d] Episcopus, amicus & fidelis Monasterij Kalensis, cujus puerum ita sævus dæmon arripuit, ut contineri à sociis non posset, nisi ejus manus pedésque colligâssent, eoquòd ob nimiam sævitiam dilaniaret quos contingere poterat. Qui dum ad locum sacrum perveniret, & sarcophagum aliorum ductu tetigisset, subitò & sanatus & mitis velut ovis effectus est opitulante Domini nostri JESU-CHRISTI gratia, qui regnat in sæcula sæculorum, Amen*.

Puer dæmoniacus curatus. d

* *hic desinit codex Fuliensis.*

APPENDIX EX INTERPOLATORE POST PRÆDICTA.

18. RECOLIMUS quidem in Francorum Regno nobiles & Dei cultrices quasdam fuisse Reginas, CHRODECHILDEM scilicet neptam GUNDEBALDI Regis atque magni & antiqui CHLODOVEI Regis conjugem, quæ ita eumdem paganissimum veris instruxit exhortationibus, ut tota mentis intentione ad cultum Christianæ Religionis fervente fidei calore converteret. Et non solùm ipsum, sed etiam Divinâ gratiâ adjuta plurimos Francorum Proceres traxit ad Christi agnitionem & ad Catholicæ Fidei dilectionem. Ecclesiam quoque in honore S. Petri, ubi Religio Monastici ordinis vigeret, Parisius fecit, necnon & Cœnobiolum in honore S. Georgij sacrarum Virginum in Kala prima construxit. Quod postea quia ambitus Ecclesiolæ strictior erat, ad capiendum plurimum gregem Sanctimonialium à sæpe memoranda Domna BALTHILDE eversum, & Basilica prægrandi spatio amplitudinis constructa: cujus medium altare in honore sanctæ Crucis, atque illud* in parte dextera in honore sancti Georgij; quod verò ad lævam est, in honore sancti Stephani Protomartyris titulatur consecratum. Alia etiam quamplurima pro mercede æternæ remunerationis in honore Sanctorum edidit loca & muneribus plurimis ditavit; paríque modo de ULTROGOTHA fertur Regina CHILDEBER-

Balthildis aliis piis Reginis comparatur.

NOTA.

* f. aliud

a Clariùs expolitor: *Sicque, ut decentissimum erat, excubias condignas agentes, in Ecclesia S. Crucis quàm ipsa à fundamentis construxerat, corpus beatissimum portaverunt, & merito honore summáque reverentia ibidem sepelierunt.*

b Bollandus legit *sine commento*, Interpolator *docuit quoque ut nullus temerè vel præsumptuosè aliquid definiret, sed omnia cum consilio esse facienda temperato & rationabili sermone discretionis.* Primarius Auctor *commeato* scripsit pro *commeatu*: quo nomine licentiam intelligunt antiqui Scriptores.

c Idem scribit Auctor libri de Vita S Serenici num. 8. quam suprà ad ann. 669. retulimus.

d In alia Vita *Leudegangus*, an Leodrandus Episcopus Tarentasiensis?

Circ. An. DC XXC. Janu. XXX. ti videlicet Christianissimi Regis conjuge, eoquòd nutrix esset orphanorum, consolatrix pupillorum, sustentatrix pauperum & Dei servorum atque adjutrix fidelium Monachorum. Rectè quoque & illud prædicatur memorabile factum sanctæ & venerabilis RADEGUNDIS Reginæ Chlotharij quondam anterioris Regis conjugis, quam tanta sancti-Spiritûs succenderat gratia, ut vivum relinqueret conjugem & se Christo Domino sub sacro velamine consecraret, multáque alia quæ in actibus ejus leguntur perageret.

Interpolatoris ætas. 19. Sed quamquam illud considerare libeat quod ab ipsis sanctis feminis actum est, summopere tamen nobis ad sanctam matrem Domnam Balthildem quæ nostris effulsit temporibus, necnon & ad ejus merita gloriosa quæ ipsi ab ea gesta novimus & vidimus, recurrendum est. De quibus hîc quidem pauca de plurimis commemoravimus, per quæ non putamus eam inferiorem meritis fuisse illis prioribus, sed multo magis in sanctis studiis & bonis operibus eas præcessisse cognovimus. Quæ post multa memoranda quæ gessit opera, Evangelicæ perfectionis adimplevit mandata, despexit mundum & concupiscentiam ejus, contrivit diabolum & pompas ejus, secutáque est Christum & præcepta ejus, útque vera Monacha sub integra religione beatam vitam feliciter consummavit, atque III. Kalendas Februarias [a] terrena deserens & cælestia appetens, animam beatam benigno JESU qui eam dederat, mundam & immaculatam reconsignavit, humatáque in pace requiescit in Kala Monasterio, & regnat in perpetua jocunditate cum Domino, non immemor ut credimus, suorum fidelium, qui ejus cupiunt veraciter attollere præconium. Nos verò etsi non itaut debuimus, saltem ut potuimus vestrum imperium adimplere curavimus. Imperitiæ sermonis indulgentiam date, & pro culpis negligentiarum cum caritate Deum exorate. Nos ergo qui adhuc mole carnalis ergastuli pressi ac multiplici scelerum pondere prægravati in hujus labentis sæculi fluctibus vagamur ambigui, ejus suffragia pia devotione poscamus assidui, ut pro nobis apud misericordem Dominum intercedere dignetur, quatinus ablutos omnes labe criminum perducat pro sua pietate ad cæleste regnum, ubi est gloria indeficiens, perpetua pax, lumen sempiternum cum Patre & Filio & Spiritusancto, quæ præparavit his qui diligunt eum.

(Margin: Balthildis dies mortis.)

a Ipso die S. Balthildis laudatur in sincero Usuardi Martyrologio his verbis: *In territorio Parisiacensi* BALTHILDIS *Regina*. Item in veterrimo Corbeiensis Abbatiæ Kalendario ante annos septingentos exarato, III. *Kal. Febr. Kala Monasterio depositio* BALDECHILDIS *Regina*: quo die in Monasteriis Corbeiensi & Kalensi ejus sollemnitas celebratur. Corrigendi ergo libri editi Usuardi, corrigendus & Ado qui VII. Kal. Febr corrigendus etiam Vvandalbertus qui VI. easdem Kalend. deniq; corrigenda etiam Martyrologia Romanum, Benedictinum ac Gallicanum, in quibus S. Balthildis Natalis VII. Kal. Febr. collocatur. Annum quo S. Regina obiit, quadamtenus designant duo characteres Chronologici, unus à regno Theodorici ejus filij qui *matri superstes* regnâsse dicitur in Vita secunda S. Vvandregisili cap. 23. alter ex morte S Genesij Lugdunensis Pontificis, qui sanctæ animæ de corpore migranti obviavisse legitur supra num. 14. Obiit S. Genesius anno V. regni Theodorici, Christi DC. LXXVII. Kalend. Novembris: siquidem anno Theodorici septimo Ansbertus qui Lantberto Abb. Fontanellensi ad infulas Lugdunenses post Genesium evecto suffectus est, annum regiminis secundum agebat, quemadmodum ex Actis S. Condedi inferiùs referendis constat. Anno proinde circa D. LXXX. S. Balthildis ad superos transiit. Ejus festum diem inter celebriores festivitates S. Adelardus Abbas Corbeiensis in lib. 1. & 2. Statut. Corb. cap. 2. recenset.

MONITUM.

CORPUS *S. Balthildis theca argentea, caput verò proprio scrinio inclusum etiamnunc in Monasterio Kalensi religiosè colitur, præter insignem maxillæ superioris portionem, quam Corbeienses nostri anno sexcentesimo quadragesimo septimo supra millesimum ab illustri ac venerabili Abbatissa Magdalena obtinuerunt, & in argentea effigie unà cum S. Reginæ ac Monachæ velo alteróque calceo posuerunt. Duplex celebratur S. Balthildis Translatio, altera XVI. Kalend. Aprilis, altera pridie Kalend. Ianuarij, hæc quidem in Monasterio Kalensi ob quamdam sine dubio sacri corporis translationem in novam capsam; illa in Corbeiensi æquè ac Kalensi ob ejus elevationem*, quæ fuit facta anno ab Incarnatione Domini DCCC. XXXIII. anno vigesimo imperante Hludovvico serenissimo Augusto, & celebratur XVI. Kalend. Aprilis, *uti in veterrimo codice Corbeiensi legitur. Ex quo corrigas Martyrologium Benedictinum, in quo hæc elevatio seu Translatio XV. Kal. April. memoratur: cujus Elevationis historiam suo loco referemus Sæculo IV. Benedictino.*

VITA

S. VLTANI ABB. PERRONENSIS ELOGIUM HISTORICUM.

CIRC. AN. DC. XXC. MAII I.

1. VLTANVS clarissimo genere in Hibernia, antiquis Scottia dicta natus, fratres habuit sanctissimos FURSEUM & FOILLANUM Abbates, cum quibus in Saxoniam Brittonum profectus, diuturna Monasterij probatione dimissa, ad eremitalem vitam multis jam annis ab eodem electam, derelictis omnibus curis & rebus nudus ad fratrem suum (Furseum) qui jam theoricâ pascebatur vitâ solus profectus est, quemadmodum Auctor qui B. Fursei acta descripsit attestatur. Furseus Monasterij sui Saxonici curâ Foillano demandatâ in Galliam accessit, ibique Cœnobium Latiniacum juvante Erchinoaldo Majoredomûs ædificavit. Post spatium aliquot annorum, inquit Auctor libri ejus Mirac. contigit ei ut reverteretur in Saxoniam visitare proprios germanos suos, id est Foillanum & Ultanum, quos dimisit ad regendum suum Monasterium. Verùm morbo ac morte in pago Pontivo vico Maceriis interceptus, in castro Perrona sepultus est. Ex quibus redarguas eos, qui Foillanum & Vltanum vivente Fratre in Galliam appulisse existimant. *Ultanus in eremo degit.*

2. Mortuo Furseo uterque germanus Galliam adeunt: aiuntque nonnulli, eos Fursei corporis Elevationi post annos à morte quatuor peractæ interfuisse. Gertrudis Abbatissa Nivialensis Foillanum & Vltanum excepit, eisque locum Fossuense seu Fossense dictum condendo Cœnobio delegavit. Illic post necem Foillani fratris superiùs* à nobis relatam permansit Vltanus, quem Gertrudis morti proxima de imminente obitûs die consuluit: Cùm enim appropinquaret dies assumptionis animæ illius, vocavit unum de Fratribus & præcepit ei dicens: Vade festinanter ad illum peregrinum, qui nomine vocatur VLTANUS, qui est remotus in Monasterio quod vocatur Fossuense, & dic ad illum: Virgo Christi Geretrudis misit me ad te interrogandum iri, quali die migratura sit de hac luce. Legato diem signavit Vltanus, cujus verba in Vita S. Gertrudis ad ann. 658. adduximus. *Galliâ aditâ Gertrudi obitûs diem prædicit.* *In Vitâ S. Fursei ad ann. 650.*

3. Post annos aliquot Vltanus Monasterio Perronæ, ubi frater ejus Furseus sepultus jacebat, Abbas præfectus est. Amatus Senonum Antistes tunc temporis jussu Theodorici ad Perronam, quæ est urbs Regia in pago Viromandorum, usque perductus, ibidem sub honorifico Abbate Ultano custodiæ perstitit mancipatus. Narrat deinde Vitæ S. Amati Scriptor, S. Fursei in Galliam accessum ac mortem: Post cujus decessum, inquit, duo germani ejus, sanctus scilicet Foillanus Episcopus & antè monstratus Abbas Ultanus, fraterno ducti amore, immo Divina ordinatione subsequentes, Foillanus Fossensis Cœnobij privilegio potitus, Ultanus quoque curâ paternitatis de Perronensi Monasterio implicatus, & moribus viguerunt, & actibus valuerunt. Ad sui igitur juvamen, subdit paullopost idem Auctor, sacrum B. Ultani Abbatis experiebatur solamen Amatus, cujus Ultani providentiâ decentissimè in verbis gratiæ & subsidio alimoniæ proficiebat assiduè. Permansit itaque sacer Præsul Amatus in hoc loco non parvo temporis spatio, & exsulavit sub Abbate sæpedicto verè sancto & per omnia Dei servo: donec pro meritis meritam in astris percepturus coronam Ultanus Pater ab Angelis veheretur ad sideream palmam. Vltani obitus contigit anno circà DC. XXC. cùm Theodoricus Rex annum regni septimum agebat. Colitur S. Vltanus in Martyrologio Bened. aliisque recentioribus Kalendis Maij, distinguendus ab Vltano Monacho Lindisfarnensi, qui VI. Idus Augusti in Martyrol. Bened. memoratur. Primus testante Molano quiescit prope Fossas opidum diœcesis Leodiensis in Ecclesia quam in honorem B. Agathæ ædificasse creditur. Ejus tamen festum Fossenses Canonici pro- *Abbas Peronæ Amatum in custodiam accipit.* *Moritur & colitur.*

Circ. An. dc.xxc. Maii I.

pter festum Apostolorum in tertium Nonas Maias rejiciunt; Perronenses verò in sextum Nonas easdem, uti & nostri Monti-Quintinenses, qui Vltanum Abbatem suum primum agnoscunt: qua de re paucis agendum.

An Abbas Basilicæ Perronēsis S. Fursei.

4. *Perrona seu Parona ac Parrona castrum sive Palatium antiquis, opidum ad Suminam fluvium, distingui debet à* Perrona villa super Savum fluvium, *de qua Baldericus Episc. Noviomagensis in Chron. lib. 1. cap. 12. ubi nunc Castrum Cameracesium, & Abbatia S. Andreæ Ord. S. Bened. quæ apud Miræum in Notit. cap. 84.* in suburbio Perrona *sita dicitur. Perronam castrum ad Suminam possidebat Erchinoaldus Majordomus Chlodovei secundi, ibique Basilicam condidit, olim* Monasterium *appellatam, modò Ecclesiam collegiatam. An aliquando Basilica illa Monachis paruerit, dubitant nonnulli: negat Iohannes Desmaius in Vita S. Fursei à se gallicè edita, ubi Canonicos Ecclesiæ Perronensi à primo conditu impositos fuisse contendit.*

Monasterij nomen Clericorum Basilicis aptatum.

5. *Id antequam discutiamus, observare convenit primò, Monasterij nomen non tantùm Monachorum ædibus, sed etiam Clericorum Templis ab antiquis fuisse attributum: quod in Auctoribus mediæ ætatis, in Capitularium libris, in Conciliis sæculo IX. habitis, immò etiam in sequioribus historicis,* Balduino *Episcopo & aliis passim occurrit. Et Ecclesiæ etiam Cathedrales non tantùm in Anglia ubi plures à Monachis habebantur, sed etiam in Gallia donabantur hac appellatione. Sic Baldericus in Chron. lib. 2. cap. 1. Ecclesiam primariam civitatis Cameraci vocat* Monasterium S. Mariæ; & *cap. 13. Atrebatensem Basilicam majorem appellat* Monasterium S. Mariæ ubi quondam Pontificalis Cathedræ principatus fuerat, *ubi* quadraginta Canonicos *esse ait.*

Scottorum xenodochia.

6. *Secundo loco observare juvat, multa per sæculum septimum erecta fuisse xenodochia in gratiam Scottorum seu Hibernorum Monachorum, qui pro innata peregrinandi devotione Galliam frequentabant. Sic B. Gertrudis Virgo & Abbatissa Nivialensis locum* Fossas *dictum Foillano & Vltano concessit, ubi Monasterium (sic enim xenodochia illa cognominabant) construeretur. Sic S. Fiacrius in Monasterio suo Broilo populares suos, uti & S. Faro Meldorum Episcopus Scottos seu Hibernos, excipiebat. De ejusmodi xenodochiorum dilapidatione Concilium Meldense anno* DCCC.XLV. *celebratum ita conqueritur cap. 40.* Admonenda est Regia magnitudo de Hospitalibus quæ tempore prædecessorum suorum & ordinata & exculta fuerunt, & modò ad nihilum sunt redacta... Sed & Hospitalia Scottorum quę sancti homines gentis illius in hoc Regno construxerunt, & rebus pro sanctitate sua adquisitis ampliaverunt, ab eodem hospitalitatis officio penitùs sunt alienata. Et non solùm supervenientes in eadem Hospitalia non recipiuntur, verumetiam ipsi qui ab infantia in eisdem locis sub religione Domino militaverunt, exinde ejiciuntur, & ostiatim mendicare coguntur, &c.

Quæstio de Perrona Monasterio solvitur.

7. *His ita præmissis inquirimus, an* Parrona Monasterium (*sic enim Vsuardus in Martyrologio loquitur) ab origine Canonicis fuerit addictum, an Monachis? Posterius sanè admittendum videtur. Quippe Erchinoaldus ejus conditor non in Canonicorum, sed in Fursei Abbatis & Monachi gratiam id operis molitus est. Sic enim Auctor gravis & æqualis in libro de S. Fursei miraculis num. 10. rem exponit. Erchinoaldus post Latiniaci Monasterij constructionem,* pergens post virum sanctum Furseum dicit ei: Deo gratias ago, qui mihi tale dedit proprium, ubi tibi dignum invenisti habitaculum: ædifica & ordina diligenter, ut sit tibi & tuis aptum perennibus temporibus. Ego autem interim præparabo montem Cygnopum qui Perrona nuncupatur: ut si acceptior tibi fuerit, habeas & ipsum: quia Deo jubente ibi requiescent corpuscula nostra. *At licet Furseus morte præpeditus locum incolere non potuerit vivus, quem mortuus sepulturà & miraculis illustravit; Erchinoaldus tamen propositi haud immemor, Basilicam à se constructam Vltano Monacho S. Fursei fratri regendam commisit. Sententiam nostram calculo suo disertè approbat Hadrianus Valesius in Rer. Franc. lib. 22.* Vltanus, *inquit*, præerat Cœnobio Perronensi ab Erchinoaldo Patricio exstructo, in quo frater ipsius B. Fur-

feus sepultus erat: quod quia Scotum Abbatem & multos ejusdem nationis Monachos habebat, Scotorum Monasterium vulgò appellabatur. *Hæc vir clarissimus, cui Carolus* le Cointe *ad ann. 659. num. 5. subscribit.* Circ An. DC. XXC. Maii 1.

8. *Sanè si probare potuerimus Scottorum Monasterium fuisse, non Monasterium S. Quintini in monte prope Perronam, de quo postea agemus; sed Basilicam S. Fursei Perronensem; Monachos Scottos eo loci fuisse quondam, nemo non fateri tenebitur. Id verò ex Annalibus Francorum, quos Mettenses vocant, sæculo IX. conditis manifestum est. Auctor enim Mettensis Monachus ad ann. 690. postquam Pippini Ducis victoriam adversus Theodoricum Regem ac Bertharium Majorem domûs apud Textricium reportatam descripsit;* Plurimi, *inquit de Theodoricianis*, ex prœlio fugâ lapsi Ecclesiis & Monasteriis sese defendendos crediderunt: quorum maxima turba ad B. Quintini Martyris limina, nonnulli AD PERRONAM SCOTORUM MONASTERIUM IN QUO B. FURSEUS CORPORE REQUIESCIT, confugium fecerunt. Pro quibus interventu Abbatum locorum illorum mitissimus Princeps Pippinus, acceptis ab his tantummodo sacramentis, cunctis vitam & hereditatem donavit. *Ergo* Perrona Monasterium Scottorum Monachorum *illud ipsum erat*, in quo B. Furseus corpore requiescit: *cui etiam Monasterio S. Ultanus præfuit.*

9. *Hoc est Monasterium de quo Auctor Sermonis de Tumulatione SS. Quintini &c. Anno* DCCC. LXXXI... Pagani, *id est Normanni*, Curtraium invadentes & Franciam sine Rege & Principibus reperientes, usque Peronam Scotorum venerunt, eámque igni succenderunt. *Quo ex tempore Monachorum illic conventus desiisse videtur, ac postea loco restituto Canonicorum collegium successisse. Certè ante sæculum XI. Clerici locum illum possidebant. Nam Arnulfus Abbas Latiniacensis, qui sub finem istius sæculi Acta S. Fursei tertius Auctor scripsit, habita sui temporis ratione, Canonicis in Basilica S. Fursei primarium locum tribuit.* Erchenaldus, *inquit*, & præfata uxor sua RELIGIOSOS CANONICOS ad serviendum Deo & Sanctis suis, & præcipuè eis quorum præsentia ibidem habebatur, juxta beatorum Patrum decreta instituunt ac possessionibus suis amplissimis ditaverunt. *Et qui S. Marculfi corporis delationem Perronam anno* M. C. I. *factam in litteras retulit Monachus Remigianus, ita de Perrona & Clericis Perronensis Basilicæ refert.* Peronam appropinquavêre, opidum situ quidem loci munitissimum, incolarum numerositate populosum, præeminenti ædificiorum magnitudine celeberrimum, opulentiâ supellectilis & antiquæ dignitatis gloriâ ceteris Viromadensis provinciæ castris præcellens, habens in se non modicæ quantitatis & operosæ compositionis Templum, meritis & corpore B. Fursei amplissimè decoratum, & ad suæ magnificentiæ cumulum honestissimi Cleri ibi servientis quasi cujusdam egregij Senatûs nobilitate venustum, &c. Canonici inibi quando instituti.

10. *Idem Auctor qui rei gestæ testis interfuit, meminit* Domni Henrici Abbatis montis S. Quintini, quod Cœnobium, *inquit*, à Perrona duobus circiter distare videtur milliariis, (*immo ne uno quidem*;) *additque*, Monachos Montis S. Quintini relatione Pastoris sui incitatos, eodem comitante, nudis pedibus cum obsecratione letaniæ ad S. Marculfi feretrum Perronam venisse & xenia sua obtulisse. *Desmaius qui Canonicos in S. Fursei Basilica Perronensi à primordiis exstitisse asserere conatur, existimat S. Ultanum non Basilicæ Furseanæ, sed Montis S. Quintini Monasterio ac Monachis præfuisse. Suffragatur charta quædam Adalberti Comitis Veromandensis scribentis in hunc modum:* Ego ADALBERTUS Comes notum esse volo tam præsentibus quàm futuris in meo Viromandensi Comitatu ab antiquo tempore exstitisse Ecclesiam in honore S. Quintini Martyris dedicatam in monte sitam juxta vicum Peronam, quam quondam Dagoberti Regis auctoritate, Erchenaldi Præfecti donatione, S. Eligij Pontificis benedictione, ULTANUS quidam genere Scotus, professione Monachus, Ecclesiasticis sanctionibus ac Monasticis instituit institutionibus, Abbatis honore functus. Post cujus excessum, incuriâ ac Barbarorum insectatione ad tantam desolationem ipsa pervenit Ecclesia, ut vix rara antiquæ habitationis apparerent vestigia. Hanc igitur pro Montis S. Quintini Monasterium.

Circ. An. dc. xxc. Maii i.

meæ remedio animæ, prædecessorum sive heredum meorum salute, Divina compunctus inspiratione jussi à fundamento reædificare; & Abbate constituto cum consilio fidelium meorum Abbatiam studui dotare, sicque in perpetuum ratum & inconvulsum permanere. *Cetera ex Notis ad opera Guiberti Abbatis Novigentini repetenda; ex quibus discimus* anno æræ Christianæ CM. XLIII. *Euraldum Abbatem primum instaurato loco impositum fuisse. Adalberti Comitis litteræ quæ Cœnobij Montis S. Quintini ædificationem ac dotationem ab eo factas spectant, suspicionis omnino expertes esse debent: quatenus verò Cœnobium ab Erchenoaldo antiquitùs exstructum præferunt, diligenti inquisitione indigent. Canonici nimirum Perronenses, ut Monachis Ecclesiæ suæ repetendæ occasionem præcluderent, forsitan sparserunt in vulgus, Vltanum non Furseanæ Basilicæ præfuisse, sed Monasterio cuidam in monte proximo quondam exstructo: quod Adalberti Comitis ævo jam vulgo persuasum erat. Nihil enim de Cœnobio Montis S. Quintini apud ullum Auctorem decimo sæculo anteriorem reperire licet: ex quo justæ dubitationi locus relinquitur. Equidem in illis Adalberti Comitis litteris, non Dagoberti sed Chlodovei ejus filij auctoritati res tribuenda esset. Ceterùm etiamsi Vltanus Monti S. Quintini præfuerit, Basilicam Furseanam nihilo seciùs & Monachos Scotos in ea positos rexit. Qui Monachi abjectis patriis institutis receptam illo ævo in Gallia S. Benedicti Regulam admittebant.*

Circ. An. dc. xxci. Octob. ix.

VITA S. GISLENI CONFESSORIS,

CONDITORIS CELLÆ IN HANNONIA,

Auctore anonymo qui ineunte Sæculo x. vixisse videtur.

A R. P. Simone Guillemotto eruta ex MS. cod. Gisleniano.

OBSERVATIONES PRÆVIÆ.

Vitæ Scriptores. * S. Guislain, Ghislain.

I. GISLENUS * *seu* GHISLENUS (*barbarum, non græcum nomen*) *non unum sortitus est Vitæ suæ scriptorem. Primus fuit anonymus quidam antiquus, quo usus est secundus Auctor item anonymus à nobis hîc editus, cujus hæc verba num. 16.* Multa sunt & innumerabilia quæ de hoc viro sanctissimo Gisleno populorum rumor refert, vel quæ in chartulis antiquissimis difficilè intueri valent, &c. *Hucbaldus Monachus Elnonensis, qui desinente sæculo nono ac decimo ineunte vixit; Vitam S. Gisleni laudat in Actis S. Aldegundis apud Bollandum.* Posthæc, *inquit*, ut in Vita B. Gisleni pleniùs invenitur, dum B. Amandus Dominica nocte plenus dierum tamquam frumentum maturum in horreum cæleste condendum paleâ carnis depositâ migraret; in ipsa hora B. Aldegundis vigiliis & hymnis in Ecclesia Cœnobij Melbodiensis coram altari gloriosæ Genitricis D. N. J. C. MARIÆ incumbebat suppliciter, &c. *Qualem Vitam S. Gisleni intelligat Hucbaldus, primariam an secundariam, incertum. Et Baldericus Sæculi XI. Scriptor in Chron. Camerac. lib. 2. cap. 40. Gislenum vocat* Gislanum, qui quantus, *ait*, vel qualis vixerit, liber qui de vita ipsius componitur largiter edisserit. *Secundus Auctor vixit paullopost Carolum Magnum & Ludovicum Augustum, sicuti ex fine Vitæ ab eo scriptæ intelligitur. Tertius Auctor* RAINERUS *Cellensis Monachus novam lucubrationem unà cum libro Miraculorum aggressus est jussu* RATHBODI Abbatis, *quem anno* M. XLII. *decessisse Vinchantius in Annal. Hannon. cap. 17. affirmat. Rainerum suppresso nomine edidit contraxitque Surius, Epistolâ dedicatoriâ, libro Mirac. & Præfatione omissis. Vt verò secundum Auctorem anonymum Rainero superiorem ætate existimemus, suadet Raineri ipsius lectio, qui res nonnullas ab anonymo secundo prætermissas suæ scriptioni immiscuit, uti suis locis observabimus. Quartus Auctor est* PHILIPPUS ab Eleëmosyna *Bonæ-spei Abbas Ord. Præmonst. qui labente sæculo XII. floruit. Prologum sic instituit:* Sancti qui de hujus carnis ergastulo &c. *& Vitæ initium:* Auctor rerum omnium Deus, &c. *Quintus Scriptor est* Poëta *ignotus ac rudis, cujus nomen incipit ab his elementis* W. *Sic enim habet exemplar Gislenianum in Epistola dedicatoria:* Præceptori O*. particulariter Prælato W. Monachus particularis & infimus quod valet in munusculis melius, &c. *Sextum itidem Poëtam qui S. Gisleni gesta versibus aque perstrin-*

* *f. Oduino Abbati Cellensi anno 1142. mortuo.*

xit, missum facimus. Secundum, tertium, quintum, ac sextum Auctores ex Bibliotheca Cellensi seu Gisleniana accepimus beneficio R. P. D. Simonis Guillemotti Supprioris numquam satis à nobis laudati, quem in hisce Actis eruderandis adjutorem studiosissimum habuimus. Ex illis Auctoribus unum selegimus Anonymum secundum hactenus ineditum, cum quibusdam Miraculis à Rainero descriptis, relaturi in Notas si quid in aliis singulare occurrerit. CIRC. AN. DC. XXCI. OCTOB. IX.

2. *Iuva tamen* Raineri Epistolam dedicatoriam ad Rathbodum Abbatem *Cellensem ex MS. cod. Gisleniano huc adducere. En Raineri verba:* Domino Abbati RATHBODO merito venerando & amplectendo minimus sibi subditorum Frater RAINERUS quod suis Fidelibus repromittit omnium bonorum largitor Deus. Terruit me, Pater amantissime, vestra non contemnenda jussio, &, ut vera fatear, quæ enervata est ad imperium vestrum meæ pusillanimitatis compago, ferre non valens negotium, quod sub auctoritate obedientiæ infirmo animo vestra imposuit magnitudo. Præcepistis, amantissime Patrum, meæ parvitati precatu D. Abbatis SIMONIS *(an fuit Simon Abbas Cellensis ante Rathbodum anno* M.XV. *mortuus? cui successerunt* Wenricus, Guido, Poppo *&* Heribrandus *Rathbodi decessor)* Vitam B. Gisleni luculento stilo exarare, atque miracula ipsius non minus polito sermone futuris sæculis dirigere. *Et infra.* Plura desunt huic opusculo quæ inesse debuissent, sed quæ nec legendo, nec videndo nec audiendo comperi, ne deprehenderer falsarius scriptor, inserere aliud non præsumpsi, nisi quod in chartulis atq; membranis sparsim vix reperi: præsertim cùm omnipotentis virtus quæ semper mira operatur, in Sanctis suis minimè egeat adstrui mendaciis. Pauca tamen utcumque * pegi, quæ auditu fidelium Fratrum quorum Sacerdotalis infula & Regularis cuculla dotem ad credendum mihi fecit fidei. Quale est illud quod pinxi de pisce, qui saltum dedit in siccum in adventu B. Amandi, sicut ab Abbate SIMONE didici, & cetera quædam quæ sejunctim diligens Lector facilè cognoscere poterit. Qualecumque sit; Domine, quod vestro jussu est exaratum, vestræ examinationis & emendationis exspectat judicium. *Reliquam Raineri lucubrationem omittimus, & ex libro Mirac. ab eo descripto selegimus dumtaxat potiora: nam scribendi modus Auctoris résque ipsa ab eo relatæ Lectori minus sapiunt.*

Raineri Epistola dedicatoria.

NOTA. * pepigi?

3. *Gisleni memoria in antiquis Bedæ, Vvandalberti, Vsuardi, Adonis, Hrabani & Notkeri Martyrologiis desideratur. Molanus in Addit. ad Vsuardum Gislenum laudat* VII. Idus Octobris *ex Martyrologio proprio Cellensis Monasterij hæc inserens:* In pago *Hainau*, in loco qui tunc à circumjacentibus pagensibus nominabatur Ursidongus, nunc Cella vocatur, natale S. GISLENI Episcopi & Confess. miræ sanctitatis viri, qui Athenienium Episcopus fuit; &c. *An S. Gislenus* Episcopus *fuerit, non satis constat. Nam neque Hucbaldus in Vita S. Aldegundis, neque Fulbertus Episcopus in Vita S. Amandi, nec Auctor à nobis editus Rainerúsve in propriis Gisleni Actis, nec Baldericus in Chron. aut Philippus Abbas in Vita ejusdem Sancti, ullam dignitatis ejus Episcopalis mentionem faciunt: sed eum Sacerdotem factum, ex quodam Græciæ Monasterio* petita Abbatis benedictione *in urbem Romam, deinde in Galliam profectum esse scribunt. Primus Gisleno Episcopi nomen tribuisse videtur Poëta anonymus, qui ejus Vitam metricè edidit. Ita enim canit cap. 3.*

Gisleni memoria.

Episcopalis dignitas.

Argolici summo defuncti nempe Patrono,
Hinc spirante Deo plebs alma probabile voto
Consultum peragit, Gisleni dogmata poscit
Præsul ut Ecclesiæ statuat sublimia quæque.
Abnegat & refugit: demum sub pondere sistit,
Suscipit effectum, &c.

4. *Cella Monasterium in Hannonia ad Hainam, à S. Gisleno conditum, à conditoris nomine modò cognominatum, varias sortes pertulit. Elefans Abbas principatu Caroli M. Ecclesiam & Monasterium instauravit, Nortmanni paullo pòst susdéque uti pleraque alia everterunt: locum postea Clerici occupaverunt ad annum usque* CM. XXXI. *quo tempore Fulberti Episcopi Cameracensis auctoritate, jussu Gisleberti Ducis & Reginarij Hannoniæ Comitis, per S. Gerardum Abbatem Broniensem Monasterium restitutum est Monachis Benedictinis, qui illud etiamnunc religiosissimè administrant sub felicibus Congregationis reformatæ S. Placidi auspiciis. Coluntur in eo Monasterio SS.* LAMBERTUS *&* BELLERIUS *B. Gisleni discipuli*, S. GERARDUS *&* S. POPPO, *Abbates: inter pios* ELEFANS *seu* ELEPHAS *&* ODWINUS *Abbates, ille sæculo* IX. *hic labente* XII.

Monasterium.

PROLOGUS AUCTORIS.

Circ. An. dc. xxci. Octob. ix.

1. PPORTUNUM nobis, Fratres cariſſimi, ac valde commodum reor, de Sãctorum exemplis Patrum aliqua licet impolito ſermone veſtris auribus tradere. Sed memor imperitiæ meæ vereor aggredi opus, quod Sancto agente Spiritu ſanctus explevit Hieronymus. Licet ſim indignus tanto operi, credibiliter tamen ſciendum eſt Dominum dixiſſe homini recta cogitanti & agenti: *Aperi os tuum, & ego adimplebo illud.* (Pſal. 81.) Sanctum ergo Spiritum qui in cordibus manſit Electorum ſuppliciter exoro, atque illius ſpiramen tota mentis intentione invoco: ut ſicut bruti animalis ſenſum inſpiravit ad loquendum, ita mei concavitatem palati ſuavitate dulciſoni ſermonis repleat, quò valeam corda audientium intenta reddere, & ad laudandum Dominum multimoda voce ut perſtrepent mecum indeſinenter admonere. Sed quid ego tantillus miſellus? quid pæne elinguis de Dei dignè poſſum explicare amicis, qui præceptis obedientes Dominicis, Chriſti veſtigia indefeſſi ſunt ſecuti animi votis? Dignum namque & juſtum eſt, ut de quo fari geſtio, cœpta vobis pandat oratio.

INCIPIT VITA.

Giſlenus Græcus litteris dat operam.

2. VENERANDUS igitur Dei Sacerdos GISLENUS in gente Attica inclytis juxta ſæculi gloriam parentibus, Chriſtiana nobilitate nitentibus exſtitit oriundus: quorum popularem pompam bonæ indolis puer floccipendens, Chriſti autem egeſtate gaudens, nobili mente quærebat qualiter ſuperno Regi placeret. Traditus ergo liberalium artium pædagogis ac imbutus pleniter his, ſtuduit Philoſophiæ pòſt apud Athenas nobiliſſimam Græcorum urbem, quæ cunctis nationum linguis tribuit totius flores eloquentiæ. Hoc itaque ſæculari ſtudio affatim edoctus, nihilque in hoc veræ Divinitatis perpendens, unde tenebras ignorantiæ expellere poſſet; ſemet educandum tradidit ſacræ ſcripturæ magiſtris.

Monachũ induit.

3. His ergo auſpiciis à puero in robur virile ſublimatus, dignum duxit haud fore ſatis Deo gratùm, ſi ſe ſpontanea cordis voluntate in Omnipotentis obſequio conſtringeret; æquius eſſe ſubdi majorum inſtitutis. Enimverò Cœnobium intrans Monachorum, regulariter S. BASILII [a] normam ſervavit fortiter. Ubi ut apes prudens in mentis intimæ concha diverſarum virtutum addidit mella, majoribus cum minoribus humilitatis & obedientiæ ingentis tribuens exempla. Plenus quippe virtutum chariſmate quibat cum Pſalmiſta dicere: *Quàm dulcia faucibus meis eloquia tua, Domine ſuper mel & favum ori meo.* (Pſal. 118.)

Sacerdos Romam, deinde Galliam petit.

4. Juſtitiæ ergo nectare redimitus venerabilis GISLENUS, ad Ordines Eccleſiaſticos eſt promotus. Sacerdos itaque jam factus, amor Dei Sanctorúmque cordi ejus acceſſit inedicibilis, mente revolvens qualiter priorum Juſtorum inſtrueretur exemplis. Talia ſiquidem deliberans corde ſimplici, recordatus eſt ſanctiſſimum Chriſti Martyrem Dionyſium olim Athenis egreſſum Romam adiiſſe negotio viſendorum principum Apoſtolorum Petri & Pauli, qui jam martyriſati cælos adſcenderant. Iſtius Dei teſtis animatus exemplo & Abbatis Monaſterij & omnium Fratrum hortatu benigno, egreſſus è loco petiit Romam præcum gratiâ: ubi etiam in Dei precibus ac Sanctorum locis diutiſſimè immoratus, voce Divina admonetur, quò intra Gallias veniens pagum quæreret *Haynau*, & in eo Oratorium ædificaret in honorem Petri & Pauli, ac Deo ibidem ſerviens vitæ ſuæ metam præſtolaretur. Tali itaque viſione geſtiens aggreditur iter Galliarum petens provinciarum, haud impar illi ſummo Patriarchæ, cui dictum eſt

[a] Giſlenus in Gallia (ut quidem exiſtimare par eſt) ſectatus eſt S. Amandi inſtituta, de quibus in iſtius Sæculi Præfatione.

veteri Scriptura testante: *Exi de terra tua & de cognatione tua, & veni in terram quam monstravero tibi.* Galliam verò Franciæ penetrans cum duobus discipulis LAMBERTO [a] & BELLIRIO lustratis passim urbibus & regionibus pervenit tandem aliquando eximius Pater Gislenus pagum *Haynau*: cujus quoque vicis Cœnobiísque ex asse conspectis, audivit famâ diffusâ de B. Præsule AMANDO multa & stupenda dicere. Proficiscens namque ad eum, simul colloquio se salutantes, denique de his quæ Dei sunt loquentes, venerabilis Præses venerandum finit abire Gislenum. Sic enim pervenit Dei Antistes [b] Gislenus ad locum qui Castrilocus dicitur: ubi siquidem locum esse æstimans qui sibi divinitùs fuerat dictus, cœpit totis viribus spinas ac tribulos & noxia quæque radicitus exstirpare, cupiens sibi cellulam construere, qua Deo ancillari posset.

CIRC. ANN. DC. XXCI. OCTOB. IX. *Gen.* 12.

[a] S Amandū adit.

[b] Castrilocū secedit.

5. Ea quidem tempestate totius Regni Francorum Monarchiam administrabat Rex inclytus DAGOBERTUS, sed tunc venationis causâ erat in pago *Bracbant.* Quamobrem quadam die hujus negotio peragrans solitudinem Hainæ fluvio contiguam, nanciscentes ingentem moverunt canes ursam, quæ rapido cursu petiit locum quo præfatus Antistes Gislenus ærumnoso labori insistebat, séque abdidit sub Sancti vestes quæ de arbore pendebant: quam evestigiò sequentes canes, nequaquam audebant vel proximare ad eam. Venientes autem & venatores lassabundi, perpendentes quòd non auderent canes propiùs accedere, ferè insurrexerunt in Dei servum, ejúsque discipulos verbis ac fustibus eos arguentes vocabant magos & maleficos, quorum incantatione stupefacti canes minimè auderent rapere belluam. Interea adveniens Rex præfatus jussit quiescere suos, atque conversus ad Dei virum Gislenum ait: Dic nobis quis es, & hi qui tecum sunt, aut cur nostris canibus carminando nocuistis? Beatus verò Gislenus taliter ei respondit intrepidus: Nos prorsus tuos non læsimus canes, fera quam quæris illo quiescit in loco, si placet Rex accipe eam, quia nullo modo indigemus eâ, indigemus autem Dei misericordiâ. Animadvertens Rex in viro cælestem virtutem, recessit cum canibus ferâ quiescente sub vestium dependentium umbra.

Dagoberto inter venandum fit notus per ursam.

6. Sancto itaque Gisleno cum suis cœpto operi insistente surrexit ursa, apprehensáque sancti viri sportâ in qua ejus mysterium erat, quo utebatur in sacris Missarum sollemniis, pedetentim egrediebatur. Quod adspiciens vir beatus, vehementer ingemuit dicens: O Deus immensæ pietatis adesto misello, quod mihi servâsti per regna maligna repende. Talia dicens beatus Gislenus arripit iter cum suis post feram sportam ore ferentem: & ecce ei obviàm advolat aquila grandis præbens sese ducem Sancto eunti post belluam, sensim autem volitantem ac subinde reexspectantem, perpendit propter sui causam cælitùs advenisse: quam proculdubio sequens usque ad agros patentes, cùm aquila se sublimi reddidisset aëri, repertos sciscitatur pecorum custodes an vidissent feram aliquid ferentem, & per condensa saltûs abeuntem. Cui Pastores; Ecce, inquiunt, ante te properat portans quasi quoddam vestimentum ore. Hoc etiam vir almus audito cucurrit post feram, reperítque eam in dumeto quod tunc vocabatur *Vrsidongus*, ideo sic dictus, quòd ibi solita erat eadem ursa catulos fovere: modo verò nuncupatur CELLA nomine. Catuli verò tenentes delatam à matre sportam, ore brachiísque ludebant ex eâ. Recepto ergo immaculato sanctus Gislenus indumento præcepit feræ cum fetibus ex Dei verbo remotas redire in silvas continuò, nullíque hominum pecudúmve nocere ulteriùs in illo pago. Parens quippe fera Sancti verbo recessit, nec ulli deinceps in eisdem locis nocuit. O nimium nequiores belluis, qui non solùm Sanctorum, verumetiam Omnipotentis spernunt, prô dolor! verba. Ecce vir pius ac mitis jubet, crudelis & immi-

Aquila indice sportam ab ursâ raptam recuperat.

Vrsæ aliò abire præcipit.

[a] Lambertus S. Gisleni *filiolus* appellatur infra in libro Mirac. num. 5. Lambertus & Bellirius coluntur in Monasterio Gisleniano, & in parochiana opidi Ecclesia, feria 2. post Dominicam 4. Paschæ: qua in Ecclesia ab annis circiter centū eorumdem Sanctorum Reliquiæ ex concessione Monachorum habentur.

[b] Hinc occasionem sumpsisse videntur Neoterici, ut Gisleno Episcopi dignitatem attribuerent: tametsi Abbates non rarò Antistites vocantur.

Circ. An. DC. XXCI. Octob. IX.

tis fera paret: homo propter quem facta sunt omnia, attendens talia, subde te Creatori, & omnis creatura obediet tibi. Postpositis illis, ex ordine cuncta loquamur.

Cellense Monasterium ædificans, à S. Autberto arcessitus probatur.

7. Gavisus enimvero excolendus Gislenus de sacro vestitu ac loco sibi à Deo destinato, acceptis securibus ligonibúsque, cœpit cum prædictis suis paribus locum exstirpare, dumos & vepres funditùs evellere. Emundato autem solo de omnibus arboribus noxiis, ædificare primùm decrevit Basilicam in honore SS. Apostolorum Petri & Pauli, uti divinitus fuerat imperatum ei. Erat namque iste laudabilis exsul, totius peritiæ floribus comptus, pervigil in orationibus, hospitalitate præcipuus, frugalitate eximius, dapsilis pauperibus, & omnium virtutum gratiâ ex asse decoratus. Unde sicut Apostolus ait, *Christi bonus odor sumus*, (2. Cor. 2. 15.) opinio sanctitatis ejus per vulgus diffusa, pervenit usque ad sedem almi Præsulis Autberti. Cui opinioni noluit mox sanctus Episcopus assentire, quia noverat scriptum esse: *Nolite omni spiritui credere, sed probate spiritus si ex Deo sunt*, & illud, *Omnia probate, quod bonum est tenete*, & reliqua. Itaque præcone misso Præsul Cameracensium S. Autbertus mandavit, ut ad suæ auctoritatis suggestum ne differret quantociùs ire [a]. Præcepto siquidem Pontificali gratanter obtemperans, aggressus est proficisci in urbem. Cúmque Phœbo terræ umbras petente ad villam veniret cui Racemus * nomen est; diu multúmque quæsitum hominem invenit, qui ei tribuit hospitium. Nocte quidem illic Sanctus quievit, mane verò discessurum hospes rogavit dicens: Pater prout perpendo grata sunt Deo opera quæ agis: ideo tuæ humiliter supplico bonitati, qualiter post collationem cum Episcopo ad me digneris reverti. Quod & agere sanctus Gislenus non despexit. Perveniens etenim ad urbem Cameracum, sancto præsentatu sese Episcopo Autberto, quem sic affatur Episcopus inquiens: Dic nobis Frater, cujatis es, cujusve dignitatis? Sanctus respondit Gislenus: Græcus quidem sum gente, Christianus verò dignitate. Athenis nempe ortus & altus, Christi Baptismate renatus: ita Romam adiens per Dei præceptum hanc perveni in patriam. In pago *Hainau* super flumen Hainæ in loco qui dicitur Ursidongus operor manibus, ædificare gestiens Deo Oratorium in Apostolorum Petri & Pauli honore. Desiderabam equidem tuam expetere sanctitatem, petiturus licentiam agendi quæ sunt cœpta: sed prævenit gratia tua quæ me accersivit. Intuitus autem almus Episcopus viri justi sermones, nihílque in eis reprehensionis deprehendens, dilexit eum ac benedictum dimisit abire, rogans quod cœperat Dei opus peragere, atque peractum cùm audiret se spopondit benedicturum.

* *Roissin*

Feminam in partu periclitantem sanat.

8. Regressus ergo ritè colendus Gislenus, venit ad suum fidelem hospitem in villam Racemum, ac ejus uxor valde ægrotans laborabat ob partum: quamobrem religiosus hospes virum sanctum in alia fecit decenter manere domo. Uxoris præterea infirmitate gravius crescente, festinat vir ociùs ad Sanctum perfuso lacrymis vultu dicens: Serve Dei, meæ mulieri succurre jam morituræ, neque dedigneris Dei pietatem orare pro extremum spiritum trahente. Cujus fletibus Dei famulus misertus, prophetica voce ait ei: Depone homo omnem mæstitiam, quoniam reversus domũ tuam invenies sospitem puero nato uxorem tuam. At vir licet mæstus statim rediens domum, sumpsit de conjuge sana duplex gaudium, sicut viva voce audierat fari Christi alumnum. Natum siquidem puerum S. Gislenus de sacro fonte suscepit, atque vir ille pro tantis beneficiis per beatum vatem sibi à Deo collatis, quidquid sui juris in villa Racemo fuit, almo compatri suo tradidit ad opus SS. Apostolorum Petri & Pauli, quibus Oratorium agebat. Reversus præterea Dei testis Cellam, perfecit quam inchoaverat Basilicam [b].

Dagobertũ excipit.

9. Prædictus igitur Rex Dagobertus, post multum tempus, iter ducebat juxta

a Idem scribit Baldericus in Chron. lib. 1. cap. 18. ubi S. Autbertus Gislenum *cum magna veneratione suscepisse* dicitur, & *Ecclesiam quam idem Sanctus construxerat assumpto secum B. Amando in bonore Apostolorum consecrâsse*: quod etiam Fulbertus in Actis S. Autberti Episcopi confirmat.

b Posthæc apud Surium inseritur adventus S. Amandi ad Gislenum, & miraculum de pisce divinitùs concesso ad Amandi refectionem.

Sancti

Sancti Cellâ: sed quia propter paludes difficilis erat via euntibus ad illam; sumptâ lymphâ sanctificatâ, thuribulo, cum thymiamate sanctóque Evangelio præparat Sanctus obviàm Regi, sciens scriptum: *Subjecti estote omni humanæ creaturæ propter Deum, sive Regi tamquam præcellenti.* Adspiciens verò Rex vatem sanctum recognovit interrogans eum: Quid vis Dei dilecte? Ait illi Sanctus: Exsul & peregrinus sum, Domine mi Rex, & has in partes de terra longinqua veni, hoc est de Athenis nobilissimâ Græcorum urbe, Dei utique jussione: vestram nunc obnixè deposco caritatem, quò nostro dignemini locello largiri de Regia vestra possessione unde aliquid victûs habeant famulantes Deo in eo, queántque pro Regis incolumitate æterno Christo Imperatori supplicare jugiter. Postulationi itaque S. Gisleni Rex aurem libenter accōmodans, tradidit SS. Apostolis Petro & Paulo locellum præfatum, qui modo Cella vocitatur, & quidquid in circuitu ejus est silvarum, aquarum, aliarúmque rerum eidem loco habilium, insuper & villam Hornutum cum suis omnibus appendiciis. Datis autem his mente hilari legaliter, abiit Rex viam suam gaudenter. Tali quoque Regio solamine vir laudabilis Gislenus alacrior redditus, gratias agens ei qui cuncta benigno moderamine peragit.

CIRC. AN. DC XXCI. OCTOB IX.

1. Petr. 2. 13.

Prædiis ab eo donatur.

10. Peracto siquidem Oratorio almus Antistes Gislenus suggessit dominis Episcopis AUTBERTO atque AMANDO, uti venientes Pontificali auctoritate benedicerent illud. Quod & venerabiles Episcopi egerunt venerabiliter cum ingenti populorum ambitione.

Oratorium dedicari curat.

11. Tunc etiam temporis erat quidam nobilis vir nomine MADELGARIUS, qui VINCENTIUS pòst dictus est in Palatio supradicti Regis, cujus uxor erat consanguinea Regi, nomine WALDETRUDIS. Quíque Madelgarius Deo inspirante, sanctorúmque præfatorum Præsulum admonitionibus compunctus, S. Autberti manibus tonsurâ capitis acceptâ, in Alto-monte sub S. BENEDICTI norma sese humiliter reclusit, quámque feliciter finetenus servavit. Uxor verò ejus beata Waldetrudis in sæculari habitu degens, proles prædiáque sibi à Seniore* collata nobiliter regebat. Enimverò ne tanti viri conjux sæculi actibus illuderetur, Divina voce Sacerdos domini Gislenus edocetur, quò eam invisere dulci affatu animaret in bono, ut mundi pompis abrenuntiatis, exemplum sui sequeretur jam cælibis Domini. Abiens quippe Sanctus, hortatus est eam affatim caritosa cælestíque doctrina. Auditis ergo Christi famula Waldetrudis eximij Patris Gisleni documentis, dixit nequaquam se velle degere in sæculi gloria, sed nescire ubi aut qualiter in Dei famulatum semet adstringeret. Post hujusmodi sacras admonitiones, vidit Dei ancilla Waldetrudis in visu quasi intraret Ecclesiam quæ est in villa Buxuto*, & S. GAUGERICUS[a] Episcopus hilariter eam adspiciens dabat ei calicem optimo plenum vino, dicens: Age quod agis, placent enim Deo & mihi quæ agis. Qua visione acsi fervens in utre mustum, ita Christi pedissequa sancti Spiritûs gratiâ compuncta, cœpit in Dei fervere obsequia, dicens cælesti Sponso cum Psalmographo: *Calix tuus inebrians quàm præclarus est.* Quam etiam visionem cùm quibusdam suarum famularum simpliciter intimâsset, ut talibus personis mos fore assolet, inter se visum jlocaliter conferentes pervenit ad ignobiles vulgi aures. Quod contra Dominicus sermo talia cohibet fieri, loquens in Evangelio: *Nolite ponere margaritas ante porcos.* Porcorum etenim more vulgus stolidum & ignobile, justorum dicta ac opera ceu grunniendo deridens incusat. Unde quoque hoste communi seminante nonnulli cœperunt de Christi famula calumniantes fari secus quàm res se haberet. Consternata igitur super his ancilla Dei, ut pote adhuc in fide rudis, Angelica admonitione edocta in somnis deposuit extemplò mærorem inutilem.

Vvaldetrudem sæculi contemptū persuadet.

* id est domino seu marito.

* Bossu [a]

Psal. 22.

Matth. 7. 6.

12. Posthæc iterùm veniens ad eam sanctus Gislenus, intimavit eadem Sancta ei visionem quam viderat, & quòd illam narrâsset mente simplici suis famulabus, quódque ei derogâssent plures, necnon & Angelica visitatione per visum esset

Eamdem in proposito confirmat, eíque locum indicat.

[a] Id etiam, uti & sequentia, in Vita S. Vvaldetrudis ad ann. 688. commemoratur.

CIRC. AN. DC. XXCI. OCTOB. IX.

recreata. Auditis autem his sanctus Gislenus dixit ei humiliter: Tam mysticam Dei visionem viris spiritualibus patefacere debuisses qui te instruere dignè scirent, non sæcularibus mulierculis sæculo deditis. Nunc itaque quod sæpiùs suggessi tibi ne differas agere; sed tota mente in Dei famulatum temet converte. Ostendam ergo tibi quid agas. Inprimis enim cùm has attigi partes, quærens ubi degere ac Deo quivissem famulari, nactus sum quidem montem silvosum, sic aptum si foret exstirpatus Deo obsequi cupientibus: illum etenim si vales eme, & ibi ædifica tibi habitacula tuisque sequacibus. Ducens verò illuc eam, ostendit. Collibuit quidem sanctæ Waldetrudi locus, sancti autem consilio Gisleni misit ad virum venerabilem HILDULFUM, cujus uxor AIA erat Sanctæ consanguinea, obsecrans eum ut in monte sibi ostenso construeretur domus, quo Creatori suo die noctúque serviret. Veniens autem Hildulfus venerabilis valde hilaris effectus super istiusmodi mandato, emit à possessoribus locum, atque construxit in montis vertice nimium eminentem domum. Cúmque Dei Ancilla isset videre ædem sibi paratam, abhorruit ejus eminentiam, nolens Christi paupercula superbam habitare ædem. Cujus humilitatem supernus Artifex attendens, nocte secuta misit ventum validum cum grandine, evertítque funditus illam domum. Præscriptus quoque vir Hildulfus audito quod acciderat, remeavit ad locum, ac sicut per S. Gislenum didicerat Sancta, ostendit ei quem Sanctus cœperat exstirpare locum: ibíque noxiis radicitus amputatis arboribus, restructa est ei domus in montis latere, ac Oratorium in SS. Apostolorum Petri & Pauli honore[a].

Velari eam curat.

13. Sanctus igitur Dei Sacerdos Gislenus ex toto S. Waldetrudis prudentissimus consiliator, hortatus est eam proficisci ad almum Pontificem Autbertum, ut ejus auctoritate susciperet innocentis vitæ indumenta: quod & gratanter fecit. Acceptis itaque sacris velaminibus mox semetipsam suáque omnia Divinis tradidit actibus, ostendens passim suæ sanctitatis exempla pluribus. Animadvertens siquidem gloriosus pater Gislenus eam in sancto proposito per omnia esse roboratam, gavisus est valde; quia quod in eo diu optaverat, oculis intueretur propriis.

Aldegundis etiam & aliorum conversionem molitur.

14. Decetero monuit Sanctus Sanctam super sorore sua ALDEGUNDE virguncula, ut & ipsa sicut se lucraret Deo, filias quoque suas non negligeret, quin eas consecraret Deo, ALDETRUDEM scilicet ac MADELBERTAM. Enimvero inspirante Divinitate ac sancta Waldetrude suggerente & Patre almifluo Gisleno clarente, sese alma Aldegundis contulit Dei famulatui in Cœnobio Melbodiensi, quod ei fortè ex patris matrísque hereditate contra neptem suam sanctam GERTRUDEM dimissum erat. Ubi quoque ædificato Oratorio aliísque habitaculis virgo Aldegundis suam adiit sororem invisere in monte Castriloco. Quæ etiam egestati sororis condolens, conata est eam hortari, uti relicto illo loco iret ad suum, qui major ac melior esset servorum ancillarúmque frequentiâ. Cui sancta Waldetrudis: Malo, ait, hoc in loco, licet inops diebus vitæ meæ Deo obsequi, quàm ire quò cogis: Deus enim ubique non patietur me perire fame. Divites quidem, ut Psalmista inquit, eguerunt & esurierunt: inquirentes autem Dominum, non minuentur omni bono. Loco nempe hoc fruar quoad vivam, quem per suum famulum Gislenum Divina pietas mihi destinavit. Redi ergo cum tuis consanguineis, ô dulcis Soror, alens eas regulariter. Abiit enim ac recessit Deo comite.

Aldegundi obitum prædicit.

15. Ea tempestate sanctus Pontifex Amandus sui cursu laboris consummato spiritum divitiis cælestibus oneratum reddidit Regi æterno. Quem sancta virgo Aldegundis in visu ab eodem Rege Regum Domino vidit cælesti diademate coronari. Quam quidem visionem puellarum suarum secum degentium nulli voluit referre, sed misso nuntio ad Dei virum Gislenum, petiit cùm sorore ad se visitandi gratiâ venire. Venientibus autem iis, occurrit obviàm sancta virgo,

a Nempe apud Castrilocum: quo de Oratorio & Monasterio circumposito in Actis S. Vvaldetrudis agendũ.

in loco qui dicitur Meinrivus, & mutuò se salutantes loquebantur de cælestibus exsultantes. Tunc alma Aldegundis intimavit visum eis. Cui venerabilis ait Gislenus: Quia meruisti, ô virguncula, Deum videre sui amici animam coronantem, pro certò scias non propter illum qui coronabatur, sed propter temetipsam quæ adhuc in certamine es tibi fore ostensum. Imminere autem tibi scito vitæ instantis finem: ideò rogo temetipsam in Dei opere stabiliter firma, deposcens ejus pietatem ut in te aliquam incommoditatem mittat, per quam purgatior reddita queas cum sancto Amando remunerari perpetim. Quæ utique virgo sancta, Evangelij perficiens verba dicentis; *Qui odit animam suam in hoc mundo, in vita æterna custodit illam*; petiit à Deo incommoda & impetrare meruit. Nam in dextera ejus mammilla morbus cancri ortus est. Quam incommoditatem vehementer dilexit, quia sciebat hanc sibi profuturam si patienter sufferret, quodque fecit finetenus. Prædulcia itaque conferentes inter se verba Sorores prædictæ cum S. Gisleno Confessore, communi consilio decrevêre, ut Cella prædicti hominis Dei omni tempore conjuncta esset Monasterio almæ Aldegundis: quod hactenus ita permanet. Statuerunt etiam ut Abbates seu Abbatissæ Melbodiensis Cœnobij in universis necessariis præstò forent Abbati Fratribúsque habitantibus Cellæ S. Gisleni, pontémque construerent, per quem fidelis populus oratum pergeret ad locum prædictum: quia, ut dignoscitur, propter paludes invium est iter per quod ad illam Cellam pergitur. Hæc verò quæ dicuntur præcepto CAROLI Regis Magni firmata sunt tempore ELEFANTIS Abbatis ipsius loci.

Circ. Ann. DC. XXCI. Octob. IX.

Ioh. 12. 25.

Cellense Monasterium Melbodiensi sociat.

16. Interea S. Gislenus cum alma Waldetrude redeuntes, venerunt in villam Framereias, quam eadem sancta emerat; & dedit ex ipsa sancto viro partem unam dicens: Accipe serve Dei partem de hac mea possessione, unde habeas qualiter vivere queas cum tuis sociis. Ita reversi sunt ad propria. Prorsus nemo potest eloqui quantæ fuerint S. Gislenus ac Dei famula Waldetrudis caritatis, quámque servarunt usque in ultima suæ senectutis. Præ senecta enimvero nemo eorum jam quibat invisere alterum, unde communi decreverunt consilio in villa Quaternione* ædificari Oratorium in S. Martyris Quintini honore, illúcque soliti erant colloquii causa convenire. Quod etiam Oratorium Gisleno tradidit ad opus SS. Apostolorum Petri & Pauli, ad refocillandos inopes quos præfatus Antistes super aurum & topazion ob Christi amorem diligebat, cupiens audire illam mellifluam Domini vocem in die extremi examinis: *Quamdiu fecisti uni ex meis minimis, mihi fecisti.* At ultra nempe sunt & innumerabilia quæ de hoc viro sanctissimo Gisleno populorum rumor refert, vel quæ in chartulis antiquissimis difficilè intueri valent: in quibus tamen reperitur quantum assiduus fuerit orationi, vigiliis sacris intentus, parsimoniâ conspicuus, paupertatis veritate contentus, egenis dilectus, & cunctis Dei virtutibus refertus.

Aldegundæ munificam ac familiarem habet.

* Quaregnon

17. Igitur cùm Rex sæculorum pro sui laboris agone palmam perennis gloriæ ei decrevisset rependere, plenus dierum gratiarúmque, sæculo quod ob metum Dei viriliter vicit relicto, spiritum Divinis fatigatum obsequiis suo reddidit Creatori [a] viventi atque regnanti per sæculorum sæcula. Cujus beatas exsequias ejus discipuli venerabiliter prosequentes, corpus sanctissimum cum ingenti honore humaverunt in beatissimorum Apostolorum Petri & Pauli Basilica, ubi prestantur Divina beneficia dignis ejus meritis intervenientibus ad laudem & gloriam Domini nostri JESU-CHRISTI, cui cum Patre sanctóque Spiritu permanet æternitas, majestas & imperium per cunctorum temporum spatia. Amen.

Moritur ac sepelitur.

a

18. In quo loco per multa annorum curricula prædicti S. Gisleni corpus quievit; quousque Magnus Rex CAROLUS cuidam Abbati propinquo suo nomine

Ejus corpus Halitgarius loco movet ob novæ Ecclesiæ dedicationem.

a Quo die decesserit Gislenus, Vitæ Scriptores non produnt. Natalem ejus diem VII. Idus Octobris celebrant Gisleniani alumni, Translationem Dominicâ tertiâ post Octavas Paschæ, restitutionem Reliquiarum VIII. Idus Novembris, tametsi in libro sequenti Mirac. *Idibus Decembris* ipsa restitutio facta dicitur, num. 5. Obitus S. Gisleni paullo post mortem S. Amandi, at paullo ante S. Aldegundis decessum statuendus est ex dictis, id est intra annos DC. LXXIX. & DC. XXCIV.

Circ. An. DC. XXCI. Octob. IX.

ELEFANTI [a], præfatum locum concessit servandum, sublimiúsque & pulcriùs construendum Oratorium, quo isdem sanctus quiescebat. Honorificentiùs autem illo ædificato, poposcit idem nobilis Abbas Episcopum Cameracensium HALYDGARIUM venire & consecrare illud more catholico. Veniens ergo Episcopus dixit non debere illud benedici manente intus alicujus Sancti corpore aut aliquibus Sanctorum Reliquiis. Initóque simul consilio elevantes Beati artus detulerunt foras Monasterii Oratorium, abdentes eos post absidem altaríśque fenestram, cupiens Abbas Elefans pòst referre illos intrò. Benedicta est itaque Basilica in honore Apostolorum Petri & Pauli atque ceterorum Sanctorum, octauo Kalendas Augusti tempore LUGDOVICI Regis prolis inclyti Caroli. Sciscitato deinde Episcopo Abbas quid de sacro-sancto corpore fieri deberet, respondisse fertur Episcopus: Quiescat illic Sanctus, donec Dei pietas dignetur patefacere ejus merita manifestiùs cunctis hominibus. Quievit siquidem ibi Sancti gleba annis multis propter Paganorum frequentiam & Seniorum segnitiem, quousque locus rediit in eremi vastitatem.

[a] Elefans Abbas in subjecto Excerpto num. I. dicitur *multarum Abbatiarum Rector*. Hinc conjectant nonnulli eum ab Eginhardo Caroli M. genero haud alium fuisse. Elefans Prioratum quemdam *d'Alemans* appellatum in diœcesi Suessionensi dotâsse dicitur. Rainerus in libro Mirac. S. Gisleni *villulam Alamannis* vocat, *quam ex parte Abbatis Elefantis dicunt cessisse B. Gisleno*: qua de villa cùm orta esset contentio inter *Gislebertum quemdam SS. Martyrum Crispini & Crispiniani famulum* & clientes Gislenianos; causa tandem Gislenianis miraculo cessit.

EX LIBRO MIRACULORUM S. GISLENI

Scripto à RAINERO Monacho Cellensi.

I. QUAMVIS priscis temporibus à loci primoribus tam ædificiis quàm institutis Regularibus, necnon etiam luce sapientiæ & scientiæ non minimùm locus Cellensis fuisset decoratus; paullatim tamen per incuriam cultus & veneratio ipsius decessit, usquedum deprecatione ac jussione CAROLI Regis Abbas ELEFANS tunc temporis multarum Abbatiarum Rector opinatissimus & Regularis normæ servantissimus in meliorem statum eum omnimodis reparavit. Nec sic quidem Satanæ invidia cessit, verùm ampliùs malignitatis fomite exarsit: nec destitit quousque hostili piratarum incursu acsi quodam incendio intra Gallias grassaretur, unde præscriptus locus cum multis *aliis* in vastissimam solitudinem redigeretur.

Cellæ restitutio & clades.

S. Gisleni corporis Elevatio.

2. Sed jam nunc qualiter Divina pietas supramemoratæ Cellæ miserta sit, qualitérve cineres Sancti in lucem protulerit, pro captu ingenioli pandamus. Vir Dei apparuit in somnis cuidam suæ familiæ WINCRADO nomine, monens illum blanda voce, ut corpusculi sui urnam ex sepulcri imis in oculos efferat Solis absque ulla cunctatione. Qui bis admonitus & ipse nihilominus de die in diem jussa monentis procrastinat, nesciens utpote rusticus, tenorem viæ qua id explere valeat. Qua de causa vir sanctus quasi indignatus apparet ei tertiò, comminans & fremebundus: Ibi me, inquit, proculdubio invenies quiescentem corpore, ubi contra fenestræ absidem visus tibi sum hesterna nocte. Si autem quæris scire volens diem adsumendi laboris, non labatur memoria dies pridie Kalendas Octobris, quæ dicata ex nomine Michaëlis Archangeli cunctis Christicolis per mundum fulget celebris. Wincradus verò somno excussus, triduanum consultè & devota mente explens jejunium, Clericis advocatis ad opus sibi injunctum properat ad locum ubi jacebat corpus sacrosanctum: sícque intimato ex condicto viri Dei Kalendarum die fodiens, invenit congaudentibus qui aderant cælestem thesaurum. Corpus sindone munda diligentissimè involutum

& sub agalmatis [a] clave firmissimè obseratum in eadem urna deponitur, deputatis pro tempore excubiis Clericorum: quoniam non audebant qui aderant sacros cineres quoquam transferre timore correpti Synodalium legum [b], donec causâ delatâ ad Cameracensis Episcopi auditum, scirent quale super hujuscemodi negotio ab eo acciperent decretum.

CIRC. AN. DC. XXCI. OCTOB. IX.

3. Quod aure accipiens STEPHANUS [c] Cameracensis Episcopus, præparat se ad transferendum sanctissimi viri corpus: sed quidam legatus salutem & gratiam affert ei à Regalibus sedibus, offerens simul diploma cum edictis Imperialibus, quibus non parum occupatus intermittit profectionem; sed præcepit OILBOLDO Archidiacono, ut sumptis Cameracensis Ecclesiæ primoribus Sanctum transferat. Qui ut minister fidelis accelerans parêre præceptis venerandi Pontificis, adit locum cum Primatibus civitatis. Demum congregatâ Cleri populique vulgaris turbâ non modicâ, sacri corporis urnam efferunt cum honore summâque reverentiâ, inferentésque in sanctorum Apostolorum Petri & Pauli Basilicam, ubi dudum per plura tumulatus fuerat annorum curricula ponunt, non in inferioribus, ne videretur lucerna à Domino accensa modio supposita; sed potiùs in superioribus officiosissimè tractantes sacra recondunt pignora. Deinde ordinatis rationabiliter omnibus pro temporis copia quæ circa sacrum corpus videbantur necessariò ordinanda, Archidiaconus cum suis civibus revertitur ad propria.

Cameracensi Episcopo jubente.

De Reliquiis Sancti à Malbodiensibus furtim sublatis, sed revelatione Divina patefactis.

4. HIs autem & aliis longè latéque de S. Gisleno diffusis, visionis & operum Divinorum signis cœpit undique populi multitudo concurrere cum oblationibus, ac frequentare libenter locum divinitùs patefactum. Invidiæ præterea facibus quique maligni accensi conati sunt furto Sancti corpus rapere & (ut fertur) transmarinis partibus transferre. Disponente ergo Divina clementia quæ suum fidelem Eremitam de tam remotis longísque regnis ad istud venire decrevit, hominum nequam conatus prudenter repressit. Nam Malbodiensis Congregatio æstimans rapere S. Gislenum per Castriloci habitatores, inito communi consilio miserunt nonnullos, qui clam venerandum corpus auferrent. Euntes autem egerunt cum ingenti cautela, quod animo Domino inspirante conceperant, reversíque cum gaudio venerunt usque Malbodium: quibus obviam venientes Clerici cum Sanctimonialibus ac plebe fideli, susceptum salutare onus detulerunt in Ecclesiam Dei Genitricis cum ambitione multa.

5. Die itaque sequenti Sacerdos præfati loci (Cellensis) non invento sacro corpore nimio turbatus est metu, & cuncti circùm manentes audito quod acciderat, nimiùm turbabantur, ignorantes quo quærerent suum nuper propalatum protectorem. Posthæc nocte secuta vidit quidam EGRARDUS in visu quasi in Oratorio esset ejusdem Cellæ ante Dei Genitricis MARIÆ stans altare; cùm ecce vir quidam apparens dixit ei Sanctus: Quis sum ego? Cúmque ille respondisset, Nescio; Ego sum, inquit LANTBERTUS mei Domni Gisleni filiolus: tristitiam deponite quam habetis de eo qui citò revertetur ad vos meus patrinus. Surgens ergo vade, dic HERBERTO Comiti qui jugiter exstitit domino meo optimus vicinus, quod eat Malbodium dicens Fratribus & Sororibus loci, ut reddant S. Gislenum, quem latenter abstulerunt hinc, quémque secum retinent. Etenim neque Deus neque ipse cupit illic manere, sed in loco quem ei dignatus est Omnipotens providere. Negligens verò Egrardus visionem, nihil horum re-

a *Agalma* Simulacrum ac Templorum ornatum significat, hoc loco scrinium.

b In Synodo Maguntiaca anno DCCC. XIII. statutum est cap. 50. *Ut deinceps corpora Sanctorum de loco ad locum nullus præsumat transferre sine consilio Principis & Episcoporum & sanctæ Synodi licentia.*

c Stephanus Cameracensis Episcopus testante Balderico in lib. 1. Chron. Camerac. cap. 68. *clausit diem anno Dominicæ Inc.* CM. XXXII. *tertio Idus Februarij.*

Circ. An. DC. XXCI. Octob IX.

tulit Comiti, sed Fratres consolans ac Patres reddidit hilares & jocundos. Apparuit denuò S. Gislenus in villa Havagio cuidam Francigenæ nomine Adelelmo dixítque ei: Non tetrices adire Malbodium dicturus Prælatæ Theodradæ & aliis Sororibus & Sacerdotibus, ut reddentes sine cunctatione corpus meum, restituatur loco suo. Mane verò surgens jamdictus Adelelmus fecit omnia quæ jusserat Sanctus: illi verò negligenter ejus dicta spreverunt. Misso autem præcone ad Episcopum Cameracensium Domnum Stephanum, venit accedens usque ad castellum Malbodiense: stánsque foris intromisit qui dicerent majoribus natu: Reddite quæso, Fratres ac Sorores, almi vatis Gisleni corpus, ut suo à Christo dato restituatur loco; sin secùs excommunicabo, ne quis in hoc loco Missas nec alia Dei obsequia celebret. Quod audientes Malbodienses, licet coacti, paruerunt tamen Episcopo. Tunc quoque jussit Episcopus Decanum venire cum omnibus Decaniæ suæ Fratribus, atque Sancti glebam referre cum reverentia & honore condigno. Quibus jussis obtemperantibus, præcepit etiam Episcopus, ut singuli Sacerdotes per singulas hebdomadas custodirent locum cum sancto corpore, donec cum Duce Gisleberto quæreret, qui locum eumdem servarent diu noctúque. Facta est siquidem Idibus Decembris relatio sacrorum cinerum, & reconditur eadem die cum maximo Cleri plebísque tripudio in sæpe memorata Basilica Apostolorum, ubi deputatis excubiis sacrorum ordinum gloria persolvitur diu noctúque illi qui est laus Angelorum, veneratio quoque Sancto per omne hujus vitæ curriculum.

Canonicis Monachi subrogantur in Cellam per S. Gerardum.

6. Cùm respirare cœpissent prius vastati populi, qualicumque modo ipsum locum Cellam vocatum requietionis S. Gisleni temerè ingressi sunt Canonici, qui enormi more vivere gaudentes, conjugiis adhærentes, sæcularibus negotiis se implicantes, famulatum almi Confessoris quem cum religiositate gerere debuissent, erant dehonestantes: quia majorem sollicitudinem capiebant de sua familia nutrienda, quàm de Dominica Ecclesia decoranda. Ipsum etiam corpus S. Confessoris Gisleni per quæque loca deportabant, & quidquid pro oblatione ad feretrum ejus circummanentium Fidelium largitas conferebat, non Ecclesiæ instrumentis dabant, sed ad proprios usus furtim retinebant. Quæ res sæpè miris modis dignitatem prædicti Confessoris offendebat, nec taliter famulantium consuetudinem approbabat. Quadam verò nocte suprafato Duci Gisleberto in somnis visus apparuit, quem talis petitionis voce admonuit: Da mihi scutum unum, cujus protectione muniatur habitaculum meum, quia omnibus diripientibus pateo ad ruinam, nec sentio damnatus advocationem aliquam. Duci autem interroganti, quem scutum habere optaret, dedit almus Gislenus responsum, quòd Gerardum Abbatem vellet, qui multas Abbatias regens in ipsis diebus, probabilis vitæ habebatur non tantùm coram Deo, sed etiam coram hominibus. Tunc Dux curam gerens hujus rei, conventum Principum statuit ad placitum tenendum apud portum *Dinant* vigore præcepti sui. Cùm igitur horâ statuti temporis ad jussionem Ducis convenirent Satrapæ, adfuit etiam inter eos Gerardus Abbas bonæ memoriæ, ad quem cœpit Dux hujusmodi sermonem facere: Vos ex Imperiali edicto quamplures Abbatias regitis, quæ donante Deo & vestra sollerti dispositione possessionibus abundant multis & servientibus Deo placitis: sed necessitas poscit quod confractum solidare, & quod decidit in melius roborare. Est quædam Abbatia in honore Primatum Apostolici Ordinis, videlicet Petri & Pauli, necnon S. Confessoris Gisleni fundata, vocabulo Cella appellata, quæ sub regimine domini nostri Imperatoris est cum multis aliis computata, sed pro culpis nostris hactenus nimis neglecta: quam caritativi antecessores de rebus ad se pertinentibus construxerunt, sed mutato per seditionem sæculi Monachorum ordine qui ibi quondam famulabantur, nunc Clericorum turpem vitam illic ducentium manus ad nihilum trahunt. Quam precor ut ad vos recipiatis, & secundum institutionem vestri Ordinis transmutetis, ejectis inde voracibus Clericis. Quod præceptum primò Abbati visum fuit difficile, pro

multis aliis Abbatiis quas habebat gubernare: sed potiùs ea consilio ceterorum Principum sibi comparium rogatus non sprevit Ducis petitionem implere: sicque locum illum recepit [a] ad sese: quem dum vixit, non neglexit quantum potuit amplificare. Circ. An dc. xxci. Octob. ix. a

7. Tempore ARNULFI & RAINERI Comitum sequens patratum est miraculum. Tunc temporis dira necessitas adamantinis clavis fixerat vicinia Hainacensium, videlicet sterilitate terrarum, raritate pluviarum, seditione hominum, multisque caussis quibus laborare solet genus humanum. Ipsi etiam Montenses & Hornutenses tantos irarum strepitus exercebant in invicem, ut cùm quadam die, sicut sæpè solebant, pugnando concursum facerent, ex parte Montensium caderent decem. Unde Montenses tantas insidias ingerebant Hornutensibus, ut si copia possibilitatis illis daretur, irrecuperabilibus eos annihilarent cædibus. Pro hujusmodi clade pacificanda, necnon & alia multimoda necessitudine in melius restituenda, decretum est ab Abbate SIMONE [b], qui ipsis diebus præerat Cellensi Ecclesiæ, ut simul comportarentur corpora S. Gisleni ac S. Waldetrudis in Grandem-locum: ante quorum præsentiam omnes malefactores spondere nt se abinde à maleficis operibus suis quibus antè insistebant cessare, & sic placeret Domino flagellum quod supereminebat antiquare. Ille nimirum conventus sub tali tenore inductus fuit à Præceptoribus, ut omnes qui conventuri erant, sine armis properarent, nudis & ad orationem extensis manibus. Sed Montenses dolore cordis tacti intrinsecùs pro occisis parentibus quos prædiximus ab Hornutensibus, clam antè cucurrerunt, atque in fruteta & arbusta arma sua furtim contexerunt: de quibus venientes Hornutenses ignorantes & improvisos occidere voluerunt. Indigenæ etiam Hainacenses in ipsis diebus quadam falsa frustrabantur opinione mussitantes alterutrum, quòd venditum haberetur corpus S. Gisleni Comiti BALDUINO ab Abbate Simone: quod postea rei exitus pro mendaci probavit existimatione. Quid plura? ad locum suprafatum cum corporibus sanctis pervenitur, castigatio populi ab Abbate Simone incipitur, & ad ultimum excusatio de venditione sancti corporis ab ipso Abbate ita inchoatur: O Domine, cujus visus dominatur in mente, si verè scitur à te, integrum corpus nostri Patroni hîc adesse, clarifica hoc ante conspectum dubitantium indicio virtutis tuæ. Quam orationem secutus est tantus fragor tonitrui & nebulæ atque commoti desuper aëris, insuper & pallium excussum est quod tegebat secretum digni Confessoris: ut proculdubio cognoscerent hi qui priùs hæsitabant certò corpus ibi adesse, quod putabant abesse venditionibus illicitis. Quâ visâ causâ qui insidiantia arma attulerant, compuncti necnon & cuncti alij prostrati communi voto conclamant, sub pacis sponsione observandum auxilium S. Gisleni: multisque muneribus eum ditantes, cum gaudio retulerunt eum ad propriam Cellam repedantes.

S. Gisleni corpus unà cũ S. Waldetrudis Reliquiis pacis ergò defertur.

Hic interponitur restitutio cæci cujusdam nomine Dominici, qui lotis oculis ex aqua putei S. Gisleni, *quam* HUNOLDUS *Æditiuus sibi præbuerat, lumen oculorum recepit.*

8. Necessitate compulsi Domnus Abbas HERIBRANDUS cum suis Fratribus anno ab Inc. Domini nostri J. C. millesimo trigesimo quinto, non valentes ferre vastationem sui loci, cum corpore B. Gisleni visi sunt adiisse clementiam Imperatoris CONRADI, lacrymabiliter se reclamantes de vastatione sui loci & de indigentia sui Cœnobij: à quo benignissimè consolati, & munificentiis Regiis ditati, insuper & regali imperio optata pace donati, ad notum sibi Cœnobium cum sacris pignoribus non sine lætitia sunt reversi. Cùm igitur venissent ad villam quæ vocatur Riusatium, sanctámque glebam S. Gisleni ad hoc detulissent ad Monasterium, ut ibi adimplerent Divinum obsequium; matricularius Ecclesiæ videns illos alongè, obseravit ostium, & sic resedit ante Monasterium, negans se esse illius Templi clavigerum. Petentibus ergo Fratribus qui vehebant sacrum corpus, ut aperirentur illis januæ Ecclesiæ, ut possent explere Divinum opus, nullo

Ad Imperatorem defertur pro asserendis Monasterij rebus an. 1035.

a Id anno M. XXXI. contigisse, Vinchantius in Annal. Hann. cap. 27. docet.
b Simon Abbas Cellensis anno M. XV. mortuus est, uti diximus suprà in Observat. prævijs.

Circ. An. DC. XXCI Octob. IX. Ecclesiæ fores ultro aperiuntur Sancto.

modo voluit adquiescere illorum petitionibus prædictus matricularius. Qui diu morantes, & ut illis aperirentur unanimiter orantes, non potuerunt impetrare quod poscebant unanimes. Sed cùm jam in id illorum esset consilium, ut inde redeuntes in insula quam propter cingebant brevia Mosæ brachia, suum tenderent tentorium; ecce Divina virtute aperiuntur ostia Ecclesiæ clamantibus omnibus, Gloria tibi Domine.

Gisleni memoria Torneiensibus celebris, cur? a

9. Præfatus igitur Abbas Heribrandus iter suum peragens, cùm pervenisset ad Sanctimoniales quæ in Torno militant Deo sub institutis Regularibus [a], Vitam S. Gisleni transscriptam Dominabus illis indulsit multùm super hoc gaudentibus: cujus rei gratiâ præclarum Confessorem Christi Gislenum in magna veneratione habentes, omnipotenti Deo in festivitate ipsius devotè offerunt debitæ servitutis laudes.

a Nunc Monasterium Thorense diœcesis Leodicensis ad Mosam versum est in collegium Canonicarum, quarum Abbatissa sola profitetur vota Monastica secundum Regulam S. Benedicti.

Circ. An. DC. XXCII. Mart. XXV

VITA S. HUMBERTI CONFESSORIS
ex Monasterio Maricolensi in Hannonia.

Ex variis libris MSS. & editis.

OBSERVATIONES PRÆVIÆ.

Vita ejus triplex.

1. PLures *legimus* S. Humberti *Vitas, unam à Surio, aliam ab Henschenio editas ad 25. Martij, tertiam nancti sumus ex codicibus MSS. breviorem quidem, sed non pauciora complectentem quàm alias, superfluis amplificationibus auctas: si fortè binam Humberti peregrinationem Romanam ejúsque Translationem excipias, quæ suis locis ex aliis Actis inseremus.*

An conditor Cœnobij Maricolensis.

2. *S. Humbertus vixit quiescítque in hunc usque diem in Monasterio Maricolensi, cujus an auctor primarius fuerit, non satis liquet. Baldericus in Chron. lib. 1. cap. 27. exhibet Chartam donationis cujúsdam factæ* Monasterio Maricolensi sub præsentia & favore B. Vindiciani Episcopi: *quæ donatio tribuitur* Choneberto *Abbati tum in titulo capituli, tum in ipso textu, quamquam Colvenerius in Notis* Humbertum *loco* Chonoberti *restituendum censet: ad quem modum Miræus in Cod. Donat. cap. 5. & Henschenius ediderunt ex ipso (ut aiunt) autographo in hæc verba:* Anno duodecimo regni Domni nostri Hildrici gloriosi Regis, Ego in Dei nomine Humbertus etsi indignus peccator, cogitans de Dei timore vel æterni boni retributione seu abluendis meis peccatis... dono quod in perpetuum donatum esse volo ad sacrosanctum Monasterium quod vocatur Maricolas, quod vir illustris Radobertus quondam suo opere construxit, consecratum in honore S. Mariæ matris Domini nostri Jesu-Christi & SS. Petri & Pauli Apostolorum vel reliquorum Dominorum qui in ipsa Basilica venerantur, situm in pago Fanomartensi* super fluvium qui vocatur Helpra, partem maximam de possessione nostra super fluvium qui vocatur Isaram, quam de avia mea Deo sacrata Andiliana quondam dato pretio per venditionis titulum comparavi, hoc est mansos dominicos, ubi ipsa Andiliana mansit vel postea nos ædificavimus, & terrationes & servos & ancillas, &c. Actum Maricolis, ipse tamen Humbertus etsi peccator propria manu confirmo. *Non ergo Humbertus primarius censendus est Maricolensis Cœnobij auctor, sed Radobertus: tametsi contradicunt S. Humberti Acta, in quibus nihilominus Humbertus floruisse dicitur* Childerici Regis *Principatu, quo superior donatio facta est.*

* Famars

Abbásne sæcularis.

3. *Neq; putes, (quod putavit Colvenerius) Humbertum, ob factam rei propriæ donationem, fuisse Abbatem sæcularem non Regularem. Id enim in more quondam positum fuisse, ut Regulares Abbates facultates suas in pios usus retinuerint expenderíntq; sexcentis exemplis constat, uti aliàs observabimus. Certè Humbertum in Laudunensi Monasterio reclusum vixisse, patet ex sequentibus Actis: quod Monasterium S. Vincentij fuisse opinamur. Quamquam in S. Iohannis Baptistæ Parthenone per B. Salabergam ædificato etiam viri seu Monachi proprias ædes habebant. Fuit proinde Humbertus Abbas (si umquam tamen fuit) Regularis non sæcularis.*

Humberti memoria.

4. *Humberti memoria in antiquis Martyrologiis exstat nulla, at in vetustis* Ludovici Pij Augusti *apud Miræum lib. 2. Donat. cap.* 8. Caroli cognomenti Simplicis *apud eumdem in Notitia cap. 50. aliísque aliorúmque diplomatis,* Humbertus sanctus *prædicatur, ejúsque corpus in Monasterio*

nasterio Maricolensi quiescere dicitur. Quod utrumque confirmat Baldericus in Chron. lib. 1. cap. 67. & lib. 2. cap. 52. Perstat etiamnunc insignis Abbatia Maricolensis, vulgo Maroiles, *in Comitatu Hannoniæ, diœcesi Cameracensi, vix altero milliari à Landreciaco opido distans, ad Helpram fluvium, qui dexteram Sabis seu Sambræ ripam infra Landreciacum subit.* CCIR. AN. DCXXCII. MART. XXV Monasterij status.

TEMPORE HILDERICI gloriosi Francorum Regis floruerunt multi sancti viri sanctitate insignes, è quibus enituit Pontifex AMANDUS, & egregij Antistites URSMARIUS & NICASIUS ac B. HUMBERTUS miræ sanctitatis vir. Hic ingenuis ortus progenitoribus [a], nobilior patuit fide & moribus. Genitor quidem ejus B. EURARDUS, genitrix verò POPITA, claram de stirpe Francorum originem duxêre. Parentes advertentes puerum superna visitatione illlustratum, planè non sine Divino consilio Laudunensis Sedis urbem adeunt: ubi sumpto Ecclesiasticæ habitu militiæ, ipse velut Nazareus deposito crine capitis regia & Sacerdotali corona insignitur. Parentibus vale facto & ad propria remeantibus, venerandus puer in Monasterio recluditur: ubi sacris disciplinis affatim instruitur, moribus egregiis adornatur, Ecclesiasticis sanctionibus decenter informatur: & sic proficiens ætate & gratiâ, per gradus singulos ad Sacerdotij culmen usque provehitur.

1\. Humbertus fit Lauduni Monachus & Sacerdos. a

2\. Contemplatus itaque aptum sacris ædificiis locum secus alveum Sambræ, quem priores ruricolæ Maricolas dixêre, impetrata à Cameracensis Sedis Episcopo licentiâ Oratorium construxit [b], in quo juxta rerum stipendiariam facultatem viros sub habitu Monasticæ conversationis constituit, qui per aliquot temporum spatia ibi deservisse feruntur: sed nostris quibusdam incertum, qua incumbente difficultate, an loci sterilitate, an circummanentium inquietudine locus ille aliquo tempore absque Monastici cultûs observantia vacabat [c]. Verùm illo relicto, haud procul exstruxit aliud Cœnobium, quod ad nostra usque tempora superfuit, in quo Clericos utriusque conditionis & gradus triginta constituit. Maricolense Cœnobium condit. item aliud. b c

3\. Instante die resolutionis sanctissimi viri Humberti, tandem inter Discipulorum flentium voces, & mixtas psallentium laudes sancta illius anima carne soluta ad æthereas evecta est sedes. Cujus corpus sanctissimum Discipuli ejus aromatibus condientes detulerunt in Oratorium quod ipse construxit cum hymnis & Psalmis, ibique sepelierunt in magna gloria. Post excessum B. Humberti præfati illius loci propinqui, locum ipsum cum suis appendiciis rexerunt per aliqua temporum curricula. Iis autem è mundo sublatis Abbatia sine Rectore multis exstitit annis. Moritur.

APPENDIX I. EX HUCBALDO ELNONENSI MONACHO in Vita S. Aldegundis.

4\. STUDIOSISSIMA Divinæ legis, indesinenter esuriens verbo cælesti satiari, virorúmque Sanctorum ac religiosorum vitam cupiens imitari, B. Humbertum apud Maricolas habitantem, virum in sanctitate magnificum, illustratum scientiâ Scripturæ, signum Crucis ab Angelo impressum gestantem Aldegundi fontem impetrat.

a Ex *villa Maceriis*, uti in alia Vita legitur: qui vicus distingui debet ab opido Maceriis ad Mosam, & ab alio vico in pago Atrebatensi, *situs in pago Laudunensi super fluvium Isaram*, uti præfert donatio Humberti, de qua suprà.

b Si Instrumentum donationis à Miræo relatum valet, Rodobertus priùs ædificaverat Cœnobium Maricolense, quod postea Humbertus exornavit & auxit.

c Humbertus dum apud Maricolas morari cœpit, dicitur in aliis Actis excepisse SS. Amandum & Nicasium, & unà cum iis Romam profectus esse, postea verò iterum repetiisse: quod utrumque Philippus Harvengius Bonæ-Spei Abbas primus tradidisse in Actis S. Amandi videtur. Humbertus ex secunda peregrinatione reversus invisisse dicitur S. Amandum Elnone commorantem, atque Dominicæ Crucis speciem in capite prætulisse fertur: *quo facilè posset intelligere, illi se per crucem mortificationis holocaustum mactâsse, cujus signum exteriùs retinebat in corpore.* In eadem specie apparuisse legitur S. Aldegundi de qua in appendice 1. Post binam illam profectionem Romanam Humbertus Cœnobium Maricolense construxit, si aliis ejus Actis fides est.

Circ. An DC. XXCII. Mart. XXV

in vertice, virgo prudens visitaverat, pabulo Divini verbi per aliquot dies affluentiâ oris ejus epulata, cum illo circa vicina Monasterij quadam vice deambulabat: sed æstuante fervore diei cum pæne siti deficeret, orante viro Dei cum ipsa Virgine, fons ilico dulcis è terra novus emanavit: Virgo reficitur, fons usque in præsens non deficit.

Vestes funereas ab ea accipit.

5. Beatus autem Humbertus depositionis suæ diem prænoscens, lineas vestes ad usus exsequiarum suarum ab ipsa Virgine postulavit: propter quas dum mitteret deferendas, missus alter à Virgine præsaga futuri, legato beati viri in medio itinere cum vestibus postulatis occurrit [a].

APPENDIX II. EX MARTIO BOLLANDIANO.

Obitûs dies.

6. Exstat depositionis ejus celeberrima dies octavâ ante Kalendas Aprilis die [b]: cujus corpus sanctissimum discipuli ejus aromatibus condientes, detulerunt in Oratorium quod ipse construxit cum hymnis & Psalmis, ibique sepelierunt cum magna gloria: ubi suffragantibus meritis ejus beneficia præstantur Divina ad laudem & gloriam Domini nostri Jesu-Christi.

Rodinus Abbas Maricolensis,

7. Post excessum B. Humberti, præfati illius loci propinqui locum ipsum cum suis appendiciis rexerunt per aliquot temporum curricula: his autem è mundo sublatis, Abbatia sine Rectore multis exstitit annis. Quodam verò tempore venerabilis quidam Sacerdos, nomine Rodinus, ad idem Monasterium gratiâ orationis advenit. Capta autem occasione Fratres circumsteterunt illum, ut eis præesse deberet unanimiter postulantes. Quod cùm humiliter refugeret, & indignum tanti culmine honoris se reclamaret; tandem illorum precibus infractus, Carolum Magnum adiit, referens illi quanta Fratrum petitione adstrictus ad regimen Ecclesiæ sollicitaretur, quódque nihil inanis gloriæ aut temporalis lucri gratiâ inductus, summæ rei præesse optabat; sed quia considerabat reatum obstinationis subterfugere se non posse, si utilitatem Fratrum negligeret, & ad restituendum hoc quod utiliter subire movebatur, pertinaciter repugnaret; hujus rei formidine actus, Regis benevolentiam attrectandam æstimaverat. Nam & loci poscere videbatur utilitas, ut ea quæ vetustate collapsa fuerant, renovarentur: dari ergo sibi rogavit prædictam Abbatiam regendam. Audita ergo Rex Fratrum petitione, & viri non ignobili conversatione, adquievit voluntati eorum. Regressus ergo venerabilis Sacerdos ad Monasterium, cum alacritate à Fratribus excipitur.

Humberti corpus è tumulo levat.

8. Superveniente verò tempore contigit, ut nocte quadam cùm se sopori dedisset, in somnis ab Angelo moveretur, quatenus beati Confessoris corpus transferret è tumulo, in quo multis jam annis quieverat. Convocatis igitur Fratribus exposuit illis revelationem, indictóque jejunio hortatur ut sacrum tumulum submoverent. Tertio jejuniorum die Abbas, accitis præsentibus vicinísque Confratribus sed & multâ laicorum turbâ, intimavit illis qualiter de sancti corporis monitione cælitùs fuisset commonitus. Auditis Fratres suæ vocationis causis & exposita visione, glorificant Deum, simúlque se accingunt Sacerdotalibus indumentis, impositáque antiphona cœperunt sepulcrum detegere. Quod dum altiùs pertentarent, cœpit paullatim nectarei odoris fragrantia naribus eorum infundi. Ut autem sanctissimum corpus apparuit, admirari quidem non satis dignè, dicere autem quis nequaquam sufficit, quanta miri odoris suavitate perfusi sunt qui aderant. Et quod magis stupeas, centesimus quinquagesimus tertius annus depositionis ejus fuerat, cùm illud sacrum

a Utrumque factum in aliis Actis à Surio & Henschenio editis etiam commemoratur: at præferendus Hucbaldus, qui primus hac de re scripsisse videtur.

b De anno obitûs S. Humberti nihil exploratum. Ei superstes fuit S. Aldegundis anno DC. XXCIV. mortua, ut proinde Humbertus uno aut altero anno priùs decessisse videatur: siquidem id quod extremum gessisse fertur Aldegundis, est concessio vestis funereæ Humberto facta.

corpus ita illæsum & incorruptum inventum est, acsi eadem die spiritum emisisset; ut si lectulum compositum videres, dormire hominem æstimares. Verùm etiam linteamina, quibus involutus exsequiarum tempore fuerat, nihil corruptionis in se habere omnibus paruerunt. Sed & herbæ, quæ sepulturæ ejus die appositæ fuerant, quas aut nullas esse pro temporum antiquitate, aut in pulverem resolutas putares, adeo virides sunt repertæ, acsi terræ radicitus inhærentes irriguis aquis virescerent. Levantes autem cum reverentia sanctum corpus transtulerunt in Ecclesiam quam prædictus Abbas ampliatis ædificiis dilataverat.

CIRC. AN. DC.XXCII. MART. XXV

9. Multo denique tempore Abbatia tantò rerum facultatibus est imminuta, quantò sæcularis potestatis nutibus mancipata. Nam & hi qui Ecclesiastici cultûs officiis præesse videbantur, negotiis sæcularibus tanto liberiùs inhærebant, quanto nullo Rectoris freno coërcebantur. Porro si quid pro sui absolutione viri religiosi ad communem famulantium usum contulerint, hi in usus proprios retorquentes, subditorum indigentiam non adeo curabant: quæ autem ad sollemnem templi ornatum servabantur, vilis mercaturæ impendiis distrahebant. Unde factum est, ut OTTONE Imperatore, Henrici quondam Regis filio, dum FULBERTUS Cameracensis Sedis illustris Episcopus super hujusmodi querelam deferret, ille Princeps Catholicus[a] Abbatiam de manu ISAAC, qui tunc temporis Comitatûs dignitatem administrabat receptam, S. Mariæ Cameraci subjectam faceret, & Episcopali regimine moderandam destinaret, quæ usque in hodiernum ad eamdem matris Ecclesiæ Sedem spectare videtur. Verùm res Ecclesiæ, quæ malè ab externis tenebantur, & aut violentis invasionibus aut infaustis (ut diximus) Clericorum conventionibus fuerant alienatæ, nondum usque ad tempus GERARDI[b] Episcopi dirimi potuerunt. Hic quartodecimo Henrici Imperatoris anno Pontificale sceptrum adeptus, dum lustratis diœcesis suæ finibus, per singulas Ecclesias qualiter Divina ministeria tractabantur perquireret, & ad hunc locum fortè transitum faciens diverteret, reperit deformi horrentem specie, semiruta ædificia, omnia dissipata, ut hinc hostilem exercitum transisse putares. Tantæ igitur desolationis causam percunctatus, cùm didicisset maximè ex insolentia Clericorum tantam rerum ruinam obortam, & ipse universos eorum mores tum privatis tum publicis correptionibus increpitans, nequaquam ab errore pravæ consuetudinis posset revocare; desperata correptione, ejecit illos à loco, substituens pro his Ordinem Monachorum, consultiùs eos arbitratus Regularis disciplinæ normam tenere, & si quid oriretur insolentiæ faciliùs ad rectum duci. Renovato itaque atque ampliato Monasterio, cœpit possessiones Ecclesiæ, sicubi fuerant, restaurare.

Maricolense Cœnobium Ecclesiæ Cameracensi subjectum;

a

b

Clericis expulsis ad Monachos rediit.

10. Verùm hi qui ejecti fuerant, nequaquam suæ offensionis culpam reputantes, sed melioribus indignantes, cœperunt quærere opportunitatem, quomodo rebus amissis consulerent. Missa igitur speculatione, congruum nefariis studiis eventum reperiunt, quo Templum solum offenderent, & Abbatem deesse cum Monachis, qui fortè Cameraci pro certis causis Ecclesiasticis apud Synodum illis diebus detinebantur. Rapientes itaque tempus ad occasionem sceleris perpetrandi, coacta manu latrunculorum, factáque irruptione, Monasterium violenter intrarunt, & fractis scriniis & ornamentis, quæ fortè repererant, partem sustulerunt; dementes, ut qui nec sacrilegas manus ab ipso Confessoris corpore continuerunt. Sed & illud assumentes ad remotiora saltûs deserta trans-

Humberti corpus à Clericis furtim sublatum,

a Id Carolo Simplici Francorum Regi primùm tribuit Baldericus in lib. I. cap. 67. ubi Caroli referuntur litteræ: deinde confirmationem ab Ottone factam cap. 71. commemorat. Otto cùm ab obitu Patris Henrici cognomento Aucupis anno CM XXXVI. Germaniam regere cœpisset, anno CM. LXII. consecratus Imperator post annos undecim finem imperandi ac vivendi fecit. Donationem prædictam emisit antequam esset Imperator, siquidem Fulbertus Episcopus Sedem Cameracensem rexit ab anno CM. XXXIV. ad CM. LVI. Et Regem tantùm se præfert in Diplomate apud Baldericum relato in lib. I. cap. 72.

b Gerardus Episcopus consecratus est anno M. XV. quum annum XIV. regni S. Henricus Imperator agebat.

Circ. An. DC.XXCII. Mart. XXV

tulerunt, quo si non alia mercede, saltem per hoc pateret eis recursus ad antiquum locum, aut certè in externam regionem venale deferrent. Sic ab illis depositum per quosdam didicimus. Sed conclusit illos Divina Dei bonitas, quæ cuncta fortiter regit & suaviter disponit, ne patria tanto Patrono destitueretur, nec prava voluntas effectus sui reatum incurreret. Nam fideles Episcopi, mox ut eis res innotuit, revocatis ab intentione Clericis, receptum ei thesaurum reddiderunt, veniam Clericis implorantes.

restituitur.

Defertur in Flandriam in cujusdam villæ restitutionem.

11. Instabat fortè causa Monasterij, quam prosequi Abbas Monasterij debuerat: nam Clerici, de quibus superiùs mentio facta est, villam unam in pago *Hagnou*, quam Seviercas vocant, cuidam Militi pro censûs annui solutione donaverant, quæ in manu Balduini Marchisi post obitum viri devenerat. Hanc repetitum Abbas, si qua fieri posset, ire parabat. Unde post quæsitum ab Episcopo consilium statuit in pagum Flandrensium B. Humberti corpus devehendum, ubi ipse Balduinus in locis maritimis pro rerum opportunitate se eo tempore continebat: arbitratus Comitis animum ad benevolentiam posse inflecti, dum se hominem, quem jure mortalitatis sciret corruptioni obnoxium, à sancto Dei Confessore requiri specie precantis conspiceret, quem postmodum indigeret habere precatorem. Sícque factum est.

Mulier profluvio laborans sanatur.

* *Bruges* civitas Episc.

12. Translato itaque in præfatum pagum sanctissimo corpore, quid ad insigne virtutum ejus emicuerit, silentio comprimi nefas esse indicavi. Fortè mulier in vico, cui nomen Brugas * antiquitas dederat, commanebat, quam omnis vicinia ex multo tempore sanguinis profluvio noverat laborantem. Hæc rebus primùm locuples, jam in eo fuerat, ut omnem pæne substantiam suam in medicis consumpsisset. Desperata itaque sanitate cùm votis mortem optaret, quæ viribus exhaustis invisum spiritum trahebat; audivit B. Humbertum haud procul à domo exsultante populo deportari. Exsiliente fide, certior de salute, postulat se deferri ad corpus, quæ certè limen domûs suæ multo ex tempore transire nequiverat. Bajulantibus itaque viris duobus, primùm quidem brachiis innixa suspenso gradu cœpit, ut poterat, festinare ad corpus, cùm paullatim refusis viribus cœpit jam meliùs sentire. Sed turbis comprimentibus, dum hi qui vehebant feretrum vehementiùs urgerentur, & illa consequendi difficultate tardaretur, missa legatione, obtestatur morari eos paullisper. Qui corpus bajulabant, nescientes causam legationis, & parvi curantes mandatum, dum ire festinant; accersito uno ex Monachis qui comitabantur, indicat infirmitatis morbum & sumptâ ex collo catenulâ argenteâ, hujusmodi intulit verba: Hoc mihi, Pater, residuum est ex pecunia quam numerosam habueram, reliquam in medicis consumpsi, hanc in sumptus peregrinationis deputaveram, requisitura subsidia Petri & Pauli. Sed quia non dubia sum B. Humberti me posse meritis juvari, hoc in fabricam domûs illius sumite, sacrúmque feretrum restare dum ego fimbriam sindonis ejus contingam facite. Confido enim, si tetigero, salutem optatam me reportare. Quod & factum est. Perveniens enim ad corpus, mox ut pallium quo tegebatur attigit, sanata est: & exsiliens & laudans Deum, rediit ad propria, non sine admiratione multorum, dum quæ alienis vehiculis advenerat, propriis gressibus exsultantem redire vidissent.

In reditu equus à fure abductus restituitur.

13. Reportatus à Flandrensibus finibus B. Humbertus in urbem Cameracensem, diebus paucis quievit in Ecclesia B. Martini, quæ sita est extra murum haud procul ab urbe. Fortè jumenta Monachorum non longè à Basilica hospitio custodiebantur: resolutis vino & somno custodibus, dum negligenter claustra hospitij munita forent, patentibus intempesta nocte ostiis, unus ex summariis a eorum exsiliit, errabundus in lucem usque progrediens. Quem solivagum offendens vir quidam ad ruralia opera mane exiturus, nec satis usque fidelis, capta occasione reclusit in domum suam, noctem opperiens quæ furtis

a Summarius seu saumarius, equus sarcinarius, ἀπὸ τοῦ σάγμα quod sarcinam significat.

opportuna videtur, ne per diem deprehenderetur, si quo minare tentaret. Mane autem facto, custodes, cùm aperto ostio adverterent deesse jumentum, clamant tentatum à furibus hospitium. Quæstione facta auctorem damni nusquam reperiunt. Triduo denique exspectato cùm nulla darentur indicia, & desperatione facta jam à quærendo desisterent, mulier quædam quæ orationis gratia fortè convenerat, velut indignantis affectu se circumstantibus infit: Scilicet illud credibile dixerim, quòd sanctus Domini Humbertus ministrorum suorum usibus perire jumentum pateretur, cui amisso equo aiunt quondam indomabilem ursum præbuisse officium. Illud incertum, an id derogando, velut incredula debaccharetur, an certior de meritis sancti viri Dei, hoc veritatis spiritu resultâsset. Sed necdum illa verba finierat, & ecce qui jumentum subduxerat, pœnitentiâ ductus, licet invitus, ante feretrum S. Humberti cum lacrymis prosternitur, tundénsque pectus miserabili questu Basilicam omnem replebat. Taciti qui aderant exspectare, quidnam egisse tantopere doleret; cùm ille adsurgens à circumspectis qui adstabant, Abbatem sibi demonstrari rogat: quem intuitus, mox ejus pedibus provolvitur, & reum se criminis accusans; Ego, inquit, Pater, ego sum perditissimus ille, qui vestra commoda latrocinandi fraude perturbavi, vestrúmque jumentum, non vestri dispendij, sed duro infelicitatis meæ nomine, subduxi. Culpam non dissimulo, sed erroris veniam postulo, dum quod amiseratis, salvum ecce recipitis. Sit satis exhaustum supplicij, quòd per totum hoc triduum hinc plector ultricis pœna formidinis & inevitabilis laboris. Nam ut sciatis quantis crucier miseriis, tertia dies est quo conventus hominum fugiens, lucem ipsam timeo, & sicubi datur, obscuro me recipio umbraculo: nocte verò fugam apprehendo. Sed dum viciniæ hujus fines transfugisse, cunctáque pericula mihi evasisse videor, facto crepusculo ante januam hujus Ecclesiæ, tamquam somno delusus, me adstare comperio. Per has igitur singulas noctes, inextricabilis fugæ crucior labore; cùm nec animal deponere, nec tuta fas est latibula reperire. Convenior digne reatûs mei pretio, non suppetit facultas ad effugium, nec ratio ad decisionis argumentum. Conclusit me, fateor, iniquitas mea, instat offensionis meæ haud pœnitenda ultio. Sed nec frustra crediderim his me malis urgeri ex indignatione S. Humberti. Jam nunc Pater, salvum & incolume quod vestrum est suscipite, mihíque quam non mereor veniam donate: non ingratum dicetis cras tantis beneficiis, cùm non ampliùs audieritis talibus immersum flagitiis. Supplicibus itaque verbis flexus Abbas ad misericordiam, indulget homini quod rogârat: denuntians ut emendatiùs viveret. Denique per aliquot dies B. Humbertus quievit in Basilica, cujus suprà mentionem fecimus.

Circ. An. DC.XXCII. Mart. XXV

14. Dignum interea visum est Episcopo, hinc corpus ejus submotum, statui in Ecclesia B. Andrææ [a] Apostoli, quam ipse construxerat, quatuordecim millibus ab ipsa urbe distantem, pro eo quòd locus ille munitissimus est, ad refellendos hostiles incursus. Sed & loci opportunitas tanta est, ut nulla ejus pars sit fructibus infecunda, sed universa terra optima & ferax. Nam & spontaneos fructus soli ubertas ministrat, & est nemorum ferax, & ideo dives pecoris, & abundans lactis. Terra solubilis & mollior ad exercitium, culturæ gratiâ & pulcritudinis specie, externis habitatoribus suî desiderium immittit, ut relictis finibus suis ad hanc unà habitaturi è diverso conveniant. Aquæ ejus dulces haustu, & ad potandum habiles: siquidem nec palustris uliginis crassum aliquid aut turbidum alveus recipit, quia arenoso littore circumcingitur; unde & genera piscium quàm in alio flumine præstantiora sunt. Hac tanta rerum opportunitate inductus, & maximè propter frequentiam populi statuerat Episcopus

Castelli Cameracesij situs commodus.

S. Humberti isthuc recondere statuit Episcopus.

[a] Ecclesia seu Monasterium S. Andreæ in Castello Cameracesij loco Perrona dicto à Gerardo Episcopo inceptum, à Lietberto ejus successore perfectum, hactenus Ordini Benedictino subjectum est. Lege Baldericum in lib. 2. cap. 49. & Miræi Cod. Donat. cap. 46. & 47.

Circ. An. DCXXCII. Mart. XXV

S. Humbertum eo loci exponi: sed reputans quia ipse vir Sanctus, urbana conventicula & arva fertilia devitans, aridum potiùs solitudinis locum delegisset, timuit ne ex occasione celebrioris loci pareret causam offensionis. Revocatâ igitur sententiâ ad antiquam sedem remittendum existimavit: considerans autem ne veteris malitiæ nondum satiato furore, contra sanctum locum aliquid Clerici molirentur; convocatis vicinæ regionis Primoribus, ne quid insidiarum contra præfatum locum fieri paterentur, eos sacramento constrinxit. Repositus est igitur pretiosus Domini Confessor Humbertus honorificè, & cùm magna plebis exsultatione in loco suo, ubi corpus quidem illius incorruptibilem resurrectionis gloriam & adventum resurrectionis exspectat [a], spiritus verò in cælis optatæ quietis visione & incomparabili cum Sanctis fruitur æternæ felicitatis jocunditate. Ad quam nos ejus interventu pervenire concedat ipse auctor humani generis Deus, qui pro nobis dedit unicum Filium suum Dominum nostrum Jesum-Christum, qui unus cum eo & Spiritu-sancto vivit & regnat per omnia sæcula sæculorum, Amen.

Maricolas tamen refertur.

a S. Humberti Reliquiæ hactenus in Maricolensi Monasterio Ord. S. Bened. adservantur.

Circ. An. DC.XXCIV. Janu. XXX.

VITA S. ALDEGUNDIS ABBATISSÆ MELBODIENSIS PRIMÆ,

Auctore anonymo æquali, ut patet ex num. 18. 25. & 29.

Ex MS. cod. RR. PP. Fuliensium Monasterij S. Bernardi Paris.

OBSERVATIONES PRÆVIÆ.

Vitæ Scriptores.

1. Iohannes *Bollandus ad diem* 30. *Ianuarij tres sanctæ* Aldegundis *seu* Aldegundæ *Vitas edidit: primam Auctore anonymo, qui aliâ Vitâ* vetustissimâ *se usum fatetur; secundam auctore (ut creditur)* Hucbaldo *sæculi IX. Monacho Elnonensi, tertiam ab anonymo Cellensi seu Gisleniano Monacho descriptam. Veterrimam illam diu à Bollando pervestigatam nec repertam invenimus tandem in Bibliotheca RR. PP. Fuliensium Abbatiæ S. Bernardi apud Parisios, eámque nobis à R. P. Carolo à S. Iosepho benignè communicatam hic proferimus, variis aliorum Auctorum sententiis in adnotationes relatis. Æqualis fuit hujus Aldegundis alia cognominis, quæ 20. Iunij Trunchinij juxta Gandavum colitur, de qua hic non agimus.*

Melbodiensis Monasterij initia. * Maubeuge

* Sambre

2. *Non uno die Martyrologia antiqua nostra Aldegundis mentionem faciunt, uti inferiùs dicemus. Notanda verba Flori Diaconi Lugdunensis in Addit. ad Bedæ Fastos.* III. Kal. Febr. In Malbodio * Monasterio depositio S. Aldegundis Virginis, quæ ex prosapia Regali edita, suasionem matris super conjunctionem mariti spernens, Christum sponsum elegit: unde & ejus allocutione & sæpe Angelica meruit perfrui. *Malbodium seu Melbodium olim* locus nemorosus ac desertus *teste Hucbaldo, postea Parthenon ab S. Aldegunde erectum & dotatum, nunc opidum est Hannoniæ in Belgio ad fluvium Sabim*. Monasterij primordia sic describit Hucbaldus in Vita S. Aldegundis à Surio & Bollando edita. Aldegundis nuptias Eudonis proci declinatura,* fugit noctu in locum nemorosum qui vocatur Melbodius, & aliquot diebus ibi latuit. Sed cùm audisset advenisse S. Amandum atque venerabilem Autbertum Episcopos in Monasterium Altimontis, nudis pedibus illuc properavit. Deducta est à sanctis Episcopis in Oratorium quoddam ejusdem Cœnobij in honore & memoria S. Vedasti dedicatum, ubi benedictione Sacerdotali ab ipsis dignè consecrata, sacræ Religionis velamen suscepit & habitum. Spiritus-sanctus in columbæ specie paullatim se submittens, velum quod consecrabatur elevatum pedibus & ore sustulit. Aldegundis de Altomonte reversa in locum ubi priùs latuerat, quem ipsa Melbodium nominaverat, qui locus adhuc desertus erat, cœpit sagacissimè locum excolere, vepribus & arbustis radicitùs exstirpatis habitacula construere, Servos & Ancillas Dei ibidem congregare. *(Erat ergo ibi Monasterium duplex, uti & in Nivialensi, Iotrensi, &c.)* Denique posthæc ædificavit ibi Ecclesiam in honore & memoria sanctæ Dei Genitricis Mariæ. Prædia sua & facultates & omnia ornamenta

ad loca Sanctorum legaliter distribuit & pauperibus erogavit. Locum * ubi pater & mater ejus sepulti fuerant in melius reparavit, & ibidem duodecim Sanctimoniales ad serviendum Christo Domino constituit. In supradicto vero loco Melbodio consilio B. Præsulis Amandi & auxilio Dagoberti Regis cum duabus sororis suæ B. Vvaldetrudis filiabus semetipsam contradidit. Harum una MADELBERTA, altera vocabatur ALDETRUDIS. *Paullo aliter Anonymus Gislenianus, qui egregiè hallucinatur, dum S. Ansbertum Rotomagensem Archiepiscopum tum in Altimontensi Cœnobio exsulâsse scribit, & tamen* Audoënum Rotomagensem *dicit interfuisse dedicationi Ecclesiæ Melbodiensis cum SS.* Amando, Ursmaro, Ermino, Humberto, Ethone, & Eloquio. *Idem Auctor præter Basilicam S.* MARIÆ *alias duas ab Aldegunde ædificatas scribit, nempe alteram* in honore SS. Apostolorum, *tertiam* parochialem in honore & commemoratione S. Quintini Martyris. *Baldericus Episc. in Chron. Camerac. lib. 2. cap. 36.* In Melbodio, *inquit*, Monasterium Puellarum beata Christi Virgo Aldegundis ad opus suæ conversationis ex propriis prædiis struxit: quod etiam B. Autbertus multis viris secum adhibitis dedicavit. *Illic Monachas non Canonicas (sicut modò) ab initio exstitisse, in Præfatione probavimus.*

CIRC. AN. DC. XXCIV. JANV. XXX.

* *V. infrà notas ad num. 4.*

1. SANCTARUM Virginum festivitates anniversarij circulum * revolventem sedulè celebrantes Christo præsule adsistimus, dum istius mundi nubilosa curricula transeunt, nostrorum quoque tempora crescentia decrescentiáque decurrunt: ut dum carnalia carnalibus impendimus, spiritualia quoque spiritali Domino procuremus, ut qui Cæsareum nummum Cæsari impendi præcepit, sua cum magna voce non tardare compellit. Ideo Electis Dei exempla virtutis narrantur, ut & qui audiunt de bonorum factis illuminati lætificentur, & de beata memoria primùm ardescant; inde ad gaudia æternæ patriæ anhelent: ut quarum annua votiva celebramus officia, earum intercessionibus adjuvari mereamur.

Prologus Auctoris.

* *pro* circulo revolvente.

2. Fuisse memoratur vetusta serie sub tempore DAGOBERTI inclyti Regis Francorum beata virgo ALDEGUNDA Christo amabilis, quæ à sanctis actibus annis puerilibus non recessit, sed magno cum amore ejus inhians vestigiis, pro quo fragili hoste superato exsultat. Cui Mediator Dei & hominum Dominus noster JESUS-CHRISTUS tribuit adminiculum pacis, quod est amor caritatis, qui per semetipsum tartareos decrevit absolvere nodos, victórque exsuperato hoste triumphans, captivitatem nostram sua duxit virtute captivam, dedit dona hominibus. Ipse enim in sexu fragili virtutem castitatis contulit, qui omnia ex nihilo creavit. Ortum humanæ conditionis ejus nobili ex progenie parentela testatur. Quapropter propinquitatem ipsius strictim brevitérque prænotavimus, ut sequens generatio dubitationis otio vacaret. Venerabilem genitorem ejus WALDEBERTUM [a] meminimus, & genitricem ejus BERTILANEM, qui sub carnali conjugio, radio inflammante Divino, vitam elegerant spiritualem, Pauli imitantes vestigia dicentis, ut qui habent uxores tamquam non habentes sint. Duorum quoque avunculorum ejus GUNDELANDI [b] & LANDRICI nomina præfiximus, qui primatum pugnæ istius regionis tenuisse memorantur, quos Græci Scholares, nos quoque Bellatores vocamus. Mira est humana conditio, sed plus miranda Dei potentia. De tam nobili genere pro Christi amore pauper effecta est, de cujus paupertate ipsa & omnes ditamur: & cùm esset dives pro nobis pauper apparuit, ut nos illius paupertate ditaremur, ipso teste qui dicit: *Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum cælorum.*

Aldegundis ex nobilissima stirpe procreatur Dagoberto Rege.

a

1. Cor. 7. 29.

b

Matth. 5.

3. Ab hoc auditu spirituali beata virgo ALDEGUNDA admonita, fulmine cælesti accensa, duorum viatorum ardore Christi in comitatu sancire cælestia jejuniis & orationibus, cœpit cogitare qualiter possit terrena relinquere propter nomen Domini & amare cælestia. Crebrè eleemosynis & vigiliis pio animo intenta, in lectione assidua, omnísque prosperitatis studium plus in suis tribula-

Piè vivens, de ineundo connubio interpellatur.

a Bollandus suspicatur Vvaldebertum seu Vvalbertum S. Aldegundis patrem esse ipsum Vvaldebertum *Chlotharij Domesticum & Ducem* à Fredegario capp. 54. & 90. memoratum: additque Reliquias parentum Aldegundis etiamnum asservari in vico Curtissolra seu Crisoria, vulgò *Courtsore*, inter Malbodium & Laubacum Cœnobium sito: *ubi uterque suus parens tumulati esse dicuntur*, inquit Anonymus alter.

b In Erchamberti fragmento Gundolandus *Major domus* Chlotharij II. & *vir egregius* appellatur, non alius sine dubio ab isto, qui in secunda Aldegundis vita *Majoris-domatus dignitatè administrâsse* legitur.

CIRC. AN. DC. XXCIV. JANU. XXX.

tionibus perpessa, quàm in nostris dictionibus divulgatur: quia cùm etiam tempus jungendi matrimonio propinquaret, quid debitæ voluntatis carnalis animus vellet, ignorans mater & explorare desiderans admonita dixit: Consilium humanæ fragilitatis Deo instigante edoceri cupio, si materno more, dilectissima, matrimonio copulari desideras. Quæ solito more bonitatis studium cogenti matri detulit dicens: Dei omnipotentis, inquit, consilium ignoro, ac tantùm meæ spontaneæ voluntatis Deo inspirante verba non denego. Christi sub jugo deservire cupio, & in ejus præceptis persistere, ut luridis vanisque pompis hujus sæculi prostratis, Christi bravium in supernis gaudiis valeam comprehendere, brachio quoque sancto ejus defensa, inoffenso pede cælestem Jerusalem scandere, & infra portas paradisi collocari merear. Ista quæ audis, ô dilectissima mater, plus omnibus holocaustomatibus diligo. In talibus me admone, in istis exhortare, ô fidelissima genitrix; quia hæc est voluntas & petitio mea.

Vualdetrudem sororem invisit.

4. Hoc ea desiderante, cùm Dominus omni petenti suæ pietatis levamen tribuit, & pulsanti veraciter bona suæ largitatis mysteria pandit, qui venientes ad se non deserit, sed in locis tutissimis municipia collocare permittit; auxilium suæ dilectæ virgini Aldegundæ geminavit, donúmque sibi ex una lucida massa amplificavit: quia sorori suæ nomine WALDEDRUDÆ * ignem amoris inspiravit, quæ cœpit in ipsa exhortatione persistere, & bonis operibus insudare. Videns autem eam beatus vir ejus MADELGARIUS sub nutu Dei esse constrictam, omnipotenti Deo gratanti animo gratias agens, qui sponte sua spiritualia dona suis fidelibus dispertire dignatus est, magna cum voce ait: Memento nostri, Domine in beneplacitò populi tui, visita nos in salutari tuo. Istius fine versiculi completo, conversus est ad Monasterium quod vocatur Altomonte, ut sub sancta norma Monachorum constitutus, vitam spiritualem degeret, & bonis actibus perduraret. Dum illuc iret psallebat dicens: Dirige me in veritate tua & doce me, quia tu es Deus salvator meus & te sustinui tota die. Postquam verò Dominus scintillarum igniculum singillatim suis accolis secundùm propriam voluntatem distribuit, carnalis facultas evanescit, rorem cælestis patriæ perfundit, & omnia aromatum virgulta florescunt. Præfata verò conjunx ejus cùm jam remota esset à carnali concubitu, nimio vapore fidei accensa, à Pontifice B. AUDEBERTO consecratum Pallium [a] accepit, séque in Monasterio * quod priùs ædificare cœperat retrudi præcepit. Hoc namque sectans, & jugiter Dei implorans auxilium, ut sororem suam maximè ab hujus sæculi laqueis posset eripere, ut Deo illam usuram reddere valeat, quam à pigro servo exigit ubi dicit: *Serve nequam, sciebas quia homo durus sum, meto ubi non seminavi, colligo ubi non sparsi, cur non dedisti talentum meum nummulariis, ut cùm venissem ego recepissem utique quod meum est cum usura?* Hoc audiens beata Virgo terrore concussa timuit eam post se superstitem dimittere, & ne à bonis actibus apostataret prædictæ matri Bertilanæ epistolas direxit; ut eam ad se visitandam dirigeret. Illa pietate commota ire concessit, jussítque ut celeriter remearet [b]. Dum autem iret aiebat: Perfice gressus meos, Domine, in semitis tuis, ut non moveantur vestigia mea. Hæc omnia B. Virgo considerans in corde suo, desiderabat quippe ut germana sua accepto privilegio Mater fieret animarum.

* *Vita infrà.*

* Castrilocensi.

Matth. 25. 17.

a Sic velum Sanctimonialium nonnumquam appellatur. Collectio Canonum Hiberniens. lib. 43. cap. 10. To. 9. Spicil. *Virgines Palliata id est velata.*

b Hucbaldus scribit, Aldegundem post sororis congressum revertisse ad matrem *qua tunc morabatur in prædio suo quod nuncupatur Curtissolra*: & petitâ à matre licentiâ petendi *habitaculum quod erat juxta Ecclesiam*, accepisse à matre *optima linteamina, ut inde sponsalia sibi vestimenta prepararet*. Aldegundem verò *vestes ad usus baptizatorum*, seu, ut Anonymus Gislenianus loquitur, *chrismalia vestimenta, pia fraude composuisse*: nuptias sibi paratas fugientem, siccis pedibus super aquas *Sambræ fluvij, dextram lavámque sustentantibus Angelis* incessisse, & *in quodam loco multimodis arbustorum generibus inculto* (quod parentum prædium erat) *brevissimam Ecclesiolam construxisse*: parentes tandem ejus secessui ægre annuisse. Nec ibi tamen Aldegundem à proci Eudonis persecutione securam, mortua matre fugisse in Altimontense Monasterium, ubi *Religionis velamen susceperit & habitum in Oratorio quodam ejusdem Cœnobij, in honore & memoria S. Vedasti dedicato*, Spiritu-sancto ei velum imponente: demúmque Melbodium Monasterium construxisse. Anonymus Gislenianus eadem fere commemorat, nisi quòd Aldegundis cum sorore congressum priorem reticet. Quæ omnia in alio anonymo uti hîc prætermissa sunt. Lege Observationes prævias.

5. Dum verò sub carnali conditione maneret, atque in domatibus parentum versaretur, audivit Beatissima per visum quodammodo altitudinem divitiarum se habituram. Cujus visionis ostensionem insolitam meus puellaris supraquàm credi potest admirans, quidnam vellet visio ænigmatica ignorabat. Ipsa quoque arcana Christi considerans, quæ jam ducta stetit ad ostium domûs magnæ septem columnis sigillatim subnixæ, clara cuncta ornamenta aromatum fragrantia introspexit, miro vapore suavissimóque odore Christi imbuta. Quapropter cœpit clariùs videre jam solutis squamis ab oculis, donum cæleste sibi promissum percipere ab illo qui dicit: *Venite ad me omnes qui laboratis & onerati estis, & ego reficiam vos.* Jam verò Deo opitulante ambæ conjunctæ in unitate Spiritus-sancti & vinculo pacis, uno tenore quæ Domini sunt magis magísque post agnitam veritatis viam sectantes, lurida quæque ac vilia ut novissima refutantes, ceu duæ volucres in ipsis passibus junctis alis ad astra properantes, adsimilantur his de quibus Dominus dicit: *Qui sunt isti qui ut nubes volant, & quasi columbæ ad fenestras suas?* Quapropter apostolicam geminationem meruerunt percipere, quos in prædicationem binos misisse veridica lectio testatur; psalmis canentes, sequuntur oracula dicentes: Custodi nos Domine ut pupillam oculi, sub umbra alarum tuarum protege nos.

CIRC. AN. DC. XXCIV. JANU XXX.

Visione superna honoratur.

Matth. 11. 28.

Isa. 60. 8.

6. Cùm jam Aldegunda crebriùs in oratione cotidiana sacrata virgo Christo favente persisteret, cœpit Dominus majestatis suæ signorum miracula coruscantia per visum noctis ei demonstrare. Videns quasi elevata à terra hominem juxta se stantem Angelicum habens * intuitum nimio splendore coopertum, quem sancta virgo non dubitat esse benivolum: & responsum ab eo desiderans appeti, ait ad illum: Prosperitatis visionem quam vides in me, ô bone Sator, elucida. Interrogatus mox spiritualia verba attulit dicens: Video quasi litteras per circuitum capitis tui. Iterum secundò admonitus intimans ait: Video virgam sursum erectam à capite tuo usque ad cælum. Tertiò inquisitus ait: Audivi vocem in Jerusalem, quòd Sanctimonialis eris. Cælestia cælestis commemorans qui dicit: *Qui est de terra, de terra loquitur, qui de cælo venit, super omnes est*; hoc quod vidit & audivit, hoc testatur. Quo plus quippe vigilat scintilla fidei, plus accenditur amor Christi. Post discessionem istius adminiculi, oculos elevans ad cælum orans ait: O Rector salutis æternæ tremende, qui per Angelum tuum indignam famulam tuam visitare dignatus es: tuus est honor & virtus per infinita sæcula sæculorum. Facto fine, audivit vocem Angelicam dicentem sibi: O virgo florigera cælesti vincta cultori, si scires donum cæleste tibi à Deo Patre promissum, parva tibi esset species hujus mundi. Qui manifestè asserens dixit: Non habebis alium sponsum, nisi Christum Dominum. Sícque confortans eam & loquens multa de regno Dei, illa conjunctis visceribus præ gaudio dixit: Fiat ancillæ tuæ secundùm verbum tuum.

Alia visione discit se fore Sanctimonialem.

* l. habentem.

Iohan. 3. 31.

7. In sequenti verò nocte post matutinam orationem vidisse se memorat per visum vestem habere pretiosam, quæ à terrenis vestibus distabat ineffabili dictu, adsistens coram eo, qui formosam gerens speciem in puerili habitu ait: Si scires qualis videtur esse stola cęlestis quam tibi dabit Dominus! non similis istius esse dignoscitur; sed fulget sicut sol & luna in regno Patris mei. Dum hæc inter se conferrent, alius in clara luce refulsit, affatus hæsitantem: Quis tibi videtur esse, ô salvifica, qui loquitur tecum? At illa æstimabat Angelicam esse visionem. Ille autem patenter ait: Hic est Christus Filius Dei vivi qui loquitur tecum, spes consolationis & virtus bonorum operum, panis supersubstantialis qui de se ipso ait: *Ego sum panis vivus, qui de cælo descendi.* Gaudens & exsultans in corde suo, jam omnibus pręgustatis mellifluis pabulis Christi, crescentibus signis & miraculorum portentis, iterum ænigmaticè videt palmam se habere in manu lucifluam omnibus obtutibus clariorem, similémque coronam auro gemmísque regalibus pertextam non manufactam, sed in cælis à Deo solo formatam: & mox in ad-

Duplici alia visione ad relinquendum sæculum excitatur.

Iohan. 35. 41.

Circ. An. DC.XXCIV. Janu. XXX. quisitione horum humanas res relinqui desiderat, Apostoli considerans sectam dicentis: *Omnis qui in agone contendit ab omnibus se abstinet: Ille quidem ut corruptibilem coronam accipiat; nos autem incorruptam.* Perennis regni prçmia adipisci cupit, & vitam possidere æternam.

1. Cor. 9. 25.

Dæmonem sibi adblandientem fugat.

8. Ecce jam in assertione bonorum operum occurrit ei diabolus ceu lupus rapax, hostis antiquus velut leo frendens, stridénsque dentibus suis, qualiter solet relictis catulis siccis faucibus tempore venerio per lucos saltúsque vagari quçrens quem devoret, & procaci ore ait: Cur mihi illudis columna immobilis? Regnum quod perdidi dabit tibi Omnipotens. Displicet mihi valde tua virginitas, & conatus sum eam tibi eripere, sed nequaquam. Virgo verò Christi Aldegunda firmato pectore increpans eum ait: Nocifera pestis furiarum, mens malivola, prostravit te Dominus noster Jesus-Christus pedibus suis, iterúmque sævis contra hominem qui est imago ipsius, & conaris mortiferas spargere flammas in famulos famulásve Dei, quibus intima vena casti animi fervet de Christi lampade. Apostata, præcipio tibi in nomine Domini nostri Jesu-Christi, qui te exsuperato in cælis triumphat cum Patre, ad inferni claustra descendere. Inimicus diabolus statim confusus evanuit, virgo Domini in fide permansit. Statímque Angelus Domini in confortatione beatæ virginis Aldegundæ adfuit dicens: Pax tibi, confortare, viriliter age: Dominus tecum, benedicta tu inter Virgines: scriptum est enim nomen tuum in libro vitæ, & portio tibi vera terminata est in numero sanctarum Virginum. Quapropter, ô beata Virgo, oportet te permanere in virginitate tua, si vis accipere coronam, quam tibi per visum noctis monstravit Omnipotens, quæ omnibus donis visibilibus & invisibilibus supereminet, & ab illius tentatoris decipula nequissima evadere. Sícque exhortans & admonens eam Angelus Domini, sine intermissione virgo Dei Aldegunda cum lacrymis præ gaudio psallebat dicens: Voluntariè sacrificabo tibi, & confitebor nomini tuo, Domine, quoniam bonum est. Iterum dicebat: Psallam & intelligam in via immaculata; quando venies ad me? Et iterum: Fac mecum signum in bonum ut videant qui oderunt me & confundantur, quoniam tu Domine adjuvisti me & consolatus es me.

Ab Angelo confirmatur.

9. Jam à sarcinis peccatorum mole & jugo carnalis curæ Christo flagrante sciens se beata virgo esse ereptam, quæ anhelitum gratiæ perennis per multas ostensiones ineffabiles senserat; jam ovis à fauce lupi, boni Pastoris Christi manu erepta, ad caulas perennis Regis ejus curiosâ diligentiâ est reducta, omnipotentis Dei jugiter implorans victoriam: ut illuc immaculatus captivúsque spiritus per semitam justitiæ redire valeat, unde huc te largiente advenerat: cùm licet mirabilis sis in minimis, mirabiliùs tamen operaris in maximis, qui arida pectora paradisigeno fonte mirimoda largitate irrigas, te ipso teste qui dicis: Si quis sitit veniat ad me & bibat, & non sitiet ultra, quoniam de ventre meo fluent aquæ vivæ. Mihi enim indignæ revelâsti secreta tua Deus meus, te decet laus & virtus per infinita sæcula sæculorum. Amen.

Iohan. 7. 38.

B. Deipara ipsius desiderium per Angelum explorat.

10. Cùm etiam in appetitu itineris superni regni staret orans, & diurno postulans in stadio, adfuit Divino in nutu puellula miro affectu ornata, pallida gerens ora, affatur amicè: Soror casta, Genitrix Domini nostri Jesu-Christi misit me ad te explorare quid velis. Illa sine mora dicenti sibi ait: Nihil ampliùs indigeo, ô admirabilis progenies rosarum, nisi ut voluntatem ipsius in omnibus adimplere valeam, qui interrogante quodammodo servulo dicente, Domine quid faciam ut vitam çternam possideam, respondens ait: *Diliges Dominum Deum tuum, ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex omnibus viribus tuis; & proximum tuum sicut te ipsum.* Ista super omnia sectari cupio, ô castissima radix vinearum. Illa in auras evanuit ignicoma flavescentibus crinibus ad astra remeans. Dum in ipsa statione adforet & mirâsset euntem, apparuit alius in clara luce, adveniens per iter quo illa tenderat, columbarum gerens oculos & Apostolicum habens vul-

Matth. 22. 37.

S. Petrus eam invisit.

tum adstitit coram ea & ait: Quid stupes? Ego sum Petrus Apostolus JESU-CHRISTI missus ad te, ligandi atque solvendi habens potestatem. In numero Sanctorum es recensita, ô pudica. Illuc egredere, desiderat te Dominus, quoniam mora in hujus sæculi... pœnam habet. Noli timere: qui timet non est perfectus in caritate; sed perfecta caritas foras mittit timorem; quoniam timor pœnam habet. CIRC. AN. DC XXCIV. JANU. XXX.

11. Quadam die dum esset in secreto cubiculo domus suæ, & clauso aforis ostio oraret, Spiritus-sanctus per insertas fenestras radios ad similitudinem Solis & Lunæ emittebat super eam. Quæ genu flexo præ nimio splendore perterrita respiciens vidit Angelum Domini in aëre stantem, qui dixit ad eam: Invenisti gratiam apud Altissimum. Nonne vides magnum splendorem Solis & Lunæ micantem super te? At illa respondens ait: Video, Domine mi, sed ignoro quid ista figurent. Angelus admonitus ab illo qui nequit bona celare sed pandere, qui candelam non sub modio, sed super candelabrum poni præcipit ut luceat omnibus qui in domo sunt; isdem mellifluo ore cæleste pandens mysterium ait: Per radios Solis Dominus noster JESUS-CHRISTUS figuratur, qui de se ipso ait: *Ego sum lux vera.* Per splendorem lunæ, remuneratio Justorum perennis intelligitur, de qua Evangelista dicit: *Præcinget se & faciet illos discumbere, & transiens ministrabit illis.* In talibus hortatur Dominus suis fidelibus quando dicit: *Discite à me quia mitis sum & humilis corde, & invenietis requiem animabus vestris: jugum enim meum suave est & onus meum leve.* Loquar an sileam? Christi mihi magis hortantur fari miracula, quàm silere auctoritas: ut dum magis lucerna fidei accenditur, plus nubilo suffossi modij obscuratur. Haud aliter Dominus noster spiritualia suæ salutis humanis obtutibus patefacere dignatus est: ut saxigena corda monstris saxigenis domaret, & per visiones Angelicas adeptum nobilium repararet. Plura referre mora est.

Alia visio. Iohan. 8. 12. Luc. 17. 8. Matth. 11.

12. Quadam nocte solito more dum Cursum Matutinarum perageret, unáque secum in comitatu de Sororibus adforet, jam nox atra opaca silentia clauserat. Quæ stetit ante fores ostij domûs, respiciénsque vidit erga locum platearum subitò splendescere, & velut globos igneos in uno descendere, visionem Angelicam sciens esse veridicam lætatóque animo currit intrinsecùs. Quæ genu flexo, more solito orans; O bone Præceptor triplicisque luminis auctor qui mentes renovas nostras, hîc respice turmas. Laus, decus & virtus quæ te decet bone gloriæ Christe: Christe salus hominum, fac bona quæ cupimus. Ore tonans patrio cæli de sedibus altis: Subarrhavi te, dotem detuli, monilibus sacris ornavi: Veni, percipe quod novi. Illa verò quæ cum ea fuerat, currens velociter nuntians Sororibus ait: Vidi mirabilia in adventu dominæ nostræ. Ignis accensus est in medio platearum, quem subitò evasit. Illæ lætantes una voce dixerunt: Grates laudes tibi Christe referimus, qui nos sub jugo spiritualis Matris constituisti: Te decet laus per plurima. Item alia.

13. Contigit namque ut per visionem Divinam monstraretur ei exitus humanæ fragilitatis. Ecce duo viri adstiterunt luciflui, narrantes qualis esset remuneratio Justorum perennis unicuique secundùm proprium meritum. Sciens autem à Domino missos lucifluos in confortatione sui exitûs ne trepidaret, benivola gratias agit. Postera die Angelicis visionibus admonita audivit vocem dicentem sibi: Sponsavit te Dominus in sempiternum, ut incorruptibilem coronam accipias. Statim videns se ab illo ornari sponsalibus vestimentis, gaudio repleta interrogans ait: Quomodo tibi nomen est? Qui respondit: Gloriosum est nomen meum. Ista non miror sentienda Fidelibus ab illo qui dicit: *Cælum mihi sedes est; &, Anima justi sedes sapientiæ.*

Exitûs sui diem imminere intelligit. Act. 7. 49.

14. Illis temporibus erat quidam Episcopus nomine AMANDUS, amicitia spirituali familiaritate adnexus. Quadam nocte dum se sopori dedisset, beata virgo vidit illum à Domino coronari, & magnam catervam animarum cum illo beatitudinem Christi percipere, & vociferabant Angeli: Ecce munus amabile: quod

S. Amandi gloriam videt.

Circ. An. DC. XXCIV. Janu. XXX. ore prædicando adquisivit, Domino contulit. De amici salute virgo beata evigilans, gaudet exsultans in corde suo [a].

a Diaboli artes ludit.

15. Iterum obvians ei diabolus nimiam gerens invidiam contra eam ait: Sanè Fide priorum Patrum servata, secreta paradisigeni pectoris percepisti, & mansionem quam per inobedientiam perdidi, obediendo percipere festinas in isto loco cœnoso: invidiâ ductus confundor. Cui econtra beata Virgo respondit: Jam tibi dixi, fraus sævæ malignitatis, ne me vacillares in prosperis, qui semper moraris in adversis. Dominus noster Jesus-Christus qui te exsuperato triumphat in cælis, non est localis sed firmans regnum nostrum perenniter, tibimet chaos latebrosum reparavit, ut maledictioni subjaceas. Jámque phreneticus auditis verbis evanuit [b].

b Obitū suū prædiscit. * prosternitur

16. Post dies autem non plures dum esset suspensa à cibo potúque carnali, solita oratione prostratur *, sine quibus hoc genus non ejicitur. Erat autem dies Parasceven. Mane autem sabbati facto, videt Angelum Domini loquentem sibi atque dicentem: Promissam tibi à Domino remunerationem scito percipere, proximáque afflictione quam perpessura es in hoc labenti sæculo, coronari ab eo quasi unus ex nobis. Audiens autem hæc, læta cecidit in faciem suam. Qui statim abscessit. Dum in tali suspensu adforet, statim recogitat sibi * ab eo salvari, qui se in multis afflictionibus confortavit, affirmans namque *; Mansio tibi luciflua in cælis est præparata.

* lege se

* f. inquit

Morbo decumbens dæmonem videt.

17. Deinde verò volente Deo illam velut obrizum aurum in fornace probare, cœpit sacrata Virgo Christi ægrotare, nimióque languore carnis affligi. Circa noctis media nimio sitis calorísque infirmitate constricta, cœpit se fortiter sitis calorísque coartatione constringere usquequo aurora consurgeret: factóque mane vidit illum antiquum hostem satanam ignicomis spiris flantem circa locum in quo jacebat. Et ait ad illam: Constrictus, fateor, minis Angelicis cur iterum ausus sum fatigationem imponere, cùm jam multoties erubescentiâ ductus confusus abscessi? propria matre invidia coactus hæc fecisse fateor, quæ me de sede florigera prostravit. Jamque iniquus hostis excommunicatus evanuit, Virgo Christi fatigatione soluta orationi solitæ subjacuit. Die autem quarto allatus est ad eam puer propè jam mortuus: propinqui namque illius jam desperabant de vita parvuli. Jussit namque Christicola sancta collocare illum ante cornu altaris, loco in quo locutus fuerat ei Dominus: oratione Virginis statim sanus effectus est innocens. Et cùm ministri ejus rei gesta detulissent de incolumitate pueri, statim sensit à Domino virtutem fieri. Non meis, inquit, meritis illum resuscitavit Dominus, cùm sim inutilis in omnibus.

Exanimem suscitat.

Auctor multa omittit.

18. O ineffabile mysterium Christi! Quis valet considerare dona sancti Spiritûs aut verbis explicet, factis affirmet? Nam si per ordinem ea replicentur quæ per ora Fidelium tertiò audivimus, antea clara finietur dies vespere clauso olympo, quàm textus lectionis explicetur à nobis. Sed tantùm juxta id quod vidimus, aut per idoneos testes audivimus, jubente Christo petitionibus vestris obediens scribere conabor. Ne paginolæ nostræ rusticitatis legentibus vel audientibus tædium generent, ad ordinem titulorum redeamus. Supradicta famula Dei Aldegunda de visionibus atque revelationibus spiritualibus quas Christus sponsus ejus revelavit, cuidam viro religioso Subino Abbati de Nivialensi Monasterio narravit ordinanter, & scribendo tradidit. Ex nostra parvitate puellæ parvulæ coram se legere præcepit: satísque mirati fuimus, quia ante ista tempora ultima simile non audivimus, & ea quæ audivimus veraciter credimus.

Auctoris ætatē hinc disce.

a Hucbaldus addit Aldegundem expositâ B. Gisleno hacce visione didicisse obitûs sui tempus non longè abesse: quod etiam in Vita S. Gisleni commemoratur.

b Subjicit Hucbaldus Aldegundem invisisse B. *Humbertum apud Maricolas habitantem, & cùm circa vicina Monasterij cum illo deambularet orante viro Dei cum ipsa Virgine, fontem ilico dulcem è terra manâsse.* Quibus addit: *Beatus autem Humbertus depositionis suæ diem pranoscens, lineas vestes ad usus exsequiarum suarum ab ipsa Virgine postulavit.* De fonte eadem habet Anonymus Gislenianus. Confer Vitam sancti Humberti Abbatis Maricolensis.

19. Dúmque foret puella parvula in domo parentum, crevit cum ea amor vitæ cælestis & cura eleëmosynarum in pauperibus Christi: & cùm non haberet inquantum mens larga pauperibus ut erogaret, genitrix illius habebat reconditos solidos quos frequenter enumerabat. Sanctáque virgo Aldegunda in virtute Christi cognovit ut illos in pauperibus Christi erogare deberet. Per aliqua namque exspectans revelationem, ut veraciùs cognosceret quid exinde voluntatis Dei esset; contigit aliquo die ut prædicta genitrix sua ipsos requisisset ubi erant reconditi, quos intactos per plurimas vices dereliquit. Et tunc Dei Electa propria devotione accepit, quos pauperibus pro Christi amore distribuit. Sed cùm Mater Cœnobitarum esset, & antè perfecta bonis operibus exemplísque Divinæ gratiæ repleta, misit ex pecunia ministrum vestimenta egenis emere. Fecit namque quod ei fuerat imperatum, & quod superfuit famulæ Dei detulit, & momentum stateris ipsum pondus quod emptura commisit invenit. Ipsa namque & germana sua valde mirantes qualiter ita pondus crevisset, statim recogitant locum Scripturæ ubi dicit: *Qui habet, dabitur ei & abundabit*; hoc est qui minimis fratribus Christi & necessariis ministrat fructum eleemosynarum, multiplicatum in æterna retributione possidebit. CIRC. AN. DC.XXXIV. JANU. XXX. Aldegundis in pauperes liberalis. Matth. 13: 12.

20. Contigit namque ut suus piscator quadam die immanem piscem ab amne vivum extraxisset, quem Domnæ Aldegundæ detulit. At illa jussit illum in fontanis vivum projicere. Qui statim incognitâ aquâ trepidans in aridam desiliit: volucres namque de vicinis arboribus convolantes, piscem devorare rabido ore desiderabant. Adfuit namque in proximo agnus anniculus decarpens herbam, vidénsque circa piscem corvos cucurrit intrepidus, cornibúsque evicit ne devorarent illum. Sanctimoniales namque videntes alongè, mirantur quod agnus huc illúcque decurreret. Quæ festinantes invenerunt piscem vivum, eúmque Matri spiritali detulerunt. Agnus verò sequebatur illas. Videns namque famula Christi sancta Aldegunda gaudio repletur, & omnes Sorores mirabantur hujuscemodi rei factum, nihil dubitantes pro cujus merito talia fiebant. Piscis intactus ab agno servatur.

21. Quadam nocte cùm Dei famula Aldegunda & germana sua pariter in habitaculo de amore vel de conversatione sancti gregis qui sub doctrina vel exemplo ejus vivebat conloquebantur, candela coram eis posita subitò in terram cecidit & exstincta est. Exspectantes paullisper ut aliqua puella curreret ad reilluminandum, inclinans se beata Mater candelam à terra elevavit, & in manu ejus claro lumine refulsit: glorificavit Patrem suum cælestem qui in multis tribulationibus eam confortabat. Candela divinitus reaccenditur.

22. Post paullulùm dum illas seniores germanas de cura gregis & de stabilitate Monasterij ministras intrinsecùs ordinanter instrueret, ad horam orationis sextam ad Ecclesiam venientes pulsaverunt ostium. Ministræ Ecclesiæ defuerunt. Quis scit pro quolibet opere foras exierunt? Dum stant in exspectatione, subitò Dei jussione sine humano auxilio ultro ostia patuerunt. Mirantes hujus rei gestum miraculum, officium orationis redditum, ad earum habitaculum glorianter redierunt. Ecclesiæ fores ultro aperiuntur.

23. Jugiter Dei famula mandata Domini in mente gerebat, memor scilicet Dominici responsi dicentis: *Si vis perfectus esse, vade vende omnia quæ habes, & da pauperibus, & habebis thesaurum in cælo, & veni sequere me.* Ista considerans sancta Virgo omnia quæ à proximis jure hereditario perceperat, res proprias, aurum, argentum, lapides pretiosos, vestes mirabiles, sana mente salubríque consilio ad ornamentum Ecclesiarum & in res pauperum, præter vile vestimentum & victum cotidianum, ad præsens distribuit: quia per Scripturarum diversa testimonia, melius est unum solidum manu propria pauperibus tradere, quàm centum post mortem promittere. Ideo quod legens intelligit, vivens adimpleat. Res suas in pios usus expendit Aldegundis. Matth. 19: 21.

24. Ista peracta *, contigit in vicina nocte cùm ad hauriendam aquam de fon- Aqua in vinum convertitur.

* pro istis peractis

CIRC. AN. DC.XXCIV. JANU. XXX.

te ad opus suum secundum consuetudinem ad bibendum ministri attulissent, statim in odorem vini fuit conversa. Hoc non dubium est illi posse declarare signum, qui præceptum Domini nostri JESU-CHRISTI in omnibus adimplet. Iterum evenit, ut una ex ministris sanctæ Virginis implevit urceum aquâ ad manus lavandas, cùm subitò reversa invenit illum vacuum, velociter recurrens ad aquam tremebunda. Et cùm esset reversa invenit illum de jussione Dei plenum, itaut mirarentur causam rei gestæ.

Urceus aquâ divinitus impletur.

Auctoris ætas.

Varia de Aldegundis obitu indicia.

25. Fuit quidam Presbyter boni testimonij, à pueritia in Monasterio deserviens, qui veraciter nobis narravit, cùm esset ante fores suæ domus prima hora noctis, vidisse globum igneum ex aëre quasi coopertum pennis pavonis. Descendens namque sedit super habitaculum ubi virgo sancta Aldegunda ægrota jacebat. Post nocturnas & matutinas vigilias una Soror de locis Monasterij cùm se sopori dedisset, mysticam ostendit ei Deus visionem quasi sanctæ memoriæ B. Aldegunda adstetisset ante altare in loco Sacerdotis, & oblationes Missales manibus in calicem fregisset. Et conversa ad supradictam sororem dixisset: Vade & dic Sacerdoti, ut super hunc calicem Missarum sollemnia canat: quia hesterna die gravis infirmitas membrorum me prohibuit communicari, hodie Domino auxiliante de corpore Christi & ejus sanguine participari desidero. Facto die processit Sacerdos, more solito panem & calicem benedixit, quem subitò in aëre suspendere vidit, & rursum eâ horâ stabilis stetit, & pariter postea puella de visione & Sacerdos de suspenso calice famulæ Dei narraverunt. Et tacita cogitatione conservans intra se, non dubitans quòd velox depositio corpusculi sui esset futura.

Monacha ab igne servatur illæsa.

* id est vasa ex ære

26. Simili modo quadam die cùm Sorores ignem exstruerent ad aquas calefaciendas, stabat una ex Sororibus ad prunas. Invidiosus namque hostis qui animas Sanctorum cotidie debellare non cessat, hic impulsu in prunas & flammas subitò eam projecit. Ænioli * ferventibus aquis desuper pendebant. Invocato nomine bonæ memoriæ Aldegundæ, de incendio ac potestate inimici intercedentibus meritis sanctæ Virginis, incolumis Domino adjuvante ignium minas evasit.

Item alia.

27. Aliqua puella de rebus necessariis Monasterij curam gerens secus pedes Magistræ & amitæ suæ à cunabulis regulariter nutrita est, nomine ALDEDRUDA [a]. Cui beata Magistra sua præcepit ut fragmenta ceræ in unam massam funderet, & in pulverem frigeraret. Dum in loco illum divertisset, cera liquefacta fervens igne & flamma conscendit in altum. Hæc videns illa, dolore detrimenti commota indubitanter cucurrit, & nudis manibus vas simul cum cera de igne elevavit, brachia & articulos & manus de igne & cera bulliente superfusas in pavimento deposuit. Et factum est intercedentibus meritis ac precibus beatæ Virginis, in carne vel cute nullum signum incendij vel doloris apparuit. A Domino sana à periculo incendij effecta apparuit.

Quidam periculosè laborans convalescit.

28. Homo quidam peccatis præpedientibus privatus sensu, de vita jam dubitans, à parentibus ductus est ante conspectum Virginis, narrantibus quali infirmitate detineretur homo: jussítque illum vespere reduci ante se, signum Crucis imponens super eum. Qui domum reversus, insequenti nocte cibum & potum sumpsit, somnum recuperans accepit, ac deinceps sanus permansit.

Mors S. Aldegundis variis modis cælitùs designatur.

29. Quinto die ante suum obitum germanæ suæ magna & mirabilis apparuit revelatio, quasi missis Apostolis Christi vel Angelorum agminibus ad æthereas sedes germana sua sancta Aldegunda deduceretur in Nivialla Monasterio. Mirabile signum factum minimum fateor, sed duo visa esse veraciter novimus.

a Anonymus Vitæ S. Aldegundis Scriptor *Aldetrudem filiam sororis Vvaldetrudis* fuisse dicit. Aliam Aldegundi neptem MADELBERTAM, itidem sororis suæ filiam tribuit Hucbaldus: utrumque Vita S. Gisleni confirmat. Aldetrudis amitæ Aldegundi in Melbodiensis Cœnobij regimen successit, Aldetrudi Madelberta.

Die Parasceve [a] ante Sabbatum dormitionis famulæ Dei Aldegundæ, quædam femina velata ante triennium, pura simplicitate & obedientia, in stratu suo fessa labore sopori se dedit. Circa noctis medium vidit ingentis luminis claritatem per fenestram ingredientem, itaut omnis domus à pavimento usque ad trabes, quasi per Solis radium meridianum esset illustrata. Dum hoc miraculum trepida intuita esset, auribus sonus choris psallentium diversis vocibus magnis ac minimis in Ecclesia B. Petri Apostoli auditur, ubi virgo Christi sancta GERTRUDIS * cum aliis Virginibus sanctis corporaliter requiescit: & in momento temporis lumen & sonus psallentium pariter per aures sparserunt. Tunc Sanctimoniales stupefactæ inter se conferentes, cognoverunt divinitùs transitum sacratæ Virginis Aldegundæ adesse, visis mirabilibus quæ fiebant à Domino exigentibus meritis illius. Tertia nocte egressionis ejus è corpore, exeuntes causâ pietatis & visitationis de diversis advenimus locis. Crastina die germana ejus Dei famula narravit nobis, quoniam quædam Soror circa mediam noctem orans stabat ante fores domûs, viditque vigilans claritatem vehementem desuper descendentem super habitaculum ubi electa Dei incontaminatum reddidit spiritum, ac deinde continuò in auras sparsit. O mira circa omnes Dei pietas! idcirco humanis obtutibus talia præsentantur à te, ut ne quisquis de fidelibus Christi dubitet gratiam pro gratia Sanctis à Domino percipere, ubi tanti fulgoris claritatisque sunt miracula. Sparsim sonus psallentium cælestium agminum auditur: & multa innumerabilia signa à Domnio fiunt in exitu Sanctorum sanctarúmque Virginum, ut cujus nutu gubernantur in terris, ejus adjutorio perducerentur in cælum: vel quorum exempla imitata virgo Christi Aldegunda fuerat in terris, illorum comitatu felici pergeret ad cælum [b], juuante Domino nostro JESU-CHRISTO cui hæc virgo illibata inviolatáque servivit, qui cum Patre in unitate Spiritus-sancti regnat Deus per infinita sæcula sæculorũ. Amen.

CIRC. AN. DC.XXCIV. JANU. XXX. a

* Vita ad an. 658.

Auctoris ætas.

b

a Id est *sextâ feriâ ante diem Sabbati & dormitionis famulæ Christi Aldegundis*, sicuti alius Anonymus interpretatur. Ut enim quælibet dies Dominica ab antiquis dies Resurrectionis Dominicæ dicitur, sic & feria sexta dies Parasceves. Hinc intelligas Aldegundem Sabbato mortuam esse.

b Obiit S. Aldegundis die Sabbati, ex dictis, & quidem III. Kalend. Februarij, non ita multo post mortem S. Amandi, quem anno DC. LXXIX. decessisse probavimus. Proinde Aldegundis obitus anno DC.XXCIV. littera Dominicali C ante bissextum prædito collocandus est. *Sepulta est*, inquit Anonymus alter, *in villa sua quondam ditionis ubi animam reddidit Creatori suo vocabulo Curtissolra, ubi uterque suus parens tumulati esse dicuntur. Posthàc à Rege inclyto* SIGEBERTO *atque beatissima Virgine* ALDETRUDE *Abbatissa translatum est corpus ejus in municipium Malbodium, quod ipsa (ut in titulo chartarum comperimus) à fundamento construxerat: ubi vernat ejus memoria, ac miraculis coruscat magnis & prodigiis floret eximiis. Estque ipse locus grege Puellarum farcitus, aliorúmque Deo servientium numerositate repletus, &c.* De Curtissolra dictum suprà. Nullus è quatuor Vitæ Scriptoribus signat diem obitûs S. Aldegundis, quem variis diebus Ecclesiastici Fasti celebrant. Nempe Vvandalbertus ejus meminit VI. Kalend. Februarij, Florus in Addit. tertio easdem Kalendas ejus depositionem memorat, quo etiam die Ado eam celebrat: Usuardus verò, qualis apud nos Auctoris ætate exaratus habetur, Idibus Novembris, quo die Surius in prima editione Vitam S. Aldegundis reposuit. Diem Natalem S. Aldegundis recolunt Malbodienses III. Kalend. Februarij, Translationem Idibus Octobris. Plures leguntur istius Sanctæ Translationes. Prima facta ab Aldetrude Abbatissa è Curtissolra in Cœnobium Malbodium, quæ à Sigeberto Rege etiam facta dicitur, ubi pro Sigeberto Theodericus reponendus videtur. Henschenius tamen in Exegesi liminari ad Tom. 3. Martij putat retinendum esse Sigebertum, qui Dagoberti tertij filius in Austria regnaverit. Hæc Translatio Idibus Octobris facta videtur: quo die in minutis ad Bedam additionibus *in Malbodio Translatio S. Aldegundis Virginis* notatur. ALIA TRANSLATIO seu Ostensio corporis S. Aldegundis, ab Hadriano Præposito Malbodiensi teste oculato descripta, contigit anno M. C. LXI. die 6. Junij, quo advenit NICOLAUS *Cameracensis Episcopus & cum eo Archidiaconi & quamplurimi S. Mariæ & S. Gaugerici Canonici, advenit &* BALDUINUS *Comes Montensis, &c. allata sunt & corpora S. Gisleni & S. Vvaldetrudis. Insuper & magister* GALTERUS *Laudunensis Episcopus advenit.* Missâ celebratâ, *ad vetus feretrum accesserunt, & sanctum vasculum in quo corpus S. Virginis quiescebat invenerunt. Quo aperto statim exit odor suavissimus, cujus suavitate*, inquit Auctor, *sumus omnes adstantes mirabiliter refecti. Cameracensis Episcopus ostendit unum de pedibus corio imputrescibili & ungulis vestitum, & caput sanctum ex maxima parte cute incorruptibili coopertum.* Corpus panno serico inclusum in nova theca reponitur. TERTIA TRANSLATIO facta est *anno Incarn. Dom.* M. CCCC. XXXIX. *feria 3. in festis Pentecostes quæ tunc fuit 26. mensis Maij, sede Cameracensi vacante*: quo die Reverendus in Christo Pater D. Hugo Dagnensis Episcopus à Capitulo Cameracensi ad hoc rogatus, è veteri feretro non sine odoris fragrantia extraxit caput, (*in quo cutis & capilli satis multi & aliquot dentes* supererant) *ut* separatim in reliquiario, corpus verò in novo feretro argenteo reponeretur. Hujusce Translationis celebritas nunc Idibus Octobris agitur. Ad hæc die 18. Octob. fit *B. Aldegundis commemoratio ob Elevationem aliquam vel Translationem quæ eo die facta creditur*, ut ex Breviario Malbodiensi Bollandus adnotavit. S. Aldegundis Reliquiæ separatis (uti diximus) thecis inclusæ adservantur in majori Ecclesia Canonicarum Melbodiensum dedicata S. Aldegundi, cujus patrocinio cancer, mammillarum exulcerationes, dolor capitis, scabies, angina & febres pelluntur.

Circ. An. DCXXCIV. Aug. XX.

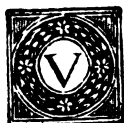
VITA S. FILIBERTI ABBATIS GEMETICENSIS ET HERIENSIS PRIMI,

Auctore Gemeticensi Monacho anonymo suppari.

Ex MSS. codd. & Hist. Trenorc. Petri Fr. Chiffletij.

OBSERVATIONES PRÆVIÆ.

Vitæ Scriptor. * S. Filibert

1. ITAM S. FILIBERTI* *Abbatis ab antiquo Auctore descriptam fuisse, testatur qui S. Austrebertæ Acta litteris mandavit coævus Scriptor anonymus his Prologi sui verbis:* Vereor ne mihi contingat quod cuidam contigisse audivi, qui rogatus quibusdam viri reverentissimi Filiberti Monasterij Gemeticensis quondam Abbatis vitam atque conversationem stilo diligentiùs exarare, ilico scribere conatus est. Cúmque ad manus cujusdam legendi gratiâ pervenisset, despexit & irrisit, & longè aliter textum & ordinem multo meliùs dissimiliter immutavit. *Hinc discimus, S. Filiberti Vitam primò quidem rudi minerva ab imperito quopiam homine exaratam, dein ab alio expolitam. Unicam exhibent veteres membranæ à nobis hic editam, quæ sanè haud alia quàm secundaria illa esse videtur* COSCHINI *Abbatis Gemeticensis jussu composita. Et tamen Hariulfus Monachus in Chron. Centul. lib. 1. cap. 26. istam lucubrationem incultam vocat in hunc modum:* Hic (*Coschinus*) ad incitamentum virtutis & ad exemplum ædificationis animarum sibi commissarum, B. Filiberti Vitam describi jussit, vero quidem sed non valdè culto sermone: quippe qui sic loqui gestiebat, ut & simpliciores ex lectione admodùm plana fructum intelligentiæ capere possent.

Coschini Abbatis ætas.

2. *Coschinus Abbas Gemeticensi Monasterio præerat longè ante Ludovici Augusti principatum, contra quàm Chiffletius censet: siquidem Filiberti discipulus exstitisse, & Aicadro Filiberti successori proximus Abbas, atque Centulense Monasterium tertio post Richarium loco rexisse dicitur. Nec refert, quòd* ERMENTARIUS *Monachus Gemeticensis, postea vagæ Congregationis Heriensis Abbas, hanc ipsam lucubrationem direxit nuncupavitque* Hilduino Abbati *cum libro primo Translationis ac miraculorum S. Filiberti ab se condito. Id enim præstitit in eum finem, ut Hilduinus non solùm miraculorum S. Filiberti, sed maximè ejusdem Vitæ lectione moveretur, sedémque Monachis Heriensibus palabundis à Carolo Calvo impetraret, quemadmodum ex subjectis versibus intelligitur. Quippe Ermentarius Monachus Gemeticensis librum primum Translationis S. Filiberti* in Monasterium Deas *cognominatum, anno* Inc. Dom. octingentesimo trigesimosexto factæ, *dictavit jubente* Hilbodo venerabili Abbate *Heriensi: librum verò alterum Translationis & miraculorum jam Abbas edidit post* annum Inc. Dominicæ octingentesimum sexagesimum sextum, quando S. Filiberti corpus de Conaldo motum ad Mesciacum villam est translatum. *Primum (ut dictum est) unà cum antiqua Vita dedicavit Hilduino Abbatiæ S. Dionisij Abbati, alterum itidem ipsi dedicaturus, nisi mors Hilduinum præripuisset.*

Ermentarij scripta.

Filiberti nomen.

3. *S. Filiberti nomen duobus modis pingitur, aliis* Filibertum, *aliis* Philibertum *præferentibus. At certè veterrimi quique libri* Filibertum *unico digammate exprimunt, recentiores quandoque* Philibertum, *quòd hocce vocabulum Græcæ originis esse à nonnullis existimaretur, cùm potius sit Gallicæ veteris aut Germanicæ. Certè* Bertus *Germanorum linguâ,* clarum, fulgentem splendidúmque *significat: quid verò* Fili, *(quod nomen Filibertus à Filibaude patre traxit) nondum adsequi potuimus. Non placet Claudij Roberti sententia, qui ad calcem Galliæ Christ.* Philibertus *interpretatur* amans barbam, *(nam &* Bert *Germanis* barbam *sonat.) Si enim hybrida ejusmodi compositio hic admittenda esset, præferremus utique eam, quâ* Filibertus *Latino ac Germanico idiomate* filius clarus *diceretur.*

Memoria in Fastis.

4. *S. Filiberti memoria in sinceris Usuardi & Adonis Martyrologiis* XIII. Kalend. Septemb. *ita celebratur:* Herio insula S. Filiberti Abbatis, qui post militiam temporalem Christi tirocinio mancipatus, Monasteriorum exstitit fundator devotus. *Eumdem signat diem Vitæ Auctor infrà. Hinc corrigendus* Wandalbertus, *qui Filibertum Martyrologio suo inscripsit* XIII. *Kalend. Augusti hoc versu:* Et ternam denam FILIBERTUS sanctus adornat. *Eumdem laudat Grimlaicus Presbyter in Regula Solit. cap. 44. & Alcuinus in Epigrammate 135.*

Hanc Pater egregius aram FILIBERTUS habebit,
Plurima construxit qui loca sancta Deo.

Laudatur etiam Filibertus in aliis SS. Actis, Agili Resbacensis, Wandregisili Fontanellensis, Aicadri

cadri Gemeticensis, Abbatum; tum etiam in Vita S. Balthildis Reginæ aliisque. CIRC. AN. DC. XXCIV. AUG. XX.

4. *Monasteria duo construxit Filibertus, Gemeticense & Heriense; Quinciacense item virorum; ac Villarense seu Montivillarense, necnon Pauliacense Virginum ordinavit: ex quibus Gemeticense, Quinciacense, & Montivillarense etiamnunc perstant; Heriense post eversionem à Normannis factam conversum est in Prioratum Trenorciensi Abbatiæ subjectum; Pauliacense item in Prioratum, qui anno* M. LX. *Monasterio sancti Catharinæ in monte Rotomagensi attributus est. Pro Quinciacensi lege Acta sancti Aicadri infrà, & Vitam sanctæ Austrebertæ pro Pauliacensi. ad annum 704. referendam. Gemeticense Monasterium infrà cap. 8. describitur: ab ipsis fere primordiis legitur habuisse nongentos Monachos, quorum mediam partem Aicadro Abbate uno die obiisse & in cælum abiisse ipsius Aicadri Acta testantur. Eumdem numerum ante Normannorum cladem isthic exstitisse, Willelmus Gemeticensis in lib. 2. Hist. Norman. cap. 6. auctor est: ut verè Gemeticum Sanctorum seminarium esse dixeris. In eo præter Filibertum floruerunt SS.* AICADRUS *Abbas,* SYDONIUS *Monachus sæculo septimo,* S. HUGO *Abbas & Antistes* Rotomagensis *sæculo octavo,* S. MARTINUS *primus post Cœnobii restitutionem Abbas sæculo x. de quibus agendum suis locis. Floret etiamnunc insigne istud Monasterium, quod à Patribus Congregationis Benedictinæ S. Mauri administratur.*

Monasteria. Gemeticense.

6. ERMENTARIUS *suprà laudatus Vitæ ab Auctore anonymo jàm editæ præmisit Carmen & Præfationem ad* HILDUINUM *Abbatem hoc modo:*

PRÆFATIO ERMENTARII AD HILDUINUM ABB.

HILDUINO Abbatum summo sit vita salúsque,
Sit felix vita, gloria perpes, Amen.
Tu meritis almi fultus valeas FILIBERTI,
Vitam & virtutes cujus habenda cape.
Sis memor oro sui, nostri quoque sis miserescens,
Utque tui ille memor sit, memor esto sui.
Ille preces pro te Dominum fundendo precetur,
Ut felix vivas, & jugiter vigeas.
Tu quoque posce pium Regem CAROLUM reverenter,
Quo nobis tandem det miserando locum [a].
Vive diu felix, gaudens per tempora multa,
ERMEN- enim vester -TARIUS ista cupit.

Vitam Beati FILIBERTI atque miracula in ejus Translatione declarata, quæ * ego tunc temporis tirunculus minùs culto composui stilo, Claritudini vestræ mittere curavi: quatenus talia recolentes, de ejus iterum transpositione consideretis. Quia sicut optimè nostis, propter Normannorum infestationem à nullo ei præbetur officium: præsertim cùm nec ibi consistere, nec alicubi locum quò transferri possit, obtinere valeamus. Si verò hoc negotium vestro peractum fuerit adjutorio, (potestis namque id facillimè perficere, si posse comitatum fuerit velle, secundum quippe post Regem locum in omnibus tenetis) vobis quammaximè non modo inpræsentiarum, verumetiam in futurum prospicietis. Nomen denique CAROLI gloriosissimi Regis nostri idcirco in Miraculorum Præfatiuncula inter Fratres tacetur, quia quando hæc gesta fuerunt, in aula Regia puer nutriebatur, erudiebatur, instruebatur. Igitur si vestra benignissima suggestione ejúsque liberalissima largitione admonita effectum obtinuerint; sequens Libellus qui jamdicti Confessoris Miracula quæ supersunt, vel quæ adhuc (ut creditur) pandentur continebit, vestro adsignabitur nomini. Gratum sanè judicavi sagacissimum vestrum petitum ire ingenium, ut si secus ac decet perspicassimus in his vester inspexerit intuitus, non mordaci sed leni poliatur pumice.

* *scilicet* miracula.

Ut valeas jugiter, Dominum deposco frequenter.
Supplico suppliciter ut valeas jugiter.

a Carolus Calvus, hauddubium Hilduini rogatu, *Hilbodo Abbati & Monachis ex Monasterio S. Filiberti, à facie inimicorum Dei & sanctæ Ecclesiæ, crudelium scilicet Normannorum, fugientes, quasdam villas ad refugium concessisse* legitur, *Messiacum* & alias, *anno regni sui* XIV. demúmque *Abbatiam S. Valeriani* Trenorciensis *anno* XXXV. Christi DCCC. LXXV. quarum donationum Litteræ exstant in Chiffletii historia Trenorciensi.

CIRC. AN. DC.XXXIV. AUG. XX.

PROLOGUS AUCTORIS.

INCLYTUS ille Arbiter, in cujus laude sollemni Sanctorum chorus proclamat luculenter, ita ævi per circulum disposuit sapienter, ut miles ejus signifer non laboraret inaniter: sed in congressu victoriæ adjutus Divino munere & sequacibus præberet normam vitæ, & ipse foveretur cum gaudio palmâ regni. Quod cùm divino spiritu Rex David Prophetico cerneret oraculo, dixit ad Dominum: *Valde honorati sunt amici tui Deus, nimis confortatus est principatus eorum.* Quapropter ego infimus intellectu vel opere, imperante Domno COSCHINO sancti agminis Gemeticensium Patre, quamquam indignus invoco clementiam Christi, ut ad scribendum Vitam beatissimi FILIBERTI ipse sensum meum erudiat, qui bruta labia asinæ fecit loqui, super quam cordis gressu claudicans Propheta sedebat.

Ps. 138. 17.

INCIPIT VITA.

CAP. I. Filibertus Aquitanus in aula Dagoberti educatur.

SANCTUS igitur FILIBERTUS Helisano [a] territorio ortus, sæculari prudentia non indoctus, undique juxta morem gentis strenuus, urbe Vico-Julij est tritus, ea de causa maximè quòd genitorem ipsius FILIBAUDUM obtentu Regij numuneris laïcali administratione cessante, cives loci illius expetîssent Pontificem. Qui cùm prædictum adolescentem bonæ indolis fore * cerneret, eum Regi DAGOBERTO commendare studuit, qui inter reliquos Francorum Reges fortissimus fuit. Tunc ille nobilitatis lampade fulgens consortium indeptus est AUDOENI Optimatis, qui sub aureo balteo Deum valde diligens, inter reliquos Regni proceres valde habebatur illustris, & præfulgentibus vitæ meritis Cathedram subiit Rotomagensium Civitatis, & nunc virtutum signis fulgurante radio coruscat in terris.

* esse

II. Agili Abbatis disciplinæ se committit.

Cùm igitur Filibertus juvenis quaternis annorum polleret lustris, Divina præcepta audiens elegit Christi discipulus fieri propriis omnibus derelictis. Nec tamen suo arbitrio credidit: quia hoc didicit ut præesse non audeat qui subesse non didicerit, nec obedientiam subjectis imperet quam Prȩlatis exhibere non novit; sed servum Dei inquirendum studuit, cujus vehemens religio probatissima foret. Agnito igitur quodam Dei milite AGILO * nomine qui præerat Cœnobio Resbacensi, quod S. Audoënus cum suis consortibus in propria construxerat tellure, & ipsum virum Dei ibi instituerat de Monasterio adductum Luxoviensium Patrem, quidquid habere potuit in eleëmosynam idem erogavit. Nec quidquam exinde amicis vel parentibus gratis aliquid tribuit, sed totum acsi Regalia negotia sibi credita cautè & fideliter dispensavit. Cúmque ad prædictum Cœnobium pervenisset, B. Agilus illum gratanter recepit, ibíque vir Domini Filibertus comam deposuit, ac jugum Christi suave & onus ejus leve suscepit: tantæque religionis culmine excrevit, ut viris perfectioribus imitabilis fieret.

* de eo supra.

III. Gulæ vitium mortificat.

Jussus igitur ad priorem mensam sedere, studuit ipse omnibus ministrare, ut ipsum reficiendi solatium in Fratrum implicaret obsequium, ne satiatus à mensa consurgeret peracto convivio. Cúmque antiquus hostis ejus invidens abstinentiæ pulsaret animum illius ut sumeret ampliora edulia, nutu Dei detectus viro Domini per somnium est ostensus. Nam cùm quadam nocte fuisset cibo refectus, ipse ventrem illius palpare cœpit ac dicere: Modò hic benè, modò hic benè [b]. Tunc miles Domini cognoscens ignita jacula inimici, Crucis se vallans muni-

Dæmonem superat.

[a] Illustriss. Petrus de Marca in Hist. Benarn. rectè hunc locum interpretatur de Elusa Aquitaniæ urbe, Vico-Julio seu Aturensium civitati vulgò *Aire* finitimâ, cui Filibaudus S. Filiberti pater præfectus est Episcopus.

[b] Hoc factum apud Grimlaïcum Presbyterum in Regulæ Solitar. cap. 44. commemoratur.

CIRC. AN. DC. XXXIV. AUG. XX.

mine rigorem abstinentiæ studuit triplicare & Dei auxilium implorare contra arma tyranni. Cúmque noctibus singulis Ecclesiam frequentaret, in tribus se contra ipsum tentamentis dirus anguis erexit. Nam cùm in ursi specie eum intra Ecclesiam tentâsset terrere, & ipsum nocte alia ferreo candelabro nisus fuisset transfigere, vel nocte tertia ostium Ecclesiæ extensis brachiis vellet prohibere; omnia ejus machinamenta Filibertus expulit virtute Divina per sanctæ Crucis indagia*.

*Conch. victricia arma

IV. Abbas Resbacensis eligitur.

Igitur cùm B. Agilus obiisset in Dómino, Fratrum concordante consensu vir Domini Filibertus suscepit regiminis locum. Cœpit namque humilitate pollere, hospitalitatem sectari, abstinentiâ vigere, prudentiæ lampade radiare, florigera caritate vernare, zelo Dei succendi, domum sibi traditam strenuè gubernare, nullius personam accipere, inventa vitia radicitùs exstirpare. Tunc nonnulli è Fratribus malignitatis spiritu inflammati, assumpta rebellione sanctum Dei ab Ecclesia præsumpserunt extrahere: sed ultrix manus Dei hoc impunitum non pertulit. Nam unus ex iis fulminis ictu interiit, alius more Arii in sterquilinium omnia sua intestina deposuit, atque indignam vitam digna morte finivit. Tunc reliqui timore perculsi petentes veniam pro facinore, eum in honorem pristinum studuerunt revocare, atque ei deinceps cum caritatis studio obedire.

Persecutionem patitur.

V. Cœnobia varia lustrat.

Sed quia perfecti viri semper perfectiora sectantur, cœpit Sacerdos Domini Sanctorum Cœnobia circuire, ut aliquid emolumenti ex susceptione sanctitatis valeret accipere. Lustrans Luxovium & Bobium, vel reliqua Cœnobia sub norma S. COLUMBANI degentia, atque omnia Monasteria quæ intra suum gremium Francia & Italia ac tota concludit Burgundia, astuta intentione providens ut prudentissima apis quidquid melioribus florere vidit studiis, hoc suis traxit exemplis. BASILII sancti charismata, MACARII Regulam, BENEDICTI Decreta, COLUMBANI Instituta sanctissima lectione frequentabat assiduâ: sicque onustus virtute aromatum sequacibus sanctum monstrabat exemplum.

VI. Gemeticense Monasterium condit.

Sed cùm Divina virtus lumen illius super candelabrum vellet constituere, ut lampas sanctitatis illius longè latéque fulgurante virtutum radio deberet splendere; posuit in corde viri sanctissimi, ut ex proprio labore deberet Monasterium fabricare. Tunc à Rege Francorum CHLODOVEO nomine, atque ejus Regina vocabulo BALDECHILDE [a], locum in pago Rotomagensi, quem vetusto vocabulo Gemeticum[b] antiquitas consueverat nuncupare, obtinens suggestione supplici, nobile ibidem Cœnobium visus est construxisse. Verè digna etymologia nominis Gemeticum nuncupatum, qui diverso vernat decore more gemmarum. Hinc frondium coma silvestris, hinc multiplices arborum fruges; illinc placet uberrima tellus, illinc virentia prata graminibus, hinc hortorum odoriferi flores, hinc vinearum abundant botriones, qui in turgentibus gemmis lucentes rutilant in falernis. Cinctum undique aquis miratur inclyta cespis, pastui pecorum congrua, fundens frugem lactiferam, diversis venatibus apta; avium canora melodia. Sequana in parte trina millia gyrat*, in quino bisque quaterno stadio, quo non ictu pristino vergit cursum, unum tantummodò commeantibus dans ingressum. Nunc adscendens mare eructuat, nunc ad sinum rediens aquarum impetus manat, compendia navium, commercia plurimorum, nihil pænè

Descriptio loci.

* Conch. gyrat bis quaterno stadio quod nostros in ictus pristinum vergit cursum.

a Suffragatur coævus Auctor Vitæ S. Balthildis his verbis: *Ad Gemeticum Domno Fileberto viro religioso & silvam magnam ex fisco, ubi Cœnobium Fratrum situm est, & multa munera & pastus de fisco dominico ad ipsum Monasterium construendum concessit.* Errant ergo qui ad Dagobertum referunt Gemeticensis Cœnobii primordia, quæ anno circà DC. LIV. collocamus, postquam Filibertus annos aliquot regendo post Agilum Resbaco variísque peregrinationibus impendit. Confer Vitam S. Agili suprà ad an. 650.

b Haud inepta etymologia, siquidem teste Percevallio Galli veteres materno idiomate efferebant *gemé*, pro eo quod latinè dicimus *gemmatus*. Unde qui Latinæ linguæ rationem habebant antiqui Scriptores, geminatâ litterâ *Gemmeticum*; qui Gallicæ seu Romaniscæ, neglecta geminatione *Gemeticum* pingebant. Qui Gemeticum à gemendo derivant, non satis attendunt ad rationem temporum. Priùs enim Gemeticum seu Gemmeticum locus dicebatur, quàm à Monachis quos gementes vocant inhabitaretur. Dudo S. Quintini Decanus in lib. 2. de Gest. Norman. Fulbertus in Vita S. Aicadri *Gimegias* ac *Gimesiense* Monasterium scribunt. Si quis à voce græca Gemeticum deducere velit (nam & Galli nostrates non rarò græcissabant) occurrit vox γέμος, quæ plenitudinem significat.

LLLll ij

CIRC AN. DC.XXXIV. AUG. XX.

indigens quidquid miniſtratur vehiculis pedeſtribus & equinis plauſtris, etiam atque ratibus. Ibidem Caſtrum condiderant antiqui. Ibi adſtant in acie nobilia Caſtra Dei, ubi ſuſpirantes præ deſiderio paradiſi gemunt, qui gementes rorantibus oculis, in flammis ultricibus gemituri non erunt. Ibi ſacer almus, de quo præſens loquitur textus, multiplicibus laudibus eſt colendus, qui Patriarchæ Jacob more vetuſto in ſeptuaginta animarum numero iſtam deſcendit in eremum, addito ſeptemplici virorum numero propter gratiam ſeptiformem Spiritûs-ſancti.

VII. Fabricæ deſcriptio.

Ubi ejus providentia conſtruxit per quadrum mœnia turrita mole ſurgentia, Clauſtra receptionis mira, adventantibus opportuna. Introrſus domus alma fulget habitantibus digna: ab Euro ſurgens Eccleſia Crucis inſtar erecta, cujus apicem obtinet alma Virgo MARIA, altare ante faciem lectuli condente beatiſſimo Filiberto pictum gemmarum lumine, comptum auri & argenti congerie, ab utroque latere Johannis & Columbani aræ dant gloriam Dei. Aderat à Borea Dionyſij Martyris & Germani Confeſſoris Ædicula: in dextris nobile permanet ſancti Petri oraculum, è latere ſancti habens Martini Sacrarium [a]. Vergit à Meridie Cellula ipſius Sancti Dei petreo margine floreſcente. Operoſa ſaxis clauſtra comitantur arcus, variúmque decus oblectans animum, cinctum triumphantibus lymphis. Duplex vergens ad Auſtrum ducentorum nonaginta pedum longitudine, quinquaginta in latitudine eminet domus quieſcendi obtentu. Singula per lecta lux radiat per feneſtras, vitrum penetrans lychnus fovet adſpectus legentis. Subter ædes geminæ duobus officiis opportunæ. Hinc falerna ſervanda conduntur, hinc prandia clara parantur: ibique conveniunt qui dignè Chriſto deſerviunt, nihil habentes proprium, nullo egentes compendio, quia ſperantes in Domino non deficient omni bono, ut verè in eis impleatur ſcriptum: *Pax multa diligentibus legem tuam, Domine, & non eſt illis ſcandalum.* Caritas ibidem fulget mira, abſtinentia magna, humilitas ſumma, caſtitas per omnia.

Monachorum diſciplina. Pſ. 118. 164.

VIII. Piſcium commoditas.

Sed & illud mirum quod à ſæculo non erat auditum, de belluis marinis invenerunt compendium. Nam uncis ibi retibus & ratibus capiuntur piſces marini quinquagenis pedibus longi, qui ob juvamina Fratrum ſumpti in eſcas, etiam expellunt tenebras per lucernas: atque contra naturam ſui aqua quæ ignem conſuevit exſtinguere, per nutrimenta pinguedinis ignem mittit lucernæ. Agit hoc meritum ſancti Filiberti & Sanctorum multiplices ſepulturæ, qui Deo ſervientes aſſiduè per pacis tempora, confixi Cruci propria voluntate, agonem impleverunt martyrij, & corpore Chriſto commortui exſpectant diem Domini, coronam magni certaminis recepturi. Hæc de ſitu loci breviter diximus. Nunc ad geſtorum ordinem redeamus.

IX. Annonam divinitùs accipit.

Cùm igitur vir Domini meritis fulgentibus creſceret in virtute, & quidquid ſibi abſtinentiæ rigore ſubtraheret, hoc pauperibus & hoſpitibus erogaret: quadam die laborantibus Fratribus panis defuit, itaut etiam unde fieret omnimodis non adeſſet. Sed cùm ipſe Fratres ſemper in ſtudio religionis admoneret, dicens eſſe promiſſum quod Dominus animam Juſti fame nequaquam affligeret, ſubitò nutu Dei quidam Francus adfuit, qui ſeptem panes & bis terna farinæ ſata detulit horâ qua reficiendi corpuſculum neceſſitas popoſciſſet. Tunc illi fide firmiùs confortati, & exinde ſufficienter habuerunt, & advenientibus cum gaudio obtulerunt, atque ex illa die inanteà numquam defuerunt habitatoribus loci illius opportuna frumenta.

X. Monachi febrem imperio ſanat.

Addantur paginæ nova Chriſti miracula. Cùm vir Dei pro cauſa Monaſterij ad HEBROINUM Francorum Principem vellet quemdam Monachum deſtinare; inveniens illum proſtratum valida febre, injunxit ei cauſam obedientiæ in virtute

[a] In cod. Ciſterc. & Vallis Luc. hic locus paullo diverſus ſic effertur. *Hujus viri quippe laude per cuncta digniſſima Baſilica, in qua omnipotenti Deo ſedulum exhibebat obſequium, à Meridie conſiſtebat, cujus amœnitas incomparabilis omnes qui aderant incredibiliter delectabat. Dormitorium verò reſpiciens ad Auſtrum, in nonaginta pedum longitudine, & quinquaginta in latitudine tendebatur: in quo ſolis nimia ſingula per lecta lux radiat per feneſtras vitrum penetrans, lumen optabile tribuens legentibus. Subter ſunt ædes geminæ* &c.

Christi solo verbo usus imperij: Vade, inquiens, & revertere, & ampliùs noli Circ. An. febricitare. Statim ergo Monachus sanus factus perfecit quantociùs quod à sancto Patre fuerat jussus. Ita viri Dei sermo & causam obtinuit, & morbum fugavit. DC. XXCIV. Aug. XX.

Quodam verò tempore Parisius Civitatem exigente causa discordiæ vir Domini pacem perrexerat reformare [a]. Obtento quod voluit, latro wantos illius illicita præsumptione furatus est. Ipse dum in crastinum eos non invenisset, more solito patientiam tenuit, sed infelix ille percussus à Domino furtum quod fecerat patefecit, ardere se ejulans inclamabat, & aliud loqui non poterat, nisi extensis brachiis sinum cum furto abscondito demonstrabat. Illo morte multato cives loci illius ad sancti Dei Cœnobium prædictos wantos ejus repræsentaverunt obtutibus. XI. Chirothecas miraculo recipit.

Quadam nocte dum in Basilica sancti Petri vigilans psalleret, quidam Monachus qui interiùs vigilabat, repentè conspexit, tamquam duas lampades fulgētes, oculos illius in Spiritu-sancto micare prævidit. Erat enim ei gratia lacrymarum concessa, ut cùm se ad orationem dedisset, subitò lacrymarum flumina sancti illius oculi emanarent. Sed & maximum studium erat illi ut antea cibum non sumeret, quàm eum Dominus per compunctionis gratiam visitaret. XII. Qualis in oratione.

Cùm unus Monachus venisset ad extremum mortis, mutus effectus est labiis. Ingressus Dei Sacerdos ad illum, blandiens suadere cœpit ut si haberet occultum facinus, unde pœnitentiam non egisset, manum ejus stringeret. Cúmque ille ita fecisset, ingressus vir Dei Ecclesiam S. Mariæ cœpit Dominum exorare, ut ægro dignaretur linguam reddere, ne adversarius animam pro absconso crimine valeret submergere in baratrum [b] inferni. Cúmque Sanctus de oratione consurgeret, ei Frater alius nuntiavit quòd æger loqui valeret, & confessionem ei dare satageret. Quod ita factum est: nam confessione data & recepta pœnitentia reddidit animam Domino, ut nec Sanctus de Domino diffideret, nec æger in desperationem transiret. XIII. Moribundo confitendi facultatem obtinet.

Quadam die dum Fratres messem succiderent, & manipuli sparsim per agrum jacerent, tempestas frendens intonuit, & ventus cum turbine valido se ostendit. Tunc Sanctus ne Fratres laborem perderent, extensis brachiis Dominum Jesum-Christum inclamavit. Illo ab oratione surgente Divina virtus tempestatem abstulit, & in duabus divisam partibus effugavit. Mox serenitate reddita, reddiderunt Monachi Deo laudis præconia. XIV. Procellam discutit.

Dies erat Dominica, & vir Dei peracto itinere festinabat ad Cœnobium Missarum celebrare sollemnia: perveniénsque ad Sequanam ipse cum Fratribus adscendit naviculam, caballos quos habuerat reliquit in pascuis. Quod Regius forestarius dum adspexit, equum cui vir Dei insederat furto abduxit. Sed cùm se ad dormiendum locâsset, repentè surrexit, & totam domum suam flammis exitialibus ardere conspexit. Sed cùm hoc uxor ipsius non videret, & ejus anxietatem conspiceret, subitò & ipsa hoc quod vir ipsius videbat conspiciens, percunctari cœpit si aliquid de rebus Servorum Dei vir suus haberet in fraude. Quod ubi cognovit, ambo pariter nullam moram fecerunt, donec & direpta redderent, & pœnitentiam cum indulgentia recepissent. XV. Equum furto abductum recipit.

Die quadam Monachus qui languentibus serviebat ex more, & ipse incommodum visus est incurrisse. Sed hoc vir Dei cognito dixit ei: Fidem habe, & ægrotantibus serviens tu noli ampliùs ægrotare. Mox Monachus ut audivit, jussionem Patris adimplens & ægrotis servivit, & ipse sanus permansit. XVI. Monachum febricitantem sanat.

a Posthæc in cod. Conch. legitur: *Sed callidus hostis qui felicibus ejus actibus invidebat, ut suprà diximus, semper ei adstabat causâ bellandi, ut pro pace discordiam seminaret, mittens in cor uni è civibus, ut manicia qua nos peregrinâ linguâ wantes vocamus, ipsius beati viri furaretur.*

b Hoc loco innuere videtur Auctor, Confessionem amisso vocis officio per signa & nutus factam non valere, contrà quàm S. Leo Magnus in Epist. 91. ad Theodorum Forojuliensem Episcopum apertè docet.

CIRC. AN. DC. XXCIV. AUG. XX. XVII. Dum vir Dei itineris agens cursum, super fluvium Isaram Romanorum [a] devenisset ad portum, non invento navigio orationis expetivit præsidium. Quo surgente de tellure, repentè invenerunt à Domino missam navim, quam cum Dei laudibus adscendentes alveum transgressi sunt fluminis. * l'Oyse

XVIII. Vinum benedicendo auget. Quædam religiosa femina Pinverno in villa virum Dei in propriam recepit ædiculam, rogans eum in cellarium ingredi, & vas vinarium quod tunna dicitur benedicere, atque in eadem domo refectione peracta dignaretur nocte eadem commanere. Quo obtento cùm in honore Sancti cunctis habitatoribus vel hospitibus domi illius vinum fuisset largiter propinatum, illo maturiùs discedente prædicta femina ingressa cellarium, ita vas plenum reperit ipsum, acsi nihil ex eo fuisset expensum.

XIX. Quadam vice cùm ipsius pincerna percussus graviter à pustella, jam morte depasceretur acerba, mox ut ipse benedictionem super caput ipsius tradidit, æger vulnus in se mori persensit, & absque aliqua observantia medicinæ recepit pristinam sanitatem. Nec dissimile fuit illud, cùm eo Sequanam transeunte naves præ nimia tempestate periclitari cœpissent, ipso orationem fundente, navis sola in qua ipse stabat, remanentibus aliis, ad oram transvecta est litoris.

XX. Austrebertam præficit Parthenoni Pauliacensi *Pavilly*. Erat consuetudo Sancti de Monasterio circumquaque ad exhortandas animas Fratres transmittere: & confluebant ad eum viri nobiles & potentes proprias voluntates respuentes, & Christo Domino servientes. Cùm igitur virorum increvisset in Monasterio multitudo, aliud construxit Cœnobium nomine Pauliacum decem millibus à Gemetico sequestratum, ubi sanctarum congregavit multitudinem feminarum, quas sub Religionis norma pro viri Dei obedientia gubernabat Mater prudentissima, orta nobili parentelâ, vocabulo AUSTROBERTA. Sed & multa Monasteria per ejus exemplum sunt constructa in Neustria [b]. Confluebant ad eum Sacerdotes Domini cupientes exemplum illius imitari, & de ejus Regula sua ornabant Cœnobia.

XXI. Decimâ de rebus Monasterij factâ captivos redimit. Cúmque & Regio munere & Fidelium largitate copia ei superveniret argenti, studebat omnes species decimare. Sed cùm hoc rotatu anni faceret, semper plus inveniebat additum quàm antea fuerat decimatum. Ipsam igitur decimam in captivorum redemptionem & pauperum alimoniam deputabat, intantum ut Monachos suos propter hoc cum onustis navibus partibus transmarinis transmitteret, & greges captivorum per ipsum redempti laudarent potentiam Christi. Sed
NOTA. & cùm pro Fratrum compendiis mandaret exerceri negotia, ampliùs dare jubebat quàm dari à sæcularibus consuetudo poscebat. Et propter hoc gaudente vicino populo de labore justo sanctum exuberabat commercium.

XXII. Ebroinum increpat. Cùm igitur pestifer HEBROINUS, qui à Francorum genere pro nimia crudelitate de palatino honore fuerat pulsus, comâ detonsâ Clericus Luxovium ingressus, apostata factus spiritu malignitatis armatus cœpisset rabidis dentibus fremere super nobiles Sacerdotes & Francos, atque consentientibus sibi plurimis contra mandatum Dei recepisset locum honoris; Sanctus ad eum Filibertus abiit & prædicationis verba impendit. Cúmque ei ille dare munera magna vellet, vir Dei cuncta respuens ait apostatam esse eum, nec Christianum hominem cum eo participare debere, existimans quòd potuisset hoc facto per acumen ferri palmam martyrij obtinere. Sed servavit illum Dominus ad multorum profectum, qui per eum vocandi erant ad regnum cælorum.

XXIII. Truditur in carcerem jussu B. Audoëni. Fremens lupus rabidus animarum greges à suis rapi dentibus incitans, quosdam urbis Rotomagensium Clericos cœpit discordiam ingerere, & malevola

a Conchensis codex *Rotomagorum*: at præferendum *Romanorum*. Est autem Romania, *le Roman*, tractus quidam Neustriæ, quem Sequana à Caletorum pago dirimit.

b Conch. addit: *Sed longum est enarrare cuncta per ordinem, quanta ejus opinio creverat magna, ut alij Abbates sua propria Monasteria relinquerent, vel Monachos probatissimos ad eum dirigerent, ut cum eo longo tempore demorantes discerent ejus vitam vel conversationem, ut in suis propriis rectè prodesse deberent. Qui universis prædicans rectam Fidem Domini nostri I. C. tenere in unitate Deitatis & Trinitate personarum coæqualis naturæ vel scientiæ, totis viribus suis admonebat, ut unitam & mutuam inter se haberent caritatem.* Quod quidem in aliis MSS. codd. desideratur.

verba sancto Audoëno Pontifici de Filiberto viro Dei incantare. Et quia dicente Apostolo, *Corrumpunt mores bonos colloquia mala*; credens sanctus Audoënus Clericorum colloquiis, virum Dei Filibertum quem antè dilexerat nimiùm, retrudi jussit ergastulo, quod ille ingressus est cum gaudio. Dum organum ibidem decantaret Davidicum, multitudo murium qui volandi retinent usum & ibidem erant congregati ad cumulum, Dei est fugata imperio, & locum illum sordidum & obscurum Divina virtus convertit in odorem nectareum.

CIRC. AN. DC. XXCIV. AUG. XX. 1. Cor. 15 33.

XXIV. Egressus ad Ansoaldum Episc. Pictav. se recipit.

Egressus de carcere per litteras beati Audoëni, adiit ANSOALDUM virum nobilem Pictavorum Pontificem ob Monasterij gratiam construendi, quia multitudo hominum qui per prædicationem illius ad Dominum confluebant, uno in loco capi non poterant. Illis itaque diebus in sæculi potentia nimiùm fulgebat Ansoaldus, quem vir Dei secretò corripuit, & multa ei ventura prædixit, quæ postea rei eventus probavit. Cognoscens igitur electus Dei sacer Ansoaldus virum Dei spiritu prophetiæ repletum, culmine sanctitatis erectum, in ejus se consilio commendavit ex integro, & sub Religionis norma Episcopalem cœpit inclinare potentiam. Cúmque eum vellet secum retinere in urbe, & S. Filibertus semper desideraret eremi vastitatem; largiente Domino Herio* maris Insulâ locavit Cœnobium Ansoaldus opere & eleëmosynæ largitate, Filibertus religione, doctrinâ, opere, & Monachorum congerie. In quem locum de gemmato favo Gemetici Divina mella perrexerunt cum animarum examine, quem Apostolicus vir Ansoaldus de rebus propriis ditavit muneribus magnis, acta commutatione villarum cum Ecclesia Pictavensi.

Eo opitulante Heriense Monasterium condit.

XXV. Quos successores in Gemetico habuerit.

Interim cùm sanctus Filibertus nec cum Ebroino communionem jungere, nec in Neustriam redire vellet; sanctus Audoënus cùm in loco illius vellet Abbatem constituere, & Monachi fortissimi absque permissu Rectoris sui nullatenus ad consensum potuissent minis ac terroribus vel blanditiis flecti, ut ei debuissent aliquatenus consentire, & fidem quam datam habebant infringere; quidam miser homunculus vocabulo CHRODOBERTUS, cujus filium in sæculo S. Filibertus de sacris susceperat fontibus, & ipse postea promissâ obedientiâ ejus exstiterat Monachus, contra justitiæ modulum ipsum Monasterium suscepit ad regendum. Eadem namque die damnationis ictu percussus in pede tantum est cruciatus acerbissima peste, ut illo vivente ossa de ipso deciderent, & miserabilem vitam miserrima morte consumeret. Sed cùm in loco hujus RAGERTRANNUS* Archidiaconus fuisset à B. Audoëno Antistite subrogatus, invento loco Abricantinæ Ecclesiæ Cathedræ est prælatus, atque Hebroinus Apostata interfectus.

* al. Rahentrannus

XXVI. Ebroino mortuo revocatur à S. Audoëno post octo annos.

Cœpit interim Spiritus-sanctus B. Audoëni præcordia caritatis lampade inflammare intantum ut ipse pro beato Filiberto missos dirigeret, quatenus in veræ pacis concordia se videre deberent: quo facto suum recepit Cœnobium. Gratulatur namque tota Neustria de tanti viri præsentia, obvia Monachorum turba cum laudibus & Reliquiis est egressa, sicque sanctum Dei infra proprij receperunt Claustra Monasterij. Cúmque duo pariter Sacerdotes inclyti velut duo luminaria mundi, Audoënus & Filibertus, convenissent in unum, veniam mutuò postulantes, invicem colla & manus exosculantes, ita glutinati sunt in vinculo caritatis, ut numquam postea fuissent divisi à compage cordis. Ingressus est namque Gemeticum anno peracto octavo* incipiente nono: quod ita antè futurum à sancto prædictum fuerat Filiberto. Nam cùm quidam infelix Diaconatûs officio fungens crucem Monasterij involutam argento asportasset in furto: cùm incipiente die nono facinus fuisset inventum, vir Dei quibus credidit, verbo tenus dixit, quòd tot annis ipsum Monasterium sine Pastore degeret, quot diebus crucis stigmata perdidisset.

* *nim. à sua egressione.*

a Herium seu Herio insula in finibus Pictonum & Armoricorum, vulgò *l'Isle de Hermonstier*, corruptè *Nermonstier*, aliàs insula S. Filiberti dicta ob Monasterium, quod à Normannis destructum, postea redactum est in Prioratum, Trenorciensi Abbatiæ subjectum. Johannes Beslius in Hist. Comit. Pictav. cap. 5. memorat & aliam insulam *Heronem* seu *Herum*, vulgò *Hieres en Marennes* appellatam, in regione *d'Aunis* prope Rupellam.

Circ. An. DC. XXXIV. Aug. XX.

XXVII. Energumenum liberat.

Deinde cùm firma caritas inter ipsum & Domnum Audoënum persisteret, convenit ut ubi Domnus Filibertus volebat perseverare deberet, & in alio de suis Monasteriis loco deputaret Rectoris præsentiam, quia longinqui itineris spatio ipsa Cœnobia inter se erant distantia. Conversante igitur illo Gemetico, ad visitandum Dei famulum contigit advenire Præsulem ANSOALDUM[a]: cúmque simul conversarentur, nuntiatum est eis quòd quemdam Monachum spiritus malignus vexaret. Cúmque ingressi domum in qua æger jacebat pariter orationem fudissent, malignus hostis statim abscessit, & is qui captus mente tenebatur sanus remansit.

XXVIII. Villare Monasteriũ condit.

Eodem igitur tempore Princeps Palatij WARRATTO nomine in Caltivo territorio opidum tradidit ad Monasterium Virginum construendum, vocabulo *Villare*[b], ubi usque hodie Religionis norma fulget in loco.

XXIX. Aicadrum Gemetico præficit ac revertit Herium.

Regressus igitur Pictavo territorio ad suprascriptum Pontificẽ Ansoaldum, magno receptus cum gaudio perrexit Quinciaco Monasterio[c], quod & ipsum nobili est constructum in loco, unde idem sacer veteribus deturbatis erroribus ipsum impleverat Monachis, ubi Christus jugiter per famulos collaudatur in Sanctis: ibique accepto consilio unum de discipulis suis electum, AICADRUM nomine, virum idoneum direxit Gemeticum, ut ipse pastorali officio illius subrogaretur in loco. Et licet mærentes Monachi de prioris Patris corporali absentia, tamen præsentes per gratiam viri sancti impleverunt decreta, & eidem Aicadro promiserunt obedientiam. Sanctus autem vir Dei eos veniens visitare, commonebat attentiùs ut semper Religionis perseverarent in opere. Itaque commendans eos Domino, benedictione data, pace præmissa Herium est reversus in Insulam, & Quinciacum Monasterium alteri de suis Monachis tradidit ad regendum.

XXX. Miracula operatur.

Cúmque Herio in Insula demoraretur, quidam Frater vasto dolore dentium torquebatur: qui cùm petisset ex fide aquam sibi dari ubi Sancti pedes fuerant loti, mox ut aqua illa locum doloris tetigit, protinus in virtute Christi dentium dirus dolor recessit. Frater quidam ibidem dum febris incommodum sustineret, ad mensam sancti Patris accessit. Cúmque vir Dei paullulum olei cum fragmento panis eidem porrexisset, præcepit verbo ut ampliùs non ægrotaret. Qui mox ut comedit buccellam panis cum oleo, repentè sensit à Domino se sanum factum. Sed & alius Frater dum in coquina satageret, casu decidit, & brachium avulsum de suo loco cum dolore surrexit. Sed cùm pænè deficeret usque ad mortem, adveniente viro Dei petiit ut supra dolorem brachij crucis signaculum faceret. Tunc ille humilitatis gratiâ subtus casulam quâ erat indutus contra brachium ægri vexillum crucis apposuit, & eum saluti pristinæ dicto citiùs reformavit.

XXXI. Necessaria divinitus accipit.

Dum vir Dei claustra Monasterij deambulans circuiret, Cellarius Monasterij, SYDONIUS nomine, ei studuit indicare quòd liquorem olei non haberet, unde in Ecclesia lumen consuetum arderet. Interrogatus si haberet aliquid olei, ampliùs non habere se dixit quàm mediam libram olei, quam propter hospites vel in usum illius tentaverat reservare. Sed vir Dei præcipiens illud in lampadibus mitti, cœpit ei à Domino lumen olei ad totius anni spatium venturum promittere. Sed cùm dies declinaret ad vesperam, nuntius de portu maris advenit qui ei adesse navim cum oleo nuntiavit, quæ ab Burdegalensi urbe veniens directa servo Domini ab amicis, quadraginta modios ipsius deferebat liquoris: atque

a Concilio Rotomagensi sub Ansberto anno DC. XXXIX. interfuit Ansoaldus, cui Ursinus Vitam S. Leodegarij dedicavit. Præter Heriense Monasterium Ansoaldus *Cœnobium S. Michaëlis ad Eremum adificâsse* legitur in Chron. Malleac. de quo infrà.

b Montisvillare, *Montivilliers*, insigne Monacharum Benedictinarum Cœnobium adhuc floret in tractu Caletensi, vulgò *le pays de Caux*. Lege Vitam S. Austrebertæ ad ann. 704.

c Monasterium S. Benedicti de Quinciaco, vulgò *saint Benoist de Quincy* prope Pictavorum urbem, Benedicto Episcopo quem B. Hilario coævum putant nuncupatum, hactenus subsistit, suáque debet primordia B. Filiberto, qui illuc coloniam ex Gemetico transmiserat. In Chron. Malleacensi à Johanne *Besly* citato in Hist. Episc. Pictavens. idem Filibertus rexisse dicitur *Cœnobium S. Mariæ Lucionensis, quod Lucius quidam Imperialis incepit.* Lege Vitam S. Aicadri anno 687.

ita cum prophetiæ ſpiritu fecundavit eum Deus oleo lætitiæ præ conſortibus ſuis. Vice denique alia cùm egeret pinguedine ad luminaria concinnanda, & à Domino peteret oratione aſſidua ut ejus munere eorum ſuppleretur indigentia; mane facto Monachus veniens nuntiavit, quòd magnum piſcem mortuum, Muſculum nomine, unda maris detuliſſet in litore, ex cujus carne triginta modios pinguedinis Fratres traxerunt in lumine. Sed alio tempore cùm territorium Pictavenſe cœpiſſet gravis inedia anguſtiare, & vir Dei ſollicitus de neceſſitate Fratrum attentiùs incumberet orationis ſtudio; mane facto multitudinem piſcium, quos Marſuppas vocant, invenerunt in alveo, quæ ducentæ triginta & ſeptem recedente mari remanſerunt in ſicco. Unde & per totum anni ſpatium Fratres habuerunt conſolationis compendium, & plurima Monaſteria vel pauperes refectionis auxilium. CIRC. AN. DC. XXCIV. AUG. XX.

XXXII. Alio quoque tempore adventantes Brittones nautici juvencum Monaſterij ſubripuerunt in ſcelere furti: dúmque vellent ad propria remeare, cœpit mare intumeſcere, & ipſis periculum minari. Tunc quidam de nauticis ſenſûs ſani intelligentes navigium culpâ periclitari, ſollicitè perſcrutantes invenerunt corium & carnem pariter bovis, & revertentes impellente vento ad Inſulam cùm reddidiſſent direpta, acceptâ indulgentiâ, fidelitate promiſſa, benedictione percepta reverſi ſunt cum pace ad propria. Alio quoque tempore cùm detinente vento naves Britannicæ morarentur in litore, nauticis periclitantibus fame cùm vir Dei pietate cogente duo animalia & farinam vel panes præcepiſſet eis tribuere, orationem pro eis cum Fratribus faciens, obtento vento à Domino in craſtinum eis impetravit à Chriſto proſperum navigij curſum. Unâ dierum ſedens cum Fratribus ſpiritu prophetiæ repletus ait eis: Verè, Fratres, Deo gratias agamus per omnia, quia citò nobis à partibus marinis advenient opportuna compendia. Nec multo pòſt Scottorum navis diverſis mercimoniis plena ad litus maris adfuit, quæ calceamenta ac veſtimenta Fratribus largâ copiâ miniſtravit.

XXXIII. Virtutum ejus epilogus. Quid namque primum de eo dicatur, quid ultimum, non eſt noſtræ parvitatis explicare ſtilo, niſi illi Opifici ſummo qui numerat multitudinem ſtellarum. Tanta erat in eo ſagacitas, ut quidquid aliis prædicaret, ipſe priùs implere ſatageret. Erat enim pietate repletus, miſericordiâ præditus, in prædicatione paratus, in intellectu profundus, diſcretus in jejuniis, colloquio amabilis, vigore fortis, per omnia hoſpitalis, captivorum redemptor; dolentium conſolator, Eccleſiarum conſtructor, abſtinentiæ ſectator: non ſolùm autem ille, ſed etiam in exemplum illius multi. Ita fugiebat mendacium tamquam mortale venenum. Caſtiſſimus, ſobrius, in omni opere bono perfectus. Semper in ore illius Chriſtus, ſemper in corde illius refulgebat Spiritus-ſanctus. Nam XIII. Kalend. Septemb. flentibus populis, gaudentibus Angelis, anima inclyti Sacerdotis de mundi ludibrio migravit ad Chriſtum [a], perceptura à Domino palmam gloriæ in triumpho. Corpus terra ſuſcepit, anima Chriſto reddita eſt regnante Domino JESU-CHRISTO, cui eſt honor & gloria in ſæcula ſæculorum, Amen. Mors.

[a] B. Filibertus poſt Ebroini necem ab exſilio revocatus, non longo tempore ſuperſtes fuit. Anno regni Theodorici IX. Ebroinum occiſum eſſe tradit Sigebertus, hoc eſt anno Chriſti DC. XXCI. aut inſequenti. Proinde S. Filiberti obitus anno circà DC. XXCIV. collocandus videtur.

MONITUM.

De *variis S. Filiberti Reliquiarum Tranſlationibus primò quidem* in Monaſterium Deas anno Inc. Dom. DCCC. XXXVI. *poſtea in loca Conaldum, Meſciacum &c.* anno DCCC. LXII. *demum verò in caſtrum Trenorcium ſeu Tornutium anno* DCCC. LXXV. *factis agemus Sæculo IV. Bened.*

CIRC. AN. DC. XXCV. MART. XXV

VITA SS. BARONTI ET DESIDERII

ANACHORETARUM PISTORII IN HETRURIA,

Auctore anonymo qui sæculo XI. vixisse videtur ex num. 6.

Ex Martio Bollandiano.

Barontus Longoreti Monachus, extra se rapitur.

1\. THEODORICI Regis tempore, in ejus Regno nobili exortus Francorum genere vir claruit insignis BARONTUS nomine. Hic Divino succensus ardore, nato cum proprio, AGLOALDO nomine, omnem mundi postponens pompam, cœnobialem tota mente amplecti studuit conversationem. In beatissimi itaque Petri Apostolorum Principis Monasterio, Longoretum [a] vocato, proprij capitis comam deposuit, ubi in Dei opere devotissimus perseveravit. Eodem autem loco vir Domini tam mirifica monetur visione, ut Angelico subvectus officio, Sanctorum cælestia contuendo * nosceret gaudia, & Averni dira prospectaret tormenta. Mox ergo sui Patrem Cœnobij sedulis deposcere cœpit precibus, ut ejus permissu Gallicum genitale solum sibi liceret deserere, & orationis causâ diversa Sanctorum Oratoria adire, sicque demum anachoreticam vitam ducere. Post plurimam tandem indesinentémque petitionis suæ instantiam ejus Pastor cum omni grege, licet inviti, suo satisfecêre desiderio: quorum adepto consensu mox vir beatus Romam petiit, ut cælorum Clavigeri, qui jam se à dæmoniaca eripuerat potestate, diu desideratum videre mereretur sepulcrum. Confessor itaque Christi Barontus, adepta sui Patris licentia, peregrè profectus, dum orans plurimorum perlustrâsset Memorias Sanctorum, Româ per Tusciam remeans, eremíque sibi inveniendæ solitudini inhians, Pistoriensis [b] opidi applicuit territorio: ubi famosissimum audivit esse locum, solitariæ vitæ satis congruum, ab Orientali plaga montibus circumseptum.

* V. infrà num. 7.

Pistoriensem in agrũ secedit.

Fontis venam à Deo impetrat.

2\. Venerabilis igitur vir Domini incolendæ sibi solitudinis visere exoptans locum, cujus laudabilem jam auditu perceperat famam, sancto se ducente Spiritu illucusque pervenit: & geminorum inter radices montium planitiem exiguam, valdè tamen gratam reperiens, mox illic parvam sibi construere cœpit cellulam. Postquam devotissimus Christi eremicola cœptum solitudinis suæ peregit ergastulum, quoniam ipse aquis careret locus, ibidem se in orationem stravit, ubi à Domino indeficientem salientis aquæ impetrare meruit venam, vicinámque propriis manibus excavans crepidinem, vivi fontis munere à vivo Fonte donatur.

Desideriũ aliósque ad se trahit. Psal. 83. 2.

3\. Eo itaque Dei servus persistens loco, die ac nocte in Domini meditabatur lege, ut de virtute in virtutem provectus, Deum deorum in Sion videre mereretur, cum Propheta decantans, *Quàm dilecta sunt tua, Domine Deus virtutum, tabernacula, concupiscit & deficit in atriis tuis anima mea.* Cùm autem jam beati viri celeberrima fama passim divulgata huc illúcque spargeretur, quidam vir venerabilis, cognomento DESIDERIUS, constantiâ spei, fidei, caritatis armatus, ad hunc egregium accessit Patrem, ut ejus exemplo eruditus alta scanderet regna polorum. Hujus laudabile præconium subsecuti sunt & alij adolescentuli quatuor, qui deserentes ea quæ carnis sunt, placidâ mente, benigno amore, beati viri magisterio flectere discunt colla, quatenus Domini-

a De Longoreto Monasterio diœcesis Bituricensis dictum est in Actis S. Sigiranni Abbatis ad ann. 655.
b Pistorium seu Pistoria urbs Episcopalis sub Metropoli Florentina ad Apennini radices, inter Florentiam & Lucam.

cum adimplerent præceptum quo ait: Qui dereliquerit patrem aut matrem vel omnia quæ sua sunt, centuplum accipiet. Itaque dum & hi perfectissimi Magistri imitantur doctrinam, vitam & exemplum, ad summum culmen sanctitatis conscendere digni fuerunt. *Circ. An. DC. XXCV. Mart. XXV.*

4. Postquam autem B. Barontus præfulgidis ornatus moribus variisque virtutum floribus coruscus, longo jam foret senio fessus, carnis universæ sequendo tramitem, terræ terram relinquens, sub die octavo Kalendarum Aprilium feliciter migravit ad regna cælorum, cum Christo perenniter regnaturus. Cujus corporis pretiosissimam glebam discipuli ejus diligentissimè procurârunt, & in Basilica quam ipse vivens fundaverat, honorificè deposuerunt. In quo loco & idem ipse B. Desiderius, post plurimum spiritalis exercitationis suæ laborem, cùm ex hoc mundo ad Dominum transmigrâsset, secus ejus vestigia sepulturam promeruit suscipere cum laude & gloriâ. Illic & alij quatuor, quorum superiùs mentionem fecimus, post nonnulla annorum curricula singillatim de hac luce subtracti, gloriosissimè pariter sunt tumulati. In quo loco mira Dei virtus per Confessores suos pretiosissimos cotidie refulget super eos, qui devotè illuc pro aliquibus infirmitatum impedimentis confugiunt. Simili modo & pervasoribus, si qui fortè eosdem in aliquo offendere moliuntur, ultio gravis infertur. *Moritur.* *Desiderius & ipse mortuus juxta eum sepelitur cum aliis 4.*

5. Longo autem post tempore dum B. Baronti tumulus plurimis diversisque assiduè coruscaret miraculis, à quibusdam ejus terræ Primatibus in ejus honore ibidem Monasterium constructum est, in quod pretiosa sui corporis membra à RESTALDO [a] Pistoriensis urbis Episcopo translata sunt. *Corpus Baronti in Monasterium transfertur.*

6. Post venerabilem autem atque admirabilem B. Baronti translationem, sanctæ recordationis ejusdem conturbernalis Desiderius, cujus suprà mentionem fecimus, nullatenus ferens se à sancti Magistri corpore sequestratum fore, creberrimè minitando non solùm Fratribus Cœnobij in visione somnij apparere voluit, sed & viris quamplurimis ac mulieribus sese manifestavit. Rem quippe valdè injustam sibi factam revelabat, ut à collega suo in sepultura staret divisus, cum quo in Catholica conjunctus Fide, & anachoreticæ vitæ conversationem unanimiter tenuit, & usque in finem ultimo tempore exhalantis spiritûs inventi sunt uniti amore consuetæ dilectionis. Multis itaque exterriti visionibus, & certi jam redditi tam Abbas quàm ceteri ipsius Monasterij Fratres, Deum clementissimum bonorum omnium auctorem devotis mentibus exorare cœperunt, ut qui beatissimæ Helenæ nostræ Redemptionis lignum quod per multorum labentia annorum curricula occultatum fuerat, manifestare dignatus est; ipse eorum acceleraret perficere votum reperiendi corpus beati viri. Demum ventum est ad locum, in quo sperabatur egregij Confessoris Desiderij corpus quiescere humatum, quoniam fontem lucidissimum emanare ex eo nonnulli jam viderant in visione. Sed ne frustra videretur esse spes tantarum visionum, quæ cælitus revelatæ fuerant, è profundo terra evacuata ad venerandum excellentissimi corporis sepulcrum pervenitur. Et quoniam perfecta & probata Sanctorum virtus apertè redarguere solet negligentes & incredulos, ne fortè Fratrum corda aliqua de Sancti corporis inventione diutiùs turbaret diffidentia, lapis marmoreus inibi ab eisdem est repertus Latinis apicibus per singulas figuras taliter exaratus: HIC REQUIESCIT CORPUS S. BARONTI ET S. DESIDERII CUM SOCIIS SUIS: qui postea novi Templi muro insertus atque in propatulo positus, in testimonium Sanctorum corporum usque in præsentem servatur diem, ab accurrentium populorum multitudine per sæcula inspiciendus sive perlegendus. Ex his dehinc apicibus majori roboratione animati Fratres, huc atque illuc fodientes, ne titulus ille reprobus haberetur, alij singillatim requiescentes, ab eisdem in suis reperti sunt monumentis. Et hi itaque cum B. De- *Desiderij etiam & aliorum*

[a] Restaldus ex Monacho Parmensi Episcopus initio sæculi XI. Pistoriensi Ecclesiæ præfuit.

Circ. An. DC. XXCV. Mart. XXV anno 1018.

siderio pariter à reverendis Fratribus elevati in aulam novam Templi gloriosissimè sunt translati, sub die sexto Kalendarum Aprilium, anno à Passione Domini millesimo octavo decimo. Beatus autem Desiderius ad Meridianam plagam Templi positus est in locello novo, ubi si aliquis fidelis petitor accedit, quodcumque fideliter suggerit Confessori tanto, ejus meritis sine dubio impetrare valet à Domino. Reliquorum verò sociorum ejus corpora à Septemtrionali plaga sunt reposita, & cùm eorum nomina universis Fratribus essent incognita, Deo verò soli manifesta, post Dei Genitricis Mariæ altare, Sanctíque Martini honorificè collocatæ eorum Reliquiæ fuerunt.

VISIO S. BARONTI.

Ex MS. cod. nostro & Martio Bollandiano.

7. MEMORARE igitur vobis volo, Fratres carissimi, per ordinem, quid moderno tempore contigerit. In Monasterio S. Petri Apostoli, quod nomine Longoretus nuncupatur, quidam nobilis progenie, BARONTUS nomine, nuper conversus, pervenit ad Monachatûs Ordinem: qui cùm Matutinas laudes Deo in Ecclesia cum Fratribus devotè complesset, mox ut ad lectulum suum rediit, repentè febre correptus, & ad extremum funus perductus, cœpit magnis doloribus exagitari, filiúmque suum nomine AIGLOALDUM vocare, ut cum summa festinatione ad EODONEM Diaconem deberet ambulare, ut eum pro Fraterno amore veniret visitare. Tunc ipse puer cœpit cum ejulatu magno currere, & vocatum Fratrem secum adducere. At ubi Frater in eamdem domum intravit, in qua æger Barontus jacebat, cœpit eum bis térque appellare. Sed ille nihil homini valuit parabolare; sed digito gulam suam ei monstrabat, & ante oculos suos palmis fortiter repugnabat. Tunc tremefactus Frater ad cotidiana arma conversus, cœpit se signare, & cum gemitu gravi rogabat consparsum * in ipsam domum facere, ut turba malignorum spirituum exinde fugaretur. Sed ille Frater manibus ad latus suum extensis & oculis clausis, cœpit semivivus jacere, itaut nihil posset omnino videre.

* id est aquam benedictam spargere.

8. Tunc fere horâ tertiâ Fratres convenerunt, ut pro ejus anima Deo subnixiùs preces funderent: quem ut viderunt nullum membrum agitare, lacrymare præ dolore vehementer nimis cœperunt, & pro ejus anima componere turmas cœperunt, qui Psalmodiæ cantus recitarent per ordinem, ut cælestis Medicus mitteret animam in ejus corpore. Sícque factum est, ut psallentes Fratres tota die numquam interrumperent, usquedum pervenit Vespertinus ordo, in quo laudes Dei more solito in Ecclesia canendo imponerent. At ipse Frater sic tantisper defecit in corpore, itaut jam nullus qui eum videbat, de ejus vita temporali habere fiduciam posset. Sed Servi Dei ut viderunt, psallere fortiter cœperunt, & pro ejus anima cælestem rogare Conditorem, ut qui eam de Ægypto tollebat, collocaret in æterna regione. Sícque pernoctantes in psallendo, pervenerunt ad pullorum cantum, in qua hora apparuit mirabilis virtus Christi ostensa, quæ non debet taceri per totam Catholicam Ecclesiam: ut qui audiunt expavescant de suis vitiis, & ex toto corde convertantur ad Christi servitia, ne in novissimo plangant in perpetua pœna, quæ hîc emendare noluerunt per pœnitentiam veram. Mox illis psallentibus expergefactus, oculos aperuit bis térque, laudes Deo reddidit, & prima verba hæc ex ore edidit: Gloria tibi Deus: gloria tibi Deus: gloria tibi Deus. Contrà Fratres ut viderunt eum, cum tremore magno gratias Deo agere cœperunt, qui sic suum servum reddidisset vivum in corpore, quem jam nullus sperabat audire loqui.

9. Tunc omnes congregati sunt in unũ, & interrogaverunt illum per ordinem, ubi fuisset, vel quid vidisset, ut eis per singula exponeret. Ille verò quasi ex gravissimo somno evigilãs dixit ad eos: Quando me vidistis hesterna nocte Matutinas

laudes Christi vobiscum incolumem consummare, mox ut ad proprium stratum sum reversus, tunc subitò somno gravatus obdormivi, sed statim in ipso sopore venerunt duo tetri dæmones, quorum adspectum tremebundus ferre non poteram, quia me strangulare violenter cœperunt; cupientes me efferatis dentibus deglutire, & sic ad infernum deducere; & usque ad tertiam horam cædebant me audaciter. Adfuit autem mihi in adjutorium S. Raphaël Archangelus in splendore claritatis fulgidus, qui illos cœpit prohibere, ne in me ampliùs durè agerent. Sed illi superbi contra eum reluctantes dixerunt: Si claritas Dei eum à nobis non auferat, tu nullatenus potes auferre. Tunc ait ad illos S. Raphaël: Si ita est ut dicitis, eamus pariter ad Dei judicium, ubi repudietur vestra audacia. Ccir. An. DC. XXCV. Mart. XXV

Hic latè describitur visio Baronti & anima ejus raptus ad cælum & infernum, quæ hic carptim verbis Auctoris referimus.

10. Rapido cursu pervenimus super Monasterium quod vocatur Millebeccus, super quo S. Raphaël oravit prolixè... Post Archangeli visitationem & confortationem Monachi qui æger jacebat in isto Monasterio, Abba LEODOALDUS asserit, quòd illâ horâ, quando ipse Frater Barontus se dicit adfuisse ibidem cum S. Raphaël (*nimirum tempore vespertini officij*) mirum splendorem super istam domum se vidisse testatur, in qua ipse æger præ infirmitate jacebat & multùm in pectore dolore gravatus; & subsecutum sanctum Raphaël super pectus ipsius impresso signo Crucis transeuntem: & illa hora de sua infirmitate sanatus est.

11. Post ista omnia ut ipsum Monasterium pertransivimus, occurrerunt nobis alij quatuor dæmones nigerrimi... Sic postea secundâ pugnâ peractâ venimus ad Paradisi primam portam, ubi plures vidimus ex Fratribus Monasterij nostri, qui erant congregati præstolantes finem judicij, ubi gaudia æterna pleniter recipiant: quorum nomina sunt FRAUDOLENUS Presbyter qui dies suos bene custodivit, AUSTRULFUS Diaconus qui * bene operando in sæculo jussu Dei migravit, LEUDOALDUS Lector quem Deus benedixit, Ibbo Lector Dei servus electus... Illi intrinsecùs tacti nimio dolore, ut cognoverunt me esse de illorum congregatione, gemere cœperunt & queri, quòd numquam diabolus de eodem Monasterio ita laqueare præsumpsisse ullam animam... Expleta oratione venimus ad secundam portam Paradisi... per medium Sanctorum infantium cœpimus iter agere usque ad aliam portam: sed tanta erat multitudo Virginum in utraque parte, &c. Deinde venimus ad tertiam portam Paradisi... ibi multitudo Sacerdotum, &c. Et Dum hæc omnia diligenter cernerem, adfuit unus ex Fratribus nostris nomine CORBOLENUS qui jam olim obiit, & ipse mihi in his locis monstravit mansionem magno opere constructam & ait: Hæc est mansio Abbatis nostri FRANCARDI, & nunc ejus merito eam Dominus præparavit. Ego enim pauca quæ de illius gestis vidi, ex ordine referam: quia ille me enutrivit ab infantia. Erat in Dei timore devotus, & sacra lectione instructus, & per illius religionem datæ sunt ad ipsius Monasterium nutu Dei possessiones, unde Servi Dei & peregrini habent plenam consolationem. Erat enim nutritor & doctor filiorum nobilium: quem longa ægritudo purgavit, & per ista bona facta præparavit illi Deus æterna gaudia. Deinde ingressi tertiam portam, viderunt nos sancti Martyres, &c. Deinde pervenimus ad quartã portam, & ibi cognovi unum Fratrem nostrũ nomine BAUDOLENUM, qui aliquando jacuit ad portam Monasterij nostri contractus in grandi tribulatione. Post monitionem factam jussit S. Petrus duobus puerulis, ut me usq; ad primam portam Paradisi deducerent, & inde ad infernum, ut omnia tormenta peccatorum inspicerem, & sic deinde usque ad Monasterium nostrum illæsum perducerent. Tunc ipsi pueri usque ad prædictum locum me duxerunt. Sed ut Fratres me viderunt, rogaverunt unum ex Fratribus nomine FRAMNOALDUM, qui in isto Monasterio nostro in puerili

* Boll. qui à momento de sæculo jussu Dei discessit.

Francardi Abb. elogium.

Circ. An. DC. XXCV. Mart. XXV

ætate à corpore migravit, & ad limen Ecclesiæ S. Petri corpusculum ejus jacet, ut ipse me ad Monasterium reduceret... Post ista omnia acta, cœpit beatissimus Ibbo Fratres rogare, ut ipsi me in itinere deducere deberent, & infernum visitarem... Ibi lassus Wlfredus Episcopus cum turpissima veste in similitudine mendici sedebat; ibi Dido Episcopus erat, & alij quos ex parentibus nostris recognovi... Sic postmodum ego & ipse Frater Framnoaldus iter carpentes, pervenimus ad nostrum Monasterium: ad ipsius adventum aperta sunt ostia Ecclesiæ & ingressus oravit prolixè, & expleta oratione pervenimus ad ipsius sepulcrum, super quod dixit hoc capitulum: Miserere mei & resuscita me in adventu tuo Domine, &c.

12. Sic postea omnia superiùs memorata, ego qui scribere præsumpsi, non ab alio dicta sed per memetipsum ad præsens probata didici. Si quis hoc opusculum à me factum legendum in manibus acceperit, potest me de rusticitate verbi reprehendere, non potest de mendacij culpâ redarguere.

13. Quisnam ille est, Fratres carissimi, rogo, tam ferream mentem habens, quem non terreant ista denuntiata supplicia, ubi dæmones unumquemque peccatorem à corpore egredientem tam velociter rapiunt, & secum ad infernum trahunt? Hoc & S. Gregorius confirmat, quia animam peccatricem ideò Dominus diabolo à corpore trahere permittit, ut compulsa discat, cui se sponte in præsenti vita tradidit in culpa. Quis tam alienus erit à fide, qui sententiam istius non credat? Sed ideo multi non credunt, quia plus eos delectat amor sæculi & commoda terrena, quàm delectat amor Dei & societas Angelorum atque Sanctorum. Clamat Propheta & dicit: *Non tardemus converti ad Dominum, & ne differamus de die in diem: subitò enim venit ira ejus, & in tempore vindictæ disperdet nos: & quæ per cupiditatem congregavimus, quid nobis proderunt?* (Eccli. 5. 8.) Vocat nos iterum dicens: *Venite filij audite me, timorem Domini docebo vos*; (Psal. 33. 12.) vocat nos per Evangelium dicens: *Venite ad me omnes, qui laborati & onerati estis* sarcinis peccatorum, *& ego vos reficiam*; (Mat. 11. 28.) vocat per semetipsum & dicit: *Venite benedicti Patris mei, percipite regnum, quod vobis paratum est ab origine mundi.* (Mat. 25. 34.) Prædicat nobis S. Johannes Apostolus: *Fratres nolite diligere mundum, neque ea quæ in mundo sunt, &c.* (Ioh. 2. 15.) Sed corda humana cupiditas indurat sæculi ut lapidem durum, ne resurgere possint ad rectitudinem. Recalescat ergo, Fratres dilectissimi, fides nostra, ad cælestem vitam desideria nostra revocemus, consideremus quàm districtus Judex venturus est, qui non solùm de malis operibus, sed etiam de cogitationibus nostris judicare disponit. Mentem formemus ad lamenta, vita nostra amarescat in pœnitentia, ne per terrenum amorem vindictam sentiat in æterna damnatione, sed bona facta nos provocent ad æternam regionem: ut quando à corpore migraverimus, Angelus sanctus ducat ad cæleste regnum, & vitam æternam habere mereamur, quod ipse præstare dignetur, qui cum æterno Deo Patre vivit & regnat in sæcula sæculorum, Amen.

Acta sunt hæc omnia VIII. Kalend. Aprilis in sexto anno [a] regnante Theodorico Rege Francorum.

[a] Ergo ineunte anno Domini concepti DC. LXXIX. nam Childericus anno DC. LXXIII. autumno ineunte exstinctus fuerat. Quamdiu superstes vixerit Barontus, incertum. Ejus obitum, dum certior calculus non suppetit, ad annum circà DC. XXCV. revocamus. Prædicta Baronti visio antiquis ignota haud fuit. Chronographus Malleacensis Tomo 2. Biblioth. Labbeanæ decurtatus eam ex integro retulit: & Ratpertus Monachus in lib. de Casib. Monasterij S. Galli cap. 9. libros Hartmotti manu descriptos recensens, *Visiones Vuettini & Baronti* memorat. Hartmottus porro medio sæculo IX. florebat. Hîc Philippi Ferrarij adnotationem ex Catalogo SS. Ital. referre juvat. Licet, inquit, Natalis SS. Baronti & Desiderij in Martyrologio Romano VIII. Kalend. Aprilis descriptus sit, in Ecclesia tamen Pistoriensi festivitas V. easdem Kalendas, quæ potiùs Translationis quàm Natalis esse videtur, ex antiqua consuetudine celebratur. Nisi in hunc diem horum festum ob festum Annuntiationis, & festum S. Jacobi Apostoli quod agitur die 26. Martij translatum dicamus. Ita ille.

VITA S. BERCHARII ABBATIS ALTIVILLARENSIS ET DERVENSIS PRIMI,

AN. CHR. DC. XXCV. MARTII XXVII.

Auctore ADSONE Abbate Dervensi qui anno 992. obiit.

Ex MS. cod. Compendiensi & Camuzati Promptuario.

OBSERVATIONES PRÆVIÆ.

1. ACta S. BERCHARII* *Abbatis primùm quidem ab Auctore anonymo descripta stilo rudi & impolito, dein* ADSO *Abbas Dervensis post medium sæculum x. expolivit.* Gesta hujus sancti ac piissimi Protectoris nostri BERCHARII, *inquit Monachus Dervensis anonymus in libro sequenti Mirac.* ad extremum quoad potuit comens lepore facundiæ spectabilis, sparsit totius Galliæ oris, quæ eatenùs incultè exarata habebantur & abdita. *Et Frodoardus Ecclesiæ Remensis Canonicus in Hist. Rem. lib. 2. cap. 27. paullo ante Adsonem S. Bercharij gesta quædam perstrinxerat. Adsonis lucubrationem à Nicolao Camuzato jam editam unà cum subjecto libro Miraculorum in Promptuario Trecassino, cum MS. cod. Abbatiæ nostræ Compendiensis collatam hic exhibemus, quando antiquiorem S. Bercharij historiam nancisci non licuit. In MSS. codd. isti Vitæ non præfigitur Adsonis auctoris nomen: at genuinum Adsonis esse fetum libri Miraculorum, qui subsequi solet, versus primi persuadent.* * S. Berchariæ Vitæ Scriptores.

2. *S. Bercharij nomen in antiquis Fastis desideratur. In veterrimo nostro Usuardi exemplari ab annis octingentis exarato S. Bercharius manu quidem secundaria, at quæ annos quadringentos facilè præ se fert, memoratur* XVII. Kalend. Novemb. *(quem Translationis ejus diem esse inferiùs dicemus) his verbis:* Dervo Monasterio S. Bercharij Martyris atque Abbatis. *In Diplomatibus verò Ludovici Pij Augusti, Caroli Calvi aliorúmque litteris* Bercharius Sanctus *prædicatur, e úsque* corpus in Dervensi Monasterio requiescere *dicitur. Eum* Martyrem *vocant pro more Auctorum mediæ ætatis, qui viros pios violenter necatos quacumque ex causa* Martyras *appellabant. Sic* S. Præjectum *Arvernorum*, Theodardum *Tungrorum*, Leodegarium *Æduorum Episcopos;* Arnulfum in Porciensi Comitiva *(uti in Chronico Mosomagensi To. 2. Spicil. Acheriani legitur)* à latronibus *interfectum*, Adalbaldum *S. Rectrudis maritum*, Eduardum *Anglorum Regem à noverca necatum, alióśque quamplures* Martyrum *nomine exornant. In Actis S. Leodegarij ab anonymo descriptis* leguntur hi versus. cap. 5.* Nec enim adeo æstimandum est, eum (Leodegarium) formidasse martyrium. Nam cùm pridem per quemdam Monachum nomine BERCHARIUM in Dominica Cœna de suo ei fuisset interitu nuntiatum, die Passionis Domini cruentum Regis adiit palatium &c. *Quod an S. Berchario Abbati possit aptari, Lectoris judicium esto. Certè S. Bercharius* Waimerum tormentorum S. Leodegarij reum *secum perduxisse Hierosolymam dicitur in lib. Mirac. num. 11.* Memoriâ. * supra ad ann. 678.

3. *S. Bercharius præter varia Oratoria ædificavit duo Monasteria, Altivillarense primùm, postea Dervense, quibus ipse præfuit. Altivillarense* * *diœcesis Remensis ad Matronam fluvium, quarto milliari à civitate Remorum,* secundum Regulam Patrum S. Benedicti & Columbani *(uti in Nivonis seu Nivardi Remorum Antistitis Charta à Sammarthanis vulgata, à Frodoardo laudata prafertur) conditum est: Dervense* * *verò in Partensi* * *Campaniæ pago, diœcesi Catalaunensi subjectum, Trecassinæ finitimum ad fluvium Vigeram* * sub Regula S. BENEDICTI *itidem constructum à S. Berchario fertur in Instrumento Ludovici Pij Imp. anno* DCCC. XV. *concesso, quod Sammarthani post Chesnium retulerunt. Viget etiamnunc utrumque Monasterium sub Benedictina S. Vitoni Congregatione: Altivillarense quidem S. Helenæ Reliquiarum cultu illustratum; Dervense verò ejusdem Sanctæ capite, opidulo & jurisditione spirituali, quam in ipsum opidulum & vicos quinque Monasterio subjectos exercet.* Monasteria. * Hautvilers * Monstier-en-Der * le Parthois * la Voire

AN. CHR. DC.XXCV. MARTII XXVII.

PROLOGUS AUCTORIS.

1\. CUM gloriosas virorum illustrium palmas, ac præmia meritorum, sancta per orbem & universalis competentis obsequij functionibus sollemniter persolvat passim mater Ecclesia Catholica; nos quoque pro infructuosi ignavia silentij multandos fore arbitror, si gesta ejus lateant, cujus specialiter apud nos & virtutum exuberat copia, & sanctæ institutionis refulgent incrementa: præcipuè cùm facta præcedentium, salutis sit materies ad memoriam relata posterorum. Actus igitur ac laborum certamina B. BERCHARII Abbatis & Martyris gloriosi summatim perstringere cupientes, tanto difficiliùs hanc narrandi materiam sumimus, quanto ad explicandam hujus operis magnitudinem nos impares esse sentimus: sed non est illi difficile elinguem in verba resolvere, quem constat muta etiam elementa consonis vocibus sollemniter prædicare. Ea itaque prosequi intendimus, quæ vel ab ipso domestico sanctissimóque ejus collegio notata claruerunt, vel postea Divino beneficio ipsius compensata meritis, ætati nostræ perferri potuerunt.

INCIPIT VITA.

Bercharius nobilis Aquitanus.

2\. PRIORIS monimenta temporis pagum Aquitanicum ortûs ejus tradidêre ac generis fuisse exordium. Parentes ejus vita venerabiles & valde religiosi in vita sua, exteriore affluentia rerum non mediocriter decorati, & (quod longè est excellentius) quodam singularis innocentiæ ac inter suos felicium proventuum privilegio insigniti: qui cùm conjugalis pudicitiæ jura fidei integritate servarent commodis temporalibus præcellentes, Divinorum tamen operum pia intentione studio perflagrantes, supernæ dispositione clementiæ tantam ac talem meruerunt sobolem accipere, cujus institutione & meritis in cælestibus castris niveas militantium innumerabilis multitudo bonorum fructuum palmas perferret, & multiplex antiqui deceptoris versutia ablatis fidelium animarum spoliis deperiret. Quod facile est deprehendere, si quis altioribus abstinens, hæc pauca in consequentibus dignetur advertere. Cui videlicet ex matris utero cum Divini jam tunc sanctificatione muneris in luce prodeunti, more Aquitanico BERERUM* à parentibus inditum constat fuisse vocabulum, tamquam ab ipso jam nascendi exordio bonæ hereditatis herum.

* al. Berеum

Nivardo agente litteris imbuitur.

3\. Eo tempore Francorum imperium Rege CHILDERICO [a] felicissimè disponente, viro quidem rebus bellicis potentissimo, circa Ecclesiarum autem Dei cultum devotissimo, B. Pontifex NIVARDUS sanctitatis ac religionis magnitudine toto Francorum orbe famosissimus, Apostolica auctoritate cælestem in terris vitam agens, sanctæ Remorum præsidebat Ecclesiæ. Qui quia esset plenus auctoritatis & gratiæ, cùm peteretur quoque diversas terrarum vel nationum tam pro vitæ merito quàm etiam doctrinæ affluentis eloquio partes invisere, fines Aquitaniæ aliquando contigit expetisse, atque ad illud usque prædium traditur pervenisse, in quo viri Dei parentes videbantur propria statione resedisse. Nam inter cetera quæ ex dote supernæ dispensationis hic vir sanctus acceperat, non mediocribus quoque paternæ hereditatis titulis à progenitoribus temporaliter etiam certum est floruisse, quod videlicet, si quis diligenter

a Sollemne est Auctoribus, qui res gestas Sanctorum litteris mandaverunt, ut quo quisque Rege floruit, eodem natum esse affirment: quod hîc quoque ab Adsone factum. Bercharius Chlotharij II. Principatu natus est, apud Luxovium admissus est non ab Eustasio, sed à Vvaldeberto seu Vvalberto Abbate: anno circà DC.L. Altivillarense Cœnobium erexit, Dervense anno circà DC.LXX. denique anno (ut aiunt) DC.XXCIV. obiit.

velir,

velit, in promptu est agnoscere, cùm pæne usque ad hæc nostra tempora ejus juris villas & prædia tam ultra Ligerim, ubi Diseias dicitur, quàm etiam intra fines Aquitaniæ constituta, hi qui sibi in Monasterij sui regimine probantur successisse, per longa temporum curricula jure quieto visi sint possedisse. Sed ingruentium causâ malorum, partim negligentiâ torpentium, partim etiam crudeli perversarum infestatione gentium videntur amissa, quæ quondam Monachorum fuerant usibus attributa. Sed ut ad id quod cœpimus exsequendum redeamus, cùm prædictus Pontifex sanctus, à viri Dei parentibus debitæ venerationis liberalitate, ut par erat, officiosissimè susceptus, quamdam futuræ habitudinis speciem miraretur in puero boni operis candidato, Divino instinctu sacris mysteriis eum applicandum esse præcensuit. Hac itaque sanctissimi Pontificis auctoritate animati devotissimi genitores, infra teneros annos exactæ infantiæ, temporis opportunitatem nacti, litteratoriæ professionis salutaribus disciplinis mox mancipandum esse decernunt, in quo præeunte supernæ illustrationis munere, cum sacræ institutionis instantiâ spiritalium etiam donorum fulserunt incrementa. Qui scilicet non otiosè passus illa de lucidissimo litterarum fonte commercia sub ætatis teneræ crepundiis ardentiùs aggregare, quibus postea in virile robur adsurgens, & sibi & aliis ad mensuram Dominicæ dispensationis potuisset prodesse. Ita jam tunc puerilis inconstantiæ motus, quibus sæpe illa ætas labilis & fluxa resolvitur, rigore virtutis ingenitæ & moderaminis justi componens honestate, ut præter hæc quibus addictus fuerat litterarum conamina nil in se aliud residere pateretur, nisi fortè dum aut opera pietatis ageret, aut certè prout natura concesserit, sacris orationum exercitiis devotiùs insudaret.

4. Igitur dum puer sanctæ indolis tam scientia quàm virtute animi coævos suos brevi præcederet, atque paullatim bonæ intentionis primordiis ad cælestis militiæ perfectius tirocinium decrevisset intendere; supernæ vitæ æstuantis animi desiderio cœpit altius adspirare, terrenarum rerum contemptu sufficiens atque ea quæ ad virtutum incrementa respiciunt perennis intuitu gloriæ totis nisibus attentans, æterna præ oculis indefessa constituere, peritura manentibus compensare, diversis afflictionum generibus affectionum carnalium molimina coartare, atque adolescentiæ gressus, Divini amoris virtute roborare. Spretis deinde propinquorum & patriæ retinaculis, diligenter replicans, quia qui novæ conversationis rudimenta suscipiunt, tamquam peregrinos & advenas non cives suos mundus adspiciat; præfatum sanctissimum Nivardum Remorum Pontificem flagrat ardore expetendi. Qui, sicut diximus, Apostolicæ institutionis prærogativâ suffultus, nobilitatis honore clarissimus, variis virtutum generibus adornatus, inter Francorum Proceres primus in aula Regis, vita & conversatione dignissimus fulgebat. Per id temporis ea civitas Sanctorum stipata cohortibus, & licet inter militares alas sub Principe suo Childerico, capiti tamen suo consona, Divini amore cultûs urbs populosa spirabat. Hujus itaque tantæ opinionis gratiâ provocatus felix adolescens Bercharius, Ecclesiasticis sacramentis, fide, habitu & actu aptissimus, cum illo beato sene, cui jampridem dictum à Domino fuerat, *Egredere de terra & de cognatione tua, & veni in terram quam monstravero tibi, & faciam te crescere in gentem magnam*, fidem participans & meritum, cognationem relinquens & patriam, post longi laboris excursum, fines ingreditur Franciæ, futurus cum S. Nivardo Pontifice civis felicissimus (ut patulum est in sequentibus deprehendere) sanctæ Remensis Ecclesiæ, in augmentum videlicet operationis Divinæ, quam Domini omnipotentia Redemptoris, in lucrandis fidelium animarum quæstibus per hos duos synergos felicissimos præordinaverat adimplere. Hic igitur beatus Pontifex ut semper optaverat, tali ac tanto suppare adepto, quoniam ipse exterioribus tractandæ reipublicæ fuerat negotiis implicatus, regiæ dispositionis consiliis & actibus frequenter interesse, Pontificalis providentiæ pondus volens nolensve

Remos ad Nivardum se recipit.

Gen. 5.

An. Chr. DC.XXCV. Martii XXVII.

cælesti ordinatione perferre, ministerium sibi injunctum tum publicè tum privatim increpando, arguendo, obsecrando, ut perfectus agricola sedulus exercere, gaudio replebatur non modico, familiari potitus adjutore atque in Divinis operibus devotissimo consorte.

Remaclo informandus traditur.

5. Quapropter cupiens eum undecumque perfectiùs erudiri, sanctioribus ac religiosioribus Divinæ scientiæ viris, quos sibi undique collata familiaritate addiderat, copulandum esse constituit, ut videlicet plurimorum instituentium auctoritate disceret, quod postmodum plurimis ministraret. Inter quos tunc temporis in Regis Francorum aula præpollentis beatissimi REMACLI Procuratoris [a] quidem sacri scrinij palatij prudentiæ & sanctitatis titulis commendata ubique excreverat opinio veneranda: qui scilicet vir inclytus, Confessor postmodum Domini gloriosus, multis signorum virtutibus approbatus, placidus cunctis, benignus universis, in prosperitate modestus, in adversis patientissimus, vitâ laudabilis, eloquio affabilis, sic temporalia cautus exhibebat, ut æterna semper ab oculis non averteret. Hujus talis ac tanti viri sacris institutionibus rore superni nectaris illustrandum B. Bercharius nutu prædicti Pontificis se maluit pro tempore ire copulatum, ut in quo perfectam doctrinæ scientiam intellexerat, ipse quoque per hunc ætatis suæ ac morum imbecillitati consulens, non tam scientiæ quàm sanctæ puritatis commercia reportaret.

Luxovium petit.

6. Interea cùm beati viri justus adolescens per aliquod tempus magisterio frueretur, & cælestis pro viribus prælibâsset haustum sapientiæ, Luxoviense Monasterium accepto tulit expetere, quoniam B. COLUMBANI districtis commendata Regulis, ad se perlata fuerat fama Religionis. Erat enim eo tempore in cunctis Galliarum partibus hoc Cœnobium cùm in multimodis rerum possessionibus, tum etiam Divinæ venerationis cultibus nomen singulare habens, quòd illic & districtior institutio, & studium sapientiæ pleniùs haberetur: quem videlicet miræ spectationis locum idem B. Columbanus Pater in vasta Vosagi eremo à fundamentis construxerat, inventis antiquissimi operis ædificiis cum aquis naturâ ferventibus è terræ venis ultrò prodeuntibus, ubi & ipse postmodum aggregato fidelium numero sexcentorum fermè Monachorum Rector exstitit, longóque tempore eidem Monasterio nobilissimè præfuit, multísque miraculorum signis in eodem loco claruit, donec BRUNECHILDIS Regina impiissima, eoquòd duos filios suos quos ex adulterino THEODERICI nefandi Regis, filij videlicet regis Sigeberti, conjugio [b] susceperat, suo colloquio & benedictione indignos judicâsset, ab eo loco instinctu diabolico proturbavit. Qui non sine magno mærore & luctu omnium recessurus inde, EUSTASIUM virum æquè sanctissimum dignitate generis & vitâ illustrissimum, quem ipse pago oriundum Lingonico à puero instituerat, eidem numeroso Fratrum collegio Rectorem præfecit. Inde Italiam expetens, Bobiense Cœnobium non minùs decenti opere statuit, in quo consummatus virtutibus, beato fine quievit. Sanctus verò Eustasius loco Patris residens, non minimam Monachorum multitudinem in Domini servitute verbis & exemplis præmuniens, nominis & meriti magistri heres exstitit. Auditâ igitur famâ tanti nominis, viri religiosi illuc undecumque confluunt, se suósque liberos plurimi certatim imbuendos offerunt, illud ante omnia ducentes permaximum, si vel post longævam probantis injuriæ tolerantiam, quodammodo admitti mereantur in Congregationem. Jam verò quis locus vel civitas non gaudeat, ex beati viri disciplina Rectorem habere Pontificem vel Abbatem, cùm constet ex hujus virtute magisterij pæne totum Francorum orbem decretis Regularibus fuisse primùm decenter illustratum? Bercharius itaque famulus Christi ad altioris vitæ semper instituta conscende-

a An Remaclus id munus in palatio gesserit, an etiam Bercharius in aula alibíve cum eo vixerit, non satis constat. Lege Acta S. Remacli ad ann. 664.

b Fœdè hallucinatur Auctor, si Brunechildem putat filios proprios suscepisse ex Theoderico, qui Brunechildis nepos fuit, eique pronepotes ex pellice generavit.

re desiderans, Pontificis sui auctoritate & gratia, celeri gressu ad locum hunc pro voto properat: præfati Patris [a] alacritate condignus approbatur sanctæ Monachorum cohorti, non tam corpore quàm mente & actu sociatur.

Piè vitam instituit.

7. Susceptus autem in commune cum ceteris, aggressúsque denuo tamquam athleta recentissimus militiæ gymnasium cælestis, præteritorum immemor certaminum, & quasi qui virtutum in scammate positus, ad perfectionem pugnæ nihil plenè antè peregisset; cœpit rursus Divinis operibus spiritum coërcere, veluti eum cerneres Monasticæ districtionis tunc primùm rudimenta suscepisse, seipso semper validior, & gratiâ supernæ illustrationis vitæ præcedentis qualitate jocundior. Jam verò stili non patitur opera, quanta in viro Dei fuerit humilitas, quanta virtus obedientiæ, quanta modestiæ gravitas, quanta caritas, quanta benignitas, quanta mansuetudo, quanta etiam patientiæ fortitudo. Obedientiæ sibi injunctæ negotium ita jubentis percurrit imperio, ut mentem in sublime dirigens, nec laudis humanæ compendia quæreret, & suæ præmium gloriæ, rei pereuntis pretio nullo compensaret. Studebat etiam aliorum consideratione seipsum despicere, & cùm apud se cunctis judicaretur inferior, in humilitatis tamen culmine certabat omnibus inveniri sublimior: mæstissimum revolvens si quis in illo sancto collegio aliqua fortia attrectaret, quæ ille favente Dei gratia segniùs attigisset.

Pincerna factus, miraculo cōmendatur obediens.

8. Traditur siquidem per idem tempus, hunc in eo loco factum aliquando ministrum à caliculis [b], in curam promptuarij, Rectoris nutu, vicibus successisse. Cúmque ille hanc officinam corporum dispensandam acciperet, quippe quem strenuum ad omnia sancta obedientia fecerat, quæ commissa fuerant prudenter inferebat. Quadam verò die dum talibus tenetur implicitus, jussu Patris est subitò vocatus. Fortè ille tunc promptuarium ingressus, ante vas steterat, & sudem quæ vulgò ducidulum à potu scilicet educendo dicitur in manu tenens, cerealem [c] amphoræ potum infundebat; mirum dictu! ad unius jussionis nutum audito Abbatis nomine, relictis quæ habebat præ manibus concitus cucurrit, oblitus ardore obedientiæ & vasis observantiam & amphoræ cautelam. Cúmque vocatus adstaret ante Abbatis præsentiam, interim potus ille in vasculum non cessans defluere subter positum, postquam ad superficiem vasis pervenerat, in modum columnæ supernè constipatum in gyrum coronari cœpit. Ultrò cerneres illud genus liquaminis, quod vix claustris contineri valeat, ut quondam Dei transeunte populo absque litoribus Jordanis fluenta in sublime tolli; ut liquidò patesceret quanta esset virtus obedientiæ, cujus fructus nullomodo possit in terram deperire. At verò ille non sine Abbatis admiratione reversus, factum stupuit, quod priùs potuisse à se fieri omnino non præsumpsit: tamen vir ille sanctus hoc quod acciderat non suo, sed totum Abbatis sui merito deputavit.

Remos reversus, Nivardo Monasterium construere cogitanti sociatur.

9. Ita verò cùm jam esset Regularibus adprimè disciplinis edoctus, Divinæ militiæ in utramque partem armis præmunitus, ut videlicet per hæc quæ longo exercitio didicisset, in lucri Dominici dispensationem jam plurimorum saluti consulere potuisset; in provinciam Remorum ad S. Nivardum Pontificem revertitur, qui tam virtutibus quàm rebus, ut diximus, supra gregis sui custodiam vigilans, hostis insidias relidebat, atque Ecclesiasticam dignitatem profusis successibus ampliabat: cuique olim volventibus annis Divinæ inspiratio-

a S. Eustasius Cœnobio Luxoviensi præfuit ab anno DC.XIII. ad DC.XXV. quo tempore Remensi Cathedræ præerat Sonnatius, cui post Leudegislum, Angilbertum & Landonem Nivardus anno circà DC.L. successit. Non ergo Bercharius Luxovium admissus est ab Eustasio, sed fortasse à Vvalberto ejus successore, qui ab anno DC.XXV. ad DC.LXV. locum rexit.

b Tametsi *caliculas* pro *caligulis* nonnumquam usurpant Auctores, hîc tamen intelligendi videntur calices seu pocilla, uti ex sequentibus apparet.

c Ita cervisiam seu zitum vocant, eoquòd ex cerere seu ex granis hordei potissimùm eliciatur. Id genus miraculi refertur in Vita S. Columbani num. 26. at Berchario aptari non potest: siquidem factum dicitur Columbani imperio, quem Bercharius suppar videre non potuit.

An. Chr. DC.XXCV. Martii XXVII. his instinctu hic ardor sensibus inerat, uti in quolibet suæ diœcesis contubernio eo loci ad serviendum Deo viventi domum construeret, ubi rerum competentia aptiora Divinæ servitutis commoda prætulisset. Illa erat in hac deliberatione morarum causa permaxima, quoniam deesset persona voti ad id agendum socia, quæ & desiderium suppleret Pontificis, & strenua in Dei rebus inveniretur instantia suscipiendæ tantæ collaborationis. Sed diu in dubio suspensus animus nequaquam frustrari potuit spe jampridem conceptæ intentionis. Bercharium itaque præripit, voto applicat, consultu præeligit, virum quidem in Dei rebus idoneum, religione præditum, animo efficacem, exteriorum experientiâ non minùs agilem quàm prudentem. Cúmque per id temporis urbs illa, ut diximus, & multorum floreret ingenio, & in admiratione Reipublicæ, Divinorum operum insignis haberetur commercio; hunc tamen solum, hunc sibi adsciscit præcipuum, cui consona auctoritate & merito futuræ fabricæ curam deponeret, & sani dispositione, consilij omni illi structuræ specialiter præficiendum decerneret. Prædium est publicum in pago Remensi octo millibus ab urbe disparatum, cui videlicet ævo precedenti Sparnacus* nomen fuisse constat impositum, quod olim quidem, tempore scilicet Chlodovei Francorum magni Principis, quem beatus Remigius Apostolica auctoritate & præditus & probatus, doctrinâ & virtutibus magnificus, cum suo exercitu, ut in gestis ejus legitur, Angelico ministerio sacro chrismate aquæ regenerantis illinierat; idem Pater mirificus non modicæ quantitatis pretio adquisierat, ac Remensem Ecclesiam, cui auctore Deo præsidebat, heredem constituerat. Denique gloriosissimus Dei Pontifex Nivardus Pastoralis sollertiæ condignè administrans officium, tum ad alia suæ diœcesis loca invisenda, tum quoque ad hunc sæpe vicum egrediens, non tam propriæ causas agebat utilitatis, quàm cunctis se affabilem quoque exhibens, salutem subjectorum sedulus impendebat. Cúmque dies ac noctes ædificandi Cœnobium in aliquo prædiorum suorum, quibus nobiliter temporali quoque emolumento pollebat, desiderij continuatione pervigiles duceret, assumpto suo illo, ut sæpe solebat, domestico beato Berchario, causa exstitit, qua præfatum vicum expetere pro more cogitaret. Hujus processu itineris, quo ad eundem vicum Maternæ fluminis litoribus contiguum tenditur, quidam sui juris locus erat gratissimus, qui paullulum reducto sinu in montis latere amœnissimo herbis virentibus aquarúmque rivulis ex sublimi vertice leniter effluentibus, arboribúsque ac vineis in declivi circumquaque constipatus, intuentium oculis oblectamenta præstabat.

* Esperna y.

Nivardo in soporem verso.

10. Sanctus igitur Pontifex hoc iter aggressus, cùm jam eas partes per clivum montis attigisset, qua decontra illa loci gradientis visibus se amœnitas propiùs objecisset, super equestre quo ferebatur vehiculum eo gravi sopore deprimitur, ut omni protinus eundi facultate proscriptus, symmistem suum B. Bercharium inclamaret, omnémque illum equestrem qui tunc fortè se comitabatur ordinem stare loco præciperet, & quibus ad soporem urgeretur stimulis patentiùs indicaret. Ecce, inquit, irruente soporis immanitate secùs solito concutior: ita ut hinc gressum promovere, impotem me esse omnino considerem. Procuretur ergo fessis artubus inter hæc virecta amœnitas paullulum divertendi, ut redeuntibus per soporem viribus cœptum reddatur facultas iter peragendi. Inter latè patentia nemora diffusis frondibus, virentibus foliis instanti rei grata fagus eligitur.

Hæc alias inter tantum caput extulit alnos,
Quantum lenta solent inter viburna cupressi.

Huic itaque arbori ociùs se subter inijciunt gratiâ quiescendi. Ita individui sui comitis B. Bercharij solo decumbentis festinans composito vertice gremio recipi, sternitur hic patulæ recubans sub tegmine fagi. Quid verò tunc miraculi

cælitùs sit ostensum, stili duxi officio non improbè intimandum, ut supernæ illustrationis veritas ostenderet, qui essent quos silvarum densitas obtexisset. Interim Pontifice quiescente; sanctus vir Bercharius in cælum defixis luminibus adspicit subitò aëre per serenum conspicuo columbam [a] è sublimibus descendere, niveo fulgore radiantem, atque eidem cui substrati manserant arbori leniter insidentem. Cùmque in eam oculorum dirigeret aciem, diligenter explorare cupiens, quásnam in partes ales ille niveus declinare decerneret; repentè alarum soluto remigio, ab arbore cui insederat prosilit, & rumpens aëra vacuum; futuræ spatium fabricæ circumvolans, locum in quo Cœnobium construi debeat; gyro designat, præsentiâ sanctificat, expleto hoc lustramine, rursus nota recipitur arbore. Cùmque eosdem sui ambitus circulos cæli nuntius ad futuræ rei firmitatis indicium tertiò repetisset, patenti cælo reconditur, & nihilominus hominibus in terra degentibus Divinæ voluntatis præsagium aperitur, & novæ admirationis vestigium relinquitur. Intelligit hic vir sanctus, puro ut erat animo; signum esse cæleste, quo & dubitantium animi firmarentur, & diu dilatum opus in Dei servitute fundaretur. O beatum virum cui ostenditur corporali intuitu Angelicæ dignitas visionis; in specie columbæ rutilantis, ad comprobandum testimonium innocentiæ & puritatis. Est etiam in hac re illud quoque non minùs admirabile, quia quod iste corporalibus deprehenderat oculis, hoc idem quiescens sanctus Pontifex senserat sopore cælestis visionis. Qui cùm post aliquantulum perceptæ quietis spatium somno excitus, caput ab imis superna revelatione præedoctus erigeret, O, inquit, votorum meorum compar fidelissime, quàm gratum mihi est huc paullulùm gratia soporis pro tempore divertisse, quem constat per Dei gratiam tantæ revelationis mysterium cælitùs agnovisse. Ecce enim hinc jam lætus progredior, cælorum signa sequor, quod diu differens corde gestaveram, mirandæ visionis arcano maturiùs aggrediendum esse compellor: sed ne longiùs res inopinata te duxerit, quid viderim patenter expedio. Et priùs præsentias hîc esse domum Dei, ut felicissimo quondam antiquo Patriarchæ, & portam cæli mihi indigno Christi Domini famulo divinitùs ostensam. Nam mox summissis artubus, subitò hîc sopore præreptus, cùm vix in utramlibet partem vis naturæ quiescentem impelleret, videre mihi videor à supernis instar nivei candoris speciem adesse columbæ, quæ post hujus arboris sessum, non incerta quò tenderet, locum hunc præpeti cursu volando præcingit; trinóque gyro æquè peracto cæli cacumen tendit. Credo equidem hoc spei conceptæ proficuum à Deo portentum, ut quod erat voto susceptum, jam cælo præmonente sit celeriùs exsequendum. Sancto hæc Pontifice perorante; Me, inquit B. Bercharius qui sancto viro gremij sui reclinatorium fecerat, quidquid, Pater sanctissime, cælesti prodigio in visione spiritus divinitùs tibi testaris illatum, manifesta Dei virtute noveris etiam corporaliter fuisse conspicatum.

loco per Angelum designato.

II. His igitur alternis ita conferentibus, altero quidem quod in somnis senserat, altero verò quod oculis corporeis adspexerat, res in prospectum deducitur, locum illum Angelica perlustratione signatum, ad agendum Divinæ servitutis obsequium mira dispositione à Deo esse quamdignanter electum. Ita verò percepta tantæ revelationis de cælestibus simul & consolationis gratiâ certiores utrique facti, & quod erat ambiguum loci designatione specialiter edocti, inde ambo consurgunt, ac sic oculos Antistes beatissimus in cælum dirigens, illum

mandatum de condendo Cœnobio Altivillarensi accipit,

a Hanc historiam paullo aliter describit Frodoardus in lib. 2. Hist. Rem. cap. 7. Quippe Bercharius post visionem columbæ hîc relatam *lacrymas fudisse* dicitur. *Experrectus autem B. Præsul à somno, ex lacrymis ejus faciem sibi reperit udam: & interrogans qua illi causâ fletûs exsisteret. Accepit eum propter sui ruinam flevisse operis,* Ecclesiæ scilicet in Villari à Nivardo bis exstructæ, bísque casu incerto eversæ. *Invicémque sibi visa referentibus, traditur Pontifex hac etiam Dei servo cuidam nomine Bavoni, cujus erat ipsa possessio, visa narrâsse. Qui Oratorium in honore sanctæ Crucis illic habens, ibi conversabatur. Qui etiam postquam visionem Præsulis & ejus cognovit voluntatem, obtulit ei eamdem possessionem, partem quoque possessionis cujusdam fratris sui nomine Baldini.* Addit Frodoardus Theoderamnum alterum Bavonis fratrem, Reolum Comitem postea Episcopum Remensem ipsiúsque filium Gedeonem illic Monasticum habitum suscepisse.

An. Chr. dc. xxcv. Martii xxvii.

protinus tota cordis intentione collaudans, gratias egit in quem ab æterni Patris secreto Spiritus-sanctus corporali specie in columba descendit, ac fluenta Jordanis sacri corporis tinctione in nostrorum ablutionem scelerum cælo patente beavit. Præcedente itaque in conditionem æterni tabernaculi tanto ac tali auspicio, Tibi, inquit ad B. Bercharium Præsul eximius, tuæque industriæ hoc sanctum opus dispono committere, ut quem prudentia & sanctitate perfectum esse non dubitem, principem quoque in constructione cælestis fabricæ te jure consciscam. Quod vir Domini, ardens ut erat, totis affluens in Dominum visceribus, cui inimica profectò omnis ignavia, amica verò indefessa laboris efficacitas, libenter suscipiens, tanto amplectitur desiderio, quanta in eo supernâ gratiâ meritorum excreverat magnitudo. Et quoniam seipsum jam antè Spiritus-sancti templum virtutis effecerat, ipse quoque terrenæ molis pulcritudine templum Domino oculis etiam spectabile fundare exoptabat, confisus videlicet undique tam Divino quàm S. Pontificis in cunctis auxilio. Nam & universis sui temporis Francorum Regibus, Episcopis quoque ac Regiæ dignitatis Proceribus tam gratum acceptabilémque eum certum est exstitisse, ut si quid in Divinis cultibus seu etiam terrenæ commoditatis opportunitatibus cordi esset, ab eis facilè obtineret: quod in consequentibus quoque diligens lector suo loco patenter poterit invenire, si ea quæ diversis temporibus Regiæ majestatis ac Francorum Principum munificentiâ sibi concessa fuerint, recensere voluerit beneficia. Quorum videlicet fultus auctoritate & gratia, jam maturiùs componendæ fabricæ negotiis accingitur, copias sumptuum præparat, & universa quæ tanto operi necessaria videbantur sedulus operator adsignat. Itaque in supradicti prædio loci quod in declivi montis latere (ut diximus) situm, reducto profusiùs sinu pulcherrimam blandientis amœnitatis planiciem reddit, atque in prospectu suo subjacentia Maternæ fluminis longè latéque litora circumdespicit, mulcenti quadam visionis voluptate compellat, ab antiquo Altum-villare nomen acceperat, Angelicæ designationis spatium ut cælitùs ostensum fuerat, murorum ambitu jactis fundamentis complectitur, omnésque illius parietes ædificij ad modum columbæ in aëre permeantis suspecta permensione metatur. Nec antè Divini cultoris opera destitit, donec superna annuente providentia, Childerici etiam Regis Francorum ac sacri Antistitis opitulante clementia, opus quod ad laudem Dei susceperat optata perfectione compleret.

Childerico juvante.

11. Ea verò arbor, quæ quondam opulentissima fagus steterat, in qua columba cælitùs emissa pridem resederat, ac suo gyro situm Monasterij volando expresserat, habita deliberatione succiditur, & collatis in commune omnium votis, in loco cui affixa fuerat, aram in veneratione B. Petri Apostolorum Principis [a] statuit. Ad consecrationem verò Basilicæ cum S. Nivardo Metropolitano Pontifice, alij etiam Episcopi conveniunt, Clerus omnis & numerosæ plebes utriusque sexûs irruunt, Proceres quoque Francorum non minori voto concurrunt, & per B. viri Bercharij opus laudabile in Dei laudibus pari omnes magnitudine jocunditatis exsultant. In australi verò ejusdem montis latere, aliam struxit vir sanctus Ecclesiam, quam Genitricis Dei & Domini nostri Jesu-Christi semper Virginis Mariæ nomine decrevit honorandam. Septa etiam Monasterij & universas competentes Ordinis officinas, ad sectandam vitæ Regularis observantiam prudentissimè composuit, Monasticæ conversationis viros religiosos aggregavit, & cuncta quæ huic Ordini commoda judicabantur, diligenter implevit. Copiosos verò prædiorum sumptus sanctissimus Antistes, tam ea quæ sui juris esse videbantur, quàm quæ etiam beato interveniente Berchario ab ipsis Francorum Primoribus obtineri poterant, in necessarios Servorum Dei delegavit usus, ut videlicet in eodem Cœnobio & merito & numero populus Deo serviens utriusque laboribus augeretur. Hæc sunt igitur hujus B. Patris nostri Bercharij ma-

Ecclesiam S. Petro, [a]

aliam B. Mariæ curat dedicari.

Monasterium rebus & personis instruit.

[a] Additur in diplomate Nivardi à Sammarthanis relato, *& Pauli, seu etiam S. Iohannis & ceterorum Martyrum & Confessorum, quorum pignora ibidem venerari noscuntur.*

gnorum operum sancta principia: sed adhuc restant ad Divinæ obsequium majestatis piorum laborum majora certamina, quæ in hoc postmodùm monstrabit opere rerum consequentia. Qui videlicet cùm esset in spiritalis exercitij sublimitate perfectus, in Divinæ legis meditatione continuus, temporalem tamen non auspicatus est gloriam, sed mentis puritate jugiter concupivit æternam; nec levi felicitati inclinari nec inani voluit laude resolvi. Jam verò consummata omni sacri illius templi structura, his duobus sanctissimis viris quanta fuerit immensitas exsultationis, quàm grata societas unanimis affectionis, quantus Divinitatis amor, quantus vitæ cælestis ardor; nec sermo capere, nec lingua ullo modo valet explicare.

AN. CHR. DC. XXCV. MARTII XXVII.

13. At verò cùm in his sanctorum operum studiis quàm gloriosè tenerentur inserti, sanctæ exhortationis gratiam per populos infundentes & ad æternitatis gloriam quaquaversùm animos Fidelium incitantes, cùm jam superna clementia Antistitis sui Nivardi vitam laudabilem perpetuæ jocunditatis commercio compensare & pro labore brevi palmam decrevisset permanentis rependere gloriæ; opere perfectus, virtutibus consummatus, adveniente Kalendarum Septembrium die, mortis nexibus absolutus migravit ad Dominum, beatæ immortalitatis stolam consecutus, Angelorum agminibus in illa cælestis curiæ dignitate concivis factus, Apostolorum particeps, Martyrum & Confessorum coheres, illius insatiabiliter adspectu fruitur, cujus amor ab ejus pectore numquam recessisse certum tenetur: qui licet pro lege carnis debitum solverit humanæ conditionis, vivit tamen in gloria perpetuæ exsultationis, nostris autem illic procul dubio miseriis præstantiùs, si ex corde rogatus fuerit, occurrere paratus, quanto nunc potentiùs illi summo atque invisibili spiritui cernitur esse conjunctus, per virtutem universa scientis ipse scius omnium ac exauditor effectus. Ad cujus exsequias corporis tota Remorum civitas ruit, Clerus ac populus utriusque sexûs convenit, ex vicinis etiam urbibus multi adfuerunt tanti Pastoris excessum admixtis pio mærori hymnorum sollemnibus obsequiis adsignantes. Cujus quidem corpus diversis populorum catervis constipatum usque ad Basilicam S. Remigij à S. Berchario necnon & sanctis Pontificibus qui ea die illuc confluxerant, universa gregis sui multitudine prosequente, condigno honore defertur, ac excellenti mausoleo condendum, decentissimam ibidem accepit sepulturam, sanctissimo viro Berchario in supradicto Altivillari Cœnobio glorioso Præsuli superstite relicto. Qui licet tanti Patris fuerit solamine destitutus, nequaquam tamen à cœpti operis intentione desistens, subjectorum animos exemplis instruebat & verbis. Locum verò, quem ædificare cœperat, rebus ac vario decore collustrans, nihil subtraxit industriæ, donec ad culmen proveheret perfectionis summæ. Spiritualium enim donorum, perfusus rore, vitæ jam consertus Angelicæ, civis cælestis Patriæ,

Nivardo mortuo,

virtutibus, miraculis, & auctoritate clarescit.

Dogmate justitiæ, Christi refovebat ovile,
Constituens plebi cælestia templa fideli.
Nec minùs in magnis flagrans resplenduit actis,
Quæ gessere Patres fulti pietate priores,
Optima dans vitæ populis documenta beatæ.

Domini namque gratiâ præeunte, multis miraculorum signis in eo loco claruit, ac supervenientibus diversarum incommoditatum casibus se opponens, multa cælestis beneficij emolumenta populis impendebat; sanitates corporum, salutem animarum. Francorum quoque Regibus diverso tempore sibi succedentibus ac palatij Optimatibus ita in cunctis erat affabilis, ut eorum usus pro voto familiaritatibus, quæ intenderet citiùs obtineret, & in construendis Servorum Dei habitaculis sumptus ei & copias eorum largitas pleniter ministraret. Si quis his hæsitans fortè manet incredulus, prædicti loci miretur mœnia, adspiciat ædificia, perlustret diligenter opera: patebit scire cupienti quanti fuerit meriti, per quem Dominus tanta ac talia dignatus sit operari.

An. Chr. DC. XXCV. Martii XXVII.

Parthenona in saltu Dervensi ædificat.

14. Rebus igitur tam exterioribus quàm interioribus prędicti Altivillarensis Cœnobij secundum Dei cultum honorificè ordinatis, jamdictus Pater Bercharius corporeæ quietis impatiens, opportuna sibi loca lucrificandi gratiâ perquirebat. Abinde namque egressus, Dei munere præcurrente, vastam saltûs Dervensis solitudinem petere contendit: quo in loco qua venerat intentionis non immemor, aptum ædificandi Cœnobij statum invigilando sollicitè scrutabatur. Hæc igitur inter cogitandum, Dei gratiâ præduce contulit se ad quamdam matronam, Waltildem nomine, quæ superbo nobilitata sanguine, plurimorum à proavis prædiorum affluentiâ lætabatur: à qua vir sanctus condicti pretij dono emit sibi partem silvæ, eum scilicet locum qui dicitur vulgo Mangis-villare: ibique Cellulam [a] ædificans, eámque B. Mariæ ad honorem consecrans, Puellarum cœtum Deo Matrique serviturarum, prout posse fuit, diligentissimè aggregavit. Nam viam publicam vulgò Cantillam dictam expetens, pretio à prætereuntibus suscepit captivas puellas octo, quas in sancta Religione edocens, Deo dicatas ibi manere constituit. Ex hoc igitur Christi adminiculante suffragio excrevit numerus Virginum adusque sexagenarij cumulum, quibus etiam prędictus Pater neptem supra scriptæ matronæ Waltildis sollemniter Abbatissam præfecit.

Oratoria etiam diversa.

15. His quoque ritè peractis, secretiora saltûs infatigabiliter excutiens, cognoscere summopere gestiebat, sicubi opportuniora loca ædificandi cellulas reperisset, veniens in quemdam locum, Lutosas [b] nomine, cellam construendi aptum reputans, nimia sollicitudine vota explere studebat. Hoc igitur propriis viribus nullo modo dignum ducens aggredi, cujus erat hoc prædium potestatis adiit. Eo siquidem tempore Childericus Rex Regnum Francorum nobilissimè gubernans, libentissimè sancti viri petitionibus adquiescebat. Hunc ergo Pater eximius adiit, atque sibi ad bona vota consortibus viris Dei amore ferventibus Leodegario & Mummuleno Episcopis, Amalrico quoque & Wlfaudo Optimatibus, impetravit à Rege licentiam ædificandi sibi in eodem loco Basilicam, quam B. Martini in honore consecratam prędictus Rex Childericus circumquaque ab Ecclesia silvæ leugâ unâ benignè donavit. Beatus verò Bercharius neque his contentus, cellulam sibi juxta locum qui dicitur Puteolus, ea in parte quæ nunc Monasteriolum [c] dicitur, ad honorem B. Mauricij condidit, sperans aptum se Monasterium ædificandi locum reperisse. Verùm cùm hoc etiam sibi habile non videretur, super fluvium Vigeræ * quamdam Ecclesiam S. Sulpicij honori dicavit. Neque ibi etiam statum Cœnobij aptum fore ducens, mente pervigili ut sapiens architectus, eum qui petentibus se adesse comprobat, dare votis congrua loca poscebat.

* la riviere de Voyre

Monasterio condendo locum invenit,

16. Quodam igitur tempore cùm jam Divina clementia ulteriùs famulantis animum per diversa distrahi nollet, præcurrentibus indiciis locum votis congruum iri repertum dedit. Nam abdita silvæ perlustrans, casu quemdam ad locum devenit, ubi pastores subulcos reperit: quos blandè allocutus, auréique illos numismatis munere donans, poposcit ostendi sibi quæ habiliora aliquando silvas circumeundo ad habitandum loca pervidissent, dicens sibi animum esse, uti congruo habitandi loco exstirpando silvas Cœnobitarum tabernacula designaret: se quidem diversa tentâsse, sed nullo penitùs loco commanendi habitacula fida invenisse. At illi præmio accepto, talibus animi votis sancto viro respondent: Nos quidem cum fides teneat firma, munerati tuis ad vota processibus parêre decrevimus, locúmque habitandi habilem pro nostro scire ostendere pa-

a Id est exiguum Monasterium Sanctimonialium, quod teste Camuzato septingentis abhinc annis funditùs dirutum & eversum, Puellare-Monasterium dicebatur. Nostrates locum Gallico idiomate *Pelle-Monstier* appellant: qui locus vix tertio milliari distat à Cœnobio Dervensi, ad Vigeram fluvium itidem situs. Lege Mirac. num. 1.

b Vicus Lutosæ, *Louzes*, diœcesis Trecensis distinguendus est à Villa Lutosa *Leuze* diœcesis Cameracensis, de qua Baldericus in Chron. lib. 2. cap. 43.

c Nunc locus redactus est in exiguum Oratorium S. Mauricij dictum, quod sesquimilliari distat à Dervo, versus Vigeræ fontem.

rati

rati sumus: nam persæpe inibi suillos greges jam desperati invenimus, nec seductos aliorsum spes est requirere porcos, cùm illum semper absque aliquo ductore perditi sues expetant locum. Adest quoque ibi, domine Pater, quædam non ignoti miraculi fagus, subter quam luminaria sæpè cùm accensa absque hominum accessu viderimus, Divini aliquid fore suspicamur. Nunc, inquit B. Bercharius, ociùs præite, tanti præsagij loca significate, méque consequentem jamjámque diu suspensum animo quietiorem reddendo, tanta curarum mole absolvite. His dictis prædictus Pater ad locum properat fidem dictorum excepturus: nec inaniter ferens testimonium pastorum divinitus credidit factum esse miraculum, & à Deo sibi locum ostensum, qui non pateretur servum suum diversis intentum, proprio labore frustrari. Nam qui eo cœtum bonorum exsecutione operum pollentem adunandum prænoverat, dignè tali præsagio initia operum beati viri præsignavit: qui locus duobus integris milliariis à præfato loco, qui dicitur Puteolus, disparatur. Ibi ergo B. Bercharius multo labore silvis radicitùs erutis, Cœnobij ædificandi statum praelegit. Exinde ad palatium progreditur, Regis super hoc negotio clementiæ supplicaturus. Auxiliantibus verò sibi per Divinam gratiam, ex cujus desiderio ista agebat, S. Leodegario Episcopo & Almarico Majore-domus, Fulcoaldo quoque & Wlfaudo, Nivardo etiam & Atelano [a] Episcopis, impetravit sibi dari à Rege silvam ex suo fisco qui vocatur Vassiacus [b] in circuitu præfati loci, sicut ex auctoritate Regia tenetur exterminatum, unde sumptus habere valeret ac prædia ad Cœnobium [c] constituendum. Cùm etiam Deo disponente ad plurima sibi Rex libentissimè faveret, ad hoc usque processit, ut aulam sibi decenti ornatu, ut Regiam decebat majestatem, in loco qui dicitur Puteolus fabricatam, ubi causâ venandi crebrò adventare consueverat, dono ei concederet: unde ipse Domnus Bercharius Ecclesiam Deo in honore SS. Apostolorum Petri & Pauli consecrandam construxit, quam ex præfato loco Puteolum * appellavit.

Rege fundum concedente.

* *Puysie*

17. Sanctus verò vir quando supramemoratas puellas emit, simul cum ipsis pretio suscepit viros octo captivos, quos in sancta Religione edocens, primos in eodem loco Monachos constituit. Multi verò sanctam conversationem illius ac religiositatem admirantes, per ipsius exhortationem Deo favente, qui neminem vult perire, relinquentes omnia quæ in sæculo habere videbantur, sub Monastica norma & sub doctrina sancti ipsius Patris Deo se mancipaverunt. Ipse ergo aquam ad ipsum Cœnobium delonge perduxit, officinas ad omnia necessaria paravit, habitacula quoque puellarum ordinatè disponens, Hierosolymam adiit [d], sacrásque plurimùm Reliquias impetravit, tabulásque eburneas optimas secum deportavit: sícque Romam multoties adiens, plurimorum Sanctorum Reliquias detulit, & honorificè cum Episcopis in præfatis locis conservandas condidit: in quibus locis suffragantibus illorum Sanctorum meritis, quorum Reli-

Locū Monachis, Reliquiis, &c. ditat.

[a] Al. Azelano, qui videtur fuisse Attila Episcopus Laudunensis, de quo Frodoardus in Hist. Rem. lib. 2. cap. 7. Istius donationis diploma refert Camuzatus in Promptuario, fol. 80. An Amalricus hîc memoratus Major-domus fuerit, dubitat Hadrianus Valesius in Rer. Franc. lib. 21. Certè Nivardus suprà num. 13. mortuus dicitur, antequam Bercharius cogitaret de Cœnobio Dervensi, cujus primordia anno circà DC. LXV. revocamus. Childericus anno regni tertio in Neustria, seu anno Christi DC. LXXI. prædia concessisse legitur in quadam charta à Camuzato & Sammarthanis relata, cui subscribunt viri hîc memorati; ubi *Vulfaudus* Major-domus, non Amalricus exprimitur.

[b] Vassiacus *Vassy*, opidum ad Blesam fluvium in Matronam influentem, alius à Vvasciaco Frodoardi, lib. 3. cap. 7.

[c] Dervense scilicet de quo in Observat. præviis dictum. Ejus primordia anno circà DC. LXV. collocanda sunt.

[d] Et quidem comite Vvaimero cui S. Leodegarius inediâ consumendus commissus est: uti in libro Mirac. S. Bercharij num. 11. dicitur. Ex illo itinere S. Bercharius retulisse fertur corpus S. Theodosiæ, de qua hæc legimus in MS. cod. Dervensi: *Anno Verbi incarnati* M. C. VIII. *Epacta* XVII. *Idus Septemb. eodémque anno quo obiit Rex Philippus, filiúsque ejus in Regem unctus est, à D.* Rotgero *Abbate anno ordinationis suæ* XI. *positum est in hoc scrinio corpus S. Theodosiæ Virginis, quæ pro Christi nomine multa tormenta etiam capitis abscissione in Cæsarea Palestina passa est: hanc tamen ex eadem urbe S.* Bercharius *Abbas cum multorum Sanctorum Reliquiis detulit, ac in hoc Monasterio quod dono Regali exstruxerat, decenter collocavit.*

An. Chr. DC. XXCV. Martii XXVII. quiæ ibi delatæ sunt, præstante Christo, uberiora fidelibus populis beneficia largiuntur.

Obitum suum prædicit.

18. Tantis igitur laborum certaminibus in hujusmundi stadio pro vitæ cælestis bravio transcursis, cùm jam Dominus operarium suum dignâ donare mercede disponeret, resolutionis corporeæ imminens tempus antè dedit agnoscere. Nam jam Paschali instante sollemnitate, feriâ quintâ quâ Cœna Domini habebatur, gregis sibi commissi Pater sollicitus Monasterium Puellarum devotè adiit, pro more Fidelium præcepta Domini expleturus. Inter igitur multa exhortationum verba & consolationum affamina, hoc quoque eis prædixit, quòd de resolutione proprij corporis divinitùs sibi notificatum manebat. Scitote, Filiolæ, superna instante vocatione, me in hoc ulteriùs corpore manere nullo modo posse: nec mæreatis quasi pastorem ablatum, cùm vos æterno custodi Regíque sponsatas certa cordis devotione teneatis fixum. Nullo igitur corporeo ex me adjutorio ampliùs sustentandas, cælesti Rectori ut proprias commendo filias. Ad harum ergo consolationum affamina cum vehementi ululatu erumpentes in lacrymas, Pater sanctus dolorem verbis exhortationum mitigans, valedicens eis & benedicens abscessit. Cùm psalmis autem & hymnis peractis omnibus, ad Cœnobium redeundi iter aggreditur, eadem Monachis pauperibus & peregrinis facturus.

A Filiolo suo indisciplinato appetitur cultro.

19. Inter ordinandum igitur plurima fortè accidit, ut filiolum suum quem de sacro fonte susceptum Monachum esse statuerat, Daguinum nomine, exigentibus culpis suis, verbere increpationis, ut moris est, feriendum decerneret. Nam hic, ut postea claruit, pessimus & flagitiosus, fronte polita sub ovina pelle, rapacis contegebat gestamina belluæ. Itaque ex merito suæ iniquitatis, diabolo cum Juda proditore traditus, indignè ferens doctrinalia Patris objurgamina, intumescente mascula sub pectore bili, contendit insanus sanctum virum injustæ tradere neci. Denique cùm beatus Pater diurno anxietatis labore non modicè fessus, unà cum Fratribus lectulo reclinatus membra sopori dedisset; quia odium incurrit qui arguit criminosos, idem filius satanæ armis impietatis armatus, postquam eum fessum soporatum credidit, irruens in eum mortali vulnere attentavit. Nam cultello illum rabidus feriit, & patris sanguine manus proprias impudens filius maculavit. Arreptum verò Daguinus quo sanctum percusserat ferrum, reatûs sui conscius in piscinam, quæ intra claustra Monasterij tunc temporis habebatur, quamcitissimè potuit velut occultandum dejecit. Videres tunc laticem velut tanti sceleris cognitorem, ferrum in se receptare expavescere. Nam mox ut aquam tetigit, velut levissimæ pluma materiei super aquas mirabiliter natavit; ipse autem homicida amens factus, Ecclesiam petiit, cruentísque manibus signum pulsare cœpit.

Percussori veniam indulget.

20. Fratres verò ut audierunt signum inconsuetâ horâ, cum magna admiratione surgentes, & sanctum virum interfectum audientes, ad lectum *illius* cucurrerunt: sed adhuc anxietate nutantem in eo spiritum repererunt. Comprehensum igitur prædictum Daguinum Fratres sancto viro obtulerunt, scire cupientes quid de admisso tanto scelere severitas clementiæ ejus judicaret. Denique sanctus Pater verborum Domini non immemor, quibus Patri pro persecutoribus supplicavit, dicens; *Pater ignosce illis quia nesciunt quid faciunt*, clementer remisit illi, quam in se exercuerat culpam. Deum tibi, Frater, inquiens, pœnitentialiter placabilem fieri studeto: nam quantum ad me attinet omni te liberum impietate remitto. Romam ergo, Fili, progredere, ut te hoc scelere immunem exhibeat, qui ligandi solvendíque potestate suscepta, diversis morborum generibus subvenit corporis umbrâ. Egressus igitur Daguinus, ex pręcepto beati viri Romam petiit, unde postea non est reversus.

Moritur.

21. Beatus verò Bercharius diutissimè angore vulneris morbidus, tandem carne solutus, cælestis vitæ gaudia exsultanti spiritu felix petivit. Ad tanti quoque

viri obitum viris undecumque religiosis confluentibus, sepultus est quodam loco extra Cœnobium *, multis inibi Deo donante miraculorum pollens effectibus. Sed cùm jam Dominus ulteriùs Sanctum suum occultare nollet, ex præfato cultelli miraculo ceterísque ad tumulum sancti viri ostensis, servis Dei visum est inde corpus beati Patris debere transferri, ac illi inde translatum tumulaverunt retro altare in Basilica SS. Apostolorum Petri & Pauli, quam ipse vivens ædificaverat, ubi suffragantibus ejus meritis multa tribuuntur dona populis. Ex cujus sepulcro longo pôst tempore oleum pullulans in vas ad hoc paratum visum est defluxisse, cunctis morbo obsessis nimiùm salubre. Hujus igitur, quia peccatorum pondere prægravati summa operum adsequi propriis viribus nequaquam præsumimus, ejus qui dixit, Sine me nihil potestis facere, imploremus auxilium gratiæ, quatenus qui merito peccatorum deprimimur, dexterâ virtutis suæ sublevemur, qui cum Patre & Spiritu-sancto vivit & gloriatur Deus in sæcula sæculorum. Amen.

An. Chr. DC.XXCV. Martii XXVII.

* al. Ecclesiam.

In Ecclesiam transfertur.

Oleum è tumulo manat.

APPENDIX

Ex MS. cod. Dervensi per R. P. Filibertum BOULANGER *Congreg. S. Vitoni Monachum Benedictinum communicato.*

22. BEATUS Bercharius durissimi languore vulneris morbidus, licet trahens longa suspiria vix proloqueretur, fesso anhelitu tamen Dominicæ passionis & Resurrectionis sollemnia, suæ etiam depositionis obsequium ac locum sepulturæ humiliter ordinans, discipulis multa ventura prædixit: indicendo eis sollicitudinem Divini timoris ac observantiam sanctę Religionis. Tandem triumphanti Domino cum palma victoriæ occursurus, mane Dominica ipsius sacrosanctæ ab inferis Resurrectionis carne solutus, cælestis vitæ gaudia exsultanti spiritu felix petivit.[a] Ad tanti viri quoque obitum viris undecumque religiosis confluentibus, sepultus est ut jusserat quodam loco extra Ecclesiam, multis inibi Deo donante miraculorum pollens effectibus.

Dies obitûs.

a

23. Sed cùm jam Dominus ulteriùs Sanctum suum occultare nollet: ex præfato cultelli miraculo ceterísque ad tumulum sancti viri ostensis, servis Dei visum est inde corpus beati Patris debere transferri. Habita itaque collatione cum plurimo collegio Sacerdotum ob hoc in unum convenientium decretum id fieri sexto-decimo Kalendas Martii. Nullam tamen capessunt audaciam tangendi glebam sanctissimi corporis: neque fatigandi longa bajulatione lapidei quo tegebatur sarcophagi, sed humillimam quam potuerunt, deliberant transferendi facilitatem. Nam decenti fornice perforata orientali maceria ipsius Ecclesiæ quæ proxima ejus sepulturæ erat; inde eo aditu infrà cum sarcophago translatum, secundò tumulaverunt retro altare in ipsa Basilica Sanctorum Apostolorum Petri & Pauli quam ipse vivens ædificaverat, ubi suffragantibus ejus meritis multa tribuuntur dona populis. Quando Deo disponente Domni ADSONIS tempore hoc Cœnobium cœpit germinare, &c. *ut infrà num. 15.*

Translationis dies & modus.

a In eodem MS. hæc leguntur: *Extremum vitæ diem obivit hic B. P. Bercharius anno ab Incarnat. Domini* DC.XXCV. *Indict.* XIII. *Epacta* XI. VI. *Kalend. Aprilis, mane sacro Dominica Resurrectionis.* Qui characteres chronologici non conveniunt, nisi legas VII. Kalend. Aprilis, in quem Pascha anno DC.XXCV. incidebat. S. Bercharius inscribitur in Addit. ad Usuardum XVII. Kalend. Novemb. qui dies Translationis est ex dicendis infrà num. 7. Corpus S. Bercharii in Ecclesia Dervensis Monasterii, caput quidem in scrinio argenteo, reliqua ossa in theca adservantur.

An. Chr. DC. XXCV. Martii XXVII.

LIBER SECUNDUS, De diversis casibus Dervensis Cœnobii, & Miraculis S. Bercharii.

Scriptus à Monacho Dervensi anonymo jussu Bernonis Abb. num. 12.

Ex Trecassino Camuzati Promptuario.

Adso libŭ miraculorum S. Bercharii non explevit.

1. Hujus anterioris exsecutionem operis, Divinæ dignationis ordinatione, ad memoriam informandam posterorum, insignis prudentia sollertissimi Adsonis Abbatis sæpe denominatæ Ecclesiæ Dervensis luculentissimo sermone nobilitavit: ea ut prætulit intendens prosequi quæ qualicumque modo notata à successoribus sive discipulis sanctissimi Abbatis & Martyris Bercharii, ætati ejus potuêre perferri. Quæ verò post obitum beati viri ipsius meritis Divino beneficio compensata se relaturum promiserat, minimè explicuit, relinquens etiam intacta adnotatorum plurima, scilicet impedimentis diversarum actionum perturbatus, maximéque eventu festini obitûs interceptus. Unde nostra ætas hactenus obnubilatur inscitiâ miraculorum almi priùs sæpissimè denominandi Bercharii, quæ innumeris antevolutis temporibus vel ad ejus tumulum, sive per diversa loca ipsius nominis invocatione Divinæ sublimitatis operatio mirificè præstiterat.

Bellorum tempestate omnia confusa,

2. Hæc intuli minimè derogans vitæ simplicitati, aut affectans fastum modernæ adulationis, sed ne obloquatur alicujus levitas, quòd ante venerabilis Adsonis tempora sit muta omnis nostra antiquitas: quod contigit non tam incuriâ & Scriptorum raritate, quàm irrumpentium gentium barbara feritate, seu etiam crebra inter se populorum vicinorum concertatione. Nam haud longè post transitum gloriosi Martyris, exorta altercatione inter Regafredum Karolúmque, qui ob nimiam & Christianis temporibus antea invisam inquietudinem Martellus vocitatus est, innumeris nobilibus pæne aporiatis [a], Ecclesiæ plurimæ sunt ad nihilum penitùs redactæ, distributis earum possessionibus, mancipiis quoque ac sacerdotalibus vasis & rebus, sæcularia arma & intestina bellorum negotia tractantibus. Hujusmodi perturbationis eventu compulsi sunt Fratres supradicti Dervensis loci cum Monastico habitu militaria arma arripere, decernentes proprio arbitrio sibi suísque posteris opprobriosæ fœditatis dedecus adscribi, si causâ talis exercitii paterentur se perpetuò privari possessionibus rerum variæ opportunitatis, procuratione B. Bercharii eorum stipendiis diversis in locis delegatis. Hac occasione habitu potiti incongruo, primò à sacri Ordinis tramite expeditionibus studendo deviare, demum ipsa etiam vestimenta propria velut armorum impedimenta monstruosa habentes, ægrè pati cœperunt: sícque priori paullò meliùs adjicientes consilium, spretis cucullis, Clericalibus sese indumentis operuêre, judicantes se decentiùs eo ornamento Deo omnipotenti, mundanis quoque studiis famulari.

* Ecclesiastica bona militibus data,

Monachi milites ac postea Clerici facti.

Ludovici Pii jussu Dervus in melius reformatur per Odonem Abb. Stabulensem.

3. Tali modo magnificentia ipsius loci facie mutata, pessumdari atque in deterius labi variis impulsionibus cœpit, donec miseratione Divina & meritis beatissimi Protectoris nostri Bercharii, rumor tantæ proditionis attigit aures Augusti Ludovici. Hic adeo omni bonitatis luce refulsit, ut jure proprium sibi Pii nomen adsciverit, cujus prudentissimis consiliis assiduè intererant Sacerdotes sanctissimi, Abbates etiam religiosissimi, inter quos spectabilis vitæ honestate, om-

a Id est ad inopiam seu angustias redactis, nam græcè ἀπορία inopiam signat.

nisque scientiæ probitate habebatur Odo Abbas loci quem Stabuletum [a] vocitatum anterioris textûs descriptio prælibavit exstructum à S. Remaclo Pontifice, cujus conditioni felix Martyr Bercharius quondam tradidit imbuendos primævos flores suæ adolescentiæ, relinquens eo loci conspicuum memoriale proprii tirocinii. Cùm itaque Rex memoratus Ecclesiarum Dei cultum variis tribulationibus depravatum satageret in melius restaurandum reformare, regalis decreto consilii supranominato Abbati curam delegavit Dervensis Cœnobii; quo ejus industriâ quiret capessere idem locus alimenta & monimenta priscæ institutionis ac nobilitatis, quam plurimam exstitisse etiam Annales Regii [b] testabantur. Itaque Domnus Odo Abbas venerandus, memorandæ operationis exsecutione suscepta, Pontificum ac Coabbatum collegio fultus, præfatum locum adiens, religiositate omni ab ævo proturbata, Fratribúsque sui Ordinis strenuissimis inibi ordinatis, Ecclesiæ prædia sive xenia innumeris casibus profligata, Regia insimúlque Pontificum auctoritate, distributa etiam pretii maxima quantitate, usibus Fratrum restituit, perquirens prisca Privilegia imperiali, ut decuit, munificentia roborata: nec destitit donec ad unguem polita cuncto Francorum orbi refulsit religio ipsius loci. Ipsis quoque ejusdem loci Fratribus haud defuit specialis provisoris Bercharii conspicua virtus, quâ eis suam cælitùs adesse magnificam notificaret præsentiam.

AN. CHR. DCXXCV. MARTII XXVII.

S. Remacli meritis contractus erigitur.

4. Instante etenim annua sollemnitate natalis S. Remacli Pontificis venerandi, Rectores delegati procurationis ejusdem Cœnobii, inter multa prædicamenta sacræ doctrinæ, etiam mirificos actus pretiosi Confessoris Christi, subditorum sæpissimè inculcabant memoriæ: quibus accensi Fratrum animi, pari voluntate cuncti spondent in ipsius vigiliis sese celebrem sancto Berchario peragere noctem. Interea evenit Deo favente pridie ipsius celebritatis, adesse ibi quemdam contractum omnibus membris, adeout viderentur femoribus plantæ pedum ipsius conjunctæ, ísque magnarum conatibus precum cœpit insistere, ut pernoctando in eadem Basilica, foret sibi licitum Dei exspectare auxilium, dicens sibi cælitùs notificatum, quòd in Ecclesia B. Martyris, festóque die S. Confessoris esset sibi initium optatæ sospitatis. Fratres verò hoc audientes, multo magis exhilarati, concedunt supplicanti omnem opportunitatem ut poposcerat pernoctandi. Celebrata itaque synaxi Completorii, capessentibus Fratribus quietem primi somni, æger repentinis clamoribus ædituos templi ac cunctos excitat Fratres quiescentes in conclavi Dormitorii. Surgentes autem subita perturbatione stupefacti, intrant (ut ita dicam) inviti ad peragenda sollemnia nocturni officii: ritéque peractis omnibus, adeunt inspicere mirabile factum, scilicet membra contracti restituta in integrum statum. Inde nimiùm ut optaverant lætificati, iterum excitantur ad repetendas laudes omnipotentis Domini, reddentes altisonis vocibus supplicia vota, super prædictorum Sanctorum consolatione piissima. Interrogatus verò ægrotus quid illi visum fuisset, qua hora clamori ejus eorum insonuit auribus, retulit vidisse se quemdam Angelici vultûs ac habitûs Ecclesiam ingredientem, eíque manum porrigentem, cujus visu in pedes constiterat, non sine nimio angore nervorum & vertibulorum. Itaque sospitati redditus, qui antè aliorum fuerat subvectus auxilio, propriis jam gressibus cœpit iter carpere gratulabundus, relinquens eo loci stuporem ingentis miraculi, cum maximo studio ac dilectione Monastici propositi.

Hunnis & Normannis sævientibus Bercharii corpus in Burgundiam delatum.

5. Hoc modo primæ exorbitationis Dervensis Cœnobii meritis gloriosi Martyris Bercharii statu in melius reformato, per plurima temporum volumina sa-

a In superiori Vita mentio occurrit num. 5. de S. Remaclo, nulla verò de Stabuleto Cœnobio, de quo in Vita S. Remacli suprà ad ann. 664. diximus. Huc referendum est quod in libro Mirac. ejusdem S. Remacli narratur num. 6. de Monasterio Dervensi. *Erat Abbatis nostri*, inquit Monachus Stabulensis, *qui tunc temporis ambobus praerat locis, permaximum omnino studium, ut in superiùs denominato loco (Dervo) Regularis cresceret cultus, quia ad ejus usque tempora Canonici insudabant*, &c. ubi sequens factum Remacli meritis tribuitur. In Diplomate Ludovici Augusti apud Camuzatum & Sammarthanos *Hauto* pro *Odone* scriptum habemus.

b Quinam sint isti Annales, nondum adsequi potuimus.

An. Chr. DC. XXCV. Martii XXVII.

cræ Religionis tramitem & antiqui decoris inflexibiliter tenuit gloriam: sed tranquillitatem tam jocundæ pacis multis abusivè vertentibus in augmentum impietatis, rursus severitas animadversionis, Hunnorum rabiei exponit depopulationem Christiani populi: maximè addictis stragi Neustriâ & pleraque parte Gallici Regni. Tempora hujusmodi infelicitatis impediebantur regimine Karoli junioris, qui Simplex ferebatur nomine, non tam innocentia quàm ignavia omnis rei civilis ac militaris, omnino referens mores Ludovici genitoris, qui ob nimiam vecordiam vocitatus est Nihil-faciens[a]. Imperium ergo hujus, quippe justo Dei judicio instigatus parvipendens Hunnorum exercitus, quaquaversùm debacchando insignes funditùs evertens urbes, gladiis & incendio orationum domos plurimarúmque gentium delevit populos. Itaque tam immanis crudelitatis frequentibus nuntiis territi Fratres suprâdicti Dervensis Cœnobii, erumpentibus etiam ab occiduis partibus Astingo duce Wisigotis, qui & Nortmanni, communi consilio, ut audierant aliarum greges Ecclesiarum, decernunt sumptis secum ossibus B. Bercharii fugâ perquirere latibulum: hócque statuunt circa ripas Araris fluminis: quæ regio ipsis temporibus ferebatur immunis omnis inquietudinis regimine Rodulfi filii nobilissimi Richardi Burgundiæ Ducis, qui justi tenax, ejúsque famosissimus ultor exstitit.

Crux in igne servata.

6. Cùm itaque deliberatione habita Fratres satagerent in quodam domicilio res Ecclesiasticas, ac suas qualescumque involucris componere farcinulas, cruciculam quamdam à tempore S. Bercharii eidem loco venerabilem Secretarius Monasterii suspensam parieti ejusdem domicilii aliò recurrens oblitus ad horam reliquit: cùm repentè ignis inibi accensus congeriem stipularum sibi vicinam nemine advertente corripiens, flammis intantum domum replevit, ut ingrediendi omnis abesset facultas. Fratres verò undique concurrentes, incendium domicilii utpote discessuri parvipendentes, incommodum patrocinii sibi à S. Martyre relicti ac per multa tempestatum discrimina eatenus reservati, lacrymabili gemitu culpis exigentibus se admisisse deflebant, querimoniosis vocibus flagitantes id sibi vel ad solatium suæ exsultationis à beato Patrono reddi. Nec defuit pii Patris præsentia, solaturus mæstissimos solitâ clementiâ. Nam consumptis incendio contignatione parietibúsque domatis, super prunas ardentes crucicula adeò reperta est illæsa, ut etiam tenue ligamentum auro textum quo hactenus suspensa, à vi ignis fuerit omninò incontaminatum. Hoc fausto omine exhilarata Fratrum mæstitia, eximii protectoris sibi adesse munimen sentientes, ac spem quandoque remeandi nacti, alacriores deliberata petière loca refugii. Quanta verò quibúsve in locis hic Pater sanctus Divina dignatione miracula gesserit, nulla nostræ memoriæ retulit schedula vetustatis antiquæ: tantummodò innumera priscorum adstipulatione priores nostri nobis testati sunt exstitisse, tam per spatia itineris, quàm in loco destinatæ mansionis.

Rodulfus Rex Sancto cultum, Monachis opem impertit.

7. Quorum rumore celeberrimo accensus memoratus Princeps Rodulfus suscepturus insignia totius Francorum Imperii, supplex locum ipsum Reliquiarum B. Martyris adiit, se suámque felicitatem ejus committens suffragiis: multísque donatum muneribus, Fratrum necessitates plurimis relevavit largitionibus, & eos benignissimè consolatos, spem properè ac prosperè remeandi, Dei sanctíve Martyris auxilio, & sui laboris juvamine repromisit, quod feliciter Deo favente contigit. Nam idem memoratus Princeps laturus auxilium præfatæ calamitati, Imperium Francorum subiit, nequaquam tyrannicè, sed Divinæ pietatis prædestinatione ob meritum suæ probitatis, electus à Pontificibus ac Pro-

a Huc spectat illud ex Aimoino in lib. 2. Mirac. S. Benedicti cap. 1. qui Aimoini primus est. *Augusto Karolo rebus humanis exempto filius ejus Hludovicus successit, qui Nihil-fecisse præter nomen sortitus est, sive quòd vix duobus annis Regno potitus nihil strenuè gessit, sive quòd Sanctimonialem quamdam (sicuti à majoribus accepimus) Kala Monasterio Puellarum abstractam conjugio copulans suo, peccatum quod nihil esse noscitur perpetrârit. Hludovico Principe post administratum biennio Regnum obeunte,* Karolus *ejus filius qui Simplex postea est dictus, in cunis avum agens patre orbatus remansit*, anno tantùm DCCC. XCIII. regnare cœpit.

ceribus totius Gallici Regni, ad effugandam inde rabiem paganæ perversitatis. Ejus itaque formidine potestatis, protinus exterrita omni feritate barbarica, restaurata tranquillitate pacis, repedandi ad propria capessunt audaciam, qui ob metum paganorum dispersi diversa petierant loca exsilii. Grex quoque Ecclesiæ Dervensis, juncto sibi cœtu Fratrum Fossatensis Cœnobii, qui metu supramemoratæ internecionis eò confugientes devexerunt secum ossa Confessoris Christi Mauri, pari consilio aggrediuntur iter repatriandi, pariter incedentes, simúlque Divina celebrantes officia, donec itineris progressione attingerent, quo ab invicem discesserunt, fines Dervenses atque Campaniæ. Igitur adventui pretiosissimi Martyris occurrentibus cum plurima turba Sacerdotum Clericorúmque multis ac ejus familia quaquaversùm dispersa undique recurrente, excipitur eximius protector patriæ liminibus Templi quod vivens exstruxerat in honore SS. Apostolorum Petri & Pauli. Hoc longa solitudine incultum tribulis etiam & vepribus circum altaria horrentibus comentes undique Fratres famulíque, cum gloria magnæ laudis iterum in eo recondunt ossa pii Pastoris XVII. Kalend. Novemb. Hic dies eo loci celeberrimus habebatur ab antiquo, anniversario Dedicationis ejusdem Basilicæ operatione B. Bercharii ipsius Dei ordinatione consecratæ in honore ac nomine S. Salvatoris. Geminata itaque præscripti diei sollemnitate, auctoritate præsentium Sacerdotum decretum est, perpetuò celebrari ipso die Natalis passionis gloriosi Martyris Bercharii, quam constat evenisse instante festivitate Paschali, ob quam rem manebat incelebris more Christianæ Religionis. Hinc inolevit jocunditas hujus præclaræ celebritatis, qua hactenus exhilarantur tempora nostræ ætatis.

An. Chri. DC. XXCV. Martii XXVII.

Dervenses Monachi Fossatensibus juncti.

S. Bercharii corpus revehunt.

Sollemnitate indicta.

8. His succinctè prælibatis, ociùs exaretur series inertium hæc subsequentium temporum, quæ adeo obnubilavit inscitia negligentiáque sacri Ordinis, ut Cœnobitæ istius de quo tractamus loci publicè intra claustra Monasterii uterentur conjugibus, nuptiarum sollemnia celebrantes, undique generos ac soceros adsciscebant, distribuentes generis ornamenta vel prædia, undecumque bonorum studio summo labore antiquitùs comparata. Hinc ad tantam pervenêre rusticitatis ignaviam, ut spretis militaribus expeditionibus, conspectúque Regalis ac Sacerdotalis conventûs, non tam zelo sacri Ordinis quàm voluptate desidis otii maluerint irrecuperabiliter amittere distribuendam vicinis militibus summam mille quingentorum & quinquaginta mansorum cum opportunitate ad ipsos pertinente, videlicet silvarum pascui & agriculturæ. Abbatum tamen sibi faventium subjacebant dominio, quorum quia infanda monimenta, etiam nomina à nostra sunt abrasa memoria, excepto eorum penultimo Domno Alardo, cui successit lues tantæ perversitatis Domnus Benzo, justè ab ipso deturbatus Cœnobio. Hujus itaque expulsio, ac ejusdem Monasterii iterata omnipotentis prædestinatione interiùs exteriúsve restauratio ut liquidiùs pateat, supramemorati excellentissimi Regis Rodulfi memorandorum gestorum referantur ad medium maxima præconia.

Dervensis Monasterii horrida facies.

9. Regula etenim sanctissimi Patris nostri Benedicti [a] adhuc inaudita hominibus Francorum Imperij, sollertissimâ industriâ istius Principis jubar suæ claritatis plurimis infudit Ecclesiis. Qui verò ipsis temporibus qualecumque præferebant Monasticum schema, famosissimi quondam Luxoviensis nominis sese tuebantur consuetudine aliquantula. Sed Rex prudentissimus ad decoranda jura sibi à Deo collati regiminis, ut justitiæ sectator insuperabilis, ita Ecclesiarum exsistens instaurator inflexibilis, nequaquam passus umbraticum Mona-

a Regula S. Benedicti per sanctum Odonem Floriacensibus restituta.

a Fœde hallucinatur Auctor hoc loco & sequenti, ubi dicit S. Odonem primum Cœnobio Floriacensi Regulam S. Benedicti intulisse. Id manifestè revincitur tum ex istius ac primi Sæculi Bened. Præfationibus, tum ex aliis quas postea edituri sumus; tum denique ex Instrumento Ludovici Augusti an. DCCC. XV. concesso, de quo suprà. Quamquam adeò labefactatus erat eo tempore Monasticus status, ut S. Odo quasi alter Ordinis Benedictini Auctor in Gallia dicendus sit. Unde ipse in Hymno quodam de S. Martino:

Monastico nunc Ordini jam pene lapso subveni.

An. Chr. DCXXCV. Martii XXVII. chos gestantes habitum, absque aliqua ulteriùs aberrare doctrina, Cœnobium Floriacense, insigne Reliquiis corporis piissimi Patris Monachorum Benedicti, corrigendum tradidit S. Odoni Abbati Monasterij Cluniacensis. Gloriosus autem Abbas locum prædictum (ut in Gestis ipsius legitur) sibi à S. Benedicto adoptatum religiosissimè ordinans, libellum Regulæ ejusdem Patris primus eidem loco intulit. Tantæ postmodùm rei celeberrima famâ excitus Domnus Gauslinus Leucorum urbis Pontifex nobilissimus, prædictum locum adiit, inspecturus rumore ad se perlatum ordinem Religionis: indéque remeans, sollicitus gregis à Deo sibi commissi, descriptionem omnis Monasticæ conversationis quam inibi religiosissimam inspexit, supradictam quoque Regulam beati Patris secum deferens, primus urbi Tullensi innovationem Monastici ostendit propositi. Fretus igitur Pontifex sapientissimus multimodis Divinæ institutionis documentis, viris prudentibus undecumque collectis, Cœnobium S. Apri [a] situm in suburbio Tullensi Regularibus disciplinis strenuè imbutum multorum commoditati profuturum decentissimè reddidit illustratum. Hinc itaque exardescentibus etiam tyrannicis Principibus inordinatos actus habitatorum Dervensis Cœnobij, pari consensu totius regionis Domnus Benzo supradictus Abbas abinde proturbatus, coactus petere cui loco Abbatis præerat Cellam Bobini Germanicæ insulæ [b], in suburbio Trecorum Augustæ. Discessurus tamen, clientium pravorum hortatu cuncta privilegia ornamentorúmque aliquanta exosæ sibi Ecclesiæ secum tulit: Monachis verò suis metu invisæ Regulæ in diversa fugientibus, successerunt Fratres adducti à Monasterio S. Apri: qui memoriam suæ prudentiæ nostræ hactenus ætati ostentant etiam Ecclesiasticorum voluminum sagaci ordinatione. Sed quibus auctoribus intromissi, priores fuerint expulsi, supersedi scribere: ne ineptæ controversiæ aliquando videar fomentum præbuisse. Qui autem qualésve exstiterint quorum optimo studio idem locus post asperitatem tantæ hiemis quasi revirescendo floruerit, decrevi promere scriptis, ut noscant posteri quantæ fuerint bonitatis, quos miseratio venerandi Bercharij præordinaverit Pastores posthac, & per hos suo felici ovili.

per Gauslinum Episc. Monachis S. Apri,

per hos Dervensibus,

10. Primus igitur eorum domnus claruit Albericus, nobilissimis natalibus ortus, indigena Remensis, Monachúsque S. Apri Tullensis, qui post supradictum Benzonem, competens suæ bonitati cum regimine pastorali suscepit nomen Abbatis, adoptato sibi ad supplementum omnis auxilij Domno Adsone jamdicto ac frequentiùs memorando, doctrinâ philosophicâ ac vitæ probitate spectabili. Hic ditissimis nobilibúsque parentibus Jurensi tellure satus, Luxovio diversis studiis litteratoriæ artis plenissimè imbutus, quem in primævo flore juventutis affluentem verbo sanctæ eruditionis cum puritate vitæ innocentis perspicuè agnoscens Pontifex Clerúsque Tullensis, multis supplicationibus eductum à Vosago, substituerunt urbi Tullensi ad magisterium sacri Ordinis ut lumen lucernæ super statuam candelabri. Ibi per aliquanta temporum volumina variis insudans Divinæ præceptionis exercitiis, post maximam multorum instructionem, iterum claritas Divini splendoris videlicet Adso opponitur effugandis Dervensibus nebulis, ad inserenda plantaria superni obsequij.

Albericus Abbas primus.

11. Ibi postmodùm excedente vitâ Domno Alberico Abbas effectus, Basilicam Sanctorum à B. Berchario quondam exstructam parvissimam reputans, maximi quod nunc frequentamus Templi fundamenta jecit amplissima. Villas duas Dreiam *, & eam, quæ vocatur Puellare-Monasterium *, priorum incuriâ amissas, rusticis earumdem agresti rabie, ut sunt adhuc pessimæ institutionis, fa-

Adsonis præclara facta.

** Droyes*
** Peullet-Monstier in Vita num. 14. & infrà num. 14.*

a Monasterium S. Apri, vulgò *S. Evre*, in suburbio Tullensi, etiamnunc viget sub Benedictina S. Vitoni Congregatione.

b De Cella Monasterio suburbij Tricassini diximus in Vita S. Frodoberti Cellensis Abbatis primi ad ann. 670.

miliæ

militiæ Sancti sibi vicinæ multas inferentibus injurias, cooperante HERIBETO[a] Trecassino Comite, expenso pretio quantitatis non modicæ, propriæ restituit Ecclesiæ, deponens ab ipsis & à pluribus aliis exactiones importunissimas tyrannica vi superpositas. Ipso etiam Comite adminiculante, Privilegia ejusdem loci quæ suprà retulimus, à Domno Benzone insidiosè deportata ad locum Insulæ Germanicæ, cuncta recuperaverit munificentiâ Domni ODONIS illius loci Abbatis, cujus precibus hic famosissimus Adso vitam Confessoris Christi Frodoberti * primi ipsius Monasterij instauratoris & Abbatis sermone veracissimo, simplici exoravit stilo. Hic etiam precibus ac jussione S. GERARDI Tullensis urbis Episcopi vitam B. Mansueti primi dirigente Petro Apostolo ipsius urbis Pontificis disertissimè composuit. Gesta quoque S. Confessoris Basoli Præfationibus * facundis antepositis cum subsequentia miraculorum lepidè edita digessit ad liquidum, hócque non præsumptivè, sed interpellatus à sapiente Gerberto tunc Remensis urbis Archiepiscopo, atque à sibi cognomine præclarissimo viro scilicet ADSONE Abbate Monasterij prædicti Confessoris: cujus defuncti haud post multum temporis, tumulum gratiâ specialis dilectionis versibus honoraverit propriis, inquiens inter alia:

AN. CHR. DC. XXCV. MARTII XXVII.

* *suprà an.* 670.

* *suprà anno* 620.

O felix Adso, titulum tibi condidit Adso.

Opuscula præterea plura versificè composuit, Hymnorum etiam aliquanta cantica, Ambrosianos hymnos elucidans glossulis. Sed & secundum librum Dialogorum S. Papæ Gregorij, videlicet Gesta Sancti Monachorum Patris BENEDICTI carmine nobilitavit heroïco, priscorum Poëtarum carminibus excellentiori omnimodo, devictus supplicatione sibi familiarissimi ABBONIS Abbatis suprascripti Monasterij Floriacensis, qui vir maximæ prudentiæ ferro insons noscitur occubuisse. Gesta verò hujus sancti ac piissimi protectoris nostri Bercharij nostri ad extremum quoad potuit comens lepore facundiæ spectabilis, sparsit totius Galliæ oris, quæ eatenus incultè exarata habebantur & abdita. Nec verò tantummodò proderat Monachalibus Cœnobiis, verùm plurimis Clericalibus Ecclesiis, inter alia commoda tradidit modos & horas orationum ac multiplicis psalmodiæ, tam æstatis quàm hiemis Quadragesimæve tempore, ut hactenus palam testatur verbis & affectu Clerus Trecassinæ Ecclesiæ. Hujus tunc temporis MANASSES Præsul hunc Abbatem miro colebat affectu, se propriæque parrochiæ * actus ejus committens industriæ. Istius Pontificis frater HILDUINUS nomine, eo tempore Comes Arceiacensis Campaniæ, militari audacia multa crudelia commiserat facinora. Hunc Adso piissimus adeo est insecutus quorum erat affluentissimus verbis sanctæ prædicationis, ut eum in se reversum cogeret cuncta relinquere, & profiteri laborem Hierosolymitani itineris, sese ei dans comitem subeundi tanti laboris gratiâ piissimæ consolationis, referens actus B. Bercharij, qui adiens Hierosolymam fertur duxisse secum WAIMERUM tormentorum S. Leodegarij reum. Itaque hujusmodi opinionis promulgatione, multis viris illustribus excitis, determinatione istius Patris dies decernitur, loca cunctis congrua ordinantur subsequendi, aut opperiendi Adsonem doctissimum, operis paucis attentati famosum signiferum. Igitur anno verbi Incarnati DCCCC. XCII. pius Pater vale dicens carissimis Filiis ac Fratribus ob hoc inibi plurimis congregatis, largiter flendo deosculatis omnibus, ipse prosecutus cunctorum ingenti ululatu & gemitu ingreditur iter viæ Hierusalem mundanæ, jam sibi pactis valvis matris nostræ Sion cælestis. Secuti sunt autem eum à Cœnobio Frater quidam & famuli usq; ad ingressum maris, inde deportaturi ceteris consolatoria verba Patris. Ipse verò non tantùm verba, verùm manu propria conscriptas inde direxit litteras, intimans se die datarum litterarum intrâsse mare ducens ad portum urbis Babylonicæ. Sed festinantem ad majora certa-

* *id est* diœcesis

Adso moritur an. 992. in itinere Hierosolymitano.

a Heriberti Diploma exstat in Prompt. Trecass. fol. 85. *de mercato & Pontanatico in villa quæ dicitur Olumna, actum Monasterio Dervo* XVI. *Kalend. Febr. anno* XIV. *regnante D. Lothario Rege Francorum*, qui annus anno Christi CM. LXIX. respondet.

An. Chr. DCXXCV. Martii XXVII.

mina dignatio Omnipotentis evocat ad bravium cælestis remunerationis. Nam in ipso mari correptus languore ultimi exitûs, cœpit urgeri extremi angoris singultibus, lingua tamen inrecuperabilis, minimè vacans à laudibus piissimi Redemptoris, cujus flentes socios commendans custodiæ, beatam animam à puppi exsultationis transmisit ad gaudia patriæ cælestis. Hujus corpus defuncti comites illustres viri ipsius sanctitatis conscij, nequaquam passi (ut mos est) pelagi fluctibus dari, sed maximo cum honore secum quatriduo devehentes, quinto die prospero cursu ad portum Insulæ quæ fertur Astilia appulsi, decentissimo, ut par erat, condiderunt inibi mausoleo. Inde plurimis ejusdem comitatûs perpetuum voluntariè subeuntibus exsilium, aliquanti optati itineris labore peracto remeantes, diem obitûs locúmque sepulturæ ac extrema mandata diu exspectati Patris mæstissimis detulêre discipulis. Præcedentibus succinctè transcursis, libuit paullisper immorari laudibus istius beati viri *, quia hic omni felicitate felix multorum Sanctorum gesta scriptis depinxit propriis, atque ab ejus in hunc locum cum Domno Alberico ingressu, omni infelicitate supradicta hæc caruit Ecclesia, nec dicam caruit solummodò, verùm quod fausto utinam proferam omine, testor augmentatam omnis decoris honore usque ad exitum Domni Brunonis, septimi [a] à venerando Alberico Abbatis, septem annorum lustris hanc honorificè gubernantis.

* de Assone iterum infrà.

De Brunone *hujus loci Abbate.*

12. Hic vir prudentissimus ordinatus est Romæ à S. Papa Leone IX. donatus ejus cognomine cum baculo pastorali, & benedictione condigna tanto Patri. Hic etiam inter multa suæ sagacitatis memoranda opera sæpe adiens Romana Concilia [b], faventibus ejus probitati Archiepiscopis magnæ auctoritatis, Athelenardo Lugdunensi, Hugone Chrysopolitano *, ac Mainardo Senonensi, aliisque Sacerdotum quamplurimis, annuum censum Disciacensis prædij, post tempora supramemoratæ infelicitatis primus suo loco, cujus erat juris, restituit. Usus quoque sibi decenti familiaritate successorum suprà denominati S. Papæ Leonis, scilicet Stephani, Nicolai, Victoris atque Alexandri; plurima prisca privilegia, multáque moderna eorum auctoritatis confirmatione roborata, sollicitus post se venturæ ætatis istius loci prudens recondidit Archivis. Ejus imperiis frequenter iteratis impulsus hoc arripui opusculum mutâ paginâ à nomine auctoris, quæ (ut reor) stat aliquanti nimiùm loquacissima garrulitate inepti sermonis. Sed scienter malui patêre irridentium cachinnis, quàm non implere jussa tanti Patris, super miraculis B. Bercharij, quorum ipse plurima visa vel à cernentibus vel fidelium & veracium testimonio subnixis tradita sæpe recensens, pariter ostentabat aliquantula suis manibus schedulis adnotata. Horum gratiâ multa præfatus sum minùs utilia, scilicet causâ excusationis, cur rara sint memoriæ tradita ante tempora sæpe memorandi Adsonis, à cujus regimine quia narrandi inchoamus initium, eo vivente facta primum replicentur miracula.

* de Besanson

Auctor Brunonis impulsu istud opus aggressus est.

Miracula S. Bercharij.

13. Heribertus Comes qui cognominatus Vetulus, cujus suprà meminimus, incurrit quondam validæ febris nimium incommodum: cujus ardoribus frigoribúsque dum laboraret multo tempore, plurimorum quæsivit auxilia Sanctorum, ut eorum meritis quiret adipisci aliquod remedium. Parisius,

Heribertus Comes sanatur.

a Corrigendus ergo Syllabus à Chesnio & Sammarthanis editus, ubi inter Albericum (quem Albricum vocant) interponunt *Gratianum* contra istius historiæ fidem; & octavo post Albericum loco numerant Brunonem. Lege Indicem Abbatum Dervensium infrà.

b Is Remensi Consilio interfuit anno M. XLIX. uti Camuzatus adnotavit.

Mettis, Trecis Sanctorum expetiit suffragia; sancti quoque Remigij, & beati Memmij* adiens sepulcra, aliorum etiam Sanctorum visitavit loca, quorum non placuit meritis, ut præstarent opem illius sanitatis. Novissimè Vitriacum venit nimis afflictus, auxilium Domini sperans, virtute qui inibi habetur Clavi ejus. Verùm Dominus noster Jesus-Christus qui nec sic ei largitus est sanitatem, inspiravit ut super prædicandi Patris Bercharij interventu posceret Fratrum hujus loci orationum solamen. Mittens ergo ad magnum Abbatem Adsonem, obsecrat ut pro eo tam ipse quàm omnis Congregatio Dei ac sancti Martyris imploraret meritum, quia vitæ suæ nullum ultrà aliud sperabat auxilium, nec ei veniendi ad S. Bercharij limina aliqua suberat facultas. Hanc legationem recolendus Adso benignè suscipiens, quoniam (ut adhuc liquidò patet) hujus loci utilia idem Princeps acsi sua procurabat; adscita omni Congregatione, statuit ut propriam ea nocte pro eo funderent orationem, soluturi in crastino Missæ matutinalis itidem pro eo celebrationem. Ipse quoque Deo devotissimus Abbas, Missâ peractâ, catenam S. Petri cum aliqua parte Reliquiarum S. Martyris lavans, ei in vase parvissimo transmisit ad potandum. Ipsam ergo lavationem ut libavit, mox somno corripitur: surgénsque post longam pausationem, nullo monente cibum petiit, sanitati deinceps restitutus. Ipse autem ut Samaritanus Deo gratias reddens, ob memoriam tanti beneficij, medietatem terræ, quam habemus Ulcenias, SS. Petro & Paulo & B. Berchario Martyri dedit, ipsemet eò pergens, atque ad confirmationem largitionis inde se expelli à quodam nostro Monacho nomine Albuino fecit.

An. Chr. dc. xxcv. Martii xxvii.

* S. Mange Catalauni.

Clavus Christi Vitriaci, Vitry ubs ad Mationam fl.

14. Relatum est suprà*, studio memorandi Adsonis ac auxilio jamdicti Heriberti Comitis, restitutas dominio hujus Ecclesiæ villas duas, id est Dreiam & Puellare-Monasterium, quibus vicinus est locus parvissimæ insulæ, dictus ab antiquo Mangisvillare. Ibi B. Bercharius avidus vitæ solitariæ, primam olim construxit Ecclesiam in honore S. Albini, perlustrans abdita Dervensis silvæ, quo postea vitans frequentias sæcularium, sæpe Deo fudit gratarum libamina precum, solitus pernoctare ibi cum discipulis, si quando contigisset causâ alicujus necessitatis demorari circa Puellarum-Monasterium, in villa istius nominis ab eo exstructum. Verùm peccatis imminentibus Monasterium illud Monialium postmodum est adnullatum, & Ecclesia illa funditùs redacta ad nihilum: non tamen omnino locus desolatus largitate cælestium donorum. Namque villæ Puellaris Monasterij quidam rusticus nomine Wulfarus cernens studio venerandi Adsonis undecumque saxa adunari ad ampliationem hujus Templi; parvipendens, utpote alienus, dominium Monachorum, adnexis plaustro quatuor paribus boum, pergit devehere lapidem altaris Ecclesiæ supradictæ insulæ. Hunc ergo plaustro impositum, rediens venit ad vadum per quod introierat, móxque tanto pondere fixi sunt boves, ut trahere ad aquam minimè possent. Exclamat itaque rusticus, stimulo fustibúsque agitando boves, sed nequaquam proficit: volens flectere animalia ad dexteram vel ad lævam; nec sic adipiscitur efficiendi aliquam possibilitatem. Ad hoc factum villæ jamdictæ multi convenientes, mirabantur super hac re, ac divinitùs inspirati protestabantur nolle Deum, ut altare exstructum opere famuli sui, ab eo loco posset educi: quod audiens rusticus, versus ad Orientem, spondet Deo sanctóque Berchario lapidem sese loco proprio relocaturum, si ejus nutu reciperent animalia perditum gressum. Hæc dicens, boves concutit, & statim mirum in modum videres eos citiùs retro redire, quàm antea fecissent in nullo recto itinere: atque ita suo loco restitutum est altare. Exinde Dominus illic multas virtutes operari, & locus cœpit venerationi haberi: ea occasione ac opera Adsonis Abbatis, quæ sunt redditæ villæ supradictæ ditioni hujus loci.

* num. 11.

Fur cælitùs impeditus.

15. Quando Deo disponente Domni Adsonis tempore hoc Cœnobium cœpit germinare, ut iterum quasi virescendo relevaretur, sicut sæpe superiùs pro-

Cæca lumen recipit.

An. Chr. dc. xxcv. Martii xxvii. tulimus, non solùm villæ cœperunt rehabitari, sed etiam in locis & saltibus ubi numquam fuerant, cœperunt rustici qui undique confluebant incolæ fieri. Itaque per id temporis construebatur quoddam mansionile super Sufflanam [a] fluvium desuper Lutosas, quod adhuc à primi habitatoris nomine Haroath-mansionile nuncupatur. Ibi inter primos habitatores quædam vidua commanens, cæcam habebat filiam. Factum est autem ut monerentur à scientibus vicinis, quatinus ad Ecclesiam Lutosas, quam S. Bercharius ædificavit ad honorem S. Martini, properarent imploraturæ Domini misericordiam; sancti quoque Bercharij ipsius constructoris, & S. Confessoris Martini, cujus nomini ac honori B. Martyr eam dedicando tradiderat. Mater ut hoc comperit, die statuto petitura Ecclesiam, ibi quam ferret filia plena fide paravit candelam. Dum ergo pergentes ad ostium venissent Ecclesiæ, filia cæca quæ à matre ducebatur, contemplatur divinitùs accensam quam gerebat manibus suis candelam. Exclamans autem dicit matri suæ: Mater, candela mea accensa est. Genitrix respiciens videt candelæ flammam, & cum exsultatione interrogat filiam: Tenerrima filia quomodo scis? Et illa: Quoniam bene domina prospicio. Tunc utræque oblato munere ac fusa oratione Christi Martyri sanctóque Confessori, gaudentes & Deo gratias agentes, domum sunt reversæ. Ut autem comprobaretur juvencula utroque suffragatore sanitati reddita, palam ostendit se ibi suscepisse munus gratiæ duplicis, scilicet restaurationem luminis, & custodiam perpetuam virginitatis. Nam per fectissimè lumen promerita, sacrum velamen suscepit, quod per plures annos usque ad obitum devotissimè servavit.

Violator altaris punitur.

16. Locus Monasteriolus dictus cum Ecclesia quam ibi B. Bercharius in honorem S. Mauricij ædificaverat, ad nihilum ipsius temporibus sic erat redactus, ut nec super sacratissimi altaris lapidem remansisse contigeret operturam: nec etiam ab ullo frequentabatur, sed cura & juge studium officinas hujus Monasterij renovantium haud procul ab illo repererat semitam, qua faciliùs possent lapides advehi. Ipse quidem locellus undique silvâ magnâ circumseptus, penitùs verò circa præscriptum lapidem confusa frutectis gramina abundabant. In hac præterea Monasterij villa Johannes vocitatus quidam exstiterat homuncio, habens malæ institutionis filium nomine Dagobertum. Hic die quadam circa prædicti loci confinia, dum ob custodiam sequeretur animalia, ceteris cum pastoribus sequentibus gregem pro comperta fertilitate interiora penetrantem, ne quid adduceretur, adolescens nefandus solus remanens, sacrum adscendit altare, atque ipsum quod gestabat ferro tangens ait: Mea hîc erit statio, pecúsque meum cujus reversionem haud comperero, inreverenter ab hoc exigam Sancto. Tali vesaniæ insistentem socij ut repererunt, nimia vix supplicatione ut descenderet meruerunt. Sed ut ex tantæ benedictionis fastigio malesanus descendit, tantus nimiæ tribulationis vigor super eum adscendit, ut nisi per contribulium subvectionem, ad genitorum valeret repedare mansionem, plurimósque dies letali angore contritus & oculis orbatus, post modicum lamentandæ pravitatis indultum spatium, præsentis vitæ accepit terminum. Exinde arborum densitate radicitus eruta, Oratorium illud reædificatur, hactenus habitatorum assiduitate usitatum, fruuntúrque illic Dominica miseratione, qui tota eam expetierint devotione.

Item alius.

17. Non minùs mirabile accidit de lapide altaris, quem mellitus Pater & Pastor Bercharius ad honorem S. Sulpicij dedicavit. Quidam militaris ordinis vir fuerat generosus, plurimis excellens possessionibus, inter quas possidebat quoddam prædium, Cryptas vocitatum, cuncta opportunitate floridum, ac fecunditate, quam exigit simplex ruralis incolatus decoratum. Id verò duriter perturbabat eum, quoniam si terrenorum cunctæ adessent commoditates, illic

[a] Sufflana, vulgò *la Soulaine*, amnis est paullò supra Dervum in Albam influens

quo primum Dei quæreretur regnum numquam fuerat Christi tabernaculum. Volens igitur in eo Basilicam ædificare, jubet devehi prædictum altare. Locus autem quo Ecclesia jamdicti S. Sulpicij fuerat, est juxta viculum, qui dicitur Tiliolus*, constans ex hujus Monasterij manso: sed cuncta ejus constructio præter memoratum lapidem, deleta * erat sub cælo. Itaque plaustro adducto, quidam rusticus petram superponens, redditos semitæ boves deducere cùm cœpisset, post modicum spatium boves exorbitantes minimè ultra progredi valuerunt; miser verò homuncio nimiùm fatigatus, sæpissime conclamando & stimulando eos quamquam parum proficeret, ut potiretur requie supra conscendens eo resedit, nesciens se magis dolori oppositum, quàm fatigatione exutum. Mox etenim dolore obsidetur gravissimo, boves etiam non potuerunt pedes movere à loco. Sic tandem convictus descendit, lapidem deposuit, ac in loco illo eum relinquens domum petiit, eóque languore per aliquod tempus maceratus vitam amisit, animalia etiam peste consumpta sunt. Dominus verò qui hæc jusserat, videns quod acciderat, nec lapidem à loco ubi fuerat projectus removit, neque Oratorium quod ædificare disposuerat inchoavit, timens quod displiceret Omnipotenti: sed post quinquaginta & ampliùs annos fillius prædicti divitis in viculo qui dicitur Villaris Ecclesiam condidit, ac sæpiùs dictum lapidem advexit, & ex eo altare ibi constituit.

An. Chr. DC. XXCV. Martii XXVII.

* Til, diœc. Trecens.

* f. detecta

18. Fidelissimus Dei Abbas Berengerius successor dignissimus memorandi Adsonis, audiens quosdam à partibus Tullensium volentes cupiditate prædæ & spoliorum effringere istud Monasterium, indixit ut ipsa cortis Cœnobij validè muniretur, & vigiles ipsam circumeuntes omni nocte insisterent. Post aliquas verò noctes dum circumissent ambitum cortis vigiles, & partem Orientalis fenestræ secus altare S. Mariæ clamantes & clangentes, ut mos est castrorum, restitissent; ecce vox à parte Templi clamans vigilibus insonuit: Qui estis vos tanta inquietudine insistentes Deo & Sanctis ejus in hoc loco, quisve jussit ut hæ vigiliæ circa Dei agerentur tabernaculum? Illi respicientes ad Sanctuarium, imaginem loquentis testati sunt se vidisse circumfusam immensa claritate, & ob nimium pavorem nihil aliud sunt respondere ausi, quàm quòd illorum dominus Abbas hæc jusserit. Quibus vox loquentis talia intulit: Dicite Abbati: Numquid non prævalet adhuc servare hunc locum, qui hactenus protexit eum? Videte ne ultrà convenientes taliter hîc inveniamini. His dictis disparuit, & illi continuò halitum vix habentes, aufugerunt. Horum unus vocabatur Grimoldus de tribus Fontanis, alius Johannes. Hic Johannes circiter triginta postea vivens annos, meruit narrare multis hanc sancti Martyris servorum suorum consolationem: alter verbo Grimoldus metu ipsius visionis infirmitate captus, ante annum vitam finivit. In eodem autem loco nullus deinceps vigil deputatus est, & illi qui eo tempore hunc volebant infringere, convenientes circa urbem Tullensem, hospitiáque suscipientes, orta inter eos contentione plures ex eis inibi ferro interiêre: qua de causa nimiùm perturbati reliqui, redierunt ad propria. Post aliquot etiam dies ductor eorum vitâ privatus est: sícque Deus protexit hunc locum, propter sui famuli & custodis nostri Bercharij meritum.

Bercharius Dervum protegit.

19. Quidam claudus ultra Mosam fluvium habitans nomine Girardus per visum docetur, ut si sanitatem recipere vellet, dilecti Dei Bercharij suffragium festinus quæreret. Optatum is callem dum requirendo teneret, ad cujusdam nostri Clerici qui Bruno dicebatur mansionem pervenit, ac huic causam sui adventûs aperuit. Qui prædictum debilem deduxit ad Monasterium gaudens 15. die ante festum Adscensionis Dominicæ. Deinde per tres dies ante Adscensionem, in quibus Litania fieri solet, ultra posse suum secutus est turbam Monachorum, semper orans qui ferebantur merita beatorum: id quoque in die Adscensionis non minùs devotè peregit. Feriâ verò sextâ & sabbato sic fuit fati-

Claudus vegetos recipit gressus.

An. Chr dc. xxcv. Martii xxvii.

gatus, ut ex hoſpitij lecto, quod Deo plenus Abbas Bruno ei deputaverat, nequiret exire. Nocte igitur quam Dominicus dies ſequebatur, iterum quare Monaſterium reliquiſſet interrogatur, ac mox repetat jubetur. Mane facto Eccleſiam petiit, & uſque ad publicam Miſſam ab ea non diſceſſit. Dum autem legeretur Evangelium cœpit tremere, & paullatim vehementer planctus emittere. Ut enim perventum eſt ad Secreta, dum cogeretur ut quieſceret pro Miſſæ reverentia, perſonabat his vocibus: Ecce morior, ecce morior. Jacens enim ad terram ſecus dextri chori introitum, dirigebantur nervi ejus, ac velut ex aqua exiſſet, fluebat ſudor per corpus ejus. Tali equidem paſſione vexatus eſt uſque ad Completas; tunc denique totus fuit extenſus, ſed manebat ut ad exitum ſpiritus. Quod quidam noſtrorum Odo nomine Seniorum cernens, tactus Dei fiduciâ & validus corpore, jacentem qui fuerat claudus, ſeminecem arripuit, & ante S. Petri altare depoſuit. Poſt modicum deinde ſpatij, ut ad ſe homo rediit, memoratus Senior cœpit eum deducere, quaſi mater docens eum incedere. Senioribus autem hinc laudes Jesu bono pſallentibus, omne ſuburbium accurrit, & tantus in eis ardor excrevit, ut quaſi Salvatorem Dominum noſtrum præſentem intuerentur, quiſque certaret ſacro altari deferre munus. Qui verò hæc ignorans ſuperveniebat, & nil præter indumentum quo tegebatur detulerat, continuò illud offerebat Deo & ſuis Apoſtolis pro amore Bercharij ſui Martyris. Nequaquam ex toto poſſumus exprimere, quàm vehemens gaudium exſtitit ipſo die. Sed lacrymarum ubertas quæ à Monachorum gaudio procedebat, & occurſus populorum quo affluebat, teſtimonium perhibuit, quod paralyticus, de quo lectum eſt in Evangelio præſens... Unde tantus odor hinc emanavit, ut ex multis partibus ante noctem multa plebs advenerit, & à partibus Campaniæ & de Barro ſuper Albam, de cujus parte videlicet de vico qui Salex vocatur, quædam cæca affuit nomine Lamſendis, quæ continuò promeruit lumen; & hæc pro tanti muneris devotione ſacrum excepit *velamen*, quod uſque ad obitum magnificè geſſit. Convenit etiam magna *multitude* debilium videlicet, cæcorum, claudorum, ardentium aliorúmque infirmorum, ex quibus plures viſûs, greſſûs, exſtinctionis, variæque ſanitatis gratiam adepti ſunt; nemo tamen exſtitit aliorum, qui non aliquod ſentiret remedium. Is verò Girardus per plures annos in hoc loco manſit, deinde Monachilem habitum accepit.

20. Altera die Rainardus quidam de Villa-carcerali corte adſtitit, cui totus dexter jam arſerat pollex. Hic athletam cariſſimum Domini Bercharium invocavit ad ſubventionem, & mox adipiſcitur arſionis exſtinctionem.

* *Creſpy* * *Brienne.* Latrones 700. Dervenſe Monaſterium direpturi, à paucis repelluntur. * *le Partois*

21. Criſpiacus* villa quædam dicitur, ſita in confinio caſtri Breonenſis* & ſilvæ Dervenſis: hæc ab antiquo latronum exſtitit altrix, utpote admixta ſilvæ, quæ immenſa circumquaque diffuſa, præbet hujus ſtudij hominibus grata latibula. Iſtius itaque villæ Miles quidam Berterus nomine, cum ſuorum complicium turma, clanculùm aggreſſus villam quamdam ſuper Maternam *fluvium* in Comitatu Pertenſi*, maximam inde ſecum multitudinem adduxit. Hos inſecuti viri ipſius regionis, nequaquam valentes attingere, per hanc reverſi villam, ab hominibus hujus ſancti Martyris ſues ſuos cœperunt exigere, adſerentes eorum ductu ſe eos amiſiſſe. Iſtis verò hæc contradicentibus, ſeſe illic adfirmant reverſuros, nihilque in omni hac villa relicturos, verùm neque S. Bercharij corpus. Plurima ergo inſaniſſimè comminati diem ſtatuunt reverſionis, interim obligantes ſacramento omnes colonos ſupradictæ Pertenſis regionis ad direptionem hujus loci. Tandem ſtatuto tempore ſimul convenientes elegerunt ſeptingentos ex tanta multitudine, jubentes ceteros ad propria remeare; validiores ſeptingentos, ut diximus, retinentes non causâ alicujus noſtrorum timoris, ſed ad oſtendendam magnitudinem ſuæ poteſtatis, ſibíque præfecerunt quemdam virum nomine Badinum. Prænuntiatur hujus Eccleſiæ Fratribus, unde perterriti ſunt non modicè: hinc quoque ampliùs angebantur

quoniam aberat Domni BERENGERII Abbatis venerabilis præsentia. Devotissimus etenim Deo Abbas WILLERMUS S. Benigni Divionensis Ecclesiam religione & parietibus per auxilium BRUNONIS Lingonensis Episcopi miro opere innovaverat, ad cujus dedicationem prædictum Patrem sibi familiarissimum invitaverat. Fratres itaque quod solùm repererunt consilium, legatione directa hostes ut quiescerent oraverunt, promitttentes reverso Patre, die statuto se suósque omne eis jus legaliter exhibere: ipsi interim psalmis & orationibus sancti Martyris notum flagitantes auxilium, signorum Ecclesiæ sonitu notificabant suo parvissimo populo hostium adventum. Adversarij autem humillima Fratrum legatione spreta, ac quia inde sæviores effecti cum fremitu valido appropinquantes, occupaverunt collem quo nunc habetur vinea prope Ecclesiam S. Remigij, quem ob pugnam inibi factam, hactenus incolæ Castellionem vocitant. Ruricolæ verò nostri fere viginti animati spiritu Domini, fractis obstaculis quibus detinebantur à Monachis eorum verentibus interitum, parvipendentes multitudinem hostium, pugnam inituri in eos irruunt, supervenientibus aforis eorum auxilio septem equitibus tunc temporis in hac villa habitantibus, (nam ceteri equites & famuli diversa petierant causâ obsequij Fratrum & Abbatis.) Itaque antequam convenirent, densitas fumi ingens inter utrosque apparuit: quod cernentes adversarij paucitati nostrorum neglexerunt occurrere; sed baculos quos omnes tantæ multitudinis cum lanceis gestabant, super eos jactantes, ut pulverem æstimaverunt consternere. Deus autem qui suorum servorum servos animaverat in rebelles suos, meritis S. Martyris ab ipsa baculorum grandine omnes ita reddidit illæsos, ut neminem eorum tetigerit tanta fustium multitudo. Hac defensione nostri alacriores effecti, continuò se miscentes adversariis, suprascriptum ductorem illorum necant, ruentibus ceteris, ut folia arborum vento tempore hiemis. Ita beati Martyris auxilio viginti septem virorum impetu cedentibus septingentis, silva proxima quam sibi rebantur auxilio fore fugientibus, causa perniciei cœpit furore Domini imminente exsistere. Nam frondes undique super eos cadentes plurimos vulnerabant, multos interficientes; quidam autem gemitu morientium, casu ramorum vel foliorum adeò terrebantur, ut magis certarent se fruticibus inserere, quàm iter fugiendi arripere. Stupore igitur tantæ ultionis circumquaque territi hujus Ecclesiæ adversarij, haud parvo temporis spatio passi sunt quiescere familiam eximij protectoris Bercharij.

AN. CHR. DC. XXCV. MARTII XXVII.

22. Frater quidam HUGO nomine dictus, cujus mirificam visionem simúlque pia merita piissimæ Dei Genitricis MARIÆ, sancti quoque Bercharij Martyris ab ipsius inferorum claustris manifestam liberationem scribere conamur; loco..... sub strenua Monachorum disciplina, puer Deo fertur oblatus: cui à primis annis vivere ut libuit, majorum religio prohibuit, sed diversis artium exercitiis non mediocriter instruxit, & eorum rectos actus volens noléns ve secutus est usque in tempora juvenilis ætatis, quando, ut illa fert ætas, nimis dissolutè ut libuit vivere quæsivit. Sed quia Religionis usus talia prohibendo compescuit, exosum tenuit quod piè amare debuit, Fratrúmque cum quibus fuerat altus collegio posthabito, fugit Catalaunum. Hujus tunc urbis Pontifex GIBUINUS agnitâ ejus scientiâ gratanti eum benignitate retinuit, impellens eum ad renovanda opera suæ Ecclesiæ, quæ erant obnubilata multorum temporum vetustate, suarum opum ei tribuens fruendi liberum arbitrium. Ille verò dum hujusmodi mortalis vitæ gloria fruitur liberè, ultra modum cœpit oblivisci futuræ. Sed amator benignissimus, qui omnes vult magis salvos fieri quàm perire; mirabiliter revocavit laqueis mortis devinctum misericordissima sua pietate. Nam prædictus Antistes cujus utebatur suffragio, ad consecranda mœnia templi SS. Apostolorum Petri & Pauli, sanctique Bercharij Martyris, cujus prima fundamenta (ut præmisimus) venerandus ADSO Abbas locaverat, ire dispo-

Hugo puer in Monasterio vivit.

Adolescens solutè vivens Catalauni detinetur ab Episcopo.

Dervum perducitur.

An. Chr. DC. XXCV. Martii XXVII.

nens, Deo ordinante secum duxit hunc sibi familiarem. Itaque prudentiam studiorum hujus auditu percipiens honorandus Abbas Berengerius cum suis, ingenti supplicatione impetravit ab ipso eum sibi dimitti. Redeunte autem Pontifice ad propriæ Sedis Cathedram prædictus Abbas Fratrésque hunc sibi favorabiliter relictum in remoto diversorio cum sibi necessariis manere constituerunt, ubi ad votum cuncta ei etiam superflua (quod dictu grave est) ministrantes, formam crucis Dominicæ jubent ut noverant eum posse formosè componere. Sed Salvator sæculi qui lavit crimina mundi, non passus est impune formari imaginem sui vultûs ab ejus neglectis manibus, quem longanimi tolerantia jam exspectaverat diu. Nam componens effigiem crucis, dum formosè in ea sculperet imaginem Redemptoris pro redemptione omnium patientis, acri languore correptus ad extrema perducitur. At verò oppressus supplicio vix tolerabili, lacrymosis supplicationibus auxilium Fratrum implorare cœpit, ut eum quamcitissimè habitu Monastico renovarent, sub quo confitebatur se vixisse ut lupum sub ovina pelle fraudulenter. Fratres ergo ejus vehementissimæ angustiæ compatientes, diversorium in quo languens decumbebat compleverunt lacrymantes, ac ferventi caritate quod petierat concesserunt regulariter. Invidus autem omnium bonorum & seductor animarum diabolus, cernens miserum jam reformatum indumentis dudum stolidè spretis, diu conquestus injurias sibi inlatas ab Ordine Monachorum sacro eíque odioso, infremuit in eum, renovans per multa machinamenta dolosum ac multiplex ingenium. Mox itaque cum immensa dæmonum turba duo adsunt teterrimi, qui barbarico impetu irrumpentes domicilium ægri, moliebantur, si foret possibile, violenter abstrahere miseram animam à corpore. In quorum contentione dum fierent moræ Deo protegente, unus alterum arguit cur inducias darent pro qua venerant animam rapiendi. Cui cùm responsum opponeret, quòd præclarissimus Dei Martyr Bercharius, cujus sacra ossa inibi tumulata venerabantur, eum protexerat; alter se non posse respondit, quoniam videret eum munitum Viatico corporis Christi, & defendi precibus Monachorum ipsius Martyris Bercharij. Sed dum prolongata altercatione, horrifico strepitu terrerent miserum, subitò & mirabiliter ipsi ægro patienti cernentíque hæc omnia apparuit manus sola, quæ eis ineffabilili misericordia fecit dividuum atque aufugium, sic imperiosa Dei auctoritate liberans viribus defectum. Beata siquidem Dei Genitrix & verè beata omni refulgens pietate, dum piissimis auribus attenderet querimonias Fratrum exitum ægri orationibus præmunientium, non distulit mittere unici protectionem ad sustentandam imbecillitatem infirmi. Ipsa quoque Archangelorum Domina non multo pòst venit, sua benigna pietate manifestè visere dissoluta membra infirmi, ne raperet malignus, quem sacro sanguine suo Jesus-Christus ejus redemerat filius. Nam in titulo Crucis qui stabat ad pedes artificis decumbentis, subitò visus est illucescere globus æthereus lacteis involutus circulis, & condecoratus per designata loca *radiantibus* stellis. Hic visus est mirabiliter Deo cooperante in binas partes *dividi*, ejúsque in medio cælestis Regina subtili & ineffabili veste fulgere, ut nulli foret dubium Genitricem Dei esse: in cujus apice, dum tam sancta micaret beatitudo, descensum fecit per mediam Crucem à summo usque ad imum strata via auro residens quasi domina in Filij solio. Tunc Fratrem non minùs attritum gravissimis languoris tormentis quàm dæmonum insidiis, Virgo piissima talibus *dignata* est roborare alloquiis: Ecce, miser homo, meis & famuli sui Bercharij precibus filius meus ad misericordiam flexus, tibi pœnitentiæ indulsit tempus, ut ad locum in quo Deo & Sanctis ejus oblatus fuisti rediens, vitam deinceps, ut expedit, corrigas. Hac dicens protensa manu misericordiæ pro turbato dæmonum agmine eum erexit, & reliquit bene se habentem, ac quæ pertulerat conspexerátque adstantibus flebiliter referentem.

Crucis effigiem exprimere tentâtis morbo corripitur.

Monasticum habitum resumit.

A dæmonibus appetitus, cælitùs defenditur.

23. Feriatus

23. Feriatus quidam dies fuerat, vel ficut qui illius temporis superfunt plurimi protestantur, sacratissimi Jesu-Christi Martyris Laurentij sollemnitas totum orbem gaudio repleverat. Qua die quidam homuncio miserandus, nescius sibi, sed irrationabiliter uti asinus vivens, messis campum quo immitteret falcem ingreditur: dúmque insisteret incisioni, unus ex manipulis intrinsecùs manui affirmatur*, quem nullo modo valuit abjicere, quoniam nec manum aperire poterat, neque unam ex spicis, quas durities manus articulis impresserant, expellere quibat. Angustia itaque ingenti perterritus, ad mansionem gressus dirigit, gestans vicinorum gregi admirationem, & Dei rebellium inobedientiæ ostentaturus confusionem. Vicinorum itaque animatur consilio, ac diversa jubetur circumire loca Sanctorũ. Expetiit S. Mammetem Lingonis, Monachorum gemmam & Martyrum glorioso agmine septum Desiderium, simúlque cælestes Geminos cum innumerabilibus circumquaque Sanctorum meritis. Deinde perlustravit Trecis sanctorum Martyrum Saviniani & Patrocli sepulcra, cum ceteris multis quos enumerare longum est, inter quos ut in cælo Lucifer coruscat felix Lupus Antistes. Hi autem & alij Sanctorum spiritus, sicut ante conspectum Divinitatis summæ audierant deliberatum, quoniam alterius officium exsisteret, exaudire distulerunt hujus hominis preces. Verùm Jesus noster, qui agmen suorum magnificat, hujus appulit sua pietate animum, quatinus non infimi Martyrum Bercharij efflagitaret ad hanc necessitatem merita. Dum enim volens intrare cortem, venisset ad pontem qui de parte pratorum venientibus præbet ingressum, supráque conaretur adscendere, vespertinale signum ilico forté sonuit, atque angustiatus homo sic ore clamavit: Senior * sancte Berchari, succurre huic meæ necessitati. Ad hanc vocem manus relaxatur, ac spicæ cadunt humotenus, quas collegêre consequentes, & cum homine lætificato Senioribus perferunt: qui dum cantare habebant vespertinales hymnos, cœperunt psallere matutinales, siquidem *Te Deum laudamus*. Spicæ autem ad hujus rei testimonium multo tempore in hac Ecclesia pependerunt, & in loco ubi ceciderunt, invito portatore, usque ad hæc nostra tempora Crux erecta mansit.

An. Chri. DC. XXCV. Martii XXVII.

Violator diei festi punitur.

* *id est* adstringitur

Per S. Bercharium curatur.

* *id est* domine, gallicè *Seigneur*.

24. Milo nomine quidam miles terram de thesauro S. Petri in Baldulficorte ut causâ advocationis teneret invasit, quam magis comprimebat quàm defensabat. Multoties super hoc Abbatis jussu admonetur à Seniore, cujus providentia thesaurus regebatur: sed dum nullam honori superno reverentiam pertulit, febre valida corripitur. Cùm autem ex nulla parte posset remedium excipere, ad B. patris Bercharij veniens subsidium, se confitebatur reum & invasionem possessionis non facturum. Mox ab infirmitate convaluit: & post aliquantum temporis relicta complectitur, prædictus dolor ac amplior eum arripuit, & ut priùs promissa emendatione ante Sanctum se reddidit culpabilem & adsecutus est sanitatis gratiam. Veritas namque dixit, *qui quærit invenit*. Is mortem prosequebatur & reperit, nam tertiò B. Martyris bona absorbuit, & triplex dolor eum contrivit. Coactus ergo restituit Sancto quod invaserat, & jurejurando non facturum ampliùs promittebat: Deus autem ut scriptum est, ne ab eo deinceps derideretur, vivendi finem illi largitur. Antequam verò moreretur, mandavit ut misericordiæ Patris corpus suum ferretur, quod & factum est, & intra Ecclesiam sepultus. Recipiens Ecclesia res suas solidè possedit usque ad hæc nostra tempora, donec ut plurima Stephanus eas dolo obtinuit.

Invasor rei Dervensis tertiò punitur.

25. Locus piscinæ quo impius Daguinus velut occultandum quo S. Bercharium percusserat dejecit cultellum, priscis temporibus adeo oblivioni erat traditus, ut injecta humo par esset totius claustri planitiei ac prato, neque aliquis valde seniorum ipsum perfectè noverat. Exstitit autem vir quidam in ipsis Aquitaniæ partibus à quibus exstitit oriundus sæpe memoratus provisor noster Bercharius, qui multatus cæcitate angebatur non modicè, assiduis precibus petens misereri sibi à Deo omnipotente. Monetur itaque per somnum ut S. Bercha-

Putei Dervensis aquâ cæcus visum recipit.

AN. CHR. DC. XXCV. MARTII XXVII.

rij in saltu Dervensi adiret Cœnobium, ibique perquireret; quo projectum nataverat ejus occisionis ferrum, certus ex ipsius aqua sibi lumen posse restaurari cæcitate depulsa. Hac visione animatus prædictus cæcus, iter jussum ingressus, hoc ad Monasterium pervenit, narrans quæ sibi fuerant dicta Fratribus ac Abbati: qui retulerunt se nescire certiùs locum ulla ostensione antiquorum. At ille plenus fide obsecrat ut duceretur intra Claustra, indicaretúrve sibi locus cognitus vel aliquâ famâ. Quid multa? veniens ad locum, fodere terram manibus cœpit. Hujus Fratres cernentes fiduciam animi, vocatis famulis jusserunt ut ipsa humus foderetur ei. Nondum mensura trium pedum in profundo terræ effossa fuerat, & ecce cæcus manum ad fossam applicuit, & terrâ humidâ orbes oculorum liniens, mox diu desideratum recepit lumen.

Corpus suum altari impositum non fert Bercharius.

26. Nocte quadam dum unus Fratrum custos videlicet Ecclesiæ lecto membra reclinâsset, cœpit intra se cogitans revolvere, si Sancti corpus quod super debilem materiam jacebat, casu inde cecidisset, ingens peccatum omnibus adesset. Hinc timore perculsus eâdem horâ à lecto egreditur, summa cum devotione præparatus ad sanctum altare adscendit, & B. Patris ossa super ipsum deposuit: qui fusa oratione & amota casûs sollicitudine, dormitum cum accepta securitate vadit. Cui mox adest B. Pater Bercharius, & baculo quem tenebat manu (sicuti narrare solebat) cum fremebundo vultu tangens eum vocavit. Quem prædictus custos adspiciens tremendo interrogat: Quis es tu domine? Ad quem beatus cum increpatione hæc intulit: Ego sum ille, cujus super Creatoris & Salvatoris nostri Domini JESU-CHRISTI mensa Corporis composuisti cinerem. Ergo propera surgens, & inde corpus meum ad priorem transvehito locum. An nesciebas quod ubique regnet Domini nostri potentia, & super timentes se illius semper sit custodia? Ex hoc idem Senior excitatus, sanctissimos artus in priori loco pro jubentis relocat imperio: & quia tempus noctis urgebat, somno potiturus iterum repetit cubile. Tunc secundò venit ad eum benedictus Pater Bercharius dicens: Quia simplici mente hæc fecisti, & ut sacra curares jussum fuerat tibi Abbatis tui, cessum est severitati: unde confitens hoc illi revela, simul castigatione adsumpta, nequaquam tale aliud præsumas.

NOTA

Reliquiæ ejus ablatæ restituuntur.

26. Vicus est quidam non longè ab hoc Monasterio, cujus nomen nunc designare non cupio, qui non raro habitatore colebatur, & omni ubertate: in quo quidam exstitit Sacerdos, cui ea intentio adsurrexit, ut de hoc Patre nostro ac Protectore Berchario Reliquias deposceret, & in ejusdem vici Basilica reconderet. Quod sua perquisitione diffidens adsequi, ad tanti negotij supplementum copulavit sibi quemdam in hoc suburbio manentem Clericum, quémque si non propalo nomine, tamen cunctis notus agnoscitur familiaritate. Itaque obtentis Reliquiis Presbyter detulit, & in prædicta condidit Ecclesia. Nocte igitur sequenti is qui compos repedaverat, & Clericus qui impetrator fuerat, clementi per visum correctione percelluntur, audientes quòd tanti Patris benedictione, indignũ oppido excepissent suppresserant inde non per Dei imperium. Secunda siquidem nocte admonentur denuò, & tertia dum fuêre admoniti, pro nihilo sunt arbitrati. Ecce postquam fuêre à somno excussi, tanta eos inquietudo pervasit, ut in die nulla eis accederet comestionis delectatio, & nocte dum protinus oculis admisissent somnum, ambobus aderat quidam horror, quo ad requiem non sinebantur nisi momento, unde acriùs attererentur. Igitur dum per dies octo tali detinerentur tormento, persona Clericalis Presbyterum coactus petiit, visa & perpessa pandit: qui rursus eadem se confitebatur patientem, ac percunctatur congruum hujus calamitatis remedium. Unde illorum neuter nihil salubrius quidquam arbitrantes, benedicti Patris quàm quòd redderentur pignora; secundus quamquam cum enormi reddidit mæstitia. Clericus ea deinde suo adhuc differens loco restituere, recondidit intra Monasterium. Domum ergo revertitur, optata ut jam salute potiretur; sed eodem testante ampliùs solito priori perturbatur incommodo. Aliquantis namque diebus his angustiis compulsus, indicat

locus mendosus.

feriatim æditituo, quidquid sibi accidisset cum Presbytero, & quidquid solus præsumpsisset, quámque nunc proinde maceratur atrociter. Quid ultra? verissimè credito mihi multoties est ut reciperentur oratum, quamprimo ut largirentur quæsitum. Redditur utrumque, & B. Patris memoria quæ usque hodie servatur seposita; & perditæ sanitatis officium, ostentans hominem sanum. Itaque post dierum paucitatem villæ Domini hostes combusserunt Basilicam, ac deinde post aliquantulum temporis evelluntur ab ipso etiam vico incolæ, suarum merito quarumdam præsumptionum.

An. Chri dc.xxcv. Martii xxviii

27. Gloriosus Rex Robertus, apud villam Aireyas [a] nomine noscitur Concilium habuisse, ubi cùm innumeræ plebis multitudines; diversi utriusque sexûs & ætatis concurrerent, ad cumulandam quoque populi proficiscentis devotionem, plurima Sanctorum corpora à fidelibus viris advehi cœperunt. Inter quorum veneranda pignora, seniores nostri de sacro Patroni nostri corpore non ignotas detulêre Reliquias, convenienter in feretro ad earum translationem præparato. Factum est autem ut super quodam Comite, Landrico nomine, nostri Seniores facerent ob prædia B. protectoris nostri quæ Comes prædictus invaserat proclamationem: unde indignatus pretiosissimi Patris Reliquias diripere cogitabat, autumans in feretro esse sanctissimum corpus, sicut nostrates exteriùs testificabantur. Non ergo Regis potentiam veritus, quoniam ipse Rex mitissimus præ cunctis exsistebat, & magis mansuetudine quàm feritate suos vincere cernebat; idcirco direptionem sancti corporis perpetrare satagebat: quatinus non reddendi occasionem haberet injustè pervasa, cùm possideret heredem simul & hereditatem. Post verò tanta spatia itineris venerunt ad aquam quæ Urmuntio * dicitur: antequam ad Castrum Florentini accessissent, invenêre transitum difficilem. Nam crepido laticis profunda reperitur, & pons etiam soli homini strictissimus, ideóque equites ad transfretandum excipere non audebant, ne fortè ab humeris eorum laberetur: pedites verò qui solebant ferre, præ strictura pontis non quibant conducere, quoniam minùs quatuor peditibus feretrum ferri non poterat. Ergo dum meditari vellent qualiter illius amnis transirent cursum, metus eos invadebat, ne hostis persequeretur, dum ob feretri onus equites & pedites aquâ proturbaret. Tunc per admirabilem Patrem & Protectorem nostrum antiqua & divinitus jussa replicantur miracula. Nam, sicut dictum est, cùm portitores & secutores Reliquiarum Sancti multum & diu turbarentur, unus ex eis velut quondam Moyses eos adhortatus est dicens: Eia, carissimi commilitones & beatissimi hujus domini nostri devotissimi servientes, pedibus transeamus per aquam, securiùs transferentes tam pretiosissimæ mercis pondus nostris humeris. Ad illius exhortationem & Dei nostri jussionem relinquentes pontem, & ex his quatuor pedites collo feretrum apponentes, transierunt per prædictum amnem. Cùm autem usque ad renes in fluvio fuissent, & absque impedimento egressi sunt, & ampliùs exsiccati quàm fuissent ingressi, reperti sunt. Unde non solùm ex nostris orta est exsultatio, sed & ex his qui nostrorum comitatui se junxerant magna laudatio. Cucurrit & jam non parva multitudo audientium & ex vicis circumjacentibus ad hoc miraculum.

a Concilium Aireyense.

S Berchari Reliquiæ isthuc delatæ.

* l. Armantio, l'Armançon

28. Tempore quodam exstitit ita hominum prægrandis mortalitas, ut plurimi uno in die uno in loco obirent. Factum est ut hac de causa utriusque dignitatis homines, Sanctorum quærerent suffragia: unde multi Patris optantes adminiculum petiêre, ut eis perduceretur ejus sanctissimum corpus. Inter quos quædam potens persona obtinuit legatione sua, ut super Blesam * deferretur, quò procederet ipse obvius comitante populorum multitudine. Glorificandi Patris illò delata sunt membra, ubi undecumque & populi multitudo, & advenientium irruit magna devotio. Prædictæ personæ dum præstolaretur adventus, reman-

Pestis earumdem deportatione fugatur.

* la Blaise fl. influens in Matronam.

a In Aireyaca villâ diœcesis Augustodunensis, non Bituricensis, habitum est Concilium anno circà M. XX. præsente Roberto Rege & Archiepiscopis Gauzlino Bituricensi & Leoterico Senonensi, ex Clario in Chron. S. Petri vivi, ut Philippus Labbeus in Specimine Conc. adnotavit.

An. Chr. DC. XXCV. Martii XXVII. davit non licere sibi obviàm exire ; facerent de reditu quod Seniores vellent. Sancto tamen duabus illic noctibus custodito & à confluentibus venerabiliter ad adjutorium sibi invocato, quique rediêre in sua : sed occulto Dei judicio illi ad octo dies fuit terminus vitæ. Relatis itaque artubus Sancti, venit intentio villæ rusticis, ut ubi sanctum manserat corpus, ad memoriam tantæ benedictionis quam per ipsius merita senserant, signum Dominicæ Crucis configerent: nam Sancti cinere advecto fugit ipsa hominum mortalitas. Parata est materia, cujus onere boves decem onerati fuêre. Coloni advenêre, crucem erexêre, sed elevata apparuit in transverso. Quod cernentes, rustica manus ingemuit, & eorum unus magna voce intonuit: Si verè tanti Patris huc fuit corpus delatum, istius Crucis dirigam lignum: sicque directum est, & quod omnes nitebantur, ille solus constituit.

Corpus aliò defertur. * Somme-Voire

29. Nequaquam recordor qua pro causa devotio compulit quod cuncta Congregatio Ecclesiam S. Mariæ quæ est Summa Veræ * petiit, ac illic Patris glorificandi Bercharij gestavêre membra : perrectum est enim sexta feria Pentecostes. Finita autem oratione, post antiphonam quæ inchoatur ad introitum Ecclesiæ, dum cœpit vulgus adventare munera ferens ad altare, mox ingens advenit ventus, cum quo surrexit turbo eximius. Verùm multitudo populi, quæ foris Ecclesiam remanserat, quoniam non omnis introire valuerat, cum huc illúcque aufugisset pro turbine, quædam mulier cæca inibi remanet, quæ continuò lumine est donata. Deinde nostri Seniores, dum pro more vellent psallere Rogationum preces, clamor attollitur pro re gesta populi, qui modulamina & preces cantatorum coëgit vertere ad jubilamina laudum. Nam ut surrexerunt adclamantes omnes dicere, *Te Deum laudamus*, & applauserunt intonare : Ecce sancta Dei mater propalavit sæculo, quam sibi purissimo vel castissimo affectu Martyr Dei ac provisor nostri Bercharius servivit ejus filio. Ipsa quoque imperiosa Genitrix, meritò deprecationem pauperum anticipat, quæ totius pietatis enixa est fontem, ac antequam me invocetis, dicam vobis ecce adsum promittentem. Nam propter sui fidelissimi servi & nostri benignissimi Domni Bercharij amorem, non est passa diu clamores sufferre populi post tanti itineris laborem : felix grex & populus quibus Pater talis & Pastor tribuitur. Finita deinceps hymnorum canoritate & Missa, ingenti cum veneratione Dei ministrum ac nostri provisorem retulerunt lætantes, qui advenerunt gementes ad propriam sedem.

Cæca lumen recipit.

Pluvia simili delatione obtinetur.

30. Miraculum quod patrum nostrorum relatione cognovimus fuisse patratum à bono Patre nostro Berchario temporibus priscis, quódque nostra ætate etsi dissimili modo, pari tamen virtute & merito factum præsentibus vidimus oculis, nosse optantibus velut poculum vini optimi propinamus : ut modernis idipsum, si devotio fidelium poposcerit, & opportunitas temporum exegerit, non ambigatur posse fieri in futuris. Nostra ætate ab ipsis fere gloriosæ Dominicæ Resurrectionis diebus usque in Natali SS. Apostolorum Petri & Pauli, ut credimus peccatis mundi hujus exigentibus, cæli facies prætendebatur ænea, & terra induruerat ut soliditas ferrea, adeout hæc bina elementa mortalibus intentarent mortem, exhibentia minimè quæ oportet exhiberi ab eis opportuno tempore. Hoc igitur infortunio non modicè pavefactis omnibus, majores natu plebis hujus Ecclesiæ in unum conglomerati, expetunt Domini Abbatis Brunonis præsentiam, postulantes concedi sibi B. Patris Bercharij corpus, quatinus liceret eis per agros suos & confinia famulari bajulatione illud circumferre, ut suo sancto interventu propitiatio cælestis subveniret afflictis. Tali ergo prece efflagitatus, immo evictus Domnus Abbas cum Senioribus, annuit eis insumpsítque id fieri prænominata die SS. Apostolorum Petri & Pauli. Veniente autem die hujusmodi insumptionis explicitísque Matutinorum jubilationibus Apostolicæ sollemnitatis, cum præcepto Domni Abbatis quidam è Fratribus deposuerunt feretrum continens cælestem margaritam de loco pausationis, ut acclamanti populo exhiberetur (ut præscriptum est) bajulandum. Liquet huic Martyri nostro

tunc competisse, quod de quibusdam Sanctis * dicitur, quia linguæ eorum claves cæli factæ sunt. Nam eadem nocte cœpit cælum nubibus obnubilari, & pluviæ guttas terris infundere. Sed ne glorificatio tanti luminis habitantibus nostra ætate in domo Domini occuleretur, sed magis in propatulo exhiberetur; lucescente aurora post crepusculum; sol rutilus jubar suum mundo huic pleniter invexit. Horâ autem tertiâ qua creditur Spiritus sanctus fidelium mentes implevisse suâ gratiâ, adsunt multi populi in atrio & in Ecclesia, in foro & per platearum compita, obsecrantes ut respiciente eos de cælo Divinâ misericordiâ, gestare mererentur Patris sui membra sanctissima, gestandóque impetrare de tribulatione tunc præsenti suffragia. Tunc munus Domini optatum tandémque collatum suscipientes à Fratribus; egrediuntur Ecclesiam. Læta catervatim currit plebs corde fidelis, nec desunt patres nec matres nec juniores. Portatur Pater Sanctus per servorum suorum confinia; púlsansque pro eis prece ad valvas sublimis misericordiæ, confestim obtinet postulata, pro bajulantium semetipsum inopia. Mira canam verbis, opto quæ tradere scriptis. Cùm autem à Fratribus & populis præeuntibus & subsequentibus Pater sanctus portaretur, iterum cœpit obducere omnipotens cæli faciem nubibus atris, & quasi minaretur & diceret velle se pluere, sed differre ne bajuli sui dilecti cum obsequentibus impedimentum objiceret. Tandem expleto itinere devotæ processionis cùm ambitum Templi replesset populus, & facto silentio pulsatísque signis concentores imposuissent Introitum Missæ Apostolicæ sollemnitatis; ecce respectus misericordiæ cælestis, qui demisit largitatem suæ benignitatis. Nam duritia cælorum benignum suscepit à secretioribus imperium, rorem mittens dulcifluum, quo resoluta nubium tenacitas in largitate diu negatam terræ infudit abundantiam, terráque frugum suarum desideranti plebi parturivit copiam. Tantis ergo ac talibus tamque evidentibus miraculis refrenat, concludit, obstruit Dominus ora loquentium adversus justum iniquitatem in superbia & in abusione, largiens magna multitudine dulcedinis suæ quod absconderat timentibus se.

An. Chr. DC. XXCV. Martii XXVII.

* *de SS. Iohanne & Paulo.*

INDEX ABBATUM DERVENSIUM.

Legimus in MS. cod. Dervensi Syllabum ejusdem Monasterij Abbatum, quem quia Indice apud Chesnium & Sammarthanos edito accuratior est, juvat hîc repræsentare. Sic autem se habet. S. Bercharius Abbas & Martyr obiit DC. XXCV. Sancto Berchario de hoc sæculo translato Synnaulius Abbas successit tempore Theodorici Fratris Childerici. Successores ejus fuerunt Hanto, Pardulus, Adalgarius (*al.* Algarius) Altivarus (*al.* Altinarus) Humfredus, Wlfaudus, qui Wlfaudus (*alij* Wlfrandum *&* Wlfraudum *vocant*) præerat huic loco anno DCCC. LIX. Post quem usque nongentesimum sexagesimum quartum annum per annos C. IV. ignoramus qui fuerunt successores ejus præter extremos, id est Alardum & Benzonem. Benzone autem expulso substitutus est Domnus Albricus, (*de quo suprà num.* 10.) Azo *vel* Adso (*cui Chesnius & Sammarthani perperam Gratianum quemdam præferunt, ex dictis suprà num.* 10. *&* 11.) Berengerus, (*al.* Berencerus *de quo suprà* num. 18.) Nivo, Dudo, Milo, Bruno, Guendelgerus, (*ubi alij habent* Milo, Brimo, Vandelgerus cognomento Bruno.) Dudo, Nocherus, Rogerus anno 1097. electus, Guillermus, Theobaldus, Gualterus, Johannus, Ebalus, Raynaudus, Witerus, Evrardus, Nicolaus, Raynaudus 2. Aucherus, Radulfus, (*hos duos alij omittunt*) Anselmus, Petrus, Henricus, Raynaudus, Guillermus 2. Fericus, Jacobus; post Jacobum accessit Pontius de Mirevau, mortuus est anno Domini M. CCC. XCII. qui fere per viginti quinque annos abbatizavit. Post eum Simon de Ambouvilla, F. Petrus de Changey, F. Odo de Ficonia, (*al.* de Ficocuria) Simon Goy, F. Johannes de Bituneyo, (*al.* Betigneio) F. Simon d'Yeure, Jacobus de S. Martino, de Riviere, (Jacobus *omittitur in aliis*) Franciscus de Tintavilla Episcopus Autissiodorensis Abbas Commendatarius &c. *De S. Berchario & Dervensi Monasterio satis.*

CIRC. AN. DC.XXXV. OCT. XXI.

VITA S. CONDEDI MONACHI FONTANELLENSIS ET ANACHORITÆ.

Ex MS. cod. Fontanell. eruta à nostro Alexio Breard.

OBSERVATIO PRÆVIA.

De hujusce Vitæ Scriptore nihil certi pronuntiare possumus. Ejus antiquitatem probat numerandi ratio ab annis Regum, non ab Incarnatione Christi: nec indignus est fetus, qui JONÆ *Fontanellensi Monacho tribuatur.*

CAP. I. Condedus Britto in Galliam secedit. * *S. Condé, Condede*

TRANSLATO igitur ad cælestia regna sancto Patre WANDREGISILO post multiplices Sancti labores, & in loco regiminis Cœnobij Fontanellæ subrogato venerando LANTBERTO Abbate, eodem tempore sanctus Presbyter & Anachorita CONDEDUS*, genere Britto, natus in Oceani insula Britannica, cui quondam Albion nomen fuerat, artioris vitæ ardore succensus & peregrinationis amore incitatus & Sanctorum conversatione instigatus, relictâ præfata insulâ, propriâ videlicet patriâ, ob cælestis patriæ amorem, Galliarum devenit in partes. Ac primùm postquam Oceani æquor transvectus est, in loco qui vocatur Fontana Walarici [a] aliquot annis dulcissimos supernæ contemplationis fructus, sæculo nudus Deóque plenus, solitaria cotidie hauriebat conversatione.

II. Inde discedens, noctu in hospitio cælesti luce illustratur.

Ediscens autem fama pervolante S. Patris Lantberti Cœnobij Fontanellæ Congregationem non minùs ceteris religionis venustate clarescere; disposuit animo eorum se uniri consortio. Eo deinde relicto loco mare ingressus, ac Divina comitante gubernatione prospero cursus actus, nec mora, ostio appulit fluvij Sequanæ; atq; secundâ navigans aquâ, Arelaunium prędium pervenit, illicque velis depositis in portu ejusdem prædij consedit. Cúmq; apud quamdam religiosam Matronam hospitandi gratiâ divertisset, aliis in eodem prædio belluino more viventibus nec eum recipientibus; post indulta corporis necessaria ac Divinas decantatas laudes quieti membra dedisset unà cum aliquibus discipulorum in domuncula sibi deputata, præfata mulier fidelis intempestâ noctis quiete interrumpens torporem somni, aperiénsque fenestram cubiculi, adspicit subitò supra tectum domûs in quâ miles Christi requiescebat pharam igneam miræ magnitudinis, alta cæli sublimiter scandere. Patet namque cujus spiritu vir iste plenus fuerit, nimirum illius qui in deserti loco populum gradientem quadraginta annis in columna nubis per diem & in columna ignis præibat in nocte.

III. Fontanellâ lustratâ in insulam Belcinnacam se recipit. * *Reg. S. Ben. cap. 53.*

Venit quoque vir Sanctus ad Monasterium Fontanellæ, & post orationes ad Dominum & salutationes fraternas & colloquia spiritalia, cùm omnis humanitas (ut Monastica dictat norma*) eidem viro sancto cum suis omnibus fuisset exhibita, quos veluti Angelos S. Lantbertus susceperat Abbas, atque aliquot diebus in præfato moraretur Cœnobio [b], ac tantorum Patrum dulcibus frueretur alloquiis; demùm B. Condedus, votum sui cordis aperiens dixit, Non satis sibi videri in Religionis sanctitate sudare, si non & aliis quoque in prædicatione & exemplorum lumine radiando prodesset. Deinde ad consulta præfa-

[a] Sunt qui existimant hîc designari locum, ubi nunc opidum S. Vvalarici in Caletis ad litus Oceani positum cernitur. An potiùs Fons S. Valarici prope Leuconaense Monasterium, ubi & ipse Vvalaricus in cellula diu reclusus vixit?

[b] Aigardus in Vita S. Ansberti affirmat, *Condedum Presbyterum & Anachoritam in Monasterio Fontanellæ Deo dignum nomen & habitum assumpsisse*, & quidem anno circà DC.LXXIII. quo Theodoricus regnare cœpit.

ti Patris Lantberti locum aptum suæ devotioni ac religioni humiliter perquirendum deliberabat. Tunc cum benedictione & permissu prædicti Patris ad fluvium Sequanæ regressus ac navim ingressus, navigavit in insulam vocabulo Belcinnacam vicinam fisco Arelauno, quæ undique ambiebatur fluvio Sequanæ, quam de navi egressus lustrando circuibat, amœnitatémque ac secretum loci attentissimè mirabatur, orans cunctipotentem Dominum, ut ipsum locum suo clementer largiri dignaretur famulo.

IV. Eam obtinet Theodorico concedente.

Sequenti autem nocte admonitus fuerat in visu Divina revelatione THEODERICUS gloriosus Rex, filius scilicet HLODOVEI Regis & BALTHILDIS Reginæ, qui ipso in tempore in saltu Arelaunensi [a] exercitio autumnalis venationis insistebat, ut servum Domini in præfata insula consistentem cum summo honore susciperet, & quòd multorum populorum esset doctor futurus, nihílque ei negandum esse quidquid ab eo postulâsset. Qua fatus Rex visione certus, extemplò ad eamdem insulam pervenit, & cum gaudio & honore summo eumdem servum Domini suscepit. Et ut cognovit in eo fidei fervorem, religionis devotionem, sapientiæ plenitudinem; secundum ejus sanctam petitionem præfatam insulam Belcinnacam per privilegium suæ auctoritatis perpetualiter ei tradidit possidendam [b], sub perenni tutela ac defensione, ut tam ipse quàm & posteri ejus Monachi videlicet in eodem loco consistentes nullius infestatione aut inquietudine turbarentur, quatenus malorum incursu remoto, pro se totiúsque Regni sui pace liberè Domini implorarent clementiam.

V. Aliáq; prædia.

Largitus est etiam præfatus Rex in eodem Privilegio eidem servo Domini à plaga Orientali sive Aquilonari contiguos ejusdem insulæ agros & prata amœna cum saltu densissimo, in quo greges aprorum & cervorum abundantissimè omnibus commorantur temporibus, eoquòd frugiferis arboribus plurimùm stipata constet, quæ competentem & fertilem sine defectu hujuscemodi generis animalibus indeficienter pastum præbent. Est etenim aptissimus locus omnis generis animalibus nutriendis, quamquam & aliorum compendiorum in multis probetur utillimus. Quem locum antiquitas Lutum appellari censuit, eoquòd hiemis sive hiberno tempore ex inundatione fluvij Sequanæ quædam in eo reperiantur loca palustria & stagnosa. Est enim longitudinis trium millium, cùm in latitudine mille quingentis passibus terminetur.

VI. Insulæ descriptio.

Præfata quoque insula Belcinnaca, quæ ut suprà dictum est undique ambitur fluvio Sequanæ, tantum quietis ac silentij intra se retinet, ut omne desiderium eremi anachoreticam vitam desiderantibus penitus auferri videatur. Piscium autem tantam copiam emanat à mari & Sequana ubertim per disposita tempora, ut piscatoribus aliorum fluminum profunda rimantibus, nisi visu didicerint, incredibile auditu videatur. Hanc unda marina tempore malinæ ac lidonis ter per revolutionem diei ac noctis undique ambiendo invisere non negligit: quæ tanto sui vigoris impetu agitatur, ut ultra hanc insulam ad Orientalem plagam sexaginta millibus & ampliùs per lympham Sequanæ retrorsum incedens, usque ad locum qui dicitur Pistas [c] accedat, cùm à mari usque ad hanc insulam lymphaticum iter triginta fere millibus æstimetur. Sicque hoc rheuma,

a Nunc vernaculè *la forest de Bretonne*, quasi dicas Silvam Brittonis, quòd eam S. Condedus Britto incoluerit.

b Exstat hujusce concessionis diploma relatum in Philippi VI. litteris, Belcinnacam insulam Monasterio Fontanellæ confirmantis *Parisius anno Incarnati Verbi millesimo trecentesimo vigesimo nono, anno regni secundo, mense Ianuario.* Theodoricus Rex pauca præfatus subdit: *Igitur agnoscat industria Fidelium Christi præsens pariter & futura, nos divinitùs admonitos ad insulam in fluvio Secana sitam descendentes, viro Dei Domno* CONDEDO *illuc ab eo destinato, ipsam insulam quam antiquitas Lutum censuit, nunc verò Belcinnacam nuncupatam, cum omnibus rebus ad ipsam pertinentibus & toto alluvio quo eam voluerit Divina pietas augmentari, concessisse & condonâsse.* Hæc insula sesquimilliari à Fontanella distans, longè post S. Condedi obitum aquis (ut infrà cap. 12. dicitur) sepulta, paucis abhinc annis ex undarum illuvie emergere cœpit. Hæc ex Breardi nostri observationibus.

c Pistæ, *Pistres*, vicus ad Andelam fluviolum, juxta Pontem-Arcæ, Conciliis Pistensibus celebratus. Lege Cellotij Notas in Concilium Duziacense.

Circ. An. DC. XXCV. Ocr. XXI. quod de umbilico sive charybde maris egreditur, bis in die fluctus absorbet & rursum evomit, sicut per universa Sequanæ litora accedentibus ac recedentibus fluctibus celeritate nimia fieri comprobatur: quæ tam subitis inundationibus supplentur, ut qui fortè aliquantulum introrsus à litore repertus fuerit, evadere vix possit. Videtur enim fluctus cursu velocissimo versùs sursum relabi & in modum procerissimarum arborum in altitudinem se cum maximo rugitu subrigi, ac per multorum millium spatia, fluminis lymphas in amaritudinem verti. Hæc de rheumate & situ loci ac inundatione fluminis dicta sint: nunc ad viri Dei opera largiente Domino revertamur.

VII. Basilicas duas ædificat. Ingressus namque vir Sanctus cum auctoritate Regiæ largitionis præfatam insulam, ædificavit in ea Basilicam in honore S. Mariæ perpetuæ Virginis; alteram quoque in nomine beatorum Apostolorum Petri & Pauli, in qua & memoriam constituit S. Confessoris Walarici. O quàm felix & beata insula Belcinnaca belluarum quondam nutrix, nunc quoque servorum Christi secretissima quies! Hîc namque vir sanctus fervore sanctæ conversationis accensus, artiori animi studio seipsum macerando constringebat, & confluentium ad se turbas suavi fovebat alloquio, pandens de thesauro sui cordis nova & vetera.

VIII. Omnia Fontanellæ resignat. Præfatam quoque insulam, quam largitione Regis adeptus fuerat, cum universis rebus ad eam pertinentibus; sed & aliquas possessiunculas, quas eidem quidam prædives ac nobilis Schiwardus dono perenni contulerat, sub anno tertio præfati Regis, qui erat Lantberti Abbatis annus nonus [a], per testamenti seriem ditioni præfati Cœnobij Fontanellæ perpetuo jure tradidit possidendas. Quarum possessionum ista sunt nomina: Campellos, quam ei præfatus Schiwardus ac reliqui viri locupletes contulerant. Item aliam possessiunculam Geldulfiacas nomine; simili modo etiam mansum in loco nuncupante Aolciaco super fluvio Sedanna cum molendino. Acta fuerat hæc largitio die decimo mensis Octobris, quod est VI. Idus Octobris. Item verò anno septimo Regis Theoderici aliam dedit largitionis auctoritatem de præfatæ insulæ Monasterio & rebus ibidem pertinentibus, quæ celebrata erat in Cœnobio Fontanella sub anno septimo Regis Theoderici, gubernante anno secundo B. Ansberto Fontanellam Cœnobium: quoniam vir Domini Lantbertus Præsulatum jam susceperat Ecclesiæ Lugdunensis, sicut in ejus Gestis plenissimè scriptum constat. Aderat quoque illustris Waratto Major-domûs Regiæ in Fontanella Cœnobio, quando harum rerum largitio à præfato Sancto viro condita fuerat: qui etiam & consensit, & manus suæ signaculis roboravit, aliique viri nobiles nonnulli, quorum nomina in præfata nunc usque continentur largitione. Brandulfus Presbyter hujus testamenti conscripserat auctoritatem. Aderant præterea Cinomaïlus, Zachæus & Johannes discipuli præfati viri S. Condedi, qui etiam olim cum eo de transmarinis advenerant partibus. O felix terra, quam militis Condedi illustravit præsentia! Membra sua cotidie mortificabat, hostiam vivam semetipsum Deo exhibuerat, Divina præcepta omnimodis adimplebat, digna etiam Deo Templa ædificavit.

IX. Gallum gallinaceũ à bestia raptum recuperat. Morante autem in eodem loco viro sancto, bestia subdola & insecutrix avium & anfractuosa vulpis, alitem hominis Dei, diei videlicet nuntium, qui etiam à Gallis vocatur gallus, furtim præripiens, ad suum concitè remeabat antrum. Quod cùm ingredi omni conatu niteretur, nihilominus ante ostium speluncæ immobilis mansit. Nec multo pòst quasi sui reminiscens facinoris, alitem invita ore tulit, & spectantibus plurimis ad eumdem de quo ipsum sustulerat locum revexit. O Sacerdotis istius inclyta merita, quæ & verbis fulgent & miraculis coruscant, cui etiam mutæ obtemperant bestiæ.

[a] Nempe anno Christi DC.LXXV. Hic calculus optimè convenit cum epocha regni Theodorici qui anno DC.LXXIII. regnare cœpit, uti initio hujusce Sæculi probavimus; & mortis S. Vvandregisili, quam anno DC.LXVII. collocavimus.

Alio

Aliô quoque tempore dum ob viri Dei compendia lintris in eadem fabricaretur insula, contigit ut hominum deesset copia, quæ eam ad fabricandum erigeret: quam vir Domini Divino fultus juvamine tam citò solus erexit, acsi multorum hominum solatio virium elevaretur. Ecce qui olim ex pastore ovium fecit Psalmistam, demum Condedum exsulem, egregium reddit agonithetam: qui armentarium caprarúmque Amos sycamina [a] vellicantem elegit in Prophetam, Condedum postmodum in Ecclesia Catholica micantem accendit lampadem. Daniel olim vitæ merito leonum rabiem vicit in lacu, & Condedus anchoreticam eligens vitam, hostis antiqui laudabiliter superat machinamenta. Helias currû igneo in cælum rapitur, & Condedus certamine viriter expleto; Angelorum agminibus fultus in cælo collocatur. Circ. An. DC. XXCV. Oct. XXI. X. Patribus antiquis comparatur. a

In eadem ergo insula contemplativam vitam agens, bonísque operibus sine defectu insistens, post incolatum mundi diutiùs prolongatum, ad æternæ felicitatis migravit requiem die duodecimo Kalendarum Novembrium [b]: sepultúsque erat venerabiliter in Ecclesia beatorum Apostolorum Petri & Pauli quam ipse dudum construxerat, qua multa fiebant ejus in oratione beneficia, & laudabatur ibi ab omnibus Domini Jesu-Christi, cui est cum æterno Patre & Spiritu-sancto virtus & honor, nomen, imperium & gloria per cuncta sæcula sæculorum, Amen [c]. XI. Moritur & in sua insula sepelitur. b c

Expletis verò annorum multorum curriculis, post obitum sancti viri eadem insula à rheumate maris attrita ac collapsa est. Translatum erat inde [d] à Fratribus S. Cœnobij Fontanellæ corpus sancti viri, & positum in Ecclesiam S. Apostoli Petri juxta Oratorium S. Martini ad plagam meridianam, scriptúmque Epitaphium hujuscemodi supra tumbam ejus: XII. Insulâ subversâ corpus Fontanellã transfertur. d

EXstitit in Gallis meritis dignissimus olim
Cujus membra sacra hîc tumulata jacent;
Nomine Condedus, virtutum flore coruscus,
Pro quibus in cælis nunc viget eximius.
Qui Theoderico Francorum sceptra regente
Rura Britannorum transvena deseruit.
Gallorúmque adiit partes lux Christicolarum
Insula hunc Sequanæ quæ Belcinnaca vocatur
Curriculis multis pavit & hunc sepelit.
Cujus sacratos cineres post tempora longa
Egregio cultu turba sacrata tulit,
Fontanellensi tumulans in cespite pulchro,
Nunc ubi poscentes muneribus cumulat.

a Id est Sycomoros, quemadmodum Amos 7. versû 14. legitur.

b Ipso die in Monasterio Fontanella ab antiquis honoratur. Ejus obitum ad annum circa DC. XXCV. collocamus.

c Hinc conjicimus, caput duodecimum à posteriori Auctore adjectum fuisse: ex quo etiam Auctoris ætas utcumque intelligitur.

d Quo anno hæc Translatio facta sit, incertum. Eam constat ante annum M. L. factam esse. Nam in Appendice secunda Chron. Fontanell. To.3. Spicil. Rotbertus Rotomagensium Archiepiscopus *SS. Confessorum* Herembert *Tolosani Pontificis & Eremitæ* Condedi *corpora uno in loculo* dicitur *reposuisse anno Dominicæ Incarn. millesimo vigesimo septimo Kalendis Iunij*: quo die hæc Translatio in Monasterio Fontanella celebratur.

Circ. An. DC.XXCVI. April. IX.

VITA S. WALDETRUDIS ABBAT. PRIMÆ CASTRILOCENSIS IN HANNONIA.

Ex apographo Compendiensi & ex PHILIPPO *Bonæ-Spei Abbate, cui hæc lucubratio perperàm tribui videtur ex notandis infra ad cap. 24.*

PROLOGUS AUCTORIS.

SANCTORUM venerabilia gesta ad excitationem viventium scripturæ tradi debere, antiquorum consuetudo declarat, qui tot nobis volumina de his reliquerunt, ut numero comprehendi vix possint. Horum igitur exemplis provocatus & quorumdam religiosorum Fratrum ac Sororum caritate compulsus, hoc opus aggredi præsumpsi; prudentem quemque Lectorem supplex exorans, ut parcens rusticitati scribentis, benevolus potiùs corrector quàm improbus cavillator exsistat: sciens me magis intendisse qualiter rogantibus Fratribus Sororibúsque veritatem propositæ rei gestæ lucidè panderem, quàm Grammaticorum regulas custodirem.

INCIPIT VITA.

Cap. I. Miracula ac Vitæ Sāctorum utilia.

AD illuminandam viam vitæ æternæ omnibus fidelibus Christianis Redemptor mundi post Adscensionem suam mittere dignatus est Apostolos, Apostolorúmque sequaces electos, qui rectè vivendo, adversa æquanimiter tolerando, visibilia & temporalia contemnendo, invisibilia autem & æterna appetendo, promissa æterni regni gaudia errantibus nuntiarent; &, ut ita dicam, ad hæc redire volentibus, gratia Spiritûs magna refulgente, inter errorum tenebras, astrorum more viam ostenderent. Sed quia populus priori quidem tempore carnalis tunc erat, sola hæc visibilia esse existimans, invisibilia autem non appetens, quia nec esse suspicabatur; Sanctorum exempla vel prædicatio sola ad fidem invisibilium sufficere minimè quiverat. Addita sunt ergo miracula ut fidem verbis declararet virtus ostensa. Ad hoc enim tunc visibilia illa miracula coruscabant, ut corda audientium ad fidem invisibilium pertraherent: & per hoc quod mirum foris agebatur, hoc quod intus erat longè mirabiliùs sentiretur. Nunc verò quia operante Deo numerositas Fidelium excrevit in mundo, illa corporalia miracula magna ex parte cessaverunt: non quòd desint modò in Ecclesia qui vitam virtutum habeant, dum signà corporaliter non faciunt; sed quòd hæc nostris jam temporibus necessaria non sint. Unde Apostolica vox ait: *Linguæ in signum sunt, non fidelibus sed infidelibus.* Frustra igitur miraculum foris agitur, si desit quod intus operetur. Vita enim, & non signa, modò est quærenda. Vitæ enim veræ æstimatio in virtute est operum, non in ostensione signorum. Verumtamen & hæc cùm fiunt, vitæ bonæ testimonium ferunt, & ad imitationem corda provocant proximorum. Unde indubitanter credimus ac stabili fide retinemus, desiderantibus terrena negotia funditùs relinquere, ac lata & spatiosa hujus mundi itinera quæ ducunt ad perditionem deserere volentibus, strictam quoque & angustam nostri Redemptoris viam quæ ducit ad vitam adire cupientibus, non mediocriter profuturum si de vita Sanctorum virorum seu feminarum, quæ in hac videlicet via duce gratiâ nos præcesserunt, suísque vestigiis tritam reliquerunt, exempla proferantur, ut omne quod impos-

1. Cor. 14. 22.

ſibile ſibi credere poterant, tanto eis ad ſperandum fiat facilius, quanto per hoc transiſſe jam & alios vident. Sæpe etenim corda torpentia ad amorem Dei & vitæ æternæ deſiderium plus Sanctorum exempla quàm prædicamenta excitant: quia dum eorum opera vel miracula attendunt ſublimia, ipſi in infimis turpiter jacere erubeſcunt. Unde Dominus dicit: *Videant opera veſtra bona, & glorificent Patrem veſtrum qui in cælis eſt.*

CIRC. AN. DC.XXCVI. APRIL. IX.

Mat 5.16.

II. Vvaldetrudis ortus ac parentes.

Igitur adjuvante gratia Chriſti de vita & converſatione & miraculis ſanctæ ac beatiſſimæ WALDETRUDIS * Chriſti famulæ quæ geſta ſunt haud procul à noſtris temporibus, juxta quod veracium teſtium qui hæc videre vel audire meruerunt, relatione certa vulgatum eſt, ad laudem Dei & ad ædificationem proximorum aliqua licet pauca de multis conabimur aperire ſcribendo [a]. Hæc itaque temporibus DAGOBERTI inclyti Regis Francorum clariſſimis & valde nobilibus orta parentibus, ex Regali proſapia edita fuit. Cujus Pater WALBERTUS, mater verò BERTILIA dicebatur. Inerat enim illi ſoror, virgo ſcilicet ſacratiſſima nomine ALDEGUNDIS, quæ vitam multis plenam virtutibus ducens, ſéque in continentiæ arce cuſtodiens, multis annis Melbodienſi præfuit Monaſterio. Exſtat autem libellus de vita & converſatione illius editus *, in quo ſi quis noſſe deſiderat, quàm grata Deo & Angelis exſtiterit, quámque cara hominibus fuerit, quantas & quales per eam Dominus oſtendere dignatus eſt virtutes, facilè poterit reperire. Sed nos ad hoc quod propoſuimus calamum revocemus.

* Sainte Vvaudru

* ad an. 684.

III. Vvaldetrudis viro alligata piè vivit.

Beata autem Waldetrudis adhuc adoleſcentula cùm in paterna domo nutriretur & nimiùm à ſuis diligeretur, viſum eſt ejus parentibus, ut eam ſecundum antiquam Dei ordinationem & Patriarcharum exemplum ad nuptias viro tradere debuiſſent. Erat autem pulchra facie decoráque adſpectu, ſed pulchrior fide, pudicitia & caſtitate. Sed Domini Dei occulta diſpoſitione, qui eam fidei ſuæ annulo ſubarrhaverat, & ſociam ac coheredem ſupradictæ ſorori ſuæ Aldegundi Virgini in æterni regni gloria fieri prædeſtinaverat, nec ipsâ carnis copulâ potuit immutari. Nam omnipotens Deus hanc ab ingreſſu mundi gratuito pietatis ſuæ munere citiùs retraxit, & amoris ſui igne cor illius accendens, ab omnibus carnalibus illecebris & immoderato terrenarum rerum appetitu facilè temperavit. Mutato namque animo, cœperunt ſubitò vileſcere quæ placebant, & quæ priùs delectabant animum, poſtmodùm fieri vehementer oneroſa. Studebat inter hæc curas ſæculi paullatim poſtponere, & ſolis deſideriis inhiare æternis, ſubſtantiam ſuam pauperibus, orphanis, ac viduis, cum omni alacritate largiri, captivos redimere, hoſpites & peregrinos colligere, vitia quoque non ſolùm ab actu corporis, ſed etiam à cogitatione cordis funditùs exſtirpare.

IV. A conjugii nexu ſolvi cupit.

Interea ſuâ tantum ſalute minimè contenta, etiam jugalem ſuum, nobilem ſcilicet virum MADELGARIUM, ad amorem Dei & cæleſtis patriæ deſiderium, ac caſtimoniam conſervandam, blandis cotidie ac ſalutiferis ſermonibus excitare curabat, & igne caritatis quo ipſa ſuaviter flagrabat, illius mentem accendere ſatagebat. Denique quia carnalis affectus intentionem mentis multùm diverberare, ejúſque aciem obſcurare ſolet, cœpit ipſam carnis copulam valde perhorreſcere: non quòd Dei munus ad propagandam ſobolem hominibus conceſſum ſperneret, ſed quia ſcriptum noverat docente Apoſtolo: *Mulier innupta & virgo cogitat quæ Domini ſunt, ut ſit ſancta corpore & ſpiritu; quæ autem nupta eſt cogitat quæ ſunt mundi, quomodo placeat viro.* Ideóque ſoli Deo vacare deſiderans, veluti quoddam impedimentum carnale pertimeſcebat, atque ut nutu Dei ſolveretur, & in ſe Domini voluntas fieret, cotidie cum lacrymis & gemitu exorabat.

1. Cor. 7.34.

a Hîc multa de Sanctis contemporaneis inſeruntur apud Philippum Abbatem: qui idcirco potiùs iſtius Vitæ interpolator quàm auctor forſitan dicendus eſt.

CIRC. AN. DC. XXCVI. APRIL. IX.

V. Viro suo Monacho facto. Sed omnipotens Deus, qui hæc occulta dispositione in corde ancillæ suæ misericorditer suggerebat, etiam ut fieret potenter adjuvit. Nam prædictus vir ejus Madelgarius divina inspiratione compunctus & intimi amoris facibus accensus, solutis vinculis conjugalibus, manente autem caritate, ad Monasterium, cujus vocabulum est ALTUS-MONS, concitus perrexit, ibique Monastico habitu suscepto, in sanctis actibus temporalem hujus vitæ peregit cursum *.

* de eo anno 677.

VI. à S. Gaugerico ad sæculi contemptum inducitur. Religiosa autem Christi famula Waldetrudis adhuc in sæculari habitu posita, vigorem tamen animi in nullo relaxans, propriæ domûs curam gerebat. Erat namque misericordiæ actibus dedita, bonis operibus intenta, hospitalitati studens, jejuniis & obsecrationibus serviens nocte ac die. Igitur omnipotens Deus qui novit omnem palmitem afferentem fructum excolere ut fructum plus afferat, famulam suam de acceptis muneribus fideliter ministrantem ad majora sanctitatis lucra cælesti visione provocare dignatus est. Nam quadam nocte, cùm post laborem fessa ad refocillandum corpusculum lectulo membra dedisset, mox sopore depressa, vidit in somnis quasi introisset in Basilicam, quæ sita est in villa, quam vulgus Buxutum [a] nominat. Et ecce apparuit illi vir sanctissimus GAUGERICUS Episcopus nimio refulgens decore, eámque summo honore & reverentia suscepit, dedítque illi per visionem etiam calicem vino plenum. Quæ cùm bibisset, sereno & hilari vultu dixit ad eam: Age quod agis; placent enim mihi valde quæ facis. Hac itaque visione roborata, & (ut ita dicam) Divinæ gratiæ vino debriata, terrena fastidire, & ad amorem cælestis patriæ vehementiùs flagrare cœpit, & quasi degustatam paullulùm æternæ vitæ dulcedinem avidiùs appetere. Sed antiquus hostis unde bonos proficere dolet, inde malos ad deteriora rapere nequitiæ suæ artibus conatur. Nam omnipotentis Dei famula, cùm hanc visionem quibusdam suis confamulabus humiliter retulisset, atque ab eis, ut assolet, ad aures vulgi ignobilis perlata fuisset; statim humani generis inimicus sancto proposito in ipso sui initio resistere cupiens, hujus visionis occasione quorumdam corda reproborum invidiæ facibus accendit, atque ad inferendas illi detractiones, cavillationes, falsáque opprobria excitavit; &, ut ita dicam, contra Christi famulam pugnaturus, eorum se venenosis armavit linguis. Unde scriptum est: *Filii hominum, dentes eorum arma & sagittæ, & lingua eorum gladius acutus.* Sed omnipotens Deus famulæ suæ inter diabolicas insidias titubanti velociter succurrit.

Consilio detecto turbatur.

Psal. 56. 5.

VII. Ab Angelo confirmatur. Nam cùm animus illius utpote adhuc rudis, hujusmodi irrisionibus ac derogationibus fatigatus nimiùm turbaretur, ipsáque gravi mærore depressa in lectulo decidisset; subitò in virili specie Angelus cælitùs missus decore nimio refulgens apparuit. Qui comminùs adsistens, eámque familiariter alloquens, causas tanti inquirit mæroris. Cur, inquiens, tanti mæroris pondere gravaris? quare hilaritatem tuæ mentis tristitiæ nubilo inordinatè confundis? Cui cùm illa respondisset quantas civibus suis derogationes, irrisiones, ac calumnias antiquo instigante adversario pateretur, subjunxit Angelus dicens: Confortare & esto robusta contra obloquentes & calumniantes te, quoniam scriptum est: *Non coronabitur quis, nisi qui legitimè certaverit.* Non ergo magnopere curandum est de vanis verborum favillis, quæ citiùs accensæ facilè restinguuntur. Hæc etenim patiebantur Prophetæ, Apostoli & Martyres qui fuerunt ante te. Unde & Dominus in Evangelio dicit: *Non est discipulus super magistrum.* Et paullo post: *Si patremfamilias Beelzebub vocaverunt, quanto magis domesticos ejus.* His igitur & hujusmodi sermocinationibus & scripturarum testimoniis confortata, inutilem tristati cordis mærorem, quem diabolica fraus suggerebat, spirituali gaudio superveniente statim repressit. O quàm dilectam sibi hanc Dominus ostendit, quam nec ad modicum contristari permisit.

2. Tim. 2. 5.

Matth. 10. 28.

VIII. Interea erat quidam Sacerdos GISLENUS nomine, habitans in locis deserti cir-

[a] Buxutum, *Bossu*, vicus est proximus Cellæ S. Gisleni in Hannonia.

ca fluvium cujus vocabulum est Hagna, qui habitum Monachi quem prætendebat specie, moribus demonstrabat, quique pro sanctitatis suæ merito à cunctis qui hunc nosse poterant valde colebatur. Hic itaque Divina monitus jussione, ad prædictam Christi famulam Waldetrudem exhortationis gratiâ crebrò venire consueverat, & verbi Dei pabulo illius mentem reficere curabat. Quam cùm vir Domini ab hujus mundi cupiditate frigescere, & cælesti desiderio accensam, sanctæ conversationis habitum quærere agnovisset, montem illi quemdam, qui nunc CASTRI-LOCUS [a] dicitur, designavit, & ut sacro velamine accepto in eo sibi cellulam ad omnipotenti Deo serviendum construi faceret, sollicita admonitione persuasit. Qui videlicet mons à prædicti viri Dei Gisleni Cellula quatuor ferè millibus distans, in superiori parte deserti situs erat. CIRC AN. DC XXCVI. APRIL. IX. Gisleno hortatore Monasterium construere molitur. a

IX. Hildulfo prædium emente. Beata autem Waldetrudis admonitionem viri Dei libenter gratantérque suscipiens, non distulit opere perficere, quod sibi per famulum suum omnipotens Deus dignatus est imperare; sed statim misit ad quemdam illustrem virum HILDULFUM nomine, qui per idem tempus valde inclytus ac nobilis & secundum temporalem hujus sæculi dignitatem potentissimus erat, & per conjugem suam eidem famulæ Christi propinquus exstiterat. Hunc ergo sollicitè postulavit, ut supradictum locum quem sibi Divina clementia per famulum suum designaverat, à suis possessoribus dato pretio emere debuisset, illícque habitaculum sibi ad Domino serviendum præparare non negaret. Cujus precibus mox ille libenter adquiescens, locum quem Christi famula poposcerat emere curavit, eíque in vertice montis ipsius, arbustis & vepribus radicitus abscisis, domum ad habitandum magnâ paravit sollertiâ.

X. Ædificia sumptuosa aversatur. Nec silentio præterire debemus miraculum, quod omnipotens Deus ad ostendendum quantam famulæ suæ curam gereret, in ipso propositi tirocinio exhibuit. Nam cùm religiosissima Christi tiruncula ad domum sibi præparatam accessisset, hanc latam & spatiosam atque sublimem intuens oculis abhorruit, & ex ipsa sui magnitudine oculis ejus valde displicuit; humili scilicet mente humile atque remotum ab adspectibus humanis quærens habitaculum in terris, ut celsum atque sublime inter frequentiam Angelorum mereretur habere in cælis. Mira res & vehementer stupenda mox secuta est. Nam recedente Christi famula, eadem nocte totius domûs fabrica subito turbine à fundamentis eversa est, ac longè divinitùs projecta. Tunc prædictus vir Hildulfus longè in ejusdem montis latere, ei parvum & sanctæ religioni congruum habitaculum simul & Oratorium in honore S. Petri Apostoli dedicatum, ubi ipsa illi designaverat, restruxit.

XI. Velatur à S. Autberto, & recluditur. Interea dilectissima Christi famula Waldetrudis fervens spiritu & magis magísque cælesti desiderio anhelans, juxta viri Dei Gisleni, cujus superiùs mentionem fecimus, admonitionem ad beatissimum AUTBERTUM Episcopum accessit, & ut velamen sacrum accipere mereretur petiit, & citiùs impetravit. Acceptis itaque ab eo sanctimonialibus indumentis, statim se suáque omnia Deo omnipotenti tradidit, atque in cellula quam sibi construi fecerat se recludit, ibíque eximiæ conversationis exempla circumquaque dedit. Erat enim morum gravitate, mentis sobrietate, mansuetudinis lenitate, verborum moderatione incomparabiliter prædita; caritate autem erga Deum & proximum perfecta, curis pauperum ac peregrinorum provida, vigiliis quoque & orationibus ac jejuniis dedita. Studebat inter hæc toto mentis nisu cruciare carnem, voluntates proprias frangere, tumultúsque hominum devitare, & cotidianis se lacrymis in ara cordis Domino libare.

XII. Quamobrem antiquus humani generis inimicus, qui ab initio bonis operibus

a Anonymus Gislenianus qui Vitam S. Aldegundis scripsit, locum ita vocatum asserit, *quia ibi quondam Romanus exercitus castra locaverat.* Postea locus accrevit in oppidum insigne, quod Montes Hanoniæ, vulgò *Monts en Hainau* appellatur, éstque totius Hannoniæ caput. Monasterium Sanctimonialium Castrilocensium seu Montensium pridem conversum est in collegium nobilium Canonicarum, cujus Abbas & Advocatus perpetuus est Hannoniæ Comes.

CIRC. AN. DC. XXXVI. APRIL. IX. Diaboli varias tentationes superat.

resistere contendit, invidiæ facibus accensus, contra hanc totis viribus se in tentationem erexit. Denique quia publicum bellum se doluit perdidisse, ad occulta sese certamina iterum reparavit. Cœpit namque de fide & spe, quæ est in Christo JESU, tentatione subdola mentem illius improbè pulsare, cogitationes quoque varias & illicitas cordi ejus importunè ingerere. Et primò quidem immittens ei memoriam possessionum, generis nobilitatem, familiæ defensionem, amorem rerum, superfluam sæculi gloriam, escæ variam delectationem, & reliqua vitæ remissioris blandimenta, dehinc virtutis arduum finem, & maximum perveniendi laborem, necnon corporis fragilitatem, ætatis spatia prolixa. His igitur & hujuscemodi tentationibus maximam ei cogitationum caliginem suscitabat, tentans si quo modo posset hanc à proposito sancto avocare. Sed valida omnipotentis Dei manus, hæc pestifera Diaboli molimina facilè destruxit.

XIII. Eumdem fugat.

Respectu namque Divinæ gratiæ ad seipsam citiùs rediit, & inter catervas Satanæ se in acie stare deprehendens ad sua mox arma cucurrit. Nam se se protinus in lamentum dedit, cum gemitu & lacrymis Dominum exorans, ut in hujusmodi certamine ne succumberet sibi solatium dignaretur largiri. Cúmque die noctúque crebris & prolixioribus à Domino precibus remedium flagitaret, contigit aliquando ut hac de causa in oratione pernoctaret. Et ecce subitò idem antiquus hostis in effigie hominis quasi insultans illi apparuit, extendénsque manum super pectus ejus posuit. At illa, cùm Christi nomen celeriter invocasset, statim hostis fugam petiit. Quem illa intrepida, Angelico videlicet roborata suffragio, huc illúcque fugitantem cum vituperationibus & dignis opprobriis audacter persequebatur. Bene, inquiens, tibi contigit, miser; bene tibi contigit. Tu es ille qui dicebas in corde tuo; *Super astra cæli exaltabo solium meum, similis ero Altissimo*; ecce propter superbiam tuam à sede cæli pulsus in tartarea morte, ut dignus es, à femina persequeris, & locum quem tu superbus perdidisti, Christus humilis humano generi suo sanguine redempto reparavit. His auditis dejectionem suam hostis erubescens, mox quasi fumus evanuit, mentémque famulæ Christi hac tentatione fatigare ulteriùs non præsumpsit; & cui volens certamina intulit, virtute omnipotentis Dei compulsus est, occasiones victoriæ invitus ministrare. (Isa. 14. 13.)

XIV. Socias ad se trahit.

Recedente igitur tentatione, Waldetrudis spinis erutis velut exculta terra uberiùs fructum dedit. Nam cùm eximiæ conversationis illius fama longè latéque crebresceret, cœperunt nonnullæ nobilioris generis feminæ ad ejus magisterium concurrere, & Domino dedicata castitate [a] servire. Libera namque à tentatione, jure facta est magistra virtutum.

XV. Locum angustum & tenuem sororis suasu deserere recusat.

Soror quoque ejus, Virgo scilicet sanctissima ALDEGUNDIS, cujus superiùs mentionem fecimus, visitationis gratiâ ex Monasterio suo certissimis diebus ad eam venire consueverat, ut dulcia sibi invicem vitæ verba transfunderent, & suavem cibum cælestis patriæ, quia adhuc perfectè gaudendo non poterant, saltim suspirando gustarent. Quæ cùm loci parvitatem cerneret, paucásque adhuc Sanctimoniales in obsequio sororis inesse videret, humano pulsata affectu, quasi compatiens paupertati illius, monuit ut locum illum desereret, & ad suum Monasterium properaret. Sed omnipotentis Dei famula plus appetens laboribus pro Deo fatigari, quàm transitoriis hujus vitæ honoribus perfrui, nullatenus consensit. Sic quoque metuebat paupertatis suæ securitatem perdere, sicut avari divites solent divitias perituras custodire.

XVI. Basilicæ ostia sponte reserata videt.

Nec prætereundum est quod omnipotens Deus erga famulas suas ostendere dignatus est miraculum. Quadam namque die cùm ex more ad æternæ vitæ colloquia perfruenda in invicem convenissent, repentè causa exstitit, ob quam pro

[a] Votum ergo castitatis emittebant, nec sæculi repetendi libertatem retinebant Sanctimoniales Castrilocenses, quas ab initio ante Nortmannorum cladem Benedictinis paruisse institutis censet Francisc. Vvinchantius in Annal. Hannon. cap. 13. Lege Præfationem huic sæculo præfixam.

utilitate Monasterii paullulùm extra claustra procedere cogebantur. Euntes itaque & omnibus, pro quibus ierant, ritè dispositis, cùm subitò ad Monasterium rediissent, absente Ostiariâ omnia ostia clausa & seris præmunita repererunt. Sed mira res mox contigit: nam ut famulæ Christi ad aditum Basilicæ pervenerunt, statim ostia divinitùs concussa ita summa celeritate patuerunt, acsi orationem earum impedire perhorrescerent. CIRC. AN. DC. XXCVI. APRIL. IX.

XVII. Angelica consolatione honoratur.

Dehinc venerabilis Christi famula Waldetrudis relictis mundi illecebris, cælestis Regis servituti non renuit humiliter subdi, denuò ad contemplationem cælestium civium meruit sublimiter attolli. Nam rursus vidit in spiritu virum de cælo descendere. Et cùm Angelicam potestatem esse per spiritum agnovisset, statim tremefacta, quid de se vel germana sua in Divino examine dispositum esset percunctari studuit, & an Divini respectus gratiam aliquantulùm mererentur ab eo humiliter sciscitari curavit. Quam Angelus blandè confortans edocuit, quòd semper super eas Dominus sereno pietatis suæ intuitu respiceret, sicut ipse per Prophetam ait: *Ad quem respiciam nisi ad humilem & quietum & trementem sermones meos?* Unde Psalmista ait: *Oculi Domini super justos, & aures ejus in preces eorum.* Isa. 66. 2. Psal. 32. 18.

XVIII. De sua ac sororis gloria fit certior.

Posthæc fuit ei divinitùs revelatum, quòd ipsa & germana sua, beata scilicet Aldegundis, unam mansionem & eamdem beatitudinem in regno Dei pro merito laboris essent habituræ. Ad quam videlicet mansionem perveniunt alii sic, alii autem sic. His Divinis revelationibus omnipotentis Dei famula instructa, non inani jactantiâ mentem in superbiam elevat, sed sese in arce humilitatis custodiens, tanto pòst devotior ad referendas Creatori suo gratias exstitit, quanto erga se ejus beneficia majora cognovit. Et facta est eò instantior in bono opere, quò certior de promissione. Interea omnipotens Deus famulam suam diutiùs intra seipsam latêre noluit, sed quanti esset apud se meriti signis ac miraculis dignatus est declarare, ut posita super candelabrum lucerna claresceret, quatinus omnibus qui in domo Dei sunt luceret. De qua pauca virtutum bona, quæ ad memoriam redeunt, narrabimus, ut ex his paucis valeant ejus multa pensari. Miraculis clarescit.

XIX. Pecunia in captivos expendenda augetur.

Igitur cùm die noctúque in lege Dei meditaretur, & ardenter quæreret, qualiter sibi lucra pietatis augere potuisset; occurrit animo ut aliquos captivos redimere debuisset. Vocato itaque uno puero ex ministris suis, tulit pecuniam de qua ipsos captivos redimere cogitabat, & in stateram posuit, ut cognoscere posset, an sufficeret ad hoc quod volebat. Sed sicut scriptum est, *Omni habenti dabitur & abundabit*, cœpit ipsa pecunia in statera posita miro modo crescere & præponderare. Quod cùm tremebundus puer adspiceret, valde admiratus est. Cui illa statim terribiliter præcepit dicens, ut dum ipsa in corpore viveret, hoc miraculum nulli indicaret, videlicet pertimescens ne in virtute facti humano pulsata favore, inde intus inanesceret, unde foris hominibus magna appareret: exemplum etiam Magistri sequens, qui ut nos ad viam humilitatis instrueret, de seipso Discipulis præcepit dicens, ut ea quæ vidissent nemini dicerent, quousque à mortuis resurgeret. Luc. 19. 29.

XX. Liquor effusus divinitùs colligitur.

Alio quoque tempore cùm prædicta Christi famula Waldetrudis ad refectionem decubuisset, una ex puellis cellarium ex more ingressa vasculum implevit potu, ut Christi famulæ prandenti deportaret. Sed cùm incautè ambulans rediret, subitò pes ejus lapsus est. Quæ cum ipso vasculo corruens cecidit, & potum omnem, quem gerebat, in terram fudit. Surgens autem tremefacta ad cellarium redire cogitabat, ut vasculum iterum repleret. Sed cùm repente oculos ad vasculum revocasset, ita in manu sua plenum invenit, acsi ex eo nec gutta quidem cecidisset.

XXI. Infirmus sanatur.

Posthæc quidam homo cùm quadam ægritudine nimiùm fatigaretur, diúque jaceret afflictus, contigit ut quadam die in mentis excessu deveniret, & ecce vidit quasi à dæmonibus traheretur. Cúmque nimia vociferatione ad B. Aldegundem ac sororem ejus sanctam Waldetrudem clamaret, ut earum meritis &

Circ An. DC XXCVI. April. IX.

orationibus adjuvaretur, repentè de manibus eorum ereptus conticuit, & voces nullas insaniens emisit. Tunc his qui aderant magnopere suggessit, ut ante præsentiam Christi famulæ Waldetrudis deportari debuisset. Quod cùm impetrasset, atque positus in cathedra ante eam delatus fuisset; mox Christi famula ut eum nimia macie & defectione afflictum vidit, misericordiâ mota manus in orationem extendens super caput ejus posuit, & signo crucis edito, omnem languorem, quo detinebatur, protinus fugavit, ita ut sanitati pristinæ restitutus, de cathedra qua illic evectus est, surgeret & ambularet, cibúmque solito more sumeret, quia jam per triginta dies, ut asserebant hi qui hunc devexerant, nullum omnino cibum ore tetigerat.

XXII. Item infans.

Die autem dehinc quarta, mulier quædam cum filio suo parvulo gravi ægritudine oppressa venit ad eam, magnísque precibus ab ea deposcens, ut ægrotantem filium manu sua tangere dignaretur. Christi autem famula, ut erat misericordissima, doloribus compatiens maternis adsensum præbuit, manúsque super semivivum humiliter posuit puerum. Qui statim convaluit, cibum potúmque de ejus mensa accepit, & materna solito more suxit ubera, cùm jam transactis quatuor diebus nullum cibum ore tetigisset.

XXIII. Puer semianimis vitæ restituitur.

Dehinc oblatus est ei alter puer parvulus jam semivivus, & necdum Baptismatis undâ perfusus: pro quo genitrix obnixis implorabat precibus, ut ejus meritis saltim ad Baptismi gratiam vivus pervenire mereretur. Cui mox Christi famula Divino auxilio freta manus imposuit: & cùm signum Crucis capiti ipsius impressisset, ilicò omne pueri corpusculum miro modo contremuit, & vocem emisit, oculósque, quos antè clausos habebat, aperuit, & ex illa hora sanus effectus, & posthæc Sacerdos ordinatus, usque ad senectutem in vita perseveravit.

XXIV. Alia omissa.

Sunt & alia multa virtutum opera ab ea mirabiliter gesta, quæ partim depereunte memoria oblivione narrare nequivimus, partim compendio brevitatis transscribere neglexímus, ne prolixa scilicet lectio fastidium gigneret, cùm possint legentibus hæc pauca quæ diximus, & quæ cotidie ad sacratissimas illius Reliquias fieri cernimus [a], ad testimonium Vitæ ejus abundè sufficere. Quid enim opus est de vita illius multa narrare, cùm nuncusque ad corpus ejus tot virtutum documenta teneamus? Cæcis quippe lumen reddere, claudis gressum restituere, ægros curare, quoties ex fide petitur, ut vivens consueverat, hoc indesinenter facere & apud mortua sua ossa perseverat. Non est mirum si in vita sua multa facere mirabiliter potuit, cujus ossa mortua in tot miraculis adhuc vivunt.

XXV. b Vvaldetrudis obit

Obiit autem beata Waldetrudis quinto Idus Aprilis [b], suscepta ab Angelis;

a Ex hoc loco & ex Prologo conjicimus, hunc Auctorem fuisse domesticum: proinde alium esse à Philippo Bonæ Spei Abbate. Certè Auctor in Prologo scribit, se *religiosorum Fratrum ac Sororum caritate compulsum* fuisse ad id operis. Quibus verbis Philippus non usurus fuisset: & quamvis intra Hannoniæ fines prope Binchium cõsistens, remotior tamen erat, quàm ut miracula *quæ cotidie ad sacratissimas Vvaldetrudis Reliquias* fiebant, propriis oculis cerneret, uti Auctor hîc de seipso tradit.

b Quo anno decesserit S. Vvaldetrudis, haud facile est definire. Supervixit sorori Aldegundi quæ quinto die ante obitum ipsi apparuit. Anno proinde circà DC. XXCVI. ejus obitum reponimus. Curtisolræ corpus ejus fuisse sepultum probat Franciscus Vinchantius in Annal. Hannon. cap 15. ac deinde sæculo insequenti in Cœnobium Castrilocense seu Montense translatũ. *Antiphonas super matutinales laudes in transitu S. Vvaldetrudis* Olbertus Abbas Gemelacensis composuisse dicitur. Baldericus Episcopus Noviomagensis Chron. lib. 2. c. 36. agit de S. Valdetrude, & l. 3. c. 8. *Iuxta Castrum-montem*, inquit, *fonticulus est per multos annos ab incolis S. Vvaldetrudis veneratione servatus, ubi infirmi perfusi sospitatem meritis sanctæ Virginis* (id est Sanctimonialis, nam alioqui Vvaldetrudis plures liberos tulit) *recuperare feruntur. Vbi cùm eo tempore* (nempe anno M. XI. teste Sigeberto) *quædam femina pergeret pro infirmitate lavatum, reperit quasi recenti cruore respersum, & dum lavaretur, visa est facie sanguinolenta. Quo prodigio domnus Episcopus bella imminere prædixit, quod ita ipsa res postea indicavit.* Hic fons (notat Colvenerius) etiamnum exstat in magna silva Montensi, à dextris viæ qua Bruxellam itur, uno prope milliari ab urbe in pago cui nomen Castrum: neque hodie sine veneratione est. Natalem S. Vvaldetrudis v. Idus Aprilis celebrant Montenses, Translationem III. Nonas Februarii. Ejus Reliquiæ in propria Ecclesia Montensi adservantur. Caput à reliquo corpore sejunctum est sollemni pompa *crastino Octavarum S. Laurentii anno* M. CC. L. uti Miræus in Fastis adnotavit. In Martyrol. Bened. *prid. Idus Augusti* Translatio S. Vvaldetrudis memoratur: quo die à Johanne Laubiensi, Philippo Cellensi, Ægidio San-Dionysiano Abbatibus, jussu Petri de Mirapico Cameracensis Episcopi, in novam thecam anno M. CCC. XIII. Vvaldetrudis corpus translatum fuisse docet Vinchantius. Cur verò in Martyrol. Bened. alia ejus Translatio IV. Non Novemb. notatur, nobis latet.

deducta

deducta in cælestibus habitaculis, vivit cum Christo, gaudet cum Patriarchis & Prophetis, exsultat cum Apostolis, triumphat cum Martyribus, æquata Virginibus, sociata Confessoribus. Hanc ergo nos quibus possumus precibus & laudibus prosequamur, orantes ut nostri memor esse dignetur, ut nobis ille tribuat indulgentiam peccatorum, qui huic omnium laborum suorum præmium largiter reddidit, cui est honor & gloria, laus & potestas cum Patre & Spiritusancto in sæcula sæculorum, Amen.

VITA S. LANDELINI ABB. PRIMI CRISPINIENSIS IN HANNONIA.

Circ. An. DC. XXCVI. Junii XV.

A Surio expolita, ad apographum Bibliothecæ S. Cornelii Compend. restituta, alia ab ea quam PHILIPPUS *Bonæ-Spei Abbas composuit.*

PROLOGUS AUCTORIS.

BENIGNITAS nostri Salvatoris semper adest parata in salutem eorum quos prædestinavit ad capescenda futuræ præmia vitæ: & sicut ipse in Evangelio spiritualiter docuit quosdam mane, quosdam horâ tertiâ, quosdam sextâ & nonâ, quosdam etiam undecimâ ad excolendam vineam suam convocat: quia quibusdam in infantia, quibusdam in juventute & adolescentia, aliquibus in senectute spiritualis adsumere sationis concedit laborem. Nec difficile est manu ipsius inveteratos mores scelerum corrigere, qui etiam Leviathan dentibus absorptos armillâ suæ misericordiæ revocavit ad vitã, & ad percipiendam suæ bonitatis fiduciam eos ipsos quos taliter dentibus ejus excussit, participes in cælesti curia adscivit. Ex his enim scimus esse Prophetas, ex his quammaximè constat judex ille Apostolorum numerus, ex his Martyrum triumphalis exercitus, ex his insignis Confessorum numerus ac Monachorum mirabiliter consistit ornatus. De quorum collegio etiam S. LANDELINUM esse constat, de cujus vita ego pauperculus ingenio non sine magno timore aliquantulùm proloqui præsumo: sed potens est Deus os meum ad propalanda servi sui magnalia aperire, qui os asinæ ad increpationem reseravit Prophetæ. *Num. 22.* Itaque ex his quæ mihi veridicorum narratione comperta sunt, aliqua incipiam enarrare. *Auctoris fides.*

INCIPIT VITA.

GLORIOSUS igitur & acceptabilis Deo LANDELINUS ex progenie celsa Francorum ac nobilissima in pago Cameracensi & in villa quæ vocatur Vallis, temporibus DAGOBERTI inclyti Regis exstitit oriundus. Cúmque bonæ indolis puerulus primis adolescere inciperet annis, genitores ipsius eum B. AUDBERTO Pontifici qui eum de sacro fonte susceperat, litteris imbuendum commendare studuerunt. Cúmque jam ad juvenilem venisset ætatem, voluit eum supradictus Pontifex ad Clericatûs officium tonsorare. Quod audientes quidam ex cognatis ejus, venientes cœperunt eum ab amore cælestium suis persuasionibus revocare, dicentes: O quanta pulchritudo juventutis! persuadetur mundo renuntiare? ne quæsumus, Frater, ita agas: quia si ita egeris, nescimus si tibi aut tuis parentibus in nullo penitùs utilis eris. Melius est ergo, Frater carissime, ut nobis consentiens relinquas Monasterium & nobiscum pergens utaris sæculo & deliciis ejus, quàm velut mortuus hìc quiescas. Nam si nobiscum pergas, dabimus tibi omnia quæ libuerint animo tuo, & faciemus te divitiis affluere & honore. Hæc & his similia revolventes persuaserunt ei, ac fugam iniens discessit à S. Audberto, ac si-

Cap. I. Landelinus nobilis à S. Autberto institutus, seductus à suis vivit flagitiosissimè.

CIRC AN. DC. XXCVI. JUNII XV. mul cum eis pergens more latronum vivebat rapinis & cædibus occupatus.

Pro quo pius Pater Audbertus mærore confectus lugebat eum velut mortuum: & revera mortuus erat, quia diabolo serviebat. Orabat tamen S. Pontifex assiduè Dominum ut libertatem redderet captivato, vitam mortuo, medelam tribueret diabolico vulnere sauciato. Quid plura? malesana mens quod iniquè cœperat, perficere laborabat, nomenque suum mutans, appellari se MAUROSUM* jubet, ne scilicet indicio inveniretur nominis, qui perditionis se occultarat latebris. Interea multis diebus in hoc nefario opere perdurans serviebat diabolo, qui fugitivus exstiterat Christo. Tandem Divina potentia precibus B. Audberti Pontificis invocata affuit, & solito more ac inolita benignitate erroneum filium disposuit reddere sanctæ Matri Ecclesiæ. Accidit igitur ut cujusdam divitis domum diripere cum suis complicibus solito more festinaret. Cúmque adesset nox in qua tam nefarium opus perficere festinabant, accidit Dei dispositione, ut quidam de sodalibus ejus morte deprehensus spiritum exhalaret. Interea Maurosus dolore sodalis sui vehementer afflictus cùm se dedisset quieti, vidit miseri illius animam à dæmonibus ad infernum deduci. Cúmque hoc cum ingenti tremore adspiceret, adstitit Angelus Domini, trementíque & terribiliter infit: O Landeline, modò respice remunerationem tui laboris cum quali pœna tui socii anima deducatur ad inferni loca. Vide ergo quod tibi melius sit, cum tali tormento deduci in barathrum gehennæ, an nobiscum perfrui cælesti mansione. Derelinque igitur opera diaboli, & adsume militiam Christi: abscide à te tenebrosi cordis cæcitatem, quò possis intueri clarissimum lumen. Refuge jam tunc hostis antiqui servitutem, quò possis cum Christo regnare post mortem. Audi ergo B. Audbertum Antistitem, & recognosce tuum esse spiritualem patrem. Suscipe ab ore ejus monita cælestis doctrinæ. Hæc verò aliáque multa eum edocens supernus ille Angelicus spiritus cælos petiit.

II. Nomen suum mutat.

* Sic MSS. codd. al. Morosus

Sodalis interitu & Angelico monitu resipiscit.

III. Exsurgens ergo Landelinus visu valde conterritus relinquens sodales suos omniáque sua, pedibus suis maturavit ire Cameracum, ubi sanctum noverat esse Audbertum, & pedibus ejus prostratus pœnitentiam sibi rogat dari retroactorum scelerum. At pius Pater ejus votis congaudens suscepit eum pœnitentem, quem diu fleverat à se recedentem, sinúmque ei Divinæ misericordiæ aperiens, reddidit eum sanctæ Matri Ecclesiæ. Itaque sub sæculari habitu degens in Monasterio agebat præteritorum pœnitentiam criminum, macerans corpus jejuniis quod sæculi maculaverat illecebris. Diuturnâ igitur excoctus pœnitentiâ, destinavit ad purum relinquere sæculi negotia, ut pleniùs meditaretur cælestia. Petiit denique supradictum Antistitem, ut ab eo perciperet capitis tonsuram militiæque cælestis adsumeret chlamydem: ad quod gaudens sanctissimus Præsul abscidit ejus comam capitis, à quo jamdudum deposuerat maculas cordis.

Autberti jussu secedit in Monasterium.

IV. Adeptus denique hanc dignitatis gloriam, destinavit ire Romam: ut qui jam dimiserat sæculi pompam, peregrinationis quoque mercaretur coronam. Cum benedictione igitur pii Patris profectus Audberti, squalida adsumens itinera, tandem Romam pervenit, quo noverat corpore quiescere Judices sæculi. Prædulcia ergo in eorum liminibus figens oscula, orabat ad purum sua mundari crimina. Perfecto autem desiderio celeriter Galliam rediit, diu nolens abesse à suo patrono. Tum vir Domini Audbertus sanctitatis in eo considerans vigere virtutem, promovit eum ad Diaconatûs ordinationem: ad quod ita apparuit aptus, ut liquidò claresceret omnibus, quia Dei gratia ad hoc fuerat electus. Erat enim animo benignus, simplex, humilis ac devotus, obedientiam cunctis impendens, omnésque puro affectu diligens. Tantum etiam ardorem & cordis compunctionem ei Dominus largitus est, ut vitâ bonorum Cœnobitarum non esset contentus, sed magis semetipsum erigens in Dei famulatum, & cum gemitu & lacrymis in afflictione vigiliarum, jejuniorum & orationum frequenter positus nullo modo dabat suo corpori requiem, inediis, nuditate, frigore, siti ac multis tribulationibus seipsum macerans.

Romam petit.

Inde reversus ordinatur Diaconus.

Circ. An. DC.XXXVI. Junii XV.

V. Romam iterum ac tertiò Presbyter proficiscitur.

Paucis autem transactis diebus iterùm secundò Romam adiit: votáque optata complens ac feliciter remeans, à B. Audberto Episcopo Presbyterii suscepit officium. Sublimatus verò in hujus apicem honoris, enarrari non potest quantum excreverit culmine sanctitatis. Iterum ergo augmentare sibi labores cupiens quamvis defessus jam esset corpore, rursus Romam adiit cum duobus discipulis ADELENO videlicet & DOMITIANO, qui ei jamdudum in prædicatione verbi Dei adhæserant: & Apostolorum limina adoranda expetiit, felicitérque ad propria remeavit. Cúmque igitur in pace reversus fuisset, licentiâ cum benedictione acceptâ à B. Pontifice Audberto, profectus est in pagum nuncupatum *Hainau*, in locum super fluvium Sambram situm, qui ex nomine rivuli decurrentis in præfatum flumen vocatur LAUBACUS[a], & ibi construxit sibi & discipulis suis Monasteriales habitationes: & quod ille Deo annuente fideliter cœpit, postmodùm à successoribus qui per ejus ministerium in loco eodem aggregati sunt, feliciter est peractum. Construxit etiam aliud Monasterium in pago Sambreo nomine ALNEO, discretum à Laubaco tribus juxta Sambram millibus, quod fulget Principis Apostolorum sacris pigneribus ac munitur præclaris ejus virtutibus. Tertium quoque ædificavit Cœnobium in Templutensi pago GUASLARIS[b] dictum, disparatum octo millibus à Laubiis primitivo suo Monasterio, quod ut superiora Clavigeri Regis superni, sancti scilicet Petri, consecrari fecit nomine atque sanctitate. Horum quidem duorum magnis ditavit commerciis habitacula, sed Laubias Regiis honoravit muneribus, ac villarum famulorúmque inedicibili replevit copia. Quidquid etiam piorum Regum munificentia passim per Francorum adquisivit Regna, præfato Laubiensi Cœnobio delegavit, ut veneranda Fratrum Congregatio ibidem Deo serviens non egeret, hísque Monachis feruntur esse congruentia.

a Monasteria tria ædificat.

b

VI. Crispiniensem Cellam ædificat.

c

His ita gestis ac præscriptis locis honorificè structis, Fratribúsque illic Christo militantibus victibus necessariis affatim attributis, Dei omnipotentis ut credimus instinctu ac provisione commigravit ad alium locum[c], qui est situs super fluvium *Hon*, adjacétque ei silva nuncupata Ambidgis, ibíque cum duobus discipulis suis Adeleno scilicet & Domitiano exstirpare cœpit adjacentia virgulta, & ibidem quoque sibi ac suis construere dignum habitationis locellum. Quo quidem tempore (mirum dicturus sum) cùm instanter laborarent, & ut solet fieri cappæ eorum super arboris truncum jacerent positæ, contigit ut superveniens dominus loci illius silvámque suam eos exstirpantes inveniens, cappas eorum quasi pro vadio auferens abire inciperet. Sed mira omnipotentis clementia adest statim invocata. Nam dum isdem homo gressum verteret abeundi, mox omnibus membris stupefactus & velut in specie mortis deprehensus, in sua pœna sensit, quod non rectè circa servos ageret Dei. Provolutus ergo eorum pedibus, rogat sibi veniam dari commissi sceleris, cappásque suas ut reciperent magnis cœpit vocibus expostulare, simúlque vovens quod ejusdem silvæ medium Deo per manus traderet Sancti, si ei pius Dominus quod iniquè egerat donare di-

a Laubacus seu Lobacus, ita dictus sive à Laubaco rivulo præterfluente, sive à *Lo* quæ vox *obumbrationem*, & *Bach* quæ *rivum* Teutonicè significat teste Fulcuino Abbate in lib. de Gestis Abb. Lobiens. cap. 1. vicinam habet villam quondam Regiam *Liptinas* dictam, noménque dedit celebri Abbatiæ Laubiensi *Lobbes*, quam SS. URSMARUS, ERMINUS, VULGISUS & THEODULFUS Sæculo octavo, RATHERIUS Veronensis Episcopus & FOLQUINUS Abbas Chronici Auctor anno CM. XC. mortuus Sæculo decimo; HERIGERUS & OLBERTUS Abbates viri docti Sæculo undecimo, & alii illustrârunt. Perstat hucusque idem Cœnobium Ordini ac Regulæ Benedictinæ addictum: situm in diœcesi Cameracensi, sed in ditione Leodicensi. Lege Fulcuini Chronicon Tomo 6. Spicilegii Acheriani.

b Baldericus Episcopus Noviomagensis in Chron. Camerac. lib. 2. cap. 33. primordia Cœnobii Vvasserensis Landelino etiam tribuit. Et tamen Fulcuinus in lib. de gestis Abb. Laub cap. 4. Alnense ac Vvasserense Monasteria à S. Ursmaro constructa fuisse asserit. Est autem Alna hodie Cœnobium Ordinis Cisterc. ad Sabim fluvium, uno milliari à Laubiis distans: Vvasserense verò in silva Fania *prope Teroaciam* situm, à fluvio Vvassero præterfluente ita dictum; modò eversum jacet. Huic Monasterio Landelinus teste Balderico in Chron. lib. 2. c. 33. præfecerat S. Dodonem, de quo aliàs.

c Balduinus in Chron. lib. 2. cap. 37. nonnulla addit huc attinentia. *Secessurus*, inquit, *eo loci præfecit beatum virum* URSMARUM *piis moribus præditum, in functoria tantùm prædicatione sacratum Episcopum*, &c. quod etiam in Vita S. Autberti per Fulbertum Episcopum dicitur. Lege Vitam S. Ursmari Sæculo insequenti.

Circ. An. DC XXCVI. Junii XV.

gnaretur. Mox mirum in modum à B. Landelino pristinæ sanitati redditus, Divináque prædicatione edoctus, ad propria est cum pace dimissus. Vir autem Domini gratias agens quòd sibi adesset ubique misericordia Conditoris, construxit ibidem Oratoriolum in honore B. Martini Episcopi, & illic cum supradictis discipulis hymnis Divinis orationibúsque vacans, benignitatem cotidie postulabat Domini.

VII. Illic fontem cælitùs obtinet.

Quadam etiam die S. Sacerdos Dei Landelinus omnia circumquaque lustrans loca, reperit ibidem fontem deesse, quo Fratres aquam suis usibus haurire debuissent. Facta autem oratione, baculo suo ictu terram percussit uno, statímque fons miræ profunditatis atque suavitatis ebullivit, qui crispantibus undis decurrere cœpit. Ilico ob rem quæ accidit, locum illum Crispinium nominavit. Cœperunt igitur tunc nonnulli audita ejus sanctitate è diversis partibus catervatim ad ipsum confluere, adunatáque est populi non minima multitudo in eodem loco. At vir Deo plenus multitudini misceri nolens, solitudinem præ omnibus sæculi rebus caram habens, ne scilicet multorum actiones suæ mentis ab statu rectitudinis hebetarent obtutum, non longè à loco eodem secedens, sequestrata mansione semoratur. In eo autem loco ubi fluvius in sese fontis Crispinii colligit sinum, in honore S. Petri Apostolorum Principis condens Ecclesiam, inter ipsos, ut ita dicam, supernos Angelorum choros, etsi necdum visione carnis, mentis tamen contemplatione conversabatur, dicere valens cum Apostolo Paulo: *Nostra conversatio in cælis est.*

Philip. 3.

VIII. Adelenum Crispinio, Domitianum Laubiis præficit.

Visum præterea est B. Landelino, ut supradictos suos discipulos, Adelenum ac Domitianum, discretis mansionibus absentare deberet, quatinus & ipsi per Divini verbi ministerium lucrum animarum Domino suis unusquisque in locis omni die augmentarent, ipséque velut avidissimus veræ philosophiæ amator, contemplationi cælestium liberiùs vacaret. Locavit igitur S. Adelenum procul à suo Monasterio prope leugâ unâ super fluvium *Hon*, Domitianum verò ex altera parte quasi leugis duabus super fluvium Hagnam*. Quibus auxiliante superna clementia peractis, sancta & immaculata Christi hostia multiplici contusione ignísque examinatione more holocausti Divinísque jam immolanda conspectibus, sanctus videlicet & verè Deo dignus Sacerdos Landelinus, ipsi, ut ita fatear, cælesti jam propinquabat altari. Cùm enim eum omnipotens Deus pro laboribus quibus pro nomine ejus cotidie desudabat remunerare jam decrevisset, senilia membra quæ prolixâ carceris hujus contriverat angustiâ, modicâ cœperunt pulsari febriculâ. Accersitis itaque undique Fratribus indicat se jam corporis ergastulo debere solvi. Flebilis mox personuit vox una dicentium: Quid, domine Pater, quid rogamus erit nobis ultrà auxilium, cùm tu Pastor oves Christo adquisitas relinquis devorandas dentibus diaboli? Tunc vir Domini lacrymis sic fatur obortis: Non mea, optimi Fratres, vos constristet absentia: aderit vobis prorsus Pastor æternus Dominus omnium Jesus-Christus, si ejus caritati inhærere studueritis attentiùs. Servite ei in timore & exsultate ei cum tremore. Nulla enim vobis nocere quibit adversitas, si nulla infestet iniquitas. His ergo & hujusmodi sermonibus Fratres adhortatus, super cineres ac cilicium stratus, adstantibus circumcircà quos Christo adquisierat carissimis Filiis, animam bonorum actuum floribus adornatam ad Angelorum direxit gloriam. Discipuli autem honorificè egregii Magistri venerabile corpus in eodem suo Cœnobio tradiderunt sepulturæ[a], ubi ejus meritis intervenientibus multa ac stupenda fiunt signa, præstante Domino nostro Jesu-Christo cui est honor & potestas per omnia sæcula cum Patre & Spiritu-sancto. Amen.

* Hayne

Ægrotat.

In cilicio ac cinere mortuus sepelitur.

a Nempe in Monasterio Crispiniensi, ut scribit Baldericus in Chron. lib. 2. cap. 41. cujus Auctoris tempore, id est Sæculo XI. *Hac Abbaticla sancta Dei matris Ecclesia Cameracensium subjacuerat* (dono scilicet Caroli Regis cognomento Simplicis ex lib. 1. cap. 67.) tum verò *infestationibus gentium & mutatione Regni divulsa, militaribus viris beneficio infiscata erat*, ac *Monasterium Canonicorum*, nunc Monachorum Ord S. Bened. quibus præest Abbas Regularis. Porro S. Landelinus obiit XVII. Kalend. Julii, incertum quo anno. Fulcuinus Abbas in Chron. cap. 1. tradit, Landelinum *principatu Chlotharii*

Chlodovei junioris filii latrociniis instituisse. S. Autbertus Cameracensis Episcopus anno circa DC.LXVIII. at S. Ursmarus Landelini successor anno DCC. XIII. decesserunt. Proinde S. Landelini obitum anno circa DC. XXCVI. collocamus. Ejus Reliquiæ in Crispiniensi Monasterio religiosè coluntur. De S. AIBERTO Crispiniensi Monacho agemus Sæculo VII. Bened. nam alios involvit Normannorum tempestas, qui anno DCCC. LXX. Crispiniensem Abbatiam & universa primævæ ejus dignitatis & sanctitatis monumenta pessumdederunt.

VITA S. CUTHBERTI EPISCOPI LINDISFARNENSIS,

AN. CHR. DC.XXCVII. MARTII XX.

Auctore Venerabili BEDA ferè æquali.

Ex MS. cod. Compend. Surio & Bollando.

OBSERVATIONES PRÆVIÆ.

1. BINAM *damus* S. CUTHBERTI *seu* CUBERHTI *Vitam, aliam solutâ, aliam strictâ oratione à Beda scriptam, prout ipse tum in utriusque Vita Præfatione, tum in lib. 4. Hist. cap. 28. tum denique in Indice Operum suorum testatur. Prosaicam, ut pote magis integram & accuratius conditam & comprobatam, præferimus metricæ, quæ tamen prior scripta est. Tertiam Cuthberthi Vitam anno circa* DCC. *quatuor libris edidit Monachus Lindisfarnensis anonymus Cuthberti æqualis, gravis quidem Auctor; vulgaruntque primi in suo Martio Socii Bollandiani: nos singularia dumtaxat excerpentes, in Notulas referemus. Præter hos Auctores,* TURGOTTUS, *primum quidem Prior Monasterii Dunelmensis Ord. S. Bened. dein Sanct-Andreanus in Scotia Episcopus, sub finem Sæculi XI. gesta S. Cuthberti retulit in Historiam suam Dunelmensem, quam Simeon Monachus itidem Dunelmensis ac Præcentor paullo post in libros quatuor & in capitula distinxit, eamque suo nomine inscripsit: at Iohannes Seldenus in Præfatione ad editionem Scriptorum decem Historiæ Anglicanæ genuino vindicavit auctori.* Vitæ Scriptores.

2. *S. Cuthberti memoria celebratur in antiquis Bedæ, Usuardi, Vvandalberti, Adonis, Hrabani & Notkeri Martyrologiis: nec solum Northumbriæ Regnum, sed universam Britanniam insulam, adeoque omnem Ecclesiam suo splendore illustravit. Huc spectat id quod Alcuinus in Epigrammate* 178. *canit in hunc modum:* Memoria.

Magnus & ipse Pater, Præsul Pastórque, Sacerdos
Cudbertus vestræ jam decus Ecclesiæ;
Quanta piis precibus Domino donante peregit,
Non opus est nostris dicere versiculis:
Dum prius heroicis prçclarus BEDA Magister
Versibus explicuit indita gesta Patris.
Laudibus ac celebrat quem tota Britannia crebris,
Et precibus cogitat se auxiliare piis.

Hinc festus ejus dies non tantum in Britanniæ Ecclesiis antiquitus celeberrimus fuit, verumetiam in aliis Regnis ac provinciis, maximè in Gallia XIII. Kalend. Aprilis. *Quippe in Libro Sacramentorum, jussu Ratoldi Abbatis Corbeiensis ante annum* 980. *scripto, habetur peculiare S. Cuthberti officium, Præfatio propria, & benedictio Episcopalis, quæ sollemnioribus dumtaxat diebus adhiberi solebat. In Collecta seu Oratione prima S. Cuthbertus* Martyr *appellatur.* Sanctus & gloriosus CUTBERHTus Martyr mirabilis atque potens Anachorita, cujus in opere gaudet Dominus, intercessor obtimus & fortissimus protector, in Deo memento nostri semper in conspectu Domini, præsta hîc auxilium & in æterna sæcula. *Deinde sequuntur Oratio* super oblata *&* Præfatio, *postremò* Benedictio, *quam hîc commemorare juvat.* Domine Deus omnium gratiarum, respicere dignare omnem hunc populum tuum, qui in honore tuo Divinis famulatur obsequiis, & quidquid S. Martyri tuo CUTBERHTO hodierna die profuit ad beatitudinem, prosit huic Ecclesiæ ad exemplum. Amen. Ut ipso intercedente sit in eis fides recta, imitabilis forma, casta sobrietas, hospitalis caritas; spiritualis prudentia, alta sapientia; mens humilis, vita sublimis. Amen. Ut cùm ante tremendum judicii diem in conspectu tuo adstiterint, non damnandam sed mitem ex ore tuo audiant absolutionis sententiam. Quod ipse præstare dignetur, &c. *Quibus in locis* Martyris *nomen in stricta significatione pro* Confessore *usurpatur.* Festus dies.

3. *Cuthbertus adolescens in* Mailros *Cœnobio ad Tinidim seu Tuvedam, Regni Berniciorum, nunc hodiernæ Scotiæ fluvium in Marchia seu Mersia, Monachum induit anno* DC. LI. *ibique* Monastica professio.

An. Chr. DCXXCVII. Martii XX.

conversatus est ad annum usque DC. LXIV. *Præpositi aliquamdiu gerens officium: quod postea in Lindisfarne insula exercuit ad annum* DC. LXXVI. *quo in Farne eremiticam vitam exegit ad annum electionis suæ in Episcopum* DC. XXCIV. *Lindisfarnensis locus, quem* Insulam sacram, *Anglicè* Holy-Iland *ob sanctorum Monachorum habitationem vocant, accedente ac* recedente rheumate, *inquit Beda lib. 3. Hist. cap.* 3. bis cotidie instar insulæ, maris circumluitur undis, & bis renudato litore contiguus terræ redditur. *Lindisfarne dicitur* à Lindo fluvio, *cui ab ora Northumbriæ objecta est*, excurrente in mare, qui duorum pedum habens latitudinem nonnisi cùm recesserit mare videri potest, *ut refert Turgottus in lib. 2. Hist. Dunelm. cap.* 5. *Hinc ad septimum milliare Euro-Austrum versus Farne insula conspicitur, altissimo Oceano inclusa. Hîc S. Cuthbertus diem supremum absolvit, illic sepulturam consecutus est.*

Regula.

4. *Quam Regulam tenuerit Cuthbertus, paucis inquirendum. Socij Bollandiani innuere videntur, S. Columbæ Abbatis Hiiensis Regulam in Monasteriis à Cuthberto lustratis tum observatam fuisse: quod an ita sit, ex subjectis argumentis Lector dijudicet. Columba Abbas Scotus quoad coronam & Pascha Scotorum instituta sectabatur.* Hæc autem dissonantia Paschalis observantiæ, *inquit Beda lib.* 3. *cap.* 25. vivente Aidano patienter ab omnibus tolerabatur. Defuncto Finano qui post illum fuit, cùm Colmanus in Episcopatu succederet & ipse missus à Scotia, gravior de observatione Paschæ, necnon & de aliis Ecclesiasticæ vitæ disciplinis controversia nata est. In Monasterio Streaneshalch, cui tunc Hilda Abbatissa præfuit, Synodus facta est, anno DC. LXIV. *eodem Auctore cap. inseq.* Finito conflictu Colman videns spretam suam doctrinam sectàmque esse despectam, assumptis his qui se sequi voluerunt, id est qui Pascha Catholicum & tonsuram coronæ recipere nolebant, Scotiam (*id est Hiberniam*) regressus est. Fratribus qui in Lindisfarnensi Ecclesia Scotis abeuntibus remanere maluerunt, præpositus est Abbatis jure vir reverendissimus ac mansuetissimus Eata, qui erat Abbas in Monasterio quod vocatur Mailros: quod aiunt Colmanum abiturum petiisse & impetrâsse à Rege Oswio, eoquòd esset idem Eata unus de duodecim pueris Aidani, quos primo Episcopatûs sui tempore de natione Anglorum erudiendos in Christo accepit. *Eata Cuthberto tonsuram habitúmque Monasticum impertivit, tonsuram, inquam, non Scoticam,* sed Petri, in modum coronæ spineæ caput Christi cingentis, *teste anonymo Monacho Lindisfarnensi. Bollandi continuatores suspicantur, anonymi textum hoc loco interpolatum esse. Conjecturæ favere videtur Bedæ modò citati auctoritas, ex qua inferendum videtur, Scoticos usus in Cœnobiis Mailrosensi & Lindisfarnensi ad annum usque* DC. LXIV. *quo celebrata est Synodus, retentos fuisse. Porro Cuthbertus anno* DC. LI. *in Mailrosensi tonsuram acceperat. Verùm Eata Abbas, Colmani licet discipulus, poterat utpote Anglus jam abdicâsse Scoticos mores, & ad Romanos concessisse. Vtut sit, saltem certum est, Cuthbertum post Synodum prælaudatam Romanæ parti ac Benedictinæ Regulæ adhæsisse. Certè Beda testante in Vita prosaïca cap.* 39. *Cuthbertus morti proximus discipulos admonuisse fertur,* ut cum illis qui ab unitate Catholicæ pacis vel Pascha non suo tempore celebrando, vel perversè vivendo aberrant, nulla ipsis esset communio. *Et Anonymus in lib.* 3. Vivens quoque ibi, *inquit,* (*nempe in Farne insula*) secundum sanctam Scripturam, contemplativam vitam in actuali agens, & nobis Regularem vitam primùm componens constituit, quam usque hodie cum Regula Benedicti observamus. *Scribebat porro anonymus* Alfrido Rege pacificè tum regnante *ex lib. 3. num. 6. proinde ante annum* DCC. V. *quo Rex ipse decessit. Iam ergo ante annum* DCC. Regula S. Benedicti *à Monachis Lindisfarnensibus servabatur: immo vivente ipso Cuthberto.* Meridianam *enim* quietem *Cuthberto Præposito actitabant Monachi illi, haud dubiè ex præscripto Benedictinæ Regulæ in cap.* 48. Post Sextam surgentes à mensa pausent in lectis suis. *Et* Præpositi *officium quod Boisilus ac Cuthbertus sub Abbate exercuerunt ex ejusdem Regulæ decreto in cap.* 65. *profectum videtur. Non enim facilè reperias Præpositum cum Abbate in eodem Monasterio, præterquam in illis Monasteriis quæ Benedictinis institutis addicta erant. Denique Vvilfridus, eximius Regulæ Benedictinæ propagator consentientibus etiam adversariis, postquam Scotos in prædicta Synodo revicit, & ex Northumbria vi veritatis effugavit, sine dubio desertis Scotorum Cœnobiis Regulam S. Benedicti imposuit. Quamquam non dubitamus, decreta quædam seu statuta, præter Regulam S. Benedicti Monachis Lindisfarnensibus præscripta fuisse.*

Ecclesiarū aditus feminis interdictus.

5. In nullam pæne Ecclesiarum, *ait Turgottus in lib. 2. cap.* 17. quas Confessor beatus sive ante sive in tempore fugæ vel pòst, sui sacri corporis præsentiâ illustravit, ulla usque hodie feminis esse constat intrandi licentia. *Causam ab Auctore ibidem adsignatam infrà ad cap.* 10. *adnotabimus.* Omnibus ergo & viris & feminis consentientibus, omne fuis & in præsenti & pòst futuris temporibus muliebre interdixit consortium, earúmque ab Ecclesiæ suæ ingressu penitùs amovit introitum. Unde in insula Sedis Episcopalis ejus facta Ecclesia, quæ linguâ indigenarum *Grenechiche*, id est viridis Ecclesia appellatur, eoquòd in campi virentis planitie sita sit, jussit ut illò Missas & verbum Dei audituræ mulieres convenirent, ne propiùs Ecclesiæ in qua ipse cum Monachis conversabatur umquam accederent. Quæ consuetudo usque hodie diligenter observatur, intantum ut nisi metus hostilis vel concrematio loci compellat, nec in cœmiteria quidem ipsarum Ecclesiarum, ubi ad tempus corpus ejus requieverat, mulieribus introire liceat. *Hæc latiùs in libro Mirac. S. Cuthberti cap. 8. & seqq. Sæculo* IV. *Bened. referenda.*

PRÆFATIO

Ad EADFRIDUM Lindisfarnensem Episcopum.

I. DOMINO *sancto ac beatissimo Patri* EADFRIDO[a] *Episcopo, sed & omni Congregationi Fratrum qui in Lindisfarnensi insula Christo deserviunt, fidelis vester conservus* BEDA *salutem.* Quia jussistis, dilectissimi, ut in libro quem de vita beatæ memoriæ Patris nostri Cuthberti vestro rogatu composui, Præfationem aliquā in fronte juxta morem præfigerem, per quam legentibus universis & vestræ voluntatis desiderium & obeditionis nostræ pariter assensio fraterna clarësceret; placuit in capite Præfationis, & vobis qui nostis ad memoriam revocare, & eis qui ignorant hæc fortè legentibus notum facere, quia nec sine certissima exquisitione rerum gestarum aliquid de tanto viro scribere, nec tandem ea quæ scripseram, sine subtili examinatione testium indubiorum passim transscribenda quibusdam dare præsumpsisse: quin potiùs primò diligenter exordium, progressum, & terminum gloriosissimæ conversationis ac vitæ illius ab his qui noverant investigâsse. Quorum etiam nomina in ipso libro aliquoties ob certum cognitæ veritatis indicium apponenda judicavi; & sic demum ad schedulas manum mittere incipio. At digesto opusculo, sed adhuc in schedulis retento, frequenter & reverentissimo Fratri nostro HEREFRIDO Presbytero huc adventanti, & aliis qui diutiùs cum viro Dei conversati vitam illius optimè noverant, quæ scripsi legenda atque ex tempore præstiti retractanda, ac nonnulla ad arbitrium eorum, prout videbatur, sedulus emendavi: sicque ablatis omnibus scrupulorum ambagibus, ad purum certam veritatis indaginem simplicibus explicitam sermonibus commendare membranulis, atque ad vestræ quoque fraternitatis præsentiam asportare curavi: quatinus vestræ auctoritatis judicio vel emendarentur falsa, vel probarentur vera esse quæ scripta sunt. Quod cùm Domino adjuvante patrarem, & coram Senioribus ac Doctoribus vestræ Congregationis libellus biduo legeretur, ac sollertissimè per singula ad vestrum pensaretur examen: nullus omnimodis inventus est sermo qui mutari debuisset, sed cuncta quæ scripta erant communi consilio decernebantur absque ulla ambiguitate legenda: & his qui religionis studio vellent ad transscribendum esse tradenda. Sed & alia multa nec minora his quæ scripsimus præsentibus vobis ad invicem conferentes, de vita & virtutibus beati viri superintulistis, quæ prorsus memoriâ digna videbantur, si non deliberato ac perfecto operi nova interserere vel superadjicere minùs congruum atque indecorum esse constaret.

An. Chr. DC.XXCVIII. Martii XX. — a

Beda hanc historiam ab idoneis testibus discit;

à pluribus accuratè examinatam,

quibusdam omissis.

2. Dehinc admonendam vestræ almitatis coronam[b] ratus sum, ut sicut ipse munus obedientiæ meæ quod jubere estis dignati promptus solvere non distuli, ita vos quoque ad reddendum mihi vestræ intercessionis præmium pigri non sitis: sed cùm eumdem librum relegentes, pia sanctissimi Patris memoria vestros animos ad desideria regni cælestis ardentiùs attollitis, pro mea quoque parvitate memineritis Divinam exorare clementiam, quatinus & nunc pura mente desiderare, & in futuro perfecta beatitudine merear videre bona Domini in terra viventium: sed & me defuncto pro redemptione animæ meæ, quasi pro familiaris & vernaculi vestri orare & Missas facere, & nomen meum inter vestra scribere dignemini. Nam & tu, sanctissime Antistes, hoc te mihi promisisse jam retines. In cujus etiam testimonium futuræ conscriptionis, religioso Fratri nostro GUDFRIDO mansionario præcepisti, ut in albo vestræ sanctæ Congregationis meum nunc quoque nomen apponeret. Sciat autem Sanctitas vestra, quia vita

Lindisfarnensium suffragia poscit. — b

Fratrum in albo nomē suum inscribi postulat.

a Eadfridus sedi Lindisfarnensi post Eadbertum Cuthberti successorem suffectus est anno *Domini* DC. XCVIII. atque annis duobus supra viginti præfuit. Eidem inscripta est alia Anonymi lucubratio de Vita S. Cuthberti in Martio Bollandiano edita.

b Sic olim Episcopos compellabant. Lege Salmasium in lib de Coma, ubi nomine *Corona* non coronam (ut aiunt) Clericalem, sed dignitatem Episcopalem exprimi censet.

AN. CHR. DC.XXCVII. MARTII XX.

ejusdem Deo dilecti Patris nostri, quam vobis prosâ editam dedi, aliquanto quidem breviùs, sed eodem tamen ordine rogantibus quibusdam è nostris Fratribus heroicis dudum versibus edidi: quos si vos habere delectat, à nobis exemplar accipere potestis. In cujus operis præfatione promisi me aliàs de vita & miraculis ejus latiùs esse scripturum: quam videlicet promissionem in præsenti opusculo, prout Deus dederit, adimplere satago. Orantem pro nobis Beatitudinem vestram Dominus omnipotens custodire dignetur incolumem, dilectissimi Fratres & domini mei. Amen.

INCIPIT LIBER DE VITA ET MIRACULIS, necnon & de transitu beati Patris CUTHBERTI Lindisfarnensis Episcopi.

CAPUT I. *Quomodo ipse octennis puer per trimum infantem de constantia animi & Episcopatus sit præmonitus.*

3. PRINCIPIUM nobis scribendi de vita beati Cuthberti Jeremias Propheta consecrat, qui anachoreticæ perfectionis statum glorificans ait: *Bonum est viro cùm portaverit jugum ab adolescentia sua. Sedebit solitarius & tacebit, quia levavit se super se.* (Thren. 3.) Hujus namque boni dulcedine accensus vir Domini Cuthbertus, ab ineunte adolescentia jugo Monachicæ institutionis collum subdidit, & ubi opportunitas juvit, arrepta etiam conversatione anachoretica non pauco tempore solitarius sedere, atque ob suavitatem Divinæ contemplationis ab humanis tacere delectabatur alloquiis. Sed ut hæc in majore ætate posset, superna illum gratia ad viam veritatis paullatim à primis jam pueritiæ incitaverat annis [a]. Siquidem usque ad octavum ætatis annum qui post infantiam pueritiæ primus est, solis parvulorum ludis & lasciviæ mentem dare noverat: ita ut illud beati Samuelis tunc de ipso posset testimonium dici: (1. Reg. 3.) Porro Cuthbertus necdum sciebat Dominum, neque revelatus fuerat ei sermo Domini. Quod in præconium laudis dictum est pueritiæ illius, qui ætate major perfectè jam cogniturus erat Dominum, ac sermonem Domini revelata cordis aure percepturus. Oblectabatur ergo, ut diximus, jocis & vagitibus; & juxta quod ætatis ordo poscebat, parvulorum conventiculis interesse cupiebat, ludentibus colludere desiderabat: & quia agilis naturâ atque acutus erat ingenio, contendentibus ludo sæpiùs prævalere consueverat, adeo ut fessis nonnumquam ceteris, ille indefessus adhuc, si quis ultrà secum vellet certare, quasi victor lætabundus inquireret. Sive enim saltu, sive cursu, sive luctatu, sive quolibet alio membrorum sinuamine se exercerent, ille omnes æquævos & nonnullos etiam majores à se gloriabatur esse superatos. Cùm enim esset parvulus, ut parvulus sapiebat, ut parvulus cogitabat: qui postmodum factus vir, plenissimè ea quæ parvuli erant deposuit.

4. Et quidem Divina dispensatio primitùs elationem animi puerilis digno se pædagogo compescere dignata est. Nam sicut beatæ memoriæ TRUMWINE [b] Episcopus ab ipso Cuthberto sibi dictum perhibebat, dum quadam die solito luctamini in campo quodam non modica puerorum turba insisteret, interesset & ipse, & sicut ludentium levitas solet, contra congruum naturæ statum variis flexibus membra plerique sinuarent; repentè unus de parvulis triennis fermè ut videbatur accurrit ad eum, & quasi senili constantia cœpit hortari, ne jocis &

a Nihil hîc de patria & parentibus S. Cuthberti. Patriam infrà in cap. 4. indicabimus: parentes ejus ignobiles fuisse satis apparet ex opilionis ministerio, quod vir Sanctus exercuisse eodem loci dicitur.

b Anonymus lib. I. *Primum quidem ponimus, quod in prima ætate accidisse relatu multorum didicimus, ex quibus est sancta memoria Episcopus* TUMA, *qui spiritalem Dei electionem prædestinatam à S. Cuthberto audiens didicit; & Presbyter nostra Ecclesia* ELIAS. S. Trumvvinum Pictorum Australium Episcopum Tabulis Benedictinis inscribunt v. Idus Febr. at Bollandus die insequenti reponit ejus elogium, mortémque anno circà DCC. consignat. De S. Trumvvini Reliquiarum inventione lege Vvillelmum Malmesb. lib. 3. de Pontif. Angl. De eo iterum infrà cap. 24. & apud Bedam lib. 4. Hist. cap. 26.

otio

otio indulgeret, sed stabilitati potiùs mentem simul & membra subjugaret. Quo monita spernente, luget ille corruens in terram, & faciem lacrymis rigans. Accurrunt consolaturi ceteri, sed ille perstat in fletibus. Interrogant quid haberet repentinum, unde tantis afficeretur lamentis. At ille tandem exclamans consolanti se Cuthberto: Quid, inquit, sancte Antistes & Presbyter Cuthberte, hæc & naturæ & gradui tuo contraria geris? Ludere te inter parvulos non decet, quem Dominus etiam majoribus natu Magistrum virtutis consecravit. Audiens hæc bonæ indolis puer fixa intentione suscepit: mæstúmque infantem piis demulcens blanditiis, relicta continuò ludendi vanitate domum rediit, ac stabilior jam ex illo tempore animóque adolescentior exsistere cœpit: illo nimirum spiritu interiùs ejus præcordia docente, qui per os infantis extrinsecùs ejus auribus insonuit. Nec mirandum cuiquam parvuli lasciviam per parvulum potuisse Domino agente cohiberi, qui ad prohibendam Prophetæ insipientiam, ore subjugalis muti rationabilia verba cum voluit edidit, in cujus laude veraciter dictum est, quia ex ore infantium & lactentium perfecisti laudem.

An. Chr. DCXXCVII. Martii XX.

Num. 22.

Psal. 8.

II. *Quomodo genu dolente claudus effectus sit, & Angelo medicante sine mora sanatus.*

5. VERÙM quia omni habenti dabitur & abundabit, id est habenti propositum amorémque virtutum, harum copia superno munere donabitur; quoniam puer Domini Cuthbertus quæ per hominem accepit hortamenta, sedulo corde retinebat; etiam Angelico visu & affatu confortari promeruit. Nam subito dolore genu correptum illius gravi cœpit tumore grossescere, itaut nervis in poplite contractis, pedem primò à terra suspensum claudicans portaret: dehinc ingravescente molestia omni pæne privaretur incessu. Qui die quadam deportatus foras à ministris atque sub divo recumbens, vidit repentè venientem delongè equitem albis indutum vestimentis & honorabilem vultu, sed & equum cui sedebat incomparandi decoris: qui cùm adveniens mansueto illum salutaret alloquio, addidit quasi per jocum inquirere, si aliquid tali hospiti præbere vellet obsequium. At ille, Jam, inquit, promptissimè tuis cuperem adstare devotus obsequiis, si non exigentibus culpis hujus compede languoris retinerer. Diu namque est quòd molestiâ genu tumentis oppressus, nullâ cujuslibet medicorum industriâ possum sanari. Qui desiliens equo ac genu languidum diligentiùs considerans; Coque, inquit, triticeam in lacte farinam, & hac confectione calida tumorem superunge, & sanaberis. Et his dictis adscendens equum abiit. Ille jussis obtemperans, post dies paucos sanatus est: agnovítque Angelum fuisse, qui hæc sibi monita dedisset, mittente illo qui quondam Raphaëlem Archangelum ad sanandos Tobiæ visus destinare dignatus est. Quòd si cui videtur incredibile Angelum in equo apparuisse: legat historiam Machabæorum, in qua Angeli in equis & ad Judæ Machabæi & ad ipsius Templi defensionem advenisse memorantur.

2. Mach. 10.

III. *Quomodo ventis oratione mutatis rates in Oceanum delapsas ad litus revocaverit.*

6. AB hoc autem tempore devotus Domino puer (sicut ipse postea familiaribus suis attestari solebat) sæpe in angustiis se vallantibus orans Dominum, Angelica meruit opitulatione defendi: necnon etiam pro aliis in periculo constitutis quia benigna supplicatione postulabat, exaudiebatur ab illo qui clamantem pauperem exaudire & de omnibus tribulationibus ejus consuevit eripere. Est denique Monasterium non longè ab ostio Tini[a] fluminis ad meridiem

[a] Hic intellige Tinum amnem hodiernæ Scotiæ in provincia Laudonia, ad quem amnem situm erat celebre Monasterium Tinnigham; non verò Tinam Northumbriæ fluvium, ut rectè ex consequentibus inferunt socij Bollandiani.

[redacted]

An. Chr. DC.XXCVII. Martii XX.

situm, tunc quidem virorum, nunc autem (mutato ut solet per tempora rerum statu) Virginum Christo servientium nobili examine pollens. Qui videlicet famuli Christi dum ligna Monasterij usibus apta per memorati alveum fluminis delongè ratibus veherent, jámque eregione ejusdem Monasterij vehenho devenirent, ac rates ad terram educere conarentur; ecce ventus subitò ab occasu tempestivus adsurgens abripuit rates, atque ad ostium fluminis trahere cœpit. Quod videntes è Monasterio Fratres, emissis in fluvium naviculis, eos qui in ratibus laborabant adjuvare nitebantur; sed vi fluminis ac ventorum molestiâ superati, nequaquam valebant: unde facta desperatione humani adjutorij confugerunt ad Divinum. Egressi namque de Monasterio & labentibus in Oceanum ratibus, collecti in proxima obice flectebant genua, supplicantes Domino pro his, quos in tantum mortis discrimen jamjámque irruere cernebant. Sed provisione Divina, quamvis diu, precantium vota sunt dilata, ut videlicet quanta esset in Cuthberto virtus precandi patesceret. Stabat enim in altera amnis ripa vulgaris turba non modica, in qua stabat & ipse: quæ cùm adspectantibus cum tristitia Monachis raptas porro per mare cerneret rates, adeout quasi quinque aves parvulæ (quinque enim erant rates) undis insidentes apparerent; cœpit irridere vitam conversationis eorum, quasi meritò talia paterentur, qui communia mortalium jura spernentes, nova & ignota darent statuta vivendi. Prohibuit probra deridentium Cuthbertus: Quid agitis, inquiens, Fratres, maledicentes his quos in letum jam trahi videtis? nonne melius esset & humanius Dominum pro eorum deprecari salute, quàm de illorum gaudere periculis? At illi rustico & animo & ore stomachantes adversus eum; Nullus, inquiunt, hominum pro eis roget, nullus eorum misereatur Deus, qui & veteres culturas hominum tulêre, & novas qualiter observare debeant nemo novit. Quo accepto responso, ipse oraturus Dominum genua flexit, caput in terram declinavit: statímque retorta vis ventorum rates cum his qui ducebant gaudentibus integras ad terram ejecit, & juxta ipsum Monasterium in loco opportuno deposuit. Videntes autem rustici erubuerunt de sua infidelitate, fidémque venerabilis Cuthberti & tunc laude digna prædicabant, & deinceps prædicare nullatenus cessabant: adeout Frater quidam nostri Monasterij probatissimus, cujus ipse hæc relatione didici, sese hæc ab uno ipsorum rusticæ simplicitatis viro & simulandi prorsus ignaro coram multis sæpe adsidentibus audisse narraverit.

IV. *Quomodo cum pastoribus positus, animam* S. Aidani *Lindisfarnensis ad cælum ferri ab Angelis adspexerit.*

7. At ubi gubernatrix vitæ Fidelium gratia Christi voluit famulum suum artioris propositi subire virtutem, altioris præmij gloriam promereri; contigit eum remotis in montibus [a] commissorum sibi pecorum agere custodiam. Qui dum nocte quadam dormientibus sociis, ipse juxta morem pervigil in oratione duraret, vidit subitò fusum de cælo lumen, medias longè noctis interrupisse tenebras: in quo cælestium choros agminum terras petisse, nec mora rapta secum anima claritatis eximiæ supernam redisse ad patriam. Compunctus est multùm hoc visu Deo dilectus adolescens ad subeundam gratiam spiritualis exercitij, ac promerendæ inter magnificos viros vitæ felicitatísque perennis; confestímque Deo laudes gratiarúmque referens actionem, sed & ad socios ad laudandum Deum fraterna exhortatione provocans; Heu miseri, inquit, qui somno & inertiæ dediti, non meremur semper vigilantium ministrorum Christi cernere lu-

a Nempe *juxta fluvium qui dicitur Leder*, uti scribit Anonymus, Turgotto *Sedix*. Intelligendus videtur hodiernæ Scotiæ fluvius seu amnis *Lander* appellatus, qui è montanis in Tinidim seu Tuvedum fluvium devolvitur. Hinc intellige, Cuthbertum in Orientali hodiernæ Scotiæ regione, haud procul à Tinidi fluvio in Oceanum Germanicum influente natum esse.

cem, en ipse cùm modico noctis tempore pervigil orarem; tanta Dei magnalia conspexi. Aperta est janua cæli & inductus illuc Angelico comitatu spiritus cujusdam Sancti, qui nunc nobis in infima caligine versantibus supernæ mansionis gloriam, ac Regem illius Christum perpetuò beatus intuetur. Et quidem hûc vel Episcopum quemlibet sanctum, vel eximium de Fidelium numero virum fuisse existimo, quem tantæ splendore lucis, tot ducentium choris Angelorum cælos allatum vidi. Hæc dicens vir Domini Cuthbertus, non parum corda Pastorum ad reverentiam Divinæ laudationis accendit, agnovítque mane facto Antistitem Lindisfarnensis Ecclesiæ AIDANUM, magnæ utique virtutis virum, per id temporis quo viderat, raptum de corpore cælestia regna petisse: ac statim commendans suis pecora quæ pascebat dominis, Monasterium petere decrevit [a].

V. *Quomodo iter faciens, cibos Domino procurante perceperit.*

8. CUMQUE novum vitæ continentioris ingressum sedulo jam corde meditaretur: affuit superna gratia quæ animum ejus artiùs in proposito firmaret, ac manifestis edoceret indiciis, quia quærentibus regnum Dei & justitiam ejus, ea quæ ad victum corporis pertinent beneficio Divinæ provisionis adjiciuntur. Quadam namque die cùm iter solus ageret, divertit horâ tertiâ in villam quam eminùs positam fortè reperit, intravítque domum cujusdam matrisfamilias paullulùm ibidem quiescere desiderans: & jumento potiùs cui sedebat quàm sibi alimentum poscere curans. Erant enim tempora incipientis brumæ. Suscepit ergo eum mulier benignè, rogavítque sollicitè, ut prandium parare atque illum reficere liceret. Negavit vir Domini: Non possum, inquiens, adhuc manducare, quia dies jejunij est. Erat namque sexta Sabbati, quâ plerique fidelium ob reverentiam Dominicæ Passionis usque ad horam nonam [b], solent protelare jejunium. Perstitit in rogando mulier hospitalitatis studio devota: Ecce, inquiens, itinere quo vadis, nullum viculum, nulla hominum habitacula reperies. Et quidem longum restat iter, neque ante solis occubitum valet consummari. Unde precor antequam egrediaris accipias cibos, ne tota die jejunium sustinere vel etiam procrastinare cogaris. At ille quamvis multum rogante femina, rogantis instantiam religionis amoris devincens, jejunus viam repetiit, jejunus diem duxit ad vesperam. NOTA.

9. Cúmque instante jam vespera, cerneret se iter quod proposuerat eodem die [c] non posse finire, neque ulla in proximo hominum hospitia ubi manere posset adesse; ecce subitò iter faciens vidit, juxta tuguria Pastorum quæ æstate infirmiter posita, tunc jam deserta patebant. Huc propter manendum ingrediens, equum in quo venerat alligavit ad parietem, collectúmque fœni fasciculum quem tecto ventus abstulerat, edendum illi apposuit: ipse orando horam ducere cœpit. At subitò inter psallendum vidit equum elato sursum capite tecta casæ carpentem ore, visúmque * trahentem: atque inter cadentia fœna tecti, involutum pariter decidere linteum. Volénsque dignoscere certiùs quid esset, finita oratione accessit: & invenit involutum linteo dimidium panis calidi & carnem: quæ ad unam refectionem sibi sufficere possent. Laudémque decantans beneficiis cælestibus, Deo, inquit, gratias, qui & mihi pro ejus amore jejunanti, & meo comiti cœnam providere dignatus est. Divisit ergo

* f. cibúmque

a *Anno Dominicæ Inc.* DC. LI. inquit Simeon vel potiùs Turgottus in lib. I. Hist. Dunelm. cap. 3. *quo Pontifex Aidanus ad cælestia transiit, juvenis ille sanctissimus, Christo soli famulaturus, Monasterium Marliosense intravit, susceptus à reverentissimo Abbate Eatha.* Porro Mailros Scotiæ hodiernæ locus, *in ripa Tindi fluminis (* vulgò *Teude) positus* dicitur apud Bedam in Hist. lib. 4. cap. 27.

b Beda in Hist. lib. 3 cap. 5. id laudis tribuit S. Aidano, de quo suprà, Lindisfarnensi Episcopo, quòd *ejus exemplis informati tempore illo religiosi quique viri ac feminæ consuetudinem fecerunt per totum annum, exceptâ remissione Quinquagesimæ Paschalis, quartâ & sextâ feriâ jejunium ad nonam usque horam protelare.*

c Apud Anonymum locus declaratur lib. I. *Pergente namque eo ab Austro ad flumen quod Vvir nominatur, in eo loco ubi Leunckester dicitur: & transvadato eo ad habitacula vernalia & æstivalia, propter imbrem & tempestatem reversus est.*

An. Chr. dc.xxcvii. Martii xx.

fragmen panis quod invenit, partémque ejus dimidiam equo dedit, reliquum suo esui reservavit: atque ex illo jam die promptior factus est ad jejunandum: quia nimirum intellexit, ejus dono sibi refectionem procuratam in solitudine, qui quondam Heliam solitarium, quia nullus hominum aderat qui ministraret, ejusdem modi cibo per volucres non pauco tempore pavit: cujus oculi super timentes eum, sperantes autem in misericordia ejus, ut arripiat à morte animas eorum & alat eos in fame. Hæc mihi religiosus nostri Monasterij, quod est ad ostium Wiri fluminis, Presbyter nomine Ingwald, qui nunc longè gratiâ senectutis magis mundo corde cælestiâ quàm terrena carnalibus contemplatur adspectibus, ab ipso Cuthberto jamtunc Episcopo se audisse perhibuit[a].

VI. *Quale testimonium illi ad Monasterium venienti* Boisilus *vir sanctus in spiritu perhibuerit: útque ipse ibidem vixerit.*

10. Interea venerabilis Dei servus, relictis sæculi rebus, Monasterialem properat subire disciplinam, utpote cælesti visione ad appetenda perpetuæ gaudia beatitudinis incitatus, ad tolerandam pro Domino esuriem sitimque temporalem epulis invitatus cælestibus. Et quidem Lindisfarnensem Ecclesiam multos habere sanctos viros quorum doctrinâ & exemplis instrui posset noverat, sed famâ præventus Boisili sublimium virtutum Monachi & Sacerdotis Mailros petere maluit: casúque contigit, ut cùm illò perveniens equo desilisset, ingressurúsque ad orandum Ecclesiam, ipsum pariter equum & hastam quam tenuerat manu ministro dedisset, (necdum enim habitum deposuerat sæcularem) Boisilus ipse præ foribus Monasterij consistens prior illum videret. Prævidénsq; in spiritu quantus conversatione esset futurus quem cernebat, hoc unum dixit adstantibus. Ecce servus Dei. Imitatus illum qui venientem ad se Nathanael intuitus: *Ecce*, inquit, *vere Israëlita in quo dolus non est.* Sicut religiosus ac veteranus Dei famulus & Presbyter Sigfridus[b] solet attestari, qui eidem Boisilo hæc dicenti inter alios adstabat, tunc in ipso Monasterio adolescens, primis adhuc Monachicæ vitæ rudimentis institutus, nunc in nostro id est Gyrvensi Monasterio perfectum in Christo agens virum: & inter ægra spiritûs extremi suspiria, lætum vitæ alterius sitiens introitum. Nec plura loquens Boisilus, pervenientem mox ad se Cuthbertum benignè suscepit, causámque itineris exponentem, quia videlicet Monasterium sæculo prætulerit, benignus secum retinuit. Erat enim Præpositus ejusdem Monasterij.

Ioh. 1. 47.

11. Et post dies paucos adveniente viro beatæ recordationis Eata tunc Presbytero & Abbate Monasterij ipsius, postea Lindisfarnensis Ecclesiæ simul & ejusdem loci Antistite, indicavit ei de Cuthberto, & quia boni propositi animum gereret exposuit: obtinuítque apud eum, ut acceptâ tonsurâ[c] Fratrum jungeretur consortio. Quod ingressus Monasterium, confestim æqualem ceteris Fratribus vitæ regularis observantiam tenere, vel etiam artioris disciplinæ studiis supergredi curabat: legendi videlicet, operandi, vigilandi atque orandi sollertior. Sed & juxta exempla Samsonis fortissimi quondam Nazaræi, ab omni quod inebriare potest sedulus abstinebat. Non autem tantam escarum valebat subire continentiam, ne necessariis minùs idoneus efficeretur operibus. Erat enim ro-

a Anonymus miracula compendio perstringens hæc addit in fine lib. 1. *Omitto quomodo in castris contra hostem cum exercitu sedens, ibique habens stipendia parva, tamen omne spatium abundanter vivens divinè auctus est, sicut Daniel & tres pueri cibo regali non contenti, servili tamen & eo parvissimo mirè saginati sunt. Necnon prætereo quomodo animam Præfecti in obitu suo ad cælum elevari vidit.* Quæ à Beda reticentur.

b Distinguendus Sigifridus iste à Sigifrido Abbate Wiremuthensi & Girvensi, quem anno dc. xxcix. obiisse, in Actis S. Benedicti Biscopi dicemus.

c *Tonsura Petri formam, in modum coronæ spineæ caput Christi cingentis, Domino adjuvante susceperat,* inquit Anonymus initio lib. 2. Certè Northumbrij Catholicum Pascha & Romanam tonsuram anno dc. lxiv. immo antea Monachi Hripenses susceperant, teste Beda in lib. 3. Hist. cap. 25. Hinc Cuthbertus morti proximus discipulos monet de fugiendis Schismaticis, infrà cap. 39.

bustus corpore & integer viribus: atque ad quæcumque volebat aptus exercitia laboris.

An. Chr. DC. XXCVII. Martii XX.

VII. *Quomodo Angelum hospitio recipiens, dum panem quærit ministrare terrenum, cælesti ab eo remunerari meruerit.*

12. CUMQUE post aliquot annos Regi ALCHFRIDO placeret pro redemptione animæ suæ locum quemdam Regni sui qui vocatur In-Hripum [a] ad construendum ibidem Monasterium Eatano Abbati donare; tollens idem Abbas quosdam è Fratribus secum, in quibus & Cuthbertum, condidit ibi quod petebatur Monasterium: atque eisdem quibus antea Mailros institutis disciplinæ regularis imbuit. Ubi famulus Domini Cuthbertus suscipiendorum officio præpositus hospitũ probandæ suæ gratiâ devotionis, Angelum Domini suo suscepisse fertur hospitio. Exiens enim primo mane de interioribus Monasterij ædibus ad hospitum cellulam, invenit inibi quẽdam sedentem iuvenem: quẽ hominem æstimans, solito mox humanitatis more suscepit. Nam lavãdis manibus aquam dedit, pedes ipse abluit, linteo extersit, fovendos humiliter manibus suo in sinu composuit: atque ut horam diei tertiam etiam cibo reficiendus exspectaret rogavit: ne si jejunus iret, fame pariter & frigore lassaretur hiberno. Putabat namque hominem nocturno itinere simul & flatibus defessum niveis, illò requiescendi gratiâ diluculo divertisse. Negavit ille; & se citò iturum, quia longiùs esset mansio ad quam properaret respondit. At Cuthbertus diu multúmque rogans, tandem adjuratione addita Divini nominis ad manendum coëgit. Statímque ut expletis horæ tertiæ precibus, vescendi tempus [b] aderat, apposuit mensam, sumendas obtulit escas: &, Obsecro te, inquit, Frater, reficias, dum rediens panem calidum affero, spero enim quia jam cocti sunt. At ubi rediit, non invenit hospitem, quem edentem reliquerat. Explorat vestigia quà iret, sed nulla uspiam invenit. Recens autem nix terram texerat, quæ facillimè viantis iter proderet, & quò declinaret monstraret. Stupefactus ergo vir Dei & secum quærens de facto, reposuit mensam in conclavi. Quod ingressus, continuò obviam habuit miri odoris fragrantiam. Circumspiciens autem unde esset orta tanta odoris suavitas, vidit juxtà positos tres panes calidos insoliti candoris & gratiæ: pavénsque talia secum loquitur: Cerno quòd Angelus Dei erat quem suscepi, pascere non pasci veniens. En panes attulit, quales terra gignere nequit. Nam & lilia candore, & rosas odore, & mella præcellunt sapore. Unde constat, quia non de nostra tellure orti, sed de paradiso voluptatis sunt allati. Nec mirum quòd epulas in terris sumere respuerit humanas, qui æterno vitæ pane fruitur in cælo. Itaque vir Domini de ostensa miraculi virtute compunctus, majorem ex eo virtutum operibus curam impendebat. Crescentibus autem virtutibus, crevit & gratia cælestis. Denique sæpiùs ex eo tempore Angelos videre & alloqui, sed & esuriens cibis speciali sibi munere à Domino præparatis meruit refici. Nam quia affabilis & jocundus erat moribus, plerumque dum ad exemplum vivendi præsentibus Patrum præcedentium gesta referret, etiam quid sibi doni spiritualis superna pietas contulerit, humiliter interserere solebat. Et aliquando quidem palàm, aliquando autem velatè quasi sub persona alterius id facere curabat. Quod tamen qui audière quia de seipso dixerit intelligebant, juxta exemplum Magistri gentium, qui modò apertè suas virtutes replicat, modò sub prætextu alterius personæ loquitur dicens: *Scio hominem in Christo ante annos quatuordecim, raptum usque ad tertium cælum*, & cetera illius loci. 2. Cor. 12.

a Rippam, inquit Camdenus Saxonicè *Hrippum* inter Urum fluvium ac limitem Septemtrionalis & Occidentalis Ducatûs Eboracensis & Skell fluviolum locatum erat. De eo Beda non semel in historia sua loquitur, in lib. 3. cap. 25. ait Vvilfrido donatum ab Alchfrido Rege fuisse *Monasterium quadraginta familiarum in loco qui dicitur In-Hripum, quem paulo antè eis qui Scotos sequebantur, in possessionem Monasterij dederat.* Isthic annis tribus vixisse ac demùm sepultus fuisse Vvilfridus dicitur in lib. 5. cap. 20.

b Ergóne vetitum erat tunc temporis ante horam tertiam sumere cibum? Certè Concilium Cartaginense cap. 12. convivia ante horam tertiam fieri cavet apud Burchardum lib. 2. cap 165.

An. Chr. DC.XXCVII. Martii XX.

VIII. *Quomodo sanato à languore Cuthberto, Boisilus moriturus omnia quæ ei ventura erant prædixerit.*

13. INTEREA quia fragilis est & amore freti volubilis omnis sæculi status; instante subito turbine præfatus Abbas Eata cum Cuthberto & ceteris quos secum adduxerat Fratribus domum repulsus est: & locus Monasterij quod condiderat, aliis ad incolendum Monachis datus. Nec memoratus athleta Christi mutatione loci mutavit mentem ab arrepto semel proposito militiæ cælestis: verùm diligentissimè juxta quod & antè facere consueverat, B. Boisili dictis pariter auscultabat & actis. Quo tempore sicut HEREFRIDUS familiaris ejus Presbyter & Abbas quondam Monasterij Lindisfarnensis ipsum referre solitum testatur; morbo pestilentiæ quo tunc plurimi per Britanniam longè latéque deficiebant correptus est. At Fratres Monasterij illius totam pro ejus vita & salute precantes duxêre noctem pervigilem. Omnes enim quasi hominis sancti necessariam sibi ejus adhuc in carne præsentiam rebantur. Quod dum ipsi mane quidam de illis indicaret (nam nescio eo fecerant) respondens statim; Et quid jaceo, inquit? neque enim dubitandum est, quin tot taliúmque virorum preces Deus non respexerit: date baculum & caligas. Statímque exsurgens, cœpit tentare incessum baculo innitens: & crescente per dies virtute sanitatem quidem recepit, sed quia tumor qui in femore parebat, paullatim à superficie detumescens corporis ad viscerum interiora perlapsus est, toto pæne vitæ suæ tempore aliquantulum interaneorum non cessabat sentire dolorem: videlicet ut
2. Cor. 12. 9. juxta Apostolum, virtus in infirmitate perficeretur.

14. Quem cùm famulus Domini Boisilus à valitudine sanatum cerneret, ait: Vides, Frater, quia liberatus es à molestia qua laborabas, & dico tibi quod eâ jam ultra tangendus non es, neque hoc moriturus in tempore: simúlque ut quia me mors vicina præstolatur, moneo doceri à me aliquid quamdiu dicere valeam non omittas. Non enim plusquam septem dies sunt: quibus mihi ad docendum sanitas corporis & linguæ suppetat virtus. Respondit Curthbertus, nihil hæsitans de veritate dictorum illius: Et quid rogo optimum mihi est legere, quod tamen unâ valeam consummare septimanâ? At ille: Johannem, inquit, Evangelistam. Est autem codex [a] habens quaterniones septem, quas singulis diebus singulas possumus Domino adjuvante legendo, & quantum opus est inter nos conferendo percurrere. Factumque est ut dixerat. Quam ideo lectionem tam citissimè complere valebant, quia solam in ea fidei quæ per dilectionem operatur simplicitatem, non autem quæstionum profunda tractabant. Completa ergo post dies septem lectione, memorato morbo arreptus vir Domini Boisilus diem pervenit ad ultimum, & hoc magna cum exsultatione transscenso ad gaudium perpetuæ lucis intravit [b]. Ferunt illum his septem diebus omnia Cuthberto, quæ ei futura restabant exposuisse: propheticus namque, ut dixi, & miræ sanctitatis erat homo. Denique præfatæ acerbitatem pestilentiæ triennio priusquam veniret Eatano Abbati suo filio futuram, nec se illâ tollendum celavit: ipsum verò Abbatem suum non eâ moriturum, sed illo potiùs morbo quem dysenteriam Medici appellant: veridico (ut rerum exitus docuit) sermone præmonuit. Sed & Cuthberto inter alia, quia Episcopus esset ordinandus insinuavit. Unde idem Cuthbertus postmodùm in secessu anachoreseos positus, dicere quidem nulli volebat, quia Episcopum eum prædixerat futurum; sed tamen visitantibus se aliquoties Fratribus, solebat multo cum dolore pro-

a In lib. Mirac. S. Cuthberti cap. ultimo, dicitur iste codex in Ecclesia Dunelmensi adservari.

b Anno circà DC. LXIV. & quidem V. Idus Septemb. quo die in Fastis Benedict. celebratur. De eo agit etiam Beda in lib. 4. Hist. cap. 27. ubi statuit *Monasterium Mailros in ripa Tuidi fluminis positum* in Angliæ Scotiæque confiniis, cujus Monasterij postea ad Cistercienses devoluti vestigia quædam supersunt, testante Davide Camerario.

testari, quia etiamsi fieri possit, ut incautè permodicam domunculam habens deliteam, ubi circumferentes me undique fluctus Oceani tumescentis à cunctorum mortalium visu pariter & cognitione secludant; nec sic quidem liberum me ab insidiis mundi fallentis æstimo, sed ibi quoque quia qualibet ex causa philargyria me tentans abripere possit vereor.

IX. *Quam sedulus erga ministerium verbi Cuthbertus exstiterit.*

15. Post obitum verò dilecti Deo Sacerdotis Boisili, memoratum Præpositi officium Cuthbertus suscepit, & per aliquot annos spirituali, ut sanctum decebat, exercens industriâ, non solùm ipsi Monasterio regularis vitæ monita simul & exemplum præferebat, sed & vulgus circumpositum longè latéque à vita stultæ consuetudinis ad cælestium gaudiorum convertere curabat amorem. Nam & multi fidem quam habebant iniquis profanabant operibus: & aliqui etiam tempore mortalitatis, neglecto fidei quo imbuti erant Sacramento, ad erratica idolatriæ [a] medicamina currebant: quasi missam à Deo Conditore plagam per incantationes vel alligaturas vel alia quælibet dæmoniacæ artis arcana cohibere valerent. Ad utrorumque ergo corrigendum errorem crebrò ipse de Monasterio egressus, aliquoties equo sedens, sed sæpiùs pedes incedens, circumpositas veniebat ad villas, & viam veritatis prædicabat errantibus: quod ipsum etiam Boisilus suo tempore facere consueverat. Erat quippe moris eo tempore populis Anglorum, ut veniente in villam Clerico vel Presbytero cuncti ad ejus imperium verbum audituri confluerent, libenter ea quæ dicerentur audirent, libentiúsque quæ audire & intelligere poterant operando sequerentur. Porro Cuthberto tanta docendi peritia, tantus amor persuadendi quæ cœperat, tale vultûs Angelici lumen erat, ut nullus præsentium latebras ei sui cordis celare præsumeret, omnes palàm quæ gesserant confitendo proferrent, quia nimirum hæc eadem illam latère nullo modo putabant: & confessa dignis ut imperabat pœnitentiæ fructibus abstergerent. Solebat autem ea maximè loca peragrare, illis prædicare in viculis, qui in arduis asperísque montibus procul positi aliis horrori erant ad visendum: & paupertate pariter ac rusticitate sua doctorum prohibebant accessum. Quos tamen ille pio libenter mancipatus labori, tantâ doctrinæ excolebat industriâ, ut de Monasterio egrediens sæpe hebdomadâ integrâ, aliquando duabus vel tribus, nonnumquam etiam mense pleno domum non rediret: sed demoratus in montanis, plebem rusticam verbo prædicationis simul & exemplo virtutis ad cælestia vocaret. Nota.

X. *Quomodo animalia maris in quo pernox oraverat, illi egresso præbuerint obsequium, & Frater qui hoc videbat præ timore languescens, ejus sit oratione recreatus.*

16. Cum verò sanctus vir eodem Monasterio virtutibus signísque succresceret, famáque operum ejus circumquaque crebresceret; erat Sanctimonialis femina & Mater Ancillarum Christi nomine Ebbe, regens Monasterium quod situm est in loco quem Coludi [b] urbem nuncupant, religione pariter & nobilitate cunctis honorabilis. Namque erat soror uterina Regis Oswini. Hæc

[a] Sic scribebant mediæ ætatis Scriptores, quamquam *idololatria* reponendum est.

[b] Turgottus in lib. 2. cap. 17. *urbem Coldingham* vocat. Urbs est hodiernæ Scotiæ in Marchia seu Mersia: quo *in loco, diversis tamen separata mansionibus, erant Monachorum Sanctimonialiúmque congregationes, qui paullatim à Regularis disciplina statu defluentes, inhonesta invicem familiaritate decipiendi occasionem inimico præbuerunt... Cuthbertus Episcopali sublimatus Cathedra, ne sui vel præsentes vel futuri quandoque tali exemplo Dei super se iram provocarent, omne ab eis feminarum separavit consortium.* Lege Observationes prævias. De S. Ebba Abbatissa Coludensi lege Vitam S. Ethildritæ ad ann. 679. Vixit aliquamdiu Ethildrita in eodem Monasterio, & S. Cuthberto *Stolam ac manipulum* donavisse dicitur in Vitæ propriæ cap. 9.

An. Chr. DC.XXCVII. Martii XX.

ad virum Dei mittens, rogavit ut se suúmque Monasterium gratiâ exhortationis invisere dignaretur. Nec negare potuit quod ab eo caritas ex Ancillæ Dei corde poposcit. Venit ergo ad locum, diésque aliquot ibi permanens, viam justitiæ quam precabatur, omnibus actu pariter & sermone pandebat.

17. Qui cùm more sibi solito quiescentibus noctu ceteris ad orationem solus exiret, & post longas intempestæ noctis vigilias, tandem instante hora communis Synaxeos domum rediret; quadam nocte unus è Fratribus ejusdem Monasterij cùm egredientem illum silentio cerneret, clanculò secutus ejus vestigia, quò ire, quídve agere vellet dignoscere quærebat. At ille egressus Monasterio, sequente exploratore descendit ad mare, cujus ripæ Monasterium idem superpositum erat: ingressúsque altitudinem maris donec ad collum usque & brachia unda tumens adsurgeret, pervigiles undisonis in laudibus tenebras noctis exegit. Appropinquante autem diluculo adscendens in terram, denuo cœpit in litore flexis genibus orare. Quod dum ageret, venêre continuo duo de profundo maris quadrupedia, quæ vulgò Lutreæ vocantur. Hæc ante illum strata in arena, anhelitu suo pedes ejus fovere cœperunt, ac villo satagebant extergere: completóque ministerio percepta ab eo benedictione, patrias sunt relapsa sub undas. Ipse quoque mox domum reversus, canonicos cum Fratribus hymnos hora competente complevit. At Frater qui eum de speculis præstolabatur, perculsus pavore ingenti, vix præ angustia premente domum nutante gressu pervenit: primóque mane accedens ad eum, sese in terram stravit, veniam de reatu stulti ausûs cum lacrymis flagitavit: nil dubitans illum nosse quid ipse noctu egerit, quídve pateretur. Cui ille: Quid, inquit, habes Frater? quid fecisti? Num nostrum iter nocturnum lustrando explorare tentâsti? Sed & ea solùm conditione tibi hoc indulgeo commissum, si promiseris te quæ vidisti nulli ante meum obitum esse dicturum. In quo nimirum præcepto ejus secutus est exemplum, qui Discipulis in monte gloriam suæ Majestatis ostendens ait: *Nemini dixeritis visionem: donec filius hominis à mortuis resurgat.* Promittentem ergo quæ jusserat Fratrem benedixit, paritérque culpam & molestiam quam temerarius incurrerat abstersit. Qui virtutem quam viderat, ipso vivente silentio tegens, post obitum ejus plurimis indicare curabat [a].

Matth. 17.

XI. *Quomodo nautis tempestate præclusis serenum mare ad certum prædixerit, & orando cibos impetraverit.*

18. Cœpit interea vir Dei etiam prophetiæ spiritu pollere, ventura prædicere, præsentibus absentia nuntiare. Quodam etenim tempore pergens de suo Monasterio pro necessitate causæ accidentis, ad terram Pictorum, qui Niduari vocantur, navigando pervenit, comitantibus eum duobus è Fratribus: unus postea Presbyterij functus officio, virtutem miraculi quam ibidem vir Domini monstravit, multorum notitiæ patefecit. Venerunt autem illò post Natalis Dominici diem, sperantes se quia undarum simul & aurarum arridebat temperies, citiùs esse redituros: ideóque nec cibaria secum tulêre tamquam citiùs reversuri. Sed longè aliter quàm putabant evenit. Nam mox ut terram attigêre, tempestas fera suborta est, quæ iter eis remeandi omne præcluderet. Cúmque per dies aliquot ibidem inter famis & frigoris pericula taberent, quo tamen tempore vir Dei non marcida luxu otia gerere, nec somnis vacare volebat inertibus, sed pernox in oratione perstare satagebat: aderat sacratissima Dominica Apparitionis dies. Tum ille socios blando, ut jocundus atque affabilis erat, sermone alloquitur: Quid, rogo, tantâ ignaviâ torpemus, & non quacumque iter salutis inquirimus? En tellus nivibus, nebulis cælum horrescit, aër flatibus adversis furit, fluctibus æquor: ipsi inopiâ deficimus, nec adest ho-

a Præmissum factum *relatu multorum, ex quibus est Pleculf Presbyter*, accepit Anonymus lib. 1.

mo

mo qui reficiat. Pulsemus ergo Dominum precibus, qui suo quondam populo maris Rubri viam aperuit, eúmque in deserto mirabiliter pavit, orantes ut nostri quoque misereatur in periculis. Credo si non nostra fides titubat, non vult nos hodierna die jejunos permanere: quam ipse per tot ac tanta suæ miracula Majestatis illustrare curavit. Precórque eamus alicubi, quærentes quid nobis epularum in gaudium suæ festivitatis præstare dignetur. Hæc dicens, eduxit eos sub ripam quo ipse noctu pervigil orare consueverat: ubi advenientes invenerunt tria frusta delphininæ carnis quasi humano ministerio secta & præparata ad cocturam: flexísque genibus gratias egerunt Domino. Dixit autem Cuthbertus: Videtis, Dilectissimi, quæ sit gratia confidendi & sperandi in Domino. Ecce & cibaria famulis suis præparavit, & ternario quoque numero quot diebus hîc residendum sit nobis ostendit. Sumite ergo munera, quæ misit nobis Christus, & abeuntes reficiamus nos, maneamúsque intrepidi: certissima enim nobis post triduum serenitas cæli & maris adveniet. Factum est ut dixerat: manente triduo tempestate prævalida, quarto demum die tranquillitas promissa secuta est, quæ illos secundis flatibus in patriam referret.

AN. CHR. DC. XXCVII. MARTII XX.

XII. *Quomodo iter faciens, aquilâ ministrâ viaticum & percepturum se esse prædixerit & perceperit.*

19. QUADAM quoque die cùm prædicaturus juxta consuetudinem suam populis de Monasterio exiret, uno comite puero, jámque diu gradiendo fatigatis non parum adhuc restaret itineris [a], quousque ad vicum quo tendebant pervenirent, ait ad puerum tentans eum: Dic age sodalis, ubi hodie refici disponas? an habeas aliquem in via ad quem divertere valeas hospitem? At ille respondens; Et hæc ipsa mecum, inquit, tacito in corde tractavi: quia nec viaticum ituri tulimus nobiscum, neque aliquem in itinere notum habemus, qui nos recipere suo velit hospitio: & non parum adhuc itineris superest, quod jejuni sine molestia complere nequimus. Cui vir Domini; Disce, inquit, filiole, fidem semper & spem in Domino habere, quia numquam fame perit qui Deo fideliter servit. Et sursum adspectans vidénsque aquilam in alto volantem; Cernis, inquit, aquilam illam porro volantem? etiam per hujus ministerium possibile est Domino nos hodie reficere. Talia confabulantes agebant iter juxta fluvium quemdam: & ecce subitò vident aquilam in ripa residentem, dixítque vir Dei: Vides ubi nostra quam prædixi ministra residet? curre rogo, & quid epularum Domino mittente attulerit inspice, & citiùs affer. Qui accurrens, attulit piscem non modicum, quem illa nuper de fluvio prendiderat. At vir Dei: Quid, inquit, fecisti fili? Quare ministræ partem suam non dedisti? Seca citiùs medium, & illi partem quam nobis ministrando meretur remitte. Fecit ut jusserat, tultáque* secum parte reliqua, ubi tempus reficiendi aderat, diverterunt ad proximum vicum: & dato ad assandum pisciculo se pariter & eos, ad quos intrabant, gratissimo refecêre convivio, prædicante Cuthberto verbum Dei atque ejus beneficia collaudante: & quia beatus vir cujus est nomen Domini spes ejus, & non respexit in vanitates & insânias falsas. Ac sic resumpto itinere, ad docendum eos quos proposuêre profecti sunt.

* sic MS. cod. pro sublata

XIII. *Quomodo prædicans populis phantasticum subitò ignem diaboli & prævideritventurum, & venientem exstinxerit.*

20. EODEM tempore dum congregatis in quadam villula perplurimis verbum Dei prædicaret, prævidit subitò in spiritu antiquum hostem ad

[a] Anonymus lib. 2. *Supradictus autem Presbyter Tydi aliud miraculum quod multis cognitum est indicavit: scilicet quodam die proficiscebatur juxta fluvium Tesgeta tendens in Meridiem, inter montana docens rusticanos & baptizabat. Habens quoque puerum in comitatu*, &c.

AN. CHR. DC.XXCVII. MARTII XX.

retardandum opus ſalutis adeſſe: móxque ejus inſidias quas futuras intellexit, docendo præoccupare curavit. Namque inter ea quæ diſputaverat, repentè hujuſmodi monita inſeruit: Oportet, cariſſimi, ut quoties vobis myſteria regni cæleſtis prædicantur, intento hæc corde & ſenſu ſemper vigilantiſſimo audiatis: ne fortè diabolus qui mille nocendi habet artes, ſupervacuis vos curis ab æternæ ſalutis auditione præpediat. Et hæc dicens denuo ſermonis quem prætermiſerat ordinem repetiit: ſtatímque hoſtis ille nequiſſimus phantaſticum deferens ignem domum juxtà poſitam incendit: itaut viderentur faces ignium totam volitare per villam, ac juvante vento fragor aëra concutere. Tunc exſiliens quaſi ad exſtinguendum ignem turba pæne tota quam docebat (nam paucos ipſe manu miſſa retinuit) certatim aquas jactabat, nec tunc unda vera falſas potuit reſtinguere flammas, donec orante viro Dei Cuthberto, fugatus auctor fallaciarum ficta ſecum incendia vacuas reportaret in auras. Quod videns turba multùm ſalubriter erubuit, rurſúſque ad virum Dei ingreſſa, flexis genibus inſtabilis animi veniam precabatur: confitens ſe intellexiſſe, quia diabolus ab impedienda ſalute humana nec ad horam vacaret. At ipſe confirmans inconſtantiam fragilium, rurſus quæ cœperat vitæ monita exeſequitur.

XIV. *Quomodo flammas domûs cujuſdam vero igne ardentis orando reſtinxerit.*

21. NEC tantùm ignem phantaſticum, ſed etiam verum, quem multi frigidis fontium undis minimè valebant exſtinguere, ipſe ſolus ferventibus lacrymarum rivulis compreſſit. Siquidem dum more Apoſtolorum gratiâ ſalutiferæ inſtructionis univerſa pertranſiret, devenit die quadam in domum cujuſdam devotæ Deo feminæ [a] quam crebriùs inviſere curabat, quia & bonis operibus intentam noverat, & ipſa eum primis pueritiæ nutriebat ab annis: unde & mater ab eo cognominari ſolebat. Habebat autem domum in Occidentali parte viculi. Quam cùm vir Domini Cuthbertus verbum ſeminaturus intraret, repentè in Orientali plaga ejuſdem vici per culpam incuriæ, domus incenſa vehementer cœpit ardere. Nam & ventus ab eodem climate exſurgens non modicus abripiebat ignitos fœnei tecti faſciculos, & totam latè jactabat per villam. Jactantes aquam qui aderant, fortior flamma repulit, longiúſque fugavit. Tum præfata Dei famula cucurrit concita ad domum in qua virum Dei receperat, obſecrans ut orando ſuccurreret, priuſquam domus ipſius & tota ſimul villa periret. At ille; Ne timeas, inquit, mater: animæquior eſto: non enim tibi tuíſve hæc quàmlibet ferox flamma nocebit. Statímque egreſſus, ante oſtium ſternitur in terram: quo adhuc orante, mutatur flatus ventorum, ſpiránſque ab occaſu totum tanti incendii periculum ab invaſione villulæ quam vir Domini intraverat rejecit. Sícque in duobus miraculis duorum Patrum eſt virtutes imitatus: in phantaſticis quidem præviſis & evacuatis incendiis virtutem reverentiſſimi & ſanctiſſimi Patris BENEDICTI, qui ſimulatum ab antiquo hoſte quaſi ardentis coquinæ incendium ab oculis diſcipulorum orando pepulit. In veris verò æquè victis ac retortis ignium globis, virtutem venerabilis Marcellini Anchonitani Antiſtitis, qui ardente eadem civitate, ipſe contra ignem poſitus orando flammas compeſcuit, quas tanta civium manus aquam projiciendo nequiverat. Nec mirandum perfectos & fideliter Deo ſervientes viros tantam contra vim flammarum accipere poteſtatem, qui cotidianâ virtutum induſtriâ & incentiva ſuæ carnis edomare, & omnia tela nequiſſimi ignea norunt exſtinguere. Quibus aptiſſimè congruit

Greg. lib. 2. Dial. c. 10.

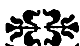
Id. lib. 1. Dial. c. 6.

a Anonymi verba ex lib. 2. haud prætermittenda ſunt. *Eodem tempore invitatus eſt ſanctus homo Dei à quadam muliere quæ dicitur Kenſpid, adhuc vivens, Sanctimonialis vidua, quæ enutrivit eum ab octo annorum uſque ad perfectam ætatem, in qua ſervitium Dei arripuit: ideo namque eam Matrem appellavit, ſæpe viſitans eam. Venit quadam die ad villam in qua habitabat, quæ dicitur Hruringaham, tunc ardente domo quæ in extrema parte vici*, &c.

illud propheticum: *Cùm transieris per ignem non combureris, & flamma non ardebit in te.* At ego & mei similes propriæ fragilitatis & inertiæ conscii, certi quidem sumus quia contra ignem materialem nil tale audemus; incerti autem an ignem illum inexstinguibilem futuræ castigationis immunes evadere queamus. Sed potens est & larga pietas Salvatoris nostri, quæ indignis nobis & nunc ad exstinguenda vitiorum incendia, & ad evadendas in futuro pœnarum flammas gratiam suæ protectionis impendat. AN. CHR. DC.XXCVII. MARTII XX. *Isa* 43.

XV. *Qualiter dæmonium ab uxore Præfecti necdum veniens ejecerit.*

22. VERÙM quia paullo superiùs quantum idem venerabilis Cuthbertus adversum simulaticias diaboli fraudes valuerit exposuimus; nunc etiam quid adversus verum apertúmque ejus furorem valeat explicemus. Erat Præfectus EGFRIDI Regis HILDINER nomine, vir religiosis cum omni domo sua deditus operibus, ideóque à B. Cuthberto specialiter dilectus, & cùm itineris propinquitas congrueret crebrò ab eo visitatus. Cujus uxor cùm eleëmosynis & ceteris virtutum fructibus esset intenta, subitò correpta à dæmone accerrimè cœpit vexari: itaut stridendo dentibus, voces miserabiles emittendo, brachia vel cetera sui corporis membra in diversa raptando, non minimum cunctis intuentibus vel audientibus incuteret horrorem. Cúmque jaceret explosa, jamjámque videretur esse moritura, adscendit vir ejus equum, & concitus venit ad hominem Dei, precatúsque est eum dicens: Obsecro quia uxor mea malè habet, & videtur jam proxima morti, ut mittas Presbyterum qui illam priusquam moriatur visitet, eíque Dominici Corporis & Sanguinis sacramenta ministret: sed & corpus illius hîc in locis sanctis sepeliri permittas. Erubescebat enim eam confiteri insanam, quam vir Domini sobriam semper videre consueverat. Qui cùm parumper ab eo diverteret, visurus quem mitteret Presbyterum cum illo, cognovit repentè in spiritu, quia non communi infirmitate, sed dæmonis infestatione premeretur conjunx pro qua supplicabat. Reversúsque ad eum; Non, inquit, alium, sed ipse ad visitandam eam tecum pergere debeo. Cúmque agerent iter, cœpit flere homo, & dolorem cordis profluentibus in maxillam prodere lacrymis. Timebat enim ne cùm eam dæmoniosam inveniret, arbitrari inciperet, quia non integra Domino sed ficta fide servisset. Quem vir Domini blandè consolatus; Noli, inquit, plorare quasi inventurus sim conjugem tuam qualem non velim: scio enim ipse, quamvis te dicere pudeat, quia dæmonio vexatur; scio etiam quia priusquam illò pervenerimus, fugato dæmonio liberabitur, ac nobis advenientibus cum gaudio occurrens, has ipsa habenas sanissima mente excipiet, nósque intrare citiùs obsecrans, ministerium quod consueverat nobis sedula impendet. Neque enim tali tormento soli subjiciuntur mali, sed occulto Dei judicio aliquoties etiam innocentes in hoc sæculo non tantùm corpore, sed & mente captivantur à diabolo. Dúmque hæc & hujusmodi verba in consolationem & eruditionem illius perorante Cuthberto appropinquarent domui, fugit repentè spiritus nequam, adventum Spiritus-sancti, quo plenus erat vir Dei, ferre non valens. Cujus soluta vinculis mulier, quasi gravi expergefacta de somno, surrexit continuò: ac viro Dei gratulabunda occurrens, jumentum quo sedebat per frenum tenuit. Móxque ad integrum recepto vigore mentis & corporis, eum citò descendere atque ad benedicendam domum suam precabatur ingredi: devotúmque ministerium præbens, testabatur palàm quomodo ad primum freni ejus tactum omni se molestia priscæ vexationis absolutam sensisset.

AN. CHR. DC. XXCVII. MARTII XX.

XVI. *Qualiter in Lindisfarnensi Monasterio vixerit vel docuerit.*

23. CUM ergo venerabilis Domini famulus multos in Mailrosensi Monasterio degens annos, multis virtutum spiritualium claresceret signis; transtulit eum reverentissimus Abbas ipsius Eata in Monasterium, quod in Lindisfarnensium insula situm est, ut ibi quoque Regulam [a] Monachicæ perfectionis & Præpositi auctoritate doceret, & exemplo virtutis ostenderet. Nam & ipsum locum tunc idem reverentissimus Pater Abbatis jure regebat. Neque aliquis miretur quòd in eadem insula Lindisfarnea cùm permodica sit, & suprà Episcopi & nunc Abbatis & Monachorum esse locum dixerimus: revera enim ita est. Namque una eadémque servorum Dei habitatio utrosque simul tenet, immo omnes Monachos tenet. Aidanus quippe, qui primus ejusdem loci Episcopus fuit, Monachus erat: & Monachicam cum suis omnibus vitam semper agere solebat. Unde ab illo omnes loci ipsius Antistites usque hodie sic Episcopale exercent officium, ut regente Monasterium Abbate quem ipsi cum consilio Fratrum elegerint, omnes Presbyteri, Diacones, Cantores, Lectores, cet erique gradus Ecclesiastici Monachicam per omnia cum Episcopo ipso Regulam servent. Quam vivendi normam multùm se diligere probavit beatus Papa Gregorius, cùm sciscitanti per litteras Augustino, quem primum genti Anglorum Episcopum miserat, qualiter Episcopi cum suis Clericis conversari debeant, respondit inter alia: Sed quia tua fraternitas Monasterii Regulis erudita seorsum fieri non debet à Clericis suis: in Ecclesia Anglorum, quæ Deo auctore nuper adhuc ad Fidem perducta est, hanc debet conversationem instituere, quæ in initio nascentis Ecclesiæ fuit patribus nostris: in quibus nullus eorum ex his quæ possidebant aliquid suum esse dicebat: sed erant illis omnia communia. Igitur ad Lindisfarnensem Ecclesiam sive Monasterium vir Domini adveniens, mox Instituta monachica Fratribus vivendo pariter & docendo tradebat, sed & circumquaque morantem vulgi multitudinem more suo crebra visitatione ad cælestia quærenda ac promerenda succendebat. Necnon etiam signis clarior effectus, plurimos variis languoribus & tormentis comprehensos orationum instantiâ priscæ sanitati restituit, & nonnullos ab immundorum spirituum vexatione non solùm præsens orando, tangendo, imperando, exorcizando; sed & absens vel tantùm orando, vel certè eorum sanationem prædicendo, curavit: in quibus erat & illa Præfecti uxor, de qua suprà retulimus.

Greg. in respons. ad August. ad calcem Registri.

24. Erant autem quidam in Monasterio Fratres, qui priscæ suæ consuetudini quàm regulari mallent obtemperare custodiæ. Quos tamen ille modesta patientiæ suæ virtute superabat, & cotidiano exercitio paullatim ad melioris propositi statum convertebat. Denique sæpiùs in cœtu Fratrum de Regula disputans, cum acerrimis contradicentium fatigaretur injuriis, exsurgebat repentè, & placido vultu atque animo egrediens dimittebat conventum, ac sequente nihilominus die quasi nil objectionis pridie sustinuisset, eadem quæ priùs monita eisdem dabat auditoribus, donec illos paullatim, ut diximus, ad ea quæ vellet converteret. Erat namque vir patientiæ virtute præcipuus, atque ad perferenda fortiter omnia, quæ vel animo vel corpore adversa ingerebantur invictissimus, nec minùs inter tristia quæ contigissent faciem prætendens hilarem: itaut palam daretur intelligi, quia interna Spiritus-sancti consolatione pressuras contemneret extrinsecas.

NOTA.

25. Sed & vigiliarum atque orationis ita studiosus exsistebat, ut aliquoties tres sive quatuor noctes continuas pervigil transegisse credatur: cùm per tantum

[a] Quam Regulam disertè exprimit Anonymus, in lib. 3. *Vivens quoque ibi secundum sanctam Scripturam, contemplativam vitam in actuali agens, & nobis regularem vitam componens constituit, quam usque hodie cum Regula* BENEDICTI *observamus.* Hæc Monachus Lindisfarnensis coævus.

temporis nec ad lectum proprium veniret, nec extra Dormitorium Fratrum locum aliquem in quo pausare posset haberet. Sive enim locis secretioribus solus orationi vacabat, sive inter psallendum operabatur manibus, torporémque dormiendi laborando propellebat; seu certè circuibat insulam, quomodo se singula quęque haberent pius explorator inquirens, pariter & longitudinem psalmodię ac vigiliarum incedendo alleviabat. Denique arguere solebat pusillanimitatem Fratrum, qui graviter ferrent, si qui se nocturnæ vel meridianæ quietis tempore importuna fortè inquietudine suscitarent. Nemo, inquiens, mihi molestiam « facit me excitando de somno: sed potiùs lætificat me qui excitat. Facit enim me « discusso torpore somni, utilitatis aliquid agere vel cogitare. Tantum autem com- « punctioni erat deditus, tantum cælestibus ardebat desideriis, ut Missarum sollemnia celebrans, nequaquam sine profusione lacrymarum implere posset officium. Sed congruo satis ordine, dum Passionis Dominicæ mysteria celebraret, imitaretur ipse quod ageret, seipsum videlicet Deo in cordis contritione mactando: sed & adstantes populos sursum corda habere, & gratias agere Domino Deo nostro, magis ipse cor quàm vocem exaltando, potiùs gemendo quàm canendo admoneret. Erat zelo justitiæ fervidus ad arguendum peccantes, erat spiritu mansuetudinis modestus ad ignoscendum pœnitentibus, itaut nonnumquam confitentibus [a] sibi peccata sua his qui deliquerant, prior ipse miserans infirmos, lacrymas funderet: & quid peccatori agendum esset, ipse justus suo præmonstraret exemplo.

26. Vestimentis utebatur communibus: ita temperanter agens, ut horum neque munditiis, neque sordibus esset notabilis. Unde usquehodie in eodem Monasterio exemplo ejus observatur, ne quis variis aut pretiosi coloris habeat indumentum, sed ea maximè vestium specie sint contenti, quam naturalis ovium lana ministrat. His & hujusmodi spiritualibus exercitiis vir venerabilis & bonorum quorumque ad se imitandum provocabat affectum, & improbos quosque ac rebelles vitæ regulari à pertinacia sui revocabat erroris.

Nota de Cuthberti vestimentis.

XVII. *Qualiter sibi in insula Farne pulsis dæmonibus habitationem fecerit.*

27. At postquam in eodem Monasterio multa annorum curricula [b] explevit, tandem diu concupita, quæsita, ac petita solitudinis secreta, comitante præfati Abbatis sui simul & Fratrum gratia, multùm lætabundus adiit. Gaudebat namque quia de longa conversationis activæ perfectione ad otium Divinæ speculationis jam mereretur adscendere. Lætabatur ad eorum sortem se pertingere, de quibus canitur in Psalmo; *Ambulabunt de virtute in virtutem, videbitur Deus eorum in Sion.* Et quidem in primis vitæ solitariæ rudimentis secessit ad locum quemdam qui in exterioribus ejus Cellæ partibus secretior apparet. At cùm ibidem aliquamdiu solitarius cum hoste invisibili orando ac jejunando certaret, tandem majora præsumens, longinquiorem ac remotiorem ab hominibus locum certaminis petiit. Farne dicitur insula medio in mari posita: quæ non sicut Lindisfarnensium incolarum regio, bis cotidie accedente æstu Oceani, quem rheuma vocant Græci, fit insula, bis renudatis abeunte rheumate litoribus contigua terræ redditur: sed aliquot millibus passuum ab hac semi insula ad

Psal. 83.

a Confessionis utque Sacramentalis mentionem pluribus inlocis facit Beda, nimirum in Hist. lib. 4. cap. 25. & lib. 5. cap. 13. & 14. & in ejus dictis relatis in Conc. Regul. cap. 36. §. 6. lege cap. 9. suprà.

b Nempe annos duodecim, sic enim Turgottus in Hist. Dunelm. lib. 1. cap. 7. *Anno ab Inc. Domini* DC. LXXVI. *qui est annus imperii Regis Egfridi septus, cùm vir Domini Cuthbertus in Lindisfarnensis Monasterii Prioratu duodecimum & eo ampliùs annum transegisset, tandem comitante præfati Abbatis sui simul & Fratrum gratia, anachoretica quoque contemplationis secreta silentia petiit.* Hinc apparet, hocce loquendi genere, *per longa annorum curricula*, aliisque similibus, non semper exprimi (ut quidam opinantur) numerosam quamdam annorum seriem apud mediæ ætatis Scriptores. Grimlaicus in Regula Solitar. cap. 1. scribit B. Arnulfum *post multa annorum curricula* in eremo exacta decessisse: tametsi Arnulfus vix integros decem annos in solitudine vixit. Mittimus exempla id genus sexcenta.

An. Chr. DC. XXCVII. Martii XX.

Eurum secreta, & hinc altissimo & inde infinito clauditur Oceano. Nullus hanc facilè ante famulum Dei Cuthbertum solus valebat inhabitare colonus, propter videlicet demorantium ibi phantasias dæmonum. Verùm intrante eam milite Christi armato galea salutis, scuto fidei, & gladio spiritûs, quod est verbum Dei, & omnia tela nequissimi exstincta, & ipse nequissimus cum omni satellitum suorum turba porro fugatus est hostis.

28. Qui videlicet miles Christi, ut devicta tyrannorum acie monarcha terræ quam adierat factus est, condidit civitatem * suo aptam imperio: & domos in hac æquè civitati congruas erexit. Est autem ædificium situ pæne rotundum, à muro usque ad murum mensura quatuor ferme sive quinque perticarum distentum: murus ipse deforis altior longitudine stantis hominis. Nam intrinsecùs vivam cædendo rupem, multo illum fecit altiorem: quatinus ad cohibendam oculorum sive cogitationum lasciviam, ad erigendam in superna desideria totam mentis intentionem, pius incola nil de sua mansione præter cælum posset intueri. Quem videlicet murum non de secto lapide vel latere vel cæmento; sed impolitis prorsus lapidibus & cespite quem de medio loci fodiendo tulerat composuit. E quibus quidam tantæ erant granditatis, ut vix à quatuor viris viderentur potuisse levari: quos tamen ipse Angelico adjutus auxilio illuc attulisse aliunde & muro imposuisse repertus est. Duas in mansione habebat domos: Oratorium scilicet, & aliud ad communes usus aptum habitaculum: quorum parietes quidem de naturali terra multum intus forísque circumfodiendo sive cædendo confecit, culmina verò de lignis informibus & fœno superposuit. Porro ad portum insulæ major erat domus, in qua visitantes eum Fratres suscipi & quiescere possent, nec longè ab ea fons eorumdem usibus accommodus.

* *Id est*, Monasterium

XVIII. *Quomodo precibus aquam de arida produxerit, vel qualiter ipse in anachoresi vixerit.*

29. AT verò ipsa ejus mansio aquæ erat indiga, utpote in durissima & propè saxea rupe condita. Accitis ergo vir Dei Fratribus, (necdum enim se ab advenientium secluserat adspectibus) Cernitis, inquit, quia fontis inops sit mansio quam adii: sed rogemus obsecro illum qui convertit solidam petram in stagnum aquæ & rupes in fontes aquarum, ut non nobis sed nomini suo dans gloriam, de hac quoque rupe saxosa nobis venam fontis aperire dignetur. Fecerunt ergo foveam: quam in crastinum emanante ab internis undâ repletam invenerunt. Unde dubium non erat, hanc orationibus viri Dei de aridissima ac durissima priùs terra elicitam fuisse aquam. Quæ videlicet aqua mirum in modum primis contenta ripis, nec foras ebulliendo pavimentum invadere, nec hauriendo novit deficere, ita moderatâ gratiâ largitoris, ut nec necessitati accipientis superflueret, nec sustentandæ necessitati copia deesset.

30. Facta ergo juvantibus se Fratribus mansione ac domibus præfatis, incepit habitare solus vir Domini Cuthbertus: & primò quidem venientibus ad se Fratribus de sua cella egredi, eísque ministrare solebat. Quorum dum pedes aquâ calidâ devotus lavaret, coactus est aliquoties ab eis etiam se discalciare, suósque pedes illis ad abluendum præbere. Namque intantum à cultu sui corporis animum sustulerat, atque ad animæ solius cultum contulerat; ut semel calciatus tibracis [a], quas pellicias habere solebat, sic menses perduraret integros. Aliquando calciatus in Pascha, nonnisi post annum redeunte Paschæ tempore propter lavationem pedum quæ in Cœna Domini fieri solet se discalciâsse dicatur. Unde ob crebras preces incurvationésque genuum quas calciatus exercebat, callum oblongum nec exilem in confinio pedum & tibiarum habuisse deprehensus est. Deinde increscente studio perfectionis includitur in suo Monasterio, at-

Nota Lotionem pedum in Cœna Domini.

[a] Id est, tibialibus, quas Galli nostrates etiamnunc *des Tricouses* appellant.

que ab hominum remotus adspectibus solitariam in jejuniis & orationibus & vigiliis discit agere vitam: rarum cum advenientibus deintus habens colloquium, & hoc per fenestram. Qua primitùs aperta, & videri à Fratribus, & Fratres quos alloquebatur ipse videre gaudebat: exin procedente tempore & ipsam obclusit, nec nisi dandæ benedictionis vel alterius cujuslibet certæ necessitatis gratiâ reserabat. An. Chr. DC.XXCVII. Martii xx.

xix. *Qualiter à messe quam sua manu severat, verbo volucres abegerit.*

31. Et primùm quidem permodicum ab eis panem quo vesceretur accipiebat, ac suo bibebat è fonte: postmodùm verò proprio manuum labore juxta exempla Patrum vivere magis aptum ducebat. Rogavit ergo afferri sibi instrumenta quibus terram exerceret, & triticum quod sereret. Sed seminata verno tempore terra, nullos usque ad medium æstatis reddidit fructus. Unde visitantibus se juxta morem Fratribus aiebat vir Dei: Forsitan aut telluris hujusce natura, aut voluntas Dei non est, ut hoc in loco mihi triticum nascatur. Afferte rogo hordeum, si fortè vel illud fructum facere possit. Quòd si nec illi Deus incrementum dare voluerit, satius est mihi ad Cœnobium reverti, quàm alieno hîc labore sustentari. Allatúmque hordeum dum ultra omne tempus serendi, ultra omnem spem fructificandi terræ commendaret; mox abundanter exortum fecit fructum copiosum. Quod dum maturescere cœpisset, venêre volucres, & huic depascendo certatim insidebant. Ad quos piissimus Christi servus appropians, sicut ipse pòst referebat, (solebat enim sæpe quia læti vultûs & affabilis erat, ad confirmandam fidem audientium aliqua etiam de his quæ ipse credendo obtinuerat, in medium proferre) Quid tangitis, inquit, sata quæ non sevistis? An fortè vos plus me his opus habetis? Si tamen à Deo licentiam accepistis, facite quod ipse permisit. Sin autem; recedite, neque ulteriùs aliena lædatis. Dixerat, & ad primam jubentis vocem universa volucrum multitudo recessit, séque per omnia deinceps ab ejusdem messis invasione continuit. Et hic quoque venerabilis Christi famulus in duobus miraculis duorum Patrum est facta secutus: in aqua videlicet elicita de rupe factum B. Patris Benedicti, qui idem pæne & eodem modo legitur fecisse miraculum: sed idcirco uberiùs, quia plures erant qui aquæ inopiâ laborarent. Porro in arcessitis à messe volatilibus, reverentissimi & sanctissimi Patris Antonii sequebatur exemplum: qui à læsione hortuli quem ipse plantaverat, uno onagros sermone compescuit. Greg. lib. 2. Dial. c. 5. Athanas. in Vita S. Antonii.

xx. *Quomodo injuriam corvi quam viro Dei intulerant, precibus & munere purgaverint.*

32. Libet etiam quoddam B. Cuthberti in exemplum præfati Patris Benedicti factum narrare miraculum, in quo avium obedientia & humilitate, palam contumacia & superbia condemnatur humana. Erant siquidem corvi multo ex tempore ejusdem insulæ sedibus assueti: quos cùm die quadam vir Dei nidificantes, hospitiolum Fratrum, de quo præfatus sum, rostro lacerare, ablatósque culmos quibus tectum fuerat ad fabricam nidi ore ferre conspiceret; coërcuit eos levi protensione dexteræ, atque à læsura Fratrum jam cessare præcepit. Sed illis imperium spernentibus; In nomine, inquit, Jesu-Christi abite quantocius, neque in loco quem læditis ultrà manere præsumatis. Vix verba compleverat, & confestim tristes abiêre. Peracto autem triduo, unus è duobus rediit, & fodientem reperiens famulum Christi, sparsis lamentabiliter pennis & summisso ad pedes ejus capite atque humiliata voce, quibus valebat indiciis veniam precabatur. Quod intelligens venerabilis Pater, dedit facultatem remeandi. At ille impetrata redeundi licentia, mox sodalem adducturus abiit, Greg. ibid. cap. 8.

AN. CHR. DC.XXCVII. MARTII XX. Nec mora redeunt ambo, & secum digna munera ferunt: dimidiam videlicet axungiam [a] porcinam. Quam vir Domini adventantibus postea Fratribus sæpiùs ostendere, atque ad ungendas caligas præbere solebat: contestans eis quanta hominibus obedientiæ, quanta sit cura humilitatis habenda: cùm avis superbissima injuriam quam viro Dei intulerat, precibus, lamentis, & muneribus festinabat abluere. Denique ad dandum hominibus exemplum correctionis, multos deinceps annos in ipsa insula manebant & nidificabant, neque aliud molestiæ cuiquam irrogare audebant. Nulli autem videatur absurdum à volatilibus formam discere virtutis, cùm Salomon dicat: *Vade ad formicam, ô piger, & considera vias ejus, & disce sapientiam.* Prov. 6. 6.

XXI. *Qualiter ejus necessitatibus mare servierit.*

33. NON solùm autem aëris, sed & maris animalia, immo & ipsum mare, sicut & aër & ignis, juxta quod in superioribus exposuimus, viro venerabili præbuêre obsequium. Qui enim Auctori omnium creaturarum fideliter & integro corde famulatur, non est mirandum si ejus imperiis ac votis omnis creatura deserviat. At nos plerumque idcirco subjectæ nobis creaturæ dominium perdimus, quia Domino & Creatori omnium ipsi servire negligimus. Et ipsum inquam mare promptum famulo Christi ubi opus habuit impendebat officium. Disponebat namque parvulam sibi in suo Monasterio, sed cotidianis necessitatibus aptam condere casulam, cui à parte maris (qua alluvione frequentium gurgitum excavata rupis altissimum nec brevem fecerat hiatum) basis supponenda erat; & hæc juxta latitudinem hiatûs, duodecim pedes longa. Rogavit ergo Fratres qui se visitaturi advenerant, ut cùm redire vellent, lignum sibi longitudinis duodecim pedum ad faciendam domunculæ basim deferrent. Qui promiserunt se libentissimè facturos quod petiit: sed accepta ab eo benedictione ubi domum sunt reversi, fugit mentem petitio Patris: reversique die debito ad eum non attulêre quod rogabantur. Quibus ille benignissimè receptis & oratione solita Deo commendatis; Ubi est, inquit, lignum quod vos afferre rogabam? Tunc illis reminiscentes petitionem ejus, suamque confitentes oblivionem, veniam de admisso precabantur. At vir mitissimus blando illos sermone consolatus, usque ad mane in insula manere & quiescere præcepit dicens: Credo quia Deus non obliviscetur meæ voluntatis & necessitatis. Fecerunt ut dixerat: & exsurgentes mane viderunt, quia nocturnus Oceani æstus lignum memoratæ longitudinis attulit, & in ipso insuper loco deposuit, ubi in ædificium desuper erat imponendum. Videntes autem mox & viri venerabilis sanctitatem mirabantur, cui etiam elementa servirent: & suæ mentis tarditatem debito cum pudore culpabant, quod etiam insensibile elementum quàm sit Sanctis obtemperandum doceret.

XXII. *Quomodo multis ad se venientibus monita dans salutis, fragiles exposuerit antiqui hostis insidias.*

34. VENIEBANT autem multi ad virum Dei, non solùm de proximis Lindisfarnensium finibus, sed etiam de remotioribus Brittanniæ partibus, famâ nimirum virtutum ejus acciti: qui vel sua quæ commisissent errata, vel dæmonum quæ paterentur tentamenta profitentes, vel certè communia mortalium quibus affligerentur adversa patefacientes, à tantæ sanctitatis viro se consolandos sperabant. Nec eos fefellit spes. Namque nullus ab eo sine gaudio consolationis abibat: nullum dolor animi quem illò attulerat redeuntem comitatus est. Noverat quippe mæstos pia exhortatione refovere: sciebat angustiatis gaudia vitæ cælestis

[a] Id est, sagimen porcinum axibus ungendis (unde vocabuli etymon) adhiberi solitum.

lestis ad memoriam revocare, fragilia sæculi hujus & prospera simul & adversa monstrare: didicerat tentatis multifarias antiqui hostis pandere versutias, quibus facilè caperetur animus, qui vel fraterno vel Divino amore nudatus exsisteret; at qui integra fide roboratus incederet, insidias adversarii Domino auxiliante quasi casses transiret araneæ. Quoties, inquit, me ipsum de alta rupe per præceps misêre, quoties quasi ad interficiendum me lapides jactabant, sed & aliis aliisque phantasiarum tentamentis me appetentes deterrere, ac de loco hujus certaminis conabantur eliminare; nec tamen ullatenus vel corpus meum læsurâ aliquâ vel mentem timore contaminare valebant?

An. Chr. DC.XXCVII. Martii XX.

35. Hoc quoque Fratribus solebat crebriùs intimare, ne conversationem ejus quasi singulariter celsam mirarentur, quia contemptis sæcularibus curis secretus vivere mallet: sed jure, inquit, est Cœnobitarum vita miranda, qui Abbatis per omnia subjiciuntur imperiis, ad ejus arbitrium cuncta vigilandi, orandi, jejunandi, atque operandi tempora moderantur: quorum plurimos novi parvitatem meam longè & munditia mentis & culmine gratiæ prophetalis anteire. E quibus est venerabilis & cum omni honorificentia nominandus servus Christi Boisilus, qui me in Mailrosensi Monasterio quondam senex adolescentem nutriebat, & inter enutriendum cuncta quæ mihi erant ventura prophetica veritate prædixit: & unum tantummodo restat ex omnibus ab eo mihi prædictis, quod utinam numquam impleatur. Hoc autem dicebat, quia præfatus Christi famulus Episcopatûs eum gradu significabat esse functurum: cujus perceptionem ipse non parùm desiderio vitæ secretioris horrebat.

Cœnobitarum prærogativa.

XXIII. *Quomodo Elfled Abbatissa & puella ejus per zonam ipsius sint sanatæ.*

36. Neque verò sanitatum miracula per hominem Dei tametsi longè ab hominibus positum fieri cessabant. Siquidem venerabilis ancilla Christi Elfled [a], quæ inter gaudia virginitatis non paucis famularum Christi agminibus maternæ pietatis curam adhibebat, ac regalis stemmata nobilitatis, potiori nobilitate summæ virtutis accumulabat, multo virum Dei semper excolebat amore. Hæc eo tempore, sicut ipsa postea reverentissimo Lindisfarnensis Ecclesiæ Presbytero Herefrido & ille mihi referebat, gravi percussa languore ac diu vexata, pæne visa est pervenisse ad mortem. Cui cùm nil curationis possent adhibere medici, subito Divinâ intrinsecus gratiâ curante paullatim morti subtracta est; nec tamen plenè sanata. Nam dolor quidem interaneorum abscessit, membrorum vigor rediit, sed facultas standi vel ambulandi prorsus defuit: quia nec ad standum erigi, nec nisi quadrupes valebat ingredi. Cœpit ergo tristis æternam timere debilitatem: nam & de medicorum auxilio jampridem fuerat facta desperatio. Cui cùm die quadam inter angustias tristium cogitationum veniret in mentem beata & quieta conversatio reverentissimi Patris Cuthberti; Utinam, inquit, haberem aliquid de rebus Cuthberti mei! scio certè & credo & confido in Domino quia citò sanarer. Et non multo pòst advenit quidam qui ei zonam lineam ab eo missam deferret. Quæ multùm gavisa de munere, & desiderium suum viro sancto jam cælitùs patefactum intelligens, succinxit se illâ: & mane mox erecta ad standum, tertia verò die plenè est reddita sanitati.

37. Post dies autem paucos cœpit ægrotare quædam de Virginibus Monasterii ipsius dolore capitis intolerabili. Quæ cùm ingravescente morbo per dies videretur esse moritura, intravit ad visitandam eam venerabilis ejus Abbatissa. Cúmque eam graviter afflictam conspiceret, tulit memoratam viri Dei zonam, & hac illi caput circumligare curavit: quæ eodem mox die, abeunte dolore curata

a De S. Elfleda Osvvii Regis filia Ecgfridi Regis sorore, Virgine & Abbatissa Streaneshalæ in Comitatu Eboracensi agemus, Deo dante, Sæculo insequenti.

xx. Deo dilecti Patris sanctitas appareret credentibus, & deinceps dubitandi de sanctitate illius occasio tolleretur incredulis. Si enim eadem zona semper adesset, semper ad hanc concurrere voluissent ægroti: & dum fortè aliquis ex his non mereretur à sua infirmitate curari, derogaret impotentiæ non salvantis, cùm ipse potiùs esset salutis indignus. Unde provida, ut dictum est, dispensatione supernæ pietatis, postquam fides credentium confirmata est, mox invidiæ perfidorum materia detrahendi est prorsus ablata.

Nota

XXIV. *Quid sciscitanti eidem Elfledi de vita Egfridi Regis, & Episcopatu suo prædixerit.*

38. ALio item tempore misit eadem reverentissima Virgo & mater Virginum Christi Elfled, rogavítque virum Dei adjurans in nomine Domini, ut eum videre & de necessariis mereretur alloqui. Quæ adscensa cum Fratribus navi, venit ad insulam quæ Coquedi fluminis ostio præjacens, ab eodem nomen accepit: & ipsa Monachorum cœtibus insignis. Nam præfata Abbatissa illò eum sibi occurrere rogaverat. Cujus potita colloquiis, cùm multa ab eo quæ sciscitabatur audiret, ecce repentè in medio sermone advoluta pedibus ejus, adjuravit eum per illud nomen terribile ac venerabile superni Regis & Angelorum ejus, ut diceret illi quàm longo tempore victurus esset Egfridus frater illius, & Regnum gubernaturus Anglorum. Scio enim, inquit, quia prophetiæ spiritu quo polles, etiam hoc dicere potes, si vis. At ille expavens ad juramentum, nec tamen volens apertè quod petebatur revelare secretum; Mirum, inquit, quare sapiens femina & in sanctis erudita Scripturis, longa vocare velis humanæ tempora vitæ, dicente Psalmista, quia anni nostri sicut aranea meditabuntur; & cùm moneat Salomon, si annis multis vixerit homo, & in his omnibus lætus fuerit, meminisse debet tenebrosi temporis & dierum multorum: qui cùm venerint, vanitatis arguuntur præterita: quanto magis is cui unius solùm anni vita superest brevi videtur tempore vixisse, ubi mors adstiterit in januis? Hæc audiens illa, fusis lacrymis præsagia dira deflebat, extersáque facie rursus audaciâ femineâ adjuravit per Majestatem summæ Divinitatis, ut diceret quem habiturus esset heredem Regni, cùm filiis careret & fratribus. Qui parum silens; Ne dicas, inquit, quia caret: habebit enim successorem, quem germana ut ipsum Egfridum dilectione complectaris. At illa; Obsecro, inquit, dicas quibus in locis sit ille. Qui ait: Cernis hoc mare magnum & spatiosum quot abundet insulis? Facile est Deo de aliqua harum sibi providere quem Regno præficiat Anglorum. Intellexit ergo quia de Aldfrido diceret, qui ferebatur filius fuisse patris illius: & tunc in insulis Scottorum ob studium litterarum exsulabat.

Psal. 89.
Eccl. 11.

39. Sciebat autem quia Egfridus proponeret eum constituere Episcopum: voléns que dignoscere si propositum sequeretur effectus, ita quærendo exorsa est: O quàm varia intentione dividuntur corda mortalium! Quidam adeptis divitiis gaudent, alii amantes divitias semper egent: tu gloriam mundi quamvis offeratur respuis, etiamsi ad Episcopatum pertingere possis, quo sublimius apud mortales nihil est, tui claustra deserti huic gradui præferres. At ille: Scio me, inquit, tanto gradu dignum non esse: nec tamen judicium superni Gubernatoris uspiam effugere queo. Qui si tanto oneri me subjiciendum disposuit, credo quia post modicum liberum reddet: & fortasse non ampliùs quàm duobus annis exactis solitam me meæ solitudinis remittet ad requiem. Præcipio autem tibi in nomine Domini & Salvatoris nostri, ne cui ante meum obitum quæ à me audivisti referas. Cúmque illi hæc & multa alia quæ quærebat exponeret, atque eam de quibus opus habebat instrueret; reversus ad insulam & Monasterium suum, solitariam ut cœperat agebat sedulus vitam.

40. Nec multo pòst congregata Synodo [a] non parva, ſub præſentia piiſſimi ac Deo dilecti Regis Egfridi, cui beatæ memoriæ THEODORUS Archiepiſcopus præſidebat, unanimo omnium conſenſu ad Epiſcopatum Eccleſiæ Lindisfarnenſis electus eſt. Qui cùm multis Legatariis ac litteris ad ſe præmiſſis nequaquam ſuo loco poſſet erui, tandem Rex ipſe præfatus unà cum ſanctiſſimo Antiſtite TRUMWINE necnon & aliis quamplurimis religioſis ac potentibus viris ad inſulam navigavit: genuflectunt omnes, adjurant per Dominum, lacrymas fundunt, obſecrant: donec ipſum quoque lacrymis plenum dulcibus extrahunt latebris, atque ad Synodum pertrahunt. Quò dum perveniret, quamvis multùm renitens, unanima omnium voluntate ſuperatur, atque ad ſuſcipiendum Epiſcopatûs officium collum ſummittere compellitur. Nec tamen ſtatim ordinatio, ſed peracta hieme quæ imminebat expleta eſt. Atque ut verbis ejus propheticis per omnia ſatisfaceret, Egfridus poſt annum Pictorum gladio trucidatur: & Aldfridus in Regnum frater ejus nothus ſubſtituitur, qui non paucis antè temporibus in regionibus Scottorum lectioni operam dabat, ibi ob amorem ſapientiæ ſpontaneum paſſus exſilium.

AN. CHR. DC.XXCVII. MARTII XX.

XXV. *Quomodo electus ad Epiſcopatum, ſervum Comitis languentem aquâ per ſe benedictâ curaverit.*

41. DUM ergo electus ad Epiſcopatum vir Domini Cuthbertus ſuam remeâſſet ad inſulam, atque aliquantulum temporis ſecretus Domino ſolita devotione militaret; evocavit eum venerabilis Epiſcopus ejus Eata, atque ad ſuum colloquium Mailros venire præcepit. Quo expleto colloquio, dum domum redire cœpiſſet, occurrit illi Comes [b] quidam Egfridi Regis, rogavítque obnixè ut ad benedictionem dandam in villulam ſuam domúmque diverteret. Quo cùm perveniſſet, & gratifico omnium ſuſceptus eſſet officio, indicavit ei vir de infirmitate famuli ſui: Deo, inquiens, gratias, ſanctiſſime Pater, qui nos videre noſtrámque domum intrare dignatus es: & verè credimus quia maximum nobis lucrum & mentis & corporis præſtet adventus tuus. Eſt autem famulus nobis peſſima diutiùs infirmitate cruciatus, & intantum doloris hodie perductus, ut morienti ſimilior quàm languenti pareat. Extrema namque corporis parte præmortua, permodicum ore & naribus flatum trahere videtur. Qui confeſtim benedixit aquam: & dedit miniſtro Comitis nomine Baldehlmo qui nuncuſque ſupereſt, & in Eccleſia Lindisfarnenſi Preſbyterij gradum officio tenens moribus implet: virtuteſque viri Dei cunctis ſcire volentibus referre, melle dulciùs habet, qui & mihi hoc ipſum quod refero miraculum narravit. Huic ergo dans aquam benedictam vir Dei: Vade, inquit, & guſtandam præbe languenti. Qui dictis parens, attulit aquam ægrotanti. Quam dum tertiò ori ejus infunderet, continuò contra morem ſe quietum dimiſit in ſoporem. Erat enim jam veſpera. Qui etiam ſilentio tranſegit noctem, & viſitanti ſe domino ſuo ſalvus mane apparuit.

a Beda in Hiſt. lib. 4. cap. 28. hunc locum explicat. *Contigit ut congregata Synodo non parva ſub præſentia Regis Egfridi juxta fluvium Alna, in loco qui dicitur Adtuuiforda, quod ſignificat ad duplex vadum, cui beatæ memoriæ Theodorus præſidebat* &c. *Non tamen ſtatim ordinatio decreta, ſed peracta hieme quæ imminebat, in ipſa ſollemnitate Paſchali* (nimirum VII. *Kalend. April.* ut rectè habet Turgottus in lib. I. cap. 9.) *completa eſt Eboraci ſub præſentia præfati Regis Egfridi convenientibus ad conſecrationem ejus ſeptem Epiſcopis, in quibus beatæ memoriæ Theodorus primatum tenebat. Electus eſt autem primò in Epiſcopatum Haguſtaldenſis Eccleſiæ pro* TUMBERHTO *qui ab Epiſcopatu fuerat depoſitus. Sed quoniam ipſe plus Lindisfarnenſi Eccleſiæ in qua converſatus fuerat, dilexit præfici; placuit ut Eatâ reverſo ad ſedem Eccleſiæ Haguſtaldenſis, cui regendæ primò fuerat ordinatus, Cudberthtus Eccleſiæ Lindisfarnenſis gubernacula ſuſciperet.* Porro Cuthbertus ordinatus eſt *ipſo anno quo finem vitæ accepit Rex Egfridus*, eodem auctore cap. 27. ejuſdem libri, hoc eſt anno DC. XXCV. ex notandis infrà.

b Anonymus in lib. 4. *Sibbam Comitem* vocat, *juxta fluvium Opide habitantem.*

An. Chr. DC.XXCVII. Martii XX.

XXVI. *Qualiter in Episcopatu vixerit.*

42. SUsceptum autem Episcopatûs ordinem venerabilis vir Domini Cuthbertus juxta præcepta & exempla Apostolica virtutum ornabat operibus. Commissam namque sibi plebem & orationibus protegebat assiduis, & admonitionibus saluberrimis ad cælestia vocabat : & quod maximè Doctores juvat, ea quæ agenda docebat, ipse priùs agendo præmonstrabat. Eripiebat inopem de manu fortioris ejus, egenum & pauperem à diripientibus eum. Tristes ac pusillanimes consolari, malè autem gaudentes ad tristitiam quæ secundum Deum est revocare curabat. Solitam sibi parsimoniam sedulus exercere, & inter frequentiam turbarum Monachicæ vitæ rigorem sollicitus observare gaudebat. Esurientibus alimenta, indumenta præbebat algentibus: ceterísque vitæ Pontificalis insignibus ritè decoratus incedebat. Cujus internis, id est animi virtutibus, ea quoque quibus foras effulgebat miraculorum signa testimonium dabant: ex quibus aliqua breviter memoriæ commendare curavimus.

XXVII. *Quomodo interitum Egfridi Regis & militiæ ipsius quem præviderat absens, viderit in spiritu.*

a 43. IGitur dum Egfridus Rex ausu temerario exercitum in Pictos duceret [a], eorum Regna atroci ac feroci sævitia devastaret; sciens vir Domini Cuthbertus adesse tempus, de quo anno præterito interroganti ejus sorori prædixerat, non eum ampliùs quàm uno anno esse victurum; venit ad Lugubaliam* civitatem quæ à populis Anglorum corruptè *Luel* vocatur: ut alloqueretur Reginam [b] quæ ibidem in Monasterio suæ sororis eventum belli exspectare disposuit. Postera verò die deducentibus eum civibus, ut videret mœnia civitatis, fontémque in ea miro quondam Romanorum opere exstructum, repentè turbatus spiritu ut stabat super baculum, mæstam faciem deflexit ad terram, sursúmque se erigens, atque ad cælum oculos attollens ingemuit graviter, & non grandi voce ait: Fortè modò discrimen factum est certaminis. At Presbyter qui adstabat intelligens de quo diceret, incauta velocitate ductus, respondit & dixit: Unde scis? Nolens autem ille ampliùs de his quæ sibi erant revelata patefacere; Nonne videtis, inquit, quàm mirè mutatus atque turbatus sit aër? Et quis mortalium sufficit investigare judicia Dei? Attamen confestim intravit ad Reginam: & secretò eam alloquens, (erat autem dies sabbati) Vide inquit maturè illucescente secunda Sabbati adscendas currum, (quia die Dominico curru ire non licet:) vadásque & Regiam civitatem citissimè introeas, ne fortè occisus sit Rex. Ego autem quia crastina die ad vicinum Monasterium ob dedicandam ibi Ecclesiam venire rogatus sum, expleta dedicatione te continuò subsequor.

*nunc Carleolum *Carlise* b

Nota religionem diei Dominicæ.

44. Veniente autem die Dominico, prædicans verbum Dei Fratribus ejusdem Monasterij, finito sermone & faventibus cunctis qui aderant, rursus ita cœpit: Obsecro, dilectissimi, juxta Apostoli monita, vigiletis, stetis in fide, viriliter agatis, & confortemini, ne fortè superveniens aliqua tentatio vos imparatos inveniat: sed memores potiùs semper illius Dominici præcepti, Vigilate & orate ne intretis in tentationem. Putabant autem, quia non multo antè pestilentiæ clades & eos & multos circumquaque latè cæde straverat, eum de hujusmodi plaga jam reditura fuisse locutum. At ipse rursus assumpto sermone; Quondam, inquit, cùm adhuc in mea demorarer insula solitarius, vene-

1. Cor. 16. 13.

Matth. 26. 41.

a *Anno Dominicæ Incarnationis sexcentesimo octogesimo quarto*, inquit Beda in lib. 4. Hist. cap. 26. *Egfridus Rex Northanymbrorum misso in Hiberniam cum exercitu Duce Bertho, vastavit miserè gentem innoxiam. . . Anno post hunc proximo, cùm temerè exercitum ad vastandam Pictorum provinciam duxisset, multùm prohibentibus amicis, & maximè beata memoria Cuthberto qui nuper fuerat ordinatus Episcopus, cum maxima parte copiarum quas adduxerat exstinctus est anno ætatis suæ* XL. *regni autem* XV. *die* XIII. *Kalendarum Iuniarum.*

b Ermentrudem scilicet ductam in locum Etheldridæ, uti in Vita S. Etheldridæ cap. 11. suprà.

runt ad me quidam de Fratribus die sancto Dominicæ Nativitatis, rogabántque ut de mea casula & mansione egrediens, sollemnem cum eis & lætum diem tantæ venerationis transigerem. Quorum ego precibus devotis adquiescens egrediebar, & consedimus ad epulas. At in media fortè refectione dixi ad eos: Obsecro, Fratres, cautè agamus & vigilanter, ne per incuriam fortè & securitatem inducamur in tentationem. At illi responderunt: Obsecramus hodie lætum agamus diem: quia Natale est Domini nostri JESU-CHRISTI. Et ego: Sic, inquam, faciamus. Cúmque post hæc aliquamdiu epulis, exsultationi, ac fabulis indulgeremus, rursus admonere cœpi ut solliciti exsisteremus in orationibus & vigiliis, atque ad omnes tentationum incursus parati. Et illi; Bene, inquiunt, & optimè doces: sed tamen quia abundant dies jejuniorum; orationis & vigiliarum, hodie gaudeamus in Domino: nam Angelus nascente Domino evangelizabat pastoribus gaudium magnum quod esset omni populo celebrandum. Et ego; Bene, inquam, faciamus sic. Sed cùm epulantibus nobis & diem lætum ducentibus tertiò ejusdem admonitionis verba repeterem; intellexêre illi quia non frustra hæc tam studiosè suggererem: & expavescentes dicebant: Faciamus ut doces: quia necessitas nobis magna incumbit, ut contra insidias diaboli & omnia tentamenta semper accincti spiritualiter vigilemus. Hæc dicens, ego nesciebam sicut nec illi aliquid nobis occursurum novæ tentationis; sed tantùm instinctu mentis admonitus sum adversus subitas tentationum procellas statum cordis semper esse muniendum. Sed ubi reversi à me mane ad suum, id est Lindisfarnense Monasterium redierunt, ecce quemdam de suis morbo pestilentiæ obisse reperiunt: & crescente ac sæviente per dies, immò etiam per menses & annum pæne totum eadem clade, nobilissimus ille Patrum Fratrúmque cœtus spiritualium pæne universus migravit ad Dominum. Et nunc ergo, Fratres, vigilate & vos in orationibus: ut si quid vobis tribulationis ingruerit, vos jam paratos inveniat. Hæc dicente venerabili Antistite Cuthberto rebantur (ut præfatus sum) quia de reditu pestilentiæ diceret: sed post unum diem adveniens qui fugerat è bello, occulta viri Dei vaticinia miseris exponebat eloquiis. Probatúmque est ipsa die, eadémque hora, qua viro Dei juxta puteum stanti revelatum est, cæsis circùm tutoribus Regem hostili gladio fuisse prostratum.

AN. CHR. DC XXCVII. MARTII XX.

XXVIII. *Quomodo Hereberto Anachoritæ obitum suum prædixerit, comitatúmque illius à Domino precibus obtinuerit sine mora.*

45. NON multo pòst tempore idem famulus Domini Cuthbertus ad eamdem Lugubaliam civitatem rogatus advenit, quatinus ibidem Sacerdotes consecrare, sed & ipsam Reginam dato habitu sanctæ conversationis benedicere deberet. Erat autem Presbyter vitæ venerabilis nomine HEREBERTUS jamdudum viro Dei Cuthberto spiritualis amicitiæ fœdere copulatus: qui in insula stagni illius prægrandis, de quo Deorwentionis [a] fluvij primordia erumpunt, vitam solitariam ducens, annis singulis ad eum venire & monita ab eo perpetuæ salutis accipere consueverat. Hic cùm audisset eum illa in civitate demoratum, venit ex more cupiens salutaribus ejus exhortationibus ad superna desideria magis magísque inflammari. Qui dum sese alterutrum cælestis sapientiæ poculis debriarent, dixit inter alia Cuthbertus: Memento, Frater Hereberte, ut modò quidquid opus habes me interroges, mecúmque loquaris: quia postquam ab invicem digressi fuerimus, non ultrà nos invicem in hoc sæculo carneis oculis videbimus. Certus enim sum, quia tempus meæ resolutionis instat, & velox est depositio tabernaculi mei. Qui hæc audiens, provolutus ejus pedibus, fusísque cum gemitu lacrymis; Obsecro, inquit, per Dominum, ne me derelinquas, sed tui sodalis memineris, rogésque supernam pietatem, ut cui pariter in

a *Al. Dervventionis* seu *Dorventionis*, qui fluvius provinciam Cumbriæ alluens, in mare Hibernicum devolvitur.

AN. CHR. DC. XXCVII. MARTII XX.

terris servivimus, ad ejus videndam claritatem pariter transeamus ad cælos. Nosti enim quia ad tui oris imperium semper vivere studui: & quidquid ignorantia vel fragilitate deliqui, æquè ad tuæ voluntatis arbitrium castigare curavi. Incubuit precibus Episcopus, statímque edoctus in spiritu impetrâsse se quod petierat à Domino; Surge, inquit, Frater mi, & noli plorare, sed gaudio gaude, quia donavit nobilis superna clementia quod rogavimus eam. Cujus promissi & prophetiæ veritatem sequens rerum finis adstruxit: quia & digredientes ab invicem non ampliùs se corporaliter viderunt, & unius ejusdémque momento temporis egredientes è corpore spiritus eorum, mox beata invicem visione conjuncti sunt, atque Angelico ministerio pariter ad regnum translati cæleste [a]. Sed Herebertus diutina priùs infirmitate decoquitur, illa fortassis dispensatione Dominicæ pietatis, ut si quid minùs haberet meriti à B. Cuthberto, suppleret dolor continuus longæ ægritudinis: quatinus æquatus gratiâ suo intercessori, sicut uno eodémque tempore cum eo de corpore egredi, ita etiam una atque indissimili sede perpetuæ beatitudinis mereretur recipi.

XXIX. *Quomodo uxorem Comitis per Presbyterum suum aquâ benedictâ sanaverit.*

* *id est* diœcesim

46. QUADAM autem die dum parrochiam* suam circuiens, monita salutis omnibus ruris casis & viculis largiretur, necnon etiam nuper baptizatis ad accipiendam Spiritus-sancti gratiam manum imponeret; devenit ad villulam cujusdam Comitis cujus uxor malè habens quasi proxima morti jacebat. Cui jam venienti occurrens ipse Comes, flexis genibus gratias egit Domino de adventu illius: & introducens illum benignè recepit hospitio. Cúmque lotis more hospitalitatis manibus & pedibus resedisset Antistes, cœpit referre illi vir de languore conjugis desperatæ, obsecrans ut ad spargendam eam aquam benediceret. Credo, inquit, quia mox aut sanitati Deo donante restituatur, aut si moritura est, perpetuam de morte transeat ad vitam: citiúsque moriendo compendium tam miserabilis ac diutinæ vexationis accipiat. Annuit deprecanti vir Dei: & allatam benedicens aquam dedit Presbytero, præcipiens ut super languidam adspergeret. Qui introgressus cubiculum in quo illa exanimi simillima jacebat, adspersit illam & lectulum ejus: sed & os illius aperiens, gustum salutiferi haustûs immisit. Res mira & vehementer stupenda! mox ut eam aqua benedicta tetigit languentem, & quid erga eam ageretur prorsus ignorantem, ita plenam & mentis & corporis sanitatem recepit, ut confestim resipiscens benediceret Dominum, gratiásque referret ei, qui tales tantósque hospites ad se visitandam curandámque destinare dignatus sit. Nec mora exsurgens, ipsis suæ sanitatis ministris ministerium sana præbuit; pulchróque spectaculo ipsa prima de tota tanti viri familia Episcopo potum refectionis obtulit, quæ per ipsius benedictionem poculum mortis evasit: secuta exemplum socrûs Apostoli Petri, quæ curata à febribus per Dominum, continuò surgens ministrabat illi, ac discipulis ejus.

XXX. *Quomodo puellam oleo perunctam à dolore capitis laterísque curaverit.*

47. NEQUE huic dissimile sanitatis miraculum à venerabili Antistite Cuthberto factum, multi qui præsentes fuêre testati sunt: è quibus est religiosus Presbyter EDILWALDUS [b] tunc minister viri Dei: nunc autem Abbas

[a] *Uno eodémque die*, inquit Beda in lib. 4. cap. 29. *hoc est Kalendarum Aprilium tertiadecima egredientes è corpore, spiritus eorum mox beata invicem visione conjuncti sunt, atque Angelico ministerio, &c.* De anno infrà. Herebertus Presbyter eodem quo S. Cuthbertus die Fastis Benedictinis inscribitur.

[b] Alij Ethelvvoldum vocant, qui ex Abbate Mailrosensi creatus est Lindisfarnensis Episcopus post Eadbertum & Eadfridum S. Cuthberti successores, & in Sanctorum catalogo locum habere meruit. De eo Sæculo insequenti.

Cœnobij Mailrosensis. Dum enim more suo pertransiret universos docendo, devenit in vicum * quemdam, in quo erant feminæ Sanctimoniales non multæ: quibus timore Barbarici exercitûs à Monasterio suo profugis, ibidem manendi sedem vir Domini paullò ante donaverat. Quarum una quæ erat cognata præfati Sacerdotis Edilwaldi gravissimo tenebatur languore depressa: per integrum namque annum intolerabili capitis & totius lateris alterius dolore vexata, funditus à medicis erat desperata. Indicantibus autem de illa viro Dei & pro sanatione ejus obsecrantibus his qui venerant cum eo, miseratus ille miseram unxit oleo benedicto. Quæ ab illa mox hora meliorari incipiens, post dies paucos plena sospitate convaluit.

AN. CHR. DC,XXCVII. MARTII XX.

* scil. Bedesfeld. ex Anonymo.

XXXI. *Quomodo per panem ab eo benedictum infirmus sit sanatus.*

48. NEc silentio prætereundum arbitramur miraculum, quod ejusdem viri venerabilis virtute, quamvis ipso absente, patratum cognovimus. Meminimus suprà * Hildmeri Præfecti, cujus uxorem vir Dei ab immundo spiritu liberaverat. Idem ergo Præfectus postea decidit in lectum, gravissima pressus infirmitate, adeout crescente molestia per dies, jamjámque videretur esse moriturus. Aderant multi amicorum, qui ad consolandum venerant languentem. Cúmque lecto jacentis adsiderent, repentè unus eorum intulit, quia secum haberet panem quem sibi nuper vir Domini Cuthbertus benedictionis gratiâ dedisset: & credo, inquit, quia hujus gustu possit, si tamen fidei nostræ tarditas non obsistit, medelam recipere salutis. Erant autem laïci omnes, sed religiosi. Conversi igitur ad invicem, confitebantur singuli, quia absque ulla dubietate crederent, per ejusdem benedicti panis communionem eum posse sanari. Implentésque calicem aquâ, immiserunt pauxillulum panis illius: & dederunt ei bibere. Cujus statim ut viscera gustus ille aquæ per panem sanctificatus attigit, fugit dolor interaneorum omnis, fugit exteriorum tabitudo membrorum. Nec mora expeditum à languore virum salus subsecuta confirmavit, atque ad laudandam famuli Christi sanctitatem, & admirandam fidei non fictæ virtutem, meritò & ipsum & omnes qui celeritatem tam inopinatæ salutis vidêre vel audiêre sustulit.

* cap. 15.

XXXII. *Qualiter oblatum sibi in itinere puerum moriturum orando revocavit ad vitam sine omni mora.*

49. QUODAM quoque tempore, dum sanctissimus gregis Dominici Pastor sua lustrando circuiret ovilia, devenit in montana & aggrestia loca, ubi multi erant de circumpositis latè villulis cõgregati, quibus manus erat imponenda [a]: nec tamen in montibus Ecclesia vel locus inveniri potuit aptus, qui Pontificem cum suo comitatu susciperet. Tetenderunt ergo ei tentoria in via: & cæsis de vicina silva ramusculis, sibi quique tabernacula ad manendum qualia potuêre fixerunt. Ubi dum confluentibus ad se turbis vir Dei verbum biduo prædicaret, ac Spiritus-sancti gratiam nuper regeneratis in Christo per manûs impositionem ministraret; ecce subitò apparuerunt mulieres ferentes in grabato juvenem, longæ ægritudinis acerbitate tabefactum, ponentésque in

a Anonymus præter manuum impositionem exprimit etiam Unctionem seu Chrismationem, in Confirmationis Sacramento adhiberi solitam. Ita enim lib. 4. *Quodam tempore Episcopus sanctus proficiscens ab Hagustaldense, tendebat ad civitatem quæ Vel dicitur: mansio tamen in media via facta est, in regione ubi dicitur Alise. Namque congregato populo de montanis, manum ponens super capita singulorum, liniens Unctione consecrata quam benedixerat: Verbum Dei prædicans manserat ibi duos dies. Interea itaque venerunt mulieres portantes quemdam juvenem in grabato jacentem, &c.* Ergo suprà cap. 29. ubi solam manuum impositionem Beda memorat, etiam chrismationem subintellige. Certè istud Sacramentum, Confirmationis scilicet, nonnumquam Veteres absolutè *manuum impositionem* vocant. Quamquam olim alicubi usu venit, ut obsignationem seu Unctionem frontis Presbyteri baptizatis imponerent, sola manuum impositione Episcopis reservata: id quod apud Græcos etiamnunc actitatur. Lege Gregorij M. Epist. 9. & 10. lib. 3.

exitu silvæ, miserunt ad Episcopum; rogantes ut ad accipiendam benedictionem ad se hunc afferri permitteret. Quem cùm ad se perductum acerrimè vexari conspiceret, jussit omnes secedere longiùs. Et ad solita orationis arma confugiens, data benedictione pepulit pestem, quam sollicita medicorum manus pigmentorum compositione nequiverat. Denique eâdem horâ surgens & accepto cibo confortatus, reddita Deo gratiarum actione regressus est ad eas quæ se portaverant feminas. Sicque factum est, ut quæ eum illò tristes languidum advexerant, cum eis inde gaudentibus & ipse sospes ac lætabundus domum rediret.

XXXIII. *Quomodo tempore mortalitatis morientem puerum matri sanum restituerit.*

50. EODEM tempore pestilentia subitò exorta illis in partibus gravissima nece incubuit: itaut in magnis quondam refertísque habitationibus, villis ac possessionibus vix parvæ raræque reliquiæ & interdum nullæ residerent. Unde sanctissimus Pater Cuthbertus diligentissimè suam lustrans parrochiam, eisdem parvissimis quæ superfuêre reliquiis ministerium verbi & necessariæ consolationis opem ferre non desiit. Adveniens autem in viculum quemdam*, ibidémque omnibus quos invenerat auxilio exhortationis abhibito, dixit ad Presbyterum suum: Putásne superest quispiam his in locis cui nostra visitatione & allocutione opus sit, an cunctis qui malè habebant visis jam ad alios transire licet? Qui circumspiciens omnia, vidit mulierem eminùs stantem, quæ exstincto paullo antè filio fratrem ejus jam morti proximum tenebat in manibus, lacrymísque faciem rigantibus præteritam pariter & præsentem testabatur ærumnam. Quam cùm viro Dei ostenderet, nil moratus ille accessit ad eam, & benedicens dedit osculum puero, dixítque ad matrem: Ne metuas nec mæsta *sis*: salvabitur enim & vivet infans, neque ullus ultrà de domo tua hac mortalitatis peste deficiet. Cujus prophetiæ veritati ipsa cum filio mater multo exinde tempore vivens testimonium dabat.

* qui dicitur Medilpong, *inquit Anon.*

XXXIV. *Qualiter animam cujusdam qui de arbore cadendo mortuus est, ad cælum ferri conspexerit.*

51. INTEREA cùm præscius vicini sui obitûs vir Domini Cuthbertus jam decrevisset animo depositâ curâ Pastoralis officij solitariam redire ad vitam, quatinus excussa sollicitudine externa, inter libera orationum & psalmodiæ studia diem mortis, vel potiùs vitæ cælestis præstolaretur ingressum, voluit priùs non solùm circuitâ suâ parrochiâ, sed & aliis circà Fidelium mansionibus visitatis cunctos necessario exhortationis verbo confirmare, ac sic ipse desideratæ solitudinis gaudio refoveri. Quod dum ageret, rogatus à nobilissima & sanctissima Virgine Christi Elflede Abbatissa, cujus superiùs memoriam feci, venit ad possessionem [a] Monasterij ipsius, quatinus ibidem & ipsam videre atque alloqui, & Ecclesiam dedicare deberet. Nam & ipsa possessio non pauco famulorum Christi examine pollebat. Ubi dum hora refectionis ad mensam consedissent, subitò venerabilis Pater Cuthbertus aversam à carnalibus epulis mentem ad spiritualia contemplanda contulit. Unde lassatis ab officio suo membris corporis, mutato colore faciei, & quasi attonitis contra morem oculis, cultellus quoque quem tenebat decidit in mensam. Quod dum Presbyter ejus qui adstabat & administrabat adspiceret, inclinatus ad Abbatissam dixit silentio: Interroga Episcopum quid viderit: scio enim quia non sine causa manus ejus tremefacta cultellum deseruit, vultúsque mutatur illius; sed vidit aliquid spirituale

[a] Nempe *in parrochiam quæ dicitur Osingadum*, inquit Anonymus, lib. 4. qui rem gestam ab ipsa Elfleda accepisse se affirmat.

quod

quod nos ceteri videre nequivimus. At illa statim conversa ad illum; Obse- An. Chr. DC.XXCVII. Martii XX.
cro, inquit, Domine mi Episcope, dicas quid videris modò: neque enim frustra lassata tua dextera cultellum quem tenebat amisit. Qui dissimulare conatus vidisse se quippiam secreti, jocosè respondit: Num tota die manducare valebam? jam aliquando quiescere debui. Illa autem diligentiùs adjurante ac flagitante ut exponeret visionem; Vidi, inquit, animam cujusdam Sancti manibus Angelicis ad gaudia regni celæstis ferri. Rursus illa; De quo, inquit, loco adsumpta est? Respondit: De tuo Monasterio. Adjecit nomen inquirere. Et ille: Tu mihi, inquit, die crastino Missas celebranti nomen ejus indicabis. Hæc audiens illa, confestim misit ad majus suum Monasterium videre, qui nuper raptus esset è corpore. At nuntius omnes ibidem salvos incolumésque reperiens, postquam mane facto reverti ad dominam cœpit, obviàm habuit eos qui corpus defuncti Fratris sepeliendum in carro deferrent. Interrogánsque qui esset, didicit quia quidam de pastoribus bonæ actionis vir, incautiùs in arborem adscendens deciderat deorsum, & contrito corpore ipsâ horâ spiritum exhalavit, qua hunc vir Domini ad cælestia ductum videbat. Quod dum rediens Abbatissæ referret, statim illa ingressa ad Episcopum jam tunc dedicantem Ecclesiam, stupore femineo quasi novum aliquid incertúmque nuntiatura; Precor, inquit, mi Domine Episcope, memineris ad Missas HADWALDI * mei, (hoc enim viro erat nomen) quia heri cadendo de arbore defunctus est. Tunc liquidò patuit, quia multiformis prophetiæ spiritus viri sancti præcordiis inerat: qui & in præsenti occultum animæ raptum videre, & quid sibi in futuro ab aliis indicandum esset potuit prævidere.

* Anon. Hadpuald

XXXV. *Quomodo aquam gustando in vini saporem converterit.*

52. INDE peragratis ex ordine superioribus locis venit ad Monasterium Virginum, quod non longè ab ostio Tini fluminis situm suprà * docuimus: ubi à religiosa & ad sæculum quoque nobilissima famula Christi VERCA Abbatissa, magnificè susceptus, postquam de meridiana quiete surrexerunt, sitire se dicens ut biberet rogavit. Quærebant quid bibere vellet: rogantes ut vinum sive cervisiam afferri liceret. Aquam, inquit, date mihi. Qui haustam de fonte aquam obtulerunt ei. At ille data benedictione, ubi paullulùm gustavit, dedit adstanti Presbytero suo, qui reddidit ministro. Et minister accepto poculo; Licet, inquit, mihi bibere de potu de quo bibit Episcopus? Respondit: Etiam, quare non liceat? Erat autem & ille Presbyter ejusdem Monasterij. Bibit ergo, & visa est ei aqua quasi in saporem vini conversa: tantíque sibi testem volens adhibere miraculi Fratrem qui proximè adstabat, porrexit ei poculum. Qui cùm & ipse biberet, ejus quoque palato pro aqua vinum sapiebat. Adspectabant autem mirantes ad invicem: & ubi vacuum tempus ad loquendum acceperunt, confitebantur alterutrum, quia videretur sibi numquam melius vinum bibisse, sicut unus ex ipsis postea in nostro Monasterio, quod est ad ostium Wiri fluminis, non parvo tempore demoratus, ibidémque nunc placida quiete sepultus, sua mihi relatione testatus est.

* cap. 3.

XXXVI. *Quomodo inobedientes ei quosdam Fratres tempestas maris per septem dies obsedit.*

53. DUOBUS igitur annis in regimine Episcopali transactis, sciens in spiritu vir Domini Cuthbertus appropinquare diem sui transitûs, abjecit pondus curæ Pastoralis, atque ad dilectum eremiticæ conversationis agonem quantociùs remeare curavit, quatinus inolita sibi sollicitudinis mundanæ spineta liberior priscæ compunctionis flamma consumeret. Quo tempore sæpiùs ad visitantes se Fratres de mansione sua egredi, eósque præsens solebat alloqui. Li-

AN. CHR. DC.XXCVII. MARTII XX.

bet autem referre quoddam tunc ab eo factum miraculum, quo clariùs elucescat, quantum viris sanctis obtemperandum sit etiam in his quæ negligentiùs imperare videntur. Quadam die dum venissent quidam, egressúsque ille exhortatorio illos sermone reficeret; post admonitionem completam subjunxit dicens: Jam hora est ut ad mansionem meam regrediar: vos autem quia proficisci disponitis, primò sumite cibos, & aucam [a] illam (pendebat enim auca in pariete) coquite & comedite, & sic in nomine Domini adscendite navem, ac domum redite. Dixerat hæc, & data oratione & benedictione suam mansionem introivit. Illi autem ut præceperat sumpsêre cibos: sed quia abundabant cibis quos secum attulerant, aucam de qua præceperat, tangere non curabant.

54. At cùm refecti naviculam vellent adscendere, exorta subitò tempestas fera, omnem eis navigandi facultatem abstulit. Factúmque est, ut septem diebus fervente unda conclusi, tristes in insula residerent; nec tunc culpam inobedientiæ pro qua hujusmodi carcerem patiebantur, ad memoriam revocarent. Qui cùm sedulò ad Patris colloquium reversi, ac de reditûs sui dispendio conquesti, patientiæ ab illo monita perciperent; septima tandem die egressus ipse ad eos volebat mæstitiam eorum suæ gratiâ visitationis & consolationis piæ verbo lenire. Ingressus autem domum in qua manebant, ut vidit aucam non fuisse comestam, placido vultu & læto potiùs sermone redarguit eorum inobedientiam: Nónne, inquiens, incomesta adhuc pendet auca? & quid mirum si vos mare non sinit abire? Citissimè ergo mittite eam in caldariam: coquite & comedite, ut possit mare quiescere, & vos domum remittere. Fecerunt statim ut jusserat: contigítque miro ordine, ut cùm ad præceptum viri Dei coctura in caldaria foco agente fervere cœpisset, eadem hora unda in mari cessantibus ventis suo à fervore quiesceret. Expleta itaque refectione: videntes mare placidum adscenderunt navem: & secundis flatibus cum gaudio simul & pudore domum remeaverunt. Pudebat namque eos inobedientiæ & sensûs tardioris quo verebantur suum quoque inter flagella Conditoris dignoscere & emendare reatum. Gaudebant quia intellexêre tantam fuisse Deo curam de fideli suo famulo, ut contemptum ejus etiam per elementa vindicaret: gaudebant quia tantam videre suimet curam suo fuisse Creatori, ut etiam manifesto miraculo ipsorum errata corrigeret. Hoc sanè quod retuli miraculum, non quolibet auctore, sed uno eorum qui interfuêre narrante cognovi, vitæ videlicet venerabilis Monacho & Presbytero ejusdem Monasterij CYNIMUNDO, qui plurimis latè Fidelium longævitatis & vitæ gratia jam notus exsistit.

XXXVII. ***Quanta ægrotus tentamenta pertulit, quidve de sua sepultura mandaverit.***

55. REPETIIT autem insulam mansionémque suam vir Dei Cuthbertus, mox peracto die sollemni Nativitatis Dominicæ. Cúmque eum navem adscensurum caterva Fratrum circumstaret, interrogavit unus ex eis veteranus & venerabilis vitæ Monachus, fortis quidem fide sed dysenteriæ morbo corpore jam factus imbecillis: Dic nobis, inquiens, Domine Episcope, quando reditum tuum sperare debeamus? At ille simpliciter interroganti simpliciter & ipse quod verum noverat pandens; Quando, inquit, corpus meum huc referetis. Qui cùm duos ferme menses in magna repetitæ suæ quietis exsultatione transigeret, multo consuetæ districtionis rigore corpus mentémque constringeret; arreptus in-

[a] *Auca* nomine intelligendum esse anserem, Gallis *Oye* dictum, clarius est quàm exemplis adductis probari indigeat. Nec mirum si Monachi illi anserina carne vescebantur, qui jam tum forsitan volatilia in piscium numero habebant. Certè ex Actis S. Columbani, item S. Bertulfi Abbatum Bobiensium intelligimus, licitum quandoque fuisse discipulis S. Columbani vesci carnibus coturnicum & anatium: tametsi Columbanus in Regulis cap. 3. tantùm *olera, legumina & farinam aquis mixtam cum parvo panis paximatio* discipulis suis concedit. Lege Ratramnum in lib. 4. contra Græcorum Oppos. c. 2. To. 2. Spicil. Acheriani.

firmitate subita, temporalis igne doloris ad perpetuæ cœpit beatitudinis gaudia præparari. Cujus obitum libet verbis illius cujus relatione didici describere, HEREFRIDI videlicet devotæ religionis Presbyteri, qui etiam tunc Lindisfarnensi Monasterio Abbatis jure præfuit. Tribus, inquit, hebdomadibus continuis infirmitate decoctus, sic ad extrema pervenit. Siquidem quartâ feriâ cœpit ægrotare, & rursus quartâ feriâ ægritudine migravit ad Dominum. At cùm mane primo inchoatæ infirmitatis venirem (nam & ante triduum cum Fratribus insulam adieram) cupiens solitæ benedictionis & exhortationis ab eo solatia percipere, ut dato juxta morem signo me advenisse prodidi, processit ad fenestram: & salutanti se mihi suspiriū pro responso reddidit. Cui ego: Quid habes, inquam, Domine mi Episcope? an fortè nocte hac tuus te languor tetigit? At ille: Etiam, inquit, languor me tetigit nocte hac. Putabam quia de veteri sua infirmitate cujus cotidiana pæne molestia consueverat excoqui, non autem de nova & insolita diceret. Nec plura interrogans, Da, inquam, benedictionem nobis: quia jam tempus navigandi ac domum remeandi adest. Facite, inquit, ut dicis: adscendite navem, ac domum salvi redite. Cùm autem Deus susceperit animam meam, sepelite me in hac mansione juxta Oratorium meum ad meridiem contra Orientalem plagam sanctæ Crucis quam ibidem erexi. Est autem ad aquilonalem ejusdem Oratorij partem sarcophagum terræ cespite abditum, quod olim mihi CUDDA venerabilis Abbas donavit. In hoc corpus meum reponite: involventes in sindone quam invenietis isthic. Nolui quidem ea vivens indui: sed pro amore dilectæ Deo feminæ quæ hanc mihi misit, VERCÆ videlicet Abbatissæ, ad obvolvendum corpus meum reservare curavi. Hæc ego audiens, Obsecro, inquam, Pater, quia infirmantem & moriturum te audio, aliquos de Fratribus ad ministrandum tibi hîc remanere permittas. At ille inquit: Ite modò; tempore autem opportuno redite. Cúmque diligentiùs obsecrans ut ministrum susciperet, nequaquam impetrare valerem: tandem interrogavi quando deberemus reverti. Qui ait: Quando Deus voluerit, & ipse vobis ostenderit. Fecimus ut jusserat: convocatísque mox in Ecclesiam Fratribus cunctis jussi orationem fieri sine intermissione pro eo: quia videtur, inquiens, mihi ex quibusdam verbis illius appropinquare diem quo sit exiturus ad Dominum.

56. Eram autem sollicitus de reditu propter infirmitatem ejus: sed quinque diebus obstitit tempestas ne redire possemus. Quod divinitus dispensatum fuisse rei probavit eventus. Ut enim Omnipotens Deus famulum suum ab omni labe mundanæ fragilitatis ad purum castigaret, útque adversariis ejus quam nihil contra fidei virtutem valerent ostenderet, voluit eum tanto tempore segregatum ab hominibus & suæ carnis dolore & antiqui hostis acriori certamine probari. Ut autem reddita tranquillitate insulam repetivimus, invenimus eum suo Monasterio egressum, sedere in domo in qua nos manere solebamus. Et quia necessitas quædam poscebat Fratres qui mecum venerant renavigare ad proximum litus; ipse remanens in insula, confestim Patri ministerium præbere curavi. Siquidem calefaciens aquam abluebam pedem ejus, qui gratiâ diutini tumoris jam tunc ulcus habebat: ac profluente sanie curâ indigebat. Sed & vinum calefaciens attuli, eúmque gustare rogavi. Videbam namque in facie ejus, quia multùm inediâ simul & languore erat defessus. Completa curatione resedit quietus in stratu: resedi & ego juxta eum. Cúmque sileret, dixi: Video, Domine Episcope, quia multùm vexatus es ab infirmitate postquam recessimus à te: & mirum quare nolueris ut aliquos nostrûm qui tibi ministrarent, hîc dimitteremus abeuntes. At ille; Dei, inquit, providentiâ & voluntate gestum est, ut præsentiâ & auxilio destitutus humano aliqua paterer adversa. Postquam enim à me digressi estis, continuò cœpit languor ingravescere. Ideóque de mea mansione egrediens huc intravi, ut quicumque vestrûm mihi ministraturi advenirent, hîc me possent invenire: nec meam mansionem necesse haberent ingredi. Ex quo autem ingrediens hac in sede membra composui, non movi me

AN. CHR. DC.XXCVII. MARTII XX.

An. Chr. DC.XXCVII. Martii XX.

hinc, sed quinque diebus his & noctibus hîc quietus permansi. Cui ego: Et quomodo, inquam, Domine mi Episcope, sic potuisti? num absque cibi perceptione tanto tempore mansisti? Tum ille retecto lectisternio cui supersede-
„ bat, ostendit ibi cepas quinque reconditas, & ait: Hic mihi victus erat quin-
» que diebus: quotiescumque enim os ariditate ac siti nimia aruit & ardebat,
» hæc gustando me recreare ac refrigerare curavi. Videbatur autem una de ce-
» pis, minùs quàm dimidia parte corrosa. Insuper ait: Et concertatores mei num-
» quam per omne tempus ex quo in hac insula conversari cœpi, tot mihi perse-
» cutiones quot in his quinque diebus intulêre. Non audebam interrogare quæ
» essent tentationes de quibus dixerat: tantùm rogavi, ut ministros susciperet.
a » Annuit ille, & quosdam nostrûm secum retinuit, in quibus erat major BEDA [a]
» Presbyter, qui ministerio ejus familiariter semper adesse consueverat: ideóque
» donationum acceptionúmque ejus omnium conscius erat indubius. Quem ob id
» maximè secum manere voluit, ut si cujuslibet acceptis muneribus digna recom-
» pensatione non respondisset, illius admonitione recoleret, & priusquam obi-
» ret, sua cuique restitueret. Sed & alium quemdam de Fratribus specialiter ut in-
» ter ministros sibi adesset designavit: qui longo quidem ventris fluxu graviter
» ægrotabat, neque à medicis poterat curari: sed merito religionis, prudentiæ &
» gravitatis dignus exstiterat, qui testis esset verborum quæ vir Dei ultima dice-
» ret, vel quo ordine ad Dominum migraret.
» 57. Interea rediens domum, narrabam Fratribus quia venerabilis Pater in sua
» se insula sepeliri juberet: & videtur, inquam, mihi justius esse multo & dignius
» impetrare ab eo, quatinus huc opus suum transferri, & juxta honorem con-
» gruum in Ecclesia condi permittat. Placuerunt illis quæ dixeram: & venientes
» ad Episcopum rogabamus dicentes: Non ausi sumus, Domine Episcope, con-
» temnere jussionem tuam, qua te hîc tumulari mandâsti: & tamen rogandum
» videbatur nobis, ut te ad nos transferre & nobiscum habere mereamur. At il-
» le: Et meæ, inquit, voluntatis erat hîc quiescere corpore, ubi quantulum-
» cumque pro Domino certamen certavi, ubi cursum consummare desidero, un-
» de ad coronam justitiæ sublevandum me à pio Judice spero. Sed & vobis com-
» modius quoque esse arbitror ut hîc requiescam propter incursionem profugo-
» rum vel noxiorum quorumlibet: qui cùm ad corpus meum fortè confugerint,
» quia (qualiscumque sum) fama tamen exivit de me quia famulus Christi sum;
» necesse habetis sæpiùs pro talibus apud potentes sæculi intercedere, atque ideo
» de præsentia corporis mei multum tolerare laborem. At nobis multùm diu
» precantibus, laborémque huusmodi gratum nobis ac levem fore adseveranti-
» bus, tandem cum consilio locutus vir Domini; Si meam, inquit, dispositionem
» superare, & meum corpus illo reducere vultis; videtur mihi optimum ut in in-
» terioribus Basilicæ vestræ illud tumuletis, quatinus & ipsi cùm vultis meum se-
» pulcrum visitare possitis, & in potestate sit vestra an aliqui illò de advenien-
» tibus accedant. Gratias egimus permissioni & consilio illius flexis genibus in
» terram: ac domum redeuntes frequentiùs illum exinde visitare non destiti-
» mus.

XXXVIII. *Quomodo ministrum suum à profluvio ventris sanaverit ægrotus vir beatus.*

» 58. CUMQUE increscente languore videret tempus suæ resolutionis instare,
» præcepit se in suam mansiunculam atque Oratorium referri. Erat
» autem hora diei tertia. Portavimus ergo illum: quia præ molestia languo-
» ris ipse non valebat ingredi. At ubi ad portam pervenimus, rogabamus ut
» alicui nostrûm liceret ad ministrandum ei pariter intrare. Non enim per an-

a Non confundendus iste cum Beda venerabili, qui etiam discipulum cognominem habuisse dicitur.

An. Chr. DC.XXCVII. Martii XX.

nos plurimos quispiam illic præter ipsum intraverat. Qui circumspectis omnibus vidit Fratrem, cujus suprà memini, ventris fluxu languentem: & ait: Walchstod * ingrediatur mecum. Hoc enim erat nomen Fratris. Qui cùm ad nonam usq; horam intus cum illo maneret, sic egrediens vocavit me: Episcopus, inquiens, te jussit ad se intrare. Possum autem tibi rem referre novam permirabilem, quia exquo ingrediens illuc tetigi Episcopum deducturus eum ad Oratorium, continuò sensi me omni illa longæ infirmitatis molestia carere. Non autem dubitandum supernæ pietatis hoc dispensatione procuratum: ut qui multos antea sospes adhuc valénsque curaverat, hunc quoque moriturus curaret: quatinus hoc quoque indicio pateret, etiam corpore infirmatus vir sanctus quantum spiritu valeret. In qua profectò curatione sequebatur exemplum beatissimi & reverentissimi Patris Aurelij Augustini Episcopi: qui dum pressus infirmitate qua & mortuus est decumberet, venit quidam cum suo ægroto rogans ut eidem manum imponeret, quo sanus esse posset. At ille: Si, inquit, aliquid in his possem, mihi hoc utique primitus præstitissem. Rursus is qui venerat; Te, inquit, visitare præceptus sum, siquidem in somnis dictum accepi: Vade ad Augustinum Episcopum ut eidem manum imponat: & salvus erit. Quo ille audito, mox ægrotanti manum benedicens imposuit, nec mora sanatum ad propria remisit.

* Anonymo Pallistod

XXXIX. *Quæ ultima mandata Fratribus dederit & percepto Viatico inter verba orationis spiritum reddiderit cælis.*

59. INtravi autem, inquit, ad eum circa horam diei circiter nonam: invenique eum recumbentem in angulo sui Oratorij contra altare; adsidere cœpi & ipse. Nec multa loquebatur: quia pondus ægritudinis facilitatem loquendi minoraverat. Verùm me diligentiùs inquirente, quem hereditarium sermonem, quod ultimum vale Fratribus relinqueret; cœpit disserere pauca, sed fortia de pace & humilitate, cavendísque eis. Pacem, inquit, inter vos semper & caritatem custodite Divinam: & cùm de vestro statu consilium vos agere necessitas poposcerit, videte attentiùs ut unanimes exsistatis in consiliis. Sed & cum aliis Christi servis mutuam habetote concordiam, nec venientes ad vos hospitalitatis gratiâ domesticos fidei habeatis contemptui: sed familiariter ac benignè tales suscipere, tenere ac dimittere curate, nequaquam vos meliores arbitrantes ceteris ejusdem Fidei & vitæ consortibus. Cum illis autem qui ab unitate Catholicæ pacis, vel Pascha non suo tempore celebrando, vel perversè vivendo aberrant, vobis sit nulla communio: sciatísque & memoriâ retineatis, quia si vos unum è duobus adversis eligere necessitas coëgerit, multo plus diligo ut eruentes de tumulo tollentésque vobiscum ossa mea recedatis ab his locis, & ubicumque Deus providerit incolæ maneatis, quàm ut ulla ratione consentientes iniquitati Schismaticorum jugo colla subdatis. Catholica Patrum statuta diligentissimè discere atque observare contendite: ea quoque quæ per meum ministerium vobis Divina pietas Instituta vitæ regularis dare dignata est, exercete solliciti. Scio enim quia etsi quibusdam contemptibilis vixi: post meum tamen obitum qualis fuerim, quàm mea doctrina non sit contemnenda videbitis. Hæc & his similia vir Domini per intervalla locutus, quia vis (ut diximus) infirmitatis possibilitatem loquendi ademerat, quietum exspectatione futuræ beatitudinis diem duxit ad vesperam, cui etiam pervigilem quietis in precibus continuavit & noctem. At ibi consuetum nocturnæ orationis tempus aderat, acceptis à me Sacramentis salutaribus [a] exitum suum quem jam venisse cognovit, Dominici Corporis & Sanguinis communione munivit, atque elevatis ad cælum

[a] Nimirum Pœnitentia & Unctione, nam de Viatico postea agit.

AN. CHR. DC.XXCVII. MARTII XX. » oculis, extensisque in altum manibus intentam supernis laudibus animam ad » gaudia regni cælestis emisit [a].

XL. *Quomodo juxta prophetiam Psalmi quem eo moriente cantaverant, Lindisfarnenses sint impugnati, sed Domino juvante iterum protecti.*

» 60. At ego statim egressus, nuntiavi obitum ejus Fratribus qui & ipsi noc- » tem vigilando atque orando transegerant, & tunc fortè sub ordine » nocturnæ laudis dicebant Psalmum quinquagesimum nonum, cujus initium est: » *Deus repulisti nos & destruxisti nos, iratus es & misertus es nobis.* Nec mora, cur- » rens unus ex eis, accendit duas candelas: & utraque manu tenens adscendit emi- » nentiorem locum, ad ostendendum Fratribus qui in Lindisfarnensi Monasterio » manebant, quia illa sancta anima jam migrâsset ad Dominum. Tale namque » inter se signum sanctissimi ejus obitûs condixerant. Quod cùm videret Frater » qui in specula Lindisfarnensis insulæ, longè decontrà eventûs ejusdem pervi- » gil exspectaverat horam, cucurrit citiùs ad Ecclesiam ubi collectus omnis Fra- » trum cœtus nocturnæ psalmodiæ sollemnia celebrabat, contigítque ut ipsi quo- » que intrante illo præfatum canerent Psalmum: quod superna dispensatione » procuratum rerum exitus ostendit. Siquidem sepulto viro Dei, tanta Ecclesiam » illam tentationis aura concussit, ut plures è Fratribus loco magis cedere quàm » talibus vellent interesse periculis. Attamen post annum [b] ordinato in Episcopa- » tu EADBERTO magnarum virtutum viro & in Scripturis nobiliter erudito, maxi- » méque eleëmosynarum operibus dedito, fugatis perturbationum procellis, ut » Scripturæ verbis loquar, ædificavit Jerusalem, id est visionem pacis Dominus, » & dispersiones Israël congregavit. Sanavit contritos corde & alligavit contritio- » nes eorum: ut palam daretur intelligi quid significaret Psalmus cum cognita » beati viri morte cantatus: quia videlicet post ejus obitum repellendi ac destruen- » di essent ejus cives, sed post ostensionem iræ minantis, cælesti protinus mise- » ratione refovendi. Cujus sententia quoque Psalmi, eidem sensui concordare qui » retractat intelligit. Impositum autem navi venerabile corpus Patris ad insulam » Lindisfarnensium retulimus: quod magno occurrentium agmine, chorísque ca- » nentium susceptum est [c], atque in Ecclesia B. Apostoli Petri ad dexteram alta- » ris petrino in sarcophago repositum.

XLI. *Quomodo puer dæmoniacus sit humo, cui lavacrum corporis ejus infusum est, in aquam missâ sanatus.*

61. SED nec defuncto ac tumulato Christi famulo signa sanitatum quæ vivens exercuerat, cessare potuerunt. Contigit namque puerum quemdam in territorio Lindisfarnensium, atrocissimo dæmone vexari, itaut sensu rationis fundi-

a Scilicet anno DC.XXCVII. quod disertè probat Turgottus in lib.1. cap.11. immo etiam Beda satis indicat, dum Cuthbertum anno (ut superiùs cap.27. adnotavimus) DC.XXCV. ad Episcopi dignitatem adsumptum, & post biennium mortuum tradit capp. 24. 36. suprà & alibi. Denique mortuus est XIII Kalend. April. & quidem *feriâ quartâ* ex num. 56. anno proinde præcitato DC.XXCVII. quo dies Dominica litterâ F, feria quarta litterâ B. prædita erat. Ergo anni duo Pontificatûs Cuthberti (quod notaverunt socij Bollandiani) non à die consecrationis anno DC.XXCV. ipso Paschæ festo die celebratæ, sed ab ejus electione sub finem anni superioris facta computandi sunt.

b Quippe testante Beda in lib.4. Hist. c.29. *Episcopatum Ecclesiæ illius anno uno servabat venerabilis Antistes* VVILFRIDUS, *donec eligeretur qui pro Cudberhto Antistes ordinari deberet. Ordinatus est autem posthac Eadbertus, &c.* Eo tempore socij Bollandiani contigisse aiunt cladem hîc descriptam, ob eam scilicet causam, quòd *S. Vvilfridus antiqua Statuta Patrum & ipsius S. Cuthberti quæ hactenus observârant, & quæ S. Cuthbertus moribundus illis commendârat, voluerit abrogare, & Regulam S. Benedicti aut introduci, aut solam observari.* Verùm ista prorsus incerta sunt.

c Notanda quædam addit Anonymus lib. 4. *A navigantibus ad insulam nostram delatus, toto corpore lavato, capite sudario circumdato, oblatis super sanctum pectus positis, vestimenta Sacerdotalia indutus, in obviam Christi calciamentis suis præparatis, in sindone cerata curatus, animam habens cum Christo gaudentem, corpus incorruptibile, requiescens & quasi dormiens in sepulcro lapideo honorabiliter in Basilica deposuerunt.* Oblatarum nomine intelligit forsitan calicem, &c. de quibus infrà in Notis ad cap. 42.

tùs amiſſo clamaret, ejularet, & vel ſua membra vel quidquid attingere poſſet morſibus dilaniare niteretur. Miſſus eſt ad energuminum Preſbyter de Monaſterio: qui cùm ſolitus fuiſſet per exorciſmi gratiam immundos fugare ſpiritus, huic tamen obſeſſo prodeſſe nil prorſus valebat. Unde dedit conſilium patri illius, ut impoſitum carro puerum ad Monaſterium deferret, atque ad Reliquias beatorum Martyrum, quæ ibi ſunt, Dominum pro illo precaretur. Fecit ut monuerat: ſed noluêre ſancti Dei Martyres ei petitam reddere ſanitatem, ut quàm celſum inter eos locum Cuthbertus haberet oſtenderent. Cùm ergo inſanus ululando, ingemiſcendo, & frendendo dentibus nimio cunctorum viſus & auditus horrore concuteret, nec eſſet qui aliquod remedij genus excogitare quiviſſet, tunc ecce quidam de Presbyteris edoctus in Spiritu, per opitulationem B. Patris Cuthberti illum poſſe ſanari, venit clanculò ad locum, ubi noverat effuſam fuiſſe aquam, quâ corpus ejus defunctum fuerat lotum: tollénſque inde modicam humi particulam immiſit in aquam. Quam deferens ad patientem, infudit in ore ejus, quo horribiliter hiante, voces diras ac flebiles emittebat. Statim autem ut attigit aquam, continuit clamorem, clauſit os, clauſit & oculos, qui ſanguinei & furibundi patebant: caput & corpus totum reclinavit in requiem. Qui etiam placido ſopore noctem tranſegit: & mane de ſomno ſimul & veſania conſurgens, liberatum ſe à dæmonio quo premebatur beati Cuthberi meritis & interceſſione cognovit. Mirandum & bonis omnibus delectabile ſpectaculum: cùm videres filium cum patre ſoſpitem loca ſancta circuire, Sanctorum auxilio gratias ſaniſſima mente referre, qui pridie præ inſania mentis nec ſeipſum qui eſſet vel ubi eſſet poterat agnoſcere. Qui ubi tota Fratrum caterva adſtante, vidente, & congratulante, ad Reliquias Martyrum genibus flexis dedit laudem Deo Domino & Salvatori noſtro JESU-CHRISTO, jam & ab hoſtis verbere liberatus, & in fide firmior quàm fuerat effectus, ad propria rediit. Oſtenditur uſque hodie foſſa illa cui memorabile infuſum eſt lavacrum quadrato ſchemate facta, ligno undique circumdata, & lapillis impleta. Eſt autem juxta Eccleſiam in qua corpus ejus requieſcit, ad partem meridianam. Factúmque eſt ex eo tempore, ut plures ſanitatum operationes per eoſdem lapides vel eamdem terram Domino donante fierent. AN. CHR. DC.XXCVII. MARTII XX.

XLII. *Quomodo corpus ejus poſt undecim annos ſit ſine corruptione inventum.*

62. VOLENS autem latiùs monſtrare Divina diſpenſatio, quanta in gloria vir ſanctus poſt mortem viveret, cujus ante mortem vita ſublimis, crebris etiam miraculorum patebat indiciis; tranſactis ſepulturæ ejus annis undecim*, immiſit in animo Fratrum ut tollerent oſſa illius, qui more mortuorum conſumpto jam & in pulverem redacto corpore reliquo, ſicca invenienda rebantur, atque in levi arca recondita, in eodem quidem loco, ſed ſupra pavimentum dignæ venerationis gratiâ locarent. Quod dum ſibi placuiſſe EADBERTO Antiſtiti ſuo medio ferme Quadrageſimæ tempore referrent, annuit conſilio eorum; juſsítque ut die depoſitionis ejus, quæ eſt tertiadecima Kalendarum Aprilium, hoc facere meminiſſent. Fecerunt autem ita. Et aperientes ſepulcrum, invenerunt corpus totum quaſi adhuc viveret integrum: & flexibilibus artuum compaginibus multo dormienti quàm mortuo ſimilius. Sed & veſtimenta quibus indutum erat non ſolùm intemerata, verumetiam priſca novitate & claritudine miranda parebant. Quod ubi viderunt, nimio mox timore ſunt & tremore perculſi, adeout vix aliquid loqui, vix auderent intueri miraculum quod parebat: vix ipſi quid agerent noſſent.

* *Anno* DC.XCVIII.

63. Extremam autem indumentorum ejus partem pro oſtendendo incorruptionis ſigno tollentes, (nam quæ carni illius proxima aderant prorſus tangere timebant) feſtinârunt referre Antiſtiti quod invenerant: qui tum fortè in re-

An. Chr. DC.XXCVII. Martii XX.

motiore à Monasterio loco, refluis undique maris fluctibus cincto solitarius manebat. In hoc etenim semper Quadragesimæ tempus agere, in hoc quadraginta ante Dominicum Natale dies in magna continentiæ orationis & lacrymarum devotione ducere cōsueverat. In quo etiam venerabilis prædecessor ejus Cuthbertus priusquam Farne peteret, sicut & suprà docuimus, aliquamdiu secretus Domino militabat. Attulerunt autem & partem indumentorum: quæ corpus sanctum ambierant: quæ cùm ille & munera gratanter acciperet, & miracula libenter audiret, (nam & ipsa indumenta quasi Patris adhuc corpori circumdata miro deosculabatur affectu) Nova, inquit, indumenta corpori pro his quæ tulistis circumdate[a], & sic reponite in thecam quam parâstis. Scio autem certissimè, quia non diu vacuus remanebit locus, qui tanta cælestis miraculi virtute consecratus est. Et beatus est multùm, cui in eo sedem quiescendi Dominus veræ beatitudinis auctor atque largitor concedere dignatur. Adjecítque mirando quæ quondam versibus dixit & ait:

Quis Domini expediet cælestia munera dictis,
Vel paradisiacas quæ capit auris opes?
Cùm pius infesti dirupto pondere leti
Vivere siderea semper in arce dabit.
Mortua nunc tanto qui membra decorat honore.
Pulchráque perpetuæ pignera præstat opis.
Quámque beata domus sub tanto quæ hospite fulges,
Nescia quæ nævi lumine læta micas!
Nec tibi difficile Omnipotens mandare sub arvo,
Ne depasta voret funera labes edax.
Qui triduo servas ceti sub viscere vatem,
Lucis iter pandens mortis ab ore tuo.
Qui ignibus in mediis insontia membra tueris,
Ne Hebræum noceat[b] Chaldea flamma decus.
Dena quater renovas per frigora plebis amictum,
Quæ Phariam fugiens invia servat humum.
Qui rediviva levem formas in membra favillam,
Cùm tremet Angelicis mundus ab axe tubis.

Hæc ubi multis cum lacrymis ac magna compunctione Pontifex tremente lingua complevit, fecerunt Fratres ut jusserat: & involutum novo amictu corpus levíque in theca reconditum supra pavimentum Sanctuarij composuerunt.

XLIII. *Quomodo corpus Eadberti Episcopi in tumulo viri Dei ponentes, sarcophagum illius desuper posuerunt.*

64. INTEREA Deo dilectus Antistes Eadbertus morbo corripitur acerbo: & crescente per dies multúmque ingravescente ardore languoris, non multò pòst, id est Nonas Maias[c] etiam ipse migravit ad Dominum: impetrato ab eo munere quod diligentissimè petierat, videlicet ut non repentina morte, sed longa excoctus ægritudine transiret è corpore. Cujus corpus in sepulcro B. Patris Cuthberti ponentes, apposuerunt desuper arcam in qua incorrupta ejus-

a In detectione sacri corporis anno M. C. IV. facta præter *pallium, Dalmaticam ex purpura & linteamina*, invenerunt *pectinem eburneum, forcipes, altare argenteum, Corporalia cum Patena, etiam Calicem parvum quidem, sed materia & opere pretiosum: cujus inferior pars figuram Leonis ex auro purissimo habens, gestat dorso lapidem onichinum arte pulcherrima cavatum*, uti in libro Transl. Et Anonymus addit: *Nam sudarium revolventes quo caput ejus cingebatur, pristina candidatis pulcritudinem custodiens, & ficones novi quibus calceatus est, in Basilica nostra inter Reliquias pro testimoniis usque hodie habentur.* Infrà etiam sub finem lib. 4. *calceamenta seu ficones* Cuthberti ad paralytici curationem adhibita fuisse testatur.

b Rectè: nam *nocere* apud probos Auctores non rarò cum quarto casu conjungitur. Alij pro *noceat* corrigunt *lædat*.

c Ipso die colitur in Martyrol. Bened. S. Eadbertus, cujus obitus post annos à S. Cuthberti obitu undecim, Christi scilicet DC. XCVIII. quo S. Cuthberti translatio facta est, contigit. Lege Bedæ Historiam lib. 4. cap. 30.

dem

dem Patris membra locaverant. Ubi nuncusque si petentium fides exigat, miraculorum signa fieri non desinunt. Sed & indumenta, quæ sanctissimum corpus ejus vel vivum vel sepultum vestierant, à gratia curandi non vacant. AN. CHR. DC.XXCVII. MARTII XX.

XLIV. *Qualiter ægrotus ad tumbam orando sit sanatus.*

65. DENIQUE adveniens transmarinis è partibus Clericus quidam reverentissimi & sanctissimi WILLEBRORDI Clementis Fresonum gentis Episcopi, dum aliquot dies ibidem hospes moraretur, decidit in infirmitatem gravissimam, itaut invalescente per longum tempus ægritudine jam desperatus jaceret. Qui cùm victus dolore videretur sibi nec mori nec vivere posse, invento salubri consilio dixit ministro suo: Obsecro perducas me hodie post celebratas Missas adorare ad corpus sanctissimum viri Dei! (erat enim dies Dominica) spero per gratiam intercessionis ejus his cruciatibus eripiar, ut vel sanatus ad præsentem vitam redeam, vel defunctus perveniam ad æternam. Fecit ille ut rogaverat iste: baculóq; innitentem ægrotum in Ecclesiam non parvo cum labore perduxit. Qui cùm ad sanctissimi ac Deo dilecti Patris sepulcrum genua curvaret, caput in terram demitteret, pro sua sospitate rogaret, tantas continuò vires suum corpus de incorrupto illius corpore accepisse persensit, ut absque labore ipse ab oratione resurgeret; absque adminiculo vel ministri ducentis vel baculi sustentantis ad hospitium rediret. Qui post dies paucos, roborata ad integrum virtute viam quam disposuerat peregit.

XLV. *Quomodo paralyticus per ejus calciamenta sit sanatus.*

66. ERAT in Monasterio quodam non procul inde posito adolescens, eâ quam Græci paralysin vocant infirmitate omni membrorum officio destitutus. Unde Abbas ipsius sciens in Monasterio Lindisfarnensi medicos esse peritissimos, misit eum illò, rogans infirmanti si quid possent curationis conferrent. Qui cùm suo quoque Abbate & Episcopo jubentibus diligenter illi adsisterent, & quidquid nossent erga eum industriæ medicinalis impenderent, nihil omnino proficere valebant: quin potiùs crescebat cotidie morbus, & paullatim in deteriora vergebat, adeout excepto ore nullum pæne membrorum posset loco movere. Cúmque à carnalibus medicis diu frustra laborantibus desperatus ac desertus jaceret, confugit ad Divinum Medici cælestis auxilium: qui in veritate petitus, propitius fit omnibus iniquitatibus nostris, qui sanat omnes languores nostros. Rogavit namque ministrum suum, ut aliquam sibi portiunculam de incorruptibilibus sacri corporis afferret exuviis: quia crederet per hujus se virtutem ad gratiam sanitatis Domino largiente reversurum. Qui consulto Abbate attulit calciamenta quæ viri Dei in sepulcro pedes induerant, & ea pedibus dissolutis ægroti circumdedit: siquidem primò à pedibus eum paralysis apprehenderat. Fecit autem hoc noctis initio, cùm tempus requiescendi adesset: statímque ille placidum dimissus in soporem, procedente intempestæ noctis silentio cœpit alternis palpitare pedibus: ut palam qui vigilabant & videbant ministri animadverterent, quia donata per Reliquias viri sancti virtute medicandi, sanitas optata à planta pedum per cetera membra esset transitura. At ubi consuetum in Monasterio nocturnæ orationis signum insonuit, excitatus sonitu resedit ipse. Nec mora, solidatis interna virtute nervis, artuúmque compagibus universis, & dolore fugato, sanatum se esse intelligens surrexit: & in gratiarum actione Domino omne nocturnæ sive matutinæ psalmodiæ tempus stando persolvit. Mane autem jam facto processit ad Ecclesiam: videntibúsque & congratulantibus universis, circuivit loca sancta orando, & suo Salvatori sacrificium laudis offerendo. Factum namque est pulcherrima rerum conversione, ut is qui dissolutus toto corpore illuc in vehiculo perlatus fuerat, inde stri-

XVLI. *Qualiter Anachorita Felgidus operimento ejus parietis in vultu sit mundatus.*

67. NEc prætereundum arbitror quid miraculi cælestis etiam tunc per Reliquias sanctissimi Oratorij, in quo Pater venerabilis solitarius Domino militare consueverat, Divina pietas ostenderit. Quod tamen utrùm meritis ejusdem B. Patris Cuthberti an successoris ejus EDILWALDI [a], viri æquè Deo dediti, adscribendum sit; internus Arbiter noverit. Neque aliqua ratio vetat utriusque merito factum credi, comitante etiam fide reverentissimi Patris FELGIDI: per quem & in quo miraculum ipsum, quod refero, sanationis completum est. Ipse est qui tertius ejusdem loci & militiæ spiritualis heres, hodie major septuagenario, in magno vitæ futuræ desiderio terminum præsentis exspectat. Cùm ergo viro Dei Cuthberto ad cælestia regna translato, Edilwaldus ejusdem insulæ & Monasterij colonus exsistere cœpisset, qui & ipse multos antea per annos in Monachica conversatione probatus, rite gradum Anachoriticæ sublimitatis adscenderat; reperit quia parietes præfati Oratorij, qui tabulis minùs diligenter coaptatis erant compositi, longa essent vetustate dissoluti: & separatis ab invicem tabulis facilem turbinibus præbuissent ingressum. Sed vir venerabilis, qui cælestis ædificij magis quàm terreni decorem quærebat, sumpto feno vel argilla, vel quidquid hujusmodi materiæ reperisset, stipaverat rimulas: ne cotidianis imbrium sive ventorum injuriis ab orandi retardaretur instantia. Cùm hæc igitur Edilwaldus ingressus locum vidisset, postulavit à frequentantibus se Fratribus pelliculam vituli, eámque illo in angulo quo & ipse & prædecessor ejus Cuthbertus sæpiùs orans stare vel genuflectere solebat, clavis affixam violentiis procellarum opposuit. At postquam ipse quoque expletis ibi duodecim continuis annis, gaudium supernæ beatitudinis intravit, ac tertius locum eumdem Felgidus incolere cœpit; placuit reverentissimo Lindisfarnensis Ecclesiæ Pontifici EADFRIDO dissolutum vetustate Oratorium illud à fundamentis restaurare. Quod dum esset opus expletum, & multi devota religione à beato Christi Athleta Felgido postularent, quatinus aliquam illis particulam de Reliquiis sancti ac Deo dilecti Patris Cuthberti sive successoris ejus Edilwaldi dare debuisset, visum est illi divisam particulatim memoratam pelliculam petentibus dandam: sed daturus eam aliis, priùs in se ipse quid hæc virtutis haberet expertus est. Habebat namque vultum deformi rubore simul & tumore perfusum: cujus quidem futuri in eo languoris, & priùs cùm adhuc communi inter Fratres vitâ degeret, adspicientibus in facie ejus signa patebant. At cùm in solitudine remotus minorem corpori cultum & majorem adhiberet continentiam, & quasi diutino carcere inclusus, rariùs vel fotu solis vel aëris uteretur afflatu; excrevit languor in majus, faciémque totam tumenti ardore replevit. Timens ergo ne fortè magnitudine hujusmodi infirmitatis solitariam deserere vitam, & communem necesse esset conversationem repetere, fideli usus est præsumptione, speravítque se illorum esse ope curandum, quorum se mansionem tenere & vitam gaudebat imitari. Mittens enim præfatæ partem pelliculæ in aquam, ipsâ aquâ lavit faciem suam: statímque tumor omnis qui hanc obsederat, & scabies fœda recessit, juxta quod mihi & primò religiosus quidam Presbyter hujus Monasterij Gyruensis indicavit, qui se vultum illius & priùs manu pal-
tumentem ac deformem nosse, & postea mundatum per fenestram

[a] De S. Edilvvaldo seu Ethelvvaldo venerabilis Beda agit in lib. 5. cap. 1. aítque eum post Cuthbertum mansisse in insula Farne annis XII. ibidémque defunctum esse (nimirum VIII. Idus Januarij quo die in Tabulis Benedictinis celebratur) & in Lindisfarnensi B. Petri Ecclesia sepultum.

pâsse referebat; & ipse postmodùm Felgidus retulit, adstruens quia res itaut Presbyter narraverat esset expleta, & quòd ex eo tempore cùm inclusus per multa annorum curricula maneret, ut priùs immunem ab hujusmodi molestia vultum semper haberet, agente gratia Dei omnipotentis, quæ & in præsenti multos & in futuro omnes cordis & corporis nostri languores sanare consuevit satiánsque in bonis desiderium nostrum; suâ nos in perpetuum misericordiâ & miseratione coronat.

AN. CHR. DC.XXCVII. MARTII XX.

ALIA VITA BEDA AUCTORE

Ex To. 5. Canisij & apographo Thuaneo.

PROLOGUS AD JOHANNEM PRESBYTERUM.

DOMINO *in Domino dominorum dilectissimo* JOHANNI *Presbytero* BEDA *famulus Christi salutem.* Dici non potest, dilectissime in Christo domine, inquantum tua caritate afficiar, tuáque (si fieri posset) præsentiâ semper delecter: tuæ quoque sanctæ dulcedinis, etiam inter longi itineris quod inire cupis angustias, perenni memoriæ stimulo compungar. Unde tibi vel ad memoriam meæ devotionis, vel ad tuæ peregrinationis levamentum, B. CUDBERHTI Episcopi, quæ nuper versibus edidi, gesta obtuli. Absque ulla enim dubietate confido, quòd tanti viri comitatus multum felicitatis conferat. Nam illius & mærentem dulcedo consolatur affabilis, & desidem compunctio cordis fervens excitat, & periclitantem intercessio firma defendit. Scire autem debes, quòd nequaquam omnia gesta illius exponere potui: cotidie namque & nova per Reliquias ejus aguntur, & vetera noviter ab his qui scire poterant indicantur. E quibus unum est, quod in meipso, sicut jam tibi dixi, per linguæ curationem, dum miracula ejus canerem, expertus sum. Si verò vita comes fuerit, & nostræ dispositioni superna voluntas favendo annuerit, spero me in alio opere nonnulla ex his, quæ prætermiseram, memoriæ redditurum. Obsecro cùm ad limina beatorum Apostolorum, Deo protegente, perveneris, pro me intercedere memineris.

PROŒMIUM seu CAPUT I.

MULTA suis Dominus fulgescere lumina sæclis
Donavit, tetricas humanæ noctis ut umbras
Lustraret Divina poli de culmine flamma.
Et licet ipse Deo natus de lumine Christus
Lux sit summa Deus; Sanctos quoque jure lucernæ
Ecclesiæ rutilare dedit, quibus igne magistro
Sensibus instet amor, sermonibus æstuet ardor,
Multifidos varium lychnos qui sparsit in orbem,
Ut cunctum nova lux fidei face fusa sub axem
Omnia sidereis virtutibus arva repleret.
Roma Petri, Paulíque jubar mirata gemellum,
Gaudet Apostolicis semper victura tropæis.
Ast Asiæ lucem verbis serit ore Johannes,
Hauserat è Domini quæ pectore mystica ructat.
Bartholomeus Eoa volat per regna triumphans,
Indomitósque armis lingua domat inclytus Indos.
Tu quoque Niliacos componens, Marce, furores;
Sicca Evangelicis satias de nubibus arva.
Africa Cypriani dictis meritísque refulget,
Spernere delicias fuso qui sanguine suasit.

An. Chr. DC.XXCVII. Martii XX.

Pictavis Hilario multùm radiata Magistro,
Discutit annorum vera jam luce tenebras.
Constantinopolim Chrysostomus ille Johannes,
Aurato nitidæ lustrat fulgore loquelæ.
Nec jam orbis contenta sinu, trans æquora lampas
Spargitur effulgens, hujúsque Britannia consors
Temporibus genuit fulgur venerabile nostris,
Aurea qua Cudberhtus agens per sidera vitam,
Scandere celsa suis docuit jam passibus Anglos.
Hunc virtutis honor jam primo à limine vitæ,
Ætheriúmque decus signis comitatur apertis.
Cujus cuncta licet nequeam, tamen ultima malim
Commemorans operum vestigia tangere versu,
Quîs pateant interna sacræ fundamina mentis.
Tu, rogo, summe, juva, donorum spiritus auctor:
Te sine nam dignè fari tua gratia nescit.
Flammivomísque soles dare qui nova famina linguis,
Munera da linguæ, verbi tua dona canentis.

in alia Vita cap. I.

II. *Quomodo puer Dei Cudberhtus per infantem sit prædicto Episcopatu admonitus.*

ALMA Deo cari primo cælestis ab ævo
Vita micat, famuli lator quem muneris alti
Vera vocat Christus speciali ad gaudia dono,
Aurivagásque feri pompas contemnere sæcli,
Córque polo stabilire docet, quem denique dulci
Prima magisterio per tempora dirigit ævi,
Quandoque provectum sublimibus inferat astris.
Fortè vago gracilis dum gramine luderet ætas,
Intererat vacuis simul indoles alma palæstris,
Súbque levi lætas sumpsit luctamine palmas.
Sed Dominus digno puerilia sensa magistro
Correxit: tenero nam de grege parvulus infans
Viribus admonuit dubiis ne fidere mallet,
Et festina brevi consumere tempora luxu:
Sed stabilem Domini mentem firmaret amore.
At puer infantis risit sacra famina nolens,
Octennis trimum despectus habere magistrum.
Qui gemit, & luctu faciem perfundit amaro.
Solvitur in lacrymas luctus, cunctíque vicissim
Unius incertos satagunt abstergere fletus:
Nec valuêre tamen solatia rapta novari.
Hunc pia complexum Cudberhtus ad oscula mulcet,
Obsecrans siccare genas, deponere luctus.
Excipit & mæsto justas de corde querelas:
Quid te, care, levi subdis per inania ludo,
Quem Deus ætherio sublimis honore sacravit,
Præficiens populis, cæli quibus atria pandas?
Ingenuum stadio numquid concurrere servis
Fas erit, aut vulgi Antistes similabitur actis?
Linque tuis ergo tam dissona frivola factis,
Devotúsque Deo sacrum conjungere pectus.
Hæc ait, & pueri grandævum in pectore sensum

Spiritus instituit cunctum comes almus in ævum.
Nec mirum, infantes mysteria pandere Christi;
Lactentûmque sacer repleat si viscera flatus,
Qui facit humanas asinam reboare loquelas.

III. *Quomodo genu dolente claudus effectus sit, & Angelo medicante curatus.*

in alia cap. 2.

PARVULUS interea subiti discrimine morbi
Plectitur, atque regit vestigia languida pino.
Cúmque die quadam sub divo fessa locâsset
Membra dolens solus mitis puer, ecce repentè
Venit eques niveo venerandus tegmine, necnon
Gratia cornipedi similis, recubúmque salutat,
Obsequium sibi ferre rogans. Cui talia reddit:
Obsequiis nunc ipse tuis adsistere promptus
Vellem, nî diro premeretur compede gressus.
Nam tumet ecce genu, nullis quod cura medentûm
Tempore jam multo valuit mollire lagonis [a].
Desilit hospes equo, palpat genu sedulus ægrum,
Sic fatus similæ nitidam cum lacte farinam
Olla coquat pariter ferventi.......
Hócque istum calido sanandus inungue tumorem.
Hæc memorans conscendit equum quo venerat, illo
Calle domum remeans. Monitus medicina secuta est;
Agnovítque sacer medicum venisse superni
Judicis à solio summo, qui munere clausos
Restituit visus piscis de felle Tobiæ.

IV. *Quomodo ventis oratione mutatis, rates in Oceanum delapsas revocaverit ad litus.*

Al. cap. 3.

HINC sacra majori firmatus robore corda,
Celsithronum didicit precibus pulsare Tonantem;
Est locus insignis fluvij super ostia Tini,
Eximio jam tunc Monachorum examine pollens:
Qui veherent dum ligna feri per terga fluenti,
Fluminis & venti subito feriuntur ab ictu.
Quinque fuêre rates, rapido quæ gurgite cunctæ
Oceani cavum pronæ labuntur in æquor.
Jámque oculis abstracta procul, velut aliger undis
Mergulus innaret, paret per cærula puppis.
Egreditur fraterna cohors, & poplite flexo
Æthera suspiciunt, vitam, pacémque precantes.
Servatur sed hoc puero victoria lecto*,
Qui tum fortè aliæ jam stabat in obice ripæ,
Vulgus & innumerum grandísque caterva ridentûm:
Gaudia nam reprobis sunt tristitia fata proborum.
Noxia, qui dixit, linquamus gaudia Fratres:
Condoleamus & his, quos verbera mæsta fatigant:
Vel Dominum potiùs, qui flabra creavit & undas,
Oremus, dignetur iter donare salutis.

* id est electo.

[a] Id est leporibus: nam leporum ossa mederi tibiarum morbis aiunt.

An. Chr. DC.XXCVII. Martii XX.

Rustica sed justis dissentit turba suadelis
Ille genu flexo vultu mox presserat arva:
Mutantur venti, ratibúsque in litora jactis
Erubuit lætum viso pro numine vulgus,
Glorificátque Deum, firmet qui vota suorum.

al. cap. 4.

V. *Quomodo cum pastoribus positus animam S. Ædani Episcopi ad cælum ferri ab Angelis adspexerit.*

HÆc inter, teneros lætis dum collibus agnos
Pasceret, ecce vigil nocturnis cernit in hymnis,
Ignea sidereis fulgescere castra maniplis,
Atque polis Sanctum rutilæ per gaudia pompæ
Ferre animam, sociisque sopor quos presserat infit:
Heu miseri lento premimur qui pectora somno,
Cernere nec vigilum cælestia facta meremur!
Pervigil en modico magnalia tempore crevi*
Tanta Dei, bifores portæ reserantur olympi,
Inditur ætheriæ felix qua spiritus aulæ
Angelicis comitatus ovans, qui sidera flammis
Transit, & altithronum gaudet modò visere Regem.
Antistes fuit iste reor, plebísve sacratæ,
Summus in arce nitens, comitum quem flammea tantis
Excipit æthra choris, lucísque ad limina vexit.
Discite, Pastores, vigili tutamine mandris
Insidias noctis, furvósque cavere leones,
Vobis ut Angelicæ pateant sacra carmina laudis,
Bethleáque Deum cernatis in arce potentem.
Hæc memorans trepidas socio sub pectore laudes
Accendit, miranda fides rerum. Ædanus ille
Tempore decessit Domini orans lætus ad aulam.

* *id est* adspexi

VI. *Quomodo idem Ædanus tempestatem nautis prædicens, oleum quo mitigaretur dederit.*

GEsta Sacerdotis hujus veneranda per orbem,
Et doctrina nitet, memori narranda relatu.
Tangere sed breviter exemplis sufficit unum.
Presbyter undisoni quidam vada cærula ponti
Scandere jussus, adit supplex oracula vatis,
Séque suósque rogans precibus tutarier almi.
Antistes cui celsus ait: Petis æquor ut altum,
Obvius adverso insurget Septemtrio flatu:
Venti sed fremitus, tempestatésque sonoras
Chrismate quod dederim promptim lenire memento.
Unguine tunc sumpto nautæ præpinguis olivæ,
Æquora conscendunt, veliqué patentibus alis
Sulcabat media puppis secura profundum.
Cùm subitò gravis instat hiems, furit undique pontus,
Tardans abreptæ vestigia cœpta carinæ.
Immisso tandem pinguis medicamine guttæ,
Mansuefacta feros componens unda tumores
Pandit iter lætum. Virtus sic una gemello
Effulget radio, dictis qui tristibus antè

Terruerat, prompto relevat solamine mæstos: AN. CHR. DC.XXCVII. MARTII XX.
Quique prophetali præfatur mente futura;
Ipse elementa suis refrenat turbida jussis.

VII. *Quomodo Cuthbertus iter faciens, cibum caballo indice repererit.* al. cap. 5.

RURSUS casta Deo Cudberthus pectora plenus,
Ingrediens itiner [a], pluvio concluditur Euro, a
Frigora quaque volans percurrit sidera nimbus,
Divertitque rigens veteris sub tecta tabernæ,
Condiderat pecorum quâ sola per avia custos,
Parieti & adnectit quo venerat ipse caballum.
Exspectánsque udos Dominum componere flatus,
Divinis horam dum sacrat laudibus almus,
Cernit equum subitò ipsius decerpere morsu
Tecta casæ, feníque fluunt in fasce cadentis
Mista pio juveni summo convivia dono:
Qualia siccato meruisti gramine quondam
Flammeus ætherias vates qui scandis ad auras.
Ergo sacer calidi panis, carnísque superna
Jam dape pastus agit grates, positísque procellis
Carpit iter gaudens Christo comitanre serenum.

VIII. *Quomodo Angelum hospitio recipiens dum panem quærit ministrare terrenum, cælesti ab eo remunerari meruerit.* al. cap. 7.

HINC majora petens Monachis Hrypensibus, almus
Corpore, mente, habitu factísque adjungitur: & mox
Ponitur hospitibus famulus, justóque libenter
Subditus obsequio, celsæ de mœnibus aulæ
Cernere promeruit gaudens, & pascere civem.
Hospitis hic habitum mediæ sub tempore brumæ
Advenit, Vatísque humili de more receptus,
Aptos * abluitur sacros, quíque algida blando * f. artus
Palmarum adclinis mulcet vestigia fotu;
Subnixúsque rogat dignetur ut usque morari,
Defessus lætis dapibus quo membra noventur,
Ne frigúsque famésque nivosáque flabra Decembri
Ingeminent itiner longo sub calle rigentis,
Qui matutinis advenerit algidus auris.
Atque reluctantem, summi per regna Tonantis
Adjurans, tandem sistítque famémque repellit,
Digreditur cupiens panem deferre calentem,
Hesternæ [b] quòd tantùm superessent fragmina cœnæ. b
Convivam rediens quærit, sed nulla viantis
Signa pedum niveo quoquam conspexit in arvo.
Interiora petens roseo nidore referta
Repperit hæc, mirum dictu! paritérque tuetur
Tres inibi è nitido fulgentes polline panes.
Talia dum pavido Cudberhtus pectore fatur:
Cerno quidem, ætheria descenderat hospes ab aula;

a *Itiner* ac *iter* promiscuè hîc usurpat Beda. Plautus Mercat. Act. 2. Sc. 2. Lucretius in 6. Manilius lib. 1. aliique veteres apud Vossium in Etymologico memorati usurparunt. Lege Nonium Marcellum *de mutata declinatione*.

b Beda pronuntiâsse videtur *sterna* pro *hesterna*: eum admodum quo quidam *Spania* pro *Hispania*.

AN. CHR. DC. XXCVII. MARTII XX.

Cognatisque levis se reddidit aliger astris:
Pascere non pasci veniens, & fercula portans,
Qualia non surgunt nostræ de germine messis.
Lilia nec candent, nec sic rosa fulgida fragrat,
Nostráque mannifluo spernuntur mella sapore.
Non hæc ergo meus tosto de viscere fornax,
Sed paradise, tuus gignit sacra munera fructus.
Nec mirum nostras dives quòd respuit escas,
Perpetuum vitæ fruitur qui pane per ævum.
Nam vir mente Deo devotus, & ore jocundus,
Sanctificos Patrum Domini sub laudibus actus
Commemorare solens, proprios quoque sæpius infert,
Egerit ætherio tantùm quos teste triumphos.

al. cap. 10. IX. *Quomodo animalia maris in quo pernox oraverat, illi regresso præbuerint obsequium; & Frater qui hæc videbat præ timore languescens, ejus sit oratione recreatus.*

INTEREA juvenis solitos nocturnus ad hymnos
Digreditur: lento quidam quem calle secutus,
Illius incertos studuit dignoscere gressus.
Ad mare deveniunt: collo tenus inditus undis
Marmoreo Cudberhtus agit sub carmine nocte
Egreditur ponto, genibúsque in litore fixis,
Expandit geminas supplex ad sidera palmas.
Tum maris ecce duo veniunt animalia fundo;
Vatis & ante pedes fulvâ sternuntur arenâ:
Hinc gelidas villu*, flatúque foventia plantas; (* villis)
Æquoreum tergunt sancto de corpore frigus:
Supplice tum nutu sese benedicier orant.
Qui parens votis, verbo, dextráque ministris
Impendit grates, patriásque remittit ad undas,
Ac matutino tectis se tempore reddit.
Hæc comes ut vidit perculsus corde pavore,
Semianimam curvo flatum trahit abditus antro.
At revoluta dies noctis cùm pelleret umbras,
Æger adest vati supplex, genibúsque volutus
Se poscit Domino prece commendare profusa,
Inciderit mæstam subitò quod pondere noctem.
Num nostrum è speculis, dixit, tentando latenter
Lustrabas itiner? sed nunc donabitur error
Jam tibi poscenti, retices si visa quousque
Decedam mundo. Summíque exempla magistri
Exsequitur, misso renovans qui lumine cæco
Præcipit auctorem reducis celare salutis.
Tum prece languorem pellit, culpámque relaxat:
Inque dies meritis crescendi summa Tonantis
Gratia testis adest: pandunt miracula mentem;
Jámque prophetalis stellanti è culmine virtus
Candida prærutilo irradiat præcordia flatu.

X. Quomodo

IX. *Quomodo nautis tempestate præclusis serenum mare ad certum diem prædixerit, & orando cibos impetraverit.*

An. Chr. DCXXCVII. Martii XX. al. cap. II.

PICTORUM interea puppi defertur ad oras:
Sed reducem rigido tardant freta clausa Decembre.
Cúmque fames, frigúsque, marísque pericla furentis,
Nubila cùm tonitrus, cùm grando, políque micantes
Externo trepidos quaterent sub litore nautas.
Venerat alma dies, natus qua corpore signis
Enituit Christus cælorum gloria terris.
Ille, ut erat placidus, blando sic pectore fatur:
Quid rogo, tanta tenet nostras ignavia mentes,
Tam fera quin ullo scindamus vincula nisu?
Cernitis æquoreo canescat ut aggere tellus,
Aër aquas manat, glacies mare, nox tegit æthram:
Corda fame tabent, hominúmque juvamina desunt.
Ergo Deum restat precibus pulsare supinis,
Rubra suis quondam pelagi qui limina pandit,
Nube domum, nimbo panem dat, pocula saxo,
Noctis & horriferas flamma duce discutit umbras.
Tanta dies præsens cujus de munere dono
Promeruit, quaterna magi thesaura ferentes,
Mortalem, Regémque, Deúmque tuentur & orant.
Quo lavat ipse suo Dominus Baptismate mundum,
Clausa diu reserans credentibus æthera sæclis.
Dulcia quo fontes flagrant de gurgite vina,
Munere déque rubent Domini per pocula lymphæ:
Sic quoque nostra Deo remeant duce prospera credo,
Illum si rogitans firmet fiducia pectus.
Hæc ubi dicta, freti socios sub litore sistens,
Suêrat ubi vigiles supplex jam ducere noctes:
Ceu decisa videt piscis tria viscera frusta,
Et genibus Dominum positis veneratus adorat,
Laudibus accummulans fidei venerabile donum.
Tot superant *, Vates, convivia solibus, inquit,
Conditor æquavit: quibus actis, æquora placans
Navigero patrium nos calle reducet ad arvum.
Tum laribus torrent epulas, gratésque gerendo,
Exhibita triduo recreant dape cælitùs artus,
Quæ nova mellito testantur dona sapore.
Jámque die quarto lætis cessantibus austris
Blanda salutiferum capiunt trans æquora portum.

* id est supersunt

X. *Quomodo iter faciens, aquilà ministrà viaticum & percepturum se esse prædixerit & perceperit.*

INDE Sacerdotis meritóque gradúque potitus
Tendebat populos vitæ renovare fluentis.
Fortè viæ comiti, sed præscius ipse futuri,
Fare sodalis, ait, quo fercula sumere mens sit.
Hæc & ego, dixit, dubio sub pectore mecum,
Prandia non tulimus vasis, domus hospita non est;
Jejuni fessíque itiner complere nequimus.
Respondit Senior: Domino si fidere discas,
Providet ille dapes, Vatem qui pascere corvos
Jussit. Jam adspectas aquilam vaga flabra secantem?
Nos valet hac etiam Omnipotens satiare ministrâ.

An. Chr. DC.XXCVII. Martii XX.

Dúmque iter inceptum peragunt, venêre sub amnem:
Et volucrem rubro quæ celsa sub axe volârat
Marmoris in ripa residere tuentur. At altus,
Cernis (ait Vatis) nostram super æquora servam?
Curre rogo, & Dominus misit quæ munera defer.
Attulit at piscem; medium secat, atque ministræ
Parte famem pellit, firmant sua pectora parte.
Utque viam superant jussis lymphísque salutis
Pandit iter populis, cæli per regna vocandis.

al. cap. 13.

XI. *Quomodo prædicans populis phantasticum subitò ignem diaboli & prævideret venturum, & venientem exstinxerit.*

Tempore non alio pandens cælestia terris,
Impia jam pulchrè ludibria prodidit anguis.
Namque repente sacris immiscet talia dictis:
Panduntur quoties vobis mysteria Regni,
Cor decet attentum sensúsque adhibere benignos:
Ne vaga pestiferi ludat vos aura chelydri.
Qui sacra perversus conanima vertere nitens,
Gaudet vel modica turbari nube Fideles:
Ut nos alloquio Regis visúque superni
Abducat fallax vilis quasi servulus hostis.
Hos inter monitus vacuo de fomite surgens
Vicinas rapit ignis edax sine viribus ædes;
Quáque faces volitant, ventus juvat, it fragror astris.
Exsilit elusum trepido phantasmate vulgus
Festinum, ignivomis undâ succurrere tectis.
Nescia sed fusis fallacia cedere lymphis,
Ipsa sui levitate perit, patriásque sub umbras
Pompa redit, vanúsque vagis dolus abditur antris.
Confusi rediêre domum: veniámque precantes
Exorant proni Vatem, fragilésque superbi
Se gaudent agnôsse dolos; ac tela tyranni
Spiritûs exstinxit, sacri quæ præscia virtus.

al. cap. 14.

XII. *Quomodo flammas cujusdam domûs ardentis oratione restinxerit.*

Quinetiam veri flammis crepitantibus ignes
Arida diriperent tecti dum culmina quondam,
Incubuit precibus ventósque larésque retorquens
Voce pericla fugat, juvenum quæ dextra nequibat.
Nec mirum Vati fragilem cessisse caminum,
Igniferis satanæ qui spicula torta pharetris
Ætherio suêrat umbone relidere Christi.

al. cap. 15.

XIII. *Qualiter dæmonium ab uxore cujusdam necdum adveniens ejecerit.*

Vir venit ad Procerem, trepidísque precamina supplex
Vocibus ingeminat: Leti sub limine conjunx
Cara jacet, jam artus sensu fugiente rigescunt;
Vita tremens tantùm sub pectore fervet anhelo.
Mitte, precor, Christi modò qui mysteria portet:

Spiritus antè fugat quàm pallida membra relinquat.
Dúmque parat jam Vatis [a] iter quem mittat in istud,
(Tempore namque fuit Lindisfarnensis in illo
Præpositus Cellæ) secreto numine discit
Non leti commune genus, sed Dæmonis atri
Sævitiam miserè diris incumbere pœnis.
Se magis exhibuit, subeunt iter, ecce repentè
Solvitur in lacrymas ductor, & pectore tristi
Sedulus horrescit veniens ne Vatis amatam
Dilectámque diu vesano corda furore
Pressam si cernat priscæ suspicio vitæ,
Surgat, & antiquam lædat nota improba famam.
Namque ministeriis adsistere sedula vatis
Consuêrat, bibulásque aures præbere docenti.
Ille pio tetricas relevat solamine curas.
Quid gemis, & taciti liquefactus ab igne camini
Ablueris tristi jam pectoris indice lympha ?
Anne putas adeam caræ cùm tecta sodalis
Illam posse capi nexu bacchante chelydri ?
Vinci qui crebris solitus conflictibus, & nunc
Victrici fidei gladio superabitur hostis.
Femina quin potiùs venientibus obvia nobis
Istas excipiet sanæ jam mentis habenas.
Dicta fiunt : venêre domum, fugit efferus anguis,
Occurrit mulier sospes, dextráque prehendens
Frena, rogat Vatem descendere adiréque tecta
Dignetur famulæ, pandens nova dona salutis,
Ejus ad adventum fugiens ut cesserit hydros *.

* hydrus

XIV. *Qualiter anachorismum meditatus, apud Lindisfarnenses Monachos vixerit.*

al. cap. 16.

TALIA mirantûm fragili ne laude, supernæ
Cælestísque exsors famæ foret, abdita mavult
Secreti lustrare Deo, quo teste valeret
Laudis ab humanæ liber munirier aura,
Cúmque sui primò jussis Antistitis actus
Fratribus exemplo virtutis pandere callem.
Fit Monachis socius, quos Lindisfarnea glauci
Insula clara maris refluis circumluit undis,
Inque brevi qua plura nitens per signa coruscus
Erigit innumeros pulsis languoribus ægros,
Hostis & atra Crucis rutilo fugat arma tropæo.
Quæ facie quamvis absens, sed pectore præsens
Conterit, & fœdo Christi domum ab hospite mundat.
Internam quid enim coner describere vitam ?
Quàm dulcis sermone, gravísve actibus, & quàm
Accensam lacrymis acuârit * ad æthera mentem,
Cùm decus externum puri sit pectoris index ?

* al. levarit.

a Sic passim Beda *Vatis* in recto usurpat, etiam ubi non cogit metri necessitas, ut infrà cap. 17.

An. Chr. DC.XXCVII. Martii XX.
al. cap. 17.

XV. *Qualem sibi in insula Farne pulsis Dæmonibus habitationem fecerit.*

Tandem Farne petit Senior, cupitísque potitus
Sedibus, indigenas patriâ fugat impiger atros.
Illa priùs nam horrens larvalibus insula flabris
Arcebat humana minis consortia cæcis.
Quam Domini mox servus adit; Cruce territus atrox
Turbo fugit per inane vagi quasi portio fumi.
Illa serena tenens pereunte tyrannide regna,
Terrestri ætheriam sacer aggere condidit urbem,
Atque humiles celsis statuit sub mœnibus ędes.
E quibus astriferum tantùm adspectare cacumen
Posset, & à celso secretus Rege tueri.
Hæc & ut in cunctis Divina patesceret almi
Virtus, missilibus firmavit mœnia saxis,
Vix quæ bis terni cervice subire potentes;
Ille sed asportans muris imponere solus
Sufficeret, summi dextra comitante Tonantis.

al. cap. 18.

XVI. *Qualiter precibus aquam de arida produxerit; qui etiam bibendo quondam aquas in vina convertit.*

Fontis inops fuerat locus hic, sed Sanctus amœnam
Excutit insolita precibus dulcedine lympham.
Hæc sacri mediâ Cuthberti nata sub aula
Præbet adhuc cunctis suavem potantibus haustum.
Nec mirum hoc Domini famulum potuisse mereri,
Qui quondam saliente sitim dum pelleret undâ,
In meracum latices valuit convertere nectar.

al. cap. 19.

XVII. *Qualiter à messe quam sua manu severat volucres abegerit.*

Quíque suis cupiens victum conquirere palmis,
Incultam pertentat humum proscindere ferro,
Et sator edomitis anni spem credere glebis.
Dúmque seges modico de semine surgeret ampla,
Tempus adest messis, rapidæ sed fortè volucres
Flaventes prædare senis nituntur aristas.
Talia qui placidus sævis prædonibus infit:
Quid precor inlicito messem contigitis ausu,
Quæ vestro sulcis non est inserta labore?
Pauperies an vestra meam transscendit, ut istud
Incurvam meritò falcem mittatis in æquor?
Quòd si fortè Deus jubet his instare rapinis,
Non veto; sin aliàs, vos finibus indite vestris.
Dixerat, & cessit mox plumea turba, nec ultrà
Militis audebat Domini jam lædere jura *,
Quem potiùs dulci pacis quasi fœdere nexu
Unaminémque sui generis redamabat amicum.
Nam teneras ceu pastor oves hanc ipse gerebat.

* f. rura

XVIII. *Qualiter corvi noxam quam viro Dei intulerant, precibus & munere purgârint.* An. Chr. DC.XXCVII. Martii XX. al. cap. 20.

DISSCINDUNT corvi nigro sub crimine pactum;
Effringúntque domus, ruptóque è culmine culmos
In propriæ gaudent transferre cubilia prolis.
Hos Vatis cessare monet: spretísque suadelis,
Hospitium Fratrum quid (ait) laceratis? abite,
Hujus & extorres patriæ durate per ævum.
Dixerat, & tristes abeunt, triduóque peracto
Alter adest Vati, pedibúsque volutus & alis
Lugubrè sparsis veniam reditúmque precatur.
Patrata qui pace redit, sociúmque revisit,
Tandem ambo veniunt alacres, adipémque suillam
Secum digna ferunt voti dona, unguine cujus
Calciamenta pius mollire valeret, & exin
Innocuo condunt illic sua tecta paratu.
Quid fera prætumido cervice superbia ferves?
Cerne viam corvi, & cæcum depone furorem,
Qui precibus noxam fletúque & munere purgat.
Nec pudeat vitæ volucrum de pectore formam
Sumere: cùm moneat Sapientia, Respice calles
Quos formica terat, sensúmque addisce sagacem.

XIX. *Qualiter ejus necessitatibus etiam mare servierit.* al. cap. 21.

QUID referam æquoreas Justo famularier undas,
Obsequiúmque illis elementa impendere, qui se
Imperiis subdunt devota mente supernis?
Namque suis casulam structurus ibi usibus aptam,
Quam bases * à ponti fulciret parte, rogabat *l. basi*
Conveniens operi Fratres adducere lignum.
Qui obliti rediêre, maris sed proximus æstus
Attulit; & mirum dictu! jam limine in ipso
Quo fuerat corde illius, fundamina tecti
Pandere deposuit, hominúmque oblivia pontus
Increpat, & nautas sua concutit unda pudore.

XX. *Quomodo multis ad se venientibus monita dans salutis; fragiles exposuerit antiqui hostis insidias.* al. cap. 22.

FAMA citat multos Vatis pia quærere dicta,
Et bibulas adhibere sonis cælestibus aures,
Quos varia cordis fessos à clade levaret.
Mitis at ille sacro renovans solamine mæstos,
Gaudia summa poli cunctis fluxósque caduci
Commemorat luxûs sæcli, variásque malignum
Tendere decipulas, Domini qua nudus amore
Labatur miserè sensus: sed tela fidei
Perrumpant vacuas nullo discrimine fraudes.
Me quoties, inquit, celsa de rupe nefandi
Præcipitem mittunt! quoties ad pectora saxa
Acta rotant! nullo noceor sed hostis ab ictu,

An. Chr. DC.XXCVIII Martii XX.

Credite, nec læsit summas offensio plantas,
Nec modicus saltim tetigit præcordia terror.
Nec quasi summa meæ stupeatis culmina vitæ,
Blanditias quòd ego luxu fallente superbas
Calce terens, Domino cupiam secretus adesse.
Artior est Monachi, quæ semper subdita jussis
Vita sub imperio servit devota parendi,
Excubiásque, faméмque, preces, manuúmque laborem
Ad votum gaudent proni frenare regentis.
Me quorum multós vitæ per culmina novi,
Pérque prophetalis radios præire sophiæ,
Boisilus è quibus est Mailrosi gloria cœtûs,
Quem totam memini quondam mihi pandere vitam,
Quæ me venturi restabat in ordine sæcli,
Unius & solum superat* sententia verbi,
Quam cuperem numquam, faciat Deus arbiter orbis.
Hæc sacer aiebat Senior, quia præscius ipsum
Pontificem altiloquo prædixerat ore futurum

* superest

al. cap. 23. XXI. *Prophetia ejusdem de vita Ecgfridi Regis, & Episcopatu suo.*

Cumque pium cuncti gauderent visere Vatem,
Ejus & oratu cordis componere fluctus;
Ecce alios inter signis sublimibus acta
Regia virgo* venit, Regis quæ sponsa perennis
Virgineos, paradise, tui sub gaudia regni
Mater casta choros generat, Vatémque precatur
Dignetur famulam monitis firmare supernis.
Annuit, & pelagi superato gurgite puppi
Progreditur, dictísque illam dum affatur amicis,
Femineis subitò rogitat sic anxia curis.
Jam claret meriti te præ fulgore nitentis
Præscia venturis intendere lumina sæclis.
Dic ergo, adjuro summi per regna Tonantis,
Ecgfridus imperium quod sit recturus in ævum?
Vera cui dubio pandit sermone Prophetes.
Regna vocas longæva virûm, quæ quàmlibet annis
Centenis extenta, brevi claudentur in hora,
Et nihili unius luxus reputabitur anni,
Mors ubi languentes diffunditur atra per artus.
Quæ gemit, & lacrymis præsagia tristia deflens,
Quem, rogo, linquet, ait, Regni qui sceptra gubernet,
Cùm fratre & nato careat? Cui talia Vatis:
Cernis ut hoc pelagus latè vaga regmina fundat?
Forsan & hæc inter Dominus sibi servat, & hujus
Qui regat Imperii lectus moderator habenas,
Ecgfridus útque tibi fratris nectatur amore.
Audet adhuc supplex virgo pulsare Prophetem:
O variis hominum finduntur pectora curis!
Pars nancto* gaudet mortalis culmine pompæ.
Pars cupiens gazas luxu populante fugaces
Pauperiem nullo deponit fine perennem.
Tu licet oblatum mundi contemnis honorem,

* Elfledis cap. 22.

* sic antiqui, rectè.

Vilibus & mavis secretus condier antris. An. Chr. DC.XXCVII. Martii XX.
Pontificis summi quamvis potiundus honore,
Quo nil nostra gerit meritò sacratius ætas.
Non ego, respondit, dignum me tanta subire
Culmina, jam fateor Domini sed dextera nullis
Effugitur cæli terræve marisve latebris.
Qui si tanta gradûs jubeat me pondera ferre,
Credo brevi laxet, transacto & fortè duorum
Curriculo annorum absolvar, rursumque adunatis
Gaudens secretis reddar. Sed tu quoque nostrum
ÆLFLEDA conloquium perpes reticere memento,
Absolvar donec vinclis & carcere carnis.
Nec mora, veriloqui complentur in ordine dicta.
Ecclesiæ jussis, precibus, lacrymisque coactus,
Vatis & ipse genas luctu perfusus amaro,
Dulcibus extrahitur latebris, populisque regendis
Præficitur, modio lateat ne tecta lucerna:
Sed jubar alticomum Domini diffundat in ædem.
Ecclesiam gemino qui rexit Episcopus anno,
Et priscis properavit ovans se reddere lustris*. * id est, antris
Utque satis fieret Vatis per singula dictis,
Sol magnum explevit solitis sub mensibus annum,
Pictorum infesto dum concidit ECGFRIDUS ense,
Et nothus in Regni frater * successit honorem, * Aldfridus cap. 24.
Scottorum qui cùm versatus in* incola terris * pro incola in terris
Cælestem in tanto spirabat corde sophiam.
Nam patriæ fines & dulcia liquerat arva,
Sedulus ut Domini mysteria disceret exsul.
Hujus nunc Tyrio venerabile pignus in ostro
Jure datas patrio sceptri jam tractat habenas.
Utque novus Josia fideque animóque magis quàm
Annis maturus, nostrum regit inclytus orbem.

XXII. *Quomodo in Episcopatu Monasticam non deseruit vitam.* al. cap. 26.

ERGO Sacerdotis summi fastigia nanctus,
Mente, manu fulget CUTHBERTUS & ore coruscus,
Commissósque greges precibus monitisque tuetur.
Pauperibus qui dives, inops sibi, blandus amaris,
In turbis Monachus: neque enim vel tegmina sueta,
Arida vel eremi mutari fercula curat.
Virtutum titulis auget miracula mentis,
Quæ lyrico liceat cursim contingere plectro,
Ne potior lassis generet fastidia versus.

XXIII. *Quomodo uxorem Comitis per Presbyterum suum aquâ benedictâ sanavit.* al. cap. 29.

DOctor ubique pius cælestia dona ministrans,
Per Comitis tulit arva gradus, quem languida conjunx
Tristabat pepessa luem letóque propinquans.

AN. CHR. DC.XXCVII. MARTII XX.

Alma ſalutiferæ cui Vatis munera lymphæ
Preſbytero famulante dedit, tabémque removit:
Móxque illi obſequium præbebat femina ſoſpes.

al. cap. 30. XXIV. *Quomodo puellam chriſmate perunctam à dolore capitis lateríſque curavit.*

TEMPORE non alio laterali tacta dolore
Virgo premebatur, capitíſque gravedine feſſa,
Ægra diu gemuit: ſacro quam chriſmate tinctam
Antiſtes rediviva novat per dona ſalutis.

al. cap. 31. XXV. *Pane à viro Dei benedicto ſanatur infirmus.*

VIR pater ipſe domûs morbo depreſſus acerbo
Cogit amicorum ſuprema ad fata cohortes.
Conveniunt plures: cui fortè ibi protulit unus
Quem ſibi quondam almi Doctoris dextra roganti
Sacrârat dederátque pio pro munere panem.
Intingunt lymphis potandum, ſuſcipit æger
Móxque medelifero morbi ceſſêre ſub hauſtu,
Laxatóſque ſalus rediviva ſubintrat in artus.

al. cap. 32. XXVI. *Oblatum in itinere juvenem moriturum oratione revocavi ad vitam.*

NAM commiſſa vigil dum luſtrat ovilia Paſtor,
Ecce iteris[a] medio juvenis torpentia lecto
Membra ferunt, ægrè ſuſpiria ſæva trahentes,
Utque juvet miſerum rogitant. Qui protinus omnes
Ejicit, & precibus languentes impiger artus
Erigit, & comitem ſociis mirantibus addit.

al. cap. 34. XXVII. *Tempore mortalitatis morientem puerum matri ſanum reſtituit.*

TEMPORE quo peſtis vaſtabat dira Britannos,
Dona Sacer cæleſtia ſpargit ubique ſalutis.
Ferre videt mæſtum nati moritura parentem:
Funera ſeminecis compaſſus & ipſe dolenti
Baſia dat puero, matrémque affatur amaram:
Linque metum lacrymáſque, puer ſanabitur iſte,
Et tua tota domus mortis hac ſorte carebit.
Cujus dicta ſalus puerique domúſque ſecuta eſt.

XXVIII. *Quòd omnia geſta illius enumerari non poſſint.*

DICERE quid coner, quæ nullo edicere verſu
Sufficiam? Quoties languorum tabe pereſos
Invalidóſque potens jam verbo erexerit artus,
Quótque focos febris ſacrâ repreſſerit undâ:
Qualiter egeſtas fontano è gurgite lymphas
Fecerit in lætum vini tranſire ſaporem.

[a] *Iteris* poſitum pro *itineris*, & quidem rectè, inquit Nonius Marcellus *de mutata declinatione*. Quippè cùm veteres promiſcuè uſurparent *iter* & *itiner* ex notatis ſuprà; ab *iter* formabant *iteris*, ab *itiner* *itineris*.

Spirituum

Spirituum quoties per devia fugerit horror, | An. Chr. dc. xxcvii. Martii xx.
Cutberthi consueta minis se linquere fassus
Pectora, & ignivomas barathri sub cogier umbras,
Absentisque etiam pœnis se plectier atris.
Virtutesque Sacri numero quid prendere certem;
Tanta prophetalis quem gratia fulsit honoris
Jam puróque poli qui pervolat æthera visu?

XXIX. *Interitum Ecgfridi & militis ipsius quem prædixerat futurum, in spiritu videt absentem.*

Pictorum interea premeret dum Regna duello
Ecgfridus, atroces misero jam fine furores
Cedere mente vigil fatis prospexit: & ora
Perfusus lacrymis, suspiria fundere crebra
Ingeminat, nunc arva tremens nunc æthera cernens.
Forsan, ait, noster confecto miles agone
Sortitur Domino decretum judice finem.
Planiùs hunc rogitant eventum dicere pugnæ,
Agnita qui dubiâ sic celat voce pericla.
Cernite, Filioli, novus ut stupor aëra turbat.
Nam Domini secreta latent arcana, nec ullus
Sufficit altithroni vestigia prendere Regis.
Non multi fluxêre dies, cùm dira nefandam
Fama necem caneret plebis Procerisque sub illa,
Confectam mærens quâ Vatis dixerat horâ,
Absentem cernens quam creverat antè futuram,
Rectoris cùm virgo rogans perquireret ævum.

XXX. *Quomodo vir Dei Hereberhto Anachoritæ obitum illius prædixerit, comitatúmque illius à Domino precibus obtinuerit.* | Al. cap. 28.

Tunc venit Hereberhtus, erat qui nexus amore
Præcipuo Vati, illiúsque per avia celsa
Edoctus monitis vitam secretus agebat,
Sed cupiens solitis Sacri firmarier orsis*; | * id est, dictis
Qui dum sidereis verbi devota vicissim
Corda rigant dapibus, Cutberhtus talia jungit:
Nunc decet hunc epulis & linguæ ducere festis,
Frater amate, diem: semper quia pectore nexos
Nos genitor rerum facie conjunxit, & antè
Visere nos tribuit leti quàm jure resolvi.
Idcircóque poli callis nunc ore petendus.
Toto nunc animo pulsanda est janua vitæ,
Dum licet æthereis succendere mutua flammis
Pectora. Nam properans leti me tempus adurget.
Ille ubi percepit venerandi dicta Prophetæ,
Corruit, obsecrat, mæret, lacrymatur, & infit:
Me, rogo, ne linquas, carique memento sodalis,
Aurea ne rutili penetres cùm limina Regni,
Carnis ego tenear solus sub carcere clausus:
Digniùs alta poli famulo comitatus adibis
Regna libens: ideo supplex deposce Tonantem,
Ut parili terris premimur qui mortis in umbra,

An. Chr. DC. XXCVII. Martii XX.

Æternæ pariter lucis migremus ad oras.
Incubuit precibus Vatis, sociúmque gementem
Exorat siccare genas, deponere fletus,
Se precis auditu Domino miserante potitum.
Quid morer? unius ambo sub lance diei
Decedunt mundo, Domínique feruntur ad aulam.
Longo sed torrens Hereberthus membra camino,
Ignea decoctum tandem super æthera flatum
Emisit, credo flammis ut mundior illis
Æquaret socium, juncto qui sidera passu
Scandentes, juncta mercede fruuntur in ævum.

al. cap. 34.

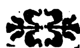
XXXI. *Animam cujusdam qui de arbore cadendo mortuus est, ad cælum ferri conspexit.*

Sederat ad mensas epulis sed pastus Olympi,
Vatis ab humanis subitò secernitur escis,
Concutit ossa pavor, tremefactáque dextera cultrum
Linquit, & attonito vibratur corde timore.
Ælfleda perquirit quæ fortè adsederat illi,
Fortè recens veniat tanti quò causa tremoris.
Venerat Angelicus, respondit, ab æthere cœtus,
Déque tuis secum prælecto milite castris
Aurea dulcisonis remeabat ad astra triumphis.
Inquirit nomen. Cras mystica, dixit, ad altar
Obtulero cùm sacra mihi, noménque modúsque
Quo petit astra, tuis pandetur in ordine dictis.
Quo misso festina suos cursore per omnes
Jam tandem mane ediscit, Vatique sacrandis
Intento votis precibúsque, renarrat ad aras,
Frondiferi quemdam nemoris dum scanderet alta,
Cæderet ut pecori arboreo de pabula cono,
Deciduum membris animam posuisse solutis,
Illóque humanis ablatum in tempore rebus,
Quo sacer ætherias raptum cernebat ad auras.

al. cap. 36.

XXXII. *Post duos annos Episcopatûs vitam repetit solitariam.*

Ecclesiam gemino qui postquam sedulus anno
Pontificis de jure regit, verbíque fluentis
Vivida prata rigat, tanti venerandus honoris
Linquere perstat onus, eremíque reclusus arena
Malebat satanæ tetricis pulsarier armis,
Quàm imperiti vacuos vulgi captare favores.
Desidiam generat quia laus blandita clientûm,
Perpetuis at lucta beat perfecta coronis,
Maximè præsagio admonitus cùm spiritus orsis
Mortis adesse sibi gauderet tempus, & almam
Secretus cuperet mentem renovare, priusquàm
Fluctivagis sæcli curis defessus obiret.

AN. CHR. DC.XXCVII. MARTII XX. *al.* cap. 73.

XXXIII. *Languens in ipsa insula corpus suum poni præcepit; simul & de gloria posthuma commemorans illius.*

QUEM dilecta sacris mox reddidit insula muris,
Tangitur ingenti sensim pia membra dolore:
Inque dies instans cùm incresceret ossibus ardor,
Dulcibus egreditur castris, sociámque catervam
Quæ fesso gaudebat ovans servire parenti,
Blandiloquis studuit creber firmare suadelis:
Discite, Filioli, fragilis retinacula sæcli
Rumpere, & æternas animo jam condere gazas.
In dubio pendet contemptus honórque caducus
Stamine, quo discunt meritis pia pectora justis
Haudquaquam volucri sub tempore quærere laudem;
Quo nemo latebras clausi vel noscere cordis
Prævalet, inventis vel digna rependere gestis:
Puro sed visu portam speculantia regni,
Quod dabit ætheriæ dignis Rex inclytus aulæ
Condere oliviferis malunt sua lumina vasis.
En me sidereas animo spirâsse supino
Jam stupuistis opes, sed pectoris abdita soli
Claustra patent Domino, carnis quæ pondere rupto
Incipient certis jam credo patescere signis.
Sed precor insistens pulsat quia limina letum,
Hos ut in his tumulo mandetis mœnibus artus:
Spero licet flabris gelidísve absumar in undis,
Obvius in puncto Christo veniente resurgam.

XXXIV. *Graviora se dicit in extremis superâsse certamina.* *ibid.*

TALIA dum senior socias iteraret in aures,
Præcipit ad tempus remeant*. Qui cærula puppi
Exsuperant, Fratrúmque trahentes agmina secum.
Quinque dies postquam clausi ferventibus undis
Tardârant, tandem redeunt, ac supplice fletu
Impetrant cari secum genitoris ut artus
Condere jam liceat. Vatis quibus hæc superaddit:
Qui cupit altithronum victor conscendere regnum,
Turpiter infecto devitet cedere bello
Et magis extremi nevi superatus agonis
Jam propè perceptis fraudetur ab hoste coronis:
Qui longo nitens vacuare labore fideles,
Ultima jam majore quatit sub tempora pulsu.
Denique me crebris primævo à flore nefandus
Insidiis agitabat, & hæc modò quinque dierum
Pugna dolos superat transacti temporis omnes.
Sed facilè infandi Christo duce tela repressi
Cùm nec parva cibi potúsve alimenta darentur,
Tabenti licet ista loco nec membra moverem.
Vos quoque celsa precor servetis jura perennes,
Cælestis Patrum vobis quæ Regula cavit,
Ipse vel exiguis fuêram quæ promere dictis,
Dum sata quæ Proceres summi serûere rigarem.

al. * recedant

AN. CHR. DC.XXCVII. MARTII XX.

Quàmlibet & rapidis adſurgat turbo procellis,
Omnia ferte fide, regni vi quæritur aula.
Fundatique petrâ gravibus ne cedite nimbis:
Torrentûm furias, Aquilones temnite ſævos,
Ultima jámque Patris maneat ſententia cordi.
Expedit iſtius patriæ vos linquere fines,
Limite quàm trepidos mentem deflectere ab illo,
Quem ſacra Divinis depinxit littera chartis.
Nec quia multorum cineres locus iſte ſepultet,
Aurea flagranti peterent qui ſidera curſu,
Vos favor aut vacuæ tentet vaga gloria laudis.
Illi nam meritis gaudent ſuper aſtra coronis.
Haut aliter noſtris ſtadio nos currere plantis
Convenit, & propriis bravium comprendere palmis.
Nec loca propter homo merito venerabilis exſtat,
Sed locus ob homines exſtat venerabilis almus.
Méque meæ rogito nunc indite mœnibus urbis,
Inſtat enim tempus carnis quod debita ſolvam.

al. cap. 38.

XXXV. *Quomodo miniſtrum ſuum à profluvio ventris ſanaverit.*

TALIBUS adtoniti lacrymant rogitántque gementes,
Saucia ſecretis condat ne membra latebris:
Sed leti & vitæ confinia ſumma tenentem
Fraterno coram relevet ſolamine flammam.
Vel ſacra ſuſcipiat ſaltim ſub tecta miniſtrum,
Qui obſequio fragiles procuret ſedulus artus.
His motus vertit dum lumina blanda per omnes,
Adſpiciens Fratrem longa cui clade gravato
Tabida marcebant exhauſto viſcere membra;
Hic ſi vultis, ait, ſubeat mea tecta, mihíque
Labe ſub hac feſſo ſolamina præſtet amoris.
Qui Vatem comitatus adit mox limina ſacra
Occurrens, inopina ſalus complectitur ægrum
Depulſo languore ſinûs, dignúmque * ſalutis
Cedere non auſos penetrare ſub edita morbos.
Nec mora ſoſpes abit qui intraverat æger, & illic
Preſbyterum immittit dignè CUTBERHTUS, ut illo
Sidera teſte petat, quo vitam teſte regebat.

* ſupple fuit

al. cap. 36.

XXXVI. *Percepto Viatico inter verba orationis ſpiritum reddidit.*

JAMQUE ſoporatâ torpebant omnia nocte,
Excubiis vigiles premeret dum Farne tenebras,
Quáque preces reſonant modulis, fremit inſula pſalmis;
Vatis & ipſe ſuæ prægustans gaudia palmæ
Æthereis expandit ovans ſub laudibus umbras.
Aſt ubi flammicomos ardeſcens lucifer ortus
Attulit, ecce ſacer reſidens Antiſtes ad Altar
Pocula deguſtat vitæ Chriſtíque ſupinum
Sanguine munit iter, vultúſque ad ſidera & almas
Suſtollit gaudens palmas, animámque ſupernis
Laudibus intentam lætantibus indidit aſtris.

XXXVII. *Quomodo juxta prophetiam Pſalmi quem eo moriente cantaverunt, Lindisfarnenſes ſint impugnati, ſed Domino juvante protecti.* AN. CHR. DC.XXCVII. MARTII XX.

al. cap. 40.

PRESBYTER egrediens Vatis pia funera mæſtis
Depromit ſociis, tum fortè canentibus hymnum
Hunc querula ſub laude: Deus nos alme repellens
Deſtruis iratus, ſalváſque miſertus ab hoſte,
Arva moves, turbáſque potens, & territa ſanas
Propináſque tuis prætriſtia muſta; ſed hoſtis
Te duce bella ruunt, tu noxia comprimis arma,
Libera ut Electi potiantur luce per ævum.
Indice tum flammâ Lindisfarnenſibus illam
Qua vigil è ſpeculis pernox ſervaverat horam,
Ætherias pandunt Vatem penetrâſſe ſub auras.
Qui jam nocturnæ tum fortè ſub ordine laudis
Ipſi etiam mirum ejuſdem modulamine Pſalmi
Verbera mæſta ſequi Domini pia dona canebant.
Nec ſuſpecta diu tardant præſagia, nam mox
Vatis honorifico mandantur ut alma ſepulcro
Altaris dextro ſub condita marmore membra;
Inſiſtens Aquilo niveis confiſus in armis
Hinc atque hinc adeo Lindisfarnæa peroſis
Tecta quatit flabris, ut nobilis illa parentum
Progenies feſſo titubaret ſtamine rerum.
Cedere jámque loco quàm extrema ſubire pericli
Eligeret; nec jam longum manet ira, ſed almam
EADBERCHTUS renovat ſedato turbine pacem,
Diſperſóſque ſacrum revocat ſub ovile bidentes:
Præſcius & lyrico reſonabat ut ordine Pſalmus,
Pontificale decus plebiſque inſtaurat honorem.

XXXVIII. *Quomodo corpus ipſius poſt undecim ſit annos ſine corruptione repertum.* al. cap. 42.

CONSPICUIQUE ſacer ſolio Patris inditus heres,
Undecimi poſtquam curſum tranſſcenderat anni,
Complacuit cineres tumuli de ſede Beati
Elatos coram gremio levis inderet arte.
Sed canit ut Pſalmus, quia mors pretioſa piorum
Ante Deum, retinet* calicem qui haurire ſalutis
Contrepidant celſi tutati nomine Regis.
Rurſus & ut ſummo reſonat lyra myſtica cantu
Nec ſanctum dabis, Alte, tuum corrupta videre
Aurea lucifluæ pandis cui culmina vitæ;
Humanis Divina nitent miracula membris,
Et Domini celſo fulget quæ jure poteſtas
Participi fidis donatur munere ſervis.
Intemerata ſacro promuntur membra ſepulcro,
Neſcia quàm noxæ tam diræ immunia labis.
Nec durum ac rigidum ſæva ſeu morte gravatum:
Sed veluti placidum capiunt dum pectora ſomnum,
Flexile jam totâ corpus compage videtur.
Nec minor eximiæ renitebat gratia veſtis

* al. retinent

AN. CHR. DC.XXCVII. MARTII XX.

Incorrupta solo Sancti quæ texerat artus.
Hanc findi placuit, medium pia membra receptant,
Servatur medium signi memorabilis index.

al. cap. 43. XXXIX. *Quomodo corpus Eadberti Episcopi in tumulo viri Dei ponentes, sarcophagum illius desuper posuerunt.*

EADBERHTUS postquam rerum miracula dignis
Laudibus extulerat, versu memorabat ut olim
Illius egregios referens Antistitis actus,
Febribus excoquitur, placidúmque ad sidera flatum
Emittens, patriam conscendit corpore sedem.
Desuper at celsæ splendor componitur arcæ
Immortale decus, cohibens quæ Martyris almi
Præfulget mirùm cælestibus inclyta signis.
Morborum fugiunt labes, furor impius atri
Dæmonis; adsistit vivénsque solebat ut antè
Signorum monstrare jubar, modò sic quoque passim
Spargitur & functos virtus miranda per artus.

al. cap. 14. XL. *Puer dæmoniacus humo cui lavacrum corporis ejus infusum erat in aqua missâ sanatur.*

VIR quidam nati miserè quem cæca furore
Dæmonis ira terens sævas effundere voces
Compulit, & proprios consumere morsibus artus;
Membra per almorum rogitans sacra busta ferebat,
Pendere nec petitam Sancti voluêre salutem,
CUTBERHTO potior virtus ut celsa micaret.
Tum pueri quidam fletus vagitúmque perhorrens
Ad Patris auxilium fidus concurrit amati,
Noverat alma sacri functos quæ laverat artus
Patroni quondam, terris ubi reddita lympha est.
Inde rapit grandem modico de rure* salutem,
Immiscet latici, dictis sacraverat almis:
Dat potum puero, stridor mox cedit amarus,
Nec mora plena salus redit. Ipse superna verenter
Munera conlaudat, lætóque per omnia passu
Cutberhti cunctis donum venerabile pandit.

* Id est, terra

al. cap. 44. XLI. *Ægrotus ad tumulum ejus orando sanatur.*

ALTER morbigeni consumptus ab igne camini
Vix famulis manibus sanctam deducitur alti
Martyris ad tumbam, genu ponens obsecrat illis
Eripiat vinclis tanti vox alma Patroni.
Surgit & ætherii firmatus munere doni
Libera sospitibus ponit vestigia plantis,
Pérque dies priscæ recipit jam dona salutis.

XLII. *Oculos quidam languentes Orario illius adtactus sanavit.*

TEGMINA quinetiam consortia corporis almi
Munere participi medica virtute redundant.

Lumina nam cuidam dolor & caligo pererrans
Dum premeret, Sancti accipiens Oraria Vatis
His orbes tangit geminos, reducémque saluti
Mox aperit callem venerandæ gratia vestis.

An. Chr. DC.XXCVII. Martii XX.

XLIII. *Paralyticus calciamentis ejus sanatur.* *al. cap. 45.*

AST alius resoluta gravi cui pondere membra
Officiis jacuêre suis deserta, cuíque
Inrita longævos auxit medicina dolores;
Calciamenta sacras tandem quæ Martyris almi
Vestierant plantas, plantis circumdedit ægris.
Mox primas suavis tenebras mitescere somnus.
Servus enim celsæ induerat sacra dona medelæ,
Fecit & interno firmatis robore nervis
Palpitat alterno læta inter somnia gressu,
Æquore deserti ludunt ceu litore pisces.
Evigilans baculo redivivos erigit artus:
Ac matutinas stando persolvere laudes
Incipit, & prisco solidatus membra vigore
Divinam conlaudat opem, justásque Tonanti
Offert sidereo sanus pro munere grates.

XLIV. *Quòd tegmine parietis ejus infirmi curentur.* *al. cap. 46.*

NEC sanctum ætherio vacuatur munere tectum,
Quo sacer astra petens corpus exsangue reliquit.
Nunc quoque sed solitam partitur ubique medelam,
Altáque mirentur proles Davitica Templi
Tecta sui, gemmis quoniam stellantibus æthram
Equiparent, fulvísque micent redimita figuris.
Plus sed ego Vatis humili sub domate mirer
Pelliculam, Sanctus fragilem qua texerat anglum,
Ne pluvia aut Boreæ penetrabile frigus adurens
Inrueret passim, precibúsque ardentia castis
Corda fatigaret: nec me sententia fallit.
Namque opus hoc Salomon fulvo quod fecerat auro,
Chaldea petrarum obtexit heu! flamma ruinis.
At sacra CUTBERHTI appendit quæ dextera vela,
Munera FELGELDI patulum divisa per orbem
Latiùs ingeniti fundunt medicamina doni:
Clarescítque chalibs libyco pretiosior auro,
Pellis & Eoïs præcellit fulgida gemmis.
Tertius hic Proceris servat nunc castra, beatum
Alta secuturus heres ad regna Parentem.

XLV. *Quantum Oedelvvoldus successor Viri Dei virtutes suas celare studuerit.*

HOs nam inter medius sociis non segniòr almis,
OEDILWALDE, sacras rexisti providus arces.
Quem raró proprias aiunt voluisse cuiquam
Pandere virtutes, torvíque cruenta chelydri
Tela quibus victor confregerit obvius armis.

AN. CHR. DC.XXCVII. MARTII XX.

Unde manet longum memorabilis illa beatis
Incautè prolapsa semel sententia labris.
Fortè Sacer fidam monitis cælestibus aurem
Dum rigat, accipit has socio de pectore voces:
Quæ, rogo, causa tuo toties quòd ab ore fluentem
Perrumpant variéntque silentia crebra loquelam,
Et mediis statuat metas oblivio dictis?
Cui responsa pius paucis ita reddidit heros:
Hoc te, dulcis amor, fixo memorique perennem
Corde tenere decet, studeat nisi quisque bidentûm
Funditus alloquiis avertere sedulus aures;
Non queat ætherias inter dare verba catervas,
Pandere nec lætis cæli concentibus aures.
Dixerat, & trepido perculsus corda timore,
Singultu afficitur, fervens ac pectora pugnis
Casta ferit, tandémque gemens erumpit in istam
Perfusus lacrymis post mæsta silentia vocem:
Obsecro te supplex summi per sceptra Tonantis
Hæc cunctis ut dicta tegas, moribunda quousque
Membra solo reddam, gradiárque in calle parentûm.
Sic sua summa Sacer conclavibus abdere quamvis
Mallet, ab ætherio panduntur munera teste.
At pia Cutberhtus memorans sæpe acta priorum,
Ætheria sub laude sui quoque Christus agonis
Ut fuerit socius, suêrat subnectere paucis.
Sícque duos vario jam munere spiritus idem
Lustravit per dona viros, atque ætheris alti
Tramite diviso regnum provexit ad unum.

al. cap. 46.

XLVI. *Qualiter Anachorita Felgeldus ibidem sit à vultûs tumore mundatus.*

ERGO age, FELGELDUS largitor muneris almi
Prima salutiferi ipse capit documenta vigoris.
Cui pridem facies informi tacta tumore,
Squalens, at rigido dum solus in abditur antro,
Latior ingenito surgit de fomite flamma,
Atque genas maculis livor respergit adurens.
Qui nova pro veteri dum culmina pangeret æde,
Illud ovans fesso direptum à pariete velum
Partiri docuit fidæ spes certa salutis.
Primáque dum lymphis corrigia tinguitur almis,
Pervia cornigero pateat quò semita ferro;
Exsiliens lasciva sacro de gurgite gutta
Lumina respersit Sancti, vultúmque rubentem.
Ille citus dextrâ lymphas abstergere curans,
Miratur pestem stupefactus abisse, forésque
Pandere jam reduci sana sub fronte medelæ.
Et ne fortè putet mendum me dicere quisquam,
Teste Deo dicam, quia Presbyter ista fidelis
Pandebat Vatis fidam cui fatus in aurem;
En, inquit, nosti faciem quia presserit olim
Labis * acerba meam, sed jam modò gratia Christi
CUTBERHTI meritis placavit tristia flagra.

* labes

Mittit

Mitte manum, & tangens me dicere vera probato.
Clausus namque oculi non quibat acumine cerni;
Fecerat & priscam morbo fugiente salutem.
Adfore temporibus persensit ab æthere Sanctus.

Oratio Bedæ Beati Presbyteri.

HÆc tibi cunctorum largitor Christe bonorum
Dona tui obtulimus summo de munere doni,
Magnáque pro modicis libantes gaudia dictis
Sanctorum attigimus certamina celsa tuorum:
Sperantes illis exoratoribus, ut tu
Sidereo dignos qui justus in axe coronas,
Indignis mitis laxes vel debita nobis.
Ultima sufficiunt illius in ædibus aulæ
Præmia, qua cunctos tua visio Christe beabit
Vita manens castis luménque salúsque per ævum.

MONITUM.

PRÆTER superiorem historiam, eruimus ex codice Compendiensi librum Miraculorum & Translationum S. Cuthberti in Martio Bollandiano recens editum: quo in libro præmissis duobus miraculis ex Beda Ecclesiastica historia capp. 31. & 32. desumptis describitur Danorum in Britanniam insulam irruptio, Cuthberti Translatio in Hiberniam impedita anno circà DCCC. LXXV. *deinde alia in Riponensem Ecclesiam anno* CM. XLVIII. *facta, postquam Cuncacestre per centum & tredecim annos servatum fuerat: Tum alia Dunelmum post tres aut quatuor menses: quarta denique in novam thecam anno* M. C. IV. *sollemniter celebrata. Animus erat eas hîc subjicere omnes licet diversis temporibus factas, ne Auctoris lucubrationem in varias partes scinderemus, si unaquaque eo quo facta est Saeculo referretur. At cùm hujusce voluminis moles excrescat, eas in Saeculum* IV. *Benedict. ablegamus.*

VITA S. RICTRUDIS ABBATISSÆ MARCIANENSIS,

CIRC. AN. DC.XXCVII. MAII XII.

Ab HUCBALDO Elnonensi Monacho scripta anno 907.

A Surio expolita, at restituta ad cod. Marcianensem operâ R. P. *Simonis Guillemotti Subprioris Gisleniani.*

OBSERVATIONES PRÆVIÆ.

1\. HUCBALDUS *Elnonensis Monachus, variis scriptis notus, Acta S.* RICTRUDIS *Northmannorum clade deperdita, partim ex seniorum relatione, partim ex variis schedis utcumque accepta restituit: qua de re Marcianensis Chronographus Ms. ita loquitur in lib. 1. cap. 17.* STEPHANUS Leodicensis Episcopus, vir grandævus & miræ sanctitatis, ab HUCBALDO S. Amandi Monacho Vitam ejus (Rictrudis) conscribi præcepit. Hic est autem Episcopus qui cantum scilicet Trinitatis & Vitam B. Lamberti Martyris tam devotè quàm eleganter composuit, & multa alia Deo inspirante locutus est, quæ mater Ecclesia memoriter & in auctoritate retinuit. Qui propterea Hucbaldum ad conscribendam Vitam ejus elegit, quòd esset vir litteratus, & inter Monachos sana de ejus conversatione haberetur opinio: cujus dictis fidem faciunt ejus diuturna opera & conversationis tenor immunis à querela. *Porro Hucbaldus huic lucubrationi manum admovit anno* CM. VII. *uti ipse in prologo disertè affirmat. Paullò post Hucbaldum eamdem Vitam metricè edidit* JOHANNES Monachus *itidem* Elnonensis ad Stephanum Monachum Gandensem, rogante immo præcipiente Episcopo Cameracensis Ecclesiæ Erluino, *qui Erluinus in ea dignitate vixit*

Hucbaldus Vitæ Scriptor.

item Johannes Monachus.

Circ. An. DC.XXXVII. Maii XII.

ab anno CM. XCVI. *ad* M. XI. *Verùm unus instar omnium debet esse Hucbaldus, qui licet in nonnullis lapsus sit, ceteris tamen auctoritate & antiquitate præstat.*

Marcianensis Monasterii status.

2. *In antiquis Martyrologiis desideratur nomen sanctæ Rictrudis viduæ & Abbatissæ Marcianensis Cœnobij, cujus de origine pauca dicenda sunt.* Marcianæ, *seu* Marcennæ *vulgò* Marchiennes, *villa quondam in Flandria ad Scarpum fluvium, inter Duacum & Audomaropolim, diœcesis Atrebatensis, nomen ac locum dedit* Marcianensi, *seu* (*ut scribunt*) Marchianensi *Monasterio, à S. Amando constructo & ab eodem unà cum S. Autberto Episcopo* VI. *Kalend. Novemb. sollemniter dedicato in honorem Apostolorum Petri & Pauli, cui Monasterio* S. Jonatus *Abbas primus præfectus est. Duplex eo in loco à primo conditu fuit congregatio, Monachorum ac Sanctimonialium; illis Ionatus, his Rictrudis præerat. Monachos illic primùm, deinde paullo pòst, hoc est anno circà* DC. XLVII. *Virgines Deo sacras fuisse collocatas in gratiam sanctæ Rictrudis dotatricis, tradit Chronographus Marcianensis. Vastato à Nortmannis Monasterio anno* DCCC. LXXIX. *Sanctimoniales paullatim ad deteriora lapsæ sunt, donec* Balduinus *Comes, cognomento* Barbatus, *eliminatis feminis Monachos substituit*, accito* Lietvvino *Vedastini Cœnobii Abbate clarissimo, qui postquàm locum rexit annos novem, Alberico discipulo suo regimen Marchianense imposuit. Alberico anno* M. XLVIII. *mortuo* S. Poppo *Abbas Stabulensis, ac decurso mense Popponi Vvido successit. Hæc summatim ex Chronico Marchianensi: de cujus etiam Auctore in Notis de Translationibus S. Rictrudis inferiùs dicemus. Floret nunc istud Monasterium Monachis Benedictinis addictum, in quo claruerunt ex viris SS.* Jonatus *&* Poppo; *itémque venerabilis* Amandus *&* B. Hugo *Abbates; ex feminis* S. Rictrudis, *ejúsque filia ac post eam Abbatissa* S. Clotsendis, *ut mittamus S. Maurontum & S. Eusebiam, qui eo in loco aliquamdiu conversati sunt.*

* *Anno* 1018. *teste Meiero.*

PROLOGUS AD STEPHANUM LEODICENSEM EPISC.

IN Christi membrorum compage sicut excellentiori, sic merito honorabiliori domino Præsuli Stephano *secundum nomen suum Apostolicæ reverentiæ signo ab hominibus quidem coronato, sed demùm ob meritorum insignia cum eis quorum vices exsequitur à Deo coronando,* Hucbaldus *omnium exiguus Sacerdotum ac Monachorum ejusdem, immarcessibilis vernantisque floribus virtutum optat coronæ gaudium.* Clericis & Sanctimonialibus Congregationis Dei dilectæ famulæ beatæ Rictrudis rogitatus apponere novum ad conscribendum gesta ipsius natorúmque ejus calamum, diu multúmque renisus sum, vel quia meam quantulamcumque scientiolam tantæ imparem materiæ noveram, vel quia tanto transacto tempore nulla certæ relationis de his scripta videram vel audieram, veritus ne fortè dubia pro certis vel falsa pro veris assererem. Cúmque renitenti mihi quædam historiarum exemplaria suis ostenderent concordantia dictis, decetero illis quorum non contemnendæ videbantur personæ mihi fidem facientibus, quòd hæc quæ referebant, eadem olim tradita litteris fuerunt, sed insectatione Nortmannicæ depopulationis deperierunt; postremò adjuratus tremendo Divinæ Majestatis nomine tandem adquievi: & si nòn ut debui, institi tamen ut potui, non phaleris deservire verborum, sed ædificationi consulere legentium cupiens vel audientium. Explicato verò jam opusculo cùm ad recitandum, vel potiùs vestræ examinandum Excellentiæ traderetur, visum est prudentiæ vestræ ex iis quæ ad corroborandam uniuscujusque libri auctoritatem solent à Scholasticis requiri, quædam deesse, persona videlicet & locus cum tempore. Mihi tamen satis superque videbatur suffecisse, si tam præclara tantorum virorum nomina & facta & loca loquentibus scriptis supprimeretur locus & persona Scriptoris, ne per eam veluti per atram nubem obnubilari virentur astra tanti splendoris. Verùm sicut placuit Sanctitati vestræ, famosâ vestri nominis lampade præfulgente, nostri quoque licet tetræ illuminabuntur tenebræ: & dum Stephanum Legiensem [a] inclytum Præsulem hujus libelli loquetur Præfatio, nostræ etiam exiguæ fiet personæ mentio. Porro locus (ut nostis) non est mihi cujuslibet nunc ut olim celeberrimæ urbis, cùm potiùs libenter me

Historia hæc partim ex scriptis partim ex relatione collecta.

Stephano quatenus probata.

a Surius ita reddidit: *Dúmque Stephanum inclytum Antistitem libelli hujus loquetur Præfatio*, voce *Legiensem* expunctâ; ac Stephanum cui hæc Vita nuncupata est, Episcopum Cameracensem fuisse opinatus est.

infimum esse gloriarer Cœnobitam Monasterii S. Amandi egregii Christi Confessoris, vestri quoque dudum prædecessoris, nisi meis exigentibus peccatis, inde tam crebrò fugarer metu barbaricæ insectationis. Quid autem dicam de tempore secundo quod (ut ita dictum sit) pessimum videtur fore*? Libet dumtaxat cum Psalmista ad Deum proclamare: Lætati sumus pro diebus quibus nos humiliasti, annis quibus vidimus mala. Respice Domine in servos tuos & in opera tua. Cogimur denique Apostolum monentem audire: Redimentes tempus quoniam dies mali sunt. Ne tamen prætergredi videar auctoritatem vestræ jussionis, nostratum Regum nominibus omissis; innotescat tempus nativitatis Christi summi Regis, cujus agebatur annus nongentesimus septimus; revoluto ordine in decimo Indictionis anno hujus editę scriptionis. Ad profectum Ecclesiæ Catholicæ opto vos feliciter ad vota communia valere.

Circ. An. DCXXCVII. Maii XII.

* esse

Psal. 89.

Ephes. 5.

anno 907. scripta.

Vestra sagax votis faveat prudentia nostris,
Quæ passim suavem famæ diffundit odorem:
Quòd cultrix veri retegat quoque nubila falsi;
Nec nostrum placido dignetur visere vultu
Hoc opus, & justo pensans examine libram
Emendet mendas, si quas malus intulit error.
Quòd si lanx nullo præponderat acta rotatu,
Imparibus neque me miscet fraus partibus ullis;
Congaudere pio justum, Pater, esse labori
Inclyte scis, dignas Domino persolvere grates
Quòd sumus & sapimus, vitáque movemur in ista:
Cùm potiùs veræ spectamus* gaudia vitæ,
Quæ nobis pariter Dominus det sumere Christus
Sanctorum precibus, quorum signavimus actus.

* f. speramus

INCIPIT VITA.

Dum Francorum gentem in suis olim primoribus de minore progressam Phrygia* atque ex Regali Troianorum propagatam prosapia, diúque fanaticâ simulachrorum delusam dementiâ, ad agnitionem veritatis Divina voluisset venire gratia; quod ante tempora prædestinaverat sęcularia, pæne in fine temporum sæculi cùm industrius Rex CHLODOVEUS ejusdem gentis regeret sceptra, beatissimi Præsulis Remigii devotâ perfici decrevit instantiâ. Qui sacratissimus Pontifex, & sancta morum probitate, & admirabile signorum pollens virtute, præfatum Regem, necnon & maximam ipsius exercitûs partem, Fidei doctrinâ Catholicæ, atque (ut ferunt) sumpto cęlitùs chrismate, una die ad tria circiter millia Christi Baptismatis imbuit charismate. Ex illo deinceps tempore magis magísque, & sancta inter Francos Religio, & super Regna sibi collimitanea, seu etiam quędam procul posita, à suis partim majoribus elaborata convaluit eorum dominatio: quam non suorum feritate morum sunt adepti, à qua Franci putantur à quibusdam nuncupati, eoquòd sit in illis velut naturalis quędam ferocitas animi, & mores in eis sint inconditi: sed quoniam geminis magnísque erant columnis fulti, quibus totus totius Ecclesiæ status videtur inniti, auctoritate videlicet sanctorum Pontificum, honore ejus cujus vice funguntur pręcellenti, & præpotentium virtute Regum in administrandis reipublicæ negotiis in omnibus sagaci; idcirco Divina eos præveniente gratia ac subsequente ad potiora passim fastigia sunt provecti. Denique ubi quondam peccatum abundaverat, intantum Dei gratia superabundavit, ut sicut cælum varia stellarum decoratur pulchritudine, sic & à Patre luminum à quo descendit omne datum optimum & omne donum perfectum, Francorum terra multiplici perfectorum Sanctorum tam indigenarum quàm & ab exteris regionibus advenientium utriusque sexûs & omnis ordinis illustraretur claritate.

Cap. I. Franci ad Fidem per S. Remigium adducti,

* hæc fabulosa.

Nota

duabus columnis fulti,

Circ. An. DC.XXCVII. Maii XII.

II. *Rictrudis parentes nobiles.*

De quorum sacrosancto refulsit collegio velut quoddam sidus splendore admodum venusto RICTRUDIS devota Christi famula, ipsi suo acceptabilis Deo atque bonis hominibus amabilis, ac laudabilis justitiæ atque sanctitatis merito. Hæc claro satis exstitit oriunda germine, ERNOLDO nobili edita genitore, & LICHIA genitrice ex agili pugnacique Wasconum gente. Hujus autem gentis antiquiores primò dicti sunt Vaccei [a] à quodam opido juxta Pyreneum sito sic cognominati, sed postea Wascones quasi Vaccones demutata C in S litteram nuncupati: & ipsorum regio quæ antea dicebatur Vacceia, appellata est Wasconia. Cujus incolæ licet illo tempore pæne omnes dæmonicis essent dediti cultibus, à Deo tamen præelecta Rictrudis sic ex eisdem impiis & sine Deo prodiit hominibus, velut solet rosa de spinosis efflorere sentibus: quæ ab ipsis incunabilis cum ætatis teneræ provectibus, honestis est alta & instituta moribus. Fuit verò temporibus CHLOTHARII Regis magni, qui à Chlodoveo ex Francorum Regibus (ut præfatum est) primò ad Fidem Christi converso quartus exstitit, seu etiam filij ejus DAGOBERTI Regis inclyti, qui à beatissimo ARNULFO Mettensium Episcopo enutritus ut Patri conregnaret atque succederet, sicut de eo scriptum est, & industriâ dignus & viribus fuit. Hic post defunctionem Patris sui Chlotharij regalia sceptra regenda suscipiens, fratri suo HARIBERTO non sibi uterino ad regendum concessisse placuit pagos & civitates citra Ligerim & limitem quo tenditur partibus Wasconiæ seu & Pyrineos montes, sapienti usus consilio, ea scilicet pactionis facta firmitate, ne umquam adversus ipsum frater ejus ampliùs quid de Regno repeteret paterno. Haribertus igitur sedem tenens Tolosanam, cùm & in partibus provinciæ regnaret Aquitaniæ, non post multum temporis etiam totam subegit Wasconiam ditioni suæ.

Hariberto commissi.

III. Præfatus autem Rex Dagobertus cùm in multis optimè regalia jura gubernaret, nimiùm tamen deditus amori mulierum, eam quam in conjugium sortitus fuerat, eoquòd sterilis esse videretur reliquit, alterámque in matrimonium accipiens, Reginam esse voluit. Cúmque super hoc scelere à Pontificibus, maximéque à sanctissimo viro & mirabilium patratore operum Præsule redargueretur AMANDO, ille indignatione & fastu permotus Regio, eumdem venerabilem Pontificem non absque injuria ab omni suo depulit Regno. Qui persecutionem pro veritate quæ Christus est patientissimè tolerans sibi illatam, & quoniam libentissimè pro ipso optabat proprium fundere sanguinem, per diversa serendo loca Divini verbi semen, tandem inter cetera genuinam beatæ Rictrudis aggressus patriam, scilicet Wasconiam, ut illic & plures & hanc pulchram sibi cælitùs infuso quo ardebat irradiaret lumine stellam, reputans etiam ob illius gentis sævitiam adipisci se posse inibi martyrij palmam.

à S. Amando exsulare jusso eruditi in Fide.

IV. *Amandus à Dagoberto mulieroso revocatur.*

Interea jam dictus Princeps atque Rex Dagobertus cùm non haberet filium quem sibi gauderet fieri successorem, mæstus super hac re nimiùm, tertiámque suo adscivit lecto conjugem [b]. Tum demum conversus ad Dominum, ac plurimorum expetens suffragia virorum, ex eadem eodem habuit anno largiente Deo filium, multis precibus atque eleëmosynarum largitionibus adquisitum. Sollicitus denique cui potissimùm traderet eum sacro fonte diluendum Divináque lege imbuendum, ut sicut ipse beatum Arnulfum habuerat pædagogum, sic & suum à quolibet maximo Dei servorum juxta Religionis Christianæ exercitium educari faceret puerum [c], factique prioris reminiscens & pœnitens quòd tantum in tantæ commiserat sanctitatis viro flagitium; à ministris circumquaque studiosissimè perquisitum, & vix repertum ad se reverendissimum petiit revocari Pontificem Amandum. Quid plura? reducitur ab exsilio verus prædicator & operator Evangelij venerandus Antistes, veluti novus de Pathmo rediens Evangelista Johannes. Fit commune tam Regi quàm Optimatibus gaudium, omníque

a Lege quæ ad Vitam S. Amandi anno 679. hac de re adnotavimus.

b Nempe Ragnetrudem, de qua Fredegarius Scholasticus in Chron. cap. 59. quod anno regni Dagoberti octavo, idest Christi DC.XXX. factum refert.

populo sollemne de ejus reversione tripudium. Prostratus itaque ejus pedibus Rex veniam rogat, facillimè impetrat: fundit precem pro filio, sed ejus frustratur petitio. Respondit enim illi ille ter beatus voce Pauli noster Paulus, militantem Deo non oportere negotiis implicari sæcularibus. His dictis è conspectu Regis ilico abscedit; sed regalis fervor desiderio minimè recedit. Denique quod per se nequit, bonorum suggestionibus virorum perficere gestit. AUDOENUM siquidem & ELIGIUM præcipuos in sanctitate & prudentia viros, ideóque Amando harum amatori virtutum meritò amantissimos ac familiarissimos Rex post eum dirigit probabiles sui voti exsecutores. Quorum sanctæ petitioni, quia fas non erat obviare Sancto, annuit licet coactus Regis placito. Igitur regius infans defertur, qui non ampliùs à nativitate quàm dies circiter quadraginta habere ferebatur, per beatum Sacerdotem sanctam benedictionis suscepturus gratiam, sed jam naturalis amissurus nominis etymologiam. Namque dum ab eo Cathecumenus fieret, finitáque oratione nemo ex illius tantæ multitudinis exercitu *Amen* responderet, Dominus qui aperit os mutum, & linguas infantium disertas facit, os (ut ita dictum sit) non jam infantis sed pueri aperuit, & cunctis audientibus clara voce Amen respondit. Res satis stupenda & circumstantes contra morem siluisse, & hunc contra naturam locutum fuisse. Statímque illum sanctus Pontifex vivifico Baptismate regeneravit, atque SIGEBERTUM nominari instituit [a], quem Haribertus Rex Regis frater de sacro lavacro excepit. Sícque Dominus dum sanctum suum mirificavit, & in conspectu Regum magnificavit, & ipsos & utrúmque exercitum magno gaudio atque admiratione in hujusmodi signo replevit. Sequenti post hoc anno Haribertus Rex, nec mora post ipsum filius ejus parvulus obiit, omnéque regnum illius cum Wasconia Dagobertus Rex suæ potestati redegit. Hoc totum & propter quædam præcedentia, maximéque pro his quæ sequuntur interposui, ut legentes & audientes noverint, quæ beatæ Rictrudis fuerit causa in Franciam veniendi.

CIRC. AN. DC.XXCVII. MAII XII.

Regii pueri curam detrectat.

eum baptizat.

V. Temporibus ergo præfatis cum crebrò Francis Wasconia fieret permeabilis, Rictrudis puella bonæ indolis jam facta nubilis videtur, diligitur, atque eligitur à quodam Francigena ADALBALDO nomine, natalibus orto præclaris & justis. Mater denique ejus GERBERTA fuerat filia sanctæ GERTRUDIS in Monasterio nunc Hamaticensi à se ædificato requiescentis. Ipse etiam à puero optimis institutus disciplinis, copiosis pollebat fundis & divitiis, atque in aula Regis carus valde erat & honorabilis, dignus planè vir qui maritus exsisteret dignæ Rictrudis. A quo juxta morem desponsatur, dotatur, atque in conturbernium matronale licet quibusdam nolentibus puellæ consanguineis assumitur. Causa verò uxoris ducendæ non fuit incontinentiæ, sed caræ sobolis habendæ. Sed ea conveniunt in utrisque quæ spectari solent in eligendo marito vel uxore. In viro enim virtus, genus, pulchritudo, & sapientia, quæ ex his ad amoris affectum potior est, inerat. In uxore autem pulchritudo, genus, divitiæ, & mores, qui magis quàm cetera quærendi sunt, habebantur. Et ne multis immoremur, secundum Apostolum erat illis honorabile connubium, & thorus immaculatus. Non enim surda audierant aure ejusdem Apostoli verba: *An nescitis quoniam membra vestra templum sunt Spiritus-sancti quem habetis à Deo, & non estis vestri? Empti enim estis pretio magno, glorificate & portate Deum in corpore vestro.* Igitur compage fidei & caritatis sic adhærentes sibi ut essent duo in carne una, & non jam duo, quia una caro; unanimes uno ore & concordi operatione honorificabant Deum & Patrem Domini nostri JESU-CHRISTI, omnibus diebus suis servientes Domino in sanctitate & justitia coram ipso, qui habitare facit unanimes in domo.

Adalbaldo nubit Rictrudis.

Hebr. 13.

1. Cor. 6.

VI. Nati quoque sunt eis filij secundum benedictionem Domini quam primo dedit homini, *Crescite*, inquiens, *& multiplicamini*: fuítque eis primogenitus no-

Liberos gignit.

[a] *Charibertus*, inquit Fredegarius cap. 62. *Aurelianis veniens, Sigibertum de sancto lavacro excepit.* Lege Vitam S. Amandi ad ann. 679.

CIRC. AN. DCXXCVII. MAII XII.

mine MAURONTUS, postea Abbas & Levita sanctus, & filiæ tres sacræ virgines, CLOTSENDIS post obitum matris ejus Monasterij Rectrix, EUSEBIA bona Dei cultrix secundum interpretationem sui nominis; post has quoque ADALSENDIS. Quos cùm essent parentes eorum justi, & per seipsos, & per familiares sibi servos Dei educaverunt & erudierunt in timore Domini, auctos ab infantia benedictione cælesti. Mauronto siquidem venerabilis Deóque dignus Sacerdos RICHARIUS Pater spiritualis exstitit, eúmque per sacrum Baptisma Deo regeneravit: Clotsendem egregius Pontifex Amandus quia sacris dignísque manibus è fonte salutari excepit, in omnibus Deo dignam reddidit: Eusebiam verò ex sacro lavacro NANTHILDIS Regina uxor Dagoberti suscepit. Verè beata & Deo beneplacita progenies. De hac denique dicitur rectè: *O quàm pulchra est casta generatio cum claritate!* (Sap. 4.) Verè etenim cum donis spiritualibus sic plerumque ditantur justi etiam bonis temporalibus, sicut canit Psalmographus: *Beati omnes qui timent Dominum, &c.* In quibus verbis licet spiritualis sit intellectus, tamen secundum hæc datur aliquando justis & temporalis profectus.

VII. Maritum occisum luget.

Posthæc bonæ & laudabilis memoriæ Adalbaldus devotæ Christi famulæ Rictrudis maritus à pago Austrebatinse,[a] ubi etiam pluribus locupletabatur possessionibus, eundi Wasconiam nimiùm triste suis iter arripit. Quem nobilis matrona Rictrudis aliquantulùm prosequitur, sed quamcitiùs domum prout ei jussum fuerat mærens revertitur. Mens enim futuri quodammodo præsaga doloris jam portendebat quod adhuc ignorabat, & quod nondum patiebatur jam veluti lamentabatur. Quid multa? intereundum insidiis malignorum, & (ut fertur) eorum quibus sanctum displicuerat matrimonium, vir justus appetitur, vulneratur, perimitur. Honorifico deinde ut decebat tumulatus obsequio, defunctus sæculo, vivit Deo. Vivit inquam, vivit ejus felix anima, illi cohærens quæ vera est vita: quod attestantur signa quæ ob illius declaranda merita, ad ejus mortua frequenter ostenduntur ossa. Neque multæ fiunt moræ in his nuntiandis Rictrudi Dei famulæ: quæ tam tristi perculsa relatione, non modico afficitur animi mærore. Augescit sensum dolor dolore dolentium sobolum, crescit luctus luctu lugentium familiarium. Transacto tandem aliquando tanti fletûs tempore, init cum philo-christis sibi familiaribus, maximéque cum Amando sanctissimo Dei Pontifice, & cœpit consilium salubre. Proponit denique ei ille verus consultor animarum illud Pauli Apostoli: (1. Cor. 7.) *Mulier alligata est viro, quanto tempore vir ejus vivit: quòd si dormierit vir ejus liberata est, cui vult nubat tantùm in Domino. Beatior autem erit si sic permanserit secundum meum consilium.* Ad quod illa erigit aurem, erigit & mentem. Audit etiam ab eo, immo exaudit & illam dulcem & amplectendam Christicolis Evangelicam vocem: (Matth. 19.) *Si quis vult post me venire, abneget semetipsum, & tollat crucem suam, & sequatur me.* Et, *Qui non renunciaverit omnibus quæ possidet, non potest meus esse discipulus.*

VIII. Nuptiis secundis nuntium remittit.

In his sacris ac vitalibus verbis figens anchoram mentis Adalbaldi relicta, sed Dei dilectrix, & à Deo dilecta Rictrudis, omni postpositâ ancipitis morâ deliberationis, ejus salubribus se adquieturam pollicetur monitis. Sed ecce & salubri Presulis consulto, & pio sanctæ matronæ voto invidiâ diaboli nititur obviare subreptio. Nec movet in his perturbandis infimos quoque vel mediocres, sed summos sæculi primores. Per ipsum denique Regem ejus tentat suadere animo, uti se suorum cuidam Optimatum secundo copulet connubio. Quod cùm illa prorsus aspernaretur, plurima blandimentorum hortamenta sed incassùm profunduntur. Cúmque ad hæc penitùs in Deo fixus illius status non moveretur, regalium terror minarum licet frustra illi proponitur. At illa pari modo sævientem parvipendit ut blandientem. Et quia ex tribus Philosophiæ partibus illam quam maximè quæ est in actione & causa rectè conversandi apprehenderat,

a Austrebatensis pagus, *Ostrevvant*, in Belgio, includebatur fluviis Scarpo, Senseto & Scaldi, sic dictus, ut rectè conjiciunt, quòd limes fuerit Austrasiæ, *Bant* enim Belgis limitem sonat. De causa profectionis Adalbaldi & loco cædis varij variè sentiunt. Sepultus est in Monasterio Elnonensi, quædam ejus Reliquiæ Duacum anno 1221. translatæ. Colitur IV. Nonas Februarij, consule Bollandum.

quæ græcè Ethica, latinè Moralis dicitur, & bene vivendi magistra cognoscitur, quæ etiam in quatuor principales virtutes, prudentiam scilicet, atque justitiam, fortitudinem & temperantiam dividitur; his singulis sua reddens, sicut per justitiam Deo magis quàm hominibus obedire disposuerat, & per fortitudinem nec illecebris emolliri, nec adversis frangi poterat; sic per prudentiam cautè indignationem à se regiam submovere, & per temperantiam humilitatis regulam modúmque vitæ in omni verbo vel opere servare satagebat. Usa denique consilio sui Symmistæ, Deiferi scilicet Amandi, atque ad tempus dissimulans immobile in Dei servitio sui propositum voti, acturam se ex hoc cum ejus consilio vel permissione spondet Regi quod utilius judicaretur fore sibi. Et quid multis immorer? cùm ita Regem suspectum reddidisset veluti ejus voluntati parêre vellet, in prædio suo, hoc est in villa Baireio * opiparum & regiæ condignum magnificentiæ instruit convivium. Invitat cum Optimatibus Regem, & inter prandendum sale conditorum omnes lætificat suavitate sermonum. Postquam exempta fames, & amor compressus edendi, tum multo clara exhilarans convivia baccho, surgit & non trepidè sed constanter, non tepidè sed ferventer, non segniter sed sagaciter, non muliebriter sed viriliter, quod conceperat mente, perficit opere: primóque sciscitatur à Rege, si concederet sibi in domo sua quod vellet agere libera coram eo uti potestate. Ille autem annuit properè, reputans quòd sumpto poculo, ut moris est pluribus, in cogendo bibere se vel convivas suos deberet lætificare. At illa secundum salubre sui consiliatoris Amandi inclyti Præsulis consilium, ex suo sinu prolatum, invocato terribilis Dei nomine & auxilio, capiti supponit ipso Rege & cunctis stupentibus, jam benedictum ab eodem Pontifice velum. Quo facto Rex irâ permotus ingratas derelinquens epulas abscessit è convivio; illa verò jactans cogitatum suum in Domino, totam se suósque ejus commisit arbitrio, ut ab eo enutrirentur & solarentur misericordi semper solatio. Ac primùm facultatibus & possessionibus sibi relictis ordinatione prudenti distributis, & spinosis hujus sæculi curis à terra cordis sui penitùs exstirpatis, quæ antea in conjugali vita ferebat trigesimum, postmodum duplicato germine fructum cœpit in viduitate ferre sexagesimum: & quæ priùs dum in membris suis Christo ministrare satageret fuerat Martha, jam secus pedes ejus residens audiendo & custodiendo verbum illius facta est Maria. Et quoniam ipso attestante optimam partem quæ ab ea non auferretur elegit, optimum ejusdem partis dilectæ & electæ præmium in recompensatione percipere meruit.

Circ. An. DC.XXCVII. Maii XII.

* Boiry prope urbē Atrabatum

Velum adsumit corā Rege.

IX. Sanè ut quod homo gerebat interior, ostenderet quoque exterior; sicut mutaverat habitum mentis, sic mutat & corporis. Pomposas projicit vestes quibus ornabatur nupta, cogitans aliquando ea quæ sunt mundi quomodo placeret viro: & unà cum eis exuitur omni sæculi hujus impedimento, ut quamvis videretur vidua, id est divisa à viro, jam non esset divisa animo, sed sollicita semper quæ Domini sunt, solummodo quomodo placeret Deo. Induitur viduitatis vestibus, quæ ipsa sui specie monstrarent contemptum mundi istius. Nam sicut albas vestes exaltationi & sollemni congruunt lætitiæ, ita nigræ humiliationi & lugubri conveniunt tristitiæ. Inde & caput quod est principale corporis, tetro velatur amictu, ut principale animæ id est mens velanda signetur mæroris & pœnitentiæ luctu. Qui cùm brevis sit, & ut ita dicam momentaneus, eam operatur consolationem de qua ait in Evangelio Dominus: *Beati qui lugent, quoniam ipsi consolabuntur.* Et ut quondam expertas corporis voluptates & molestas evinceret dæmonum suggestiones, cum nimiis vigiliis & orationibus continuis crebra ducens jejunia, elephorio amicitur cilicino, cujus assiduis punctionibus edomaret libidinis punctiones, & ut dictum est à Poëta, sine Cerere & Libero Venus frigeret, atque veraciter cum Psalmista caneret: *Ego autem cùm mihi molesti essent induebar cilicio, & humiliabam in jejunio animam meam, & oratio mea in sinu meo convertetur.*

Matth. 5. Psal. 34.

X. Locum verò ubi spiritualibus daret operam exercitiis, cum consilio & auxi-

CIRC AN. DC.XXCVII. MAII XII. Marcianas cogitat.

lio sæpedicti Præsulis, qui eidem erat à secretis, elegit valde congruum, Monasterium scilicet Marcianas vocatum, quod ab eodem Pontifice super fluvium *Scarb* fuerat constructum. Cui perficiendo & ordinando idem Præsul discipulum suum præfecerat Abbatem sanctum JONATUM venerabilem virum, cujus adhuc in eodem Monasterio sacrum corpus habetur reconditum: in quo & Monachorum ordinem beatus Amandus haberi voluit, sed jamdictus Abbas Sanctimoniales (prout sibi visum fuerat) aggregavit. Hunc ergo locum satis opportunè remotum Dei famula Rictrudis expetiit, atque B. Amando consentiente & inter Regem & ipsam reconciliationis officium fungente, cum privilegio regiæ auctoritatis accepit, quatenus ibi licet in fragili posita corpore, corporeas fortiter concupiscentias superaret. Et non hoc solummodo, verumetiam adversus rectores mundi tenebrarum harum, contra spiritualia nequitiæ in cælestibus colluctando, & ea pariter cum mundo divincendo, triumphum victoriæ & condigna certaminis præmia à superno spectatore exspectaret ac perciperet.

XI. Filias suas Deo sacrat. *Matth. 5.*

Ut autem ad hæc feliciter peragenda sufficeret, omnibúsque exempli gratiâ à quanta perfectione conversationem suam cœpisset, palam fieret, juxta illud Evangelicum, *Luceat lux vestra coram hominibus, ut videant vestra bona opera & glorificent patrem vestrum qui in cælis est*; post abjectas à se onerosas prædiorum & divitiarum sarcinas, post professam Deo viduitatis continentiam, & post sumptum sanctum Sanctimonialis habitûs indumentum, seipsam tantummodo exhibere oblationem vivam, sanctam, Deóque placentem non contenta, etiam terræ, hoc est ventris sui sacras ac præcipuas sanctæ & individuæ Trinitati offert primitias, præfatas videlicet tres filias candidas veluti columbas gratissimas illi fieri hostias: ut corde & corpore immaculatas & ut perpetuam virginitatem servantes, Agnum virginis Matris filium quocumque ierit sequantur sinceritate cordis, & carnis vernantes flore illibatæ Virginitatis in corpore, ac nitentes puritate inviolatæ veritatis in corde, ut sint semper sine macula ante Dei thronum cantantes ei canticum novum, hoc est gaudentes cum eo de carnis incorruptione in perpetuum. Quod canticum licet possint audire, nemo tamen poterit dicere Sanctorum, nisi illa candida turba incontaminatorum. Hęc cùm verissimè ita sint, audite obsecro & auribus percipite omnes qui habetis audiendi aures, quibus adhuc fas est ad Angelicæ privilegia castitatis assurgere, & tam præclari contubernij societatem acquirere, atque cum eis tam dulcem novi cantici melodiam personare. Properate, currite, festinate, ac memores uxoris Loth, retro respicere nolite. Putidam luxuriam fugite, carnales concupiscentias calcate. Omnis caro fenum, & omnis gloria ejus tamquam flos feni. Hæc exhortatoria cordis vestri penetrent intima, quæ non ex meis edita, sed ex Patris AUGUSTINI Doctoris egregij verbis, quibus Virgines hortatur, sunt mutuata. Pergite, inquiens, sancti Dei pueri & puellæ, mares ac feminæ cœlibes & innuptæ, pergite perseveranter in finem, laudate Dominum dulciùs quàm cogitatis uberiùs: Sperate feliciùs cui servitis instantiùs: Amate ardentiùs cui placetis attentiùs: lumbis accinctis & lucernis ardentibus exspectate Dominum quando veniat ad nuptias. Vos afferetis ad nuptias Agni canticum novum quod cantabitis in citharis vestris, utique tale quale nemo poterit dicere nisi vos. Et sequitur post pauca: Sequimini eum, quia & Agni caro utique virgo est. Sequimini eum virginitate cordis & carnis quocumque ierit. Quid est enim sequi nisi imitari? quia Christus pro vobis passus est, relinquens vobis exemplum ut sequamini vestigia ejus.

August. de S. Virg. cap. 27.

XII. Marcianis se recludit.

Rictrudis igitur Dei fidelis femina quæ se totam illi in sancta devoverat continentia, tres quoque filias uni despondens viro Christo in ætate adhuc tenera, ut Agni semper sequerentur vestigia, & canticum quod illa nequibat jam per se, per suarum citharas filiarum ei faceret personare; omnibus tam sapienter dispositis & cunctis exuta sæculi curis, gymnasium Monasteriale ubi stadium vitæ pręsentis agonizando percurreret, & contra diabolum luctando decertaret, palæstricorum

læstricorum more sic nuda ne in aliquo ab adversario maligno teneri posset, & oleo perunċta gratiæ cælestis ingreditur, & juxta quod ait Apostolus, in agone contendens ab omnibus se abstinet, suóque exemplo filias vivere edocet. Mauronto primogenito suo adhuc in laicali habitu regalibus obsequiis ac negotiis militaribus corpore potiùs quàm mente detento, de quo in sequentibus opportunus erit vobis sermo. CIRC. AN. DC.XXCVII. MAII XII.

XIII. Adalsindæ filiæ mortem fert æquanimiter.

Illis igitur dibus moritur Adalsendis novissima filiarum ejus, & quæ postrema fuerat ingressa januam vitæ præsentis, prima ingreditur januam mortis. Et quare dicimus moritur, cùm anniversaria circuli revolutione ipsa sacrosancta Dominicæ Nativitatis sollemnitatis, quando huic mundo peccatis mortuo advenit remedium quo mors cum suo fugatur principe; hæc non mortua, sed potiùs luci vitæque sit edita perpetuæ[a]? At bona Rictrudis inter adversa fortis & longanimis quid tunc ageret duobus sibi occurrentibus affectionibus animi valde contrariis gaudii scilicet ac mæroris; dum hinc intonantem toto orbi audiret Angelum, *Ecce evangelizo vobis gaudium magnum quod erat omni populo*; hinc filiam suam præ oculis haberet mortuam; quam esse dolendam ipsa naturæ cogeret conditio? Virilis tamen quod ei inerat animi robur muliebrem superavit affectum, nec passa est sibi dominari luctum mortis filiæ; vel esse ibi locum tristitiæ; ubi natalis celebratur vitæ. Et ut paucis absolvam digna memoriæ; debitum sepeliendi officium completur Fidelium more, remota caros suos lugendi consuetudine. Sic exactus est primus, sic secundus, sic tertius sequentium se sollemnitatum dies. Quarto denique succedente die quo sancta recolit Ecclesia victimationem parvulorum pro Christo ab Herode jugulatorum, & miserabilem matrum tristitiam; prudens Rictrudis sciens quid cuique deberet impendere tempori, & quia tempus & tempora sint omni rei sub cælo, ideóque distinguens tempus gaudendi & tempus flendi, post sacrorum expletiones mysteriorum, quibus ad Dei laudem eisdem sanctis Martyribus honor exhibetur non dolor, votáque dantur cerimoniarum non lacrymarum; cùm sibi ceterísque Sanctimonialibus jam parata esset refectio corporum, illa convocatis omnibus, ait: Nunc vestra socialis, ô dilectæ Sorores, caritas eat, & de donis Dei cum gratiarum actione participans gaudeat; me autem exemplo dominarum mearum, matrum scilicet sanctissimorum puerorum Innocentium, quarum hodierna die ploratus & ululatus auditus est multus, meam quoque Innocentulam quodammodo simili hoc est immatura morte præreptam lugere permittat. His dictis amicum mærori locum secretum petiit, atque ut naturæ competebat dolori satisfecit. O laudabilem & imitabilem in prudentia, longanimitate & patientia feminam, quam laudant in portis opera ejus! ô mulierem fortem, quæ in castitate accinxit fortitudine lumbos suos, & in boni perseverantia operis roboravit brachium suum, ideóque non est exstincta in nocte lucerna ejus!

Luc. 2.

XIV. Mauronti ejus filii gesta.

Verùm quoniam in præcedentibus beati viri MAURONTI facta est mentio, non ab re videtur breviter quid narrandum de eo. Hic igitur egregii Sacerdotis Christi RICHARII in baptismate spiritualis exstitit filius. Accidit verò aliquando, ut idem venerabilis Sacerdos tam pro sanctitate quàm etiam pro familiaritate, beatam equo vectus inviseret Rictrudem. Cúmque post sacra colloquia quibus pariter dulces vitæ cælestis sumpserunt epulas, vir Dei conscenso equo redire vellet ad propria, eadem quoque Dei famula dilectionis causâ à domo paullulùm progressa est, gestans in ulnis suum quidem naturali generatione, illius autem spirituali generatione filiolum, ejus secuta vestigia quatenus ipse parvulus benedictione muniretur paterna. Sed cùm jam vir Dei equo sedens eumdem in manibus accepisset infantem sive ad benedicendum sive ad deosculandum, omnium bonorum hostis & invidus diabolus insolitam immisit equo ejus ferocitatem. Arrepticiorum namque more insaniens, dentibus frendens, pedibus calcitrans, ni-

[a] S. Adalsindis in Martyrologio Benedictino aliisque celebratur VIII. Kalend. Januarii.

Circ. An. DC.XXCVII. Maii XII.

mium valido huc illúcque impetu discurrens, geminatum utrisque, sed unum Sacerdoti & matri incusserat timorem. Sacerdos denique sibi & puero, mater Sacerdoti metuebat & filio: & quid illa ageret anxia, jam pæne exanimis quasi imminentem præ oculis spectans adesse mortem, offuscatum lacrymis avertebat vultum, ne amborum simul miserabilem cerneret occasum: sed & familia tristis, dolens & ejulans magnis instabat plangoribus ad triste congregata spectaculum. Servus autem Dei ne laberetur manu tenens parvulum, orationem fudit ad Dominum: quâ completâ, & puer ad terram delatus est incolumis quasi levis advolaret avicula, & equus pristinæ redditus est mansuetudini velut ovis placida. At mater tandem recepto spiritu filium quoque recepit sanum, & in ulnis levavit ridentem: sícque tam ingens tristitia in magnum cunctis qui aderant versa est gaudium. Quod nemo debet ambigere præstitum meritis amborum. Et quoniam tanta Dei omnipotentis est clementia, ut unde malignus hostis inhiat justos atterere, inde eos magis magísque faciat proficere; hæc quoque tentatio ad profectum virtutum provenit beato viro. Nam reputans secum Dominum Deúmque suum dum ad humani generis pergeret redemptionem, ad insinuandum humilitatis exemplum non superbo schemate; id est non equo phalerato, sed strato sibi ab Apostolis vectum asello: ipse etiam postea si quando instaret illi alicubi necessitas eundi, simili exemplo eodem usus est gestatorio.

XV. Maurontus nuptias fugiens, tondetur. a

Postquàm verò ad viriles pervenit annos idem venerabilis Maurontus, regali adhærens, ut ejus poscebat nobilitas, lateri, ipsius continuis (ut dictum est) obsequiis mancipatus, etiam vinculis innectitur sponsalibus [a]. Sed carnalis citiùs amoris voluptuosos in quibus veluti pedem posuerat solvit compedes, animarum lucrifactore Amando Præsule ei suggerente spiritualis amoris suavitates & æternæ jucunditatis dulcedines. Sed cùm suæ mentis votum sanctæ retulisset matri, quòd nequaquam suæ conturbernio sponsæ vellet uti, illa metuens ne fortè per abruptos lasciviæ discursus, ut quorumdam moris est juvenum, latam & ad inferos ducentem deliberaret viam sequi, maximâ percellitur mæstitiâ animi: rursúmque poscit Amandum medicum morbidarum mentium succurreret sibi. Qui Marcianis adveniens, lenibus sibíque notis verborum fomentis eam demulcens, pristinæ in Deum reddidit alacritati. Acta deinde ab eodem Antiste Missarum sollemni celebritate, cùm & ipse Maurontus adstaret in præsenti, adspicit sæpedictus Antistes apem ter gyrare ejusdem verticem viri. Vir autem Deo plenus, intelligens statim quid portenderet hujus præsagium signi, advocato eo hortatur, ut quàm celeriter perficiat opere quod olim & ille jam cœperat corde, & sibi revelatum agnoverat Deo auspice. Quod & ipse nequaquam distulit facere. Tum sanctissimus Pontifex Amandus eum juxta morem Ecclesiasticum benedicens, decisâ capitis ejus comâ in Clericum totondit, & coronæ signum gestare fecit, per hæc quæ agebantur exteriùs, innuens quæ horum significatione servanda essent interiùs: scilicet ut summitas denudata capitis, esse nuda & aperta Deo significet omnia secreta cordis; & quidquid cogitatur vel agitur in occultis, oculis patêre cuncta cernentis; frequens verò resectio capillorum doceret resecanda frequenter malarum superflua cogitationum. Decus quoque coronæ utrumque exprimeret, & summi tiaram Sacerdotis, & regalis dia-

Coronæ Clericalis significatio.

a Hujusce loci sententiam ita reddidit Surius, quasi nequidem sponsalia admiserit Maurontus, sed oblatam sibi sponsam recusaverit. Maurontus iste distinguendus est à Mauronto *Silvarum regiarum procuratore* in Vita S. Richarii cap. 12. memorato. Id constat ex eo quòd Maurontus, *Silvarum regiarum procurator*, jam ætate maturus florebat in aula Dagoberti, cujus principatu natus est Maurontus Rictrudis Marcianensis Abbatissæ filius. Deinde Maurontus in Vita S. Richarii laudatus non videtur diversus à Mauronto, qui in Actis S. Vvalarici c 23. dicitur *summus inter Proceres palatii* vivente ipso Vvalarico. Atqui Vvalaricus annum Christi DC. XXII. non excessit, quo tempore jam conjugatus erat Maurontus ille Palatinus, Maurontus verò iste necdum natus. Denique Maurontus, silvarum Dagoberti custos, factus est Monachus sub Richarii disciplina in Cella Crisciacensi seu Foresti-cella; hic verò sub S. Amandi ferula primò quidem in Cœnobio Marcianensi, postea in Broilensi, cujus & Abbas fuit. At verò Maurontus Marcianensis idem fuisse videtur cum Richarii filio spirituali, cujus mater RICTRUDIS, *Deo devota femina* ab Alcuino in Actis S. Richarii prædicatur.

dema dignitatis: ut per hæc nosset ad regale pertinere se Sacerdotium, necnon & post expletam diversarum tentationum sufferentiam, atque in his probationem per patientiam, se meritò percepturum vitæ æternæ coronam à Deo diligentibus se repromissam. Quod & idem sanctus vir Maurontus non solùm ex salubri hujus Præsulis traditione, sed etiam ex sancta sanctæ Scripturæ suscipiens & memoriæ commendans lectione & admonitione, studuit devotissimè ut assiduo semper impleret opere. Factus namque postmodum Levita, eidem nomini & officio condigna morigerari curavit conversatione & vita. Et ut clarâ editus prosapiâ, Regis quoque præclarus fulsit in aula, regiâ honoratus bullâ, utpote prudens notarius regalium præceptorum conscribens edicta. Cui etiam ad capessendum cumulandúmque sanctæ conversationis emolumentum, sanctum sancti viri AMATI Episcopi Deus addit collegium: qui beatus vir electus & sublimatus ad Episcopatum urbis Sidunensium [a] eo tempore quo THEODORICUS Rex iniquam exercebat tyrannidem, insimulatus falsò quasi de infidelitate apud ipsum, in Perona Monasterio sito in opido Virmandorum, cui sanctus præerat Abbas ULTANUS, subire jussus est exsilium. Deinde post excessum B. Ultani traditus est præfato Dei famulo Abbati Mauronto, ut eum custodiæ manciparet in suo qui Broilus * dicebatur Monasterio, ab eodem nuperrimè constructo in territorio Letio vocato. Quo suscepto ut ejus religiosam expertus est conversationem, sicuti servando cælesti thesauro omnem omnibus vitæ ejus diebus famulandi adhibuit diligentiam, habens in eo pulcherrimum suæ suorúmque Confratrum vitæ & sanctitatis speculum [c].

Circ. An. DC.XCVII. Maii XII.

a

b

c

XVI. Gertrudi Abbatissæ Hamaticensi mortuæ sufficitur Eusebia duodennis;

Interea Dei famula GERTRUDIS, quæ fuerat avia Adalbaldi viri venerabilis, longævitatem vitæ accumulans operibus bonis, in Hamatico Monasterio à se ædificato, ubi etiam sacra virgo Eusebia ejus educabatur proneptis, viam ingreditur universæ carnis, cui velut loco regiminis eadem succedit EUSEBIA, puella quidem bonæ indolis, sed adhuc satis teneræ ætatis, utpote duodennis. Mater verò ejus Rictrudis verè Christicola profundiori usa consilio atque prudentiâ, bene sciens quòd multos multis exercitatos virtutibus, maligni hostis seducat astutia in ætate quoque jam matura: metuebat pro filia, ne fortè serpentinâ tentaretur fraudulentiâ, si libertate potiretur immaturâ. Quapropter ad se eam venire & secum voluit habitare. Illâ vero renuente, atque in Hamatico conversari volente, mater ejus regales compulsa est aures pulsare, ut suam ipsius auctoritate filiam potuisset recipere. Quo concedente missáque epistola reverti præcipiente mæsta ad matrem sanctam regreditur Eusebia ad Monasterium Marcianas cum suæ proaviæ sanctæ Gertrudis corpore, & cum sanctorum Reliquiis quæ ibidem fuerunt reconditæ, atque cum omni sua Congregatione. At mater ejus voti compos effecta, pluribúsque filiam hortabatur monitis secum in spirituali Deo deservire militia. Quæ libentissimè quidem ejus parebat dictis, Divinis se mancipando jugiter obsequiis: sed refragari ejus nequibat intentio ab amore

at matris jussu Marcianas revocatur.

a Lege *Senonensium*, quod ex ipsius S. Amati Vita aliisque Auctoribus constat.

* b Broilense Monasterium ad Legiam fluvium situm destructum est, ab anno scil. DCCC. LXX quo imminente Danorum persecutione Fratres Deo *& S. Amato servientes apud Menrivillam*, (sic Broilum vocant, quasi *Mauronti villam* ex Vita S. Eusebiæ num. 2. infrà) *corpus B. Amati Duacum deportaverunt, & in sui juris Ecclesia B. Mariæ posuerunt.* Nunc ista Deiparæ Ecclesia est Collegiata S. Amati dicta, ex cujus Ecclesiæ Archivis Colvenerius in Notis ad Chron. Camer. lib. 1. cap. 22. hæc aliáque descripsit.

c Legimus Vitam S. Amati ex Mss. codicibus Marcianensi & Compendiensi exceptam, in qua nihil fere observatione dignum occurrit, sed locorum communium tædiosa adaptatio: eam proinde omisimus. Legendus Baldericus Episc. in Chron. lib. 1. cap. 22. Amatus Perronâ per Maurontum deductus Cameracum, Ecclesiam B. Mariæ orationis causa, *Solis radio pro servo usus est*, in eo *cappam suam deponens.* Ambo *Hamaticum deveniunt; quo in loco diutissimè commorantes, non minimùm profecerunt. Relicto denique Hamatico Cœnobio sacer Præsul, Broilúmque perductus est. Ipse verò juxta Basilicam cellulam sibi fabricari præcepit, intra quam quandocumque opportunum erat sese continens, vigiliis, orationibus, atque jejuniis incessanter corpus fatigavit, usquedum tam egregium militem Dominus de terris ad cælos evocavit;* anno circà DC. XC. uti in libro argenteo Ecclesiæ Collegiatæ S. Amati apud Duacum, ubi ejus Reliquiæ asservantur, quem in locum è Menrivilla sepulturæ loco, Broilo antiquitus dicto, anno DCCC. LXX. illatæ sunt: prout ex ipso apographo docet Colvenerius in Notis ad Balderici Chronicon. Lege Notas infrà ad cap. 10.

Circ. An. DC.XXCVII. Maii XII. Hamaticū noctu secedit cum Amato. a

loci sibi veluti genialis. Quod fiebat frequentissime & noctibus pæne singulis, ut post vespertinalis completionem synaxis, dum capere cum ceteris quietem putaretur corporis, illa pro dissimulatione relictis ante stratum sandaliis, ad Hamaticum pergeret silentio intempestæ noctis cum jam superiùs dicto sanctissimo Episcopo & Monacho, nomine & religiosa conversatione Amato [a], illic sub cura Mauronti sancti Abbatis ad tempus exsulante, & cum sua collactanea aliisque fidis ut putabat sui secreti sociis: ibique celebratis vigiliis omniúmque horarum officiis, ad Monasterium Marcianas fideli peracto furto revertebatur non satis hilaris, quatenus & ibi non deesse videretur nocturnalibus seu matutinalibus horis.

XVII. à matre ob hanc rem virgis correpta læditur.

Nec defuit qui hæc auribus intimaret maternis, itémque eam convocans & mulcendo blandis & terrendo sermonibus compellabat asperis, quatenus illam revocaret à suæ proposito voluntatis, sciens pro certo eam detineri secum corporis potiùs proximitate quàm mentis. Cúmque nec per se nec per amicos seu per familiares suos quidquam proficeret in re hujusmodi, inito consilio cum suo filio Mauronto Levita & Abbate venerabili, visum est utrisque verberibus illam pro ipsa inobedientia & quadam animi pertinacia debere castigari. Quod cùm placuisset matri ab eodem fratre ejus fieri, eo jubente inter brachia coartata famuli adjudicatæ subditur correptioni: & quia isdem à quo tenebatur puer accinctus erat gladio, dum inter angustias verberum hac & illac se flectit virgo, ejus tenerum latus (ut fertur) ensis illius læditur capulo, intantum ut pluribus quibus postea supervixit annis purulentam mixtámque sanguine ejiceret salivam oris. Cùm verò neque sic à cœpta ejusdem sacræ Virginis cessaret intentio, convocant Episcopos vel Abbates illustrésque viros è vicino, qui omnes agebant cum ea diverso modo, quatenus à tali revocaretur desiderio. Illa autem cunctis multùm constanti renitebatur alloquio. Qui dum inflexibilem ejus cernerent animum, matri dederunt consilium, ut illam ad cupitum redire permitteret locum. Quod & mater annuit licet invita, religiosam illius conversationem suasoriis roborans monitis, Deóque precibus eam commendans sacris. Quæ diu desiderato potita votorum effectu, cum omni sua plebicula, accepto iterum sancto suæ proaviæ corpore cum venerandis Reliquiis Sanctorum, gaudio plena ad Monasterium repedavit Hamaticum. Ibique Angelicam agens vitam in terris, in mediis ipsius adolescentiæ annis rapitur ad thalamum sponsi cælestis, ne, sicut dicit Scriptura, malitia mutaret intellectum ejus, aut ne fictio deciperet animam illius: & consummata in brevi explevit tempora multa, placita enim erat Deo anima illius: propter hoc properavit educere illam de medio iniquitatum.

Episcopis consulentibus Hamaticum redire finitur.

Sap. 4.

XVIII. Objectioni facit satis Auctor.

Enimverò propter ineptam quorumdam garrulitatem libet paullisper exacuando stilum protelare, quo illorum perfodiantur linguæ qui loquuntur adversus Justos iniquitatem in superbia & in abusione: qui ponunt in cælum os suum, dum eis detrahere non verentur, qui jam exempti de terrenis, cum Deo in cælestibus regnare credunt. Aiunt enim strophas commentantes hujusmodi: En quales isti dicuntur esse Sancti! mater innoxiam insequitur filiam Deo militare volentem, filia sicut hostem sic propriam exsecratur & refugit matrem: filius matre consentanea sororem refugam asportato clam signo proditam dirissimis velut furti ream afficit verberibus pæne usque ad mortem. Quam etsi non statim perimit, longo tamen dolorum cruciatu tabescere facit. Hæccine Sanctos Deóque placitos efficiunt? quæ in istis sanctitas, quæ pax, quæ caritas? Quid ergo nos tam insani capitis hominibus respondebimus? O stulta vesanæ mentis arrogantia! ô rabida fatuorum non hominum sed canum oblatratio! quid dabitur aut

a Hæc prorsus cohærere non possunt. Amatus non ante annum DC. LXXVIII. exsulavit, quo tempore Eusebia non jam duodemis sed quadragenaria erat, siquidè à Dagoberto & Nanthilde Regina è sacro fonte excepta est. Certè Gertrudis Hamaticensis Abbatissa, cui Eusebia proneptis successisse dicitur, annum DC. L. haud excessit, mortua VIII. Idus Decembres, quo die coli solet. Hamaticense seu Hamatgiense Monasterium, haud procul à Marcianensi, redactum est in Prioratum Marcianis subjectum *Hamay* appellatum.

quid apponetur ad linguam dolosam, nisi sagittæ potentis acutæ, id est verbo- CIRC. AN.
rum Dei omnipotentis jacula; ex sanctarum prolata Scripturarum pharetra, quæ DC XXCVII.
tam sunt efficacia, ut non modò ora loquacia, sed ipsa quoque tumida transfi- MAII XII.
gant corda? Ac primùm tales Evangelico percelluntur tonitruo: *Nolite*, inquit, *Matth. 7. 1.*
judicare & non judicabimini, nolite condemnare & non condemnabimini, &c.
Audite si potestis & animadvertite, Rictrudis mater sancta non filiam persequi-
tur innocuam, sed ejus immaturam considerat ætatem, sciens quia omnia tem-
pus habent, & quod omni negotio tempus sit, & quoniam ut sapientissimus ait
Salomon, *Puer qui dimittitur voluntati suæ, confundit matrem suam*. Audit- *Prov. 29.*
que Scripturam dicentem: *Filiæ tibi sunt, conserva corpus illarum*. Quin potiùs *Eccl. 7.*
idcirco illam secum manere desiderat, ut suis eam potissimùm exhortationibus &
exemplis ad perfectiora provehat. Filia quoque ejus Eusebia, licet cælesti Regi
sit desponsata, non tamen beatam tumidè aspernatur aut despicit matrem, cùm
sui Sponsi tale noverit esse edictum, *Honora patrem & matrem, ut sis longævus* *Exod. 20.*
super terram; sed in visu gratiæ ejus qui illam anulo suo subarrhaverat, ejúsque
solummodo flagrans dilectione, nullius alterius amoris, nec suæ quidem matris
affectum sibi exhiberi volebat, ne se vel in modico ab insiti fervoris amore se-
jungeret. Sed & frater ipsius Christi minister Mauronsus non odio, non crudeli-
tate suam flagris torquet germanam, sed fraterna potiùs caritate quasi insolen-
tem, & (ut ita dictum sit) veluti parenti inobedientem, ut ipsa poscebat ætas
castigat infantulam, sciens scriptum: *Qui parcit virgæ, odit filium*. Et quia *Prov. 13.*
virga atque correctio tribuunt sapientiam. Et quid mirum si mater & filius hu- *24. & 29.*
mano falluntur judicio in sacram corripiendo Virginem, ignorantes adhuc Di- *15.*
vinam quæ inerat illi gratiam, cùm Prophetæ sancti sic aliquando ex suo hu-
manam quasi ex Dei spiritu proferant sententiam? Cessent ergo, cessent stulta
stultorum vaniloquia: non enim poterunt adsignari operibus iniquitatis, quæ
prodeunt ex radice caritatis, ipsa attestante Veritate quæ dicit: *Si oculus tuus* *Matth. 6.*
fuerit simplex, totum corpus tuum lucidum erit.

Ad hoc verò quòd hujus occasione facti virgo beata corporali dum viveret XIX.
subjacuisse dicitur infirmitati; quis non videat hoc ad cumulum jam collatæ Item alij
gratiæ profecisse illius, ut deficeret dum corpore roboraretur spiritu juxta il- objectioni.
lud Apostoli: *Cùm enim infirmor tunc potens sum*. Obstruatur ergo os loquen- *2. Cor. 12.*
tium iniqua, quoniam de his per Isaïam Prophetam vox intonat Divina: Dabo
opus eorum in veritate, & fœdus perpetuum feriam eis, & scietur in gentibus
semen eorum & germen eorum in medio populorum. Omnes enim qui viderint
eos cognoscent illos, quia isti sunt semen cui benedixit Dominus. Discessit au-
tem verè bona cultrix Dei Eusebia virtutibus plena sextodecimo die Martij,
qui est septimodecimo Kalend. Aprilis, anno DC. XXCIX. ætatis XLVI [a]. *a*

Postquam verò sanctum Episcopum sibi amabilem & Monachum Amatum XX.
Dominus ad cælestem patriam ex hac molestæ peregrinationis ærumna Idibus Amatus
Septembris [b] assumpsit, sacrum corpus illius sacer Mauronsus in sua possessione moritur. *b*
honorificè tumulavit, totáque hereditatis suæ prædia per Chartarum instru-
menta illi contradidit. Ipse quoque venerabilis Abbas Mauronsus Deo dignus item Mau-
Levita, licet sanctæ Matri fuerit superstes in hac vita, post expleta piæ admini- rontus.
strationis munia, tertio Nonas Maij [c] functione liber debita, ut condigna labo- *c*
rum suorum perciperet præmia ad cæli subvectus palatia, perenni cum Christo
vivens vita jugi cum eo lætatur gloria.

Sed ut ad ea quæ cœpimus redeamus explicanda, Rictrudis devotissima Dei XXI.
Rictrudis abdicato regimine moritur.

a Ita exemplar Marcianense: qui characteres Chronologici desunt apud Surium, & insiticij esse videntur, uti & qui inferiùs de S. Rictrudis ætate & prælaturæ diuturnitate referuntur. De S. Eusebia infrà.

b Consentit codex Marcianensis S. Amati exhibens Vitam in cujus fine legitur, *B. Amati transitum Idib. Septembris ab Antecessoribus determinatum, à* STEPHANO *quodam III. Kalend. Maias affixum fuisse temere*, ut patebat ex vetustis libris, *qui apud S. Medardum & in Archivo Marcianensi, atque multorum scriniis Cœnobiorum inveniuntur*.

c Anno DCC. I. *obiit S. Mauronsus Levita*. Ut Colvenerius ex cod. MS. argenteo Ecclesiæ Duacenæ sancti Amati refert. De ejus Reliquiis infrà.

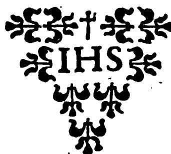
Circ. An. DC.XXCVII. Maii XII. famula toto nisu mentis, toto famulatu corporis bonis operibus dedita, ambulans de virtute in virtutem, dilatato corde cucurrit infatigaliter viam mandatorum Dei, in stadio fidei & justitiæ, patula hauriens aure: Currite dum lucem habetis; ut digna haberetur accipere bravium cæleste, & ut in omnibus Ioh. 6. 38. se exhiberet perfectissimam, illius imitatione qui dixit, *Non veni facere voluntatem meam*; se quoque alterius regimini subdens, ejus imperiis obedientissimè paruit, Matth. 20. ceterísque famularum more famulans, illud quod dictum est, *Non veni ministrari sed ministrare*, præ oculis semper attendit, nec usquam vel umquam septa Monasterij egrediens, exemplum bonorum operum seipsam cunctis præbuit in humilitate, obedientia, in patientia, in castitate, in jejuniis, in vigiliis, & orationibus continuis, in longanimitate, in mansuetudine, in modestia & benignitate. Et quid multa? ut filia Dei semper ambulavit in luce, cujus fructus est in omni bonitate & justitia & veritate. Sicque in sanctarum virtutum perseverans proposito, expletis septuaginta quatuor incolatûs sui annis, quarto Idus Maij, diu desiderato potita votorum gaudio, corpusculum terræ, sanctam verò animam reddidit cælo, anno DC. XXCVII. ætatis suæ LXXIV. prælaturæ XL.

XXII. Sepelitur. Sepulta est autem in eodem loco [a] honorificè à Dei Sacerdotibus aliísque in Ecclesiasticę dignitatis ordine ipsi militantibus seu etiam quamplurimis Christianæ Religionis viris ad exsequias tantæ Matris undique confluentibus, de temporali quidem ejus absentia mærentibus, de æterna qua cum Christo fruitur gloria gaudentibus. Et nunc cum spe ineffabilis gratulationis præstolatur magnum diem potioris suæ glorificationis, quando illud quod seminatum est in corruptione, surget in incorruptione; & quod seminatum est in ignobilitate, surget in gloria; & quod in infirmitate, surget in virtute. Tunc denique illa felici resurrectione duplici glorificatione glorificanda in beata resurgens gloria cum Sanctis omnibus in parte dextera meritis suorum actuum feliciter coronanda.

XXIII. Miraculis clarescit. Ne quis verò ambigat de istius Dei famulæ vivacium meritorum efficacia, experimenta nobis præbent veracia plura ostensarum virtutum insignia ad examinata ejus corporis membra. Ibi etenim cæci visum, surdi auditum, muti sermonis officium, claudi gressum, febricitantes ac variis ægrotationibus laborantes, optatam frequentiùs receperunt, & nunc usque poscentes cum fide recipiunt sanitatem. Et hujus testes rei adhuc supersunt multi & eorum qui sanitatis desideratæ dona sunt consecuti, & illorum qui hæc videntes Deúmque in Sanctis suis mirabilem laudantes, de ejus beneficiis sunt gratulati.

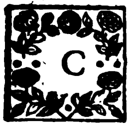
XXIV. Auctoris invocatio. Te igitur sancta ac Deo dilecta famula Rictrudis, toto quæsumus affectu cordis, ut tuis sacris intervenientibus precibus & meritis, quibus variarum nexus infirmitatum absolvis, nos quoque à nostrorum solvas peccatorum vinculis, quatenus cum benigni Jesu gratia his expediti in tremendo sui die judicij, cælis ardentibus ac terris, ipse nos à gehennalibus ereptos flammis, tecum ad æternæ rapiat gaudia felicitatis, cujus misericordiæ & miserationis nullus est finis, cui est cum Deo Patre sibi coæterno & sancto-Spiritu regnum & virtus, honor & gloria per infinita sæcula sæculorum, Amen.

[a] Locum signantiùs exprimit Chronographus Marcianensis, *ante altare Iohannis Baptistæ & Andreæ Apostoli in dextera parte Ecclesiæ.*

DE TRANSLATIONIBUS ET MIRACULIS SANCTÆ RICTRUDIS.

CIRC. AN. DC.XXCVII. MAII XII.

HRONICON *Marcianense quod manu descriptum beneficio R.P. Simonis Guillemotti Supprioris Gisleniani accepimus, in binos libros distinguitur præmissa hac inscriptione;* Auctoris anonymi de Vita & Miraculis S. Rictrudis libri 2. *Scribebat Auctor ille post medium sæculum XII. vivente adhuc Gosvino Aquicinctensi Abbate, ex lib. 2. cap. 20. ubi agens de* LIETBERTI *Marchianensis Abbatis cessione;* Domnus GOSVINUS, *inquit,* Aquiscinctensis Ecclesiæ Abbas qui adhuc superest, vir religiosus... ipsum Abbatem restitui non approbabat. *Porro S. Gosvinus anno* M. C. XCVI. *obiit. Idem Auctor in lib. 2. cap. 40. se Monachum testatur fuisse Abbate Iohanne Marcianensi, illo scilicet qui anno circa* M. C. LVIII. *B. Hugoni successit. Ex quibus conjicimus Auctorem istum haud alium esse ab* ANDREA *Silvio Priore Marcianensi anno* M. C. XCVI. *mortuo, qui libros tres de rebus Francicis composuit. Chronographus ille quicumque tandem sit, judicio satis maturo varias Cœnobij Marcianensis fortunas refert, ac passim inserit miracula non pauca S. Rictrudis, ejusque Reliquiarum translationes commemorat, de quibus paucis agendum.*

2. *In lib. 1. cap. 18. meminit diplomatis* Caroli Imperatoris Romani, *quo* præcepit omnia quæ juris erant Marcianensium, & à Fratribus Deo servientibus sine omni sæculari exactione libera inperpetuum possideri. Est autem, *inquit Auctor,* in Archivis Ecclesiæ subscriptio Imperatoria annuli ejus impressione roborata, in cujus Privilegij ultimo versu regiâ munificentiâ ob amorem prædictæ matronæ (Rictrudis) instituit, ut si Fratres vel Sorores eidem famulantes aliquo indigerent, de dominicatu regio suppleretur. *Hinc apparet, etiam sæculo IX. Monachos cum Sanctimonialibus Marcianis vixisse.*

3. *Post narrationem cladis Nortmannicæ ejusdem libri cap. 20. factam Auctor ista subjungit:* Dirutis quoque Monasteriis quæ super fluvium *Scarp* sita erant, etiam Marchianense Cœnobium, in quo B. Rictrudis corpus quiescebat, accolis terræ fugatis vel interfectis deletum est. Corpora verò Sanctorum quæ in destruendis Ecclesiis recondita fuerant, ad loca tutiora per Divinam providentiam salva transportata sunt. In quâ destructione deperiit omnis ornatus Marchianensis Ecclesiæ, in Chartis videlicet & Privilegiis & libris, & Gestis Sanctorum & ceteris rebus ad decorem & usum loci pertinentibus. Quòd si fortè quis requirat, ubi fuerit translatum corpus supradictæ feminæ ob infestationem Paganorum; noverit quòd adhuc in tumulo lapideo ante altare B. Johannis Baptistæ satis decenter quiescebat. Quando autem inde elevatum sit vel à quibus personis, non satis planè nobis elucet. Verùm in disquisitione elevationis S. JONATI Abbatis, qui fuit discipulus egregij Confess. Amandi, scriptum invenimus, quòd tempore Abbatissæ JUDITH quæ Marchianensi Monasterio præfuit tempore Lotharij Regis Francorum, adhuc quiescebant in tumulis lapideis, altaribus ante positis, corpora Sanctorum, videlicet B. Rictrudis nobilis matronæ, & bonorum Confessorum Mauronti atque supradicti Jonati. *Et cap. 21.* Cùmque per Divinam revelationem Reliquiæ præfati Confessoris elevatæ fuissent, atque honestè in crypta reconditæ, ipse idem relator qui hæc scribit subinfert: Ibi quoque postea appositæ sunt Reliquiæ B. Rictrudis nobilis matronæ & Mauronti prolis venustæ, & venerantur à supervenientibus populis religiosa devotione: Nos verò diem Elevationis ipsius Beatissimæ VII. Idus Februarij, secundum morem à prædecessoribus nostris traditum, jam per annos sexigies* viginti devotissimè celebramus.

Rictrudis elevatio.

* *id est* sexties!

4. *In lib. 2. cap. 16. S. Mauronti Translatio describitur his verbis:* Reliquiæ S. Mauronti cum Reliquiis matris in Monasterio Marchianensi longo tempore quiescentes, postea nescio seu permittente, seu volente Deo furtim sublatæ Duacum translatæ sunt: ubi in Ecclesia sanctæ Dei Genitricis, quæ nunc S. Amati dicitur, juxta ejusdem Pontificis corpus qui tunc ibi Deo serviebant, eas in vasculo deaurato cum exsultatione decenter reposuerunt. *Et infra.* De Reliquiis igitur B. Mauronti ex parte maxima Duacum sublatis connivente Clero & populo statutum est, ut III. Nonas Maij, quæ est dies depositionis ejus, ab universis ibi manentibus de eo quotannis memoria sollemniter repræsentaretur.

Mauronti Translatio.

5. *In ejusdem lib. cap. 20. Reliquiarum S. Rictrudis Translatio secunda latè enarratur.* Antiquorum devotio ejusdem Sanctæ loculum auro & argento pretiosisque lapidibus satis decenter ornavit: sed eorum posteritas quæ longo tempore fuit ante nos, ornatum exterius renitentem, ad consentiendum concupiscentiis carnalibus totum expendere non timuit. *Abbatis & Fratrum consilio* præparantur sumptus, & novum vas auri & argenti non modicam habens quantitatem instauratur. *Iprenses aliique incolæ circumpositi* Abbatem (LIETBERTUM) adeuntes devotè postulant, ut apud Kinengam antiquitus villam ipsius Sanctæ corpus sollemniter transponendum deferatur. Decimam & alios redditus quos Ecclesia per prædecessorum incuriam ami-

Rictrudis Translatio altera,

Circ. An. dc.xxcvii. Maii xii.

sit, *restituere promittunt.* Annuit Abbas devotæ eorum postulationi, & res cum die determinato Episcopo Tervanensi (Milone) nuntiatur. Quod cùm in diœcesi sua celebrandum audisset, gavisus est, præsentiam suam affuturam omni sopitâ excusatione respondens. Alvisus quoque reverendus Atrebatensis Episcopus rogatus ab Ecclesia nihilominus cum Clero suo illuc se venturum constituit. Tunc assumptis duobus loculis sacratissimum corpus cum summa omnium devotione usque ad Reningam deducitur, supradicti Episcopi Milonis præsentiam corporali molestia excusante. Quarto igitur die Pentecostes adstantibus Clero & Optimatibus terræ, & populi multitudine infinita sacris Atrebatensis Episcopi manibus sanctissimi corporis gleba in novum loculum reclusa est anno Verbi incarnati M. C. XL. Deinde postquam idem Episcopus sermonem ad populum & Missarum explevit sollemnia, cum pari honorificentia sacro corpore Marcianis relato ad propria reversi sunt.

Anno 1140.

Translatio tertia, anno 1164.

6. *Denique iterum spoliatam B. Rictrudis thecam denuo instaurarunt Marchianenses Monachi,* Fratre Hugone argenti marcas XL. *occultè suppeditante.* Vasculo igitur cum magno auri & argenti apparatu consummato D. Henricus venerabilis Remorum Archiepiscopus venerat in Flandriam. Hic III. Nonas Augusti annò Verbi incarnati M. C. LXIV. Archiepiscopatûs autem sui tertio ad nos divertit: & annuens Johannis Abbatis & totius Ecclesiæ precibus, sub eodem die B. Rictrudis Reliquias manibus suis de veteri vasculo assumptas in novum collocavit. Aderat Andreas Atrebatensis Episcopus cùm Clero suo & vicinis Abbatibus. Quicumque pro auctoritate sua quippiam de Reliquiis illis ab Abbate potuit impetrare, rem grandem se accepisse gavisus est. Ipse quoque Archiepiscopus aliquid sibi reponens ob sollemnem memoriam, cum debito honore secum portavit in Franciam.

7. *Ex his intelligitur, Raphaëlem Beauchampium Cœnobitam Marcianensem in Appendice ad Synopsim Merovingicam non rectè interpretari postremam hanc Translationem, quasi relatio fuerit Reliquiarum S. Rictrudis è Cœnobio Andernensi diœcesis Morinensis, cujus Cœnobij Monachi de sancta Rictrudis (quam Rotrudem vocant) possessione corporis gloriabantur. Lege Chronicon Cœnobij Andernensis auctore* Willelmo *Abbate Tomo 9. Spicilegij Acheriani. Quidquid juris fuerit Monachis Andernensibus in sancta Rictrudis Reliquias, eas constat modò in Marchianensi Ecclesia adservari.*

Circ. An. dc.xxcvii. Sept. xv.

VITA SANCTI AICADRI ABBATIS GEMETICENSIS,

Auctore Monacho Anonymo, qui ineunte sæculo x. vixit.

Ex MSS. codd. Gemeticensi & Vedastino.

OBSERVATIONES PRÆVIÆ.

Vitæ Scriptores. * S. Aicadre

I. SAnctus Aicadrus * *seu* Aichadrus, Aicardúsve, *primùm quidem Ansionensis; tum Quinciacensis Monachus apud Pictones, demùm post S. Filibertum Abbas Gemeticensis; duos habuit Vita sua Scriptores,* Anonymum *unum, alterum* Fulbertum, *de quibus pauca dicenda sunt.*

Primus anonymus.

2. *Primus Auctor, Monachus Gemeticensis anonymus, vixit paullo post cladem Nortmannorum & Gemeticensis Monasterij instaurationem, quam circiter annum* CM.XX. *Willelmo primo Nortmannorum Duce factam esse* Willelmus *Gemeticensis Monachus in lib. 3. Hist. c. 7. testatur. Is enim Auctor anonymus* Aicadrum Patronum nostrum *in Præfatione sua vocat, & cap. 32.* S. Hugonem Rotomagensium Archiepiscopum, filium Karoli Imperatoris: *qua opinio seu fabula uno minimùm sæculo post Caroli Magni obitum nata est. Nec seriùs certè hac Vita ab anonymo exarata fuit: quod constat ex altero apographo Gemeticensi quo usi sumus, quod jussu* Annonis *Abbatis, utique anno circà* CM. L. *descriptum fuisse legitur.*

Fulbertus alter.

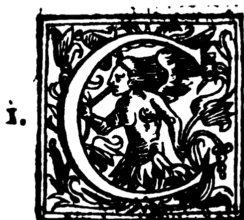
3 *Alter Auctor fuit* Fulbertus *quidam, cujus Præfatio Vitæ præmissa sic incipit:* Dominis suis Gemesiensis Cœnobij scilicet Fratribus sanctissimis Fulbertus peccator salutem. Quòd in Vita B. Aicadri manum mittere toties à vobis jussus, toties distulisse accusor, si causam vobis libeat discutere, non irrationabiliter (ut mihi videtur) tanti oneris sarcinam subterfugisse reperiar. Nam, ut vera fatear, Vitæ ipsius textum casu mihi repertum aliquando percurri, quem per loca sanè verborum inanibus fulturis (ut ita dicam) imprægnatum offendi. Quas, si juxta mandatum vestrum demere voluissem, & locum vacantem sine additamento dimisissem, dum interrupta verborum series malè cohærentes efferret sententias, non castigatum, sed decurtatum potiùs & totum inconveniens opus reliquissem... Ego igitur tam subtilis ingenij

genij peritiam in me vigere non sentiens, decrevi aut ex toto omittere, aut ex toto, si fas esset, innovare. *Hinc apparet, Fulbertum habuisse aliam Vitam præ oculis, quam politiori sermone exornavit, & quidem pluribus in locis malè interpolavit, uti inferiùs observabimus. Quis fuerit* Fulbertus *ille, non facilè quis definierit. Gerardus Vossius in lib.* 3. *de Hist. Lat. eum* Monacum Gemeticensem *appellat: quod non satis liquet. Floruêre sæculis* x. *&* xi. *Episcopi duo cognomines,* Fulbertus *Cameracensis, qui Stephano anno* CM.XXXIV. *successit: &* Fulbertus *ex Cancellario Roberti Regis Præsul Carnotensis anno* M.VII. *electus. Ille* librum de Vita S. Ansberti Episcopi *teste Balderico in Chron. Camerac. lib. 1. cap.* 77. jubente Domno Episcopo Gerardo inscripsit, *potuitque expolire Acta S. Aicadri, cujus Reliquiæ jam in diœcesi Atrebatensi quiescebant: hic verò id etiam præstare valuit, multis aliis ingenij monumentis clarus. Neutrum tamen Vitæ S. Aicadri interpolatorem existimamus. Quis enim credrat, Fulbertum ex Cancellario Episcopum Carnotensem ita demisè acturum fuisse, ut* dominos suos Gimesiensis Cœnobij Fratres *appellaret? Et Vita S. Aicadri interpolata est haud dubiè post Annonis Abbatis Gemeticensis obitum; qui Anno Fulberto Cameracensi Episcopo anno* CM.LVI. *exstincto supervixit. Fuit & alius* FULBERTUS *Monasterij S. Audoëni apud Rotomagum Cœnobita, qui librum de Miraculis S. Audoëni hactenùs ineditum* NICOLAO Abbati *nuncupavit, cui posteriorem S. Aicadri Vitam tribuimus. Nam & stilus utrubique parum dissimilis, & utriusque lucubrationis eadem causa fingitur, nimirum admonitio inertiæ excutiendæ & rei exsequendæ in somnis accepta. Hujus Fulberti ætatem intelligimus ex regimine Nicolai Abbatis Monasterij S. Audoëni: qui Nicolaus, siquidem primus est, anno* M.XCII. *supremum diem absolvit. Fulberti omissa lucubratione quæ apud Surium exstat, solum exhibemus antiquiorem anonymum nusquam vulgatum, cujus scriptionem ex duobus MSS. codd. Gemeticensibus eruimus, contulimúsque ad exemplum Vedastinæ Bibliothecæ, quod beneficio humanissimi viri Iacobi* de Bonmarchiet, *Archiprioris celebris Abbatiæ S. Vedasti Atrebatensis accepimus.*

CIRC. AN. DC. XXCVII. SEPT. XV.

4. *Aicadri memoria in antiquis Martyrologiis desideratur. Auctor Vitæ S. Filiberti, homo octavi sæculi, honorificam Aicadri mentionem facit. Ejus cultum ab antiquo institutum fuisse duo argumenta confirmant: alterum quòd ejus corpus ingruente Nortmannorum tempestate Hasprام translatum est; alterum quòd Ecclesia Gemeticensis jam ante Nortmannorum adventum* Aicadri nomine *insignita erat. Siquidem Rollo Baptismo accepto anno* CM.XII. *prædium concessit* S. Petri & S. Aicadri Gemeticensi Ecclesiæ, *inquit Willelmus Monachus Gemetic. in lib. 2. cap. 18. quæ Ecclesia ex Nortmannica conflagratione superérat.* Aicadri memoria.

PROLOGUS AUCTORIS.

1. CUM plura sint Electorum Dei gesta seu miracula desidiâ ac hebetudine virorum sub clanculo operta, & nemo horum quibus immeritò Deus contulit flatum scientiæ ac sapientiæ ad hoc elaborare conatur, ut pro amore Dei ac Sanctorum ejus aliquid utile pro tot spiritualibus donis efficiat; miror quare non recolit hoc quod Sapientia Dei dicit: *Sapientia occulta & thesaurus absconditus, quæ utilitas in utrisque?* (Eccli. 20. 22.) De tali enim ac pro tanta re debet pro certo consolatorium verbum recipere quamvis desidiosus, quod alibi Scriptura dicit: *Aperi os tuum, & ego adimplebo illud.* (Psal. 80. 11.) Et, *Domine labia mea aperies, & os meum annuntiabit laudem tuam.* (Psal. 50. 17.) Nempe si Deus afflator spirituum velle alicui ministraverit, utique & posse pro bona voluntate ilico illi non deerit; sed qui linguas infantium facit disertas, & os mutum cotidie aperit, brutóque animali aliquando loqui concessit; ipse etiam & os ejus illius videlicet Dei timentis aperire dignabitur, intantum ut Domino dicat: Spiritus alme veni. Qua gratia in commune ministratorem omnium bonitatum Dominum humiliter flagitemus, ut ad scribendam vitam B. AICADRI alicujus labium aperiat, ne tanta dignitas ac beatitudo tegi silentio videatur, quæ multis ac proximè Monachis, ut reor, utilis esse videbitur.

2. Omnis frequentata laus, quæ à peritis viris dicitur gloria, hæc speciatim convenit Patri & Filio sanctóque Spiritui, quæ Trinitas redundat in unitatem omnipotentis Dei. Hæc namque est de qua Psalmographus dicit; Gloria hæc est omnibus Sanctis ejus. (Psal. 149.) In hac enim laudamus & veneramur illos viros gloriosos qui bene vivendo rectéque operando vicerunt regna mundi, quorum omnium interventu poscimus, ut Dominus nobis sensum tribuat, fidem adau-

AN. CHR. DCXXCVII. SEPT. XV.

geat, ad enarrandum aliquid de beato Aicadro Patrono nostro, qualiter & à Deo nobis inde subcrescat remuneratio, & ab ipso pro tantulo labore continuum impetremus suffragium.

INCIPIUNT CAPITULA,

De Virtutibus vel Vita beatissimi Patris nostri Abbatis & Confessoris.

INCIPIT VITA.

CAP. I. De genitoribus & ortu seu triocinio B. Aicadri.

BEATUS itaque AICADRUS Aquitanicæ regionis & Pictavis suburbio ortus, secundum magnitudinem hujus transitorij sæculi nobili patre ANSCHARIO & matre ERMENA fuit progenitus. Dicti enim parentes illius hac nativitate celebritatis veluti suavissimo liquore peruncti, post ablactationem pueri [a] summa cum diligentia tradiderunt illum ad erudiendum cuidam viro sapientiâ famosissimo nomine ANSFRIDO prædictæ civitatis ex Monasterio S. Hilarij Cœnobitæ justo, cujus doctrina atque sanctitas erat tanta, ut sine dubio quis cum eo morans nihil aliud videret nisi sancta, nihilque aliud ageret quàm justa: tantóque religio in eo excreverat, ut rudis Martinus diceretur à suis concivibus pro sanctitate sua. Puerum autem à tanta paternitate susceptum cum reliquis scholaribus resi-

[a] Fulbertus hoc loco interponit contentionem patris & matris S. Aicadri de eligendo statu seu conditione filij.

dere jussit. Et quia ejus tirocinium adhuc erat tenerrimum, utilior illi magistro in primævo flosculo videbatur auditus aliorum puerorum, quàm educatio liberalium litterarum. Attamen quid ille in primordio egerit, non est silendum. Interrogatus à magistro quid primum discendæ rei illius esset cupiditas, respondit instinctu Divino: De his quæ Dei sunt, Domine & Magister, primum mihi dicito, demum de rebus ruralibus mihimet insinuare memento. Nam ea quæ Dei sunt, intransitoria manent: ea verò quæ sæcularia, caduca ruinosáque habentur. Verbo hoc denique locuto illius didascali mira res visa fuit. Sed quid inposterum egerit, fecit ut sibi fuerat à puero expetitum. — An. Chr. DCXXCVII. Sept. XV.

II. Litteras discit. — Erat itaque infans decemnalis, quando resedit in scholari primo geniculo: dein biennio discens ea quæ à magistro petierat, florere jam cœpit & seu fructus suavissimos emittere, & de his quæ Dei erant nectareos odores trahere. Et pòst de virtute ad virtutem transiens, quinquennio transacto, visum illi fuit magistrum fore, & inter primores conscholasticos residere. Jam enim ad ipsum virtus Religionis transierat, & amoris hujus ævi defectus in ipso inchoaverat.

III. Parentes revisit. — Túmq; licentia à magistro impetrata, parentes revisit, ac ut prudentissima avis ad alta volare disposuit. Audiens enim Religionis famam in loco, qui vetusto vocabulo Ansionis [a] nominatur, ubi Domnus sanctúsque JUVINUS Confessor cum aliorum Sanctorum pigneribus requiescit, ad ipsum migrare tentavit, aliquem cupiens emolumenti fructum de illorum mellifluis floribus carpere.

IV. In Monasteria Ansionensi fit Monachus. — Tum cœptum iter * ad sanctum castrum devenit, ibique cum omni honore receptus, loca atque sancta altaria orando, pro suis aliorúmque piaculis perlustravit, & dignus corpore, digniórque animo hoc sanctum opus curiosè adimplere curavit. Denique ab Abbate illius sancti loci simul cum suis parentibus deposcens, ut in illorum sancto collegio commorari aliquamdiu quivisset, & sanctam Religionem qua illa beata familia vixerat vivendo imitari potuisset, ab Abbate caritativè hanc gratiam licentiámque suscepit: hospitióque sancto susceptus & regularibus sanctis institutionibus edoctus, comam capitis deposuit, & jugum Christi suave onúsque ejus leve suscipiens, suavibus amplexibus proprios artus tradidit: ibíque vir Domini, qualiter in initio egerit, cæci & claudi, aliíque quamplurimi infirmitate depressi illo in tempore per plateas, vicos atque Ecclesias propria sponte testabantur, & pro tanta concessa populo fideli beatitudine valenter Dominum JESUM Salvatorem omnium inclamabant. Nam ab illius sanctitate Domino propitio liberati, nequiverant illud silentio tegere, quæ pius Dominus pro merito tanti viri inposterum Fidelibus rememoranda propalari voluerat, quia scriptum est; Opera Dei confiteri & revelari honorificum est. Erátque illi inibi religio tanta in sua adolescentia, ut nullus senum illi coæquari valeret, licet alti meriti inter primos illius beatæ familiæ haberetur, quoniam speculum bonorum operum non solùm illis quos ipse sejunxerat gloriosissimis Dei Athletis factus fuerat: sed etiam in vicino omnium positis ab omnibus gratiosè novus ceu Angelus dicebatur.

(* cœpto itinere) (Qualiter ibi vixerit.)

V. Ab Angelo de perfectione monetur. — Jam enim quatuor lustra transegerat, & in sanctis moribus templum illius almi Cœnobij velut rudis Samuël excubabat. Sícque quadam die dictam obedientiam officiosè peragens, audivit aliquem nesciens ubiubi dicentem: *Ibunt de virtute in virtutem.* Quam vocem audiens obstupefactus mirari cœpit, & huc illúcque discurrere, & neminem ibidem reperiens sensim in seipsum modum retorsit, claráque voce respondit: *Videbitur Deus deorum in Sion.* Et quis Fidelium comes hoc dubitare velit, quòd hæc vox illi soli ab Angelo perlustrata ob hoc audita fuerat, ut ille Sanctus pro hac re sanctior haberetur, & in suo sancto proposito tutior & firmior exhortativæ gratiæ in reliquum permaneret? Attamen in vita sua nemini hoc manifestum fieri voluit, nisi solummodò cuidam (Psal. 83.)

[a] Ansionense Monasterium, censu quidem modicum, hactenus subsistit, à nostris excultum, dictum S. JOVINI DE MARNIS, vulgò *S. Iouin*, diœcesis Pictavensis, Armoricam versus, prope Toarcium opidum & Thœdam amnem, *le Toüé*.

AN. CHR. DC.XXCVII. SEPT. XV.

ſancto viro ob confeſſionem, ne diabolo hæc vox tegeretur abſconſa.

VI. De Cœnobio conſtruendo cogitat.

Interea cœpit animatim cogitare, qualiter ſe ſuóſque commilitones ex propriis ſumptibus & in propria tellure Deo aliquod munuſculum potuiſſet offerre. Quod cùm patri ſuo matríve innotuiſſet; (erant enim uterque Dei Cultores aſſidui, & radicitus in firma caritate conſolidati) Gratias, inquiunt, agimus tibi Domine JESU, qui noſtræ communi infirmitati & nobis immeritis tantum præſtitiſti ſolatium, & in noſtro unico filio talem dediſti animum. Petimus itaque, ô bone Salvator omnium, ut hoc confirmes noſtrum commune conſilium, & uſque ad perfectum perducas: quoniam in tua diſpoſitione manet hujus rei finis atque initium: & ſi tuo niſui hoc eſt libitum, cum tuo placito in te & per te noſtrum roboretur conſilium. Quo ſermone peracto; En, inquiunt fili, offerimus Domino Deo & S. Petro Apoſtolo, ac B. Filiberto egregio Abbati partem jure hereditatis noſtræ, tibique noſtri Quinciaci [a], quæ nobis ex avita ſucceſſione ritè competit, ubi dignè nunc memorabilis Abba Filibertus in honorem Dei & ſancti Petri Apoſtoli novam conſtruxit Eccleſiam, paucóſque Monachos verè Dei famulos inibi ad ſerviendum Domino conſtituit, & ſumptu omnium noſtrorum redituum fiátque illi tam acceptabile donum, ut ſit nobis commune animarum remedium.

VII. Anſoaldi Pictavorum Epiſc. licentiam expetit.

Itaque oneratis plauſtris ad eumdem venerunt locum: & quia idem vir beatus Aicadrus liberalibus ſtudiis adplenè erat eruditus, Canones etiam non ignorabat, legerat enim ut ne quis in alicujus Epiſcopio Eccleſiam conſtrueret, altare erigeret ſine licentia ſui Epiſcopi. Denique ad ANSOALDUM bonæ memoriæ virum illuſtrem Pictavorum Epiſcopum adiit, ſuíque animi dignum gratúmque Deo propoſitum illi humillimè innotuit, atque ut hoc ſua ſancta auctoritate roboraretur conſilium libentiſſimè popoſcit. Sentiens autem Domnus vir Apoſtolicus Anſoaldus, hanc voluntatem in Sancto Dei à Deo eſſe collatam, toto niſu ſuæ ſanctæ inhæſit cupiditati: & non ſolùm illi juxta ejus animi voluntatem licentiam conceſſit, ſed etiam ipſe ad hoc peragendum opus cum ſuis fidelibus adſcenſo equo ilico properavit, in ea videlicet ratione ut & ſanctum opus ſimul cum ſuo ſumptu conſtrueret, & fundamenta illius domûs ſua ſancta benedictione dicaret. Qui pervenientes ad locum, primùm gratias Deo egerunt, dehinc ad ſanctum opus inchoandum ſanctas manus ſimul cum reliquis cooperatoribus dederunt.

Oratorium B. Mariæ dedicatur.

Neque enim prædictus Dei Pontifex antea finem dedit huic ſacro operi, quàm ut & ſanctum Dei Oratorium unà cum ſancto Dei conſummatim duceret perfectum, & in honore almæ Dei Genitricis MARIÆ glorioſiſſimæ haberet dicatum. Quo facto & dignè laudes Deo dederunt, & Miſſarum celebrationem officiosè compleverunt. Poſtea verò completo Dei opere corporeæ refectioni ſe dederunt uterque. Prandio autem hymnidicè peracto, Lector qui ad ſanctam menſam legerat, in fine ſuæ lectionis ſuppoſuit illud Davidicum: Hæc eſt dies quam fecit Dominus, exſultemus & lætemur in ea. Quo audito & alacriores inde Sancti Dei, Anſoaldus videlicet dignus Deo Pontifex atque Aicadrus dignæ beatitudinis Monachus exſtiterunt, & corporeæ jocunditati ſimul cum Dei timore ſe ininvicem dilexerunt: ſícque illa ſancta dies inter illos viros geminos Deo adminiſtrante lætabunda permanſit.

VIII. Aicadrus Filiberti inſtituto ſe ſubdit apud Quinciacum.

Eadem namque die vir Domini Aicadrus coram Domno Anſoaldo Epiſcopo glorioſo ſe mancipavit B. Filiberti patrocinio, vovens ſe in Dei ſervitio in ipſo Quinciaco. Veſpertinali autem ſynaxi unà cum Completorio officio peracto ſe alterutrum valedicentes nocte illa Deo opitulante quieverunt in pace, quouſque gallo canente nocturnale iterum initiantes officium uſque ad finem duxerunt. Poſtea verò ſanctum opus uſque ad ſanctum finem perductum, die orta ſanctus Pontifex beatum virum ditavit Sanctorum pigneribus: & tunc alter va-

[a] Nunc Monaſterium S. Benedicti de Quinciaco dicitur, vulgò *S. Benoiſt de Quincy*, prope Auguſtoritum Pictonum, ſic dictum à S. Benedicto (ut putant) Epiſcopo quodam, quem è civitate Samaria declinandæ Paganorum perſecutionis gratiâ ad S. Hilarium Pictavorum Epiſcopum perfugiſſe ferunt.

AN. CHR. DC.XXCVII. SEPT XV.

le dicens alteri, ruerunt in sancto osculo. Oratione autem inter illos peracta, & Domnus Pontifex repedavit ad propria, & Sanctus Dei tunc tamquam in initio mansit in domo hereditaria excogitaturus utilia.

IX. Quid in sexto ætatis lustro egerit.

Jam enim lustrum sextum in illo transierat, & qui antea in pueritia atque adolescentia totum se ad mansuetudinem innocentiæ seu sanctitatem transtulerat, isto jam in tempore ab omnibus, quos notos habebat, vir alius demonstrabatur, & erat. Et meritò, quia ad mensuram jam plenitudinis Christi venerat, totum se in virum alium contemplativè devinxerat. Cœpitque dehinc tanta frugalitate vivere, ut nemo illum denuo cibo potuque refectum cerneret, nullus somnolentum putaret. Erat enim in orationibus vigil, in castitate probus, & in caritate largus. Et quid plura necesse est dicere? omnibus erat datus speculum operum bonorum, ut ita dicam juxta Apostolum, & Angelis & hominibus. Ita factum est, ut omnes, quos in vicinitate habuerat, ad ejus dogmata convolarent, & de ejus ore mellifluo spiritualia mella traherent. Monachos quoque quindecim de vicinis locis quos probiores sanctitate & bonæ famæ nitidiores esse cognovit, hos ad se exhortando, blandiendóque contraxit, eos obsecrans ut in solita religionis sanctitate sine intermissione manerent. More sanctorum Monachorum sub patrocinio * B. Filiberti inibi degentium & in suo sancto proposito (ut Regula docebat) inreprehensibiliter viverent; quatenus & sibi more Sanctorum Deo placentium degerent, & aliis bene vivendo exemplum præbere quivissent. Cœpitque denuo crescere in bona fama dictum Cœnobiolum, quousque pro sua sanctissima continentia & religionis affluentia inter nominatissima Sanctorum loca dictum fuit Cœnobium egregium. Et quia lucerna non potest abscondi supra montem posita, crescere cœpit viri beatissimi fama, intantum ut de ejus conversatione sanctissima omnis gratularetur regio Aquitanica.

* *id est* sub regimine seu instituto.

X. Venit in Filiberti notitiam, qui suos ad eum direxit nuntios.

Morabatur autem in illis diebus vir bonæ indolis ac sanctissimæ conversationis in quodam nominatissimo Monasterio omni sanctitate & facultate præcipuo nomine Gemetico jamdictus FILIBERTUS nomine, Deo dignus, & omnium Sanctorum in Neustria famosissimus; ad quem ut pervenit beati viri notitia, ardenti amore & ferventi dilectione, suos studuit ad ejus sanctitatem causâ fraternitatis & dilectionis missos dirigere; quatenus se ininvicem diligerent, & in exercitio sacræ orationis alter pro altero Dominum exorarent, essentque præsentes in spiritu, ut fratres, quos longus terrarum sinus divisos corpore haberet. Et quia sanctus Spiritus per septiformis gratiam dividitur, spiritum consilij pietatisque idem vir sanctus, beatus scilicet Filibertus sedulò inclamabat, ut usque ad aures cordis prædicti beatissimi Aicadri dignanter descenderet, eúmque suo sancto radio in fraterna dilectione inflammaret, ut in adventu suorum Fidelium*, & ipsi duo viri egregij atque athletæ Dei, uti os & caro pòst corporibus sacris flatu sancto connexi, simul sociati manerent, qualiter unà illud Davidicum decantarent, *Quàm bonum, & quàm jocundum habitare Fratres in unum*: essentque denuo illa duo candelabra ad affectum fidelium animarum simul lucentia, quæ adhuc procul erant divisa. Directi itaque ad hanc accelerationem duo sancti Monachi, quorum unus vocabatur SIDONIUS[a], alter PRÆDO, uterque strenui,

* *id est* discipulorum *seu* Monachorum

Psal. 132. 1.

[a] S. Sidonij Vitam legimus ex MS. cod. Fontanellensi acceptam, in qua exceptis iis quæ hîc de eo commemorantur, pauca sunt observatione digna. Sidonius Scotus seu Hibernus à S. Filiberti discipulis, redimendorum captivorum gratiâ in Britanniam missis, adductus Gemeticum dicitur fuisse, & à S. Filiberto Monachorum numero adscriptus. Quo in ordine ita se gessit, ut à S. Abbate dignior sit judicatus, qui Aicadrũ arcesseret Gemeticum. Deinde locum exstruendo Cœnobio *ad S. Sidonium* postea dicto à Theodorico Rege accepisse. Isthuc S. Leutfredus futurus Abbas Madriacẽsis se recepisse legitur, & à Sidonio fuisse institutus. Sidonius verò Audoëno Romam proficiscenti comes adhæsisse, quod etiam Fridegodus in Vita S. Audoëni affirmat. Demum Sidonius XVIII. *Kal. Octobris* feliciter migravisse ad Christum. Monasterium S. Sidonij, vulgò *S. Saëns*, in Caletis quarto milliari à civitate Rotomago, redactum est in Prioratum Fontanellæ subjectum, postquam ab Hastingo Normannorum Duce eversum est. Vicus Sancti nomine insignitus eodem loci exstat, in cujus Ecclesia parochiali brachium ejus adservatur. Lege Vitam S. Filiberti cap. 32. ubi *Cellarius* seu Cellerarius Monasterij Gemetici fuisse dicitur.

An. Chr. DC.XXCVII. Sept. XV.

& præcipuæ ſanctitatis viri idonei, avidè & celeratè per paucos dies obedientiam compleverunt injunctam. Nec dubium quin cum illis & idem Angelus socius in itinere fuerat, qui quondam Abbacuc Prophetam de Judæa in Caldæam ad locum Babilonium Danieli Vati ſedenti indemnatè in lacu leonum ſine mora tranſtulerat. Sed quia Divinus Spiritus ubique ſine mora diſcurrit, per orationes B. Filiberti uno die antequam ad ſancti Patris devenirent locum nuntij, apparuit in nocte beato viro Aicadro ſplendido vultu Angelus ita ei alloquens: Ave præceptorum Dei remunerator & Fidelium fideliſſimus orator. Pro tuo enim ſanctiſſimo interventu, in quo pro commiſſo grege ac Dei Fidelibus inceſſanter laboras, à Deo tibi merces recompenſata manet. Quin potiùs indubius eſto: dies enim in qua nox iſta luceſcet, venient huc ad te duo ſanctiſſimi Monachi Divinum nuntium perlaturi: & quia ſemper geminam dilectionem Dei ac proximi in ore ac in ara cordis affectuosè habuiſti, ecce nunc tibi à Deo collata ſodalitas venit. Et licet adhuc de hac re inſcius maneas, tamen in ſancto collegio beatæ Gemeticenſis familiæ illiúſque Patroni, & electi Dei Filiberti veluti filius unicus viſcere tenus diligeris, eíſque ſociaberis. Quâ gratiâ tota caritate nuntios complecti memento, & ſanctum Dei Filibertum qui ad te hos egregios viros direxit cum ſumma diligentia, ut patrem honore digno habeto. Hoſpitali alloquio finito, ilico adventantes duæ olivæ, qui miſſi fuerant, retulerunt ea quæ à Sancto Dei divinitus erant diſpoſita. Quæ audiens memoratus ſanctus Dei Aicadrus Monachus religione ſummus, mox in eorum adventu ſanctiſſimo Dominum adoravit, dignáſque Deo gratias retulit, qui ſervo ſuo à remotis partibus hæc pondera caritatis direxerat.

XI. De ſuſceptione B. Filiberti nuntiorum.

Dehinc ſuſceptis Monachis ad domum Auditorij eos perduxit, eorúmque pedes lavit, & pòſt ad ſanctam refectionem poſt Miſſarum celebrationem dictos viros egregios cum ſumma reverentia* perduxit. Adveniens autem & illius loci in occurſum eorum gratulabunda familia, adoravit Dominum qui in eis ſuſceptus dignè fuerat, ac oſculantes ſe ſancto oſculo ininvicem, præ gaudio flebant dicentes ore unanimi: Caritas fraternitatis quæ numquam patitur diſſidium, maneat in nobis vernulis tuis, Domine, Deus pacis & dilectionis & ſit ſemper tam in nobis præſentibus, quámque & in abſentibus continuò. Dicto autem Amen ab omnibus, venerunt ad menſam, & benedictione data ſimúlque lectione initiata, cœperunt epulari cum gratiarum actione in Domino, qui ſervos ſuos conjunxerat in illo ſancto convivio. Lector verò qui Fratribus in hoc ſancto epulo legerat, epiſtolam B. Pauli Apoſtoli recitabat dicens: *Maneant in vobis ſpes, fides, caritas, tria hæc, major autem his eſt caritas*, & reliqua, quæ lectio & Abbati congruit, & ſanctæ familiæ exhortamentum præbuit. Poſthæc ſancto convivio finito & hymno decantato, ſimul reſidentes plura ex utraque parte loquebantur utilia, quæ & amorem inſolubilem flante ſancto-Spiritu excitabant, & ſuſpirioſum fletum uſque ad lacrymarum rivulos aliquibus miniſtrabant. Die itaque una & altera ſeu tertia illic in ſanctis colloquiis commorantes qui miſſi fuerant, de viatico expediosè tractabant: quæ ut venerabilis Abba comperit, refutando cum amore fraternitatis lacrymosè renuit dicens: Pax vobiſcum Fratres, abſit etiam à vobis ut ita loquamini: necdum enim veſtrorum equitum* ungulis data fuit requies, ſimúlque veſtræ almitati non fuit collata ulla commoditas. Quapropter veſtrum inſecabilem obnixè petimus animum, ut ſaltem vel triginta diebus nobiſcum moremini ducti amore geminæ caritatis beatíque Filiberti pij Patris noſtri perennibus recreationibus. Neque enim fas eſt, Fratres dilectiſſimi, ut à nobis veſtra ſpes conſolatoria tam citò redeat, quæ nobis immeritis Patris veſtri ſervulis libenter veſtræ ſanctitati miniſtratura ſubvenit. Non enim caro ab oſſe abſque dolore in homine ſequeſtratur aliquo, nec amor noſter inextricabilis erga veſtrum piiſſimum affectum, quem fixum tenemus in noſtrorum intimis præcordiis, tam levi motu ſeparari quit à noſtris tenuis* viſceribus. Os enim & caro veſtra ſumus. Qua de re hos paucos dies ſine

Marginal notes: * al. diligentia — 1. Cor. 13. 13. — * id eſt equorum — * an. teneris?

humana sollicitudine in amore fraternitatis cum sanctis colloquiis manete nobiscum: & post aucti benedictione Domini reportabitis nostram omnium servitutem & subjectionem ad nostrum communem dominum beatissimum Filibertum, obsecrantes ut in ista sarcina tamdiu moremur, quousq; cum Dei adjutorio invicem nos videre mereamur. Parati enim sumus nostri Domni P. Filiberti obedire subjectionibus, prout ipsa ejus jusserit sanctitas & JESU CHRISTI Salvatoris nostri deliberaverit voluntas: in ipso enim, ut ait Apostolus, & movemur & sumus. Auditis itaque discipuli beati viri his sanctis efflagitationibus, huic sanctæ allocutioni animum dederunt, & dicto interstitio, ut à Sancto postulatum fuerat, cum omni subjectionis vinculo colla subposita humillimè indiderunt, perdurantes in totius beatitatis * ligamine.

AN. CHR. DC.XXCVII. SEPT.XV.

Act. 17. 28.

* *al.* beatitudinis

XII. Missi peracta legatione repedant ad propria.

Finitis denique tot sacrorum affectuum diebus de licentia impetranda diffinitivè nuntij loquebantur tamquam in crastinum profecturi, loquebantur etiam sollicitè & intenti animo hoc diffiniebant. Quod cernens sanctus vir & beatus Abbas simul cum omni illius sacri loci familia, licet invitus adsensum tamen huic voluntati dederunt: & paratis omnibus quæ illorum itineri erant necessaria, vale inter se luctuosè faciendo, dimiserunt illos cum osculo sancto, obsecrantes ut prospera illis in via justitiæ subvenirent, quousque ad proprium dominium optabiliter cum felici gaudio pervenirent. Plures etiam ex illis eodem die exeuntes à Monasterio deduxerunt illos cum Abbatis jussione, multa cum illis sanctis viris sermocinantes utilia de his quæ in via erant commodè habenda, seu etiam domino, à quo delati fuerant nuntianda. Et tunc iterum inter se vale dicentes dimiserunt illos in pace, & in timore Domini ad propria cum optabili gaudio profecturos. Gradientes autem jamdicti illi duo beati viri psallebant invicem cursu felici dicentes Domino, Pedes nostros in viam pacis dirige, Domine, & salutem nobis accumula in tuo nomine nos deducendo, ut ad tua promissa, & domino nostro renuntiemus cum omni salubritate cordis ejus amabilia. Sicque opitulante Deo prospero cursu repedaverunt quantocius ad propria. Sentiens autem per spiritum B. Filibertus illorum adventum, triduo antequam ad illius sanctam præsentiam devenirent, Fratribus qui secum morabantur in sacris orationibus referebat dicens: Verè, Fratres, agamus Deo omnipotenti gratias juxta modulum nostræ parvitatis ut dignum est, quoniam servos suos Fratres nostros, quos ad partes Aquitaniæ regionis pro suo sancto famulatu destinavimus, si vita comes manserit, Deo annuente, post cras recepturi sumus. Vidi enim hac nocte per spiritum eorum Angelum, quem credo fore itineris eorum socium, ante me & dicentem mihi: Gaudium tibi in hoc maneat, Serve Dei, & condigna exsultatio, quoniam illos Dei famulos quos mihi in via custodiendos commisisti, post cras salvos & incolumes tuæ iterum custodiæ servituros restituam. Deo enim in hoc decet laus & jocunda laudatio. Neque enim huic justo novóque prophetæ hoc latere potuit, qui multoties in vita sua (ut legitur) talia suis Fratribus pronuntiando innotuit, quæ postea eventus rei probavit. Denique veniente die tertia, ut servus Domini suis domesticis prædixerat, illi duo athletæ Dei qui ab eo missi fuerant, felici gressu remeaverunt ad propria. In quorum sacro adventu non solùm Domnus Abba, sed etiam totus grex & reliqua familia gratulando occurrit, Benedicti qui veniunt in nomine Domini, decantantes feliciter. Sicque à sancto Patre ut justum erat excepti renuntiaverunt omnia quæ à B. Aicadro eis fuerant injuncta. Audiens autem hoc vir Domini lætabatur supra modum in sermonibus eorum, & gratias condignas referebat Deo in his quæ ab eis delata audierat.

Nec multo pòst idem beatus vir Filibertus in Domino cognoscens ea quæ in animo B. Aicadri Abbatis versabantur pro suo sancto missiatico, quamcelerrimè peractis omnibus quæ in via erant necessaria, ordinatisque cunctis quæ in Monasterio Fratribus erant commoda, & eorum religioni convenientia, assumptis sociis de suo sancto collegio, & ipse vale faciens Fratribus, Domino eósque

XIII. Filibertus ad Aicadrum pergit.

AN. CHR. DC.XXCVII. SEPT. XV.

commendas profectus est ad ANSOALDUM Pictavorum Episcopum bonæ indolis virum & omni sanctitate præcipuum. Qui advetus B. Filiberti Abbatis excellentissimi latere non potuit viro Dei Ansoaldo: sed quantocius cum omni laude ac condigna veneratione occurrit illi longè ab urbe cum omni ornatu Ecclesiæ. In quo sancto adventu horum Sanctorum, quis potest mente concipere quanta fuit lætitia quantáque laus Clericorum cum magno spectaculo decantantium? Omnis itaque ornatus Ecclesiæ & omnis ætas Fidelium inibi morantium huic sæculo* & desiderabili prospectu* interfuit, & usque ad domum orationis cum his duobus sanctissimis viris proficisci non distulit. Denique dicti jam duo gemini Sancti Dei Ansoaldus scilicet & Filibertus perlustrata Oratoria* orando & dignas preces simul faciendo Deo laudes reddiderunt, qui dignè petentibus digna confert ubique in Deo degentibus.

*f. spectaculo
* prospectui
* pro perlustratis Oratoriis.

XIV. Excipitur ab Ansoaldo Episcopo.

Finitis denique sacris cærimoniis colloquiorum Ansoaldus bonæ memoriæ jamdictus Episcopus sanctum Dei Filibertum condignis excepit hospitiis: ac recolligens illud Apostoli, Quia non prius quod spirituale est, sed quod animale, deinde quod spirituale est, ad magnum simul convenerũt convivium. Epulantes itaque cum gaudio de bonis à Deo illis collatis, magnis in invicem syllogismorum strophiis tangebant conquæstionibus semper benedicentes Dominum, qui servis suis & prospera tribuit non immeritò, & adversa depellit, eorum sanctis orationibus juvando. Post celebrationem autem illius sancti epuli, hymno decantato, dederunt se servi Dei in sanctis simul conloquiis: in quibus conlocutionibus Beatus vir Filibertus professus est Domno Ansoaldo conatus sui animi, & ea quæ illi impediebantur in cœpto negotio. Duæ enim res erant quæ beato Dei Filiberto imminere videbantur, una mala, quæ injustè patiebatur ab Apostata EBROINO, altera quæ ab Angelo dictante Herio ad insulam causâ Monasterij construendi erga se ordinaverat veniendo. De tertia verò non fuit illi sub clanculo silere quæ permaxima videbatur, quòd beata familia Gemeticensis sacri Cœnobij non quiverat sui Patris absentiam ferre sine alterius Magistri regimine, ne tantus grex periclitaretur tamquam navis naufragio in undoso flumine.

XV. Filibertus Ansoaldo mentem suam aperit de substituendo sibi Aicadro.

Atque his enodatim ostentatis Abbas egregius Ansoaldo glorioso Episcopo animi sancti sui sollicitationibus, versus ad præfatum Præsulem cum sanctis præcordialibus lacrymis dixit: Tibi enim, vir Dei Ansoalde, in hoc negotio & pro his meis irremediabilibus suspiriis, si tuæ flante Spiritu inhæserit voluntati, à Deo merces collata manet, & in die remunerationis lumen inexstinguibile lucebit. Ecce enim infra sanctum ovile tuum, beatissime Pater, in loco nostro qui Quinciacus dicitur, est mihi à Deo insinuata (si tuæ placuerit sanctæ Paternitati) fausta recuperatio. Pro quo obnixè tuam beneficentiam peto, ut in hac justissima sustentatione mihi manum porrigas, & alleves fessum, quem longa huc ad te Angelico (ut æstimo) ductu conduxit peregrinatio. Flagito etiam tuam sanctissimam munificentiam, quæ in tua justissima providentia undique pendet, ut mihi in hoc communi nostro exercitio mihi velut indigno conservo tuo & præviam licentiam ad hoc desiderabile opus peragendum tribuas, & supplementum ultra tuam diœcesim progrediendi cum peracto conatu impertire cures. Et ne longiùs hunc sermonem protraham, est hic in præscripto loco nostro Quinciaco sub umbra sancti tui regiminis nostríque patrocinij famulus Dei AICADRUS nomine, vir justi meriti, ut fama vulgi testatur, vera lucerna ardens & lucens: hunc tuæ benignitatis pietatem postulo, ut mihi fideli famulo tuo pro solamine mei laboris jungendo copules, & usque ad locum meæ exiguitatis à Deo depositum veluti Philippum alterum cum tua sancta sodalitate confirmes. Ad hæc B. Ansoaldus flexus viri Dei dignis petitionibus ad misericordiam, surgens adoravit Dominum, & gratias Deo referens, viro Dei respondit: Vale, beatissime Pater, cum tuo sancto præconio, & omnia quæ versantur in tuo sancto proposito: & ego sodalis comésque itineris ac exhortationis cum omni affectione exsistam, & tu acceleratim ut deliberes oro. Attamen tuam inextricabilem firmitatem

firmitatem deposco, ut hac nocte & cras tuo corpori quietem tribuas, & post coeptum opus ac optabile desiderium cum Dei adjutorio usque ad dignum profectum oro ut perducere cures. Tui enim laboris exsistam socius & commoditatum adjutor. Non enim erit ultrà in me mora ulla. Post cras igitur ad Quinciacum simul profecturi erimus in Dei servitio peracturi quidquid illi placuerit. An. Chr. DC.XXCVII. Sept. XV.

XVI. Aicadro apparent Ansoaldus & Filibertus.

Eadem namque nocte per visum apparuerunt beato Abbati Aicadro illi duo viri sanctissimi Ansoaldus scilicet Episcopus & Filibertus Abbas egregius, unus ferens illi sub nomine Episcopi virgam pastoralem, alter verò REGULAM B. BENEDICTI, uno ore dicentes illi: Surge Frater noster à Deo electe, & accipe hoc munus quod tibi à Deo per servos suos dirigitur: Virgam scilicet ut per eam errata corrigas, & ad rectum tramitem devios inoffensè reducas; librum etiam, ut ea quæ inibi scripta sunt regulari institutione custodias, & subditis tibi ut in ipsis intentissimè experiantur sub omni continuatione piè instituendo præcipias. Evigilans autem ille sanctus athleta Dei à somno dixit: Adjutorium nostrum in nomine Domini, qui fecit cælum & terram. Sicque demum in his vigili mente cœpit meditari, obsecrans ut Deus pius hoc præsagium totum converteret in bonum. Verùm nemini hoc manifestum fieri voluit, nisi solummodò cuidam spirituali viro occultorum suorum conscio.

XVII. Adventus Ansoaldi & Filiberti Quinciacum.

Die altero transacto supradicti duo gemini viri gemina dilectione induti, cives Apostolorum & domestici Dei, Quinciacum advenerunt, portantes pacem, & ea quæ pacis erant secum ferentes. Equis descensis, sanctis petierunt orationibus. In quorum sanctissimo adventu Abbas & tota illius sacri Cœnobij familia cum capsis Evangeliorum & Sanctorum pigneribus occurrens, in commune laudaverunt Dominum dicentes: Benedicti qui veniunt in nomine Domini. Deinde ingressi in Ecclesiam, cum prece devota circuierunt illa sancta altaria, inter cetera & hoc deprecantes Dominum, ut Angelus ejus bonus dirigeret viam illorum. Surgentes autem à sanctis precibus, Domnus Abbas excepit illos in sancto hospitio, quemadmodum Loth duos Angelos suscepisse legitur aliquando. Et his tribus in nomine sanctæ Trinitatis sedentibus, vir Domini Ansoaldus Pictavorum Episcopus adorsus est: Vir Dei Domne Aicadre, cum tuis tibique subditis, ave: pacem nempe vobis adnuntiamus omnibus, & sanctam unanimitatem erga vos fore optamus. Ipsam namque à Deo sumentes, ad vos afferimus, qui in condignis suis pollicitationibus locutus est, dicens: *Pacem meam do vobis, pacem relinquo vobis.* Si ergo caritatem quæ Christus est in vestris visceribus manere senserimus, & in pacis tutelam firmos, quis Fidelis vos devios à via Fidei dicere audebit? Spem denique vitæ æternæ in vestris sacris animis jamdiu florere cognovimus, & ex ipsis floribus, fructus odoriferos & pulchrè cæruleos in manibus ferre perspicimus. Si ergo juxta Apostolum hæc tria dona felicia, fidem scilicet, spem, & caritatem fixè in cordibus tenetis; cui dubium est, quòd viri perfecti sitis? Et quia hoc pro certo comperimus, oramus ut Deus pacis maneat vobiscum, & ipse conteret satanam sub pedibus vestris velociter, gratiáque Domini nostri JESU-CHRISTI ubique mansionem vobiscum faciat, intantum ut de lumine vestro lumen inexstinguibile nobiscum maneat. Abbati autem Domno Aicadro, omnibúsque suis sanctis discipulis Amen respondentibus, ecce quidam Monachus adveniens invitavit eos ad prandium. Quo audito Domnus Episcopus ilico promisit se ita manere incibatum, quousque de suis dignis petitionibus acceptabile reciperet verbum. Atque addidit: Jam nunc, alme Pater Aicadre, qui meis oratiunculis tuo sancto solamine Amen adnisus es respondere, precor ut nunc quantociùs Deo omnipotenti obediens, sacrificium oblationis pro tuis spiritalibus responsionibus, quia amicabilis exsistis, amicabiliter confirmes. Non enim donum sancti-Spiritus à te paullo superiùs reboatum, casuale erga Sanctos licet intelligi: cùm secundum Apostolum *, Disciplinæ effugiet fictum, & auferet se à cogitationibus, quæ sunt sine intellectu. De

Ioh. 14. 27.

* immo Sap. 1. 5.

CIRC. AN. DC XXCVII. SEPT. XV.

lumine ergo sancto tuo juxta insolubilitatem verbi tui Deo annuente lumen videbimus, & in tuo sancto radio multos filios Israël sacræ Gemeticensis familiæ sine ulla excusatione ad Dominum convertes. Manus enim Domini adhuc manet extenta ut salvare valeat; & auris ejus pro peccatoribus à cunctis justè credentibus exaudibilis verè intelligitur. Tunc B. Aicadrus his conluctationibus audiens respondisse fertur beato Dei Ansoaldo: Et si hoc verbum, sanctissime Pater, à Deo pio videtur fore collatum, non potest dissolvi. Ego enim quantuluscumque sim, pro infirmo servo Dei inter innumeros servorum Dei famulos computari desidero. Valeat ergo sanctum verbum tuum, Pater electe; profiteor enim me ut jusseris tuis censeri judiciis & obedire petitionibus, ut tua jusserit Paternitas & imperaverit sanctitas: fiat ergo voluntas Domini, & in manu ejus hoc præceptum tuæ beatitudinis dirigatur, fiátque hoc meum votum ut sacrificium acceptabile.

XVIII. De convivio Electorum Dei.

Et quia non omni tempore habile est regnum Dei, prædicti tres electi ejus cum timore sancto properantes ad convivium decantabant ut suprà *feliciter*: Hæc dies quam fecit Dominus exsultemus & lætemur in ea: fuerúntque sancti Dei Ansoaldus & Filibertus cum suis contuberniis, ut Moyses & Aaron in Sacerdotibus ejus, & B. Aicadrus more Samuël inter eos, eorúmque omni sancta familia ut David laudes decantabat Domino in fine frequentata gloria, addito Alleluia. Convivio autem jam pæne transacto, & fercula * ejus-usque ad finem deducta, in commune vox exsultantium dedit laudes Domino, qui tot viros pretiosos copulaverat in suo sancto consortio. Neque enim famosus in Dei famulatu Filibertus Abba præpotentissimus finem dederat suis sanctis sollicitationibus, pulsabat enim athleta Dei Episcopum ut antea, qualiter de futuris in sancto itinere peragendis profectionibus certatim deliberaret. Fuerat autem in familia B. Aicadri jam ingravatus mæror, cùm audierant profecturum eum cum instantibus viris, & ad altiora migraturum in sæculo, cujus os jam longè antea sua sanctitate transtulerat cælum. Aderat enim Electorum Dei comitatui sollemnis jocunditas, & inedicibilis gloria, qui profectò compererant secum profecturum virum ad patriam, ubi tunc eo tempore pullulabat Christi laus, & indeficiens facundia. Tunc pretiosus Domini Ansoaldus Episcopus jussit Fratribus ejusdem loci morantibus ad domum refectionis venire quantociùs. Ipse autem cum Domno Filiberto, beatóque Aicadro stipatus eorum sancto collegio pòst veniens, omnibus sufficiens poculum manu sancta sua cum sanctificatione protulit, hortans eos ut in vera pace cum gaudio fruerentur in Domino, semper mente disponens in crastinum se profecturum feliciter. Hospitalitate autem sancta cum cuncta hilaritate ad finem deducta, aliquantulum se Sancti Dei sopori dederunt, pernoctantes illuc cum timore Domini in omni sanctitate.

* *pro* ferculis deductis

XIX. Aicadrus alium inibi ordinat Abbatem.

Deinde in crastinum omni sancta profectione patrata, vir Christi sæpe nominatus beatus scilicet Aicadrus fretus consilio justorum, cum consensu egregij Patris sui Filiberti, quemdam ex sanctis commilitonibus virum idoneum & sanctitate locupletem in suo loco decrevit ordinare Abbatem nomine PROBUM; quem ad sanctas manus Domini Ansoaldi Episcopi sui deduxit, eíque commendans & Domino, prædicti officij dignum eum esse laudabat. Qui mox ordinatus Abbas & Paterfamilias à sancto Antistite effectus, locum regiminis Cœnobij dicti Quinciaci provisione B. Filiberti suscepit, eíque omnes inibi degentes per commendatum Episcopi atque Domni Patris Aicadri regulariter obedientiam promiserunt, & subditos esse ultroneos se dederunt.

XX. De profectione servorum Dei.

Nec morâ pòst longâ peractâ & Missarum sollemniis celebratis, post fractionem panis commendato grege Domino petierunt prosperum iter, viámque salútis cum felici successu & gaudio opportuno. Gradientes autem hi tres sancti Dei lætitia æterna fruebantur in eo qui suis promisit omnia posse, & gratias cnndignas referebāt illi cum felicibus psalmodiæ concentibus: ibántq; ad locum destinatum quem præparaverat Dominus servo suo Aicadro pro meritis suis in-

numeris, quæ gloriosè in suis sanctis moribus necnon & felicibus ejus actibus die ac nocte excreverant. Et verè nimiùm beata horum Electorum Dei societas, quia his qui nequiverat quis mortalis discerni*; quis primus videretur esse inter illos, alter & tertius, sed sese invicem glutinati sanctæ caritatis glutino, Trinitatem figurabant in sancto contubernio. Eadem namque die optato cursu petierunt civitatem Pictavim, ubi à Domino delegata erat Cathedra viro Dei Ansoaldo. Qualis verò quantáve inibi illorum tunc fuerit exceptio, non est necesse humanæ linguæ proferre. Caritas hæc quæ numquam excidit hoc donum suis Sanctis per jussum viri Dei Ansoaldi Episcopi longè antè præviderat. Perendie denique in eodem loco Domnus Episcopus cum suis sanctis collectaneis facientes, die tertia in lucem deducta moverunt se sancta castra profectura ad loca destinata, quo Spiritus-sanctus eos deducturus inerat, dicente Paulo, *Ubi spiritus Domini, ibi libertas*. Et alio in loco sancta Scriptura; *Ductor eorum fuisti Domine.*

An. Chr. DCXXCVII. Sept. XV.

* *lege* quia ex his nequibat quis mortalium discernere.

XXI. Gemeticum pervenit Aicadrus.

Et sic sanctos pedes à liminibus exsilij, sanctæque peregrinationis abstrahentes, die septima simul cum sancto Episcopo tandem ad locum sacrum Gemetici Domino simul cum eis comitante pervenere; ubi tantus electorum Dei obviam illis occurrit, ut ita dicam, Monachorum exercitus, ut vix alicujus animus credi se possibile dicat. Nam ut fama credibilis ejusdem loci testabatur, eo in tempore Monachorum erat numerus nongentorum, & aliorum, quos famulos nominabant mille quingentorum. Quæ si quis veraciùs agnoscere velit, legat Vitam beati Filiberti, ubi de Dormitorio illius familiæ loquitur, & illic inveniet quò animum credibilem vertere valeat. De susceptione autem sancti Episcopi & servorum Dei in eodem loco, non est etiam necesse laborare, quoniam ut tres Angeli ministraverunt Sanctis Dei, quo perfruituri regnabunt in æterna quiete cum Domino. Similiter autem & de beato Dei Aicadro non est hîc opus aliquam mentionem facere, quia & in prædicto libro beati Filiberti & loci commendatio invenitur, & qualiter Abbas fuerit ordinatus, & totus ordo illius sancti loci Monachorum omnes concordatim promiserint ei obedientiam omnémque subjectionem, scriptum reperitur. Quomodo autem B. Filibertus simul cum sancto Episcopo Ansoaldo illic egerit, & quod solamen Domno Abbati Aicadro suísque Fratribus reliquerit, & quomodo in revertendo Herio* ad insulam omnibus in pace & quiete sancta dimiserit, si quis hæc discere cupit, legat ejus Vitam, & illic de talibus inveniet quod requirit. Et quia de his non habetur opus quidquam laboriosum ducere, revertamur ad cœptum opus de beato viro Dei Aicadro enarrandum Domino opitulante.

Nota.

XXII. Aicadrus suscipit locum regiminis.

Susceptum* denique sanctus Dei locum regiminis quam sanctè in eo vixerit, & quanta caritas & dilectio seu frugalitatis virtus in eo abundaverit, humana lingua ad plenum non valet enarrare; quoniam juxta Apostolum nemini de se procuraverat dare offensionem aliquam, ne videretur vituperare ministerium sibi à Deo creditum, sed in omnibus decreverat seipsum inreprehensibilem ducere ut Dei ministrum & credulum ministratorem commendatæ familiæ. Erat namque multa patientia* deditus, in vigiliis assiduus, in jejuniis frequens, in castitate probus, & in omni virtute sanctitatum præcipuus. Quippe omnibus omnia factus fuerat ut cunctos lucrifaceret, & talentum sibi commissum à Domino duplicaret. Et quia perfecti viri semper perfectiora sequuntur, cœpit vir Domini ut lampas à Spiritu-sancto inflammata virtutibus crescere & in sanctis studiis bonorum animum informare, ac dilectione perenni omnibus* cum caritatis vinculo diligere. Non solùm domesticis, ut auctoritas Apostolica jubet, sed etiam extraneis ut in nexu pefectionis manerent modis omnibus sollicitare: ac eos quos aliqua inedia tetigerat, sanctis administrationibus recreare.

* *pro* suscepto loco

2. *Cor.* 6.

* multæ patientiæ

* *l.* omnes

Gal. 6. 10.

XXIII. Virtus orationis à Deo ipsi concessa.

Prævideràt enim in juventute tamquam per visum in spiritu omnibus idoneis caritatis sanctæ ministrum fieri & omnibus obedire. Dederat enim illi omnipo-

An. Chr. dc.xxcvii. Sept. xv.

tens Deus pro sanctis suis meritis jam virtutem non modicam, intantum ut infirmos variis languoribus detentos sua sancta oratione curaret, & febricitantibus juxta morem magistri sui Domni ac beatissimi Filiberti verbo Dei præciperet, ut amplius non ægrotarent, quæ jubente Deo cum felici, ut ita dicam, fortuna prosperè sine intercapedine temporis omnia succedebant. Nam ille erat illi præsens adjutor in hoc peragendo necessario negotio, qui ad socrum Simonis veniens, super illam stetit, & imperans febri dimisit illam. Et ille de quo Psalmographus dicit: *Adjutor in opportunitatibus, in tribulatione.* (Psa. 9. 10.)

XXIV. De arbore à dæmonio incisa.

Sicque Sanctus Dei de virtute ad virtutem transiens, die quadam simul cum Fratribus ad obedientiam properavit. In qua dum diu pariter cum illis staret, vidit in spiritu super quamdam arborem, quæ malus sive pomarius dicitur, tetrum Angelum sedentem & securim in manu tenentem arborem incidere, quosdam è Fratribus per ruinam illius volentem periclitari. Tunc Fratribus illo in loco juxta arborem stantibus ad se evocatis, ostendit eis insidias, quæ ab iniquo patratas esse viderat, ac simul cum eis ad arborem perveniens signum Crucis opposuit, malumque quod à perfido minitabatur suo sancto ligamine sedavit. Sicque die transacta tertia Fratres ad eamdem obedientiam convenientes, prædictam arborem tamquam igne succensam viderunt & cicatricem quam securi fecerat diabolus patescentem, fructúsque illius instar pruinarum nigros effectos: erat enim autumni tempus, quo solent omnia terrena maturescere.

XXV. Ob tonsuram sabbato factam reprehenditur à diabolo. Nota

Præterea & illud dignum duximus commendare memoriæ, quòd quadam die quæ nominatur sabbatum, quo solent Monachi exercere novitia, sanctus Dei Famulus præcepit cuidam Monacho Procuratori suo, ut capillos sancti sui capitis cum forcipe adæquaret. Qui ilico festinanter explens hoc quod à sancto Patre visum fuerat, forcipe allata hoc quod illicitum erat prætergredi, cum summa reverentia fieri procurabat. Erátque jam illo in die tamquam hora nona transacta, & hoc adtentissimus animarum sanctarum procurator aliis præventus & occupatus curis minimè sancto suo studio tunc hoc pro excolenda memoria commendabat. Quid plura? memorator malorum & insultator hominum diabolus mox se huic exprobranter operi immiscuit, atque in angulo domûs absconsè manens, acceleratè velut in quodam membranulo scribebat. Quod administrante omnipotentis Dei pia prævidentia hoc Sancto Dei nequaquam latere potuit, sed versa facie ad eum homo Dei ait: Quænam res te callide & Deo odibilis huc accersiri voluit? num sponte an coactus ex tuis furiis in nostra latibula temerè introisti, ut hîc aliqua, quod absit, reperta explorares contagia? Tum ille cruentus vafer subsequenter infit: Hoc quod hîc, serve Dei, nunc te jubente in incompetenti hora in tuo servitio illicitè contra mandatum Christi tui fieri video, hoc omnimodis reprehendo, & meæ chartulæ adjungo: hora namque nona transacta est, operari non licet[a]. Tunc ad hæc egregius famulator Dei respondisse fertur: Et hora nona transacta habetur; & hoc quod hîc in proprio corpore injustè egi, ipse peccavi. Attamen opus malè à me inceptum omittatur nunc imperfectum; tu tamen ad tuos & ad tua tormenta revertere, & cultorem Dei noli ampliùs inquietare. Ad quam vocem protinus tentator abscessit. Servus autem Dei Aicadrus ad Ecclesiam beati Petri Apostoli totus in timore Dei confugiens, coram cunctis Fratribus pro hoc commisso facinore ante Domini præsentiam expetivit veniam, totum se cum luctuosa facie in pavimento prosternens Ecclesiæ, cum multis lacrymis & contrito corde deprecans omnipotentem Dominum, ut pro hoc commisso piaculo ne periclitaretur ejus anima in tetro vallosóque tartareo: ac post hæc ut pro hac re mereretur beatus homo adipisci veniam, recepta pœnitentia pio totum se commisit Domino, voto se corrigibili obligans, ne ultra mens ejus tanto quateretur lubricoso excidio. Sicque

a Ergo ab hora nona seu à vespera observatio diei Dominicæ tum incipiebat, uti in Sæculo 1. ad librum Mirac. S. Theoderici Abb. pag. 621. notatum est. Lege Præfationem huic Sæculo præfixam.

eodem Dei famulo pro suis commissis orante, favente Domino & veniam obtinere meruit, & capillorum suorum incisio in sancto ejus capite ultrà non paruit. AN. CHR. DC.XXCVII. SEPT. XV.

XXVI. Astadius Tortoriacum Gemetico tradit.

Neque hoc silendum est, quòd quidam nobilis à parte Pictavorum de villa Tortoniaco nomine ASTASIUS ad beatum virum veniens tradidit Deo & sancto Petro in Gemetico, seu etiam Sanctis Dei Filiberto atque Aicadro res suas in dicta villa Tortoniaco dicta cum omni integritate pro remedio animæ suæ, necnon etiam & seipsum mancipavit ejusdem loci servitio pro amore Dei vitâque perpetua acquirenda; ac comam capitis ibi deponens, jugum Christi suave & onus ejus leve suscepit. Dein etiam Monachus effectus regularibus se subdidit disciplinis: ac postea dum in vita mansit, cum Sanctis sanctè permansit.

XXVII. Vvantos seu chirothecas in radio solis suspendit Aicadrus.

Quadam itaque die, ut Regula docet, Fratribus iterum ad obedientiam profectis, ipse Domnus Abbas cum duobus spiritualibus Fratribus ad partem aliquam declinare studuit ut more solito peculiarius aliquid ageret, pro grege sibi credito Dominum, quemadmodum solitus erat, interpellaret: jam enim in benigni JESU-CHRISTI Domini nostri prævidentia sanctus Spiritus hoc definierat, ut beati viri sanctitas demum mundo patesceret, quæ diu mundialibus in vicinitate positis pro suo immerito clarere non poterat. Non enim ultra dignum erat ut lucerna ardens & lucens sub modio clanculata maneret, quæ jam in conspectu omnipotentis Dei super candelabrum sita, non solùm pro se, sed etiam pro omnibus sibi à Deo commissis suæ almitatis radios lucidè disperserat. Ibat itaque progrediens & Davidicum cum dictis duobus Fratribus decantans, sempérque quocumque finis Psalmi evenerat genuflexum faciens*: sícque contigit ut ad quoddam volutabrum cantando devenirent finémque cantici facerent. Qui mox wantos seu manicas abstractos à manibus in solis radio velut in ramum arboris suspendens, more sólito coram Deo poplitibus flexis sanctas preces ad Dominum profundunt, in quo genuflexu (ut ipsi testati sunt qui hujus sanctæ orationis studio interfuerunt) ita sanctum virum globus igneus undique gyravit, ut neuter horum duorum videret testium, quousque sancta oratio viri finem daret optabilem suæ sanctitati. Quodam * digna prece peracta verus Dei famulus ab humo surgens, wantos quos Deo commendaverat radius solis restituit: quod servus Dei ut comperit, non sui meriti hoc donum Dei conferre voluit, sed aliorum secum in hac visione morantium. Attamen illis de verbo Dei præcepit, ut in vita sua nemini hoc propalarent, nec suæ justitiæ merito hoc fieri æstimarent. Et quod opus Dei revelari & confiteri honorificum est. Ipse pius Deus qui in sua sancta transfiguratione Moysen & Heliam secum apparere voluit, ipse etiam & huic servo suo hos duos Fratres pro hujus sanctæ rei testimonio attribuit.

* ad mentem Regulæ S. Benedicti cap. 50.

f. * Deniaque

XXVIII. De umbra horribili visa à B. viro.

Est sanè & illud dignum memoriæ commendare, quòd quadam nocte ille Pastor egregius vigilias Divinas super gregem Dominicum faciens, Fratribus omnibus præter custodias in lecto soporatis, vidit in parte meridiana umbram horribilem non modicam & ceu inaccessibilem lucernam, quæ servis Dei lumen ministrabat, exstinguere volens. Quod cernens athleta Dei, munimine sanctæ Crucis se vallando munivit, & contra hanc tentationem letiferam cum aqua benedicta ipsam undique semper adspergens, & lignum sanctæ Crucis secum deferens venire disposuit. Et quia non est conventio templi Dei cum idolis, in adventu servi Dei umbra teterrima fugam iniit: & huc illúcque diffugiens, quia Crucis sanctæ medicamine & aspersione aquæ benedictæ in circuitu Dormitorii munitum erat, per fenestram vitream à servo Dei coactus exivit, & sancta familia Deo protegente illæsa permansit. Tunc Paterfamilias & Deo dilectus B. Aicadrus per spiritum Dei prævidens, nocturnale ac matutinale officio celebrato, indixit Fratribus ut tribus diebus in sancta abstinentia manerent; & cinere & cilicio induti per sanctas preces orando & jejunando Dominum pium deposcerent, ne spiritus malignus inter illos sua tela jactaret: quatinus liberi à suis mortiferis tentationibus, in omni sanctitate & justitia Domino incolumes & mundi deser-

An. Chr. DC.XXCVII. Sept. XV. vire valerent. Quod præceptum Domni Abbatis Fratres mente unanimi obsecundantes, quantociùs hoc quod jussum fuerat mente devota compleverunt, postulantes à pio largitore omnium, ut sub sancta tuitione illius inexpugnabili mererentur clypeo protectionis suæ muniri. Et quia sub mitissimo Patre illud sanctum ovile ab omni turbine iniquitatum compererat fore munitum, hoc totum inter se inierunt cum sancta deliberatione consilium, ut ab illa die in reliquum à minimo usque ad maximum omnis grex cum sancta professione sine offendiculo aliquo peccaminum acclinis ad omne bonum totus sequeretur Magistrum dicentes: Sub umbra alarum tuarum tuere nos Domine. Et iterum per Prophetam: In sanctitate serviamus Domino, & liberabit nos ab inimicis nostris. Tanto denique inter se cuncti illi servi Dei uniti conamine in crastinum requisierunt omnes in vera confessione verum animarum medicum, parantes se ad omnia recipienda, quæ Deus jubere vellet sive bonum pro sanctorum Patrum levamine, sive malum pro suorum delictorum justissima ultione: hancque professionem omnium Domnus Abba felici gaudio suscipiens obtulit tam ipse quàm tota sibi à Domino credita familia cum omni devotione cordium acceptabile Deo sacrificium, obsecrantes pium Dominum, ut cum odore suavitatis in conspectu ejus mereretur perferri per manus sancti Angeli, tamquam alterius Melchisedech remunerabile donum. Sicque onusta plebs sancta illius loci, virtute aromatum demum armati, spirituali romphæa imbelles coronam immarcessibilem recepturi sunt à benigno Jesu in die examinis, fruituri æternæ remunerationis respirio. Et quia caritas non ficta minimè patitur dissidia, dicente Apostolo, *Caritas numquam excidit*, itèmque; *Quis nos separabit à caritate Christi? tribulatio, an angustia, an persecutio, an gladius?* quis mortalium positus in numero Fidelium hoc potest habere in dubium, quòd Spiritus dilectionis seu perfectæ caritatis quæ cum B. Filiberto de loco ad locum immutabiliter transiens, simul etiam cum hac familia sibi à Deo suóque sancto patrocinio tamquam jure hereditario commissa, jugi amore Dei copulata ubique maneat? quos enim sancta caritas copulavit in sancto Dei servitio, longus tellurium sinus non poterat semotari pro ullo exigente periculo. Legimus enim beatum Paulum Apostolum Romæ in carcere trusum, simul etiam & in Epheso positum gentibus præcipiendo scribere, & omnibus illi incunctanter obedire. Patrocinium nempe simul cum sancto suo interventu quod beatus athleta Dei Filibertus cum hac sibi credita à Deo familia corpore degens habuerat, hoc præsens spiritu orando per Spiritum-sanctum huic Clero incessabiliter ministrare curabat, & utinam in Deo ministret, Amen. Non enim derelinquit Deus sperantes in se. Attamen his omissis redeamus ad superiora.

1. Cor. 13. 8.

Rom. 8. 35.

XXIX. Aicadrus omnes ad se trahit.

Cœperat namque S. Aicadrus pollere in virtutibus, intantum ut omnis in gyro positus Monachorum cœtus confluerat ad eum, cupiens aliqua ex ejus sanctissimo ore trahere melliflua seu sanctitatis liquantia, quæ sibi & aliis postea merentur fieri ad remedium opportuna. Erat enim omni parcitati deditus, sobrietate purus, orationibus frequens, atque assiduis vigiliis pernox, omni bonitate benevolus, subditis pius, & omnibus opportunus: & necesse erat ut quem sanctitas devinxerat, etiam & tentatio divinitus eveniret.

XXX. Ab Angelo futuram suorum stragem discit.

1. Cor. 1. 26.

Quadam itaque die omnibus ad se evocatis Fratribus reliqua exhortationum prædicamenta præcepit, ut omnes bono animo in omni sanctitate manerent, & vigiles in orationibus exsisterent, ne fur veniens soporatos inveniret juxta Apostolum dicentem: Videte vocationem vestram, Fratres, non enim longè abest, qui vocat nos: ecce prope adest in januis. Quapropter videamus nos, Fratres, interiùs, & mundemus corda nostra, ut cùm venerit paratos nos inveniat. Eadem namque nocte Completorio decantato Domnus Abbas omnes sua sancta benedictione munivit[a], & eos Domino commendans simul cum eis ad cubile devenit, non ut ipse se sopori daret, sed super gregem Domini commorando eminùs vigilaret. Itaque Fratribus in lecto locatis totum Dormitorium lustrando

[a] Nota morem benedicendi Monachos ante somnum ab antiquis usurpatum.

gyravit, séque Dominicæ custodiæ in loco destinato statuit, hanc orationem decantans: Suscipe, Domine, preces nostras, & muro custodiæ tuæ hoc sanctum ovile circumda, & omni adversitate depulsa sit hoc semper domicilium incolumitatis & pacis, per Dominum nostrum, &c. Finita denique oratione & ob confirmationem Amen dicentes, convertit se ad Dominum tota conversione, incipiens Davidicum à capite: quod in spiritu flebili perorans, cœpit mens beati viri eum ad altiora transferre, & in sacris orationum sollemniis cor ejus spiritualibus exaltare, semper in fine Psalmi adjungens: Protexisti me Deus à conventu malignantium, à multitudine operantium iniquitatem. Sícque semper in sancta deprecatione ardentiùs vigilans usque ad noctis conticinium, vidit ad ostium domûs tamquam duos Angelos, unum candida veste indutum, omni blanditie decoratum, & alterum tetrum atque hispidum instar cujusdam belluæ, omni formidine ignitum, flammeos habentem oculos, & in manu ejus nigram tenentē virgam, dicente sibi Angelo: Ecce hîc data est tibi potestas à Domino percutiendi corpora non animas. Verumtamen non usque ad consummationem tuus gladius desæviat; quoniam non est hæc pro illorum reatibus exagitata tentatio, sed pro multorum correctione adhuc infidelium. Attamen hoc in loco subsiste paulisper, & ne extendas manum tuam ad aliquem, sed in revertendo quod præcepero tibi facito. Relicto autem maligno pestifero, Angelus Domini bonus festinavit propere ad locum in quo vir Dei super gregem vigilans pernoctaverat. Quod cernens Sanctus Dei, pronus in modum Crucis corruit, obsecrans pium Dominum, ut piè averteret iram suam à familia sua, ne morbo diabolico periclitaretur, quod manus Domini plantaverat. Veniens autem Dei nuntius ad servum Domini clementer ei allocutus est dicens: Ave, Serve Dei, age quod agis, ne cesset nunc sanctum labium tuum deprecandi Dominum pro te & pro commisso grege per Dominum. Ipse enim me misit ad te, Sancte Dei, quem toto corde diligis, & in cujus fidelitate super gregem istum vigilans laboras. Quapropter noli supra modum pavere, nec te hæc res ultra modum terreat, cùm non est hæc prædestinatio coram Deo pro damnatione animarum horum Fidelium, sed pro remedio Electorum Dei, qui nunc de isto sancto cœtu evocandi sunt ad vitæ æternæ præmium, quod illis est præparatum à Domino pro dignis meritis ipsorum, beatique Filiberti egregii Patris eorum per Jesum-Christum. Increvit enim multitudo hujus sanctæ plebis coram Domino, insuper & ultra vires unius hominis est negotium. Et quia solus ferre non potes, dextera pars hujus sanctæ plebis & medietas illius nunc assumptura est. Verumtamen hoc à Domino huic sancto loco concessum est pro interventu Sanctorum hîc patrocinantium, quòd nemo hujus sanctæ concionis periturus erit ultrà ab hac pestifera clade, quæ nunc hic ventura est Domino disponente. Qua de re confortare nunc, conserve Dei, & præoccupa simul cum istis faciem Domini in confessione, ut instante agone certaminis contra hostem mereamini victoriosè palmam tripudii ferre in conspectu Domini. Hodie enim & cras hæc sancta multitudo de ærumnis hujus caduci sæculi profectura est ad Dominum: & inde tertia vesperascente die consummabitur felici consummatione in Domino. Finito ergo hoc sancto Angelico colloquio, & sancto Dei longiùs abscedente, mandatū Dei quod prætergredi non poterat cœperunt quantocius consummare.

Quod cernens vir Domini, ruit in loco quo steterat in sancta prece, flens & seipsum nimiùm discerpens, cum magna animi districtione deprecans piissimum Dominum, ne faceret consummationem in domo sua suo sancto famulatui mancipata. Et addidit: Obsecro, mitissime Domine, verte iram tuam à servis tuis[a], multæ enim miserationes tuæ sunt: quare hominum memento quæso, Domine, quod caro sumus. Et licet nimiis aculeis delictorum vulnerati sumus, tamen te nostrum communem Dominum non negamus, tui enim sumus. Ego itaque ultimus servus tuus,

[a] Et tamen Fulbertus in secunda Vita hoc ad Aicadri petitionem divinitùs factum refert, & morituros virgæ tactu ab Angelo designatos fuisse, cujus rei Auctoriste non meminit.

AN. CHR. DC.XXCVII. SEPT. XV.

XXXI. Aicadri oratio.

CIRC. AN. DC.XXCVII. SEPT. XV.

Domine, ego ipse sum, qui meritò in hoc scelere, si à tua pietate hoc deliberatum est, periturus sum. Ego nempe plasma tuum, Domine, peccavi, quum pro isto sancto grege, ut debui, tuam omnipotentiam minimè exoravi. Qua gratia, Domine, verte in me miserũ servum tuum iram tuam, & parce huic insonti gregi, ut saltem reliquiæ salvæ fiant. Non enim est hoc tuum, Domine, qui judicas omnẽ carnem, ut deleas hereditatem tuam quam redemisti pretioso sanguine sancto tuo. Surgens denique servus Dei à terra lugubris & cinerosus, perfusúsque lacrymis, postquam oravit omnipotentem Dominum, vertit se ad Angelum stans inter misericordiam Dei atque judicium, dixítque: Quousque, Domine, tuus desæviet gladius? Hoc eo dicente delatam vocem Sanctus Dei audivit: Sufficit, cesset jam manus percutientis, exaudivit enim Dominus preces clamantium ad se, & statim sanctus Angelus non comparuit. Quo comperto vir Dei apertis ostiis se cunctúmque gregem sanctæ Crucis munivit signaculo, & propulsato signo, invitavit omnes ad Ecclesiam ut hymnos Davidicos inibi decãtarent Domino, sicut mos docet Ecclesiasticus & ordo Fidelium. Atque hoc cooperante sancto Spiritu ita contigit, ut subitò tamquam sub una hora omnes pariter in unum conglobati in Choro convenirent, & nullus à numero ac statu deesse videretur. Et verè non est mirandum quòd isdem Angelus lucis qui eos ipsa nocte visitando ad cœnam Dominicam cum illo suísque coætaneis cœnaturos invitaverat, idem etiam sub momento unius horæ omnes religiosè in Dei servitio convolare fecit.

XXXII. De admonitione hominis Dei & data absolutione & sancto Viatico, simúlque de obitu Sanctorum.

Dein officio nocturnali ac matutinali simul peracto Domnus Abbas & athleta Dei egregius ita allocutus est omnibus: Dominus pacis cum his Fratribus, & Angelus ejus cum vestris spiritibus. Eia, Fratres dilecti, more solito, ut suprà dixi, bono animo estote & in Domino vigilate, moréſque vestros ut pius Dominus annuerit emendare curate, ac de propriis occultis animos vestros per puram confessionẽ purgatos reddite, necnon & sanctum Viaticum, hoc est participationem Corporis & Sanguinis Domini nostri JESU-CHRISTI casto corpore & mũdo corde in sanctis corporibus vestris ob munimen animarum vestrarum accipite. Et quia in vinea Domini laborâstis feliciter, videte ut diurnum denarium serò accipiatis, quatinus simul cum eo ad cœnam Dominicam venientes, ipsam feliciter sine offendiculo manducetis: Ecce enim qui nos vocat in januis adstat. Quapropter, Fratres, videamus ut fur dum venerit, nos vigilantes inveniat. Et exponens eis omnem confessionem reíque veritatem per ordinem, dixit: Hodie enim, Fratres, & cras atque post cras cœnam ad quam vocati estis, dignè cum Domino mereamini manducare. Nemo itaque, Fratres, vos seducat ullomodo, sed ita vos nunc paratos reddite, tamquam hac nocte cum Domino cœnaturi feliciter. Necdum enim vir Dei verba superiùs memorata compleverat, & ecce facies morborũ jam lividæ morbo injecto paruerant, unus alterum monens de via recta ad quam veniendi erant, ut suprà sermo beati viri enarrando transtulerat. Túmque Sanctus Dei ita omnibus dixit: Fratres agite nunc celeriter, ut Paulus monet Apostolus, & confortamini in Domino, & in potentia virtutis ejus, scientes quòd labor vester non erit inanis in Domino. Et quia non sunt condignæ passiones hujus temporis ad futurã gloriam quæ nunc revelabitur in nobis, currite ad lucem dum tempus habetis, ne tenebræ mortis vos comprehendant. Quærite itaque juxta Prophetam Dominum dum inveniri potest, & invocate eum per sanctam confessionem dum prope est. Hæc eo dicente prostraverũt se ad pedes beati viri, postulantes veniam Domino & sanctam absolutionem per puram confessionem tam cum Domno Abbate quàm ad alterutrum omnes à minimo usque ad maximum, ininvicem peccata confitentes sua flebiliter, ac orantes cum sancta prece ininvicem receperunt sanctum Viaticum contrito corde ac spiritu à Patre sancto post hæc verba, ut illis esset salus atque protectio in vita æterna cum Domino. Illis autem omnibus Amen respondentibus, data est illis à pio Patre absolutio suorum scelerum, & felix benedictio simul cum sancta licentia migrandi ad Dominum, cum quo vivant & regnent nunc & per sæcula sempiterna regnaturi cum eo, Amen. Quo luctuoso

ctuoso finito colloquio, cœpit jam beata plebs tamquam in hora diei tertia ad finem properare dispositum, nullus parcens alteri, sed sicut senex ita & mediocris, & ut juvenis ita puerulus. Omnis ætas in funere mortis disposuit divinæ præscientiæ obedire; atque itaut prædictum est superiùs contigit: occubuit enim medietas illius sanctæ familiæ numero quadringenti quadraginta duo in numero trium dierum, sicut prædictum suprà fuerat à sancto Angelo. Túncque miserante Deo furor illius versus est ad misericordiam, & vita omnium Christus finem dedit funeri. Isítque in eo inaudito sancti loci excidio omnis illa regio in commune exorans pium omnipotentem Dominum, ut hunc amarissimum fletum sua largiente pia clementia converteret in gaudium, & residua plebs eo cooperante cum sua salubritate iterum reversionem habere quivisset in optabilem statum. An. Chr. DC.XXCVII. Sept. XV.

Tunc Domnus Abbas simul cum illo collecto Dei populo exsequias illorum sanctorum corporum dignè, ut potuit, incessanter accelerare disposuit, & cœptum opus usque ad sanctam consummationem perduxit. Nam ita ut multis notum est, omnes illos electos Dei in uno cœmiterio in petreis sarcophagis honorificè (sicut mos habetur Ecclesiæ) cum timore Domini sepelivit & in illorum medio post obitûs sui diem se cum illis locari in pace præcepit: in quo loco per illorum Sanctorum merita cooperante Dei gratia multa & inenarrabilia sunt ostensa miracula, quorum mors in conspectu Domini nimiùm est pretiosa. Lætantur etiam adhuc illic sancti Dei Pontifices atque beatissimi Confessores Christi, Hugo videlicet filius magni Karoli Imperatoris, Rotomagensis Cathedræ Archiepiscopus [a], & Constantinus Belvacensis Ecclesiæ sanctæ memoriæ Præsul, seu etiam beatus Peregrinus Anglorum Episcopus simul cum sancto Flavio de illorum sancta præsentia ac condigno suffragio, quorum sancta lipsana adhuc in Domino cum illis manent humata: quorum interventu omnium nos petimus à cunctis protegi inimicorum tentationibus, & defendi periculis ipso adjuvante Christo, qui illis & gloriam sempiternam contulit, & vocatione sua sancta ad suæ sanctæ cœnæ convivium invitare illos voluit, qui cum Patre & Spiritusancto vivit & regnat Deus per omnia sæcula sæculorum, Amen. XXXIII. De sepultura Sanctorum. [a] Nota

Beatus denique Aicadrus pro tanto imponderabili miseriarum luctu nimiùm corpore afflictus & permaximè animi doloribus gravatus, cœpit sine cessatione invocare consolatorem Dominum, ut delictorum suorum suæque residuæ familiæ piæ suspenderet vindictam, & corrigibilem tribueret illis efficaciam. Et persistens denuo simul cum subjectis omnibus diebus ac noctibus in sanctis vigiliis & puris orationibus, adjectâ etiam abstinentiâ non modicâ, ut semivivus mundialem pòst obliviscens gloriam totum se convertit ad Dominum, in sua omnipotentia illum exorans continuò, ut animæ suæ suorúmque omnium tribueret illis affluentiam salutarem, ne darentur ultrà inimico in prædam, sed potiùs in sua misericordia reciperet eorum animas, quas citò per spiritum noverat ad vitam aliam esse evocandas. Et hoc suspensus felici suspirio beatus homo totus animo hærebat cælo, spreto denique mundiali deliberativè ruinoso consortio. Audierat enim inter cetera præceptorem suum beatissimum Filibertum jam ad superos esse translatum, de cujus abscessu sanctissimo nimio dolore cordis adstrictus, videbantur immorari illi hujus ruinosi sæculi adversa omnia, & veluti ad præcipitium irreparabile ruere miserrimum, quoniam dum in ista vita manserant, unus alteri sociabile ministrabat præsidium; Filibertus scilicet patrocinando ut auriga navim gubernans in undoso æquore sine naufragii periculo, & Aicadrus tamquam propheta prævius decernens ne subitò navis ad portum veniens læsionem pateretur aliquam in litore saxeo. Etenim Filibertus ut Moyses ducebat plebem sibi creditam, velut in Sinaico deserto: & Aicadrus illi jubendo ut Josue ma-

[a] Hugo Rotomagensis Archiepiscopus non fuit Caroli M. filius, uti sæculo proximo videbimus. Constantinum, Belvacensem Episcopum vulgati Indices ad sæculum sextum referunt, ex hoc proinde loco emendandi. Porro Peregrinus Episcopus Anglicanus & Flavius nobis ignoti sunt: an Falvius in Vita S. Sigiranni memoratus?

AN. CHR. DC.XXCVII. SEPT. XV.

nebat in tabernaculo custodiam sibi commissam fideliter agendo. Uterque enim ut veri Israëlitæ tamquam dictus Moyses & Aaron in his quæ Dei erant sine aliquo murmure offerebant tempore opportuno mensuram tritici injunctæ familiæ Domino largiente.

XXXIV. ab Angelo suam mortem prædiscit.

His itaque atque aliis beatus Abbas Aicadrus destitutus solatiis, seu fulcro tunc sustentationis ablato, omnino de dolendo pro tanto geminali damno gemebat, & ubique pallidus & lacrymosus ab omnibus sibi credulis videbatur, tamquam viribus corporeis præmortuis. Sed dolentium recreator Deus omnipotens, qui Fidelibus suis à primordio sæculi more Job. & Tobiæ semper spem consolatoriam in angustia positis administrare voluit, hunc etiam servum suum non est passus longævis perire periculis. Veniens autem statim in ipsa nocte ad eum à Dei pietate missus Angelus Domini indutus veste candida, salutavit eum dicens: Gaudium tibi sit, Serve Dei, & jucunda exsultatio: ecce enim in tempore angustiæ tuæ misit me Dominus ad te suæ pietatis perferre nuntium, ut resumendo constantiam consolationis reparares vires, quoniam in agone positus bene certâsti, & absque defectu cursum consummâsti, & in illatis tentationibus fidem servâsti. Qua de re reposita est tibi à Domino corona justitiæ, quam reddet tibi Dominus in illa die remunerationis, in qua non solum tuæ beatitudini, sed etiam omnibus remuneraturus erit suis Fidelibus pro suorum actibus. Legimus enim, Sancte Dei, quia tribulatio corporalis si in patientia est, coronabitur. Ideò confortare nunc in eo qui misit me ad te, & viriliter age, quoniam Dominus hos quos à tuo grege & tuæ custodiæ commendatos recepit in domo sancta sua, sua clementia contulit: & beati illi, quoniam in sæculum sæculi laudabunt illum. Et sicut alio in loco Scriptura dicit: Beati quos elegisti, Domine, habitabunt in atriis tuis. Deinde, Sancte Dei, certa ut miles bonus in agone tui certaminis, & noli metuere, non est enim longè à te tempus vocationis tuæ. Quapropter viriliter age, & noli diffidere, Dominus tecum sit, & cum omnibus tibi creditis, Dei electe. Finita autem illa Angelica allocutione, mox Paterfamilias post matutinale officium suis valedicens Fratribus & clementer resalutatis, utrumque eis retulit & obitum beati Patris Filiberti & allocutionem Angelicam: præcepitque eis sicut solitò, ut in bono animo manerent, & semper auxilium à Deo peterent, ut in sancta religione ac bono opere manentes, coram Deo acceptè, & coram sæculo inreprehensibiliter viverent, semper Dominum exorantes, ut eorum saltem reliquiæ salvæ fierent. Et quia in terra nihil fit sine causa, idipsum exhortatus est, ut abscessum sancti Patris eorum leviùs ferrent, & suas exsequias dignè celebrando perficerent, quatinus ille Sanctus Dei pro eis apud pium Dominum intercederet ærumnis corporeis liberatus, qui multoties ab hoste eos tutaverat maligno, corpore plenus. His denique omissis monitionibus, & Fratres ut eis præceptum à sancto Patre fuerat pro B. Filiberto (ut dignum erat) orationes assiduas fuderunt Domino, & per multas lacrymas ejus absentiam diutissimè fleverunt, semper de suis sanctis memoriis in invicem sermocinantes, & suas multimodas benignitatum gratias recolentes.

Psal. 64. 5.

XXXV. Triennio se ad mortem disponit.

Posthæc beatus Aicadrus vixit triennio in sanctis operibus, cursum dignum Deo peragens in multa abstinentia, & in sancta caritate Fratribus ministrans. Erat namque in suis sanctis moribus diu noctúque Deo serviens omnipotenti, & semper ultimam horam vocationis suæ exspectans, & juxta morem pristinum sui incolatûs sanctè vivens: ac quanto proximiorem se sui sancti obitûs senserat revelante Angelo, tanto districtiùs se artabat justè vivendo. Erat enim annorum tunc sexagenarius, omni sanctitate plenus & pernox in suis sanctis orationibus, mundum fugiens aridè vivendo, & semper Deo appropians bene perseverando. Fuit itaque pes claudo & oculus cæco, auxilium omnibus faciens, & cunctis pro Deo alimenta ministrans. Non enim poterat suos oculos corporeos claudere alicui indigenti, nec algentem sine indumento dimittere. Os enim illius sanctum patebat omnibus miseris in confortatione, & manus illius famelicis saturitatem

ministrans. Si quempiam cerneret sitire, tribuebat poculum; & omnibus incommodè (ut ita dicam) viventibus juxta capacitatem sui mos erat illi commoda ministrare. Et quia beati viri laus in fine canitur, istius beatitudo dum in hac voluptuositate duravit, debilibus, cæcis, claudis, necnon etiam & obsessis à dæmone, atque febre correptis, omnibus ad se accedentibus profuit. Et quia cursus illius jam ad sanctum finem pervenerat, cœpit beatus homo vires corporeas in imbecillitatem mutare, & febre validissima corripi: quod sentiens Sanctus Dei ruit ilico in sancta prece, gratias agens Deo qui juxta condictum Angeli servum suum dignatus fuerat ad suam misericordiam invitare. Sicque convocatis ad se omnibus Fratribus per septem dies non cessavit illis verbum Dei annuntiare, ac ordinatis cunctis quæ illis erant post decessum illius utilia, facta confessione & suscepto sancto Viatico, vale dixit omnibus cum sancto dato osculo. Et tunc commendans eos Domino inter verba orationis, XVII. Kal. Octob. migravit ad Dominum[a], percepturus ab eo gloriam sempiternam, qui cum Patre & sancto Spiritu vivit & regnat Deus per sæcula sempiterna, Amen.

AN. CHR. DC.XXCVII. SEPT. XV.

NOTA a

a Anno scilicet Æræ Christianæ DC.XXCVII. Nam S. Aicadrus triennio (ut patet ex hujus capitis initio) superstes fuit B. Filiberto, quem anno DC. XXCIV. decessisse probavimus. Cùm ergo Aicadrus vixerit annis tribus & sexaginta, natus anno DC. XXIV. dicendus est. Deinde duodennis secessit in Monasterium Ansionense anno DC. XXXVI. postea tricenarius condidit Ecclesiam Quinciacensem anno DC. LIV. Ubi postquam annis aliquot præfuit, à B. Filiberto circa annum DC. LXX. directus est in Monasterium Gemeticense, quod usque ad obitum suum rexit. S. Aicadri corpus unà cum B. Hugonis Episcopi Rotomagensis Reliquiis ob Normannorum infestationes translatum est *ad villam Hasprum*, inquit Baldericus in Chron. Camerac. & Atrebat. lib. 2. cap. 29. *qua ab urbe nostra (Cameraco) non plus quàm decem millibus disparatur. Quam villam utrùm abantea possessam subjacuisse prælibato Monasterio, an tunc temporis aut à Rege aut à quolibet Principe pro remedio animæ, receptationi Sanctorum traditam fuisse dicamus, incertum est: His apud hanc villam posthac remanentibus, Monasterio facto, Monachis delegatis ad laudem eorum pius & misericors Deus multa immo & celeberrima virtutum prodigia dignatus est operari, intantum sanè, ut nemo ex vicinis potentibus, aut in expeditionem aliquando transeuntibus, ullam præsumptionem antehac audeat irrogare. Sed quia Monachorum Abbas (Gemeticensis) longè aberat, eósque rarissimè pro difficultate longinquitatis visitare solebat, in libertatem soluti sæculum sectabantur inregulariter viventes usque ad tempus* GERARDI *Episcopi*, Cameracensis scilicet & Atrebatensis, cujus jussu Cella Hasprensis commutatione facta tradita est LEDUINO Abbati S. Vedasti. *Hæc autem commutatio coram Rotberto Rege Franc. corámque Comitibus* BALDUINO *videlicet Flandrensium &* RICARDO *Rotomagensium facta est & ab eisdem corroborata.* Jacobus Guisianus in Chron. Hannoniæ Mss. hæc scribit: PIPPINUS *Majordomus Austrasiorum, victo Theodorico Galliæ Rege, fundavit Hasprensem cellam, Cœnobitis Benedictinis Gemetico celebri diœcesis Rotomagensis Monasterio evocatis. Porro anno Christi millesimo vigesimo-quarto, Gerardo eo nomine primo Cameracensi Episcopo procurante, facta est permutatio inter Vedastinum ac Gemeticense Monasteria, Vedastinis Anglicuriam in diœcesi Bellovacensi sitam in usum Gemeticensium, Gemeticensibus verò Haspram in usum Vedastinorum cedentibus.* Haspra hactenus est Præpositura Vedastina, medio fere itinere inter Cameracum & Valentianas, ubi S. Aicadrus maximè in liberandis energumenis effulget.

VITA S. WANINGI CONFESSORIS IN MONASTERIO FISCAMNENSI.

CIRC. AN. DC.XXCVIII. JANU. IX.

Ex variis codd. Mss. partim, partim ex Bollando.

OBSERVATIONES PRÆVIÆ.

1. SANCTI VVANINGI *seu* VVARINGI *sive* VVARINGONIS *Vitam integram reperire nobis non licuit, sed varia dumtaxat fragmenta, quorum primum Bollandus secundo loco edidit, secundum ex quodam Cœnobii Fiscamnensis apographo hîc reddimus, alia itidem ex Bollando, cujus primum fragmentum omisimus præter paucos versus mox adducendos.*

2. *Vvaningum Monachum non fuisse, apparet tum ex narratione subjecta, tum ex primo Bollandi fragmento in hac verba:* Piis officiis illustris Vvaningus, insignis adjutor B. Vvandregisillo in constructione locorum sanctorum exstitit, & eidem plurima prædia felici munere ad usus servorum Christi devotissimè contulit, atque eidem viro sancto filium suum & heredem DESIDERATUM Monasticis disciplinis sub forma & institutione S. P. BENEDICTI tradidit imbuendum. Hoc ideò fecit, ne idem Desideratus prædia Deo oblata fastu sacrilego sub-

Vvaningus non Monachus.

CIRC. AN. DC.XXCVIII JANU. IX.

traheret, propriæque ditioni, ut mos est divitum, injustè vindicaret. Cogitabat hic vir Deo devotus seipsum tradere Ordini Monachico, & terrena deserere cum sæculo. Sed hæc aliter Divina providentia Dei disposuerat fieri: diversis etenim ad Deum tenditur studiis. Erat igitur illi studium in restauratione Ecclesiarum, in ædificatione Cœnobiorum, &c. *In subjecto fragmento, Vvaningus* toto vitæ suæ cursu, totius famulatûs humilitatem & obedientiam in eadem Ecclesia Fiscamnensi, ratione & consuetudine servientium exhibuisse *legitur num.* 7.

Sanctus an dic ndus?

3. *Vvaningi nomen in antiquis Martyrologiis non exstat, neque in Actis SS. Vvandregisili ac Leodegarii* Sanctus *prædicatur, sed* vir illustris; *& cum S. Leodegario mitiùs egisse laudatur. Recentiores Martyrologiorum conditores, Vvion, Dorganius, Molanus, Saussaius Sanctorum catalogo eum inserunt v. Idus Ianuarias: quo die in Breviario Fiscamnensi, jussu Henrici à Lotharingia Abbatis anno* 1627. *edito & recognito, ejus festum* cum XII. Lect. officio *collocatur.*

Fiscamni auctor.

4. *Monasterium Fiscamnense, vulgò* Fescam, *in Caletis Neustriæ populis ad Oceanum positum*, quod à Rotomagense urbe, *ut scribit Glaber Rodulfus in lib.* 4. *Hist. cap.* 4. quadraginta fere millibus distat, *sua debet primordia S. Vvaningo, qui ipsum Monasterium Virginibus trecentis sexaginta sex ac Childemarchæ Abbatissæ attribuit. Everso à Nortmannis Monasterio, Sanctimonialibus aliis cæsis, aliis fugatis, locus in solitudinem incultam redactus, à Richardo I. Nortmannorum Duce restitui cœpit. Richardo verò ejus filio procurante, Clericis qui isthic solutiori more degebant expulsis, successerunt Monachi Benedictini, eo in loco instituti à S. Vvillelmo Abbate Divionensi, cujus Acta ad ann.* 1031. *referemus. Ab eo tempore Monasterium Fiscamnense fuit celeberrimum, ac modò Benedictina S. Mauri Congregationi subest.*

Vvaningus ad Templi Fiscamnensis ædificationem eligitur.

1. MULTORUM igitur profluxerunt temporum dies, & dignus inveniebatur nullus, qui aut significatum Oraculum [a] ædificaret, aut cui summæ clementiæ ineffabilis Trinitas ædificandi significationem declararet. Exspectabat enim Divinæ providentiæ celsitudo virùm, quem carnalis desiderii carne liberum sancto-Spiritu consecraret & custodiret templum delectabile. Oportebat quippe hominem, spirituale templum Domini, ædificare Domino corporale templum, qui sui interioris considerata imagine, conciperet qualiter exterius rerum universarum Creatori templum ordinare & ædificare deberet. Quocirca tandem tantæ deliberationis ædificando Oraculo sanctus & gloriosus Confessor Vvaningus eligitur, electus promovetur. Cujus nobilium actuum excellentiam Galli Proceres admirabantur, & cælestium morum gratiæ cælestis curia congratulabatur. Possidebat enim quod non multi, verùm divites pauci possidere solent, & æternorum desiderium, & affluentiam temporalium bonorum: quorum clementi expensa nullorum recipiebat aut favorem aut retributionem mortalium.

Caletibus præfectus,

2. Talium igitur meritorum gratiâ & Domino amicus, & mundo clarus, & Regi LOTHARIO habebatur familiaris & secretarius. Lotharius enim Rex B. Vvaningo Regni sui partem maximam commendaverat. Nihilominus etiam in totius summa ordinanda vel administranda beati viri prudens consilium sequebatur & audiebat. Commendaverat, inquam, B. Vvaningo Rex Lotharius provinciam Calciasensem, quam ob antiquarum silvarum abundantiam & ferarum diversarum venationem jucundam valde diligebat, nullique nisi familiari & fideli committere rationabiliter judicabat.

Venationi indulget.

3. Commissas igitur silvas fideliter custodiens B. Vvaningus frequenter visitabat, visitando perlustrabat, non tantum capiendarum ludo, aut captarum ferarum lucro gaudens, quantum carnalium tumultuum refrigerationem umbrâ silvarum solitudinis quærens. Tali itaque studio commodiores Fiscamnenses saltus judicabat, judicando frequentabat, ignorans Ducis ANSEGISI revelationem; revelatione præterita sancti loci manifestationem, & futuri oraculi reverentiam observandam. Loco enim sancto S. Vvaningus reverentiam nullam exhibebat: verùm ibi frequenter aut canes copulabat, aut retia tendebat, vel agitabat fugientes feras, vel suis privabat exuviis captas. Quam prævaricationem, immo viri ignorantiam corrigendam Divina sublimitas miserata, sanctum corripuit virum, & complendi oraculi manifestum dedit indicium. Ingentium quippe febrium virum sanctum repentinus ardor invasit; qui totius corporis compagem labefactans cunctisque viribus membra omnia inclementer privans, auferre vitam, & mortem minabatur inducere præsentem.

Morbo correptus, videt justorum præmia & malorum tormenta.

4. Ingravescente ergo molestia, penitùs vigor vitalis concluditur, conclusus exstinguitur, atque consumpto exteriori suus homo interior cujusdam ecstasis translatione maxima extenditur & deducitur. Deducitur, inquam, S. Vvaningus ad beatorum virorum gloriosa loca, & ad hominum miserorum crudelia tormenta: ubi quantas & justorum coronas & reproborum cognovit pœnas, reversus narravit, suorúmque actuum evidentia patenter exposuit.

[a] Id est Oratorium seu Templum, quod Ansegisus Dux, S. Arnulfi filius, ædificandum esse, divinitùs acceperat, uti infrà num. 3. dicitur.

Visis gaudio beatitudinis, & miseriæ perpetuæ domibus, Judici cuidam S. Vvaningus præsentatur, atque excelso suæ majestatis throno deponitur & collocatur. Verùm cùm & sedis incircumscriptum fulgorem & sedentis adspectum terribilem circumstantiúmque innumeram multitudinem contemplaretur, & contemplans terreretur, corruit, & toto corpore prostratus coram judicantis præsentia, velut exanimis & conturbatus jacuit. Tunc Judex; Quomodo, inquit, Vvaninge, Fiscamnensem vallem nomini meo consecrandam ignoras, & ignorando exhonoras? Qua ratione consecrationis meæ locum nequaquam attendens contaminare non exhorrescis? Non vereris incurrere iram meam, cujus fideliter cognoscis omnipotentem voluntatem? Dixerat,& circumstantium seniorumchorus sui Imperatoris sententiam gravitatis severo vultu confirmabat. Sanctus autem Vvaningus valde perterritus nullatenus ora solvebat, aut caput solo erigere præsumebat. Sed sui animi puritate & fatebatur culpam, & postulabat veniam, & prætendebat ignorantiæ excusationem solam. Silentibus gloriosis cunctis adstantibus, suóque silentio & inferendam disciplinam & exhibendam indulgentiam contestantibus, sola sancta virgo EULALIA surrexit, & jacentis causam suscipiens, clementis Judicis severitatem delinivit, indulgentiámque ignoranti exoravit; suíque familiaris & amici S. Vvaningi præsente vitam XX. annorum protelatione, interventu suo prolongavit. Virgo itaque sancta Eulalia exauditur, eíque exaudita sanctus commendatur Vvaningus; quatenus eum perfectè instruat, qualiter sanctum Oraculum constituat, constitutúmve quibus personis committere debeat. Cui virgo; Convalesces, inquit, Vvaninge, & vives, tuísque possessionibus restitueris. Adi Fiscamnensem vallem,& in Fiscamnensi valle Duci Ansegiso manifestatum locum ab incolis diligenter exquire, & inventum festinus excole. Ibi summæ & individuæ Trinitatis congruum Templum fideliter construe: completum autem templum sanctis Virginibus commendabis, quibus CHILDEMARCHAM Burdegalensem virginem, ibique multarum Virginum Matrem inclytam Abbatissam præponere curabis.

Circ. An. DC. XCVIII Janu. IX.

S. Eulalia petente, vitæ inducias impetrat.

5. Finitis demum tantæ revelationis sermonibus, cum vita sospitatem, & cum sospitate vitam S. Waningus suscepit: æqualitérque suis cunctis convalescentibus membris, Regem Lotharium expetiit, suæque revelationis seriem totam explicuit. Quibus Rex Lotarius compunctus & perterritus; Festinus, inquit, fili Waninge, regredere, & sanctum locum juxta relationis tuæ veritatem diligenter inquire: rebúsque meis & tuis summum Imperatoris palatium, quàm maturius gloriosiúsve valueris, construe. Quod læto audiens animo B. Waningus ad Calciacensem provinciam continuò remeavit, ingressúsque Fiscamnensem silvam, prænominatum locum exquisivit, invenit, & excoluit. Adhibitis glorioso operi operariis, annosæ quercus cæduntur & prosternuntur, vimináque & vepres exstirpantur & comburuntur; & antiquæ solitudinis dumis ac sentibus locus cælestis habitaculi perpurgatur & liberatur. Ponuntur fundamenta & ineffabili celeritate consurgunt parietes sacri, & velut Divinæ virtutis omnipotenti operatione collocantur tecta, complectuntúrque ædificia præmissæ revelationis.

Chlothario annuente, Fiscamnū construit.

6. Consummato igitur completóque ædificio, Galliarum Rex Lotharius invitatur, multarum urbium sancti Patres convocantur & congregantur: & rerum omnium Creatoris & administratoris titulo, factúmque Oraculum insignitur & consecratur, consecratúmque regalibus gazis & prædiis liberaliter dotatur, & divitiarum cunctarum abundantiis ditatur & ampliatur. Imperat Rex Lotarius sanctas Virgines congregari, & congregatis Virginibus juxta B. Eulaliæ visionem Childemarcham summæ sanctitatis virginem præponi, totiúsque Ecclesiæ summam & administrationem sanctis & beatissimis Confessoribus AUDOENO & WANDREGISILO committit & injungit devotè. Virgines sacræ conveniunt, promissæ virginitatis cælesti Sponso chirographa immobilia conscribunt, suæque conversationis aromaticis cunctis odoribus circumadjacentes provincias cunctipotenti famulari Domino admonent & accendunt. Congratulatur beata Trinitas, incommutabilis Deus, & completo Templo, & convenientium famulatui casto: quarum trecentarum sexaginta sex diurnas nocturnásque & continuas contemplans laudes, & mortis liberationem in mansura civitate promittit, & præparat beatæ retributionis immarcescibilem coronam.

Childemarcham Virginibus 366. præficit.

7. Illo tempore beatus & gloriosus Martyr LEODEGARIUS Fiscamnum deducitur, quem effetus & nefandus apostata EBROINUS Episcopatûs sui sede injustè expulerat, rerum affluentiâ multarum exspoliaverat,& linguâ inclementer abscisâ totius officio sermonis privaverat. Verùm cùm gloriosus Martyr & Episcopus summi & omnipotentis sacras ingrederetur ædes, & psallentium Virginum audiret Angelicas voces, ablatæ officium linguæ recepit: & per annorum vertiginem duorum cum sanctis virginibus conversatus, humilitatis & patientiæ formam exhibuit, & audientium corda voce cælestis doctrinæ irrigavit & fecundavit. Cernens igitur B. Waningus inopinatam Templi gloriam sanctæque Congregationis religionem & multitudinem cælestem, cunctas suæ proprietatis divitias recensuit, sanctarúmque in usus Virginum delegavit, & toto vitæ suæ cursu, totius famulatûs humilitatem & obedientiam in eadem Ecclesia ratione & consuetudine servientium exhibuit.

Leodegarium isthic excipit.

Circ. An. DC.XXCVIII Janu. IX.

8. Defuncto [a] autem B. Waningo multorúmque dierum transcurrente spatio, Dani hoc Monasterium destruxerunt, sanctas Virgines expulerunt & effugarunt. Multæ sanctæ Virgines, quas gloriosi Templi amor retinuerat, hostili gladio ante ipsam sacram aram corruerunt. Succensum est Templum, demolita omnia.

[a] Monasterium à Normannis evertitur.

ALIUD FRAGMENTUM.

Vvaningus cælitùs correptus, Fiscamnũ molitur,

1. IN diebus Lotharij Regis Francorum fuit quidam vir illustris prudentiâ eminens, bonitate valde clarus, Deóque obediens, nomine Waningus, qui multimoda Cœnobiorum habitacula in possessionibus propriis construxit ex quibus unum est quod vocatur Fiscamnum: quæ res hac ratione processit. Hic in eodem loco valetudine correptus acerrima, pænè fuerat ad extrema deductus. Raptus autem in ecstasi, ostensa sunt ei pœnæ damnatorum, & felicitates justorum, audivítque oraculo cælesti datione ostenso viginti annorum spatia se victurum fore, & hoc impetravisse à Domino sanctam Christi Martyrem Eulaliam, cujus precibus se sedulis commendare solitus erat. Sed & ipsa Martyr ei apparens commonuit, ut in prædicto prædio quo morabatur Monasterium construeret, & de sua stirpe nulli ad regendum committeret. Qui reversus ad superos [b], Sacerdotem Christi Audoënum Rotomagensem Archiepiscopum, simúlque virum Dei Wandregisillum Abbatem Fontanellensis Cœnobij ad se accersivit, & ejus ordinem visionis exposuit, simúlque à febre qua premebatur, eorum precibus curatus, optatam recepit sospitatem, præfatúmque Cœnobium, ut monitus erat, ilico construere cœpit.

Chlothario annuente,

2. In eodem conventu Rex adfuit Hlotharius Chlodovei junioris filius, illius miraculi famoso stupore vel maximè accitus; quod Waningo fuerat actum: quòd videlicet precibus Sacerdotis & Abbatis de limine mortis fuerat ad vitæ januam restitutus: & quòd ei per excessum rapto tartareum chaos fuerat reseratum; & in morem Ezechiæ Regis per cælestem visionem, vitæ illius viginti anni sunt superadditi. Unde ad hoc cæleste spectaculum rumor ingens Primates Francorum universos, & ingentem populi multitudinem commoverat. Igitur opus propter quod Pontifex & Abbas convenerant adimpletur, Monasterium dedicatur, numerus sacrarum Virginum colligitur, Regula vivendi disponitur. Erat enim tunc temporis apud Burdigalam urbem virgo Christi nomine Hildemarcha in quodam Monasterio Sanctimonialium sanctissima gubernatrix, ad quam quidam vir Dei Monachus ac Diaconus nomine SINDARDUS cùm propter utilitatem servorum Dei Fontanellensium in illas partes mitteretur, causâ hospitij declinare solitus erat. Cui illa intimavit in visu se esse monitam ut tellurem adiret Rotomagensem, virúmque Domini Wandregisillum inviseret, atque sub illius regimine Divinis pareret edictis. Quæ, sicut in ejus scribitur Gestis, ad Christi famulum perveniens, ad præfatum illustrissimum Vvaningum perduxit, prædictúmque Cœnobium Fiscamnum per testamenta B. Vvandregisilo isdem Vvaningus contradens, ejus consultu eidem religiosissimæ Virgini tradidit ad regendum; cujus vitam ac laudabilem conversationem libellus [c] qui de ejus scribitur actibus liquidò narrat.

Hildemarchâ Abbatissâ constitutâ.

3. Defuncto igitur Rege CHLOTARIO CHILDERICUS Regnum Francorum suscepit: sed & iste non plenè quatuor annos Regnum tenens vita decessit, cui successit THEODORICUS suus germanus. Hujus tempore Ebroinus Major domûs Regiæ Leodegarium Augustodunensem Episcopum vinculis tenebat. Qui convocans præfatum Vvaningum; Accipe, inquit, Leodegarium quem aliquando vidisti virum superbum, erit enim tempus suæ mortis, recipiens quod meretur à suis inimicis. Tunc acceptum ad præfatum perduxit Cœnobium, in quo multis diebus [d] conversatus stetit sub custodia. Nam & lingua præcisa solitum recepit officium, & magnum doctrinæ semen ostendit in populo, ut quando posset Virgines accederet, & ita (ut fertur) dulcia sua fulgebant eloquia, ut mirarentur quicumque audierant, quanta Dei operabatur clementia, & conversi à pravis operibus velociter peterent pœnitentiæ fructus.

Leodegarium Fiscamni excipit.

Cœnobiũ à Normãnis diripitur.

4. Floruit autem idem locus à tempore præfatorum Regum, usque ad tempora LUDOVICI Imperatoris, filij CAROLI MAGNI. Tempore istius sævissima Danorum gens Franciam irrumpens, in oram maritimam non minimam Christianorum populorum stragem dedit. Unde factum est, ut idem locus ad solitudinem redigeretur, ita ut fieret ferarum habitatio, qui fuerat prius Christicolarum ornamentum.

a Quo anno mortuus sit S. Vvaningus, non satis constat. Per ecstasim quam regnante Chlothario Chlodovei filio passus est, viginti annorum vitæ inducias obtinuit. Leodegario supervixit. Unde ejus obitum anno circà XXCVIII. reponimus.

b Id est ad homines superstites seu in terra degentes, ut superiùs alibi exposuimus.

c Libellus iste de gestis S. Hildemarchæ, seu Childemarchæ excidit, quæ nullo festo peculiari colitur in Monasterio Fiscamnensi: tametsi Fastis Benedictinis VIII. Kalend. Novemb. inscribitur. Ejus honorifica fit mentio in Vita secunda S. Vvandregisili cap. 17. & in Actis S. Leodegarij, ubi à primario auctore *Childomerga* dicitur.

d Nempe duobus annis, ut infrà in fragmento altero num. 7. dicitur. Hic articulus fere ad verbum ex Vita S. Leodegarij desumptus est.

5. Anno igitur Dominicæ Incarnationis DCCC. LXXVI. Regnum Francorum gubernante Rege Carolo, Rollo quidam natione Danus, ritu gentilis, ordine miles, cum suis navigio Franciam intravit: quam terram multùm devastans, à prædicto Rege Regnique Proceribus quamdam partem dono recipiens, ac Baptismi gratiam consecutus, de reliquo fidelis permansit. Ipsam autem terram quoad vixit optimè regens, legésque & jura paterna ipsis habitatoribus componens, anno DCCCC. XVII. ab Incarnatione Domini migravit à sæculo. Cui successit in Regnum Vuillelmus filius suus, qui palatium sibi Fiscamni mirifico opere construxit. Quo in loco dum moraretur, genuit ibi filium Richardum nomine, eleganti formâ infantem, quem præcepit à Principibus suæ terræ liberalibus imbui disciplinis. Hoc in tempore in præfato Monasterio destructo non jam habitabatur, quia destructâ maceriâ ibi grandis silva creverat. In ipso autem loco coloni ipsius villæ repertum altare ex virgultis quantum valuerunt ad præsens cooperuerunt, ex cujus initio, sicut ab antiquis audivimus, ipse Auctor & Redemptor humani generis, præscius sibi in ipso loco futuri servitij, grande miraculum ostendere est dignatus in forma cujusdam speciosissimi cervi.

Circ. An. DC.XXCVIII Janu IX. Normannorum Duces.

Alia fragmenta ex Bollando.

6. Interea contigit Fiscamnenses Canonicos aliorum Canonicorum mores imitati, latas perditionis vias ingredi, & rerum temporalium luxus & desidias voluptuosè sectari. Quam Canonicorum miseram vitam & viventem miseriam Dux prudentissimus Richardus audiens, & audiendo cognoscens, valde doluit, hominúmque pravorum mores & conversationem exhorrens, legatos festinanter Cluniacum direxit, & S. Maiolum magnæ humilitatis precibus Fiscamnum accersivit, atque secundum S. Benedicti Regulam & institutionem disponi & ordinari novam Ecclesiam exoravit. Cui S. Majolus; Hujus, inquit, laboris magnitudinem talis rationis conditione, carissime fili Richarde; suscipiam, si per totum ducatum tuum consuetudinem, quæ vulgariter pasnagium dicitur, Domino donaveris, nullúmque tuæ potestatis Principem aliquam ampliùs exigere decreveris. Ubi Richardus Dux, non morbo avaritiæ, verùm occulta Divini providentia disponente, & S. Vuillelmo Abbati gloriam ordinandi sanctam Ecclesiam transferente, suorum hominum consilio adquievit, & S. Maioli sanctam interpellationem non exaudivit. Unde contigit ut S. Maiolus Cluniacum reverteretur, & Canonicorum correctio vel expulsio per aliquot tempora protelaretur. Idem Dux Richardus, ut ibidem habetur, morti proximus filio suo Richardo II. præcepit ut Canonicis inde ejectis Monachos substitueret.

Canonicis Monachi apud Fiscamnum substituuntur,

7. Vir nobilis Normanniæ Richardus, primi Richardi filius, à monasterio Fiscamnensi Canonicos Regulares expulit: qui legatos apud S. Benignum Divionem humiliter destinavit Guillelmo ejusdem loci præcipuo Pastori, magnis precibus compellit; Monasterij Fiscamnensis sub Regula B. Benedicti commisit gubernandum, anno ab Incarnatione Domini millesimo primo [a].

per S. Vuillelmum.

a De S. Guillelmo Abbate Divionensi ac de Monachorum institutione apud Fiscamnum agemus ad ann. 1031.

VITA S. ANSTRUDIS ABBATISSÆ LAUDUNENSIS.

Circ. An. DC.XXCVIII Oct. XVII.

Auctore Anonymo ferè contemporaneo.

Eruta ex MS. cod. Monasterij S. Iohannis Laudunensis.

OBSERVATIO PRÆVIA.

SANCTÆ Anstrudis (*quam alij* Austrudem *corruptè vocant*) *binam legimus Vitam, alteram ab antiquo Scriptore & quidem* (*ut videtur*) *subpari descriptam, quam hic ex codice MS. Monasterij S. Iohannis Bapt. intra muros Laudunenses nunc primùm vulgamus; alteram politiori stilo exaratam ab Auctore sæculi XII. quem etiam Auctorem exornandis S. Salaberga Actis dedisse operam, suprà ad annum 655. observavimus. Omissa lucubratione posteriori, solum hic repræsentamus scriptorem primarium, quem fere æqualem arbitramur. Certè in recensendis miraculis, nomina, aliásque* (*ut vocant*) *circumstantias ita diligenter notat, quasi iis interfuerit: & dum Balduini*

CIRC. AN. DC. XCVIII OCT. XVII. *Anstrudis fratris interfectores nominare injuriosum num. 6. dicit, viventium sine dubio verecundiæ parcit:* quorum nomina, *inquit,* & stirpem dicere injuriam esse putamus. *Quæ his Actis illustrandis deesse videntur, ex Vita S. Salabergæ ad ann. 655. repetenda sunt.*

Anstrudis piis orta parentibus piè educatur.

1. TEMPORIBUS DAGOBERTI Regis fuit in hoc mundo vir nobilis BASO, qui nobilibus ortus parentibus secundùm naturam, nobilior factus moribus per gratiam, consilio Francorum Procerum duxit uxorem SALABERGAM, generosi & religiosi viri GUNDUINI religiosam filiam. Hæc post sterilitatem peperit sponso suo inter electam turmam natorum filiam quæ ANSTRUDIS appellata est. Nutritur autem à progenitoribus suis cum magno studio totius diligentiæ tradita Religioni Christianæ, discens etiam litteras in diebus teneræ infantiæ. Excedit itaque annos puellares, ambulans de virtute in virtutem Virgo noviter nata: & dum cessat vagire in cunabulis, laudes discit cantare Filio Virginis. Fit etiam per Divinam clementiam audiendo, legendo capax memoriæ, exercens se etiam in magisterio doctrinæ: insignis apparet carnali genere, insignior mentis sanctitate: pretiosa vultûs specie, pretiosior corde: manifestatur mundo plena esse eloquentiæ, sed multo plus sapientiæ, dilecta Deo & hominibus anchoram voluntatis suæ copulavit virtutibus. Insuper tantâ repleta est gratiâ, ut morum maturitas monstraretur in ejus ætate prima.

Nuptias fugit.

2. Præterea cùm esset in anno duodecimo, requiritur à quodam LANDRANNO ex progenie nobili progenito: delatásque secum multas opes auri & gemmarum & vestium tradidit manibus parentum, ut possit Anstrudem virginem accipere sibi conjugem. Sed probatur frustra, pro Dei sponsa, sua dedisse, & frustra ampliora promisisse. Recusat namque Dei Virgo respuendo opes perituras & transitorias nuptias: nec jam cogitat mens ejus de maritali toro, sed de Evangelio. Munita enim muro virginitatis, sponsum despexit cum dote terrenæ facultatis. Sicque feliciter seducitur Landrannus in agro castitatis, cùm putat sponsum se fieri posse de jam à Christo desponsata Virgine. Annulum fidei quem misit cælestis sponsus Virgini, non viderat oculus terreni mariti. Quid plura? tandem sic fertur dixisse præsentibus sibi puellis servitio suo destinatis: Numquid iste est quem sponsum meum esse dicitis? credite meis sermonibus: numquam nuptiarum legibus sociabitur mihi carnalis sponsus. His dictis accensa ardore cælestis Sponsi, conjungitur choro in Ecclesia psallentium Clericorum, relictis corde & animo temporalibus amicitiis mundi.

Monasterium Salabergæ matris petit.

3. Dum sic incipit militare Deo filia nobilium, lætantur ordines Clericorum: offerentibus Clericis illuminatos cereos & cruces in manibus portantibus & Dominum laudantibus pro tanta virtute, quam cognoverunt esse in virgine Anstrude. Sicque prosequitur cantantes Clericos cum magna devotione usque in locum in quo manet Monasterium cui præfuit Salaberga sacra mater hujus sacræ puellæ, piè regendo catervam Sanctimonialium. Itaque regente Deo non est obruta virgo syrtibus vitiorum, non est decepta coloribus pretiosarum gemmarum, quæ sunt ambitiones sæcularium feminarum. Numquam avaritia in ea regnavit, quæ fidem & honestatem artésque bonas subvertit in avidis mentibus. Ecce prudens Virgo inter tempestates mundanas providi nautæ more vitando fugientis sæculi naufragia, sapienter servans Domino sui pectoris habitacula, nunc colitur, quoniam paupertate Christi nihil est ditius: quia non est laudis Ecclesiasticæ possidere divitias, sed pro Christo eas contemnere. Virgo enim quæ contemnit pompas mundi, habet in vase suo copiam olei. Propterea, Sorores carissimæ, non exstinguuntur lampades gloriosæ hujus Anstrudis, quia remota fuit (sicut audistis) à sæcularibus pompis. Dulcius ergo sit vobis cum hac virgine sequi gloriam post victoriam, quàm sine ipsa sequi ignominiam post carnis ruinam.

Salabergæ vices subit.

4. Præterea venerabilis Abbatissa Salaberga sentiens resolutionem sui corporis imminere, pastoralem sollicitudinem filiæ suæ Anstrudi post fugam nuptiarum

rum suarum olim Domino sacratæ, commonens eam habere curam ovilis Christi. Cum consilio itaque hujus Laudunensis Ecclesiæ Pontificis & Francorum Procerum qui præerant huic provinciæ atque adsensu & electione & acclamatione Sororum tunc in hoc loco degentium, sub regali licentia, benedictione Episcopali sacratur in Abbatissam. Erátque annorum viginti, quando gregem Christi sub suo suscepit regimine. Tota in Deo ejus cogitatio; quia non diebus, non noctibus à colloquiis & mandatis Divinis recessit. O Virginem per omnia repletam Dei gratia! quam voluit esse pulchram facie, sed pulchriorem fide; elegantem corpore, pollentem castitate; jejuniis intentam, orationibus devotam, in vigiliis sedulam, sobrietate assiduam, conversatione ecclesiasticam; in eleëmosynis largam, in distributione suarum rerum lætissimam, in Congregatione mitissimam, in sermonibus lenissimam. Probatur esse humilis & pia sibi subditis & hospitum receptrix. Januæ ejus patefactæ sunt egenis & peregrinis, in carceribus retrusis vel vinculis vinctis personam curam gerebat. Assiduè autem orphanis & viduis, pupillis & miseris clementer misericordiam impendebat, escam esurientibus præbendo, potum sitientibus dando; dolentes consolando, tristes exhilarando; ægrotos visitando, irascentes mitigando, discordes in pacem revocando, ad ultimum mortuos sepeliendo. Circ. An. DCXXCVIII Oct. XVII.

5. Quamvis fama bonorum operum apud Reges Franciæ & Principes terræ magnum nomen & honorem huic dilectæ Domini adquisierit; nihil sibi de bono, sed totum imputabat Deo: quia illi intantum adhærebat, ut habitus ejus, sermo, vultus, incessus, doctrina virtutum esse videretur. Bonum à se factum Deo adscribit.

6. Sed numquam in hoc sæculo deest perfidia pravorum, quæ probat patientiam bonorum. Semper enim pars malorum infesta est parti piorum, ex quo Cain fregit sarculo guttur fraternum. Dum B. Virgo Anstrudis conaretur exercere omnes dies vitæ suæ in Dei laudibus, sagittas doloris occultè fabricat ei humani generis adversarius. Erat namque ei frater carissimus nomine Balduinus: adversus hunc stimulante diabolo concipiunt & meditantur dolos qui videbantur esse amici & fideles hujus virginis & fratris. Sed rara fides est hominum, de quibus scriptum est: *Simulatores & callidi provocant iram Dei.* Tenerrimè autem dilectus à sorore Balduinus in simplicitate cordis sui, dolosè cum peste invidiæ vocatur ad placitum à ministris satanæ in quadam villa Laudunensis provinciæ: qui sumens secum duos tantummodo equites, tertius confestim ivit causâ placiti ad hostes crudeles, omnium hominum quos terra sustinet sceleratissimos. Sed falso colore pacis mox deceptus est & confossus gladiis; sicque apparuerunt impij in occisione Justi, qui videbantur esse amici: quorum nomina & stirpem dicere, injuriam esse putamus. Balduini fratris nece affligitur.

7. Nuntiatur occisio fratris auribus sororis: illa autem inter amaras lacrymas nomen Domini benedixit, sicut & simplex Job de filiorum amisso numero. Credulitas namque cordis justitiæ deputatur; & salus, oris confessio. Sciénsque statum humanæ conditionis esse fragilem, dixit: Quamvis sim hodie desolata & frustrata proprio fratre; reddo tamen tibi Deus multiplices gratias, & refero laudem & honorem majestati tuæ. Obsecro, piissime Christe, ut non sentiam iram judicij tui, neque auferas faciem misericordiæ tuæ à lacrymis oculorum meorum: sed concede mihi virtutem ut patienter possim & ferre & flere intempestivam amaritudinem commoti cordis mei, quæ mihi subitò accidit pro damno occisi fratris. Laudo & glorifico & benedico nomen gloriæ tuæ quod est sanctum, quia fratrem quem dedisti recepisti. Heu me! (iterum dicens) frater innocens, ut quid te misi consiliis crudelissimorum hominum! Numquam fuisset causa illa pro qua ire disposui te durè interfectum, qui eras baculus infirmitatis meæ. Et quoniam fraternus amor nescit modum; iterum flebiliter adjecit: Nunc qui carnales fratres habent, misericordiæ memores sint compatiendo lacrymis meis dolore plenis: non contemnant lacrymantem, sed me plorante provocentur ad pietatem, dum amarissimè defleo germanum qui solus mihi remanserat,

Circ An. DCXCVIII Oct. XVII.

quem hodie perdidi. Esto mihi, Deus, misericors, adsis custos & consolator meus.

Sanctimoniales compatiuntur.

8. Post lacrymabilem autem querimoniam, licèt corde tenus patiendo fraternos casus amaricata fuisset, rationabiliter tamen virilis apparebat ejus vultus & mitis, quia temperabat eam à fletibus dulcedo sancti Spiritus qui in ipsa manebat. Congregatio denique Sanctimonialium videns & audiens Abbatissæ suæ triste infortunium, non sine lacrymis plangit & mærorem Sororis & martyrium occisi fratris. Nam in pavimento Ecclesiæ prostratæ ostendunt se singultibus & suspiriis dolere cum spirituali Matre, flere cum flente: Scriptum est enim; *Si patitur unum membrum, compatiuntur omnia membra.*

Anstrudis pro fratre orationes poscit.

9. Mota verò Abbatissa maximis gemitibus Sororum supra terram jacentium & piè pavimento se volutantium causâ immoderatæ tristitiæ, accedit ad eas, sed sustentata manibus aliarum non enim poterat liberè incedere, fatigata flendo & dolendo. Stánsque ante altare, elevatis manibus vix indicens silentium compescendo voces flentium ait: Audite me, dilectissimæ Sorores & Filiæ, pro hoc incommodo tam asperè clamando taliter vociferari nolite: sed ad memoriam reducite, quàm dulciter & quàm communiter vos omnes meus frater amavit qui hodie est injustè occisus. Affectu veræ dilectionis erga vos usus est hactenus vobis bene optando & vestra utilia procurando: precor vos, licèt sim turbata privatione fratris, ut animæ ejus memores sitis in orationibus vestris, ut crudeliter interempti anima possideat paradisi gaudia.

Excipit cadaver defuncti.

10. Recedens posthæc cum Sororibus & impotentiâ virtutis ejus, nec jam femineo sed virili more consolabatur. Nec finem plangendi sacra Virgo fecerat stans in excelso Lauduni montis loco, cùm subito feretrum vidit, in quo claudebatur corpus fratris sui. Sed quoniam, ut scriptum est, amor numquam est otiosus, operatur magna si est; dirigens aciem oculorum suorum in occisum ait: Jamjam redis ad me, frater carissime, heri vivus, hodie occisus; heri dimisi te incolumem, hodie recipio te ad sepeliendum. Frater, frater animo meo amantissime, cur tibi immaturè & à quibus minimè oportuit, vita erepta est! Quamvis mihi te tulerint occisores tui, tamen lætandum magis quàm dolendum esse puto de occisione tua: non enim perdidisti vitam meliorem cum innocentia, sed labem, fugam & exsilium & egestatem & pericula hujus sæculi, & omnes has ærumnas quæ mortales premunt amisisti. Invitatus ad placitum cum duobus tertius ivisti, & nunc cum pluribus amicis te flentibus reverteris: quia tu simplex & innocens fraudulentiæ & dolosæ amicitiæ tuorum inimicorum credidisti, propterea me nunc solam sororem reliquisti. Et quis præsens tam ferrei pectoris esset, qui tantæ Virgini compassus non fuisset super fraterna occisione? Sed nemo potest enarrare per singula, quantus luctus & quantus dolor fuit in Lauduni civitate per plures dies, non solùm apud illos quorum tutor & pastor fuerat hic vir, verumetiam apud cives hujus urbis. Sed Virgo beatissima omnia quæ sunt mundi transitoria esse intelligens, patientiæ se clypeo armabat: didicerat enim humilis esse inter prospera, & inter adversa esse secura, quæ sicut myrrha electa dedit Christo suavitatem odoris.

Auctoris oratio.

11. Nec mirum est, Sorores carissimæ, si occisus est tantus vir à diaboli membris sicut audistis: cùm sciatis hunc Martyrem [a] membrum esse illius, qui zelo Pharisæorum ad salutem mundi est crucifixus. Semper enim ab antiquo virtutes invidia persequitur: sícque fit, ut Deus qui est fons pietatis, clementer suscipiat quos hîc mundus inclementer colaphizat: quia placent Deo semper quæ displicent mundo. Afflictio enim quæ est temporalis in hoc sæculo, Electorum ma-

[a] Balduinum ut Martyrem sanctum colunt Laudunenses VI. Idus Januarias, quo die in Martyrologio Laudunensi ejus festum pronuntiatur hoc modo: *Apud Laudunum S. Balduini Martyris & Levitæ, qui pro defensione Ecclesiastica justitiæ à nocentibus innocenter occisus est.* Quamvis modò in diem 28. Januarij ob Epiphaniæ octavam concurrentem hoc festum rejiciatur. S. Balduinum peste ingruente interpellare solent. Reliquiæ S. Balduini in Ecclesia nostra S. Johannis Baptistæ majori altari impositæ religiosè servantur. Eum Ecclesiæ Cathedralis Canonicum fuisse opinantur.

Circ. An. DC.XXCVIII Oct. XVII

teria est cælestis gloriæ præmiorum; quoniam hujus mundi tranquillitas animarum est tempestas. Igitur non sine causa Apostolus prohibet contristari de morientibus, relinquere tristitiam tantummodo illis qui spem resurgendi non habent. Defectus namque corporum, non mors, sed dormitio & somnus in Scripturis sacris appellantur: quia substantia humanæ corporalitatis non tollitur, sed per gloriam resurrectionis in perpetuas æternitates reformabitur ab illo, qui mortem sua morte dissipavit. Ex hoc colligitur, quia feliciter moritur qui pro Christo victurus occiditur. Securus cum Christo vir iste regnat, quia raptus est, ne malitia immutaret mentem ejus, &c.

Anstrudis apud Ebroinum accusatur.

12. Interea occisores tanti viri Deo odibiles non cessabant inferre famulæ Dei Anstrudi injurias, utentes adversus eam suo malo dolo & pravo ingenio. Nam parvipendentes fusum à se sanguinem Justi, repleti furore malitiæ EBROINUM adeunt virum palatinum, qui in illis temporibus erat sub THEODORICO Rege potens opibus & consiliis regalibus. Accusantes igitur Virginis innocentiam in auribus Principis, convertunt ejus potentiam in iram suis falsis testimoniis, suadentes illi ut contra eam insurgeret, quatenus sacratæ Abbatissæ potestatem regendi animas auferret, & eam à Monasterio repelleret. Sed sicut scriptum est, *Corrumpunt mores bonos colloquia mala*; cor terreni Principis accensum est irâ adversus mansuetudinem Virginis. 1. Cor. 15 33.

Coram Ebroino sistitur.

13. Accidit autem occasio & non devotio, ut Rex THEODORICUS hostiliter intraret Lauduni civitatem [a]. Adfuit autem Ebroinus cum exercitu, memor ad se accusatæ Virginis, cupiens militare Theodorico & non Deo: qui veniens ad Monasterium Puellarum non est usus desiderio bonæ voluntatis, sed tamquam lupus rapax Christi oves dispergere tentat, Sanctimonialium Matrem spiritualem exsilio deputaturus. Cùm verò furibundus virgineum vultum Abbatissæ inspexisset, asperrimè eam objurgare cœpit. Sed præclara Dei famula mitis & humilis corde, paucis ac lenissimis sermonibus respondebat, ostendens patienter se non timere minas & temerariam objurgationem superbi tyranni.

Sanctimonialibus orantibus divinitus servatur.

14. Dum Ebroinus malè loquitur & pejus se facturum promittit, quidam vir boni desiderij AGLIBERTUS accessit ad quasdam Sorores perfectæ ætatis & bonæ vitæ, dicens ad eas: Ancillæ Dei viriliter agite & in Domino confortamini: & omnes pariter & unanimiter quasi ex uno ore vociferantes Domini majestatem exorate, ut hodie nemo vos possit separare à vestra Matre spirituali. Tunc cohors sanctarum Sanctimonialium repetitis precibus exorabat, ut Deus omnipotens Abbatissam suam eriperet de manu & potestate contrariorum. Cúmque voces psallentium Sanctimonialium audirent satellites & comites Ebroini qui cum illo erant, nimio timore exterriti, adspicientes sursum, viderunt de turriculo Ecclesiæ globum igneum exire usque ad cælum. Qui pavore concussi, citissimè hoc signum Ebroino nuntiaverunt. At ille hæc audiens expavit graviter, confestímque suam ferocitatem mutavit in maximam lenitatem: móxque Matris spiritualis vestigiis advolutus, devoto animo veniam postulavit, pollicitus se in omne reliquum tempus vitæ suæ congruo honore Dei famulam venerari, fidémque & amicitiam promittit se servaturum Cœnobio & Dei famulabus: sícque reversus est ad palatium amicus Religionis, qui fuerat hostis Deo dilectæ Virginis.

Ad necem quæsita, ad aram confugit.

15. Igitur post aliquot dies vir quidam nomine CHARIVEUS instigante diabolo cœpit protervè contendere contra Dei famulam Anstrudem, intantum ut evaginato gladio eam interficere niteretur: & ita plenus malæ voluntatis in Eccle-

[a] Hoc contigit paullò post mortem Dagoberti Austriæ Regis & Vulfoaldi Majoris-domus anno circà DC. LXXXI. quibus mortuis cùm Martinus & Pippinus occupato Austriæ regno bellum Theodorico Chlodovei II. filio intulissent devictique fuissent; Martinus *per fugam elapsus* (ut habent Gesta Franc. cap. 46, & Fredegarij continuator cap. 97,) *Lauduno se reclusit*. Sed cùm Ebroini sacramento deceptus, Erchericum villam ad Theodoricum accessisset, ibíque contra fidem acceptam fuisset interfectus, Theodoricus *Laudunum hostiliter intrâsse* hîc dicitur. Et fortasse Anstrudis apud Ebroinum insimulabatur quasi Martino favisset, ob ídque malè ab Ebroino excepta fuit.

Circ. An. DCXCVIII Oct. XVII.

a

siam S. Mariæ [a] semper Virginis Virginem persecutus intravit. Virgo autem Domini intrepida stans juxta cornu altaris, expansis manibus Dominum confidenter exorabat. Quam cernens impius persecutor tam fiducialiter minas contemnentem, propiùs ad aram accedere non præsumebat. In se autem reversus, metuens Divinum judicium, prostratus in terram veniam humiliter flagitabat. Statim ancilla Domini ut vidit eum indulgentiam & veniam postulantem, misericordiâ mota super illum, dimisit ei omnem injuriam sibi illatam, memor sententiæ Dominicæ dicentis: *Dimittite & dimittetur vobis*. Sed post paucos dies jamdictus Chariveus vitam finiens, in ipso loco quo contra Dei famulam rixaverat sepultus est, ipsâ tamen Beatissimâ permittente, quæ secundùm Apostolum non reddens malum pro malo, cum magna diligentia ei locum sepulturæ præparavit.

Inimico veniam & sepulturam tribuit.

16. Deinde post biennium quidam juvenis nomine Ebrohardus cum satellitibus suis nocturnis horis castrum Lauduni hostiliter introïens, maximam partem urbis hujus igne succendit, fundere cupiens sanguinem proximi sui Gislehardi. Qui ut intellexit adesse Ebrohardum & civitatis incendium, non æstimavit se vivere posse per unius horæ spatium: nam quanto citiùs potuit aufugit, & sic manus inimicorum evasit. Ebrohardus autem diu quærens fugientem, & minimè inveniens latitantem, commotus irâ perrexit cum furore mentis ad Domnam Anstrudem, eámque asperè increpare cœpit quòd ejus fuerit adversaria, & quòd faverit partibus eorum qui suum despexerunt dominium. Imperans autem cum magna sævitia ait: Affer mihi cunctas Monasterij hujus claves. Mox Christi Virgo ad mitigandam ejus vesaniam jussit afferri. Sed juxta nutum superni Judicis, acceptis clavibus primo diluculo alterius diei ante ostium Monasterij præsumptor secundum suum meritum crudelem mortem accepit. Hæc autem cernens Dei famula claves Monasterij recepit, & miserum corpusculum diligenter tradidit sepulturæ, obediens & huic Dominico præcepto quo dicitur: *Estote misericordes sicut & Pater vester misericors est;* & iterum: *Benefacite his qui oderunt vos.*

Ebrohardus Monasterij fores violare tentans, cælitùs perimitur.

17. Temporibus Pippini [b] Principis Madelgarius, qui tunc Laudunicæ urbis Pontifex esse videbatur, vana cupiditate deceptus voluit Cœnobium beatæ Anstrudis sibi usurpare. Quod Dei famula nullatenus adquiescens voluntati Præsulis, prudenter contradicebat, itaut fieret inter eos grandis altercatio. Virgo autem Domini frequentiam contentionis ferre non valens, per Wlfoldum consanguineum suum cupiditatem Episcopi Pippino sapienter mandavit. Pippinus autem legationem sacratissimæ Virginis honorificè suscipiens, statim filium suum Grimaldum * Laudunum devotissimè direxit, præcipiens cum omni diligentia, ut deinceps Madelgarius Episcopus nihil inquietudinis inferret Deo dilectæ Virgini. [c] Non est itaque mirandum, si à Domino tam citò de tribulationibus suis erepta est, quæ in isto sæculo proprias voluntates & curas carnis relinquens, solo desiderio videndi Dominum repleta est.

Madelgarius Episc. jussu Pippini à Monasterij usurpatione cōpescitur.

b

* Grimoaldum

c

18. Exceptis namque diebus sollemnibus, id est Natalis Domini & die sancto Paschæ * & diebus Dominicis, ceteris omnino diebus nihil cibi vel potûs sumebat, nisi priùs psalterium per ordinem cum hymnis & canticis spiritualibus Domino decantâsset. Refectio verò illius nonâ aut vespertinis horis esse solebat. Nocturnis horis quantum se exercebat vigiliis & psalmodiis, longum est enarrare. Locum verò sibi ultimum post ostium elegit Ecclesiæ: ibique parvula cathedra posita erat, super quam residendo expleto cursu Horarum singularum paullulùm quiescebat: reliquum stratum lectuli sui jamdudum dimiserat. Lucef-

Anstrudis modus vivendi.

* *addit Interpol.* & Pentecostes

a Ecclesiam S. Mariæ, Profundæ dictæ intelligit, quæ una erat ex illis septem, quas à Salaberga conditas in ipsius Vita prænotavimus.

b Is erat Pippinus, Heristallius dictus, Pippini Landinensis ex Ansegisilo & Begga nepos, Caroli Martelli pater: qui Dagoberto Austriæ Rege & Vulfoaldo Majore-domus mortuis, unà cum Martino Duce occupavit Austriæ Regnum, ad quod Lugdunum Clavatum pertinebat.

c Addit Interpolator: *Et nullam post potestatem in eo habuerunt Laudunenses Pontifices, nisi tantummodo (dum adfuerunt inibi Sanctimoniales) Abbatissarum benedictionem, & Abbatum nihilominus post Monialium ejectionem.*

cente quotidie hora diei surgens mox circuibat Ecclesias, invitando auxilia Sororum in adjutorium sibi. Deinde infirmantium cellulas cum tota cura pietatis visitabat: sicque omnibus Dominicis præceptis se subdebat cum toto studio, ut nullis horis nullisque momentis à Divinis operibus aliena appareret. Circ. An. DC.XCVIII. Oct. XVII.

19. Illud non est omittendum, quoniam per illam Dominus primam dignatus est operari virtutem. Quædam namque femina ex famulabus suis oculorum lumen amiserat: cui electissima Virgo in visu apparuit dicens: Quid agis Soror? Quæ respondit: Bene, Domina: sed deprecor ut miserearis mei peccatricis. Dixitque illi: Prima die Dominica ego revertar huc ut lætificem te. Et confestim recessit. Veniente itaque die Dominica, quasi horâ sextâ Soror memorata CHRAMNEGUNDIS rogavit se per manus ad B. Anstrudem adduci, obviavitque illi in limine, & ait: Obsecro, Domina, ut manum tuam super oculos meos ponas. At illa fortiter denegare cœpit, seque indignam judicavit. Tunc cæca magis ac magis clamabat dicens: Verè non recedam à te, antequam me tangas, & lumen meum mihi restituas. Hæc audiens Dei Virgo cœpit lacrymari: & nihil dicens, nisi tantùm oculos in cælum levans, posuit manum dexteram super oculos ejus, statimque lumen pristinum reddidit oculorum. Cæcam illuminat.

20. Alio quoque tempore quædam Dei famula, ADALSINDA nomine, capitis dolore fatigata, diu omnino jam per se levari non poterat. Ad quam Dei Virgo Anstrudis visitandi gratiâ venit, eique manum cum signo sanctæ Crucis in caput posuit, & statim omnis dolor evanuit ab ea. Capitis dolorem levat.

21. Alio quoque die Dei famulam nomine SCHOLASTICAM Domna Anstrudis per Dominum à somno mortis suscitavit. Sic tamen mortua putabatur, quòd neque per os suum, neque per nares ullum reddebat flatum. Hæc omnia & alia plura Dominus per manus ancillæ suæ dum viveret operari dignatus est. Mortuam suscitat.

22. Cùm autem dies exitûs suæ animæ appropinquaret, vocavit ad se turbam Sororum, eisque diem obitûs sui celeriter indicavit, & indulgentiam cunctis dedit, & ut sibi indulgerent similiter petiit. Biduo namque antequam migraret ad Dominum quem tota mente dilexit, claritas immensa circumfulsit domum illam, in qua Virgo Christi fesso corpore quiescebat, & de ipsa claritate quasi stella radians residens in pectore, intravit in os ejus: factúmque est ut horâ eâdem quâ sancta illa anima egrederetur à corpore, quasi columba nivei candoris egressa ex ore ejus, cunctis qui adstabant videntibus evolaret ad superos [a]. Moritur claritate circumfusa. In specie columbæ anima cælum petit.

23. Cúmque corpus ejus ex more compositum conderetur, cunctis præ foribus amarissimè flentibus, ecce duæ aves inenarrabili splendore radiantes de supernis secretis evolantes sederunt super domum illius tecti, donec sanctum corpus cum omni diligentia tractaretur. Cúmque sacrum corpus feretro in Basilicam S. Johannis fuisset allatum, Soror quædam vulnus sub ascella habens accessit ad feretrum, manúmque ipsius Sanctæ super ipsum vulnus posuit cum summa reverentia: & statim sana facta est, acsi vulneris livor ibidem non esset. Sepelitur non sine miraculis.

24. Posthæc quædam Deo Sacrata paralytica jacebat: quæ sopore depressa vidit in somnis Dei famulam Anstrudem ante suum lectulum adsistentem, pelliciam quam sancta Virgo solebat induere super eam jactantem: quæ statim de somno expergefacta surrexit, omnibúsque membris recuperatis in conspectu omnium Sororum incolumis ambulavit. Paralytica curatur.

25. Reus quidam ligatus ducebatur ad necem, qui dum nullam spem evadendi haberet, dixit: Væ mihi misero! væ mihi! Domina Anstrudis en altera vice vivens liberâsti me: nunc vado ad mortem, & modò defuncta es, mihi ultrà adjuvare non vales. Ad hunc sermonem statim funis ille de manibus suis disruptus Reus solvitur.

a S. Anstrudis anno circà DC. XXCVIII. ad superos migravit, ut ex superioribus colligitur, & quidem XVI. Kalend. Novemb. quo die in Additionibus Molani ad Usuardum commendatur his verbis: *Lauduno Clavato natale sanctæ & illustrissimæ* AUSTRUDIS (legendum Anstrudis) *Virg. & Abbatissæ, quæ ab ipsis infantiæ rudimentis mirâ Dei gratiâ prædita, etiam virtutibus ac miraculis gloriosa migravit ad Christum.* S. Anstrudis sollemni cultu paullò post obitum honorata est, ut ex num. 31. constat: eique ADALSINDA Abbatissa altare erexisse num. 33. dicitur.

Circ. An. dcxxviii Oct. xvii.

est, illéque reus nullo persequente portis apertis locum reperit evadendi, ac velocissimo cursu ad sepulcrum sacræ Virginis properavit.

Cæca visum recipit.

26. Ipso quoque tempore Soror quædam amisso lumine oculorum suorum occubuit super sanctæ Virginis sepulcrum ut oraret: quæ depressa somno in ipso puncto evigilans, clarè lumen amissum recepit.

Cæca & muta curatur.

27. Denique puella, nomine Helena, cæca & muta inter manus Sororum ad ipsius Sanctæ sepulcrum adducta, sub una nocte lumen oculorum & eloquium linguæ ipsa opitulante recepit, ut ita quasi priùs nullam anxietatem inde pateretur.

Dæmoniaca liberatur.

28. Illud quoque ad memoriam revocemus, quòd Soror quædam nomine Oda, filia Gautsuini quondam Ducis, ab infantia à dæmonio graviter vexabatur: & cùm eadem infirmitate veste Sanctimonialis acceptâ, Monacha in ipso Monasterio Laudunensi ipsam vexationem per quindecim annos passa fuit. Una autem sabbati, aurora diei incipiente venit ad eam quasi vox Sanctæ Anstrudis, rogans ut signo Dominicæ Crucis semetipsam armaret fortiter, & à lecto suo cum summa festinatione surgeret, ac pergeret ad sepulcrum sanctæ Virginis, & de ipsa petra in trinitate morderet. Quæ ita admonita per duas vices, surgere non audebat: timebat enim valde. Tertia autem voce vox ipsa objurgavit eam dicens: Cur dubitas, puella? Surge velociter, noli timere neque expavescere, sed vade ad sepulcrum meum & ego ero tecum: & de petra morde per tres vices, & sana eris. Quæ citò surgens, rapidissimo cursu pervenit ad sepulcrum illius: & ecce universa ostia Ecclesiæ quæ illis horis firmissimè clavibus obserata esse solebant, patefacta sunt. Quæ veniens prostravit se, & de ipsa petra momordit per tres vices, ut ei fuerat imperatum: quæ statim somno suavissimo detenta, auditáque voce sanctæ Anstrudis, quæ & priùs ei loquebatur, dixit ad illam: Surge modò, filia, quia jam curata es ab infirmitate, quam ab infantia nuncusque fuisti perpessa. Quæ cum magno gaudio inter ceteras Virgines sana facta cum fiducia ambulavit.

Sanguinis fluxum patiens sanatur.

29. Quædam verò ex Sororibus fluxum sanguinis patiebatur gravissimum: quæ vidit in somnis quamdam Monacham præcipientem sibi, ut medicinam aliam nequaquam sumeret, nisi rasum pulverem de sepulcro sanctæ Virginis in vino biberet calido. Quæ evigilans jussa complevit, atque in ipso momento à fluxu sanguinis sana effecta est.

Arreptitia liberatur. * num. 21.

30. Denique puella quam supra * à B. Anstrude resuscitatam diximus, arrepta à dæmonio torquebatur, quam apprehensam posuerunt super tumulum sanctæ Virginis: quæ sopore depressa purgata est à dæmone, consolidatísque membris illa regressa est.

Hydropica restituitur.

31. Item alia puella hydropica omnibus membris destitutis venit in ipso die quo secundùm morem anniversarium diem suæ Depositionis summo honore venerabantur, & in conspectu omnium super ipsum sepulcrum sanctæ Virginis prostravit se & obdormivit. Expergefacta autem puella quæ à duabus feminis ibi vix fuerat adducta, recuperatis membris omnibus per seipsam ad domum suam incolumis ambulavit.

Paralytica convalescit.

32. Quædam autem infirma, Sigrada nomine, per octo annos paralytica jacebat, itaut nec manum suam ad os suum levare potuisset. Vidítque in somnis S. Anstrudem in veste fulgenti, ampullam in manu sua in similitudine crystalli præclarissimi olei plenam tenentem, & ex ea in modum Crucis cœpit ungere brachia vel manus & totum ejus corpus. Expergefacta autem ab eadem visione, portare se fecit in Basilicam S. Johannis Baptistæ, & deponi juxta cathedram, ubi sancta Anstrudis frequenti orationi vacare solebat: statímque omni sanitate recuperata, quasi super se priùs nullum sensisset dolorem (*supple*) incolumis recessit.

Anstrudis monet, ut sibi altare erigatur.

33. Una autem sabbati Sanctimonialis quædam dum oraret, sopore confecta vidit S. Anstrudem in Basilica B. Johannis Baptistæ contra locum cathedræ suæ.

Quæ dixit ad eam: Soror, vade ad Dei famulam ADALSINDAM [a] Abbatissam; & dic ei, ut isto loco ubi me vides stantem, lectum citiùs faciat ædificari, & ibi quæ voluerint Sorores veniant orationes lucrari. Ad hunc sermonem Soror ipsa evigilans perrexit quò jussum fuerat: & narravit prædictæ Matrifamilias quæ audivit & vidit. Quæ cùm audisset, intelligit lectum illum significare velle altare. Quæ dictis obediens, altare in eodem loco sacrari fecit: ubi quicumque fideliter in nomine JESU petierit, quod poposcerit impetrabit. CIRC AN. DC.XXCVIII OCT. XVII. [a]

34. Alia namque Soror fluxum sanguinis quatuor annis patiebatur: quæ veniens in hunc sacrum locum, rogans pro infirmitate sua repentè sanata est. Alia miracula.

35. Denique quædam ex Sororibus graviter vulnerata, itaut etiam à Medicis minimè curari posset affligebatur. Quæ cùm ad illam cathedram S. Anstrudis se jussit portari, ibi per virtutem ejus sanata est; acsi nullum tumoris vulnus in corpore habuisset.

36. Igitur puella ab infantia in hoc sacro Cœnobio enutrita, nomine PETRONILLA, vehementer ægrotans ita attenuata erat, ut vix anhelitum flebilem daret, ceteris membris ita destituta, ut nec oculos aperire posset. Nutrix verò ejus amarissimè flens pro defuncta, ad locum requietionis sanctæ Anstrudis deportavit, eámque devotissimè extensam imposuit. Quo facto, suffragantibus meritis B. Anstrudis Virginis, prædicta puella statim oculos aperuit & cœpit loqui, restitutísque membris sanata est.

37. Nuper quidem contigit quamdam feminam ex progenie nobili unà cum filia sua, & duabus puellis gravissimè à dæmonibus fatigari: quæ dimissis facultatibus suis plena devotione se Domino mancipaverunt, & in ipso Cœnobio habitum sanctarum Sanctimonialium susceperunt. Sed (ut mos est) inprimis eas longè in summitate Monasterij sequestraverunt, statímque crudelissimè dæmones eas immaniter vexare cœperunt, ut pænè nullæ Sororum ad ipsas auderent accedere, intantum ut alimoniam deputatam à longè posuissent & fugerent. Dum autem nutu & meritis sanctæ Anstrudis post celeberrimum diem Natalis Domini circa mediam noctem prædicta matrona cum filia & puellis pavore nimio concussæ de loco quo erant summo cursu pergentes, ad Basilicam S. MARIÆ [b] semper Virginis ubi sanctæ Reliquiæ requiescere videntur advenerunt, & procidentes ante sepulcrum jacuerunt ibi biduo. Nocte verò tertia ad pullorum cantum exstinctum est lumen lampadis illius quæ pependit super sepulcra Sanctarum*, & post unius horæ spatium illuminata est: & ita usque ter exstinctum & iterum lumen recepit. Ut autem tertiò illuminata est, tota Ecclesia quasi fulgore clarissimi luminis resplenduit. Quod videns præfata mulier cum suis, nimióque timore perterritæ obdormierunt, audierúntque sonitum membrorum suorum, & inde pavore concussæ exclamaverunt voce magna, timentes eâdem horâ vitam finire. At ubi claritas diei illuxit, steterunt super pedes suos. Ita namque favente Domino per intercessionem sanctæ Anstrudis prædicta matrona cum filia sua & duabus puellis à vexatione dæmonum liberatæ ac purificatæ apparuerunt, ut deinceps nullam à dæmonibus vexationem usque in diem sui obitûs habuerint. NOTA. [b] * Salabergæ & Anstrudis.

38. Multa quidem & alia quæ modò non occurrunt miracula Dominus qui semper est mirabilis in Sanctis suis per sanctam ac beatam famulam suam Anstrudem Virginem ostendit, & præstantur cotidie ad sepulcrum illius beneficio orationum ejus omnibus fideliter petentibus per Dominum & Salvato-

a Ipsa est Adalsinda, quæ à capitis dolore per B. Anstrudem liberata num. 20. legitur, quæ sine dubio Anstrudi in Monasterij regimen successit.

b In fine Vitæ S. Anstrudis ab Auctore anonymo sæculo XII. expolitæ sic legitur: *Monstratur autem locus in Ecclesia B.* MARIÆ (Profundæ scilicet) *semper Virginis, in qua sanctissimum corpus illud sepultum multis requievit annis: donec inde translatum, & unà cum ossibus B.* SALABERGÆ *matris suæ reconditum est in superiori Ecclesia B. Iohannis Baptistæ, &c.* Quo tempore facta fuerit hæc Translatio, an post incendium Laudunense anno M. C. XII. non liquet. In Monasterio S. Johannis Translatio S. Austrudis XVI. Kalend. Julij; Salabergæ verò XI. Kalend. Martij celebrantur.

rem nostrum Jesum-Christum, qui cum æterno Patre & Filio & Spiritu-sancto vivit & regnat in sæcula sæculorum, Amen.

Circ. An. dc.xxcix. Mart. xvi

VITA S. EUSEBIÆ ABBATISSÆ HAMATICENSIS IN BELGIO.

Ex Martio Bollandiano.

OBSERVATIONES PRÆVIÆ.

Vitæ Scriptores.

1 Acta S. Eusebiæ quidam scientiæ profundioris prosâ & metro luculentissimè èdidit, *uti num. 3. subjectus testatur Auctor, qui sæculo* xii. *vixisse videtur. Vtramque lucubrationem exhibet Martius Bollandianus, nos verò omisimus, tum quia* Hucbaldus *in Vita S. Rictrudis superiùs relatâ S. Eusebiæ gesta descripsit; tum quia anonymus ille nihil habet ab Hucbaldo diversum, nihilque singulare præter Translationem, quam ab alio Auctore anonymo æquè accipiemus. Quæ hîc desunt de S. Eusebiæ Vita, ex Hucbaldo in Actis S. Rictrudis repetenda sunt.*

Hamatici situs & status.

2. Ecclesia Hamaticensis *ex dicendis infrà num. 1.* quatuor stadiis distat à litore Marchianensi, *ubi* antiquissima erat Basilica in honore B. Petri Apostolorum Principis dicata, *nempè à S. Amando, testante Chronographo Marcianensi, de quo in observationibus ad Vitam S. Rictrudis dictum est. Istius Parthenonis varias fortunas discimus ex sequentibus numm. 7. 9. & seqq. Modò locus reductus est in Prioratum* Hamay *appellatum, Abbatiæ Marcianensi subjectum.*

Hamatici situs.

1. Ecclesia Hamaticensis quatuor stadiis distat à litore Marchianensi, in quo multorum annorum Basilica antiquissima cernitur, in honore B. Petri Apostolorum Principis à prolixa retro ætate dicata. Huic loco præfuit S. Gertrudis, mater Gerbertæ Adalbaldi inclyti Ducis genitricis. Constat autem hanc Ecclesiam temporibus Chlotharii Regis magni, filij Chilperici, ædificatam esse. Quem locum multa laude in scriptis suis extulerunt qui ante nos fuerunt: quòd videlicet paradisiacæ ibi fuerit exercitatio vitæ; quòd Servorum Ancillarúmque Dei frequentia conventicula; quòd ibi in quibusdam tricesimus, in quibusdam sexagesimus, in quibusdàm centesimus fructus spirituali fecunditate pullulaverit, cælestibus horreis inserendus; quòd ibi degentium Deóque servientium conversationi cælum erat. Ibi aliquanto tempore Angelicæ dignitatis personæ utriusque sexus commorantes, atque sub castris Regis æterni strenua militia fortiter decertantes, crebris ictibus congressæ, antiquum hostem Salvatoris auxilio efficaciter prostraverunt. Fuerunt hi, beatus scilicet Amatus Senonensis Archiepiscopus jussu Theodorici Regis exsiliatus, Levita Maurontus Domnæ Rictrudis filius, Gertrudis venerabilis ejusdem loci domina & rectrix, Gerberta quoque venerabilis mater Adalbaldi Ducis. Hunc ergo locum virgo gloriosa Eusebia, B. Rictrudis filia, posthabitis aliis omnibus coluisse refertur.

Viri illustres.

Eusebia Gertrudi proaviæ successit.

2. Post emeritæ virtutis supradictæ Gertrudis famulæ Christi tranquillam dormitionem, quæ accidit octavo Idus Decembris, flos virgineus, candidissimus ut lilium, proneptis ejus præfata Eusebia, Virgo prudentissima, non ventosæ ambitionis dominatu, sed caritate, cura & sollicitudine in loco successit duodennis, geminam plebem sagaci industria contuendo sollerter perlustrans, cælestis exhortationis verbo & piæ operationis exemplo universis semetipsam virtutis speculum indesinenter ostentans, secundum eloquium Salvatoris, dicentis: *Luceat lux vestra coram hominibus ut videant opera vestra bona, & glorificent Patrem vestrum qui in cælis est.* Quod in bonis maturum esse intellexerat, forti perseverantia finetenus tueri, & in hoc persistere semper hortabatur: quod verò

Matt. 5.16.

in

in quibusdam minùs perfectum forte noverat, crebris conatibus ad meliorem profectum se se paullatim extendere, & ad virtutum culmina usque conscendere corroborando inculcabat assiduè. Transmigratis autem inde beatis viris Amato Archiepiscopo & Levita Mauronto cum quibus sibi visum fuerat, ad Broilum ejusdem Mauronti Monasterium (quod postea loci incolæ Menrivillam *, id est, Mauronti villam vocaverunt super fluvium Legiæ * situm; qui de partitione hereditatis matris suæ fundus præstantissimus sortitò sibi provenerat;) B. Eusebia cum religiosi cultûs matronis & ceteris fidelibus usque in finem decreverunt ibidem persistere in bonorum operum exercitatione, Christo fideliter servientes die noctéque.

Circ. An. DC. XXCIX. Martii XVI.

* Merghem

* le Lys

3. Hujus sacratissimæ Virginis vitam vel actionum gesta non mihi propositum est currente calamo pleniùs explicare: quia quidam scientiæ profundioris prosa & metro ea luculentissimè edidit. Hoc tamen dicendum & nullatenus alicui incredibile debet esse, quòd in sanctæ conversationis proposito, dum advixit, in eisdem suis locis norma justitiæ & sanctitatis disciplina celeberrimè floruerit; opinionis quoque suæ rumor odórque beatarum virtutum longe latéque exinde diffusus ac dilatatus sit. Sed & hoc breviter attingendum, quòd mundo cum illecebris & concupiscentiis ejus viriliter superato, & hoste maligno cum pravis suggestionibus ejus triumphato, virginitatis adeptura bravium & perpetuitatis emolumentum, septimo Kalendas Aprilis [a] gratanter migravit ad Christum. Fabricata autem sibi fuerat minusculæ quantitatis ædicula, id est tredecim pedum longitudinis & septem latitudinis, adhærens Ecclesiæ ab Australi plaga. In hac ergo à parte pedum ara constructa & mausoleo composito, omni auro pretiosior sancti corporis ejus gleba in pace sepulta est. Hoc verò Oratorium salubre, sanctarum Reliquiarum virtute præstans beneficia populis, à quamplurimis vel febribus vel quibuslibet morbis gravatis sæpiùs frequentatur: qui solamen quærentes, in fide nihil hæsitantes, salutifero somno super tumbam cervice reflexa soporati, statim cælestem sentiunt medelam & integræ sanitati restituuntur. Quòd autem scriptorum tarditas & inertia, Dei omnipotentiam & miracula, quæ in Sanctis suis clementer operatur, occultari negligenter sinit; non mediocriter increpanda, sed vehementer culpanda est talis eorum incuria, quibus summi Largitoris providentia & scientiæ donum & efficaciam scribendi contulit.

a

Moritur ac sepelitur.

4. Ipso itaque in tempore à Fidelibus eo loci consistentibus, & à devotis diversis ex partibus illuc confluentibus & præcipuè à quadam Gertrude, laudabilis meriti femina, cujus industria in sancta religione fuerat strenuissima, in honore beatissimæ Dei Genitricis & perpetuæ Virginis MARIÆ constructum est Templum non longè à memoratâ Basilica B. Petri in dextro latere fundatum. Quod VINDICIANUS, sanctæ Cameracensis Atrebatensísque Sedis honorabilis Episcopus, B. Autberti successor emeritus, nomini & venerationi ejusdem Sanctæ Dei Genitricis MARIÆ, quarto-decimo Kalendas Decembris celebriter dedicavit. In cujus consecrationis officio opportuno cum aliis Ecclesiasticis personis venerabilis HATTA interfuit, qui à Rege Theodorico electus, ab eodem Vindiciano Pontifice, secundo ordinationis suæ anno, Cœnobii B. Vedasti Confessoris Christi Abbas benedictus exstiterat: ideóque simul Gandensem S. Petri Apostoli Abbatiam, quæ in monte Blandinio sita est, nobiliter regebat. Corpus verò Sanctum beatæ Virginis Eusebiæ, quod elevatum fuerat de Ecclesia S. Petri per revelationem Divinam quinto Kalendas Novembris, ipsa die Dedicationis translatum est in Ecclesiam B. Mariæ semper Virginis.

Gertrudis ei succedit & Basilicã ædificat.

S. Eusebiæ corpus transferri curat.

a In alia Vita à nobis omissa hæc leguntur: *In hujusmodi exercitiis septem minùs tricenis vitæ hujus transcursis annis* (id est annis XXIII. quibus Hamatico præfuit) *cùm ex Divina præmonstratione præscisset diem suæ glorificationis instare, convocat omnes qui sub se militabant, in sanctâ professione*, &c. Hucbaldus seu ejus Interpolator in Vita S. Rictrudis cap. 20. Eusebiam decessisse scribit XVII. *Kalend. Aprilis anno* DC. XXCIX. *ætatis* XLVI.

Circ. An. DC. XXCIX. Martii XVI.

Gertrudis pie moritur.

5. Præfata autem Gertrudis sociæque ejus, post laboriosam administrationem hujus transeuntis vitæ, post agones continuè perpessos in bonis actionibus & sancta conversatione, unaquæque earum in hora finis & vocationis suæ feliciter egrediuntur de corpore, tendentes ad Deum remuneratorem omnium cum certa spe pietatis illius & misericordiæ: cadaverum verò membra tumulata sunt in eadem B. Petri basilica cum magnifico honore. Quòd etiamsi per Dei dispositionem quarumdam earum ossa exinde videntur esse sublata, carnis tamen & sanguinis ejus residuus pulvis ibi relictus est in terra, corpori proprio & speciei suæ restituendus in generali resurrectione & ultima. Verè locus iste sanctus est quamvis neglectus, & quamvis regentium culpandâ incuriâ non fuerit, ut dignum est, decentissimè compositus & sublimatus.

Nautis lux è Basilica cælitùs immissa.

6. Nisi fallor, narratum mihi fuisse reminiscor à quodam boni testimonii Presbytero & Monacho, quòd quidam nautæ cum onusta nave ad sua revertentes nocturno tempore, fluvium qui præterfluit remigando sulcabant. Inhorruerat verò tenebrarum densissima caligo, nec luna, nec sideribus apparentibus, sed, ut sibi videbatur, à cælo terratenus per inane aëris quasi omnem mundum tenebris eisdem occupantibus; cùm ecce subitò circa quartam vigiliam noctis per medium ejusdem tetræ caliginis à longè intuentur per illius sanctæ Basilicæ patentes fenestras magni splendoris lucem emicuisse, itaut aqua quæ præ oculis priùs latebat, conspectibus eorum fieret perspicabilis, & hinc arundinetum, inde comam silvestrem clariùs conspicerent; quæ lucis continuatio tamdiu ab eis visa est, donec levi allapsu viciniùs adessent. Factum est autem cùm paullatim rarescendo se fulgor ille diffusus reprimeret, ut indeficientis perspicuitate claritudinis odor quidam gratissimus nares eorum perstringeret: qui nimirum terrore attonitos pleniùs recrearet. Sic igitur prædicti remiges animati, patrocinia Sanctorum & locum præcipuum venerationi habentes & admirationi, cœptum iter perlegunt cum exsultatione ingenti.

Hamatici locus quondam excultus, modò desertus.

7. Sed væ væ malignitatibus hominum pessimorum, quorum infernalis improbitas & tyrannica rabies atque atrocitas diabolica pacis jura comminuit, & amœnitatem in jocundo aëre, in pascuis uberrimis opulentiam fertilis terræ frugibus diversis, sublato cultore & fugatis habitatoribus inviam, desolatam, inhabitabilémque reddidit. Annosi etenim viri satisque decrepiti sæpissimè testati sunt, quòd cùm adhuc provincia meliusculè consisteret, & simplicitas hominum in omni negotio pluris esse videretur quàm modò, ab exteriori atrio secus oram fluminis in Orientem longo ordine porrectæ erant civium mansiones per Wandingeias quasi stadiis duobus, quod est quarta pars milliarii. Ex parte verò altera ad meridiem simili tractu domorum habitacula nihilominus extendebantur usque ad silvam. Tunc piratæ non erant, neque sicarii, neque qui nunc confuso nomine dicuntur Haspalici [a], quorum numerus modò ubique locorum pænè innumerabilis est, qui diurni nocturnique raptores semper incumbunt & infestissimi sunt: vim faciunt, & pauperum conclavia, cubicula, omniaque secreta eorum violenter scrutantur, nec quietem habere patiuntur genus hominum. Non licet cuiquam ovem nutrire, nec suem, nec gallinam, nec anserem, quæ illi perditi non diripiant & diabolicis faucibus suis omnia deglutiant. Plangenda sunt talia & dolenda, & cum mærore cordis clamandum quod jam olim dictum est: O tempora! ô mores! Verùm his interim omissis ad superioris narrationis ordinem redeamus.

Eusebiæ Translatio Marcianas.

8. De secunda autem translatione S. Eusebiæ, quomodo ab Hamatico Marchianas translata sit, quod stilo evidentiùs prosequendum sit, certum nihil occurrit. Sed & de Sanctis ceteris, quorum membra pretiosa meritis præclaris locum nostrum illustrant, quorum quotidie sancta intercessione & pio confovemur

a Forsan *Raspalici*, inquit Henschenius, & illi sunt fæces hominum undiquaque collectorum. Id genus homines Galli nostrates *Racailles* & *Canailles* appellant.

auxilio, nec littera nec traditio insinuat, quod merito conscribi oporteat. Quamobrem consultius de his censuimus reticere; quàm fabulosum aliquid commentando referre. Tradunt tantummodo qui nunc supersunt & Cœnobitæ & loci incolæ, quòd sæculo adhuc in meliori pace & gratiori prosperitate consistente, usus hujusmodi adoleverit, ut per singulos annos in dedicatione Ecclesiæ pridie ante diem festum illuc transferretur corpus Sanctæ cum Reliquiis & Crucibus, quibusdam de concione Fratrum simul comitantibus, qui cum reverentia & timore vespertinalem synaxim & nocturnalem consuetudinaliter quirent adimplere. In crastinum autem Domnus Abbas vel Decanus supervenirer cum collegii parte residua, & sic pariter officii diurni percelebrarent festiva gaudia. Jam verò die festo mediante, celebratis Missarum sollemniis & mysteriorum cælestium sacramentis, cum alacritate animi & jocunditate spiritali redirent ad sua in voce exsultationis.

CIRC. AN. DC. XXCIX. MARTII XVI.

9. Anno autem Domini octingentesimo quinquagesimo, cum Nortmanni Galliarum civitates & castella & Monasteria igni tradidissent, & habitatores interfecissent; hunc quoque locum Marchianensem deletis habitatoribus destruxerunt. Cùm verò tempore CAROLI Regis cognomento Simplicis Nortmanni Christi Fidem suscepissent, Gallia pace recepta Ecclesias denuò restauravit, in quibus & istæ sunt restauratæ. Eo autem tempore [a] quo Sanctimoniales à Monasterio Marchianensi per BALDUINUM Comitem & LIETWINUM Abbatem S. Vedasti ejectæ sunt, in subjectionem Monachorum Marchianensium idem locus devenit: qui sub regimine FULCHARDI Abbatis ad summam paupertatem cum Marchianensi redactus, in tantum idem locus Hamaticensis venit despectum, ut cuidam rustico & uxori ejus Monasterii custodiam delegarent: Abbas quoque cuidam militi cognato suo debili & leproso totum concessit, quidquid ibi ad sui sustentationem posset accipere.

Hamaticensis Cœnobii varii status.

10. Usque ad tempus verò AMANDI Abbatis [b], non fuit qui amovere paupertatis hujus sarcinam recogitaret. Sed hic ad laborem se destinatum non ignorans, dum Marchianis ad reædificandum intenderet; propter Hamaticensis Ecclesiæ destructionem, eoquòd locus sanctus esset, animus ejus cœpit affligi. Et vocato ad se Fratre quodam, qui religiosus & secundum sæculum sapiens erat, cum eo loci desolationem plangens; Frater, inquit, necesse est illic per tuam industriam aliquid reædificari. Vade ad locum pauperis obedientiæ diligens & lætus exsecutor, quia pro tua bona voluntate certus sum, quòd tibi gratia Domini non deerit. In hoc verbo Frater stupefactus; Grandis, ait, labor apparet, sed utilitas nulla subsequetur. Locus enim jam multis retrò temporibus neglectus est, & sumptus unde quæ destructa sunt reædificem non habeo. Sic altero humiliter excusante quod alter injungebat, Fratres nocte proxima, postquam in lectulis paullulùm quieverant, secundum consuetudinem, ad confitendum Domino surrexerunt. Quibus in choro psallentibus Frater ille, cujus animus pro mandato suscipiendo nutabat, tamquam ad definiendum certiùs quid ageret, ante altare B. MARIÆ veniens, super lapidem caput suum cubito subnixus reclinavit: qui dum cogitationibus suis turbaretur, ut est mærentium consuetudo, paullulùm obdormivit. Et ecce virgo quædam inæstimabili decore, ut videbatur ei, stans ante ipsum blandè leniterque ne turbaretur admonebat. Et cur, ait, obedientiam, quæ tibi injungitur, suscipere recusas? ne desperes: suscipe illam, tibi nostrum non deerit auxilium. Hoc dicto Frater expergefactus est, & hæc quæ cum eo loquebatur disparuit. Tunc visionem recordatus, inanem fuisse non credidit, & consolatione recepta, mane facto, Abbati quæcumque viderat enarravit. Et ego, inquit, Pater amantissime, ad locum destinatum cum benedictione vestra pergam, confidens in Domino, quia precibus vestris promisso

Instauratio ejusdem per Amandum Abbatem Marcianensem.

a Nempe anno M. XXVIII. testante Meiero in Annal. Lege Observat. in Vitam S. Rictrudis.

b Amandus Fulcardo Adalardi seu Alardi successori fuerat suffectus anno circà M.C.XX. laudatus in Chron. Marcian. lib. 2. cap. 9. ob Hamaticensis Cœnobii restitutionem hîc memoratam.

Circ. An. DC. XXCIX. Martii XVI.

non destituar auxilio. Gavisus est igitur uterque: sed de duabus, reverenda scilicet Dei Genitrice & B. Eusebia ignorabant, utra in apparitione illa suam ostendisset præsentiam.

11. Frater autem ad locum veniens, neminem invenit: rustico & uxore ejus qui custodes Monasterii constituti erant, ab Abbate jam expulsis. Dum verò præter locum desertum & Monasterii parietes nihil adspiceret, in rimulam quamdam parietis viginti marcas argenti ex improviso conspexit: unde magis exsultans accepit eas, tunc pro certo sciens, quòd à Domino Deo fuisset visio quam viderat. Rebus igitur quibus indigebat comparatis, conductis quoque cœmentariis & lignorum cæsoribus, satagebat ut inprimis parietes & tectum Monasterii restaurarentur. Sed cùm trabes sustentaturæ tectum præparatæ fuissent, quædam in mensura trium pedum ceteris in longitudine minor inventa est. Qua de re artifices cum Monacho tristes effecti, quid agerent ignorabant. Rogantur ut iterum diligenter mensurare incipiant, ne fortè errore decepti, aliter se res habeat, quàm loquuntur: reiterant quod bis factum fuerat, sed mensura justa de trabium inæqualitate non aliter quàm primitùs respondit. Tunc inquiunt operarii: Propter trabem unam totum opus nostrum retardatur: & dum dies prætereunt, vacamus otio nihil lucrantes. Aut quæratur nobis, quod ad perficiendum opus necessarium est, aut ubicumque alteri serviemus, condictam pro labore nostro mercedem accepturi. Hoc audito Monachus tristis recurrit ad Abbatem. At ille; Vides, ait, fili, quod te juvare nequeo: vade: qui tibi nunc usque affuit, in consummandis rebus auxilium procuret. Tristior itaque quàm venerat ad operarios revertitur, quibus volentibus abire; Ad aliam, inquit, trabem comparandam mihi pretium deest: sed precor ut istius longitudinem semel adhuc diligenter consideretis. Tunc illi irascentes, Ridetis, inquiunt, nos, cui semel adhuc & bis iterata, sed inaniter, geminatio non sufficit. Instantiâ precum denique victi cum summa repetunt diligentia rei longitudinem, quam toties consideratam non poterant fateri se ignorare. Res mira! inveniunt trabem illam non solùm ceteris coæquari, sed mensura trium pedum in longitudinem ceteras omnes excedere. Unde pro evidenti miraculo collaudantes Dominum, tectum Oratorii cum gaudio perfecerunt. A diebus illis quatuor vel quinque Fratres ad serviendum Domino illic sunt deputati, & est locus ille Fratribus infirmis de conventu Marchianensi pro viribus corporis reparandis valde necessarius.

a Adalardus Abbas thecam S. Eusebiæ denudat in gratiam pauperum.

12. Præcedenti tempore sub Adalardo Abbate, cùm villa Saliacensis[a] igne esset concremata, qui priùs ibi pauperem vitam duxerant, tunc ad inediam redacti sunt. Recurrunt ad Abbatem, pro sui sustentatione aliquid ab eo misericorditer postulantes: qui vase assumpto, quo B. Eusebiæ corpus erat reconditum, auro & argento quo desuper ornabatur spoliare non distulit: & erogans ea suis hominibus, prout singulis opus erat, alienæ mendicitati clementer indulsit.

Eusebiæ corpus novæ thecæ includitur,

13. Postea multis diebus transactis placuit superiùs dicto Abbati Amando Marchianensi piæque sub eodem Patre unanimitati Fratrum præparare sibi ipsius vasculum, utpote ex auro & argento componendum, in quo reconderentur sacra sacræ Virginis ossa, ad honorem Domini & majorem devotionem seu exspectationem fidelium virorum. Recondita sunt igitur præfatæ sacratissimæ Virginis Eusebiæ sacra ac veneranda ossa de veteri in novam ex auro & argento satis pulcro opere fabricatam & contextam lecticam, anno incarnati Verbi millesimo centesimo trigesimo-tertio, Indictione undecima, sexto concurrente, Epacta duodecima, sexto-decimo Kalendas Junii. Hæc autem festiva ac congrua lipsanorum & ossium denominatæ Virginis Eusebiæ repositio facta est concurrente utriusque sexûs innumera multitudine cum nimia exsultatione & intima cordium devotione: hoc tamen factum est apud villam Asconium in beatæ

anno 1133.

a In Chron. Marcian. lib. 1 cap. 33. ubi hoc factum refertur, *villa de Sailly* appellatur.

Virginis Eusebiæ possessione, vivente bonæ memoriæ Amando Abbate Marchianensi, præsentibus inibi quibusdam Fratribus videlicet ejusdem Marchianensis Ecclesiæ. Beatæ Virginis ossa in vetusto vasculo reperta sunt integra, sed honestiori satis ornatu in nova theca sunt reposita cum sancta devotione ac gemituum & lacrymarum effusione, testimonio Monachorum necnon etiam scholarum puerorum, totum sine dubio repositum est feliciter. Nam pridie antequam deferretur Asconium, ad videndum confluenti catervæ populorum satisfactum est Marchianis de corpore B. Eusebiæ fidei Fratrum. Quo delato, ante conspectum eorum exposuerunt, inspexerunt, denotaverúntque per singula, quidquid ipsius ossium latebat infrà vetus lipsanum [a].

Monachus à febre liberatur.

14. In Oratorio autem B. Petri ad sepulcrum beatæ Virginis sanitates multæ diversis temporibus infirmis fideliter accedentibus à Deo collatæ sunt: è quibus pauca, quæ ipsi vidimus, scribere dignum duximus. Quidam Monachus, nomine BARTHOLOMÆUS, qui inter religiosos ipsius temporis Monachos misericordiâ, pietate, & compassione erat præcipuus, validissimis febribus, quartanis scilicet, quodam tempore vexabatur. Qui cùm esset præ vigiliis, labore & abstinentia, naturali quoque complexione imbecillis, supradicta eum infirmitas his admixta valde attrivit. Is Marchianis cum quibusdam Fratribus suæ Congregationis ad S. Rictrudem, quam nimis diligebat, causâ orationis & Fratres videndi adveniens, Fratribus ipsius Monasterii suum incommodum patefecit. Fratres autem valde illi compatientes, hortati sunt ut ad sepulcrum memoratæ Virginis pro sua infirmitate Deum & ipsam oraturus properaret. Quibus auditis, vir fidelis minimè hæsitans in corde suo, prædictos Fratres secum adsumens, Hamaticum venit: sícque fide plenus ad sepulcrum Virginis accessit, oravit, & obdormivit, & à somno surgens sanus & incolumis Deum in sancta Virgine mirabilem collaudavit, & gratias agens recessit. Hæc ab ipsius viri venerabilis ore audivimus.

Auctor testis.

Surda auditûs facultatem recipit.

15. Quædam ex Sororibus nostris honestæ vitæ valde laborabat capitis infirmitate: quæ infirmitas tam crudeliter in ea cœpit grassari, ut auditum amitteret sinistræ auris. De sinistra surditas transit ad dexteram: quæ causa cum infirmitatis molestia magnam illi ingerebat verecundiam. Nam in domo, quæ ab Abbate illi erat commissa, famulos clamantes, famulas garrientes vix audiebat. Ipsa itaque sic afflicta venit ad sepulcrum venerabilis Eusebiæ Virginis, orationi prout potuit devota incubuit: post orationem arripuit pulverem in sepulcro jacentem, & ponit in utramque aurem. Fide igitur roborata surgit à terra gestans pulverem in utraque auricula, excessit à loco & abiit, & clarè omnia, sicut solebat, audivit: nec solùm salvata est à surditate per Domini gratiam, sed etiam ab ipsa capitis infirmitate. Hæc prædicta Soror nobis cum gaudio narravit, & locum supradictum infirmos visitare monuit.

Quidam ob irreligionẽ punitus.

16. Ut sanctis locis congruus honor exhibeatur, istud quoque exemplum subjungimus. Quidam ex servientibus ipsius Ecclesiæ ab opere sibi injuncto domum reversus est die advesperascente, pedes habebat nudos, & de cœnoso loco unde venerat luto repletos. Transiens autem juxta supradictam Ecclesiam S. Petri, lutum quod pedibus suis adhærebat, ad limen extersit ostij. Necdum plenè pedes exterserat, cùm repentè virtute Divina percussus contremuit, & pedum simul & tibiarum usum amisit: tactúsque dolore membrorum vehementissimo, clamores emittebat anxios. Fratres qui in proxima B. Mariæ Basilica excubabant, audientes illius miseri clamorem, illuc citissimè festinant. Illis percunctantibus causam edicit clamoris, & ob injuriam sanctæ ædi illatam se nimio dolore torqueri. Monachi hoc audito & Deum glorificantes, infirmum

[a] Nunc S. Eusebiæ ossa Marcianis in theca argentea adservantur teste Miræo in Fastis Belg. costa verò in Duacena S. Petri Ecclesia unà cum junctura majori manus S. Rictrudis à Johanne *Doëne* Abbate Marcianensi donata anno M. D. XXXVII. quo nova Reliquiarum S. Eusebiæ transpositio in novam capsam facta est.

Circ. An. DC.XXCIX. Martii XVI.

adsumunt; & quia ambulare vix poterat, aliorum manibus reducitur in domum. Post dies aliquot ad sepulcrum Virginis ductus, & facta oratione melioratus, eventu suo docuit loca sancta ab omnibus debere honorari. Hoc quoque à Domino WIDONE Seniore, loci illius Priore audivimus.

Febris extinguitur.

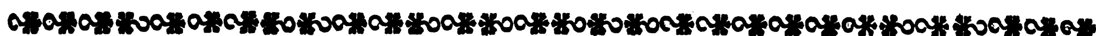
17. Engelrannus quidam juvenis de Piscatorum-curti quartano typo ita vexabatur atrociter, ut totius corporis vires amitteret. Nam accedente febre vix aliquem cognoscebat, nemini intendebat: illa verò recedente, non somnum capere vel cibum poterat. Hac itaque gravatus infirmitate, totus deficiebat. Hiems erat, nec aliquis medicorum ante vernale tempus illi sanitatem promittebat. Is itaque cum Domno THEOBALDO venerabili viro, qui prædicto præerat loco, loqui cupiens in nocte festivitatis S. Martini, quæ celebratur mense undecimo, illuc advenit. Præfato igitur viro suam patefaciens ægritudinem, ipsius concessione & consilio illa nocte ad sepulcrum Virginis solus pernoctavit. Mane igitur facto surrexit, & oratione facta febris ex integro illum reliquit. Et gratias agens Deo & beatæ Virgini recessit à loco & abiit.

Feminis in partu laborantibus fert opem S. Eusebia.

18. In pago Belvacensi est quædam villa peroptima, quæ ex nomine S. Eusebiæ S. Isoia vocatur, quæ quondam exstitit Monasterij Marchianensis: nunc verò possessio est Canonicorum Episcopij Belvacensis. Ibi est Ecclesia in honore ejusdem Virginis dedicata, ubi ejus memoria ab incolis celebratur devotione plenissima: sed festivitatem depositionis ejus, quam celebramus septimodecimo Kalendas Aprilis, ipsi festivam agunt in octavis S. Martini, in die scilicet primæ ejus Translationis. Nec silendum est quæ ibi agat Divina misericordia per sanctæ Virginis merita: nam ejusdem pagi mulieres cum in partûs difficultate periclitantur, ex antiqua consuetudine edoctæ, invocant nomen ejus. Quæ fideliter invocant, absque mora partu emisso per Divinam clementiam sentiunt levamen. Expletis verò purgationis suæ diebus, consuetudinaliter ad Ecclesiam supradictam non manu vacua Sacerdoti se præsentantes, Deo & liberatrici suæ gratias agentes, ad propria redeunt.

19. Neque illud prætereundum esse putavimus, quod in pago Suessionensi, LUDOVICO septimo regnante per S. Eusebiam operatus est Dominus. Est enim ibi villa, quæ Verniacus dicitur, quam DAGOBERTUS Rex Francorum præcelsus & Regina NANTHILDIS dederunt ei [a], quando eam susceperunt de fonte salutari: hæc enim sola illi remansit ex omnibus quæ in illo pago regalis munificentia illi contulit. Inde singulis annis vinum Marchianis adducitur, unde altari Christi, hospitibus, infirmis & ceteris Fratribus & Sororibus, pro posse ministratur. Quodam autem tempore cùm Monachus qui ibidem ex præcepto Abbatis præerat, lapides sibi necessarios de rupe proxima sibi prævidere vellet, quemdam cœmentarium cum servientibus suis direxit, & ut lapides de concavitate illius rupis certatim ejicerent, præcepit. At ille qui magister hujus operis erat, in foveam nimis profundam & adspectu terribilem descendens, malleo ferreo lapides de rupe præcidebat: Monachus verò per manum sibi servientium sursum rotali machina trahebat. Quadam verò die cùm ille fortiter malleo rupem percuteret, subitò omnis illa moles lapidea super eum cum horribili sonitu immutata cecidit. Accurrunt omnes villæ incolæ illum quasi mortuum plangentes. Quis enim non eum crederet mortuum, videns super eum tantam molem lapidum? Lapidibus autem cum magno omnium labore remotis à loco, invenerunt inter lapides sedentem vivum quem putabant mortuum. Fit cum stupore clamor, laus & exsultatio. Interrogatur homo, quomodo mortem evaserit. Ego, inquit, videns rupem super me ruentem, subitò nomen S. Eusebiæ hujus loci dominæ invocavi: quo invocato lapides mihi cameram facientes, me non tetigerunt: hoc modo per Deum & ejus sanctam Virginem Eusebiam à morte salvatus sum. Ex his paucis quæ retulimus potest quisque fidelis perpendere merita beatæ Virginis. Pro his omnibus benedicendus est Deus per sæcula sæculorum à nobis, qui est mirabilis in Sanctis suis. Amen.

[a] Istius donationis mentionem facit sæpe laudatus Chronographus in lib. 2. cap. 39. ubi Vergniacus, *Vergny* dicitur.

VITA S. KILIANI EPISCOPI ET MARTYRIS CUM SOCIIS, IN FRANCONIA.

Ex Tomo 4. antiq. lection. Henrici Canisij.

OBSERVATIONES PRÆVIÆ.

1. NICOLAUS *Serarius Soc.* JESU *Acta S.* KILIANI cum variis notationibus historicis & dogmaticis *anno 1598. edidit, eadémque quinto pòst anno Henricus Canisius paullò ampliora iterum prelo subjecit, Auctorem esse suspicatus* EGILWARDUM *Cœnobij S. Burchardi Herbipolensis Monachum, qui teste Trithemio Vitam S. Burchardi scripsit. Canisij conjectura inde petitur, quòd Vita S. Kiliani Scriptor seu potiùs Interpolator in fine promittit Vitam S. Burchardi his verbis:* In Vita ipsius (Burchardi) prout poterimus, manifestare curabimus. *Quæ conjectura, inquit Canisius, certa esset, si non alius Vitam S. Burchardi scripsisset. Vulgavit etiam Canisius ex membranis Mss. Aichstadiani Monasterij aliam breviorem S. Kiliani Vitam optimæ notæ, quam idcirco alteri ab Egilvvardo aut alio quovis auctore interpolatæ præferendam duximus. Legerat etiam Serarius ejusdem sancti historiam à* JOHANNE *Erfordiensi, Monacho Cœnobij S. Stephani ante annos ducentos quinquaginta versibus alligatam. Et Ordericus Vitalis in lib. 4. Hist. ad ann. 1073. laudat* AINARDUM *Teutonicum, Abbatiæ S. Petri ad Divam Abbatem primum, quòd* historiam Kiliani Wirtzceburgensis Episcopi cantibus *decoraverit.* AN. CHR. DC. XXCIX. JULII VIII. Vita duplex.

2. *S. Kiliani mentionem faciunt Vvandalbertus, Usuardus, Hrabanus & Ado in suis Martyrologiis ad* VIII. Idus Julias. Cilianum *codices manu exarati præferunt, si fortè excipias Hrabanum, cujus hæc verba:* In pago Austriæ & castro nomine Virziburg juxta Moin fluvium, Sanctorum natale CHILIANI Martyris & duorum sociorum ejus, qui ab Hibernia Scottorum insula venientes, nomen Christi in prædictis locis prædicaverunt, ibique ob veritatis confessionem à quodam judice iniquo nomine GOZBERTO trucidati sunt, & postea multis signis veri Christi Martyres esse claruerunt. *Breviùs Usuardus & Ado,* S. CILIANI Martyris. *Hrabanus castrum Vvirziburgum* in pago Austriæ *locat, ubi* Austriæ *nomine non Austriæ Regnum, ut putat Serarius, sed pagum illum (quem alij* Franciam Theutonicam *seu* Orientalem, *Sigebertus* Ostro-Franciam, *recentiores* Franconiam *vocant) peculiari nomine designare voluit: alias* pagi *nomine usurus non fuisset. Francofordia caput est provinciæ, quæ ab Occasu Rhenum contingit.* Memoria in Fastis.

3. *Kilianum fuisse Monachum & Abbatem, (quod non disertè exprimit Auctor noster) affirmat Interpolator; & quidem Hiiensem, si Trithemio credimus. Ex Hibernia Kilianus Conone Romano Pontifice, hoc est anno* DC. XXCVI. *in Franciam appulsus est: quo tempore nondum Hiienses Monachi Scottorum errores abjecerant, ut constat ex Beda in lib. 5. Hist. cap. 16. & 23. Unde dubium relinquitur, an Kilianus S. P. Benedicti Instituta sectatus sit. De Vvirzburgo seu Herbipoli plura in Actis S. Burchardi Episc. Sæculo insequenti.* Monastica professio.

1. FUIT vir vitæ venerabilis nomine KYLLENA, quem Scotica tellus [a] de magno edidit genere. A puerili ætate magnum habuit studium sacras discere litteras, & in eis tam perfectè proficiens, ut exinde Pontificale didicit regere culmen. Et tunc alio vocabatur nomine KYLIANUS, habens gratiam ad Clerum & ad omnem populum, qui etiam intimo amore Christi ac religione repletus, quidquid ad animarum lucrum, quidquid ad propagationem Fidei pertinere cognoscebat, devota mente & pio operari studio non cessabat. a Kilianus Hibernus.

2. Contigit autem, ut quadam die Evangelica simul & voce Dominica admonitus ubi dicitur: *Qui vult venire post me, abneget semetipsum, & tollat crucem suam, & sequatur me.* Hæc secum beatissimus vir toto cordis ac mentis affectu pertractans, congregatis in unum suis sociis atque discipulis, item COLOMANNO ac GALLONE, & ARNUVALE Presbyteris, & DONATO Diacono, aliis septem illis adjunctis, cœpit eis persuadere propria contemnere [b], patriámque Patriam deserit. *Luc. 9. 23.* b

a Interpolator habet: *Scotia, quæ & Hibernia dicitur, insula est maris Oceani, fecunda quidem glebis, sed viris sanctissimis clarior: à quibus Columbano gaudet Italia, Gallo ditatur Alamannia, Kiliano Francia Teutonica nobilitatur.*

b Hæc de monastica professione interpretatur Interpolator in hæc verba: *Spretis humanarum litterarum studiis cunctisque hujus mundi illecebris, Monasterium petiit, abnegánsque semetipsum sibi, tulit crucem suam & secutus est Christum... Videntes autem Fratres Monasterij in virtutum profectibus beati viri perseverantiam, primò eum per Ecclesiasticos gradus ad Presbyteratûs officium precibus adscendere, deinde ejusdem Monasterij gubernandi curam suscipere coëgerunt... Verumtamen cùm fama beati viri longè latéque crebresceret, metuens ipse ne popularis favor maculam aut labem aliquam sibi afferret, cœpit meditari, quemadmodum posset notos ac propinquos relinquere, & longè remotas petere regiones &c.*

AN. CHR. DC.XXCIX. JULII VIII. Vvirzburgi sistitur. & parentes secundum Domini Evangelium relinquere, & nudos sequi Christum. Illi namque sacræ admonitioni beati viri obtemperantes, firmiter coadunati, relictis omnibus de propria perrexerunt patria, & venerunt in Australium partem, ad castellum quod vocatur *Vvirzburch* [a]; ibique per aliquod tempus commorantes, regnante ibi eodem tempore quodam Duce GOZBERTO, filio HETANIS senioris, qui fuit filius HRUODIS: qui etiam ipse Gozbertus & omnis populus sibi subjectus adhuc paganico vivebant more; idola dæmonum colentes, Deum vivum cæli & terræ minimè agnoscentes.

Romam petit. 3. Videns autem sanctissimus vir miræ amœnitatis locum, atque pulcherrimam ibi multitudinem nobilium virorum ab antiquo hoste obsessam, ultrà quàm dici potest, dolebat illorum cæcitatem, iniitque consilium cum suis, dicens: Fratres videtis locum elegantem, hominésque jocundos, licet in errore deceptos: si vobis videtur, sic, ut condiximus, usquedum in nostra fuimus patria, eamus Romam, & visitemus limina Principis Sanctorum Apostolorum, & præsentemus nos obtutibus B. Papæ JOHANNIS: & si Domini voluntas sit, ab Apostolica sede acceptâ licentiâ, cum illis consultu iterum revertamur, & prædicemus illis fiducialiter nomen Domini nostri JESU-CHRISTI. Non mora Sancti compleverunt dicta, veniendo ad limina sancti Petri Principis Apostolorum.

Prædicandi licentiam à Conone Papa accipit. 4. Sed illuc venientes, & Apostolicum virum non invenientes, quin à sancto Papa CANONE * prædictus Pontifex Kilianus amabiliter & honorabiliter susceptus est. Cùm autem B. Papa Canon vidit unde venerat, & ad quem locum exinde prompta voluntate iturus fuerat; audita illius fide pariter & doctrina, ideo dedit illi ex S. Petro Principe Apostolorum licentiam & potestatem prædicandi & docendi [b]: & quoscumque suâ convertere potuisset doctrinâ, libera atque firmissima hoc faceret potestate. Ipsi namque exinde pergentes itinere sequestrati sunt; tamen non corporaliter, sed spiritualiter adhærebant suo Episcopo Kiliano Colomannus Presbyter, & Totnanus Diaconus, & venerunt in partes Australium Francorum, ad castellum, quod dicitur *Vvirzburch*, ibique prædicantes primitùs verbum Domini. Quibus auditis Gozbertus Dux convocari eos fecit ad se.

* l. Conone

Vvirzburgū repetunt, ibique Christum adnuntiat.

Gozbertum Ducem baptizat. 5. Cùm autem præsentati adessent, confabulationes ininvicem fecerunt Kilianus Episcopus & prædictus Dux Gozbertus. Non multo pòst tempore persuadebat illum devotus Domini Pontifex Kilianus, Christianum fieri. Qui etiam Domino volente illius sacris admonitionibus adquiescens, baptizatus est ab illo, & confirmatus est omnis populus, qui sub illius potestate erant.

Eumdem ab incesto conjugio revocat. 6. Ipse autem Gozbertus Dux in matrimonio habuit uxorem fratris sui, sicut antiquitus fuit consuetudinis *. Sed sanctus Dei Pontifex sicut sapiens semper facit sapienter, noluit illi eam interdicere, antequam firmiter confirmatus esset in fide Christianitatis. Tunc talibus ad illum locutus est sermonibus: Fili dilecte Gozberte, modò Christianus & per omnia Deo amabilis factus es, si unam rem facis, quam maximè te oportet facere, ut dimittas conjugem tuam, quam injustè habes tibi copulatam: quoniam te non oportet habere uxorem fratris tui. Ad hæc dicta Dux Gozbertus quasi de gravi somno evigilans, respondit & dixit: Graviora & difficiliora modò suades & prædicas, quam antè. Sed per Dei omnipotentis amorem, quem prædicâsti & prædicas, dereliqui omnia, quæ dilecta & amabilia mihi fuerunt habendo per eumdem amorem: & meam conjugem amantissimam, si non est licitum habere, dimittam; quoniam nihil Dei amore carius, nihílque amabilius est [c].

* Deut. 25. 5.

Uxoris ejus iram in se provocat. 7. His auditis conjunx Gozberti nobilissimi Ducis irâ & invidiæ formite accensa, diu noctúque cogitabat, quomodo Sanctos disperdere potuisset. Cùm autem appropinquâsset tempus passionis & remunerationis eorum præcedentibus meritis, vacabant supradicti Martyres Christi diu noctúque orationibus & jejuniis, læti sine tristitia, & devoti sine formidine, alacres exspectantes diem jam olim optatam, ut martyrio coronarentur.

Necatur cum suis. 8. Contigit autem, ut quadam nocte dum Dominus omnipotens suos finire voluisset milites temporale certamen, tempore nocturno, quando in Dei laudibus unanimiter consistebant, accessit lictor ad eos, ense acuto præparatus ad Dei amicos jugulandos, complens præ-

a Recentiores Herbipolim vocant, vulgò *Vvirtzburg*, quasi Mustopolim: de cujus urbis etymo multa dicit Serarius. Urbs est Episcopalis ad Mœnum fluvium, sub metropoli Maguntiacensi. Primus Vvirtziburgensis Episcopus fuit Burchardus S. Bonifacij discipulus, ut constat ex litteris Zachariæ Papæ ad ipsum Burchardum. Nam Kilianus, licet Episcopus, nulli sedi addictus fuit: tametsi Herbipolis eum Patronum colit.

b Interpolatoris hæc verba sunt: *Itaque consensu totius urbis beatissimum virum in Præsulatus officio constituit, quò & chrisma conficere, & Ecclesias dedicare, & sacros Ordines conferre irreprehensibiliter valeret... Beatus igitur Kilianus urbe egressus, emenso itinere longissimo, cum Colomanno Presbytero & Totnano Levita ad locum sibi destinatum pervenit. Veniens autem ad prædictum opidum Orientalis Franciæ Vvirzburg, non eum quem priùs in ea provincia Ducem invenit, sed alium Gosbertum nomine.* Hîc hallucinatur Interpolator circa Gozbertum Ducem, ut patet ex Auctore nostro suprà.

c Interpolator addit: *Sed nunc mihi otium non suppetit inquirendi uti eam possim à me dimittere: festino enim contra hostes nostræ publicæ rei. Cùm autem reversus fuero, inventa opportunitate dimittendi, separabor ab illa.* Belli opportunitatem sive absentiam Ducis captavit Geilana, quam alij Geilam vocant, ut S. Kilianum sociósque è medio tolleret.

cepta

repta GEILANÆ uxoris Gozberti Ducis. Quod videns Kyllena Pontifex Christi, dixit ad suos: O filij mei spirituales, jam adest dies diu optata: spirituale certamen mecum inite absque timore, sine trepidatione, secundum Domini vocem: *Nolite timere eos qui corpus occidunt, animam autem non possunt occidere.* His dictis omnes pariter capitibus truncati sunt [a], & martyrio coronati sunt. Eadem etenim nocte cum omni celeritate in eodem loco furtim sepulti sunt, sed & illorum capsæ, crux & Evangelium, aliáque pontificalia vestimenta, simúlque cum illis in sepulcro posita sunt.

AN. CHR. DC. XXCIX. JULII VIII. *Mat. 18. 20.*

[a] Eorum corpora sepeliuntur.

9. Hoc videns quædam matrona nomine BURGUNDA, verbis facta narravit. Est enim loci illius consuetudinis in autumno vel hieme, necnon & verno, temporéque æstivo, quando aliquid non plus quàm duorum pedum spatium potest fodi, nisi aqua contra erumpat. Sic Divina miserante gratia, quando Deus omnipotens corpora eorum de loco sepulturæ ad majorem voluit sublevare honorem, carnibus, sicut mos est, consumptis, cetera sana & benè custodita inventa sunt, intantùm ut nec folium librorum, vel fimbria de vestimentis ipsorum putredine consumpta esset. [b]

10. Veniente quoque Duce GOZBERTO, ubi supradicti Dei servi essent, inquirente, infidelis uxor ejus respondit, se nescire quò pergerent, vel ubi forent. Sed miser ille, qui necis eorum reus tenebatur, non potuit celare pœnam, quæ ei de vindicta Martyrum venit, currens huc illúcque vagus & profugus, & veluti phreneticus, se esse reum de morte eorum semper asserebat, & insuper aiebat tremens & lugens: Kyllena sanctus Dei igne me ferocissimo exurit.

[b] Gozbertus Dux eos inquirit.

Carnifex cælitùs pœnas luit.

11. Hoc itaq; audiens Gozbertus Dux, cōgregato omni populo, qui cū illo simul erat sacro baptismatis fonte à sancto Pontifice ablutus, interrogavit quid eidem misero facere debuisset. Erat enim ibi quidam homo eloquens, paratúsq; ad respondendum, secundum suggestionem Geilanæ infelicis, qui taliter dixit: Domine mi, Dux Gotbertus, cogita de temetipso, & de omnibus nobis, qui simul tecum baptisma suscepimus ab ipsis: & proba utrum Deus eorum tam præpotens sit & omnia sciens, retribuénsque bonis bona, & in novissimis mala restituens malis, nisi se per pœnitentiam ante correxerint: & jube istum miserum resolvi à vinculis, & coram omni populo suo derelinqui arbitrio. Si enim est talis Deus eorum, sicut illi dixerunt, descendet super eum vindicta illius, & potenter suos vindicat servos. Sin autem aliàs, (ne irascatur Dominus meus, quòd talia dico) tunc volumus servire magnæ Dianæ, sicut & anteriores nostri fecerunt patres, & prosperati sunt in eo usque in præsens. Factum est quoque secundum dictum hominis Tyranni, & dimissus est miser ille de medio populi. Cùm verò dimissus esset, repentè insanire, & semetipsum suis laniare dentibus, quousque vitam finiret. Quod cùm viderent qui sacro baptismate abluti erant, omnes pariter gloriantes atque gaudentes, se obedire illorum doctrinæ, clamabant Deum illorum doctrinæ eos vindicare. Igitur his omnibus ita peractis, vindicta iræ Dei subsecuta est carnifices Sanctorum Martyrum. Nam Geilanam spiritus invasit malignus, atque intantum eam agitabat, usquedum vitam finiret. Gozbertum verò gladio, suo sui occiderunt servi: HETANUM verò filium ejus populus Orientalium Francorum de regno ejecerunt. Intantum enim illius persecuti sunt progeniem, ut nec unus de illius stirpe remaneret.

Gozbertus malo consilio obsequitur.

Carnifex unà cum Geilana & Gozberto malè perit.

12. Post multum verò temporis in illo loco, ubi illorum sepulta sunt corpora, Divino nutu receperunt cæci visum, & claudi gressum, surdi auditum. Quotquot autem diversis infirmitatibus erant fatigati, ibi venientes sanitatem receperunt. Illustrante autem Domino merita eorum, cum consilio & præcepto ZACHARIÆ Papæ, mediante BONIFACIO Archiepiscopo, de tumulo honorificè sublevati sunt, regnante PIPPINO primo Orientalium Francorum Rege [c].

Sanctorum tumuli miraculis illustrantur & deteguntur.

[c]

a Non jussu Gozberti, ut in Martyrologio scribit Hrabanus, qui Gozbertum *Iudicem* vocat (nam Duces tum temporis apud Francos jus dicebant;) sed impulsu Geilanæ ejus conjugis, eo absente, ex num. 10. infrà. S. Kiliani passio *in annum Inc. Dominica* DC. XXCIX. *incidisse* legitur in Vita S. Burchardi ab Egilwardo scripta.

b Rem aliter commemorat Interpolator. *Burgunda recedentibus carnificibus, linteolo mundo fusum Sanctorum sanguinem collegit, ac terra diligenter infodit, vigiliis & orationibus jugiter vacans, ubi Sanctorum corpora noverat: excolebátque locum veneratione qua poterat, sed occultè, ne (sicut postea factum est) Geila jussu removerentur. Ea enim sceleratissima mulier stratis planci s stabulum equorum in loco ubi sancti Martyres humati fuerant, fieri jussit,* ne quo indicio sacra corpora proderentur. *Ferunt autem ab his qui tunc fuêre posteris relatum, jumenta eo in stabulo manentia, super sepulcra Martyrum nec stercus nec urinam reddidisse.* Burgunda *in extremo vitæ posita, quibusdam Fidelibus ubi condita essent revelavit.*

c Qua occasione id contigerit, fusè describit Interpolator, qualis ab Henrico Canisio editus est. Ait siquidem Gertrudem Pippini Regis Francorum filiam, nuptias detrectantem, *venisse in partes Orientalis Franciæ, in locum qui nunc corruptè* Carleburg *vocitatur: ibique de facultatibus suis in honorem beatissimæ Virginis* MARIÆ *Monasterium construxisse, ubi* ATALONGUM *Presbyterum & Bernardum Diaconum quos secum adduxerat ordinaverit.* De ista Gertrudis historia aliàs. Atalongus cùm pueros in studio litterarum erudiret, *cœperunt hi qui juniores erant Divino impulsi spiritu vociferari: Kilianus signa facit: de loco in quo indignè jacet tolli debet.* Id cùm Atalongus minis prohiberet ne à pueris frequentaretur, cæcitate percussus dicitur, postea verò ad Sanctorum tumulum sanatus: quod levandorum corporum occasio fuerit S. Burchardo, *qui Episcopalem Sedem Vvirziburg primus promeruit.* De Ecclesia Cathedrali per S. Burchardum erecta, necnon & de S. Burchardi ac S. Stephani nunc S. Jacobi Monasteriis in Vita ipsius S. Burchardi proximo Sæculo agemus.

Circ. An. DC. XC. Janu. VII.

VITA S. TILLONIS MONACHI SOLLEMNIACENSIS IN LEMOVICIBUS,

Ex Lectionario Sollemniacensi eruta à nostro Laurentio Dumas.

OBSERVATIONES PRÆVIÆ.

* S. Theau Vita duplex.

1. ITAM S. TILLONIS *seu* THILLONIS* *edidit Iohannes Bollandus ad diem 7. Ianuarij ex MS. cod. Claromarescano exceptam: nos aliam melioris (ut quidem videtur) nota ex Lectionario Sollemniacensi exhibemus, transmissam à nostro Laurentio* Dumas, *cujus ope nonnulla hic illustramus.*

an Ab bas?

2. *In Actis à Bollando editis S. Tillo dicitur à B. Eligio electus*, ut præesset Monachis Sollemniacensis Ecclesiæ. *Et tamen Sollemniacenses nostri Tillonem in Abbatum suorum catalogo non numerant. Certè in Martyrologio Ecclesia Sollemniacensis ante annos (sicuti aiunt) quingentos exarato, S. Tillo solo* Monachi *nomine exprimitur hoc modo:* VII. Idus Januarij S. TILLONIS Monachi & Confess. Sollemniacensis, cujus vita virtutibus & sanctitatis gloriâ illustris fuit. *In Vita hic à nobis vulgata, de ejus dignitate Abbatiali mentio fit nulla; neque de Monasterio tricensi sve seu (ut alij legunt) trecentis Monachis apud* Brajacensem *seu* Brajectensem *eremum congregatis: quod num. 7. advertere licet. Quamquam S. Tillo, teste Molano,* in Yseghmen *Flandria vico* ubi Patronus colitur, pingitur ut Abbas cum pedo in sinistra manu, cum calice in dextera, ex quo, eo vivente, infirmi sanitatem potabant. Cur autem in Yseghem Patronus colatur, causam allegant, quòd S. Eligius cùm ad Flandros convertendos è Francia venit, eum servum suum comitem assumpsit, & ad Ieseghemenses ut eos in Fide Catholica instrueret destinavit. Yseghem *Flandria pagus est Comitatûs titulo ornatus, Cortracum inter & Rossellariam. Porrò apud Rossellariam seu Rollariam* festum S. Tillonis in parochia Gids celebratur, ubi ad memoriam ejus multa edita sunt miracula.

ejus cultus.

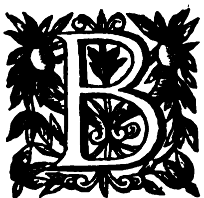
S. Bonito invisitur.

3. *S. Bonitus Arvernorum Episcopus in propriis Actis sæculo proximo referendis legitur convenisse* S. TILLONEM cognomento PAULUM, ut ab eo accepto consilio, voto compleret, quod mente conceperat, *scilicet de abdicando Episcopatu. Quæ res quandoquidem in utraque S. Tillonis Vita reticetur, hic ex Actis S. Boniti supplenda est. Hinc etiam patet, S. Tillonem ad annum circà* DC. XC. *pervenisse: siquidem S. Bonitus haud ante annum* DC. XXXV. *assumptus est in regimen Ecclesia Arvernensis.*

* Solignac, Soloignac

4. *De Sollemniacensis* Monasterij primordiis egimus in Observationibus præviis ad Vitam S. Remacli anno 664. Nuper in manus nostras venit exemplum charta S. Eligij de conditu ejusdem Cœnobij, cujus charta apices aliquot inferiùs in Appendice additionum referemus.*

Tillo Saxo,

1. EATUS TILLO ex Saxonum prosapia originem ducens, parentibus non infimis, gentilitatis tamen errore implicatis, oriundus exstitit. Sed nobilitatem quam habuit ex genere, opitulante Christi gratiâ qui sibi eum in Ecclesia vas electionis futurum præsciebat, magis ac magis piè & justè vivendo nobilitans, bonorum incrementis operum sublimare studuit atque virtutum celsitudine.

venumdatus in Galliam abducitur.

2. Tenerioris verò infantiæ annis decursis, cùm puerilem attigisset ætatem, egregiisque moribus pollens bonæ indolis puer esse cœpisset, superna disponente providentia à parentibus patriâque sublatus ad illam partem Galliarum Rheno contiguam, quæ ab antiquis Belgica vocabatur, more S. Joseph ad venumdandum est deductus. O mira Domini pietas! mira clementia! qui cùm sit misericors & multæ miserationis, suis famulis in medio tribulationum constitutis suum semper impendere consuevit auxilium. Ita namque eos expellendo revocat, dispergendo congregat, flagellando castigat, sicut ipse Dominus per B. Johannem in Apocalypsi dicit: *Ego quos amo, arguo & castigo*; & per Salomonem: *Aurum igne probatur, & viri receptibiles in camino tribulationum.* Quantum enim beatissimus puer à solo discedere videbatur proprio, tantum proculdubio merebatur fieri vicinior cælo. Et sicut sanctus ille Joseph à fratribus Is-

Apoc. 3. 19.
Eccli. 2. 5.

tum adstitit coram ea & ait: Quid stupes? Ego sum Petrus Apostolus Jesu-Christi missus ad te, ligandi atque solvendi habens potestatem. In numero Sanctorum es recensita, ô pudica. Illuc egredere, desiderat te Dominus, quoniam mora in hujus sæculi... pœnam habet. Noli timere: qui timet non est perfectus in caritate; sed perfecta caritas foras mittit timorem, quoniam timor pœnam habet. Circ. An. DC. XXCIV. Janu. xxx.

11. Quadam die dum esset in secreto cubiculo domus suæ, & clauso aforis ostio oraret; Spiritus-sanctus per insertas fenestras radios ad similitudinem Solis & Lunæ emittebat super eam. Quæ genu flexo præ nimio splendore perterrita respiciens vidit Angelum Domini in aëre stantem, qui dixit ad eam: Invenisti gratiam apud Altissimum. Nonne vides magnum splendorem Solis & Lunæ micantem super te? At illa respondens ait: Video, Domine mi, sed ignoro quid ista figurent. Angelus admonitus ab illo qui nequit bona celare sed pandere, qui candelam non sub modio, sed super candelabrum poni præcipit ut luceat omnibus qui in domo sunt; isdem mellifluo ore cæleste pandens mysterium ait: Per radios Solis Dominus noster Jesus-Christus figuratur, qui de se ipso ait: *Ego sum lux vera.* Per splendorem lunæ, remuneratio Justorum perennis intelligitur, de qua Evangelista dicit: *Præcinget se & faciet illos discumbere, & transiens ministrabit illis.* In talibus hortatur Dominus suis fidelibus quando dicit: *Discite à me quia mitis sum & humilis corde, & invenietis requiem animabus vestris: jugum enim meum suave est & onus meum leve.* Loquar an sileam? Christi mihi magis hortantur fari miracula, quàm silere auctoritas: ut dum magis lucerna fidei accenditur, plus nubilo suffossi modij obscuratur. Haud aliter Dominus noster spiritualia suæ salutis humanis obtutibus patefacere dignatus est: ut saxigena corda monstris saxigenis domaret, & per visiones Angelicas adeptum nobilium repararet. Plura referre mora est.

Alia visio. Iohan. 8. 12. Luc. 17. 8. Matth. 11.

12. Quadam nocte solito more dum Cursum Matutinarum perageret, unáque secum in comitatu de Sororibus adforet, jam nox atra opaca silentia clauserat. Quæ stetit ante fores ostij domûs, respiciénsque vidit erga locum platearum subitò splendescere, & velut globos igneos in uno descendere, visionem Angelicam sciens esse veridicam lætatóque animo currit intrinsecùs. Quæ genu flexo, more solito orans; O bone Præceptor triplicisque luminis auctor qui mentes renovas nostras, hîc respice turmas. Laus, decus & virtus quæ te decet bone gloriæ Christe: Christe salus hominum, fac bona quæ cupimus. Ore tonans patrio cæli de sedibus altis: Subarrhavi te, dotem detuli, monilibus sacris ornavi: Veni, percipe quod novi. Illa verò quæ cum ea fuerat, currens velociter nuntians Sororibus ait: Vidi mirabilia in adventu dominæ nostræ. Ignis accensus est in medio platearum, quem subitò evasit. Illæ lætantes una voce dixerunt: Grates laudes tibi Christe referimus, qui nos sub jugo spiritualis Matris constituisti. Te decet laus per plurima.

Item alia.

13. Contigit namque ut per visionem Divinam monstraretur ei exitus humanæ fragilitatis. Ecce duo viri adstiterunt luciflui, narrantes qualis esset remuneratio Justorum perennis unicuique secundùm proprium meritum. Sciens autem à Domino missos lucifluos in confortatione sui exitûs ne trepidaret, benivola gratias agit. Postera die Angelicis visionibus admonita audivit vocem dicentem sibi: Sponsavit te Dominus in sempiternum, ut incorruptibilem coronam accipias. Statim videns se ab illo ornari sponsalibus vestimentis, gaudio repleta interrogans ait: Quomodo tibi nomen est? Qui respondit: Gloriosum est nomen meum. Ista non miror sentienda Fidelibus ab illo qui dicit: *Cælum mihi sedes est; &, Anima justi sedes sapientiæ.*

Exitûs sui diem imminere intelligit. Act. 7. 49.

14. Illis temporibus erat quidam Episcopus nomine Amandus, amicitia spirituali familiaritate adnexus. Quadam nocte dum se sopori dedisset, beata virgo vidit illum à Domino coronari, & magnam catervam animarum cum illo beatitudinem Christi percipere, & vociferabant Angeli: Ecce munus amabile: quod

S. Amandi gloriam videt.

CIRC. AN. DC. XXCIV. JANU. XXX.

ore prædicando adquisivit, Domino contulit. De amici salute virgo beata evigilans, gaudet exsultans in corde suo [a].

a Diaboli artes ludit.

15. Iterum obvians ei diabolus nimiam gerens invidiam contra eam ait: Sanè Fide priorum Patrum servata, secreta paradisigeni pectoris percepisti, & mansionem quam per inobedientiam perdidi, obediendo percipere festinas in isto loco cœnoso: invidiâ ductus confundor. Cui econtra beata Virgo respondit: Jam tibi dixi, fraus sævæ malignitatis, ne me vacillares in prosperis, qui semper moraris in adversis. Dominus noster JESUS-CHRISTUS qui te exsuperato triumphat in cælis, non est localis sed firmans regnum nostrum perenniter, tibimet chaos latebrosum reparavit, ut maledictioni subjaceas. Jámque phreneticus auditis verbis evanuit [b].

b Obitũ suũ prædiscit. * prosternitur

16. Post dies autem non plures dum esset suspensa à cibo potúque carnali, solita oratione prostratur *, sine quibus hoc genus non ejicitur. Erat autem dies Parasceven. Mane autem sabbati facto, videt Angelum Domini loquentem sibi atque dicentem: Promissam tibi à Domino remunerationem scito percipere, proximáque afflictione quam perpessura es in hoc labenti sæculo, coronari ab eo quasi unus ex nobis. Audiens autem hæc, læta cecidit in faciem suam. Qui statim abscessit. Dum in tali suspensu adforet, statim recogitat sibi * ab eo salvari, qui se in multis afflictionibus confortavit, affirmans namque *; Mansio tibi luciflua in cælis est præparata.

* *lege* se
* *f.* inquit

Morbo decumbens dæmonem videt.

17. Deinde verò volente Deo illam velut obrizum aurum in fornace probare, cœpit sacrata Virgo Christi ægrotare, nimióque languore carnis affligi. Circa noctis media nimio sitis calorísque infirmitate constricta, cœpit se fortiter sitis calorísque coartatione constringere usquequo aurora consurgeret: factóque mane vidit illum antiquum hostem satanam ignicomis spiris flantem circa locum in quo jacebat. Et ait ad illam: Constrictus, fateor, minis Angelicis cur iterum ausus sum fatigationem imponere, cùm jam multoties erubescentiâ ductus confusus abscessi? propria matre invidia coactus hæc fecisse fateor, quæ me de sede florigera prostravit. Jamque iniquus hostis excommunicatus evanuit, Virgo Christi fatigatione soluta orationi solitæ subjacuit. Die autem quarto allatus est ad eam puer propè jam mortuus: propinqui namque illius jam desperabant de vita parvuli. Jussit namque Christicola sancta collocare illum ante cornu altaris, loco in quo locutus fuerat ei Dominus: oratione Virginis statim sanus effectus est innocens. Et cùm ministri ejus rei gesta detulissent de incolumitate pueri, statim sensit à Domino virtutem fieri. Non meis, inquit, meritis illum resuscitavit Dominus, cùm sim inutilis in omnibus.

Exanimem suscitat.

Auctor multa omittit.

18. O ineffabile mysterium Christi! Quis valet considerare dona sancti Spiritûs aut verbis explicet, factis affirmet? Nam si per ordinem ea replicentur quæ per ora Fidelium tertiò audivimus, antea clara finietur dies vespere clauso olympo, quàm textus lectionis explicetur à nobis. Sed tantùm juxta id quod vidimus, aut per idoneos testes audivimus, jubente Christo petitionibus vestris obediens scribere conabor. Ne paginolæ nostræ rusticitatis legentibus vel audientibus tædium generent, ad ordinem titulorum redeamus. Supradicta famula Dei Aldegunda de visionibus atque revelationibus spiritualibus quas Christus sponsus ejus revelavit, cuidam viro religioso SUBINO Abbati de Nivialensi Monasterio narravit ordinanter, & scribendo tradidit. Ex nostra parvitate puellæ parvulæ coram se legere præcepit: satísque mirati fuimus, quia ante ista tempora ultima simile non audivimus, & ea quæ audivimus veraciter credimus.

Auctoris ætatẽ hinc disce.

a Hucbaldus addit Aldegundem expositâ B. Gisleno hacce visione didicisse obitûs sui tempus non longè abesse: quod etiam in Vita S. Gisleni commemoratur.

b Subjicit Hucbaldus Aldegundem invisisse *B. Humbertum apud Maricolas habitantem, & cùm circa vicina Monasterij cum illo deambularet orante viro Dei cum ipsa Virgine, fontem ilico dulcem è terra manâsse.* Quibus addit: *Beatus autem Humbertus depositionis suæ diem prænoscens, lineas vestes ad usus exsequiarum suarum ab ipsa Virgine postulavit.* De fonte eadem habet Anonymus Gislenianus. Confer Vitam sancti Humberti Abbatis Maricolensis.

19. Dúmque foret puella parvula in domo parentum, crevit cum ea amor vitæ cælestis & cura eleëmosynarum in pauperibus Christi: & cùm non haberet inquantum mens larga pauperibus ut erogaret, genitrix illius habebat reconditos solidos quos frequenter enumerabat. Sanctáque virgo Aldegunda in virtute Christi cognovit ut illos in pauperibus Christi erogare deberet. Per aliqua namque exspectans revelationem, ut veraciùs cognosceret quid exinde voluntatis Dei esset; contigit aliquo die ut prædicta genitrix sua ipsos requisisset ubi erant reconditi, quos intactos per plurimas vices dereliquit. Et tunc Dei Electa propria devotione accepit, quos pauperibus pro Christi amore distribuit. Sed cùm Mater Cœnobitarum esset, & antè perfecta bonis operibus exemplísque Divinæ gratiæ repleta, misit ex pecunia ministrum vestimenta egenis emere. Fecit namque quod ei fuerat imperatum, & quod superfuit famulæ Dei detulit, & momentum stateris ipsum pondus quod emptura commisit invenit. Ipsa namque & germana sua valde mirantes qualiter ita pondus crevisset, statim recogitant locum Scripturæ ubi dicit: *Qui habet, dabitur ei & abundabit*; hoc est qui minimis fratribus Christi & necessariis ministrat fructum eleemosynarum, multiplicatum in æterna retributione possidebit.

CIRC. AN. DC. XXCIV. JANU. XXX. Aldegundis in pauperes liberalis.

Matth. 13. 12.

20. Contigit namque ut suus piscator quadam die immanem piscem ab amne vivum extraxisset, quem Domnæ Aldegundæ detulit. At illa jussit illum in fontanis vivum projicere. Qui statim incognitâ aquâ trepidans in aridam desiliit: volucres namque de vicinis arboribus convolantes, piscem devorare rabido ore desiderabant. Adfuit namque in proximo agnus anniculus decarpens herbam, vidénsque circa piscem corvos cucurrit intrepidus, cornibúsque evicit ne devorarent illum. Sanctimoniales namque videntes alongè, mirantur quod agnus huc illúcque decurreret. Quæ festinantes invenerunt piscem vivum, eúmque Matri spiritali detulerunt. Agnus verò sequebatur illas. Videns namque famula Christi sancta Aldegunda gaudio repletur, & omnes Sorores mirabantur hujuscemodi rei factum, nihil dubitantes pro cujus merito talia fiebant.

Piscis intactus ab agno servatur.

21. Quadam nocte cùm Dei famula Aldegunda & germana sua pariter in habitaculo de amore vel de conversatione sancti gregis qui sub doctrina vel exemplo ejus vivebat conloquebantur, candela coram eis posita subitò in terram cecidit & exstincta est. Exspectantes paullisper ut aliqua puella curreret ad reilluminandum, inclinans se beata Mater candelam à terra elevavit, & in manu ejus claro lumine refulsit: glorificavit Patrem suum cælestem qui in multis tribulationibus eam confortabat.

Candela divinitus reaccenditur.

22. Post paullulùm dum illas seniores germanas de cura gregis & de stabilitate Monasterij ministras intrinsecùs ordinanter instrueret, ad horam orationis sextam ad Ecclesiam venientes pulsaverunt ostium. Ministræ Ecclesiæ defuerunt. Quis scit pro quolibet opere foras exierunt? Dum stant in exspectatione, subitò Dei jussione sine humano auxilio ultro ostia patuerunt. Mirantes hujus rei gestum miraculum, officium orationis redditum, ad earum habitaculum glorianter redierunt.

Ecclesiæ fores ultro aperiuntur.

23. Jugiter Dei famula mandata Domini in mente gerebat, memor scilicet Dominici responsi dicentis: *Si vis perfectus esse, vade vende omnia quæ habes, & da pauperibus, & habebis thesaurum in cælo, & veni sequere me.* Ista considerans sancta Virgo omnia quæ à proximis jure hereditario perceperat, res proprias, aurum, argentum, lapides pretiosos, vestes mirabiles, sana mente salubríque consilio ad ornamentum Ecclesiarum & in res pauperum, præter vile vestimentum & victum cotidianum, ad præsens distribuit: quia per Scripturarum diversa testimonia, melius est unum solidum manu propria pauperibus tradere, quàm centum post mortem promittere. Ideo quod legens intelligit, vivens adimpleat.

Res suas in pios usus expendit Aldegundis.

Matth. 19. 21.

24. Ista peracta *, contigit in vicina nocte cùm ad hauriendam aquam de fon-

Aqua in vinum convertitur.

* *pro istis peractis*

Circ. An. DCXCIV. Janu. XXX.

te ad opus suum secundum consuetudinem ad bibendum ministri attulissent, statim in odorem vini fuit conversa. Hoc non dubium est illi posse declarare signum, qui præceptum Domini nostri JESU-CHRISTI in omnibus adimplet.

Urceus aquâ divinitus impletur.

Iterum evenit, ut una ex ministris sanctæ Virginis implevit urceum aquâ ad manus lavandas, cùm subitò reversa invenit illum vacuum, velociter recurrens ad aquam tremebunda. Et cùm esset reversa invenit illum de jussione Dei plenum, itaut mirarentur causam rei gestæ.

Auctoris ætas.

Varia de Aldegundis obitu indicia.

25. Fuit quidam Presbyter boni testimonij, à pueritia in Monasterio deserviens, qui veraciter nobis narravit, cùm esset ante fores suæ domus prima hora noctis, vidisse globum igneum ex aëre quasi coopertum pennis pavonis. Descendens namque sedit super habitaculum ubi virgo sancta Aldegunda ægrota jacebat. Post nocturnas & matutinas vigilias una Soror de locis Monasterij cùm se sopori dedisset, mysticam ostendit ei Deus visionem quasi sanctæ memoriæ B. Aldegunda adstetisset ante altare in loco Sacerdotis, & oblationes Missales manibus in calicem fregisset. Et conversa ad supradictam sororem dixisset: Vade & dic Sacerdoti, ut super hunc calicem Missarum sollemnia canat: quia hesterna die gravis infirmitas membrorum me prohibuit communicari, hodie Domino auxiliante de corpore Christi & ejus sanguine participari desidero. Facto die processit Sacerdos, more solito panem & calicem benedixit, quem subitò in aëre suspendere vidit, & rursum eâ horâ stabilis stetit, & pariter postea puella de visione & Sacerdos de suspenso calice famulæ Dei narraverunt. Et tacita cogitatione conservans intra se, non dubitans quòd velox depositio corpusculi sui esset futura.

Monacha ab igne servatur illæsa.

26. Simili modo quadam die cùm Sorores ignem exstruerent ad aquas calefaciendas, stabat una ex Sororibus ad prunas. Invidiosus namque hostis qui animas Sanctorum cotidie debellare non cessat, hic impulsu in prunas & flammas subitò eam projecit. Ænioli* ferventibus aquis desuper pendebant. Invocato nomine bonæ memoriæ Aldegundæ, de incendio ac potestate inimici intercedentibus meritis sanctæ Virginis, incolumis Domino adjuvante ignium minas evasit.

* *id est* vasa ex ære

Item alia.

27. Aliqua puella de rebus necessariis Monasterij curam gerens secus pedes Magistræ & amitæ suæ à cunabulis regulariter nutrita est, nomine ALDEDRUDA [a]. Cui beata Magistra sua præcepit ut fragmenta ceræ in unam massam funderet, & in pulverem frigeraret. Dum in loco illum divertisset, cera liquefacta fervens igne & flamma conscendit in altum. Hæc videns illa, dolore detrimenti commota indubitanter cucurrit, & nudis manibus vas simul cum cera de igne elevavit, brachia & articulos & manus de igne & cera bulliente superfusas in pavimento deposuit. Et factum est intercedentibus meritis ac precibus beatæ Virginis, in carne vel cute nullum signum incendij vel doloris apparuit. A Domino sana à periculo incendij effecta apparuit.

Quidam periculosè laborans convalescit.

28. Homo quidam peccatis præpedientibus privatus sensu, de vita jam dubitans, à parentibus ductus est ante conspectum Virginis, narrantibus quali infirmitate detineretur homo: jussítque illum vespere reduci ante se, signum Crucis imponens super eum. Qui domum reversus, insequenti nocte cibum & potum sumpsit, somnum recuperans accepit, ac deinceps sanus permansit.

Mors S. Aldegundis variis modis cœlitùs designatur.

29. Quinto die ante suum obitum germanæ suæ magna & mirabilis apparuit revelatio, quasi missis Apostolis Christi vel Angelorum agminibus ad æthereas sedes germana sua sancta Aldegunda deduceretur in Nivialla Monasterio. Mirabile signum factum minimum fateor, sed duo visa esse veraciter novimus.

[a] Anonymus Vitæ S. Aldegundis Scriptor *Aldetrudem filiam sororis Vvaldetrudis* fuisse dicit. Aliam Aldegundi neptem MADELBERTAM, itidem sororis suæ filiam tribuit Hucbaldus: utrumque Vita S. Gisleni confirmat. Aldetrudis amitæ Aldegundi in Melbodiensis Cœnobij regimen successit, Aldetrudi Madelberta.

Evangelio Veritas dicit: *Multi in illa die venient dicentes; Domine nonne in nomine tuo prophetavimus, & in nomine tuo multas virtutes fecimus, & tunc confitebor illis; discedite à me operarij iniquitatis, nescio vos unde sitis.* Circ. An. DC.XC. Janu. VII. Matth. 7. 22.

12. Cùm autem gloriosissimus Christi Confessor post longos & diutinos agones senilem agens ætatem, ultimam vitæ præsentis cœpisset attingere metam; & tempus adesset, quo velut emeritus miles de tabernaculo carnis egrediens multos & præclarissimos de hoste referendo triumphos, donativum Regis cælestis percepturus ad supernam patriam adveniret; præsciens diem adesse sibi supremam, convocatis ad se carissimis Fratribus suis Sollemniacensis Monasterij Monachis, indicavit eis dissolutionem imminere sui corporis, dicens: Audite, Fratres & Domini mei, quæ dico, Domino revelante, tempus resolutionis meæ instare cognovi, commendo exitum meum orationibus vestris. Quo audito Fratres præ nimio dolore à fletu abstinere se minimè valentes, lacrymabili voce dixerunt: Cur nos Pater gloriosissimè tam citò deseris, quos tuam absentiam ferre minimè posse cognoscis, cùm tua præmia dilatione numquam sunt minoranda, sed magis ac magis crescant ad gloriam protelata? Noli Pater sancte, noli nos orbatos relinquere, sed adhuc quantulumcumque tuâ sacrâ patientiâ consolando nos protege. Cùm autem hæc & alia multa inter singultus & amaras lacrymas deflentes dicerent, vir sanctus dixit ad eos: Non decet, Fratres, non decet vos de morte mea contristari, sed potiùs gaudere, cùm sciatis me non ad peregrinationem sed ad patriam diu desideratam tendere. *Scio enim cui credidi, & certus sum, quia potens est depositum meum servare in illum diem justus judex.* Hoc est, Fratres, quod semper optavi, quod desideravi, quod votis omnibus exquisivi; mihi enim vivere Christus est & mori lucrum. Observavi enim primam & secundam & tertiam vigiliam, & ideo spero me in æterna beatitudine percipere à Domino perpetuæ gloriæ coronam.

Obitum suum prædicit.

2. Cor. 1. 12.

13. Et cùm hæc dixisset non post multum levissima febre corripitur; cùmque vehementer corpus illius tædio afficeretur, mens tamen sancta semper paradiso intenta numquam à Dei opere cessabat. Dies autem sanctæ Epiphaniæ aderat tempore illo, quæ sancto viro ad æternam vitam migraturo congruere videbatur meritò. Epiphania verò apparitio, vel interpretatur manifestatio: sic nimirum quod vir sanctus antea oculis fidei per speculum & in ænigmate speculari consueverat, amodò jam revelatâ facie absque ullo carnis obstaculo ipsa jam specie visurus erat. Cùm autem languor vehementiùs ingravesceret, vocato ad se quodam puero præcepit ei dicens hoc modo: Perge, fili mi, ad urbem Lemovicum cum omni festinatione, & dic Pastori Ecclesiæ, ut huc veniat crastinâ die, & animam meam Deo commendet suâ oratione, & corpusculum tradat sepulturæ. Et cùm hoc dixisset, sacramentis Corporis & Sanguinis Domini susceptis, signo sanctæ Crucis se munivit, & sic adstantibus Fratribus & lugentibus inter verba orationis ultimum spiritum exalavit.

Febre correptus moritur.

14. Puer quippe ut vir Dei dixerat jussa complens, & ad urbem pervenienss, Ermenum Episcopum in gravi languore reperit jacentem, itaut neque stare, nec sedere, vel etiam se erigere, sed neque ad aliud latus poterat declinare. Sed mox ubi hoc quod vir Dei mandaverat audivit, ministris suis ut se erigerent præcepit: confestímque meritis B. Tillonis repentinam sanitatem à Domino accepisse se sentiens, de lectulo surrexit, & sicut ei mandatum fuerat, non equitando præ nimia devotione, sed propriis pedibus ambulando ad virum Dei pervenit: complénsque sicut consuetudo exposcit funeris officium, ipse feretrum cum Monachis qui ibi aderant usque ad locum sepulcri gestavit, & sacrum corpus propriis manibus sepulturæ tradidit, síсque pro recuperatâ sanitate laudans & benedicens Dominum, ad propriam Sedem sanus rediit: transactóque parvo temporis spatio cryptam ex auro & argento & lapidibus pretiosis super ejus tumbam fieri præcepit.

Ab Hermeno Episcopo à se sanato sepelitur.

15. Sunt & alia multa quæ per servum suum Dominus operatus est miracula;

Circ. An. DC. XC. Janu. VII.

sed vetustate subripiente oblivioni sunt tradita. Sed cur quæratur quis iste Sanctus fuerit, quid fecerit, vel qualiter vixerit, cùm ad sacrum ejus tumulum tanta cotidie Dominus ostendere dignetur mirabilia? Ibi enim recipit cæcitas visum, surditas auditum, claudicatio gressum, & dæmones ab obsessis corporibus expelluntur, præstante Domino nostro Jesu-Christo, cui cum Patre & Spiritu est laus, honor, & gloria, & imperium in sæcula sæculorum, Amen.

APPENDIX EX ALIO APOGRAPHO.

Ab eodem in morbis convenitur.

16. Eodem verò tempore quo miles Christi degebat in terris, Hermen Pastor ad gubernandam plebem sibi commissam Lemovicum civitatis Præsul venerandus aderat. Quoties ipsum Pontificem febris urgebat, aut aliqua ægritudo in gravi dolore atterebat, ad virum Dei Tillonem dirigebat nuntios, ut pro eo plenius Domino intercederet; celebratísque pro eo vigiliis obtinebat pro Pastore venerabilis Monachus, pro Antistite abjectus & humilis à Domino quod petebat.

Feminam sanat.

17. Quædam autem mulier grande vulnus habens, occurrit ad portam Monasterij S. Tillonem inde exorans. Tunc ille videre eam minimè voluit, sed hoc illi remandavit: Mulier quid meum poscis auxilium? mortalis ego sum, & tuæ socius fragilitatis, si autem credis in Christo cui deservio, vade & secundum fidem tuam ora Deum, & sanaberis. Confestim illa credens abiit, & invocato Jesu sine dilatione sana domi revertitur.

Sollemniacum reversus, in cella recluditur. * al. Gundebertum * de hac cella infrà.

18. Post hoc jam se sentiens senectuti propinquare, cœpit obsecrare lætus Beatum Abbatem Godobertum * qui præerat Monasterio, ut prope Monasterium, foras murum cellulam * ædificaret in honorem sancti Eligij (ibi enim amœnum adspiciebat locum) ut ibi sequestratus à Fratribus diu noctúque Domino supplicaret: quam ejus piam petitionem, sicut solebat, cum benigno animo adimplevit. Tunc etiam locum vir Dei Godobertus Abbas reperit prope ipsum Monasterium quinque fere stadiorum & ferè ampliùs: ibíque Cellulam in honorem S. Eligij cum magna industria ædificavit. Sícque vir sanctus Tillo ibi orationi intentus & imminens lectioni vacabat; numquam otium ducens, quod non aut lectioni vacaret, aut opus Christi perficeret, aut certè manibus opus aliquod ageret. Egrediens enim domum orationis, Crucis muniebatur signo: regrediens verò domum, oratio occurrebat ei primitus quàm sessio. Taliter namque agebat in cunctis diebus vitæ suæ.

Oleum pro infirmis benedicit.

19. Alio vero tempore Colmania uxor Lantarii Comitis, quæ primò maritum Odam habuerat, *Saerone* misit ad sanctum virum, quòd adversus morborum causas necessarium (sicut est consuetudo) oleum benediceret. Ampulla enim quam miserat vitrea erat, sed nequaquam plena fuerat. Crevit oleum adeò, ut dum ad matronam vasculum referretur, inter manus pueri portantis ita semper exundaret, ut omne illius vestimentum superfusus liquor operiret. Matrona verò cùm hoc vidisset, ipsa quoque præparavit cum magno desiderio videndi eum: & ipsam quoque Ecclesiam de suis rebus ditavit, & orationibus se commendavit.

Mulierem curat.

20. Quædam mulier propè jam morti reddita vulnus in collo gestabat, mortem timens occurrit sancto Viro, obsecrans ut super hoc signum Crucis armaret vexillum. Cùm super vulnus plenum vermibus Christi signum deprimeret, repentè mortui sunt vermes, femina rediit incolumis. Adjiciantur virtutum opera, quibus vera esse creduntur.

Item contractum.

21. Quadam die cùm sanctus Tillo portam Monasterij voluisset ingredi, invenit unum de vernaculis contractis membris vestigio debilitatum, qui claudicabat pede. Concitus ille deprecabatur, ut sibi vir sanctus succurreret suffragio. Sic vir Dei susceptâ causâ, oratione pro eo fusâ, cum benedictione rediit incolumis quod sancta manus tetigit.

22. Erat

22. Erat autem præfato viro jamdicto Monasterio in cellario Fratrum positum vas, quod vulgò tonna vocatur, habens modicum falerni, unde Fratres caritate consueverant erogare. Accidit autem quodam die, ut parum Fratres falerni pro benedictione perciperent de eodem vase, deinde sanctus vir benedixit vasculum, atque à Monasterio discessit. Facto autem die altero, fortuitu minister ingressus cellarium, invenit tonnam quæ pridie vacua remanserat, usque ad os vino repletam. *Cetera desunt.* Circ. An. DC. XC. Janu. VII.

DE CELLA, RELIQUIIS, ET INVOCATIONE S. TILLONIS.

1 *NUllum exstat vestigium istius cellæ, quæ juxta vicum Vicanum, vulgò* le Vigen, *uno lapide à Monasterio Sollemniaco, sita fuisse videtur. Hinc apparet, S. Tillonem non in Brajectensi eremo, sed in cella Sollemniaco proxima decessisse. Apud Bollandum legitur revertisse Sollemniacum eo tempore, quo Monasterio* præerat venerabilis Abba Childomarus. *Tillo perstitit in Monasterio usque ad regimen* Godeberti *seu Gundeberti, cujus nutu in privatam cellulam se recepit. Sepultus fuit ab* Hermeno *Pontifice Lemovicino in Ecclesia Sollemniacensi, ubi in crypta subterranea ejus tumulus hodie quoque visitur.*

2. *Reliquias sancti viri possederant Monachi Sollemniacenses ad sæculum proximè elapsum: cujus rei fidem facit charta quædam inconditis verbis scripta anno* M. D. II. *in hunc modum:* A Verbo Domini mille quingentûm ac duo pleni fluxerunt anni, ultimo nempe Julij. Dudum aurata Tillonis pignora sacra; sed per Anglica olim certamina prisca, inculta diu steterant: per hos tunc qui aderant Abbatem & Monachos quos vocant Sollemniacos, sportella de veteri, sollemnitate mirabili gloriosè sunt translata, sæpiúsque venerata. Non tamen ex proprio crypta per hos est reformata: tota nam materies ab his est in sacrario reperta. Tanti eia largitoris nomen cujus ignoramus, ô Tillo felix, animam tibi nunc commendamus. Aërem salubrem, imbrísque temperiem, pacem & gloriam exoramus.

3. *Discimus ex alio etiam instrumento vetustiori, S. Tillonis patrocinium antiquitùs implorari solitum ad imbrem obtinendum. Nam* anno ab Inc. Domini M. LXVII. die tertia mensis Septemb. festivitate S. Remacli erat tam magna siccitas caloris aquæ defectu & pluviæ, quòd herbæ, homines, *&c.* moriebantur. Quibus visis Ecclesia & plebs Sollemniacensis vovit & ordinavit ad honorem Dei, B. Mariæ, & omnium Sanctorum & præcipuè ad honorem beatissimi Conf. Tillonis, cujus corpus in præsenti requiescit Ecclesia, cum omni devotione & reverentia portari Vicanum corpus B. Tillonis, ut consuetum est fieri in tali necessitate, cum processione. Et hoc facto, & dicto corpore reposito in proprio loco, eadem hora & momento pluvia in tam magna abundantia & largitate cecidit, ut & arbores vixerint, *&c. Quod etiam frequentibus posthac experimentis, recens anno 1656. comprobatum est. Præterea adversus infantium infirmitatem ac defectum populares interpellant S. Tillonem, cujus Reliquiæ cremata à Calvinistis fuisse existimantur, præter ossa quædam semiustulata, quæ Sollemniacenses nostri cum sacris ejus cineribus adservant.*

VITA S. BENEDICTI BISCOPI

ABBATIS VUIREMUTHENSIS PRIMI,

Et successorum ejus Sigfridi, Ceolfridi, & Huvetberti.

Scripta duobus libris à Venerabili Beda Biscopi discipulo.

Ex Martyrol. Bened. Anglic. & Iacobi Waræi editione.

OBSERVATIONES PRÆVIÆ.

1. *VENERABILIS* Beda *in Epitome Hist. Angl. ubi indicem suorum operum texit, mentionem facit historiæ Abbatum Monasterij sui his verbis:* Historiam Abbatum Monasterij hujus, in quo supernæ pietati deservire gaudeo, Benedicti, Ceolfridi, (*adde* Sigfridi) & Huvetberthi in libellis duobus scripsi. *Hanc historiam in duo fragmenta divulsam anno 1625. ediderat Eduardus* Maihevv *Monachus Vuestmonasteriensis in Martyrologio Benedictino-Anglicano, partim quidem* in Tabula 2. Addendorum, *par-* Beda hujus historiæ Auctor.

AN. CHR. DC.XXCIX. JULII VIII. Vvirzburgi sistitur. *a*

& parentes secundum Domini Evangelium relinquere, & nudos sequi Christum. Illi namque sacræ admonitioni beati viri obtemperantes, firmiter coadunati, relictis omnibus de propria perrexerunt patria, & venerunt in Australium partem, ad castellum quod vocatur *Vvirzburch* [a], ibique per aliquod tempus commorantes, regnante ibi eodem tempore quodam Duce GOZBERTO, filio HETANIS senioris, qui fuit filius HRUODIS: qui etiam ipse Gozbertus & omnis populus sibi subjectus adhuc paganico vivebant more; idola dæmonum colentes, Deum vivum cæli & terræ minimè agnoscentes.

Romam petit.

3. Videns autem sanctissimus vir miræ amœnitatis locum, atque pulcherrimam ibi multitudinem nobilium virorum ab antiquo hoste obsessam, ultrà quàm dici potest, dolebat illorum cæcitatem, iniitque consilium cum suis, dicens: Fratres videtis locum elegantem, hominésque jocundos, licet in errore deceptos: si vobis videtur, sic, ut condiximus, usquedum in nostra fuimus patria, eamus Romam, & visitemus limina Principis Sanctorum Apostolorum, & præsentemus nos obtutibus B. Papæ JOHANNIS: & si Domini voluntas sit, ab Apostolica sede acceptâ licentiâ, cum illis consultu iterum revertamur, & prædicemus illis fiducialiter nomen Domini nostri JESU-CHRISTI. Non mora Sancti compleverunt dicta, veniendo ad limina sancti Petri Principis Apostolorum.

Prædicandi licentiam à Conone Papa accipit. * *l.* Conone *b*

4. Sed illuc venientes, & Apostolicum virum non invenientes, quin à sancto Papa CANONE * prædictus Pontifex Kilianus amabiliter & honorabiliter susceptus est. Cùm autem B. Papa Canon vidit unde venerat, & ad quem locum exinde prompta voluntate iturus fuerat; audita illius fide pariter & doctrina, ideo dedit illi ex S. Petro Principe Apostolorum licentiam & potestatem prædicandi & docendi [b]: & quoscumque suâ convertere potuisset doctrinâ, libera atque firmissima hoc faceret potestate. Ipsi namque exinde pergentes itinere sequestrati sunt; tamen non corporaliter, sed spiritualiter adhærebant suo Episcopo Kiliano Colomannus Presbyter, & Totnanus Diaconus, & venerunt in partes Australium Francorum, ad castellum, quod dicitur *Vvirzburch*, ibique prædicantes primitùs verbum Domini. Quibus auditis Gozbertus Dux convocari eos fecit ad se.

Vvirzburgũ repetunt, ibique Christum adnuntiat.

5. Cùm autem præsentati adessent, confabulationes ininvicem fecerunt Kilianus Episcopus & prædictus Dux Gozbertus. Non multo pòst tempore persuadebat illum devotus Domini Pontifex Kilianus, Christianum fieri. Qui etiam Domino volente illius sacris admonitionibus adquiescens, baptizatus est ab illo, & confirmatus est omnis populus, qui sub illius potestate erant.

Gozbertum Ducem baptizat.

Eumdem ab incesto conjugio revocat. * *Deut.* 25. 5.

6. Ipse autem Gozbertus Dux in matrimonio habuit uxorem fratris sui, sicut antiquitus, fuit consuetudinis *. Sed sanctus Dei Pontifex sicut sapiens semper facit sapienter, noluit illi eam interdicere, antequam firmiter confirmatus esset in fide Christianitatis. Tunc talibus ad illum locutus est sermonibus: Fili dilecte Gozberte, modò Christianus & per omnia Deo amabilis factus es, si unam rem facis, quam maximè te oportet facere, ut dimittas conjugem tuam, quam injustè habes tibi copulatam: quoniam te non oportet habere uxorem fratris tui. Ad hæc dicta Dux Gozbertus quasi de gravi somno evigilans, respondit & dixit: Graviora & difficiliora modò suades & prædicas, quam antè. Sed per Dei omnipotentis amorem, quem prædicâsti & prædicas, dereliqui omnia, quæ dilecta & amabilia mihi fuerunt habendo per eumdem amorem: & meam conjugem amantissimam, si non est licitum habere, dimittam; quoniam nihil Dei amore carius, nihílque amabilius est [c].

c

Uxoris ejus iram in se provocat.

7. His auditis conjunx Gozberti nobilissimi Ducis irâ & invidiæ formite accensa, diu noctúque cogitabat, quomodo Sanctos disperdere potuisset. Cùm autem appropinquâsset tempus passionis & remunerationis eorum præcedentibus meritis, vacabant supradicti Martyres Christi diu noctúque orationibus & jejuniis, læti sine tristitia, & devoti sine formidine, alacres exspectantes diem jam olim optatam, ut martyrio coronarentur.

Necatur cum suis.

8. Contigit autem, ut quadam nocte dum Dominus omnipotens suos finire voluisset milites temporale certamen, tempore nocturno, quando in Dei laudibus unanimiter consistebant, accessit lictor ad eos, ense acuto præparatus ad Dei amicos jugulandos, complens præ-

a Recentiores Herbipolim vocant, vulgò *Vvirtzburg*, quasi Mustopolim: de cujus urbis etymo multa dicit Serarius. Urbs est Episcopalis ad Mænum fluvium, sub metropoli Maguntiacensi. Primus Vvirtziburgensis Episcopus fuit Burchardus S. Bonifacij discipulus, ut constat ex litteris Zachariæ Papæ ad ipsum Burchardum. Nam Kilianus, licet Episcopus, nulli sedi addictus fuit: tametsi Herbipolis eum Patronum colit.

b Interpolatoris hæc verba sunt: *Itaque consensu totius urbis beatissimum virum in Præsulatûs officio constituit, quò & chrisma conficere, & Ecclesias dedicare, & sacros Ordines conferre irreprehensibiliter valeret... Beatus igitur Kilianus urbe egressus, emenso itinere longissimo, cum Colomanno Presbytero & Totnano Levita ad locum sibi destinatum pervenit. Veniens autem ad prædictum opidum Orientalis Franciæ Vvirzburg, non eum quem priùs in ea provincia Ducem invenit, sed alium Gosbertum nomine.* Hîc hallucinatur Interpolator circa Gozbertum Ducem, ut patet ex Auctore nostro suprà.

c Interpolator addit: *Sed nunc mihi otium non suppetit inquirendi uti eam possim à me dimittere: festino enim contra hostes nostræ publicæ rei. Cùm autem reversus fuero, inventa opportunitate dimittendi, separabor ab illa.* Belli opportunitatem sive absentiam Ducis captavit Geilana, quam alij Geilam vocant, ut S. Kilianum sociósque è medio tolleret.

cepta

cepta GEILANÆ uxoris Gozberti Ducis. Quod videns Kyllena Pontifex Christi, dixit ad suos: O filij mei spirituales, jam adest dies diu optata: spirituale certamen mecum inite absque timore, sine trepidatione, secundum Domini vocem: *Nolite timere eos qui corpus occidunt, animam autem non possunt occidere.* His dictis omnes pariter capitibus truncati sunt [a], & martyrio coronati sunt. Eadem etenim nocte cum omni celeritate in eodem loco furtim sepulti sunt, sed & illorum capsæ, crux & Evangelium, aliáque pontificalia vestimenta, simúlque cum illis in sepulcro posita sunt.

AN. CHR. DC. XXCIX. JULII VIII. *Mat.* 18. 20.

a Eorum corpora sepeliuntur.

9. Hoc videns quædam matrona nomine BURGUNDA, verbis facta narravit. Est enim loci illius consuetudinis in autumno vel hieme, necnon & verno, temporéque æstivo, quando aliquid non plus quàm duorum pedum spatium potest fodi, nisi aqua contra erumpat. Sic Divina miserante gratia, quando Deus omnipotens corpora eorum de loco sepulturæ ad majorem voluit sublevare honorem, carnibus, sicut mos est, consumptis, cetera sana & benè custodita inventa sunt, intantùm ut nec folium librorum, vel fimbria de vestimentis ipsorum putredine consumpta esset. [b]

10. Veniente quoque Duce GOZBERTO, ubi supradicti Dei servi essent, inquirente, infidelis uxor ejus respondit, se nescire quò pergerent, vel ubi forent. Sed miser ille, qui necis eorum reus tenebatur, non potuit celare pœnam, quæ ei de vindicta Martyrum venit, currens huc illúcque vagus & profugus, & veluti phreneticus, se esse reum de morte eorum semper asserebat, & insuper aiebat tremens & lugens: Kyllena sanctus Dei igne me ferocissimo exurit.

b Gozbertus Dux eos inquirit.

Carnifex cælitùs pœnas luit.

11. Hoc itaq; audiens Gozbertus Dux, cógregato omni populo, qui cũ illo simul erat sacro baptismatis fonte à sancto Pontifice ablutus, interrogavit quid eidem misero facere debuisset. Erat enim ibi quidam homo eloquens, paratúsq; ad respondendum, secundum suggestionem Geilanæ infelicis, qui taliter dixit: Domine mi, Dux Gotbertus, cogita de temetipso, & de omnibus nobis, qui simul tecum baptisma suscepimus ab ipsis: & proba utrum Deus eorum tam præpotens sit & omnia sciens, retribuénsque bonis bona, & in novissimis mala restituens malis, nisi se per pœnitentiam ante correxerint: & jube istum miserum resolvi à vinculis, & coram omni populo suo derelinqui arbitrio. Si enim est talis Deus eorum, sicut illi dixerunt, descendet super eum vindicta illius, & potenter suos vindicat servos. Sin autem aliàs, (ne irascatur Dominus meus, quòd talia dico) tunc volumus servire magnæ Dianæ, sicut & anteriores nostri fecerunt patres, & prosperati sunt in eo usque in præsens. Factum est quoque secundum dictum hominis Tyranni, & dimissus est miser ille de medio populi. Cùm verò dimissus esset, repentè insanire, & semetipsum suis laniare dentibus, quousque vitam finiret. Quod cùm viderent qui sacro baptismate abluti erant, omnes pariter gloriantes atque gaudentes, se obedire illorum doctrinæ, clamabant Deum illorum doctrinæ eos vindicare. Igitur his omnibus ita peractis, vindicta iræ Dei subsecuta est carnifices Sanctorum Martyrum. Nam Geilanam spiritus invasit malignus, atque intantum eam agitabat, usquedum vitam finiret. Gozbertum verò gladio suo sui occiderunt servi: HETANUM verò filium ejus populus Orientalium Francorum de regno ejecerunt. Intantum enim illius persecuti sunt progeniem, ut nec unus de illius stirpe remaneret.

Gozbertus malo consiliario obsequitur.

Carnifex unà cum Geilana & Gozberto malè perit.

12. Post multum verò temporis in illo loco, ubi illorum sepulta sunt corpora, Divino nutu receperunt cæci visum, & claudi gressum, surdi auditum. Quotquot autem diversis infirmitatibus erant fatigati, ibi venientes sanitatem receperunt. Illustrante autem Domino merita eorum, cum consilio & præcepto ZACHARIÆ Papæ, mediante BONIFACIO Archiepiscopo, de tumulo honorificè sublevati sunt, regnante PIPPINO primo Orientalium Francorum Rege [c].

Sanctorum tumuli miraculis illustrantur & deteguntur.

c

a Non jussu Gozberti, ut in Martyrologio scribit Hrabanus, qui Gozbertum *Iudicem* vocat (nam Duces tum temporis apud Francos jus dicebant;) sed impulsu Geilanæ ejus conjugis, eo absente, ex num. 10. infrà. S. Kiliani passio *in annum Inc. Dominicæ* DC. XXCIX. *incidisse* legitur in Vita S. Burchardi ab Egilvvardo scripta.

b Rem aliter commemorat Interpolator. *Burgunda recedentibus carnificibus, linteolo mundo fusum Sanctorum sanguinem collegit, ac terra diligenter infodit, vigiliis & orationibus jugiter vacans, ubi Sanctorum corpora noverat: excolebátque locum veneratione qua poterat, sed occultè, ne (sicut postea factum est) Geila jussu removerentur. Ea enim sceleratissima mulier stratis planciis stabulum equorum in loco ubi sancti Martyres humati fuerant, fieri jussit,* ne quo indicio sacra corpora proderentur. *Ferunt autem ab his qui tunc fuere posteris relatum, jumenta eo in stabulo manentia, super sepulcra Martyrum nec stercus nec urinam reddidisse.* Burgunda *in extremo vitæ posita, quibusdam Fidelibus ubi condita essent revelavit.*

c Qua occasione id contigerit, fusè describit Interpolator, qualis ab Henrico Canisio editus est. Ait siquidem Gertrudem Pippini Regis Francorum filiam, nuptias detrectantem, *venisse in partes Orientalis Franciæ, in locum qui nunc corruptè* Carleburg *vocitatur: ibique de facultatibus suis in honorem beatissimæ Virginis* MARIÆ *Monasterium construxisse, ubi* ATALONGUM *Presbyterum & Bernardum Diaconum quos secum adduxerat ordinaverit.* De ista Gertrudis historia aliàs. Atalongus cùm pueros in studio litterarum erudiret, *cœperunt hi qui juniores erant Divino impulsi spiritu vociferari: Kilianus signa facit: de loco in quo indignè jacet tolli debet.* Id cùm Atalongus minis prohiberet ne à pueris frequentaretur, cæcitate percussus dicitur, postea verò ad Sanctorum tumulum sanatus: quod levandorum corporum occasio fuerit S. Burchardo, *qui Episcopalem Sedem Vvirziburg primus promeruit.* De Ecclesia Cathedrali per S. Burchardum erecta, necnon & de S. Burchardi ac S. Stephani nunc S. Jacobi Monasteriis in Vita ipsius S. Burchardi proximo Sæculo agemus.

CIRC. AN. DC. XC. JANU. VII.

VITA S. TILLONIS MONACHI SOLLEMNIACENSIS IN LEMOVICIBUS,

Ex Lectionario Sollemniacensi eruta à nostro Laurentio Dumas.

OBSERVATIONES PRÆVIÆ.

* S. Theau Vita duplex.

1\. VITAM S. TILLONIS *seu* THILLONIS * *edidit Iohannes Bollandus ad diem 7. Ianuarij ex MS. cod. Claromarescano exceptam: nos aliam melioris (ut quidem videtur) nota ex Lectionario Sollemniacensi exhibemus, transmissam à nostro Laurentio* Dumas, *cujus ope nonnulla hic illustramus.*

an Abbas?

2\. *In Actis à Bollando editis S. Tillo dicitur à B. Eligio electus,* ut præesset Monachis Sollemniacensis Ecclesiæ. *Et tamen Sollemniacenses nostri Tillonem in Abbatum suorum catalogo non numerant. Certè in Martyrologio Ecclesiæ Sollemniacensis ante annos (sicuti aiunt) quingentos exarato, S. Tillo solo* Monachi *nomine exprimitur hoc modo:* VII. Idus Januarij S. TILLONIS Monachi & Confess. Sollemniacensis, cujus vita virtutibus & sanctitatis gloriâ illustris fuit. *In Vita hic à nobis vulgata, de ejus dignitate Abbatiali mentio fit nulla; neque de Monasterio tricenisve seu (ut alij legunt) trecentis Monachis apud* Brajacensem *seu* Brajectensem *eremum congregatis: quod num. 7. advertere licet. Quamquam S. Tillo, teste Molano,* in Yseghmen *Flandriæ vico* ubi Patronus colitur, pingitur ut Abbas cum pedo in sinistra manu, cum calice in dextera, ex quo, eo vivente, infirmi sanitatem potabant. Cur autem in Yseghem Patronus colatur, causam allegant, quòd S. Eligius cùm ad Flandros convertendos è Francia venit, eum servum suum comitem assumpsit, & ad Ieseghemenses ut eos in Fide Catholica instrueret destinavit. Yseghem *Flandriæ pagus est Comitatûs titulo ornatus, Cortracum inter & Rossellariam. Porrò apud Rossellariam seu Rollariam* festum S. Tillonis in parochia Gids celebratur, ubi ad memoriam ejus multa edita sunt miracula.

ejus cultus.

S. Bonito invisitur.

3\. *S. Bonitus Arvernorum Episcopus in propriis Actis sæculo proximo referendis legitur convenisse* S. TILLONEM cognomento PAULUM, ut ab eo accepto consilio, voto compleret, quod mente conceperat, *scilicet de abdicando Episcopatu. Quæ res quandoquidem in utraque S. Tillonis Vita reticetur, hic ex Actis S. Boniti supplenda est. Hinc etiam patet, S. Tillonem ad annum circà* DC. XC. *pervenisse: siquidem S. Bonitus haud ante annum* DC. XXCV. *assumptus est in regimen Ecclesiæ Arvernensis.*

* Solignac, Soloignac

4\. *De Sollemniacensis * Monasterij primordiis egimus in Observationibus præviis ad Vitam S. Remacli anno 664. Nuper in manus nostras venit exemplum chartæ S. Eligij de conditu ejusdem Cœnobij, cujus chartæ apices aliquot inferiùs in Appendice additionum referemus.*

Tillo Saxo,

1\. BEATUS TILLO ex Saxonum prosapia originem ducens, parentibus non infimis, gentilitatis tamen errore implicatis, oriundus exstitit. Sed nobilitatem quam habuit ex genere, opitulante Christi gratiâ qui sibi eum in Ecclesia vas electionis futurum præsciebat, magis ac magis piè & justè vivendo nobilitans, bonorum incrementis operum sublimare studuit atque virtutum celsitudine.

venumdatus in Galliam abducitur.

2\. Tenerioris verò infantiæ annis decursis, cùm puerilem attigisset ætatem, egregiisque moribus pollens bonæ indolis puer esse cœpisset, superna disponente providentia à parentibus patriáque sublatus ad illam partem Galliarum Rheno contiguam, quæ ab antiquis Belgica vocabatur, more S. Joseph ad venumdandum est deductus. O mira Domini pietas! mira clementia! qui cùm sit misericors & multæ miserationis, suis famulis in medio tribulationum constitutis suum semper impendere consuevit auxilium. Ita namque eos expellendo revocat, dispergendo congregat, flagellando castigat, sicut ipse Dominus per B. Johannem in Apocalypsi dicit: *Ego quos amo, arguo & castigo*; & per Salomonem: *Aurum igne probatur, & viri receptibiles in camino tribulationum.* Quantum enim beatissimus puer à solo discedere videbatur proprio, tantum procul dubio merebatur fieri vicinior cælo. Et sicut sanctus ille Joseph à fratribus Is-

Apoc. 3. 19.
Eccli. 2. 5.

tum adstitit coram ea & ait: Quid stupes? Ego sum Petrus Apostolus JESU-CHRISTI missus ad te, ligandi atque solvendi habens potestatem. In numero Sanctorum es recensita, ô pudica. Illuc egredere, desiderat te Dominus, quoniam mora in hujus sæculi... pœnam habet. Noli timere: qui timet non est perfectus in caritate; sed perfecta caritas foras mittit timorem, quoniam timor pœnam habet.

CIRC. AN. DC.XXCIV. JANU. XXX.

11. Quadam die dum esset in secreto cubiculo domus suæ, & clauso a foris ostio oraret; Spiritus-sanctus per insertas fenestras radios ad similitudinem Solis & Lunæ emittebat super eam. Quæ genu flexo præ nimio splendore perterrita respiciens vidit Angelum Domini in aëre stantem, qui dixit ad eam: Invenisti gratiam apud Altissimum. Nonne vides magnum splendorem Solis & Lunæ micantem super te? At illa respondens ait: Video, Domine mi, sed ignoro quid ista figurent. Angelus admonitus ab illo qui nequit bona celare sed pandere, qui candelam non sub modio, sed super candelabrum poni præcipit ut luceat omnibus qui in domo sunt; isdem mellifluo ore cæleste pandens mysterium ait: Per radios Solis Dominus noster JESUS-CHRISTUS figuratur, qui de se ipso ait: *Ego sum lux vera*. Per splendorem lunæ, remuneratio Justorum perennis intelligitur, de qua Evangelista dicit: *Præcinget se & faciet illos discumbere, & transiens ministrabit illis*. In talibus hortatur Dominus suis fidelibus quando dicit: *Discite à me quia mitis sum & humilis corde, & invenietis requiem animabus vestris: jugum enim meum suave est & onus meum leve*. Loquar an sileam? Christi mihi magis hortantur fari miracula, quàm silere auctoritas: ut dum magis lucerna fidei accenditur, plus nubilo suffossi modij obscuratur. Haud aliter Dominus noster spiritualia suæ salutis humanis obtutibus patefacere dignatus est: ut saxigena corda monstris saxigenis domaret, & per visiones Angelicas adeptum nobilium repararet. Plura referre mora est.

Alia visio. Iohan. 8. 12 Luc. 17. 8. Matth. 11.

12. Quadam nocte solito more dum Cursum Matutinarum perageret, unáque secum in comitatu de Sororibus adforet, jam nox atra opaca silentia clauserat. Quæ stetit ante fores ostij domûs, respiciénsque vidit erga locum platearum subitò splendescere, & velut globos igneos in uno descendere, visionem Angelicam sciens esse veridicam lætatóque animo currit intrinsecùs. Quæ genu flexo, more solito orans; O bone Præceptor triplicisque luminis auctor qui mentes renovas nostras, hîc respice turmas. Laus, decus & virtus quæ te decet bone gloriæ Christe: Christe salus hominum, fac bona quæ cupimus. Ore tonans patrio cæli de sedibus altis: Subarrhavi te, dotem detuli, monilibus sacris ornavi: Veni, percipe quod novi. Illa verò quæ cum ea fuerat, currens velociter nuntians Sororibus ait: Vidi mirabilia in adventu dominæ nostræ. Ignis accensus est in medio platearum, quem subitò evasit. Illæ lætantes una voce dixerunt: Grates laudes tibi Christe referimus, qui nos sub jugo spiritualis Matris constituisti. Te decet laus per plurima.

Item alia.

13. Contigit namque ut per visionem Divinam monstraretur ei exitus humanæ fragilitatis. Ecce duo viri adstiterunt luciflui, narrantes qualis esset remuneratio Justorum perennis unicuique secundùm proprium meritum. Sciens autem à Domino missos lucifluos in confortatione sui exitûs ne trepidaret, benivola gratias agit. Postera die Angelicis visionibus admonita audivit vocem dicentem sibi: Sponsavit te Dominus in sempiternum, ut incorruptibilem coronam accipias. Statim videns se ab illo ornari sponsalibus vestimentis, gaudio repleta interrogans ait: Quomodo tibi nomen est? Qui respondit: Gloriosum est nomen meum. Ista non miror sentienda Fidelibus ab illo qui dicit: *Cælum mihi sedes est; &, Anima justi sedes sapientiæ*.

Exitûs sui diem imminere intelligit. Act. 7. 49.

14. Illis temporibus erat quidam Episcopus nomine AMANDUS, amicitia spirituali familiaritate adnexus. Quadam nocte dum se sopori dedisset, beata virgo vidit illum à Domino coronari, & magnam catervam animarum cum illo beatitudinem Christi percipere, & vociferabant Angeli: Ecce munus amabile: quod

S. Amandi gloriam videt.

CIRC. AN. DC. XXCIV. JANU. XXX.

ore prædicando adquisivit, Domino contulit. De amici salute virgo beata evigilans, gaudet exsultans in corde suo [a].

a

Diaboli artes ludit.

15. Iterum obvians ei diabolus nimiam gerens invidiam contra eam ait: Sanè Fide priorum Patrum servata, secreta paradisigeni pectoris percepisti, & mansionem quam per inobedientiam perdidi, obediendo percipere festinas in isto loco cœnoso: invidiâ ductus confundor. Cui econtra beata Virgo respondit: Jam tibi dixi, fraus sævæ malignitatis, ne me vacillares in prosperis, qui semper moraris in adversis. Dominus noster JESUS-CHRISTUS qui te exsuperato triumphat in cælis, non est localis sed firmans regnum nostrum perenniter, tibimet chaos latebrosum reparavit, ut maledictioni subjaceas. Jámque phreneticus auditis verbis evanuit [b].

b

Obitũ suũ prædiscit. * prosternitur

16. Post dies autem non plures dum esset suspensa à cibo potúque carnali, solita oratione prostratur*, sine quibus hoc genus non ejicitur. Erat autem dies Parasceven. Mane autem sabbati facto, videt Angelum Domini loquentem sibi atque dicentem: Promissam tibi à Domino remunerationem scito percipere, proximáque afflictione quam perpessura es in hoc labenti sæculo, coronari ab eo quasi unus ex nobis. Audiens autem hæc, læta cecidit in faciem suam. Qui statim abscessit. Dum in tali suspensu adforet, statim recogitat sibi * ab eo salvari, qui se in multis afflictionibus confortavit, affirmans namque *; Mansio tibi luciflua in cælis est præparata.

* lege se

* f. inquit

Morbo decumbens dæmonem videt.

17. Deinde verò volente Deo illam velut obrizum aurum in fornace probare, cœpit sacrata Virgo Christi ægrotare, nimióque languore carnis affligi. Circa noctis media nimio sitis calorísque infirmitate constricta, cœpit se fortiter sitis calorísque coartatione constringere usquequo aurora consurgeret: factóque mane vidit illum antiquum hostem satanam ignicomis spiris flantem circa locum in quo jacebat. Et ait ad illam: Constrictus, fateor, minis Angelicis cur iterum ausus sum fatigationem imponere, cùm jam multoties erubescentiâ ductus confusus abscessi? propria matre invidia coactus hæc fecisse fateor, quæ me de sede florigera prostravit. Jamque iniquus hostis excommunicatus evanuit, Virgo Christi fatigatione soluta orationi solitæ subjacuit. Die autem quarto allatus est ad eam puer propè jam mortuus: propinqui namque illius jam desperabant de vita parvuli. Jussit namque Christicola sancta collocare illum ante cornu altaris, loco in quo locutus fuerat ei Dominus: oratione Virginis statim sanus effectus est innocens. Et cùm ministri ejus rei gesta detulissent de incolumitate pueri, statim sensit à Domino virtutem fieri. Non meis, inquit, meritis illum resuscitavit Dominus, cùm sim inutilis in omnibus.

Exanimem suscitat.

Auctor multa omittit.

18. O ineffabile mysterium Christi! Quis valet considerare dona sancti Spiritûs aut verbis explicet, factis affirmet? Nam si per ordinem ea replicentur quæ per ora Fidelium tertiò audivimus, antea clara finietur dies vespere clauso olympo, quàm textus lectionis explicetur à nobis. Sed tantùm juxta id quod vidimus, aut per idoneos testes audivimus, jubente Christo petitionibus vestris obediens scribere conabor. Ne paginolæ nostræ rusticitatis legentibus vel audientibus tædium generent, ad ordinem titulorum redeamus. Supradicta famula Dei Aldegunda de visionibus atque revelationibus spiritualibus quas Christus sponsus ejus revelavit, cuidam viro religioso SUBINO Abbati de Nivialensi Monasterio narravit ordinanter, & scribendo tradidit. Ex nostra parvitate puellæ parvulæ coram se legere præcepit: satísque mirati fuimus, quia ante ista tempora ultima simile non audivimus, & ea quæ audivimus veraciter credimus.

Auctoris ætatẽ hinc disce.

a Hucbaldus addit Aldegundem expositâ B. Gisleno hacce visione didicisse obitus sui tempus non longè abesse: quod etiam in Vita S. Gisleni commemoratur.

b Subjicit Hucbaldus Aldegundem invisisse *B. Humbertum apud Maricolas habitantem, & cùm circa vicina Monasterij cum illo deambularet orante viro Dei cum ipsa Virgine, fontem ilico dulcem è terra manâsse.* Quibus addit: *Beatus autem Humbertus depositionis suæ diem prænoscens, lineas vestes ad usus exsequiarum suarum ab ipsa Virgine postulavit.* De fonte eadem habet Anonymus Gislenianus. Confer Vitam sancti Humberti Abbatis Maricolensis.

19. Dúmque foret puella parvula in domo parentum, crevit cum ea amor vitæ cælestis & cura eleemosynarum in pauperibus Christi: & cùm non haberet inquantum mens larga pauperibus ut erogaret, genitrix illius habebat reconditos solidos quos frequenter enumerabat. Sanctáque virgo Aldegunda in virtute Christi cognovit ut illos in pauperibus Christi erogare deberet. Per aliqua namque exspectans revelationem, ut veraciùs cognosceret quid exinde voluntatis Dei esset; contigit aliquo die ut prædicta genitrix sua ipsos requisisset ubi erant reconditi, quos intactos per plurimas vices dereliquit. Et tunc Dei Electa propria devotione accepit, quos pauperibus pro Christi amore distribuit. Sed cùm Mater Cœnobitarum esset, & antè perfecta bonis operibus exemplísque Divinæ gratiæ repleta, misit ex pecunia ministrum vestimenta egenis emere. Fecit namque quod ei fuerat imperatum, & quod superfuit famulæ Dei detulit, & momentum stateris ipsum pondus quod emptura commisit invenit. Ipsa namque & germana sua valde mirantes qualiter ita pondus crevisset, statim recogitant locum Scripturæ ubi dicit: *Qui habet, dabitur ei & abundabit*; hoc est qui minimis fratribus Christi & necessariis ministrat fructum eleemosynarum, multiplicatum in æterna retributione possidebit.

Circ. An. DC.XXCIV. Janu. XXX. Aldegundis in pauperes liberalis.

Matth. 13. 12.

20. Contigit namque ut suus piscator quadam die immanem piscem ab amne vivum extraxisset, quem Domnæ Aldegundæ detulit. At illa jussit illum in fontanis vivum projicere. Qui statim incognitâ aquâ trepidans in aridam desiliit: volucres namque de vicinis arboribus convolantes, piscem devorare rabido ore desiderabant. Adfuit namque in proximo agnus anniculus decarpens herbam, vidénsque circa piscem corvos cucurrit intrepidus, cornibúsque evicit ne devorarent illum. Sanctimoniales namque videntes alongè, mirantur quod agnus huc illúcque decurreret. Quæ festinantes invenerunt piscem vivum, eúmque Matri spiritali detulerunt. Agnus verò sequebatur illas. Videns namque famula Christi sancta Aldegunda gaudio repletur, & omnes Sorores mirabantur hujuscemodi rei factum, nihil dubitantes pro cujus merito talia fiebant.

Piscis intactus ab agno servatur.

21. Quadam nocte cùm Dei famula Aldegunda & germana sua pariter in habitaculo de amore vel de conversatione sancti gregis qui sub doctrina vel exemplo ejus vivebat conloquebantur, candela coram eis posita subitò in terram cecidit & exstincta est. Exspectantes paullisper ut aliqua puella curreret ad reilluminandum, inclinans se beata Mater candelam à terra elevavit, & in manu ejus claro lumine refulsit: glorificavit Patrem suum cælestem qui in multis tribulationibus eam confortabat.

Candela divinitus reaccenditur.

22. Post paullulùm dum illas seniores germanas de cura gregis & de stabilitate Monasterij ministras intrinsecùs ordinanter instrueret, ad horam orationis sextam ad Ecclesiam venientes pulsaverunt ostium. Ministræ Ecclesiæ defuerunt. Quis scit pro quolibet opere foras exierunt? Dum stant in exspectatione, subitò Dei jussione sine humano auxilio ultro ostia patuerunt. Mirantes hujus rei gestum miraculum, officium orationis redditum, ad earum habitaculum glorianter redierunt.

Ecclesiæ fores ultro aperiuntur.

23. Jugiter Dei famula mandata Domini in mente gerebat, memor scilicet Dominici responsi dicentis: *Si vis perfectus esse, vade vende omnia quæ habes, & da pauperibus, & habebis thesaurum in cælo, & veni sequere me.* Ista considerans sancta Virgo omnia quæ à proximis jure hereditario perceperat, res proprias, aurum, argentum, lapides pretiosos, vestes mirabiles, sana mente salubríque consilio ad ornamentum Ecclesiarum & in res pauperum, præter vile vestimentum & victum cotidianum, ad præsens distribuit: quia per Scripturarum diversa testimonia, melius est unum solidum manu propria pauperibus tradere, quàm centum post mortem promittere. Ideo quod legens intelligit, vivens adimpleat.

Res suas in pios usus expendit Aldegundis.

Matth. 19. 21.

24. Ista peracta *, contigit in vicina nocte cùm ad hauriendam aquam de fon-

Aqua in vinum convertitur.

* pro istis peractis

CIRC. AN. DC.XXCIV. JANU. XXX.

te ad opus suum secundum consuetudinem ad bibendum ministri attulissent, statim in odorem vini fuit conversa. Hoc non dubium est illi posse declarare signum, qui præceptum Domini nostri JESU-CHRISTI in omnibus adimplet.

Urceus aquâ divinitus impletur.

Iterum evenit, ut una ex ministris sanctæ Virginis implevit urceum aquâ ad manus lavandas, cùm subitò reversa invenit illum vacuum, velociter recurrens ad aquam tremebunda. Et cùm esset reversa invenit illum de jussione Dei plenum, itaut mirarentur causam rei gestæ.

Auctoris ætas.

Varia de Aldegundis obitu indicia.

25. Fuit quidam Presbyter boni testimonij, à pueritia in Monasterio deserviens, qui veraciter nobis narravit, cùm esset ante fores suæ domus prima hora noctis, vidisse globum igneum ex aëre quasi coopertum pennis pavonis. Descendens namque sedit super habitaculum ubi virgo sancta Aldegunda ægrota jacebat. Post nocturnas & matutinas vigilias una Soror de locis Monasterij cùm se sopori dedisset, mysticam ostendit ei Deus visionem quasi sanctæ memoriæ B. Aldegunda adstetisset ante altare in loco Sacerdotis, & oblationes Missales manibus in calicem fregisset. Et conversa ad supradictam sororem dixisset: Vade & dic Sacerdoti, ut super hunc calicem Missarum sollemnia canat: quia hesterna die gravis infirmitas membrorum me prohibuit communicari, hodie Domino auxiliante de corpore Christi & ejus sanguine participari desidero. Facto die processit Sacerdos, more solito panem & calicem benedixit, quem subitò in aëre suspendere vidit, & rursum eâ horâ stabilis stetit, & pariter postea puella de visione & Sacerdos de suspenso calice famulæ Dei narraverunt. Et tacita cogitatione conservans intra se, non dubitans quòd velox depositio corpusculi sui esset futura.

Monacha ab igne servatur illæsa.

* id est vasa ex ære

26. Simili modo quadam die cùm Sorores ignem exstruerent ad aquas calefaciendas, stabat una ex Sororibus ad prunas. Invidiosus namque hostis qui animas Sanctorum cotidie debellare non cessat, hic impulsu in prunas & flammas subitò eam projecit. Ænioli* ferventibus aquis desuper pendebant. Invocato nomine bonæ memoriæ Aldegundæ, de incendio ac potestate inimici intercedentibus meritis sanctæ Virginis, incolumis Domino adjuvante ignium minas evasit.

Item alia.

27. Aliqua puella de rebus necessariis Monasterij curam gerens secus pedes Magistræ & amitæ suæ à cunabulis regulariter nutrita est, nomine ALDEDRUDA [a]. Cui beata Magistra sua præcepit ut fragmenta ceræ in unam massam funderet, & in pulverem frigeraret. Dum in loco illum divertisset, cera liquefacta fervens igne & flamma conscendit in altum. Hæc videns illa, dolore detrimenti commota indubitanter cucurrit, & nudis manibus vas simul cum cera de igne elevavit, brachia & articulos & manus de igne & cera bulliente superfusas in pavimento deposuit. Et factum est intercedentibus meritis ac precibus beatæ Virginis, in carne vel cute nullum signum incendij vel doloris apparuit. A Domino sana à periculo incendij effecta apparuit.

Quidam periculosè laborans convalescit.

28. Homo quidam peccatis præpedientibus privatus sensu, de vita jam dubitans, à parentibus ductus est ante conspectum Virginis, narrantibus quali infirmitate detineretur homo: jussítque illum vespere reduci ante se, signum Crucis imponens super eum. Qui domum reversus, insequenti nocte cibum & potum sumpsit, somnum recuperans accepit, ac deinceps sanus permansit.

Mors S. Aldegundis variis modis cœlitùs designatur.

29. Quinto die ante suum obitum germanæ suæ magna & mirabilis apparuit revelatio, quasi missis Apostolis Christi vel Angelorum agminibus ad æthereas sedes germana sua sancta Aldegunda deduceretur in Nivialla Monasterio. Mirabile signum factum minimum fateor, sed duo visa esse veraciter novimus.

a Anonymus Vitæ S. Aldegundis Scriptor *Aldetrudem filiam sororis Vvaldetrudis* fuisse dicit. Aliam Aldegundi neptem MADELBERTAM, itidem sororis suæ filiam tribuit Hucbaldus: utrumque Vita S. Gisleni confirmat. Aldetrudis amitæ Aldegundi in Melbodiensis Cœnobij regimen successit, Aldetrudi Madelberta.

Evangelio Veritas dicit: *Multi in illa die venient dicentes; Domine nonne in nomine tuo prophetavimus, & in nomine tuo multas virtutes fecimus, & tunc confitebor illis; discedite à me operarij iniquitatis, nescio vos unde sitis.*

CIRC. AN. DC.XC. JANU. VII.

Matth. 7. 22.

12. Cùm autem gloriosissimus Christi Confessor post longos & diutinos agones senilem agens ætatem, ultimam vitæ præsentis cœpisset attingere metam; & tempus adesset, quo velut emeritus miles de tabernaculo carnis egrediens multos & præclarissimos de hoste referendo triumphos, donativum Regis cælestis percepturus ad supernam patriam adveniret; præsciens diem adesse sibi supremam, convocatis ad se carissimis Fratribus suis Sollemniacensis Monasterij Monachis, indicavit eis dissolutionem imminere sui corporis, dicens: Audite, Fratres & Domini mei, quæ dico, Domino revelante, tempus resolutionis meæ instare cognovi, commendo exitum meum orationibus vestris. Quo audito Fratres præ nimio dolore à fletu abstinere se minimè valentes, lacrymabili voce dixerunt: Cur nos Pater gloriosissimè tam citò deseris, quos tuam absentiam ferre minimè posse cognoscis, cùm tua præmia dilatione numquam sunt minoranda, sed magis ac magis crescant ad gloriam protelata? Noli Pater sancte, noli nos orbatos relinquere, sed adhuc quantulumcumque tuâ sacrâ patientiâ consolando nos protege. Cùm autem hæc & alia multa inter singultus & amaras lacrymas deflentes dicerent, vir sanctus dixit ad eos: Non decet, Fratres, non decet vos de morte mea contristari, sed potiùs gaudere, cùm sciatis me non ad peregrinationem sed ad patriam diu desideratam tendere. *Scio enim cui credidi, & certus sum, quia potens est depositum meum servare in illum diem justus judex.* Hoc est, Fratres, quod semper optavi, quod desideravi, quod votis omnibus exquisivi; mihi enim vivere Christus est & mori lucrum. Observavi enim primam & secundam & tertiam vigiliam, & ideo spero me in æterna beatitudine percipere à Domino perpetuæ gloriæ coronam.

Obitum suum prædicit.

2. Cor. 1. 12.

13. Et cùm hæc dixisset non post multum levissima febre corripitur; cùmque vehementer corpus illius tædio afficeretur, mens tamen sancta semper paradiso intenta numquam à Dei opere cessabat. Dies autem sanctæ Epiphaniæ aderat tempore illo, quæ sancto viro ad æternam vitam migraturo congruere videbatur meritò. Epiphania verò apparitio, vel interpretatur manifestatio: sic nimirum quod vir sanctus antea oculis fidei per speculum & in ænigmate speculari consueverat, amodò jam revelatâ facie absque ullo carnis obstaculo ipsa jam specie visurus erat. Cùm autem languor vehementiùs ingravesceret, vocato ad se quodam puero præcepit ei dicens hoc modo: Perge, fili mi, ad urbem Lemovicum cum omni festinatione, & dic Pastori Ecclesiæ, ut huc veniat crastinâ die, & animam meam Deo commendet suâ oratione, & corpusculum tradat sepulturæ. Et cùm hoc dixisset, sacramentis Corporis & Sanguinis Domini susceptis, signo sanctæ Crucis se munivit, & sic adstantibus Fratribus & lugentibus inter verba orationis ultimum spiritum exalavit.

Febre correptus moritur.

14. Puer quippe ut vir Dei dixerat jussa complens, & ad urbem perveniens, ERMENUM Episcopum in gravi languore reperit jacentem, itaut neque stare, nec sedere, vel etiam se erigere, sed neque ad aliud latus poterat declinare. Sed mox ubi hoc quod vir Dei mandaverat audivit, ministris suis ut se erigerent præcepit: confestímque meritis B. Tillonis repentinam sanitatem à Domino accepisse se sentiens, de lectulo surrexit, & sicut ei mandatum fuerat, non equitando præ nimia devotione, sed propriis pedibus ambulando ad virum Dei pervenit: complénsque sicut consuetudo exposcit funeris officium, ipse feretrum cum Monachis qui ibi aderant usque ad locum sepulcri gestavit, & sacrum corpus propriis manibus sepulturæ tradidit, sícque pro recuperatâ sanitate laudans & benedicens Dominum, ad propriam Sedem sanus rediit: transactóque parvo temporis spatio cryptam ex auro & argento & lapidibus pretiosis super ejus tumbam fieri præcepit.

Ab Hermeno Episcopo à se sanato sepelitur.

15. Sunt & alia multa quæ per servum suum Dominus operatus est miracula;

CIRC. AN. DC. XXCIX. MARTII XVI.

non destituar auxilio. Gavisus est igitur uterque: sed de duabus, reverenda scilicet Dei Genitrice & B. Eusebia ignorabant, utra in apparitione illa suam ostendisset præsentiam.

11. Frater autem ad locum veniens, neminem invenit: rustico & uxore ejus qui custodes Monasterii constituti erant, ab Abbate jam expulsis. Dum verò præter locum desertum & Monasterii parietes nihil adspiceret, in rimulam quamdam parietis viginti marcas argenti ex improviso conspexit: unde magis exsultans accepit eas, tunc pro certo sciens, quòd à Domino Deo fuisset visio quam viderat. Rebus igitur quibus indigebat comparatis, conductis quoque cœmentariis & lignorum cæsoribus, satagebat ut inprimis parietes & tectum Monasterii restaurarentur. Sed cùm trabes sustentaturæ tectum præparatæ fuissent, quædam in mensura trium pedum ceteris in longitudine minor inventa est. Qua de re artifices cum Monacho tristes effecti, quid agerent ignorabant. Rogantur ut iterum diligenter mensurare incipiant, ne fortè errore decepti, aliter se res habeat, quàm loquuntur: reiterant quod bis factum fuerat, sed mensura justa de trabium inæqualitate non aliter quàm primitùs respondit. Tunc inquiunt operarii: Propter trabem unam totum opus nostrum retardatur: & dum dies prætereunt, vacamus otio nihil lucrantes. Aut quæratur nobis, quod ad perficiendum opus necessarium est, aut ubicumque alteri serviemus, condictam prò labore nostro mercedem accepturi. Hoc audito Monachus tristis recurrit ad Abbatem. At ille; Vides, ait, fili, quod te juvare nequeo: vade: qui tibi nunc usque affuit, in consummandis rebus auxilium procuret. Tristior itaque quàm venerat ad operarios revertitur, quibus volentibus abire; Ad aliam, inquit, trabem comparandam mihi pretium deest: sed precor ut istius longitudinem semel adhuc diligenter consideretis. Tunc illi irascentes, Ridetis, inquiunt, nos, cui semel adhuc & bis iterata, sed inaniter, geminatio non sufficit. Instantiâ precum denique victi cum summa repetunt diligentia rei longitudinem, quam toties consideratam non poterant fateri se ignorare. Res mira! inveniunt trabem illam non solùm ceteris coæquari, sed mensura trium pedum in longitudinem ceteras omnes excedere. Unde pro evidenti miraculo collaudantes Dominum, tectum Oratorii cum gaudio perfecerunt. A diebus illis quatuor vel quinque Fratres ad serviendum Domino illic sunt deputati, & est locus ille Fratribus infirmis de conventu Marchianensi pro viribus corporis reparandis valde necessarius.

a Adalardus Abbas thecam S. Eusebiæ denudat in gratiam pauperum.

12. Præcedenti tempore sub ADALARDO Abbate, cùm villa Saliacensis[a] igne esset concremata, qui priùs ibi pauperem vitam duxerant, tunc ad inediam redacti sunt. Recurrunt ad Abbatem, pro sui sustentatione aliquid ab eo misericorditer postulantes: qui vase assumpto, quo B. Eusebiæ corpus erat reconditum, auro & argento quo desuper ornabatur spoliare non distulit: & erogans ea suis hominibus, prout singulis opus erat, alienæ mendicitati clementer indulsit.

Eusebiæ corpus novæ thecæ includitur,

13. Postea multis diebus transactis placuit superiùs dicto Abbati Amando Marchianensi piæque sub eodem Patre unanimitati Fratrum præparare sibi ipsius vasculum, utpote ex auro & argento componendum, in quo reconderentur sacra sacræ Virginis ossa, ad honorem Domini & majorem devotionem seu exspectationem fidelium virorum. Recondita sunt igitur præfatæ sacratissimæ Virginis Eusebiæ sacra ac veneranda ossa de veteri in novam ex auro & argento satis pulcro opere fabricatam & contextam lecticam, anno incarnati Verbi millesimo centesimo trigesimo-tertio, Indictione undecima, sexto concurrente, Epacta duodecima, sexto-decimo Kalendas Junii. Hæc autem festiva ac congrua lipsanorum & ossium denominatæ Virginis Eusebiæ repositio facta est concurrente utriusque sexûs innumera multitudine cum nimia exsultatione & intima cordium devotione: hoc tamen factum est apud villam Asconium in beatæ

anno 1133.

a In Chron. Marcian. lib. 1 cap. 33. ubi hoc factum refertur, *villa de Sailly* appellatur.

Virginis Eusebiæ possessione, vivente bonæ memoriæ Amando Abbate Marchianensi, præsentibus inibi quibusdam Fratribus videlicet ejusdem Marchianensis Ecclesiæ. Beatæ Virginis ossa in vetusto vasculo reperta sunt integra, sed honestiori satis ornatu in nova theca sunt reposita cum sancta devotione ac gemituum & lacrymarum effusione, testimonio Monachorum necnon etiam scholarum puerorum, totum sine dubio repositum est feliciter. Nam pridie antequam deferretur Asconium, ad videndum confluenti catervæ populorum satisfactum est Marchianis de corpore B. Eusebiæ fidei Fratrum. Quo delato, ante conspectum eorum exposuerunt, inspexerunt, denotaveruntque per singula, quidquid ipsius ossium latebat infra vetus lipsanum [a].

CIRC. AN. DC. XXCIX. MARTII XVI.

14. In Oratorio autem B. Petri ad sepulcrum beatæ Virginis sanitates multæ diversis temporibus infirmis fideliter accedentibus à Deo collatæ sunt: è quibus pauca, quæ ipsi vidimus, scribere dignum duximus. Quidam Monachus, nomine BARTHOLOMÆUS, qui inter religiosos ipsius temporis Monachos misericordiâ, pietate, & compassione erat præcipuus, validissimis febribus, quartanis scilicet, quodam tempore vexabatur. Qui cùm esset præ vigiliis, labore & abstinentia, naturali quoque complexione imbecillis, supradicta eum infirmitas his admixta valde attrivit. Is Marchianis cum quibusdam Fratribus suæ Congregationis ad S. Rictrudem, quam nimis diligebat, causâ orationis & Fratres videndi adveniens, Fratribus ipsius Monasterii suum incommodum patefecit. Fratres autem valde illi compatientes, hortati sunt ut ad sepulcrum memoratæ Virginis pro sua infirmitate Deum & ipsam oraturus properaret. Quibus auditis, vir fidelis minimè hæsitans in corde suo, prædictos Fratres secum adsumens, Hamaticum venit: sícque fide plenus ad sepulcrum Virginis accessit, oravit, & obdormivit, & à somno surgens sanus & incolumis Deum in sancta Virgine mirabilem collaudavit, & gratias agens recessit. Hæc ab ipsius viri venerabilis ore audivimus.

Monachus à febre liberatur.

Auctor testis.

15. Quædam ex Sororibus nostris honestæ vitæ valde laborabat capitis infirmitate: quæ infirmitas tam crudeliter in ea cœpit grassari, ut auditum amitteret sinistræ auris. De sinistra surditas transit ad dexteram: quæ causa cum infirmitatis molestia magnam illi ingerebat verecundiam. Nam in domo, quæ ab Abbate illi erat commissa, famulos clamantes, famulas garrientes vix audiebat. Ipsa itaque sic afflicta venit ad sepulcrum venerabilis Eusebiæ Virginis, orationi prout potuit devota incubuit: post orationem arripuit pulverem in sepulcro jacentem, & ponit in utramque aurem. Fide igitur roborata surgit à terra gestans pulverem in utraque auricula, excessit à loco & abiit, & clarè omnia, sicut solebat, audivit: nec solùm salvata est à surditate per Domini gratiam, sed etiam ab ipsa capitis infirmitate. Hæc prædicta Soror nobis cum gaudio narravit, & locum supradictum infirmos visitare monuit.

Surda auditûs facultatem recipit.

16. Ut sanctis locis congruus honor exhibeatur, istud quoque exemplum subjungimus. Quidam ex servientibus ipsius Ecclesiæ ab opere sibi injuncto domum reversus est die advesperascente, pedes habebat nudos, & de cœnoso loco unde venerat luto repletos. Transiens autem juxta supradictam Ecclesiam S. Petri, lutum quod pedibus suis adhærebat, ad limen extersit ostij. Necdum plenè pedes exterserat, cùm repentè virtute Divina percussus contremuit, & pedum simul & tibiarum usum amisit: tactúsque dolore membrorum vehementissimo, clamores emittebat anxios. Fratres qui in proxima B. Mariæ Basilica excubabant, audientes illius miseri clamorem, illuc citissimè festinant. Illis percunctantibus causam edicit clamoris, & ob injuriam sanctæ ædi illatam se nimio dolore torqueri. Monachi hoc audito & Deum glorificantes, infirmum

Quidam ob irreligionẽ punitus.

[a] Nunc S Eusebiæ ossa Marcianis in theca argentea adservantur teste Miræo in Fastis Belg. costa verò in Duacena S. Petri Ecclesia unà cum junctura majori manûs S. Rictrudis à Johanne *Deine* Abbate Marcianensi donata anno M. D. XXXVII. quo nova Reliquiarum S. Eusebiæ transpositio in novam capsam facta est.

CIRC. AN. DC.XXCIX. MARTII XVI.

adsumunt; & quia ambulare vix poterat, aliorum manibus reducitur in domum. Post dies aliquot ad sepulcrum Virginis ductus, & facta oratione melioratus, eventu suo docuit loca sancta ab omnibus debere honorari. Hoc quoque à Domino WIDONE Seniore, loci illius Priore audivimus.

Febris extinguitur.

17. Engelrannus quidam juvenis de Piscatorum-curti quartano typo ita vexabatur atrociter, ut totius corporis vires amitteret. Nam accedente febre vix aliquem cognoscebat, nemini intendebat: illa verò recedente, non somnum capere vel cibum poterat. Hac itaque gravatus infirmitate, totus deficiebat. Hiems erat, nec aliquis medicorum ante vernale tempus illi sanitatem promittebat. Is itaque cum Domno THEOBALDO venerabili viro, qui prædicto præerat loco, loqui cupiens in nocte festivitatis S. Martini, quæ celebratur mense undecimo, illuc advenit. Præfato igitur viro suam patefaciens ægritudinem, ipsius concessione & consilio illa nocte ad sepulcrum Virginis solus pernoctavit. Mane igitur facto surrexit, & oratione facta febris ex integro illum reliquit. Et gratias agens Deo & beatæ Virgini recessit à loco & abiit.

Feminis in partu laborantibus fert opem S. Eusebia.

18. In pago Belvacensi est quædam villa peroptima, quæ ex nomine S. Eusebiæ S. Isoia vocatur, quæ quondam exstitit Monasterij Marchianensis: nunc verò possessio est Canonicorum Episcopij Belvacensis. Ibi est Ecclesia in honore ejusdem Virginis dedicata, ubi ejus memoria ab incolis celebratur devotione plenissima: sed festivitatem depositionis ejus, quam celebramus septimodecimo Kalendas Aprilis, ipsi festivam agunt in octavis S. Martini; in die scilicet primæ ejus Translationis. Nec silendum est quæ ibi agat Divina misericordia per sanctæ Virginis merita: nam ejusdem pagi mulieres cum in partûs difficultate periclitantur, ex antiqua consuetudine edoctæ, invocant nomen ejus. Quæ fideliter invocant, absque mora partu emisso per Divinam clementiam sentiunt levamen. Expletis verò purgationis suæ diebus, consuetudinaliter ad Ecclesiam supradictam non manu vacua Sacerdoti se præsentantes, Deo & liberatrici suæ gratias agentes, ad propria redeunt.

19. Neque illud prætereundum esse putavimus; quod in pago Suessionensi, LUDOVICO septimo regnante per S. Eusebiam operatus est Dominus. Est enim ibi villa, quæ Verniacus dicitur, quam DAGOBERTUS Rex Francorum præcelsus & Regina NANTHILDIS dederunt ei [a]; quando eam susceperunt de fonte salutari: hæc enim sola illi remansit ex omnibus quæ in illo pago regalis munificentia illi contulit. Inde singulis annis vinum Marchianis adducitur, unde altari Christi, hospitibus, infirmis & ceteris Fratribus & Sororibus, pro posse ministratur. Quodam autem tempore cùm Monachus qui ibidem ex præcepto Abbatis præerat, lapides sibi necessarios de rupe proxima sibi prævidere vellet, quemdam cœmentarium cum servientibus suis direxit, & ut lapides de concavitate illius rupis certatim ejicerent, præcepit. At ille qui magister hujus operis erat, in foveam nimis profundam & adspectu terribilem descendens, malleo ferreo lapides de rupe præcidebat: Monachus verò per manum sibi servientium sursum rotali machina trahebat. Quadam verò die cùm ille fortiter malleo rupem percuteret, subitò omnis illa moles lapidea super eum cum horribili sonitu immutata cecidit. Accurrunt omnes villæ incolæ illum quasi mortuum plangentes. Quis enim non eum crederet mortuum, videns super eum tantam molem lapidum? Lapidibus autem cum magno omnium labore remotis à loco, invenerunt inter lapides sedentem vivum quem putabant mortuum. Fit cum stupore clamor, laus & exsultatio. Interrogatur homo, quomodo mortem evaserit. Ego, inquit, videns rupem super me ruentem, subitò nomen S. Eusebiæ hujus loci dominæ invocavi: quo invocato lapides mihi cameram facientes, me non tetigerunt: hoc modo per Deum & ejus sanctam Virginem Eusebiam à morte salvatus sum. Ex his paucis quæ retulimus potest quisque fidelis perpendere merita beatæ Virginis. Pro his omnibus benedicendus est Deus per sæcula sæculorum à nobis, qui est mirabilis in Sanctis suis. Amen.

a Istius donationis mentionem facit sæpe laudatus Chronographus in lib. 2. cap. 39. ubi Vergniacus, *Vergny* dicitur.

VITA S. KILIANI EPISCOPI ET MARTYRIS CUM SOCIIS, IN FRANCONIA.

Ex Tomo 4. antiq. lection. Henrici Canisij.

OBSERVATIONES PRÆVIÆ.

1. NICOLAUS *Serarius Soc.* JESU *Acta S.* KILIANI cum variis notationibus historicis & dogmaticis *anno 1598. edidit, eadémque quinto pòst anno Henricus Canisius paullò ampliora iterum prelo subjecit, Auctorem esse suspicatus* EGILWARDUM *Cœnobij S. Burchardi Herbipolensis Monachum, qui teste Trithemio Vitam S. Burchardi scripsit. Canisij conjectura inde petitur, quòd Vitæ S. Kiliani Scriptor seu potiùs Interpolator in fine promittit Vitam S. Burchardi his verbis :* In Vita ipsius (Burchardi) prout poterimus, manifestare curabimus. *Quæ conjectura, inquit Canisius, certa esset, si non alius Vitam S. Burchardi scripsisset. Vulgavit etiam Canisius ex membranis MSS. Aichstadiani Monasterij aliam breviorem S. Kiliani Vitam optimæ notæ, quam idcirco alteri ab Egilvvardo aut alio quovis auctore interpolatæ præferendam duximus. Legerat etiam Serarius ejusdem sancti historiam à* JOHANNE *Erfordiensi, Monacho Cœnobij S. Stephani ante annos ducentos quinquaginta versibus alligatam. Et Ordericus Vitalis in lib. 4. Hist. ad ann. 1073. laudat* AINARDUM *Teutonicum, Abbatiæ S. Petri ad Divam Abbatem primum, quòd* historiam Kiliani Wirtzceburgensis Episcopi cantibus *decoraverit.* AN. CHR. DC. XXCIX. JULII VIII. Vita duplex.

2. *S. Kiliani mentionem faciunt Vvandalbertus, Usuardus, Hrabanus & Ado in suis Martyrologiis ad* VIII. Idus Julias. Cilianum *codices manu exarati præferunt, si fortè excipias Hrabanum, cujus hæc verba :* In pago Austriæ & castro nomine Virziburg juxta Moin fluvium, Sanctorum natale CHILIANI Martyris & duorum sociorum ejus, qui ab Hibernia Scottorum insula venientes, nomen Christi in prædictis locis prædicaverunt, ibique ob veritatis confessionem à quodam judice iniquo nomine GOZBERTO trucidati sunt, & postea multis signis veri Christi Martyres esse claruerunt. *Breviùs Usuardus & Ado,* S. CILIANI Martyris. *Hrabanus castrum Vvirziburgum* in pago Austriæ *locat, ubi* Austriæ *nomine non Austria Regnum, ut putat Serarius, sed pagum illum (quem alij* Franciam Theutonicam *seu* Orientalem, *Sigebertus* Ostro-Franciam, *recentiores* Franconiam *vocant) peculiari nomine designare voluit : alias* pagi *nomine usurus non fuisset. Francofordia caput est provinciæ, quæ ab Occasu Rhenum contingit.* Memoria in Fastis.

3. *Kilianum fuisse Monachum & Abbatem, (quod non disertè exprimit Auctor noster) affirmat Interpolator ; & quidem Hiiensem, si Trithemio credimus. Ex Hibernia Kilianus Conone Romano Pontifice, hoc est anno* DC. XXCVI. *in Franciam appulsus est : quo tempore nondum Hiienses Monachi Scottorum errores abjecerant, ut constat ex Beda in lib. 5. Hist. cap. 16. & 23. Unde dubium relinquitur, an Kilianus S. P. Benedicti Instituta sectatus sit. De Vvirzburgo seu Herbipoli plura in Actis S. Burchardi Episc. Sæculo insequenti.* Monastica professio.

1. FUIT vir vitæ venerabilis nomine KYLLENA, quem Scotica tellus [a] de magno edidit genere. A puerili ætate magnum habuit studium sacras discere litteras, & in eis tam perfectè proficiens, ut exinde Pontificale didicit regere culmen. Et tunc alio vocabatur nomine KYLIANUS, habens gratiam ad Clerum & ad omnem populum, qui etiam intimo amore Christi ac religione repletus, quidquid ad animarum lucrum, quidquid ad propagationem Fidei pertinere cognoscebat, devota mente & pio operari studio non cessabat. [a] Kilianus Hibernus.

2. Contigit autem, ut quadam die Evangelica simul & voce Dominica admonitus ubi dicitur : *Qui vult venire post me, abneget semetipsum, & tollat crucem suam, & sequatur me.* Hæc secum beatissimus vir toto cordis ac mentis affectu pertractans, congregatis in unum suis sociis atque discipulis, item COLOMANNO ac GALLONE, & ARNUVALE Presbyteris, & DONATO Diacono, aliis septem illis adjunctis, cœpit eis persuadere propria contemnere [b], patriámque Patriam deserit. *Luc. 9. 23.* [b]

[a] Interpolator habet : *Scotia, quæ & Hibernia dicitur, insula est maris Oceani, fecunda quidem glebis, sed viris sanctissimis clarior : è quibus Columbano gaudet Italia, Gallo ditatur Alamannia, Kiliano Francia Teutonica nobilitatur.*

[b] Hæc de monastica professione interpretatur Interpolator in hæc verba : *Spretis humanarum litterarum studiis cunctísque hujus mundi illecebris, Monasterium petiit, abnegánsque semetipsum sibi, tulit crucem suam & secutus est Christum... Videntes autem Fratres Monasterij in virtutum profectibus beati viri perseverantiam, primò eum per Ecclesiasticos gradus ad Presbyteratûs officium precibus adscendere, deinde ejusdem Monasterij gubernandi curam suscipere coëgerunt... Verumtamen cùm fama beati viri longè latéque crebresceret, metuens ipse ne popularis favor maculam aut labem aliquam sibi afferret, cœpit meditari, quemadmodum posset notos ac propinquos relinquere, & longè remotas petere regiones &c.*

AN. CHR. DC.XXCIX. JULII VIII.

Vvirzburgi ſiſtitur. a

& parentes ſecundum Domini Evangelium relinquere, & nudos ſequi Chriſtum. Illi namque ſacræ admonitioni beati viri obtemperantes, firmiter coadunati, relictis omnibus de propria perrexerunt patria, & venerunt in Auſtralium partem, ad caſtellum quod vocatur *Vvirzburch* [a], ibique per aliquod tempus commorantes, regnante ibi eodem tempore quodam Duce GOZBERTO, filio HETANIS ſenioris, qui fuit filius HRUODIS: qui etiam ipſe Gozbertus & omnis populus ſibi ſubjectus adhuc paganico vivebant more; idola dæmonum colentes, Deum vivum cæli & terræ minimè agnoſcentes.

Romam petit.

3. Videns autem ſanctiſſimus vir miræ amœnitatis locum, atque pulcherrimam ibi multitudinem nobilium virorum ab antiquo hoſte obſeſſam, ultrà quàm dici poteſt, dolebat illorum cæcitatem, iniitque conſilium cum ſuis, dicens: Fratres videtis locum elegantem, hominéſque jocundos, licet in errore deceptos: ſi vobis videtur, ſic, ut condiximus, uſquedum in noſtra fuimus patria, eamus Romam, & viſitemus limina Principis Sanctorum Apoſtolorum, & præſentemus nos obtutibus B. Papæ JOHANNIS: & ſi Domini voluntas ſit, ab Apoſtolica ſede acceptâ licentiâ, cum illis conſultu iterum revertamur, & prædicemus illis fiducialiter nomen Domini noſtri JESU-CHRISTI. Non mora Sancti compleverunt dicta, veniendo ad limina ſancti Petri Principis Apoſtolorum.

Prædicandi licentiam à Conone Papa accipit. * *l.* Conone b

4. Sed illuc venientes, & Apoſtolicum virum non invenientes, quin à ſancto Papa CANONE * prædictus Pontifex Kilianus amabiliter & honorabiliter ſuſceptus eſt. Cùm autem B. Papa Canon vidit unde venerat, & ad quem locum exinde prompta voluntate iturus fuerat; audita illius fide pariter & doctrina, ideo dedit illi ex S. Petro Principe Apoſtolorum licentiam & poteſtatem prædicandi & docendi [b]: & quoſcumque ſuâ convertere potuiſſet doctrinâ, libera atque firmiſſima hoc faceret poteſtate. Ipſi namque exinde pergentes itinere ſequeſtrati ſunt; tamen non corporaliter, ſed ſpiritualiter adhærebant ſuo Epiſcopo Kiliano Colomannus Preſbyter, & Totnanus Diaconus, & venerunt in partes Auſtralium Francorum, ad caſtellum, quod dicitur *Vvirzburch*, ibique prædicantes primitùs verbum Domini. Quibus auditis Gozbertus Dux convocari eos fecit ad ſe.

Vvirzburgũ repetunt, ibique Chriſtum adnuntiat.

5. Cùm autem præſentati adeſſent, confabulationes ininvicem fecerunt Kilianus Epiſcopus & prædictus Dux Gozbertus. Non multo pòſt tempore perſuadebat illum devotus Domini Pontifex Kilianus, Chriſtianum fieri. Qui etiam Domino volente illius ſacris admonitionibus adquieſcens, baptizatus eſt ab illo, & confirmatus eſt omnis populus, qui ſub illius poteſtate erant.

Gozbertum Ducem baptizat.

Eumdem ab inceſto conjugio revocat. * *Deut.* 25. 5.

6. Ipſe autem Gozbertus Dux in matrimonio habuit uxorem fratris ſui, ſicut antiquitus, fuit conſuetudinis *. Sed ſanctus Dei Pontifex ſicut ſapiens ſemper facit ſapienter, noluit illi eam interdicere, antequam firmiter confirmatus eſſet in fide Chriſtianitatis. Tunc talibus ad illum locutus eſt ſermonibus: Fili dilecte Gozberte, modò Chriſtianus & per omnia Deo amabilis factus es, ſi unam rem facis, quam maximè te oportet facere, ut dimittas conjugem tuam, quam injuſtè habes tibi copulatam: quoniam te non oportet habere uxorem fratris tui. Ad hæc dicta Dux Gozbertus quaſi de gravi ſomno evigilans, reſpondit & dixit: Graviora & difficiliora modò ſuades & prædicas, quam antè. Sed per Dei omnipotentis amorem, quem prædicâſti & prædicas, dereliqui omnia, quæ dilecta & amabilia mihi fuerunt habendo per eumdem amorem: & meam conjugem amantiſſimam, ſi non eſt licitum habere, dimittam; quoniam nihil Dei amore carius, nihilque amabilius eſt [c].

c

Uxoris ejus iram in ſe provocat.

7. His auditis conjunx Gozberti nobiliſſimi Ducis irâ & invidiæ formite accenſa diu noctúque cogitabat, quomodo Sanctos diſperdere potuiſſet. Cùm autem appropinquaſſet tempus paſſionis & remunerationis eorum præcedentibus meritis, vacabant ſupradicti Martyres Chriſti diu noctúque orationibus & jejuniis, læti ſine triſtitia, & devoti ſine formidine, alacres exſpectantes diem jam olim optatam, ut martyrio coronarentur.

Necatur cum ſuis.

8. Contigit autem, ut quadam nocte dum Dominus omnipotens ſuos finire voluiſſet milites temporale certamen, tempore nocturno, quando in Dei laudibus unanimiter conſiſtebant, acceſſit lictor ad eos, enſe acuto præparatus ad Dei amicos jugulandos, complens præ-

a Recentiores Herbipolim vocant, vulgò *Vvirtzburg*, quaſi Muſtopolim: de cujus urbis etymo multa dicit Serarius. Urbs eſt Epiſcopalis ad Mænum fluvium, ſub metropoli Maguntiacenſi. Primus Vvirtziburgenſis Epiſcopus fuit Burchardus S. Bonifacij diſcipulus, ut conſtat ex litteris Zachariæ Papæ ad ipſum Burchardum. Nam Kilianus, licet Epiſcopus, nulli ſedi addictus fuit: tametſi Herbipolis eum Patronum colit.

b Interpolatoris hæc verba ſunt: *Itaque conſenſu totius urbis beatiſſimum virum in Præſulatûs officio conſtituit, quò & chriſma conficere, & Eccleſias dedicare, & ſacros Ordines conferre irreprehenſibiliter valeret... Beatus igitur Kilianus urbe egreſſus, emenſo itinere longiſſimo, cum Colomanno Preſbytero & Totnano Levita ad locum ſibi deſtinatum pervenit. Veniens autem ad prædictum opidum Orientalis Franciæ* Vvirzburg, *non eum quem priùs in ea provincia Ducem invenit, ſed alium Goſbertum nomine.* Hîc hallucinatur Interpolator circa Gozbertum Ducem, ut patet ex Auctore noſtro ſuprà.

c Interpolator addit: *Sed nunc mihi otium non ſuppetit inquirendi uti eam poſſim à me dimittere: feſtino enim contra hoſtes noſtræ publicæ rei. Cùm autem reverſus fuero, inventa opportunitate dimittendi, ſeparabor ab illa.* Belli opportunitatem ſive abſentiam Ducis captavit Geilana, quam alij Geilam vocant, ut S. Kilianum ſocióſque è medio tolleret.

repta GEILANÆ uxoris Gozberti Ducis. Quod videns Kyllena Pontifex Christi, dixit ad suos: O filij mei spirituales, jam adest dies diu optata: spirituale certamen mecum inite absque timore, sine trepidatione, secundum Domini vocem: *Nolite timere eos qui corpus occidunt, animam autem non possunt occidere.* His dictis omnes pariter capitibus truncati sunt [a], & martyrio coronati sunt. Eadem etenim nocte cum omni celeritate in eodem loco furtim sepulti sunt, sed & illorum capsæ, crux & Evangelium, aliáque pontificalia vestimenta, simúlque cum illis in sepulcro posita sunt.

Mat. 18. 10.

a Eorum corpora sepeliuntur.

9. Hoc videns quædam matrona nomine BURGUNDA, verbis facta narravit. Est enim loci illius consuetudinis in autumno vel hieme, necnon & verno, temporéque æstivo, quando aliquid non plus quàm duorum pedum spatium potest fodi, nisi aqua contra erumpat. Sic Divina miserante gratia, quando Deus omnipotens corpora eorum de loco sepulturæ ad majorem voluit sublevare honorem, carnibus, sicut mos est, consumptis, cetera sana & benè custodita inventa sunt, intantùm ut nec folium librorum, vel fimbria de vestimentis ipsorum putredine consumpta esset. [b]

b Gozbertus Dux eos inquirit.

10. Veniente quoque Duce GOZBERTO, ubi supradicti Dei servi essent, inquirente, infidelis uxor ejus respondit, se nescire quò pergerent, vel ubi forent. Sed miser ille, qui necis eorum reus tenebatur, non potuit celare pœnam, quæ ei de vindicta Martyrum venit, currens huc illúcque vagus & profugus, & veluti phreneticus, se esse reum de morte eorum semper asserebat, & insuper aiebat tremens & lugens: Kyllena sanctus Dei igne me ferocissimo exurit.

Carnifex cælitùs pœnas luit.

Gozbertus malo consiliario obsequitur.

11. Hoc itaq; audiens Gozbertus Dux, cōgregato omni populo, qui cū illo simul erat sacro baptismatis fonte à sancto Pontifice ablutus, interrogavit quid eidem misero facere debuisset. Erat enim ibi quidam homo eloquens, paratúsq; ad respondendum, secundum suggestionem Geilanæ infelicis, qui taliter dixit: Domine mi, Dux Gotbertus, cogita de temetipso, & de omnibus nobis, qui simul tecum baptisma suscepimus ab ipsis: & proba utrum Deus eorum tam præpotens sit & omnia sciens, retribuénsque bonis bona, & in novissimis mala restituens malis, nisi se per pœnitentiam ante correxerint: & jube istum miserum resolvi à vinculis, & coram omni populo suo derelinqui arbitrio. Si enim est talis Deus eorum, sicut illi dixerunt, descendet super eum vindicta illius, & potenter suos vindicat servos. Sin autem aliàs, (ne irascatur Dominus meus, quòd talia dico) tunc volumus servire magnæ Dianæ, sicut & anteriores nostri fecerunt patres, & prosperati sunt in eo usque in præsens. Factum est quoque secundum dictum hominis Tyranni, & dimissus est miser ille de medio populi. Cùm verò dimissus esset, repentè insanire, & semetipsum suis laniare dentibus, quousque vitam finiret. Quod cùm viderent qui sacro baptismate abluti erant, omnes pariter gloriantes atque gaudentes, se obedire illorum doctrinæ, clamabant Deum illorum doctrinæ eos vindicare. Igitur his omnibus ita peractis, vindicta iræ Dei subsecuta est carnifices Sanctorum Martyrum. Nam Geilanam spiritus invasit malignus, atque intantum eam agitabat, usquedum vitam finiret. Gozbertum verò gladio suo sui occiderunt servi: HETANUM verò filium ejus populus Orientalium Francorum de regno ejecerunt. Intantum enim illius persecuti sunt progeniem, ut nec unus de illius stirpe remaneret.

Carnifex unà cum Geilana & Gozberto malè periit.

Sanctorum tumuli miraculis illustrantur & deteguntur.

12. Post multum verò temporis in illo loco, ubi illorum sepulta sunt corpora, Divino nutu receperunt cæci visum, & claudi gressum, surdi auditum. Quotquot autem diversis infirmitatibus erant fatigati, ibi venientes sanitatem receperunt. Illustrante autem Domino merita eorum, cum consilio & præcepto ZACHARIÆ Papæ, mediante BONIFACIO Archiepiscopo, de tumulo honorificè sublevati sunt, regnante PIPPINO primo Orientalium Francorum Rege [c].

c

a Non jussu Gozberti, ut in Martyrologio scribit Hrabanus, qui Gozbertum *Iudicem* vocat (nam Duces tum temporis apud Francos jus dicebant;) sed impulsu Geilanæ ejus conjugis, eo absente, ex num. 10. infrà. S. Kiliani passio *in annum Inc. Dominica* DC.XXCIX. *incidisse* legitur in Vita S. Burchardi ab Egilvvardo scripta.

b Rem aliter commemorat Interpolator. *Burgunda recedentibus carnificibus, linteolo mundo fusum Sanctorum sanguinem collegit, ac terra diligenter infodit, vigiliis & orationibus jugiter vacans, ubi Sanctorum corpora noverat: excolebátque locum veneratione qua poterat, sed occultè, ne (sicut postea factum est) Geila jussu removerentur. Ea enim sceleratissima mulier stratis plancis stabulum equorum in loco ubi sancti Martyres humati fuerant, fieri jussit,* ne quo indicio sacra corpora proderentur. *Ferunt autem ab his qui tunc fuêre posteris relatum, jumenta eo in stabulo manentia, super sepulcra Martyrum nec stercus nec urinam reddidisse.* Burgunda *in extremo vita posita, quibusdam Fidelibus ubi condita essent revelavit.*

c Qua occasione id contigerit, fusè describit Interpolator, qualis ab Henrico Canisio editus est. Ait siquidem Gertrudem Pippini Regis Francorum filiam, nuptias detrectantem, *venisse in partes Orientalis Franciæ, in locum qui nunc corruptè* Carleburg *vocitatur: ibique de facultatibus suis in honorem beatissimæ Virginis* MARIÆ *Monasterium construxisse, ubi* ATALONGUM *Presbyterum & Bernardum Diaconum quos secum adduxerat ordinaverit.* De ista Gertrudis historia aliàs. Atalongus cùm pueros in studio litterarum erudiret, *cœperunt hi qui juniores erant Divino impulsi spiritu vociferari: Kilianus signa facit: de loco in quo indignè jacet tolli debet.* Id cùm Atalongus minis prohiberet ne à pueris frequentaretur, cæcitate percussus dicitur, postea verò ad Sanctorum tumulum sanatus: quod levandorum corporum occasio fuerit S. Burchardo, *qui Episcopalem Sedem Vvirziburg primus promeruit.* De Ecclesia Cathedrali per S. Burchardum erecta, necnon & de S. Burchardi ac S. Stephani nunc S. Jacobi Monasteriis in Vita ipsius S. Burchardi proximo Sæculo agemus.

Circ. An. DC.XC. Janu. VII.

VITA S. TILLONIS MONACHI SOLLEMNIACENSIS IN LEMOVICIBUS,

Ex Lectionario Sollemniacensi eruta à nostro Laurentio Dumas.

OBSERVATIONES PRÆVIÆ.

* S. Theau Vita duplex.

1. VITAM S. TILLONIS *seu* THILLONIS * *edidit Iohannes Bollandus ad diem 7. Ianuarij ex MS. cod. Claromarescano exceptam: nos aliam melioris (ut quidem videtur) notæ ex Lectionario Sollemniacensi exhibemus, transmissam à nostro Laurentio* Dumas, *cujus ope nonnulla hic illustramus.*

an Abbas?

2. *In Actis à Bollando editis S. Tillo dicitur à B. Eligio electus*, ut præesset Monachis Sollemniacensis Ecclesiæ. *Et tamen Sollemniacenses nostri Tillonem in Abbatum suorum catalogo non numerant. Certè in Martyrologio Ecclesiæ Sollemniacensis ante annos (sicuti aiunt) quingentos exarato, S. Tillo solo* Monachi *nomine exprimitur hoc modo:* VII. Idus Januarij S. TILLONIS Monachi & Confess. Sollemniacensis, cujus vita virtutibus & sanctitatis gloriâ illustris fuit. *In Vita hic à nobis vulgata, de ejus dignitate Abbatiali mentio fit nulla; neque de Monasterio tricensive seu (ut alij legunt) trecentis Monachis apud* Brajacensem *seu* Brajectensem *eremum congregatis: quod num. 7. advertere licet. Quamquam S. Tillo, teste Molano,* in Yseghmen *Flandriæ vico* ubi Patronus colitur, pingitur ut Abbas cum pedo in sinistra manu, cum calice in dextera, ex quo, eo vivente, infirmi sanitatem potabant. Cur autem in Yseghem Patronus colatur, causam allegant, quòd S. Eligius cùm ad Flandros convertendos è Francia venit, eum servum suum comitem assumpsit, & ad Iesseghemenses ut eos in Fide Catholica instrueret destinavit. Yseghem *Flandriæ pagus est Comitatûs titulo ornatus, Corttracum inter & Rossellariam. Porrò apud Rossellariam seu Rollariam* festum S. Tillonis in parochia Gids celebratur, ubi ad memoriam ejus multa edita sunt miracula.

ejus cultus.

S. Bonito invisitur.

3. *S. Bonitus Arvernorum Episcopus in propriis Actis seculo proximo referendis legitur convenisse* S. TILLONEM cognomento PAULUM, ut ab eo accepto consilio, voto compleret, quod mente conceperat, *scilicet de abdicando Episcopatu. Quæ res quandoquidem in utraque S. Tillonis Vita reticetur, hic ex Actis S. Boniti supplenda est. Hinc etiam patet, S. Tillonem ad annum circà* DC. XC. *pervenisse: siquidem S. Bonitus haud ante annum* DC. XXCV. *assumptus est in regimen Ecclesiæ Arvernensis.*

* Solignac, Soloignac

4. *De Sollemniacensis * Monasterij primordiis egimus in Observationibus præviis ad Vitam S. Remacli anno 664. Nuper in manus nostras venit exemplum chartæ S. Eligij de conditu ejusdem Cœnobij, cujus chartæ apices aliquot inferius in Appendice additionum referemus.*

Tillo Saxo,

1. BEATUS TILLO ex Saxonum prosapia originem ducens, parentibus non infimis, gentilitatis tamen errore implicatis, oriundus exstitit. Sed nobilitatem quam habuit ex genere, opitulante Christi gratiâ qui sibi eum in Ecclesia vas electionis futurum præsciebat, magis ac magis piè & justè vivendo nobilitans, bonorum incrementis operum sublimare studuit atque virtutum celsitudine.

venumdatus in Galliam abducitur.

2. Tenerioris verò infantiæ annis decursis, cùm puerilem attigisset ætatem, egregiisque moribus pollens bonæ indolis puer esse cœpisset, superna disponente providentia à parentibus patriáque sublatus ad illam partem Galliarum Rheno contiguam, quæ ab antiquis Belgica vocabatur, more S. Joseph ad venumdandum est deductus. O mira Domini pietas! mira clementia! qui cùm sit misericors & multæ miserationis, suis famulis in medio tribulationum constitutis suum semper impendere consuevit auxilium. Ita namque eos expellendo revocat, dispergendo congregat, flagellando castigat, sicut ipse Dominus per B. Johannem in Apocalypsi dicit: *Ego quos amo, arguo & castigo*; & per Salomonem: *Aurum igne probatur, & viri receptibiles in camino tribulationum.* Quantum enim beatissimus puer à solo discedere videbatur proprio, tantum proculdubio merebatur fieri vicinior cælo. Et sicut sanctus ille Joseph à fratribus Is-

Apoc. 3. 19.
Eccli. 2. 5.

tum adstitit coram ea & ait: Quid stupes? Ego sum Petrus Apostolus Jesu-Christi missus ad te, ligandi atque solvendi habens potestatem. In numero Sanctorum es recensita, ô pudica. Illuc egredere, desiderat te Dominus, quoniam mora in hujus sæculi... pœnam habet. Noli timere: qui timet non est perfectus in caritate; sed perfecta caritas foras mittit timorem; quoniam timor pœnam habet. CIRC. AN. DC. XXXIV. JANU. XXX.

11. Quadam die dum esset in secreto cubiculo domus suæ, & clauso aforis ostio oraret; Spiritus-sanctus per insertas fenestras radios ad similitudinem Solis & Lunæ emittebat super eam. Quæ genu flexo præ nimio splendore perterrita respiciens vidit Angelum Domini in aëre stantem, qui dixit ad eam: Invenisti gratiam apud Altissimum. Nonne vides magnum splendorem Solis & Lunæ micantem super te? At illa respondens ait: Video, Domine mi, sed ignoro quid ista figurent. Angelus admonitus ab illo qui nequit bona celare sed pandere, qui candelam non sub modio, sed super candelabrum poni præcipit ut luceat omnibus qui in domo sunt; iisdem mellifluo ore cæleste pandens mysterium ait: Per radios Solis Dominus noster Jesus-Christus figuratur, qui de se ipso ait: *Ego sum lux vera*. Per splendorem lunæ, remuneratio Justorum perennis intelligitur, de qua Evangelista dicit: *Præcinget se & faciet illos discumbere, & transiens ministrabit illis*. In talibus hortatur Dominus suis fidelibus quando dicit: *Discite à me quia mitis sum & humilis corde, & invenietis requiem animabus vestris: jugum enim meum suave est & onus meum leve*. Loquar an sileam? Christi mihi magis hortantur fari miracula, quàm silere auctoritas: ut dum magis lucerna fidei accenditur, plus nubilo suffossi modij obscuratur. Haud aliter Dominus noster spiritualia suæ salutis humanis obtutibus patefacere dignatus est: ut saxigena corda monstris saxigenis domaret, & per visiones Angelicas adeptum nobilium repararet. Plura referre mora est. Alia visio. Iohan. 8. 2. Luc. 17. 8. Matth. 11.

12. Quadam nocte solito more dum Cursum Matutinarum perageret, unáque secum in comitatu de Sororibus adforet, jam nox atra opaca silentia clauserat. Quæ stetit ante fores ostij domûs, respiciénsque vidit erga locum platearum subitò splendescere, & velut globos igneos in uno descendere, visionem Angelicam sciens esse veridicam lætatóque animo currit intrinsecùs. Quæ genu flexo, more solito orans; O bone Præceptor triplicisque luminis auctor qui mentes renovas nostras, hîc respice turmas. Laus, decus & virtus quæ te decet bone gloriæ Christe: Christe salus hominum, fac bona quæ cupimus. Ore tonans patrio cæli de sedibus altis: Subarrhavi te, dotem detuli, monilibus sacris ornavi: Veni, percipe quod novi. Illa verò quæ cum ea fuerat, currens velociter nuntians Sororibus ait: Vidi mirabilia in adventu dominæ nostræ. Ignis accensus est in medio platearum, quem subitò evasit. Illæ lætantes una voce dixerunt: Grates laudes tibi Christe referimus, qui nos sub jugo spiritualis Matris constituisti. Te decet laus per plurima. Item alia.

13. Contigit namque ut per visionem Divinam monstraretur ei exitus humanæ fragilitatis. Ecce duo viri adstiterunt luciflui, narrantes qualis esset remuneratio Justorum perennis unicuique secundùm proprium meritum. Sciens autem à Domino missos lucifluos in confortatione sui exitûs ne trepidaret, benivola gratias agit. Postera die Angelicis visionibus admonita audivit vocem dicentem sibi: Sponsavit te Dominus in sempiternum, ut incorruptibilem coronam accipias. Statim videns se ab illo ornari sponsalibus vestimentis, gaudio repleta interrogans ait: Quomodo tibi nomen est? Qui respondit: Gloriosum est nomen meum. Ista non miror sentienda Fidelibus ab illo qui dicit: *Cælum mihi sedes est; &, Anima justi sedes sapientiæ*. Exitûs sui diem imminere intelligit. Act. 7. 49.

14. Illis temporibus erat quidam Episcopus nomine Amandus, amicitia spirituali familiaritate adnexus. Quadam nocte dum se sopori dedisset, beata virgo vidit illum à Domino coronari, & magnam catervam animarum cum illo beatitudinem Christi percipere, & vociferabant Angeli: Ecce munus amabile: quod S. Amandi gloriam videt.

CIRC. AN. DC. XXCIV. JANU. XXX.

ore prædicando adquisivit, Domino contulit. De amici salute virgo beata evigilans, gaudet exsultans in corde suo [a].

a Diaboli artes ludit.

15. Iterum obvians ei diabolus nimiam gerens invidiam contra eam ait: Sanè Fide priorum Patrum servata, secreta paradisigeni pectoris percepisti, & mansionem quam per inobedientiam perdidi, obediendo percipere festinas in isto loco cœnoso: invidiâ ductus confundor. Cui econtra beata Virgo respondit: Jam tibi dixi, fraus sævæ malignitatis, ne me vacillares in prosperis, qui semper moraris in adversis. Dominus noster JESUS-CHRISTUS qui te exsuperato triumphat in cælis, non est localis sed firmans regnum nostrum perenniter, tibimet chaos latebrosum reparavit, ut maledictioni subjaceas. Jámque phreneticus auditis verbis evanuit [b].

b

Obitū suū prædiscit. * prosternitur

16. Post dies autem non plures dum esset suspensa à cibo potúque carnali, solita oratione prostratur *, sine quibus hoc genus non ejicitur. Erat autem dies Parasceven. Mane autem sabbati facto, videt Angelum Domini loquentem sibi atque dicentem: Promissam tibi à Domino remunerationem scito percipere, proximáque afflictione quam perpessura es in hoc labenti sæculo, coronari ab eo quasi unus ex nobis. Audiens autem hæc, læta cecidit in faciem suam. Qui statim abscessit. Dum in tali suspensu adforet, statim recogitat sibi * ab eo salvari, qui se in multis afflictionibus confortavit, affirmans namque *; Mansio tibi luciflua in cælis est præparata.

* *lege* se
* *f.* inquit

Morbo decumbens dæmonem videt.

17. Deinde verò volente Deo illam velut obrizum aurum in fornace probare, cœpit sacrata Virgo Christi ægrotare, nimióque languore carnis affligi. Circa noctis media nimio sitis calorísque infirmitate constricta, cœpit se fortiter sitis calorísque coartatione constringere usquequo aurora consurgeret: factóque mane vidit illum antiquum hostem satanam ignicomis spiris flantem circa locum in quo jacebat. Et ait ad illam: Constrictus, fateor, minis Angelicis cur iterum ausus sum fatigationem imponere, cùm jam multoties erubescentiâ ductus confusus abscessi? propria matre invidia coactus hæc fecisse fateor, quæ me de sede florigera prostravit. Jamque iniquus hostis excommunicatus evanuit, Virgo Christi fatigatione soluta orationi solitæ subjacuit. Die autem quarto allatus est ad eam puer propè jam mortuus: propinqui namque illius jam desperabant de vita parvuli. Jussit namque Christicola sancta collocare illum ante cornu altaris, loco in quo locutus fuerat ei Dominus: oratione Virginis statim sanus effectus est innocens. Et cùm ministri ejus rei gesta detulissent de incolumitate pueri, statim sensit à Domino virtutem fieri. Non meis, inquit, meritis illum resuscitavit Dominus, cùm sim inutilis in omnibus.

Exanimem suscitat.

Auctor multa omittit.

18. O ineffabile mysterium Christi! Quis valet considerare dona sancti Spiritûs aut verbis explicet, factis affirmet? Nam si per ordinem ea replicentur quæ per ora Fidelium tertiò audivimus, antea clara finietur dies vespere clauso olympo, quàm textus lectionis explicetur à nobis. Sed tantùm juxta id quod vidimus, aut per idoneos testes audivimus, jubente Christo petitionibus vestris obediens scribere conabor. Ne paginolæ nostræ rusticitatis legentibus vel audientibus tædium generent, ad ordinem titulorum redeamus. Supradicta famula Dei Aldegunda de visionibus atque revelationibus spiritualibus quas Christus sponsus ejus revelavit, cuidam viro religioso SUBINO Abbati de Nivialensi Monasterio narravit ordinanter, & scribendo tradidit. Ex nostra parvitate puellæ parvulæ coram se legere præcepit: satísque mirati fuimus, quia ante ista tempora ultima simile non audivimus, & ea quæ audivimus veraciter credimus.

Auctoris ætatē hinc disce.

a Hucbaldus addit Aldegundem expositâ B. Gisleno hacce visione didicisse obitûs sui tempus non longè abesse: quod etiam in Vita S. Gisleni commemoratur.

b Subjicit Hucbaldus Aldegundem invisisse B. *Humbertum apud Maricolas habitantem, & cùm circa vicina Monasterij cum illo deambularet orante viro Dei cum ipsa Virgine, fontem ilico dulcem è terra manâsse.* Quibus addit: *Beatus autem Humbertus depositionis sua diem pranoscens, lineas vestes ad usus exsequiarum suarum ab ipsa Virgine postulavit.* De fonte eadem habet Anonymus Gisleniamus. Confer Vitam sancti Humberti Abbatis Maricolensis.

19. Dúmque foret puella parvula in domo parentum, crevit cum ea amor vitæ cælestis & cura eleëmosynarum in pauperibus Christi: & cùm non haberet inquantum mens larga pauperibus ut erogaret, genitrix illius habebat reconditos solidos quos frequenter enumerabat. Sanctáque virgo Aldegunda in virtute Christi cognovit ut illos in pauperibus Christi erogare deberet. Per aliqua namque exspectans revelationem, ut veraciùs cognosceret quid exinde voluntatis Dei esset; contigit aliquo die ut prædicta genitrix sua ipsos requisisset ubi erant reconditi, quos intactos per plurimas vices dereliquit. Et tunc Dei Electa propria devotione accepit, quos pauperibus pro Christi amore distribuit. Sed cùm Mater Cœnobitarum esset, & antè perfecta bonis operibus exemplísque Divinæ gratiæ repleta, misit ex pecunia ministrum vestimenta egenis emere. Fecit namque quod ei fuerat imperatum, & quod superfuit famulæ Dei detulit, & momentum stateris ipsum pondus quod emptura commisit invenit. Ipsa namque & germana sua valde mirantes qualiter ita pondus crevisset, statim recogitant locum Scripturæ ubi dicit: *Qui habet, dabitur ei & abundabit*; hoc est qui minimis fratribus Christi & necessariis ministrat fructum eleemosynarum, multiplicatum in æterna retributione possidebit.

Circ. An. DC.XXCIV. Janu. XXX. Aldegundis in pauperes liberalis. *Matth. 13. 12.*

20. Contigit namque ut suus piscator quadam die immanem piscem ab amne vivum extraxisset, quem Domnæ Aldegundæ detulit. At illa jussit illum in fontanis vivum projicere. Qui statim incognitâ aquâ trepidans in aridam desiliit: volucres namque de vicinis arboribus convolantes, piscem devorare rabido ore desiderabant. Adfuit namque in proximo agnus anniculus decarpens herbam, vidénsque circa piscem corvos cucurrit intrepidus, cornibúsque evicit ne devorarent illum. Sanctimoniales namque videntes alongè, mirantur quod agnus huc illúcque decurreret. Quæ festinantes invenerunt piscem vivum, eúmque Matri spiritali detulerunt. Agnus verò sequebatur illas. Videns namque famula Christi sancta Aldegunda gaudio repletur, & omnes Sorores mirabantur hujuscemodi rei factum, nihil dubitantes pro cujus merito talia fiebant.

Piscis intactus ab agno servatur.

21. Quadam nocte cùm Dei famula Aldegunda & germana sua pariter in habitaculo de amore vel de conversatione sancti gregis qui sub doctrina vel exemplo ejus vivebat conloquebantur, candela coram eis posita subitò in terram cecidit & exstincta est. Exspectantes paullisper ut aliqua puella curreret ad reilluminandum, inclinans se beata Mater candelam à terra elevavit, & in manu ejus claro lumine refulsit: glorificavit Patrem suum cælestem qui in multis tribulationibus eam confortabat.

Candela divinitus reacoenditur.

22. Post paullulùm dum illas seniores germanas de cura gregis & de stabilitate Monasterij ministras intrinsecùs ordinanter instrueret, ad horam orationis sextam ad Ecclesiam venientes pulsaverunt ostium. Ministræ Ecclesiæ defuerunt. Quis scit pro quolibet opere foras exierunt? Dum stant in exspectatione, subitò Dei jussione sine humano auxilio ultro ostia patuerunt. Mirantes hujus rei gestum miraculum, officium orationis redditum, ad earum habitaculum glorianter redierunt.

Ecclesiæ fores ultro aperiuntur.

23. Jugiter Dei famula mandata Domini in mente gerebat, memor scilicet Dominici responsi dicentis: *Si vis perfectus esse, vade vende omnia quæ habes, & da pauperibus, & habebis thesaurum in cælo, & veni sequere me.* Ista considerans sancta Virgo omnia quæ à proximis jure hereditario perceperat, res proprias, aurum, argentum, lapides pretiosos, vestes mirabiles, sana mente salubríque consilio ad ornamentum Ecclesiarum & in res pauperum, præter vile vestimentum & victum cotidianum, ad præsens distribuit: quia per Scripturarum diversa testimonia, « melius est unum solidum manu propria pauperibus tradere, quàm « centum post mortem promittere. Ideo quod legens intelligit, vivens adimpleat.

Res suas in pios usus expendit Aldegundis. *Matth. 19. 21.*

24. Ista peracta *, contigit in vicina nocte cùm ad hauriendam aquam de fon-

Aqua in vinum convertitur. * *pro istis peractis*

CIRC. AN. DC.XXCIV. JANU. XXX.

te ad opus suum secundum consuetudinem ad bibendum ministri attulissent, statim in odorem vini fuit conversa. Hoc non dubium est illi posse declarare signum, qui præceptum Domini nostri JESU-CHRISTI in omnibus adimplet. Iterum evenit, ut una ex ministris sanctæ Virginis implevit urceum aquâ ad manus lavandas, cùm subitò reversa invenit illum vacuum, velociter recurrens ad aquam tremebunda. Et cùm esset reversa invenit illum de jussione Dei plenum, itaut mirarentur causam rei gestæ.

Urceus aquâ divinitus impletur.

Auctoris ætas.

Varia de Aldegundis obitu indicia.

25. Fuit quidam Presbyter boni testimonij, à pueritia in Monasterio deserviens, qui veraciter nobis narravit, cùm esset ante fores suæ domus prima hora noctis, vidisse globum igneum ex aëre quasi coopertum pennis pavonis. Descendens namque sedit super habitaculum ubi virgo sancta Aldegunda ægrota jacebat. Post nocturnas & matutinas vigilias una Soror de locis Monasterij cùm se sopori dedisset, mysticam ostendit ei Deus visionem quasi sanctæ memoriæ B. Aldegunda adstetisset ante altare in loco Sacerdotis, & oblationes Missales manibus in calicem fregisset. Et conversa ad supradictam sororem dixisset: Vade & dic Sacerdoti, ut super hunc calicem Missarum sollemnia canat: quia hesterna die gravis infirmitas membrorum me prohibuit communicari, hodie Domino auxiliante de corpore Christi & ejus sanguine participari desidero. Facto die processit Sacerdos, more solito panem & calicem benedixit, quem subitò in aëre suspendere vidit, & rursum eâ horâ stabilis stetit, & pariter postea puella de visione & Sacerdos de suspenso calice famulæ Dei narraverunt. Et tacita cogitatione conservans intra se, non dubitans quòd velox depositio corpusculi sui esset futura.

Monacha ab igne servatur illæsa.

* *id est* vasa ex ære

26. Simili modo quadam die cùm Sorores ignem exstruerent ad aquas calefaciendas, stabat una ex Sororibus ad prunas. Invidiosus namque hostis qui animas Sanctorum cotidie debellare non cessat, hic impulsu in prunas & flammas subitò eam projecit. Ænioli* ferventibus aquis desuper pendebant. Invocato nomine bonæ memoriæ Aldegundæ, de incendio ac potestate inimici intercedentibus meritis sanctæ Virginis, incolumis Domino adjuvante ignium minas evasit.

Item alia.

27. Aliqua puella de rebus necessariis Monasterij curam gerens secus pedes Magistræ & amitæ suæ à cunabulis regulariter nutrita est, nomine ALDEDRUDA [a]. Cui beata Magistra sua præcepit ut fragmenta ceræ in unam massam funderet, & in pulverem frigeraret. Dum in loco illum divertisset, cera liquefacta fervens igne & flamma conscendit in altum. Hæc videns illa, dolore detrimenti commota indubitanter cucurrit, & nudis manibus vas simul cum cera de igne elevavit, brachia & articulos & manus de igne & cera bulliente superfusas in pavimento deposuit. Et factum est intercedentibus meritis ac precibus beatæ Virginis, in carne vel cute nullum signum incendij vel doloris apparuit. A Domino sana à periculo incendij effecta apparuit.

Quidam periculosè laborans convalescit.

28. Homo quidam peccatis præpedientibus privatus sensu, de vita jam dubitans, à parentibus ductus est ante conspectum Virginis, narrantibus quali infirmitate detineretur homo: jussítque illum vespere reduci ante se, signum Crucis imponens super eum. Qui domum reversus, insequenti nocte cibum & potum sumpsit, somnum recuperans accepit, ac deinceps sanus permansit.

Mors S. Aldegundis variis modis cælitùs designatur.

29. Quinto die ante suum obitum germanæ suæ magna & mirabilis apparuit revelatio, quasi missis Apostolis Christi vel Angelorum agminibus ad æthereas sedes germana sua sancta Aldegunda deduceretur in Nivialla Monasterio. Mirabile signum factum minimum fateor, sed duo visa esse veraciter novimus.

[a] Anonymus Vitæ S. Aldegundis Scriptor *Aldetrudem filiam sororis Waldetrudis* fuisse dicit. Aliam Aldegundi neptem MADELBERTAM, itidem sororis suæ filiam tribuit Hucbaldus: utrumque Vita S. Gisleni confirmat. Aldetrudis amitæ Aldegundi in Melbodiensis Cœnobij regimen successit, Aldetrudi Madelberta.

Evangelio Veritas dicit: *Multi in illa die venient dicentes; Domine nonne in nomine tua prophetavimus, & in nomine tuo multas virtutes fecimus, & tunc confitebor illis; discedite à me operarij iniquitatis, nescio vos unde sitis.* CIRC. AN. DC.XC. JANU. VII. *Matth. 7. 22.*

12. Cùm autem gloriosissimus Christi Confessor post longos & diutinos agones senilem agens ætatem, ultimam vitæ præsentis cœpisset attingere metam; & tempus adesset, quo velut emeritus miles de tabernaculo carnis egrediens multos & præclarissimos de hoste referendo triumphos, donativum Regis cælestis percepturus ad supernam patriam adveniret; præsciens diem adesse sibi supremam, convocatis ad se carissimis Fratribus suis Sollemniacensis Monasterij Monachis, indicavit eis dissolutionem imminere sui corporis, dicens: Audite, Fratres & Domini mei, quæ dico, Domino revelante, tempus resolutionis meæ instare cognovi, commendo exitum meum orationibus vestris. Quo audito Fratres præ nimio dolore à fletu abstinere se minimè valentes, lacrymabili voce dixerunt: Cur nos Pater gloriosissimè tam citò deseris, quos tuam absentiam ferre minimè posse cognoscis, cùm tua præmia dilatione numquam sunt minoranda, sed magis ac magis crescant ad gloriam protelata? Noli Pater sancte, noli nos orbatos relinquere, sed adhuc quantulumcumque tuâ sacrâ patientiâ consolando nos protege. Cùm autem hæc & alia multa inter singultus & amaras lacrymas deflentes dicerent, vir sanctus dixit ad eos: Non decet, Fratres, non decet vos de morte mea contristari, sed potiùs gaudere, cùm sciatis me non ad peregrinationem sed ad patriam diu desideratam tendere. *Scio enim cui credidi, & certus sum, quia potens est depositum meum servare in illum diem justus judex.* Hoc est, Fratres, quod semper optavi, quod desideravi, quod votis omnibus exquisivi; mihi enim vivere Christus est & mori lucrum. Observavi enim primam & secundam & tertiam vigiliam, & ideo spero me in æterna beatitudine percipere à Domino perpetuæ gloriæ coronam.

Obitum suum prædicit.

2. Cor. 1. 12.

13. Et cùm hæc dixisset non post multum levissima febre corripitur; cùmque vehementer corpus illius tædio afficeretur, mens tamen sancta semper paradiso intenta numquam à Dei opere cessabat. Dies autem sanctæ Epiphaniæ aderat tempore illo, quæ sancto viro ad æternam vitam migraturo congruere videbatur meritò. Epiphania verò apparitio, vel interpretatur manifestatio: sic nimirum quod vir sanctus antea oculis fidei per speculum & in ænigmate speculari consueverat, amodò jam revelatâ facie absque ullo carnis obstaculo ipsa jam specie visurus erat. Cùm autem languor vehementiùs ingravesceret, vocato ad se quodam puero præcepit ei dicens hoc modo: Perge, fili mi, ad urbem Lemovicum cum omni festinatione, & dic Pastori Ecclesiæ, ut huc veniat crastinâ die, & animam meam Deo commendet suâ oratione, & corpusculum tradat sepulturæ. Et cùm hoc dixisset, sacramentis Corporis & Sanguinis Domini susceptis, signo sanctæ Crucis se munivit, & sic adstantibus Fratribus & lugentibus inter verba orationis ultimum spiritum exalavit.

Febre correptus moritur.

14. Puer quippe ut vir Dei dixerat jussa complens, & ad urbeme peveniens, ERMENUM Episcopum in gravi languore reperit jacentem, itaut neque stare, nec sedere, vel etiam se erigere, sed neque ad aliud latus poterat declinare. Sed mox ubi hoc quod vir Dei mandaverat audivit, ministris suis ut se erigerent præcepit: confestímque meritis B. Tillonis repentinam sanitatem à Domino accepisse se sentiens, de lectulo surrexit, & sicut ei mandatum fuerat, non equitando præ nimia devotione, sed propriis pedibus ambulando ad virum Dei pervenit: complénsque sicut consuetudo exposcit funeris officium, ipse feretrum cum Monachis qui ibi aderant usque ad locum sepulcri gestavit, & sacrum corpus propriis manibus sepulturæ tradidit, sícque pro recuperatâ sanitate laudans & benedicens Dominum, ad propriam Sedem sanus rediit: transactóque parvo temporis spatio cryptam ex auro & argento & lapidibus pretiosis super ejus tumbam fieri præcepit.

Ab Hermeno Episcopo à se sanato, sepelitur.

15. Sunt & alia multa quæ per servum suum Dominus operatus est miracula;

Circ. An. DC.XC. Janu. VII.

ſed vetuſtate ſubripiente oblivioni ſunt tradita. Sed cur quæratur quis iſte Sanctus fuerit, quid fecerit, vel qualiter vixerit, cùm ad ſacrum ejus tumulum tanta cotidie Dominus oſtendere dignetur mirabilia ? Ibi enim recipit cæcitas viſum, ſurditas auditum, claudicatio greſſum, & dæmones ab obſeſſis corporibus expelluntur, præſtante Domino noſtro JESU-CHRISTO, cui cum Patre & Spiritu eſt laus, honor, & gloria, & imperium in ſæcula ſæculorum, Amen.

APPENDIX EX ALIO APOGRAPHO.

Ab eodem in morbis convenitur.

16. EODEM verò tempore quo miles Chriſti degebat in terris, HERMEN Paſtor ad gubernandam plebem ſibi commiſſam Lemovicum civitatis Præſul venerandus aderat. Quoties ipſum Pontificem febris urgebat, aut aliqua ægritudo in gravi dolore atterebat, ad virum Dei Tillonem dirigebat nuntios, ut pro eo pleniùs Domino intercederet; celebratiſque pro eo vigiliis obtinebat pro Paſtore venerabilis Monachus, pro Antiſtite abjectus & humilis à Domino quod petebat.

Feminam ſanat.

17. Quædam autem mulier grande vulnus habens, occurrit ad portam Monaſterij S. Tillonem inde exorans. Tunc ille videre eam minimè voluit, ſed hoc illi remandavit: Mulier quid meum poſcis auxilium? mortalis ego ſum, & tuæ ſocius fragilitatis, ſi autem credis in Chriſto cui deſervio, vade & ſecundum fidem tuam ora Deum, & ſanaberis. Confeſtim illa credens abiit, & invocato JESU ſine dilatione ſana domi revertitur.

Sollemniacum reverſus, in cella recluditur. * al. Gundebertum * de hac cella infrà.

18. Poſt hoc jam ſe ſentiens ſenectuti propinquare, cœpit obſecrare lætus Beatum Abbatem GODOBERTUM * qui præerat Monaſterio, ut prope Monaſterium, foras murum cellulam * ædificaret in honorem ſancti Eligij (ibi enim amœnum adſpiciebat locum) ut ibi ſequeſtratus à Fratribus diu noctùque Domino ſupplicaret: quam ejus piam petitionem, ſicut ſolebat, cum benigno animo adimplevit. Tunc etiam locum vir Dei Godobertus Abbas reperit prope ipſum Monaſterium quinque fere ſtadiorum & ferè ampliùs: ibíque Cellulam in honorem S. Eligij cum magna induſtria ædificavit. Sícque vir ſanctus Tillo ibi orationi intentus & imminens lectioni vacabat; numquam otium ducens, quod non aut lectioni vacaret, aut opus Chriſti perficeret, aut certè manibus opus aliquod ageret. Egrediens enim domum orationis, Crucis muniebatur ſigno: regrediens verò domum, oratio occurrebat ei primitus quàm ſeſſio. Taliter namque agebat in cunctis diebus vitæ ſuæ.

Oleum pro infirmis benedicit.

19. Alio vero tempore COLMANIA uxor LANTARII Comitis, quæ primò maritum ODAM habuerat, *Saerone* miſit ad ſanctum virum, quòd adverſus morborum cauſas neceſſarium (ſicut eſt conſuetudo) oleum benediceret. Ampulla enim quam miſerat vitrea erat, ſed nequaquam plena fuerat. Crevit oleum adeò, ut dum ad matronam vaſculum referretur, inter manus pueri portantis ita ſemper exundaret, ut omne illius veſtimentum ſuperfuſus liquor operiret. Matrona verò cùm hoc vidiſſet, ipſa quoque præparavit cum magno deſiderio videndi eum: & ipſam quoque Eccleſiam de ſuis rebus ditavit, & orationibus ſe commendavit.

Mulierem curat.

20. Quædam mulier propè jam morti reddita vulnus in collo geſtabat, mors timens occurrit ſancto Viro, obſecrans ut ſuper hoc ſignum Crucis armaret vexillum. Cùm ſuper vulnus plenum vermibus Chriſti ſignum deprimeret, repentè mortui ſunt vermes, femina rediit incolumis. Adjiciantur virtutum opera, quibus vera eſſe creduntur.

Item contractum.

21. Quadam die cùm ſanctus Tillo portam Monaſterij voluiſſet ingredi, invenit unum de vernaculis contractis membris veſtigio debilitatum, qui claudicabat pede. Concitus ille deprecabatur, ut ſibi vir ſanctus ſuccurreret ſuffragio. Sic vir Dei ſuſceptâ causâ, oratione pro eo fusâ, cum benedictione rediit incolumis quod ſancta manus tetigit.

22. Erat

22. Erat autem præfato viro jamdicto Monasterio in cellario Fratrum positum vas, quod vulgò tonna vocatur, habens modicum falerni, unde Fratres caritate consueverant erogare. Accidit autem quodam die, ut parum Fratres falerni pro benedictione perciperent de eodem vase, deinde sanctus vir benedixit vasculum, atque à Monasterio discessit. Facto autem die altero, fortuitu minister ingressus cellarium, invenit tonnam quæ pridie vacua remanserat, usque ad os vino repletam. *Cetera desunt.* CIRC. AN. DC. XC. JANU. VII.

DE CELLA, RELIQUIIS, ET INVOCATIONE S. TILLONIS.

1 *NUllum exstat vestigium istius cellæ, quæ juxta vicum Vicanum, vulgò* le Vigen, *uno lapide à Monasterio Sollemniaco, sita fuisse videtur. Hinc apparet, S. Tillonem non in Brajectensi eremo, sed in cella Sollemniaco proxima decessisse. Apud Bollandum legitur revertisse Sollemniacum eo tempore, quo Monasterio* præerat venerabilis Abba CHILDOMARUS. *Tillo perstitit in Monasterio usque ad regimen* GODEBERTI *seu Gundeberti, cujus nutu in privatam cellulam se recepit. Sepultus fuit ab* HERMENO *Pontifice Lemovicino in Ecclesia Sollemniacensi, ubi in crypta subterranea ejus tumulus hodie quoque visitur.*

2. *Reliquias sancti viri possederant Monachi Sollemniacenses ad sæculum proximè elapsum: cujus rei fidem facit charta quadam inconditis verbis scripta anno* M. D. II. *in hunc modum:* A Verbo Domini mille quingentûm ac duo pleni fluxerunt anni, ultimo nempe Julij. Dudum aurata TILLONIS pignora sacra; sed per Anglica olim certamina prisca, inculta diu steterant: per hos tunc qui aderant Abbatem & Monachos quos vocant Sollemniacos, sportella de veteri, sollemnitate mirabili gloriosè sunt translata, sæpiúsque venerata. Non tamen ex proprio crypta per hos est reformata: tota nam materies ab his est in sacrario reperta. Tanti eia largitoris nomen cujus ignoramus, ô Tillo felix, animam tibi nunc commendamus. Aërem salubrem, imbrísque temperiem, pacem & gloriam exoramus.

3. *Discimus ex alio etiam instrumento vetustiori, S. Tillonis patrocinium antiquitùs implorari solitum ad imbrem obtinendum. Nam* anno ab Inc. Domini M. LXVII. die tertia mensis Septemb. festivitate S. Remacli erat tam magna siccitas caloris aquæ defectu & pluviæ, quòd herbæ, homines, *&c.* moriebantur. Quibus visis Ecclesia & plebs Sollemniacensis vovit & ordinavit ad honorem Dei, B. MARIÆ, & omnium Sanctorum & præcipuè ad honorem beatissimi Conf. TILLONIS, cujus corpus in præsenti requiescit Ecclesia, cum omni devotione & reverentia portari Vicanum corpus B. Tillonis, UT CONSUETUM EST FIERI IN TALI NECESSITATE, cum processione. Et hoc facto, & dicto corpore reposito in proprio loco, eadem hora & momento pluvia in tam magna abundantia & largitate cecidit, ut & arbores vixerint, *&c. Quod etiam frequentibus posthac experimentis, recens anno 1656. comprobatum est. Præterea adversus infantium infirmitatem ac defectum populares interpellant S. Tillonem, cujus Reliquiæ cremata à Calvinistis fuisse existimantur, præter ossa quædam semustulata, quæ Sollemniacenses nostri cum sacris ejus cineribus adservant.*

VITA S. BENEDICTI BISCOPI

ABBATIS VUIREMUTHENSIS PRIMI,

Et successorum ejus SIGFRIDI, CEOLFRIDI, & HUVETBERTI.

Scripta duobus libris à Venerabili BEDA Biscopi discipulo.

Ex Martyrol. Bened. Anglic. & Iacobi Waræi editione.

OBSERVATIONES PRÆVIÆ.

1. *VENERABILIS* BEDA *in Epitome Hist. Angl. ubi indicem suorum operum texit, mentionem facit historiæ Abbatum Monasterij sui his verbis:* Historiam Abbatum Monasterij hujus, in quo supernæ pietati deservire gaudeo, BENEDICTI, CEOLFRIDI, (*adde* SIGFRIDI) & Huvetberthi in libellis duobus scripsi. *Hanc historiam in duo fragmenta divulsam anno 1625. ediderat Eduardus* Maihevv *Monachus Vuestmonasteriensis in Martyrologio Benedictino-Anglicano, partim quidem* in Tabula 2. Addendorum, *par-* Beda hujus historiæ Auctor.

AN. CHR. DC.XC. JANU. XII.

tim ad 25. Septembris: quam editionem quum ignoraret Iacobus Vuaraus Eques Auratus, aliam anno 1664. aggressus est Dublinensibus typis, eamdémque Ludovicus Billaine *Bibliopola Parisiis biennio post recensuit. Illam ipsam historiam prædictorum Abbatum gesta continentem hic repræsentamus continua serie, tum quia Auctoris integrum opus exhibere satius visum est, tum quia permistam de eorumdem Abbatum factis narrationem dividere non licuit. An etiam Beda Sermonem de S. Biscopo composuerit, postea inquirendum.*

Ejus fides

2. *Quanta sit Bedæ auctoritas, nemo nescit. Hîc tamen eò potiorem meretur fidem, quòd de rebus sibi notis ac perspectis scribit. Quippe* BEDA Dei famulus & Presbyter Monasterii beatorum Apostolorum Petri quod est apud Vviri mudam & Ingiruum *fuit*: qui natus in territorio ejusdem Monasterii, cùm esset annorum septem, curâ propinquorum datus est educandus reverendissimo Abbati BENEDICTO, ac deinde CEOLFRIDO, cunctúmque ex eo tempus vitæ in ejusdem Monasterii habitatione peregit, *ut ipse de seipso loco citato testatur.*

Monasteria S. Petri & S. Pauli.

3. *Monasterium S. Petri ad Vuiræ fluminis ostia* (*unde* Vviremuthense *dictum*) *quinto fere milliari distabat à Cœnobio S. Pauli sito ad Tinam fluvium, in territorio Girvuensi, vulgò* Jarrovv, *ex quo* Girvuense *S. Pauli Monasterium dictum est. Vtrumque condidit Biscopus, ac eidem Abbati iisdémque Institutis subesse voluit. Quod in causa fuit, ut nonnumquam apud Bedam aliósque Auctores, quasi unius Monasterii vocabulo censeretur. Girvuense incoluit Beda, à Danis postea semel atque iterum destructum.*

Benedicti nomen ac cognomen.

4. S. Benedicti Biscopi *nomen ac cognomen varii variè efferunt. Venerabilis Beda* Biscopum cognomento Benedictum *appellat, tum in subjecta historia, tum in Hist. Angl. lib. 4. cap. 18. & lib. 5. cap. 20. At Florentius Vuigorniensis ac recentiores passim*, Benedictum Biscopium *vocant.* Cognomentum *usurpare videtur Beda pro nomine altero seu voce cognomini & promiscua: quo sensu nonnumquam apud Auctores mediæ ætatis usurpatum advertimus. Binominis ergo erat Biscopus, nos tamen pro more usitato* Benedictum Biscopum *ubique exprimemus.*

Scripta ejus.

5. *Benedictus quædam scripsisse dicitur apud Pitseum*, Exhortationum ad Monachos librum 1. De suo Privilegio lib. 1. De celebratione festorum totius anni lib. 1. & alia: *de quibus nihil pronuntiandum occurrit. Sunt qui ei tribuant librum* de Concordia Regularum, *quem constat esse alterius Benedicti Anianæ Abbatis. Menardus noster in Præfatione de Auctoribus Regularum quæ in Concordia citantur, suspicatur* Regulam Magistri *à Benedicto Biscopo scriptam fuisse. Verùm potius Auctori Gallo tribuenda videtur: quâ de re aliàs.*

Memoria in sacris fastis.

6. *S. Benedicti Biscopi mentio nulla reperitur in antiquis Bedæ aliorúmque Martyrologiis: ex quo suboriri dubium possit, an homilia de hoc Sancto vulgata nomine Bedæ, genuina sit, an alteri adscribenda. Quidquid sit, sine dubio composita est à quodam Monacho, qui ipsius Biscopi discipulos viderat, uti ex contextu apparet: ac proinde certum est, festum ejus diem antiquitùs*

Translatio.

fuisse celebratum. Hujus ergo corpus, *inquit Vuillelmus Malmesburiæ Monachus, in lib. 4. de Pontif. Angl.* magno coëmptum pretio Adelvuoldus (*Vuintoniensis Episcopus mortuus anno* 984.) Thorneiam advexit, & obscurioribus Sanctis lucifluum jubar invexit. *Porro Monasterium Thorneiense haud procul ab Eliensi urbe Comitatûs Cantabrigiensis distabat.*

Regula ab eo servata.

7. *De Regula per Biscopum in Monasteriis suis instituta in Præfatione sæculi* 1. *Bened. §. 8. disseruimus. Quippe* Regulam Magni quondam Abbatis Benedicti *Biscopum & Ceolfridum discipulis suis commendâsse, auctor est Beda in historia sequenti. Et in Monasterio Vuiremuthensi erat* Ecclesia B. Patris Benedicti, *infrà lib. 2. num. 19. Quinetiam Albinus Flaccus Alcuinus egregium huic rei testimonium nobis suppeditat in Epist.* 49. ad Vuirensis & Gyrvensis Ecclesiæ Fratres *his verbis*: Regularis vitæ observationem quam statuerunt vobis sanctissimi Patres, BENEDICTUS scilicet & CEOLFRIDUS, diligentissimè custodite. *Quam verò Regulam? exponit idem Auctor paullo infrà*: Regula S. BENEDICTI in conventu Fratrum propriâ exponatur linguâ, ut intelligi possit ab omnibus. *Hæc lectoribus æquis sufficere credimus.*

LIBER PRIMUS.

I. RELIGIOSUS Christi famulus BISCOPUS cognomento BENEDICTUS, adspirante superna gratia Monasterium construxit in honorem beatissimi Apostolorum Principis Petri, juxta ostium fluminis Wiri ad Aquilonem, juvante se ac terram tribuente venerabili ac piissimo gentis illius Rege ECGFRIDO: idémque Monasteriū annis sedecim, inter innumeros vel itinerum vel infirmitatum labores, eadem qua construxerat religione sedulus rexit. Qui ut beati Gregorii Papæ verbis, quibus cognominis ejus Abbatis vitā glorificat, utar, fuit vir vitæ venerabilis, gratiâ Benedictus & nomine, ab ipso pueritiæ suæ tempore cor gerens senile, ætatem quippe moribus transiliens, nulli animum voluptati dedit. Nobili quidem stirpe gentis Anglorum progeni-

Greg. lib. 2. Dial. cap. 1.

An. Chr. DC. XC. Janu. XII.

tus, sed non minori nobilitate mentis ad promerenda semper Angelorum consortia suspensus. Denique cùm esset minister Oswii Regis & possessionem terræ suo gradui competentem illô donante perciperet, annos natus circiter viginti & quinque, fastidivit possessionem caducam, ut adquirere posset æternam: despexit militiam cum corruptibili donativo terrestrem, ut vero Regi militaret, Regnum in superna civitate mereretur habere perpetuum: reliquit domum, cognatos & patriam propter Christum & propter Evangelium, ut centuplum acciperet, & vitam æternam possideret: respuit nuptiis servire carnalibus, ut sequi valeret Agnum virginitatis gloriâ candidum in regnis cælestibus: abnuit liberos carne procreare mortales, prædestinatus à Christo ad educandos eis spirituali doctrina filios, cælesti in vita perrennes.

Benedictus nobilis, Osvvii Regis minister, mundo nuntium remittit.

2. Dimissâ ergo patriâ Romam adiit [a], beatorum Apostolorum (quorum desiderio semper ardere consueverat) & loca corporum corporaliter visere atq; adorare curavit. Ad patriam mox reversus, studiosus ea quæ vidit Ecclesiasticæ vitæ instituta, diligere, venerari, & quibus potuit prædicare non desiit. Quo tempore ALCHFRIDUS supradicti Regis Osvvii filius & ipse propter adoranda Apostolorum limina Romam venire disponens, comitem eum ejusdem itineris accepit. Quem cùm pater suus ab intentione memorati itineris revocaret, atque in patria ac Regno suo faceret residere, nihilominus ipse, ut bonæ indolis adolescens, cœptum confestim explens iter, summa sub festinatione Romam rediit, tempore superbeatæ memoriæ VITALIANI Papæ: & non pauca scientiæ salutaris quemadmodum & priùs hausta dulcedine, post menses aliquot inde digrediens ad Insulam Lirinensem, ibidem se Monachorum cœtui tradidit, tonsuram accepit, & disciplinam regularem Monachi voto insignitus debita cum solicitudine servavit: ubi per biennium, idoneâ Monasticæ conversationis doctrinâ institutus, rursus beati Petri Apostolorum principis amore devictus, sacratam ejus corpore civitatem repetere statuit.

[a] Romam semel ac iterum peregrinatur.

Apud Lerinum biennio commoratus.

3. Nec post longum, adveniente nave mercatoria, desiderio satisfecit. Eo autem tempore miserat ECGBERTUS Cantuariorum Rex de Britannia electum ad Episcopatûs officium virum nomine WIGHARDUM, qui à Romanis B. Gregorii Papæ discipulis in Cantia fuerat omni Ecclesiastica institutione sufficienter edoctus: cupiens eum sibi Romæ ordinari Episcopum, quatinus suæ gentis & linguæ habens Antistitem, tanto perfectiùs cum subjectis sibi populis vel verbis imbueret Fidei vel mysteriis, quanto hæc nempe non per interpretem, sed per cogniti & contribulis viri linguam simul manúmque susciperet. Qui videlicet Wighardus Romam veniens, cum cunctis qui secum venêre comitibus, antequam gradum Pontificatûs perciperet, morbo ingruente defunctus est. At verò Papa Apostolicus ne legatariis obeuntibus legatio religiosa fidelium fructu competente careret, inito consilio elegit de suis quem Britannias Archiepiscopum mitteret, THEODORUM videlicet sæculari simul & Ecclesiasticâ Philosophiâ præditum virum, & hoc in utraque lingua Græca scilicet Latina, & dato ei collega & consiliatore viro æquè strenuissimo ac prudentissimo HADRIANO Abbate: & quia venerabilem BENEDICTUM sapientem, industrium, religiosum ac nobilem virum fore conspexit, huic ordinatum cum suis omnibus commendavit Episcopum, præcepítque ut relicta peregrinatione quam pro Christo susceperat, commodi altioris intuitu patriam reversus, doctorem ei veritatis quem sedulò quæsierat adduceret, cui vel illô pergenti vel ibidem docenti, pariter interpres exsistere posset & ductor. Fecit ut jusserat: venerunt Cantiam, gratissimè sunt suscepti: Theodorus sedem Episcopatûs conscendit, Benedictus suscepit Monasterium B. Petri Apostoli ad regendum, cujus postea præfatus Hadrianus factus est Abbas.

Romam tertiò profectus, Theodorū & Hadrianum in Britanniam Papæ jussu deducit.

Cantuariense Monasterium suburbanū annis duobus regit.

[a] Vvilfridum itineris socium habuit testante Beda in lib. 5. Hist. cap. 20. Id itineris suscepit Vvilfridus aut vivente Honorio Archiepiscopo Cantuariensi, aut certè paullo post ejus obitum, ex eodem loco & auctore, qui in lib. 3. cap. 20. Honorii mortem anno ab Inc. Domin. sexcentesimo quinquagesimo-tertio illigat. Secundam peregrinationem aggressus est Biscopus *tempore* VITALIANI *Papa*, cujus Pontificatûs initium anno DC. LVIII. statuere necesse est. Vvaræus male legit, *tempore cujus suprà B. mem. Vitaliani Papa*.

AN. CHR. DC.XC. JANU. XII.

[a] Romam quartò petiit.

4. Quod ubi duobus annis Monasterium rexit, tertium [a] de Britannia Romam iter arripiens solita prosperitate complevit, librósque omnis Divinæ eruditionis non paucos vel placito pretio emptos, vel amicorum dono largitos retulit. Rediens autem ubi Viennam pervenit, empticios sibi quos apud amicos commendaverat recepit. At ingressus Britanniam, ad Regem Occidentalium Saxonum nomine COYNWALH conferendum putavit, cujus & antè non semel amicitiis usus, & beneficiis erat adjutus. Sed ipso eodem tempore immatura morte prærepto, tandem ad patriam gentem, solúmque in quo natus est pedem convertens, ECGFRIDUM Transhumbranæ regionis Regem adiit: cuncta quæ egisset ex quo patriam adolescens deseruit replicavit, quo religionis desiderio arderet non celavit, quid Ecclesiasticæ, quid Monasticæ institutionis Romæ vel circumquaque didicisset, quot Divina volumina, quantas beatorum Apostolorum sive Martyrum Christi Reliquias attulit patefecit, tantámque apud Regem gratiam familiaritatis invenit, ut confestim ei terram septuaginta familiarum de suo largitus, Monasterium inibi primo Pastori Ecclesiæ facere præciperet. Quod factum est, sicut & in procemio memini, ad ostium flumininis Wiri ad Aquilonem, anno ab Incarnatione Domini sexcentesimo septuagesimo-quarto, Indictione secunda, anno autem quarto Imperii ECGFRIDI Regis.

Reversus Ecfrido Rege juvante, Vviremuthense Monasterium condit anno 674.

5. Nec plusquam unius anni spatio post fundatum Monasterium interjecto, Benedictus Oceano transmisso Gallias petens, cæmentarios qui lapideam [b] sibi Ecclesiam juxta Romanorum quem semper amabat morem facerent, postulavit, accepit, attulit. Et tantum in operando studium præ amore B. Petri in cujus honorem faciebat exhibuit, ut inter unius anni circulum ex quo fundamenta sunt jacta, culminibus superpositis, Missarum inibi solemnia celebrari videres. Proximante ad profectum opere, misit legatarios Galliam, qui vitri factores, artifices videlicet Britanniis eatenus incognitos, ad cancellandas Ecclesiæ, porticuúmque & cœnaculorum ejus fenestras adducerent. Factúmque est, & venerunt: nec solùm postulatum opus compleverunt, sed & Anglorum ex eo gentem hujusmodi artificium nosse ac discere fecerunt. Artificium nimirum vel limpidis Ecclesiæ claustris, vel vasorum multifariis usibus non ignobiliter aptum: sed & cuncta quæ ad altaris & Ecclesiæ ministerium competebant, vasa scilicet vel vestimenta, quia domi invenire non potuit, de transmarinis regionibus advectare religiosus emptor curabat.

Operariis è Gallia accitis Ecclesiam Romano more ædificat. [b]

6. Et ut ea quoque quæ nec in Gallia quidem reperiri valebant, Romanis è finibus Ecclesiæ suæ provisor impiger ornamenta ut munimenta conferret; quarta illa post compositum juxta regulam Monasterium profectione completa, multipliciore quàm priùs spiritualium mercium fœnore cumulatus rediit. Primò quòd innumerabilem librorum omnis generis copiam apportavit: Secundò quòd Reliquiarum Beatorum Apostolorum Martyrúmque Christi abundantem gratiam multis Anglorum Ecclesiis profuturam advexit: Tertiò quod ordinem cantandi, psallendi atque in Ecclesia ministrandi juxta morem Romanæ institutionis suo Monasterio contradidit, postulato videlicet atque accepto ab AGATHONE Papa, Archicantore Ecclesiæ B. Apostoli Petri, & Abbate Monasterii B. Martini JOHANNE [c], quem sui futurum Magistrum Monasterii Bri-

Romam quintò profectus, varia inde adducit ad Templi cultum.

[c] Johannem Abbatem,

[a] Tertia quidem fuit Benedicti è Britannia peregrinatio Romana, at quarta in summa, siquidem in secunda è Britannia discessione bis Romam petiit, antequam in patriam remearet. Ergo sequentem ejus profectionem *quartam è Britannia* dictam à Beda, quintam absolutè interpretare.

[b] Nempe Ecclesiam cum *tabulatu lapideo*, uti Vvillelmus Malmesburiensis explicat, seu cum fornice: nam longè antè jam Paulinus Episcopus teste ipso Beda lib. 2. Hist. cap. 16. *in Lindocolinæ civitate Ecclesiam operis egregii de lapide fecit.* Quod etiam antea jam Eboraci præstiterat ex cap. 12. Quamquam non raro tum Templa in Britannia ex ligno fiebant. Finanus Episcopus Merciorum teste Beda lib. 3. cap. 25. *Ecclesiam more Scotorum, non de lapide, sed de robore secto totam composuit atque arundine texit. Sed Episcopus loci Eadberth, ablata arundine plumbeis laminis eam totam, hoc est tectum & parietes cooperire curavit.* Quod etiam in Gallia actitatum nonnumquam Lege Gregorium Turon. in lib. de Gl. Conf. cap. 72. & lib. 1. de Gl. Mart. cap. 101. & alibi.

[c] De ipso Johanne ac Privilegio Agathonis Papæ latiùs agit Beda in lib. 4. Hist. cap. 18,

tannias, Romanum Anglis adduceret. Qui illò perveniens, non solùm viva voce quæ Romæ didicit Ecclesiastica discentibus tradidit; sed & non pauca etiam litteris mandata reliquit, quæ hactenus in ejusdem Monasterii Bibliotheca memoriæ gratiâ servantur. Quartùm Benedictus non vile munus attulit, Epistolam Privilegii à venerabili Papa Agathone cum licentia, consensu, desiderio, & hortatu Ecgfridi Regis acceptam, qua Monasterium quod fecit, ab omni prorsus extrinseca irruptione tutum perpetuò redderetur ac liberum. Quintum, picturas imaginum Sanctarum quas ad ornandam Ecclesiam B. Petri Apostoli quam construxerat detulit, imaginem videlicet beatæ Dei Genitricis sempérque Virginis MARIÆ simul & duodecim Apostolorum, quibus mediam & ejusdem Ecclesiæ testudinem, ducto à pariete ad parietem tabulato præcingeret; Imagines Evangelicæ historiæ quibus australem Ecclesiæ parietem decoraret; imagines visionum Apocalypsis B. Johannis quibus Septemtrionalem æquè parietem ornaret: quatenus intrantes Ecclesiam omnes etiam litterarum ignari, quaquaversùm intenderent, vel semper amabilem Christi Sanctorúmque ejus, quamvis in imagine contemplarentur adspectum; vel Dominicæ Incarnationis gratiam vigilantiore mente recolerent; vel extremi discrimen examinis, quasi coram oculis habentes, districtiùs se ipsi examinare meminissent.

An. Chr. DC. XC. Janu. XII.

Privilegiū.

Imagines.

7. Igitur venerabilis Benedicti virtute, industriâ ac religione Rex Ecgfridus non minimùm delectatus, terram quam ad construendum Monasterium ei donaverat, quia bene se ac fructuosè donâsse conspexit; quadraginta [a] adhuc familiarum data possessione augmentare curavit: ubi post annum missis Monachis numero fermè decem & septem, & præposito Abbate ac Presbytero CEOLFRIDO, Benedictus consultu, immo etiam jussu præfati Regis Ecgfridi, Monasterium B. Pauli Apostoli construxit [b], ea dumtaxat ratione, ut una utriusque loci pax & concordia, eadem perpetua familiaritas conservaretur & gratia: ut sicut verbi gratiâ, corpus à capite per quod spirat non potest avelli, caput corporis sine quo nec vivit, nequit oblivisci; ita nullus Monasteria primorum Apostolorum fraterna societate convincta, aliquo ab invicem tentaret disturbare conatu. Ceolfridus autem hic quem Abbatem constituit Benedictus, à primis instituti Monasterii prioris exordiis adjutor illi per omnia strenuissimus aderat; & cum eo, tempore congruo Romam discendi necessaria simul & adorandi gratiâ adierat. Quo tempore etiam Presbyterum EASTERWINUM de Monasterio B. Petri eligens Abbatem, eidem Monasterio regendi jure præfecit: ut quem solus non poterat laborem, sociâ dilectissimi commilitonis virtute leviùs ferret. Nec ab re videatur cuiquam duos unum Monasterium simul habuisse Abbates. Fecit hoc frequens illius pro Monasterii utilitate profectio, creber trans Oceanum egressus, incertúsque regressus. Nam & Beatissimum Petrum Apostolum Romæ Pontifices sub se duos [c], per ordinem, ad regendam Ecclesiam constituisse, causa instante necessaria tradunt historiæ: & ipse magnus Abbas BENEDICTUS, sicut de illo beatus Papa Gregorius scribit, duodecim Abbates suis discipulis, prout utile judicavit, sine caritatis detrimento, immo pro augmento caritatis præfecit.

Girvviense Monasterium condit & Monachis 17. præficit Ceolfridum.

a b

Easterwinum Monasterii Vviremuthensis Coabbatem sibi adsciscit.

8. Suscepit igitur memoratus vir curam Monasterii regendi nono ex quo fun-

Easterwini vitæ compendium.

a Etiam *quadraginta* legit Florentius Vvigorniensis: unde corrigendus Matthæus Vvestmonasteriensis Monachus, qui *sexaginta familias* habet. Porro *familia* nomine intelligit Beda *hidam* seu *carucatam*: & prisci homines *carucatam* æstimabant terræ portionem unius aratri culturæ quolibet anno sufficientem, quod Vvaræus adnotavit.

b Monasterium inchoavit Benedictus, perfecit Ceolfridus: id quod testatur vetus inscriptio parieti Ecclesiæ quondam insculpta hunc in modum: *Dedicatio Ecclesiæ S. Pauli* VIII. *Kalend. Maii, anno* XV. *Ecgfridi Regis, Ceolfridi Abbatis ejusdem Ecclesiæ Deo auctore conditoris anno* IV. Sic apud Vvaræum & Monasticum Anglicanum: nam Bollandus *anno* XVI. *Ecgfridi Regis* habet.

c Meminit hujusce facti Epiphanius Hæresi 18. Sunt & alia id genus exempla apud Eusebium Pamphilum. Narcissus Hierosolymorum Episcopus Alexandrum in lib. 6. cap. 11. Theotecnus Cæsareæ Palæstinæ Episcopus Anatolium in lib. 7. cap. 32. collegas habuerunt. Et hocce Sæculo VII. S. Sulpicius Coadjutorem Vulfolendum adoptavit suprà ad ann. 644. S. Præjectus Evodium ad ann. 674.

AN. CHR. DC. XC. JANU. XII

datum est anno: permansit in eo usque ad obitum suum annis quatuor, vir nobilis, sed insigne nobilitatis, non ad jactantiæ materiem, ut quidam, despectúmque aliorum, sed ad majorem, ut Dei servum decet, animi nobilitatem convertens. Patruelis quippe erat Abbatis sui Benedicti, sed amborum tanta mentis ingenuitas, talis mundanæ ingenuitatis fuit pro nihilo contemptus; ut neque iste Monasterium ingressus, aliquem sibi præ ceteris ob intuitum consanguinitatis aut nobilitatis honorem quærendum, neque ille putaret offerendum: sed æquali cum Fratribus lance boni propositi juvenis gloriabatur se regularem per omnia servare disciplinam. Et quidem cùm fuisset minister Ecgfridi Regis, relictis semel negotiis sæcularibus, depositis armis, assumpta militia spirituali tantum mansit humilis, Fratrúmque similimus aliorum, ut ventilare cum eis & triturare, oves vitulásque mulgere, in pistrino, in horto, in coquina in cunctis Monasterii operibus jocundus & obediens gauderet exerceri. Sed & Abbatis regimine gradúque assumpto, eodem animo quo priùs manebat, ad omnes, juxta id quod quidam Sapiens admonet dicens: *Rectorem te constituerunt, noli extolli, sed esto in illis, quasi unus ex illis*, mitis, affabilis, & benignus omnibus. Et quidem ubi opportunum reperiebat, peccantes regulari disciplina coërcens, magis tamen ingenita diligendi consuetudine sedulus admonens ne quis peccare vellet, & limpidissimam vultûs ejus lucem nubilo sibi suæ inquietudinis abscondere. Sæpe procurandis Monasterii negotiis alicubi digrediens, ubi operantes invenit Fratres, solebat eis confestim in opere conjungi; vel aratri gressum stivâ regendo, vel ferrum malleo domando, vel ventilabrum manu concutiendo, vel aliud quid tale gerendo. Erat enim & viribus fortis juvenis, & linguâ suavis; sed & animo hilaris, & beneficio largus, honestus adspectu. Eodem quo Fratres ceteri cibo, semper eadem vescebatur in domo, ipso quo priusquam Abbas erat communi dormiebat in loco, adeout etiam morbo correptus & obitûs sui certis ex signis jam præscius, duos adhuc dies in Dormitorio Fratrum quiesceret. Nam quinque reliquos usque ad exitûs horam dies, in secretiori se æde locabat: qua die quadam egrediens, & sub divo residens, accitis ad se Fratribus cunctis, more naturæ misericordis osculum pacis eis flentibus ac de abscessu tanti Patris & Pastoris mærentibus dedit. Obiit autem pridie Nonas Martias[a], noctu, Fratribus matutinæ Psalmodiæ laude vacantibus. Viginti quatuor annorum erat cùm Monasterium peteret, duodecim in eo vixit annis, septem Presbyteratu functus est annis, quatuor ex eis Monasterii regimen agebat: ac sic terrenos artus moribundáque membra relinquens, cælestia regna petivit.

NOTA

NOTA

Benedictus Româ plurima defert.

Quinta ex dictis.

9. Verùm his de vita venerabilis Easterwini breviter prælibatis, redeamus ad ordinem narrandi. Benedictus constituto illo Abbate Monasterio B. Petri Apostoli, constituto & CEOLFRIDO Monasterii B. Pauli, non multo pòst temporis spatio quarta* vice de Britannia Romam occurrens, innumeris sicut semper Ecclesiasticorum donis commodorum locupletatus rediit: magnâ quidem copiâ voluminum sacrorum, sed non minori sicut & priùs sanctarum Imaginum munere ditatus. Nam & tunc Dominicæ historiæ picturas, quibus totam beatæ Dei Genitricis quam in Monasterio majore fecerat Ecclesiam in gyro coronaret; Imagines quoque ad ornandum Monasterium Ecclesiámque B. Pauli de concordia veteris & novi Testamenti summa ratione compositas exhibuit: verbi gratiâ, Isaac ligna quibus immolaretur portantem, & Dominum crucem in qua pateretur æquè portantem, proximâ super invicem regione picturâ conjunxit. Item

a Alii legunt *per Nonas Martias*; unde Nonis Martii S. Eastervvinus inscriptus est (ait Henschenius) MS. Kalendario Abbatiæ S. Maximini Trevirensis & Martyrologiis Benedictino, & Anglicano Richardi Vvitfordi anno 1526. excuso, his verbis: *In Monasterio S. Pauli* (legendum S. Petri, nam Eastervvinus non Girvviensi S. Pauli Monasterio, sed Vvirensi S. Petri præfuit) *prope fluvium Tinam in Anglia, festum* S ESTERVVINI *Abbatis ibidem, ac magnæ perfectionis viri.* Florentius Vvigorniensis scribit S. virum *per Nonas Martii anno* DC. XXCV. pestilentiâ sublatum: quod etiam hîc paullo pòst tradit Beda, idémque Eastervvini Translationem ab Huvetberto factam infrà num. 19. commemorat.

serpenti in eremo à Moyse exaltato[a], filium hominis in Cruce exaltatum comparavit. Attulit inter alia & pallia duo holoserica incomparandi operis, quibus postea ab ALDFRIDO Rege ejúsque Consiliariis (namque Ecgfridum postquam rediit jam interfectum reperit) terram trium familiarum ad Austrum Wiri fluminis, juxta ostium comparavit. AN. CHR. DC. XC. JANU. XII.

10. Verùm inter læta quæ veniens attulit, tristia domi reperit, venerabilem videlicet Presbyterum Easterwinum quem abiturus Abbatem constituerat, simul & Fratrum ei commissorum catervam non paucam, per cuncta grassante pestilentia jam migrâsse de sæculo. Sed aderat & solamen, quia in loco Easterwini virum æque reverentissimum ac mitissimum de Monasterio eodem, SIGFRIDUM videlicet Diaconum, electione Fratrum suorum simul & Coabbatis ejus Ceolfridi, mox substitutum cognovit, virum scientiâ quidem Scripturarum sufficienter instructum, moribus optimis ornatum, mirâ abstinentiæ virtute præditum; sed ad custodiam virtutum animi, corporis infirmitate non minima depressum, sed ad conservandam cordis innocentiam nocivo & irremedicabili pulmonum vitio laborantem. Sigfridi Abbatis electionem probat.

11. Nec multo pòst etiam Benedictus ipse morbo cœpit ingruente fatigari. Ut enim tantam religionis instantiam etiam patientiæ virtus adjuncta probaret, Divina utrumque pietas temporali ægritudine prostravit in lectum: ut post ægritudinem morte devictam perpetua supernæ pacis & lucis quiete refoveret. Nam & Sigfridus, ut diximus, longâ interiorum molestiâ castigatus diem pervenit ad ultimum. Et Benedictus per triennium languore paullatim accrescente tanta paralysi dissolutus est, ut ab omni prorsus inferiorum membrorum factus sit parte præmortuus, superioribus solùm sine quorum vita vivere nequit homo, ad officium patientiæ virtutémque reservatis. Studebant in dolore semper Auctori gratias referre, semper Dei laudibus fraternísve hortatibus vacare. Agebat Benedictus advenientes sæpius ad se Fratres de custodienda quam statuerat Regula firmare. Neque enim putare habetis, inquit, quòd ex meo hæc quæ vobis statui decreta indoctus corde protulerim. Ex decem quippe & septem Monasteriis quæ inter longos meæ crebræ peregrinationis discursus optima comperi, hæc universa didici, & vobis salubriter observanda contradidi. Bibliothecam quam de Roma nobilissimam copiosissimámque advexerat, ad instructionem Ecclesiæ necessariam, sollicitè servari integram, nec per incuriam fœdari, aut sparsim dissipari præcepit. Sed & hoc sedulus eisdem solebat iterare mandatum, ne quis in electione Abbatis generis prosapiam, & non magis vivendi docendíque probitatem putaret esse quærendam. Et verè, inquit, dico vobis, quia in comparatione duorum malorum, tolerabilius mihi multo est, totum hunc locum in quo Monasterium feci (si sic judicaverit Dominus) in solitudinem sempiternam redigi, quàm ut frater meus carnalis quem novimus viam veritatis non ingredi, in eo regendo post me Abbatis nomine succedat. Ideóque multùm cavetote, Fratres, semper, ne secundum genus umquam, ne deforis aliunde vobis Patrem quæratis. Sed juxta quod Regula magni quondam Abbatis BENEDICTI[b], juxta quod Privilegii vestri continent decreta, in conventu vestræ Congregationis communi consilio perquiratis, qui secundum vitæ meritum & sapientiæ doctrinam aptior ad tale ministerium perficiendum digniórque probetur: & quemcumque omnes unanimi caritatis inquisitione optimum cognoscentes elegeritis, hunc vobis accito Episcopo rogetis Abbatem consueta benedictione firmari. Nam qui carnali, inquit, ordine carnales filios generant, carnali necesse est ac terrenæ suæ he- Benedictus cum Sigfrido ægrotans, ut se gerit. Præclara ejus monita, præcipuè de successore eligendo.

a Lege S. Paulini Nolani Episcopi librum 9. de virtutibus S. Felicis, ubi rationem reddit, cur S. Felicis *sanctas domos animantibus adsimilatis pinxerit.*

b Magnus Abbas Benedictus in Regulæ cap. 64. præcipit, ut *vitæ merito & sapientiæ doctrinâ eligatur* Abbas, *quem sibi omnis concors congregatio secundum timorem Dei elegerit.* Eamdem Regulam inculcat etiam Ceolfridus infrà num. 16.

An. Ch. Dc. xc. Jan. xii.

„ reditati carnales terrenósque quærant heredes : at qui spirituales filios spirituali „ semine verbi procreant, spiritualia oportet sint cuncta quæ agunt. Inter spiritua- „ les suos liberos eum majorem qui ampliori Spiritûs gratiâ sit præditus æstiment, „ quomodo terreni parentes quem primum partu fuderint, eum principium libe- „ rorum suorum cognoscere, & ceteris in partienda sua hereditate præferendum „ ducere solent.

Noctis tædia sacra lectione relevat.

12. Neque hoc reticendum, quòd venerabilis Abbas Benedictus ad temperandum sæpè longæ noctis tædium, quam præ infirmitatis onere ducebat insomnem, advocato lectore vel exemplar patientiæ Job, vel aliud quid Scripturarum quo cõsolaretur ægrotus, quo depressus in infimis vivaciùs ad superna erigeretur, coram se recitari jubebat. Et quia nullatenus ad orandum surgere, non facilè ad explendum solitæ psalmodiæ Cursum linguam vocémve poterat levare; didicit vir prudens affectu religionis dictante, per singulas diurnæ sive nocturnæ orationis horas aliquos ad se Fratrum vocare quibus Psalmos consuetos duobus in choris resonantibus, & ipse cum eis quatinus poterat psallendo, quod per se solum nequiverat, eorum juvamine suppleret.

Psalmos coram se recitari jubet.

Ceolfridum Abbatem utrique Monasterio præponit.

13. At ubi uterque Abbas lassatus infirmitate diutina jam se morti vicinum nec regendo Monasterio idoneum fore conspexit, (tanta namque eos affecit infirmitas carnis, ut perficeretur in eis virtus Christi, ut cùm quadam die desiderantibus eis se invicem priusquam de hoc sæculo migrarent videre & alloqui, Sigfridus in feretro deportaretur ad cubiculum, ubi Benedictus & ipse suo jacebat in grabato: eísque uno in loco ministrorum manu compositis, caput utriusque in eodem cervicali locaretur lacrymabili spectaculo, nec tantum habuêre virium, ùt propiùs posita ora ad osculandum se alterutrum conjungere possent: sed & hoc fraterno compleverunt officio:) inito Benedictus cum eo cúmque universis Fratribus salubri consilio accîit Abbatem Ceolfridum, quem Monasterio B. Pauli Apostoli præfecerat, virum videlicet sibi non tam carnis necessitudine, quàm virtutum societate propinquum, & eum utrique Monasterio cunctis faventibus atque hoc utilimum judicantibus, præposuit Patrem, salubre ratus per omnia ad conservandam pacem, unitatem, concordiámque locorum, si unum perpetuò Patrem Rectorémque tenerent, commemorans sæpiùs Israëlitici Regni exemplum, quod inexterminabile semper exteris nationibus inviolatúmque perduravit, quamdiu unis iisdémque suæ gentis regebatur à Ducibus. At postquam præcedentium causâ peccatorum inimico ab invicem est certamine diremptum, periit paullisper, & à sua concussum soliditate defecit. Sed & Evangelicam illam monebat sine intermissione recolendam esse sententiam: Quia omne regnum in seipso divisum desolabitur.

LIBER SECUNDUS.

Sigfrido mortuo, & ipse Benedictus moritur.

14. IGitur posthæc revolutis mensibus duobus, primò venerabilis ac Deo dilectus Abbas Sigfridus, pertransito igne & aqua tribulationum temporalium inductus est in refrigerium sempiternæ quietis, introiit in domum regni cæLestis[a], in holocaustis perpetuæ laudationis reddens sua vota Domino, quæ sedula labiorum mundorum distinctione promiserat, ac deinde adjunctis aliis mensibus quatuor, vitiorum victor Benedictus & virtutum patrator egregius, victus infirmitate carnis ad extrema pervenit, nox ruit hibernis algida flatibus, dies illi mox sancta nascitur æternæ felicitatis, serenitatis & lucis. Convenerunt Fratres ad Ecclesiam insomnes, orationibus & psalmis transigunt umbras noctis, & paternæ decessionis pondus, continua Divinæ laudis modulatione solantur. Alii cubiculum in quo æger animo robustus egressum mortis & vitæ exspectabat ingressum, non deserunt. Evangelium tota nocte pro doloris levamine (quod &

Nota modum juvandi moribundos.

a Nempe xi. Kalend. Septemb infrà num. 19. ubi de ejus Translatione agitur: quo die in fastis Benedictinis memoratur: & quidem anno dc xcix. quatuor mensibus ante Benedictum, qui Januario insequente mortuus est.

aliis

aliis noctibus fieri consueverat) à Presbytero legitur, Dominici Corporis & Sanguinis Sacramentum, horâ exitûs instante pro Viatico datur. Et sic anima illa sancta longis flagellorum felicium excocta atque examinata flammis; luteam carnis fornacem deserit, & supernæ beatitudinis libera pervolat ad gloriam. Cujus egressui victoriosissimo, neque ab immundis spiritibus aliquatenus impediendo vel retardando, etiam psalmus qui tum pro eo canebatur, testimonium dat. Namque Fratres ad Ecclesiam principio noctis concurrentes, psalterium ex ordine decantantes; ad octogesimum tunc & secundum cantando pervenerant psalmum, qui habet in capite: *Deus quis similis erit tibi?* Cujus totus hoc resonat textus, quòd inimici nominis Christi, sive carnales sive spirituales, semper Ecclesiam Christi, semper animam quamque fidelem disperdere ac dissipare conentur: sed econtra ipsi confusi & conturbati sint perituri in sæculum, enervante illos Domino, cui non est quisquam similis, qui est solus altissimus super omnem terram. Unde rectè dabatur intelligi, cælitùs dispensatum ut talis diceretur Psalmus, ea hora qua exiret de corpore anima, cui juvante Domino nullus prævalere posset inimicus. Sextodecimo postquam Monasterium fundavit anno, quievit in Domino Confessor, pridie Iduum Januarii [a], sepultus in Ecclesia B. Apostoli Petri, ut quem degens in carne semper solebat amare, quo pandente januam regni cælestis intrabat, ab hujus Reliquiis & altari post mortem nec corpore longiùs abesset. Sexdecim (ut diximus) annos Monasterium rexit, primos octo per se, sine alterius assumptione Abbatis; reliquos totidem viris venerabilibus & sanctis EASTERWINO, SIGFRIDO, CEOLFRIDO Abbatis se nomine, auctoritate & officio juvantibus, primo quatuor annos, secundo tres, tertio unum.

An. Chr. DC. XC. Janu. XII.

Psal. 82. 2.

15. Qui & ipse tertius, id est, Ceolfridus industrius per omnia vir, acutus ingenio, actu impiger, maturus animo, religionis zelo fervens, priùs (sicut & suprà meminimus) jubente pariter ac juvante Benedicto, Monasterium B. Pauli Apostoli septem annis fundavit, perfecit, rexit, ac deinde utrique Monasterio, vel sicut rectiùs dicere possumus, in duobus locis posito uni Monasterio beatorum Apostolorum Petri & Pauli viginti & octo annos, sollerti regimine præfuit, & cuncta quæ suus prædecessor egregia virtutum opera cœpit, ipse non segniùs perficere curavit. Siquidem inter cetera Monasterii necessaria, quæ longo regendi tempore disponenda comperit, etiam plura fecit Oratoria, altaris & Ecclesiæ vasa, vel vestimenta omnis generis ampliavit, Bibliothecam utriusque Monasterii, quam Benedictus Abbas magnâ cœpit instantiâ, ipse non minori geminavit industriâ: itaut tres pandectes novæ Translationis quem de Roma attulerat, ipse superadjungeret, quorum unum senex Romam rediens secum inter alia pro munere sumpsit; duos utrique Monasterio reliquit; dato quoque Cosmographorum codice mirandi operis, quem Romæ Benedictus emerat. Terram octo familiarum juxta fluvium Fresca, ab ALDFRIDO Rege in Scripturis doctissimo, in possessionem Monasterii B. Pauli Apostoli comparavit: quem comparandi ordinem ipse dum adhuc viveret Benedictus cum eodem Rege Aldfrido taxaverat. Sed priusquam complere potuisset obiit. Verùm pro hac terra postmodùm OSREDO regnante, Ceolfridus addito pretio digno, terram viginti familiarum in loco qui incolarum linguâ *Ad villam Sambuce* vocatur, quia hæc vicinior eidem Monasterio videbatur, accepit. Missis Romam Monachis tempore recordationis Papæ SERGII [b], Privilegium ab eo pro tuitione sui Monaste-

Ceolfridi Abb. gesta.

a Anno proinde, non DCC. III. uti scribit Matthæus Vvestmonasterii Monachus, sed DC. XC. ineunte, siquidem anno DC. LXXIV. Vviremutense Monasterium conditum est. Id confirmatur ex morte Eastervvini superiùs num. 8. relata, quæ anno duodecimo conditi Cœnobii, & quidem anno DC. XXCV. contigit. Item ex morte Ceolfridi Abbatis, *quam* VII. *Kal. Octob. anno* DCC. XVI. evenisse infrà num. 21. Beda disertè affirmat. Ceolfridus verò sex ante Biscopi obitum mensibus Abbas utrique Cœnobio prælatus, regimen tenuit *viginti & octo annos* ex num. 15. nempe inchoatos: qui calculus à mense Julio anni DC. XXCIX. ad Octobrem anni DCC. XVI. numeratur.

b Exstat fragmentum epistolæ seu rescripti Sergii Papæ ad Ceolfridum apud Vvillemum Malmesburiensem Monachum in lib. 1. de Regib. Angl. cap. 3. in qua Sergius à Ceolfrido requirit, ut *religiosum Dei famulum Bedam Dei Presbyterum* dirigat Romam ad examinanda nonnulla *causarum Ecclesiasticarum capitula*: quod Beda modestiæ causâ reticuit;

AN. CHR. DC. XC. JANU. XII.

rii instar illius quod AGATHO Papa Benedicto dederat accepit: quod Britannias perlatum, & coram Synodo patefactum, præsentium Episcoporum simul & magnifici Regis Aldfridi subscriptione confirmatum est, quomodo etiam prius illud sui temporis Regem & Episcopos in Synodo publicè confirmâsse non latet. Temporibus illius tradens se Monasterio B. Petri Apostoli quod regebat, veteranus ac religiosus & in omni tam sæculari quàm Scripturarum scientia eruditus Christi famulus WITMER, terram decem familiarum quam ab Aldfrido Rege in possessionem acceperat, in loco villæ quæ *Daldun* nuncupatur, eidem Monasterio perpetuæ possessionis jure donavit.

Morti vicinus, pastoralem curam in alium transferri rogat.

16. At ubi Ceolfridus post multam Regularis observantiæ disciplinam quam sibi ipsi pariter ac suus Pater Benedictus providus ex priorum auctoritate contribuit, post incomparabilem orandi psallendíque sollertiam, qua ipse exerceri non desiit, post mirabilem & coërcendi improbos fervorem & modestiam consolandi infirmos, post insolitam rectoribus escæ potûsque parcitatem & habitûs vilitatem, vidit se jam senior & plenus dierum non ultrà posse subditis ob impedimentum supremæ ætatis debitam spiritualis exercitii vel docendo vel vivendo præcipere formam: & multa diu secum mente versans, utilius decrevit, dato Fratribus præcepto, ut juxta sui statuta Privilegii, juxtáque Regulam sancti Abbatis BENEDICTI, de suis ipsi Patrem qui aptior esset eligerent, ipsi * Beatorum Apostolorum, ubi juvenis cum Benedicto fuerat: quatinus & ipse ante mortem aliquamdiu sæculi curis absolutus, liberiùs sibimet secretus quiete vacaret, & illi sumpto Abbate juveniore perfectiùs juxta ætatem Magistri quæ vitæ Regularis essent instituta servarent.

* l. ipse pergeret ad limina B. Apostolorum

Romam proficiscitur lugentibus Monachis,

17. Obnitentibus licet primò omnibus, & in lacrymas singultúsque genua cum obsecratione crebra flectentibus, factum est quod voluit. Tantáque erat proficiscendi cupido, ut tertio die ex quo Fratribus secretum sui propositi aperuit, iter arriperet. Timebat enim quod evenit, ne priusquam Romam pervenire posset, obiret, simul devitans, ne ab amicis sive viris principalibus quibus cunctis erat honorabilis, ejus cœpta retardarentur, & ne pecunia daretur illi à quibusdam, quibus retribuere pro tempore nequiret: hanc habens semper consuetudinem, ut si quis ei aliquid muneris offerret, hoc illi vel statim, vel post intervallum competens, non minore gratia rependeret. Cantatâ ergo primo mane Missâ, in Ecclesia beatæ Dei Genitricis sempérque Virginis MARIÆ, & in Ecclesia Apostoli Petri, pridie Nonas Junias, quintâ feriâ, & communicantibus qui aderant [a], continuò præparatur ad eundum. Conveniunt omnes in Ecclesia B. Petri, ipse thure incenso & dicta oratione ad altare pacem dat omnibus, stans in gradibus thuribulum habens in manu: hinc fletibus universorum inter Letanias resonantibus exeunt, B. Laurentii Martyris Oratorium quod in Dormitorio Fratrum erat obvium intrant, vale dicens ultimum, de conservanda invicem dilectione & delinquentibus juxta Evangelium corripiendis admonet, omnibus sicubi fortè deliquissent, gratiam suæ remissionis & placationis offert: omnes pro se orare, sibi placatos exsistere, si sint quos duriùs justo redarguisset obsecrat. Veniunt ad litus, rursum osculo pacis inter lacrymas omnibus dato, genua flectunt: dat orationem, adscendit navem cum comitibus. Accendunt & Diacones Ecclesiæ cereas ardentes & Crucem ferentes auream, transit flumen, adorat Crucem, adscendit equum, & abiit, relictis in Monasteriis suis Fratribus numero fermè sexcentis.

numero sexcentis.

18. Illo autem abeunte cum sociis, redeunt ad Ecclesiam Fratres, se ac sua Domino fletibus & oratione commendant: & post non grande intervallum, completâ horæ tertiæ psalmodiâ, rursum conveniunt omnes, quid agendum sit consulunt, orando, psallendo, & jejunando, Patrem citiùs à Deo quærendum

a Neque hinc excipit Presbyteros, qui plurimi sine dubio illic tum erant. Lege Præfationem nostram.

decernunt; Monachis B. Pauli, Fratribus videlicet suis, per eorum quosdam qui aderant, necnon & suorum aliquos quod decreverint pandunt. Assentiunt & illi, fit utrorumque animus unus, omnium corda sursum, omnium levantur voces ad Dominum. Tandem die tertia, veniente Dominico die Pentecostes, conveniunt omnes qui erant in Monasterio B. Pauli seniorum non pauci. Fit una concordia, eadem utrorumque sententia. Eligitur itaque Abbas HUVETBERTUS, qui à primis pueritiæ temporibus eodem in Monasterio non solùm Regularis observantiâ disciplinæ institutus, sed & scribendi, cantandi, legendi ac docendi fuerat non parvâ exercitatûs industriâ. Romam quoque temporibus beatæ memoriæ Sergii Papæ occurrens, & non parvo ibidem temporis spatio demoratus, quæ sibi necessaria judicabat dixit, descripsit, retulit. Insuper & duodecim ante hæc annos, Presbyterii est functus officio. Hic igitur electus Abbas ab omnibus utriusque præfati Monasterii Fratribus, statim assumptis secum aliquibus Fratrum venit ad Abbatem Ceolfridum cursum navis qui oceanum transiret exspectantem, & quem elegerant Abbatem nuntiat: Deo gratias respondit, electionem confirmat, & commendatariam ab eo epistolam Apostolico Papæ Gregorio deferendam suscepit, cujus memoriæ causâ putavimus in hoc opere versus aliquot esse ponendos.

AN. CHR. DC. XC. JANU. XII. Huvetbertus omniū consensu Abbas eligitur.

Ceolfrido probatur.

DOMINO *in Domino dominorum dilectissimo terque beatissimo Papa* GREGORIO, HUVETBERTUS *humilis servus vester, Abbas Cœnobij beatissimi Apostolorum Principis Petri in Saxonia; perpetuam in Domino salutem.* Gratias agere non cesso dispensationi superni examinis unà cum sanctis Fratribus, qui mecum in his locis ad inveniendam requiem animabus suis suavissimum Christi jugum portare desiderant, quòd te nostris temporibus tam glorificum electionis vas regimini totius Ecclesiæ præficere dignatus est, quatinus per hoc quo ipse impleris lumen veritatis & fidei, etiam minores quosque affatim jubare suæ pietatis aspergeret. Commendamus autem tuæ sanctæ benignitati, dilectissime in Christo Pater & Domine, venerabiles Patris nostri dilectissimi canos, CEOLFRIDI videlicet Abbatis ac nutritoris tutorisque nostræ spiritualis in Monastica quiete libertatis & pacis. Et primùm quidem gratias agimus sanctæ & individuæ Trinitati, quòd ipse etsi non sine maximo nostro dolore, gemitu, luctu ac prosecutione lacrymarum à nobis abiit, ad suæ tamen diu desideratæ quietis gaudia sancta pervenit, dum ea quæ juvenem se adiisse, vidisse atque adorâsse semper recordans exsultabat, etiam senio defessus, beatorum Apostolorum devotus limina repetiit. Et post longos ampliùs quadraginta annorum labores, curásque continuas, quibus Monasteriis regendis Abbatis jure præfuit, incomparabili virtutis amore, quasi nuper ad conversationem vitæ cælestis accitus, ultima confectus ætate, & propè jam moriturus rursus incipit peregrinari pro Christo, quo liberiùs prisca sollicitudinum sæcularium spineta camino spirituali fervens compunctionis ignis absumat. Deinde etiam vestræ Paternitati supplicamus, ut quod nos facere non meruimus, vos erga illum ultimæ pietatis seduli munus expleatis, pro certo scientes quia etsi vos corpus habeatis ipsius, & vos tamen & nos Deo devotum ejus spiritum sive in corpore manentem, sive carneis vinculis absolutum, magnum pro nostris excessibus apud supernam pietatem intercessorem habemus & patronum. Et cetera quæ epistolæ sequentia continent.

Epistolam Gregorio Papæ mittit.

Ceolfridū commendat.

19. Reverso autem domum Huvetberto, advocatur Episcopus ACCA, & solita illum in Abbatis officium benedictione [a] confirmat: quæ inter innumera Monasterii jura quæ juvenili sagax sollertia recuperabat, hoc inprimis omnibus delectabile & gratificum fecit: sustulit ossa EASTERWINI Abbatis, quæ in porticu ingressûs Ecclesiæ B. Apostoli Petri erant posita, necnon & ossa SIGFRIDI Ab-

Abbas ordinatus, ossa SS. Eastervvini & Sigfridi transfert.

[a] Jam tunc ergo ab Episcopis benedicebantur Abbates, quod etiam suprà lib. I. num. 11. Benedictus testatur. Consule Observationes nostras in Præfatione ad istud Sæculum. Acca Episcopus fuit Hagulstadensis ab anno DCC. XVI. ad DCC. XL. de quo Beda in Hist. lib. 5. cap. 21. perquàm honorificè.

AN. CHR. DC. XC. JANU. XII.

batis ac Magistri quondam sui, quæ foris sacrarium ad meridiem fuerant condita, & utraque in una theca, sed medio pariete divisâ recludens, intus in Ecclesia B. Patris Benedicti [a] composuit. Fecit autem hæc die natalis Sigfridi, id est undecimo Kalendarum Septembrium, quo etiam die contigit, mirâ Dei providentiâ, ut venerandus Christi famulus WITHMER, cujus suprà meminimus, excederet, & in loco ubi prædicti Abbates priùs sepulti fuerant, ipse qui eorum imitator fuerat conderetur.

Vvithmer obit.

Ceolfridus apud Lingonas moritur.

20. Christi verò famulus Ceolfridus (ut supradictum est) ad limina beatorum Apostolorum tendens, priusquàm illò pervenisset, tactus infirmitate diem clausit ultimum. Perveniens namque Lingonas, circa horam diei tertiam, decimâ ipsius diei horâ migravit ad Dominum, & crastino in Ecclesia beatorum Geminorum Martyrum honorificè sepultus est, non solùm Anglis genere, qui plusquam octoginta numero in ejus fuerant comitatu, sed & illius loci accolis, pro retardato tam reverendi senis desiderio, in lacrymas luctúsque solutis. Neque enim facilè quisquam lacrymas tenere potuit, videns comites ipsius partim Patre amisso cœptum iter agere, partim mutata intentione qua Romam ire desiderârant, domum magis qua hunc sepultum nuntiarent reverti, partim ad tumbam defuncti inter eos quorum nec linguam noverant, pro inexstinguibili Patris affectu residere.

Ætas ejus.

21. Erat autem quando obiit annorum septuaginta quatuor, Presbyterii gradu functus annis quadraginta septem, Abbatis officium ministrans annis triginta quinque, vel potiùs annis quadraginta tribus [b], quia scilicet à primo tempore quo Benedictus in honore beatissimi Apostolorum Principis suum cœpit condere Monasterium, ipse illi comes individuus, cooperator & Doctor Regularis & Monasticæ institutionis aderat. Cui ne prisci morem rigoris, vel ætatis, vel infirmitatis, vel itineris umquam minueret occasio, ex die quo de Monasterio suo profectus abiit usque ad diem quo defunctus est, id est à pridie Nonas Junias usque ad septimum Kalendarum Octobrium diem, per dies C.XIV. exceptis canonicis orationum horis, quotidie bis Psalterium ex ordine decantare curavit, etiam cùm ad hoc per infirmitatem deveniret, ut equitare non valens feretro caballario veheretur, quotidie Missâ cantatâ salutaris hostiæ Deo munus offerret, excepto uno quo Oceanum navigabat, & tribus ante exitum diebus.

Assiduitas in Psalmis & Missæ celebratione.

Obitûs ejus tempus.

22. Obiit autem septimo Kalendarum Octobrium die [c], anno ab Incarnatione Domini septingentesimo sextodecimo, feriâ sextâ, post horam nonam, in pratis memoratæ civitatis, sepultus in crastinum ad Austrum ejusdem civitatis, milliario primo, in Monasterio Geminorum [d], adstante ac Psalmos resonante exercitu non parvo tam Anglorum qui cum eo advenerant, quàm Monasterii ejusdem, vel civitatis incolarum. Sunt autem Gemini Martyres in quorum Monasterio & Ecclesia conditus est, Speusippus, Eleusippus, Meleusippus, qui uno partu matris editi, eadem Ecclesiæ fide renati, simul cum avia Leonilla, dignam loco illi sui martyrii reliquêre memoriam: qui piam etiam nobis indignis & nostro parenti opem suæ intercessionis & protectionis impendant.

a En Beda Magnum Abbatem Benedictum suum ipsorum Patrem vocat, non certè Benedictum Biscopum, cùm vivente Beda nullam Biscopus sibi sacram habuerit Ecclesiam, nec usquam hac in historia *Beatus* à Beda appelletur, immo nec in ipsius Bedæ Martyrologio locum habeat. Sanè idem Beda in Vitæ S. Cuthberti cap. 13. S. Benedictum Cassinatem vocat *sanctissimum Patrem* BENEDICTUM, & cap. 13. *Beatum Patrem Benedictum*, & rursus cap. 19.

b Sic rectè legitur in Martyrologio Bened. Anglic. ex quo corrigenda Parisiensis editio hujus historiæ, in qua *annis tribus* reperitur.

c Ipso die inscriptus est Benedictinis Fastis. Beda in Hist. lib. 5. cap. 22. persuasionem Pictis factam *de catholico Paschate & tonsura* tribuit Ceolfrido, ejusdémque elegantem ac prolixam epistolam ea de re ad Naitonum Regem scriptam refert. *Reliquiæ ossium*, inquit Vvillelmus Malmesburiæ Monachus in lib. 3. de Regib. Angl. cap. 3. *posterioribus annis ad Monasterium* scilicet Vviremuthense; *deinde Danicæ vastationis tempore Glasconiam portatæ sunt.*

d Illud Monasterium nunc est Prioratus Conventualis Canonicorum Regularium Ord. S. August. sesquimilliari Gallico à Lingonum civitate.

VITA S. HADALINI CONFESSORIS, CIRC. AN. DC. XC. FEBR. III.

CONDITORIS MONASTERII CELLENSIS PROPE DIONANTUM AD MOSAM,

Auctore NOTGERO Leodicensi Episc. uti ex num. 7. intelligitur.

Ex MS. cod. Andaginensis Monast. & Bollando, omisso Prologo.

1. FUIT B. HADALINUS Aquitaniæ territorio cretus, nobili propagine ortus, in tenera ætate morum probitate grandævus, pueritiæ annos excedens, consortio senum Salomonis semper inesse cupiens, & dum sese cotidie ad majora niteretur extendere, etiam illius famosi Patriarchæ exempla conatus est pertentare, cui ait Dominus, *Exi de terra tua, &c.* Quod etiam jamdudum plures hoc ipsum audierat actitare, & pro viribus suis illorum impar nolebat apparere: Sanctus scilicet Agricius, Maximinus, Paulinus ejusdem patriæ exsules ad nostram, id est Francorum devenerant terram. Qui etiam postea Treverica Sedis Archiepiscopali infula sublimati, ibique mortem obientes, cum Domino miraculis attestantibus se vivere manifestant. Sic quoque B. Remaclus Tungrensium Præsul almifluus & Deo dignus, Goar Rhenum fluvium circa Monasterium suum transeuntium consolator, ceterique ex eadem regione felici fines noscuntur nostros adiisse perplures [a].

Hadalinus nobilis Aquitanus, Gen. 12. 1.

2. Cernens B. Hadalinus quem nimio diligebat amore à Deo & hominibus exaltatum & Pontificali Cathedra sublimatum, non est nostræ facultatis evolvere quanta cor ejus & lingua repletum fuerit exsultatione [b]. Porro cujus meriti religionisque integræ in eodem exstiterit regimine, qualiterve Stabulaüs & Malmundarium Monasteria construxerit pio labore, in ejus vitæ libro quicumque velit poterit reperire. At verò postquam cultum servorum Dei in eisdem Cœnobiis aggregaverat, habitacula quoque religionis usui apta magna ex parte disposuerat, quod semper habuit in voto, remotioris scilicet vitæ solitudinem, sic Deo annuente nactus est occasionem. Tandem licet difficillimè, impetravit tamen à Rege ut alius sibi succederet, & sibi diu desideratam eremum adire liceret, ubi remotus à curis sæcularibus, liberiùs inhiaret cælestibus. S. THEODARDI vitam satis probabilem Regi & Optimatibus ostentavit, eùmque vicem suam supplere post se Cathedræ suæ subrogandum ex nomine designavit. Plebe itaque suis sacris benedictionibus insignita, B. Hadalino secum comitante, diu destinatum accipiunt callem [c].

a cum Remaclo solitudinem petiit. b

3. Sed cùm Dominus ipsius benedicti Hadalini sanctitatis jubar super candelabrum ponere popularis disponeret notionis, contigit dum iter agerent, ut accumberent quietis gratiâ ambo, dormientique de quo agitur Sancto, alter vigilans, benignus scilicet Remaclus, solis radium qui oberat vultui imminens soporantis, Angelico velari cerneret obumbramine. Evigilans autem ait ad eum beatus Pontifex: Frater dulcissime, si quam nunc visionem in somnis agnoscis tibi ostensam fore, mihi indicare ne differas carissime. At ille vultu submisso primò renitens, sed pòst jubentis voci obtemperans, ait: Decreveram tibi,

c Solis radio illustratur.

a Multa hîc omisimus inserta de Vita S. Remacli ex ipsius Actis an 664. repetenda.

b Hinc colligit Bollandus, Hadalinum priùs Remaclo adhæsisse, quàm Stabuletum conderetur: siquidem Remaclus jam Episcopus istius Monasterij fundamenta jecit.

c Hinc S. Remacli cum Hadalino secessum anno fere DC. LX. contigisse, in Actis S. Remacli diximus.

Circ. An. DC.XC. Febr. III.

Pater beatiſſime, quæ videram in præſenti occulere, verùm evolutis aliquot diebus humili pronus devotione patefacere. Sed cùm tuæ juſſioni quidquam negare fas non ſit; Vidi, inquam, columbam cum blando ſopore quieſcere de cælo ſuper me indignum alis expanſis deſcendere; oculóſque meos aliquantulum circumvolitare, ſicq; caput meum ſuperſedere, méque hoc omen quid boni portenderit fateor ignorare. At B. Pontifex Remaclus hilari etiam intuens vultu, Excellit, inquit, ô Hadaline, dignitas tua modicitatem meam, indignúmque me tali fateor ſocio, quem famulatu obumbrari conſpexi Angelico. Te per diem ſol non uret, neque luna per noctem, ait Pſalmiſta, quia nec in Chriſto, nec in illuſtrata per eum excedes Eccleſia. Columba quippe Spiritus-ſanctus qui ſuper Dominum in Jordanis fluminis baptiſmate requievit, & eum oleo exſultationis præ participibus ſuis unxit, oſtendit; ipſe gratia mitiſſimæ pietatis tuum cor illuſtravit, téque in ſui ſervitio perenniter delegavit. Hæc & his ſimilia ſacræ eruditionis verba Hadalinus à Deo electus cordis aure audiebat, & ad majora ſe virtutum opera deinceps accingere cogitabat.

Remacli hortatu ſolitudinem petit & Oratorium conſtruxit.

4. Rurſus benignus Pontifex Remaclus futurorum præſcius ait ad illum: Accelera ergo, fili mi, aliò quantociùs profectionem Chriſtum conſectans præducem. Vallem contiguam ſaltui qui adjacet fluvio quem Letiam [a] dicunt vicini, adiens locum qui Inter-quatuor-montes vocatur inquire, & illic Deo cohoſpite tibi habitaculum atque Oratorium conſtrue, Angelis ubi præſulibus Domino Chriſto dignè valeas militare. Ille hæc præſagia hilari mente ſuſcipiens, veſtigiis Pontificis provolvere niſus eſt. At ille benigno hortatu illum elevans, ut locum cum aliquantis comitibus adiret, & procedente tempore ad ſe ſæpe viſitationis gratiâ rediret ſuadebat. Exorata itaque & impetrata benedictione progreſſus indagandi cupidine, viri cujuſdam qui vocabatur Beo devenit domum, ægréque, uxoris ſcilicet juvamine, hoſpitio impetrato, inter verſandum inquirere. Sanctus jamdictum cœpit locum, obtentóque ſubdulci ducamine locum invenit, Deo gratias egit, Adjutorium noſtrum in nomine Domini cecinit. Deinceps habitaculum conſtruit, Oratoriolum ut tunc temporis poſſe fuit perfecit, ſeſéque Chriſti famulatui Angelorúmque præſidio totum illic devotus contradit. In fame igitur & ſiti, in frigore & nuditate, in laboribus & diverſis angoribus, ærumnis atque preſſuris Dei Athleta ſobriè & quietè & piè Domino non ſæculo vivens, exſpectabat illic beatam ſpem & adventum gloriæ magni Dei, & Salvatoris noſtri Jesu-Christi: caſtigánſque & ſervituti animi ſubjiciens proprium cotidie corpus, ipſam animam cæleſtibus deputabat indeſinenter excubiis, Regem in accubitu ſuo ſedentem nardum mirifici odoris priorum actuum cotidie in ara cordis ſacrificium delectabile mactando munificans.

Remaclum reviſit.

5. Audiens autem famam ſanctitatis, ſanctæque converſationis monitoris ſui, beati ſcilicet Remacli in Cœnobio prædicto Stabulaus, quòd ſtudebant undique ad eum velut apes ad alvearia confluere, nonnulli ſe omnipotentis ſervituti addere & leni jugo Chriſti colla ſubnectere; alij verò liberos ſuos liberalibus immo Monaſticis inſtruendos diſciplinis, & illic perpetuò inſervituros contradere; multi etiam de facultatibus ſuis & reditibus ſuis Sanctorum neceſſitatibus communicare; ſtudebat & ipſe ad eum viſitationis & nimio caritatis ardore ſæpe venire, & de pomis paradiſi Dei converſando illic convivari, ſicuti in catalogo virorum illuſtrium qui ibidem ſuper altare apparet aſſiduè habetur inſertum.

[a] Letia ſeu Lætia, vulgò *Leſch*, *Lés*, oritur in Arduenna, haud procul à Bullonio, ibíque terrâ per duas leucas abſorptus, erumpit inde è rupe in Hanum pagum, ac Moſæ miſcetur mediâ leucâ ſupra Dionantum opidum, à quo ſeſquihoræ itinere diſtat vicus *Cellæ* appellatus à S. Hadalini Monaſterio illic conſtructo. Lapſu temporis Monachi locum ceſſerunt Canonicis, qui & ipſi Baronum Cellenſium vexationibus fatigati, Viſetum tranſlati ſunt, uti infrà dicemus. Nunc apud Cellas ſtat Eccleſia, ac titulus Præpoſituræ: at in acclivis collis latere haud longè à primaria Eccleſia, alia eſt ædicula, ubi cellulam primùm exſtruxit atque eremeticam vitam egit Hadalinus, in qua ejus tumulus cernitur. Hæc fere ex Bollando, qui rectè arguit errorem Philippi Ferrarij, Lætias Cœnobium, Lutoſas, & Cellam S. Giſleni in Hannonia, necnon Leſſiniam Frandriæ opidum cum Cellis Hadalini ad Letiam fluvium confundentis in Catalogo gener. ad 3. Febr.

Hæc sunt, inquit, nomina eorum qui cum B. Remaclo Monasterium Stabulaus prius inhabitare cœperunt: S. REMACLUS, S. HADALINUS, S. THEODARDUS, S. LAMBERTUS, ejus spiritualis procul dubio in Baptismate filius, S. HUBERTUS, CHRISTIANUS quoque sapientissimus, & ceteri multi.

Circ. An. DC. XC. Febr. III.

A Pippino aliisq; prædia accipit.

6. Sed ut ad ea unde paullo momento divertimus redeamus, cœpit beatus locum habitationis suæ Hadalinus excolere, sanctæ conversationis opere adornare, de die in diem Christi bonus odor Deo in omni loco esse. Sanè quòd cælestis lucerna diu latere sub modij nequiverat umbra, nec civitas abscondi supra montem posita; pervenit fama sanctitatis ejus ad aures PIPPINI gloriosissimi tunc temporis Regis: qui ut Regina Saba ad veteris temporis Salomonem, ita ad istius pacifici ac sapientissimi Dei ministri accurrit humilis mansionem, consiliisque saluberrimis ab eo de subjiciendo sese Regi Regum Christo & gubernando secundum ejus imperium Regno ab ipsius mellifluo susceptus eloquio, suffragióque quarumdam quæ adhuc à provisoribus loci tenentur villarum concesso, gaudens de beati viri colloquio sese reddidit palatio. Et quia nil deest timentibus Deum, multi de facultatibus & reditibus suis ejus voluntariam paupertatem suppeditare volebant, ut conversionis ejus in eodem loco augmentaretur affectus. Nam fuêre in ejus vicinio tres germani, BEO scilicet jamdictus, TRICLINUS alter, tertius BALDUINUS, quorum quisque quod illic possederat concessit devotus.

Loci religio divinitùs commendatur.

7. Nomen itaque ejus per vicina loca cunctis innotuit, factúmque est, ut ex illo tempore à multis frequentari cœpisset: ipse enim cælibem dignámque Deo inibi vitam ducebat. Omnes supervenientes non modò dulcedine verborum animæquiores reddebat, verùm & caritatis officia eis pro modulo suo libentissimè impendebat. Et quia eumdem locum sua sacra consecraverat conversione, voluit pius Dominus verba quæ antè dixerat, *Qui me*, inquit, *honorificaverit honorificabo eum*, in hoc famulo suo ostendere. Cúmque locelli jam dilatari cœpisset angustia, duo equites cum duobus assuetis venatibus Umbris fortè fortunâ ignari cujus dignitatis esset vallicula venientes, experti sunt in semetipsis quid advenientibus agere competeret ceteris. Nam mane surgentes, exanimes quibus advecti fuerant invenerunt sonipedes, supérque mortua cadavera canes. Hoc comperto qui tunc temporis aderat Præsul, cujus nunc Deo annuente nomine, non (pro nefas!) merito famulamur [a] sedi, auctoritate interminavit Episcopali, ne quis posthæc eques Oratorij illius attingeret fines: delegavit illic quoque ex reditibus, ut rem Ecclesiæ nostræ villam quæ Mons-Francheri [b] vocatur, ubi miraculum quod accidit & memoriæ nunc intervenit, nefas silere putamus.

1. Reg. 2. 30.

a Auctor Leodicensis Episcopus.

b

Sanctus oratione fontem elicit.

8. Cùm casu messores sibi laborarent heriles, dirigunt Sancto conquerentes ex suis legatum, humiliter exorantes remedium adhibere opportunum. Ille verò se misisse illis jam retulit potum, verùm segnitie delatoris dilatum. Ne verò siti laborantes periclitarentur diutina, Sanctus ad locum adveniens, messores bacillum quo iverat figit, & affectu intimo cordis oravit. Cujus orationis verba cordis scrutator audivit, & fons largifluè scaturiens continuò erupit, sitibundos exsatiat, meritum viri declarat.

Mutæ reddit linguæ officium.

9. Emporium per idem tempus quod dicitur *Dionant*, dum præteriret, ecce quædam mulier accurrens, mugitúmque vocis emittens, vestigia ejus osculabatur; sed quæ anhelabat corde, voce implere nequibat. Substitit ergo & populum circa se adstantem quænam esset, qualitérve id ei accidisset interrogavit. At illi ut multum temporis jam fluxerat quòd muta effecta sit intimavit, & ut ei infortunij & infelicitatis misereri dignetur supplices omnes offerunt preces. Et ille; Non hæc, inquit, nostra sunt, sed sanctorum Patrum, quorum nos sup-

a Hinc non immeritò colligit Bollandus, istius Vitæ Auctorem esse Notgerum Leodicensem Episcopum, qui plura id genus scripta lucubravit, istíque Ecclesiæ ab anno CM. LXXI. ad M. VII. præfuit.

b Vicus est inter Carolomontium & Mariæburgum opida, ad Canonicos Cellenses hodiéque pertinens.

Circ. An. DC. XC. Febr. III.

pares esse meriti utinam contingeret vel extremi. Populus autem magnis clamoribus suggerebat, ut qui pietatem & clementiam semper docuerat, ipse quoque in miseria illius mulierculæ dignaretur ostendere. Qui stat pietate motus, & de verbis Domini quæ discipulis suis promiserat: *Quæcumque orantes petitis, credentes accipietis*, (Marc. 11. 24.) confisus, totum se ad Dominum contulit devotus, prostratúsque humo lacrymis orabat. Oratione expleta, signum sanctæ Crucis ori ejus impressit: mox illa Deo gratias cunctis audientibus egit, vocem laudationis attollit, & posthæc Deo devota permansit.

Prædia accipit,

10. Cujus rei admiratione permota quædam, ut fertur, potens matrona nomine Aquila, cujus tunc erat Anthegia[a] villa notissima, dedit Deo ad Sancti sustentaculum Russina quod dicitur mansum. Hoc exemplo & altera quædam Guiza vocata, cùm tradere Deo per manum ejusdem beatissimi videlicet Hadalini prædium quod *Veltz* dicebatur vellet, cognomen à vocabulo deducens Sancti, Montem S. Hadalini inposterum vocari disposuit: didicerat namque quòd redemptio animæ viri divitiæ ejus. Quibus ita gestis, infirmitate ultima præventa est. Cúmque lectulum illius plurimorum circumstiparet fidelium turma, de absentia viri sancti flebili cum eis est voce conquesta: & cùm interrogaretur à nostris cui illud delegare vellet, iterata sæpius voce respondit: Hadalino, Hadalino, Hadalino, inquam, beato. Cúmque wantum[b] in manu (ut moris est) legaliter tradenda teneret, & viri differretur adventus, exspiravit. Currens autem nuntius ad beatum qui tunc fortè aberat Hadalinum, indicavit ei & dolorem morientis & causam tradendæ sibi possessionis. Veniente itaque Sancto, & cordis ejus pulsum manu rimante, si jam exstincta funditùs esset, rigentes occiduo casu articulos (mirum dictu!) acsi vivens aperuit, & cunctis videntibus qui aderant locum Beato contradidit. Hujus rei tot ac tanti exsistunt testes, quot regionis illius constant inhabitatores. Patet etiam clariùs luce, dum incolæ eumdem locum videntur possidere, qui dictis fidem faciunt usque hodie.

b etiam à matrona mortua per chirothecam.

Ostium signo Crucis restaurat.

11. Procedente rursus tempore taurus casu petulcus ostium cujusdam effregerat. Cúmque ejus inhabitatrix muliercula ejulatu flebilissimo cuncta compleret, Heros benignus affuit, eámque quid sibi acciderit ut his eos clamoribus congregaret inquisivit: cognitáque rei notione, eam solatus est dicens: Ne perturberis misera in tugurioli tui ruina, sed magis bonis operibus elabora, ut in illa qua mansiones multæ sunt merearis fieri incola. Et hæc dicens ostium signavit, integritati pristinæ verbo reddidit, admiratione cuncta replevit, séque jactantiam fugitans concitus abdidit.

Virtutes ejus.

12. Pauper igitur spiritu, quia casu nequibat, affectu regnum cælorum emere contendebat, mitissimáque mente terram viventium possidere sedulus affectabat, cúmque esuriret & sitiret justitiam, satiari cùm Christi manifestaretur gloria ambiens, famam sæculi pro nihilo ducebat. Et ut Deum mente conciperet limpidissimum cordis oculum à malivolentia & sæcularium curarum pulvere conservare studebat. Et licet caro adversus spiritum, spiritus autem adversus carnem dum terrena inhabitatio sensum deprimit multa cogitantem semper concupiscere soleat, pacem iste mirificam faciens spiritum carni Deum spiritui dominari vigori compellebat herili, ut Deum cælorum in Sion videre ejúsque excubiis mereretur indeficuè adhærere, & filius Dei non quidem naturâ verùm gratiâ vocari & esse. Sanè internorum bonorum suorum formas & species sicut nemo ad plenum potuit inspicere, ita nemo sufficit explicare: quas sicut ille studuit excolere ita & laboravit occulere, & cùm hæc vellet augeri nolebat

a Anthegia, vulgò *Anthée*, est in medio itinere, quo ex opido Dionanto Florinas itur, inquit Bollandus.

b Vvantos seu chirothecas, Galli *gants* vernaculè vocant. Varios ritus tradendæ possessionis, *per festucam sive juncum aut scirpum, per cespitem sive glebam, per virgam seu baculum, per vvantum seu chirothecam, per cultellum cum cespite & festuca*, aliósque ab antiquis usurpatos refert Hieronymus Bignonius in Notis ad lib. 1. cap. 13. Formul. Marculfi.

agnosci

agnosci neglector quietis, refuga voluptatis, appetitor laboris; patiens abjectionis, impatiens honoris; pauper in pecunia, dives in conscientia; humilis ad merita, superbus ad vitia: nulla illi ex omnibus propensior cura, nisi aut de Deo in lectione atque sermone, aut cum Deo in oratione loqueretur. *Circ. An. DC.XC. Febr. III.*

13. Per plura ergo [a] annorum curricula illic commorans, sanctissima conversatione post hujus vitæ multimodos laborum excursus, per plura beneficiorum & miraculorum commoda, hominibus Deóque carus ostensus, diem sibi vocationis intelligens imminere, quo recompensaret honor in cælis quod labor triverat in terris; morem gerere decrevit subjectis. Quos accersitos fideles quosque non parvi numeri ante se positos & de abscessu suo mæstos his ultimis solatus est verbis: *Oratione ad suos habitâ,* Ecce, carissimi Patres atque amantissimi Fratres, tempus resolutionis meæ instat, quo hæc torpentia membra spiritus relinquat, Judicíque suo præsentandus occurrat. Non me terret proventus conditionis omni mortali communis, cùm tota sapientium vita commentatio debeat esse mortis: vobis magis timeo, quos salvandos omnimodis volo. En ego viam universæ carnis sum ingressurus, & ad vos deinceps non reversurus: vos quoque morituros, carissimi, scitote, ideóque pœnitentiæ tempus indultum non patiamini quæso transire incassum. Quisquis ergo vestrûm cujuscumque criminis se sentit perpetratione maculatum, atque foveâ majoris peccati absorptum, citò salubre suo supponat vulneri medicamentum. Dum Judex porrigit pœnitenti misericordiæ manum, en patet dum advivitis janua misericordiæ, quæ post mortem obstruitur, sola patente quæ contemptores præceptorum Dominicorum desertorésque puniendos suscipiat portâ gehennæ. Obsecro itaque vos per Christum, ut in quo vos nostis hactenus deviâsse à vero, reconciliari satagite Deo. Orate ut vos Evangelica admonet lectio; ne fiat fuga vestra hieme vel sabbato. Quo loco nostræ res sitæ sint, in commune videtis: & quia hic mundus in maligno positus sit, juxtà mecum omnes attenditis. Post has dulces paternæ pietatis admonitiones & extrema caritatis verba modicâ febre pulsatus, & sacro-sancti Corporis & Sanguinis Domini Viatico confirmatus, illis dolentibus & flentibus, ipse autem exsultans tertio Nonas Februarij pervenit ad eum quem semper desideraverat Christum. *moritur ad sepelitur,* Corpus ejus honorificè curatum cum melodia Psalmorum & hymnorum in loco quo ipse decreverat est sepultum: ubi per ejus merita Dominus usque in præsens operatur miraculorum beneficia ad laudem & gloriam nominis sui quod est benedictum in sæcula.

[a] In apographo Andainensi legitur, *Per plura tredecim annorum curricula*. Verùm diutiùs in Monasterio à se condito conversatus est Hadalinus, siquidem notus fuit Pippino Majori-domûs, qui Pippinus hîc ab Auctore Rex dictus, non ante annum DC. XXCVII. palatij præfecturâ quietè potitus est. Unde S. Hadalini obitum anno circà DC.XC. consignamus. Sacrum ejus corpus illic quievit ad annum usque M.CCC.XXXVIII. quo in opidum Visetum Leodicensis diœcesis ad dextram Mosæ ripam invectum est, Cellensibus Canonicis isthuc translatis ob Baronum Cellensium infestationes. Hæc Translatio V. Idus Octob. celebratur.

Circ. An. DC.XC. Aug. XXV.

VITA S. HVNEGVNDIS VIRGINIS HVMOLARIENSIS,

Auctore (ut videtur) Bernero Humolariensi Abbate Sæculo x.

Expolita à Surio, at restituta ad codd. Mss. S. Theoderici Remens. & V. C. Claudij Iolij Canon. Paris.

OBSERVATIO PRÆVIA.

A Quo Auctore, quóve tempore scripta sit B. Hunegundis *Vita, non omnino est exploratum. A Scriptore subæquali fuisse litteris commendatam suspicari quis posset ex his Prologi verbis:* Cujus (Hunegundis) aggredior vitæ gestorúmque pauca describere, prout comperi à Fidelibus enarrari. *Verùm eo loquendi genere Auctor se aliorum relatione seu traditione potiùs quàm scripto hanc historiam didicisse satis innuit. Episcopum fuisse Auctorem putavit Surius, qui hanc vitam stilo politiori primus edidit. At licet in Prologo* Sacerdotum se ultimum *dicat Biographus, quo nomine apud veteres Episcopi plurimùm designantur; tamen eo loci Presbyterum exprimi, & fortè* Bernerum *Abbatem Humolariensem primum, veri simile putamus. Nam Bernerus ipse exaravit B. Hunegundis historiam Translationis, quæ in cod. Ms. Monasterij S. Theoderici Remensis huic Vitæ subjicitur, non continua serie, uti apud Surium, sed distincta & prolixiori narratione. Hanc in eodem cod. sequitur* historia Mutationis *ab alio Auctore condita, in qua hæc verba de Bernero:* Cujus Inventionis necnon & Translationis descriptionem simúlque miraculorum insignia inibi divinitùs declarata volentibus agnoscere, claro stilo luculentóque sermone studuit elucubrare piæ memoriæ Domnus Abbas Bernerus, qui Deo disponente primus huic successit locello, pulsis ob obscœna carnalis voluptatis lenocinia quæ ibi erant Monialibus. *Quod anno* CM. XLVIII. *contigisse suo loco dicemus. Est autem Humolariense Monasterium, vulgò* Humblieres, *propè muros Augustæ Veromanduorum ad Suminam, cujus Monasterij primordia & auctores ignorantur. Istius Vitæ exemplum duplex, unum integrum, aliud mutilum cùm accepissemus, diversi Auctoris fetum esse primùm existimavimus: at re maturiùs expensa non duplex, sed una eadémque lucubratio visa est. Hinc corrigendum id quod in Præfatione Sæculi* I. *Bened. de duplici Vita S. Hunegundis scriptore diximus.*

PRÆFATIO AUCTORIS.

I. Beatorum ac venerandorum Patrum memoranda descriptio, qui membra & versutias callidi hostis Evangelico perculerunt gladio, interiorem nostrum hominem Divino perflat alloquio: nec minùs exteriorem & corruptibilem nostrum gravi affectum elogio materna ac virginalis inclyta vegetat collatio. Nempe ex his genus victoriæ exstitit egregium, quo diabolus cum suis armis omne perdidit dominium, & per quod primi parentes vitæ sensêre dispendium, per id rursus in augmentum sui supernum dilatatum est imperium. Eadem ergo natura, quæ viro gustum necis obtulit, etiam per sanctas Virgines omnibus vitij parsimoniam propinavit: & quæ primùm facilè consentit ut caderet, & mater calamitatis exsisteret; postmodùm per Christi gratiam fortiter restitit ut zabulum prosterneret, sorórque & mater Domini Salvatoris gratis electa feliciter fieret. Hujus igitur divinæ gratiæ sortem adepta gloriosa virgo Hunegundis, ab immaculato divini fontis utero renata prodiit, educata Catholicæ sinu matris Ecclesiæ, cujus aggredior Vitæ, gestorumque pauca describere, prout comperi à Fidelibus enarrari. Obsecro itaque me principem peccatorum & Sacerdotum ultimum vestris precibus suffragari, quatinus mihi sanctus dignetur adesse Spiritus, qui & facinorum

nostrorum maculas deleat, & linguam ad enarranda quædam Virginis gesta disertam efficiat. Circ. An. DC. XC. Aug. XXV.

INCIPIT VITA.

2. SUMMA & incomprehensibilis providentia Divinitatis, cùm ex sua omnipotentia mundi Principem debellaret, ejúsque versutias penitùs exstirpare disponeret, eum non solùm potenter superavit atque arma abstulit, verumetiam ipsis armis misericorditer tam præclaram contulit flagrantiam, ut fugarent ac delerent sordidissimi Principis dominia, fieréntque Christi luminaria quæ fuerant pridem arma tenebrosa. Tali igitur ordine mundi sceptra crudelissima immutantur, omnísque portio tenebrarum suis cum satellitibus tanto jubare restinguitur, oritúrque per pagella nova lux & gaudium, submittentes colla Regi regum, & paullatim à solis ortu usque ad occasum Christi divulgatum est imperium. Inter quos gens Francigena, multis actuum insigniis splendida ac triumphis multis famosissima, licet Christo fide sancta tardiùs occurreret, tamen ut persensit Domini clementiam, cœpit passim pullulando novam atque sanctam Deo Patri prolem gignere. Ex cujus jam sacratissimo consortio sancta mater atque virgo Christi dilatata est Ecclesia, quæ oblita domum patris atque populum, unitati trinæ sinum cordis obtulit, unde sibi immaculatus Dominus impollutam consecraret familiam.

3. Ergo tellus Franciæ, pagus scilicet Vermandensis, præpollentissimi Martyris Quintini decorata suffragiis, anhelabat totis viribus ut offerret Domino munus gratum in odorem suavissimum. Quo in pago, atque villa quam Lembaidis nominant, sancta virgo HUNEGUNDIS generosâ nata est prosapiâ, quæ processit velut virgula fumi ex aromatibus myrrhæ & thuris & universi generis pigmentorum, dum nobilibus & Christum colentibus prodiit parentibus. Hanc è sacro fonte ferunt elevatam ab ELIGIO Pontifice Noviomensis ac Vermandensis Ecclesiæ, ubi sumsit veri sponsi arrham, simúlque vestem pretiosam immortalitatis signo candidatam & triumpho passionis perlustratam, atque castæ caritatis ordine regiam & sacerdotalem coronam mysticam. Ubi etiam in septem gradibus Baptismatis septem comprehendit dona Spiritus-sancti, Episcopali benedictione confirmata & sancto chrismate delibuta. Quibus undique fulta vivere studuit juvencula per septima dierum curricula, ut septem septies augmentatis & monade supposito, iubilei fructum in præsenti vita adquireret: hócque duplicato corpore & anima post peractum vitæ cursum fructum carperet centesimum sacratissimis virginibus consecratum. Unde quia erat gloriosæ indolis progenie, ab ipsis incunabulis fertur esse desponsata coæqualibus natalibus: sed dilecta magis Sponso cælesti terrestris confunditur, occultóque Dei judicio mortis confinio clauditur. Hunegundis Veromandensis è fonte levatur à B. Eligio.

4. Postquam verò cœpit sancta virgo esse adolescens corpore candidóque vultu atque flava facie, desponsatur rursum à quodam nomine EUDALDO generosæ stirpis homine, à quo variis est dotata sponsalibus cum mancipiis & villulis: quæ omnia licet à parentibus coacta, vultu tamen placido & mente casta perferens, meditabatur jamdiu animo, qualiter se & sua Christo sponso traderet dotalia, fierétque Sanctimonialis femina sub tutela sanctæ Matris Virginis, insignita capitis velamine, ut cum adolescentulis veri Regis valeret edicere: *Nigra sum sed formosa filiæ Hierusalem, ideo dilexit me Rex, & introduxit me in cubiculum suum.* Et iterum: *Nolite me considerare quòd fusca sim, quia decoloravit me sol.* Talis intentio & tam præclarum exercitium versabatur sedulè in præcordiis puellaribus, flósque Genitricis virginalis in hac sancta redolebat virgine, radiantes plurimæ virtutum gratiæ ex virgineis successibus. Desponsata fieri cupit Monacha. Cant. 1.

5. Deinde cùm sanctum suæ mentis propositum ad effectum operationis vellet perducere, sapienti usa consilio, sponsum qua potuit arte tentavit suaviter emollire, ac demulcendo subtilitate ingenii ab amplexibus omnino divellere. Sponsum ad piam hortatur peregrinationem.

Circ. An. DC. XC. Aug. XXV.

Cui talia blandissimis alloquens vocibus dixit: O dulcissime atque amantissime conjunx, quoniam Christianissimis & Orthodoxis parentibus geniti sumus, non decet nos coinquinari ac libidinosis commixtionibus pollui, velut gentes quæ ignorant Deum, & sicut equus & mulus quibus non est intellectus. Placeat tibi, precor & contestor per Dominum, meum salubre consilium, meísque te accommoda dictis, & quæramus mutuò qualiter nostra Deo placita efficiantur conjugia, ut de nobis non terrena sed progenies cælestis emergat. Decet enim nimiúmque valet nos Apostolorum Principem expetere, atque loca sancta circuire, ut saltem fusâ super nos benedictione Apostolica fiat nobis vita longa, salus continua, opulentia in rebus, fecunditas in propagine, tranquillitas in diuturna pace. O beata Virgo, ô superni Regis sponsa, quàm devota diceris: Ecce dicis quasi optans tibi mundum efflorescere, quem in corde jam despectum funditùs spreveras, & velut stercus marcidum quod penitùs calcaveras. Quid plura? ita quidem est delusa sollicitudo nuptialis, atque protelata dies matrimonij: & cùm debuerant præparari nuptialia, præparantur sumptus & vehicula tanto itineri necessaria. Nam quia erat virgo tenerrima, & tam voluntate quàm ætate innuba, idémque sponsus timoratus & Christicola, adquievit placidè; & ut cognovit non esse fas resistere, etiam ipse cœpit esse auctor itineris, optans & exorans ita sibi cuncta evenire, ut audierat affatibus puellulæ.

Romam pergit cum sponso.

6. His ritè peractis & paratis omnibus quæ ad usum vel ad victum forent congrua cunctis iterantibus*, gratias agentes Deo viam pergunt publicam; Sponsus pompa sæculari hilaris & alacer extrinsecùs, virgo multo gaudentior lætabatur intrinsecùs. Cuncta quippe ei Christus tribuebat prospera, cui jam cum fide vera, spe & caritate integra, famulari semper suam devovebat animam, poscens Jesum Christum tacitis precibus custodiri cor & corpus immaculatum, ne confunderetur illecebrosis voluptatibus. Ore tacito mens orabat, & protegentem se Dominum cordis oculis conspiciebat. Suavissimis alloquiis legiones sanctas Angelorum evocabat suum in auxilium, & cum lacrymis sibi adesse poscebat omnem chorum agminum cælestium. Exauditur Dei famula, & comitante illi Divina misericordia, superni respectûs promeruit majora solatia. Sacrosancta utique præsidia sibi mox adesse persensit, quæ defensam omnibus incommodis Romæ præsentarunt Apostolicis conspectibus, cum omni integritate fidei & corporis. Cúmque percunctarentur loca urbis mundi dominæ, & superbo fastu sponsus cum sodalibus undique circumseptus, varia Sanctorum circuiret pignera, illa vitans arrogantiæ comitatum, sola ibat ad Apostolorum limina. Sponsus eam æstimabat repausare præ multæ viæ lassitudine: illa velut mente renovata ac robustior effecta, omnia foris & intus urbis Romæ circuibat Oratoria. Ille ergo ruitura oculo corporeo mirabatur ædificia urbis Hiericontinæ; hæc in perpetuum mansura mentis intuitu invisebat clara mœnia cælestis Hierosolymæ, semper ob amorem patriæ cælestis in orationibus & vigiliis ac jejuniis ante Apostolorum limina solo recubans, & vix ad hospitium rediens.

* itinerantibus.

A Papa velum postulat.

7. Inde spretis rebus transitoriis relictóque sponso cum suis omnibus, pernox erat in orationibus, corpus vigiliis & inedia macerans, & omnia quæ habere poterat pauperibus erogans: sicque Monacha efficitur quæ sponsa putabatur; & terrestris copula cum omni pompa dejicitur, cùm à superis castitas virtutum regina diffunditur. Erat certè gaudens quasi quod optaverat diu possidens, unde nec ad momentum poterat relinquere quæ cum tanta claritate meruit invenire. Adveniente denuo die stationis Apostolicæ, provoluta est pedibus Antistitis sanctæ Catholicæ matris Ecclesiæ, offerens protectam virginitatem Christo Domino ad exemplum Genitricis virginis, & expostulans se sacrari sigillo castimoniæ & capitis velamine sub tutela & servitio incomparabilis Virginis Mariæ. Cujus benignissimam intentionem & devotionem pius Pater audiens & à Domino ejus mentem illustratam intelligens, voce lacrymabili admirans tantam

in puella sapientiam, dixisse fertur: Benedictus es Domine Deus omnium, qui in toro virginali mentis castæ & corporis tuum locas domicilium, & in sexu fragilis, materiæ numerosa operaris mirabilia. Laudem ergo tibi generaliter loquatur lingua omnium, quia dignum est in talibus gestis adtollere te Dominum universorum. Equidem te, Domine, super his in æternum laudabo, & glorificabo nomen tuum in sæcula. CIRC. AN. DC. XC. AUG. XXV.

8. Et conversus ad Dei castam Virginem infit ita inquiens: Cujas es puella, vel à quibus oris advenisti replica; noménque tuum & Fidem tuæ gentis pariter designa. Æstimo enim te nobilissima stirpe progenitam, & ab ipsis infantiæ cunis Ecclesiasticæ disciplinæ literis eruditam. Ad hæc illa mente & facie serenissima summisso vultu tali orsa est alloquio: Si de gente, Pater, quæris, & domine, ego gentis sum Francicæ, atque HUNEGUNDIS dicor nomine; & in pago nata sum Vermandensi, à quo delata huc veni. Educata equidem sum parentibus Christicolis, & contra velle meum, & (ut credo) Dei placitum sponso tradita sum juvenculo; quem postpono & devito devincta Christi caritate, quo ducente & favente, toto corpore sum integra atque mente impolluta. Illi me devoveo qui creavit universa, atque fidem quam requiris, ipsi servo integram. Quam si planè vis audire, pandam tibi, Pater optime, quia licet barbara sim natione, tamen hanc fatemur Fidem veram atque sanctam; quæ nobis in fine temporis est delata ab hac sancta sede Apostolica & Catholica matre Ecclesia. Ecce etenim tua Sãctitas dum à nobis Fidem exigit, videtur nobis quasi Christus à Samaritana aquam fontis postulet: qui dum tali dignatus est perfrui alloquio, innuit latenter quod neminem à Fide ulla potest regio repellere. Unde nos quia Fidem non erubescimus, de provincia nequaquam confundimur, cùm David præcipiat omnes gentes plaudere manibus & jubilare Deo in voce exsultationis, &c. Verumtamen quoniam Apostolicis institutionibus monemur, ut omnibus poscentibus rationem de spe & caritate quæ in nobis est proferamus, non moremur diutiùs gloriam Fidei nostræ, tuæ Beatitudini paucis demonstrare. Credimus quippe & confitemur absque principio temporis & fine summum & incircumscriptum Spiritum, Unum omnipotentem esse Deum, juxta quod ait Moyses: *Audi Israël: Dominus Deus tuus Deus unus est.* Unus est, inquam, Deus Pater ingenitus, unus Filius ejus unigenitus, unus Spiritus sanctus ab utroque procedens, Patri & Filio coæternus, sed semper idem Pater Deus, Filius Deus, Spiritus sanctus Deus, à quo omnia, per quem omnia, & in quo sunt omnia, & sine quo factum est nihil. Hæc tripartita conjunctio & conjuncta divisio, & in personis excludit unionem, & in personarum distinctione obtinet unitatem. Non autem sicut tres personas, ita & tres Deos credimus, sed in tribus personis unam Deitatem confitemur: Trinitatem sanctam credimus in subsistentibus personis, unitatem verò in natura & majestate ac substantia Deitatis. Omne igitur quod est, in duo dividimus. Absque sola nempe Trinitate omne quod in cælis terrísque & mari potentatur vel agitur vel movetur, creaturam esse credimus & fatemur, Deum verò solum creatorem. Filium quoque Dei credimus in novissimis temporibus conceptum esse de Spiritu-sancto & natum ex Maria Virgine, carnémque naturæ humanæ & animam suscepisse. In qua carne crucifixum & sepultum ac resurrexisse à mortuis credimus & fatemur, & in eadem ipsa carne, licet alterius gloriæ, post resurrectionem adscendisse in cælum, unde judicem venturum exspectamus vivorum & mortuorum. Carnis quoque nostræ resurrectionem fatemur integram atque perfectam, in qua nunc vivimus & movemur in præsenti vita, & in ipsa aut pro bonis actibus consequi bonorum præmia, aut pro malis sustinere pœnarum supplicia. Pœnitentiam peccatorum plenissima fide profitemur, ac velut secundam gratiam suscipimus, juxta quod Apostolus dicit ad Corinthios: *Volui per vos venire, ut secũdam gratiam haberetis.* Hic est Fidei nostræ thesaurus, quem signatum Ecclesiastico Symbolo custodimus, quod in Baptismate susce-

Papæ gentem ac Fidem suam exponit.

Deut. 6.

2. Cor. 1.

Circ. An. DC XC. Aug. XXV.

pimus. Sic coram Deo corde credimus, sic coram omnibus hominibus ore confitemur, ut hominibus fidem sua cognitio faciat, & imago sua Deo testimonium reddat.

Pontifex ad eam verba facit.

9. Hæc & alia hujuscemodi innumera Fidei sacramenta palam omnibus replicans Hunegundis virgo devotissima, auribus adstantium salubre commercium præstitit, & faucibus virgineis optabile silentium. Tunc venerabilis Pontifex summæ Sedis Apostolicæ, reputans non sonare hominem, sed potiùs intelligens sanctum resonare Spiritum castis in visceribus, coram cunctis ita fatur: Benedicta filia tu à Domino Deo exercituum, quæ in tua mente pura jocundum Deo præparâsti habitaculum. Non oportet ergo sanctum contristari Spiritum, cujus mens pudica creditur esse sacrarium. Apostolus enim dicit, quia castè viventes templa sunt Spiritus-sancti, & ideò quisquis templum Dei violaverit disperdet illum Deus. (1. Cor. 12.) Multùm est in te venerandus ille artifex summus, qui operatur omnia in omnibus, dividens singulis prout vult. Eia virgo casta, eia mens pudica, suscipe quod amori æterno proficiat; oblata etenim tibi à viro corruptiblii sub specie pietatis munuscula projecisti: suscipe nunc per nostram benedictionem tibi à Domino concessa dotalia, per quæ sponsam Christi te in æternum recognoscas, & transitoria contemnendo, sempiterna gaudia comprehendas. Ille enim in tua mente quid facies prospicit, & quàm decenter ejus Virgines comiteris adtendit. Propterea ab adolescentulis ipsius ut diligaris vehementer decerta, & post odorem unguentorum illius currere festinanter anhela, semper pro concessis Domino gratias referens, & pro concedendis humiliter exorans. Hortórque te habere in memoria quæ possidere concupiscis in vita æterna, ut cujus te sponsam fateris in terra, ejus amplexibus perfrui merearis in perenni gloria.

Velum ei cum benedictione imponit.

10. His dictis velum capitis ac reliqua indumenta in humilitate castitatem cordis & corporis ac contemptum mundi significantia super sanctum altare composita sanctus Papa [a] benedixit, atque more sancto consecrans effusa benedictione eam Christo servituram, ut popolcerat, jure dedicavit. Et conversus ad Dominum & exorans dixit: „ Respice, Domine, super hanc famulam tuam, ut sanctæ „ virginitatis propositum, quod te inspirante suscepit, te gubernante custodiat. „ Sit in ea, Domine, per donum Spiritus tui prudens modestia, gravis lenitas, ca„sta libertas: ferveat in caritate, & nihil extra te diligat. Laudabiliter vivere stu„deat, & laudari non appetat. Te timendo super omnia amet, & amando in om„nibus te timeat. Tu ei, Domine, sis gaudium, tu in mærore solatium, tu in ambi„guitate consilium. In injuria sis defensio, in paupertate abundantia, in jejunio ci„bus, in infirmitate medicina. Quod est professa custodiat, ut hostem antiquum „ devincat, & vitiorum sordes expurget, quatinus centesimo fructu cum decore „ virginali ac virtutum lampadibus exornetur, & ad electarum Virginum consor„tium pervenire mereatur. Cúmque omnes respondissent, Amen; sanctus Antistes deosculans caput sanctæ Virginis Hunegundis dimisit eam in pace.

Hunegundis à sponso irato relicta, patriam repetit.

11. Hæc audiens Eudaldus, qui pridem vocatus fuerat sponsus, cùm cognovisset se contemptum à virgine, indignatus est animo, & cunctis sensibus anxiari cœpit, volvens in animo cum nimia æstuatione, ut eam gladio transverberaret. Sed timens incurrere periculum homicidii, territúsque auditâ sententiâ sermonis Apostolici quam retulimus, quia non oportet sanctum contristari Spiritum, cujus sancta virgo erat domicilium, juxta Pauli vocem ubi dicit, quòd castè viventes templa sunt Spiritus-sancti: ideóque quisquis templum Dei violare tentaverit disperdet illum Deus. (1. Cor. 3.) Pœnitentiâ ductus non est eam ausus contingere diutiùs. Missis itaque nuntiis sanctam virginem sprevit à consortio & à comitatu suæ reversionis, derelinquens illam solam viâ publicâ, & subtrahens illi omnia ad tanti itineris necessaria. Privata virgo humano solatio, cœpit viriliter agere &

[a] Martinum I. designat Ecclesia San-Quintinensis in Lectione 4. Breviarii. Quod quidem stare non poterit, nisi Eligius priusquam esset Episcopus Hunegundem de sacro fonte levaverit. Antè enim Sedi Noviomensi præfuit Eligius, quàm Martinus Romanæ.

confortari in Domino, dicens illa Psalmographi cantica: *Dominus pascit me & nihil mihi deerit, in loco pascuæ ibi me collocavit*, &c. Deduxisti enim me in portum voluntatis tuæ: misericordia tua, Christe, obsecro præcedat, & subsequatur me, ut merear pervenire ad optatum servitium sanctæ Virginis MARIÆ. Et ut inhabitare valeam in tabernaculo tuo in sæcula, protegar rogo in velamento alarum tuarum.

Circ. An. DC. XC. Aug. XXV. *Psal. 22.*

12. Igitur hac expleta oratione cœpit sola proficisci, & ad voluntatem Dei Gallias remeare, lustrans devia & pervia, atque poscens sibi semper affore Sanctorum præsidia. Derelicta siquidem humano solatio, sed suffulta & protecta Christi comitante gratia. Erat namque pergens in itinere, quasi jam degens sub Monastico regimine, vel ut dicam altiùs, quasi sanctus Eremicola Christo famulans in remota eremi solitudine. Diebus quippe festis utens pane solo & aqua parcissima, reliquis pane cineribus commixto & herbarum arborúmque pastionibus defessum refovebat corpusculum. Unde quod per sanctam virginem Dominus dignatus est operari miraculum, non est nostro silentio transeundum.

In itinere quomodo se gesserit.

13. Cùm prædictus Eudaldus nimia indignatione stomachatus se contemptum omnimodis comperisset, & in sanctam Virginem vellet sed non auderet gladio insurgere: accepto consilio à quodam quem secum duxerat itineris socium, concitè ad paternam remeare disposuit hereditatem, vendens & distribuens onerosa, ut citiùs transmigraret ad propria. Hoc utique pertractans volvebat in animo, ut omnia patrimonia & jura hereditaria Virginis venderet, & quæ vendere non posset in nihilum redigeret, & sic funditùs ea cum omni supellectili & mancipiis exstirparet. Itaque cum velocissimis equitibus* expeditam cœpit carpere viam, efferens se totum perficere in opere, quod olim doloso conceperat corde. Quod sanctam Virginem nequaquam latêre potuit, quæ Dominum scientem omnia in cordis hospitiolo locare curavit. Itaque Dei ancilla Divino instinctu permota atque afflatu sancti Spiritus vigorata, ut erat pedes, cunctis equitibus & curribus velocior efficitur, immo per aliam viam gradiens, omnes & antevolans, veloces præcesserat currus. Denique prior in terram suæ nativitatis pervenit, & omnia sua pro voto & libitu in loco quem vulgò dicunt Humolarias, sanctæ Dei Genitrici Mariæ séque simul ut optaverat servituram inibi Christo dum adviveret contradidit.

Bona sua Monasterio Humolariensi confert.

* equis

14. Non post multum verò temporis persecutus idem Eudaldus ad votum explendum devenit, séque omnium rerum Virginis possessorem & dominum prætulit, nesciens quòd jam transissent omnia in cultum Dei & sanctæ Dei Genitricis tutamina. Qui cùm cognovisset eventum rei, & tam auditu quàm visu didicisset acta Virginis veridica, reversus in semetipsum secum tacitus mirari cœpit & venerari, recolens quæ & quanta per sanctam Virginem Dominus sit operatus miracula. Unde quales potuit mox Deo laudes & gratias retulit, qui ab actu & tactu malo eum custodivit, ne peccaret in sanctam Virginem, & furentem in reversione non permisit meritò occumbere. Dignos igitur fructus pœnitentiæ peragens super his quæ gesserat in Virginem, non poterat invenire quibus laudibus eam extolleret, vel quibus muneribus ejus faciem complacaret, ut vel ab ea videri mereretur, aut ipsa pro eo preces Christo fundere dignaretur. Tandem salubri reperto consilio, semetipsum in humilitate cordis & corporis obtulit, ac prostrato corpore coram sacro altari Dei Genitricis MARIÆ veniam de commissis expoposcit: conversóque vultu quo residebat Virgo cælebs, poscit sibi misereri, multúmque precatur ut quem pridem voluerat habere sponsum, saltem tunc dignaretur suscipere servum. Quoniam me, inquit, ad injuriam corruptibilis amatoris non postposuisti, nec mihi qualemcũque personam potentem aut infimam prępofuisti, sed Regem sæculorũ & Creatorem omnium mihi prętulisti, tibíque sponsum cælestem in toro virginali adscivisti, ecce memet atque mea gratanter offero illi: & quæ tibi olim contuli dotalia, trade sponso vero JESU-CHRISTO

Sponsus resipiscens, veniâ petitâ & ipse multa tribuit.

Circ. An. dc. xc. Aug. xxv.

in Sororum egenorúmque alimoniam. Ego, inquam, dum advixero, dúmque corpus hoc gestavero, tuus procurator in exterioribus esse curabo, & post mortem omnem meam supellectilem cum rebus & mancipiis per hoc auctoritatis testamentum perpetualiter trado in honorem Dei omnipotentis atque sanctæ Dei Genitricis Virginis. Et confirmans testamentum hujuscemodi voce palam omnibus dixit: Hæc à me nunc suscipe virgo castissima, meúmque cadaver in hoc loco tumulandum tuis precibus impera; ut cùm te Rex supernus ac cælestis Sponsus in thalamum transduxerit virgineum, ego veste nuptiali circumdatus atque Agni vellere niveo succinctus, inter convivas mensæ Regis particeps vitæ cælestis apparere merear vel ultimus.

Ipse piè deinceps vivit & in Monasterio sepelitur.

15. Obtinuit ergo quod expetiit & cum sancta animi devotione incolumis remeavit ad propria. Cui Dominus bene vivendi contulit efficaciam, ejúsque votum ad optabilem perduxit effectum. Nam devotus Deo, ultrà quàm fuissent necessaria sacratissimæ studuit subministrare virgini, paritérque in statuto xenodochio victûs & vestitûs præbuit alimoniam. Fultus deinde multimoda Christi virtute, ac deducens tempus vitæ in hujuscemodi operatione, exutus est præsentis sæculi contagio, ac perfunctus luce transitoria, audivit de supernis vocem sibi hæc loqui: Euge serve bone & fidelis, quia super pauca fuisti fidelis, super multa te constituam, eris princeps decem civitatum. Tunc beata virgo Hunegundis, mentem sanctam cum oblatione Sacrificij per Sacerdotum manus Regi regum Christo obtulit, deprecans & exorans subvenire illi sanctos Angelos, ac locari ejus spiritum inter choros agminum cælestium. Corpus verò poni jussit in feretro ac deferri ad se fecit infra Monasterium, & in condigno & optato tradidit sepulturæ loco.

Hunegundis ad cælum adspirat.

16. Post cujus abscessum, artiori se submisit vitæ & Christi servitio, puniens atque deflens cogitata seu nociva jam peracta opera, crebrísque jejuniis ac vigiliis tundebat corpus fatigatum, memorans quia non qui cœperit, sed qui perseveraverit salvus erit. In hac denique sancta animi meditatione ac devota fidei operatione moriens mundo & vivens Christo, totum tempus vitæ suæ duxisse fertur, adeo ut plerumque videretur causari & dicere illud propheticum: Heu mihi quia incolatus meus prolongatus est, &c. Cujus longanimem sanctámque peregrinationem superna considerans clementia, ejus petitioni desiderantissimæ satisfacere disposuit, ut quod hactenus viderat per speculum & in ænigmate, jam tunc inciperet facie ad faciem cernere.

Psal. 119.

Ægrotans unctionem & Viaticū petit.

17. Quadam namque die dum solo recubans manus extensas teneret in oratione, percussa est corporis gravedine ac nimio æstu infirmitatis corporeæ: sed consolari meruit Angelorum præsidio & Sanctorum omnium suffragio, quos invocare non cessabat etiam in ægroto corporis ergastulo. Verùm adstantibus circumquaque utriusque sexûs Christo famulantibus, qui ad decessum tantæ Matris atque Virginis convenêre ex vicinis & longinquis regionibus, dolor ingens, mæror & singultus erat omnibus, quoniam videbant se frustrari nimio solatio, licet essent fidentes quod ejus semper in cælis devotissimo tuerentur patrocinio. Inter hæc conversa ad eos qui assidebant sibi Presbyteros, Unctionis oleum & communionem expetiit, dominumque suimet misereri totis viribus exoravit. Sic tandem Dominici Corporis & Sanguinis Viaticum sumens, roseo vultu & decora facie, velut præsentanda Regi regum in cælesti thalamo imperat cunctis personare dulces & hymnidicos melos psalmodiæ, dicebátque inter cetera quasi prominens ex cilicio & cinere: Adsum ego, Christe, tua famula, veni rogo Rex piissime, atque me benignè suscipe. Cúmque in hujuscemodi voce ab hora noctis media usque ad horam diei tertiam persisteret, ilico cum immenso lumine odor suavissimus adstantium ora perculit, itaut vix possent subsistere præ lumine, licet essent vigorati balsameo aromatum spiramine. Namque vox cum magno lumine etiam fertur descendisse, quæ dum

omnibus

omnibus terrorem intulit, minùs ulli se cognoscibilem præbuit. Sed quid aliud videtur edicere, quàm quod fertur proloqui cuique sanctæ animæ? Infit enim: Surge, propera, amica mea, columba mea, formosa mea & veni. Amica videlicet per amorem, columba per simplicitatem, formosa per morum pulchritudinem, &c. CIRC. AN. DC. XC. AUG. XXV.

18. His & aliis hujuscemodi sancta atque felix anima dulcorata solaminibus, VIII. Kalendas Septembris [a] migrâsse creditur ad Dominum, qui est solus sine principio regnans in unitate & trinitate perfecta Deus nunc & semper & in omnia sæculorum sæcula. Ipsi gloria, laus, & jubilatio, honor & imperium per omnia sæcula sæculorum, Amen. Moritur. a

a Anno circiter DC. XC. siquidem Hunegundis de sacro fonte levata est à B. Eligio, qui anno circà DC. LX. ad superos migravit. Memoratur Hunegundis in additionibus ad Usuardum & in Martyrologiis Benedictino & Gallicano VIII. Kalend. Septemb. tametsi ob festum S. Ludovici ejus officium à Canonicis Augustæ Veromanduorum in diem sequentem transfertur.

MONITUM.

Corpus S. Hunegundis è tumulo elatum est anno Christi CM. XLVI. *pridie Nonas Octobris, (cujus rei historiam à nobis Sæculo* V. *Benedictino referendam* BERNERUS *Abbas descripsit) ac deinde in pretiosiorem thecam anno* M. LI. *translatum est à* MACARIO *Humolariensis Cœnobij Abbate, uti testatur Auctor anonymus, qui prædictam* mutationem *posteris commendavit.*

Hic cùm spatium vacuum per incogitantiam reliquissent Typographi, subjicienda duximus diplomata subscripta.

LUDOVICI REGIS DIPLOMA

De expulsione Sanctimonialium & Monachorum introductione in Monasterium Humolariense.

IN nomine sanctæ & individuæ Trinitatis. LUDOVICUS gratiâ Dei Francorum Rex. Si Divinis cultibus operam dantes Ecclesiam Dei ad summum sacræ Religionis statum sustollere conamur, Regio jure ac progenitorum nostrorum privilegiis utimur. Quocirca omnium sanctæ Dei Ecclesiæ Fidelium tam præsentium quàm & futurorum noverit sollertia, quoniam nostram adeuntes præsentiam ADALBERTUS, inclytæ indolis Comes, unà cum nobili viro EILBERTO & conjuge sua HERSENDI, suppliciter nostram exorantes munificentiam ut cuidam locello in pago Viromandensi sito qui vulgò dicitur Humolarias, quo sacratissima sponsa Christi Hunegundis diem exspectat beatæ remunerationis, nostra dignaretur subvenire clementia, quatenus quibusdam Sanctimonialibus inibi non satis honestè viventibus, & Regulari districtioni subjici nolentibus inde remotis substituerentur Monachi, qui obedirent Regulæ & Abbati, quòd nostra annuente auctoritate prædictus Eilbertus prædictam Abbatiam domino suo Comiti videlicet Adalberto reddidit, isdem verò Comes nostræ ditioni eamdem obtulit, ea scilicet ratione ut Præcepto nostræ auctoritatis ita hanc muniri juberemus, quò absque ulla omnino diminutione, & sine aliqua alicubi subjectione Abbati Regulari concessa inviolabilis in perpetuum permaneret. Favente igitur conjuge nostra & venerabili Archiepiscopo [a] ARTALDO cum Episcopis WIDONE [b] & GIBUINO [c], & Clarissimo Abbate [d] HINCMARO & Monachis ejusdem Congregationis & Comitibus prædicto Adalberto & RAGENOLDO, cunctisque fidelibus nostris qui aderant precantibus & laudantibus, ita fieri decrevimus: cum quorum omnium consilio jam sæpedictam Abbatiam cum omni integritate pro Regula in eodem loco observanda Abbati Regulari habendam in perpetuum statuimus, & ut nostræ auctoritatis emolumentum per succedentia temporum curricula inviolabiliter conservetur manu nostra eum subtus firmantes sigillo corroborari præcipimus nostro.

a Remensi b Suessionico c Catalaunensi d Monasterij S. Remigij Rem.

Sigillum Domini LUDOVICI Gloriosissimi
Regis Francorum.

ODILO Notarius ad vicem ARTALDI Archiepiscopi summique Cancellarij recognovit. Actum Remis civitate in Monasterio S. Remigij Kal. Octobris Indict. VI. anno XIV. regnante Ludovico Rege glorioso, anno Incarnationis Domini DCCCC. XLVIII.

JOHANNIS *Papæ XII. Confirmatio.*

JOHANNES Episcopus servus servorum Dei, venerabili Abbati BERNERO beatæ Dei Genitricis MARIÆ Virginis Ecclesiæ, & per eam cunctæ Congregationi in perpetuum. Si justis petitionibus præstabiles piorum assensum præbemus, voluntati Domini nos militare credimus. Ergo notum sit universis Catholicæ Matris Ecclesiæ filiis tam præsentibus quàm futuris, quòd misit ad nos filius noster gloriosæ indolis puer scilicet LOTHARIUS Rex Francorum paternitatem nostram humiliter obsecrans, ut quamdam Cellam in pago Veromandensi sitam, in honore beatæ Dei Genitricis Virginis Mariæ & S. Hunegundis Virginis constructam, auctoritatis præsidio muniremus: quam suggerentibus genitori suo Ludovico videlicet Regi Comite

Circ. An. DC. XC. Aug. xxv.

Adalberto & idoneo satis viro Gilberto, qui eamdem Abbatiolam jure beneficij possidebat, ad sacræ Religionis venerabilem cultum erigere conatur, atque Regiæ potestatis Præcepto corroborare nititur. Cujus petitioni congaudentes, Ecclesiastici vigoris manum exerimus, & ex ea qua fulcimur Apostolica auctoritate præcipimus, ut præfatam Abbatiam nemo umquam sæcularium possideat, neque ex rebus ejusdem Cellæ quidquam sibi aliquis usurpet, non Rex, non Comes, non Episcopus, nec quilibet Princeps quacumque potestate præditus, nisi fortè tuendi ac defendendi causâ, & hoc nonnisi ejusdem loci Regularis Abbatis fiat permissione. Si quis verò prò hac adipiscenda pecuniam vel quodlibet munus Regi aut cuilibet Principi dederit sive promiserit, subinferendæ maledictioni subjacebit. Sit igitur eidem Cellæ Abbas secundum Regulam S. BENEDICTI constitutus, & Monachi Regulari districtioni subjecti, quos de rebus ejusdem Cellæ aliquod dispendium perpeti cum omni imperio prohibemus. Res verò ejusdem Ecclesiæ sunt Humolarias villa, in qua eadem Cella constructa est, cùm mansionibus cunctis ad se pertinentibus; Merulficurtis cum adjacentiis suis: Eudoldicurtis cum appendiciis suis; Caviniacus cùm mansis ad se pertinentibus: in villa quæ dicitur Frisia super fluvium Somnam XII. mansi, quos pro commoditate piscium eidem Ecclesiæ perpetualiter habere liceat. Hæc itaque & si qua alia Ecclesia eidem Domino opitulante adquirere sibi potuerit, Apostolicâ fulta auctoritate licenter & sine aliqua contradictione possidebit, &c. Scriptum per manum LEONIS sacri scrinii sanctæ Sedis Apostolicæ in mense Janu. pro Indict. XIV. Datum IV. Non. Janu. per manum GEORGII secundi Episcopi sanctæ Sedis Apostolicæ, anno primo Domino propitio pontificatûs D. Johannis S. P. & universalis Papæ.

An. Chr. DC. XC. Sept. XIX.

VITA S. THEODORI EPISCOPI CANTUARIENSIS,

Ex Bedæ Venerabilis Histor. lib. 4. & 5.

OBSERVATIONES PRÆVIÆ.

Vitæ scriptores.

1. HEODORUM *summis laudibus effert Venerabilis* BEDA, *qui ejus præcipua gesta descripsit, uti &* WILLELMUS *Malmesburiæ Monachus in lib. 1. de Pont. Angl. ac* GERVASIUS *Cœnobita Cantuariensis in lib. de Actib. Pontif. Cantuar. aliique rerum Britannicarum scriptores.*

Memoria.

2. *Theodorus in antiquis Martyrologiis haud expressus, apud Cantuarienses tamen semper in honore habitus est ac Sancti nomine exornatus, uti ex Beda & ex ejus Reliquiarum translatione sub finem sæculi* XI. *facta manifestum est. Eum recentioribus Martyrologiis inscripsere* Wion, *Galesinius aliique ad* XIII. *Kalend. Octob. qui dies in ejus Epitaphio à Beda citato signatus est.*

Monastica professio.

3. *Theodorum professione Monachum, & quidem Græcorum Institutis addictum fuisse constat. An Latinis Monachis sese adjunxerit post suum in Italiam adventum, incerta res est. Certè Orientalium tonsuram retinuit, donec à Vitaliano Papa in Britanniam insulam missus est. Eum tamen majoribus typis donamus, quòd ejus Acta alligata sint cum gestis S.* ADRIANI *Abbatis, quem Benedictinæ Regulæ paruisse conspicuum est. Nam præterquam quòd Abbas erat in Monasterio Neridano probe Neapolim non ita procul à Cassino monte; Abbas institutus est Cœnobij S. Petri in suburbio Cantuariensi, quod Cœnobium Regulam S. Benedictini servabat.*

Arguitur de expulso S. Vvilfrido.

4. *Vnum in Theodoro carpit Willelmus Malmesburiæ Monachus, quòd Eboracensis urbis Pontifices* CEDDAM & WILFRIDUM seu vi, seu ratione *expulerit.* Ubi videri & doleri potest humana miseria, *inquit Willelmus,* quòd videlicet quantalibet quis sanctitate polleat, non ad plenum pervicaces mores exuat, quia illi duo oculi Britanniæ controversias inter se egerint. Siquidem Theodorus Vvilfridum injustè, quantum nostra habet conjectura, ejecerit, Vvilfridus Romæ Papæ Agathoni multis antè periculis jactatus querelam detulerit. Ejus enim verba hæc sunt in suggestione quam obtulit Papæ. » Quid autem acciderit ut Theodorus sanctissimus » Archiepiscopus, me superstite in sede quam licet indignus dispensabam, sine consensu cu- » juslibet Episcopi, tres sua auctoritate mea humilitate non adquiescente, ordinaret Episcopos, » omittere magis quàm urgere pro ejusdem viri reverentia condecet: quem quidem pro eo quòd » ab hac Apostolicæ Sedis summitate directus est, accusare non audeo. *Iohannes Papa V. in Epist. ad Ethelredum relata ab eodem Vvillelmo in lib. 3. de Pont. Angl. in Vvilfrido:* Dudum, *inquit,* sub Apostolicæ memoriæ Agathone Papa, cùm Vvilfridus Episcopus pro sua causa Sedem hanc appellâsset, & accusatores à Theodoro sanctæ Cantuariorum Ecclesiæ Archiepiscopo hinc illuc mandato, & ab Hilda religiosæ memoriæ Abbatissa missi venissent; Episcopi tunc hic de diversis partibus congregati rem regulariter quæsierunt & definierunt, eamdemque sententiam successores ejusdem Pontificis prædecessores nostri tenuerunt. *S. Vvilfridus semel & iterum à sede Eboracensi expulsus est, primò quidem* anno DC. LXXVIII. & octo

annis exsulavit, *inquit Richardus Prior Hagustaldensis in lib. de Episc. Hagust. cap.* 8. Interim verò in loco ejus à Theodoro duo Episcopi ordinantur, Bosa ad Eboracensem, & Eata ad Hagustaldensem & pariter ad Lindisfarnensem: *qua de re Beda infra num.* 15. *At Vvilfridus post octo annos restitutus*, iterum post quinque annos Rege Alfrido, & plurimis Episcopis eum falsò accusantibus de transgressione præceptorum Theodori Cantuariensis Archiepiscopi de præsulatu suo pulsus est, *uti subdit Richardus cap.* 12. Sed postquam tredecim annis secundò exsulavit, à Romana sede item Angliam remeans, lectis litteris Johannis Papæ... præsulatum suum recuperavit. *Quo quidem in facto Theodorus humanum aliquid passus est: tametsi Beda in lib.* 5. *Hist. cap.* 20. *Theodori nemini parcit. Verùm quum in mortem vergere cœpit Theodorus, arcessivit Vvilfridum & Erkenvvaldum Episcopum Londoniensem*, ipsis omnia peccata confessus illo se potissimùm permoveri scrupulo dixit, quod in Sanctum commisisset, passus eum contra regulas spoliari vel apertâ instantiâ, vel occultâ patientiâ. Et quia, inquit, finis mihi futuro anno imminet, sicut Deo prænuntiante cognovi, & frequens ægritudo admonet, rogo te, sanctissime Pontifex, ut benignus mihi commissum indulgeas & sedem Archiepiscopatûs mei subeas: quippe qui sis omnium Anglorum in Romanis legibus peritissimus. Ego Deo donante conabor, ut veteres offensas recenti officiorum sedulitate deleam, Reges & auctoritate & precibus amicos facturus, &c. *Quæ Vvillelmus sæpe laudatus commemorat. Theodorus pro virili nisus est Vvilfridum habere successorem: id quod præ modestia Vvilfridus recusavit.*

An. Chr. DC.XC. Sept. XIX.

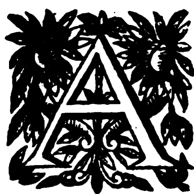
Pœnitentiam agit.

5. *Magna fuit Theodori in Ecclesia auctoritas, ut ejus gratiâ Agatho Papa sextam Synodum aliquamdiu distulerit.* Sperabamus, *inquit in Epist. ad Synodum Constant.* de Britannia Theodorum confamulum atque Coëpiscopum nostrum, magnæ insulæ Britanniæ Archiepiscopum & Philosophum, cum aliis qui ibidem hactenus demorantur, exinde ad humilitatem nostram conjungere: & hac de causa hucusque Concilium distulimus. Vides, *inquit Malmesburiensis*, quanti eum fecerit, ut ejus exspectatione universale Concilium differret.

Ejus auctoritas.

6. *Scripsit testibus Beda in lib. de Temp. & Reginone Abbate Prumiensi, Pœnitentialem librum, in quo* à quantis annis pro unoquoque peccato quis pœnitere debeat, mirabili & discreta consideratione describit. *Spelmannus in Tomo* 1. *Conc. titulos dumtaxat capitulorum* 78. *ex Bibliotheca Cantabrigiensi S. Benedicti vulgavit. Præter librum Pœnitentialem Theodorus codicem Canonum composuisse videtur. Nam in Ordine Romano citatur* capitulum ex Canone Theodori in ordinatione Abbatis. *Et in Collect. Canon. Hibern. memoratur ejusdem decretum*, ut in Monachorum ordinationibus Abbas debeat Missam agere. *Et tamen in Pœnitentialis libri titulis, quales edidit Spelmannus, nulla de Abbatum Monachorumve ordinatione mentio est.*

Scripta.

1. NNO memorato [a] eclipsis solis & mox sequentis pestilentiæ, quo & COLMAN Episcopus unanimi Catholicorum intentione superatus, ad suos reversus est; DEUSDEDIT sextus Ecclesiæ Dorovernensis Episcopus obiit pridie Iduum Juliarum. Sed & ERCONBERHT Rex Cantuariorum eodem mense ac die defunctus, ECGBERTO filio sedem Regni reliquit, quam ille susceptam per novem annos tenuit. Tunc cessante non pauco tempore Episcopatu, missus est Romam ab ipso simul & à Rege Northanymbrorum OSWIO, ut jam diximus*, WIGHARDUS Presbyter, vir in Ecclesiasticis disciplinis doctissimus, de genere Anglorũ, petentibus hunc Ecclesiæ Anglorum Episcopum ordinari, missis pariter Apostolico Papæ donariis, & aureis atq; argenteis vasis nõ paucis. Qui ubi Romã pervenit, cui Sedi Apostolicæ tẽpore illo VITALIANUS præerat, postquàm itineris sui causam præfato Papæ Apostolico patefecit, non multo pòst & ipse, & omnes pene qui cũ eo advenerant socij ejus, pestilentia superveniente deleti sunt.

a Ex lib. 4. c. 1. Anno 664. Vvigardus Romam missus peste exstinguitur.

* lib. 3. c. 29.

2. At Apostolicus Papa, habito de his consilio quæsivit sedulus, quem Ecclesiis Anglorum Archiepiscopum mitteret. Erat autem in Monasterio Niridano, quod est non longè à Neapoli Campaniæ, Abbas ADRIANUS, vir natione Afer [b], sacris litteris diligenter imbutus, Monasterialibus simul & Ecclesiasticis disciplinis institutus, Græcæ pariter & Latinæ linguæ peritissimus. Hunc ad se accitum Papa jussit Episcopatu accepto in Britanniam venire. Qui indignum se tanto gradu respondens, ostendere posse se dixit alium, cujus magis ad suscipiendum Episcopatum & eruditio conveniret & ætas. Cùmque Monachum quem-

Adrianus & Theodorus pro eo mittuntur. b

a Nempe *anno Dominicæ Inc.* DC. LXIV. *die tertio mensis Maij, horâ circiter decimâ diei*, inquit Beda lib. 3. cap. 27.
b Hæc tria vocabula desunt in versione Saxonica Aluredi Regis.

AN CHR. DC XC. SEPT. XIX. dam de vicino Virginum Monasterio nomine ANDREAM Pontifici offerret, hic ab omnibus qui eum novêre, dignus Episcopatu judicatus est. Verùm pondus corporeæ infirmitatis ne Episcopus fieri posset obstitit, & rursum Adrianus ad suscipiendum Episcopatum actus est. Qui petiit inducias, si fortè alium, qui ordinaretur Episcopus, ex tempore posset invenire.

3. Erat ipso tempore Romæ Monachus Adriano notus, nomine THEODORUS, natus ex Tharso Ciliciæ, vir & sæculari & Divina litteratura græcè & latinè instructus, probus moribus, & ætate venerandus, id est annos habens ætatis sexaginta sex. Hunc offerens Adrianus Pontifici, ut Episcopus ordinaretur obtinuit, his tamen conditionibus interpositis, ut ipse eum perduceret in Britanniam, eoquòd jam bis partes Galliarum diversis ex causis adiisset, & ob id majorem hujus itineris peragendi notitiam haberet, sufficiénsque esset in possessione hominum propriorum: & ut ei doctrinæ cooperator exsistens, diligenter attenderet, ne quid ille contrarium veritati Fidei, Græcorum more, in Ecclesiam cui præesset introduceret. Qui Subdiaconus ordinatus, quatuor exspectavit menses, donec illi coma cresceret, quò in coronam tonderi posset. Habuerat enim tonsuram more Orientalium ᵃ S. Pauli Apostoli. Qui ordinatus (anno 668.) est à Vitaliano Papa anno Dominicæ incarnationis sexcentesimo sexagesimo octavo, sub die septimo Kalendarum Aprilium, Dominicâ. Et ita unà cum Adriano sexto Kalendas Junias in Britanniam missus est.

4. (Massiliæ detenti, postea Parisiis.) Qui cùm pariter per mare ad Massiliam, ac deinde per terram Arelatem pervenissent, & tradidissent JOHANNI Archiepiscopo civitatis illius scripta commendaticia Vitaliani Pontificis, retenti sunt ab eo, quousque EBROINUS Major domûs Regiæ copiam pergendi quoquò vellent tribuit eis. Quâ acceptâ, Theodorus profectus est ad AGILBERHTUM Parisiorum Episcopum, & ab eo benignè susceptus, & multo tempore habitus est: ADRIANUS verò perrexit primùm ad EMME Senonum, & postea ad FARONEM Meldorum, Episcopos; & bene cum eis diutiùs fuit. Coëgerat enim eos imminens hiems, ut ubicumque potuissent, quieti manerent. Quod cùm nuntij certi narrâssent Regi Ecgberto, scilicet Episcopum quem petierant à Romano Antistite, in Regno Francorum esse; misit illò continuò REDFRIDUM Præfectum suum ad adducendum eum. (Britãniam adeũt, unus post alterum.) Quò cùm pervenisset, adsumpsit Theodorum cùm Ebroini licentia, & perduxit eum ad portum, cui nomen est Quentawic; ubi fatigatus infirmitate, aliquantisper moratus est. Et cùm convalescere cœpisset, navigavit in Britanniam. Adrianum autem Ebroinus retinuit, quoniam suspicabatur eum habere aliquam legationem Imperatoris ad Britanniæ Reges adversus Galliæ Regnum, cujus tunc ipse maximam curam gerebat. Sed cùm tale nihil illum habere vel habuisse veraciter comperisset, absolvit eum, & post Theodorum ire (Petrus fit Abbas.) permisit. Qui statim ut ad illum pervenit, dedit ei Monasterium B. Petri Apostoli, ubi Archiepiscopi Cantiæ sepeliri solent. Præceperat enim Theodoro abeunti Dominus Apostolicus, ut in diœcesi sua provideret & daret ei locum, in quo cum suis aptè degere potuisset.

5. (Ex cap. 2. Theodorus sede inita Anglos rectè docet, Adriano adjutore.) Pervenit autem Theodorus ad Ecclesiam suam secundo postquam consecratus est anno, sub die sexta Kalendarum Juniarũ, Dominicâ; & fecit in ea annos viginti & unum, menses tres, dies viginti sex: móxq; peragratâ insulâ totâ, quaquaversùm Anglorum gentes morabantur, (nam & libentissimè ab omnibus suscipiebatur atque audiebatur) rectum vivendi ordinem, ritum celebrandi Paschæ

ᵃ Nempe Monachi Græci tum temporis penitùs detonsi erant rasisque similes, *ad imitationem scilicet S. Iacobi Fratris Domini & Pauli A[p]ostoli & ceterorum*, uti scribit Germanus Patriarcha Constantinopolitanus in Theoria, qui à Leone Isaurico circa ann. DCC. XXX. sede pulsus est. Τὸ δὲ κείρεσθαι τὴν κεφαλὴν ὁλοτελῶς, κατὰ μίμησιν τοῦ ἁγίου Ἰακώβου τοῦ ἀδελφοθέου καὶ Παύλου Ἀποστόλου καὶ τῶν λοιπῶν. Ratramnus in lib. 4. contra Græc. oppos. cap. 5. idem affirmat de Clericis Græcis, quibus *mos inest barbam quidem non tondere, caput verò crine totum nudare.* Id tamen ab Apostolis, nedum ab Apostolo Paulo profectum fuisse negant nonnulli, quos inter Salmasius in Epist. de cæsarie & coma. Lege Menardum nostrum in Com. Regul. cap. 62. §. 10.

canonicum, per omnia comitante & cooperante Adriano [a], disseminabat. Isque primus erat in Archiepiscopis, cui omnis Anglorum Ecclesiæ manus dare consentiret. Et quia litteris sacris simul & sæcularibus, ut diximus, abundanter ambo erant instructi, congregatâ discipulorum catervâ, scientiæ salutaris cotidie flumina irrigandis eorum cordibus emanabant: itaut etiam Metricæ artis, Astronomicæ & Arithmeticæ Ecclesiasticæ disciplinam inter sacrorum apicum volumina suis auditoribus contraderent. Indicio est quòd usq; hodie supersunt de eorum discipulis, qui Latinam Græcámque linguam æquè ut propriam in qua nati sunt, nôrunt. Neque umquam prorsus ex quo Britanniam petiêrunt Angli, feliciora fuêre tempora, dum & fortissimos Christianósque habentes Reges, cunctis Barbaris nationibus essent terrori, & omnium vota ad nuper audita cælestis regni gaudia penderent: & quicumque lectionibus sacris cuperent erudiri, haberent in promptu magistros qui docerent. Sed & sonos cantandi in Ecclesia, quos eatenùs in Cantia tantùm noverant, ab hoc tempore per omnes Anglorum Ecclesias discere cœperunt: primúsque, excepto Jacobo, de quo supra diximus, cantandi magister Northanymbrorum Ecclesiis EDDI cognomento Stephanus fuit, invitatus de Cantia à reverendissimo viro Wilfrido, qui primus inter Episcopos qui de Anglorum gente essent, Catholicum vivendi morem Ecclesiis Anglorum tradere didicit. An. Chr. DC. XC. Sept. XIX. a

6. Itaque Theodorus perlustrans universa, ordinabat locis opportunis Episcopos, & ea quæ minùs perfecta reperit, his quoque juvantibus corrigebat. In quibus & CEADDA Episcopum cùm argueret non fuisse ritè consecratum, respondens ipse voce humilima; Si me, inquit, nôsti Episcopatum non ritè suscepisse, libenter ab officio discedo: quippe qui neque me umquam hoc esse dignum arbitrabar, sed obedientiæ causâ jussus subire, quamvis indignus consensi. At ille audiens responsionis ejus humilitatem, dixit non eum Episcopatum dimittere debere; sed ipse ordinationem ejus denuò Catholica ratione consummavit. Eo autem tempore, quo defuncto Deusdedit, Dorovernensis Ecclesiæ Episcopus quærebatur ordinandúsque mittebatur, Wilfridus quoque de Britannia in Galliam ordinandus est missus. Et quoniam ante Theodorum rediit, ipse etiam in Cantia Presbyteros & Diaconos, usquedum Archiepiscopus ad sedem suam perveniret, ordinabat. At ipse veniens mox in civitate Rofi, ubi defuncto DAMIANO Episcopatus jamdiu cessaverat, ordinavit virum magis Ecclesiasticis disciplinis institutum & vitæ simplicitate contentum, quàm in sæculi rebus strenuum, cui nomen erat PUTTA, maximè autem modulandi in Ecclesia more Romanorum, quem à discipulis B. Papæ Gregorij didicerat, peritum.

Ceaddam Episc. reordinat.

Damianum Rofi Episc. constituit.

7. Anno Dominicæ Incarnationis sexcentesimo septuagesimo, qui est annus secundus, ex quo in Britanniam venit Theodorus, Oswi Rex Northanymbrorum pressus est infirmitate, qua & mortuus est anno ætatis suæ quinquagesimo octavo: qui intantum eo tempore tenebatur amore Romanæ & Apostolicæ institutionis, ut si ab infirmitate salvaretur, etiam Romam venire, ibíque ad loca sancta vitam finire disponeret: Wilfridúmque Episcopum ducem sibi itineris fieri, promissa non parva pecuniarum donatione, rogaret. Qui defunctus die decimaquinta Kalendarum Martiarum, ECGFRIDUM filium Regni heredem reliquit. Cujus anno regni tertio Theodorus cogit Concilium Episcoporum unà cum eis, qui canonica Patrum statuta diligerent & nôssent, magistris Ecclesiæ pluribus. Quibus pariter congregatis, diligenter ea quæ unitati pacis Ecclesiasticæ congruerent, eo quo Pontificem decebat animo, cœpit observanda docere. Cujus Synodicæ actionis hujusmodi textus est.

Ex cap. 5. Osvvio Rege mortuo Synodum cogit anno 673.

a Adrianus Abbas in Sanctorum numerum relatus est, mortuus teste Beda in Hist. lib. 5. cap. 21. *anno post obitum S. Vvilfridi proximo,* Christi DCC. X. *& in Monasterio suo in Ecclesia Dei Genitricis sepultus.* Cujus doctrinæ, simul & Theodori, inter alia testimonium *perhibet, quòd Albinus discipulus ejus qui Monasterio ipsius in regimine successit, Græcam linguam magna ex parte, Latinam verò non minùs quàm Anglorum quæ sibi naturalis est noverit.*

An. Chr. DC XC. Sept. XIX. Synodi Acta.

„ 8. In nomine Domini Dei & Salvatoris nostri Jesu-Christi, regnante inperpetuum ac gubernante suam Ecclesiam eodem Domino nostro Jesu-Christo, placuit convenire nos juxta morem Canonum venerabilium, tractaturos de necessariis Ecclesiæ negotiis. Convenimus autem die quarta-decima * mensis Septembris, Indictione prima, in loco qui dicitur *Heortford*. Ego quidem Theodorus, quamvis indignus ab Apostolica sede destinatus Dorovernensis Ecclesiæ Episcopus, & Consacerdos ac Frater noster reverendissimus Bisi Orientalium Anglorum Episcopus, affuimus; cum quibus etiam Frater & Consacerdos noster Wilfridus Northanymbrorũ gentis Episcopus per proprios Legatarios affuit. Affuerunt & Fratres & Consacerdotes nostri Putta Episcopus castelli Cantuariorum quod dicitur Rofecester, Leuterius Episcopus Occidentalium Saxonum, Winfridus Episcopus provinciæ Merciorum. Cúmq; in unum convenientes, juxta ordinem quique suum resedissemus: Rogo, inquam, dilectissimi Fratres, propter timorem & amorem Redemptoris nostri, ut in communi omnes pro nostra Fide tractemus, ut quæque decreta ac definita sunt à sanctis ac probabilibus Patribus, incorruptè ab omnibus nostris serventur. Hæc & alia complura quæ ad caritatem pertinebant unitatémque Eccclesiæ conservandam prosecutus sum. Cúmque explessem prolocutionem, interrogavi unumquemque eorum per ordinem, si consentirent ea, quæ à Patribus canonicè sunt antiquitùs decreta custodire. Ad quod omnes Consacerdotes nostri respondentes dixerunt: Optimè omnibus placet, quæ definiêrunt sanctorum Canones Patrum, nos quoque omnes alacri animo libentissimè servare. Quibus statim protuli eumdem librum Canonum: & ex eodem libro decem capitula quæ per loca notaveram, quia maximè nobis necessaria sciebam, illis coràm ostendi, & ut hæc diligentiùs ab omnibus susciperentur rogavi.

*al. XXIV.

„ 9. Primum capitulum, ut sanctum diem Paschæ in commune omnes servemus Dominicâ post quartam-decimam lunam primi mensis. II. Ut nullus Episcoporum parochiam alterius invadat, sed contentus sit gubernatione creditæ sibi plebis. III. Ut quæque Monasteria Deo consecrata, nulli Episcoporum liceat ea in aliquo inquietare, nec quidquam de eorum rebus violenter abstrahere. IV. Ut ipsi * Monachi non migrent de loco ad locum, hoc est de Monasterio ad Monasterium, nisi per dimissionem proprij Abbatis; sed in ea permaneant obedientia, quam tempore suæ conversionis promiserunt. V. Ut nullus Clericorum relinquens proprium Episcopum, passim quò libet discurrat, neque alicubi veniens absque commendaticiis litteris sui Præsulis suscipiatur. Quod si semel susceptus est, & noluerit invitatus redire, & susceptor, & is qui susceptus est, excommunicationi subjacebit. VI Ut Episcopi atque Clerici peregrini contenti sint hospitalitatis munere oblato, nullíque eorum liceat ullum officium Sacerdotale absque permissu Episcopi, in cujus parochia esse cognoscitur, agere. VII. Ut bis in anno Synodus congregetur. Sed quia diversæ causæ impediunt, placuit omnibus in commune, ut Kalendis Augusti in loco qui appellatur Clofeshooh semel in anno congregetur. VIII. Ut nullus Episcoporum se præferat alteri per ambitionem, sed omnes agnoscant tempus & ordinem consecrationis suæ. IX. Capitulum in commune tractatum est, ut plures Episcopi, crescente numero Fidelium, augerentur. Sed de hac re ad præsens siluimus. X. Pro conjugiis, ut nulli liceat nisi legitimum habere connubium, nullus incestum faciat, nullus conjugem propriam nisi ut sanctum Evangelium docet, fornicationis causâ relinquat. Quòd si quisquam propriam expulerit conjugem legitimo sibi matrimonio conjunctam, si Christianus esse rectè voluerit, nulli alteri copuletur: sed ita permaneat, aut propriæ reconcilietur conjugi.

* al. Episcopi Monachi

Nota hospitalitatem in Ecclesiis sæculo VII.

„ 10. His itaque Capitulis in commune tractatis ac definitis, ut nullum deinceps ab aliquo nostrûm oriatur contentionis scandalum, aut alia pro aliis divulgentur, placuit ut quæque definita sunt, unusquisque nôstrum manûs propriæ subscriptione confirmet. Quisquis igitur contra hanc sententiam juxta decreta ca-

nonum, nostra etiam confessione ac subscriptione manûs nostræ confirmatam « AN. CHR.
quoquomodo minuere, eámque infringere tentaverit, noverit se ab omni offi- « DC.XC. SEPT.XIX
cio Sacerdotali & nostra societate separatum. Divina nos gratia in unitate san- «
ctæ Ecclesiæ suæ viventes custodiat incolumes. «

11. Facta autem est hæc Synodus anno ab Incarnatione Domini sexcentesimo septuagesimo tertio; quo anno Rex Cantuariorum ECGBERHT mense Julio obierat, succedente in Regnum Fratre Lothere, quod ipse annos undecim & menses septem tenuit. BISI autem Episcopus Orientalium Anglorum, qui in præfata Synodo fuisse perhibetur, ipse erat successor BONIFACII, vir multæ sanctitatis & religionis. Nam Bonifacio post decem & septem annos Episcopatûs sui defuncto, Episcopus pro eo, Theodoro ordinante, factus est. Quo adhuc superstite, sed gravissima infirmitate ab administrando Episcopatu prohibito, duo sunt pro illo Æcci & Badwine electi & consecrati Episcopi. Ex quo usque hodie provincia illa duos habere solet Episcopos.

ex cap. 6. Vvinfrido deposito Sexvulfum Merciorum Episc. ordinat.

12. Non multo posthæc elapso tempore, offensus à Winfrido Merciorum Episcopo per meritum cujusdam inobedientiæ Theodorus Archiepiscopus, deposuit eum de Episcopatu, post annos accepti Episcopatûs non multos, & in loco ejus ordinavit Episcopum SEXVULFUM, qui erat constructor & Abbas Monasterij quod dicitur Medeshamstede [a], in regione Girviorum. Depositus verò Winfridus, rediit ad Monasterium suum quod dicitur Adbearve, ibique in optima conversatione vitam finivit.

ex cap. 12. Londoniæ Episcopi.

13. Quartus Occidentalium Saxonum Antistes LEUTHERIUS fuit: siquidem primus BIRINUS, secundus AGILBERHTUS, tertius exstitit WINI. Cúmque mortuus esset Cenwalch, quo regnante idem Leutherius Episcopus factus est, acceperunt subreguli Regnum gentis, & divisum inter se tenuerunt annis circiter decem. Ipsísque regnantibus defunctus est ille, & Episcopatu functus Heddi, qui pro eo consecratus est à Theodoro in civitate Londonia: cujus episcopatûs tempore devictis atque amotis subregulis, Ceadwalla suscepit Jmperium. Et cùm duobus annis hoc tenuisset, tandem superni regni amore compunctus, reliquit eodem adhuc Præsule Ecclesiam gubernante: ac Romam abiens, ibi vitam finivit.

14. Anno Dominicæ Inc. sexcentesimo septuagesimo sexto, cùm EDILRED Rex Merciorum, adducto maligno exercitu Cantiam vastaret, & Ecclesias ac Monasteria sine respectu pietatis vel Divini timoris fœdaret, civitatem quoque Rofi in qua erat Putta Episcopus, quamvis eo tempore absens, communi clade absumpsit. Quod ille ubi comperit, Ecclesiam videlicet suam rebus ablatis omnibus depopulatam, divertit ad Sexwlfum Merciorum Antistitem, & accepta ab eo possessione Ecclesiæ cujusdam & agelli non grandis, ibidem in pace vitam finivit, nil omninò de restaurando Episcopatu suo agens, quia magis in Ecclesiasticis quàm in mundanis rebus erat industrius: sed in illa solùm Ecclesia Deo serviens, & ubicumque rogabatur, ad docenda Ecclesiastica carmina divertens. Pro quo Theodorus in civitate Rofi QUICHELMUM consecravit Episcopum. Sed illo post non multùm temporis præ inopia rerum ab Episcopatu decedente, atque ad alia loca secedente, GEBMUNDUM pro eo substituit Antistitem. *Rofenses Episcopi.*

Cometa anno 678.

15. Anno Dominicæ Inc. sexcentesimo septuagesimo octavo, qui est annus imperij Regis Ecgfridi octavus, apparuit mense Augusto stella quæ dicitur cometa, & tribus mensibus permanens, matutinis horis oriebatur, excelsam radiantis flammæ quasi columnam præferens. Quo etiam anno orta inter ipsum Regem Ecgfridum & reverendissimum Antistitem Wilfridum dissensione, pulsus *Vvilfrido pulso,*

[a] Monasterium *Medhamstede*, postea de Burgo nuncupatum, novissimè Petriburgum, vulgò *Peterburgh*, eo quòd limina Romana S. Petri suppleret, ut constat ex litteris Agathonis Papæ à Spelmanno relatis To. I. Conc. Brit. qui Agatho Abbatem Medehamstedensem Legatum in omnem Angliam constituit anno DC.XXC.

AN. CHR. DC. XC. SEPT. XIX.

a

Episcopos varios ordinat Theodorus.

est[a] idem Antistes à sede sui Episcopatûs, & duo in locum ejus substituti Episcopi, qui Northanymbrorum genti præessent, BOSA videlicet, qui Deirorum; & Eata, qui Berniciorum provinciam gubernaret: hic in civitate Eboraci, ille in Hagustaldensi sive in Lindisfarnensi Ecclesia Cathedram habens Episcopalem: ambo de Monachorum collegio in Episcopatûs gradum adsciti. Cum quibus & Eadhedus in provincia Lindisfarnorum, quam nuperrimè Rex Ecgfridus superato in bello & fugato Wlfhere obtinuerat, ordinatur Episcopus. Et hunc primum eadem provincia proprium accepit Præsulem, secundum EDILUINUM, tertium EADGARUM, quartum Cymberhtum, quem in præsenti habet: habebat enim ante Eadhedum Antistitem Sexwlfum, qui etiam Merciorum & mediterraneorum Anglorum simul Episcopus fuit. Unde & expulsus de Lindissi, in illarum provinciarum regimine permansit. Ordinati sunt autem Eadhed, Bosa & Eata Eboraci ab Archiepiscopo Theodoro, qui etiam post tres abscessionis Wilfridi annos, horum numero duos addidit Antistites, TUMBERHTUM ad Ecclesiam Hagustaldensem, remanente Eata ad Lindisfarnensem, & Trumvini ad provinciam Pictorum, quæ tunc temporis Anglorum erat imperio subjecta: Eadhedum de Lindissi reversum, eoquòd Ethilredus provinciam recepisset, Rhipensi Ecclesiæ præfecit.

ex cap. 17. Theodorus contra Monotheletas convocat Synodum.

16. His temporibus audiens Theodorus Fidem Ecclesiæ Constantinopoli per hæresim Eutychetis multùm esse turbatam, & Ecclesias Anglorum quibus præerat, ab hujusmodi labe immunes perdurare desiderans, collecto venerabilium Sacerdotum Doctorúmque plurimorum cœtu, cujus essent fidei singuli, sedulus inquirebat, omniúmque unanimem in Fide Catholica reperit consensum. Et hunc Synodalibus litteris ad instructionem memoriámque sequentium commendare curavit. Quarum videlicet litterarum istud exordium est:

Synodi Acta.

» 17. In nomine Domini nostri JESU-CHRISTI Salvatoris, imperantibus dominis
» piissimis nostris, ECGFRIDO Rege Humbronensium, anno decimo regni ejus, sub
» die decimo quinto Kalendarum Octobris, Indictione octava; & ETHILREDO,
» Rege Mercinensium, anno sexto regni ejus; & ALDULFO Rege Estanglorum,
» anno decimo septimo regni ejus; & LOTHARIO Rege Cantuariorum, regni ejus
» anno septimo, præsidente ipso THEODORO, gratiâ Dei Archiepiscopo Britan-
» niæ insulæ & civitatis Dorovernis, unà cum eo sedentibus ceteris Episcopis Bri-
» tanniæ insulæ, viris venerabilibus, propositis sacrosanctis Evangeliis, in loco
» qui Saxonico vocabulo *Haëthfeld* nominatur, pariter tractantes, Fidem rectam
» & orthodoxam exposuimus, sicut Dominus noster JESUS incarnatus tradidit
» Discipulis suis, qui præsentialiter viderunt & audierunt sermones ejus; atque san-
» ctorum Patrum tradidit Symbolum, & generaliter omnes Sancti, & uni-
» versales Synodi, & omnis probabilium Catholicæ Ecclesiæ Doctorum cho-
» rus. Hos itaque sequentes nos piè atque orthodoxè, juxta divinitùs inspiratam
» doctrinam eorum professi, credimus consonanter & confitemur secundùm san-
» ctos Patres, propriè & veraciter, Patrem & Filium & Spiritum-sanctum, Trinita-
» tem in unitate consubstantialem & unitatem in Trinitate; hoc est unum Deum
» in tribus subsistentiis vel personis consubstantialibus, æqualis gloriæ & honoris.

Et post multa hujusmodi, quæ ad rectæ Fidei confessionem pertinebant, hæc
» quoque sancta Synodus suis litteris addidit: Suscepimus sanctas & universales
» quinque Synodos beatorum & Deo acceptabilium Patrum, id est qui in Nicæa
» congregati fuerunt, trecentorum decem & octo, contra Arrium impiissimum
» & ejusdem dogmata; & in Constantinopoli C. L. contra vesaniam Mace-
» donij & Eudoxij & eorum dogmata: & in Epheso primo ducentorum contra ne-
» quissimum Nestorium & ejusdem dogmata: & in Calcedone ducentorum & tri-
» ginta contra Eutychem & Nestorium, & eorum dogmata: & iterùm in Constanti-
nopoli quinto congregati sunt Concilio, in tẽpore Justiniani minoris contra Theo-

a Theodorum istius expulsionis conscium & auctorem fuisse nonnulli sentiunt, ut suprà observatum.

dorum

dorum & Theodoretum & Ibæ epistolas & eorum dogmata, contra Cyrillum. Et paullo post: Et Synodum quæ facta est in Vrbe Roma in tempore Martini Papæ beatissimi, Indictione octava, imperante Constantino piissimo, anno nono. Suscipimus & glorificamus Dominum nostrum JESUM-CHRISTUM, sicut isti glorificaverunt, nihil addentes vel subtrahentes, & anathematizamus corde & ore quos anathematizaverunt, & quos susceperunt, suscipimus, glorificantes Deum Patrem sine initio, & Filium ejus unigenitum ex Patre generatum ante sæcula, & Spiritum-sanctum procedentem ex Patre & Filio inenarrabiliter, sicut prædicaverunt hi quos memoravimus suprà sancti Apostoli & Prophetæ & Doctores. Et nos omnes subscribimus, qui cum Theodoro Archiepiscopo Fidem catholicam exposuimus. (An. Chr. DC. XC. Sept. XIX.)

18. Intererat huic Synodo, pariterque Catholicæ Fidei decreta firmabat vir venerabilis JOHANNES Archicantor Ecclesiæ S. Apostoli Petri & Abbas Monasterij B. Martini, qui nuper venerat à Roma per jussionem Papæ AGATHONIS, duce reverendissimo Abbate BISCOPO, cognomine BENEDICTO. Cùm enim idem Benedictus construxisset Monasterium Britanniæ in honorem beatissimi Apostolorum Principis, juxta ostium fluminis Wiri, venit Romam cùm cooperatore ac socio ejusdem operis CEOLFRIDO, qui post ipsum ejusdem Monasterij Abbas fuit, (quod & antè sæpiùs facere consueverat:) atque honorificè à beatæ memoriæ Papa Agathone susceptus est, petiitque & accepit ab eo monimentum libertatis Monasterij quod fecerat, epistolam privilegij ex auctoritate Apostolica firmatam, juxta quod Ecgfridum Regem voluisse, ac licentiam dedisse noverat: quo concedente & possessionem terræ largiente, ipsum Monasterium fecerat. Accepit & præfatum Johannem Abbatem in Britanniam perducendum, quatenùs in Monasterio suo Cursum canendi annuum, sicut ad S. Petrum Romæ agebatur, edoceret. Egitque Abbas Johannes, ut jussionem acceperat Pontificis, & ordinem videlicet & ritum canendi ac legendi viva voce præfati Monasterij Cantores edocendo, & ea quæ totius anni circulus in celebratione dierum festorum poscebat, etiam litteris mandando: quæ hactenùs in eodem Monasterio servata, & à multis jam sunt circumquaque transcripta. Non solùm autem idem Johannes ipsius Monasterij Fratres docebat, verùm de omnibus pæne ejusdem provinciæ Monasteriis ad audiendum eum qui cantandi erant periti confluebant. (ex cap. 18.) (Johannes Abbas cantum Romanum Britannos docet.)

19. Sed & ipsum per loca in quibus doceret multi invisere curabant. Ipse autem excepto cantandi vel legendi munere, & aliud in mandatis ab Apostolico Papa acceperat, ut cujus esset fidei Anglorum Ecclesia, diligenter edisceret, Romámque rediens referret. Nam & Synodum B. Papæ Martini centum quinque Episcoporum consensu non multo antè Romæ celebratam, contra eos maximè qui unam in Christo operationem & voluntatem prædicabant, secum veniens attulit, atque in præfato religiosissimi Abbatis Benedicti Monasterio transscribendam commendavit. Tales namque eo tempore Constantinopolitanæ Ecclesiæ fidem multùm conturbaverunt: sed Domino donante proditi jam tunc & victi sunt. Unde volens Agatho Papa sicut in aliis provinciis, ita etiam in Britannia, qualis esset status Ecclesiæ, quomodò ab hæreticorum contagiis castus, ediscere, hoc negotium reverendissimo Abbati Johanni in Britanniam destinato injunxit. Quamobrem collecta pro hoc in Britannia Synodo quam diximus, inventa est in omnibus Fides catholica inviolata, datúmque illi exemplar ejus Romam perferendum. Verùm ille patriam revertens, non multo postquam Oceanum transiit, arreptus infirmitate, ac defunctus est, corpúsque ejus ab amicis propter amorem S. Martini cujus Monasterio præerat, Turonis delatum, atque honorificè sepultum est. Nam & benigno Ecclesiæ illius hospitio, cùm in Britanniam iret, exceptus est, rogatúsque multùm à Fratribus, ut Romam revertens, illo itinere reverteretur, atque ad eam diverteret Ecclesiam. Denique ibidem adjutores itineris & injuncti operis accepit, à quibus etsi in (Fidem eorum explorat.) (Turonis sepelitur.)

Circ. An. DC. XC. Aug. XXV.

Cui talia blandissimis alloquens vocibus dixit: O dulcissime atque amantissime conjunx, quoniam Christianissimis & Orthodoxis parentibus geniti sumus, non decet nos coinquinari ac libidinosis commixtionibus pollui, velut gentes quæ ignorant Deum, & sicut equus & mulus quibus non est intellectus. Placeat tibi, precor & contestor per Dominum, meum salubre consilium, meísque te accommoda dictis, & quæramus mutuò qualiter nostra Deo placita efficiantur conjugia, ut de nobis non terrena sed progenies cælestis emergat. Decet enim nimiúmque valet nos Apostolorum Principem expetere, atque loca sancta circuire, ut saltem fusâ super nos benedictione Apostolica fiat nobis vita longa, salus continua, opulentia in rebus, fecunditas in propagine, tranquillitas in diuturna pace. O beata Virgo, ô superni Regis sponsa, quàm devota diceris: Ecce dicis quasi optans tibi mundum efflorescere, quem in corde jam despectum funditùs spreveras, & velut stercus marcidum quod penitùs calcaveras. Quid plura? ita quidem est delusa sollicitudo nuptialis, atque protelata dies matrimonij: & cùm debuerant præparari nuptialia, præparantur sumptus & vehicula tanto itineri necessaria. Nam quia erat virgo tenerrima, & tam voluntate quàm ætate innuba, idémque sponsus timoratus & Christicola, adquievit placidè; & ut cognovit non esse fas resistere, etiam ipse cœpit esse auctor itineris, optans & exorans ita sibi cuncta evenire, ut audierat affatibus puellulæ.

Romam pergit cum sponso. * itinerantibus.

6. His ritè peractis & paratis omnibus quæ ad usum vel ad victum forent congrua cunctis iterantibus*, gratias agentes Deo viam pergunt publicam; Sponsus pompa sæculari hilaris & alacer extrinsecùs, virgo multo gaudentior lætabatur intrinsecùs. Cuncta quippe ei Christus tribuebat prospera, cui jam cum fide vera, spe & caritate integra, famulari semper suam devovebat animam, poscens Jesum Christum tacitis precibus custodiri cor & corpus immaculatum, ne confunderetur illecebrosis voluptatibus. Ore tacito mens orabat, & protegentem se Dominum cordis oculis conspiciebat. Suavissimis alloquiis legiones sanctas Angelorum evocabat suum in auxilium, & cum lacrymis sibi adesse poscebat omnem chorum agminum cælestium. Exauditur Dei famula, & comitante illi Divina misericordia, superni respectùs promeruit majora solatia. Sacrosancta utique præsidia sibi mox adesse persensit, quæ defensam omnibus incommodis Romæ præsentarunt Apostolicis conspectibus, cum omni integritate fidei & corporis. Cúmque percunctarentur loca urbis mundi dominæ, & superbo fastu sponsus cum sodalibus undique circumseptus, varia Sanctorum circuiret pignera; illa vitans arrogantiæ comitatum, sola ibat ad Apostolorum limina. Sponsus eam æstimabat repausare præ multæ viæ lassitudine: illa velut mente renovata ac robustior effecta, omnia foris & intus urbis Romæ circuibat Oratoria. Ille ergo ruitura oculo corporeo mirabatur ædificia urbis Hiericontinæ; hæc in perpetuum mansura mentis intuitu invisebat clara mœnia cælestis Hierosolymæ, semper ob amorem patriæ cælestis in orationibus & vigiliis ac jejuniis ante Apostolorum limina solo recubans, & vix ad hospitium rediens.

A Papa velum postulat.

7. Inde spretis rebus transitoriis relictóque sponso cum suis omnibus, pernox erat in orationibus, corpus vigiliis & inedia macerans, & omnia quæ habere poterat pauperibus erogans: sicque Monacha efficitur quæ sponsa putabatur; & terrestris copula cum omni pompa dejicitur, cùm à superis castitas virtutum regina diffunditur. Erat certè gaudens quasi quod optaverat diu possidens, unde nec ad momentum poterat relinquere quæ cum tanta claritate meruit invenire. Adveniente denuo die stationis Apostolicæ, provoluta est pedibus Antistitis sanctæ Catholicæ matris Ecclesiæ, offerens protectam virginitatem Christo Domino ad exemplum Genitricis virginis, & expostulans se sacrari sigillo castimoniæ & capitis velamine sub tutela & servitio incomparabilis Virginis Mariæ. Cujus benignissimam intentionem & devotionem pius Pater audiens & à Domino ejus mentem illustratam intelligens, voce lacrymabili admirans tantam

in puella sapientiam, dixisse fertur: Benedictus es Domine Deus omnium, qui in toro virginali mentis castæ & corporis tuum locas domicilium, & in sexu fragilis, materiæ numerosa operaris mirabilia. Laudem ergo tibi generaliter loquatur lingua omnium, quia dignum est in talibus gestis adtollere te Dominum universorum. Equidem te, Domine, super his in æternum laudabo, & glorificabo nomen tuum in sæcula. CIRC. AN. DC. XC. AUG. XXV.

8. Et conversus ad Dei castam Virginem infit ita inquiens: Cujas es puella, vel à quibus oris advenisti replica; noménque tuum & Fidem tuæ gentis pariter designa. Æstimo enim te nobilissima stirpe progenitam, & ab ipsis infantiæ cunis Ecclesiasticæ disciplinæ literis eruditam. Ad hæc illa mente & facie serenissima summisso vultu tali orsa est alloquio: Si de gente, Pater, quæris, & domine, ego gentis sum Francicæ, atque HUNEGUNDIS dicor nomine, & in pago nata sum Vermandensi, à quo delata huc veni. Educata equidem sum parentibus Christicolis, & contra velle meum, & (ut credo) Dei placitum sponso tradita sum juvenculo, quem postpono & devito devincta Christi caritate, quo ducente & favente, toto corpore sum integra atque mente impolluta. Illi me devoveo qui creavit universa, atque fidem quam requiris, ipsi servo integram. Quam si planè vis audire, pandam tibi, Pater optime, quia licet barbara sim natione, tamen hanc fatemur Fidem veram atque sanctam, quæ nobis in fine temporis est delata ab hac sancta sede Apostolica & Catholica matre Ecclesia. Ecce etenim tua Sãctitas dum à nobis Fidem exigit, videtur nobis quasi Christus à Samaritana aquam fontis postulet: qui dum tali dignatus est perfrui alloquio, innuit latenter quod neminem à Fide ulla potest regio repellere. Unde nos quia Fidem non erubescimus, de provincia nequaquam confundimur, cùm David præcipiat omnes gentes plaudere manibus & jubilare Deo in voce exsultationis, &c. Verumtamen quoniam Apostolicis institutionibus monemur, ut omnibus poscentibus rationem de spe & caritate quæ in nobis est proferamus, non moremur diutiùs gloriam Fidei nostræ, tuæ Beatitudini paucis demonstrare. Credimus quippe & confitemur absque principio temporis & fine summum & incircumscriptum Spiritum, Unum omnipotentem esse Deum, juxta quod ait Moyses: *Audi Israël: Dominus Deus tuus Deus unus est.* Unus est, inquam, Deus Pater ingenitus, unus Filius ejus unigenitus, unus Spiritus sanctus ab utroque procedens, Patri & Filio coæternus, sed semper idem Pater Deus, Filius Deus, Spiritus sanctus Deus, à quo omnia, per quem omnia, & in quo sunt omnia, & sine quo factum est nihil. Hæc tripartita conjunctio & conjuncta divisio, & in personis excludit unionem, & in personarum distinctione obtinet unitatem. Non autem sicut tres personas, ita & tres Deos credimus, sed in tribus personis unam Deitatem confitemur: Trinitatem sanctam credimus in subsistentibus personis, unitatem verò in natura & majestate ac substantia Deitatis. Omne igitur quod est, in duo dividimus. Absque sola nempe Trinitate omne quod in cælis terrísque & mari potentatur vel agitur vel movetur, creaturam esse credimus & fatemur, Deum verò solum creatorem. Filium quoque Dei credimus in novissimis temporibus conceptum esse de Spiritu-sancto & natum ex Maria Virgine, carnémque naturæ humanæ & animam suscepisse. In qua carne crucifixum & sepultum ac resurrexisse à mortuis credimus & fatemur, & in eadem ipsa carne, licet alterius gloriæ, post resurrectionem adscendisse in cælum, unde judicem venturum exspectamus vivorum & mortuorum. Carnis quoque nostræ resurrectionem fatemur integram atque perfectam, in qua nunc vivimus & movemur in præsenti vita, & in ipsa aut pro bonis actibus consequi bonorum præmia, aut pro malis sustinere pœnarum supplicia. Pœnitentiam peccatorum plenissima fide profitemur, ac velut secundam gratiam suscipimus, juxta quod Apostolus dicit ad Corinthios: *Volui per vos venire, ut secũdam gratiam haberetis.* Hic est Fidei nostræ thesaurus, quem signatum Ecclesiastico Symbolo custodimus, quod in Baptismate susce-

Papæ gentem ac Fidem suam exponit.

Deut. 6.

2. Cor. 1.

Circ. An. DC XC. Aug. XXV. pimus. Sic coram Deo corde credimus, sic coram omnibus hominibus ore confitemur, ut hominibus fidem sua cognitio faciat, & imago sua Deo testimonium reddat.

Pontifex ad eam verba facit.

9. Hæc & alia hujuscemodi innumera Fidei sacramenta palam omnibus replicans Hunegundis virgo devotissima, auribus adstantium salubre commercium præstitit, & faucibus virgineis optabile silentium. Tunc venerabilis Pontifex summæ Sedis Apostolicæ, reputans non sonare hominem, sed potiùs intelligens sanctum resonare Spiritum castis in visceribus, coram cunctis ita fatur: Benedicta filia tu à Domino Deo exercituum, quæ in tua mente pura jocundum Deo præparâsti habitaculum. Non oportet ergo sanctum contristari Spiritum, cujus mens pudica creditur esse sacrarium. Apostolus enim dicit, quia castè viventes templa sunt Spiritus-sancti, & ideò quisquis templum Dei violaverit disperdet illum Deus. (1. Cor. 12.) Multùm est in te venerandus ille artifex summus, qui operatur omnia in omnibus, dividens singulis prout vult. Eia virgo casta, eia mens pudica, suscipe quod amori æterno proficiat; oblata etenim tibi à viro corruptiblii sub specie pietatis munuscula projecisti: suscipe nunc per nostram benedictionem tibi à Domino concessa dotalia, per quæ sponsam Christi te in æternum recognoscas, & transitoria contemnendo, sempiterna gaudia comprehendas. Ille enim in tua mente quid facies prospicit, & quàm decenter ejus Virgines comiteris adtendit. Propterea ab adolescentulis ipsius ut diligaris vehementer decerta, & post odorem unguentorum illius currere festinanter anhela, semper pro concessis Domino gratias referens, & pro concedendis humiliter exorans. Hortórque te habere in memoria quæ possidere concupiscis in vita æterna, ut cujus te sponsam fateris in terra, ejus amplexibus perfrui merearis in perenni gloria.

Velum ei cum benedictione imponit.

10. His dictis velum capitis ac reliqua indumenta in humilitate castitatem cordis & corporis ac contemptum mundi significantia super sanctum altare composita sanctus Papa [a] benedixit, atque more sancto consecrans effusa benedictione eam Christo servituram, ut popoścerat, jure dedicavit. Et conversus ad Dominum & exorans dixit: Respice, Domine, super hanc famulam tuam, ut sanctæ virginitatis propositum, quod te inspirante suscepit, te gubernante custodiat. Sit in ea, Domine, per donum Spiritus tui prudens modestia, gravis lenitas, casta libertas: ferveat in caritate, & nihil extra te diligat. Laudabiliter vivere studeat, & laudari non appetat. Te timendo super omnia amet, & amando in omnibus te timeat. Tu ei, Domine, sis gaudium, tu in mærore solatium, tu in ambiguitate consilium. In injuria sis defensio, in paupertate abundantia, in jejunio cibus, in infirmitate medicina. Quod est professa custodiat, ut hostem antiquum devincat, & vitiorum sordes expurget, quatinus centesimo fructu cum decore virginali ac virtutum lampadibus exornetur, & ad electarum Virginum consortium pervenire mereatur. Cúmque omnes respondissent, Amen; sanctus Antistes deosculans caput sanctæ Virginis Hunegundis dimisit eam in pace.

Hunegundis à sponso irato relicta, patriam repetit.

11. Hæc audiens Eudaldus, qui pridem vocatus fuerat sponsus, cùm cognovisset se contemptum à virgine, indignatus est animo, & cunctis sensibus anxiari cœpit, volvens in animo cum nimia æstuatione, ut eam gladio transverberaret. Sed timens incurrere periculum homicidii, territúsque auditâ sententiâ sermonis Apostolici quam retulimus, quia non oportet sanctum contristari Spiritum, cujus sancta virgo erat domicilium, juxta Pauli vocem ubi dicit, quòd castè viventes templa sunt Spiritus-sancti: ideóque quisquis templum Dei violare tentaverit disperdet illum Deus. (1. Cor. 3.) Pœnitentiâ ductus non est eam ausus contingere diutiùs. Missis itaque nuntiis sanctam virginem sprevit à consortio & à comitatu suæ reversionis, derelinquens illam solam viâ publicâ, & subtrahens illi omnia ad tanti itineris necessaria. Privata virgo humano solatio, cœpit viriliter agere &

[a] Martinum I. designat Ecclesia San-Quintinensis in Lectione 4. Breviarii. Quod quidem stare non poterit, nisi Eligius priusquam esset Episcopus Hunegundem de sacro fonte levaverit. Antè enim Sedi Noviomensi præfuit Eligius, quàm Martinus Romanæ.

confortari in Domino, dicens illa Psalmographi cantica: *Dominus pascit me & nihil mihi deerit, in loco pascuæ ibi me collocavit*, &c. Deduxisti enim me in portum voluntatis tuæ: misericordia tua, Christe, obsecro præcedat, & subsequatur me, ut merear pervenire ad optatum servitium sanctæ Virginis MARIÆ. Et ut inhabitare valeam in tabernaculo tuo in sæcula, protegar rogo in velamento alarum tuarum. CIRC. AN. DC.XC. AUG. XXV. *Psal.* 22.

12. Igitur hac expleta oratione cœpit sola proficisci, & ad voluntatem Dei Gallias remeare, lustrans devia & pervia, atque poscens sibi semper affore Sanctorum præsidia. Derelicta siquidem humano solatio, sed suffulta & protecta Christi comitante gratia. Erat namque pergens in itinere, quasi jam degens sub Monastico regimine, vel ut dicam altiùs, quasi sanctus Eremicola Christo famulans in remota eremi solitudine. Diebus quippe festis utens pane solo & aqua parcissima, reliquis pane cineribus commixto & herbarum arborúmque pastionibus defessum refovebat corpusculum. Unde quod per sanctam virginem Dominus dignatus est operari miraculum, non est nostro silentio transeundum. In itinere quomodo se gesserit.

13. Cùm prædictus Eudaldus nimia indignatione stomachatus se contemptum omnimodis comperisset, & in sanctam Virginem vellet sed non auderet gladio insurgere: accepto consilio à quodam quem secum duxerat itineris socium, concitè ad paternam remeare disposuit hereditatem, vendens & distribuens onerosa, ut citiùs transmigraret ad propria. Hoc utique pertractans volvebat in animo, ut omnia patrimonia & jura hereditaria Virginis venderet, & quæ vendere non posset in nihilum redigeret, & sic funditùs ea cum omni supellectili & mancipiis exstirparet. Itaque cum velocissimis equitibus* expeditam cœpit carpere viam, efferens se totum perficere in opere, quod olim doloso conceperat corde. Quod sanctam Virginem nequaquam latêre potuit, quæ Dominum scientem omnia in cordis hospitiolo locare curavit. Itaque Dei ancilla Divino instinctu permota atque afflatu sancti Spiritus vigorata, ut erat pedes, cunctis equitibus & curribus velocior efficitur, immo per aliam viam gradiens, omnes & antevolans, veloces præcesserat currus. Denique prior in terram suæ nativitatis pervenit, & omnia sua pro voto & libitu in loco quem vulgò dicunt Humolarias, sanctæ Dei Genitrici Mariæ séque simul ut optaverat servituram inibi Christo dum adviveret contradidit. Bona sua Monasterio Humolariensi confert. * equis

14. Non post multum verò temporis persecutus idem Eudaldus ad votum explendum devenit, séque omnium rerum Virginis possessorem & dominum prætulit, nesciens quòd jam transissent omnia in cultum Dei & sanctæ Dei Genitricis tutamina. Qui cùm cognovisset eventum rei, & tam auditu quàm visu didicisset acta Virginis veridica, reversus in semetipsum secum tacitus mirari cœpit & venerari, recolens quæ & quanta per sanctam Virginem Dominus sit operatus miracula. Unde quales potuit mox Deo laudes & gratias retulit, qui ab actu & tactu malo eum custodivit, ne peccaret in sanctam Virginem, & furentem in reversione non permisit meritò occumbere. Dignos igitur fructus pœnitentiæ peragens super his quæ gesserat in Virginem, non poterat invenire quibus laudibus eam extolleret, vel quibus muneribus ejus faciem complacaret, ut vel ab ea videri mereretur, aut ipsa pro eo preces Christo fundere dignaretur. Tandem salubri reperto consilio, semetipsum in humilitate cordis & corporis obtulit, ac prostrato corpore coram sacro altari Dei Genitricis MARIÆ veniam de commissis expoposcit: conversóque vultu quo residebat Virgo cælebs, poscit sibi misereri, multúmque precatur ut quem pridem voluerat habere sponsum, saltem tunc dignaretur suscipere servum. Quoniam me, inquit, ad injuriam corruptibilis amatoris non postposuisti, nec mihi qualemcũque personam potentem aut infimam prçposuisti, sed Regem sæculorũ & Creatorem omnium mihi prçtulisti, tibíque sponsum cælestem in toro virginali adscivisti, ecce memet atque mea gratanter offero illi: & quæ tibi olim contuli dotalia, trade sponso vero JESU-CHRISTO Sponsus resipiscens, veniâ petitâ & ipse multa tribuit.

Circ. An. DC. XC. Aug. XXV.

in Sororum egenorúmque alimoniam. Ego, inquam, dum advixero, dúmque corpus hoc gestavero, tuus procurator in exterioribus esse curabo, & post mortem omnem meam supellectilem cum rebus & mancipiis per hoc auctoritatis testamentum perpetualiter trado in honorem Dei omnipotentis atque sanctæ Dei Genitricis Virginis. Et confirmans testamentum hujuscemodi voce palam omnibus dixit: Hæc à me nunc suscipe virgo castissima, meúmque cadaver in hoc loco tumulandum tuis precibus impera; ut cùm te Rex supernus ac cælestis Sponsus in thalamum transduxerit virgineum, ego veste nuptiali circumdatus atque Agni vellere niveo succinctus, inter convivas mensæ Regis particeps vitæ cælestis apparere merear vel ultimus.

Ipse piè deinceps vivit & in Monasterio sepelitur.

15. Obtinuit ergo quod expetiit & cum sancta animi devotione incolumis remeavit ad propria. Cui Dominus bene vivendi contulit efficaciam, ejúsque votum ad optabilem perduxit effectum. Nam devotus Deo, ultrà quàm fuissent necessaria sacratissimæ studuit subministrare virgini, paritérque in statuto xenodochio victûs & vestitûs præbuit alimoniam. Fultus deinde multimoda Christi virtute, ac deducens tempus vitæ in hujuscemodi operatione, exutus est præsentis sæculi contagio, ac perfunctus luce transitoria, audivit de supernis vocem sibi hæc loqui: Euge serve bone & fidelis, quia super pauca fuisti fidelis, super multa te constituam, eris princeps decem civitatum. Tunc beata virgo Hunegundis, mentem sanctam cum oblatione Sacrificij per Sacerdotum manus Regi regum Christo obtulit, deprecans & exorans subvenire illi sanctos Angelos, ac locari ejus spiritum inter choros agminum cælestium. Corpus verò poni jussit in feretro ac deferri ad se fecit infra Monasterium, & in condigno & optato tradidit sepulturæ loco.

Hunegundis ad cælum adspirat.

16. Post cujus abscessum, artiori se submisit vitæ & Christi servitio, puniens atque deflens cogitata seu nociva jam peracta opera, crebrísque jejuniis ac vigiliis tundebat corpus fatigatum, memorans quia non qui cœperit, sed qui perseveraverit salvus erit. In hac denique sancta animi meditatione ac devota fidei operatione moriens mundo & vivens Christo, totum tempus vitæ suæ duxisse fertur, adeo ut plerumque videretur causari & dicere illud propheticum: Heu mihi quia incolatus meus prolongatus est, &c. Cujus longanimem sanctámque peregrinationem superna considerans clementia, ejus petitioni desiderantissimæ satisfacere disposuit, ut quod hactenus viderat per speculum & in ænigmate, jam tunc inciperet facie ad faciem cernere.

Psal. 119.

Ægrotans unctionem & Viaticū petit.

17. Quadam namque die dum solo recubans manus extensas teneret in oratione, percussa est corporis gravedine ac nimio æstu infirmitatis corporeæ: sed consolari meruit Angelorum præsidio & Sanctorum omnium suffragio, quos invocare non cessabat etiam in ægroto corporis ergastulo. Verùm adstantibus circumquaque utriusque sexûs Christo famulantibus, qui ad decessum tantæ Matris atque Virginis convenêre ex vicinis & longinquis regionibus, dolor ingens, mæror & singultus erat omnibus, quoniam videbant se frustrari nimio solatio, licet essent fidentes quod ejus semper in cælis devotissimo tuerentur patrocinio. Inter hæc conversa ad eos qui adsidebant sibi Presbyteros, Unctionis oleum & communionem expetiit, dominumque suimet misereri totis viribus exoravit. Sic tandem Dominici Corporis & Sanguinis Viaticum sumens, roseo vultu & decora facie, velut præsentanda Regi regum in cælesti thalamo imperat cunctis personare dulces & hymnidicos melos psalmodiæ, dicebátque inter cetera quasi prominens ex cilicio & cinere: Adsum ego, Christe, tua famula, veni rogo Rex piissime, atque me benignè suscipe. Cúmque in hujuscemodi voce ab hora noctis media usque ad horam diei tertiam persisteret, ilico cum immenso lumine odor suavissimus adstantium ora perculit, itaut vix possent subsistere præ lumine, licet essent vigorati balsameo aromatum spiramine. Namque vox cum magno lumine etiam fertur descendisse, quæ dum omnibus

omnibus terrorem intulit, minùs ulli se cognoscibilem præbuit. Sed quid aliud videtur edicere, quàm quod fertur proloqui cuique sanctæ animæ? Infit enim: Surge, propera, amica mea, columba mea, formosa mea & veni. Amica videlicet per amorem, columba per simplicitatem, formosa per morum pulchritudinem, &c. Circ. An. DC. XC. Aug. XXV.

18. His & aliis hujuscemodi sancta atque felix anima dulcorata solaminibus, VIII. Kalendas Septembris [a] migrâsse creditur ad Dominum, qui est solus sine principio regnans in unitate & trinitate perfecta Deus nunc & semper & in omnia sæculorum sæcula. Ipsi gloria, laus, & jubilatio, honor & imperium per omnia sæcula sæculorum, Amen. Moritur. a

a Anno circiter DC. XC. siquidem Hunegundis de sacro fonte levata est à B. Eligio, qui anno circà DC. LX. ad superos migravit. Memoratur Hunegundis in additionibus ad Usuardum & in Martyrologiis Benedictino & Gallicano VIII. Kalend. Septemb. tametsi ob festum S. Ludovici ejus officium à Canonicis Augustæ Veromanduorum in diem sequentem transfertur.

MONITUM.

Corpus S. Hunegundis è tumulo elatum est anno Christi CM. XLVI. *pridie Nonas Octobris; (cujus rei historiam à nobis Sæculo* V. *Benedictino referendam* BERNERUS *Abbas descripsit) ac deinde in pretiosiorem thecam anno* M. LI. *translatum est à* MACARIO *Humolariensis Cœnobij Abbate, uti testatur Auctor anonymus, qui prædictam* mutationem *posteris commendavit.*

Hic cùm spatium vacuum per incogitantiam reliquissent Typographi, subjicienda duximus diplomata subscripta.

LUDOVICI REGIS DIPLOMA

De expulsione Sanctimonialium & Monachorum introductione in Monasterium Humolariense.

IN nomine sanctæ & individuæ Trinitatis. LUDOVICUS gratiâ Dei Francorum Rex. Si Divinis cultibus operam dantes Ecclesiam Dei ad summum sacræ Religionis statum sustollere conamur, Regio jure ac progenitorum nostrorum privilegiis utimur. Quocirca omnium sanctæ Dei Ecclesiæ Fidelium tam præsentium quàm & futurorum noverit sollertia, quoniam nostram adeuntes præsentiam ADALBERTUS, inclytæ indolis Comes, unà cum nobili viro EILBERTO & conjuge sua HERSENDI, suppliciter nostram exorantes munificentiam ut cuidam locello in pago Viromandensi sito qui vulgò dicitur Humolarias, quo sacratissima sponsa Christi Hunegundis diem exspectat beatæ remunerationis, nostra dignaretur subvenire clementia, quatenus quibusdam Sanctimonialibus inibi non satis honestè viventibus, & Regulari districtioni subjici nolentibus inde remotis substituerentur Monachi, qui obedirent Regulæ & Abbati, quòd nostra annuente auctoritate prædictus Eilbertus prædictam Abbatiam domino suo Comiti videlicet Adalberto reddidit, isdem verò Comes nostræ ditioni eamdem obtulit, ea scilicet ratione ut Præcepto nostræ auctoritatis ita hanc muniri juberemus, quò absque ulla omnino diminutione, & sine aliqua alicubi subjectione Abbati Regulari concessa inviolabilis in perpetuum permaneret. Favente igitur conjuge nostra & venerabili Archiepiscopo [a] ARTALDO cum Episcopis WIDONE [b] & GIBUINO [c], & Clarissimo Abbate [d] HINCMARO & Monachis ejusdem Congregationis & Comitibus prædicto Adalberto & RAGENOLDO, cunctisque fidelibus nostris qui aderant precantibus & laudantibus, ita fieri decrevimus: cum quorum omnium consilio jam sæpedictam Abbatiam cum omni integritate pro Regula in eodem loco observanda Abbati Regulari habendam in perpetuum statuimus, & ut nostræ auctoritatis emolumentum per succedentia temporum curricula inviolabiliter conservetur manu nostra eum subtus firmantes sigillo corroborari præcipimus nostro.

a Remensi
b Suessionico
c Catalaunensi
d Monasterij S. Remigij Rem.

Sigillum Domini LUDOVICI Gloriosissimi Regis Francorum.

ODILO Notarius ad vicem ARTALDI Archiepiscopi summique Cancellarij recognovit. Actum. Remis civitate in Monasterio S. Remigij Kal. Octobris Indict. VI. anno XIV. regnante Ludovico Rege glorioso, anno Incarnationis Domini DCCCC. XLVIII.

JOHANNIS *Papæ XII. Confirmatio.*

JOHANNES Episcopus servus servorum Dei, venerabili Abbati BERNERO beatæ Dei Genitricis MARIÆ Virginis Ecclesiæ, & per eam cunctæ Congregationi in perpetuum. Si justis petitionibus præstabiles piorum assensum præbemus, voluntati Domini nos militare credimus. Ergo notum sit universis Catholicæ Matris Ecclesiæ filiis tam præsentibus quàm futuris, quòd misit ad nos filius noster gloriosæ indolis puer scilicet LOTHARIUS Rex Francorum paternitatem nostram humiliter obsecrans, ut quamdam Cellam in pago Veromandensi sitam, in honore beatæ Dei Genitricis Virginis Mariæ & S. Hunegundis Virginis constructam, auctoritatis præsidio muniremus: quam suggerentibus genitori suo Ludovico videlicet Regi Comites

CIRC. AN. DC. XC. AUG. XXV.

Adalberto & idoneo satis viro Gilberto, qui eamdem Abbatiolam jure beneficij possidebat, ad sacræ Religionis venerabilem cultum erigere conatur, atque Regiæ potestatis Præcepto corroborare nititur. Cujus petitioni congaudentes, Ecclesiastici vigoris manum exerimus, & ex ea qua fulcimur Apostolica auctoritate præcipimus, ut præfatam Abbatiam nemo umquam sæcularium possideat, neque ex rebus ejusdem Cellæ quidquam sibi aliquis usurpet, non Rex, non Comes, non Episcopus, nec quilibet Princeps quacumque potestate præditus, nisi fortè tuendi ac defendendi causâ, & hoc nonnisi ejusdem loci Regularis Abbatis fiat permissione. Si quis verò prò hac adipiscenda pecuniam vel quodlibet munus Regi aut cuilibet Principi dederit sive promiserit, subinferendæ maledictioni subjacebit. Sit igitur eidem Cellæ Abbas secundum Regulam S. BENEDICTI constitutus, & Monachi Regulari districtioni subjecti, quos de rebus ejusdem Cellæ aliquod dispendium perpéti cum omni imperio prohibemus. Res verò ejusdem Ecclesiæ sunt Humolarias villa, in qua eadem Cella constructa est, cum mansionibus cunctis ad se pertinentibus; Merulficurtis cum adjacentiis suis: Eudoldicurtis cum appendiciis suis; Caviniacus cum mansis ad se pertinentibus: in villa quæ dicitur Frisia super fluvium Somnam XII. mansi, quos pro commoditate piscium eidem Ecclesiæ perpetualiter habere liceat. Hæc itaque & si qua alia Ecclesia eidem Domino opitulante adquirere sibi potuerit, Apostolicâ fulta auctoritate licenter & sine aliqua contradictione possidebit, &c. Scriptum per manum LEONIS sacri scrinii sanctæ Sedis Apostolicæ in mense Janu. pro Indict. XIV. Datum IV. Non. Janu. per manum GEORGII secundi Episcopi sanctæ Sedis Apostolicæ, anno primo Domino propitio pontificatûs D. Johannis S. P. & universalis Papæ.

AN. CHR. DC. XC. SEPT. XIX.

VITA S. THEODORI EPISCOPI CANTUARIENSIS,

Ex Beda Venerabilis Histor. lib. 4. & 5.

OBSERVATIONES PRÆVIÆ.

Vitæ scriptores.

1. THEODORUM *summis laudibus effert Venerabilis* BEDA, *qui ejus præcipua gesta descripsit, uti &* WILLELMUS *Malmesburiæ Monachus in lib. I. de Pont. Angl. ac* GERVASIUS *Cœnobita Cantuariensis in lib. de Actib. Pontif. Cantuar. aliique rerum Britannicarum scriptores.*

Memoria.

2. *Theodorus in antiquis Martyrologiis haud expressus, apud Cantuarienses tamen semper in honore habitus est ac Sancti nomine exornatus, uti ex Beda & ex eius Reliquiarum translatione sub finem sæculi XI. facta manifestum est. Eum recentioribus Martyrologiis inscripsere* Wion, *Galesinius aliique ad XIII. Kalend. Octob. qui dies in ejus Epitaphio à Beda citato signatus est.*

Monastica professio.

3. *Theodorum professione Monachum, & quidem Græcorum Institutis addictum fuisse constat. An Latinis Monachis sese adjunxerit post suum in Italiam adventum, incerta res est. Certè Orientalium tonsuram retinuit, donec à Vitaliano Papa in Britanniam insulam missus est. Eum tamen majoribus typis donamus, quòd ejus Acta alligata sint cum gestis S.* ADRIANI *Abbatis, quem Benedictina Regula paruisse conspicuum est. Nam præterquam quòd Abbas erat in Monasterio Neridano prope Neapolim non ita procul à Cassino monte; Abbas institutus est Cœnobij S. Petri in suburbio Cantuariensi, quod Cœnobium Regulam S. Benedictini servabat.*

Arguitur de expulso S. Vvilfrido.

4. *Unum in Theodoro carpit Willelmus Malmesburiæ Monachus, quòd Eboracensis urbis Pontifices* CEDDAM & WILFRIDUM seu vi, seu ratione *expulerit.* Ubi videri & doleri potest humana miseria, *inquit Willelmus,* quòd videlicet quantalibet quis sanctitate polleat, non ad plenum pervicaces mores exuat, quia illi duo oculi Britanniæ controversias inter se egerint. Siquidem Theodorus Vvilfridum injustè, quantum nostra habet conjectura, ejecerit, Vvilfridus Romæ Papæ Agathoni multis antè periculis jactatus querelam detulerit. Ejus enim verba hæc sunt in suggestione quam obtulit Papæ. » Quid autem acciderit ut Theodorus sanctissimus » Archiepiscopus, me superstite in sede quam licet indignus dispensabam, sine consensu cu- » juslibet Episcopi, tres sua auctoritate mea humilitate non adquiescente, ordinaret Episcopos, » omittere magis quàm urgere pro ejusdem viri reverentia condecet: quem quidem pro eo quòd » ab hac Apostolicæ Sedis summitate directus est, accusare non audeo. *Johannes Papa V. in Epist. ad Ethelredum relata ab eodem Vvillelmo in lib. 3. de Pont. Angl. in Vvilfrido:* Dudum, *inquit,* sub Apostolicæ memoriæ Agathone Papa, cùm Vvilfridus Episcopus pro sua causa Sedem hanc appellâsset, & accusatores à Theodoro sanctæ Cantuariorum Ecclesiæ Archiepiscopo hinc illuc mandato, & ab Hilda religiosæ memoriæ Abbatissa missi venissent; Episcopi tunc hic de diversis partibus congregati rem regulariter quæsierunt & definierunt, eamdemque sententiam successores ejusdem Pontificis prædecessores nostri tenuerunt. *S. Vvilfridus semel & iterum à sede Eboracensi expulsus est, primò quidem* anno DC. LXXVIII. & octo

annis exsulavit, *inquit Richardus Prior Hagustaldensis in lib. de Episc. Hagust. cap.* 8. Interim verò in loco ejus à Theodoro duo Episcopi ordinantur, Bosa ad Eboracensem, & Eata ad Hagustaldensem & pariter ad Lindisfarnensem: *qua de re Beda infrà num.* 15. *At Vuilfridus post octo annos restitutus*, iterum post quinque annos Rege Alfrido, & plurimis Episcopis eum falsò accusantibus de transgressione præceptorum Theodori Cantuariensis Archiepiscopi de præsulatu suo pulsus est, *uti subdit Richardus cap.* 12. Sed postquam tredecim annis secundò exsulavit, à Romana sede item Angliam remeans, lectis litteris Johannis Papæ... præsulatum suum recuperavit. *Quo quidem in facto Theodorus humanum aliquid passus est: tametsi Beda in lib.* 5. *Hist. cap.* 20. *Theodori nomini parcit. Verùm quum in mortem vergere cœpit Theodorus, arcessivit Vuilfridum & Erkenvvaldum Episcopum Londoniensem*, ipsis omnia peccata confessus illo se potissimùm permoveri scrupulo dixit, quod in Sanctum commisisset, passus eum contra regulas spoliari vel apertâ instantiâ, vel occultâ patientiâ. Et quia, inquit, finis mihi futuro anno imminet, sicut Deo prænuntiante cognovi, & frequens ægritudo admonet, rogo te, sanctissime Pontifex, ut benignus mihi commissum indulgeas & sedem Archiepiscopatûs mei subeas: quippe qui sis omnium Anglorum in Romanis legibus peritissimus. Ego Deo donante conabor, ut veteres offensas recenti officiorum sedulitate deleam, Reges & auctoritate & precibus amicos facturus, &c. *Quæ Vuillelmus sæpe laudatus commemorat. Theodorus pro virili nisus est Vuilfridum habere successorem: id quod præ modestia Vuilfridus recusavit.*

An. Chr. DC.XC. Sept. XIX.

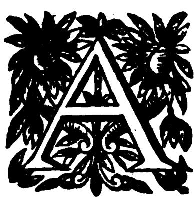
Pœnitentiam agit.

5. *Magna fuit Theodori in Ecclesia auctoritas, ut ejus gratiâ Agatho Papa sextam Synodum aliquamdiu distulerit.* Sperabamus, *inquit in Epist. ad Synodum Constant.* de Britannia Theodorum confamulum atque Coëpiscopum nostrum, magnæ insulæ Britanniæ Archiepiscopum & Philosophum, cum aliis qui ibidem hactenus demorantur, exinde ad humilitatem nostram conjungere: & hac de causa hucusque Concilium distulimus. Vides, *inquit Malmesburiensis*, quanti eum fecerit, ut ejus exspectatione universale Concilium differret.

Ejus auctoritas.

6. *Scripsit testibus Beda in lib. de Temp. & Reginone Abbate Prumiensi, Pœnitentialem librum, in quo* à quantis annis pro unoquoque peccato quis pœnitere debeat, mirabili & discreta consideratione describit. *Spelmannus in Tomo 1. Conc. titulos dumtaxat capitulorum 78. ex Bibliotheca Cantabrigiensi S. Benedicti vulgavit. Præter librum Pœnitentialem Theodorus codicem Canonum composuisse videtur. Nam in Ordine Romano citatur* capitulum ex Canone Theodori in ordinatione Abbatis. *Et in Collect. Canon. Hibern. memoratur ejusdem decretum*, ut in Monachorum ordinationibus Abbas debeat Missam agere. *Et tamen in Pœnitentialis libri titulis, quales edidit Spelmannus, nulla de Abbatum Monachorumve ordinatione mentio est.*

Scripta.

1. NNO memorato [a] eclipsis solis & mox sequentis pestilentiæ, quo & COLMAN Episcopus unanimi Catholicorum intentione superatus, ad suos reversus est; DEUSDEDIT sextus Ecclesiæ Dorovernensis Episcopus obiit pridie Iduum Juliarum. Sed & ERCONBERHT Rex Cantuariorum eodem mense ac die defunctus, EGGBERTO filio sedem Regni reliquit, quam ille susceptam per novem annos tenuit. Tunc cessante non pauco tempore Episcopatu, missus est Romam ab ipso simul & à Rege Northanymbrorum OSWIO, ut jam diximus*, WIGHARDUS Presbyter, vir in Ecclesiasticis disciplinis doctissimus, de genere Anglorũ, petentibus hunc Ecclesiæ Anglorum Episcopum ordinari, missis pariter Apostolico Papæ donariis, & aureis atq; argenteis vasis nõ paucis. Qui ubi Romã pervenit, cui Sedi Apostolicæ tẽpore illo VITALIANUS præerat, postquàm itineris sui causam præfato Papæ Apostolico patefecit, non multo pòst & ipse, & omnes pęne qui cũ eo advenerant socii ejus, pestilentia superveniente deleti sunt.

a Ex lib. 4. c. 1. Anno 664. Vvigardus Romam missus peste exstinguitur.

*lib. 3. c. 29.

2. At Apostolicus Papa, habito de his consilio quæsivit sedulus, quem Ecclesiis Anglorum Archiepiscopum mitteret. Erat autem in Monasterio Niridano, quod est non longè à Neapoli Campaniæ, Abbas ADRIANUS, vir natione Afer [b], sacris litteris diligenter imbutus, Monasterialibus simul & Ecclesiasticis disciplinis institutus, Græcæ pariter & Latinæ linguæ peritissimus. Hunc ad se accitum Papa jussit Episcopatu accepto in Britanniam venire. Qui indignum se tanto gradu respondens, ostendere posse se dixit alium, cujus magis ad suscipiendum Episcopatum & eruditio conveniret & ætas. Cùmque Monachum quem-

Adrianus & Theodorus pro eo mittuntur. b

a Nempe *anno Dominicæ Inc.* DC. LXIV. *die tertio mensis Maij, horâ circiter decimâ diei*, inquit Beda lib. 3. cap. 27.

b Hæc tria vocabula desunt in versione Saxonica Aluredi Regis.

AN CHR. DC XC. SEPT. XIX.

dam de vicino Virginum Monasterio nomine ANDREAM Pontifici offerret, hic ab omnibus qui eum novêre, dignus Episcopatu judicatus est. Verùm pondus corporeæ infirmitatis ne Episcopus fieri posset obstitit, & rursum Adrianus ad suscipiendum Episcopatum actus est. Qui petiit inducias, si fortè alium, qui ordinaretur Episcopus, ex tempore posset invenire.

3. Erat ipso tempore Romæ Monachus Adriano notus, nomine THEODORUS, natus ex Tharso Ciliciæ, vir & sæculari & Divina litteratura græcè & latinè instructus, probus moribus, & ætate venerandus, id est annos habens ætatis sexaginta sex. Hunc offerens Adrianus Pontifici, ut Episcopus ordinaretur obtinuit, his tamen conditionibus interpositis, ut ipse eum perduceret in Britanniam, eoquòd jam bis partes Galliarum diversis ex causis adiisset, & ob id majorem hujus itineris peragendi notitiam haberet, sufficiénsque esset in possessione hominum propriorum: & ut ei doctrinæ cooperator exsistens, diligenter attenderet, ne quid ille contrarium veritati Fidei, Græcorum more, in Ecclesiam cui præesset introduceret. Qui Subdiaconus ordinatus, quatuor exspectavit menses, donec illi coma cresceret, quò in coronam tonderi posset. Habuerat enim tonsuram more Orientalium a S. Pauli Apostoli. Qui ordinatus est à Vitaliano Papa anno Dominicæ incarnationis sexcentesimo sexagesimo octavo, sub die septimo Kalendarum Aprilium, Dominicâ. Et ita unà cum Adriano sexto Kalendas Junias in Britanniam missus est.

anno 668.

Massiliæ detenti, postea Parisiis.

4. Qui cùm pariter per mare ad Massiliam, ac deinde per terram Arelatem pervenissent, & tradidissent JOHANNI Archiepiscopo civitatis illius scripta commendaticia Vitaliani Pontificis, retenti sunt ab eo, quousque EBROINUS Major domûs Regiæ copiam pergendi quoquò vellent tribuit eis. Quâ acceptâ, Theodorus profectus est ad AGILBERHTUM Parisiorum Episcopum, & ab eo benignè susceptus, & multo tempore habitus est: ADRIANUS verò perrexit primùm ad EMME Senonum, & postea ad FARONEM Meldorum, Episcopos; & bene cum eis diutiùs fuit. Coëgerat enim eos imminens hiems, ut ubicumque potuissent, quieti manerent. Quod cùm nuntij certi narrâssent Regi Ecgberto, scilicet Episcopum quem petierant à Romano Antistite, in Regno Francorum esse; misit illò continuò REDFRIDUM Præfectum suum ad adducendum eum. Quò cùm pervenisset, adsumpsit Theodorum cùm Ebroini licentia, & perduxit eum ad portum, cui nomen est Quentawic; ubi fatigatus infirmitate, aliquantisper moratus est. Et cùm convalescere cœpisset, navigavit in Britanniam. Adrianum autem Ebroinus retinuit, quoniam suspicabatur eum habere aliquam legationem Imperatoris ad Britanniæ Reges adversus Galliæ Regnum, cujus tunc ipse maximam curam gerebat. Sed cùm tale nihil illum habere vel habuisse veraciter comperisset, absolvit eum, & post Theodorum ire permisit. Qui statim ut ad illum pervenit, dedit ei Monasterium B. Petri Apostoli, ubi Archiepiscopi Cantiæ sepeliri solent. Præceperat enim Theodoro abeunti Dominus Apostolicus, ut in diœcesi sua provideret & daret ei locum, in quo cum suis aptè degere potuisset.

Britãniam adeût, unus post alterum.

Petrus fit Abbas.

Ex cap. 2. Theodorus sede inita Anglos rectè docet, Adriano adjutore.

5. Pervenit autem Theodorus ad Ecclesiam suam secundo postquam consecratus est anno, sub die sexta Kalendarum Juniarũ, Dominicâ; & fecit in ea annos viginti & unum, menses tres, dies viginti sex: móxq; peragratâ insulâ totâ, quaquaversùm Anglorum gentes morabantur, (nam & libentissimè ab omnibus suscipiebatur atque audiebatur) rectum vivendi ordinem, ritum celebrandi Paschæ

a Nempe Monachi Græci tum temporis penitùs detonsi erant rasísque similes, *ad imitationem scilicet S. Iacobi Fratris Domini & Pauli Apostoli & ceterorum*, uti scribit Germanus Patriarcha Constantinopolitanus in Theoria, qui à Leone Isaurico circa ann. DCC. XXX. sede pulsus est. Τὸ δὲ κείρεσθαι τὴν κεφαλὴν ὁλοτελῶς, κατὰ μίμησιν τοῦ ἁγίου Ἰακώβου τοῦ ἀδελφοθέου καὶ Παύλου Ἀποστόλου καὶ τῶν λοιπῶν. Ratramnus in lib. 4. contra Græc. oppos. cap. 5. idem affirmat de Clericis Græcis, quibus *mos inest barbam quidem non tondere, caput verò crine totum nudare*. Id tamen ab Apostolis, nedum ab Apostolo Paulo profectum fuisse negant nonnulli, quos inter Salmasius in Epist. de cæsarie & coma. Lege Menardum nostrum in Com. Regul. cap. 62. §. 10.

canonicum, per omnia comitante & cooperante Adriano [a], disseminabat. Isque primus erat in Archiepiscopis, cui omnis Anglorum Ecclesiæ manus dare consentiret. Et quia litteris sacris simul & sæcularibus, ut diximus, abundanter ambo erant instructi, congregatâ discipulorum catervâ, scientiæ salutaris cotidie flumina irrigandis eorum cordibus emanabant: itaut etiam Metricæ artis, Astronomicæ & Arithmeticæ Ecclesiasticæ disciplinam inter sacrorum apicum volumina suis auditoribus contraderent. Indicio est quòd usq; hodie supersunt de eorum discipulis, qui Latinam Græcámque linguam æquè ut propriam in qua nati sunt, nôrunt. Neque umquam prorsus ex quo Britanniam petiêrunt Angli, feliciora fuêre tempora, dum & fortissimos Christianósque habentes Reges, cunctis Barbaris nationibus essent terrori, & omnium vota ad nuper audita cælestis regni gaudia penderent: & quicumque lectionibus sacris cuperent erudiri, haberent in promptu magistros qui docerent. Sed & sonos cantandi in Ecclesia, quos eatenùs in Cantia tantùm noverant, ab hoc tempore per omnes Anglorum Ecclesias discere cœperunt: primúsque, excepto Jacobo, de quo supra diximus, cantandi magister Northanymbrorum Ecclesiis EDDI cognomento Stephanus fuit, invitatus de Cantia à reverendissimo viro Wilfrido, qui primus inter Episcopos qui de Anglorum gente essent, Catholicum vivendi morem Ecclesiis Anglorum tradere didicit.

AN. CHR. DC. XC. SEPT. XIX.

6. Itaque Theodorus perlustrans universa, ordinabat locis opportunis Episcopos, & ea quæ minùs perfecta reperit, his quoque juvantibus corrigebat. In quibus & CEADDA Episcopum cùm argueret non fuisse ritè consecratum, respondens ipse voce humilima; Si me, inquit, nôsti Episcopatum non ritè suscepisse, libenter ab officio discedo: quippe qui neque me umquam hoc esse dignum arbitrabar, sed obedientiæ causâ jussus subire, quamvis indignus consensi. At ille audiens responsionis ejus humilitatem, dixit non eum Episcopatum dimittere debere; sed ipse ordinationem ejus denuò Catholica ratione consummavit. Eo autem tempore, quo defuncto Deusdedit, Dorovernensis Ecclesiæ Episcopus quærebatur ordinandúsque mittebatur, Wilfridus quoque de Britannia in Galliam ordinandus est missus. Et quoniam ante Theodorum rediit, ipse etiam in Cantia Presbyteros & Diaconos, usquedum Archiepiscopus ad sedem suam perveniret, ordinabat. At ipse veniens mox in civitate Rosi, ubi defuncto DAMIANO Episcopatus jamdiu cessaverat, ordinavit virum magis Ecclesiasticis disciplinis institutum & vitæ simplicitate contentum, quàm in sæculi rebus strenuum, cui nomen erat PUTTA, maximè autem modulandi in Ecclesia more Romanorum, quem à discipulis B. Papæ Gregorij didicerat, peritum.

Ceaddam Episc. reordinat.

Damianum Rosi Episc. constituit.

7. Anno Dominicæ Incarnationis sexcentesimo septuagesimo, qui est annus secundus, ex quo in Britanniam venit Theodorus, Oswi Rex Northanymbrorum pressus est infirmitate, qua & mortuus est anno ætatis suæ quinquagesimo octavo: qui intantum eo tempore tenebatur amore Romanæ & Apostolicæ institutionis, ut si ab infirmitate salvaretur, etiam Romam venire, ibíque ad loca sancta vitam finire disponeret: Wilfridúmque Episcopum ducem sibi itineris fieri, promissa non parva pecuniarum donatione, rogaret. Qui defunctus die decimaquinta Kalendarum Martiarum, ECGFRIDUM filium Regni heredem reliquit. Cujus anno regni tertio Theodorus cogit Concilium Episcoporum unà cum eis, qui canonica Patrum statuta diligerent & nôssent, magistris Ecclesiæ pluribus. Quibus pariter congregatis, diligenter ea quæ unitati pacis Ecclesiasticæ congruerent, eo quo Pontificem decebat animo, cœpit observanda docere. Cujus Synodicæ actionis hujusmodi textus est.

Ex cap. 5. Osvvio Rege mortuo Synodum cogit anno 673.

[a] Adrianus Abbas in Sanctorum numerum relatus est, mortuus teste Beda in Hist. lib. 5. cap. 21. *anno post obitum S. Vulfridi proximo*, Christi DCC. X. *& in Monasterio suo in Ecclesia Dei Genitricis sepultus*. Cujus doctrinæ, simul & Theodori, inter alia testimonium *perhibet, quòd Albinus discipulus ejus qui Monasterio ipsius in regimine successit, Græcam linguam magna ex parte, Latinam verò non minùs quàm Anglorum quæ sibi naturalis est noverit.*

An. Chr. DC XC. Sept. XIX. Synodi Acta. *al. XXIV.

„ 8. In nomine Domini Dei & Salvatoris nostri Jesu-Christi, regnante inperpetuum ac gubernante suam Ecclesiam eodem Domino nostro Jesu-Christo, placuit convenire nos juxta morem Canonum venerabilium, tractaturos de necessariis Ecclesiæ negotiis. Convenimus autem die quarta-decima * mensis Septembris, Indictione prima, in loco qui dicitur *Heorutford*. Ego quidem Theodorus, quamvis indignus ab Apostolica sede destinatus Dorovernensis Ecclesiæ Episcopus, & Consacerdos ac Frater noster reverendissimus Bisi Orientalium Anglorum Episcopus, affuimus; cum quibus etiam Frater & Consacerdos noster Wilfridus Northanymbrorũ gentis Episcopus per proprios Legatarios affuit. Affuerunt & Fratres & Consacerdotes nostri Putta Episcopus castelli Cantuariorum quod dicitur Rofecester, Leuterius Episcopus Occidentalium Saxonum, Winfridus Episcopus provinciæ Merciorum. Cúmq; in unum convenientes, juxta ordinem quique suum resedissemus: Rogo, inquam, dilectissimi Fratres, propter timorem & amorem Redemptoris nostri, ut in communi omnes pro nostra Fide tractemus, ut quæque decreta ac definita sunt à sanctis ac probabilibus Patribus, incorruptè ab omnibus nostris serventur. Hæc & alia complura quæ ad caritatem pertinebant unitatémque Eccclesiæ conservandam prosecutus sum. Cúmque explessem prolocutionem, interrogavi unumquemque eorum per ordinem, si consentirent ea, quæ à Patribus canonicè sunt antiquitùs decreta custodire. Ad quod omnes Consacerdotes nostri respondentes dixerunt: Optimè omnibus placet, quæ definiêrunt sanctorum Canones Patrum, nos quoque omnes alacri animo libentissimè servare. Quibus statim protuli eumdem librum Canonum: & ex eodem libro decem capitula quæ per loca notaveram, quia maximè nobis necessaria sciebam, illis coràm ostendi, & ut hæc diligentiùs ab omnibus susciperentur rogavi.

„ 9. Primum capitulum, ut sanctum diem Paschæ in commune omnes servemus Dominicâ post quartam-decimam lunam primi mensis. II. Ut nullus Episcoporum parochiam alterius invadat, sed contentus sit gubernatione creditæ sibi plebis. III. Ut quæque Monasteria Deo consecrata, nulli Episcoporum liceat ea in aliquo inquietare, nec quidquam de eorum rebus violenter abstrahere. IV. Ut ipsi * Monachi non migrent de loco ad locum, hoc est de Monasterio ad Monasterium, nisi per dimissionem proprij Abbatis; sed in ea permaneant obedientia, quam tempore suæ conversionis promiserunt. V. Ut nullus Clericorum relinquens proprium Episcopum, passim quò libet discurrat, neque alicubi veniens absque commendaticiis litteris sui Præsulis suscipiatur. Quod si semel susceptus est, & noluerit invitatus redire, & susceptor, & is qui susceptus est, excommunicationi subjacebit. VI Ut Episcopi atque Clerici peregrini contenti sint hospitalitatis munere oblato, nullíque eorum liceat ullum officium Sacerdotale absque permissu Episcopi, in cujus parochia esse cognoscitur, agere. VII. Ut bis in anno Synodus congregetur. Sed quia diversæ causæ impediunt, placuit omnibus in commune, ut Kalendis Augusti in loco qui appellatur Clofeshooh semel in anno congregetur. VIII. Ut nullus Episcoporum se præferat alteri per ambitionem, sed omnes agnoscant tempus & ordinem consecrationis suæ. IX. Capitulum in commune tractatum est, ut plures Episcopi, crescente numero Fidelium, augerentur. Sed de hac re ad præsens siluimus. X. Pro conjugiis, ut nulli liceat nisi legitimum habere connubium, nullus incestum faciat, nullus conjugem propriam nisi ut sanctum Evangelium docet, fornicationis causâ relinquat. Quòd si quisquam propriam expulerit conjugem legitimo sibi matrimonio conjunctam, si Christianus esse rectè voluerit, nulli alteri copuletur: sed ita permaneat, aut propriæ reconcilietur conjugi.

*al. Episcopi Monachi

Nota hospitalitatem in Ecclesiis sæculo VII.

„ 10. His itaque Capitulis in commune tractatis ac definitis, ut nullum deinceps ab aliquo nostrûm oriatur contentionis scandalum, aut alia pro aliis divulgentur, placuit ut quæque definita sunt, unusquisque nôstrum manûs propriæ subscriptione confirmet. Quisquis igitur contra hanc sententiam juxta decreta ca-

nonum, nostra etiam confessione ac subscriptione manûs nostræ confirmatam « AN. CHR.
quoquomodo minuere; eámque infringere tentaverit, noverit se ab omni offi- « DC.XC.
cio Sacerdotali & nostra societate separatum. Divina nos gratia in unitate san- « SEPT.XIX
ctæ Ecclesiæ suæ viventes custodiat incolumes. «

11. Facta autem est hæc Synodus anno ab Incarnatione Domini sexcentesimo septuagesimo tertio; quo anno Rex Cantuariorum EGGBERHT mense Julio obierat, succedente in Regnum Fratre Lothere, quod ipse annos undecim & menses septem tenuit. BISI autem Episcopus Orientalium Anglorum, qui in præfata Synodo fuisse perhibetur, ipse erat successor BONIFACII, vir multæ sanctitatis & religionis. Nam Bonifacio post decem & septem annos Episcopatûs sui defuncto, Episcopus pro eo, Theodoro ordinante, factus est. Quo adhuc superstite, sed gravissima infirmitate ab administrando Episcopatu prohibito, duo sunt pro illo Æcci & Badwine electi & consecrati Episcopi. Ex quo usque hodie provincia illa duos habere solet Episcopos.

12. Non multo posthæc elapso tempore, offensus à Winfrido Merciorum Episcopo per meritum cujusdam inobedientiæ Theodorus Archiepiscopus, deposuit eum de Episcopatu, post annos accepti Episcopatûs non multos, & in loco ejus ordinavit Episcopum SEXVULFUM, qui erat constructor & Abbas Monasterij quod dicitur Medeshamstede [a], in regione Girviorum. Depositus verò Winfridus, rediit ad Monasterium suum quod dicitur Adbearve, ibíque in optima conversatione vitam finivit.

ex cap. 6. Vvinfrido deposito Sexvulfum Merciorum Episc. ordinat.

13. Quartus Occidentalium Saxonum Antistes LEUTHERIUS fuit: siquidem primus BIRINUS, secundus AGILBERHTUS, tertius exstitit WINI. Cúmque mortuus esset Cenwalch, quo regnante idem Leutherius Episcopus factus est, acceperunt subreguli Regnum gentis, & divisum inter se tenuerunt annis circiter decem. Ipsísque regnantibus defunctus est ille, & Episcopatu functus Heddi, qui pro eo consecratus est à Theodoro in civitate Londonia: cujus episcopatûs tempore devictis atque amotis subregulis, Ceadwalla suscepit Jmperium. Et cùm duobus annis hoc tenuisset, tandem superni regni amore compunctus, reliquit eodem adhuc Præsule Ecclesiam gubernante: ac Romam abiens, ibi vitam finivit.

ex cap. 12. Londoniæ Episcopi.

14. Anno Dominicæ Inc. sexcentesimo septuagesimo sexto, cùm EDILRED Rex Merciorum, adducto maligno exercitu Cantiam vastaret, & Ecclesias ac Monasteria sine respectu pietatis vel Divini timoris fœdaret, civitatem quoque Rofi in qua erat Putta Episcopus, quamvis eo tempore absens, communi clade absumpsit. Quod ille ubi comperit, Ecclesiam videlicet suam rebus ablatis omnibus depopulatam, divertit ad Sexwlfum Merciorum Antistitem, & accepta ab eo possessione Ecclesiæ cujusdam & agelli non grandis, ibidem in pace vitam finivit, nil omninò de restaurando Episcopatu suo agens, quia magis in Ecclesiasticis quàm in mundanis rebus erat industrius: sed in illa solùm Ecclesia Deo serviens, & ubicumque rogabatur, ad docenda Ecclesiastica carmina divertens. Pro quo Theodorus in civitate Rofi QUICHELMUM consecravit Episcopum. Sed illo post non multùm temporis præ inopia rerum ab Episcopatu decedente, atque ad alia loca secedente, GEBMUNDUM pro eo substituit Antistitem.

Rofenses Episcopi.

15. Anno Dominicæ Inc. sexcentesimo septuagesimo octavo, qui est annus imperij Regis Ecgfridi octavus, apparuit mense Augusto stella quæ dicitur cometa, & tribus mensibus permanens, matutinis horis oriebatur, excelsam radiantis flammæ quasi columnam præferens. Quo etiam anno orta inter ipsum Regem Ecgfridum & reverendissimum Antistitem Wilfridum dissensione, pulsus

Cometa anno 678. Vvilfrido pulso.

[a] Monasterium *Medhamstede*, postea de Burgo nuncupatum, novissimè Petriburgum, vulgò *Peterburgh*, eo quòd limina Romana S. Petri suppleret, ut constat ex litteris Agathonis Papæ à Spelmanno relatis To. I. Conc. Brit. qui Agatho Abbatem Medehamstedensem Legatum in omnem Angliam constituit anno DC.XXC.

AN. CHR. DC. XC. SEPT. XIX.

a

Episcopos varios ordinat Theodorus.

est [a] idem Antistes à sede sui Episcopatûs, & duo in locum ejus substituti Episcopi, qui Northanymbrorum genti præessent, BOSA videlicet, qui Deirorum; & Eata, qui Berniciorum provinciam gubernaret: hic in civitate Eboraci, ille in Hagustaldensi sive in Lindisfarnensi Ecclesia Cathedram habens Episcopalem: ambo de Monachorum collegio in Episcopatûs gradum adsciti. Cum quibus & Eadhedus in provincia Lindisfarnorum, quam nuperrimè Rex Ecgfridus superato in bello & fugato Wlfhere obtinuerat, ordinatur Episcopus. Et hunc primum eadem provincia proprium accepit Præsulem, secundum EDILUINUM, tertium EADGARUM, quartum Cymberhtum; quem in præsenti habet: habebat enim ante Eadhedum Antistitem Sexwlfum, qui etiam Merciorum & mediterraneorum Anglorum simul Episcopus fuit. Unde & expulsus de Lindissi, in illarum provinciarum regimine permansit. Ordinati sunt autem Eadhed, Bosa & Eata Eboraci ab Archiepiscopo Theodoro, qui etiam post tres abscessionis Wilfridi annos, horum numero duos addidit Antistites, TUMBERHTUM ad Ecclesiam Hagustaldensem, remanente Eata ad Lindisfarnensem, & Trumvini ad provinciam Pictorum, quæ tunc temporis Anglorum erat imperio subjecta: Eadhedum de Lindissi reversum, eoquòd Ethilredus provinciam recepisset, Rhipensi Ecclesiæ præfecit.

ex cap. 17. Theodorus contra Monotheletas convocat Synodum.

16. His temporibus audiens Theodorus Fidem Ecclesiæ Constantinopoli per hæresim Eutychetis multùm esse turbatam, & Ecclesias Anglorum quibus præerat, ab hujusmodi labe immunes perdurare desiderans, collecto venerabilium Sacerdotum Doctorúmque plurimorum cœtu, cujus essent fidei singuli, sedulus inquirebat, omniúmque unanimem in Fide Catholica reperit consensum. Et hunc Synodalibus litteris ad instructionem memoriámque sequentium commendare curavit. Quarum videlicet litterarum istud exordium est:

Synodi Acta.

» 17. In nomine Domini nostri JESU-CHRISTI Salvatoris, imperantibus dominis
» piissimis nostris, ECGFRIDO Rege Humbronensium, anno decimo regni ejus, sub
» die decimo quinto Kalendarum Octobris, Indictione octava; & ETHILREDO,
» Rege Mercinensium, anno sexto regni ejus; & ALDULFO Rege Estanglorum,
» anno decimo septimo regni ejus; & LOTHARIO Rege Cantuariorum, regni ejus
» anno septimo; præsidente ipso THEODORO, gratiâ Dei Archiepiscopo Britan-
» niæ insulæ & civitatis Dorovernis, unà cum eo sedentibus ceteris Episcopis Bri-
» tanniæ insulæ, viris venerabilibus, propositis sacrosanctis Evangeliis, in loco
» qui Saxonico vocabulo *Haethfeld* nominatur, pariter tractantes, Fidem rectam
» & orthodoxam exposuimus, sicut Dominus noster JESUS incarnatus tradidit
» Discipulis, qui præsentialiter viderunt & audierunt sermones ejus; atque san-
» ctorum Patrum tradidit Symbolum, & generaliter omnes Sancti, & uni-
» versales Synodi, & omnis probabilium Catholicæ Ecclesiæ Doctorum cho-
» rus. Hos itaque sequentes nos piè atque orthodoxè, juxta divinitùs inspiratam
» doctrinam eorum professi, credimus consonanter & confitemur secundùm san-
» ctos Patres, propriè & veraciter, Patrem & Filium & Spiritum-sanctum, Trinita-
» tem in unitate consubstantialem & unitatem in Trinitate; hoc est unum Deum
» in tribus subsistentiis vel personis consubstantialibus, æqualis gloriæ & honoris.

Et post multa hujusmodi, quæ ad rectæ Fidei confessionem pertinebant, hæc
» quoque sancta Synodus suis litteris addidit: Suscepimus sanctas & universales
» quinque Synodos beatorum & Deo acceptabilium Patrum, id est qui in Nicæa
» congregati fuerunt, trecentorum decem & octo, contra Arrium impiissimum
» & ejusdem dogmata; & in Constantinopoli C. L. contra vesaniam Mace-
» donij & Eudoxij & eorum dogmata: & in Epheso primo ducentorum contra ne-
» quissimum Nestorium & ejusdem dogmata: & in Calcedone ducentorum & tri-
» ginta contra Eutychem & Nestorium, & eorum dogmata: & iterùm in Constanti-
nopoli quinto congregati sunt Concilio, in tẽpore Justiniani minoris contra Theo-

a Theodorum istius expulsionis conscium & auctorem fuisse nonnulli sentiunt, ut suprà observatum.

dorum

dorum & Theodoretum & Ibæ epistolas & eorum dogmata, contra Cyrillum. Et paullo post: Et Synodum quæ facta est in Vrbe Roma in tempore Martini Papæ beatissimi, Indictione octava, imperante Constantino piissimo, anno nono. Suscipimus & glorificamus Dominum nostrum JESUM-CHRISTUM, sicut isti glorificaverunt, nihil addentes vel subtrahentes, & anathematizamus corde & ore quos anathematizaverunt, & quos susceperunt, suscipimus, glorificantes Deum Patrem sine initio, & Filium ejus unigenitum ex Patre generatum ante sæcula, & Spiritum-sanctum procedentem ex Patre & Filio inenarrabiliter, sicut prædicaverunt hi quos memoravimus suprà sancti Apostoli & Prophetæ & Doctores. Et nos omnes subscribimus, qui cum Theodoro Archiepiscopo Fidem catholicam exposuimus.

An. Chr. DC. XC. Sept. XIX.

18. Intererat huic Synodo, pariterque Catholicæ Fidei decreta firmabat vir venerabilis JOHANNES Archicantor Ecclesiæ S. Apostoli Petri & Abbas Monasterij B. Martini, qui nuper venerat à Roma per jussionem Papæ AGATHONIS, duce reverendissimo Abbate BISCOPO, cognomine BENEDICTO. Cùm enim idem Benedictus construxisset Monasterium Britanniæ in honorem beatissimi Apostolorum Principis, juxta ostium fluminis Wiri, venit Romam cùm cooperatore ac socio ejusdem operis CEOLFRIDO, qui post ipsum ejusdem Monasterij Abbas fuit, (quod & antè sæpiùs facere consueverat:) atque honorificè à beatæ memoriæ Papa Agathone susceptus est, petiitque & accepit ab eo monimentum libertatis Monasterij quod fecerat, epistolam privilegij ex auctoritate Apostolica firmatam, juxta quod Ecgfridum Regem voluisse, ac licentiam dedisse noverat: quo concedente & possessionem terræ largiente, ipsum Monasterium fecerat. Accepit & præfatum Johannem Abbatem in Britanniam perducendum, quatenùs in Monasterio suo Cursum canendi annuum, sicut ad S. Petrum Romæ agebatur, edoceret. Egítque Abbas Johannes, ut jussionem acceperat Pontificis, & ordinem videlicet & ritum canendi ac legendi viva voce præfati Monasterij Cantores edocendo, & ea quæ totius anni circulus in celebratione dierum festorum poscebat, etiam litteris mandando: quæ hactenùs in eodem Monasterio servata, & à multis jam sunt circumquaque transcripta. Non solùm autem idem Johannes ipsius Monasterij Fratres docebat, verùm de omnibus pæne ejusdem provinciæ Monasteriis ad audiendum eum qui cantandi erant periti confluebant.

ex cap. 18.

Johannes Abbas cantum Romanum Britannos docet.

19. Sed & ipsum per loca in quibus doceret multi invitare curabant. Ipse autem excepto cantandi vel legendi munere, & aliud in mandatis ab Apostolico Papa acceperat, ut cujus esset fidei Anglorum Ecclesia, diligenter edisceret, Romámque rediens referret. Nam & Synodum B. Papæ Martini centum quinque Episcoporum consensu non multo antè Romæ celebratam, contra eos maximè qui unam in Christo operationem & voluntatem prædicabant, secum veniens attulit, atque in præfato religiosissimi Abbatis Benedicti Monasterio transscribendam commendavit. Tales namque eo tempore Constantinopolitanæ Ecclesiæ fidem multùm conturbaverunt: sed Domino donante proditi jam tunc & victi sunt. Unde volens Agatho Papa sicut in aliis provinciis, ita etiam in Britannia, qualis esset status Ecclesiæ, quomodò ab hæreticorum contagiis castus, ediscere, hoc negotium reverendissimo Abbati Johanni in Britanniam destinato injunxit. Quamobrem collecta pro hoc in Britannia Synodo quam diximus, inventa est in omnibus Fides catholica inviolata, datúmque illi exemplar ejus Romam perferendum. Verùm ille patriam revertens, non multo postquam Oceanum transiit, arreptus infirmitate, ac defunctus est, corpúsque ejus ab amicis propter amorem S. Martini cujus Monasterio præerat, Turonis delatum, atque honorificè sepultum est. Nam & benigno Ecclesiæ illius hospitio, cùm in Britanniam iret, exceptus est, rogatúsque multùm à Fratribus, ut Romam revertens, illo itinere reverteretur, atque ad eam diverteret Ecclesiam. Denique ibidem adjutores itineris & injuncti operis accepit, à quibus etsi in

Fidem eorum explorat.

Turonis sepelitur.

AN. CHR. DC. XC. SEPT. XIX.

itinere defunctus est, nihilominus exemplum catholicæ Fidei Anglorum Romam perlatum est, atque ab Apostolico Papa omnibúsque qui audiêre vel legêre, gratantissimè susceptum.

ex cap. 21.

Theodorus Reges paciscitur.

20. Anno regni Ecgfridi nono, conserto gravi prœlio inter ipsum & Æthilredum Regem Merciorum juxta fluvium Treanta, occisus est Elfvuini frater Regis Ecgfridi, juvenis circiter decem & octo annorum, utrique provinciæ multùm amabilis. Nam sororem ejus, quæ dicebatur Osthridi, Rex Æthilredus habebat uxorem. Cúmque materies belli acrioris & inimicitiæ longioris inter Reges populósque feroces videretur exorta, Theodorus Deo dilectus Antistes, Divino fretus auxilio, salutifera exhortatione cœptum tanti periculi funditùs extinguit incendium, adeout pacatis alterutrum Regibus ac populis, nullius anima hominis pro interfecto Regis fratre, sed debita solummodò multa pecuniæ Regi ultori daretur: cujus fœdera pacis multò exinde tempore inter eosdem Reges eorúmque Regna durârunt.

ex lib. 5. c. 8.

Theodorus piè obit anno 690.

21. Anno autem post hunc quo Ceadwalla Romæ defunctus est proximo, id est sexcentesimo nonagesimo Inc. Dominicæ, Theodorus beatæ memoriæ Archiepiscopus, senex & plenus dierum, id est, annorum octoginta & octo, defunctus est [a]. Quem se numerum annorum fuisse habiturum, ipse jamdudum somnij revelatione edoctus, suis prædicere solebat. Mansit autem in Episcopatu annis viginti duobus, sepultúsque est in Ecclesia S. Petri, in qua omnium Episcoporum Dorovernensium sunt corpora deposita. De quo unà cum consortibus ejusdem sui gradûs rectè & veraciter dici potest, quia corpora ipsorum in pace sepulta sunt, & nomen eorum vivet in generationes & generationes. Ut enim breviter dicam; tantum profectûs spiritalis tempore præsulatûs illius Anglorum Ecclesiæ, quantum numquàm antea potuêre, ceperunt. Cujus personam, vitam, ætatem & obitum, Epitaphium monumenti ipsius, versibus heroïcis triginta & quatuor palam ac lucidè cunctis illò advenientibus pandit: quorum primi sunt hi:

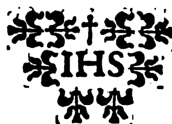
Hic sacer in tumba pausat cum corpore Præsul,
Quem nunc THEODORUM *lingua Pelasga vocat,*
Princeps Pontificum, felix, summúsque Sacerdos:
Limpida discipulis dogmata disseruit.

Ultimi autem.

Namque diem nonamdecimam September habebat,
Cùm carnis claustro spiritûs egreditur.
Alma novæ scandens felix consortia vitæ,
Civibus Angelicis junctus in arce poli [b].

[a] *Successit Theodoro in Episcopatu Berechtvualdus, qui erat Abbas in Monasterio quodam juxta ostium Aquilonare fluminis Genladæ positum; quod Racvulf nuncupatur. Vir & ipse scientia scripturarum imbutus, & Ecclesiasticis simul ac monasterialibus disciplinis summè instructus, tametsi prædecessori suo minimè comparandus. Qui electus est in Episcopatum anno Dominica Inc.* DC. XCII. *&c.* Hæc Beda in lib. 5. cap. 9. qui rursus cap. 24. eumdem anno DC. XXXI. decessisse scribit. Bertvualdus in recentioribus Martyrologiis etiam Benedictinis locum habet.

[b] S. Theodori corpus unà cum S. Augustini aliorúmque Reliquiis levatum est anno M. XCI. octavo Id. Septemb. teste Gotselino Monacho, cujus hæc verba in lib. 2. Transl. cap. 27. *Prænominatissimi autem* THEODORI *remoto in Translatione tumbæ operculo sua omnibus affatim satisfecit thurificatio, ita ut in claustrum Fratrum etiam hac erumperet oblectatio. Iacebat uti à primordio erat depositus integrâ formâ Metropolitani sacerdotij Pallio & monachili tantùm obductus cuculla. Tantâ erat gratiâ, ut arbitraretur adhuc solida vigere carne* &c.

DE B. THEODEFRIDO EPISCOPO EX ABBATE CORBEIENSI PRIMO.

CIRC. AN. DC. XC. OCT. VIII.

1\. NTEQUAM *de S. Theodefrido agamus, Corbeienſis Monaſterij primordia deſcribere juvat. Exſtat quarto milliari ſupra Ambianorum civitatem Picardiæ nobiliſſimam Corbeia opidum ad Suminam fluvium, ſic dictum ab amne Corbeia, (ſic enim in S. Furſei libro Mirac. vocatur) qui eo in loco in Suminam influit. Illic cernitur inclytum Ord. S. Bened. Cœnobium Corbeienſe, litterarum ſtudiis ac piorum hominum ſanctitate florentiſſimum quondam, nunc etiam ſub auſpiciis Congregationis S. Mauri illuſtre, cujus incunabula, nomen ac celebritas S. Balthildi Francorum Reginæ ac Chlothario ejus filio accepta referri debent. Hujus rei fidem facit diploma Chlotharij tertij apud Sirmondum in Tomo 1. Conc. Gall. in hæc verba:* CHLOTHARIUS Rex Francorum, vir inluſter. Ad mercedem noſtram in Dei nomine credimus pertinere, quidquid pro animæ ſalute locis Sanctorum conferimus, ut ibidem perenniter proficiat, & gloriam Deo auxiliante habere mereamur. Igitur dum nos & præcelſa genitrix noſtra Domna BALDECHILDIS Regina Monaſterium in honore SS. Petri & Pauli Apoſtolorum, & S. Stephani Protomartyris ſuper fluvium Somna in loco qui dicitur Corbeia, quem GUNTLANDUS quondam poſſederat, & ad fiſcum noſtrum pervenerat, ubi præeſt venerabilis vir THEODEFRIDUS Abba, pro æterni Numinis intuitu ædificari præcepimus, ut Monachi ſub ſancta Regula ibidem debeant converſari; Cognoſcat ſtrenuitas veſtra, quod nos ipſam villam Corbeiam ad ipſum Monaſterium cum adjacentiis ſuis in integrum, ſeu & alias villas nuncupantes Folieto, Gentilla, Cipiliaco, &c. à die præſenti ſub integra immunitate abſque introitu Judicum viſi fuimus conceſſiſſe. *Corbeia ergo à Guntlando quondam, hoc eſt forſitan (uti Hadrianus Valeſius ſuſpicatur) à Gundolando viro inclyto & egregio, quem regnante Chlothario iſtius Chlotharij proavo Majorem-domus fuiſſe ex Erchamberto diſcimus, poſſeſſa Monaſterio nomen ſuum dedit.* — Corbeiæ exordia.

2\. *Quo anno conſtructum fuerit Cœnobium, colligimus ex Privilegio immunitatis quam Bertefridus Ambianenſis Epiſcopus eidem conceſſit loco* anno ſeptimo regnante Chlothario Rege, *hoc eſt anno Chriſti* DC. LXII. ſub die octavo Idus Septemb. *Iam enim Monaſterium exædificatum erat, regebatúrque à Theodefrido Abbate: ut proinde anno Chlotharrij Regis ſecundo aut tertio, Chriſti circà* DC. LVII. *à Balthilde inchoatum fuiſſe videatur. Sic enim Bertefridus in Privilegio ſuo apud Sirmondum loquitur.* Et quia glorioſiſſimus Domnus CHLOTHARIUS, necnon & præcelſa Domna BALTHILDIS Regina, Divino illuminati auxilio, Monaſterium ſuo opere, Chriſto præſule, in loco nuncupante Corbeia conſtruxerunt, religioſam petitionem noſtris auribus patefecerunt, quæ viſcerali pietatis affectu ita cor intrinſecùs mollivit, ut petita non concedere, aut certè libentiſſimè non impleſſe, noſter animus inreligioſum fore putaret. Sancto igitur amore ſuccenſi noſtræ vilitatis extremitatem petierunt, ut & nos & veſtra fraternitas conſentientes, pro reverentia SS. Petri & Pauli Apoſtolorum & S. Stephani Protomartyris, ad prædictum Monaſterium in eorum honore conſtructum, Privilegium concedere deberemus. *Deinde explicat Privilegium ſuum, quod in tribus potiſſimum conſtituit, nempe ut res eidem Cœnobio collatas oblatáſve nullus Pontifex aut Clericus Ambianenſis Eccleſiæ* uſurpare aut minorare *præſumat, ut* ad præfatum Monaſterium *non accedat*, niſi ab Abbate ſæpedicti Monaſterij ſpontanea voluntate fuerit rogatus, & ut non ulla alia poteſtate in ipſo Monaſterio

quo anno?

Hujuſce Privilegij mentionem facit Drogo Epiſc. Tarvenenſis in ſimili Privilegio Eccleſiæ Meſſinenſi conceſſo anno 1065. apud Miræum in Cod. Donat. cap. 56.

Circ. An. DC. XC. Oct. VIII.

utatur, neque in Monasterio seu in rebus aut ornamentis ipsius neque in personis, *præter ordinationem Abbatis & Monachorum, altaris tabellarum ac chrismatis consecrationem. Id verò concessum à se dicit, tum ob* petitionem gloriosissimi Regis, *tum* quia ipsi Monasterium ipsum construxerunt & ditaverunt, *vel pro reverentia SS.* Apostolorum & Martyrum, seu ut quieti sub Regula Sancta ipsi Monachi vivere debeant ad ipsum Monasterium deservientes. *Additque* ut ipsi Monachi sub Regula S. Benedicti vel S. Columbani conversari & vivere debeant: *quam Regulam paullo ante* Regulam SS. Patrum *appellaverat.*

Sub qua Regula?

3. *Hinc Carolus* le Cointe *ad ann. 662. occasione captata negat Monachos Corbeienses primitus vixisse* sub Regula S. Benedicti, *eaque vocabula existimat esse abradenda, quæ nos retinenda constanter asserimus. Hujus Auctoris ratio est, quoniam Theodefridus Abbas primus Corbeiensis arcessitus est Luxovio, ubi solam sancti Columbani Regulam tum servatam fuisse putat: quod in Præfatione nostra satis refutavimus. Illuc hoc loco libet commemorare, quod Patres Concilij Parisiensis in litteris Confirmationis Privilegij Corbeiensis anno* DCCC. XLVI. *Paschasio Ratberto Abbati concessis dicunt.* Nam sicuti comperimus, ipse locus venerabilis, Balthilde Regina à Chlothario filio suo impetrante à sanctis viris fundatus est, & sacræ Religionis normam quam primo tempore suscepit, INVIOLATAM DEINCEPS RETINUIT, intantum ut eos qui se fundaverant, non modò æquaverit religione, sed etiam pæne superaverit. *En Patres Concilij affirmant, Regulam à primis Corbeiensis Cœnobij Monachis primitùs institutam, eatenus* inviolatam *in eodem loco viguisse. Porro tempore Concilij Regulam Benedictinam illic viguisse, manifestè declarant, statuentes,* ut sit in illo Monasterio semper privilegium electionis, sicut antiquitùs in Ecclesiis electio conservata fuit, non supposita aut suffecta, sed libera juxta auctoritatem Canonicam & REGULAM S. BENEDICTI. *Quæ verba ne in alienum sensum detorqueantur, occurrit S. Adelardus & ipse Abbas Corbeiensis Ratberto superior, qui in lib. 2. de* Statutis Corb. *c. 3. Regulam S. Benedicti absolutè* Regulam *non semel vocat, dum ejus verba & auctoritatem adducit. Sed quid istis immoramur, quando ipse Adelardus apud Corbeiam aulicorum salutationes impatienter ferens, Casinum secessit, ut in Ordinis sui Monasterio ignotus viveret? Non alia ergo initio sæculi octavi à Corbeiensibus Monachis servabatur Regula quàm Benedictina, quæ eadem ab ipsa Cœnobij origine ad illud usque tempus* inviolata *ibidem viguerat.*

Sirmond. To. 3. Conc. Gall.

To. 4. Spicil. Acher.

Abbas primus Theodefridus.

4. *Primus qui Corbeiensi Asceterio præfuit Abbas* THEODEFRIDUS, *è Luxovio Monasterio à S. Walberto Abbate transmissus in Vita primaria S. Balthildis num. 7. legitur.* Monasterium quod vocatur Corbegia in Ambianensi parochia suo opere construxit: ubi venerabilis vir TEUDOFREDUS, nunc enim * Episcopus, tunc verò Abbas, magno gregi Fratrum tunc præfuit, quem de Luxovio Monasterio præfata Domna Balthildis à reverentissimo viro Domno Galberto quondam Abbate expetivit, & mirabiliter ad ipsum Cœnobium Fratrum condirexit. *Addit Interpolator:* Ipsum autem Monasterium sicut à fundamento, ita villis & prædiis omnibúsque sumptuum necessitatibus fundavit & ornavit. Quo in loco ejus memoria venerabiliter, ut decet, recolitur, atque laus ejus (Balthildis) dum in hac valle plorationis spiritus humanos rexerit artus canetur.

* f. jam

Episcopus quando?

5. *Ex loco paullo suprà recitato apparet, Theodefridum fuisse Episcopum, cùm Vitam S. Balthildis primarius Auctor scribebat, scribebat autem Theodorico ejus filio etiamtunc regnante, uti ad annum 680. observavimus. Quod omnino exploratum est ex Præcepto Theoderici Regis, electionem* EREMBERTI *Abbatis Corbeiensis in hunc modum confirmantis.* THEODERICUS Rex Franc. Episcopis & viris inlustribus... De sacrosancto Monasterio nuncupato Corbeia in pago Ambianense constructo ad Regalem nostram præsentiam Monachi & viri Dei venientes, serenitatis nostræ clementiæ auribus suggesserunt, ut dum & venerabilis vir Chrodegarius Abba secundum consuetudinem humanæ fragilitatis de hac luce ad Dominum migrâsse dignoscitur, quem Apostolicus vir Domnus & Pater

To. 1. Conc. Gall.

noster THEODEFREDUS Episcopus, dum & ille onus Pontificale meruit accipere, per nostram voluntatem & præceptionem ad regendum ac dominandum Monasterio supraſcripto constituit; cum relatione & consensu totius congregationis ipsius Monasterij petierunt, ut liceret eis secundum eorum electionem & secundum sanctum Privilegium quod suprà loco sancto ex Regali munificentia & Sacerdotum concessione indultum est, de semetipsis eligere Rectorem. Et dum eorum petitio nostræ serenitati congrua esse & rationabilis in omnibus videretur, venerabilem virum EREMBERTUM, qui in ipso Monasterio fuit nutritus, ipsi homines cum voluntate supraſcripti Pontificis Domni THEODEFREDI Episcopi elegerunt: nostra clementia ipsis Monachis concessisse comperitur sicut suggesserunt. *Erat ergo Theodefridus Episcopus regnante Theoderico, quo tempore Erembertus Abbas tertius Corbeiensis Chrodegario successit.* CIRC. AN. DC. XC. OCT. VIII.

6. *Verùm cujus loci Episcopus fuerit Theodefridus, non consentiunt Auctores. Trithemius in lib. 4. de Vir. illust. Ord. S. Bened. c. 209.* Episcopum Albianensem *vocat, Vvion lib. 2. de Ligno Vitæ cap. 37. Albigensem interpretatur; ejúsque festum diem VII. Kal. Febr. collocat. Iohannes Chenu & Claudius Robertus post Vvionem adnumerant Episcopis Albigensibus Theodefridum, quem Guillelmus Marlotus in lib. 2. cap. 43.* Cameracensem; *Hadrianus Valesius in Rer. Franc. lib. 2. Sammarthani in fusiori Gallia Christ.* Ambianensem Episcopum *fuisse dicunt. Posteriorem sententiam amplectimur, quam tenuisse videtur Trithemius, dum librariorum errore* Albianensis *loco* Ambianensis *in ejus textum irrepsit. Certè nobis omnino constat, Theodefridum nec Albigensi, nec Cameracensi Ecclesiæ præfuisse. Sic verò rem conficimus. In Chronico Episcoporum Albigensium & Abbatum Castrens. ante annos quadringentos composito, nullus Theodefrido locus. Quippe* anno Domini DC. XLVII. CONSTANTIUS in Albigesio episcopabat. *Is est qui Synodo Remensi sub Sonnatio habitæ subscripsit.* Anno DC. LXXIII. RICARDUS episcopabat. Anno DC. XCII. CITRUINUS episcopabat. Anno DCC. XXII. HUGO episcopabat. *Concedimus quidem catalogum forsitan integrum non esse: at Theodefridum virum sanctum ignotum fuisse vetusto illi Auctori, non facilè assentimur. Quid quòd Theodefridi Episcopi Albigensis natalem diem locant VII. Kalend. Febr. cùm Theodefridus noster VII. Idus Octob. obierit, ut posteà videbimus. Neque etiam Cameraci Episcopus fuit Theodefridus. Marlotus nititur fragmento quodam Chronici Mſ. in quo* S. Theodefridus primus Abbas Corbeiensis Monasterio suo præfuisse annis tribus *dicitur:* quibus expletis Cameracensis consecratur Episcopus post mortem venerabilis viri B. AUTBERTI, qui superiori anno dedicationi Ecclesiæ Corbeiensis interfuerat. *Econtra Balduinus Episcopus Noviomagensis in Chronico Cameracensi ante annos sexcentos conscripto, cujus auctoritas planè præferenda est, Autberto substituit Vindicianum, quem principatu* Childerici, *Cameracensi Ecclesiæ jam præfuisse constat ex litteris* CHONEBERTI *Abbatis in Balduini lib. 1. cap. 27. relatis, quibus* VINDICIANUS Episcopus testis *subscripsit. Iam ergo ante principatum Theoderici, qui Childerico fratri successit, sedebat in Cathedra urbis Cameraci Vindicianus, cujus proinde antecessor non fuit Theodefridus, qui regnante Theoderico Episcopus erat. Sunt & alia errata in præcitato fragmento, quibus immorari non vacat. Itaque veri similius est, Theodefridum Sedi Ambianensi impositum fuisse post Berthefridum, quamvis ejus nomen in serie Episcoporum istius civitatis desideretur.* Cujus loci? To. 7. Spic. Acherij.

7. *Quamdiu Ecclesiam suam rexerit, quidve rei gesserit Theodefridus, nobis latet. In veterrimo Corbeiensi Martyrologio ab annis ampliùs septingentis exarato, quod libro Pastorali Gregorij M. præmittitur, sic Theodefridus laudatur VII. Idus Octob.* Corbeiâ Monasterio deposito THEODEFRIDI Abbatis. *Nullam tamen ejus memoriam in Ecclesiasticis ejusdem Monasterij officiis umquam factam fuisse legimus.* Dies obitus.

8. *Laudari numquam satis possunt prisci Monachi Corbeienses, quorum in rescribendis SS. Patrum veterúmque Auctorum libris diligentia nullis cessit; quorum* Sancti Corbeienses.

Circ. An. DC. XC. Oct. VIII.

doctrina & eruditio viros illustres protulit Patribus adnumeratos; quorum sanctitas ac religio Sanctos insignes cælo intulit ADELARDUM *Abbatem*, ANSCHARIUM *Pontificem Suevorum Apostolum*, PASCHASIUM RATBERTUM *Abbatem scriptis clarissimum, sæculo IX.* GERARDUM *Abbatem sæculo XI. aliósque, de quibus suis locis agendum erit.*

An. Chr. DC.XCV. Febr. XXV.

SANCTI VALERII ABBATIS
MONASTERII S. PETRI DE MONTIBUS IN HISPANIA
ELOGIUM HISTORICUM.

Valerius Sanctus.

1. VALERIUM *Abbatem Cœnobij S. Petri de Montibus in Callæcia prætermisit ad diem 25. Februarij Iohannes Bollandus, certiora exspectaturus argumenta, quibus liquidò constet, Valerium in Cælitum numero palam haberi. Bollandi prudentiam ac religionem nemo non probare debet: in talibus enim rebus sententiam præcipitare non licet. Existimamus tamen non absque fundamento Valerium Sanctis viris accenseri posse: quamvis an ejus memoria aliqua celebritate colatur ignoremus. En duplex pro nostra, immo pro Valerij causa auctoritas. S. Gennadius Asturicensis sæculo X. Episcopus in Testamento suo apud Prudentium Sandovalium & Antonium Yepezium vulgato Valerium appellat Sanctum his verbis:* Insignis meritis B. Fructuosus postquam Complutense condidit Cœnobium sub nomine S. Petri, brevi opere in hoc loco fecit Oratorium. Post quem non impar meritis VALERIUS Sanctus opus Ecclesiæ dilatavit. *Longè ante Gennadium* S. BENEDICTUS *Anianæ Abbas* Sanctum Valerium *laudaverat in Concord. Regul. cap. 3. §. 7. hoc modo:* Dicta S. Valerij de genere Monachorum. *Subjicitur posthæc fragmentum cujusdam sermonis à Valerio compositi de vitiis Monachorum sui temporis, inter alia sic loquente:* Et cùm in ista ultimæ extremitatis Occiduæ partis confinia rara videlicet & exigua pullularent sacræ Religionis crepundia, &c. *Quæ verba, inquit Menardus, homini Hispano eique Asturicensi planè conveniunt.*

Vita à quo scripta?

2. *S. Valerij Vitam ex ipsius Sancti operibus aliisque Instrumentis Hispanico idiomate consarcinavit Prudentius Sandovalius in Parte 1. Fundat. Monast. Hispan. eamque Latinè reddidit in Martyrologio Hispan. ad 25. Febr. Iohannes Tamayus: ex quibus nonnulla decerpemus. Valerius ex Asturicensi territorio oriundus, Complutense Monasterium Vitæ Religiosæ desiderio expetivit adolescens. Repulsam passus, in regionis suæ solitudinem juxta Castrum Petrense secessit, ubi à montanis incolis magnopere colebatur. Cùm ecce* Floianus *Presbyter quidam invidiâ accensus, molestiam pio juveni facessit, eúmque loco cedere compulit, & in profundiorem eremum fugientem vexare non destitit. Postea montanorum precibus revocatus Valerius, prope idem Petrense castrum, in loco* Ebronantis *dicto Oratorium construxit. Sed nec illic Valerio quieto esse licuit. Nam à Reccimiro prædij Domino, qui Oratorio in meliorem formam exstructo alium Presbyterum* JUSTUM *nomine præfecit, expulsus, cum Iusto tamen paullo pòst in gratiam rediit auxilio Simplicij Diaconi, à quo præcipuè amore diligebatur. Post annos quatuor & viginti Valerianus Ebronantensem solitudinem deserens, migravit in castrum Rupianum in montibus Aquilanis, ibique in Oratorio quod S. Fructuosus Bracarensis Episcopus Sanctorum Petro & Martino posuerat, consedit: atque inde famam suam per circumpositas regiones sparsit. Isidorus Episcopus Asturicensis virum ob doctrinam adamavit, & ad proximum Concilium Toletanum duxisset invitum, nisi mors Isidori obstitisset. Oratorium ac Monasterium S. Petri ejus operâ accrevit teste S. Gennadio superiùs relato, eúmque Abbatem habere meruit. Plura scripsisse dicitur, in his Vitam sancti*

Fructuosi

Fructuosi Episcopi ad annum 670. à nobis editam: Vitam B. Eucheriæ Sanctimonialis Monachis Complutensibus directam: historiam S. Abbatis Dodonei: historiam, revelationes & miracula Sanctorum Maximi & Bonelli Monachorum, & alia quædam, quæ in Bibliothecis Ecclesiæ Ovetensis & Cœnobij Carracedensis Ord. Cisterc. adservari feruntur. AN. CHR. DC. XCV. FEBR. XXV.

3. *Monasticæ rei statum sui temporis describit in fragmento relato cap. 3. §. 3. Concordiæ Reg. conquestus, quòd in* sacratissimis locis paucissimi reperiantur electi viri, qui de toto corde convertantur ad Dominum. Et ne ipsa, *inquit*, Monasteria desolata desertáque remaneant, tolluntur ex familiis sibi pertinentibus subulci, de diversis gregibus servi, atque de possessionibus parvuli; qui pro officio supplendo inviti tondentur, & per Monasteria nutriuntur, falsóque nomine Monachi nuncupantur. Qui dum nec pridem foris in activa vita mundanis studiis sive servitiis vel operibus excocti eruditíque patescunt; nec postea in Monasteriis, citra electionem Domini, non ultroneè sed inviti sanctæ Religioni sociati; concipiunt in corde timoris Domini compunctionem aut desideria regni cælestis. Non obedientiæ humilitate, aut sinceræ caritatis dilectione fundantur, sed crescunt typho superbiæ turgidi, fastu elationis inflati, &c. Statum Monastici Ordinis deplorat.

4. *Quo tempore mortuus sit S. Valerius, discimus ex subjecto Epitaphio rudi & impolito.* Moritur.

In hoc cœmeterij jacet loco insigne VALERI
Corpus humo datum: sed anima ad astra volatum
Adsumpsit sancta. Nam sufficit gloria tanta
Nostro hoc Rupiano Cœnobio Petri-Montano
Implebit sepulcri cavas venerabilis Abbas.
Era septingentena tribus additis ad tricenam,
Mense Februario die quo minus in Kalendario,
Si bene perpendas, numeratur quinto Kalendas
Sequentis mensis, anno octavo Egicanensis.

Cui Epitaphio si qua fides est, Valerius erâ DCC. XXXIII. *Christi concepti anno* DC. XCV. *die* V. *ante Kalendas Martias obiisse dicendus est. Ejus corpus etiamnunc servatur in Monasterio S. Petri de Montibus, quod Cistercienfibus Monachis modò subjectum esse asserit Tamayus.*

VITA S. CHLODULFI EPISCOPI METTENSIS,

AN. CHR. DC. XCVI. JUN. VIII.

Auctore anonymo qui sæculo IX. scripsisse videtur.

Ex MS. cod. V. C. Andreæ Chesnij.

OBSERVATIO PRÆVIA.

1. HUjus *Vitæ Scriptor vixisse videtur Pippino regnante ex num. 7. At cùm num. 2.* Gesta Mettensium Pontificum, *ea proculdubio quæ à Paulo Diacono scripta sunt, laudet, rejiciendus est post Caroli Magni tempus, quando sententia de Ansbertina B. Arnulfi familia invalescere cœpit. Certè Paulus ipse in libro de Mettensibus Episcopis dum de Chlodulfo agit, ignota sibi fuisse ejus gesta disertis exprimit verbis. Post Godonem* CHLODULFUS * B. Patris Arnulfi genitalis filius, Anchisi quoque à quo semen propagatum est Regium germanus, ad Episcopale culmen ob paternæ sanctitatis gloriam tricesimus atque secundus adscendit. De quo nihil ad nos amplius, præter quod à tali radice exortus est, fama perduxit. *Hæc verò Acta si Pippini principatu litteris commendata fuissent, ea certè accepisset Paulus ab Angelramno Mettensium Episcopo, cujus rogatu istius Sedis Pontificum historiam exaravit.*

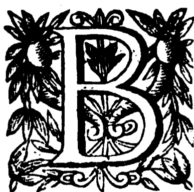
* S. Clou.

AN. CHR. DC.XCVI. JUN. VIII.

Auctoris Præfatio.

* al. Glodulfi

* utilissimum

1. BEATI CHODULFI * Mettensis urbis Pontificis gloriosi depositionem venerabilem annuo recursu commemorantes, Domini gratiam magnificare, collaudare & benedicere dignissimum decernimus & utillimum* judicamus, simul etiam summa humilitate monemus: ut qui notam semper in nationibus facit virtutem suam, & qui est Deus faciens mirabilia, quique gloriosus est in omnibus Sanctis suis, sicut eisdem Sanctis gloriam contulit sempiternam, sic nobis eorum festa celebrantibus peccatorum omnium conferat veniam, omnes in commune & singuli summa devotione exoremus. Siquidem Sancti qui per labores multimodos propriorum operum felicissima retributione æterna præmia assequuti, cum Christo Deo jam in æternum gaudentes regnant, & eidem Christo Domino summo capiti incorporati, devicto mundi Principe, devictis cunctis hostibus, stolâ immortalitatis induti, & laurea perennitatis adornati coram suo Domino victores semper adsistunt, & de præsentia sui Regis continua festivitate lætantur. Idcirco nostra non egent veneratione, nec nostris annuis sollemnitatibus indigent: sed provisa sunt nostræ infirmitati hæc Divina subsidia, ut quotiescumque per tempora revoluta pérque assignatos dies Sanctorum merita recordamur, & in recordando dulces venerationis affectus exhibemus, eosdem Sanctos nobis ad evitanda mala & ad acquirenda bona dulces patronos & pios exoratores apud Deum deorum Dominúmque dominorum mereamur.

Chlodulfi genus.

2. Scripturi verò aliquid ex B. CHLODULFI gestis & de tanto viro loquuturi, consueto ordine justæ narrationis, quis vel unde fuerit primùm necesse est intimemus: prosapiáque sic nobilis, sic inclyta, quia præsentibus lucidissimè patet, futuris etiam aperta sit justum est ut faciamus. Nam genealogiam paternam B. ARNULFUS hujus sanctæ Mettensis sedis Pontifex coruscam mirabiliter facit & decentissimam reddit, dum ejus genitor prædicatur & est. Qui ex antiquo Senatorum genere Patre ARNOALDO procreatus, Franciam omnem, immo totam Galliam nobilitate ac decentissima generositate superavit, & in superando ingenti gloria famosam reddidit & honestam. Arnoaldus quem dicimus, patrem habuit ANSPERTUM, qui ditatus non solùm rerum opulentiâ, verùm fratrum dignitate & consociali excellentia gloriosus effulsit. S. nempe AIGULFUS Mettensium Præsul magnificus, quem Gesta Mettensium Pontificum ex filia CHLODOVEI Regis procreatum dicunt*, (qui Chlodoveus prædicante S. Remigio Remensium Pontifice & se & totam Franciam Christianæ religioni primus subdidit, & in honorem debitum decus Ecclesiæ prout numquam plus potuit dilatavit & exaltavit) LEOTARIUS ARISIDI[a] Pontifex, & FIRMINUS Ucecia itidem Pontifex, & GAMARDUS S. GOËRICI Præsulis genitor, & REMFRIDUS Fratres hujus Ansperti exstiterunt. Mater verò Domni & venerabilis Chlodulfi DODA nuncupata non minori nobilitate clara refulsit, sed hanc ipsam nobilitatem morum pietate & animi sanctitate gloriosissimè illustravit ac decoravit. Quæ cum viro pudicissimè prout fert mundus vivens, non patiebatur bonorum operum exhibitione se imparem fore: ut dum B. Arnulfus Pontificali Cathedra sublimatus est, ipsa etiam fervente in ea igne Spiritus-sancti non solùm spirituali veste & velamine induta est, verumetiam apud Treverenses inclusione usque ad diem mortis sese retrusit atque relegavit.

*Lege Paulum Diac. post Vitam S. Arnulfi Episc. ubi Aigulfus seu Agiulfus nepotem habuisse Arnoaldum, non Arnulfum leges.

a

Doda ejus mater piè moritur.

Chlodulfi educatio & virtutes.

3. Igitur Chlodulfus venerabilis indolis puer, ut par erat, & ut nobilium filiis fieri solet, scholis traditur, & liberalibus litteris docendus exhibetur, proficiebátque ætate, nec minùs verò spiritualis doctrinæ affluentia. In quo parabatur etiam thesaurus desiderabilis, qui requiesceret in ejus ore sapienti: studebántque pij & doctissimi magistri, ut eorum benignissimus auditor tempore præfinito effectus paterfamilias, sciret & haberet unde proferret nova & vetera. Hic itaque liberalissimus puer à pueritia in adolescentiam juventutémque humanis divinisque rebus & studiis bene adultus proficiens, satagebat sollertissimè Deo & omnibus bonis hominibus verbis & factis perfectissimis complacere: malis autem favere & eorum amicitiis vel ad modicum jungi sic effugiebat & renitebatur, sicut pravam vitam & mores imitari prorsus abhorrebat ac despiciebat. Erat ætate & sapientia majoribus subditus, erat æqualibus æquus, erat minoribus benignus & mitis, & mirâ benevolentiâ ab omni ordine, sexu & professione dulcissimè amabatur.

Arnulfus ejus pater eligitur Mettensium Episcopus.

b

4. Cùm verò omnipotentis Dei antiqua pietas B. Arnulfi hujus B. Chlodulfi genitoris cor ad divina studia & ad cælestia opera sua inspiratione intimè accendisset, & ferventissimè ardere coëgisset, actum est defuncto PAPULO Mettensium Pontifice hunc eumdem B. Arnulfum summa instantia à Clero & plebe postulari: & tanta vis in postulando erat, ut THEODEBERTUS[b] Rex licet haberet hunc inter amicos amicissimum & inter consecretales secretissi-

a Leotarius, al. Deotarius Arisidum vicum in finibus Ruthenorum olim situm, provinciæ Narbonensi conterminum, construxisse, seu in Episcopatum erexisse dicitur, ibique à Fratre Aigulfo Mettensium Episcopo ordinatus asseritur ab Antonio Dominicio in Ansberti famil. red. cap. 6. quod tamen à Ludovico Fabro pernegatur. Qui auctor in Disquisit. hist. de Lotharing. famil. etiam Firminum ex Episcoporum Ucceciensium (Vzés) catalogo expungens, ab Antonio mox laudato cap. 7. arguitur.

b Arnulfum Chlothari permissu Episcopum creatum fuisse in ejus Vita ad ann. 640. diximus.

mum,

AN. CHR. DC.XCVI. JUN. VIII.

mum, esset etiam palatij rector, & audiendorum reddendorúmque consiliorum primus auditor & sapientissimus redditor; vicit tamen nobilissimæ plebis (ut ita dicam) admirabilis improbitas & inverecunda in rogando constantia, & B. Arnulfus eruditissimus Laïcus & sanctissimus Major-domus derepentè Clericus factus, Cathedræ Pontificali votis omnium populorum felicissimè ad regendum est elevatus.

Facultates filiis & pauperibus distribuit.

5. Dum autem ordinationis tempus immineret, & fugæ latebrarúmque cunctarum desperatio jam facta fuisset, prædia & supellectiles multarum divitiarum, quas ditissimus possederat, honestissimè partitus, multa sanctæ matri Ecclesiæ contulit, plurima etiam duobus filiis suis CHLODULFO & Anchisæ [a] jure hereditario habenda dereliquit: qui paterna benedictione donati, in brevi locupletissimi efficiuntur, & totius patriæ principatum post Regem regio munere gloriosissimè assequuntur.

Chlodulfus erga pauperes parcus.

6. Sed beatus Pontifex vel quæ ex suo retinuerat, quæ etiam in archivis sanctæ Ecclesiæ sibi commissæ thesaurorum ac pecuniarum cuncta repererat, usibus pauperum distribuens, bonus fenerator dispersisset; multa necessitate coactus filios adiit, ut sui suísque misererentur humili prece supplex exposcit. Quia autem Dei providentia & inevitabilis prædestinatio Chlodulfum adhuc dulcissimæ juventutis flore vernantem suæ sanctæ Ecclesiæ præficiendum decreverat, & plebi Cleróque Mettensi ad regendum præficere disposuerat, res quas possidebat, & quas Deo & Christo ejus & filiis spiritualibus postea collaturus erat; ejusdem Dei & Domini nostri JESU-CHRISTI instinctu sibi retinuit, nec patri ex his quæ petierat multa contulit; verùm ad similes usus inposterum eroganda servavit.

Anchises munificus, de futura posterorum dignitate certior efficitur.

7. Anchises beati viri junior filius petitionibus Patris in cunctis libentissimè assentiens universa quæ habere videbatur voluntati ejus tradidit, & nihil de crastino cogitans pauperem Christum sequutus, ut haberet thesaurum in cælo, manibus patris cuncta quæ habebat vendere & dare pauperibus deliberavit. Quapropter ejusdem piissimi patris, beati videlicet Arnulfi magnificis benedictionibus ditatus, spirituali ac per hoc prophetali prævisione, quòd totam Franciam, immo totam Galliam sibi & filiis suis, & filiorum filiis per multas generationum successiones omnipotens Deus collaturus esset, audire promeruit. Quod & accidit, dum isdem Anchises sicut pater fuerat Major regiæ domus effectus, ejusdem officij successionem filio & post filij filio dereliquit. Jam enim PIPPINUS ex eodem ministerio in Regem totius Galliæ à B. Papa Stephano consecratus & benedictus, primus ex B. Arnulfi felicissima stirpe regalibus sceptris seque & succedentem prolem felici hospitio & beatis initiis decoram reddidit & honestam.

Chlodulfus virtutibus vacat.

8. Sanè ut cœpta prosequar, B. Chlodulfus dum vixit in sæculo, vixit sine querela, quæ sibi fieri nolebat nulli faciens, quæ sibi fieri volebat proximo faciens, injuriam fratri non inferens, & illatam sibi patientissimè sufferens: fide perfectissimus, spe ad ulteriora & hæc Divina valde diffusus, dilectione Dei & proximi ferventissimus, visceribus pietatis ad dandas eleemosynas plenissimus, animúmque & mentem in laicali proposito [b] positus sic informabat, quatinus dum postmodum Dei providentiâ aliis præesse cogeretur, ipse sibi prius præesse & doctus doctrinæ officium quo subditorum mentibus erat infusurus assiduæ operationis studio instructus, & attritus semper doceret exemplo quos instruere compelleretur sermone.

Sedi Mettensi præficitur.

9. Sic multorum annorum temporibus decurrentibus jã B. ARNULFO hujus sancti viri genitore post Episcopatûs dignitatem, post eremi dulcissimã solitudinem, ad cælestis patriæ æterna gaudia translato, jam B. GOERICO successore ejus cælestium virtutum & omnium Sanctorum societati adjuncto, Domno etiam GODONE Episcopo ad æterna translato, jam tandem his in omnium virtutum gymnasio nobilissimè adsuetus, & bonæ actionis scholis decentissimè informatus atq; eruditus, qui interim aliis bene subesse noverat, ad Pontificiũ erectus deinceps subditis diligentissimè præesse & commissos honestissimè regere cœpit. Nam ut ordine rem referam, dum B. Godo Præsul ex hujus mortalitatis incolatu transisset, & Deo omnibúsque Sanctis felicissimè conjunctus esset; plebs & Clerus cœpit quærere precibus & vocibus Patrem atque Pastorem: rogabántque Regiam dignitatem, quòd B. Chlodulfum nobilitate & sanctitate insignem sibi dare dignaretur Antistitem. Nam multos ex genere ipsius generositate in tota Francia primos sanctitatis ac virtutum & miraculorum gloriâ celeberrimos, per multos annorum re-

[a] Ergo falluntur qui tertium fingunt Vvaltchisum, S. Vuandregisili patrem. Lege Vitam S. Vvandregisili suprà ad ann. 667.

[b] Hinc colligas Chlodulfum nusquam Monachum fuisse Eremitámve, sed ex Laicali vita ad Episcopalem Sedem adsumptum; aut certè id huic Auctori ignotum fuisse. De ejus uxore & liberis multi multa fabulãtur. Vvillelmus Malmesb. in l. 1. de Reg. Angl. c. 3. Chlodoaldo filiũ tribuit *Martinum* Ducem Austrasiorũ, qui in Austria cum Pippino Fratre patrueli dominatus, ab Ebroino interfectus est. Chlodoaldus velata uxore in Monasterium S. Maximini Trevirensis ante Episcopatum secessisse à nonnullis dicitur, aliis ex Eremita Episcopus factus creditur, quod asseritur in Martyrologio Benedictino. Desiderius Cadurcorum Episcopus Chlodulfum adhuc Laicum, & Sigiberti Austrasiorum Regis Domesticum in epistola quadam *Dominum illustrem & virum excellentissimum* appellat, hortatúrque *ut patris monitus & acta recordetur*.

An. Chr. DC.XCVI. Jun. VIII.

cursus huic sanctæ civitati præfuisse & profuisse commemorabantur, & laudibus dignissimis quibus viribus poterant ad æthera usque efferebant. Regia verò majestas videns populi fidem ac devotionem, perpendens etiam virum ad hoc satis ingenuum; accersitum ut curam regendarum animarum suscipiat commonet, & utilitati Fratrum commoda administrare non denegaret, ex parte Dei & ex sua auctoritate imperat. Ille reniti cupiens, sed omnino non prævalens, baculum & officium Pastoris suscipit, & votis populorum Pontifex factus Cathedræ Sacerdotali supersedere compellitur. Dantur voces in altum, laus, decus & honor Deo canitur, felicem se omnis sexus & ordo profitetur, dum se Sanctis invicem succedentibus animarum quotidiana lucra cumulantur, diaboli æterna detrimenta providentur & procurantur. Felicia tempora felicésque dies sibi affore plebs fidelis inclamat, & beatam se pro tanti Pastoris successione testatur, dum ejus pio exemplo ad bene agendum informatur, verbo & prædicatione eruditur, benedictionibus jocundatur, virtutum insigniis roboratur.

Qualiter in Episcopatu se gesserit.

10. Igitur beatus Chlodulfus ordinatus Pontifex, non immemor commissi officij cœpit circuire datum Episcopatum, ut quæ corrigenda erant corrigeret, & quæ confirmanda erant confirmaret, bona patrociniis & dignis favoribus attolleret, mala justâ censurâ resecaret: sicque Deo & Christo ejus annuente in brevi apicem perfectionis obtinuit, ut omnium bonorum felicissimo applausu justus atque perfectus omnino diceretur & esset. Nam in laïcali proposito constitutus dum viveret sine querela & esset verus Dei cultor, haberétque pacem cum omnibus hominibus, neque defenderet se, sed daret locum semper iræ, esurientem & sitientem inimicum cibans & potum dans, nec vellet umquam vinci à malo, sed vincere semper in bono malum; postquam Pontificale conscendit solium, hæc omnia parvissima deputans, cœpit demum Christo Deo præsule novus homo fieri, & ex bonis ad meliora proficere: & qui in activæ vitæ palæstra bene pugnare consueverat, jam in contemplativæ vitæ dulcedine seipsum fortissimè atterens, orationum jugi instantia, lectionis & sacræ meditationis continua vigilantia, noctu & interdiu, horis & momentis omnibus cælum depulsans, quia necdum corporis præsentia poterat, conversatione & morum probitate ac cupiditate avidissima in cælestibus habitabat. Et quia erat parentibus non solùm nobilissimis verùm etiam sanctissimis procreatus, sanctitatem quidem priorum imitari, nobilitatem verò carnalem virtute animi & mentis vigore superare ac transscendere vivacissimè procurabat. Sícque Divino fretus auxilio ad Divina opera exsequenda sese probabilimum * reddebat, ut non solùm sibi prodesset, verùm subditis & cunctis se cernentibus specimen pietatis effectus, imitabilem atque sequendam vitam suam præstaret. Quid ultra? Fide perfectus, spe credulus, caritate dulcissimus, pietate insignis, sermone ad utilia promptissimus, ad vana dicenda rarissimus vel etiam nullus, castitate continentissimus, eleëmosynis largissimus, vitæ innocentiâ probatissimus, eratque Christi bonus odor in omni loco, cujus nomen erat diffusum unguentum fragrans aromatibus & odoramentis optimis. Qui cum sancta Ecclesia sponsa sponsi cælestis vere dicebat: *Trahe me post te, curremus in odorem unguentorum tuorum.*

* probabilissimum

Cant. 1.

Digressio de SS. Trudone & Remaclo.

11. Sanè ut dicta & præconia quæ de Sancto protulimus, vera esse comprobemus, gesta aliqua in medio deportabimus, ut sapiens auditor ex parvis magna conjicere, & ex aliquibus bonis multa optima compensare valeat. Igitur temporibus CHILDERICI Regis Francorum hoc eodem sancto viro civitati Mettensium præsidente, & super custodiam commissi gregis ferventissimè vigilante, erat in partibus Hasbaniæ vir magnæ nobilitatis & præcipuæ sanctitatis TRUDO * nominatus, qui ab ipsis dulcissimæ infantiæ piissimis rudimentis Deo omnipotenti, prout ferebat tenera ætas, servire incipiens, etiam paupertatis summus appetitor, facultates & possessiones, quibus ditissimè abundabat, Christo Deo tradere concupiscebat, & eumdem Christum Deum & Dominum nostrum nudus nudum sequi desiderabat. Cujus benignissimo desiderio & affectui justissimo Divina bonitas more consueto ut affectum daret ilico affuit, & ordine quo dicemus, quod piè mente conceperat ut impleret, auxilium consiliúmque contulit. Erat in Tungrensi urbe REMACLIUS * dignissimus Pontifex, cui hic iste puer sanctus Trudo dulcissimo copulabatur affectu, cui etiam quod ei gratia Spiritus-sancti inspirare dignata est, & quia bonum heredem JESUM-CHRISTUM Dominum Dei filium habere deliberâsset, cuncta ordine pandit &c.

** Vita ad ann. 698.*

** Vita ad ann. 664.*

Cetera quæ de B. Trudonis congressu cum S. Remaclo seu Remaclio, & de ejusdem institutione apud Mettas opidum facta hic inseruntur, ex Vita ipsius S. Trudonis infrà ad ann. 698. repetenda sunt.

Quid deinceps B. Trudo egerit, quanto animi fervore Monasterium & reliqua Servorum Dei habitacula construxerit, & ad Deo serviendum sanctos viros aggregaverit, quisque cursus vitæ ejus fuerit, quàm sanctè, quàm justè, quàm piè dum vixit vixerit, qui nosse desiderat ad libellum * sanctorum gestorum ejus recurrat, & ibi cuncta honestissimè descripta reperit.

Clodulfus B. Arnulfi Vitâ describi jussit.

12. Nos verò quantulacumque ex Patris nostri & Pontificis Chlodulfi gestis scribere aggressi, quantæ humilitatis exstiterit, quámque vile mancipium se se adjudicaverit, paucis referemus, & ad imitandum fidelibus Christianis proponemus. Certè Vitam felicis Patroni

nostri & Patris sui, sanctissimi videlicet Arnulfi, idem beatus Chlodulfus describere fecit: in qua quid egerit, quid meruerit, quid adsecutus fuerit, quàm largus erga pauperes, quàm parcus sibi, quàm devotus in omnibus Divinis cultibus exstiterit, prout potuit scriptor describere studuit.

An. Chri DC.XCVI. Junii VIII.

13. Cui etiam libello hoc B. Chlodulfus inserere jussit, quòd tempore quodam dum in pauperum usibus B. Arnulfus suæ vel quæ sanctæ Ecclesiæ fuerant cuncta expendisset, hunc Chlodulfum primum adiit, & ut sui pauperúmque Christi necessitatibus succurreret multa prece depôscit. Is verò denegavit vel juventute suadente, vel quod magis credibile est, Divina præscientia id prævidente beatum Chlodulfum ad similes usus natum & prædestinatum, videlicet eidem sanctæ Ecclesiæ postmodum præferendum, & quæ paravisset itidem Christi pauperibus, viduis & orphanis & peregrinis ac Deo servientibus distributurum. Quis nisi esset mirifica humilitate virtutis præditus & nisi vituperatione hominum magis gauderet quàm delectaretur popularibus extolli favoribus, non solùm non juberet, verùm ne de se talia scriberentur summo conamine inhiberet?

Quid de seipso Vitæ B. Arnulfi adjici voluerit.

14. Nam factus Episcopus quanta eleëmosynarum largitate, quanto pietatis opere erga indigenas & advenas sine aliqua personarum acceptione effluxerit, dum ipse secretissimum esse omnino optabat; omnis ordo, cunctus sexus, omnísque professio passim resonabat. O quanta sollicitudo, quanta cura, quantúmque desiderium viro huic sanctissimo inerat creditis ovibus divina & humana domi forísque, noctu & interdiu, utilia subministrare, & morum ac corporum infirmitatibus dulcissimè continuéque adesse, illud implens: Omni petenti da, & conclude eleëmosynam in sinu pauperis & ipse orabit pro te. Nam ut aqua ignem, sic eleëmosyna exstinguit peccatum.

Eleëmosynis vacat.

Eccl. 29.

15. Nam quod rarum est, in resecandiis vitiis severitas & pietas in mentis ejus sacrario eo pacis amore inter se confœderebantur, ut protestatur Psalmista Rex & Propheta David in mentibus Sanctorum obviare sibi misericordiam & veritatem, & osculari pacem & justitiam. Quæ subditos verbo docebat, operis exhibitione priùs implere studebat, imitans illum de quo Scriptura testatur, quia cœpit, inquiens, Jesus facere & docere. Gaudebat cum gaudentibus, flebat cum flentibus. Non alta sapiebat, sed humilibus consentiebat. Quæ sunt Cæsaris Cæsari, & quæ sunt Dei Deo reddebat. Dum regalia negotia & palatinas curas cum fratre Anchise prævidens & procurans animarum commissarum & gregis commissi, ad celebrandas vigilias intentissimus, & utrarumque rerum peritissimus, sic hoc officium implebat, acsi de altero ad eum nihil attineret. Felices dies, felicia tempora quæ tanto Pastore gubernari disponíque meruerunt! Felix populus qui hujus institutis & monitis ad cælicas aulas in dies plus plúsque provehebatur!

Aliæ ejus virtutes.

Psal. 84.16

Act. 1.

16. His igitur hujusmodíque gymnasiis cælestíque palæstra per multa annorum curricula Deo omnipotenti deserviens, tactus infirmitatis molestiâ ad diem pervenit ultimum. Et licet corpus languoris molestia gravissimè premeretur, spiritus tamen Deo & Creatori suo ad id bene doctus & institutus servire non desistebat. Oculi cælo semper & cælestibus intenti, manus itidem ad Deum & ad divina continuè erectæ, mens & vox precibus quibus poterat animam suam Angelis & Archangelis & omnium Sanctorum agminibus, ut sibi suffragio essent, studiosissimè invitabat. Animâ siquidem viri sanctissimi ad æterna gaudia & ad sempiterna præmia perveniente & spiritu ejus summis spiritibus consociato, discipulorum mæsta & luctuosa turba, quæ non solùm ex tota urbe, verùm ex agris villisque clamosis vocibus undecumque irruperat, corpori sanctissimo debitas excubias exsolvunt, feretróque impositum ad Ecclesiam quæ antea ad sanctos Apostolos dicebatur, nunc autem jam sancti Arnulfi sanctissimo corpore insignis, ad S. Arnulfum vocatur, intra Meridiem & Orientem sitam deferunt, & ut devotiùs poterant sepulturæ tradunt [a], & per dies triginta animam spiritumque ejus Missarum sollemniis, orationibus continuis, vigiliis & psalmodiis continuis fidelissimus populus Deo omnipotenti commendare studuit.

Ægrotans, Deo vacat

Moritur ac sepelitur.

Tricenario Missarum numero commendatur Deo.

17. Quia autem plenus dierum virtutum atque sanctitate fuerit, & quia non sit revocatus in dimidio dierum suorum, hinc liquidò clarescit, dum recurrentes ad Mettensium Pontificum catalogum invenimus B. ARNULFUM jam in perfecta ætate promotum votis populorum ad Episcopatum magis raptum quàm electum, in quo sedit annis quindecim; cui succedens sanctus GOERICUS rexit Ecclesiam annis septemdecim; cui item venerabilis GODO subsequutus regimen Præsulatûs administravit annis octo: huic verò is de quo inpræsentiarum nobis sermo

Successio Episcoporũ Mettensiũ & S. Chlodulfi ætas.

[a] Anno scil. DC. XCVI. quod ex epocha mortis S. Arnulfi ad ann. 640. superiùs stabilita, & ex sequentibus colligere licet. Dies obitus VI. Idus Junij in plerisque Martyrologiis notatur, Translatio verò VIII. Idus Septemb. facta dicitur ab Udelrico Remorum Episcopo quando Adalberonis Mettensis Pontificis permissu S. Chlodulfi corpus in Monasterium Layense, Lay, diœcesis Mettensis in pago Calvomontensi propè Naneceium anno DCCCC. LIX. delatum est, ubi hodie quoque religiosè colitur, caput verò in Monasterio S. Arnulfi apud Mettas opidum adservatur. Eum fuisse etiam Archiepiscopum Trevirensem nonnulli asserunt. Id dubium esse constat ex iis quæ ad Vitam S. Gertrudis Virg. ad ann. 658. diximus.

An. Chr. DC. XCVI. Junii VIII. est Chlodulfus beatissimus successit, & infulâ Sacerdotij felicissimè dum adornatur, adornans rexit Ecclesiam annis quadraginta duobus. Poterat autem esse annorum triginta, dum pater ejus Domnus Arnulfus ad Pontificium sublimatus est: Sicque hinc inde colligentes æstimamus dies ejusdem Domni Chlodulfi Pontificis venerandi centum fuisse annorum [a]; gratias agentes Deo Patri & Filio & Spiritui-sancto viventi & regnanti ante omnia tempora & nunc & in omnia futura sæcula sæculorum. Amen.

a Immo si valeret hujus Auctoris calculus, Chlodulfus annos centum ac duodecim excessisse dicendus esset.

An. Chr. DC. XCVIII. Febr. IX.

VITA S. ANSBERTI EPISCOPI ROTOMAGENSIS.

Auctore Aigrado Monacho Fontanellensi, fere æquali.

Ex Surio, Bollando & codd. Mss.

OBSERVATIO PRÆVIA.

Ansbertus ex Abbate Fontanellensi tertio Rotomagensis Antistes sanctissimus, (alius ab S. Ansberto *S. Ebrulfi Uticensis Abbatis discipulo, & ab* Ansberto*, si quis est, Abbate Moisacensi) Vitæ scriptorem habuit antiquissimum ac fere æqualem, uti apparet ex Chron. Fontanell. cap. 15. ubi* Harduinus *Monachus anno* DCCC. XI. *mortuus* librum Vitæ S. Ansberti proprio sudore *seu propria manu* conscriptum *reliquisse dicitur. Auctor* Aigradus *seu* Aigardus*, quem alij* Ansgardum Ansgradúmve *appellant, opus suum nuncupat* Hiltberto *post Ansbertum Fontanellæ Abbati, qui ex ejusdem Chron. cap. 2.* anno septimo Hildeberti Regis, *Christi* DCCII. *S. Bainum successorem habuit, in Appendice Martyrologij Gallicani Sanctorum numero adscriptus: tametsi ejus festum diem nusquam receptum legamus apud Fontanellenses, qui nihilominus ejus ossa religiosè adservant. Aigradi lucubratio eruditis videtur locis aliquot interpolata, nempe ubi designantur anni Æræ Christianæ, qui calculi modus Aigradi tempore nondum in Gallia usum obtinebat. Certè clades Provinciæ ab Agarenis illata, quæ num. 15. indicatur, contigit anno circa* DCC. XXXVII. *quo Hiltbertus Abbas jamdudum è vivis excesserat. Denique Vita ipsa politior eruditiórque videtur Prologo Vitæ præmisso, qui crassa ac rudi minerva constat. Est autem* Ansbertus *nomen ex* Anse *&* Berto *compositum, quorum alterum* Semideum *vel* Heroem*, alterum* clarum splendidúmque *Germanorum lingua significat, ut Hadrianus Valesius in Rer. Franc. lib. 18. adnotavit. De Monasterio Fontanellensi plura in Actis S. Vuandregisili ad ann. 667.*

PROLOGUS AIGRADI AD HILTBERTUM ABB.

1. *Venerando & omni honore amplectendo eximio Sacerdoti Christi* Hiltberto *Abbati Cœnobij Fontanellensis minimus famulorum Domini servus*, Aigradus * Largiente Divinâ misericordiâ narrare aggredimur actus eximiæ sanctitatis Ansberti Pontificis Ecclesiæ Rotomagensis, implendo humiliter vestræ devotionis jussionem. Sed duas ob causas in tali præcipuo opere valde coartor, hinc me retrahente exiguitate sensûs ac vilitate sermonis, hinc provocante vestræ jocundæ Paternitatis præcepto, cui inobedientes exsistere nefas ducimus. Eâ tamen fide quâ ad nos claræ conversationis ejus actus pervenerunt, ipsius intercessionibus adjuvantibus, licet inerudito, fideli tamen promemus eloquio. Etenim ut Angelus inquit Tobiæ, Secreta Regis reticere bonum est, opera autem Dei revelare optimum fore * constat. Nam gesta Electorum Domini silentio tegere, & non ad utilitatem atque ad ædificationem audientium in lucem scriptis propalare, summi torporis & ignaviæ esse creditur. In gestis enim Sanctorum laus illius recolitur, & ædificatio innocentis desiderij in mentibus accenditur fidelium populorum. Sed ne longa præ-

* al. Aigardus.

Tob. 12. 7.

* esse

locutio fastidium legentibus generet, magísque parva audientibus narratio fervorem excitet audiendi, jussis obtemperans vestris, Deo juvante narrandi carpamus iter. Nam si adesset mihi serenæ mentis facundia, & famulatu idoneo lingua pareret, laus conversationis ejus & sanctitatis ejus eloquiis meis proferri non poterit, quæ in vestræ religionis memoria manet. AN. CHR. DC.XCVIII. FEBR. IX.

INCIPIT VITA.

2 EO igitur tempore quo sceptra Regni Francorũ gubernabat HLOTHARIUS filius HLODOVEI Regis & Balthildæ Reginæ unà cum germanis suis, videlicet HILDERICO & THEODERICO, sanctæ recordationis Ecclesiæ Rotomagensis Antistes ANSBERTUS virtutibus clarus, ac Sacerdotio dignus, à patre nomine SIWINO, & pago Wilcassino, patrimonióque vocabulo Calcegio [a], nobili erat ortus genere. Sed repudiato stemmate patrum, mox ut valuit, sola Conditoris paternitate elegit censeri. Denique præfatus genitor ipsius sub prædictis Regibus militavit, & post vitæ præsentis tramitem cunctis mortalibus commune debitum solvit. Sed hanc terrenæ dignitatis originem & patrum gloriam in beato viro non necesse remur enumerare, cùm omnis ei gloria de amore veritatis & contemptu fuerit mundi. Nam nobilitatem sui generis in pueritiæ ævo jam quasi fastidiens, & solius Christi desiderio anhelans, cunctos supervacuos horrebat honores. *Ansbertus nobilis Neustrasius.*

3. Traditur deinde à parentibus magistris strenuis, sacris litteris erudiendus. Eruditur sine aliqua suorum instantia: fuerat namque in eo dulcis infantia, modesta pueritia, gravis adolescentia. Qui cùm adultus pubertatis excederet annos, sæcularis ejus pater ut unicum eum diligens, venatibus eum occupari, & dulcedine sæculi armari cupiebat. Sed quo oblectabatur grandævus pater, adolescens filius per cuncta fastidiebat. *Litteris imbuitur.*

4. His diebus quidam illustris, ROTBERTUS nomine, generosa ex stirpe proditus, Gerulus fuerat annuli Regis Hlotharij. Cujus filiam religiosissimam ac nobilissimam ANGADRISMAM * nomine prædictus illustris Siwinus à præfato inclyto Rotberto expetiit, volens eam suo juveni filio Ansberto sociare. Nec mora, præbens assensum ejus petitioni prædictus illustris Rotbertus, constituta die, à casto juvene casta desponderur & puella. Denique ambo integritatem mentis & corporis castè servare cupientes, omnipotentem deprecabantur Dominum, ut voluptatum venena à cordibus eorum dignaretur repellere. Deinde orante B. Angadrisma virgine ut speciositas illius in deformitatem verteretur, ilicò Dominus preces ejus exaudivit. Nam facies illius ita exulcerata ac immundissimâ leprâ cooperta mox apparuit, ut à consortiis hominum, quicumque eam vidisset, extemplò segregandam decerneret. Medicorum deinde concurrit frequentia jussu genitoris, ut soboli caræ si quivissent opitulari medelis collatis, præmiis dignis munerarentur. Sed quanto instantiùs huic operi insistebant, tanto Christi sponsa deformior ulcerosiórque apparebat. *Angadrisma ipsi desponsata, leprâ fœdatur.* ** de ea infrà*

5. Tum Pater divinitùs circa suam sobolem hoc fieri intelligens, inquirebat ab ea, utrùm in virginitatis voto vitam elegisset definire. Opto, inquit, mi genitor, & totis nisibus exoro Altissimi pietatem, ut continentiæ & pudicitiæ, non effrenatæ luxuriæ effici merear famula. Nam Christus quem concupivi sponsum, ipse mihi hanc corporis infert molestiam, ut animæ tribuat nitorem: qui mihi custos erit perpetuus, & in virginitatis proposito concedet perseverare perenniter. Delectat hæc vita præsens, pater pie, sed decipit: quia omne quod in mundo est, vanitas est & concupiscentia oculorum: & mundus transit, & concupiscentia ejus. Qui autem fecerit voluntatem Dei, manet in æternum: sicut *Sponsalibus rescissis velata sanatur.*

[a] Calcegium *alii* Calceium, *Chaussy*, vicus ad Ittam seu Eptam amnem in pago Vvilcassino seu Veliocassino *le Vexin*, Metropoli Rotomagensi attributo.

An. Chr. DCXCVIII. Febr. IX.

& Dominus manet in æternum. Hæc audiens Pater, illustrem accersivit Siwinum, & quæ circa præfatam suam filiam gesta erant, lucidè pandit. Ad hæc Siwinus respondit: Voluntatem Domini in omnibus sequi oportet, neque ejus nutui ullo modo contraire velle: cujus judicia licet sint occulta, semper tamen justa. Vocatus quoque affuit & B. Ansbertus, ubi dissociabilem illi condit libellum, ut sancta virgo Angadrisma, non sua, sed Christi vocaretur sponsa. Hoc facto, ad Rotomagum urbem sancto Antistiti dirigitur Audoeno, ut ejus benedictione percepta, & sacro velamine operta, in virginitatis proposito consecrari mereretur. Quo patrato, pristinæ pulchritudini & speciei eleganti extemplò est reddita, itaut cuncti auditorum dicerent, quia eam Christus sibi sponsam & famulam elegisset perennem.

Fit Abbatissa. * Orter

6. Sequenti tempore sancta gubernatrix efficitur Cœnobij Oratorij * quod est situm in pago Belloacensi, prope muros urbis Belloacus. Genitor quoque hujus sanctæ virginis illustris Rotbertus & frater ejus Altbertus, avunculi erant sancti Patris Lantberti successoris in ordine regiminis B. Wandregisili, originem ducentes ex territorio Tarvennicò. Ex quibus præfatus Altbertus sub prædicto Abbate Lantberto sequenti tempore in Fontanella Monasterio Monachus efficitur.

Lantberti Abb consanguinea.

Ansbertus Cancellarius in aula piè vivit.

7. Post hæc vir Domini Ansbertus in aulam Regis, licet nolens à genitore perductus, sicut erat acumine ingenij clarus, cœpit esse aulicus scriba doctus, conditorque regalium Privilegiorum, & Gerulus annuli regalis quo eadem signabantur Privilegia. Ubi positus, piæ doctrinæ atque humilitatis exemplis ad Dominum se convertens, sæculum relinquere, & ad Monasteria declinare curabat. Atque ita in laico adhuc habitu constitutus, prædicatione sancta & sapientiæ doctrina plures exhortando, invitabat ad præmia felicitatis æternæ, ac sic quotidie in Domino proficiens atque succrescens, gratiam sibi à Christo collatam augmentare curabat. Cùm verò coram Rege, & Principibus consueto more diversa musicæ artis instrumenta in chordis & tibiis audiret personantia, aiebat sibi: O bone Conditor, quale erit te diligentibus canticum indeficiens in cælestibus audire Angelorum, quámque suave ac delectabile Sanctorum choris concinentibus & laudes tibi Creatori indeficienter personantibus; si tantam mortalibus præbes industriam, ut peritiâ artis ac suavitate cantilenæ provocent animos audientium, ut te Deum creatorem omnium devotè collaudent! Addebatque: Laudate Dominum omnes Fideles in tympano & choro, laudate eum in chordis & organo, &c. usque ad finem Psalmi.

Luc 14. 33. Fontanellam clam secedit.

8. Denique in aula Regis manens, etiam Evangelij non immemor quod ait, nisi quis reliquerit omnia, non potest meus esse discipulus; Deo providente & sibi inspirante, elegit militiam relinquere terrenam, & cælesti Regi militare. Tunc igne Divini amoris accensus ac sancti Spiritus lumine perfusus, à palatio egressus, nullique sodalium ac sibi famulantium confiteri volens suam voluntatem, arripuit iter quod ad provinciam ducit Rotomagensem, pervenítque ad Fontanellam Cœnobium, situm in territorio Rotomagensi, super magnum fluvium Sequanæ, ubi Sacerdos Domini magnus Wandregisilus Monasterium construxerat, atque cum magna Monachorum cohorte sub sanctæ Regulæ jugo laudabilem ducebat vitam. Cùm verò in eodem Monasterio, jubente viro sancto secundùm ordinem Monasticum in hospitio fuisset receptus, cœpit ministrum humiliter implorare, quatenus sanctum Monasterij Patrem mereretur videre. Et cùm ministri pio Patri imperata nuntiâssent, tandem præfatum elegantem juvenem in præsentiam sui adduci jussit. Tum humi prostratus, Christúmque in tanto Patre manentem humiliter adorans, postulabat ab eo Monachum se fieri. Nam corpore & mente sæculo se renuntiaturū aiebat, comámque sibi capitis in Christi amore ut juberet deponi, summissè flagitabat. Audiens autem venerandus Pater sanctam & Deo dignam ejus postulationem, inducias consulendi super hoc dicebat habere se velle, ut sicut Apostolica & Monastica

S. Bened. Regula c. 58.

docet Regula, sciret ad quid venerat. Quibus expletis, spiritalium Fratrum consulta suscipiens inclytus Pater, pia ejus vota veluti postulaverat impleverunt, Clericatúsque habitu decorabilem reddiderunt.

AN. CHR. DC XCVIII. FEBR. IX.

9. Sícque ex eo tempore cœpit ipse vir Dei amore sanctarum Scripturarum legendo fervere, assiduéque dulcissimos earum fructus intelligendo carpere. Cúmque acumen ingenij in præfato juvene B. Pater Wandregisilus pollere pervideret, diversorum voluminum copiam concitè ei tribui jussit. Quæ cùm sedulò legendo percurreret, cujusdam sancti Patris * sententiam reperit scriptam, continentem hunc modum: Monachus vivat in monasterio sub unius disciplina Patris consortióque multorum, ut ab uno discat humilitatem, ab alio patientiam. Hæc & cetera legendo percurrens, oculósque lacrymarum imbre perfundens, tractare attentissimè cœpit, qualiter hæc operando valeret implere. Primò quidem omnium virtutum humilitatem in corde suo studuit fundamentum jacere, imitans illum qui ait: *Discite à me, quia mitis sum & humilis corde.* Et ita Christi jugo suavi & oneri ejus levi devota submittens colla, factus est in cœtu Monachorum cunctis humilior, omnibúsque obediens, vigiliis frequens, orationibus strenuus, spiritu fervens, spe gaudens, Domino sinè intermissione serviens: cui etiam data erat ex compunctione cordis per infusionem Spiritus-sancti effusio lacrymarum.

Lectioni sacræ & virtutibus dat operã.

* *Hieron. Epist. ad Rustic. de Monastica Vita.*

10. Et cùm ante vigiliarum horas consurgens, precibus devotis incumbens lassesceret, signo tacto ad excitandos Fratres, quò laudes Domini decantarent, in conventu orationis prior omnibus se præsentabat, in hoc etiam, sicut & in ceteris actibus imitabilem Monachis viam demonstrans: itaut vir Dei qui regimini præerat loci, multos objurgando corriperet, & eorum pusillanimitatem redargueret, pro eo quòd præfatus juvenis nuper conversus, in Dei opere & observatione legis eos præveniret. Et cœpit eum cariùs diligere, sicut Monastica docet Norma, nitore religionis pollentem omnimodis diligendum [a]. Quadam namque die in conventu omnium Monachorum præclarum Domini Sacerdotem Wandregisilum humiliter exorabat, ut licitum sibi foret in opere manuum quotidiano cum licentia Patris extra solitum Fratrum opus insistere, ut sua mortificaret membra, quæ erant sibi obstantia super terram. Hæc eo implorante, gratias omnipotenti Deo Fratres agentes, admirabantur super ejus Deo digna devotione. Cúmque à Patre spiritali quod petierat sibi indultum gauderet, cœpit postulata cum magna implere devotione.

Fervens ad opus Dei & ad laborem manuum.

11. Quo tempore à climate meridiano, distantem à præfato Cœnobio passus fere quingentos, hortatu ejusdem viri Dei, B. Wandregisilus vineam plantare & excolere cœpit. Quo in loco præfatus vir Domini Ansbertus, dum unà cum Fratribus operaretur, THEODERICUS adolescens, futurus Rex, venatibus (ut sibi gentilicium erat) insistens, ad præfatum Dei hominem accessit, quia noverat eum prudentem doctrina, humilem cultu, sanctissimum imitatione. Nam à sancto Pontifice Audoëno Rotomagensis Ecclesiæ jam fuerat Presbyter consecratus. Quem isdem homo Christi & sancta benedictione munivit, & Sacerdotali auctoritate de plurimis sanctæ doctrinæ hortamentis instruxit, insuper & Regem eum futurum esse prædixit. Quo negante minimè id futurum fore, respondit vir Dei: Scias, quia honore Regni sublimaberis: sed noveris multa te adversa passurum, sícque laboriosissimè triumphum de hostibus tuis adepturum. Quod postea rei probavit eventus. Ad hæc adolescens intulit Theodericus: Si pia omnipotentis Dei ordinatio me in culmine dominantem constituerit Regni, opto te dignum Deo fieri Antistitem, ut per tuam sanctam doctrinam crescat Ecclesia Fidelium. Cúmque Sacerdos Domini indignum se tanto onere ferendo diceret, ipsúmque ex successione hereditaria Regni fastigia am-

Vineam excolit Sacerdos.

a Nempe Regula S. Benedicti, qui in cap. 2. Abbati præscribit, ut nullum Monachorum plus amet quàm alium, *nisi quem in bonis actibus invenerit meliorem.* Hinc vides MonasticæRegulæ nomine hîc uti & suprà cap. 8. Benedictinam intelligi: quod argumento est eam solam tum receptam, vel certè aliis prælatam fuisse.

An. Chr. DC.XCVIII Febr. IX.

plius conscendere debere intimaret, & ille adhuc dubitans permaneret, adjecit vir sanctus: In hoc te noveris meis fidem accommodandam verbis, si hodie hiemali tempore locus, in quo tabernaculum istud consistit, qui nunc tritus ob vestigia calcantium videtur, viridem produxerit herbam, sicque juxta vestigia ejusdem tentorij, ceteris agri partibus viridior maneat in ævum. Quod ita secundùm sermonem hominis Dei evenisse, omnibus illò adventantibus indicium est, itaut usque hodie locus ille viridior reliqua agri parte appareat in modum tentorij ibi quondam fixi, sive hiemali, sive æstivo tempore. O magna & inclyta istius Sancti gloria, cujus laudabile meritum tali voluit omnipotens signo demonstrare, ut qui veluti palma in domo Christi florebat, tali præsagio virtutis manifestaretur in populis.

Laborem meditatione condit.

12. Et cùm prædictus vir Dei ab opere manuum paullulùm vacasset, parvissimo refocillatus somno, rursum meditationi divinæ omni conatu erat insistens. Cùmque tantæ humilitatis atque obedientiæ seu devotionis lumine radiaret, veræ caritatis fervor omnium circa illum corda inflammaverat, ut miro à cunctis veneraretur affectu. Ipse verò semper ardens desiderio futuræ gloriæ, indeficiens erat in opere Domini.

A Vvandregisilo post Lantbertũ Abbas designatur.

13. Ergo operæpretium est nunc narrare, qualiter vir sanctus in regiminis locum subrogatus & constitutus sit. Denique cum inclytus Domini Sacerdos Wandregisilus per viginti ferè annorum spatia hoc Cœnobium à primo ædificationis die in regimine tenuisset, jámque foret in decrepita ætate positus, interrogat eum ante transitûs sui ex hac vita diem lacrymabili voce universum agmen Monachorum, quem ex semetipsis eligerent Rectorem. Quibus fertur tale reddidisse eloquium: Duo sunt in præsentia nostra carissimi filij mei: hos subrogate Rectores, meúmque fragilem recessum precibus vestris protegite, atque mearum admonitionum semper mementote. Christo, summo Pastori vestri hodie curam committo, qui vos usque in finem perenni tutela conservet. Quo in cælestis regni societatem ab Angelicis choris suscepto, omnis caterva Monachorum, Christi Domini exorat pietatem, triduanum celebrans jejunium. Quo expleto, jubente Deo elegit famulum Domini LANTBERTUM, religione præclarum & genere nobilem, ex territorio Tarvennensi ortum: cujus genitor ERLEBERTUS vocabatur, qui plurima prædia prædicto loco Fontanellensi in eadem Tarvennensi regione felici munere largitus est.

Lantbertus consilio Ansberti utitur.

14. Erat autem isdem venerandus Pater Lantbertus caritate plenus, pudicitiâ supereminens, fide firmus, consiliis providus, in bonitate laudabilis, in colloquiis affabilis, vultu & statura decorus, venerandus omnibus, & in Christi religione fervens. Et inspirante gratia divinæ caritatis, beatum Christi famulum Ansbertum isdem venerabilis Pater venerabatur ut patrem, diligebat ut filium: erátque eis in Domino cor unum, & anima una. Is autem qui regiminis susceperat curam, ad consulta sancti Patris Ansberti, in tractando grege Domini secundum normam sanctorum Patrum strenuè cuncta atque inreprehensibiliter gerebat. Quorum exemplis piæ actionis ac verborum sedulis exhortationibus plurimi excitati, carpebant itinera sanctæ conversationis.

Monasterium in Provincia erigit.

** La Provence*

15. Huic venerando Patri Lantberto THEODERICUS Rex, filius Hludovij regis & Balthildæ Reginæ, largitus est patrimonium aliquod, cujus est vocabulum Dusera, quod situm erat ultra fluvium Rhodanum in regione quæ propriè vocatur Provincia*, eo videlicet modo ut hoc prædium Monachis in Cœnobio Fontanellæ morantibus luminaria ministraret Ecclesiæ, in oleo & ceteris hujus rei necessariis. In quo loco prædictus Pater egregium condidit Cœnobium Monachorum, directis ex Cœnobio Fontanella Monachis, qui illud laudabile opus diligenter exsecuti sunt: & de prædio parvo magnum hactenus exstat Monasterium Monachorum, & in illa regione ab aliis præcipuum. Quod per multa annorum curricula ditioni præfati Monasterij Fontanellensis subjectum erat, donec divisione Regni, & discordiâ Principum, & discursione nefandæ gentis Agarenorum,

renorum, cum aliis venerabilibus locis aliquo tempore depopulatum, finem subjectionis fecit.

AN. CHR. DC.XCVIII. FEBR. IX.

16. Sub hujus etiam regimine B. ERMELANDUS *, ex prædicto Monasterio Fontanella, rogante venerabili Pontifice PASCHARIO Namnetensis urbis in eamdem regionem Namnetensem ab ipso Patre Lantberto directus, in quadam insula alvei Ligeris, quæ vocabatur Antrum, juxta nominis ejusdem proprietatem Monachorum venerabile ædificavit Cœnobium. In cujus largitione prædictus Antistes Pascharius statuit, ut post decessum ejusdem venerandi Patris Ermelandi, ex Monasterio Fontanella per cuncta succedentia tempora sibi instituant Rectores, universi præfati loci habitatores: veluti largitiones ejusdem loci quæ adhuc in præfato Monasterio Fontanella servantur, apertissimè declarant.

Aliud in Britannia per Ermelandum.

* Acta Sæculo sequenti.

17. Prædicto etiam Patre Lantberto regimen loci tenente, B. Christi Pontifex EREMBERTUS Tolosæ urbis & sanctus Presbyter CONDEDUS * & Anachoreta, genere Britto, in prædicto Monasterio Fontanella Monachicum Deo dignum & nomen assumpserunt & habitum. Plurima enim de tanto Patre, nisi ad alia festinaremus, Deo digna & loco utilia, per eum & sub ejus regimine gesta dici poterant, quæ in ejus Gestis olim pleniùs memoriæ tradidimus [a] posteris intimanda.

Erembertū & Condedum suscipit.

* Acta utriusque suprà.

18. Quo verò ordine in Lugdunò, celeberrima urbe Galliæ, Pontifex fit subrogatus, brevi sermone narrabimus. Defuncto igitur sancto GENESIO [b] Præsule ejusdem urbis, cujus Deo dignam vitam laudabilia commendant gesta, ilicò pius rex Theodericus & inclytus Princeps Pippinus Ansegisi filius, consobrinus videlicet Patris Wandregisili, cum Proceribus palatij salubre agentes consilium, Divina providente jussione, in præfata urbe cum unanimo ejusdem regionis populi voto, ejusdem urbis eum constituerunt Antistitem. Sed cùm diu humilitate nimia renitens nollet suscipere, regali jussione & Sacerdotali electione compulsus, præfatæ Metropoleos urbis ordinatur Pontifex. Sicque ad eamdem provinciam cum honore Sacerdotij sui condignò directus, humilitatis ac sanctæ prædicationis piæque actionis exemplis gregem Christi sedulo moderamine inreprehensibiliter rexit: ibique à Domino vocatus, vinculis terrenæ corruptionis exutus, ad supernæ civitatis gaudia feliciter migravit.

Ordinatur Antistes Lugduni.

19. In prædicto verò Cœnobio Fontanella post recessum ejusdem sancti Pontificis Lantberti, Divino nutu juvante, unanimes ejusdem congregationis Monachi B. Ansbertum sibi elegerunt præesse Rectorem. Ipse autem post susceptam regiminis curam, assiduè meditabatur, quale susceperat onus, videlicet commissi à Domino gregis regere animas, & multorum servire moribus. Et quia erat apprimè sanctarum Scripturarum scientiâ imbutus, commisso sibi gregi indesinenter erogabat pabula æternæ viriditatis, verbis & actibus itinera monstrans sanctæ conversationis. Erat enim sicut ceteris prælatus, ita cunctis humilior. In vestitu vilis, in cibo mediocris: abstinentiæ jugi deditus, pudicitiâ ornatissimus, hilaritate cordis & corporis clarus, patientiæ virtute ac caritatis obsequio, eleemosynarúmque largitionibus abundantissimè cumulatus. His virtutum sanctarum operibus adornatus, in medio Fratrum veluti lampas refulgebat accensa. Quadam namque die, cùm more solito edicta legis Divinæ in conventu omnium recitaret, ita affluentia eloquiorum illius nimio caritatis ardore reddita sunt audientium corda flammivoma, ut plurimi ex illis ad lacrymas

Ansbertus Abbas eximius post eum.

S. Bened. Reg. c. 2.

a Hinc intelligas, Acta S. Lantberti ab istius Vitæ Auctore fuisse exarata: quæ diligenter perquisita excidisse didicimus ac dolemus. Eadem Lantberti Gesta item in Chron. Fontanell. cap. 9. citantur.

b Abbas fuit ante Pontificatum S. Genesius, non Fontanellensis, ut quidam fingunt, sed Palatinus aut Castrensis, ut in Vita S. Balthildis suprà ad ann. 680. vidimus. Auctor Vitæ S. Condedi cap. 8. annum septimum regni Theodorici comparat cum anno secundo Ansberti in regimine Fontanellensi. Ut proinde Lantbertus anno quinto Theodorici principatûs, Christi DC. LXXVIII. Genesio successisse dicendus sit. Ejus festivitas in vetusto Breviario Fontanellensi rubeis litteris exprimitur XVIII. Kalend. Maij, quo die in Martyrologiis recentioribus recolitur.

An. Chr. DC. XCVIII. Febr. IX.

compulsi, immensas cunctipotenti Deo gratias redderent, dicentes: Benedictus Deus, qui talem non nostri merito, sed suæ pietatis dono dignatus est nobis dare Pastorem animarum nostrarum cura sollicitum. Diligebant enim eum omnes sicut patrem & ipse eos tamquam proprios filios, Ipse autem studebat semper plus amari, quàm timeri, & pervigili cura in animabus salvandis animum defigere.

S. Benedict. ibid.

Externis beneficis dat monita salutis.

20. Cùm igitur ejusdem beati viri prærogativa meritorum longiùs clarescceret, confluebant passim ad eum plurimi, salvationis suæ salubria expetentes consilia. Et quoniam Sacerdotij dignitate fulgebat, confluentium ad se confessiones suscipiebat, monita eis impertiens, quomodo salvi esse possent, & vias justitiæ sine defectu alicujus tædij immobiliter retinerent. Cujus doctrinâ & exhortationibus plurimi corroborati munitíque, ad conversionis festinantes gratiam, plurima deferebant dona in speciebus diversis pretiosorum metallorum, sed & possessionum prædia nonnulla, in diversis sita territoriis: quæ cuncta curiosus Lector, inspectis testamentis seu largitionibus eorumdem fidelium facilè reperiet. Quæ etiam, ut multis liquidò patet, multimodam millenarij numeri effecerunt summam. Erat enim secundùm Deum religionis sanctitate omnimodis ornatus, in sæcularis quoque argumentationis astutia prudens: ejúsque bonitatis ac religionis opinio longè latéque laudabilis, immò imitabilis ubique percurrit.

Xenodochium instituit.

21. In præfato namque venerabili Fontanellensi Monasterio, inter felicia bonitatis suæ gesta, etiam Xenodochium imbecillium ac decrepitorum pauperum, ad instar duodeni Apostolici numeri constituit, deputatis eisdem rebus, quæ sufficienter præberent alimoniam. Alias quoque duas constituit in eodem Monasterio pauperum Christi debilium mansiones, quos in octogenario ex multis sacrato numero, singillatim octonos habitare fecit: quibus sine indigentia quotidianum largiri victum perenniter censuit. Horum vacatio nulla erat alia, nisi horis constitutis diurnis nocturnísve in domo Domini residere, orationi ac vacationi divinæ devotè insistere, ac tempore sancti sacrificij pro salute & salvatione populi Christiani, Ecclesiáque Catholica ubique diffusa victimam salutarem offerre. O magna & inclyta istius sancti Patris opera, quæ non tantum verbis volant, quantum virtutibus constant!

Audoëno in Sedem Rotomag. succedit. a

22. Sed his interim omissis, nunc juvante supernæ pietatis gratia narrare aggredior, qualiter isdem vir venerandus Pontificatûs conscenderit gradum. His enim diebus contigit, ut B. Audoënus Rotomagensis urbis Pontifex, plenus virtutibus & sanctis actibus à Domino vocatus migraret è mundo [a] feliciter. In cujus exsequiis B. Pater Ansbertus unà cum aliquibus Monachorum suorum Clericorúmque ac Sacerdotum Christi cohorte plurima affuit. Qui vigilias ejus sacræ depositionis sollemniter celebrantes, dignis exsequiarum honorârunt debito servitutis obsequiis. Post cujus sacrum transitum, ne Ecclesia de Pastore amisso jacturam pateretur, cuncti Rotomagensis urbis cives, missa petitione ad Theodericum gloriosum Regem, cum ejus permissu & auctoritate, B. Ansbertum sibi elegerunt consecrari Antistitem. Quorum electioni congaudens Rex, quoniam in eodem sancto Patre sapientiam affatim redundare & religionem pollere cognoverat, ilico eorum annuens petitioni & electioni, extemplò legatos dirigit, qui eumdem Christi famulum regias perducerent ad ædes. Nec mora, legati ad B. Patrem Ansbertum pervenientes mandata Regis pandunt, ad aulam Regiam ire compellunt. Morabatur enim præfatus Rex in villa Clypia-

a Si S. Audoënus Ecclesiam Rotomagensem rexit *annos quadraginta tres, menses tres, dies decem*, ut in ejus Vita legitur; anno DC. LXXXIV. *sub die nona Kalend. Septemb. Dominica* (verba sunt Fridegodi) obiisse dicendus est: siquidem Episcopalem ordinationem accepit anno tertio Chlodovei junioris mense Maio, uti ipse in lib. 2. de Vita S. Eligij cap. 1. testatur. In primaria Vita S. Audoëni non exprimitur tempus quo Sedem Rotomagensem tenuit: nec mentio fit de designatione Regi ab ipso facta de Ansberto successore, quod Fridegodus narrat. Confer Notas ad num. 27. infrà.

co *, quæ sita est in Parisiaco territorio, ubi conventum magnum populorum habens, de utilitate ac tutela Regni tractabat, ut ad ejus consultum, veluti agere consueverat, (nam Confessor illius erat) de Regni negotiis tractaret. Sed cùm supradictus vir Dei hoc audisset; ilicò agnovit, non ob aliud istam evocationem fieri, nisi electioni civium Rotomagensium in ipso, Regem assensum præbere velle. Fertur etiam legatis Regis respondisse causâ eximiæ humilitatis; indignum se fore * officio curæ Pastoralis. Qui festinanter retulerunt Regi, nuntiando quale responsum acceperant. Secundò quoque ad eum mittens Rex, callidè intulit, nullo modo contra suam voluntatem, postquam unà loquerentur, super ordine Pontificatûs agere se velle. At ille, ut erat sanctæ simplicitatis sapientiâ plenus; ad eumdem Regem ire deliberavit. Tunc eligentibus civibus præfatæ urbis Metropoleos; cum unanimi voto sanctorum Sacerdotum; Regis & Principum eligitur, trahitur, atque in eodem palatio à S. Lantberto Archiepiscopo Sedis Lugdunensis, aliisque sanctis Præsulibus qui ad hoc generale Placitum convenerant, in Pontificem consecratur Ecclesiæ Rotomagensis, Divina utique providente ordinatione, ut qui in pauca fidelis exstiterat, supra multa à Domino constitutus, abundantem daret suæ in tempore familiæ tritici mensuram.

An. Chr. DC.XC.VIII. Febr. IX.
* Clichy
Regis Confessarius.
* esse

23. Deinde in Pontificatûs honore & onere sublimatus, cœpit opere sanctitatis ampliùs clarescere, prædicationis lumine ubique radiare, & velut lucerna accensa, non jam sub modio, sed super candelabrum posita errorum tenebris depulsis, viam veritatis cunctis monstrare, pietatis & misericordiæ erga omnes operam dare; pauperum indesinenter curam agere, viduarum & pupillorum causas defendere, peregrinorum & hospitum susceptionibus magnopere studere, eleëmosynarum distributionem largiter & hilariter cunctis administrare. Hæc & his similia exempla subjectæ sibi plebi indesinenter festinavit monstrare. Floruit enim sub illo Christi Ecclesia, sicut Monasterium antè floruerat. Crevit gratiis, decrevit metallis. Aliquando enim ingrediens locum ubi Ecclesiæ thesauri reconditi erant; ipsos sibi jussit præsentari & aliqua distribui, plurima reservans, ut eleëmosynæ pia largitio è sinu sanctæ matris Ecclesiæ cum pietatis fructu benignè procederet. Nam quæ otiosè diu congesta fuerant, ad reprimendam famis validæ penuriam; quæ tunc populos undique graviter premebat, dignis tandem indigentium usibus deputavit, & dudum defunctis thesauros suos misit. Alieni temporis vota, dispensationem fecit suam *. Contigit enim tunc pauperum turbam præ foribus clamare eleëmosynam petendo. Quibus ille auditis, ac reminiscens Divinæ sententiæ dicentis: *Qui obturat aures suas ad clamorem pauperis, & ipse clamabit, & non exaudietur*; largiter eis eleëmosynam tribuit, cunctósque gaudentes redire fecit ad propria.

Munus egregiè obit.
* Idè ait S. Hilarius in Vita S. Honorati.
Prov. 21.13.

24. Sícque postmodùm cùm in sede urbis suæ Missarum sollemnia sollemniter celebraret, populi diœcesis suæ undique ad eum confluxerunt, virorum ac mulierum multitudo maxima. Lecta autem sancti Evangelij lectione conversus ad populum, multa cœpit eis ventura prædicere, adversa simul & prospera esse cavenda: & ut nec unum frangeret, nec alterum extolleret, æternæ felicitatis præmia, avida intentione esse quærenda commonuit. Et cùm multa eis præsentia ac futura per illustrationem sancti Spiritus prænuntiaret, ex tam excellenti prædicationis gratia sibi data; omnes compuncti & igne divini timoris succensi ad pœnitentiam agendam & cetera bonorum operum exercitia peragenda accensi sunt, grates omnimodas agentes summo omnium bonorum largitori, qui talem eis non sui merito, sed propria pietate concesserat doctorem, ut eorum temperaret multiformiter mærorem de eo quem nuper corporali visu amiserant Pastorem. Et quia cuncta gaudebat Ecclesia super pio Pastore, urbs cõgratulabatur egregio prædicatori, & patria omnis exsultabat magnificè in tam sancto sapiente ac prudente consiliario. Expletis autem Missarum sollemniis,

Ventura prædicit inter concionandum.

An. Chr. dc.xcviii. Febr. ix.

cunctos cives, nobiles videlicet & ignobiles, introduci jussit ad præparata convivia. Ubi cùm ordinatè & dispositè fecisset omnes discumbere, ipse ad mensam pauperum resedit, imitans illum qui cùm esset dives, propter nos pauper factus est: qui etiam in retributione Justorum dicturum se esse promisit dicens: *Quamdiu fecistis uni de minimis his meis, mihi fecistis.* O quàm præclarum Pontificem, qui suæ familiæ duplicem dabat alimoniam quotidie, cùm & corpora replebat cibo terreno, animásque reficiebat verbo Divino.

Templa instaurat &c.

25. Cùm verò pro salute animarum attentissimè vigilaret, etiam Archidiaconos convocans, de prædicatione populorum & Ecclesiarum restauratione, & honore maximam gerere curam sedulè commonebat. Census etiam qui de vicis publicis canonicò ordine ad partem Pontificis persolvi consueverant, gratuita benedictione in restaurationibus Ecclesiarum benignissimè Presbyteris indulsit earumdem Dei ædium. Studebat etiam amore potiùs regere, quàm terrore dominari. Denique ut primùm Pontificali potitus est gradu, prima ei cura concordia fuit; & præcipuus labor fraternam dilectionem inviolabilem custodiri. Jam verò illam suam profluam in omnes caritatem, nulla umquam ad plenum effari valet lingua.

Fontanellæ Privilegiũ confirmat in Concilio.

26. Interea dum multimodam ejus in omnes gratiam memoro, etiam super Fontanellensis Cœnobij sancta Monachorum congregatione quantam sollicitudinem & pervigilem curam indesinenter habuerit, testatur inter reliqua prærogativæ ejus gesta etiam Privilegij sui auctoritas, quam prædicti Cœnobij habitatoribus ob Dei amorem & Sanctorum reverentiam summa devotione edidit. Denique cùm sanctorum Sacerdotum & omnium civium Rotomagensium electione & gloriosi Regis Theoderici consensu, in Pontificem consecratus fuisset, nimio dilectionis fervore, quem ergà prædictum venerabile Cœnobium semper habuerat, Privilegij sui auctoritatem eidem edidit, ut per succedentia tempora secundùm S. P. Benedicti Regulam, & ut præcedentium Regum Hlodovij videlicet & Hlotharij, simúlque Hilderici necnon & Theoderici Privilegiorum auctoritates docent, ex semetipsis sibi perennibus temporibus Abbatem eligerent. In qua etiam justæ alligationis verbo præsentes futurósque qui ibidem Domino militaturi erant constringit, ut sicuti sub ejus regimine, ita in antea [a] & ipsi & posteri eorum, secundùm Regulam S. P. Benedicti fideliter Christo deservirent. Quòd si aliquando peccatis exigentibus aut negligentia pastorali à via rectitudinis & observatione Regulæ S. Benedicti in futuro deviare conarentur aut cogerentur, tunc convocatio sanctorum Sacerdotum, reliquorúmque militum Christi unanimiter fieret, eorúmque per consilium in pristinum reducerentur statum. Si verò hac Pontificali auctoritate postposita, qualibet cavillatione sinistram elegissent vitam ac conversationem tenere, sub vinculo anathematis æternaliter se damnandos scirent.

Episcopis subscribentibus.

27. Facta est autem hæc Privilegij auctoritas sub anno Dominicæ Incarnationis sexcentesimo octogesimo secundo, Indictione decima, qui erat annus præfati gloriosi Regis Theoderici xvi.[b] & præfati venerandi Præsulis pontificatûs annus quintus, in Synodo generali, Rotomago urbe habita, ubi plurima Deo accepta & sanctæ Ecclesiæ utilitatibus profutura disputata sunt. Affuerunt quoque & sancti Pontifices, aliíque venerabiles viri ab ipso præcipuo Præsule evocati, quorum subter tenentur nomina adscripta. Ansbertus Archiepiscopus urbis Rotomagensis, huic Concilio præfui & subscripsi. Radbertus * Episcopus, Regulus * Episcopus, Aidradus Episcopus Carnotenæ urbis, Ansoaldus

* Turonensis
* Remensis

[a] Ergo ante hanc Concilij Rotomagensis ordinationem Regula S. Benedicti in Fontanella Monasterio servabatur, quod jam ad Vitam S. Vuandregisili observabimus: immo ab ipsa origine Fontanellæ Monachis imposita est. En verba Chronographi Fontanell. qui principatu Ludovici Pij scribebat, ex cap. 9. *Status vitæ innocentis quem in eodem Cœnobio secundum eximij P.* Benedicti *normam excolendum fore B. P.* Vandregisilus *instituerat, fluctuare cœpit.*

[b] Tempus habiti Concilij metiendum est ex Regis Theodorici anno xvi. qui anno Christi dc. xxcix. illigatur. Cùm ergo in eum annum Pontificatûs Ansberti annus quintus incidat, Audoëni mors anno Christi dc. xxciv. Ansberti verò ordinatio anno insequenti collocanda sunt. Surius & Bollandus legerunt xiii.

Episcopus Pictavensis urbis, AQUILINUS Episcopus Ebroïcin urbis, CADOENUS Episcopus, ARMONIUS Episcopus, SALVIUS Episcopus, DESIDERIUS Episcopus, FULCRANNUS Episcopus, JOHANNES Episcopus, WILLEBERTUS Episcopus, GEREBALDUS Episcopus Bajocassinæ urbis, TAURINUS Episcopus, ANNOBERTUS Episcopus Sagiensis urbis. CELSUS Abba, AUDOMARUS Abba, SCLADIO Abba, BOSOCHINDUS Abba, GENARDUS Vicedominus gloriosus antefati magni Pontificis. ERMENTRANNUS *, FERROCINCTUS, & FORTIANUS Archidiaconi venerandi. Aderat quoque Presbyterorum residentium & Diaconorum circumadstantium magnus numerus. RAGNOMIRUS Lector hujus sancti Concilij gesta & hanc Privilegij auctoritatem ipso sancto Pontifice jubente recognovit & subscripsit.

An. Chr. DC.XCVIII. Febr. IX.

* al. Erintrannus

Audoëni Translationem curat.

28. Confluentibus autem ad se potestatibus, ferventia Christi mandata devoto animo servari semper hortabatur idem Præsul venerandus, magnásque Christo gratias semper agendas commonebat, qui morte & resurrectione propria mortem nostram spe resurrectionis animavit, æternam vitam offerens discusso æterno mortis horrore. Sicque vitam suadebat tenendam, ne vitæ extrema timerentur. Inter reliqua autem bonitatis suæ opera quæ in Episcopatu gessit, qualiter etiam venerabile sancti Antistitis Audoëni corpus Christo propitio in eminentiorem locum Ecclesiæ S. Petri, quæ sita est in suburbano urbis Rotomagensis transtulerit [a], narrare aggredimur. Cùm itaque de diversis provinciis plures congregâsset artifices, condidit super ejus sepulcrum repam miræ magnitudinis, pretiosis metallis auri argentique decoratam, gemmisque pretiosis adornatam, sicut usque in præsens humano visui apparet. Constituta ergo die, in sollemnitate Adscensionis Domini Christi, Sacerdotum ac Monachorum reliquorúmque Clericorum adunata multitudine, ipsum sacrum corpus levari fecit cum reverentia magna & hymnorum laudibus Clero personante atque in absida præfati S. Petri Apostoli Ecclesiæ [b] recondidit feliciter cum gaudio & honorificentia magna. Intererat autem in hoc sancto conventu inter alios viros venerandos etiam clarissimus GENARDUS Vicedominus, qui magna præparari fecit convivia, quia plebs innumera ad tam venerandi Præsulis translationem sanctam undique convenerat. Completis autem Missarum sollemniis, præfatus Genardus cum viris nobilibus jussu sancti Pontificis ad convivandum resedit: Pontifex verò clarus Ansbertus more solito cum peregrinis & pauperibus discumbens, cum ipsis epulari gaudebat. Nam ipsa die ministri officium gerens, pauperibus & egenis obsequium in eorum refectione humiliter exhibebat. Erat enim jucunda facie hilarique vultu, quia minister esse meruerat pauperum, immò Christi Domini, qui largitoribus eorumdem egenorum præmia se largiturum esse promisit æterna. Magna illi erat inter hæc advenarum & hospitum cura: aderat prætereà munificentiæ animo par substantia pari fide ministrata. Et non solùm indigentibus alimoniam tribuebat sufficienter, sed etiam tegumenta corporum & numismata largiter offerebat.

Pauperibus in mensa ministrat.

Omnibus subvenit.

29. Hinc jam ex diversis regionibus diversarum personarum frequens ad eum concursus erat, quos per se & per probatos viros, & munere exhortationis, & benedictione Pontificali Deo digna ditabat, & subsidia corporeæ necessitatis hilariter & sine defectu tribuebat. Mirabantur enim plurimi, unde tam proflua prodiret pij dispensatoris substantia. Nam etsi aliquando contigisset exhauriri dispensationis substantiam, fides tamen semper mansit solida. In prædicta verò sancti Præsulis Audoëni Translatione veneranda, omnes cives propriæ urbis Rotomagensis, necnon & habitatores Monasteriorum circumadjacentium, Clerici videlicet ac Sanctimoniales, de dato ipsius Præsulis venerando ubertim re-

a Scriptor antiquus Vitæ S. Audoëni id factum dicit post annos tres & menses sex à morte Audoëni, & Ansbertum à tertiano typo seu febre tertiana Audoëni meritis fuisse sanatum. Ipse autem Pontifex *sudarium pro munere Reliquiarum desuper caput B. Audoëni sustulisse*, eoque multis sanitatem impertivisse legitur.

b Nunc Monasterium S. Audoëni muris civitatis inclusum, nuper unitum Benedictinæ S. Mauri congregationi. Corpus S. Audoëni ab hæreticis sæculo superiori combustum est.

An. Chr. DC. XCVIII. Febr. IX.

fici meruerunt. Factáque est deinceps per succedentia tempora in commemoratione B. Pontificis Audoëni illius urbis civibus hæc dies sollemniter celebris.

Diœcesim suam visitat.

30. Ipse autem egregiæ conversationis Pontifex, semper reminiscens plebis sibi à Domino commissæ, frequenter juxta ministerium sibi indictum parochias circumibat proprias, prædicationis sanctæ rorem & piæ conversationis dulcedinem indesinenter eorum instillando mentibus. Qui etiam ad hoc Divini ministerij opus, probatæ conversationis viros semper secum retinebat, quorum juvamine fultus, populum sibi creditum æternæ visionis deduceret ad regnum. Sic unius prædicationis* gratia dispensatores multos habebat.

* al. prædicatoris

Pippini jussu exsulat.

31. Sed humani generis hostis; æmulus semper bonorum, cujus invidiâ mors propinata est homini, callidissima egit arte, ut vir splendidus mundo, splendidior in Christo, propria privaretur Pontificali sede, essetque detrimentum populis ablatio tanti Pastoris. Nam cùm inter Principes Francorum secus esset exorta discordia, ob multiformem Regni divisionem, callidus humani generis hostis malignorum contra Dei famulum sævire fecit invidiam, qui Pippino Principi fraudulenter suggererent, præfatum virum sanctum adversus eum contraria tractâsse consilia. Decedente enim de ordine principatûs Warattone illustri, & ejus filio ac supplantatore nefando Gislemaro [a]; Pippinus Præfectoriam administrationem Domino largiente adeptus est. Quo tempore accusatus apud ipsum Principem præfatus Pontifex sanctus; jussu ejusdem exsilio deportatur in Altummontem Monasterium, quod est situm in territorio Hagnauvo* super Sambræ fluvium. Cui tempore illo præerat venerabilis Haldulfus Abbas. Nullo enim exstante crimine, humiliter exsilij subiit ærumnam.

* Sur. Hannoniensi Boll. Hagnauno

32. Perveniens verò ad præfatum Cœnobium, cœpit assuetis sanctæ conversationis ac piæ religionis operibus cunctis ejusdem loci habitatoribus monstrare lucis exempla. Quos quidem in Divina religione ferventes invenit, sed infra parvi temporis spatium exemplo & doctrina sua ferventiores reddidit. Etenim jejuniorum instantiâ ac vigiliarum prolixa pernoctatione indesinenter se affligebat, orationum ac lacrymarum imbre assiduè rigabatur. Cui omnipotens hanc contulit gratiam, ut universi loci habitatores cernentes ejus in Christo imitabilem devotionem, extemplò eum unico diligerent affectu, nullóque temporis intervallo, opportuno ejus abesse vellent colloquio. Nam & infra ipsius ambitum Cœnobij plurima habitatorum utilitati dictavit opera [b], quæ hodiéque eorum necessitati manent utilia. Sed versutia hostis antiqui instigante, malignorum adversus eumdem virum Dei accensa est invidia, qui prędicto Principi iterum moliebantur suggerere, ut majora ei inferret exsilij detrimenta. Quapropter præfatum venerabilem Patrem Haldulfum accersiens idem præclarus Pastor, ad prędictum excellentissimum Principem unà cum aliis viris venerandis direxit, satisfaciens humiliter ejus animi voluntati, adjiciens etiam se non sua sponte Episcopatûs suscepisse gradum, sed jussione Principum & electione civium humiliter suscepisse illud ministerium. Quapropter pergens prædictus Cœnobij Pater ad eumdem inclytum Principem, superno juvamine fultus, petita concitè impetrare meruit. Reminiscens etiam idem Princeps propinqui sui S. P. Wandregisili, sub cujus sancta disciplina præfatus sanctus Pontifex Ansbertus olim regulari ordine alitus fuerat, quæcumque perperàm gesta fuerant, clementer indulsit [c]; insuper & ad Sedem propriæ urbis revertendi licentiam tribuit. Sed

Sedi suæ restitui permittitur.

a Pippinus Ansigisili filius, S. Arnulfi nepos, non statim post Gislemari necem Præfecturam palatij per Neustriam & Burgundiam obtinuit. Quippe mortuo Vulfoaldo Majoredomus in Austria successit unà cum Martino Pippinus anno circà DC. XXC. Exstincto paullo pòst Ebroïno, qui Neustriam & Burgundiam administrabat, suffectus est Vuaratto, qui à Pippino obsides cœpit ac pacem cum eo fecit. Gislemarus Vuarattonem patrem dignitate ejecit, & eodem quo Audoënus tempore obiit, restituto dein Vuarattone: qui morte dignitatem resignavit Berthario, Berthariꝰ victori Pippino pactione facta reliquit: túmque Pippinus Majordomus Neustriæ ac Burgundiæ anno circà DC. XXCVII. esse cœpit.

b In Chron. Fontanell. cap. 15. Harduinus Monachus *quæstionum S. Ansberti ad Sivuinum Reclausum volumen unum* exscripsisse fertur. De aliis S. Ansberti lucubrationibus nihil alibi legimus.

c In Chron. Fontanell. cap. 2. *Pippinus gloriosissimus Dux sub tempore S. Baini Abb. Floriacum Cœnobium in pago Veliocassino ædificâsse* dicitur, *quoniam isdem Princeps per invidorum consulta admirabilem Ansbertum de Sede Rotomagensis Ecclesiæ expulerat.*

ne hoc fieret, Divina vocatione præventus est, ut in sequentibus dicemus. AN. CHR. DC.XCVIII. FEBR. IX.

33. Rediens autem præfatus venerandus Abba Haldulfus, mandata Principis pandit. Adhæc isdem sanctus Pontifex: Gratias tibi ago, bone JESU, qui dirupisti vincula servi tui, & tribuisti verba placentia in conspectu Principis, & liberâsti me de manu insurgentium contra me, & iniecisti mihi etiam in hac exsilij ærumna vincula amoris tui. Memorans verò quod alicubi legerat, quia magni viri multa patiuntur, & ut alios pati doceant, nati sunt in exemplum; semetipsum in spiritu humiliato & animo contrito incessanter affligere non cessabat, offerens Altissimo quotidianæ laudis holocausta dignissima. Nam si tempore persecutionis Neronianæ aut Decianæ interfuisset, nulli dubium, quin pro confessione Christi Domini nec vim ignium, nec laniatum bestiarum, nec eculei suspendium, postremò nec gladium pertimesceret persecutorum.

Nuntium humiliter excipit.

34. Sentiens verò ex revelatione Divina diem vocationis suæ imminere, (nam & Angelicam super hoc meruit visitationem) misit iterum ad prædictum religiosum Principem Pippinum humilem petitionem, ut licitum foret ejus corporis membra ad Cœnobium referri Fontanellense, ubi dudum regulari ordine Domino militaverat. Qui ejus annuens petitioni, ut ita liberè fieret extemplò concessit. Et licet pauci cum eo interessent è suis, plurimùm tamen confortabantur in Domino: quia valde minùs indigebat idem Pater humano solatio, qui fruebatur Angelico obsequio. Die enim quinto Iduum Februariarum, imminente vocationis suæ hora, convocans Fratrum cohortem, celebrari sibi sacra fecit Missarum sollemnia. Deinde perceptione Corporis & Sanguinis Domini se muniens, ac sanctæ Crucis vexillo se cunctósque circumadstantes signans, somno ultimo exceptus, in mortis quiete dormiens, transiit feliciter è mundo*, & ab Angelicis choris anima ejus sancta, generosa, sincera & ab omni contactu mundi incontaminata, in consortio Sanctorum & felicitatis perpetuæ in perpetuum collocanda suscepta est.

Obitu suo prædicto moritur.

* *de anno in fine.*

35. Cùm verò post lavationem sacri corporis ad induendum illud ventum esset, invenerunt in poplitibus genuum & brachiorum cubitis, ob prolixam precum instantiam, obduratam cutem. Sicque quod egerat vivens, mortificans membra sua, caro pandebat defuncta. Itaque sanctum illud corpus magna fidei ambitione vestitum est, ac desuper linteis ceratis obvolutum: quia ipse prædixerat hoc sibi à Domino impetratum fore, ut ossa sua in prædictum Fontanellense Cœnobium tumulanda deferrentur. Sicut enim sanctis altaribus Christi adsistere consueverat, ita indui eum Fratres curârunt. Sed cùm sudarium cerâ litum capiti ejus imponere vellent, visus est aperuisse oculos, effigiem præferens viventis, ita ut aliqui dicerent eum esse redivivum. Nam & adspectus faciei ejus multùm erat roseo perfusus colore. Quidam enim dicebant, pro sudario cerâ imbuto quasi indignatum esse. Viderunt enim non sine sua gloria gloriam Dei in sancto suo triumphantem. Nam & illa exsequiarum religio, fidei devotio erat. Et tam lætum erat talem habuisse Patronum, quàm grave talem amisisse. Postea sepelierunt eum cum decore & honorificentia summa.

Sepelitur cum vestibus sacris.

NOTA.

36. Cùm verò lampas liquore olei plena, ante ejus sepulcrum à Fidelibus accensa fuisset, & die noctúque indesinenter non solùm arderet, sed etiam redundaret, & hoc factum Fratres mirarentur, ac Divinæ deputarent gloriæ; posuerunt aliud vas, in quo distillantia ejusdem olei divinitùs dati refunderetur. O magna & inclyta, Pastor Ansberte clarissime, & felix gloria tua! Non enim indigebat meritum tuum signis probari, quia admirabilis & gloriosa tuæ conversationis operatio, plena virtutibus, perpetuum sanctarum virtutum signum ministravit. Sed quid plura? Multa quidem signorum miracula in eodem loco per eum operari dignatus est Dominus.

Oleum ex ejus lampade perffluit.

37. Cùm verò septem decémque dierum orbita finiretur, legati qui ad præfatum Principem directi fuerant reversi sunt, licentiâ ab eo acceptâ ut licitum eis foret eum transferri, quò ipsius decreverat voluntas, nullo ejus sanctæ ordi-

Odore suavissimo & signo Crucis corpus ejus honoratur.

An. Chr. DC. XCVIII. Febr. IX.

nationi resistente. Cúmque sepulcrum ejus aperuissent, & putarent venerabile illius corpus ob tam prolixum temporis intervallum jam fœtere, tanta suavissimi fragrantia odoris inde manavit, quasi diversis aromatum floribus ac balsami guttulis omnis repleretur Ecclesia. Et cùm Fratres qui ad eum visendum ex propria provincia advenerant, cum his quos secum in exsilio habuerat, ablatis ab eo vestibus cum quibus in sepulcro reconditus fuerat, mutare eas vellent, nova eum indumenta indui cupientes, veluti fecerunt, invenerunt in brachiis ejus signum Dominicæ Crucis, rosei coloris similitudinem gerens, ut patenter cunctis Fidelibus daretur intelligi, quia cujus arma vivens portaverat in corde, ejus stigmata defuncti monstrarentur in corpore.

Fontanellam transfertur.

38. Indutum deinde veste Pontificali, positúmque in lectica, prælatis ante ipsam aromatibus & incenso, susceperunt illud venerabile corpus cives qui advenerant Rotomagenses Monachíque Cœnobij Fontanellensis: sícque pretiosum gestantes onus, ovantes flentésque arripiunt iter. Comitabatur etiam prædictus venerabilis Haldulfus Abba cum plurima suorum cohorte Monachorum ac plebe innumera utriusque sexûs, cum sanctæ Crucis vexillis diversis cereísque ac lampadibus, hymnorum nihilominùs canticorúmque divinorum carmina ejus laudibus dulci modulatione canentes, & in dissonis diversarum linguarum choris, amorem consonum habentes: quia ut valdè lætum erat talem habuisse Pastorem, ita suave talem recepisse Patronum: & cujus ossa sancta venerabiliter gestabant in terris, in cælestibus ejus sibi patrocinia confidebant adesse. His fidelium turmis populorum pretiosi Confessoris venerabile corpus stipatum, & canticis honoratum, usque ad Fontanellense perlatum est Cœnobium. Haldulfus tamen venerabilis Abba unà cum comitibus sui itineris qui sibi famulabantur, usque ad Venittam villam Regiam, quæ sita est in pago Bellovacensi secus fluvium Iseram, cum ingenti reverentia prosecutus est.

Paralyticam curat.
* *Solem* in finib. Hanoniæ & Cameracesij.
* *al.* Salle *seu* Selle, *vulgò Sauvt.*

39. Cùm autem iter cœptum peragentes, in villam quæ dicitur Solemnium *, quæ est posita super fluvium Save * in territorio *Hagnau*, causâ hospitij, ob prolixi itineris fatigationem & refocillationem sui divertissent; ibi occurrit quidam homo filiam portans propriam paralytico morbo membris dissolutam, quæ nec pedibus incedere valebat, sed quasi mortua videbatur, clamans magnísque precibus flendo merita sancti Præsulis implorans Ansberti, ut unicam ejus sanaret filiam. Cúmque à ministris & custodibus sanctissimi corporis secus feretrum ipsius ea permissa fuisset nocte morari, totáque nocte illa vigiliis ac hymnis insisteret divinis, mane facto invenit eam pater ejus sanam. Atque ita gaudens, gratésque omnimodas Deo ac sancto persolvens Præsuli Ansberto, cum filia propria ovans rediit in sua. Quàm mirabilis Deus in Sanctis suis, qui per famuli sui Ansberti gloriosa merita, hujuscemodi fecit miraculum.

Corpus immobile postea movetur.
* *Boll.* non haberent

40. Cùm ergo * haberent loca denominata, ad quæ manendi gratiâ declinare debuissent, ad quamdam accedentes villam, optabant in ea requiescendo venturam transigere noctem. Sed cùm ad eam divertere vellent, sanctissimi Præsulis venerabile corpus veluti onus ingens inter manus ferentium immobile mansit. Dehinc addentes majora hominum solatia, sed nihilominùs ut priùs immobile erat. Cúmque divinitùs hoc intellexissent actitari, aliámque itineris se convertissent in partem, ilicò motu celeri, comitante virtute divina, pervenerunt ad locum aptum, &, ut creditur, Deo sanctóque Antistite dignum ad manendum: ac sic deinceps per cuncta pij itineris loca tribuit omnipotens congrua servis suis adminicula, ad famuli sui membra deferenda.

Rotomagenses occurrunt.

41. Venientes verò ad præfatam villam Venittam, illic affuerunt obviàm sancti Præsulis corpori comprovinciales urbis Rotomagensis Episcopi & sanctorum Cœnobiorum Patres cum venerabili Domini Clero, propinquíque ejusdem sancti Pontificis, ac vulgus innumerabile utriusque sexûs cum devotione magna: cœperúntque ante illud ire psallendo. Indeque Haldulfus venerabilis Abba cum comitibus itineris sui, ad propria revertitur Cœnobij habitacula.

42. Illud

42. Illud quoque miraculum quod in Fraxinido * villa, quæ sita est in pago Belloacensi, per eumdem Christi famulum gestum est, placuit conscriptionis stilo tradere. Cúmque ad eamdem villam ejus delatum esset sanctum corpus, illuc quædam mulier à propinquis catenata, quæ à spiritu vexabatur immundo, perducta est. Clamabátque per obsessam mulierculam spiritus immundus: Cur introduxistis, inquit, in hanc provinciam Ansbertum, servum Jesu-Christi Domini, qui me à propriis expellit sedibus? Cúmque appropinquâsset eadem mulier, & tetigisset pallium quo tegebatur gestatorium, clamans voce magna, meritis S. Ansberti Pontificis statim evomuit cum cruore sanguinis inimicum humani generis: factúmque est ibi grande miraculum. At illa gratias agens omnipotenti Deo & S. Ansberto, per quem fuerat à pestifero spiritu curata, sanitatíque reddita, reversa est ad sua. Benedictus Christus Dominus, Rex omnium sæculorum, creatórque ac conservator omnium Sanctorum, qui ob famuli sui merita, talia dignatus est patrare miracula. In eadem denique villa Ecclesia in honorem S. Ansberti Episcopi à Fidelibus est ædificata; ejúsque grabatum in eadem Ecclesia multo tempore mansit; signáque virtutum ob merita ejusdem Sancti ibidem fiunt divina. An. Chr. DC. XCVIII. Fabr. IX. Dæmoniaca liberatur. * Fresnoy.

43. Cùm verò jam transissent dierum viginti & eo ampliùs circiter curricula, venerunt in Rotomagense territorium, in locum qui dicitur Paldriacus: illicque cunctipotens Dominus, per merita ejusdem sancti Antistitis, simile superiori dignatus est ostendere miraculum. Nam mulier quædam à dæmone arrepta, à parentibus propriis ad Sancti patrocinia quærenda, vinculis constricta perducta est. Quæ cùm pervenisset ad grabatum ubi Sancti servabatur corpus, ac tetigisset linteum quo operiebatur; magnas dans voces ad sidera, ilicò gratia Dei ac meritis S. Ansberti, à dæmonio liberata ac sanissima effecta, incolumis proprij juris repedavit ad habitacula. Sit Deo nostro gloria honor & imperium, qui sic miraculorum signis sæpe in Sanctis suis triumphat. Item alia.

44. Hic verò locus in quo Omnipotens istud fecit miraculum, erat patrimonium quorumdam illustrium virorum, Bertoldi scilicet & Radamasti, distans à Cœnobio Fontanellense millibus quatuor. Fertur verò quia cùm inde elevare corpus sanctissimum conarentur, ita mansit immobile, quasi clavis ac retinaculis ferreis saxo niteretur ingenti. Cúmque moveri non posset, talia possessor loci Radamastus intulisse dicitur: Euge Ansberte serve Christi fidelis, collocatus inter agmina Christicolarum, memento nostri, quos in vita dilexisti, quósque sæculi impugnant gaudia. Hinc jam nobis te Christus reducit: idcirco hoc prædium offero omnipotenti Deo, tibíque Præsul sanctissime cedo per cuncta sæculorum curricula. Locū possessores Ansberto donant.

45. Ipse verò Radamastus, vir honoratus, ejúsque frater Bertoldus, cuncta quæ possederant in prædiis ac mancipiis extemplò deserunt, ac B. Antistiti Ansberto, séque simul Cœnobio contradunt Fontanellæ. Sícque jugum libertatis excutiunt, ac jugum Dominicæ servitutis subditis cervicibus ilico suscipiunt, Monachicum pariter assumentes nomen & habitum. In præfata verò possessione eorumdem virorum, scilicet in via publica & delapidata*, quæ juxta eam jacet, ac Rotomagensem deducit ad urbem, ubi sanctissimi Pontificis Ansberti venerabile pausaverat corpus, in honore & memoria ipsius à Fidelibus crux ponitur lignea, ubi infirmi à diversis vexati languoribus, Domino largiente, meritis S. Ansberti plura frequenter perceperunt sanitatum munera. Ubi circa diem pausationis sive adventûs ejus ad eumdem locum, quòd est VI. Idus Martij, ad honorem & intercessionem ejus plebes innumeræ concurrunt pia Domino sollemniter persolventes vota, vigiliarum videlicet ac divinorum hymnorum donorúmque diversorum, cum devotione summa. Atque ibidem per merita ipsius multa assiduè fiunt miraculorum signa, quæ enormitate sui relatoris transscendunt scientiam. Ibi enim amisso corporeæ lucis visum, ariditas gressum, ac retinacula linguæ verborum seriem, officiúmque diu negatum Monachi fiunt. * Sur. lapidibus strata. Crux ibidem erecta & miracula facta.

An. Chr. DC.XCVIII. Febr. IX.

aurium recipit auditum, dæmonúmque frequens ab humanis corporibus fit expulsio.

46. Redeunte autem tempore die sexto Iduum Aprilium, in eodem loco ubi sanctæ Crucis vexillum fuerat erectum, mulier quædam quæ per multa annorum curricula contracta exstiterat, cum fide recta ad eumdem pergens locum, pristinæ sanitati est reddita: tellúsque quam diu debiles non presserant gressus, est stupefacta, se ab invalidis quondam tam subitò contingi vestigiis. Agamus grates Deo nostro innumeras, qui propter jamdicti famuli sui merita, talia dignatur monstrare miracula. Sequenti quoque tempore in præfato loco Ecclesia est constructa in honore S. Ansberti Præsulis, augusto & polito opere, à venerabili Hiltberto Abbate, successore ejusdem S. Patris in ordine regiminis. Sed his omissis, ordinem translationis præfati famuli Christi conscriptionis prosequamur stilo.

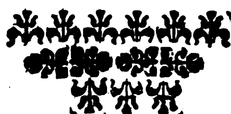
Oratorium exstruitur.

47. Pervenientes denique cum corpore ejus qui eum transferebant ad Cœnobium Fontanellam, intulerunt illud in Ecclesiam S. Pauli Apostoli. Flebant autem senes & juvenes: flebant pueri & infantes, omnísque Monachorum chorus. Postea verò accessit venerandus Abbas Hiltbertus ad venerabile corpus, assumptis secum probatæ vitæ Fratribus ac merito sanctitatis ornatis, æstimans illud ob tam prolixi intervallum temporis (nam dies tricesimus instabat) subitò foetere. Cúmque sanctum illius caput velamine opertum denudâssent, tantæ suavitatis fragrantia inde manavit, veluti si diversorum aromatum ac thymiamatum odoribus universa compleretur Ecclesia. Nam & facies illius ita in ruborem erat versa, quasi in sopore esset, viventis effigiem gerens. Multi quidem sancti Præsules & Patres venerandi, reliquúmque vulgus contemplati sunt: quia universis qui affuerant fuit permissum hoc cernere stupendi miraculi signum. Deinde cum omni diligentia & timore in sindone munda ac pallio involutum, ejus venerabile corpus posuerunt in sepulcro, quod eidem præparaverant in eadem Ecclesia S. Pauli Apostoli, cum laudibus juxta sanctissimi Patris Wandregisili sepulcrum ad ejus lævam, die quinto Iduum Martiarum, sub anno sexcentesimo nonagesimo quinto [a] Incarnationis Domini Dei nostri Jesu-Christi: cui est honor & potestas, decus & imperium per infinita sæcula sæculorum, Amen.

Fontanellæ corpus tumulatur.

B

[a] In quodam apographo Chronici Fontanellensis hæc leguntur: *Anno quarto regni* CHILDEBERTI *Regis Francorum, qui erat* VIII. *Ducatûs* PIPPINI *Majoris Ducis, anno quinto præsidente in sede Apostolica* SERGIO *Papa, anno x. imperante* JUSTINIANO *minore Augusto: gloriosæ memoriæ almificus vir Rotomagensis urbis Pontifex* ANSBERTUS *cælestia regna petiit, qui est annus Dominicæ Incarnationis* DC. XCV. *Indictione* VIII. *v. Iduum Februariarum in territorio* Hagnau *& Cœnobio Altomonte sub* HALDULFO *Abbate, ibique digna traditur sepultura. Deinde post dies* XVII. *ab eo loco sublatus ad Cœnobium defertur Fontanellam, comitantibus virtutum signis, die jam instante tricesima, sepelitúrque in Ecclesia Doctoris Gentium juxta Coangelicum virũ Patrémque inclytum* VUANDREGISILUM. Annum regni Childeberti quartum, qui anno Christiano DC. XCVIII. respondet, retinendum existimamus: alios characteres vel incertos, uti Pippini Ducatûs, vel à posteris inventos rejicimus. In veterrimo nostro Usuardi exemplari Ansberti memoria v. Id. Febr. consignatur his verbis: *Fontenellæ* S. ANSBERTI *Episc. & Conf* In Chron. Fontanell. cap. 2. S. Ansberti corpus unà cum S. Vuandregisili & Vulframni corporibus ex Ecclesia S. Pauli in Basilicam S. Petri à B. Baino translatum legitur *anno Dominicæ Inc.* DCC. IV. *Indict.* 2. *prid. Kalend. April. feria secunda* post Pascha, *qui erat annus decimus. gloriosi Regis* HILDEBERTI, postquam *annis novem* in Ecclesia S. Pauli quieverat. Quod stare non potest, si anno quarto principatûs ejusdem Regis mortuus est Ansbertus, cujus corpus annos dumtaxat sex aut septem in primario tumulo jacuit. De Translatione Reliquiarum S. Ansberti in Pontivum, ac deinde in Blandinium Monasterium Gandavense, ubi hactenus quiescunt, lege librum Mirac. S. Vuandregisili suprà ad ann. 667. & historiam Translationis Blandinium Sæculo v. Bened. ad ann. 944.

DE S. ANGADRISMA ABBAT. BELLOVACENSI.

Circ. An. DC.XCVIII. Oct. XIV.

I. VITAM S. ANGADRISMÆ * *legimus in pervetusto codice MS. quem V. C. Claudius Iolius Canonicus Ecclesiæ Parisiacæ nobis communicavit. Ea propiùs inspecta haudquaquam luce digna visa est, quòd nihil pæne aliud sit quàm fragmentum ex Actis mox relatis S. Ansberti, cui Angadrismam parentes desponsaverant. En Vitæ prædictæ exordium.* Eo igitur tempore, quo sceptra Regni Francorum gubernabat Hlotharius filius Hlodovei Regis & Balthildæ Reginæ unà cum germanis suis, videlicet Hilderico & Theoderico, sanctæ recordationis Ecclesiæ Rotomagensis Antistes ANSBERTUS virtutibus clarus ac Sacerdotio dignus, à Patre nomine Siwino & pago Vilcassino, patrimonióque vocabulo Calcegio, nobili erat ortus genere: sed repudiato stemmate patrum, mox ut valuit, sola Conditoris paternitate elegit censeri. *Et infrà:* His diebus quidam illustris HROTBERTUS nomine generosa ex stirpe proditus & gerulus fuerat anuli Regis Hlotharij, cujus filiam religiosissimam ac nobilissimam, ANGADRISMAM nomine, prædictus illustris Siwinus à præfato inclyto Hrotberto expetiit, volens eam suo juveni filio Ansberto sociari. Nec mora præbet adsensum ejus petitioni prædictus illustris Hrotbertus: constituta die à casto juvene casta despondetur & puella... Deinde orante. B. Angadrisma Virgine ut speciositas illius in deformitatem verteretur, ilico Dominus preces exaudivit ejus. Nam facies ejus ita exulcerata ac immundissimâ leprâ cooperta mox apparuit, ut à consortiis hominum quicumque eam vidisset, extimplò segregandam decerneret. *Postquam Angadrisma votum colendæ virginitatis patri suo exposuit, annuit ille:* vocatus quoque adfuit & B. Ansbertus, qui dissociabilem condidit libellum, ut sancta virgo Angadrisma non sua, sed Christi Domini vocaretur sponsa. Hoc facto, ad Rotomagum urbem sancto Antistiti dirigitur Audoëno, ut ejus benedictione percepta & sacro velamine operta in Virginitatis proposito consecrari mereretur. Quo pacto pristinæ pulcritudini & speciei eleganti extimplò est reddita, *& cetera quæ totidem verbis in S. Ansberti superioribus Actis ab Aigrado referuntur. Postea quædam singularia subdit Auctor libri de Vita S. Angadrismæ.*

* S. Angadresme

Angadrismæ Vita omissa.

Ansberto desponsata,

ob deformitatem cælitùs impetratam dimittitur,

velata curatur.

2. Sequenti quoque tempore sancta gubernatrix efficitur Cœnobij Oratorij, quod est situm in pago Bellovacensi prope muros urbis Bellovacus. *De primordiis Oratorij, vulgò* Oroer, *agit Scriptor Vitæ S. Ebrulfi Abbatis Bellovacensis Sæculo 1. vulgatæ in hunc modum.* Ebrulfus post aliquantum tempus Monasticæ conversationis habitum suscepit, constructóque sibi Oratorio in eo loco qui postmodùm à posteris Oratorij appellatione designatus est, eoquòd plures orationis domos haberet, sine intermissione ibi Domino famulabatur. *Et multis interjectis:* Beata denique Angadrisma Virgo & Abbatissa ibidem cum sanctis Virginibus & viduis religiosis sancta conversatione vixit, & vitæ suæ felix propositum consummavit. Cujus tempore accidit, ut Templum B. Mariæ semper Virginis incendio cremaretur. Et dum ad cetera comburendum Monasteria ignis vehementissimus evolveretur, sancta Virgo necessitate compulsa corpus B. Confessoris aperto sepulcro contra ignem extulit, & sic flamma incendij in seipsam reflexa ulteriùs transire nequivit. Quo peracto sana membra linteaminibus mundis & vestibus sericis involuta cum aromatibus iterum diligentissimè clauserunt.

Abbatissa Oratorij,

S. Ebrulfi corpus incendio opponit.

3. *Hic observare juvat, Monasterium Oratorium à S. Ebrulfo conditum redactum*

Oratorij situs & status.

CIRC. AN. DC.XCVIII. OCT. XIV. *esse in vicum cognominem, qui tertio ferè milliario Gallico à civitate Bellovacorum distat Septemtrionem versùs. Nonnulli persuadere conantur, Oratorium Angadrismæ Puellare Cœnobium eodemmet in loco exstitisse, ubi S. Pauli Parthenon Benedictinarum Virginum mœnibus civitatibus vicinum cernitur. Verùm istud Parthenon vix annos sexcentos superat, nec Oratorium dictum uspiam reperitur. In litteris Odonis Episcopi Bellovacensis apud Louvetum lib. 1. Hist. diœc. Bellovac. cap. 20. adductis dicitur* Cœnobium B. Mariæ de S. Paulo; *in Sententia verò (ut loquuntur) Cononis Legati Apostolici*, Monasterium S. Mariæ quod dicitur ad S. Paulum. *Proinde veri similius videtur, Oratorium S. Angadrismæ Puellare Cœnobium in loco Oratorio hactenus dicto positum fuisse; cujus Monasterij à Nortmannis eversi reditus & prædia, uti & Flaviacensis Abbatiæ, Nicolaus Papa I. Ecclesiæ Bellovacensi concessit* pro recompensatione Fontaneti Monasterij. *Lege Nicolai Epistolam ad Odonem Bellovacorum Episcopum apud Louvetum lib. 2. cap. 6. quâ* Oratorium Puellare Cœnobium & Flaviacum *ea lege prædictæ Ecclesiæ attribuuntur*, ut juxta modum facultatum sibi collatarum restaurentur & conserventur, & illic Deo militantium, sive feminarum sive virorum fuerit sexus, subsidiis necessariis adjuventur. Quia nec pium nec justum esse cognoscitur, ut Ecclesiæ præfatæ ita suis rebus spolientur, & alterius Ecclesiæ necessitatibus deserviant, ut earum necessitudinibus nulla prorsus cura videatur impendi. *Quæ præcipuè causa movit Drogonem Episcopum ad instaurandum non solùm Monasterium Flaviacense, sed & prædictum S. Pauli Parthenona, ut Oratorij Angadrismæ Monasterij vicem suppleret. Lege Louvetum in lib. 1. Hist. diœc. Bellovac. cap. 20. & lib. 4. cap. 7. ubi Drogonem Monasterij sancti Pauli conditorem agnoscit.*

Ecclesias frequentat. *4. Subjungit Vitæ S. Angadrismæ consarcinator.* Illo quoque in loco quamvis per scriptoris fastidium hujus opusculi impletio non exsistat, verbotenus tamen replicare curamus, quàm magna & innumera miraculorum signa per S. Virginem suam Dominus demonstrare dignatus est. *In summa, Angadrisma dicitur* die ac nocte circuisse Monasteria, *in his* Monasterium haud longè à civitate Belloaca, ubi SS. Martyrum corpora Luciani sociorúmque ejus requiescunt: *quod Monasterium recèns Congregationi nostræ adjunctum in suburbio ejusdem urbis situm est.*

Obit. *5. Obiit S. Angadrisma anno circiter* DC.XCVIII. *memoratúrque* VI. *Kal. Aprilei in Martyrol. Benedictino, Dorganij, Ferrarij, aliisque. Et tamen Iohannes Episcopus Bellovacensis litteris datis anno Domini* M. CCC. XXI. *S. Angadrismæ Natalem prid. Idus Octob. pro more antiquo feriandum decrevit; quarum Litterarum exemplar Louvetus To. 2. Hist. præcitatæ pag. 535. refert. Cùm enim animadverteret Pontifex, B. Angadrismæ cultum apud Bellovacenses tepescere neglecto ejus festo*; quod in civitate & suburbio semel in anno, cessando ab omni opere servili olim consueverat observari ac etiam festivari; *ille priscam erga B. Angadrismam refricare devotionem volens*, sub excommunicationis pœna *ab opidanis ac suburbij incolis*, prout moris erat, *celebrari voluit*, secundo Idus Octob. *quo die ipsius Angadrismæ* festivitas seu Nativitas sollemniter *agebatur in Ecclesiâ Collegiata S. Michaëlis, in qua sacræ B. Virginis Reliquiæ à Nortmannorum tempore ad hunc usque diem adservantur; ob idque Episcopus* verè pœnitentibus & confessis qui festivitatem Virginis memoratæ devotè festivaverint, ac Ecclesiam B. Michaëlis prædictam ob reverentiam ipsius Virginis personaliter festo prædicto visitaverint, viginti dies de injunctis sibi pœnitentiis relaxavit. *Ex quibus vides, Angadrismam ut Patronam à Bellovacensibus jampridem honoratam fuisse.*

VITA S. CLAUDII EPISCOPI VESONTIONENSIS,

An. Chr. DC. XCVIII. Junii VI.

Ex Historia Vesontionensi Francisci Chiffletij.

OBSERVATIO PRÆVIA.

1. SEQUENTIS *Vitæ Scriptor antiquus non est, ut putavit Ioh. Iacobus Chiffletius. Nam præter* annum Inc. Dominicæ *quo utitur Auctor num.* 5. *adhibet consensum ac confirmationem Romani Pontificis in Claudij electionem ad Episcopatum, & num.* 8. *ad Abbatialem dignitatem: quod utrumque recentiorum temporum est, uti & nomen* Prioris Claustralis *num.* 10. *usurpatum. In Martyrologiis antiquis Bedæ, Vuandalberti, Usuardi, Adonis & aliorum, nulla S. Claudij mentio habetur. In appendice ad libros Petri Equilini Episcopi de Natali SS. Vita S. Claudij legitur cap. ult. totidem pæne verbis, quibus hic describitur.*

1. IN nomine sanctæ & individuæ Trinitatis. Laudabili Fratrum Jurensium instantiâ commoniti, vitam B. Claudii & ejus miracula summatim delibare decrevimus: cujus vitæ meritum si ad plenum prosequamur, mendacem invidiam minimè poterimus declinare: & ideò paucas ejus virtutes attingimus, ut nos lector parcos potiùs veritatis, quàm prodigos falsitatis inveniat.

2. Beatus igitur Claudius fuit ex nobili Salinensium * Principum seu Palatinorum genealogia: qui usque ad septimum annum cum decenti cura in domo parentum suorum nutritus fuit. Transacto autem septimo ætatis suæ anno, ab ipsis parentibus, probatissimis litterarum magistris instruendus traditus fuit, quibus artes quas liberales vocant, infra paucos annos plenè didicit: infra cujus temporis spatium, non solùm artes prædictas, verumetiam libros veteris & novi Testamenti, historias sive passiones Sanctorum Martyrum atque Vitas Sanctorum Confessorum, necnon & sermones seu homilias Sanctorum Doctorum, sub ipsis magistris adolescens sibi legendo percurreret. Erat enim jam in hac ætate, ingenio docilis, corde fervidus, & sanctis operibus totus deditus, nec sinebat diem transire absque bonis operibus.

Claudius litteris imbuitur.

* de Salins

3. In hac autem ætate non solùm (ut diximus) litterarum studio vacabat; verùm & omnibus diebus, præcipuè Dominicis & festivis, Ecclesiam frequentabat: Missam & horas canonicas ac divinæ Scripturæ sermones avidè auscultabat, ac in armariolo sui pectoris recondebat. Personis verò religiosis aut honestis se admiscebat, & cum eis de virtutibus ac bonis operibus semper conferebat: inhonestis autem ac scurrilibus numquam juxta eorum inhonestatem aut scurrilitatem responsum dedit: sed potiùs mansuetè verba sale sapientiæ condita, ac intantum rationabilia & dulcia, quòd omnium in se provocabant affectum. Diligebant eum provecti & sapientes velut jam virum factum & virtuosum & sapientem; alij verò ut adolescentem affabilem atque prudentem. Numquam in foris, tripudiis seu quibuscumque mundanis spectaculis adstare visus fuit: numquam cum mulieribus juvenibus absque rationabili causa diu fuit: nec de qualicumque nefando opere notatus, non de risu, respectu, vel quocumque tam modico verbo dignus reprehendi judicatus. Hic sanctus erat vultu Angelicus, formâ decorus, incessu maturus, moribus ornatus, sensu profundus, sermonibus affabilis, caritate præditus, intantum quòd omnes qui eum intuebantur, judicabant eum esse verum Dei famulum. Hæc quæ suprà diximus,

Virtutibus vacat adolescens.

AN. CHR. DC.XCVIII. JUNII VI. Canonicis Vesontionensibus adscriptus ut se gerit.

in adolescentia sine reprehensione peregit.

4. Factus autem ætatis viginti annorum, erat jam in Divinis eruditus, ac in bonis operibus adsuetus. Militiam elegit Clericalem, petiitque humiliter, ac pro suis meritis obtinuit se recipi in Canonicum Cathedralis Ecclesiæ Bisuntinensis. Qui creatus sive factus dictæ Ecclesiæ Canonicus, incepit in ipso Canonicorum collegio Ecclesiam frequentare, Missis, horis Canonicis, & aliis officiis Ecclesiasticis interesse; libros sacræ Scripturæ diligenter revolvere, lectiones ipsius sacræ Scripturæ ferventer & attentè audire, magistrorum sermones devotè auscultare, ac per omnia ut verus Christi famulus absque reprehensionis nota se habere: ac intantum infra breve temporis spatium, Divinâ gratiâ ipsum prosequente, in prædictis sanctis operibus profecit, quòd sacræ paginæ probatissimus, ac talis, quòd in tota Burgundiæ provincia suo tempore non fuit factus similis Magister & Professor. Prædictis autem donis & virtutibus ditatus, de die in diem in sanctitate proficiebat, Ecclesiam (ut diximus) frequentabat, Divina officia in suo gradu, & prout ad ipsum secundum ordinationem ipsius Ecclesiæ, absque defectu reverenter & devotè exercebat; orationi prout temporis opportunitas se offerebat, frequenter incumbebat: omni pæne tempore, exceptis Dominicis & Festis, semel in die refectionem sumebat; sæpe noctes in oratione, lectione, & sancta meditatione pervigiles ducebat; castum, & (ut credimus) virginem (utpote qui numquam de quacumque parva infamia notatus fuerit) se custodiebat; in vestimentis mediocrem se habebat; in moribus verò humilem, in verbis dulcem & affabilem se exhibebat; ac (ut uno verbo cuncta complectar) in omnibus virtutibus omnium judicio pollebat, itaut crederes illum jam probatissimum Monachum.

Episcopus ejusdem Ecclesiæ divinitùs instituitur.

5. Completis autem in hujusmodi sanctis operibus duodecim annis, ejus suffragantibus meritis electus est in Archiepiscopum Bisuntinensis Ecclesiæ: quod qualiter factum fuerit, breviter enarrare dignum duximus. Infirmante enim dictæ Sedis Præsule infirmitate quâ decessit, vir beatissimus timens quod post evenit, ne scilicet in Pontificem eligeretur, Ecclesiam ipsam ad tempus relinquere disposuit, & ad suos parentes, dominos scilicet Salinensium, devenire festinavit, & cum eisdem in ipsa Salinensium villa habitare cœpit. Dicto autem Præsule viam universæ carnis ingresso, Clerus & populus per aliquod tempus fuerunt in eligendo discordes, illis volentibus unum, aliis verò alium: tandem post multas altercationes inter se habitas ad se redierunt, & unanimes in oratione & fletu se prostraverunt, supplicantes humiliter, ut meritis beatæ Dei Genitricis, & S. Johannis eorum Patroni, & omnium Sanctorum, Dominus eis misericorditer inspirare dignaretur, quem in Pastorem dictæ Ecclesiæ eligere deberent. Orantibus autem illis, vox de cælo intonuit, quæ ipsos Canonicos ut à fletu cessarent monuit, & B. Claudium eligerent. Tunc Canonici non modicùm lætificati, sanctum virum unanimiter elegerunt, & facta hujusmodi electione non humanâ sed potiùs Divinâ, miserunt ad sanctum virum honorabiles totius Ecclesiæ & civitatis pro obtinendo & habendo ejus consensu, & pro reducendo ad ipsam Ecclesiam memoratam. Facta autem prædicta electione & beato viro præsentata ac in dicta Salinensi villa divulgata, non est nostrum dicere, quantâ lætitiâ tota villa fuerit repleta, ad quantas ejus parentes eruperunt gratiarum actiones. Habito ejus quem denegare non potuit consensu, qui destinati fuerant, reduxerunt eum ad Bisuntinensem civitatem: & ibi ejus divulgato consensu, quis dicere potest in quanto gaudio civitas fuerit, quantásque gratiarum actiones Domino egerit? Puto verè ad hoc non sufficere Maronis eloquentiam. Celebratis autem gratiarum actionibus, Canonici miserunt ad Romanum Pontificem pro obtinendo ipsius electionis canonicam confirmationem: pro qua dictus Pontifex, comperta rei veritate, laudes immensas & gratiarum actiones cum lacrymis Domino retulit,

& quantum necesse fuit, ipsam approbavit anno sexentesimo vicesimo-sexto Incarnationis Dominicæ [a].

6. Factus autem Archiepiscopus, subitò officium Pastorale ferventer exercere cœpit. In collegio namque residens, Ecclesiam devotè frequentabat; Missas sollemnes reverenter celebrabat; horis canonicis continuè intererat; sermones Clero & populo memoratu dignos faciebat; causas Ecclesiasticas horis debitis benignè audiebat, & decenter determinabat; nec propter ipsas, seu quævis alia negotia Ecclesiastica (quæ tamen irreprehensibiliter administrabat) nisi esset evidens necessitas, Ecclesiam horis, quibus divina officia celebrantur, dimisit. Exponebat disertissimè sacratissimas sententias veteris & novi Testamenti, & per suos mellifluos sermones eradicabat vitia, virtutes inserebat. Erat namque profundissimæ litteraturæ & per omnia similis bono patrifamilias, qui profert de thesauro suo nova & vetera. Visitabat sæpe provinciam sibi commissam, sacram verbi doctrinam seminando: & ut plura uno verbo concludantur, per omnia fidelis servus & prudens, quem constituit Dominus super familiam suam. Erat etiam, ut diximus, valde dulcis & affabilis, pius, & mitis: quibus virtutibus miro modo omnium ad se attrahebat affectum. Et nihilominus tantum erat in Dei amore elevatus, quòd in contemplatione assiduè fixus, vix poterat ad corporalem refectionem declinare: vocatus tandem, ab Oratorio & studio lætus & hilaris, ad mensam descendebat.

a Id muneris rectè exsequitur.

7. Anno autem septimo sui Episcopatûs, Divino amore totus accensus, totis præcordiis delicias, pompásque hujus sæculi funditùs volens relinquere, & Domino fonti vivo pleniùs vacare; cunctis strenuè depositis, civitatem suam cum dignitate reliquit [b], & in Monasterio S. Eugendi, quod est juxta fines dictæ diœcesis, omni Clero & populo dictæ civitatis renitente, ac lacrymis ipsum revocante, ab Angelo (ut ferunt) Monachis prænuntiatus, devenit: ibíque habitum, vitámque Monachalem arripuit. Residens verò in dicto Monasterio, per omnia ut verus Monachus se gerebat. Erat enim in Divina contemplatione suspensus, in orationibus assiduus, in jejuniis continuus, in vigiliis fervidus, in sanctis lectionibus & meditationibus præclarus: comedebat, & dormiebat ut Monachus: in divinis verò officiis peragendis primus omnium Ecclesiam intrabat, & ultimus recedebat: suo sanctissimo exemplo omnes ad perfectionem Monasticam promovebat.

Ad Monasterium S. Eugendi se recipit. b

8. Per idem tempus sanctus INJURIOSUS Abbas, vir utique magnæ sanctitatis & prudentiæ, dictum Monasterium regebat: qui videns beati viri sanctitatem, ei humiliter præsentavit regimen ipsius Monasterii, supplicando quatenùs dignaretur ipsum & oves Domini pascere & regere: quod vir sanctus cum grandi mansuetudine renuit. Completis autem quinque annis ab introitu S. Claudii, S. Injuriosus Abbas migravit ad Dominum: quo dato Ecclesiasticæ sepulturæ, Fratres venerabiles dicti loci communi consensu cum magno devotionis ardore præfatum beatissimum Præsulem elegerunt sibi in Pastorem: & habito ejus quem eximiâ caritate qua erat præditus dedit assensu, miserunt ad sedem Apostolicam,

Injurioso Abbati mortuo sufficitur.

a Hic calculus nullatenus stare potest. Quippe S. Donatus Antistes Vesontionensis ante S. Claudium, uti mox probabimus, anno DC. XXV. subscripsit Concilio Remensi, & ad annum usque DC. L. superstes in eadem Sede vixit. Petrus Franciscus Chiffletius in Indicibus Episc. Vesont. & Abb. Jurensium in Gallia Christiana fusiori editis, S. Claudii annos ac res gestas rectiùs ordinâsse videtur. Claudius anno ætatis XX. Vesontionensi Ecclesiæ adscriptus est Canonicus. Post annos duodecim ad vitam perfectiorem anhelans, Jurensi Monasterio sese addixit: ubi cùm annos quinque privatus egisset, excedenti INJURIOSO Abbati subrogatus est, Johanne Papa IV. Sedem Romanam tenente. Vacante interim per obitum GERVASII Episcopi sede Vesontionensi, jam tum grandævus magno omnium ordinum consensu successor eligitur. At dignitatem abdicavit post annos septem, suámque in eremum se recepit: ubi cùm annis LV. quà Abbas quà Episcopus præfuisset, sanctissimè obiit VIII. Idus Junii, Childeberti Regis anno IV.

b Opinantur nonnulli, Donatum S. Claudio in Sedem Vesontionensem successisse. At cùm S. Donatus anno DC. XXV. Synodo Remensi subscripserit, decessorem habere non potuit Claudium, qui non ante annum DC. III. natus est: siquidem anno IV. Childeberti Regis, id est anno Christi DC. XCVIII. nonagenario tribus annis major obiit.

An. Chr. DC.XCVIII. Junii vi.

postulantes beatum virum sibi dari in Prælatum. Sanctus verò JOHANNES sanctæ sedis Apostolicæ apicem tenens, qui prædictum Sanctum optimè noverat, eisdem Fratribus ac Monasterio beatissimum virum concessit in Pastorem: quod non sine Divinâ dispositione factum esse creditur, quòd in loco in quo plures floruerant sancti, beatissimus Præsul adnumeraretur, & locus ipse insignior efficeretur.

Monachos ad se trahit.

9. Accepto autem regimine dicti Monasterii, multi Clerici tam Ecclesiæ Bisuntinensis, quàm aliarum Ecclesiarum, necnon multi juvenes nobiles diversarum urbium, opidorum & terrarum ad eum catervatim confluebant, cupientes ei adhærere, ac cum magna instantia postulantes se recipi in Monasterio: quos beatissimus Pater absque difficultate & personarum acceptione recipiebat. Videns autem beatissimus Pater in dicto Monasterio magnum Monachorum numerum, disposuit recuperare oblationes olim dicto Monasterio per Reges & Principes factas. Unde primò hujus rei causâ perrexit Parisios ad Regem CHLODOVEUM, cujus prædecessores, Reges scilicet Burgundiæ & Franciæ, dona seu pensiones largissimas prædicto obtulerant Monasterio. Apud dictum Regem ipsa dona seu pensiones repetiit: qui Rex benignè confessus est, se debere & solvere teneri dicto Monasterio & Fratribus ibidem Deo servientibus, pro supplemento victûs & vestitûs dictorum Fratrum, summam quinquaginta modiorum tritici & quinquaginta modiorum hordei & quinquaginta librarum denariorum argenti. Deum testor, quòd quod ego propriis oculis vidi, & legi in Archivis dicti Monasterii, inter alias Chartas, unam diversis signis & characteribus signatam, super

Regiis beneficiis locum ditat.

„ dictas summas confectam, sic incipientem: CHLODOVEUS Francorum Rex, om-
„ nibus præsentem paginam lecturis, salutem. Accessit ad nos vir venerabilis
„ CLAUDIUS, &c.

Monasterio plurima confert.

10. Et non solùm Monachis qui tunc in ipso Monasterio in magno numero erant, necessaria administrabat, verumetiam pauperibus Christi & omnibus adventantibus alimenta sufficienter distribui faciebat. Non est nostrum enarrare, quatenùs vir ipse beatissimus ipsum Monasterium augmentavit. Nam si de temporalibus libeat fieri sermonem, Ecclesias ipsius Monasterii munivit pretiosissimis indumentis, vasis, crucibus, & candelabris aureis & argenteis, libris decentissimis, pannis sericis: Sanctorum verò Reliquias reposuit in capsis argenteis, lapidibus pretiosis adornatis: Monasterium & domos ipsius ædificiis decenter reparavit & auxit: jura alienata recuperavit. In spiritualibus verò, dici non potest, quantum Monasterium auxerit. Nam libri sermonum ejus redditi Fratribus, ex quibus cognosci potest, qualis in doctrina fuerit: sed insuper ex scripturis ipsius Monasterii, & potissimè B. RUSTICI (qui sub beato viro in Monasterio, officio Prioris claustralis functus, post ipsum Abbas exstitit) potest videri quales Fratres sub ipso Sancto fuerint. Patrator verò miraculorum fuisse dignoscitur, de quibus exstant libri conscripti [a]. Fuit autem Pater beatissimus in dicto Monasterio Abbas annis quinquaginta quinque. Fuit verò in hoc sæculo usque ad quartum annum CHILDEBERTI Francorum Regis. Nunc verò aliqua dicenda sunt de ejus gloriosissimo fine.

Oratione ad suos habita moritur Sacramentis munitus.

11. Expleto autem anno quinquagesimo quinto, à quo tempore Abbas electus fuit, sanus & immunis ab omni macula, licet esset antiquus & plenus dierum, incidit in quamdam levem infirmitatem: tertia autem die suæ infirmitatis convocari fecit omnes Fratres, quibus prolixum & luculentum fecit sermonem, in quo miris rationibus dulciter eos monuit primò de Divino amore, secundò de contemptu hujus mundi, tertiò ne aliquo modo tristarentur de ejus recessu: & videns eos uberrimè flentes, accepta ab omnibus pace, eos è cella sua abire præcepit, totámque exinde sequentem noctem in orationibus peregit. Quarta

a Libros illos de miraculis S. Claudii recuperare non potuimus.

verò

verò die, cum suorum adjutorio in Ecclesiam perrexit, & in ipsa sacramenta sacræ pœnitentiæ & Dominici corporis, totum profusus in lacrymas, veneranter recepit, & cupiens fugere pompas urbium, & honorem populorum, corpus suum in ipso Monasterio sepeliri jussit: deinde suorum adjutorio in cellam rediit. Quinta autem die, circa horam diei nonam, reclinatus super scamnum, super quod legendo & orando sedere solitus erat, erectis ad cælum suspicientibus migravit ad Dominum [a]. An. Chr. DC. XCVIII. Junii VI.

a In appendice ad libros Petri Equilini Episc. Vita S. Claudii post hæc verba clauditur hoc modo: *Cujus corpus in prædicta Ecclesia S. Eugendi usque nunc omnibus advenientibus incorruptum & integrum demonstratur, innumeris coruscans miraculis. Festum autem ejus celebratur* VIII. *Idus Iunii.* Humbertus de Buenco Abbas anno M. CC. XLIII. thecas argenteas affabrè elaborari curavit, quibus SS. Eugendi & Claudii corpora reconderentur. Corpus S. Claudii hactenus integrum magna religione à popularibus frequentatur in eodem Monasterio, quod postremis sæculis S. Claudi nomen accepit. Abbates sanctissimos habuit sæculo V. Romanum, & Lupicinum, Eugendum sæculo VI. Claudium VII. Hyppolitum VIII.

VITA S. TRUDONIS CONFESSORIS IN HASBANIA,

Circ. An. DC. XCVIII. Novemb. XXIII.

Auctore DONATO Diacono qui Sæculo VIII. vixit.

Ex Ms. cod. V. C. Andreæ Chesnii.

OBSERVATIONES PRÆVIÆ.

1. GESTA S. TRUDONIS * DONATUS Diaconus, & postea GUIKARDUS Abbas, utriusque linguæ usque ad interpretem uterque periti, latinitati tradiderunt, *inquit* THEODORICUS *Monachus, post Abbas Trudonianus, Vita S. Trudonis interpolator. Guikardi Abbatis lucubrationem recuperare nobis non licuit: ast unus instar omnium debet esse scriptio Donati Diaconi, qui ceteris antiquitate præstat. Ejus ætas petenda est à Pontificatu* ANGELRAMNI *Mettensis Episcopi, Caroli M. Archicapellani, anno Christi* DCCC. *demortui, cui Angelramno Donatus Vitam S. Trudonis à se scriptam nuncupavit. Theodoricus in Monasterio Ganda exsulare coactus ob eas causas quas in Observat. præviis ad Vitam S. Bavonis retulimus, hortatu* GERARDI *Abbatis & Monachorum Cœnobii Trudoniani,* novum libellum de Vita S. Trudonis cudere *aggressus est sub finem Sæculi* XI. *quo in opere nihil agnoscit sui proprium,* præter verba alio cursu derivantia, auctoritatem à scriptoribus receptissimis *mutuatus. Et tamen de ætate S. Trudonis inserit nonnulla, quæ cum recta chronologia convenire non possunt. Theodoricum demum etiam exornârunt Gerardus Moringus, & Bartholomæus Fisenus in Floribus Ecclesiæ Leodiensis, ut omittamus auctores illos, qui de gestis SS. Remacli & Chlodulfi Episcoporum scripsere, suisque libris multa de S. Trudone tradiderunt. De Donato infrà ad cap.* 29.

* *S. Tron, S. Truyen.* Vitæ Scriptores. *apud Sur.* 23. *Novemb.* *ad ann.* 653.

2. *S. Trudonis memoriam in suis Martyrologiis celebrant Vuandalbertus, Florus, Usuardus & Hrabanus. Usuardus quidem sic:* IX. Kalend. Decemb. in pago Hasbanio S. Trudonis Presbyteri & Confessoris. *Florus addit:* qui mundum despiciens maximis enituit virtutibus. *Et veterrimum Corbeiæ Kalendarium:* In Gallia, vico Sarcingo depositio S. Trudonis Presb. & Conf. *In eo vico S. Trudo construxit rexitque Monasterium, quod ex nomine auctoris appellationem traxit, ac* Sarcingo *seu* Sarchinio *causa etiam nominis & incrementorum fuit, adeo ut ex vico opidum evaserit. Et Cœnobium quidem illud licèt in diœcesi Tungrensi positum ad Cisindriam fluvium, (qui inde defluens, in limitibus hodiernæ Brabantiæ Getæ miscetur) tamen sub tutela Mettensium Episcoporum adquievit, propterea quòd Trudo res suas ipsumque Sarchinii vicum, consentiente S. Remaclo Tungrensi seu Trajectensi Episcopo, Mettensi S. Stephani Ecclesiæ tradiderat: donec Hugo de Petra-Ponte Leodicensis Episcopus à Iohanne Mettensi Antistite Abbatiam & municipium Trudonianum in patrocinium suum anno* M. CC. XXVII. *recepit. Lege Ægidium Aureæ-Vallis Monachum de Gest. Pont. Leod. cap.* 125. *Perstat etiamnunc Monasterium S. Trudonis, Ordini Benedictino addictum, an ab ipsa origine, disquirendum.*

Memoria in fastis sacris. Monasterium.

3. *Audiendus* RODULFUS *Abbas Trudonianus in Præfatione de Gestis Abb. Trudon. in hæc verba:* Dum nostrum & piissimæ memoriæ S. Trudonem Clericum fuisse & Sacerdotem & Cœnobii nostri primum ædificatorem Vita ipsius docet, nechon & B. Remacli Tungrorum

Monastica professio. *Tom.* 7. *Spicil.*

Circ. An. dc. xcviii. Novemb. xxiii.

Episcopi: ubi aliqui leguntur de Principibus Regnorum & Rectoribus Ecclesiarum, quorum temporibus hoc nostrum sanctissimæ puritatis lilium effloruit. Sed hoc manifestè neque ibi, neque aliàs usquam datur intelligi, utrùm per eum ipsum regeretur primò ædificatum Cœnobium nostrum, sive per alium: Clerici quoque sive Monachi fuerint, quos in eo constituerit, & quando Monachi in eo esse cœperint... Unde excusatum me rogo habere lectores hujus mei opusculi, si minùs quàm velletis, certos vos reddidero ex his, de quibus ipse certior esse non potui. *Hac ingenuè ac sincerè Abbas Rodulfus, cujus vestigiis inhærere animus erat, nisi quadam argumenta suaderent, & S. Trudonem fuisse Monachum, & Monasterium ab ipso conditum non Clericis, sed Monachis à primordiis paruisse. Trudo teste Donato cap. 3.* omni tempore hoc postulabat à Domino, ut sacras litteras disceret, quatinus sub sanctæ conversationis habitu postmodum soli Domino militaret. *Quibus verbis scriptores antiqui Monasticum habitum & institutum designare solent. Postea vir sanctus* deposito laïcali habitu comam suam in S. Stephani Protomartyris Ecclesia vovens se soli Domino serviturum totondisse *fertur cap. 11. Erunt forsitan qui existiment, hic significari habitum Canonicorum, quos Chrodegangus Episcopus in Ecclesia Mettensi instituerat. Illud tamen movet, quòd Trudo in patriam reversus, cùm apud quemdam hospitatus fuisset,* sanctæ Religionis habitum *gestâsse dicitur cap. 14. quo nomine nusquam quis, nec Chrodegandus ipse in Regula, Canonicorum habitum exprimit. Adhæc* multi nobiliorum hominum filii, istius sæculi prospera despicientes, comámque suam deponentes, cum invicto milite Christi soli Domino deservierunt *ex cap. 15. Et commune illorum domicilium non tantùm* Cella & Monasterium, *sed* Cœnobium *cap. 28. dicitur. Denique* Grimo Abbas *ante medium sæculi* viii. *loco* regulariter præfuisse *memoratur in litteris Roberti Hasbaniæ Comitis,* anno v. post obitum Theoderici Regis, *id est anno* dcc. xlii. *aut insequenti datis, quibus* locum Dungo cum Basilica inibi constructa legitima traditione deputat ad Basilicam S. Trudonis, ubi ipse sanctus Dei in corpore requiescit: cui etiam Ecclesiæ venerabilis Abba Grimo nomine regulariter præesse videtur. *Atqui τὸ* regulariter *opponitur voci* canonicè, *ut constat tum ex variis locis, tum ex Conc. Magontiacensi anno* dccc. xiii. *habito, cujus hæc verba:* Quæ professionem S. Regulæ B. Benedicti fecerunt, regulariter vivant: sin autem, Canonicè vivant. *De his satis.*

Notit. Mira cap. 16.

CAPITULA IN VITA SANCTI TRUDONIS.

Præfatiuncula *hujus opusculi ad* Angelramnum *Archiepiscopum.*

Cap. I. *De ortu & religiosa pueritia S. Trudonis.*

II. *De voto vel ædificio viri Dei, quod proterva mulier despexerat, qualiter correpta sit, & quomodo iterum per orationem ejus pristinæ sanitati sit restituta.*

III. *Qualiter vir Dei temporales pompas despiciens, soli Deo & parentibus honorem & pietatem præbebat.*

IV. *Quomodò per visionem admonitus sit ut isset ad* Remaclium *Tungrensis urbis Episcopum.*

V. *Qualiter susceptus sit à B. Remaclio.*

VI. *Qualiter admonitus sit ab eodem Episcopo, ut ad Mettensem urbem pergeret, & S. Stephanum suum hereditarium fecisset.*

VII. *De pueris Episcopi qui insipienter habitum sancti viri despexerant, qualiter ab Episcopo correpti sunt.*

VIII. *De profectione viri Dei ad Mettense opidum, vel qualiter sanctitatem ejus custos Ecclesiæ cognovisset.*

IX. *Qualiter susceptus est à B.* Chlodulfo, *& quomodo possessionem suam S. Stephano tradidit, vel qualiter præfato custodi Ecclesiæ commendatus sit ut litteras disceret.*

X. *De iniquo dispensatore qui virum Dei despexerat, qua ultione percussus sit.*

XI. *De religione viri Dei, vel qualiter in Mettense Ecclesia clericatus sit.*

XII. *Qualiter eum B. Chlodulfus ob utilitatem multorum destinavit in patriam.*

XIII. *Qualiter detrimentum ejus lugissent* * *cuncti urbem habitantes Mettensem, & quomodo suscepit eum B. Remaclius.*

* luxissent

XIV. *De hospitio illius in cujusdam fidelis domo viri, ubi etiam Divina gratia super eum in nocte refulsit.*

XV. *De perventu viri Dei ad hereditatem suam, in qua statim honorificè construxit Ecclesiam.*

XVI. *De equo ipsius quem latro furtim abstulit, qui postea arreptus fuit à dæmonio, quomodo eum vir Dei sanavit.*

PRÆFATIO AD ANGELRAMNUM.

1. BEATISSIMO *Patri* ANGELRAMNO *Archiepiscopo* [a] DONATUS *exiguus, ultimúsque exsul perennem in Domino salutem.* Beatitudine vestra suggerente, Pater beatissime, cogor compendiosa brevitate quædam de vita ac conversatione felicissimi Patris TRUDONIS Presbyteri meæ parvitatis stilo subnectere. Qua in re imbecillitas ingenii mei mentísque conscia facultatis ad tam dignum opus asserendi parvitas velut cujusdam gracilis cymbæ prora fluctibus undosi gurgitis spumantibúsque salsi æquoris æstibus Austro urgente illiditur, & quasi contra quemdam præcipiti amnis impetum zephyro tumentia rates impellunt vela; repercusáque cedit sæpe immensis viribus fluvíique spumante mole carina: & tamen inceptum itineris callem carpere non desistit instantibus austris. Haud secus indoctæ mentis meæ acies dum Beatitudinis vestræ jussionibus obtemperare compellitur, indignitatis suæ memor sæpius à cœpto tramite reflectitur. Sed tandem fluctuantem animum vestræ auctoritatis anchora solidavit. Dum enim mens intra pectusculi claustra hac longa trepidatione ancipitíque formidine desudaret, utrùm indignus hoc tam egregium opus subire debuerim, seu etiam ne detractionibus ullius subjacuissem, hoc adire minimè tentarem; respondit mihi tacitæ mentis intentio, melius mihi esse ceteris deliquisse, quàm vestræ Beatitudinis jussionem præterire. Itaque præbeo me omnibus quasi obnoxium, æmulorum jacula postponens, Felicitatis vestræ præceptis obtemperans, ut jussum operis arvum exerceam: beatissimíque Trudonis suffragiis & vestræ Sanctitatis intercessionibus suffultus, Davidici carminis versum cantitabo dicentis: *Domine labia mea aperies & os meum annuntiabit laudem tuam.* Laus enim Domini est annuntiatio operum sanctorum, qui est mirabilis in Sanctis suis. Obsecro itaque Domini clementiam per merita præfati Patroni, ut sicut quondam arentis silicis venas largifluas emanare jusserat aquas, haud aliter arentia ingenioli mei viscera & nullo prærogativæ scientiæ imbre perfusa, affluenti suæ sapientiæ dulcifluo rore irrigare dignetur. Potens namque est ille torporem ingenii mei durissimi in Sanctorum illius laudes excitare, qui dudum insueta eloquiis deditáque confusis vocibus bruti aselli ora in articulati sermonis decorem convertit. Supplico itaque per eumdem Dominum eos qui lecturi sunt hoc meæ parvitatis opusculum, quíque acriori pollent ingenio & auctoritate eximiæ lec- Ps. 50. 17.

a Primus hoc Archiepiscopi nomine inter Mettenses Episcopos donatus est Chrodegangus, uti infrà cap. 27. qui à Stephano Papa *Archiepiscopus ordinatus* fuisse & *Pallium accepisse* memoratur apud Anastasium. Quo etiam nomine Drogo & Vvalo ob Pallium à Summo Pontifice concessum insigniti leguntur.

Circ. An. DC.XCVIII. Novemb. XXIII. tionis vigent, ne audaciæ me culpâ redarguant, dum magnæ auctoritatis jussione coactus hoc opus me adire cognoverint; nec gracilis rudisque sermonis dicta contemnant, sed magis mediocriter à me relata eorum redundante scientia suppleantur. Certum namque est, quòd in domo Domini cyathi mensura Deo jubente fabricata est: cujus etiam vasculi normam intra sanctam Ecclesiam minimè contigisse me fateor: obtuli autem in domo Domini quæ potui. Illi autem non meæ exiguitatis dicta despiciant, dum manifestum sit illis Domino me detulisse quod valui, quamquam dignè non rependi quod debui. Supplicatur itaque illorum larga scientia à me artiùs relatum opusculum ad cumulum videlicet laudis Domini*, & ut dignum est, eorum pretioso labore pretiosam etiam retributionem consequentur. Ast ego parvitatis meæ munusculo ab immortali Retributore mercedem dignam suscipere non diffido, & ne diutiùs his longis verborum anfractibus inhærere videar, ad cœpti itineris callem vestigia vertam.

* supple exornare

2. Hæc igitur pauca ex innumerabilibus S. Patris miraculis, rustico quidem sermone, sed fideli narratione tibi, beatissime Pater Angelramne, congessi. Parce itaque obsecro insipientiæ meæ, alme Præceptor, & quæ obtunsi ingenii mei scrupulo in hac succincta relatione obfuscata velantur, splendidissimæ sapientiæ tuæ fulgore irradiata refulgeant. Oramúsque Dominum Jesum-Christum, ut per merita S. Trudonis te inter hujus mundi vaga discrimina per multos annorum cursus ob multorum hominum profectus sanum & incolumem absque peccati macula custodire dignetur, quatinus post longævam hujus vitæ felicitatem inter Angelorum agmina unà cum eodem Confessore Christi perenni gaudio exsultare merearis præstante Domino nostro Jesu-Christo, cui est simul cum Patre & Spiritu-sancto honor, laus, virtus & imperium per immortalia sæcula sæculorum Amen.

INCIPIT VITA.

Cap. I. Venerabilis igitur Trudo in Hasbaniæ finibus nobilissimâ Francorum prosapiâ ortus fuit. Erant autem parentes illius locupletes valde tam in pecuniæ, quàm etiam in agrorum possessione. Erat verò Trudo elegans & pulcherrimus inter omnes suæ pubertatis coætaneos, sapiens verbis, prudens moribus, consilio firmus, ingenio vigens, decorus adspectu, blandus alloquio: & quod his majus est, à primo ætatis suæ tirocinio in amore supernæ patriæ ita exarsit, ut cuncta quibus mortalium fruitur vita despiceret, atque immortalis vitæ appetitu magnoperè desudaret. Cunctis enim virtutibus quibus cæleste regnum adipiscitur, sancti pueri nutriebatur infantia. Nihil de terrenis fastibus ambiens, mentis aciem in Creatoris omnium timore simul & amore fixam tenebat. Erat autem in eo tanta largitatis industria, ut omnia quæ præter simplex indumentum habere poterat, pauperibus & egenis erogaret: itaut sæpe accidisset, quòd etiam singularis tegminis particulam aut integram sive etiam ob proprii corpusculi tutamen necessarium abscissam indigentibus distribueret. Itaque gestum est, ut frequenter pro talibus gestis parentes illius hoc graviter ferentes improperarent, & magnis minis sæpissime eum terrerent; sed nihilominus sanctus puer instantiùs acsi illum potiùs ad hoc opus instigarent quàm vetarent, eleëmosynarum segetem uberiùs seminabat, reticens in corde suo testimonium Evangelicæ lectionis: *Date eleëmosynam & ecce omnia munda sunt vobis.* Et egregii Doctoris Gentium quo ait: *Fratres qui parcè seminat, parcè & metet; & qui seminat in benedictionibus, de benedictionibus & metet.* Intellexit igitur beatus puer nihil aliud hoc verbo innuere, quàm secundum eleëmosynarum quantitatem etiam retributionis crescere augmentum. Hinc ille despiciens parentum minas, cotidie pauperibus largiùs eleëmosynas erogabat.

Luc. 11. 41. 2. Cor. 9. 6.

II. Igitur dum beati pueri mens cælestibus anhelaret desideriis, & à terrenorum cura ad Ecclesiasticas excubias flagranti animo præpararetur; quodam die ni-

mio fervore Divini amoris succensus, dum in cujusdam agri planicie congeriem lapidum conspexisset, quoddam fundamentum ad modum Ecclesiæ ex eisdem lapidibus puerili arte construens, preces omnipotenti Domino fudit in eodem loco, votúmque vovit Domino, quòd si ei spatia vitæ dedisset ut parentum suorum heres exstitisset, in sua propria hereditate Ecclesiam ædificaret. Quam devotionem adjuvante Deo post plures annos adimplevit. Sed antiquus humani generis hostis votum beati pueri adspiciens, more solito invidens ingemuit. Contigit autem ut quædam mulier per eumdem transiret locum, in quo S. Trudo fundamentum Basilicæ statuit: quam invidus inimicus posse prosternere facile conspiciens, contra beatum puerum instigavit. Illa namque ilico dictum opus irridens procacíque vultu aggrediens, nefandis calcibus lapides dispersit per agrum. Sed Dominus injuriam servi sui conspiciens, illam mulierem digna ultione perculit. Nam celeri ultione percussa est. Obstupuit igitur illa, magnísque clamare vocibus cœpit: Heu, inquit, quænam sunt hæ tenebræ quæ circumcinxerunt me! num usquam præsenti sole nox quemquam involvit? His itaque clamoribus & immensis plangoribus vicini habitatores loci illius concursu non modico velociùs affuerunt, eámque diligentiùs interrogaverunt quid sibi acciderit, ut his eos clamoribus congregaret. Ast illa cum fletu & gemitu magno ob injuriam B. Trudonis confessa est sibi contingere cæcitatem. Accersitus autem sanctus puer celeriter affuit: rogaverúntque eum universi suppliciter, ut facinus quod in se mulier perpetraverat, clementer indulgeret, & pro delictis illius immortali Domino funderet preces. Ast ille misericordiâ motus, cum lacrymis pronus in terram omnipotentem Dominum pro illa deprecatus est: statímque exaudivit eum Dominus, & ecce mulieri amissum celeriùs reddit visum. Noluit enim Sanctus propriam injuriam ulcisci, sed è contrà præbuit indulgentiæ fructum. Audivit enim Prophetam dicentem: *Mihi vindictam, ego retribuam dicit Dominus.* Deut. 32. 35. Retinuit quoque Pauli Apostoli sententiam dicentis: *Noli vinci à malo, sed vince in bono malum.* Rom. 12. 21. Illa verò statim ut vidit, magnas Deo gratias agens, ad pedes sancti pueri prostrata cecidit, & sindonem qua induebatur super paullo antè derisum expandit locum; & puerum quem antè illuserat, simul cum loco magnis cœpit honoribus venerari. Sícque gestum est, ut protervitas mulieris ut dignum erat ab omnibus illuderetur, & S. Trudonis devotio à cunctis laudaretur.

Circ. An. DCXCVIII. Novemb. XXIII.

III. Crescebat autem in B. Trudonis pectore simul cum sancti corporis robore animi sobrietas, morum constantia, stabilitas mentis, omniúmque sanctarum copia virtutum. Contigit autem ut labentibus secundum humanam consuetudinem annis sanctus puer ad adolescentiæ pertingeret florem. Veniebant itaque ad eum, ut erat nobilissima stirpe procreatus, inclyti quique juvenes coætanei ejus, hortabantúrque eum immo postulabant, ut unà cum illis, ut mos est Regiis pueris, venandi exerceret ritum. Ille verò mentis intentionem unanimiter in cælestis patriæ amore roborans, illorum suggestioni animum minimè subdebat, & cum illis ad tale studium non iturum professurus est. Cùm igitur hoc sæpiùs ageretur, & beati pueri mentem nullis sæcularium vanitatum sordibus humana suggestio contaminare potuisset; cœperunt præfati juvenes despicere eum, & quasi degenerem æstimare. Beatus vero Trudo velut lenis Jacob habitabat in tabernaculis, pietatísque obsequia parentibus sollerti cura & magna sollicitudine adhibebat, seséque cotidie inter laicales habitus & sæcularis vitæ tumultus in sanctæ religionis cultu & mandatorum Domini observatione summopere exercebat: itaut forinsecùs ob parentum pietatis observantiam laïcus appareret, intrinsecùs verò coram Domino ob nimiam abstinentiam & magnæ religionis cultum Monachus exsisteret. Itaque gestum est ut in uno eodémque corpore geminam in Domino duceret vitam. Audivit enim per Moysem Dominum dicentem: *Honora patrem tuum & matrem tuam, ut sis longævus super terram, quam Dominus Deus tuus dabit tibi*; Exod. 20. 12. meminítque verbum Domi-

Circ. An. DC.XCVIII. Novemb. XXIII. ni dicentis: *Nisi quis reliquerit patrem aut matrem* &c. *propter nomen meum, non potest ille meus esse discipulus.* His itaque duobus præceptis sanctus vir coartatus, & pietatis ministerium præbebat parentibus, & igne Divini amoris succensus abstinentiæ & castitatis orationisque & assiduum vigiliarum & eleemosynarum immortali Domino rependebat cultum. Erat autem singulare atque unicum sancti viri desiderium; omníque vitæ suæ tempore hoc postulabat à Domino, ut sacras litteras disceret, quatinus sub sanctæ conversationis habitu postmodùm soli Domino militaret.

Luc. 12.

IV. Igitur lapsis secundum mortalium ævi supputationem celeriter annis, dignatus est pius Dominus respicere devotionem servi sui, & frequentium gemituum & lacrymarum misertus est clementer. Quadam nocte dum sanctus vir post consuetum vigiliarum orationúmque laborem paullulum somni propter insertam humani generis naturam corpori concederet, apparuit ei vir formosissimus miræque pulchritudinis, Angelico vultu, indutus fulgentibus vestimentis, stánsque coram illo dicere cœpit: Orationes tuæ & eleemosynæ, frater Trudo, quibus magnopere desudâsti, acceptabiles sunt apud Deum. Adimplevit itaque Dominus noster Jesus-Christus votum tuum quod ei vovisti in pueritia tua, consolabitúrque te Creator omnium, & dabit tibi desiderium cordis tui. Sapientiâ enim suâ erudiet te, quia illam ab eo postulâsti. Docebit ergo te omnia mandata sua, & præcepta sua scribet in tabulis cordis tui. Tu verò deinceps docebis populum suum, & ad dignum Sacerdotale pervenies ministerium. Quia enim hoc solum incessanter à Domino deprecatus es, largiri dignatus est tibi. Oratio enim Justi assidua multùm valet apud Dominum, & preces importunæ & incessabiles adscendunt ad aures ejus. Gavisus est itaque venerabilis Trudo valde, gratiásque omnipotenti Deo reddidit in corde suo, & apud se tacitus admirans conferebat verbum Domini: *Petite & dabitur vobis, quærite & invenietis, pulsate & aperietur vobis. Omnis enim qui petit accipit, & qui quærit invenit, & pulsanti aperietur.* Addidit quoque jam dictus formosus vir loqui ad eum: Surge, inquit, & vade ad B. Remaclium Tungrensis urbis Pontificem: ipse enim est haud longè hinc in villa quæ nuncupatur Septimburias. Illi namque ostendit Deus omnia quæ te oportet facere, docebítque te vias tuas. Tu verò fac omnia quæcumque dixerit tibi. Dominus autem tecum erit, & custodiet te in omnibus viis tuis. Surrexit itaque B. Trudo valde diluculo (perterritus enim erat illa maxima visione) & volens velociùs sciscitari eventum rei, assumpsit secum in comitatu duos pueros & ad villam quæ dicitur Septimburias pergere cœpit. Cùm autem appropinquaret domui in qua Pontifex esse videbatur, admonuit Episcopus pueros suos dicens: Occurrite velociter viro Dei qui venit visitare nos, ecce enim appropinquat. Suscipite igitur eum cum omni diligentia & honore, & adducite ad me. Illi verò pueri cum festinatione currentes, obviaverunt ei in ipso introitu portæ quæ ducebat ad domum Episcopi, cognoverúntque quod de illo dixisset Pontifex, & statim susceperunt eum cum summa veneratione.

Matth. 7.

V. Adductus est itaque B. Trudo in præsentiam Pontificis: intuitus autem eum benignissimus Remaclius, ilico surrexit & occurrit ei in medio pavimenti domûs suæ. Piissimus verò famulus Dei Trudo nisus est prostrare se ad pedes ejus. Pontifex autem cum summa festinatione suscepit eum, & deosculans amplexus est illum, & cœpit pro nimia exsultatione flere super collum ipsius. Cúmque diutissimè hoc ageret, & uterque vultum largifluis rivis lacrymarum ob desiderium supernæ patriæ ubertim madidâsset, sanctus Pontifex fari cœpit: Benedictus es, inquit, Domine Rex omnipotens, consolator omnium sperantium in te. Sit tibi Domine Jesu-Christe laus & jubilatio per infinita sæcula sæculorum, qui dignatus es hodie nos visitare per adventum servi tui. Hoc ait, conversúsque ad beatissimum Trudonem ait: Benedictus esto, Fili mi, Deo altissimo, ipséque Deus qui direxit iter tuum ad nos, custodiat deinceps gressus tuos in semitis

mandatorum illius, détque tibi propitius desiderium animæ tuæ, & tribuat tibi benignus petitionem cordis tui. His ritè dictis sedit Pontifex, statuítque B. Trudonem ad dexteram suam, immensóque gaudio repletus ait: Ecce quàm bonum & quam jucundum habitare fratres in unum.

At postquam hæc sanctæ salutationis verba cessaverunt & simul sancti Patres consederunt, cœpit beatus Pontifex loqui ad virum Dei & ait: Notum tibi sit, Fili mi, quia ex hac hora lege inviolabili filius meus eris, & ego locum patris tui perenniter spirituali jure tenebo. Ut autem hoc audivit vir Dei, inclinavit se humiliter, gratias Deo referens, & voluit osculari genua Pontificis. At ille levavit eum, & sibi pulcherrimæ libavit oscula pacis. His ritè peractis addidit venerandæ memoriæ Remaclius loqui ad pium Trudonem: Non possum tibi, inquit, Fili carissime, celare vias tuas. Nam Dominus mihi dignatus est ostendere omne quod te oportet facere. Inclina igitur aures tuas ad admonitionem patris tui: verbum enim Domini factum est ad me, ut ostendam tibi viam salutis tuæ. Perge ergo, Fili mi, feliciter ad CHLODULFUM Mettensis urbis Pontificem, omnémque possessionem tuam & cuncta qua habere visus es in his partibus, per manus ipsius trade S. Stephano Protomartyri Christi, fácque illum heredem tuæ terrenæ possessionis, ut ipsius suffragantibus meritis cohereditarius ejus sis in gaudio regni cælestis. Revelatum est enim mihi à Domino, quia vovens vovisti votum in pueritia tua, ut si fortè concedisset * Dominus maturæ ætatis spatium, Ecclesiam sibi in tua hereditate ædificaturus esses, ac ab illo tempore unicum desiderium tuum fuit ut sacras litteras didicisses. Suscepit igitur Christus votum benevolentiæ tuæ, tradétque tibi desiderium cordis tui: tantùm fac sicut præcipio tibi, ut perveniens ad Mettense opidum postquam S. Stephano tuam tradideris hereditatem, postules à præfato Pontifice ejusdem urbis, ut studio sacrorum apicum erudiat te: dabítque tibi Dominus gratiam in conspectu omnium videntium te. His & aliis plurimis sanctæ exhortationis verbis suis vir Dei admonitus est à S. Remaclio, hísque expletis sanctus Pontifex benedicens eum dimisit in pace. VI.

* concessisset

Postquam autem egressus est B. Trudo à conspectu Pontificis, cœperunt pueri adstantes eidem Episcopo superbiæ livore perculsi sancti viri habitum insipientibus verbis illudere dicentes: Quid putas qualem virum honoravit hodie dominus noster? Nonne pauper est qui tam despectis vestimentis indutus erat? cur ergo talem virum dominus noster juxtà sedere præcepit? Audiens autem venerabilis Pontifex illos hæc apud se conferentes, intellexit quòd de beato Trudone hæc dicerent: & increpans eos cum gravissimo opprobrio ait: Væ vobis, inquit, stulti & insipientes corde, qui personam hominum ex vestimentorum qualitate judicatis. Deus qui scrutator est cogitationum & inspector est cordium, quíque interioris hominis pulchritudinem & ornatum quærit, & non exterioris, scit quia dives est vir iste qui visitavit nos, immortalibúsque divitiis valde locuples. Dominus autem cum illo est, & ipse dignatus est hodie per illum nos visitare. Vos autem ob vestimentorum ipsius qualitatem eum judicare putatis; ipse verò coram Deo melior nostri est; & meruit hodie vocem Domini audire consolantem se, & pollicentem sibi adimplere omne desiderium cordis sui. Nolite despicere talem patronum; deprecamini potiùs Dominum omnipotentem, ut per merita illius de his otiosis verbis tribuat vobis veræ indulgentiæ fructum. Zelatus est namque Dominus erga servos suos, & vindex est injuriarum omnium Sanctorum illius. Hic enim vir beatitudinem evangelicam felici jure adeptus est, de qua Dominus ait: *Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum cælorum.* Hic namque vir in hoc mundo dives esse potuit: at ille fallaces ac temporales divitias pro æternis & quæ fine carent divitiis vendidit, & in hac vita despectus esse ab hominibus non erubescit, ut in æterna patria coram immortali retributore decorus appareat. Tunc illi pueri simul prostraverunt se ad pedes Episcopi veniam ab eo postulantes. At ipse: Surgite, inquit, propi- VII.

Matth. 5.

CIRC. AN. DC. XCVIII. NOVEMB. XXIII. tius sit vobis Deus: cavete autem ne ultrà hujuscemodi crimen incurratis.

VIII. Beatissimus ergo Trudo reversus est in domum suam, & præparavit cuncta quæ necessaria illi erant in itinere, dimisisque omnibus quæ possidebat, felici gressu prosperóque cursu Mettensem urbem petiit, exemplum Patriarchæ Abrahæ gerens, qui jubente Domino exiit de terra sua & de cognatione & de domo patris sui. Intravit autem B. Trudo Dei famulus Mettense opidum, venitque ad gloriosam Ecclesiam S. Stephani primi Martyris, in qua summâ ut dignum est reverentiâ pretiosissimus sanguis illius custoditur, quæ etiam Wandalorum tempore, defendente Divinâ gratiâ & meritis sancti Martyris, in medio urbis incendio sola illæsa permansit. (NOTA) Quam cùm ingressus esset venerabilis Trudo, cum maxima humilitate prostravit se coram altari, devotissimásque omnipotenti Domino cum affluenti lacrymarum effusione fudit preces, invocavítque etiam suffragium beatissimi Stephani Martyris, ut orationes ipsius coram majestate Altissimi prævalerent, séque cum omnibus quæ possederat Deo & eodem Martyri Christi feliciter obtulit, hostiam videlicet (ut Paulus ait) (*Rom.* 12. 1.) vivam, Deo placentem. Dum autem vir Dei in illa sancta oratione diutissimè perseveraret, custos Ecclesiæ diligentissimè eum intuitus est. Vidit enim in eo sanctæ devotionis spiritum, & apud se tacitus admirabatur, cupiebátque sciscitari unde talis vir cum tanto fervore divini amoris exsisteret. Tandem ergo erigens se B. Trudo ab oratione, madidum lacrymis extergere vultum cœpit. Accessit autem ad eum custos præfatus Ecclesiæ cum humilitate, & ait: Ubi tuæ nativitatis sumpsisti exordium, frater, aut unde itineris tui ut huc venisses exstitit inceptio? Ad quem vir Dei pudicitiæ & humilitatis spiritu repletus respondens ait: In Hasbaniæ partibus meæ exiguæ nativitatis locus agnoscitur, indéque necessariæ causæ eventu cogente has vestras tentavi adire metas. Obsecro itaque caritatem tuam, frater, ut beato CHLODULFO Episcopo meæ parvitatis adventum innotescere studeas. Postulans ab eo, ut suæ sanctitatis obtutibus præsentari merear, ut sibi mearum necessitatum causas ostendere valeam. Ille igitur custos cum summa festinatione nuntiavit Episcopo, quòd talis vir de Hasbaniæ partibus advenisset, & sanctitatis illius colloquium postulâsset. Adquievit autem B. Pontifex precibus illius, atque statim præcepit ut eâdem horâ ipsius præsentaretur obtutibus.

IX. Adductus est igitur famulus Domini Trudo in conspectum Pontificis, statímque ut appropinquavit Episcopo, adoravit eum pronus in terram. Sanctus verò Chlodulfus festinanter elevavit eum, benedicénsque illi ait: Propitius sit tibi, fili mi, Deus altissimus, ipséque tribuat tibi petitiones cordis tui. Intuitus autem eum diutiùs Episcopus, & videns in faciem ejus radium Spiritus-sancti admirabatur pulchritudinem illius. Erat enim, ut superiùs diximus, venerabilis Trudo miræ pulchritudinis donis ornatus, sapiens verbis, moribus maturus, corpore castus, ingenio valens, consilio firmus, sobrietate vigil, alloquio dulcis, pietate modestus, sapientiâ præditus, caritate repletus, veritate imbutus, religione laudabilis, mente docibilis, vultu amabilis, prudentia affabilis, orationi deditus, largitate clarus, humilitate decorus, obedientia non tardus, fide instructus, fraternitatis amore præcipuus, cunctis virtutibus adornatus, sancti quoque Spiritûs gratia coruscabat in facie ipsius, ut Salomon ait: (*Eccles.* 8. 1.) *Sapientia hominis lucet in vultu ejus.* Sapientiam autem veram nemo habet nisi per Spiritum-sanctum qui dividit singulis prout vult. Tum demum prædictus Pontifex virum Dei his verbis interrogare cœpit: Quænam, inquit, fili carissime, causa exstitit, ut de remotis partibus nos visitâsses? Num prospera cuncta in itinere acciderunt? Cui ille; Prospera, ait, omnia: S. Stephani fultus suffragiis & Sanctitatis vestræ orationibus adjutus, nullus contrarietatis evenit occursus. Causa autem paupertatis meæ vos visitandi hæc est: admonitus namque sum à Sancto viro Coepiscopo videlicet vestro Remaclio Tungrensis urbis Antistite, ut beatissimi Stephani limina quæ in hac urbe magnis virtutibus florent appetissem, & idem primi

Circ. An. DC XCVIII. Novemb. XXIII.

primi Martyris pro æternæ vitæ consortio cuncta quæ possidere visus sum in Hasbaniæ partibus tradidissem. Quamobrem devotissimo mentis affectu omnem possessionem meam, hereditatem scilicet parentum meorum, quidquid [a] habeo in Hasbaniæ pago in loco qui dicitur Sarchinnio super fluvio Cysindria; à præsentis articulo diei S. Stephano Rectoribúsque hujus sanctæ Ecclesiæ incommutabili traditione condono. Confirmavit igitur vir Dei cunctam hereditatem suam in possessionem S. Stephano Pontificibúsque Mettensis Ecclesiæ perpetuá traditione sub chartarum descriptione subnixa. His autem rite peractis, addidit B. Trudo loqui ad venerabilem Chlodulfum: Obsecro, inquit, piissime Pater, dum hoc meæ parvitatis munusculum suscipere non renuistis, nunc etiam preces meas exaudire dignemini. Oro enim ut sanctarum litterarum studio me erudire jubeatis. Hoc namque preceptum suscepi à B. Remaclio, ut postquam possessionem meam S. Stephano tradidissem, tunc à Beatitudine vestra sacrorum apicum disciplinam postulâssem. Hoc autem audiens prædictus Episcopus, gavisus est valde: & petitionem viri Dei pio sermone secutus est. Feliciter inquit, ô fili mi, Deus omnipotens illuminator sit sensûs tui, & S. Stephanus propitius auxiliator tui exsistat. Et suscipiens eum Pontifex osculatus est illum. Tradidit itaque eum Episcopus in manum præfati custodis Ecclesiæ, & omnino ei præcepit, ut eum cum magna diligentia docuisset. At ille cum gaudio suscipiens illum, cum summo studio erudire cœpit. Dedit autem Dominus sancto Trudoni gratiam & capacem sensum ad omnia obtinenda quæ discere debuerat.

Reverendissimus igitur Trudo cœpit in sanctarum litterarum studio magnopere desudare; hoc singulari certamine exercere, hoc toto cordis desiderio ambire, nihil præter hoc in mundi circulo diligere. In jejuniorum parsimoniis se quotidie macerans, in vigiliarum custodiis viriliter pernoctans, ineffabili fervore succensus, incessabiliter Dominum deprecabatur; ut se sapientiæ suæ fluentis irrigare dignaretur. Invidit autem humani generis hostis cernens devotionem viri Dei & ingemens, more solito nisus est nocere illi.

X. Sed dum interiorum virtutum ædificationi qua vir Dei munitus fuerat nihil damni inferre potuisset, cœpit exteriùs more expugnatorum urbium nequitiæ suæ machinas adhibere. Instigavit etenim adversus militem Christi illum dispensatorem, qui cotidiani alimonij sumptus sibi administrare debuerat. Ille namque cum gravibus verborum opprobriis quidquid ei censitum erat donare consueverat: sed vir Dei patientiæ armis inexpugnabiliter munitus, in suæ rectitudinis statu perseverans, his nefandis verborum objectionibus aurem cordis minimè adhibebat. Quadam autem die dum in hujusmodi consuetudine instigante humani generis hoste jam dictus dispensator perseveranter insisteret, & beatissimus Trudo præsente viro Dei in sua simplicitate permaneret, ille dispensator cum magna illusione adstantibus sibi ait: Quid sibi vult hic de Hasbaniæ partibus huc adveniret, ut otiosus hic comederet panem? numquid in patria sua defuit ei panis? At illi homines qui aderant, increpabant eum dicentes: Quiesce, frater, nihil est quod loqueris. Nam hic juvenis ob litterarum studium huc advenit, non panis coactus inopiâ: jámque Psalmos discere cœpit. At ille nefandus dispensator cum ingenti insultatione horribilíque cachinno complosis manibus irridens ait: Opto, inquit, ut quando hic Psalmos per ordinem cantare potuerit, tunc mihi dentes dolere inchoent. Suffragante verò divina gratia quæ non derelinquit sperantes in se, annali circulo revoluto famulus Domini Trudo Psalterium per ordinem quo dispositum est cantare prævaluit. Recordatus est igitur Dominus opprobrij servi sui, sæpéque dictum dispensatorem, *Deum vindicem habet.*

[a] Rodulfus Abbas in Litteris ad Vualeramum Ducem apud Miræum in Cod. Donat. cap 53. relatis, *Tanta*, inquit, *& tot fuerunt prædia quæ B. Protomartyri Stephano tradidit S. Trudo, ut exceptis his quæ dominus Mettensis Episcopus ad dominicalia sua tenet, & milites ejus multi in beneficiis habent, & exceptis quæ Ecclesia nostra adhuc possidet aut perdidit, (nam inter cætera Bruges in Flandria alodium S. Trudonis fuit, ubi & congregationem* LXXX. *Monachorum habuit.) exceptis his inquam & aliis multis, tot & tanta fuerunt, ut vos habeatis inde in feodo pro advocatia mille & centum mansos &c.*

CIRC. AN. DC.XCVIII. NOVEMB. XXIII.

ut sibi ipse accidere optaverat, immanissimo dentium dolore percussum nimia vexatione acriter vexabat. Itaque illum ex sui oris judicio ingens dolor cepit, itaut pro intolerabili pœna non dentium videretur habere passionem, sed nequissimum dæmonium. In his autem ineffabilibus incendiis diu detentus, in eisdem quoque ad extremum vitam finivit. Justus enim Dominus secundum pestiferum judicium oris sui damnavit eum. Illi autem homines quibus illa causa nota fuerat, cœperunt virum Dei venerari, & protervitatem dispensatoris illius irridere: atque ita gestum est, ut hoc factum minimè sancto Episcopo lateret. Qui etiam sanctitatem B. Trudonis cognoscens, cœpit eum summa cum reverentia venerari, & ut filium dilectissimum inspirante Divina gratia amplectere * & amare.

* amplecti

XI. Crescebat autem cotidie venerabili Trudoni cum religione sapientia, cum humilitate modestia, cum pietate clementia, cum benignitate misericordia, cum caritate justitia, cum fraternitate concordia, cum sobrietate industria, cum taciturnitate prudentia, cum sanctitate scientia, cum castitate continentia, cum largitate abstinentia, cum fidelitate patientia, cum hilaritate obedientia. Omnibus quoque virtutibus quibus Sanctorum vita clarescit ita præditus fuit, ut à cunctis Mettensis urbis habitantibus maximo honore veneraretur, & apud Pontificem summæ venerationis obtineret locum. Dum verò sanctarum Scripturarum vir Dei abundanter præceptis imbutus fuisset, deposito laïcali habitu ex consilio jamdicti Pontificis comam suam in S. Stephani Protomartyris Ecclesiâ vovens se soli Domino serviturum totondit. Fideliter jámque Deo deserviens in eadem Ecclesia sub venerabilis Chlodulphi regimine, per Ecclesiasticos gradus feliciter pergens, usque ad Sacerdotalem dignitatem vitæ merita perduxit. Meruit autem venerabilis Trudo divina misericordia opitulante tantam gratiam in conspectu Pontificis obtinere, ut carissimi filij locum apud eum habere videretur.

XII. Transactis igitur plurimis annis, cùm jam vir Dei repletus esset Divinâ scientiâ, matur úsque tam ætate quàm moribus exsisteret, perfectúsque miles ad sustinenda, immo vincenda omnia nequissima tela inimici excrevisset; illum sæpedictus Pontifex ad partes Hasbaniæ ob utilitatem beatissimi Stephani seu ob profectum cunctorum habitantium Hasbaniam felici jure destinavit, proficiscentémque ut pius pater ita admonuit dicens: Perge, ô fili mi, & patrios jam visita fines: oportet enim te populum non parvum Deo & S. Stephano adquirere, perfectámque plebem Domino servituram in tua hereditate parare. Nec tibi molestum videatur, carissime, quòd hinc te proficisci jubeam: necesse est enim ut tuis exigentibus meritis plurimi religiosi viri in tua hereditate quam S. Stephano tradidisti Deo deserviant. Consensit autem B. Trudo pij Patris admonitionibus, lacrymánsque ab eo benedictionem petiit. At Pontifex apprehenso capite ejus benedixit eum dicens: Perge, fili mi, & Deus sit in comitatu tuo, nec te deserat in omnibus viis tuis, conservétque te feliciter in vita præsenti, & perducat te in regnum gloriæ suæ, ubi læti percipere mereamur cum omnibus Sanctis præmia vitæ perpetuæ, præstante Domino nostro JESU-CHRISTO, qui cum Patre & Spiritu-Sancto vivit & regnat per infinita sæcula sæculorum. Et cum lacrymis osculatus est eum, & sub hac benedictione dimisit.

XIII. Proficiscente autem venerabili Trudone à Mettensium urbe, flebant cuncti qui eum cognoscebant, & pro discessu tanti Patris clamabant dicentes: O quàm felix patria ad quam Pater properas, & beatus populus inter quem habitabis. Heu! cur servos tuos derelinquis & Fratres tuos deseris? At ille lacrymans, pietate commotus illis respondens ait: Avete, carissimi Fratres, Deúsque consolator omnium propitietur vestri. En me oportet fines visitare paternos: orate ergo pro me ut cum vestra benedictione proficiscar. Benedixerunt autem eum unanimiter omnes Domino commendantes, & sic illum in pace dimiserunt. Profectus igitur inde vir Dei, comitante Divina gratia ad Tungren-

sem urbem usque pervenit, in qua suum spiritualem Patrem Remaclium Episcopum reperit: qui cùm cognovisset adventum venerabilis Patris, gavisus est valde, & honorificè suscepit illum. Cùm autem percunctâsset * omnia quæ erga eum Dominus egisset, qualiterve in Divinis legibus eruditus exsisteret, magnas Deo gratias referens his verbis laudes Domino depromens ait: Laus sit tibi, Domine Deus, Pater cæli & terræ, quòd adimplere dignatus es verbum quod mihi exiguo servo tuo revelâsti, & quia incolumem reduxisti ornatum præceptis tuis carissimum hunc filium meum Trudonem. Concessit autem illi Episcopus verbum Domini in cuncta parrochia sua prædicare, & Missas in omnibus Ecclesiis celebrare: insuper & licentiam illi dedit, ut sicut in pueritia sua Deo voverat, Ecclesiam in sua hereditate ædificaret. Magnas autem gratias vir Dei retulit Episcopo: suaque benedictione suscepta viam, quæ ducebat ad domum patris sui felici cursu prosperóque gressu carpere cœpit.

CIRC. AN. DC.XC.VIII. NOVEMB. XXIII.

* percunctatus esset

XIV. Venerabilis igitur Trudo dum in ipsius itineris calle consisteret, ad cujusdam fidelis viri domum vesperascente jam die declinavit. At ille vir cernens in eo spiritum sapientiæ & sanctæ Religionis habitum recognoscens, cum summa reverentia suscepit eum. Cùm autem refecti essent & horâ jam requiescendi spatium postulâsset, vir Dei ab hospite suo petiit, ut in pomerio suo sibi ad requiescendum locus præpararetur: erat enim æstivum tempus. Consensit autem hospes viri Dei petitionibus, & illi ad dormiendum in pomerio honorificè paravit locum. Dum autem Dominus omnium ostendere voluisset qualem virum hospitio suscepissent, uxor ejusdem fidelis viri intempesto noctis silentio à somno expergefacta surrexit, apertóque ostio domus suæ in pomerium respexit, & ecce illi magnæ admirationis apparuit signum. Nam dum respexisset locum in quo venerabilis Pater jacebat, apparuerunt ei duo luminaria miri splendoris, quorum unum nimio fulgore coruscabat ad pedes illius, & aliud ad caput. Conterrita autem mulier cum festinatione reversa est ad virum suum, nuntiavítque ei mirabilem illam visionem. Ille verò statim surrexit, perrexerúntque simul ut viderent si adhuc illa luminaria arderent. Egressi verò illud admirabile lumen perseverantiùs coruscare viderunt. Non erat autem ipsius luminis candor sicut præsentium luminariorum, quibus ad effugandas nocturnas tenebras fungimur; sed in modum clarissimi radiis Solis resplendens, itaut æstimarent quòd per illum totus refulsisset. Ambo igitur nimio stupore perculsi, non ausi sunt ei propiùs accedere; sed cum magna admiratione gratias omnipotenti Deo retulerunt, quòd talem virum in hospitio suscipere meruerunt. Cùm autem gallicinij tempus afforet, venerabilis Pater more solito à somno surrexit, ultimam noctis partem in psalmodiis & orationibus ad lucem usque perduxit. Facto autem mane hospitibus suis gratias referens, voluit cœpti itineris perficere cursum. Surgentes verò hospites illius prostraverunt se ad pedes illius, postulantes ab eo, ut saltem illic unius diei spatium præsentis sanctitatis ipsius meruissent habere consortium. Adquievit vir Dei petitioni eorum, eósque toto illo die cælestibus monitis salutísque æternæ remediis instanter erudivit. Petivit quoque ab illo isdem vir fidelis, ut filium suum sacro lavacri fonte baptizaret. Ille verò petitionibus ejus libenter obtemperans, statim baptizavit illum, & à sacro fonte suscepit; in utroque [a] pater illi spiritualis effectus. Læti autem pariter illum diem in præceptis Divinis usque ad vesperum perduxerunt. Peracto autem noctis spatio valde mane venerabilis vir Dei hospitibus suis valedicens, per viam suam pergere cœpit. Recedente autem viro Dei prædictus hospes illius surrexit, Oratoriúmque in loco quo venerandus Pater requieverat ob memoriam admirandæ visionis construxit, totámque villam ex nomine sancti Patris Trudonecas appellavit, quo etiam vocabulo usque in præsentem diem ab omnibus nuncupatur.

[a] Ergo antiquitus minister Baptismi gerebat etiam aliquando Patrini personam.

Circ. an. dc xcviii. Novemb. xxiii.

XV. Pervenit igitur beatissimus Trudo ad domum suam & hereditatem parentum suorum, quam olim lege inviolabili sub chartarum descriptione Deo & S. Stephano tradiderat. Quis autem enarrare poterit, quanto gaudio quantóve honore cognati & vicini illius eum susceperint, & quanta lætitia omnes illic habitantes obtinuerit, immensas omnipotenti Domino gratias agentes, qui S. Trudonem illis incolumem retransmittere dignatus est? Igitur venerabilis Trudo memor verbi sui & voti quod Deo in sua pueritia voverat, Ecclesiam in sua hereditate construxit in honore B. Quintini Martyris & S. Remigij Confessoris, in loco qui vocatur Sarchinnio sito super fluvio Cysindria, ibique suffragante Domino magnam utilitatem animarum tam sanctæ exhortationis studio quàm religiosissimæ vitæ exemplo operabatur. Instanter autem populum monitis cælestibus erudiebat, nudis vestimenta præbebat, humiles diligebat, superbos castigabat, errantes corrigebat, infirmos visitabat, divitibus largitatem docebat. Innumerabiles itaque viri per doctrinam illius compuncti & ab eorroris via conversi, sanctum Patrem sequentes soli Domino servierunt. Plurimos autem discipulos venerabilis Pater nutriebat in eodem loco, inditos* quoque pueros Divinâ sapientiâ eruditos mundi hujus caducos & temporales honores despicere docebat. Itaque factum est, ut multi nobiliorum hominum filij, istius sæculi prospera despicientes, comámque suam deponentes, cum invicto milite Christi soli Domino deservirent. Meritis igitur beati Patris exigentibus plurimi ad Dominum conversi sunt: & qui se solum inprimis Christo servit urum obtulit, postmodum cum multis Domino servire promeruit; & cujus vitæ meritum in pueritia paucis innotuit, in perfecta jam ætate exemplum vitale plurimis exstitit: sicque omnipotentis Dei gratia in eo refulsit, ut à cunctis habitantibus Hasbaniam honore paterno veneraretur: acciditque ut is qui castitatis pudore refrenatus carnalem sobolem habere contempserat, innumerabilem in Christo progeniem possideret. Multa autem miraculorum insignia ostendit Dominus illis temporibus per servum suum, quorum ordinem ut gesta sunt succincti opusculi norma comprehendere minimè præsumit. Compendiosa namque libelli brevitas postulat, ut pauca ex plurimis comprehendantur, ut intelligere tamen quisque ex his valeat, qualis coram Domino exsistat, qui etiam à me pauca relata signa jubente Domino operari potuerat. Innumerabilia ergo facta ab eo miracula nullus dubitet, sed per hujus opusculi exempla cognoscat in paucis, qualiter Dominus erga servum suum operatus sit in multis. In paucis verò miraculis Patris venerabilis vita ostenditur, ut sagacis lectoris acies ad plurima convertatur.

* f. inclytos

XVI. Primum igitur miraculum his sequentibus ponere visum est, in quo apertissimè demonstretur, quo culmine indulgentiæ & humilitatis sancti Patris prædicetur. Quadam enim die dum venerabilis Pater in quadam Ecclesia Missarum sollemnia celebraret, per incuriam puerorum accidit, ut equus quo vir Dei sedere debuerat, furtim auferretur. Expleto autem Missarum officio, egrediente eodem Ecclesia, pueri ejus magnâ tristitiâ repleti ei equum suum furto sublatum esse tandem confessi sunt. Ipse verò hoc damnum leviter sufferens, eísque respondens ait: Quiescite, Domini est equus, cujus etiam ego servus sum. Si autem Domino placuerit ut ego possideam eum, restituet illum mihi: sin verò aliter ei videtur, fiat voluntas ejus, noménque illius sit benedictum in sæcula. Contigit autem post paucos dies, ut ille fur arriperetur ab immanissimo dæmonio, qui etiam clamare absque intermissione cœpit, hoc ei ob equum B. Trudonis quem furtim abstulerat accidisse. Intelligentes autem parentes ipsius, ligatum duxerunt eum ad virum Dei, equúmque illius simul offerentes. Cúmque beatus Pater eum asperè impiéque à dæmonio esse vexatum cerneret, misertus est ejus, factáque oratione imposuit manum super caput illius, & statim ejecit dæmonium, sanatóque latroni ait: Perge in pace, & cave ne hujusmodi

culpam ulteriùs incurrere audeas. Hoc enim exemplo quis intelligere non valeat, quantæ patientiæ & humilitatis vir iste sanctus exstiterit, qui latroni culpam dimittere non destitit, insuper pro sua injuria salutis remedium rependere non negavit? Circ. An. DC.XCVIII. Novemb. XXIII.

Sed neque hoc silendum puto miraculum, cujus usque ad præsentium populorum memoriam clarissimum perdurat indicium. Fuit enim quidam fidelis vir cognatus etiam venerabilis Patris habitans in villa quæ vocatur Amburnia, dives valde opibus & fide robustus. Quadam igitur die venerabilem Trudonem isdem vir invitavit ad domum suam, ut audiret ab eo sermonem salutis: cui vir Dei libenter obediens, ad domum illius perrexit. Suscepit autem eum vir supradictus cum maximo gaudio. Tunc vir sanctus tam illum, quàm etiam totam domum ipsius spiritualibus erudivit Domini præceptis. His ritè peractis famulus Domini Trudo & cognatus ejus deambulabant in pomerio. Ad quem vir Dei, O, inquit, amice, quam amœnus esset locus iste, si aquam in proximo habuisset. Cui ille: Etiam Pater. Tunc venerabilis famulus Domini Trudo in eodem loco foramen cum baculo suo cavavit: retracto autem à se baculo eruperunt simul aquæ largissimæ: quæ etiam ob necessitatem villam ipsam habitantium fluunt abundanter usque in hodiernum diem. Cognatus verò viri Dei ob commemorationem hujus miraculi Oratorium ibi in B. Trudonis honore construxit, quod etiam usque in præsens perdurare tempus cognoscitur. Sed & ob venerandi Patris merita, virtutes plurimas in eodem Oratorio Dominus operari dignatus est. XVII.

Quadam quoque die quidam religiosus vir nomine Gotmundus, cujus etiam filium Dei vir à sacro fonte susceperat, postulavit ab eo ut domum suam visitaret, & sua eam benedictione consecraret. Ille autem piissimus Pater petitionibus ejus libenter obediens, ad domum illius perrexit. Itaque more solito venerabilis Sacerdos verbo sanctæ exhortationis tam præfatum virum quàm omnes domum ipsam habitantes affluenter satiavit. Duxerunt igitur pariter in sancta lætitia illius diei spatium. Cùm autem adesset tempus ut sanctus vir Monasterium redire debuisset, amicus ejus qui eum invitaverat dixit illi: Unum verrem habeo, Pater, quem tibi devoveram: sed adeo inquietus est, ut nullo modo eum tibi præsentare valeam. Nam relicto porcorum consortio solus ut aper in silvis saltibúsque commoratur. Si autem hominem viderit, dumosa & invia silvarum cursu immanissimo petit. Cui venerandus Pater respondit: Si autem eum mihi vovisti, Deus potens est feritatem ipsius in mansuetudinem convertere; & quem tu mihi præsentare minimè potuisti, ille cui cunctæ creaturæ deserviunt, mihi facilè præsentare poterit: tu verò voti tui ab æterno retributore dignam mercedem suscipere mereberis. Benedicens autem omnes sanctus vir ad Monasterium reversus est, ipsúmque verrem reperit ita mansuetum, ut pòst à Monasterio nullatenus discedere voluisset. XVIII.

Inter omnes autem venerabilis Patris sanctæ religionis observantias, hoc quoque studio clarus enituit. Habebat enim in consuetudinem cunctis diebus vitæ suæ, ut solus in obscuro noctis silentio ad vicum qui nuncupatur Falmio pergeret, in quo Ecclesia in honore S. Martini constructa esse dignoscitur, in qua sanctis Psalmorum hymnis Domino decantatis ad propriam remeabat Cellam. Distat verò illa Ecclesia à Sarchinnio, ubi nunc idem Confessor Christi in corpore requiescit, tertio milliario. Altera verò nocte pergebat ad villam quæ Septimburias dicitur, in qua ædificata est Basilica in honore S. Genovefæ Virginis, ubi eodem studio psalmodiis & orationibus Domino decantatis, ad suam revertebatur Ecclesiam: sícque alternatis noctibus hanc aut illam visitare consueverat. Quæ etiam Ecclesia eodem pæne spatio à prædicto Sarchinnio viri Dei Cellâ distare videtur, hoc est milliario (ut diximus) tertio. XIX.

CIRC. AN. DC. XCVIII. NOVEMB. XXIII.

XX. Appropinquante autem venerabilis viri dissolutionis tempore, cùm sibi jam immortalis retributor laborum suorum præmia vellet retribuere, eúmque de hoc ergastulo fragilis vitæ eripere, & æterno gaudio Angelorum sociare, hoc sancto Patri minimè latuit. Vocatis igitur ad se Fratribus, indicavit diem proximum affore, quo debitum carnis solveret, & omnium Judici præsentaturus esset. Contristati autem Fratres cœperunt omnes pro amissione tanti Patris amarissimè flere. Beatissimus verò Trudo eos ne illum flerent his verbis compescuit dicens: Quiescite, Filij carissimi, obitúmq; meum cum gaudio potiùs quàm cum tristitia exspectate. Jam enim appropinquat mihi optata dies, in qua Domino meo præsentari debeam, & de hoc carnali carcere liberatus exsistam. Gaudete ergo mecum & hanc tristitiam deponite, in orationibúsque & studio vigilate, cum psalmis & hymnis spiritualibus exitum meum deducite. His dictis cœpit vir Dei admonere Fratres, ut in præceptis Divinis vitam deducerent, caduca & vana hujus vitæ desideria despicerent, & ad amorem semper æternæ patriæ mente tenderent. Longum est autem enarrare, qualiter vir sanctus discipulos suos per totam diem illam spiritualibus præceptis imbuisset, qualitérve eos à terrenis cupiditatibus ad cælestia desideria transire præcepisset. Cùm autem adesset hora qua illa sancta anima à corpore solveretur, venerabilis Pater Fratres admonuit, ut instantiùs cum ipso orarent. Post paullulum autem elevatis oculis ad cælum, signum sibi sanctæ Crucis impressit, valedicénsque Fratribus ait: Dirige Domine vias famuli tui in conspectu tuo. Hísque cum verbis sancta illa anima carne soluta est. Factus est autem ingens luctus tam Clericorum quàm etiam laïcorum, mulierúmque & infantium. Tulerunt autem discipuli corpus venerabilis Patris feretro imponentes cum canticis & hymnis spiritualibus thuribulísque, & thymiamatibus in Ecclesiam quam ipse ædificaverat in honore S. Quintini Martyris & S. Remigij Confessoris, in qua illi honorificæ locum sepulturæ paraverant. Cùm igitur tempus adesset quo pretiosum corpus flentibus cunctis qui aderant sepulturæ traderetur, inenarrabilis suavitatis odor illam Ecclesiam cum densissima nebula replevit, quæ etiam per unius fere horæ spatium perduravit. Erat autem, ut diximus, illa nebula tam densa cum suavissimo odore permixta, ut vix ullus ex eis exsistentibus proximum videre potuerit. Ex hac igitur ineffabili cælestis odoris fragrantia ostenditur, cujus sanctitatis in vita exstitit, qui post obitum ad ultimum corporis obsequium Divinæ visitationis adesse promeruit.

XXI. Nec hoc silentio prætereundum esse miraculum arbitror, quòd in tricesimo die post obitum S. Patris gestum est. Nam quædam nobilis matrona nomine WALDA non longè à Monasterio sancti viri habitabat. Hæc ob reverentiam B. Patris in tricesimo obitûs ipsius die ad Ecclesiam in qua pretiosum corpus ejus venerabiliter humatũ est, cum cereis & thymiamatibus venit: sed dum ad Basilicam pervenisset, ostia ipsius serata reperit. Illa verò elevata voce cum lacrymis dixit: O sanctissime Pater Trudo quamdiu te in hac vita vivum habere meruimus, semper apertas januas hujus Basilicæ reperimus. Ad cujus vocem statim ultro sic cōcitò aperta est janua Ecclesiæ, ut nullis mortaliũ viribus tam velociter aperire quisquam valuisset, itaut cuncti paterer cognoscere potuissent, ibi præsentiam S. Patris spiritualiter affuisse; & is qui per substantiã carnis videretur abesse, spiritua li virtute præsens videretur adesse. Illa verò religiosa matrona cũ magno pavore illã Ecclesiam ingressa est, expleráq; oratione cum gaudio ad domũ suam reversa est. Fama autẽ hujus miraculi longè latéq; per totam illam regionem dispersa est.

XXII. PIPPINUS [a] igitur inclytissimus Major-domus, filius ANSIGISI, cùm crebres-

[a] Is est Pippinus Caroli Martelli pater, Pippini Regis avus, ~~Landinensis dictus~~, qui anno Christi DCC. XIV. morte decessit. Hinc collige tēpus mortis S. Trudonis, tum etiam ex pontificatu Chlodulfi Mettensis Episcopi, ad quem S. Trudo jam adolescens studiorum causâ se recepit. Porro Chlodulfus non ante annum DC. LIV. Sedem Mettensem iniit. Trudo ad eum anno circà DC. LX. quindecennis aut fortè vicennis accessit: proinde superstes fuit usque ad finem Sæculi VII. Nec seriùs differri potest ejus obitus, ut memoriæ ejus ante Pippini obitum celebrandæ aliquod tempus relinquatur.

centem famam de S. Trudonis virtutibus audisset, ut erat religiosissimus Princeps, ad tumulum ipsius orationis causâ venit. Qui statim, ut erat prudentissimus, Divinæ ibidem virtutis præsentiam adesse cognoscens; ilico devotissimo mentis affectu tradidit ad tumulum ipsius quidquid habere visus est in villa quæ cognominatur Ochinsala, & in altera villa quæ dicitur *Ham*: indéque (ut credimus) mercedem æternam à Domino suscipere meruit, & perpetuam, ut omnibus patet, benedictionem sua progenies adepta est. Inclytissima quoque conjux ipsius Plectrudis pro æternæ vitæ commercio altare in honorem S. Patris argento & auro fabricari præcepit.

Hoc quoque huic narrationi addam miraculum, quod propinquo sancti viri accidit. Fuit namque quidam vir nomine Arifridus consanguinea lege S. Patri propinquus. Hic ergo admonitus fuerat à beatissimo Patre, ut ob castitatis observantiam numquam duxisset uxorem: at ille post obitum viri Dei hoc verbum postponens uxorem duxit. Sanctissimus verò Trudo illum per nocturnum somnium terribiliter admonuit dicens: Quare præterire præsumpsisti præceptum meum, ut uxorem acciperes? cur non obedisti mandatis meis? Inobedientiam ergo tuam digna ultio prosequetur: tibi enim in æternum soboles non nascetur. Hoc cùm diceret, baculum quem in manu tenebat elevavit, eúmque in dextro femore percussit, atque hoc illi subjunxit: Hoc signum inobedientiæ tuæ omnibus diebus vitæ tuæ portabis. Hinc ille quamdiu vixit, illo femore claudicavit. Salubre autem isdem prædictus Harfridus exigentibus B. Patris meritis cogitans, relicto sæculari servitio ad limina B. Patris proficiscens, comam capitis sui deponens, cunctam hereditatem suam ad sepulcrum S. Trudonis tradidit, ibíque in Domini famulatu usque ad vitæ suæ terminum sanctam conversationem perduxit. Sicque factum est, ut is qui per virginitatis victoriam admonitus blandè ad cæleste regnum properare contempserat, post transgressionem acriùs correptus per pœnitentiæ lamenta ad perennis vitæ solatia perveniret. XXIII.

Sed neque hoc magnæ admirationis signum narrando transiliam. Fuit namque in eisdem Hasbaniæ finibus vir quidam nomine Gotfridus, fidelis moribus & nobilis prosapiâ. Contigit autem illi, ut oculorum lumine privaretur, sícque per multos annos cæcitatis caliginem patienter sustinuit. Hic cùm gloriosam famam longè latéque dispersam de virtutibus & signis non mediocribus S. Patris divulgari audiret, venit ad sacratissima limina sanctæ aulæ, in qua pretiosum beati viri corpus glorificè humatum dignoscitur: ibíque devotissimas Christo orationes fudit, aliquantísque diebus ibi commoratus, die noctúque per merita S. Trudonis Dominum invocabat. Quadam igitur die dum Missarum sollemnia in eadem Basilica celebrarentur, etiam prædictus Gotfridus ibidem adsisteret, subitò auctore Deo per merita S. Patris illuminati sunt oculi ejus: circúmque se circumspiciens, quasi de gravi somno evigilans, cunctósque qui aderant clarè videre valuit; sed stupore & verecundiâ pressus, quòd illuminatus esset nulli indicare potuit. Sed expleto Missarum officio cecidit in faciem suam, elevata voce Deo & S. Trudoni magnas gratias referens, eoquòd eum de carcere cæcitatis ad lucem perduxisset. Stupefacti autem omnes qui aderant, simul cum illo nomen Domini benedixerunt, qui per merita servi sui cæcum illuminare dignatus est. XXIV.

Hoc quoque inter sancti Patris manifestum signum enitens fiat. Quidam enim latro bovem beati viri furto abstulit: quod cùm cognovisset servus ejus, investigavit eum usque ad locum in quo absconditus fuerat. Fur verò eum alongè conspiciens, puerum quem secum habebat ad illum transmisit: qui statim ut ad ipsum servum pervenit, evaginato gladio eum celeriter interemit. Venit autem ille latro, simúlque corpus ejus apprehendentes, absconderunt sub palude quæ erat in eodem loco: Fratribus autem quis hoc fecerit, per aliquot dies latuit. Erat verò illis temporibus religiosus vir Leotharius Præpositus in Cœnobio XXV.

CIRC. AN. DC.XCVIII. NOVEMB. XXIII. sancti viri, qui cùm per humana indicia nihil de hoc facto investigare valuisset, conversus ad Fratres ait: Deprecemur, inquit, Fratres, Dominum cum jejuniis & psalmodiis, ut ipse per merita nostri Patroni nobis revelare dignetur, quis illum servum nostrum occiderit. Igitur non post multos hos dies ille fur arreptus est à nequissimo dæmonio, & ibat incessanter vociferans, hoc illi accidisse ob scelus quod in servum S. Trudonis perpetrâsset. Hanc autem dementiam ad dignam sui facinoris mercedem usque perduxit. Nam quadam die dum juxtà profundam fossam cœno repletam ambularet, se ultro in eam projecit, volutabátque se in illa quousque emitteret spiritum: ut ibi Divinæ ultionis æquitas appareret, quia quod in servo beati viri per iniquitatem patravit, eodem eum ultor spiritus vulnere interemit. Cùm ergo de crudelissima latronis nece retulimus, hoc de pietatis ope qua homicidam reúmque morti puerum consolari dignatus est referamus. Nam pater illius pueri qui illum servum interfecit, cùm cognovisset quòd ille latro tam crudeli morte interemptus esset, ad Ecclesiam S. Trudonis unà cum scelesto filio cucurrit. In quam dum introire debuissent, puer quasi validissimis fornacis flammis repercussus clamare cœpit: Uror, uror, inquit, Væ mihi quia validissima incendia me torrent. Hoc cùm dixisset, inter manus eorum qui eum tenebant ad terram lapsus est, & velut acutissimo ferro subnervatus, statim contractus corruit. Qui ita debilis effectus est, ut de eodem loco nisi bajularetur, discedere non prævaleret. Pater verò pueri continuis septem diebus in oratione pro delictis filii sui beatum Patrem obsecrans, ut sibi reatum culpæ quam in servum suum commisit pietatis causâ indulgeret. Cùm autem adesset dies septimus, dum expleta fuissent Missarum sollemnia, puer ante januam Basilicæ incolumis surrexit, magnísque vocibus Deo & S. Trudoni grates condignas rependit. Tum demum adhibita peccati indulgentia flammáque facinoris exstincta puer in Ecclesiam intrare prævaluit, & ante lectum piissimi Patris se prosternens, hujusmodi culpam ultra se nequaquam incurrere promisit. Sicque viribus receptis simul cum patre ad domum suam profectus est. Dignam igitur illic Dominus latroni propter injuriam servi sui ultionem adhibuit. Hic verò quia iste puer patre urgente limina sua petiit, magnæ indulgentiæ largitatem ostendit. Quis ergo ibi quod petierit impetrare dubitet, dum is qui S. Patri reus fuerat, quod petivit obtinere prævaluit?

XXVI. Inseram quoque huic narrationi aliud quoddam miraculum, quod pæne omnibus Hasbaniam habitantibus notum est. Fuit namque quidam vir habitans prope Ecclesiam S. Trudonis propter excubiam sacratissimæ aulæ, quem nos vulgò Matricularium * vocamus, cujus boves in obscuro noctis silentio furtim sublati sunt. Qui statim cum fiducia ad sepulcrum B. Trudonis cum lacrymis proruit, sibi pro sua misericordia ut perditos boves restituens exoravit. Mane igitur facto boves simul cum latrone reperti sunt ad ostium Monasterii. Ille verò fur prævalentibus beatissimi Patris meritis non cognoscebat ubi erat: tota enim illa nocte ambulare non cessavit, æstimabat autem se longè in alio pago fuisse. At illi qui aderant illum latronem comprehenderunt, illique matriculario boves suos restituerunt. Sanctus etenim Pater servum suum contristare noluit, sed subvenit illi celeri adjutorio.

* Marguillier

XXVII. Sed nec hoc silentio præteribo miraculum, quod temporibus venerabilis Patris HRODEGANDI Archiepiscopi gestum est. Nam quadam die dum idem venerandus Episcopus in Monasterio S. Trudonis fuisset, quod proprium est ad regendum (ut diximus) Mettensis urbis Episcopis, quidam ex pueris ipsius culpam non modicam commisit. Ille verò commotus jussit eum foras extrahere * ut cæderetur. Tunc ministri traxerunt eum foras, sed ipse elapsus est de manibus eorum, & fugit ab eis usque ad altare S. Trudonis. Ministri autem ipsorum domini metu urgente persecuti sunt eum illuc, & conabantur eum avellere vi ab altari. Sed dum hoc agerent, subitò nutu Divino illuminati sunt cerei qui erant coram altari. Illi verò ministri obstupuerunt, relictóque puero foras

* extrahi

foras magno timore perterriti fugerunt: hócque miraculum beato Pontifici retulerunt. Tunc religiosissimus summus Sacerdos Hrodegandus cum festinatione ad Ecclesiam perrexit, séque ante sepulcrum beatissimi Patris in oratione prostravit, veniam ab eo postulans: surgénsque ab oratione delictum puero statim indulsit. CIRC. AN. DC.XCVIII. NOVEMB. XXIII.

De thesauro autem ejusdem sanctæ Ecclesiæ quod temporibus piissimi Regis PIPPINI furatum est, qualiter ablatum sit & inventum, breviter exponam. Fuit namque quidam latro nomine Adalbertus, qui habitum peregrini adsumens, ad Monasterium S. Trudonis quasi orationis causâ venit. At ille speculabatur qualiter in illam Ecclesiam intrare potuisset. Fratres verò suscipientes eum hospitio, laverunt ei pedes, fecerúntque erga eum, sicut ceteris peregrinis facere consueti sunt. Ille verò alia nocte unam fenestram quam antea conspexerat fregit, & per eam in Ecclesiam intravit, indéque non parvum thesaurum abstulit. Hujus autem facti auctor quis exsisteret diu latuit. Cùm igitur adesset tempus quo Dominus propter merita servi sui ut quis illum thesaurum furatus esset manifestare dignatus est; venit quidam peregrinus propinquus illius latronis, qui hujus facti conscius erat, ad Cœnobium S. Trudonis. Erat autem & alius peregrinus cum eo. Cúmque appropinquâssent illi Basilicæ, dixit ille peregrinus ad alterum: Vides hanc Ecclesiam? Cui ille: Etiam. At ipse: Ego scio, inquit, illum hominem qui illum thesaurum inde abstulit. Manserunt itaque ambo ibi eadem nocte. Mane autem facto exeuntes inde, intraverunt in vicum qui est ante fores Monasterii, in quo etiam rixati inter se fuerunt. Surgénsque illius latronis proximus adversus illum peregrinum prævaluit, voluítque percutere illum: ille verò fugit ab eo. Iterum ingressus Monasterium vociferans dixit: Ille peregrinus qui me persequitur, scit quis ille sit qui illum thesaurum de hac Ecclesia furatus sit. Ille verò peregrinus cùm contristatus esset, indicavit illum latronem ubi jam in vinculis tenebatur. Judicante ergo clementissimo Rege PIPPINO ille latro suspensus est in patibulo, & ille thesaurus ubicumque inventus est, ad S. Trudonis Ecclesiam restitutus est. Maximam autem partem illius thesauri ille fur in terra recondidit, erroréque deceptus iterum invenire non valuit. Beati verò Trudonis meritis exigentibus pastores in eodem loco ludentes ubi ille thesaurus repositus erat repererunt; totúmque ad Basilicam beatissimi Patris Trudonis retulerunt. Sícque mitissimus Pater latroni locum pœnitentiæ concessit: sed negligentem ultio Divina percussit, & thesaurum Ecclesiæ ob reverentiam sancti Patroni Dominus misericorditer restituit. XXVIII.

Nuper quoque in eadem Ecclesia, in qua viri venerabilis corpus humatum est, magnæ admirationis miraculum gestum est, quod plurimi, immo omnes qui in ipso Monasterio conversantur [a] se vidisse asserunt. Die namque festivitatis beatissimi Trudonis, dum innumerabilis plebs ad Missarum sollemnia adunata fuisset, quædam mulier quæ ex maxima parte corporis contracta erat, inter eos affuit, quæ etiam multis annis ita debilis exstitit, ut nisi fortè ab aliquo bajularetur aut niteretur manibus, de loco se movere minimè prævalebat. Hæc dum horâ Sacrificii inter illum innumerabilem populum in medio pavimenti jaceret, subitò exsilivit, sanáque super pedes suos surrexit; & ambulans laudabat Dominum & sanctum Confessorem, pro cujus meritis dignatus est pius Dominus sibi opem concedere sanitatis. Et omnis plebs ut vidit, glorificabat Deum & beatissimum Trudonem, pro cujus meritis illa contracta mulier receperat sanitatem. XXIX.

Simile autem miraculo huic aliud quoque signum per merita ejusdem S. Patroni in eadem Ecclesia nuper contigit. Fuit quidam vir habitans in Hasbaniæ finibus nomine Imleof; qui plurimo tempore nescio qua ægritudine efficiente XXX.

[a] Hinc apparet, Donatum non fuisse alumnum Monasterii Trudoniani, sed forsitan Diaconum Ecclesiæ Mettensis. Nam licet ipse se Diaconum non dicat, eo tamen nomine à Theodorico appellatur.

CIRC. AN. DC. XCVIII. NOVEMB. XXIII.

claudus exstiterat. Hic quadam die ad B. Patris sepulcrum orationis causâ veniens, prostravit se humiliter coram altare, & devotas omnipotenti Deo fudit preces, invocans etiam suffragium meritorum B. Trudonis. Cúmque subitò se ab oratione levâsset, statim pristinæ sanitati restitutus est. Sícque incolumis incedebat, acsi numquam ullius debilitatis perpessus esset injuriam. Magnas itaque Deo gratias referens, & S. Trudoni pro sanitatis munere laudem dignam rependens, is qui claudus venerat, incolumis ad domum suam reversus est. Hócque signum celebre factum est per totam regionem illam.

XXXI. *Cæcus visum recipit.* Fuit quoque quidam privatus oculorum lumine in eadem regione, nomine Adalbertus, quem multi ex vicinis loci illius habitantibus noverunt. Hic ergo multis annis patienter in atris cæcitatis tenebris permansit. Ast quadam die ad Ecclesiam Patris, orationis gratiâ pervenit, séque ante tumulum in quo pretiosum corpus viri Dei humatum est prostravit. Facta autem oratione surrexit, elevatísque oculis clarè videre potuit. Exclamánsque magno repletus gaudio dixit adstantibus sibi: Gratias ago Deo & S. Trudoni, quia illuminati sunt oculi mei. Admirati sunt ergo omnes & glorificabant Deum, qui tantam gratiam suo largitus est servo, ut per suas orationes visum redderet cæco. Reversus autem ille vir cum gaudio in domum suam, divulgatum est verbum hoc in universam regionem illam.

Explicit Vita sancti Trudonis Confessoris.

DE VARIIS TRANSLATIONIBUS AC MIRACULIS S. TRUDONIS.

1. ANNO Christi DCCC. XXC. *ut legitur in Ms. Chron. Trudonensi parte 1. lib. 2. cap. 6. teste Henschenio ad diem 20. Febr. in Vita S. Eucherij*, FRANCO Leodiensis Episcopus sanctum pignus pretiosorum corporum TRUDONIS & EUCHERII ab imo *elevavit, & in loco eminenti decenter collocavit. Anno sequente* DCCC. XXCI. (*ut cap. 17. traditur*) *ob Nortmannorum metum*, corpora SS. Trudonis & Eucherij intra subterraneam cryptam seu voltam, quæ retro altare ipsius B. Trudonis ad hoc nuper constructa fuit, supinata & occultata sunt: ubi multis annis latuerunt usque ad tempora Wirici Abbatis, sub quo per Rodulfum Leodiensem Episcopum sollemniter iteratò translata fuerunt, *quantumvis* GUNTRAMNUS *Abbas Trudonianus anno* M. XLV. *&* LANZO *Abbas anno* M. XXCV. *corpora sacra perquisierint, ac effodi tentaverint. Rodulfus Chronici editi auctor, anno* M. C. VIII. *Trudonianus Abbas creatus fecit capellam*, quæ super sepulcra SS. Trudonis & Eucherij fere XXX. annis computruerat, *uti de ipso testatur in lib.* 10. (To. 7. Spicil.) Anno Domini M. C. LXIX. *habet Rodulfi continuator cap. 1. & seqq.* WIRICUS Abbas destructâ capellâ quam exusto ante aliquot annos Monasterio super sepulcra SS. Trudonis & Eucherij construxerat, novi operis fundamenta positurus, terram altiùs fodi præcepit. *Et primò quidem* ad lævam chori partem, ad meridianam videlicet plagam secus ipsum ostij introitum, ossa LIBERTI Martyris * inventa sunt, *demúmque apertâ voltâ*, quæ retro altare ipsius capellæ *firmi operis cæmento compacta erat, corpora Sanctorum inventa sunt. Eodem anno, scilicet* Inc. Dominicæ M. C. LXIX. imperij Frederici I. anno XVI. ordinationis autem Domini Wirici Abbatis anno XIV. episcopatûs verò Rodulfi Leodiensis Episcopi III. *Rodulfus ipse ab Abbate & Monachis invitatus*, Sanctorum corpora inde elevavit: quæ ad spectandum populo in medio Monasterij prolata, in scrinio auro argentóque insigniter fabricato sunt recondita. *Episcopus* post canonem Missæ sollemni decreto constituit, ut dies Translationis eorum denuo festiva exsultatione ab omnibus locum incolentibus celebris ageretur, *nempe* III. *Idus Augusti, quo die in Martyrologio Bened. aliisque nonnullis locum habet.*

* *is fuit Abbas Trudonianus à Nortmannis martyrio affectus, de quo agemus Sæculo IV. Bened.*

2. *Quod attinet ad miracula S. Trudonis, legendus Rodulfus Abbas, in Chronici editi lib.* 1. *ubi hæc verba:* Hujus vitæ (Guntramni Abbatis) ultimis diebus *, domini nostri Trudonis sepulcrum frequentissimè cœpit coruscare miraculis, quæ ille studiosissimè satagebat occultare. Sagaci enim pectore concipiens quod futurum erat, signa data esse infidelibus non fidelibus, dicebat quod non longè post ipsum nonnulli de nostris experti sunt, qui inter ipsa quoque miracula Deum offendere non timuerunt. *Et paullo pòst:* Accedebat quoque ad augendam illi divitiarum multitudinem sepulcrum B. Trudonis, frequentissimis quotidie mirabilibúsque coruscans miraculis, quæ tanta toto orbe terrarum fama respserat, ut multitudinem peregrinorum non solùm Templi aditus, sed & ipse quoque totus opidi nostri locus ferre minimè posset &c. *Hæc patrata Abbate Adelardo, qui Guntramno successit.* STEPELINUS *Monachus Trudonianus litteris mandavit prædicta miracula, quæ si ad nos transmissa fuerint, suo loco vulgabimus.*

* *obiit anno* 1055.

NOTA.

VITA S. GLODESINDIS ABBATISSÆ METTENSIS,

Circ. An. DC.X. Julii xxv.

Auctore B. Johanne Abbate Gorziensi qui Sæculo x. floruit.

Ex Tomo 1. Bibliothecæ Labbeanæ.

OBSERVATIONES PRÆVIÆ.

1\. *HÆC Vita S.* Chlodesindis *seu* Glodesindis * *superius omissa, suo loco reponenda* *, *auctorem habet non* Bernardum, *sed* Johannem *Abbatem, prout in veteri codice Ms. legit Philippus Labbeus, qui eamdem Vitam, à Surio expolitam ac Bernardo Abbati attributam, genuino stilo restituit Tomo* 1. *Bibl. Quis verò ille Johannes Abbas? ut quidem veri simile est, B.* Johannes Abbas Gorziensis, *qui sæculo* x. *floruit, litterarum studiis uti & virtutibus maximè instructus. Certè Iohannes Abbas, Vita S.* Glodesindis *conditor, vixit Pontificatu Adalberonis Mettensis Episcopi, Gorziensis Monasterij instauratoris, uti ipse in ejusdem Sanctæ Translationis historia quam prædictæ Vitæ subjecit, disertè testatur: quo eodem tempore S. Iohannes Abbas Gorziensis clarescebat. Hic auctor aliam præ oculis habuit Glodesindis Vitam, quam à se exornatam fuisse in Præfatione tum Vitæ à seipso editæ, tum historiæ Translationis affirmat.* — Vitæ auctor. * S. Glosine * pag. 5.

2\. *S. Glodesindis memoria celebris semper apud Mettenses, in antiquis Martyrologiis (si Mettenses Fastos excipias) desideratur. Sigebertus Monachus in Chron. ad ann.* 615. *ejus mentionem facit his verbis:* Glodesindis Mettensis claret, quæ sponsum fugiens, velamine capitis misso sibi à Deo per Angelum, se & sua Deo delegavit. *Ejus Monasterium* S. Glosinæ, *truncato (ut fit) nomine, appellatum, Sanctimonialibus Benedictinis hactenus addictum intra Mettarum urbis mœnia subsistit. Lege S. Vualdradæ Elogium ad ann.* 620. — Memoria.

PROLOGUS DOMNI IOHANNIS ABBATIS in Vitam S. Glodesindis *Virginis à se editam.*

1\. MUlta jam diu prece Sanctitatis vestræ, Sorores in Christo carissimæ, paullò immoderatiùs me perurgente, ne quid vestro denegarem amori id demum effecit: quia quod petebatis, non modò honestum, verùm omnino constabat religiosum, idque me recusare cùm indignum, tum etiam sentiebam periculosum. Etsi vires aliquantulum reputabam præponderare negotium, rursus animum subibat, quod caritas quæ non sua, sed quæ proximorum sunt cogit curare, quo difficilioribus ejus causâ instatur, eo tum faciliorum successuum novit aditus ministrare. Neque in causa Dei verendum, eum cui res agitur, pro se operanti deesse: tantùm fide non infirmari contingat. Impellitis itaque, ut sacratissimæ Virginis Christi Glodesindis, cui devotis continuè adhæretis excubiis, quæ conversationis initia, qui medij actus in finem usque feliciter consummatum exstiterint, quantum ex scriptis quæ ad nostram ætatem qualibuscumque litteris adnotata perdurant, queam advertere, stilo quoquo possibile sit audeam pertentare. Quo tanto tempore tantâque instantia flagitatum, quia indecens videtur obniti, ope ejusdem præstantissimæ Virginis Deo spiritu mundo inhærentis virtutibus, tum vestris pariter fretus orationum subsidiis; etsi non sine quodam rubore, uti qui parcitatem proprij perpendam ingenij, non diu per longa moratus exordia ociùs narrationi accedam. — Auctoris fides.

INCIPIT TEXTUS NARRATIONIS.

1\. TEmporibus Childerici [a] apud historicos celebratissimi Regis Francorum, in Gallia Belgica quæ ex gente postea Franciæ nomen mutavit, Virgo Domini Glodesindis eximia, satis nobili generis stemmate procreata, Patre illustrissimo eodémque Duce clarissimo, cui vocabulum Wintro [b], Matre Godila luce generositatis non dispari, ab ineuntis ætatis — Glodesindis nobilis. a b

a Legendum *Chilperici*: quàmquam Auctor in Hist. Translationis S. Glodesindis, Regis *Childerici nomen tantùm sub opinione appositum* fuisse fatetur, deficientibus aliis notis chronologicis.

b Is est Quintrio seu Vuintrio Dux Campaniæ, in Fredegarij Scholastici Chron. cap. 14. memoratus, qui rursus cap. 18. *instigante Brunechilde* dicitur *interfectus anno tertio regni Theudeberti*, Childeberti filij, id est anno eræ Christianæ D. XCVIII.

CIRC. AN. DC.X. JULII XXV.

ingressu multa virtutum dote insignis, multisque exemplo in via castitatis futura, vitâ & moribus clara enituit. Hæc cùm in domo parentum quoad puellares annos excederet, integrè & sub omni esset educata diligentia: ubi jam tempus quo se dignis natalibus despondi deberet accessit, juveni cuidam nomine OBOLENO à parentibus ex more sponsa decernitur: Christo verò se ubique protegente, non minùs corpore, quàm mente servatur intacta. Et (quàm semper mira in electis suis Dei miserentis custodia!) cùm tempore desponsationis exacto juvenis Virginem, ut fit, à parentibus suscepisset, domum cum grandi frequentia nuptias paraturus deducit. Sed quia sancta Virgo cælesti sponso jam corpus & animam suam consecraverat, eodem fortè prædicto sponso, consilio utique Divinitatis, jussu Regio evocato, palatium juvenis sine mora contendit. Quo cùm pervenisset, multis & nefariis ei ingestis sceleribus graviter in eum regalis est incensa severitas. Ita artâ retrusus custodiâ, annóque integro ibi digno squalore confectus, eo exacto eductus judiciali damnatus sententia capite detruncatur. Sic virginitas sancta, dum toto nisu carnali oblectationi repugnat, cunctam gloriæ temporalis pompam nihili reputat; Domino Christo quem omnibus labentium rerum præferebat deliciis pro se decertante, ei uni quem semper optaverat, corde inhærens & corpore, læta & victrix de totius jam damno corruptionis triumphat.

Obolenum sibi desponsatû amittit.

Sponsum alterum declinans,

3. Nec se quoque adversæ potestatis defecere doli. Pater nece sponsi prioris audita puellam venerabilem rursus cogit ad thalamum. Illa quæ jam sponsum Christum cordis medullis imbiberat, totis nisibus resultare, nec in eam labem virtuti semel fixum animum inductione qualibet inclinare. Die interea nuptiarum ex condicto parentum instante, beata Virgo præ ejus specie quem oculis mentis incorruptibilem, immarcessibilem, immortalem conceperat, hunc post paullulum putredinem & filium hominis vermem attendens, patre piè contempto, Dei ac Sanctæ Matris Ecclesiæ confugium petiit. Erat patri soror memorandæ sanctitatis ROTLINDIS nomine, famâ religionis Treveris opinatissima. Ad hanc eam secum abducere tentabat, ut saltem ejus suasu animus puellæ emollitus paternis non recusaret obtemperare consiliis. Sed quid contra lumen æternitatis cæca molitur instantia? Sancta virgo patris jussis animo virili obluctans, urbem populis, potentia, ipsáque sui antiquitate terra maríque memorabilem Mettim seu Mediomatricum maluit experendam. Est in eadem urbe Basilica beatissimi protomartyris Stephani, quam multis sæpe operatio Divina miraculis illustravit. Hanc ancilla Christi cum jam sibi res propè ad vim spectaret, ingressa, ibi intra altare & Confessionem, ubi cum ejusdem Martyris sanguine [a] plurimorum continentur Sanctorum Reliquiæ, se profugam collocavit. O sæclis omnibus castitatis studium meritò efferendum! Quo enim fluxa mortalitas naturâ ipsâ quamvis pœnaliter vitiatâ trahente descendit captiva, hoc puella spiritûs vigore se fortiter retinente, quasi immanis præcipitij voraginem exhorrescens, quia aliàs evadendi aditus sibi obducitur, fugæ solius capit præsidium. Nec sanè in sinu egens* aut quicumque de turba erant qui cogerent. Dux certè præpotens pater erat, qui & ipsis terrori locupletibus esset, eúmque circumstipantium cohors minax instabat atque terribilis. Sed illa mori paratior quàm florem virginitatis & splendorem gloriosæ amittere integritatis, nec minis concussa, nec blanditiis mota, tamquam tutissimo portu manebat interrita. Discant Virgines præsenti exemplo non pulchrum sibi esse maritalibus subjici vinculis, non in possessionum amplitudine, non in servorum ancillarúmque gregibus, non in ornamentorum diversi generis apparatu, non in quorumcumque obsequentium cuneis delectari, cùm hæc omnia variis sibi casibus non sine multo utique dolore noverint amittenda, nec quidquam eorum se morte omnia prorumpente vel comitari posse, vel sequi: quin potiùs quæ majus omnibus est species beati pudoris, Deo Angelicisque unicè cara agminibus, super omnia hæc infima & mundi caduca oblectamenta sui solius voluptate, sanctóque & immaculato allici desiderio.

Mettas ad S. Stephani Basilicam confugit.

* *mendum*

Illic persistens, cælitùs pascitur & velatur.

4. Sed ut cœpta sequamur, parentes puellam fugientem è vestigio insecuti, facto stupentes, iráque incensi, maximè cum sponsalium administri se conquesti delusos acriori instimularentur dolore; Ancillam Christi ex sacro confugij loco, si qua arte valerent, conabantur abstrahere. Fit jugis ante ostium ædis sanctæ pernoctatio, intentáque die noctúque observatio, ut qualibet fortè sibi facultate oblata vi abducere properarent. Puella venerabilis spiritu robustiori, animóque se obstinato immobilem tenens, ut sacrosancto adhærebat altari, nulla inde ratione vel puncto temporis aliquatenus quivit avelli, & (mirum dictu!) sex continuis diebus manens in Ecclesia, non modò non egressa, sed & omni prorsus cibo abstinet & potu. Verùm qui dat escam omni carni, & replet omne animal benedictione, famulam suam humanis frustatam, divinis recreat alimentis, eámque precibus assiduis cælo intentam Angelica dumtaxat probatur pavisse refectio. Fide interea tam constanti perseverantiæ suæ remunerationem exigente consolationis Divinæ, quæ tamdiu contractam nubem mæroris abstergeret, lux repentè grata resplenduit. Instante namque jam septima die quæ Dominica erat, ecce vir quidam vultu Angelico, sequentibus pueris duobus pulcherrimis sub omnium conspectu advenit,

a Donatus in Vita S. Trudonis suprà ad ann. 698. in Ecclesia S. Stephani *pretiosissimum ejus sanguinem custodiri* affirmat. cap. 8.

partémque altaris qua virgo sacratissima pudorem tuendo celabatur, rectà ingressus, velamine in sanctæ specimen Religionis cernentibus cunctis B. Virginis caput obnubit. Nec mora, oculis intuentium, cum his quibus apparuit sublatus, magnitudine facti, stupore & miraculo perculit universos, cùm terror ipse eos acsi stolidos & mentis vacuæ sic reddidisset, ut neque proloqui, neque unde, aut qui essent qui venerant, possent ediscere. CIRC. AN. DC. X. JULII XXV.

5. Cùm verò post discessum tantæ visionis ad se reversi sanctam Virginem eo habitu adstantem perspicerent, facilè animadvertentes Angelicam apparuisse præsentiam, totúmque id divinitùs factum esse quod viderant; nihil quo ultro resisterent erat. Tantùm solo strati, vestigiisque Beatæ Virginis submissi, jam omni feritatis tumore supplicem in gestum converso, veniam solam pro illatis exorant injuriis. Non erat apud cor cui spiritus pietatis & Rex præsidebat mansuetudinis, hic labor difficilis indulgendi: ac repentè tamquam nullis læsa, omnibus quæque ea exstiterant posthabitis, in integram cum parentibus & ceteris redit gratiam. Attendant hîc Virgines, & castitatis thesauro nihil Deo gratius vel Angelis discant familiarius. Virginitati Christus inter omnia adest discrimina, spiritus cælestes uti sponsæ Imperatoris sui famuli devotissimi obsequuntur. Hæc sola immaculata Agnum sequitur ubique immaculatum: quantóque ei adhæret vicinius, tanto ad quælibet postulata auditur velociùs. Ecce quàm præstò huic ancillæ suæ gratia illa inæstimabilis adfuit. Verè propè Dominus omnibus qui obtriverunt cor, & prope timentes eum salutare ipsius. Quo verò putas ore eam tunc in laudem sui erupisse Creatoris, aut cujus genere vocis hymnum inæstimabili fudisse cum jubilo, cùm oculos lucis illius invisibilis tam placidè in se dejectos, & aures illas secretissimas voci suæ tam properè cognovit admotas, támque facili via preces datas effectui, ut Angelum sanctum sub ipsis mortalium oculis ad se lætificandum & consolandum præpotenti majestate advenisse gauderet? Prophetica nimirum exsultatione, jam sponsa cælestis effecta, uti poterat ac dicere: *Induit me Dominus vestimento salutis & indumento justitiæ circumdedit me.* Itémque voce universalis Ecclesiæ ex utroque sexu collectæ uni capiti suo gratulabunda proclamare: *Sicut sponso imposuit mihi mitram, & sicut sponsam ornavit me ornamento.* Infectatoribus suis dat veniā. Isa. 61. 10. ibid. juxta LXX.

6. Beata itaque Virgo cùm (ut præmissum est) visceribus affluens pietatis cunctos sibi pridem infensos veniæ clementer admisisset, & parentibus deinceps in nullo impatiens placidam se subdidisset; ad prædictam amitam suam ROTHILDAM magnæ probitatis famâ celebrem quam in secundo actu de nuptiis, pudori metuens, non contumaci mente refugerat, jam in gratia percepta non minimum gerens fiduciæ, Treviros sponte contendit. Ibi pro modo conversationis tempore non multo exacto, cunctis jam bonorum studiis morum actuúmque statu ad normam cælestis disciplinæ quidquid divinitùs & humanitùs æquò cómpetit & honesto plenissimè informata, urbem sibi patrociniis divinis amicam Mettim repetiit. Vitæ ilicò artioris ingressum, cui jam dudum sanctus ejus spiritus toto desiderio adspirabat, Ancillarum Christi se cum grege collecto summa vi atque ope nitens arripuit. Est locus infra mœnia urbis ipsius, jure hereditario tunc parentum possessio, religiosiori instituto admodùm opportunus. Hunc Sancta Virgo Divinis usibus dono dari sibi expostulans, nec mora paratissima eorum liberalitate adeptum Monasterium puellarum Dei hodieusque insigne pulchro materialiter decore construxit, pulchriori nihilominus virtutum robore nobiliter gubernavit: in quo usque ad centenum numerum Collegium Christo famulantium adunavit, eíque omni vigilanter sedulitate instirit gloriosa. Quæ hujus deinceps sancti certaminis conversatio fuerit, qui in omni genere spiritalis incrementi ei profectus quotidiano usu accesserit, sub quo disciplinæ rigore & seipsa compresserit, & ceteris superni dux facta itineris, in se quod sequerentur præstiterit, atque eis potiùs, quàm sibi vixerit; fide atque arbitratu sanæ intelligentiæ, quàm scriptis æstimo commendandum. Consideranti enim attentiùs, liquidò claret quod B. Virgo visitationem illam in se tam à supernis jocundè effusam præ oculis cordis continuè versans, exterioris operis exsecutionem interiori non disparem servabat fervori. Treveris ab amita informatur. Mettas reversa condit Cœnobium. Centum puellis illic adunatis præest.

7. Postquam idem Monasterium ad numerum sex illorum dierum, quibus præparationis sanctæ integritatis mirabili illo in Ecclesia duraverat jejunio; sex item annos feliciter rexerat, Deo hominibúsque grata, vita quoque & signis magnifica; in sanctitatis proposito cursu fideliter consummato, coronam justitiæ perceptura à Domino, Sponsóque diu cupito cælesti jam socianda in thalamo, immaculata migravit à sæculo[a]. Totum præterea hujus spatium mortalitatis triginta annorum cursu eam emensam esse confirmant. Nec sanè de ætatis quid plenitudine perquirendum, cùm quidquid fructuum annosæ senectuti esset accessurum, hoc brevi consummata nihil juventus detraxerit. Sunt enim juxta Sapientiam, *cani sensus hominis*, Tricenaria moritur. a Sap. 4.

a. Nempe VIII. Kalend. Aug. quo die in Addit. ad Usuardum & in Adonis Martyrologio interpolato ejus memoria celebratur. At quo anno S. Glodesindis obiisse dicenda est? certè annum DC. X. haud excessisse videtur. Quippe tricenaria obiit, postquam pater eam semel & iterum nuptiis devoverat. Quum secundis sponsalibus nuntium remisit, viginti circiter annos nata erat vivo adhuc patre, quem anno DC. XCVIII. exstinctum fuisse diximus. Porro S. Glodesindis ante S. Arnulfum anno circà DC. XL. mortuum decessit, uti Auctor paullò infrà tradit.

CIRC AN. DC.X. JULII XXV. & *ætas senectutis vita immaculata.* Quinpotiùs magno Dei dono Justi æterna quiete recepti mundo providè subtrahuntur, ne videntes mala quæ fiunt sub sole, aut internis paullulùm remorentur deliciis; aut vitiis ipsius mortalitatis, quorum ipse quoque obnoxius est visus, contactu assiduo corrumpantur, attestante hoc eadem Sapientia: *Raptus*, inquit, *est*, *ne malitia mutaret sensum ejus, aut fictio deciperet animam illius.* Funus interea ex consequenti debito honore curatur, & de more à se in eodem Monasterio jam inde ab initio instituto corpus ad Basilicam sanctorum Apostolorum haud longe à mœnibus urbis ad portam Meridiem versùs effertur, atque ibi in crypta longè inferiùs demersa ad latus sinistrum deponitur. Nam hoc idem ipsa vivens ut fieret jusserat: eoquòd cœmeterium sanctarum Puellarum ejusdem loci in prædicta Apostolorum Ecclesia tunc temporis haberetur: necdum [a] corpus gloriosissimi Confessoris Christi Arnulfi, quem post multa exinde tempora magnis vitæ & virtutum ibi constat enituisse insignibus, eadem Ecclesia augusto (ut nunc cernitur) tumulo suscepisset. Unde huic loco postea tam propter crebra miracula ejus, quàm propter nobilitatem generis ejus nomen inditum, nec præterquam beati ipsius Antistitis nomine, ullius alterius Sancti apud vulgum ibi notatur memoria. Mansit venerabile pignus per annos circiter viginti & quinque in eodem loco in pace sepultum, spiritu inter præmia æternitatis omni jam temporis mutabilitate subacta ipsi qui verè solus habet immortalitatem, & lucem habitat inaccessibilem, adhærente, vitáque eo verè immortaliter, quo immutabiliter, cum ipso perfruente, cui immortalitati, invisibili soli Deo honor & gloria in sæcula sæculorum. Amen.

ibid.

Sepelitur in Basilica SS. Apostolorum.

a Lege Vitam S. Arnulfi ad ann. 645

a Hic locus aliter apud Labbeum legitur, at Suriana lectio præferenda visa est.

MONITUM.

De prima Translatione S. Glodesindis agemus Saculo IV. *Bened. ad annum* DCCC. XXX. *quo secunda ejusdem Translatio facta est.*

ADDITIONUM ET CORRECTIONUM APPENDIX ad Sæculum II. Benedictinum.

IN VITA S. COLUMBANI ABB.

Pagina 10. *Nota* (a) *lin.* 1. & 2. *lege* Salaberga *pag.* 26. *Nota* (c) *adde*, Paulus Diaconus in lib. I. de Gesto Langob. cap. 9. VUODAN *sanè*, inquit, *quem abjectâ litterâ* GODAN *dixerunt, ipse est qui apud Romanos Mercurius dicitur, & ab universis Germaniæ gentibus ut Deus adoratur.*

Pag. 25. *num.* 50. *lin.* 18. *l.* Jorano.

Pag. 34. *in Nota lin* 2. *dele*, quæ nomina in Jona desiderantur, & *repone*, Acra apud Jonam Procula dicitur.

S. VVALDRADÆ ABB.

Pag. 63. *num.* 1. *lin.* 8. *l.* suburbio Mettensi SS. Apostolorum Ecclesia.

S. VVALARICI ABB.

Pag. 90. *in Monito lin.* 14. *post* liberantur, *ceteris deletis scribe*, Verùm alius est à Vualarico nostro Valericus iste, cujus res gestas beneficio nostri Laurentij *Dumas* tandem accepimus ex Breviario Mſ. Ecclesiæ S. Martialis Lemovicinæ desumptas, ex quibus hæc carptim delibamus. *Valericus in provincia Galliæ quæ Germania dicitur inferior, illustrium virorum sanguine, Christianis parentibus natus est. Litteris divinis bene doctus, Aquitaniam provinciam est ingressus. Locum secretum ad Deo serviendum quærens, Lemovicarum civitatem expetiit, ut ad sepulcrum S. Martialis Apostoli accedens, propositum suum Deo commendaret. Clerici qui in Ecclesia S. Martialis permanebant, deduxerunt eum voluntarium in quemdam locum secretum, triginta fere millibus ab urbe Lemovicina disjunctum contra Orientem, in territorio* (id est diœcesi) *Lemovicensi. Dederat autem prædictum locum eidem Ecclesiæ Dux* STEPHANUS: *in quo loco B. Valerico cellulam Clerici ædificaverunt, atque Ecclesiam S. Iuliani Martyris eidem construxerunt. Diebus Dominicis ad Ecclesiam S. Iuliani ut Sacramentorum mysteria perciperet properabat. Senio gravatus, sumpto Viatico vinculo carnis solutus est quinta Epiphaniorum die, hoc est* IV. *Idus Ianuarij.* Nunc locus *saint Vaulry* appellatur, éstque Prioratus Conventualis Ecclesiæ S. Martialis subjectus.

S. AUSTREGISILI EPISC.

Pag. 99. *in Nota prima lin.* 12. *l.* S. Austregisili Reliquiæ in propria Ecclesia collegiata suburbij Biturici olim adservabantur: nunc quo in loco lateant, num ab hæreticis combustæ sint, incertum. In collegiata S. Ursini Ecclesia intramurana os ejus insigne ostenditur.

S. DEICOLI ABB.

Pag. 108. *in Nota l.* Florario.

Pag. 122. *dele hanc notam marginalem*, lege ejus Vitam infrà.

S. SULPICII EPISC.

Pag. 174. *num.* 25. *lin. ult. l.* exactiô.

Pag. 179. *in Nota* (b) *lin.* 5 *l.* Evram scilicet & Avaricum, vulgò *l'Eure & l'Auron.*

S. RICHARII ABB.

Pag. 189. *num.* 4. *lin.* 6. & 7. *l.* miracula ineunte sæculo nono facta commemorat. & *dele sequentem versum usque ad finem periodi.*

Pag. 199. *in Nota* (b) *lin.* 9. *l.* primum verò, & *linea ult. scribe*, lege Vitam S. Rictrudis anno 689. ubi de S. Mauronto agemus.

S. GOARIS CONFESSORIS.

Pag. 190. *in Nota dele*, Et Lutzemburgum opidum *&c.*

S. AGILI ABB.

Pag. 316. *lin.* 13. *post* laudatus; *adde*, S. Gerardus Monachus primùm Resbacensis, dein Abbas & conditor Cœnobij S. Martini prope Pontœsiam; Natalis *&c.*

Pag. 325. *in Nota lin.* 16. *l.* anno DC. LIV. aut insequenti

DE S. P. BENEDICTI TRANSLATIONE.

Pag. 339. *num.* 10. *lin.* 1. *& seqq. l.* Paulus VVarnefridi

Pag. 343. *num.* 15. *lin.* 9. *l.* parte 2. Tit. 13. cap. 6. § 32.

Pag. 350. *lin.* 1. *l.* anno DC. LVI. secundum Baronium, veriùs anno DC. LVIII. sedere cœpit,

Pag. 352. *lin.* 15. *l.* utriusque femoris ossa *&c. ibid. num.* 43. *lin.* 10 *&* 11. *l.* Ejus mandibulam Monasterium &c. *in fine numeri post* gloriantur. *adde*: Hæc non ideo commemoravimus, quasi prædictis Reliquiarum indicibus integram fidem habeamus. Sanè Monachi Vallisoletani è Montepessulano obtinere non potuerunt os integrum femoris S. P. Benedicti: tum quia utriusque femoris ossa in Cœnobio Floriacensi etiamnunc possidentur ex dictis: tum quia Montipessulanenses quartam circiter partem capitis dumtaxat & unum os brachij dextri S. Benedicti à Monachis Floriacensibus acceperunt, sicuti ex litteris Urbani Papæ v. suprà num. 40. laudatis constat. Porro Carnutenses nostri non habent S. Patris mandibulam inferiorem, quæ in postrema Translatione Floriaci reperta est. *Ibid. num.* 44. *lin. penult. l.* Frogentij & Tenestinæ.

Pag. 257. *in Nota* (c) *lin.* 1. *l.* integra non exstat.

Pag. 259. *in Append. lin.* 21. *l.* anno CM. LXIX.

S. BAVONIS CONF.

Pag. 398. *in Nota lin.* 3. *&* 4. *l.* Et tamen Theodoricus Abbas Trudonianus in alia Vita apertè, obscuriùs Philippus *&c.*

Pag. 414. *num.* 4. *lin.* 1. *l.* alter alterum

S. SALABERGÆ ABB.

Pag. 421. *& seqq. in marg. superiori l.* Septemb. XXII.

Pag. 427. *in Nota* (b) *post lin.* 6. *adde*. Fortean dicta est Clavatum Lugdunum eum ad modum, quo civitas Verodunum, teste Hugone Abbate Flaviniacensi in Chron. *urbs Clavorum appellata est, quòd lapidibus pram ximis ferro plumbóque compactis & consertis, ingenti cura & studio sit exstructa.*

IN VITA S. SIGIRANNI.

Pag. 434. *in marg.* 2. *l.* Bonis operibus insistens &c. *& pag.* 435. *in marg.* 2. *l.* levat.

S. REMACLI EPISC.

Pag. 489. *lin.* 13. *post* consentit. *ceteris deletis usque ad num.* 4. *repone* S. Remaclus Sollemniaci Monasterij Abbas primus fuisse videtur ex subjecto S. Eligij Privilegio. Quod si ita est, corrigenda est S. Remacli Vita, ubi Remaclus Sollemniaci sub Abbate institutus fuisse dicitur. *num.* 4. *lin.* 14. *post* consequerentur. *adde*, Sic enim habet charta hac de re ab Eligio confecta, quam ex MS. cod. Sollemniacensi descriptam accepimus.

In nomine Patris, &c. Ego ELEGIUS servus servorum omnium Christi, dominæ sacrosanctæ Ecclesiæ quam in honore SS. Petri & Pauli Apostolorum, Pancratij & Dionysij cum sociis suis, Martini, Medardi, atque Germani Confessorum in suburbio (*id est territorio*) Lemovicensi in terra & fundo agri Sollemniacensis Deo auctore construxi, ubi & auspice Christo præesse dignoscitur vir venerabilis REMACLUS Abbas cum reliquis Fratribus. Legumlatores de singulis quibusque rebus quid humana fragilitas custodiat, expressiùs decreverunt: in cessionibus verò solam tantùm dixerunt professionem sufficere. Ideóque & ego supplex vester considerans molem peccatorum meorum, ut merear ab ipsis erui & à Domino sublevari, cedo vobis parva pro magnis, terrena pro cælestibus, temporalia pro æternis. Cessum esse volo ac de meo jure in vestro dominio transfundo, hoc est supradictum agrum Sollemniacensem, qui mihi ex munificentia gloriosissimi & piissimi domini DAGOBERTI Regis obvenit, cum ædificiis quæ in ipso agro vel intra muros supradictæ civitatis esse noscuntur, cum omnibus adjacentiis suis, cum mansionariis originariis, inquilinis ac servis vel accolanis ibidem commorantibus, cum dominiis, vineis, pratis, pascuis, silvis, arboribus pomiferis seu impomiferis aquis aquarúmve ductibus, itibus & reditibus, cum speciebus vel omnibus rebus mobilibus & immobilibus, cum omni termino & integro suo statu, cum quadrupedibus omnibus & jumentis vel pecoribus, cum omni supellectili & præsidio inexquisitæ domûs, sicut à me nuncusque possidetur, vel quidquid ad ipsum agrum pertinere videtur, ut superiùs professus sum, meo exinde subtracto dominio vestræ dominationi depræsenti cedo perpetualiter in Dei nomine à vobis vel à vestris successoribus in jamdicto Monasterio habitantibus possidendum, exceptis libertis meis, quibus* per chartulam vel denarium manumisi, ut in ingenuitate integra maneant, & vestram tuitionem aut defensionem in omnibus habeant. EA TAMEN CONDITIONE INTERPOSITA, ut vos vel successores vestri tramitem Religionis sanctissimorum virorum Luxoviensis Monasterij consequamini, & REGULAM BEATISSIMORUM PP. BENDICTI ET COLUMBANI firmiter teneatis. Et nullam potestatem nullúmque jus Episcopus vel quælibet alia persona in præfato Monasterio, neque in rebus neque in personis, nisi tantùm gloriosissimus Princeps penitùs sit habiturus. Si quis (quod fieri non credo) contra hæc cessionis meæ munuscula, quæ cessante vi, dolo, sed propria voluntate & nullius cogentis imperio pro felicitate Regum & animæ meæ remedio & pro exoranda populi pace, & pro Servorum Dei quiete omnipotenti obtuli Deo venire, aut in aliquo refractor esse tentaverit... veniat super eum ira Dei omnipotentis... & superinferat fisci juribus auri libras decem & argenti pondo viginti,

Charta Eligij de Sollemniaco Monasterio.

* quos

ſtante nihilominus perpetim hujus ceſſionis meæ decreto. Te verò, clementiſſime Princeps, per Regem regum exorare præſumo, qui omnia Regna ſuo pugillo conſtringit, ut hanc voluntatis meæ ceſſionem numquam patiaris in aliquo refragari. Simili modo te, beatiſſime Pater REMACLE Abba, tuóſque ſucceſſores vel ſubjectos poſt te per individuæ Trinitatis majeſtatem obteſtor, & per illam innumerabilem omnium SS. Angelorum, Archangelorum, Patriarcharum, Prophetarum, Apoſt. Mart. & Confeſſ. catervam exoro, ut Regulam ſupradictorum Patrum, quam in ſæpe memorato Monaſterio Luxovienſe tenent, omni cuſtodia teneatis, & vigilias atque obſecrationes ad placandam iram furoris Domini aſſiduè impendatis. Quòd ſi aliqua tepiditate faciente ſeu ſubjectorum tumore impediente, à te vel à ſucceſſoribus tuis ſæpe memorata Regula fuerit dempta, aut in aliquo prætermiſſa, & ferventer pro Dei timore à vobis non fuerit adimpleta; licentiam habeat Luxovienſis Abbas qui tunc temporis fuerit, & ex quorum Regula tu nobis complacens in hoc Monaſterio aliis es prælatus, negligentem quem viderit ſeu Abbatem ſeu ſubjectum de hoc Monaſterio quod conſtitui benigno animo caſtigare: ut continuò correctus talis inveniatur, qui pro felicitate & gloria Principis, & abſolutione ſcelerum meorum Domini indeſinenter valeat exorare miſericordiam. Sic tamen ut nulla diminutio in rebus vel facultate* ipſa præter quod habetur inſertum, à ſæpe memorato Principe ullo umquam tempore inferatur. Et quia ut ſuperiùs ſum pollicitus, munuſcula ipſa ex largitate Chriſtianiſſimi & piiſſimi domini DAGOBERTI Regis videor habere & poſſidere, ideo ut perpetuum in Dei nomine ipſa ceſſionis meæ Epiſtola ſortiatur effectum, præfato Principi obtuli confirmanda. Cujus pietas depræſenti ſacratiſſimâ manu ſua roboratam promulgavit auctoritatem. In qua ceſſionis meæ chartula, ſtipulatione & ſponſione ſubnixâ infrà manu propria ſubſcripſi, & qui pro teſtimonio ſubſcriberent, depræſenti rogavi. Facta ceſſione ſub decimo die Kalend. Decemb. anno decimo regni D. noſtri Dagoberti Regis feliciter. In Chriſti nomine ELEGIUS ſervus ſervorum Dei ceſſione à me facta Religioſis. In Dei nomine ego ADEODATUS [a] Epiſcopus rogante homine Dei, filio meo Domno Elegio hanc ceſſionem ſubſcripſi. In Chriſti nomine MADEGISOLUS Epiſcopus [b] ſubſcripſi. CHANOALDUS Epiſc. [c] rogatus ab Elegio hanc ceſſionis ſuæ chartulam ſubſcripſi. MAURINUS Epiſc. [d] rogatus ab Elegio hanc ceſſionis ſuæ chartulam ſubſcripſi. DEOREMUS (*al. Deotemius*) peccator rogatus à ſupraſcripto ſubſcripſi. SALAPIUS [e] peccator rogatus à ſupraſcripto ſubſcripſi. In Chriſti nomine LUPUS [f] acſi indignus Epiſcopus rogatus hanc epiſtolam ſubſcripſi. HILDEGARIUS [g] peccator ſubſcripſi, AROGECTUALIS Elegio pro teſtimonio ſubſcripſi, GUNDOENUS ſubſ. CHRAMNOALDUS, AGORICHIUS, CHILDERANNIO ſeu BASO rogatus à ſupradicto Fratre meo Elegio ſubſcripſi. ANSOALDUS ſubſcripſi. DADO rogatus à ſupraſcripto, RADO rogatus à ſupraſcripto. PRODOBERTUS* ſubſcripſi. BASO, BOBO, VINCENTIUS minimus omnium Levitarum Chriſti rogatus à filio Elegio hanc ceſſionis chartam ſcripſi & ſubſcripſi.

* *al.* facultatula

[a] Matiſconenſis
[b] Turonenſis
[c] Laudunenſis
[d] Bellovacenſis
[e] Namneticus
[f] Lemovicinus
[g] Senonicus
* *f.* Rodobertus

5. *Hactenus charta S. Eligij, quæ annum Dagoberti decimum, Chriſti* DC.XXXI. *aut inſequentem ſignat, quo anno Monaſterij Sollemniacenſis ædificia jam perfecta erant, & Remaclus Abbas Monachis inibi inſtitutis præerat. Huc ſpectat Privilegium dicto Monaſterio in Synodo Sueſſionica, &c.*

Pag 494 in Nota (a) adde S. Remacli Brachium & quædam aliæ Reliquiæ è Monaſterio Stabulenſi Sollemniacum tranſmiſſæ ſunt, uti intelligitur ex litteris nunc primùm ex MS. cod. Sollemniacenſi erutis, quas in Appendicem referimus.

EPISTOLA STABULENSIUM MONACHORUM AD SOLLEMNIACENSES.

VENERABILIBUS Patribus, Confratribus & amicis in filio Dei prælectis, ARCHAMBAUDO Abbati Sollemniacenſi, totíque Collegio ejuſdem loci; JOHANNES Decanus humilis, totúſque Conventus Eccleſiæ Stabulenſis ſalutem, & in abſcondito vultûs Dei conſolationis fonti frequentiùs confoveri. Innotuit nobis quòd veſtra devotio ſummo adſpirat deſiderio ad aliquas habendum Reliquias de Patrono noſtro glorioſo videlicet B. REMACLO, aliquando in terris decorato gloria paſtorali. Verùm quia de corpore ejus ad præſens aliquid conſolatorium veſtræ Paternitati ſincerè, ſicut deſiderij noſtri affectus expoſtulat, tranſmittere non valemus; ne veſtra tamen precatio apud nos fruſtrari videatur, cùm illam ſummo proponamus ſtudio adimplere, DE BACULO PASTORALI, DE CASULA in qua jacuit tumulatus, & DE SANDALIIS ejus veſtræ devotioni tranſmittimus iſta vice: ſcientes indubitanter quòd de corpore memorati Patroni noſtri veſtræ pietati condecentem tranſmittemus portionem, cùm de capſa in capſam, quam glorioſam fieri fecimus, transferri contigerit corpus: quod erit in brevi, Domino diſponente. Datum Stabulaüs, anno Domini milleſimo ducenteſimo ſexageſimo tertio Idibus Junij.

ALIA

ALIA EPISTOLA AD EOSDEM.

REVERENDIS in Christo Patribus ac dominis suis amantissimis venerabili Patri Domno ARCHAMBAUDO Abbati, totique Conventui Sollemniacensi, Decanus humilis, totúmque Collegium Monasterij Stabulensis S. Remacli in Ardenia salutem, & se totos ad amorem intimum fœdere sempiterno. Quamquam locorum intervallum personalem nobis divisionem indixerit, individuæ tamen dilectionis inter nos sinceritas illucescens, ope Dei indivisos per sæcula conservabit. Hinc est, Patres ac Domini Reverendi, quòd toto cordis ac mentis affectu veneramur atque adoramus collaudantes Altissimum qui nos & vos mediante nostro Patrono B. REMACLO cum suavi ac firmo vinculo, immo inviolabili mutua caritate firmato, adeo dulciter combinavit, quòd nec tribulatio, nec persecutio, seu gladij pavor à caritate, divina bonitate compacta poterit separari, Dei misericordia suffagante. Propterea nos vestris receptis nuntiis, revera Confratribus, videlicet Domnis CLEMENTE vestro Cellerario atque VIVIANO Sacrista vestro simúlque vestris litteris, perfusi sumus gaudio indicibili, & prosperitate vestri conventûs in illis cognita, jucunditatem & translationem nostris cordibus super aurum & topazium, super odorem lilij & balsami infudistis. Assurgimus itaque vestræ Reverentiæ pro litteris tam affectuosis, plenis caritate melliflua, per Fratres nostros ac vestros prænotatos nobis transmissis, vobis humiliter inclinantes, quorum etiam videlicet Fratrum dictorum conversatione ac morum honestate potuimus & debuimus emendari, per quos etiam vestræ dilectioni transmittimus BRACHIUM VENERABILIS PATRIS NOSTRI B. REMACLI, & de Reliquiis undecim millium Virginum; necnon & de Reliquiis Thebæorum Martyrum. Rogantes suppliciter, ut memoratas Reliquias honore debito cum sollemnitate congrua dignemini honorare. Datum anno Domini millesimo ducentesimo sexagesimo octavo Dominica ante Adscensionem Domini. anno 1268.

His litteris subjicere juvat litteras societatis inter utrumque Monasterium in hac verba:

Anno Dominicæ Incarnationis millesimo ducentesimo trigesimo quarto, Indictione decima tertia; venit Sollemniacum Domnus GUIBALDUS Abbas Cœnobij S. Remacli in Arduenna siti, in loco qui ab incolis vocatur Stabulaüs, cum tribus Fratribus Ecclesiæ suæ, ductus amore & desiderio Patris & Patroni sui videlicet Remacli, qui utriusque Cœnobij rector fuit, & fundatoris adjutor. Igitur in communi Capitulo, post sermonem quem de caritate ad Fratres devotissimè habuit, ab utroque Abbate, Domno videlicet MAURICIO Sollemniacensi, & Domno GUIBALDO Stabulensi renovata, & confirmata est societas atq; fraternitas inter Sollemniacense atq; Stabulense Cœnobium & communi Fratrum consensu ad memoriam posterorum scripto mandata. Statutum est igitur ut quamvis præfata loca longis terrarum spatiis separentur, sit tamen inter Fratres cor unum, & anima una: præbenda communis, & oratio tam pro vivis quàm defunctis. Et si fortè alterius Cœnobij Frater ad alterum transierit, non tamquam peregrinus, sed tamquam Ecclesiæ filius in omni conventu, oratione, & præbenda habeatur & tractetur. Sed quia ob itineris longitudinem Fratrum obitus ad utrumque Monasterium pervenire nequit, provisum est ut ab utroque conventu, singulis annis septem plena officia pro defunctis generaliter celebremus; & à singulis Sacerdotibus septem Missæ canantur: ab iis verò qui . . . . psalmi dicantur, & omnes Ecclesiæ campanæ tam ad vespertinas vigilias, quàm ad matutinalem Missam sollemniter compulsentur. Nomina verò defunctorum Fratrum Stabulensis Cœnobij Martyrologio Sollemniacensi conscripta, per singulos dies cum suorum Fratrum anniversariis recitabuntur, eisque debitum plenæ fraternitatis obsequium exsolvemus, Stabulensibus hoc propria stabilitate pro Sollemniacensi congregatione agendum. Quòd si Abbatum obitus compertus fuerit, utraque congregatio, sicut proprij Abbatis, exsequias ejus & officia celebrabit. Curabunt autem successores, ut sua vice missis nuntiis Ecclesiarum videlicet pro memorata fraternitate novos Fratrum obitus significent. Omnibus igitur Fratribus præsentem constitutionem observantibus pax & salus à Domino. Contrà verò negligentes & violatores, nostri Domini & Apostolorum Petri & Pauli offensam, & SS. Eligij, Remacli, atque Tillonis occurrant. Nos verò ad petitionem Domni CLEMENTIS Cellerarij Sollemniacensis præsentem paginam sigillavimus. Datum anno Domini millesimo ducentesimo trigesimo octavo Dominica ante Pentecostem. anno 1234. anno 1238.

IN ELOGIO S. VVALDEBERTI ABB.

PAg. 504. *num.* 5. *lin.* 18. *& seqq. l.* Vvaldebertum *&c. Ibid. num.* 6. *lin.* 5. *l.* quæ ante S. Vvaldeberti obitum contigisse videtur.

S. HILDEFONSI EPISC.

Pag. 522. *lin.* 10. *ad verba*, festũ Conceptionis, *adhibe hanc Notã:* Quã vetus sit observatio festi Conceptionis B. Mariæ in Hispania, discimus ex lib. 12. Leg. Vvisig. tit. 6. ubi Ervigius Rex lege lata præcipit, ut à Judæis observentur festa Christianorum, in his *festum sanctæ Virginis* MARIÆ *quo gloriosa Conceptio ejusdem Genitricis Domini celebratur.* Et tamen in Conc. Londoniensi anno 1328. celebrato hujus festi institutio B. Anselmo tribuitur: quod fortean de Anglia sola intelligendum. *Et dele Notam marginalem.*

IN VITA S. VVANDREGISILI.

Pag. 725. *num.* 5. *lin. antep.* l. inducias, *& num.* 6. *lin.* 3. *l.* Godo Monasterij S. Petri in insula Ogia diœcesis Trecensis, Abbates.

Pag. 539. *in Nota* (a) *lin.* 24. *l.* subjectus, diœc. Trecensis, situs in capite amnis Mucræ minoris, vulgò *le petit Morin*, in confinio Briegij tractûs. S. Godo &c.

IN VITA S. PRÆJECTI EPISC.

Pag. 653. *lin.* 6. *& 7. pone Italicis typis:* Forsitan illo in loco *&c. Item pag.* 675. *num.* 3. *lin. ult.* aliíque homines *&c.*

Pag. 685. *lin.* 1. *l.* immensis *& pag.* 690. *in Nota b lege* Vvaringoni

S. AMANDI EPISC.

Pag. 720. *in Nota* (a) *lin.* 9. *&* 10. *transfer hæc verba in lineam* 14. S. Vincentius seu Madelgarius Sogniense in Bracbanto ad fluvium Sennam, & Altimontense *&c.*

Pag. 735. *usque ad Vitam S. Ethildritæ, quæ sunt edita typis Romanicis, reddenda sunt Italicis; & vice versa.*

Pag. 743. *num.* 11. *lin.* 12. *l.* repudiata sorore Pendæ.

Pag. 779. *in Nota l.* Interpolator.

S. FILIBERTI ABB.

Pag. 817. *num.* 4. *lin.* 33. Rotomagensis, & S. Eucherius Aurelianensis sæculo VIII.

S. CUTBERTI EPISC. &c.

Pag. 883. *in Nota* (a) *lin.* 6. *l.* Tuidi.

Pag. 884. *in Nota* (b) *lin.* 1. *l.* Sigfridus, *ibid.* Sigfrido

Pag. 893. *in Nota* (a) *lin.* 1. *l.* utique. *Ibid in Nota lin.* 3. *l.* sextus

Pag. 910. *in Nota* (a) *lin.* 7. *l.* num. 55.

Pag. 912. *in Nota* (a) *lin.* 10. *l.* candiditatis

Pag. 915. *in Proœmij titulo l.* Proœmium. *& dele* seu caput 1.

Pag. 916. *in tit. repone* Caput 1. *& sic transpone usque ad caput* IX.

Pag. 931. *in Nota* 1. *marg. l.* cap. 43. *& pag.* 932. *in* 3. *Nota marg. l.* cap. 39. *& pag.* 934 *in* 3. *Nota marg. l.* cap. 41. *pag.* 948. *in Nota lin.* 3. *l.* duodennis

Pag. 951. *lin.* 2. *l.* in duos libros

Pag. 953. *lin.* 10. *l.* hic *sine accentu.*

Pag. 1030. *in Observat. præv. num.* 2. *lin. ult. l.* Benedicti

Pag. 1042. *num.* 2. *lin.* 14. *l.* præcipuo

Pag. 1056. *in Nota* (a) *lin.* 4. *l.* observavimus

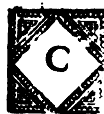
Pag. 1065. *in tit. l.* Johannis Jacobi Chiffletij

Pag. In cifris à 1025. *ad* 1030. *omissis nihil deest. Corrige cifras pag.* 353. 354. 356. 357. 380.

PRIVILEGIUM B. AMANDI DE LOCO BARRISIACO*.

** de Barrisiaco Monasterio suprà pag. 720.*

Exscriptum ex MS. cod. Elnonensi & transmissum ab erudito viro D. Landoaldo Kimpensi ejusdem Monasterij Religioso ac Bibliothecario.

CUM præsentium rerum status celeri cursu noscitur dilabi ad ruinam, & tantummodo æternis comperimus sedibus permanere quæ in alimoniam Servorum Dei vel peregrinorum conferimus, hortante nos ac monente Scriptura Divina dicente: Facite vobis amicos de mammona iniquitatis, qui vos recipiant in æterna tabernacula: Et alibi jubemur condere thesauros in cælo, ubi fur non appropiat. Proinde ego Amandus miserrimus & peccator, pro remedio animæ meæ vel retributione vitæ æternæ, ea quæ mihi à Deo vel ex munificentia Regum Domni Hilderici Regis, necnon & præcelsæ Dominæ Imnechildis Reginæ per eorum Præceptionem nobis fuerunt collata: hoc est villam nuncupatam Barrisiaco, in pago Laudunensi sitam, ubi Cœnobium in loco cognominato Faverolas in honore S. Petri & Pauli Apostoli vel reliquorum Dominorum, sub Regula Domni Benedicti seu Domni Columbani construere inchoavimus: ubi virum venerabilem Andream Abbatem præfecimus, & ipso loco vel villa superiùs nominata Barrisiaco cum omni integritate, vel adjacentia ad se pertinentia dedimus ad ædificandum: necnon & locella nuncupata Jucinciniaco, quæ vir illustris Fulcoaldus Dux per suam Epistolam cum jure & soliditate sua nobis pro animæ suæ remedio contulit: seu & mansum qui est infra muros civitatis Laudunensis, quem vir venerabilis Consinus Archidiaconus nobis per chartulam donationis noscitur delegâsse. Necnon & vineam in fine Crispiacense cum vinitore nomine Vvilberone nobis vir illustris Chedenoaldus quondam dedit: seu & terram quam antedictus Chedenoaldus, necnon & illustris vir Vulsmarus super fluvio Sesmereïa ad Monasterium ædificandum inprimitùs dederunt. Hæc omnia superiùs nominata à die præsente ipsius Abbatis sua ditione ibidem consistente tradidimus atque transfudimus: itaut ab hac die ipsum Monasterium seu villa sæpè nominata Barrisiacum, cum integritate vel adjacentiis suis seu & locellis superiùs conscriptis cum omni soliditate eorum, ut superiùs diximus; id est domibus, ædificiis, curciferis*, accolis, campis, viniciis, pratis, pascuis, aquis, aquarum decursibus, vel reliquis quibuscumque beneficiis, habeat, teneat, possideat, suísque successoribus auxiliante Domino inperpetuum possidendum derelinquat. Si quis verò vel quælibet opposita persona (quod fieri non credimus) contra hanc chartulam deliberationis quam ego spontanea voluntate mea fieri rogavi, irrumpere aut attentare voluerit, inprimitùs iram Divinitatis incurrat, & ab omnibus liminibus Sanctorum excommunicatus appareat: & insuper inferat vobis cum socio* fisco auri libras x, argenti pondera xx, & coactus exsolvat: & nihilominus præsens chartula deliberationis omni tempore firma permaneat. Et ut circa nos chartula firmiorem obtineret vigorem, manus nostræ subscriptione subter eam subscripsimus. Actum Lauduno civitate XVIII. Kalend. Septemb. anno v. regni Domni nostri gloriosissimi Regis. In Christi nomine ego Radebertus Diaconus mea manu hanc chartulam deliberationis rogante Domno Amando scripsi & subscripsi, notavi diem & tempora. Ego Amandus peccator hanc Epistolam à me factam subscripsi, & eos* qui subscribant rogo. In Christi nomine Attola acsi peccator Episcopus * subscripsi. Ego Paulus Presbyter s. Bertuinus s. Vasuinus Diaconus s. Altecharius Presbyter s. Irminus s. Brimbertus s. Cleoaldus quod manu Domni Amãdi conscriptũ vidi subscripsi. Dado s. Martinus Diaconus subscripsi.

Margin notes: *exstat diploma Childerici apud Miræum in cod. Dipl. lib. 1. c. 3. & apud Bolland. §. 2. Comment. in Vitam S. Amandi Febr. 6.*

* *f.* alios

* Laudunensis

SVPPLEMENTVM SÆCVLI PRIMI BENEDICTINI

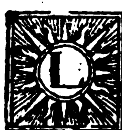
AN. CHR. D. XLIIII. MART. XX.

DE S. BENEDICTO ET MULTIS EJUS MIRACULIS,

Carmen FRODOARDI Canonici Rem. postea Monachi, ex lib. 13. Carm. 8.

Ex MS. cod. RR. PP. Carmelit. Excalc. Parif.

Addenda pag. 29.

Aude poli dignum meritis super æthera notum,
Syrmate GREGORII lepidóque volumine cultum,
Quâ celebrem stolidi BENEDICTUM laude feremus?
Climata per mundi cuncto venerabilis orbi
Qui radians Christi cuneos* ad sidera mittit.
Qui puer alta legens, vicit probra corde senili,
Dum mundi flores ut pulveris arida calcans,
Splendorem generis tumidi cum luce leporis
Spernit, & incultus sapienter culta relinquens,
Rebus cum studiis cæli petit ardua missis.
Quóque animo, quàm mente pia*, probat actio gesta;
Ipsáque mox actus etiam præeuntia signa,
Et solidata capisterij fractura soluti,
Ventosi fuga rumoris, nutrixque relicta,
Secessus eremi, solóque habitata per annos
Tres specus, impensus ROMANI panis habenâ*;
Presbyter admonitus Paschalia prandia ferre,
Pastorésque in oves mutati corda ferina.
Nec tamen hac tentator abest, refugámque lacessit
Flagitij, facibúsque libidinis urere membra
Mortificata parat, viscum laqueósque columbæ
Culmina transgressæ mundanáque arce relapsæ
Ales avem nigra candente* petit improba mitem,
Tetra venena animæ nigrantibus incutit alis:
Sed Crucis ad signum vacuas discedit in auras.
Pectus inexpertum flammarum jacta fatigant
Spicula, & obsessam vallat vis ignea mentem;
Irrepénsque adytis, patitur vix pectore claudi:
Increscénsque altum, consumpserat intima gazæ*,
Nî servator opum* cæli secreta petentûm
Indens consilium, dextram sub agone tulisset.
Dum veprium stimulis cohibentur tela furoris,
Igne urticarum Veneris depellitur ignis,
Et cedit fugiens mutata dolore voluptas,
Hoste triumphato, fraterni ductor agonis,
Expulsis Rector vitiis tutórque dicatis
Egreditur vasis*, altor doctórque salutis.
Fama volans nomen celebrando per ora ferebat,
Extollens opus & claram virtute palæstram.

* agmina Monachorum

* scil. petiit ardua
Greg. lib. 2. Dial. cap. 1.

* fune

Idem cap. 2.

* f. candâ

* divitias gratiæ,
* virtutum

cap. 3.

* hominibus

AN. CHR. D. XLIII. MART. XXI

Agmina densa pium lætantur adire Magistrum,
Linquere naufragium mundi, statione potiri
Portûs salvifici, tutis se tradere castris.
Quæ Dux egregius castis moderatur habenis,
Illicitos resecans actus, & tramite ductans
Directò cuneos dextrâ lævâque libratos.
Militiæ fortes coëunt perstántque cohortes,
Recto calle sequi præcepta salutis amantes,
Lubrica sectari luxûs flexósque meandros
Exhorrent, æqui regimen trutinæque libramen
Certatim subeunt. Quidam atra venena coquentes
Insontis Patris occasum meditantur operta
Fraude, sibi potiùs lœtum opprobriúmque parantes:
Quod * proprio subeunt vitio, amittúntque Patronum (* opprobrium)
Rupto vase Crucis signo fusóque veneno.
Dimissis Pater insidis subit ardua nota,
Qua fructus gliscens virtutibus edit opimos;
Dans duodena polo duodenis Castra * mereri (* Monasteria)
Singula militibus, præter * quos lacte rigabat, (* præter eos quos secum educabat.)
Omnibus arta viæ cælestis limina pandens.
Illustres paritérque inopes ad culmina ductans,
Disponens, ornánsque, regénsque pij agmina belli:
Irradians promptos, cogens ad strenua tardos.
Certantes supero vallans munimine fulcit,
Insidias abigit, deterret lumine fures.
Æthiopis pueri ductamina cæca secutus (cap. 4.)
Adsentit Monachus: Patris pia verbera passus,
Verberéque ereptus, cæso latrone receptus.
Athletis Dux addit opes, dat commoda Castris (cap. 5.)
Alto monte sitis, celsa de rupe profundit
Largifluas prece militibus sitientibus undas,
Principis atque probi manant ad nota fluenta,
Perpetuóque rigant apicis declivia lapsu.
Nec meritis impar Helisæo, dum docet actis
Tironem * exercens, multétque levamine tristem, (* Zallam)
Dat refluas ferri superari pondere lymphas.
Conscius & puerilis aquâ rapiente pericli,
Dum jubet ereptum cursim properare ministro * (cap. 7. * Mauro)
Tramite non solito, campísque liquantibus illum
Sectari magni tribuit vestigia Petri,
Crudeli revocans absorptum fauce clientem * (* Placidum)
Contuitum * Patris auxilium famulante sodali. (* qui viderat Benedicti melotem)
Sic etiam hostiles Christo vincente furores (cap. 8.)
Assiduis superans renitebat sæpe triumphis,
Livorem tolerare sciens, vitare dolorem,
Solùm inimicorum noscens mærere ruinâ.
Serpentis callens à stupiditate * columbæ, (* simplicitate)
Obsequiis corvi nutantis felle veneni
Dimoto, bellatorum victricia victa
Tela puellarum, mitis discessio Patris,
Interitus hostis, monitus gaudentis alumni,
Invictæ mentis tutissima pectora pandunt.
Robora belligeri celebres ex hoste triumphi
Insinuant, quîs fana ruunt, quîs victus Apollo

Conquericur patulò, raptis ad cælica servis — An. Chri. D.XLIII. Mart. xxi
Sese abigi, se expugnari, sibi juta revelli.
Inde lapis pressus Benedicti ad vota levatus. — cap. 9.
Tellure egestum simulacrum in tecta culinæ, — cap. 10.
Militibus fallens jussis incendia fingit,
Quæ Ducis ad nutum vacuata fraude fatiscunt.
Quóque magis pugnat pellax illudere Sanctum,
Vincendi devictus eo mage thema ministrat.
Nam quondam properans operantes visere Fratres, — cap. 11.
Dum subvertit opus lapidum, pueri ossa ruinâ
Comminuens tristésque adigit de morte dolore
Præmonitos; datur ipse piâ mærere medelâ,
Atque reformatum vitæ gaudentibus almis*, — * alumnis
Moxque operi restauratum gemit improbus hostis.
Lumine cælesti replentur pectora Patris. — cap. 12.
Sollicitúsque datis Divino munere gnatis,
Absentûm præsens actus & munia cernit.
Arguit errores, præsumpta cibaria pandit,
Pocula dinumerans, & diversoria monstrans.
Corrigit attonitos, parcénsque emendat alumnos.
Sic solito sese jejuno visere amico — cap. 13.
Exprobrans votum comitis hortamine fractum,
Dum stupidat rubidum liquat in lamenta solutum.
Tentantis Totilæ cælestia dona minister — cap. 14.
Sic confusus abit, regalem ponere cultum
Jussus. At ipse Patrem pronus Rex barbarus orans, — cap. 15.
Audit ut acta & agenda sibi vel fata: recedit
Mitior, & presso fit pòst minùs improbus æstu.
Tum pavidum solans Romam testantur amicum* — * Sabinum Canusinum Episc.
Gentibus haud verti marcescere, quin sibi tandem
Turbinibus motúque soli crebrísque coruscis.
Clericus anguinis ereptus faucibus, almósque — cap. 16.
Inhibitus tentare gradus*; dum jussa reservat, — * Ordines
Incolumis restat: monitus ubi deserit, hosti
Redditus insanit, prædictáque tormina sumit,
Quæ vir clausa Dei rimans penetralia dixit.
Diripienda Monasterij prædone feroci
Indice comperiens Domino, cuncta usibus apta: — cap. 17.
Tutatur lacrymis animas multa prece sumptas,
Ut mærore madens fido est confessus amico.
Infidum vini gerulum furta abdita pandens — cap. 18.
Dum regit* angue necis, dat prava tremescere fraudis — * protegit ab
Sic quoque dona sinu pravè contrusa clientem
Increpitans captâsse, probat se absentibus esse — cap. 19.
Præsentem famulis, actúsque libare suorum.
Atque etiam Domino jam spiritus unus inhærens, — cap. 20.
Verba capit cordis, meditata arcana tuetur,
Elatíque premi mandans Cruce corda ministri
Dum monet, officio puerum mensáque remotum
Instituens unum, reliquorum pectora servat.
Ore pusillanimes firmans, relevánsque paventes, — cap. 21.
Panis & indignos, dum pollicitatur opima,
Promissam parat occultò solamine frugem,
Prædictúmque refert numerosa fasce levamen.

An. Chr. D. XLIII. Mart. XXI

cap. 22. Condendis etiam quodam quasi carcere liber
Spiritus advolitans Castris*, promissa rependit
Fratribus admonitis visu loca commoda metans,
Depactæque viæ sine corpore munia complens.

*Monasterio Terracinensi

cap. 23. Quinetiam facili fontes sermone ligare,
Solvere vel meritis animas acceperat altis.
Virginibus notat id querulis illata minarum
Pœna, sacris quoque libandis ostensa repulsa,
Reddita defunctis pia participatio Patris,
Dote sacramentis harum pro pace litatâ.

cap. 24. Haud secus & puerum castæ probitatis alumnum
Visere carnales Sancti absque favore parentes
Ausum, móxque neci addictum terræque locatum;
Post noctem super inventum, rursúsque repostum,
Rursus & ejectum, dum Sacramenta petitus
Allegat tumulo, positum consistere præstat.

cap. 25. Invito quoque dimissus migrare Patrono,
Compellente dracone redit duce callis iniqui.
Et quem ductorem tenebris sectatur opertum,
Exierat Patris obtentu, dum cernit apertum
Insidiatorem, petit hoste urgente salutem.

cap. 26. Labe elephantina puerum saniéque fluentem
Advectum, celeri pulsâ dat tabe saluti.

cap. 27. Fœnore devincti reddendóque ære carentis
Pauperis angori solatia ferre petitus,
Dum miseretur opem, patriâ dare mente paratus
Pondera, nec præstò; suffragia nota frequentans
Obtinet assueto quæsita precamine dona.
Insuper atque moram compensat larga datoris
Dextera, pauperiem relevans, & debita pendens*.

* solvens

Attactu fugiunt morbi, depulsa recedit
Pestis, & ipse color maculis vacuatur ademptis;
Miratus celerem stupuit sumpsisse medelam,
Inque suam rediisse cutem. Cui pota venena,
Pellere dum nequeunt animam, candore pudenti
Atque lepræ facie fœdârant lurida membra,
Quæ decus amissum Sancto tractante resumunt.

cap. 28. Prompta manus largita penu consumpserat omne:
Vix olei parvum vitreo sub vase relictum
Usibus attribui mandans instantis amici,
Nil retinere parat, dum cælis crescere curat.
Compertóque pusillanimum mandata ministrum
Prodiga transgressum, præcelsâ exire fenestrâ
Præcipit ampullam in præceps tentore retentam.

Tuta sed illa ruens in saxa jacentia, sidit*,
Nec lapidum sentit fragilis natura rigorem,
Nec patitur vergens commissi damna liquoris.
Quæ simul effertur nullæsa* levata petenti,
Arguitúrque tenax, reliquos solamina placant.

* resedit

* nullatenus læsa

cap. 29. Fœnora sumuntur superâ virtute profusa,
Oratu vacuum Patris & pietate repletur
Dolium, & exundans cælestia munera fundit.

cap. 30. Nec tantùm precibus solitis tam mira patrare,
Quin solo visûs nonnumquam promere nutu.

Id capitur Monacho simulati fraude subacto CIRC. AN. D.XLIII. MART. XXI.
Mul-medici [a], plausúque manus alapáque recepto.
Rusticus ille etiam loris tortoris adactus
Indicat, intuitûs sola virtute solutus. cap. 31.
Et Geta * mansuescens, animósque adstratus omittens. * Gothus
Exstant & suplici præclara precamine gesta, cap. 32.
Ruricola ut nati quondam miserababile funus
Advectans ulnis, effundere vota coëgit
Improbus, ingeminans & raptum morte reposcens:
Dum genibus flexis animam obtinet ille precatu,
Ignea restaurans gelidis alimenta medullis.
Vincitur at quondam nutu pietatis amicæ,
Excellúntque piæ renuenti vota sororis*, cap. 33.
Tendere nocte moras fratri sitientis ab ore
Mellifluo superæ satiari nectare vitæ. * Scholasticæ
Quæ precibus cælum obnubens, liquat aëra nimbis,
Murmure virgo tonat tacito, lacrymísque coacta
Nubila condensans, diffudit fletibus imbres.
Tempestate fugam sistit famulante, moratur
Et tenet invitum cælo SCHOLASTICA fratrem,
Atque triumphat ovans magnam sibi cedere prædam.
Solatúque animæ vigilatæ nocte potita
Læta redit, gaudénsque polo terrestria mutat,
Cælos celsa petens: quam fixus in æthere frater
Siderei cernit dum culminis alta petentem,
Atque columbino superantem sidera nisu; cap. 34.
Congaudens apici*, grates dependere dignis *
Decertat modulis, Christo præconia pangens
Dirigit, & revocans recipit socialia membra, * honori sororis
Quæque sepulcrali parto sibi condit honore:
Jungeret ut tumulus, cæli quos junxerat æstus*.
Nec mirandum adeo subeuntem regna superna
Germanam vidisse animam, cui fabrica mundi * amor
Cuncta oculis subjecta patet, radiante corusco
Æthereæ lucis, totus quâ cernitur orbis, cap. 35.
Ignea GERMANUM comitatu cælite fultum
Sphæra renitenti, quâ visa inferre decori*.
Currit ad intuitum accitus, partémque Diacon
SERVANDUS radij rapit ad miracula testis. * gloriæ
Cætera gesta Patris sectanda silentia nobis
Suppressere Ducis*, reliquorum bella* petentis.
Dogmate quo viguit, Monachorum Regula pangit. * Gregorij * agones
Cui præscita dies obitûs, hoc munere dignus. cap. 36.
Prodita discipulis ipso retegente patescit
Strata decore via, splendoris honore coruscat,
Scandere monstratur quâ cælica culmina Justus.
Emicat elatis manibus, sacrísque cibatus,
Tradens extremum per verba precantia flatum,
Inclytus æde precum tendens ad templa polorum.
Pignera delubro data quo depulsus Apollo, TRANSLATIO.
Egregium celebri promunt victore triumphum.
Quæ monitus transfert AIGULFI MUMMOLUS actu

[a] Hinc liquidò confirmatur lectio, quam in Vitæ S. Benedicti caput 30. asseruimus, nempe *mulo-medici* vocem compositam esse, non in duas dictiones distinguendam.

An. Chr. D. XLIII. Mart. XXI

Hac de re missi, superæ qui lucis honorem
Dum servare calet, per opaca silentia noctis
Munera consequitur longo quæsita labore.
Eripit, attollit, germanáque * pignera junctis
Complicibus confert, simul hæc ad munia Divo
Legati jussu properant, & ad extima tendunt
Ausoniæ sola, dum Papæ revocare suasi
Sectantur cunei Christo duce rapta talenta.
Quíque tegit famulos, obcæcat amara frementes,
Ne coràm positos valeant spectare petitos *.
Raptim ferre jubet gazas sese auspice sumptas,
Dátque videre hostem, nec posse viderier hoste.
Numine sic tuti; tollunt data præmia læti,
Prædictis quæ rapta Deo censente ruinis
Prodita resplendent Francis, simul ossa sororis,
Gallorum crebris urbes decorantia signis.
At loca culta Pater haud deseruisse videtur,
Immo rogatus adest, ultrò quoque præmia confert.
Quæ lymphata *.. saltúsque & devia lustrans
Experta est mulier; spelæi ingressa cubile
Prima viro tirocinij quo exercita lucta:
Dum sapit egrediens, animi & data robora servans,
Pristina nec læsæ retegit discrimina mentis.

* sororis

* appetitos

cap. 37.

* s diu

An. Chr. D. LXV. April. XVI

VITA S. PATERNI EPISCOPI ABRINCATENSIS.

Addenda pag. 152.

Auctore Fortunato Episcopo Pictavensi.

Ex schedis à V. C. D. d'Herouval communicatis.

OBSERVATIO PRÆVIA.

HÆC Vita Venantij Fortunati stilum & gravitatem sapit. In cod. Ms. quem nobis D. Antonius Vionius Herovallius communicavit, hanc præferebat inscriptionem: Incipit Prologus Domni Fortunati Episcopi in Vita S. Paterni *&c. Nuncupata est* Martiano *Abbati, quem Abbatem Monasterij Ension ensis fuisse veri simile est, ac* Paterno *in sæculo degenti amicum exstitisse ex Prologo subjecto constat. Hæc Vita loco alterius à nobis Sæculo* I. *edita collocanda est.*

PROLOGUS AUCTORIS AD MARTIANUM ABBATEM.

1. *DOMINO sancto & venerabili meritis totóque sinu pectoris amplectendo in Christo Patri* Martiano *Abbati* Fortunatus *humilis.* Magnæ caritatis profert testimonium, cujus curam in amico nec mors subtrahit post sepulcrum. Nam qui famam amatoris studet post obitum, ipsam memoriam fortiter diligit in defuncto. Denique affectum viventis toto bibit in pectore, quem nec sepultum abstulit oblivio de sermone. Quo voto sollicitante, Pater venerandissime, de B. Paterni opinione tam celebri injungere non distulisti à nobis aliqua loquente pagina promulgari: qui certè vir Apostolicus nec apud vos oblivione, nec apud nos absens est in virtute, cùm magis sacratis actibus nunc veram vitam possidet, in qua mors non invenit quod exstinguat, nec vis habet ultrà quod noceat: cùm sub pede Justi potiùs ipsa succumbat, & conteratur calce, quæ quondam fuerat in timore, confitens illa se supplicem, quia in gloriam plaudentis respicit quem invasit; & magis ordine converso,

converso, felicissimo triumpho didicit timere mors mortuum. Quod opus in re licet ista dicturi* quàm antè mihi commiseris, tamen ad obediendum libenter me invadis: & in tua jura transscribis, quoniam apud diligentem sufficit ipsum velle, si deficit posse. Quippe ubi devota est caritas, voluntas major est quàm facultas. Nam placere vult integrè, qui causâ obedientiæ etiam suas vires transscendit: unde quia ultra se tendit, & plusquàm valet appetit, amor mensuram non habet. Itaque dilectione & in his quæ supra me sunt debitorem profiteor: atque quantum valuero, affectui fenora solvere procurabo. Sed tamen & solvere plus debeo, quoniam caritati numquam totum redditur quod debetur.

* *f.* licet ita dictavi, antequam

INCIPIT VITA.

Virtus sine scriptura fulget.

2. Religiosorum actuum gesta prædicabilia subcrescente provectu virtutis adulta, ac venerandis operibus in cumulum sacratæ benedictionis educta, miraculorum fidelium jam transmissi temporis testimonio declarata, à vivacibus meritis semper adsistunt fidei oculis; etsi non adfixa teneantur in paginis: quoniam extrinsecùs advena teste non indigent, qui domesticæ gloriæ documentis excellunt. Et tamen corroboratur grex devotus de Pastoris suffragio, quoties præmissarum virtutum ipsoque recreatur auditu.

Paterni patria, genus & educatio. Monachus fit & Cellerarius.

3. Sacratissimus igitur PATERNUS Episcopus, Pictavis civis Aquitanicæ regionis juxta sæculi ordinem generosis parentibus exortus, in administrationem publicam procreatus, generosior moribus institutus, à JULITA matre fere LX. annorum vidua nobilissimè enutritus, cælesti inspiratione ab ipsis annis infantiæ maturæ vitæ frena suscepit, & in Monasterium Enessione[a] jugum Dominicæ culturæ Monachus gestaturus expetivit. Qui mox ab Abbate suo ad dispensationem cellarii deputatus, in ipso primo gradu dedit indicium, se ad gubernanda plurima distribuente Domino Pontificem mox futurum. Cujus mater jam converso infantulo dum tunicam vellet facere, orditam telam casu super tectum imposuit: quæ subrepta ab ave quæ dicitur milvus & ad nidum suum perducta, post expleta unius anni spatia reperta est incorrupta: itaut ejus stamen nec hiemalis imber, nec fervor æstivus filo putrescente solveret, sed integra perstitit, acsi tunc fuso torquente de manu pendula lanifice processisset.

Scubilione comite in pagũ Constantinum secedit.

4. Dehinc ad majorem virtutem se adolescentibus adhuc annis extendens, terminum puerilis ætatis transsiliens, consilio inito cum SCUBILIONE ejusdem Cellulæ Monacho, propter amorem Christi relictis parentibus in Constantino pago se libenter elegerunt fieri peregrinos pari contubernio, solum deportantes Psalterium. Tunc S. Scubilio licet esset senior, videns B. Paternum meritis honorandum, ad Fratrem sibi coæquandum suum dimisit pallium[b]. Qui dum in quadam insula propter solitudinem desiderarent accedere, vir quidam nomine AMABILIS Deo timoratus, donec de ipsis civibus nuntiaret, detinuit eos dicens, ut in fano Sesciaco se dignanter reconderent, ac sua intercessione diabolica cultura quam gentili sub errore mali venerabantur cessaret.

Gentiles ab idololatria compescit.

5. Tunc circa sinum montis in receptaculo cavernæ cum suo contubernaculi vir Eremita ingressus est. Ad quod fanum populus dum ex consuetudine per sacra exsecrabilia debaccharet, admonitus est à sanctis viris ne vana colendo se crederet salvari, qui salvari poterat si non irritaret in injuria Creatorem; sed justiùs ageret, si Conditori suo vivificatum plasma serviret. Quæ plebs reverendos viros irreverenter despiciens, ritum quem pessimè cœperat, pertinaciter exercebat. Tunc Sanctus cum collega suo tam fervore fidei quàm vexillo Crucis armati, accedentes ad vasa ubi pulmentaria decoquebant, singula suis baculis evertertunt: potum verò per cupellas dispositum deorsum evellere* voluerunt, postponentes suum periculum, dummodo fortes milites pugnarent pro Christo, desiderantes martyrium, si devotus ferire non reformidâsset percussor. Sed magis nutu Divino ipsi in timore sunt habiti qui poterant trucidari.

* effundere

Contractã sanat.

6. Tunc revertentibus ipsis ad eorum injuriam quædam mulier vestibus se denudat: quæ mox ad vindictam justorum totis membris morbo percussa contrahitur. Hinc per anni spatium vigore tabescente torquetur, ac nervis ægrotantibus, cædente ulcere flagellatur, donec veniâ petitâ ipsis exorantibus unde vindicta venerat, inde curreret medicina.

Egenum pascens, divinitus pascitur.

7. Quadam vice cùm eis tantùm dimidius panis ad refectionem legitimam remansisset, advenienti iteranti* & ipsum B. Paternus ad humanitatem largitus est, cupiens homo Dei ma-

* itineranti

[a] Aliàs Ansionense, nunc S. Jovini de Marnis, vulgò *S. Iouin*, de quo in Vita S. Aicadri Abb. ad ann. 687. multa dicta sunt. S. Jovinus Abbas qui Monasterio causa nominis & incrementi fuit, ex illustri familia in territorio Lodunensi (*Loudun*) diœcesis Pictavensis ortus fuisse dicitur, ac Chlodovei Magni principatu floruisse.

[b] Cur verò Scubilio senior, non Paternus pallium gestabat? An Monachi Ansionenses seu Enessionenses imitabantur Græcorum Monachorum morem, qui in tres distincti ordines, diversis utuntur vestibus? Nempe Novitiorum est tunica, cingulum & pileus: Perfectorum seu votis adstrictorum pallium: Perfectiorum cuculla. Lege Notas Jacobi Goaris in Euchol. Græc. pag. 488.

AN. CHR. D.LXV. APRIL.XVI

gis hoc in mercedem, quàm in ventrem recondere. Tunc sacer Scubilio hora competenti rogat, ut jam deberent reficere. Cui respondens ait: Christus qui semper abundat, præparat suis cibaria. Quod Frater molestè ferens *, eoquòd post laborem non invenerat unde se fatigatum reficeret. Et tamen pro servi esca, Domini cura pervigilat, nec famem pati permisit, qui esurienti victum impertiit. Nam sine mora WITHERIUS primus eorum discipulus inter jejunia intulit exenia copiosa, & multiplicavit cibaria refectione dilata. Sic intra horæ momentum quod indigenti dederant, cum magno fenore receperunt.

* ferebat

Aquā oratione obtinet.

8. Itaque refectione peracta aqualis liquor sitientibus deerat, quia tantò magis caro desiderat pocula, quanto plus saturitas exardescit post escam. Mox in oratione prosusi Christum æternum vitæ fontem precantur, ut ipse suis famulis aquam tribuat in deserto, qui tunc Israëliticis undam manavit in eremo. Hinc Divinitatis auribus è vicino exauditis precibus, ubi B. Paternus tetigit de baculo humum, fons erupit ab abysso, & ita replens exsilivit, acsi Moyses alter virga perforante aquas traxisset de lapide.

a Austeriorem ejus vitam temperari jubet Generosus Abbas.

9. Cujus causæ fama crescente vir venerabilis GENEROSUS[a] Abbas eorum, post triennium ad requirendos Monachos tam bene ad Christum fugitivos perrexit. Quibus inventis agnoscit S. Paternum se in valde vita ardua constrinxisse, qui præter panem & aquam vel olera sale condita, nulla sumebat cibaria. Adspectum verò suum non solùm à feminarum, sed etiam à virorum removebat præsentia, ut ab omnibus summotus sollicitè exspectaret adventus Angelicos, & cresceret in Divinitate quod deesset in homine. Lectulum numquam habens, lectaria nesciens, in pluma neque caput reclinans, nisi veste tantummodo qua in die usus est, eâ per noctem contentus est. Pro molli lana hirsutum cilicium induens, ut inter horas soporis & per tempus quietis non esset requies corporis, & mutato ordine adhuc post actum diem nox succederet in labore. Quod Abbas suus inspiciens ultra propositum Regulæ velut impatientem equum acriter excurrentem, per imposita freni pondera ad moderata eum revocavit jejunia, imperans ut nec reclusus esset tam arduè, neque virorum conspectu vel colloquio defraudaret: insuper & cellulas quas ipse construxerat, in carro vicibus visitaret.

b Leontio Episcopo commendatus Presbyter ordinatur.

10. De quo quia de bonis esset parentibus tam à Pontifice LEONTIANO[b], quàm à civibus promptè testificatus est. Quem in loco commendans, B. Scubilionem ad Monasterium revocans, parvo intervallo ad Fratrem redire permisit. Dehinc vir Dei Paternus à S. Leontiano Diaconus ac Presbyter institutus, quantum dignitas creverat, tantum se virtutibus honorabat. Quibus gemellis cultoribus tantus in Sessciaco adolescebat gratiæ fructus de verbi semine genitus, ut fanum profani cultûs ereptis hominibus deputaretur pecoribus, & insensatus locus fieret animalium clausura. Spelunca verò quia & tales accolas excepit, etiam cœpit nobiles flores odore fragrare, ut velut de patris fundamine matrisque alveario cum totius religiositatis nectare nata atque nutrita Monachorum plurima fundarentur examina. Denique per civitates, scilicet Bajocas, Cinomannis, Abrincas, Rhedones Britanniæ, multa Monasteria per eum Domino sunt fundata, cujus diversis indiciis claruit fides per opera, & sacrata vita per signa.

Gentiles ad Fidem, plurimos ad Monasticā vitam adducit.

Mutæ linguam solvit.

11. Itaque in Sessciaco quadam die AROASTES Presbyter offert ei ancillam suam sine officio linguæ mutam. Tunc sanctus vir puellæ labiorum loca manu contrectans, nullatenus aperire poterat dentium stricturam: qui mox benedicens oleum, ubi signavit maxillarum compagem, reddunt sonum quasi catenarum fragmenta fuissent collisa: & in ore ejus intinctum liquorem ponens, interrogat quid haberet quod taceret. Mox unde muta tacuit, puella per verba respondet.

Columbas post se trahit.

12. Item cùm de Sessciaco accessisset Abrincas, petit à Fratre Scubilione, ut duos pullos columbarum quos ipse nutrierat, secum portare permitteret. Quod ille negavit dicens: Pro tua præsentia vel columbarum tuarum reliquias mihi teneam. Cui S. Paternus ait: Quem plus amant, apud ipsum permaneant. Qui cùm ad Monasterium fere decem & octo millia spatia * pervenisset, altero die ibidem venerabili viro columbæ velociter occurrerunt, ut itineris ejus ubi signa non videbant, sequerentur vestigia. Sic post B. Paternum desiderium suum & aves confessæ sunt: siquidem satis dignè quòd spiritalem columbæ secutæ sunt.

* passuum

a Hinc manifestum est, Generosum Abbatem, non ad Sæculum VII. (uti aliàs diximus) sed ad Sæculum VI. pertinere Corrigendum proinde vetus Lectionarium Ansionense, in quo S. Generosus floruisse dicitur *eo tempore quo Romanum Imperium Constantinus Augustus tertius ab Heraclio gubernabat, & Childebertus filius Theoderici Regis Dagoberti primi nepotis, Francorum Reip. præsidebat.* Generosus Monasticum habitum in Monasterio Ansionensi *sub S.* LAUNEGISILO *suscepisse* legitur. Anno M. C. LIX. textor quidam apud Toarcium opidum ob violatum S. Generosi festum diem membrorum stupore punitus, in Ecclesia S. Generosi factâ pœnitentiâ sanatus est. Item Aimericus quidam cognoměto de Villia, Toartij Senescallus, ob rapta ejusdem Ecclesiæ ornamenta pœnas dedisse fertur. S. Generosus VI. Idus Julij colitur in Monasterio Ansionensi, seu S. Jovini de Marnis, & in Ecclesia Prioratûs S. Generosi, vulgò *S. Generoux*, quæ unâ leucâ distat ab ipso Monasterio, ejusque Reliquias adservat.

b Leontianus Ecclesiæ Constantinæ in Neustria Episcopus, Concilio Aurelianensi I. anno D. XI. subscripsit: quo ex calculo ætas S. Generosi ac B. Paterni colligenda est.

13. Item apud Abrincas cujusdam ursi possessoris ancillæ, morbo contrahente, se manus collegerant; nec poterant devolvere, nam fila erant digitorum glomerata. Mox tamen ut Beatus orationem explicuit, contractarum manuum se tela distendit, & reddita sanitate cœperunt digiti nervorum licias temperare.

An. Chr. D. LXV. April. XVI

Mancam curat.

14. Hinc fama percurrente, multa Regis Childeberti prece compulsus est, ut ipsi glorioso Regi Childeberto Parisius in carro cooperto reclusus occurreret. Mantela * vico quidam puer à serpente percussus est, & jamjamque exanimanti sanctus vir accessit, ne puer morte interveniente recederet. Itaque facto Crucis signo & olei liquore perfuso, penetratum venenum tali curavit antidoto. Quo etiam in loco ad rerum testimonium in ejus nomine Christi Basilicam condiderunt. Cujus nomine spiritalem adventum Parisius immundi spiritus agnoscentes, de obsessis corporibus in fugam conversi sunt. Pariter autem hi qui frigoribus torquebantur, incolumes effici meruerunt: nec morbus illic prævaluit, ubi talis Medicus unguenta produxit.

Childebertum adiens, multa miracula patrat.

* Mante, opid. ad Sequanam

Nota

15. Dehinc cùm Sacerdos pro pauperum remediis Regi suggestionem proponeret, tunc gloriosus Childebertus Crescentio imperat, ad quem cura publica pertinebat, ut quod B. Paternus ei injungeret expediret. Quod ipse implere promittens, mentitus est: profectúsque ad partes Burgundiæ prædicto Sanctissimo nesciente, per biduum Crescentius excæcatus erravit. Qui culpam reminiscens unde illum tam repentè tenebrosus error invaserit, regressus velociter impetratâ veniâ, ut culpa cordis exiit, oculis lux intravit; & doctior post cæcitatem, servi Dei jussa complevit, ut ex hoc crederetur recepisse luminaria magis mentis quàm corporis.

16. Qui septuagenarius cùm Abbatis virtutibus * fungeretur, & in Cellula sua quam primùm ædificaverat Sessciaci quiesceret, quadam nocte visus est ei ipse locus mira claritate perfusus, & ad eum venientes in visione Sancti qui ad Dominum migraverant, Melanius, Leontianus & Vigor Episcopi per revelationem eum ordinaverunt Antistitem. Tum ipse stupefactus, sed apud se retinens quamvis tunc tacuerit, pòst probavit. Nam non longo intervallo ad supplicationem tam plebis quam Principis, Abrincas Pastore recedente successit. Nec recusare poterat, quod jam secreta Dei dispensatione portentatum erat. Mox effectus Pontifex ita se in Ecclesiarum instauratione vel nova ædificatione exercuit, domuum recuperatione succinxit, culturæ utilitatem disposuit, pauperum administrationem profudit *, ut esset in singulis mirabilis & in omnibus singularis.

Septuagenarius ordinatur Episcopus.

* l. vicibus

* f. providit

17. Illud etiam meritò memoriæ non fraudatur. Cùm quâdam vice in Teudeciaco villa Severo comite advenisset, quædam femina civis Rhedonica cum oratione * oblata est muta, quo à Sancto viro oratione completa, statim mulier longa rupit silentia, nec pótuit inimico servire diutiùs, pro qua libertatis auctor Christus fuit invocatus.

Mutæ reddit vocis facultatem.

* f. ei in Oratorio

18. Igitur cùm tertium-decimum annum vir Dei ageret in Pontificatu, statim altero die Paschæ cum Fratres Sessciaco visitare cuperet, in infirmitatem inruit. Pariter autem S. Scubilio in Maudanense Monasterio in infirmitatem incidit. Dirigunt ad seinvicem, ut priusquam de sæculo discederent, se viderent. Tunc Missi seinvicem obviantes, B. Scubilionem in itinere commonent ut Fratri occurreret: sed brachio maris opposito non valuit nocturno tempore transfretare. Attamen cùm à se Sancti fere tria millia spatia interessent, eadem nocte pariter B. Paternus unà cum sancto Fratre suo glorioso Præposito, nobili in triumpho, felici viatico, cum choro Angelico in cælesti Senatu de terrenis pias animas emiserunt ad Christum.

Ipse & Scubilio ægrotant.

Moriuntur una nocte.

19. Quem Lauto Episcopus, qui ibidem ante dies octo ad visitandum advenerat, cùm ad Basilicam Sessciaco B. Paternum deduceret impendens exsequias; item Lascivius Episcopus S. Scubilionem ad Basilicam ipsam deduceret; utroque concinente choro psallentium, in unum nescientes Pontifices convenerunt, & sanctissimi viri orationis locum quem ædificaverant, pariter eadem die occupaverunt felici sub transitu, ut nec mortis casus divideret quos semper una vita conjunxit: ac simul uno monumento cum altero alter sepultus est*, cùm & in peregrinatione alterum alter secutus est. Sic Redemptori nostro, amatori unico electi de sæculo meritis felicibus æqualiter occurrerunt, miracula facientes pòst obitum, qui beatis operibus vivunt integrè post sepulcrum.

Sepeliuntur simul.

a.

Explicit Vita S. Paterni Episcopi.

a Visuntur usque hodie cenotaphia SS. Paterni & Scubilionis in vico S. Paterni, vulgò *S. Pair* appellato, diœcesis Constantiensis ad oram maritimam Oceani, haud procul à Grandivilla opido. Illic sine dubio sita erat Abbatia Sessciacensis, postea S Paterni dicta, quam Richardus II. Dux Normannorum Monasterio S. Michaëlis in Monte Tumba attribuisse legitur in Neustria pia. Nunc locus redactus est in vicũ, insignitum tamen nomine Baroniæ, quæ à prædicto S. Michaëlis Cœnobio hactenus dependet: ubi nuper, hoc est anno Domini M. DC. LXIV. die I. Septemb. corpus S. Gaudi Ebroicensis Episcopi inventum est.

CORRIGENDA IN SÆCULO I.

IN VITA S. LEOBINI.

PAg. 128. *in Nota l.* 5. *post* firmavit. *adde*, Quo verò die obierit S. Leobinus, controversa res est. Venerabilis Beda, Vvandalbertus & Usuardus in suis Martyrologiis, quæ sequitur Romanum, S. Leobinum celebrant uno die, scilicet XVII. Kalend. Octobris. At Ecclesia Carnotensis festos dies S. Leobino duos consecrat, unum Depositionis prid. Idus Martij, alterum Translationis XVII. Kalend. Octob. In Martyrologio ejusdem Ecclesiæ ante annos D. manu exarato hæc leguntur: *Prid. Idus Martij, in sepulcro Patris nostri* LEOBINI *scriptum est, pridie Idus primi mensis Martij ipsum S. Leobinum migrâsse à sæculo.* Consentiunt Ecclesiastici libri omnes ad usum Ecclesiæ Carnotensis tum manu descripti tum typis excusi, ut demonstrat eruditissimus Johannes Baptista Thiers in suo libro de Festorum dierum imminut. cap. 23.

S. SAMSONIS EPISC.

Pag. 171. *num.* 20. *lin.* 6. *post* sancto Presbytero, *adhibe Notam in margine inferiori his verbis:* Legerat hanc Vitam Guibertus Abbas Novigenti, siquidem in lib. 1. de Pignerib. Sanct. cap. 1. ita scribit. *Legi, testor Deum & iis qui mihi præstò fuerant, cum nimia detestatione relegi, scilicet in Vita Samsonis celeberrimi apud Francos & Britones sancti, Abbatem quemdam quem sanctum* PYRONEM *lectio illa cognominat. Cujus cum finem (ut Beatum putabam) rite legendo prosequerer, reperi cumulum sanctitatis, hominem videlicet ebrietate madentem, puteum incidisse, sicque enectum.* Qua de re Auctor infrà num. 36. Verùm ita forsitan Pyro dictus est ob Sacerdotij gradum. Nam cùm ejus mortis genus Auctor non reticeat, parum credibile est, Pyronem ab eo Sanctum fuisse existimatum.

Pag. 185. *in fine Nota* (a) *adde.* Lege Tom. 3. Chesnij pag. 344. & 345. Vvillelmus Monachus Malmesburiensis in lib. 2. de Pont. Angl. ubi de Monast. Schireburn. hæc scribit. *Ibi* (nempe in Monasterio Cernelienси) *multas Sanctorum Reliquias ex Britannia transmarina emptas reposuit* (Rex Ethelstanus:) *inter quos eminent præcipuè beatissimi Samsonis ossa, Dolensis quondam Archiepiscopi sanctissimi & planè Deo digni viri, cujus virtutes reliquas hic referrem, nisi quia nota sunt, & indigenarum Sanctorum miraculis scribendis occupatas manus habeo.*

IN VITA S. GERMANI EPISC.

Pag. 234. *in fine Nota* (c) *post* positum. *adde*, Hugo Abbas Flaviniaci in Chron. parte 1. ad ann. 630. affirmat, quòd *in vico Lausia in manso nativitatis S. Germani, non canis, non avis prædam rapere prævalet, qua non statim intereat: quod experimento probatum est. Qui locus usque hodie Ecclesiolam retinet S. Germani nomine & virtute insignem.*

Pag. 241. *in Nota* (b) *lege*, Pagus Oximensis, Comitatûs titulo quondam insignis, sic dictus ab Oximo Neustriæ opido, vulgo *Hyesme*, inter Divæ & Ornæ fluviorum initia continetur, pago Uticensi ab Oriente conterminus. *cetera dele.*

Pag. 242. *num.* 60. *lin.* 2. *l.* vestigio. *Ibidem in fine Nota* (a) *adde*, Et tamen Gregorius Turonicus Episc. de Gl. Mart. lib. 1. cap. 51. alio sensu eamdem phrasim usurpare videtur, ubi de matre agens, eam cælitùs admonitam fuisse dicit, ut ad depellendum pestis inguinariæ periculum in vigilia S. Benigni vigilias ageret ac Missas revocaret. *Vade & vigilia totam noctem in honore, ac revoca Missas & liberaberis à plaga.* Nam & Gregorius *Missa celebrationem* etiam laïcis adaptat ejusdem libri cap. 75. *Si qui nunc frigoritici*, inquit, *in ejus honore Missas devotè celebrent &c.*

S. CONSORTIÆ VIRGINIS.

Pag. 249. *num.* 10. *lin.* 2. *ad verba*, præfatæ Ecclesiæ, *adhibe hanc Notam.* Meminit hujusce ritûs & facti ante annos octingentos Florus Ecclesiæ Lugdunensis Subdiaconus in Collect. ex Sentent. antiq. PP. To. 9. Bibl. PP. in hunc modum: *In Ecclesia quoque Lucdunensi sic religiosa olim & venerabilis consuetudo fuit (sicut antiqua narrat historia) scilicet ut defuncto Pontifice omnis in unum conveniret Ecclesia, & triduano jejunio communi voto ac supplicatione celebrato, quemcumque eis Dominus per revelationem, sive ex eorum Clero, seu aliunde ostenderet, ipsum sine dubio Antistitem constituerent. Quod de B.* EUCHERIO *præfatæ urbis Episcopo & Doctore egregio, sanctissima Vita ejus liber manifestè testatur impletum.* Hinc intelligitur, quantæ sit auctoritatis & antiquitatis liber de Actis S. Eucherij & S. Consortiæ à nobis editus.

S. DROCTOVEI ABB.

Pag. 257. *in Nota lin. ult. l. Depositio S. Drochtovei Abbatis discipuli B. Germani.* Ita veterrimum Usuardi apographum, in quo posteriori & tamen antiqua manu VII. Kalend. Maij leguntur hæc verba: *Parisius Translatio corporis B. Droctovei Abbatis, discipuli beatissimi Germani Confessoris Christi atque Pontificis.*

S. AUGUSTINI EPISC.

Pag. 530. *in Nota, l.* Catigera, Doctor, Rector, inquit Papias. Legendum videtur utrubique cathegeta. Nam καθηγητὴς Græcè significat magister, præceptor. Nisi fortè legendum *caligera* à καλιγερὸς, quæ vox in Conciliis, in Vita S. Johannis Chrysostomi, & in Hist. Lausiaca Palladij reperitur. Hanc observationem V. C. Emerici Bigotij humanitati debeo.

Pag. 578. *num.* 1. *lin.* 3. *l.* exsuperans natale.

FINIS.

INDEX HISTORICUS

INDEX HISTORICVS
SECVNDI SÆCVLI BENEDICTINI.

Littera (a) *initium paginæ usque ad medium*; (m) *medium usque ad finem*; (n) *Notulas marginis inferioris designat.*

* *Monasteriorum nomina & series habentur sub voce* Monasterium.

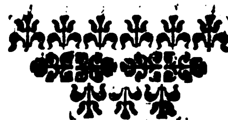
* *Topographica vocabula Italicis typis distinguuntur.*

B

C

Dado

H

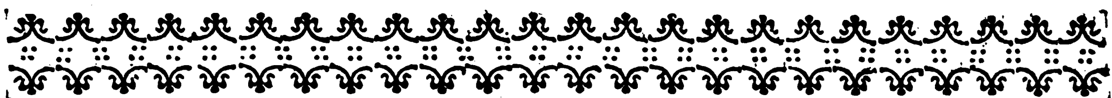

INDEX

INDEX MORALIS
SECVNDI SÆCVLI BENEDICTINI.

Littera (a) *initium paginæ usque ad medium*, (m) *medium usque ad finem*, (n) *Notulas marginis inferioris designat.*

T & V

INDEX ONOMASTICVS
VOCVM BARBARARVM ET EXOTICARVM SECVNDI SÆCVLI BENEDICTINI.

A

B

C

D

E & F

G & H

NOTÆ PHILOLOGICÆ.

ANNorum multorum circuli, pro novem aut decem annis, apud Jonam in Vita S. Columbani, pag. 9. a. *longinqua spatia temporum*, pro annis XL. aut L. in Vita S. Virgilij, pag. 56. quo modo apud Audoënum, lib. 2. Vitæ S. Eligij, cap. 2. Eligius qui vix uno anno in humilibus Clericatûs officiis ante suam ordinationem exerceri voluit; *sub normula Clericatûs aliqua temporis curricula exegisse* dicitur. Et *multa annorum curricula* apud Bedam hîc in Vita S. Cuthberti, pag. 893. n. pro annis duodecim usurpatur. Hinc patet istiusmodi loquendi modis Auctores mediæ ætatis non semper exprimere (ut quidam opinantur) longam annorum seriem. Id confirmat Grimlaïcus Presbyter in Regula Solit. cap. 1. ubi S. Arnulfus fertur decessisse *post multa annorum curricula* in eremo exacta, qui vix novem aut decem annis in eremo est demoratus.

Cantare pro *recitare* voce submissa. Lege Præfat. num. 36. Observat. 1.

Equites pro *equi* 958. m. 1023. m. *Fore* pro esse passim in his Actis.

Infra pro *in*, seu *intra*, usurpare solent Auctores mediæ Latinitatis, immo Augustinus ipse lib. 7. Conf. cap. 5. *Si mare esset ubique.... & haberet infra se spongiam* &c.

Iter, Iteris. Itiner, itineris, pag. 928. n. *Et iterantibus* pro itinerantibus, pag. 1020. m. 11[illegible].

Latere cum tertio casu personæ purioris orationis homines præferunt. Sic, *reliquiis omnibus latuerunt*, usurpat Vuandalbertus Prumiensis Diaconus, vir certè politi sermonis haud ignarus, pag. 288. m. Lege Scioppium.

Martyres dicti Sancti quacumque ex causa necati, 831. m. S. Cuthbertus Martyr appellatur, 877. m. & à Beda, 935. m.

Nanctus pro *Nactus* præferunt antiquiores & melioris notæ codices, tum alibi, tum apud Bedam hîc, pag. 926. & 927. m.

Præter sæpe cum sexto casu. Jonas in Vita S. Columbani, pag. 15. num. 23. *præter pellis parvo retentaculo.* Et Beda, *præter imminentibus majoribus sollemnitatibus*, pag. 755. num. 36. Item Sallustius in libro de conjurat. Catilinæ, *præter rerum capitalium condemnatis.* Lege Priscianum.

Tondi pro *tonderi* apud Jonam hîc, pag. 120. m. Beda lib. 4. Hist. cap. *1 quo in coronam tondi posset*, uti libri Mss. præferunt.

Virgo pro vidua Sanctimoniali, 872. n.

FINIS.

